SCI-CONF.COM.UA

MODERN PROBLEMS OF SCIENCE, EDUCATION AND SOCIETY

PROCEEDINGS OF X INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE DECEMBER 4-6, 2023

KYIV
2023

MODERN PROBLEMS OF SCIENCE, EDUCATION AND SOCIETY

Proceedings of X International Scientific and Practical Conference

Kyiv, Ukraine

4-6 December 2023

Kyiv, Ukraine

2023

UDC 001.1

The 10th International scientific and practical conference "Modern problems of science, education and society" (December 4-6, 2023) SPC "Sci-conf.com.ua", Kyiv, Ukraine. 2023. 2800 p.

ISBN 978-966-8219-87-0

The recommended citation for this publication is:
Ivanov I. Analysis of the phaunistic composition of Ukraine // Modern problems of science, education and society. Proceedings of the 10th International scientific and practical conference. SPC "Sci-conf.com.ua". Kyiv, Ukraine. 2023. Pp. 21-27. URL: https://sci-conf.com.ua/x-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-modern-problems-of-science-education-and-society-4-6-12-2023-kiyiv-ukrayina-arhiv/.

Editor
Komarytskyy M.L.
Ph.D. in Economics, Associate Professor

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: kyiv@sci-conf.com.ua

homepage: *https://sci-conf.com.ua*

©2023 Scientific Publishing Center "Sci-conf.com.ua" ®
©2023 Authors of the articles

TABLE OF CONTENTS

AGRICULTURAL SCIENCES

1. ***Chen Rui, Dubovyk V.*** 49
THE INFLUENCE OF PUMPKIN ROOT STOCK IN PRODUCTION
2. ***Боярчук А. Ю., Баданіна В. А.*** 53
КОНТЕЙНЕРНЕ ОЗЕЛЕНЕННЯ ЗАТІНЕНИХ ЗОН ІНТЕР'ЄРУ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ЦЕНТРУ «ІНСТИТУТ БІОЛОГІЇ ТА МЕДИЦИНИ» КНУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА (М. КИЇВ, УКРАЇНА)
3. ***Дудар І. Ф., Огородник Н. З., Павкович С. Я., Ясковець А. В.*** 59
ПОЛЬОВА СХОЖІСТЬ НАСІННЯ ТА УРОЖАЙНІСТЬ ПШЕНИЦІ ЯРОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД СОРТУ
4. ***Дьячук Н. Н., Крючков О. М., Мелека А. К.*** 62
ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИНСЕКТИЦИДА БОРЕЙ В БОРЬБЕ С ГУСЕНИЦАМИ РЕПЕЙНИЦЫ В ПОСЕВАХ РАСТОРОПШИ
5. ***Поплавський Д.*** 69
ТЕХНОЛОГІЯ ВИРОЩУВАННЯ СОЇ КУЛЬТУРНОЇ В ОРГАНІЧНОМУ РОСЛИННИЦТВІ
6. ***Шпак Н. П., Білобров С. І.*** 72
БІОМОРФОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОНТОГЕНЕЗ *STAPHYLEA PINNATA* L. В УМОВАХ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ «КАРМЕЛЮКОВЕ ПОДІЛЛЯ»

VETERINARY SCIENCES

7. ***Омельченко В. П.*** 79
ВІДМІННІСТЬ ПОСМЕРТНИХ ЗМІН ВІД ПРИЖИТТЄВИХ ПАТОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ
8. ***Самойленко О. С.*** 84
АНАЛІЗ ВЕТЕРИНАРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

BIOLOGICAL SCIENCES

9. ***Liubas N. M.*** 88
BLOOD LIPID PROFILE IN ANIMALS UNDER THE INFLUENCE OF SYNTHETIC SULFUR-CONTAINING COMPOUNDS
10. ***Артеменко А. О.*** 91
ЛЕЙКОЦИТАРНІ ІНДЕКСИ ПРИ ВИКОРИСТАННІ *HIRUDO VERBANA* ЯК НЕІНВАЗИВНОГО ІНСТРУМЕНТУ ДЛЯ ЗАБОРУ КРОВІ ЛЮДИНИ
11. ***Бідник М. Ю., Яворська А. С., Зінченко О. Ю., Псахіс І. Б.*** 94
ВИДОВИЙ СКЛАД ТА ЧУТЛИВІСТЬ ДО АНТИБІОТИКІВ ЗБУДНИКІВ БАКТЕРІАЛЬНИХ ІНФЕКЦІЙ ГОРЛА

12. ***Гранкіна А. О.*** 102
ЦИТОМОРФОМЕТРИЧНІ ПОКАЗНИКИ ЛІМФОЦИТІВ ПРИ ВИКОРИСТАННІ HIRUDO VERBANA ЯК НЕІНВАЗИВНОГО ІНСТРУМЕНТУ ДЛЯ ЗАБОРУ КРОВІ ССАВЦІВ
13. ***Гриб Й. В., Троцюк В. С., Пилипчук А. С., Приходько О. В.*** 105
ЕКОТОНИ РІЧКОВОЇ МЕРЕЖІ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ЯКОСТІ ВОДИ І ВІДТВОРЕННЯ АБОРИГЕННОЇ ІХТІОФАУНИ
14. ***Григорова Ю. Є., Галиця В. В., Ніколаєва Ю. В., Арестенко В. В.*** 112
ДОСЛІДЖЕННЯ КОАГУЛЮЮЧОЇ ЗДАТНОСТІ СУЛЬФАТІВ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ РІЗНОЇ КОНЦЕНТРАЦІЇ НА ВОДНІ РОЗЧИНИ ОВАЛЬБУМІНУ (ЯЄЧНОГО АЛЬБУМІНУ)
15. ***Григорова Н. В., Соколов В. В.*** 119
ОСОБЛИВОСТІ ПОКАЗНИКІВ КРОВІ ПРИ ЗАЛІЗОДЕФІЦИТНІЙ АНЕМІЇ РІЗНОГО СТУПЕНЯ ТЯЖКОСТІ У ЖІНОК РЕПРОДУКТИВНОГО ПЕРІОДУ
16. ***Кононов О. О.*** 125
ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У СФЕРІ МОНІТОРИНГУ ДОВКІЛЛЯ ТА БІОІНДИКАЦІЇ
17. ***Мацюк О. Б., Дзядик А. П.*** 128
ІНТРОДУКОВАНІ ДЕРЕВНІ ПОРОДИ В УМОВАХ ЛІСОВИХ ГОСПОДАРСТВ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ
18. ***Мацюк О. Б., Драганчук К. Р.*** 131
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ ФЛОРИ ПЗФ ПІДВОЛОЧИСЬКОГО (ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО) РАЙОНУ
19. ***Приймак Л. О., Родіонова О. І.*** 135
СИСТЕМА ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ, ЯК СПОСІБ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ ТА САМОРОЗВИТКУ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ
20. ***Рафальський А. Є.*** 139
ПОШУК НОВИХ ТЕРАПЕВТИЧНИХ МІШЕНЕЙ ДЛЯ ГЛОБАЛЬНО ВАЖЛИВОГО ПАТОГЕНУ CORYNEBACTERIUM DIPHTHERIAE
21. ***Середа О. М., Ляшенко В. П.*** 143
ПОКАЗНИКИ ЯКОСТІ СНУ У СТУДЕНТІВ З РІЗНИМ РЕЖИМОМ НАВЧАННЯ І ПРАЦІ

MEDICAL SCIENCES

22. ***Antonov A., Uzbek T., Romaev S., Abdullaieva A.*** 146
JUSTIFICATION OF THE MECHANISM OF FORMATION OF BLOODSTAIN PATTERNS
23. ***Kozub T. A., Khebouiz F.-E.*** 154
A CLINICAL CASE REPORT ON PLACENTA ABRUPTION
24. ***Shalivska Yu. S., Kovalenko A. M., Yanitska L. V., Osinska L. F.*** 157
NAIL MYCOSIS - CAUSES, SYMPTOMS, DIAGNOSIS, PREVENTION, TREATMENT

25. ***Shupiatskyi I., Bazun Ya.*** 159
THE METAL FRAMEWORK AS A BASIS FOR RESTORATION OF MASTICATORY, AESTHETIC AND PHONETIC FUNCTION
26. ***Бєльмасова М. С., Лупир М. В.*** 163
КОАРКТАЦІЯ АОРТИ. ДІАГНОСТИКА. КЛІНІКА ТА ЛІКУВАННЯ
27. ***Біловол А. М., Савченко Л. О., Качуріна М. О.*** 166
ВПЛИВ СТРЕСУ ТА ПСИХІЧНИХ ФАКТОРІВ НА ПЕРЕБІГ ШКІРНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ
28. ***Блиндюк М. Г.*** 168
ОПЕРАЦІЯ ЛАТАРЖЕ: ЕФЕКТИВНЕ ВТРУЧАННЯ ПРИ НЕСТАБІЛЬНОСТІ ПЛЕЧА
29. ***Бойко І. С., Калінін Д. Е., Веснін М. В., Демочко Г. Л.*** 172
ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ ОБРАЗУ СТУДЕНТА-МЕДИКА В УЯВІ ВСТУПНИКІВ ТА ПЕРШОКУРСНИКІВ
30. ***Бондаренко К. В., Бодня І. П.*** 174
БЕЗПЕКА ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВЕБІКОРВІРУ У ПАЦІЄНТІВ З ХРОНІЧНОЮ ВІРУСНОЮ ІНФЕКЦІЄЮ ГЕПАТИТУ В ІЗ ВІРУСОЛОГІЧНОЮ СУПРЕСІЄЮ
31. ***Варич А. М., Клименчук Ю. В., Прохорчук В.*** 177
КРОВОТЕЧІ НА ДОГОСПІТАЛЬНОМУ ЕТАПІ В УМОВАХ ВІЙНИ
32. ***Войницька О. М., Вовк О. Ю., Чеканова І. В.*** 181
ІНДИВІДУАЛЬНА АНАТОМІЧНА МІНЛИВІСТЬ ПЛОЩІ ТІМ'ЯНИХ КІСТОК СКЛЕПІННЯ ЧЕРЕПА ЛЮДИНИ ЗРІЛОГО ВІКУ
33. ***Волянюк К. П., Рудан І. В.*** 184
КЛІНІКО-ЕПІДЕМІОЛОГІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ БОТУЛІЗМУ, ЯК КЛАСИЧНОГО ХАРЧОВОГО ОТРУЄННЯ
34. ***Грищенко В. В., Кайсина С. М., Біловол А. М., Пустова Н. О.*** 197
КОРОСТА У ВОЄННИЙ ЧАС: ЕПІДЕМІОЛОГІЯ, ЛІКУВАННЯ ТА ПРОФІЛАКТИКА
35. ***Денисова М. В., Розова К. В., Сагач В. Ф.*** 201
ПОРІВНЯЛЬНЕ УЛЬТРАСТРУКТУРНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ТКАНИНИ МІОКАРДА ЩУРІВ ПІСЛЯ ВВЕДЕННЯ РІЗНИХ ДОЗ ДОКСОРУБІЦИНУ
36. ***Дильдіна А. А., Шегедин Н. М.*** 207
ОСОБЛИВОСТІ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ: СИСТЕМАТИЧНІ (НАУКОВІ) ТА ТРИВІАЛЬНІ (УМОВНІ) НАЗВИ ЛІКАРСЬКИХ РЕЧОВИН (ЗАСОБІВ)
37. ***Ергард Н. М., Білявська В. Є.*** 212
ОСОБЛИВОСТІ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ У РОЗСЛІДУВАННІ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

38. ***Іващук Д. О.*** 218
ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МОДЕЛЕЙ ЦУКРОВОГО ДІАБЕТУ
39. ***Кіцула Л. М.*** 220
ВПЛИВ РЕЖИМУ ХАРЧУВАННЯ НА ІНДЕКС МАСИ ТІЛА СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ
40. ***Копил М. О.*** 226
ЗАСТОСУВАННЯ ВПРАВ ЛІКУВАЛЬНОЇ ФІЗКУЛЬТУРИ ПРИ ГІПЕРТОНІЧНІЙ ХВОРОБІ РІЗНИХ СТАДІЙ
41. ***Людкевич Г. П., Музичук О. М., Алісова М. С.*** 230
HTRA1 ТА ЙОГО ПОЛІМОРФІЗМИ ЯК ГЕНЕТИЧНІ ФАКТОРИ СПРИЙНЯЛИВОСТІ ДО ВІКОВОЇ МАКУЛЯРНОЇ ДЕГЕНЕРАЦІЇ
42. ***Медвідь Д. Ю., Хомич М. В., Бойко Ю. І.*** 238
СУЧАСНІ МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ ЛЕПТОСПІРОЗУ
43. ***Надольська А. О., Рудан І. В.*** 242
КЛІНІЧНА КАРТИНА, ДИФЕРЕНЦІЙНА ДІАГНОСТИКА ТА ПРОФІЛАКТИКА ПРАВЦЯ
44. ***Нездоймишапка К. В., Біловол А. М., Пустова Н. О.*** 248
ОБІЗНАНІСТЬ МОЛОДІ ЩОДО СПЕЦИФІКИ ТА ПОШИРЕНОСТІ УРОГЕНІТАЛЬНОГО ХЛАМІДІОЗУ
45. ***Никифоряк К. В., Кочурка Л. І., Бойко Ю. І.*** 253
СУЧАСНІ МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ НІПА-ВІРУСНОЇ ІНФЕКЦІЇ
46. ***Підгорна І. М., Таран О. М.*** 257
ЗАЛЕЖНІСТЬ ФУНКЦІЇ ЗОВНІШНЬОГО ДИХАННЯ ВІД НУТРІТИВНОГО СТАТУСУ ДІТЕЙ З МУКОВІСЦИДОЗОМ
47. ***Приймак С. Г., Рудой А. І.*** 260
ВИКОРИСТАННЯ ПРЕПАРАТІВ КАЛЬЦІЮ ПІД ЧАС ВАГІТНОСТІ З МЕТОЮ ПРОФІЛАКТИКИ ГІПЕРТОНІЧНИХ РОЗЛАДІВ
48. ***Семіхат І. К., Тимощук А. В., Фельдман Д. А.*** 264
ПОШИРЕНІСТЬ МЕТЕОЗАЛЕЖНОСТІ СЕРЕД ЛЮДЕЙ МОЛОДОГО ВІКУ
49. ***Сєрік М. Р., Мощенко Є. М., Данько Ю. С., Ячмєньова Е. С., Брівка К. О., Романов О. В., Луценко П. П., Чепурна В. Д., Проскурня А. І., Скакунов М. О.*** 269
СИМФОНІЯ ЖИТТЯ І СМЕРТІ: ФРЕДЕРИК РЮЙШ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РОЗВИТОК МЕДИЦИНИ
50. ***Соловйова В. О., Біловол А. М., Пустова Н. О.*** 274
ОКИСЛЮВАЛЬНИЙ СТРЕС ТА АНТИОКСИДАНТНІ СТРАТЕГІЇ ЛІКУВАННЯ ШКІРНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ
51. ***Стрєлкова В., Самохвал Л., Кучеренко С. С., Ріжняк О. Л.*** 278
ВПЛИВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ
52. ***Студенецька А. А., Мамедова Матанат Мушвіг кизи*** 282
СУЧАСНІ МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ КАРІЄСУ У ДІТЕЙ

53. ***Тертична А. А., Пустова Н. О., Біловол А. М.*** 287
ІНТЕНСИВНІСТЬ ПРОЯВІВ ЕКЗЕМИ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ПОРИ РОКУ
54. ***Федюніна Н. С., Посилкіна О. В.*** 292
УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ В ЗАКЛАДАХ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ РЕФОРМИ
55. ***Юзьо Л. О., Расенко А. В.*** 297
КЛІНІЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В АНЕСТЕЗІОЛОГІЇ
56. ***Яджин О. В., Соломенчук Т. М., Гель К. С., Кузь Н. Б.*** 301
ПОКАЗНИКИ ЛІПІДНОГО ОБМІНУ У ПАЦІЄНТІВ З ГОСТРИМ КОРОНАРНИМ СИНДРОМОМ ТА ХРОНІЧНОЮ ХВОРОБОЮ НИРОК, ЗАЛЕЖНО ВІД РІВНЯ ШКФ ТА ФАКТОРУ КУРІННЯ
57. ***Яровий С. О., Біловол А. М., Пустова Н. О.*** 304
ЕПІДЕМІОЛОГІЧНА СИТУАЦІЯ ТА ПОШИРЕНІСТЬ ПСОРІАЗУ СЕРЕД МОЛОДОГО НАСЕЛЕННЯ
58. ***Ясіновський О. Б., Гнатюк М. С., Нестерук С. О., Татарчук Л. В.*** 308
МОРФОМЕТРИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ВЕНОЗНИХ СУДИН ГЕМОМІКРОЦИРКУЛЯТОРНОГО РУСЛА ПЕРЕДМІХУРОВОЇ ЗАЛОЗИ ПРИ АЛКОГОЛЬНІЙ ІНТОКСИКАЦІЇ

PHARMACEUTICAL SCIENCES

59. ***Плужник Е. К., Якименко І. Ю.*** 312
ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ПРОТИВІРУСНИХ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ ПРЯМОЇ ДІЇ ЗАРЕЄСТРОВАНИХ В УКРАЇНІ
60. ***Соболь В. О., Якименко І. Ю.*** 315
ДОСЛІДЖЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ ДЕЗІНТОКСИКАЦІЙНИХ ПРЕПАРАТІВ ДЛЯ ПРОТИПУХЛИННОЇ ТЕРАПІЇ
61. ***Хуртіна Н. В., Якименко І. Ю.*** 317
ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ УКРАЇНИ ДЛЯ ДОГЛЯДУ, ЛІКУВАННЯ ТА ПРОФІЛАКТИКИ ПОРОЖНИНИ РОТА

CHEMICAL SCIENCES

62. ***Бохан Ю. В., Буднікова С. С.*** 319
ФОРМУВАННЯ ЕКСПЕРИМЕНТАТОРСЬКИХ УМІНЬ В СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ У ВИВЧЕННІ ПРИРОДНИЧИХ НАУК ШЛЯХОМ МІЖПРЕДМЕТНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ХІМІЇ, ФІЗИКИ ТА БІОЛОГІЇ
63. ***Мельник Є. Р., Генчева В. І.*** 327
ОРГАНОЛЕПТИЧНА ОЦІНКА ТА ФІЗИКО-ХІМІЧНІ ПОКАЗНИКИ ЯКОСТІ ФРУКТОВИХ СОКІВ УКРАЇНСЬКИХ ВИРОБНИКІВ

64. ***Савчик Р. В., Коваленко І. В., Власенко Н. Є., Зульфігаров А. О.*** 329
ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА І АЛЬТЕРНАТИВНІ ДЖЕРЕЛА ЕНЕРГІЇ В УКРАЇНІ
65. ***Ткач В. В., Числаш В. В., Трубеко Т. В., Іванушко Я. Г.*** 336
ТРИ КОМБІНОВАНІ ХІМІКО-МАТЕМАТИЧНІ ЗАВДАННЯ В БРАЗИЛЬСЬКОМУ СТИЛІ НА ТЕМУ «ЕСТЕРИ ТА ЖИРИ»
66. ***Трошина А. В., Коваленко І. В., Власенко Н. Є., Зульфігаров А. О.*** 340
ЗЕЛЕНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ВІДНОВЛЮВАЛЬНІ ДЖЕРЕЛА ЕНЕРГІЇ
67. ***Юлдашев Т. Р.*** 345
МЕТОДЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ КОЛИЧЕСТВА КОМПОНЕНТОВ В СОСТАВЕ УГЛЕВОДОРОДНЫХ ГАЗОВ

TECHNICAL SCIENCES

68. ***Khudiakov F., Allakhveranov Rauf*** 351
CONTROL SYSTEMS FOR ASSEMBLY UNITS DURING MOVEMENT ALONG THE CONVEYOR LINE
69. ***Kosovtsov D. I.*** 357
JAVASCRIPT: CLEAN CODE
70. ***Nesterenko V., Allakhveranov Rauf*** 361
AUTOMATED METHODS OF FACE RECOGNITION
71. ***Polukarov Yu. O., Zemlyanska O. V., Polukarov O. I., Kachynska N. F., Prakhovnik N. A., Zotko M. O.*** 365
LABOUR PROTECTION PROPAGANDA AS A TOOL TO PRESERVE THE LIFE AND HEALTH OF EMPLOYEES AT THE ENTERPRISE
72. ***Sekhin Ye. M.*** 369
TREE BASED DATA STRUCTURES
73. ***Shapovalova A., Halytska I.*** 374
BIOTECHNOLOGIES OF BLOOD AND PLASMA SUBSTITUTES: META-ANALYSIS AND REVIEW
74. ***Shmyha R., Allakhveranov Rauf*** 380
UNIFIED INFORMATION SPACE FOR TECHNOLOGICAL PREPARATION OF PRODUCTION
75. ***Tepliuk M. V.*** 386
INTEGRATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE
76. ***Volokitin V. G.*** 390
A NEURAL MODEL FOR CLASSIFYING HUMAN BACK POSITION USING ACCELEROMETER AND GYROSCOPE
77. ***Бабала Л. В., Коткевич Н., Кучмай С., Бондаренко В.*** 396
ОГЛЯД ТА ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ІСНУЮЧИХ ІС АУКЦІОННИХ ПЛАТФОРМ
78. ***Барабаш О. В., Кир'янов А. Ю.*** 401
ГРУПОВЕ УПРАВЛІННЯ АВТОНОМНИМИ БЕЗПІЛОТНИМИ ЛІТАЛЬНИМИ АПАРАТАМИ: АНАЛІЗ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

79. ***Бачишина Л. Д., Харів Н. О.*** 403
РОЗРОБКА ОСВІТНЬОГО ПОРТАЛУ «WEB-SCHOOL»
80. ***Беззубець Т. Я., Афанасьєва О. М., Виноградова О. Є.*** 407
ВИВЧЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ У СФЕРІ СТАНДАРТИЗАЦІЇ З МЕТОЮ ЙОГО ЗАСТОСУВННЯ В НАУКОВІЙ (НАУКОВО–ТЕХНІЧНІЙ) ДІЯЛЬНОСТІ СФЕРИ СТРАХОВОГО ФОНДУ ДОКУМЕНТАЦІЇ УКРАЇНИ
81. ***Борздий В.*** 410
АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПРИЧИН ВИНИКНЕННЯ ТЕХНОГЕННОЇ НЕБЕЗПЕКИ НА ОБ'ЄКТАХ БРИГАДИ АРМІЙСЬКОЇ АВІАЦІЇ
82. ***Воробйов Є. А.*** 416
ІННОВАЦІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК СФЕРИ ГОСТИННОСТІ
83. ***Горбатюк С. М.*** 422
ЗАГРОЗИ ТА БЕЗПЕКА ВЕБ-ЗАСТОСУНКІВ
84. ***Єршова Н. М., Пономарьова О. А., Ужеловський А. В., Петров Д. О.*** 426
ДО ПИТАННЯ СТВОРЕННЯ 3D – ІГОР ЗА ДОПОМОГОЮ СУЧАСНИХ ДВИЖКІВ
85. ***Золотовська О. В., Іскаков Є. В., Томчук В. О.*** 429
ОБГРУНТУВАННЯ КОНСТРУКТИВНИХ ПАРАМЕТРІВ РОЗПОДІЛЬЧИХ ПРИСТРОЇВ
86. ***Корж І. О.*** 433
ПРОЕКТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ СЕРВІСУ З ВИГУЛУ СОБАК
87. ***Коротков В. С., Часов Д. П., Бейгул В. О.*** 439
ПОДРІБНЕННЯ СТРУЖКИ НА МЕТАЛОРІЗАЛЬНИХ ВЕРСТАТАХ
88. ***Коротков В. С., Дяченко В. С.*** 442
ЕФЕКТИВНІСТЬ ФРЕЗЕРУВАННЯ ТИТАНОВИХ СПЛАВІВ
89. ***Кунанець Н. Е., Грабовський Є. О.*** 444
ПРОЄКТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ РОЗГОРТАННЯМ МІКРОСЕРВІСІВ
90. ***Литвиняк Я. М., Макаренко А. К.*** 449
МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ РАДІАЛЬНО-КОЛОВОГО НАРІЗАННЯ ЦИЛІНДРИЧНИХ ЗУБЧАСТИХ КОЛІС З МОДИФІКОВАНИМ ПРОФІЛЕМ ЗУБЦІВ
91. ***Лихманюк В. А.*** 452
ЗБІЛЬШЕННЯ ТЕРМІНУ РОБОТИ МЕТАЛОРІЗАЛЬНИХ ІНСТРУМЕНТІВ
92. ***Макієнко В. В., Ступаченко М. О., Скала Д. В., Коцеруба А. С.*** 458
РЕФЛЕКСИВНИЙ ПІДХІД ДО ВИБОРУ СФЕРИ І СПОСОБІВ ЗАХИСТУ ОБЄКТІВ ВІД ЗАСОБІВ УРАЖЕННЯ ПРОТИВНИКА

93. ***Макієнко В. В., Ступаченко М. О., Скала Д. В., Коцеруба А. С.*** 464
КРИТЕРІАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ ОБ'ЄКТУ
94. ***Морозова А. І., Сирота К. А.*** 471
ПЛАНУВАННЯ ІТ-ПРОЕКТУ РОЗРОБКИ СИСТЕМИ ДЛЯ КАСТОМІЗАЦІЇ ВІТАЛЬНИХ ЛИСТІВОК
95. ***Морозова А. І., Козлова В. Р.*** 475
ПЛАНУВАННЯ ІТ-ПРОЕКТУ CRM-СИСТЕМИ ГОТЕЛЬНО-КУРОРТНОГО КОМПЛЕКСУ
96. ***Надточій І. І., Тімров О. О., Журавель О. Г.*** 479
ВИКОРИСТАННЯ НЕВЗАЄМОЗАМІННИХ ТОКЕНІВ В АРХІВНІЙ СПРАВІ
97. ***Олійник А. А., Мартинюк О. М.*** 481
ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ТА ЯКОСТІ СТИСНЕННЯ РІЗНИХ МЕТОДІВ ВІДЕОКОМПРЕСІЇ
98. ***Омельченко О. С., Кулік М. В., Назаренко О. М.*** 485
ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИЧИН РУЙНУВАННЯ ОДНОПОВЕРХОВОЇ БУДІВЛІ ВІД ПОГОДНИХ УМОВ
99. ***Острих Б., Борздий В.*** 487
ПІДВИЩЕННЯ БЕЗПЕКИ ВІЙСЬКОВИХ ОБ`ЄКТІВ ЗБЕРІГАННЯ АВІАЦІЙНИХ ЗАСОБІВ УРАЖЕННЯ ШЛЯХОМ МАСКУВАННЯ
100. ***Острих Б.*** 492
ПІДВИЩЕННЯ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ ВІЙСЬКОВИХ ОБ`ЄКТІВ ЗБЕРІГАННЯ АВІАЦІЙНИХ ЗАСОБІВ УРАЖЕННЯ
101. ***Пасічник Р. М., Довбуш Ю., Гавва В.*** 495
МОДЕЛІ ОЦІНКИ ОБСЯГІВ ПРОДАЖ ТА ІНТЕНСИВНОСТІ ЗАМОВЛЕНЬ СЕРВІСНИХ ПОСЛУГ
102. ***Пастушенко С. І., Пастушенко А. С.*** 500
ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ЕКСЕРГЕТИЧНОГО АНАЛІЗУ ДО ТЕХНІЧНИХ СИСТЕМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ МАШИН
103. ***Пономаренко Н. Є., Коляда К. В.*** 507
ТЕСТУВАННЯ МОДИФІКОВАНОГО МЕТОДУ БАЛАНСУВАННЯ НАВАНТАЖЕННЯ РОЗПОДІЛЕНОГО ХМАРНОГО СХОВИЩА
104. ***Рамазанова Ф. М.*** 510
СИСТЕМИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ДЛЯ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ В МЕРЕЖАХ
105. ***Сабарно Л. Р., Тугай Ю. І., Кошман В. І., Севастюк І. М.*** 515
АДАПТАЦІЯ МЕТОДУ STA/LTA ВИЯВЛЕННЯ СЕЙСМІЧНИХ ПОДІЙ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЗАМИКАННЯ НА ЗЕМЛЮ У РОЗПОДІЛЬНІЙ ЕЛЕКТРИЧНІЙ МЕРЕЖІ
106. ***Титаренко І. В.*** 522
СТВОРЕННЯ ЧАТ-БОТА ДЛЯ ОНЛАЙН-МАГАЗИНУ НА БАЗІ БІБЛІОТЕКИ PYTHON AIOGRAM

107. ***Тіщенко С. Є., Рудніченко М. Д.*** 529
ТЕХНІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ МОДУЛЯ АНАЛІЗУ ПОВЕДІНКОВОЇ АКТИВНОСТІ КОРИСТУВАЧІВ ВЕБ-ЗАСТОСУВАНЬ
108. ***Токарчук В. В., Тупиця О. М.*** 533
АНАЛІЗ ПРИДАТНОСТІ ВІДХОДІВ ФЕРРОСПЛАВНОГО ВИРОБНИЦТВА В ЦЕМЕНТНІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ
109. ***Фащевський А. В., Загоруйко М. Ю.*** 539
ЗАСТОСУВАННЯ CAN-ШИНИ В ПРОЦЕСІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ
110. ***Федотов С. О.*** 544
НЕЕФЕКТИВНІ АРХІТЕКТУРНІ РІШЕННЯ ПОБУДОВИ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ В ХМАРНИХ СЕРВІСАХ
111. ***Ялова А. М., Шаповалова О. О.*** 549
АНАЛІЗ СВІТОВОГО ДОСВІДУ ВПРОВАДЖЕННЯ НОВОГО ТЕПЛО ГЕНЕРУЮЧОГО ОБЛАДНАННЯ
112. ***Ялова А. М., П'ятаков К. С.*** 553
МОДЕРНІЗАЦІЯ КОНСТРУКЦІЇ ВОДОГРІЙНОГО КОТЛА ДЛЯ БІЛЬШ ЕФЕКТИВНОГО СПАЛЮВАННЯ РІЗНИХ ВИДІВ ТВЕРДОГО ПАЛИВА

PHYSICAL AND MATHEMATICAL SCIENCES

113. ***Poplavska O.*** 560
PERIODIC REINFORCEMENT OF THE PRESTRESSED STRIP WITH ELASTIC RECTANGULAR ADJUSTMENTS
114. ***Коробчук Ю. В., Лановенька Д. С.*** 565
СУТНІСТЬ НЕРІВНОСТІ КОШІ
115. ***Нагребельна І. А.*** 568
ВАЖЛИВІСТЬ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

GEOGRAPHICAL SCIENCES

116. ***Гордієнко П. В.*** 574
ЗАСТОВУВАННЯ БПЛА В АГРОСЕКТОРІ УКРАЇНИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ
117. ***Єрмаков В. В., Бутенко О. С.*** 580
ЛАНДШАФТНО-ГЕОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
118. ***Кравчинський Р. Л., Корчемлюк М. В., Стефурак О. М.*** 584
ВОДНІ ДЖЕРЕЛА ЯК ІНДИКАТОР АКТИВІЗАЦІЇ ЗСУВНИХ ПРОЦЕСІВ У ПІВДЕННО-СХІДНИХ КАРПАТАХ
119. ***Майнов О. О., Юрасов С. М.*** 591
МІНЛИВІСТЬ ЯКОСТІ ВОД І ЇЇ ВРАХУВАННЯ ПРИ ОЦІНКИ ЯКОСТІ ПОВЕРХНЕВИХ ВОД (НА ПРИКЛАДІ РІЧОК ДНІСТЕР І ДУНАЙ)

120. ***Сафранов Т. А., Пейкова З. Р.*** 598
ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН ПОВЕРХНЕВИХ ВОД ФРАНЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ РІЧКИ ВІЛЕЙН)
121. ***Стефурак О. М., Петращук Я. В., Кравчинський Р. Л.*** 601
ОСОБЛИВОСТІ МЕТЕОРОЛОГІЧНИХ УМОВ КАРПАТСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ У 2021-2022 РОЦІ
122. ***Терземан В. В., Юрасов С. М.*** 608
ОЦІНКА РИЗИКУ ПОГІРШЕННЯ ЯКОСТІ ІРИГАЦІЙНИХ ВОД (НА ПРИКЛАДІ РІЧКИ ДНІСТЕР)

GEOLOGICAL AND MINERALOGICAL SCIENCES

123. ***Buynevich I. V.*** 612
INTENSE BIOTURBATION BY INTRODUCED FISH IN SMALL CREEKS: POTENTIAL ICHTHYO-ICHNOLOGICAL RECORD
124. ***Yakymchuk M. A., Korchagin I. M.*** 616
FREQUENCY-RESONANCE METHODS OF SATELLITE AND PHOTO IMAGES PROCESSING: RESULTS OF APPROBATION AT DEEP HYDROCARBON DEPOSITS AND AREA OF ULTRA-DEEP WELL DRILLING IN CHINA
125. ***Федорів В. В., Залеський Р. В.*** 625
ВПЛИВ БУРОВИХ РОЗЧИНІВ НА РЕЗУЛЬТАТИ ГЕОФІЗИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПРИСВЕРДЛОВИННОЇ ЗОНИ ПЛАСТА

ARCHITECTURE

126. ***Matiienko A.*** 632
INTEGRATION OF NATURAL ELEMENTS FOR CREATING HEALTHY AND SUSTAINABLE RESIDENTIAL SPACES
127. ***Арсірій В. А., Саміна К. О., Радецька О. В., Духіна В. С.*** 636
БУДІВНИЦТВО МОСТІВ: СУЧАСНІ ДЕРЕВ'ЯНІ МОСТИ З КЛЕЄНОЇ ДРЕВЕСИНИ
128. ***Малашнекова В.О., Саміна К. О., Радецька О. В., Духіна В. С.*** 641
ТИПОЛОГІЯ МОСТІВ ТА ТУНЕЛІВ: АРХІТЕКТУРНІ ТА ІНЖЕНЕРНІ ВИРІШЕННЯ
129. ***Рожко Є. А.*** 646
СТВОРЕННЯ НЕПОВТОРНОСТІ АРХІТЕКТУРИ ЗА ДОПОМОГОЮ «ЗЕЛЕНОГО ДИЗАЙНУ»
130. ***Чорна Л. В., Саміна К. О., Радецька О. В., Духіна В. С.*** 650
МАТЕРІАЛИ МАЙБУТНЬОГО В АРХІТЕКТУРНИХ КОНСТРУКЦІЯХ

PEDAGOGICAL SCIENCES

131. ***Kotsiuruba V., Kukhniuk O., Kukhniuk V.*** 656
INNOVATIVE PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN THE PREPARATION OF BACHELORS AND MASTERS IN THE FIELD OF KNOWLEDGE 22 HEALTH CARE IN THE DISTANCE FORM OF EDUCATION

132.	***Moroz P. V., Moroz I. V.*** INTEGRATED LEARNING: HISTORICAL EXPERIENCE AND CHALLENGES	660
133.	***Poplavska O.*** PECULIARITIES OF MATHEMATICAL TRAINING OF STUDENTS IN DISTANCE LEARNING	665
134.	***Бабич Н. О.*** ВИКОРИСТАННЯ ІНФОГРАФІКІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ КУХАРІВ ТА ОФІЦІАНТІВ: ПОКРАЩЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ	671
135.	***Баришнікова І. М., Погода О. В.*** МУЗИКА ЯК ЗАСІБ ІНКЛЮЗИВНОГО ВИХОВАННЯ	676
136.	***Бойко Л.*** РОЛЬ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	680
137.	***Ворона Д. С., Петренко С. П.*** СУЧАСНІ СПОСОБИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ В УКРАЇНІ	683
138.	***Галайко Ю. А., Омельченко Б. В.*** ТЕХНОЛОГІЯ РОНА Л. ХАББАРДА ЯК ВАЖЛИВИЙ РЕСУРС ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ МАТЕМАТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ	687
139.	***Голозубова О. В., Мовчан А. В.*** МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ’Я МОЛОДІ: МЕТОДИ ПІДТРИМКИ ТА ПРОФІЛАКТИКА	694
140.	***Гончарова В. В.*** ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІГРОВИХ ПРИЙОМІВ З РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	699
141.	***Гудим І. М.*** ВПЛИВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ МОЛОДІ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ	703
142.	***Динович А. В.*** ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ В НІМЕЧЧИНІ	707
143.	***Жорняк П. В., Жорняк О. І., Осадчук Н. І.*** ВИКОРИСТАННЯ ПРИЙОМІВ МНЕМОТЕХНІКИ У ФОРМУВАННІ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ МЕДИКІВ НА КАФЕДРІ ТОПОГРАФІЧНОЇ АНАТОМІЇ	712
144.	***Зеленська О. М., Кондра О. В.*** ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СЛЕНГУ У СТАНДАРТНІЙ ФРАЗЕОЛОГІЇ АВІАЦІЙНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	715
145.	***Івженко А. В.*** ХАРАКТЕРИСТИКА ТВЕРДОКРИЛИХ ЖУКІВ (COLEOPTERA) В ІЧНЯНСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ ПРИРОДНЬОМУ ПАРКУ, ЯКІ ЗАНЕСЕНІ ДО ЧЕРВОНОЇ КНИГИ УКРАЇНИ	719

146. ***Іонова І. М., Сесенко А. А.*** 723
ДІАГНОСТИКА ФАКТОРІВ РИЗИКУ ФОРМУВАННЯ ГАДЖЕТОЗАЛЕЖНОСТІ СЕРЕД ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
147. ***Кара К. О.*** 728
ОСОБЛИВИЙ ФІЗИЧНИЙ СТАН УЧНІВ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ ЯК ПЕВНИЙ ФАКТОР ОСОБЛИВОГО ВИКЛАДАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
148. ***Коноплицька А. І., Сокаль В. А.*** 734
НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ
149. ***Коробка І. А., Лейба А. В.*** 738
МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ
150. ***Костенко М. П.*** 742
НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСОБИ ВИЗНАЧЕННЯ ВПЛИВУ ЗАНЯТЬ З ФУТБОЛУ НА МОРФОФУНКЦІОНАЛЬНІ ПОКАЗНИКИ ПІДЛІТКІВ
151. ***Кочервей В. В.*** 749
ТЕАТРАЛІЗОВАНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
152. ***Кротов Г. В., Костенко С. В.*** 756
МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ РУХОВИХ УМІНЬ У ФУТБОЛІ У ГРУПАХ ПОЧАТКОВОЇ ПІДГОТОВКИ
153. ***Лабенок О. І.*** 760
ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ЗА ПРИЗНАЧЕННЯМ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА
154. ***Лашта Р. Б.*** 766
СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНОЇ РЕФЛЕКСІЇ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ
155. ***Левітіна Л. В.*** 771
СТРАТЕГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
156. ***Майстренко Ю. В., Бугайчук М. С., Майстренко Г. І.*** 775
ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ ПІД ЧАС ВІЙНИ
157. ***Марчук О. О., Балдовська К. В.*** 780
РОЛЬ КАЗКИ У ФОРМУВАННІ ЕМОЦІЙНОГО ДОСВІДУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
158. ***Мізюк В. А., Гарчева А. В.*** 785
ДІАГНОСТИКА ЯКОСТІ ОСВІТИ В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЯК КОМПОНЕНТ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

159. ***Мірошниченко І. М.*** 791
НАВЧАННЯ ЧЕРЕЗ ПРОЄКТНУ ДІЯЛЬНІСТЬ – ФОРМУВАННЯ ЦІЛІСНОЇ КАРТИНИ СВІТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
160. ***Морквян І. В., Садченко В. В.*** 798
ЕТАПИ РОЗРОБКИ ТА СТВОРЕННЯ ІНТЕРАКТИВНОГО ДОВІДНИКА-ТРЕНАЖЕРА З ПОБУДОВИ РОЗГОРТОК ТА ПЕРЕРІЗІВ МНОГОГРАННИКІВ
161. ***Музика В. Є.*** 805
ЗАСТОСУВАННЯ КОУЧИНГОВИХ МОДЕЛЕЙ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ І САМОРЕАЛІЗАЦІЇ
162. ***Назаренко Н. В., Корнієнко Т. М.*** 810
ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ
163. ***Нечипорук Б. Д., Мельникович А. С.*** 813
ІННОВАЦІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ НАПІВПРОВІДНИКІВ ТА НАПІВПРОВІДНИКОВИХ ПРИЛАДІВ В КУРСІ ШКІЛЬНОЇ ФІЗИКИ
164. ***Нечитайло Л. Я., Тимофійчук М., Грижак М.*** 818
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ВИЩИМИ НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ РІЗНИХ КРАЇН ЄС ТА УКРАЇНИ
165. ***Низковська О. В.*** 822
ЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ БЕЗПЕРЕШКОДНИМ ДОСТУПОМ ДЛЯ ОСІБ З ОБМЕЖЕНИМИ ФІЗИЧНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ПЕРЕД ПОЧАТКОМ 2023/2024 НАВЧАЛЬНОГО РОКУ
166. ***Оченаш Е. О., Ільченко О. В.*** 830
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ ОСІБ З ДИТЯЧИМ ЦЕРЕБРАЛЬНИМ ПАРАЛІЧЕМ
167. ***Панченко В. І.*** 834
ЗНАЧЕННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ В КОНТЕКСТІ МОДЕЛІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ
168. ***Пархоменко О. Ю., Ніколаєва А. М., Бутенко С. О.*** 840
STEM-ПРОЕКТИ ПРИ ВИВЧЕННІ СВІТЛОВИХ ЯВИЩ
169. ***Підлужна І. А.*** 844
ТРАДИЦІЙНИЙ ТА ДИГІТАЛЬНИЙ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ НІМЕЦЬКОЇ ЛЕКСИКИ
170. ***Підлужна І. А.*** 846
ВИКОРИСТАННЯ АВТЕНТИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ НІМЕЦЬКОГО ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ
171. ***Рибакова О. А.*** 849
ВИКОРИСТАННЯ ФЛЕШ КАРТОК НА ЗАНЯТТЯХ ГУРТКА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ДИТЯЧОМУ САДКУ

172. ***Рижанова А. О., Рудик Л. О.*** 855
ПРОГРАМА СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ПЕРШОКУРСНИКІВ КОЛЕДЖУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ЗА ЧАСІВ ВІЙНИ
173. ***Риженко Н. М.*** 860
УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У ВИХОВАНЦІВ БУДИНКІВ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА
174. ***Савастру Н. І., Шевченко Г. В., Безугла Я. І.*** 864
КУЛЬТУРНІ ЦІННОСТІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ: ОЦІНКА ЗМІН І ВИКЛИКІВ
175. ***Саранчук Л. М.*** 869
ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З РАС
176. ***Соловей Ю. О., Компанієць А. Г.*** 875
ІГРОВА ТЕХНОЛОГІЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЧИННИК РОЗВИТКУ МИСЛЕННЯ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В СУЧАСНОМУ ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
177. ***Станішовський А. С.*** 881
НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ КУРСАНТА ЯК ЗАСІБ ПОКРАЩЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗНАНЬ ІЗ ЗАГАЛЬНОВІЙСЬКОВИХ ДИСЦИПЛІН
178. ***Станішовський А. С.*** 884
ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У КУРСАНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЯК ЗАПОРУКА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА
179. ***Станішовський А. С.*** 887
РОЗДУМИ ПРО АКТУАЛЬНІСТЬ ОПЕРАТИВНОГО РІВНЯ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ ДЛЯ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
180. ***Стельмах Н. В., Гановська К. М.*** 890
ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ТВОРЧОГО ВИСЛОВЛЮВАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ЗНМ ІІІ РІВНЯ ЗАСОБАМИ ТРВЗ ТЕХНОЛОГІЇ
181. ***Стельмах Н. В., Папушева Ю. О.*** 894
МЕТОДИКА НАВЧАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗНМ ІІІ РІВНЯ ТВОРЧОГО РОЗПОВІДАННЯ
182. ***Ткач І. В., Гайдайчук Л. В.*** 899
ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ ТА ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН
183. ***Федь І. А., Гордеева К. С., Павкович М. А.*** 904
ФОРМУВАННЯ НАУКОВО-ПРАКТИЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ФАХІВЦЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

184. ***Федь І. А., Гордеева К. С., Матвієнко М. Р.*** 909
ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ГРИ В БАСКЕТБОЛ УЧНІВ НУШ
185. ***Федь І. А., Гончаров І. М.*** 913
ПЕДАГОГІЧНІ МЕТОДИ ПОКРАЩЕННЯ ФІЗИЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ
186. ***Федь І. А., Суббот В. А.*** 919
ВПЛИВ ФАКУЛЬТАТИВНИХ ЗАНЯТЬ З БРАЗИЛЬСЬКОГО ДЖИУ-ДЖИТСУ НА ФІЗИЧНУ ПІДГОТОВКУ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ
187. ***Федь І. А., Гордеева К. С., Усенко Є. О.*** 925
ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИЧНИХ ЗАСАД ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛЬНИХ РУХЛИВИХ ІГОР ДЛЯ УЧНІВ МОЛОДШОЇ ВІКОВОЇ ГРУПИ В НУШ
188. ***Феньов Я. І., Качур Н. Ю.*** 930
СУЧАСНИЙ СТАН ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ
189. ***Цупик О. М.*** 937
ГРУПОВА РОБОТА СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ФІЗИКИ
190. ***Черняк Н. А., Мельниченко О. В.*** 941
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ НА СУЧАСНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ
191. ***Чижова О. І.*** 948
ПРООБРАЗ ІНТЕРАКТИВНИХ ФОРМ ЗАНЯТЬ
192. ***Чувакова Т. Г., Щукін С.*** 951
ВІДБІР НАВЧАЛЬНИХ ВІДЕОФРАГМЕНТІВ СОЦІО-КУЛЬТУРНОГО ХАРАКТЕРУ У ВДОСКОНАЛЕННІ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ
193. ***Янович І. В., Бараннік М. В., Калашников С. О.*** 957
ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ЗАГАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЮНИХ БОРЦІВ ВІЛЬНОГО СТИЛЮ

PSYCHOLOGICAL SCIENCES

194. ***Vynohradska V. H.*** 962
THE PSYCHOLOGY OF FONTS
195. ***Андрусів Л. З., Федоришин Г. М.*** 965
ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОЇ БЛИЗЬКОСТІ У ПОДРУЖЖІ В УМОВАХ ВІЙНИ
196. ***Бенько А. А.*** 971
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТРЕНІНГ ЯК МЕТОД ПРОТИДІЇ ФОРМУВАННЮ МАНІПУЛЯТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ В СТАРШОМУ ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ
197. ***Василенко О. В., Гуров О. М., Гладких Д. Б.*** 979
СТРУКТУРА ТА ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

198. ***Василенко О. В., Гуров О. М., Гладких Д. Б.*** 985
ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ: ЗМІСТ ПОНЯТТЯ, ЗАВДАННЯ ТА ФУНКЦІЇ
199. ***Войціх І. В., Борейко С. Б.*** 990
ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ЕФЕКТИВНОЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ
200. ***Гноєва Ю. В., Дроздова Д. С.*** 994
ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ТРИВОЖНОСТІ НА МОТИВАЦІЮ НАВЧАННЯ УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ЛАНКИ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ
201. ***Єрмолінська А. О.*** 1001
ВПЛИВ МОТИВАЦІЙНОГО КОМПОНЕНТУ НА ПСИХОЛОГІЧНУ ГОТОВНІСТЬ СТУДЕНТІВ ДЛЯ ПОДАЛЬШОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
202. ***Журавльова Л. П., Якобчук Я. В.*** 1005
КОПІНГ-СТРАТЕГІЇ ОСОБИСТОСТІ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ В УМОВАХ ВІЙНИ
203. ***Зощенко А. О.*** 1009
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ МОЛОДІ ДО ПОДРУЖНІХ ВЗАЄМИН
204. ***Калька Н. М.*** 1015
ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОКОРЕКЦІЙНОЇ ТА ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНОЇ РОБОТИ ІЗ ЕКЗИСТЕНЦІЙНИМИ ПЕРЕЖИВАННЯМИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У КРИЗОВІ ПЕРІОДИ
205. ***Коваленко А. Ю.*** 1018
ПЕРША ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ВІЙСЬКОВИМ ПРИ ПОСТТРАВМАТИЧНОМУ СИНДРОМІ (ПТСР)
206. ***Коробкіна Т. В., Канцір Р. Б.*** 1025
ОСНОВНІ ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ У СТУДЕНТІВ
207. ***Коробкіна Т. В., Буряк В. А.*** 1029
ПСИХОЛОГІЧНИЙ КОМФОРТ І ВІРТУАЛЬНА ОСВІТА: АНАЛІЗ, ВПЛИВ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
208. ***Кулаковський Т. Ю., Петрович К. О.*** 1033
МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТАРШОКЛАСНИКІВ
209. ***Лініченко Ю. А., Декусар Г. Г.*** 1035
THE IMPORTANCE OF SOCIETAL PSYCHOLOGICAL SUPPORT FOR VICTIMS OF DOMESTIC VIOLENCE
210. ***Меднікова Г. І., Надаховська О. А.*** 1039
ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ В ОЧІКУВАННІ СТОМАТОЛОГІЧНОГО ВТРУЧАННЯ ТА СТАВЛЕННЯ ДО ЗДОРОВ’Я ПАЦІЄНТІВ ІЗ РІЗНОЮ МЕТОЮ ВІДВІДУВАННЯ СТОМАТОЛОГА

211. ***Мозгова Р. В., Лисенкова І. П.*** 1043
ЖИТТЄСТІЙКІСТЬ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР АДАПТАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ
212. ***Морозова Н. В., Кузнєцов М. А.*** 1051
ПОЧУТТЯ ГУМОРУ ЯК ФАКТОР СТРЕСОСТІЙКОСТІ І ФОРМА КОПІНГ-ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ
213. ***Панасенко О. А.*** 1054
МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДНОВЛЕННЯ БОЄЗДАТНОСТІ ОКРЕМОЇ МОТОПІХОТНОЇ БРИГАДИ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ
214. ***Пенечко О. К.*** 1058
НЕОБХІДНІСТЬ СТАНУ ЦІЛІСНОСТІ ЗА УМОВ КРИЗИ
215. ***Рябенко М. І.*** 1066
ПРОФІЛАКТИКА КОНФЛІКТІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗВО ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
216. ***Савельєва О. Л., Коломієць Т. В.*** 1070
ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ ПСИХОЛОГІВ-КОНСУЛЬТАНТІВ
217. ***Сіончук М. П.*** 1076
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР У КОРЕКЦІЇ ПОРУШЕНЬ ЗВУКОВИМОВИ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ
218. ***Слащова А. К.*** 1083
ДОКАЗОВІ МЕТОДИ З РОЗВИТКУ КОМУНІКАЦІЇ ДІТЕЙ З РАС
219. ***Слащова А. К.*** 1090
АСПЕКТИ СЕНСОРНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ІЗ РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ
220. ***Сторожук Є. С.*** 1097
ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ГОТОВНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ЗА ПРИЗНАЧЕННЯМ
221. ***Ткаченко І. А.*** 1100
ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО–ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ПРОФЕСІЙНОГО СТРЕСУ
222. ***Харцій О. М.*** 1107
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТРИВОЖНОСТІ У СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ
223. ***Циганкова Н. В., Щербак В. В., Тонкий Д. В., Тимощук В. С.*** 1112
ПРИЙНЯТТЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ДЕРЖАВИ
224. ***Циганкова Н. В., Щербак В. В., Тонкий Д. В., Тимощук В. С.*** 1117
ПРИНЦИПИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

225. ***Чорна О. В.*** 1122
ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ЕМОЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ У ВІТЧИЗНЯНІЙ І ЗАРУБІЖНІЙ ПСИХОЛОГІЇ
226. ***Якуба В. О.*** 1128
ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ УСПІШНОЇ АДАПТАЦІЇ ПЕРШОКУРСНИКА ДО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

SOCIOLOGICAL SCIENCES

227. ***Chyhyr O. S.*** 1134
CHANGES IN THE AREA OF SMM AS A RESULT OF THE WAR
228. ***Жуляєв В.*** 1137
МАРГІНАЛЬНЕ СУСПІЛЬСТВО І МОЛОДЬ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ
229. ***Загорулько Т. В.*** 1145
СИСТЕМА СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ДЛЯ ЖІНОК З НОВОНАРОДЖЕНИМИ ДІТЬМИ, ЯКІ ОПИНИЛИСЯ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ
230. ***Павлова О. В.*** 1150
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПОНЯТТЯ “СОЦІАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ” ДЕРЖАВИ

JOURNALISM

231. ***Кучмій О. П., Денис Н. Д.*** 1154
ОСОБЛИВОСТІ ОРАТОРСЬКОГО МИСТЕЦТВА
232. ***Музика М. О., Яковець А. В.*** 1157
РОСІЙСЬКИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВПЛИВ ПРОПАГАНДИ В ВІДЕОІГРАХ, ЯК ЧИННИКИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ
233. ***Потапенко А. В.*** 1166
ДОТРИМАННЯ СТАНДАРТІВ ЖУРНАЛІСТКИ НА УКРАЇНСЬКОМУ ТЕЛЕБАЧЕННІ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РФ В УКРАЇНУ
234. ***Соколовська О. А.*** 1170
ФОРМАТИ МІЖНАРОДНИХ ТЕЛЕПЕРЕДАЧ НА СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ТЕЛЕБАЧЕННІ
235. ***Хотюн Л. В., Натолока Д. С.*** 1175
АКТУАЛЬНІ ФОРМАТИ САМОРЕКЛАМИ У СОЦМЕРЕЖАХ (НА ПРИКЛАДІ ПУБЛІКАЦІЙ ТІКТОК)

ART

236. ***Васільєва А. С.*** 1180
ГРАФІЧНІ ЕЛЕМЕНТИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СПРИЙНЯТТЯ ТА ІДЕНТИФІКАЦІЮ МОЛОДІЖНОГО МОДНОГО КОНКУРСУ

237. ***Вітрів В. В.*** 1184
АВТОРСЬКИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ У СТРІЧЦІ «КЛОНДАЙК» МАРИНИ ЕР ГОРБАЧ ЯК СПОСІБ ВИСВІТЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ УКРАЇНИ
238. ***Касьяненко К. М., Ялова Д. О.*** 1189
ВПЛИВ ТИПОГРАФІКИ У ПОЛІГРАФІЧНІЙ ПРОДУКЦІЇ
239. ***Кравченко О. В., Павлюк А. В.*** 1194
ВІЗУАЛЬНА КОМУНІКАЦІЯ БРЕНДУ - ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В РЕКЛАМІ
240. ***Молинь В. Д., Анциферов О. І.*** 1198
САМЧИКІВСЬКИЙ ДЕКОРАТИВНИЙ РОЗПИС: ГОЛОВНІ ОЗНАКИ, ТВОРЧИЙ СПАДОК ТА ЕКСПЕРИМЕНТИ
241. ***Сейко В. С.*** 1204
ЖИТТЄПИСНИЙ ШЛЯХ МИКОЛИ ГУРОВИЧА КУЛІША, ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА СТВОРЕННЯ ХУДОЖНЬО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ОБРАЗУ В ЙОГО ТВОРАХ
242. ***Сінелькова В. В., Тимошик М. В.*** 1207
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБЛИВОСТЕЙ АКАДЕМІЧНОГО ТА ЕСТРАДНОГО ВОКАЛЬНОГО ВИКОНАВСТВА: ІСТОРІЯ, РЕПЕРТУАР ТА СТИЛІ
243. ***Юрчило Х. В.*** 1214
ВТІЛЕННЯ ЖІНОЧОГО ОБРАЗУ В ЛІРИЧНІЙ ПІСНІ

HISTORICAL SCIENCES

244. ***Волкова Є. О.*** 1220
ДУХОВНІ ВІРУВАННЯ ТРИПІЛЬСЬКОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ
245. ***Галущенко Б. В.*** 1239
РОСІЙСЬКА МІФОЛОГІЗАЦІЯ ОДЕСИ
246. ***Деревінський В. Ф., Жовтан Д. І.*** 1242
УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА XVII СТ. ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СПРИЙНЯТТЯ ІНОЗЕМЦЯ – ГІЙОМА ЛЕВАССЕРА ДЕ БОПЛАНА
247. ***Деревінський В. Ф., Клименко В.*** 1247
РОСІЙСЬКА ГІБРИДНА ВІЙНА ПРОТИ УКРАЇНИ
248. ***Деревінський В. Ф., Носик Д.*** 1251
ВПЛИВ УКРАЇНСЬКИХ ТРАДИЦІЙ НА СВІТОВУ АРХІТЕКТУРУ
249. ***Деревінський В. Ф., Шаповал А. Є.*** 1255
КУЛЬТУРА ЯК ЗАСІБ ІНТЕГРАЦІЇ СПІЛЬНОТИ ТА ЗАХИСТ ВІД АСИМІЛЯЦІЙНИХ ПРАКТИК
250. ***Качаненко Д. Ю., Дєдова М. В.*** 1260
САКРАЛЬНЕ VS СВІТСЬКЕ: СУСПІЛЬСТВА СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ, СЕРЕДНІХ ВІКІВ ТА РАННЬОГО НОВОГО ЧАСУ

251. ***Маслієнко М. О.*** 1266
ПАТРІОТИЗМ ЯК РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ТА САМОЇ ДЕРЖАВИ
252. ***Олексин А. І., Білостоцький С. М.*** 1269
ГАЙДАМАЦЬКИЙ РУХ В 1730-1740-Х РР.
253. ***Олянич В. В., Генкельман Є. С.*** 1273
ЦИГЛЕРІВСЬКИЙ ЦУКРОВИЙ ЗАВОД У РОКИ НЕПУ (1921-1929 РР.)
254. ***Олянич В. В., Патлін К. С.*** 1275
РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ПОЖЕЖНИКІВ У 1917-1929 РР. НА ХАРКІВЩИНІ
255. ***Олянич В. В., Остапенко Р. Г.*** 1279
ВПРОВАДЖЕННЯ ТА НАСЛІДКИ «УКРАЇНІЗАЦІЇ» НА ХАРКІВЩИНІ У 1920-1930-Х РР.
256. ***Писарчук В. М., Миголь К. Ю., Сілідуєва А. Д.*** 1282
УКРАЇНА В КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНОМУ ПРОЦЕСІ ЄВРОПИ XV-XVI СТ.
257. ***Плотніцька А. О., Комащенко В. В.*** 1289
КРУТИ - ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ ГЕРОЇЗМУ
258. ***Рибакова А. О.*** 1294
РОЛЬ МОНАСТИРІВ ТА ЦЕРКОВ В СТАНОВЛЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ В СЕРЕДНЬОВІЧЧІ
259. ***Савич Д. І.*** 1297
РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА ЯК ВИКЛИК ДЛЯ СВІТОВОЇ СИСТЕМИ ПРОТИВАГ І СТРИМУВАНЬ
260. ***Самко М. В.*** 1300
СИТУАЦІЯ В ЄВРОПІ В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД 1918-1939 РР.
261. ***Свистунов Г. Ю.*** 1306
РЕВОЛЮЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ ТА В ІНШИХ КРАЇНАХ СХІДНОЇ ЄВРОПИ НАПРИКІНЦІ 1980 – ПОЧАТКУ 1990-Х РР.
262. ***Світлака А. Б., Боян-Гладка С. П.*** 1310
МУЗЕЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ЕТНОГРАФА ЮРІЯ ГОШКА
263. ***Семенко В. В.*** 1315
ДЕРЖАВОТВОРЧІ ІДЕЇ КОЗАЦЬКИХ ВАТАЖКІВ КІНЦЯ XVI – ПОЧАТКУ XVII СТОЛІТТЯ
264. ***Соколова Н. Д., Дуб В. О.*** 1321
УКРАЇНСЬКИЙ ВЕРТЕП: ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ НАРОДНОГО ТЕАТРУ
265. ***Спіцин Т. С.*** 1325
ВІЧНИЙ МИР ТА ЙОГО НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ

266. ***Старченко О. С.*** 1329
НРУ І НАРОДНІ ФРОНТИ КРАЇН СХІДНОЇ ТА ПІВДЕННО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ІДЕЙ, ДІЯЛЬНОСТІ, ЗДОБУТКІВ
267. ***Томнюк І. С.*** 1333
ВИЗВОЛЬНА БОРОТЬБА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ У 1940-1950-Х РОКАХ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ
268. ***Троцька В. І.*** 1339
З ІСТОРІЇ ВИВЧЕННЯ ГЛИНЯНОГО ПОСУДУ З ДАВНЬОРУСЬКИХ ПОХОВАНЬ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ АРХЕОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.)
269. ***Федько А. А., Білостоцький С. М.*** 1345
ГАЙДАМАЦЬКЕ ПОВСТАННЯ 1768 РОКУ
270. ***Чернишова К. О.*** 1351
УКРАЇНА У ПЕРІОД ЗАГОСТРЕННЯ КРИЗИ РАДЯНСЬКОЇ СИСТЕМИ
271. ***Юськова Д. С.*** 1358
БОЙОВІ ДІЇ УКРАЇНСЬКИХ ЗБРОЙНИХ СИЛ ПРОТИ ПОЛЬСЬКОЇ АГРЕСІЇ 1918-1919 РР.

CULTUROLOGY

272. ***Prykhodchenko K. O.*** 1363
REASONS AND FACTORS THAT CHANGE FASHION
273. ***Руських С. О.*** 1367
НЕООРІЄНТАЛІЗМ В ЕВОЛЮЦІЇ ЗАХІДНОГО ТА ЯПОНСЬКОГО ВІЗУАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА

LITERATURE

274. ***Максименко Т. А.*** 1373
ЕМОТИВНА ФУНКЦІЯ РИТОРИЧНИХ ФІГУР У «СЛОВІ ПРО ІГОРІВ ПОХІД»
275. ***Шадловська Л. А.*** 1377
ІНТИМНА ЛІРИКА ЛІНИ КОСТЕНКО: ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЕННЯ ПОРТРЕТУ ГЕРОЯ З ПОГЛЯДУ ХУДОЖНЬОЇ ОБРАЗНОСТІ ТА СИМВОЛІКА ПРИРОДИ

POLITICAL SCIENCES

276. ***Musayev H. M.*** 1383
NATIONAL SECURITY POLICY AND ITS BASIC DIRECTIONS
277. ***Андрєєва О. М., Потера Р. С.*** 1391
ВРАЗЛИВОСТІ АМЕРИКАНСЬКОЇ СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

278. ***Виговський Л. А., Олійник В. В.*** 1394
ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА
279. ***Вітер О. А., Кордонова Д. А.*** 1398
ТЕРОРИЗМ ЯК ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ: ПОЛІТИЧНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ТЕРАКТУ 11 ВЕРЕСНЯ 2001 РОКУ
280. ***Водоп'ян А. Ю., Неклеса О. В.*** 1404
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ У ФОРМІ ДІЗНАННЯ
281. ***Городнича К. Д., Неклеса О. В.*** 1407
ЗДІЙСНЕННЯ ДІЗНАННЯ ЗА ОСОБЛИВИМИ ПОРЯДКАМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ
282. ***Лопатенко А. В., Бєлоусова Н. Б.*** 1411
СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ ЕСТОНІЇ У МИРНИЙ ТА ВІЙСЬКОВИЙ ЧАС
283. ***Шаповалова А. М., Берженар Р. А.*** 1416
ВПЛИВ ЗМІ НА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

PHILOLOGICAL SCIENCES

284. ***Burdiukh K.*** 1422
DEVELOPMENT OF CULTURAL COMPETENCE OF SPECIALIZED SCHOOL STUDENTS DURING THE LEARNING OF ENGLISH VOCABULARY
285. ***Chetaikina V.*** 1426
EUPHEMISMS: MAIN ASPECTS OF STUDY
286. ***Riabova K.*** 1430
STUDY OF THE INFLUENCE OF TECHNOLOGY ON ENGLISH LANGUAGE LEARNING
287. ***Білогорка Л. В.*** 1435
СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ ЗАГОЛОВКІВ АНГЛІЙСЬКИХ МЕДІЙНИХ ТЕКСТІВ
288. ***Большенко А. Д., Ланова І. В.*** 1438
ФАХОВА ТЕРМІНОЛОГІЯ В ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЦІ
289. ***Гаценко К. І., Ланова І. В.*** 1440
УКРАЇНСЬКА МОВА В БУДІВЕЛЬНИХ ПРОЄКТАХ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В ГАЛУЗІ БУДІВЕЛЬНОЇ ІНЖЕНЕРІЇ
290. ***Герасимова І. В.*** 1443
МІФОЛОГІЧНО-ФАНТАСТИЧНІ РЕТРО- І ПРОСПЕКТИВНІ ОБРАЗИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЧАСОПРОСТОРУ В РОМАНІ ЛЮКО ДАШВАР "РАЙ. ЦЕНТР"

291. ***Гет Ю. Р., Лазарович О. М.*** 1450
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ ВІЙСЬКОВОЇ ЛЕКСИКИ ПОЛЬСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ПЛОЩИНІ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ
292. ***Горбань Р. І.*** 1455
РОЛЬ ЦИФР В ЗНАЧЕННІ АНГЛІЙСЬКИХ АБРЕВІАТУР ТА СКОРОЧЕНЬ
293. ***Гринців М. О.*** 1459
ГАМБУРЗЬКИЙ ДІАЛЕКТ І ЙОГО СТРУКТУРА
294. ***Гришко Н. О., Шевченко В. О.*** 1464
УКРАЇНО-АНГЛІЙСЬКІ КОНТАКТИ НА ЗАНЯТТЯХ
295. ***Дідух Т. В.*** 1470
THE MEANS OF EXPRESSION OF THE HERO'S INTERNAL CONFLICT IN MARGUERITE YOURCENAR'S NOVEL “LES MÉMOIRES D'HADRIEN”
296. ***Зінковська П. П., Ланова І. В.*** 1477
МОВА ЯК ЗАСІБ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ЛЮДИНИ
297. ***Зрівець В. О., Єнчева Г. Г.*** 1480
ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ВІДТВОРЕННІ ОНОМАСТИЧНОГО ПРОСТОРУ АВТОРСЬКОГО ТЕКСТУ
298. ***Крайчинська Г. В., Ліннік О. О.*** 1486
РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОЇ ШКІЛЬНОЇ ЛАНКИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ
299. ***Крайчинська Г. В., Ліннік О. О.*** 1491
НОРМАТИВНО–ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СЕРЕД УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКІЛЬНОЇ ЛАНКИ
300. ***Крук Д. А., Дюжева К. В.*** 1501
НАРАТИВНІ СТРАТЕГІЇ ТВОРЕННЯ КОМІЧНОГО У ГУМОРИСТИЧНО-САТИРИЧНИХ ТВОРАХ І.НЕЧУЯ-ЛЕВИЦЬКОГО
301. ***Леонова Н. В., Абакумов Е. С.*** 1504
ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НА СХОДІ УКРАЇНИ З ПОЧАТКУ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ
302. ***Линтвар О. М., Осовська В. В.*** 1508
СУЧАСНИЙ УКРАЇНОМОВНИЙ ТА АНГЛОМОВНИЙ ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС: ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
303. ***Малиневич Л. Л.*** 1513
ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ “ВІЙНА” У ТЕКСТАХ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКОМОВНИХ ТА АНГЛОМОВНИХ ПІСЕНЬ
304. ***Огарєнко Т. А.*** 1518
АД'ЄКТИВИ В РОМАНІ С. ЖАДАНА «ВОРОШИЛОВГРАД»

305. ***Омельченко Н. В.*** 1521
РОЛЬ МОВИ У СТАНОВЛЕННІ УКРАЇНСЬКОГО КІНЕМАТОГРАФУ
306. ***Петришин Т. Р.*** 1526
ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ СЕМІОТИЧНОЇ СТРУКТУРИ РЕКЛАМНОГО ТЕКСТУ
307. ***Петров О. А.*** 1530
ОСОБЛИВОСТІ ТОПОНІМІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ
308. ***Підлужна І. А.*** 1534
ЛЕКСИЧНИЙ ТА СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ АНГЛОМОВНИХ НАУКОВИХ ТЕКСТІВ ВІЙСЬКОВО–ТЕХНІЧНОЇ ТЕМАТИКИ
309. ***Пономаренко Г. А.*** 1537
ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ІНТЕРАКТИВНИХ ПЛАТФОРМ ПРИ ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ШКОЛІ
310. ***Рега Д. О., Николяк С. М.*** 1542
ФІЛОСОФСЬКА ДИСТАНЦІЯ ДО СВІТУ ЯК СТИЛЬ ВІСЛАВИ ШИМБОРСЬКОЇ НА ОСНОВІ ЗБІРКИ «WOŁANIE DO YETI»
311. ***Соколов І. А., Ланова І. В.*** 1545
ЗНАЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)» У РЕАЛІЗАЦІЇ ФАХОВИХ НАВИЧОК
312. ***Усачова В. Ю., Ланова І. В.*** 1548
СПІВВІДНОШЕННЯ ТЕРМІНІВ УКРАЇНСЬКОГО ТА ІНШОМОВНОГО ПОХОДЖЕННЯ У ПРАЦЯХ З БУДІВЕЛЬНОЇ ІНЖЕНЕРІЇ
313. ***Чайковська О. М.*** 1551
ІНТОНАЦІЙНА СКЛАДОВА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ТА ТРУДНОЩІ ЇЇ ВИКЛАДАННЯ
314. ***Черниш М. В., Ланова І. В.*** 1554
ЗНАЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ПІД ЧАС ВІЙНИ
315. ***Щербина А. В., Гніломедова К. О.*** 1558
ТЕОРІЯ МОВНИХ АКТІВ І ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ
316. ***Ярощук І. С.*** 1563
ОСНОВНІ СТРАТЕГІЇ ПЕРЕКЛАДУ НАЗВ ФІЛЬМІВ. СПОСОБИ ТА ПРИЙОМИ ПЕРЕКЛАДУ ФІЛЬМОНІМІВ

PHILOSOPHICAL SCIENCES

317. ***Гончаров Г. М.*** 1568
ЯК ВЕРХОВНА РАДА НАМАГАЄТЬСЯ ВІДСІЯТИ «ЗЕРНО ВІД ПОЛОВИ»
318. ***Русул О. В.*** 1574
ЗАХІДНЕ ПОЛІКУЛЬТУРНЕ СУСПІЛЬСТВО В УМОВАХ КУЛЬТУРНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

319. ***Садівська Л. І., Петров О. О.*** 1577
ДОСЛІДЖЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ АНГЛОМОВНИХ ЛЕКСИЧНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

ECONOMIC SCIENCES

320. ***Kakhaber Tsimintia*** 1582
DYNAMICS OF SHADOW ECONOMY IN THE WORLD
321. ***Rogova N. V., Munteanu Ye. S.*** 1586
ESSENTIAL HOTEL AUTOMATION APPLICATIONS
322. ***Rogova N. V., Glukh R. E.*** 1589
THE ESSENCE AND COMPONENTS OF INNOVATION ACTIVITY IN THE HOTEL INDUSTRY
323. ***Rogova N. V., Krutsenko R. G.*** 1593
INNOVATIVE TECHNOLOGIES THAT CAN BE USED IN RESTAURANTS
324. ***Rogova N. V., Pylypenko O. A.*** 1595
ECO-INNOVATIONS IN THE ACTIVITIES OF ACCOMMODATION FACILITIES
325. ***Rogova N. V., Svichkar O. M.*** 1598
THE ESSENCE, MEANING AND FEATURES OF HOTEL SERVICES
326. ***Shylo V. M., Kisilova I. Y.*** 1602
FORMATION OF THE BANK'S LOAN PORTFOLIO IN MODERN CONDITIONS
327. ***Volodko O. V., Lutchenko Yu. M.*** 1606
WAYS OF IMPROVING THE MARKETING POLICY OF HOTEL ENTERPRISES IN THE POST-WAR PERIOD OF MANAGEMENT
328. ***Wu Ping, Bieliaieva O.*** 1612
MEASURES FOR IMPROVING THE QUALITY OF HUMAN RESOURCES IN ENTERPRISES THROUGH COOPERATION BETWEEN UNIVERSITIES AND ENTERPRISES
329. ***Бабич Л. М., Іщук І. І.*** 1615
НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РИНКУ ЛОМБАРДНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ
330. ***Бартельова А. А., Рудь О. В.*** 1622
ДУАЛЬНА ФОРМА НАВЧАННЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДЕРЖАВИ
331. ***Бобирь О. І., Єрмолова К. Є.*** 1629
МІЖНАРОДНЕ АНТИОФШОРНЕ РЕГУЛЮВАННЯ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ
332. ***Боденчук Л. Б., Лютфалієва Л. С., Сарлачан Н. В., Діненко І. О.*** 1634
ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

333. ***Буга Н. Ю., Ольшевська В. А.*** 1640
РОЗВИТОК ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ В УКРАЇНІ
334. ***Бутенко Є. І.*** 1644
ПОВЕДІНКОВА ЕКОНОМІКА ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ
335. ***Васильєва Є. О.*** 1650
УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
336. ***Віннікова І. І., Гаврилюк К. О., Радловська В. В.*** 1655
ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК МІСТ
337. ***Віннікова І. І., Новик В. А., Півчук Д. І.*** 1662
ПУБЛІЧНІ ПРОСТОРИ У МІСТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТИ
338. ***Восканян З. А.*** 1669
УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ЛОГІСТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ
339. ***Гороз Ю. О., Посилкіна О. В.*** 1675
НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПЕРСОНАЛУ ОРГАНІЗАЦІЇ НА ОСНОВІ ЙОГО ОЦІНКИ
340. ***Дзюба О. П.*** 1678
ОГЛЯД НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ, ЩО РЕГУЛЮЮТЬ ОБЛІК ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ
341. ***Довгалюк Ю. С., Буга Н. Ю.*** 1682
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МАРКЕТИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В УКРАЇНІ
342. ***Дробязко М. М.*** 1687
АНАЛІЗ ВРАЗЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ДО ГЛОБАЛЬНИХ НЕГАТИВНИХ ЗБУРЕНЬ
343. ***Дундар Д. С.*** 1692
ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ОБЛІКОВИХ ОЦІНОК МСФЗ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
344. ***Євенко Т. І.*** 1698
БЮДЖЕТНА БЕЗПЕКА, ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ
345. ***Живко З. Б., Родченко С. С., Кокоцький А. О.*** 1702
ЗАДОВОЛЕНІСТЬ ПРАЦІ ТА ФАКТОРИ, ЩО НА НЕЇ ВПЛИВАЮТЬ
346. ***Зазуля К. О.*** 1708
ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЗАКЛАДІВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА
347. ***Іваненко Л. М., Федченко О. О.*** 1714
ВПЛИВ ЛОГІСТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ НА ДОВКІЛЛЯ ТА МОЖЛИВОСТІ ЇХНЬОЇ ОПТИМІЗАЦІЇ
348. ***Капченко Р. Л., Варшамов А. В., Капченко Л. М.*** 1719
ДІАЛОГІЗАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО ВИКОНАННЯ ЛАБОРАТОРНИХ РОБІТ У ЗВО

349. ***Кочура Д. В.*** 1723
ЕКОНОМІЧНЕ СТИМУЛЮВАННЯ ДИНАМІКИ ЕНЕРГОСПОЖИВАННЯ ГІРНИЧОРУДНИХ ПІДПРИЄМСТВ
350. ***Кречетова А. О., Янченко І. М.*** 1729
МОЛОДІЖНИЙ ЧЕМПІОНАТ ЄВРОПИ З ЛЕГКОЇ АТЛЕТИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
351. ***Ксензов Д. Є.*** 1732
РОЗРОБКА СИСТЕМИ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА УКРАЇНИ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО РОСІЙСЬКОГО ВТОРГНЕННЯ
352. ***Кузьменко Д. М., Семів Л. К.*** 1736
ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ
353. ***Кулинич Р. О., Бачинський А. А.*** 1743
СУЧАСНІ ДЕМОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ
354. ***Кулинич Р. О., Михайловський О. М.*** 1747
РОЛЬ СТАТИСТИКИ У ПОЛІТИЦІ
355. ***Ліганенко І. В., Боденчук С. В., Баєва Т. Д., Антохі П. П.*** 1752
УЧАСТЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СТВОРЕННІ СТАНДАРТІВ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ
356. ***Мартиросян Г. О.*** 1757
ВЛИЯЮЩИЕ ФАКТОРЫ НА ЭКОНОМИКУ РА И НЕОБХОДИМЫЕ ШАГИ
357. ***Матузка В. Ю.*** 1763
ОПТИМІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ: СТРАТЕГІЇ ТА ІНСТРУМЕНТИ
358. ***Мельник Д. Я., Колешня Я. О.*** 1766
ВИКОРИСТАННЯ ДІДЖИТАЛ ІНСТРУМЕНТІВ У ПРИЙНЯТТІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ
359. ***Міщенко В. А., Фролов О. С., Дараган А. В.*** 1772
СУЧАСНЕ ОЦІНЮВАННЯ РОЛІ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЙОГО ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ
360. ***Мостіпан К. П., Банар О. В.*** 1780
СТРАТЕГІЯ УПРАВЛІННЯ КОРПОРАТИВНИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ
361. ***Нагорна І. І., Лопухіна Д. О.*** 1788
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
362. ***Намлієва Н. В.*** 1793
ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ЕКОНОМІКИ
363. ***Ойстрик С. В.*** 1800
ПРОБЛЕМАТИКА ПІДГОТОВКИ АСПІРАНТІВ НАПРЯМКУ ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА (072)

364. ***Пирогов Д. С.*** 1805
ОБҐРУНТУВАННЯ НАПРЯМКІВ ЗРОСТАННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ПРОДУКЦІЇ
365. ***Пінчук І. Р.*** 1810
ОПТИМАЛЬНИЙ ВИБІР СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА
366 ***Рудніцький О. М., Заячук А. М.*** 1815
АНАЛІЗ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ ТРЬОХ МОРІВ
367. ***Скороход С. М., Банар О. В.*** 1821
ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕСОМ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВОМ
368. ***Соколов В. В., Банар О. В.*** 1824
ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ
369. ***Сук П. Л.*** 1830
РОЗПОДІЛ ВИТРАТ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ ЗА МЕТОДОМ НА ОСНОВІ ІНШИХ ЗБОРІВ АБО ПОДАТКІВ З ОБОРОТУ
370. ***Цалко Т., Ковтун Д.*** 1837
ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВА
371. ***Шавріна Ю. В., Глушач Ю. С.*** 1842
НАПРЯМИ РОЗВИТКУ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ
372. ***Шашина М. В., Недзельський А. О.*** 1846
СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОВІСТЮ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА
373. ***Швець В. Є., Миронюк Л. С.*** 1850
ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ НАФТОПРОДУКТІВ В УКРАЇНІ
374. ***Ярема О. Р., Головач Ю. М.*** 1856
ПРАВА ЛЮДИНИ У ЦИФРОВОМУ ВІЦІ: ВИКЛИКИ ТА ІННОВАЦІЇ
375. ***Ярема О. Р., Бегай В. В.*** 1862
СМАРТ-КОНТРАКТИ ТА ФІНАНСИ: АНАЛІЗ ПЕРЕВАГ ТА ВИКЛИКІВ
376. ***Яроміч С. А.*** 1868
ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЛОГІСТИЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ У ТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

LEGAL SCIENCES

377. ***Udovyk I., Dekusar A.*** 1875
ENSURING GENDER EQUALITY IN THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE DURING THE MARITAL STATE: MAIN TRENDS
378. ***Varava I. P., Gutorchuk D. D.*** 1878
ENSURING THE HUMAN RIGHT TO PRIVACY AS ONE OF THE DIRECT RIGHTS PROTECTION FUNCTIONS OF THE STATE

379. ***Аксютіна А. В., Борисов І. С.*** 1882
ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ В УМОВАХ УНІТАРНОЇ ДЕРЖАВИ НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ
380. ***Бабак К. І., Копійка М. Р., Бодирєв Д. А.*** 1887
ВПЛИВ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ НА БОЙОВУ ЕФЕКТИВНІСТЬ ПІДРОЗДІЛУ
381. ***Бабак К. І., Чорна А. Г.*** 1891
ПОНЯТТЯ ОСОБЛИВО ТЯЖКИХ НАСЛІДКІВ ЯК КВАЛІФІКУЮЧОЇ ОЗНАКИ ПРИ ВЧИНЕННІ СТАТЕВИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ
382. ***Бабак К. І., Логінова М. В.*** 1895
СУД – ОБОВ'ЯЗКОВИЙ СУБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН
383. ***Базукін А. С., Курліков Т. Є., Чорна А. Г.*** 1899
ОКРЕМІ ПИТАННЯ КРИМІНОЛОГІЧНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ
384. ***Балабко І. В., Макаров А. І., Гіденко Є. С.*** 1902
СПЕЦИФІКА КОМУНІКАЦІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВИХ ОБОВ'ЯЗКІВ
385. ***Безкровний Є. В., Федченко В. М.*** 1906
ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ
386. ***Безкровний Є. В., Горбенко Д. А., Чорна А. Г.*** 1909
РОЗВИТОК ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
387. ***Бичок О. М., Русько Д. О., Первій В.*** 1912
АНАЛІЗ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ РОЗШУКОВИХ ДІЙ У КОНТЕКСТІ ЗЛОВЖИВАННЯ ВЛАДИ
388. ***Білоусова К. В.*** 1916
ЩОДО СУЧАСНИХ АСПЕКТІВ КОДИФІКАЦІЇ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА
389. ***Бойко О. П., Білоліпецьких Є. А.*** 1922
ОСОБЛИВІ ПОРЯДКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ
390. ***Бойко О. П., Головка В. В.*** 1927
ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
391. ***Василенко А. С., Ковалевський І. О., Кисельов А. О.*** 1931
ОСОБЛИВОСТІ ВИЯВЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПОВ'ЯЗАНИХ З ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ
392. ***Ведмеденко І. І., Плахотний А. П.*** 1934
ВПРОВАДЖЕННЯ ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ В КОНТЕКСТІ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ ТА ЗЛОЧИННІСТЮ
393. ***Вейна Є. А., Кисельов А. О.*** 1937
СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОТИДІЇ ПІДРОЗДІЛАМ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ НАРКОЗЛОЧИНОСТІ

394. ***Вербицька Ю. М., Чорна А. Г.*** 1940
ЗЛОЧИННІСТЬ ТА ЇЇ ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ
395. ***Власов О. В.*** 1943
ІСТОРИЧНИЙ ОГЛЯД ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ КОЛЕКТИВНОЇ БЕЗПЕКИ
396. ***Волков Ю. М., Меліхов М. А.*** 1949
СТАТТЯ НА ТЕМУ: СТАТИЧНІ ЕЛЕМЕНТИ ЯК БАЗОВА ОСНОВА ВІДПРАЦЮВАННЯ ТЕХНІКИ СТРІЛЬБИ
397. ***Врубльовська Х. С., Колос К. А., Чорна А. Г.*** 1957
ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ У ЗАПОБІГАННІ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
398. ***Гаврилова А. С.*** 1960
СВОБОДА ДОГОВОРУ. МЕЖІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ СВОБОДИ ДОГОВОРУ
399. ***Галушневська К. О., Телійчук В. Г.*** 1964
ЩОДО ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ
400. ***Галушневська К. О.*** 1968
PROBLEM OF USING LEGAL TERMINOLOGY IN UKRAINIAN LEGISLATION
401. ***Геращенко В. С., Москаленко Д. А., Бодирєв Д. А.*** 1971
ПРОБЛЕМАТИКА ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
402. ***Геращенко В. С., Літвінова В. Р., Чорна А. Г.*** 1975
ВИДИ І ЕТАПИ КРИМІНОЛОГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ: АНАЛІЗ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
403. ***Геращенко В. С., Літвінова В. Р., Неклеса О. В.*** 1978
ПІДСТАВИ І ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ЗВІЛЬНЕННЯ ОСОБИ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
404. ***Глотова Г. В., Чорна А. Г.*** 1980
ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ. ПРОФІЛАКТИКА КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ПОЛІЦІЇ
405. ***Голубенко Ю. А., Копилов Е. В.*** 1984
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
406. ***Голубєва Д. В., Савенко В. П.*** 1987
ОСНОВНІ ДЕТЕРМІНАНТИ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ
407. ***Гонтар А. А., Логінова М. В.*** 1992
ПИТАННЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ Й БЕЗПЕКИ ВИРОБНИЦТВА КРІЗЬ ПРИЗМУ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

408. ***Гонтар А. А., Сич О. В., Бодирєв Д. А.*** 1996
УЧАСТЬ КУРСАНТІВ У РОБОТІ СЛІДЧО-ОПЕРАТИВНОЇ ГРУПИ ЯК АСПЕКТ ТАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

409. ***Гончар К. С., Голуб Ю. Ю., Максимова М. К.*** 2000
ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ: ШЛЯХ ДО БЕЗПЕЧНОГО СУСПІЛЬСТВА

410. ***Горбенко Д. А., Плахотний А. П.*** 2003
ПРИДБАННЯ, ЗБЕРІГАННЯ, НОСІННЯ ТА ПЕРЕВЕЗЕННЯ МИСЛИВСЬКОЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ГЛАДКОСТВОЛЬНОЇ ЗБРОЇ ТА БОЙОВИХ ПРИПАСІВ ДО НЕЇ

411. ***Гречишкін Є. Ю., Резворович К. Р.*** 2007
СПЕЦИФІКА БЕЗВІСНО ВІДСУТНЬОЮ ОСОБИ ЯК СУБ'ЄКТА ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

412. ***Гритенко О. А., Аббасов Самір Салех огли*** 2010
ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ У ВИГЛЯДІ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ДІТЕЙ

413. ***Гулак А., Волков Ю.*** 2015
НЕОБХІДНІСТЬ ОБІЗНАНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ЩОДО ПОВОДЖЕННЯ З ВОГНЕПАЛЬНОЮ ЗБРОЄЮ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

414. ***Гуцул М., Шевяков М. О.*** 2018
ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У СФЕРІ ДОЗВІЛЬНОЇ СИСТЕМИ

415. ***Данильченко А. О., Кондратьєва А. О., Копилов Е. В.*** 2021
КІБЕРБЕЗПЕКА ЯК ІНФОРМОЛОГІЧНА СИСТЕМА В СУЧАСНОСТІ

416. ***Данилюк С. А., Мізевич Д. С., Кисельов А. О.*** 2026
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ У СФЕРІ ПРОДАЖУ ЛЮДЕЙ ТА ПРИМУСОВОЇ ДЕПОРТАЦІЇ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

417. ***Дерезенко А. В., Іванова А. М., Первій В. Ю.*** 2030
АУДІО/ВІДЕО КОНТРОЛЬ ОСОБИ, ЯК ВИД НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ РОЗШУКОВИХ ДІЙ

418. ***Дженова Л. А., Домащенко А. В., Чорна А. Г.*** 2034
КРИМІНАЛОГІЧНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПЛАНУВАННЯ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ

419. ***Дибань М. П., Білявська В. Є.*** 2037
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВІДВОДУ СУДДІ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

420. ***Дронський А. Ю.*** 2042
ЩОДО ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОРУКИ ЯК ЗАСОБУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ`ЯЗАНЬ У КРЕДИТНИХ ДОГОВОРАХ

421. ***Дудник О., Паньків Д., Чорна А.*** 2049
КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ КРАДІЯ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВОЄННОГО ВТОРГНЕННЯ
422. ***Дудник А. В., Наточій А. Д.*** 2053
ШЛЯХИ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ
423. ***Дусяк О. С., Логінова М. В.*** 2055
ПОРЯДОК ТА ПІДСТАВИ ЗДІЙСНЕННЯ ВІДВОДУ (САМОВІДВОДУ) СУДДІ ПІД ЧАС ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ
424. ***Дусяк О. С., Логінова М. В.*** 2059
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЦИВІЛЬНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
425. ***Жмурко Р. О., Плахотний А. П.*** 2063
ДАКТИЛОСКОПІЯ В ПІДРОЗДІЛАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ
426. ***Жмурко Р. О., Федченко В. М.*** 2066
ДОКАЗИ ТА ДОКАЗУВАННЯ ПІД ЧАС ДІЗНАННЯ
427. ***Журавель О. А.*** 2070
СУЧАСНІ МЕТОДИ ТРЕНУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ: АНАЛІЗ ТА ПОРІВНЯННЯ
428. ***Журенко Г. В., Кисельов А. О.*** 2074
ОСОБЛИВОСТІ ОПЕРАТИВНО РОЗШУКОВОЇ ТАКТИКИ У СФЕРІ ОБІГУ ЗБРОЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ
429. ***Загородній І. В., Кисельов А. О.*** 2077
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ТАКТИКА ПРОТИДІЇ ШАХРАЙСТВАМ, ВЧИНЕНИМ З ВИКОРИСТАННЯМ ЗАСОБІВ ТЕЛЕФОННОГО ЗВ’ЯЗКУ
430. ***Загородній І. В., Гіденко Є. С.*** 2082
ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ БПЛА
431. ***Зікрач Д. О., Плахотний А. П.*** 2086
ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ
432. ***Зікрач Д. О., Копилов Е. В.*** 2090
ЩОДО ОКРЕМИХ ПИТАНЬ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ СПІВРОБІТНИКІВ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ
433. ***Іванющенков А. В., Лях Є. В., Чорна А. Г.*** 2093
ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ. ПРОВЕДЕННЯ ПРОФІЛАКТИКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА
434. ***Івженко К. С., Кисельов А. О.*** 2097
ВІЗУАЛЬНЕ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ОСОБОЮ ЯК ОДИН ІЗ ВИДІВ ОПЕРАТИВНО - РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ

435. ***Ілютенко А. М., Бодирєв Д. А.*** 2101
ПРАВИЛА ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ
436. ***Ілютенко А. М., Бодирєв Д. А.*** 2104
ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ, ВРАХОВУЮЧИ УМОВИ СУЧАСНОСТІ
437. ***Ілютенко А. М., Логінова М. В.*** 2108
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПІДСТАВ ЗАКРИТТЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ
438. ***Ілютенко А. М., Копилов Е. В.*** 2112
ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ В ГРОМАДСЬКИХ МІСЦЯХ
439. ***Кадірова А. О., Майтала В. В., Бодирєв Д. А.*** 2116
ОПТИМІЗАЦІЯ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ У ЗАКЛАДАХ ІЗ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
440. ***Калашник Д. О., Андрушко Н. М., Неклеса О. В.*** 2119
СЛІДЧІ (РОЗШУКОВІ) ДІЇ ПІД ЧАС ПРОВАДЖЕННЯ ДІЗНАННЯ
441. ***Калиновська Д. М., Неклеса О. В.*** 2122
ОСНОВНІ МЕТОДИ ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ ТА ОСОБЛИВОСТІ ДОКАЗУВАННЯ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ДІЗНАННЯ У ВОЄННИЙ ЧАС
442. ***Кармазіна І. І., Неклеса О. В.*** 2125
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПІД ЧАС ПРОВАДЖЕННЯ ДІЗНАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
443. ***Карпенко К. С., Корогод С. В.*** 2128
СКЛАД КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ
444. ***Карпець Т. І., Наточій А. Д.*** 2131
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ У ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ
445. ***Карімов А. О., Кисельов А. О.*** 2134
ДЕЯКІ ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОПЕРАТИВНО РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ ПРОТИДІЇ ПІДРОЗДІЛАМИ НПУ НЕЗАКОННИМ ЗАВОЛОДІННЯМ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ
446. ***Киркач Д. А., Плахотний А. П.*** 2138
РОЛЬ КІНОЛОГІЧНИХ СЛУЖБ У ЗМЕНШЕННІ КОНТРАБАНДИ НА КОРДОНАХ ТА В АЕРОПОРТАХ

447. ***Кисельов А. О., Баранчиков А. О.*** 2142
ТАКТИКА ПРИПИНЕННЯ І РОЗСЛІДУВАННЯ УМИСНИХ ВБИВСТВ
448. ***Кисельов А. О., Удовик І. М.*** 2147
РЕГУЛЮВАННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ ШАХРАЙСТВАМ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬСЯ ОРГАНІЗОВАНИМИ ГРУПАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
449. ***Кисельов А. О., Білоліпецьких Є. А.*** 2152
ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ ПІДРОЗДІЛАМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПОГРАБУВАННЯМ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ОРГАНІЗОВАНОЮ ГРУПОЮ
450. ***Кисельов А. О., Широкий Б. В.*** 2157
ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ З ПРИКОРДОННИКАМИ З ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ
451. ***Кікізола Д. А., Зікрач Д. О., Чорна А. Г.*** 2162
ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН КРИМІНОЛОГІЇ
452. ***Кікізола Д. А., Плахотний А. П.*** 2165
ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ БАЗОВИХ ПОНЯТЬ У СФЕРІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ПРАВОЗАСТОСОВНІ ФУНКЦІЇ
453. ***Кікізола Д. А., Плахотний А. П.*** 2169
ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ПРАВОЗАСТОСОВНІ ФУНКЦІЇ
454. ***Кікізола Д. А., Федченко В. М.*** 2172
РОЛЬ СУБ'ЄКТІВ ДІЗНАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ
455. ***Кісіль А. В., Головко О. М.*** 2175
ПЕРЕВАГИ МЕДІАЦІЇ ДЛЯ ВРЕГУЛЮВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ТРУДОВИХ СПОРІВ
456. ***Клець А. В., Шарлай А. А., Шендрик Ю. В.*** 2181
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ
457. ***Ковальчук Т. Л.*** 2185
ЩОДО МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ БІЖЕНЦІВ
458. ***Ковальчук Д. О., Глотова Г. В., Неклеса О. В.*** 2189
КЛАСИФІКАЦІЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ, ЯКІ ПРОВОДЯТЬСЯ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ДІЗНАННЯ
459. ***Козловська А. К., Копилов Е. В.*** 2193
КІБЕРАТАКА: ПОНЯТТЯ Й АКТУАЛЬНІСТЬ
460. ***Коновалова О. С., Браунагель М. М., Корогод С. В.*** 2197
ЗАПОБІГАННЯ ПРОФЕСІЙНІЙ ТА ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

461. ***Косар А. О., Сокол Н. В., Бойко-Слобожан О. О.*** 2201
ЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ
462. ***Костюченко Д. С., Ланевич В. М., Первій В. Ю.*** 2205
ОСОБЛИВОСТІ ВІЗУАЛЬНОГО СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ОСОБОЮ
463. ***Котенко Т. А., Бодирєв Д. А.*** 2208
СУЧАСНІ МЕТОДИКИ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ. ПСИХОФІЗІОЛОГІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СПІВРОБІТНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ДО ВЕДЕННЯ БЛИЖНЬОГО ВОГНЕВОГО КОНТАКТУ
464. ***Кривулін Ю. А., Бодирєв Д. А.*** 2212
ОБЛІК І ЗБЕРІГАННЯ ЗБРОЇ ТА БОЄПРИПАСІВ НОРМАТИВНІ ДОКУМЕНТИ, ЩО РЕГЛАМЕНТУЮТЬ ОБЛІК І ЗБЕРІГАННЯ ЗБРОЇ ТА БОЄПРИПАСІВ
465. ***Кривулін Ю. А., Чорна А. Г.*** 2216
ДЕТЕРМІНАЦІЯ СУЧАСНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ. ФОНОВІ ЯВИЩА ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЗЛОЧИННІСТЬ
466. ***Кривулін Ю. А., Федченко В. М.*** 2219
ДОКАЗИ У ДІЗНАННІ
467. ***Кудяков І. О., Кисельов А. О.*** 2224
ДЕПАРТАМЕНТ ПРОТИДІЇ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У СФЕРІ БОРОТЬБИ З НАРКОБІЗНЕСОМ
468. ***Кудяков І. О., Савенко В. П.*** 2229
ОСОБЛИВОСТІ ТА ЧИННИКИ ВИНИКНЕННЯ КОРУПЦІЇ В ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ
469. ***Кузьменко О. В., Загорулько В. М.*** 2234
ОГЛЯД ЗМІН В КК УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
470. ***Кузьмін Я. А., Тимофєєв В. П.*** 2237
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ
471. ***Кулага І. Р., Шевяков М. О.*** 2241
ЮРИДИЧНА СКЛАДОВА АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЩО ПОРУШУЮТЬ ВСТАНОВЛЕНІ ПРОЦЕДУРИ УПРАВЛІННЯ
472. ***Кулик К. Я., Логінова М. В.*** 2244
СУТНІСТЬ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА
473. ***Кулик К. Я., Копилов Е. В.*** 2248
ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ НС(Р)Д ТА ЇХ ЗВ'ЯЗОК З ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ
474. ***Кулик К., Бодирєв Д.*** 2251
ВИКОРИСТАННЯ ЦИВІЛЬНИМИ ОСОБАМИ ЗБРОЇ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

475. ***Кулик К. Я., Логінова М. В.*** 2254
АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ
476. ***Кулик К. Я., Гіденко Є. С.*** 2258
ВСТАНОВЛЕННЯ КОНТАКТУ НА МІСЦІ ПОДІЇ, ЙОГО РОЛЬ ТА НЕОБХІДНІСТЬ В РОБОТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ
477. ***Кульбашний Д. С., Шевчков М. О.*** 2261
ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ В СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ДОЗВІЛЬНОЇ СИСТЕМИ
478. ***Курліков Т. Є., Плахотний А. П.*** 2265
ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ПРИВОДУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ
479. ***Кустов В. Ю., Первій В. Ю.*** 2268
ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ
480. ***Кустов В. Ю., Плахотний А. П.*** 2273
ТАКТИКА КОМУНІКАЦІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО
481. ***Кучерявенко С. С.*** 2277
КОМПЛЕКСНЕ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «СКРИНІНГ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ»
482. ***Лещенко Д. Д., Кисельов А. О.*** 2283
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВЕ ДОКУМЕНТУВАННЯ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
483. ***Лисиця О. В., Плахотний А. П.*** 2287
ПРОБЛЕМАТИКА І ВИРІШЕННЯ ПРАВОВОГО АСПЕКТУ ЗУПИНКИ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ
484. ***Лисиця О. В., Плахотний А. П.*** 2292
ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАСОБІВ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ З УРАХУВАННЯМ ЗМІН ВНЕСЕНИХ ДО ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ
485. ***Лисиця О. В., Бодирєв Д. А.*** 2296
ВОГНЕВИЙ КОНТАКТ ПРИ НЕДОСТАТНЬОМУ ОСВІТЛЕННІ
486. ***Литвин О. М., Плахотний А. П.*** 2300
ТАКТИКА ТА МЕТОДИ РОЗКРИТТЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ВИКРАДЕННЯМ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ
487. ***Литвин О. М., Білаш О. О., Чорна А. Г.*** 2304
ФОНОВІ ЯВИЩА ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЗЛОЧИННІСТЬ
488. ***Литвиненко О. О., Первій В. Ю.*** 2307
СУБ’ЄКТ ЗДІЙСНЕННЯ НЕГЛАСНИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

489. ***Літвінова В. Р., Неклеса О. В.*** 2310
ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ В ПОРЯДКУ ДІЗНАННЯ
490. ***Літвінова В. Р., Чорна А. Г.*** 2313
ГРУПОВА ЗЛОЧИННІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ: КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ
491. ***Лопатінова В. М., Бодирєв Д. А.*** 2317
ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЯК КОМПЕТЕНТНІСТНА СКЛАДОВА СТАНОВЛЕННЯ ФАХІВЦЯ-ПРАВООХОРОНЦЯ
492. ***Лопатінова В. М., Стрижеус О. С., Корогод С. В.*** 2321
ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ, ПРОФІЛАКТИКА КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ПОЛІЦІЇ
493. ***Лях Є. В., Плахотний А. П.*** 2324
ЗАВДАННЯ ПОЛІЦІЇ ОСОБЛИВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ
494. ***Мартінес Вега О. В., Бодирєв Д. А.*** 2328
ПРОБЛЕМИ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
495. ***Марчишак А.*** 2332
ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВА НА ЖИТТЯ
496. ***Мезевич Д. С., Савенко В. П.*** 2337
ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ В УКРАЇНІ
497. ***Меліхов М. А., Кисельов А. О.*** 2342
ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
498. ***Мельник А. М., Березняк В. С.*** 2346
ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ ВОЄННИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ВІДМЕЖУВАННЯ
499. ***Миросенко О. О., Опацький Р. М.*** 2350
ДІЛЬНИЧНИЙ ОФІЦЕР ПОЛІЦІЇ ЯК ПРЕДСТАВНИК НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
500. ***Миросенко О. О., Онопрієнко О. Ю.*** 2354
ДОКАЗИ ТА ДОКАЗУВАННЯ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ДІЗНАННЯ
501. ***Мороз Д., Корогод С. В.*** 2358
ПОНЯТТЯ ПОКАРАННЯ ТА ЙОГО МЕТА
502. ***Мороз Д., Шевяков М. О.*** 2361
ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ДОЗВІЛЬНОЇ СИСТЕМИ
503. ***Накрапас Д. В., Бодирєв Д. А.*** 2365
СТРІЛЕЦЬКА ЗБРОЯ ТА ПОВОДЖЕННЯ З НЕЮ, ОСНОВИ СТРІЛЬБИ ЗІ СТРІЛЕЦЬКОЇ ЗБРОЇ

504. ***Накрапас Д. В., Плахотний А. П.*** 2369
БЕЗПЕКА ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ТЕХНОГЕННОГО ХАРАКТЕРУ
505. ***Накрапас Д. В., Плахотний А. П.*** 2373
ПРАВОВІ ОСНОВИ ТА ПРИНЦИПИ ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УКРАЇНІ
506. ***Наліжитий В. В., Нагорна О. О.*** 2378
ЦИВІЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПРАВОВІДНОСИНИ
507. ***Олійник А. О., Толпеко О. О., Корогод С. В.*** 2382
ДЕТЕРМІНАЦІЯ СУЧАСНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ. ФОНОВІ ЯВИЩА ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЗЛОЧИННІСТЬ
508. ***Олійник А. О., Толпеко О. О., Єфімов В. В.*** 2386
ДІЗНАННЯ ЯК САМОСТІЙНА ФОРМА ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ
509. ***Олійник А. О., Опацький Р. М.*** 2390
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ
510. ***Олійник А. О., Бодирєв Д.*** 2394
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ В ПРАКТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
511. ***Омел‘яненко Ю. В., Юзюк Б. С., Савенко В. П.*** 2399
ІСТОРИЧНІ ТИПИ (ФОРМИ) КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА
512. ***Омельченко В. В., Бодирєв Д. А.*** 2403
ФОРМУВАННЯ ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК СТІЛЬБИ У КУРСАНТІВ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ З ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ
513. ***Омельченко В. В., Плахотний А. П.*** 2406
ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАСОБІВ
514. ***Омельченко В. В., Плахотний А. П.*** 2410
ВЗАЄМОДІЯ ПОЛІЦІЇ З НАСЕЛЕННЯМ НА ЗАСАДАХ ПАРТНЕРСТВА ЯК ПРИНЦИП ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ
515. ***Омельченко А. А., Логінова М. В.*** 2414
ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВІЙНИ
516. ***Омельченко А. А., Логінова М. В.*** 2418
ГЕНДЕРНА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА ЯК СКЛАДОВА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ
517. ***Омельченко А. А., Кияниця В. М.*** 2421
ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
518. ***Омельяненко Ю. В., Кисельов А. О.*** 2425
ОСОБЛИВОСТІ ПРОТИДІЇ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ МОРАЛЬНОСТІ

519. ***Онищенко Є. В., Плахотний А. П.*** 2429
ПИТАННЯ ЩОДО ДРЕСИРУВАННЯ СЛУЖБОВИХ СОБАК КІНОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
520. ***Онищенко Є. В., Плахотний А. П.*** 2433
КІНОЛОГІЧНА СЛУЖБА УКРАЇНИ: ВІРНИЙ ПОМІЧНИК У БОРОТЬБІ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
521. ***Островський В., Ядловська О. С.,*** 2436
ВИКЛИКИ ПОВНОМАСШТАБНОЇ АГРЕСІЇ ТА ВПО ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ
522. ***Пашкевич О. Я., Плахотний А. П.*** 2440
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ГРОМАДЯН З ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
523. ***Пашкевич О. Я., Байрак Н. В., Чорна А. Г.*** 2443
ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
524. ***Пашкевич О. Я., Плахотний А. П.*** 2447
ПОНЯТТЯ ТА ФУНКЦІЇ ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ
525. ***Пашкевич О. Я., Кіяниця В. М.*** 2451
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ - ЗАСТАВИ, ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ
526. ***Пеліпас Є. В., Неклеса О. В.*** 2455
ПОНЯТТЯ ТА ПІДСТАВИ ПИСЬМОВОГО ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ
527. ***Пеліпас Є. В., Чорна А. Г.*** 2458
ЛАТЕНТНА ЗЛОЧИННІСТЬ
528. ***Первак О. С., Шендрик Ю. В.*** 2462
ОСОБЛИВОСТІ ЗАТРИМАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
529. ***Перетятько К. С., Ярошевська Т. В.*** 2467
ОСОБЛИВОСТІ ПРАКТИЧНИХ ПРОБЛЕМ ВИЗНАННЯ ЗАПОВІТУ НЕДІЙСНИМ
530. ***Плаван А. Р., Галіахметов І. А.*** 2473
ОСОБЛИВОСТІ ПРОВАДЖЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОДОВЖ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ Й У ВІДБУДОВНИЙ ПЕРІОД
531. ***Покотило В. Р.*** 2478
ВИЗНАННЯ СТОРОНИ ВОЮЮЧОЮ ЗГІДНО З НОРМАМИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА
532. ***Положевець О. В., Бодирєв Д. А.*** 2483
ЗАСТОСУВАННЯ ЦИВІЛЬНИМИ ОСОБАМИ ЗБРОЇ У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

533. ***Положевець О. В., Плахотний А. П.*** 2486
ТАКТИКА ДІЙ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПІД ЧАС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ
534. ***Положевець О. В., Плахотний А. П.*** 2490
ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРАВОВИХ ПІДСТАВ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАСОБІВ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ
535. ***Положевець О. В., Омельченко В. В., Корогод С. В.*** 2494
КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ КІБЕРТЕРОРИЗМУ
536. ***Прасол Л. Г., Шрамко Д. М., Чорна А. Г.*** 2498
ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ
537. ***Приймак Д. А., Штанько Я. С., Чорна А. Г.*** 2501
ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ
538. ***Приймачук Є. О., Кисельов А. О.*** 2504
НЕЗАКОННИЙ ОБІГ ЗБРОЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: СУЧАСНІ ЗАГРОЗИ
539. ***Прядко Д. О., Кисельов А. О.*** 2509
ОСОБЛИВОСТІ ПОШУКУ ІНФОРМАЦІЇ ЩОДО НЕЗАКОННОГО ОБІГУ ЗБРОЇ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ
540. ***Пугаченко С. О., Пузанов М. В., Чорна А. Г.*** 2513
ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ
541. ***Ревенко О. В., Корогод С. В.*** 2517
КВАЛІФІКАЦІЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, УЧИНЕНИХ ЗА НАЯВНОСТІ КВАЛІФІКУЮЧИХ ТА ПРИВІЛЕЮЮЧИХ ОЗНАК СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ
542. ***Резнік М. П., Логінова М. В.*** 2520
ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ЦИВІЛЬНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН
543. ***Рибачек В. К., Дмитрієнко З. А., Малиновська А. М.*** 2525
ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В ПЕРІОД ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ
544. ***Рукавець А. В., Кисельов А. О.*** 2532
ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАЛУЧЕННЯ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ДО ПРОТИДІЇ КОНТРАБАНДИ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ЇХ АНАЛОГІВ ТА ПРЕКУРСОРІВ
545. ***Рукавець А. В., Шендрик Ю. В.*** 2536
ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОКАЗУВАННЯ ПІД ЧАС ДІЗНАННЯ
546. ***Русько Д. О., Федченко В. М.*** 2539
ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ У РЕЖИМІ ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІЇ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

547. ***Савенко В. П., Білоліпецьких Є. А., Головка В. В.*** 2543
ВПЛИВ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ НА ПРОЦЕС ДЕТЕРМІНАЦІЇ СУЧАСНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ
548. ***Савенко В. П., Широкий Б. В., Проць І. М.*** 2547
ФЕЙК ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ ПРОТИ УКРАЇНИ
549. ***Савченко В. А., Максимова М. К.*** 2551
АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ
550. ***Самагальська Ю. Я., Кмець А. Р.*** 2555
АВТОРСТВО ПІД СУМНІВОМ: ПОНЯТТЯ І СУТНІСТЬ ПЛАГІАТУ
551. ***Самофалова А., Савенко В. П.*** 2561
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ КРИМІНОЛОГІЇ: ДЕЯКІ МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ
552. ***Самофалова А. І., Наточій А.*** 2566
ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ В ПОЛІЦІЇ
553. ***Самофалова А., Омел'яненко Ю., Шендрик Ю. В.*** 2573
ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСГУМАЦІЇ ТРУПА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
554. ***Сафонов Д. С., Корогод С. В.*** 2578
ВІК, З ЯКОГО МОЖЕ НАСТАВАТИ КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ
555. ***Сафонов Д. С., Шевяков М. О.*** 2581
ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ ЗАЯВ І ПОВІДОМЛЕНЬ В ОРГАНАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
556. ***Світайло Д. С., Наточій А.*** 2585
ЗНАЧЕННЯ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ В УМОВАХ ВІЙНИ
557. ***Селецька Л. Є., Тичина Д. О., Неклеса О. В.*** 2589
ПІДСТАВИ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ПІД ЧАС ДІЗНАННЯ
558. ***Семененко М. С., Ярошевська Т. В.*** 2593
ПРАВОВА ОХОРОНА І ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ
559. ***Серемчук К. В., Корогод С. В.*** 2597
ЗАМАХ НА КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ ТА ЙОГО ВИДИ
560. ***Сидоренко Н. С., Плахотний А. П.*** 2600
ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ З ОСОБАМИ ЯКІ ВЖИВАЮТЬ НАРКОТИЧНІ РЕЧОВИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
561. ***Симоненко К. В., Анісімов В. В.*** 2604
ПРОГНОЗУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ДАНИХ НА МІКРОРІВНІ З ВИКОРИСТАННЯМ МЕТОДУ ХОЛЬТА-ВІНТЕРСА

562. ***Сич О. В., Логінова М. В.*** 2608
СЛУЖБА В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ: ОСОБЛИВОСТІ ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН
563. ***Слівінська К. В., Савенко В. П.*** 2611
ЗАПОБІГАННЯ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ
564. ***Слєпцова О. В., Бодирєв Д. А.*** 2614
ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ
565. ***Слєпцова О. В., Лисиця О. В., Корогод С. В.*** 2617
ОБВИНУВАЛЬНИЙ ВИРОК ЯК ЄДИНА ФОРМА ВСТАНОВЛЕННЯ ВИНИ: СТАН ТА ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ
566. ***Сопилюк А. П., Логінова М. В.*** 2621
ФОРМА ТА ЗМІСТ МИРОВОЇ УГОДИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ
567. ***Сопилюк А. П., Логінова М. В.*** 2625
ВІДЕО-КОНФЕРЕНЦІЇ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ
568. ***Сорока А. Л., Брацук І. З.*** 2628
ДО ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ У ФРАНЦІЇ ТА НІМЕЧЧИНІ
569. ***Сорокін Р. О., Таймасханов Х. С.-М., Первій В.*** 2635
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ДОСЛІДЖЕНЬ ТЕОРІЇ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ
570. ***Сорокін Р. О., Федченко В. М.*** 2639
ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІГРАФІЧНОГО ТЕСТУВАННЯ ДЕТЕКТОРА БРЕХНІ У ДІЗНАННІ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ
571. ***Станішевська О. С., Грабазей А. І.*** 2642
ГОНОРАР УСПІХУ АДВОКАТА: ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ
572. ***Стрижеус О. С., Бодирєв Д. А.*** 2649
АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНИХ СТРІЛЬБ ТА ЇХ РОЛЬ У НАВЧАННІ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ
573. ***Таймасханов Х. С.-М., Федченко В. М.*** 2653
ДОПИТ НЕПОВНОЛІТНІХ ПІД ЧАС ДІЗНАННЯ
574. ***Тарасова М. С., Приходько Р. В., Неклеса О. В.*** 2656
ПОВІДОМЛЕННЯ ЗМІ ЯК ПІДСТАВА ДЛЯ ВІДКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ
575. ***Тимощенко В., Мельнікова О., Телійчук В.*** 2661
ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТА СУТНОСТІ СПРИЯННЯ ЗДІЙСНЕННЮ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

576. ***Ткаченко Д., Хашев В.*** 2666
ДЕЯКІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ
577. ***Ткаченко Д. І., Нагорна О. О.*** 2670
РЕКОДИФІКАЦІЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЯК ПОТРЕБА ЗУМОВЛЕНА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ УКРАЇНИ
578. ***Толпеко О. О., Опацький Р. М.*** 2674
ДІЯЛЬНІСТЬ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПОРЯДКУ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ МАСОВИХ ЗАХОДІВ
579. ***Толпеко О. О., Бодирєв Д. А.*** 2678
ЗАВДАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ТА ІНШИХ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ ОБІГУ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ
580. ***Топчій К. К., Кисельов А. О.*** 2682
ПРОТИДІЯ НПУ ТОРГІВЛІ НАРКОТИКАМИ ЧЕРЕЗ МЕРЕЖУ ДАРКНЕТ
581. ***Троцький Б. В., Плахотний А. П.*** 2687
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
582. ***Удовенко Ю. О.*** 2691
НОТАРІАЛЬНІ ДОКУМЕНТИ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ
583. ***Фіалковська А. О., Шипула Д. О., Корогод С. В.*** 2696
УМОВИ РЕПРЕЗЕНТАТИВНОСТІ ВИБІРКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ В КРИМІНОЛОГІЇ
584. ***Фіалковська А. О., Мартінес Вега О. В., Плахотний А. П.*** 2699
ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАСОБІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ
585. ***Фіалковська А. О., Бодирєв Д. А.*** 2703
ВДОСКОНАЛЕННЯ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ЗВО МВС УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
586. ***Хода О. С., Федченко В. М.*** 2707
КРИМІНАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ У ФОРМІ ПРИВАТНОГО ОБВИНУВАЧЕННЯ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ
587. ***Хода О. С., Жмурко Р. О., Чорна А. Г.*** 2711
ЛАТЕНТНА ЗЛОЧИННІСТЬ: ПРИЧИНИ, ОСОБЛИВОСТІ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ
588. ***Хода О. С., Плахотний А. П.*** 2715
ДЕЯКІ ПИТАННЯ ОБМЕЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

589. ***Чернова В. А., Журавель О. А.*** 2718
СПЕЦІАЛІЗОВАНА БОЙОВА ПІДГОТОВКА ДЛЯ РІЗНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПОЛІЦІЇ
590. ***Чорна І. Ю., Волков Ю. М.*** 2721
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ
591. ***Чурілова А., Федченко В. М.*** 2725
ПРОЦЕС ДОКАЗУВАННЯ В УКРАЇНІ
592. ***Чурілова А. С., Співаченко О. О., Чорна А. Г.*** 2728
КРИМІНОЛОГІЧНА ДЕТЕРМІНАЦІЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИХ ШЛЯХОМ
593. ***Шарамок К., Бодирєв Д. А.*** 2732
ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦІЇ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ
594. ***Швець Н. К., Ісланкін С. М.*** 2735
ПРИВАТНА ДЕТЕКТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ
595. ***Шевчук Р. В.*** 2739
ПОНЯТТЯ «МАЛОЗНАЧНОСТІ ПРАВОПОРУШЕННЯ» В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРАВІ. КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ, ЩО ВИНИКАЮТЬ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ПОЛОЖЕНЬ СТ. 22 КУПАП
596. ***Шендрик Ю. В., Кравець Д. Ю.*** 2743
ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДЖЕРЕЛА ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ПРО КРИМІНАЛЬНІ ПРОСТУПКИ
597. ***Шендрик Ю. В., Карелін Є. Д.*** 2749
ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ, ЯКЕ МІСТИТЬ ВІДОМОСТІ, ЩО СТАНОВЛЯТЬ ДЕРЖАВНУ ТАЄМНИЦЮ
598. ***Шендрик Ю. В., Удовик І. М.*** 2753
ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ
599. ***Шепеленко Д. К., Казначеєв Д. Г.*** 2757
СУЧАСНІ МЕТОДИКИ ПРАКТИЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ДЛЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ
600. ***Шинкаренко Д. О., Листопад І. С., Чорна А. Г.*** 2761
ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН КРИМІНОЛОГІЇ
601. ***Школьник Н., Телійчук В.*** 2765
ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: ДЕЯКІ ТИПОВІ ЗАГРОЗИ
602. ***Школьник Н. Б., Бодирєв Д.*** 2769
ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ЯК СПОСІБ ПРИПИНЕННЯ ПРОТИПРАВНИХ ДІЙ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

603. ***Шпомер А. І., Новомлинець А. О.*** 2772
ПРОБЛЕМИ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ
604. ***Шпуганич І. І., Давидюк О. В.*** 2778
КАМКОРДИНГ ЯК ОДИН ІЗ ВИДІВ ПІРАТСТВА
605. ***Шульга Т. М., Бурлаков А. В.*** 2783
ПОДАТКОВА ЗАСТАВА ЯК СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПЛАТИ ПОДАТКІВ
606. ***Юзюк Б. С., Ісаєв А. С., Шендрик Ю. В.*** 2788
ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ДІЗНАННЯ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ
607. ***Янченко Д. О., Корогод С. В.*** 2791
ОСУДНІСТЬ
608. ***Яременко О. С., Шелкоплясова О. С., Максимова М. К.*** 2795
ПРАВОВІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА
609. ***Яшан Я. Д., Король К. С.*** 2799
ДІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПРИ ВИЯВЛЕННІ ВИБУХОВИХ ПРИСТРОЇВ ТА РЕЧОВИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

AGRICULTURAL SCIENCES

THE INFLUENCE OF PUMPKIN ROOT STOCK IN PRODUCTION

Chen Rui
Student
Sumy National Agronomy University, Sumy, Ukraine
Dubovyk Volodymyr
PhD (Agricultural Sciences), Associate Professor
Sumy National Agronomy University, Sumy, Ukraine
Orcid: https://orcid.org/0009-0007-3414-241X
https://orcid.org/0000-0002-2880-7047

Introductions. Modern vegetable production presents a development pattern of facility, base, and specialization. Continuous cropping of vegetables is inevitable, and the obstacles to continuous cropping are becoming increasingly serious. Vegetables are mainly grafted by selecting excellent root stocks to solve the obstacles to continuous cropping.

Europe, America, Japan, and other countries attach great importance to the collection, research, and development of root stock materials, and have invested a large amount of manpower and material resources in the breeding of root stocks. A series of specialized or multi-purpose varieties have been selected to adapt to different production purposes and ecological conditions, this article discusses this issue.

Aim. Grafting is an effective technical measure to overcome obstacles to continuous cropping in facilities, solve problems such as soil borne diseases and continuous cropping obstacles, and significantly improve the yield and quality of scion varieties [1]. At present, there are many studies on improving resistance through grafting [2-6], but there is less research on whether grafting affects crop yield and quality [7], and there is even less research on the relationship between root stock and grafted crop yield and quality [8].

Materials and Method. Different pumpkin hybrid combinations were used for experiments to ultimately select pumpkin rootstocks suitable for use in production.

Discussion. At present, pumpkin root stocks have shown particularly outstanding performance in increasing production [9-11]. Not only can it significantly increase crop yield, but it will also have an impact on the quality of the fruit. For example, after grafting, the sugar content of the thin skin melon fruit may be increased, but the flesh quality of the fruit may be affected, leading to softening and discoloration of the flesh, fermentation of the flesh, and poor taste in the early stages of fruiting. At the same time, there are differences between different combinations of root stocks and panicles, indicating that the impact of pumpkin root stocks on crop quality is complex.

In addition, pumpkin root stocks can also affect the disease and stress resistance of crops. Research has shown that the strength of plant disease resistance and stress resistance after grafting is related to the root stock, and there are differences between different combinations of root stock and panicle. The root system of well-developed root stocks has a stronger ability to absorb water and nutrients compared to the relatively weak root system of scions. Masuda et al. [12] found that the wound flow rate of grafted cucumber significantly increased, with N03 in the wound flow fluid P. The concentrations of Ca and Mg also increased significantly. The results obtained by Yu Xianchang [13] on watermelon were similar, and it was found that the NH4+and K+contents of watermelon grafted seedlings decreased. The grafted seedlings had higher light energy conversion efficiency, C02 conductivity, and dark reaction activity, and significantly increased photosynthetic rate. Wang Yuyan et al. [14] also confirmed that the content of N, P, K, and amino acids in the sap of grafted cucumber increased, but the content of Ca and Mg decreased.

Conclusions. In specific production practices, selection and adjustment can be made based on local weather and environmental characteristics. Overall, the impact of pumpkin root stocks in production is multifaceted, and it is necessary to pay attention to the rational selection and use of root stocks to fully utilize their role in improving yield and fruit quality. At the same time, attention should also be paid to

the impact on its disease resistance and stress resistance, as well as the operational details in specific practice.

REFERENCES

1. Yang Laisheng, Xi Zhengying, Li Ling Grafting technology is a necessary path for high yield watermelon in solar greenhouse Gansu Agriculture, 2002 (4): 46-47. DOI: 10.3969/j.issn.1673-9019.2002.04.021

2. Wang Hanrong, Ru Shuijiang, Wang Lianping, et al. A Study on the Techniques for Controlling Fusarium Wilt and Phytophthora in Cucumber Grafting [J] Zhejiang Agricultural Journal, 2004, 16(5):336-339 DOI: 10.3969/j.issn.1004-1524.2004.05.022

3. Song Minli The Effect of Grafting Cultivation on the Resistance and Yield of Eggplant to Verticillium Wilt [J] North China Agricultural Journal, 2006,21 (2): 124-126 DOI: 10.3321/j.issn: 1000-7091.2006.02.030

4. Gu Xingfang, Zhang Shengping, Zhang Siyuan, et al Screening of cucumber root stocks resistant to southern root knot nematode [J] Chinese Vegetables, 2006 (2): 4-8. DOI: 10.3969/j.issn.1000-6346.2006.02.002

5. MARIA T E, AEIA M M R, FRANCISCO P A, et al. Grading rails the salt tolerance of tomato through limiting the transport of sediment and chloride to the shot [J]. Joural of Experimental Botany, 2005,56 (412): 703-712

6. ANA S C, MARIA M M R, FRANCISCO P A, et al. The root stock effect on the tomato salinity response depends on the shoot genotype [J]. Plant Science, 2002162:825-831

7. Xu Chuanqiang, Li Tianlai, Qi Hongyan, etc The Effect of Grafting on the Growth, Development, Yield, and Quality of Reticulated Melon [J] Chinese Vegetables, 2005 (6): 12-14. DOI: 10.3969/j.issn.1000-6346.2005.06.005

8. Han Zhiping, Guo Shirong, Zhu Guorong, et al. Effects of root stocks on the growth, development, yield, and quality of grafted watermelon. Chinese Journal of Vegetables, 2006, (2): 23-24

9. Ma Shuangwu, Shang Jianli, Wang Jiming Preliminary screening of

watermelon grafting root stock resources [J] Chinese Guacai, 2012,25 (4): 39-42. DOI: 10.3969/j.issn.1673-2871.2012.04.013

10. Yang Dongyan, Yu Rong, Feng Haiping, et al Comprehensive evaluation of the effects of different root stocks on the growth and quality of facility grafted watermelon [J] Journal of Gansu Agricultural University, 2015,50 (6): 62-66 DOI: 10.3969/j.issn.1003-4315.2015.06.012

11. Shang Jianli, Wang Jiming, Li Na, et al Analysis of Compatibility between Different root stocks and Melon Grafting [J] Chinese Guacai, 2016,29 (12): 38-40. DOI: 10.3969/j.issn.1673-2871.2016.12010

12. Masuda M, Nakamura T, Gomi K. Studies on the characteristics of nutrient absorption of root stocks in grading fruit vegetables Bulletin Faculty of Agriculture, 1981, 27:179-186

13. Yu Xianchang, Wang Lijiang. Research and Application of Vegetable Grafting. Journal of Shandong Agricultural University, 1998, (2): 249-256

14. Wang Yuyan, Jia Weiguo, Shen Sile, et al. A study on the physiological effects of different root stocks on grafted cucumber. Chinese Journal of Vegetables, 1995 (2): 31-34

УДК 712.00:635.914

КОНТЕЙНЕРНЕ ОЗЕЛЕНЕННЯ ЗАТІНЕНИХ ЗОН ІНТЕР'ЄРУ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ЦЕНТРУ «ІНСТИТУТ БІОЛОГІЇ ТА МЕДИЦИНИ» КНУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА (М. КИЇВ, УКРАЇНА)

Боярчук Анастасія Юріївна,
студент,
Баданіна Владислава Анатоліївна,
к.б.н., доцент кафедри біології рослин
ННЦ «Інститут біології та медицини»
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

Анотація: Для озеленення затінених зон інтер'єру ННЦ «Інститут біології та медицини» КНУ імені Тараса Шевченка використано композиції з живих рослин, що вирощуються в окремих горщиках. Реалізації проєкту передували визначення мікрокліматичних параметрів приміщення (вимірювання температури та рівня освітлення), підбір рослин, розрахунок необхідної кількості посадкових одиниць, розробка проєктних пропозицій в програмі Realtime Landscaping Architect Photo 2016, створення відповідної грунтосуміші та висаджування рослин. Загалом розроблено та реалізовано чотири варіанти фітокомпозицій.

Ключові слова: контейнерне озеленення, фітокомпозиція, інтер'єр, затінені зони.

Вступ. Території закладів освіти відносять до садово-паркових об'єктів обмеженого користування, оскільки доступ до них регламентований. Необхідність озеленення територій освітніх закладів обумовлена санітарно гігієнічною, навчально-виховною та естетичною роллю зелених насаджень.

Внутрішній простір ННЦ «Інститут біології та медицини» є неоднорідним за мікрокліматичними характеристиками [1, с. 27]. Стаціонарні контейнери (розміром 1.86 м на 0.65 м), які знаходяться на четвертому поверсі Інституту і

призначені для рослин, знаходяться в мало освітлених зонах інтер'єру. На нашу думку, створення композицій з живих рослин, що вирощуються в окремих горщиках, які періодично, за потреби, можуть бути замінені, - є один із шляхів вирішення проблеми озеленення даного простору.

В європейських країнах контейнерне озеленення (благоустрій території за допомогою однорічних та багаторічних рослин в горщиках) стало певною формою мистецтва і окремим напрямком ландшафтного дизайну, оскільки дозволяє легко, максимально красиво і в короткі терміни створити затишне місце для відпочинку [2, с. 1].

Мета роботи озеленення затінених зон ННЦ шляхом створення композицій з живих рослин, що вирощуються в окремих горщиках. Завдання роботи: з'ясувати мікрокліматичні характеристики об'єкту озеленення; підібрати асортимент рослин; розробити різні варіанти проєктних пропозицій озеленення та реалізувати їх.

Матеріали та методи. Об'єктом озеленення були затінені зони ННЦ «Інститут біології та медицини», що знаходяться на 4 поверсі будівлі. Реалізації проєкту передували: визначення мікрокліматичних параметрів приміщення (вимірювання температури та рівня освітлення), підбір рослин, розрахунок необхідної кількості посадкових одиниць, розробка проєктних пропозицій в програмі Realtime Landscaping Architect Photo 2016, створення відповідної грунтосуміші та висаджування рослин.

Детальна характеристика та аналіз мікрокліматичних параметрів об'єкту озеленення наведені в [1, с. 29]. За для підбору рослин для реалізації проєкту було здійснено вимірювання даних показників в оранжереях Ботанічного саду ім. акад. О. В. Фоміна КНУ імені Тараса Шевченка та порівняння їх з мікрокліматичними параметрами об'єкту озеленення.

Результати. На підставі оцінки вихідних даних, узагальнення відомостей про біологічні особливості рослин та їх вимоги до умов вирощування [3, с. 155; 4, с. 127], а також беручи до уваги результати спостережень за рослинами в умовах захищеного грунту ботанічного саду було підібрано 4 види рослин

(табл. 1), та розроблено чотири варіанти проєктних пропозицій озеленення за їх участі.

Таблиця 1

Асортиментна відомість

Назва виду	Кількість рослин			
	Варіант 1	Варіант 2	Варіант 3	Варіант 4
Монстера делікатесна (*Monstera deliciosa* Liebm.)	2	2	1	1
Сансев'єрія трисмужкова (*Sansevieria trifasciata* (Prain) Mabb.)	6	6	4	3
Спатифілум Воліса (*Spathiphyllum wallisii* Regel)	4	2	0	0
Заміокулькас замієлистий (*Zamioculcas zamiifolia* (Lodd.) Engl.)	2	2	1	1

Перевагу надано тіневитривалим великомірним декоративно-листяним рослинам, оскільки вони декоративні в будь-яку пору року. Разом з тим спостерігалось цвітіння *Sansevieria trifasciata*, що вказує на сприятливі умови для її вирощування. Окрім того, під час проєктування рослини підбиралися таким чином, щоб їх вигляд відповідав загальній концепції та стилю дизайну, а самі рослини поєднувалися за біологічними характеристиками сумісності та зовнішнім виглядом [5, с. 35].

На рис. 1 представлено варіанти проєктних пропозицій озеленення та їх реалізацію.

Варіант І

Варіант II

Варіант III

Варіант IV

Рис. 1. Проєктні пропозиції та їх реалізація. Умовні позначення: Варіанти I, II: 1 – *Monstera deliciosa*; 2 - *Sansevieria trifasciata*; 3 - *Spathiphyllum wallisii*; 4 - *Zamioculcas zamifolia;* Варіанти III, IV: 1 – *Monstera deliciosa*; 2 - *Sansevieria trifasciata*; 3 - *Zamioculcas zamifolia*

Поєднання в одному контейнері великолистих (*Monstera deliciosa, Spathiphyllum wallisii)* і дрібнолистих видів (*Zamioculcas zamiifolia)*, що різняться фактурою та відтінком листків, сприяло підвищенню декоративності

фітокомпозицій. *Sansevieria trifasciata* внесла геометричні акценти, створила вертикалі та збільшила декоративний ефект фітокомпозицій.

Усі рослини, які були використані для озеленення, вирощувались на кафедрі біології ННЦ, були висаджені в різні за діаметром горщики, а тому в стаціонарних контейнерах розміщена різна кількість горщиків з рослинами.

У зимовий період рослини потребують додаткового підсвічування, яке забезпечуватимуть стаціонарні світильники, що розміщуються на відстані 2,3 м від контейнерів. Питання щодо типу ламп та тривалості періоду підсвічування потребує вивчення.

Висновки. Отримані напрацювання дали змогу реалізувати проєкт озеленення затінених зон інтер'єру ННЦ «Інститут біології та медицини» КНУ імені Тараса Шевченка з використанням модульних фітокомпозицій. Такий підхід має ряд переваг: можливість швидкої заміни одних рослин іншими у випадку втрати їх декоративності; підбір оптимальних для кожного виду грунтових умов вирощування; дотримання необхідних для кожного виду вимог щодо поливу; простота догляду за рослинами.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Боярчук А.Ю., Баданіна В.А. Проєктна пропозиція з озеленення затінених зон інтер'єру Навчально-наукового центру «Інститут біології та медицини» КНУ імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна). Modern directions of scientific research development. Proceedings of the 13th International scientific and practical conference. BoScience Publisher. Chicago, USA. 2022. Pp. 27-31. URL: https://sci-conf.com.ua/xiii-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-modern-directions-of-scientific-research-development-15-17-iyunya-2022-goda-chikago-ssha-arhiv/

2. Контейнерные сады [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.supersadovnik.ru/text/zachem-nuzhny-kontejnernye-sady--1004763 (дата звернення: 18.03. 2021).

3. Енциклопедія рослин садових та кімнатних: Довідкове видання. –

Донецьк: ТОВ «Глорія Трейд» / уклад. Ануфрієва С. В. – 2013. – 224 с.

4. Нова енциклопедія кімнатних рослин / Марія Цвєткова ; іл. В. Кудіна. Х.: ВД «ШКОЛА», 2013. – 216 с.

5. Домашнее декоративное цветоводство. Современная энциклопедия: 5000 ценных советов профессионалов. – Донецк: ООО ПКФ «БАО», 2006-386 с.

ПОЛЬОВА СХОЖІСТЬ НАСІННЯ ТА УРОЖАЙНІСТЬ ПШЕНИЦІ ЯРОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД СОРТУ

Дудар Іван Франкович
к. с.-г. н., доцент
Огородник Наталія Зіновіївна
д. вет н., професор
Павкович Сергій Ярославович
к. с.-г. н., доцент
Ясковець Андрій Володимирович
студент
Львівський національний університет природокористування
м. Дубляни, Україна

Вступ. Зерновиробництво є основою АПК, важливим джерелом валютних надходжень та запорукою продовольчої безпеки України. Пшениця займає чільне місце серед зернових культур і є головним продуктом в раціоні населення. Її широко використовують для випікання хліба, хлібобулочних виробів, виробництва макаронів, вермішелі, манної крупи. Вона має також кормове значення для виготовлення комбікорму, висівок — як концентрованого корму, соломи й полови — як грубих кормів.

В Україні пшениця яра є головною страховою зерновою культурою. Потенційні можливості пшениці ярої - 7-8 т/га, проте, середня врожайність зерна в Україні становить 3,0-3,5 т/га. Причиною такого стану є недотримання технології її вирощування. У *технології вирощування* пшениці ярої *важливе місце належить сорту,* як найдешевшому засобу підвищення врожайності, поліпшення якості продукції, зниження собівартості.

Новостворені сорти пшениці ярої за продуктивністю не поступаються іншим зерновим культурам, за умови врахування технологічних і сортових особливостей.

Таким чином, сорт, як найбільш економічно вигідний фактор збільшення врожайності й поліпшення якості зерна, в сучасних умовах набуває виключно важливого значення.

Ціль роботи. Метою нашого дослідження було вивчити польову схожість насіння та урожайність пшениці ярої залежно від сорту.

Матеріали та методи. Дослідження проводились на дерново-підзолистих ґрунтах за такою схемою: 1 варіант - Рання 93 (контроль), 2 варіант – Божена, 3 варіант – Панянка, 4 варіант - Струна миронівська.

Польові досліди виконано з*гідно* з вимогами *методики дослідної справи.*

Агротехніка в *дослідах – загальноприйнята* для вирощування пшениці ярої в зоні досліджень.

Норма висіву насіння 5 млн/га. Облікова площа ділянки – 50 м^2. Повторність – чотириразова з систематичним розміщенням ділянки

Результати та обговорення. Основою формування урожайності пшениці ярої є достатня польова схожість насіння У більшості випадків існує пряма залежність між польовою схожістю насіння та урожайністю посівів. За ресурсоощадною технологією вирощування зернових польова схожість повинна бути 80-90%, тоді як на виробництві вона не перевищує 50-70%.

На польову схожість насіння впливають різні технологічні прийоми.

У наших дослідженнях польова схожість насіння змінювалася залежно від сортових особливостей пшениці ярої.

Найвищу польову схожість насіння було відмічено в сорту Струна миронівська (82%), а найменшу – у сорту Рання 93 (76%).

Густота рослин пшениці у фазі повних сходів визначалася рівнем польової схожості і варіювала залежно від сортових особливостей. Так, на контролі (сорт Рання 93) на час повних сходів було 380 рослин/м^2, а за вирощуванням сортів Божена та Панянка – 385 та 400 рослин/ м^2. Найбільша густота сходів була в сорту Струна миронівська (410 шт/ м^2) (табл. 1).

Порівнюючи досліджувані сорти за урожайністю, варто зазначити, що більш урожайним був сорт Струна миронівська. В середньому за роки досліджень цей сорт забезпечив урожайність зерна 6,02 т/га, що більше контролю (Рання 93) на 0,77 т/га.

Таблиця 1.

Польова схожість насіння та густота рослин ярої пшениці залежно від сорту (середнє 2022-2023 рр.)

Варіант досліду	Польова схожість		Кількість рослин	
	%	±	шт./м^2	±
Рання 93	76	-	380	-
Божена	77	1	385	5
Панянка	80	4	400	20
Струна миронівська	82	6	410	30

Високопродуктивними також були сорти Божена та Панянка з урожайністю зерна 5,58 та 5,80 т/га відповідно.

Висновки. Польова схожість насіння пшениці ярої значною мірою залежить від біологічних особливостей сорту. Найвища польова схожість насіння та урожайність зерна була в сорту Струна миронівська.

CZU:633.88:632.9

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИНСЕКТИЦИДА БОРЕЙ В БОРЬБЕ С ГУСЕНИЦАМИ РЕПЕЙНИЦЫ В ПОСЕВАХ РАСТОРОПШИ

Дьячук Наталия Николаевна,
Крючков Олег Михайлович,
научные сотрудники
Мелека Анатолий Константинович,
к.с/х.н
Институт Растениеводства „Порумбень”
с. Пашкань, Молдова

Введение В последние десятилетия рынок фармацевтических продуктов на основе лекарственных растений или активные вещества извлеченные, из этих растений значительно развился. А также увеличивается число людей, которые проявляют особый интерес к использованию лекарственных растений и ищут естественные методы лечения. Здоровье является высшим благом, которое мы обязаны защищать, а природа является исключительным источником, что может предоставить их нам.

В настоящее время Институт Растениеводства „Порумбень” является обладателем коллекции лекарственных и ароматных растений, имеющие перспективы широкого использования в культуре как лекарственные, декоративные, пищевые и они востребованные на мировом рынке. Среди них расторопша - растение известно с древности как ценное лекарственное при лечении заболеваний печени. Она обладает целой палитрой витаминов: A, D, E, K, комплексом витаминов группы B, микро - и макроэлементами, такими как калий, селен, марганец, йод, кальций. Лекарственным сырьем расторопши являются плоды, его фармакологическая популярность обусловлена необыкновенным компонентом - силимарином, комплексом флавоноидов с регенерирующими и гепатпротекторными свойствами. Поскольку исследования преимуществ силимарина в последнее время набирают обороты, стал очень востребованной пищевой добавкой.

Расторопша пятнистая (*Silybum marianum L.*) - растение семейства *Астровых*, родом из Южной Европы и Азии, однако она широко распространилось по всему миру. В некоторых странах Европы она, считается лекарственным растением. В Северной Америки применяют против неё пестициды. В силу своего происхождения требует высоких температур в течение всего вегетационного периода. Особенно в период цветения и плодоношения, и предъявляет умеренные требования к влажности, однако продолжительная летняя засуха, отрицательно влияет на урожайность плодов.

Лекарственное растение - расторопша для нашей страны является, относительно, новым растением и до сих пор не зарегистрировано вредителей, имеющих хозяйственное значение для этой культуры. В предыдущие годы отмечались их незначительное присутствие на молодых всходах: медляк песчаный *(Opatrum sabulosum)*, долгоносик *(Tanymecus spp.)* и репейница *(Vanessa cardui L.)* - насекомые, которые не считаются опасными вредителями для этой культуры. Но бывают годы, когда численность насекомых повышает экономический порог вредоносности и их присутствие становится опасным, нанося значительный ущерб культурным растениям. Такими „недооценёнными" вредителями относится и репейница *(Vanessa cardui L.).*

Нашествие репейницы, (*Vanessa cardui L.*) на всей территории Республики Молдова, в том числе по всей Европе, было зафиксировано в 2019 году, это явление было связано с погодными условиями в Северной Африке того года, т.е. влажной зимой. Этот вредитель в силу своих индивидуальных особенностей и некоторых климатических особенностей соответствующего года был обнаружен не только на расторопша, но и в посевах сои, кукурузы, сахарной свеклы, нанося большой ущерб сельскохозяйственным культурам.

Vanessa cardui L. - вид дневных бабочек из семейства *Nymphalidae,* с народным названием - чертополоховка, она ежегодно совершает длительное путешествие между Северной Европой и Африкой. Этот вредитель появляется время от времени, обычно один раз в четыре - пять лет, и может нанести

экономический урон. В климатических условиях нашей страны, с умеренным климатом, может развиваться 2 - 3 поколения в год. Первое поколение обычно появляется в мае - июне, второе поколение в июле – августе, а последнее - в сентябре - октябре, в зависимости от температуры зарегистрированной осенью. Вред наносят личинки, вредоносность заключается в том, что фитофаг в процессе развития питается листьями и способна объедать их до прожилок, т.е. выедают отверстие между жилками листа, оставляя только основные жилки, и в годы с высоким уровнем заражения могут нанести серьезный ущерб, с послествиями для фермеров. Вредитель является многоядным видом и использует в качестве растений - хозяев более ста видов растений из разных ботанических семейств. Особенно предпочтительны растения из семейства *Астровых,* так как расторопша является представителем этого семейство, на растениях образовалось благоприятное среда для всего цикла развития репейницы (спаривание, вылупленные, личинки, куколки). В мае месяце 2019, выпало большое количество осадков, и повышенная влажность воздуха вели к быстрому развитию и в довольно большом количестве личинок *Vanessa cardui.* После того, как во второй декаде мая наблюдался массовый лёт репейницы, постоянно проводились тщательные исследования культурных растений и наблюдение за развитием вредителя. При появлении личинок уровень заселенности растений расторопши возбудителями превышал экономический порог вредоносности (ЭПВ), во избежание серьезных последствий, которые могли привести к большим потерям урожая семян, применение инсектицидов для защиты урожая было неизбежно.

Цель работы

Цель наших исследований – изучить эффективность применения инсектицида Борей на расторопши, в борьбе с гусеницами репейницы (*Vanessa cardui L.),* когда наблюдается превышение экономического порога вредоносности (ЭПВ) и установить соответствующую дозу для сохранения урожайности плодов.

Рис. 1. Масштабное нашествие бабочки репейницы

Материалы и методы

Следует отметить, что этот опыт был установлен стихийно, в связи с обнаружением лёта бабочки в большом количестве и в результате большого количества личинок (рис. 1), превышающих экономический порог вредоносности.

Опыт проводился в нормальных климатических условиях, характерных для мая - июня 2019 года, на экспериментальных полях Институт Растениеводство „Порумбень”, в которых более теплые периоды следовали за дождливыми периодами, условия, благоприятствующие развитию этого вида вредителя.

Биологическим материалом послужила культура расторопша (*Silybum marianum L.*), возделываемая на семена на площади 3 га (сорт Фортификатор) автором которого является Институт Растениеводства „Порумбень”.

Цель состояла в том, чтобы исследовать эффективность инсектицида с различными дозами и периодами применения в борьбе с видом *Vanessa cardui* дневная бабочка из отряда чешуекрылых в зависимости от развития повреждения путем обработок, применяемых в фазе формирования стебля, а затем в фазе цветения. Проводили фенологические наблюдения на протяжении всего периода вегетации расторопши пятнистой с целью определения их влияния на биологическую урожайность.

Для проведения обработок применяли метод вытянутых делянок с площадью делянки 20 м. Опыт проводили в четыре повторности, по три варианта в каждой. Подсчеты проводились по каждому варианту отдельно, и среднее значение было включено в таблицу 1. Для борьбы с вредителем *Vanessa cardui L*. использовали инсектицид Борей (имидаклоприд + лямбда-цигалотрин). Проводили две обработки в четырёхкратной повторности с разными дозами: при появлении личинок, когда растение находилось в фазе стебле образования и регистрировали 15 - 30 гусениц/м^2 и вторую обработку с интервалом 18 дней, когда цветение было массовым. При обнаружении личинок проводили учеты до опрыскивания и соответственно через 3, 7, 14-й день после обработки, при увеличении численности вредителя, через двухнедельный интервал обработку повторяли.

Результаты и обсуждение

В связи с климатическими условиями последних лет, уже не укладывающимися в закономерности последних десятилетий, наблюдаются, существенные изменения в развитии и ареале вредителей. Масштабное нашествие бабочки репейницы, которое застало нас врасплох в 2019 году, является более редким явлением.

Неизвестно, когда оно может произойти снова, по этой причине необходимо проводить тщательный мониторинг посевов, особенно в годы с благоприятным климатом для миграции этого вида бабочек, с целью предупреждения возможного присутствия личинок, чего обычно сначала наблюдается причиняемый ими ущерб, а затем их присутствие. Важно отметить, что этот вредитель вначале может наблюдаться по краям полей, а затем распространяется в посевах, формируя очаги.

В проведенном опыте учеты проводились на полевом уровне и не позволяли достаточно корректно отразить динамику и очаги вредителей, поскольку, как указывалось выше, распространение этого вида происходят в очагах. Еще одним препятствием, особенно на полях, засеянных расторопши, является трудность выхода на поле, когда листья розетки уже покрыли

промежутки между рядами.

После активного лёта бабочек в первой декаде мая, как и ожидалось, личинки появились и в третьей декаде месяца.

Наблюдениями, проведенными в течение всего периода вегетации расторопши, установлено, что для растения наиболее уязвимым периодом поражения является фаза всходов – стебле образования, особенно, при массовом поражении, когда полностью уничтожаются листья и растение перестает развиваться, что наблюдалось в опыте, проведенном на контрольном варианте.

Из данных представленных в таблице, отметим, что на вариантах где применен контактно - системный инсектицид Борей в двух разных дозах получены хорошие результаты. Но более высокая эффективность зафиксирована после применения препарата с нормой расхода 0,3 л/га.

Таблица 1

Эффективность инсектицида Борей в борьбе с репейницы *(Vanessa cardui L.),* в среднем от 4 повторности

Варианты	I - обработка				II - обработка				Биологическая эффективность, %
	Плотность вредителя до обработки экз./м^2	Плотность вредителя после обработки экз./м^2 (соответственно дни после обработки)			Плотность вредителя до обработки экз./м^2	Плотность вредителя после обработки экз./м^2 (соответственно дни после обработки)			
		3	7	14		3	7	14	
Контроль	28	34	40	57	69	70	72	71	100
Борей – 0,2 л/га	32	13	9	24	14	7	5	6	91,5
Борей – 0,3 л/га	27	7	4	15	17	3	2	3	95,8

Когда появилось второе поколение вредителей, растение находилось в фазе цветения, но количество вредителей уже было значительно ниже. Обработку продолжали по той же схеме, соответственно инсектицидом Борей в двух дозах (0,2 - 0,3 л/га).

Таблица 2

Влияние инсектицида Борей на урожай расторопши, т/га зерна при влажности 14%

№	Варианты	Повторности				Средняя урожайность	+ к контролю
		1	2	3	4		
1	Контроль	0,0	0,0	0,0	0,0	-	-
2	Борей - 0,2 л/га	0,6	0,55	0,65	0,6	0,6	+ 0,6
3	Борей - 0,3 л/га	0,815	0,785	0,695	0,705	0,75	+ 0,75

Выводы

Хотя в литературе о наличии экономических важных ущерб со стороны репейницы *(Vanessa cardui L.)*, которые привели бы к снижению урожая, не сообщалось, тем не менее, индивидуальными особенностями вредителя и некоторыми климатическими особенностями отдельных лет, необходимо уделять особое внимание полям засеянными расторопши. Присутствие вредителя на поле само по себе не является автоматическим показателем для обработок химическими инсектицидами, борьба с ними необходимо когда, наблюдается превышение экономического порога вредоносности (ЭПВ), от 1,5 до 2,0 гусеницы/растение при заселении 5% культур. Для выявления заранее вредителей и особенно *(Vanessa cardui L.)* необходимо постоянно проводить тщательное исследование культурных растений, а при наличии определённого развития или массовое распространения, принять меры.

По сколько на экспериментальном поле зарегистрировали превышение экономического порога вредоносности (ЭПВ) и проводили обработку инсектицидом Борей, можно сделать вывод, что при применении обработок значительно снижается поражение вида *Vanessa cardui L.,* что приводит к увеличению урожайности плодов на 0,6- 0,75 т/га (табл. 2).

В последующие годы мы изучали вредоносность репейницы на растениях, но порог экономической вредности этим вредителем не был превышен.

ТЕХНОЛОГІЯ ВИРОЩУВАННЯ СОЇ КУЛЬТУРНОЇ В ОРГАНІЧНОМУ РОСЛИННИЦТВІ

Поплавський Дмитро
Факультет Агротехнологій та екології
Львівський національний університет природокористування

Соя культурна є однією із поширених польових сільськогосподарських культур, що відрізняється специфічною будовою білка й жиру і в той же час є стратегічно важливим продуктом для вирішення проблеми продовольчої безпеки нашої країни. Вирощування сої стало дуже поширеним. Це зумовлено значним ростом потреби її на світовому ринку. [1]

Сорт – важливий чинник у технології вирощування сої, що впливає на продуктивність культури у різних ґрунтово-кліматичних зонах вирощування. Важливою умовою отримання високої урожайності сої культурної є врахування особливостей її генетичних задатків – підбір конкретного сорту, а також умов його вирощування у відповідних зонах. [3]

Правильний підбір сорту часто визначає підвищення рівнів урожаю сільськогосподарської культури від 30 до 60 % та дозволяє достатньо зменшити негативний вплив на особливості формування врожаю у ґрунтово-кліматичних умовах, дефіцит поживних елементів, різних засобів захисту рослин тощо. Дякуючи досягненням селекціонерів та установ-оригінаторів, на сьогоднішній день створено сорти з високотехнологічними, високопродуктивними особливостями та разом з тим, стійкими до хвороб сої культурної. [3]

Сою культурну висівають як суцільним способом, так і широкорядним. При такому висіві зафіксовано рівномірний розподіл рослин на поверхні площі посіву та формуються сприятливі оптико-біологічні особливості структури посівів та разом з тим, підвищується ефективність засвоювання енергії сонця тощо. [4]

Ґрунтово-кліматичні умови нашої країни дозволяють впроваджувати інтенсивні технології та адаптувати промислове виробництво сої до змін

клімату. Родючі ґрунти, із високим вмістом гумусу, правильно підібраний до зональних умов середовища сортовий склад, оптимізовані технології для вирощування культур забезпечать виробництво зерна з високими якісними показниками. [5]

Підготовка ґрунту також грає важливу роль у вирощуванні сої культурної в органічному рослинництві. Органічний ґрунт повинен бути добре дренований, багатий на органічні речовини, суглинистий ґрунт з кислотністю в діапазоні від 6.0 до 7.5 pH. Перед посівом слід глибоко перекопати і добре підготувати ґрунт, щоб забезпечити оптимальні умови для росту і розвитку рослин. [2]

Добрива – важливий аспект у вирощуванні сої культурної в органічному рослинництві. Органічні добрива, такі як компост та натуральні органічні речовини, використовуються для вирощування сої культурної відповідно до принципів сталого розвитку. Саме вони забезпечують поступальне вивільнення поживних речовин, сприяючи сталому росту та розвитку сої культурної. [6]

В органічному рослинництві боротьба зі шкідниками базується на екологічно безпечних та стійких до використання хімічних пестицидів методах. Органічні методи боротьби, такі як використання природних ворогів, таких як хижаки, паразити, мікроорганізми, які контролюють шкідників без шкоди для довкілля. А також застосування органічних матеріалів на поверхню грунту допомагають утримати вологу та зменшують доступ шкідників до рослин. [7]

Таким чином, вирощування сої культурної в органічному рослинництві вимагає дотримання органічних стандартів, уважного планування, та постійного контролю за рослинами та їх якістю. Однак такий підхід може дати не тільки високу якість та врожайність продукту але й допомогти зберегти навколишнє середовище та розвиток сільського господарства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Стрижак А. М. Сучасний стан та перспективи розвитку виробництва насіння сої в Україні. Таврійський науковий вісник. 2018.

2. Лихочвор В. В., Петриченко В. Ф., Іващук П. В., Корнійчук О. В. Рослинництво. Технології вирощування сільськогосподарських культур / за ред. В. В. Лихочвор, В. Ф. Петриченко. 3-є вид., допов. і переробл. Львів : НВФ «Українські технології», 2010. 1088 с.

3. Бабич А., Бабич-Побережна А. Соєвий пояс і розміщення виробництва сортів сої в Україні. Пропозиція. 2010. № 4.

4. Чинчик О. С. Оптимізація сортової агротехніки вирощування сої за рахунок способу сівби та удобрення в умовах західного Лісостепу України : автореф. дис. … канд. с.-г. наук : 06.01.09. Кам’янець-Подільський, 2008.

5. Петриченко В. Ф., Сич А. О., Іванюк С. В., Колісник С. І. Вплив агрокліматичних факторів на продуктивність сої. Вісник аграрної науки. Київ, 2006. № 2.

6. Камінський В. Ф., Заболотний Г. М., Баб’як В. М. Продуктивність сортів сої залежно від рівня удобрення, способів сівби та норм висіву. Збірник наукових праць Інституту Землеробства НААН. Київ, 1998. Вип. 2.

7. Глим′язний В. Соя : основні шкідники та хвороби. Agroexpert. 2010. № 5.

БІОМОРФОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОНТОГЕНЕЗ *STAPHYLEA PINNATA* L. В УМОВАХ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ «КАРМЕЛЮКОВЕ ПОДІЛЛЯ»

Шпак Ніна Петрівна,
доктор філософії, провідна наукова співробітниця
Білобров Сергій Іванович,
начальник Любомирського ПНДВ
Національний природний парк «Кармелюкове Поділля»
Смт. Чечельник, Україна

Вступ. В лісових масивах національного природного парку «Кармелюкове Поділля» (НПП) трапляється аборигенний вид, занесений до Червоної книги України (1996) [8], клокичка периста (*Staphylea pinnata* L.), малодосліджений, в регіоні, реліктовий вид палеоген-неогену. Аналіз біоморфологічних особливостей виду має важливе значення передусім для збереження рослинного покриву в умовах постійного антропогенного впливу. Визначення характерних властивостей і виявлення особливостей онтогенезу особин у популяціях є необхідною передумовою узагальнень щодо біології та екології рідкісного виду. Цей аналіз дозволяє з'ясувати морфологічні ознаки, які є діагностичними на різних таксономічних рівнях. В різних еколого фітоценотичних умовах перебіг онтогенезу істотно різниться. Одним з характерних недоліків багатьох сучасних робіт у галузі популяційної екології є, поряд з детальним висвітленням вікової структури популяцій, недостатньо вивченими питаннями залишаються: варіабельність тривалості онтогенезу та його окремих фаз, аберації онтогенезу, головні природні й антропогенні чинники, що зумовлюють зміни онтогенезу. Прогноз у природоохоронній практиці можливий лише за наявності даних з аутекології виду, зокрема його онтогенезу.

Мета роботи: розкриття головних особливостей онтогенезу в популяціях рідкісного виду *Staphylea pinnata,* дослідження його біологічних особливостей.

Для досягнення мети були поставлені наступні завдання:

– дослідити поширення *S. pinnata* на території НПП «Кармелюкове Поділля»;

– вивчити періоди онтогенезу;

– дослідити сезонний ритм розвитку та репродуктивну здатність в різних умовах місцезростання виду;

– розробити заходи по збереженню рідкісного виду в природі.

Об'єкт дослідження – *Staphylea pinnata* в лісових масивах НПП «Кармелюкове Поділля».

Предмет дослідження – ценотичні, популяційні особливості та біологія *Staphylea pinnata*.

Методика досліджень. Популяційні дослідження проводили в кварталах Любомирського природоохоронного науково-дослідного відділення (Чечельницьке ЛГ) та в урочищі «Спірне» (Крижопільське ЛГ).

В процесі виконання роботи проводили напівстаціонарні, маршрутні та лабораторні дослідження. Вивчення структури та щільності популяцій проводили на закладених пробних ділянках, що знаходилися в різних еколого фітоценотичних умовах. На кожній з них підраховували всі особини досліджуваного виду і визначали їх віковий стан за методикою Т. А. Работнова [6]. Сезонний ритм розвитку вивчали за методикою, рекомендованою Радою ботанічних садів СРСР [4]; рясність цвітіння і плодоношення – за 6-тибальною шкалою А. А. Корчагіна [3]. При вегетативному розмноженні керувались рекомендаціями Р. Х. Турецької та З. Я. Іванової [2].

Результати дослідження. Морфологічна характеристика *Staphylea pinnata* – листопадний кущ до 5 м висоти або невелике дерево. Листки складні непарноперисті, біло рожевуваті актиноморфні квітки зібрані у волоть, плоди - тонколисті здуті коробочки. Насінини круглі 1 см діаметром. Квітує в квітні–травні, плоди дозрівають у липні–серпні. Коренева система поверхнева, основна маса коріння зосереджена на глибині до 30–50 см, поодинокі корені заглиблюються до 1 м [8].

Біологічні особливості. За час наших спостережень (2019–2022 роки)

тривалість вегетаційного періоду *S. pinnata*, в умовах Південно-Східного Поділля/ складає – 223 ± 12 діб. Незважаючи на реліктову природу *S. pinnata* в природних умовах Поділля основні фази в річному циклі розвитку виду проходять нормально, але змістилися в напрямку більш раннього настання. Це є наслідком підвищення середніх температур у зимово-весняний період на 1,4°С. В третій декаді жовтня завершується листопад і наступає фізіологічний глибкий спокій, що триває до третьої декади січня, змінюючись потім вимушеним спокоєм при різкому відхиленні зовнішніх факторів від нормальних умов життя.

Ріст пагонів *S. pinnata* починається одночасно з розпусканням бруньок та розвитком листя. Максимум приросту пагонів спостерігали в період переходу середніх добових температур повітря через +10°С і припадає на першу–другу декади квітня, триває до кінця травня. Середній річний приріст пагонів складає 4.5 – 21,5 см.

Для встановлення особливостей онтогенезу *S. pinnata* спостереження проводили в різних умовах. Польові дослідження проводили в кварталах 72, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83 (Любомирське ПНДВ, Чечельницьке ЛГ), та в урочищі «Спірне» кв. 50/3 (Крижопільське ЛГ). Досліджено по декілька популяцій в різних умовах їх зростання, а саме: ізольовані великими відстанями (віддалені квартали), розташовані на схилах різної експозиції, в глибині лісу і обабіч доріг. Виявили, що в сприятливих умовах для *S. pinnata* характерний послідовний повний онтогенез. Тривалі затримки розвитку особин на одній зі стадій або сповільнення онтогенезу загалом виникають у зв’язку з погіршенням умов росту: на крутих схилах, у насадженнях з повнотою 0,8 – 0,9, надмірна вологість ґрунту, наявність щільного підросту граба та ін.

Весь життєвий цикл виду складається з наступних етапів онтогенезу: ембріональний, ювенільний, іматурний, віргінільний, зрілості і старості. Ембріональний етап – період існування особини в стані насіння. В *S. pinnata* він завершується таким станом проростків (pl), які мають первинний корінь, пагін зі сім'ядолями і по два сім'ядольних листочки, довжиною до 3 см. (рис.1).

Рис. 1. Проростки клокички перистої

У ювенільних рослин першого року з'являються два справжніх простих листки, які за формою нагадують листки дорослої рослини (j1). Ювенільні рослини другого року життя (j2) вже мають по два складних листки, кожен з яких складається з трьох листкових пластинок, довжиною 5–6 см, шириною 3-4 см. На третьому році життя ювенільних рослин їх листки складаються з 5 7 листкових пластинок, стовбурець не гілкується, коренева система має первинний корінь і невелику кількість бічних коренів (рис. 2).

Рис. 2. Ювенільний етап розвитку клокички перистої

Віргінільний етап (v) характеризується тим, що *S. pinnata* має майже повністю сформований вигляд дорослої рослини, але ще не вступила у фазу плодоношення. Сповільнюється ріст головної осі, розвиваються бічні пагони, починається галуження і здерев'яніння рослини (рис. 3)

Рис. 3. Віргінільний етап

Рис. 4 Всихання клокички перистої

У цей період у рослин виникає дуже велика потреба в світлі. Затінення сповільнює перехід до репродуктивної фази, сприяє вегетативному розмноженню – утворення куртин. При тривалому затіненні відбувається всихання верхівки рослини. Перші три етапи характеризують період молодості в *S. pinna.*

Рис. 5. Період зрілості клокички перистої

Період зрілості – пора цвітіння і плодоношення, тобто рослина вступає в

генеративну стадію (g). Тривалість цвітіння *S. pinnata* залежить від погодних умов, у середньому в регіоні триває 25±7 діб, окремі квітки цвітуть 3 доби, а суцвіття – 12±2 доби. Генеративні особини виду цвітуть щорічно, рясність цвітіння 4–5 балів, рясність плодоношення становить 2–3 бали, що пояснюється реліктовою природою виду (рис.5). Таким чином життєвий цикл клокички перистої є повночленним.

Якщо тепла і волога осінь то насіння *S. pinnata* здатне проростати прямо в плодах, а весною розвиваються нормальні проростки. Найбільш ефективний спосіб розмноження насінням – це літній посів свіжозібраних коробочок. В природних популяціях переважає вегетативне розмноження. *S. pinnaty* в молодому віці можна віднести до швидкоростучих рослин.

Період старіння – це період припинення повного плодоношення до природного відмирання, яким закінчується функціональне життя цієї рослини. Він характеризується повним завершенням росту, відмиранням гілок від верхівки до основи рослини (рис.4). Якщо рослина може пройти всі етапи розвитку, то простежується завершений онтогенез. Коли рослина відмирає, не пройшовши всіх притаманних для неї етапів життєвого розвитку, то відбувається незакінчений онтогенез. Виявлено, що у високоповнотних насадженнях пригнічені популяції *S. pinnata*, які не плодоносять, перебувають у періодах молодості і старіння, обходячи період зрілості. В кварталах, де умови середовища сприяють інтенсивному росту куртин *S. pinnata* – перешкоджають цвітінню, а коли фактори перешкоджають росту – стимулюється генеративний розвиток. Будь-яка популяція особин складається з рослин, які відрізняються за віком та віковим станом.

Висновки. Тип життєвого циклу *S. pinnata* є повночленним. В природних умовах стабілізація чисельності і структури здійснюється за рахунок вегетативного омолодження та здатності до вегетативного розмноження, утворюючи куртини. Популяції зберігають свої позиції в ценозах протягом тривалого часу. Для охорони даного релікта необхідно створювати оптимальні умови для росту і розвитку *S. pinnata.*

ЛІТЕРАТУРА

1. Заячук В. Я. Дендрологія. Підручник. Львів: СПОЛОМ, 2014. 676 с.

2. Иванова З.Я. Биологические основы и приемы вегетативного размножения древесных растений стеблевыми черенками. К.:Наук.думка, 1982.288 с.

3. Корчагин А. А. Методы учета семеношения древесных пород и лесных сообществ. Полевая геоботаніка, 1960. Т.2. С. 41–132.

4. Методика фенологических наблюдений в ботанических садах СССР. М. : Изд-во Гл. ботан. сад АН СССР, 1975. 27 с.

5. Погребняк П. С. Нове природне місцезнаходження клокички (Staphylea pinnata L.) в басейні Південного Бугу. Доповідь Академії Наук Української РСР, 1951. № 2. С. 93–94.

6. Работнов Т. А. Периоды онтогенеза растений. [Електронний ресурс]. Доступний з http://www.glossary.ru/cgi-bin/gl.

7. Соколова Т. А. Древоводство / Т. А. Соколова. – М. : Изд-во "ACADEMIA", 2004. С. 352.

8. Червона книга України. Рослинний світ. Київ: Видавництво Українська енциклопедія, 1996. 608 с.

VETERINARY SCIENCES

УДК 61

ВІДМІННІСТЬ ПОСМЕРТНИХ ЗМІН ВІД ПРИЖИТТЄВИХ ПАТОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Омельченко Валентина Петрівна
викладач Відокремленого структурного підрозділу
Козелецький фаховий коледж ветеринарної медицини
Білоцерківського національного аграрного університету
смт. Козелець, Чернігівська область, Україна

Вступ. Вивчення ознак смерті, трупних явищ, тих процесів, які відбуваються в організмі тварини після загибелі, в судово-ветеринарній практиці мають дуже важливе значення. Базуючись на знанні ознак смерті, ветеринарний спеціаліст може визначити факт смерті, час її настання, в деяких випадках – встановити первинне положення трупа тварини після смерті і, нарешті, провести диференціальну діагностику між трупними змінами та ушкодженнями чи хворобливими змінами.

Ціль роботи. Теоретично обгрунтувати відмінність посмертних змін від прижиттєвих патологічних процесів.

Матеріали та методи. Теоретичний аналіз і узагальнення спеціальної та науково-методичної літератури, опрацьовування інформації з інтернет-джерел.

Результати і обговорення. Смерть – припинення всіх життєвих функцій організму.

Наука, яка вивчає причини й умови, що призводять до смерті, динаміку вмирання, називається танатологією. В залежності від причини, яка викликає смерть, розрізняють природну та передчасну смерть.

Природна або фізіологічна смерть є логічним завершенням життєвого циклу та настає без втручання сторонніх причин.

Передчасна або патологічна смерть настає в будь-який період життя від захворювання (ненасильна) чи інших причин, таких як, забій тварини, травми, нещасні випадки тощо (насильна).

Причини смерті можуть бути визначальними та безпосередніми.

Визначальні причини смерті – різноманітні чинники, при дії яких неможливе продовження життя організму. Наприклад, травми, задушення, утоплення, отруєння, інфекційні хвороби тощо.

Безпосередньою причиною смерті є припинення функції життєво важливих органів. Наприклад, припинення дихання в результаті паралічу дихальних центрів.

Розвиток процесу смерті називається танатогенезом та поділяється на три періоди: агонія, клінічна і біологічна смерть.

Агонія – період від початку вмирання організму до останньої систоли серця, характеризується некоординованою діяльністю гомеостатичних механізмів (параліч сфінктерів, судоми, набряк легень тощо).

Клінічна смерть – момент останньої систоли серця. Цей період триває 5-6 хвилин (час, протягом якого нервові клітини мозку можуть переносити кисневе голодування). Якщо протягом клінічної смерті вдається відновити постачання центральної нервової системи киснем, то організм повертається до життя (реанімація).

Біологічна смерть є неповоротним припиненням усіх фізіологічних процесів. Біологічна смерть характеризується послідовним відмиранням клітин, тканин і органів. Після смерті загальна структура тканин і клітин деякий час зберігається. Завдяки цьому під мікроскопом можливо визначити прижиттєві морфологічні зміни органів і тканин. Після настання біологічної смерті в трупі починають розвиватися трупні зміни: охолодження трупа, трупне заклякання, перерозподіл крові, трупні плями і трупний розклад.

Охолодження трупа – поступове зниження температури трупа до рівня навколишнього середовища. Найшвидше охолоджуються вуха і шкірний покрив тварини, далі кінцівки, голова, тулуб і останніми внутрішні органи.

Швидкість охолодження трупа залежить від температури навколишнього середовища, вологості, швидкості руху повітря, розміру трупа, причини смерті. При температурі навколишнього середовища 18-20°С температура трупа тварини в першу добу після смерті знижується приблизно на 1°С за годину.

Заклякання трупа – задубіння м'язів і як наслідок нерухомість суглобів. Заклякання починається через 2 – 5 годин після смерті і протягом 20 – 24 годин охоплює весь труп. М'язи ущільнюються, зменшуються в об'ємі, втрачають еластичність. Найшвидше воно проявляється в жувальних м'язах, потім м'язах кінцівок. Через 3 – 4 доби заклякання зникає в такій же послідовності. На швидкість заклякання впливають умови зовнішнього середовища, прижиттєвий стан організму і причини смерті.

Перерозподіл крові – перехід крові з артерій в капіляри та вени внаслідок посмертного скорочення м'язів серця. Кров нагромаджується в розташованих нижче частинах трупа тварини, це явище називають трупними гіпостазами**.** Гіпостази починають з'являтись через 2 – 4 години після зупики серця. Разом з гіпостазами кров починає зсідатися, у порожнинах серця та великих судинах знаходять посмертні згустки крові. За кольором кров'яні згустки бувають темно-червоними і жовтими. Червоний колір згустків свідчить про швидку смерть (еритроцити не встигли відокремитись від плазми), а жовті – повільну смерть (настало осідання еритроцитів). При наявності в крові підвищеної кількості вуглекислоти кров'яні згустки не утворюються.

Трупні плями – синюшно червоне забарвлення нижче розташованих частин шкірного покриву тварини. Трупні плями з'являються на тому боці, на якому лежить труп тварини та пов'язані з розвитком гіпостазів та трупної імбібіції (просякнення навколишніх тканин гемолізованою кров'ю). В природних порожнинах тіла з часом нагромаджується трупний трансудат, кількість якого свідчить про давність смерті.

Трупний розклад обумовлений автолізом та гниттям. Автоліз – процес руйнування клітин і тканин організму під дією ферментів клітин самого організму. Найшвидше автолітичні зміни виявляють в органах багатих

протеолітичними ферментами (слизова оболонка шлунково-кишкового тракту, підшлункова залоза, печінка, нирки). Перші ознаки автолізу з'являються у передшлунках тварин через 10 – 12 годин після смерті.

Гниття – розпад тканин під дією гнильних бактерій. Гниття супроводжується гнильним запахом, брудно зеленим забарвленням покривів черевної стінки, кишок, очеревини, внутрішніх органів (трупна зелень) та накопиченням газів у шлунково-кишковому тракті, природних порожнинах (трупна тимпанія), підшкірній клітковині, паренхіматозних органах (трупна емфізема). Гниття починається через 18 – 20 годин після смерті та триває впродовж місяця.

Посмертні зміни необхідно відрізняти від прижиттєвих процесів. Посмертні згустки крові потрібно відрізняти від тромбів. Посмертні згустки еластичні, мають гладеньку поверхню, легко виймаються з порожнин серця і судин, приймають форму судин або порожнин серця. Тромби прирощі до стінки судини або серця, мають щільну, суху консистенцію, нерівну поверхню.

Трупні плями слід відрізняти від венозної гіперемії та синців. Трупні плями розлиті, нечіткі, розташовані тільки в нижніх частинах трупа, не мають пошкодження тканин чи судин та кров'яних згустків. Венозна гіперемія має місце у всьому органі, а не тільки у його нижній частині. Крововиливи мають чіткі обриси, супроводжуються пошкодженням судин або тканин та появою кров'яних згустків. Синці від ударів супроводжуються припуханням тканин.

Трупний автоліз потрібно відрізняти від некрозу. Вогнищевий трупний автоліз. Орган не збільшений, форма не змінена, колір коричневий, консистенція щільна, малюнок будови стертий, на розрізі великі вогнища неправильної форми сірого кольору. Вогнищевий некроз. Навколо вогнищ некрозу знаходять демаркаційну лінію (червона лінія запалення). Дифузний автоліз. Органи не збільшені, форма не змінена, консистенція м'яка, малюнок будови стертий. Зерниста дистрофія супроводжується збільшенням органу в розмірі, напруженням капсули.

Трупний трансудат потрібно відрізняти від крові, геморагічного ексудату.

Трупний транссудат прозорий брудно червоного кольору. Кров непрозора, містить згустки. Геморагічний ексудат непрозорий, каламутний, обумовлений геморагічним запаленням.

Трупну тимпанію потрібно відрізняти від прижиттєвої. Трупна тимпанія характеризується здуттям всього трупа тварини та супроводжується іншими ознаками гниття (трупна зелень, трупна емфізема, гнильний запах). Прижиттєве здуття (тимпанія рубця, розширення шлунка, метеоризм кишок) супроводжуються анемією органів черевної порожнини, венозною гіперемією видимих слизових оболонок (ціаноз), переповненням кров'ю яремних вен та іншими ознаками перерозподілу крові. При прижиттєвому здутті знаходять ознаки асфіксії (гіперемія і набряк легень, розширення правої половини серця, крапкові крововиливи на слизових оболонках трахеї і бронхів).

Посмертний розрив шлунка. Краї розриву рівні, сірого кольору, вміст шлунка без домішок крові. Прижиттєвий розрив шлунка. Краї розриву нерівні, червоного кольору, слизова оболонка вивернута назовні у зв'язку з скороченням розірваної м'язової оболонки, вміст шлунка перемішаний з згусками крові.

Про ці всі відмінності слід пам'ятати при проведенні розтину трупів і встановленні причин смерті тварин.

Висновки. Трупні ознаки мають важливе значення в судово-ветеринарній експертизі. Швидкість охолодження трупа має значення при визначенні настання смерті, що важливо при судовому розгляді її обставин. Звертаючи увагу на трупне задубіння, встановлюємо факт смерті, давність і причину, що викликала смерть, можна також з'ясувати обставини смертельного випадку поза трупа.

За допомогою кров'яних згустків розпізнають причину смерті тварини, а колір їх свідчить про тривалість агонального періоду.

АНАЛІЗ ВЕТЕРИНАРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Самойленко Олександр Сергійович
Студент 3 курсу факультету ветеринарної медицини
Державний біотехнологічний університет
м. Харків, Україна

Вступ. Відродження та забезпечення стійкого розвитку тваринництва потребують належної ветеринарної діяльності та обслуговування. всебічне теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій ефективного розвитку ветеринарної діяльності є важливим та актуальним науковим і господарським завданням.

Ціль. Полягає у проведенні аналізу ветеринарної діяльності та динаміки прибутку та збитку підприємств сільського господарства, мисливства та пов'язаних із ними послуг в україні за період з 2014 по 2020 рік. дослідження спрямоване на розуміння сучасного стану ветеринарного ринку та його впливу на сільське господарство країни.

Матеріали та методи. Проведено аналіз ветеринарної діяльності проведено аналіз динаміки прибутку та збитку підприємств сільського господарства, мисливства та пов’язаних із ними послуг за 2014–2020 рр

Результати та обговорення. На ринку ветеринарних препаратів в Україні присутні як місцеві, так і зарубіжні виробники ветеринарних препаратів. Зокрема, 65,4% ринку(1) займають препарати відомих європейських та американських брендів. (діаграма 1)

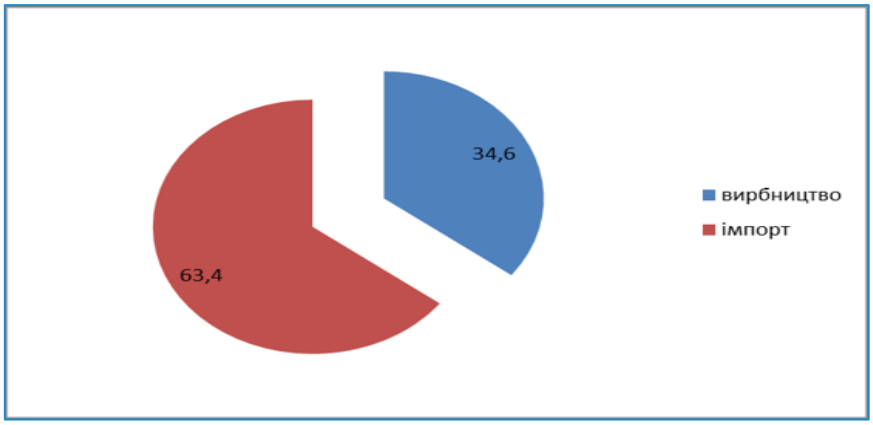

Діаграма 1

Ринок ветеринарних препаратів в Україні є досить розвиненим та має великий потенціал для подальшого росту. він складається з компаній, які пропонують широкий асортимент продуктів для лікування тварин. ветеринарні препарати є важливими для забезпечення здоров'я та благополуччя домашніх тварин. на ринок ветеринарних препаратів в Україні впливають різноманітні фактори, основні з них(2):

1. економічна ситуація в країні. зменшення попиту на ветеринарні препарати може бути пов'язане з економічними кризами та зменшенням доходів населення.

2. розвиток технологій. нові технології виробництва та діагностики захворювань тварин можуть приводити до зміни попиту на ветеринарні препарати.

3. регулювання ринку. законодавство та регулювання діяльності ветеринарних препаратів може впливати на ринок, зокрема на ціни та доступність продуктів.

4. кількість домашніх тварин. зміна кількості домашніх тварин може впливати на ринок ветеринарних препаратів, зокрема на зміну попиту на конкретні продукти.

5. конкуренція. конкуренція між виробниками ветеринарних препаратів може впливати на ціни та якість продуктів.

6. розвиток галузі. розвиток галузі ветеринарної медицини та наукових досліджень може призвести до створення нових ветеринарних препаратів та методів лікування.

7. свідомість власників тварин. зростаюча свідомість власників тварин про необхідність регулярної ветеринарної допомоги та використання якісних ветеринарних препаратів може сприяти зростанню попиту на такі продукти.

8. розвиток онлайн-торгівлі: зростання популярності онлайн-торгівлі ветеринарними препаратами дає можливість клієнтам зручно купувати продукти та забезпечує більший доступ до ветеринарних препаратів ратів може позитивно вплинути на здоров'я тварин та продуктивність господарств.

ветеринарна діяльність важлива для забезпечення здоров'я та благополуччя домашніх тварин, що в свою чергу впливає на сільське господарство, оскільки від нього залежить якість продуктів та розвиток галузі тваринництва. також, збільшена увага до ветеринарної допомоги та використання якісних ветеринарних препаратів (3,4).

Висновки. На основі дослідження ринку ветеринарних препаратів та динаміки прибутку сільськогосподарських підприємств в Україні можна зробити наступні висновки

1. ринок ветеринарних препаратів в Україні є розвиненим і має потенціал для подальшого росту.
2. економічні та технологічні фактори, а також регулювання ринку, впливають на цей сегмент ринку.
3. сільське господарство в Україні виявило тенденцію до збільшення прибутковості протягом аналізованого періоду, навіть при обмеженнях та зовнішньому тиску.
4. важливо розвивати ветеринарну діяльність для забезпечення сталого розвитку тваринництва в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Чабанова, Юлія Валентинівна. "Зовнішнє середовище закладів ветеринарної медицини." Problems of a systemic approach to the economy enterprises 1.9 (2009).
2. Підгорний, В. М., Я. П. Гамота, І. А. Красноженюк. "Ретроспективний аналіз діяльності системи ветсанзаводів України." Продуктивність агропромислового виробництва. економічні науки 26 (2014): 116-120.
3. Бородкіна, І. Л., Г. О. Бородкін. "Інформаційна підтримка маркетингової діяльності на ринку ветеринарної продукції." Вчені записки Таврійського національного університету імені ВІ Вернадського. Серія:

Технічні науки 29 (68),№ 6 (1) (2018): 97-102.

4. Круковська, О. В., Я. С. Аранчій. "Системно-структурний аналіз сутності ветеринарних послуг і особливостей їх надання." Наукові праці Полтавської державної аграрної академії.–Вип 2 (2011): 32-38.

BIOLOGICAL SCIENCES

BLOOD LIPID PROFILE IN ANIMALS UNDER THE INFLUENCE OF SYNTHETIC SULFUR-CONTAINING COMPOUNDS

Liubas N. M.,
PhD student
Institute of Animal Biology, NAAS, Lviv

Introductions. Various biologically active substances, including sulphur-containing compounds, which can be of both natural and synthetic origin, are introduced into animal feeds to protect against fungal infections and oxidative processes that lead to deterioration of their quality and shelf life. Natural sulphur-containing compounds such as allicin and alliin, found in garlic and onion extracts, have been shown to have a hypolipidemic effect in studies on chickens, pigs and cows. Structural analogues of natural organic sulfur-containing compounds include S-alkyl esters of thiosulfonic acids, which are characterised by a wide range of biological effects, often exceeding the effectiveness of structural natural analogues.

Aim. One of the main criteria for assessing the possible use of sulphur containing compounds to protect feed from oxidative processes, bacterial and fungal infections is to study their effect on the animal body, in particular on the content of total lipids and the lipid profile in the blood. The objects of the study were: S-ethyl-4-aminobenzothiosulfonate (ETS), S-allyl-4-aminobenzothiosulfonate (ATS) and S-allyl-4-acetylaminobenzothiosulfonate (AATS), which were synthesised at the Department of Biologically Active Substances Technology, Pharmacy and Biotechnology of Lviv Polytechnic National University [Lubenets, 2003].

Materials and methods. The studies were conducted at the Institute of Animal Biology of the NAAS in two stages on white male laboratory rats of the Wistar line weighing 190-210 g in compliance with the general ethical principles of animal experiments adopted by the First National Congress on Bioethics. The rats were

divided into four groups of 5 animals each: I (control), II, III, IV (experimental). Animals of the control and experimental groups received standard pelleted food for laboratory rats. At the first stage of the study, animals of all experimental groups were fed 0.5 cm^3 of an oil solution of thiosulfonates at the rate of 100 mg per kg of body weight, and at the second stage of the study - 50 mg per kg of body weight. During both stages of the study, rats of group II received ETS with food; group III - ATS; group IV - AATS in appropriate doses. The material for the studies was rat blood plasma, where the relative content of lipid classes was determined - unesterified and esterified cholesterol, mono- and diacylglycerols, triacylglycerols, unesterified fatty acids, phospholipids. The obtained digital data were statistically processed with the help of Microsoft EXCEL software using the one-way ANOVA method.

Results and discussion. As a result of the studies, a decrease in the content of total lipids in the blood plasma of animals under the influence of sulfonic acid esters was observed due to a decrease in the content of triacylglycerols and esterified cholesterol. This indicates that the studied compounds accelerate the breakdown of reserve lipids triacylglycerols and cholesterol esters. This statement is based on the results of the study, which revealed a significant decrease in the relative content of triacylglycerols in the blood plasma of animals under the influence of ETS, ATS and AATS at a dose of 100 mg/kg, relative to animals of the control group. At the same time, the relative content of mono- and diacylglycerols increased under the influence of ETS and AATS. The relative content of triacylglycerols under the action of ETS, ATS and AATS at a dose of 50 mg/kg body weight also significantly decreased. It is interesting that the content of triacylglycerols in the blood plasma of animals consuming ATS at both 100 and 50 mg/kg was lower than in the experimental groups of animals consuming ETS and AATS. A decrease in the content of triacylglycerols in the blood may indicate their decomposition into di- and monoglycerols, which was confirmed by the results obtained, where their content significantly increased under the influence of ETS, ATS, AATS at a dose of 50 mg/kg compared to the control. The studies revealed a significant decrease in the relative content of esterified cholesterol under the influence of ETS, ATS and AATS at a dose of 100 mg/kg. This may

indicate an increase in the hydrolysis of cholesterol esters, which act as a reserve and transport form of cholesterol, by cholesterol esterase. As a result, esterified cholesterol is broken down into unesterified cholesterol and fatty acids. Thus, a significant increase in the content of unesterified cholesterol in animals under the influence of ATC at a dose of 100 mg/kg and a slight increase under the influence of ETS and AATC was found. In addition, it should be noted that the content of unesterified cholesterol in animals of group III, which consumed ATC, was higher than in groups II and IV, which consumed ETS and AATS.

Conclusions. A similar trend was observed under the influence of sulphonic acid esters at a dose of 50 mg/kg, in particular, a decrease in the content of esterified cholesterol under the action of ATC and AATC was found, accompanied by an increase in non-esterified cholesterol under the action of AATC. Reducing the level of esterified cholesterol in the blood helps to reduce the risk of cholesterol plaque formation in blood vessels and the development of cardiovascular diseases. The body regulates the level of esterified cholesterol with the help of enzymes responsible for cholesterol esterification and hydrolysis, as well as with the help of receptors that control its metabolism in cells and tissues, ensuring their normal functioning. The hydrolysis of esterified cholesterol produces higher fatty acids, the increase in the content of which was recorded in the blood of the experimental animals.

ЛЕЙКОЦИТАРНІ ІНДЕКСИ ПРИ ВИКОРИСТАННІ *HIRUDO VERBANA* ЯК НЕІНВАЗИВНОГО ІНСТРУМЕНТУ ДЛЯ ЗАБОРУ КРОВІ ЛЮДИНИ

Артеменко Анна Олександрівна
студентка магістратури
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна

Вступ. Наразі гірудотерапія (ГТ) є одним із найдієвіших методів лікування різних хвороб, включаючи ішемічний мозковий інсульт, варикозне розширення вен, тромбофлебіт, гіпертонію, стенокардію, інфаркт міокарда, атеросклероз, різні хвороби шкіри та легень, мігрені, глаукому, гайморити, неврити, бронхіальну астму, а також різні гінекологічні захворювання [1-3]. Це все завдяки тому, що секрет слини медичних п’явок (МП) різних видів, які активно застосовуються при ГТ, містить багато біологічно активних речовин (БАР), які володіють цілющими властивостями по відношенню до лікування широкого кола хвороб [1-5]. Останнім часом МП пропонують застосовувати для забору крові у тварин з метою біохімічного та гематологічного аналізу, так як цей спосіб забору крові на відміну від традиційних методів є неінвазійним та безболісним і не викликає при цьому неприємних відчуттів. Натомість цей спосіб забору крові дещо спотворює цитологічні показники крові [4].

Мета роботи полягала у визначенні основних лейкоцитарних індексів при використанні *Hirudo verbana* як неінвазивного інструменту для забору крові людини.

Матеріали та методи. Обстежено 12 умовно здорових донорів (20-46 років), яким здійснювали приставку товарних МП виду *H. verbana* віком 7-8 місяців, вирощених на базі навчально-науково-дослідної лабораторії клітинної та організменної біотехнології Запорізького національного університету згідно з ТУ У 05.0-02125243-002:2009 «П’явка медична» (санітарно-епідеміологічний висновок МОЗ України № 05.03.02-06/49982, від 12.08.2009 р.). В обстежених брали кров із фаланги пальця перед приставкою

МП. Одразу після годування МП на тілі людини отримували кров механічним шляхом зі шлункової кишки. Час ГТ становив близько 35-60 хвилин, МП приставляли на ділянку печінки, пупка та лона обстежених. Аналізували загальну кількість лейкоцитів, лейкоцитарну формулу і лейкоцитарні індекси. Статистичну обробку виконували за допомогою пакету прикладних програм Microsoft XP «Exel» і IBM SPSS Statistics 20,0 (USA).

Результати та обговорення. Результати аналізу крові людини, отриманої з фаланги пальця та за допомогою медичної п'явки, свідчать про наступні особливості. Загальна кількість лейкоцитів у зразках крові, отриманих із використанням *H. verbana*, була вищою ($p \leq 0,05$) порівняно зі зразками крові, отриманими звичайним способом. Щодо лейкоцитарної формули, у зразках крові, отриманих із використанням *H. verbana*, виявлено зменшення відносного вмісту сегментоядерних нейтрофілів та збільшення відносного вмісту лімфоцитів ($p \leq 0,05$), порівняно зі зразками крові, отриманими звичайним способом. У зразках крові, отриманих із використанням *H. verbana*, разом зі зміною лейкоцитарної формули відбулася також зміна проаналізованих лейкоцитарних індексів порівняно зі зразками крові, отриманими звичайним способом. При цьому значення показників індексу співвідношення (ІС) еозинофілів до лімфоцитів, ІС нейтрофілів до лімфоцитів та ІС сегментоядерних нейтрофілів до лімфоцитів неістотно зменшилися ($p > 0,05$), тоді як значення показників ІС лімфоцитів до еозинофілів, ІС нейтрофілів до моноцитів, ІС паличкоядерних нейтрофілів до лімфоцитів та ІС сегментоядерних нейтрофілів до моноцитів неістотно збільшилися ($p > 0,05$). У той час значення показника ІС сегментоядерних нейтрофілів до паличкоядерних нейтрофілів істотно зменшилося ($p \leq 0,05$), тоді як значення показників ІС лімфоцитів до моноцитів, ІС лімфоцитів до нейтрофілів та ІС лімфоцитів до сегментоядерних нейтрофілів істотно збільшилися ($p \leq 0,05$).

Висновки. Кров, отримана зі шлункової кишки медичної п'явки одразу після її годування на тілі людини може бути використаним для попередньої оцінки результатів аналізу крові, однак виявлені зміни як в кількості

лейкоцитів, так і в лейкоцитарній формулі крові та лейкоцитарних індексах.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Лабінський А. Й. Ефективність немедикаментної терапії хворих із перенесеним ішемічним мозковим інсультом (гірудотерапія у поєднанні із нутріціологічною корекцією). *Acta medica Leopoliensia*. 2015. Т. 21, № 4. С. 16-19.

2. Горкун А. В., Цирульнікова В. В. Особливості впровадження альтернативного лікування при готельних комплексах в Карпатському регіоні. *Науковий погляд у майбутнє*. 2016. Т. 10, № 1. С. 134–140.

3. Литвиненко Р. О. Імуномодуляторні властивості біологічно активних речовин медичної п’явки в умовах гірудовпливу : дис. … канд. біол. наук : 03.00.09. Запоріжжя, 2016. 169 с.

4. Validation of Medicinal Leeches (*Hirudo medicinalis*) as a Non-invasive Blood Sampling Tool for Hematology and Biochemistry Profiling in Mammals / P. Kvapil et al. *Front. Vet. Sci.* 2022. Vol. 9. P. 1–11.

5. Приходько Я. М., Литвиненко Р. О. Морфофункціональні показники нейтрофільних гранулоцитів крові людини при гірудовпливі. *Освітні та наукові виміри природничих наук* : матеріали ІІ Всеукр. заоч. наук. конф., м. Суми, 8 груд. 2021 р. / ред.: А. О. Корнус та ін. Суми, 2021. С. 92–96.

ВИДОВИЙ СКЛАД ТА ЧУТЛИВІСТЬ ДО АНТИБІОТИКІВ ЗБУДНИКІВ БАКТЕРІАЛЬНИХ ІНФЕКЦІЙ ГОРЛА

Бідник Марина Юріївна,
Яворська Анна Сергіївна,
Магістранти 2 року
Зінченко Оксана Юріївна,
к.б.н., доцент
Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова
Псахіс Ірина Борисівна,
ПП Сайнслаб, медичний директор
м. Одеса, Україна

Вступ.

Організм людини захищається від патогених мікроорганізмів завдяки нормальній мікробіоті, яка живе в певних ділянках тіла. Нормальна мікробіота створює спеціальний захисний шар – біоплівку (складений з полісахаридів мікробів і муцину), який не дозволяє патогенним мікробам проникати в організм і виділяти токсини. Крім того, нормальна мікробіота виділяє різні кислоти, спирт, лізоцим і сприяє утворенню імуноглобулінів класу А, які пригнічують ріст патогенних мікроорганізмів.

Проте іноді саме нормальна мікробіота може стати причиною інфекційних хвороб. Таких випадків досить багато, і виникають вони внаслідок неконтрольованого розмноження, що може призвести до патології.

Різні мікроорганізми населяють дихальні шляхи людини. Зі слизової оболонки зіва найчастіше можна виділити *S. viridans*; *S. epidermidis*; *S. aureus*; *S. pyogenes*; гриби р. *Candida*; *E. coli*; *Neisseria sicca*; *S. pneumoniae; Neisseria mucosa*; *Enterobacter cloaceae*; *Klebsiella pneumoniae*; *S. saprophyticus*. Серед культур, що виділяються, виявляють велику кількість нейсерій (11%) і грибів р. *Candida* (12%). У здорових людей з мигдаликів можна виділити стрептококи групи А (у 20% випадків); гриби р. *Candida* (5%); *S. pneumonie* (5–70%); лактобактерії та α-стрептокок [1].

Таке різноманіття мікробіоти створює умови для передавання генів, які визначають стійкість до антибіотиків, між різними мікроорганізмами. Таким чином, саме нормальна мікробіота людини може слугувати джерелом генів антибіотикорезистентності. Неправильне застосування антибіотиків, як системних, так і місцевих, сприяє цьому процесу і поширенню мікроорганізмів, які не чутливі до антибіотиків [1].

Метою роботи

Було дослідження видового складу та чутливості до антибіотиків збудників бактеріальних інфекцій горла.

Матеріали та методи дослідження.

Дослідження проводилося на базі мікробіологічної лабораторії ПП Сайнслаб м. Одеса. Матеріалом для дослідження слугувало відокремлюване зіву пацієнтів з ознаками запального процесу в горлі. Клінічний матеріал висівали на ряд середовищ, придатних для ідентифікації бактерій, що зустрічаються у складі мікробіоти горла. Визначення чутливості до антибіотиків здійснювали диско-дифузійним методом.

Результати та обговорення.

Для дослідження мікробіоти зіву було направлено 100 зразків біоматеріалу (слиз), взятого в осіб, які звертались до сімейних лікарів зі скаргами на запалення верхніх дихальних шляхів. Зі слизової оболонки зіву відібрано 100 проб.

У результаті дослідження було виділено культури, ідентифіковані як *Bacillus sp., Streptococcus sp., Candida sp., S. aureus, K. pneumoniae, Enterobacter aerogenes, Pseudomonas aeruginosa, Streptococcus agalactiae, E. coli, Neisseria spp., Streptococus pyogenes, Staphylococcus haemolyticus.*

Частота виділення перелічених мікроорганізмів представлена на рис. 1.

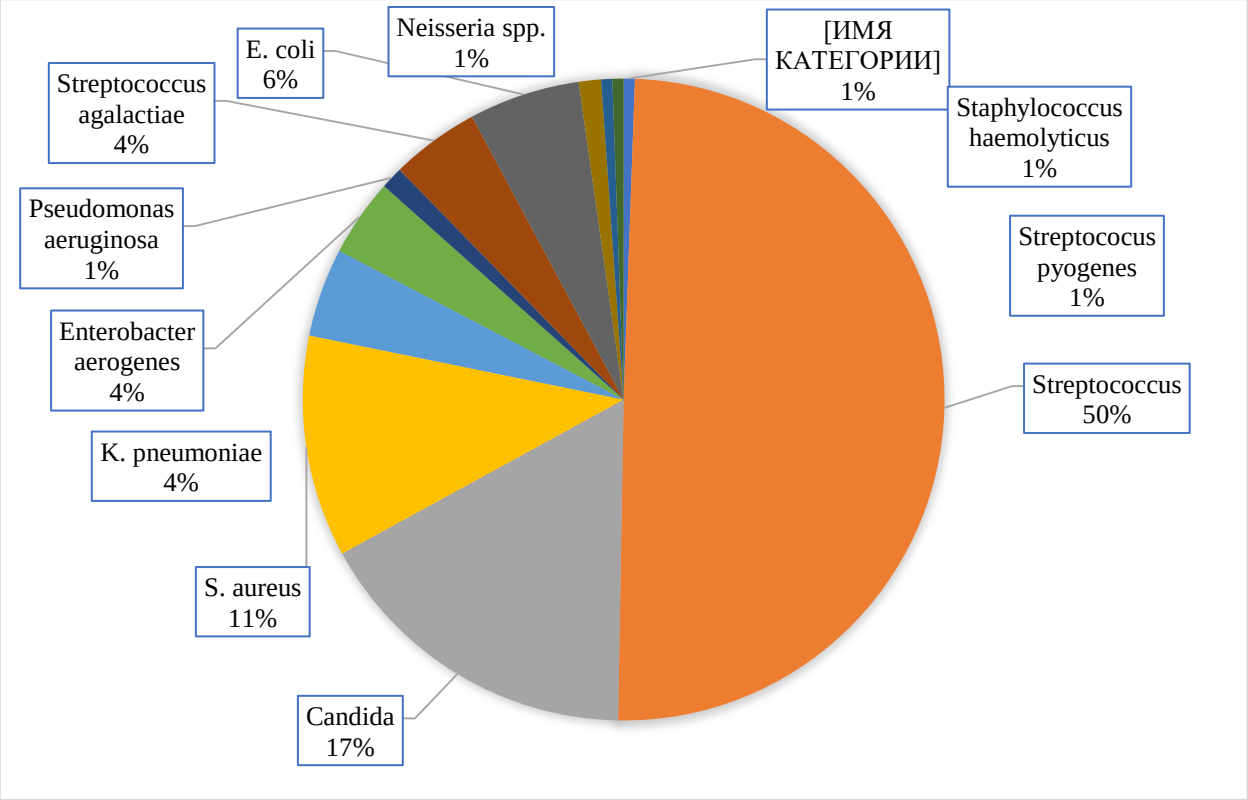

Рис 1 - Частота зустрічальності виділених мікроорганізмів у пацієнтів із запальними захворюваннями горла

Усього під час дослідження виділено 179 штамів мікроорганізмів. При цьому мало місце абсолютне переважання у складі мікробіоти *Streptococcus* sp. (49,7%).

На другому місці за частотою виділення – дріжджоподібні роду *Candida* sp. (16,76%), які є сапрофітною мікробіотою ротоглотки людини, проте їх наявність може свідчити про дисбіоз зіву певного ступеня та про порушення в імунній системі обстежених осіб.

На третій позиції – золотистий стафілокок (11,17%), широко розповсюджений в навколишньому середовищі та найбільш важливий опортуністичний патоген для організму людини. За наявності певних умов мікроорганізм може проявляти патологічну активність і викликати запальний процес будь-якого органа або групи органів. Завдяки широкому спектру токсинів та ферментів інвазії *S. aureus* може порушувати життєдіяльність клітин, руйнувати тканини, викликати небезпечні захворювання, такі як сепсис

та синдром токсичного шоку [2].

Частота виділення *E. coli* склала 6%, *K. pneumoniae, S. agalactiae* та *E. aerogenes* – 4%. Частота виділення інших збудників була наступною: *Bacillus sp., S. haemolyticus, S. pyogenes* (по 0,56%), *Neisseria spp.* (1,12%) і *P. aeruginosa* (1,12%).

Аналіз частоти виявлення окремих збудників у пацієнтів чоловічої та жіночої статі показав, що загалом вище описана картина домінування трьох збудників зберігається. При цьому поширеність *Streptococcus* sp. та *Staphylococcus aureus* у чоловіків та жінок істотно не відрізнялася (53,03 та 47,8% відповідно), у той час як гриби р. *Candida* у жінок виділялися удвічі частіше, ніж у чоловіків (табл. 1). І, навпаки, штами *K. pneumoniae, S. agalactiae* майже вдвічі частіше виділялися в клінічному матеріалі від чоловіків, а *E. coli* майже втричі. Однак розмір вибірки не дозволяє стверджувати, що поширеність цих мікроорганізмів залежить від статі.

Таблиця 1

Видовий склад мікроорганізмів слизової оболонки зіву обстежених

Вид	Кількість виділених культур			
	Чоловіки		Жінки	
	Абс.	%	Абс.	%
Bacillus sp.	1	1,51	-	-
Streptococcus sp.	35	53,03	54	47,8
Candida sp.	7	10,6	23	20,4
Staphylococcus aureus	6	9,1	14	12,4
Klebsiella pneumoniae	4	6,1	4	3,5
Enterobacter aerogenes	1	1,5	6	5,3
Pseudomonas aeruginosa	-	-	2	1,8
Streptococcus agalactiae	4	6,1	4	3,5
Escherichia coli	6	9,1	4	3,5
Neisseria spp.	1	1,5	1	0,9
Streptococus pyogenes	1	1,5	-	-
Staphylococcus haemolyticus	-	-	1	0,9
Усього:	**66**	**100%**	**113**	**100%**

В останні десятиліття загострилася проблема стійкості мікроорганізмів до ліків. Антибіотики опинилися в центрі уваги всієї медичної спільноти, оскільки під час лікування у пацієнтів розвиваються численні ускладнення, що призводить до збільшених курсів лікування антибіотиками та високих витрат на

лікування. Однією з причин антибіотикорезистентності є неконтрольоване та надмірне використання антибіотиків у медицині, ветеринарії, сільському господарстві та тваринництві [3].

На другому етапі дослідження вивчали поширеність серед виділених збудників стійкості до антибіотиків. Результати представленні в табл. 2.

Таблиця 2

Частка стійких до антибіотиків штамів серед виділених мікроорганізмів, %

№	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Антибіотик / Збудник	Ципрофлокса-цин	Гатіфлокса-цин	Левоміцетин	Цефотаксим	Цефепім/ цефепіразон	Цефтріаксон	Ко-тримоксазол	Амікацин	Азітроміцин	Гентаміцин	Доксициклін
Bacillus sp.	0	0	0	0	0	0	100	0	0	0	0
Streptococcus sp.	3,37	3,37	2,24	6,74	11,2	4,49	29,2	43,8	12,3	10,1	21,3
S. aureus	10	0	0	10	15	5	35	80	25	5	10
K. pneumoniae	0	0	25	12,5	12,5	0	12,5	50	37,5	0	37,5
E. aerogenes	14,3	0	0	85,7	57,1	28,5	14,3	11,4	42,8	14,3	42,9
P. aeruginosa	0	0	100	50	100	100	50	100	100	50	100
Streptococcus agalactiae	25	12,5	0	25	37,5	12,5	37,5	75	37,5	12,5	25
E. coli	0	0	10	20	30	20	20	80	0	30	10
Neisseria spp.	50	50	50	0	50	0	50	100	0	50	50
Streptococcus pyogenes	0	0	0	0	0	0	100	0	100	100	0
Staphylococcus haemolyticus	0	0	0	0	100	0	0	0	0	0	100

Згідно з даними таблиці, найбільш стійкими до антибіотиків є виділені культури *P. aeruginosa*, *E. aerogenes* та *Neisseria spp.*, оскільки 100% виділених штамів *P. aeruginosa* були стійкими до 6 з 11 антибіотиків, більше 40% штамів

E. aerogenes стійкі до 4 з 11 антибіотиків, а *Neisseria spp.* – 100% штамів стійкі до Амікацину та 50% стійкі до 7 інших антибіотиків. Найменш стійкі мікроорганізми: *Streptococcus sp., S. aureus* та *E. coli*, так як менше ніж 20% виділених штамів даних збудників були стійкими до 8 з 11 антибіотиків.

Найефективніші антибіотики – гатіфлоксацин, левоміцетин та ципрофлоксацин, оскільки до них стійкі більшість виділених штамів. Найменш ефективні антибіотики – амікацин, ко-тримоксазол та доксициклін, оскільки до них чутливі більшість виділених штамів.

Аналізуючи поширеність стійкості до антифунгальних засобів серед виділених штамів дріжджоподібних грибів р. *Candida* (рис 2), можна відмітити, що ністатин, вориконазол, кетоконазол та флюконазол зберігають свою ефективність. У той же час клотримазол та ітраконазол не є ефективними, оскільки дослідження показало високу резистентність до даних препаратів.

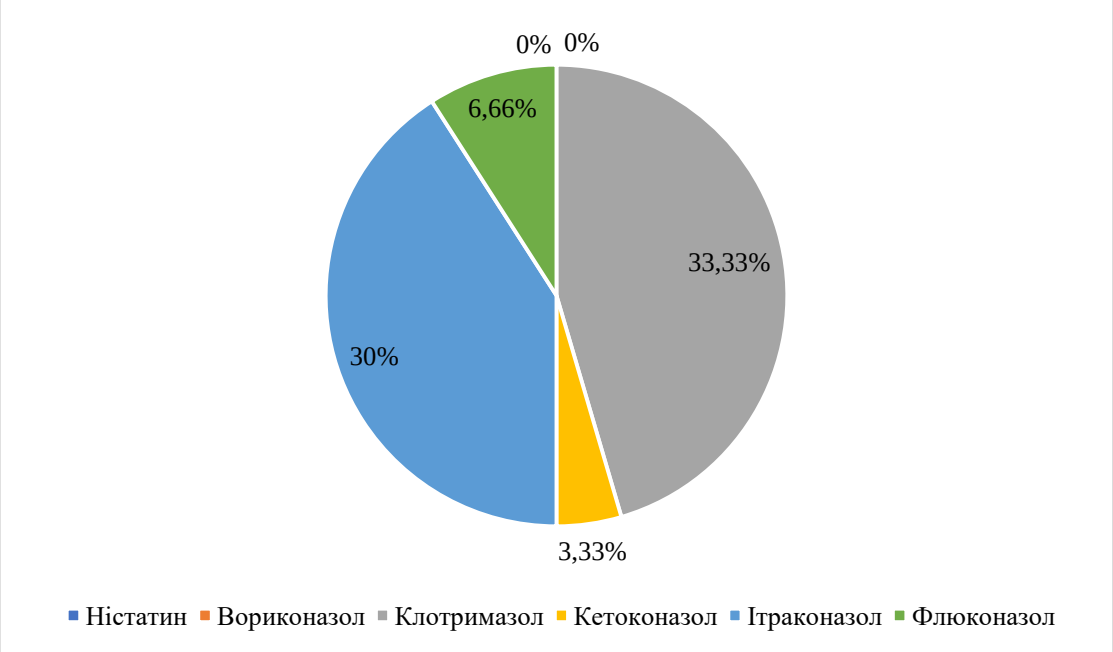

Рис 2 - Стійкість виділених культур грибів роду *Candida* до антифунгальних препаратів

***примітка**: серед виділених культур грибів роду *Candida* не виявлено стійких до ністатину та вориконазолу.

Висновки.

1. У ході дослідження з клінічного матеріалу пацієнтів з ознаками запального процесу у горлі було виділено такі види мікроорганизмів: *Bacillus sp., Streptococcus* sp., *Candida* sp., *S. aureus, K. pneumoniae, E. aerogenes, P. aeruginosa, S. agalactiae, E. coli, Neisseria spp., S. pyogenes* та *S. haemolyticus*. Серед 179 виділених штамів мікроорганізмів абсолютне переважання у складі мікробіоти мали *Streptococcus* sp. (49,7%). На другому місці – ддріжджоподібні гриби роду *Candida* (16,76%). На третій позиції – *S. aureus* (11,17%).

2. Поширеність *Streptococcus* sp. та *Staphylococcus aureus* у чоловіків та жінок істотно не відрізнялася (53,03 та 47,8% відповідно), у той час як гриби р. *Candida* у жінок виділялися удвічі частіше, ніж у чоловіків (табл. 1). І, навпаки, штами *K. pneumoniae, S. agalactiae* майже вдвічі частіше виділялися в клінічному матеріалі від чоловіків, а *E. coli* – майже втричі.

3. Найбільш стійкими до антибіотиків були виділені культури *Pseudomonas aeruginosa, Enterobacter aerogenes* та *Neisseria spp.* Найменш стійкими – *Streptococcus* sp., *Staphylococcus aureus* та *Escherichia coli.*

4. Загалом, найвищий рівень резистентності спостерігався до амікацину, ко-тримоксазолу та доксицикліну, найнижчий – до гатіфлоксацину, левоміцетину та ципрофлоксацину, які можуть вважатися найефективнішими антибіотиками для лікування бактеріальних інфекцій горла, так само як ністатин, вориконазол, кетоконазол та флюконазол – для лікування інфекцій, викликаних дріжджоподібними грибами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Боєва С. С., Слюсарев О. А., Сєрих Н. О. Аналіз бактеріологічного дослідження мікрофлори порожнини зіва серед дорослого населення м. краматорська за період 2015-2016 років / Наукове мислення - Чотирнадцята всеукраїнська практично-пізнавальна інтернет-конференція, 2016 р. http://surl.li/ntygg

2. Фінкова О. П., Тищенко І. В., Бондарева О. О., Москаленко Л. М.,

Татьяненко М. М., Здорік О. В., Широких К. А. Особливості мікробного пейзажу, виділеного зі слизових оболонок носа та зіву мешканців промислового регіону / Медичні перспективи 17 / Том XXII / 3 ч. 1, 2017 р. http://surl.li/ntymc

3. Ахмед Атія, Наджла Ельюнсі, Ахмед Абіред, Амаль Ваніс, Абдусалам Ашур Характер антибіотикорезистентності бактерій, виділених від пацієнтів з інфекціями верхніх дихальних шляхів; чотирирічне дослідження в місті Тріполі / Ібероамериканський медичний журнал, том 2, № 3, с. 155-160, 2020 р. https://doi.org/10.5281/zenodo.3744930

4. Поліщук Н. М., Матильонок Т. Ю., Кирик Д. Л., Аліменко Ю. Л. Молекулярні аспекти виникнення резистентності бактерій до антибіотиків / Modern scientific researches Issue 16 / Part 1, 2021 р. http://surl.li/ntytn

ЦИТОМОРФОМЕТРИЧНІ ПОКАЗНИКИ ЛІМФОЦИТІВ ПРИ ВИКОРИСТАННІ HIRUDO VERBANA ЯК НЕІНВАЗИВНОГО ІНСТРУМЕНТУ ДЛЯ ЗАБОРУ КРОВІ ССАВЦІВ

Гранкіна Анастасія Олександрівна,
студентка
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна

Вступ. / Introductions. П’явки виду *Hirudo verbana* активно використовуються у косметології, дерматології і навіть власне медицині через те, що у їхній слині міститься ряд фармакологічних сполук із антикоагуляційною, антимікробною, знеболювальною та протизапальною дією. Завдяки цьому слина подібних п’явок «лікує» широке коло навіть тих хвороб, які досить важко піддаються лікуванню звичайними методами [1, 2, 3].

Мета роботи. / Aim. Актуальність дослідження полягає у застосуванні п’явок виду *Hirudo verbana* для забору крові ссавців, а також визначенні різних цитологічних показників крові ссавців, отриманої із застосуванням цих п’явок, і порівнянні цих результатів із результатами, отриманими із застосуванням звичайного методу забору крові. Відомо, що більш-менш тривале зберігання крові в організмі будь-якої п’явки змінює цитологічний склад крові, що може дати хибні результати при цитологічному дослідженні крові, незважаючи на ефективність методу забору крові із використанням п’явок [4].

Матеріали та методи. / Materials and methods. Для проведення експериментів застосування п’явок виду *Hirudo verbana* у якості біологічних об’єктів було обрано 10 особин білих нелінійних щурів середньою вагою 300 г і віком 7-8 місяців, а також 9 умовно здорових людей-донорів віком 27-46 років, які дали згоду на проведення досліджень [4].

Результати та обговорення. / Results and discussion. Усі ці 10 щурів та 9 донорів віднесли одночасно до контрольної та експериментальної групи, адже у щурів, наприклад, спочатку збирали кров із хвостової вени у якості

контрольних зразків, а потім від тих самих щурів зразки крові повторно отримували вже із застосуванням п’явок виду *Hirudo verbana*. Стосовно людей донорів, у них спочатку збирали капілярну кров з пальця, потім через деякий час – кров з ліктьової вени, а потім знову через певний час – капілярну кров із певної визначеної ділянки тіла із застосуванням п’явок виду *Hirudo verbana*.

Переходячи до підведення підсумків, варто зазначити, що загальна кількість лейкоцитів, а також лейкоцитарні формули капілярної та венозної крові донорів, отриманих із застосуванням звичайного способу забору крові, виявилися у межах норми. Загальна кількість лейкоцитів, а також лейкоцитарні формули крові з хвоста щурів теж виявилися у межах норми. Стосовно цитоморфометричних показників лімфоцитів, вони у більшості випадків також виявилися у межах норми. Аналізуючи загальну кількість лейкоцитів крові донорів, отриманої із використанням *Hirudo verbana*, виявилася значно завищеною порівняно зі звичайним методом забору крові. Загальна кількість лейкоцитів крові щурів, отриманої із використанням *Hirudo verbana*, виявилася значно завищеною порівняно зі звичайним методом забору крові. Стосовно визначення лейкоцитарної формули у зразках «п’явочної» крові щурів, було виявлено, що лейкоцитарна формула крові щурів, отриманої від п’явки, відрізняється від тієї, що отримана із застосуванням звичайного способу забору крові, причому в бік збільшення кількості лімфоцитів, зменшення сегментоядерних та паличкоядерних нейтрофілів. Щодо цитоморфометричних показників лімфоцитів, у «п’явочній» крові щурів на відміну від тієї, що була взята звичайним методом, збільшується відносна кількість малих лімфоцитів і зменшується відносна кількість середніх і великих лімфоцитів. При аналізі лейкоцитарної формули крові донорів, порівнювали результати крові зі шлункової кишки п’явки та кров з ранки після відпадання *Hirudo verbana*. Показники майже не відрізняються один від одного та знаходяться в межах референтних значень. Аналізуючи кількість лімфоцитів донорів окремого класу, було виявлено, що показники крові зі шлункової кишки п’явки та крові з ранки після відпадання *Hirudo verbana* відрізняються, після відпадання п’явки

зменшується відносна кількість середніх лімфоцитів та збільшується відносна кількість великих лімфоцитів.

Висновки. / Conclusions. Здійснюючи метод забору крові ссавців із використанням медичних п’явок як неінвазивного інструментарію, слід зауважити, що за дії різних БАР медичних п’явок істотно змінюється цитологічний склад крові, внаслідок чого змінюється як загальна кількість лейкоцитів у певній об’ємній одиниці крові, так і лейкоцитарна формула і цитоморфометричні показники лімфоцитів. Цей метод забору крові має переваги і недоліки порівняно зі звичайними способами забору крові, адже медичні п’явки при цьому використовуються у якості неінвазивного інструменту для взяття крові, що буде мінімізувати дискомфортні відчуття при заборі крові. У той час при здійсненні аналізу подібних зразків крові слід зазначити, що збільшення чи зменшення окремих гематологічних показників аж до їхнього виходу за межі референтних значень, що зазвичай має незначний характер, пов’язане саме із дією БАР при гірудовпливі та фізіологією харчування п’явки, при якому відбувається дегідратація спожитої крові.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ząbkowska E., Piotrowska A. Hirudoterapia w wybranych zastosowaniach dermatologicznych. *Kosmetologia Estetyczna*. 2019. Vol. 8 (6). P. 779-786.

2. Detoxification by Medicinal Leeches (Hirudo medicinalis) / M. Habrmanova et al. *Medical Research Archives*. 2020. Vol. 8, no. 12. P. 1–12.

3. Case Reports and Experts Opinions about Current Use of Leech Therapy in Dermatology and Cosmetology / E. Ząbkowska et al. Cosmetics. 2022. Vol. 9, no. 6. P. 1–11.

4. Validation of Medicinal Leeches (*Hirudo medicinalis*) as a Non-invasive Blood Sampling Tool for Hematology and Biochemistry Profiling in Mammals / P. Kvapil et al. *Front Vet. Sci.* 2022. Vol. 9 (4). P. 831836. DOI: 10.3389/fvets.2022.831836.

ЕКОТОНИ РІЧКОВОЇ МЕРЕЖІ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ЯКОСТІ ВОДИ І ВІДТВОРЕННЯ АБОРИГЕННОЇ ІХТІОФАУНИ

Гриб Йосип Васильович,
д. біол. н., професор,
Троцюк Віктор Степанович
к. с.-г. н., доцент,
Пилипчук Антоніна Сергіївна,
Приходько Олена Володимирівна,
студенти
Національний університет водного господарства
та природокористування, м. Рівне, Україна

Вступ. Рибопродуктивність річково-озерної мережі території України пов'язана з порушенням місць відтворення аборигенної іхтіофауни, діяльністю людини, якістю води, наявністю кормової бази та шляхів міграції риб. Основними чинниками погіршення якості води, як основної причини відтворення, є скидання умовно очищених стічних вод і неочищених зливових вод урбанізованих територій, які не відповідають санітарно-гігієнічним умовам, а також забруднень поверхневого стоку з сільськогосподарських угідь.

Мета роботи. Встановлення залежності між чисельністю проміжних екотонів у річково-озерній мережі та видовою різноманітністю і рибопродуктивністю.

Методи і методика досліджень. Гідрологічні, іхтіологічні, ландшафтні, річково-озерні мережі України за матеріалами експедиційних досліджень 2018-2022 років.

На сьогодні річково-озерна мережа є зоною ризику для аборигенної іхтіофауни, як в результаті скидання забруднених вод з урбанізованих територій та сільськогосподарських угідь, так і в результаті старіння русел (замулення, заростання) і впливу ландшафтних чинників (заболочування, осушення боліт). Єдиним виходом із сучасної кризової ситуації є використання заплавних межових зон і екотонів, як локальних біомів збереження і відтворення аборигенної іхтіофауни.

Як показали наші дослідження, скупчення біомів створює відтворювальну іхтіологічну екосистему (гирла річок Горині і Стиру). Враховуючи значну чисельність озер та заплав ці гирлові ділянки річок з заплавними озерами верхів'я р. Прип'ять можна віднести до запланованого міждержавного заповідника «Західне Полісся».

Згідно досліджень д. б. н. Гриба Й. В. питома вага шкідливих домішок з урбанізованих територій складає близько 70%, 20% домішок вноситься з поверхневим стоком і лише близько 10% складають домішки стоку з природних територій. На сьогодні, згідно карти екологічної ситуації на гідрографічній мережі території України, після великих населених пунктів формуються «гарячі точки» забруднень, зформовані недостатньо очищеними стічними водами. Основними елементами забруднень, згідно кластерного аналізу складу домішок, є біогенні елементи – органічний вуглець, мінеральні форми азоту і фосфору, а також твердий стік.

На початку будівництва каскаду дніпровських водосховищ, а також руслових водосховищ на малих та середніх річках, вони розглядались як об'єкти інтенсивного рибництва і отримання рибопродукції. Однак, внаслідок швидкого замулення і заболочування, а також сукцесійних змін складу гідробіонтів відбулося погіршення нерестових умов та кисневого режиму, що викликало «цвітіння» води за рахунок масового розвитку мікроводоростей та наростання маси вищої водної рослинності. Необхідний був перехід від умов природного відтворення риб до вселення (інтродукції) зарибку промислових видів, однак це не виключало масових заморів і задух риб, зокрема судака в Каховському водосховищі, а також зимової задухи риб в Київському водосховищі.

При значній господарській трансформації річкової мережі не зверталась увага на природні умови відтворення аборигенної іхтіофауни (спрямлення русел річок, регулювання стоку, внесення забруднень). Внаслідок цього була знижена чисельність реофільних видів риб (морена, білизна), перевагу склали лімнофіли (карась, лин, плітка та інші малоцінні види), табл.1.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика видового складу аборигенної іхтіофауни правобережних приток р. Прип'ять (річки Горинь, Устя, Стир, Іква) та їх руслових водосховищ

№ з/п	Вид риб	Досліджувані створи в басейнах річок						
		р.Стир, гирло, (с. Зарічне)	Хрінницьке водосховище	Млинівське водосховище	р.р.Стир, Іква від водосховища до с. Торговиця	Басівкутське водосховище	р. Устя від водосховища до впадіння в р. Горинь	р. Горинь, гирло, (с. Висоцьк)
1	Щука	++++	+++++	++++	+++++	++	+	++++
2	Судак	++	++	-	++	++	-	+++
3	Плітка	+++++	+++++	+++++	+++++	++++	++	+++++
4	Головень	++++	+	+	+++	-	-	++++
5	В'язь	++	+	+	++	-	-	++
6	Красно-пірка	+++	++++	++++	++++	+	-	++++
7	Білизна	+++	+	+	+++	-	-	+++
8	Верховка	+++++	+++++	+++++	+++++	+++	+++	+++++
9	Лин	++	+++++	++	+++	+	-	++
10	Рибець	+++	-	-	++	-	-	+++
11	Підуст	+++	-	-	++	-	-	+++
12	Пічкур	+	-	-	-	-	-	+
13	Верхо-водка	+++++	++++	++++	+++	+++++	+++	+++++
14	Плоскир-ка	+++++	++++	++++	++++	+++	-	+++++
15	Лящ	+++++	+++	++++	++++	+++	-	+++++
16	Клепець	++	-	-	++	-	-	++
17	Гірчак	+	++	++	+	++	+	+
18	Карась звичайний	++	+	-	++	-	-	++
19	Карась сріблястий	+++	++++	++++	++++	++++	+++	+++
20	Короп ставовий	+++	++	+	++	+	-	+++

На нашу думку, основою збереження видового різноманіття флори і фауни в трансформованих басейнах річково-озерної мережі є проміжні екотони заплав та русел.

Результати досліджень. Зформована концепція екотону, як локальної біокосної водної системи, утворена в улоговинах бічної річкової мережі з стабільними гідрологічним та гідробіологічним режимами, постійною якістю води і стабільним вмістом розчиненого кисню, що відповідає екологічним умовам відтворення та існування аборигенної іхтіофауни. До водних екотонів ми відносимо зосередження природних джерел, приток першого порядку, озер, стариць, боліт, заплавних луків як природних нерестовищ, віднесених до берегової смуги створу спостережень (табл. 2, 3). Встановлена залежність між чисельністю межових зон та рибопродуктивністю (1), яка зростає в напрямку до гирлових ділянок (див. табл. 1).

Зформалізовано коефіцієнт стійкості водної екосистеми як відношення чисельності межових екотонів до чисельності стресових ситуацій, або як величина переробної здатності річкового потоку (як гідроекологічного коридору) до коефіцієнту інтенсивності окисних процесів за період вегетації.

Формула стійкості гідроекологічного коридору має вигляд:

$$ST = N_{екотон.}/n_{стрес.} = [m_{ci}*(L_1 – L_o)*(Q_p + Q_{пр. екотон.})*K*(170/365)] \quad (1)$$

де: $N_{екотон.}$ – зимувальні ями, природні нерестовища, шляхи міграції риб, притоки першого і другого порядків, озера, стариці, заплавні луки, болота, джерела, зелені коридори середовища; $n_{стрес.}$ – гідрологічні, гідрохімічні, токсикологічні, кисневі, кормові стреси; m_{ci} – маса домішок, мг/дм^3; L_o – $БСК_5$ на початку в створі спостережень, мг O_2/дм^3; L_1 – $БСК_5$ в кінці в створі спостережень, мг O_2/дм^3; Q_p – витрати води в руслі, м^3/с; $Q_{пр. екотон.}$ – витрати води від проміжних екотонів, м^3/с; K – коефіцієнт переробної здатності потоку; 170/365 – період спостережень за вегетаційний період.

Стійкість річкової екосистеми зростає від витоку до гирла. В той же час, стійкість русел спрямлених і зарегульованих річок значно знижується.

Прогноз розвитку екологічної ситуації у трансформованих руслах річкової мережі:

а) малі річки як магістральні канали меліоративних систем:

- влаштування підпорних бун для відновлення екосистеми «русло-заплава» для виходу повеневої води на лучну заплаву з метою створення нерестових умов;

Таблиця 2

Результати досліджень чисельності екотонів «осередків життя» у басейнах річок і озер

№ з/п	Водні об’єкти	Морфологічні характеристики (довжина русла, км, площа водного дзеркала, км^2)	Коефіцієнт множинності екотонів *	Коефіцієнт трансформації басейну, $К_{тр}$ (клас)	Формула «осередків життя»
		1. Річки			
1	Прип’ять (до смт Річиця)	748.0 (досліджуване верхів’я 100.0)	81/27 (0,27)	3,37 (3)	$p^4os^{10}d^5b^2r^3n^3$

2	Льва (л.п.р. Ствиж)	100.0	125/10 (0,10)	12,5 (4)	$p^2os^3d^2j$
3	Горинь (п.п.р. р. Прип'ять)	659.0	350/232 (1,05)	1,5 (2)	$p^4os^{40}d^{98}z^{10}b^2j^{30}a^2s^3r^8h^2$
4	Стир (п.п.р. р. Прип'ять)	437,0 (лівий рукав) 494.0 (правий)	280/179 (0,40)	1,56 (2)	$P^{21}os^{300}d^{20}z^{10}b^{10}J^{30}o^2s^3r^6h^2$
5	Десна (л.п.р. р. Десна)	1126,0 (в межах України 591.0)	530/445 (0,47)	1,19 (2)	$p^{30}os^{40}d^{98}z^{10}b^2j^{30}o^3s^{20}r^9h^2$
6	Удай (л.п.р. р. Сула)	321,0	96/60 (0,18)	1,60 (2)	$p^{15}os^5d^5z^3b^5j^{10}o^2a^{10}r^5$
		2. Водосховища			
7	Хрінниківське руслове на р. Стир	2000	39/25 (1,25)	1,56 (2)	$p^3os^2d^2z^2bj^3o^2a^4s^2r^2h^4$
		3. Озера			
8	Світязь	24,2	28/16 (0,66)	1,75 (2)	$p^3oszbj^5oa^2wr^2$
9	Скоринь (басейн р. Прип'ять)	0,172	40/11 (0,63)	3,63 (3)	$zbja^6w$
10	Любязь (басейн р. Прип'ять)	0,51	34/17 (0,33)	2,0 (3)	$p^2os^2z^2bj^2a^5srh$
11	Нобель (басейн р. Прип'ять)	0,49	40/20 (0,41)	2,0 (2)	$p^2os^3z^2b^2j^2a^5wsrh$
12	Лучне (басейн р. Прип'ять)	0,042	42/8 (2,2)	5,3 (3)	bja^6
13	Тучне (басейн р. Прип'ять)	0,046	45/9 (2,0)	5,0 (3)	$pbja^6$
14	Тухове (басейн р. Льва)	0,026	16/4 (6,5)	4,0 (3)	pja^2
15	Верхнє (басейн р. Льва)	0,050	20/5 (1,0)	14,0 (3)	$dzja^4$
16	Нижнє (басейн р. Льва)	0,015	18/3 (2,0)	6,0 (3)	a^3

*В чисельнику – оптимальна кількість врахованих екотонів до антропогенних змін, в знаменнику – фактична. ** Для озер, крім оз. Світязь, коефіцієнт множинності екотонів поданий відносно 1,0 га водної поверхні.

Таблиця 3

Експертна оцінка вагомості екотонів водного середовища («осередків життя») у річково-озерній мережі

№ з/п	Елементи «осередків життя»	Водний об'єкт			Символ у формулі «осередків життя»
		річка	озеро	водосхо-вище	
1	Притоки I і II порядку з непорушеними басейнами і високою якістю води	+++	+++	+++	p
2	Заплавні озера та стариці	+++	+++	+	os
3	Джерела	+++	+++	+	d
4	Заплавні луки – нерестовища	+++	+++	+	z
5	Заплавні болота	+	+	+	b
6	Зимувальні ями	+++	+++	+++	j
7	Підняття дна (банки),	+++	++	++	o

	острови, перекати				
8	Незаболочені мілководдя з заростями очерету	++	++ (не більше 12%)	++ (не більше 12%)	a
9	Виклинювання підземних вод під водним дзеркалом	++	+++	+	w
10	Сполучення у системі «річка-озеро», «озеро-озеро»	+++	+++	++	s
11	Локальні рибовідтворювальні ділянки	+++	+++	+++	R
12	Гідроекологічні коридори середовища	+++	+++	+++	h
Функціональні показники					
13	Розчинений кисень, насиченість 100%	+++	+++	+++	Rh
14	Екологічна якість води	+++	+++	+++	Ie

Примітка: експертна оцінка вагомості екотонних природних характеристик: +++ - надзвичайно важлива, ++ - дуже важлива, + - важлива.

- влаштування зимувальних ям в гирлових ділянках приток, як захід збереження аборигенної іхтіофауни в підлідний період при формуванні кризової ситуації;

- влаштування прибережних захисних смуг водоохоронних зон.

б) руслові водосховища:

- переведення замулених заплав в лиманні рибоводні господарства;

- викошування фітомаси вищої водної рослинності нижче рівня дзеркала води та використання її як корму для риб і як добрив в сільському господарстві;

- використання придаткової річкової мережі як місць збереження та відтворення аборигенної іхтіофауни;

- розчищення русел річок.

в) гідрографічна мережа:

- формування прибережних захисних смуг водоохоронних зон;

- відтворення сполучення основного русла з заплавними екотонами;

- випуск води з замулених руслових водосховищ з метою використання звільненої території в сільському господарстві;

- збереження в заповідному режимі басейнів окремих річок, не трансформованих сільськогосподарською діяльністю.

Висновки. На сьогодні річково-озерна мережа України значно трансформована господарською діяльністю, знаходиться в кризовому стані і потребує розробки і реалізації концепції реабілітації та природокористування.

1. Формування популяцій аборигенної іхтіофауни річок тісно пов'язане з локалізацією проміжних руслових та заплавних екотонів, їх чисельністю та значимістю як природних лабораторій збереження генофонду.

2. Деградація складу і рибопродуктивності аборигенної іхтіофауни у річковій мережі тісно пов'язана з інтенсивністю дрифту домішок від урбанізованих територій та сільськогосподарських угідь, особливо нижче великих міст, як джерел забруднення біогенними домішками та твердим стоком.

3. Основою збереження і відтворення аборигенної іхтіофауни є заплавні екотони річок в зоні Поліської низовини як частини діючої міждержавної заповідної території «Західне Полісся».

ДОСЛІДЖЕННЯ КОАГУЛЮЮЧОЇ ЗДАТНОСТІ СУЛЬФАТІВ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ РІЗНОЇ КОНЦЕНТРАЦІЇ НА ВОДНІ РОЗЧИНИ ОВАЛЬБУМІНУ (ЯЄЧНОГО АЛЬБУМІНУ)

Григорова Юлія Євгенівна
магістрант
Галиця Вадим Вячеславович
д.хім.н., старший викладач
Ніколаєва Юлія Володимирівна
старший викладач
Арестенко Валерій Вікторович
к.пед.н., доцент
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
м. Запоріжжя, Україна

Вступ. Найбільш вивченими властивостями білків як високомолекулярних сполук є гідратація, дисоціація, розчинність та денатурація. Особливою властивістю білків є їхня здатність виступати у якості амфотерних поліелектролітів, що забезпечується за рахунок різних характеристичних груп, здатних до дисоціації, що входять до складу амінокислот. Характеристичним групам притаманні певні електричні заряди, що формують загальний заряд білкової молекули. Водні розчини білків також характеризуються певними особливостями. Вони мають більшу спорідненість до води – гідрофільність, а це, у свою чергу, сприяє притяганню білковими молекулами як зарядженими частинками, диполів води, які розміщуються навкруги білкової молекули, утворюючи гідратну оболонку. Ця оболонка перешкоджає агрегації молекул білків та випадінню в осад [6-8]. Величина гідратної оболонки залежить від структури білків. Наприклад, альбуміни, до яких належить яєчний альбумін (овальбумін), більш легко зв’язуються з молекулами води та мають відносно велику гідратну оболонку на відміну від глобулінів, які приєднують воду гірше та гідратна оболонка в них значно менше. Розмір білкових молекул лежить у межах 1 мкм й до 1 нм, тобто за

своїм ступенем дисперсності вони утворюють у воді колоїдні розчини, які характеризуються високою в'язкістю, здатністю розсіювати промені світла, не проходять через напівпроникні мембрани [5]. Додавання певних реагентів викликає осадження білків – необоротну коагуляцію, яка пов'язана з глибокими внутрішньомолекулярними змінами структури білків, що призводить до втрати ними нативних властивостей, відбувається процес денатурації. І власне цей процес є основою лікування отруєнь важкими металами, коли хворому вводять перорально молоко, білки сирих яєць або сироватку з тим, щоб метали денатуруючи ці білки, адсорбувалися на їхній поверхні та не пошкоджували білки слизової оболонки шлунка та кишечника, а також не всмоктувалися у кров [2, 3, 8]. При цьому слід зазначити, що процес необоротної коагуляції білків різними солями важких металів вивчений не до кінця, є актуальним питанням сучасної біохімії та практичної медицини і потребує всебічних досліджень.

Метою роботи було проведення потенціометричних досліджень водних розчинів яєчних альбумінів при їх коагуляції сульфатами важких металів різної концентрації.

Матеріали та методи дослідження. Для проведення дослідження було використано яєчний альбумін із вмістом основної речовини 90,5%, М.м. (приблизна) 45000, виробник Ovopol. Розчин яєчного альбуміну з масовою часткою 20% проявляв типові колоїдні властивості.

Розчини сульфатів з масовою часткою відповідних солей 1%, 5%, 8% та 10% виготовляли з кристалогідратів шляхом розчинення наважки у дистильованій воді з перерахунком на безводні сульфати.

Вимірювання показника активності H^+-йонів, ЕРС та температури водних розчинів яєчних альбумінів при їх необоротній коагуляції розчинами сульфатів важких металів проведено за допомогою pH-метру універсального pH-150МИ.

Результати та обговорення. Необоротну коагуляцію проводили шляхом додавання розчинів сульфатів двовалентних металів відповідної концентрації кількістю 0,50 мл до 25,00 мл 20% розчину яєчного альбуміну. На відміну від

коагуляції білків солями амонію, лужних та лужноземельних металів, у даному випадку для осадження потрібні досить невеликі концентрації солей важких металів, у зв'язку з утворенням міцних стабільних комплексів, чим і пояснюється вибір кількості коагулятора, яку додавали.

Дані щодо зміни pH та ЕРС електродної системи при коагуляції яєчних альбумінів розчинами сульфатів наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Зміна pH та ЕРС електродної системи при коагуляції яєчних альбумінів розчинами сульфатів важких металів різної концентрації

№з/п	Формула кристалогідрату	Масова частка солі	pH	*E*, мВ
1.	$CoSO_4 \cdot 7H_2O$	1%	7,16	12
		5%	7,13	4
		8%	7,09	7
		10%	7,07	8
2.	$NiSO_4 \cdot 7H_2O$	1%	7,45	–14
		5%	7,27	–4
		8%	7,20	0
		10%	7,18	1
3.	$CuSO_4 \cdot 5H_2O$	1%	7,04	9
		5%	6,08	64
		8%	5,94	71
		10%	5,70	86
4.	$ZnSO_4 \cdot 7H_2O$	1%	7,24	–3
		5%	6,95	14
		8%	6,90	17
		10%	6,70	28
5.	$CdSO_4 \cdot 8H_2O$	1%	7,18	–6
		5%	6,88	9
		8%	6,72	21
		10%	6,68	30
6.	$HgSO_4 \cdot H_2O$	1%	7,26	12
		5%	6,91	27
		8%	6,87	35
		10%	6,75	39
7.	$FeSO_4 \cdot 7H_2O$	1%	7,05	8
		5%	6,68	30
		8%	6,55	37
		10%	6,50	40
8.	$MnSO_4 \cdot H_2O$	1%	7,63	–25
		5%	7,49	–17
		8%	7,46	–15
		10%	7,39	–11
9.	20% розчин яєчного альбуміну		7,83	–39

При визначенні pH комбінованим електродом контрольного (20% розчину яєчного альбуміну) при 25°С одержано значення 7,83, а ЕРС електродної системи склала –39 мВ. Додавання всіх сульфатів й у всіх концентраціях в той чи іншій міри викликало коагуляцію.

При додаванні розчинів манган(II) сульфату у концентраціях 1–10%% відбувалася незначна зміна pH та ЕРС електродної системи, яка зберігала від'ємне значення, а білкова молекула зазнавала лише часткову дегідратацію навіть при високих концентраціях коагулятора. Коагуляція мала ледь помітний характер, що доводить низьку токсичність двовалентного Мангану.

Нікель(II) сульфат, незважаючи на високу токсичність Ni^{2+}, практично не викликав коагуляцію (утворення пластівців було ледь помітним), спостерігалося незначне зниження pH (від 7,45 до 7,18) та зростання ЕРС. А при додаванні 8% розчину встановлювалося значення ЕРС = 0 (при pH = 7,20). Тобто за цих умов денатурований білковий комплекс набував ізоелектричного стану, сумарний заряд його молекули дорівнював нулю, що підтверджується значенням ЕРС. Відбувався перехід йонів коагулятора безпосередньо в білковий агрегат із втратою поверхнею білкової молекули сумарного заряду.

Слаболужне значення pH спостерігалося й при додаванні кобальт(II) сульфату. Незначні зміні pH все ж таки призводили до зміни ЕРС, причому при зростанні до 12 мВ у випадку додавання 1% розчину далі зі збільшенням концентрації до 5% спостерігалося зменшення ЕРС до 4 мв.

При додаванні цинк сульфату спостерігалося різке зниження pH до 6,70 у випадку додавання 10% розчину, а зростання ЕРС електродної системи від –3 до 28 мВ підтверджувало перезарядку білкової молекули.

Кадмій сульфат, на відміну від цинк сульфату характеризувався більш глибоким порушенням структури білкових молекул, їх агрегація мала виражений характер. Спостерігала різка зміна ЕРС від –6 до 9 мВ. Зменшення pH у кислий бік до 6,68 також сприяло утворенню альбумінату з помітним укрупненням та подальшим осіданням пластівців.

При додаванні розчинів купрум(II) сульфату спостерігалась миттєва

коагуляція з різким падінням pH у кислий бік до 5,70. У випадку 1% розчину коагулятора pH розчину становило 7,04, що практично відповідає нейтральному середовищу й початку зниження заряду білкової молекули. Збільшення ЕРС електродної системи до 86 мВ істотно вказувало на різку зміну заряду білкової молекули та зникненню гідратної оболонки, що підтверджувалося миттєвою коагуляцією з утворенням конгломератів у всьому об'ємі.

Додавання меркурій(II) сульфату не викликало одразу помітну та явну коагуляцію, однак ЕРС електродної системи повністю змінилась за знаком та становила 39 мВ при концентрації коагулятора 10%. Зміна pH також відбувалася у кислий бік від 6,91 до 6,75 при збільшенні концентрації йону-коагулятора. Слід враховувати надзвичайно високу здатність до гідролізу даної сполуки та значне накопичення H^+-йонів в розчині. З часом з'являлося видиме помутніння розчину як за рахунок гідролітичних процесів, так і за рахунок утворення комплексу пухкого альбумінату, спостерігалася опалесценція.

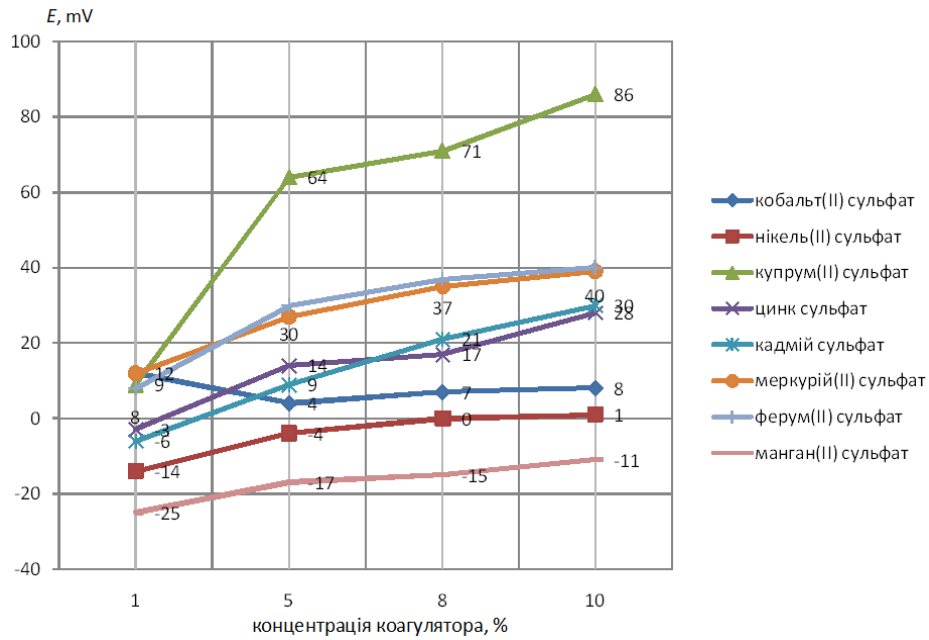

Рис. 1. Зміна ЕРС електродної системи при дослідженні коагуляції яєчних альбумінів сульфатами важких металів різної концентрації

Розчини ферум(II) сульфату проявляли виражену коагуляційну дію, при цьому спостерігалося зниження pH розчинів від 7,05 до 6,5 та зростання ЕРС

електродної системи становила 40 мВ при додаванні 10% розчину. Спостерігалося помітне утворення пластівців, яке досягало максиму при концентраціях коагулятора 8% та 10%.

Зміна ЕРС електродної системи досліджуваних розчинів яєчних альбумінів при додаванні розчинів сульфатів важких металів різної концентрації наведена на рис. 1.

Висновки. При дослідженні необоротної коагуляції розчинами сульфатів яєчного альбуміну з використанням потенціометричного методу побудовано ліотропний ряд катіонів за їх коагуляційною здатністю: $Cu^{2+} > Fe^{2+} > Hg^{2+} > Cd^{2+} > Zn^{2+} > Co^{2+} > Mn^{2+} > Ni^{2+}$.

При дослідженні необоротної коагуляції встановлена закономірність утворення альбумінатних комплексів з виникненням міцних хімічних зв'язків між альбуміном та катіонами Cu^{2+}, Fe^{2+}, Cd^{2+}, Zn^{2+}, що може застосовуватися при детоксикації отруєнь солями, які містять вищенаведені катіони.

ЛІТЕРАТУРА

1. Amiri M, Jankeje K, Albani JR. Characterization of human serum albumin forms with pH. Fluorescence lifetime studies. J. Pharm. Biomed. Anal. 2010; 51(5): 1097-1102.

2. Davies CL, Dux EL, Duhme-Klair AK. Supramolecular interactions between functional metal complexes and proteins. Dalton Trans. 2009; (46): 10141-10154.

3. Hewitt SH, Wilson AJ. Metal complexes as "protein surface mimetics". Chem. Commun. 2016; 52(63): 9745-9756.

4. Losytskyy MY, Kovalska VB, Varzatskii OA, Sergeev AM, Yarmoluk SM, Voloshin YZ. Interaction of the iron(II) cage complexes with proteins: protein fluorescence quenching study. J. Fluoresc. 2013; 23(5): 889-895.

5. Lopukhin YM, Dobretsov GE, Gryzunov YA. Conformational changes in albumin molecule: a new response to pathological process. B Exp. Biol. Med. 2000; 130(1): 615- 619.

6. Біохімія: підручник / за загальною редакцією проф. Зайгайка А. Л. та проф. Александрової К. В. – Харків: Форт, 2014. – 728 с.

7. Губський Ю. І. Біологічна хімія / Ю. І. Губський. – К.: Укрмедкнига, 2000. – 663 с.

8. Николаев А. Я. Биологическая химия. 3-е узд. перераб. и доп. – М.: Мед. информац. агентство, 2004. – 496 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПОКАЗНИКІВ КРОВІ ПРИ ЗАЛІЗОДЕФІЦИТНІЙ АНЕМІЇ РІЗНОГО СТУПЕНЯ ТЯЖКОСТІ У ЖІНОК РЕПРОДУКТИВНОГО ПЕРІОДУ

Григорова Наталя Володимирівна,
к.б.н., доцент
Соколов Валерій Володимирович,
магістрант
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна

Вступ. Залізодефіцитна анемія (ЗДА) – клініко-гематологічний синдром зумовлений дефіцитом заліза у сироватці крові, кістковому мозку і депо, внаслідок чого порушується утворення гемоглобіну, а потім і еритроцитів. Відомо, що близько 30 % загальної чисельності населення світу страждає на анемію, а половина з них, близько 600 млн осіб, мають дефіцит заліза. 80 % серед різноманітних анемічних станів складає частка ЗДА (Романова А., 2021). Діти і жінки репродуктивного віку належать до групи найбільшого ризику. Відповідно до існуючих даних у світі ЗДА уражені 47 % дітей віком до 5 років, 42 % вагітних жінок, а також 30% не вагітних жінок віком 15-49 років (Шуміліна Т., Цмур О., 2022). У країнах з помірним кліматом частота їх коливається від 10 до 20 % у жінок та від 3 до 6 % у чоловіків. Хронічні крововтрати, патологія шлунково-кишкового тракту, збільшена потреба в залізі, вагітність, пологи та лактація, інфекції, онкологічні захворювання, вроджений дефіцит заліза, аліментарна недостатність заліза є причинами, що призводять до розвитку ЗДА (Біловол О. М., Князькова І. І., 2022).

Мета роботи. ЗДА є небезпечним захворюванням, яке здатне завдати серйозної шкоди здоров'ю людини. Дана робота спрямована на розвиток якісної та оперативної діагностики ЗДА, що дозволить об’єктивно та вчасно провести лікування пацієнта від цього захворювання. Мета роботи – вивчити особливості фізіолого-біохімічних показників крові у жінок репродуктивного періоду, хворих на ЗДА різного ступеня тяжкості.

Матеріали та методи. Дослідження крові при ЗДА проводили за аналізом загальноклінічних і біохімічних показників 50 жінок, яких було розподілено на 4 групи (по 15 осіб у кожній). До першої групи входили практично здорові жінки віком 30,2 ± 5,1 років, що слугували контролем.

Другу групу складали жінки, хворі на ЗДА легкого ступеня тяжкості, віком 28,4 ± 3,7 років, а третю групу – хворі на ЗДА середнього ступеня тяжкості та віком 31,8 ± 2,9 років. До четвертої групи були віднесені жінки з важким перебігом хвороби та віком 29,7 ± 4,2 років.

За допомогою загальноклінічних методів досліджували у периферичній крові загальну кількість еритроцитів, лейкоцитів, тромбоцитів, рівень гемоглобіну, кольоровий показник та швидкість осідання еритроцитів (ШОЕ).

Біохімічні методи використовували для визначення в сироватці крові концентрації заліза, феритину, загальної залізозв`зуючої здатності (ЗЗЗЗ), ненасиченої залізозв`зуючої здатності (НЗЗЗ) та показника насичення трансферину. Одержані результати статистично опрацьовані за t-критерієм Стьюдента за допомогою програми Statistica, 6.0.

Результати та обговорення. У результаті проведених досліджень було встановлено, що загальна кількість еритроцитів у крові осіб контрольної групи в середньому дорівнювала 4,5 ± 0,08×10^{12}/л. При ЗДА легкого ступеня тяжкості значення цього показника зменшувалося на 24 % (3,4 ± 0,04×10^{12}/л; $p < 0,001$). У випадку з цією хворобою середнього ступеня тяжкості загальна кількість еритроцитів у крові знижувалася на 38 % (2,8 ± 0,08×10^{12}/л; $p < 0,001$). При важкій формі анемії це зниження досягло 51 % (2,2 ± 0,03×10^{12}/л; $p < 0,001$). Усі отримані показники нижче референтних значень у жінок (3,8-5,3×10^{12}/л).

Таким чином, загальна кількість еритроцитів у крові жінок, хворих на ЗДА, поступово зменшувалася з підвищенням ступеня тяжкості хвороби.

Подібні зміни спостерігалися при визначенні вмісту гемоглобіну в крові хворих жінок. Рівень гемоглобіну в крові практично здорових жінок зі складу контрольної групи у середньому дорівнював 135,9 ± 2,0 г/л. У хворих на ЗДА легкого ступеня тяжкості кількість гемоглобіну в крові була менше за контроль

на 25 % (102,1 ± 1,39 г/л; p<0,001), при ЗДА середнього ступеня тяжкості – на 42 % (79,3 ± 1,23 г/л; p < 0,001), при важкій формі хвороби – на 54 % (62,8±1,08г/л; p < 0,001). В усіх випадках отримані результати виходили за нижню межу референтних значень у жінок (117-145 г/л).

Таким чином, зменшення загальної кількості еритроцитів і рівня гемоглобіну в крові обстежених осіб підтверджує розвиток анемії, ступінь тяжкості якої корелює зі ступенем вираженості змін цих показників.

В осіб контрольної групи кольоровий показник у середньому дорівнювала 0,93 ± 0,018. Значення цього показника зменшувалося при ЗДА легкого ступеня тяжкості на 15 % (0,79 ± 0,01; p < 0,001), середнього ступеня тяжкості – на 28 % (0,67 ± 0,012; p < 0,001), важкій формі ЗДА – на 37 % (0,58 ± 0,015; p < 0,001). Усі отримані показники нижче референтних значень у жінок (0,85-1,15).

Таким чином, зі збільшенням ступеня тяжкості ЗДА у жінок значення кольорового показника поступово знижувалася.

Загальна кількість лейкоцитів у крові осіб контрольної групи дорівнювала в середньому 5,3 ± 0,12×10^9/л. У хворих на ЗДА легкого ступеня тяжкості показник був нижче за контроль на 11% (4,7 ± 0,04×10^9/л; p < 0,001), середнього ступеня тяжкості – на 21 % (4,2 ± 0,06×10^9/л; p < 0,001), ЗДА важкого ступеня на 25 % (4,0 ± 0,05×10^9/л; p < 0,001). В усіх обстежених групах отримані результати не виходили за межі референтних значень (4-9×10^9/л).

Таким чином, у хворих на ЗДА кількість лейкоцитів у крові дещо знижувалася з підвищенням ступеня тяжкості хвороби, але знаходилися в межах нормальних показників.

ШОЕ в крові осіб контрольної групи дорівнювала в середньому 3,4±0,31 мм/год. У хворих на ЗДА легкого ступеня тяжкості цей показник суттєво не змінювався (3,6 ± 0,23 мм/год). При ЗДА середнього ступеня тяжкості ШОЕ збільшувалася на 36 % (4,9 ± 0,39 мм/год; p < 0,01), при ЗДА важкого ступеня на 62 % (5,5 ± 0,34 мм/год; p < 0,001). В усіх обстежених групах отримані результати в усіх групах хворих жінок не виходили за межі референтних значень (2-15 мм/год).

Таким чином, у жінок, хворих на залізодефіцитну анемію, зі збільшенням ступеня тяжкості хвороби спостерігалася тенденція до збільшення в крові ШОЕ.

У крові осіб контрольної групи загальна кількість тромбоцитів дорівнювала в середньому 233,9 ± 8,93×10^9/л. Цей показник суттєво не змінювався при ЗДА легкого ступеня тяжкості (240,8 ± 6,39×10^9/л) та при хворобі середнього ступеня тяжкості (252,1 ± 7,16×10^9/л; p > 0,05). При ЗДА важкого ступеня загальна кількість тромбоцитів у крові збільшувалася на 47 % (344,7 ± 6,7×10^9/л; p < 0,001), що вказує на наявність у хворих жінок кровотеч. Тільки в цій групі хворих, на відміну від інших груп обстежених осіб, отримані результати нижче референтних значень (180–320×10^9/л).

Таким чином, загальна кількість тромбоцитів у крові збільшувалася тільки при важкій формі ЗДА, що є ознакою кровотечі у хворих жінок.

Концентрація заліза в крові жінок контрольної групи дорівнювала в середньому 17,3 ± 1,33 мкмоль/л. У хворих на ЗДА легкого ступеня тяжкості концентрація цього металу в крові була нижча порівняно з контрольними величинами в 3,09 рази (5,6 ± 0,12 мкмоль/л; p < 0,001). При ЗДА середнього ступеня тяжкості показник зменшувався в 4,12 рази (4,2 ± 0,12 мкмоль/л; p<0,001), ЗДА важкого ступеня – у 5,97 рази (2,9 ± 0,13 мкмоль/л; p < 0,001). В усіх обстежених групах отримані результати виходили за нижню межу референтних значень (8,8-27 мкмоль/л).

Таким чином, з підвищенням ступеня тяжкості хвороби у жінок, хворих на залізодефіцитну анемію, концентрація заліза в крові поступово знижувалася.

Величина ЗЗЗЗ у крові осіб контрольної групи в середньому складала 58,3 ± 1,92 мкмоль/л. У хворих на ЗДА легкого ступеня тяжкості цифри ЗЗЗЗ були більші за контроль на 51 % (87,8 ± 2,98 мкмоль/л; p < 0,001). При ЗДА середнього ступеня тяжкості спостерігалось збільшення показника на 88 % (109,5 ± 3,54 мкмоль/л; p < 0,001), ЗДА тяжкого ступеня – в 2,97 рази (172,9±2,05 мкмоль/л; p<0,001). В усіх обстежених групах отримані результати виходили за верхню межу референтних значень (44,8-76,1 мкмоль/л).

Таким чином, при ЗДА різного ступеня важкості спостерігалося зростання величини ЗЗЗЗ у сироватці крові, причому зміни цього показників корелювали зі ступенем тяжкості хвороби.

Величина НЗЗЗ у крові осіб контрольної групи в середньому складала 39,1 ± 0,91 мкмоль/л. Цифри НЗЗЗ були більші за контроль у хворих на ЗДА легкого ступеня тяжкості на 64 % (64,2 ± 1,66 мкмоль/л; $p < 0,001$), середнього ступеня тяжкості – в 2,12 рази (82,9 ± 1,93 мкмоль/л; $p < 0,001$), тяжкого ступеня – в 3,26 рази (127,6 ± 2,97 мкмоль/л; $p < 0,001$). В усіх обстежених групах отримані результати виходили за верхню межу референтних значень (32-46 мкмоль/л).

Таким чином, при ЗДА спостерігалося зростання величини НЗЗЗ у сироватці крові, причому зміни цього показників прямо пропорційно залежали від ступеня тяжкості хвороби.

В осіб контрольної групи показник насичення трансферину в крові в середньому складав 32,1 ± 2,52 %. У хворих на ЗДА легкого ступеня тяжкості показник насичення трансферину в крові був нижче за контроль в 2,18 рази (14,7 ± 0,49 %; $p < 0,001$). Показник зменшувався при ЗДА середнього ступеня тяжкості в 2,49 рази (12,9 ± 0,35 %; $p < 0,001$), ЗДА важкого ступеня – у 3,41 рази (9,4 ± 0,41 %; $p < 0,001$). В усіх обстежених групах отримані результати не виходили за межі референтних значень (15-50 %).

Таким чином, при ЗДА спостерігалося падіння показника насичення трансферину в сироватці крові, причому його зміни прямо пропорційно залежали від ступеня тяжкості хвороби.

В осіб контрольної групи концентрація феритину в крові в середньому складала 90,9 ± 7,0 мкг/л. У хворих на ЗДА легкого ступеня тяжкості показник був нижче за контроль у 2,2 рази (41,3 ± 2,05 мкг/л; $p < 0,001$). Вміст феритину в крові зменшувався в 8,58 рази (10,6 ± 0,25 мкг/л; $p < 0,001$) при ЗДА середнього ступеня тяжкості, 13,37 рази (6,8 ± 0,27 мкг/л; $p < 0,001$) – важкого ступеня. У жінок при всіх ступенях тяжкості ЗДА отримані результати виходили за нижню межу референтних значень (58-150 мкг/л).

Таким чином, при ЗДА у жінок встановлена прямо пропорційна залежність між ступенем тяжкості хвороби та концентрацією феритину в крові: чим важче ступінь анемії, тим нижче його концентрація.

Висновки. 1. Загальна кількість еритроцитів, рівень гемоглобіну в крові та кольоровий показник порівняно з контролем зменшувалися у жінок, хворих на ЗДА легкого ступеня тяжкості, на 24, 25 і 15 %, ЗДА середнього ступеня тяжкості – на 38, 42 і 28 %, з важким перебігом ЗДА – на 51, 54 і 37 % ($p<0,001$) відповідно, що вказує на наявність кореляції показників зі ступенем тяжкості хвороби.

2. Показники загальної кількості лейкоцитів і ШОЕ у хворих на ЗДА знаходилися в межах референтних значень, хоча при зростанні ступеня тяжкості хвороби відносно перших спостерігалася тенденція до зниження, а других – навпаки, підвищення.

3. Збільшення загальної кількості тромбоцитів у крові при ЗДА важкого ступеня на 47 % ($p < 0,001$) свідчить про наявність у хворих жінок кровотеч.

5. З підвищенням ступеня тяжкості ЗДА концентрація заліза в крові хворих жінок знижувалася з 3,09 до 5,97 разів ($p < 0,001$).

4. Зростання величини ЗЗЗЗ і НЗЗЗ крові корелювали зі ступенем тяжкості хвороби: при ЗДА легкого ступеня – на 51 і 64 %, середнього ступеня тяжкості – 88 % і 2,12 рази, важкого ступеня – в 2,97 і 3,26 разів ($p < 0,001$).

6. Показник насичення трансферину та концентрація феритину в крові від легкого до важкого ступеня ЗДА знижувалися відповідно з 2,18 і 2,2 разів до 3,41 і 13,37 разів ($p < 0,001$).

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У СФЕРІ МОНІТОРИНГУ ДОВКІЛЛЯ ТА БІОІНДИКАЦІЇ

Кононов Олександр Олегович
Студент
Національний Запорізький університет
м. Запоріжжя, Україна

Вступ. Відомо, що розвиток будь-якої наукової діяльності пов'язаний з розвитком технології. Таким чином, сфера екології та охорони навколишнього природнього середовища активно користується сучасними досягненнями людства. Серед них супутниковий моніторинг довкілля, електричні прилади для вимірювання забруднень, а також потужні комп'ютери для виконання розрахунків збитків, заданих людською діяльністю природньому середовищу, а також технологій для прогнозування подальшого стану довкілля. Але будь-яка діяльність людини залежить від "людського' фактору, що інколи дає неточні або ж неправильні дані. Для біоіндикації великою проблемою є значна похибка при отримані результатів дослідження, а також неможливість урахування дії тих забрудників, які не вимірюються біоіндикатором. Тому, на нашу думку, використання штучного інтелекту під час використання методів біоіндикації надасть змогу вирішити ці проблеми без залучення коштовних інструментальних методів дослідження стану довкілля.

Мета роботи. Основна мета роботи – визначити, наскільки ефективно зараз ШІ може використовуватися для біоіндикації навколишнього середовища, які переваги та недоліки він має. Також під час виконання роботи перевірялося, яка з систем на основі ШІ ефективніше виконує поставлені для неї задачі, чи може він бути конкурентом для еколога сьогодні чи ще необхідно більше часу для розвитку можливостей ШІ. Дослідження спрямоване на вирішення таких завдань: оцінка ефективності Chat GPT та MS Copilot у сфері обробки даних з біоіндикації, їх подальший аналіз та прогноз щодо екологічної ситуації їх перевірка та порівняння отриманих результатів зі звітами щодо стану довкілля,

де використовувалися рослини-біоіндикатори.

Матеріали та методи. Роботу виконано з використанням сучасних методів обробки інформації, використовуючи теоретичні методи для збору інформації, а також версифікаційними методами для перевірки отриманих результатів. Був проведений якісний аналіз отриманих даних для подальшого опрацювання та висновків з проведеної роботи. Для перевірки можливостей ШІ у сфері екології та охорони навколишнього середовища було обрано два боти, засновані на технології ШІ, а саме ChatGPT та MS Copilot. Їм було нобхідно виконати завдання щодо пошуку інформації, а також обробці даних та прогнозування. Для оцінки точності знайденої інформації потім проводиться порівняння результатів, отриманих від самого чату та попередньо визначених для перевірки відповідностей результатів штучного інтелекту з перевіреними інформаційними та аналітичними джерелами.

Результати та обговорення. Результати дослідження можна впроваджувати під час діяльності спеціалістів з моніторингу довкілля для отримання додаткових даних. Також це впливатиме на кількість інформації, яку можна буде оброблювати. Важливо зазначити, що на основі дослідження ШІ у сфері екології можна створювати застосунки, які будуть використовувати штучний інтелект у таких напрямках, як гідрологія, моніторинг довкілля, де такі застосунки будуть виконувати завдання з аналізу та прогнозування. Ще одним напрямком використання результатів є використання технологій ШІ в освітній сфері майбутніх спеціалістів-екологів, студентів та викладачів.

Висновки.

1. За результатами дослідження можна казати, що боти, засновані на ШІ мають свої недоліки та переваги перед ручною обробкою та аналізом інформації, якщо їх використовувати у сфері моніторингу та біоіндикації.

2. Перевагами є швидкість обробки запитів та великої кількості інформації. Надається інформація про вид-біоіндикатор, його переваги та недоліки, як виду для біоіндикації, а також показників, які можна досліджувати за його допомогою. Аналітичні можливості дають змогу обробляти велику

кількість числових даних, одразу їх розраховувати за допомогою вбудованих формул, враховуючи похибку. Нові версії ботів можуть надати графічні результати обробки даних у вигляді діаграм, графіків, тощо. Боти зазначають джерела, звідки беруть інформацію та надають посилання на них.

3. До недоліків можна віднести необхідність чітко формулювати запит для отримання результатів. Також загальну інформацію необхідно перевіряти через особливості будови ботів, які можуть надати різні джерела на один запит. Також деякі запити треба уточнювати, бо алгоритми пошуку не можуть обробити загальний запит.

4. Окремо необхідно зазначити про те, що для діяльності еколого доцільно використовувати ChatGPT 4, підписка на якого є платною. Використання версії 3.5 не є доцільною через те, що бази даних для нього обмежуються 2021 роком. Для постійних змін у навколишньому середовищі таке обмеження не є допустим.

5. Як підсумок можна казати про те, що у певних напрямах діяльності еколога, а саме моніторингу довкілля можна використовувати ChatGPT, MS Copilot або ж його аналоги, але необхідно перевіряти їх актуальну базу даних та можливості. Вони можуть виступати у якості помічника, який може знайти необхідну інформацію чи виконати розрахунок або прогноз, а також для графічного відображення отриманих даних. У інших напрямах екології використання такого типу ШІ зараз не є доцільним через певні проблеми та недоліки, прикладом яких можна навести проблеми у роботі з законодавчою базою.

ІНТРОДУКОВАНІ ДЕРЕВНІ ПОРОДИ В УМОВАХ ЛІСОВИХ ГОСПОДАРСТВ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Мацюк Оксана Богданівна
к.б.н., доцент
Дзядик Анастасія Петрівна
магістрантка
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна

Зберегти навколишнє середовище, розширити асортимент рослин - найгостріші проблеми сучасності. Важлива роль у вирішенні цієї проблеми належить інтродукції.

Інтродукція лісових деревних порід є одним із важливих напрямків підвищення біорізноманіття українських лісів, їх продуктивності та якості. Введення в лісові насадження перспективних екзотів забезпечує більш ефективне виконання ними екологічних, санітарно-гігієнічних, оздоровчих функцій [1, 2].

За більш ніж столітню історію інтродукційних робіт в лісах України створено велику кількість виробничих і дослідних культур із участю лісових порід-інтродуцентів. На основі їх дослідження розроблено цілу низку практичних рекомендацій щодо технології їх закладки, складено програму інтродукції в ліси України [1, 3].

Загалом інтродуковано більше сотні рослин: велика кількість передставників родини Бобові (Fabaceae) робінія звичайна (*Robinia pseudoacacia*), аморфа кущова (*Amorpha fruticosa* L.), карагана деревовидна (*Caragana arborescens* Lam.), гледичія триколючкова (*Gleditsia triacanthos* L.) .Також відносять до інтодукованих гіркокаштан звичайний (*Aesculus hippocastanum*), катальпу бігнонієвидну (*Catalpa bignonioides* Walt.), різні види горіха (*Juglans)*, клена (*Acer* L.), дуба (*Quercus*), тополі (*Populus*), магнолої (*Magnolia*) та бузку (*Syringa*).

Ціль дослідження - виявлення в складі насаджень лісових господарств Тернопільської області, інтродукованих деревних порід та аналізування показників їх росту.

Матеріали та методи. Об'єктом дослідження було обрано інтродукцію дерев в умовах лісових масивів. Предметом дослідження **є** насадження із участю у складі інтродукованих порід в лісових господарствах Тернопільської області. З методів досліджень застосований літературно-аналітичний, зведення та аналіз, математико-статистичний, порівняльний, теоретичного узагальнення.

Результати та обговорення. На початку XXI ст. генофонд інтродукованих деревних рослин в Україні складався з 2491 виду і 715 форм та культиварів дерев, кущів, ліан – усього 3206 таксонів, що в 6 разів більше кількості видів природної дендрофлори України. Інтродукційний резерв декоративних деревних рослин для України складає близько 5 тисяч видів. При цьому треба врахувати, що історичний досвід засвідчив, що протягом одного десятиріччя в широку культуру впроваджується 5 видів або форм деревних рослин. Із усієї кількості аборигенних та інтродукованих видів і форм дендрофлори України в культурі використовується на рівні 1/10 усіх таксонів [2]. Інші залишаються незадіяними і мають лише цінність як генофонд для майбутнього.

В Тернопільській області інтродукція лісових порід розпочалася в XIX столітті. В результаті багаторічного досвіду вирощування культур-інтродуцентів визначено перелік екзотів, які є перспективними для різних цілей лісового господарства регіону.

Нами проведено детальний аналіз найбільш цінних насаджень інтродуцентів в Тернопільській області. На території лісових господарств створено низку культур за участю деревних порід-інтродуцентів. В регіоні добре себе зарекомендували насадження сосни чорної (*Pinus nigra* Arnold.), дугласії Мензіса (*Pseudotsuga menziesii* (Mirb.) Franco)**,** модрини японської (*Larix. Leptolepis* (Sieb. Et Zucc.) Gord.), модрини європейської (*Larix decidua* Mill.), горіха чорного (*Juglans nigra* L.). Ці види характеризуються високими

показниками росту, не ушкоджуються морозами, шкідниками. Результати дослідження культур свідчать про перспективність використання їх для створення лісових насажень.

Висновки. Мета інтродукції у лісовому господарстві — збільшення видового складу рослин будь-якої кліматичної зони, створення біологічно стійких до шкідників та уражень хворобами лісових насаджень, отримання високопродуктивних, швидкорослих насаджень.

Одним з ефективних способів вирішення проблеми підвищення продуктивності вітчизняних лісів є використання швидкорослих деревних порід. Важливу роль у цьому можуть відіграти інтродуценти. Серед деревних порід-інтродуцентів, які зростають на території лісових господарств Тернопільської області, добре себе зарекомендували сосна чорна, модрина європейська і японська, дугласія Мензіса, серед листяних – горіх чорний.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гайда Ю., Яцик Р., Швадчак І., Онищук М., Козацька Н. Збереження лісових генетичних ресурсів в Тернопільській області. Збірник наукових праць природного заповідника «Медобори» «Роль природно-заповідних територій Західного Поділля та Юри Ойцовської у збереженні біологічного та ландшафтного різноманіття». Гримайлів, 2003. С. 229-238.

2. Кохно Н. А., Курдюк А. М. Теоретические основы и опыт интродукции древесных растений в Украине. К.: Наукова думка,1994.186 с.

3. Смаглюк К. К. Інтродуковані хвойні лісоутворювачі. Ужгород: «Карпати», 1976. 92с.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ ФЛОРИ ПЗФ ПІДВОЛОЧИСЬКОГО (ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО) РАЙОНУ

Мацюк Оксана Богданівна
к.б.н., доцент
Драганчук Карина Русланівна
магістрантка
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна

Екологічні проблеми сьогодення визначають одне з найважливіших питань, що стоїть перед людством, – збереження природи як середовища існування усього живого. У зв'язку із антропічною трансформацією довкілля важливого значення набуває питання вивчення флорорізноманіття територій, максимально насичених рідкісними і зникаючими видами, з метою встановлення динаміки біоценозів, визначення ступеня їх деградації та можливостей ресурсовикористання та відновлення.

Різноманітність організмів (видова різноманітність) – надзвичайно важливий показник стану біосфери і її складових – екосистем. Численні дослідження природних популяцій живих організмів і природних екосистем свідчать, що біорізноманітність відіграє одну з основних ролей як показник їх стабільності та ефективності функціонування.

Одна з найважливіших проблем сучасності – охорона біорізноманіття, в основі якої є збереження популяцій рідкісних видів. Популяційний генофонд дикої флори можна зберегти в заповідних екосистемах, а також шляхом раціонального природокористування на ділянках будь-якого масштабу.

Під охороною рідкісних та зникаючих видів ми розуміємо не лише збереження на заповідних територіях та їх інвентаризацію, але й вирощування у ботанічних садах шляхом інтродукції, а також збільшення кількості рідкісних видів у природі шляхом підсівання насіння та висаджування рослин, отриманих за умов культури. Досить актуальним стає перенесення штучно розмножених

рослин у природні умови, що називають репатріацією, чи реінтродукцією [2]. В цьому і полягає актуальність даного дослідження.

Ціль дослідження - вивчення флорорізноманіття території природно заповідного фонду Підволочиського (Тернопільського) району, насиченої червонокнижними, рідкісними і зникаючими видами, з метою встановлення динаміки біоценозів, визначення ступеня їх деградації та можливостей ресурсовикористання та відновлення в складі єдиної екомережі України.

На території Підволочиського (нині Тернопільського) району знаходиться 35 територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальною площею 3599,3192 га, що становить 4,23 % території району. А саме: частина природного заповідника «Медобори», заповідне урочище «Полупанівка», ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Галущинецький», 9 заказників місцевого значення , ландшафтні заказники «Полупанівська», «Свята гора», ботанічний заказник «Жеребківський», гідрологічні заказники «Мединський», «Збручанський», орнітологічні заказники «Голошинські ями», «Підволочиський», «Скалатський», загальнозоологічний заказник «Подільсько Сороцький», 14 пам'яток природи місцевого значення, 3 комплексні пам'ятки природи «Прохова скалка» , «Велике сідло», «Музикова скала», 2 геологічні пам'ятки природи «Останці Подільських Товтр» та «Останці Сарматського моря», 3 гідрологічні пам'ятки природи «Зелена криниця №2», «Підволочиське джерело», «Скориківське болото», 6 ботанічних пам'ятки природи «Дуб Король», «Дуб «Полупанівський», «Полупанівські буки», «Рожиська липа», «Кам’янківська степова ділянка», «Скалатська степова ділянка», 2 резервати лучної та степової трав'янистої флори.

На дослідній території збереглося чимало рідкісних степових і наскально-степових видів рослин, що підлягають охороні як у регіоні, так і в Україні та Європі. Особливо цінними є види, занесені в Червону книгу України: сон великий (*Pulsatílla grandis*), ясенець білий (*Dictamnus albus*), горицвіт весняний (*Adonis vernalis* L.), ковила волосиста (*Stipa cappillata*), зозулині черевички (*Cypripedium calceolus* L.), а також види рослин, занесені до Переліку

рідкісних, і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослинного світу на території Тернопільської області: авринія скельна (*Aurinia saxatilis*), цибуля гірська (*Allium montanum*), цибуля подільська (*Allium podolicum*), заяча конюшина Шиверека (*Anthyllis schiwereckii*), аспленій муровий (*Asplenium rutamuraria*), осока низька (*Carex humilis*), ломиніс цілолистий (*Clematis integrifolia*), кизильник чорноплідний (*Cotoneaster melanocarpus*), гадючник звичайний (*Filipendula vulgaris*), тирлич хрещатий (*Gentiana cruciata* L.), цмин пісковий (*Helichrysum arenarium*), юринея вапнякова (*Jurinea calcarea*), шолудивник Кауфмана (*Pedicularis kaufmannii*), шавлія поникла (*Savlia nutans*), молодило руське (*Sempervivum ruthenicum*), чебрець Маршаллів (*Thymus marschallianus*), конюшина гірська (*Trifolium montanum*).

Концепція екологічної мережі виникла саме у відповідь на зростаючу фрагментацію середовищ існування видів. Екологічна мережа як система природних ядер, екокоридорів і буферних зон як раз і розглядається як модель, яка може позитивно впливати на умови виживання популяцій у фрагментованих ландшафтах. Екологічна мережа формується з метою збереження природних ресурсів, місць оселення та виростання цінних видів рослинного й тваринного світу, а також для забезпечення шляхів міграцій тварин через поєднання території та об’єктів ПЗФ, а також інших територій, які мають особливу цінність для охорони навколишнього природного середовища

Результати та обговорення. Метою вирішення проблеми збереження біорізноманіття на території ПЗФ Підволочиського (нині Тернопільського) району є розширення площі екологічної мережі, яка має забезпечити просторове сполучення між собою ізольованих ділянок природних екосистем та збільшення їхньої сумарної площі, міграцію та вільне розселення біологічних видів, збереження та відновлення біологічного різноманіття у довгостроковому аспекті.

Висновки. Глобалізація економіки і соціальних відносин призвели до зростання антропогенного тиску на довкілля. Значно зросли загрози біорізноманіттю внаслідок інтенсифікації сільського та лісового господарства,

осушення водноболотних угідь, знелісснення, будівництва доріг, урбанізації, розвитку туризму. Як наслідок відбувається знищення природних середовищ існування тварин і місць зростання рослин, їх фрагментації та деградації, у глобальній зміні клімату, незбалансованій, виснажливій експлуатації видів людиною, поширенні чужорідних видів, розповсюдженні хвороб тощо. Головна мета створення екомережі – загальне покращення стану довкілля, а також умов життя людини через усунення антропогенної фрагментації біогеоценотичного покриву, створення його неперервності та функціональної цілісності та посилення за рахунок цього здатності живої природи до самовідновлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кобеньок Г. В., Закорко О. П., Марушевський Г. Б. Збереження біорізноманіття, створення екомережі та інтегроване управління річковими басейнами: Посібник для вчителів і громадських природоохоронних організацій. – К.: Wetlands International Black Sea Programme, 2008. – 200 с.

2. Розбудова екомережі України [Текст] /наук. ред.Ю. Р. ШелягСосонко; Програма розвитку ООН (UNDP). Проект "Екомережі". К. : [б.в.], 1999. – 128 с.

3. Збереження біорізноманіття України : (друга нац. доп.) / за ред. Я.І. Мовчана, Ю. Р. Шеляга-Сосонка. – К.: Хімджест – 2003. – 110 с.

4. Кагало О. О. Синоптичний продромус рослинності НПП “Подільські Товтри” / О. О. Кагало, Н. В. Скібіцька // Фітосоціологія. 100 років наукового напряму. М-ли наук. конф. – Київ: Фітосоціоцентр, 2000. – С. 32–43.

СИСТЕМА ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ, ЯК СПОСІБ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ ТА САМОРОЗВИТКУ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Приймак Ліна Олегівна,
викладач,
Родіонова Оксана Ігорівна,
викладач,
В.С.П.«Політехнічний фаховий коледж
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського»
м. Горішні Плавні, Полтавська обл.,Україна

Вступ. Метою фахової передвищої освіти для здобувачів освітньо-професійного ступеня є навчання та виховання відповідальної особистості, яка здатна до самоосвіти і саморозвитку, вміє критично мислити, використовувати набуті знання та вміння для творчого та креативного розв'язання проблем. Практика показала, що поєднання різних нетрадиційних форм навчання розвивають інтерес здобувачів освіти до досліджуваної дисципліни, науки, сприяють доброзичливому кліматі в колективі, виробляють позитивне ставлення до навчального процесу. Успішним є те навчання, яке створює атмосферу зацікавленості, небайдужості до матеріалу, що розглядається для спільного вирішення навчальної проблеми. Одним із форм навчання є креативність. Креативність – творчий потенціал, творчий дух індивіда, його творчі здібності, що виявляються в оригінальних результатах діяльності та у мисленні, почуттях, і спілкуванні. Завдання викладачів полягає в постійному вдосконаленні, сміливому впровадженні нових методів навчання.

Мета роботи. / Aim. Розкрити особливості використання викладачами педагогічних технологій для розвитку творчих здібностей здобувачів освіти, ідивідуалізацію та креативність їх навчання. Завдання викладача, як технолога навчального процесу, організувати його таким чином, щоб отримати найбільшу ефективність кожного заняття. А забезпечення особистісного зорієнтованого підходу до здобувачів освіти і передбачає соціальне спрямування біологічних

знань, та практичну спрямованість освіти. Мета роботи – аналіз і визначення основних універсальних засобів розумової діяльності та особистої техніки для отримання творчого продукту інтелектуальної діяльності здобувачів освіти.

Матеріали та методи./Materials and methods. Творчість у педагогічному процесі базується на правильному й глибокому розумінні суті навчання і виражається в удосконаленні методики навчання, в організаційному, цілеспрямованому проведенні занять, які розвивають в здобувачів освіти зацікавленість і прагнення до глибокого вивчення предмета. Креативна освіта визначає таку організацію навчання, виховання і розвитку творчої активності здобувачів освіти, яка прагне отримання творчого продукту інтелектуальної діяльності і самостійного створення нового.

Сьогодення спонукає нас у процесі навчання виявляти креативність за допомогою системи творчих завдань з біології. При підготовці до занять необхідно підібрати такий матеріал, який би не залишив здобувачів освіти байдужими, сприяв їх інтелектуальному розвитку та надихав на розвиток креативності. Дуже важливо при викладанні біології здійснювати зв'язок навчання з життям, намагатися, щоб здобувачі освіти не лише зрозуміли суть явищ, а й навчились застосовувати знання біологічних законів і закономірностей на практиці. Саме під час виконання креативних завдань здобувачі освіти перевіряють свої професійні здібності, одержують першочергову професійну підготовку, що дає їм змогу переконатись у правильності вибору професії.

Результати та обговорення./Results and discussion. Розглянемо безпосередній вплив креативності на професійний вибір здобувачів освіти. Відомо, що краще засвоюється той матеріал, який викликає інтерес. Класична структура з традиційними складовими не завжди ефективна. Тому сучасному педагогу слід креативно підходити до вивчення програмового матеріалу. Першочергове завдання викладача створити такий психологічний клімат, який сприятиме розвитку особистості на занятті, враховуючи думку кожного здобувача освіти. Адже знання мають цінність лише тоді, коли вони

використовуються на практиці та усвідомлюються теоретично.

Завдяки впровадженню креативності викладачів здобувачі освіти навчилися працювати з потоком інформації, який постійно оновлюється, планувати, організовувати та оцінювати особисту навчальну та творчу діяльність.

Результатом впровадження креативності є:

- Стабільний рівень навчання здобувачів освіти.
- Позитивна динаміка за показником «Якість знань».
- Активізація пізнавальної діяльності.
- Підвищення мотивації до навчання і впевненості у правильному виборі професії.
- Оволодіння ключовими компетентностями.
- Сформованість науково-дослідницьких навичок.
- Активна участь у творчих конкурсах.

Впровадження креативності дає можливість відстежити, проаналізувати, та оцінити розвиток формування компетентностей здобувачів освіти.

Висновки./Conclusions. Кожен викладач повинен шукати власні можливості для забезпечення повноцінного навчального процесу.

Щоб здобувача освіти чогось навчити, треба його зацікавити, здивувати. Тобто освіта має постійно змінюватися і формувати людину здатну до креативного сприйняття змін протягом життя, до постійного духовного, морального і фахового прогресу.

Людина, яка володіє технологіями креативності, має інший новий стиль мислення, принципово інакше підходить до оцінювання проблеми що виникла та організації своєї діяльності. А це гарантія того, що усі виникаючі питання та отримані завдання здобувачі освіти здатні вирішити сами.

Таким чином проаналізувавши поняття «креативність» можна окреслити методичні умови вибору шляхів і засобів розвитку креативності, які визначаються специфікою творчого процесу і віковими особливостями здобувачів освіти.

Основні дії викладача, який хоче застосувати таку методику, мають відповідати етапності розвитку здобувачів освіти на засадах креативності, методичній системі ускладнених творчих і проблемних завдань та науково обгрунтованим методам.

Майбутнє нашої Держави залежить від сучасних здобувачів освіти. Тому розвиток індивідуальності кожного здобувача освіти є дуже важливим. А креативність у виконанні професійних обовязків кожної людини є домінуючим чинником у забезпеченні відповідності, як потребам особистості, так і запитам суспільства.

ПОШУК НОВИХ ТЕРАПЕВТИЧНИХ МІШЕНЕЙ ДЛЯ ГЛОБАЛЬНО ВАЖЛИВОГО ПАТОГЕНУ CORYNEBACTERIUM DIPHTHERIAE

Рафальський Артем Євгенович
Студент
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна

Вступ./Introductions. Corynebacterium diphtheriae є глобально важливим патогеном і збудником дифтерії, інфекції верхніх дихальних шляхів, яка опосередковується кодованим коринефагом дифтерійним токсином. До впровадження вакцини C. diphtheriae була причиною значної дитячої смертності у світі. З моменту впровадження вакцини в середині 20-го століття, яка нейтралізує дифтерійний токсин, кількість смертельних випадків дифтерії різко знизилася. Однак вона залишається здатною до швидкого відновлення, якщо схеми вакцинації порушуються внаслідок неефективної роботи системи охорони здоров'я або великих переміщень населення.

В останні роки було опубліковано багато досліджень на основі повногеномного секвенування з метою моніторингу локальних спалахів, також нещодавно було виявлено новий механізм резистентності до β-лактамів у смертельному випадку дифтерії.

Ціль роботи./Aim. Дослідження, які ідентифікували повний основний геном патогенного виду C. diphtheriae, мають історичне значення. Висока точність отриманих даних дозволяє визначити як основний геном, так і специфічні домени білків, необхідні для виконання основних функцій. Цей аналіз дозволив виявити важливий регуляторний домен фліппази ліпід-II, MviN, який відрізняється від близького патогену M. tuberculosis. Отже, ціллю є пошук нових терапевтичних мішеней, який став можливим завдяки ідентифікації нових доменів білку, важливих для пригнічення біосинтезу пептидогліканів.

Матеріали та методи./Materials and methods.

- Створення бібліотеки транспозонових мутантів C. diphtheriae;
- Обробка даних TraDIS-секвенування;
- Ідентифікація життєво-необхідних генів;
- Встановлення консервативних генів в межах роду Corynebacterium;
- Порівняння основних генів з M. tuberculosis та C. glutamicum;
- Ідентифікація білкових доменів;
- Аналіз протеому;

Результати та обговорення./Results and discussion. Хоча дифтерія викликається токсигенними штамами, нетоксигенна C. diphtheriae також може викликати важку інвазивну інфекцію завдяки ряду факторів вірулентності. Тому було прийнято рішення дослідити фізіологію нетоксигенного штаму C. diphtheriae ISS 3319 через його клінічну важливість, а також наявність закритого еталонного геному та опублікованих фенотипічних досліджень. Крім того, наявність повних генетичних карт і прості умови культивування цього організму роблять його привабливою моделлю для вивчення міколізуючих патогенів. Для ідентифікації важливих генів розрахувано IIS (індекс частоти включення транспозонів) з комбінованих даних технічних реплікатів, як описано раніше. IIS демонструють бімодальний розподіл, з істотними (низька кількість транспозонових вставок) і неістотними (значно більша кількість транспозонових вставок) генами, пов'язаними з лівим і правим режимом відповідно. Було розраховано ймовірність належності до кожної модальності, а відношення цих значень було названо log-вірогідністю. Гени з показником log-вірогідності $\leq$ -3,6 були класифіковані як суттєві, гени з показником log вірогідності $\geq$3,6 були класифіковані як несуттєві, а гени з показником log вірогідності між цими значеннями були визнані "незрозумілими". Цей аналіз показав, що 1801 ген у бібліотеці має достатню кількість інсерцій, щоб припустити, що вони не є суттєвими для росту на агарі HI, 341 ген був класифікований як суттєвий і 115 генів були віднесені до категорії "незрозумілих".

Аналіз важливості домену виявив незвичайний профіль інсерції (з чергуванням прогнозів важливості) в гені mviN (DIP2371). Ген mviN кодує фліппазу ліпіду II, яка кодується доменом MurJ білка, необхідного для синтезу пептидоглікану і життєво-необхідного для всіх бактерій.

Гени можуть бути помилково класифіковані як принипово важливі, якщо вони сильно пригнічені ДНК-зв'язуючими білками, що перешкоджає вставці транспозонів і призводить до низького показника індексу вбудовування. Тому такі гени, як правило, не виявляються за допомогою протеомного аналізу.

Нещодавно було виявлено, що дифтерійна вакцина містить інші білки, окрім дифтерійного токсину. Вакцина містила загалом 130-435 білків залежно від країни походження, причому 65 білків були спільними для всіх вакцин. Порівнявши ці дані було виявлено, що 14 основних білків також були виявлені в шести різних вакцинах від дифтерії, і 12 з них, як повідомляється, також є імуногенними.

Висновки./Conclusions. Зростання кількості випадків дифтерії та системних інфекцій, спричинених нетоксигенною C. diphtheriae у всьому світі, означає, що важливо розширити наше розуміння її біології для розробки більш ефективних стратегій лікування в майбутньому. Дослідження, які ідентифікують повний основний геном патогенного виду C. diphtheriae, патогену, що має історичне значення, дозволяють визначити як основний геном, так і специфічні домени білків, необхідні для виконання основних функцій. Враховуючи, що пригнічення біосинтезу пептидогліканів є поширеною стратегією для антимікробного втручання, ідентифікація нових важливих доменів у цих білках відкриває шляхи для пошуку нових терапевтичних мішеней. Інтеграція даних TIS з протеомікою дозволила підтвердити експресію гіпотетичних білків, включаючи гіпотетичний білок diphtheriae_00762, який, як виявляється, рестриктований, а також, ідентифікувати поточні компоненти та майбутні білки-мішені вакцин. Особливо важливим це є в контексті C. diphtheriae, важливого глобального патогену, в розумінні фундаментальної біології якого все ще існують великі

прогалини. Зазначений набір даних є важливим орієнтиром і корисним ресурсом для наукової та медичної спільноти та є відправною точкою для майбутньої роботи.

СПИОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Goodall ECA, Azevedo Antunes C, Möller J, Sangal V, Torres VVL, Gray J, et al. (2023) A multiomic approach to defining the essential genome of the globally important pathogen Corynebacterium diphtheriae. PLoS Genet 19

2. WHO World Health Organization: Immunization, Vaccines And Biologicals. Vaccine preventable diseases Vaccines monitoring system 2020. Global Summary Reference Time Series: DIPHTHERIA.

3. 1. Sangal V, Hoskisson PA. Corynephages: Infections of the infectors. Corynebacterium diphtheriae Relat Toxigenic Species Genomics, Pathog Appl. 2014;9789400776: 67–81. doi: 10.1007/978-94-007-7624-1_4

4. Weerasekera D, Stengel F, Sticht H, De Mattos Guaraldi AL, Burkovski A, Antunes CA. The C-terminal coiled-coil domain of *Corynebacterium diphtheriae* DIP0733 is crucial for interaction with epithelial cells and pathogenicity in invertebrate animal model systems. *undefined.* 2018;18. doi: 10.1186/S12866-018-1247-Z

5. Rasmussen M, Mohlin AW, Nilson B. From contamination to infective endocarditis—a population-based retrospective study of Corynebacterium isolated from blood cultures. *Eur J Clin Microbiol Infect Dis*. 2020;39: 113. doi: 10.1007/s10096-019-03698-6

6. Ramulu HG, Swathi A, Guruprasad L. The Rv3799–Rv3807 gene cluster in *Mycobacterium tuberculosis* genome corresponds to the ‘Ancient Conserved Region’ in CMN mycolyltransferases. *Evol Bioinform Online*. 2006;2: 377. doi: 10.1177/117693430600200015

7. Wu KJ, Zhang J, Baranowski C, Leung V, Rego EH, Morita YS, et al. Characterization of conserved and novel septal factors in *Mycobacterium smegmatis*. *J Bacteriol*. 2018;200. doi: 10.1128/JB.00649-17

ПОКАЗНИКИ ЯКОСТІ СНУ У СТУДЕНТІВ З РІЗНИМ РЕЖИМОМ НАВЧАННЯ І ПРАЦІ

Середа О. М.,
Ляшенко В. П.

За оцінками дослідників, від 8 до 15 % дорослого населення світу хронічно страждають від розладу сну та неспання, що перешкоджає повсякденній діяльності та негативно впливає на здоров'я та довголіття [64]. Існує близько 90 різних розладів сну, але більшість людей відзначають хоч одним із таких симптомів, як надмірна денна сонливість, труднощі із засипанням або підтримкою сну та аномальні події, що відбуваються під час сну.

Наслідки втрати сну, нічної роботи та розладів сну для здоров'я населення далеко не доброякісні. Деякі з найбільш руйнівних катастроф для здоров'я людини та навколишнього середовища частково пояснюються втратою сну та неефективністю роботи в нічну зміну [2]. Особливо це є актуальним для молодих людей, так як вони складають основу майбутнього сталого розвитку та процвітання будь-якої держави.

У дослідженні взяли участь 60 студентів 2-6 курсів (18-22 роки) СДПУ ім. А.С. Макаренка, яких було поділено на дві групи. Перша група (n=30) була представлена студентами, які навчаються та працюють лише у денну зміну, а друга (n=30) – які навчаються та працюють по змінам (не менше року). У якості методів дослідження були вибрані Шкала сонливості Епворта (The Epworth Sleepiness Scale, ESS) [70] та Піттсбурзький опитувальник на визначення індекса якості сну(PSQI).

Шкала сонливості дозволяє оцінити «денну сонливість» пацієнтів. Піттсбурзький індекс якості сну (PSQI) – це опитувальник із самооцінкою, який оцінює якість та порушення сну протягом останнього місяця.

Дев'ятнадцять окремих пунктів генерують сім «компонентних» оцінок: суб'єктивна якість сну, затримка сну, тривалість сну, звична ефективність сну,

порушення сну, використання снодійних препаратів та денна дисфункція.

Результати шкали сонливості Епворта вказують на наявність денної сонливості у студентів досліджуваних групах. Так, у представників 1 групи встановлено, що для 80 % осіб був характерним середній ступінь денної сонливості (це помірна або помітна сонливість протягом дня). Крім того, у 20 % виявили сонливість, що перевищує норму, що може вказувати на більш серйозну проблему зі сном або інші фактори, які впливають на якість сну. У осіб 2 групи виявлено, що 68 % мають середній ступінь денної сонливості, яка перевищує норму.

Також показано, що студенти 2 групи більше вказували на «не задоволеність» якістю сну у порівнянні зі студентами 1 групи. Студенти 1 групи мали статистично значиму більшу частоту скарг на хропіння, ніж студенти 2 групи (23% в порівнянні з 4% відповідно).

Усі студенти вважають фізичну перевтому однією з головних причин проблем зі сном, і немає статистично значущих різниць у сприйнятті цього фактору. Серед можливих чинників, що впливають на розвиток порушень сну, у студентів обох груп превалюють вживання чаю (42% і 48%), кави (32% і 40%) та тютюнопаління (40% і 16%).

Вживання чаю виявлено у студентів першої групи та студентів другої групи. Студенти повинні звертати увагу на свій режим циклу сон бадьорість та робити все можливе для забезпечення достатнього та якісного сну. При необхідності, варто звернутися до фахівців, які зможуть надати додаткову допомогу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Купновицька І. Г. Розлади сну та їх лікування. Тематичний номер «Неврологія, Психіатрія, Психотерапія». 2017; 2 (41). Активне посилання: https://health-ua.com/article/29535-rozladi-snu-ta-h-lkuvannya

2. Brinkman JE, Reddy V, Sharma S. Physiology of Sleep. 2023. Active link: https://www.statpearls.com/ArticleLibrary/viewarticle/29132#ref_20669438

3. De Zambotti M, Cellini N, Goldstone A, Colrain IM, Baker FC. Wearable Sleep Technology in Clinical and Research Settings. Med Sci Sports Exerc. 2019. 51 (7). P. 1538-1557. doi: 10.1249/MSS.0000000000001947

4. Hudson AN, Van Dongen HP, Honn KA. Sleep deprivation, vigilant attention, and brain function: a review. Neuropsychopharmacology. 2020. 45 (1). P. 21-30.

MEDICAL SCIENCES

JUSTIFICATION OF THE MECHANISM OF FORMATION OF BLOODSTAIN PATTERNS

Antonov Andrii
PhD, associate of professor
Kharkiv National Medical University
Kharkiv, Ukraine
Uzbek Tetiana
Department assistant
Donetsk National Medical University
Kropyvnytskyi, Ukraine
Romaev Serhiy
Doctor of Medicine, professor
Kharkiv National Medical University
Kharkiv, Ukraine
Abdullaieva Anhelina
Department assistant
Kharkiv National Medical University
Kharkiv, Ukraine

Introductions. The ability to detect traces of blood, to determine their features, to correctly assess them during the investigative examination of the scene of the event or the location of the corpse, or the examination of the victim or suspect, and to reconstruct the picture of what happened [1, 2] is of great importance in solving crimes.

Aim. Traces of biological objects on material evidence are very important, and sometimes even decisive factors in solving crimes in many countries of the world [1-3]. Practical studies aimed at establishing the circumstances of the event based on traces of blood were started in the Kharkiv Regional Bureau of Forensic Medical Examination in the seventies of the last century by Stanislavskyi L. V. [4-6].

Materials and methods. On the basis of the conducted experiments, the foundations of the theoretical substantiation of the features of the formation of traces of blood depending on its viscosity were laid. Later, other researchers summarized the mechanisms of formation of blood traces [1, 2]. Proposed by Stanislavskyi L. V. the blood trace classification [6], which is still used by most experts in practical research, divides the traces as follows. There are elementary traces, which provide information about the physical factors under the influence of which they were formed, in particular, surface properties, and complex traces, as a set of traces, the nature of which determines the dynamics of their formation [2, 4]. In the forensic medical literature, there are ideas [7-8], according to which the mechanism of formation of blood traces should be considered the peculiarities of the movement of blood particles during external bleeding (volume of blood, speed of movement of blood particles, frequency and duration of bleeding). In our opinion, this definition of the mechanism has certain drawbacks, since it first of all takes into account the dynamic features of the trace formation process, but does not fully take into account the properties of the blood itself, when only its volume in the formation of traces is taken into account. Another working classification of blood traces [7] characterizes blood traces separately by morphology, mechanism of trace formation (blood pressure, force of inertia, force of gravity), the circumstances of the injury, the properties of the trace-receiving surface and the trace-forming object. It assumes that the morphology of blood traces depends precisely on these factors and suggests moving to the next stage of systematization - taking into account general and individual morphological features of blood traces depending on the conditions of damage formation. We believe that this classification is the next step in the systematization of blood traces, but it does not take into account all possible factors influencing the morphology of the traces. It must be admitted that this approach to a certain extent expands the understanding of the mechanism of formation of blood traces, as it takes into account not only the totality of movements of blood parts due to external bleeding [8], but it also needs further development. properties of the trace receiving surface and the trace-forming object. It assumes that the morphology of

blood traces depends precisely on these factors and suggests moving to the next stage of systematization - taking into account general and individual morphological features of blood traces depending on the conditions of damage formation. We believe that this classification is the next step in the systematization of blood traces, but it does not take into account all possible factors influencing the morphology of the traces. It must be admitted that this approach to a certain extent expands the understanding of the mechanism of formation of blood traces, as it takes into account not only the totality of movements of blood parts due to external bleeding [8], but it also needs further development. properties of the trace-receiving surface and the trace-forming object. It assumes that the morphology of blood traces depends precisely on these factors and suggests moving to the next stage of systematization -taking into account general and individual morphological features of blood traces depending on the conditions of damage formation. We believe that this classification is the next step in the systematization of blood traces, but it does not take into account all possible factors influencing the morphology of the traces. It must be admitted that this approach to a certain extent expands the understanding of the mechanism of formation of blood traces, as it takes into account not only the totality of movements of blood parts due to external bleeding [8], but it also needs further development. that the morphology of blood traces depends precisely on these factors and suggests moving to the next stage of systematization - taking into account general and individual morphological features of blood traces depending on the conditions of damage formation. We believe that this classification is the next step in the systematization of blood traces, but it does not take into account all possible factors influencing the morphology of the traces. It must be admitted that this approach to a certain extent expands the understanding of the mechanism of formation of blood traces, as it takes into account not only the totality of movements of blood parts due to external bleeding [8], but it also needs further development. that the morphology of blood traces depends precisely on these factors and suggests moving to the next stage of systematization - taking into account general and individual morphological features of blood traces depending on the conditions of

damage formation. We believe that this classification is the next step in the systematization of blood traces, but it does not take into account all possible factors influencing the morphology of the traces. It must be admitted that this approach to a certain extent expands the understanding of the mechanism of formation of blood traces, as it takes into account not only the totality of movements of blood parts due to external bleeding [8], but it also needs further development. however, it does not take into account all possible factors affecting the morphology of traces. It must be admitted that this approach to a certain extent expands the understanding of the mechanism of formation of blood traces, as it takes into account not only the totality of movements of blood parts due to external bleeding [8], but it also needs further development. however, it does not take into account all possible factors affecting the morphology of traces. It must be admitted that this approach to a certain extent expands the understanding of the mechanism of formation of blood traces, as it takes into account not only the totality of movements of blood parts due to external bleeding [8], but it also needs further development.

We consider it expedient to slightly change the vision of the mechanism of formation of blood traces, in accordance with the definition of mechanogenesis according to Popov, as a process of interaction of a damaging factor and damaged body tissues, which occurs under the influence of environmental conditions and properties of the body as a whole [9]. We propose to extend the principles of the specified definition to the mechanism of formation of blood traces and consider it as a process of interaction of blood particles, a trace-forming object and a trace receiving surface, which occurs against the background of the conditions of the external environment, that is, as one that contains three components - static, dynamic and external conditions. The static component is the properties of the blood and trace receptive surface. The dynamic component of the process of formation of blood traces is a set of forces that affect the movement of blood in space.

Analysis of certain sources of forensic medical literature of recent years [10-16] shows several trends. The first trend is characterized by the fact that the topic of bloodstain pattern analysts (BPA) is relevant and the number of publications on it

is consistently large. The second trend is that studies on the mechanism of formation of blood traces are usually devoted to one of the components and do not cover all aspects of the scientific problem. The third trend is that research remains at the empirical level. Certain publications of experimental works [12-16] should not mislead. These experiments record the process of formation of traces of blood, which is observed during the experiment. However, the generalizations have only an explanatory descriptive nature and do not contain an analytical theoretical justification of the results obtained in the experiment.

Results and discussion. Our proposed definition of the mechanism of formation of blood traces requires the use of an analytical approach based on three separate, but at the same time tightly connected components of the mechanism of trace formation.

The static component (S - (Static)) is a complex of blood properties (S1) (for example, viscosity and surface tension), properties of the trail-forming object (S2) (for example, the size of the hole through which blood enters the external environment) and properties of the tracer surface (S3) (for example, its adsorption properties). Each of these properties are variables and can change. Changes in their values significantly affect the final result - the morphology of blood traces. But it would be a simplification to assume that only three factors are involved. The real state of affairs corresponds to the understanding that the characteristics of properties are a certain set of sets that contain an unequal number of variables. The main property of blood that determines the morphology of blood traces is its viscosity. Since blood is a suspension, it has viscosity, which is not constant and changes over time. Viscosity, in turn, depends on temperature, the number of cells per unit volume, the ratio of types of blood cells per unit volume, etc.

The dynamic component (D – (Dynamic)) describes the set of forces that determine the movement of blood in space: gravity (D1); the force with which blood leaves the vessel opening (D2); the inertial force of movement of the area from which the blood flows (D3); the force that determines the movement of this section (D4); air movement force (D5). The values of these forces are also variable quantities.

The external component (E - (Environment)) describes the set of environmental factors that influence the formation of blood traces - it is primarily temperature (E1) and humidity (E2), which are also variable values.

Taking into account the above, the classification of blood traces according to Stanislavsky [4-6] can be presented in a form that involves the reflection of the factors that determine the mechanogenesis of blood traces - elementary traces (EL (Elementary)) and complex traces (CL – (Complex)). Elementary traces are puddles (EL1), soaking (EL2), streams (EL3), streams (EL4), drops (EL5), splashes (EL6), smudges (EL7) in the form of strokes (EL71) or prints (EL72) and spots (EL8). To the complex traces we include: inflow puddles (CL1), splash puddles (CL2), drag traces (CL3), deflected and cross flows (CL4), jet outflow traces (CL5), free-falling drops (CL6), drops from rolling (CL7), splashes from gushing (CL8), splashes from swinging a bloody object (CL9), splashes from blows on a bloody surface (CL10),

Thus, the types of blood traces can be described in the form of two sets. The first set is a set of types of blood traces - EL1: EL8 and CL1: CL11. The second set is a set of factors that determine the mechanism of formation of blood traces - S1: S3, D1: D5 and E1: E2.

Conclusions. Mathematically grounded establishment of the relationship between these two sets in the form of equations, in our opinion, is a promising way to solve an urgent scientific problem in forensic medical examination regarding the determination of the mechanism of formation of traces of blood.

LITERATURE.

1. Nazarov G. N., Pashinyan G. A. Medical and forensic examination of blood traces: A practical guide. N. Novgorod: Publishing house of NGMA. 2003. 258 p.

2. Filipchuk O. V., Gurov O. M. Marine medical criminology.-Kharkiv: Disa-plus, 2013.- 640 p.

3. Patrick H Home, Danielle G Norman, Andrew Palmer, Philip Field, Mark A Williams Quantifying forensic investigations involving bloodstain pattern analysis within the UK. Forensic Sci Int. 2022 Oct;339:111424. doi:

10.1016/j.forsciint.2022.111424.

4. Stanislavsky L. V. Establishing the circumstances of the incident based on traces of blood: methodological recommendations. - K., 1978. - 18 p.

5. Stanislavsky L. V. On the issue of classification of blood traces depending on the conditions of their occurrence // Current issues of forensic traumatology: scientific works. - Kharkov: Book Factory named after. M. V. Frunze. - 1977. - P. 61-64.

6. Stanislavsky L. V. Classification of blood traces depending on the mechanism of their formation // First All-Union Congress of Forensic Medicine: 09.21-24.76 Abstracts of reports. Kyiv, 1976. P.383-384.

7. Pigolkin Yu. I., Leonova E. N., Dubrovin I. A., Nagornov M. N. New working classification of blood traces. Forensic-medical examination. 2014; 1 (57):11-15.

8. Bevel T., Ross M. Gardner Bloodstain Pattern Analysis. Boca Raton: CRC Press 2008.

9. Popov V.L. Traumatic brain injury. Forensic aspects. L.: Medicine, 1988.-240p.

10. Alexandra Bettison, Matt N Krosch, Janet Chaseling, Kirsty Wright Bloodstain pattern analysis: Does experience equal to expertise? J Forensic Sci. 2021 May;66(3):866-878. doi:10.1111/1556-4029.14661.

11. R M Arthur, J Hoogenboom, R D Green, M C Taylor, K G de Bruin An eye tracking study of bloodstain pattern analysts during pattern classification. Int J Legal Med. 2018 May;132(3):875-885. doi:10.1007/s00414-017-1711-6.

12. Leonova E. N., Nagornov M. N., Kucha A. S. The ability to determine the height of drops of blood based on the size of their traces. Forensic-medical examination. 2019;1(62):21-23. https://doi.org/10.17116/sudmed20196201121

13. Nagornov M. N., Leonova E. N., Lomakin Yu. V., Vlasyuk I. V., Prokhorenko A. S., Kucha A. S. Analysis of the morphology of blood traces resulting from arterial damage. Forensic-medical examination. 2019;3(62):17-20. https://doi.org/10.17116/sudmed20196203117

14. Leonova E. N., Nagornov M. N., Lomakin Yu. V., Vlasyuk I. V., Prokhorenko A. S., Kucha A. S. The influence of negative ambient temperature on the morphology of traces of blood drops. Forensic-medical examination. 2019;3(62):33-36. https://doi.org/10.17116/sudmed20196203133

15. Nagornov M. N., Leonova E. N., Lomakin Yu. V. Types of splashing of a drop of blood when falling on various surfaces. Forensic-medical examination. 2020;63(1): 20 23. https://doi.org/10.17116/sudmed20206301120

16. Pigolkin Yu. I., Leonova E. N., Vlasyuk I. V., Kucha A. S. Morphology of traces of large drops of blood on snow cover at different heights of the source of bleeding. Forensic-medical examination. 2020;63(2): 25 28. https://doi.org/10.17116/sudmed20206302125

A CLINICAL CASE REPORT ON PLACENTA ABRUPTION

Kozub Tetiana Alexandrivna
ORCID ID: 0000-0003-0284-7531
MD, PhD
Department of Obstetrics, Gynecology,
Oncology and Endoscopy
V. N. Karazin Kharkiv National University,
Khebouiz Fatima-Ezzahraa
Student
V. N. Karazin Kharkiv National University
School of Medicine,
Kharkiv, Ukraine

Introduction. Placental abruption, classically defined as a premature separation of the placenta before delivery, is one of the leading causes of vaginal bleeding in the second half of pregnancy. Approximately 0.4-1% of pregnancies are complicated by placental abruption. Placental abruption is also one of the most important causes of maternal morbidity and perinatal mortality. Maternal risks include obstetric hemorrhage, need for blood transfusions, emergency hysterectomy, disseminated intravascular coagulopathy and renal failure. Maternal death is rare but seven times higher than the overall maternal mortality rate. Perinatal consequences include low birthweight, preterm delivery, asphyxia, stillbirth and perinatal death. In developed countries, approximately 10% of all preterm births and 10-20% of all perinatal deaths are caused by placental abruption. In many countries, the rate of placental abruption has been increasing. Although several risk factors are known, the etiopathogenesis of placental abruption is multifactorial and not well understood.

Aim. Exploring early detection and optimal treatment strategy to improve treatment outcomes for premature placental abruption. To focus the attention of medical students on the extreme seriousness of this pathology.

Materials and methods. This case report details a tragic obstetric emergency involving a 34-year-old, 37-week pregnant patient who presented to the gynecology emergency department with complaints of abdominal pain and vaginal bleeding. This

was the patient's first pregnancy (G1P1).

Upon admission, fetal cardiac rhythm was absent, prompting urgent intervention. Subsequent ultrasound investigations revealed placental abruption and a retroplacental bleed, necessitating the immediate delivery of the baby through vaginal delivery.

Upon admission, the patient exhibited severe abdominal pain, and a minimal amount of vaginal bleeding was noted. Fetal cardiac monitoring revealed the absence of fetal heartbeats, raising concerns about the well-being of the unborn child.

Ultrasound Examination: Identified placental abruption: detachment of the placenta from the uterine wall. Retroplacental bleed: accumulation of blood between the placenta and the uterine wall. Absence of fetal cardiac activity confirms intrauterine fetal death.

Results and discussion. Initiation of Uterine Contractions: administered oxytocin (0.7 ml/min) to stimulate uterine contractions and expedite delivery. Vaginal Delivery: due to the severity of the condition and the absence of fetal cardiac activity, a prompt decision was made to proceed with vaginal delivery. Urgency was imperative to optimize maternal outcomes.

Post-Delivery Interventions: pain management: prescribed analgesics (Acetaminophen, 500 milligrams every 4 hours) to alleviate postpartum pain. Monitored for signs of excessive bleeding or clotting abnormalities. Emotional Support: provided counseling and emotional support to the patient and family. Monitoring for Complications: regular assessments for signs of postpartum hemorrhage, infection, or other complications. Blood Typing and Rh Factor: urgently conducted the baby's blood type test.

Discovered that the baby was Rh-positive, while the mother was Rh-negative. RhoGam Administration: Administered RhoGam (300 micrograms intramuscularly) to the mother promptly to prevent Rh sensitization. Post-natally, within 72 hours. All women who deliver an Rh (D) positive baby should have quantification of feto-maternal haemorrhage to guide the appropriate dose of anti-D prophylaxis.

Conclusion: This case underscores the critical importance of prompt recognition and management of placental abruption in pregnant patients, particularly in primigravida. Despite timely interventions, the unfortunate outcome in this case highlights the complexity and challenges associated with such obstetric emergencies. Further research and discussion are warranted to explore strategies for early detection and optimal management to improve outcomes in similar cases.

In summary, the urgency of delivery in cases of placental abruption and retroplacental bleed is driven by the need to address immediate threats to fetal well-being, prevent maternal complications, and optimize outcomes for both mother and baby. The decision for the mode of delivery (vaginal or cesarean) is based on the clinical circumstances, gestational age, and the stability of both the mother and the fetus.

NAIL MYCOSIS - CAUSES, SYMPTOMS, DIAGNOSIS, PREVENTION, TREATMENT

Shalivska Yuliya Serhiivna
Kovalenko Anna Mykolaivna
Student
Yanitska Lesia Vasylivna
Ph.D, Associate Professor
Osinska Larysa Feliksivna
Ph.D
Bogomolets National Medical University, Kyiv, Ukraine

Introduction. Dermatomycoses are common fungal infections affecting the skin and nails. Onychomycosis is a fungal disease of the nail plate, hands and feet. Mycoses can cause opportunistic or pathogenic types of fungi. Mostly these are fungi of the genus Trichophyton, Epidermophyaon or Microsporum. The main symptoms are that the nail affected by the fungus peels off, becomes brittle, increases fragility, changes color to a yellowish, brown or grayish shade. The mechanism of fungal transmission is household contact with the pathogen. These are flakes of the skin and nails of a sick person, which contain spores of pathogenic fungi. The spread of onychomycosis — a fungal infection of the nails — occurs through the sharing of shoes, gloves, nail files, and scissors. Pathogens are stored on surfaces: floors of baths, saunas, swimming pools, shower cabins. They get on the skin and multiply, especially in moist environments. The causes of morbidity are a weakened immune system and neglect of the rules of personal hygiene. The development of a fungal infection is facilitated by: impaired blood circulation in the fingers due to wearing tight shoes; increased humidity of the feet; injury to the nail plate; thrombosis, pathologies of veins and vessels on the legs.

The goal of the work. To determine the main mechanisms of pathology development. Highlight the mechanisms of occurrence, course and treatment.

Materials and methods. The study of literature data, their analysis for the deepening of pathogenetic mechanisms with the definition of symptoms, causes and

treatment was carried out.

Results and discussion. Fungal infections cause a wide range of different diseases in humans. The range of patients at risk of invasive fungal infections includes patients with acquired immunodeficiency syndrome. These diseases have a high risk of developing invasive fungal infections. Many invasive mycoses are difficult to diagnose at an early stage, which complicates the effectiveness of treatment. Treatment includes antimicrobial drugs such as Ketoconazole, Diflucan, Itraconazole and others. It is important to carefully follow the rules of personal hygiene - change shoes and clothes daily, use a clean towel, avoid walking barefoot in public showers, swimming pools, changing rooms and do not come into contact with animals showing signs of fungal infections. It is important to pay attention to the diet and enrich it with vitamins of group B, A, E, C, as well as zinc, copper, iron, magnesium, and selenium.

Conclusions.

1. Nail mycosis is a common infectious disease.

2. To avoid infection, it is important to follow the rules of personal hygiene, especially in pools and showers.

3. Treatment requires new modern methods, so it is necessary to consult a qualified specialist in a timely manner.

LINK

1. Katz H. I. Systemic antifungal agents used to treat onychomycosis. J Am Acad Dermatol 1998; 38: 548-552.

2. Gupta A. K., Katz H. I., Shear N. H. Drug interactions with itraconazole, fluconazole and terbinafine and their management. J Am Acad Dermatol; 41: 237-249.

3. Como Jackson A., Rharm. D., Dismukes William E. Oral azole drugs as systemic antifungal therapy. The New England Journal of Medicine 1994; 4 (330): 263-272.

THE METAL FRAMEWORK AS A BASIS FOR RESTORATION OF MASTICATORY, AESTHETIC AND PHONETIC FUNCTION

Shupiatskyi Illia,
associated professor, PhD
Bazun Yana,
Second year dentistry student
Kyiv international university
Kyiv, Ukraine

Bü gelhorn or B ü glehorn, or Le bugle (B ü gel — arc, Horn — horn) — brass instrument; There are many varieties of bugle. Although it is called a horn, in most cases it is more similar in shape to a pipe, from which it differs in that its pipe is shorter and wider (in bugle of small sizes).

At the present stage of development, medical terminology manifests itself as a system, a set of medical and scientific and practical terms, formed as a result of the centuries-old development of world medical science. In the medical environment, dentistry is the field of knowledge about diseases of the oral cavity and their treatment, methods of diagnostic research and disease prevention. In the cognitive and communicative space of dentistry, universal medical information is accumulated, based on the existing thesaurus of medical terminology. The term “thesaurus” (from the greek – “Society”). The term was introduced into modern linguistics and computing literature in 1956 by the Cambridge Language Study Group. At the same time, the term existed before: during the Renaissance, encyclopedias were called thesauri. Today it is convenient to use one of the definitions of a thesaurus accepted in linguistics as “a set of semantically expressive elements of a language with given semantic relationships.”

Stabilization – (from Latin stailis - stable, permanent), strengthening, bringing something to a constant stable state or maintaining this state, for example, ensuring the constancy of processes, increasing the stability of substances, bringing something to a stable state; state of stability.

Stabilization - holding the denture in the mouth during movements of the lower

jaw.

Fixation (from Late Lat. fixation, from Lat. fixus - strong, fixed, strong, fixed).

Fixation (biol.) is a method of preserving the structure of cells and tissues of animal and plant organisms by exposing them to chemical and physical agents.

Fixation - holding the prosthesis in the oral cavity at rest.

Bugle - handle for paint rollers.

Bugel is a metal dental instrument, which is a clamping device in the form of a frame with a bandage clamp; used in the manufacture of removable dentures.

The bugle (metal framework is a part of a metal removable denture in the form of an arc connecting the parts containing artificial teeth and the devices that hold the denture.

We do not call the upper and lower dentition “bugle” despite the fact that they have an arched shape. We do not say ellipse by bugel type or parabola by bugle type. The upper dental arch is ellipsoidal, the lower is in the form of a parabola.

Bugel (Dutch beugel “arc, bow”, German Bügel “handle, arc”) - a part of a mechanism, device, vehicle: A rope lift is a device for towing skiers uphill.

Today we should pay attention to the features of the use of metal frames in partial removable dentures, depending on the defects described and systematized in the well-known classifications of dentition defects by Betelman, Kennedy, Kurlyandsky, Kerber, …….

Based on the classifications of dentition defects of the above authors, modern casting technologies, it is possible to manufacture not only an arch as the main element of the prosthesis, but a metal framework, including all the main elements of the prosthesis such as the prosthesis base, clasps, saddles, occlusal linings and other additional cast elements , obtained on the basis of metal framework.

Undoubtedly, prostheses with a metal inclusion in the form of an arc made of stainless steel were called bugel ones in which, exclusively, there was a metal arc and retaining clasps made of stainless steel were soldered to it. There was no talk about saddles because the casting technology did not make it possible to obtain the latter. These prostheses were called clasp prostheses and were very progressive in the past.

However, with the advent of new alloys cobolt-chrome alloy, gold, platinum, we have the opportunity to model a solid cast metal base, which includes clasps, occlusal pads, saddles, and other cast additional elements.

The metal framework prosthesis base is a metal frame in which all the elements of interest to us are connected by a single cast system. Professor Dr. R. Markskors, who in his book “Metal Framed Partial Dentures” and Professor D. S. Davenport, R. M. Basker, D. R. Heth, D. P. Ralph and P. O. Glyants “ Clinic of partial removable dentures" describe the features of manufacturing partial removable dentures using a metal frame, which includes all the main elements of a cast structure, but do not use the term “bugel”.

“We should also dwell on the introduction of arc prosthetic elements into the design of plate prostheses. An arched prosthesis is characterized by the fact that, firstly, it has a shorter length compared to a plate prosthesis, i.e., it occupies a smaller prosthetic field in the oral cavity. Secondly, chewing pressure is distributed evenly between the two tissues of the prosthetic field; between the periodontium and the oral mucosa. The mechanism for distributing chewing pressure is the clasp system; supported combined clasps, multi-link clasp, labile and stable system for connecting clasps to a prosthesis, planar reinforcement, etc.

Thanks to these two features, as is known from the previous one, arc prosthetics has a number of advantages over plate prosthetics. However, it has not become widespread enough. The reason for this is the labor intensity in making the arch and the lack of highly qualified dental technicians necessary for this work. I.V. Intigin proposes a design of a plate prosthesis that would have all the advantages of an arch prosthesis, but would be free from its main drawback - the complexity of technical manufacturing. Such a prosthesis is a plate one with elements of arc prosthetics except for the arch. To reduce the prosthetic field, I.V. Intin cuts out the prosthetic base in the area of the frontal area and brings it to a minimum size, and he achieves a rational distribution of chewing pressure by welding supported and combined clasps connected to the prosthesis semi-movingly or motionlessly, occlusal linings and other elements into the prosthesis plate arch prosthetics. Only one arc is

not used. For greater strength of the prosthetic base, Itigin increases its thickness to 3 mm, and processes the edges of the base not in order to avoid injury to the tongue. As for the indications for such a prosthesis design, plate prostheses with arched prosthetic elements are used mainly in the presence of two defects in the area of chewing teeth and a continuous row of anterior teeth.

Various authors call arched (bugel) prostheses differently: some - supported, others - skeletonized. We believe that the most appropriate name is “arc”. Authors who defend the term “supported” refer to the fact that these dentures transmit chewing pressure to the teeth, i.e. rely on them, and therefore this name fits them. Meanwhile, plate dentures equipped with supported clasps, especially bridge-like dentures, also transfer pressure to the teeth; therefore, they too can be called “supported”. In short, the name “supported” does not contain a feature that is characteristic only of some arched prostheses.

The same can be said about the term “skeletonized”. Not only arched, but also plate prostheses, the base of which is cut in the area of the front teeth, can be classified as skeletonized.

A prosthesis equipped with an arch is a skeletonized prosthesis and at the same time, due to its design, transmits chewing pressure to the teeth and mucous membrane, i.e., it is supported.

As an example: “Jaw. Maillet and Bernecker suggest that jaw is a compound word where the suffix ust (no); in the second part you can see the mouth (skrit. Osthas lip). From the Prussian Austin W. Roth; the first part corresponds to the kulyam bone, i.e., it forms the jaw from the brow of the mouth, i.e., the bone of the mouth. If the original meaning is mouth, then perhaps the jaw, the gap of the mouth. Goryaev and Potebnya are interpreted in the same way, i.e. of the same origin from the cheekbone.”

КОАРКТАЦІЯ АОРТИ. ДІАГНОСТИКА. КЛІНІКА ТА ЛІКУВАННЯ

Бєльмасова Марія Сергіївна,
здобувач вищої освіти II медичного факультету
Харківський національний медичний університет
Науковий керівник:
Лупир Марина Вікторівна
к.мед.н., доцент.
Харківський національний медичний університет
м. Харків, Україна

Вступ: вже протягом довгих років, серцево – судинні хвороби посідають перші місця в рейтингу причин смертності населення. Щоб знизити відсоток летальних випадків та розуміти як лікувати певні хвороби, ми повинні досконало вивчати різноманітні захворювання, методи їх діагностики та лікування.

Мета: розглянути аномалію серцево-судинної системи - коарктацію аорти, яка являє собою вроджене звуження певної ділянки аорти різного ступеня виразності, аж до атрезії. Обговорити діагностику, особливості та лікування цієї хвороби, більш детально дізнатися про її роль у сучасному світі.

Основний матеріал: Коарктація аорти – це вроджена вада серця, при якій відбувається сегментарне звуження аорти. Слід акцентувати увагу, що не усі звуження аорти можна охарактерезувати, як коартацію. Бувають випадки, коли у висхідній частині аорти зустрічається надклапанний аортильний стеноз, тоді його будуть розглядати як окреме захворювання, так само, як і вроджене звуження дуги аорти, що має назву синдром гіпоплазії аортальної дуги. Звуження в межах перешийка аорти, що розміщений одразу після відходження лівої підключичної артерії і з'єднує аортальну дугу з низхідною грудною аортою має назву – коарктація.

На даний момент точно не відомі основні причини розвитку захворювання. Тому спеціалісти опираються на ймовірні теорії формування вродженої вади серця. Наприклад, перенесення інфекційних захворювань

жінкою в період вагітності та вживання нею алкоголю, куріння; генетичні патології.

Ця вроджена хвороба порушує гемодинамічну єдність великого кола кровообігу і стає причиною утворення двох басейнів: верхнього (завжди гіпертензивний) та нижнього (частіше демпфований за характером кровотоку).

Діагностика: на сьогоднішній день, діагностика коарктації аорти відносно не складна. Основним методом є ультразвукове дослідження, а також вимірювання АТ на верхніх та кінцівках. У нормі,рівень АТ на верхніх кінцівках, завжди нижчий, ніж на ногах, але за наявності хвороби, у підколінній артерії він буде нижчий, ніж у плечових.

Лікування

Терапевтичне лікування є не тільки малоефективним, але й небезпечним тому, що штучне зниження АТ викликає істину гіпотензію в судинах нижнього артеріального басейну.

На сьогоднішній час, ефективним лікуванням єхірургічне втручання, яке показано усім пацієнтам з цією хворобою. Без оперативного лікування смертність на першому році життя досягає 35%, а середня тривалість життя пацієнтів становить 40 років.

Існують різні методики хірургічного лікування: резекція з накладанням анастомозу «кінець в кінець», істмікопластика, протезування аорти. Зростає частота проведення балонної ангіопластики та стентування аорти. Дітям, частіш за все, виконують резекцію звуженої ділянки аорти з наступним формуванням розширеного анастомозу «кінець в кінець», що забезпечує низьку ймовірність рекоарктації аорти в віддаленому післяопераційному періоді.

Дорослим хворим відновлення прохідності аорти зазвичай здійснюють шляхом резекції КоА з заміщенням звуженої ділянки судинним протезом.

Звісно, такі операції можуть викликати ускладнення, наприклад, із – за особливості будови стінок, тривалі гемодинамічні порушення, або зниження чутливості рецепторів.

Не дивлячись на те, хо медецина крокує вперед, деякі проблеми так і

залишаються не вирішеними. Часто, патологію діагностують на пізніх стадіях, а також збереження симптомів навіть після успішного оперування.

Висновки: розглянули аномалію серцево-судинної системи - коарктацію аорти, яка являє собою вроджене звуження певної ділянки аорти різного ступеня виразності, аж до атрезії. Обговорили діагностику, яка включає в себе ультразвукове дослідження, а також вимірювання АТ на верхніх та кінцівках, особливості та лікування цієї хвороби.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Борисков М. В. Коарктация аорты у новорожденных / М. В. Борисков, В. Ю. Петшаковский, Т. В. Серова и др. // Хирургия. Журнал им. Н. И. Пирогова. – 2010. – № 10. – С. 89-94.

2. Врожденные пороки сердца. Руководство для педиатров, кардиологов, неонатологов // БИНОМ: Лаборатория знаний. – 2009. – 384с.

3. Прохорова Д. С. Динамика процессов адаптации левого желудочка у больных раннего возраста с коарктацией аорты до и после хирургической коррекции // Автореферат дис. … канд. мед. наук. – Н., 2012. – 21с.

4. Хапченкова Д. С., Сенаторова Г. С. ПІСЛЯОПЕРАЦІЙНІ УСКЛАДНЕННЯ У ПАЦІЄНТІВ З КОАРКТАЦІЄЮ АОРТИ ВНАСЛІДОК ПІЗНЬОЇ ДІАГНОСТИКИ ВРОДЖЕНОЇ ВАДИ СЕРЦЯ (ВЛАСНІ КЛІНІЧНІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ)

ВПЛИВ СТРЕСУ ТА ПСИХІЧНИХ ФАКТОРІВ НА ПЕРЕБІГ ШКІРНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ

Біловол Алла Миколаївна,
д.мед.н., професор
Савченко Ліна Олексіївна,
Качуріна Марія Олександрівна,
студенти
Харківський національний медичний університет
м. Харків, Україна

Вступ. Шкірні захворювання, такі як дерматити, псоріаз, та акне, становлять значну частку в загальному обсязі хвороб населення. Розуміння факторів, що впливають на їхній перебіг, може покращити ефективність лікування та якість життя пацієнтів. Останні наукові дослідження свідчать про тісний взаємозв'язок між психічним станом і станом шкіри, зокрема, на підставі впливу стресу та психічних факторів.

Мета роботи. З'ясувати чи є взаємозв'язок між психічним здоров'ям та станом шкіри. Визначити роль стресу та психічних факторів у розвитку та загостренні шкірних захворювань, що може відкрити нові можливості для профілактики та лікування.

Матеріали та методи. У рамках дослідження використовувалися дані опитування, в якому взяли участь 50 осіб. Результати опитування включають інформацію про рівень стресу, типи шкірних захворювань і їх взаємозв'язок. Аналіз цих даних надасть можливість систематизувати інформацію та отримати комплексне бачення проблеми.

Результати та обговорення. Аналізуючи дані опитування, в якому взяли участь 50 осіб, можна підтвердити взаємозв'язок між стресом та шкірними захворюваннями.

98% учасників опитування – жінки, 2% - чоловіки. Середній вік учасників становить 22 роки. З них 86% учасників визначили, що мають проблеми зі шкірою. Акне виявлено у 52% учасників. Інші вказані діагнози включають

алергічні реакції, нейродерміт, періоральний дерматит, нервову екзему, себорейний дерматит. Більше половини учасників (68%) відчувають стрес часто або дуже часто. Більшість, а саме 64%, помічають зв'язок між стресом та загостренням шкірного захворювання постійно, або інколи. Середня оцінка рівня психічного навантаження в повсякденному житті становить 3, що вказує на помірний рівень стресу. 48% осіб інколи відчувають себе впевнено, а інколи навпаки через наявність шкірного захворювання. Проте все ж 18% опитуваних постійно відчувають тривогу та стрес через висипання, та їх захворювання негативно впливає на самооцінку та взаємодію з оточуючими. Через постійні стесові чинники більше половини людей, а саме 54% починають давити або розчухувати прищі, що негативно впливає на перебіг захворювання та може мати як постійний, так і періодичний характер. Коли тригер зникає, 44% людей помічають послаблення та зникнення висипки, що може говорити про безпосередній взаємозв'язок між стресом та появою шкірного захворювання.

Висновки. Отже, проаналізувавши дані опитування можна сказати, що проблема шкірних захворювання залишається актуальною на сьогодні та становить велику проблему, адже впливає на психічний і моральний стан хворого. В даний час стрес охоплює майже кожну людину, що безпосередньо підвищує ризик виникнення шкірного захворювання, що було доведено результатами дослідження. Через постійний вплив стесових чинників людина не може повністю контролювати свої дії зосереджуючись на проблемі, через що безумовно починає розчухувати вже наявний шкірний висип, що призводить до запалення та генералізації процесу.

ОПЕРАЦІЯ ЛАТАРЖЕ: ЕФЕКТИВНЕ ВТРУЧАННЯ ПРИ НЕСТАБІЛЬНОСТІ ПЛЕЧА

Блиндюк Микола Григорович
Лікар ортопед-травматолог
відділення травматології та ортопедії Центру травми
Перше територіальне медичне об’єднання м. Львова

Вступ. / Introductions. Операція Латарже є важливим хірургічним втручанням, призначеним для лікування нестабільності плеча, особливо звичних вивихів. У світі травматології та ортопедії це втручання відоме своєю високою ефективністю та стає популярним методом лікування.

Мета. Метою цієї роботи є детальне дослідження та аналіз ефективності операції Латарже в лікуванні пацієнтів із нестабільністю плеча, зокрема у випадках звичних вивихів. Операція Латарже стала об'єктом ретельного вивчення з метою встановлення її потенціалу у забезпеченні стійкої реконструкції плечового суглоба та попередження подальших вивихів. Головною метою є збір та аналіз клінічних даних, ретельний огляд літературних джерел та оцінка результатів, щоб краще розуміти вплив операції Латарже на відновлення функцій плеча та якість життя пацієнтів. Це дослідження спрямоване на уточнення інформації про показники успішності, можливі ускладнення та переваги даного хірургічного втручання, щоб забезпечити науковий підґрунтя для прийняття обґрунтованих рішень у клінічній практиці щодо вибору оптимального методу лікування нестабільності плеча..

Діагностичні заходи: Діагностичні заходи у визначенні нестабільності плеча та вивихів можуть включати широкий спектр методів, які сприяють точному встановленню діагнозу та визначенню оптимального плану лікування. Ось деякі з найбільш поширених діагностичних заходів: Медичний огляд та історія хвороби, Рентгенівське дослідження, Магнітно-резонансна томографія (МРТ), Ультразвукове дослідження, Комп'ютерна томографія (КТ)

Результати. Результати досліджень свідчать про високу ефективність операції Латарже у багатьох випадках вивихів плеча. Впровадження цієї процедури забезпечує не лише усунення вивихів, а й покращення якості життя пацієнтів.

Мета роботи. / Aim Операція Латарже є важливим хірургічним втручанням, використовуваним для лікування нестабільності плеча, зокрема для усунення звичних вивихів плеча. Це інноваційне медичне втручання стає все більш популярним у світі травматології та ортопедії завдяки своїй високій ефективності в усуненні проблем, пов'язаних із нестабільністю плеча у пацієнтів.

Під час операції Латарже використовуються спеціальні техніки та методи, спрямовані на створення стабільної платформи на передній частині лопатки. Основною метою втручання є закріплення відламка кістки з нижньої частини ключиці на передній стінці лопатки. Це створює більш міцну базу для кріплення м'язів і суспільних зв'язок, запобігаючи подальшим вивихам плеча.

Пацієнти, які мають вивихи плеча, можуть відчувати біль та обмеження руху. Для них операція Латарже може стати вирішальним кроком у полегшенні цих проблем. Нестабільність плеча може виникати через травму, генетичні фактори або інші ускладнення, і ця операція може бути ефективним рішенням у багатьох випадках.

Важливою частиною процедури є підготовка до операції та післяопераційний період відновлення. Пацієнти повинні звертатися до досвідчених фахівців, які мають глибокі знання у цій області, для планування відповідної операції та післяопераційної реабілітації. Фахівці з травматології і ортопедії надають пацієнтам індивідуальний підхід та програму відновлення, що дозволяє пацієнтам повернутися до активного життя та забезпечує оптимальний результат лікування.

В умовах сучасної медицини операція Латарже представляє собою перспективний метод лікування, який забезпечує пацієнтам не лише усунення вивихів плеча, але й покращення їх якості життя та фізичних можливостей.

Дослідження та практика свідчать про успішні результати цієї процедури у багатьох випадках, підтверджуючи її ефективність та цінність у лікуванні нестабільності плеча.

Багато факторів, включаючи індивідуальні особливості пацієнта та характер його травми, можуть впливати на результати операції. Тому важливо проводити післяопераційне спостереження та реабілітацію під контролем медичного персоналу для досягнення найкращих результатів і повернення пацієнтів до повноцінного життя.

Результати та їх обговорення/ Results and discussion

Результати операцій Латарже:

Стабільність плеча: Після операції можна спостерігати значне поліпшення стабільності плечового суглоба. Вивідно, що реконструкція плеча допомагає уникнути подальших вивихів.

Покращення функцій: Пацієнти, які пройшли операцію Латарже, часто спостерігають покращення функцій руху в плечі, зменшення болю та підвищення загальної якості життя.

Успішність процедури: Частка успішних втручань та відсутність ускладнень підтверджують високий рівень ефективності операції.

Обговорення результатів:

Порівняння з альтернативними методами: Порівняння операції Латарже з іншими методиками лікування нестабільності плеча та їхніх результатів для визначення переваг цієї процедури.

Можливі ускладнення: Обговорення потенційних ускладнень після операції Латарже та їхнього впливу на результати.

Довгострокові наслідки: Розгляд можливостей тривалого впливу операції на функціональність плечового суглоба, його стійкість та загальну якість життя пацієнтів.

Перспективи та дослідження: Обговорення напрямків подальших досліджень у цій галузі для покращення результатів та оптимізації процедури.

Обговорення результатів операцій Латарже включає в себе не лише опис

самого процесу та його результатів, але й аналіз та інтерпретацію цих даних у контексті клінічної практики та наукових досліджень.

Висновки/Conclusions Дослідження доводить, що вивихи плеча є серйозною проблемою, яка суттєво впливає на функціональність плечового суглоба та якість життя пацієнтів. Вивихи потребують швидкої та ефективної діагностики та лікування для запобігання подальших ускладнень та відновлення стабільності суглоба.

Операція Латарже визнана як високоефективний метод лікування вивихів плеча. Вона забезпечує відновлення стабільності плечового суглоба та значне покращення функціональних можливостей у порівнянні з іншими методами лікування. Операція демонструє високу безпечність і позитивні довгострокові результати, сприяючи підвищенню якості життя пацієнтів та зменшенню ризику подальших вивихів.

Ці висновки підкреслюють важливість операції Латарже як високоефективного методу лікування вивихів плеча та її потенціал у покращенні функціональності та стабільності плечового суглоба у пацієнтів. Однак, вони також наголошують на необхідності подальших досліджень та спостережень для підтвердження довгострокової ефективності цієї хірургічної процедури та розуміння можливих обмежень чи ризиків, пов'язаних з нею.

ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ ОБРАЗУ СТУДЕНТА-МЕДИКА В УЯВІ ВСТУПНИКІВ ТА ПЕРШОКУРСНИКІВ

Бойко І. С.,
Калінін Д. Е.,
Веснін М. В.,
Демочко Г. Л.,
Харківський національний медичний університет
м. Харків, Україна

Актуальність. Мас-медіа можуть створювати ідеальний або навпаки спотворений образ студента-медика, впливаючи на очікування та перспективи тих, хто обирає цю професію. Вступники можуть приймати рішення про вступ до медичного університету, керуючись створеним мас-медіа образом, що підкреслює важливість цієї професії або, навпаки, може викликати протилежне розуміння медичної практики. Першокурсники стикаються із стресом адаптації до нового оточення, а мас-медіа можуть впливати на їхнє сприйняття студентського життя в медичному університеті. Засоби масової інформації можуть впливати на сприйняття студентами медицини нових тенденцій, технологій та етичних стандартів, що є актуальними в їхній професійній практиці. Розуміння впливу мас-медіа на формування образу студента медика є ключовим для розвитку ефективної освітньої та професійної підготовки в цій галузі.

Мета. Оцінити вплив мас-медіа формування ідеалу студента у здобувачів вищої медичної освіти.

Матеріали та методи. Статистичний та аналітичний метод обробки інформації даних з 54 анкет здобувачів 1-5 курсів.

Результати. Згідно з даними проведеного дослідження нам стало відомо, що засоби масової інформації вплинули лише на вибір професії лише у 35,2%. Реальність не виправдало очікувань створених мас-медіа у 72,2% опитаних. Фільми про лікарів вплинули на вибір медичної професії вплинув на вибір 38,9%. Серіали на 53,7%. Словосполучення «студент-медик» викликає гордість

за себе у 92,6%. 75,9% здобувачів мріяли, що вони потраплять у дружну групу студентів-медиків. 46,3% вважали, що здобувачі мають бути дуже розумними як в фільмах про лікарів. 14,8% асоціює слово «медицина» з купою грошей.

Висновки. Загальна картина, що виникла в результаті дослідження, вказує на обмежений вплив засобів масової інформації щодо вибору медичної професії серед опитаних. Зокрема, фільми та серіали про лікарів виявилися важливим чинником для майже половини респондентів. Сподівання, створені засобами масової інформації, не завжди відповідали реальності, що може вказувати на необхідність більш ретельного аналізу та інформаційної грамотності у виборі професійного шляху.

БЕЗПЕКА ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВЕБІКОРВІРУ У ПАЦІЄНТІВ З ХРОНІЧНОЮ ВІРУСНОЮ ІНФЕКЦІЄЮ ГЕПАТИТУ В ІЗ ВІРУСОЛОГІЧНОЮ СУПРЕСІЄЮ

Бондаренко Катерина Вадимівна,
студентка
Бодня Ігор Павлович,
к.мед.н., доцент кафедри інфекційних хвороб та фтизіатрії
Харківський національний медичний університет
м. Харків, Україна

Вступ./Introductions. Хронічна вірусна інфекція гепатиту В (cHBV) є глобальною проблемою охорони здоров'я, пов'язаною зі значними показниками захворюваності та смертності. За оцінками, у всьому світі понад 250 мільйонів людей живуть з cHBV, і приблизно 1 мільйон щорічно помирає від захворювання печінки, пов'язаного з cHBV. Імовірність розвитку коморбідного захворювання печінки з cHBV є високою, за оцінками, ризик гепатоцелюлярної карциноми (HCC) серед осіб з cHBV підвищується у 5-100 разів. Інфекція HBV діагностується шляхом виявлення ДНК HBV та HBsAg у плазмі або сироватці крові.

Сероклiренс поверхневого антигену гепатиту В (HBsAg), який розглядається як функціональне лікування, є метою противірусної терапії. HBV це ДНК-вірус, реплікація якого залежить від зворотної транскрипції прегеномної (pg)РНК до ДНК HBV; отже, нуклеозидні інгібітори зворотної транскриптази (NrtIs) є стандартом лікування cHBV. NrtI загалом безпечні, мають високий бар'єр резистентності та пригнічують ДНК HBV у більшості пацієнтів, але їхнє застосування рідко призводить до втрати вірусних антигенів, що вимагає довічного застосування. Потрібні нові методи лікування для забезпечення глибшого придушення реплікації HBV з метою досягнення тривалої вірусологічної відповіді без лікування.

Щоб задовольнити цю потребу, вебікорвір (VBR), досліджуваний інгібітор HBV, був розроблений для втручання в кілька етапів циклу реплікації

вірусу HBV, зниження ДНК HBV, pgRNA і транскрипційної активності ковалентно замкнутої кільцевої (ccc) ДНК.

Мета роботи./Aim. Дослідити безпеку та ефективність застосування вебікорвіру у пацієнтів з хронічною вірусною інфекцією гепатиту В із вірусологічною супресією.

Матеріали та методи. / Materials and methods. Ми використали дослідження інших авторів «Ман-Фун Юен, Кош Агарвал, Якоб П. Лалезарі». Відповідні пацієнти були у віці 18–70 років, мали cHBV, не мали цирозу печінки (F0–F2) і не мали в анамнезі печінкової декомпенсації та в іншому стані були хорошими. Пацієнти повинні отримувати лікування NrtI з ДНК HBV ≤нижньої межі кількісного визначення (LLOQ) COBAS TaqMan версії 2.0.

Вебікорвір 300 мг застосовували самостійно у вигляді трьох таблеток по 100 мг або відповідного PBO один раз на день після їжі приблизно в один і той же час щодня протягом 24 тижнів. Було забезпечено схвалення протоколу дослідження інституційною наглядовою радою/незалежним комітетом з етики, і пацієнти дали письмову інформовану згоду перед початком процедур дослідження. Генотипування HBV проводили за допомогою високочутливої ПЛР (ДНК) і зворотної транскрипції (ЗТ)-ПЛР (ДНК+pgRNA) для виявлення низькокопійних геномів HBV.

Резистентність контролювали шляхом секвенування популяції корового білка HBV та області pol/RT (межа виявлення мутантів ≥15%). Первинною кінцевою точкою була зміна середнього log 10 HBsAg або HBeAg у сироватці крові від вихідного рівня (1-й день) до 24-го тижня. Вторинними кінцевими точками були показники нормалізації АЛТ у пацієнтів з аномальним АЛТ (визначеним як класифікація СНІДу ≥1) на початковому рівні та оцінці безпеки через несприятливі явища (ПД) і лабораторні аномалії.

Для аналізу первинної кінцевої точки було проведено аналіз повторних вимірювань із використанням спостережених даних усіх запланованих візитів. У цьому аналізі порівнювали групи протягом тривалого часу, використовуючи лінійну модель зі змішаним ефектом повторного вимірювання, яке включало

фіксовані ефекти для лікування, відвідування, взаємодії лікування за відвідуванням і базового значення.

Результати та обговорення. / Results and discussion. Було обстежено 135 пацієнтів, 73 зараховано. Сучасна терапія NrtI для cHBV загалом є безпечною та добре переноситься. У 75–80% пацієнтів ДНК HBV можна придушити до <LLOQ за допомогою наявних аналізів після 48 тижнів лікування. Проте залишається низький рівень залишкової вірусемії, що майже повсюдно призводить до відновлення вірусу після припинення NrtI, що вимагає тривалої супресивної терапії NrtI. Досягнення тривалої вірусологічної відповіді без лікування, ймовірно, потребуватиме комбінованих схем із застосуванням кількох агентів із різними механізмами дії, що доповнюють один одного. Очікується, що глибоке зниження реплікації HBV буде ключовим компонентом успішної комбінованої терапії, яка може призвести до функціонального лікування. Приблизно одна третина пацієнтів із вірусологічною супресією, які отримували тривалу стандартну терапію NrtI, мала стійку вірусемію низького рівня за результатами аналізів високої чутливості.

Висновки. / Conclusions. У цьому 24-тижневому дослідженні VBR+NrtI продемонстрував сприятливий профіль безпеки та переносимості. Хоча суттєвих змін у рівнях вірусного антигену не було, посилення вірусної супресії було продемонстровано більшими змінами в ДНК та pgRNA при додаванні VBR порівняно з NrtI окремо.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Клінічні практичні рекомендації EASL 2017 щодо лікування інфекції, викликаної вірусом гепатиту B.J Гепатол. 2017 рік

2. Сето B.K L o YR Павлоцький Я.М Юен М.Ф Хронічна вірусна інфекція гепатиту B. Ланцет. 2018 рік

3. Різноманітні функції білка ядра/капсиду гепатиту B (HBc) у життєвому циклі вірусу: наслідки для розробки противірусних препаратів, націлених на HBc. Antivirus Res. 2018 рік;

КРОВОТЕЧІ НА ДОГОСПІТАЛЬНОМУ ЕТАПІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Варич Алла Михайлівна
асистент кафедри "Сестринська справа",
викладач, керівник СНПГ
Клименчук Юлія Вікторівна
Прохорчук Владислав
студенти 301 групи спеціальність: 223 “Медсестринство”
ОПП: “Екстрена медицина”, члени СНГ
Житомирський медичний інститут ЖОР

Вступ: Дана праця вивчає кровотечі на догоспітальному етапі в умовах війни.

Мета роботи: Дослідити статистику крововтрати на етапі транспортування до лікувального закладу.

Матеріали та методи: Кровотечі на догоспітальному етапі у військових умовах на догоспітальному етапі. Було використано емпіричні та теоретичні методи дослідження.

Результати та обговорення: Зробивши аналіз статистики крововтрати на етапі транспортування до лікувального закладу в умовах війни можна сказати: близько 40 % пацієнтів вмирає від травм та близько 90 % бойових втрат трапляються на місці пригоди чи на полі бою, тобто до того як потерпілий може бути доставлений до лікувального закладу. Основними причинами смерті є кровотеча (50%) та черепно-мозкова травма (36 %). Масивна кровотеча та незворотній шок є основними причинами смерті в перші хвилини та години після травми. Тяжкість стану зумовлена у 80% геморагічним шоком, у 18 % перитонітом, у 2 % травматичним шоком. Аналіз усіх смертей при бойових травмах під час військових дій показує, що до 25% були потенційно запобіжні. До 90% цих смертей пов'язані з крововтратою. Згідно з даними, 50% пацієнтів не отримують своєчасну медичну допомогу і помирають ще до госпіталізації, а 30 % гинуть у найближчі дві години після транспортування у відділення інтенсивної терапії.

Кровотеча (лат. haemorrhagia) — це витікання крові із кровоносних судин при порушенні їхньої цілісності. В залежності від того, яка судина пошкоджена, розрізняють кровотечі: капілярні, венозні, артеріальні. В залежності від того, куди виливається кров, їх поділяють на зовнішні і внутрішні. Зовнішня кровотеча виникає з отвору тіла або травматичної рани. Внутрішня кровотеча вимагає високого рівня клінічної підозри, проведення ретельного збору анамнезу та фізикальних, лабораторних досліджень, візуалізації та ретельного моніторингу життєво важливих показників. На догоспітальному етапі надання першої медичної допомоги при кровотечах полягає у проведенні тимчасової зупинки зовнішньої кровотечі одним із наступних методів:

- Накладання тиснучої пов'язки.
- Пальцеве притиснення артерії на протязі.
- Максимальне згинання кінцівки в суглобі.
- Зупинка кровотечі за допомогою джгута або турнікету.
- Тампонування рани. https://aemc.org.ua/info/article/266/

Орієнтовно обсяг крововтрати може бути визначений шляхом обчислення шокового індексу M. Allgower, C. Burri (відношення частоти пульсу до рівня систолічного артеріального тиску). Норма = 0,54 ± ± 0,021 ОД; Кожне наступне збільшення на 0,1 свідчить про втрату 200 мл крові, або 4 % ОЦК. При збільшенні цього показника до одиниці (Ps/AT – 100/100) об'єм крововтрати становить 20,0 % ОЦК, що дорівнює 1–1,2 л для дорослого. Якщо він зростає до 1,5 (Ps/AT – 120/80), то крововтрата становить 30,0–40,0 % ОЦК (1,5–2л). Якщо індекс зростає до 2 (Ps/AT – 120/60) об'єм крововтрати становить 50,0 %, що дорівнює близько 2,5 л. Індекс Allgower неінформативний у хворих із 55 гіпертензивним синдромом або в постраждалих із черепномозковою травмою і розвитком гіпотензії центрального генезу. До 15% об'ємної втрати крові класифікується як крововилив I класу; II класу – це втрата 15-30% загального об'єму крові; III класу - 30-40% загальної втрати крові; IV класу визначається як втрата більше ніж 40% загального об'єму крові [3].

Неконтрольована кровотеча є основною причиною смерті постаждалих на

догоспільному етапі, як у мирному житті, так і під час бойових дій. Згідно статистики, на етапі транспортування до медичного закладу близько 40 % пацієнітв вмирає від травм та близько 90 % бойових втрат трапляються на місці пригоди чи на полі бою, тобто до того як потерпілий може бути доставлений до лікувального закладу. Основними причинами смерті є кровотеча (50%) та черепно-мозкова травма (36 %). Масивна кровотеча та незворотній шок є основними причинами смерті в перші хвилини та години після травми. Постраждалі доставляються бригадою швидкої допомоги в стані середньої тяжкості чи у тяжкому стані. Тяжкість стану зумовлена у 80% геморагічним шоком, у 18 % перитонітом, у 2 % травматичним шоком. Навіть якщо потерпілий вижив під час транспортування до медичного закладу, кровотеча є провідною причиною пізньої смертності та ускладнень. Рання зупинка кровотечі є найважливішим методом збереження життя потерпілого [5].

У період війни в Афганістані від кровотечі та шоку у медичних підрозділах помирало до 46% поранених. Аналізуючи результати війни у В'єтнамі видно, що до 50% загиблих солдат армії США померли від вогнепальних поранень через гостру крововтрату. При цьому частота смертей протягом першої години з моменту отримання поранення або травми становила 30 %. Нажаль, навести точні статистичні дані поранень під час активних бойових дій в Україні, починаючи з 24 лютого 2022 року складно, тому до уваги взято дані за 2014-2015 роки, які дають досить таки повне уявлення про поранення: в 42,2 % осіб порання були множинними і поєднаними, що супроводжувались травматичним шоком і крововтратою. Бойові ушкодження складають: кінцівки — 62,5 %, голова — 31,9 %, поранення грудей — 11,7 % , живота — 7,3 %. Частіше всього до медичних центрів після мобільних шпиталей, потрапляє велика кількість поранених із травмами порожнистих органів, і мінімальна кількість із паренхімними. Пояснити це можна тим, що значне число поранень паренхімних органів сучасною зброєю супроводжується масивною смертельною крововтратою і браком обладнання для своєчасної діагностики в польових умовах Аналіз усіх смертей при бойових травмах під

час військових дій показує, що до 25% були потенційно запобіжні. До 90% цих смертей пов'язані з крововтратою. Згідно з даними, 50% пацієнтів не отримують своєчасну медичну допомогу і помирають ще до госпіталізації, а 30% гинуть у найближчі дві години після транспортування у відділення інтенсивної терапії. При наданні допомоги постраждалим із травматичними кровотечами час, що минув від моменту травми до проведення хірургічної зупинки кровотечі, має бути зведений до мінімуму, особливо у пацієнтів із клінікою геморагічного шоку. Доставка пацієнтів у лікувальний заклад у межах до 1 години вірогідно підвищує виживання навіть без інфузійної терапії в ході медичної евакуації [1; 2].

Висновок: Гостра крововтрата та незворотній шок є основними причинами смерті в період війни на догоспітальному етапі. Навіть якщо потерпілий вижив під час транспортування до медичного закладу, кровотеча є провідною причиною пізньої смертності та ускладнень. Рання зупинка кровотечі є найважливішим методом збереження життя потерпілого

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. “Військово-польова хірургія локальних війн і військових конфліктів; інструкції для лікарів"/ за ред.: Е.К. Гуманенко, І.М. Самохвалова. М.: ГЭОТАР-Медіа, 2011. – 672с.

2. “Екстрена та невідкладна допомога в Україні: організаційні, правові, клінічні аспекти" - матеріали ІІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, Полтава 24 лютого 2023.

3. “Кровотеча. Крововтрата. Екстрена медична допомога: навчальний посібник"/ за ред.: Ю. В. Шкатула, Г. Ф. Ткач та ін., Суми : Сумський державний університет, 2020. – 132 с.

4. “Особливості діагностики і хірургічної тактики при пошкодженнях внутрішніх органів та заочеревинних структур в умовах масивної крововтрати"/ за ред.: В. В. Бойко, П. М. Замятін, В. М. Лихман та ін., Харків 2017.

5. https://trauma.zaslavsky.com.ua/index.php/journal/article/view/514/546

ІНДИВІДУАЛЬНА АНАТОМІЧНА МІНЛИВІСТЬ ПЛОЩІ ТІМ'ЯНИХ КІСТОК СКЛЕПІННЯ ЧЕРЕПА ЛЮДИНИ ЗРІЛОГО ВІКУ

Войницька О. М.,
асистент
Вовк О. Ю.,
д.мед.н., проф., завідувач
Чеканова І. В.
PhD, старший викладач
Харківський національний медичний університет,
м. Харків, Україна

Вступ. В останні роки спостерігається збільшена увага морфологів до вивчення кісткових структур із використанням сучасних методів діагностики. Це дозволяє проводити краніометрію прижиттєво та істотно доповнює існуючі відомості щодо параметрів як черепа в цілому, так і окремих його структур. Тім’яна кістка безумовно є найцікавішою та важливою ділянкою черепа для нейрохірургії, адже через склепіння проводиться велика кількість оперативних втручань до внутрішніх структур черепа. Вивчення площі тім’яних кісток склепіння черепа з урахуванням статі та краніотипу дозволить нейрохірургам вдосконалювати існуючі та розробляти нові менш травматичні оперативні втручання в межах цієї ділянки голови.

Ціль роботи. Метою даного дослідження є встановлення індивідуальної анатомічної мінливості площі тім’яних кісток склепіння черепа людини зрілого віку.

Матеріали та методи. Дослідження було проведено на 130 препаратах черепів чоловіків та жінок зрілого віку, взятих з колекції кафедри анатомії людини Харківського національного медичного університету. Вимірювання параметрів 82 кісткових препаратів проводили за стандартною краніометричною методикою. Морфометричне дослідження 48 томограм було проведено за допомогою системи анатомічної візуалізації Anatomage table, зі встановленою програмою Launching Table 6.0 Application. Весь досліджуваний

матеріал було розподілено за крайніми типами черепа, що визначається відсотковим співвідношенням ширини черепа до його довжини. До групи брахікранів відносили при показниках вище 80,0 та вище, до мезокранів – від 79,9 до 75,0 та до доліхокранів при значеннях основного черепного індексу 74,9 та нижче. Статистичний аналіз отриманих цифрових даних проводили з використанням пакетів прикладних програм “SPSS 7.0” і додатка Excel з пакету MS Office XP.

Результати та обговорення. В ході дослідження встановлено діапазон мінливості площі тім’яних кісток, який значно впливає на асиметрію форми, положення та розмір з врахуванням лівої та правої половин черепа.

Згідно отриманих даних, загальна площа правої тім’яної кістки варіює у чоловіків від 8181,6 мм^2 до 13250,2 мм^2, у жінок – від 8059,6 мм^2 до 9727,6 мм^2. Враховуючи крайні форми будови голови, встановлені найбільші показники площі у брахікранів (круглоголових людей) від 8383,3 мм^2 до 13250,2 мм^2 у чоловіків та від 8131,8 мм^2 до 9727,6 мм^2 у жінок. У мезокранів (середньоголових людей) спостерігається зменшення площі правої кістки до 8462,5-9325,1 мм^2 у чоловіків та 8352,4-9148,2 мм^2 у жінок. У доліхокранів (довгоголових людей) величина знаходиться в межах 8181,6-9271,3 мм^2 у чоловіків та 8059,6-9096,6 мм^2 у жінок.

Подібне відмічається при аналізі площі лівої тім’яної кістки, а саме: для брахікранів характерна варіабельність від 8668,5 мм^2 до 12782,9 мм^2 у чоловіків та від 8199,6 мм^2 до 9586,1 мм^2 у жінок; для мезокранів – від 8428,2 мм^2 до 9295,6 мм^2 у чоловіків та від 8382,4 мм^2 до 9205,0 мм^2 у жінок; для доліхокранів характерний діапазон від 8128,5 мм^2 до 9168,4 мм^2 у чоловіків та від 8038,6 мм^2 до 9037,8 мм^2 у жінок. При цьому, практично спостерігається незначна асиметрія площі праворуч – збільшена, ліворуч – зменшена. Це пов’язано з різною конфігурацією кривизни тім’яних кісток, а також різницею їх довжини та ширини при брахі-, мезо- та доліхоцефалії.

Приведені значення, згідно з отриманими даними, середніх арифметичних площі тім'яної кістки змінюються в залежності від

індивідуальної форми будови мозкового черепа і обчислених черепних індексів.

Для брахікранів (круглоголових людей) зрілого віку характерні значення площі правої тім'яної кістки $\bar{x}$ = 10585,2 мм^2 та $\bar{x}$ = 10256,4 мм^2 зліва – у чоловіків; $\bar{x}$ = 9280,8 мм^2 справа та $\bar{x}$ = 9146,6 мм^2 зліва – у жінок (при значеннях σ = 26,5 та 24,8, значеннях $m_{\bar{x}}$=1,10 та 1,45 у чоловіків; σ = 18,2 та 14,8, $m_{\bar{x}}$ = 1,10 та 1,22 у жінок).

Це вказує на те, що у людей з брахіцефалічною будовою склепіння черепа є збільшення площі тім'яних кісток до максимальних значень середньої арифметичної при найбільшому коливанні сигмального відхилення.

Для мезокранів обох статей характерна тенденція зниження загальної площі тім'яних кісток як справа, так і зліва до $\bar{x}$ = 8854,6 мм^2 при σ = 19,8, $m_{\bar{x}}$=1,12 мм^2 (праворуч), $\bar{x}$ = 8712,6 мм^2 при σ = 15,7, $m_{\bar{x}}$= 1,18 (ліворуч), у чоловіків та, відповідно, до $\bar{x}$ = 8710,8 мм^2 при σ = 21,6, $m_{\bar{x}}$= 1,16 і до $\bar{x}$ = 8632,2 мм^2 при σ = 12,6, $m_{\bar{x}}$= 1,17 у жінок. Це пояснюється тим, що у людей з усередненою формою будови мозкового черепа площа тім'яних кісток поступово зменшується.

У доліхокранів (вузькоголових або довгоголових людей) відзначається зменшення площі даних кісток до $\bar{x}$ = 8413,7 мм^2 при σ = 16,5, $m_{\bar{x}}$= 1,16 на правій і $\bar{x}$ = 8218,2мм^2 при σ = 17,18, $m_{\bar{x}}$= 1,18 на лівій стороні у чоловіків та $\bar{x}$=8372,8 мм^2 при σ = 19,2, $m_{\bar{x}}$ = 1,50; $\bar{x}$ = 8267,3 мм^2 при σ = 17,8, $m_{\bar{x}}$ = 1,72 з обох сторін у жінок. Зниження значень середньоарифметичної при даній формі будови черепа і його склепіння знаходяться у зв’язку зі зменшенням випуклості тім’яних кісток та їх поперечних параметрів.

Висновки. Таким чином, було встановлено, що значення площі тім’яних кісток переважають чоловіків, ніж у жінок зрілого віку. Встановлено, що досліджуваний параметр обох статей людини зрілого віку має тенденцію до збільшення від брахікранів до доліхокранів, із середніми значеннями у мезокранів. Також визначена незначна асиметрія правої та лівої площі тім’яних кісток, а саме праворуч більше ніж ліворуч.

КЛІНІКО-ЕПІДЕМІОЛОГІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ БОТУЛІЗМУ, ЯК КЛАСИЧНОГО ХАРЧОВОГО ОТРУЄННЯ

Волянюк Катерина Петрівна,
Студентка 5 курсу
Рудан Іванна Василівна,
Асистент кафедри, доктор філософії (PhD)
Буковинський Державний Медичний Університет,
м. Чернівці, Україна

Анотація: В деяких джерелах ботулізм іноді вважають інфекційним захворюванням або харчовою токсикоінфекцією. Таке невірне розуміння діагнозу може призвести до неправомірного проведення лікувальних і профілактичних заходів. З цього приводу рекомендується використовувати офіційне визначення терміну "ботулізм" і підкреслити основні діагностичні відмінності між ботулізмом, інфекціями та харчовими токсикоінфекціями. За Міжнародною класифікацією хвороб 10-го перегляду, ботулізм визначається як класична харчова інтоксикація, спричинена токсинами Clostridium botulinum, тобто є харчовим отруєнням. Інфекції, навпаки, викликають високовірулентні штами патогенних мікроорганізмів, які розмножуються в організмі людини. Харчові отруєння мікробного та немікробного походження не вважаються інфекційними захворюваннями через відсутність контагійності. Підкреслені аргументи мають сприяти оптимізації лікувальних і профілактичних заходів щодо ботулізму.

Ключові слова: ботулізм, харчові отруєння, профілактика ботулізму.

Ботулізм не входить до числа поширених інфекційних захворювань, але його серйозний перебіг, складнощі діагностики на ранніх етапах та велика смертність роблять цю проблему значущою.

Випадки ботулізму щорічно фіксуються в Україні. Деякі регіони з вираженими ландшафтними особливостями, зокрема південно-східний та західний регіони, а також Черкаська область, є основними зонами ризику для

виникнення спалахів цього захворювання. В північних і південних частинах України випадки ботулізму реєструються рідше. Основні продукти, пов'язані із захворюванням на ботулізм, включають консервовані м'ясні та рибні вироби, консерви, пресерви, спеції, птичі продукти та вакумовану упаковку. За інформацією Держсанепідслужби, в Україні у 2015 році до 2 липня зафіксовано 32 випадки ботулізму, що призвело до постраждання 35 осіб. Із загальної кількості постраждалих четверо померли: двоє в Запорізькій області після вживання копченої та в'яленої риби і двоє в Житомирській області внаслідок споживання домашнього паштету [4].

Протягом 2014 року в Україні було зафіксовано 153 випадки ботулізму, які призвели до захворювання 178 осіб (з них 9 померли). У 2013 році було зареєстровано 141 випадок ботулізму, що призвів до захворювання 172 осіб, із загальною кількістю смертей 6 осіб.

В Міжнародній класифікації хвороб 10-го перегляду (МКХ-10: А05.1) ботулізм визначається як класичне харчове отруєння, викликане Clostridium botulinum. Це означення підкреслює, що, незважаючи на мікробне походження, ботулізм не входить ані до інфекційних хвороб, ані до категорії "токсикоз-інфекційних" захворювань чи бактеріальних харчових токсикоінфекцій. Проте в окремих медичних джерелах інколи використовується термін "інфекція", "харчова токсикоінфекція" або "токсикоз-інфекційне захворювання", щоб описати ботулізм, викликаний бактерією Clostridium botulinum [5].

Харчові отруєння є гострими неконтагіозними захворюваннями, що виникають внаслідок споживання їжі, в якій сталося інтенсивне розмноження ентеротоксигенних штамів потенційно патогенних мікроорганізмів або внаслідок вживання їхніх токсинів у кількості, що перевищує патогенну дозу. Загалом харчові отруєння поділяються на дві основні категорії: мікробного та немікробного походження. Харчові отруєння мікробного походження включають:

1) бактеріальні харчові інтоксикації, які спричинені токсинами, що

виділяються ентеротоксигенними штамами Staphylococcus і Clostridium botulinum;

2) бактеріальні харчові токсикоінфекції (ХТІ), які викликаються ентеротоксигенними штамами та токсинами потенційно патогенних бактерій, таких як Escherichia coli, Clostridium perfringens, Vibrio parahaemolyticus, Bacillus cereus і інші.

Отже, ботулізм — це класична харчова інтоксикація, адже саме ботулотоксини відіграють провідну роль у патогенезі і розвитку специфічних клінічних проявів ботулізму. Підтвердженням цього є ефективність цілеспрямованого лікування ботулізму типоспецифічними протиботулінічними сироватками, що нейтралізують ботулотоксини.

Типовим для потенційно патогенних бактерій є їхня низька вірулентність, що означає їхню неспроможність розмножуватися в організмі майже здорової людини. Основною умовою виникнення харчових отруєнь мікробної природи є накопичення конкретних збудників та/або токсичних продуктів їхньої діяльності безпосередньо в харчових продуктах, за межами організму людини. Це визначає специфіку клінічних проявів, методів лабораторної діагностики, лікування і профілактики харчових отруєнь. Патогенна доза збудників може сягати 106 та більше колонії утворюючих одиниць (КУО) на 1 г/см3 їжі. Харчові отруєння викликають сапрофітні форми потенційно патогенних мікроорганізмів, які, потрапивши в організм людини в непатогенній дозі, не викликають харчового отруєння. Відмінною рисою від інфекцій є те, що особа, яка постраждала від харчового отруєння, не є джерелом збудника захворювання. Таким чином, харчовий ботулізм не передається від людини до людини (не є контагіозним) і не може бути класифікований як інфекція.

Також ботулізм не можна вважати харчовою токсикоінфекцією, оскільки патогенез харчових токсикоінфекцій включає цілісні бактеріальні клітини та їхні метаболіти, що накопичуються у харчовому продукті до рівня патогенної дози. У відміну від цього, збудниками кишкових інфекцій є високовірулентні патогенні мікроорганізми (паразити), які еволюційно адаптовані до

розмноження в організмі людини, викликаючи інфекційний процес, що вимагає лікування антибіотиками.

У медичній практиці, при підозрі на харчове отруєння, часто встановлюють попередній діагноз "гастроентероколіт", що свідчить про одночасне ураження всього шлунково-кишкового тракту, від шлунка до товстої кишки. Недолік чіткості в діагностиці цього захворювання може призвести до застосування неадекватної терапії, такої як антибіотикотерапія, і надмірних профілактичних заходів, таких як ізоляція хворого. Використання антибіотиків для лікування харчових отруєнь мікробної природи є абсолютно неефективним і навіть небезпечним через велике виділення токсичних речовин при руйнуванні мікробних клітин збудників антибіотиками.

Отже, невизначеність у визначенні понять "харчове отруєння" та "інфекція" може призвести до неправильної оцінки та діагностики, що призводить до непідтриманих терапевтичних заходів для постраждалих.

Зазвичай, лікарі поліклінічних установ (дільничні, сімейні) та лікарі невідкладної та швидкої допомоги встановлюють перший попередній діагноз захворювання і несуть основну відповідальність за своєчасну діагностику та медичну допомогу хворим. Вони повинні мати глибоке розуміння клініки захворювання і здатні грамотно розробляти план лікування. Діагностика захворювання на ранніх стадіях є складною, оскільки вона пов'язана з обмеженою кількістю даних і різноманітністю первинних клінічних проявів ботулізму. Однак детальний аналіз анамнезу, повноцінний огляд пацієнта та уважне ставлення до його стану значно полегшують завдання діагностики захворювання.

Усіх хворих із підозрою на ботулізм слід обов'язково госпіталізувати для своєчасного проведення специфічної терапії та запобігання можливим важким ускладненням. Основними завданнями невідкладної допомоги є нейтралізація, зв'язування і виведення токсинів з організму, а також забезпечення функцій дихальної та серцево-судинної систем. Пізні терміни діагностики та госпіталізації хворих на ботулізм, особливо при тяжкому перебігу, можуть

обмежити ефективність надання їм допомоги. Діагностика ботулізму базується на наступних факторах:

1) епідеміологічний анамнез: споживання в'яленої, солоної риби, копченостей, продуктів домашньої консервації, наявність групових випадків захворювання і т. д.;

2) детальний аналіз клінічних симптомів захворювання: характерна локалізація, двобічносиметричне спадне ураження нервової системи, відсутність гарячково-інтоксикаційного, загальномозкового і менінгіального синдромів;

3) результати лабораторних досліджень.

Епідеміологічні дані грають ключову роль у діагностиці ботулізму. Якщо епідеміологічний фактор не вдасться визначити під час уважного анамнезу, можна припускати відсутність ботулізму в даному випадку. Зазвичай, характерні клінічні симптоми ботулізму та відповідні епідеміологічні дані дозволяють встановити попередній діагноз, але проведення лабораторної діагностики ботулізму є обов'язковим у будь-якому випадку. Абсолютне підтвердження діагнозу полягає в виявленні ботулотоксину в крові хворого [6, 7].

Початок форми

Існують три епідеміологічно незалежні форми ботулізму: "харчовий" (що становить не менше 99% всіх випадків), "рановий" і "інфант-ботулізм" у грудних дітей. Розвинена клінічна картина ботулізму не залежить від його епідеміологічних особливостей та антигенної структури токсинів типів A, B, C1, C2, D, E, F і G, які можуть бути нейтралізовані лише антитоксичними сироватками, специфічними для кожного типу.

Симптоми ботулізму залежать від дози токсину та швидкості введення антитоксичної сироватки. Латентний період отруєння ботулотоксинами варіює від 2-4 годин до 2-8 діб, зазвичай становлячи 12-24 години.

Характерний для ботулізму поступовий клінічний перебіг. Хоча період початкових симптомів має поліморфну природу, існують три найтиповіші

варіанти розвитку захворювання: з диспептичним синдромом, порушенням зору та іноді з порушенням дихання. Останній варіант, який може тривати від декількох годин до 1 доби, є найважчим для діагностики і вимагає негайної штучної вентиляції легень.

Якщо захворювання починається з диспептичного синдрому, хворі вже з перших годин можуть виявити симптоми гастроентериту, такі як сухість у роті, спрага, нудота, блювання (1–2 рази), ентеральний пронос (1–3 рази), короткочасна лихоманка та переймистий біль у надчеревній ділянці, які зникають через кілька годин. Далі розвивається типова для ботулізму симптоматика нейропаралітичного синдрому. Зазвичай цей варіант характеризується легким перебігом захворювання, що може бути пов'язане з частковим виведенням ботулотоксину з блювотними і каловими масами. Також не виключено, що поява невластивих симптомів гастроентериту може бути обумовлена наявністю в продукті, поряд з ботулотоксином, збудників харчових токсикоінфекцій і/або токсамінів, що інколи призводить до розглядання такої форми захворювання як мікст отруєння. Характерно, що ці прояви частіше відзначаються при отруєнні ботулотоксином типу В, особливо після вживання домашніх консервів м'яса.

Симптоми, пов'язані із розладом зору, є характерною ознакою одного з варіантів клінічного перебігу ботулізму. Коли захворювання розпочинається з порушення зорової функції, це може призвести до різноманітних проявів, таких як відчуття туману перед очима, двоїння в очах та інші симптоми, пов'язані із парезом м'язів ока та обличчя. Об'єктивні ознаки, такі як ністагм, мідріаз (розширення зіниць), анізокорія (нерівна величина зіниць), страбізм (відхилення вісі погляду одного з очей), птоз (опущення верхнього віку), зниження фотореакції (реакція на світло), офтальмоплегія (параліч м'язів очей), можуть бути ознаками порушення нервово-м'язового передачі, які є характерними для ботулізму. До інших симптомів, які можуть виникнути при такому варіанті захворювання, входять обмеження рухливості та набряк м'якого піднебіння, порушення глоткового рефлексу, парез і параліч м'язів глотки,

язика і гортані, що може призвести до ускладнень у ковтанні та мові. Низка інших симптомів, таких як загальна м'язова слабкість, тахікардія, розлади дихання, також можуть виникнути на пізніших етапах хвороби.

Початок захворювання з розладу дихання може вказувати на тяжкий перебіг ботулізму. Хворі в цьому випадку відзначають нестачу повітря, задишку, порушення ритму дихання та інші ознаки, які можуть свідчити про серйозний параліч дихальної мускулатури. Симптоми включають збільшену частоту дихальних рухів (40–60 за хвилину), поверхневе та аритмічне дихання, які свідчать про недостатність дихання. Параліч міжреброві м’язів, діафрагми і черевного преса робить вдих та видих ускладненими, що може викликати ядус. Також можуть виникнути ціаноз (посиніння шкіри та слизових оболонок внаслідок нестачі кисню), тахікардія (прискорене серцебиття) та інші ознаки критичного стану.

Ботулотоксин, залежно від типу (А, В, Е), має різний час циркуляції в крові та місце фіксації. Токсин типу А швидко виводиться з крові та фіксується в нервовій тканині, тоді як типи В і Е можуть циркулювати у вільному стані тривалий час. Це може впливати на тривалість і тяжкість симптомів.

Патогенез ботулізму базується на ураженні ботулінічним токсином холінергічних структур рухових нейронів довгастого і спинного мозку. Це призводить до блокування передачі нервових імпульсів у нервово-м'язових синапсах і викликає розвиток зворотних парезів і паралічів, які можуть виявлятися в різних м'язових групах. Особливості ураження м'язів залежать від їх функціональної активності, і спочатку найбільше постраждають м'язи з високою активністю, такі як окорухові, мовно-глотково-гортанні м'язи. Це клінічно проявляється порушеннями зору, ковтання, фонації та мовлення. Класичний симптоматичний комплекс "4Д" включає диплопію (подвійний зір), дисфагію (утруднене ковтання), дисфонію (зміни в голосі) і дизартрію (порушення мовлення). У поєднанні з цими симптомами виникає сильна загальна м'язова слабкість і сухість у роті.

Вчасна діагностика ботулізму у початковий період захворювання

надзвичайно важлива для надання адекватного лікування та вчасної медичної допомоги постраждалим, а також для ефективної організації профілактичних заходів. Збір епідеміологічного анамнезу є ключовим у виявленні можливих джерел зараження і розпізнаванні епідемічних випадків.

На жаль, статистика показує, що частота діагностичних помилок на етапі догоспітального обстеження може перевищувати 50% для деяких форм захворювань [10]. Тому важливо враховувати синдромальний підхід при диференційній діагностиці, де спеціаліст виокремлює чітко окреслені ознаки, такі як лихоманка, діарея, неврологічні або офтальмологічні симптоми. Цей підхід дозволяє визначити головні характеристики захворювання та послідовно виключати інші інфекційні та неінфекційні захворювання, які можуть мати схожий клінічний прояв.

Правильне визначення діагнозу ботулізму може бути ускладненим через те, що багато симптомів захворювання є загальними для різних неінфекційних захворювань. Це може призвести до того, що пацієнти звертаються до лікарів різних спеціальностей, і правильний первинний діагноз може бути встановлений неоднозначно.

В діагностиці ботулізму особливу увагу приділяють офтальмоплегічній та бульварній симптоматиці, а також розвитку гострої дихальної недостатності. Наявність діареї та диплопії може також вказувати на ботулізм. У деяких випадках для встановлення діагнозу може бути необхідна екстрена консультація лікаря-інфекціоніста та невролога.

Важливо враховувати симетричність та двобічність неврологічних симптомів, а також звертати увагу на наявність епідеміологічного фактора. Це допомагає вчасно розпізнати захворювання та вживати необхідні заходи для лікування та профілактики.

Характерні ознаки ботулізму включають симетричне ураження рухових ядер черепно-мозкових нервів, ослаблення загального м'язового тонусу та сухожильних рефлексів. Розлади зору при ботулізмі не включають в себе зміни на очному дні та ураження очного нерва. Порушення ковтання також не

призводять до розвитку ангіни.

Ботулізм не супроводжується скандованою мовою, тремором голови і верхніх кінцівок, підвищенням сухожильних рефлексів. Крім того, характерні ознаки відсутні: менінгіальні симптоми, патологічні зміни у цереброспінальній рідині, центральні (спастичні) паралічі, судоми, порушення чутливості, свідомості, психічні розлади та синдром загальної інфекційної інтоксикації. Правильне визначення цих характеристик може допомогти у диференційній діагностиці та своєчасному встановленні діагнозу ботулізму.

Діагностика ботулізму вимагає диференційної діагностики з іншими захворюваннями, такими як харчові токсикоінфекції (ХТІ), харчові отруєння рослинного і тваринного походження, гострі кишкові інфекції, поліомієліт, дифтерія, неврологічні та судинні розлади (енцефаліт, інсульт), отруєння метиловим спиртом, фосфорорганічними сполуками, препаратами, що містять атропін, та наркотичні речовини.

Диференційна діагностика ґрунтується на особливостях симптоматики. Диспептичний синдром, характерний для ботулізму, виражений менше, ніж при ХТІ. ХТІ часто супроводжується гастроентеритом і включає озноб, головний біль, різкий біль у животі, метеоризм, нудоту, блювання, діарею. У випадку ботулізму характерніші симптоми закріпу та короткочасного послаблення випорожнень на початкових етапах захворювання.

Початок форми

Діагностика ботулізму в ранній стадії може бути складною і вимагає диференційної діагностики з іншими інфекційними хворобами, такими як дифтерія, вірусний енцефаліт, поліомієліт (бульбарна форма), бактеріальна ангіна, фарингіт.

У диференційній діагностиці важливо враховувати особливості симптомів та характер хвороб. Наприклад, початок деяких інфекційних захворювань може супроводжуватися вираженим гастроінтестинальним синдромом, стійким підвищенням температури, появою патологічних рефлексів, асиметричними паралітичними ураженнями, сплутаністю свідомості,

болем в горлі, гнійними пробками та іншими ознаками.

Щодо отруєння блекотою, важливо враховувати швидкий розвиток симптомів, який відбувається від 1 до 5 годин після вживання рослини. Також відмінною рисою є відсутність паралічів рухових м'язів ока, що відрізняє отруєння блекотою від ботулізму.

Отруєння блідою поганкою, зазвичай, характеризується гострим гастроентеритом, втратою води і солей, блюванням, пролитою кров'ю слизу, жовтяницею, судомами, що робить його відмітною від ботулізму.

Отруєння мухоморами (отруйними грибами) відрізняється від ботулізму певними характеристиками. При отруєнні мухоморами можуть спостерігатися такі симптоми:

Стійке розширення зіниць: як і в разі ботулізму, може відзначатися розширенням зіниць. Однак, цей симптом сам по собі є неспецифічним і може вказувати на різні типи отруєнь та отруєння.

Рясна слинотеча: отруєння мухоморами часто викликає рясну слинотечу, що може бути супроводжено нудотою та блюванням.

Нервово-психічні розлади: отруєння мухоморами може викликати різноманітні нервово-психічні розлади, такі як галюцинації, марення та інші психотичні симптоми.

Водянистий пронос: у разі отруєння грибами може виникати водянистий пронос, що є відмінним від типових симптомів ботулізму.

Свіжоприготовленні гриби: отруєння мухоморами зазвичай виникає після вживання свіжих грибів, тоді як ботулізм пов'язаний, переважно, з консервованими грибами.

Так, враховуючи загальні симптоми, такі як м'язова слабкість, нудота, блювання, розширення зіниць, порушення зору та інші, диференційна діагностика між ботулізмом і отруєнням метиловим спиртом є важливою для правильного лікування та уникнення ускладнень.

Отруєння метиловим спиртом може також супроводжуватися погіршенням зору, нудотою, блюванням та іншими симптомами, але існують

ключові різниці. Отруєння метиловим спиртом може призвести до серйозних уражень нирок та центральної нервової системи, включаючи неправильності в роботі серця та нейрологічні порушення.

Зв'язок із споживанням консервів домашнього виготовлення, в'яленої або солоної риби може бути класичним для ботулізму, особливо якщо спостерігається гострий початок, диспептичні розлади та порушення зору. Врахування епідеміологічної інформації із споживання певних продуктів може допомогти в уточненні діагнозу та розпізнаванні ботулізму. У разі підозри на отруєння важливо якнайшвидше звернутися до лікаря для проведення необхідних обстежень і надання лікування.

Так, наростання неврологічних розладів у ботулізмі може призводити до важких порушень мозкового кровообігу в ділянці стовбура мозку. У ботулізмі класичний симптомокомплекс "4Д" включає диплопію (подвійне бачення), дисфагію (утруднене ковтання), дисфонію (порушення голосу) і дизартрію (порушення мовлення). Однак у ботулізмі ці симптоми виникають в результаті паралізу м'язів, викликаного ботулінічним токсином. У стовбурі мозку різні стани, такі як ішемічний інсульт або ішемічна атака, можуть призводити до порушень кровопостачання, що викликає подібні симптоми. Однак діагноз ішемічного порушення мозкового кровообігу ґрунтується на різних ознаках і клінічних проявах, таких як односторонні парези та паралічі, порушення чутливості, патологічні пірамідні і мозочкові симптоми. У пацієнтів похилого віку з ішемічною патологією в анамнезі, диференційна діагностика важлива для правильного встановлення діагнозу та вибору відповідного лікування.

Так, терапія ботулізму має бути невідкладною, і важливо почати лікування якнайшвидше. Однією з ключових складових лікування є введення антитоксичної сироватки, яка містить антитіла проти ботулінічного токсину. Це допомагає блокувати дію токсину і зменшує важкість симптомів. Антитоксична сироватка найбільш ефективна, коли вона введена у ранній стадії захворювання, коли токсин ще не фіксується в нервовій тканині.

Промивання шлунка може бути проведено на догоспітальному етапі для

видалення токсину і залишків забрудненої їжі.

Лабораторні дослідження, зокрема бактеріологічні дослідження матеріалів від хворого, є важливим етапом для підтвердження діагнозу та визначення типу ботулінічного токсину. Це дозволяє встановити точний вид токсину, що викликав захворювання, і спрямовувати лікування.

Остаточний висновок про наявність "ботулізму" підтверджується на основі клінічних та епідеміологічних даних, а також результатів лабораторних і інструментальних досліджень.

Профілактика ботулізму базується на строгому дотриманні санітарних та технологічних норм при консервації харчових продуктів. Важливим чинником є ігнорування відповідних попереджень, що свідчить про необхідність покращення санітарно-просвітницької роботи серед населення. Регіони, де ботулізм є рідкісним явищем, характеризуються меншою обізнаністю населення і медичних працівників, що призводить до вищого рівня смертності через запізнілу діагностику та лікування. Контроль за наявністю лікувальних та діагностичних сироваток у лікувально-профілактичних закладах та проведення роз'яснювальної роботи серед населення для усвідомлення ризиків ботулізму виграють ключову роль в цій ситуації [2].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Максимчук М. М. Еколого-гігієнічні особливості ботулізму в різних країнах світу та в Україні / М. М. Максимчук // Гигиена населенных мест: Респ. межвед. сб К., 2003. — Вып. 42. — С. 469–490.

2. Максимчук М. М. Спалахова захворюваність на ботулізм в Україні, історія її дослідження, особливості на сучасному етапі / М. М. Максимчук // Проблеми харчування. — 2005. — № 3(8). — С. 51–56.

3. Папач В. Аналіз захворюваності на ботулізм та заходи профілактики / В.Папач // СЕС. Профілактична медицина. — 2005. — № 1. — С. 78–82.

4. Держсанепідслужба України повідомляє про небезпеку ботулізму. http://www.oblses-kiev.com. ua/clients/kievoblses.nsf/OpenDocument&.

5. Держсанепідслужба України повідомляє про небезпеку ботулізму, http://www.ses.gov.ua/articles/1/125/derzhsanep-dsluzhba-ukra-ni-pov-domlya-pro-nebezpeku-botulizmu/.

6. Никифоров В. В. Ботулизм: клинические особенности и современные подходы к терапии / В. В. Никифоров // Терапевтический архив. — 2001. № 11. — С. 97–100.

7. ЛядоваТ. И. Клинико-эпидемиологическая характеристика ботулизма в Харьковском регионе / Т. И. Лядова, О. В. Волобуева, В. П. Малый, М. А. Тимкович // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. — 2009. — № 18. — С. 25–31.

8. Слободкін В. І. Ботулізм / Гігієна харчування з основами нутриціології: У 2 кн. — Кн. 2 / В. І. Слободкін, В. І. Ципріян, І. Т. Матасар [За ред. проф. В. І. Ципріяна]. — К.: Медицина, 2007. — С. 429–439.

9. Ефимова Э. В. К вопросу диагностики и дифференциальной диагностики ботулизма / Э. В. Ефимова, Т. А. Анисимова, Т. Я. Федотова // Здравоохранение Чувашии: ежеквартальный научно-практический журнал. 2010. — № 2. — С. 58–61.

10. Казанцев А. П. Дифференциальная диагностика инфекционных болезней / А. П. Казанцев, Т. М. Зубик, К. С. Иванов, В. А. Казанцев / Москва: ООО «Медицинское информационное агентство». — 1999. — 482 с.

11. К вопросу о диагностике ботулизма / А.В. Бондарев, А.В. Лобанов, В.И. Кузнецов [и др.] // Современные наукоемкие технологии, 2009. — № 9. С. 81–82.

12. Ботулизм: трудности диагностики / И. Г. Ретинская, Л. Ф. Касаткина, Д. В. Сиднев [и др.] // Неврологический журнал. — 2006. — Т. 11. — С. 22–24.

КОРОСТА У ВОЄННИЙ ЧАС: ЕПІДЕМІОЛОГІЯ, ЛІКУВАННЯ ТА ПРОФІЛАКТИКА

Грищенко Владислав Вячеславович,
студент
Кайсина Софія Михайлівна,
студент
Біловол Алла Миколаївна
Доктор медичних наук, професор, зав. кафедри дерматології, венерології та медичної косметології
Пустова Наталія Олександрівна
Кандидат медичних наук, доцент кафедри дерматології, венерології та медичної косметології
Харківський національний медичний університет
м. Харків, Україна

Вступ. Короста - поширене заразне захворювання шкіри, яке спричиняє коростяний кліщ (Sarcoptes scabiei hominis). Данна хвороба реєструється у будь-які часи, а особливих спалахів набуває у часи війн, соціально-економічних катастроф, міграції та скупчення населення.

Мета роботи. Порівняти поширеність захворювання з початком повномасштабного вторгнення та підвищити обізнаність населення про шляхи передачі, лікування та профілактики Корости.

Матеріали та методи: Теоретичні – огляд та аналіз статистичних даних про реєстрацію нових випадків Корости, використовуючи публічні джерела інформації.

Результати та їх обговорення: За статистичними даними, у Харківській області захворюваність на коросту реєструється щорічно: у 2021 році – 155 випадків, у 2022 – 81 випадок. За перші 4 місяці 2023 року в Україні захворюваність на коросту зросла в порівнянні з минулим роком на 44,01%, у Харківській області – на 16,2% (зареєстровано 43 випадки проти 37 минулорічно).

Епідеміологія корости, як і інших захворювань, може суттєво змінюватися

під час війни або конфлікту. Воєнний конфлікт може призводити до різких змін у виживанні та гігієнічних умовах, що в свою чергу може збільшувати ризик зараження та поширення інфекційних захворювань, включаючи коросту.

Ось деякі фактори, які можуть впливати на епідеміологію скабієсу під час війни:

Непридатні умови проживання. Воєнний конфлікт може призводити до евакуації людей, що змушує їх перебувати в непридатних умовах проживання, таких як табори для переселенців чи укриття для біженців. Надмірна густота населення та відсутність належних гігієнічних умов можуть сприяти поширенню корости.

Відсутність медичної допомоги: Воєнний конфлікт може руйнувати інфраструктуру, включаючи медичні установи, та зменшувати доступ до медичної допомоги. Це може призвести до того, що люди не можуть отримати належне лікування та контроль за захворюванням.

Відсутність особистої гігієни: Непостійний доступ до води та відсутність засобів особистої гігієни можуть призводити до погіршення гігієнічних умов, що сприяє поширенню векторів інфекції.

Пересування населення: Військові дії можуть призводити до масового пересування населення, в тому числі через кордони. Це може розповсюджувати захворювання на нові території та змінювати епідемічний ландшафт.

Стрес і слабкість імунної системи: Стрес, який виникає під час війни, може призводити до погіршення фізичного та психічного здоров'я, що робить людей більш вразливими до інфекцій.

Медичні та гуманітарні організації зазвичай реагують на подібні ситуації, намагаючись забезпечити належні гігієнічні умови, лікування та профілактику захворювань серед населення, що постраждало від війни.

Профілактика корости в умовах війни включає в себе ряд заходів, спрямованих на зниження ризику зараження та поширення захворювання. Основні напрямки профілактики включають:

Гігієнічні заходи:

Забезпечення доступу до чистої води для особистої гігієни.

Регулярне миття рук з використанням милових засобів.

Забезпечення належних умов санітарії в тимчасових обстановках, таких як табори для переселенців чи біженців.

Медична допомога та лікування:

Забезпечення доступу до медичної допомоги та лікування для тих, хто вже заражений на коросту.

Організація системи ранньої діагностики та вчасного лікування.

Профілактика передачі:

Ізоляція та лікування осіб із скабієсом для запобігання передачі іншим.

Забезпечення належних умов проживання для уникнення масової передачі хвороби.

Навчання населення методам запобігання та виявлення скабієсу.

Масові обстеження та вакцинація:

Організація масових обстежень для виявлення хворих та їх лікування.

У випадках, коли існують відповідні вакцини, розгляд можливості масової вакцинації для запобігання захворювання.

Міжнародна гуманітарна допомога:

Залучення міжнародних гуманітарних організацій та надання необхідної допомоги для забезпечення чистої води, медичних ресурсів і гігієнічних матеріалів.

Економічна та соціальна підтримка:

Надання соціальної та економічної підтримки для покращення умов життя та зниження ризиків захворювання.

Важливо враховувати конкретні умови війни та потреби населення в розробці та впровадженні програм профілактики. Співпраця з місцевими та міжнародними гуманітарними організаціями грає ключову роль у забезпеченні успішної боротьби з епідемією корости в умовах війни.

ЛІКУВАННЯ КОРОСТИ

5% крем з перметрином (Elimite) є першим засобом лікування

корости.Лікарі повинні навчати своїх пацієнтів правильному застосуванню крему з перметрином, нагадуючи їм, що його слід наносити на всі ділянки тіла від шиї вниз, залишатися на на шкіру протягом восьми-14 годин або на ніч, змивають і повторно наносять через тиждень. Пацієнтам слід повідомити, що вони можуть продовжувати свербіти протягом двох тижнів, навіть після відповідного та ефективного лікування. Стійкі симптоми після лікування повинні спонукати до розгляду помилкового діагнозу, неефективності лікування або пов’язаного з лікуванням подразнення шкіри.

Лікування пероральним івермектином (200 мкг на кг, дві дози з інтервалом 14 днів) є варіантом лікування корости згідно з Центрами з контролю та профілактики захворювань, хоча вартість і доступність часто обмежують його терапією другої лінії, якщо лікування місцевим перметрином неефективне.

Заходи боротьби з коростою навколишнього середовища включають прання таких речей, як простирадла та одяг, при температурі щонайменше 122°F (50°C) і сушіння в гарячій сушарці. Для речей, які не можна прати в пральній машині, достатньо ізоляції в герметичному поліетиленовому пакеті принаймні на один тиждень.

Висновки. Короста -поширенне захворювання у теперешній час, яке потребує особливої уваги від лікарів усіх спеціальностей, аби попереджати поширення та розповсюдження хвороби.

ПОРІВНЯЛЬНЕ УЛЬТРАСТРУКТУРНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ТКАНИНИ МІОКАРДА ЩУРІВ ПІСЛЯ ВВЕДЕННЯ РІЗНИХ ДОЗ ДОКСОРУБІЦИНУ

Денисова Майя Володимирівна,
аспірант
Розова Катерина Всеволодівна,
Д.б.н., проф.
Сагач Вадим Федорович,
Д.м.н., проф., зав. відділом
Інститут фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України,
м. Київ, Україна

Вступ. Доксорубіцин – потужний цитотоксичний антибіотик, що найбільш широко призначається у світі і є ефективним щодо широкої групи ракових захворювань. Водночас кардіотоксична дія цього препарату часто потребує припинення лікування ще до досягнення ефекту. Відомо, що введення доксорубіцину викликає численні гострі кардіотоксичні ефекти, включаючи транзиторні аритмії, електрокардіографічні порушення, транзиторне пригнічення функції лівого шлуночка з наступним розвитком кардіоміопатії.

Кардіоміопатія визначається як збільшення об’єму шлуночків серця та зниження їхньої систолічної функції за умов відсутності значного ураження коронарних артерій. У сучасній ад’ювантній терапії раку доксорубіцин використовується у середніх дозах 240 – 360 мг/м^2, збільшуючись до максимально рекомендованої (550 мг/м^2) в окремих випадках. Частота розвитку кардіоміопатії при застосуванні доксорубіцину залежить від кумулятивної дози, збільшуючись до 36%, коли перевищує 600 мг/м^2, до 26% – у дозі 550 мг/м^2 і більше, до 5,1% – при 400 мг/м^2 та до 2% у пацієнтів, що отримували 240 мг/м^2 препарату. Відомо, що антрациклініндукована кардіотоксичність призводить до шлуночкової дисфункції у 37,5% пацієнтів. Антрацикліни широко застосовуються в лікуванні як дорослих пацієнтів, так і дітей. Але не менш клінічно важливим є те, що антрациклінова кардіотоксичність може

проявлятися через тривалий проміжок часу після закінчення лікування у вигляді пізньої серцевої недостатності. Це спостерігається у 65% пацієнтів дитячого віку та у 12% дорослих пацієнтів. Нині пізня та хронічна кардіотоксичність вважаються незворотними процесами. Тому надзвичайно важливим є виявлення та вивчення саме ранніх ознак доксокардіотоксичності для попередження розвитку незворотної кардіоміопатії.

Для виявлення ранніх ознак доксорубіциніндукованої кардіотоксичності було запропоновано кілька її моделей на тваринах (мишах, щурах, кроликах), які використовуються для виявлення діагностичних маркерів. Моделі можна класифікувати, залежно від протоколів введення, на коротко- (до 2 тиж) та довгострокові (2 – 12 тиж) при введенні препарату внутрішньовенно або внутрішньоочеревинно. Ці моделі відтворюють патологічний процес, однак дози та інтервали між введеннями тваринних протоколів різноманітні і не збігаються з клінічним режимом пацієнтів.

Мета. Вивчення впливу на ультраструктуру тканини міокарду різних доз доксорубіцину у режимі короткострокового введення.

Матеріали та методи. Для відтворення й оцінки гострої кардіотоксичності у щурів, яка є основним ускладненням у пацієнтів, що приймають доксорубіцин, використовували короткострокову модель кардіоміопатії. Проводили порівняльне ультраструктурне дослідження тканин міокарда на загальних кумулятивних дозах доксорубіцину 8, 13 та 15 мг/кг, введених внутрішньоочеревинно протягом 2 днів.

У тварин відбирали шматочки тканини з верхівки серця. Матеріал фіксували згідно із загальноприйнятою методикою і негайно вносили зразки тканин у забуферений 2,5%-й розчин глютарового альдегіду (0,1 М фосфатний буфер, pH 7,4). Дофіксацію матеріалу здійснювали за допомогою реактиву Колфілда на основі 2%-го розчину чотириокису осмію, pH 7,4 («Sigma», США). Згодом зневоднювали матеріал у спиртах зростаючої концентрації, абсолютних спиртах і ацетоні з наступною заливкою в епон-аралдит («Fluka», Швейцарія). Ультратонкі зрізи товщиною 40 – 60 нм для перегляду в електронному

мікроскопі контрастували 1%-м розчином уранілацетату і 0,4%-м розчином цитрату свинцю («Sigma», США) за методикою Рейнольдса. Перегляд препаратів здійснювали за допомогою електронного мікроскопа ПЕМ - 125К (Україна). Морфометричні дослідження проводили, базуючись на підходах Вейбеля з використанням комп'ютерної програми для морфометричних підрахунків Image Tool Version 3 (США) у 130 – 150 полях для кожного досліджуваного впливу. При цьому визначали загальну кількість мітохондрій, кількість структурно пошкоджених мітохондрій, їх діаметр.

Результати та обговорення. Препарат у малих дозах (8 мг/кг) не спричиняв істотних ультраструктурних змін міокарда (Рис. 1 а, б). Найбільш значні порушення спостерігалися лише з боку сарколеми. Зміни мали мозаїчний характер: спостерігався значний набряк з просочуванням у підсарколемальний простір плазми крові. Подекуди спостерігалися ділянки деструкції сарколеми. Особливо важливим, на наш погляд, було утворення крайових випинань сарколеми, у які переміщувалися субсарколемальні мітохондрії. Ці зміни зазвичай відбуваються у тканинах при розвитку вторинної тканинної гіпоксії. Така перебудова сприяє зменшенню шляху дифузії кисню з крові капілярів до мітохондрій. Отже, можна припустити розвиток під дією доксорубіцину гіпоксії міокарда. Крім цього, в мітохондріальному апараті активувалися процеси поділу-злиття (англ. fission-fusion) мітохондрій, що також є пристосувальним механізмом до несприятливих факторів у сенсі обміну інформацією між органелами. Дещо збільшувалася кількість структурно змінених субсарколемальних мітохондрій, а також їхній діаметр (ця субпопуляція порівняно із інтраміофібрилярними мітохондріями є більш чутливою до різноманітних впливів). Ендотеліальна вистилка капілярів здебільшого не мала суттєвих змін, як і міофібрилярний апарат міокарда.

Збільшення концентрації доксорубіцину (13 мг/кг) призводило, по-перше, до активації описаних процесів, по-друге, додавалися нові зміни ультраструктури міокарда (Рис. 1 в). З боку мітохондрій, разом з набуханням, вакуолізацією, дискомплексацією крист, активувалась аутофагія, що можна

розглядати як позитивний факт утилізації структурно пошкоджених органел і перешкоджання надмірної активізації мітохондріями апоптозу. Спостерігався набряк та розволокнення міофібрил, окремі ділянки їх надскорочення. З боку ендотелію спостерігали ділянки активації піноцитозу або тотального набряку цитоплазматичних вуалей ендотеліальних клітин, часто з розходженням їх країв і утворенням щілин (зменшення шляху дифузії кисню), що також вказує на наявність вторинної тканинної гіпоксії.

При збільшенні дози доксорубіцину до 15 мг/кг явно проявлявся його дозозалежний ефект (Рис. 1 г). До описаних змін додавалися суттєві пошкодження ультраструктури тканини міокарда.

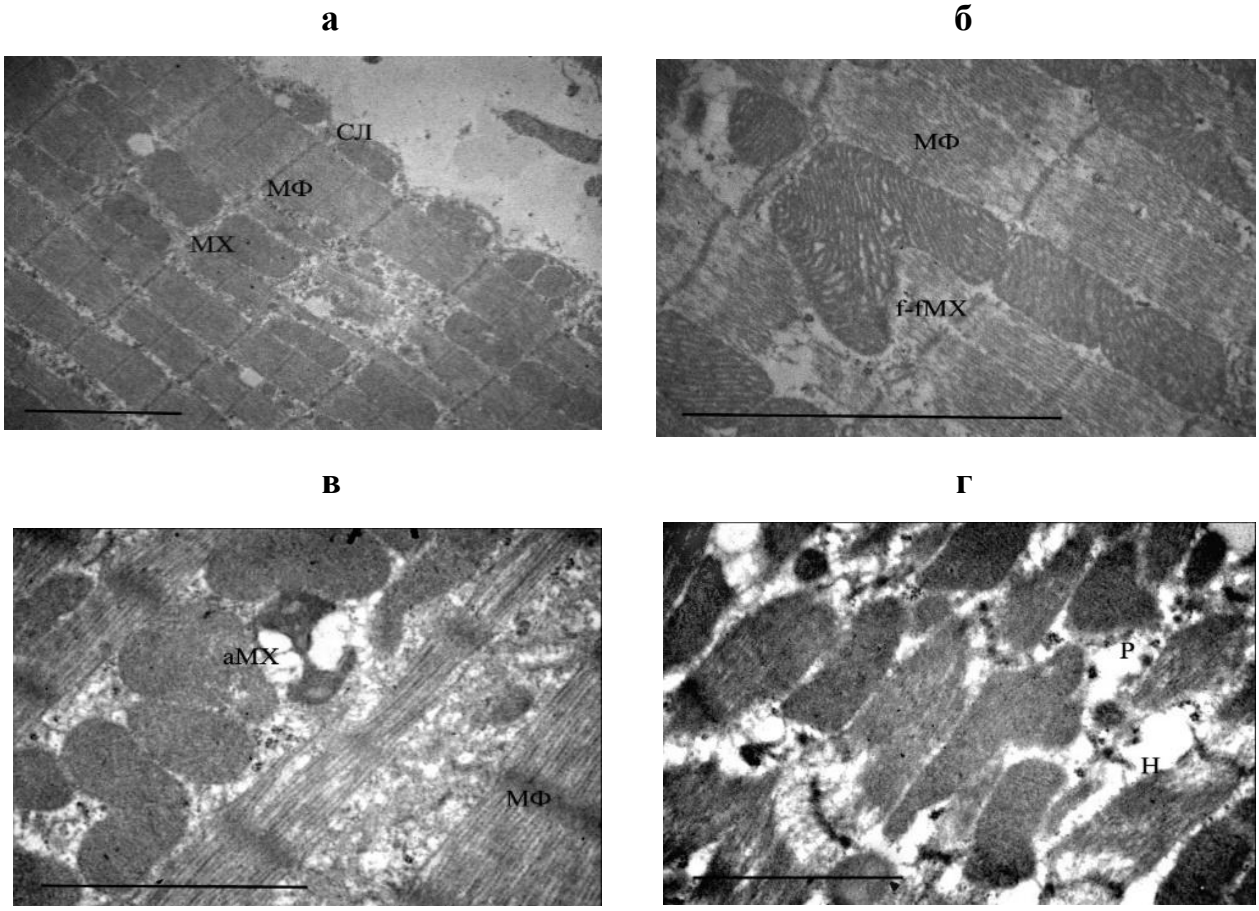

Рис. 1. Ультраструктурні зміни в кардіоміоцитах дорослих щурів при дії доксорубіцину: а, б – у дозі 8 мг/кг; в – у дозі 13 мг/кг; г – у дозі 15 мг/кг через 5 днів від початку введення препарату. СЛ-сарколема, МХ-мітохондрії, f-fMX- fission-fusion мітохондрії, МФ-міофібрилярний апарат, аМХ- аутофагії мітохондрій (аМХ), Н-набрякові вогнища, Р- вільні рибосоми

Спостерігалися значні ділянки деструкції сарколеми, ендотелію капілярів, міофібрил. На місці міофібрил утворювалися набрякові вогнища. Значно збільшувалася кількість структурно пошкоджених мітохондрій, часто повністю вакуолізованих, інколи у вигляді апоптотичних тілець. Слід відмітити появу вільних рибосом, місцями зібраних у розетки (полісоми), що вказує на їх активність.

Суттєві зміни (пошкодження) ультраструктури тканини міокарда спостерігали через 10 діб після початку введення доксорубіцину у дозі 15 мг/кг (Рис. 2). Розвивалася виражена мітохондріальна дисфункція. Значна кількість мітохондрій знаходилася на початкових етапах апоптозу (мітоптозу) з огрубінням міжкристних проміжків та мембран. Частина мітохондрій набувала мієліноподібного вигляду, що вважають ознакою саме мітохондріальної дисфункції. Значна кількість субсарколемальних та інтраміофібрилярних мітохондрій збільшувалася в діаметрі, утворюючи мегамітохондрії. При цьому органели змінювалися незворотно. Деструктивні процеси поширювалися на всі компоненти міокарда.

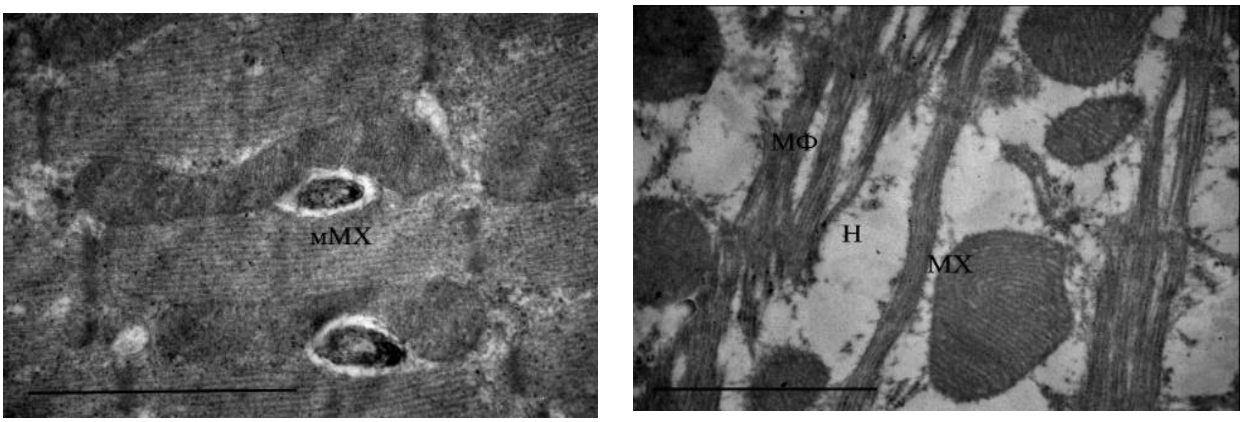

Рис. 2. Ультраструктурні зміни в кардіоміоцитах дорослих щурів при дії доксорубіцину у дозі 15 мг/кг через 10 днів від початку введення препарату. МХ-мітохондрії, МФ-міофібрилярний апарат, Н-набрякові вогнища, мМХ-мієліноподібні мітохондрії

Деструкції також піддавалися як ендотелій капілярів, характеризуючи формування ендотеліальної дисфункції, так і сарколема, що є свідченням порушення міжклітинного обміну інформації. Проте найсильніше вона

проявлялася у міофібрилах, значна частина яких не тільки втрачала структуру, а й утворювалися великі ділянки, котрі перетворювалися на набрякові, без жодних елементів структури.

Висновок. Результати ультраструктурного морфологічного дослідження свідчать про те, що доксорубіциніндукована кардіотоксичність підтверджується ураженням тканини серця щурів і має явний дозозалежний ефект.

ОСОБЛИВОСТІ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ: СИСТЕМАТИЧНІ (НАУКОВІ) ТА ТРИВІАЛЬНІ (УМОВНІ) НАЗВИ ЛІКАРСЬКИХ РЕЧОВИН (ЗАСОБІВ)

Дильдіна Анна Андріївна
Студентка І курсу
Волинського національного університету
імені Лесі Українки
Шегедин Наталія Миколаївна
Викладач Волинського національного університету
імені Лесі Українки

Актуальність. Для правильного застосування фармацевтичного препарату, необхідно розуміти значення його назви. Один препарат у різних країнах може мати відмінні найменування, або ж назви двох речовин, що мають абсолютно різні ефекти, можуть відрізнятися лише одним складом слова.

Мета. Вивчення способів утворення назв лікарських препаратів, а також дослідження видів цих назв.

Вступ. Фармацевтичні найменування мають на меті ідентифікувати певний препарат з поміж інших. Створення таких назв, зазвичай, використовуються словотворчі елементи, що мають грецьке походження. Кожен з цих словотворчих елементів має певне значення, яке повідомляє нам про терапевтичну дію, хімічний склад, основний компонент, тощо. Академік Л. Пиріг зазначає, що «… фахова термінологія повинна бути уніфікована і доведена до користувача у формі, яка б вимагала якнайменше зусиль у користуванні і тлумаченні» [2, 67].

Результати та обговорення. Фармацевтичні терміни здебільшого утворюють шляхом складання кількох компонентів-коренів за допомогою сполучногоголосного -о-. Chin-o-cīdum - хіноцид (вказує на джерело походження: хіноциддобувають із кори хінного дерева). Частини складних термінів, що мпють фіксовані і сталі значення, називають терміноелементами.

Підсумовуючи, хімічні речовини, які використовуються як лікарські

засоби, відомі під двома назвами:

1. Систематичною або науковою хімічною, в якій склад компонентів і їх розташуванняточно відповідають складу та структурі молекули хімічної сполуки;

2. Умовною або тривіальною, яка не відтворює яких-небудь систематичних принципів наукової класифікації, але зручна для застосування в практичній діяльності завдяки своїй компактності та легкості фонетико-граматичного розпізнавання.

Лікарська речовина, або субстанція, може мати лише одну наукову назву, яка формується у відповідності до правил Міжнародної номенклатури органічної хімії, розробленої Міжнародним союзом з чистої та прикладної хімії (IUPAC).

Систематична назва відображає хімічну структуру лікарськоїречовини, проте її застосування є доволі не зручним, оскільки такі назви є громіздкими. Саме тому таким речовинам присвоюють умовну(тривіальну назву). Наприклад: 1-феніл-2,3-диметил-4- метиламінопіразолон-5N-метансульфонат натрію всім відомий анальгін.

До тривіальних відносяться міжнародні непатентовані назви лікарських речовин або фармацевтичних субстанцій (МНН) International Nonproprietarynamesforpharmaceuticalsubstances (INN). Створені з метоюідентифікації певної активної субстанції, МНН розробляються й затверджуються Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ) й реєструються практично всіма державами світу як спільні назви в національних фармакопеях, формулярах та у складі лікарських препаратів (при їх маркуванні). Крім того існуютьпатентовані назви лікарських препаратів, які з інтелектуальною власністю фірми-виробника і реєструються як її торгові марки, проте це призводить до ускладненої синонімії. Наприклад: Teturam інакше називається Antabus, Abstinyl, Alcophobin, Antaethan, Antaethyl, Anticol, Aversan, Contrapot, Crotenal,Disetil, Disulfiramum, Espenal, Exhorran, Hoca, Noxal, Refusal, Stopethyl, Tetradinetc.

Умовну (тривіальну) назву утворюють поєднанням кількох словотворчих елементів. Латинізовані назви мають закінчення -um. Найпоширенішими суфіксами для утворення слів є: -an-, -in-, -ol-, -id-.

В Державній Фармакопеї України, перше видання якої вийшло з друку у 2001 р., наведені українські, латинські та міжнародні англійські назви препаратів.

Тривіальні назви несуть різну інформацію: який хімічний склад даного препарату, його терапевтичні ефекти, до якої з фармакологічних груп він належить, на який анатомічного орган він впливає, джерело одержання або утворення (таб. 1). Наприклад:

Phenaminum (phen -наявність фенільної групи; amin- наявністьаміногрупи).

Streptocidum (strept - стрептококи, cid вбивати) Haemodesum (haem- має відношення докрові, очищає кров).

Ophthalimidum (ophth око, застосовується для лікування захворювань очей).

Anorex (orexis- апетит, анорексигенний препарат, знижує апетит).

Morphinum (на ім’я давньогрецького бога сну Морфея; препарат має снодійний ефект).

Papaverinum (алкалоїд з рослини Papaver, eris - мак).

Латинізовані тривіальні назви відносяться до іменників IIвідміни середнього роду із закінченням -um. Вони записуються з великої літери. В українські мовізакінчення -um не зберігається. Наприклад: Cyanocobalaminum -ціанокобаламін.

Назви імпортних препаратівздебільшого не мають закінчення -um або мають закінчення –е.Винятки становлять рідкі назви препаратів на -а. Вони розглядаються як іменники Івідміни та мають у родовому відмінку закінчення -ае. Назви комбінованих лікарських препаратів, які є додатком до назвформ ліків, беруться в лапки і не відмінюються.

Найчастішим способом словотворення, що вживається в

назвахпрепаратів, є комбінація відрізків, вільно виділених ізслів й словосполучень, що входять до систематичної наукової назви лікарськогозасобу. Також використовуються також буквені або буквено-числові абревіації. Наприклад:

Суфіксальний спосіб використовується для назв ліків, виділених із рослинної сировини або біологічних речовин. Наприклад:

Atropinum (від Atropa- родова назва рослини беладона, красавка) .

Equisetinum(від Equisetum - хвощ).

Streptomycinum (вinStreptomyces - родова назва грибка).

Спосібскладання основ також використовується досить широко. Наприклад: lodognostum (iod йод + o + gnost - діагностичний, рентгеноконтрастний препарат).

Cholenzymum (chole- жовч + enzym - ензим, фермент).

Flogicort (flog протизапальний +i+ cort- кортикостероїд).

На практиці зазвичай застосовують кілька способів, а не один, тобто формують поєднані способи: абревіаційно- суфіксального, суфіксально-префіксального, суфіксального і складання основ.Наприклад:

Antipyrinum (anti- проти + pyr - жар + in + um).

Apressinum (a заперечення + press - тиск, гіпотензивний засіб + in+um).

Myelobromolum (myel - спинний мозок, антибластомний препарат o+brom+ol + um).

Valocardinum (val (від Valeriana валеріана) + 0 + card - серце, серцевий препарат + in+um).

Eunoctin (eu - хороший + noct (від nox, noctisf- ніч) + in).

Таб. 1.

«Спільні основи», рекомендовані ВООЗ

для МНН окремих груп препаратів

«Спільна основа»	Значення	Приклад
-acum	Протизапальні агенти групи ібуфенаку	Diclofenacum
-adolum -adol-	Анальгетики	Tramadolum
-astum	Протиастматичні, антиалергічні речовини,	Butapropolastum

	що не діють головним чином як Антигістамінні	
-astinum	Антигістаміни	Clemastinum
-azepamum	Похідні діазепаму	Clonazepamum
-cain- -cainum	Речовини із місцевоанестезуючею дією	Bupivacainum
cef-	Антибіотики, похідні цефалоспоринової кислоти	Cefaclorum
-cillinum	Антибіотики, похідні 6-амінопеніцилінової кислоти	Ampicillinum
-conazolum	Системні протигрибкові препарати, похідні міконазолу	Fluconazolum
-cort-	Кортикостероїди, похідні преднізолону	Fludrocortisonum
-dipinum	Блокатори кальцієвих каналів, похідні ніфедипіну	Amlodipinum
-fibratum	Похідні клофібрату	Fenofibratum
-gest-	Стероїди, прогестагени	Medroxyprogesteronum
-gli-	Сульфонамідигіпоглікеміки	Repaglinidum
-io-	Контрастні йодовмісні речовини	Lodamidum
-metacinum	Протизапальні речовини, похідні індометацину	Indometacinum
-mycinum	Антибіотики, вироблені штамами Streptomyces	Erythromycinum
-nidazolum	Антипротозойні речовини, похідні метронідазолу	Metronidazolum
-ololum	Антагоністи В-адренорецепторів	Bisoprololum
-oxacinum	Антибактеріальні засоби, похідні налідиксової кислоти	Rosoxacinum

Висновки: Володіння знаннями про формування назв лікарських препаратів чи хімічних речовий дозволяє орієнтуватися в тому, яким чином вона діє, до якої групи речовин відноситься, або ж визначити джерело її отримання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Оленич Р. М.. Латинська мова: підручник. Львів: Світ, 2001. – 350 с.
2. Пиріг Л. А. Медицина і українське суспільство. Збірка медико-публіцистичних праць. –К.,1998. –472 с.
3. Смольська Л. Ю., П. А. Содомора П. А. і ін. Латинська мова та основи медичної термінології: підручник. К: Медицина, 2019. – 472 с.
4. Світлична Є. І., Толок І. О.. Латинська мова: підручник. К: Центр учбової літератури, 2011. – 440 с.

ОСОБЛИВОСТІ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ У РОЗСЛІДУВАННІ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Ергард Наталія Миколаївна
кандидат медичний наук, доцент
Національний медичний університет імені О. О. Богомольця
Білявська Валерія Євгенівна
Студентка
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна

Вступ. У сучасному суспільстві України спостерігаються прогресуючі прояви домашнього насильства, яке стає дедалі більш виразним явищем протиправної активності. Ця негативна тенденція збільшується із неблагополучними факторами у суспільстві. Розслідування кримінальних правопорушень потребує удосконалення методики, зокрема щодо визначення мотиву вбивства у зв'язку з домашнім насильством. Такий підхід сприятиме правильній кваліфікації дій та відповідному розслідуванню кримінальних правопорушень. Одним із способів використання спеціальних знань у ході кримінального судочинства є проведення судових експертиз (судово-медичних та судово-психіатричних).

Ціль роботи полягає у всебічному проведенні аналізу методів та важливості судово-медичних та судово-психіатричних експертиз при розслідуванні домашнього насильства, включаючи вивчення психологічних та психіатричних аспектів для покращення забезпечення безпеки людей, які потерпають від домашнього насильства.

Матеріали та методи. Під час проведення дослідження було використано різноманітні наукові методи, включаючи загальні та спеціалізовані підходи. Зокрема, методи опису та спостереження, а також метод аналізу.

Результати та обговорення. Законодавче визначення поняття судової експертизи закріплено у ст. 1 Закону України «Про судову експертизу», відповідно до якого це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки,

техніки, мистецтва, ремесла, об’єктів, явищ і процесів із метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду [1].

Спеціальні знання, які використовують у судово-медичній експертизі при проведенні огляду потерпілої особи внаслідок домашнього насильства включають: фіксацію зовнішніх та внутрішніх ушкоджень, встановлення характеру та механізму їх заподіяння, визначення давності утворення ушкодження та їх наслідки для здоров’я потерпілої особи.

Варто сказати, що внаслідок домашнього насильства потерпіла особа зазнає значної психічної травми, ступінь прояву та тяжкість процесу, якої визначають за допомогою проведення судово-психіатричної експертизи.

Відповідно до п. 10 Порядку проведення судово-психіатричної експертизи, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров’я України від 8 травня 2018 року № 865, психічний стан особи в певний, юридично значущий час є об’єктом судово-психіатричної експертизи [2]. Ця експертиза проводиться спеціалізованими судово-психіатричними установами, які належать Міністерству охорони здоров’я України.

Важливо, що відповідальність за забезпечення проведення психіатричної експертизи для оцінки психічного стану досліджуваного у випадку, якщо підстави для сумніву в його психічному здоров’ї та здатності розуміти його дії, покладена на слідчого або прокурора згідно з п. 3 ч. 2 ст. 242 КПКУ [3].

Домашнє насильство проблема, яка не обмежується особою, парою або сім’єю. Його коріння лежить в економічному контексті, соціальних нормах і ставленні до насильства.

За статистикою в Україні кожен рік фіксується понад 100 тисяч випадків домашнього насильства, з яких 90% стосуються жінок. Жінки набагато частіше за чоловіків стають жертвами фізичного, психологічного, економічного й особливо сексуального насильства [4].

Водночас, фактори, що є проявами насильства в сім’ї, є складні життєві обставини: безробіття, вживання психоактивних речовин, ВІЛ-інфекція та інші соціально небезпечні захворювання.

У випадках підозри на домашнє насильство необхідне негайне реагування правоохоронних органів, соціальних служб та медичних установ для здійснення неупередженого розслідування та надання допомоги жінкам, які постраждали від домашнього насильства.

Відповідно до ст. 509 КПК України психіатрична експертиза призначається, якщо під час кримінального провадження будуть встановлені обставини, які дають підстави вважати що особа під час вчинення суспільно небезпечного діяння була в неосудному або обмежено осудному стані або вчинила кримінальне правопорушення в осудному стані, але після його вчинення захворіла на психічну хворобу, яка позбавляє її можливості усвідомлювати свої дії або керувати ними [3].

Варто взяти до уваги запропоновані дослідниками О. П. Олійник та О. В. Радзивіловою джерела інформації про психічний стан цієї категорії осіб, а саме: медична документація, матеріали кримінального провадження, показання свідків, результати психіатричного, психологічного, сомато-неврологічного огляду особи [5, с. 3].

Цей перелік не є вичерпним, а тому можуть мати місце й інші джерела, які свідчать про наявність в особи певних психічних розладів.

Одним із важливих напрямів у вивченні проблеми домашнього насильства є дослідження індивідуально-психологічних та типологічних особливостей проявів до особистої залежності людини, яка постраждала, та людини, що спричинила насильство.

Зважаючи на те, що більшість кримінальних правопорушень, передбачених у ст. 126-1 КК України, вчиняються особами у стані алкогольного сп’яніння, а також те, що деякі особи перебувають на обліку в лікарів наркологів і психіатрів у зв’язку з розладами психіки та поведінки внаслідок вживання психоактивних речовин, виникає необхідність у з’ясуванні зазначених питань шляхом призначення та проведення відповідних судових експертиз [6].

Водночас, розлади є предметом дослідження тільки судово-психіатричної

експертизи. Психічний стан особи на юридично значущий період може досліджуватись у рамках однорідної судово-психіатричної або комплексної судової психолого-психіатричної експертизи. Інших видів судових експертиз, предметом яких є психічний стан особи, законодавством України не передбачено [7, с. 22-23].

Утім, варто зауважити, що у КПК України встановлено підстави для обов'язкового призначення експертизи для визначення психічного стану лише підозрюваного, а от щодо потерпілого – такого обов'язку немає [3].

Строк проведення амбулаторної СПЕ становить до 30 робочих днів з дати отримання всіх необхідних матеріалів. Однак важливо показати, що якість цих матеріалів має велике значення, оскільки вона впливає на точність та об'єктивність експертного дослідження [9].

Також важливо, щоб питання для експертизи були чіткими та правильно сформульованими, щоб уникнути непорозуміння та двозначного їх тлумачення.

Підставами для призначення судово-психіатричних експертиз підозрюваним у вчиненні домашнього насильства насамперед було те, що особа зазначеної категорії перебувала на диспансерних обліках лікарів-психіатрів, наркологів або ж проходила лікування в закладах із надання психіатричної допомоги у зв'язку із психічними розладами.

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про психіатричну допомогу» кожна особа вважається такою, яка не має психічного розладу, доки наявність такого розладу не буде встановлено на підставах та в порядку, передбачених цим Законом та іншими законами України [10].

Так, особа, яка страждає на психічний розлад, може бути госпіталізована до закладу з надання психіатричної допомоги без її усвідомленої письмової згоди або без письмової згоди її законного представника, якщо її обстеження або лікування можливі лише в стаціонарних умовах, та при встановленні в особи тяжкого психічного розладу, внаслідок чого вона: вчиняє чи виявляє реальні наміри вчинити дії, що являють собою безпосередню небезпеку для неї чи оточуючих, або неспроможна самостійно задовольняти свої основні життєві

потреби на рівні, який забезпечує її життєдіяльність [11].

Тому вважаємо, що для встановлення наслідків психологічного насильства, якими не завжди є психічні розлади, та за відсутності фактичних підстав для призначення психіатричних експертиз доцільно призначати судово-психологічну, або ж комплексну психолого-психіатричну експертизу.

Психіатрична допомога надається на основі принципів законності, гуманності, додержання прав людини і громадянина, добровільності, доступності та відповідно до сучасного рівня наукових знань, необхідності й достатності заходів лікування, медичної, психологічної та соціальної реабілітації, надання освітніх, соціальних послуг (ст. 4 Закону України «Про психіатричну допомогу») [10].

Висновки. В сучасних умовах проблема домашнього насильства в Україні та світі є актуальною та надзвичайно важливою, а саме для розробки шляхів її подолання. Проаналізувавши вище надану інформацію щодо судово психіатричних експертиз при розслідуванні домашнього насильства зазначимо, що її широко застосовують для оцінки психічного стану потерпілих у справах домашнього насильства, проте важливо уникати необґрунтованого призначення таких експертиз.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про судову експертизу» від 25 лютого 1994 р. № 4038-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text (дата звернення: 28.10.2023р).

2. Порядок проведення судово-психіатричної експертизи: наказ Міністерства охорони здоров’я України від 8 травня 2018 р. № 865. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0719-18 (дата звернення: 28.10.2023)..

3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. №4651–VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/4651-17 (дата звернення: 28.10.2023 р).

4. Юлія Соколовська. Кожна 5 жінка в Україні стикається з тією чи іншою

формою насильства. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/kozhna-5-zhinka-v-ukrayini-stikayetsya-z-tiyeyu-chi-inshoyu-formoyu-nasilstva-yuliya-sokolovska (дата звернення: 28.10.2023 р).

5. Олійник О. П., Радзевілова О. В. Комплексна судова психолого психіатрична оцінка станів залежності від алкоголю в цивільному та кримінальному процесі. Український медичний часопис. 2018. № 1 (2) (123).

6. Кримінальний Кодекс України від 05.04.2001, № 25-26. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (дата звернення: 28.10.2023 р).

7. Аналіз практики проведення судово-наркологічної експертизи у кримінальному провадженні / О.А. Ревенок та ін. International Academy Journal Web of Scholar. 2018. № 11 (29). С. 22–27.

8. Мотлях О. І., Іщенко Т. В. Специфіка призначення судово психіатричних експертиз у розслідуванні домашнього насильства. Порівняльно аналітичне право. 2020 № 2. С. 212-215.

9. Наказ МОЗ України «Про затвердження Порядку проведення судово психіатричної експертизи» від 08 травня 2018 р. № 865. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0719-18#Text (дата звернення: 28.10.2023 р).

10. Закон України «Про психіатричну допомогу» від 22 лютого 2000 р. №1489–III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14 (дата звернення: 28.10.2023 р).

11. Судова справа Кагарлицького районного суду Київської області 17.12.2019 р. URL: https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/86480089 (дата звернення: 28.10.2023 р).

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МОДЕЛЕЙ ЦУКРОВОГО ДІАБЕТУ

Іващук Дмитро Олегович,
студент
Вінницький національний медичний університет
імені М. І. Пирогова
м. Вінниця, Україна

Вступ. Сьогодні цукровий діабет є глобальною проблемою людства. Кількість хворих у світі невпинно зростає і відповідно до прогнозів експертів Всесвітньої Діабетичної Федерації сягне 592 мільйонів у 2035 році, тобто збільшиться у порівнянні з сьогоденням на 42%. Тенденцію до зростання мають також розвиток гіперглікемічних ускладнень та виникнення ризику серцево судинних захворювань, які є причинами втрати працездатності, інвалідизації, смерті. Причому генетичну схильність до цукрового діабету мають лише 7% хворих. Тому в медичних дослідженнях актуальним є питання моделювання цієї хвороби.

Мета. З’ясувати особливості, переваги та недоліки різних підходів до моделювання цукрового діабету.

Матеріали та методи. Теоретичний аналіз, систематизація та узагальнення сучасних наукових досліджень представлених на ресурсах Medscape, PubMed, Cochrane Library, Google Scholar.

Результати та обговорення. Серед сучасних моделей ЦД можна виділити дві основні групи: інвазивні та неінвазивні. В інвазивних моделях здійснюється вплив на острівки Лангерганса, шляхом повного або часткового видалення підшлункової залози. Їх перевагами є одержання ефекту в перші години після хірургічного втручання. До недоліків можна віднести наявність необхідних навичок у дослідника та відповідного обладнання, значну травматичність для тварин. Неінвазивні моделі поділяються на генетичні, хімічні та фізіологічні. При генетичному моделюванні виводяться тварини з генетичними дефектами в інсулінопродукуючих клітинах. Недоліком цієї

моделі є значні матеріальні та часові витрати. У хімічних моделях ЦД 1 типу спричинюється введенням тваринам: гормонів аденогіпофізу, гормону росту, АКТГ, глюкокортикоїдів (ендокринна модель); антитіл проти інсуліну (імунна модель); алоксану, стрептозоцину, дитизону, ципрогептадину, хлорозотоцину, які вибірково впливають на β-клітини острівців Лангергарса (токсична модель). Їх перевагою є можливість моделювання стадій ЦД, недоліком – спричинення патологічних ускладнень. У 70% хімічних моделей у якості дослідного препарата використовують стрептозоцин, у 29% – алоксан, у решті випадків інші речовини. Недоліком використання алоксану є його значна токсичність, стрептозоцину – високий ризик утворення пухлин печінки та нирок. Інсулінонезалежний тип ЦД моделюють за допомогою фізіологічних методів: легкозасвоювана висококалорійна дієта, обмеження фізичної активності, у якості питва вживається водний розчин фруктози. Це спричинює резистентність до інсуліну рецепторів і виникнення ЦД 2 типу. Недоліками цієї моделі є значні часові витрати, відсутність можливостей моделювання стадій ЦД, наявність у дослідних тварин супутніх захворювань (ожиріння, атеросклерозу судин тощо).

Висновки. Наявні моделі дозволяють дослідникам вивчати ЦД, що є аналогом 1 або 2 типів у людей. Найбільш популярними є хімічні моделі з використанням алоксану або стрептозоцину. Інші види моделей застосовуються рідше, що пояснюється складністю їх реалізації, високим ризиком виникнення патологічних ускладнень або необхідністю значних матеріальних витрат.

ВПЛИВ РЕЖИМУ ХАРЧУВАННЯ НА ІНДЕКС МАСИ ТІЛА СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Кіцула Любов Михайлівна
к. мед. н., доцент
Львівський національний медичний університет
імені Данила галицького
м. Львів, Україна

Вступ. Однією з найважливіших проблем сьогодення, яка формує добробут нації в цілому є здоров'я особливого контингенту населення студентської молоді. Значущі складові здорового способу життя – повноцінне харчування і високий рівень фізичної активності впливають на фізичний, моральний та духовний розвиток особистості і є передумовою якості життя молодого покоління у майбутньому та його довголіття [1, 2]. Усвідомлене щоденне уведення до раціону «здорових» продуктів харчування дає можливість студентській молоді зберегти здоров'я, високий рівень працездатності, зокрема розумової [3]. З огляду на те, що студентська молодь є майбутніми батьками, особливо важливо провадити принципи здорового способу життя, формувати у неї здорові харчові звички і правильну харчову поведінку. Передусім це стосується студентів медичних вищих навчальних закладів, оскільки майбутні лікарі не лише виховуватимуть своїх дітей, до їхньої повсякденної роботи належатиме виконання санітарно-просвітницької роботи з формування престижності здоров'я і запровадження засобів раціонального харчування та фізичної активності поміж населення [4].

Незважаючи на широку систему запроваджених в Україні заходів державного і регіональних рівнів, показники офіційної статистики і суб'єктивного самопочуття студентів характеризуються несприятливими тенденціями [5]. Науковими дослідженнями установлено, що значна частина майбутніх лікарів, які отримують вищу медичну освіту, не дотримуються принципів раціонального харчування, зокрема режиму харчування. Зокрема, проведений аналіз кратності харчування респондентів медичного факультету

НМУ імені О. О. Богомольця засвідчив, що поміж студентів двічі на день харчується 34,95 % респондентів, тричі – 47,57 %, 4 рази – 14,56 %, більше 4 разів – 2,92 %. Поміж респондентів студенток двічі на день харчуються 35,11 %, тричі – 47,2 %, 4 рази – 15,08 %, більше 4 разів – 2,61 %. У 43,7 % респондентів студентів та 45,8 % респондентів студенток спостерігається відсутність сніданку, 85,4 % студентів та 85,2 % студенток харчуються нерегулярно [6]. Дворазово харчуються близько 27,0 % студентів і студенток II курсу медичного факультету Буковинського державного медичного університету, що погіршує симптоматику розладів органів травлення [7]. Нерегулярне і розбалансоване харчування, з порушенням режиму і тривалості прийому їжі виявлено і у 60,8 % студентів і студенток I - VI курсів Івано-Франківського національного медичного університету [8].

Ціль роботи – дослідити вплив окремих елементів режиму харчування та здорового способу життя студентської молоді ЛНМУ імені Данила Галицького в розрізі ймовірного впливу на їхній індекс маси тіла.

Матеріали та методи. Методи – пошуковий (огляд наукових праць у періодичних наукових виданнях, збірниках, інтернет-ресурсах, соціально-гігієнічний (анкетування студентів 2 курсу медичного та фармацевтичного факультетів, 4 курсу медичного факультету із використанням анкети, запропонованої Л.Б. Єльцовою та співавт., 2017 [5]), антропометричний (вимірювання зросту та маси тіла), статистичний (математична обробка отриманих результатів).

Результати та обговорення. Проведений аналіз показників індексу маси тіла (ІМТ = Маса тіла (кг) / Зріст ($см^2$)) показав, що за його значенням 52,7 % усіх анкетованих респондентів мають адекватне харчування, з них – 46,8 % студенток (середнє значення – 20,70 ± 0,38 $кг/м^2$) та 58,5 % студентів (середнє значення – 23,44 ± 0,40 $кг/м^2$). Найбільший відсоток респондентів жіночої статі з адекватним харчуванням за ІМТ виявлено на 4 курсі – 55,6 %, респондентів чоловічої статі на II курсі – 66,6 %. Гіпотрофію різних ступенів виявлено лише поміж студенток – у 45,8 % анкетованих (28,4 % – гіпотрофія I ступеня, 15,6 %

гіпотрофія ІІ ступеня, 1,8 % - гіпотрофія ІІІ ступеня) при мінімальному значенні 15,00 кг/м^2, максимальному – 19,98 кг/м^2, натомість поміж студентів у 41,4 % виявлено ожиріння І-ІІ ступеня (34,1 % – І ступінь, 7,3 % – ІІ ступінь) при мінімальному значенні 24,60 кг/м^2, максимальному – 30,44 кг/м^2. З-поміж студенток ожиріння І ступеня виявлено у 7,3 % анкетованих з мінімальним показником 25,00 кг/м^2, максимальним – 28,70 кг/м^2 (Таблиця 1).

Таблиця 1

Розрахункові показники індексу маси тіла студенток і студентів ЛНМУ, 2023 р.

Студентки (n=109)		**Студенти (n=41)**	
Оцінка індексу маси тіла	Індекс маси тіла (кг/м^2) (Min – Max)	Оцінка індексу маси тіла	Індекс маси тіла (кг/м^2) (Min – Max)
Середнє значення ІМТ (кг/м^2)		Середнє значення ІМТ (кг/м^2)	
20,70 ± 0,38		23,44 ± 0,40	
Гіпотрофія І - ІІІ ст., при ІМТ< 16 – 20 кг/м^2	15,0 – 19,98	Гіпотрофія І - ІІІ ст., при ІМТ< 16 – 18,49 кг/м^2	-
Адекватне харчування при ІМТ 20,1–24,99 кг/м^2	20,06 – 24,20	Адекватне харчування при ІМТ 18,5–23,8 кг/м^2	19,53 – 23,80
Ожиріння І ст., при ІМТ 25–29,99 кг/м^2	25,00 – 28,70	Ожиріння І ст., при ІМТ 23,9–28,50 кг/м^2	24,60 – 25,90
Ожиріння ІІ ст., при ІМТ 30,0–39,99 кг/м^2	-	Ожиріння ІІ ст., при ІМТ 28,6–38,99 кг/м^2	28,70 – 30,44

Вивченням окремих елементів режиму харчування студенток та студентів, у яких виявлено відхилення ІМТ від фізіологічної норми, яка характеризує адекватне харчування (20,1–24,99 кг/м^2 та 18,5–23,8 кг/м^2 відповідно) установлено, що двічі на день харчується 4,6 % анкетованих респондентів чоловічої статі, тричі – 61,8 %, 4 рази – 33,7 %. Поміж респондентів жіночої статі двічі на день харчуються 30,0 % анкетованих, тричі – 51,1 %, 4 рази 11,2 %. В один і той же час доби їжу приймає лише 11,3 % студенток, студентів значно більше – 37,3 %. Рівномірно розподіляють об’єм спожитої їжі відповідно до кратності її прийому 8,4 % респондентів жіночої статі та 13,7 % чоловічої. Найбільший об’єм спожитої їжі у респонденток та респондентів припадає на

обід – 41,1 % та 71,3 % відповідно. За столом для обідів їжу приймають 68,8 % студенток та 76,4 % студентів, практично однакова кількість респондентів жіночої і чоловічої статі приймає їжу перед комп'ютером – 23,2 % та 23,5 % відповідно, 8,0 % студенток приймають їжу в ліжку, що вказує на відсутність у них здорових харчових звичок, які відповідно до рекомендацій щодо здорового харчування дорослих є запорукою оптимального засвоєння здорової їжі та значно зменшують ризик набору зайвої ваги та виникнення інших проблем, спричинених неоптимальним харчуванням [9].

З-поміж усіх анкетованих 36,6 % респондентів та 41,3 % респонденток та не снідають, а 46,3 % та 59,0 % відповідно віддають перевагу їжі в сухом'ятку, що зумовлює відхилення від фізіологічного харчового статусу.

У ході анкетування установлено, що більшість студентів та студенток мають низьку фізичну активність, зокрема додатковими спортивними заняттями займаються лише 43,1 % студенток та 29,3 % студентів, також виявлено, що 11,9 % респондентів жіночої статі та 39,0 % респондентів чоловічої статі палять (кількість випалених сигарок коливається від 1 до 20 на добу).

Висновки.

1. Адекватне харчування за ІМТ виявлено у 46,8 % та у 58,5 % студентів.

2. У 45,8 % студенток виявлено гіпотрофію різних ступенів, у 41,4 % респондентів чоловічої статі виявлено ожиріння I-II ступеня.

3. Встановлено, що режим харчування студенток та студентів 2-го та 4-го курсів медичного університету не відповідає принципам раціонального харчування.

4. Додатковими спортивними заняттями займаються лише 43,1 % студенток та 29,3 % студентів, тютюнопалінням зловживає 11,9 % респондентів жіночої статі та 39,0 % респондентів чоловічої статі.

5. Основними методами профілактики негативних зрушень у харчовому статусі сучасної студентської молоді, є дотримання принципів раціонального харчування, зокрема належного режиму харчування, передусім у

кратності та часовому регулюванні прийому їжі (частота та регулярність прийому їжі відповідно до рекомендацій щодо здорового харчування дорослих є важливим компонентом харчової поведінки та має досить виражений вплив на процеси травлення, обміну речовин, сигнальні зв'язки між центральною нервовою системою, органами травлення та ендокринною системою), здоровий спосіб життя з достатньою фізичною активністю та без шкідливих звичок [9].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Олійник Н. А. Вплив харчування на здоров'я студентської молоді / Н. А. Олійник, Ю. В. Віннік // Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки. 2018. Вип. 81(1). С. 194-197. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2018_81%281%29__40.

2. Чернявська Л. І., Криницька Л. І., Мялюк О. П. Стан здоров'я студентів, проблеми та шляхи їх вирішення. Медсестринство. 2017. № 1. С. 24-27. Режим доступу: https://ojs.tdmu.edu.ua/index.php/nursing/article/download/8480/7931

3. Єльцова Л. Б., Омельчук С. Т., Петросян А. А. Оцінка середньодобового споживання молочних та кисломолочних продуктів харчування у раціоні студентської молоді // Актуальні проблеми сучасної медицини: Вісник Української медичної стоматологічної академії. 2018. Т. 18, Випуск 4 (64). С. 13-19. DOI:10.31718/2077-1096.18.4.13

4. Авдієвська О.Г., Сотнікова-Мелешкіна Ж.В., Ісаєва Я.А. Вплив родини на формування харчового статусу студентської молоді, харчові звички майбутніх батьків. Здоров'я дитини. 2019. №14 (1). С. 88-94. DOI:10.22141/2224-0551.14.0.2019.165526

5. Єльцова Л. Б., Омельчук С.Т. Обгрунтування шляхів удосконалення анкетно-опитувального методу оцінки фактичного харч healthування населення. Медичні перспективи. 2017. Том 22. Випуск 3. С.104-112. DOI: http://doi.org/10.26641/2307-0404.217.3.111935

6. Єльцова Л. Б. Гігієнічна оцінка режиму харчування студентів-медиків та обгрунтування шляхів його корекції. Проблеми харчування. 2017. № 1.

С.17-21. DOI: http://doi.org/10.26641/2307-0404.217.3.111935

7. Аналіз харчових раціонів студентів-медиків на основі принципів раціонального харчування / І. Р. Тимофійчук, С. Б. Семененко, Т. П. Савчук, А. А. Піддубна [та ін.] // Єдине здоров’я та проблеми харчування України. 2019. № 1. С. 54-58. DOI: 10.33273/2663-9726-2019-50-1-54-58

8. Мізюк М.І. Деякі особливості соціально-побутових умов, харчування та стану здоров'я студентів медичного університету / М.І. Мізюк, З.Б. Суслик, В.І. Мельник, Л.С Гречух // Гігієна населених місць. 2022. № 72. С.162-168. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2015_4%283%29__20

9. Рекомендації щодо здорового харчування дорослих. Затверджено В.о Міністра У. Супрун “08” грудня 2017 р., 20 с.

ЗАСТОСУВАННЯ ВПРАВ ЛІКУВАЛЬНОЇ ФІЗКУЛЬТУРИ ПРИ ГІПЕРТОНІЧНІЙ ХВОРОБІ РІЗНИХ СТАДІЙ

Копил М. О.,
студент-магістр 2 курс навчально-науковий інститут
фізичної культури, спорту і здоров'я
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького
м. Черкаси, Україна

Вступ. / Introductions. Як відомо, лікувальна фізична культура при гіпертонічній хворобі входить в обов'язкову схему лікування. У пацієнтів з подібними порушеннями спостерігається хронічне підвищення артеріального тиску, що впливає на самопочуття, стан серцевого м'яза та інших органів.

Методи терапії відрізняються залежно від стадії гіпертонії, віку пацієнта та інших чинників. За серйозних порушень призначається медикаментозне лікування, яке обов'язково супроводжується загальними профілактичними заходами, гімнастикою та дихальними вправами. У комплексі ці заходи дають змогу зменшити тонус кровоносних судин, нормалізувати показники артеріального тиску та знизити ризик виникнення небезпечних ускладнень.

Мета роботи. / Aim. Лікувальні фізичні вправи при гіпертонії включають нескладні навантаження і призначаються індивідуально. Причиною хвороби є не органічні патології міокарда або судин, а різні порушення регуляції їхньої роботи. Ці проблеми призводять до постійного підвищення тонусу судинних стінок і збільшення опору кров'яного тиску. Серйозні заняття спортом для гіпертоніків протипоказані, оскільки посилюють клінічну картину і можуть ставати причиною гіпертонічного кризу. Однак лікувальна фізкультура входить у комплексну схему лікування. Її мета - стимулювати кровообіг, тренувати серцевий м'яз і нормалізувати тонус судин [1, с. 8].

Варто зазначити, що вправи призначаються індивідуально, з урахуванням віку пацієнта, його ваги та стадії захворювання. Якщо виконувати їх правильно, вони суттєво впливають на загальне самопочуття. Серцеві захворювання, в наш

час, досить розповсюджені. Вони спостерігаються і в молодого покоління, і більш старшого. Це пов'язано з тим, що люди стали менше рухатися, більше пересуватися на автомобілях. Гаджети замінили багатьом спорт, вони цілодобово можуть провести час за смартфоном, дивлячись телевізор і багато іншого. Отже, люди починають помічати за собою те, що в них безпричинно болить голова, болі в лопатках, болі в серці, оніміння та інші симптоми.

Малорухливість веде до більшого ризику захворювань серцево-судинної системи. Аритмія, тахікардія, гіпертензія або гіпотонія, різні патології серця і кровоносних судин. Хоч би як це здавалося дивним, але зараз до цього схильні люди з народження. Це може бути, як вроджене, так і набуте і вчасно не вжиті заходи можуть призвести до найбільш серйозних захворювань. [1, с. 10]

Матеріали та методи. / Materials and methods. У нашому випадку ми розглянемо патологію серця - гіпертонічну хворобу, яка є підвищеним кров'яним тиском, що спричиняє іноді нудоту, блювоту, запаморочення, задишку тощо. Людина червоніє, але іноді це протікає практично безсимптомно, проявляючись спалахами головного болю. Фізичні навантаження людині даються важко через задишку, часом плутається свідомість і з'являється біль у лівій частині грудей.

За визначенням ВООЗ, підвищенням тиску вважаються показники вище 140/90 мм рт. ст. Причинами, що призводять до розвитку артеріальної гіпертензії, є недостатня фізична активність, надлишкова маса тіла, зловживання солоною їжею, алкоголем, наявність стресів, паління і спадкова схильність. [2, с. 68]

Результати та обговорення. / Results and discussion. Численні дослідження підтверджують наявність тісного зв'язку між відсутністю фізичної активності та підвищенням ризику розвитку серцевих захворювань. Водночас слід брати до уваги, що інтенсивні тренування на тлі підвищеного артеріального тиску дуже небезпечні. Це може призвести до раптової смерті, зумовленої розривом аневризми судин головного мозку, вираженою гіпертрофією міокарда, яка, як правило, супроводжується вогнищами фіброзу

та некрозу [4, с. 110]

Лікування артеріальної гіпертонії також включає в себе корекцію способу життя, спрямованого на зниження споживання натрію на тлі підвищення рівня щоденної фізичної активності. Аеробні фізичні вправи є допоміжним нефармакологічним терапевтичним інструментом для лікування резистентної гіпертонії.

Як ішлося раніше, аеробні вправи слід виконувати щодня. Додатково можна виконувати вправи з обтяженням від двох до трьох разів на тиждень, з інтервалом у добу і більше. Під час аеробних вправ допускається середня інтенсивність (наприклад, швидка ходьба). Під час вправ на опір (підняття ваги) слід робити мінімум повторів. Акцент потрібно робити на аеробних вправах, таких, як ходьба, біг підтюпцем, їзда на велосипеді та плавання. [3, с. 342]

Вправи з еластичними стрічками також є дуже хорошим варіантом щоденної фізичної активності, Вправи на опір повинні включати в роботу основні групи м'язів (ноги, стегна, груди, спина, живіт, плечі та руки).

Тих, хто займається, слід інформувати, що у разі утрудненого дихання, запаморочення, дискомфорту в грудях або при дуже вираженому серцебитті (пульсація у скронях тощо) потрібно звертатися по медичну допомогу, описуючи свої симптоми.

Висновки. / Conclusions. Таким чином, варто зазначити, що регулярна фізична активність корисна як для профілактики, так і для немедикаментозної корекції гіпертонічної хвороби з метою зниження артеріального тиску, що, безумовно, поліпшує функціональний стан здоров'я.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Артеріальна гіпертензія у літніх осіб: особливості діагностики, диференційоване лікування / В. О. Бобров. О. Й. Жарінов, І. В. Давидов, Г. П. Вєрєжнікова, А. П. Степаненко, О. Б. Децик. Київ, 2019. - 27 с.

2. Клапчук В. В., Дзяк Г. В. Лікувальна фізкультура та спортивна медицина. К.: Здоров’я , 2015. - 322 с.

3. Козубенко Ю. Л. Особливості проведення занять з лікувальної фізичної культури при гіпертонічній хворобі [The pecularities of conducting health related physical culture sessions during hypertension]. Молодий вчений. 2016; 5: С. 340-344.

4. Яковенко Н. П. Фізіотерапія. К.: Медицина, 2017. - 256 с.

УДК 617.736-007.17-053-092.12

HTRA1 ТА ЙОГО ПОЛІМОРФІЗМИ ЯК ГЕНЕТИЧНІ ФАКТОРИ СПРИЙНЯЛИВОСТІ ДО ВІКОВОЇ МАКУЛЯРНОЇ ДЕГЕНЕРАЦІЇ

Людкевич Галина Петрівна
зав. лаб. ННКД ПЛР
Музичук Олексій Михайлович
Алісова Марія Сергіївна
Студенти
Вінницький національний
медичний університет
ім. М. І. Пирогова
м. Вінниця, Україна

Вступ: вікова макулярна дегенерація (ВМД, дегенерація жовтої плями) є важливою проблемою сучасної медицини у зв'язку з її широкою поширеністю в світі, особливо серед людей старше 45 років [1]. Ця нозологія супроводжується поступовою втратою центрального зору та має значний вплив на якість життя пацієнтів. Втрата зору через ВМД не лише фізично обмежує людину, а й має важливий психосоціальний та економічний вплив [2]. Порушення центрального бачення викликає значні психологічні та соціальні труднощі, що в свою чергу призводить до розвитку економічного тягаря, який розглядається у контексті втрати працездатності та необхідності подальшого медичного обслуговування таких пацієнтів [3]. З огляду на тенденцію старіння населення, протягом наступних десятиліть передбачається, що ВМД залишиться досить актуальною та високопоширеною глобальною проблемою, яка може вразити до 288 мільйонів осіб у всьому світі [4]. Так, у Сполучених Штатах Америки прогнозується подвоєння поширеності цієї патології [5].

Дегенерація жовтої плями є досить складною патологією, що характеризується накопиченням пігментних епітеліальних, субретинальних друзів або ретикулярних псевдодрузів у макулярній області. Зазвичай такі зміни розпочинаються після 70 років життя, що призводить до прогресивної дегенерації пігментного епітелію, ключової структури, що регулює

фотосенситивність фоторецепторів. У результаті цього відбувається локальна дегенерація фоторецепторів, що ускладнюється прогресивною втратою центрального зору [6, 7]. Саме ВМД вважається основною причиною сліпоти людей похилого віку і припадає приблизно на 8,7 % усіх зареєстрованих випадків сліпоти у світі [8].

Як і будь-яку патологію, дегенерацію жовтої плями можуть спровокувати як епігенетичні, так і генетичні чинники. Вчені успішно визначили генетичну основу ВМД, виявивши локуси генів сприйнятливості [9, 10]. Серед таких зареєстрованих локусів – ген high-temperature requirement factor A-1 – HTRA1 визначено як ключовий ген, що спричиняє вікову дегенерацію жовтої плями [11]. Серед однонуклеотидних поліморфізмів (SNP) в промоторній області та першому екзоні HTRA1, rs11200638, rs2672598, rs1049331 і rs2293870 виявлені як потенційно пов’язані з розвитком ВМД [12].

Знання генетичних аспектів вікової дегенерації жовтої плями є важливим для ранньої діагностики, прогнозування ризику розвитку захворювання та індивідуального підходу до лікування.

Мета: проаналізувати та вивчити асоціацію гена HTRA1 та його поліморфізмів, зокрема rs11200638 із віковою макулярною дегенерацією.

Ключові слова: вікова макулярна дегенерація, HTRA1, поліморфізм, rs11200638.

Матеріали та методи. Виведений детальний аналіз наукових досліджень, проведений на основі методологічних стандартів та протоколів PRISMA, охопив 29 наукових джерел, доступних в ряді наукометричних баз даних, зокрема PubMed, Google Scholar, та GeneCards [13]

Результати та обговорення. Ген HTRA1 картується на довгому плечі 10-ї хромосоми в положенні 26.13. Довжина поліпептидного ланцюга білка становить 480 амінокислот, а молекулярна маса – 51287 Да. Цей білок належить до серинового протеазного сімейства, що відноситься до трипсину. Його функції включають регуляцію доступу до інсуліноподібних факторів росту

(IGF) шляхом розщеплення IGF-зв'язуючих білків, що вважається важливим для клітинного росту та диференціювання. Крім того, цей білок може впливати на регуляцію росту клітин. Зміни в області промотора цього гена вважаються фактором ризику для розвитку вікової дегенерації макулярної області [14].

Останні дослідження зорових патологій зосереджуються на розгляді важливої ролі білка HTRA1 у розвитку ВМД. У своїй роботі Supanji Shimomachi M., et al. вказують на те, що окислювальний стрес, породжений H_2O_2, може стимулювати збільшення рівня HTRA1 під час клітинного старіння [15]. Роль окиснювального стресу продемонстрували Hollyfield J. G., et al., закцентувавши увагу на тому, що наявність в середовищі H_2O_2 призводить до структурних та функціональних порушень у пігментних епітеліальних клітинах, що і провокує появу друз і псевдодруз в жовтій плямі [16].

Дослідження Hou Y., et al. продемонструвало, що на значне збільшення експресії HTRA1 у фібробластах і макрофагах впливає активація TOLL-подібного рецептора-4 (TLR4) LPS [17].

Значною мірою на експресію згаданого гена впливають і його поліморфізми. Одним із широко досліджених варіантів є rs11200638. Наукові джерела звітують, що поліморфізм rs11200638, знаходячись у промоторному сайті гена HTRA1, може впливати на саму транскрипцію цього гена. Його розташування в консервативному острівці CpG, виявленому на 2,1 кб вгору від місця початку транскрипції, створює можливість для структурного і функціонального порушення цього острівця [18]. Досконалий молекулярний механізм підвищення такої експресії перебуває на етапі вивчення. Деякі науковці припускають, що зв'язування NF-κB з промотором HTRA1, спричинене активацією TOLL-подібного рецептора-4 LPS, може стати причиною індукції регуляції транскрипції HTRA1 під впливом цього шляху. Однак точно відомо, що мутація згаданого сайту підвищує чутливість гена HTRA1 до факторів навколишнього середовища [19].

Також ген HTRA1 відомий як ключовий регулятор не лише процесів деградації позаклітинного матриксу та росту клітин пігментного епітелію, а й

як фактор, що сприяє старінню клітин через шлях p38 MAPK. Його надмірна концентрація призводить до утворення друз, порушуючи цілісність мембрани Бруха та сприяючи інвазії капілярів судинної оболонки. Такі зміни спостерігається при вологій формі ВМД [20, 21].

Роль поліморфізму rs11200638 дедалі частіше досліджується в різноманітних етнічних популяціях. Dewan A., et al. показали, що у порівнянні з особами, які мають генотип GG, ті, хто володіє генотипом AA в китайській популяції, в десять разів більше схильні до розвитку ВМД [22]. Подальші незалежні дослідження Gibbs D., et al., та Chen H., et al. серед європейської популяції підтвердили високий ризик розвитку ВМД у осіб із генотипом AA [23, 24].

Доведено взаємозв'язок алелю A та мутантного генотипу AA із сухою формою ВМД у китайській популяції із Тайваню, а rs11200638 був найбільш суттєво асоційованим варіантом, про що звітують Lin J. M., et al. [25]. Інше китайське дослідження продемонструвало зростання ризику виникнення ВМД у 7,6 разів у суб'єктів, які курять. Додатковий ефект взаємодії куріння та HTRA1, виявлений у цьому дослідженні, свідчить про важливість цього екологічного фактора ризику розвитку ВМД [26].

Tong Y., et al. у своєму дослідженні показали, що особи із наявними мутантними генотипами AG та AA мали ризик збільшення ВМД у 2,2 та 8,7 разів відповідно, у порівнянні з тими, хто мав дикий генотип GG [27].

Подібних висновків дійшли вчені, які незалежно оцінювали такий зв'язок серед індійської та бразильської популяцій [28, 29].

Висновки:

1. Компаративний аналіз іноземних джерел в різних наукометричних базах показав, що в патогенезі вікової макулярної дегенерації, окрім епігенетичних факторів, важливу роль відіграють і генетичні чинники.

2. Ген HTRA1 та його однонуклеотидний поліморфізм rs11200638 виявляють високу асоціацію із ризиком розвитку вікової макулярної дегенерації через зміну його промоторної діяльності.

3. Глибоке розуміння молекулярних і генетичних аспектів розвитку та прогресії вікової дегенерації жовтої плями допомагатиме у розробці нових методів профілактики та терапії даної патології.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Thomas, C. J., Mirza, R. G., & Gill, M. K. (2021). Age-Related Macular Degeneration. *The Medical clinics of North America*, *105*(3), 473–491. https://doi.org/10.1016/j.mcna.2021.01.003

2. Brown, M. M., Brown, G. C., Sharma, S., et al. (2001). Utility values associated with blindness in an adult population. *The British journal of ophthalmology*, *85*(3), 327–331. https://doi.org/10.1136/bjo.85.3.327

3. Brown, M. M., Brown, G. C., Stein, J. D., et al. (2005). Age-related macular degeneration: economic burden and value-based medicine analysis. *Canadian journal of ophthalmology. Journal canadien d'ophtalmologie*, *40*(3), 277–287. https://doi.org/10.1016/S0008-4182(05)80070-5

4. Wong, W. L., Su, X., Li, X., Cheung, C. M., et al. (2014). Global prevalence of age-related macular degeneration and disease burden projection for 2020 and 2040: a systematic review and meta-analysis. *The Lancet. Global health*, *2*(2), e106–e116. https://doi.org/10.1016/S2214-109X(13)70145-1

5. Spooner, K. L., Mhlanga, C. T., Hong, T. H., et al. (2018). The burden of neovascular age-related macular degeneration: a patient's perspective. *Clinical ophthalmology (Auckland, N.Z.)*, *12*, 2483–2491. https://doi.org/10.2147/OPTH.S185052

6. Sparrow J. R. (2010). Bisretinoids of RPE lipofuscin: trigger for complement activation in age-related macular degeneration. *Advances in experimental medicine and biology*, *703*, 63–74. https://doi.org/10.1007/978-1-4419-5635-4_5

7. Strauss O. (2005). The retinal pigment epithelium in visual function. *Physiological reviews*, *85*(3), 845–881. https://doi.org/10.1152/physrev.00021.2004

8. Jonas, J. B., Cheung, C. M. G., & Panda-Jonas, S. (2017). Updates on

the Epidemiology of Age-Related Macular Degeneration. *Asia-Pacific journal of ophthalmology (Philadelphia, Pa.)*, *6*(6), 493–497. https://doi.org/10.22608/APO.2017251

9. Jabbarpoor Bonyadi, M. H., Yaseri, M., et al. (2016). Association of Combined Complement Factor H Y402H and ARMS/LOC387715 A69S Polymorphisms with Age-related Macular Degeneration: A Meta-analysis. *Current eye research*, *41*(12), 1519–1525. https://doi.org/10.3109/02713683.2016.1158274

10. Wu, M., Guo, Y., Ma, Y., et al. (2016). Association of Two Polymorphisms, rs1061170 and rs1410996, in Complement Factor H with Age-Related Macular Degeneration in an Asian Population: A Meta-Analysis. *Ophthalmic research*, *55*(3), 135–144. https://doi.org/10.1159/000442257

11. Tang, N. P., Zhou, B., Wang, B., et al. (2009). HTRA1 promoter polymorphism and risk of age-related macular degeneration: a meta-analysis. *Annals of epidemiology*, *19*(10), 740–745. https://doi.org/10.1016/j.annepidem.2009.03.002

12. Xu, Y., Guan, N., Xu, J., et al. (2008). Association of CFH, LOC387715, and HTRA1 polymorphisms with exudative age-related macular degeneration in a northern Chinese population. *Molecular vision*, *14*, 1373–1381.

13. Page, M. J., Moher, D., et al. (2021). PRISMA 2020 explanation and elaboration: updated guidance and exemplars for reporting systematic reviews. *BMJ (Clinical research ed.)*, 372, n160.https://doi.org/10.1136/bmj.n160

14. GeneCards – the human gene database. HTRA1 gene – GeneCards

15. Supanji, Shimomachi, M., Hasan, M. Z., Kawaichi, M., et al. (2013). HtrA1 is induced by oxidative stress and enhances cell senescence through p38 MAPK pathway. *Experimental eye research*, *112*, 79–92. https://doi.org/10.1016/j.exer.2013.04.013

16. Hollyfield, J. G., Bonilha, V. L., Rayborn, M. E., et al. (2008). Oxidative damage-induced inflammation initiates age-related macular degeneration. *Nature medicine*, *14*(2), 194–198. https://doi.org/10.1038/nm1709

17. Hou, Y., Lin, H., Zhu, L., et al. (2013). Lipopolysaccharide increases the incidence of collagen-induced arthritis in mice through induction of protease HTRA-

1 expression. *Arthritis and rheumatism*, *65*(11), 2835–2846. https://doi.org/10.1002/art.38124

18. Yang, Z., Camp, N. J., Sun, H., et al. (2006). A variant of the HTRA1 gene increases susceptibility to age-related macular degeneration. *Science (New York, N.Y.)*, *314*(5801), 992–993. https://doi.org/10.1126/science.1133811

19. Zhou, Y. L., Chen, C. L., Wang, Y. X., et al. (2017). Association between polymorphism rs11200638 in the HTRA1 gene and the response to anti-VEGF treatment of exudative AMD: a meta-analysis. *BMC ophthalmology*, *17*(1), 97. https://doi.org/10.1186/s12886-017-0487-2

20. Zurawa-Janicka, D., Skorko-Glonek, J., & Lipinska, B. (2010). HtrA proteins as targets in therapy of cancer and other diseases. *Expert opinion on therapeutic targets*, *14*(7), 665–679. https://doi.org/10.1517/14728222.2010.487867

21. Jones, A., Kumar, S., Zhang, N., et al. (2011). Increased expression of multifunctional serine protease, HTRA1, in retinal pigment epithelium induces polypoidal choroidal vasculopathy in mice. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, *108*(35), 14578–14583. https://doi.org/10.1073/pnas.1102853108

22. Dewan, A., Liu, M., Hartman, S., Zhang, S. S., et al. (2006). HTRA1 promoter polymorphism in wet age-related macular degeneration. *Science (New York, N.Y.)*, *314*(5801), 989–992. https://doi.org/10.1126/science.1133807

23. Gibbs, D., Yang, Z., Constantine, R., Ma, X., Camp, N. J., Yang, X., Chen, H., Jorgenson, A., Hau, V., Dewan, A., Zeng, J., Harmon, J., Buehler, J., Brand, J. M., Hoh, J., Cameron, D. J., Dixit, M., Tong, Z., & Zhang, K. (2008). Further mapping of 10q26 supports strong association of HTRA1 polymorphisms with age-related macular degeneration. *Vision research*, *48*(5), 685–689. https://doi.org/10.1016/j.visres.2007.10.022

24. Chen, H., Yang, Z., Gibbs, D., Y et al. (2008). Association of HTRA1 polymorphism and bilaterality in advanced age-related macular degeneration. *Vision research*, *48*(5), 690–694. https://doi.org/10.1016/j.visres.2007.10.014

25. Lin, J. M., Wan, L., Tsai, Y. Y., et al. (2008). HTRA1 polymorphism in

dry and wet age-related macular degeneration. *Retina (Philadelphia, Pa.)*, *28*(2), 309–313. https://doi.org/10.1097/IAE.0b013e31814cef3a

26. Tam, P. O., Ng, T. K., Liu, D. T., et al. (2008). HTRA1 variants in exudative age-related macular degeneration and interactions with smoking and CFH. *Investigative ophthalmology & visual science*, *49*(6), 2357–2365. https://doi.org/10.1167/iovs.07-1520

27. Tong, Y., Liao, J., Zhang, Y., et al. (2010). LOC387715/HTRA1 gene polymorphisms and susceptibility to age-related macular degeneration: A HuGE review and meta-analysis. *Molecular vision*, *16*, 1958–1981.

28. Kaur, I., Katta, S., Hussain, A., et al. (2008). Variants in the 10q26 gene cluster (LOC387715 and HTRA1) exhibit enhanced risk of age-related macular degeneration along with CFH in Indian patients. *Investigative ophthalmology & visual science*, *49*(5), 1771–1776. https://doi.org/10.1167/iovs.07-0560

29. Lana, T. P., da Silva Costa, S. M., et al. (2018). Association of HTRA1 rs11200638 with age-related macular degeneration (AMD) in Brazilian patients. *Ophthalmic genetics*, *39*(1), 46–50. https://doi.org/10.1080/13816810.2017.1354382

УДК: 616.986.7-074/.076

СУЧАСНІ МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ ЛЕПТОСПІРОЗУ

Медвідь Даніл Юрійович
Здобувач вищої освіти 5 курсу
Буковинський державний медичний університет
Хомич Мар'яна Володимирівна
Здобувач вищої освіти 5 курсу
Буковинський державний медичний університет
Бойко Юлія Ігорівна
доктор філософії,
асистентка кафедри інфекційних хвороб та епідеміології
Буковинський державний медичний університет
м. Чернівці, Україна

Вступ./Introductions. Лептоспіроз - це зоонозна інфекція, що зустрічається по всьому світу та спричинена патогенними бактеріями роду Leptospira, для яких люди є випадковими господарями, інфікованими випадково після контакту з тваринами або несприятливими умовами навколишнього середовища, такими як сильні зливи або повені. Вважається, що основними переносниками даної інфекції є гризуни, але захворювання можуть поширювати як дикі, так і домашні тварини. Приблизно 150 видів ссавців було ідентифіковано як природні носії патогенних видів Leptospira.

Клінічні прояви даного інфекційного захворювання можуть варіюватись, від безсимптомного перебігу, до важкого лептоспірозу, також відомого як хвороба Вейля, яка характеризується ураженням паренхіми печінки, що провокує виникнення жовтяниці, нирковою недостатністю і в деяких випадках кровотечами, які трапляються у 8-10% інфікованих осіб [1]. Також можуть виникнути ураження легень та мозку. Ускладненнями є різноманітні неврологічні проблеми, аж до паралічу половини тіла. Враховуючи різноманітну симптоматику цієї інфекції, варто приділити увагу лабораторній діагностиці Лептоспірозу.

Ключові слова: лептоспіроз, діагностика, рання діагностика.

Ціль роботи./Aim. Ціль роботи полягає у аналізі та висвітленні основних сучасних методів діагностики лептоспірозу.

Матеріали та методи./Materials and methods. Ретроспективний огляд та аналіз даних сучасної наукової літератури.

Результати та обговорення./Results and discussion. Існує багато діагностичних тестів для виявлення лептоспірозу, але доступність таких тестів в умовах нестачі ресурсів обмежена. Точність діагностики також варіюється, особливо для серологічних тестів. Загалом, діагностика лепто спір включає три різні аспекти: неспецифічні лабораторні показники, прямі та непрямі методи діагностики.

Для того, щоб підтвердити, що людина може бути інфікована лептоспірами, в першу чергу, необхідно оцінити загально-клінічні лабораторні аналізи крові, сечі, ліквору. Виникнення лейкоцитозу та тромбоцитопенії з підвищеним рівнем креатиніну, сечовини, амінотрансфераз, білірубіну, лужної фосфатази в крові, виникнення протеїнурії, піурії, мікроскопічної гематурії, гіалінових та зернистих зліпків у сечі та наявність плеоцитозу, ксантохромії та підвищеного рівня ліквору у підозрюваних пацієнтів дозволяє припустити, що людина може бути інфікована лептоспірами. Однак для підтвердження інфекції необхідні специфічні мікробіологічні аналізи [2].

Прямі методи діагностики включають мікроскопічний, культуральний та молекулярні методи. Пряма та мікроскопія у темному полі використовуються для візуалізації бактерій у біологічних рідинах, таких як кров, сеча та ліквор. Лептоспіри можна візуалізувати за їх морфологічними властивостями (тонкі яскраві, активно рухливі палички) та характерною швидкою моторикою обертання і посмикування. Недолік цього методу полягає в тому, що мінімальна кількість лептоспір для візуалізації становить приблизно 10 клітин/мл, а позитивний результат знижується до 90%, якщо інфекція перевищує один тиждень. Крім того, дуже важко аналізувати хибнопозитивні та хибнонегативні результати за допомогою цього методу діагностики [3].

Культуральний метод діагностики полягає у вирощенні первинної

культури із зразків біологічних рідин хворого на поживних середовищах. Основним недоліком даного методу є те, що ріст колонії займає багато часу і поточне встановлення діагнозу стає неможливим [4]. На відміну від культурального методу, більшою популярністю користуються молекулярні методи, а саме полімеразна ланцюгова реакція (ПЛР), яка дозволяє виявити інфекцію на різних її стадіях. Основна перевага, окрім часу, полягає в тому, що ПЛР дозволяє виявити ДНК лептоспір на надзвичайно низьких рівнях [5].

Непрямі методи (серологічні) зазвичай використовуються для діагностики лептоспірозу та дозволяють виявити захворювання на 6-ий день після його початку [3]. Золотим стандартом у діагностиці лептоспірозу є Мікроскопічний тест аглютинації (МТА), в якому серійні розведення сироваток пацієнта змішуються з різними сероварами лептоспір. Потім суміш досліджують за допомогою мікроскопії в темному полі, задля виявлення аглютинації. Результатом є найвище розведення, де відбувається 50% аглютинація. Діагностичними є титри від 1:100 до 1:800. Чотирикратне або більше підвищення титру двох сироваток (взятих на початку симптомів та на 3-10 день після початку захворювання) підтверджують діагноз лептоспірозу [6].

Висновки./Conclusions. Отже, можна сказати, що лептоспіроз діагностується за допомогою різних методів, включаючи неспецифічні лабораторні показники, прямі та непрямі методи діагностики. Однак доступність та точність цих тестів можуть бути обмежені, особливо в умовах нестачі ресурсів в деяких країнах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. McBride, Alan JAa; Athanazio, Daniel Aa; Reis, Mitermayer Ga; Ko, Albert Ia,b. Leptospirosis. Current Opinion in Infectious Diseases 18(5):p 376-386, October 2005. | DOI: 10.1097/01.qco.0000178824.05715.2c

2. Budihal, S. V., & Perwez, K. (2014). Leptospirosis diagnosis: competancy of various laboratory tests. Journal of clinical and diagnostic research: JCDR, 8(1), 199

3. Verma, V., Goyal, M., Kala, D., Gupta, S., Kumar, D., & Kaushal, A. (2020). Recent advances in the diagnosis of leptospirosis. Frontiers in bioscience (Landmark edition), 25(9), 1655–1681. https://doi.org/10.2741/4872

4. Palit, A., Haylock, L. M., & Cox, J. C. (1986). Storage of pathogenic leptospires in liquid nitrogen. Journal of Applied Bacteriology, 61(5), 407-411

5. Merien, F., Baranton, G., & Perolat, P. (1995). Comparison of polymerase chain reaction with microagglutination test and culture for diagnosis of leptospirosis. Journal of Infectious Diseases, 172(1), 281-285.

6. Haake, D. A., Levett, P. N. (2015). Leptospirosis in Humans. In: Adler, B. (eds) Leptospira and Leptospirosis. Current Topics in Microbiology and Immunology, vol 387. Springer, Berlin, Heidelberg. https://doi.org/10.1007/978-3-662-45059-8_5/

КЛІНІЧНА КАРТИНА, ДИФЕРЕНЦІЙНА ДІАГНОСТИКА ТА ПРОФІЛАКТИКА ПРАВЦЯ

Надольська Аліна Олександрівна,
Студентка
Рудан Іванна Василівна,
Асистент кафедри, доктор філософії (PhD)
Буковинський Державний Медичний Університет,
м. Чернівці, Україна

Вступ./Introductions. Правець – це інфекція, що характеризується м'язовими спазмами та тризмом. Токсини, які виробляє Clostridium tetani, відповідають за виникнення характерних симптомів. Захворювання найчастіше виникає у невакцинованих осіб або пацієнтів похилого віку з ослабленим імунітетом.

Хоч і правець вражає людей будь-якого віку, однак найвища поширеність спостерігається у новонароджених і молодих людей.

Зараз правець рідко зустрічається в розвинених країнах завдяки ефективним програмам імунізації, але він залишається загрозою для всіх нещеплених людей, особливо в нерозвинених країнах. Більшість зареєстрованих випадків у Сполучених Штатах приписують невакцинованим особам і неправильній ідентифікації та лікуванню ран і травматичних ушкоджень.

Клінічні ознаки правця включають тризм, гримасу міміки (risus sardonicus), генералізовані спазми м'язів, пов'язані з сильним болем, слинотеча, неконтрольоване сечовипускання, дефекація та спазм вигину спини (опістотонус), який може спричинити респіраторний дистрес. Найчастіше тризм з'являється як перший симптом із прогресуванням спазмів по всьому тілу. Рефлекторні спазми виникають у більшості пацієнтів і можуть бути викликані номінальними зовнішніми стимулами, такими як шум, дотик або світло.

За оцінками ВООЗ, у 1997 році кількість смертей від правця в усьому

світі склала близько 275000, у 2011 році показники покращилися до 14132 випадків. Однак серед цих випадків поширеність правця все ще непропорційно вища (деякі дослідження показують, що в 135 разів вища) у країнах з низькими ресурсами, ніж показники в розвинених країнах, із показниками смертності від 20% до 45%.

Ціль роботи./Aim. Для детального розбору диференційної діагностики, найперше потрібно детально розглянути усі можливі варіанти клінічного перебігу даного інфекційного захворювання. Особливо, варто звернути увагу на вакцинацію проти правця, адже це найефективніший метод профілактики.

Матеріали та методи./Materials and methods. Для того, щоб вирішити вище поставлені цілі, застосовувався наступний метод дослідження: системного аналізу. Для цього було розглянуто сучасні дослідження із таких джерел, як PubMed, ScienceDirect і т.д.

Результати та обговорення./Results and discussion. Правець захворювання, яке вражає переважно центральну та периферичну нервову систему. Клінічні ознаки правця та його зв'язок із ранами та ушкодженнями добре відомі ще з давніх часів. Правець є синонімом терміну «lockjaw» (тризм), найбільш яскравий знак як нагадування про інтенсивні, болючі спазми жувальних м'язів і нездатність відкрити рот.

Правець часто асоціюється з травмою, і відкриті рани будь-якого типу та розміру можуть бути заражені C. tetani. Крім того, правець також може виникнути у вагітних жінок і новонароджених, які не були вакциновані належним чином і народжені в нечистих умовах, що також є важливою проблемою охорони здоров'я, яка викликає серйозне занепокоєння. У 2015 році в усьому світі було зафіксовано 56 000 смертей від правця, і близько 35% смертей від правця сталися серед новонароджених.

Потрібні термінові дії, щоб забезпечити неповністю вакцинованим дітям щеплення, які були пропущені під час пандемії, посилити програми імунізації для підвищення стійкості до майбутніх непередбачуваних подій у сфері охорони здоров'я та подальшого покращення охоплення для захисту дітей від

захворювань, яким можна запобігти вакцинацією.

Захворюванню можна запобігти, перш за все, шляхом імунізації та належного догляду за ранами, фактично масова вакцинація знизила захворюваність і смертність на 89% з 1990 року в усьому світі. Однак у 2017 році в усьому світі від правця померло 38 000 людей, і 49% були віком до 5 років. В даний час більшість нових випадків виникає в країнах Південної Азії та Африки на південь від Сахари, на які припадає 82% випадків, зареєстрованих у всьому світі. До 2017 року в Сомалі та Південному Судані рівень випадків правця перевищував 10 на 100 000 осіб, і лише 42% і 49% населення віком до одного року отримали третю дозу вакцини. Це залишається важливою проблемою охорони здоров'я в багатьох частинах світу, особливо в країнах, де охоплення імунізацією є низьким.

Правець є одним із захворювань, яке добре контролюється вакцинаціями і не передається від людини до людини. Внаслідок підвищення рівня вакцинації дітей правцевим анатоксином за останні роки захворюваність на правець значно знизилася. Згідно з даними Центру з контролю та профілактики захворювань, у 2009–2017 роках у США було зареєстровано 264 хворих на правець і 19 смертей. У Європейському Союзі у 2018 році було задокументовано 92 випадки правця та 48 підтверджено. У 2020 році в Туреччині було зареєстровано дев'ять випадків правця. Але в країнах, де вакцинації недостатньо, смертельні випадки від правця все ще трапляються. Смертність, пов'язана з правцем, оцінюється в 56 000 смертей у всьому світі щороку. Хвороба розвивається при проникненні в травматично ушкоджену тканину анаероба Clostridium tetani, поширеного в ґрунті, який продукує нейротоксин. Клінічні форми правця бувають генералізовані, локалізовані, цефалгічні та неонатальні. Генералізований правець є найбільш частою та смертельною клінічною формою правця. В одній із наукових праць описано неімунізованого пацієнта, 16-річного хлопця, з діагнозом генералізований правець, який був успішно вилікуваний.

Попередньо здоровий 16-річний хлопець отримав травму правої руки,

переносячи будівельні матеріали із заліза. Через 10 днів після травми він потрапив до травмпункту з генералізованими судомами. Після прибуття у нього розвинувся біль у горлі, який прогресував до тризму, ригідності м’язів щелепи та постійних генералізованих м’язових спазмів. Оскільки пацієнт не був імунізований, за клінічними ознаками та симптомами запідозрили інфекцію правця. Внутрішньом'язево було введено вакцину протиправцевий анатоксин. Оскільки в місті не було правцевого імуноглобуліну (TIG), внутрішньом’язове введення кінського антитоксину було проведено після внутрішньошкірної проби. Не вдалося отримати достатні дози кінського антитоксину, тому людський TIG був закуплений в інших лікарнях. Пацієнт був госпіталізований у відділення дитячої інтенсивної терапії, інформована згода була надана батьками пацієнта.

Йому вводили внутрішньовенно пеніцилін G (3 мільйони одиниць внутрішньовенно (в/в) кожні шість годин) і метронідазол (500 мг в/в кожні вісім годин), коли він був госпіталізований до ВІТ (відділення інтенсивної терапії). Пацієнту вводили правцевий імуноглобулін людини (HTIG) у відповідній дозі. За ним спостерігали в кімнаті, де було забезпечено слабке освітлення та тиша, щоб уникнути прояву симптомів. Оскільки м’язова ригідність і спазми тривали, було розпочато лікування діазепамом (10 мг/дозу в шість доз) і баклофеном (10 мг тричі на день). Для придушення вегетативної дисфункції та купірування спазмів було розпочато інфузію магнезії. Його клінічні ознаки та лабораторні результати покращилися під час спостереження. Його м’язова ригідність і спазми зменшилися, а пероральний прийом збільшився. Сироваткові рівні креатинкінази були нормальними. Коли клінічні ознаки покращилися, його перевели з ВІТ до дитячого інфекційного відділення.

Після зменшення скорочень пацієнта та регресу тахікардії під час спостереження інфузію магнію сульфату та діазепаму поступово припинили. За рекомендацією дитячого невролога дозу баклофену зменшили. Терапію пеніциліном і метронідазолом закінчили через 14 днів. Виписаний з рекомендацією госпіталізації для дообстеження.

Пацієнт прийшов на повторний огляд після виписки, під час спостереження не було проблем зі здоров’ям, фізикальне обстеження було нормальним. Організовано програму вакцинації правцевим анатоксином загалом трьома дозами.

Правцевий анатоксин використовують у поєднанні з дифтерійною та кашлюковою вакцинами. В даний час існує п'ять вакцин, що містять правцевий анатоксин (DTaP, DTP, Tdap, Td, DT). Номенклатура така: D — дифтерія, T - правець, P — кашлюк, a — ацелюлярний, p і d у нижньому регістрі лише означають зменшену кількість анатоксину цієї вакцини.

В Україні вакцинацію проводять у складі комбінованої вакцини): у 2, 4, 6, 18 місяців, 6 та 16 років.

Наступним чином хочу навести повний перелік вакцин, які зареєстровані в Україні, які містять правцевий компонент. До даного переліку входять вакцини, які пацієнти можуть придбати за власний кошт, так і державні вакцини:

• 6 компонентні:

Зазвичай дані вакцини за національним календарем починають вводити в 2 міс.

- Гексаксим (Кашлюк, дифтерія, правець, інактивований поліомієлітний компонент, Хіб-інфекція, Гепатит В) - можна застосовувати з 6 тиж. до 24 міс;

- Інфанрикс гекса (Кашлюк, дифтерія, правець, інактивований поліомієлітний компонент, Хіб-інфекція, Гепатит В) – з 6 тиж. до 3-х років;

- Пента+Хіб (Кашлюк, дифтерія, правець, інактивований поліомієлітний компонент, Хіб-інфекція, Гепатит В).

• 5 компонентні:

Можна вводити за національним календарем в 2 і 4 міс.

- Пентаксим (Кашлюк, дифтерія, правець, інактивований поліомієлітний компонент, Хіб-інфекція) - до 5 років;

- Інфанрикс+ІПВ+Хіб (Кашлюк, дифтерія, правець, інактивований поліомієлітний компонент, Хіб-інфекція) - до 4-х років.

• 4 компонентні:

За національним календарем можна застосовувати в 6 і 18 міс.

- Тетраксим (Кашлюк, дифтерія, правець, інактивований поліомієлітний компонент) - до 7 років;

- Інфанрикс+ІПВ (Кашлюк, дифтерія, правець, інактивований поліомієлітний компонент) - до 4-х років.

• 3 компонентні:

- Інфанрикс (Кашлюк, дифтерія, правець) - до 7 років.

Вакцини, які можна вводити лише після 4 років:

- Бустрикс (Кашлюк, дифтерія, правець);

- Бустрикс поліо (Кашлюк, дифтерія, правець, інактивований поліомієлітний компонент).

Висновки./Conclusions. Патофізіологія генералізованого правця включає колонізацію рани Clostridium tetani, анаеробною спороутворюючою грампозитивною паличкою, яка знаходиться в ґрунті та фекаліях. C. tetani виробляє тетаноспазмін, потужний нейротоксин, який пригнічує вивільнення гліцину та ГАМК (гамма-аміномасляної кислоти), що призводить до м’язового спазму. У першу чергу уражаються нерви обличчя та шиї через їх коротку довжину аксона, потім тулуба та кінцівок. Стійке скорочення м’язів обличчя відоме як risus sardonicus або «сардонічна усмішка» і часто є першою ознакою гострого правця. Виражене гіперрозтягнення та спастичність тулуба, відоме як опістотонус, є майже універсальним пізнім виявленням.

Профілактика правця зараз майже повсюдно можлива шляхом використання високоімуногенних і безпечних вакцин, що містять правцевий анатоксин. Даному захворюванню можна запобігти таким чином: змінити клінічний перебіг за допомогою належного догляду за ранами, стерильної хірургічної та акушерської практики та використання екзогенних антитіл. Проблеми з доступом до інтенсивної терапії та своєчасної терапії антитілами призводять до високого рівня смертності в багатьох країнах з низьким рівнем

ОБІЗНАНІСТЬ МОЛОДІ ЩОДО СПЕЦИФІКИ ТА ПОШИРЕНОСТІ УРОГЕНІТАЛЬНОГО ХЛАМІДІОЗУ

Нездоймишапка Катерина Володимирівна
Студентка 4 курсу,
Харківського національного медичного університету,
1 медичний факультет, 1м20-7
Біловол Алла Миколаївна
Доктор медичних наук, професор,
завідувач кафедри дерматології,
венерології та медичної косметології ХНМУ
Пустова Наталія Олександрівна
Кандидат медичних наук, доцент кафедри дерматології,
венерології та медичної косметології ХНМУ

Вступ: урогенітальний хламідіоз є доволі поширеним захворюванням, що передається статевим шляхом. При тривалому ігноруванні симптомів серед ускладнень варто відмітити безпліддя. Проте молодь в основному не обізнана в питаннях безсимптомного носійства та специфіки даного захворювання. Що і наштовхує на думку про розширення інформаційних кампаній на цю тему.

Ціль роботи: дослідити обізнаність молодих людей щодо специфіки та поширеності урогенітального хламідіозу. Зрозуміти чи важливе проведення інформаційних кампаній для попередження поширення ЗПСШ.

Матеріали та методи: соціальне опитування серед молодого населення та його аналіз; теоретичні матеріали (аналіз науково-медичної літератури).

Результати та обговорення: темою для опитування був обраний урогенітальний хламідіоз, тому що дане захворювання є доволі поширеним в Україні. Хворих на нього в 2-3 рази більше ніж на гонорею, і близько 10-15% людей які живуть статевим життям інфіковані. До того ж, наслідки і ускладнення урогенітального хламідіозу пов‘язані з сечо-статевою системою та мають значний вплив на репродуктивну функцію не лише жінок, а і чоловіків. Опитування розраховане на молоде покоління, адже цей період можна вважати піком сексуальної активності. Участь прийняли особи різної статі в вікових

межах від 17 до 28 років, а конкретно 64 особи, з яких 56 в віковому діапазоні від 17 до 22, і 8 осіб віком від 23 до 28 включно. Опитування було цілком анонімним, що неодноразово зазначалося, в тому числі і в самий питаннях. Щодо статевого розподілу, більшу заохоченість проявили чоловіки, їхня кількість 34, тоді як жінок які долучилися – 30. Але дана різниця є допустимою.

Проаналізувавши дані соціального опитування, в своїй роботі ми хочемо висвітлити наступні проблеми:

1. Порівняння обізнаності щодо урогенітального хламідіозу серед молоді які пов‘язана та не пов‘язана з медичною сферою діяльності.

2. Низька обізнаність молодого покоління щодо хламідіозу може бути причиною поширення його серед цієї вікової групи.

3. Роль освіти та інформаційних кампаній у підвищенні обізнаності молоді щодо хламідіозу та способів його запобігання.

4. Важливість регулярних медичних обстежень та здійснення сексуальної освіти для запобігання урогенітального хламідіозу в молодіжній спільноті.

Почнемо з початку. В кінці опитування всім учасником було поставлено питання чи пов‘язана їхня діяльність з медичною сферою. Його ціллю було подальше порівняння знань серед медичних працівників і студентів, та молоддю яка не має відношення до цієї сфери. 43,8 відсотка опитаних осіб так чи інакше повязані з медициною. Взявши до уваги їхні результати можна сказати, що загалом вони надавали правильні відповіді на питання що стосуються симптоматики, шляхів передачі та наслідків хламідіозу. Тоді як інші 56,2 відсотка мали меншу кількість правильних відповідей, та ігнорували питання щодо симптоматики даного захворювання. В цілому такі результати були цілком передбачуваними, адже ті 43,8 відсотки, під час свого навчання та праці в медичних закладах неодноразово стикались з інформацією яка стосується всіх захворювань що передаються статевим шляхом, в тому числі і урогенітального хламідіозу.

Проте, не дивлячись на те що учасники які пов‘язані з медициною давали

цілком задовільні відповіді, загальна картина результатів опитування далека від ідеалу. Більшість учасників опитування, а саме 68, 2 % не знають того, що урогенітальний хламідіоз може передаватись контактно-побутовим шляхом. Це може свідчити про те що, вони впевнені що цілком безпечно користуватись спільними речами та предметами особистої гігієни. Відповідаючи на питання з симптоматикою, молодь яка стверджувала що знає симптоми, була неточна в своїх відповідях та не надавала повної картини. Найпопулярніші варіанти це свербіж та печіння, які можуть стосуватися багатьох захворювань сечо-статевої системи. До того ж, для деяких людей подібні відчуття не є причиною швидкого звернення до лікаря. Також варто пам‘ятати що не всі готові ділитись такими подробиця зі своїми статевими партнерами, адже в нашому суспільстві є популярна думка “про таке не говорять”. Що стосується безсимптомного носійства, рівно половина опитуваних вперше чула про це, і була впевнена що будь яка хвороба так чи інакше проявляється. Це наштовхує на думку, що чимала кількість людей не вважають за потрібне систематично звертатись до лікаря, особливо при відсутності будь яких скарг. Важливо також не забувати про наслідки. Одним із них є безпліддя. 56,3% опитаних молодих людей впевнені що таке, на їхню думку, не серйозне захворювання, не здатне привести до таких серйозних наслідків.

Враховуючі всі вище перераховані фактори можна прийти до висновку що такий не високий рівень знань в молодих людей може стати причиною розповсюдження урогенітального хламідіозу. Тому проведення різноманітних інформаційних кампаній серед молодого населення на цю тему буде доречним та корисним для запобігання поширення даного захворювання. Проводити подібну розяснювальну роботу можна на різних рівнях.

Це і соціальні реклами, і різноманітні університетські заходи, і блогерські пости в соціальних мережах. Такі дії стосуються не лише урогенітального хламідіозу, а і всіх захворювань, що передаються статевим шляхом. На нашу думку, в свій час була доволі вдало проведена схожа інформаційна кампанія щодо такого захворювання як СНІД.

Не варто забувати, яку важливу роль відіграють регулярні або планові медичні обстеження та грамотна сексуальна освіта. За результатами опитування лише 9,4% молодих людей регулярно проходять медичні обстеження, та точно впевнені в стані свого здоровя. 28,1 % людей проходили обстеження на ЗПСШ під час їхнього останнього медичного огляду, інші не володіють інформацією щодо результатів перевірки на такі захворювання. Але як відомо не всі проходять плановий медогляд щорічно з певних причин. Ці дані викликають недомагання, і ще раз запевнюють нас в тому, наскільки важливо популяризувати важливість інтимного здоровя.

І на останок, хочеться згадати проблему сексуальної освіти в нашому суспільстві. Для початку звернемо увагу на певні результати опитування. 44% учасників не використовують презерватив під час кожного статевого акту. І серед цих людей лише 60,7% мають певну впевненість в тому що їх партнер абсолютно здоровий. Це свідчить про те що доволі велика кількість громадян не розуміють важливість використання презервативів, як засобу захисту від захворювань, що передаються статевим шляхом. З цього витікає висновок, що сексуальна освіта в Україні недостатня, та потребує реформації. На нашу думку, заняття з роз‘яснювальною роботою на тему сексу на ЗПСШ має проводитись ще в школі, адже в наш час часто статеве життя починається саме в ці роки. Також варто було б розповсюджувати цю інформацію і в рамках навчальних програм в закладах з середньою та вищою освітою.

В опитуванні було додане запитання, чи цікава учасникам така інформація, і чи хотіли б вони її отримувати. 91,6% відповіли позитивно. Отже молодь хотіла б знати більше, а це вже натяк на позитивну тенденцію в запобіганні захворювань що передають статевим шляхом.

Висновки: Провівши соціальне опитування та проаналізувавши його результати можна зробити висновок, що молодь недостатньо розуміється в питаннях сексуальної освіти та специфіки урогенітального хламідіозу. Що підтверджує тезу важливості поширення інформаційних кампаній на цей рахунок.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Дерматологія, венерологія. Підручник під ред. Степаненка - К:КИМ, 2012. 902

2. Хламідія - невидимий підступний ворог, О.П.Валевсьш і Н. Є.Мацьопа, КП:2003, 14

УДК: 616.98:578.831-074/.078

СУЧАСНІ МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ НІПА-ВІРУСНОЇ ІНФЕКЦІЇ

Никифоряк Карина Василівна
Здобувач вищої освіти 5 курсу
Буковинського державного медичного університету
Кочурка Ліна Іванівна
Здобувач вищої освіти 5 курсу
Буковинського державного медичного університету
Бойко Юлія Ігорівна
доктор філософії,
асистентка кафедри інфекційних хвороб та епідеміології
Буковинського державного медичного університету
м. Чернівці, Україна

Вступ./Introductions. Вірус Ніпа (Nipah henipavirus або Nipah virus) – вид вірусів, що спричинює тяжку хворобу, для якої характерні запалення мозку (енцефаліт) або респіраторні прояви. Механізм передачі – повітряно крапельний, через контакт з виділеннями з носоглотки свиней або через контакт з тканинами хворих тварин.

Вперше вірус Ніпа виявлений у 1998 році під час спалаху хвороби серед селян-свинарів у Малайзії. Назва вірусу була дана за місцем Сунгай-Ніпа в Порт-Діксоні (штат Негері-Сембілан), де зафіксовано перший випадок у людини. З того часу відбулося ще 12 спалахів хвороби - всі в Південній Азії. У 2021 році вірус виявлено у кажанів в Індії.

Природними його носіями є плодоїдні летючі лисиці із Австралії, Бангладешу, Індії, Індонезії, Камбоджі, Китаю, Мадагаскару, Малайзії, Папуа Нової Гвінеї, Таїланду і Східного Тимору. Крім того, вірус виявили у летючих лисиць в Африці.

Джерелом інфекції вважаються крилани – великі кажани. За літературними даними, люди заразилися після контакту з хворими домашніми тваринами (переважно свинями), а також в результаті вживання плодів, забруднених виділеннями інфікованих криланів.

Актуальність/ Relevance. Наразі спостерігаються численні спалахи, переважно в регіонах Індії (Бангладеш), які характеризуються високою летальністю, яка, іноді, сягала до 92 % *(епідемія ніпа-вірусної хвороби в індійському штаті Керала в 2018 році). Вважається, що випадки хвороби і раніше траплялися серед людей, але їх трактували як інші енцефаліти, переважно як японський енцефаліт. Деякі науковці припускають розвиток пандемії з високою летальністю [1].

Ціль роботи./Aim. Ціль роботи полягає в аналізі та висвітленні основних сучасних методів діагностики Ніпа-вірусної інфекції та підвищення настороженості лікарів до даної недуги.

Матеріали та методи./Materials and methods. Ретроспективний огляд та аналіз сучасної наукової літератури.

Результати та обговорення./Results and discussion. Інфекція у людей перебігає в різних клінічних формах - від безсимптомного перебігу до енцефаліту з летальним наслідком. Інкубаційний період (період від інфікування до появи симптомів) триває від 4 до 45 днів. Спочатку в інфікованих людей розвиваються грипоподібні симптоми, такі як, гарячка, головний біль, міалгії, блювання та біль у горлі. Після чого може слідувати запаморочення, сонливість, порушення свідомості та неврологічні симптоми гострого енцефаліту. У деяких людей можуть також розвиватися атипова пневмонія і тяжкі респіраторні ускладнення, включаючи гостру дихальну недостатність. У тяжких випадках розвивається енцефаліт і конвульсії, що призводять до коми через 24-48 годин.

Зразки для виявлення вірусу можна зібрати у пацієнтів із симптомами або під час патологоанатомічного дослідження. Зразки для серологічного дослідження слід збирати наприкінці захворювання, через 10–14 днів після початку. NCDC, Індія, рекомендує для проведення діагностики використовувати мазки з ротоглотки, сечу, кров та/або ліквор.

Найкращим тестом для прямого виявлення генетичного матеріалу збудника є полімеразна ланцюгова реакція (ПЛР) через її високу чутливість,

специфічність та швидкість отримання результатів. Зразки, які можна використовувати, включають зразки тканин, мазки, спинномозкову рідину та сечу. Діагностика шляхом прямого виявлення у тварин може бути важкою, оскільки виявлення вірусу має низьку чутливість.

Наступним методом діагностики є імуногістохімія. Фіксована формаліном тканинаможе бути використана для проведення імуногістохімії. Оскільки місцем реплікації вірусу є ендотелій судин, можна використовувати широкий спектр тканин, включаючи мозок, легені, селезінку, нирки та лімфатичні вузли. У вагітних тварин також аналізують матку, плаценту та продукти зачаття.

Остаточна ідентифікація вірусу відбувається за допомогою культурального методу або може бути здійснена за допомогою ПЛР або імуногістохімії.

Інші тести, які можуть бути використані, включають секвенування, яке використовується для характеристики вірусу та електронну мікроскопію. Однак вони рідко доступні і не підходять для первинної діагностики.

Для серологічної діагностики виявляють антитіла класу IgM у сироватці. Виявлення антитіл класу IgG є методом для моніторингу та для ідентифікації у резервуарних тварин під час епідеміологічних досліджень. Серелогічні методи діагностики широко використовувалися під час спалахів Нпа-вірусної інфекції. В Малайзії для підтвердження діагнозу використовували ELISA тест для виявлення IgG та IgM розроблені CDC. Виявлено, що антитіла IgM виявляються у 50% пацієнтів в 1-й день хвороби, тоді як 100% пацієнтів виявляють позитивний результат IgG після 18-го дня. Позитивний рівень IgG зберігається протягом кількох місяців.

Золотим стандартом діагностики є тест нейтралізації сироватки. Розроблено модифікований тест нейтралізації, результат якого можна зчитувати через 24 години.

Висновки./Conclusions. NiV-інфекція стала смертельною зоонозною хворобою. Висока летальність і гострий перебіг захворювання ускладнюють

діагностику інфекції через відсутність легкодоступних недорогих діагностичних тестів і засобів. Ефективне лікування та профілактика недоступні через відсутність досліджень на людях, оскільки загальний тягар випадків невеликий, а перебіг інфекції гострий. Існує нагальна потреба в тому, щоб країни Південної та Південно-Східної Азії співпрацювали над посиленням систем епіднагляду з метою відстеження вторинних подій і запобігання передачі. Краще розуміння екології кажанів і причин поширення епідемії, розробка ефективного лікування та профілактики серед людей і тварин і зміцнення систем спостереження для запобігання спалахі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Singh, R. K., Dhama, K., Chakraborty, S., Tiwari, R., Natesan, S., Khandia, R., ... & Mourya, D. T. (2019). Nipah virus: epidemiology, pathology, immunobiology and advances in diagnosis, vaccine designing and control strategies a comprehensive review. Veterinary Quarterly, 39(1), 26-55

2. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D1%96%D0%BF%D0%B0_(%D0%B2%D1%96%D1%80%D1%83%D1%81)

3. Морзе С.С. та ін. ., Прогнозування та попередження наступних пандемічних зоонозів. Lancet 380, 1956–1965 (2012).

4. Playford EG, McCall B, Smith G, Slinko V, Allen G, Smith I, et al. Human Hendra virus encephalitis associated with equine outbreak, Australia, 2008. *Emerg Infect Dis.* 2010;16:219–23.

5. Parashar UD et al. (2000) Case-control study of risk factors for human infection with a new zoonotic Paramyxovirus, Nipah virus, during a 1998–1999 outbreak of severe encephalitis in Malaysia. The Journal of Infectious Diseases **181**, 1755–1759.

6. Field H et al. (2001) The natural history of Hendra and Nipah viruses. Microbes and Infection 3, 307–314.

ЗАЛЕЖНІСТЬ ФУНКЦІЇ ЗОВНІШНЬОГО ДИХАННЯ ВІД НУТРІТИВНОГО СТАТУСУ ДІТЕЙ З МУКОВІСЦИДОЗОМ.

Підгорна Інна Миколаївна
студентка
Дніпровський державний медичний Університет,
м. Дніпро, Україна
Таран Ольга Миколаївна
к.м.н, асистент
Дніпровський державний медичний Університет,
м. Дніпро, Україна

Муковісцидоз – одне з найпоширеніших спадкових захворювань, обумовлене мутацією гена трансмембранного регулятора провідності муковісцидозу (CFTR – Cystic Fibrosis Transmembrane conductance Regulator), який розташований на довгому плечі сьомої хромосоми і передається по аутосомно-рецесивному типу успадкування двох мутантних алелів. Наслідком мутації гена CFTR є порушення синтезу, структури та функції білка - трансмембранного регулятора провідності муковісцидозу, в результаті чого хлорні канали стають патологічно непроникними для іонів хлору при гіперабсорбції натрію і одночасному надходженні в клітину води, що викликає дегідратацію апікальній поверхні секреторного епітелію і збільшення в'язкості слизу . За статистикою, кожна 25-та людина у світі є носієм гену муковісцидозу і кожен день народжується 125 дітей з таким захворюванням. Муковісцидоз є мультисистемним захворюванням, що вражає дихальні шляхи, шлунково кишковий тракт, печінку, підшлункову залозу, слинні, потові залози, репродуктивну систему. При цьому патологія дихальних шляхів є головною причиною ускладнень і летальності більше ніж в 90% усіх випадків. Внаслідок накопичення в'язкого інфікованого секрету, що викликає обструкцію і виражену запальну реакцію, виникає пошкодження бронхо-легеневої системи, погіршення функції легень і, в кінцевому підсумку, дихальна недостатність. Дорослішання хворої дитини на муковісцидоз супроводжується зниженням

респіраторної функції, зміною мікрофлори дихальних шляхів на більш агресивну, наростанням частоти ускладнень з боку органів дихання і травлення. До симптомів респіраторної форми муковісцидозу в ранньому віці відносяться: блідість шкірного покриву, млявість, слабкість, мала надбавка у вазі при нормальному апетиті, часті ГРВІ, постійний нападоподібний, коклюшеподобний кашель з густим слизисто-гнійним мокротинням, повторні затяжні пневмонії й бронхіти, сухі і вологі хрипи, а при обструкції бронхів сухі свистячі хрипи. Нутрітивний статус дітей при муковісцидозі має важливе клінічне і прогностичне значення. Масово-ростові показники, нутрітивний статус і параметри функції зовнішнього дихання вважаються найбільш чутливими критеріями клінічного стану при муковісцидозі. В даний час отримані дані про те, що виснаження - значимий прогностичний параметр виживання у пацієнтів з муковісцидозом, незалежно від стану функції легень, насичення крові киснем і напруги двоокису вуглецю. У багатьох наукових статтях, які описують питання муковісцидозу, було вказано, що показники функції зовнішнього дихання залежать від індексу маси тіла (ІМТ).

Метою роботи стало дослідити взаємозв'язок між показниками функції зовнішнього дихання і нутрітивним статусом у дітей з муковісцидозом в м. Дніпро.

Матеріали та методи. Було опрацьовано 105 історій хвороб дітей з муковісцидозом, віком від 6 до 18 років, що знаходились на стаціонарному лікуванні у кардіо-пульмонологічному відділенні ДМКЛ№2 м. Дніпра за останні 5 років. Серед них чоловічої статі-54 (що склало 51,4% від усієї кількості дітей), жіночої статі-51 (що склало 48,6% від усієї кількості дітей). Середній вік усіх дітей чоловічої і жіночої статі склав 13 років. В усіх пацієнтів були враховані такі показники, як: вік, стать, маса тіла, зріст, обхват грудної клітини. Провели оцінку стану харчування та розрахували індекс маси тіла (ІМТ) за допомогою електронного калькулятора ВООЗ. Проаналізували такі параметри спірограми, як форсована життєва ємкість легень (ФЖЄЛ), об'єм форсованого видиху за 1 с (ОФВ1), відношення ОФВ1/ФЖЕЛ. Встановили

рівень фізичного розвитку.

Результати. За результатами отриманих даних, діти були розподілені на три групи по z-критерію для ІМТ : 1 група (-1 і менше), 2 група (від -1 до +1), 3 група (+1 і більше). Для кожної групи вираховували середній ІМТ, ОФВ1%, ФЖЕЛ%,відношення ОФВ1/ФЖЕЛ. Таким чином, першу групу (в категорії по z-критерію -1 і менше) нараховувало 40 дітей, серед них 23 чоловічої статі і 17 жіночої. Для них середні показники за групою: ІМТ-15,46, ОФВ1-112,2%, ФЖЄЛ-106%, ОФВ1/ФЖЕЛ -104%, Зниження ОФВ1 нижче 80% було у 27,5% пацієнтів цієї групи. Другу групу (по z-критерію від -1 до +1) налічувало 56 дітей (серед них 22 чоловічої і 34 жіночої статі). Для них середні показники: ІМТ -18,46, ОФВ1-121 %, ФЖЄЛ-114 %, ОФВ1/ФЖЕЛ -105%. Зниження ОФВ1 нижче 80% було у 14% пацієнтів. Третю групу (по z-критерію +1 і більше) склало 9 дітей, усі вони чоловічої статі. Для них середні показники: ІМТ- 22,42, ОФВ1-124,2%, ФЖЄЛ-120,1%, Індекс Тифно -103%, Зниження ОФВ1 нижче 80% було у 11% пацієнтів.

Висновки. При аналізі результатів роботи було визначено, що низький рівень фізичного розвитку має 12% дітей, нижче середнього-13%, середній розвиток-58%, вище середнього-10%, високий-7% дітей. При порівнянні показників усіх трьох груп зниження ОФВ1 нижче 80% частіше зустрічалось у 1 групі, тобто зі зниженим ІМТ. З отриманих даних можна побачити залежність, що при збільшенні ІМТ збільшуються показники ОФВ1 і ФЖЕЛ. Проведений аналіз показав, що між показниками нутрітивного статусу і показниками функції зовнішнього дихання у дітей з муковісцидозом є прямий взаємозв’язок.

ВИКОРИСТАННЯ ПРЕПАРАТІВ КАЛЬЦІЮ ПІД ЧАС ВАГІТНОСТІ З МЕТОЮ ПРОФІЛАКТИКИ ГІПЕРТОНІЧНИХ РОЗЛАДІВ

Приймак Світлана Григорівна
к.мед.н., асистент кафедри акушерства та гінекології
Рудой Андріана Іванівна
Студент
Буковинський державний медичний університет
м. Чернівці, Україна

Вступ. Стан здоров'я та харчовий статус матері й новонародженого є важливими соціально-економічними показниками будь-якої країни. Кальцій, як найпоширеніший мінерал в організмі, потрібний для забезпечення багатьох функцій, а саме: скорочення м'язів, формування кісток, активність ферментів і гормонів. Під час вагітності в організмі жінки відбувається ряд фізіологічних змін, спрямованих на збереження материнського гомеостазу й одночасне забезпечення росту та розвитку плода. З огляду на вищезазначене у вагітних доцільно контролювати й за необхідності коригувати рівень цього макроелемента [3]. Прееклампсія та еклампсія є поширеними причинами серйозної захворюваності та смерті. Добавки кальцію можуть знизити ризик прееклампсії та можуть допомогти запобігти передчасним пологам [1]. Всесвітня організація охорони здоров'я рекомендує вживати 1,5-2,0 г елементарного кальцію на день у загальній добовій дозі, розділеній на три прийоми (бажано під час їди), починаючи із 20-го тижня вагітності до пологів. Цільовою групою є всі вагітні жінки, особливо з вищим ризиком гестаційної гіпертензії та в регіонах із низьким споживанням кальцію [3]. Добавки кальцію також показали ефективність у зниженні ризику передчасних пологів у жінок із низьким споживанням цього макроелемента. Можливий механізм впливу кальцію полягає в тому, що він зменшує синтез гормонів паращитоподібної залози та внутрішньоклітинного кальцію, у такий спосіб знижуючи скоротливу здатність гладкої мускулатури. Таким чином, добавки кальцію зменшують скоротливу здатність гладкої мускулатури матки й запобігають передчасним

пологам [3].

Ціль роботи. Дослідити ефективність препаратів кальцію, в якості профілактики прееклампсії та еклампсії, під час вагітності. А також вивчити роль кальцію в організмі вагітної жінки.

Матеріали та методи. Ретроспективний аналіз іноземних публікацій, наукових конференцій та доповідей провідних фахівців світу у галузі акушерства і гінекології [1, 2, 3, 5, 6, 7].

Результати та обговорення. У ході дослідження A. Kumar (2009) в когорті 524 здорових вагітних жінок у лікарні третинної медичної допомоги в Північній Індії встановлено, що щоденне вживання 2000 мг елементарного кальцію під час вагітності асоціювалося зі зниженням ризику розвитку прееклампсії на 66,7%. Варто зазначити, що ця група жінок мала низьке середнє споживання кальцію до початку дослідження (приблизно 200 мг/день), що нижче рекомендованої дієтичної добової дози. Також результати даного дослідження продемонстрували значне зниження ризику передчасних пологів після прийому кальцію під час вагітності. Два грами добавок кальцію щодня додавалися між 12-м і 25-м тижнями вагітності, і порівняно із групою плацебо ризик передчасних пологів був значно нижчий у групі прийому кальцію [5].

Вагітність є станом високого попиту на кальцій, оскільки приблизно 30 г кальцію передається плоду під час гестації, тому в одному із досліджень було проаналізовано дозування кальцію для вагітних. У даний час доступні кілька препаратів солей кальцію в різних дозах. Як цитрат кальцію, так і карбонат кальцію є джерелами високої біодоступності порівняно з глюконатом кальцію. Карбонат кальцію дешевший, але може гірше засвоюватися, якщо приймати його між прийомами їжі. Їжа не впливає на біодоступність цитрату кальцію, але це слід враховувати на його високу вартість і майже на 50% менший вміст кальцію за вагою. Враховуючи всі ці міркування, карбонат кальцію, ймовірно, буде найбільш економічно ефективним вибором у більшості випадків [7].

Національні дослідження з харчування та дієтології Американської дієтологічної асоціації (ADA) показали, що середнє споживання кальцію

жінками репродуктивного віку становить від 500 до 697 мг/день. Тому жінкам із низьким його надходженням рекомендовано або збільшити споживання продуктів, багатих на кальцій (молоко, йогурт, сир, кунжут, мигдаль, квасоля), або вживати добавки, що забезпечують приблизно 600-1000 мг кальцію на день. Особи з непереносимістю лактози потребують окремої уваги, оскільки вони, як правило, п'ють мало молока й мають відносно низьке споживання кальцію [3].

Ще один кокранівський огляд 13 досліджень за участю 15 730 вагітних жінок показав, що середній ризик прееклампсії був знижений у тих жінок, які отримували добавки кальцію. Згідно з результатами огляду, вагітні із середнім споживанням кальцію <900 мг/день змогли знизити ризик прееклампсії на 31-65% у випадку щоденного додаткового споживання 1000 мг кальцію у вигляді добавок. Учені виявили якісні докази того, що прийом добавок кальцію у високих дозах (>1 г/день) під час вагітності є безпечним і ефективним щодо зниження ризику прееклампсії, особливо у жінок із низьким вмістом кальцію в раціоні та осіб із підвищеним ризиком прееклампсії [6].

Висновки. Отже, прийом препаратів на основі кальцію під час вагітності у жінок із недостатнім його споживанням з їжею дає відчутні переваги: запобігає ризику прееклампсії та передчасних пологів, а також покращує здоров'я кісток матері та дитини. Карбонатна форма містить добре засвоювану частку кальцію і є оптимальною під час вагітності [3]. Оскільки програми репродуктивного здоров'я та харчування спрямовані на реалізацію рекомендацій ВООЗ щодо добавок кальцію для профілактики прееклампсії, необхідні подальші дослідження для з'ясування питань, пов'язаних із мінімальною ефективною дозою, часом початку та способом введення пренатальних добавок [6].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. «Calcium supplementation commencing before or early in pregnancy, for preventing hypertensive disorders of pregnancy» G Justus Hofmeyr, Sarah Manyame, Nancy Medley, Myfanwy J Williams 2019 Sep 16.

2. «Calcium Supplementation to Prevent Preeclampsia: Translating Guidelines into Practice in Low-Income Countries» Moshood O Omotayo, Katherine L Dickin, Kimberly O O'Brien, Lynnette M Neufeld, Luz Maria De Regil, Rebecca J Stoltzfus March 2016.

3. «Прийом препаратів кальцію під час вагітності: сучасні дослідження та рекомендації» журнал «Спеціалізований медичний портал» 12.10.2023.

4. «Calcium supplementation during pregnancy for preventing hypertensive disorders and related problems» G Justus Hofmeyr , Theresa A Lawrie, Alvaro N Atallah, Lelia Duley, Maria R Torloni 2014 Jun 24.

5. «Calcium supplementation for the prevention of pre-eclampsia» Ashok Kumar, Salam Gyaneshwori Devi, Swaraj Batra, Chanchal Singh, Deepak Kumar Shukla January 2009.

6. «Low-dose calcium supplementation for preventing pre-eclampsia: a systematic review and commentary» GJ Hofmeyr, JM Belizán 13 March 2014.

7. «Calcium Supplementation in Clinical Practice: A Review of Forms, Doses, and Indications» Deborah A. Straub MS, RD 01 June 2007.

ПОШИРЕНІСТЬ МЕТЕОЗАЛЕЖНОСТІ СЕРЕД ЛЮДЕЙ МОЛОДОГО ВІКУ

Семіхат Ірина Костянтинівна,
Тимощук Анна Василівна
Студенти
Фельдман Діана Аркадіївна
Асистент кафедри внутрішньої медицини № 2,
клінічної імунології та алергології
імені академіка Л. Т. Малої
Харківський національний медичний університет
м. Харків, Україна

Вступ. Як діагноз, метеозалежність або метеопатія в Міжнародній класифікації хвороб ні 10, ні 11 перегляду не зазначена, а значна частина психологів взагалі відносить «погодні болі» до області психосоматики, тобто самонавіювання. Але все ж таки більшість людей по всьому світу відзначають зміну свого стану при різних погодніх умовах і виокремлюють свої симптоми в окрему нозологічну одиницю. Майже всі ми неодноразово чули різні скарги з приводу впливу погодніх умов від людей літнього віку, а чи стаждають подібним люди молодого віку?

Мета роботи. Дослідити поширеність та інтенсивність впливу атмосферних явищ на людей молодого віку, визначити основні їх прояви, з'ясувати чи сприяють певні захворювання, паління, повсякденна фізична активність на схильність до метеозалежності, а також дізнатися про найпоширеніші методи зняття симтомів метеочутливості.

Матеріали та методи. Нами було проведено опитування серед 45 осіб молодого віку (з 14 до 35 років) за допомогою анкетування по даній темі. Опитувальник складався з 15 питань та був повністю анонімним.

Результати та обговорення. За даними проведеного нами анкетування було виявлено, що 83% (5) чоловіків та 89,7% (35) жінок були чутливими до змін погодніх умов. Загалом 88,9% (40) респондентів вказали, що були метеозалежними, і, за наданим нами переліком основних природніх явищ,

виявилось, що 80% (32) з них реагували на магнітні бурі, 75% (30) – на дощ, 47,5% (19) – на грозу, 35% (14) – на спеку, 20% - на вітер, 2,5% (1) відзначали чутливість на різку зміну погодніх умов.

З симптомів, які виникали при зазначених вище змінах погоди, перше місце займали головний біль та сонливість, що виявляються у 80% (32) метеозалежних. Далі за поширеністю були слабкість (67,5% (27)), емоційна лабільність (42,5% (17)), біль у м'язах (32,5% (13)), збільшення АТ та дзвін у вухах (20% (8)) та 7,5% (3) відзначили задуху, стільки ж – втрату апетита.

Також, ми намагалися з'ясувати взаємозв'язок між метеозалежністю та наявністю певних хронічних захворювань. Серед опитуваних 13,3% (6) страждали на мігрень, з яких 83% (5) були метеозалежними. З 6,7% (3) осіб, що мають артеріальну гіпотензію, метеозалежних – 66,6% (2). Усі респонденти з вадами серця 6,7% (3) виявилися метеозалежними. Серед респондентів були 2 особи хворі на артрит та 1 на ревматизм, з яких 100% були чутливими до погодніх умов. На бронхіальну астму хворіли 4,4% (2) опитуваних, метеочутливими з них були 100%. Психічні розлади, такі як обсесивно компульсивний розлад, тривожність, депресія, були присутні у 11,1% (5) осіб, з яких 100% були метеозалежними. Серед усіх респондентів були й такі, що хворіли на синдром полікістозних яєчників (2,2% (1)), хронічний тонзиліт (6,7% (3)), хронічний гастродуоденіт (2,2% (1)), дегенеративні зміни хребта (2,2% (1)), з яких усі були метеочутливими; 1 особа (2,2%), хвора на дерматит, заперечувала чутливість до погодніх умов. Разом з тим, з усіх респондентів 48,9% (22) не мали ніяких хронічних захворювань, але 86,4% (19) з них були метеозалежними.

Крім того, серед учасників опитування, що мали принаймні одне з вищеперерахованих захворювань, 30,4% (7) помічали їх загострення під час певних погодніх умов, особливо часто мігрені, адже у 4 з 5 (80%) метеозалежних, хворих на мігрень, погода була значним тригером.

Далі ми з'ясовували кореляцію між палінням та метеочутливістю. 20% (9) респондентів палили або на постійній основі, або час від часу. З них 77,7% (7)

відзначали чутливість до погодніх умов. З тих, хто взагалі не палить (80%, 36), метеочутливими були 91,6% (33).

Додатково ми вирішили дізнатися чи впливала повсякденна фізична активність на чутливість до погодніх умов і нами було отримано результати, які ми подали у вигляді таблиці (табл.1).

Таблиця 1

Зв'язок між фізичною активністю та метеозалежністю

Фізична активність	% від загальної кількості респондентів (100% (45))	% метеозалежних від їх кількості (88,9% (40))	% неметеозалежних від їх кількості (11,1% (5))
мінімальна	31,1% (14)	28,9% (13)	2,2% (1)
середня	66,7% (30)	57,8% (26)	8,9% (4)
висока	2,2% (1)	2,2% (1)	

Як відомо, раніше перераховані симптоми, що виникають під впливом певних погодніх умов, не є специфічними і можуть бути ознаками або наслідками багатьох захворювань, тому вказувати, що ці прояви є характерними тільки для метеопатії було б некоректно. Тож, ми надали змогу учасникам опитування вказати ймовірну причину виникнення цих симптомів на їх погляд. І так 87,5% (35) респондентів вказали, що ні з чим їх це не пов'язують, тобто симптоматика виникає тільки на фоні зміни погодніх умов, до яких саме вони є чутливими, але ще не встигли адаптуватися. 5% (2) вважає, що причиною може бути їхнє хронічне захворювання, 2,5% (1) – перенесена черепно-мозкова травма, стільки ж пов'язує з малорухливістю, і стільки ж – з порушенням обміну речовин у суглобах.

Для розуміння більш повної картини сили та масштабу впливу непогоди на організм молоді було надано шкалу з оцінками від 1 до 5. Це дало змогу опитуваним оцінити інтенсивність змін самопочуття в цей час. Як видно з діаграми (рис.1), симптоми частіше всього (32,5% (13)) мали середню інтенсивність впливу на загальний стан досліджуваної групи молодих людей. Однак деякі оцінили в 4 (25% (10)) і навіть в 5 (12,5% (5)) балів, що здавалось є

не дуже характерним для такого віку.

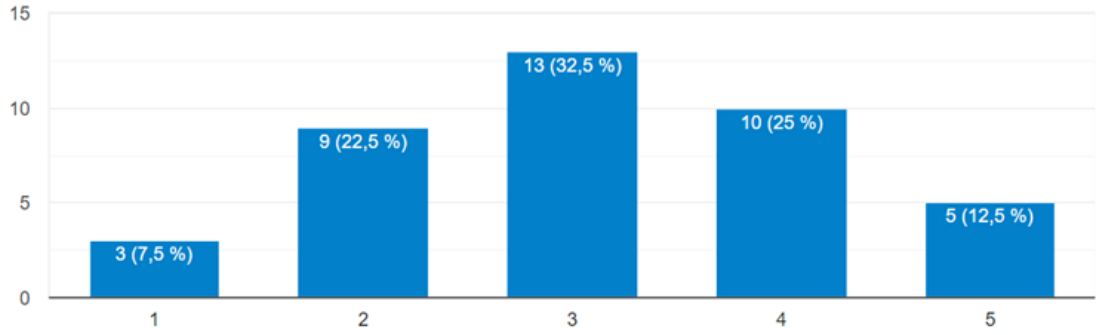

Рис. 1. Інтенсивність впливу непогоди на фізичний стан людей молодого віку за 5-бальною шкалою

Як не дивно, найпоширенішим способом полегшити свій стан виявився прийом нестероїдних протизапальних засобів та анальгетиків, до чого вдавалися 57,5% (23) респондентів; одна особа (2,5%) додатково лікувалась засобами народної медицини та триптанами (препаратами першої лінії лікування мігренозного нападу, що і вимагало її захворювання); 7,5% (3) додатково намагались відпочити, поспати, на противагу яким 2,5% (1) займались фізичною активністю; 42,5% (17) взагалі не вживали ніяких заходів, а очікували самостійного регресування симптомів.

Також опитувані не вважали погане самопочуття під час непогоди приводом звертатися за медичною допомогою, тільки 4 (10%) відвідали кабінет сімейного лікаря або лікаря-невролога з цієї причини.

І наостанок ми вирішили поцікавитися в учасників опитування чи вважають вони метеозалежність хворобою. Думки розділилися, але все ж таки більшість (53,3% (24)) не визнає її як окреме захворювання, як і переважна частина вчених.

Висновки. Отже, завдяки проведеному опитуванню, обробці та порівнянню отриманих результатів ми дійшли до висновку, що значна частина молоді страждає на метеозалежність. Проаналізувавши відповідді респондентів чоловічої та жіночої статі, слід зазначити, що чутливість до погодніх умов все-таки переважає серед жінок, хоч різниця між жінками та чоловіками є досить

незначною.

Що стосується хронічних захворювань, ми помітили, що їх наявність дуже часто супроводжувалася метеопатією в різних її проявах, але відсутність будь-якого хронічного захворювання аж ніяк не запобігає виникненню метеозалежності.

Щодо впливу паління та фізичної активності на наявність чи ступінь прояву метеозалежності можна сказати, що ні вживання тютюну, ні фізичне навантаження особливого значення не мають, адже не спостерігається позитивної динаміки за відсутності статусу курця і дозованою повсякденною фізичною активністю.

Тож, зважаючи на результати дослідження, ми вважаємо, що не існує певних чинників, що збільшують або зменшують ймовірність виникнення метеочутливості, швидше за все має місце генетична схильність, а також клімат. Доречно буде вказати, що дослідження проводилися на території України, де погодні умови мінливі і кожна пора року є особливою. Тому було б корисним провести такі дослідження на територіях, де постійно панують холодний і спекотний клімати, дослідити та порівняти вплив погодніх умов на місцеве населення.

Також слід відмітити не здорову, на наш погляд, тенденцію вживання нестероїдних протизапальних засобів та анальгетиків. З опитуваних лише мала кількість осіб консультувалися з лікарем, звідси слідує, що кожен другий неконтрольовано вживає ці лікарські засоби. Це може призвести до наслідків, про які деякі навіть не здогадуються.

В підсумку, ми хочемо зазначити, що метеопатія є поширеним феноменом серед різних груп населення, в тому числі і молодого. Хворобою її все ж таки не можуть назвати ні наші респонденти, ні ми як дослідники, ні науковці, адже унікальний патогенез, патогномонічні симптоми та методи специфічного лікування, які є складовими усіх захворювань в загальному реєстрі, в даному випадку відсутні.

СИМФОНІЯ ЖИТТЯ І СМЕРТІ: ФРЕДЕРИК РЮЙШ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РОЗВИТОК МЕДИЦИНИ

Сєрік М. Р.,
Здобувач освіти 3 курсу II медичного факультету
Мощенко Є. М.,
Здобувачка освіти 3 курсу I медичного факультету
Данько Ю. С.,
Здобувачка освіти 3 курсу II медичного факультету
Ячмєньова Е. С.,
Здобувачка освіти 3 курсу II медичного факультету
Брівка К. О.,
Здобувачка освіти 3 курсу II медичного факультету
Харківський національний медичний університет
м. Харків, Україна
Романов О. В.,
Здобувач освіти 3 курсу I медичного факультету
Луценко П. П.,
Здобувач освіти 3 курсу III медичного факультету
Чепурна В. Д.,
Здобувачка освіти 3 курсу II медичного факультету
Проскурня А. І.,
Здобувачка освіти 3 курсу II медичного факультету
Скакунов М. О.,
Здобувач освіти 2 курсу II медичного факультету
Харківський національний медичний університет
м. Харків, Україна

Вступ./Introductions. У світі науки та мистецтва іноді зустрічаються історичні постаті, які залишають невиразне відбиток не лише у своїй власній сфері, але й на долю людства взагалі. Фредерік Рюйш, видатний французький хірург, художник і філософ XVIII століття, безсумнівно, належить до цього елітарного списку. Його життя та діяльність, вперше відзначені публіці та істориками, нагадують справжню симфонію, де ноти життя та смерті переплітаються в єдину велику гармонію. Однак, важливим аспектом внеску Рюйша в світову спадщину є його вплив на розвиток медицини. У цьому

контексті варто розглянути тезиси, що розкривають роль цього видатного індивіда в становленні сучасної медичної науки та практики.

Мета роботи./Aim. Метою цього тексту є відзначити видатний внесок Рюйша у сферу науки та мистецтва, що ніби переплiталася в "симфонію життя і смерті", де кожен анатомічний препарат був як нота величезної симфонії, яка надихала та заворожувала світ півтора століття тому, і додосі залишається джерелом інтриги та натхнення.

Матеріали та методи./Materials and methods. Теоретичні: огляд та аналіз науково-методичної, публіцистичної та історичної літератури.

Результати та обговорення./Results and discussion. Фредерік Рюйш, завдяки своїй унікальній комбінації не стандартного мислення, науки та філософських роздумів, створив симфонію життя і смерті, яка мала великий вплив на розвиток медицини. Його анатомічні відкриття революціонізували та превернули увагу медичної спільноти на фундаментальні аспекти анатомії людини та цим - зберегли багато життів. Його філософські погляди нагадують про важливість гуманності у медицині. Сьогодні внесок Рюйша залишається актуальним, нагадуючи про об'єднання науки та мистецтва в служінні здоров'ю людини.

Голландський декоратор, Фредерик Рюйш, 355 років тому, відтворив свій власний анатомічний шедевр - селезінку теляти. Його майстерність вразила та привернула увагу навіть великого Петра І. У 1697 році, після лише трьох десятиліть з моменту створення першого препарату, колекція Рюйша, що налічувала понад тисячу анатомічних екземплярів, стала відомою у всій Європі. І не минуло ще двох десятиліть, коли Петро І під час свого другого візиту до Амстердаму вирішив купити всю цю колекцію для свого музею в Санкт-Петербурзі, де вона і донині залишається. Здивувавший своїм інноваційним підходом, Рюйш створив надувну селезенку, вивівши кров із селезенки теляти та надуючи її повітрям. Внутрішня анатомічна архітектура органу відобразилася, наче на чудовій чорно-білій гравюрі, але з елементом тривимірності, що вражає сучасників й дотепер. Однак, навіть зануренний в

спирт, такий препарат витримував недовго, а деталі структури швидко втрачали свою яскравість.

Пізніше Рюйш використовував техніку заповнення судин прозорим природним полімером, забарвленим червоною фарбою. Секрет його *"liquor balsamicum"* так і залишився невідомим. Цей полімер, ймовірно, мав низьку в'язкість, щоб заповнити найтонші капіляри, і витверджувався при кімнатній температурі. Можливо, це був віск, розведений розчинником, забарвлений червоною кіноваром, що має бальзамічні властивості. Такі "сухі" препарати Рюйша, полупрозорі та з виглядом відвертої сітки капілярів, були корисними для науковців-анатомів і водночас - справжнім мистецтвом. Рюйш вміло приховував неприємні деталі процесу препарування, прикриваючи місця відсічення кінцівок кришталем з вишивкою та одягаючи навіть одяг.

У своєму музеї, розміщеному в кімнатах своєї квартири, Рюйш створював справжні дизайнерські композиції, розташовуючи на полицях препарати органів людини, тварин та рослин, і навіть ставивши гілочки рослин в банки з органами, зануреними в 75-відсотковий спирт, який, до речі, настоювався на чорному перці. Є легенда, що матроси кораблів, що перевозили колекцію з Голландії до Петербурга у 1718 році, випили цю "перцівку". Це, можливо, не була просто звичайна ідея, адже вони зрозуміли, що після такого споживання їх органи зайняли б місце в порожніх банках. Воля царя Петра була добре відома в Голландії…

Таким чином, Фредерик Рюйш, голландський декоратор анатомії, створив шедеври, що поєднують науку та мистецтво, і до цього дня його колекція залишається дивом науки та іншим видатним досягненням Голландії. Ця історія стосується Фредерика Рюйша, відомого не лише як медичного дослідника, але і як винахідника, який досягнув досконалості у зберіганні органів і тканин людського тіла. Велику вдячність за його талант виразив професор Гентського університету Адольф Бургграве, коли минуло сто років після Рюйшової смерті. Він наголосив, що завдяки Рюйшу хірургія зробила величезний крок вперед, і саме завдяки його методам, анатомія відразу "набула ваги" перед загальною

публікою. У 1717 році, коли Рюйш продав свою колекцію, вона вже не включала цілих новонароджених дітей з морфологічними змінами, а лише їх відсічені голови. Серед переліку препаратів були: шкіра, м'язи, мозок, органи чуття, органи дихання та кровоносний система, шлунок і кишечник, печінка, селезенка і підшлункова залоза; нирки та сечовий міхур, органи чоловічої та жіночої статевої системи; ембріони та плоди; остеологічні (кісткові) препарати і препарати патологічно змінених органів, а також "монстри", які Петро I називав "уродцями". За це все Петро, а точніше, його довірені лікарі Роберт Ерскін і Лаврентій Блюментрост, виплатили Рюйшу 30 тисяч гульденів. Рюйш, як він сам писав, міркував запросити 60 тисяч гульденів і продати за 40 тисяч. Проте пам'ять про їхнє перше знайомство, враження Петра від мертвої дитини і, головне, ставлення монарха до доктора Рюйша (Він називав його своїм вчителем та обнімав його під час зустрічей), змусило анатома знизити початкову ціну до 50 тисяч гульденів і продати її за 30 тисяч. Але тут з'являється таємничий конверт! Згідно угоди, Рюйш повинен був передати Ерскіну та Блюментросту "секретний рецепт свого мистецтва" нічого при цьому не приховуючи, і взявши на себе зобов'язання нікому більше не розголошувати його, навіть своїм дітям. Рюйш передав запакований воском конверт із описом свого методу, "досконалого і без єдиного упущення, добросовісно складеного і написаного власноруч". Доля цього конверта в історії науки залишається невідомою.

Зрозуміло, що з'явившись в руках лікарів Петра, цей конверт відкривав їм спокусливу можливість корупції. В архівах РАН зберігається листування їхньої відповіді на запити ознайомитися з вмістом конверта (подібні прохання надходили, в основному, з Англії і Франції). У своїх офіційних відповідях на такі листи лікарі Петра ніколи не спускалися до шантажу та вимагання хабарів. Замість грошей, в обмін на цей секрет, вони запитували експонати з англійських та французьких природничо-історичних музеїв. Проте, всі, хто мав нагоду побачити "анатомічного вершника" та інші препарати в замку Д'альфор під Парижем, зазначали їхню дивовижну схожість із "сухими" (бальзамованими)

препаратами Рюйша.

Сьогодні метод Рюйша у науці про бальзамування відомий як "пластинація," проте зараз використовують синтетичні полімери та смоли. Тепер цей метод став комерційним і не має нічого спільного з мистецтвом або наданням покійникові живого вигляду. Можливо, останнім декоратором у стилі Рюйша можна вважати сицилійця Альфредо Салафію, який у 1920 році забальзамував тіло дворічної дівчинки, яка померла від запалення легень. Ця дитина досі залишається недоторканою, включаючи мозок, очні яблука та внутрішні органи (як показала томографія в середині 2000-х). Зовнішньо її тіло, яке лежить у скляному гробу в капуцинських катакомбах Палермо, схоже на сплячу дитину.

Узагальнюючи, естетика смерті в наше час суттєво змінилася від тих часів. Колекція Рюйша із Кунсткамери, починаючи з 1988 року, була декілька разів представлена на виставках у Німеччині, Фінляндії, Бельгії та, звісно, в Голландії, де завжди викликала інтерес глядачів. Проте зараз це більше цікавить людей як історичний цікавиння з минулої епохи європейців. Зовсім інший інтерес в глядачів викликають твори сучасних наслідувачів Фредерика Рюйша, таких як Гюнтер фон Хагенс з його відомою на весь світ виставкою *"Body Worlds"* та численні його наслідувачі, які використовують методику пластинації трупів й до сьогодні.

Висновки./Conclusions. Фредерік Рюйш - це мелодія, яка вдзвонює в серцях лікарів і нагадує, що медицина - це не лише наука, але й мистецтво спілкування з життям та смерттю. Він навчив нас гармонії між технікою та людяністю, яка залишається актуальною в сучасній медицині, і нагадує, що за спиною кожного пацієнта пульсує унікальна симфонія, яку варто розуміти і поважати.

ОКИСЛЮВАЛЬНИЙ СТРЕС ТА АНТИОКСИДАНТНІ СТРАТЕГІЇ ЛІКУВАННЯ ШКІРНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ

Соловйова Варвара Олегівна
Студентка 4 курсу
Біловол Алла Миколаївна
Професор, доктор медичних наук, зав.кафедри дерматології, венерології і медичної косметології
Пустова Наталія Олександрівна
Кандидат медичних наук, доцент кафедри дерматології, венерології і медичної косметології
Харківський національний медичний університет
м. Харків, Україна

Вступ. Шкіра служить захисним органом, який відіграє важливу роль у захисті від зовнішніх і внутрішніх токсичних подразників. Окислювальний стрес є наслідком прооксидантно-антиоксидантного дисбалансу, що призводить до пошкодження клітин. Це опосередковується вільними радикалами, такими як активні форми кисню або активні форми азоту, які утворюються під час фізіологічного аеробного метаболізму та патологічних запальних процесів. Окислювальний стрес бере участь у багатьох шкірних захворюваннях на які можна вплинути завдяки антиоксидантним системам та антиоксидантним терапевтичним стратегіям в дерматології.

Мета роботи. Метою даного дослідження є визначення рівня обізнаності людей щодо властивостей та правил використання антиоксидантів.

Матеріали та методи. Було проведено опитування щодо використання антиоксидантів. Опитування було добровільним. У ньому взяло участь 40 осіб: 70% – віком від 18 до 25-ти років; 20% – вік 25 – 30 років; 10% опитуваних віком від 30 і більше. На запитання чи знають респонденти що таке антиоксиданти та як вони впливають на організм більшість (89%) відповіли так. 85% опитуваних відповіли що вживають продукти з високим вмістом антиоксидантів щодня, зокрема: зелень (шпинат, базилік, петрушку) вживають 78% опитуваних; овочі (капуста, кабачки, помідори) вживають 65%; фрукти

(малина, чорниця, цитрусові) вживають 60%; напої (зелений, чорний чай, виноградний сік) – 40% респондентів. 68% користуються антиоксидантами добавками та вітамінами. 65% звертають увагу на вміст антиоксидантів у косметичних та у харчових продуктах. 15% респондентів мають певні сумніви та питання стосовно безпеки та ефективності цих речовин.

Результати та обговорення. Активні форми кисню включають супероксидний аніон, пероксиди, гідроксильний радикал та синглетний кисень. Ці молекули активують проліферативну передачу сигналів і передачу сигналів виживання клітини та можуть пошкодити ДНК, ліпідні мембрани, колагенові структури та мітохондріальну функцію. Активні форми кисню виробляються кератиноцитами та практично всіма типами клітин шкіри у відповідь на сигнали від цитокінів, факторів росту, забруднювачів повітря, УФ-випромінювання, харчових добавок/консервантів, косметики, ліків та фізіологічних стимулів. Антиоксиданти зазвичай класифікуються як ендогенні та екзогенні. Шкіра має велику антиоксидантну систему, включаючи ферментні антиоксиданти, такі як глутатіонпероксидаза, глутатіон S-трансфераза, глутатіонредуктаза, супероксиддисмутаза і каталаза, а також неферментативні антиоксиданти, включаючи аскорбінову кислоту (вітамін С), глутатіон, убіхінол, сечову кислоту, вітамін А, меланін, альфа-токоферол (вітамін Е), каротиноїди і сульфгідрили. Ми також можемо отримувати антиоксиданти екзогенно через споживання їжі. Прикладами цього класу антиоксидантів або продуктів, які їх містять, є зелений чай, кава арабіка, екстракт виноградних кісточок, гранат. [1]

Активні форми кисню відіграють центральну роль у розвитку контактного дерматиту. Реакція на подразники або алергени включає синтез і вивільнення прозапальних цитокінів, а також генерацію сигналів для залучення лейкоцитів, регуляції поверхневих костимулюючих молекул, активації матричних металопротеїназ. N-Ацетилцистеїн інгібує індуковану IL-1 посилену регуляцію мРНК в ендотеліальних клітинах. N-ацетилцистеїн, ресвератрол і поліфеноли чаю пригнічують регульовану активними формами кисню

експресію металопротеїназ. У пацієнтів з осередковою алопецією рівень реактивної речовини тіобарбітурової кислоти (маркер перекисного окислення ліпідів) у плазмі та еритроцитах підвищується. Глутатіонпероксидаза і супероксиддисмутаза у тканинах шкіри голови збільшуються. Враховуючи, що окислювальний стрес пов'язаний з апоптозом клітин, апоптоз клітин волосяного фолікула може бути пов'язаний з окислювальним стресом при осередковій алопеції. Індекс окисного стресу і загальна окислювальна здатність загалом підвищені, тоді як загальна антиоксидантна здатність знижена у пацієнтів з осередковою алопецією.

У пацієнтів з себорейним дерматитом активність супероксиддисмутази і каталази мають високі показники в зразках зіскрібків шкіри голови. Каталаза, вітаміни А, С і Е знижені в крові пацієнтів з атопічним дерматитом, а окислювальні метаболіти білірубіну підвищуються при загостренні атопічного дерматиту. Шляхи клітинної передачі сигналів, такі як мітоген-активована протеїнкіназа а також активатори транскрипції беруть активну участь у прогресуванні псоріазу. Диметилфумарат призводить до протизапальних ефектів, таких як зниження регуляції цитокінів і молекул адгезії. Активні форми кисню можуть викликати пошкодження ДНК, що призводить до мутагенезу та канцерогенезу. Фітохімічні речовини з рослинних сполук можуть запобігти канцерогенезу, викликаному УФ-випромінюванням, завдяки своїй антиоксидантній функції. Антиоксиданти, включаючи вітамін С, вітамін Е, коензим Q10, лікопін, каротиноїди, цинк, ресвератрол, какао, селен можуть проявляти фотозахисну дію. Інші антиоксиданти, що виявляють фотозахисні властивості, включають зелений чай, силімарин, ізофлавони сої, лютеїн і зеаксантин.

У пацієнтів з розацеа рівень пероксиду в сироватці крові та шкірного феритину високий, тоді як рівень загального антиоксидантного потенціалу в сироватці крові низький. Ефективні терапевтичні засоби для розацеа, включаючи метронідазол, тетрацикліни, азелаїнову кислоту та азитроміцин, виявляють антиоксидантну активність. [1]

Висновки. Отже, клітини шкіри безперервно виробляють через клітинне дихання, метаболічні процеси або під впливом зовнішньої агресії продукти окислення високореактивних молекул. Ці молекули негайно нейтралізуються ферментативними та неферментативними системами у фізіологічній та динамічній рівновазі. У ситуаціях, коли цей баланс порушується, різні клітинні структури, такі як клітинна мембрана, ядерна або мітохондріальна ДНК, можуть зазнати структурних модифікацій, викликаючи або погіршуючи шкірні захворювання. [2] Окислювальний стрес відіграє важливу роль у розвитку численних шкірних захворювань через різні окисно-відновні чутливі шляхи. Наразі відомо багато фактів про ефективне антиоксидантне лікування шкірних захворювань та застосування місцевих і пероральних антиоксидантів може допомогти дерматологам безпечно й ефективно втручатися в процеси окислення. [1]

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8900706/
2. https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5514576/

ВПЛИВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Стрєлкова Вероніка,
Самохвал Лілія,
студентки ІІ курсу,
Кучеренко Світлана Сергіївна,
методист, викладач,
Ріжняк Оксана Леонідівна,
доц., канд.філол.наук, викладач
Кіровоградський медичний
фаховий коледж ім. Є. Й. Мухіна
м. Кропивницький, Україна

Вступ. Вплив англійської мови на формування міжнародної медичної термінології є досить актуальною темою для дослідження, оскільки англійська мова – одна з найпоширеніших та найвпливовіших мов у світі. Англійська мова має багату історію та розвиток, які відбилися на її лексиці, граматиці та стилістиці. Особливо це стосується медичної термінології як важливою складовою наукового та професійного спілкування.

Мета роботи – дослідити, як впливає англійська мова на формування, особливості та правила використання сучасної медичної термінології.

Матеріали та методи - всебічний лінгвістичний аналіз матеріалів словників та підручників з курсу «Основи латинської мови з медичною термінологію», професійних сайтів, публікацій з медичної тематики.

Результати та обговорення. Медична термінологія англійського походження має свої особливості та правила, які відрізняють її від термінів античного походження. Відомо, що медичні терміни мають бути однозначними, узгодженими з позначуваними ними поняттями, системними, у них повинно бути відсутнім емоційне забарвлення та стислими. Більшість таких медичних термінів походить від грецької та латинської мов, які вважаються основою медичної термінології. Але останнім часом у медичній термінології збільшується кількість неологізмів англійського походження, які практично

відразу отримають статус інтернаціональних. Наприклад, такі лексико тематичні групи, як «термінологія коронавірусної інфекції», «медико-технічна термінологія», «термінологія тактичної медицини» тощо.

Це пояснюється тим, що англійська мова є мовою сучасного міжнародного спілкування, особливо в галузі медицини. Багато медичних фахівців, науковців та студентів вивчають англійську мову, щоб мати доступ до нових досліджень, публікацій, конференцій та інших ресурсів. Однак англійська мова може мати певний негативний вплив на формування міжнародної медичної термінології. По-перше, англійська мова може спричиняти інтерференцію та помилки при вивченні та перекладі медичних термінів на інші мови. По-друге, англійська мова може призводити до втрати національної специфіки та ідентичності медичної термінології, оскільки вона може витісняти або замінювати власні терміни української мови. По-третє, англійська мова може ускладнювати доступ до медичної інформації для тих, хто не володіє нею.

Англійська мова впливає на формування міжнародної медичної термінології у різних аспектах, таких як:

Фонетичний аспект. Англійська мова має свої особливості вимови голосних, приголосних, дифтонгів, диграфів та наголосу, які можуть відрізнятися від інших мов. Це може створювати труднощі для вивчення та відтворення медичних термінів, які походять з латини або грецької мови, або містять елементи з інших мов. Наприклад, термін **appendicitis** (запалення апендиксу) має наголос на передостанньому складі в англійській мові, але на останньому складі в латинській мові. Термін **pneumonia** (запалення легень) має диграф **pn**, який вимовляється як **n** в англійській мові, але як **p** та **n** в грецькій мові.

Орфографічний аспект. Англійська мова має свої правила написання слів, які можуть відрізнятися від інших мов. Це може створювати труднощі для правильного написання медичних термінів, які походять з латини або грецької мови, або містять елементи з інших мов. Наприклад, термін **diarrhea** (діарея)

має дві букви **r** в англійській мові, але одну букву **r** в латинській мові. Термін **hemorrhage** (кровотеча) має букву **h** в англійській мові, але не має її в грецькій мові.

Деякі орфографічні зміни в сучасній українській медичній термінології можна пояснити впливом специфічних граматичних англійських моделей словотворення. Наприклад, *коронАвірус* (*ротАвірус*, *папіломАвірус* тощо), де замість традиційного для української мови складання словотворчих основ з єднальною голосною використовується традиційне англійське поднання цілих слів.

Лексичний аспект. Англійська мова має багатий та різноманітний лексичний склад, який включає багато запозичень з інших мов, зокрема з латини та грецької, які є основою для медичної термінології. Англійська мова також є мовою міжнародного спілкування та наукового прогресу, тому багато медичних термінів утворюються або перекладаються на англійську мову з інших мов. Це може створювати труднощі для розуміння та запам'ятовування медичних термінів, які мають різне походження, значення та вживання. Наприклад, термін **cardiac arrest** (зупинка серця) має латинське походження, а термін **heart attack** (інфаркт міокарда) має англійське походження, але обидва терміни означають різні стани серця. Термін **cancer** (рак) має грецьке походження, а термін **tumor** (пухлина) має латинське походження, але обидва терміни означають аномальне зростання тканин.

Граматичний аспект. Англійська мова має свої правила граматики, які можуть відрізнятися від інших мов. Це може створювати труднощі для правильного утворення та вживання медичних термінів, які походять з латини або грецької мови, або містять елементи з інших мов. Наприклад, термін **appendix** (апендикс) має однину в англійській мові, але множину в латинській мові (**appendices**). Термін **diagnosis** (діагноз) має однину в англійській мові, але множину в грецькій мові (**diagnoses**).

Звертає на себе увагу той факт, що більшість фармацевтичних сайтів найменування медичних препаратів подають замість класичної форми у вигляді

іменників ІІ відміни середнього роду на *–um* у англомовному варіанті на *–y*.

З’являються нові гібридні моделі термінотворення, особливо це стосується різних видів абревіатур. Наприклад, термін *ковід:* лат. *Corona* «вінок» та *Virus* «отрута»+ англ. *Disease* «хвороба».

Висновки: Таким чином, англійська мова є однією з найпоширеніших та найвпливовіших мов у світі, яка впливає на формування сучасної міжнародної медичної термінології у різних аспектах, таких як фонетичний, орфографічний, лексичний, граматичний, семантичний, прагматичний та когнітивний.

Окремого дослідження потребують сучасні медичні абревіатури та їх способи перекладу. Особливо це стосується комп’ютерних засобів перекладу, де замість правильного перекладу з врахуванням мотивуючих термінів автоматично перекладаються окремі літери.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Заколюжний М. М. Клінічна латина з англійськими та українськими відповідниками / Мирослав Заколюжний, Михайло Андрейчин, Роман Комаровський. – Тернопіль: ТДМУ, 2017. – 832 с.
2. Ріжняк О. Л., Краснощок В. В., Кармазіна К. Б. // Про деякі зміни в сучасній медичній термінології // Наукові записки. – Випуск 193 – Серія: Філологічні науки - Кропивницький: Видавництво «КОД», 2021, 468 с., С. 428-432 https://www.cuspu.edu.ua/ua/naukova-dijalnist/fakhovi-zbirnyky/12127-naukovi-zapiski-2021
3. http://repository.pdmu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/9480/1/Interferentniy_vpliv_angliyskoi_movi.pdf
4. https://www.academia.edu/58556929/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F_%D0%B2_%D0%B0%D0%BD%D0%B3%D0%BB%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96%D0%B9_%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D1%96

СУЧАСНІ МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ КАРІЄСУ У ДІТЕЙ

Студенецька Анна Анатоліївна
Асистент,
Кафедра стоматології
Донецький національний медичний університет
м. Кропівницьк, Україна
Мамедова Матанат Мушвіг кизи
Студентка
Донецький національній медичний університет
м. Кропівницьк, Україна

Вступ: карієс зубів є найпоширенішим хронічним захворюванням у світі [1]. Його правильна діагностика має першорядне значення в щоденній стоматологічній практиці, яка наразі зосереджена на проведенні заснованих на доказах неінвазивних або мінімальних втручань, спрямованих на сприяння та підтримку здоров'я зубів [2]. Існує велика різноманітність апаратів для виявлення та діагностики карієсу з початкових стадій.

Мета роботи: огляд традиційних і нових сучасних технологій, які можуть допомогти стоматологам у ранньому виявленні та діагностиці карієсу зубів.

Матеріали та методи: в процесі підготовки матеріалу було опрацьовано 12 літературних джерел.

Результати: карієс зубів — це дуже поширене хронічне захворювання зубів, яке вражає людей у всьому світі. Карієс зубів традиційно вважається основною проблемою для здоров'я порожнини рота в глобальному масштабі. Карієс зубів залишається серйозною проблемою для здоров'я в більшості розвинених країн, вражаючи 60-90% дітей шкільного віку та переважну більшість дорослих. Поширеність карієсу зубів у дітей порівняно вища в Україні (індекс зруйнованих, відсутніх і запломбованих постійних зубів = 3,0) і європейському регіоні (індекс дорівнює 2,6), тоді як вона нижча в більшості африканських країн (індекс дорівнює 1,7). Нездатність виявити ураження на ранніх стадіях може бути причиною невпровадження ефективних заходів профілактики карієсу [3]. Виявлення карієсу передбачає об'єктивну методику

визначення наявності чи відсутності захворювання [4]. Метою оцінки ураження є характеристика або моніторинг виявленого ураження [3], а діагностика карієсу повинна включати узагальнення всіх відповідних даних кваліфікованим медичним працівником [5].

Інтерпроксимальні вогнища карієсу утворюються між апроксимальними поверхнями двох сусідніх зубів. Спочатку ці поверхні клінічно проявляються як непрозорі ділянки через зменшення прозорості емалі в самому зовнішньому шарі між точкою контакту та верхньою частиною вільного ясенного краю. Через значні розміри проксимальних ділянок задніх зубів, а також непомітну демінералізацію, яка характеризує ранні стадії уражень на цих поверхнях, виявлення проксимального карієсу на задніх зубах зазвичай є складним завданням, покладаючись виключно на рентгенографічне дослідження [6].

Оцінюючи діагностичну цінність тестів на карієс зубів, надзвичайно важливо враховувати чутливість і специфічність дослідження, а також прогностичні значення. Чутливість відноситься до точності тесту в правильному визначенні справжніх позитивних результатів, тоді як специфічність відноситься до точності труднощів у правильному визначенні справжніх негативних результатів.

У наш час зростає визнання важливості, пов’язаної з раннім виявленням і діагностикою каріозних уражень для запобігання їх прогресуванню в необоротну кавітацію. Багато професійних стоматологів стикаються з проблемами під час визначення відповідного часу для впровадження профілактичних заходів порівняно з втручанням у стоматологічні процедури. Оцінка активності карієсу у пацієнта має важливе значення для діагностики та формування відповідного плану лікування. Традиційні методи, які використовуються для оцінки карієсу за допомогою візуального огляду та тактильного сприйняття та їх інтерпретації за допомогою рентгенограм, зазвичай називають традиційними методами [7].

Візуальний огляд є діагностичним методом, який найчастіше використовується в щоденній практиці стоматолога. Визначити активність

ураження, активне чи неактивне, можна за допомогою візуального огляду білих плям. Крейдяні та шорсткі поверхні вказують на активне ураження, тоді як гладкі та блискучі поверхні вказують на неактивне ураження. Однією з помітних переваг цього підходу є його простота, економічність і надійна клінічна валідність. З іншого боку, істотним недоліком цього підходу є складність досягнення стандартизації [8].

У той час як візуальне обстеження демонструє високу специфічність для виявлення карієсу на видимих поверхнях зубів, виявлення апроксимальних каріозних уражень становить лише близько 0,30, що означає, що близько 70% кавітованих уражень карієсу залишаться невиявленими [9]. Рентгенографічне виявлення карієсу, яке використовується окремо або в поєднанні з клінічною оцінкою, є найпоширенішим діагностичним інструментом у стоматологів разом із зорово-тактильним скринінгом [10]. Додавання рентгенографії прикусу як допоміжного засобу до візуального огляду дозволяє більш чутливо виявляти ураження проксимального та оклюзійного карієсу, забезпечуючи кращу оцінку глибини ураження, ніж лише візуальний огляд. Крім того, це дозволяє контролювати прогресування ураження з часом [11].

Трансілюмінація є однією з найбільш ранніх методик діагностики карієсу зубів [12]. Цей інструмент виявився корисним, особливо при ідентифікації та оцінці апроксимального карієсу [4]. Метод трансілюмінації базується на тому фундаментальному принципі, що існує різниця в пропусканні світла між каріозними та здоровими тканинами зуба. Структура твердої емалі характеризується взаємозв’язаним розташуванням кристалів гідроксиапатиту, що призводить до напівпрозорого вигляду [12]. Демінералізація призводить до деградації структури емалі. У таких випадках фотони падаючого світла зазнають розсіювання, що призводить до погіршення оптичних характеристик емалі. Наявність пошкодженої структури зуба призводить до захоплення світла, що призводить до зниження світлопроникності порівняно з інтактною емаллю.

Висновки: перехід до малоінвазивної стоматології дозволив стоматологам виявляти та лікувати карієс на ранніх стадіях. Було розроблено

кілька технологій для виявлення уражень на різних стадіях процесу карієсу. Ці технології включають оптичні, радіографічні, електричні, ультразвукові та технології глибокого навчання на основі штучного інтелекту. Візуальний метод оцінки продовжує залишатися широко поширеним і фундаментальним підходом до оцінки, який є швидким і економічно ефективним із точністю виявлення уражень. Нові пристрої для виявлення карієсу можуть допомогти стоматологам у визначенні, кількісній оцінці та моніторингу уражень з часом. Метод трансілюмінації з використанням оптичної технології було визначено як високоефективний метод виявлення ранніх стадій каріозних уражень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Глобальний тягар захворювань порожнини рота та ризики для здоров’я порожнини рота. Petersen PE, Bourgeois D, Ogawa H, Estupinan-Day S, Ndiaye C. http://ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2626328. Bull Всесвітній орган охорони здоров'я. 2005;83:661-669.

2. Парадигми карієсу зубів у діагностиці та діагностичних дослідженнях. Baelum V, Heidmann J, Nyvad B. Eur J Oral Sci. 2006;114:263-277.

3. Виявлення та діагностика раннього ураження карієсом. Gomez J. BMC Oral Health. 2015;15 Додаток 1:0.

4. Специфічний, чутливий та швидкий аналіз на мутації рвірусу імунодефіциту людини типу 1, пов’язані зі стійкістю до зидовудину та диданозину. Frenkel LM, Wagner LE 2nd, Atwood SM, Cummins TJ, Dewhurst S. J Clin Microbiol. 1995;33:342-347.

5. Міжнародний консенсусний семінар з клінічних випробувань карієсу (ICW-CCT) – остаточні консенсусні твердження: узгодження того, до чого ведуть докази. Піттс Н.Б., Стамм Дж.В. J Dent Res. 2004;83 Специфікація № C:0–8.

6. Точність рентгенографічної діагностики карієсу при різних кіловольтах і двох швидкостях плівки. Свенсон Б., Грендаль Г.Г., Петерссон А., Олвінг А. https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/3859029/ Swed Dent J. 1985;9:37–43.

7. Карієс зубів. Selwitz RH, Ismail AI, Pitts NB. Ланцет. 2007;369:51-59.

8. Діагностичні засоби для раннього виявлення карієсу. Zandoná AF, Zero DT. J Am Dent доц. 2006;137:1675-1684.

9. Достовірність і відтворюваність клінічного обстеження, волоконно-оптичної трансілюмінації та радіології прикусу для діагностики малих апроксимальних каріозних уражень: дослідження in vitro. Peers A, Hill FJ, Mitropoulos CM, Holloway PJ. Карієс Res. 1993;27:307-311.

10. Методи, які використовують стоматологи для діагностики первинних уражень карієсу перед реставраційним лікуванням: висновки The Dental PBRN. Ріндаль Д. Б., Гордан В. В., Літакер М. С. та ін. Дж. Дент. 2010;38:1027-1032.

11. Прикусна та цифрова прикусна рентгенографія для виявлення уражень карієсу. Wenzel A. J Dent Res. 2004;83 Специфікація № C:0–5.

12. Ближнє інфрачервоне проміння порівняно з рентгенографією для виявлення та моніторингу проксимального карієсу: клінічне ретроспективне дослідження. Абделазіз М, Крейчі І, Пернегер Т, Фейлзер А, Васкес Л. Дж. Дент. 2018;70:40–45.

ІНТЕНСИВНІСТЬ ПРОЯВІВ ЕКЗЕМИ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ПОРИ РОКУ

Тертична Альона Андріївна
студентка 4 курсу І медичного факультету
Харківський Національний Медичний Університет
Пустова Наталія Олександрівна
кандидат медичних наук,
доцент кафедри дерматології, венерології і медичної косметології
Харківський Національний Медичний Університет
Біловол Алла Миколаївна
професор
зав.кафедри дерматології, венерології і медичної косметології
Харківський Національний Медичний Університет

Вступ. Термін "екзема" був вперше введений у медичну лексику близько середини 18 століття, хоча люди почали хворіти на екзему задовго до цього. Існує багато різновидів цього дерматозу, які мають різні прояви та локалізацію. Так як екзема є хронічним захворюванням, періоди ремісіїї чергуються з періодами рецидивів. Пусковим механізмом для рецидиву зазвичай є тригери, до яких можна віднести і зміну пір року. Тому важливо знати фактори, які можуть вплинути на перебіг захворювання в той чи інший сезон, для того щоб попередити рецидив або полегшити прояви екземи.

Мета. Дослідити сезонні тригери, які можуть вплинути на перебіг екземи. Та розглянути методи корекції способу життя для людей з екземою навесні, влітку, восени та взимку.

Матеріали і методи. Були оглянуті та оброблені наукові бази та фахові роботи науковців.

Результати. Екзема – це складне шкірне захворювання, яке викликане взаємодією між генами людини та її навколишнім середовищем. Екзема характеризується поліморфізмом і симетричністю шкірної висипки, свербіжем і можливо навіть набряком і знебарвленням шкіри. Існує декілька видів цього захворювання, при цьому кожний з них має свої особливості. До них відносять

атопічний дерматит, справжню (ідіопатичну), себорейну, мікробну, нумулярну, дисгідротичну і професійну екземи. Важливо зазначити, що до теперішнього часу науковці не можуть виділити точну причину виникнення екземи. Для того, щоб захворіти на екзему, треба мати генетичну схильність. Ризик захворіти збільшується, якщо в родині уже зустрічалась ця патологія [1]. Останнім часом науковці приділяють багато уваги вивченню ролі білка філагрину у патогенезі екземи. Філагрин – важливий білок для формування захисного бар`єру шкіри. Попередник філагрину - профілагрин, зберігається в гранулах кераноцитів. Завдяки відносно високій концентрації іонів кальцію в зернистому шарі епідермісу, профілагрин вивільняється з гранул, після чого утворюються мономери філагрину. Вільний філагрин зв'язується з кератиновими проміжними філаментами, викликаючи їх агрегацію в макрофібрили. Цей процес приводить до ущільнення клітин, дозволяє ферменту трансглютаміназі інтенсивніше будувати зв`язки між білковими молекулами. У результаті зміцнюється кератинова матриця, яка служить каркасом для прикріплення білків та ліпідів, які разом утворюють роговий шар [2]. Тож мутації гену FLG (ген, який кодує синтез філагрину), можуть привести до зниженого утворення цього важливого для шкіри білка. Тож захисні функції шкіри будуть значно знижені, що у багатьох випадках призводить до екземи.

Коли дерматологи або пацієнти з досвідом лікування говорять про «тригери», вони мають на увазі подію, емоційний стан або подразники, які можуть призвести до маніфестації екземи, рецидиву або погіршення її перебігу. До основних тригерів відносять суху шкіру, стрес, потенційні алергени, які контактують зі шкірним покривом. Також можна привести у приклад місцевий контакт із металами; екологічні алергени, такі як сигаретний дим, таргани, пилок, укуси комах; хімічні речовин, кліматичні фактори, одяг, який контактує з тілом, якщо він вироблений з поліестера або шерсті. Усі потенційно небезпечні подразники неможливо перелічити, та і потреби в цьому немає. Тригери індивідуальні для кожної людини, тому людина, яка хворіє на екзему повинна знати подразники, які ускладнюють перебіг хвороби саме у неї і

докладати зусиль, щоб уникати їх.

Як уже було зазначено, одними із факторів, які викликають зміну перебігу екземи є кліматичні умови, погоди у різні пори року та зміна сезонів. Улітку багато людей спостерігають ремісію екземи на своїй шкірі, адже помірна кількість UV-променів, тепла погода та висока вологість сприяють полегшенню перебігу хвороби. З іншого богу, достатній відсоток хворих відчувають дискомфорт улітку. До причин можна віднести надмірне потовиділення, сонячні опіки, купання у басейнах. Надмірне потовиділення може призвести до свербіння та подразнення, особливо в місцях складок шкіри, таких як ліктьові та підколінні ямки та шия. Через спеку у багатьох приміщеннях є кондиціонери, які знижують відносну вологість повітря, що також не є сприятливим для шкіри із запальними елементами і сухістю. Хоча сонячне світло може позитивно впливати на шкіру, збільшуючи вироблення вітаміну D і зменшуючи запалення, воно також може спричинити пошкодження шкіри та збільшити ризик загострення екземи. У цю пору року також можуть бути інші тригери, наприклад плавання в хлорованому басейні або сидіння на траві. У кожному з випадків використовуються звичайні поради: намагайтеся точно визначити несприятливі чинники навколишнього середовища та мінімізуйте їх вплив. Такі тканини як бавовна, шовк і льон допоможуть уникнути інтенсивного потовиділення, на відміну від віскоза і нейлон. Тому дерматологи рекомендують носити речі із натуральних тканин. Застосування крему з високим SPF (30 або більше) захистить вашу шкіру від сонячних променів. Також рекомендується змивати хлоровану воду після відвідування басейну і не забувати про зволоження шкіри [3].

Важливо зазначити, що для багатьох пацієнтів тригером стає сама зміна пір року і пристосування шкіри до нових умов. У деяких людей симптоми також посилюються під час перепадів температури, і у них виникають загострення в перехідні сезони. Восени температура знижується, повітря стає прохолоднішим та сухішим, люди починають носити більш теплі речі, не завжди із натуральних тканин. Окрім цього будинки починають опалюватися,

що впливає на вологість повітря. Безперечно, такі зміни можуть свідчити тільки про те, на що слід чекати надалі. Зима змінює осінь, і, зазвичай, навіть здорова шкіра почуває себе вразливою взимку [3].

Зима – найнесприятливіший сезон для екземи. По-перше, суворі вітряні умови на вулиці та мороз чинять механічний вплив на шкіру. По-друге, опалення у приміщеннях спричинює сухість повітря, яке також не має позитивного впливу на екзему. Коли декілька разів на день людина, яка працює або вчиться, виходить на вулицю, а потім заходить у приміщення, відбувається перемикання між холодним і жарким середовищем, що спричинює масштабні спалахи екземи взимку. Більше перебування в будинках також означає, що ваша шкіра піддається більшій кількості алергенів у приміщенні, таких як пилові кліщі (які ростуть у теплих приміщеннях), що може загострити перебіг шкірного захворювання. Крім того, багато людей відчувають дефіцит вітаміну D взимку, який, за деякими дослідженнями , пов’язують із більш високим рівнем екземи, хоча докази щодо цього не є переконливими. Безумовно, зима є сезоном, з найбільшою частотою інфекційних захворювань, які викликають неспецифічний дерматит, оскільки вони порушують імунну систему в цілому. Крім того, зима – це також час, коли багато людей відчувають стрес через свята, робочі дедлайни та інші фактори. Стрес може викликати надмірну активність імунної системи, що призводить до запалення та подразнення шкіри [4]. Дерматологи надають деякі рекомендації для зимового періоду, щоб зменшити інтенсивність проявів екземи:

1) Можливо, як це не парадоксально, але багато стратегій лікування зимової екземи зводяться до уникнення екстремальної спеки. Переконайтеся, що у вашому домі оптимальна температура. Також рекомендується придбати зволожувач повітря;

2) Наносьте зволожуючий крем одразу після виходу з душу чи ванни. Цей рух затримує вологу у вашій шкірі, тому вона не випаровується в холодне сухе повітря так швидко;

3) Оскільки важкий зимовий одяг може спричинити пітливість,

Національне товариство екземи радить одягати багатошаровий одяг - найкраще одяг з бавовни або шовку.

Весна, як і осінь, є перехідним сезоном, тому, як уже було зазначено, деякі люди можуть спостерігати загострення екземи. Навесні кількість потенційних алергенів збільшується, зокрема пилок, який викликає сінну лихоманку. Це може викликати надмірну активність імунної системи деяких людей, що призводить до запалення та подразнення шкіри. Як результат - загострення екземи[3].

Висновки. Отже, для кожної пори року характерні власні «тригери» екземи. Для літа це надмірне потовиділення, сонячні опіки, купання у басейнах, для осені – похолодання та одяг із грубих тканин. Зима – найнесприятливіший сезон для екземи, бо кількість подразників досить велика: суворі вітряні умови на вулиці та мороз, сухість повітря, перемикання між холодним і жарким середовищем, пилові кліщі, інфекційні захворювання і стрес. У період весни загострення екземи може викликати алергія. Рекомендується вивчити, що саме спричиняє загострення екземи у конкретного пацієнта і уникати їх.

ДЖЕРЕЛА:

1. Eczema Causes and Triggers [Електронний ресурс] / -. – 2020. Режим доступу до ресурсу: URL: https://nationaleczema.org/eczema/causes-and-triggers-of-eczema/

2. Filagrina: papel en la barrera cutánea y en el desarrollo de patología Actas Dermo-Sifiliográficas, Volume 106, Issue 2, March 2015, Pages 86-95 M. Armengot-Carbo, Á. Hernández-Martín, A. Torrelo URL: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1578219014003333/

3. Jackson-Cannady A. 4 Ways Seasonal Changes Affect Your Eczema. Health central. URL: https://www.healthcentral.com/condition/eczema/how-seasonal-changes-affect-eczema.

4. Millar A. How the seasons affect your eczema. Patient. URL: https://patient.info/news-and-features/how-the-seasons-affect-your-eczema.

УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ В ЗАКЛАДАХ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ РЕФОРМИ

Федюніна Наталія Сергіївна
магістр
Посилкіна Ольга Вікторівна
д.ф.н., професор, професор кафедри
«Управління та забезпечення якості у фармації
Національний фармацевтичний університет
м. Харків, Україна

Вступ. Проведення успішних перетворень у вітчизняній системі охорони здоров'я можливе лише за умов використання сучасних методів менеджменту. Управління змінами є однією із базових концепцій сучасного менеджменту та ключовим фактором успішного розвитку організації чи системи в цілому. В системі охорони здоров'я управління змінами можна віднести до числа інноваційних процесів, в рамках яких в організації створюється щось нове: впроваджується нова практика або технологія, нова модель внутрішньоорганізаційних або міжорганізаційних взаємодій; створюється нова медична послуга.

Теоретичні і практичні засади управління змінами в організаціях досліджувалися в роботах багатьох авторів: Біра М., Бекхарда Р., Грейнера Л., Коттера Дж., Лазара С., Лепейко Т., Мельника Л., Пономаренка В., Раєвнєвої О. та ін., але слід зазначити, що незважаючи на широкий спектр досліджуваних науковцями проблем питання управління змінами в закладах охорони здоров'я (ЗОЗ) залишилися поза увагою авторів, що і обумовило актуальність теми дослідження.

Метою роботи є розробка теоретичних і практичних аспектів впровадження управління змінами в ЗОЗ в умовах їх реформування.

Матеріали і методи. Основними методами дослідження, що використовувались у роботі, є: методи наукової індукції та дедукції; історичний метод та метод логічного аналізу; контент-аналіз тощо.

Інформаційною базою проведеного дослідження стали праці провідних вітчизняних та закордонних вчених з питань управління змінами, статті з періодичних видань; ресурси мережі Internet.

Результати і обговорення. Проведений аналіз дозволив визначити основні цілі управління змінами в ЗОЗ в умовах їх реформування:

- забезпечення керованості закладом в умовах зміни організаційно правової форми і переходу на нові умови господарювання;

- забезпечення стійкого розвитку медичного закладу;

- адаптація до мінливих зовнішніх умов;

- отримання конкурентних переваг.

Основними завданнями управління змінами в медичних закладах є: визначення напрямків змін; розробка моделей управління змінами; впровадження інноваційних технологій медичного обслуговування, що сприяють підвищенню якості медичної допомоги, скорочення термінів лікування і витрат на її надання; впровадження ресурсозберігаючих моделей, інформаційно- аналітичних систем з метою підвищення медичної, соціальної, економічної ефективності діяльності медичних закладів; моніторинг змін; оцінка ефективності управління змінами.

Умовами ефективності проведення змін в ЗОЗ є розуміння того, що:

- проведення змін - це складний процес, для якого характерний високий ступінь невизначеності;

- проведення змін – це завжди нестандартний процес, для якого не існує чітко встановлених правил, не розроблені конкретні інструменти, що забезпечують успіх, тому саме ініціативність та креативність – основні складові успішних змін;

- в процесі реформування у медичних закладах постійно виникають проблемні ситуації, які потребують вирішення, тому потрібно систематично проводити моніторинг діяльності, виявляти критичні точки та своєчасно впроваджувати корегувальні заходи;

- зміни повинні забезпечуватися відповідними ресурсами;

- ініціатива до змін повинна надходити від вищого керівництва, але важливо залучати до змін медичний персонал і інших зацікавлених осіб;

- зміни потрібно проводити системно;

- зміни повинні проводити ті співробітники, що знайомі з певними напрямами роботи медичного закладу.

Як свідчить практика, більшість впроваджуваних в організаціях змін зустрічають опір персоналу. Один із провідних фахівців з управління змінами - Коттер Дж. ст, стверджує, що більше половини проєктів та програм змін виявляються невдалими через виникнення опору змінам з боку співробітників [1].

Як стверджують психологи, опір змінам є природнім явищем, що проявляється у здатності персоналу організації протистояти нововведенням та виражається у свідомих діях, направлених на збереження існуючого стану. Наявність опору змінам в ЗОЗ призводить до сповільнення впровадження змін, втрат робочого часу, матеріальних, фінансових та психологічних втрат.

На теперішній час наука і практика накопичили певний досвід подолання опору змінам, який доцільний для застосування і у ЗОЗ у процесі реформування їх діяльності (табл.1 і 2) [2, 3].

Таблиця 1

Заходи, доцільні до впровадження у ЗОЗ для зменшення опору змінам

Заходи	Доцільність впровадження
1	2
Створення і передача необхідної інформації	У разі опору, який обумовлений відсутністю інформації або є наслідком невірної (перекрученої) інформації
Залучення медичного персоналу до розробки і прийняття рішень	В ситуаціях, коли керівники не мають достатньої інформації для розробки нововведень, а персонал має можливості для опору їх впровадження
Полегшення і підтримка	Для випадків, коли персонал чинить опір тільки через страх виникнення особистих проблем
Переговори	У ситуаціях, коли співробітник (або група) програє при впровадженні нововведень
Маневрування	У ситуаціях, коли доцільна для застосування нова тактика
Примушення	За умов необхідності швидкої реалізації змін

Таблиця 2

Методи подолання опору змінам

Методи	Передумови застосування	Переваги
1	2	3
Навчання і надання інформації	Недостатня або неповна інформація про очікувані зміни	Можливість свідомої підтримки
Залучення до участі в проєкті	Наявність сильних лідерів - опонентів	Інтегрує і збагачує уявлення про інновації
Стимулювання і підтримка	Наявність мотивованої системи стимулів	Знижує опір окремих співробітників
Переговори і угоди	Коливання і не стійка позиція співробітників, які чинять опір	Порівняно легко знижує рівень активного опору
Кадрові перестановки і призначення	Наявність кваліфікованого персоналу	Підтримка змін
Приховані і явні заходи примушення	Гострий дефіцит часу і наявність відповідних владних повноважень	Швидко долає будь-який опір

Висновки. За сучасних умов, ЗОЗ щоб ефективно функціонувати, необхідно постійно змінюватись. Конкурентоздатний медичний заклад повинен знаходитися у динаміці і бути спрямованим на розвиток. Основна причина змін дія зовнішніх по відношенню до ЗОЗ чинників. Для подолання опору змінам з боку персоналу у закладах необхідно створювати необхідні організаційні передумови змінам (інформувати медичний персонал про процеси змін, залучати до дискусій; оцінювати потенційні наслідки змін для персоналу, формувати нові норми і цінності у колективі; заздалегідь виявляти осіб, що можуть потенційно виявити опір змінам, і тих, які будуть підтримувати зміни тощо); формувати у персоналу зацікавленість у змінах, забезпечувати умови для підтримки змін (створювати системи мотивації активістів і учасників змін, що забезпечить справедливу винагороду та їхню власну вигоду, надавати їм необхідні гарантії, формувати сприятливий морально-психологічний клімат у колективі, домовлятися з найбільш впливовими групами і окремими особами для залучення їх до процесу змін тощо).

ЛІТЕРАТУРА

1. Kotter J. P. Leading change: Why transformation efforts fail / J. P. Kotter // Harvard Business Review. – 1995. – March-April Vol. 73 (2). – pp. 59–67.

2. Шевченко І. Б. Управління змінами: Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів /І.Б.Шевченко – [електронний ресурс] - Київ: НТУУ «КПІ» Політехніка, 2015. – 231с.

3. Жаворонкова Г. В., Скібіцький О. М., Сівашенко Т. В., Туз О.І. Управління конфліктами: Навчальний посібник. Переборення опору змінами Тактика поводження менеджера при впровадженні змін [електронний ресурс] // Режим доступу: http://pidruchniki.com/17191013/psihologiya/pereborennya_oporu_zminami_taktika_povodzhennya_menedzhera_pri_vprovadzhenni_zmin

КЛІНІЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В АНЕСТЕЗІОЛОГІЇ

Юзьо Ліна Олегівна
Студентка
Харківського національного медичного університету
м. Харків, Україна
Расенко Андрій Володимирович
Науковий керівник з кафедри
медицини катастроф та військової медицини
з курсами невідкладних станів та анестезіології

Вступ. Штучний інтелект (ШІ) використовує безліч теорій, алгоритмів та обчислювальних ресурсів для виконання інтелектуальних завдань з мінімальним втручанням людини, включаючи прийняття рішень, аналіз даних, складне вирішення проблем, прогнозування подій, розпізнавання мови та візуальне сприйняття. Пошук у медичних базах даних показує, що кількість літератури з ШІ швидко збільшується, що вказує на значну академічну спрямованість у цій галузі. Ця програма може принести користь анестезіології, оскільки це область, яка вимагає прийняття клінічних рішень на основі кількох безперервних змінних у реальному часі. У цій галузі існуючу літературу можна згрупувати за підобластями їхнього клінічного застосування, а саме: моніторинг глибини анестезії, візуальні методи з використанням комп'ютерного зору, прогнозування ризику подій під час і після анестезії та контроль анестезії.

Ціль. Незважаючи на кількість доказів та багатообіцяючі результати, ретельного огляду поточного стану ШІ у клінічній практиці анестезіології немає. Тому метою цього дослідження є систематичний огляд застосування методів штучного інтелекту в клінічній анестезіологічній практиці анестезіології та обговорення майбутніх проблем та обмежень.

Матеріали та методи. Систематичний огляд проводився відповідно до рекомендацій «Переважні елементи звітності для систематичних оглядів та мета-аналізів» (PRISMA). Ми провели пошук у Medline та Web of Science

статей, опублікованих до листопада 2022 року, з використанням наступних термінів: «анестезія, анестезіологія, штучний інтелект, комп'ютер із нейронною мережею, машинне навчання, люди». Статті, у яких брали участь тварини, редакційні статті, огляди та розмір вибірки менше 10 пацієнтів, було виключено.

Результати. Загалом із баз даних виявлено 478 статей, видалено 127 дублікатів. Решта 351 стаття були опрацьовані на винятки умов. Зрештою розглядалося 46 досліджень. Щоб уточнити опис та вилучення результатів із статей, ми згрупували їх у 4 категорії з урахуванням їхньої клінічної застосування: (1) Моніторинг глибини анестезії; (2) Методи анестезії під візуальним контролем; (3) Прогнозування подій/ризиків, пов'язаних з анестезією; (4) Контроль за застосуванням лікарських засобів.

1. Моніторинг глибини анестезії

Внаслідок нашого пошуку було знайдено 13 статей.

Наше дослідження показало, що більшість літератури з цієї теми використовує сигнали електроенцефалограми (ЕЕГ) як кращий метод штучного інтелекту для оцінки ДОА. Через його широке використання в анестезії біспектральний індекс (БІС) в основному використовувався як контроль або порівняння досліджень для оцінки ефективності обраної моделі.

Офшар та ін. запропонували нову структуру глибокого навчання, яка використовує безліч функцій сигналів ЕЕГ 35 пацієнтів для безперервного прогнозування значення БІС, досягаючи точності 88,71% та покращення площі під кривою в середньому на 15% порівняно з іншими традиційними методами оцінки ДОА. Використовуючи інший підхід, Джіанг та ін. використовує сигнали ЕЕГ, попередньо проаналізовані за допомогою ентропії вибірки, як вхідні дані для навчання моделі штучної нейронної мережею (ШНС).

2. Методи анестезії під візуальним контролем

В результаті нашого пошуку було знайдено 8 статей.

Згорткові нейронні мережі (ЗНР) використовувалися для виявлення важливих особливостей ультразвукової візуалізації (УЗД). Більшість публікацій

цієї групи спрямовані на підвищення точності ідентифікації мети голки для епідуральної анестезії, оскільки сучасний клінічний метод сліпої мануальної пальпації хребта має низьку точність, пов'язану з цим. Гетерінгтон та співавт. розробили систему на основі ЗНР для ідентифікації рівнів поперекових хребців на ультразвукових (УЗД) зображеннях з точністю 85%, у той час як Інчан та співавт. визначили цю ідентифікацію в особливій складній групі пацієнтів з ожирінням (з індексом маси тіла більше 30 кг/м2), з ймовірністю успіху з першої спроби 79,1%. Використовуючи аналогічний підхід, Юсонг та ін отримав більш високу точність (0,94) у групі з моделлю машини опорного вектора, яка визначала місце входу голки для епідуральної анестезії у 53 пацієнтів-добровольців. Система допомагає анестезіологам обертати та змінювати положення ультразвукового датчика, щоб знайти ідеальне місце для пункції. Згідно з отриманими даними навіть анестезіологи з обмеженим досвідом інтерпретації ультразвукових зображень могли швидко і точно знайти ідеальне місце для пункції.

3. Прогнозування подій, пов'язаних з анестезією

Внаслідок нашого пошуку було знайдено 17 статей. Шість із них присвячені постіндукційній гіпотензії, три дослідження присвячені профілактиці гіпоксії, а решта охоплює широкий спектр інших обставин.

Канг та ін. перевірили ефективність моделей машинного навчання у прогнозуванні пізньої постіндукційної гіпотонії (ПІГ), що визначається як гіпотонія, що виникає від інтубації трахеї до розрізу. Вихідними даними розробки моделі послужили як клінічні записи 126 пацієнтів, а й дані інтраопераційного моніторингу на ранній фазі індукції анестезії, такі як сигнали монітора загальної анестезії. Модель випадкового лісу показала найкращі результати серед чотирьох вивчених систем (наївний Байєс, логістична регресія, випадковий ліс та ШНС) з площею під кривою робочої характеристики приймача 0,842. Найнижчий систолічний артеріальний тиск, найнижчий середній артеріальний тиск і середній систолічний артеріальний тиск до інтубації трахеї були трьома факторами, які вплинули на точність

прогнозування машинного навчання. В аналогічній спробі модель нейронних мереж використовувалася для виявлення пацієнтів із високим ризиком гіпотонії під час спінальної анестезії (чутливість 75,9%; специфічність 76,0%). Виявили, що вона перевищує прогнози всіх п'яти досвідчених анестезіологів (чутливість 16,1-36,1%, специфічність 64,0-87,0%).

4. Контроль застосування лікарських засобів

До цієї групи увійшли 8 статей. Заоутер та ін. створили проспективне обсерваційне дослідження з метою зрозуміти, чи автоматизована седація з використанням гібридних седативних систем (ГСС) успішною при використанні у слабких і літніх пацієнтів, наприклад, тих, які запропоновані для транскатетерної імплантації аортального клапана. Це дослідження за участю 20 пацієнтів показує, що роботизована седація за допомогою ГСС виявилася успішною у 95% населення, а це означає, що жодна з процедур не вимагала ручного контролю з боку анестезіолога. Більше того, у жодного з пацієнтів у дослідженні не розвинулася правошлуночкова недостатність, яка могла б бути потенційним ускладненням у цій популяції через критичні респіраторні події, пов'язані з перевищенням дози пропофолу. Тим не менш, автор стверджує, що критичні респіраторні події спостерігаються у 79% досліджуваної популяції, незважаючи на нижчі дози пропофолу, що вводиться, і здатність робота знижувати швидкість інфузії на 50%.

Висновки. Перші спроби інтегрувати системи штучного інтелекту в клінічну практику анестезіології показали перспективні результати і, як очікується, розширюватимуться в найближчому майбутньому. В анестезіології очевидно, що ШІ доповнить або навіть замінить деякі традиційні методи як інструмент підвищення навичок прийняття рішень медичними працівниками, точності діагностики та терапевтичної відповіді. Вкрай важливо налагодити міждисциплінарну співпрацю між лікарями та вченими, які працюють з даними, щоб посилити клінічну інтерпретацію, яка має вирішальне значення для реалізації цього технологічного переходу.

ПОКАЗНИКИ ЛІПІДНОГО ОБМІНУ У ПАЦІЄНТІВ З ГОСТРИМ КОРОНАРНИМ СИНДРОМОМ ТА ХРОНІЧНОЮ ХВОРОБОЮ НИРОК, ЗАЛЕЖНО ВІД РІВНЯ ШКФ ТА ФАКТОРУ КУРІННЯ

Яджин Оксана Володимирівна
асистент кафедри, аспірант
Соломенчук Тетяна Миколаївна
д.мед.н., професор
Гель Катерина Сергіївна
лікар-інтерн
Кузь Наталія Богданівна
асистент кафедри, аспірант
Львівський національний медичний університет
імені Данила Галицького
м. Львів, Україна

Вступ. Хронічна хвороба нирок (ХХН) асоціюється з високим ризиком розвитку серцево-судинних захворювань (ССЗ), зокрема, гострого коронарного синдрому (ГКС). У виникненні ГКС ключову роль відіграють фактори ризику, які швидко призводять до незворотних атеросклеротичних уражень судин, насамперед йдеться про атерогенну дисліпідемію, важливим незалежним предиктором виникнення якої, є куріння. Особливості порушення ліпідного обміну у хворих з ГКС та ХХН, залежно від рівня швидкості клубочкової фільтрації (ШКФ) та фактору куріння, вивчені недостатньо, а тому є метою нашого дослідження.

Мета – проаналізувати особливості порушень ліпідного обміну у хворих з ГКС та ХХН, залежно від рівня ШКФ та фактору куріння.

Матеріали та методи. Обстежено 186 пацієнтів з ГКС та ХХН, які перебували на лікуванні у відділенні кардіології та реперфузійної терапії, середній вік становив 60,34±0,88 років. Частка жінок складала 27,96% (n=52), чоловіків – 72,04% (n=134). Залежно від рівня ШКФ пацієнтів розподілено у дві групи: I група – 73 пацієнти зі ШКФ <60 мл/хв/1,73 м3 (середній вік 64,53±1,24 роки); II група – 113 пацієнтів зі ШКФ ≥60 мл/хв/1,73 м3 (середній вік

57,25±1,01 років). Хворих двох груп було розподілено у дві підгрупи за фактором куріння: Ік, ІІк – курці та Інк, ІІнк – некурці. У підгрупу Ік входило 24 хворих (середній вік - 61,04±2,20 рік); у ІІк – 52 особи (середній вік 54,56±1,46 роки); у Інк – 49 осіб (середній вік – 66,74±1,23 років), у ІІнк – 61 особа (середній вік – 59,5±1,35 років). Розрахунок ШКФ здійснювали за формулою CKD-EPI на основі креатиніну.

Дослідження проводили у перший день госпіталізації, визначали наступні показники ліпідного профілю: загальний холестерин (ЗХС), холестерин ліпопротеїдів низької щільності (ХС ЛПНЩ), холестерин ліпопротеїдів високої щільності (ХС ЛПВЩ), тригліцериди (ТГ), холестерин не ліпопротеїдів високої щільності (ХС не-ЛПВЩ).

Результати та обговорення. У І групі, тобто серед хворих зі зниженою ШКФ, виявлено дещо вищі середні значення ЗХС, ХС ЛПНЩ та ХС не-ЛПВЩ, порівняно з ІІ групою, хоча без достовірної різниці (ЗХС – 4,92±0,19 ммоль/л (І) проти 4,76±0,12 ммоль/л (ІІ), $p>0,05$; ХС ЛПНЩ – 2,80±0,17 ммоль/л (І) проти 2,78±0,11 ммоль/л (ІІ), $p>0,05$; ХС не-ЛПВЩ – 3,81±0,19 ммоль/л (І) проти 3,69±0,13 ммоль/л (ІІ), $p>0,05$). У цих же хворих (І група), порівняно з пацієнтами зі ШКФ ≥60 мл/хв/1,73 м3 (ІІ група), реєструються достовірно нижчі середні рівні ХС ЛПВЩ та вищі рівні ТГ (ХС ЛПВЩ - на 7,69%: 1,08±0,04 ммоль (І) проти 1,17±0,03 ммоль/л (ІІ), $p<0,05$; ТГ - на 14,97%: 1,87±0,13 ммоль/л (І) проти 1,59±0,08 ммоль/л (ІІ), $p<0,05$).

Результати дослідження засвідчили, що у курців (Ік, ІІк підгрупа), порівняно з некурцями (Інк, ІІнк підгрупа), незалежно від ШКФ реєструються достовірно вищі середні рівні проатерогенних фракцій ліпідів: ЗХС – на 14,71% (5,37±0,37 ммоль/л (Ік) проти 4,58±0,20 ммоль/л (Інк), $p<0,05$); на 8,51% (5,05±0,16 ммоль/л (ІІк) проти 4,62±0,19 ммоль/л (ІІнк), $p<0,05$). ХС ЛПНЩ на 19,54% (3,02±0,27 ммоль/л (Ік) проти 2,43±0,18 ммоль/л (Інк), $p<0,05$; на 12,38% (3,07±0,15 ммоль/л (ІІк) проти 2,69±0,17 ммоль/л (ІІнк), $p<0,05$. ТГ – на 20,83% (2,16±0,31 ммоль/л (Ік) проти 1,71±0,11 ммоль/л (Інк), $p<0,05$. ХС не ЛПВЩ – на 16,82% (4,22±0,40 ммоль/л (Ік) проти 3,51±0,20 ммоль/л (Інк),

p<0,05); на 11,67% (3,94±0,18 ммоль/л (IIк) проти 3,48±0,18 ммоль/л (IIнк), p<0,05. Щодо вмісту у крові ХС ЛПВЩ, то у курців (Iк, IIк) показник був нижчим порівняно з некурцями (Iнк, IIнк), однак достовірної різниці не виявлено (1,06±0,05 ммоль/л (Iк) проти 1,11±0,05 ммоль/л (Iнк), p>0,05; 1,14±0,05 ммоль/л (IIк) проти 1,20±0,05 ммоль/л (IIнк), p>0,05.

Висновки. У хворих ГКС зі зниженою ШКФ реєструється достовірно нижчий середній рівень ХС ЛПВЩ та вищий ТГ порівняно, з II групою. Не залежно від рівня ШКФ, у підгрупах курців (Iк, IIк), спостерігаються більш виражені порушення ліпідного обміну проатерогенного характеру, ніж у некурців (Iнк, IIнк), зокрема підвищення середніх значень ЗХС, ХС ЛПНЩ, ТГ та ХС не-ЛПВЩ, що свідчить про додатковий несприятливий вплив куріння на стан ліпідного обміну у пацієнтів з ГКС та ХХН.

ЕПІДЕМІОЛОГІЧНА СИТУАЦІЯ ТА ПОШИРЕНІСТЬ ПСОРІАЗУ СЕРЕД МОЛОДОГО НАСЕЛЕННЯ

Яровий Сергій Олександрович
Студент 4 курсу,
Харківського національного медичного університету,
1 медичний факультет, 1м20-7
Біловол Алла Миколаївна
Доктор медичних наук, професор,
завідувач кафедри дерматології,
венерології та медичної косметології ХНМУ
Пустова Наталія Олександрівна
Кандидат медичних наук,
доцент кафедри дерматології,
венерології та медичної косметології ХНМУ

Вступ: Псоріаз є одним із найбільш поширених захворювань шкіри, що суттєво впливає на якість життя пацієнтів. Дослідження поширеності псоріазу серед молодого населення набувають особливого значення, оскільки захворювання може впливати на соціальну адаптацію і психологічний стан молодих людей. У цій презентації ми представимо результати наших досліджень, які вказують на поширеність псоріазу серед молодого населення та його можливі впливи на їхнє життя.

Ціль роботи: дослідити обізнаність молодих людей щодо специфіки та поширеності псоріазу. Зрозуміти чи важливе проведення інформаційних кампаній для попередження поширення,лікування та профілактики даного захворювання. Вплив соціальних та психологічних аспектів псоріазу на молоде населення.

Матеріали та методи: статистичні дані з досліджень минулих років,теоретичні матеріали (аналіз науково-медичної літератури).

Результати та обговорення: Поширеність псоріазу серед молодого населення: Згідно з даними досліджень, поширеність псоріазу серед молодих осіб може варіюватися в залежності від регіону. У багатьох країнах

поширеність псоріазу становить від 1% до 3% серед молодих дорослих, зі зростанням поширеності в старших вікових групах. Загалом, оцінки поширеності псоріазу серед дорослого населення в Україні коливаються від 2% до 4%. Щодо молодого населення, ці цифри можуть бути схожими, оскільки псоріаз може виникати у будь-якому віці, включаючи підлітковий та молодший вік.

Впливні фактори: дослідження показують, що генетична схильність грає значущу роль у розвитку псоріазу серед молодого населення. Також, фактори, які можуть сприяти розвитку псоріазу, включають стрес, паління, зловживання алкоголем та деякі лікарські препарати.

Важливість діагностики та надання лікування: Діагностика псоріазу у молодого віку є критично важливою для негайного проведення лікування. Раннє виявлення і правильне лікування може покращити якість життя та допомогти уникнути ускладнень.

Фактори ризику та зв'язок зі станом здоров'я у молоді з псоріазом.

Генетичні аспекти: Псоріаз вважається генетично зумовленим захворюванням шкіри, і дослідження підтверджують, що спадковість грає важливу роль у його розвитку. Виявлено наявність певних генетичних маркерів, які можуть збільшувати схильність до псоріазу, особливо серед осіб з родинними випадками цього захворювання.

Дослідження показали, що деякі гени, зокрема гени, пов'язані з імунною системою та запаленням, грають важливу роль у розвитку псоріазу. Наприклад, гени, що кодують певні білки, такі як HLA-Cw6, вважаються одними з ключових генетичних маркерів, пов'язаних з псоріазом.

Особливо у молодого населення з сімейною історією захворювання, спостерігається вищий ризик розвитку псоріазу у зв'язку з спадковою передачею певних генетичних факторів, що сприяють розвитку захворювання.

Проте слід зауважити, що наявність генетичних маркерів не завжди означає виникнення псоріазу. Це лише один із чинників, який сприяє схильності до цього захворювання. Інші фактори, такі як середовище, стрес,

імунна система та специфічні тригери, також мають вплив на розвиток псоріазу.

Вплив імунної системи: Псоріаз пов'язаний із порушеннями імунної системи, що призводить до несправності в регулюванні шкірного відновлення. Це може впливати на загальний стан здоров'я молодих хворих, зокрема призводити до погіршення загального самопочуття.

Супутні захворювання: Дослідження також вказують на можливий зв'язок між псоріазом і супутніми захворюваннями, такими як артрит, депресія, інсулінорезистентність та інші. Наприклад, псоріатичний артрит виникає у близько 10-30% пацієнтів із псоріазом.Це може мати серйозний вплив на фізичне і психічне здоров'я молодих пацієнтів.

Вплив соціальних та психологічних аспектів псоріазу на молоде населення

Соціальна стигматизація: Псоріаз може призводити до стигматизації та відчуття ізоляції серед молодого населення через видимі ознаки захворювання. Це може впливати на психосоціальний статус і якість життя хворих.

Вплив на психічне здоров'я: Псоріаз може спричиняти психічні проблеми, такі як депресія та тривожність, особливо у молодих пацієнтів. Надання психологічної підтримки та консультації може бути важливим для забезпечення гармонії психічного стану.

Психосоціальна підтримка: Важливість психосоціальної підтримки не може бути недооцінена. Групові сесії, консультування психолога та спільноти пацієнтів можуть допомогти молодим хворим на псоріаз подолати стигматизацію та поліпшити якість їхнього життя.

Молодь і псоріаз: можливості попередження та управління захворюванням.

Рання діагностика: Важливість ранньої діагностики псоріазу в молодому віці полягає в тому, щоб розпочати лікування на ранніх стадіях та запобігти загостренням. Регулярні медичні обстеження та відвідування лікаря є ключовими.

Лікування та догляд: Псоріаз може бути управліним захворюванням. Різні методи лікування, включаючи топічні препарати, фототерапію та системні ліки, можуть допомогти у зменшенні симптомів.

Зміни в стилі життя: Здоровий спосіб життя, включаючи збалансовану дієту, відмову від куріння і помірну фізичну активність, може покращити загальний стан здоров'я та допомогти у контролі захворювання.

Психосоціальна підтримка: Надання психосоціальної підтримки, спільноти пацієнтів та консультації психолога є важливими частинами управління псоріазом серед молодого населення, щоб допомогти хворим подолати психологічні та соціальні виклики, пов'язані з захворюванням.

Висновки: У висновку можна підкреслити, що псоріаз є серйозним захворюванням шкіри, яке може значно впливати на молоде населення. Здійснені дослідження показують, що важливо вивчити інциденцію та фактори ризику псоріазу серед молодого населення, розуміти вплив цього захворювання на фізичне та психічне здоров'я молодих осіб, а також знаходити шляхи попередження та кращого управління ним. Крім того, важливо підтримувати психосоціальну підтримку для молодих хворих на псоріаз, щоб допомогти їм подолати стигматизацію та покращити якість їхнього життя. Вивчення цих аспектів допоможе покращити якість догляду за пацієнтами та сприяє створенню більш інформованого підходу до управління псоріазом серед молодого населення.

МОРФОМЕТРИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ВЕНОЗНИХ СУДИН ГЕМОМІКРОЦИРКУЛЯТОРНОГО РУСЛА ПЕРЕДМІХУРОВОЇ ЗАЛОЗИ ПРИ АЛКОГОЛЬНІЙ ІНТОКСИКАЦІЇ

Ясіновський Олег Борисович,
канд.мед.н., доцент,
Гнатюк Михайло Степанович,
д.мед.н., проф.,
Нестерук Сергій Олександрович,
канд.мед.н., доцент,
Татарчук Людмила Василівна,
д.мед.н., доцент,
Тернопільський національний медичний університет
ім. І. Я. Горбачевського МОЗ України

Вступ. Гемомікроциркуляторному руслу органів, яке складається з артеріол, передкапілярних артеріол, гемокапілярів, закапілярних венул, венул та артеріоло-венулярних анастомозів, відводиться основна роль у розвитку таких загальнопатологічних процесів, як гіпоксія, запалення, дистрофія, некробіоз, мікросудини першими реагують при різних змінах гемодинаміки та дії на організм негативних ендогенних та екзогенних факторів [2,4]. На відміну від артерій та вен, мікросудини формують упорядковану систему шляхів гемомікроциркудяції, забезпечуючи безперервний рух крові біля клітин і тканин органів, здійснюючи при цьому різноманітні обмінні процеси і забезпечуючи функціонування органів та систем організму. Використання морфометрії при дослідженні закономірностей структурних змін органів та систем суттєво розширює можливості морфологів і дозволяє отримати адекватні та інформативні кількісні морфологічні характеристики фізіологічних та патологічних процесів і логічно пояснити їх [1]. Аналіз сучасної наукової медико-біологічної літератури дозволяє стверджувати про те, що алкогольна інтоксикація негативно впливає практично на всі органи і системи людини та експериментальних тварин. Володіючи потужною мембранотропною дією, етанол і його метаболіти призводять оксидативного дистресу, різкого

підвищення проникності мікроциркуляторного русла, виражених порушень білкового, ліпідного, вуглеводного обмінів, ендокринологічних та імунологічних змін [2, 6]. Деякі дослідники вважають етанол токсичним судиннним факторм [6]. В той же час необхідно вказати, що кількісні морфологічні особливості ремоделювання венозних судин гемомікроциркуляторного русла передміхурової залози при алкогольній інтоксикації досліджені недостатньо.

Мета роботи – морфометричними методами вивчити особливості ремоделювання венозних судин гемомікроциркуляторного русла передміхурової залози при алкогольній інтоксикації.

Матеріали і методи. Морфологічно і морфометрично досліджені венозні судини гемомікроциркуляторного русла передміхурової залози 30 лабораторних статевозрілих білих щурів-самців, які були розділені на 2 групи. 1-а група нараховувала 15 дослідних інтактних тварин, 2-а – 15 щурів, які знаходилися в умовах тривалої алкогольної інтоксикації, при якій 30 % розчин етанолу вводили експериментальним щурам внутрішньошлунково в дозі 2 мл на 100 г маси тіла протягом 28 діб один раз на добу Через місяць від початку експерименту здійснювали евтаназію дослідних тварин кровопусканням в умовах тіопенталового наркозу. Морфометрично на напівтонких зрізах передміхурової залози [3] визначали зовнішній та внутрішній діаметри, товщину стінки закапілярних венул та венул. Кількісні показники обробляли статистично [5].

Результати і обговорення. Проведеним всестороннім аналізом отриманих даних виявлено, що в умовах алкогольної інтоксикації суттєво змінювалися венозні судини гемомікроциркуляторного русла передміхурової залози. При цьому встановлено, що вказані мікросудини виражено розширювалися. Так, зовнішній діаметр закапілярних венул передміхурової залоза у даних експериментальних умовах з статистично вірогідною різницею ($p<0,001$) зріс на 11,2 %, внутрішній діаметр (просвіт) – на 29,6 % ($p<0,001$). Товщина стінки закапілярних венул передміхурової залози при цьому

зменшилася з (2,70±0,02) мкм до (2,10±0,02) мкм. Між наведеними морфометричними параметрами встановлена виражена статистично вірогідна різниця ($p<0,001$) і останній кількісний морфологнічний показник виявився меншим на 22,2 % порівняно з попереднім.

Структура венул гемомікроциркуляторного русла передміхурової залози при тривалій дії етанолу на організм експериментальних тварин змінювалася аналогічно закапілярним венулам. При цьому зовнішній діаметр даних мсікросудин статистично вірогідно ($p<0,001$) збільшився на 9,1 %, внутрішній діаметр – на 15, 1 % ($p<0,001$). Товщина стінки венул передміхурової залози у даних експериментальних умовах з вираженою статистично достовірною різницею зменшилася на 15,2 % ($p<0,001$).

Отже, тривала дія на організм експериментальних тварин етанолу призводила до розширення закапілярних венул та венул, стоншення стінок досліджуваних судин передміхурової залози, венозного повнокров'я, гіпоксії, атрофічних, апоптичних, дистрофічних, некробіотичних процесів, перивазальних діапедезних крововиливів, плазморагії.

Світлооптично у передміхуровій залозі при хронічній етаноловій інтоксикації відмічалася дилатація, повнокров'я переважно венозних судин та виражений периваскулярний набряк, плазморагія, поодинокі діапедезні крововиливи. Спостерігалося розширення міжендотеліальних щілин, десквамація ендотелію, набряк та фрагментація базальної мембрани гемокапілярів. Відмічалося розростання м'язово-еластичної строми, редукція складок і атрофічні зміни залозистого епітелію, виражене зменшення залозистого компоненту досліджуваного органа, дистрофічні, некробіотичні зміни ендотеліоцитів, залозистих епітеліоцитів, міоцитів, стромальних структур, поява осередків клітинної інфільтрації та склерозу.

Висновок. Проведені дослідження та отримані результати свідчать, що тривала дія етанолу на організм експериментальних тварин призводить до виражених структурних змін венозних судин гемомікроциркуляторного русла передміхурової залози, які характеризувалися вираженим збільшенням

зовнішніх та внутрішніх діаметрів, зменшенням товщини стінок закапілярних венул та венул, венозним повнокров'ям, гіпоксією, дистрофією, некробіозом ендотеліоцитів, епітеліоцитів залоз, міоцитів, осередками інфільтрації та розростання м'язово-еластичної строми.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.

1. Гнатюк М. С. Морфометричні аспекти ремоделювання артеріального русла передміхурової залози в умовах пострезекційної портальної гіпертензії / М. С. Гнатюк, Л. В. Татарчук, С. О. Нестерук, Н. Я. Монастиська // Шпитальна хірургія. – 2023. – № 3. – С. 31-32.

2. Грицуляк Б. В., Долинко Н. П., Попадинець О. Г. Пастух М. Б. Характер морфофункціональних змін в передміхуровій залозі, зумовлених етаноловою інтоксикацією // Вісник проблем біології і медицини. – 2016. – вип. 2, Т.2 (129). – С. 70-73.

3. Методики морфологічних досліджень: монографія / Багрій М. М., Діброва В. А., Попадинець О. Г., Грищук І. М., за ред. М. М. Багрія, В. А. Діброви. - Вінниця: Нова книга, 2016. – 238 с.

4. Олексеєнко О. В. Морфологічні та морфометричні зміни в капілярах гемомікроциркуляторного русла слизової оболонки ясен при тривалій дії на них харчових добавок /О. В. Олексеєнко, С. М. Білаш // Вісник проблем біології і медицини. – 2022. – 4(167). – С.302-307

5. Festing M. The design and statistical analysis of animal experiments introduction to this issue / M. Festing, T. Nevalainen T. // Ilar J. – 2014. – 55(3). – P. 379 –372.

6. Kudo R. Effect of alcohol on vascular function / R.Kudo, K.Yuui, S.Kasuda, K. Hatake // Nihon Arukoru Yakubutsu Igakkai Zasshi. – 2015. –50 (3). – P.123–134.

PHARMACEUTICAL SCIENCES

ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ПРОТИВІРУСНИХ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ ПРЯМОЇ ДІЇ ЗАРЕЄСТРОВАНИХ В УКРАЇНІ

Плужник Ельвіра Костянтинівна
Студент
Якименко Ігор Юрійович
к.х.н., доцент
ДВНЗ Український державний хіміко-технологічний університет
м. Дніпро, Україна

Вступ. Зважаючи на продовження сезонних проявів короновірусної інфекції створення ефективних противірусних лікарських засобів залишається високопріорітетним завданням фармації. Історично основні активні компоненти таких лікарських препаратів мають синтетичне походження і представлені класом споріднених за будовою органічних сполук, що сприяє резистентності і спонукає до постійного пошуку нових активних компонентів. Застосування, в якості активної основи противірусних препаратів, сполук природного походження дозволяє отримати не менш ефективні за синтетичні, противірусні лікарські засоби, які, крім того, мають менше побічних проявів при застосуванні і можуть використовуватись при тривалому лікуванні.

Мета дослідження. Збір інформації та аналітична обробка даних про асортимент противірусних препаратів прямої дії зареєстрованих на території України.

Матеріал і методи. Для проведення маркетингового дослідження ринку противірусних препаратів прямої дії зареєстрованих на території України було використано базу Державного реєстру лікарських засобів України станом на 15 листопада 2023р. При виконанні роботи було застосовано логічний, системно-аналітичний та порівняльний метод аналізу зібраних матеріалів.

Отримані результати. Аналіз противірусних препаратів прямої дії представлених на ринку України показав, що загалом зареєстровано 267 противірусних препаратів представлених в різноманітних лікарських формах. Переважно противірусні препарати представлено твердими лікарськими формами (73,8%), менше – капсулами (10,5%), розчинами (4,9%), сиропами (4,1%) та ліофілізованими порошками (3,7%) і зовсім незначна доля припадає на суспензії (1,1%), порошки (0,7%), гранульовані суміші в саше (0,4%), краплі (0,4%) та супозиторії (0,4%).

Більшість препаратів противірусної дії представлена закордонними виробниками (78,65%) і лише незначна частина - препаратами вітчизняного виробництва (21,35%). Структуру розподілу вітчизняних виробників противірусних препаратів відображено на діаграмі (Рис 1).

Рис 1. Розподіл фармацевтичних компаній України за кількістю найменувань випускаємих противірусних препаратів.

Аналіз препаратів за джерелом активної субстанції вказує на абсолютне переважання протимікробних препаратів на базі синтетичних субстанцій і незначний відсоток препаратів що базуються на активній речовині природного походження. Серед всього переліку було виділено лише три такі препарати, це таблетки «Еребра» виробник ПрАТ "Технолог", краплі «Протефлазід» та сироп «Флавовір» виробник ТОВ "НВК "Екофарм".

Висновки. З огляду на практичну відсутність противірусних препаратів вітчизняного і закордонного виробництва на базі природної активної сировини, дослідження протимікробних властивостей рослинної сировини місцевого походження та розробка технології виготовлення противірусних препаратів на її основі є перспективним для отримання високоефективних противірусних лікарських препаратів.

ДОСЛІДЖЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ ДЕЗІНТОКСИКАЦІЙНИХ ПРЕПАРАТІВ ДЛЯ ПРОТИПУХЛИННОЇ ТЕРАПІЇ

Соболь Валерія Олександрівна
Студент
Якименко Ігор Юрійович
к.х.н., доцент
ДВНЗ Український державний хіміко-технологічний університет
м. Дніпро, Україна

Вступ. Побічна дія протипухлинних препаратів є основним негативним аспектом застосування хіміотерапевтичних засобів, які досі займають провідне місце сучасної терапії онкологічних захворювань. Механізм лікувальної дії хіміотерапевтичних препаратів базується на дезінтеграції злоякісних новоутворень за рахунок цитотоксичної дії активних фармацевтичних інгредієнтів. Низька селективність майже всіх протипухлинних засобів та пригнічення функціонування нормальних клітин встановлює критичні обмеження дозування препаратів, що перешкоджає досягненню ефективного лікування онкозахворювань і потребує застосування дезінтоксикаційних препаратів які здатні пом’якшити згадані негативні ефекти.

Мета дослідження. Проведення маркетингових досліджень ринку лікарських засобів для дезінтоксикаційної терапії в лікуванні онкозахворювань хіміотерапевтичними препаратами.

Матеріал і методи. Аналіз ринку України проведено станом на 20.11.2023 р згідно з даними Державного реєстру лікарських засобів України для дезінтоксикаційних препаратів застосовуваних в протипухлинної терапії. Дослідження проводили з урахуванням АТС-класифікації, відповідно до якої ця група засобів складає фармацевтичний кластер V03AF. Роботу виконано із використанням логічного, системно-аналітичного та порівняльного методів аналізу.

Отримані результати. Маркетингові дослідження проведено за такими показниками як: діюча речовина, лікарська форма, країна-виробник, фірма

виробник. За даними Державного реєстру ЛЗ станом на 20.11.2023 р., на вітчизняному ринку зареєстровано три найменування активних фармацевтичних інгредієнтів які входять до складу дезінтоксикаційних препаратів для протипухлинної терапії (V03AF01 Месна, V03AF03 Кальцію фолінат та V03AF10 Натрію левофолінат) із дванадцяти відомих на світовому ринку. Препарати представлено вісьмома торгівельними назвами виробництва різних країн світу. Активні інгредієнти всіх представлених препаратів мають синтетичне походження, а самі препарати належать до однієї лікарської форми - ін`єкційні або інфузійні розчини. За використанням в якості активного інгредієнта дезінтоксикаційного препарату сполуки розподіляються наступним чином: кальцію фолінат (62,5%), месна (25%) і натрію левофолінат (12,5%). Єдиною українською компанією представленою на ринку дезінтоксикаційних препаратів є ПрАТ "Лекхім - Харків" яка випускає ін`єкційний розчин «Кальцію фолінат», доля якого серед переліку препаратів становить 12,5%. Серед іноземних виробників 37,5% займають препарати з Великої Британії, 25% - з Німеччини та по 12,5% - з Австрії та Словацької республіки.

Висновки. З огляду на обмежений асортимент препаратів для дезінтоксикаційної терапії онкохворих при лікуванні хіміотерапевтичними препаратами, питання розробки лікарських засобів даної групи з метою збільшення кількості та асортименту подібних препаратів залишається актуальним.

ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ УКРАЇНИ ДЛЯ ДОГЛЯДУ, ЛІКУВАННЯ ТА ПРОФІЛАКТИКИ ПОРОЖНИНИ РОТА

Хуртіна Наталія Валеріївна
Студент
Якименко Ігор Юрійович
к.х.н., викладач
ДВНЗ Український державний хіміко-технологічний університет
м. Дніпро, Україна

Вступ. На сьогоднішній день проблема захворювання пародонту є головною проблемою терапевтичної стоматології дивлячись на його швидке поширення, кількість ускладнень і складне лікування. Захворювання пародонту найчастіше призводить до втрати зубів і спричиняє розлад зубо-щелепової системи, травного тракту, серцево-судинної системи тощо. З захворюваннями ротової порожнини також пов’язують виникнення психологічних проблем, обмеження спілкування і на цьому фоні можливий розвиток депресії. Тому доступність ефективних препаратів для профілактики та лікування стоматологічних захворювань є актуальною проблемою для сучасного суспільства.

Мета дослідження. Дослідження асортименту лікарських засобів для лікування, догляду та профілактики захворювань ротової порожнини представлених на фармацевтичному ринку України.

Матеріал і методи. Для проведення аналізу асортименту препаратів для догляду, лікування та профілактики порожнини рота використано матеріали опубліковані в Державному реєстрі лікарських засобів України станом на 27 листопада 2023р. Роботу виконано із використанням логічного, системно-аналітичного та порівняльного методів аналізу.

Отримані результати. Відповідно АТХ класифікації препарати для застосуванні у стоматології мають код А01А. Згідно з матеріалами Державного реєстру лікарських засобів України ця група налічує 83 найменування препаратів з різними торгівельними назвами і складом, вітчизняного і

закордонного виробництва. З зареєстрованих препаратів 61 препарат (73,5%) виготовляється вітчизняними виробниками і 22 препарати (26,5%) мають закордонне походження. Розподіл між різними групами препаратів відображено на діаграмі (рис. 1)

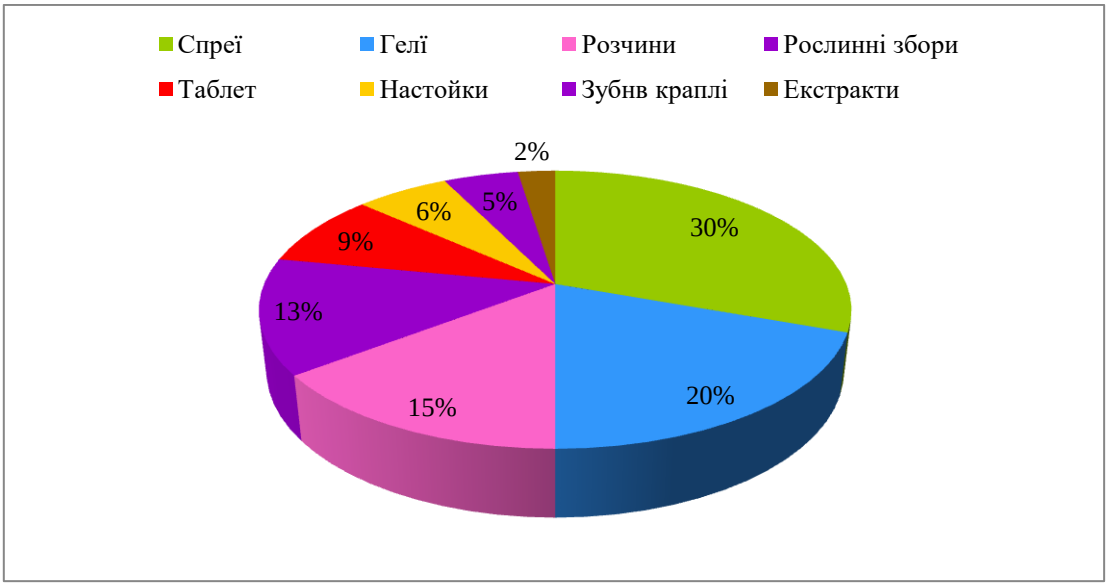

Рис. 1 Розподіл препаратів для використання в стоматології за групами.

Лідерами вітчизняного виробництва засобів для місцевого застосування в стоматології є: ПрАТ "Фітофарм" (12,5%), АТ "Лубнифарм" (8,3%). ТОВ"Фармацевтична компанія "Здоров'я" (8,3%), ТОВ "Фармацевтична фірма "Вертекс" (11,1%), ТОВ "ФАРМЕКС ГРУП" (8,3%), ТОВ "Тернофарм" (8,3%), ТОВ "Дослідний завод «ГНЦЛС" (9,7%).

Висновки. Аналіз асортименту та форми препаратів для використання в стоматології вказує на невелику долю, в загальному переліку препаратів, м’яких лікарських форм представлених виключно гелями. Тому розробка композицій м’яких лікарських форм для використання в стоматології є актуальним напрямком досліджень яке призведе до збільшення асортименту і покращення ефективності профілактики та лікування захворювання пародонта .

CHEMICAL SCIENCES

ФОРМУВАННЯ ЕКСПЕРИМЕНТАТОРСЬКИХ УМІНЬ В СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ У ВИВЧЕННІ ПРИРОДНИЧИХ НАУК ШЛЯХОМ МІЖПРЕДМЕТНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ХІМІЇ, ФІЗИКИ ТА БІОЛОГІЇ

Бохан Юлія Володимирівна
Канд. хім. наук., доцент
Буднікова Світлана Сергіївна
студентка
Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка
м. Кропивницький, Україна

Вступ. В даній роботі розглядаються виклики для сучасної школи у формуванні експериментаторських вмінь учнів старшої школи з хімії в інтеграційному поєднанні з фізикою та біологією. Дослідження спрямоване на розробку завдань для формування експериментаторських вмінь учнів в старшій школі з природничих наук. Результатом є створені інструктивні картки з практичними роботами, які містять експериментальні завдання.

Мета роботи. Дослідження теоретичного обґрунтування та розробка завдань, що сприяють розвиткові експериментаторських умінь учнів при вивченні природничих наук в старшій школі.

Матеріали та методи.

1) теоретичні: аналіз педагогічної та науково-методичної літератури, дисертацій, інтернет ресурсів з проблеми дослідження

1) емпіричні: педагогічне спостереження та аналіз діяльності учнів у процесі навчання: анкетування, бесіди, проведення експерементальної перевірки

2) статистичні: методи математичної статистики для кількісного і

якісного аналізу результатів експериментального дослідження.

Результати та обговорення. Однією з сучасних тенденцій у освіті є акцентування на практичній важливості навчального матеріалу для природничого циклу. Ця спрямованість відзначається не лише впливом на зміст шкільних предметів, але і формування мети навчання хімії безпосередньо. Основна мета полягає в розвитку учнівської предметної компетентності та підвищенні рівня загальноосвітньої підготовки, де робиться акцент на здатність застосовувати теоретичні знання в різноманітних ситуаціях.

При цьому практикою доведено, що найбільш ефективним способом залучення учнів до занять хімії є виконання лабораторних і практичних робіт, на яких вони можуть експериментувати, досліджувати, а це здебільшого сприяє посиленню пізнавального інтересу, розширенню науково-теоретичного кругозору учнів, підвищенню якості знань, формуванню стійкого інтересу до предмета. Ці вимоги закладені в основі навчально-виховного процесу [6].

Хімічна освіта відіграє ключову роль у формуванні вмінь та навичок обізнаного використання речовин. Нині все частіше використовують речовини, які, за умови неправильного використання і поводження з ними, можуть завдати шкоди і користувачеві, і навколишньому середовищу. Таким чином, завдання шкільної хімічної освіти є не лише забезпечити засвоєння учнями знань про речовини та їх перетворення, а й розвинути експериментальні уміння, виробити навички безпечного поводження з речовинами в побуті та на виробництві.

Досягти цієї мети можливо лише за умови використання хімічного експерименту як на уроці так і на позаурочних формах навчання (гуртках, факультативних заняттях).

Ключова роль експерименту на думку В. Н. Верховського полягає у впровадженні дослідницького методу навчання: «Під дослідницьким методом розуміють всі випадки залучення учнів до більш чи менш самостійного розв’язання за допомоги експерименту завдань, які пропонуються викладачем або виникають в процесі роботи, незалежно від їх обсягу і характеру» [3].

Основу дослідницького хімічного експерименту становить цей метод навчання, який відрізняється тим, що учні завжди отримують від учителя завдання, що стимулює активне пізнання і вирішується через проведення досліду. Найбільш повно дослідницький експеримент реалізується під час розв'язування експериментальних задач різного ступеня складності відповідно до рівня підготовки учнів.

За своєю дидактичною суттю, як констатує В. С. Полосін, навчальний хімічний експеримент є складним, суперечливим явищем [4]. З одного боку, це модель природних і промислових процесів і явищ, а з іншого – об'єкт вивчення. Окрім того, навчальний хімічний експеримент одночасно слугує і джерелом знань, і методом навчання, виховання і розвитку учнів, і головним засобом наочності [2].

Хімічний експеримент набуває великої виховної важливості, оскільки емоційно впливає на учнів, при його виконанні, а саме стимулює зацікавленість учнів, як зовнішніми ефектами, так і глибоким внутрішнім змістом, викликаючи почуття задоволення одержаними результатами.

Напрямки навчально-виховних завдань експерименту:

1) як початкове джерело пізнання явищ;

2) як необхідний, а найчастіше єдиний, засіб доказу правдивості або помилковості зробленого припущення, гіпотези, висновку, а також підтвердження безперечних положень, які повідомляє вчитель;

3) як єдиний засіб для формування та удосконалення практичних навичок;

4) як важливий засіб для розвитку, удосконалення та закріплення теоретичних знань;

5) як метод перевірки знань та вмінь учнів;

6) як засіб формування інтересу учнів до вивчення предмету, розвитку в них спостережливості, допитливості, ініціативи, прагнення до самостійного пошуку та удосконаленню знань, та застосуванню їх на практиці [1].

Виклики сучасності, постійно постають перед галуззю освіти, уроки хімії

не є виключенням. Для того, аби якісно формувати експериментальні вміння та навички в учнів, вчитель має дуже вправно підібрати правильні і найбільш підходящі для кожного класу учнів, і їх рівня знань методи, прийоми, форми проведення і дидактичний матеріал – такий вибір є повною відповідальністю учителя, і саме від цього може залежати, і залежить успішність і якість формування навичок виконання експериментальної діяльності в учнів на уроках хімії.

Для хімічного експерименту характерні такі три основні функції:

– пізнавальна – для засвоєння основ хімії, вирішення практичних проблем, виявлення значення хімії в сучасному житті,

– виховна - для формування матеріального світогляду, впевненості, ідейної необхідності праці,

– розвиваюча – для накопичення і поглиблення загальнонаукових і практичних вмінь і навичок [9].

Крім уже зазначених функцій, шкільний хімічний експеримент виконує ще й ряд наступних: евристичну, корегуючу, узагальнюючу та дослідницьку.

Оскільки шкільний хімічний експеримент – це система, то її основними компонентами є: демонстрації; лабораторні досліди; практичні роботи; практикуми, такої думки притримуються Верховський В. Н., Зуєва М. В., Гаркунов В. П. [5; 7].

Залежно від мети, яку навчальний експеримент реалізує в процесі навчання хімії, його можна класифікувати наступним чином:

1. Базовий (препаративний) експеримент – експеримент, на основі якого відбувається накопичення фактів, який безпосередньо не призводить до виникнення теорій, але учні при цьому набувають конкретних уявлень про речовини, хімічні процеси, навчаються різних хімічних операцій. Цей вид експерименту включає основні та допоміжні досліди. Основні досліди – це такі демонстраційні та лабораторні досліди, які дають учням безпосередні знання про суть процесів і явищ, що вивчаються. Допоміжні досліди – досліди, які допомагають висвітлювати суттєві ознаки речовини, явищ, та підтверджують

пояснення вчителя, роблять його наочним і зрозумілим.

2. Фундаментальний експеримент – експеримент, який історично відіграв принципову роль у розвитку нових теоретичних поглядів у хімічній науці. Цей вид експерименту включає досліди з історичним змістом.

3. Експеримент, пов'язаний із методами його використання в хімічній науці. Це такий експеримент, який сприяє перетворенню гіпотези в теорію або підтверджує відому учням теорію, ознайомлює учнів із науковим пізнанням, наближає їх до дослідження в самій хімічній науці. Це проблемний експеримент.

4. Хімічний експеримент як вид практики. Такий експеримент використовується для застосування теоретичних знань учнів, подальшого вдосконалення експериментальних вмінь і навичок. Цей вид експерименту включає практичні роботи, розв'язування експериментальних задач і завдань різних типів експериментального характеру [8].

Серед розглянутих видів експерименту, практичні роботи, з різними видами експериментальних завдань: на спостереження та пояснення явищ; на проведення характерних реакцій; на розпізнавання речовин.

Реалізація завдань на спостереження та пояснення явищ, полягає в сприянні таких завдань розвитку розуміння концепцій чи явищ учнями старшої школи. Це дозволяє створити освітні ситуації, в яких учні можуть самостійно або під керівництвом вчителя спостерігати, аналізувати та розуміти явища. Такі завдання сприяють розвитку критичного мислення в учнів, через пояснення та обговорення отриманих результатів, самостійне висування учнями гіпотез.

Реалізація завдань на проведення характерних реакцій, полягає у вивченні властивостей речовин через їх взаємодію та зміну під час реакцій, що допомагає у формуванні уявлень про характеристики різних речовин та їх взаємодії. Такі завдання надають учням можливість вдосконалити навички експериментальної роботи, такі як точне вимірювання речовин, дотримання правил безпеки та аналіз отриманих результатів, допомагають також у формуванні в учнів наукового підходу.

Реалізація завдань на розпізнавання речовин, полягає в тому, щоб навчити учнів ідентифікувати та класифікувати речовини на основі їхніх властивостей та характеристик. Основні аспекти реалізації завдань такого типу включають: навчання класифікації речовин, розвиток спостережливості та аналітичного мислення, вивчення понять та термінів. Такі завдання допомагають учням відповісти на питання «Що це за речовина?», та розвивати і формувати навички аналізу та класифікації.

Сьогодні у педагогічний лексикон міцно ввійшло поняття педагогічної технології. Розглядаючи термін “педагогічна технологія” можна його трактувати як, сукупність психолого-педагогічних настанов, що визначають спеціальний набір та компонування методів, форм, засобів, прийомів навчання, засобів виховання. Таким чином педагогічна технологія є організаційно методичним інструментарієм педагогічного процесу.

Інноваційні педагогічні технології розглядають не тільки як налаштованість на сприйняття і застосування нового, а насамперед як відкритість. Вони забезпечують умови розвитку особистості, здійснення її права на індивідуальний творчий внесок, на особистісну ініціативу, на свободу саморозвитку.

Інноваційні педагогічні технології мають гуманістичну спрямованість у системі освіти, зумовлену співіснуванням і складними взаєминами в науковій педагогіці й педагогічній практиці традиційної наукової педагогіки. Вони належать до системи загального наукового і педагогічного знання. Інноваційні педагогічні технології є однією з домінуючих тенденцій розвитку людства. Нині існує безліч педагогічних технологій. Найпоширеніші у використанні технології інноваційного навчання:

- інтерактивна технологія;
- проектна технологія;
- комп'ютерно-інформаційна технологія;
- нетрадиційна технологія.

Відповідно до такої класифікації завдання різних видів, можна

реалізувати застосовуючи інноваційні технології, таким чином, можна вдало це здійснити з допомогою застосування ігор, інтерактивних платформ, блок-схем, відео-демонстрацій та віртуальних лабораторій, які є складовими технологій інноваційного навчання.

Висновки. Дослідження розглядає експериментальні завдання як засіб формування експериментаторських вмінь учнів старшої школи, які можна здійснити підбираючи різні методи, форми проведення, педагогічні та інноваційні технології. Також висвітлено, можливості застосування інноваційних технологій та їх позитивний влив на формування в учнів старшої школи експериментаторських вмінь в міжгалузевій інтеграції таких предметів, як хімія, фізика та біологія.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бєліков А. А. Експеримент на уроках хімії. К.: Радянська школа, 1988. 150 с.
2. Буринська Н. М. Методика викладання хімії: Теоретичні основи / Н. М. Буринська. – К. : Вища школа, 1987. – 255 с. с.102
3. Верховський В. Н. Методика викладання хімії в середній школі. Посібник до стабільного підручника. Переклад з рос. / Верховський В.Н., Гольдфарб Я. Л., Сморгонський Л. М. – К.Х.: Радянська школа, 1936. 397 с. С. 18.
4. Загальна методика навчання хімії: Зміст і методи навчання хімії. Посібник для вчителів / Цвєтков Л. А., Іванова Р. Г., Полосін В. С. та інш.; Під ред. Л. А. Цвєткова. – М. : Просвітництво, 1981. – 224 с. с.128.
5. Зуєва М. В. Розвиток учнів при вивченні хімії / М. В. Зуєва. – М. : Просвітництво, 1987. – 190 с.
6. Матяш Н. Лабораторні й практичні роботи з біології. Біологія і хімія в шк. 2005. №6. С. 8-12.
7. Методика викладання хімії: Навч. посібник для студентів пед. ін-тів з хім. і біол. спец. / [Н. Е. Кузнецова, В. П. Гаркунов, Д. П. Еригін та інш.] – М. :

Просвітництво, 1984. – 415 с.

8. Назарова Т. С. Хімічний експеримент в школі / Т. С. Назарова, А. А. Грабецкий, В. Н. Лаврова. — М. : Просвітництво, 1987. — 240 с.

9. Хімічний експеримент: Теорія і практика. – К: Шкільний світ, 2008 Спеціальний номер газети « Хімія» – 2008.– №1 / 541/.– С.48. с.102

УДК 663.8

ОРГАНОЛЕПТИЧНА ОЦІНКА ТА ФІЗИКО-ХІМІЧНІ ПОКАЗНИКИ ЯКОСТІ ФРУКТОВИХ СОКІВ УКРАЇНСЬКИХ ВИРОБНИКІВ

Мельник Єлизавета Романівна,
студентка 2 курсу магістратури,
спеціальності 102 Хімія
Генчева Вікторія Іванівна,
к.б.н., доцент, доцент кафедри хімії
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна

Вступ. Організм людини не може існувати довгий період без води. Відомо, що необхідність людини на добу у воді – до 2200 г; потреба у якій покривається за рахунок різних напоїв, продуктів харчування.

Існують такі види сокової продукції: нектари, соки, сокові напої та морси; а виділяють їх залежно від смакових якостей та складу.

Сік − найпоширеніший вид безалкогольних напоїв, є популярним серед дітей та дорослих.

Україна є світовим експортером яблучного соку, найвищої, преміальної якості. За останні 10 років наша країна поставила на ринок 116,7 тис. тонн соку.

В Україні є дуже загострене питання з безпеки і якості сокової продукції, виходячи з цього, з'являється потреба в контролі інформації про неї. Отже, дослідження з якості харчових продуктів, зокрема плодово-овочевої продукції, це актуальне питання.

Мета роботи. Метою роботи є дослідження органолептичних і фізико хімічних показників яблучних соків, що реалізуються у торгівельних мережах України.

Матеріали та методи. Потенціометричним методом була визначена активна кислотність зразків соку (прилад pH-метр серії 150 М, індикаторний електрод ЕСК 10301).

Вміст сухих речовин визначали рефрактометричним методом

(рефрактометр RL3), фіксуючи показник заломлення.

Титриметричний метод аналізу використовували для визначення вмісту вітаміну С, який окиснювався в дегідроаскорбінову кислоту; 2,6 дихлорофеноліндофенол (реактив Тільманса) в нейтральному і лужному середовищі має синє забарвленням, в кислому середовищі приймає рожеве забарвлення.

Результати та обговорення. Зразок соку «Galicia» не відповідав нормам ДСТУ за органолептичними показниками. Зразки соку «Біола», «Наш сік», «Садочок», «Sandora» за кольором, смаком та запахом відповідали стандарту.

Рівень активної кислотності представлених зразків яблучних соків коливався від 4,02 до 4,50, але за ДСТУ 4283.1:2007 для яблучних соків рівень pH повинен бути в рамках: 3,0-4,2. В межах стандарту значення активної кислотності спостерігалося у зразку «Наш сік»; інші досліджені зразки соку мали вищий показник активної кислотності.

Вміст сухих речовин нормується ДСТУ 4150:2003; для яблучних соків їх вміст повинен бути не менше 11,2-14,0%. У досліджених зразках соку виявлено, що тільки у зразку «Наш сік» показник вмісту сухих речовин менший, ніж зазначено в ДСТУ. Решта зразків соку мали вміст сухих речовин відповідно до стандарту.

Вміст аскорбінової кислоти повинен становити 2,0 мг/100 г; її вміст у всіх досліджуваних зразках соку не відповідає рівню цього показника.

Висновки. Результати аналізів яблучних соків свідчать про не відповідність стандартам якості, що потребує постійного моніторингу контролю виробників сокової продукції.

ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА І АЛЬТЕРНАТИВНІ ДЖЕРЕЛА ЕНЕРГІЇ В УКРАЇНІ

Савчик Роман Вікторович
Студент
Коваленко Ірина Володимирівна,
к.х.н, доцент
Власенко Наталія Євгенівна
к.х.н, доцент
Зульфігаров Артур Олегович
к.х.н, старший викладач
Національний технічний університет України
Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського
м. Київ, Україна

Вступ. Енергетична безпека та пошук альтернативних джерел енергії в сучасному світі є одним з найважливіших аспектів забезпечення стабільності та розвитку. Залежність від традиційних енергетичних джерел, таких як вугілля, нафта та газ, породжує проблеми екології, політики та економіки. У зв'язку з цим, велика увага приділяється пошуку нових шляхів та джерел енергії, які були б більш ефективними, екологічно чистими та відновлювальними. Ця проблематика стає все більш актуальною в умовах зростання світового населення та його потреб до енергії. У цьому контексті важливо розглянути основні виклики, які стоять перед світом у сфері енергетики, та можливі шляхи розв'язку цих проблем за допомогою альтернативних джерел енергії.

Метою роботи є вивчення проблем енергетичної безпеки та аналіз використання альтернативних джерел енергії.

Матеріали і методи. У житті сучасного суспільства найважливішу роль відіграють енергетика, економіка та екологія. Енергетика є визначальною, оскільки вона впливає на розвиток і економіки, і екології. Вона значною мірою обумовлює економічний потенціал держав і добробут населення, а також найбільше впливає на довкілля, екосистеми й біосферу загалом. Будь-які екологічні проблеми (зміна клімату, кислотні опади, загальне забруднення

середовища тощо) прямо чи опосередковано пов’язані з виробництвом або використанням енергії. Вирішення енергетичних проблем обумовлює вирішення основних екологічних проблем.

Результати і обговорення. Розвиток у XX ст. «технічної цивілізації» супроводжується стрімким збільшенням енергоспоживання. За оцінками Міжнародного енергетичного агентства, споживання енергії у світі впродовж останніх 30-ти рр. зросло більше ніж на 3 % на рік. Приріст народонаселення (2% на рік) і темпи економічного розвитку в XXI ст. зумовлять збільшення обсягів світового виробництва продукції у 3–5 разів – до 2050 р. і в 10–15 разів до 2100 р. Але в такому разі енергозабезпечення повинно збільшитися у 3–5 разів. Швидкі темпи розвитку енергетики спричинили появу низки гострих проблем [1].

Існує відносна обмеженість ресурсів, оскільки може відбутися швидке вичерпання найбільш доступних джерел і перехід до розроблення більш складних, що впливає на підвищення цін на енергоносії та робить менш рентабельним використання більшої частини паливних ресурсів, рис.1.

Рис. 1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами викидів.

Проблеми, пов’язані з негативним впливом енергетичної галузі на навколишнє середовище, стали особливо актуальними в сучасності. Викиди, що створюються під час таких операцій, становлять 30% усіх твердих часток, які потрапляють у атмосферу внаслідок людської економічної діяльності. У

порівнянні з іншими секторами промисловості, електростанції та металургійні підприємства мають найбільший вплив за цим показником. Більше того внаслідок діяльності енергетичної галузі промисловості утворюється до 63 % сірчаного ангідриду і понад 53% оксидів озону, які надходять у повітря зі стаціонарних джерел забруднення. Ці речовини стають основними джерелами кислотних опадів в Україні. Рослини та океани вже не можуть вбирати такий обсяг вуглецю, що утворюється внаслідок спалювання органічних матеріалів. Це призводить до зростання концентрації вуглецю в атмосфері, що підсилює "парниковий ефект" та призводить до змін клімату [1].

Якщо тенденція до зростання енергоспоживання та викидів діоксиду вуглецю не зміниться, то до 2025 року на планеті може відбутися потепління на 2°С. Це спричинить серйозні глобальні наслідки: зсув кліматичних зон, вимирання численних видів рослин, скорочення кількості лісів в результаті збільшення пустельних територій і танення льодовиків на інші.

Альтернативна енергетика. Альтернативна енергетика – це сфера енергетики, яка забезпечує виробіток теплової, електричної і також механічної енергії з різних альтернативних джерел енергії.

Альтернативні джерела енергії – це такі відновлювальні джерела енергії , до яких відносяться такі види енергії як: сонячна, хвиль та припливів, вітрова, грозова, енергія біомаси, гідроенергія та інші.

Основні напрями альтернативної енергетики є: геліоенергетика (сонячна енергія), вітроенергетика, біоенергетика, альтернативна гідроенергетика.

Сонячна енергетика в Україні. Клімат України дає нам змогу використовувати сонячні станції протягом усього року: в залежності від кліматичних особливостей регіонів рівень роботи сонячних панелей становить від 1 тисячі годин на півночі країни аж до 2 400 годин на півдні. Це означає, що сонячна панель буде працювати з віддачою 50 і більше відсотків, від п’яти до семи місяців на півночі і від семи до дев’яти місяців на півдні. Сила сонячної енергії збільшується з березня і аж до вересня, і відповідно саме у цей проміжок спостерігається найбільша активність роботи панелей. У холодний період року

генерація енергії зменшується, але узимку при активній дії Сонця спостерігається достатній виробіток енергії.

Найбільш доцільно на території України встановлювати панелі з потужністю до 30 кВт. Без шкідливого впливу на біосферу можна використати приблизно 3% сонячного потоку, що надходить до Землі, це дає енергію потужністю приблизно 1000 млрд./кВт, що у 100 разів перевищує сучасну потужність виробництва енергії по всьому світі. Питома вага сонячної енергетики у всесвітньому масштабі становить 0,1%, проте, беручи до уваги темпи зростання (50% на рік), прямує нині до 1%. Найбільш розвинені проекти показують нині ККД у 37%.

Сьогодні близько 90% світового ринку геліоенергетики базується на кремнієвих технологіях. Перевагами виготовлення сонячних панелей за допомогою кремнієвої технології є: достатня кількість кремнію у природі та відсутність токсичного впливу на навколишнє середовище і людину, що є важливим фактором в альтернативних джерелах енергії. При поєднанні сонячних батарей формуються електростанції, потужність яких залежить від кількості об’єднаних сонячних батарей. В домашніх умовах сонячні панелі можна монтувати на дахах та фасадах будівель, які задовольняють побутові та виробничі потреби в електроенергії.

Вітроенергетика. Вітрова енергетика на сьогодення є найбільш розвиненим видом серед альтернативних джерел енергії в Україні. Країна має власне промислове виробництво і також власні розробки ВЕУ (Вітрові Енергетичні Установки).

У 2020 р. в Україні було введено в експлуатацію 16,6 МВт нових вітроенергетичних потужностей. Чотири вітротурбіни одиничною потужністю 2,5 МВт уведено в експлуатацію на майданчику Очаківського вітропарку в Миколаївській області і дві турбіни одиничною потужністю 3,3 МВт – на ВЕС «Старий Самбір-1» у Львівській області. Таким чином, станом на 31 грудня 2020 р. сумарна потужність ВЕС материкової частини України становила 426,2 МВт. Усі ВЕС підключені до енергомережі.

Біоенергетика. Біоенергетика – це галузь, яка виробляє електроенергію з використанням біопалива, що створюється за рахунок переробки біомаси.

Біомаса – це органічні речовини природного походження, які приходять з біологічно відновлювальних джерел і піддаються процесу біологічного розкладу. До біопалива належать: біогаз, біодизель, брикети із біомаси, дрова та відходи деревини, солома , стебла сільськогосподарських культур, тверді побутові відходи, біогаз, який виробляється з гною, тощо. Біомаса складає менше 1% від загального обсягу споживання в Україні. В Україні найбільше використовуються дрова та відходи деревини. Використання біопалива дає змогу відмовитися від традиційного палива.

Енергетична рослина. В нашій країні все більше уваги приділяється енергетичній рослині, відомій як міскантус або слонова трава. Ця рослина схожа на очерет і успішно росте на ґрунтах з мінімальною кількістю опадів. Варто відзначити, що міскантус є багаторічною культурою, яка здатна забезпечувати стабільний урожай протягом 20–25 років на одному й тому ж місці. Тонна сухого міскантуса за енергетичною цінністю прирівнюється до: - 400 кг сирої нафти; – 1,7 т деревини; – 515 куб. м природного газу; – 620 кг кам'яного вугілля [2].

Гідроенергетика. Гідроенергетика входить до переліку джерел альтернативної енергії, яка ґрунтується на використанні потенціалу водяної течії. У наш час у світі активізувалося будівництво та використання малих гідроелектростанцій (далі–МГЕС).

МГЕС поділяються на :1–10 МВт, міні-ГЕС – 200–1000 кВт та мікро-ГЕС не більше 200 кВт. У “малій” енергетиці водяні турбіни малої та середньої потужності поділяються на турбіни з паралельною віссю відносно потоку, і з віссю, розташованою перпендикулярно до потоку.

Переваги малих ГЕС: Електроенергію виробляють без використання викопних та ядерних палив; висока експлуатаційна надійність та великий термін використання; можливість повного автоматизованого управління експлуатаційним процесом*;* незначний вплив на ландшафт і незначна потреба у

відведенні земельних ділянок; можливість ведення рибного господарства, водопостачання та створення земельних ділянок для зрошення.

*Потенціал використання гідроенергетики в Україні***.** Значний гідропотенціал малих річок, особливо у західних регіонах, становить понад 28% від усього потенціалу усіх річок країни. Використання цього потенціалу може призвести до важливих економічних заощаджень паливно-енергетичних ресурсів. Це також буде сприяти розвитку сільських областей

Україна має великий науково-технічний потенціал у галузі розвитку МГЕС і також значний досвід у проектуванні і розробці гідротурбінного обладнання. Такі електростанції можна встановлювати на будь-яких малих річках. Але у всьому є свої мінуси, будівництво малих ГЕС, особливо у гірських регіонах, може призвести до порушення природного стану екологічних систем, а саме до втрати цінних видів риб та родючих ґрунтів, через затоплення великих ділянок землі. Це ставить під загрозу екологічний баланс, тому всі ці аспекти враховуються при будівництві станцій.

Висновок. Енергетична безпека України сьогодні стоїть перед викликом диверсифікації та розвитку альтернативних джерел енергії. Потенціал сонячної, вітрової, біомасової енергії та гідроенергетики є значним для забезпечення сталого енергетичного майбутнього.

Проте, необхідно зосередити зусилля на створенні сприятливого середовища для розвитку цих джерел, забезпеченні фінансової підтримки та удосконаленні енергетичної інфраструктури. Реалізація альтернативних джерел енергії в Україні може відіграти ключову роль у забезпеченні стійкості енергопостачання та зменшенні залежності від імпорту, сприяючи економічному розвитку країни.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Циганок К. О. Череп А. В. АЛЬТЕРНАТИВНІ ДЖЕРЕЛА ЕНЕРГІЇ ЯК ЗАСІБ РЕСУРСОЕФЕКТИВНОСТІ // Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського. – 2018. – Вип. 22. – С.688-690.

2. Полянський О. С., Дьяконов О. В., Скрипник О. С, Фесенко Г. В., Д’яконов В. І., Харченко Ю. В, Торосов А. С., Волощенко В.В. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ: АКЦЕНТ НА ТВЕРДОМУ БІОПАЛИВІ ТА ГНУЧКИХ ТЕХНОЛОГІЯХ ЙОГО ВИГОТОВЛЕННЯ // ХНУМГ ім. О. М. Бекетова. – 2017. – С.7-9, 21-25.

ТРИ КОМБІНОВАНІ ХІМІКО-МАТЕМАТИЧНІ ЗАВДАННЯ В БРАЗИЛЬСЬКОМУ СТИЛІ НА ТЕМУ «ЕСТЕРИ ТА ЖИРИ»

Ткач Володимир В.
Чернівецький національний університет
ім. Ю. Федьковича, Україна
Числаш Вікторія В.
Філія «Малинецький ЗЗСО І – ІІ Ступенів – ЗДО», Україна
Трубеко Тетяна В.
ЗОШ №15 м. Часів Яр, Україна
Іванушко Яна Г.
Буковинський Державний Медичний Університет, Україна

1. Міжкласова ізомерія – один із типів ізомерії органічних речовин, в якому речовина одного класу є ізомером речовини іншого класу. Так, естери ізомерні карбоновим кислотам, а також гідроксиальдегідам та гідроксикетонам (Рис. 1), а також їх етерам

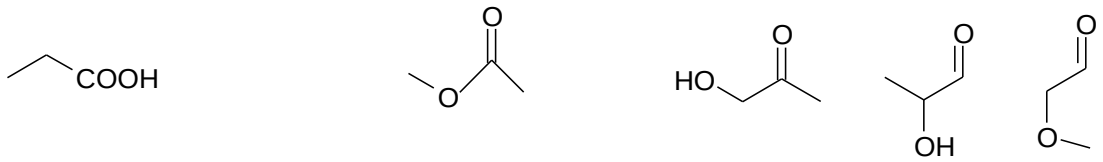

Рис. 1. Зліва направо – пропіонатна кислота, метилацетат, 1-гідроксипропан-2-он та 2-гідроксипропаналь і 2-метоксиетаналь

Строго кажучи, міжкласова ізомерія у більшості випадків – підвид структурної. Так ізомерія між карбоновими кислотами та естерами зумовлена різним положенням карбоксильної групи, а між карбоновими кислотами, естерами та гідроксикетосполуками та їх етерами – положенням карбонільної групи та атома Оксигену окремо.

1.1. Трьома реакціями проілюструйте властивості кожного із ізомерів. Запишіть якісні реакції, якими можна визначити клас кожного із ізомерів.

1.2. Щодо структурної ізомерії естерів, вкажіть невірне твердження:

а) Усі карбонові кислоти із 2 і більше атомами Карбону мають хоча б один ізомер, здатний вступати в реакцію срібного дзеркала

б) Ізомером кротонової кислоти є вінілацетат

в) Ізомером бутанової кислоти є 4-гідроксибутаналь

г) Для кожної із карбонових кислот є хоча б один ізомер естер

ґ) Кількість міжкласових ізомерів зростає з продовженням карбонового ланцюга

1.3. Суміш ацетатної кислоти та ізомерного їй естеру масою 120 г ввели в реакцію із розчином Купрум гідроксиду з утворенням цегельно-червоного осаду масою 36 г. Знайдіть склад суміші.

2. Фраксетин (Рис. 2) –фенольна сполука, знайдена у складі каштану, однак спершу її виділили із ясеня (*Fraxinus rhynchophylla),* а також і з дурману звичайного.

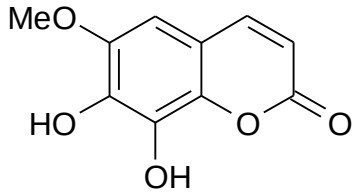

Рис. 2. Фраксетин

За антиоксидантною активністю фраксетин перевершує ескулетин та скополетин. Це пояснюється наявністю гідрохіноннного фрагменту у складі фраксетину.

2.1. Трьома реакціями проілюструйте властивості фраксетину як фенольної сполуки. Покажіть окиснення гідрохіноннного фрагменту в складі фраксетину у хіноннний. Чому в концентрованих лужних розчинах фраксетин гідролізує?

2.2. Щодо фраксетину, вкажіть невірне твердження:

а) 16 г фраксетину відповідають $\frac{1}{13}$ моль

б) Фраксетин є етером і естером водночас

в) Фраксетин вступає в електрофільне заміщення легше, ніж ескулетин, скополамін і кумарин

г) Фраксетин утворює комплекс з катіоном Феруму (III)

ґ) Фраксетин не є ароматичною сполукою і легко вступає в реакції приєднання

2.3. Посудина в формі призми $\frac{42}{2+\sqrt{3}}$ см заввишки містить за н.у. водень. В основі призми лежить правильний дванадцятикутник зі стороною 48 см. Знайдіть масу фраксетину, що, реагуючи з металевим натрієм, заповнить посудину воднем.

1. Після закінчення Другої Світової війни з 20 листопада 1945 по 1 жовтня 1946 року у німецькому місті Нюрнберг відбувся міжнародний трибунал над колишніми керівниками гітлерівської Німеччини. На ньому судили людей, в різній мірі відповідальних за звірства нацистів у передвоєнний та воєнний час.

Одним із задокументованих актів було виробництва мила із людського жиру. Подібні експерименти здійснювалися у м. Данциг (Ґданськ). Джерелом жиру були військовополоненні та репресовані євреї, трупи яких доставлялися із тюрем Данцига та Кеніґсберга. Миловарну лабораторію в інституті відвідали міністр освіти Бернхардт Руст і міністр охорони здоров’я Леонардо Конті, які виступали на трибуналі в якості свідків.

Протягом тривалого часу вважалося, що розповіді про виробництво мила із людського жиру під час війни є не більше ніж частиною військового фольклору. І лишень у 2006 році офіційне розслідування польського Інституту національної пам’яті підтвердило, що під час війни німецький професор Рудольф Шпаннер дій сно використовував людський жир для виробництва мила. У 2007 році на будівлі інституту встановили меморіальну дошку, на якій написано – «У цьому будинку німецькі фашисти в роки Другої Світової війни використовували трупи жертв злочинів проти людства […] як сировину для виробництва мила. Люди людям підготували таку долю».

1.1. Запишіть реакцію утворення мила гідролізом насичених жирів. Поясніть, який саме луг береться для отримання твердого та рідкого мила

1.2. Щодо гідролізу естерів, вкажіть невірне твердження

а) Кислий гідроліз естерів є оборотним, оскільки кисле середовище

сприяє як гідролізу естерів, так і естерифікації

б) Лужний гідроліз естерів є необоротним, оскільки утворюється сіль карбонової кислоти – сильний електроліт, який не реагує зі спиртом

в) При гідролізі дистеаринопальмітату Калій гідроксидом утворяться дві солі та гліцерин. Дані солі використовуються у рідкому милі

г) При гідролізі тристеарату масою 223 г утворюється Натрій стеарат, маса якого на 6,5 грамів більше. Дану сіль найкраще використовувати у твердому милі.

ґ) При гідролізі тристеарату сульфатною кислотою утворюється Натрій сульфат, гліцерин та стеаринова кислота.

3. Газ А об’ємом 33,6 л (н.у). ввели в реакцію з газоподібним хлором при освітленні та за підвищеної температури, з утворенням речовини В, яку ввели в реакцію з газоподібним хлором з утворенням речовини С. Після того, як її ввели в реакцію з Натрій гідроксидом, утворилася речовина D, взаємодія якої із речовиною Е призвела до утворення Натрій хлориду та тристеарату. Ідентифікуйте вказані речовини та знайдіть масу тристеарату. Запишіть реакцію лужного гідролізу утвореного жиру.

ЗЕЛЕНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ВІДНОВЛЮВАЛЬНІ ДЖЕРЕЛА ЕНЕРГІЇ

Трошина Анастасія Віталіївна
Студентка
Коваленко Ірина Володимирівна
к.х.н, доцент
Власенко Наталія Євгенівна
к.х.н, доцент
Зульфігаров Артур Олегович
к.х.н, старший викладач
Національний технічний університет України
Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського
м. Київ, Україна

Вступ. «Зелені технології» – це інноваційне та екологічно безпечне виробництво, що основане на принципах стійкого розвитку, повторному використанні сировини та економії природних ресурсів. Людство знаходиться зараз на такому етапі розвитку, що нам вкрай необхідно діяти раціонально і у нас є всі можливості жити у гармонії з природою. Отже «зелені технології» знайшли своє застосування у будь-яких напрямах людської діяльності і стрімко розвиваються. Вони охоплюють майже всі галузі господарства і затребувані як у домівках так і на великих промислових об’єктах (розумний будинок, електромобілі, біологічні батарейки, альтернативні джерела енергії, сорбенти, «зелений» менеджмент, вторинна сировина та ін).

Метою роботи є вивчення зниження негативного впливу на навколишнє середовище, що потребує нового погляду на господарську діяльність шляхом впровадження «зелених технологій».

Матеріали і методи. Вирішення енергетичних проблем обумовлює вирішення основних екологічних проблем шляхом введення «зелених технологій».

Результати і обговорення. З кожним наступним роком третього тисячоліття у суспільній думці все частіше з’являються ідеї екологічного бізнесу. Проекти таких екологічних ініціатив сьогодні більш відомі під

загальною назвою «зелений бізнес». Але через надмірну урбанізацію та небувалу технократичну налаштованість сучасного суспільства, в «зеленому бізнесі» багато що залишається не до кінця зрозумілим як самим підприємцям, так і пересічним громадянам. Більшість ідей екологічного бізнесу є не надто капіталоємними, а іноді виявляються і зовсім дешевими проектами. На практиці здорові потреби сучасного суспільства вже сьогодні довели, що актуальність запровадження моделі екологічного бізнесу в Україні буде не лише не зайвою, але і стратегічно необхідною галуззю традиційних ринкових відносин.

Згідно оцінок експертів в середньому людина, що мешкає у місті, за рік виробляє близько 250 кг побутових відходів. З них 50% – це різноманітні полімерні матеріали, 25% – харчові відходи, 5–10% – паперові вироби, інше сміття приходиться на вироби з текстилю, металу, гуми, скла тощо. Одними із найнебезпечніших видів побутового сміття є полімери та пластик, на повне природне розкладання яких потрібні тисячоліття. Сьогодні класичною схемою перероблення відходів здебільшого є процес так званої рекультивації, коли смітники з часом засипаються землею. Такий підхід є абсолютно неекологічним, а більш того – небезпечним. Адже засипаний ґрунтом смітник є джерелом «смітникового газу», котрий викликає парниковий ефект, що шкодить оточуючому середовищу [1].

Окрім проблем енергетичного характеру, перед усім людством сьогодні стоїть і проблема забезпечення планети чистою прісною водою. Найближчими десятиліттями деякі окремі регіони світу можуть залишитися зовсім без води. Зокрема це стосується і нашої країни. Але і цій проблемі є гідне вирішення. Вже сьогодні у виробництво запущено новий прилад, котрий конвертує звичайне повітря у чисту воду! Назва цього приладу – «WaterMill». Один такий прилад здатен перетворювати повітря на 12 літрів чистої природної води. Тобто цей прилад не лише конвертує, а ще і фільтрує вже здобуту воду. Компанія-виробник цього приладу вже працює над проектом аналогічного пристрою, для значно більших об’ємів повітря, а отже і води на виході. Ще одним винаходом,

здатним допомогти людству в отриманні води є знову ж таки повітряні млини, які перетворюють морську воду на прісну. Такі млини були винайдені та запроваджені у Національному університеті Нідерландів. Принцип роботи подібного млина полягає у використанні механічної сили вітру у процесі зворотного осмосу. Один такий млин здатен переробляти кількість води, котрої вистачить для 500 людей на день, а загальний резервуар одного такого млина вміщує об'єм води на 5 днів.

Відновлювана енергетика. Наразі підготований звіт про «Перехід України на відновлювану енергетику до 2050 року». У звіті представлено модель переходу України на 91% відновлюваних джерел енергії до 2050 року. Зокрема, потрібно досягти 25% «чистої» енергії у загальному первинному енергоспоживанні до 2035 року. В Україні є всі можливості для досягнення поставленої мети. Це і значний ресурсний потенціал, і покращене регуляторне поле, і механізми стимулювання виробництва «чистої» енергії, і чимало нових законодавчих ініціатив. Крім цього, сьогодні провідні країни світу на власному прикладі доводять, що збільшувати використання відновлюваних джерел енергії цілком реально. Українські влада, бізнес і суспільство наразі вельми зацікавлені альтернативною енергією. Користувачі звертають увагу на «зелені технології» з цілого ряду причин. Так, державі необхідно скорочувати залежність країни від газу і тому вона створює умови для переходу до відновлюваних джерел. Бізнес інвестує в будівництво сонячних електростанцій. З одного боку, відомо, що чим більш сонячним є регіон, тим більше користі в ньому буде від встановлення сонячних панелей. Територія України не така вже сонячна, для цього типу «зеленої енергії» найкраще підходять південні регіони. З іншого боку, в більш північних Нідерландах з успіхом використовують сонячні панелі навіть уздовж трас. Тестування показало, що кілометр такої дороги в країні на півночі Європи може забезпечити річним запасом енергії 50 домогосподарств або 900 тис. км ходу електромобіля. У Польщі, яка розташована на північ від України, вже у 2019 році 12% енергії отримували від сонячних панелей. Згідно оцінювання статистичної служби Європейського

союзу Eurostat, Україна може виробляти до 74% енергії з поновлюваних джерел, де 5% - із сонячної. Таким чином, хоча інтерес до сонячних панелей зростає, це джерело енергії не є ключовим для країни. На рис. 1. показане розподілення поновлюваних джерел енергії згідно ефективності для України.

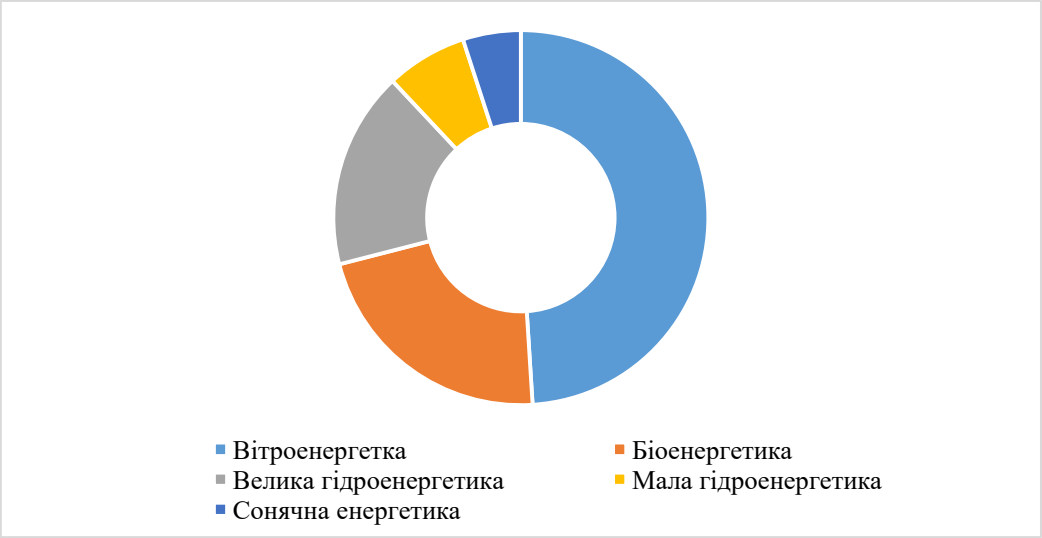

Рисунок 1. Розподілення поновлюваних джерел енергії згідно ефективності для України за даними статистичної служби Eurostat.

Згідно інтенсивності сонячного випромінювання Україна умовно поділяється на чотири зони. Сумарне середньорічне сонячне випромінювання у найбільш «похмурій» частині країни становить 1000 кВт.год/м^2 (північ і центр), а в найбільш ясній – до 1350 кВт.год/м^2 (Одеська область і Крим). Отже, Україна близька до Європи згідно сонячної активності, хоча дуже далека від самих сонячних регіонів. На зелені джерела енергії до цього моменту в Україні перейшло 2323 домогосподарства, з яких 1200 – лише у 2017 році. За даними Zorlu Energy, в 2018 році вона досягнула 600 мегават в Україні. Лідерами є далеко не найбільш сонячні регіони країни – Київ, Київська, Дніпропетровська та Тернопільська області. Як пояснюють у Держенергоефективності, попит на сонячні панелі обумовлено введенням зеленого тарифу в 2019 році, завдяки якому домогосподарства, які використовують сонячні установки потужністю до 30 кВт, можуть реалізовувати сонячну енергію за тарифом 18,09 євроцентів/кВт.год до 2030 року.

Сонячні панелі поділяються на три типи: монокристалічні,

полікристалічні (ті та інші кремнієвими), а також тонкоплівкові, але останні слабо поширені на ринку. Монокристалічні коштують дорожче, їх ефективність і продуктивність вище, вони більше підходять в умовах дефіциту вільного простору. Крім цих технологій, у виробництві сонячних панелей як напівпровідник використовують телурид кадмію, який, порівняно з полікристалічними панелями, дозволяє скоротити вартість. Такі панелі виготовляє американська компанія First Solar. Виробник обіцяє, що у причорноморському регіоні ефективність його панелей на 5–6% вище, ніж кремнієвих аналогів. Особливо слід виділити український стартап Solar Gaps жалюзі із сонячними панелями, на які варто звернути увагу жителям багатоповерхівок, у яких чисто фізично обмежені можливості розміщувати габаритні панелі. Їх розробив українець Євген Ерік. Згідно оцінок автора проекту, такі жалюзі в двокімнатній квартирі, вікна якої виходять на південь, здатні виробляти до 100– 150 кВт на місяць. При середньому споживанні домогосподарства від 100 до 250 кВт, вони закривають потребу в електроенергії якщо не повністю, то щонайменше істотно. Загалом у цьому напрямі рухаються й всі цивілізовані країни.

Висновок Отже, Україна повністю готова до впровадження «зелених технологій», які можуть бути запозичені з інших країн або розроблені безпосередньо вітчизняними вченими. Кожного року молоді науковці пропонують багато ідей, що стосуються перероблення відходів, нових поглядів на використання сировини, раціонального енергозбереження та багато інших.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Василенко І. А., Чупринов Є. В., Іванченко А. В., Скиба М. І., Воробйова В. І., Галиш В. В. Зелені технології у промисловості: Монографія / І. А. Василенко, Є. В. Чупринов, А. В. Іванченко та ін. – Дніпро. – 2019. – 366 с.

2. Мусіна Л. А. Зелені технології й інновації як рушій економічного зростання: державна політика і перспективи розвитку // Л.А. Мусіна. – НТІ. №4. – 2012.

МЕТОДЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ КОЛИЧЕСТВА КОМПОНЕНТОВ В СОСТАВЕ УГЛЕВОДОРОДНЫХ ГАЗОВ

Юлдашев Ташмурза Рахмонович
к.т.н. профессор
Каршинский инженерно-экономический институт
Республика Узбекистан, Кашкадарьинская область

Для определения количества серы в природном газе можно использовать несколько методов. В наших научных исследованиях мы использовали ультрафиолетовую флуоресценцию и мы использовали методы газовой хроматографии.

Метод определения количества общей серы в природном газе методом ультрафиолетовой флуоресценции основан на применении оксидного пиролиза исследуемой пробы газа и серосодержащих соединений в ней и определении образующегося диоксида серы в УФ-спектре. детектор флуоресценции. При этом исследуемую пробу газа вводят в кварцевый трубчатый прибор, помещенный в электромуфельную печь с температурой 1000-1100°C, с помощью дозатора-нагревателя и насыщают содержащуюся в газе серу, воздух в атмосфере и образует диоксид серы (SO_2). Воду, полученную при сжатии образца, очищают с помощью сушильной системы, а продукты, образующиеся при сгорании исследуемого образца, подвергают воздействию ультрафиолета. В результате диоксид серы поглощает энергию УФ-света и SO_2*переходит в возбужденное состояние. Диоксид серы в результате облучения, т. е. при переходе из возбужденного состояния в стабильное по флуоресценции, принимают в виде сигналов с помощью детектора ФЭУ и определяют количество серы в пробе. В наших исследованиях использовался анализатор определения серы NSX-2100 (рисунок-1).

Измерительный блок анализатора серы NSX-2100 состоит из следующих основных частей:

- Расходомерная ячейка;

- Источник ультрафиолетового излучения;
- Приемник люминесцентного излучения (ФЭУ);
- Система электронного усиления и обработки сигналов.

Рисунок-1. Обзор анализатора определения серы NSX-2100

Регулирование температуры и регулирование расхода газа осуществляется вручную с помощью встроенной клавиатуры и ротаметров отопительного агрегата. Введение пробы в устройство осуществляется вручную или в полуавтоматическом режиме с помощью устройства ввода, обеспечивающего контролируемую и постоянную скорость подачи пробы.

НСХ-2100Аналитические и технические показатели анализатора серы представлены в таблице 1.

Таблица-1

НСХ-2100Аналитические и технические показатели анализатора определения серы

Аналитические показатели	
Обнаруживаемый элемент	S (сера)
Интервалы обнаружения (точность измерения)	0,5 частей на миллион (мг/кг)
Чувствительно у.ф (мг/кг)	Не менее 600
Массовая доля серы, ppm (мг/кг)	0,5...100000
Объем образца, мкл	5...50
Продолжительность испытания одного образца, минут	3...4
Технические индикаторы	
Скорость вставки образца	0,5...1,5 мкл/сек
Диапазоны рабочих температур крекинговой печи	1000...1100°C
Индикаторы питания	~220±22 В , 50±1 Гц
Объем потребления газа за 8 часов ежедневного использования	~20 дней /баллон 40 литров – O_2
	~40 дней / баллон 40 литров - Ar
Габариты устройства (Ш×Д×В), мм	910×460×410
Масса, кг	55

Химический состав углеводородных газов определяли с помощью газовой хроматографии Shimadzu Nexis GC-2030.

Газовый хроматограф Shimadzu Nexis GC-2030 — газовый хроматограф последнего поколения японской компании Shimadzu, который используется для определения химического состава углеводородных газов природных и спутниковых, нефтегазоперерабатывающих предприятий с высокой точностью. Обзор этого газового хроматографа показан на рисунке 2.

Рисунок-2. Обзор газового хроматографа Shimadzu Nexis GC-2030

Цветной сенсорный экран на передней панели хроматографа мгновенно отражает информацию о состоянии устройства, что значительно облегчает работу в газовом хроматографе. Удобный для пользователей интерфейс позволяет оператору сосредоточиться на получении оптимальных результатов анализа. Преимущества этого хроматографа:

- Возможность использования водорода в качестве газа-носителя позволяет повысить скорость анализа;
- Усовершенствованная технология управления линией потока газа позволяет выполнять операцию обратного сжатия, переключать поток газа между колонками и распределять поток между детекторами;

Высокочувствительные детекторы позволяют решать широкий спектр аналитических задач.

Технические параметры газового хроматографа Shimadzu Nexis GC-2030

представлены в таблице 2.

Таблица - 2

Технические характеристики газового хроматографа

Shimadzu Nexis GC-2030

Форсунки _	Одновременно может быть установлено до 3-х инжекторов с независимым контролем температуры и полным электронным контролем газовых потоков для каждой. Типы инжекторов: • СПЛ-2030 – инжектор с проточной камерой и без; • WBI-2030 – инжектор для широких капиллярных колонок (колонки с насадками могут быть подключены); • PTV-2030 – форсунка температурно-программирующая ; • пробы непосредственно в колонку OCI-2030 .
Колонный термостат	• при использовании жидкого CO_2 : от -50°C до 450°C); • Температурная программа: 32 возможных изменения (также можно использовать программу охлаждения); • Обогрев и охлаждение скорость программное обеспечение соответственно установка
Детекторы _	Одновременно может быть установлено до 4 детекторов с индивидуальным контролем температуры и полным электронным контролем газовых потоков для каждого. Частота звучания сигнала до 500 Гц. Типы детекторов: • Детектор пламенно-ионизационный FID-2030; • ECD-2010 Микрокамерный детектор обнаружения электронов Exceed; • TCD-2030микрокамерная теплопроводность _ детектор (катарометр); • Детектор Термоион FTD(NPD)-2030 ; • фотометрический детектор PFD-2030 ; • Ионизация барьерного разряда детектор BID-2030.

В своем исследовании мы получили результаты с использованием современных лабораторных установках. Мы доказали, что полученные результаты полностью соответствуют всем требованиям.

ИСПОЛЬЗОВАННЫЕ ЛИТЕРАТУРЫ

1. Юлдашев Т. Р., Махмудов М.Ж.Нефть - газ кимёси ва физикаси – Карши “Интеллект” нашриёти – 2022. - 463 бет.

2. Yuldashev T. R. “Current Problems of Amine Treatment of Natural Gases and Ways to Sodve Them”. //International Journal of Advanced Research in Science Engineeering and Technology – ISSN (Online): 2350—0328 –Of IJARSET, 19971-19973. -Volume 9, Issue 10, October 2022.

3. Юлдашев Т. Р., Адизов Б.З.[2] Эффективные аспекты комплексной модернизация ООО «Мубарекского газоперерабатывающего завода» //КарДУ хабарлари 2/1 (58) март – апрель №2 – 2023, 76-82 стр.

4. Хурмаматов, А. М., Рахимов, Г. Б., & Муртазаев, Ф. И. (2021). ИНТЕНСИФИКАЦИИ ПРОЦЕССОВ ТЕПЛООБМЕНА В ТРУБЧАТЫХ ТЕПЛООБМЕННИКАХ. *Universum: технические науки*, (11-5 (92)), 11-15.

5. Рахимов, Г. Б., Муртазаев, Ф. И., & Султонов, Н. Н. (2020). Усовершенствование утилизации дымовых газов на установке получения серы (Шуртанский газохимический комплекс).

6. Рахимов, Г. Б., & Муртазаев, Ф. И. (2020). УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УТИЛИЗАЦИИ ДЫМОВЫХ ГАЗОВ НА УСТАНОВКЕ ПОЛУЧЕНИЯ СЕРЫ (ШУРТАНСКИЙ ГАЗОХИМИЧЕСКИЙ КОМПЛЕКС). *Интернаука*, (43-1), 60-62.

7. Рахимов, Г. Б., & Муртазаев, Ф. И. (2020). СИНТЕЗ СОЕДИНЕНИЙ АЦЕТОНА И АММИАКА В СОСТАВЕ ЦИНКА НА ОСНОВЕ ПИРИДИНЫ. *Точная наука*, (79), 4-6.

8. Khurmamatov, A. M., & Rakhimov, G. B. (2021). Calculation of heat transfer and heat transfer in a pipe apparatus in heating gas condensate. *Scientific and technical journal of NamIET*, *6*(1).

9. Рахимов, Г. Б., & Муртазаев, Ф. И. (2019). РАСЧЕТ ПОТЕРИ ОТ ПЫЛЕОБРАЗОВАНИЯ ПРИ ПРОИЗВОДСТВЕ ПОРТЛАНДЦЕМЕНТА. *Точная наука*, (45), 102-103.

10. Рахимов, Г. Б., & Муртазаев, Ф. И. (2019). Поликонденсационные иониты на основе фурфурола. *Школа Науки*, (6), 5-6.

11. Рахимов, Г. Б., Каршиев, М. Т., & Муртазаев, Ф. И. (2021). РАЗРАБОТКА ТЕХНОЛОГИИ И ПРОЦЕССА ОЧИСТКИ ПРИРОДНОГО

ГАЗА ОТ СЕРНИСТЫХ СОЕДИНЕНИЙ. *Universum: технические науки*, (5-4 (86)), 92-94.

12. Рахимов, Г. Б., & Муртазаев, Ф. И. (2019). Присадки, улучшающие показатели дизельного топлива. *Школа Науки*, (6), 3-5.

13. Хурмаматов, А. М., & Рахимов, Г. Б. " Расчет гидравлического сопротивления при диффузоре и конфузоре в горизонтальной трубе" журнале. *Технологии нефти и газа"*, (6).

14. Khurmamatov, A., Rakhimov, G., & Murtazayev, F. (2022, June). Intensifications of heat exchange processes in pipe heat exchangers. In *AIP Conference Proceedings* (Vol. 2432, No. 1). AIP Publishing.

15. Хурмаматов, А. М., & Рахимов, Г. Б. (2021). Расчет гидравлического сопротивления при плавном расширении и сужении горизонтальной трубы. *Oil & Gas Technologies*, *137*(6).

TECHNICAL SCIENCES

CONTROL SYSTEMS FOR ASSEMBLY UNITS DURING MOVEMENT ALONG THE CONVEYOR LINE

Khudiakov Fedir
master student
Allakhveranov Rauf
Candidate of Technical Sciences, Associate Professor
Kharkiv National University of Radio Electronics
Kharkiv, Ukraine

Introduction. Assembly unit control systems are widely used in production as systems to support assembly processes when using conveyor lines.

The use of conveyor lines allows the organization of flow production – a progressive method of organizing production, characterized by the division of the production process into separate, relatively short operations performed on specially equipped, sequentially located workplaces – flow lines [1, 2].

Types of conveyors. Ensuring the automatic movement of assembly units along lines is called a conveyor, and production is called conveyorized [1, 2].

The main element of such production is a conveyor – a continuous transport machine designed to move bulk, lumpy or piece cargo.

Depending on the direction of movement of objects, conveyors are divided into horizontal, vertical and inclined.

Depending on the type of cargo – bulk and piece.

Depending on the functions performed – transportation, assembly and sorting.

Depending on the location of the conveyor itself or parts – floor and suspended.

Depending on the traction device – belt, chain, rope and without a traction device: gravity, inertial and screw.

Depending on the load-carrying structure (with a traction body) – belt, smooth, profiled, pocket, plate, cradle, scraper, bucket.

Depending on the location of the employee's workplace:

– working (the employee's workplace is located on the conveyor – it moves with the conveyor),

– distribution (fixed workplace).

Some types of conveyors are shown in Fig. 1.

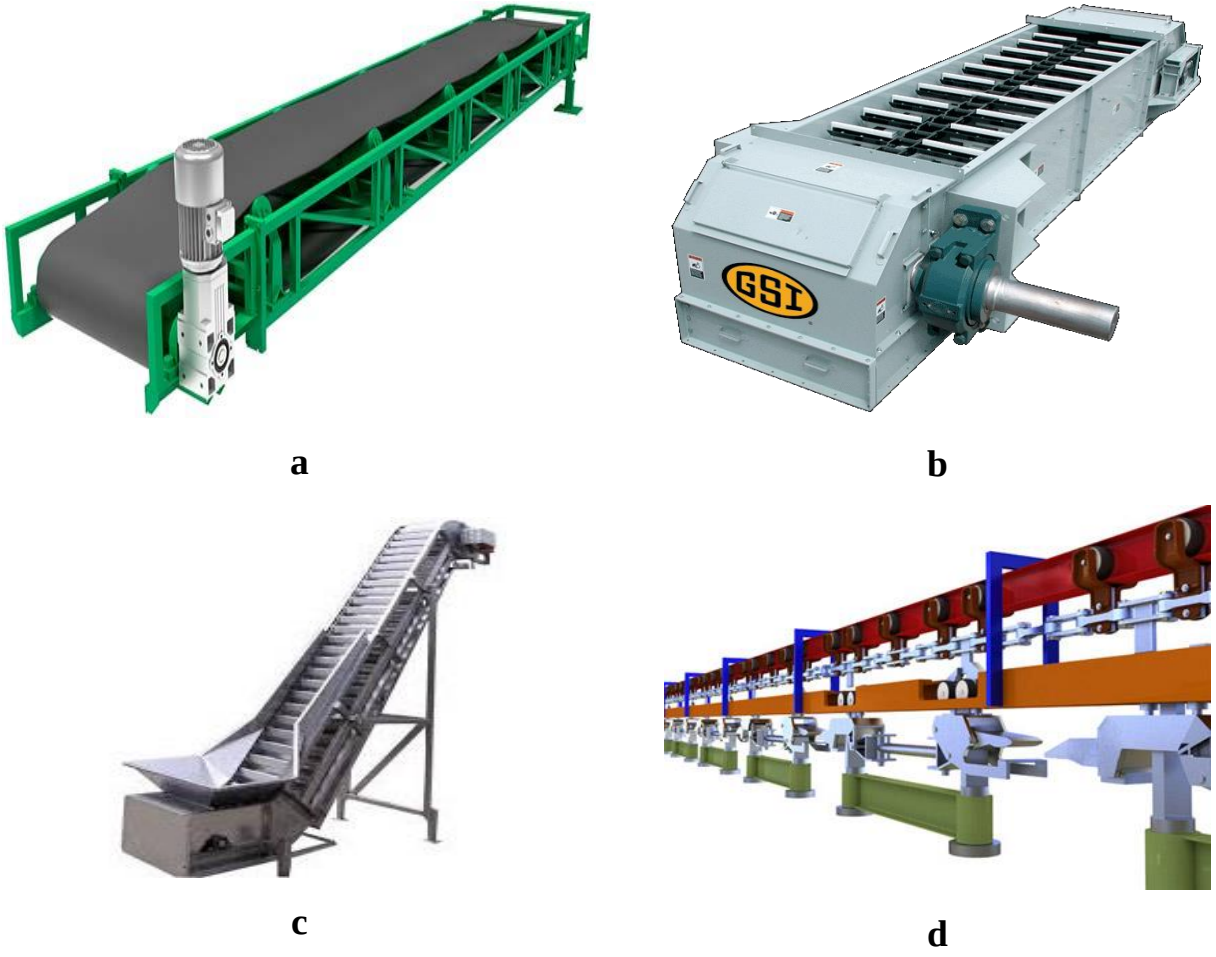

a **b**

c **d**

a – belt conveyor; b – scraper conveyor; c – bucket conveyor;

d – overhead conveyor

Fig, 1. Examples of conveyors

Means of process control subsystems. Objects on a conveyor line can be monitored using a variety of process control subsystems. Contact (pressure type sensors) and non-contact sensors are used as cargo presence sensors in this

subsystem. Non-contact sensors include inductive, radioactive, capacitive and photoelectric sensors [3].

The presence of cargo on the belt conveyors is controlled by sensors that close the electrical circuit when the pulse device deviates from the mass of the transported cargo. The pulse element can be made in the form of a blade or roller in a particular case. At a certain load, the sagging branch of the moving belt drives the rotor of the sensor, turns on the alarm and disconnects the conveyor drive. When transporting piece goods, if they are reloaded from one conveyor to another, the minimum permissible intervals between individual loads are monitored.

Non-destructive testing equipment. The analysis of the movement of assembly units on conveyors can be performed using non-destructive testing equipment.

The types and methods of non-destructive testing are classified according to the following criteria [3]:

– the nature of the interaction of physical fields or substances with the controlled object;

– primary informative parameters;

– methods of obtaining primary information;

– ways of presenting the final information.

The main types of non-destructive testing include the following.

The magnetic type of non-destructive testing is based on the registration of magnetic fields of defect scattering or magnetic properties of the controlled object. It is used to control objects made of ferromagnetic materials.

The process of magnetization and demagnetization of ferromagnetic material is accompanied by hysteresis phenomena. The properties to be monitored (chemical composition, structure, presence of defects, etc.) are usually associated with the parameters of the magnetization process and the hysteresis loop, measuring which one can conclude that there are certain deviations from the specified parameters of the product.

Acoustic non-destructive testing is based on recording the parameters of elastic

vibrations excited in the object under test. This type of inspection is applicable to all materials that conduct acoustic waves well enough: metals, plastics, ceramics, concrete, etc. The most widespread is the ultrasonic method, which, along with flaw detection, allows you to detect structural inhomogeneities, determine the mechanical characteristics of materials, analyze the stress state and solve a wide range of production control and diagnostic problems. In addition to the ultrasonic method, there is the acoustic emission method, the vibration control method, and others.

Capillary control (control of penetrating substances) is based on the capillary penetration of indicator liquids in the cavity of surface defects and the registration of an indicator pattern (color, luminescent, contrast). It is used to detect invisible and weakly visible surface defects with the naked eye.

Radiation type of non-destructive testing is based on the interaction of penetrating ionizing radiation with the object under test. Depending on the nature of the ionizing radiation, the types of control are divided into subtypes: X-ray, gamma, beta (electron flow), neutron control methods. This type of non-destructive testing is applicable to any material. The main method of radiation (X-ray and gamma) inspection is the passing method. There are good results on the use of this method with one-way access to the object.

The radio wave type of non-destructive testing is based on recording changes in the parameters of electromagnetic oscillations interacting with the controlled object. Usually, waves of the ultra-high frequency range with a length of 1-100 mm are used and products made of materials where radio waves are not very strongly attenuated are controlled: dielectrics (plastics, ceramics, fiberglass), magnetodielectrics (ferrites), semiconductors, thin-walled metal objects.

The eddy current type of non-destructive testing is based on recording changes in the interaction of the coil's own electromagnetic field with the electromagnetic field of eddy currents induced by this coil in the object under test. The intensity and distribution of eddy currents in an object depend on its geometric dimensions, electrical and magnetic properties of the material, the presence of disturbances in the material, and the relative position of the transducer and the object. Eddy current type

of non-destructive testing in various variants is used to detect surface and subsurface continuity defects, control geometric dimensions, chemical composition, structure, internal voltage of conductive materials only.

Thermal non-destructive testing is based on the registration of thermal fields, temperature or thermal contrast of the controlled object. It is applicable to objects made of any materials. The most effective means of non-contact surveillance, registration of temperature fields and heat fluxes is a scanning thermal imager.

Leak detection is used to detect only through defects in parts and partitions. A penetrating substance enters the defect cavity either under the influence of a pressure difference or under the influence of capillary forces.

The electrical type of non-destructive testing is based on the recording of electric fields and electrical parameters of the controlled object (the electrical method itself) or fields arising in the controlled object as a result of external influences (thermoelectric and triboelectric methods). The primary informative parameters are electrical capacitance or potential.

Optical non-destructive testing is one of the most versatile inspection methods. It is the simplest method of quality control in conjunction with part recognition control. It is based on the interaction of light radiation with the controlled object. The use of tools (visual-optical control) such as magnifying glasses, microscopes, endoscopes for inspection of internal cavities, projection devices for controlling the shape of products projected in an enlarged form on the screen significantly expands the capabilities of the optical method. Most often, optical methods are widely used to control transparent objects. They detect macro- and micro-defects, structural inhomogeneities, and internal stress (along the rotation of the polarization plane). The use of flexible light guides, lasers, optical holography, and television technology expands the scope of optical methods and increases the measurement accuracy.

Optical inspection systems are the most adaptive. The principle of operation of such systems is based on the recognition and subsequent processing of images, which in turn is based on the theory of pattern recognition, which develops the basics and methods of classification and identification of objects, phenomena, processes, signals,

situations of objects characterized by a finite set of certain properties and features.

Conclusions. The definition of conveyors and conveyor lines is given. Examples of conveyors are given. The control of objects on the conveyor line is considered, which is carried out using various means of technological control subsystems. The types and methods of non-destructive testing are considered and presented.

REFERENCES

1. Невлюдов І. Ш. Основи виробництва електронних апаратів. – Харків: Компанія СМІТ, 2005. – 592 с.

2. Невлюдов І. Ш. Виробничі процеси та обладнання об’єктів автоматизації: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – Кривий Ріг: Криворізький коледж НАУ, 2017. – 444 с.

3. Невлюдов І. Ш. Технічні засоби автоматизації: Підручник. І. Ш. Невлюдов, А. О. Андрусевич, О. І. Филипенко, Н. П. Демська, С. П. Новоселов. Кривий Ріг: Криворізький коледж НАУ, 2019. – 366 с.

JAVASCRIPT: CLEAN CODE

Kosovtsov Danylo Ivanovich
student
Kharkiv National University of Radioelectronics

Intruduction. Imagine: you have written code that in a few days, months and even years will be needed for work by another specialist. The developer will quickly look at your code and sigh... But with relief or disappointment - it all depends on the quality of the written code.

Aim of work. To guide developers in creating clean, efficient, and maintainable JavaScript code. It focuses on crucial coding practices like avoiding superfluous code, reducing redundancy, simplifying solutions, strategic planning, applying SOLID principles, and avoiding premature optimization. Emphasis is also placed on effective variable naming to improve code readability. The ultimate goal is to foster a coding culture that prioritizes clarity and simplicity, leading to the development of robust and scalable software.

Essential principles of clean code

1. You aren't gonna need it. If you're writing code, be sure you'll need it. Don't write code if you think it will come in handy sometime later. When refactoring a method, class, or file, don't be afraid to remove redundant methods. Even if they were useful before, but now they are not needed. Thus, the development of unnecessary functions does not burn the project budget, and developers do not waste time on the implementation and maintenance of unnecessary functionality. After all, the more code is written, the more difficult it is to maintain, and the probability of bugs is always higher. As they say, in this situation, the best code is unwritten code.

2. Don't repeat yourself. Most often, duplication of code occurs due to ignorance of the system. Before you write something, take a look. Perhaps this function is implemented somewhere or the business logic exists elsewhere. Adherence to the DRY programming principle makes it possible to achieve high project maintainability, ease of making changes, and high-quality testing.

3. Keep it short and simple. Keep it short and simple is a great slogan for developing well-supported software. Redundant abstractions, functions and libraries are not useful for users and only make the project more difficult to maintain. Don't think of something more complicated. Sometimes the smartest solution is the simplest.

4. Big design up front. Other specialists may also participate in the architecture development process. And the sooner you discuss a plan of action with them, the better it will be for everyone. A common counterargument on this topic is that the cost of solving problems is usually less than the cost of planning time. But the user experience will be much better if they encounter fewer errors. You may not have another chance to fix them.

5. Principles of SOLID. The five basic principles of design in ORP proposed by Robert Martin, author of the best-selling book "Clean Code". Each object should have only one responsibility fully encapsulated in the class. Program objects (classes, functions, etc.) must be open for extension but closed for modification. Objects of higher classes must be replaced by objects of subclasses. A derived class should complement, not replace, the behavior of the base class. Objects should not depend on interfaces they do not use. Software must be separated into independent parts. You should rely on abstractions, not concrete implementations. Software components should have low coupling and high compatibility. You shouldn't worry about how something is arranged, but how it works.

6. Avoid premature optimization. Optimization is a very important process that allows you to speed up the operation of the program and reduce the consumption of system resources. However, everything has its time. If optimization is carried out in the initial stages of development, it can cause more harm than good. This is due to the fact that working with optimized code requires more time and effort from the developer and can be generally more difficult. In such cases, it is often necessary to first check the correctness of the selected development approach.

7. Occam's razor. Occam's razor (or Occam's blade) is a methodological principle, the essence of which is not to create unnecessary entities without a real

need. Be pragmatic - think about whether you need them, as they can add complexity to your code base.

How to name variables correctly

Bad choice of variable names can significantly increase the cost of development or maintenance of the project. It is worth remembering that the programmer will have to spend additional time reading the code. Here are some guidelines for naming variables:

1. Avoid abbreviated or random variable names. The variable name should briefly describe its purpose. Use easy-to-read names like userName or shoppingCart.

2. Avoid abbreviations or short names, such as a, b, c. Common abbreviations may be an exception. For example, the variables i, j, and k are commonly used for loop counters. The button can be shortened to btn.

3. Make names descriptive and concise. Bad examples of names are data and value. These names do not provide any information about the purpose of the variables and should only be used when it is obvious from the context of the code what data the variable stores.

4. No translit - only English!

5. Agree with your team on the naming of set variables. For example, if a site visitor is called "User," then we should call the variables associated with it currentUser or newUser, not, for example, currentVisitor or newManInTown. This is how it is customary to name variables depending on the content:

– Meaning — noun: cat, dog.

– Arrays are plural nouns: cats, dogs.

– Functions — verb: download, update.

– Classes - capitalized noun: Cat, Dog. Classes are named in CamelCase.

– Constants - the name is written in uppercase snake_case style: MAXIMUM_FOOD, LIMIT_X.

– Event handlers: The names of event handlers usually indicate the event they are handling. They are usually prefixed with on or postfix Handler, for example, onButtonClick, formSendHandler. Variables are usually named in lower camelCase

(the first word begins with a lowercase letter, and the others with an uppercase letter).

Conclusion. The principles and guidelines presented in this work serve as a foundational framework for writing high-quality JavaScript code. Embracing these principles can significantly improve the development process, making the code more efficient, maintainable, and less prone to errors. The focus on clear and meaningful variable naming further aids in making the code self-explanatory and accessible. Adhering to these practices ensures that the code remains clean and comprehensible not only to the original developer but also to others who may interact with it in the future. Ultimately, the adoption of these principles contributes to the overall quality and success of software projects, making them more sustainable and adaptable in the dynamic landscape of software development.

AUTOMATED METHODS OF FACE RECOGNITION

Nesterenko Viacheslav,
master student
Allakhveranov Rauf,
Candidate of Technical Sciences, Associate Professor
Kharkiv National University of Radio Electronics
Kharkiv, Ukraine

Introduction. Face recognition is a task that humans can perform extremely easily and quickly. This apparent simplicity has proven to be dangerously deceptive, as the task of automatic face recognition has proven to be a problem that is still far from being solved. Despite 40 years of intensive research, a large number of published articles in journals and conferences on the subject, it is still impossible to claim that artificial systems can "compete" with human performance.

Automatic face recognition is a "tricky" task primarily due to complex image requirements (lighting and changes in the position and rotation of the face as a person moves), as well as other various effects such as aging, facial expressions, occlusions, and others. Researchers in computer vision, image analysis and processing, pattern recognition, and other fields are working together to address this issue, motivated by the many possible practical applications of face recognition technology.

Face recognition systems. It is a technology capable of identifying or verifying a person in a digital image or video frame. There are many methods used in face recognition systems, but in general they are based on comparing the facial features of a given image with faces stored in a database. This method is also described as an artificial intelligence-based biometric application that can uniquely identify a person by analyzing models based on facial textures.

Face recognition has become one of the three identification methods used in electronic passports and is also the choice for many other security applications. Facial features have the best compatibility in the Machine Readable Travel Documents (MRTD) system, and this is based on evaluation factors such as registration, renewal, machine requirements, and public acceptance. The application of the MRTD system

is shown in Figure 1.

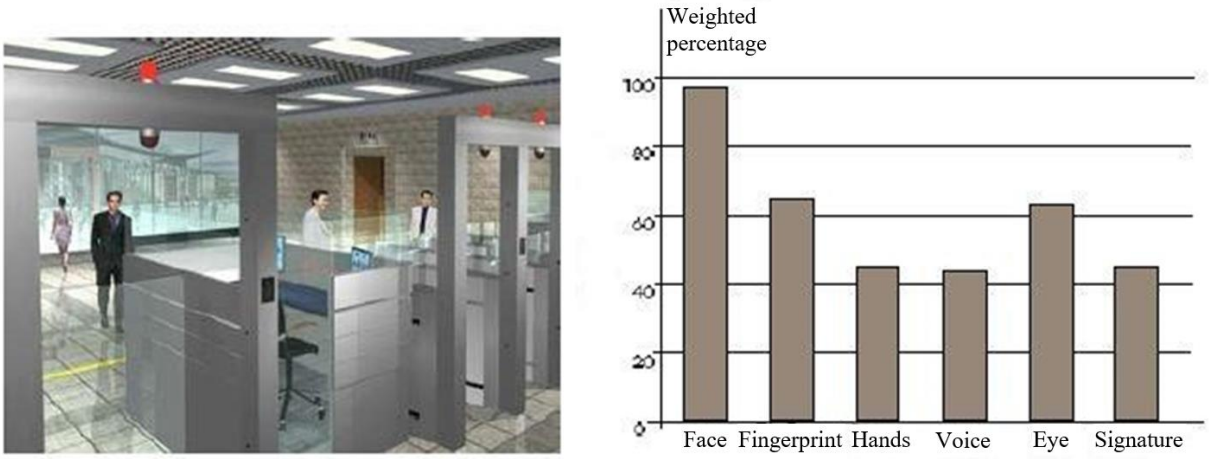

Figure 1 – Scenario of MRTD system applicationin passport control (left), and comparison ofof different biometric features in terms of MRTD compatibility (on the right)

Facial recognition systems must "find" a person's face in images and videos automatically. They can operate in one of two modes: face verification (or authentication) and identification (or recognition). Face verification involves a one to-one comparison, i.e., the face from the image to the face template of the person being verified.

Identification involves a one-to-many comparison - the face from the image to all face templates in the database to determine the person whose face is in the image. Another scenario of face recognition involves a one-to-many comparison - the image is compared to several face templates of people selected by the user (for example, a police officer selects suspects to identify a criminal).

The performance of recognition systems has improved significantly since the first automatic recognition system was developed. In addition, face detection in an image, feature extraction and recognition can now be performed in real time, for those images that have been acquired under the desired requirements.

The process of face recognition. Face recognition is the task of recognizing visual patterns. Thus, a human face is a three-dimensional object that can be exposed to different lighting levels, change its pose, expression, etc., so face identification is

based on a two-dimensional image (three-dimensional images obtained with lasers are also used).

The recognition system generally consists of four modules, as shown in Figure 2. Detection, Pose Estimation, Feature Extraction and Matching, where localization and normalization (face detection and pose estimation) are the preprocessing steps performed just before recognition (feature extraction and matching of the face to templates from the database).

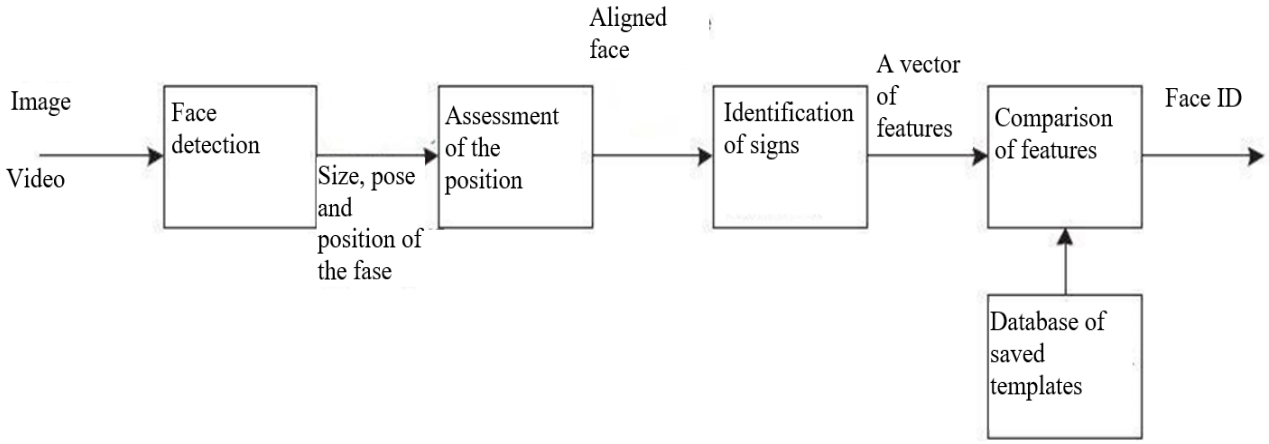

Figure 2 – Diagram of the face recognition process

The detected area separates the face from the background. In the case of video, special tracking components can be applied to detect an object. Pose estimation aims to achieve more accurate localization and normalization of faces, while detection provides only a rough estimate of the location and scale of each detected object. Components such as the nose, eyes, mouth, and facial contour are detected; based on the location points, the input face image is normalized with respect to geometric properties such as size and pose, using geometric transformations or morphing. The face is typically further normalized with respect to photometric properties such as illumination and grayscale.

After the face is normalized geometrically and photometrically, feature extraction is performed to provide effective information used to distinguish faces of different people from each other, and this information should be so accurate that it is possible to distinguish faces even with different sets of geometric and photometric data. For face matching, the extracted feature vector of the input face is compared

with the face vectors from the database; the system displays the result if a match is found with a satisfactory accuracy threshold, or it displays that the face belongs to an unknown person.

Conclusions. The results of face recognition strongly depend on the selected features representing the face template and the classification methods used to distinguish faces from each other, while face localization and normalization are the basis for the selection of effective features.

REFERENCES

1. Facial Recognition Technology: website. URL: https://global.canon/en/technology/facial-recognition2022.html (accessed 11/30/2023).

2. Facial Recognition Technology: All You Need to Know: website. URL: https://www.avast.com/c-facial-recognition (accessed on November 30, 2023).

3. What is Facial Recognition – Definition and Explanation: website. URL: https://www.kaspersky.com/resource-center/definitions/what-is-facial-recognition (accessed on November 30, 2023).

4. Facial Recognition A Complete Guide – 2021 Edition: website. URL: https://www.everand.com/book/480285067/Facial-Recognition-A-Complete-Guide-2021-Edition (accessed on 11/30/2023).

5. Face Recognition Technology: Compulsory Visibility and Its Impact on Privacy and the Confidentiality of Personal Identifiable Images (Law, Governance and Technology Series Book 41):: website. URL: https://dokumen.pub/face-recognition-technology-compulsory-visibility-and-its-impact-on-privacy-and-the-confidentiality-of-personal-identifiable-images-law-governance-and-technology-series-41-band-41-1nbsped-3030368866-9783030368869.html (accessed on 11/30/2023).

UDC 658.131

LABOUR PROTECTION PROPAGANDA AS A TOOL TO PRESERVE THE LIFE AND HEALTH OF EMPLOYEES AT THE ENTERPRISE

Polukarov Yury Oleksiyovych,
Ph. D., Docent, Associate Professor
Zemlyanska Olena Vasylivna,
Senior Lecturer
Polukarov Oleksiy Igorovych,
Ph. D., Docent, Associate Professor
Kachynska Nataliia Fedorivna,
Senior Lecturer
Prakhovnik Nataliia Arturivna
Ph. D., Docent, Associate Professor
Zotko Maria Olegivna
4nd year bachelor
National Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic institute»,
Kyiv, Ukraine

Introductions. The main goal of occupational health and safety promotion is the formation among employees of a stable awareness of the importance of responsibility for their own and collective safety, which can be achieved by various modern methods of informational and emotional influence [1]. One of the most effective ways to solve this problem is to encourage employees to fulfill their personal duties with mandatory strict compliance with regulated safety requirements.

Aim. The purpose of this article is to review the methods of labour protection propaganda using posters as an example.

Materials and methods. The very process of such propaganda is not an easy task. The methodology of effective mastering of safe work methods should not contain empty phrases, clichés and outdated formulations. It is necessary to give preference to specifics and it is desirable to accompany the training with illustrative components and to reinforce it with real examples. In the event that the listener does not understand a certain material, the matter should be explained in the simplest

possible terms, without raising the voice, bullying or intimidation in any case. Such behaviour will have an exclusively negative effect and will lead to persistent misunderstanding of the importance of knowledge of the basic provisions of labour safety [2].

To date, labour protection promotion at many domestic enterprises is carried out by distributing special memos, which indicate the basic requirements and rules for safe work or a specific process. Moreover, it should be noted that such attractions should be used by both managers of all levels and the average staff of the enterprise.

In an ideal case, managers should identify potential sources of danger that an employee may encounter at one or another stage of work, assess the possible consequences of the implementation of these dangers, both for the company's personnel and for the environment. Also, the manager must develop measures to prevent the occurrence of dangers and a plan of priority actions in case of emergency situations. In turn, employees should assess potential risks at the workplace, not to start work in case of direct or indirect danger, and in case of any threat – to stop work immediately. In the event that the manager does not agree with the employee in a particular situation related to workplace danger, the representative of the company's occupational health and safety service should be contacted.

Results and discussion. One of the most common and effective means of promoting occupational health and safety is the use of appropriate posters. They make it possible to explain to the employee exactly where and at what stage this or that dangerous factor can manifest itself in an understandable form. A clear awareness of the risk to life and health during the performance of his work duties will encourage the employee to comply with the applicable safety requirements.

There are several main types of posters [3]:

- stimulating (illustrate the benefits of work with strict compliance with safety requirements);
- cautionary (intelligibly show the negative consequences of neglecting safety rules);
- neutral (contain measures to prevent accidents, emergency situations without

analysis of causes and consequences);

- humorous (illustrate in the form of funny cartoons or caricatures the positive side of compliance with safety requirements);
- combined (combination of several types of posters).

When choosing the type of poster at the enterprise, you need to understand that in most cases, the employee is primarily interested in the circumstances of a potential negative situation, and not its consequences. Preference should be given to posters with illustrations, because they help the employee understand how to act correctly in certain circumstances.

In addition, the posters should be in colour, with easy-to-recognize inscriptions. It is desirable that the images on the posters correspond to the real specifications of the production. The survey of employees showed that people do not accept generalized information without reference to specific objects or working conditions.

Conclusions. It can be argued that the promotion of labour protection is a truly effective tool for ensuring safe working conditions at the enterprise. However, the success of this event directly depends on the correct choice of the method of its implementation and the form of submission of the necessary material. The correct approach of such agitation will make it possible to form a clear awareness among employees that compliance with safety requirements during work is precisely the mechanism that will prevent negative consequences and preserve the life and health of both a specific employee and those around him.

REFERENCES

1. Помогайбо А. А., Богатов О. І. Плакат як засіб пропаганди охорони праці на підприємстві // Проблеми та перспективи розвитку системи безпеки життєдіяльності: Зб. наук. праць XV Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених, курсантів та студентів. – Львів: ЛДУ БЖД, 2020. – С. 216-218.

2. Шукалюк Г. П. Пропаганда охорони праці у соцмережах як елемент профорієнтаційної роботи закладу освіти // «Сучасна парадигма освіти з

охорони праці»: Зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. викладачів та фахівців-практиків / Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти. Біла Церква: БІНПО УМО, 2021. – С.221-224.

3. Кафтуненкова Я. В., Горовий А. П. Пропаганда охорони праці на підприємстві // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Метрологічні аспекти прийняття рішень в умовах роботи на техногенно небезпечних об’єктах». ХНАДУ (м. Харків). – С. 167-172.

TREE BASED DATA STRUCTURES

Sekhin Yevhenii Mykolayovych
Student
Kharkiv National University of Radioelectronics

Introductions. In the vast field of computer science and data management, tree data structures are fundamental tools for organizing and representing hierarchical relationships between elements. Inspired by the branching structure of trees in nature, these structures offer an elegant and efficient way to store and retrieve information in a logically organized manner.

In the context of data structures, a tree consists of nodes connected by edges. Each node contains data, and the edges define the relationships between the nodes. A distinctive feature of tree structures is their hierarchical structure, in which the root node serves as the starting point for moving through the tree. As nodes move away from the root, they branch into subtrees, creating a recursive and branching structure.

This introduction discusses different types of tree data structures, each designed to solve specific computational problems. From simple binary trees to complex balanced trees and prefix tree structures. These data structures find applications in various fields such as databases, file systems, network routing, etc.

Aim. The main objective of this paper is to comprehensively investigate and analyze tree data structures, in particular Binary Tree, Binary Search Tree, Prefix Tree (Trie), revealing their fundamental principles, functionalities and applications in the field of computer science.

Materials and methods. A binary tree is a hierarchical data structure in which each node has at most two children, which are referred to as the left child and the right child. The topmost node in a binary tree is called the root, and nodes with no children are called leaves. The structure of a binary tree resembles an inverted tree, with the root at the top and branches extending downward.

Key characteristics of a binary tree. Example below in figure 1:

- **Root:**

The topmost node in the tree. It serves as the starting point for traversing the tree. Node with value 1

- **Node:**

Each element in the binary tree is called a node. Nodes hold information, and in the context of a binary tree, each node can have at most two children. All values in tree are nodes, 1, 7, 2, 6, 5, 11, 9, 9, 5.

- **Children:**

Nodes in a binary tree can have zero, one, or two children. The node that is the immediate descendant in the direction of the root is called the left child, and the one in the opposite direction is the right child. For example, for node 1, there 2 children 7 and 9, for the bottom 9 only one child is 5.

- **Parent:**

A node in a binary tree is connected to its children through edges. The node from which a particular node descends is called its parent. For example, for nodes 2 and 6, the parent node would be node 7.

- **Leaf:**

Nodes with no children are called leaves or terminal nodes. They are the endpoints of the branches in the tree. In this example, the leaves will be nodes 2, 5, 11, 5.

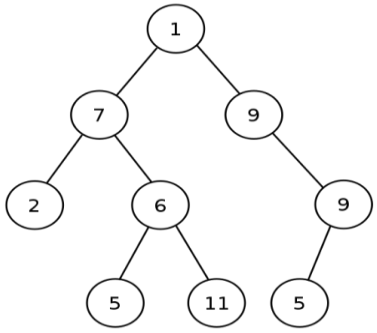

Figure 1 – Binary Tree

Binary trees are used in various applications, and their simplicity makes them versatile for representing hierarchical relationships. One common application is in binary search trees (BST) figure 2, where the arrangement of nodes follows a specific

ordering principle. In a binary search tree, the left child of a node contains elements that are less than the node, and the right child contains elements greater than the node. This ordering property facilitates efficient search, insertion, and deletion operations, in Big O notation, these operations take O(logN) time.

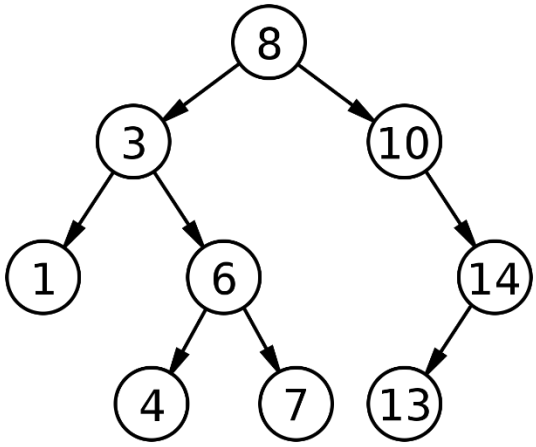

Figure 2 – Binary Search Tree

Also, the useful tree-based structure is a trie (prefix tree), is used to store an associative array where the keys are sequences, usually strings. The term “trie” comes from the word “retrieval” reflecting its main strength in retrieving data associated with keys.

Key features of a trie. Example below in figure 3:

- **Node Structure:**

Each node in a trie represents a single character or component of the key. The root of the trie usually represents an empty string.

- **Edges:**

Edges represent the transition from one character to the next. Each edge is labeled with a specific character.

- **Path from Root to Node:**

The path from the root to a particular node represents the character in the key associated with that node.

- **Leaf Nodes:**

Nodes that mark the end of a key are often designated as leaf nodes. They may

or may not store additional information associated with the key.

- **Prefix Property:**

Tries are particularly efficient for tasks that involve finding keys with a common prefix, as the structure of the trie inherently reflects the prefixes of the stored keys.

- **Space Efficiency:**

Tries can be more space-efficient than other data structures, especially when dealing with many keys with common prefixes.

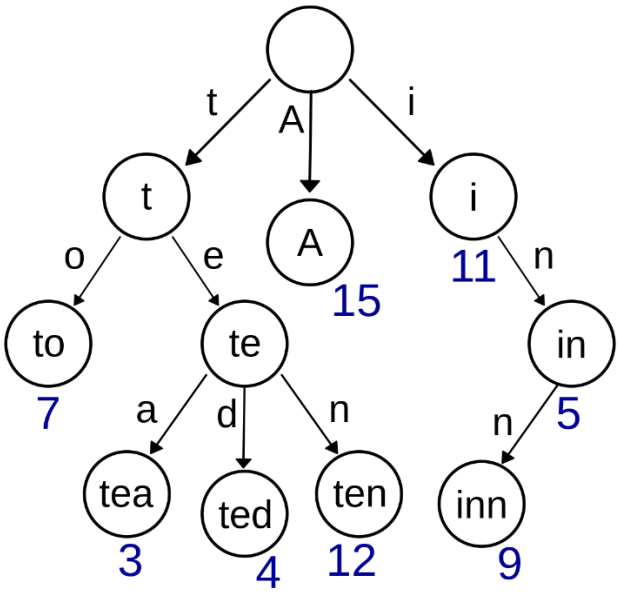

Figure 3 – Prefix Tree (Trie)

Tries are commonly used in applications where fast and efficient search operations are required, such as in dictionaries, IP routers, and autocomplete systems. They enable quick retrieval of information based on shared prefixes, making them particularly suited for scenarios where key matching and retrieval efficiency are crucial.

Results and discussion. The exploration of tree-based data structures has yielded comprehensive insights into the fundamental principles, functionalities, and applications of these hierarchical models in the realm of computer science. The investigation encompassed various types of tree structures, each tailored to specific computational needs. Key results include Understanding Core Concepts, Common

Binary Tree, Binary Search Tree and Prefix Tree.

Conclusions. The results and discussion emphasize the integral role of tree-based data structures in the field of computer science. The acquired knowledge empowers practitioners, researchers, and students to make informed decisions when designing algorithms and organizing data in a way that aligns with the specific needs of their computational tasks. The journey through the branches of tree-based data structures provides a solid foundation for tackling complex computational challenges with efficiency and precision.

SOURCES.

1. Tree data structure [Web resource]. https://en.wikipedia.org/wiki/Tree_(data_structure)

2. Binary Tree [Web resource] https://www.upgrad.com/blog/5-types-of-binary-tree/

3. Binary Search Tree [Web resource]. https://www.geeksforgeeks.org/introduction-to-binary-search-tree-data-structure-and-algorithm-tutorials/

4. Big O notation explanation [Web resource]. https://www.simplilearn.com/big-o-notation-in-data-structure-article

5. Prefix Trie [Web resource]. https://youcademy.org/trie-data-structure/

BIOTECHNOLOGIES OF BLOOD AND PLASMA SUBSTITUTES: META-ANALYSIS AND REVIEW

Shapovalova Anastasiia
Halytska Iryna
Students
National Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»
Kyiv, Ukraine

Introductions. Despite the ever-increasing need for blood for transfusion, it remains a scarce and valuable resource worldwide [1], which has become especially acute in recent years due to the onset of the era of «hot» wars. It is reported that as of 2021, the demand for blood worldwide was 92 million units, while regular blood donors account for only 5% of eligible people [2]. Overall, 61% of countries, including Ukraine, have a blood shortage [3].

Since the beginning of the full-scale invasion, in addition to the usual, unfortunately, problem of the lack of donor blood for transfusion to patients with hematological diseases, Ukrainian medicine has also faced an acute problem of blood shortage for the military: after the announcement of the urgent need for donor blood and its components, tens of thousands of potential donors came to blood transfusion stations and centers in every corner of the country, but, as it turned out in practice, even this number of people will not be enough to postpone this need for a long time.

Modern biotechnology offers a solution to the urgent need to create a massive industry of blood and plasma substitutes.

The advantages of blood substitutes include the fact that they provide full oxygen transport immediately after transfusion; they can be stored at room temperature for a long period of time (1–3 years), unlike donor materials; they are compatible with all blood types; and there is no risk of transfusion-related disease transmission. The main reasons why they do not meet the criteria for approval are side effects and a short half-life [4].

Aim. The aim of the study is to conduct a meta-analysis and review the latest research and clinical results on the biotechnology of blood and plasma substitutes.

Materials and methods. The study was conducted using articles on experiments and theoretical predictions about blood and plasma substitutes published in particular in the journals Applied and Environmental Microbiology and Reports of Biochemistry and Molecular Biology, and using the methods of logic and system analysis.

Results and discussion. Early studies were mainly concerned with perfluorocarbon-based blood substitutes, and began in 1966 with the work of Clark and Gollan on perfluorocarbons, who immersed mice in a solution of fluorobutyltetrahydrofuran equilibrated with 100% O_2 and noted that the mice could breathe for four hours [5]. However, clinical trials of such blood substitutes have not yielded positive results [6].

At the same time, hemoglobin-based blood substitutes are considered more promising and currently approved for clinical use [7]. Initially, a method of solid phase extraction from blood was developed to obtain hemoglobin, but it turned out to be expensive, time-consuming and inefficient. Therefore, the production of hemoglobins by biotechnological means is more promising [8].

For a long time, *Escherichia coli* BL21(DE3) was used as a biological producer, cultivated at 36.5°C for 30 hours in a medium containing 0.2% yeast extract and 2 mg/ml tetracycline, followed by acid supplementation (5 M phosphoric acid and phosphate salts) and glucose supplementation; under these conditions, the product yield was 11.92 g/l [9]. However, recent publications indicate that it is necessary to limit the use of Escherichia coli due to the potential risk of endotoxins. Instead, *Corynebacterium glutamicum* ATCC 13,032 [10] and *Saccharomyces cerevisiae* CEN.PK2-1C [11] are suggested as alternatives, given their GRAS status.

However, there are currently a number of issues that need to be addressed to ensure the effectiveness of the technology, including the correct orientation and insertion of heme, problems with protein coagulation, and its stability [12].

In clinical practice, plasma transfusion is used along with blood transfusion, so

the development of technologies for obtaining plasma substitutes is extensively researched. The most commonly used plasma substitutes are dextrans, hydroxyethyl starch, and levans [13].

In particular, dextrans, polysaccharides produced by the lactic acid bacterium *Lactobacillus gasseri* (LV1), are used in biotechnology. The dextran-producing strain is most often cultivated under the following biotechnological parameters: temperature 37 ˚C, cultivation time – 24 hours, pH 7.0, inoculum volume – 2%, sucrose concentration – 15%, aerobic conditions, in 60 m^3 fermenters using a medium with a low nitrogen content but a high carbohydrate content. The maximum yield of the target product was 580 mg/100 ml. The average molecular weight of the resulting dextrans will vary and will depend on the strain used for this purpose [13].

Currently, two trans solutions are most widely used: dextran 70 (6% solution with an average molecular weight of 70,000 Da) and dextran 40 (10% solution with an average molecular weight of 40,000 Da).

Dextrans are effective plasma volume expanders and are more effective than albumin. They are efficiently produced in large quantities and can be stored for many years at room temperature. They can be stored in powdered form or as a solution [13].

Hydroxyethyl starch (HES) has been well studied for its effectiveness as a plasma volume expander, with relatively few side effects. HES (6% saline) increases plasma volume by 1.7 to 2.3 times the initial volume [14].

Levans can also be used as plasma substitutes. They can be of plant and bacterial origin. Bacterial levans usually have a branched structure and a molecular weight of more than 50 kDa. Levan biosynthesis consists in the hydrolysis of sucrose into glucose and fructose polymers. This process is catalyzed by the enzyme levansaccharase. The following microorganisms can be used to produce levan: *Erwinia herbicola, Bacillus amyloliquefaciens, Bacillu subtilis, Zymomonas mobilis* and others. However, the highest yield of levan was achieved using *Bacillus amyloliquefaciens*. The biosynthesis is carried out under the following conditions: cultivation on sucrose with a concentration of 20 g/l; temperature – 37 ˚C, pH – 6.0,

cultivation time – 48 hours, stirrer speed – 300 rpm. Under these conditions, a levane concentration of 102 g/l was achieved [15].

The most well-known companies involved in the development of blood and plasma substitutes are Hbo2 Therapeutics, Hemarina, Kalocyte, NuvOx Pharma, Membio [16].

According to Data Bridge research, it is expected that the artificial blood substitutes market, which amounted to USD 5.6 billion in 2021, will reach USD 24.08 billion by 2029 [17].

Conclusions. The acute shortage of blood substitutes can be compensated by the use of biotechnology, which allows the mass production of blood and plasma substitutes with important advantages over live blood. Intensive scientific research is being conducted worldwide to produce full-fledged blood and plasma substitutes, the composition of which can be adjusted in personalized medicine. The number of publications has increased 1.5 times over the past 5 years.

Acknowledgments. The authors would like to express special gratitude to Hryhorii S. Lytvynov, Professor of the Department of Industrial Biotechnology and Biopharmacy, Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute, for his valuable advice and useful consultations while working on these theses.

REFERENCES:

1. Chaimae M., Adil B. Blood collection supply chain management: A critical review and future perspective. IEEE 6th International Conference on Optimization and Applications (ICOA). 2020. P. 1-7.

2. Kallaj M.R., Abolghasemian M., Chobar A.P. Vehicle routing problem in relief supply under a crisis condition considering blood types. Mathematical Problems in Engineering. 2021. P. 1–10.

3. Raykar N.P., Makin J., Khajanchi M., Olayo B., Valencia A.M., Roy N.,...Rudd K. Assessing the global burden of hemorrhage: The global blood supply, deficits, and potential solutions. SAGE Open Medicine. 2021. No 9.

4. Haldar R., Gupta D., & Sachan S. Artificial blood: a futuristic dimension

of modern day transfusion sciences. Cardiovascular & Hematological Agents in Medicinal Chemistry. 2019. Vol. 17, No 1. P. 11-16.

5. Jägers, J., Wrobeln, A., Ferenz, K.B. Perfluorocarbon-based oxygen carriers: From physics to physiology. Pflugers Archiv - European Journal of Physiology. 2021. 473. P. 139-150.

6. Khan F., Singh K. Friedman, M.T. Artificial blood: The history and current perspectives of blood substitutes. Discoveries. 2020. Vol. 8, No 1.

7. Chen L., Yang Z., Li, H. Hemoglobin-based oxygen carriers: Where are we now in 2023? Medicina. 2023. Vol. 59, No 2. P. 396.

8. Zhao X., Zhou J., Du, G., Chen J. Recent Advances in the Microbial Synthesis of Hemoglobin. Trends in Biotechnology. 2020. No 3. P. 286-297.

9. Smith B. J. Z., Gutierrez P., Henderson D.P. Development of a method to produce hemoglobin in a bioreactor culture of Escherichia coli BL21(DE3) transformed with a plasmid containing plesiomonas shigelloides heme transport genes and modified human hemoglobin genes. Applied and Environmental Microbiology. 2011. Vol. 7, No 18. P. 6703–6705.

10. Wang M., Shi Z., Gao N., Zhou Y., Ni X., Chen J.,… Sun J. Sustainable and high-level microbial production of plant hemoglobin in Corynebacterium glutamicum. Biotechnology for biofuels and Bioproducts. 2023. Vol. 16, No 11.

11. Xue J., Zhou J., Zhao X. Systematic engineering of saccharomyces cerevisiae for efficient synthesis of hemoglobins and myoglobins. Bioresource Technology. 2022. Vol. 370, No 3.

12. Alayash A. I. Blood substitutes: why haven't we been more successful? Trends in Biotechnology. 2014. Vol. 32, No 4. P. 177-185.

13. Jumma Kareem A, Abdul Sattar Salman . Production of dextran from locally Lactobacillus Spp. Isolates. Rep Biochem Mol Biol. 2019, Vol. 8, No 3, P.287- 300.

14. Hempel G. Methods of therapeutic drug monitoring including pharmacogenetics (2nd ed.). Publisher: Elsevier Science. 2019.

15. Domżał-Kędzia M, Ostrowska M, Lewińska A, et al. Recent

Developments and Applications of Microbial Levan, A Versatile Polysaccharide-Based Biopolymer. Molecules. 2023, Vol. 28, No 14, P. 5407.

16. Scispot. 5 innovative artificial blood substitute companies in the world. 2022. Retrieved from https://www.scispot.com/

17. Data Bridge Market Research. Global Artificial Blood Substitutes Market. 2022. Retrieved from https://www.databridgemarketresearch.com/

UNIFIED INFORMATION SPACE FOR TECHNOLOGICAL PREPARATION OF PRODUCTION

Shmyha Rodion,
master student
Allakhveranov Rauf,
Candidate of Technical Sciences, Associate Professor
Kharkiv National University of Radio Electronics
Kharkiv, Ukraine

Introduction. The functioning of an automated system of technological preparation of production as a single, integral system involves the functioning of all its components in a single information space of technological preparation of production [1]. A single information space means a single computer information environment that is realized by means of a PDM-systems and provides joint, coordinated work of designers, technologists and other specialists of the enterprise throughout the entire life cycle of the product.

Object-oriented data model. The large number of different types of data used in an automated manufacturing preparation system requires the definition of some common criteria that all of these data must meet. In other words, it is necessary to define a basic data model. Only then it will be possible to build unified and efficient mechanisms for storing and processing information. When choosing a basic data model, the following should be considered [2]:

– an automated system for technological preparation of production is created and used by a large number of specialists solving various tasks. Therefore, the data model must be organized in such a way that all specialists can effectively use each other's work results and, if necessary, make their own changes to the model;

– the process of creating an automated system for technological preparation of production is iterative, so the model must, on the one hand, allow for consistent refinements, and on the other hand, be resistant to changes in the subject area. This means that when modifying the subject area, only a certain minimum required set of model elements should change.

The object-oriented approach meets these requirements. The object-oriented data model contains the following basic concepts: object; object characteristics; relationship between objects; relationship characteristics. The characteristics of an object can be any attributes that are necessary to represent this object when solving information processing tasks. For example, the information of the main document title can serve as a characteristic of this document.

Relationships are organized between objects and the characteristics of these relationships are determined. The characteristics of the links do not depend on the characteristics of the objects they link. For example, "Zone number", "Item number", and "Quantity" are characteristics of the hierarchical relationship of a part to an assembly unit. A given part can be associated with different assembly units, and these characteristics can be different. Without establishing the relationship, these characteristics are meaningless [2].

Thus, each product or document is represented as an independent object that can be interconnected by various types of links, and all information about the object should be "laid out" on four "shelves" of the object-oriented model: this is the object, these are the characteristics of the object, this is the connection of the object with other objects; these are the characteristics of the connection.

The first and at the same time one of the most important and crucial steps in building a unified information space is to develop a system for classifying information objects. The main requirement for the classification system is compliance with the target functions of technological preparation of the enterprise's production. The definition of classes of objects and their characteristics is formed sequentially as the automated system of technological preparation of production is created.

A class is a set of objects that have common attributes, and among these attributes there is at least one that distinguishes objects of this class from objects of other classes in the modeled subject area. For example, in the classification of products, part objects (forming the "Part" class) have the "Material" characteristic, which distinguishes these objects from all other types of products under a single system of design documentation - assembly units, complexes, standard products, etc.

Information objects can be classified in different ways. When building a class system, one should strive to:

– avoid duplication of information as much as possible

– simplify the user's work with data;

– take into account the distribution of access rights;

– speed up data search when performing queries.

Description of the structure and composition of technological processes for manufacturing products. The placement of specific data in a single information space and their processing are carried out in the process of direct functioning of the subsystems of the automated system of technological preparation of production. An important part of the content of the unified information space is a description of the composition, structure, geometry and materials of products in the form of the following components:

– composition – in the form of a project tree;

– structure – in the form of assembly files of CAD-systems;

– geometry – in the form of three-dimensional models and drawings;

– materials – in the form of databases of material designations and properties.

An important part of the content of the unified information space is a description of the structure and composition of technological processes for manufacturing products. The description of the technological process is presented in the form of a tree of performed technological operations and transitions, as well as the corresponding technological documentation, which is generated automatically in the required document formats.

The information obtained at the stages of technological preparation of production is stored, along with information from other stages of the product life cycle, in a single database and is used by both the PDM-systems and other systems. All these systems and their components that work with information can be classified according to the so-called software "contours" (Fig. 1), which include:

– intra-system outline;

– technological outline;

– project outline;

– external outline.

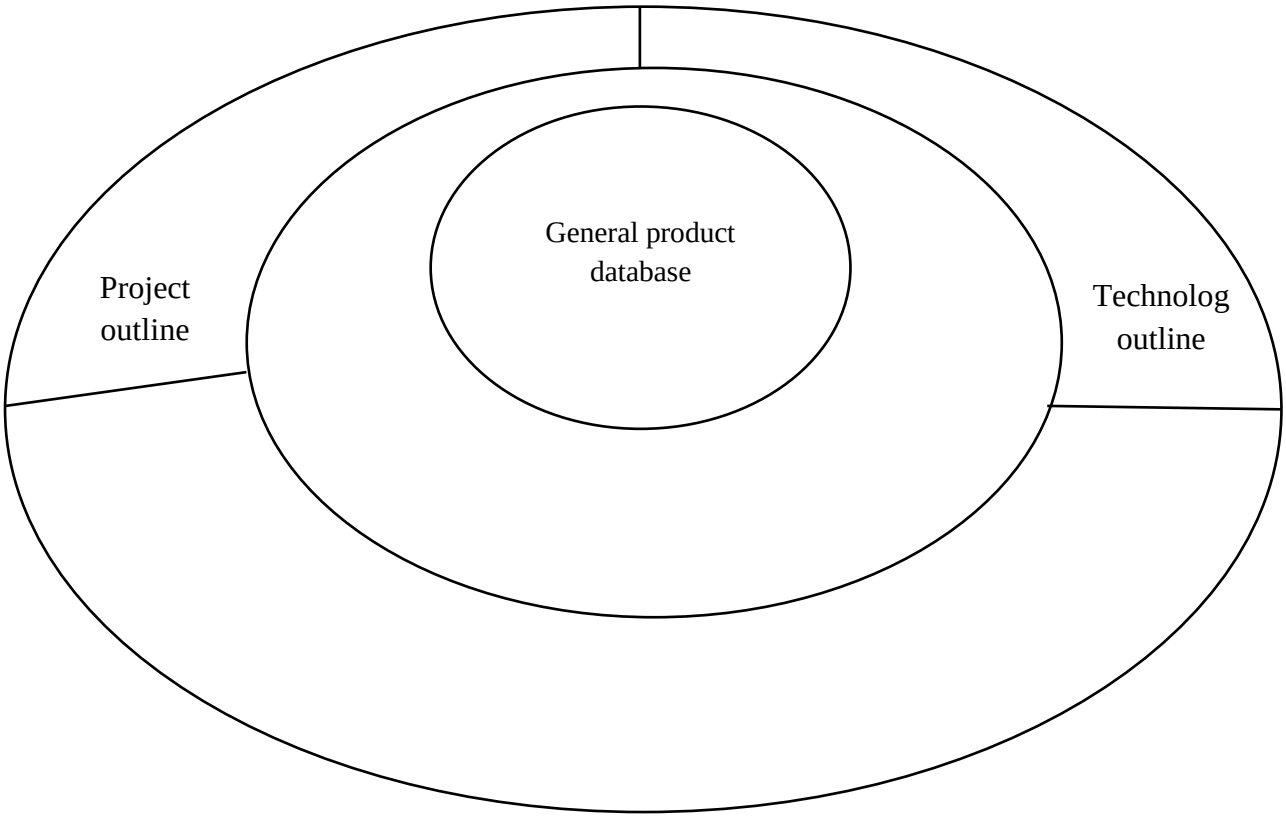

Fig. 1. Programmatic outlines and a single product database

The Intra-system outline is software that performs the following basic functions:

– editing the database structure and screen forms;

– entering information about objects into the database, hierarchical and logical relationships between objects;

– maintaining the project composition:

– classification of objects and inheritance of information according to the class hierarchy;

– maintaining the life cycle of documents;

– automatic maintenance of document versions;

– search for documents by accounting information and logical links;

– automatic extension of document and object designations;

– regulation of access rights to information;

– export and import of information;

– scheduling of production tasks and tracking their implementation.

The technological outline is a set of application programs (subsystems, modules) developed using a high-level programming language and API tools. The created application programs solve a variety of design, management, and documentation tasks in an automated system of technological preparation of production [3].

These tasks include:

– design of technological processes;

– product bifurcation;

– calculation of the need for materials and standard products;

– formation of assembly cyclograms;

– preparation of consolidated design and technological documents.

The project outline is a set of CAD/CAM and CAE-systems used. To solve their tasks, designers use a CAD/CAM-systems and appropriate interface (integration) tools with the intra-system loop PDM [3]. The simplest example of integration is the exchange of document identification data. CAD-systems have the function of entering identification data (for example, in the main drawing label), and the PDM-systems has the function of entering identification data in the drawing passports stored in the database.

Another example of integration is the exchange of 3D-models. Models created in the CAD-system should be transferred to the PDM-systems for storage, and models stored in the PDM-systems (for example, models of standard products or borrowed parts) should be transferred to the CAD-systems when creating models of assembly units [3].

The outer outline is information to consumers created at the stage of technological preparation of production that serves other stages of the product life cycle (marketing, supply, production, control, packaging, sales, installation, maintenance, and disposal).

Conclusions. Thus, the unified information space creates the basis for the successful integrated functioning of the automated system of technological preparation of production, for the effective organization of joint, coordinated work of designers, technologists and other specialists in technological preparation of production of the enterprise.

As a result, the following are ensured:

– acceleration of the processes of technological preparation of production through parallel work and electronic data exchange between specialists;

– improving the quality and reliability of information due to the transparency of the system and mutual control of participants in the design process;

– accumulation and storage of information in electronic form;

– absence of unnecessary duplication of information;

– flexibility of the created automated system of technological preparation of production, ease of its development and adaptation to changing production conditions.

REFERENCES

1. Невлюдов І. Ш. Основи виробництва електронних апаратів. – Харків: Компанія СМІТ, 2005. – 592 с.

2. Невлюдов І. Ш. Виробничі процеси та обладнання об’єктів автоматизації: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – Кривий Ріг: Криворізький коледж НАУ, 2017. – 444 с.

3. Невлюдов І. Ш. Комп’ютерно-інтегровані технології виробництва технічних засобів автоматизації. Частина 1: Підручник – Харків: ФОП Панов А.М., 2021.– 604 с.

INTEGRATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Tepliuk Maxim Valerievich
Student
Kharkiv National University of Radio Electronics
Kharkiv, Ukraine

Introductions. In Alan Turing's famous article "Computing Machinery and Intelligence", he asked the question "Can machines think?" He believes that to answer this question, we need to define what thinking is. Turing introduced an indirect method of testing whether a machine can think, the Turing Test, which examines a machine's ability to demonstrate intelligence that is indistinguishable from human intelligence. A machine that successfully passes the test is qualified as artificial intelligence (AI).

Artificial intelligence is the simulation of human intelligence by a system or machine. The goal of artificial intelligence is to develop a machine that can think like humans and mimic human behaviour, including reasoning, learning, planning, prediction, and other human characteristics. Intelligence is considered one of the main characteristics that distinguishes humans from animals. Many scientists focus on the field of artificial intelligence, making AI research rich and diverse. The areas of AI research include search algorithms, natural language processing, expert systems, evolutionary algorithms, machine learning (ML), deep learning (DL), etc.

Aim. The aim of the work is to identify and analyse the importance of the role of artificial intelligence in various aspects of human life.

Materials and methods. The beginning of modern artificial intelligence research goes back to John McCarthy, who coined the term "artificial intelligence" during a conference at Dartmouth College in 1956. It was then that the scientific field of artificial intelligence was born. Immediately afterwards, many scientists and researchers focused on automated reasoning and the use of AI to prove mathematical theorems and solve algebraic problems. The successes in the field of AI caused great optimism and reinforced the belief that fully intelligent machines would be built in

the near future. However, at the time, there was a lack of computing resources to solve complex problems.

Artificial intelligence returned to popularity in the 1980s, when several research institutions and universities invented a type of artificial intelligence system that summarizes a set of basic rules from expert knowledge to help non-experts make specific decisions. These systems are called "expert systems". Examples include XCON, developed by Carnegie Mellon University, and MYCIN, developed by Stanford University. An expert system is the first to derive logical rules from expert knowledge to solve problems in the real world. The core of artificial intelligence research during this period is the knowledge that made machines "smarter". However, the expert system gradually revealed several shortcomings, such as privacy technology, insufficient flexibility, poor versatility, high maintenance cost, etc. At the same time, the fifth-generation computer project, which was largely funded by the Japanese government, failed to achieve most of its initial goals. Once again, funding for AI research stopped, and AI found itself at the second lowest point of its life.

In 2006, Jeffrey Hinton and his colleagues made a breakthrough in AI by proposing an approach to building deeper neural networks. This revitalized AI research, and deep learning algorithms have become one of the most active areas of AI research. Deep learning is a subset of machine learning based on multiple layers of neural networks with representation learning, while machine learning is a part of artificial intelligence. Therefore, "learning" is the keyword of this era of artificial intelligence research. Artificial intelligence technologies have made significant progress in all areas of life and continue to demonstrate their value as a foundation in scientific research and real-world applications.

According to many experts, the most important integration of artificial intelligence has been in medicine. Machine learning models can analyze huge amounts of data to help in the early detection of diseases such as cancer, tuberculosis, stroke, dementia, epilepsy, and many other conditions. In addition, artificial intelligence can save lives in various critical situations, including natural disaster forecasting, epidemic management, and other scenarios. Already, a large share of

automobile manufacturers are integrating artificial intelligence into their cars to improve safety through autopilot.

Artificial intelligence has made a significant contribution to the automation of labor processes, especially where people were at risk. Jobs such as coal mining, dismantling radioactive materials, or working in extreme temperatures or pressures no longer pose a threat to humans. They are being replaced by robotics programmed to do the job. This not only preserves human health and optimizes labor processes, but also speeds up work and financial losses.

AI is now at the stage of generative artificial intelligence. This is a subfield of artificial intelligence that involves the creation of AI systems capable of generating new data or content similar to the data it was trained on. This subfield is an important step for artificial intelligence that came after the advent of deep learning. It was after the development of generative artificial intelligence that it became possible to improve image recognition and natural language processing.

The most popular artificial intelligence service available to ordinary users is a product developed by OpenAI, whose intelligent model is known as ChatGPT. Over the past year, chat has become very much integrated into the daily life of every developed Internet user. Its purpose is to provide users with information, solve tasks, and help resolve issues. This became possible precisely because of the development of generative artificial intelligence and transformative neural connections.

However, the development of artificial intelligence is raising concerns among society about the possible consequences for the labor market. Automation and robotization can lead to more efficient production and optimization of many processes, but at the same time, there is a risk that this will lead to unemployment. The public debate around this issue emphasizes the need to develop effective retraining strategies and social measures to support those who may be affected by rapid automation and the development of artificial intelligence.

Results and discussion. The section on artificial intelligence gave us a glimpse into the world of science and automation. At the beginning of history, Alan Turing in his article was ahead of his time and did something that was impossible to imagine.

The path of artificial intelligence was covered with difficulties due to the impossibility of the technologies of that era. Turing's work was the beginning of a new branch of computer science development and machine learning improvement. The chapter pointed out the significant advantages of artificial intelligence over a standard expert system with little functionality and the impossibility of self-development.

Conclusions. The modern world is witnessing an incredible evolution of technologies that were only in dreams recently. Artificial intelligence is a powerful tool that transforms various spheres of life, allowing us to take care of people's lives in dangerous jobs, treat people at the slightest suspicion of illness, and make life easier with robotics. Despite all the benefits, it is important to consider the ethical, social, and economic implications. Ensuring safety, transparency, and consideration of human interests are important aspects for further integration of artificial intelligence.

REFERENCES:

1. Turing A. American Association for Artificial Intelligence; 1995. Computing Machinery and Intelligence. [Google Scholar]

2. Hinton G. E., Osindero S., Teh Y.-W. A fast learning algorithm deep belief nets. Neural Comput. 2006;18:1527–1554. [PubMed] [Google Scholar]

3. Hinton G. E., Salakhutdinov R. R. Reducing the dimensionality of data with neural networks. Science. 2006;313:504–507. [PubMed] [Google Scholar]

A NEURAL MODEL FOR CLASSIFYING HUMAN BACK POSITION USING ACCELEROMETER AND GYROSCOPE

Volokitin Vladyslav Genrihovych,
student of ITШІ-21-3 group
Kharkiv National University of Radio Electronics
Kharkiv, Ukraine

Introductions: Modern society is increasingly dependent on technology, which leads to changes in people's daily life and work habits. This is especially true for workers whose work involves sitting at a computer for long periods of time. Despite all the benefits of modern technology, this leads to serious health problems, especially back health.

When staying in a static position at a desk for a long time, the human body is subjected to constant tension, which can lead to various dysfunctions of the spine. In this article we try to develop an artificial intelligence-based solution for human back control.

Aim: Develop a neural model capable of classifying back position using data from two noise sensors, an accelerometer and a gyroscope.

Materials and methods:

Data collection. In order to understand what is worth working with, we need to look deeper into the anatomy of the human spine itself. Considering the anatomy of the human spine, we can distinguish four main sections: cervical, thoracic, lumbar, and sacral. To collect data from sensors that have an accelerometer and gyroscope in them, we need at least two departments.

During the research the data was collected from two sections: thoracic and lumbar. At the same time, the cervical section is also one of the key, but, due to the physical impossibility of securing the sensor that was used for the study, it had to be discarded.

The lower sensor, which is located on the lower back, is a stabilizer for the upper sensor. Pelvis serves as a gravity center, with lumbar being the closest point to

it, so changes in body position are quite difficult to track. Adding the upper sensor, which is not as stable, we can analyze the position of the spine during activity more clearly.

Since the task is to classify the position of a person's back, we need to define the classes that will be used to train the neural model. Back positions that were highlighted: straight back (1), curved back (2), leaning back on a chair (3), tilting down (4), reaching for a shelf (5) (fig. 1).

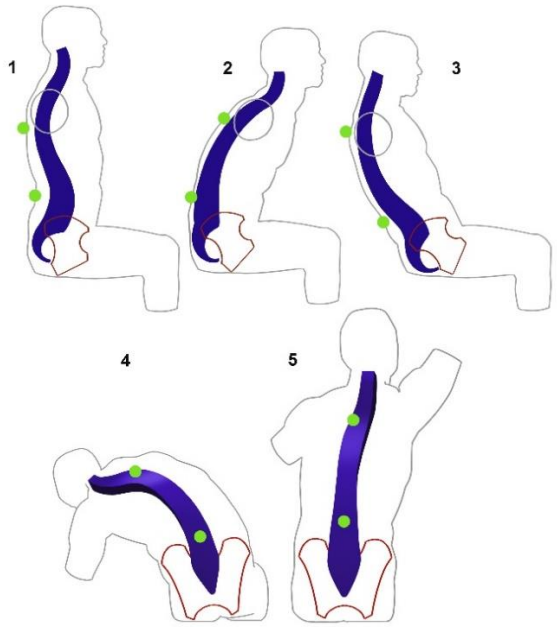

Fig. 1. Demonstration of back positions as classes.

Sensors. The research used two sensors that have an accelerometer and a gyroscope in them. The accelerometer is needed to measure linear acceleration along the axes, and the gyroscope for angular velocity.

Prototype. I attached the two sensors I needed to the shirt as shown in fig. 2.

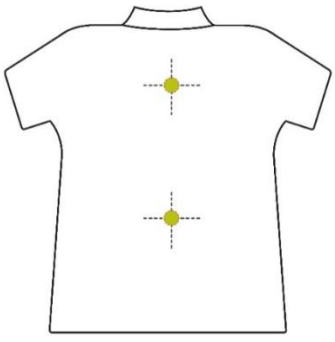

Fig. 2. Prototype as a shirt.

Data processing. In order to create a high-quality dataset, we had to take the following steps:

1. Collect synchronous data from two sensors.

2. Label the data using the Label-Studio application.

3. Standardize the labelled data using z-normalization.

4. Run the standardized data through a Kalman filter to remove noise, integrate sensor data, and compensate for system errors.

5. We apply a Butterworth filter to remove significant anomalies.

6. After the full processing cycle, the data should be merged into one single set.

About filters. A Kalman filter is a method for processing and filtering sensor data. It is used to improve the accuracy of system state estimation based on measurements from these sensors. It also takes into account both sensor information and a priori information about the system, reducing noise in the data and improving the accuracy of the prediction.

The Butterworth low-pass filter takes the input signal and highlights the low-frequency components of the it while suppressing the high-frequency components. The result is a signal that contains only the low-frequency components of the input signal.

The combination of these filters removed noise and resolved some anomalies.

Feature engineering. There are 12 features present in the collected dataset, with 6 features going to the first sensor and 6 to the second sensor. Each of the 6 features has linear acceleration and angular velocity in X, Y, Z axes.

Since the presented data is noisy, we need to concatenate a certain number of records into a data packet (conventionally, allocate 2 seconds of time). Already from these data packets we can determine statistical parameters that will allow us to determine the trend in the data and identify one class from another.

For processing I have selected the following statistical parameters: mean, standard deviation, mean absolute deviation from the mean, minimum value, maximum value, median, median absolute deviation from the median, interquartile range, count of values less than zero, count of values greater than zero, count of

values greater than zero, count of values greater than the mean, sum of squares normalized by length.

After applying statistical parameters, the dimensionality of the dataset increased from 12 to 144. Now the task is to reduce the dimensionality as much as possible to determine the characteristics we need.

Feature selection. In order to check which characteristics can really demonstrate the difference between classes, we will use the methods of feature importance. The methods that have been highlighted for this research:

1. Mutual information classifier determines the degree of mutual information between the features and the target variable to determine how useful the feature information is for classification.

2. Random Forest classifier evaluates the importance of individual features in a random forest model to determine features that impact predictions the most.

3. Select K Best with F-Statistic uses F-statistics to select the K best features, helping to select the most significant features for the model.

Based on the analysis of the results of the three methods, it was decided to retain the following statistical parameters: standard deviation, mean absolute deviation from the mean, median absolute deviation from the median or median, interquartile range (difference between the 75th and 25th percentiles).

The dimensionality of our dataset decreased from 144 to 60 features.

Model development and training. To develop this model, a simple artificial neural network was chosen, which consists of 4 balls: 1 input, 2 hidden and 1 output. In the hidden layers of the neural network the activation function “swish” was used, which is a combination of “sigmoid” and “relu” function.

After creation, the model was trained in 75 epochs.

Results and discussion:

On the collected dataset, after training the neural network, testing was done and excellent results were obtained. Let's look at the graphs followed to assess the quality of the model:

1. The loss graph helps visualize the changes in model loss during training,

revealing trends of overtraining or undertraining depending on the epoch (fig. 3).

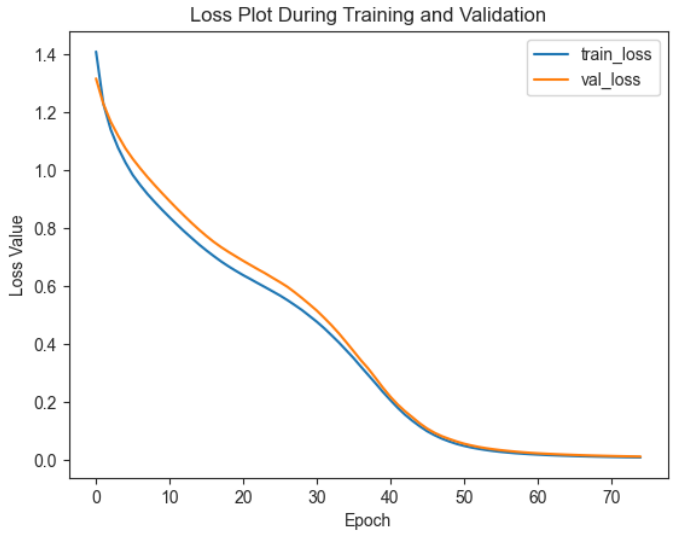

Fig. 3. Graph of losses in training and validation.

2. Confusion matrix helps assess classes that are more likely to be confused by the model, identifying types of errors and areas that require additional tuning (fig. 4).

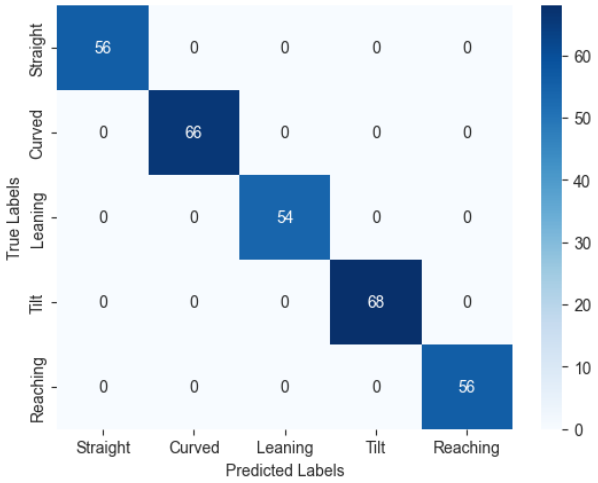

Fig. 4. Confusion matrix.

3. The classification report provides accurate information about the model performance for each class, considering precision, recall and F1-score metrics, which helps to determine the recognition performance of specific classes (fig. 5).

	precision	recall	f1-score	support
Straight	1.0	1.0	1	68.0
Curved	1.0	1.0	1	56.0
Leaning	1.0	1.0	1	66.0
Tilt	1.0	1.0	1	56.0
Reaching	1.0	1.0	1	54.0
accuracy			1	
macro avg	1.0	1.0	1	300.0
weighted avg	1.0	1.0	1	300.0

Fig. 5. Classification report.

In our case, all metrics are perfect and we can qualify our model as properly trained to recognize the position of a person's back using the two sensor readings.

Future perspectives. On the future prospects of the project:

- increasing the number of sensors and their location in all sections of the spine.

- setting up data transfer to a PC using remote data transfer methods.

- writing an application that, by analyzing the behavior of the spine, will remind the person to keep their back straight.

Conclusions:

Development of an artificial neural network that uses two-sensor data, which includes an accelerometer and a gyroscope, to classify the position of a person's back.

ОГЛЯД ТА ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ІСНУЮЧИХ ІС АУКЦІОННИХ ПЛАТФОРМ

Бабала Людмила Василівна
к.е.н., доцент
Коткевич Назар
Кучмай Сергій
Бондаренко Владислав
студенти
Західноукраїнський національний університет

Жодна сучасна фірма що проводить аукціони не обходиться без інформаційної системи, яка веде облік усіх товарів що продаються. Тому потрібно змоделювати інформаційну систему, яка частково реалізувала б функції роботи аукціону.

«Аукціон — спеціально організований і періодично діючий ринок продажу товарів, майна з публічного торгу покупцеві, який запропонував найвищу ціну. Через аукціони продається безліч товарів, безліч людей бажає продати свій товар через аукціон, і ще більше його купити. Фірмам що проводять аукціони потрібно ввести облік усіх лотів що були або будуть виставлені на аукціоні, раніше облік вівся письмово, але з появою комп’ютерів робити це стало легше» [2].

Ось деякі науковці, які займалися дослідженнями в області інформаційних систем для проведення аукціонів:

- Т. МакАфі та П. Мілгром - досліджували різні формати аукціонів, зокрема англійський та голландський, порівнювали їх ефективність.

- П. Клейндорфер - проаналізував застосування теорії ігор до моделювання поведінки учасників аукціонів.

- С. Расентретер - досліджував процеси ціноутворення на онлайн-аукціонах.

- Д. Jucking-Райлі - розробив одну з перших комп'ютерних систем для проведення аукціонів онлайн.

- Е. Бапна, П. Говері, У. Джанк - аналізували фактори, що впливають на ціну продажу лотів в інтернет-аукціонах.

- А. Господинов, Й. Михайлов - розробляли системи автоматизації аукціонної діяльності на основі мультиагентних технологій.

- О. В. Шестак - досліджував бізнес-моделі аукціонних майданчиків та їх роль в електронній комерції.

На основі аналізу праць наведених науковців можна зробити висновок, що створення інформаційних систем для автоматизації та підтримки аукціонної діяльності є актуальним напрямком досліджень.

Зокрема, використання технології блокчейн в таких системах може мати низку переваг:

- Підвищення прозорості аукціонів та довіри до них за рахунок неможливості фальсифікації записів в розподіленому реєстрі.

- Забезпечення коректного відображення історії володіння аукціонними предметами.

- Автоматизація процесів здійснення платежів у криптовалюті.

- Спрощення процедур доставки, митного оформлення за рахунок наявності прозорих записів у блокчейні.

- Підвищення кібербезпеки системи завдяки відсутності централізованої бази даних.

Отже, застосування блокчейн може вирішити низку проблем, пов'язаних з безпекою, прозорістю та автоматизацією аукціонів, що робить розробку таких систем актуальною.

Їхня робота сприяла розвитку технологій автоматизації аукціонної діяльності та створення ефективних інформаційних систем в цій сфері.

Передбачається, що інформаційна база даних фірми що проводить аукціони автоматизує та спрощує роботу працівників аукціону. Працівники мають реєструвати лоти які будуть виставлені на аукціон, та їх власників, також працівники повинні реєструвати та присвоювати номер людям, які бажають взяти участь у наступному аукціоні.

В базі даних зберігатиметься уся інформація. При необхідності працівники можуть переглянути кому належить лот, його ціну та тип, за потреби можна буде дізнатися кому належав проданий лот, хто його купив, і по якій ціні. У базі зберігається ПІП клієнта, місто та адреса проживання, телефон, і якщо це учасник аукціону, його номер. Система передбачає некоректне введення даних, при некоректному введені програма виведе повідомлення яке повідомить про помилку введення, також програма повідомить якщо при реєстрації не введені усі потрібні данні. В програмі проводиться сам аукціон, при запуску на екран виводиться лот і вся інформація про нього: назва, тип, ціна, мінімальний крок і фото. У залі учасники піднімають таблички з номером, і працівник відповідаючий за проведення аукціону вводить номер учасника, після чого ціна піднімається на мінімальний крок. Учасник який піднімає ставку може назвати свою ціну, після чого працівник піднімає ставку до названої ціни. Після підняття ставки учасникам дається 20 секунд щоб підняти ставку, якщо таймер дійде до 0, лот буде продано тому хто підняв ставку останнім, а на екран буде виведено наступний лот. При продажі останнього лоту аукціон завершиться. Огляд та порівняльний аналіз існуючих аукціонних платформ можна представити так: На даний час існує декілька популярних аукціонних платформ, які надають можливість проведення онлайн-аукціонів. Зробимо порівняльну таблицю аукціонних платформ

Таблиця 1.

Порівняння аукціонних платформ

Платформа	Переваги	Недоліки
eBay	Величезна аудиторія, розвинена система рейтингів користувачів, зручний інтерфейс	Високі комісії
Swoopo	Цікавий формат, низькі комісії	Складна модель аукціону
Amazon Auctions	Відомий бренд, велика аудиторія, зручний інтерфейс, інтеграція з основним сайтом Amazon	Обмежена кількість категорій товарів
uBid	Широкий асортимент, економічна модель для продавців	Менш відома, ніж eBay

Розглянемо основні з них:

eBay - найбільша у світі онлайн платформа, що дозволяє продавати та купувати товари через аукціони. Переваги: величезна аудиторія, розвинена система рейтингів користувачів, зручний інтерфейс. Недоліки: високі комісії.

Swoopo - платформа для проведення аукціонів за моделлю "зниження

ціни". Має ігровий характер. Переваги: цікавий формат, низькі комісії. Недоліки: складна модель аукціону.

Amazon Auctions - аукціонна платформа від Amazon. Переваги: відомий бренд, велика аудиторія, зручний інтерфейс, інтеграція з основним сайтом Amazon. Недоліки: обмежена кількість категорій товарів.

uBid - аукціонна платформа із широким asorty товарів. Має як традиційні, так і "голландські" аукціони. Переваги: широкий асортимент, економічна модель для продавців. Недоліки: менш відома, ніж eBay.

Загалом, eBay залишається лідером серед подібних платформ завдяки аудиторії, бренду та функціоналу. Amazon Auctions має потенціал завдяки інтеграції з основним ресурсом. Інші менш відомі, але мають свої переваги за рахунок формату аукціонів, нішової спеціалізації тощо.

Висновки. Ось узагальнення описаної інформаційної системи для проведення аукціонів: Розроблена інформаційна система спрямована на автоматизацію процесів організації та проведення аукціонів. Вона дозволяє реєструвати лоти і учасників, формувати переліки лотів і учасників для конкретних аукціонів, а також проводити аукціони в режимі реального часу. Завдяки інтуїтивно зрозумілому інтерфейсу система спрощує виконання рутинних завдань і полегшує роботу персоналу, відповідального за організацію аукціонів. Це дозволяє підвищити ефективність та зменшити витрати часу.Подальший розвиток системи передбачає оптимізацію інтерфейсу, розширення функціоналу, додавання кабінету користувача, модуля аналітики і статистики, а також інтеграцію платіжних систем. Реалізація проекту сприяла розвитку навичок проектування баз даних, програмування та створення інтерфейсів, що стане в нагоді для подальшої професійної діяльності у сфері IT.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Gupta S. Design and Implementation of Online Auction System. International Journal of Advanced Research in Computer Science and Software Engineering. 2019. Vol 9. Issue 7.

2. Kuenkaikaew S., Vasupongayya S. Design and Implementation of an Online Auction System for Agricultural Commodities. International Transaction Journal of Engineering, Management, & Applied Sciences & Technologies. 2021. Vol 12. No 12.

3. Al Kurdi B., Alshara M., Alsurori M. Design and Implementation of an Online Arabic Auction System. International Journal of Online and Biomedical Engineering. 2020. Vol 16. No 11.

4. O. Kovalchuk, K. Berezka, I. Danylyuk, L. Babala, P. Chopyk and P. Basistyi, "Modeling Russian-Ukrainian War Impact on Global Food Safety. Preliminary Evaluations," *2023 13th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT)*, Wrocław, Poland, 2023, pp. 382-387, doi: 10.1109/ACIT58437.2023.10275672.

5. Mocanu M., Tapus N. E-Auction Web-Based Platform: Modern Approaches in Design and Implementation. Informatica Economica. 2015. Vol. 19. No 4.

6. Delgado J., Marín J., Martínez J. Setting up an Online Auction Website. Project Report. University of Castilla - La Mancha. 2018. 41 p.

7. DANYLIUK, Iryna; BABALA, Lyudmila; KHOMA, Nadia. HRM Systems of Personnel Management. *Ekonomichnyy analiz*, 2022, 32.3: 240-246.

8. Liu S., Rezaei A., Lee M., Lee J. Real-time bidding algorithm for online auction advertising. International Journal of Information Management. 2021. Vol 60.

9. Malkin D., Maciag C. Design and Implementation of Real-Time Decision Making and Machine Learning for On-Line Auction Environments. National Science Foundation Grant. 2020

10. Танасієнко П.В. Інформаційні системи в менеджменті: підручник. Харків: ХНАМГ, 2010. 257 с.

ГРУПОВЕ УПРАВЛІННЯ АВТОНОМНИМИ БЕЗПІЛОТНИМИ ЛІТАЛЬНИМИ АПАРАТАМИ: АНАЛІЗ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Барабаш Олег Володимирович,
д-р техн. наук, професор
Кир'янов Артемій Юрійович,
аспірант,
НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського»

Вступ. На фоні стрімкого розвитку технологій безпілотної авіації виникає необхідність вивчення та вдосконалення методів групового управління автономними безпілотними літальними апаратами (БПЛА). Забезпечення ефективної координації та взаємодії великої кількості апаратів стає ключовим завданням у розвитку автономних систем та робототехніки.

Аналіз існуючих підходів:

1. **Метод на основі основного поля та "лідер-відомого":** Цей підхід використовує імітацію руху частинок у потенційному полі, де один БПЛА виступає як "лідер", а інші слідують за ним. Такий метод забезпечує ефективний рух до цілі та уникнення перешкод, а його гнучкість дозволяє адаптуватися до різних умов.

2. **Поведінковий підхід:** Застосування набору правил та алгоритмів для кожного БПЛА, що регулюють його "поведінку". Гнучкість та адаптивність в умовах різних сценаріїв робить цей підхід ефективним для груп, що працюють у різноманітних умовах.

3. **Підхід на основі консенсусу:** Забезпечує синхронізацію руху та взаємодію між апаратами в групі. Обмін інформацією спрямований на досягнення узгодженості в русі та діяльності. Цей метод сприяє спільній координації та виконанню завдань, що вимагають взаємодії між апаратами.

Класифікація груп БПЛА на основі типів взаємодій:

1. **Безпосередня фізична взаємодія:** Група БПЛА взаємодіє безпосередньо, обмежуючи рух кожного апарата. Це може включати підйом та транспортування вантажів. Системи управління можуть бути як

централізованими, так і децентралізованими.

2. **Формації:** Апарати не мають прямого з'єднання, але їхні відносини визначаються для збереження форми. Децентралізовані методи управління важливі для масштабності в такому підході.

3. **Рої апаратів:** Група апаратів, які взаємодіють, регулюючи свою колективну дію. Децентралізовані алгоритми необхідні для масштабності та ефективності.

4. **Кооперація:** БПЛА планують свій рух на основі розподілу завдань для виконання високорівневої місії. Централізовані та децентралізовані системи управління використовуються для вирішення завдань високого порядку.

Висновки

Групове управління автономними БПЛА визначається багатьма факторами, такими як тип взаємодії, конфігурація БПЛА, та характеристика завдань. Комбінація різних підходів може бути оптимальною для вирішення конкретних завдань та умов.

Важливим є розвиток та вдосконалення алгоритмів групового управління, що враховує нові виклики та технологічні можливості. Такі вдосконалення сприятимуть подальшому розвитку автономних систем та їх ефективній роботі в різних сферах, включаючи транспорт та логістику.

Узагальнюючи, групове управління БПЛА відіграє ключову роль у створенні ефективних та гнучких автономних систем. Розуміння різних підходів та їх взаємодії допомагає впроваджувати оптимальні стратегії для досягнення спільних цілей та вирішення викликів групового управління.

РОЗРОБКА ОСВІТНЬОГО ПОРТАЛУ «WEB-SCHOOL»

Бачишина Лариса Дмитрівна,
к. е .н., доцент,
Харів Наталія Олексіївна,
ст. викладач,
Національний університет
водного господарства і природокористування
м. Рівне, Україна

Вступ./Introductions. Освітні інтернет ресурси сьогодні користуються неймовірної популярністю. Мільйони людей по всьому світу діляться своїм досвідом, створюють курси та відеоуроки. Маючи доступ до інтернету, можна підвищити свою кваліфікацію або навіть освоїти нову професію. Особливо це актуально в сьогоденні, коли пандемії та окремі суспільні події обмежують можливості вільного пересування та спілкування. В нових реаліях людство змушене перелаштовувати всі сфери діяльності: освіту, економіку, бізнес, культуру, тощо. Освітніми ресурсами в наш час користуються всі верстви населення, тому потреба в доступних україномовних навчальних сервісах є дуже актуальною.

Особлива потреба в освітніх онлайн ресурсах виникає у сфері ІТ, яка розвивається швидкими кроками, і класичні методі освіти досить часто не встигають адаптувати свої навчальні програми до останніх технологій, тому цей пробіл заповнюється саме освітою в інтернеті. ІТ-технології стають невід'ємною частиною багатьох сфер життя людини: розумний дім, розвиток бізнесу, керування автомобілем, онлайн спілкування з родиною та друзями.

Мета роботи./Aim.

Число людей, які зацікавлені навчанням кодувати, зростає з кожним роком. Навчитись цьому і стати майстерним програмістом може практично кожний, проте, це потребує часу та наполегливості. Більшість людей здобувають нові навички і кваліфікацію, не полишаючи попередньої роботи. Тенденція навчатись онлайн у наш час є актуальною з багатьох причин: немає

можливості взяти довгострокову відпустку на роботі, щоб взяти участь у програмі університетської денної форми навчання, сім'я, трансформаційні процеси в суспільстві в межах окремих країн та у світовому масштабі. Навчальні онлайн портали дають можливість більш детально заглибитись у певну тему, неодноразово переглядати і опрацьовувати матеріал, навчатись у зручний час, тобто мають багато переваг.

Освітні ресурси почали з'являтись досить давно, деякім з них понад 30 років. Так, наприклад, всесвітньо відома w3schools була створена в 1998 році і сьогодні не втрачає своєї популярності, має понад 60 мільйонів відвідувачів у місяць і велику кількість навчальних матеріалів. Coursera – комерційна технологічна компанія, заснована у 2012 році, і яка пропонує тисячі курсів, по закінченню яких студенти отримують сертифікати. Prometheus – одна найбільших платформ онлайн-курсів, створена у 2014 році, основною метою якої є надання онлайн доступу до курсів університетського рівня усім бажаючим та розповсюдження курсів провідних викладачів на загал.

Матеріали та методи./Materials and methods. Незважаючи на велику кількість онлайн ресурсів, навчання в Інтернет має свої переваги та недоліки. Маючи можливість вибрати все що завгодно, користувач може вивчити непов'язані між собою теми, а потім, так і не застосувавши отримані знання в житті, залишатися незадоволеним вебосвітою. Аби цього не трапилось відвідувач сайту має чітко знати чого він хоче, і що йому потрібно. Ще одним недоліком Інтернет-освіти є надмірність інформації на формах курсів, через що новачкам може важко зорієнтуватися в потоці знань. Одним із виходів з такої ситуації є розробка вузько тематичних освітніх порталів або вебдодатків, що містять освітні курси за певними галузями знань чи спеціалізацією.

Розроблений нами додаток Web-school має зручний користувацький інтерфейс та освітній контент, який стосується знань, потрібних фахівцям IT-сфери.

Користувачами даного вебресурсу є:

- Адміністратор – користувач системи, який здійснює підтримку

системи;

- Студент – особа, що використовує систему для перегляду інформації;
- Викладач – особа, що використовує систему для перегляду інформації;
- Модератор – особа, що відповідає за модерацію публікацій на вебсторінці.

Розроблений додаток має трирівневу архітектуру. На першому рівні архітектури сайту знаходиться браузер. Саме за допомогою його і здійснюються всі операції користувача. На другому – логіка системи, тобто те, як вебсервер обробляє інформацію. Третій рівень – це база даних, яка зберігатиме дані для сервера (рис. 1).

Рис. 1. Діаграма компонентів додатку

Для розробки вебсайту було використано мову тегів HTML, мову програмування JavaScript, мову стилів CSS, скриптову метамову Sass, Python-фреймворк Django. Для проектування бази даних використовували PostgreSQL, об'єктно-реляційну базу даних із відкритим кодом, яка використовує та розширює мову SQL у поєднанні з багатьма функціями, які безпечно зберігають та масштабують найскладніші потоки даних.

Результати та обговорення./Results and discussion. На головній сторінці сайту міститься інформація про курси, викладачів, відгуки та новини (рис. 2). Для того, щоб працювати з вебдодатком, користувачі з правами Студент та Викладач мають бути авторизовані в системі. Всі доступні курси зареєстрований користувач відразу може бачити в ситемі. Перевагою даного ресурсує те, що в додатку є не лише опис навчальних предметів. Студенти можуть залишити відгуки про викладачів та їх курси, а також можна ознайомитись з детальною інформацієї про викладача. Викладач має змогу

ознайомитись з відгуками студентів, зрозуміти їх потреби і, відповідно, ефективно адаптувати свій курс, у разі необхідності, для подання якісного і своєчасного матеріалу. На сайті є сторінка новин, де можна переглянути анонси та інші новини навчального ресурсу. Все це дозволяє оптимізувати і покращити процес навчання, вивести його на новий дружній та прогресивний рівень.

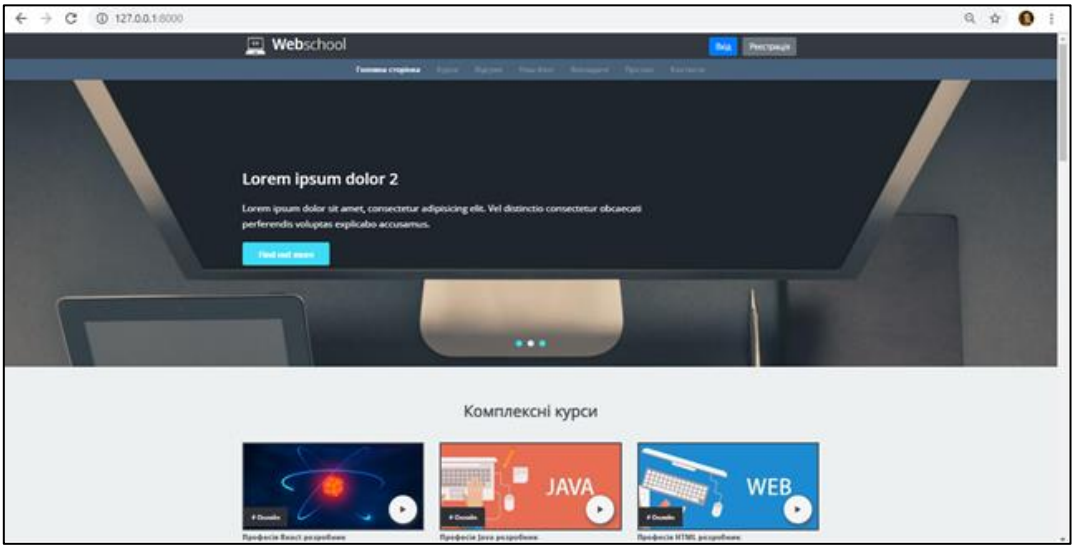

Рис. 2. Головна сторінка сайту

Висновки./Conclusions. В ході розробки було використано сучасні бібліотеки для розробки вебдодатків. Створений навчальний ресурс надає змогу адміністратору повністю керувати вмістом всіх сторінок та особистих профілів користувачів. Під час розробки системи було враховано усі плюси та мінуси систем-аналогів, які були обрані для порівняння. У перспективі планується реалізувати відображення графа спеціальностей та курсів закріплених за кожною вершиною графа. Це дозволить користувачеві швидше і якісніше орієнтуватись у доступному матеріалі.

ЛІТЕРАТУРА

1. University students' usage of the internet resources for research and learning: forms of access and perceptions of utility URL: https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6299120/#bib25 (дата звернення 10.10.2023).

2. React.js. URL: https://uk.reactjs.org (дата звернення 20.10.2023).

ВИВЧЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ У СФЕРІ СТАНДАРТИЗАЦІЇ З МЕТОЮ ЙОГО ЗАСТОСУВННЯ В НАУКОВІЙ (НАУКОВО–ТЕХНІЧНІЙ) ДІЯЛЬНОСТІ СФЕРИ СТРАХОВОГО ФОНДУ ДОКУМЕНТАЦІЇ УКРАЇНИ

Беззубець Тетяна Яківна,
заступник завідувача відділу
Афанасьєва Олена Миколаївна,
завідувач відділу
Виноградова Ольга Євгеніївна,
молодший науковий співробітник
Науково-дослідний,
проектно-конструкторський та технологічний інститут мікрографії
м. Харків, Україна

Вступ. Для створення передумов майбутнього входження України до європейського співтовариства та інтеграції вітчизняної промисловості до вимог європейського ринку, Мінекономрозвитку України проводить цілеспрямовану політику щодо гармонізації національної нормативної бази з міжнародною і європейською та сприяє адаптації технічного законодавства. На протязі трьох десятиліть у державній системі страхового фонду документації України (далі СФД) виконувались наукові роботи щодо гармонізації національних стандартів з міжнародними та європейськими.

Мета роботи. Дослідження міжнародного та європейського досвіду у сфері стандартизації проводять з метою його впровадження в наукову (науковотехнічну) діяльність державної системи СФД для узгодженості національної технічної політики з міжнародною і європейською та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції.

Матеріали та методи. Методологія дослідження ґрунтується на аналізі матеріалів міжнародних та європейських нормативних документів з метою впровадження передового міжнародного досвіду у процеси формування, ведення та використання СФД для отримання досконалої продукції цієї сфери мікрофільмів СФД.

Результати та обговорення.

На цей час мікрофільмування залишається одним з надійніших засобів збереження інформації протягом тривалого часу і більшість країн світу виготовляють страхові копії документів (бібліотечних, архівних, документації конструкторських бюро тощо) за допомогою мікрофільмування на фотоплівці. Україна також має свій СФД, створений більше трьох десятків років потому, який згідно із Законом України «Про страховий фонд документації України» формують за допомогою технології мікрофільмування, що регламентується нормативними, технологічними та іншими документами державної системи СФД.

Нормативне забезпечення діяльності державної системи СФД полягає у створенні ефективного комплексу нормативних документів, які беруть участь у реалізації державної політики у сфері створення, формування, ведення і використання СФД. Це досягається за допомогою стандартизації всіх процесів та розроблення нормативних, настановних та інших документів сфери СФД. Міжнародна діяльність у сфері стандартизації допомагає вивести функціювання державної системи СФД на сучасний міжнародний рівень, бо досвід, отриманий шляхом вивчення міжнародних норм і правил у відповідній сфері, є безцінним.

Інтереси України в міжнародній організації із стандартизації (ISO) представляють різні Технічні комітети стандартизації, зокрема сферу СФД в Україні представляє Технічний комітет стандартизації «Страховий фонд документації» (ТК 40), секретаріат якого веде Науково-дослідий, проектно-конструкторський та технологічний інститут мікрографії. ТК 40 представлений у міжнародних комітетах: ISO/TC 46 «Інформація і документація», ISO/TC 171 «Управління документообігом» та ISO/TC 42 «Фотографія», завдяки чому має можливість розглядати матеріали міжнародних стандартів у сферах, що таким або іншим чином стосуються сфери СФД. Отримані матеріали міжнародних стандартів вивчають, аналізують та систематизують отриману інформацію за напрямами, закріпленими за ТК 40. Далі оцінюють корисність отриманої інформації для сфери СФД та впроваджують міжнародний досвід у наукову

(науково-технічну) діяльність даної системи. Але існує проблема доступності нормативних документів для вивчення. Через фінансову обмеженість придбати необхідні нормативні документи практично неможливо, тому гальмується процес своєчасного впровадження корисного досвіду для підвищення якості наукової продукції цієї сфери та кінцевого продукту сфери СФД. Вирішення цієї проблеми надало б можливість прискорити позитивні процеси у сфері гармонізації нормативної бази сфери СФД з міжнародною та європейською, тим більше, що перспективним напрямом діяльності ТК 40 є запровадження в державній системі СФД у майбутньому системи технічного регулювання щодо відповідності продукції цієї сфери міжнародним та європейським нормам завдяки впровадженню отриманого досвіду. У такому разі комплекс нормативних документів цієї сфери, які регламентують увесь цикл створення, використання та знищення продукції сфери СФД, стане обов'язковим до виконання, бо увійде до технічного регламенту України сфери СФД, що має забезпечити технічне регулювання продукції.

Висновки. Зважаючи на наведене, можна зазначити, що для сталого функціювання державної системи СФД та відповідності її продукції міжнародним та європейським нормам необхідно і далі проводити тісне міжнародне співробітництво, зокрема у сфері стандартизації, для впровадження міжнародного досвіду у наукову (науково-технічну) діяльність сфери СФД. Участь України в роботі міжнародних, європейських та регіональних організацій зі стандартизації, метрології та сертифікації є актуальним напрямом налагодження міжнародної торгівлі та узгодженості національної технічної політики з торговими партнерами України, захисту державних інтересів.

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПРИЧИН ВИНИКНЕННЯ ТЕХНОГЕННОЇ НЕБЕЗПЕКИ НА ОБ'ЄКТАХ БРИГАДИ АРМІЙСЬКОЇ АВІАЦІЇ

Борздий Владислав
курсант
кафедра військової підготовки
Національного авіаційного університету

Аналіз основних причин виникнення техногенної небезпеки на об'єктах бригади армійської авіації є важливим завданням для забезпечення безпеки на об'єктах бригади армійської авіації та ефективності її функціонування.

Техногенна небезпека – стан, внутрішньо притаманний технічній системі, промислового або транспортному об'єкту, що реалізовується у вигляді вражаючих впливів джерела техногенної надзвичайної ситуації на людину і навколишнє середовище при його виникненні, або у вигляді прямого або непрямого збитку для людини і навколишнього середовища в процесі нормальної експлуатації цих об'єктів.

За характером походження техногенні небезпеки бувають:

1. природного характеру (стихійні лиха, захворюваність людей, заразні хвороби тварин та рослин тощо);
2. техногенного характеру (транспортні аварії, пожежі, неспровоковані вибухи, аварії з викидом небезпечних хімічних і радіоактивних речовин тощо);
3. соціально-політичні небезпеки (політичні небезпеки: тероризм, збройні конфлікти, війни);
4. комбіновані небезпеки (природно-техногенні небезпеки: озонові діри, кислотні дощі, опустелювання, парниковий ефект тощо.

Техногенну безпеку у Збройних Силах України можна розглядати як складову частину воєнної безпеки держави, яка характеризує стан захищеності від пожеж особового складу, військових об'єктів, суспільства і держави в цілому.

Бригада армійської авіації - це військова одиниця, яка складається з підрозділів авіаційної техніки, пілотів, технічного та обслуговуючого персоналу. Вона виконує завдання, пов'язані з веденням бойових дій в повітряному просторі, транспортуванням військ та вантажів, розвідкою та веденням вогню, а також рятувальними операціями. Бригада армійської авіації може складатися з різних типів гелікоптерів, таких як бойові вертольоти, військові транспортні вертольоти та інші. Вона може застосовуватись як в самостійних бойових операціях, так і у складі великих військових формувань.

Техногенна небезпека на об'єктах бригад армійської авіації можуть виникати з різних причин, і важливо вживати заходи для їх попередження, а у разі виникнення ефективного подолання.

Пожежа є одним із найрозповсюдженіших видів техногенних небезпек і спостерігається через неконтрольоване горіння поза спеціальним вогнищем, що розповсюджується в часі та просторі. Вогонь знищує матеріальні цінності, створює загрозу для життя людей, тварин, негативно впливає на навколишнє природне середовище.

До основних причин виникнення пожежі на об'єктах бригади армійської авіації відносяться:

1. Бойові дії: як фактор виникнення пожежі на військових об’єктах бригади армійської авіації.
2. Диверсійні дії або терористичні акти: завдання шкоди об'єктам бригади армійської авіації, спровокувати пожежі або здійснити терористичні акти.
3. Аварії катастрофи вертольотів: пожежі можуть виникнути в наслідок порушень правил пілотування та відмови авіаційної техніки;
4. Технічні несправності: пожежі можуть виникнути через несправності в авіаційній техніці, електричних системах, газових системах, паливних системах і т.п.
5. Помилки в експлуатації: неправильна експлуатація обладнання та вертольотів може призвести до небезпечних ситуацій і пожежі.

6. Людський фактор: особовий склад на об'єктах бригади армійської авіації, можуть викликати вогонь через недостатню підготовку або порушення правил безпеки.

7. Погодні умови: екстремальні погодні умови, такі як блискавка, сильний вітер, снігопади тощо, можуть створити умови для пожежі та інших техногенних небезпек.

8. Вибухонебезпечні речовини: наявність вибухонебезпечних речовин, таких як боєприпаси або палива, може створити небезпечну ситуацію, яка призводить до вибухів та пожежі.

9. Пожежі в прилеглих об'єктах: пожежі на сусідніх територіях або об'єктах можна розширити на об'єкти бригади армійської авіації.

Причини виникнення пожежі на вертольотах:

1. Бойові дії: ураження противником вертольотів на місцях стоянки або підчас обслуговування.

2. Відмова електричної системи: електроживлення неналежної якості,що призводить до короткого замикання, іскріння і в свою чергу виникнення пожежуі.

3. Порушення в паливній системі: це може призвести до витоку палива, що створює небезпеку пожежі.

4. Під час заправки: порушення техніки безпеки, що може призвести до витоку палива та небезпеку виникнення пожежі.

5. Розряди атмосферної електрики: такі як блискавка, можуть створити іскри або пошкодити вертоліт, що може призвести до пожежі.

6. Механічні пошкодження: внаслідок зіткнення з іншими предметами, це може призвести до пошкодження електричних і паливних систем, що може призвести до пожежі.

7. Недбалість: порушення правил пілотування пілотами, правил експлуатації техніками може призвести до ситуації, виникнення пожежі на вертольоті.

Класифікація техногенних аварій внаслідок воєнних дій може бути доволі

складною, оскільки навіть одна подія може спричинити кілька видів шкоди. Крім того, варто враховувати, що це тільки загальні категорії, а конкретні ситуації можуть варіюватися в залежності від конкретних обставин.

Основні причини техногенних аварій, які виникають внаслідок воєнних дій, включають наступне:

1. Військові дії і вибухи: Бомбардування, артилерійські обстріли, ракетні атаки та інші військові дії можуть призвести до пошкодження і руйнування вертольотів, технічних споруд, складів тощо.

2. Завагонення та забруднення: Під час воєнних дій можуть виникнути проблеми зі забезпеченням, обслуговуванням і евакуацією боєприпасів, паливо мастильних матеріалів, спеціального обладнання тощо.

3. Пожежі: Вибухи, залпи та бомбардування можуть спричинити пожежі, особливо на стоянках вертольотів, технічних спорудах, складах. Пожежі можуть призвести до викиду токсичних речовин, розповсюдження диму та вибухів.

4. Руйнування інфраструктури: Воєнні дії можуть призвести до руйнування технічних споруд, інфраструктури аеродрому, складів тощо.

5. Саботаж та терористичні акти: Воєнні дії можуть бути супроводжені актами тероризму, саботажем і диверсіями, спрямованими на насильницьке вибухове руйнування вертольотів, технічних споруд, складів тощо.

6. Нехтування безпекою: Під час воєнних дій може бути порушено принципи безпеки через стресові умови, нестачу персоналу або недосвідченість у роботі з небезпечними матеріалами.

Запобігання техногенній небезпеці на об'єктах бригади армійської авіації можливо за рахунок ряду заходів. Основними з них є:

1. Розміщення авіаційної техніки, озброєння та боєприпаси в укриттях які забезпечують захист від ворожих ударів.

2. Розосередження авіаційної техніки та об’єкти на аеродромі, що дозволить унеможливлення одночасного пошкодження або руйнування підчас

бомбардування, артилерійського обстрілу чи ракетної атаки.

3. Систематичне технічне обслуговування та ремонт авіаційної техніки. Регулярні перевірки та профілактичні заходи допоможуть виявляти та усувати можливі несправності, що можуть спричинити техногенну небезпеку.

4. Правильне використання і збереження озброєння, боєприпасів, палива та пожежонебезпечних матеріалів. Дотримання необхідних норм та правил допоможе уникнути можливих пожеж і вибухів на об'єктах.

5. Організація регулярних навчань з питань безпеки. Проведення тренувань і навчальних занять дозволить персоналу бути готовим до дії у небезпечних ситуаціях, а також ознайомить з правилами та процедурами поведінки в таких випадках.

6. Встановлення систем автоматичного попередження про можливі аварійні ситуації. Використання передових технологій, сенсорів та систем моніторингу допоможе розпізнавати небезпечні ситуації швидше та реагувати на них вчасно.

7. Забезпечення високого рівня кваліфікації персоналу. Проведення навчань, курсів та тренувань з питань безпеки та правильного використання авіаційної техніки допоможе забезпечити професійний та відповідальний підхід до роботи. Ці заходи дозволять зменшити ймовірність виникнення техногенної небезпеки на об'єктах бригади армійської авіації та забезпечити безпеку персоналу, вертольотів, технічних об’єктів, інфраструктури та майна.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Наказ МОУ "Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України" від 23.03.2017 № 164.

2. Пожежна тактика: Підручник / Клюс П. П., Палюх В. Г., Пустовой А. С., Сенчихін Ю. М., Сировой В. В.: Основа, 1998. 592 с.

3. Пожежна тактика: Підручник / Р.В. Пархоменко, Д. О. Чалий, Д.П. Войтови, Львів: ЛДУ БЖД, 2017. 368 с.

4. Наказ МОУ від 02.04.2019 року №143 “Про затвердження Правил забезпечення пожежної безпеки в системі Міністерства оборони України”.

5. Наказ МОУ від 29.09.2014 року №685 “Про затвердження Положення про пожежну безпеку в системі Міністерства оборони України” Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства оборони № 224 від 24.06.2020.

ІННОВАЦІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК СФЕРИ ГОСТИННОСТІ

Воробйов Єгор Андрійович,
магістрант
ПВНЗ «Київський університет культури»
м. Київ, Україна

Вступ. У сучасному світі, охопленому стрімким технологічним прогресом та постійними змінами, інновації стають ключовим стимулом для розвитку різноманітних галузей. Однією з таких сфер, яка особливо активно переживає перетворення під впливом новаторських рішень, є сфера гостинності. Інновації в готельному бізнесі, ресторанному сервісі та туристичних послугах перетворюють не лише самі структури та процеси, але й впливають на очікування та задоволення споживачів. Ця взаємодія між інноваціями та сферою гостинності стає не лише ключовою темою наукових досліджень, але й визначальним чинником для успіху сучасних підприємств у цьому конкурентному середовищі.

Мета роботи: вивчення впливу інновацій на сферу гостинності.

Матеріали та методи. У ході дослідження використані наступні методи: монографічний – під час опрацювання літератури з теми дослідження; системний – для уточнення категоріального апарату та аналізу впливу інновацій на сферу гостинності. Інформаційну базу дослідження складають наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, періодичні видання з теми дослідження, ресурси Internet. Вплив інноваційних технологій на розвиток сфери гостинності досліджували у своїх працях вітчизняні та зарубіжні науковці.

Серед великої кількості досліджень, нами використано праці таких дослідників: Є. Гуща [7], Т. Лисюк [4], В. Мазур [5], С. Неіленко [7], О. Терещук [4], О. Олійник [7], М. Пасічник [4], Ю. Ставська [9], А. Фогель [7].

Результати та обговорення. Розвиток сфери гостинності та зростання результативності її задоволення потреб суспільства безпосередньо пов’язані з

інноваціями. Стратегічне управління бізнесом в сфері гостинності сьогодні важко уявити без акценту на новаторську діяльність. Як слушно зазначають С. Кіпень та А. Дунська, успішний бізнес не може існувати без інновацій, оскільки вони є ключовим елементом для забезпечення успіху та конкурентоспроможності на ринку [2, с. 127].

Термін «інновація» визначається як кінцевий результат творчої діяльності, який знаходить своє втілення у вдосконаленому чи новому продукті, технологічному процесі або організаційних змінах, впроваджених на ринку або в практичній діяльності [3].

Т. Лисюк, О. Терещук, М. Пасічник відмічають, що ефективний розвиток індустрії гостинності вимагає радикальних змін в технологіях, структурах управління та усіх процесах, які відбуваються у готельно-ресторанних підприємствах. Тому, інновації стають важливим інструментом для досягнення успішної та ефективної роботи в галузі гостинності, забезпечуючи адаптацію до змін у сучасному бізнес-середовищі [4].

На думку, В. Джинджоян, Т. Тесленко та К. Горб, інновації в галузі гостинності можна визначити як нововведення, яке реалізоване на практиці у вигляді нового чи вдосконаленого продукту, процесу або методу. Ці інновації створюються завдяки впровадженню нових ідей та знань для поліпшення задоволення потреб гостей [1, с. 41].

Варто зазначити, що виокремлюють певні вимоги до чіткого визначення та розуміння поняття «інновація» в сфері гостинності (табл.1.1).

Таблиця 1

Вимоги до розуміння поняття «інновація» в сфері гостинності

№ за/п	Вимога	Характеристика
1.	Аспект новизни	Визначення інновацій повинно включати аспект новизни, який вказує на унікальність та відмінність від існуючих рішень чи практик в сфері гостинності. Це може включати в себе як технологічні нововведення, так і інші форми творчого вдосконалення
2.	Практичне використання та досягнута ефективність	Визначення інновацій має включати вказівку на практичне використання нововведень та досягнутої ефективності. Це чітко відділяє поняття «інновації», підкреслюючи важливість позитивного впливу та результативності

3.	Мета впровадження нововведення	Визначення повинно чітко відображати мету впровадження конкретного нововведення в сфері гостинності. Це дає змогу врахувати стратегічні цілі та спрямованість інноваційного процесу
4.	Розділення понять «інновація» та «інноваційна діяльність»	Визначення повинно чітко розрізняти поняття «інновація» (як кінцевого результату) від «інноваційної діяльності» (як процесу розробки та впровадження нововведень). Це допомагає уникнути плутанини та уточнює контекст використання термінів
5.	Врахування специфіки сфери гостинності	Визначення повинно враховувати особливості та потреби сфери гостинності як об'єкта інновацій. Це включає у себе адаптацію інноваційних рішень до особливостей обслуговування клієнтів, технічного забезпечення та управлінської структури в готельному бізнесі, ресторанному сервісі та інших галузях гостинності

Джерело: [9, с. 37]

Особливістю впровадження інновацій у сфері готельного господарства є не лише зростання результативності діяльності та покращення умов праці, а й забезпечення комфорту та максимального задоволення різноманітних потреб гостей. Окрім цього, функції інновацій у сфері гостинності передбачають економію енергетичних, людських та фінансових ресурсів; забезпечують збереження навколишнього середовища та пришвидшують процес обслуговування споживачів.

Необхідність використання інновацій у готельному підприємстві може бути викликано необхідністю зменшення комунальних витрат, витрат на обслуговування матеріально-технічної бази підприємства, у зв'язку з низьким рівнем заселеності готелю, а також для скорочення часу для обслуговування гостей.

На сучасному етапі інноваційну революцію в готелях роблять роботи. Так, наприклад, в Японії з 2015 року функціонує готель «готель Henn na Hotel» (у перекладі «дивний готель»). Цей готель є першим у світі, де клієнтів обслуговують роботи. Хоча працівники також присутні, їхня роль в основному обмежується контролем за безпекою. Всього в готелі працює 234 автоматизованих співробітники, які включають в себе адміністраторів, прибиральників, гардеробників та портьє [8].

На початку 2023 року всесвітньовідома мережа «Hilton» та компанія IBM

оголосили про стратегічне партнерство, в рамках якого в готелях по всій території США буде запроваджено робот-консьєрж «Конні» на базі системи Watson. Використовуючи технології робота Nao, «Конні» стає першою автоматизованою системою Watson, яка впроваджується в сферу гостинності. IBM обіцяє, що цей робот-консьєрж буде інформувати гостей про місцеві туристичні визначні пам'ятки, надавати рекомендації щодо ресторанів, а також ділитися інформацією про особливості та зручності готелю [6]. Ця ініціатива визначає новий етап розвитку готельного обслуговування, використовуючи передові технології для поліпшення враження гостей та забезпечення їхнього комфорту.

Інновації також є одним із основних двигунів й ресторанного бізнесу. Так, наприклад, у бостонському ресторані «Spyce» використовують робота-адміністратора, який здійснює аналіз роботи офіціантів, оцінює їх ефективність і виявляє «гарячі точки» під час обслуговування. Цей робот може надавати поради вільним офіціантам та допомагати їм зосередитися на конкретних робочих зонах відповідно до потреб моменту. Робот також вітає гостей, відповідає на їх питання за допомогою технології чат-бот і може представляти новинки у меню закладу [7, с. 242].

Інший приклад – робот в ресторані «Foodom», який був впроваджений китайською компанією. У цьому закладі роботи вітають гостей за допомогою системи штучного інтелекту і проводжають їх до столиків, рекомендуючи страви і приймаючи замовлення [7, с. 243].

Окрім зручностей, які надають інновації гостям, вони здатні суттєво економити витрати на робочу силу і інші статті витрат, а також краще організувати роботу ресторану. Так, щоб залишатися «в грі» ресторанам вже не можна не рахуватися з цим фактом, і тому актуальним є дослідження сучасних інноваційних технологій в ресторанній індустрії. Так, наприклад, електронне меню дає змогу гостю вибрати вподобану страву з меню на сенсорному екрані монітора, розташованого на столику гостя. Ресторан «Pan Asian» в Лондоні використовує власну систему прийому цифрових замовлень, що вмонтована в

стіл сенсорної панелі і з’єднана з кухнею за допомогою бездротового інтерфейсу Bluetooth [5].

Ще далі пішов інший лондонський ресторан «Inamo», де клієнтам пропонують випробувати саму просунуту систему цифрових замовлень. Цей ресторан, оформлений в стилі «ультра hi-tech», відомий своїми столами, поверхні яких є сенсорними екранами, за допомогою яких споживач може не тільки зробити замовлення, не чекаючи офіціанта, а й спостерігати за роботою кухарів, а також вибрати віртуальну «скатертину» або музику з представленого рестораном play-листа [5].

Висновки. Отже, інновації є важливим каталізатором для розвитку сфери гостинності, впливаючи не лише на зручності для гостей, але й на оптимізацію внутрішніх процесів підприємств. Електронні системи замовлень та використання високотехнологічних рішень, які покращують враження від обслуговування, сприяють не лише ефективному функціонуванню готельних та ресторанних підприємств, але й забезпечують їх конкурентоспроможність в сучасному бізнес-середовищі. Такі інновації стають необхідним елементом для адаптації до змін та досягнення успішного розвитку у динамічній галузі гостинності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Джинджоян В., Тесленко Т., Горб К. Інноваційні технології в туризмі та гостинності : навчальний посібник. Київ: Видавництво «Каравела», 2022. 340 с.

2. Кіпень С., Дунська А. Інновації як передумова підвищення ефективності діяльності підприємства. IV Міжнародна науково-практична конференція «Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи». С. 127-128. URL: http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/279884

3. Лаврова Ю. В. Економіка підприємства та маркетинг : Конспект лекцій. Харків : ХНАДУ, 2012. 133 с

4. Лисюк Т., Терещук О., Пасічник М. Інноваційні технології у

готельно-ресторанному господарстві. *Економіка та суспільство*. 2022. №40. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-11 (дата звернення: 24.11.2022 р.).

5. Мазур В. Індустрія гостинності – результативний інструмент розвитку туристичного бізнесу. *Журнал європейської економіки*. 2015. Т.14. № 3. С. 273-286.

6. Називайте його Конні, але новий робот-реєстратор Хілтона працює на базі Watson від IBM. URL: https://catalogueofarticles.com/tehnologiyi/nazivajte-jogo-konni-ale-novij-robot-reiestrator-hiltona-pracjuie-na-bazi-watson-vid-ibm/

7. Неіленко С., Фогель А., Гуща Є., Олійник О. Сучасні підходи до роботизації сервісних процесів в закладах ресторанного господарства. *Ресторанний і готельний консалтинг. Інновації*. 2022. № 5(2). С. 239-249. URL: https://doi.org/10.31866/2616-7468.5.2.2022.270101

8. Роботизований готель у Японії звільнив половину роботів, щоб найняти замість них людей. URL: https://happymonday.ua/robotyzovanyj-gotel-zvilnyv-polovynu-robotiv

9. Ставська Ю. В. Особливості та зміст інновацій у сфері гостинності. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 3. С. 35-46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2018_3_5

ЗАГРОЗИ ТА БЕЗПЕКА ВЕБ-ЗАСТОСУНКІВ

Горбатюк Сергій Михайлович
Магістрант
Таврійський національний університет
імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна

Вступ. У сучасному цифровому віці веб-застосунки стали неодмінною частиною нашого повсякденного життя, забезпечуючи швидкий та зручний доступ до інформації та послуг. Однак цей комфорт несе в собі загрози безпеки, що вимагають нашої уваги.

Ця стаття висвітлює важливість та методи забезпечення безпеки веб-застосунків в епоху постійних кіберзагроз. Ми розглядаємо не лише технічні аспекти, але й стратегічні підходи, які грають визначальну роль у зменшенні ризиків та захисті веб-простору від потенційних атак.

Ціль роботи. Ця стаття має на меті дослідити типи атак на веб застосунки,їх наслідки та можливості захисту.

Матеріали та методи. Для досягнення поставленої цілі були розглянуті, документи компаній займаючихся кібербезпекою, та фахова література.

Результати та обговорення.

Веб-застосунки стали об'єктом специфічних кіберзагроз через свою широку поширеність і значущість у сучасному світі. Основні загрози веб-застосункам включають:

1. Кібератаки типу SQL Injection (SQLi):

Атака, під час якої зловмисник використовує нефільтровані дані для виконання SQL-запитів у веб-застосунку, що може призвести до неправомірного доступу до бази даних.

- Наслідки: Витік чутливої інформації, можливість втрати даних.

1. Атаки на Основі Кросс-Сайтового Сценарію (XSS):

Вбудовані скрипти в HTML-сторінках, які виконуються у браузері користувача, дозволяючи атакуючому зловживати сесією або вкрадати дані.

- Наслідки: Крадіжка інформації, аутентифікаційні атаки.

- Атаки на Основі Кросс-Сайтового Запиту (CSRF):

Зловмисник використовує авторизований сеанс користувача для виконання неправомірних дій без його на то дозволу.

- Наслідки: Виконання неправомірних операцій в ім'я користувача.

1. Атаки на Основі Кросс-Доменного Сценарію (XDS):

Використання скриптів з іншого домену для впливу на поведінку веб-застосунку.

- Наслідки: Втрата конфіденційності, можливість викрадення інформації.

- Атаки на Основі Компрометації Сеансів:

Зловмисник отримує несанкціонований доступ до існуючої сесії користувача, щоб виконати дії в ім'я цього користувача.

- Наслідки: Крадіжка інформації, можливість взяти під контроль акаунт.

- Атаки на Основі Виявлення Інформації:

Зловмисник отримує чутливу інформацію про внутрішню структуру веб-застосунку, що може бути використано для подальших атак.

- Наслідки: Підвищення ризику використання інших атак.

- Кіберзагрози З Програмним Забезпеченням (Malware):

Внедрення шкідливих програм через вразливості веб-застосунків.

- Наслідки: Контроль або пошкодження системи, витік конфіденційної інформації.

- Атаки Розподіленого Відмови в Обслуговуванні (DDoS):

Переповнення серверів запитами, призводячи до відмови в обслуговуванні.

-Наслідки: Порушення доступності веб-застосунків для законних користувачів.

Розуміння цих загроз і вжиття відповідних заходів безпеки можуть допомогти зменшити ризик і забезпечити надійність веб-застосунків у цифровому середовищі. У такому контексті, важливість безпеки веб-застосунків стає надзвичайною і необхідною для збереження надійності та

довіри в цифровому просторі.

- Конфіденційність Даних: Веб-застосунки часто містять конфіденційні дані користувачів, такі як особиста інформація та фінансові дані. Захист цих даних є пріоритетом, оскільки їх витік може призвести до серйозних наслідків для індивідів та компаній.
- Цілісність Інформації: Забезпечення цілісності даних важливо для гарантії, що інформація не піддавалася несанкціонованим змінам чи втратам. Атаки на цілісність можуть вплинути на достовірність веб-застосунків та їх вмісту.
- Доступність Систем: Захист веб-застосунків включає в себе заходи для забезпечення неперервності доступу до них. Атаки типу DDoS (розподілене блокування послуг) можуть призвести до відмови в обслуговуванні, що може вплинути на користувачів та бізнес-процеси.
- Захист Від Кіберзагроз: Швидкість розвитку кіберзагроз зараз надзвичайно висока. Порушники використовують нові методи та техніки, і важливо встигнути захопити їх або, краще, передбачити.
- Довіра Користувачів: Безпека є основою довіри. Користувачі повинні бути впевнені, що їхні дані та інформація залишаються в безпеці. Втрата довіри може призвести до втрати клієнтів та репутації.

У світі, що швидко змінюється, захист веб-застосунків відіграє критичну роль у забезпеченні стабільності та безпеки для користувачів, компаній та екосистеми Інтернету в цілому.

Забезпечення безпеки веб-застосунків - це неперервний процес, і існує ряд можливостей та стратегій для здійснення ефективного захисту від кіберзагроз. Ось кілька ключових можливостей захисту веб-застосунків:

- Аудит Безпеки
- Використання Фаєрволів та IPS
- Шифрування Даних
- Обмеження Прав Доступу
- Регулярні Оновлення та Патчі

- Моніторинг та Журналювання
- Навчання та Свідомість Користувачів
- Ці можливості взаємодіють у комплексі, створюючи міцну оборонну лінію проти різноманітних кіберзагроз і забезпечуючи надійний захист веб-застосунків у цифровому середовищі.

Висновки.

Сучасний цифровий пейзаж, населений веб-застосунками, вимагає ретельного підходу до забезпечення їхньої безпеки. Наведені загрози, від SQL Injection до DDoS-атак, підкреслюють важливість розуміння та захисту від сучасних кіберзагроз.

Проактивний підхід до безпеки включає в себе використання найновіших технологій захисту, ретельне тестування безпеки коду, а також освіту користувачів та розробників. Захист конфіденційності, цілісності та доступності даних є важливим завданням, і тільки комплексний підхід може гарантувати ефективний захист веб-застосунків.

Спільна відповідальність виробників програмного забезпечення, системних адміністраторів та кінцевих користувачів визначає успіх у боротьбі із зростаючим рівнем кіберзагроз. Лише у співпраці та визначенні пріоритетів щодо безпеки ми можемо стати передовою лінією захисту веб-застосунків і зберегти довіру в цифровому віці.

ДО ПИТАННЯ СТВОРЕННЯ 3D – ІГОР ЗА ДОПОМОГОЮ СУЧАСНИХ ДВИЖКІВ

Єршова Ніна Михайлівна
д.т.н, проф.
Пономарьова Олена Анатоліївна
к.т.н., доцент
Ужеловський Андрій Валентинович
к.т.н., доцент
Петров Дмитро Олегович
студент
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури
м. Дніпро, Україна

Вступ У сучасному світі ігрова індустрія має величезний ринок та широкий спектр ігор. Завдяки розвитку технологій і інструментів для розробки ігор, відкриваються нові можливості для створення вражаючих геймплейних ігор у 3D-середовищі. Unreal Engine 4 є однією з найпотужніших ігрових платформ, яка дозволяє створити високоякісні ігри. Створення 3D шутера з використанням Unreal Engine 4 є актуальною і важливою задачею, оскільки ця технологія відкриває нові можливості для розробки ігор, які здатні зачаровувати гравців. [1]

Об’єктом розроблення у роботі є платформер, розроблений за допомогою ігрового движка з використанням фізики та реалістичної графіки.

Мета роботи. Метою роботи є розробка 3D шутера за допомогою Unreal Engine 4, дослідження основних аспектів процесу створення гри та демонстрація можливостей цього інструменту для створення вражаючих 3D ігор.

Матеріали та методи. Для досягнення поставлених завдань були використані наступні методи:

- Аналіз та порівняння існуючих 3D шутерів та їх геймплею.
- Вивчення та документування основ Unreal Engine 4.
- Розробка 3D моделей та текстур.

- Програмування логіки гри та штучного інтелекту.

- Оптимізація графіки та фізики гри.

- Проведення тестів та аналіз результатів.

У віртуальному просторі, де кожен піксель має своє значення, і кожен алгоритм – це ключ до світу безмежних можливостей, моя мета полягає в тому, щоб створити захоплюючий 3D шутер, який переверне уявлення про геймінг. Завдяки використанню Unreal Engine 4 стоїть завдання поєднати в собі технічну точність та творчість, створюючи віртуальний світ, де реалізується кожна фантазія.

Проєкти, які розробляються за допомогою движка Unreal Engine - це не просто створення гри, а подорож у глибини естетики віртуальної реальності. Гравець стає пілотом власного пригодницького шляху, де динаміка подій та інноваційний геймплей плетуть свої вражаючі нитки. Unreal Engine 4 для мене це не просто інструмент, а ключ до відкриття дверей у світ, де можливості не обмежуються жодними рамками. [2]

Розробка ігор у даному движку дає можливість з кожним кроком відкривати новий горизонт і кожен момент створений у проєкті – це можливість зануритися у власну альтернативну реальність, створену з мішанням технологічної інновації та безмежної креативності. Розробник отримавши технічне завдання до розробки проєкту має можливість реалізувати майже будь-які ідеї, алгоритми, події, розробити та додати власні моделі персонажів та багато іншого.

Unreal Engine 4 (UE4) — це магія сучасної віртуальної реальності, що виходить за межі звичайного. Розроблений компанією Epic Games, UE4 став справжньою перлиною у світі ігрової розробки та віртуальної графіки. Завдяки своїй потужності та гнучкості, Unreal Engine 4 визначає нові стандарти візуальної естетики і геймдизайну. У цьому інструменті об'єднуються передові технології реалістичного рендерингу, фотореалістичної графіки та потужних інструментів розробки гри. Його високоякісні ресурси та документація дозволяють розробникам експериментувати та втілювати свої найсміливіші ідеї

в життя, будуючи вражаючі віртуальні світи. [4]

Завдяки системі Blueprints, UE4 надає можливість створювати гру без необхідності глибоких знань програмування, що робить його доступним і для творчих аматорів. Цей двигун став обраним інструментом для безлічі відомих ігор та віртуальних проектів, свідченням визнання його потужності та ефективності в індустрії розваг. Unreal Engine 4 - це не просто технічний інструмент, це відкритий портал у світ неймовірних можливостей віртуальної реальності. [8]

Результати та обговорення. В результаті дослідження та роботи над проєктом створено високоякісний 3D шутер, який демонструє можливості Unreal Engine 4. Гра буде доступна для гравців та може бути використана як приклад розробки ігор у 3D-середовищі.

Даний проєкт розкриває потенціал Unreal Engine 4 та показати, як за його допомогою можна створити вражаючий 3D шутер. Результати дослідження і розробки гри можуть бути корисними для розробників ігор та всіх, хто цікавиться ігровою індустрією.

ЛІТЕРАТУРА

1. Skillbox - Разработчик игр на Unreal Engine 4 с нуля до Middle (2020)
2. Русаков - Создание игр на Unreal Engine 4 (2020)
3. Udemy - Попов - Unreal Engine полное руководство по разработке на C++ (2021)
4. Балаган - REAL-TIME MAGIC Unreal Engine (2018)
5. Канал «Cyberstars Entertainment» https://www.youtube.com/ watch?v=vTcCDhbN9rY
6. Канал «Mathew Wadstein» — Справочник по нодам Blueprints Unreal Engine 4.
7. Канал «HSE Game Design», лекции и семинары ВШЭ по Unreal Engine Шериф - Изучаем C++ создавая игру в Unreal Engine 4 (2015)

ОБГРУНТУВАННЯ КОНСТРУКТИВНИХ ПАРАМЕТРІВ РОЗПОДІЛЬЧИХ ПРИСТРОЇВ

Золотовська Олена Володимирівна
к.т.н., доцент
Іскаков Євгеній Віталійович
магістрант
Томчук Владислав Олександрович
магістрант
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
м. Дніпро, Україна

Вступ. Післязбиральна обробка зерна включає в себе основні технологічні операції (очищення, сортування, сушіння) і допоміжні (транспортування, розподіл і накопичення). Представлені операції виконуються різними комплексами машин, об'єднаних у потокові лінії післязбиральної обробки зерна, які у свою чергу, поділяються на зерноочисні агрегати (ЗАВ), зерноочисно-сушильні комплекси (КЗС) і спеціальні лінії для обробки насіннєвого матеріалу. На думку більшості авторів, під час проведення операцій післязбиральної обробки (під час очищення, сортування, сушіння та транспортування) зерно отримує більшу кількість механічних пошкоджень, ніж під час обмолоту комбайном.

Мета роботи. Обґрунтувати пошкодження зерна пшениці шнековим транспортером залежно від продуктивності та частоти обертання шнека.

Результати та обговорення. Під час післязбиральної обробки велике значення має транспортування зерна від однієї машини до іншої, а також рівномірний розподіл матеріалу по сепарувальній поверхні зерноочисних машин. Транспортувальні органи багаторазово впливають на переміщуваний матеріал у зерноочисних машинах і агрегатах, що призводить до травмування насіння. Для завантаження приймальних камер зерноочисних машин застосовують різні транспортувальні механізми: механічні, самопливні та пневматичні. Кількість механічних впливів на оброблюваний матеріал залежить

від протяжності технологічних ліній, більшу частину в яких займають транспортувальні органи.

У момент збирання та післязбиральної обробки зерна отримують різні види травм, які по-різному впливають на посівні якості насіння. Дослідження під мікроскопом зразків травмованого насіння пшениці показують, що найчастіше трапляються такі види пошкоджень: внутрішні тріщини ендосперму, тріщини та зриви оболонок на різних ділянках зерна, пошкодження зародка аж до повної його втрати, пошкодження ендосперму.

У середньому в зібраному зерновому матеріалі міститься:

- 0,92 % - зерна з вибитим зародком,
- 1,64 % - з пошкодженим зародком,
- 8,44 % - з пошкодженою оболонкою зародка,
- 14,3 % - з пошкодженою оболонкою зародка та ендосперму,
- 1,1 % - з пошкодженим ендоспермом,
- 29,9 % - з пошкодженою оболонкою ендосперму,
- 10,1 % - подрібненого зерна, яке не може використовуватися для насіннєвих цілей,
- 34,4 % - неушкодженого.

Посівні якості насіння з різними видами мікротравм представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Лабораторна схожість насіння за видами травм

Види травм	Лабораторна схожість насіння, %
Пошкоджено зародок	50,8
Пошкоджено ендосперм	60,6
Пошкоджено оболонку зародка	85,6
Пошкоджено оболонку зародка та ендосперму	83,4
Пошкоджено оболонку ендосперму	94,4
Без ушкоджень	99

З таблиці видно, що висока лабораторна схожість є у неушкодженого насіння, яка дорівнює 99 % і відповідає І класу посівних кондицій. Решта видів

травм знижують істотно лабораторну схожість насіння. Найнижча схожість у насіння з пошкодженим зародком (50,8 %) та ендоспермом (60,6 %). Травмування зерновому матеріалу завдають старі зерноочисні машини за рахунок деформації каналів, збільшення зазору між кожухами і шнеками, а також нові машини через наявність гострих кромок, задирок. У процесі післязбиральної обробки зерна необхідно мінімізувати пропуски через зерноочисні машини, тому що кожен наступний пропуск через машину призводить до підвищення травмування зерна на 2-3 %.

Для того, щоб знизити пошкодження насіння під час збирання, транспортуванні, очищенні та сушінні необхідно: під час збирання застосовувати м'які режими обмолоту; при транспортуванні самопливом підтримувати заповнення зернопроводів не менше 60 %, тому що вільне падіння призводить до сильних ударів насіння. У такому разі механічні впливи знарядь машин не завдають суттєвих ушкоджень матеріалу і не призводять до зниження посівних якостей насіння. Встановлено, що скребковий транспортер довжиною 2,3 м за швидкості ланцюга 1,15 м/с пошкоджує насіння за один пропуск на 1,5 %. При збільшенні пропусків через такий транспортер призведе до приросту пошкоджень насіння на 0,5 %. Пошкодження зерна пшениці шнековим транспортером залежно від продуктивності та частоти обертання шнека представлено в таблиці 2.

Таблиця 2

Травмування зерна шнеком

Продуктивність, т/год	Частота обертання шнека, $хв^{-1}$				
	120	180	240	300	360
	Пошкодження зерна, %				
2	17,3	14,2	8,6	9,4	14,4
2,5	10,5	13	7,2	7	11,5
3	6,8	11,8	5,9	6,9	8,6
3,5	4,6	10	5	7,3	5,6
4	3,4	7,7	4,7	8,2	2,3

Наведені дані показують, що травмування зерна зменшується зі збільшенням продуктивності шнека і мінімальне його пошкодження

спостерігається за частоти обертання 240 хв. За вологості зерна 11,9 % зі збільшенням числа пропусків через шнек травмування також збільшується. Зміна вологості з 21,9 до 11,9 % за частоти обертання шнека 240 хв спричиняє збільшення дроблення зерна у 2,85 рази. Це пояснюється тим, що сухе зерно більш крихке. Травмування зерна шнеком зростає і зі збільшенням довжини переміщення. Під час переміщенні зерна пшениці оптимальна частота обертання шнека становить 155-280 хв, причому менша частота обертання відповідає вологості 12-14 % і більша - 17-19 %.

Висновки. Однак повністю унеможливити пошкодження зерна шляхом вибору раціональних режимів роботи шнека й оптимізації його конструктивних параметрів не є можливим. Тому останнім часом намітилася тенденція до застосування на зерноочисних машинах приймально-розподільних пристроїв гравітаційного типу. Використання таких пристроїв дає змогу виключити пошкодження зерна, однак за певних умов може порушити рівномірність подачі зернового матеріалу по ширині решета зерноочисних машин.

УДК 004

ПРОЕКТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ СЕРВІСУ З ВИГУЛУ СОБАК

Корж Ірина Олександрівна,
Студент
Національний університет «Львівська Політехніка»
м. Львів, Україна

Вступ./Introductions. Стрімкий розвиток інформаційних технологій вимагає пошук рішень, які можуть задовольнити широке коло користувачів різноманітних систем та забезпечити подальше використання платформ з метою отримання прибутку, повернення інвестицій та створення нових робочих місць.

Темою нашого дослідження ми обрали розробку інноваційного IT-стартапу сервісу для вигулу собак. На користь цього свідчить той факт, що український закон «Про захист тварин від жорстокого поводження» був прийнятий лише у 2006 році, в той час, як Європейська конвенція про захист домашніх тварин була видана у 1987 році. Крім того, культура поводження з домашніми тваринами все ще актуальна і перебуває в процесі активного розвитку. Як наслідок, існує обмежена кількість джерел інформації для власників домашніх тварин, щодо належного догляду за своїми улюбленцями.

Мета роботи./Aim. Мета роботи полягає в розробці та реалізації комплексної інформаційної системи, яка надає ефективні та зручні послуги для власників собак з можливістю отримання додаткових послуг в одному сервісі. Головною метою є забезпечення безпечної та комфортної опіки над собаками, підвищення задоволеності клієнтів, оптимізація бізнес-процесів сервісу та забезпечення інформаційної підтримки для прийняття рішень. Практична значущість даного завдання полягає в розробці та створенні інформаційної системи управління таким IT-стартапом, який якісно та просто організовує надання послуг з вигулу собак, допомагає з обробленням замовлень та надає зручні сервіси, в тому числі додаткові послуги.

Матеріали та методи./Materials and methods. Для виконання поставлених завдань перш за все були визначені основні проблеми, які ми маємо вирішити нашою інформаційною системою, а саме: проблема культури поводження з домашніми тваринами в Україні, проблема забезпечення безпеки та підтримки та розвитку.

Для виконання проектних рішень було розроблено UML-діаграми. На рисунку 1. зображено діаграму варіантів використання. Застосування варіантів використання дозволяє формулювати вимоги щодо функціонального змісту системи та створювати початкову модель системи для подальшого деталізування. Головна діюча особа – замовник (основний актор системи, фізична особа, яка користується системою). Замовник повинен здійснити реєстрацію, що включає в себе введення даних. Після успішної реєстрації та здійснення передплати за користування послугами системи особа може виконувати дії в системі – оформлювати замовлення на отримання послуг, які можуть бути: вигул собак, догляд за котами, тренування собак. Додаткові діючі особи – виконавець та адмін. Виконавець та адмін теж є фізичними особами системи. На відміну від замовника, виконавець не сплачує за користування сервісом, проте він має пройти перевірку адміном після реєстрації та отримати дозвіл на надання послуг. Виконавець має змогу бачити розміщені замовлення та підтвердити його виконання, погодити необхідні умови виконання з замовником та підтвердити його виконання після здійснення. Діюча особа адмін здійснює перевірку та підтвердження даних виконавця.

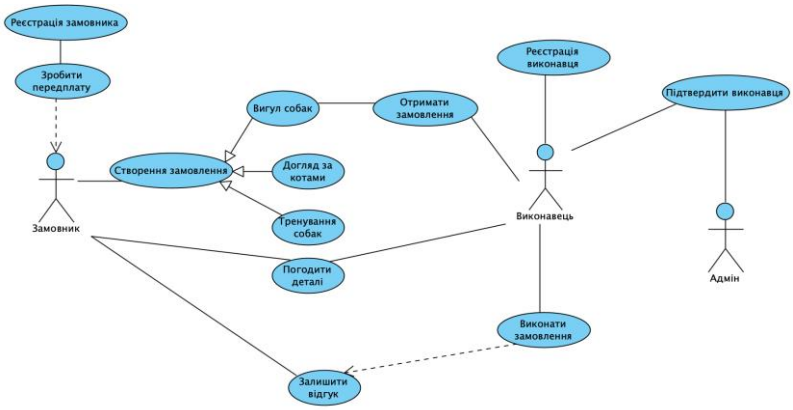

Рис. 1. UML-діаграма варіантів використання

Також було побудовано діаграму діяльності, яка описує основні дії в системі, алгоритми та послідовностей дій у проектованій системі сервіс з вигулу собак.

Згідно з діаграмою діяльності, в системі відбуваються такі дії: замовник та виконавець вводить логін та пароль. Якщо користувачі не зареєстровані, їм необідно пройти реєстрацію. Замовник має оплатити підписку за користування сервісом, а виконавець отримати підтвердження реєстрації від адміна.

Далі замовник з вибору меню може переглянути послуги, які він може замовити і вибрати підходящу для себе. Після вибору послуг замовник може створити замовлення, заповнивши необхідну інформацію. Виконавець може переглянути наявні замовлення та підтвердити бажане. Виконавець приступає до виконання після погодження усіх необхідних деталей з замовником. Після виконання замовлення виконавцем замовник може залишити відгуки про надані послуги.

Адмін може виконувати наступні дії: підтверджувати особу виконавця в системі, переглядати усіх користувачів та блокувати за потреби. Також адмін може переглядати запитання та надавати на них відповіді. Адмін може додавати інших користувачів з ролю адмін за потребою.

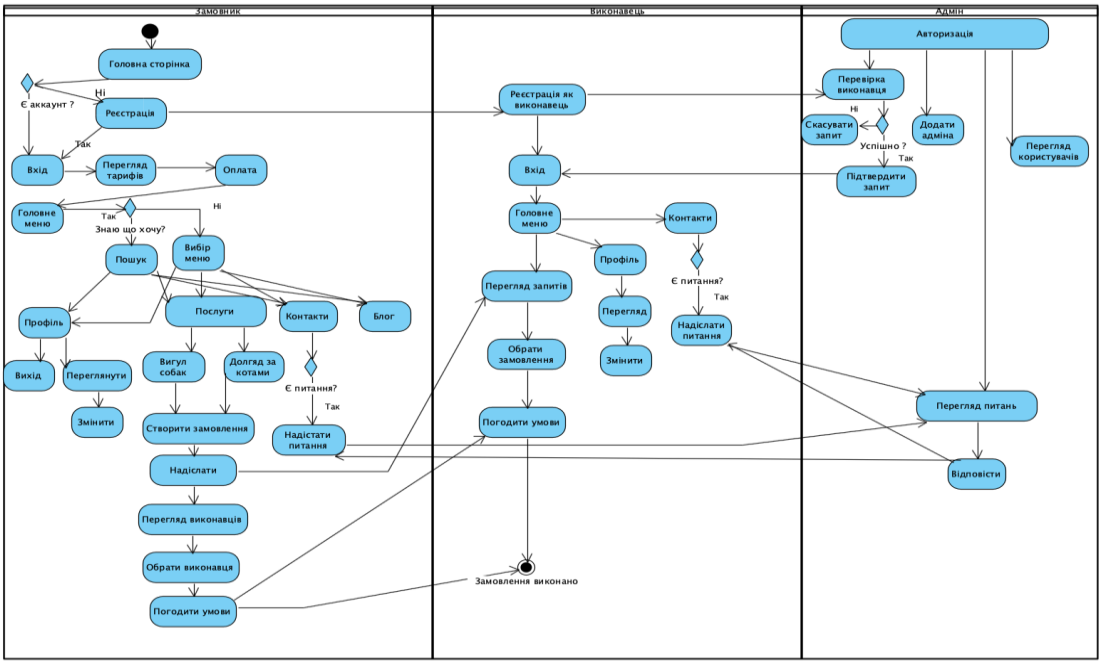

Рис. 2. UML-діаграма діяльності

Було сформовано наступні функціональні до нашої інформаційної системи:

- Система повинна мати наступні ролі: замовник, виконавець та адмін.
- Система повинна забезпечити можливість для виконавця та замовника зареєструвати облікові дані для подальшого користування системою за такими полями: ПІБ, електронна пошта, номер телефону, місто, область та створити пароль. Система повинна надіслати лист запитом на підтвердження електронної пошти та відправити користувачеві підтвердження реєстрації.
- Система повинна забезпечити можливість для виконавця, замовника та адміна здійснити вхід в обліковий запис для подальшого користування системою за наступними полями:електронна адреса та пароль.
- Система повинна забезпечити можливість відновлення пароля через надсилання запиту на відновлення на електронну пошту.
- Система повинна вийти з облікового запису користувача при натисненні кнопки вихід у верхньому меню.
- Система повинна містити додаткове питання чи дійсно користувач хочу вийти з облікового запису.
- Система повинна надати доступ користувачу з роллю адмін до усіх користувачів сервісу у вигляді таблиці з наступними полями: ПІБ, електронна адреса, номер телефону, локація, роль, статус (активний/заблокований користувач), тип підписки.
- Система повинна здійснювати фільтрацію і сортування за наступними параметрами: роль, локація, статус користувача.
- Система повинна забезпечити можливість додавання нових адмінів з можливістю обмеження або розширення дій,
- Система повинна відображати меню за наступними полями: головна; послуги; контакти; блог; пошук; мова; вхід/вихід.
- Система повинна відобразити форму заворотнього зв’язку, де після введення номера телефону відбувається відлік часу або модальне вікно з

інформацією про робочі години.

- Пошук необхідно здійснювати по всьому переліку статистичних одиниць та за вказаними критеріями: за верхнім меню, за ім’ям виконавців, за локацією.
- Система повинна дати змогу додати або змінити інформацію користувача за наступними параметрами: ПІБ, місто, телефон, пароль, фото, також усі поля системи крім фото є обов’язковими.
- Система повинна дати змогу додати або змінити замовлення користувача за наступними параметрами: вік собаки, маса собаки кг, локація, час/день замовлення, додаткова інформація.
- Система повинна наявні відобразити результати пошуку за вказаними параметрами.
- Система повинна дати змогу написати у чат замовнику тільки якщо у нього є активні замовлення. Писати у чаті виконавцям система дозволяє якщо виконавець встановив, що статус роботи активний.
- Система має відобразити повідомлення, що користувач не прийняв запит на повідомлення до поки інший користувач не перейде до чату через електронну адресу або сервіс.
- Система повинна показати інформацію з тарифними планами, після обрання перейти до оплати.
- Користувач має мати змогу змінити або додати платіжну карту.

Результати та обговорення./Results and discussion. PetSitter – це інформаційна система сервісу з вигулу собак, яка була створена в результаті завершення проекту. Система складається з двох основних частин: клінт на сервер. Під час спілкування користувача з системою, клієнт генерує запит, який надсилається серверу. Сервер обробляє цей запит та повертає відповідь клієнту.

В результаті виконання проекту були реалізовані всі передбачені функціональні можливості, а саме: реєстрація у системі; вхід у систему; сторінка з особистим профілем; сторінка з інформацією про послуги системи; сторінка для здійснення замовлень; чат між виконавцем та замовником;

сторінка з відгуками про виконавців; лендінг сторінка з загальною інформацією; сторінка з переплатами для користування системою; сторінка з корисною інформацією.

На рисунку 3. зображено верхнє меню та головна сторінка.

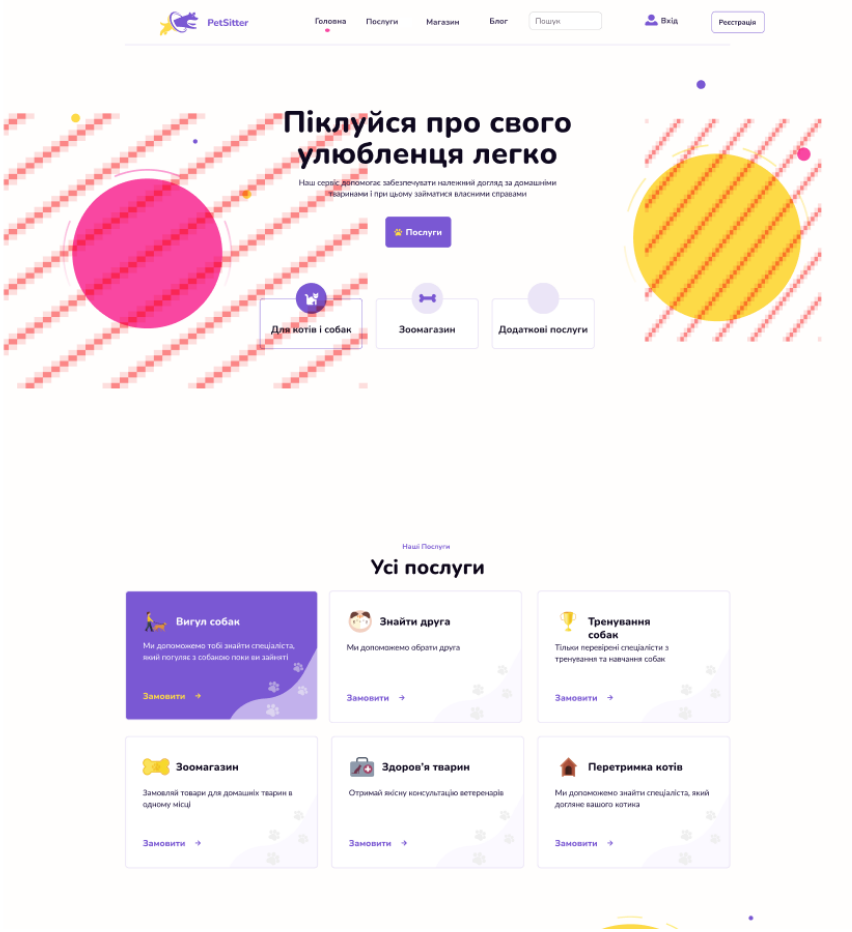

Рис. 3. Верхнє меню та головна сторінка

Висновки./Conclusions. У результаті було створено інформаційну систему сервісу з вигулу собак та представлено готовий продукт. Під час виконання проекту була досягнута основна, яка полягала у створенні системи, яка надає послуги користувачам з вигулу собак та супутніх додаткових послуг, таких як догляд за котами та тренування собак.

ПОДРІБНЕННЯ СТРУЖКИ НА МЕТАЛОРІЗАЛЬНИХ ВЕРСТАТАХ

Коротков Володимир Степанович
к.т.н., доцент
Часов Дмитро Павлович
к.т.н., доцент
Бейгул Всеволод Олегович
к.т.н., доцент
Дніпровський державний технічний університет
м. Кам'янське, Україна

Введення. Обробка деталей на металорізальних верстатах супроводжується утворенням певної кількості стружки, яку необхідно видаляти з місць її накопичення на технологічному обладнанні. В умовах багатосерійного і масового виробництв проблеми збирання, сортування, подрібнення і транспортування стружки для подальшої переробки вирішуються шляхом використання спеціалізованих конвеєрів, машин для подрібнення та пакетування і т. ін. [1, 2, 3, 4].

Мета роботи. У випадках обробки невеликих партій деталей доцільно подрібнювати стружку до певної фракції без перемішування з іншими матеріалами поблизу місць її накопичення, наприклад, безпосередньо на металорізальних верстатах. У подальшому, після транспортування в місця накопичення, таку зібрану стружку не потрібно сортувати, що зменшує витрати на її переробку.

Матеріали і методи. Вирішення задачі подрібнення металевої стружки, яка накопичилась, безпосередньо на токарному верстаті, можливе при використанні розробленого мобільного подрібнюючого пристрою [5]. По закінченні обробки такий пристрій установлюється на токарному верстаті співвісно шпинделю і закріплюється з однієї сторони у трикулачковому патроні, а з іншої - у пінолі задньої бабки. На рис. 1 показаний загальний вид пристрою для подрібнення стружки. Габаритні розміри і елементи установки пристрою орієнтовані на використання з серійним верстатом певної моделі.

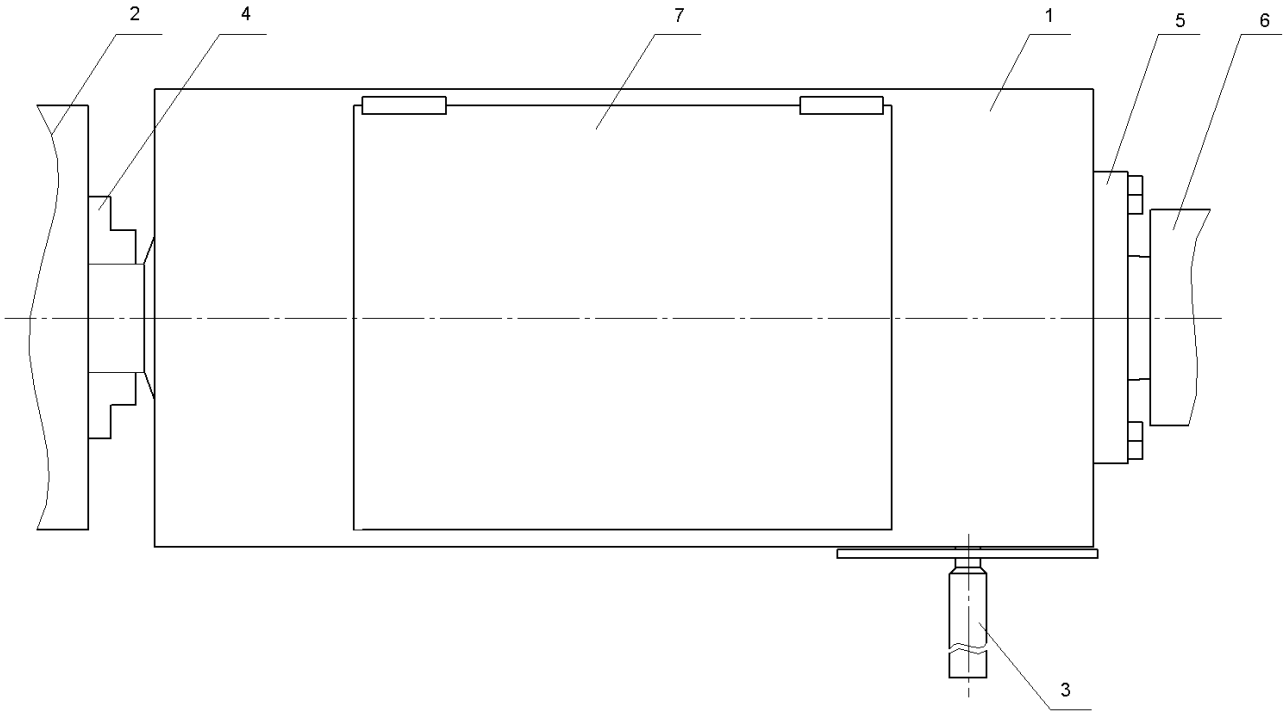

Рис. 1. Загальний вид пристрою для подрібнення металевої стружки на токарному верстаті

Корпус 1 пристрою виконаний циліндричної форми, в середині якого розміщені два подрібнюючих робочих елемента (не показані), один з яких отримує обертальний рух від головного привода верстату через патрон 2, а другий – осьове переміщення від приводу подачі через водило 3. Закріплюється пристрій на верстаті кулачками 4 патрона 2 з однієї сторони, і фланцем 5 з конусом, установленим в пінолі 6. Завантаження стружки виконується через верхній отвір з кришкою 7, а подрібнений матеріал збирається в змінний накопичувач, розміщений нижній частині пристрою.

Результати та обговорення. Пристрій може бути використаний як на окремому, призначеному для подрібнення матеріалів, верстаті, так і безпосередньо на верстаті робочої дільниці. Можливий також варіант використання верстатів з ЧПК. В такому випадку керуюча програма подрібнення може бути підготовлена з урахуванням властивостей матеріалу стружки певного типу і вимог до якості процесу.

Виводи. Можливість використання приводів верстату і управління процесом подрібнення елементами його управління, дає змогу виконувати

операції з урахуванням матеріалу стружки і її властивостей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сбор и переработка металлической стружки / А. В. Алексеенко. - М.: Машиностроение, 1980. - 120 с.

2. Колобов Г. А., Бредихин В. Н., Чернобаев В. М. Сбор и обработка вторичного сырья цветных металлов. Учебник для вузов. – М. : Металлургия, 1992. – 288с.

3. Переработка и утилизация отходов производства и потребления: указатель лит. (2016г.) / ЛОУНБ. Отдел технико-экономической и с.-х. литературы / Сост.: В. М. Черепко [и др.]; компьютер. оформление Н.Е. Алешина; ред. В. М. Черепко, В. М. Виноградова. – Липецк, 2017. – 156 с.

4. Технология вторичных цветных металлов: Учебник для вузов./ Худяков И. Ф., Дорошкевич А. П., Кляй н С. Э. и др. — МГ: Металлургия, 1981. 280 с.

5 Патент України на корисну модель №154678 МПК B02C18/06 «Пристрій для подрібнення матеріалів». Опубліковано 29.11. 2023. Бюл. №48

ЕФЕКТИВНІСТЬ ФРЕЗЕРУВАННЯ ТИТАНОВИХ СПЛАВІВ

Коротков Володимир Степанович,
к.т.н., доцент
Дяченко Владлен Сергійович,
Студент
Дніпровський державний технічний університет
м. Кам'янське, Україна

Введення. Фрезерування деталей з титанових сплавів на верстатах з числовим програмним керуванням (ЧПК) вимагає дотримання певних рекомендацій щодо специфіки обробки, а саме: вибір технологічного обладнання і оснащення, призначення припусків по технологічним переходам, визначення ефективних режимів різання, контроль точності формування розмірів і т. п. Особливістю обробки різанням відповідальних деталей з титанових сплавів є недопущення формування альфованого шару, який виникає через активну взаємодію з азотом та киснем при високих температурах в зоні різання. Альфований шар суттєво впливає на технологічну пластичність титану та титанових сплавів, ускладнює механічну обробку, а на поверхнях готових виробів, під час експлуатації, провокує появу недопустимих дефектів [1]. Для зменшення вірогідності появи такого шару при обробці різанням необхідно забезпечити рекомендовані режими обробки.

Мета роботи. Високоякісне фрезерування деталей з титанових сплавів на універсальних верстатах пов'язане з подоланням труднощів забезпечення оптимально обраних режимів обробки і досягненні високої точності. Більш ефективним може бути використання верстатів з ЧПК. Таке обладнання може забезпечити стабільність швидкості різання навіть при плавній зміні кривизни оброблюваних поверхонь. Метою роботи є розробка ефективних методів і прийомів фрезерування титанових сплавів на верстатах з ЧПК.

Матеріали і методи. В умовах сучасного виробництва ефективне рішення таких задач можливе при використанні засобів автоматизації підготовки керуючих програм (КП) обробки з можливістю моделюванням

процесів (CAD/CAM систем). Пошук найкращих умов обробки при мінімальних витратах передбачає опрацювання та порівняння великої кількості варіантів та вибір оптимального за визначеним критерієм. На стадії технологічної підготовки обробки з використанням сучасних CAD/CAM/CAE систем приймаються відповідні проектні рішення і формується КП обробки на верстаті з ЧПК фрезерної групи. В процесі обробки деталей передбачено використання засобів автоматизації контролю точності формоутворення на базі вимірювальних контактних головок БВ-4272.

Результати та обговорення. На прикладі розробки технологічного процесу фрезерування деталей шасі літака з титанового сплаву ВТ22 на верстатах з ЧПК розроблено алгоритм порівняння можливих варіантів обробки. У відповідності до форми, геометричних розмірів, технологічних вимог до точності і якості поверхонь пропонуються тип інструменту та матеріал його ріжучої частини. Для визначеного інструменту пропонуються кількість технологічних переходів і режими обробки, практична реалізація яких з великою ймовірністю забезпечать досягнення бажаних показників щодо якості обробки.

Висновки. Впровадження у виробництво запропонованих методів і підходів створить передумови досягнення високої якості металообробки відповідальних деталей з титанових сплавів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Илларионов А. Г., Технологические и эксплуатационные свойства титановых сплавов: Учебное пособие / А. Г. Илларионов, А. А. Попов. Екатеринбург: Изд-во Урал. Ун-та, 2015 – 137с.

ПРОЄКТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ РОЗГОРТАННЯМ МІКРОСЕРВІСІВ

Кунанець Наталія Едуардівна
с.н.с., доктор наук, професор
Грабовський Євген Олегович
студент
Національний університет “Львівська політехніка”
м. Львів, Україна

Вступ

Сучасний світ неможливо уявити без інформаційних технологій, які стали невід'ємною частиною багатьох сфер людської діяльності. Разом з тим, постійний розвиток технологій породжує нові виклики та проблеми, однією з яких є складність управління розгортанням мікросервісів, особливо в умовах великих та постійно змінюваних інформаційних систем. Значущість цієї проблеми полягає в тому, що затримки або помилки у розгортанні мікросервісів можуть призвести до серйозних фінансових втрат та зниження ефективності бізнес-процесів. Така ситуація вимагає розробки нових підходів та інструментів, які б забезпечили ефективніше управління розгортанням мікросервісів.

Актуальність теми полягає в нагальній потребі оптимізації процесу управління мікросервісними архітектурами, що забезпечує більш швидке розгортання сервісів, підвищення стабільності системи та здатність ефективно реагувати на зміни. Критичний аналіз існуючих рішень показав, що багато з них або не мають необхідного функціоналу, або є надто складними для впровадження та інтеграції з існуючими системами.

Мета роботи

Метою даного дослідження є розробка інформаційної системи для ефективного управління розгортанням мікросервісів на платформі Kubernetes, яка б забезпечила командам розробників зручний у використанні, але потужний інструмент.

Для досягнення цієї мети були поставлені такі задачі: аналіз існуючих методів управління мікросервісами, визначення вимог до системи, розробка архітектури проєкту, реалізація необхідного функціоналу, тестування та оптимізація системи.

Об’єктом дослідження є процес управління розгортанням мікросервісів в інформаційних системах.

Матеріали та методи

Базовим поняттям ER-моделі даних (ER – Entity-Relationship) є сутність, атрибут і зв’язок. Перший варіант моделі «сутність-зв’язок» був запропонований в 1976 р. Пітером Пін-Шен Ченом. У подальшому багатьма авторами були розроблені свої варіанти подібних моделей (нотація Мартіна, нотація IDEF1X, нотація Баркера та ін.).

Крім того, різні програмні засоби, які реалізують одну і ту ж нотацію, можуть відрізнятись своїми можливостями. Всі варіанти діаграм «сутність зв’язок» виходять з одної ідеї – рисунок завжди більш наочний, ніж текстове описання.

Всі діаграми даного типу використовують графічне зображення сутностей предметної області, їх властивостей (атрибутів) і зв’язків між сутностями.

Сутність являє собою множину екземплярів реальних або абстрактних об'єктів (людей, подій, станів, ідей, предметів і т. ін.), що мають спільні атрибути або характеристики. Будь-який об'єкт системи може бути представлений лише однією сутністю, що повинна бути унікально ідентифікована. При цьому ім'я сутності повинно відображати тип або клас об'єкту, а не його конкретний екземпляр (наприклад, книга, а не назва конкретної книги).

Сутність може бути поділена та представлена у вигляді двох або більше сутностей-категорій, кожна з яких має загальні атрибути і/або відношення, що визначаються один раз на верхньому рівні та успадковуються на нижньому. Сутності-категорії можуть мати і свої власні атрибути і/або відношення, а також, в свою чергу, можуть бути піддані декомпозиції своїми

сутностями-категоріями на наступному рівні. Сутність, що розщеплюється на категорії, отримала назву загальної сутності (відзначимо, що на проміжних рівнях декомпозиції одна й та ж сутність може бути як загальною сутністю, так і сутністю-категорією).

Була побудована діаграма (Рис. 1), яка відображає сутності, їх атрибути та зв'язки між ними в системі IT-стартапу.

Сутності:

- Користувач;
- Docker репозиторій;
- Схема конвеєру;
- Конвеєр;
- Мікросервіс.

Зв'язки:

- Користувачі налаштовують схему конвеєру та Docker репозиторії;
- Користувачі запускають конвеєри;
- Конвеєр має схему;
- Конвеєр розгортає мікросервіси;
- Схема описує процес розгортання мікросервісів;
- Мікросервіс використовує Docker репозиторій;
- Docker репозиторій має Docker зображення.

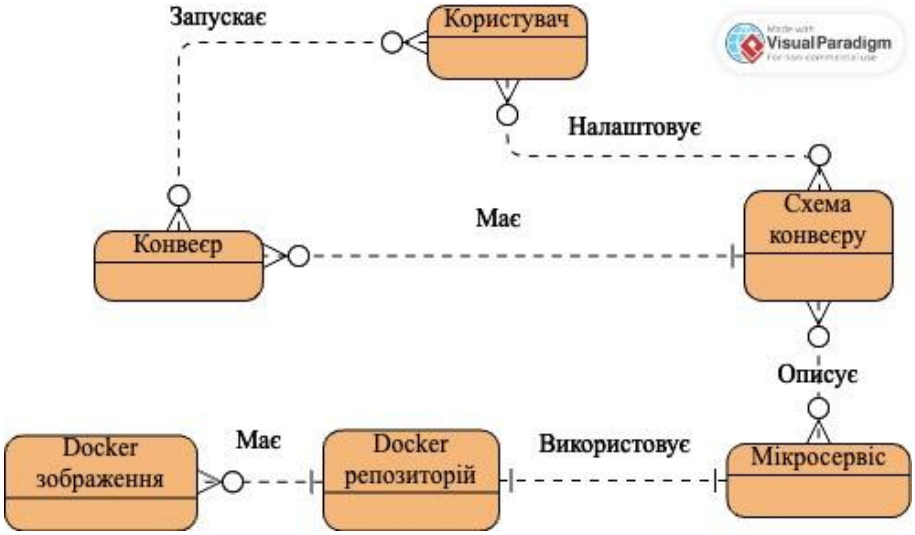

Рис. 1. Діаграма сутність-зв’язок

Результати та обговорення

В рамках стратегії розвитку нашого IT-стартапу, ключовим етапом стала розробка прототипу веб-додатку. Прототип був створений у відповідності з нашою визначеною метою та відображає концептуальне бачення кінцевого програмного продукту. Ця розробка дала нам можливість візуалізувати основні функції продукту, оцінити його інтерфейс та взаємодію користувача з системою.

Прототип веб-додатку був створений як single page application (SPA), що є сучасним підходом до розробки веб-додатків, де всі необхідні коди (HTML, JavaScript та CSS) завантажуються з одного разу або динамічно завантажуються та додаються до сторінки в міру необхідності користувача, без перезавантаження повної сторінки. Це забезпечує швидке та плавне взаємодію, важливу для сучасних користувачів.

Для розробки клієнтської частини прототипу була обрана бібліотека React, що є однією з найпопулярніших JavaScript бібліотек для створення інтерактивних UI. З її допомогою нам вдалося створити швидкий та реактивний інтерфейс, який не тільки забезпечує відмінну користувацьку взаємодію, але й полегшує масштабування та підтримку продукту. React допоміг нам втілити декларативний підхід у створенні компонентів інтерфейсу, забезпечивши ефективне управління станом та життєвим циклом компонентів веб-додатку.

На боці сервера було вирішено використовувати мову програмування Python через її гнучкість, читабельність коду та потужний екосистему. Python є мовою високого рівня з динамічною типізацією, що зробило його ідеальним вибором для швидкої розробки прототипу, а також для подальшої легкої інтеграції з іншими технологіями і сервісами. Завдяки своїй широкій підтримці та розвиненій спільноті, Python надав нам необхідні інструменти для ефективної роботи з даними, веб-серверами, та інтеграції з базами даних.

Після завершення етапу розробки проєкту "DockCD", здійснив глибокий та детальний аналіз функціональності, інтерфейсу та продуктивності реалізованого продукту з метою оцінки його відповідності до заздалегідь визначених проєктних вимог. Цей процес включав в себе систематичний огляд і

порівняння кожної функції продукту з її визначенням у технічному завданні та специфікаціях.

Висновки

У ході даної дипломної роботи було реалізовано комплексний аналіз, планування, проєктування та підготовки до впровадження інформаційної системи "DockCD". Робота охоплює широкий спектр досліджень, від попереднього визначення вимог до концептуального та технічного дизайну, а також включає стратегії ефективної реалізації та подальшого обслуговування системи.

Запропонована інформаційна система ефективно розмежовує ролі розробників та операційної команди, використовуючи потенціал передової платформи Kubernetes. Це забезпечує адаптивність та гнучке розгортання системи як у хмарному середовищі, так і на локальних серверах, сприяючи швидкому впровадженню та ефективній інтеграції з існуючими IT-інфраструктурами.

Інтуїтивно зрозумілий інтерфейс керування, виконаний у мінімалістичному стилі, істотно полегшує процес ознайомлення з системою для нових користувачів та її подальше використання. Вбудовані можливості системи гарантують не лише простоту управління процесами розгортання, але й високий рівень безпеки за рахунок продуманих засобів аудиту. Особлива увага до аспектів безпеки робить цей інструмент ідеальним рішенням для організацій, в яких безпека даних відіграє критичну роль.

Загалом, результати дослідження вказують на ефективність проєктного підходу у розробці інформаційних систем та на важливість комплексного підходу до управління проєктами. Подальша робота над проєктом вимагатиме уважного ставлення до кожного аспекту реалізації та постійного вдосконалення процесів управління.

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ РАДІАЛЬНО-КОЛОВОГО НАРІЗАННЯ ЦИЛІНДРИЧНИХ ЗУБЧАСТИХ КОЛІС З МОДИФІКОВАНИМ ПРОФІЛЕМ ЗУБЦІВ

Литвиняк Ярослав Мирославович
к. т. н, доцент, доцент
Макаренко Антон Кирилович
магістрант
Національний університет «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна

Вступ. / Introductions. Циліндричні зубчасті передачі, які використовують машинах і обладнанні в машинобудівній, гірничій, енергетичній та транспортній галузях промисловості повинні відповідати вимогам із навантажувальної здатності, точності, вартості. Експлуатаційні показники циліндричних зубчастих передач забезпечують під час реалізації технологічних операцій зубонарізання серед яких до найбільш поширених належать операції зубофрезерування черв'ячними фрезами. При нарізанні зубчастих коліс середніх та великих модулів черв'ячними фрезами виникають значні технологічні труднощі до яких належать висока вартість, низька стійкість черв'ячних фрез, значна тривалість технологічної операції, висока собівартість. Покращення показників процесу зубонарізання здійснювати шляхом застосування нового способу радіально-колового безперервного формоутворення зубців дисковими фрезами. Процес радіально-колового нарізання реалізується на зубофрезерному верстаті безпрофільною дисковою фрезою, що встановлена з ексцентриситетом на інструментальній оправці зубофрезерного верстата. Зубонарізання здійснюється за налагодженнями аналогічними налагодженням при застосуванні черв'ячних фрез однак з іншими технологічними режимами. У циліндричних зубчастих колесах способом радіально-колового формоутворення дисковою фрезою отримуються модифіковані профілі зубців, що мають підвищені експлуатаційні показники щодо контактної навантажувальної здатності та відносного проковзування

поверхонь зубців. Режими зубонарізання та геометричні параметри дискових фрез суттєво впливають на результати зубонарізання – точність профілів зубців, техніко-економічні показники технологічної операції.

Мета роботи. / Aim. Експериментальне дослідження впливу режимів нарізання циліндричних зубчастих коліс на енергосилові показники процесу радіально-колового безперервного формоутворення зубців дисковими фрезами.

Матеріали та методи./Materials and methods. Дослідження виконувались на зубофрезерному верстаті моделі 512, інструмент дискова фреза (матеріал сталь Р6М5, діаметр 80 мм), динамометр – дво-координатний центр динамометричний, підсилювач УТ-1, мікроамперметри. Планування експериментів здійснювалось на основі теорії математичного планування експериментів.

Результати та обговорення./Results and discussion. Експериментальні дослідження виконували для визначення впливу режимів зубообробки на зусилля різання. Експерименти планувались за умови зміни трьох основних факторів на трьох рівнях План експериментів складається із 9-ти дослідів: $3^3 \backslash\backslash 9$.

Умови експериментів відображаються неповною квадратичною моделлю. Кінцева експериментальна модель процесу зубонарізання із застосуванням натуральних факторів має такий вигляд:

$$Y = a_0 + a_1 m + a_2 S_в + a_3 t + a_{11} m^2 + a_{22} S_в{}^2 + a_{33} t^2 .$$

Постійні коефіцієнти a_i визначаються після виконання перетворень за результатами використання виразів переходу від кодованих змінних до натуральних факторів та значень коефіцієнтів регресії .

Експерименти здійснювались при варіюванні трьох основних факторів: модуль зубчастого колеса – m, мм ; вертикальна (осьова) подача – S_B , мм/об; глибина різання – t, мм. Вплив інших факторів на сили різання здебільшого не суттєвий. Межі діапазонів зміни факторів m = {3…5} мм, S_{Bmin} = {0,502 … 2,04) мм/об, t = {0,5 … 1,5} мм.

За результатами виконаних експериментів отримані універсальні емпіричні залежності впливу режимів зубонарізання на тангенційну та радіальну складову сили різання та на ефективну потужність (Px , Py , Nef).

Спосіб зубофрезерування способом радіально-колового безперервного формоутворення зубців дисковими фрезами забезпечує підвищення продуктивності зубонарізання за рахунок збільшення кількості зубців дискової фрези, що здійснюють різання, дозволяє суттєво зменшити товщину зрізу на одному зубці дискової фрези та збільшити глибину різання та вертикальну подачу на верстаті

Висновки./Conclusions. Загальна особливість процесу зубообробки полягає в тому, що збільшення технологічних чинників супроводжується зростанням сил різання внаслідок збільшення площі зрізу на окремому зубці дискового інструмента. Паралельне зростання глибини різання та вертикальної подачі, при постійному модулі зубчастого колеса, збільшує продуктивність різання та знижує точність зубчастого колеса.

ЗБІЛЬШЕННЯ ТЕРМІНУ РОБОТИ МЕТАЛОРІЗАЛЬНИХ ІНСТРУМЕНТІВ

Лихманюк Валерій Афанасійович
викладач вищої кваліфікаційної категорії
Відокремленого структурного підрозділу
«Краматорського фахового коледжу промисловості,
інформаційних технологій та бізнесу
Донбаської державної машинобудівної академії»

Досліджено способи збільшення терміну роботи металорізальних інструментів.

Ключові слова: сталь Р6М5, дискретна лазерна обробка, азотування, зносостійкість, охолодження, технологічний процес.

Актуальність дослідження.

В теперішній час виникає необхідність у знижені затрат на виробництві продукції і однією із цих затрат є збільшення терміну роботи інструменту.

Мета дослідження.

Вивчити основні способи збільшення терміну експлуатації металорізального інструменту для зменшення затрат на виробництво продукції.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Значне погіршення економічної ситуації в Україні призвело до падіння показників ефективності функціонування вітчизняних машинобудівних підприємств. Внаслідок кризи обсяги реалізованої продукції у діючих цінах зменшилися майже на 30 %. Підприємства машинобудівної галузі змушені функціонувати в умовах скорочення внутрішнього та зовнішнього попиту на продукцію у поєднанні зі скороченням обсягів фінансування та відсутністю державної підтримки. Прогнозування терміну служби інструментів є важливим завданням для багатьох користувачів ріжучих інструментів, допомагає запобігти непотрібним інвестиціям в інструменти або списанню пошкоджених виробів.

Розглянемо які ж основні причини впливають на довговічність металообробних інструментів?

1 Зношення із-за відсутності на робочих поверхнях захисних покриттів.

2 Неправильний підбір ЗОР.

3 Неправильне встановлення режимів різання при складанні технологічних процесів та дотримування їх верстатниками.

Одним із перших у 1900 роках питаннями зношення займався Ф. В. Тейлор. Під час різання на інструмент діють різні механізми, які впливають на процес зношування. Основними видами зношення інструменту можна назвати:

1 Абразивне зношення;

2 Адгезійне зношування;

3 Окисне зношування;

4 Дифузійне зношування.

Ці види зношування можна виразити графіком, який показаний на рисунку 1.

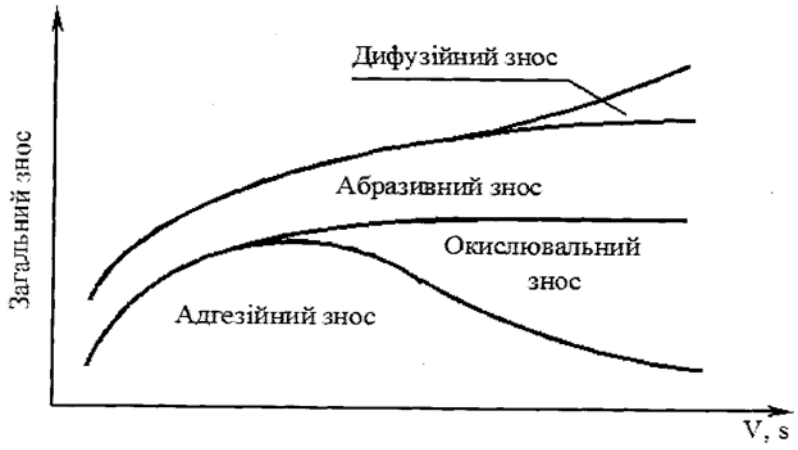

Рисунок 1-Види зношення інструменту.

Абразивне зношування. Під час тертя поверхні різання об задні поверхні інструмента й стружки об передню поверхню інструмента тверді мікрокомпоненти матеріалу оброблюваної деталі дряпають матеріал інструмента, постійно зрізаючи його.

Адгезійне зношування. Інтенсивне руйнування поверхні інструмента у

наслідок тертя ковзання зумовлене наявністю в оброблюваному матеріалі твердих мікрокомпонентів, які дряпають поверхню інструменту, поступово руйнуючи його.

Дифузійне зношування. Якщо температура вища за 800-850 °С, відбувається дифузійне розчинення інструментального матеріалу в оброблюваному.

Окисне зношування. За температур різання 700-800 °С кисень вступає в хімічну реакцію з кобальтовою фазою твердого сплаву й карбідами вольфраму й титану, причому найсильніше окиснюється кобальт.

У програмі AdvantEdge змодельовано процес зношування ріжучого інструмента, описано вплив механізмів зношення на характер виникнення зношування, а також описано, як різні типи зношування інструмента розвиватимуться у часі.

В процесі роботи різального інструменту, основне навантаження прихо диться на його робочу поверхню, що призводить до часткового, або повного зносу останнього. Існує ряд технологічних способів обробки робочої поверхні, направлених на її зміцнення, найбільш прогресивним і ефективним з яких є метод нанесення на поверхню інструменту покриттів.

На рис.2, 3 показані результати досліджень впливу покриттів із титанонікелевих (TiN), молібденонікелевих (MoN) і титаноалюміневонікелевих (TiALN) сплавів на інструментальний матеріал із швидкорізальної сталі Р6М5.

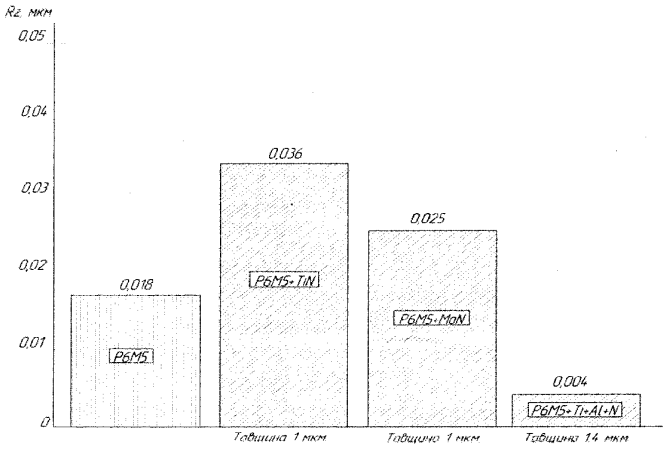

Рисунок 2-Графік змін шорсткості в залежності від товщини шару покриття.

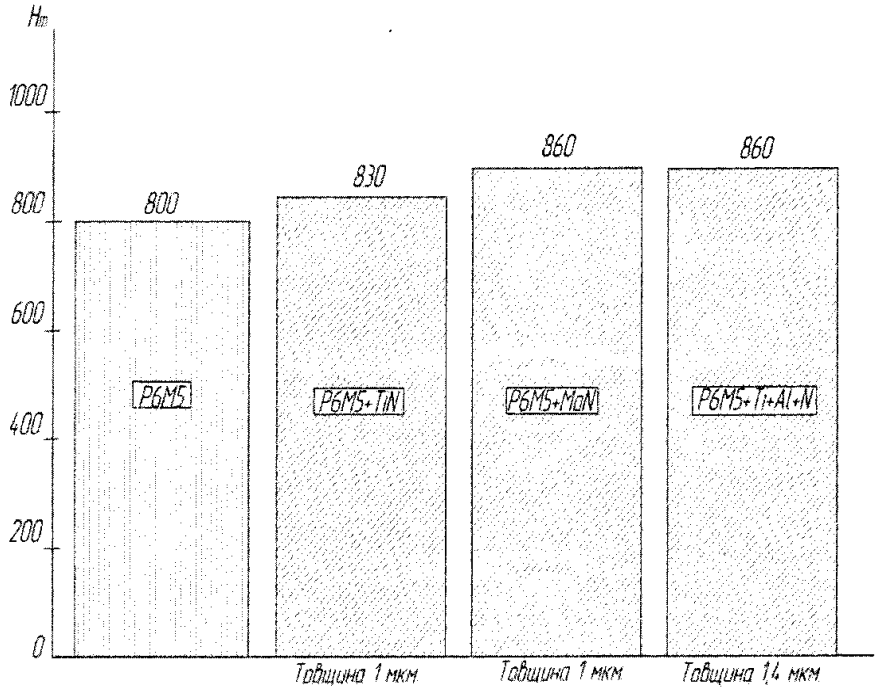

Рисунок 3-Графік змін мікротвердості в залежності від товщини шару покриття.

Після термообробки зразки додатково шліфувались і полірувались до отримання поверхні з шорсткістю R_Z =0,04-0,02 мкм. В результаті процесу нанесення були отримані покриття з чистих металів титану, молібдену, їх з'єднання в виді нітридів, а також багатокомпонентні покриття на основі з'єднань титана і алюмінію з азотом при одночасній роботі двох джерел напилювання з мішенями із титана та алюмінію.

Лазерна обробка за певних умов суттєво прискорює процес азотування. Перспективним методом зміцнення різального інструменту також є створення зносостійких дискретних зносостійких дискретних композиційних покриттів із застосуванням концентрованих джерел енергії у вигляді лазерної установки ЛАТУС-31.

Підвищення стійкості різального інструмента забезпечується, в одному випадку, шляхом попереднього нагріву оброблюваної заготівки, а в інших − за рахунок використання ЗОР, яка знижує температуру в зоні різання. Застосування різних видів ЗОР при обробці різних матеріалів можна зменшити зношення різального інструменту і збільшити термін його експлуатації.

На рисунку 4 видно залежність сили різання при використанні різних марок ЗОР для обробітку титанового сплаву при швидкості різання 31 метр за хвилину.

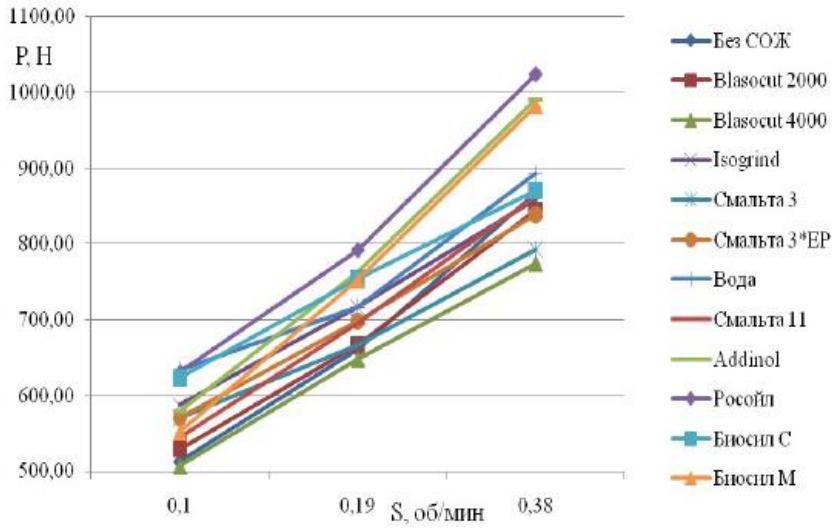

Рисунок 4-Залежність сили різання при використанні різних марок ЗОР для обробітку титанового сплаву при швидкості різання 31 метр за хвилину.

Однією із причин швидкого зношування інструменту є правильний підбір режимів різання та дотримування їх під час обробітку.

Незалежно від умов процесів оброблення завжди спостерігається зношування різальних кромок інструментів. Однак, у залежності від цих умов та характеристик оброблюваного та інструментального матеріалів інструмент може зношуватись переважно по задній або передній поверхнях. В окремих випадках передня та задня поверхні одночасно зношуються до граничних величин зносу.

Переважне зношування задніх поверхонь інструментів найчастіше спостерігається при роботі з малою товщиною зрізуваного шару (а= 0,5 мм), що

відповідає умовам чорнового оброблення з великою площею зрізуваного шару. В такому разі стружка чинить великий тиск на передню поверхню інструмента, а на ділянці контакту виникає значна контактна температура, що обумовлює поступове руйнування передньої поверхні та утворення лунки

зносу.

Можливість цілеспрямованого управління тепловими процесами зони різання шляхом зміни певних параметрів режиму різання, геометрії інструмента, застосування ЗОР, збільшення міцності поверхонь тертя дозволить досягнути більш високого рівня продуктивності обробки.

Висновки.

Здійснений аналіз по способах збільшення терміну використання металорізального інструменту дозволив зробити висновок, що у разі використання твердосплавних та швидкорізальних інструментів доцільно збільшувати термін придатності їх, але тільки в тих випадках коли на підприємстві є така можливість, а в інших випадках робити це недоцільно.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Карпунин М. Г.* Перестройка и модернизация машиностроения: экономический аспект. — М.: Машиностроение, 1990. — 271 с.

2. Экономика машиностроительного производства. — М.: Высшая школа, 1988. — 303 с.

3. Васин С. А. Резание материалов. Москва Издательство МГТУ им. Баумана, 2001-448с.

4. Лоскутов В. Ф. Диффузионные карбидные покрытия. Киев, Техника, 1991. -168с.

РЕФЛЕКСИВНИЙ ПІДХІД ДО ВИБОРУ СФЕРИ І СПОСОБІВ ЗАХИСТУ ОБЄКТІВ ВІД ЗАСОБІВ УРАЖЕННЯ ПРОТИВНИКА

Макієнко Владислав Валентинович,
Ступаченко Максим Олегович,
Скала Димитрій Вікторович,
Коцеруба Андрій Сергійович
Курсанти
кафедра військової підготовки
Національного авіційний університет
м. Київ, Україна

Вступ. Історія воєнного мистецтва свідчить про те, що розвиток засобів збройної боротьби змінює сфери та способи протидії ворогу.

Металеві обладунки, холодна зброя обумовлуна щільним шикуванням сил на фалангах, когортах, де боротьба вирішувалася масою – удар був масивніший ніж при атаці незгуртованих людей.

Вогнепальна зброя, особливо скорострільна вимагала для свого застосування вимагала щільно вишукавані ширенги і начолі бою стояли воїни. Саме тому засоби боротьби та ведення бою потребують розгляду та детального аналізу.

Така концепція буде зберігатися завжди, бо армія отримує новітню зброю постійно.

Кожен вид засобів ураження характеризується своїми тактико-технічними характеристиками, параметрами. В зв’язку з чим командири спрощують прийняття рішення та оцінюють їхні бойові можливості, звідси можливі форми і способи ведення бойових дій можуть бути більш безпечні.

Удосконалення зброї впливає на їх бойові можливості, а також для різних можливостей і способів ведення дій. З метою збільшення імовірностей успіху у бою.

Мета роботи. Є – визначення теоретико – методологічних засад використання рефлексивних технологій управління захистом об’єктів.

Матеріали та методи. Згідно Закону філософії “Єдніть і боротьба протилежностей”, кожній дії має протистояти протидія. В нашому випадку досконалий захист, а саме знищення бойових можливостей тієї чи іншої зброї, та комплексна взаємодія сил і засобів захисту від її факторів ураження, маскування, всебічного забезпечення.

Методи математичного прогнозування, програмування, що забезпечить розв’язання завдань, планування та використання сил і засобів в тій чи іншій справі.

Теорія масового обслуговування, яка допоможе вирішити проблеми знищення технічних засобів ліквідації наслідків ударів і їх всебічним забезпеченням. Також математичне моделювання дозволить знайти найкраще рішення проблеми.

Замість застосування математичних методів в процесах управління бойовими діями покладається в тім, що використовуючи положення законів, закономірностей та принципів збройної боротьби, створити систему підготовки прийняття рішшень і підвищити їх якість.

Психологія як наука

У психології виділяється 2 способи існування людини, як суб’єкти життя і діяльності, реактивний(життя людини не виходить за межи безпосередніх з’язків з оточуючими), і рефлекторний (свідомість людини виходить з поглиненності процесом життя). З урахуванням цих двох способів існування людини можливі 2 варіанти переходу його в нову форму, схему розвитку і схему рефлексивного програмування.

Схема рефлексивного програмування складається з таких процедур: рефлексивна блокада - блокування “несанціонованих” рефлексивних процесів, фактично позбавлення людини можливості самостійно вибирати форму дільності;

соціальна ізоляція - “несанціонованих” інформаційно психологічних впливів соціального оточення, позбавлення можливості вибору форми дій;

рефлексивне програмування – нав’язування людині заздалегіть

визначених кимось уявлень, точок зору, позицій, думок, та інших психологічних утворень з метою сформувати усвідомлене прийняття запропонованої форми дій.

При викоританні схеми рефлексивного програмування людина перетворюється на об’єкт управління і підпорядковується реактивному способу життя.

- собстановки противником та починаємо управляти процесом прийняття рішень. [5, 6]

У різних сферах оціальної взаємодії, як і у воєнній, використовуються різні методи прихованного для людини впливу, примусу до необхідної поведінки та дій. До них належать рефлексивне управління як метод. При цьому під рефлексивним управлінням розуміють нав'язування певної стратегії поведінки за рахунок передачі йому логічно вибудованих підстав, враховуючи які він логічно формує “своє” рішення. Будь-які “обманні” рухи (провокації і інтриги, маскування, розіграші, створення помилкових об’єктів і взагалі брехня в будь-якому контексті) зумовлюють реалізацію рефлексивного управління.

Таким чином, у понятті “рефлексивне управління” відображається загальний підхід до управління людиною з використанням різноманітних прийомів як провідного системоутворюючого психологічного механізму даного управлінського процесу.

При рефлексивному управлінні використовують різні засоби і прийоми для ведення людини в оману свідомо і цілеспрямовано. При маніполюванні застосовуються прийоми та засоби прихованого психологічного примусу на несвідомому рівні. Наприклад, психологічні ігри, коли “включаються” механізми особистого психологічного захисту і відбувається витіснення істинної мети маніпуляції.

Досвід бойових дій у російсько – української війні свідчить про необхідність автоматизувати процеси збору і обробки інформації про противника.

Процесам розвитку форм і способів збройної боротьби постійно

приділяється увага, що стосується небезпечних методів, особливо рефлексивних теехнологій, тощо.

Проявів можливостей та особливості застосування зброї противником, доцільно спробувати ним керувати.

Викладання основного матеріалу. Звичайно з метою опосередкування принципів ведення бойових дій із застосуванням будь-якої високоточної зброї зокрема вважається, що найбільш ефективним є методи послідовного планування. За їх допомогою будується моделі нанесення ударів, проводиться аналіз їх ефективності, плануються заходи локалізації та ліквідації наслідків. В якості засобів нанесення ударів вибираються певні носії, будуються графіки щильностей влучення носіїв очікуваних збитків. Подібні моделі створюються для різних варіантів нападу та аналізується. [4, 5]

Оцініюючі результати аналізу в подальшому вибирається найбільш корисні для нас варіанти та вмикаються методи рефлексії, зміст яких відображається опонентами у роздумах одне про одного.

В якості прикладу можна навести наступні перетворення [Лефевр В. А., Смолян Г. Л. “Знання” 1968р.]

Пух→Пу; Цух→Цу; Рух→Ру, …

Де Пух- уявлення ворога про наш об’єкт з нашої сторони;

Пу- дійсне уявлення ворога про наш об’єкт;

Цух- мова ворога з нашої точки зору;

Цу- реальна мова ворога;

Рух- рішення ворога з нашої точки зору;

Ру- дійсне рішення ворога.

Тут х- індекс, що треба розуміти нашу сторону, у- ворога, тоді запис ух означає “ми думаємо, що ворог думає (стрілка вказує на порядок питання)”.

Вираз Пух→Пу- уявлення ворога про наш об’єкт перетворюється у його впевненість. Досягти цього можливо багатьма заходами. Наприклад, ворог запланував нанесення удару достатньою для зниження об’єкту кількістю засобів, але преметивний удар суттєво зменшує їх число. Крім того з

використанням хибних об’єктів та заходів маскування і прикриття дає йому підстави відновитися від попереднього плану.

Другий приклад, рефлексивне управління шляхом формування мети: Цух→Цу. Сутність цього перетворення в тім, щоб переконати ворога у неможливості досягнення поставленої мети.

Можуть мати місце і інші види рефлексивного управління:

- Шляхом передачі описа об’єкта

Цух→Пух→Пу→Цу

- Шляхом доведення нібито свого бачення плану

Пуху→Пух

Рефлексивне управління противником реалізуємо у будь якому випадку якими би методами він не користувався, не залежно від якості його міркувань.

Як ми бачимо розглянутий метод управління противником є могутнім інструментом дій командира.

Результати та обговорення. Запропоновати рефлексивний підхід до вибору сфери і способів захисту об'єктів від засобів ураження противника є сучасною стратегічною концепцією, яка акцентує на важливості неперервного аналізу, самооцінки та адаптації у сфері оборони.

Висновки. Рефлексивний підхід до вибору сфери і способів захисту об'єктів від засобів ураження противника виявляється надзвичайно ефективним та важливим елементом сучасної стратегії безпеки. Під час вивчення даної теми стало очевидним, що лише усвідомлене та гнучке підходження до вибору заходів захисту може ефективно протистояти різноманітним загрозам.

Рефлексивний підхід передбачає постійний моніторинг змін у загрозах та технологіях, залучаючи експертів із різних галузей для комплексного аналізу ситуації. Такий підхід дозволяє оперативно адаптувати систему захисту до нових умов і забезпечує високий рівень готовності до потенційних небезпек.

Застосування рефлексивного підходу визначається не лише вибором оптимальних технічних засобів захисту, але й розробкою ефективних стратегій управління кризовими ситуаціями та навчанням персоналу. Цей підхід сприяє

створенню гнучкої та відповідальної системи захисту, здатної ефективно протистояти сучасним викликам у сфері безпеки. Таким чином, рефлексивний підхід є ключовим елементом стратегії національної та корпоративної безпеки в умовах постійно змінюючогося світового середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Огірко О. І., Галайко Н. В. О-36 Теорія ймовірностей та математична статистика: навчальний посібник / О. І. Огірко, Н. В. Галайко. – Львів: ЛьвДУВС, 2017. – 292 с.
2. Основні критерії та моделі оцінки ефективності державного управління п. В. Матвієнко, к. Е. Н., завідувач кафедри банківської справи, київський інститут банківської справи.
3. С781 Статистичний аналіз даних вимірювань: навч. посіб. / Єременко В. С., Куц Ю. В., Мокійчук В. М., Самойліченко О. В. – К.: НАУ, 2013.– 320 с.
4. https://library.if.ua/book/146/9735.htlm
5. Смолян Г. Рефлексивное управление – технология принятия манипулятивных решений//Труды ИСА РАН: журнал – 2013. – Т63 №2 с. 54-61. ISSN 2079 – 0279
6. Т. Л. Рефлексивное управление в Росси: теория и военные приложения.// рефлексивные и управление: жунрал – 2002. – Т – 2 №1. с.71-89.

КРИТЕРІАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ ОБ'ЄКТУ

Макієнко Владислав Валентинович,
Ступаченко Максим Олегович,
Скала Димитрій Вікторович,
Коцеруба Андрій Сергійович,
Курсанти
кафедра військової підготовки
Національног авіційний університет
м. Київ, Україна

Вступ. Інтереси України як Держави обумовлені непорушністю конституційного ладу, суверенітету і територіальної цілісності, політичної, економічної й соціальної стабільності, а також необхідністю дотримання законності і правопорядку на об'єкті, що підлягає експлуатації.

Прийняті до виконання положення Наказу [1] легалізують принципи державної політики та економічні відносини, що склалися в цій сфері, форми и методи державного регулювання пожежною безпекою, правила поведінки учасників ліквідації надзвичайної ситуації, оприлюднив стандарти забезпечення пожежної безпеки об'єкту.

Мета роботи. є обґрунтування теоретико-методологічний засад оцінки ефективності забезпечення пожежної безпеки об'єкту через визначення та дослідження її критеріїв (тут - критеріїв пожежної безпеки).

Матеріали та методи. Спроби застосування математичного апарату для опису процесів забезпечення пожежної безпеки взагалі і об'єкту зокрема здійснювалися неодноразово. Автори [2, 3] виявляли зв'язки між факторами, що впливали на процеси протидії ініціюванню утворення пожеж. Дослідники вважали, що чинники негативного впливу на пожежну безпеку слід поділити на матеріальні – що піддаються кількісному опису, наприклад, тероризм, зазіхання на життя і здоров'я людей, та суб'єктивні, описати які за допомогою математичного апарату доволі складно. Однак їхні праці мали значні недоліки і

часто втрачали своє значення через вузькість масштабів охоплених явищ, тоді як для використання законів і принципів забезпечення пожежної безпеки об'єкту, маючи справу з таким розвиненим «організмом», слід представляти головні риси процесів їх функціонування, а це можливо лише через застосування системного аналізу [4]. Позитивність пропозиції підтверджується відповідністю об'єкта предметам дослідження теорії систем, головними ознаками яких є: наявність великої кількості взаємопов'язаних і взаємодіючих між собою елементів; складною цілеспрямованою функцією системи; можливістю поділу системи на підсистеми, завдання яких підпорядковані загальній меті; наявність управління та потоків інформації з ієрархічними структурами; впливовості випадкових факторів; наявності рис самоорганізації.

Системою забезпечення пожежної безпеки об'єкту слід вважати групу взаємопов'язаних підсистем та їх елементів, що функціонують разом з метою створення логістичного продукту. Цю систему можна назвати такою, яка складається із сторін спроможних протидіяти одне одній, наносячи збитки органам управління і різним видам забезпечення: матеріальному, інформаційному, психологічному, фінансовому тощо. Кожна з них може бути самостійною із своїми ієрархічними структурами. Разом з тим самостійність підсистем проявляється не тільки в їх структурі, але й в організації управління. Але вони не можуть розглядатися окремо одне від одного, бо є складовими єдиного процесу функціонування. Практично всі явища – складові процесу функціонування систем сторін, що протидіють одне одному, знаходяться під впливом випадкових факторів, тобто є стохастатичні і вимагають імовірнісного опису та визначення імовірнісних законів його розвитку. Звідси можна зробити висновок – при дослідженні системи виявляється низька взаємопов'язаних внутрішніх можливостей, що здійснюються системою в цілому, тоді як окремі елементи цієї системи випадково реалізують ту чи іншу їх можливість.

Результати та обговорення. В процесі формалізації основних положень системного підходу щодо оцінки ефективності забезпечення пожежної безпеки в галузі забезпечення пальним споживачів цього продукту, можна виділити три

етапи:

перший – інформаційний: збір накопичення і опрацювання інформації про стан системи і її управління (визначається проблема, формулюється мета функціонування системи, аналізуються вихідні дані, оцінюєтья можливість формалізації процесу, вибираються визначальні параметри і їхні значення;

другій – створення моделі системи. На цьому етапі здійснюється формалізація завдання і заміна системи, що досліджується, моделлю;

третій етап – етап прийняття рішення. На виході моделі накопичуються параметри, що характеризують процес функціонування системи і використовуються при розробці пропозицій. Наприклад, якщо модель імовірнісна і її диференціальні рівняння описують зміни ймовірностей стану системи, то на виході моделі отримують функцію розподілу ймовірностей різних станів цієї системи. Ця характеристика є найбільш повною для стохастатичного процесу бо дає можливість обчислити початкові і центральні моменти будь якого порядку.

На етапі прийняття рішення з’являється проблема – врахування психофізіологічних особливостей людини, яка приймає рішення. Їх відмінність у людей обумовлює різні погляди на функцію корисності, яку можна скорегувати заздалегідь.

Вибір альтернативного способу дій керівник реалізує за допомогою апарату логіки, звертаючись до асоціацій і аналогій, згадує прецеденти і прагне до оптимуму, який дає апарат досліджень операцій. Останній співвідноситься з системним аналізом як вибір і застосування певного методу на даному етапі дослідження системи.

Розв’язання завдань кожного етапу вимагає застосування відповідного математичного апарату, який задовольняє загальним вимогам: універсальності, інваріантності до змін головних умов, можливості отримати однозначного рішення з визначеною імовірністю, рекурентності.

На першому етапі в процесі опису параметрів системи (об’єкту, ситуації) необхідно максимально зменшити їх кількість та виявити найвпливовіші

фактори. Для цього використовують методи, що дозволяють знизити масштаб завдання. Тут застосовується факторний аналіз, планування експерименту, методи головних компонентів, логіки та статистики.

Вподальшому, в процесі створення моделі, застосовують аналітичні методи: теорію масового обслуговування, диференціальні рівняння ймовірностей переходу системи в різні стани, метод динаміки середніх, логіко-математичні методи і теорії статистичних рішень, теорію ігор та математичного програмування.

Опрацювання статистичного матеріалу виконують за допомогою методів математичної статистики.

Для розробки альтернативних рішень залучають логічні, евристичні методи та метод експертних оцінок. При прийнятті рішення щодо вибору альтернативи доцільно використати метод оптимізації.

Поняття оптимуму пов’язано з вибором і визначенням мети рішення, які здійснюються на попередніх етапах і виражаються у вигляді критеріїв ефективності. Завдання оптимізації формулюється такім чином: існує математична залежність мети розв’язання завдання від параметрів, що описують об’єкт і ситуацію у вигляді критеріїв ефективності; задані обмеження на область їх існування у вигляді можливих значень параметрів; необхідно знайти такі з них, при яких значення критеріїв досягало б екстремуму.

Нарешті край важливо зауважити: застосування системного підходу завжди обумовлює необхідність повтору розглянутих етапів з метою організації безперервного ітераційного процесу дослідження.

Розуміння ефективності для системи протидіючих сторін в цілому не має практичного змісту. Теоретично можна уявити його у вигляді мети функціонування системи нанесення, наприклад, збитків безвідносно до того, якій з підсистем належать «уражені» суб’єкти. Разом з тим, ми маємо справи з визначеними для кожній з підсистем цілями, ефективності котрих необхідно оцінити.

Найважливішим моментом в нашій справі є вибір покажчика

ефективності. Звичайно до нього висуваються такі вимоги: вибір має бути здійснений з врахуванням системного підходу до дослідження та він повинен бути критичним і чутливим до змін основних параметрів процесу функціонування системи та бути як можна простішим. Виходячи з цього, в якості головного покажчика функціонування системи W доцільно вибрати імовірність досягнення мети. Коли мають на увазі ефективність протидії засобам ураження, завжди розуміють здатність отримати перемогу. Припустимо, що наш процес детермінований, тоді результат залежав би тільки від початкових умов і їх було би тільки два: перемога або поразка. В цьому випадку покажчик ефективності також залежав би від початкових умов, а успіх відповідав би його значенню − 100% [4]. Реально процес забезпечення безпеки є стохастатичним, тому поняття успіху як мети функціонування системи виявляє у свідомості низьку можливих результатів, кожен з яких настає з певною імовірністю. Тоді, чим більший покажчик ефективності − тим вище імовірність успіху. Що стосується поняття успіху, то ця подія не є однозначною.

До них можна віднести такі питання як вибір тактики дій, розподіл сил і засобів, побудова оргштатної структури охоронного підрозділу, вибір кількості особового складу охорони об’єкту і якість їх спеціальної підготовки та інше.

Окрім загального критерію ефективності функціонування системи можуть (і повинні) використовуватися і допоміжні показчики. Така потреба виникає, коли необхідно досліджувати вплив на процес функціонування системи явищ, що враховуються при визначені головного чинника, але безпосередньо і явно на нього не впливають. Вони можуть розподілятися на характеристики нанесених збитків, просторові і часові фактори. Таке ділення не є штучним, бо у будь якому процесі протидії злочину задля досягнення успіху мають бути виконані три умови: оптимальне співвідношення сил, територіальний і часовий чинники. Наприклад, поняття «успіх» з погляду першого фактору слід формулювати так: для вирішення проблеми необхідно нанести супротивнику збиток не менший заданому, при власних втратах не

більше допустимих. Рівні останніх визначаються окремими характеристиками, кількість яких може бути значною, однак для кожного конкретного випадку використовується свій особистий їх перелік. До групи характеристик нанесення збитків звичайно належать такі: імовірність ліквідації окремих злочинців або їх груп одним чи декількома заходами, математичне очікування числа збережених в ході операції сил і засобів та інше.

Висновки. Таким чином для обчислення ймовірності «успіху» необхідно мати множену станів системи, закон розподілу ймовірностей цих станів і закон варіації умовної ймовірності «успіху» в залежності від того, в якому стані знаходиться система в визначені моменти часу.

Множена станів системи визначається умовами і обстановкою, що мають місце до початку здійснення заходів забезпечення пожежної безпеки, і змінюються в ході процесу під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників. Безумовно, передбачити всі можливі стани без допоміжного апарату людина не може, і тут приходить на допомогу математична модель системи, яка визначає зміни в ході реалізації заходів забезпечення безпеки і на виході дає ряд розподілу ймовірностей цих станів. Що стосується законів зміни умовних ймовірностей, то їх, як правило, отримують в процесі опрацювання матеріалу прецедентів у минулому. У випадку, коли отримати матеріал минулих подій не вдається використовують псевдо досвід – аргументацію фахівців-експертів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Наказ Міністерства внутрішніх справ України 26 квітня 2018 року N 340. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 10 липня 2018 р. за N 802/32254.

2. Державна служба України з надзвичайних ситуацій “ДОВІДНИК КЕРІВНИКА ГАСІННЯ ПОЖЕЖІ” 2015р.

3. НАКАЗ 25.01.2013 № 50 “Про затвердження Керівництва з роботи центрів забезпечення пальним, баз, складів пального Збройних Сил України”

4. С781 Статистичний аналіз даних вимірювань: навч. посіб. /

Єременко В. С., Куц Ю. В., Мокійчук В. М., Самойліченко О. В. – К.: НАУ, 2013.– 320 с.

5. Основні критерії та моделі оцінки ефективності державного управління. П. В. Матвієнко, к. е. н., завідувач кафедри банківської справи, Київський інститут банківської справи.

6. Огірко О. І., Галайко Н. В. О-36 Теорія ймовірностей та математична статистика: навчальний посібник / О. І. Огірко, Н. В. Галайко. – Львів: ЛьвДУВС, 2017. – 292 с.

ПЛАНУВАННЯ ІТ-ПРОЕКТУ РОЗРОБКИ СИСТЕМИ ДЛЯ КАСТОМІЗАЦІЇ ВІТАЛЬНИХ ЛИСТІВОК

Морозова Анна Іванівна
к.т.н., доцент
Сирота Катерина Андріївна
Студент
Харківський національний університет радіоелектроніки
м. Харків, Україна

Вступ. Зараз створення онлайн вітальних листівок є досить конкурентним та різноманітним ІТ-проектом. Для того щоб користувачі мережі Інтернет звернули увагу на ІТ-проект для кастомізації вітальних листівок потрібно розробляти його таким чином, щоб продукт мав переваги серед конкурентів.

Для розробки унікального ІТ-продукту потрібно визначити бізнес-функції системи та правильно оформити план управління проектом.

Сенс плану управління проектом полягає у тому, що проводиться детальний опис предметної області і таким чином, визначення вимог до ІТ-проекту буде чітким та зрозумілим.

Мета роботи. Метою управління ІТ-проектом з розробки системи для кастомізації вітальних листівок є грамотний розподіл ресурсів з метою реалізації системи.

Матеріали та методи. План управління проектом полягає в описі предметної області; ціль та мета проекту; роботи та відповідні до них ресурси (зацікавлені сторони), терміни виконання (кількість днів), розподіл бюджету. Сам менеджер проекту виконує моніторинг реалізації ІТ-проекту протягом всього плану.

До основних функціональних можливостей системи можна віднести наступні функції:

- можливість додавання фону, тобто зображення для шаблону персоналізованої листівки;

- налаштування шрифту, розміщення, розміру та кольору вітального тексту на шаблоні;
- накладання скретч ефекту, який можна буде стерти віртуальною монетою, аналогічно до паперових листівок;
- обрання додаткового ефекту для вітальної картки, який з'являється після скретчу;
- редагування тексту на шаблоні привітання;
- попередній перегляд створеної чи відредагованої листівки зі сторони кінцевих користувачів;
- копіювання посилання на листівку.

До вимог ІТ-проекту розробки системи для кастомізації вітальних листівок відносяться такі бізнес-процеси:

- реєстрацію користувачів;
- авторизацію користувачів;
- передачу колекції шаблонів листівок;
- пошук по створеним листівкам та шаблонам в списках;
- додавання нового шаблону листівки;
- приховування наявного шаблону з системи;
- редагування шаблону;
- редагування тексту вітальної листівки;
- збереження внесених змін в конструкторі;
- попередній перегляд вітальної листівки;
- копіювання посилання на листівку.

Метою проекту є створення інформаційної системи для кастомізації вітальних листівок.

Для реалізації ІТ-проекту визначено зацікавлені сторони, частина яких є ресурсами наведено на рис. 1.

Рисунок 1 - Зацікавлені сторони IT-проекту розробки системи для кастомізації вітальних листівок

До виконавчої команди відносяться програмісти, тестувальники, девопс, бізнес-аналітик, дизайнер. Також, до ресурсів відносяться приладдя, бюджет проекту.

Бюджет IT-проекту розподіляється на зарплату для команди проекту ~1000000 грн, витрати на приладдя ~50000 грн, спонсор проекту вносить вклад у 250000 грн, непередбачувані витрати 75000 грн.

Результати та обговорення. Для реалізації IT-продукту потрібно виконати відповідні роботи на кожному етапі реалізації. Для кожної роботи встановлено кількість днів, за які має бути виконана робота; визначено зацікавлену сторону, яка виконує певну роботу.

У таблиці 1 наведено роботи IT-проекту та приблизні терміни їх виконання.

Таблиця 1

Роботи IT-проекту розробки системи для кастомізації вітальних листівок

Етап	Робота	Терміни виконання	Зацікалена сторона
Збір та аналіз вимог	Занурення у предметну область вітальних листівок	3	Менеджер проекту, керуюча команда
	Збір та аналіз вимог до IT-продукту	5	Менеджер проекту
	Формування технічного завдання	3	Менеджер проекту

Проектування	Вибір архітектури IT-проекту та програмних рішень	2	Виконавча команда
	Проектування проекту: бази даних, IDF0, UML	5	Виконавча команда
	Вибір середовища розробки та мови програмування	1	Виконавча команда
	Затвердження інтерфейсу програми	5	Менеджер проекту
Розробка IT-проекту	Реалізація бізнес-процесів	50	Виконавча команда
	Тестування розроблених бізнес-процесів	45	Виконавча команда
	Виправлення помилок проекту	40	Виконавча команда
	Документування	7	Виконавча команда
Розгортання	Розгортання IT-проекту	1	Виконавча команда

Якщо врахувати терміни виконання з додатковою кількістю днів, то проект має бути готовий через 130 днів після його початку.

Висновки. Для реалізації IT-проекту розробки системи для кастомізації вітальних листівок потрібно виконати певні етапи розробки, притримуватися певної кількості днів.

Для розробки системи IT-проекту розробки системи для кастомізації вітальних листівок за попереднім планом вартості потрібно виділити 1125000 грн. За планом управління IT-проектом розробки системи для кастомізації вітальних листівок готовий IT-продукту має бути через 130 днів після початку першого етапу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сазонець І. Управління науковими проектами / І. Сазонець, Н. Е. Ковшун., 2023. – 208 с.

2. Іванова В. В. Планування і контроль на підприємстві [Текст] : навч. посібник / В. В. Іванова. - Суми : Університетська книга, 2011. – 443 с.

3. Сазерленд Д. Scrum. Навчись робити вдвічі більше за менший час / Джефф Сазерленд., 2016. – 280 с.

4. Кігні Д. Основи управління проєктами / Джозеф Кігні., 2020. – 272 с.

5. Філдінг П. Як керувати проєктами / Пол Дж. Філдінг.. – 240 с.

ПЛАНУВАННЯ ІТ-ПРОЕКТУ CRM-СИСТЕМИ ГОТЕЛЬНО-КУРОРТНОГО КОМПЛЕКСУ

Морозова Анна Іванівна
к.т.н., доцент
Козлова Вікторія Романівна
Студент
Харківський національний університет радіоелектроніки
м. Харків, Україна

Вступ. Наразі планування проекту є найважливішою частиною реалізації ІТ-проектів. Управління проектом визначає оптимальний план розробки з мінімальною кількістю ресурсів.

CRM-система від більшості інформаційних систем відрізняється своєю аналітичною частиною. Правильне планування системи сприймає ефективну реалізацію такого ІТ-проекта.

Чіткий та правильний план проекта надає можливість зменшити витрати на реалізацію системи.

Для успішного створення проекту потрібно визначити особливості самої CRM-системи, які обов’язково враховуються при плануванні.

Мета роботи. Метою управління ІТ-проектом з створення CRM-системи готельно-курортного комплексу є правильний розподіл ресурсів та витрат для реалізації усіх бізнес-функції системи.

Матеріали та методи. Бізнес-функції ІТ-проекту CRM-системи повинні реалізовувати основну діяльність готельно-курортного комплексу:

– надання послуг проживання в апартаментах;

– надання послуг спа-салону;

– забезпечення роботи працівників;

– надання послуг бронювання апартаментів;

– обслуговування апартаментів (прибирання, оновлення меблів);

– взаємодія з користувачами (надання персональних знижок та

консультація клієнтів).

Через велику кількість персональних даних користувачів системи, потрібно ретельно тестувати та розробляти кожну бізнес-функцію CRM-системи.

Реалізація ІТ-проекту CRM-системи готельно-курортного комплексу буде більш ефективною при V-образному типі життєвого циклу, який передбачає тестування програмного засобу на кожному етапі розробки. Тестування на кожному етапі розробки буде покращувати ефективність, передбачати ризики, які можуть з’явитися перед експлуатацією системи.

Для планування проекту використовується гнучка методологія управління проектами - Scrum. Дана методологія використовується через її ефективність при використанні власних підходів разом.

Результати та обговорення. Створення плану має базуватися на таких етапах.

Підготовка. На даному етапі проводиться аналіз з метою формування вимог та створення технічного завдання.

Проектування. На етапі проектування обирається архітектура проекту, розробка вимог до інтерфейсу клієнтської частини програмного забезпечення, визначення бізнес-функцій CRM-системи.

Розробка програмного забезпечення. На даному етапі проводиться реалізація бізнес-процесів та їх тестування.

Експлуатація. Після розробки ПЗ потрібно розгорнути систему для користування з метою накопичення інформації для подальшої роботи збору інформації та її аналізу.

Підтримка. Система має взаємодіяти з користувачами та мати довгострокову підтримку програмного забезпечення.

У таблиці 1 наведено повний опис етапі та робіт планування ІТ-проекту CRM-системи готельно-курортного комплексу.

Таблиця 1

Повний опис етапі та робіт планування IT-проекту CRM-системи готельно-курортного комплексу

Етап	Робота
1. Підготовка	1. Занурення команди в бізнес-контент готельно-курортного комплексу
	2. Збір та аналіз вимог
	3. Розробка та затвердження технічного завдання на розробку CRM-системи
2. Проектування	1. Вибір архітектури IT-проекту
	2. Аналіз використання модулів або рішень
	3. Проектування основних елементів проекту: бази даних, IDF0, UML
	4. Вибір середовища розробки, мови програмування, фреймворків
	5. Затвердження інтерфейсу програми
	6. Визначення вимог до безпеки ПЗ
3. Розробка програмного забезпечення	1. Реалізація бізнес-функцій
	2. Тестування розроблених бізнес-функцій
	3. Виправлення помилок проекту
	4. Документування
4. Експлуатація	1. Завантаження даних
	2. Накопичення інформації
1. Підтримка	1. Оцінка продуктивності
	2. Підтримка користувачів

Висновки. Для ефективного IT-проекту, потрібно правильно розподіляти роботу проекту та ресурси. Правильно обраний життєвий цикл проекту

повністю залежить від особливостей предметної області та можливостей, які додає інформаційна система.

Таким чином, при використанні V-образного типу життєвого циклу проекту та детально розробленому плану управління проектом, реалізація IT-проекту CRM-системи готельно-курортного комплексу буде ефективна, план буде передбачувати ризики проекту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адизес И. К. Managing Corporate Lifecycles: How to Get and Stay at the Top / Ицхак Калдерон Адизес., 2018. – 496 с.
2. Сазонець І. Управління науковими проектами / І. Сазонець, Н. Е. Ковшун., 2023. – 208 с.
3. Buttle F., Maklan S. Customer Relationship Management: Concepts and Technologies : 2019. 468 c
4. Goodey P. Salesforce CRM - The Definitive Admin Handbook: Build, configure and customize Salesforce CRM and mobile solutions, 5th Edition : 2017. 782 c.
5. Dyché J. The CRM Handbook: A Business Guide to Customer Relationship Management : 2002. 307 c.
6. Іванова В. В. Планування і контроль на підприємстві [Текст] : навч. посібник / В. В. Іванова. - Суми : Університетська книга, 2011. – 443 с.

ВИКОРИСТАННЯ НЕВЗАЄМОЗАМІННИХ ТОКЕНІВ В АРХІВНІЙ СПРАВІ

Надточій Ірина Іванівна
Олексій Олександрович Тімров
Журавель Олександр Георгійович
молодші наукові співробітники
Науково-дослідний, проектно-конструкторський
та технологічний інститут мікрографії, м. Харків, Україна

Вступ. /Introductions. У світі ведення війн і конфліктів збільшується необхідність у збереженні та управлінні великим обсягом архівної інформації, яка часто стає об'єктом втрат чи знищення. Технологія NFT (Невзаємозамінні токени), базується на блокчейні, яка гарантує високий рівень безпеки та відстеження кожного обігу токену та може стати ефективним інструментом для створення безпечної та децентралізованої системи зберігання архівних справ. Невзаємозамінні токени забезпечують унікальність та непідробленість кожного об'єкта. Ці принципи можуть бути використані для створення безпечного архіву важливих документів та інформації.

Мета роботи./ Aim. Впровадження NFT-технології дозволяє оптимізувати використання ресурсів для зберігання та управління архівами. Децентралізована природа блокчейну дозволяє ефективно розподіляти обов'язки між вузлами мережі, що зменшує витрати на обслуговування та зберігання. Кожен токен має свою копію в розподіленій мережі, що робить його відпорним до фізичного знищення та втрати інформації.

Використання NFT-технології для архівної справи під час війни, дозволяє забезпечити високий рівень безпеки через децентралізовану систему зберігання.

Матеріали та методи./ Materials and methods. Процес створення NFT-токенів для архівних справ передбачає унікальне ідентифікування кожного документу чи об'єкта. Це дозволяє створювати цифрові копії та легко відстежувати їхню власність та історію обігу.

Результати та обговорення./Results and discussion. Розробка системи керування доступом, що базується на розумних контрактах блокчейну, дозволяє точно визначати права доступу до архівів. Це допомагає уникнути несанкціонованого втручання та забезпечити конфіденційність важливих документів. Незважаючи на переваги, впровадження технології NFT для архівів пов’язане з певними проблемами, такими як технічна складність і вартість впровадження.

Висновки./Conclusions/ Використання NFT-технології для створення бази архівних справ під час війни є перспективним напрямом розвитку. Вона дозволяє забезпечити надійність та доступність інформації в умовах надзвичайних ситуацій, сприяючи збереженню культурної спадщини та важливих історичних документів.

УДК 004.627

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ТА ЯКОСТІ СТИСНЕННЯ РІЗНИХ МЕТОДІВ ВІДЕОКОМПРЕСІЇ

Олійник Андрій Анатолійович
магістрант
Мартинюк Олександр Миколайович
к.т.н., доцент каф. КІСМ
Національний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса, Україна

Вступ. В даний час, з розвитком технологій та збільшенням обсягів відеоконтенту, ефективне стиснення стає все більш необхідним. Якість стиснення відео є критичним фактором, який впливає на ефективність та прийнятність цього контенту. В той самий час, якість стиснення відео впливає на такі фактори, як передача даних, відтворення, збереження та споживання ресурсів.

Стиснення відео – це процес зменшення розміру відеофайлу без значної втрати якості. Це важливо для забезпечення швидкого завантаження відеоконтенту, особливо при використанні соціальних мереж або надсилання відео електронною поштою, де обмеження на розмір файлу можуть бути строгими. У цьому досліджені ми розглянемо різні параметри, такі як роздільна здатність, частота кадрів, бітрейт та інші, які впливають на якість стиснення відео.

Результати цього дослідження можуть бути корисними для розробників відео-компресорів, відео-стрімінгових платформ, а також кінцевих користувачів, яким важливо зберегти високу якість відео при мінімальному використанні ресурсів.

Мета роботи – полягає у вивченні різних відеокодаків та їх ефективності. А також проаналізувати вплив різних факторів, таких як роздільна здатність відео, бітрейт, кодеки та інші параметри на якість стиснення відео. Результати роботи дозволять проаналізувати ефективність різних відеокодаків на різних

типах даних та визначити найбільш підходящі методи для конкретних завдань стискання даних. Це дозволяє визначити, наскільки добре відео зберігає свою чіткість, деталі та кольори після процесу стиснення, і допоможе зрозуміти, які фактори мають найбільший вплив на якість і як їх оптимізувати.

Матеріали та методи. Для проведення нашого дослідження було здійснено аналіз інформації з різних джерел, що містять інформацію про методи стиснення відеофайлів. Методи аналізу включають в себе систематизацію існуючих даних про роботу відеокодаків.

Так як, кожен відеокодек характеризують рівнем трьох основних показників – стиснення, якості та складності. Стиснення визначає кількість корисних біт в обробленому зображенні в порівнянні з початковим. Для послідовності зображень або відеокадрів стиснення – це швидкість потоку даних в біт/с під час передавання або байт/год у випадку зберігання. Якість кодека описує, наскільки стиснуте зображення є близьким до початкового. Складність – це кількість арифметичних операцій, необхідних для кодування або декодування кадру зображення або послідовності. Чим простіше реалізація кодеків, тим більшу кількість відеопотоків можна одночасно декодувати в реальному часі. При цьому рівень продуктивності під час роботи з ними в програмах подальшої обробки буде високим.

В рамках цього дослідження було перевірено ефективність різних відеокодаків, а саме рівень та якість стиснення. Для тестування було обрано кодаки наступних стандартів:

– H.264
– H.265
– VP9
– AV1

Для дослідження рівня стиснення було використано метод експерименту. Тобто було порівняно розмір оригінального (нестиснутого) відеоматеріалу та стиснутого.

Для дослідження якості стиснення відео, було використано метод SSIM.

SSIM — це модель, заснована на сприйнятті, яка розглядає погіршення зображення як сприйняту зміну структурної інформації, а також включає важливі явища сприйняття, включаючи як маскування яскравості, так і терміни маскування контрасту [1].

Результати та обговорення. Різні відеокодаки можуть вимагати різної кількості ресурсів обчислювальної системи, на яких вони реалізовані. Чим ефективніший і універсальніший кодак, тим більші вимоги дообчислювальних ресурсів він висуває. Тим не менш, у специфічних випадках прості та компактні алгоритми можуть працювати не гірше за складні та універсальні. Системні вимоги визначають їх споживчі якості: що менш вимогливий кодак, тим простіший, отже, компактної, надійної і дешевої системі може бути реалізований.

Результати дослідження рівня стиснення відеофайлів можна спостерігати на рисунку 1. З даного рисунку випливає, що при високому рівні бітової швидкості найкращий рівень стиснення мав відеокодак VP9, а на низькому рівні – H.265.

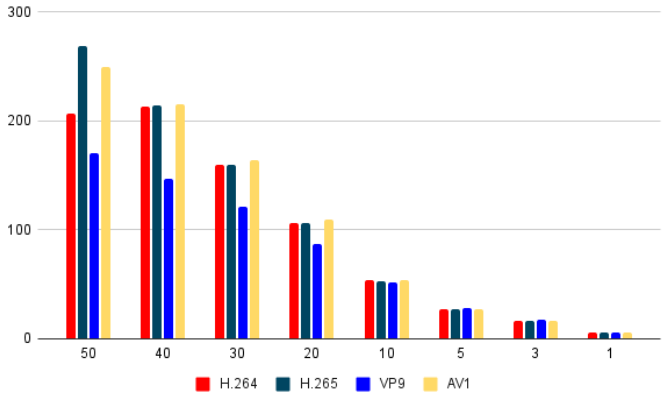

Рисунок 1 – Графік залежності результату розміру файлу від бітової швидкості

На рисунку 2 зображені результати дослідження якості стиснення відеофайлів, котрі були отримані за допомогою SSIM. З даного рисунку випливає, що при збільшені бітової швидкості збільшується і якість стисненого відеоматеріалу, а також з високою бітовою швидкістю якість стиснення у

різних відеокодаках майже не відрізняється. Проте в відеофайлах з низькою бітовою швидкістю якість стиснення доволі сильно відрізняється, найкращу якість має кодак стандарту VP9.

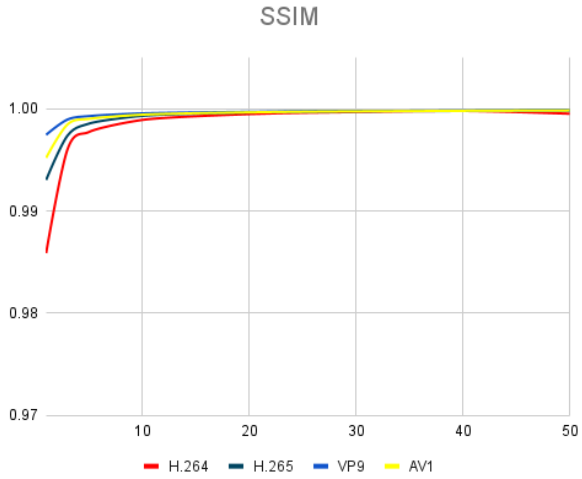

Рисунок 2 – Графік залежності результату індексу структурної схожості від відеокодака та бітової швидкості

Порівнюючи результати отримані при досліджені рівня і якості стиснення. Очевидним стає залежність якості стиснення від розміру файлу, так як всі кодаки, що були розглянуті використовую для стиснення алгоритми стиснення з втратами.

Висновки. Таким чином, із зростанням обсягів медіаконтенту виникає потреба у застосуванні кодеків, які максимально задовольняють наведеним вище вимогам. Попри різноманітність різних відеокодаків, найбільш використовуваним на даний момент все же залишається H.264, хоч він і не забезпечує тієї ступені стиснення і якості стиснення, як більш сучасні стандарти відеокодаків. Це в першу чергу пов’язано з високою кількістю підтримувальних пристроїв, а також через менш складну архітектуру кодака, що забезпечує швидке декодування та кодування відео. Найбільшу якість і ступінь стиснення має сучасний відеокодак AV1.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. SSIM – вільна електронна енциклопедія URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/SSIM

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИЧИН РУЙНУВАННЯ ОДНОПОВЕРХОВОЇ БУДІВЛІ ВІД ПОГОДНИХ УМОВ

Омельченко Ольга Станиславівна,
старший викладач кафедри «Механіка»
Кулік Михайло Валерійович,
канд. техн. наук, доцент кафедри
«Будівельне виробництво та управління проєктами»
Назаренко Олексій Миколайович,
канд. техн. наук, доцент кафедри
«Будівельне виробництво та управління проєктами»
Національний університет
«Запорізька політехніка», Запоріжжя, Україна

Анотація. В роботі сформульована мета дослідити причини руйнування одноповерхової господарчої будівлі з використанням методики будівельного проектування в програмах «ЛИРА-САПР» та «САПФІР».

Ключові слова: проектування будівлі, умови експлуатації, «ЛИРА-САПР», «САПФІР», газобетон, причини руйнування.

Будівництво сучасних споруд є актуальною задачею сьогодення. Так в цих спорудах необхідно враховувати окрім характеристик міцності будівлі та її фундаменту ще і якісні показники.

Використання ресурсів для будівництва повинно бути раціональним з економічної точки зору. Це може бути досягнуто шляхом ретельного аналізу умов експлуатації у межах ресурсу будівлі. Також досягти раціонального розподілу ресурсів, в тому числі і фінансових можна шляхом використання умовно дешевих матеріалів. До таких матеріалів відноситься газобетон. Газобетон має невелику відносно вагу, у порівняння з силікатною цеглою і більші габаритні розміри. Використання такого матеріалу дозволяє знизити собівартість виробництва у рази. Перевага невеликої ваги газобетону може призвести до зниження несучої спроможності зовнішніх стін. Особливо це актуальне у спорудах безкаркасного типу.

Дані, отримані з допомогою аналізу умов експлуатації, а саме вітрове та снігове навантаження, особливості ґрунту та ґрунтових вод, повинні враховуватися при проектуванні. Помилки у врахуванні вищезазначених умов призводять до катастрофічних наслідків.

Таким чином, проектування будівлі з урахуванням характеристик матеріалу та умов її експлуатації є актуальною будівельною задачею, що дозволить зменшити витрати ресурсів та перевірити працездатність обраного матеріалу в конкретних умовах експлуатації.

З метою опрацювання методики проектування в "ЛИРА-САПР" та , «САПФІР» у рамках магістерської роботи було обраховано господарчу будівлю з газобетону, розташовану у Львівській області, яка зруйнувалася в жовтні 2023 від погодних умов. Отримані у "ЛИРА-САПР" дані дозволяють зробити висновок про неможливість використання газобетону для зведення будівель такого типу в зазначених погодно-кліматичних умовах.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. ДБН В.1.2-2:2006 Система забезпечення надійності та безпеки будівельних об`єктів. Навантаження і впливи. Норми проектування

2. ДБН В.2.6-162:2010 Конструкції будинків і споруд. Кам’яні та армокам’яні конструкції. Основні положення.

3. ДБН В.2.6-98:2009 Конструкції будинків і споруд. Бетонні та залізобетонні конструкції. Основні положення.

4. ДБН. В.2.6-202:2015 «Настанова з проектування та улаштування конструкцій будівель із застосуванням виробів із ніздрюватого бетону автоклавного тверднення».

5. Посібник з проектування малоповерхових будівель з0 автоклавного бетону. (з альбомом технічних рішень) С.Г. Буравченко, І.В. Товстоніжко, Н.М. Задорожна, Д.В Кліменко Київ 2012 153 с. https://udkgazbeton.com/images/pdf/download_pdf/PosIbnik%20z%20proektuvannya%20malopoverhovih%20budIvel%20z%20avtoklavnogo%20betonu.pdf

ПІДВИЩЕННЯ БЕЗПЕКИ ВІЙСЬКОВИХ ОБ`ЄКТІВ ЗБЕРІГАННЯ АВІАЦІЙНИХ ЗАСОБІВ УРАЖЕННЯ ШЛЯХОМ МАСКУВАННЯ

Острих Борис
Борздий Влад
курсанти
кафедра військової підготовки
Національного авіаційного університету

Україна має велику кількість військових об’єктів та установ, які відіграють важливу роль у національній обороні та забезпечують безпеку країни. [1] Деякі з цих об’єктів є військовою спадщиною колишнього Радянського Союзу, інші були створені національними Збройними силами України після отримання незалежності. Розглянемо деякі з них:

Військові бази та гарнізони. Україна розташовує ряд військових баз та гарнізонів по всій території країни. Ці об'єкти використовують для розміщення військового персоналу, бронетехніки, боєприпасів та обладнання. Вони є складовими для оборони країни та ведення військових операцій. [3]

Військові полігони та тренувальні центри. Україна має численні військові полігони та тренувальні центри, де здійснюється тренування та військове навчання. Ці об'єкти допомагають підготувати військовий персонал до різних сценаріїв дій.

Ракетні заводи та арсенали. У минулому Україна була країною, що виробляла ракети та ракетні системи. Тому на її території збереглося кілька ракетних заводів та арсеналів, де зберігається військова техніка та зброя.

Військові дослідницькі центри. Україна має кілька військових дослідницьких центрів, де розглядаються дослідження та розробка нової військової техніки та зброї. Ці центри сприяють модернізації та покращенню обладнання Збройних сил.

Збройні сили України та їх командно-керівні пункти: Збройні сили України мають ряд командно-керівних пунктів, де приймаються стратегічні рішення та керуються військовими операціями. Ці об'єкти грають ключову роль

у координації військових дій.

Військові аеродроми та авіабази, Україна має ряд військових аеродромів та авіабаз, які використовують для базування військової авіації та забезпечення повітряного простору країни. [2]

Військові бази - це великі військові установки, які призначені для розміщення військового персоналу, техніки та обладнання. Вони можуть бути класифіковані за типами, включаючи армійські бази, авіабази, військові морські бази та інші. Вони грають ключову роль у збереженні та підтримці військової готовності.

Військові бази та гарнізони забезпечують різноманітні функції, включаючи розміщення та навчання військового персоналу, зберігання бронетехніки та зброї, матеріально-технічне забезпечення та підтримку військових операцій.

Військові бази та гарнізони також мають соціальне значення для місцевого населення, потім вони створюють робочі місця та сприяють розвитку регіонів, в яких вони розташовані.

Україна активно працює над модернізацією своїх військових баз і гарнізонів, підвищенням їхньої готовності та забезпеченням військового персоналу та обладнання. Вони грають важливу роль у збереженні національної безпеки та обороноздатності України. [4]

Україна, як і багато інших країн, має свою систему зберігання та експлуатації авіаційних засобів ураження. На території України розташовані різні авіаційні бази та аеродроми, які використовуються для зберігання, обслуговування та експлуатації військової авіації. Після анексії Кримського півострову та подій на сході України, зокрема проведення АТО та ООС на теритроії Донецької та Луганської областях, а потім і повномасштабного вторгнення збройних сил рф на територію України, питання зберігання та захисту авіаційних засобів стало ще актуальнішим. Зусилля прикладаються до підвищення безпеки, враховуючи потенційні загрози та ризики.

Для підвищення живучості на арсеналах, базах, складах зберігання ракет,

артилерійських та інженерних боєприпасів, авіаційних засобів ураження, вибухових речовин, центру забезпечення пальним, бази і складу пально-мастильних матеріалів Збройних Сил України додатково наказом відповідного командира:

- призначаються оперативні групи для боротьби з лісовими (степовими) пожежами;

- призначаються особовий склад, автотракторна землерийна та інша необхідна техніка для гасіння лісових пожеж і запобігання проникненню вогню на територію військової частини;

- визначається організація проведення вогненебезпечних робіт на технічній території та у вибухопожежонебезпечних приміщеннях;

- визначається порядок патрулювання території військової частини протягом пожежонебезпечного періоду;

- визначається порядок перевірки стосовно пожежної безпеки автомобільної, тракторної техніки, тепловозів, мотовозів, локомотивів та іншої техніки при в'їзді на технічну територію;

- визначаються відповідальні за пожежну безпеку робочих місць, де відповідно до технологічного процесу використовуються вибухонебезпечні, легкозаймисті та займисті рідини (речовини), лакофарбові матеріали. [5]

Маскування об`єктів збереження авіаційних засобів ураження є важливою складовою стратегії безпеки та ефективного використання авіаційних ресурсів. Ця необхідність виникає з ряду факторів, які включають в себе високу мобільність і уразливість літаків, засобів та інфраструктури. Нижче наведено декілька аспектів, які підкреслюють важливість маскування.

Захист від ворожого розвідування.

Маскування гарантує ускладнення завдання визначення ворожими силами точного розташування і стану авіаційних засобів ураження. З високим рівнем розвитку розвідувальних технологій, таких як супутникове знімання та дрони, надійний захист від детекції стає ключовим елементом стратегії.

Збереження стратегічної переваги.

Авіаційні засоби ураження можуть бути вирішальним елементом стратегічної переваги в сучасних конфліктах. Їх ефективне використання вимагає відмінного управління і збереження секретності. Маскування дозволяє зберегти несприятливцям невизначеність щодо фактичного розміщення та кількості авіаційних ресурсів.

Збереження живучості.

Сучасні конфлікти характеризуються високою інтенсивністю та складністю, і авіаційні засоби, будучи важливими для стратегічного впливу, стають частою мішенню для ворожих сил. Маскування допомагає підвищити живучість літаків і групувань, ускладнюючи завдання їх виявлення та атакування.

Створення ефективного обмеження доступу.

Маскування розширює можливості створення ефективного обмеження доступу до важливих ресурсів. Це важливо для захисту аеродромів, депо для зберігання зброї, паливних складів та інших важливих елементів авіаційної інфраструктури.

Економія ресурсів.

Ефективне маскування може зменшити потребу в додаткових витратах на заходи безпеки та захисту, спрямовані на збереження авіаційних ресурсів. Це дозволяє оптимізувати використання обмежених ресурсів та забезпечити їх ефективне використання.

Підвищення ефективності операцій.

Маскування є необхідною умовою для підвищення ефективності військових операцій, оскільки воно допомагає забезпечити елемент неочікуваності та утримати ворожі сили в невизначеності щодо розташування та намірів.

Отже, маскування військових об`єктів збереження авіаційних засобів ураження виступає ключовим фактором для забезпечення безпеки, живучості та ефективності використання авіаційних ресурсів у складних умовах військового конфлікту.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Наказ МОУ "Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України" від 23.03.2017 № 164.

2. Пожежна тактика: Підручник / Клюс П. П., Палюх В. Г., Пустовой А. С., Сенчихін Ю. М., Сировой В. В.: Основа, 1998. 592 с.

3. Пожежна тактика: Підручник / Р. В. Пархоменко, Д. О. Чалий, Д.П. Войтови, Львів: ЛДУ БЖД, 2017. 368 с.

4. Наказ МОУ від 02.04.2019 року №143 “Про затвердження Правил забезпечення пожежної безпеки в системі Міністерства оборони України”.

5. Наказ МОУ від 29.09.2014 року №685 “Про затвердження Положення про пожежну безпеку в системі Міністерства оборони України” Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства оборони № 224 від 24.06.2020.

ПІДВИЩЕННЯ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ ВІЙСЬКОВИХ ОБ`ЄКТІВ ЗБЕРІГАННЯ АВІАЦІЙНИХ ЗАСОБІВ УРАЖЕННЯ

Острих Борис
курсант
кафедра військової підготовки
Національного авіаційного університету

Для підвищення пожежної безпеки військових об’єктів зберігання авіаційних засобів ураження необхідно вживати комплекс заходів, спрямованих на запобігання пожежам, виявлення їх у разі виникнення, а також на швидку та ефективну їх ліквідацію. Основою цього процесу є належна організація та контроль системи пожежогасіння, ефективна пожежна автоматика та засоби протипожежного захисту.

Перш за все, необхідно забезпечити належне утримання гасильних систем та їх регулярну перевірку на відповідність нормам та вимогам. Це включає установку та обслуговування вогнегасників, пожежних гідропідйомників, газових систем пожежогасіння, систему автоматичного сповіщення про пожежу та автоматичного пожежного захисту. Важливо, щоб кожен елемент системи завжди був готовий до ефективної роботи.

Другим кроком є регулярні тренінги та підготовка персоналу з питань пожежної безпеки. Усі працівники об’єкта повинні бути ознайомлені з планами евакуації, порядком дій у разі виникнення пожежі, вміти правильно використовувати пожежний інструментарій та знати протипожежні правила. Проведення тренувань та навчання на регулярній основі допоможе підтримати персонал у готовності до дій у небезпечних ситуаціях.

Також необхідно забезпечити належний контроль технічного стану пожежних систем, які встановлені на об'єкті зберігання авіаційних засобів уражень. Регулярна перевірка і обслуговування пристроїв контролю пожежогасіння, систем вентиляції та димовій захисної вентиляції, механізмів автоматичного розпилення вогнегасної речовини, запобігають можливим

неполадкам та забезпечують їх безперебійну роботу. Крім того, важливу роль у підвищенні пожежної безпеки об’єктів військових об’єктів охорони авіаційних засобів ушкоджують системи вогнезахисту та автоматичного сповіщення про пожежу. Застосування спеціальних матеріалів, які здатні зберегти поширення вогню та захистити військові об’єкти від пошкодження, сприяючи неможливості виникнення пожежі або утримати її у зовнішній контрольованій зоні. Узагалі, підвищення пожежної безпеки військових об'єктів зберігання авіаційних засобів уражень потребують комплексного підходу з використанням сучасних технологій та систем пожежного захисту.

Належна організація та підтримка пожежних систем, підготовка, організація контролю технічного стану системи пожежогасіння, системи вогнезахисту та автоматичного сповіщення про пожежу - це ключові складові, що забезпечують безпеку персоналу військових об'єктів зберігання авіаційних засобів уражень. Крім того, важливу роль у підвищенні пожежної безпеки об’єктів військових об’єктів охорони авіаційних засобів ушкоджують системи вогнезахисту та автоматичного сповіщення про пожежу. Застосування спеціальних матеріалів, які здатні зберегти поширення вогню та захистити військові об’єкти від пошкодження, сприяючи неможливості виникнення пожежі або утримати її у зовнішній контрольованій зоні, грає важливу роль у забезпеченні безпеки. Узагалі, пожежної безпеки військових об'єктів зберігання авіаційних засобів підвищення потребує комплексного підходу з використанням сучасних технологій та систем пожежного захисту.

Належна організація та підтримка пожежних систем є кількістю складових у забезпеченні безпеки. Запобігання виникненню пожежі та контроль над її поширенням досягається за рахунок використання спеціальних матеріалів, які сприяють уповільненню полум'я та захисту об'єктів. Крім того, автоматичні системи пожежогасіння та системи автоматичного сповіщення грають важливу роль у попередженні та реагуванні на пожежі. Працівники, які відповідають за ці системи, проходять спеціальну підготовку і завжди підтримують їх роботу в готовому стані. Крім того, важливо постійно

контролювати технічний стан системи пожежогасіння, системи вогнезахисту та автоматичного сповіщення про пожежу, для забезпечення їх ефективності та безперебійної роботи. Загалом, впровадження сучасних технологій та систем протипожежного захисту, включаючи системи вогнезахисту та автоматичного протипожежного захисту, а також правильна організація та забезпечення надійності цих систем, є вирішальними факторами для забезпечення безпеки військових об’єктів зберігання авіаційних засобів уражень. Ці складові мають взаємодіяти та функціонувати належним чином для ефективного попередження та мінімізації пожежних ризиків.

Висновок: для підвищення пожежної безпеки на військових об’єктах необхідно встановлення сучасних автоматичних систем пожежогасіння та пожежної сигналізації. Навчити особовий склад, як ефективно експлуатувати та проводити ремонт цих систем.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Наказ МОУ "Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України" від 23.03.2017 № 164.

2. Пожежна тактика: Підручник / Клюс П. П., Палюх В. Г., Пустовой А. С., Сенчихін Ю. М., Сировой В. В.: Основа, 1998. 592 с.

3. Пожежна тактика: Підручник / Р. В. Пархоменко, Д. О. Чалий, Д. П. Войтови, Львів: ЛДУ БЖД, 2017. 368 с.

4. Наказ МОУ від 02.04.2019 року №143 “Про затвердження Правил забезпечення пожежної безпеки в системі Міністерства оборони України”.

5. Наказ МОУ від 29.09.2014 року №685 “Про затвердження Положення про пожежну безпеку в системі Міністерства оборони України” Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства оборони № 224 від 24.06.2020.

МОДЕЛІ ОЦІНКИ ОБСЯГІВ ПРОДАЖ ТА ІНТЕНСИВНОСТІ ЗАМОВЛЕНЬ СЕРВІСНИХ ПОСЛУГ

Пасічник Роман Мирославович
Д.т.н., професор ЗУНУ
Довбуш Юрій
студент,
Гавва Володимир
студент

Актуальність теми дослідження. Відомо, що для підняття ефективності управління підприємства повинні достатньо точно прогнозувати майбутній попит на власну продукцію. Значні резерви тут приховані зокрема в запровадженні ERP систем. ERP-система (Enterprise Resource Planning System система планування ресурсів підприємства) — це інтегрована система на базі інформаційних технологій для управління внутрішніми і зовнішніми ресурсами підприємства. Побудована, як правило, на централізованій базі даних, ERP-система формує стандартизований єдиний інформаційний простір підприємства [1].

Запровадження таких систем є відносно дорогими та потребують тривалого навчання і заведення інформаційної бази. Тому перспективною є розробка окремих компонент ERP, які в подальшому інтегруються в масштабну систему [2].

Однією із таких важливих компонент є прогнозування обсягів попиту на продукцію підприємства. Базовим елементом такої підсистеми є модель прогнозування Бокса-Дженкінса. Окрім базового класичного підходу така модель повинна враховувати можливі різкі зміни в тенденціях попиту [3, 4].

Існує наступне емпіричне маркетингове правило: «Перший продаж робить продавець; всі інші – служба сервісу». Компанія, продаючи найсучаснішу техніку, не забезпечену належною технічною підтримкою, швидше за все буде далекою від успіху. Саме тому така важлива сьогодні для сучасного бізнесу добре налагоджена, якісна сервісна служба, забезпечена

активною підтримкою фірм-виробників.

Однією із важливих компонент в системі управління є модель прогнозування інтенсивності звернень. Окрім базового класичного підходу така модель повинна враховувати набутий досвід по ліквідації несправностей із певними симптомами а також випадковий характер попиту на ремонтні послуги.

Тому побудова такої моделей оцінок обсягів продаж та інтенсивності використання комплектуючих сервісного обслуговування є актуальною задачею, реалізації якої присвячена дана робота.

Метою дослідження є формування загальної структури а також базових компонентів моделей обсягів продаж підприємства та інтенсивностей замовлень сервісних послуг.

Для досягнення поставленої мети в дослідженні були поставлені і вирішені наступні завдання:

- розробка загальної структури моделей прогнозування попиту на продукцію підприємства а також інтенсивності замовлень сервісних послуг;
- розробка математичного та інформаційного забезпечення моделей прогнозу попиту на продукцію підприємства а також інтенсивності замовлень сервісних послуг;
- проведення серії числових експериментів для оцінки ефективності моделі та побудова рекомендації щодо напрямків удосконалення бізнес процесів підприємства.

Об'єкт дослідження. Процеси планування обсягів продаж та інтенсивності замовлень сервісних послуг.

Предмет дослідження. Методи і засоби автоматизації прогнозування обсягів продаж та інтенсивності замовлень сервісних послуг.

Методи дослідження. Теорія системного аналізу, методи прогнозування, автопроекційні методи.

Практична значимість. розроблено методику формування рекомендацій щодо покращення достовірної оцінки обсягів попиту на продукцію

підприємства а також запропоновано модель обсягу звернень до служби підтримки технічних продуктів, що забезпечує обґрунтованість планування завантаженості працівників служби підтримки.

1. У ***першому*** відзначено основні переваги у використанні підприємствами ERP систем. Проаналізовано відомі методи прогнозування обсягів продаж на основі часових рядів. Описано особливості ітеративних методів прогнозування, моделей Бокса-Дженкінса, авторегресії та ковзного середнього, методи ідентифікації елементів моделі Бокса-Дженкінса.

На основі проведеного аналізу сформульовано задачу дослідження, що полягає у побудові моделі обсягів продаж для обмеженого виду продукції та товарів локального ринку із мінімізацією додаткових налаштувань у зв'язку із необхідністю її використання широким колом споживачів а також базову модель прогнозування інтенсивності використання комплектуючих сервісного обслуговування. Представлено основні засоби проектування та розробки моделі, які служать основою її подальшої реалізації

У ***другому*** розділі представлені загальні підходи до структурування систем оцінки обсягів продаж та інтенсивності замовлень сервісних послуг. В результаті проведеного аналізу в якості базових платформ вибрано метод моделювання динаміки часових рядів [5-8]. Запропоновано комбінування лінійної авторегресійної компоненти із нелінійною моделлю регресії опорних векторів. Описано структуру програмної реалізації моделей.

У ***третьому*** розділі проведено дослідження адекватності програмної реалізації моделей. Після того, як адекватність програмної реалізації моделі встановлено, проведено експерименти на реальних даних. Для такого аналізу використано обсяги реалізації однієї із марок продукції за дворічний період.

Описано також загальну схему програмної реалізації моделі прогнозування обсягів попиту на комплектуючі сервісного обслуговування, що дозволило її втілити в програмному середовищі.

Аналіз оцінок реальних обсягів реалізації показав необхідність їх кратного згладжування для отримання вхідної інформації, придатної для

виявлення тенденцій. Проведені експерименти із врахуванням кратного згладжування виявили значну залежність достовірності подальшого прогнозу від кількості кратних згладжувань. Недостатня кількість згладжувань приводить до збільшення похибок на початковому інтервалі аналізованого періоду, а більші кратності приводять до збільшення похибок на кінцевому інтервалі періоду аналізу

Обґрунтованість і достовірність наукових положень роботи підтверджується повнотою теоретичних та практичних досліджень, їх позитивною оцінкою є практична перевірка, отримана в ході проведення чисельних експериментів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Charudatta Ahire, Tanmay Chaudhari, Prabhu Kanjoor, Aviraj Chavan, Shital Patel. Overview of MRP-I and MRP-II. International Research Journal of Engineering and Technology (IRJET). Volume: 05, Issue: 10, Oct 2018. //https://www.irjet.net/archives/V5/i10/IRJET-V5I10308.pdf

2. В. В. Кавецький, О. Г. Ратушняк. Сучасні системи управління плануванням та організацією виробництва. Ефективна економіка. № 12. 2021// http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2021/96.pdf

3. Qiguo Gong. Yuru Yang. Information and decision-making delays in MRP, KANBAN, and CONWIP. International Journal of Production Economics.October 2014 // https://www.researchgate.net/publication/263665802_Information_and_decision-making_delays_in_MRP_KANBAN_and_CONWIP

4. Vasyl Derii. Mykola Parkhomets. Liudmyla Uniiat. MODELLING BUSINESS PROCESSES BASED ON LOGISTICS CONCEPTS AND QUALITY MANAGEMENT SYSTEM PRINCIPLES. International Journal of Management (IJM). Volume 11, Issue 7, July 2020, pp. 175-188. // http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/41851/1/%D0%94%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B9%20%D0%92.%20%D0%90.%20Scopus.%20India..pdf

5. Xuemei YU. Application of Mathematical Modeling in Marketing

Management Problem. Advances in Social Science, Education and Humanities Research, volume 275, 2018. //https://www.atlantis-press.com/proceedings/iceiss-18/25907339

6. Ayşe Soy Temür , Şule Yıldız. Comparison of Forecasting Performance of ARIMA LSTM and HYBRID Models for The Sales Volume Budget of a Manufacturing Enterprise. Istanbul Business Research, 50(1), 15-46. 31.05.2021. // https://www.researchgate.net/publication/352206471_Comparison_of_Forecasting_Performance_of_ARIMA_LSTM_and_HYBRID_Models_for_The_Sales_Volume_Budget_of_a_Manufacturing_Enterprise

7. Hui Qu, Yu Zhang. A New Kernel of Support Vector Regression for Forecasting High-Frequency Stock Returns. Mathematical Problems in Engineering. Volume 2016, ID 4907654 // https://downloads.hindawi.com/journals/mpe/2016/4907654.pdf?_gl=1*1vxl0of*_ga*MTA4NjM4NTU0OS4xNjk5NDMzMjE1*_ga_NF5QFMJT5V*MTY5OTQzMzIxNS4xLjAuMTY5OTQzMzIxNS42MC4wLjA.&_ga=2.201689937.17822581.1699433215-1086385549.1699433215

8. Support Vector Regression (SVR) using Linear and Non-Linear Kernels in Scikit Learn // https://www.geeksforgeeks.org/support-vector-regression-svr-using-linear-and-non-linear-kernels-in-scikit-learn/

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ЕКСЕРГЕТИЧНОГО АНАЛІЗУ ДО ТЕХНІЧНИХ СИСТЕМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ МАШИН

Пастушенко Сергій Іванович,
д.т.н., професор
Пастушенко Андрій Сергійович,
к.т.н., в.о. доцента
Відокремлений структурний підрозділ НУБіПУ
Бережанський агротехнічний інститут
м. Бережани, Україна

Вступ./Introductions. Технічні системи сучасних сільськогосподарських машин є комплексом різнорідних елементів з розгалуженою схемою високотехнологічних зв'язків. У такому комплексі протікають процеси перетворення, передачі та перерозподілу енергії різних видів зі зміною параметрів стану та витрат робочих тіл. Очевидно, що властивості всього спектру таких елементів можуть змінюватися у процесі функціонування системи загалом. Тому найбільш вірний шлях вивчення складної технічної системи полягає у її поданні у вигляді моделі, що дозволяє виконати цілеспрямований аналіз поведінки такої системи.

Проектування і оптимізація технічних систем сільськогосподарських машин потребує врахування безлічі технічних та іншого виду обмежень, що накладаються тим оточенням, тим зовнішнім середовищем, у якому повинне бути реалізоване прийняте рішення. Все це вказує на велику складність внутрішніх та зовнішніх зв'язків у таких системах та наявну тенденцію до подальшого їх ускладнення.

З викладеного випливає, що зростає значимість техніко-економічних досліджень щодо визначення оптимальних параметрів і структури технічних систем сучасних машин, виду технологічної схеми та профілю обладнання на стадіях їхньої проектної розробки. Навіть часткове вирішення цієї проблеми за рахунок наближення обраних характеристик до оптимальних забезпечує, як показали численні дослідження, високий економічний ефект і, що важливо,

підвищує надійність сільськогосподарської машини як єдиного механізму.

Мета роботи./Aim. Дослідити можливості застосування методу термодинамічного аналізу, що ґрунтується на використанні ексергій та ексергетичних функцій з метою проведення математичного моделювання у задачах синтезу та оптимізації технічних систем сучасних сільськогосподарських машин.

Матеріали та методи./Materials and methods. Дослідження складних технічних систем потребує виконання структуризації об'єкта як системи взаємопов'язаних елементів з урахуванням властивих тільки їм специфічних характеристик та процесів, наведення переліку аналізованих проблем та можливої динаміки розвитку окремих елементів системи [1]. Оптимальним приймається варіант, у якому дисипація енергії (отже ентропія) є мінімальною.

Серед методів оптимізації технічних систем на особливу увагу заслуговує метод, заснований на теорії графів [2]. Тому при вирішенні оптимізаційних завдань ми рекомендуємо звертатися до теоретико-графових побудов аналізованих систем, ексерго-топологічних моделей та ексерго-економічної оптимізації, що ґрунтуються на теорії графів.

Останніми роками в енергетиці, теплотехніці та теплотехнології, хімічній технології та низці інших областей науки і техніки набув значного поширення прогресивний метод термодинамічного аналізу – ексергетичний [3].

Оскільки в сучасних сільськогосподарських машинах «джерелом роботи» є, як правило, двигуни з внутрішнім сумішоутворенням і займанням суміші, які споживають цінне паливо – дизельне, то об'єктивна термодинамічна оцінка таких систем є надзвичайно важливою.

Застосування такого методу термодинамічного аналізу дозволяє виконати глибший ексергетичний аналіз технічних систем з урахуванням положень внутрішньої ексергії [4].

На відміну від методів термодинамічного аналізу, що застосовувалися раніше, в ексергетичному методі враховується не тільки кількість, а й якість потоків ексергії, що ставить його на перше місце за своєю об'єктивністю.

Результати та обговорення./Results and discussion. Економічні дослідження на базі ексергії охоплюють широке коло питань – від оптимізації тарифів на енергію до цін на сільськогосподарські машини, мобільну техніку та установки. Такий метод отримав назву ексергоекономічного [5].

Застосування ексергії, враховуючи її зв'язок з економікою, дозволяє порівняно просто та однозначно вирішити ще одне важливе питання – вибір критерію ефективності в оцінці та оптимізації технічних систем сучасних сільськогосподарських машин.

Терміни «втрати енергії» і «втрати ексергії» мають різний зміст, а саме, перший з них означає не загальну втрату енергії (енергія, як відомо, зникати неспроможна), а втрату її саме для системи що розглядається, або саме для визначеної мети, тобто те, що вона не використана належним чином, а тому вартісна оцінка такого об’єкту стає менш конкретною. Другий термін означає повне зникнення ексергії, отже, зручніший з точки зору оцінювання у грошах.

Все сказане свідчить про перспективність використання ексергії та ексергетичних функцій (втрат ексергії, ексергетичних коефіцієнтів корисної дії (ККД), ступеня ексергетичної досконалості) з метою створення єдиної теорії та узагальнених методів математичного моделювання у задачах синтезу та оптимізації технічних систем сучасних сільськогосподарських машин.

Ексергетичний метод термодинамічного аналізу процесів і машин оперує лише «працездатною» (придатною, перетворюваною) частиною енергоресурсів (потоків роботи, теплоти, маси робочих тіл). Рівняння ексергетичного балансу засновані на спільному використанні першого і другого законів термодинаміки та відображають принцип зменшення ексергії ізольованої системи при протіканні в ній незворотних процесів.

Мірою незворотності процесів є втрати ексергії

$$\Pi = T_0 \Delta S_\Sigma \geq 0 \text{ , (1)}$$

де T_0 – температура навколишнього середовища; ΔS_Σ – сумарна зміна ентропії ізольованої системи.

Для оборотних процесів у термодинамічній системі П = 0. Для реальних

(незворотних) процесів (П > 0) рівняння ексергетичного балансу можуть бути записані так:

$$E_{\Sigma}^{\text{вх}} = E_{\Sigma}^{\text{вих}} + \Pi \text{ ; (2)}$$

$$E^{н} = E^{в} + \Pi \text{ , (3)}$$

де $E_{\Sigma}^{\text{вх}}$, $E_{\Sigma}^{\text{вих}}$, – сумарні ексергії всіх потоків енергоресурсів на вході та виході з системи; $E^{н}$ – наявна (витрачена) ексергія; $E^{в}$ – використана (корисна) ексергія.

Існування двох форм рівняння ексергетичного балансу притаманно енергетичним процесам через наявність потоків транзитної ексергії. Транзитна ексергія E_R проходить через технічну систему сільськогосподарської машини і міститься як «баласт» у сумарних потоках ексергії на її вході та виході:

$$\text{E}_{\text{R}} = \text{E}_{\Sigma}^{\text{вх}} - \text{E}^{\text{н}} = \text{E}_{\Sigma}^{\text{вих}} - \text{E}^{\text{в}} \text{ . (4)}$$

У якості складових рівнянь ексергетичного балансу потокових процесів розглядають потоки ексергії відповідних енергоресурсів. Але, слід взяти до уваги [6], що за визначенням, ексергія потоку роботи E_N дорівнює самій роботі N:

$$E_N = N = ml_{mex.} \text{ , (5)}$$

де m – масова витрата робочого тіла; l_{mex} – питома технічна робота.

Так само ексергія потоку кінетичної енергії $E_{e.к}$ дорівнює самої кінетичної енергії $E_к$:

$$\text{E}_{\text{е.к}} = \text{E}_{к} = mw^2 / 2 \text{ , (6)}$$

де w – лінійна швидкість робочого тіла.

Ексергія теплового потоку $E_ф$ залежить не тільки від теплового потоку $Ф$, а й від температурного фактора ε:

$$\text{E}_{\text{ф}} = \varepsilon\Phi = \left(1 - T_0 / T_i\right)\Phi \text{ , (7)}$$

де T_i – середньотермодинамічна температура конкретного теплового джерела.

Ексергія потоку робочого тіла E визначається від стану його рівноваги (теплової або механічної) з навколишнім середовищем:

$$E = m[(h - h_0) - T_0(s - s_0)], \quad (8)$$

де h, s – питомі відповідно ентальпія та ентропія робочого тіла в даному стані; h_0, s_0 – питомі відповідно ентальпія та ентропія робочого тіла при температурі T_0 та тиску навколишнього середовища p_0.

Питому ексергію різних палив (первинних енергетичних ресурсів) $e_{пер}$ можна оцінити за наближеними формулами, наведеними у роботі [7]. При цьому ексергія потоку первинних енергоресурсів

$$E_{пер} = Be_{пер}, \quad (9)$$

де B – витрата палива.

Складання ексергетичного балансу за рівнянням (2), не викликає особливих труднощів навіть щодо дуже складних енерготехнологічних систем.

При складанні ексергетичного балансу за (3), можливі принципово різні підходи до оцінки наявної та використаної ексергії системи та її елементів. Але незалежно від обраних підходів, завжди за (1) зберігається однозначність втрат ексергії при фіксованому стані навколишнього середовища.

Різним формам рівняння ексергетичного балансу процесів та установок відповідають різні показники досконалості. Так, з (2) була отримана характеристика, яка називається ступенем ексергетичної досконалості (с.е.д.):

$$\nu = \frac{E_{\Sigma}^{вих}}{E_{\Sigma}^{вх}} = 1 - \frac{П}{E_{\Sigma}^{вх}}. \quad (10)$$

На відміну від ККД величина ν не характеризує корисну дію, а показує, наскільки далеко ще проведення процесу від ідеального.

З (3) випливає вираз для об'єктивного ексергетичного ККД будь-якого процесу або установки

$$\eta_{ex} = \frac{E^{u}}{E^{p}} = 1 - \frac{П}{E^{p}}. \quad (11)$$

Принципова відмінність цих понять для того самого процесу за наявності транзитного потоку ексергії показує, наприклад, порівняння ККД і с.е.д. транспортування робочого тіла трубопроводом. При невеликих гідравлічних опорах та хорошій тепловій ізоляції можна забезпечити дуже високий рівень

ексергетичної досконалості процесу ($\nu = 1$). Однак навіть у цьому випадку ККД процесу дорівнює нулю ($\eta_{ex} = 0$), інакше кажучи вся ексергія втрачається ($E^p = E_1 - E_2 = П$).

Потоки ексергії для кожного з елементів систем гідроприводів сільськогосподарських машин (СГСМ) можуть бути легко розраховані за формулами (5), (7), (8) залежно від виду потоку (робота, теплота, потік маси), після чого простим підсумовуванням «входів» та «виходів» можна визначити $E_i^{вх}$, $E_i^{вих}$. Аналогічним чином можна визначити і величину ν_Σ (10) для системи в цілому.

У роботі [8] наведено рівняння, що пов'язує ексергетичні ККД системи що складається з m елементів ($i = 1, 2, ..., m$) і містить n ексергетичних потоків E_j, ($j = 1, 2, ..., n$) з ексергетичними ККД елементів

$$\eta_{ex}^{\Sigma} = \frac{E_{\Sigma}^{i}}{E_{\Sigma}^{j}} = \sum_{i=1}^{m_1} \eta_{ex}^{i} \beta_i + \sum_{i=1}^{m_2} \left(\eta_{ex}^{i} - 1\right) \beta_i . \quad (12)$$

У (12) під знаком першої суми знаходяться характеристики головних елементів, що отримують ексергію з джерел, які не входять до СГСМ, що розглядається. У СГСМ таким головним елементом є насос, що отримує ексергію від зовнішнього джерела – дизельного двигуна.

Інші елементи вважаються неголовними (друга сума (12)).

Коефіцієнт впливу i-го елемента

$$\beta_i = E_i^p / E_{\Sigma}^p \quad (13)$$

визначається з відношення наявних ексергій елемента і системи в цілому.

Завдяки такому підходу можна розраховувати ексергетичні втрати $П_i$ ступеня ексергетичної досконалості і ексергетичні ККД типових елементів СГСМ та на його основі будувати автоматизовані процедури термодинамічного аналізу та оптимізації технічних систем сільськогосподарських машин.

Висновки./Conclusions. Однією з основних особливостей ексергетичного методу є його універсальність, пов'язана з тим, що використання ексергії дозволяє оцінювати запаси та потоки енергії всіх видів, що входять до балансу

будь-якої енерготехнологічної системи, за допомогою єдиного критерію ефективності. Цьому методу властива також простота та наочність способів аналізу та розрахунку.

Іншою, дуже важливою, особливістю ексергетичного методу є зв'язок між ексергетичними та техніко-економічними характеристиками систем. В цілому, наведений метод ексергетичного аналізу технічних систем сучасних сільськогосподарських машин, на нашу думку, найбільш повно, в порівнянні з іншими методами відображає енергетичні показники технічних систем. Однак, до теперішнього часу цей ефективний метод аналізу не знайшов належного застосування при дослідженнях сільськогосподарських технічних об'єктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ./ REFERENCES.

1. Згуровський М. З., Панкратова Н. Д. Основи системного аналізу : підручник. Київ: Видавнича група BHV, 2007. 544 с.

2. Основи дискретної математики. Частина 2. Математична логіка. Теорія графів : навчальний посібник / В. С. Ільків П. І. та інші. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. 184 с.

3. Арсеньєв В. М., Шарапов С. О. Методи термодинамічного аналізу термомеханічних систем: основи теорії, приклади та завдання : навчальний посібник. Суми : Сумський державний університет, 2022. 322 с.

4. Теплотехніка : Підручник. / Драганов Б. Х., Долінський А. А., Міщенко А. В., Письменний Є. М. Київ : ІНКОС, 2005. 504 с.

5. Draganov B., Mishenko A. Exergy and economic optimization of complex power supply systems. *Energy and automation.* 2020. Vol. 5. P. 5-14.

6. Эксергетические расчеты технических систем : Справочное пособие / Бродянский В.М. и др. Киев : Наук. думка, 1991. 360 с.

7. Bejan, A., Tsatsaronis, G., Moran, M. Thermal Design and Optimization. New York : John Wiley & Sons Inc., 1996. p. 191.

8. Андреев Л. П., Никульшин В. Р. Термодинамический анализ энерготехнологических систем на ЭВМ. Киев, 1992. 219с.

ТЕСТУВАННЯ МОДИФІКОВАНОГО МЕТОДУ БАЛАНСУВАННЯ НАВАНТАЖЕННЯ РОЗПОДІЛЕНОГО ХМАРНОГО СХОВИЩА

Пономаренко Нікіта Євгенович,
Студент
Коляда Констянтин Вячеславович,
К.т.н., ст. викладач
Національний технічний університет України
Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського
м. Київ, Україна

Вступ. Балансування навантаження є критично важливим аспектом управління розподіленими системами та комп'ютерними мережами. Завдання стають все вимогливими, ефективне розподілення навантаження між серверами та вузлами стає вирішальним завданням для забезпечення високої доступності, відмовостійкості систем [1].

Існує багато методів вирішення цієї задачі. У даній роботі пропонується модифікація існуючого методу балансування навантаження[2], який дозволяє розподіляти навантаження рівномірно.

Мета роботи. Протестувати роботу модифікованого методу балансування навантаження розподіленого хмарного сховища.

Результати та обговорення. Суть модифікованого методу балансування навантаження – розподілення навантаження на сервери хмарного сховища рівномірно. При розподіленні враховується кількість вільного місця та кількість запитів до файлів хмарного сховища.

Запропонований модифікований метод балансування навантаження описується наступною формулою:

$$\frac{a_n}{b_n} \times \frac{\min(c_n)}{c_n}, (1)$$

де a_n – кількість вільного місця на сервері, b_n – загальна місткість сервера, $\min(c_n)$ – мінімальне значення запитів на годину, c_n – кількість запитів на годину.

Значення обчислюється для кожного сервера, обирається сервер у якого дане значення найбільше.

Для тестування будемо використовувати 3 віртуальних виділених сервери з однаковими параметрами: 1 vCPU, 2 GB RAM, 20 GB місця на SSD диску. Усі працюють на операційні системі Ubuntu 23.04. Отже, маємо 3 IP-адреси:

1. 57.128.198.224 – балансувальник навантаження
2. 54.37.138.104 – перше сховище
3. 54.37.139.200 – друге сховище

Балансувальник навантаження реалізований як API і запущений на 5000 порту. Сховища так само є API і запущені на порту 8888. Підключення сховища до балансувальника здійснюється при допомозі запита до сховища, яке у відповідь відправляє запит до балансувальника і той записує у свою базу даних адресу і порт сховища. Таким чином список доступних серверів сховищ зберігається у базі даних балансувальника.

Алгоритм вибору сервера це по суті є обчислення по формулі (1) декількох значень і пошук серед них найбільшого числа, тобто часова складність алгоритму становить O(n) – лінійна залежність.

Для тестування за допомогою скрипта зробимо випадкову кількість запитів на завантаження файлів з обох серверів сховищ, а після цього виконаємо випадкову кількість запитів до балансувальника навантаження на завантаження файлів на сервер. Файл для завантаження вибирається випадково з трьох, які важать 10, 20, 30 MB.

Початкові значення маємо такі, на першому сховищі 14213423104 байт вільного місця, на другому 15631056896 байт. Кількість запитів на годину у першого сервера 126, у другого 144. Отже, по формулі (1) значення у першого - 0.6895567715001922, а у другого – 0.6630508188166594. Виконаємо скрипт для тестування.

Отже отримаємо, що завантажень на сервер файлів було виконано всього 32, при цьому на перший – 28, а на другий – 4 (рис. 1).

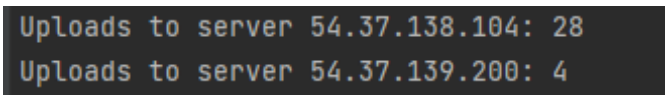

Рис. 1. Результат виконання тестового скрипта

Після виконання скрипта значення по формулі (1) майже вирівнялись: на першому – 0.658911312997811, а на другому сервері – 0.6599318801171077. Тобто, балансувальник навантаження розподіляв навантаження на перший сервер, бо на другому було більше запитів на завантаження файлів, при цьому кількість вільного місця у першого зменшувалась, тому далі навантаження розподілялось на другий сервер.

Висновки. За результатом тестування видно що модифікований метод балансування навантаження розподіляє навантаження враховуючи кількість запитів на завантаження файлів та вільне місце сховища. Причому навантаження розподіляється на ті сервера які менш завантажені і на яких більше вільного місця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Balaji, K. "Load balancing in cloud computing: issues and challenges." Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT) 12.2 (2021): 3077-3084.

2. JOLDASBAYEV SERIK, GULNAR BALAKAYEVA, and ORYNBASAR JOLDASBAYEV. "Application of load balancing algorithms to improve the quality of service delivery using modifications of the least connections algorithm." Journal of Theoretical and Applied Information Technology 98.12 (2020): 2063-2077.

СИСТЕМИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ДЛЯ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ В МЕРЕЖАХ

Рамазанова Фатіме Мусаївна
Магістрант
Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна

Вступ. Інформаційна безпека – один з вічних викликів для людства. Протягом всієї історії людства способи вирішення цієї проблеми визначається рівнем технологічного розвитку. У сучасному інформаційному суспільстві технології відіграють роль головного фактору у вирішенні цієї проблеми. Наразі з цим актуальною стала і комп'ютерна злочинність.

Найбільшою загрозою для інформаційної безпеки становлять самі люди. Їхню навмисну або випадкову поведінку необхідно передбачити при створенні будь якої системи безпеки.

Сучасний розвиток інформаційних систем які тісно працюють та глибоко інтегровані у глобальну Інтернет-мережу, характеризується високим рівнем вимог щодо безпеки інформації, який не так легко забезпечити за допомогою стандартних систем оцінювання параметрів систем безпеки.

Наразі з цим, різні сфери науки та техніки створюються методи та моделі з нейромережевих теорій. Їх наростаюча популярність пояснюється дуже ефективним в застосуванні в задачах, такі як: кластеризація та класифікація образів, прогнозування, управління, оптимізація, створення інформаційно обчислювальних систем з асоціативною пам’яттю або в комплексному підході при виявленні кібератак.

Спроби використання різних нейронних мереж в комерційних та вільно доступних системах для захисту інформації. Такий спосіб розпізнавання вірусів, спамів та кібератак використовуються в компаніях: Cisco, Norton Antivirus, CYREN GlobalView Security Lab, Facebook. Також цей метод використовується для розпізнавання DDOS-атак [2].

Ціль роботи. Ця стаття має на меті дослідити поточний стан та перспективи удосконалення систем та методів прийняття рішень для захисту інформації в мережах.

Матеріали та методи. Для досягнення поставленої цілі було проведено аналіз наукової літератури та інших джерел інформації, зроблено огляд новітніх технологій, методів та способів захисту інформації від впливу зловмисників, огляд використання нейромережевих теорій у методах боротьби з кіберзлочинністю.

Результати та обговорення.

Базові підходи до параметрів систем безпеки:

- Підхід до розпізнавання неочікуваних кібератак.
- Поетапний підхід до розпізнавання кібератак.
- Підхід до визначення найкращого типу нейромережевої моделі.
- Підхід до визначення базової придатності нейромережевих інструментів для оцінювання параметрів безпеки.
- Підхід до визначення ефективності розробки оцінки параметрів безпеки інформаційної системи.
- Підхід до класифікації аналогічних один одному кібератак.
- Підхід з використанням продукційних правил для представлення досвіду в нейромережевих інструментах для оцінки параметрів безпеки.

Забезпечення достатньої точності розпізнавання. Для заданої архітектури визначення параметрів нейромережевих засобів (НМЗ) виконується в процесі навчання. Для цього повинні бути виконані наступні умови:

1. Визначення параметрів безпеки (ПБ), які будуть використовуватися як вхідні/вихідні параметри НМЗ.

2. Створення навчального прикладу нейронної мережі (НМ).

3. Уникнути використання певної кількості обчислювальних ресурсів та помилок в навчанні, час навчання НМ не повинен перевищувати заданий часовий інтервал.

4. Кількість навчальних прикладів має бути обмежена.

5. У прикладі навчання всі класи, які повинен визнати НМ, повинні бути представлені пропорційно.

За результатами робіт [5-7] запропоновано поетапну обробку параметрів безпеки (ПБ) для усунення їх часової залежності.

Для розроблення ефективних НМЗ для оцінки захищеності інформаційної системи (ІС) з метою виявлення, використання нейромережевих моделей (НММ) як вхідних параметрів для низки оцінок захищеності ІС треба:

- Використання великої кількості НММ в якості вхідних параметрів для ПБ ІС значно збільшує обчислювальні ресурси та ускладнює процес накопичення навчальних вибірок.
- Використання низько інформативних ПБ означає, що НММ навчаються на зашумлених даних, це негативно впливає на точність класифікації невідомих зразків і збільшує обчислювальні ресурси.
- Якщо з вхідних параметрів НММ вилучити інформативні ПБ, то класифікаційні властивості НММ можуть бути повністю втрачені.

Результати робіт [5-7] показують, що остаточне рішення про номенклатуру вхідних параметрів НМ. Остаточне рішення щодо номенклатури вхідних параметрів НМ є результатом досить тривалого порівняльного експерименту. Для зменшення кількості експериментів рекомендується визначати важливість кожного з можливих ПБ.

Останні формалізовані методи оцінки важливості ПБ не задовольняють вимогу точності [7]. Було прийнято рішення використовувати експертне оцінювання. Пропонується використовувати метод попарних порівнянь. Пропонується використати метод парних порівнянь з огляду на його доведену ефективність у випадках великої кількості піддослідних об’єктів, з якими асоціюються ПБ [2]. Алгоритмічний результат розробки інтеграції параметрів безпеки рис. 1.

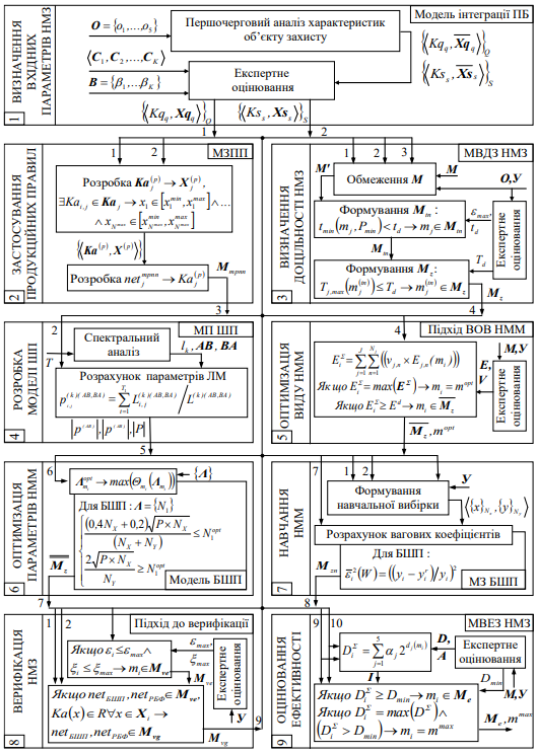

Рисунок 1 Відображення моделі процесів інтеграції параметрів безпеки

Висновки. Проблема захисту інформації, її перетворення так, щоб стороння людина не мала до неї доступу, хвилювала людей з давніх часів. Серед усього спектру методів захисту даних від небажаного доступу особливе місце займають криптографічні та нейромережеві методи захисту інформації.

Інформаційна безпека є одним з найважливіших елементів інтегрованої безпеки, незалежно від того, чи розглядається вона на національному, промисловому, організаційному чи індивідуальному рівні.

Таким чином можна зробити висновок, що розроблений критерій ефективності відомих нейромережевих методів та розроблених методик. З аналізу отриманих результатів випливає, що запропонована методологія може бути використана для підвищення ефективності розробки в декілька разів нейромережевих методів захисту інформації подібного призначення.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Глибовець М. М. Штучний інтелект / М. М. Глибовець, О. В. Олецький. К. : Києво-Могилян. акад., 2002. – 366 с.

2. І. А. Терейковський. ІНТЕЛЕКТУАЛІЗОВАНІ МЕТОДИ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ: НЕЙРОННІ МЕРЕЖІ В ЗАХИСТІ ІНФОРМАЦІЇ [Електронний ресурс] / І. А. Терейковський, А. О. Корченко // КПІ ім. Ігоря Сікорського. 2022. Режим доступу до ресурсу: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/50136/1/NN_in_ZI.pdf.

3. Інформаційна технологія. Методи захисту. Менеджмент ризиків інформаційної безпеки : BS ISO/IEC 27005:2008. – К. : 2011. – 70 с.

4. Корченко А. О. Визначення коефіцієнтів важливості для експертного оцінювання у галузі інформаційної безпеки / Д. А. Горніцька, В. В. Волянська, А. О. Корченко // Захист інформації. – 2012. – №1 (54). С. 108-121.

5. Корченко О. Г. Верифікація нейромережевих методів розпізнавання кібератак / О. Г. Корченко, І. А. Терейковський, С. В. Казмірчук // Науково-техн. Зб. «Управління розвитком складних систем» Київ. нац. ун-ту будівництва і архітектури. – 2014. – Вип. 17. – С. 168–172.

6. Корченко О. Г. Метод оцінки нейромережевих засобів щодо можливостей виявлення інтернет-орієнтованих кібератак / О. Г. Корченко, І. А. Терейковський, С. В. Казимірчук // Вісник інженерної академії наук. 2014. Вип. 2. – С. 87–93.

7. Корченко О. Г. Сучасні нейромережеві методи та моделі оцінки параметрів безпеки ресурсів інформаційних систем / О. Г. Корченко, І. А. Терейковський, А. О. Дзюбаненко // Захист інформації. – 2014. – Т. 16, № 3. – С. 223–232.

8. Олешко Д. М. Інформаційна технологія прискорення синтезу нейронних мереж для вирішення задач прогнозування при прийнятті рішень : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук : спец 05.13.06 «Автоматизовані системи управління та прогресивні інформаційні технології»/ Д. М. Олешко. - Одеса, 2005. - 19 с.

АДАПТАЦІЯ МЕТОДУ STA/LTA ВИЯВЛЕННЯ СЕЙСМІЧНИХ ПОДІЙ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЗАМИКАННЯ НА ЗЕМЛЮ У РОЗПОДІЛЬНІЙ ЕЛЕКТРИЧНІЙ МЕРЕЖІ

Сабарно Людмила Ростиславівна,
к.т.н., старший науковий співробітник
Тугай Юрій Іванович,
д.т.н., завідувач відділу
Кошман Всеволод Іванович,
к.т.н., старший науковий співробітник
Севастюк Ігор Михайлович,
молодший науковий співробітник
Інститут електродинаміки НАН України
м. Київ, Україна

Вступ. Підвищення безаварійності електричних мереж 6-10 кВ є важливим завданням, оскільки пов'язано зі збільшенням надійності електропостачання споживачів. Однофазні замикання на землю (ОЗЗ) є основним видом ушкоджень у таких мережах, характеризуються підвищенням напруги неушкоджених фаз відносно щодо землі у $\sqrt{3}$ рази при металевому замиканні та у 3–4 рази при дугових замиканнях. Досить часто це призводить до пробою ізоляції, переходу ОЗЗ в подвійні та потрійні замикання, а також до можливості появи багатомісних замикань на землю з пошкодженням кількох кабелів [1]. Якісні селективні захисти від замикань на землю на різних підприємствах країни є великою рідкістю, а селективні струмові захисти від ОЗЗ відсутні на 80% підстанцій країни. У багатьох мережах пошук пошкодженого приєднання і досі виконується застарілим методом почерговим відключенням приєднань, та може тривати декілька годин.

Однак створити селективний і високочутливий захист від ОЗЗ, придатний для будь-яких видів мереж з малим струмом замикання на землю, є досить складним завданням, важко створити універсальний захист для різних типів електроустановок. Особливі труднощі при виконанні селективних захистів виникають в мережах 6–10 кВ з резонансно-заземленою нейтраллю, де струм

повністю або майже повністю компенсується струмом дугогасного реактора, і тому використання його як джерела інформації неможливе.

Забезпечення безперебійного живлення споживачів, а також своєчасне усунення аварій та пошкоджень завжди є важливою задачею. Своєчасне визначення пошкодженої ділянки мережі, її від'єднання від мережі без відключення споживача шляхом переведення його на інші ланцюги живлення це завдання, яке ставить перед собою будь-який центр управління мережами. Вивчення та застосування нових адаптивних методів виявлення замикань на землю дозволяє вдосконалювати та автоматизувати виконання цього завдання, знижуючи при цьому часові та матеріальні витрати на його виконання.

Мета роботи. Дослідження можливості застосування і адаптація методу STA/LTA виявлення сейсмічних подій у зашумленому середовищі для визначення наявності ОЗЗ у розподільних електричних мережах.

Матеріали та методи. Для автоматичного виявлення сейсмічних подій у зашумленому середовищі успішно застосовується метод STA/LTA, що базується на аналізі відношення амплітуд у короткому та довгому часових вікнах [2]. Подібні методики виділення подій із зашумленого середовища можна застосовувати і для виявлення пошкоджень в електричних мережах чи діагностики обладнання, наприклад, методом часткових розрядів.

Метод STA/LTA базується на аналізі відношення амплітуд у короткому та довгому часових вікнах (STA/LTA – Shot Time Average to Long Time Average), по яких моделюється відношення сигнал-шум (SNR – Signal-to-Noise Ratio), який широко застосовується для детектування сейсмічних подій.

STA/LTA-алгоритм безперервно відслідковує зміни амплітуди сейсмічного шуму та площадці станції і автоматично регулює чутливість диктофону до фактичного сейсмічного рівню шуму. Розрахунки багатократно виконуються у реальному масштабі часу. Цей процес відбувається незалежно один від одного на всіх сейсмічних каналах. У результаті, висока чутливість відлаштування приладу під час сейсмічно спокійних періодів зменшує надмірну кількість хибних спрацьовувань [2].

Запропонований метод дозволяє формалізувати процес виявлення будь-яких відхилень струму та напруги від нормальних, автоматично визначаючи час та місце появи ОЗЗ, при цьому виключивши людину з процесу діагностування.

Метод STA/LTA дозволяє відлаштовувати захист від шумів, збурень або реакцій на перехідні процеси, які виникають у мережі, але не являється сигналом для спрацювання захисту. Для реалізації алгоритму не потрібні додаткові засоби вимірювання та датчики. Алгоритм може бути реалізований на існуючому обладнанні.

У відповідності до алгоритму постійно ведеться аналіз осцилограм струмів і напруг у фазах, формуються довге та коротке часові вікна, в яких обчислюються середні значення. Відношення середніх STA/LTA постійно порівнюється із заздалегідь відлаштованими коефіцієнтами порогового рівня запуску. Якщо відношення перевищує цей поріг, то фіксується порушення. Візуалізацію алгоритму у відносному часі наведено на рис. 1.

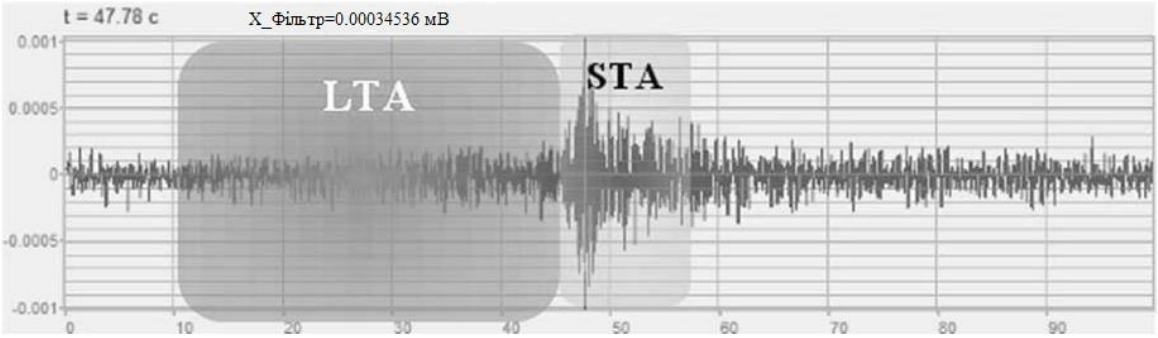

Рис. 1. Візуалізація алгоритму процесу

Для виділення реальних подій з великої кількості даних використовуються тригери. В даному випадку, згідно [2], під тригером розуміють алгоритм, що перевіряє сигнал на відповідність умовам, які можуть вказувати на подію. Наприклад, тригер може виконувати пошук амплітуди, яка перевищує заданий поріг.

Тригер з довгим і коротким часовими інтервалами (STA/LTA) є тригерним алгоритмом, що найчастіше використовується. Один канал сигналу

зазвичай обробляється так: сигнал пропускається через смуговий фільтр і визначається абсолютне середнє значення STA (середнє значення короткого часового інтервалу). Той самий фільтрований сигнал також використовується для обчислення LTA (середнього значення довгого інтервалу часу) у тимчасовому вікні LTA. Таким чином, LTA дає довгостроковий рівень фонового сигналу, тоді як STA відповідає за короткострокові коливання сигналу. Співвідношення STA і LTA постійно контролюється і, як тільки воно перевищує заданий поріг, оголошується рівень тригера, який служить сигналом для запису корисного сигналу. Щойно подія починається, значення LTA «заморожується», у такому випадку опорне значення довгого вікна не може вплинути на сигнал події. Кінець події оголошується, коли співвідношення STA/LTA досягає певного рівня.

Алгоритм повинен постійно аналізувати осцилограми, тому значення STA та LTA розраховуються як ковзні середні [2-5]:

$$\mathrm{STA_i} = \mathrm{STA_{i-1}} + (|\mathrm{x_i}| - \mathrm{STA_{i-1}})/\mathrm{N_{STA}}, \quad (1)$$

$$\mathrm{LTA_i} = \mathrm{LTA_{i-1}} + (|\mathrm{x_i}| - \mathrm{LTA_{i-1}})/\mathrm{N_{LTA}}, \quad (2)$$

$$\mathrm{R_i} = \mathrm{STA_i}/\mathrm{LTA_i}, \quad (3)$$

де $\mathrm{x_i}$ – сигнал; $\mathrm{STA_i}$ – середнє значення короткого часового інтервалу; $\mathrm{LTA_i}$ – середнє значення довгого часового інтервалу; $\mathrm{R_i}$ - відношення часових інтервалів; $\mathrm{N_{STA}}$ і $\mathrm{N_{LTA}}$ – кількість відліків у вікнах STA і LTA, відповідно.

Проміжок часу між відліками визначається частотою дискретизації записуючого осцилографа.

На рис. 2 наведено приклад сигналу, який обробляє алгоритм STA/LTA. Дані наведено у відносному часі.

Для застосування методу в електроенергетиці використано адаптований алгоритм STA/LTA, при цьому сам метод використано у класичному вигляді, без застосування частотних фільтрів та порогових тригерів.

Величини значень вікон STA та LTA розраховуються згідно [5]:

$$\mathrm{STA_i}(t) = \frac{1}{N_S}\sum_{i=1}^{N_S} x_i^2, \quad (4)$$

$$\mathrm{LTA_i}(t) = \frac{1}{N_L}\sum_{i=1}^{N_L} x_i^2, \qquad (5)$$

де N_S і N_L – кількість відрахунків у короткому і довгому вікнах ($N_S \ll N_L$); t – дискретний час.

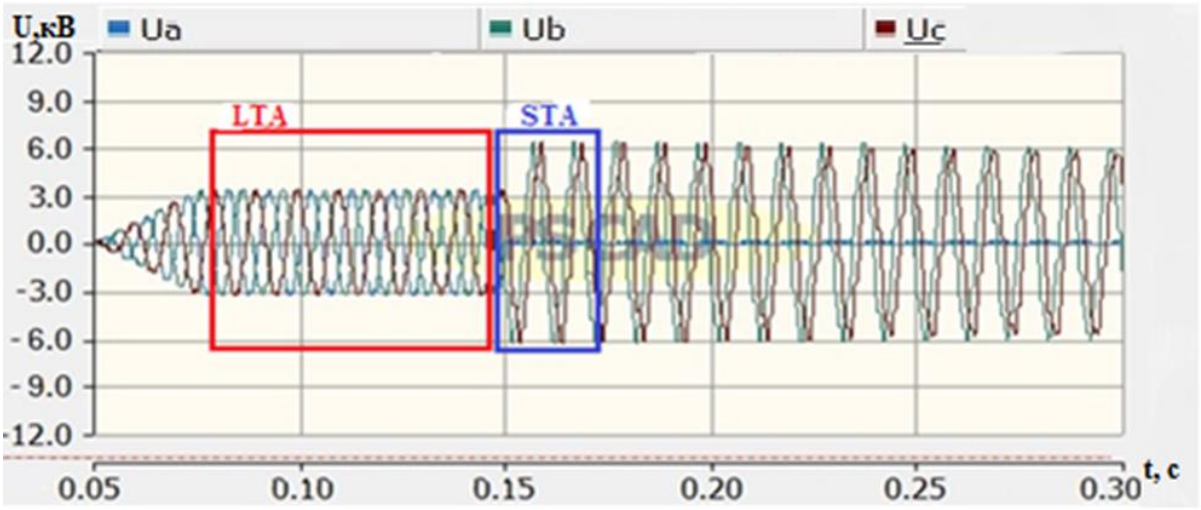

Рис. 2. Приклад сигналу, який обробляє алгоритм STA/LTA

У якості x_i будуть застосовуватися значення струмів або напруг, взятих на певному часовому інтервалі осцилограми відповідно до її частоти дискретизації.

Розрахунок значень вікон необхідно виконувати рекурсивно, щоб метод працював у режимі реального часу, при цьому кожен i-й крок отримуємо, виходячи з наступних виразів:

$$\mathrm{STA_i} = \mathrm{STA_{i-1}} + C_S\left(x_i^2 + STA_{i-1}\right), \qquad (6)$$

$$C_S = 1/N_S, \qquad (7)$$

$$\mathrm{LTA_i} = \mathrm{LTA_{i-1}} + C_L\left(x_i^2 + LTA_{i-1}\right), \qquad (8)$$

$$C_L = 1/N_L. \qquad (9)$$

Далі на кожному i-му кроці виконується розрахунок за наступним виразом, який і є неперервною оцінкою підрахунків, а також границею, від якої відлаштовується алгоритм:

$$r(t) = \mathrm{STA(t)/LTA(t)}. \qquad (10)$$

Алгоритм у вигляді блок-схеми наведено на рис. 3.

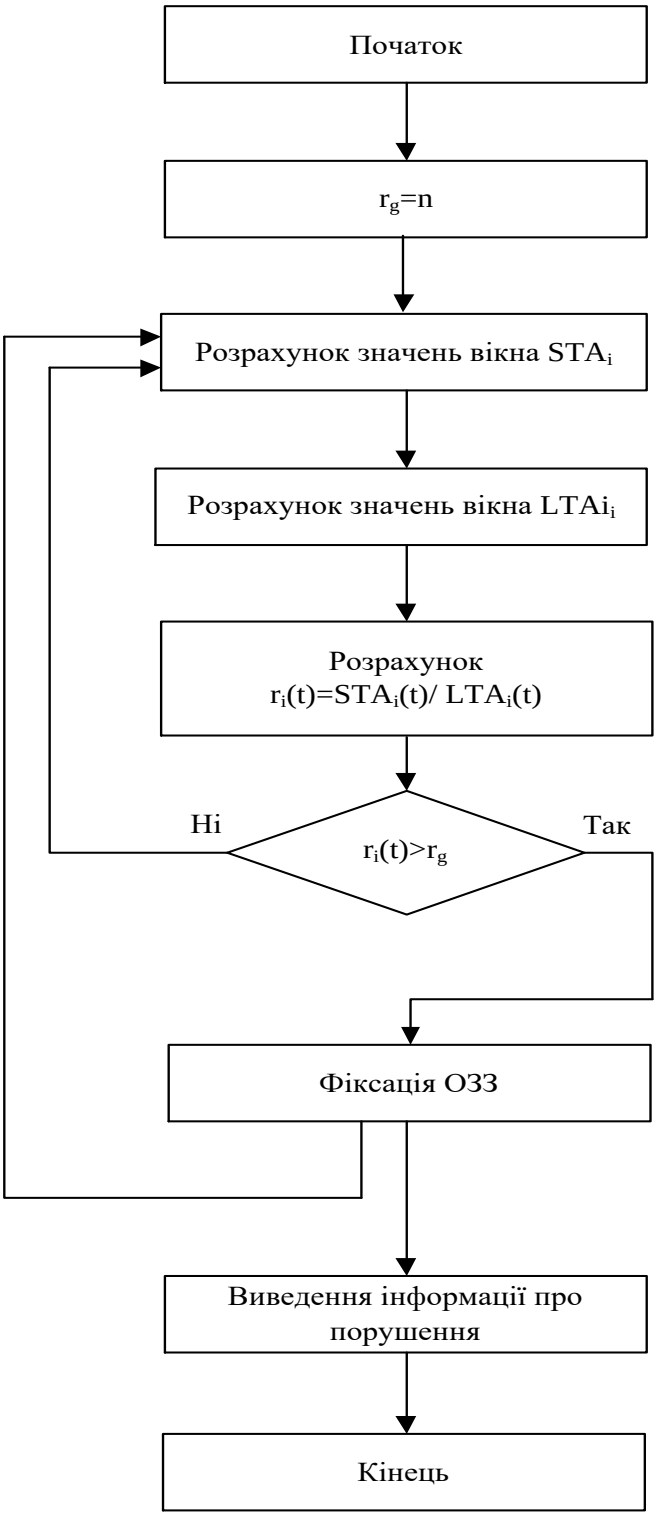

Рис. 3. Блок-схема алгоритму STA/LTA

Число r_g являє собою граничне значення для виразу (10), перевищення якого призводить до формування сигналу про фіксацію ОЗЗ. Число r_g задається на підставі досвіду та інформації про характеристики електричної мережі, у нашому дослідженні приймається рівним 1,085.

Висновки. Адаптований метод STA/LTA показує високу ефективність у вирішенні завдань виявлення ОЗЗ. Практика показує, що при заданні певних параметрів алгоритму, наприклад, розміру довгого та короткого вікон, меж спрацьовування тощо, його можна адаптувати до районів з будь-якою топологією мережі, при цьому не втрачаючи якості диференціювання корисного сигналу від сторонніх шумів. Широка адаптація до різних районів дозволяє стверджувати, що, за певної інтерпретації алгоритму, його можна застосовувати у різних галузях, пов’язаних з поширенням будь-яких хвиль у певному середовищі. Написання програми у Visual Basic for Applications, що реалізує даний алгоритм, дозволило з упевненістю говорити про можливість використання запропонованого методу в електроенергетиці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сабарно Л. Р. Дослідження дугових перенапруг у випадку одно- і двофазних замикань на землю у розподільній мережі з ізольованою нейтраллю / Л. Р. Сабарно, В. І. Кошман, І. М. Севастюк // Енергетика та комп'ютерно-інтегровані технології в АПК.-2017.-№ 1(6).-С. 17-21

2. Havskov J., Alguacil G. Instrumentation in Earthquake Seismology. - Springer Dordrecht, 2016. - 185 p.

3. Jones J. P. Adaptive STA–LTA with Outlier Statistics / Joshua P. Jones, Mirko van der Baan / Bulletin of the Seismological Society of America, Vol. 105, No. 3, pp. 1606–1618, June 2015, doi: 10.1785/012014020.

4. Rui-Sheng Jia. Automatic event detection in low SNR microseismic signals based on multi-scale permutation entropy and a support vector machine / Rui-Sheng Jia // Springer Science Business Media Dordrecht. – 2016. – P. 1–14.

5. Fischer, T. Automatic location of swarm earthquakes from local network data / T. Fischer // Studia Geo s.r.o., Pragu. – 2003. – P. 83–98.

СТВОРЕННЯ ЧАТ-БОТА ДЛЯ ОНЛАЙН-МАГАЗИНУ НА БАЗІ БІБЛІОТЕКИ PYTHON AIOGRAM

Титаренко Ігор Валерійович
студент
Придніпровська державна академія
будівництва та архітектури
м. Дніпро

Вступ. Багато інтернет-користувачів стикалися з чат-ботами - їх активно використовують компанії в різних галузях, навіть комунальні підприємства. Найчастіше чат-боти використовуються для автоматизації різних завдань за допомогою месенджерів.

Саме типовість необхідної інформації для користувача стала своєрідним рушієм у появі чат-ботів. Набагато простіше і, головне, дешевше проробити стандартні питання чи ситуації, запрограмувати їх і запустити робота. Якщо ж в алгоритмі чат-бота немає заздалегідь вбудованого рішення, тоді він підключає до бесіди "живого" працівника компанії.

Такі програмні рішення виявили свою ефективність.

Перед впровадженням будь-якого рішення необхідно оцінити його позитивні сторони, вигоди від такого кроку. Перерахую, що отримує бізнес від запуску чат-бота:

1. Чат-бот доступний цілодобово. Йому не потрібні перерви, вихідні або час на сон. Аналітики розрахували, що своєчасна відсутність відповіді в онлайн-чаті призводить до втрати клієнта і, відповідно, грошей. Але бот - не людина, тому він завжди готовий відповісти на питання або допомогти в оформленні замовлення (все залежить від типу та спрямованості робота).

2. Універсальність використання. Цифрові помічники підійдуть для будь якої цільової аудиторії, будь-якої сфери бізнесу. Тут практично немає обмежень, головне - правильно налаштувати бота.

3. Обробка великих обсягів однотипних запитань. Можна проаналізувати, які питання користувачі задають частіше за все, з якими труднощами вони

стикаються. Саме на них і працювати, не збільшуючи штат людей.

4. Економія бюджету. Інвестиції потрібні лише на етапі розробки і впровадження. У майбутньому технічна підтримка коштує набагато дешевше, ніж утримання штату операторів онлайн-чату чи call-центру. Також потрібно набагато менше технічних засобів (відсутність необхідності в комп'ютерах, робочих місцях і т.д.).

5. Можливість розгортання на різних платформах. Це виключає необхідність прив'язуватися до конкретної програми, не зменшує, а тільки розширює відповідні можливості по охопленню аудиторії.

6. Дає можливість тісніше взаємодіяти з аудиторією, краще розуміти виникаючі запитання і інше. При необхідності можна запускати таким чином коротке опитування.

Отже, ще раз: запустити чат-бота коштує дешевше, ніж утримувати штат операторів. Його наявність виключає вплив людського фактора - немає грубості, неправильного вимовляння чи написання, відсутні скарги. Це підвищує лояльність клієнтів та забезпечує більш високий рівень задоволення від обслуговування.

7. Інтеграція з існуючими системами. Чат-боти можуть легко інтегруватися з існуючими бізнес-системами та базами даних, що полегшує обмін інформацією і підвищує продуктивність роботи.

8. Аналітика та вдосконалення. Чат-боти здатні збирати дані про взаємодію з користувачами, що дозволяє проводити аналіз ефективності та вносити вдосконалення у роботу робота. Це робить його ще більш адаптивним до потреб аудиторії.

9. Збільшення продуктивності. Чат-боти можуть автоматизувати багато рутинних завдань, звільняючи людей від монотонної роботи і дозволяючи їм зосередитися на більш складних та творчих аспектах своєї роботи.

10. Здатність до постійного вдосконалення. Завдяки штучному інтелекту, чат-боти можуть навчатися на основі нових даних та досвіду взаємодії з користувачами, що дозволяє їм постійно покращувати свою ефективність.

Використання чат-ботів для бізнесу не лише раціональний, а й стратегічний крок. Вони не тільки полегшують автоматизацію рутинних завдань та забезпечують ефективне обслуговування клієнтів, але й вносять вагомий внесок у зростання прибутковості.

Мета роботи. Розробити чат-бота для електронної комерції з використанням технологій Telegram, PyCharm та AIOGRAM. Дослідити теоретичні аспекти чат-ботів у сфері електронної комерції, проаналізувати існуючі рішення (HubSpot, LiveChat, Tidio), визначити переваги використання обраної комбінації технологій. Реалізувати ключові етапи розробки, включаючи створення віртуального оточення, налаштування бази даних, імплементацію логіки взаємодії з категоріями товарів та реалізацію основних функціональних елементів чат-бота, підкріплену програмним кодом на мові програмування Python.

Матеріали та методи. Чат-боти для електронної комерції – це програмні рішення, спроектовані для імітації функцій людини-помічника. Вони здатні відповідати на найрозповсюдженіші запитання, виконувати завдання від імені клієнтів і навіть покращувати взаємодію з користувачем у режимі реального часу. У останні роки використання цих інструментів різко зросло завдяки їхній здатності збільшувати продажі, надавати персоналізовані послуги і зменшувати витрати.

Сучасні чат-боти представляють собою відмінне рішення для діалогового штучного інтелекту, здатного обробляти різноманітні сценарії використання. Боти для електронної комерції можуть надсилати клієнтам рекомендації щодо продуктів, надавати допомогу в режимі реального часу, інтегруватися з програмами обміну повідомленнями і навіть використовувати обробку природної мови (NLP) для відповіді на голосові команди користувачів.

Загалом, всі чат-боти можна розділити на дві категорії:

1. «Однозадачні» - у них прописаний сценарій, питання та варіанти відповідей. Вони діють за певним алгоритмом, не відхиляючись від нього. Тут користувач обирає з запропонованих варіантів відповідей або дій.

2. «Розумні» - вони створені на основі штучного інтелекту, можуть розпізнавати людську мову. Такі боти є навчальними і можуть вивчати нові сценарії.

Вибір онлайн-робота залежить від того, які завдання він повинен вирішувати. Серед найпоширеніших сценаріїв, які використовують компанії, можна виділити наступні:

1. Клієнтська підтримка. Це альтернатива розділу на сайті з питаннями, що часто задаються. Якщо на сайті є FAQ, це не означає, що чат-бот не буде корисний. Для потенційного або реального клієнта набагато простіше прослухати повідомлення, ніж шукати інформацію на веб-сторінках.

2. Сервіс для продажу. Підходить компаніям з широким асортиментом, де може бути складно розібратися. Бот, задавши кілька питань, звузить пошук і запропонує підходящі варіанти. Компанії, які використовують такого робота, відзначають зменшення негативу зі сторони клієнтів, зменшення обробки нецільових запитань та можливість організовувати цілодобові консультації для допомоги клієнтам.

3. Проведення розсилок, інформування про акції та новини. Цей сценарій часто використовують магазини електроніки, щоб розповісти про новинки, знижки та інші події. Деякі боти можуть також проводити опитування, збирати необхідну маркетингову інформацію тощо.

4. Забезпечення корпоративної комунікації. Реалізація може бути дуже різноманітною - інформування, консультації тощо.

5. Анкетування при відборі персоналу. У цьому випадку кандидат проходить «первинну співбесіду» саме з роботом. Він збирає необхідні дані і обробляє їх, щоб HR-менеджер не витрачав на це час.

Для створення чат-бота потрібно обдумати наступні моменти:

1. Яке завдання буде вирішувати робот. Від цього залежать тип, функції та особливості роботи бота.

2. Персонаж. Бот, навіть як неживий об'єкт, не повинен бути повністю безособистим. Наявність ніку, аватарки та інших атрибутів може покращити

сприйняття технології і підвищити лояльність.

3. Сценарій. Робота за алгоритмом вимагає його написання. Згідно поставленого завдання потрібно обдумати, які саме питання або дії будуть актуальними.

4. Платформа, на якій буде розміщений чат-бот. Вибір залежить від того, де частіше "сидить" цільова аудиторія. Це може бути Viber, Telegram, Facebook та інші.

5. Можливість інтеграції з різними системами збору інформації. Наприклад, з CRM, сервісом електронної пошти та іншими.

Розглядаючи різні сценарії використання чат-ботів, дедалі більше бізнесів вирішують впроваджувати цю технологію для оптимізації своїх процесів та покращення взаємодії з клієнтами. Чат-бот стає важливим інструментом для автоматизації завдань, що раніше вимагали багато ресурсів і часу.

Задачі, які вирішуються чат-ботами, розширюються від простої клієнтської підтримки та закінчуючи анкетуванням при підборі персоналу. Технологія і штучний інтелект забезпечують розвиток "розумних" ботів, які можуть адаптуватися до потреб користувача та розвиватися відповідно до нових сценаріїв.

Переваги використання комбінації Telegram, PyCharm і AIOGRAM для створення чат-ботів

1. Зручність розробки з PyCharm:

- PyCharm є потужним інтегрованим середовищем розробки для Python, що забезпечує зручний робочий процес та багато функцій для покращення продуктивності. Використання його спрощує введення коду та відлагодження проекту.

2. Використання AIOGRAM для роботи з Telegram API:

- AIOGRAM - це асинхронна бібліотека для роботи з Telegram API в середовищі Python. Вона дозволяє ефективно використовувати асинхронний підхід для обробки багатьох запитів, що поліпшує швидкодію та продуктивність чат-бота.

3. Асинхронна обробка з AIOGRAM:

- Асинхронна обробка дозволяє ефективно обробляти багато запитів одночасно, що особливо важливо для чат-ботів з великою кількістю користувачів або інтенсивним трафіком.

4. Легкість інтеграції з Telegram:

- Telegram надає досить зручний API для роботи з ботами, і використання AIOGRAM спрощує взаємодію з цим API. З'являється прямий доступ до всіх функцій Telegram, що дозволяє легко налаштовувати та розширювати функціонал чат-бота.

5. Гнучкість та розширюваність:

- Використання цієї комбінації інструментів надає гнучкість для створення різноманітних функцій та розширення функціоналу чат-бота в майбутньому.

6. Спільнота та документація:

- Є активні спільноти для PyCharm і AIOGRAM, а також широка документація, що полегшує вирішення проблем та отримання підтримки в разі необхідності.

Узагальнюючи, використання Telegram, PyCharm і AIOGRAM для створення чат-ботів забезпечує зручність розробки, ефективність взаємодії з Telegram API, асинхронну обробку, гнучкість та можливості розширення, що робить цю комбінацію потужним інструментарієм для створення чат-ботів у середовищі Python.

У рамках виконання основної частини роботи були виконані наступні етапи:

1. Було створено віртуальне оточення для ізоляції проєкту від інших середовищ, забезпечуючи чистоту інсталяцій та стабільність роботи програмних засобів.

2. Була розроблена початкова структура проєкту, яка включала основні каталоги та файли, необхідні для організації робочого простору та легкості навігації.

3. Були налаштовані параметри бази даних, включаючи з'єднання, ініціалізацію та інші необхідні параметри для забезпечення ефективного взаємодії чат-бота з базою даних.

4. Виконано конфігурацію модуля, що дозволяє ефективно завантажувати необхідні ресурси та компоненти для роботи чат-бота.

5. Проведено налаштування основного модулю, включаючи параметри, необхідні для забезпечення зручного та оптимального функціонування чат-бота.

6. Розроблені обробники для забезпечення коректного переходу між різними меню та функціональними частинами чат-бота.

Висновки. У ході виконання дослідження було вивчено теоретичні аспекти чат-ботів у сфері електронної комерції. Аналіз існуючих чат-ботів, таких як HubSpot, LiveChat і Tidio, надав можливість визначити загальні тенденції та особливості їхнього використання. Висновки з даного аналізу дозволили сформулювати рекомендації для покращення функціоналу створюваного чат-бота.

Для розробки були використані сучасні технології та інструменти, такі як месенджер Telegram, інтегроване середовище розробки PyCharm та бібліотека AIOGRAM. Одним із ключових висновків є те, що використання бібліотеки AIOGRAM спрощує розробку чат-бота, забезпечуючи асинхронний код та взаємодію з API Telegram. Взаємодія цих елементів створила ефективне середовище для розробки та впровадження чат-бота.

Також слід відзначити, що створений чат-бот має значний потенціал для подальшого розвитку та налаштування відповідно до конкретних потреб онлайн-магазину. Зокрема, можливості розширення включають додавання нових функцій, оптимізацію взаємодії з користувачем, адаптацію під різні категорії товарів та вдосконалення інтерфейсу.

ТЕХНІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ МОДУЛЯ АНАЛІЗУ ПОВЕДІНКОВОЇ АКТИВНОСТІ КОРИСТУВАЧІВ ВЕБ-ЗАСТОСУВАНЬ

Тіщенко Софія Євгенівна
студент
Рудніченко Микола Дмитрович
к.т.н., доцент
Національний університет «Одеська Політехніка»
м. Одеса, Україна

Вступ. В сучасному світі все більше різних видів бізнесу частково або повністю переходять в формат он-лайн, створюють веб-сайти та ведуть сторінки у соціальних мережах. Без цих елементів складно уявити будь-який сучасний бізнес. Також для отримання доходу важливо оцінити якість наданих послуг та кількість клієнтів. Очевидно, що для проведення цих операцій у веб-сайтах додаються відповідні елементи контролю. Дані, зібрані цими елементами дані обробляються спеціалістами організацій та спеціальними програмами.

Ціль роботи. Формалізація принципів побудови та розробки базового функціоналу програмного модуля аналізу поведінкової активності користувачів веб-застосувань.

Матеріали та методи. Для вирішення задачі аналізу поведінкової активності користувачів веб-застосування може використовуватись відповідний програмний модуль. Він складається з декількох частин, а саме: блоку збору даних, блоку аналізу даних та блоку формування звітності.

Процес виконання завдання складається з трьох етапів, а отже модуль має три основні блоки. У першому відбувається збір даних з веб-застосування. Для цього використовуються відповідні скрипти, написані мовами PHP або JavaScript. За допомогою комбінації файлів cookie та бази даних збирається інформація про ряд параметрів, що необхідні для подальшого аналізу, серед яких дані про візити, окремих користувачів, пристрої, з яких виконується вхід на веб-сайт, та їх геолокація[1]. Таким чином, отриману базу даних можна

представити у вигляді наступної схеми (рис. 1).

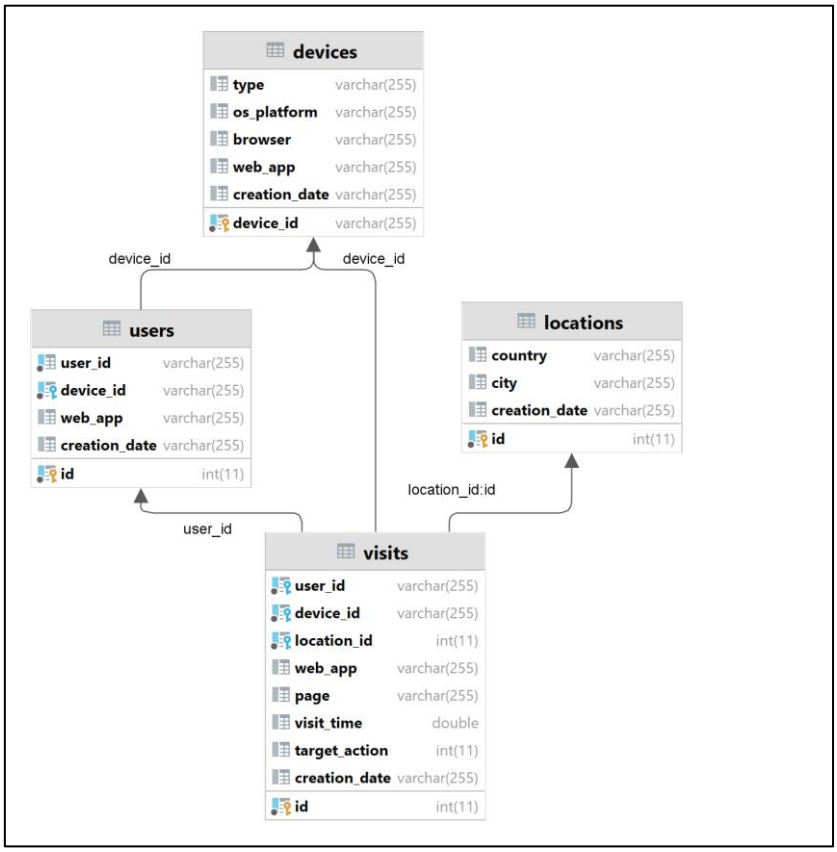

Рис. 2. Схема бази даних

Відповідно до наведеної схеми (рис. 1) база даних складається з чотирьох таблиць. Таблиця «locations» містить дані про країни та міста, з яких здійснюється вхід у веб-застосування. У таблиці «devices» зберігаються дані щодо типу пристрою, його операційної системи та браузера, з якого виконано вхід. Таблиця «users» містить унікальний ідентифікатор користувача та пристрою, з якого було відкрито веб-сайт. Через ідентифікатор пристрою таблиця «users» пов’язана з «devices». У таблиці «visits» зберігаються дані про всі візити всіх користувачів на різні сторінки веб-сайту, час візиту та чи виконувалась користувачем таргетована дія, наприклад, заповнення форми або додавання товару у корзину. Таблиця «visits» пов’язана з користувачем, пристроєм та геолокацією через відповідні унікальні ідентифікатори. Також всі записи таблиць мають поле часу створення та прив’язку до конкретного застосування.

Другий блок містить інструменти для отримання даних з бази та їх аналізу у форматі відповідних обчислень. Одним з найрозповсюдженіших метрик оцінки ефективності веб-застосування є конверсія, яка являє собою відсоткове значення відношення виконання при візиті на сторінку таргетованої дії до всіх візитів. Також наявні методи для обчислення кількості користувачів та візитів відповідно до їх геолокацією за країною або містом[2]. Ці дані доступні як у форматі абсолютних, так і відсоткових значень. Наступною складовою даного блоку є статистика щодо пристроїв. Вона може бути наведена у абсолютних та відсоткових значеннях за типом девайсу, його операційною системою та браузером, з якого здійснюється вхід. Також у другому блоці доступний обрахунок статистичних даних щодо кількості користувачів, що відвідали веб-сайт один чи кілька разів та тих, хто відвідав одну чи декілька сторінок. Останньою складовою даного блоку є статистика візитів[2]. Вона включає абсолютні та відсоткові значення унікальних та повторних відвідувань, середнього терміну перебування у веб-застосуванні у конкретні часові проміжки, а також середній час перебування на кожній сторінці і абсолютне та відсоткове значення відмов, тобто перебування на сторінці менше певного періоду часу.

Третій блок являє собою панель програми для виведення отриманих з другого блоку даних у форматі графіків та діаграм відповідно до заданих користувачем застосувань[3]. Він будується з використанням HTML та CSS. Додатково вказаний блок дозволяє завантаження даних у вигляді файлів для передачі даних на інші носії або інші програми. Цей блок також має авторизацію користувача, аби запобігти випадковим витікам статистичних даних.

Результати та обговорення. Формалізуючи структуру програмного модуля аналізу поведінкової активності користувачів можна визначити, що він виконує три основні функції: збір, обробка даних та вивід даних у заданих форматах. Таким чином, основними елементами модуля можна визначити такі складові, як база даних, скрипти зберігання даних, блок методів для проведення

обчислень та користувацький інтерфейс панелі виведення статистичних даних. Спираючись на задані параметри можна дійти висновку, що побудова такого модуля потребує знань в мовах PHP або JavaScript для збору даних, технологій та фреймворків мови Java для побудови основного блоку, а також володіння навичками створення фронтенду за допомогою HTML та CSS.

Висновки. В ході роботи було формалізовано принципи побудови та розробки базового функціоналу програмного модуля аналізу поведінкової активності користувачів веб-застосувань. В результаті було визначено, що створення заданого модуля потребує володіння у різному ступені мовами PHP або JavaScript, Java, а також HTML та CSS.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА.

1. Кириленко В. В., Ковальчук А. А., Тимошенко А. О. Програмний модуль для аналізу поведінкової активності користувачів веб-сайтів. // Вісник Львівського університету. Серія "Математика, фізика, комп'ютерні науки". - 2022. - № 78. - С. 124-133.

2. Андрусевич В. О., Андрусевич А. В. Програмний модуль для аналізу поведінкової активності користувачів веб-сайтів // Системи обробки інформації. – 2022. – № 2. – С. 15-22.

3. Бойко М. В., Кохан О. В. Розробка програмного модуля для аналізу поведінкової активності користувачів веб-додатків // Системи управління, навігації та зв'язку. – 2022. – № 1. – С. 23-28.

АНАЛІЗ ПРИДАТНОСТІ ВІДХОДІВ ФЕРРОСПЛАВНОГО ВИРОБНИЦТВА В ЦЕМЕНТНІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ

Токарчук Володимир Володимирович,
к.т.н., доцент
Тупиця Ольга Миколаївна,
магістрант
Національний технічний університет України
Київський політехнічний інститут імені
Ігоря Сікорського
м. Київ, Україна

Вступ.

Розвиток людського суспільства та задоволення його потреб вимагає постійного видобутку та подальшого використання природних ресурсів, що призводить до утворення та накопичення великої кількості промислових відходів. В Україні ця проблема стоїть особливо гостро через велику кількість відходів, що утворюються. Однією з таких галузей народного господарства є феросплавне виробництво.

Феросплави - це сплави заліза, що містять кремній, марганець, хром та інші метали, які використовуються у виробництві сталі для розкислення та легування рідких металів (надання сталі особливих властивостей) і зв'язування шкідливих домішок [1].

На сучасному етапі розвитку феросплавного виробництва використовують чотири основних способи отримання феросплавів:

- доменний - у доменній печі можна виплавляти так званий «бідний», або доменний, феросиліцій (9–15 % Si), дзеркальний чавун (10–25 % Mn), ферофосфор (до 15 % P), високовуглецевий фероманган. Виплавлені в доменних печах феросплави насичені вуглецем і мають підвищений вміст фосфору й сірки, що пояснюється великими витратами коксу для отримання сплавів. Обсяг виробництва доменних феросплавів неухильно скорочується. Нині в Україні у доменних печах виплавляють лише високовуглецевий

феромарганцан і невелику кількість дзеркального чавуну;

- електролітичний - ґрунтується на електролізі водних розчинів або розплавлених солей. Застосовують цей спосіб для отримання особливо чистих металів;
- електротермічний - проводять в електроенергетичних установках, де електрична енергія перетворюється на теплову, що використовується для нагрівання, плавлення, відновлення і рафінування. Електротермічні способи ґрунтуються на використанні теплоти, що виділяється в дугових електричних печах під час проходження електричного струму через газовий проміжок і шихтові матеріали, які мають високий електричний опір. Процеси характеризуються можливістю отримання високих температур в ділянці горіння електричних дуг, хімічною нейтральністю джерела теплоти, можливістю здійснення процесів із будь-яким складом газової фази та у вакуумі, а також легко й швидко змінювати потужність установки та повністю автоматизувати її роботу. Більшість феросплавів, зокрема великої групи феросплавів, виплавляють саме електротермічним способом. При цьому зазвичай застосовують закриті та герметичні феросплавні печі великої потужності [2];
- металотермічний - ґрунтується на використанні теплоти хімічних реакцій відновлення оксидів алюмінієм, силіцієм, іноді — кальцієм, магнієм і натрієм Металотермічні способи виробництва феросплавів, сплавів, лігатур і технічно чистих металів залежно від типу відновників, які використовують, поділяють на алюмо-, силіко-, кальціє- і натрієтермічні. У виробництві феросплавів найчастіше застосовують алюміно- і силікотермічні способи. Як відновники для отримання феросплавів одночасно використовують силіцій і алюміній. Феросплави, сплави і метали, отримані металотермічним способом, характеризуються низьким вмістом вуглецю та інших домішок. При цьому можна отримувати комплексні сплави із низьким вмістом заліза на основі хрому, титану, нікелю та інших металів [2].

Виробництво феросплавів передбачає утворення різних промислових

відходів, які сьогодні часто транспортуються на звалища, і для яких, необхідно знайти альтернативи для переробки. Одним із таких варіантів може бути цементна промисловість. Також феросплавні відходи використовується при видобутку цінних металів, у виробництві сталі, феросплавів, як добавка в цементній промисловості та у виробництві шлаків. Застосовується у виробництві виливків, шлаків, шлакових матеріалів і будівельних матеріалів, подібних до доменного шлаку [3].

Феросплавні шлаки переробляються на вапняну муку, щебінь і шлаковий пісок для будівництва, технологічний порошок для ливарного виробництва, частина їх йде на виплавку готових сплавів. Для виробництва феросплавів отримують і спеціальні шлаки шляхом комплексної переробки руди і чавунів. З природнолегованого чавуну доцільно методом окиснення переводити в шлак ванадій, марганець, ніобій і інші метали, а потім використовувати цей шлак для виробництва цих металів або їх сплавів [4].

Мета роботи. Аналіз хімічного складу відходів феросплавного виробництва та визначення шлаків, які можуть бути використані в якості компоненту сировинної суміші для виробництва портландцементного клінкеру.

Матеріали та методи. При проведенні роботи використовувалися дані по хімічному складу відходів (шлаків), які утворюються при виробництві основних видів феросплавів.

Результати та обговорення. Слід зазначити, що в залежності від виду кінцевого продукту, хімічний склад відходів досить суттєво відрізняється один від одного [5]. Хімічний склад відходів виробництва хромистих феросплавів наведено в таюл. 1.

Таблиця 1

Склад шлаків і пилу виробництва хромистих феросплавів

Відходи	Вміст оксидів, % мас.							
	Cr_2O_3	MgO	Al_2O_3	SiO_2	CaO	FeO	C	SiC
Ферохромокремнієвий шлак	3,5	8,0	13,0	45,0	0,5	0,2	0	3,0
Високовуглецевий ферохромовий шлак	4,3	44,2	17,3	29,8	2,5	0,8	-	-

Шлаки такого типу не підходять для цементної сировинної суміші за рахунок високого вмісту оксиду хрому і, особливо, значного вмісту оксиду магнію. Середній хімічний склад шлаків, які утворюються при виробництві феросиліцію, наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Хімічний склад шлаків і пилу виробництва феросиліцію

Відходи	Вміст оксидів, % мас.								
	MgO	Al_2O_3	SiO_2	CaO	Fe_2O_3	C	SiC	R_2O	Метал
Феросиліцієвий шлак	0,8	16,0	32,0	18,0	-	-	15,0	-	-
Мікрокремнезем (пічний пил)	1,1	17,3	-	0,8	1,6	0,3	-	2,2	20,0

Теоретично феросиліцієвий шлак може бути сировинним компонентом цементного виробництва. Позитивним є наявність 32,0 мас.% оксиду кремнію. Серед негативу – наявність, в середньому, до 15,0 мас.%. Як відомо [6], Існує приблизно 250 кристалічних форм карбіду кремнію і невідомо, який вплив може мати введення такої кількості карбіду кремнію в сировинну суміш. Тому визначення можливості використання цього відхода в цементній промисловості потребує додаткових досліджень.

Мікрокремнезем (пічний пил) не може бути рекомендований до використання в цементній промисловості з двух причин. Перша – це наявність металлу у відходах, а друга – дуже нестабільний хімічний склад.

Шлаки виробництва марганцевих феросплавів мають наступний хімічний склад (табл. 3).

Таблиця 3

Склад шлаків виробництва марганцевих феросплавів

Відходи	Вміст оксидів, % мас.						
	MnO	Al_2O_3	SiO_2	CaO	Fe_2O_3	R_2O	MgO
Високовуглецевий феромарганець (доменний) шлак	16,5	7,5	32,0	41,0	0,7	0.7	6,5
Силікомарганець шлак	15,5	7,5	49,5	17,5	0,20	3,9	5,0

Ці відходи не можуть бути рекомендовані до використання в цементній промисловості в звязку з тим, що місять значну кількість оксиду магнію.

Хімічний склад шлаку алюмотермічного виробництва наведено в табл. 4.

Таблиця 4

Склад шлаку алюмотермічного виробництва

Алюмотермічний шлак	Вміст, % мас.						
	SiO_2	Al_2O_3	Fe_2O_3	CaO	MgO	SO_3	R_2O
	0,18	79,5	0,5	12,6	0,5	0,1	0,1

Саме ці шлаки найбільше підходять для використання в цементній промисловості. Наявність значної кількості алюмінатів може дозволити їх використання в якості заміни частини глиняного компоненту сировинних сумішей для виробництва портландцементного клінкеру.

Висновки.

1. Використання відходів феросплавного виробництва може допомогти підприємствам зменшити витрати на сировину та покращити екелогію навколишнього середовища за рахунок зменшення територій, які зайняті відходами, або хоча б не розширювати її межі.

2. Серед розглянутих відходів для використання в цементній галузі може бути рекомендований шлак алюмотермічного виробництва. Високий вміст алюмінатів та відсутність шкідливих домішок дозволяє його використовувати в якості замінника частини алюмосилікатного компоненту в сировинних сумішах при виробництві портландцементного клінкеру.

ЛІТЕРАТУРА.

1. Технології одержання металів та сплавів для ливарного виробництва: Навч. посібник / А. М. Верховлюк, А. В. Нарівський, В.Г. Могилатенко / За ред. академіка НАН України В. Л. Найдека. – К.: Видавничий дім “Вініченко”, 2016. – 224 с.

2. Каблуковський А. В. Виробництво сталі та феросплавів в електропечах: підручник для технікумів. Металургія, 1991. 335с.

3. Gasik, M. M. (2013). In M. M. Gasik (Ed.), Handbook of ferroalloys: Theory and technology (520 pp). Oxford: Elsevier Science. https://mmsallaboutmetallurgy.com/wp-content/uploads/2019/08/handbook-of-Ferroalloys.pdf

4. Kutsin, V. S., Gladkikh, V. A., Olshansky, V. I., Filippov, I. Yu., Kuzmenko, S. N., Mikhalyov, A. I., & Ruban, A. V. (2015, 31 May–4 June). The determination of rational technological parameters of ferrosilicon manganese melting based on the process electrical characteristics. In Proceedings of the fourteenth international ferroalloy congress (INFACONXIV). Energy efficiency and environmental friendliness are the future of the global ferroalloy industry (pp. 107-114), Kiev, Ukraine

5. Zhdanov, A. V., Zhuchkov, V. I., Dashevskiy, V. Y., & Leontyev, L. I. (2017). *Waste Generation and Recycling in the Ferroalloy Industry.* https://www.researchgate.net/publication/342023698_Slags_and_Dusts_of_Ferroalloy_Production

6. Rebecca Cheung. (2006). Silicon Carbide Micro Electromechanical Systems for Harsh Environments. Imperial College Press, 181 p.

ЗАСТОСУВАННЯ CAN-ШИНИ В ПРОЦЕСІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

Фащевський Андрій Валентинович,
Старший викладач
Загоруйко Микола Юрійович,
Студент
Державний університет інфраструктури та технологій
м. Київ, Україна

Вступ. Модернізація будь-якої системи передбачає встановлення різного типу датчиків, виконавчих механізмів, систем збору та обробки інформації, інтерфейсу спілкування із обслуговуючим персоналом. Це призводить до ускладнення системи, збільшення кількості шин данних, протоколів обміну інформацією, а якщо мова йде про моторвагонний рухомий склад, то додаються кілометри проводів, з’єднань, схем, розгалужень, що у випадку пошкодження чи ремонту значно ускладнюють будь-які роботи.

У ряді проектів з модернізації високошвидкісного рухомого складу було запропоновано встановлення датчиків температури і акселерометрів на кожну колісну пару і тяговий двигун, а це як мінімум ще плюс 16 точок збору інформації на кожен вагон. Зрозуміло, що ці прилади якось повинні спілкуватися із центральним комп’ютером. Для вирішення цієї проблеми пропонується використати досвід автовиробників, які вже у 80-х роках зіткнулися із складнощами радіальної електросхеми автомобіля. Було вирішено перейти на паралельне з’єднання елементів схеми із вузловими контролерами, яку назвали CAN-шиною.

Мета роботи. Загальна тенденція у сфері автоматизації не оминула і залізничний транспорт, і полягає у заміні традиційної централізованої системи управління розподіленим управлінням шляхом розміщення інтелектуальних датчиків і виконавчих механізмів поруч із керованим процесом. Це зумовлено збільшенням кількості датчиків, а отже і зростанням кількості провідників для зв'язку із центральним блоком управління, збільшенням кількості з'єднань,

складністю діагностики помилок та проблемами з надійністю. Для вирішення цієї проблеми пропонується використати поширену польову шину CAN – це система зв'язку для багатоконтролерних систем. Розглянемо докладніше переваги CAN і причини, з яких цей протокол набуває все більшого поширення.

Матеріали та методи. CAN – це широкомовний стандарт послідовної шини для з'єднання кількох провідних електронних пристроїв. Цей тип з'єднання відомий як multi-master, що означає відсутність центрального вузла керування.

Кожен вузол (електронний пристрій) шини може надсилати та отримувати повідомлення, але не одночасно. Повідомлення складається, перш за все, з ідентифікатора (ID), який зазвичай вибирається визначення типу повідомлення або відправника і включає до восьми байтів даних. Він передається у шину послідовно. Всі вузли (пристрою) мають процесор вузла та інтерфейс CAN, через який вони підключаються до шини. Якщо шина вільна, будь-який вузол може розпочати передачу. Якщо два і більше вузлів почнуть відправляти повідомлення одночасно, повідомлення з більш домінуючим ID (який має більше домінуючих бітів, тобто нулів) переписує менші домінуючі ID інших вузлів. Таким чином, зрештою (після ID-арбітражу) залишається лише домінуюче повідомлення, яке виходить усіма вузлами. Прийомні вузли потім визначають, чи є значення ідентифікатора якийсь інтерес для них чи ні.

Після завершення передачі домінуючого повідомлення всі сторони, що «програли», в арбітражному процесі намагаються відправити свої повідомлення ще раз. Це так званий недеструктивний арбітраж, коли повідомлення з найвищим пріоритетом не знищується.

Протокол CAN є подієво-керованим на противагу протоколу з ініціацією за часом. Архітектура шини не передбачає обмежень щодо того, коли вузли можуть надсилати повідомлення до мережі.

У транспортних засобах CAN-контролери з'єднуються за допомогою диференціальної шини, яка має дві лінії - CAN_H (Can-High) та CAN_L (Can Low), якими передаються повідомлення (рис. 1).

Рис. 1. Схема з'єднання блоків CAN-шиною

Інформація передається по шині як різницю потенціалів між двома сигнальними лініями CAN_H та CAN_L. Якщо обидві лінії мають однакову напругу, то сигналом є рецесивний біт. Якщо потенціал лінії CAN_H вище, ніж потенціал лінії CAN_L на 0,9 В, сигнал лінії є домінантним бітом. Жодної незалежної опорної точки заземлення для цих двох ліній не існує. Таким чином, шина виявляється невразливою для будь-яких фонових шумів.

Сигнали двох ліній CAN піддаються тим самим електромагнітним наведенням, отже, різниця потенціалів між цими двома лініями залишатиметься незмінною. Тому шина невразлива також для електромагнітних перешкод.

Результати та обговорення. CAN є ідеальним рішенням для будь-якої програми, де мікроконтролери обмінюються повідомленнями один з одним та з віддаленими периферійними пристроями. Спочатку CAN використовувався в автомобілях для забезпечення критичного за часом керування та обміну інформацією між двигуном та коробкою передач при гарантованому часі очікування повідомлення та допуск кожного з учасників мережі до роботи з поточними даними. Поряд із досить дорогими високошвидкісними рішеннями існують і економічні рішення для підключення до мережі інерційних пристроїв, які працюють у шкалі часу сотень мікросекунд (система керування дверима, вентиляторами системи кондиціонування, керування освітленням). При цьому

потужні джгути електричних проводів замінюються двопровідною CAN-мережею, вузлами якої є, зокрема, блоки комфорту та інформаційні табло.

Широке застосування CAN знайшов у промисловій автоматиці, де є велика кількість пристроїв керування, датчиків, механізмів, електроприводів та інших об'єктів, які пов'язані єдиним технологічним циклом (системи опалення та кондиціювання, насоси, конвеєри, ліфти, ескалатори, транспортери тощо). Важливою особливістю таких систем є можливість діагностики та управління об'єктами, розташованими на великій території, за адаптивними алгоритмами. В результаті досягається суттєве зменшення споживаної потужності, шуму, зношування обладнання. Подібна картина спостерігається і в залізничних бортових системах, де вирішальну роль відіграє обмін даними між підсистемами при наборі швидкості, гальмуванні, керуванні дверима та діагностиці.

Висновки. Отож, якщо виділити основні переваги від впровадження CAN-шини у систему електропотяга, то слід відмітити:

- проста паралельна двохпровідна схема з’єднання блоків всього складу потягу, що забезпечує більш просте схема установки та контролю цілісності;
- простий канал обміну даними, який забезпечує захист від перешкод, електромагнітного впливу, стійких аварійних режимів роботи;
- багаторівневий моніторинг та контроль інтерфейсів, що дозволяє оперативно ідентифікувати блоки, які вийшли з ладу, і заміняти їх, уникнути дублювання датчиків та виконавчих механізмів;
- автоматичний розподіл швидкості передачі з пріоритетом на користь основних систем та вузлів
- значна швидкість передачі даних,
- широка сумісність з виконавчими пристроями та діагностичними засобами.

Що ж до функціональних недоліків CAN-шини, то вони стосуються тільки низькобюджетних продуктів:

- при підвищеному інформаційному навантаженні на канал зростає час відгуку, - питання вирішується проведенням оптоволокна, яке по ціні конкурентне, але в рази збільшує пропускну спроможність лінії;

- через використання протоколу найвищого рівня трапляються проблеми стандартизації – у будь-якому випадку обладнання сертифіковане і випробуване, тому такі проблеми виключаються.

НЕЕФЕКТИВНІ АРХІТЕКТУРНІ РІШЕННЯ ПОБУДОВИ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ В ХМАРНИХ СЕРВІСАХ

Федотов Сергій Олександрович
аспірант кафедри
інженерії програмного забезпечення та кібербезпеки
Державний Торговельно-Економічний Університет
м. Київ, Україна

Вступ. З кожним роком кількість користувачів мережі інтернет та часу, який вони в ньому проводять, зростає. Це призводить до того, що підприємства мають планувати свій маркетинг та шукати своїх користувачів-клієнтів і в мережі. Зараз майже неможливо уявити успішне підприємство без інформаційної системи для взаємодії з користувачами. З цього виникає зрозуміла потреба кожного підприємства, як швидко та дешево отримати свою інформаційну систему для взаємодії з користувачами. Для вирішення цього питання для підприємців існують хмарні сервіси, які гарантують вирішити всі проблеми швидко та дешево – все, що як раз і хочуть почути підприємці, наприклад, - «Створіть сайт без обмежень. Створюйте та масштабуйте з упевненістю. Ми забезпечимо вас усім необхідним — від потужної інфраструктури сайту до передових бізнес-рішень» [1]. У таких сервісах завжди легкий вхід, зазвичай безкоштовний, зробивши декілька кроків можна отримати швидкий результат. Але коли підприємству буде потрібна специфічна функціональність, яка ще не реалізована у хмарному сервісі, то потрібно буде здійснити пошук технічних спеціалістів для розробки необхідної функціональності. Іноді потрібний функціонал взагалі неможливо побудувати на основі хмарних сервісів, і в цьому випадку підприємство муситиме розробляти систему з нуля. В обох випадках, серед наслідків матимемо збільшення витрат та часу, що безумовно є ризиком, про котрий ніхто не попереджав і що суперечить основним цінностям маркетингу як такого: «Маркетинг забезпечує важливу основу для очікувань щодо продуктивності, і невиконання цих очікувань призводить до більш негативних оцінок цільового

продукту чи послуги» [2].

Ціль роботи. Показати як хмарні сервіси маніпулюють даними про свої послуги, щоб збільшити витрати підприємства на покриття їх послуг, у порівнянні з витратами прямого залучення розробників програмного забезпечення, які б ефективно використовували лише необхідні хмарні сервіси.

Матеріали та методи. Хмарні сервіси поділяються на три головні напрямки:

- Infrastructure as a Service (Iaas) – надає уніфіковані апаратні ресурси;
- Platform as a Service (Paas) – надає більш високий рівень сервісу, що дозволяє розробляти, тестувати і впроваджувати власні програми;
- Software as a Service (Saas) - пропонує готове спеціалізоване програмне забезпечення, що веде до зменшення витрат на розробку [3].

Ефективне використання інформаційної системи означає поєднання параметрів системи: економічності (витрати на функціонування інфраструктури), забезпеченість (кількість сервісів, що обслуговуються), надійності (стійкість до відмов) та відновлюваності (час до готовності використання).

Результати та обговорення. Одним з типів хмарних сервісів SaaS є конструктори веб-сторінок, вони виконують свій функціонал, але мають багато надлишкової інформації. Для веб-сторінок головними показниками є:

- час, за який завантажуються дані веб-сторінки, це залежить від розміру сторінки;
- час, за який користувач побачить перші дані на сторінці, це залежить від типу сторінки CSR (Client Side Rendering), SSR (Server Side Rendering) чи SSG (Server Side Generator);
- час, за який користувач зможе взаємодіяти з веб-сторінкою, це залежить від кількості програмного коду та його складності.

Всі веб-конструктори є універсальними інструментами, тому що повинні мати багато функціональності та задовольнити максимальну кількість користувачів, але кожна універсальність має свою ціну, у випадку

конструкторів веб-сторінок – це великий розмір даних веб-сторінки та складність програмного коду, що призводить до погіршення ключових показників веб-сторінки та досвіду користувачів щодо взаємодії з веб-сторінкою.

Останніми трендами IaaS є безсерверні обчислення, ще їх називають «функції як сервіс». Ціна за їх використання залежить від кількості використань, потужності процесора, обсягу оперативної пам’яті та часу впродовж якого вони працюють[4,5]. Хмарні сервіси спочатку надають багато безкоштовного часу та використань, у порівнянні з віртуальними виділеними серверами, де підприємство постійно платить, така пропозиція звучить дуже вигідно. Але інформаційні системи не можуть існувати без взаємодій з іншими системами, і саме в цьому місці починаються проблеми «функцій як сервісів». Розглянемо основні функції інформаційних систем та недоліки безсерверних обчислень:

- передача даних – для цього «функції як сервіс» потрібно мати доступ до бази даних, тоді кожна «функція як сервіс» буде створювати нове з’єднання з базою даних, що не є ефективною практикою роботи і може призвести до відмови роботи бази даних. Щоб адресат міг запросити інформацію з «функції як сервіс», потрібно використовувати інші сервіси, за які потрібно платити;
- трансформація даних – хмарні сервіси підтримують лише певну кількість мов програмування, що обмежує можливості розробників. Внаслідок цього виникають ризики відмови системи через зміну архітектури чи мови програмування, у тому випадку коли хмарні сервіси перестають підтримувати мову програмування чи її версію;
- обробка та зберігання даних – потужність «функцій як сервіс» змінюється в залежності від потреб системи, але це стосується лише функцій, а не всіх компонентів системи. Якщо в інформаційній системі використовується реляційна база даних, то її пропускна здібність є статичною, а швидкість всієї системи залежить від швидкості найповільнішої компоненти. В результаті вся

потужність «функцій як сервісу» втрачає сенс. При використанні кластерної бази даних за кожний новий елемент потрібно буде платити задля збереження швидкості.

Хмарні сервіси пропонують багато різноманітних сервісів та надають інструменти, як прорахувати витрати на кожен сервіс окремо, але в них відсутня можливість прорахувати витрати для всієї системи разом. У випадку безсерверних сервісів підприємство буде платити за використання, тобто вартість підприємство буде знати лише в кінці місяця, що робить прорахунок бюджету важчим завданням. Якщо підприємство починає використовувати специфічні сервіси, які доступні лише для них, то підприємство стане залежним від хмарного сервісу. В результаті отримаємо ризик додаткових витрат у випадках підвищення цін чи при розробці потрібного функціоналу.

При розвитку підприємства обсяги обробки інформації зростають. Під час цього росту «функції як сервіс» втрачають свою ефективність у порівняні з віртуальними виділеними серверами через динамічну систему цін, на відміну від статичної ціни віртуальних серверів. Підприємство має вибір або платити більше, або змінювати архітектури, що є новими витратами.

Висновки. Хмарні сервіси – це інструмент, і як будь-яким інструментом, їм потрібно вміти користуватися. Підприємці перед тим, як почати використовувати інформаційні системи, повинні створити проєкт майбутньої інформаційної системи: чим більше вимог до функціональності інформаційної системи буде відомо до розробки, тим більш зважене рішення буде прийнято щодо архітектури інформаційної системи та використання хмарних сервісів. Підприємці повинні розуміти, чи хочуть вони бути залежними від хмарних сервісів, тому що швидкість, яку обіцяють хмарні сервіси, йде разом з залежністю від них.

Тому підприємці повинні розуміти короткострокові цілі, як зробити MVP (Minimum Valuable Product) за виділений бюджет, та довгострокові цілі, як розвиток підприємства загалом. При правильних відповідях на ці питання хмарні сервіси є корисним інструментом.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Конструктор сайтів Wix.com [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wix.com

2. Abdelrahem, Samar & Elaster, A & Mohamed, Ahmed & Ahmed, Mohamed. (2017). The Impact of Misleading Marketing Practices on Behavioral Intention of Hotel customers. zxc. 25.

3. Дорогий Я. Ю. Розподіл ресурсів критичної IT-інфраструктури з використанням хмарних технологій / Я. Ю. Дорогий // Electronics and communications. - 2016. - Т. 21, № 1. - С. 42-49. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eisv_2016_21_1_8.

4. Serverless Computing – AWS Compute Pricing [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: https://aws.amazon.com/lambda/pricing/

5. Microsoft Azure – Functions Pricing [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: https://azure.microsoft.com/en-us/pricing/details/functions/

АНАЛІЗ СВІТОВОГО ДОСВІДУ ВПРОВАДЖЕННЯ НОВОГО ТЕПЛО ГЕНЕРУЮЧОГО ОБЛАДНАННЯ

Ялова Альона Миколаївна
к.т.н.
Шаповалова Ольга Олександрівна
Студентка
Криворізький національний університет

Вступ. В регіонах України де є великий запас вугілля впровадження парогазових технологій не розглядається що, в свою чергу, призводить до зниження конкурентоспроможності генеруючих компаній цих регіонів, особливо в період відключення опалювального навантаження, оскільки ефективність вироблення електроенергії істотно знижується (до 30 ... 32%). Таким чином, важливим завданням енергетичної галузі є підвищення ефективності технологій виробництва електроенергії та теплоти у вугільних регіонах.

Одним із шляхів вирішення цього завдання є використання вугілля в парогазових установках та розвиток двопаливних технологій ПГУ.

Комплексні дослідження ПГУ різних типів були виконані багатьма відомими вченими: Ольховський Г. Г., Березинець П. А., Буров В. Д., Цанев С. В., Андрющенко О. І., Миколаїв Ю. Є., Ларін Є. А., Дубінін А. Б., Анкудінова М. С., Кудінов А. А., Зіганшина С. К., Хусаїнов К. Р, та багатьмі іноземними компаніями серед якиї провідні: General Electric, ABB, Siemens та ін.

Однак, до цього часу не було виконано досліджень з оцінки ефективності застосування двопаливних ПГУ в умовах паливно-енергетичного балансу України та системних обмежень.

Отже, розробка теоретичної бази для двопаливних ПГУ різного складу обладнання та призначення з поєднанням досяжних технологічних, екологічних та економічних параметрів на основі комплексного ексергетичного аналізу, з урахуванням системних факторів та системних обмежень є актуальним.

Мета роботи: Провести аналіз сучасних методів впровадження двохтопливних парогазових установок

.**Матеріали та методи**. Теоретичні дослідження; аналітичні методи; системний та статистичний аналіз в середовищі Microsoft Office Excel та Microsoft Word.

Результати та обговорення: Обсяг світового ринку генеруючого обладнання становить близько 140 ... 160 млрд. дол. / Рік. Річний обсяг вводів знаходиться на рівні 150…170 ГВт, причому половину і більше становить «зелена енергетика». Наприклад, у 2015 році із 153 ГВт, запроваджених у світі, 64 ГВт склали вітряні та 57 ГВт сонячні енергетичні установки. Слід зазначити, що близько 50% річного ринку посідає сервісні послуги, тобто 70…80 млрд. дол..). Три японські компанії мають понад 25% світового ринку генеруючого обладнання, а найбільша компанія у світі Electric (GE) приблизно 18%. Цікаво відзначити, що три гравці з Китаю Shanghai, Dongfang і Harbin мають частку на рівні 6 млрд. дол. на рік, що забезпечує близько 4% світового ринку продажів генеруючого обладнання.

На світовому ринку газотурбінного машинобудування 97% займають компаній (рис.1), у тому числі компанія Joint Stock Company Leningradsky Metallichesky Zavod (близько 1% ринку) та Zorya (Державне підприємство «Науково- виробничий комплекс газотурбобудування «Зоря-Машпроект», Україна, близько 2% ринку).

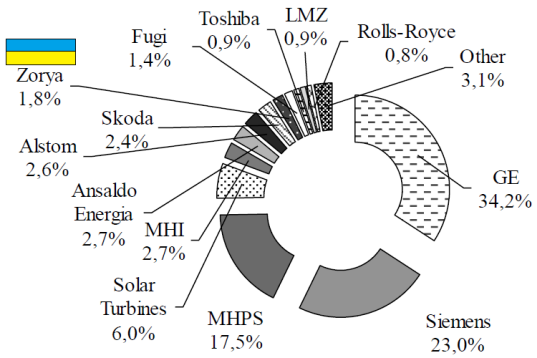

Рис. 1.Структура ринку газотурбінного машинобудування

Консолідований світовий ринок енергетичних газових турбін за період 2008 – 2017 рр. становив 143 млрд. дол., у тому числі ГТУ із встановленою

одиничною потужністю понад 180 МВт – понад 62 млрд. дол. (43,6 %); з встановленою одиничною потужністю 125 ... 180 МВт - 31,2 млрд. дол. (21,8%); з встановленою одиничною потужністю 60…125 МВт – 13,25 млрд. дол. (9,3%). Усього у кількісному вираженні у світі експлуатується близько 1,5 тис.од. енергетичних газових турбін, у тому числі середніх потужностей понад 54 %. Настільки висока частка газових турбін потужністю 60 ... 125 МВт обумовлена їх можливостями забезпечення покриття піків графіків навантажень. Укрупнення виробництва повною мірою відноситься до лідерів енергетичного машинобудування GE, Siemens & Westinghouse, Mitsubishi & Hitachi Power System, частка яких на ринку становить приблизно 70%, а в області газотурбінобудування - близько 75%. Динаміка інвестицій в енергетичне обладнання електроенергетики в Україні (без урахування допоміжного обладнання, трубопроводів та систем забезпечення) показує, що з 2000 року їх обсяг у вигляді замовлень на об'єкти генерації виріс більш ніж у 6 разів і становив понад 300 млрд. грн. у 2016 році (рис. 2а).

Необхідно відзначити, що стрибкоподібне зростання інвестицій у 2014 році обумовлений практично дворазовим збільшенням середньорічного курсу US дол.(Розрахунки проведено за обмінним курсом).

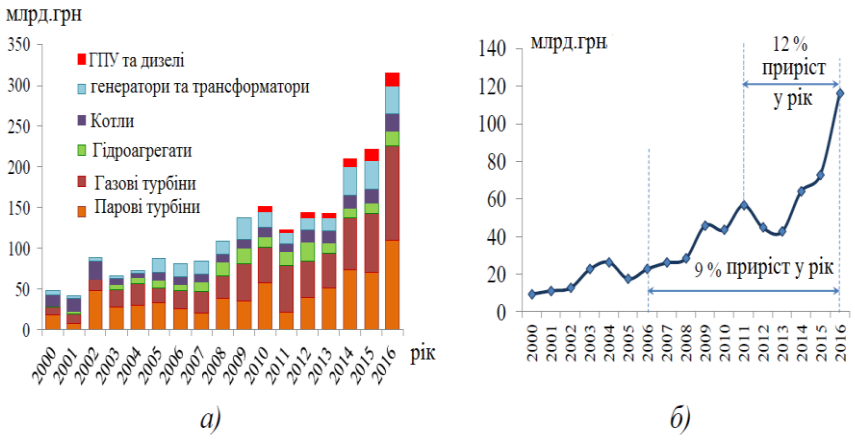

Рис. 2 Зростання інвестицій в енергетичне обладнання: динаміка інвестицій в енергетичне обладнання з урахуванням його типу, млрд. грн. (а); темп приросту інвестицій (б) у газотурбіно будуванні

Разом з тим, найбільший темп роста має напрямок газотурбіно будування, де щорічний приріст за останні 10 років (2007–2016 рр.) становить у середньому 9 %, а за останні 5 років – 12% на рік (рис. 2б). Необхідно також відзначити помітне збільшення 2010 року інвестицій у газо поршневі енергетичні установки (ГПУ), які у 2016 році зросли до 16 млрд. грн.

Висновки. Було проведено аналіз, світового досвіду впровадження нового тепло генеруючого обладнання, визначені лідери світовому ринку газотурбінного машинобудування, серед яких Zorya (Державне підприємство «Науково- виробничий комплекс газотурбобудування «Зоря-Машпроект», Україна, близько 2% ринку).

МОДЕРНІЗАЦІЯ КОНСТРУКЦІЇ ВОДОГРІЙНОГО КОТЛА ДЛЯ БІЛЬШ ЕФЕКТИВНОГО СПАЛЮВАННЯ РІЗНИХ ВИДІВ ТВЕРДОГО ПАЛИВА

Ялова Альона Миколаївна
Криворізький національний університет
П'ятаков Костянтин Сергійович
Студент
Криворізький національний університет
м. Кривий Ріг, Україна

Вступ./Introductions У нинішній національній та світовій енергетичній ситуації, коли ціни на опалення продовжують зростати, все більше домогосподарств переходять на індивідуальні системи опалення. Найбільш поширеними є системи опалення на основі твердопаливних котлів, які є найбільш популярними серед інших систем опалення та гарячого водопостачання завдяки своїй ціновій доступності та технічній доступності в менш розвинених регіонах країни та світу. Одним з найбільш перспективних шляхів модернізації твердопаливних котлів є більш ефективне спалювання твердого палива та отримання максимальної кількості енергії з одиниці спаленого палива. Методи модернізації для ефективного спалювання включають вдосконалення конструкції та встановлення додаткового обладнання.

Мета роботи. Метою даної роботи є розробка конкретних рекомендацій до проектних та конструктивних складових твердопаливного котла серед конструкцій запропонованих ринком даних товарів.

Окрім конструктивних складових безпосередньо самого котла за мету роботи поставлено розробку рекомендацій до встановлення додаткового обладнання до самого котла серед приборів та обладнання представленого на ринку.

Основними задачами роботи було визначено такі питання:

- Аналітичний огляд котельного господарства в Україні і світі;
- Аналітичний огляд шляхів та методів модернізації твердопаливних

котлів

- Аналітичний огляд конструктивних складових твердопаливного котла та додаткового до них обладнання.
- Аналіз якісного впливу на роботу котла додаткового обладнання та визначення позитивних та негативних якостей встановлення тих чи інших одиниць обладнання.
- Розробка рекомендацій до модернізацій конструктивної схеми твердопаливного водогрійного котла

Матеріали та методи. /Materials and methods. аналітичний

Модернізація котлів опалення: актуальність і переваги.

Розвиток приватного будівництва, зведення житлових багатоповерхових різних будівель і споруд комерційного призначення створило необхідність використання для теплопостачання цих об'єктів пересувних котелень і стаціонарних котелень, які працюють переважно на природному газі і використовують в якості теплогенеруючих агрегатів сучасні опалювальні котли. В той же час, в Україні та країнах колишнього Радянського Союзу багато існуючого житлового фонду та промислових підприємств, побудованих у 50-80-х роках минулого століття, використовують застарілі котли та насосне обладнання для теплопостачання та приготування гарячої води.

За даними Міністерства енергетики та вугільної промисловості України станом на березень 2021 року має бути проведена модернізація старих котлів кількістю не менше 21% або заміна котлів. При цьому як мінімум 25% котельного обладнання в Україні експлуатується більше 30 років. Ефективність багатьох даних котлів не перевищує 60-70%. Тут же відзначимо критичну ступінь фізичного зносу теплових мереж (за даними Міненерго і Асоціації «Укртеплокоммуненерго» станом на березень 2021 року не менше 35% всіх магістральних трубопроводів в Україні знаходяться в аварійному стані, а значення теплових втрат в них становить від 15 до 30%) Безумовно те, що рішення даних проблем має проводитися в комплексі.

В Україні існує два основних типи промислових газових (і

твердопаливних) котлів, які відрізняються способом омивання продуктів згоряння палива поверхнею нагріву. Ці котли можна розділити на водогрійні та парові, які виробляють насичену або перегріту пару.

Переваги. Опалювальні котли мають наступні переваги

1. Швидкість циркуляції теплоносія в трубному пучку не менше 1 м/с, що захищає труби котла від можливого закипання теплоносія і відкладення шламу.

2. Жорстких вимог до якості охолоджувальної води немає.

3. Можлива нормальна тривала робота в форсованому режимі.

4. Швидкість роботи котла в номінальному режимі.

5. Повна вибухобезпечність.

6. Довговічність експлуатації.

Різні види сучасних твердопаливних котлів

Твердопаливні котли на піролізному спалюванні

В основі роботи котла лежить принцип піролізного спалювання або сухої перегонки палива, тобто спалювання деревини при високих температурах і в умовах дефіциту кисню. Під час такого горіння з деревини виділяються піролізні гази, які проходять через керамічні форсунки, змішуються з вторинним повітрям і згоряють в камері згоряння.

Характеристики твердопаливного котла на піролізному спалюванні

ККД коливається від 80% до 84%. Тривалість горіння до 24 годин без акумуляційної ємності.Чистити такий котел рекомендовано раз в тиждень, якщо палити дровами і раз на день, якщо вугіллям.Чистка котла займає 5-10 хвилин.До даних котлів потрібна акумуляційна ємність.

Твердопаливний котел довготривалого горіння

На відміну від звичайних котлів, котли тривалого горіння мають більшу камеру згоряння. Це дозволяє частково спалювати паливо, що значно збільшує час роботи котла на одному завантаженні.

Характеристики твердопаливного котла довготривалого горіння:

Збільшена камера згоряння. Паливо в котлі горить порційно. ККД коливається від 78% до 82%. Тривалість горіння від 16 до 144 годин без

акумуляційної ємності. Чистити котел довготривалого горіння рекомендовано раз в тиждень, якщо палити дровами і раз на день, якщо вугіллям. Чистка котла займає 5-15 хвилин. Для даного типу котла акумуляційна ємність не обов’язкова. Котли невибагливі до палива і можуть працювати на дровах з вологістю 30-40%.

Твердопаливний котел звичайного горіння.

У традиційних котлах прямого згоряння при згорянні палива виділяється енергія, яка через стінки теплообмінника передається теплоносію і подається в систему опалення або водопостачання.

Характеристики твердопаливного котла звичайного горіння:

1. Невисока ціна

2. Коефіцієнт корисної дії (ККД) коливається від 70% до 79%.

3. Тривалість горіння від 2 до 6 годин, без акумуляційної ємності.

4. Якщо палити дровами то чистити такий котел потрібно не менше одного разу на 3 дні. Якщо палити вугіллям, чистити потрібно кожен день.

5. Чистка котла займає до 30 хвилин.

До даного типу котлів рекомендована акумуляційна ємність.

Котли невибагливі до палива. Можуть працювати практично зі всіма видами палива, але при неякісному паливі або вологій деревині зменшується його потужність і можливе загасання котла.

Модернізація сучаного твердопаливного котла

Основні конструктивні особливості дослідженого котла, а також схема вимірювань температури топкового об'єму, витратних параметрів палива, окислювача та димового газу представлені на (мал. 3.1) забезпечує нагрівання мережної води у висхідному газоході конвективної частини. Для забезпечення високих економічних характеристик роботи котла (малі габарити при високій тепловій напрузі топкового об'єму) у його конструкції передбачено наявність повітропідігрівача та системи рідкого шлаковидалення. Номінальна потужність казана становить 1 МВт. Паливо в топку подається пневматичною форсункою, конструкція якої завдяки розпилу палива поза тілом форсунки за рахунок

енергії стисненого повітря та подачі палива центральним каналом, що має відносно великий діаметр, отже, забезпечує низьку швидкість руху палива, має хороші показники надійності. Дана схема подачі та розпилу ВУТ дозволяє знизити абразивне зношування деталей форсунки при взаємодії з абразивними компонентами палива.

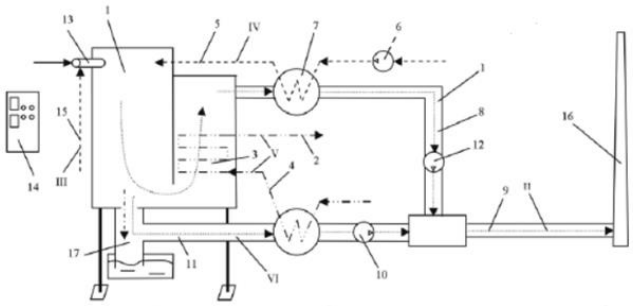

Рис. 1 Компонування водогрійного казана

1 топка котла; 2 трубопровід води з котла; 3-конвективна частина; 4-трубопровод води в котел; 5 газохід для подачі повітря у котел; 6 дутьовий вентилятор; 7- повітропідігрівач; 8-короб для вимірювання складу димового газу; 9 загальний газохід димових газів; 10 димосос системи шлакозоловидалення (ШЗУ); 11 - газохід ШЗП; 12 димосос основний; 13 форсунка; 14 щит керування; 15 - газохід для вимірювання витрати стисненого повітря на розпил ВУТ; 16 димова труба; 17 вихід шлаку. Точки вимірювання: 1 склад та температура димового газу; II витрата димового газу; III витрати стисненого повітря на розпил палива; IV - витрата та температура дутьового повітря для горіння палива; V витрата та температура води на вході та виході з котла; VI температура та витрата газу ШЗУ

Досліджуваний водогрійний котел характеризується наявністю неекранованої топки (рис. 2), обмуровування якої складається з послідовно розташованих шарів вогнетривкої цегли, червоної цегли, теплоізоляції та покривного матеріалу. У топці є два введення з газоходів для подачі дутьового

повітря (поз. 3, рис. 3.2), які забезпечують вихровий рух потоку суміші паливо окислювач і дозволяють інтенсифікувати тепломасообмінні процеси горіння. Форсунка для розпилу ВУТ розташовується на фронтовій стінці топки і спрямована у бік повітряних коробів, розташованих у задній та правій бічних стінках топки. При розпилюванні водокутного палива його частинки змішуються з повітрям, що надходить з повітроводу в правій бічній стінці топки, і рухаються далі по напрямку до повітряного короба, розташованого на задній стінці, де підхоплюються потоком повітря. У топці виникає пристінковий рух твердих частинок палива, що дозволяє збільшити час перебування частинок палива у активній зоні горіння.

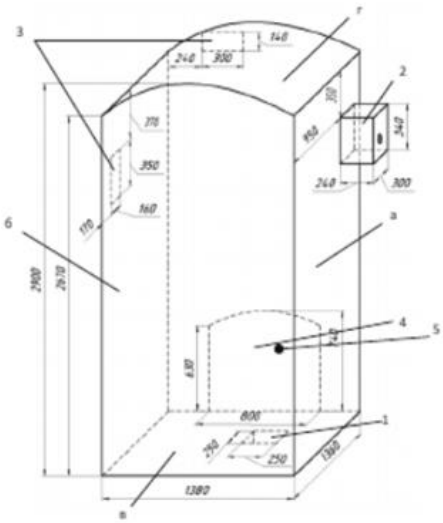

Рис. 2 Схема топки котла

а) фронтова стінка топки; б) задня стінка топки; г) бічні стінки топки. 1- річка; 2 короб форсунки; 3- короби для введення повітря з дутьового вентилятора; 4 – газохід для виведення димових газів з топки казана в конвективну частину казана; 5 місце вимірювання нтегральної температури газів .

Маємо 1.Ефективне використання палива 2. Зменшення викидів шкідливих речовин: вдосконалена конструкція котла зменшує викиди шкідливих речовин в атмосферу при спалюванні палива, тим самим сприяючи підтримці якості навколишнього середовища. 3. Економічна вигода: заощаджуються паливні ресурси, що призводить до зниження витрат на

опалення.4. Підвищена надійність і термін служби: оптимізована конструкція котла забезпечує додаткові переваги, такі як підвищена надійність і термін служби обладнання.

Висновки./Conclusions.

Загалом у статті проаналізовано напрямки модернізації котлів, її актуальність та переваги, а також розглянуто різні типи форм-факторів твердопаливних котлів. Результати цього дослідження мають цільове практичне значення для використання твердопаливних котлів в енергетичній ситуації домогосподарств, зацікавлених у цьому виді автономного опалення. Це дозволить підвищити енергетичну безпеку таких установок. Конструкція котла має унікальні конструктивні рішення (наприклад, вертикальна циклонна топка прямокутного перерізу, можливість рідинного шлаковидалення) і може бути використана для створення лінійки аналогічних електростанцій різної теплової потужності.

PHYSICAL AND MATHEMATICAL SCIENCES

УДК 514.85

PERIODIC REINFORCEMENT OF THE PRESTRESSED STRIP WITH ELASTIC RECTANGULAR ADJUSTMENTS

Poplavska Olena
Senior Lecturer
Khmelnytsky National University
Khmelnytskyi, Ukraine

Abstract. In the article, within the framework of the linearized theory of elasticity, the law of influence of initial (residual) stresses on the distribution of contact stresses in an elastic strip reinforced by periodically placed elastic rectangular overlays investigated. The study carried out in general for large (finite) initial deformations in the case of elastic potentials of an arbitrary structure.

Keywords: contact problems, linearized elasticity theory, initial (residual) stresses.

Introductions. In the article, within the framework of the linearized theory of elasticity, the law of influence of initial (residual) stresses on the distribution of contact stresses in an elastic strip reinforced by periodically placed elastic rectangular overlays is investigated. The study was carried out in general for large (finite) initial deformations in the case of elastic potentials of an arbitrary structure.

The studies carried out and published in this article are of significant national economic importance. Which consist in the development of a methodology for taking into account the regularities of the influence of initial (residual) deformations on the law of distribution of contact forces with an assessment of the need to take into

account these effects in engineering calculations when calculating the latter for strength. This problem is especially acute now, when it is necessary to improve the reliability of machines in various branches of modern industry with a simultaneous reduction in their material consumption and the conservation of energy resources for their manufacture.

Improving the reliability and durability of engineering structures and machines is one of the most urgent tasks of modern construction and mechanical engineering. Its successful solution largely facilitated by extensive scientific research in the field of mechanics of a rigid deformed body, in particular in the study of the problem of load transfer in structures and machine parts. The emergence of new materials, the need to increase operational structures and machines, reduce their weight, increase their service life, reduce cost and achieve economic compatibility - all this depends on the calculation methods.

Aim. Investigation of the influence of initial (residual) stresses on the law of distribution of contact stresses along the contact line supported by elastic face linings.

Materials and methods. The study of the distribution of contact stresses along the contact segments of periodically placed elastic overlays with an elastic isotropic half-plane and a strip in the classical theory of elasticity is devoted to the works of A.N. Guz, in the case of the linearized theory of elasticity – the works of V.S. Sargsyan, V.B. Rudnytsky, M.M. Dikhtiaruk, and others.

The problem of transferring an arbitrarily distributed load (Fig. 1) from periodically placed thin overlays to an elastic strip with initial stresses pinched by one face is considered.

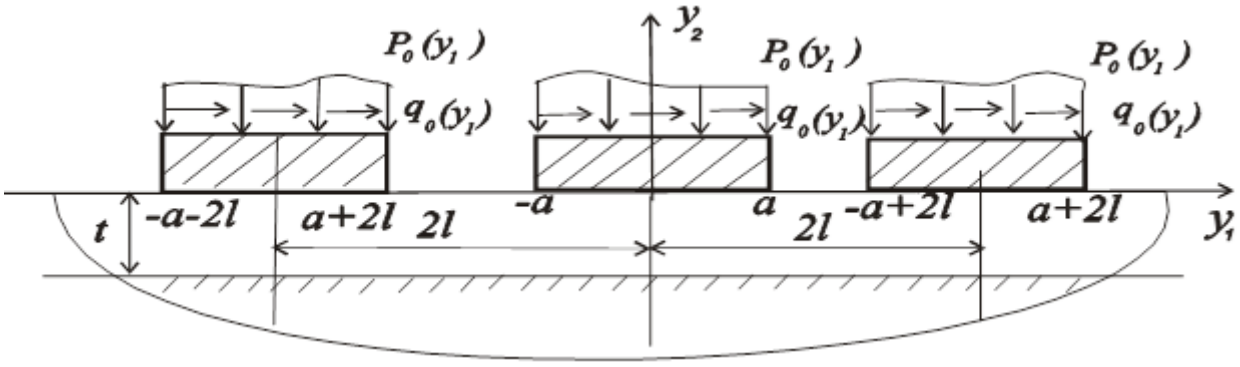

Fig. 1

The solution of the problem reduced to the solution of a singular integro differential equation with a Hilbert kernel, which can represented as the sum of two nuclei: a special part and a regular part [1, 2].

The desired solution is presented in the form of a series on Jacobi polynomials, and to determine the unknown coefficients of the series, a quasi-regular infinite system of algebraic equations is obtained [3, 4]

$$l_m \widetilde{X}_n + \sum_{n=1}^{\infty} \left[P_{m,n}^{(1)} \widetilde{X}_n + P_{m,n}^{(2)} \overline{X}_n \right] = -\left[P_m^{(1)} \widetilde{X}_0 + P_m^{(2)} \overline{X}_0 + P_m^{(3)} + R \cdot P_m^{(1)} \right], \quad (m = 1,2,...).$$

Based on calculations, graphs given that characterize the influence of initial stresses in the contact area of periodically placed linings (Fig. 2).

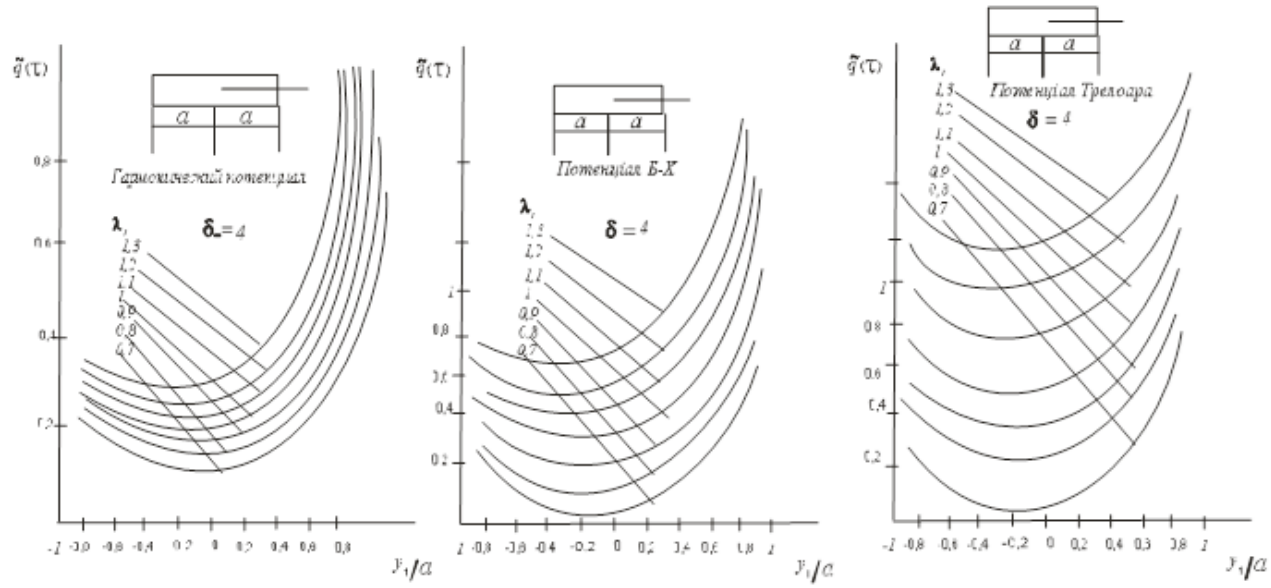

Fig. 2

These figures illustrate the effect of initial (residual) stresses in an elastic strip on the law of distribution of contact stresses under periodically placed overlays from the action of tangential force $q_0(y_1) = Q_0$ for dimensionless quantities.

The graphs show the location of curves for the value of the parameter $\lambda_1 = 1{,}3; 1{,}2; 1{,}1; 1; 0{,}9; 0{,}8; 0{,}7$ – which characterizes the initial (residual) stress-strain state. The value $\lambda_1 = 1$ corresponds to the elastic band without initial (residual) stresses and represented on the graphs by a dotted line, i.e. the value of contact stresses for a similar problem solved within the framework of the classical theory of

elasticity [5].

It follows from the graphs that the regularity of the influence of initial stresses in the elastic band on the distribution of contact tangential stresses significantly depends on the structure of the elastic potential in the latter. Initial stresses have a significant quantitative influence in highly elastic materials compared to rigid ones, and the qualitative effect is the same. When $(\lambda_1 < 1)$ compressed, contact stresses decrease, and in the case of tension $(\lambda_1 > 1)$, they increase. This result can used effectively to adjust contact forces in strength analysis of structures.

Conclusions. In this work, the theory of contact interaction of elastic overlays of finite length with an elastic strip further developed, taking into account the initial (residual) stresses. Within the framework of the linearized theory of elasticity, the problems of contact interaction of an elastic strip with initial (residual) stresses supported by elastic curve overlays formulated, in a general form for the theory of large (finite) and two variants of small initial (residual) deformations in the case of an arbitrary structure of elastic potential. The basic singular integro-differential equations of the class of problems under consideration obtained, the solution of which presented in the form of quasi-regular infinite systems of algebraic equations.

REFERENCES

1. Rudnitsky, V. B., Dikhtyaruk N. N. A contact problem about the interaction of an infinite stringer and two identical strips with initial stresses. / V. B. Rudnitsky, N. N. Dikhtyaruk, N. N. // Prikl. Mechanics, 2017, – 53, No 2, – P. 41 – 48.class of problems under consideration, the solution of which is presented in the form of quasi-regular infinite systems of algebraic equations

2. Dikhtyaruk, N. N. Equilibrium of a prestressed strip reinforced with elastic plates // International Applied Mechanics. – March 2004, Volume 40, Issue 3, pp 290–296.

3. Rudnitskii V. B., Dikhtyaruk N. N. Interaction Between an Infinite Stringer and Two Identical Prestressed Strips: Contact Problem /, V.B. Rudnitskii, N.N Dikhtyaruk // Translated from Prikladnaya Mekhanika, Vol. 53, No. 2,

pp. 41-48, March–April, 2017.

4. Dikhtiaruk, M. M., Poplavska, O. A. "Analogue of the Melan problem for an elastic strip with initial stresses with a reinforced elastic overlay" [Text] / M. M. Dikhtiaruk, O. A. Poplavska // Problems of tribology. – 2018. – №1. P. 37-42.

5. Саркисян В. С. Контактные задачи для полуплоскостей и полос с упругими накладками. – Ереван: Изд. Ереван. ун-та, 1983. – 260 с.

СУТНІСТЬ НЕРІВНОСТІ КОШІ

Коробчук Юлія Валеріївна,
учитель І категорії
математики та інформатики
Лановенька Дарія Сергіївна,
учениця Гімназії № 6
Звягельської міської ради

Анотація: При виконанні наукових досліджень вагома роль належить нерівностям. В більшості алгебраїчних випадків нерівність дозволяє встановити доведення теорем та властивостей, а також визначити розв'язок задач. Нерівність Коші розглядає доведення будь-якої закономірності як цілком дієвої, яка у результаті наступних застосувань підтверджується чи спростовується.

Ключові слова: доведення, нерівність, нерівність Коші.

Розв'язувати нерівності, доводити їх, – одне з важливих питань математики, яке потребує відповідного алгебраїчного способу, логічного і творчого мислення. Задачі на доведення нерівностей часто розв'язуються за допомогою нерівності Коші. Тому для прикладу розглянемо застосування нерівності Коші на алгебраїчних завданнях, розв'язок яких демонструє сутність самої нерівності та її значення в тій чи іншій задачі.

Задача 1.4.1. Довести, що коли $a \geq 0$, $b \geq 0$, $c \geq 0$, то справджується нерівність $(a + b + c)(a^2 + b^2 + c^2) \geq 9abc$ [2, ст. 129].

Доведення. Поділимо ліву і праву частини нерівності на 9: $\frac{(a+b+c)(a^2+b^2+c^2)}{9} \geq \geq abc$. Виконаємо перетворення: $\frac{a+b+c}{3} \cdot \frac{a^2+b^2+c^2}{3} \geq abc$.

За допомогою нерівності Коші для трьох чисел $\frac{a+b+c}{3} \geq \sqrt[3]{abc}$ оцінимо кожен множник окремо. Маємо: $\frac{a+b+c}{3} \geq \sqrt[3]{abc}$ і $\frac{a^2+b^2+c^2}{3} \geq \sqrt[3]{a^2b^2c^2}$. Якщо перемножити праві частини даних нерівностей, то отримаємо: $\sqrt[3]{a^3b^3c^3} = abc$.

Доведено.

Задача 1.4.2. Для додатних чисел x і y доведіть нерівність $\frac{3x}{y} + \frac{y}{27x} \geq \frac{2}{3}$ [1, ст. 239].

Доведення. Застосуємо нерівність Коші для двох чисел: $\frac{\frac{3x}{y}+\frac{y}{27x}}{2} \geq \sqrt{\frac{3x}{y} \cdot \frac{y}{27x}}$.

$\frac{\frac{3x}{y}+\frac{y}{27x}}{2} \geq \sqrt{\frac{1}{9}} \Rightarrow \frac{\frac{3x}{y}+\frac{y}{27x}}{2} \geq \frac{1}{3}$. Перемноживши ліву і праву частини нерівності на 2, маємо: $\frac{3x}{y} + \frac{y}{27x} \geq \frac{2}{3}$.

Доведено.

Задача 1.4.3. Довести, що коли $a > 0$, $b > 0$, $c > 0$, то $\left(a^2 + \frac{1}{bc}\right)\left(b^2 + \right.$ $\left. + \frac{1}{ca}\right)\left(c^2 + \frac{1}{ab}\right) \geq 8$ [1, ст. 239].

Доведення. Застосуємо нерівність Коші для двох чисел:

$$\begin{cases} \frac{a^2+\frac{1}{bc}}{2} \geq \sqrt{a^2 \cdot \frac{1}{bc}} \\ \frac{b^2+\frac{1}{ca}}{2} \geq \sqrt{b^2 \cdot \frac{1}{ca}} \\ \frac{c^2+\frac{1}{ab}}{2} \geq \sqrt{c^2 \cdot \frac{1}{ab}} \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} a^2 + \frac{1}{bc} \geq 2\sqrt{\frac{a^2}{bc}} \\ b^2 + \frac{1}{ca} \geq 2\sqrt{\frac{b^2}{ca}} \\ c^2 + \frac{1}{ab} \geq 2\sqrt{\frac{c^2}{ab}} \end{cases}.$$

Перемноживши нерівності, маємо: $\left(a^2 + \frac{1}{bc}\right) \cdot \left(b^2 + \frac{1}{ca}\right) \cdot \left(c^2 + \frac{1}{ab}\right) \geq \geq$

$$8\sqrt{\frac{a^2b^2c^2}{bc \cdot ac \cdot ab}} \Rightarrow \left(a^2 + \frac{1}{bc}\right) \cdot \left(b^2 + \frac{1}{ca}\right) \cdot \left(c^2 + \frac{1}{ab}\right) \geq 8.$$

Доведено.

Отже, в зазначених задачах чітко відображено доцільність застосування нерівності Коші для їх розв'язання в алгебрі. Нерівність Коші є однією з найбільш ефективних прийомів та методів доведення деяких нерівностей, особливо тих, що представлені на різноманітних математичних конкурсах і олімпіадах з математики різних рівнів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Мерзляк А. Г. Алгебра : підруч. для 9 кл. з поглибленим вивченням математики / А. Г. Мерзляк, В. Б. Полонський, М. С. Якір. Харків : «Гімназія», 2021. 479 с.

2. Собкович Р. Основні методи доведення нерівностей [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php?file=/396939/mod_folder/content/0/dovedenna_nerivnosteq_copy.pdf

ВАЖЛИВІСТЬ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Нагребельна Ірина Анатоліївна
вчитель математики І категорії
комунальна установа «Попаснянський ліцей № 1
імені Віктора Шуліка»
Попаснянської міської територіальної громади
Луганської області

Вступ. / Introductions. У сучасній школі неможна ігнорувати важливість гри як одного з основних аспектів дитячого життя, поряд із працею, навчанням, мистецтвом і спортом. Гра створює необхідні емоційні умови для всебічного та гармонійного розвитку особистості дитини. Для педагога гра є інструментом виховання, який дозволяє враховувати вікові особливості дітей і підлітків, розвивати ініціативу, створювати атмосферу розкутості, самостійності, творчості та сприяти умовам для саморозвитку.

Модель навчання у грі означає включення учня до навчального процесу через гру. Використання гри у навчанні завжди викликає суперечливість: навчання - це цілеспрямований процес, в той час як гра має невизначений результат за своєю природою (інтригу). Таким чином, завдання вчителя полягає у вирішенні конфлікту між цими аспектами при використанні ігор у навчанні. Останнім часом в організації гри спостерігається зміщення акцентів з драматизації на внутрішню сутність гри, таку як моделювання подій, виконання ролей. Західна дидактика поступово відмовляється від терміну "гра" на користь термінів "симуляція", "імітація" та інших.

Учасники навчального процесу за ігровою моделлю перебувають в інших умовах порівняно з традиційним навчанням. Учням надається максимальна свобода інтелектуальної діяльності, обмежена лише конкретними правилами гри. Учні самостійно обирають свої ролі, створюючи проблемні ситуації, припускаючи можливий розвиток подій та несучи відповідальність за свої рішення.

Сучасні уроки математики відрізняються від традиційних, спрямовуючи

увагу на формування практичних навичок роботи з комп'ютером, акцентуючи дусі постійного співробітництва між учителем і учнем, та використання різноманітних форм, прийомів і методів навчання, включаючи нестандартні підходи.

У навчанні математики склалася унікальна обстановка, коли практика випереджає теорію. Поки що не вирішені цілі і завдання викладання, нові концепції та підходи обговорюються, але вже в практиці активно використовуються нові форми і методи, що вимагає наукового узагальнення і осмислення.

Ігрова технологія вирізняється від інших методів навчання тим, що дозволяє учневі бути особисто причетним до функціонування досліджуваного явища і надає можливість прожити певний час в "реальних" життєвих умовах. Перш ніж включити ігрову технологію у навчальний процес, важливо визначити: який навчальний матеріал доцільно вивчати з використанням ігрової технології; для якого складу учнів її слід застосовувати; як забезпечити взаємодію гри з іншими методами навчання; як віднайти час у навчальному плані для проведення гри; яку ігрову технологію вибрати для конкретної навчальної теми; як відповідати вибору гри, яка вирішує певні задачі.

Мета роботи. / Aim. Метою даного дослідження є розробка практичних рекомендацій для ефективного використання ігрових технологій у навчальному процесі. Для досягнення цієї мети передбачено наступні кроки:

- вивчення та аналіз науково-методичної літератури, пов'язаної із застосуванням ігрових технологій у навчанні;

- аналіз існуючих прикладів використання ігрових технологій у навчанні математики, щоб з'ясувати різноманітні види та типи вправ, які застосовуються на практиці.

- розробка пропозицій та рекомендацій щодо використання конкретних ігор на різних етапах уроку математики. Це включає в себе визначення цільових завдань, методів впровадження, а також конкретних ігрових технологій, які можуть бути корисними для вчителів.

Матеріали та методи./Materials and methods. Гра відноситься до традиційних і визнаних методів навчання та виховання, і її цінність полягає в тісному взаємозв'язку освітньої, розвиваючої та виховної функцій. Гра, як метод навчання, сприяє організації, розвитку та розширенню пізнавальних можливостей учнів, а також формує особистість.

Ігри можна класифікувати на предметні та сюжетні. Предметні ігри спрямовані на пізнання повних явищ і закономірностей, за винятком взаємозв'язків між людьми. Сюжетні ігри охоплюють закономірності людської діяльності і спілкування, поділяючись на виробничі та тренінгові.

Виробничі ігри поділяються на імітаційні, рольові та ділові. Ділові ігри є синтезом імітаційних і рольових і є найбільш складними. Для їх проведення потрібен певний досвід, який можна отримати у навчальних іграх інших видів.

У сюжетних іграх рольові відносини поділяють на симетричні та асиметричні. Симетричні відносини передбачають однакові соціальні ролі для комунікантів, тоді як асиметричні відносини враховують різницю у соціальних ознаках учасників.

Рольові відносини визначають характер емоцій учасників гри і можуть бути проведені як з одним учнем, групою чи цілим класом. Дидактичні ігри мають великий потенціал для навчання, виховання та розвитку учнів, сприяючи розвитку уваги, спостережливості та кмітливості.

Дидактична гра представляє собою практичну групову вправу, яка сприяє виробленню оптимальних рішень та використанню методів у штучно створених умовах, що відтворюють реальну обстановку. Гра стимулює учня мотивуватися до успішного виконання прийнятої ролі, що робить систему дій у грі не лише метою пізнання, а й змістом свідомості школяра.

Рольова гра спрямована на розвиток здібностей учнів та формування навичок у прийнятті правильних рішень. Ця форма навчання дозволяє виявити особистість учня, його здібності та перспективи на майбутнє.

Вікторина, яку також називають "грою переможців", цікавий метод змагання, де учні змагаються відповідати на запитання якнайшвидше та

якнайповніше. Кросворди за темами уроку чи розділу можуть стати цікавим і ефективним інструментом на різних етапах уроку, сприяючи глибшому засвоєнню вивченого матеріалу.

Для закріплення матеріалу або повторення учні часто працюють динамічними парами, розв'язуючи практичні завдання з теми уроку. Це взаємодія, яка дозволяє їм обговорювати, пояснювати та перевіряти один одного.

Дидактичні ігри, такі як вікторини, кросворди та робота в парах, спрямовані на формування умінь поєднувати теоретичні знання з практичною діяльністю. Важливо, щоб гри відповідали навчальній програмі, були різноманітними та враховували вікові особливості учнів.

Оцінка результатів дидактичних ігор важлива для визначення їх ефективності. Якщо вміння та навички учнів не зростають після гри, це може бути зумовлено низькою якістю самої гри або неправильною методикою проведення. Успіх гри також залежить від якісно складених правил, які виконують функцію організаційного елемента та регулюють взаємини між учасниками гри.

Наприкінці, важливо використовувати гри для навчання, які будуть цікавими та залучатимуть увагу учнів. Це сприяє активній взаємодії педагога та учнів.

Результати та обговорення./Results and discussion Питання "як вчити?" набуває особливого значення у наш час, оскільки школа повинна підготувати своїх випускників до успішного життя та вірного поводження в різних сферах, включаючи природу, суспільство, державу та виробництво. Мета навчання в школі полягає в тому, щоб виховати учнів, які вміють визначати свої цілі, знаходити раціональні шляхи до їх досягнення та досягати успіхів у своїй діяльності.

Дослідження психологів і педагогів підтверджують, що відсутність успіхів у навчанні та відставання багатьох учнів пояснюються не вродженою відсутністю здібностей, а використанням неефективних методів навчання та

невмінням учнів вчитися. Таким чином, перед школою стоїть важливе завдання навчити кожну дитину вчитися. Проте це вміння не виникає само собою, а є результатом спільної діяльності вчителя та учня, використання різних методів та прийомів навчання.

На сучасному етапі розвитку шкільної освіти вчитель отримав можливість не обмежуватися суворими методичними вказівками, а практично повністю орієнтуватися на творчий підхід до організації процесу навчання. Вибір програми і підручників, оцінка їх з позицій методики викладання, а у виняткових випадках створення власних програм та навчальних матеріалів - все це викликає певні труднощі для вчителя і підкреслює важливість його творчої майстерності та здатності творчо підходити до організації навчального процесу. З результатами свого навчання дитина несе відповідальність перед вчителем, школою і своєю сім'єю. Тепер їй доводиться дотримуватися однакових правил, і в цьому контексті гра відіграє важливу роль. Гра контролюється системою суспільного виховання, де існує суб'єктивна свобода для дитини. У грі вона має можливість самостійно розподіляти ролі, контролювати один одного та враховувати власний досвід. Гра стає своєрідною школою соціальних відносин для кожної дитини, вона допомагає розвивати в них здатність виявляти свої особливості, визначати, як їх сприймають інші, і формує потребу адаптувати свою поведінку до реакцій інших.

Під час гри учні отримують звичку концентруватися, розвивають самостійне мислення та увагу. Використання гри на уроках створює позитивну атмосферу в класі, заохочуючи дітей брати активну участь у навчанні. Важливо, щоб учитель вибирав ігри, які будуть цікаві та зрозумілі для всіх учнів, враховуючи їхні індивідуальні потреби і особливості.

Висновки./Conclusions. Зацікавленість до вивчення математики визначається великою мірою тим, як проходять уроки, тому важливо широко використовувати нетрадиційні освітні технології. Під час вивчення літератури, аналізу стану та узагальнення зібраних матеріалів були визначені теоретичні основи використання різних типів педагогічних ігор.

Результати цієї роботи призвели до таких висновків:

Ігрові технології є певним видом педагогічних технологій, в основі навчання яких лежить гра. Гра, як засіб передачі досвіду та навчання, використовується вже з давніх часів. Вона активно використовується у народній педагогіці та різних установах, зокрема в дошкільних, шкільних і позашкільних. У сучасній школі, яка прагне активізувати та інтенсифікувати навчальний процес, ігрова діяльність застосовується на уроках інформатики як елемент або частина уроку (введення, пояснення, закріплення, контроль). Зазвичай її доцільно використовувати під час уроків, присвячених закріпленню, систематизації чи повторенню матеріалу.

Ігрова форма занять створюється за допомогою ігрових прийомів та ситуацій, що дозволяють активізувати пізнавальну діяльність учнів. При цьому дидактична мета стає ігровою, навчальна діяльність підпорядковується правилам гри, а успішне виконання завдання пов'язується з ігровим результатом.

GEOGRAPHICAL SCIENCES

ЗАСТОВУВАННЯ БПЛА В АГРОСЕКТОРІ УКРАЇНИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Гордієнко Павло Валерійович
Студент
Національний університет
Біоресурсів і Природокористування України
м. Київ, Україна

Вступ. / Introductions.

Визначення проблематики

В сучасному глобальному контексті агросектор України намагається відповісти на численні виклики, що виникають внаслідок нестабільності економічного середовища, змін клімату та постійного підвищення попиту на продовольчі ресурси. Одним із ключових інструментів, який пропонується для оптимізації виробництва та вирішення вищезгаданих проблем, є застосування безпілотних літальних апаратів (БПЛА) в агросфері. Важливо визначити, наскільки ця технологія може стати ключовим фактором в розвитку українського сільського господарства.

Сучасний стан агросектору України

Агросектор України, будучи важливою галуззю економіки, викликає особливий інтерес у зв'язку з необхідністю постійного удосконалення методів виробництва.

Зниження рівня продуктивності та неефективність традиційних методів обробітку ґрунту та управління сільськими культурами стають проблемами, які вимагають сучасних рішень. В цьому контексті застосування технологій, таких як БПЛА, може виявитися критичним кроком на шляху до покращення стану агросектору.

Актуальність використання БПЛА

Розглядаючи актуальні тенденції в розвитку сільського господарства, стає очевидним, що технології, засновані на штучному інтелекті та автоматизації, мають потенціал кардинально змінити традиційні підходи до ведення аграрного виробництва. Використання БПЛА може допомогти уникнути багатьох проблем, пов'язаних з нестабільністю робочої сили, забезпечити точне та ефективне використання ресурсів, а також знизити негативний вплив на навколишнє середовище.

Обґрунтування актуальності дослідження

Враховуючи вищевикладені фактори, важливість ретельного аналізу стану та перспектив застосування БПЛА в агросекторі України надзвичайно висока. Дослідження цієї теми не лише дозволить оцінити ефективність впровадження технології, а й визначить основні тенденції, що впливають на процеси модернізації сільськогосподарського виробництва в Україні.

Огляд структури тез та обіцянка дослідження

Задачею цього дослідження є вивчення ключових аспектів використання БПЛА в агросекторі України. Подальші абзаци тез розкриють цю проблематику через призму визначення цілей дослідження, використання матеріалів та методів, аналізу отриманих результатів та висновків. Надаючи обґрунтовану структуру, ми сподіваємося розкрити потенціал БПЛА для оптимізації агропромислового виробництва в Україні та внести вагомий внесок у розвиток цієї області.

Мета роботи. / Aim.

Визначення Головної Мети

Основною метою нашого дослідження є глибоке розуміння та оцінка впливу застосування безпілотних літальних апаратів (БПЛА) на агросектор України.

Ми прагнемо ретельно проаналізувати, як ця технологія може сприяти підвищенню продуктивності, зменшенню витрат та узагальненню сучасних методів ведення сільськогосподарських робіт.

Дослідження Технічної Ефективності

Однією з ключових цілей є оцінка технічної ефективності БПЛА у виконанні різноманітних сільськогосподарських завдань. Ми зосередимося на здатності цих автоматизованих систем забезпечувати точність та швидкість у виконанні операцій, таких як обробка ґрунту, посіви, та збір врожаю.

Економічний Виграш та Сталість Господарства

Дослідження також ставить за мету оцінити економічний виграш від впровадження БПЛА в агросектор. Аналіз ефективності цієї технології з погляду зменшення витрат на робочу силу, оптимізації використання ресурсів та підвищення виходу продукції має визначити її потенційні переваги для економіки сільського господарства.

Адаптація до Умов Українського Агросектору

Враховуючи різноманітність агрокліматичних зон України, ми також спрямовуємо свої зусилля на визначення та обґрунтування можливостей адаптації БПЛА до різних умов ведення сільськогосподарської діяльності. Аналізуючи цей аспект, ми прагнемо забезпечити узгоджені рекомендації для впровадження технології в різних регіонах України.

Внесок у Стале Розвиток Галузі

Загальна мета нашої роботи - створити основу для розуміння та прийняття обґрунтованих рішень щодо використання БПЛА в агросекторі України. Ми сподіваємося, що наші висновки та рекомендації сприятимуть розвитку сталого та високоефективного сільського господарства в Україні, а також внесуть вагомий внесок у загальну картину використання новітніх технологій у сільському господарстві.

Матеріали та методи./Materials and methods.

Перегляд Літературних та Інтернет-Джерел

Для ретельного розуміння поточного стану застосування БПЛА в агросекторі України, був проведений обширний перегляд літературних джерел та наукових публікацій. Пошук включав бази даних, наукові журнали та інтернет-ресурси з актуальною інформацією про використання БПЛА в

аграрному виробництві.

Аналіз Доступних Досліджень та Проектів

Важливою частиною підготовки був аналіз результатів попередніх досліджень та проектів, пов'язаних із використанням БПЛА в агросекторі. Це включало в себе вивчення технічних характеристик використовуваних літальних апаратів, методів збору даних та показників ефективності застосування.

Вибір Типів БПЛА та Додаткового Обладнання

На основі літературного огляду та аналізу досліджень, був здійснений вибір типів БПЛА, які найбільш ефективно використовуються в агросекторі. Також було обрано додаткове обладнання, яке допомагає в здійсненні точних вимірювань та наданні даних високої якості.

Результати та обговорення./Results and discussion.

Технічна Ефективність БПЛА в Агросекторі

Отримані результати свідчать про високу технічну ефективність використання БПЛА в агросекторі України. Літальні апарати продемонстрували високу точність та швидкість виконання сільськогосподарських операцій, що включали обробку ґрунту, посіви та моніторинг врожаю.

Економічний Виграш та Зменшення Витрат

Аналіз показав, що впровадження БПЛА призвело до економічного виграшу в агросекторі. Зменшення витрат на робочу силу та оптимізація використання ресурсів сприяють підвищенню рентабельності та конкурентоспроможності сільського господарства.

Адаптація до Різних Кліматичних та Географічних Умов

Дослідження підтвердило можливість успішної адаптації БПЛА до різноманітних кліматичних та географічних умов в Україні. Це важливий аспект, оскільки врахування специфічних умов дозволяє максимізувати використання технології в різних регіонах країни.

Вплив на Екологічну Ситуацію та Сталість Господарства

Використання БПЛА також виявило позитивний вплив на екологічну

стійкість господарства. Зменшення використання хімічних речовин, точність в нанесенні добрив та захистних засобів сприяють зниженню негативного впливу на довкілля та підтримують стале ведення агропромислового виробництва.

Перспективи Розвитку Технології в Україні

Обговорення результатів дозволяє схилитися до висновку, що перспективи використання БПЛА в агросекторі України обіцяючі. З урахуванням позитивних ефектів на ефективність, економічність та екологію, ця технологія може стати ключовим інструментом для сучасного удосконалення аграрного виробництва в країні.

Виклики та Можливі Ризики

Утім, важливо визначити потенційні виклики та ризики використання БПЛА, такі як питання щодо конфіденційності даних, технічних неполадок та необхідності регулювання використання дронів в агросекторі.

Рекомендації та Шляхи Подальшого Розвитку

На основі отриманих результатів та враховуючи потенційні ризики, формулюються рекомендації щодо оптимального впровадження та використання БПЛА в агросекторі України. Зокрема, розглядаються шляхи підвищення доступності та навчання персоналу, а також важливість розвитку ефективної системи регулювання.

Висновки./Conclusions.

Досягнення Технічної Ефективності

Наше дослідження свідчить про значний прогрес у впровадженні безпілотних літальних апаратів (БПЛА) в агросекторі України. Технічна ефективність, виявлена в ході експериментів, підтверджує великий потенціал цієї технології для оптимізації сільського господарства.

Переваги для Економіки та Сталості Господарства

Економічні вигоди, отримані в результаті впровадження БПЛА, говорять про можливість підвищення рентабельності та конкурентоспроможності українського сільського господарства. Зменшення витрат на робочу силу та ресурси, спільно з екологічними перевагами, роблять цю технологію

привабливою для розвитку стійкого господарства.

Сталість та Адаптивність до Умов

Результати також свідчать про успішну адаптацію БПЛА до різноманітних кліматичних та географічних умов України. Це створює можливості для використання технології в різних регіонах країни, що сприяє розширенню галузі застосування.

Виклики та Можливості Розвитку

Враховуючи позитивні аспекти використання БПЛА, необхідно визначити потенційні виклики та ризики. Питання конфіденційності даних та необхідність регулювання вимагають уваги для забезпечення стійкого та безпечного розвитку технології.

Рекомендації та Шляхи Розвитку

З урахуванням отриманих результатів, важливо розглянути рекомендації для подальшого впровадження та розвитку БПЛА в агросекторі України. Необхідно акцентувати увагу на підготовці персоналу, розвитку систем регулювання та сприянні інноваційному підходу до ведення сільського господарства.

Загалом, наше дослідження демонструє, що використання БПЛА може стати ключовим кроком вперед для українського агросектору, забезпечуючи позитивний вплив на ефективність, економічність та екологію, і визначає шляхи до сталого розвитку цієї галузі.

УДК 911.52:913]:502/504(477.53)

ЛАНДШАФТНО-ГЕОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Єрмаков Вячеслав Володимирович,
к.геогр.н., доц.
Бутенко Олександр Сергійович,
Студент-магістрант
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка

Аннотація: у статті розглядаються ландшафтно-географічні особливості формування регіональної екологічної мережі Полтавської області. Показано географічну локалізацію екологічних коридорів в її межах. Зазначається каркасний характер регіональної екологічної мережі, її зв'язок із конкретним ландшафтним середовищем, а також перспективи розвитку.

Ключові слова: ландшафти, природні комплекси, регіональна екологічна мережа, природно-заповідний фонд, екологічні коридори, біоцентри.

Особливості географічного положення Полтавської області, взаємодія природних компонентів сприяли формуванню багатого фонду дикої флори і фауни. Проблема збереження природних ландшафтів набула значної актуальності для даного регіону.

Територія Полтавської області розташована в межах двох природних зон: лісостепу і степу. Загальна лісистість території незначна (до 9%), у складі ґрунтів переважають різновиди чорноземів Регіон розташований в лісостеповій і степовій фізико-географічних зонах. Лісами зайнято до 9 % території, ґрунти переважно чорноземи, що сформувалися в умовах помірно – континентального типу клімату. На сьогоднішній день в області функціонують різні категорії природоохоронних об’єктів і територій (природні національні та регіональні ландшафтні парки, заказники, заповідні урочища тощо). В межах природно заповідних територій різні ландшафти з великою різноманітністю лісових та

лучних формацій.

Природоохоронні території виконують функції еталонних природних комплексів для збереження необхідного біорізноманіття. Окрім функції збереження природних ландшафтів, вони також в якості унікальних науково дослідницьких баз з метою розробки наукових основ раціонального природокористування та еколого-просвітницької діяльності.

Регіональна екологічна мережа Полтавської області має каркасний характер (у вигляді екологічних коридорів), основу яких становлять сучасні річкові долини. Це зумовлено значною антропізацією природних ландшафтів в межах плакорних рівнин і формуванням агроландшафтів на значних площах [1, с. 10-11]. У зв'язку з цим природні типи рослинності, представники дикої фауни найбільше збереглися саме у річкових долинах, які є найбільш перспективними для подальшого розширення та удосконалення мережі природоохоронних об'єктів.

Полтавська область має усі необхідні передумови для подальшого розширення та удосконалення регіональної екологічної мережі [2]. Остання включає в себе такі складові, як екологічні коридори з природними ядрами, функції яких виконують природоохоронні об'єкти різного рангу. Розвитку регіональної екологічної мережі також значною мірою сприяє розвинена гідрологічна мережа із природних та штучно створених водойм. Річкові долини виступають осередки поширення основних площ природної рослинності та переважаючої частки природоохоронних територій і об'єктів.

В цілому це дає можливість визначити в межах території області три кілька екологічних коридорів, приурочених до основних річкових долин Ворсклянський, Псільський та Сулинський. У південній частині області вони поєднуються з національним Дніпровським меридіональним екологічним коридором, а у центрі області - з національним широтним Галицько Слобожанським екологічним коридором.

Природно-заповідний фонд Полтавської області та його мережа постійно розвиваються і удосконалюються, поповнюючись новими природоохоронними

об’єктами і територіями (у долинах Псла і Сули), у тому числі в рамках формування субширотного Галицько-Слобожанського національного екологічного коридору.

Оскільки території об’єктів природно-заповідного фонду розташовуються у певному ландшафтному середовищі, немов би «презентуючи» його, потребує поглибленого дослідження проблема опису і характеристики природних комплексів окремих визначних природоохоронних об’єктів.

Конфігурація ландшафтів території Лівобережної України, до складу якої входить Полтавська область має біоцентрично-сітьовий характер. При цьому специфіка прояву факторів формування елементів біоцентрично-сітьової конфігурації ландшафтів (гідрологічної мережі, лісистості території та ін.) в межах регіону дозволила виокремити 88 біоцентрів та 51 біокоридор різного рангу і статусу [3, с. 146].

Серед природоохоронних територій Полтавської області відповідну роль біоцентрів екологічних коридорів відіграють такі їх категорії, як заказники, регіональні ландшафтні парки, заповідні урочища з переважною приуроченістю до річкових заплав. У зв’язку із нерівномірністю їх концентрації у межах діючих та проектованих екологічних коридорів, умови ефективного функціонування біоцентрів передбачають створення нових природоохоронних територій комплексного характеру у формі природних національних, регіональних ландшафтних парків (РЛП) та ландшафтних заказників.

Об’єднанню усіх екологічних коридорів регіональної екологічної мережі Полтавської області сприяють малі річки, яких в регіоні нараховується понад 100. У південній частині Лівобережного Придніпров’я регіональні екологічні коридори області з’єднуються із національним Дніпровським меридіональним екологічним коридором. Саме середньодніпровська частина цього екологічного коридору характеризується достатньою рівномірністю насиченості природними ядрами, кожне з яких репрезентує унікальні природні комплекси не тільки для Середнього Дніпра, а й у цілому для лісостепової зони України.

Таким чином, географічні особливості формування екологічної мережі

Полтавської області мають важливе значення для визначенні перспективних напрямків її розвитку, а також здійснення практики ландшафтного планування території.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Полтавська область : Географічний атлас : Моя мала Батьківщина. М-во освіти і науки України, Полтавський держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. [голова ред. кол. Л. М. Булава; відп. ред. Т. В. Погурельська]. Київ.: ТОВ «Видавництво «Мапа», 2004. 20 с.

2. Геоекологічна характеристика регіональних екологічних коридорів (на прикладі Полтавщини). Укладачі: О. М. Байрак, Н. О. Смоляр, Л. М. Булава URL.:https://nazalik.at.ua/load/geoekologichna_kharakteristika_regionalnikh_ekologichnikh_koridoriv/1-1-0-8

3. Удовиченко В. В. Сітьова конфігурація ландшафтів території Лівобережної України. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Геологія. Географія. Екологія», 2017, випуск 46.* С. 146-151. URL.: https://periodicals.karazin.ua/geoeco/article/view/9527/9049

ВОДНІ ДЖЕРЕЛА ЯК ІНДИКАТОР АКТИВІЗАЦІЇ ЗСУВНИХ ПРОЦЕСІВ У ПІВДЕННО-СХІДНИХ КАРПАТАХ

Кравчинський Руслан Леонідович,
к.г.н., пров. наук. співроб.
Корчемлюк Марта Василівна,
к.т.н., зав. лабораторією
Стефурак Ольга Михайлівна,
технік-лаборант
Карпатський національний природний парк
м. Яремче, Україна

Вступ. Гірська місцевість відноситься до числа територій зі значним розвитком і поширенням екзогенних процесів, під якими мають на увазі процеси, що відбуваються під дією низки зовнішніх факторів [1]. Карпатський регіон – не є винятком. Тривала геологічна історія формування регіону сприяла в сучасних умовах широкому поширенню тут небезпечних процесів та явищ, що часто завдають значної шкоди населенню, різним галузям економіки та інколи призводять до людських жертв.

Тому прогнозування розвитку екзогенних процесів – одна із найважливіших задач, яка потребує всебічного вивчення, аналізу і дослідження зв'язків із різними компонентами навколишнього середовища (геологічними, геоморфологічними, гідрологічними, кліматичними, гідрогеологічними тощо).

Мета роботи. Зважаючи на вище сказане, метою даної роботи було показати взаємозв'язок одного із компонентів природи – природних водних джерел із локалізацією місць і проявами окремих небезпечних екзогенних процесів, пов'язаних із дією сили тяжіння (зсуви).

Матеріали та методи. Для проведення досліджень використано комплекс польових та аналітичних методів досліджень із застосуванням низки приладів та засобів. Для фіксації місць виходу підземних вод на денну поверхню та зсувів використовувався GPS-навігатор Garmin GPSmap60Cx. Визначення окремих фізико-хімічних показників води (мінералізації води,

температури, водневого показника) проводилось у польових умовах з використанням портативних приладів.

Результати та обговорення. Згідно з ДСТУ 3994-2000 явище зсуву визначено як «зміщення мас гірських порід по схилу під впливом власної ваги і додаткового навантаження внаслідок підмиву схилу, перезволоження, сейсмічних поштовхів та інших процесів» [2]. Сучасна активізація зсувів, що розвиваються на схилах різного генезису, часто супроводжується ерозією чи абразією, що є чинниками підсилення основного процесу. Поширення та активізація ЕГП, що розвиваються під впливом природних чинників, тісно пов'язані з метеорологічними умовами – кількістю атмосферних опадів, їх розподілом по сезонам року, режимом випадання, температурними змінами у річному і багаторічному розрізі. Метеорологічні умови є одним з головних швидкозмінних чинників активізації ЕГП [7].

Зсувні явища різного порядку дуже поширені у південно-східних Карпатах. Відзначені такі типи зсувів: блокові зсуви у флішевих відкладах, що, захоплюють корінні породи; зсуви в делювіальному покриві і давніх зсувних відкладах; опливини в язикових частинах сучасних зсувів, а також у делювіальних і давніх зсувних відкладах; дрібні зсувні порушення в делювіальному покриві, звичайно у прирусловій частині схилів [5].

У цілому, в Карпатському регіоні зсуви не такі масштабні, як у Альпах, але і вони здатні завдавати значні збитки і вимагають постійного контролю, обліку та є предметом дослідження вчених та практиків різних напрямів та галузей.

Відповідно до типової схеми формування зсуву ґрунту водне джерело (spring) майже завжди присутнє при проходженні даного процесу [8] (рис. 1).

Наявність природних водних джерел та їхній дебіт входить до детальної програми дослідження зсувних процесів та описової схеми схилу, на якому виник зсув [6].

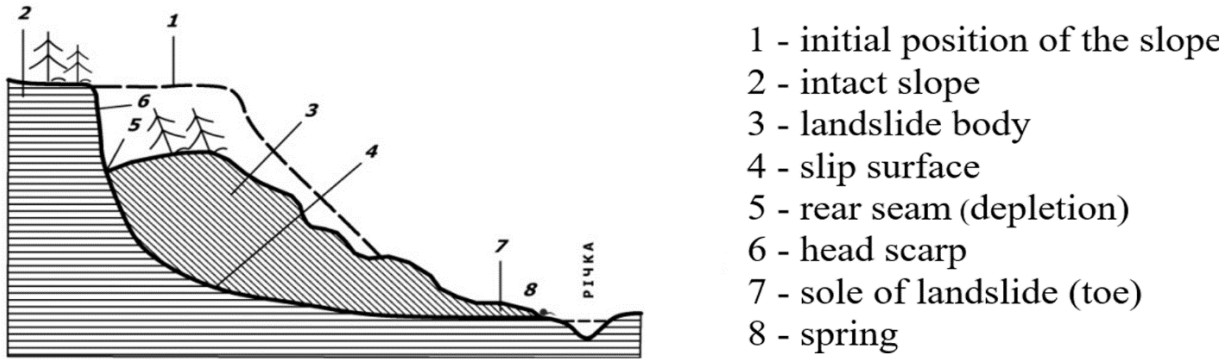

Рис. 1. Типова схема формування зсуву ґрунту

Навіть у конвенції збереження біорізноманіття звертається увага, що у зимові періоди у зсувних районах спостерігається замерзла вода з джерел [9].

Станом на 2022 р. у межах південно-східних Карпат нараховується близько 50 зсувів, що входять до числа об'єктів обліку та моніторингу мережі спостережень Держгеонадр

Найбільші зсуви на території південно-східних Карпат відбулися у 1927р. під вершиною Шпиці, у 1937 р. у верхів'ях потоку Шибений (притока р. Чорнийф Черемош), в 1957 г. на стр. Копчин (притока р. Прутець Чемигівський), у 2008 р. та ін [3, 5].

Формування більшості із них припадало на період формування зливових дощів і проходження значних паводків [3, 4].

Останній із значних зсувів розташований на лівому березі р. Мересний (права притока р. Прут). Розвинувся у відкладах стрийської світи (аргіліти, алевроліти, піщаники, що ритмічно чергуються) верхнього відділу крейдової системи. За формою – циркоподібний (рис. 1). Довжина бровки відриву зсуву становить близько 300 м, максимальна висота – 30 м, площа зсуву понад 1 га.

Зсув утворився у результаті інтенсивного випадіння дощів : 23 червня 2020 р. з 18:35 до 00:00 год випало 42,3 мм атмосферних опадів, з 06:02 до 12:00 год – 94,6 мм. Ці опади досягли критеріїв СМЯ (стихійні *метеорологічні явища)*.

У результаті зсуву утворилось загатне озеро довжиною близько 430 м, максимальною шириною – 58 м та максимальною глибиною – близько 10-12 м.

У результаті виникла загроза формування водо-кам’яного селевого потоку.

а **б**

Рис. 2. Зсув на стр. Мересний: А – зйомка з використанням БПЛА, листопад 2022 р., Б – фотофіксація, жовтень 2022 р.

Загалом, обстеження нами зсувів на предмет завязку із водними джерелами було проведено у 9 місцях (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика обстежених ділянок

N з/п	Координати		Річка / потік	Куди впадає
	Широта	Довгота		
1	48° 21' 18,738"	24° 38' 47,4792"	Копчин	Прутець Чемигівський
2	48° 25' 24,4668"	24° 38' 1,1472"	Мересний	Прут
3	48° 25' 39,3204"	24° 38' 21,8076"	Мересний	Прут
4	48° 25' 50,484"	24° 37' 48,6444"	Кісний	Прут
5	48° 25' 40,8108"	24° 36' 36,4536"	Пічний	Прут
6	48° 26' 17,2464"	24° 37' 28,4016"	Пічний	Прут
7	48° 26' 31,2072"	24° 32' 32,5104"	Жонка	Прут
8	48° 26' 41,0200"	24° 32' 22.9000"	Жонка	Прут
9	48°23'32.53"	24°35'31.57"	стр. без назви	Прут

При проведенні польових досліджень виявлено, що у всіх випадках нижче тіла зсуву або з боку проявляється природний вихід підземних вод.

Для прикладу приведено фото зсуву ґрунту, що сформувався у червні 2020 р. поблизу с. Микуличин (природний обєкт № 9 відповідно до табл.1) та природне водне джерело, що знаходиться біля зсуву (рис. 3)

а **б**

Рис. 3. Фотофіксація досліджуваних природних обєктів : А – зсув у с. Микуличин (Яремчанська ТГ, Надвірнянський р-н, Івано-Франківська область); Б – водне джерело біля зсуву

Важливим показником є характер джерела (тимчасове чи постійне), особливості його живлення тощо. Для цього ми провели відбір проби на визначення фізико-хімічних показників. За результатами аналізу виявлено, що вода природного водного джерела мала на відміну від місцевого безіменного струмка нижчу температуру, вищу мінералізацію води та вище значення водневого показника (табл. 2).

Таблиця 2

Результати хімічного аналізу води джерел біля прояву

Місце відбору	Мінералізація води, мг/дм^3	Температура води, ^{o}C	Водневий показник (pH), од
Джерело	103	9,4	6,9
Струмок без назви	140	15,2	7,8

Це може свідчити про глибинне походження природного водного джерела, відмінне від генезису місцевого водотоку і роль геологічного фактора у формуванні зсувних процесів.

Висновки. Проведені нами дослідження показали, що між локалізацією місць природного виходу підземних вод на денну поверхню та місцем знаходження зсуву ґрунту в умовах південно-східних Карпат є тісний зв'язок. Тому для прогнозування активізації даних небезпечних екзогенних геологічних дослідження природні водні джерела займають одне із провідних місць, вказуючи, ймовірно, і на геологічний фактор розвитку гравітаційних процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адаменко О.М. Екологічна геологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів екологічних, геологічних, географічних спеціальностей / О.М. Адаменко, Г.І. Рудько. – Київ: Манускрипт. 1998. –349 с.

2. ДСТУ 3994-2000 «Безпека в надзвичайних ситуаціях. Надзвичайні ситуації природні. Чинники фізичного походження. Терміни та визначення»

3. Карпатський заповідник / С.М. Стойко, Д. С. Саїк, К.А. Татаринов та ін. – Ужгород : Карпати, 1982. – 128 с.

4. Карпатський національний природний парк: монографія / [О.І. Киселюк, М.М. Приходько, А.І. Яворський та ін.]; за ред. М.М. Приходька, О.І. Киселюка, А.І. Яворського. – Івано-Франківськ: Фоліант, 2009. – 672 с.

5. Клапчук М. В. Зсувні та обвально-осипні процеси у басейні верхнього Пруту / М. В. Клапчук // Фізична географія та геоморфологія. – К. : ВГЛ «Обрії», 2010. – Вип. 1 (58) : [До 60–річчя заснування кафедри геоморфології і палеогеографії Львівського національного університету імені Івана Франка]. – С. 224–234.

6. Кравчинський Р. Л., Хільчевський В.К., Корчемлюк М. В., Стефурак О. М. Моніторинг природних водних джерел Карпатського національного природного парку : монографія / за ред. В. К. Хільчевського. – І.-Ф. : Фоліант, 2019. – 124 с.

7. Information yearbook on activation of dangerous exogenous geological processes on the territory of Ukraine according to monitoring data of EGP (2014). Vol. 11. Report. Kyiv: Ministry of environmental protection of Ukraine, State geological service, State informational geological fund of Ukraine; SRDE “Geoinform Ukrainy”].

8. Kravchynskyi1 R. L., Khilchevskyi V. K., etc. Criteria for identification of landslides in the upper Prut river basin on satellite images. Geoinformatics, May 2021, Volume 2021, p.1 – 6. DOI: https://doi.org/10.3997/2214-4609.20215521003

9. http://www.eko.org.pl/lkp/prawo_html/bern_04.htm

МІНЛИВІСТЬ ЯКОСТІ ВОД І ЇЇ ВРАХУВАННЯ ПРИ ОЦІНКИ ЯКОСТІ ПОВЕРХНЕВИХ ВОД (НА ПРИКЛАДІ РІЧОК ДНІСТЕР І ДУНАЙ)

Майнов Олександр Олегович,
магістрант
Юрасов Сергій Миколайович,
науковий керівник, к.т.н., доцент
Одеський державний екологічний університет
м. Одеса, Україна

Вступ. Робота присвячена аналізу закономірностей часової мінливості показників (гідрохімічних, груп сумації та іригаційних співвідношень катіонів) якості вод нижніх частин річок Дністер і Дунай, врахуванню цієї мінливості при оцінки якості вод і розрахунках гранично допустимих скидів (*ГДС*) речовин зі стічними водами з використанням вимог норм країн Європейського Співтовариства (ЄС) [1].

Згідно Директивам країн ЄС [2] якість поверхневих вод протягом деякого попереднього періоду часу відповідає вимогам норм, якщо кількість перевищень нормативу (*ГДК*) по кожному показнику не перевищує 5% (рибогосподарські норми) або 10% (санітарні норми) від загальної кількості спостережень за розглянутий період часу.

Цікавим стає питання: як можна оцінити якість вод, спираючись на норми країн ЄС; а також, як у майбутньому забезпечити виконання цих норм при розрахунках *ГДС* речовин зі стічними водами.

Мета дослідження – визначення параметрів часового тренду і законів розподілу показників якості вод різного призначення, запропонування методики оцінки якості вод відповідно вимог норм країн ЄС і заходів забезпечення виконання цих норм при розрахунках ГДС речовин зі стічними водами.

Матеріали і методи дослідження. В роботі використані результати спостережень СЕС за якістю вод річок Дністер і Дунай на водозабірних станціях м. Білявка і м. Вилкове.

Дослідження в роботі виконані з використанням методів математичної статистики (первинна і вторинна статистична обробка), порівняльного аналізу, лінійного регресійного аналізу.

Результати і обговорення.

В результаті досліджень виконано аналіз хронологічної мінливості (рис. 1): гідрохімічних показників якості вод річок Дністер і Дунай (мутність; *pH*; розчинений O_2; $БСК_{20}$; *ХСК*; NH_4^+; NO_2^-; NO_3^-; мінералізація; HCO_3^-; SO_4^{2-}; Cl^-; Ca^{2+}; Mg^{2+}; $Na^+ + K^+$; алюміній; залізо; фториди; мідь; марганець; молібден та нафтопродукти); показників вмісту груп речовин з ефектом сумарної дій (санітарно-токсикологічної групи за санітарними нормами ($\Psi_{CT.CAH} \leq 1$), санітарно-токсикологічної групи ($\Psi_{CT.P/X} \leq 1$) та токсикологічної групи ($\Psi_{T.P/X} \leq 1$) за рибогосподарськими нормами); іригаційних співвідношень концентрації головних катіонів (в мг-екв/дм^3 – $k_1 = rNa^+/rCa^{2+} < 1{,}0$; $k_2 = rNa^+/(rCa^{2+}+rMg^{2+}) < 0{,}70$; $k_3 = rMg^{2+}/(rCa^{2+}+rMg^{2+}) < 0{,}50$; в ммоль/дм^3 – $k_4 = (Na^+ + K^+)/(Ca^{2+}+Mg^{2+}+Na^+ + K^+)) < 0{,}65$. На рис. 1 показано хронологічний хід вмісту хлоридів у водах річки Дністер. Усього проаналізовано 29 показників якості вод у Дністрі та 30 у Дунаї.

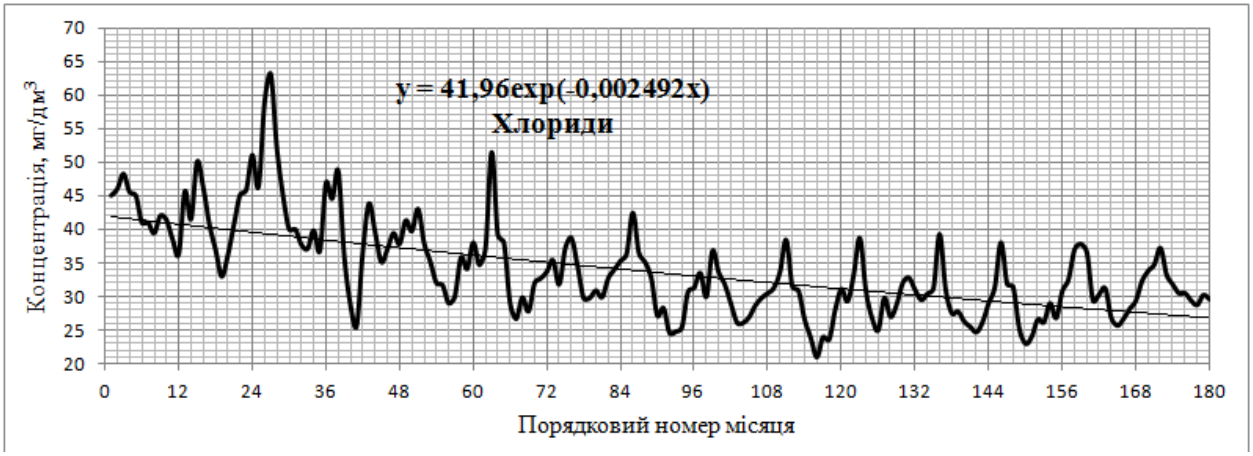

Рис. 1. Хронологічний хід хлоридів

Часовий тренд показників якості вод (табл. 1, 2) апроксимований експоненціальною залежністю: $y = a*exp(bx)$, де a і b – параметри часового тренду.

Рис. 2. Хронологічний хід вмісту хлоридів з усуненим трендом

Таблиця 1

Параметри експоненціальних часових трендів (*y=aexp(bx)*) і законів розподілу показників якості вод, нормованих за цими трендами (р. Дністер – м. Біляївка) (тривалість періоду спостережень 180 місяців)

№	Показник	Параметри експоненціального часового тренду		Параметри законів розподілу показників, нормованих за експоненціальним трендом	
		a_i	b_i	$\check{C}_{HTi}$	$\check{G}_{HTi}$
1	Аміак (за азотом)	0,3848	-8,21E-03	0	0,3326
2	Натрій + калій	34,70	-3,36E-03	0	0,3848
3	Марганець	0,06485	-4,65E-03	0	0,4795
4	Молібден	0,006926	-5,36E-03	0	0,1140
5	$\Psi_{CT.CAH}$	0,6226	-1,56E-03	0	0,2306
6	$k_3=rMg^{2+}/(rCa^{2+}+rMg^{2+})$	0,3759	-3,24E-04	0	0,2894

При визначенні параметрів законів розподілу показників якості вод виконано нормування рядів спостережень по лініям тренду: $C_{HTj} = C_j/C_{Tj}$, де C_{HTj} нормовані по лінії тренда значення показників ЯВ; C_j – значення показника в момент часу j; C_{Tj} – значення функції тренду в момент часу j.

Нормування значень показників якості вод по лінії експоненціального тренду дозволяє [3]: усунути тренд (рис. 2) і прирівняти 0 (табл. 1 і 2) один із параметрів закону розподілу показників (середнє значення ($\check{C}_{HT}$) логарифмів

ряду, нормованого по лінії експоненціального часового тренду).

Таблиця 2

Параметри експоненціальних часових трендів ($y=aexp(bx)$) і законів розподілу показників якості вод, нормованих за цими трендами (р. Дунай - м. Вилкове) (тривалість періоду спостережень 192 місяця)

№	Показник	Од. вимір.	Параметри експоненціального часового тренду		Параметри законів розподілу показників, нормованих за експоненціальним трендом	
			a_i	b_i	$\check{C}_{HTi}$	$\check{G}_{HTi}$
1	$Na^+ + K^+$	мг/дм^3	17,71	9,325E-04	0	0,2811
2	Ca^{2+}	мг/дм^3	51,17	1,436E-04	0	0,1363
3	Mg^{2+}	мг/дм^3	13,07	3,760E-04	0	0,1607
4	Cl^-	мг/дм^3	26,35	6,196E-04	0	0,1869
5	NH_4^+ (по азоту)	мгN/дм^3	0,2155	-5,910E-03	0	0,6686
6	Mn^{2+}	мг/дм^3	0,02988	2,052E-03	0	0,7616

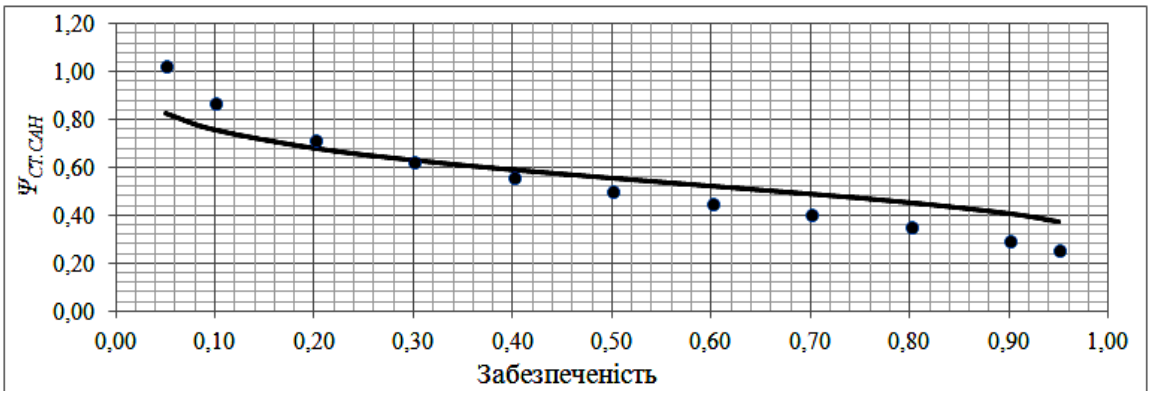

Рис. 3. Відхилення значень показника вмісту санітарно-токсикологічної групи речовин: маркер коло – значення розраховані за гідрохімічними показниками; суцільна лінія – емпіричний закон розподілу

При оцінці якості вод групові показники вмісту речовин сумарної дії $\Psi_{CT.CAH}$, $\Psi_{CT.P/X}$ і $\Psi_{T.P/X}$ розраховуються за значеннями гідрохімічних показників по формулі: $\Psi = \sum(C_i/ГДК_i)$. Значення показників Ψ, отримані у такий спосіб більш значень розрахованих за законом розподілу (рис. 3). Таким чином, висновок про стан вод буде погіршеним у порівнянні з його дійсним станом.

Значення показників іригаційних співвідношень катіонів k_1 – k_4, розраховані з використанням значень гідрохімічних показників C_F з малою забезпеченістю за формулами [4], навпаки відхиляються в меншу сторону від емпіричного закону розподілу (рис. 3). У цьому випадку висновок про якість вод буде покращеним відносно їх дійсного стану.

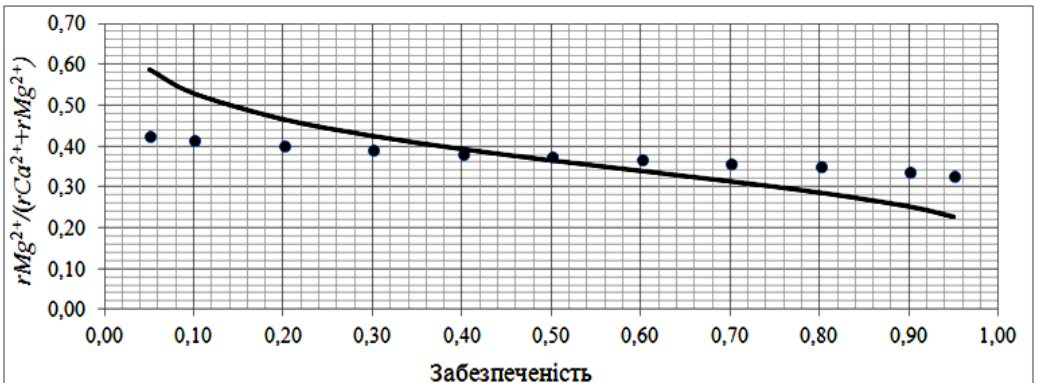

Рис. 4. Відхилення значень іригаційного показника: маркер коло – значення розраховані за формулою (5); суцільна лінія емпіричний закон розподілу

За для оцінки якості вод [2] у минулий і прогнозний момент (період) часу *j* відповідно вимог норм країн ЄС достатньо за оберненим законом розподілу визначити значення показників (C_F) з забезпеченістю *F* (5 або 10%) і порівняти їх з *ГДК*. Якщо $C_{Fi} \leq ГДК_i$, то вимоги норм виконані. З використанням табличного редактору *Excel* [5] розрахункова формула буде мати вигляд:

$$C_{Fij} = a_i \, exp(j \, b_i) \, ЛОГНОРМОБР(1–F; 0; \check{G}_{HTi}), \quad (1)$$

де C_{Fij} – значення *i*-го показника в момент часу *j* з забезпеченістю *F*; *ЛОГНОРМОБР*() – оператор в табличному редакторі *Excel*; 0 і $\check{G}_{HTi}$ – параметри логнормального розподілу *i*-го показника, нормованого по лінії тренду.

Можливим є і другій спосіб: в момент часу *j* за законом розподілу *i*-го показника визначити забезпеченість його нормативу F_{Hij}. Якщо ця забезпеченість буде більш 5 або 10% в залежності від призначення водного об’єкту, то вимога норм не виконується, у протилежному випадку - виконується. З використанням табличного редактору *Excel* розрахункова формула буде мати вигляд:

$$F_{Hij} = 1 - ЛОГНОРМРАСП(H_i/(a_i * exp(j\ b_i)); 0; \check{G}_{HTi}). \quad (2)$$

Приклади.

1. Визначити ймовірність забруднення вод Дунаю марганцем (Mn^{2+}) протягом третього року з початку періоду спостережень за санітарними нормами (*ГДК* марганцю дорівнює 0,10 мг/дм^3).

Рішення. Вихідні дані: параметри тренду – a=0,02988 і b=2,052E-03 (табл. 2); параметри закону розподілу – $\check{C}_{HTi}$ = 0; $\check{G}_{HTi}$ = 0,7616. Середина третього року – j = 24+6 = 30. ГДК = 0,10 мг/дм^3. Ймовірність перевищення *ГДК* за формулою (2) буде дорівнювати:

$$R_{Hij} = 1 - ЛОГНОРМРАСП(0,10/(0,02988 * exp(30*(2,052E-03))); 0; 0,7616)$$
$$= 0,066 \approx 7\%.$$

Якість вод Дунаю за вмістом Mn^{2+} відповідала вимогам норм країн ЄС.

2. Визначити ризик забруднення вод Дунаю Mn^{2+} протягом третього року після закінчення періоду спостережень за санітарними нормами.

Рішення. Вихідні дані колишні. Тривалість спостережень – 192 місяця. Середина третього року після кінця спостережень – j = 192+ 24+6 = 222. Ймовірність перевищення *ГДК* за формулою (1) буде дорівнювати:

$$R_{Hij} = 1 - ЛОГНОРМРАСП(0,10/(0,02988 * exp(222*(2,052E-03))); 0;$$
$$0,7616) = 0,162 \approx 16\%.$$

Внаслідок того, що Mn^{2+} має позитивний тренд (b=2,052E-03>0), якість вод у зазначений період часу не відповідатиме вимогам норм країн ЄС.

Висновки. За результатами досліджень можна зробити таки висновки.

1. Відповідно Директивам країн ЄС якість вод водного об’єкту за деякий попередній період часу відповідає вимогам норм, якщо кількість перевищень *ГДК* за показниками складає не більше 10% (за санітарними нормами) і 5% (за рибогосподарськими). Для оцінки якості вод відповідно цим норм необхідно використовувати значення показників із забезпеченістю 5 або 10%.

2. Значення групових показників вмісту речовин сумарної дії та іригаційних співвідношень катіонів при оцінці якості вод необхідно

розраховувати за законами їх розподілу. Розраховані за відомими формулами по узагальненим даним значення цих показників суттєво потворюють оцінку у порівнянні з реальним станом вод.

3. При розрахунках гранично допустимих скидів забруднювальних речовин зі стічними водами в якості фона бажано використовувати значення показників з забезпеченістю 5 або 10%. Тоді розрахований *ГДС* буде забезпечувати виконання вимог норм країн ЄС при скидах речовин.

ПРЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Водна стратегія України на період до 2050 року. Схвалено КМУ розп. № 1134-р від 09.12.2022. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1134-2022-%D1%80#Text

2. COUNCIL DIRECTIVE 75/440/EEC of 16 June 1975 concerning the quality required of surface water intended for the abstraction of drinking water in the Member States. Retrieved from: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31975L0440&from=en.

3. *Юрасов С. М., Терземан В. В. Якість вод: оцінка, мінливість, прогноз, нормування. LAP LAMBERT Academic Publishing*. 2023. 60 с. URL: https://www.morebooks.shop/shop-ui/shop/product/9786206846079

4. Yurasov S. M., Kuzmina V. A., Karaulov V. D. Irrigative Assessment of Sasyk Water Quality. Journal Environmental problems. Екологічні проблеми, Volume 6, Number 2, Львівська політехніка. 2021. pp. 69-77. DOI: https://doi.org/10.23939/ep2021.02.069

5. Log-normal distribution. Retrieved from: https://en.wikipedia.org/wiki/Log-normal_distribution. (in English).

ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН ПОВЕРХНЕВИХ ВОД ФРАНЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ РІЧКИ ВІЛЕЙН)

Сафранов Тамерлан Абісалович
д.г.-м.н., проф.
Пейкова Злата Русланівна
Студентка
Одеський Державний Екологічний університет
г. Одеса, Україна

Вступ. У цій роботі розглядається стан поверхневих вод Франції на прикладі басейну Вілен, що знаходиться на заході Франції .

Ця річка піддається впливу багатьом антропогенних факторів, які в свою чергу, також несуть деякі наслідки.

Наприклад потоки біогенних речовин, наслідком яких стало сільське господарство або значний туристичний тиск , який також має сильний вплив на споживання питної води та санітарні норми .

Для регулювання тиску було виділено декілька заходів зниження антропогенного впливу.

Мета роботи. Метою роботи є прогнозування стану (визначення ризику забруднення) вод басейну річки Вілейн за окремими показниками, для того щоб зберегти або збільшити біорізноманіття лиману та підтримувати добрий екологичний стан.

Матеріали та методи. Прогноз стану водних об’єктів (визначення ризику забруднення їх вод) за окремим показником можна розглядати як ймовірність перевищення нормативу цього показника.

$$RHi = 1 - Pi(Hi)$$

де RHi – ризик забруднення вод (або ймовірність перевищення нормативу) за i-м показником;

$Pi(Hi)$ – ймовірність того, що значення показника буде не більш за норматив, визначається за законом розподілу показника;

Hi – норматив i-го показника.

При наявності часового тренду ризики забруднення (або ймовірність перевищення нормативу) необхідно розраховувати для різних моментів часу *j* .

Наступний етап розрахування ризику забруднення вод у момент часу j використовуючи закон розподілу нормованого по лінії тренду показника.

$$RHij = 1 - Pij(Hi/CTPij),$$

Використовуючи дані спостережень річки у створі Рьє (Рис. 1), було оціненно стан води за вмістом хлорофілу А, який характеризує трофічний статус водного об'єкту.

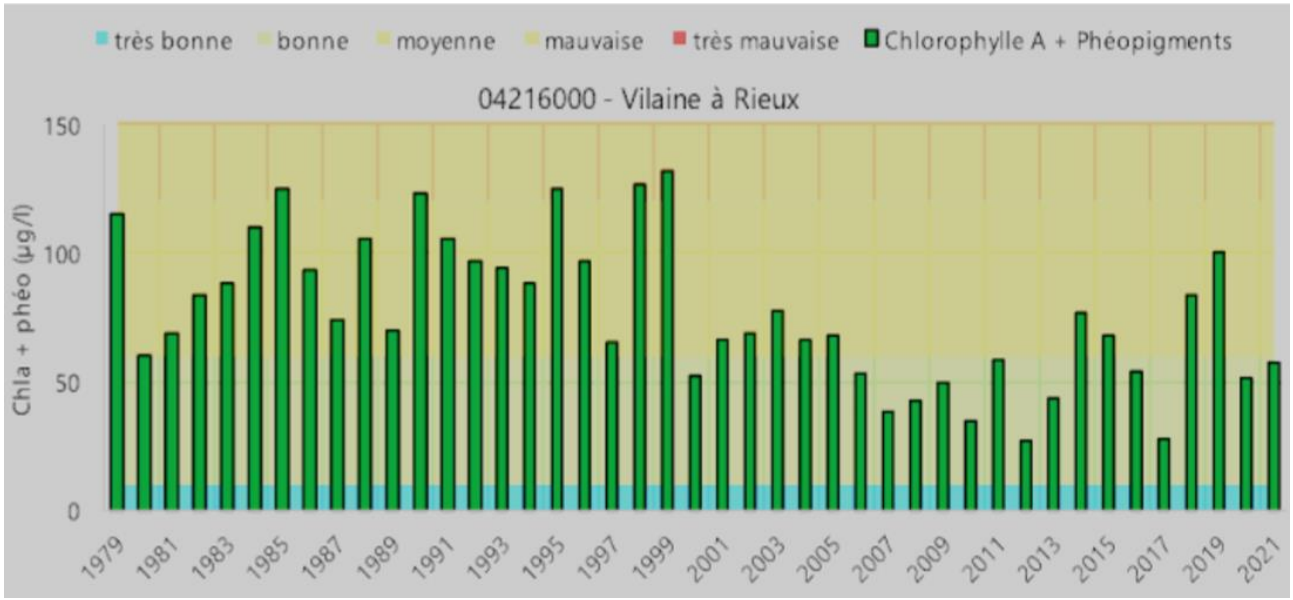

Рис. 1 Часової хід вмісту хлорофілу А у створі р. Вілейн – м. Рьє

Результати та знахідки. Вміст хлорофілу А у 2025 році в створі р. Вілейн м. Рьє з забезпеченістю (ймовірністю перевищення) 10% буду приблизно дорівнювати 70 мг/дм3.

За вимогами санітарних норм країн ЄС за вмістом хлорофілу А вода буде «задовільною».

Ризик забруднення вод (норматив 60 мг/дм3) у створі р. Вілейн – м. Рьє в 2025 році складає приблизно 20 %.

За санітарними нормами країн ЄС частота перевищення нормативу повинна бути не більш 10%. Вимоги норм не будуть виконуватися.

Границя між «задовільними» і «паганими» водами (120 мг/дм3) буде

перевищена з ймовірністю 0,2%. Вода буде мати характеристику «задовільна».

Висновки. За вмістом хлорофілу А в створі р. Вілейн –м. Рьє протягом періоду спостережень (з 1979 по 2021 роки) води відносилися: до класу «погані» до 1995 року з ризиком забруднення більш 10%; до класу «задовільні» з 1995 до кінця спостережень у 2021 ріці з ризиком забруднення 27%.

При зберіганні тенденції зниження вмісту хлорофілу А в створі р. Вілейн м. Рьє після закінчення спостережень води будуть: відноситися до класу «задовільні» до 2030 року з ризиком забруднення 13%; відноситися до класу «добрі» з 2034 року з ризиком забруднення менш 10% (це відповідає вимогам норм ЄС).

ОСОБЛИВОСТІ МЕТЕОРОЛОГІЧНИХ УМОВ КАРПАТСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ У 2021-2022 РОЦІ

Стефурак Ольга Михайлівна,
технік-лаборант
Петращук Ярослав Васильович,
мол. наук. співроб.
Кравчинський Руслан Леонідович,
к.г.н., пров. наук. співроб.
Карпатський національний природний парк
м. Яремче, Україна

Вступ. Вивчення метеорологічних характеристик відноситься до числа одного із найбільш важливих показників для нормального функціонування багатьох сфер життя і діяльності людини, розвитку різних галузей економіки, прогнозування активізації небезпечних процесів і явищ (таких як паводки, селі, зсуви) тощо.

Для природоохоронних територій України, яким є Карпатський національний природний парк (НПП), клімат і метеорологія відіграє одну із ключових ролей для планування заходів зі збереження біорізноманіття. Особливо це питання актуальне на фоні глобальних кліматичних перетворень, що спостерігаються, фактично, у всіх куточках світу [2].

Тому контроль за метеорологічними характеристиками слід проводити постійно і узагальнювати хоча б раз на рік.

Ціль роботи. Таким чином, метою метою даної роботи було охарактеризувати особливості метеорологічних умов на території Карпатського НПП у 2021-2022 році.

Матеріали та методи. Відповідно до «Програми літопису природи для заповідників та національних природних парків» метеостанція є обов'язковою частиною природно-заповідної науково-дослідної установи [1].

У 2022 році метеорологічні спостереження проводилися фахівцями Карпатського НПП біля адміністративного корпусу (м. Яремче, Яремчанське

ПНДВ) з використанням автоматичної метеорологічної станції La Crosse WS 68678-BL. Спостереження проводились за наступними показниками: температура повітря (°С**)**, атмосферні опади (мм), відносна вологість повітря (%), максимальна швидкість вітру (м/с) та висота снігового покриву (см) [1].

Додатковою і більш детальною інформативною базою для аналізу були дані спостережень мережі Гідрометеорологічного центру України – у м. Яремче та на г. Піп Іван (обсерваторія «Білий Слон»)

Результати та обговорення. Клімат на території Карпатського національного природного парку перехідний від помірно-теплого вологого західноєвропейського до континентального східноєвропейського. Це обумовлено його географічним положенням та особливостями циркуляції повітряних мас в межах гірської території. Під впливом гірського рельєфу клімат парку закономірно змінюється з висотою над рівнем моря [1, 2].

У зимовий період зі збільшенням висоти на кожні 100 м температура знижується у середньому на 0,4°С. Кількість опадів з підняттям у гори також збільшується. У зв’язку з цим у межах парку виділяють декілька висотних кліматичних поясів :

а) помірний – охоплює міжгірські долини до висоти 850 м над р.м.; середня температура теплого місяця становить 14-18°С, найхолоднішого – від -5°С до -7°С; випадає тут до 1000 мм атмосферних опадів на рік;

б) прохолодний – охоплює територію в межах висот 850-1250 м над р.м.; середня температура липня – +13-14°С, січня – від -7 до -9°С; на рік тут випадає близько 1200 мм опадів;

в) помірно-холодний, для якого характерні середні температури повітря: у липні – +11-12°С, а в січні – -10°С, охоплює територію в межах 1250-1500 м над р.м; річна кількість опадів – близько 1500 мм;

г) холодний – охоплює території вище 1500 м над р.м., вище верхньої межі лісу; середня температура найтеплішого місяця тут зазвичай нижче +10°С; опадів випадає понад 1500 мм на рік; зима триває близько 6-7 місяців.

У межах парку середня відносна вологість повітря становить 75 %. У

літній період опади випадають в основному у вигляді злив, що призводить до розвитку ерозійних процесів і формуванню паводків на річках. У зимовий період характерними є вертикальні температурні інверсії – у міжгірських долинах виникає застій холодного повітря, що призводить до різкого зниження температури, у той час, як на підвищених ділянках значно тепліше [1, 2].

Характеристика сезонів року (зими, весни, літа, осені) служить об'єктивним фоном, на якому відбивається розвиток рослинного та тваринного світу, зміни у неживій природі та ландшафтних комплексах. Критеріями початку та кінця цих періодів повинні бути термічні показники. Це можуть бути як середньодобові температури, так і екстремальні добові показники.

*Зима***.** За початок метеорологічної зими прийнято дату 07.12.2021 р, коли максимальна температура повітря опустилась нижче 0,0°С і становила -0,4°С. Хоча за кілька днів до цього (04.12.2021 р.) максимальна температура на поверхні ґрунту вперше сягнула від'ємних значень і становила -2,0°С. Найхолоднішим днем зими можна вважати 25.01.2022, коли мінімальна температура повітря опустилась до позначки -15,4°С; найтепліший – 05.01.2022 з максимальною температурою повітря +12,8°С. Тривалість зими – 95 днів (табл. 1).

Таблиця 1

Метеорологічна характеристика зими 2021-2022 року

Дата початку сезону	Тривалість сезону, в днях	Середні температури			Сума опадів, у мм	Кількість днів із			
		добова	максимальна	мінімальна		опадами	дощем	градом	заморозками
07.12.2021	95	-0,9	2,7	-4,1	197,5	61	н/д	0	46

Весна. За початок метеорологічної весни на території Карпатського НПП можна прийняти 12.03., коли відбувся стійкий перехід максимальних температур повітря вище 0°С (максимальна добова температура у цей час становила +2,3°С). Сезон, який у загальному тривав 80 діб, продовжувався до кінця третьої декади травня (до 30.05) (табл. 2). Останні ранкові заморозки

(-1,0°С у повітрі та -3,0°С на поверхні ґрунту) у м. Яремче спостерігались 21.04.2022. У цей період у високогір'ї (г. Піп Іван) переважали вітри західного напрямку (рис. 1.А).

Таблиця 2

Метеорологічна характеристика весни 2022 року

Дата початку сезону	Тривалість сезону, в днях	Середні температури			Сума опадів, у мм	Кількість днів із			
		добова	максимальна	мінімальна		опадами	добова	максимальна	мінімальна
12.03	80	8,5	14,5	3,0	118	29	н/д	0	25

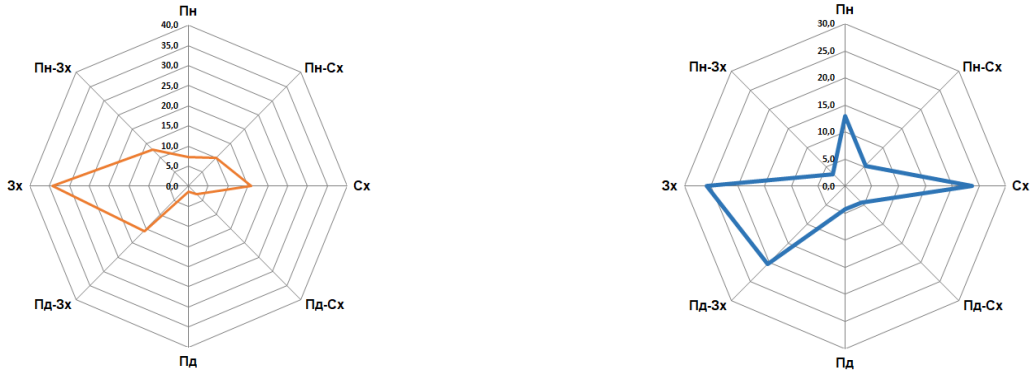

а **б**

Рис. 1. Роза вітрів (А – метеорологічна весна та Б – метеорологічне літо, дані спостережень на г. Піп Іван 2022 р.)

Літо. За початок метеорологічного літа прийнято дату 31.05.2022 (табл. 3), коли мінімальна добова температура досягла позначки +11,2°С; сезон загальною тривалістю 104 дні продовжувався до 11.09., після чого величина мінімальної температури повітря опустилась до +9,5°С. За сезон було відмічено декілька днів (14.07.2022 та 25.08.2022) з дуже низькою відносною вологістю повітря, що призвело до формування суховіїв.

Таблиця 3

Метеорологічна характеристика літа 2022 року

Дата початку сезону	Трива-лість сезону, в днях	Середні температури			Сума опадів, у мм	Кількість днів із			
		добова	максимальна	мінімальна		опадами	добова	максимальна	мінімальна
31.05	104	17,9	23,8	12,9	281,8	49	49	0	0

Максимальна швидкість вітру у літній період становила 11 м/с; у високогір'ї (г. Піп Іван) переважаючі напрямки вітру – східний, західний та південно-західний (див. рис. 1.Б)

Осінь розпочалась 12.09.2022, коли мінімальна температура повітря опустилася нижче +10,0°С і становила +9,5°С. Осінній сезон, тривалістю 66 днів (табл. 4), продовжувався до 16.11.2022.

Перші заморозки (-1,2°С у повітрі та -2,2°С на поверхні ґрунту) за даними спостережень на метеостанції спостерігалися у м. Яремче 21.10. Хоча іній за нашими спостереженнями спостерігався і раніше – 11.10.2022. Максимальна швидкість вітру – 16 м/с – відмічено 14.09.2022.

Таблиця 4

Метеорологічна характеристика осені 2022 року

Дата початку сезону	Трива-лість сезону, в днях	Середні температури			Сума опадів, у мм	Кількість днів із			
		добова	максимальна	мінімальна		опадами	добова	максимальна	мінімальна
12.09	66	10,0	15,8	6,2	109,1	34	34	0	1

Відхилення температурних показників та атмосферних опадів від норми по декадах приведено на рис. 2, рис. 3.

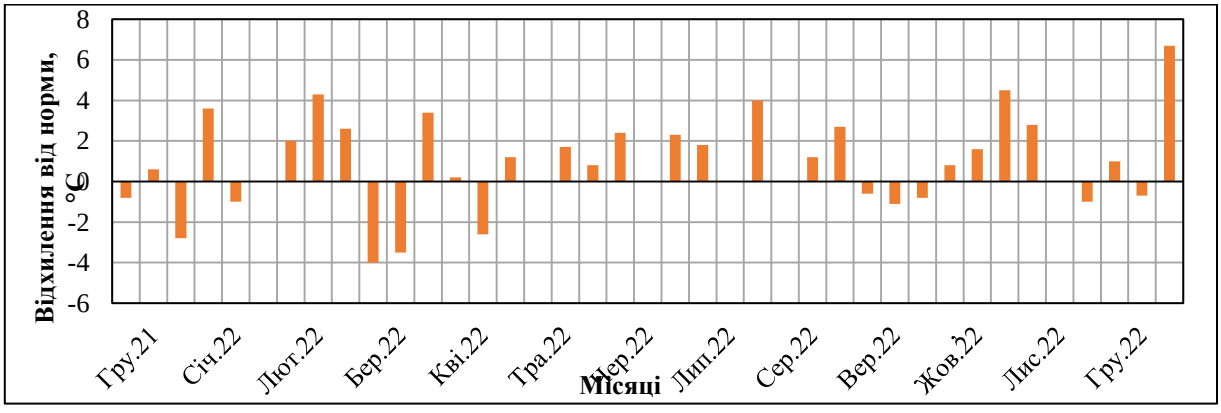

Рис. 2. Відхилення середньодобових температур повітря (по декадах) від норми (м. Яремче, 12.2021 – 12.2022)

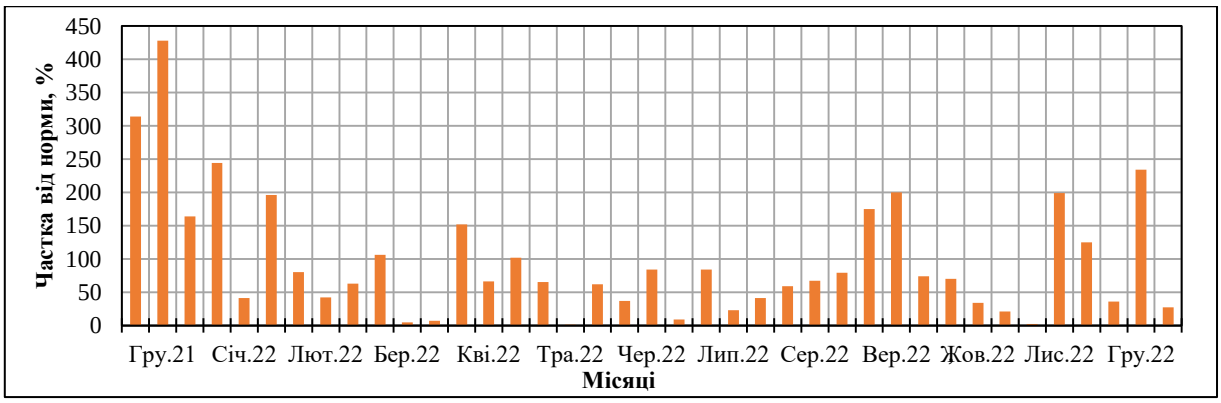

Рис. 3. Частка атмосферних опадів (по декадах) від норми (100%), виміряних на АМС м. Яремче у період 12.2021 – 12.2022.

Основні циклограми метеопоказників за метеорологічний 2021-2022 рік приведено на рис. 4.

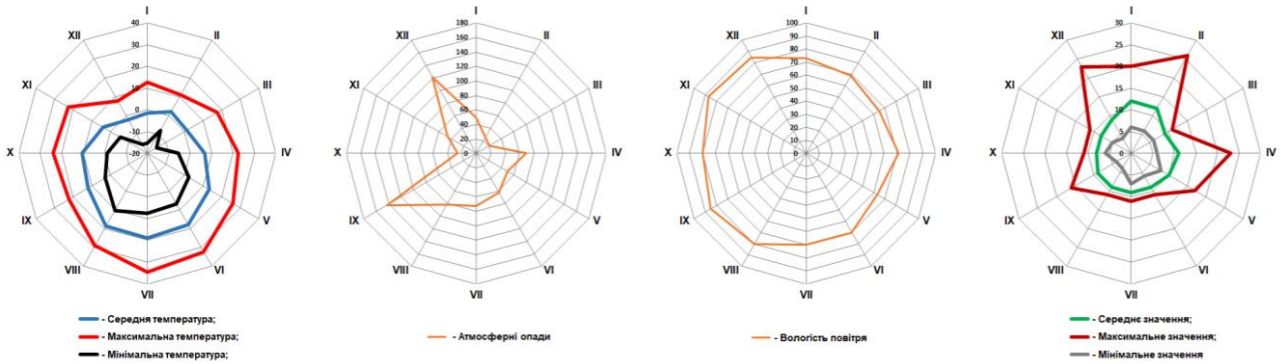

А Б Г Д

Рис. 4. Циклограми температурних показників (А), атмосферних опадів (Б), відносної вологості повітря (В) та максимальних швидкостей вітру (Г) за метеорологічний 2021-2022 рік

Висновки. Таким чином умови 2021-2022 метеорологічного року на території Карпатського НПП мали відмінності. У першу чергу відзначаються значні додатні температури у зимовий період (до +12°C); у грудні-січні траплялись навіть безсніжні періоди, більш тривалі, ніж у попередні роки. Жарке і тривале літо створило малосприятливі умови для росту травяного покриву, іноді спостерігались суховії. Незначна кількість атмосферних опадів (у тому числі в зимовий період) обумовила підвищення дифіциту водних ресурсів, що призвело зниження рівеня води на р. Прут та її притоках, а також

для виснаження підземних горизонтів. Характерним були залпові рясні опади у вигляді снігу і дощу. Сильні вітри (20-25 м/с) спостерігались у грудні-січні, але значної шкоди для лісових екосистем не завдали.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Карпатський національний природний парк: монографія / [О. І. Киселюк, М. М. Приходько, А. І. Яворський та ін.]; за ред. М. М. Приходька, О. І. Киселюка, А. І. Яворського. – Івано-Франківськ: Фоліант, 2009. – 672 с.

2. Кліматогенні зміни рослинного світу Українських Карпат : монографія / Дідух Я. П., Чорней І. І., Буджак В. В. та ін ; наук.ред. Я. П. Дідух, І. І. Чорней. – Чернівці : Друк Арт, 2016. – 280 с.

3. Програма літопису природи для заповідників та національних природних парків [Текст] : метод. посібник / Т. Л. Андрієнко [и др.] ; ред. Т. Л. Андрієнко. - К. : Академперіодика, 2002. - 103 с.: рис. - Бібліогр.: с.99-103. ISBN 966-8002-45-8

ОЦІНКА РИЗИКУ ПОГІРШЕННЯ ЯКОСТІ ІРИГАЦІЙНИХ ВОД (НА ПРИКЛАДІ РІЧКИ ДНІСТЕР)

Терземан Володимир Вікторович,
аспірант
Юрасов Сергій Миколайович,
керівник, к.т.н., доцент
Одеський державний екологічний університет,
Одеса, вул. Львівська, 15

Вступ: Дослідження спрямоване на оцінку ризику забруднення води (за умови, що концентрації забруднюючих речовин служать показниками якості) або погіршення якості (за умови, що показниками є концентрації речовин, які не є забруднюючими) за окремими критеріями, згідно з вимогами норм Європейського Співтовариства (ЄС). Робота розглядає питання узагальнення ризику забруднення води за всіма показниками та забезпечення мінімізації ризику забруднення (погіршення якості) води у майбутньому при визначенні гранично допустимих скидів (ГДС) речовин у стічних водах.

Мета: Пропозиція нового підходу до визначення ризику забруднення води, що базується на вимогах нормативів країн Європейського Співтовариства, та впровадження заходів забезпечення низького рівня ризику забруднення води при розрахунках гранично допустимих викидів речовин із стічних вод.

Матеріали та методи: В роботі використані результати спостережень СЕС за якістю вод річки Дністер на водозабірній станції м. Білявка.У даному дослідженні використано методи математичної статистики, включаючи первинну та вторинну статистичну обробку, порівняльний аналіз та лінійний регресійний аналіз.

Ризик забруднення води за конкретним показником можна трактувати як ймовірність перевищення встановленого нормативу для цього показника. Іншими словами, ризик забруднення води може бути визначений за допомогою наступної формули (1):

$$R_{Hi} = 1 - P_i(H_i), \quad (1)$$

де R_{Hi} – ризик забруднення вод за *i*-им показником;

$P_i(H_i)$ – ймовірність того, що значення показника буде не більш за норматив, визначається за законом розподілу показника;

H_i – норматив *i*-го показника.

За наявності часового тренду ризики потрібно розраховувати для різних моментів часу.

Застосовуючи закон розподілу для нормалізованого за лінією тренду показника, ризик забруднення води в момент часу *j* обчислюється за допомогою наступної формули (формула 2):

$$R_{Hij} = 1 - P_{ij}(H_i/C_{TPij}), \quad (2)$$

де $C_{TPi} = a_i*\exp(j\ b_i)$ – значення функції часового тренду і-го показника в момент часу *j*;

a_i – значення функції тренду і-го показника на початку періоду спостережень;

j – момент часу (порядковий номер місяця при щомісячних спостереженнях), що відраховується з моменту початку періоду спостережень;

b_i – параметр лінії тренду *i*-го показника.

Розрахунок $P_{ij}(H_i/C_{TPij})$ можна виконати за допомогою табличного редактору Excel, в такому разі формула розрахунку ризику забруднення вод за окремим показникам в момент часу буде мати вигляд:

$$R_{Hij} = 1 - \text{LOGNORM.DIST}(H_i/(a_i*\exp(j\ b_i)); 0; \check{G}_{HTi}), \quad (3)$$

де LOGNORM.DIST() – оператор в табличному редакторі Excel;

0 і $\check{G}_{HTi}$ – параметри логнормального розподілу нормованого по лінії тренду і-го показника.

Значення показників іригаційних співвідношень катіонів, розраховані зі використанням значень гідрохімічних показників C_F з малою забезпеченістю представлені в наступних формулах (формули 4-7)

$$k_1 = rNa^+/rCa^{2+} < 1{,}0; \quad (4)$$

$$k_2 = rNa^+/(rCa^{2+} + rMg^{2+}) < 0{,}70; \quad (5)$$

$$k_3 = rMg^{2+}/(rCa^{2+}+rMg^{2+}) < 0{,}50; \quad (6)$$

$$k_4 = (Na^{+}+K^{+})/\sum(Ca^{2+}+Mg^{2+}+Na^{+}) < 0{,}65. \quad (7)$$

Іригаційні показники k_1–k_4, розраховані за формулами (4)–(7) по значенням гідрохімічних показників з малою забезпеченістю, призводять до того, що висновок про якість вод буде покращеною відносно їх дійсного стану.

Результати і дискусії: В якості прикладу визначаємо ризик поливу ґрунту водою річки Дністер з недопустимим співвідношенням $k_3 = rMg^{2+}/(rCa^{2+}+rMg^{2+})$ протягом теплого періоду другого року з початку спостережень.

Вихідні дані: параметри тренду – a=0,3759 і b=–3,238E-04; параметри закону розподілу – $\check{C}_{HTi} = 0$; $\check{G}_{HTi} = 0{,}2894$. Середина теплого періоду другого року спостережень відповідає $j = 12+6 = 18$. Граничне значення показника згідно формулі (6) складає – $H_{k3} = 0{,}5$. Ризик поливу некондиційною водою за формулою (3) буде дорівнювати:

$$R_{Hij} = 1 - LOGNORM.DIST(H_i/(a_i*\exp(j\ b_i)); \check{C}_i; \check{G}_i) =$$

$$= 1 - LOGNORM.DIST(0{,}5/(0{,}3759*\exp(18*(-3{,}238E\text{-}04))); 0; 0{,}2894) =$$

$$= 0{,}157 \approx 16\%.$$

Ризик використання непридатної води для поливу під час теплого періоду другого року спостережень становив 16%. Цей ризик можна інтерпретувати як те, що протягом приблизно 16% теплого періоду другого року після початку спостережень вода річки Дністер мала непридатне співвідношення $k_3 = rMg^{2+}/(rCa^{2+}+rMg^{2+})$, яке перевищувало 0,5.

Також в якості прикладу визначимо ризик поливу ґрунту водою річки Дністер з недопустимим співвідношенням $k_3 = rMg^{2+}/(rCa^{2+}+rMg^{2+})$ протягом теплого періоду другого року після закінчення спостережень.

Вихідні дані: параметри тренду – a=0,3759 і b=–0,0003238 (табл. 2.1); параметри закону розподілу – $\check{C}_{HTi} = 0$; $\check{G}_{HTi} = 0{,}2894$. Тривалість періоду спостережень – 180 місяців. Середина теплого періоду другого року після закінчення спостережень дорівнює $j = 180+12+6 = 198$. Граничне значення показника згідно формулі (6) складає – $H_{k3} = 0{,}5$. Ризик поливу некондиційною

водою за формулою (3) буде дорівнювати:

$$R_{Hij} = 1 - \text{LOGNORM.DIST}(0{,}5/(0{,}3759*\exp(198*(-0{,}0003238))); 0; 0{,}2894) =$$
$$= 0{,}114 \approx 11\%.$$

В цьому випадку, внаслідок невеликого від'ємного тренду протягом теплого періоду другого року після завершення періоду спостережень, ризик використання непридатної води для поливу зменшився до 11%.

Висновки: Відповідно до Директив країн Європейського Союзу, якість водного об'єкту визнається відповідною нормам, якщо протягом певного попереднього періоду часу кількість перевищень гранично допустимих концентрацій (ГДК) за показниками не перевищує 10% (відповідно до санітарних норм) і 5% (за рибогосподарськими нормами). Для оцінки води згідно з цими нормами необхідно використовувати значення показників з забезпеченістю 5% або 10%.

Ризик забруднення води для різних призначень, таких як господарсько-питна, комунально-побутова чи рибогосподарська, або погіршення якості води з точки зору іригаційних умов по конкретних показниках можна розглядати як відповідність (ймовірність перевищення) встановленим нормам (санітарним, рибогосподарським або іригаційним), розраховану за їхніми розподілами, при цьому за межу ризику забруднення води приймається частота (забезпеченість) перевищень встановлених норм (ГДК) відповідно до стандартів країн Європейського Союзу.

Рекомендується оцінювати ризик погіршення якості іригаційних вод відповідно до законів їх розподілу, оскільки співвідношення катіонів (означені як *k*), розраховані на основі їхніх концентрацій з невеликою достовірністю, значно викривають реальний стан вод.

GEOLOGICAL AND MINERALOGICAL SCIENCES

UDC 551.435.16

INTENSE BIOTURBATION BY INTRODUCED FISH IN SMALL CREEKS: POTENTIAL ICHTHYO-ICHNOLOGICAL RECORD

Buynevich Ilya Val
PhD, Associate Professor
Temple University, Philadelphia, USA

Introduction: Biogenic structures (ichnites) produced by fish combine into zoogeomorphic agents at landscape scales, in both terrestrial and marine basins [1, 2].

Along Neshaminy Creek, a small forested stream in southeast Pennsylvania, USA, an introduced species of Asian common carp *(Cyprinus carpio)*, as well as white sucker *(Catostomus commersonii)*, several catfish species, and semiaquatic turtles, influence stream bottom and lower bank slopes through feeding and burrowing [3] (Fig. 1).

While intensely resuspending fine-grained fraction eroded from legacy (post dam) sediments, large non-native species [4], such as *C. carpio*, leave a suite of traces (ichnites). These structures, if recognized along bedding planes or bank exposures, can be used as indicators of hydrological regime, such as water table fluctuations [5].

The aim of this paper is to document the impact of feeding carp on bottom sediment and its potential for recognition in the sedimentary record, with potential paleoichnological and paleoecological significance.

Methodology: Field observations during 2018-2023 included photography (Fig. 1B) and video of feeding carp along several reaches of Neshaminy Creek.

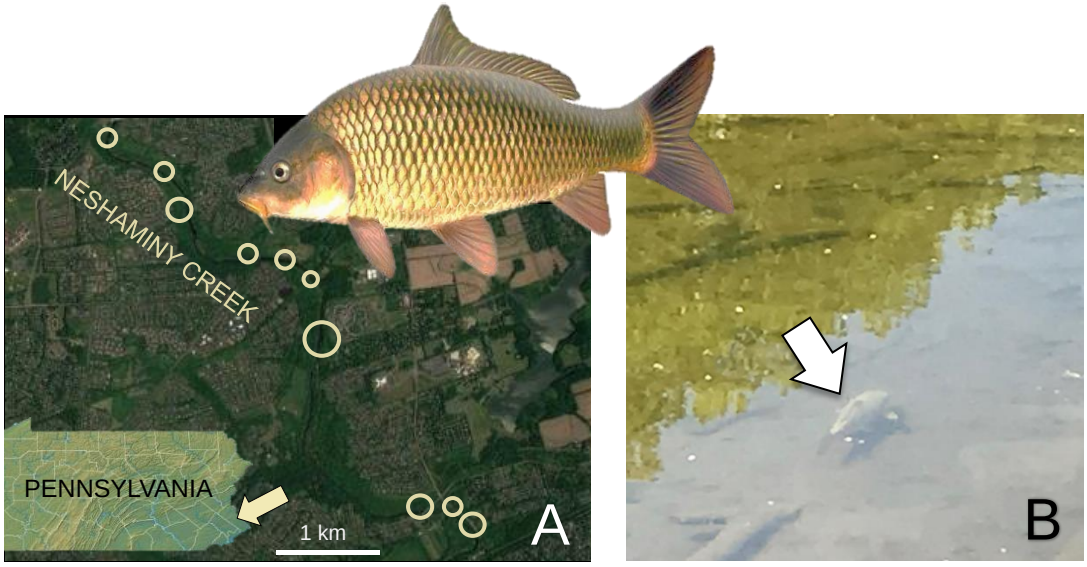

Figure 1. A) Location of study sites in southeast Pennsylvania, with an inset of a common carp; B) Introduced *C. carpio* (arrow) in Neshaminy Creek. Note irregular muddy bottom and woody debris.

Results and Summary: Modern traces produced by freshwater fish serve as excellent indicators of minimum water depth and, by extension, water table [5], especially when combined with other ichnites, such as crayfish burrows [6]. Numerous feeding pits along the open bottom (Fig. 2A) and beneath the protection of woody debris (Fig. 2B) range in diameter from <5 to >15 cm.

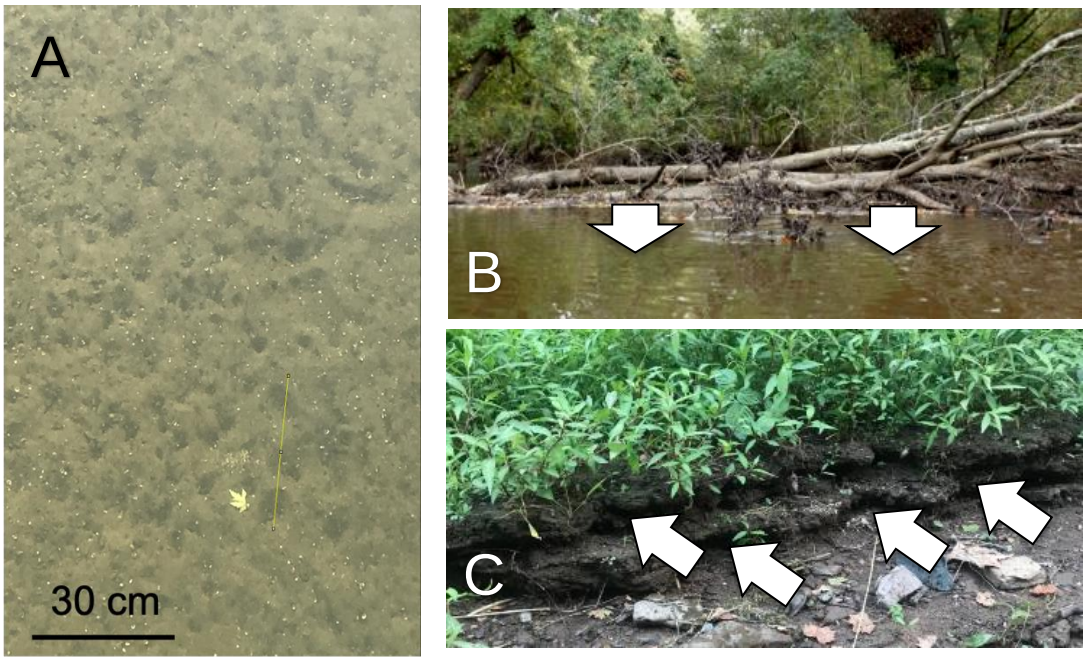

Figure 2. Bioturbation: A) Feeding pits; B) intense activity below fallen woody debris (arrows); C) Scalloped horizons are likely related to fish feeding at higher water stage, with potential for recognition in the sedimentary record.

These plug-shaped indentations produced by feeding carp (Fig. 2A) are similar to *Piscichnus* isp. traces [7], with smaller features merging on *Conichnus* isp, and finer-scaled *Osculichnus* isp. [8]. Scalloped out areas ("bitemarks") in exposed riverbanks (Fig. 2C), as well as indentations and hibernation burrows have the potential for preservation in ancient terrestrial ecosystems. In some cases, submerged paleosols may be affected by fish activity, thereby complicating their accurate interpretation.

Based on quantitative analysis, an excavated volume (zoogeomorphic yield) of >1,000 cm^3/m^2 is common for several reaches of Neshaminy Creek, making this a substantial contribution to sediment dynamics. Additional impact on aquatic vegetation for controlling which *C. carpio* was originally introduced, combines with geomorphic cascades related to their habitation beneath fallen trees (Fig. 2B).

This study demonstrates a substantial impact of carp on bottom sediment and banks of small streams. Research is ongoing to assess the indicative meaning of various fish traces [5] and their preservation potential in the rock record [7-10].

REFERENCES

1. Butler, D. R, 2018. Zoogeomorphology in the Anthropocene. Geomorphology, 303, 146-154.

2. Twichell, D. C., Grimes, C. B., Jones, R. S., and Able, K. W., 1985. The role of erosion by fish in shaping topography around Hudson submarine canyon. Journal of Sedimentary Petrology, 55, 712-719.

3. Buynevich, I.V., 2019. Fish-induced bioturbation across a stream profile: implications for ichnodiversity of riparian paleosols. GSA Northeastern Section Abstracts with Programs, Portland, ME, v. 51, doi: 10.1130/abs/2019NE-327860.

4. Fei, S., Phillips, J., Shouse, M., 2014. Biogeomorphic impacts of invasive species. Annu. Rev. Ecol. Evol. Syst. 45, 69-87.

5. Buynevich, I. V., 2023. Biogenic structures as (paleo)hydrologic index points: toward a conceptual framework. Scientific Research in the Modern World, Proceedings of the 4th International Scientific and Practical Conference. Perfect

Publishing, Toronto, Canada, 220-224.

6. Hasiotis, S. T. and Honey, J., 1995. Crayfish burrows and their paleohydrologic significance in Paleocene continental deposits, Washakie, Great Divide, and Hanna Basins, Wyoming, U.S.A. Freshwater Crayfish, 10, 105-117.

7. Kotake, N., and Nara, M., 2002, The ichnofossils: *Piscichnus waitemata*: A biogenic sedimentary structure produced by the foraging behavior using water jet: Geological Society of Japan, v. 108,2, p. 1-2.

8. Demírcan, H. and Uchman, A., 2010. Kiss of death of a hunting fish: trace fossil *Osculichnus labialis* igen. et isp. nov. from late Eocene – early Oligocene prodelta sediments of the Mezardere Formation, Thrace Basin, NW Turkey. Acta Geologica Polonica, 60, 29-38.

9. Hasiotis, S.T., Platt, B.F., Hembree, D.I. and Everhart, M., 2007. The trace-fossil record of vertebrates. In: Miller, W., III (ed.) Trace Fossils - Concepts, Problems, Prospects. Elsevier, Amsterdam, pp. 196-216.

10. Hembree, D. I., 2016. Using experimental neoichnology and quantitative analyses to improve the interpretation of continental trace fossils. Ichnos, 23, 262-297

FREQUENCY-RESONANCE METHODS OF SATELLITE AND PHOTO IMAGES PROCESSING: RESULTS OF APPROBATION AT DEEP HYDROCARBON DEPOSITS AND AREA OF ULTRA-DEEP WELL DRILLING IN CHINA

Yakymchuk Mykola Andriyovych,
doctor of physics and mathematics, professor,
Institute of Applied Problems of Ecology,
Geophysics and Geochemistry, Kyiv, Ukraine,
Korchagin Ignat Mykolayovych,
doctor of physics and mathematics, professor,
Institute of Geophysics, NAS of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Introduction. During the direct-prospectting methods of frequency-resonance processing and decoding the satellite images and photographs [5] testing in different regions of the globe [6, 7], a survey of local sites and areas of deep and ultra-deep well drilling was also carried out in order to study the areas deep structure, as well as assess the prospects of hydrocarbon deposits (oil, condensate, gas) discovering in the deep horizonts of cross-section and under coal-bearing rock complexes.

This report presents materials of experimental reconnaissance studies on local areas within deep deposits of oil and gas, ultra-deep well drilling and huge coalbed methane deposit in China.

Research methods. Experimental reconnaissance studies are carried out using low-cost direct-prospecting technology, including modified methods of frequency-resonance processing and decoding of satellite images and photographs, vertical electric-resonance sounding (scanning) of the cross-section and the method of integral assessment of the prospects for oil and gas (ore) potential of large prospecting blocks and local areas [5]. The individual components of the technology used are developed on the principles of the “substance” paradigm of geophysical research, the essence of which is the search for a specific (required in each case) substance. The developed methods are based on the standing electric waves, discovered by Nikola Tesla in 1899 in the deep horizons of the Earth. In modified

versions of the methods of frequency-resonance processing of satellite images and photographs, as well as vertical sounding (scanning) of the cross-section, existing databases (sets, collections) of sedimentary, metamorphic and igneous rocks (http://rockref.vsegei.ru/petro/), minerals and chemical elements are used. The peculiarities and potentialities of the methods used, as well as the technique of instrumental measurements carrying out, are described in more detail in [5-8].

In the process of performing experimental studies of a reconnaissance or detailed nature (instrumental measurements carrying out!) within the blocks and areas of the survey, the following sequence of procedures (graphs) for processing an individual satellite image (or its local fragment) is used.

1. The procedure for fixing responses (signals) from the surface at the frequencies of the following set of substances: oil, condensate, gas, amber, methane-oxidizing bacteria, oil shale, gas hydrates, ice, coal, anthracite, hydrogen, living (deep) water, dead water, diamonds, potassium magnesium salt, sodium chloride salt.

2. Graph of the response's registration from the groups of sedimentary, metamorphic and igneous rocks that make up the cross-section.

3. Procedure for determining the presence within survey area of deep channels (volcanoes), filled with various groups of rocks; depths assessment of the volcano's root's location.

5. Graph for determining groups of rocks (or individual samples of groups), from which signals are recorded at frequencies of oil, condensate, gas and water (deep, live).

6. The procedure for recording responses of oil, condensate, gas and phosphorus at the surface (depth) of 57 km – the boundary of the hydrocarbons and amber synthesis in deep channels (volcanoes), filled with certain groups of rocks.

7. Graph of signals registration of water (deep, live) on the surfaces of 11, 46, 57, 68 km – the predicted boundaries of water synthesis in volcanoes of a certain type.

8. The procedure for scanning a cross-section with different steps from the surface up to 15 km to determine the depth intervals, within which responses are

recorded at the resonant frequencies of oil, condensate, and gas. Refinement of the depths of location of the most promising for hydrocarbons intervals of cross-section during additional scanning with a finer step.

9. Graph for assessing the depth of the upper boundary (edge) of basalts, as well as the depths of the beginning of fixing responses at the resonant frequencies of hydrogen and living (healing) water from basalts. It is implemented in case of fixing responses from the 6th group of igneous rocks (basalts) on the surveyed area.

10. Procedure for determining the depths of occurrence of the upper edge of kimberlites, as well as the depth interval within which responses at diamond frequencies are recorded. It is implemented when establishing the presence of signals from the 11th group of igneous rocks (kimberlites) in the survey area.

Reconnaissance survey sites in coal basin, hydrocarbon field and areas of deep well drilling. When testing mobile direct-prospecting methods, satellite and photo images from published articles were used, and were prepared also using the Google Earth software package. We also note that a limited set of instrumental measurement procedures was performed at the first three survey sites. A significantly larger volume of measurements was carried out at the site with the Luntan-1 deep well. Processing procedures of the same nature can be additionally implemented also on the first three local areas. Some results of reconnaissance surveys of areas with coal mines in various regions are presented in articles [6, 7, part 1].

Shenfu deep CBM field in Yulin City (China) [4]. State-owned China National Offshore Oil Corporation (CNOOC) has announced the discovery of its first deep coalbed methane (CBM) field. Located at around 1,500 meters in northwest China's Shaanxi Province, the coalbed has reported reserves of over 110 billion cubic meters.

The coal seam of the Shenfu deep CBM field is about 2,000 meters deep and the thickness of a single layer is between 6 meters and 23 meters, with average gas content per tonne of coal reaching 15 cubic meters. Currently, more than 100 exploratory wells have been dug in the area, with a maximum daily gas output of 26,000 m^3 per well [4].

The photographs presented in the information message [4] with wells within the Shenfu deep CBM field (Fig. 1) provide an opportunity, using the procedure of vertical scanning of cross-section, to determine the depths and thickness of gas-saturated reservoirs, including those located under coal seams at great depths. In this case, by additional instrumental measurements in a detailed mode the presence (absence) of natural hydrogen in cross-section of the field can be established.

During the frequency-resonance processing of a photograph from a coal deposit in Fig. 1b, signals were recorded from the surface at frequencies (frequency spectra) of oil, gas condensate, gas, amber, carbon dioxide, yellow phosphorus, oil shale, gas hydrates, anthracite, nitrogen, oxygen. Instrumental measurements confirmed the synthesis of hydrocarbons (oil, condensate, gas) and amber on the surface of 57 km.

a)

b)

c)

Fig. 1. The views of the Shenfu deep CBM field in Yulin City, northwest China's Shaanxi Province [4].

In the depth range of 0-2 km, signals at oil frequencies were recorded at 37 s of measurements, gas – at 7 s, and responses of condensate were not recorded for 150 s!

When scanning a cross-section from 2 km to 10 km with a step of 50 cm, responses at oil frequencies were recorded from the following depth intervals: 1) 2314.5-2553.0 m, 2) 2754.0-3042.5 m, 3) 3186.0-3392.5 m, 4) 3618.5-4970.0 m, 5) 5111.0-6206.5 m, 6) 6673.5-7262.0 m, 7) 7416.5-8469.0 m, 8) 9060.0-9930.5 m.

Signals at condensate frequencies in depth range of 2-10 km were not recorded within 180 s of measurements; gas responses in this interval were recorded at 25 s!

The Fuman oilfield in the Tarim Basin [1, 3]. When frequency-resonance processing of a photograph from field (Fig. 2b) in integral mode, signals at oil frequencies were recorded at 47 s of measurements, condensate – at 48 s, gas – at 12 s!

Responses of methane-oxidizing bacteria and white phosphorus were also recorded. From the depth interval of 312-7150 m, responses were obtained from salt (blotch of salt volcano deposit), 7.150 km - 57 km - 470 km – 8th (dolomite) group of sedimentary rocks. And on the surface of 470 km and deeper, signals were recorded at the frequencies of the 1st group of igneous rocks (old granites).

In the depth range of 312-7150 m, signals at oil frequencies are recorded from 11 s of measurements, gas condensate – from 12 s, gas – from 7 s!

In the depth range of 0-312 m and 7150-10000 m, signals at HC frequencies were not recorded within 3 minutes of instrumental measurements!

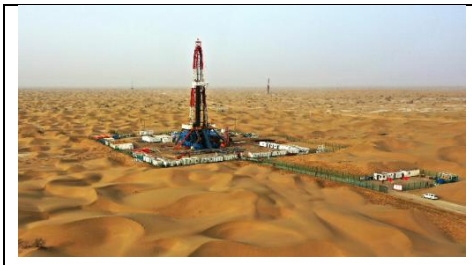

a)

b)

Fig. 2. The views of Fuman oilfield in the Tarim Basin of northwest China's Xinjiang Uygur Autonomous Region. /China Media Group [3].

Deep well in the Taklamakan Desert (Tarim Basin) [2]. In 2023, Chinese specialists began implementing a project to drill a scientific exploration well with a design depth of 11100 meters. To implement this project, drilling equipment has been developed that allows drilling at great depths under conditions of high temperatures and pressure. The well is being drilled in the interior region of the Taklamakan Desert in the Tarim Basin. At the end of October 2023, the drilling depth exceeded 8 thousand meters. Photographs of the well location are shown in Fig. 3a.b.

a)

b)

c)

Fig. 3. Photographs of a deep well drilling site in the Taklamakan Desert [2] *(a, b)* and the Luntan-1 well [10] *(c)* (Tarim Basin, China).

During the frequency-resonance processing of a photograph of a site with a well in Fig. 3a signals at HC frequencies are not detected. Responses from black phosphorus, lonsdaleite, potassium-magnesium salt and helium (in the 10th group of sedimentary (siliceous) rocks) were recorded from 14 s of measurements!

When processing the photo image in Fig. 3b signals were recorded from the following groups of rocks: 1) 0-1265 m – 1-6 groups of sedimentary rocks (2-5); 2) 1265-3908 m – 7th group of igneous (ultramafic) rocks; 3) 3908-5787 m – 8th group of sedimentary rocks (dolomites); 4) 5787-7120 m – 7th group of igneous (ultramafic) rocks; 5) 7.120-11.0-57-99-723 km – 10th group of sedimentary (siliceous) rocks),

In the depth range of 1265-3908 m, responses at HC frequencies were not recorded within 2 minutes of measurements. Signals at the frequencies of black phosphorus, lonsdaleite, potassium and magnesium salts were recorded from 6 s of measurements each. From the interval 5787-7120 m (7th group of igneous (ultramafic) rocks), signals from black phosphorus, lonsdaleite, potassium and magnesium salts were not recorded within 60 s of measurements each.

From the interval 0-7120 m, signals at helium frequencies were not received, but from the interval 7.120-15.0 km, responses from helium were recorded!

Deep well Luntan-1 (China). The abstract of the article contained information about the drilled deep well Luntan-1 [10], in which oil and gas inflows were obtained from the interval at great depths: 8203-8260 m. In this regard, experimental studies were carried out at the well location site in order to establishing the possibility of direct-prospecting methods using for the detection and localization of oil, condensate and gas deposits in the deep horizons of cross-section. For processing, a photograph of the drilling rig (Fig. 3c) was used, borrowed from the site [10].

At the initial stage, during the frequency-resonance processing of drilling rig photograph (Fig. 3c), the procedure for fixing responses at HC frequencies from the interval of 8203-8260 m was performed; signals from oil, condensate (of low intensity) and gas from this interval were recorded. By the cross-section scanning from 8200 m, step 5 mm, responses at oil frequencies were obtained from the

following intervals (layers): 1) 8204-8216 m; transition to a step of 1 cm, 2) 8220-8235 m; 3) 8242-8248.5 m (scanned up to 8270 m). On the surface of 8270 m, responses at the frequencies of oil from the lower part of cross-section were also recorded. When scanning from 8200 m, step 1 cm, responses at gas frequencies were obtained from layers: 1) 8204-8205 m; 2) 8236.5-8241.5 m (scanned up to 8260 m).

When processing a photograph from the surface, responses were obtained from oil, condensate, gas, dead water, potassium-magnesium salt, as well as from 8 (dolomites), 9 (marls) groups of sedimentary rocks and 7, 8, 9 groups of magmatic rocks. By fixing the responses at various depths, the root of the volcano, filled with the 7th group of igneous (ultramafic) rocks, was determined at a depth of 723 km. The upper edge of these rocks was determined by scanning at a depth of 22.570 km.

In the range of 8203-8260 m, by scanning cross-section from 8203 m, step 1 cm, responses of dolomites were recorded from the intervals: 1) 8203.5-8220 m; 2) 8225-8238 m; 3) 8241-8255.5 m; 4) 8257 (out of range traced). By scanning the section from 8219, step 1 cm, responses of marls were obtained from the interval 8220-8225 m. On the surface of 57 km, signals were received of oil, condensate, gas, dead water, lonsdaleite, potassium-magnesium salt, and at 59 km - of potassium magnesium salt, dead water, lonsdaleite.

Brief comments. Article [9] provides detailed information about the deep well Luntan-1 drilled in China. This publication can be used to assess the information content of the results of surveying the interval of great depths 8203-8260 m using direct-prospecting technology.

Main results. It should be noted, first of all, that a limited number of instrumental measurement procedures were performed in an accelerated mode on the surveyed areas. In this report, the authors' extended comments on the presented results of instrumental measurements at the reconnaissance survey sites are not given.

The results of a reconnaissance survey of a local area within the large Shenfu coalbed methane deposit once again confirm the conclusions drawn from previously conducted studies [6, 7, part 1] about the possibility of detecting oil, condensate and gas deposits in the deep and ultra-deep horizons of coal basins. It is advisable to carry

out detailed geological exploration work in order to search for hydrocarbon deposits in coal deposits in various regions of the world!

Materials of experimental studies at the Fuman oil field site and the Luntan-1 deep well drilling site indicate the potential possibility and feasibility of direct prospecting methods using in the process of selecting the most optimal locations for drilling deep exploratory wells for oil and gas.

Helium deposits may be discovered at a ultra-deep well drilling site in the Taklamakan Desert at depths of over 7120 m. By detailed scanning of this section interval, the depths of helium accumulations in the reservoirs can be determined.

The use of super-efficient and low-cost direct-prospecting technology will significantly speed up the exploration process for oil, gas and natural hydrogen, as well as reduce financial costs for its implementation.

REFERENCES

1. China discovers 900m-tonne oil and gas field in Xinjiang. https://news.cgtn.com/news/2021-06-18/China-discovers-900m-tonne-oil-and-gas-field-in-Xinjiang-11csCgsqbmg/index.html

2. China has drilled a 6,000 metre deep hole in the Earth's crust. https://www.yourweather.co.uk/news/trending/china-drilled-6-000-metre-deep-hole-in-earth-s-crust-geology.html

3. China's largest ultra-deep oilfield outputs 3-mln-tonne oil in 2022. https://news.cgtn.com/news/2022-12-28/China-s-largest-ultra-deep-oilfield-outputs-3-mln-tonne-oil-in-2022-1g7TZh1zWDe/index.html

4. Huge 100 billion m3 deep coalbed methane found in China. https://news.cgtn.com/news/2023-10-23/China-discovers-its-first-110-billion-m-deep-coalbed-methane-field-1o8ah35NBjG/index.html

5. Yakymchuk N. A., Korchagin I. N., Bakhmutov V. G., Solovjev V. D. Geophysical investigation in the Ukrainian marine Antarctic expedition of 2018: mobile measuring equipment, innovative direct-prospecting methods, new results. Geoinformatika, 2019, no. 1, pp. 5-27 (in Russian).

6. Yakymchuk, N. A., Korchagin, I. N., Levashov, S. P. Direct-prospecting mobile technology: the results of approbation during searching for hydrogen and the channels of migration of deep fluids, mineral substances and chemical elements. Geoinformatika, 2019, no. 2, pp. 19-42 (in Russian).

7. Yakymchuk, N. A., Korchagin, I. N. Technology of frequency-resonance processing of remote sensing data: results of practical approbation during mineral searching in various regions of the globe. Part I. Geoinformatika, 2019, no. 3, pp. 29-51; Part II. Geoinformatika. 2019. no. 4, pp. 30-58; Part III. Geoinformatika. 2020. no. 1, pp. 19-41; Part IV. Geoinformatika. 2020. no. 3, pp. 29-62; Part V. Geoinformatika. 2021. no. 3-4, pp. 51-88 (in Russian).

8. Yakymchuk, N. A., Korchagin, I. N. Depth structure features of large zones of hydrogen degassing in various regions of the earth by results of frequency-resonance processing of satellite and photos images. Geoinformatika, 2021, no. 1-2, pp. 3-42 (in Russian).

9. Yang Haijun, Chen Yongquan, Tian Jun, Du Jinhu, Zhu Yongfeng, Li Honghui, Pan Wenqing, Yang Pengfei, Li Yong1, An Haiting. An important discovery in Well Luntan-1 of the Tarim Basin, China, and its significance for ultra-deep oil and gas exploration. China petroleum exploration. Vol. 25, Issue 2, March 2020. P. 1-12.

10. 8,882 meters! PetroChina drills Asia's deepest oil well on land. https://news.cgtn.com/news/2020-01-20/8-882-meters-PetroChina-drills-Asia-s-deepest-oil-well-on-land-NpbVdB9Lxu/index.html

ВПЛИВ БУРОВИХ РОЗЧИНІВ НА РЕЗУЛЬТАТИ ГЕОФІЗИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПРИСВЕРДЛОВИННОЇ ЗОНИ ПЛАСТА

Федорів Володимир Васильович,
к. г. н., доцент
Залеський Роман Васильович,
студент
Івано-Франківський національний технічний університет
нафти і газу,
м. Івано-Франківськ, Україна

Вступ. При розкритті пластів бурінням спостерігаються випадки, коли явні колектори мають малу продуктивні за рахунок погіршення фільтраційно-ємнісних властивостей присвердловинної зони пластів. Детальні дослідження багатьох науковців показують, що основними причинами такого стану є переміщення твердих частинок у пласті або фізико-хімічний вплив бурових розчинів на породи-колектори [1-6].

Одним з перспективних напрямків вивчення зміни фільтраційно-ємнісних властивостей пластів є поєднання петрофізичних та промислово-геофізичних досліджень, значна ефективність котрих може бути досягнута за рахунок вимірювання петрофізичних параметрів керну в умовах, наближених до пластових. Відсутність серійного обладнання та єдиної методики ускладнює їх проведення та потребує спеціальних методологічних розробок.

Виходячи із вищенаведеного проблема прогнозування зміни ефективної пористості і проникності присвердловинної зони пластів при їх розкритті бурінням на сьогодні залишається недостатньо вивченою та актуальною.

Мета роботи. Метою даної роботи є оцінка зміни фільтраційно-ємнісних властивостей порід-колекторів у присвердловинній зоні за результатами петрофізичних та геофізичних досліджень свердловин.

Для досягнення поставленої мети необхідно провести порівняльний аналіз результатів геофізичних досліджень присвердловинної зони при зміні добавок бурових розчинів, а також їх вплив на петрофізичні властивості порід-

колекторів.

Матеріали і методи. Характерною особливістю Передкарпатського артезіанського басейну є те, що підземні води високої мінералізації формуються не тільки на великих глибинах, але і поблизу поверхні, у зв'язку з вилуговуванням солей із порід, які містять воду.

В умовах мінералізованих глинистих розчинів Передкарпаття та відносно прісних розчинів ДДз використовують наступні хімічні реагенти та добавки: ВЛР, КССБ, КМЦ-600, гіпан, окзил, сульфанол, крохмаль, сивушне масло, нафту, графіт та інші. Для обтяження глинистих розчинів застосовують барит, гематит і крейду.

Хімічні реагенти використовують як окремо, так і в комбінації одного з іншим [6]. Комбінована хімічна обробка полягає у введені декількох хімічних реагентів одночасно або поступово через невеликий інтервал часу, що дозволяє використовувати позитивні властивості кожного із хімічних реагентів. При цьому недоліки одних хімічних реагентів виправляються за рахунок введенні інших, окрім того, може виникнути ефекти підсилення дій кожного із реагентів у присутності інших.

Багаточисельними дослідженнями, проведеними як в лабораторних, так і в промислових умовах встановлено, що в процесі розкриття пластів-колекторів розчинами на водяній основі в тій чи іншій мірі відбувається зміна петрофізичних і фільтраційно-ємкісних властивостей гірських порід. Ступень зміни вище перерахованих властивостей пластів-колекторів залежить від природної пористості та проникності колекторів, його літолого петрографічного складу, а також фізико-хімічних властивостей фільтратів промивних рідин і пластових флюїдів, величини тиску та репресії на пласт, тривалості розкриття пласта і якості цементування експлуатаційної колони.

Основними причинами зміни петрофізичних і фільтраційно-ємкісних властивостей гірських порід є:

– проникнення частинок дисперсної фази промивних рідин і цементного розчину в пори колектора;

– проникнення в пласт фільтратів промивної рідини та цементного розчину.

Фільтрати промивної рідини та цементного каменя, що проникають у пласт, порушують встановлену статистичну рівновагу між породою та пластовими флюїдами. Поверхневі явища в системі рідина-тверда фаза обумовлені структурою та властивостями граничного шару промивної рідини на контакті «свердловина-пласт».

Дослідженнями встановлено, що всі полярні речовини (до них відносяться і промивні рідини) здатні до утворення на твердих поверхнях граничних шарів з правильно орієнтованими молекулами. Хімічна обробка промивної рідини приводить до ще більш вираженої орієнтації молекул на границі її контакту з гірською породою. Однак, молекули промивної рідини з однією і тією ж хімічною обробкою на поверхні різних за літологією гірських порід мають різна ступінь орієнтації – від різко вираженої до майже повної її відсутності.

Структура граничних шарів, які утворені промивними рідинами, обумовлена фізико-хімічними властивостями, які утворені її речовини. Хімічна обробка промивної рідини такими реагентами як КССБ, КМЦ, реагентами на основі гумінових кислот приводить до збільшення граничного напруження зсуву, у результаті чого в граничному шарі утворюються міцні просторові структури, які близькі до кристалічних. Водень, який входить у склад хімічних реагентів КССБ, гіпану, ВЛР у виді радикалу СН здатний утворювати міцні водневі зв’язки, що ще у більшій ступені збільшує величину граничного напруження зсуву в граничному шарі.

Аналізуючи вищесказане, можна зробити висновок, що хімічна обробка промивної рідини у більшості сприяє утворенню малопроникного та важкоруйнівного граничного шару на контакті гірської породи з промивною рідиною.

Результати і обговорення. Вплив добавок хімічних реагентів у промивній рідині на зміну різних характеристик порід можна оцінити тільки

при порівнянні характеристик незмінених порід і порід, які піддані дії фільтратів промивних рідин з добавками хімічних реагентів. Виміряні у лабораторних умовах петрофізичні параметри та фільтраційно-ємкісні властивості взірців гірських порід, будуть відповідати породам не підданим впливу фільтрату промивної рідини, очевидно, у випадку насичення взірців аналогом пластової води.

У наших дослідженнях за основу взято аналог пластової води, яка характерна для продуктивних палеогенових відкладів Передкарпатського прогину із сумарною мінералізацією $C_в$=126 г/л ($\rho_в$=0,08 Ом·м при t=18 °С) наступного солоного складу в 1 л: 9,2 г NaCl, 26,32 г $CaCl_2$, 3,31 г $MgCl_2$ і 0,17 г $NaHCO_3$.

З метою вибору оптимальних умов вивчення впливу хімічних реагентів на зміну характеристик гірських порід проведені додаткові дослідження з вияснення впливу ефективного тиску та мінералізації рідини, що насичує взірці, на зміну електричного опору гірських порід.

Результати даних досліджень приведені на рисунках 1 і 2. На рисунку 1, а представлена залежність відносної зміни питомого електричного опору взірців гірських порід від ефективного тиску, із якої видно, що при збільшенні ефективного тиску питомий електричний опір взірців гірських порід зростає. Найбільш інтенсивно збільшується відносний питомий електричний опір при стискуванні до 400 атм. При подальшому збільшенні тиску криві відносної зміни опору вирівнюються.

На рисунку 2 представлені залежності, які показують вплив мінералізації рідини, що насичує пори взірців, на зміну відносного опору. Із залежностей видно, що збільшення мінералізації рідини, що насичує взірець гірської породи, приводить до збільшення параметра пористості до певної межі, яка характерна для пористості породи. При мінералізації води 100 г/л вже відсутній вплив поверхневої провідності на залежність $P_п=f(K_п)$.

На рисунку 3 показано зміну коефіцієнта ефективної пористості у залежності від різних хімічних добавок у буровий розчин.

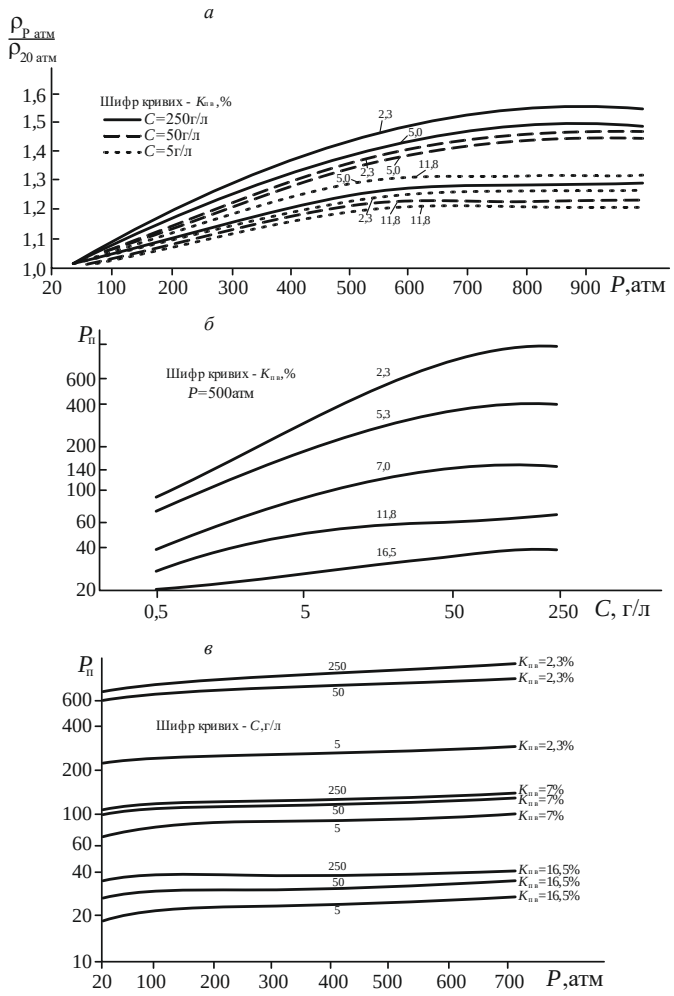

Рис. 1. Залежність відносного опору взірців гірських порід від пористості, тиску та мінералізації рідини, що їх насичує.

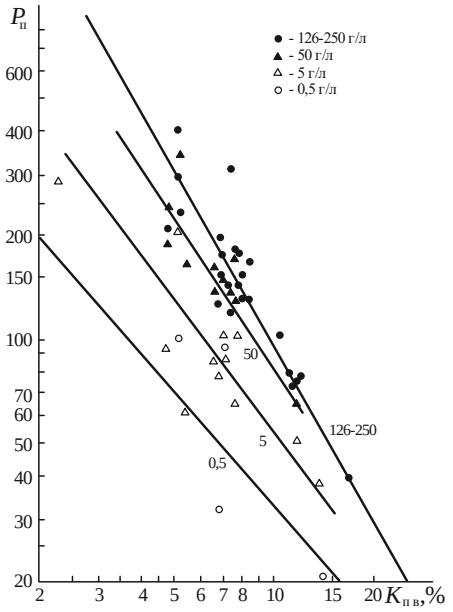

Шифр кривих – мінералізація рідини, що насичує, г/л

Рис. 2. Залежність параметра пористості від коефіцієнта пористості для пісковиків палеогену Передкарпатського прогину.

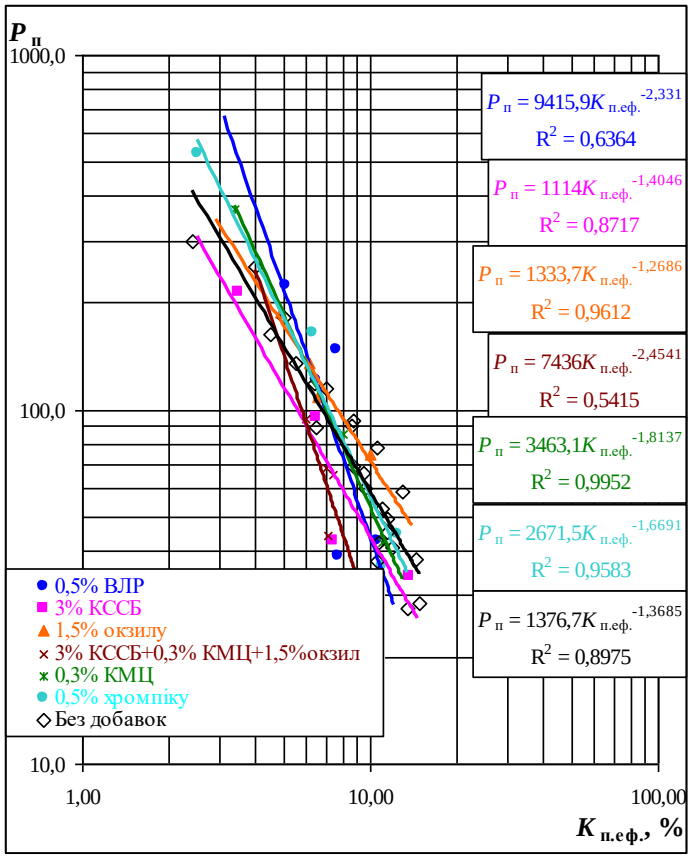

Рису. 3. Залежність $P_п=f(K_{п.еф.})$ для пісковиків нижнього карбону ДДз при добавках хімічних реагентів.

При насичені гірських порід фільтратом з комплексом добавок хімічних реагентів (КССБ, КМЦ і оксил) значно збільшується їх залишкова водонасиченість і, відповідно, зменшується ефективна пористість. Також спостерігається і збільшення відносного опору взірців гірських порід. У даному випадку відбуваються складні фізико-хімічні процеси, як між кожним хімічним реагентом і залишковою пластовою водою, так і між хімічними реагентами.

Висновки. У результаті аналізу результатів геофізичних досліджень встановлено, що проникнення в пласт фільтратів промивних рідин, які оброблені хімічними реагентами, приводить до зміни структури його порового простору, а також до зміни петрофізичних і фільтраційно-ємкісних властивостей присвердловинної частини пласта. Добавки хімічних реагентів зменшують ефективну пористість в присвердловинної частини пласта у результаті наступних процесів: утворення малопроникного і важко руйнівного

граничного шару на контакті «промивна рідина – гірська порода»; утворення нерозчинних осадів у результаті обмінних реакцій деяких хімічних реагентів з іонами пластових вод; утворення емульсій та жорстких пін.

Для оцінки ефективної пористості палеогенових відкладів Передкарпатського прогину та відкладів нижнього карбону ДДз за даними електрометрії свердловин необхідно використовувати залежності, які представлені на рисунках 2 і 3.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абдулин Ф. С. Повышение производительности скважин / Ф.С. Абдулин. - М.: Недра, 1975. - 262 с.

2. Амиян В. А. Вскрытие и освоение нефтегазовых пластов / В.А. Амиян, И.П. Васильева. - М.: Недра, 1980. - 384 с.

3. Бойко Г. Ю. Надвисокопродуктивні нафтові свердловини. Нафтова і газова промисловість. 2000. №3. С. 32-37.

4. Винарский М. С. Влияние свойств бурового раствора на состояние призабойной зоны продуктивных пластов / М. С. Винарский, В. К. Муратов, С. Н. Петрова. // Нефтяное хозяйство. - 1977. - № 6. - С. 27 - 29.

5. Грицишин В. И. Комплексное изучение фильтрационно-ёмкостных свойств глубоко-залегающих коллекторов ДДВ / В. И. Грицишин, А. А. Гаранин, И. Г. Пилип // Повышение эффективности геофизичесских исследований глубоких и сверхглубоких скважин в нефтега-зоносных провинциях Украины:. науч.-техн. конф., 1982 г.: тезисы докл - Киев, 1982. С. 26-27.

6. Грицишин В.И. Влияние химических реагентов на фильтрационно ёмкостные свойства гранулярных коллекторов / В. И. Грицишин, А. А. Гаранин // Коллекторские свойства пород на больших глубинах. - М.: Наука, 1985. С. 162 - 167.

ARCHITECTURE

INTEGRATION OF NATURAL ELEMENTS FOR CREATING HEALTHY AND SUSTAINABLE RESIDENTIAL SPACES

Matiienko Alina
student
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture
Odessa, Ukraine

Introduction. In the pursuit of sustainable living and holistic well-being, the design of residential spaces has transcended mere aesthetic considerations. The integration of natural elements into interior design has emerged as a compelling and forward-thinking approach, aiming to create living environments that not only please the eye but also contribute to the overall health and resilience of occupants. This paradigm shift towards incorporating nature within living spaces is rooted in an understanding of the profound impact that our surroundings have on our physical and mental well-being. This exploration delves into the significance of integrating natural elements into interior design, elucidating how this approach not only aligns with ecological principles but also fosters a harmonious and nurturing atmosphere for those who inhabit these spaces. As we navigate the challenges of contemporary living, the symbiosis between design and nature unveils a transformative potential for the creation of healthy and sustainable residential environments.

Aim. The aim is to analyze how the incorporation of natural elements in interior design contributes to the creation of living spaces that promote both physical and mental well-being. This exploration seeks to identify the underlying principles, design strategies, and ecological considerations involved in achieving a harmonious balance between aesthetics, health, and sustainability within residential environments. By examining the impact of nature-centric design, the goal is to provide insights that guide architects, designers, and homeowners toward the development of spaces that

not only reflect a commitment to environmental responsibility but also enhance the overall quality of life for occupants.

Materials and methods.

1. Literature Review:

Conduct an extensive review of existing literature on the integration of natural elements in interior design. Explore relevant research articles, case studies, and design journals to gain insights into the theoretical foundations and practical applications of this approach.

2. Case Studies:

Analyze and compare case studies of residential projects that have successfully implemented the integration of natural elements. Examine the choice of materials, design techniques, and the impact on the well-being of the occupants. Consider diverse geographical locations and architectural styles to capture a broad perspective.

3. Interviews and Surveys:

Engage with architects, interior designers, and homeowners who have experience with nature-centric design. Conduct interviews to gather qualitative data on the decision-making processes, challenges faced, and perceived benefits. Additionally, administer surveys to residents of such spaces to collect quantitative feedback on their experiences.

4. Ecological Analysis:

Assess the ecological implications of integrating natural elements into interior spaces. Investigate the sustainability of materials used, energy efficiency, and the overall environmental footprint of such designs. Explore how these designs align with or contribute to broader environmental and climate goals.

5. Health and Well-being Metrics:

Implement health and well-being metrics to evaluate the impact of nature-centric design on occupants. Consider factors such as air quality, natural light exposure, and psychological well-being. Utilize tools like surveys, biometric measurements, and environmental sensors to gather quantitative data.

6. Design Simulations:

Employ design simulations or virtual models to experiment with different approaches to integrating natural elements. Assess the visual, functional, and psychological aspects of these simulated designs, allowing for a nuanced understanding of how various elements contribute to the overall ambiance.

7. Synthesis of Findings:

Synthesize the gathered data from literature, case studies, interviews, surveys, ecological analyses, and simulations. Identify common trends, challenges, and best practices in the integration of natural elements for creating healthy and sustainable residential spaces.

By employing these diverse methodologies, this research aims to provide a comprehensive understanding of the intricacies involved in the integration of natural elements in interior design and its implications for the well-being and sustainability of residential environments.

Results and discussion. The study reveals a positive correlation between nature-centric design in residential spaces and improved occupant well-being. Through surveys and interviews, occupants reported reduced stress, heightened mood, and increased productivity. These findings underscore the psychological benefits of integrating natural elements.

Ecological sustainability emerged as a key outcome, with the analysis emphasizing the alignment of these designs with environmental goals. Materials and design choices were shown to contribute to energy efficiency and a reduced carbon footprint, supporting the broader movement toward sustainable architecture. Case studies provided nuanced insights, showcasing successful strategies such as specific material choices and spatial arrangements that enhance the creation of healthy and sustainable living environments. Challenges, including maintenance and cost implications, were identified, highlighting considerations for future design implementations.

The synthesis of data offers a comprehensive understanding of the symbiotic relationship between design, nature, and well-being. The research implications suggest a shift towards more sustainable and health-conscious residential design

practices.

Acknowledging limitations, the study suggests areas for further research, such as exploring long-term effects on occupants and scalability of sustainable materials. Overall, this research contributes valuable insights for architects, designers, and policymakers, informing the ongoing discourse on the integration of natural elements in residential design.

Conclusions. In conclusion, the study underscores the positive impact of integrating natural elements into residential design. The observed improvements in occupant well-being, supported by both qualitative and quantitative data, highlight the potential for these designs to enhance psychological and physiological aspects.

The emphasis on ecological sustainability reinforces the significance of aligning design choices with environmental goals. The reduction in carbon footprint and promotion of energy efficiency showcase the potential of nature-centric design to contribute to broader sustainability objectives. Case studies provide practical insights, revealing successful strategies and underlining the need for a thoughtful approach to material selection and spatial design. While challenges exist, including maintenance considerations and cost implications, the overall benefits suggest a promising avenue for future design practices.

In acknowledging limitations, including the need for long-term studies and scalability considerations, this research sets the stage for continued exploration. The study contributes valuable knowledge for professionals and policymakers, fostering a deeper understanding of the transformative potential of nature-centric design in shaping healthier, more sustainable living environments.

БУДІВНИЦТВО МОСТІВ: СУЧАСНІ ДЕРЕВ'ЯНІ МОСТИ З КЛЕЄНОЇ ДРЕВЕСИНИ

Арсірій Василь Анатолійович
к.т.н., доцент
Саміна Катерина Олексіївна
Радецька Олена Владиславівна
Духіна Вікторія Сергіївна
Студенти
Одеська державна академія будівництва та архітектури
м. Одеса, Україна

Вступ. З природних матеріалів, які слугують основою для будівництва мостів, дерево завжди викликало особливий інтерес і визнання своєї унікальної природної краси та екологічності. Останнім часом спостерігається зростання інтересу до сучасних технологій в будівництві дерев'яних мостів, а зокрема, до використання клеєної деревини як невід'ємної складової цього процесу.

Мета роботи. Розглянути сучасні тенденції у будівництві дерев'яних мостів, зосереджуючись зокрема на використанні клеєної деревини як ключового компонента. Через аналіз технічних переваг, екологічності та естетичних можливостей цього матеріалу, розкривається перспективність та переваги його використання.

Матеріали та методи. Щодо даного питання написана величезна кількість праць. В роботі використано тексти статей як українських дослідників, так і європейських авторів, в котрих містяться аналіз характерних рис окремих архітектурних матеріалів. В якості методів дослідження використано наступні: порівняння (для аналізу впливу певних сообливостей споруди на стан людини); абстрактно-логічний (для структуризації матеріалу та формулювання висновків); спостереження та опис.

Результат та обговорення. Клеєна деревина справила справжній переворот у будівництві дерев'яних будинків. Сьогодні це один із найпопулярніших матеріалів. А з'явився він у Фінляндії в середині 70-х у

період пошуку рішень завдань, пов'язаних з використанням з будівництва циліндрової колоди та цільного бруса. Хоча з іншого боку, ще японці у 12 столітті використовували клеєну деревину для виготовлення стрілецької зброї.

На сьогоднішній день прізвище творця клеєної деревини назвати точно неможливо. Одне можна сказати точно: з моменту свого виникнення клеєний брус досить швидко набув широкого поширення, у тому числі і на світовому ринку.

У Західній Європі ефективно розвивається будівництво пішохідних і автодорожніх мостів, в основному, в Німеччині, Швейцарії, Австрії. Віддано перевагу дерев'яним клеєним конструкціям. Прольоти при цьому досягають вісімдесяти метрів, а на якому деякими містами потроєні легкі дахи. Мости прекрасно вписуються в ландшафт місця, і з естетичної точки зору є прикрасою прилеглих територій.

Конструкції з клеєної деревини за експлуатаційними характеристиками не поступається бетонним та металевим. Вони мають схожу несущу здібність та міцність, а вага у дерев’яних клеєних конструкцій менша, відповідно, навантаження на фундамент менше, а означає і затрати на його будівництво зменшуються.

Якщо порівняти дерев'яні клеєні конструкції з бетонними та металевими за пожежною безпекою, то у перших і тут значна перевага. Так як відомо, що метал швидко нагрівається, стає пластичним, а через велику вагу конструкцій він швидко руйнується. У залізобетоні метал працює на розтяг, бетон на стиск. При нерівномірному нагріванні бетон розтріскується, арматура згинається, перекриття споруди миттєво руйнуються. У той же час, клеєний конструкційний брус, який, до того ж, має досить великий переріз, починає горіти не відразу, адже спочатку спрацьовує механізм вогнезахисного покриття і він обвуглюється зовні. Оскільки дерево має малу теплопровідність, плюс, покривається протипожежними матеріалами, то процес руйнування істотно уповільнюється, у зв'язку з чим стає можливим тривалий запас міцності конструкції при високих температурах.

Один з відомих прикладів дерев'яного моста з клеєного бруса являється міст в місті Снек. Це місто відоме своєю історією мореплавства, тому, коли уряд провінції оголосив конкурс було обрано дизайн Hans Achterbosch, що нагадує перевернутий човен. У цьому складному проєкті було віддано перевагу деревині Ассоуа, яка завдяки ацетилюванню набуває високої міцності та довговічності. А обрана вона була через закон про гарантований термін мостів Нідерландах, який складає 80 років. Тільки деревина показала довговічність в порівнянні зі сталю та залізобетону. На будівництво одного мосту потребувалось приблизно 1200 кубометрів деревини.

Рис. 1 Приклад мосту в місті Снек

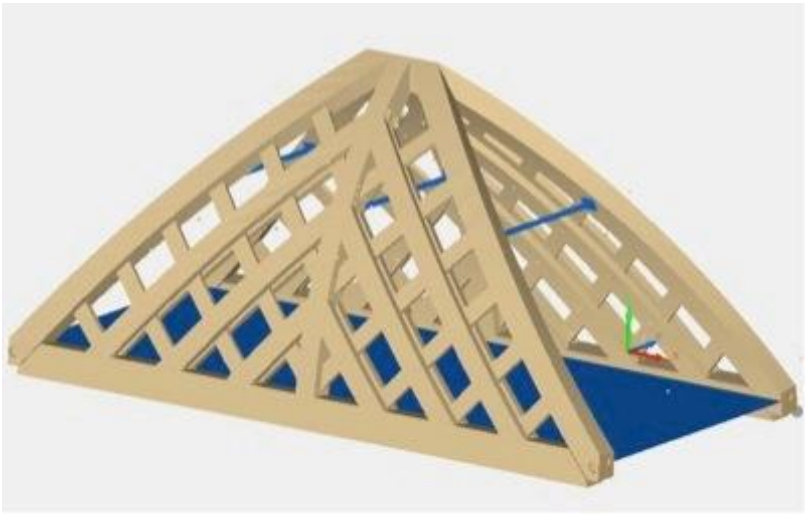

Рис. 2 Приклад мосту в місті Снек

Інший приклад моста з клеєної деревини являється міст в Гулоу в воднім селищі у провінції Цзянмень, Китай. Пекінська студія вирішила переважно

використовувати деревину, віддаючи данину традиційним будівельним технікам, які використовуються в сільських селах південного Китаю, де цього матеріалу вдосталь. Важливо, щоб міст мав достатньо місця для проходу човнів. Це призвело до конструкції аркової форми з чотирма метрами просвіту між нижньою частиною мосту та типовим рівнем води.

Незважаючи на форму моста, дуже мало його компонентів вигнуті. За винятком трьох дугоподібних балок, які утворюють нижню частину, конструкція майже повністю зроблена з невеликих довжин сосни. Невеликі дерев'яні компоненти з'єднані між собою та прикріплені до трьох основних арочних балок, які функціонують як допоміжні балки на верхньому та нижньому рівнях. Крім того, два кінці цих допоміжних балок поєднуються з компонентами, спрямованими вгору, щоб утворити стабільний трикутник сил.

У дерев'яний каркас врізані металеві пластини, які створюють укриття та забезпечують природний відведення дощової води. В результаті виходить конструкція зі складною структурою. Це не тільки забезпечує доріжку через воду, але й забезпечує притулок для тих, хто перетинає.

З обох боків вхід на дерев'яний міст — широкі сходи з відкритими східцями. Менші сходи розташовані в центрі кожного з них, що веде до оглядових майданчиків, розташованих у конструкції мосту. Критий коридор підвищує загальну структурну стійкість і захищає арочну дерев'яну конструкцію під ним від впливу сонця та дощу.

Рис. 3 Конструкція мосту в селище Цзянмень

Рис. 4 Широкі сходи мосту в селищі Цзянмень

Висновок. Будівництво дерев'яних мостів з клеєної деревини є вражаючим злиттям традицій та новаторських технологій. Технічні переваги цього матеріалу, такі як висока міцність, стійкість до зношування та здатність до ефективної конструкції, роблять його ідеальним вибором для створення мостів. Кожен дерев'яний міст стає символом інновацій та естетичної гармонії, вплітаючи сучасні технології в природний ландшафт. З розвитком проектів та постійним вдосконаленням клеєної деревини, майбутнє будівництва дерев'яних мостів обіцяє ще більше інновацій та вражаючих рішень в галузі інфраструктури.

ТИПОЛОГІЯ МОСТІВ ТА ТУНЕЛІВ: АРХІТЕКТУРНІ ТА ІНЖЕНЕРНІ ВИРІШЕННЯ

Малашнекова Вікторія Олександрівна
к.а., доцент
Саміна Катерина Олексіївна
Радецька Олена Владиславівна
Духіна Вікторія Сергіївна
Студенти
Одеська державна академія будівництва та архітектури
м. Одеса, Україна

Вступ. Мости і тунелі завжди відігравали важливу роль в історії людства, не тільки з'єднуючи точки на карті, але й об'єднуючи різні культури, технології та інженерні рішення. Типологія мостів і тунелів - це унікальне архітектурне та інженерне рішення, яке відображає різноманітність і креативність людського розуму.

Мета роботи. Прослідкувати історичний розвиток та еволюцію мостів і тунелів. Висвітлити ключові типи мостів і тунелів, її функціональність.

Матеріали та методи Щодо даного питання написана величезна кількість праць. В якості методів дослідження використано наступні: порівняння (для аналізу впливу певних особливостей споруди на стан людини); абстрактно-логічний (для структуризації матеріалу та формулювання висновків); спостереження та опис.

Результати та обговорення. На зламі тисячоліть, коли люди вперше проклали дороги вздовж бурхливих річок і непрохідних гір, виникла потреба у створенні спеціальних інженерних споруд, які б гарантували комфортні та безпечні переправи. Відтоді мости і тунелі стали не лише технічними рішеннями, а й неординарними архітектурними шедеврами, що вражають своєю красою і функціональністю.

Будівництво мостів є складним завданням, що вимагає великої підготовки інженерів та підрядників. Якщо раніше в річках і морях знаходили мілководдя і

будували пірси або створювали штучні насипи, то сьогоднішні технології дозволяють будувати великі споруди безпосередньо в морі.

Будівництво мосту складається з чотирьох етапів:

1. Спочатку будівельники обстежують ділянку, зводять тимчасові споруди та прокладають комунікації. На цьому етапі важливу роль відіграє робота геодезистів та інженерів.

2. Далі під водою будують опори. Для цього використовуються різні технології, наприклад, під водою встановлюються спеціальні конструкції, які називаються кофердамами.

3. Потім встановлюють металеві прогонові конструкції і прокладають дорожнє полотно.

4. На завершальному етапі новий міст випробовують.

Існує велика кількість мостів, але основних лише п’ять. Вони відрізняються типом конструкції та технологією будівництва.

1. Блочний. Блоки використовуються для будівництва невеликих мостів довжиною менше 40 метрів. Зазвичай їх будують через невеликі річки або дороги. Будівництво таких мостів надзвичайно просте. Бетонні балки встановлюються як опори і використовуються для прольотів. Блокові мости також можна розділити на кілька категорій:

a. Розрізні. Використовується кілька балок, зазвичай по одній балці на проліт.

b. Нерозрізні. Довгі балки зводяться над усім мостом або над кількома прольотами одночасно.

c. Консольні. У будівництві цих мостів використовуються два типи балок: консольні балки і висячі балки.

d. Температурні. Завдяки особливому розташуванню балок цей міст поєднує в собі переваги як розрізних, так і нерозрізних мостів.

2. Розпірний. Цей тип моста схожий на блоковий міст, але на відміну від нього, на опори цього моста діють дві сили одночасно: горизонтальна і вертикальна. Виходить, що опори розпарює.

Існує кілька типів цього моста:

a. Рамні. Великі рами використовуються для опор і парапетів для прогонових будов. Рамкові мости мають вигляд літери "Т" або "П", оскільки в конструкції використовується одна або дві стійки і прямий проліт. Часто використовуються для шляхопроводів.

b. Висячі мости. Встановлюються там, де неможливо або занадто дорого зводити опори. Стовпи ставлять один навпроти одного з обох боків і кріплять до них троси. Для збільшення жорсткості додають ферми або блоки.

c. Вантові підвісні мости. Подібні до висячих, але замість вантів використовуються вантові ферми. Вантові ферми отримують шляхом згинання сталевих канатів. Використовуються для автомобільних доріг.

d. Комбінований тип. Міст, що поєднує в собі блоковий і арочний тип. Будується в містах з широкими річками.

3. Фермовий. Мости мають гарну міцність і підходять для великих дистанцій. Так само, як і блочна конструкція, ферменна має два типи: розрізний та нерозрізний.

4. Понтонні. Плавучі прольоти та опори дозволяють швидко створити переправу, не вдаючись до складних інженерних розрахунків. Понтон використовують для будівництва інших мостів та інших робіт.

Є різні схеми дерев'яних мостів з наскрізними фермами, що були поширені в середині XIX століття:

1) Мости системи Гау- дворозкісна ферма з паралельними поясами. Вертикальні стійки замінені на металеві тяжі.

2) Міст системи Бурр. Аркова ферма.

3) Міст системи Тауна. Решітчаста ферма.

4) Міст системи Лонга. Дворозкісна ферма з паралельними поясами. Між розкосами та подушками видно клини, якими створювали перенапруження ферми.

Тунель - горизонтальна або похила штучна підземна споруда, призначена для транспорту, пропуску води, розміщення комунікацій або виробничих

підприємств.

За призначенням тунелі поділяють на сім груп:

1) залізничні
2) автодорожні
3) метрополітенів
4) гідротехнічні
5) комунальні
6) гірничопромислові
7) спеціальні

За місцем розташування тунелі поділяють на:

- гірські (прокладені в гірських районах - через хребти, вододіли й окремі височини);

- підводні (тунелі, які споруджують під руслом водотоку (або під іншою водною перешкодою, наприклад морською протокою), для пропуску транспортних засобів і розміщення інженерних комунікацій);

- рівнинні, або міські (наприклад, тунелі метрополітенів).

Глибина закладення тунелю, його довжина, розташування, форма поперечного перерізу залежать від призначення тунелю, топографічних, геологічних і кліматичних умов. Поздовжній профіль тунелю може бути одно- і двосхилим (з ухилом в обидва боки від середини тунелю).

Проходка тунелів належить до одного з найскладніших видів будівельних робіт. Проходку тунелю ведуть обмеженими по довжині однаковими ділянками заходками. Довжина ділянки - глибина заходки - залежить від інженерно геологічних умов закладення тунелю, розмірів його поперечного перерізу, головним з яких є ширина, способу проходки, матеріалу обшивки. Під час проходки тунелю в скельних і напівскельних ґрунтах глибина проходки, яка визначається насамперед ступенем стійкості ґрунтового контуру виробки, становить 2-4 метри.

Тунельні роботи організовуються за потоковим методом із циклічним їх виконанням.

Будівельний процес спорудження тунелю поділяється за видами робіт. Принцип організації робіт потоковим методом полягає в тому, що просування фронту робіт кожної робочої зони слідом за передовим забоєм ведеться з постійною швидкістю. У цьому разі всі роботи зі спорудження тунелю являють собою єдиний будівельний потік, що забезпечує спорудження готового тунелю зі швидкістю просування передового забою. Максимально можлива швидкість просування фронту робіт у кожній робочій зоні може бути різною і визначається технологічними можливостями.

Другим принципом організації тунельних робіт є циклічність їх виконання. Під циклом розуміють завершений процес виконання певного обсягу робіт, що повторюються через однакові проміжки часу. Тривалість циклу має бути такою, щоб за зміну або добу завершувалося парне число циклів. Це дає змогу краще організувати роботу змінних бригад робітників і підвищує їхню відповідальність за якість робіт.

Висновки. Мости та тунелі визначають обличчя міст, сприяючи економічному розвитку та забезпечуючи зручний та безпечний рух населення. Їхні архітектурні форми стали не лише засобом функціонального перетину, але й визначальними символами міст і культур. Вони об'єднують різні аспекти інженерії, технології та мистецтва, створюючи справжні інженерні шедеври, які залишаються в сфері уваги не лише фахівців, але й широкої громадськості.

СТВОРЕННЯ НЕПОВТОРНОСТІ АРХІТЕКТУРИ ЗА ДОПОМОГОЮ «ЗЕЛЕНОГО ДИЗАЙНУ»

Рожко Єлизавета Андріївна
Студентка
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

Вступ./Introductions. Індивідуально-орієнтований метод в системі створення ландшафтної архітектури дозволяє врахувати індивідуальні особливості людини, створюючи цілісність простору і головне відчуття свободи. На сучасному етапі актуальною тенденцією в ландшафтній архітектурі є створення комфортного середовища, значну увагу займає озеленення просторів дахів, балконів, веранд, іноді навіть елементів стін будівель. Люди, у яких є зелені балкони або тераси мають менший ризик захворювань. Це завдяки додатковому кисню, зволоженню повітря та заспокійливій дії зеленого кольору.

Мета./Aim. Дослідити прояв озеленення просторів, екологічний вплив з урахуванням рівноваги людини в навколишньому середовищі.

Матеріали та методи./Materials and methods. У науковій літературі досліджувалися різні аспекти формування екологічної складової наукової картини світу як сукупність екологічних знань, умінь, переконань, в яких виявляється ставлення людини до природи в цілому. Як відомо, вплив на довкілля кожна людина здійснює через повсякденно-побутову діяльність і звички. Відомо, що рослини є природними біологічними фільтрами, вони виділяють фітонциди та поглинають шкідливі хімічні речовини з навколишнього середовища.

Люди, у яких є зелені балкони або тераси мають менший ризик захворювань. Це завдяки додатковому кисню, зволоженню повітря та заспокійливій дії зеленого кольору. Отже, вирішення екологічних проблем – це процес, який тісно пов’язаний з умінням особистості свідомо ставитися до довкілля, покращувати його.

Результати та обговорення./Results and discussion. Розглянемо можливі варіанти створення дизайну на обмежених ділянках простору. На новому технічному рівні, із застосуванням новітніх технологій, спостерігається відродження зелених покрівель, дахів і терас багатоповерхових будинків та офісних будівель. Термін «зелені дахи» (англ. *green roof*) – це дахи будівлі, які повністю або частково покриті рослинами та ґрунтовим шаром. У сучасному світі цей колись примітивний спосіб використання даху набуває щораз більшої популярності і з кожним роком все більше перетворюється у високу технологію експлуатованих покрівель. Часто зелені дахи називають еко дахами або живими покрівлями. Зелений дах – це унікальний спосіб виразити свою особистість та надати своєму будинку неповторного вигляду і продемонструвати свою екологічну позицію. Комбінація конструкцій дає можливість створити неповторність як зелених насаджень, так і самої архітектури. Такі насадження покращують не тільки екологічні умови, але й за допомогою них збільшуються шумозахисні властивості, зменшується запилення та проявляється сприятливий психологічний ефект взаємодії людини з природою. Зараз озеленений дах є одним з найперспективніших напрямків ландшафтного дизайну. Розрізняють два основних типи:

1. Екстенсивне озеленення - мінімальне втручання людини. Даний тип озеленення набирає все більшої популярності в великих забудованих містах, де вартість землі є надвисокою. Для таких покрівель використовують, як правило, невисокі рослини і саме основне, витривалі до засухи. Не всі рослини здатні розвиватися та рости без достатньої кількості вологи, але існують рослини, які при недостатній кількості вологи не втрачають свою привабливість, мають різнобарвне цвітіння та дивний аромат. Посухостійкі квіти комфортно себе почувають на збіднілих ґрунтах, відповідних дренажів і достатньої кількості гравія та піску. Зберегти вологу можливо при використанні деревних ошурок, соломи, тобто шляхом мульчування ґрунту. Необхідно враховувати, що посухостійкі рослини зростають у ґрунтах, в яких недостатньо вітамінів, тобто при посадці в екстенсивному озелененні необхідно обмежити кількість

органічних добрив. Ці рослини виділяють приємний аромат, що приваблює комах, які запилюють квіти. При оформленні покрівель, терас із застосуванням екстенсивного типу озеленення можна використовувати: вплив сонячних променів і тим, які найчастіше зустрічаються в дикій природі. Можна запропонувати створити дизайн в англійському стилі, який передбачає особливу форму – квітучий килим, буйство фарб квітів: барвінок (Vinca), полинь (Artemisia), молочай (Euphorbia), арабіс (Arabis), очиток (Sedum), флокс шилоподібний (Phlox Subulata), гайлардія (Gaillardia), алісум (Alyssum), ломикамінь(Saxifraga). Особливу увагу можна звернути на візантійський чистець (Stachys byzantina K.Koch) – це трав'янистий багаторічник висотою 30 см, який при розростанні створює м'який сріблястий відлив.

Таким чином, при створенні «зеленого дизайну» даного типу можна передати природність у густонаселених містах.

2. Інтенсивне озеленення – на покрівлях з регулярним обслуговуванням. Для такого типу використовують велику товщину ґрунтового шару, тому і вибір рослин більш різноманітний, але необхідно враховувати умови: різкі коливання температури, рівень сонячної радіації, вітри. Дану конструкцію, як правило, поєднують з зоною відпочинку, яка є поєднанням гармонії архітектури та природи. Тобто повинні бути карликові дерева, чагарники, які створюють складну екосистему. Якість зеленої покрівлі – не тільки рівень підбору зелених насаджень, але створення поділу на зони квітників, доріжок, інколи міні-фонтанів, освітлення. Рослини повинні мати невелику кореневу систему, добре переносити різноманітність кліматичних умов, тобто перевага надається ліанам, видам чагарників, які стеляться. Доцільно робити підбір рослин відповідно до пори року, щоб квітучість і різнобарвність поступово переходила з весняного циклу до літнього, а потім до осіннього. Таким чином навесні пропонуємо зробити висадку нарцисів (Narcissus), крокусів (Crocus), мускарі (Muscari) й пролісків (Scilla), ірисів (Iris). Улітку краще садити міскантус (Miscanthus), фаляріс (Phalaros), анафаліс (Anaphalis). Для того, щоб міжсезонні періоди, поки квіти не розквітають, око будуть радіти від хвої, газонних трав і

чагарників. Осінню створюємо висаджуємо хризантеми (Chrysanthemum), календули (Calendula), чорнобривці (Tagetes), айстри (Aster), флокси (Phlox), вереск (Calluna). Для інтенсивного варіанту обов'язково продумуються парапети, огорожі та інші засоби безпеки, що виключають ймовірність мимовільного падіння відвідувачів.

Аналогічно до екстенсивного типу пропонуємо працювати з англійським пейзажним стилем. Саме тут і квітники з різноманітними рослинами, і доріжки, які ведуть до кульмінаційного місця. Особливу увагу необхідно звернути при підбиранні кольору матеріалу, щоб він не контрастував з рослинами, органічно вписувався в навколишнє оточення. За допомогою цього можна створити чарівність покрівель і їх неповторність, а також захистити покрівлю від ультрафіолетових променів, від механічних пошкоджень і додатково утеплювати кровлю.

Висновки./Conclusions. Отже, можна сказати, що здійснюючи озеленення покрівель, можна отримати бажаний результат своєї роботи, враховуючи цілісність сприйняття особливості людини й екологічної складової. Забезпечуючи свободу вибору створення зеленого ландшафту, з одного боку, задовольняється потреба особистості, з іншого – створюються умови для покращення перебування її в даному середовищі.

МАТЕРІАЛИ МАЙБУТНЬОГО В АРХІТЕКТУРНИХ КОНСТРУКЦІЯХ

Чорна Лілія Валентинівна,
к.т.н., доцент
Саміна Катерина Олексіївна,
Радецька Олена Владиславівна,
Духіна Вікторія Сергіївна,
Студенти,
Одеська державна академія будівництва та архітектури,
м. Одеса, Україна

Вступ. Протягом століть архітектори у співпраці інженерами будівельниками знаходяться у пошуку нових конструктивних рішень для будівництва естетичних, довговічних, при цьому легких та екологічних будівель. На сьогоднішній день значне просування у цьому напрямі можливе лише за використання новітніх досягнень науки у створенні нових матеріалів та модернізації існуючих. Наноматеріали, нанотехнології починають використовувати у всіх сферах життєдіяльності людини, і будівництво не є винятком.

Мета роботи. Розкрити та висвітлити для широкої аудиторії архітекторів та будівельників потенціал новітніх матеріалів для створення інноваційних та стійких архітектурних конструкцій, які будуть відповідати сучасним вимогам міцності, довговічності, енергоефективності, екологічності та економічності.

Матеріали та методи. В інформаційному просторі існує досить велика кількість публікацій щодо створення нових наноматеріалів з відмінними фізико-механічними властивостями. Але більшість статей носить науково популярний характер, і деякі дані різняться.

Статей з результатами досліджень кількісних характеристик будівельних наноматеріалів не багато. В роботі використано: аналіз, узагальнення, структуризації відомостей, наведених в статтях вітчизняних та зарубіжних дослідників щодо доцільності, масштабів та перспектив використання деяких нових матеріалів в будівництві.

Результати та обговорення. Останніми роками інтенсивно розвивається сегмент ринку інноваційних нанотехнологій і наноматеріалів різного призначення. Дедалі більшу зацікавленість привертає необхідність і можливість покращення структури, хімічних та фізико-механічних властивостей на нанорівні найбільш використовуваних в будівництві матеріалів – бетонів, виробів з кераміки й скла.

Нанотехнологія – це технологія виготовлення надмікроскопічних конструкцій із найдрібніших частинок матерії. Назва походить від слова "нанометр" – мільярдна частина метра. Розмір нанометра можна порівняти хіба що з атомом. Наноматеріали - це матеріали (структурні елементи), геометричні розміри яких хоча б в одному вимірі не перевищують 100 нм і такі, що мають якісно нові властивості, функціональні й експлуатаційні характеристики, які проявляються завдяки наномасштабним розмірам. Цінність таких систем полягає в тому, що можлива їхня інтеграція у повноцінно функціонуючі системи макромасштабу. Саме з нанотехнологіями пов’язують революційні зміни в технологіях XXI сторіччя.

Не так давно на ринку з’явився новий матеріал, який називають зараз «нанобетоном». Состав традиційного бетону складається з в’яжучого, заповнювача та води; для поліпшення властивостей бетонної суміші додають пластифікуючі добавки. В нанобетоні також присутні перші три компоненти, тільки як пластифікатори застосовують наноініціатори. Саме наноініціатори взаємодіють з цементом, і на молекулярному рівні змінюють його структуру, підвищуючи фізико-механічні характеристики. В якості нанодобавок використовують:

– вуглецеві порожнисті нанотрубки або випарені аморфні кулі з діоксиду кремнію – для підвищення міцності і стійкості до лугів та кислот;

– наночастинки діоксиду кремнію (SiO_2), що при їх нанесенні на будь який матеріал, приєднуються до його молекул і надають поверхні здатність відштовхувати бруд та воду;

– наночастинки оксиду цинка (ZnO) надають можливість

нанобетонам поглинати широкий спектр електромагнітного випромінювання;

– серпентинові і магнезіальні породи, головними технічними властивостями яких є висока міцність на розтяг, еластичність, вогнестійкість.

Наноматеріали переважно вводились у цемент, що призводило до підвищення міцності на стиск від 30% до 50%, морозостійкості – до 50%. Щільна однорідна структура наномодифікованого бетону дозволяє обійтися без гідроізоляційних матеріалів. Нанодобавки використовуються в бетонах різних класів, легких та важких.

Але про можливість революційних змін в будівельній галузі заговорили після відкриття графену в 2004 році британськими вченими Андрієм Гейм і Костянтином Новосьоловим. Графен – це одна з найцікавіших модифікацій вуглецю. Це самий тонкий матеріал: структура графена представлена у вигляді пласкої кристалічної решітки (2D), товщиною в один атом вуглецю. По словам Леоніда Понамаренка (учасник групи дослідників, що отримали Нобелівську премію за «новаторські експерименти з двомірним матеріалом графеном») графен має унікальні властивості: в перерахунку на одиницю товщини він в 200 разів міцніший за сталь; графен можна розтягнути на 20%, перш ніж він порветься; має відмінну електропровідність; крім того він хімічно енертний, та прозорий. Перелік властивостей графену вказує на неабиякий потенціал матеріалу для використання у найрізноманітніших сферах — від електроніки до будівництва.

Графен має потенціал революціонізувати будівельну галузь у декількох напрямках. По-перше, використання графену в будівельних композитних матеріалах могло б значно збільшити їх міцність, довговічність і тим самим різко зменшити вагу конструкцій. Його універсальність дозволила б використовувати такі композити в складних природних умовах, створювати більш складні конструкції, перекривати більші прольоти.

Крім того, відмінну тепло- та електропровідність графену можна використовувати для створення високоефективних систем опалення та охолодження будівель.

Потенціал інтелектуальних структур на основі графену визначається їхньою здатністю інтегруватися з датчиками та іншими електронними компонентами, що дозволить у режимі реального часу відстежувати конструктивні характеристики будівлі.

Для комерційного втілення бетонних композитів з додаванням графену потрібні були промислово придатні технології вироблення графену та його введення до складу бетона. Такі розробки були виконані групою вчених Інженерного коледжу Ексетерськогро університету і представлені 2018 році [1]. Графен був ведений в бетон шляхом змішування дисперсії графену на водній основі зі звичайним портландцементом, дрібним піском і 10-мм крупним заповнювачем. Далі кубики бетону були виготовлені, витримані і випробувані згідно до будівельних стандартів. Отриманий матеріал – бетонний композит на основі графену – продемонстрував безпрецедентне покращення властивостей порівняно зі стандартним бетоном: збільшення міцності на стиск до 146%; міцності на вигин – до79,5%, в той же час покращені електричні та термічні характеристики; зниження водопроникності майже на 400% порівняно зі звичайним бетоном. Все робить цей новий композитний матеріал ідеальним для конструкцій у місцях, які піддаються затопленню або сейсмічним впливам. Потрібно відмітити, що такі високі показники в багатьох публікаціях помилково надаються нанобетонам з іншими добавками.

Ще ряд компаній розробили свої версії введення графенових добавок до бетону. Компанія GraphenanoSmartMaterials виготовила з графенобетону панелі для обшивки будинків в Дубаї — вони відводять тепло краще традиційних матеріалів; Крім того, виробник стверджує, що завдяки підвищеній міцністі термін служби виробів з вище на 50%. Компанія GrapheneCA використала свою технологію графенової добавки в бетон при будівництві Експоцентру в Мексиці.

Є приклади застосування нанодобавок з графену і до асфальту при будівництві доріг, і до інших будівельних, оздоблювальних та захисних матеріалів. Ось деякі приклади. Британська компанія Graphenstone випустила

краску з додаванням графена; завдяки високій теплопровідності графена вона дозволяює поліпшити терморегуляцію зданий. При фарбуванні внутрішніх поверхонь стін подібною фарбою, поверхні не передають тепло скрізь стену, графен, що входить в її склад, дозволяє його утримувати.

Вчені з Китаю створили самий легкий у світі твердий матеріал графеновий аерогель. Його маса становить 0,16 мг/см^3. Графеновий аерогель найбільш ефективний теплоізоляційний матеріал. який дозволяє використовувати його для отримання високоефективних енергозберігаючих рішень. В якості ізоляції можна використовувати листи графенового аерогелю товщиною близько 5 мм. Це дозволяє значно заощадити простір. Окрім мінімальної товщини, це дуже гнучкий і міцний матеріал, що володіє високою стійкістю до механічних впливів і простий в експлуатації.

Ще один з напрямків напрямок розвитку сучасних матеріалів, вартий уваги – біокомпозити, які поєднують в собі природні компоненти та полімерні матеріали. Їхні унікальні характеристики та екологічна стійкість роблять їх перспективним вибором для створення сталих, легких та екологічно чистих будівель. Вони формуються за допомогою рослинних матеріалів, таких як бамбук, льон, конопля, кора та інших швидко відновлюваних ресурсів. Бамбук, який часто використовується у біокомпозитах, вражає своєю міцністю. В порівнянні зі сталлю, бамбук володіє вищим співвідношенням міцністі та ваги. Це робить його ідеальним матеріалом для створення конструкцій, які мають високу стійкість при порівняно невеликій вазі. Важливо відзначити, що ці рослини вирощуються швидко та не потребують великих площ для культивування. Використання таких матеріалів зменшує негативний вплив на природні екосистеми та не призводить до експлуатації обмежених невідновлюваних ресурсів. Виробництво вимагає менше енергії порівняно з традиційними будівельними матеріалами, такими як цемент чи сталь. Це пов'язано з тим, що процес виробництва не вимагає високих температур або енергоємних хімічних реакцій, що може призводити до зменшення викидів вуглецю та інших шкідливих речовин у атмосферу. Матеріали, які входять до

складу біокомпозитів, часто демонструють високу стійкість до кліматичних змін, ультрафіолетового випромінювання та інших негативних впливів довкілля, що робить їх довговічними.. Біокомпозити можуть допомагати у мінімізації тепловтрат в будівлях. Їхні термоізоляційні властивості дозволяють зберігати тепло в приміщенні, знижуючи залежність від опалення та кондиціонування.

Висновки. Використання нанотехнологій для створення композиційних матеріалів в будівництві має великий потенціал. Новий метод армування бетону високоякісними дисперсіями графену призводить до безпрецедентного підвищення всіх його механічних властивостей, зниження водопроникності. Ці покращення можуть призвести до значного скорочення виробництва бетону при збереженні потреб в обсягах будівництва. Це в свою чергу призведе до зменшення викидів вуглецю, що матиме позитивний вплив на глобальну зміну клімату.

Біокомпозити, використовуючи рослинні матеріали, не лише мають гарні технічні характеристики, але й також сприяють сталому та екологічно чистому будівництву. Майбутнє архітектурного будівництва полягатиме в інтеграції різних матеріалів та технологій, де взаємодія компонентів створить оптимальні умови для енергоефективних, сталих та екологічних будівель. Технологічні інновації у поєднанні з екологічністю стійкістю визначатимуть обличчя будівництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Dimov, D. Ultrahigh performance nanoengineered graphene – concrete composites for multifunctional applications / D. Dimov et al. // Advanced functional materials. — 2018. — V. 28. — № 23. — P. 1705183

PEDAGOGICAL SCIENCES

INNOVATIVE PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN THE PREPARATION OF BACHELORS AND MASTERS IN THE FIELD OF KNOWLEDGE 22 HEALTH CARE IN THE DISTANCE FORM OF EDUCATION

Kotsiuruba Volodymyr
candidate of medical sciences, docent
Kukhniuk Oksana
PhD, head of the department of pharmaceutical disciplines,
Cherkasy Medical Academy,
Cherkasy, Ukraine
Kukhniuk Volodymyr
Cherkays higher professional school of building technologies
Cherkasy, Ukraine

Introductions. The development of the education system requires the practice and the use of new teaching methods for adult students from pedagogical science.

Education, as an organized pedagogical process of cognition, development, communication and creativity, is one of the most effective means of human adaptation to modern life.

The current world is changing both globally and locally. These changes require new approaches for preparing people for adult life through education, in particular. The traditional education, retaining its constructive content in general, lags far behind the needs of the days, and even more behind the prospects that are waiting for people in the near future.

According to the research, in order to keep up to date, the education needs to be innovative, in race against it and outpace a number of requirements that society will set for the individuals in forthcoming years [1].

Everyone's awareness of the need for lifelong learning as a social self-defense and the conditions for personal and professional comfort is extremely important

[1, 2].

In our country, obtaining a certain level of education, refresher training, second higher education and training are carried out in a wide range of forms of education. Among which the important place belongs to evening or part-time forms of study.

Aim. The purpose of the article is to scientifically substantiate the essence, role and place of modern pedagogical technologies in the training of nurses - bachelors in the evening to ensure continuining education and training of medical professionals according to modern requirements in the field of health care.

Results and discussion. The concept of "continuing education" becomes quite correct, given that each new impulse to learn is provided by the inner self-movement and motivation of a man, which are the basis of the very possibility for his/her further improvement, and therefore cannot be excluded from the general educational process [2].

Adult evening tuition has a number of specific features and characteristics and is carried out according to the andragogical learning model, i.e taking into account the psychological characteristics of an adult student (Sysoeva, 2011: 9).

The Preference in this form of learning is given to modern pedagogical learning technologies, which most effectively provide communication between the teacher and the learner and contribute to the partnership establishment [2].

Evening tuition is largely limited in time, up to four hours usually.

Also, the adult’s educational activity is determined by several factors: spatial, domestic, professional and social which either inhibit or contribute to the learning process. Therefore, the evening tuition should be organized. And for this purpose it is best to use modern pedagogical technologies that provide constant interaction with the teacher at all stages of learning: planning, implementation, evaluation and coordination [2].

Evening classes in most cases do not coincide in time with the work schedule of nurses in health care facilities or with full-time training, so the training of nurses - bachelors in the evening form can be rather appropriate. The classes are held daily from 16.30 to 19.20, except weekends.

To conduct classes in the evening at the medical academy the teachers use different technologies to develop the ability to analytical activities, namely:

1. case method,
2. problem-based learning,
3. dialogue technologies,
4. project methods,
5. situation modeling,
6. educational and creative tasks [2].

In the conditions of healthcare development its reforming and gradual introduction of information technologies, in order to train its specialists in medicine it is best to conduct classes using cooperation technologies, namely:

1. work in small groups,
2. educational trainings,
3. cooperative learning,
4. group research method,
5. brainstorming,
6. game methods.

The Cherkasy Medical Academy has created all the conditions for the introduction of modern pedagogical learning technologies in both full-time (day) and evening forms of education. The classrooms are equipped with multimedia tools, interactive whiteboards, interactive chemical and biological laboratories. The modern simulation center for passing algorithms of providing pre-medical care has been also created. Practical health care professionals are involved in this teaching.

Evening students have always been more focused. They strive to acquire knowledge and skills that they lack in practical medical activities, and study not only to get a diploma.

Thus, when combining work and study, an adult student has the opportunity to put theoretical knowledge gained in higher education institutions into practice immediately, which helps master the material much better.

An individual plan on changes in health care facilities is drawn up for working

students. According to it, each evening student receives an individual program of their own study, which is focused on specific educational needs and goals, takes into account the experience, level of training of the student, his or her psycho physiological and cognitive characteristics [2].

Today in our country, especially in the conditions of war, great importance is attached to distance education. Distance learning is the key to safe education for Ukrainians. Modern pedagogical technologies, which are more in line with traditional forms of learning, are gradually being transferred to distance form using Moodle, Google Forms, Skype Messenger and the Zoom platform.

Medical academics also make extensive use of electronic textbooks, teaching aids, which make the new generation's literature combining the benefits of traditional textbooks and the capabilities of computer technology.

Conclusions. Modern pedagogical learning technologies have a great educational and developmental potential, provide maximum activity of students in the learning process, the optimal learning time and its effectiveness.

At the evening tuition the use of modern pedagogical technologies is based on the andragogical model of interactive learning, taking into account the andragogical principles of learning and appropriate means for their implementation.

It is especially important for a student to work in health care facilities, in accordance with the chosen field or specialty to ensure the motivation for learning, high quality education and employment issues after getting higher medical education.

LITERATURE:

1. Dychkivska I.M. Innovative pedagogical technologies: Textbook. aid./ IM Dychkivska. - K .: Akademvydav, 2004. - 351 p.

2. Sysoeva S.O. Interactive technologies of adult education: educational and methodical manual / Sysoeva SO; NAPS of Ukraine, Institute of Pedagogical Education and Adult Education. - K .: VD «EKMO», 2011. - 324 p.

INTEGRATED LEARNING: HISTORICAL EXPERIENCE AND CHALLENGES

Moroz Petro Volodymyrovych,
Senior Researcher, Candidate of Pedagogical Sciences
Senior Researcher at the Department of Social Science Education
Institute of Pedagogy of the NAPS of Ukraine,
Kyiv, Ukraine
Moroz Iryna Volodymyrivna,
Researcher at the Department of Social Studies
Institute of Pedagogy of the NAPS of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Introductions. Educational technologies have a long history, and the concept of integrated learning is not new. Interestingly, the idea of integration in education emerged simultaneously with the development of a subject-centered approach, which led to the disruption of the natural connection between subjects and real-world phenomena. Many scholars and educators in the past believed that to understand objective reality, one should not be limited to a single branch of science or academic subject.

Aim. In our theses, we will provide a concise analysis of the development of the integrated approach in education.

Materials and methods. In our research, we employed a historical comparative analysis of the development of the integrated approach in education across different historical periods.

Results and discussion. In the 18th century, the prominent Czech educator Jan Amos Comenius asserted that all knowledge shares a common root in the surrounding reality, interlinked with each other, and therefore should be studied in these connections [2]. However, systematic integration in education began to be implemented only in the 19th century. The development of integration in Ukrainian pedagogy, according to O. Topuzov and T. Pushkarova, can be divided into three stages. The first stage is associated with the introduction of problem-complex

teaching on an interdisciplinary basis (the so-called labor school) and covers the late 19th century to the 1920s. The second stage took place in the 50s–70s of the 20th century when interdisciplinary connections were forming. The third stage covered the 80s–90s of the 20th century and transformed into actual integration [5].

The experience of problem-complex teaching, introduced in the early 20th century, is significant for the development of integrated learning. During this time, schools in many countries began to use ideas from reformist pedagogy (A. Ferrier, O. Schultz, O. Decroly, and others) and pragmatic pedagogy (John Dewey, William Kilpatrick, Harold Parkhurst, and others), advocating concepts such as «comprehensive education», «complex programs», «project methods» and «practical or vocational training». These approaches highlight the importance of integrating various subjects and applying knowledge practically to develop a deep understanding of the material and problem-solving skills [3].

Supporters of reformist pedagogy emphasized the importance of young people acquiring knowledge that is logically connected and has practical application, helping them understand phenomena and facts of everyday life correctly. Belgian educator and psychologist Jean-Ovide Decroly believed that through integration, a child should become aware of their identity, understand the environment in which they live, as well as their ideals, goals, and desires [3, c. 94 95].

Representatives of pragmatic pedagogy, such as William Heard Kilpatrick, supported the ideas of teaching through project methods, which they considered effective for planning purposeful activities related to solving specific educational tasks in real-life situations [6].

In the 1920s, Ukraine actively implemented a system of integrated or comprehensive education. In educational programs, the term «history» was replaced with «Social Studies». Instead of traditional history textbooks, new types of educational materials appeared - workbooks that, according to the authors' intentions, encouraged students to independent creative work, offering theoretical, factual, illustrative material, historical sources, as well as various questions and tasks for independent work [4].

However, these workbooks had certain drawbacks. They focused on specific facts of the present, rather than the historical past, using historical material only to explain these facts and grouping them by sociological themes. This led to a significant portion of historical material being ignored. In the Soviet school, a class-based approach dominated the selection of curriculum content, resulting in social determinism in the study of history, and some topics were not considered at all. Workbooks did not provide systematic knowledge of the subject and were compiled without considering the cognitive abilities of students. The trend of replacing textbooks with applied materials led to a decrease in the quality of the educational process and became one of the reasons for the crisis in school education in the 1920s. Thus, although integrated learning aimed to make education more practical and relevant to real life, implementation shortcomings and a lack of systematicity led to problems in the quality of education [4].

Despite attempts at integration in education, many teachers in Ukraine in the 1920s sought to preserve history as a separate subject. In some schools, traditional history courses continued to be taught, even when social studies were included in the curriculum.

The integrative approach in education further developed in the 1950s-1980s through the implementation of interdisciplinary connections, considered a means of enhancing the effectiveness of teaching and fostering students' cognitive activity. However, the implementation of interdisciplinary connections was not systematic, and it cannot be considered full-fledged integrated learning. In practice, this led to the continued division of educational content into new separate subjects, neglecting the development of new integrated directions in science, such as biophysics or biochemistry, as well as the needs of the economy and students themselves. As a result, education became detached from real life, disregarding the needs of the economy and students, leading to the formation of students' fragmented perceptions of the world and a decrease in motivation for learning.

Today, the issue of integration has become the subject of research for many Ukrainian scholars and educators, including O. Baranovska, N. Bibik, N. Hupan,

V. Ilchenko, Yu. Maliienko, O. Savchenko, O. Pometun, T. Pushkarova, T. Remekh, O. Topuzov, and others. We will delve deeper into their ideas in the future.

In 2004, the first State Standard of Basic and Complete Secondary Education emphasized the need to implement an integrated approach in shaping the content of education [1]. The standard identified educational areas that allowed educators to flexibly organize the content of teaching. The State Standard of 2011 also provided for sectoral integration. However, in practice, curriculum developers did not create integrated courses in history and civic education, and schools continued to teach traditional courses such as «History of Ukraine» and «World History». Although a section on "Interdisciplinary Connections" was added to each history program, this did not ensure fully integrated history education.

Thus, the integrated approach in education has a long history and is not a new phenomenon. When implementing the integrative approach in modern conditions, it is essential to analyze and consider its positive aspects and drawbacks observed in the past to ensure the effectiveness and relevance of the educational process. This will help avoid repeating past mistakes and contribute to the creation of a more integrated and meaningful educational system.

REFERENCES

1. Державний стандарт базової і повної середньої освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 14 січня 2004 р. N 24. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/24-2004-%D0%BF#Text

2. Коменський Я. А. Вибрані педагогічні твори : у 3-х томах. – Т. 1: Велика дидактика / за ред. з біограф. нарисом і примітками проф. Красновського А. А. – К. : Рад. школа, 1940. – 248 с.

3. Коханко, О. Г. Історичні аспекти розвитку інтегрованого підходу в освіті. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 17 : Теорія і практика навчання та виховання : зб. наук. праць. − Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. − Вип. 30. С. 93-100. С. 94-95 https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/31882

4. Мороз П. В., Мороз І. В. Інтегроване навчання історії в 5-9 класах: стан практики та перспективи. Український педагогічний журнал. № 3. 2021. С. 66–77. URL : https://lib.iitta.gov.ua/727329/

5. Пушкарьова Т. О., Топузов О. М. Інтегративно-діяльнісна педагогіка: монографія. Київ : Педагогічна думка, 2019.

6. Kilpatrick, W. H. (1918). The Project Method. The Use of the Purposeful Act in the Educative Process. Teachers College Record, 19, 319–334.

PECULIARITIES OF MATHEMATICAL TRAINING OF STUDENTS IN DISTANCE LEARNING

Poplavska Olena
Senior Lecturer
Khmelnytsky National University,
Khmelnytskyi, Ukraine

Introduction. Due to the orientation of Ukrainian education towards integration with the EU countries, modern higher education institutions faced with the task of improving the quality of training to a level that meets the requirements of the European and world labor market, as well as international standards. Therefore, when training future specialists, special attention should paid to their mathematical training. It is mathematics that provides ample opportunities for the development of analytical and logical thinking, spatial representations, algorithmic culture, skills in establishing cause and effect relationships, substantiating statements, and modeling situations. It promotes creative thinking and the development of intellectual abilities.

In today's world, distance learning is becoming increasingly popular among students, especially in the context of the development of modern technologies. However, there are problems in the study of mathematical disciplines in distance learning, which lead to a decrease in the quality of mathematical training of specialists. The analysis of students learning outcomes, scientific and pedagogical literature, curricula and programs has revealed a number of reasons for the decline in the quality of mathematical training in distance learning. Among them are: insufficient implementation of interdisciplinary connections, prevalence of traditional methods and forms of organizing the educational process, lack of interactivity, difficulties with verification and feedback, dependence on IT infrastructure, lack of student motivation due to a lack of understanding of the role and importance of mathematical training in the formation of professional competencies. This requires professionals to learn how to teach effectively and master new technologies that will help their students successfully master mathematical knowledge and skills.

Aim. To study the issues of effective mathematical training of students in distance education.

Materials and Methods. The development of distance learning has led to the need to develop an effective methodological system that promotes students' mathematical training. Under the methodological system of teaching we understand the integrity of interrelated and interdependent components: target (goals and objectives of teaching mathematical disciplines), content (educational and information materials, work programs), organizational (organizational forms, methods, means of distance learning).

When developing the content of mathematical disciplines, we adhere to the following principles: systematic, professional orientation and coordination of academic subjects. Systematic approach implies consideration of economic and technical processes and basic ideas of mathematics as a single logical system. The professional orientation allows applying the acquired mathematical knowledge in future professional activities by combining theoretical training with the development of practical skills. For effective mastery of mathematical competence, students need to develop skills and abilities in various areas of mathematics. However, it is important to understand that the development of competence is not limited to the acquisition of factual knowledge in these areas, but also requires the ability to apply it in real situations and solve practical problems. The introduction of problems with non-standard conditions in the course of mathematical disciplines requires students to think flexibly and apply mathematical skills in real-life situations. This approach to problems helps students to develop mathematical intuition and critical thinking, which is an important aspect of mathematical learning in a distance-learning environment. The coordination of subjects includes a reasonable reflection of the interrelationships between the knowledge system of mathematical disciplines and professional disciplines.

The distance learning technology for training future specialists in mathematical disciplines focuses primarily on the student's independent work during the academic period, with the teacher acting as a coordinator and consultant. In addition, distance

learning involves a combination of passive and active forms of student activity. In the passive state, the main task of the student is to independently process through both the main educational material and additional literature contained in the modules of distance learning courses in mathematical disciplines. Completion of individual homework assignments provided by the curriculum, passing thematic tests. During the session period, students take tests or exams. The activation of students' activities during the study period involves their participation in discussions and debates on specific issues on forums or in chat rooms, participation in seminars, conferences, and online consultations.

Distance learning implies a high level of interactive interaction between the subjects of the learning process using available methods and tools. The interactivity of the course is higher, the more options there are to influence the course of the learning process and the more actively the user is involved in the dialog, participates in discussions. Types of active learning activities of students in a distance course in mathematical disciplines: work with electronic lectures; participation in network workshops, seminars, consultations; use of mathematical software tools (MathCAD, MatLab, Maple); passing intermediate, thematic and final tests [1].

Traditional methods of teaching mathematical disciplines based on lectures and practical classes in the classroom are not always successfully used in distance learning. At the same time, the active use of modern information and communication technologies contributes to the creation of a distance-learning atmosphere in which students have the opportunity to master mathematical disciplines at a high quality level. The use of new technologies and tools allows us to work out effective methods and forms that can support students in the process of studying mathematics at a distance. A number of features of distance-education mathematics training implementation need to be taking into account.

First, it is important to develop individualized plans and tasks that take into account the specifics of each student. Distance learning allows students to plan their time and pace of work independently, so it is important to give them the opportunity to choose tasks that match their level of knowledge and interests. This can be

achieved by creating personalized algorithms and adaptive learning systems. One of these methods is the use of interactive online courses and platforms for teaching math. This allows students to study materials at their own pace, receive feedback and test their knowledge.

Secondly, it is necessary to provide students with online mathematical resources, such as websites, blogs and video lectures and software. For successful implementation of mathematical training in distance education, students need access to online textbooks, simulators, virtual laboratories, and other tools for self-study of mathematical disciplines.

Thirdly, the effective use of various forms of feedback plays a key role in the implementation of students' mathematical training in distance learning. Teachers can offer regular consultations or online conferences where students can ask questions and discuss difficulties they face. In doing so, students are given the opportunity to ask questions, express their difficulties, and receive the necessary support, which contributes to their more successful mastery of mathematical disciplines. Online tests and assignment checks can also be organized so that students receive feedback on their successes and mistakes. You can use technology to organize tests, practice exercises, and checking results. This will allow students to track their progress and correct their work in a timely manner.

The use of group work and collaborative learning can also be useful in distance learning in math. Students can form groups and work on projects together through online communication tools. This helps develop collaboration skills and improves understanding of the material by sharing ideas and discussing different approaches to solving problems.

It is important that students also have access to math games and activities that can help them improve their skills and motivation. Online games and puzzles can be used as supplementary materials or as a way to test their knowledge. Such methods can make learning math more interesting and attractive to students.

The use of multimedia technologies in the educational process makes it possible to differentiate mathematics teaching more effectively, taking into account

the individual characteristics of students and their cognitive processes. Multimedia technologies have a number of advantages over traditional teaching methods. They allow students to take an active part in the learning process, choose and follow an individual trajectory of learning material. Multimedia technologies also provide each student with a "personal teacher" in the form of a computer, which contributes to a more flexible and adaptive approach to learning. With the help of multimedia technologies, it is possible to combine different teaching methods, such as visual, verbal and practical, which ensures a more complete and deeper learning of the material. The use of color, graphics, sound, and modern video technology can significantly expand the possibilities of providing educational information and create more interesting and visual information.

One of the main advantages of multimedia technologies is the ability to present information in an interactive manner. This allows students not only to receive static information, but also to actively interact with the learning material, which contributes to a deeper understanding and memorization. In addition, the use of a dynamic sequence of presentation of educational material allows you to demonstrate various mathematical concepts and processes more effectively and clearly.

The student's work at each stage of the distance course is monitored, corrected and evaluated. Practice shows that the system of control of knowledge, skills and abilities should be based on common objective principles, be simple and convenient. At the same time, it should determine the quality of students' training not only in terms of the availability of subject knowledge and skills, but also the formation of general and specific mental actions, methods of mental activity and those methods of academic work without which the training program cannot be implemented [2].

Conclusions. In general, effective mathematical training of students in distance learning requires a combination of different methods and forms. However, the use of information technologies in the educational process makes it possible to differentiate mathematics teaching more effectively and create a more flexible and interactive learning environment, taking into account the individual characteristics and needs of students. The use of interactive online courses and resources, feedback systems,

group work, and math games can help students develop their math skills and succeed in the subject.

REFERENCES

1. Поплавська О. А. Особливості математичної підготовки економістів // Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». –- Ужгород: 2014. - №31 - С. 158-161.

2. Хара О. М. Дистанційне навчання математики абітурієнтів у системі довузівської підготовки: автореф. дис….канд. наук: 13.00.02 / О. М. Хара: - – К., 2010. – 20 с.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОГРАФІКІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ КУХАРІВ ТА ОФІЦІАНТІВ: ПОКРАЩЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Бабич Наталія Олексіївна
майстер виробничого навчання 13 тарифного розряду,
викладач предметів професійно-теоретичної підготовки І категорії
Врадіївська філія Маринівського професійного аграрного ліцею

Вступ. З глибоким розвитком гастрономічної індустрії важливого значення набуває підготовка майбутніх кухарів та офіціантів. Однак у світі, де швидкість передачі інформації є критичною, неабиякого значення набувають інноваційні методи навчання. Один із перспективних підходів, популярність якого зростає щодня, – це використання інфографіки.

Мета роботи. Метою цієї статті є ретельний аналіз та дослідження використання інфографіки у професійній освіті у закладах професійно технічної освіти (ЗП(ПТ)О) з фокусом на навчанні кухарів та офіціантів. Ми розглянемо, як інфографіка може покращити якість навчання, сприяти ефективному засвоєнню матеріалу та підготовці майбутніх фахівців до сучасних викликів гастрономічного світу.

Матеріали та методи. Для досягнення успіху нашої наукової розвідки було застосовано такі методи дослідження: аналіз та синтез – при обробці теоретичного матеріалу з теми; узагальнення та аналогія – при формулюванні висновків.

Результати та обговорення. Інфографіка або інформаційна графіка – це метод ілюстративного подання інформації, що використовується з метою швидкого та чіткого відображення великого обсягу даних у вигляді інформаційних схем, таблиць, моделей тощо (рис. 1).

На нашу думку, в контексті профільної освіти кухарів та офіціантів така візуалізація може не лише значно полегшити процес запам’ятовування важливих аспектів професійної діяльності, а й безпосередньо сприятиме залученню більшої кількості учнів до освітнього процесу.

Рис. 1. Інфографіка «Чек-лист зимових справ»

Однією з ключових складових професійної освіти кухарів є вивчення рецептів та правильних пропорцій інгредієнтів. Використання інфографіки дозволяє учням чітко бачити склад страв, навіть якщо вони ще не набули практичного досвіду.

Графічна інтерпретація спрощує процес засвоєння матеріалу та допомагає у запам’ятовуванні ключових аспектів приготування (рис. 2).

Рис. 2. Інфографіка «Значення страв з риби у харчуванні»

Не менш важливою частиною професійної освіти кухарів та офіціантів є навчання мистецтву подачі та декорування страв. Інфографіка може використовуватися для показу процесу подачі страв, вказівок щодо композиції та елементів декору. Такий візуальний підхід допомагає учням розвивати естетичний смак та творчий підхід до готування.

Представлення температурних режимів приготування та необхідних технічних параметрів є ключовим аспектом професійної підготовки майбутніх кухарів. Метод інформаційної графіки дозволяє чітко відобразити ці аспекти, сприяючи розвитку навичок управління тепловим режимом та освоєнню технічних нюансів різних видів кулінарії.

Натомість, важливим елементом для офіціантів є вміння обслуговування гостей. Інфографіка може відображати етапи обслуговування, правила етикету, а також взаємодію з клієнтами. Графічні сценарії сприяють формуванню навичок ввічливого та ефективного обслуговування (рис. 3).

Рис. 3. Інфографіка «7 кроків гарного обслуговування»

Інфографіка може використовуватися для розробки систем оцінювання та створення звітів про успішність учнів. Це дозволяє майстрам виробничого навчання та викладачам швидко оцінювати рівень розуміння та виконання завдань.

Інфографіка також може бути використана учнями під час виконання домашніх завдань та підготовки до занять. Це дозволить їм в реальному часі відстежувати кожен етап готування, визначати часові рамки та дотримуватися

ходу роботи. Таким чином, створюючи графіки та діаграми, які демонструють етапи приготування страв, здобувачі освіти почуватимуться мотивованими й краще залученими в освітній процес.

Більше того, метод інформаційної графіки чудово підходить для створення групових завдань та проектів. Учні можуть спільно працювати над аналізом графіків, ділитися враженнями та обговорювати найефективніші підходи до вирішення завдань.

Висновки. У світі професійної освіти кухарів та офіціантів у ЗП(ПТ)О інфографіка може стати одним із ключових інструментів, які полегшують навчання, забезпечуючи учнів необхідною інформацією та візуалізацією комплексних концепцій. Враховуючи різноманіття аспектів використання інфографіки у цій освітній галузі, можна зробити кілька ключових висновків:

- інфографіка допомагає учням засвоювати складні концепції, візуалізуючи рецепти, технічні параметри та елементи сервірування;
- застосування інтерактивних елементів сприяє активній участі учнів, підвищує їхній інтерес до навчання;
- інфографіка легко інтегрується в онлайн-середовище, дистанційну освіту та сучасні технології, роблячи навчання більш доступним та гнучким;
- графічна репрезентація стимулює творчість та розвиток критичного мислення учнів, сприяючи їхньому особистісному та професійному росту;
- інфографіка може відображати глобальні гастрономічні тренди та культурні різноманітності, готуючи учнів до викликів сучасного гастрономічного світу.

Загалом використання інфографіки у професійній підготовці кухарів та офіціантів у ЗП(ПТ)О визначається як необхідний та динамічний елемент, який покращує якість навчання та готує майбутніх фахівців до різноманітних викликів у сфері гастрономії.

МУЗИКА ЯК ЗАСІБ ІНКЛЮЗИВНОГО ВИХОВАННЯ

Баришнікова Інна Миколаївна
здобувач освіти 512м групи
Комунального закладу
Харківська гуманітарно-педагогічна академія
Харківської обласної ради
Погода Олена Василівна
викладач-методист
Комунального закладу
Харківська гуманітарно-педагогічна академія
Харківської обласної ради

Вступ. Сучасна освіта визнає необхідність врахування різноманітних освітніх потреб кожного учня, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей. Однією з ключових складових інклюзивної освіти стає музика, яка виступає не лише засобом навчання, але й потужним інструмент соціальної та психологічної інтеграції. Музику можна вважати своєрідним «мостом», який об'єднує різні світи дітей з різними освітніми потребами, сприяючи їхньому повноцінному розвитку. Музичне виховання є важливою складовою інклюзивної освіти і має ряд переваг, які роблять його ефективним засобом розвитку дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Інклюзивна освіта передбачає освіту кожній дитині, незважаючи на наявні ООП, надає можливість дитині з ООП бути включеною у загальний освітній процес за місцем проживання шляхом адаптації змісту освіти й умов навчання, що в подальшому дає змогу їй стати рівноправним членом суспільства.

Ціль роботи полягає у аналізі різних аспектів використання музики в інклюзивному вихованні, визначенні її ролі у розвитку дітей з різними освітніми потребами та розширенні розуміння й свідомості про роль музики в інклюзивному вихованні.

Матеріали та методи. Для дослідження обраної теми було виконано аналіз теоретичних аспектів та узагальнення науково-методичних, педагогічних і музикознавчих джерел.

Результати та обговорення. Багато сучасних учених-психофізіологів в своїх дослідженнях довели вплив музики на індивіда: «Музика знижує активність домінанти, яка склалася під час конфлікту або стресу, розряджає негативні емоції, що накопичилися. Сам термін «музикотерапія» у перекладі з грецької означає «зцілення музикою». Досвід К. Кенінга свідчить про те, що за допомогою музики людина здатна самостійно себе зцілити від недуги, покращити самопочуття, підвищити настрій, налаштуватись на позитив. Для дітей з особливими освітніми потребами музика являється не просто традиційним інструментом впливу [2, с. 277-280]. Як варіативна складова освіти, вона виступає не просто як метод, але й як важливий інструмент, що використовується для мобілізації інтелектуальних, емоційних, рухових, мовленнєвих та інших функціональних можливостей організму дитини з особливими освітніми потребами. Питання розвитку інклюзивної освіти вже давно досліджувалось у працях відомих науковців, а саме: Л. Будяк, Ю. Найди, Н. Софій, О. Таранченко, В. Засенко, В. Бондар, Л. Даниленко, Л. Міщик, А. Обухівської, Н. Слободянюк, Г. Кравченко, В. Липа, А. Колупаєва та інших [3, с. 10-28].

Е. П. Дедінська і К. А. Щербінін зазначають, що музика є інформаційним каналом, недоступним для контролю свідомості, проникаючим в психіку набагато краще, аніж слово. Чимало вчених акцентують увагу саме на лікувальному впливі музичного ритму, який охоплює всі системи та функції дитячого організму (розвиток мислення, уваги, моторики і т. д.). Психофізіологічний аспект музичної діяльності визначається позитивним впливом музики на різні системи організму дитини. Сутність музикотерапії полягає у здатності викликати у «особливої» дитини позитивні емоції, які і надають лікувальну дію на психосоматичні та психоемоційні процеси, мобілізують резервні сили дитини, обумовлюють акумуляцію творчого потенціалу у всіх сферах мистецтва і життя в цілому. Музика використовується як допоміжний засіб, основний вплив якого націлений на регуляцію психосоматичних і психоемоційних процесів, корекцію особистісного розвитку

[4, с. 9-12].

Музика виконує седативну (релаксаційну), стимулюючу і катарсичну функції. Суть катарсичної функції полягає не в заповненні відсутніх емоцій, а саме у позбавленні людини від гнітючих її почуттів. Седативна функція пов'язана із спеціально організованою музичною діяльністю, що призводить до розслаблення м'язів та зняття емоційного напруження. Даний процес сприяє заспокоєнню й відновленню фізичних та емоційних сил людини [1, с. 27–31]. У той же час, стимулююча функція, навпаки, спрямована на мобілізацію та активізацію всіх фізичних і емоційних можливостей людини (приводить в тонус м’язи, життєво важливі системи організму, наповнює позитивними, яскравими емоціями і дарує гарний настрій).

На заняттях з музикотерапії особливого значення надають формам роботи, які викликають у дітей свідоме, предметне та художнє переживання. На даному етапі педагогами використовуються різні техніки-складові музикотерапії, а саме:

- рухове розслаблення, злиття з ритмом музики;
- музично-рухові ігри і вправи;
- музична психосоматична релаксація;
- терапія вокалом;
- гра на музичних інструментах;
- ритмічна декламація;
- рецептивне сприймання музики;
- музичне малювання;
- пантоміма;
- рухова драматизація під музику, музична розповідь [5, с. 261-263].

Висновки. У підсумку важливо відзначити, що музикотерапія – це важливий компонент розвитку кожної дитини, а особливо дітей з особливими потребами. Використання музики в інклюзивному середовищі для роботи з дітьми, які мають особливі потреби, є надзвичайно важливим аспектом для забезпечення нормалізації їх життєдіяльності. У контексті освітньо-виховного

процесу у закладі, де активно розвиваються та навчаються діти з різноманітними порушеннями психофізичного розвитку, музична терапія має визначене місце. А це особливо важливо, адже впровадження нестандартних, творчих, неінвазивних методів впливу на активацію внутрішніх ресурсів організму дитини з психофізичними порушеннями створює додаткові можливості для її повноцінного розвитку. У контексті навчально-виховного процесу у закладі, де відбувається активний розвиток та навчання дітей з особливими освітніми потребами, музика повинна зайняти належне місце, оскільки через впровадження нетрадиційних, креативних методів, які стимулюють внутрішні резерви організму дитини з особливими освітніми потребами, ми надаємо їй більше можливостей для повноцінного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гавриш В. Слухання музики з дітьми в інклюзивних групах. Музичний керівник. № 11. 2012. С. 25–32.

2. Картава Ю. А. Виховний вплив музичного мистецтва на формування особистості дитини. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журн. Сум. держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. Суми, 2015. № 3. С. 274-281.

3. Колупаєва А., Найда Ю., Софій Н. Інклюзивна школа: особливості організації та управління : навч.-метод. посібник. Київ : ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2007. 128 с.

4. Побережна Г. Педагогічний потенціал музикотерапії / Г. Побережна № 2 — 2008.— С. 9-12.

5. Савченко Ю. Арт-терапія як засіб естетичного виховання дітей дошкільного віку. Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. 2018. (14). С. 261-263.

РОЛЬ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Бойко Любов
к.філол.наук, доцент
Херсонський державний аграрно-економічний університет
м. Херсон, Україна

Вступ. Основною метою навчання іноземної мови є формування комунікативної компетенції. Підвищення якості викладання іноземної мови професійного спрямування шляхом впровадження нових технологій навчання дозволяє підвищити якість освітнього процесу та мотивацію студентів. Викладач повинен навчити студентів не тільки умінню спілкуватися іноземною мовою, а й використовувати її у професійному середовищі. Виконання цього завдання можливе тоді, коли студент мотивований до вивчення мови, а викладач використовує різноманітні освітні технології, в тому числі інноваційні.

Ціль роботи. Метою даного дослідження є визначення ролі інноваційних технологій у підвищенні мотивації студентів до вивчення англійської мови за професійним спрямуванням.

Матеріали та методи. Використання інноваційних технологій – це те, що складає зміст дисципліни, який розвиває компетенції студента; це сучасні методи навчання, які формують компетенції студентів, коли вони залучені до навчального процесу та активно взаємодіють у ньому; це сучасна організація навчального процесу.

На сучасному етапі розвитку суспільства викладання англійської мови розвивається разом з поступом технологій. Термін "інновація" асоціюється з Інтернетом та Інтернет-технологіями. Можливість доступу до багатств глобальної мережі дозволяє викладачам іноземних мов використовувати велику кількість матеріалів для підвищення ефективності викладання.

Найчастіше викладачі іноземних мов шукають в Інтернеті автентичні

тексти, які можна знайти на сайтах компаній, фірм, організацій певної галузі [3]. На цих сайтах студенти мають можливість перевірити в режимі реального часу наявність вакансій зі свого фаху по всьому світу, знайти нові журнали та дізнатися про новітні тенденції в їхній галузі, про матеріали та комп'ютерні програми, тощо.

Сучасні студенти не уявляють себе без своїх гаджетів. Тому викладачі можуть використати це на користь вивчення англійської мови. Прослуховування подкасту з певної теми або читання повідомлення на сайті компанії - це залучення студента та його пристрою до роботи, що позитивно впливає на мотивацію до навчання [4].

Ще одне нововведення - перегляд відео з YouTube англійською мовою на занятті. Це може бути епізод із фільму, навчальне відео [1], [2]. Викладач може використовувати не все відео, а окремі фрагменти, пояснення невідомих термінів, складних питань, які потребують уточнення. Перегляд відео сприяє кращому засвоєнню матеріалу, підвищує інтерес до вивчення іноземної мови в цілому, що, в свою чергу, мотивує студентів до вивчення англійської мови за професійним спрямуванням.

Інтернет також дозволяє викладачам підвищувати свою кваліфікацію, що в умовах стрімкого розвитку всіх сфер життя є необхідним і життєво важливим. Безкоштовні курси від Британської Ради (British Council) [5], навчальної платформи FutureLearn, Відкритого Університету (The Open University) та інших провідних університетів дозволяють не лише отримати знання та поради провідних викладачів англійської мови як другої мови або англійської професійного спрямування (English for Specific Purposes), але й поспілкуватися з колегами, обмінятися думками в коментарях до певної теми або на сторінці спільноти в соціальній мережі (наприклад, у Facebook або на сайті UseEnglish.com [6]).

Результати та обговорення. Вищезазначені інноваційні технології використовуються при викладанні англійської мови студентам економічних спеціальностей у Херсонському державному аграрно-економічному

університеті. Найчастіше Інтернет використовується для пошуку автентичних текстів за фахом, що вивчається, перевірки тлумачення термінів у контексті. Для такого пошуку студенти використовують свої мобільні пристрої з доступом до глобальної мережі. Останнім часом, в умовах дистанційного навчання, на заняттях частіше використовуються різні гаджети для онлайн-перегляду відеоматеріалів за фахом з подальшим обговоренням.

Висновки. Можна зробити висновок, що чим цікавішими будуть заняття з англійської мови, тим більше студенти будуть мотивовані до вивчення як англійської мови, так і своєї спеціальності. Щоб зробити заняття більш цікавими, викладачам необхідно регулярно підвищувати свій професійний рівень та використовувати інновації. Згідно з опитуванням, проведеним протягом 2022-2023 навчального року серед студентів першого курсу економічного факультету Херсонського державного аграрно-економічного університету, 47% студентів назвали методи викладання найістотнішим елементом, що впливає на їхню мотивацію.

ЛІТЕРАТУРА

1. 3 Negotiation Secrets To Always Get What You Want. URL: https://www. youtube.com/watch?v=GY-m-CSfLNE

2. Attending a Meeting in English - Useful Phrases for Meetings - Business English URL: https://www.youtube.com/watch?v=NEKZFA7L7Lg

3. Chase Manhattan Bank https://www.chase.com/

4. The 25 Best Economics Podcasts Of 2023. URL: https://www.intelligenteconomist.com/economics-podcasts/

5. LearnEnglish. British Council URL: https://learnenglish.britishcouncil.org/

6. UseEnglish.com URL: https://www.usingenglish.com/

СУЧАСНІ СПОСОБИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ В УКРАЇНІ

Ворона Дар'я Сергіївна
курсант 3 курсу Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Петренко Сергій Петрович
старший викладач кафедри спеціальної
фізичної підготовки Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ, капітан поліції

Спеціальна фізична підготовка спрямована на збереження та зміцнення здоров'я, загартовування організму, здатності до перенесення великих фізичних навантажень, виховання звички до регулярних занять фізичними вправами, усунення недоліків у фізичній підготовленості та цілеспрямований розвиток окремих фізичних якостей, корекцію особливостей будови тіла: ваги тіла, осанки. На сьогодні працівники поліції разом з військовими несуть службу в зонах ведення активних бойових дій, виконуючи розосереджені по місцевості, незалежні один від одного підрозділи, які діють далеко від дружніх медичних закладів, а транспортування поранених тривале, досить часто відбувається із запізненнями. Саме в таких умовах важливим є стан фізичної підготовки поліцейських, оскільки від умінь та здібності працівників залежить життя не лише правоохоронців, а й населення загалом. Таким чином, питання спеціальної фізичної підготовки набуває все більшої актуальності. Отже, виникає необхідність у застосуванні працівниками НПУ: спеціальних знань, вмінь та навичок, заходів фізичного впливу, прийомів самозахисту, рукопашного бою, обеззброєння та затримання осіб, забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції під час виконання службових обов'язків; виконання спеціальних вправ; вдосконалення фізичних якостей: витривалості, швидкості реагування, спритності, формування психічних якостей, наприклад: психічної стійкості, концентрації та переключення уваги,

швидкості оперативного мислення, точності ймовірного прогнозування тощо; забезпечення працездатності та надійності організму через досягнення високого рівня функціонування систем і органів, які отримують найбільше навантаження під час службової діяльності; − здійснення низки заходів для підвищення витривалості організму у несприятливих умовах професійної діяльності. Наприклад: в умовах високої чи низької температури зовнішнього середовища, високогір'я, під час тривалого перебування у приміщенні, автомобілі, літаку, засобах індивідуального захисту, в умовах служби в нічний час, роботи з представниками специфічного середовища – правопорушниками, формування професійних рис характеру: сміливості, рішучості, витриманості, впевненості у власних силах [1].

Актуальність теми роботи полягає в тому, що значну увагу видатні науковці приділяють проблемі набуття курсантами вищих закладів освіти системи МВС відповідного рівня фізичної підготовки, а саме загальної і спеціальної. Особливо у сучасних реаліях, внаслідок яких виникли складні умови професійної діяльності, що просто зобов'язують майбутніх офіцерів поліції мати відмінне здоров'я, володіти витривалістю, силою, спритністю, швидкістю реакції, ідеальною координацією рухів, витривалістю, самоконтролем – важливими психофізіологічними якостями не лише під час занять в університеті, а й у майбутньому під час службової діяльності. Нині практично всі сучасні науки керуються системним підходом, важливим аспектом якого є розробка нового принципу використання – створення унікального і більш оптимального підходу до його пізнання і застосування в будь-якому дослідницькому процесі, гарантія повної і цілісної інформації та розуміння тих процесів, які ми безпосередньо виконуємо. Так, безпосередня ефективність системи вищої освіти залежить не тільки від її внутрішніх ресурсів, але і від зовнішнього впливу низки об'єктивних і суб'єктивних факторів, що створюють прямий або непрямий, стимулюючий чи гнітючий вплив на систему, її роботу загалом або її окремих компонентів, що вказує на наявність організаційної функції системи. Наприклад: ступінь організації

освітнього процесу в ЗВО; реальний час, що відведений дисципліні «Спеціальна фізична підготовка»; наявність і рівень підготовки педагогів. Таким чином, завдання, що на сьогодні стоять перед кафедрами фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки та спорту, визначають необхідність постійного пошуку шляхів оптимізації навчального процесу з фізичної підготовки в закладах вищої освіти з метою досягнення якісного результату. Це теж означає, що варто розглянути питання про посилення фізичної підготовки і у вищій школі через необхідність адаптації наявної системи до актуальних вимог та впровадження навчання відповідно до європейських зразків. Збільшення акценту на розвиток м'язової витривалості та швидкості для забезпечення ефективної реакції на стрімкі зміни обстановки на полі бою. Впровадження комплексів вправ, спрямованих на підвищення гнучкості та координації рухів. Тренування на волі для розвитку навичок маскування та переміщення в різних видах терену. Заняття з тактичного бігу, яке дозволяє курсантам швидко та ефективно пересуватися під час бойових дій [2].

Впровадження елементів тренувань зі стресостійкості та прийняття рішень в умовах обмеженої інформації та підвищеного ризику. Проведення психологічних тренінгів для підготовки курсантів до психологічних труднощів, пов'язаних із воєнним станом. Розробка індивідуальних програм для курсантів із захворюваннями або травмами для забезпечення їх безпеки та ефективності в умовах воєнного конфлікту. Включення в тренування елементів першої медичної допомоги та навичок виживання. Загальний підхід повинен бути орієнтованим на глибоку підготовку військових кадрів, здатних ефективно діяти в різних умовах воєнного конфлікту, з урахуванням різноманітних викликів і можливостей, які ставлять перед ними сучасні умови військової діяльності [3].

Отже, саме завдяки фізичній підготовці майбутні офіцери зможуть виконувати свої професійні обов’язки у сучасних умовах повною мірою. Сучасні дослідники фізичного виховання поліцейських, фізичне виховання як один із напрямів підготовки майбутніх поліцейських. Розвиток фізичної

культури та спорту в поліцейських є досить актуальним питанням, особливо під час їхньої підготовки. Розробка програми тренувань, спрямованих на адаптацію до фізичного та психологічного стресу, що виникає під час воєнного стану. Спеціальні тренування з підвищення стійкості до екстремальних температур, дії в умовах дефіциту сну та інших аномальних ситуацій [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Братель С. Г. Шляхи реформування правоохоронної системи України.

2. Єрьоменко Е. А. Бойовий хортинг як засіб професійно-психологічної підготовки співробітників правоохоронних органів України : монографія. Мін-во освіти і науки України, Університет ДФС України, Нац. федерація бойового хортингу України. Київ : ГС «НФБХУ», 2020. 138 с.

3. Римик В., Вербовий В. Сутність професійно-прикладної фізичної підготовки майбутніх поліцейських. Вісник Прикарпатського університету. Фізична культура. Випуск 34. 2019.

4. Гарбузюк К. Г., Кушніренко Р. О. Модель розвитку й удосконалення спеціальної фізичної підготовленості курсантів. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України. Харків, 2021.

ТЕХНОЛОГІЯ РОНА Л. ХАББАРДА ЯК ВАЖЛИВИЙ РЕСУРС ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ МАТЕМАТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ

Галайко Юлія Анатоліївна
к.п.н., доцент
Омельченко Богдана Володимирівна
Студент
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна

Вступ./Introductions. Останні декілька років стали переломними в системі освіти України. Пандемія COVID-19 та початок повномасштабної війни внесли свої корективи в роботу дошкільних, шкільних, професійно-технічних та вищих навчальних закладів. Учням і вчителям довелось зіштовхнутись із новими викликами у вигляді дистанційної та змішаної форми навчання. При цьому постало питання повного переформатування всієї системи освіти та розробки нових методів та підходів до навчального процесу.

В наш час все більшої популярності набувають нестандартні методики навчання, які просуваються різними державними та некомерційними організаціями. Так у 1972 році була створена одна така організація, яка і донині просуває певні методи прикладної освіти, розроблені письменником Роном Л. Хаббардом. Така технологія більш поширена в Сполучених Штатах Америки, але останніми часом її витоки дістались і до України. Як зазначає організація Прикладна освіта (Applied Scholastics), то їхня технологія навчання підходить як для молодшої, середньої та старшої школи, так і для професійно-технічних та вищих навчальних закладів, а також просто для людей, як прагнуть, щось вивчити [1].

Ціль роботи./Aim. Дослідити суть Технології навчання Рона Лафаєта Хаббарда та її практичний зміст. На підставі досліджень провести порівняльний аналіз досліджуваної технології із традиційними технологіями.

Матеріали та методи./Materials and methods. Зараз існує багато різноманітних технологій навчання як відрізняються підходами, цілями та

методиками.

Для того, щоб розробити свій власний, найефективніший підхід до навчання, який ґрунтується на тій чи іншій технології вчителю потрібно пройти через роки. При цьому кожен повинен чітко розуміти на яку аудиторію треба бути націленим. Так вчителі молодшої школи повинні розуміти, що їх технологія повинна бути не перенавантаженою складними термінами та завданнями і мати, в більшості, ігровий характер. Вчителі старшої школи повинні відноситись до учнів вже як до рівних собі і шукати методи, якими можуть зацікавити та перемкнути їх увагу від соцмереж до навчання.

Досліджуючи літературні джерела можна сказати, що зараз існує велика кількість різноманітних технологій навчання: дискусійні технології навчання, технології ситуаційного навчання, технології дослідницького навчання, технології проєктного навчання (Лебедик Л., Стрельников В. та ін.) [2].

Науковці, що досліджують різні освітні технології, розробляють нові нестандартні методи навчання. Так О. Митник і В. Шпак вважають, що нестандартний урок народжується завдяки нестандартній педагогічній теорії, вдумливому самоаналізу діяльності вчителя, передбаченню перебігу тих процесів, які відбуваються на уроці, а найголовніше – завдяки відсутності штампів у педагогічній технології [3].

Викликає інтерес дослідження О. Лисицької, яка описала зміст і користь бінарних уроків, їх позитивний вплив на знання учнів, реалізацію міжпредметних зв’язків та можливості для ефективної взаємодії між вчителями різних предметів [4].

Особливу увагу, в контексті нашого дослідження викликають ідеї американського письменника та педагог Лафает Рон Хаббарда, який у 50-х 60-х роках минулого століття дуже зацікавився проблемами освіти. На його думку система освіти повинна бути націлена не на систематичне запам’ятовування та повторення теоретичного матеріалу, а на те, як навчити людей знаходити методи та підходи до практичного досягнення своїх цілей.

Розглядаючи таку ідею Рон Хаббард почав дослідження з виявлення

«слабких» місць системи освіти, що існує. На його думку, освіта не дає можливості використовувати на практиці отримані знання, а лише дає теорію як це зробити.

Згідно дослідження Рон Хаббарда існує три основні перешкоди, які не дають учням чи студентам просуватися по матеріалу, розуміти його та використовувати на практиці. Розглянемо їх.

1. Відсутність маси. Тут під терміном «маса» - ми розуміємо всі реальні предмети, які мають пряме відношення до теми, що вивчається. Наприклад, при вивченні теми тіла обертання масою можуть бути предмети, які ми використовуємо у повсякденному житті, і які за формою та характеристиками схожі на фігури, що вивчаються(склянки, пляшки, м'ячі, макети фігур з пластиліну, пластику чи картону і т.д.).

Якщо учень, вивчає певну тему, при цьому не маючи ніякого поняття про реальний вигляд цього явища у повсякденному житті, то він рано чи пізно приходить у глухий кут. Людина, що навчається не просто не розуміє матеріал, у неї ще й починають проявлятися певні неоптимальні реакції. Що ж таке за реакції? Роном Хаббардом було встановлено, що якщо в учня відсутність маси, то його організм реагує на цей подразник таким чином: у нього з'являється почуття головокружіння, біль в очах, біль в животі і таке інше. При цьому ці реакції можна помітити неозброєним оком.

Щоб впоратись із цією перешкодою у навчанні варто дати учневі, який щось вивчає «масу». Це можуть бути реальні об'єкти, також фотографії, відео і т.д. Таким чином, коли людина отримує масу, то вона може швидко та ефективно просуватись далі по матеріалу вивчення.

2. Зависокий градієнт. Ця перешкода полягає в тому, що якщо учені швидко вивчають матеріал і не засвоюють його на хорошому рівні, то в майбутньому вони не зможу ефективно засвоювати нову інформацію. Часто, коли учень щось вивчає і не може з цим розібратися, то насправді це значить, що проблема існує трохи раніше – розділі-другому який вивчався перед цим.

Ця проблема дуже поширена у наших школах, адже не завжди учні

встигають за навчальним планом, який змушує дуже стрімко переходити від теми до теми.

3. Незрозумілі слова. Це третя і остання перешкода у навчанні, яка найбільше впливає на процес навчання. З нею все дуже просто. Коли людина, вивчає якийсь матеріал, і при цьому зустрічає слово, значення якого не знає, або розуміє не до кінця, то тоді вона не може далі нормально вивчати матеріал. Далі буде розглянуто як це відбувається в реальному житті та до чого призводить.

Результати та обговорення./Results and discussion. В ході дослідження описаної технології навчання був проведений експеримент з учнями 9 класів загальноосвітньої школи. Метою проведення експерименту було дослідити результативність застосування у навчальній діяльності технології навчання Рона Л. Хаббарда та порівняти досліджувану технологію із звичайною технологією навчання у загальноосвітній школі.

На початку експерименту було проведене комплексне тестування успішності учнів 9-А та 9-Б класів, що показало їх освітній рівень. Щодо оцінки рівня знань учнів, то в обох класах переважають учні із середнім та достатнім рівнем знань.

Для учнів 9-А класу була підібрана технологія навчання Р.Л. Хаббарда, за нею учні навчались весь навчальний рік. Учні 9-В класу вивчали математику за загальноосвітньою технологією навчання. Варто зауважити, що обидва класи навчались за однією навчальною програмою за підручниками Аркадія Мерзляка.

Під час використання технології навчання Рона Л. Хаббарда були використані всі ключові елементи методики: прояснення малознайомих слів, демонстрації, замальовки, принцип поступовості.

У ході використання технології Рона Л. Хаббарда, учні 9-А класу на постійній основні займалися «проясненням слів» - процесом в якому вони вивчали значення термінів та слів, що зустрічались в теорії за допомогою словників. Також вони навчалися складати речення із досліджуваними

термінами для повного розуміння їх значення. При цьому учні розуміли текст в підручнику в повному обсязі, намагались знаходити зв'язок між предметом вивчення та реальним життям, наводити власні приклади, що позитивно впливало на швидкість вивчення теоретичного матеріалу. Також учні демонстрували засвоєні знання за допомогою підручних засобів, включаючи пояснення алгоритмів розв'язання та явищ, що вивчались.

Після опанування теоретичним матеріалом учні переходили до розбору прикладів та самостійного їх виконання в групах, починаючи з усвідомленням значення незрозумілих слів та аналізу умов задачі.

Наприкінці вивчення кожної теми учні проходили теоретичну перевірку знань, за допомогою опитування, а також складали іспит. Іспити були по структурі схожі на підсумкові контрольні роботи з теми. По результатам іспитів кожен учень отримував індивідуальний лист корекції, що містив розбір помилок та аналогічні завдання до тих, в яких були допущені помилки.

Важливо зазначити, що матеріал вивчався поступово: поки не були засвоєні одні знання, до вивчення нового матеріалу не переходили. На початку навчального року такий принцип дещо гальмував процес навчання, адже учні знайомились із новими видами діяльності – довго вчились правильно працювати зі словником. Та вже на середині навчального року 9-А клас наздогнав за навчальним планом учнів 9-Б класу, адже учні вже адаптувались та звикли до нової технології.

На початку квітня 9-А клас вже завершив вивчення навчального матеріалу, що передбачався програмою, випередивши цим учнів 9-Б класу. Це відбулася через те, що технологія навчання Рона Л. Хаббарда дозволяє швидко та ефективно рухатись по навчальному матеріалу, за умови, що всі пункти технології будуть застосовані.

Також при вивченні матеріалу для учнів був використаний метод проєктів, які виконували учні як 9-А класу так і 9-Б класу. В процесі навчального року учні 3 рази розробляли нові проєкти за обрану ними тему. Всі проєкти розроблялись учням у міні-групах і були захищені на підсумкових

уроках з математики.

Вивчивши всі теми з алгебри та геометрії у 9-А та 9-Б класах був проведений контрольний зріз знань по програмі 9 класу. Результати використання двох різних технології розглянемо в таблиці 1:

Таблиця 1

Результати використання досліджуваної технології в порівнянні зі стандартною технологією навчання у 9-А та 9-Б классах

Рівні знань учнів	9-А клас		Відхилення	9-Б клас		Відхилення
	Станом на 1 вересня	Станом на 25 травня		Станом на 1 вересня	Станом на 25 травня	
Початковий	3	1	-2	4	3	-1
Достатній	9	8	-1	8	8	0
Середній	10	11	+1	9	9	0
Високий	2	4	+2	3	4	+1
Разом	24	24	-	24	24	-

Висновки./Conclusions. Тож у підсумку можна зазначити наступне:

1. Технологія навчання Рона Л. Хаббарда потребує підготовки та навчання педагогів, а також хорошої дисципліни щодо її використання на уроках.

2. До технологій навчання, що була досліджена, варто привчати учнів, адже вона має багато нестандартних підходів до яких треба певний час звикати.

3. За результатами проведеного експерименту вдалось визначити, що за допомогою досліджуваної технології можна швидше просуватись в опануванні навчальним матеріалом без втрати якості.

4. Також було встановлено, що такий підхід позитивно впливає на розвиток учнів, швидкість і якість засвоєння ними нових знань. Адже як видно з таблиці 1 у 9-А класі багато учнів підвищили свій початковий рівень знань з математики.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Офіційних сайт організації Прикладна освіта. Електронний ресурс: http://www.appliedscholastics.org/

2. Лебедик Л. В., Стрельніков В. Ю., Стрельніков М. В. Сучасні технології навчання і методики викладання дисциплін: Навчально-методичний посібник для слухачів курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти / Л. В. Лебедик, В. Ю. Стрельніков, М. В. Стрельніков. – Полтава : АСМІ, 2020. – 303 с.

3. Митник О. Народження нетрадиційного уроку/ О. Митник // Початкова школа. - 1997. - № 12. - С. 11 – 23.

4. Лисицька О. О. Бінарні уроки як шлях реалізації інтегрованого навчання // Таврійський Вісник освіти. 2015. № 2 (50). Частина 1. С. 231–236

МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ: МЕТОДИ ПІДТРИМКИ ТА ПРОФІЛАКТИКА

Голозубова Олена Вікторівна,
викладачка,
Мовчан Анна Віталіївна,
студентка 4 курсу
Балаклійський педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу «ХГПА» ХОР
м. Балаклія, Україна

Вступ./Introductions. Погіршення ментального здоров'я молоді в останні десятиліття є об'єктивною реальністю. Чисельні психологічні дослідження фіксують зростання кількості психічних порушень різноманітного характеру та інтенсивності серед молоді. Причин цьому багато. ІТ-революція та епідеміологічна обстановка у світі супроводжувалися негативними наслідками, такими як зниження соціальної взаємодії, фізичної активності та інтимності. З початком повномасштабної війни з рф життя української молоді додатково наповнилося стресами, підвищеною тривожністю та страхами. Найважливішим завданням сьогодення є збереження ментального здоров'я молоді.

Ціль роботи./Aim. Метою роботи є висвітлення основних методів підтримки та профілактики ментального здоров'я молоді.

Матеріали та методи./ Materials and methods. У дослідженні застосовано такі методи: описовий, структурний, метод порівняння та метод аналізу.

Результати та обговорення./ Results and discussion. Ментальне (психічне) здоров'я – це стан психічного благополуччя, за якого людина може реалізувати свій потенціал, впоратися зі звичайними життєвими стресами, бути продуктивною та сприяти суспільству. У більш широкому сенсі, ментальне здоров'я – це не просто відсутність психічних розладів, а й наявність позитивних якостей, таких як емоційна стійкість, міжособистісна взаємодія, самосвідомість і здатність до співпереживання [2].

Важливим для кожної молодої людини є підтримка та профілактика ментального здоров'я. Для психічних розладів, як і для інших захворювань, виділяють три рівні профілактики.

Первинна профілактика потрібна для людей, які не мають проблем з психікою та відчувають себе абсолютно здоровими в ментальному плані. Для цієї категорії доцільним є: дотримання режиму харчування і сну, регулярність фізичних навантажень, необхідність ділиться своїми переживаннями з близькими і друзями, обмеження вживання алкоголю та психоактивних речовин, освоєння різноманітних технік боротьби зі стресом тощо [1, с. 41].

Вторинна профілактика стосується людей, які вже мають певні розлади на ранніх етапах. Одна з найважливіших складових вторинної профілактики скринінг. Приводом для перевірки можуть бути ранні ознаки порушення психічного здоров'я, а саме: відсутність апетиту або неконтрольоване переїдання, безсоння або надмірна сонливість, відстороненість від звичного кола спілкування і звичних занять, байдужість до подій, незрозумілі головні болі, відчуття власної безпорадності та безнадійності, нездатність виконувати повсякденні справи тощо.

Якщо присутня лише два-три симптоми, для початку необхідно звернутися до терапевта. У випадках, коли зміна психічного стану вже є надто помітною, краще звернутися до психіатра. Це фахівець в області ментального здоров'я, який може призначити додаткові обстеження та прописати медикаменти. Загрози психічному здоров'ю краще не ігнорувати: як і інші захворювання, їх найпростіше лікувати на ранніх етапах.

Третинна профілактика – це лікування вже виявлених психічних розладів. Цим займаються психіатри та психотерапевти [3, с. 24]. Лікування психічних захворювань зазвичай вимагає комплексного підходу: прийому медикаментів, терапії, іноді перебування в стаціонарі та майже завжди змін у способі життя. Крім того, лікування часто не відразу позбавляє від симптомів і буває досить тривалим. Людям, які перенесли психічні розлади, потрібна особлива увага до свого стану протягом довгого періоду часу для уникнення рецидивів.

Проаналізувавши наукову літературу з цього питання, ми виокремили основні методи та практики, які дозволять сучасним молодим людям покращити управління своїми емоціями та зміцнити ментальне здоров'я.

1. Медитація і майндфулнес. Регулярна практика медитації допомагає заспокоїти розум, поліпшити концентрацію та знизити рівень стресу. Майндфулнес вчить нас відчути справжній момент, що допомагає знайти спокій і ясність мислення.

2. Ведення щоденника. Запис своїх думок і почуттів допомагає розуміти і керувати емоціями, усвідомити і переосмислити проблеми та конфлікти, обдумати шляхи їх розв'язання.

3. Фізична активність. Фізичне і ментальне здоров'я тісно пов'язані між собою. Регулярні фізичні навантаження, правильне харчування та достатній сон допомагають людині почувати себе краще. Негативно впливають на ментальний стан споживання алкоголю, нікотину та інших речовин, а отже обмежувати їх необхідно. Систематичні фізичні вправи не тільки підтримують фізичне здоров'я, але й сприяють виробленню ендорфінів, що покращує настрій та зменшує стрес.

Одним з найефективніших способів підтримки фізичної активності є заняття спортом або проведення регулярних тренувань. Заняття улюбленим видом спорту допомагає не тільки зміцнити тіло, але також і розвинути волю та наполегливість, що позитивно позначається на психічному стані.

4. Правильне харчування та підтримка водного балансу є важливим фактором підтримки ментального здоров'я. Різноманітне та збалансоване харчування допомагає підтримувати нормальну роботу мозку, покращує настрій і знижує ризик розвитку психічних захворювань.

Важливо вживати різноманітну їжу, щоб отримувати всі необхідні мікроелементи, вітаміни і мінерали. Фрукти та овочі, багаті антиоксидантами, допомагають захистити мозок від вільних радикалів та зменшити ризик розвитку деяких психічних захворювань. Окрім того, правильне харчування може підвищити рівень нейромедіаторів, таких як серотонін, який відповідає за

настрій та самопочуття. Продукти, що містять триптофан, амінокислоту, необхідну для синтезу серотоніну, включають м’ясо, рибу, горіхи, насіння та банани.

5. Розвиток навичок спілкування й активні соціальні контакти. Вміння ефективно спілкуватися допомагає покращити міжособистісні стосунки та зменшує ймовірність конфліктів та непорозумінь. Підтримка активних соціальних контактів допомагає зняти стрес, підвищує самооцінку, покращує настрій і сприяє емоційній підтримці у важких ситуаціях.

6. Практика подяки. Щоденне вираження подяки за щось хороше в житті покращує настрій і сприйняття світу.

7. Техніки релаксації та дихальні вправи. Регулярна релаксація й усвідомлене дихання допомагають знизити рівень стресу та поліпшити емоційний стан.

8. Встановлення реалістичних цілей. Робота над досяжними цілями та святкування маленьких успіхів зміцнюють впевненість у собі та почуття контролю над своїм життям.

9. Розвиток емпатії та соціальна підтримка. Розуміння та співчуття до інших, а також наявність підтримуючого соціального кола сприяють емоційній стійкості та зміцнюють ментальне здоров’я.

10. Вміння справлятися з негативними емоціями, що включає вміння визнати, прийняти та конструктивно обробити негативні емоції, такі як гнів, смуток чи страх.

10. Професійна допомога за необхідності. Звернення до психолога може стати важливим кроком у поліпшенні емоційного стану та розвитку стійкості.

Висновки./Conclusions. Ментальне здоров’я є невід’ємною та надзвичайно важливою частиною загального благополуччя та здоров’я кожної молодої людини. Воно впливає на нашу поведінку, мислення, емоції і здатність справлятися з повсякденними життєвими викликами. Поліпшення ментального здоров’я підвищує якість життя, сприяє фізичному здоров’ю, підвищує продуктивність праці, зміцнює міжособистісні стосунки та сприяє соціальному

розвитку.

Турбота про ментальне здоров’я – це не лише боротьба з психічними розладами, а й прагнення до поліпшення емоційного благополуччя, саморозуміння та реалізації особистого потенціалу. Роль освіти та підвищення обізнаності про ментальне здоров’я безсумнівно важлива для руйнування міфів та надання доступу до необхідної допомоги та підтримки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коцан І. Я., Ложкін Г. В., Мушкевич М. І. Психологія здоров’я людини / За ред. І. Я. Коцана. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2011. 430 с.

2. Сиротюк П. Ментальне здоров’я як основа емоційної стійкості і довголіття. URL: https://psihologonline.pro/ru/mentalnoye-zdorovye-eto-osnova-dolgoletiya/ (дата звернення: 02.12.2023).

3. Тимофієва М. П., Слободська О. В. Психологія здоров’я: підручник. Київ: МЕДПРИНТ, 2022. 600 с.

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІГРОВИХ ПРИЙОМІВ З РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Гончарова Вікторія Вікторівна
Студент
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна

Вступ. Освітні трансформації, що відбуваються на сучасному етапі в Україні, змінюють вектор з авторитарної на гуманну педагогіку, основу якої складає дитиноцентризм, а важлива роль належить учителю-фасилітатору, який створює умови, супроводжує, допомагає, надихає учня на активне включення в освітній процес, обговорення, висловлення ідей, пропозицій, творче самовираження, самореалізацію. Дитиноцентричні акценти в освіті сприяють флотуванню в учнів здатності розв'язувати проблеми, долати перешкоди, знаходити вихід із нестандартних ситуацій і мислити по-новому, що зазначено в державному стандарті початкової освіти [1]. Державний запит орієнтує освітню політику на впровадження нових підходів до розкриття природного потенціалу особистості, створення належних педагогічних умов розвитку творчих здібностей кожної дитини в системі закладів освіти.

Ціль роботи полягає в дослідженні впливу ігрових методів на розвиток творчих здібностей молодших школярів та визначенні педагогічних умов запровадження гри в освітній процес початкової школи.

Результати та обговорення. Проблему навчання засобами гри в педагогічному процесі розглядали Л. Акпінар, Г. Ващенко, Т. Войцях, І. Дичківська, В. Кукушин, О. Міхєєва, Л. Пироженко, О. Пометун, В. Рогозіна, О. Рома, О. Шутько та інші, які вказували на різні аспекти запровадження ігрових методів в освітній процес.

Про важливий вплив гри на особистість дитини під час навчально пізнавальної діяльності багато пише С. Русова. На думку вченої, ігрова діяльність формує і розширює всі сторони особистості дитини: її душу, розум,

серце, волю і «якщо казати, що дитячі ігри передбачають характер і професійну долю маленької дитини, то це безсумнівно вірно у двоякому визначенні: не тільки в дитячих іграх визначаються особистісні схильності маленької дитини і абсолютна її душевна сила, але сама дитяча гра має великий виховний вплив на формування здібностей, здатностей та професійних уподобань» [2, с. 15].

У результаті роботи виявлено та обґрунтовано педагогічні умови, які сприяють ефективному запровадженню ігрових методів навчання в освітній процес початкової школи та розвитку творчих здібностей молодших школярів, а саме: створення сприятливого середовища для ігрової діяльності; використання різних видів ігор; учитель як фасилітатор творчої діяльності учнів у процесі гри.

Важливою педагогічною умовою для розвитку творчих здібностей засобами гри є створення сприятливого середовища для ігрової діяльності, організаційні аспекти якого розглядаються нами як послідовний механізм етапів: підготовки до гри (визначення мети, цілей, завдань інтерактивних технологій навчання); вибір інтерактивних технологій навчання, відбір необхідної інформації, створення модельної ситуації, планування ігрового завдання, осмислення функцій гри, підготовка необхідного інструментарію; рефлексія ролі викладача у грі; вступ до гри - мотивування учнів до гри; проведення гри; завершення гри - вихід з гри; рефлексія, аналіз та обговорення результатів.

Використання різних видів ігор у навчальній діяльності є необхідною умовою творчого розвитку учнів початкової школи. Серед широкого спектру ігор, таких як: дидактичні, інтелектуальні, пізнавальні, ігри-драматизації, інсценізації, театралізовані, імітаційні ігри тощо, в нашому дослідженні особливу увагу приділено інтерактивним іграм, які сприяють практичному засвоєнню навчального матеріалу, розвивають дитячу уяву, сприяють розвитку внутрішньої мотивації до навчання, активно залучають дітей до процесу набуття знань, сприяють передачі соціального досвіду, активізують творчі здібності, згуртовують дітей, розвивають їхнє мислення, сприяють виробленню

активної життєвої позиції та рішучості в досягненні поставлених цілей.

Запровадження інтерактивних ігор у навчальний процес початкової школи надає вчителю дієві інструменти моделювання особистісних характеристик учнів, формування практичних навичок, розвитку уяви та творчих здібностей.

Ефективність використання ігор у навчальному процесі залежить від рівня педагогічної компетентності вчителя та його педагогічної позиції, яку він займає у взаємодії з дітьми. Тому наступною умовою нами визначено учитель як фасилітатор творчої діяльності учнів у процесі гри.

Сучасний учитель на етапі розбудови НУШ набуває принципово нову роль, в якій він виступає фасилітатором активності учнів у процесі навчання через гру, сприяє активному включенню кожної дитини в ігровий процес, виявленню її емоційно-ціннісного ставлення, збагаченню пізнавального досвіду, використанню власного досвіду, встановленню зв’язків між отриманими знаннями та практикою, забезпеченню обміну досвідом у командній взаємодії, заохоченню до творчих рішень.

Фасилітативна позиція вчителя в навчанні через гру, який фактично перетворюється на ігромайстера, сприяє: творчому розвитку школярів; заохочує їх до самостійності, прояву ініціативи, генерування припущень та нових ідей; формуванню потреби в їх перевірці, експериментуванні, дослідженні; творчому самовираженню.

Висновки. Запровадження гри та ігрових методів навчання в освітній процес початкової школи забезпечує позитивний вплив на розвиток творчих здібностей молодших школярів.

Проведене дослідження доводить, що педагогічними умовами успішного розвитку творчих здібностей учнів початкової школи засобами гри можна вважати: створення сприятливого середовища для ігрової діяльності; використання різних видів ігор; учитель як фасилітатор творчої діяльності учнів у процесі гри.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : від 21 лютого 2018 р. № 87. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#n12 (дата звернення: 20.11.2023).

2. Русова С. Ф. Вибрані педагогічні твори : у 2 т. / ред. Є. І. Коваленко; упор. Є. М. Коваленко, І. М. Пінчук. Київ : Либідь, 1997. Т. 1. 272 с.

ВПЛИВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ МОЛОДІ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Гудим Ірина Миколаївна
к.пед.н., старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник лабораторії
соціальної педагогіки та соціальної роботи,
Інститут проблем виховання НАПН України
м. Київ, Україна

Вступ. Карантинні обмеження, пов'язані з пандемією COVID-19 та сучасні реалії життя в Україні в умовах воєнного стану, призвели до того, що заклади освіти вимушені переводити більшість учнів у дистанційний та змішаний режим навчання задля їхньої фізичної безпеки. Ці реалії негативно впливають на соціалізацію та встановлення взаємодії із соціальним середовищем для всіх дітей та молоді і особливо для дітей з особливими освітніми потребами які навчаються в інклюзивних закладах освіти.

Аналіз спеціальних педагогічних та психологічних джерел засвідчує наявність труднощів соціалізації та соціальної адаптації дітей та молоді з особливими освітніми потребами, подолання яких вбачається в адаптації соціального середовища, застосуванні розумного пристосування та спеціально організованого соціально-педагогічного і психологічного супроводу таких учнів.

Ціль роботи полягає у розкритті наслідків дистанційного та змішаного навчання учнів з особливими освітніми потребами, зокрема негативного впливу на соціалізацію таких учнів та окреслення шляхів активізації комунікативних та емоційних взаємозв'язків з однолітками і близьким оточенням.

Матеріали та методи. Для вивчення впливу дистанційного навчання на соціалізацію учнів з особливими освітніми потребами використані методи: систематичного збору інформації (інтерв'ю, опитування) для визначення рівня соціальної активності учнів; аналізу і синтезу отриманих емпіричних даних для визначення структури соціальних зв'язків та очікувань учнів, окреслення

проблем та труднощів їх соціалізації та встановлення міжособистісної взаємодії з однолітками та оточенням; порівняння – для визначення особливостей соціалізації учнів з особливими освітніми потребами в умовах інтернатних та інклюзивних закладів освіти та їх однолітків без порушень розвитку; спостереження за плануванням та ходом виконанням запланованих заходів з формування соціально-виховного середовища, реалізації технологій соціально педагогічного супроводу учнів з особливими освітніми потребами з метою їх оцінки, коригування, досягнення запланованої мети, мінімізації негативних наслідків, визначення можливостей соціальної інтеграції учнів.

Результати та обговорення. В ході емпіричного вивчення соціальних очікувань учнів з особливими освітніми потребами з'ясовано, що більшість опитаних відмічають зниження соціальної активності, суттєве скорочення випадків міжососбистісної взаємодії з однолітками в умовах дистанційного та змішаного навчання. Такі висновки спростерігаємо у близько 58 % опитаних учнів спеціальних закладів освіти та понад 78 % опитаних учнів закладів з інклюзивним навчанням. При цьому більшість учнів головним недоліком дистанційного навчання визначали саме проблему із спілкуванням з однолітками, а не сам процес навчання та виконання навчальних завдань. Навіть з урахуванням того, що учні називали серед труднощів дистанційного навчання необхідність зосередитися на навчанні без безпосереднього впливу та контролю з боку вчителя. Більшість учнів позитивно оцінили доступні освітні онлайн-платформи та пропоновані ними навчальні курси, які допомагають підвищити рівень опанування шкільними предметами та дозволяють знаходити корисну пізнавальну інформацію.

Негативні наслідки дистанційного навчання більш критичні саме для соціалізації дітей з особливими потребами, оскільки взаємодія з однолітками, соціальне сприйняття та соціальний досвід є важливими характеристиками освітнього процесу, багато дітей відчули обмеження в соціальному розвитку. Втім, аналіз навчальної успішності за період дистанційного навчання в цілому засвідчує його негативний вплив і на опанування знаннями та формування

практичних умінь і навичок, особливо у дітей з особливими потребами.

В деяких аспектах молодь з особливими потребами висловлює більше негативних поглядів, досвіду чи очікувань, ніж їхні однокласники з нормотиповим розвитком. Близько 30 % молодих людей з особливими потребами висловлюють тривожність щодо свого майбутнього, вони стверджують, що відчувають себе самотніми майже весь час, та такими кого не люблять. Близько 12 % вважають малоймовірним, що вони зможуть жити самостійно без нагляду в майбутньому; половина з них не вірять, що навіть супровід дозволить їм жити далеко від дому.

В цілому ж вивчення соціальних очікувань молоді з особливими потребами, зокрема їх оцінювання себе та свого життя, а також їхніх навичок та компетенцій, досвіду навчання в загальноосвітній школі, міжособистісних стосунків з однолітками в умовах інклюзивного навчання та власне їхніх очікувань від майбутнього, підтвердили переважання позитивного досвіду навчання та міжособистісних стосунків молоді з особливими потребами. Результати зазначеного дослідження є важливим свідченням того, що учні з особливими потребами не мають суттєвих відмінностей від однолітків з нормотиповим розвитком у власній самооцінці та соціальних очікування якщо вони перебувають в позитивних соціальних умовах розвитку, мають змогу отримувати освіту та соціальний досвід, зокрема в умовах інклюзивного навчання.

Однак, з’ясовані негативні наслідки дистанційного та змішаного навчання для соціалізації учнів з особливим освітніми потребами та враховуючи загальний високий рівень їх тривожності, пов’язаний із війною в країні, перспективами власного майбутнього та професійного самовизначення актуалізують необхідність пошуку і впровадження ефективних засобів, соціально-педагогічних технологій з розвитку адаптивних можливості, з метою забезпечення успішної адаптації учнів з особливими освітніми потребами в умовах освітнього та соціального середовища.

Як специфічну технологію допомоги учневі з особливими потребами у

подоланні проблем і труднощів, що виникають на шляху його інтеграції у соціум доцільно розглядати соціально-педагогічний супровід соціалізації. Найбільш дієвим такий супровід буде за умови залучення всіх суб'єктів освітнього процесу школи (вчителі, соціальні педагоги, психологи, адміністрація, батьки). Це сприятиме зближенню учасників процесу соціалізації підлітків, відкритості і прояву творчого потенціалу кожного з них, розширенню їх функціонального поля дій задля координації організаційно-практичного, педагогічного, культурного, інформаційно-правового, творчого характеру для успішної соціалізації молоді в кризових умовах навчання під час війни в країні.

Висновки. Створення ефективної системи соціально-педагогічного і психологічного супроводу та забезпечення належних умов соціально-виховного середовища в закладах загальної середньої, професійної та вищої освіти сприятиме подоланню негативних наслідків дистанційного навчання, а саме соціальної дезадаптації молоді з особливими освітніми потребами, допоможе фахівцям створити максимально сприятливе середовище для їх соціальної інтеграції та формування активної життєвої позиції.

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ В НІМЕЧЧИНІ

Динович Анна Вікторівна,
аспірантка кафедри
загальної педагогіки та дошкільної освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка,
м. Дрогобич, Україна

Вступ. Німеччина є розвиненою технологічною країною з високим рівнем освіти. Студенти з усього світу прагнуть вступити до вищих навчальних закладів Німеччини, оскільки диплом дає можливість працювати як в самій Німеччині, так і за кордоном, в європейських країнах. Кожного року Німеччина приймає близько 250 000 студентів-іноземців. Існує можливість вибору мови викладання: англійська або німецька, проте не на всіх спеціальностях. Німеччина є провідною країною, яка готова покращувати та знаходити нові підходи до вдосконалення системи вищої освіти.

Різноманітність сучасних методів викладання, програмного забезпечення значно полегшує комунікацію та роботу зі студентами, а тому німецькі викладачі активно використовують різноманітні додатки, що можуть бути створеними навіть спеціально для окремого університету та, як результат, залучують студентів до активної роботи й співпраці.

Метою нашого дослідження є аналіз сучасних інноваційних методів навчання в Німеччині та визначення їх ефективності та доцільності.

Матеріали та методи. Під час проведення дослідження було опрацьовано ряд наукових праць, виданих як в Україні, так і в Німеччині. Серед українських вчених можемо виділити Сисоєву С. О., Стрельнікова В. Ю., Брітченко І. Г., Мардаренко О. В., які активно тестують питання цікавих методів викладання матеріалу. Полем зору нашої уваги стали ряд німецьких вчених: Томас Кьолер (нім. Thomas Köhler), Йорг Нойман (нім. Jorg Neumann), Ульріх Дітлер (нім. Ullrich Dittler) та багато інших. Вчені аналізують та презентують свої доробки в сфері сучасних технологій навчання, показують

результати емпіричних досліджень, теоретичні підходи, ілюструють приклади та звіти.

Результати та обговорення. Кожен університет має на меті покращити якість передачі та отримання знань, а саме тому активно тестує та впроваджує новітні технології навчання [3]:

Таблиця 1

Інноваційні методи навчання в Німеччині		
Digitaler Lehrraum (нім. Цифровий кабінет)	BYOD (Bring Your Own Device) (нім. Принеси свій пристрій)	LectureCapture (нім. Запис лекції)

Digitaler Lehrraum (нім. Цифровий кабінет) стосується передусім створення нового цифрового навчального простору, де відбувається успішне навчання за допомогою сучасних технологій. Завдяки використанню нових, цифрових технологій, університет стає більш гнучким для всіх учасників зміст навчального матеріалу сприймається легше та інтенсивніше, а просування медіаграмотності легше [4].

Кабінет цифрового навчання пропонує мультимедійні, інтерактивні навчальні матеріали на теми безпеки та здоров'я у закладах освіти та навчанні. Завдяки різноманіттю засобів масової інформації, різним типам завдань і варіантам зворотного зв'язку цифровий навчальний простір дозволяє створити сучасний і різноманітний дизайн уроків – ідеальний варіант для онлайн-уроків.

Таблиця 2

Основні характеристики цифрового кабінету			
Безкоштовний і вільнодоступний вміст	**Навчальні матеріали, які можна використовувати відразу та окремо**	**Можна вільно дивитися, чути, розуміти**	**Для настільних комп'ютерів, ноутбуків, планшетів і смартфонів**
За допомогою відкритої ліцензії (на основі відкритих освітніх ресурсів) вчителі можуть безкоштовно використовувати цифрові навчальні матеріали та копіювати, редагувати, комбінувати.	Навчальні розділи містять конкретні рекомендації щодо розробки уроку, а також інтерактивні завдання та робочі таблиці, і їх можна використовувати на заняттях. Матеріали можна складати окремо для модульної розробки уроку.	Мультимедійні та інтерактивні елементи ілюструють навчальний вміст на різних рівнях і, таким чином, звертаються до різних типів навчання.	Цифровий навчальний простір розроблено таким чином, щоб бути чуйним і тому його можна використовувати на різних платформах і пристроях.

BYOD (Bring Your Own Device) (нім. Принеси свій пристрій) є назвою для можливості інтегрувати мобільні, зовнішні пристрої, такі як ноутбуки, смартфони або планшети, в мережу університетів тощо. Така технологія надає можливість використовувати приватні, вже доступні пристрої для шкільного навчального контенту. Безумовною перевагою є гнучкість, мобільність і продуктивність для сучасного навчання, мотивація та розвиток для викладачів та студентів [4].

Така технологія забезпечує кожного студента власним пристроєм, оскільки кожен має смартфон чи ноутбук, таким чином, даючи можливість викладачу завчасно спланувати урок із залученням віртуальних завдань, квестів, тестів.

Сучасні девайси оснащені доступом до Інтернету, що дає можливість об'єднати їх в мережі. Очевидно, що таких функцій достатньо задля налагодженої повноцінної мобільної роботи під час освітнього процесу.

LectureCapture (нім. Запис лекції) є технологією, що дозволяє покращити досвід та результативність навчання завдяки відеозаписам. Такий підхід дозволяє студентам, що не мають можливості бути присутніми офлайн долучитись до прослуховування матеріалу або ж вивчення нової теми онлайн. Можна проводити пряму трансляцію або ж здійснити запис лекції, навчатися незалежно від часу та місця, де комп'ютер стає головним провідником до нового та лекційним залом одночасно [4].

Запис лекції може бути одноразовою подією або її можна налаштувати на постійній основі, коли вміст автоматично передається студентам через систему керування навчанням.

Для того, щоб запис лекцій працював у фізичному середовищі класу, у класі повинні бути встановлені камери та мікрофони, система запису (наприклад, ноутбук або камера) [5].

Коли викладач читає лекцію, він натискає кнопку на своєму ноутбуці, щоб розпочати запис, надсилаючи сигнали від джерел відео/аудіо до системи запису, яка потім фіксує ці джерела та об'єднує їх у цифровий формат. Потім це

надсилається до окремої університетської програми, яка завантажує та зберігає отриманий вміст і вбудовує його в систему керування навчанням (наприклад, Moodle або Blackboard) для доступу студентів за вимогою.

Висновки. Отже, ми бачимо, що вищі навчальні заклади в Німеччині користуються провідними технологіями під час освітнього процесу. Вони активно залучують сучасні електронні пристрої, використовують новітні програмні розробки, реально оцінюючи виклики й вимоги суспільства. Безумовним орієнтиром постає комунікація зі студентами, оскільки саме вони є провідними користувачами нововведень.

Вище зазначені технології допомагають студентам краще опановувати матеріал, оскільки є можливість пізніше переглянути лекцію, економити час, оскільки студенти витрачають менше часу на ведення конспектів, загалом, навчатися у власному темпі, де є можливість зупинятись, робити паузи, рухатись швидше або сповільнюватись.

Сучасні технології спрощують будь-які труднощі під час навчання, навіть долаючи проблеми мовних бар'єрів. Можна з впевненістю сказати, що інноваційні методи навчання покращують ефективність викладання та засвоєння нового матеріалу, підвищують інтерес здобувачів освіти та покращують якість освіти в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мардаренко О. В. Інтерактивні комунікативні технології освіти: мобільне навчання як нова технологія в підвищенні мовної компетенції студентів немовних ВНЗ / О. В. Мардаренко // Інформатика та математичні методи в моделюванні. – 2013. – Т. 3, № 3. – С. 288-293. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Itmm_2013_3_3_13 .

2. Технології навчання. Теоретичні основи технології навчання. Електронний ресурс. Режим доступу: https://pidru4niki.com/14051003/ pedagogika/tehnologiyi_navchannya

3. Lerntechnologien: Lernen im Wandel. Webcampus. URL:

https://webcampus.de/blog/lerntechnologien-lernen-im-wandel/

4. Lösungen im Bereich Bildung. Spannende Vermittlung von Wissen – vom Klassenraum bis in den Hörsaal. URL: https://bellgardt.de/loesungen-medientechnik/bildung/

5. What is Lecture Capture (And Why Should You Use It)? URL: https://www.panopto.com/blog/education-what-is-lecture-capture-why-you-should-use-it/

ВИКОРИСТАННЯ ПРИЙОМІВ МНЕМОТЕХНІКИ У ФОРМУВАННІ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ МЕДИКІВ НА КАФЕДРІ ТОПОГРАФІЧНОЇ АНАТОМІЇ

Жорняк Павло Валентинович,
к.м.н., доцент;
Жорняк Олена Ігорівна,
к.м.н., доцент;
Осадчук Неоніла Іванівна,
к.м.н., доцент;
Вінницький національний медичний університет
м. Вінниця, Україна

Вступ. На сучасному етапі розвитку національної вищої медичної освіти розвиток творчих здібностей у студентів є однією з важливих вимог до засвоєння знань і досягнення ними певних запрограмованих результатів навчання. Майбутній лікар має креативно мислити, орієнтуватись в екстрених ситуаціях, знаходити вихід із завдань які ставить перед ним життя та швидко адаптуватись до вимог та потреб часу. Тільки творча особистість спроможна пропонувати нові теорії та підходи до лікування пацієнтів, знаходити шляхи виходу зі складних ситуацій та бути ефективним для суспільства та країни в цілому. Тому у викладанні медичних дисциплін мають переважати методи, які допоможуть майбутньому лікарю опанувати особливості професії і фактично створюють профіль спеціаліста. На кафедрі Топографічної анатомії та оперативної хірургії ВНМУ ім. М. І. Пирогова значна увага приділяється формуванню сучасного статусу лікаря, впровадженню інтерактивних методів навчання, посиленню практичного спрямування навчального процесу та самопідготовці студентів у позааудиторний час. При цьому викладачі кафедри постійно вдосконалюють форми і методи подачі інформації, здійснюють корекцію плану навчання відповідно до вимог практичної охорони здоров'я, вдосконалюють контроль та оцінку якості знань і практичних навичок. З огляду на те, що процес навчання здобувача медичної освіти невпинно перетворюється

з системи передачі знань на систему їх самостійного здобування, це зумовлює генерування новітніх ефективних підходів до навчання студентів.

Одним із таких методів є опанування мнемотехнології навчання. Мнемотехніка – це комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну або подальшу навчальну діяльність. До окремих мнемотехнічних прийомів відносяться: римування, схематизації, акронім тощо. Технологія використовує природні механізми пам’яті мозку і дозволяє повністю контролювати процес запам’ятовування, збереження і пригадування інформації.

Мета роботи. Оцінити ефективність використання певних методів мнемотехніки для покращення опанування здобувачем медичної освіти предмету Топографічної анатомії та оперативної хірургії.

Матеріали і методи. Для покращення формування професійних навичок і вмінь на кафедрі Топографічної анатомії використовують прийоми мнемотехніки, передусім методи римування, схематизації, акронім.

Результати та обговорення. Під час проведення лекційних і практичних занять з топографічної анатомії людини викладачі використовують як традиційні, так і нетрадиційні педагогічні методики, завдяки яким студент не лише отримує високі знання, набуває певних практичних навичок, а й навчається вільно і самостійно мислити. Так, наприклад, мнемоніка методом римування передбачає римування фраз або невеликих віршів, в яких є необхідна інформація, значно полегшує запам’ятовування студентами анатомічної будови різних органів та специфічний розвиток патологічних станів. Так, наприклад, існує римування ознаки травми серединного нерва верхньої кінцівки. Якщо nervus medianus буде перебитий, Притиснеться до решти палець великий, Abductor і Opponens не будуть працювати І кисть буде схожа на мавп’ячу лапу

Наступний метод мнемотехніки - схематизація, що передбачає використання для запам'ятовування умовно спрощене зображення будови

морфологічних утворень. При підготовці до лекцій і практичних занять викладачі кафедри використовують добірки анатомічних рисунків та схем проведення оперативних втручань, які запозичені з різних літературних джерел, а також власних рисунків. Схема допомагає уявити та зрозуміти особливість різних технік. Прийом мнемотехніки акронім передбачає використання перших літер з назви кожного слова в ланцюжку, яку потрібно запам’ятати в певній послідовності. З цих букв складається нове слово або фраза. Наприклад, для вивчення іннервації шкіри пальців кисті на долоні використовується наступна інформація: nervus ulnaris іннервує п’ятий палець і половину четвертого. Nervus medianus іннервує другу половину четвертого та три пальці. На тилі: nervus radialis і nervus ulnaris, кожен – по два з половиною пальці. З перших літер получається акронім UMRU.

Таким чином, використання прийомів Мнемотехніки полегшує сприйняття та запам'ятовування студентом медичного закладу освіти предмета Топографічна анатомія. Це дозволяє швидко аналізувати та ефективно використовувати в своїй медичній практиці отриману інформацію.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СЛЕНГУ У СТАНДАРТНІЙ ФРАЗЕОЛОГІЇ АВІАЦІЙНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Зеленська Олена Миколаївна,
к.п.н., доцент
Кондра Олена Василівна,
Старший викладач
Харківський національний університет Повітряних сил
імені Івана Кожедуба
м. Харків, Україна

Вступ. Статут Міжнародної організації цивільної авіації (ІКАО) містить рекомендації щодо спілкування в авіаційній галузі, включаючи стандартну фразеологію. Рекомендована фразеологія для зв'язку в повітряному просторі визначається Додатком 10, який стосується «Аеронавігаційних телекомунікацій». Згідно з вище зазначеним, ІКАО настійно не рекомендує використання жаргонних слів або нестандартної фразеології у повітряному русі. Стандартна фразеологія є важливою для забезпечення якісного, лаконічного та недвозначного спілкування між пілотами та диспетчерами повітряного руху. Використання ж жаргонних слів або нестандартної мови може призвести до непорозумінь, які, у свою чергу, можуть стати одним з несприятливих елементів у трагічному ланцюгу факторів авіаційних інцидентів чи катастроф.

Мета роботи розкрити значення дотримання настанов ІКАО щодо використання стандартної фразеології та уникнення використання жаргонних слів або нестандартної мови під час спілкування у професійній діяльності усіма фахівцями в галузі авіації.

Матеріали та методи. Стандарти та рекомендації ІКАО щодо фразеології розроблені для забезпечення безпеки та послідовності в авіаційному спілкуванні. Пілоти та диспетчери повітряного руху навчаються використовувати ці фрази для забезпечення точних та чітких повідомлень. Тим не менше, як і у будь-якій сфері спілкування, в авіації стандартна фразеологія

не може існувати ізольовано і передбачувано стає мовним середовищем з певним професійним сленгом.

Використання сленгових слів у радіотелефонії часто називається «авіаційним сленгом» або «мовою пілотів». Пілоти та диспетчери повітряного руху часто використовують унікальні терміни та фрази для швидкої та ефективної комунікації, особливо в умовах великого тиску.

Так, наприклад, ‘Cessna’ часто використовується для посилання на менші повітряні судна загальної авіації, навіть якщо це не судна марки Cessna; 'Scud’ вказує на низько розташовані хмари та туман; ‘Severe clear’ показує ідеальні погодні умови з ясним небом. Сленг для диспетчерського обслуговування повітряного руху включає, наприклад, диспетчерів ‘Approach’ й ‘Tower’, яких неформально називають ‘Wizard of Oz’ через їхню допомогу у навігації повітряних суден; ‘Radar love’ може описувати залежність пілота від допомоги радара диспетчерської служби.

Слід зазначити, що у різних регіонах і країнах можуть бути власні унікальні сленгові слова й словосполучення, які відображають місцеву культуру та традиції й звичаї.

Використання сленгових слів у військовій авіаційній англійській мові є усталеним і унікальним аспектом спілкування між військовими пілотами та персоналом. Ці спеціалізовані терміни та вирази слугують кільком цілям, зокрема покращують стислість і ясність спілкування та підтримують безпеку. Ось огляд використання сленгових слів в англійській мові військової авіації:

1. Позивні: пілоти часто використовують позивні або прізвиська для позначення себе або членів своєї ескадрильї. Ці позивні можуть бути жартівливими, лякаючими або просто практичними. Наприклад, ‘Maverick’ і ‘Goose’ з фільму ‘Top Gun’.

2. ‘Bogey’ та ‘Bandit’: ці терміни використовуються для ідентифікації неопізнаних літаків. ‘Bogey’ означає невідомий літак, який може бути або не бути ворожим, тоді як ‘Bandit’ вказує на підтверджено ворожий літак.

3. Серія ‘Fox’: Пілоти використовують ‘Fox’ для позначення запуску

ракети. ‘Fox One’ означає напівактивну ракету з радіолокаційним наведенням, ‘Fox Two’ — ракету з інфрачервоним наведенням, ‘Fox Three’ — ракету з активним радіолокаційним наведенням.

4. ‘Merge’ та ‘Merge Plot’: коли два літаки наближаються настільки близько, що їхні радіолокаційні відбитки перекриваються, це називається «злиттям». «Графік злиття» вказує на повітряний бій на близькій відстані.

5. ‘Splash’: цей термін використовується, коли ракета успішно знищує ціль.

6. ‘Scramble’ і ‘Hot Pit Refuelling’: ‘Scramble’ — це наказ швидко піднятися в повітря, зазвичай у відповідь на надзвичайну ситуацію. ‘Hot Pit Refuelling’ — це дозаправка літака при працюючому двигуні, що забезпечує швидкий повторний запуск.

7. ‘Eject’ та ‘Bail Out’: ці терміни використовуються для позначення акту залишення повітряного судна в аварійній ситуації. ‘Eject’ — це коли пілот використовує катапультне крісло, тоді як ‘bail out’ означає покинути літак іншими способами.

8. ‘Jink’ і ‘Break’: ‘Jinking’ передбачає раптові маневри ухилення, щоб уникнути вогню противника. ‘Break’ — це швидкий і різкий поворот для відриву від супротивника.

9. ‘Foxbat’, ‘Flanker’, ‘Raptor’: це кодові назви або прізвиська для конкретних типів літаків. Наприклад, ‘Foxbat’ — це назва радянських МіГ-25 у звітах НАТО, ‘Flanker для Су-27 і ‘Raptor’ для F-22.

10. ‘In the Weeds’ і ‘NOE Flying’: політ ‘in the weeds’ означає політ дуже низько над землею, щоб уникнути виявлення, тоді як ‘NOE’ означає політ ‘Nap-Of-The-Earth’, який є технікою, яка використовується для польоту з рельєфом.

Висновки. Використання сленгових слів в англійській мові військової авіації – це не просто питання зручності; це частина авіаційної культури, яка підвищує ефективність і дієвість зв’язку в бойових ситуаціях високого стресу. Це також підкреслює товариськість і спільний досвід між професіоналами військової авіації. Однак важливо пам’ятати, що хоча ці терміни можуть бути

яскравими та унікальними, вони завжди ґрунтуються на необхідності точності та безпеки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ellis, S., & Gerighty, "English for Aviation for Pilots and Air Traffic Controllers". Oxford Business English, 2005, 152 p.

2. International Civil Aviation Organization (ICAO). (2010). "ICAO Doc 9835 Manual on the Implementation of ICAO Language Proficiency Requirements". Retrieved from https://www.icao.int

ХАРАКТЕРИСТИКА ТВЕРДОКРИЛИХ ЖУКІВ (COLEOPTERA) В ІЧНЯНСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ ПРИРОДНЬОМУ ПАРКУ, ЯКІ ЗАНЕСЕНІ ДО ЧЕРВОНОЇ КНИГИ УКРАЇНИ

Івженко Анюта Володимирівна
Студентка
Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя
м. Ніжин

Анотація. Стаття розглядає різноманітність жуків в Ічнянському національному природньому парку, розташованому в Чернігівській області України. Основна увага приділена жукам, які занесені до Червоної книги України, які знаходяться на цій території. Стаття акцентує увагу на необхідності охорони цих комах та їхнього природного середовища проживання.

Ключові слова: Жуки, Ічнянський національний природний парк, Чернігівська область, екосистема, природні процеси, охорона, біорізноманітність, види жуків , Червона книга, природне середовище.

Вступ. 21 квітня 2004 року був створенний Ічнянський національний природній парк. Загальна площа Парку становить 9665,8 га. На території парку відповідно до природоохоронного законодавства виділяють такі функціональні зони: заповідна зона, зона регульованої рекреації, зона стаціонарної рекреації, господарська зона.

До заповідної зони, площа якої становить 2404,6 га, або 24,8% від загальної площі Парку, віднесені території, які репрезентують ландшафти Лівобе-режно-Придніпровського Лісостепу з грабово-дубовими, сосновими лісами, заплавними луками та низинними болотами. У лісовій рослинності переважають широколистяні липово-грабово-дубові ліси. Значну площу серед лісової рослинності займають соснові насадження. Такі умови є сприятливими для розвитку жуків, які занесені до Червоної книги.

Ціль роботи. Вивчення деяких представників жуків, які занесені до Червоної книги України, які знаходяться на території Ічнянського національно природничого парку.

Матеріали і методи.

В статті наводяться результати вивчення деяких представників жуків, які занесені до Червоної книги України,зібраних протягом 2022-2023 років, у весняно-літній період на території Ічнянського національного природничого парку. Жуки відловлювалися в грунтові та комбіновані пастки.

Результати та обговорення.

Нами були виявлені і зібрані такі Червонокнижні види жуків:

Calosoma sycophanta (Linnaeus, 1758) Красотіл пахучий - Нічний вид. Зимують жуки (рідше личинки III віку) в ґрунті та підстилці. Парування та відкладання яєць спостерігається навесні - початку літа. Розвиток личинок триває 2-3 місяці. Молоді жуки з'являються в серпні-вересні. Зустрічається в широколистяних та мішаних лісах, чагарниках як на поверхні ґрунту, так і в кронах дерев. Зоофаг широкого профілю, але живиться переважно гусінню метеликів.

Emus hirtus (Linnaeus,1758) Стафілін волохатий - Жуки та їх личинки - хижаки, живляться дрібними комахами. Імаго зустрічаються з кінця травня до жовтня. Зимують дорослі жуки і, можливо, личинки. Заселяє різні за походженням органічні речовини, що розкладаються (зокрема, рослинні і тваринні рештки), стовбури дерев, з яких витікає сік.

Lucanus cervus (Linnaeus, 1758) Жук-олень, рогач звичайний Сапрофітофаг, живиться соком, що витікає з дерев. Личинки розвиваються в гнилій деревині. Заселяє старі широколистяні ліси різних типів, але частіше дубові. Відкладають яйця в дупла, старі пні, стовбури, що впали, головним чином на дубі, іноді інших породах (бук, липа, верба, ясен, тополя, сосна, плодові).

Osmoderma barnabita (Motschulsky, 1845) Жук-самітник - мешкає в широколистяних лісах. Тримається здебільшого дуплистих дерев, переважно в

нижніх ярусах лісів. Вдень ховається по гнилих дуплах яблунь, груш, дубів, найчастіше осокорів. Літають надвечір та вночі, інколи прилітають на світло. Комахи активні в серпні-вересні. Фітофаг, живиться соком, який витікає з дерев. Личинки розвиваються за рахунок гнилої деревини листяних порід.

*Cerambyx cerdo (Linnaeus, 1758)*Вусач великий дубовий західний - Мешкає в природних дібровах, насадженнях дуба, рідше в деяких ільмових, в лісопарках рівнинних територій та передгір'їв. Зазвичай заселяє дубові й мішані лісостани, ослаблені вирубуванням чи рекреаційним пресом. Надає перевагу товстим стовбурам дубів, особливо старим, та пенькам. Імаго живляться соком, що виступає з пошкоджених стовбурів. Личинки - дендрофаги. Довжина їхнього ходу в стовбурах може досягати 1 м. Жуки нового покоління з'являються в кінці серпня-вересні.

Збереження жуків, які занесені до Червоної книги

Ліси Ічнянського Національного природничого парку являються чудовим місцем для життя зникаючих видів жуків. На території парку жуки добре збережені. Але певні негативні чинники все ж зберігаються:

1)Зміни клімату, хоча і наслідки важко передбачити,є можливість того,що ці види адаптуються до нових умов існування, проте можуть і зазнати впливу аж до зникнення у зв'язку із висиханням водойм ,засухою або надмірною кількістю опадів.

2)Низька свідомість місцевого населення:збільшення засміченості території парку,зокрема тих, які прилягають до населених пунктів ділянок;суцільна вирубка лісів;спалення сухої трави біля парку, що може спричиняти пожежі і на території парку. Це все може привести до зміни природнього складу деревостану,яке в свою чергу призведе до зміну видового стану жуків або навіть і до його зникнення.

Висновки

Вивчення жуків, які занесені до Чепвоної книги України в Ічнянському національному природному парку показало, що цей парк є гарним місцем існування для зникаючих видів цих комах. Зокрема були виявлені такі цінні

види, занесені до Червоної книги України, Calosoma sycophanta (Linnaeus, 1758) Красотіл пахучий, Emus hirtus (Linnaeus,1758) Стафілін волохатий, Lucanus cervus (Linnaeus, 1758) Жук-олень, рогач звичайний, Osmoderma barnabita (Motschulsky, 1845) Жук-самітник, Cerambyx cerdo (Linnaeus, 1758) Вусач великий дубовий західний. Ці види потребують охорони.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ічнянський національний природний парк URL: https://apk.cg.gov.ua/index.php?id=24556&tp=1&pg (дата звернення 26.10.2023).

2. Ічнянський національний природний парк URL: https://naurok.com.ua/ichnyanskiy-nacionalniy-prirodniy-park-352454.html (дата звернення 26.10.2023).

3. Червона книга України URL: https://redbook.land.kiev.ua/115.html (дата звернення 26.10.2023).

ДІАГНОСТИКА ФАКТОРІВ РИЗИКУ ФОРМУВАННЯ ГАДЖЕТОЗАЛЕЖНОСТІ СЕРЕД ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Іонова Ірина Миколаївна,
к.пед.н., доцент
Сесенко Антон Андрійович,
магістрант спеціальності «Соціальна робота»
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
м. Суми, Україна

Вступ./Introductions. Згідно із даними соціологічного дослідження Українського бюро консалтингу та логістики нині особливої гостроти набуває проблема легалізації і практично безконтрольного доступу до гаджетів дітей, особливо дошкільного віку, що, у свою чергу, корелює з формуванням психологічної залежності від такого роду розваг, погіршенням фізичного і психічного здоров'я, втратою соціальних контактів, деградацією особистості загалом. Так, станом на початок 2023 р. залежними від гаджетів визнано 2 млн. дітей дошкільного віку (http://www.ukrstat.gov.ua/), що, безумовно, викликає особливе занепокоєння фахівців різних галузей наук, зокрема теоретиків і практиків соціальної роботи.

Мета роботи./Aim. Виходячи з актуальності проблеми гаджетозалежності та її поширеності серед дітей дошкільного віку за умов сьогодення, уважаємо за доцільне здійснити спробу виявлення факторів ризику формування гаджетозалежності серед таких дітей і соціально-психологічних характеристик особистості дошкільнят з схильністю до гаджетозалежності.

Матеріали та методи./Materials and methods. Діагностичне дослідження проведене на вибірці батьків та законних представників старших дошкільнят (N = 35) у віці від 6 до 7 років на базі ДНЗ № 18 «Зірниця» і ДНЗ № 17 «Радість» м. Суми, які дали добровільну згоду на участь у відповідному дослідженні. У якості діагностичного інструментарію було використано методики «16 факторний особистісний опитувальник» Р.Б. Кеттелла,

«Спрямованість особистості в спілкуванні» (НЛО-А) С. Братченка, а також авторську анкету на виявлення схильності до гаджетозалежності.

Результати та обговорення./Results and discussion. Респондентам потрібно було відповісти на 10 запитань, вибравши в кожному випадку один з трьох відповідей: «Так», «Ні», «Важко відповісти». За підсумками анкетування маємо такі результати:

1. Актуальність гаджетоманії: 56% опитаних усвідомлюють актуальність даної проблеми і визнали факт захоплення їх дітьми комп'ютерними іграми різної конфігурації. 16% опитаних не вбачають в гаджетоманії нічого страшного, у 28% питання викликало труднощі з відповіддю.

2. Ігроманія – хвороба або звичка? 60% опитаних вважають, що це хвороба. 28% відповіли негативно, 12 % не змогли дати певну відповідь.

3. Залежність від комп'ютерних ігор: майже половина опитаних, а саме 42%, не вважають захоплення комп'ютерними іграми залежністю. 50% респондентів не бачить в іграх різного змісту і конфігурації шкоди для здоров'я.

4. Боротьба з залежністю: більшість батьків дошкільніт (70%) вважають, що для того, щоб впоратися з гаджетозалежністю досить вольового зусилля, і лише 20% усвідомлюють всю серйозність проблеми, розуміючи необхідність допомоги фахівця. При цьому 84% респондентів повністю підтримують ініціативу органів влади щодо скорочення ігрових закладів і розміщенні їх в спеціальних зонах.

Таким чином, на підставі аналізу проведеного анкетування можна припустити, що респонденти вбачають в гаджетоманії соціально-значуще захворювання, але повністю не усвідомлюють серйозність проблеми, припускаючи факт того, що від гаджетозалежності можна легко позбутися і що захоплення комп'ютерними іграми не є залежністю.

Також нами здійснено спробу виявити і проаналізувати соціально-психологічні характеристики особистості дошкільнят, які мають можливу схильністю до гаджетозалежності. На основі використання методу

контент-аналізу нами були визначені такі оціночні категорії для виявлення схильності до гаджетозалежності дошкільнят: 1. Значимість матеріальних засобів в житті дошкільника. 2. Наявність / відсутність почуття азарту. 3. Гра як життєва самоціль. 4. Частота ігрової діяльності. 5. Переважаючі ігрові захоплення. 6. Емоційне самопочуття в процесі гри. 7. Тенденція до відходу від реальності. 8. Переважаючі комп'ютерні ігри. 9. Захоплення іграми на змагання. 10. Стійкий інтерес до гаджетів.

Оцінка емпіричних даних ґрунтувалася на частотному показнику: чим більше відсоток (> 50%) відповідей, що характеризують дошкільника як ігрового адикта, тим з більшою ймовірністю можна стверджувати про наявність у нього схильності до гаджетозалежності.

Аналіз результатів анкетування дорослих дозволив виявити, що з загального числа вибірки 60% дошкільнят схильні до схильності до гаджетозалежності, причому більшою мірою переважає комп'ютерна адикція.

На основі результатів анкетування випробовуваних були умовно розділено на дві групи: I «умовна норма», до складу якої увійшло 6 випробовуваних, і II «група ризику» по схильності до гаджетозалежності, в яку включено 4 випробовуваних. Так, за даними «16 факторного особистісного опитувальника» Р.Б. Кеттелла у «групі ризику» виявлено нижчі значення по факторам: A полюс «замкнутість» (3 бали), F полюс «стриманість» (2,4 бали), G полюс «низька нормативність поведінки» (4,4 бали), H полюс« боязкість» (4,2 бали), I полюс «Жорсткість» (2,6 балів), N полюс «прямолінійність» (4,8 балів), Q1 полюс «консерватизм» (3,4 бали). Високі значення, у порівнянні з групою «умовної норми» у «групі ризику» виявлено по параметру «емоційна стабільність» фактору C (6,4 бали).

Таким чином, отримані результати дозволяють визначити особистісні риси дошкільнят групи ризику щодо формування схильності до ігрової адикції. На разі, підтверджено той факт, що таким дошкільникам властиві:

1) скритність, відособленість, відчуженість і недовірливість; спостерігаються труднощі у встановленні міжособистісних, безпосередніх

контактів;

2) схильність до непостійності, схильність до впливу почуттів і обставин; неорганізованість, безвідповідальність, імпульсивність, відсутність згоди з загальноприйнятими моральними правилами і стандартами.

3) боязкість, сором'язливість, емоційна стриманість, соціальна пасивність, перевага надається індивідуальному стилю діяльності та спілкування;

4) несентиментальний, гнучкість у судженнях, прояв черствості по відношенню до оточуючих, раціональності і логічності;

5) наївність, нетактовність, відсутність проникливості;

6) консервативність;

7) емоційна стійкість, ригідність і орієнтованість на реальність.

На основі застосування методики «Спрямованість особистості у спілкуванні» (НЛО-А) в «групі ризику» зафіксовано більш високий бал середніх значень (5,6 балів) по «конформному» типу спрямованості особистості в спілкуванні. Можна вважати, що діти дошкільного віку цієї групи відмовляються від рівноправності в міжособистісному спілкуванні на користь партнера і готові відмовитися від своєї точки зору, у них переважає орієнтація на підпорядкування силі, авторитету. Такі діти дошкільного віку ставляться до себе як до об'єкта («об'єктна» позиція), а також орієнтовані на некритичну «згоду», у них відсутнє прагнення до глибокого розуміння партнера і бажання бути зрозумілим.

Діти дошкільного віку орієнтовані на наслідування, готовність змінювати свою думку в залежності від обставин.

У цілому, результати застосування методик «Спрямованість особистості в спілкуванні» (НЛО-А) і «16 факторний особистісний опитувальник» Р.Б Кеттелла попередньо підтверджують припущення про те, що діти дошкільного віку «групи ризику» зазнають труднощів у міжособистісному спілкуванні і за своїми соціально-психологічним особливостям якісно відрізняються від однолітків, які не мають пристрасті до азартних ігор.

Висновки./Conclusions. На основі проведеного діагностичного дослідження клінічних проявіві гаджетоманії, виявлення факторів її формування, можемо констатувати про те, що лише частково наблизилися до розуміння предмету дослідження, вивівши його на рівень соціокультурної та загально суспільної проблеми. Орієнтуючись на отримані результати, уважаємо, доцільно продовжити дослідження клінічних симптомів гаджетоманії з урахуванням вікових, статевих, особистісних характеристик гаджетозалежних осіб, а також обґрунтувати наслідки гаджетозалежності саме дітей дошкільного віку. Такий підхід може сприяти створенню та впровадженню в практику роботи фахівця соціальної сфери діагностичних, профілактичних і реабілітаційних технологій гаджетозалежності дошкільнят як найбільш уразливої і, одночасно, перспективної, з точки зору особистісних трансформацій, вікової групи.

ОСОБЛИВИЙ ФІЗИЧНИЙ СТАН УЧНІВ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ ЯК ПЕВНИЙ ФАКТОР ОСОБЛИВОГО ВИКЛАДАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Кара Катерина Олександрівна
магістр ФФВ
Донбаський державний педагогічний університет
м. Дніпро, Україна

Вступ. / Introductions. Навчання фізичної культури в НУШ спрямоване на досягнення загальної мети базової загальної освіти: розвиток природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів, формування компетентностей, необхідних для їхньої соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху та самореалізації, продовження навчання на рівні профільної освіти або здобуття професії, виховання відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, навколишнього природного середовища, національних та культурних цінностей українського народу. Метою освітньої галузі «Фізична культура» є гармонійний фізичний розвиток особистості учня, підвищення функціональних можливостей організму, вдосконалення життєво необхідних рухових умінь та навичок, розширення рухового досвіду через формування стійкої мотивації учнів до занять фізичною культурою і спортом. Вчитель повинен створити умови щодо формування в учнів та учениць компетентностей та базових знань визначених Державним стандартом базової середньої освіти. Основою формування ключових компетентностей є особистісні якості, особистий, соціальний, культурний і навчальний досвід учнів; їх потреби та інтереси, які мотивують до навчання; знання, уміння та ставлення, що формуються в освітньому, соціокультурному та інформаційному середовищі, у різних життєвих ситуаціях.

У зазначеному контексті, починаючи з ІІ половини ХХ сторіччя, відбулись істотні перетворення в світовому процесі розуміння місця та значення фізичної культури в ЗОШ. Ці зміни для масової фізичної культури

учняів презентувались в розширенні форм занять фізичними вправами, в збільшенні можливостей цих вправ, в розвитку туризму і різноманітних нових форм фізичної рекреації. Удосконалення методів спортивної підготовки, постійно підживлювалось зростанням світових та національних вищих спортивних досягнень, що поступово розширювало розбіжності між масовою фізичною культурою, що об'єднувала масовий спорт для всіх і фізичну культуру, і олімпійським спортом вищих досягнень, що врешті структурно оформився в самодостатній окремий рух.

Діяльністный підхід (А. Н. Леонтьев, Е. Г. Юдін і ін.), системний підхід (Л. фон Берталанфі, Т. Парсонс, І. В. Блауберг, В .Г. Афанасьев і ін.) ідеї структурно-функціонального аналізу (Л. П. Матвєєв, В. Н. Платонов, В. К. Бальсевіч і ін.), теорія загальних функціональних систем П. К. Анохина, концепція особово- орієнтованої освіти (В. В. Серіков, Е. В. Бондаревська я і ін.), концепція індивідуалізації масового фізичного виховання (В. Д. Сонькин, В. В. Зайцева, А. А. Кудінов), концепції формування фізичної культури молоді (М. Я. Віленський, В. К. Бальсевіч, Л. І. Лубишева, В. С. Якимовіч), що вчиться, положення і виводи теорії управління спортивною підготовкою (В. П. Пугач, В. Г. Никітушкин, В. П. Черкашин).

Результати авторського експерименту свідчать про переваги запропонованої здоров’яформуючої технології спортивно-орієнтованої фізичної культури що навчаються в ЗОШ в порівнянні з традиційними шкільними формами його організації і педагогічної реалізації. Так, рівень фізичної підготовленості учнів школи № 10 м. Слов’янська, за даними тестування показників за системою "EUROFIT", виявився значно вищим, ніж у дітей і підлітків з контрольної групи і їх однолітків і одноліток з таких країн, як Великобританія, Іспанія, Словаччина, Угорщина, Туреччина. Проведене в рамках формуючого експерименту соціально-педагогичне та психологічне дослідження підтвердило високу ефективність спортивно- орієнтованої форми фізичної культури для подолання характерного в умовах збройного конфлікту для сучасних учняів високого рівня тривожності і відповідно протидії таким

негативним тенденціям в поведінці учняів, як шкідливі звички (табакокуріння, вживання алкоголю, наркоманія тощо) [3]. Систематична фізична активність і гартування підсилюють резистентність організму учнів в період спалахів короно вірусних епідемій та епідеміологічних обмежень.

В умовах загальної системної кризи сучасної політики, економіки, культури, для покращення здоров'я нації важливо виробити системну науковообґрунтовану стратегію формування валеонасиченого здоров'я-збережувального простору українського суспільства, і перш за все учнівської молоді. Спираючись на результати проведених багаторічних наукових досліджень у сфері проблем фізичного виховання, фізичної культури і спорту, Педан О. С., Коломоєць Г. А. , Боляк А. А., Ребрина А. А., Деревянко В. В., Стеценко В. Г., Остапенко О. І., Лакіза О. М., Косик В. М. та інші спробував позначити основні ціннісні орієнтири реалізація мети базової середньої освітис ред яких найважливішими є: дотримання принципів академічної доброчесності у взаємодії учасників освітнього процесу та організації всіх видів навчальної діяльності; створення освітнього середовища, в якому забезпечено атмосферу довіри, без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу.

Таким чином, головною загальною метою освітньої галузі «Фізична культура» є гармонійний фізичний розвиток особистості учня НУШ, підвищення функціональних можливостей його організму, вдосконалення життєво необхідних рухових умінь та навичок, розширення рухового досвіду через формування стійкої мотивації учнів до набуття компетентностей щодо занять фізичною культурою і спортом. Основою формування подібних ключових компетентностей є особистісні якості, особистий, соціальний, культурний і навчальний досвід учнів, їхні власні потреби та інтереси, які мотивують до навчання; знання, уміння та ставлення, що формуються в освітньому, соціокультурному та інформаційному середовищі, у різних життєвих ситуаціях.

Мета роботи. / Aim. обґрунтувати технологію диференційованого фізичного виховання учнів на основі обліку особливостей інтегральних

показників їх фізичного стану.

Матеріали та методи./Materials and methods. Програмою предмету «Фізична культура» передбачено вивчення курсу в адаптаційному циклі базової середньої освіти НУШ. Основною філософією програми є калогаційна можливість гармонійного фізичного розвитку особистості учня; формування сталої орієнтації щодо повсякденного використання фізичних вправ, як одного з головних чинників здобуття здорового способу життя; формування актуальних компетентностей та здатностей їх застосовувати в життєвих ситуаціях; освоєння знань відносно розуміння сутності формування власного руху шляхом позитивного ставлення до власної рухової активності, свідомого ставлення учнів до тренувальних і оздоровчих ефектів фізичних вправ; значення рухової активності, які мотивують здатність займатися різними варіативними модулями і видами рухової активності протягом свідомого життя, формування у НУШ практичних навичок для самостійних занять фізичними вправами; забезпечення учням індивідуального вибору варіативних модулів чи рухової активності для кожного окремого уроку, розширення рухового досвіду, вмінь та навичок, необхідних у повсякденному житті, формування стійкої мотивації учнів до занять фізичною культурою; забезпечення протягом навчального року наскрізного підвищення функціональних можливостей організму і забезпечення оптимального для кожного учня рівня власного фізичного розвитку; розвиток комунікативних компетентностей та соціалізація учнів у процесі фізичного виховання, формування адекватної позитивної самооцінки; застосування гендерного підходу до рухової активності; забезпечення безпеки під час занять фізичною культурою; ігрова спрямованість та забезпечення високої рухової активності та високої моторної щільності уроку.

Сучасний педагогічний процес ЗОШ складається з включених в нього структурних педагогічних явищ. Структурна побудова педагогічного процесу дозволяє виділити і розглянути його головні складові, сумістити їх з Державним стандартом загальної освіти і вимогами модернізації школи за

програмою НУШ. Педагогічний процес викладання фізичної культури учням повинен відповідати потребам суспільства в підготовці здорових, фізично розвинутих учнів до реальної життєдіяльності за умови забезпечення власної безпеки. Сьогодні розроблено значна кількість програм фізичної культури з варіативними модулями. Кожну з них можна узяти за основу для побудови процесу фізичного виховання учнів. Береться до уваги якість матеріальної бази школи (фізкультурний зал, площинні спортивні споруди), наявність устаткування, інвентаря, технічних засобів навчання. Враховуються побажання учнів, інтереси батьків в заняттях дітей фізичними вправами, зразкові програми початкової, основної і середньої (повного) освіти [11].

Для визначення типів статури випробовуваних використовували схему, запропоновану В. Г. Штефко, А. Д. Островським, виділяючи представників дигестивного, м'язового, астеноідного та торакального типів. Для обстеження були вибрані наступні тести: Біг 30 м із старту. Човниковий біг 3 10 м. Біг 1000 м. 6-хвилинний біг. Стрибок в довжину з місця. Підтягання на поперечні. Нахил тулуба вперед. Підняття і опускання тулуба.

Результати та обговорення./Results and discussion.

Медико-біологічні методи дослідження

Визначалися рівні функціонального стану організму тих, що займаються. Вимірювання ЧСС проводилося за допомогою пульсотахометра «Пульс» і пальпаторно. Артеріальний тиск (ПЕКЛО) визначався по непрямому звуковому методу Н. С. Короткова з використанням мембранного тонометра ММТ-3 і фонендоскопа.

Основний педагогічний експеримент проводився в загальноосвітній школі № 10 м. Слов'янська Донецької області (2021-2023 навчальний рік). У нім брали участь учня у віці 12-13 років (контрольна – 23; експериментальна 24 чоловік), що пройшли медичне обстеження і що не мають відхилень в стані здоров'я.

У всіх вікових групах довжина тіла мала позитивний коефіцієнт асиметрії, проте його величина, не перевищувала критичні значення.

Коефіцієнт ексцесу з разным знаком також був нижче за критичні значення. Аналіз параметрів довжини тіла дозволяє вважати його ознакою, для якої характерний симетричний розподіл.

Висновки./Conclusions. Найважливішим соціально-економічним ефектом реалізації експериментальної програми стали позитивні перетворення в стані фізичного здоров'я і підготовленості учнів. Підвищення фізичної і розумової працездатності позитивно позначається на успішності учнів, зростає їх готовність до праці, у тому числі і удома по господарству, знижується число пропусків уроків по хворобі. Актуалізовані цінності фізичної і спортивної культури стали могутньою противагою негативним параметрам поведінки підлітків експериментальної групи. Досягнуті в цьому плані позитивні результати повинні бути стимулом для подальших досліджень можливостей використання чинника організованої фізичної активності для поліпшення параметрів психологічного і етичного здоров'я учнів. Основний і найбільш значущий вивід, який можна зробити з аналізу результатів експерименту, полягає в тому, що запропонована нова форма організації учбового процесу по предмету «Фізична культура» на основі показників фізичного розвитку і фізичної підготовленості виявилася значно ефективнішою, ніж нині існуючі підходи організації фізичного виховання в загальноосвітній школі.

УДК 371

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Коноплицька А. І.
Студентка 4 курсу, група ЦТ-41,
навчально-науковий інститут автоматики кібернетики
та обчислювальної техніки,
Сокаль В. А.
Науковий керівник – к. пед.н.,
Доцент
Національний університет
водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна

Неформальна освіта є важливим засобом підвищення якості знань здобувачів освіти, оскільки вона дозволяє набувати практичний досвід та знання поза формальною системою освіти. У даній анотації розглядається питання впливу неформальної освіти на підвищення якості знань здобувачів освіти. Дослідження показують, що неформальна освіта сприяє розвитку творчості, самостійності та критичного мислення учасників навчального процесу, що в свою чергу позитивно впливає на якість знань та їх практичне застосування.

Ключові слова: неформальна освіта, здобувачі освіти, якість знань, підвищення якості, творчість, самостійність, критичне мислення, практичне застосування, навчальний процес, комплексна освітня система.

Актуальність дослідження/relevance of research зумовлена важливістю проблеми підвищення ефективності навчального процесу та поліпшення якості знань учнів/студентів. Розуміння того, як неформальна освіта може доповнити формальну освіту, допоможе зрозуміти, як досягти мети поліпшення якості знань. Крім того, у зв'язку зі зростаючими вимогами ринку праці до фахівців, які володіють практичним досвідом та творчим мисленням, вивчення

неформальної освіти стає все більш важливим.

Метою даної роботи/methods є вивчення впливу неформальної освіти на якість знань здобувачів освіти в системі освіти. Крім того, метою є дослідження можливостей використання неформальної освіти як засобу підвищення ефективності навчального процесу та формування творчого та критичного мислення учнів/студентів.

В сучасному світі освіта є ключовим фактором розвитку суспільства та індивідуального потенціалу людини. Зараз освітній процес у світі переживає значні зміни, пов'язані зі зростанням кількості знань та змінами у вимогах до фахівців різних галузей. Із збільшенням обсягу інформації, яку необхідно засвоїти, виникає потреба в нових методах навчання та набутті додаткових компетенцій.

Одним з важливих елементів освіти є неформальна освіта, яка доповнює формальну освіту та надає можливість здобувачам освіти розвивати свої здібності, підвищувати рівень знань та отримувати додаткові компетенції. Неформальна освіта може бути здійснена за допомогою різних методів, включаючи різноманітні тренінги, семінари, стажування, проектну діяльність та інші форми.

Неформальна освіта – це освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій. Вона допомагає швидко і вчасно отримати необхідні знання відповідно до потреб тут і зараз. [2] У закладах вищої освіти України гуманізація освітнього процесу, диверсифікація освітніх програм відбувається насамперед шляхом формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів: вибору освітніх компонентів, академічній мобільності здобувачів, можливостей перезарахування кредитів, здобутих у різних формах неформальної та інформальної освіти, системи подвійних дипломів; поєднання спеціальностей та спеціалізацій; отримання інтегрованої підготовки із включенням інклюзивних методик навчання:

Неформальна освіта є однією із важливих форм розвитку компетентностей, набутих у формальній освіті та розвитку нових, що суттєво підвищують конкурентоздатність фахівців. Для викладача, неформальна освіта відкриває можливість розширення та поглиблення професійної компетентності, вдовольняючи власні освітні інтереси. Тоді як формальна освіта є основою для професійної підготовки, неформальна освіта розширює спектр компетентностей в сферах інтересів, сприяє розвитку необхідних вчителю здатностей, таких як емоційна стійкість, керування стресовими ситуаціями, критичне мислення, праця в команді, лідерські якості, навички самоосвіти та постійної потреби до пізнання – як стійкої риси особистості тощо [1].

Неформальна освіта повинна бути вбудованою складовою формальної освіти, проте ці два поняття не можна розглядати як абсолютно взаємозамінні. У порівнянні з формальною освітою, неформальна освіта характеризується тим, що вона є короткостроковою та специфічною, не надає офіційних документів про здобуття знань, має короткий цикл освітнього процесу, в основі її лежить практичний підхід, і вона зазвичай відбувається після або під час формальної освіти. Контроль результатів навчання у неформальній освіті визначається більш демократичними методами, що не завжди є ефективним у всіх випадках. Крім того, процес неформальної освіти спрямований на розвиток додаткових навичок та умінь, а не базових, основних знань [3].

Доступність неформальної освіти для здобувачів освіти є важливим питанням у сучасному світі. Неформальна освіта може включати навчання в межах різних організацій та програм, таких як курси, тренінги, семінари, майстер-класи, конференції тощо, які зазвичай не входять до складу офіційної освіти. Одним з факторів, що впливають на доступність неформальної освіти, є фінансові обмеження. Деякі програми можуть бути дуже дорогими, що ускладнює доступність для студентів з низьким рівнем доходів. Однак, існують різноманітні можливості фінансування, які можуть знизити ціну для здобувачів освіти, наприклад, стипендії, гранти, знижки на участь у програмах тощо.

Також, доступність неформальної освіти може залежати від місця

розташування здобувачів освіти. Наприклад, віддалені райони, зокрема сільські території, можуть мати обмежений доступ до навчання через відсутність зручного транспорту або обмежену доступність до інтернету.

Для поліпшення доступності неформальної освіти для здобувачів освіти можуть використовуватись різноманітні підходи, такі як використання технологій, розвиток дистанційної освіти, розширення мережі центрів навчання та залучення більше ресурсів для фінансування.

Висновки/conclusion. У результаті дослідження можна зробити висновок, що неформальна освіта є важливим засобом підвищення якості знань здобувачів освіти. Це дозволяє розвивати творчість та самостійність учнів, формувати критичне мислення, навички практичного застосування знань, що забезпечує комплексний підхід до навчального процесу.

Доступність неформальної освіти для здобувачів освіти є ключовим аспектом, який впливає на її ефективність та результативність. Важливо забезпечити максимальну доступність неформальної освіти, щоб учні могли отримувати додаткові знання та навички, які доповнюють їх формальну освіту.

Враховуючи викладене, можна стверджувати, що неформальна освіта є важливою складовою комплексної освітньої системи та може значно покращити якість знань здобувачів освіти. Це є актуальним питанням в сучасному світі, де важливість неперервного навчання та розвитку набуває все більшого значення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Скорик Т. В., Вергунова В. С. «НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ».

2. Могильна Юлія «Підготовка майбутніх учителів до неформальної освіти школярів».

3. Формальна, неформальна та інформальна освіта: що вибрати та як поєднати?[веб-сайт]: https://teach-hub.com/formalna-neformalna-ta-informalna-osvita-vchitelya/

МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Коробка Інна Анатоліївна,
викладачка,
Лейба Анна Віталіївна,
студентка 2 курсу
Балаклійський педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу «ХГПА» ХОР
м. Балаклія, Україна

Вступ./Introductions. Стан здоров'я сучасної молоді є показником благополуччя суспільства, що суттєво впливає на майбутнє держави. У XXI столітті суспільство зіткнулося з низкою нагальних проблем, які пов'язані зі стрімким життєвим ритмом сучасної людини, невпинно зростаючими обсягами інформації та емоційно-психологічними перевантаженнями під час навчання або виконання професійних обов'язків, тиском соціальних мереж. Ізоляція та обмеження, спричинені пандемією COVID-19, а сьогодні ще і тривоги, пов'язані з війною, також негативно вплинули на ментальне здоров'я молоді, збільшуючи рівень самотності та тривожності. Наповнене стресами та змінами ментальне здоров'я молоді стає актуальною суспільною проблемою.

Ціль роботи./Aim. Метою роботи є з'ясування сутності поняття «ментальне здоров'я» та його відмінностей від поняття «психологічне здоров'я».

Матеріали та методи./ Materials and methods. У дослідженні застосовано такі методи: описовий, структурний, метод порівняння та метод аналізу.

Результати та обговорення./ Results and discussion. Ментальне здоров'я є невід'ємною частиною і найважливішим компонентом здоров'я молоді.

Питання про ментальне здоров'я практично не розглядалося вітчизняною накою до початку XXI століття. Це поняття прийшло до нас з англомовних країн (США і Великобританії), в яких воно було поширено після Другої світової війни, у зв'язку з тим, що благополучне життя довоєнного періоду

змінилася неблагополуччям післявоєнного часу, до якого західне суспільство не було готовим.

Термін «ментальне здоров'я» у науковий обіг увів німецький психіатр Карл Леонгард, відомий своєю класифікацією акцентуацій особистості. Термін «ментальне» використовується для того, щоб уникнути можливої дискримінації і некоректної постановки діагнозу, особливо неспеціалістами, коли мова йде про ментальне нездоров'я, – йдеться у міжнародній класифікації хвороб.

Термін «ментальне здоров'я» використовувався у вітчизняній науці спочатку не як наукове поняття, а як характеристика соціокультурного погляду на особистість, соціальну групу, суспільство. Слово «ментальність» означає розум, склад душі, свідомості, спосіб мислення (від латинського mentalite розумовий), тобто ментальність – це внутрішній стан особистості, який відображає емоційне і розумове благополуччя людини, відсутність психічних розладів, набір психологічних і поведінкових реакцій, особливості адаптації особистості в соціумі, здатність до соціальної взаємодії та ціннісні установки особистості в житті та діяльності (тобто духовне або душевне здоров'я).

За визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я, ментальне (психічне) здоров'я – це душевний стан, який дозволяє людині реалізовувати весь свій потенціал, продуктивно працювати, долати звичайні життєві труднощі. Ментально здорова людина відчуває себе благополучною і щасливою. Здорова людина здатна виконувати всі психічні функції без втрат для організму, протистояти звичайним життєвим стресам, справлятися з несприятливими обставинами, адаптуватися до змін середовища, продуктивно працювати, вносити вклад в життя суспільства.

Усесвітня організація охорони здоров'я виділяє наступні сім критеріїв ментального (психічного) здоров'я:

- усвідомлення постійності та ідентичності свого фізичного і психічного «Я». Якщо людина втрачає відчуття самоідентифікації, сприймає себе не цілісно, не має усвідомлення життя, як єдиного процесу, а лише фрагментарні події – це привід звернути увагу на своє психічне здоров'я;

- постійність і однаковість переживань в однотипних ситуаціях. Якщо людина потрапляє в однакові ситуації, які виводять її з зони комфорту, то має бути чіткий план дій, де б вона почувала себе максимально захищеною;

- критичне ставлення до себе і своєї діяльності. Здатність до аналізу свого життя, своїх дій, докладених зусиль для досягнення певної мети чи цілі. Вміння вибудовувати для себе алгоритми дій та поведінки;

- адекватність психічних реакцій впливу середовища. Коли реакція людини відповідає силі й глибині зовнішнього чинника;

- здатність керувати своєю поведінкою відповідно до встановлених норм. Якщо людина намагається себе поводити, протестуючи загальноприйнятим нормам, це говорить про порушення психічного здоров'я (до прикладу, закидати ноги на стіл в громадських місцях);

- планування власної життєдіяльності та її реалізації. Планування свого режиму дня, роботи та мати сили й ресурс дотримуватися цього графіку;

- здатність змінювати свою поведінку залежно від зміни життєвих обставин. Гнучкість психіки людини говорить про її ресурсність та адаптивні можливості [1].

Ментальне здоров'я не можна ототожнювати з психологічним здоров'ям. Психічне здоров'я безпосередньо пов'язане з психічними процесами, від яких залежить життєдіяльність особистості, а психологічне – з особистістю в цілому, з вищими проявами свідомості як духовної складової психіки людини. У такому розумінні полягає психологічний аспект розглянутої проблеми, що відрізняє його від філософського, соціологічного, медичного та ін.

Коли ми використовуємо термін «ментальне здоров'я», увага спрямована насамперед до окремих психічних процесів і механізмів: пам'яті, уваги, уяви, емоцій, волі.

Психологічне здоров'я охоплює більш широкий спектр питань, відноситься до особистості в цілому і дозволяє виділити власне психологічні аспекти різних відносин особистості, структуру діяльності, поведінки, цінностей, переконань, норм, індивідуальних особливостей особистості та ін.

Психологічне здоров’я є невід’ємною умовою повноцінного позитивного функціонування та благополуччя життєдіяльності людини. Отже, з одного боку, воно стає необхідним критерієм максимально гнучкого виконання людиною своїх вікових і соціальних ролей, з іншого боку, забезпечує їй можливість постійного саморозвитку і реалізації свого внутрішнього потенціалу. Психологічне здоров’я особистості є не чим іншим, як сукупністю функціональних здібностей, установок і якостей людини. Психологічно здорову людину відомий дослідник А. Маслоу розглядав, перш за все, як щасливу людину, що живе в гармонії сама з собою, яка не відчуває внутрішнього розладу, яка захищається, але першою ні на кого не нападає. На його думку, цій людині властиві такі якості як прийняття інших, автономія, чутливість до прекрасного, почуття гумору, альтруїзм, схильність до творчості тощо.

Якщо для психічного здоров’я за норму приймають відсутність патології, відсутність симптомів, що заважають адаптації людини в суспільстві, то для психологічного здоров’я норма – це, навпаки, присутність певних особистісних характеристик, які дозволяють не лише адаптуватися до суспільства, а й, розвиваючись самій, сприяти своєму розвитку. Альтернативою нормі у випадку психічного здоров’я є хвороба. Альтернатива нормі в разі психологічного здоров’я – не хвороба, а відсутність можливості розвитку в процесі життєдіяльності, нездатність до виконання свого життєвого завдання.

Висновки./Conclusions. Резюмуючи викладене, можемо стверджувати, що ментальне (психічне, духовне) здоров’я – це стан благополуччя, за якого людина може реалізувати свій власний потенціал, справлятися зі звичайними життєвими стресами та труднощами, продуктивно та плідно працювати, а також брати активну участь у житті своєї спільноти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Що важливо знати про психічне здоров’я? / Центр громадського здоров’я ВООЗ України. URL: https://phc.org.ua/news/scho-vazhlivo-znati-pro-psikhichne-zdorovya

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСОБИ ВИЗНАЧЕННЯ ВПЛИВУ ЗАНЯТЬ З ФУТБОЛУ НА МОРФОФУНКЦІОНАЛЬНІ ПОКАЗНИКИ ПІДЛІТКІВ

Костенко Микола Петрович
к.п.н., доцент
Національний університет
біоресурсів і природокористування України
м. Київ

Вступ. В Україні створено систему безперервної футбольної освіти за таким взірцем: секційні заняття з футболу, змагання «Шкіряний м'яч», Дитячо юнацька футбольна ліга. Саме в цьому і полягають основи перспектив і потенціалу суспільно значущого змісту програми розвитку футболу та її подальшого вдосконалення і впровадження в життя. Проте в системі футбольної освіти в Україні на даний час існує низка складних проблем, які неодмінно треба вирішувати, якщо держава у Цільовій комплексній програмі ставить за мету, перш за все, покращення здоров'я української нації. Адже саме здоров'я всіх і окремого жителя країни, зокрема, засвідчує піклування держави про свій народ. Головною метою занять з футболу у секціях та спортивних гуртках є формування здоров'я дітей, знань і практичних умінь, які необхідні для оволодіння життєво важливими руховими діями. Однак, впливу занять футболом на морфофункціональні показники підлітків у сучасній науково методичній літературі приділено недостатньо уваги.

Мета роботи. Теоретично обґрунтувати вплив засобів футболу на морфофункціональні показники підлітків.

Матеріали та методи. Основою аналізу стали наукові праці вітчизняних учених із зазначеної проблематики. Теоретико-методологічну основу роботи становить принцип теоретичної систематизації та узагальнення.

Результати та обговорення. Футбол несе в собі багато істотних ознак культури взагалі і фізичної культури зокрема. Перш за все тому, що в його сфері здійснюється діяльність, яка спрямована на вдосконалення, перетворення природних даних людини як відносно фізичних якостей, так і рухових навиків,

формується культура тіла і руху, а також культура поведінки, спілкування, пізнання. Найактивнішим фактором формування особистості тут виступає колектив.

Фізичний розвиток багато науковців визначається як процес зміни форм і функцій організму людини під впливом умов життя і виховання або процес становлення, формування та подальшої зміни протягом життя індивідуума морфофункціональних властивостей його організму і заснованих на них фізичних якостей і здібностей.

В. Г. Арефьєв визначає фізичний розвиток як складову фізичного стану людини. Він підкреслює що за допомогою фізичних вправ його можна спрямувати в оптимальному для особи напрямку, забезпечити гармонійне співвідношення форм і функцій організму та підвищити працездатність [1].

Ознаки фізичного розвитку можна розділити на три групи: соматометричні, соматоскопічні та фізіометричні.

1) до соматометричних ознак належать довжина і маса тіла, обхватні розміри грудної клітки, талії, стегон і т. ін., довжина тулуба, кінцівок;

2) до соматоскопічнх - форма грудної клітки, спини, ніг, стопи, постава, рельєф і пружність мускулатури, статевий розвиток;

3) до фізіометричних - рівень розвитку скелетної мускулатури, фізична працездатність, рівень фізичних якостей (сила, бистрота, витривалість, гнучкість, координація).

Діти, починаючи з 11-12 років, поступово входять у новий етап їхнього розвитку, що називається підлітковим. Підлітковий вік – це період особливого біологічного розвитку, статевого дозрівання, активізації гормональної функції статевих залоз, період найбільш активних змін у структурі всього організму, що розвивається. Підлітками вважають дівчат у віці від 12-15 років і хлопчиків від 13-16 років.

Аналіз досліджень серед дітей та молоді показав, що рівень соматичного здоров’я підлітків є нижчим за середній. Це свідчить про необхідність впровадження засобів фізичної культури оздоровчої спрямованості та

заохочення підлітків до відвідування різноманітних спортивних секцій. Анатомо-фізіологічні та психологічні особливості розвитку організму дітей цього вікового періоду найбільш сприятливі для розвитку більшості фізичних якостей, а також для початку навчання рухових дій у футболі.

Фізичний стан визначається як інтегральний статичний показник основних антропометричних ознак на момент обстеження. Одним з найбільш важливих критеріїв оцінки стану організму людини, що характеризує здоров'я в цілому та правильність його формування, є рівень фізичного розвитку.

Фізичний розвиток певною мірою визначається законами спадковості, закону вікової ступінчастості, закону єдності організму і середовища і, отже, істотно залежить від умов життя людини. До умов життя, перш за все, відносяться соціальні умови: умови побуту, праці, виховання і матеріального забезпечення, - що в значній мірі впливають на фізичний стан людини і визначають розвиток і зміну форм і функцій організму [3].

Вагомий вплив на фізичний розвиток здійснює і географічне положення та навколишнє середовище. Велике значення для управління фізичним розвитком у процесі фізичного виховання має біологічний закон єдності форм і функцій організму в його діяльності. Цей закони є відправним при виборі засобів і методів фізичного виховання в кожному конкретному випадку.

Вибираючи фізичні вправи і визначаючи величину їх навантажень, відповідно до закону “вправління”, можна досягти необхідних адаптаційних перебудов в організмі тих, що займаються. При цьому враховується, що організм функціонує як єдине ціле. Тому, підбираючи вправи і навантаження, переважно виборчого впливу, необхідно чітко уявляти собі всі сторони їх впливу на організм [4].

Під гармонійним фізичним розвитком розуміють відповідність маси тіла, довжини тіла та інших антропометричних показників. Під дисгармонійністю фізичного розвитку розуміють невідповідність маси тіла його довжині, а також невідповідність об’ємних розмірів повздовжнім. У всіх випадках виявлення дітей з ознаками дисгармонійності фізичного розвитку вимагається підвищена

увага до аналізу умов життя, об’єму навчального та фізичного навантаження [5].

Показниками фізичного стану є: рівень максимального споживання кисню, рівень максимальної фізичної працездатності, а також параметри діяльності функціональних систем організму, морфологічного і психічного статусу, фізична підготовленість, стан здоров’я.

У здорових і практично здорових людей виділяють п’ять рівнів фізичного стану (низький, нижче середнього, середній, вище середнього, високий).

Оцінити фізичний стан підлітків можна за допомогою тесту «Оцінка фізичного стану підлітків» з пакету «Стан» на основі п’яти морфологічних і функціональних показників:

1) індексу Кетле (рівень розвитку маси і росту);

2) індексу Робінсона (якість регуляції серцево-судинної системи);

3) індексу Скібінського (функціональні можливості органів дихання і кровообігу);

4) індексу Шаповалової (рівень розвитку рухових якостей - сили, швидкості, витривалості, а також функціональні можливості кардіореспіраторної системи);

5) індексу Руф’є (рівень адаптаційних резервів кардіореспіраторної системи) [2].

В останні два десятиріччя значне поширення одержали методи визначення рівня здоров’я, засновані на кількісній оцінці адаптивних можливостей організму і функціонального резерву вісцеральних систем.

Система експрес-оцінки рівня соматичного здоров’я (РСЗ) за Г.Л. Апанасенко є однією з найбільш прийнятних в повсякденній практиці [5]. Ця система дає можливість комплексно визначити функціональний стан організму за показниками кардіораспіраторної та м’язової системи, які формалізовані у кількісних одиницях (балах) і пов’язуються з рівнем індивідуального здоров’я, дозволяє на долікарському етапі проводити первинний огляд та аналіз здоров’я, виділяючи групи здорових, ослаблених і

хворих дітей. Ця методика складається з визначення антропометричних і морфофункціональних показників та їх індексів.

Підлітковий період – це період, коли відбуваються значні фізіологічні зміни усього організму, його інтенсивним зростанням. Таке явище пов’язане зі статевим дозріванням, чим і відрізняється від фізичного розвитку молодших і старших школярів. Довжина тіла підлітків збільшується на 5-8 см на рік, маса - на 4-8 кг; зростає сила м'язів, розвивається серцево-судинна система, завершують розвиток чуттєві і рухові закінчення нервово-м’язового апарата, збільшується обсяг серця і легень. Швидкі зміни, що відбуваються в організмі, ведуть до того, що підлітки недостатньо координовані, у них багато зайвих та трохи незграбних рухів, що у свою чергу пов’язане з нерівномірним розвитком різних частин тіла. У той же час вони здатні успішно опановувати технікою складних рухів.

Вивчення і аналіз спортивної літератури свідчить, що високий рівень популяризації сучасного футболу як виду спорту робить його ефективним засобом всебічного фізичного розвитку дітей підліткового віку.

Головною метою занять з футболу в секціях і гуртках є формування здоров’я дітей, знань і практичних умінь, які необхідні для оволодіння життєво важливими руховими діями. Різноманітність рухових навичок та ігрових дій у процесі занять футболом не тільки за інтенсивністю зусиль, а й за координаційною структурою сприяє розвитку всіх фізичних якостей людини, а саме: сили, витривалості, швидкості, спритності в гармонійному поєднанні.

Тренування з футболу сприяють підвищенню фізичної та розумової працездатності, зміцнюють м'язово-зв'язковий апарат, удосконалюють функції внутрішніх органів і систем, покращують координацію рухів. А також, сприяють розвитку зацікавленості та звички до регулярних самостійних занять різними видами фізичних вправ оздоровчого характеру (зокрема футболом), гармонійному розвитку особистості підлітків.

Здатність футболіста швидко орієнтуватися в постійно мінливій ситуації, обирати з багатого арсеналу різноманітних технічних засобів найбільш

раціональний, швидко переходити від одних тактико-технічних дій до інших призводить до досягнення високої рухливості нервових процесів.

Гра у футбол, пов'язана з необхідністю підтримувати високу працездатність протягом тривалого часу і виконувати роботу максимальної інтенсивності на фоні значного загального стомлення і стресу, вимагає високої стійкості у взаємозв'язку функціональних систем. Тому технічні та тактичні вміння футболістів проявляються в грі з належною ефективністю лише на тлі високого рівня їх фізичної підготовленості [4].

Всі спортивні ігри різні за характером та інтенсивністю психологічного навантаження, і футбол не є винятком. Під час гри футболісти відчувають стрес, який неодмінно впливає на спортивну і технічну майстерність [4].

Заняття футболом виробляють здатність швидко опановувати руховими діями і швидко перебудовувати рухову діяльність відповідно до мінливої обстановки. Спритність у футболі проявляється в рухах з м'ячем, без м'яча, в постійно мінливих ігрових ситуаціях. Пересування, пов'язані з веденням, обведенням, відбором і ударами по м'ячу, вимагають від гравців прояву координаційних можливостей. Крім цього, рухова діяльність у футболі протікає в умовах єдиноборства і постійно мінливих зовнішніх умов (стан поля, глядачі, погода), що вимагає високого прояву спритності [4]

Також заняття футболом сприяють розвитку у підлітків таких цінних якостей, як сміливість, наполегливість, рішучість, самовідданість, ініціативність, дисциплінованість. Прагнення до досягнення спільної мети під час гри привчає підлітків до колективних дій, до постійної співпраці і взаємодопомоги, що виховує почуття дружби і товариства.

Крім цього, у футболістів розвивається здатність аналізувати і швидко приймати рішення (в найкоротший проміжок часу), що позитивно впливає на формування розумових процесів підлітків. Виховне значення гри пов'язане зі спортивно-масовою діяльністю, сприяє вихованню таких морально-вольових якостей, як колективізм, дисциплінованість, ініціативність, рішучість, сміливість, наполегливість.

Висновки. Отже, футбол є засобом гармонійного розвитку організму підлітка. У даній роботі було проаналізовано і теоретично обґрунтувано вплив засобів футболу на морфофункціональні показники підлітків.

Виявлено позитивний вплив засобів футболу на соматометричні, соматоскопічні та фізіометричні показники. заняття футболом здійснюють всебічний вплив на організм підлітків. Більшість вправ, застосовуваних з метою підвищення фізичної підготовки юного футболіста, всебічно впливають на організм: зміцнюють м'язово-зв'язковий апарат, удосконалюють функції внутрішніх органів і систем, покращують координацію рухів і сприяють загальному підвищенню рівня розвитку рухових якостей, але в той же час кожна з них переважно спрямована на розвиток тієї чи іншої якості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арефьєв В. Г. Основи теорії та методики фізичного виховання: підручник. Кам`янець-Подільський : ПП Буйницький О. А., 2011. 368 с.

2. Зубаль М. В. Розиток і вдосконалення фізичних якостей хлопців 7-17 років різних соматотипів : автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фіз. вих. різних груп населення» / М. В. Зубаль. Львів, 2009. 19 с.

3. Стрикаленко Є. А. Генетичні маркери в індивідуальному прогнозі розвитку рухових здібностей людини : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / Є. А. Стрикаленко. Харків, 2006. 19 с.

4. Шамардин В.Н. Состояние и тенденции развития современного футбола Футбол в Україні: Витоки, традиції, перспективи: матер. наук. конф. Л. К., 2004. 240 с.

5. Ярий Р. О. Вплив занять футболом на морфофункціональні властивості школярів. Вісник Прикарпатського університету. Фізична культура. Івано-Франківськ. 2005. Вип. № 1. С. 76 – 80.

ТЕАТРАЛІЗОВАНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Кочервей Валентина Василівна
вихователь
Заклад дошкільної освіти № 145 «Перлинка»
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна

«Театр – це чарівний світ, у якому дитина
радіє, а граючи пізнає навколишнє...»
О. П. Радинова

Театр – благодатне і незамінне джерело виховання дитини, це духовні багатства культури, пізнаючи які, дитина пізнає серцем.

Дошкільний вік – вік казки. Саме в цьому віці дитина проявляє сильну тягу до всього казкового, незвичайного, чудесного. Якщо казка вдало обрана, якщо вона природно і в той же час виразно показана і розказана, можна бути впевненим, що вона знайде в дітях чуйних, уважних слухачів. І це буде сприяти розвитку маленької людини.

Останнім часом діти замикаючись на телевізорах, комп'ютерах стають менш товариськими, більш конфліктними, багато хто не вміє співпереживати, підтримувати близького, висловлювати свої почуття і одномоментні настрої. Необхідно розвивати художньо-естетичний смак і емоційні почуття.

Вік дошкілля – це важливий етап у становленні та розвитку особистості. Надзвичайне значення в цей період відіграє створення оптимальних умов для мовленнєвої компетентності дитини.

Тому одним із першочергових завдань, що стояли переді мною, був пошук ефективних методів і прийомів роботи, що сприяли б мовленнєвому розвитку вихованців.

Мовлення – це не лише найважливіший спосіб спілкування, але й засіб здобуття та акумулювання знань. Достатній рівень мовленнєвого розвитку є

запорукою та своєрідним «фундаментом» для повноцінного психічного розвитку особистості.

На сьогодні одним із продуктивних напрямів роботи з розвитку мовленнєвої активності дитини визнано використання театралізованих ігор з творчим та інтелектуальним навантаженням. І це не випадково, адже саме театралізована гра є провідним видом мовленнєвої діяльності в дошкільному віці. Оволодіння рідною мовою, розвиток мовлення і спілкування є одним із найважливіших надбань малюка.

Немає необхідності доводити, що розвиток мовлення найтіснішим чином пов'язаний із розвитком свідомості, пізнанням навколишнього світу, розвитком особистості в цілому.

Театралізована діяльність один з компонентів художньо-мовленнєвої діяльності, засіб розвитку гарного, образного, літературного мовлення, що дає дитині змогу виразити свої емоції, ставлення до літературного образу, ввійти в роль казкового персонажа, самостійно побудувати зв'язне висловлювання.

Театралізована діяльність – унікальний засіб збагачення художньо мовленнєвого досвіду дітей, розвитку зв'язного мовлення, оскільки вона дає можливість для одночасного розв'язання різних мовленнєвих завдань.

Театралізована діяльність є джерелом розвитку почуттів, глибоких переживань дитини, прилучає її до духовних цінностей. Не менш важливо, що театралізовані заняття розвивають емоційну сферу дитини, примушують її співчувати персонажам, співпереживати розігруванні події.

Театралізована діяльність спрямована на цілісний розвиток особистості дитини, її розкріпачення, самостійну творчість, розвиток провідних психічних процесів; сприяє самопізнанню і самовираженню особистості; посилює адаптаційні здібності, коригує комунікативні якості, допомагає усвідомленню почуття задоволення, радості, успішності.

Театралізована діяльність у дошкільному віці - один із найефективніших засобів педагогічного впливу на розвиток особистості дитини. Якщо створити умови для її розвитку, в дитини неодмінно відкриються здібності, закладені в

ній природою.

Театралізована діяльність — це одна із провідних ліній у вихованні всебічно розвиненої особистості та один із ефективних засобів розвитку мовленнєвих і художньо-творчих здібностей дошкільника.

Театральне мистецтво таке близьке й зрозуміле дітям – адже в його основі лежить гра, найголовніша річ для малюка. Все життя дитини насичене грою, кожна дитина хоче зіграти в ньому свою роль.

У грі дитина не тільки отримує інформацію про навколишній світ, закони суспільства, красу людських відносин, але й вчиться жити в цьому світі, будувати взаєминами з оточуючими, а це в свою чергу вимагає творчої активності особистості.

Театралізована діяльність є перспективним напрямом, одним із ефективних засобів розвитку мовленнєвих здібностей дітей.

Сучасні авторитетні дослідники, мистецтвознавці, педагоги, вважають, що можливості театралізованих ігор такі:

– під час театралізованої діяльності, діти не лише ознайомлюються з навколишнім світом, а вміло поставлені педагогом питання спонукають дошкільників думати, аналізувати, робити висновки та узагальнення;

– під час роботи над виразністю слів персонажів активізується словник дитини, вдосконалюється звукова культура мовлення, його інтонаційний стрій. Виконуючи роль, дитина зрозуміло, чітко промовляє текст, оволодіває літературним мовленням. У неї покращується діалогічне мовлення, його граматична будова;

– в процесі театралізованих ігор активізуються всі життєві процеси, покращується фізичний стан дитини;

– зміст театралізованих ігор має моральне спрямування: це доброта, дружба, чесність, сміливість тощо. У театралізованих іграх дитина перевтілюється в найулюбленіший, і як правило, позитивний образ, надаючи властиві цьому образу риси;

– під час театралізованої діяльності розвиваються почуття дитини,

глибокі переживання дитини, стають значущі духовні цінності;

– театралізовані ігри розвивають емоційну сферу дитини, змушують її співчувати персонажам, співпереживати подіям, які розігруються у виставі;

– театралізовані ігри спонукають до розвитку в дітей емпатії, тобто здібності розпізнавати емоційний стан людини за мімікою, жестами, інтонацією; вміння ставити себе на їх місце в різних ситуаціях, знаходити адекватні засоби виходу з цих ситуацій;

– формується досвід соціальних навичок поведінки завдяки тому, що літературні твори для дітей дошкільного віку мають моральну направленість (дружба, доброта, чесність, сміливість та ін.);

– театралізована діяльність дає дитині змогу побороти боязкість, невпевненість в собі, в «чистоті» свого мовлення, сором'язливість, допомагає дитині розв'язувати проблемні ситуації опосередковано від імені якогось персонажу, розвивається впевненість в собі та соціальні навички поведінки. Кожна дитина має нагоду проявити себе в будь-якій ролі; сором'язливим, невпевненим у собі дітям допомагає зняти нервове напруження, подолати сумніви щодо себе, повірити у власні сили й можливості; невгамовним та неорганізованим – навчитися витримки.

Вплив театралізованої діяльності на розвиток мовленнєвої активності полягає в тому, що:

– діти отримують зразки правильного, красивого, емоційно-забарвленого зв'язного мовлення, вживають різні типи зв'язних висловлювань для вирішення конкретних ігрових мовленнєвих ситуацій (міркування, пояснення, відтворення діалогів);

– мовлення стає зрозумілим, виразним, граматично оформленим. У процесі підготовки та показу вистави в дітей розвивається зв'язне мовлення, яке має емоційно-забарвлений характер та передбачає широке вживання вербальних та невербальних засобів виразності.

Резюмуємо: театралізована діяльність дітей дошкільного віку є могутнім засобом мовленнєвого розвитку. Вона пов'язана із сприйманням і відтворенням

засобами театрального мистецтва образів, які створюються після знайомства з літературними творами. Поєднання літературної та театралізованої діяльності спонукає дітей до виконання творчих завдань, стимулює до імпровізації, сприяє розвитку сюжетоскладання й розвиває зв'язне мовлення дошкільників.

Отже, потрібно зазначити, театралізована діяльність є перспективним напрямом, одним із ефективних засобів розвитку мовленнєвих здібностей дітей.

Система роботи над проблемою «Театралізована діяльність як засіб художньо-мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку», ефективно впливає на позитивну динаміку росту рівня мовленнєвої компетенції дитини дошкільника.

Під час роботи з пальчиковими та артикуляційними вправами у дітей розвивається фонематичний слух і мовне дихання. Діти регулюють мовлення та гучність голосу залежно від ситуації, вміють практично використовувати мовні, інтонаційні та немовні засоби виразності. Володіють збалансованим словниковим запасом мовлення, елементарними навичками корекції та самокорекції мовлення, формулами мовленнєвого етикету, утворюють різні за складністю типи речень.

Невимушено вступають в розмову із співбесідником, підтримують та будують запропонований діалог відповідно до теми, володіють навичками монологічного зв'язного мовлення, вільно спілкуються залежно від ситуації.

Форми організації театралізованої діяльності систематизовані на кожен місяць. До перспективного плану додаються додатки: пальчикові ігри та вправи, психогімнастика, ігри-заняття, рухливі ігри за мотивами казок, творчі ігри-завдання, театри на прогулянці, інсценування та драматизація потішок, жартів, віршів; загадки до казок, скоромовки, чистомовки.

Дана система роботи сприяє розвитку творчих та художньо-мовленнєвих здібностей дітей дошкільного віку і допоможе педагогам-дошкільникам реалізувати всі завдання передбачені програмою розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Отже, театралізована діяльність у різних її проявах має великі потенційні можливості щодо вирішення завдань мовленнєвого

розвитку дошкільників.

Причому кожен із видів театралізованої діяльності дозволяє вирішувати конкретні завдання, водночас забезпечуючи величезний позитивний вплив на загальний мовленнєвий розвиток дошкільників. Комплексний підхід до театралізованої діяльності дозволить упорядкувати мовленнєву роботу, врахувати специфічність мовленнєвих завдань у кожному з напрямів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Богуш А. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах. Підручник для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти / А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Котик. – К.: Видавничий Дім „Слово”, 2006. – 304 с

2. Богуш М. А. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах: [підручник] / Друге видання, доповнене. – К.: Видавничий Дім Слово”, 2011. – 704 с.

3. Богуш А. Мовленнєва компетенція дошкільника як лінгводидактична проблема / А. Богуш // Дошкільна лінгводидактика : Хрестом. – К., 2005. 176 с.

4. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку “Я у Світі” / Наук. ред. та упоряд. О. Л. Кононко. – 2-ге вид., випр. – К. : Світич, 2008. – 430 с.

5. Водолага Н. В. Навчання розповідання дітей старшого дошкільного віку в театралізованій діяльності. – Дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / Н. В. Водолага. Одеса, 2001. – 218 с.

6. О. М. Ворожейкіна Театр у ДНЗ – Х.: Вид. група «Основа», 213. – 191, [1] с. – (Серія «Дошкільний навчальний заклад»).Костюшко Г. О. Педагогічні умови організації театральної самодіяльності /

7. Г. О. Костюшко // Наукові записки : педагогічні та історичні науки. Вип. 57 / М-во освіти і науки України, НПУ ім. М. П. Драгоманова ; Укл. П. В. Дмитренко, Л. Л. Макаренко, редкол. М.І. Шкіль. – Київ : НПУ, 2004. С. 68–75.

8. Маркова А. К. Психология усвоения языка как средства общения /

А. К. Маркова. – М. : Педагогика, 1974. – 324 с.

9. Сиротич Н. Попередження синдрому „соціокультурного споживача” засобами театралізованої гри / Н. Сиротич // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2013. – №9. – С.

10. Эльконин Д. Б. Развитие речи в дошкольном возрасте / Д. Б. Эльконин. М. : АПН РСФСР, 1958. – 115 с.

11. Яковенко Л. В. Театралізовані казки / Л. В. Яковенко. – Х.: Вид-во «Ранок», 2015. – 96 с. – (Сучасна дошкільна освіта).

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ РУХОВИХ УМІНЬ У ФУТБОЛІ У ГРУПАХ ПОЧАТКОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Кротов Геннадій Валентинович
к.п.н., доцент
Костенко Світлана Валентинівна
Студентка
Український державний університет
ім. Михайла Драгоманова
м. Київ

Вступ. Популярність футболу в Україні не викликає сумнівів. Про це свідчить велика кількість дітей, що задіяні у системі ДЮСШ і масовому футболі. Однак, конкурентоспроможність українських футболістів і на внутрішній, і на міжнародній арені залишається незадовільною. Тому питання розробки й реалізації шляхів удосконалення вітчизняної системи дитячо юнацького футболу є актуальним. Аналіз літератури показав, що анатомо фізіологічні та психологічні особливості розвитку організму юного футболіста 6-10 років найбільш сприятливі для розвитку більшості фізичних якостей, а також для початку навчання рухових дій у футболі.

Мета роботи. Теоретично обґрунтувати методику диференційованого навчання рухових умінь юних футболістів на початковому етапі підготовки з урахуванням типу тілобудови.

Матеріали та методи. Основою аналізу стали наукові праці вітчизняних учених із зазначеної проблематики. Теоретико-методологічну основу роботи становить принцип теоретичної систематизації та узагальнення.

Результати та обговорення. На сучасному етапі розвитку футболу, який характеризується великою кількістю доступної різноманітної науково методичної інформації, удосконалення навчально-тренувального процесу відбувається здебільшого за рахунок вивчення сучасних систем підготовки юних футболістів із подальшим їх упровадженням у систему тренування конкретної країни.

Науково-педагогічні дослідження на основі аналізу вікових особливостей дитячого організму підтверджують можливість і доцільність початку занять футболом із 6-7 років. За даними провідних вчених, молодший шкільний вік важливий період, який характеризується інтенсивним формуванням систем і функцій організму дитини, бурхливим розвитком більшості рухових якостей, насамперед швидкості, спритності, гнучкості, помірно – сили і витривалості [3].

Аналіз науково-методичної літератури, яка стосується питання вікових особливостей дітей 6-10 років доводить, що при плануванні фізичного навантаження необхідно враховувати особливості морфофункціонального, психічного та фізичного розвитку систем організму дитини. Тому тренеру необхідно знати анатомо-фізіологічні та психологічні особливості дітей, крім того, на високому рівні володіти методикою навчання елементів футболу.

Знання особливостей тілобудови, своєрідність темпів розвитку організму дітей різних типів, а також факторів формування конституції дуже важливе для педагогічної антропології, яка вивчає змінності морфологічних та функціональних ознак в зв’язку з виховними та педагогічними діями. Тому в науковій літературі підкреслено необхідність врахування морфологічних властивостей дітей та підлітків при вирішенні завдань фізичного виховання.

Можна відзначити, що в наукових роботах багатьох дослідників доведено існування певного зв’язку між тілобудовою та руховою підготовленістю дітей та підлітків, з’ясовано більш тісний взаємозв’язок між типом тілобудови та моторикою у дітей пубертатного віку, ніж у перед пубертатного.

Так, Білецька В. С. відзначає, що рівень адаптації до м'язової діяльності у різні вікові періоди пов’язаний із особливостями соматотипу. Автор, порівнюючи показники кистьової динамометрії у дітей астеноїдного та м'язового типів, відзначив, що у останніх ці показники вищі, ніж у всіх обстежених статево-вікових групах [1].

Разом з тим, багато дослідників відзначають низький рівень рухової підготовленості дітей ендоморфного та частково ектоморфного типів при високому рівні – у дітей мезоморфного типу.

Ефект у процесі навчання прийомам гри досягається за умови врахування особливостей морфо-функціонального, психофізіологічного та фізичного розвитку організму дітей, для удосконалення процесу навчання елементам футболу у групах початкової підготовки необхідна чітка система, яка б визначала зміст тренувань відповідно до даних особливостей формування організму дітей цього вікового діапазону.

Для розподілу учнів одного віку і статі на однорідні за морфофункціональним станом групи науковці пропонують різні способи. Все залежить від критерію, який лежить в основі класифікації груп: психологічного, морфологічного чи фізіологічного. У фізичному вихованні фахівці надають перевагу морфологічному критерію як найбільш практичному.

У зв'язку з викладеним вище вивчення означених проблем має важливе значення для планування тренуввального процесу у групах початкової підготовки з футболу. Це пояснюється підвищеною чутливістю даного періоду до розвитку рухових здібностей [4], труднощами, які постають перед тренером у процесі здійснення диференційованого підходу до планування та оцінювання фізичної підготовленості даного контингенту дітей.

Висновки. Диференційоване навчання рухових умінь юних футболістів на початковому етапі підготовки з урахуванням типу тілобудови є надзвичайно важливим завданням у сучасних умовах. У даній роботі було проаналізовано деякі аспекти побудови тренувального процесу юних футболістів.

Виявлено, що при плануванні фізичного навантаження необхідно враховувати особливості морфофункціонального, психічного та фізичного розвитку систем організму дитини.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Білецька В. С. Взаємозв'язок рівня фізичної підготовленості та функціонально стану організму молодших школярів з рівнем соматичного здоров'я. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. №4. 2006. С. 3-7.

2. Єдинак Г. А. Соматотипи та фізичний стан дітей і молоді: монографія /

Єдинак Г. А., Галаманжук Л. Л., Мисів В. М., Зубаль М. В., Клюс О. А. Кам'янець- Подільський : ТОВ «Друкарня "Рута"», 2021. 408 с.

3. Кротов Г. В. Диференційоване програмування розвитку рухових здібностей дівчат початкової школи з урахуванням соматотипу : автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. наук : спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання» / Г. В. Кротов. К., 2010. 21 с.

4. Медвідь А. Медвідь М. Педагогічні умови удосконалення технічної підготовленості юних футболістів. Вісник Прикарпатського університету. Фізична культура. 2017, С. 16-23.

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ЗА ПРИЗНАЧЕННЯМ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

Лабенок Олександр Іванович,
аспірант навчально-наукового
Інституту педагогіки і психології
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»
м. Полтава, Україна

Вступ. Складність і динамічність заходів, що проводяться в нашій державі в умовах гібридної війни та відкритої військової агресії з боку Російської Федерації, спрямованих на забезпечення національної безпеки України, наполегливо вимагають у центр здійснюваних перетворень поставити людину та її цінності, надійний захист яких, по суті, і визначає життя військової людини як у мирний, так і у воєнний час.

Людина не тільки суб'єктивно відображає об'єктивний світ, а й, перетворюючи його і себе, працює в ньому, мислить, відчуває, несе відповідальність за свої дії та вчинки, що зобов'язує нас під час розгляду питань соціально-психологічної готовності враховувати не тільки особистісні якості військовослужбовця і специфіку навчально-бойових завдань, а й особливості того середовища, в умовах якого він виконує свої завдання за призначенням.

Мета роботи. Мета дослідження полягає у проведенні аналізу проблеми формування соціально-психологічної готовності військовослужбовців Збройних сил України до виконання завдань за призначенням в умовах гібридної війни у сучасному науково-педагогічному дискурсі. На наш погляд, реалізацію сформульованої мети доцільно здійснювати в двох аспектах: 1) узагальнити сучасні наукові погляди на сутність і особливості гібридної війни як новітнього суспільно-політичного явища; 2) з'ясувати стан

розробленості проблеми формування соціально-психологічної готовності військово-службовців Збройних сил України в сучасному науковому просторі.

Матеріали та методи. Для досягнення поставленої мети дослідження було використано наступні методи: міждисциплінарний аналіз наукової літератури (філософської, соціологічної, правової, психологічної, педагогічної, соціально-педагогічної) для з'ясування стану розробленості проблеми дослідження; аналіз, синтез, узагальнення для обґрунтування теоретико методологічних засад дослідження, визначення його понятійного апарату, формулювання концептуальних положень та висновків.

Результати та обговорення. Переходячи до першого аспекту аналізу обраної для дослідження проблеми – узагальнити сучасні наукові погляди на сутність і особливості гібридної війни як новітнього суспільно-політичного явища – слід зазначити, що відмінною рисою воєнно-політичних протистоянь держав наприкінці XX – на початку XXI століття є їхній гібридний характер. Новий тип сучасної війни – гібридна війна – безпосереднім чином впливає на процес професійної підготовки військовослужбовців збройних сил в цілому й визначає необхідність формування в них соціально-психологічної готовності до виконання завдань за призначенням в нових умовах зокрема.

Гібридна війна – це форма конфлікту, в якій комбінуються різні методи і підходи, включно з військовими, політичними, інформаційними, економічними та кібернетичними, з метою досягнення стратегічних цілей. Вона характеризується використанням не тільки традиційних військових засобів, а й нестандартних тактик, включно з інформаційними операціями, провокаціями, дезінформацією, кібератаками та підривними діями.

Гібридна війна прагне використовувати всі доступні засоби впливу на супротивника, включно з військовою силою, медіа, громадською думкою, економічним тиском та інформаційними технологіями. Метою гібридної війни може бути дестабілізація, роздроблення і ослаблення супротивника, створення хаосу, маніпуляція громадською думкою і досягнення своїх політичних, економічних і військових цілей.

Гібридна війна не має чітких меж і може бути застосована як на міжнародному рівні, так і всередині окремих країн. Вона являє собою нове викличне явище в сучасній військовій стратегії і потребує комплексного підходу для боротьби з нею.

На нашу думку, гібридна війна являє собою винятково геополітичне явище, яке у своєму повному обсязі не визначається в інших дослідницьких парадигмах.

Отже, гібридна війна – це сукупність дій, спрямованих на руйнування усіх основних геополітичних просторів суспільства-суперника, тобто на його абсолютне розтрощення. При цьому агресія в усіх основних типах геополітичних просторів здійснюється одночасно.

Основними геополітичними просторами гібридної війни є такі: географічний, економічний, інформаційно-ідеологічний та інформаційно кібернетичний. У кожному типі геополітичного простору способи ведення гібридної війни різняться відповідно до природи даного типу простору.

Основними способами ведення гібридної війни в географічному просторі є: 1) локальні «традиційні» війни в ресурсних регіонах країни-об’єкта агресії, втягнення цієї країни в серію «конфліктів малої інтенсивності» по периметру її кордонів; 2) державні перевороти у країні-об’єкті агресії та у державах, які є її геополітичними союзниками; 3) заохочення сепаратизму в країні-об’єкті агресії.

Основними способами ведення гібридної війни в економічному просторі є:1) санкції проти окремих галузей економіки країни-об’єкта агресії, зокрема закриття для неї міжнародних ринків (або окремих їхніх сегментів) і блокування доступу до певних технологій; 2) санкції проти всіх галузей економіки країни-об’єкта агресії сукупно (економічна блокада); 3) санкції проти ключових персоналій, що визначають зміст і перебіг економічних процесів у країні-об’єкті агресії.

Основними способами ведення гібридної війни в інформаційно-ідеологічному просторі є: 1) заміщення національних цінностей

та/або домінантних ідеологічних конструктів даного суспільства на цінності та/або домінантні ідеологічні конструкти іншого суспільства; 2) фальсифікування історії країни-об'єкта агресії; 3) десакралізація пророків, основних персоналій та основних постулатів базових релігій країни-об'єкта агресії; 4) імплантація та/або заохочення соціальних практик, що децивілізують, зокрема: насильства по відношенню до слабких і безпомічних, наркоманії, побутової та економічної злочинності тощо.

Основними способами ведення гібридної війни в кібернетичному просторі є: 1) витіснення програмного продукту і кібернетичних технологій країни-об'єкта агресії зі світових та/або регіональних ринків; 2) хакерські атаки проти економічних і політичних інститутів країни-об'єкта агресії.

Перераховані вище методи ведення гібридної війни фактично передбачають включення до складу комбатантів таких неконвенційних структур, як приватні військові компанії, незаконні збройні формування терористичного характеру, структури організованої злочинності, підривні ЗМІ тощо.

Другим аспектом досягнення мети нашого дослідження стало з'ясування стану розробленості проблеми формування соціально-психологічної готовності військово-службовців Збройних сил України в сучасному науковому просторі.

Проблема формування соціально-психологічної готовності військовослужбовців збройних сил України до виконання завдань за призначенням в умовах гібридної війни є важливим питанням, що активно обговорюється в українській академічній спільноті. Для розв'язання цієї проблеми проводяться різноманітні дослідження та розробки стратегій, спрямованих на підготовку військовослужбовців.

В українському академічному співтоваристві використовуються різні підходи та методи для формування соціально-психологічної готовності військовослужбовців збройних сил України до виконання завдань за призначенням. Деякі з них включають:

- психологічну підготовку: проведення тренінгів, психологічних

консультацій та психологічної підтримки військовослужбовців, що допомагає їм розвивати стійкість до стресів, упевненість у собі та вміння ефективно справлятися з труднощами в умовах гібридної війни;

- соціальну підтримку: створення сприятливої та підтримуючої обстановки у військових колективах, де військовослужбовці можуть обговорювати свої проблеми та отримувати підтримку від органів влади;

- освітні програми: розробка спеціалізованих освітніх курсів, які допомагають військовослужбовцям поліпшити свої знання і навички в галузі гібридної війни, що може включати вивчення таких аспектів, як інформаційна безпека, кібербезпека, психологічна війна тощо.

- дослідження та розробки: проведення наукових досліджень, які допомагають краще зрозуміти природу та особливості гібридної війни, а також визначити ефективні стратегії протидії; результати досліджень використовуються для розробки нових підходів і методів навчання військовослужбовців;

- міждисциплінарний підхід: співпраця різних дисциплін, таких як психологія, соціологія, політологія та військова наука, для повнішого розуміння та вирішення проблеми соціально-психологічної готовності.

Розробка та проведення наукових досліджень є важливим аспектом вирішення проблеми формування соціально-психологічної готовності військовослужбовців в умовах гібридної війни. Наукові дослідження допомагають поглибити розуміння природи гібридної війни, її особливостей і впливу на соціально-психологічний стан військовослужбовців.

Висновки. У нашому дослідженні проблему формування соціально психологічної готовності військовослужбовців Збройних сил України до виконання завдань за призначенням ми розглядаємо у контексті нових викликів гібридної війни, ключовими характеристика якої є те, що вона заснована не стільки на застосуванні сили, скільки на використанні інформації, втягує в антагонізм усе населення і охоплює всі ділянки інформаційного простору, включно з друкованими та електронними ЗМІ, інтернетом і кібератаками, тощо,

поширюється на всі сфери суспільного життя – політичну, економічну, соціальну, культурну, а її мішенню стає ментальна складова і сама система суспільної організації супротивника.

Процес формування соціально-психологічної готовності військовослужбовців ми розглядаємо як невід'ємну частину їх загальної професійної підготовки, оскільки він визначає їхню здатність ефективно функціонувати та приймати рішення в умовах гібридної війни. При цьому, соціальна готовність відноситься до здатності військовослужбовців адаптуватися до соціального середовища, в якому вони працюють, що включає розуміння ними соціально-політичного контексту, вміння ефективно спілкуватися з цивільним населенням, сприймати й реагувати на культурну різноманітність та розвивати партнерські взаємини з місцевими структурами влади, у той час як психологічна готовність відноситься до психологічних аспектів, необхідних для успішного виконання завдань в умовах гібридної війни, від яких залежить міцність психологічного стану військовослужбовців, їхня здатність керувати стресом, вміння приймати рішення в складних ситуаціях, здатність пристосовуватися до непередбачуваних обставин та володіння навичками саморегуляції.

УДК 377

СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНОЇ РЕФЛЕКСІЇ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Лашта Руслан Богданович,
старший викладач кафедри поведінкових наук та
військового лідерства
Національна академії сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного
м. Львів, Україна

Сутність професійної рефлексії майбутнього офіцера полягає в усвідомленні майбутнім офіцером себе повноправним суб'єктом професійної діяльності, що передбачає: стійку потребу офіцера у формування суб'єктної позиції до військово-професійної діяльності, саморегуляцію професійної діяльності із урахуванням особистих цілей, мотивів та потреб, самооцінювання одержаних результатів із нормативними вимогами професії, критичне осмислення ефективності ухвалених управлінських рішень.

Погоджуємось із думкою М. Марусинець, яка професійну рефлексію визначає як утворення, яке дозволяє людині розвиватись, досягаючи фахового акме, але водночас рефлексивні уміння також мають розвиватись, збагачуючи тим самим особистість, даючи їй поштовх до дій у новому напрямі, спрямовуючи до інновацій у професійній діяльності. У структурі професійної рефлексії дослідниця виокремлює такі компоненти: аксіологічний, ціннісно мотиваційний, інструментальний, когнітивний, операціонально-технологічний, емоційно-оцінний. Вона обґрунтовує тим, що саме ці компоненти обумовлені функціями професійної діяльності [2].

На думку І. Цибулько, до компонентів професійної рефлексії майбутніх фахівців авіаційної сфери відносяться: прогностичність мислення, рефлексивність, позитивна професійна ідентичність та суб'єктність, що, за трактуванням автора, ґрунтується на основних положеннях професіограм авіаційних професій [5].

М. Варбан вказує, рефлексія як механізм професійного самовдосконалення та саморозвитку виявляється у здатності суб'єкта займати аналітичну позицію стосовно себе і власної професійної діяльності, при цьому дослідниця компонентну структуру професійної суб'єктності вбачає у складі мотиваційно-спонукального, пізнавально-смислового, діяльнісно-виконавчого та продуктивно-результативного компонентів [1, с. 61-65].

На підставі аналізу та узагальнення наукових джерел, психолого педагогічних досліджень за проблематикою дослідження професійної рефлексії та досвіду професійної підготовки майбутніх офіцерів у ВВНЗ оптимальним варіантом структури формування професійної рефлексії майбутнього офіцера є визначення її у складі ціннісно-мотиваційного, когнітивного, рефлексивного та діяльнісно-оцінного компонентів.

Ціннісно-мотиваційний компонент професійної рефлексії майбутнього офіцера забезпечує належний рівень сформованості стійкої мотивації до військової служби, ціннісної установки його професійного буття, позитивне сприйняття себе як професіонала, мотивацію до самореалізації у професії шляхом професійної рефлексії та є визначальним аспектом належного рівня сформованості його ставлення до професійної діяльності та здатності до визначення її цілей.

Наявний діалектичний взаємозв'язок між цінностями особистості, які трактуються як «матеріальне або ідеальне явище дійсності, яке є вагомим для окремої людини» [4, с. 708-709] та мотивацією забезпечує формування у майбутнього офіцера як загальнолюдських цінностей, так і цінностей військово-професійної діяльності як військовослужбовця та як офіцера, що є суб'єктивним відображенням самосвідомості особистості.

Мотиваційна сфера майбутнього офіцера забезпечує наповнення його професійної рефлексії особистісним змістом, сприяє розвитку інших її компонентів, викликає позитивне ставлення до здійснення рефлексивної діяльності та прагнення її використовувати та вдосконалювати, спонукає до усвідомлення необхідності пошуку нетипових варіантів вирішення службово

бойових завдань.

Когнітивний компонент професійної рефлексії майбутнього офіцера включає професійні знання як теоретичне підґрунтя формування рефлексії, розвиток здатності до самоаналізу та самооцінки. Крім того, наявність стійкого переконання у потребі самореалізації як офіцера ЗС України, сукупність фахових знань та умінь є необхідною умовою успішної реалізації ним службово-бойових завдань, так як «когнітивні здібності становлять ієрархічно організований системний стрижень особистості» [6].

Формування когнітивного компоненту професійної рефлексії майбутнього офіцера передбачає набуття знань та належний рівень сформованості умінь курсантів. Опанування теоретичними знаннями з теорії рефлексії та професійної рефлексії в діяльності офіцера, особливостей її формування та прояву, наявний потенціал у вирішенні проблемних питань професійної діяльності є передумовою готовності до квазіпрофесійної діяльності та первинним етапом формування рефлексивних умінь.

Рефлексивний компонент професійної рефлексії майбутнього офіцера передбачає спрямованість його особистості на усвідомлення своєї професійної діяльності і самого себе як її повноправного суб’єкта, визначається здатністю до саморегуляції діяльності та критичної оцінки одержаних результатів. Формування цього компоненту передбачає створення умов прояву внутрішньої активності курсантів, яка має вектором спрямування розвиток уміння курсанта аналізувати та адекватно оцінювати результати діяльності, подальше самопізнання, самоконтроль та самовдосконалення.

Забезпечення формування рефлексивного компоненту здійснюється підбором методів і форм організації освітнього процесу у вищому військовому навчальному закладі. Із урахуванням потреби забезпечення усвідомлення курсантом умов та особливостей ефективної професійної діяльності, формування рефлексивного компоненту відбувається через викладання військово-професійних та військово-спеціальних дисциплін та актуалізацію внутрішньої активності у квазіпрофесійній діяльності.

Діяльнісно-оцінний компонент професійної рефлексії майбутнього офіцера включає в себе професійні компетенції, лежать в основі професійної рефлексії, що мають прояв в аналізі власних знань, умінь та навичок організації та здійснення практичної військово-професійної діяльності. Цей компонент характеризується сформованістю здатності майбутнього офіцера до аналізу результатів власної професійної діяльності та самопізнання, саморегуляції діяльнісної активності та спроможності побудови стратегії професійного самовдосконалення.

Зміст діяльнісно-оцінного компоненту професійної рефлексії майбутнього офіцера складають самооцінка результатів застосовування майбутнім офіцером власних знань, умінь та навичок, що лежать в основі професійної рефлексії, самоконтроль рефлексивних дій та внесення змін у професійну діяльність на основі самоаналізу її результатів. Як влучно підкреслює О. Олексюк, «діяльність особистості є одночасно і умовою, і метою, і самим процесом її актуалізації та розвитку. Саме в процесі діяльності особистість нагромаджує власний досвід, який впорядковується і структурується відповідно до потреб активності» [3, с. 79].

Отже, професійна рефлексія майбутнього офіцера є специфічною з огляду на притаманні професії офіцера та умовам виконання службово-бойових завдань особливості. Ухвалення виваженого управлінського рішення офіцером як визначального елементу його професійної діяльності крім фахових знань та умінь передбачає постійний рефлексивний аналіз ситуацій службово-бойової діяльності та відповідне корегування власних дій.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Варбан М. Ю. Рефлексія професійного становлення в студентські роки : дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.01. Київ, 1998. 180 с.

2. Марусинець М. М. Рефлексивна позиція у формуванні професійного становлення майбутнього вчителя. *Гірська школа Українських Карпат.* Івано-Франківськ, 2013. № 8–9. С. 93–97.

3. Олексюк О. М., Ткач М. М. Педагогіка духовного потенціалу особистості: сфера музичного мистецтва : навч. посіб. Київ, 2004. 264 с.

4. Філософський енциклопедичний словник : енциклопедія / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди; голов. ред. В.І. Шинкарук. Київ, 2002. 742 с.

5. Цибулько І. О. Психологічні чинники розвитку професійної рефлексії майбутніх фахівців авіаційної сфери: дис. … канд. псих. наук: 19.00.07. Київ, 2014. 256 с.

6. Шадриков В. Д. Психология деятельности и способности человека. Москва, 1996. 320 с.

СТРАТЕГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Левітіна Ліна Валеріївна,
аспірантка кафедри інноваційних технологій
з педагогіки, психології та соціальної роботи
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля»
м. Дніпро, Україна

Вступ. Соціально-політична та воєнна ситуація в країні диктує необхідність готувати конкурентоспроможних фахівців спеціалістів зі сформованим стратегічним мисленням, здатних до пошуку нових конструктивних ідей для вирішення проблем в життєдіяльності, застосовуючи інноваційні інструменти та прийоми стратегічного планування. Тому, значно зростає значущість стратегічної компетентності майбутніх фахівців.

Мета роботи полягає у визначенні та обгрунтуванні сутності поняття «стратегічна компетентність» у роботах сучасних наукових досліджень.

Матеріали та методи. Аналіз аспектів досліджуваної проблеми в науковій літературі для визначення сутності поняття «стратегічна компетентність».

Результати та обговорення. Поняття «стратегічна компетентність» наразі викликає дискусії і суперечності серед багатьох науковців, які не можуть дійти спільної думки щодо суті, змісту, компонентного складу означеної компетентності.

Така неодностайність поглядів зумовлена насамперед … розмаїттям підходів до інтерпретації поняття «стратегічна компетентність»» [8, с. 21] в сучасному науковому дискурсі.

Тому розглянемо, як сучасні українські дослідники трактують поняття «стратегічна компетентність» у науковій літературі. Узагальнимо в таблиці 1. різні погляди на означений феномен в хронологічному порядку.

Таблиця 1

Сутність трактування поняття «стратегічна компетентність» в українській науковій літературі

Рік	Автор	Трактування
2016	О. Ванівська [2]	здатність особистості на основі отриманих знань і умінь адекватно використовувати освоєний репертуар стратегій
2018	Г. Масур [3]	«надкомпетенція», яка виконує вирішальну функцію в плані визначення вектору реалізації діяльності і впливає на хід та результати цієї діяльності
	О. Антонова [1]	вміння та здатність реалізовувати та розвивати, набувати та засвоювати, накопичувати та переосмислювати комплекс спеціальних знань, умінь та навичок для проєктування майбутнього стану з метою підвищення ефективності діяльності
	О. Шапран [6]	здатність особистості визначати мету власної діяльності, уміння планувати, контролювати і корегувати свою діяльність, переносити здобуті знання і навички в нові нестандартні ситуації, творчо розв'язувати поставлені завдання, аналізувати власні та чужі вчинки й поведінку тощо.
2019	К. Пасинчук [4]	здатність людини упродовж життя здійснювати складні поліфункціональні, поліпредметні, культуродоцільні види діяльності
		здатність особистості визначати мету власної діяльності, планувати свою діяльність, реалізувати сплановані дії у вигляді індивідуальних стратегій, оцінювати результати власної діяльності
		інтегративна єдність особистісних і професійно-значущих якостей особистості, які набуті в процесі професійного навчання та включають систему цінностей, мотивів, науково-теоретичних знань, практичних умінь і навичок, здатностей, емоцій, спрямованих на адекватний добір і реалізацію на практиці ефективних стратегій і тактик у різних ситуаціях, забезпечення успішної самореалізації й самовдосконалення у процесі професійної діяльності
2020	О. Писаревська [5]	інтеграційне явище, яке окреслює здатність особи на основі здобутих знань та вмінь адекватно використовувати засвоєний репертуар стратегій
		здатність особистості визначати мету своєї професійної і навчальної діяльності, планувати цю діяльність, для досягнення будь-якої мети, реалізовувати сплановані дії та оцінювати результат власної діяльності
2021	О. Шереметєв [7]	здатність підбирати і використовувати найбільш ефективні стратегії для вирішення різних завдань
2023	Н. Волкова, І. Олійник, М. Карпова [9]	особистісне інтегративне утворення, що являє собою єдність професійно значущих якостей, знань і вмінь, за допомогою яких особистість формулює стратегічну і тактичну мету діяльності, виявляють ціннісно-мотиваційне ставлення до стратегічних змін і гнучкість у поведінці залежно від факторів зовнішнього середовища, здійснюють адекватний вибір і реалізують стратегії залежно від ситуації, досягаючи при цьому результативності професійної діяльності

У процесі аналізу нами з'ясовано, що більшість наукових праць

присвячено стратегічній компетентності як невід'ємного компонента комунікативної компетентності. Вченими наголошується на тому, що стратегічна компетентність відіграє важливу роль у спілкуванні, особливо для тих, хто вивчає другу іноземну мову. Саме стратегічна компетентність сприяє використанню особистістю відповідних стратегій під час спілкування для подолання прогалин у лінгвістичних знаннях.

Висновки. Аналіз наведених у таблиці 1 понять дає нам змогу зробити деякі узагальнення сутності поняття «стратегічна компетентність», такі як: використовується для подолання складних ситуацій; дає змогу адекватно використовувати освоєний набір стратегій на основі отриманих знань і вмінь; координує прояв інших базових компетентностей особистості під час здійснення діяльності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Антонова О. В. Формування стратегічної компетентності державних службовців України: дис. … канд. наук з держ. упр. Дніпро: Дніпропетровський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, 2018.

2. Ванівська О. Комунікативно-прагматичний підхід у формуванні стратегічної іншомовної компетентності. *Молодь і ринок*, 2016. № 8 (139). С. 56–60.

3. Масур Г. С. Стратегічна компетенція як компонентна детермінанта професійної компетентності майбутніх перекладачів. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*, 2018. № 3 (122). С. 25–31.

4. Пасинчук К. Експериментальне вимірювання рівнів сформованості стратегічної компетентності майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту. Наукові записки [Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова]. Серія : Педагогічні науки. 2019. Вип. 145. С. 138–148.

5. Писаревська О. В. Проблема формування стратегічної компетентності майбутніх юристівміжнародників університетах Франції як об’єкт теоретичного аналізу. Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, VIII (91), Issue: 227, 2020. С. 33–36.

6. Шапран О. Розвиток стратегічної компетентності майбутніх учителів у процесі опанування сучасними стратегіями навчання. *Професійна освіта: методологія, теорія та технології*, 2018. Вип. 7/1. С. 259–293.

7. Шереметєв О. М. Місце стратегічної компетентності в структурі комунікативної компетентності старшокласників. *Магістерські студії : альманах*, 2021. Вип. 21. С. 116–118.

8. Шовковий В., Шовкова Т. Стратегічна компетентність як предмет лінгводидактичної дискусії. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка*, 2017. № 4. С. 19–26.

9. Volkova N., Oliinyk I., Karpova M. Strategic Competence as a Guarantee of Professional Activity of a Modern IT Specialist. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*, 2023. № 1 (25). С. 17–25.

УДК 378.146

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Майстренко Юлія Володимирівна
к.е.н., доцент
Бугайчук Максим Степанович
Майстренко Гнат Ігорович
аспіранти
ПВНЗ «Європейський університет»
м. Київ, Україна

Вступ. У сучасному освітньому процесі важливо не лише забезпечити доступ до навчання, але й зробити його відмінним і стимулюючим для кожного студента. Мотивація визначає не лише ступінь зацікавленості студентів у навчанні, але і їхню готовність активно залучатися до навчального процесу та досягати високих результатів. Високий рівень мотивації серед студентів вищих навчальних закладів є ключовим фактором не лише для особистісного інтелектуального розвитку, але й для формування якісної освітньої парадигми. Переосмислення підходів до мотивації стає актуальним завданням, оскільки воно впливає на академічний успіх, задоволення від навчання та вибір подальших професійних шляхів студентами.

Мета роботи. Метою дослідження є оцінка ефективності існуючих стратегій, дослідження та аналіз сучасного стану мотивації студентів у вищих навчальних закладах, що сприяє визначенню ключових вимог та потреб студентів для підвищення їхньої мотивації.

Матеріали та методи. У роботі використано як загальнонаукові, так і спеціальні методи досліджень. Для уточнення понятійного апарату поняття «навчальна мотивація» використовувалися методи наукової абстракції та аналізу. При обґрунтуванні особливостей сучасних мотиваційних стратегій використовувались методи узагальнення та порівняльного аналізу; метод системного аналізу використовувався для означення місця і ролі мотивації

студентів у вищих навчальних закладах під час війни.

Результати дослідження. Не існує чітких методик або вказівок щодо підвищення ефективності навчального процесу, які були б універсальними для кожного вищого учбового закладу. Їх вибір залежить від умов, за яких він відбувається, рівня активності студентів даного вишу, включення студентів у науково-пізнавальну діяльність та багатьох інших факторів.

Дослідження, що містяться в роботі Коваленко Н. П., Боброва Н. О., Ганчо О. В. та Зачепило С. В. висвітлює, що мотивація студентів до навчання є однією з основних складових навчально-виховного процесу [1].

Цікаві роздуми щодо освітньої мотивації представляють науковці Бондар Л. В. та Литвинчук Н. Б., які вважають, що мотивація студента впливає на його бажання і здатність навчатися, прагнення навчатися протягом усього життя, що суттєво впливає на успішність освітнього процесу та якість знань, які він отримує при вивченні певної дисципліни [2]. Поняття «навчальна мотивація» ми розглядаємо як процес, метод і засіб спонукання студентів до продуктивної пізнавальної діяльності, активного освоєння змісту освіти.

Підвищити якість підготовки фахівців, сформувати в них позитивну мотивацію до майбутньої професії, є одним з основних завдань вищої школи для забезпечення конкурентоспроможності країни на світовому рівні. Розвиток позитивної мотивації до майбутньої професії можливий лише за наявності стійкої мотивації до навчальної та пізнавальної діяльності, які пов’язані з цією професією [3].

Таблиця 1

Мотиваційні стратегії для підвищення залученості студентів до навчального процесу

Академічна мотивація	Досягнення	Бажання отримувати високі оцінки та визнання за успіхи в навчанні
	Цікавість	Інтерес до предметів та бажання розширювати свої знання
Професійна мотивація	Кар'єрні перспективи	Бажання отримати конкретні навички та знання для подальшої успішної кар'єри
	Професійний розвиток	Мотивація стати експертом у вибраній галузі
Соціальна мотивація	Спілкування та взаємодія	Бажання взаємодіяти зі співстудентами та вчителями, створювати соціальні зв'язки
	Задоволення від спільної	Інтерес до групових проектів та колективної

	діяльності	роботи
Внутрішня мотивація	Особистий розвиток	Бажання стати кращою версією себе, незалежно від зовнішніх стимулів
	Самореалізація	Мотивація досягти свого потенціалу та самовираження
Зовнішня мотивація	Визнання та нагороди	Бажання отримати підтримку, похвалу або нагороди за свої досягнення
	Страх покарання	Мотивація уникати негативних наслідків, таких як погані оцінки чи невдоволення вчителів чи батьків

Джерело: розроблено авторами

Метою проведеного нами дослідження є оцінка ефективності існуючих стратегій, дослідження та аналіз сучасного стану мотивації студентів у вищих навчальних закладах, тому нами було проведено онлайн опитування, в якому взяли участь 148 студентів з різних ВНЗ та курсів (62% – студенти 1-го та 2-го курсів; 3-й–4-й курс – 28% та 10% – студенти другого (магістерського) освітнього рівня). На платформі Google Form авторами розроблено опитувальник та опрацьовано отримані статистичні дані.

За результатами опитування було виявлено, що більшість студентів (63,3%), вважають, що дистанційна форма навчання є тимчасовим заходом, як форма здобуття знань, де є нові можливості до самонавчання та відповідальності, де можна опанувати знання в різних програмах і платформах.

Також більша частина серед опитаних (73 %), вважає, що знання з дисципліни важливіше, ніж оцінка, і це свідчить про перевагу внутрішньої мотивації у порівнянні з зовнішньою.

На питання, чи маєте можливість готувати домашні завдання певної дисципліни з кимось у парі чи групі, 73 % опитаних відповіли, що ні. Апатичність студентів цілком може бути пов’язана з тим, що всі ми замкнені у кордонах подій, що відбуваються просто зараз. Але ми маємо намагатися заглядати в майбутнє, за межі темряви, в якій Україна тимчасово опинилася. Тому варто спрямовувати погляд студентів у майбутнє. Вчити їх прогнозувати, передбачати, будувати плани.

Не варто сприймати воєнний стан як довгі канікули або час, коли колективною роботою з одногрупниками можна нехтувати, тому мотивація до навчання у великій мірі залежить від викладачів. Саме зараз завдання викладачів – допомогти студентам створити простір безпеки та згуртованої

колективної роботи в студентській групі.

Для абсолютної більшості респондентів (90 %) вивчення дисципліни дає можливість дізнатися багато корисного та нового для себе, проявити свої здібності. На питання, чи всі знання з предмету є цінними, 58,4 % відповіли «так», 29 % – «скоріше так», 11,2 % – «скоріше ні», та 1,4 % – «ні». В той же час при стиканні з певними труднощами в засвоєнні знань майже всі опитувані, а саме 93,3 %, намагаються розібратися.

Також в анкетуванні було поставлене актуальне питання, яке пов'язане з подіями, що відбуваються в нашій країні. А саме – чи не втратили інтерес до навчання під час війни. 67 % студентів стверджують, що, більш відповідально ставляться до навчання та відчувають зростання внутрішньої мотивації, проте, на питання «Чи вважають об'єктивними застосовування форм і методів оцінювання навчальних досягнень студентів», 59% опитаних зазначили, що ні. Для ефективної перевірки рівня засвоєння студентами знань, умінь та навичок у вищих навчальних закладах використовують різні методи і форми оцінювання. Проте, для оцінки студентів під час дистанційної форми навчання необхідно застосувати різні новаторські навчальні технології, які стануть поштовхом для розвитку творчості, професійної та особистісної самореалізації майбутніх фахівців.

Впровадження інноваційних методів оцінки – один з найважливіших напрямків удосконалювання підготовки студентів у сучасному вищому навчальному закладі, але це також спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має на увазі конкретні й прогнозовані цілі.

Одна з таких цілей полягає в створенні комфортних умов навчання, при яких студент почуває свою успішність, свою інтелектуальну та творчу здатність, що робить продуктивним весь процес навчання [4].

Висновки. Аналізуючи результати проведеного дослідження, варто зазначити, що студенти, які взяли участь у анкетуванні, мають гарну внутрішню мотивацію до навчання, не зважаючи на труднощі у здобутті знань, які пов'язані з війною та вимушеним дистанційним навчанням. Найцінніше для

здобувачів вищої освіти, особливо перших курсів, під час війни – це розуміюча взаємодія, спілкування. Тому для стимулювання розумової діяльності обов‘язково потрібно давати змогу бути почутим. Для більшості студентів важливі знання, а не оцінка, а це свідчить про бажання самореалізації та особистісного розвитку.

Результати цього дослідження можуть служити підставою для розроблення ефективних стратегій, спрямованих на підвищення мотивації та покращення навчального процесу в університетському середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Коваленко Н. П., Боброва Н. О., Ганчо О. В., Зачепило С. В. Мотивація студентів як запорука успішного професійного розвитку. ISSN 1681-2751. Медична освіта. 2020. № 3. С. 43-48. DOI: 10.11603/me.2414- 5998.2020.3.11440 (дата звернення: 28.11.2023).

2. Бондар Л. В., Литвинчук Н. Б. Мотивація навчальної діяльності студентів як провідний чинник підготовки майбутніх фахівців. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія».* Серія «Психологія»: науковий журнал. Острог: Вид-во НаУОА, червень 2020. № 11. С.67-71.

3. Кириченко Р. В., Колодяжна А. В. Психологічне дослідження навчально професійної мотивації майбутніх педагогів. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова, Випуск 13(58)’ 2021, 48–59. DOI: 10.31392/NPUnc.series12.2021.13(58).05 (дата звернення: 01.12.2023).

4. Майстренко Ю. В., Крупа О. П., Дарованець О. В., Дарованець К. І. Інноваційні методи оцінки навчально-пізнавальної діяльності студентів творчих спеціальностей у вищих навчальних закладах. *Science and education: problems, prospects and innovations :* materials V International scientific and practical conference 4-6 Feb. 2021 y. Kyoto : CPN Publishing Group, 2021. P. 646-652. URL : https://sci-conf.com.ua/v-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-science-and-education-problems-prospects-and-innovations-4-6-fevralya-2021-goda-kioto-yaponiya-arhiv/

РОЛЬ КАЗКИ У ФОРМУВАННІ ЕМОЦІЙНОГО ДОСВІДУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Марчук Оксана Олександрівна
доктор педагогічних наук, доцент,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені акад. С. Дем'янчука», м. Рівне
Балдовська Катерина Василівна,
студентка магістратури спец. 012,
«Дошкільна освіта» ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені акад. С. Дем'янчука», м. Рівне

Вступ. Характер сучасних політичних процесів в Україні (повномасштабна війна, наслідками якої є повітряні тривоги, загибель наших захисників та мирного населення, руйнування інфраструктури, постійне перебування у стані тривожності, стресу та ін.), їх масштабність та глибина, суперечності складного періоду соціально-політичних та економічних змін останніх років зумовлюють загострення інтересу суспільства до проблеми емоційного розвитку на етапі дитинства, адже діти – найбільш незахищена верства населення.

Мета роботи – охарактеризувати роль казки в емоційному розвитку дитини.

Матеріали та методи. Емпіричне дослідження проводилось нами в період з 15 травня по 15 листопада 2023 року. У ньому взяли участь 153 вихованці ЗДО, 8 вихователів, 10 психологів. Використано метод спостереження, педагогічної бесіди. Інтерв'ю, акетування, аналіз дитячих малюків.

Результати та обговорення. Проблема емоційного розвитку дошкільників є актуальною тому, що емоційний світ грає важливу роль в житті кожної людини. Цією проблемою займалися багато педагогів, психологів (Л. Божович, Л. Виготський, С. Рубінштейн, Д. Ельконін та ін.), які стверджували, що позитивні емоції створюють оптимальні умови для активної

діяльності мозку і є стимулом для пізнання світу.

Розвитку емоційної сфери сприяють усі види, форми та методи виховання, але особливу роль у збагаченні емоційного досвіду дитини відіграє казка. Казка як унікальний вид творчості, найближчий до дитячої душі. Вона спонукає малюка сміятися, переживати та сподіватися, одним словом відчувати.

Сприйняття казки має істотний вплив на емоційний розвиток дітей: процес ознайомлення з казкою створює реальні психологічні умови для формування соціальної адаптації дитини. У всі часи казка сприяла розвитку позитивних міжособистісних взаємин, соціальних умінь та навичок поведінки, а також моральних якостей дитини, які визначають її внутрішній світ. При цьому казка залишається одним із найдоступніших засобів для розвитку дошкільника, яку за всіх часів використовували і педагоги, і батьки.

Казка не дає прямих настанов дітям, але в її змісті завжди закладена мораль, яку вони поступово сприймають, багато разів повертаючись до тексту казки. Наприклад: казка «Ріпка», «Казка про Сонце, Мороз і Вітер» вчить дошкільників бути дружними, працьовитими; казка «Івасик-Телесик» застерігає, що не можна вірити усім - можна потрапити в біду, а якщо так трапилося - не впадай у відчай, намагайся знайти вихід із ситуації; казки «Теремок», «Рукавичка» вчать дружити. Взаємовідносини батьків та дітей відображені у казках «Дідова дочка», «Кривенька качечка». Страх і боягузливість висміюється в казці «У страху очі великі», хитрість у казках «Лисиця та журавель». Працьовитість у народних казках завжди нагороджується: («Колосок», «Золотий черевичок», «Ох», турбота близькому («Багато-пребагато»).

Позитивні герої наділені у казках силою, мужністю, завзятістю, чесністю та іншими високоморальними якостями. Популярний герой – Котигорошко та Івасик («Івасик-Телесик», «Котигорошко» та ін.). Завжди є місце диву та хорошій кінцівці, обов’язково присутній працьовитий герой, який долає суворі випробовування долі. Це обумовлено тим, що українці попри всі негаразди

мають надію на світле майбутнє або на богатиря, який розв'яже всі їхні проблеми, і знову-таки буде надія на кращу долю. Як приклад — Кирило Кожум'яка.

Головні чесноти в наших українських казках - працьовитість, повага та пошана до предків, вміння обробляти землю, облаштовувати оселю, вони дуже часто допомагають здобути перемогу в складних випробовуваннях долі. Як приклад - Кобиляча голова, яка могла нагородити за працьовитість або поласувати героїнею за неповагу та лінощі. Так, дідова дочка за повагу до Кобилячої голови (Кобила уособлює мертве непродуктивне начало, померлих членів роду) отримує процвітання серед живих, а бабина дочка за непошану гниє у світі померлих.

Природа в казці захищає героїв (річка та дерево в казці «Гуси-лебеді», втішає і співчуває горю. З цього злиття з природою народжується любов - співчуття до тварин, до всього живого, яка властива українським казкам і неодноразово відзначалася вітчизняними дослідниками.

Щастя у казках пізнається у самому прагненні щодо нього, у самому факті підйому над буденністю. Часом, починаючи свій шлях, герой сам не знає, чого прагне (вирушає «куди очі дивляться»). К. Стрілецька у своїх дослідженнях зазначає, що дитина може осягнути цінність шляхетного вчинку, ницість зради, підступності та зла, випробувати почуття любові та ненависті, звичайно, з творів мистецтва, які не лише розширюють дитячі уявлення, світ почуттів, глибоких переживань та емоційних відкриттів. Особливе місце тут займає казка, яка включає духовні цінності, яскраво представлений світ почуттів, що нагадує життя дорослих людей. Казка допомагає дошкільнику пізнати світ не тільки розумом, а й серцем, дає можливість відгукнутися на навколишні явища та події, висловити своє ставлення до добра та зла.

Казка особливо активно пробуджує активність дитини, наголошує К. Стрілецька, тому що допомагає малюку подумки подолати весь шлях з улюбленими героями, співчувати їм, переживаючи.

Також казка активізує уяву дитини, тому що з'являються не тільки нові

знання та уявлення, а найголовніше виникає нове ставлення до людей, подій, предметів та явищ [2, с. 296].

Процес роботи з казкою у формуванні емоційної сфери дитини відбувається у тісному взаємозв'язку з розвитком мовлення.

Основними завданнями формування емоційної сфери дошкільників у процесі роботи над казкою є наступні:

- вчити висловлювати власний емоційний стан (радість, образу, гнів, подив) мімікою, пантомімікою, жестами, інтонацією;

- вчити розпізнавати свій внутрішній емоційний стан та емоційний стан дорослих і однолітків (людина радіє, засмучена, здивована, розлючена);

- розвивати емоційну чуйність (емпатію) на емоції інших (якщо людина скривджена – поспівчувати її, допомогти, радісна – порадіти разом із нею, розгнівана – спробувати зрозуміти причину);

- збагачувати словник дітей за рахунок слів, що позначають різні емоційні стани [3, с. 70].

Висновки. Кожна казка є унікальною. Проте використання казок у разі розвитку емоційної сфери дошкільників передбачає врахування загальних закономірностей роботи з казковим матеріалом. Розглянувши сутність казки, її роль у розвитку та вихованні, можна дійти висновків, що казка є ефективним засобом розвитку емоційної сфери дітей дошкільного віку. У казковій формі дитина не лише стикається з такими складними явищами і почуттями, як життя і смерть, любов і ненависть, гнів і співчуття, зрада і підступність, а й здатна висловити власні емоції та почуття.

Казка є особливою реальністю, що допомагає встановити собі світ людських почуттів, відносин, найважливіші моральні категорії. Це дуже важливо для становлення та осмислення понять добра і зла, для впорядкування почуттів дитини, становлення її емоційної сфери. Зазначені вище особливості казок та педагогічні способи застосування дозволяють ефективно розвивати емоційну сферу дошкільників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія : навчальний посібник. Вид. 3-тє, виправ. Суми : Університетська книга, 2010. 352 с.

2. Стрілецька К. А. Казкотерапія як метод формування моральних якостей молодших школярів. *Інноватика у вихованні*. 2016. Вип. 3. С. 295-302.

3. Харченко Н., Туркулець О. Казка як метод впливу на емоційну сферу дошкільників. *Психологічний журнал*, 2021. № 6. С. 68-73. URL : https://doi.org/10.31499/2617-2100.6.2021.229297 (дата звернення: 09.09.2023).

ДІАГНОСТИКА ЯКОСТІ ОСВІТИ В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЯК КОМПОНЕНТ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Мізюк Вікторія Анатоліївна,
к.п.н., доцент
Гарчева Аліна Вадимівна,
студент
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
м. Ізмаїл, Україна

Вступ. Діагностика якості освіти в закладі загальної середньої освіти є важливим компонентом управлінської діяльності. Вона дозволяє оцінити стан освітнього процесу, виявити його сильні та слабкі сторони, а також розробити заходи щодо його покращення.

Якість освіти визначається не лише результатами навчання, тобто здібностями фахівця, який закінчив навчання в освітньому закладі. Важливо також враховувати фактори, які визначають ці результати, і ці фактори визначаються метою освіти, змістом і методологією, а також системою організації та технологією навчання. Всі ці аспекти є характеристиками, які потребують керування задля досягнення бажаних результатів в освітньому процесі [4].

Мета роботи. Мета роботи полягає в розгляді та аналізі процесу діагностики якості освіти в закладі загальної середньої освіти як ключового компонента управлінської діяльності.

Матеріали та методи. Упродовж останніх 30-ти років в Україні досить активно досліджувалися проблеми управління закладами освіти. Особливо варто відзначити праці І. В. Єгорової, О. В. Сардак з аналізу якості освіти в навчальних закладах, а також дослідження І. В. Бондаря, Л. І. Даниленко, О. І. Мармази, Р. І. Олексенко, які постійно були в пошуках інноваційних методів для успішної реалізації якісного управління в школі. Під час написання роботи використано такі методи дослідження, як аналіз, порівняння та узагальнення.

Результати та обговорення. Якість являє собою сукупність показників об’єкта, які належать до його здатності задовольняти встановлені та передбачувані потреби. Забезпечення якості включає всі заплановані та здійснювані види діяльності, які підлягають постійному контролю та необхідні для створення впевненості відповідно до вимог якості.

Освіта являє собою цілеспрямований процес соціалізації особистості, який забезпечує освоєння учнями культурних зразків та цінностей, формування власного «Я» на основі систематизованих знань та умінь, а також розвиток емоційного ставлення до світу.

Управління якістю освіти є системою стратегічних і оперативних дій, вкладених у забезпечення, поліпшення, контроль та оцінку якості освіти. Воно здійснюється планомірно і включає різні заходи, спрямовані на підвищення ефективності освітнього процесу і досягнення високих результатів.

Поліпшення якості освіти як компонента управлінської діяльності є складним довготривалим процесом та результатом наближення наявних параметрів освітньої діяльності до цілей та завдань, визначених політикою у сфері якості освіти. Це вимагає постійного аналізу та оцінки поточного стану системи освіти, а також розробки та реалізації заходів щодо її покращення.

При аналізі стану та розвитку системи освіти у конкретному навчальному закладі особливе значення має поняття «поліпшення якості» в управлінській діяльності. Це поняття описує позитивні зміни у об’єкті якості під час його безперервного розвитку, які не обов’язково передбачають досягнення кінцевого результату. Таке розуміння дозволяє враховувати поступові зміни та прогрес в освітньому процесі, а не лише кінцеві результати [1].

Для успішного управління якістю освіти необхідно застосовувати різні підходи та методи, такі як системний підхід, безперервне покращення, врахування думки зацікавлених сторін та використання інновацій. Крім того, важливо встановити ефективну систему моніторингу та оцінки якості, щоб мати можливість оперативно реагувати на зміни та вносити необхідні коригування.

Мета діагностики якості освіти – це отримання об’єктивної інформації

про стан освітнього процесу, яка може бути використана для прийняття управлінських рішень [2, с. 44].

До завдань діагностики якості освіти відносяться: оцінка рівня знань, умінь та навичок учнів; оцінка сформованості ключових компетентностей учнів; оцінка ефективності освітнього процесу; оцінка стану матеріально-технічної бази закладу освіти; оцінка кадрового потенціалу закладу освіти; оцінка ефективності управлінської діяльності закладу освіти.

Діагностика якості освіти повинна відповідає наступним принципам: практичної спрямованості, системності (проводиться регулярно, щоб відстежувати динаміку зміни якості освіти закладу загальної середньої освіти), об'єктивності (з використанням різноманітних методів, щоб забезпечити об'єктивність результатів), достовірності (результати діагностики повинні бути достовірними, щоб забезпечити їх використання для прийняття управлінських рішень) [5, с. 73].

Стратегічне планування в освітніх установах є важливим процесом, що передує визначенню цілей і напрямів розвитку. Воно включає в себе комплексний аналіз поточної ситуації, щоб виявити сильні та слабкі сторони освітнього процесу та діяльності персоналу.

Метою стратегічного планування є створення стратегічного бачення, яке дозволить досягти високої якості освітнього середовища та освітніх результатів. У процесі стратегічного планування визначаються цілі, філософія та основні цінності освітньої установи. Вони повинні відповідати поняттю якості, визначеному у контексті освіти. Це допомагає встановити ясні орієнтири та напрямки розвитку, які сприятимуть досягненню успіху. Однак планування не тільки визначає цілі та напрямки, а й допомагає виявити та усунути перешкоди на шляху до успіху.

На якість освіти можуть впливати зовнішні та внутрішні чинники (див. табл.1). Зазначимо, що зовнішні та внутрішні чинники доцільно заздалегідь ідентифікувати і розробити програму щодо вменшення їх пливу на освітній процес. Для цього в управлінській діяльності існують прийоми попередження,

раннього виявлення та оперативного усунення різних недоліків.

Таблиця 1

Зовнішні та внутрішні чинники, що впливають на якість освіти

Зовнішні чинники	Внутрішні чинники
Недостатнє фінансування може призвести до відсутності необхідних ресурсів для покращення інфраструктури, навчальних матеріалів та професійної підготовки вчителів.	**Використання застарілих або неефективних методів навчання** може призвести до низького рівня зацікавленості учнів та обмежити їхній успіх.
Соціально-економічні труднощі, такі як бідність, соціальна нерівність, війни, можуть впливати на готовність учнів до навчання та викликати великі відмінності у рівному доступу до якісної освіти.	**Недостатня підготовка вчителів, в**ідсутність необхідних знань та навичок учителів може призвести до неефективного навчання та низького рівня розуміння матеріалу учнями.
Акцент на стандартизацію і тестування може спричинити недостатнє врахування індивідуальних потреб та здібностей учнів.	**Відсутність системи оцінки та нагляду за викладанням** може призвести до втрати якості навчання та зниження вимог до викладачів.
Зміни в освітній політиці, наприклад, часті зміни програм, можуть створювати невпевненість серед педагогів та впливати на стабільність навчального процесу.	**Відсутність стимулюючого освітнього середовища** та можливостей для розвитку індивідуальних талантів може обмежувати потенціал учнів.

Якість освіти може знижуватися також через наявність внутрішніх та зовнішніх дефектів.

Внутрішні дефекти пов’язані з недоліками, які виникають усередині освітнього закладу через недосконаліть навчально-виховного процесу, несприятливий соціально-психологічний клімат або неадекватні методи управління. Прикладами внутрішніх дефектів можуть бути низький рівень знань учнів з окремих предметів, відсутність навичок самостійної роботи та низька мотивація до участі у позаурочній діяльності [1].

Зовнішні дефекти освіти також пов’язані з впливом навколишнього середовища на учнів та недостатньою взаємодією між школою та соціумом. Наприклад, загальна соціально-педагогічна занедбаність підлітків, низька мотивація до навчальної діяльності в цілому і невисокий рівень розвитку соціальної компетенції можуть бути віднесені до зовнішніх дефектів.

При розробці стратегічного плану необхідно враховувати і внутрішні, і зовнішні чинники, щоб визначити найефективніші стратегії та заходи

підвищення діагностики якості освіти. Важливо створити сприятливе освітнє середовище, де кожен учень матиме можливість розвиватися та досягати свого потенціалу. Тому стратегічне планування має бути гнучким та адаптивним, щоб враховувати зміни в освітньому середовищі та суспільстві в цілому. Це допоможе освітнім установам більш реагувати на виклики та зміни, а також ефективно використовувати свої ресурси.

Управління якістю освіти означає, що суб'єкти управління освітою (органи управління освітою) через надання освітніх послуг та вирішення управлінських завдань працюють над організацією спільної діяльності учнів, педагогів, батьків та інших споживачів освітніх послуг, щоб задовольнити їхні освітні потреби. Нові підходи до управління якістю освіти ґрунтуються на новій парадигмі управління освітою, яка включає децентралізацію (делегування повноважень нижчим адміністративним рівням), збільшення ролі органів місцевого самоврядування, автономію та перехід до поліцентричної системи. Ці зміни відображають демократичний характер управління якістю освіти, який ґрунтується на принципах партисипативності, субсидіарності, рефлексивності та дуальності [4].

Під поняттям «партисипативність» передбачається активна участь всіх учасників освітнього процесу у розробці, обговоренні, прийнятті та здійсненні управлінських рішень у галузі освітньої якості. Принцип субсидіарності, у свою чергу, передбачає прийняття рішень та відповідальність за їх виконання на найменшому можливому адміністративному рівні. Однак, якщо є об'єктивні перешкоди для самостійного ухвалення рішення, відповідальність передається вищому рівню управління. Рефлексивність ґрунтується на постійній самооцінці, самоаналізі та самоконтролі професійної діяльності, щоб стежити за якістю освіти. Принцип дуальності передбачає, що управлінська діяльність спрямовано досягнення двох груп цілей – нормативних і маркетингових [3, с. 119].

На сучасному етапі розвитку освіти зберігають свою актуальність і загальні принципи управління якістю, яких можна віднести комплексність, об'єктивність, наступність, оптимальність та випередження.

Висновки. Опираючись на дослідження науковців в галузі менеджменту, можна зробити висновок, що для успішної діагностики якості освіти в закладі загальної середньої освіти необхідно розробити та запровадити інструменти для вимірювання результатів діяльності закладу на основі комп'ютерних технологій, такі як регіональна система тестування для закладів освіти, яка є науково обґрунтованою та використовує національний та міжнародний досвід впровадження технології тестування, систему збору та обробки актуальної інформації щодо різних сфер діяльності закладу освіти. Необхідною умовою систематичного моніторингу в закладі загальної середньої освіти є оновлення їх матеріально-технологічної бази та забезпечення технічними та програмними засобами для використання переваг сучасних інформаційних технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Громовий В. В. Самооцінювання якості роботи закладу загальної середньої освіти. Дніпро: Середняк Т. К., 2019. 87 с.

2. Єгорова І. В. Моніторинг та оцінювання якості освіти : навчально-методичний посібник до курсу. Івано-Франківськ, 2021. 141 с.

3. Кушніренко І. В. Сучасні інформаційні технології та системи в управлінні. *Сучасні інформаційні технології та системи в управлінні*: зб. матеріалів І Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених, аспірантів і студентів. Київ: КНЕУ, 2017. 213 с.

4. Мармаза О. І. Менеджмент освітньої організації. Х.: ТОВ «Щедра садиба», 2017. 126 с.

5. Дружиніна Т. О. Моніторинг якості освіти як інструмент методичного та управлінського забезпечення державного стандарту освіти. *Актуальні проблеми управління освітою і навчальними закладами:* зб. наук. пр. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2021. Вип. 4. С.18 – 22.

НАВЧАННЯ ЧЕРЕЗ ПРОЄКТНУ ДІЯЛЬНІСТЬ – ФОРМУВАННЯ ЦІЛІСНОЇ КАРТИНИ СВІТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Мірошниченко Ірина Михайлівна
Вчитель початкових класів
Письменський ліцей Васильківської селищної ради

Вступ. Реалізація цілей і завдань Нової української школи потребує оновлення та залучення сучасних освітніх технологій. Освітній процес у початковій школі спрямовується на використання особистісно орієнтованого, компетентнісного і діяльнісного підходів до навчання кожної дитини. Тому метод проєктів вважається одним із найперспективніших методів навчання, адже він створює умови для творчої самореалізації тих, хто навчається, підвищує мотивацію до навчання і сприяє розвитку інтелектуальних здібностей, формує пошуково-дослідницькі навички.

Сьогодні перед школою стоїть задача створити інноваційно-розвивальне середовище, що передбачає проблемно-креативну спрямованість, інтерактивну організацію освітньої діяльності; постійну актуалізацію і застосування знань, умінь і навичок; орієнтацію на особистий і колективний успіх.

Цілі роботи. Проблема проєктної діяльності як педагогічного явища сьогодення для сучасної школи є актуальною. Загально-соціальне розуміння сутності проєктної діяльності передбачає процес формування освітньої системи загалом, так і частково, що має на меті залучення учнів до проєктної роботи, як способу досягнення дидактичної мети через детальну розробку проблеми. Сучасний освітній проєкт, на думку науковців І. Колєснікова та М. Горчакова Сибірська, поєднує в собі освітні можливості й дослідження експерименту. При цьому, для педагога основним змістом навчального проєктування є формування знань, умінь та навичок учня засобом проєктної діяльності, а для самого учня самостійна діяльність в рамках проєкту [1, с. 107].

Матеріали та методи. Через проєктне навчання учні мають можливість використовувати не лише знання з навчальних дисциплін, а й вчитися вести

перемовини, ухвалювати спільні рішення, нести відповідальність щодо ролі в навчальній команді й разом презентувати результати своєї діяльності. Таке навчання відбувається природним шляхом, ненав'язливо, адже ціль – не вивчити, а виконати завдання, отримати результат, що дійсно мотивує дітей.

Це дає можливість вчителю побачити учнів у новому світлі, допомає розвивати вроджені здібності учнів в новий спосіб, що не вдається часом у традиційній системі уроку. Крім того, часто проєктне навчання реалізується через міждисциплінарні зв'язки, що виходять за межі програми одного конкретного предмету. Це значно розширює можливості вчителя і сприяє креативності, а учні часто мають завдання, у процесі вирішення яких отримують практичні навички.

Донедавна технологію проєктної діяльності було орієнтовано на середню та старшу ланки шкільного навчання, у початковій школі її використовували рідко. Нова українська школа створює реальні можливості для втілення проєктів у пізнавально-освітній діяльності учнів початкових класів.

Педагогічний супровід учителя дозволяє молодшим школярам відчувати себе суб'єктами діяльності, ставить кожну дитину в позицію активного учасника. Створює ситуацію успіху, радості, задоволення, обстановку загальної захопленості і творчості, сприяє формуванню у дитини позитивної самооцінки. Отриманий емоційний заряд служить стимулом для подальших дій, відкриває горизонти творчості, формує активну життєву позицію. Можна з упевненістю сказати, що метод проєктів поєднує навчальну діяльність, у рамках якої формуються базові знання, вміння та навички, з діяльністю творчою, дослідницькою, пов'язану з розвитком індивідуальних задатків учнів, їх пізнавальною активністю, здатністю вирішувати нестандартні завдання.

У сучасній школі *метод проєктів* розглядають як систему навчання, за допомогою якої учні набувають знань і вмінь у процесі планування та виконання практичних завдань-проєктів, що поступово ускладнюються. Метод проєктів належить до педагогічних технологій XXI століття, які передбачають уміння адаптуватися у швидкоплинному світі.

Поняття «метод проєктів» визначається науковцями по-різному: і як конкретна практика роботи вчителя, спрямована на формування в учнів певної системи інтелектуальних і практичних умінь; і як комплексний метод навчання; і як педагогічна технологія; і як система навчання.

Під час визначення виду навчального проєкту зручно користуватися класифікацією, пропонованою Є. Полат.

За домінуючими видами діяльності

1. *Творчі проєкти* зазвичай не мають чітко продуманої структури, вона розвивається, підпорядковуючись інтересам учасників проєкту. Оформлені результати можуть бути у вигляді збірника, сценарію, програми свята тощо. Орієнтовні теми: «Здраствуй, школо!», «Авторські задачі з математики», виставка «Фарби в нашому житті».

2. *Ігрові (рольові) проєкти* мають відкриту структуру. Учасники беруть на себе певні ролі. Результати можуть визначатися на початку проєкту, або до його завершення. Наявний високий ступінь творчості. Ведучий вид діяльності учнів в таких проєктах – рольова гра. Орієнтовні теми: «Чарівний світ казки», «Весняні народні свята українців», «Святкуємо Калиту», «Раптом трапилась пожежа», «Дорога до школи» тощо.

3. *Інформаційні проєкти* спрямовані на збір інформації, її аналіз та узагальнення фактів. Потребують чіткої структури, можливостей систематичної корекції під час проєктної діяльності. Орієнтовні теми: «Пам’ятки мого села», «Таємниці Сонячної системи», «Ім’я в житті людини», «Історія одного винаходу» тощо.

4. *Дослідницько-пошукові проєкти* за своєю структурою максимально наближені до наукових досліджень (постановка проблеми; формулювання гіпотези; планування та розробка дослідницьких дій; збір інформації, її аналіз та узагальнення; підготовка та оформлення результату проекту; публічна презентація результату; рефлексія). Такі проєкти потребують чітко продуманої структури, визначеної мети, актуальності проєкту для всіх учасників, соціальної значимості. Орієнтовні теми: «Як з’явилися школи», «Як

«розмовляють» тварини?», «Як писали наші предки?», «Якими були цифри в давнину?», «Як із рослин виготовляють тканини?» тощо.

5. *Практично орієнтовані* відзначаються чітко визначеним із самого початку результатом діяльності учасників проєкту, який зорієнтований на соціальні інтереси самих учасників роботи (годівничка, портфоліо, книга класу, газета, документ, відеофільм, вистава, тощо). Кінцевий продукт доцільно використати у житті. Потребують продуманої структури, навіть сценарію діяльності учасників із визначенням функції кожного. Орієнтовні теми: «Допоможемо птахам», «Прикрасимо ялинку на шкільному подвір'ї», «Прийоми швидкого рахунку», «Мистецтво створення записника», «Словник неологізмів» тощо.

За кількістю учасників виділяють

1. *Індивідуальні* Проєкт виконується одним учнем. Учитель допомагає скласти план діяльності, проводить індивідуальні консультації. Орієнтовні теми: «Сам вмію і вас навчу», «Моя улюблена іграшка», «Історія мого роду» «Традиції моєї родини», «Школа майбутнього» тощо.

2. *Парні* Проєкт виконує двоє учнів. Вони складають спільний план дій; визначають форму представлення результату; добирають творчу назву свого проєкту; беруть активну участь в організації публічного захисту проєкту. Орієнтовні теми: «Макет Сонячної системи», «Портрет одного слова», «Цікава подія в селі» тощо.

3. *Групові* Робота в групі полягає в тому, щоб у процесі розробки навчального проєкту учасники обмінювались власним досвідом, радились один із одним, училися знаходити спільні рішення. Учитель узгоджує діяльність груп учасників; гнучко підпорядковує її спільній темі та меті; проводить консультації, а за потреби – надає допомогу. Орієнтовні теми: «Символи України», «Винаходи людства», «Школа майбутнього» тощо.

За тривалістю проєкти бувають

1. *Міні-проєкти*. Проєкти на один урок.

2. *Короткострокові*. Проєкти тривають від двох до шести годин

(уроків);

3. *Середньої тривалості*. Тривають від тижня до місяця;

4. *Довгострокові*. Тривають від одного до кількох місяців.

За характером контактів:

1. *Монопроєкти* – проводяться в рамках одного предмета або однієї області знань. Орієнтовні теми: «Математичний задачник», «Веселковий словник», «Проєкт одного слова», тощо;

2. *Міжпредметні* – проєкти, які інтегрують різні предметні галузі. Орієнтовні теми: «Українські традиції і здоров'я», «Числа в літературі», «Правила навчання» тощо;

3. *Надпредметні (позапредметні)*. Проєкти інтегрують знання з різних галузей, у тому числі з тих, які не входять до курсу початкової школи. До їх організації долучаються спеціалісти різного фаху. Орієнтовні теми: «Чому зникли динозаври?», «Небезпечні професії», тощо.

Тривалість виконання навчального проєкту або дослідження в 1 – 2 класах доцільно обмежити 1 – 2 тижнями в режимі урочно-позаурочних занять, одним або здвоєними уроками. Важливо, щоб проєкти не були тривалими, оскільки дітям складно довгий час утримувати інтерес до того самого проєкту. У 3 – 4 класах тривалість проєктів можна збільшити від 1 до 2 місяців. Також учителю слід пам’ятати, що діти не здатні до тривалої самостійної роботи. З боку дорослих вони потребують систематичної допомоги, аналізу та націлювання на наступний етап роботи.

Для молодших школярів домінуючими залишаються ігрові (рольові) проєкти, при залученні учнів до участі у творчих проєктах створює умови для реалізації креативного потенціалу молодших школярів. Інформаційні і дослідницькі проєкти формують у школярів вміння працювати з додатковою інформацією, комунікативні та комунікаційні уміння та навички. У практиці найчастіше доводиться мати справу зі змішаними проєктами, у яких є ознаки різних типів.

Результати та обговорення. Без цього проектна діяльність буде

формальною, нецікавою для учня та неплідною. Звичайно, у початковій школі проєкти – це зазвичай не індивідуальна, а сімейна діяльність, оскільки дитина є обмеженою у засобах та інструментах пошуку, збору та обробки інформації. Тому, звичайно, робота над проєктом здійснюється під керівництвом учителя та батьків. Але батьки повинні постійно пам'ятати, що суть методу проектів – це формування самостійності дитини у пошуку інформації, обробці даних, а не у тому, хто зробить проєкт краще чи ефектніше. Батьки не повинні брати на себе більшу частину роботи над проєктом, інакше губиться сама ідея цього методу. А ось допомога порадою, інформацією, виявлення зацікавленості з боку батьків важливий фактор підтримання мотивації і забезпечення самостійності школярів. Особливо неоціненною є допомога батьків, коли діти роблять перші кроки у роботі над проєктом. Тому слід наголосити батькам, що вони виконують лише роль помічника – допомогти знайти разом інформацію у книгах, зводити до бібліотеки, пошукати в Інтернеті, допомогти відібрати найголовніше, допомогти охайно оформити результати пошуку. Головне слово для батьків «допомогти», але не «зробити замість». Краще тоді не робити зовсім, ніж зробити замість дитини.

У початковій школі має бути відзначений кожний учень, який брав участь у виконанні проєкту! Для цього найкраще визначити декілька номінацій і постаратися зробити так, щоб кожний проєкт став «переможцем». Орієнтовні номінації проєктів: Оригінальний проєкт, Незвичайний проєкт, Проєкт сюрприз, Веселий проєкт, Проєкт-велетень тощо.

У процесі проєктної діяльності створюються умови для розвитку пізнавальних інтересів. На цій основі й можуть сформуватися внутрішні мотиви учіння, які впливатимуть на різноманітні сфери пізнавальної діяльності.

З погляду вчителя – навчальний проєкт – це дидактичний засіб, що вчить проєктуванню, тобто цілеспрямованій діяльності зі знаходження способу вирішення проблеми шляхом розв'язання завдань, що випливають з цієї проблеми. З погляду учня проєкт – це можливість робити щось цікаве самостійно, у групі або самому, максимально використовуючи свої можливості;

це діяльність, що дозволяє проявити себе, спробувати свої сили, докласти свої знання, принести користь і показати публічно досягнутий результат.

Варто зауважити, що метод проєктів нині не розглядається як альтернатива класно-урочній системі, натомість – як додатковий засіб, що підвищує якість навчання, розвиває пізнавальну сферу та особистісні якості молодшого школяра.

Висновки. Таким чином, у сучасних умовах розвитку системи освіти вагомого значення набуває впровадження ефективних інновацій у традиційну класно-урочну систему, а також пошук нових форм організації навчання поза її межами. До їх числа належить і метод проєктів.

Проєктна діяльність учнів забезпечує пріоритет надпредметних соціально-значимих знань і умінь, що найбільше відповідає парадигмі особистісно-орієнтованої освіти, тому що саме ці знання і вміння дозволяють молоді упродовж життя успішно реалізуватися. Проєкт націлений на набуття учнями нових знань на основі реальної життєвої практики, розвиток у них компетенцій у процесі проблемно зорієнтованого пошуку.

У навчанні молодших школярів завдання проєктної діяльності полягає в розвитку пізнавальних навичок, умінь самостійно використовувати здобуті знання, орієнтуватися в доступному інформаційному просторі, розвивати творче мислення, вчить дітей елементарних прийомів спільної діяльності, дозволяє проявити свої сильні сторони, реалізувати творчий потенціал.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Карабін О. Й. Проектна діяльність в освітньому процесі початкової школи як засіб розвитку молодших школярів. «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи», 8–9 листопада 2018, № 2. С. 107 – 109.

ЕТАПИ РОЗРОБКИ ТА СТВОРЕННЯ ІНТЕРАКТИВНОГО ДОВІДНИКА-ТРЕНАЖЕРА З ПОБУДОВИ РОЗГОРТОК ТА ПЕРЕРІЗІВ МНОГОГРАННИКІВ

Морквян Ірина В'ячеславівна
к.п.н., учитель
інформатики та математики
Садченко Валентина Валеріївна
учениця
КЗ «Харківський університетський ліцей
Харківської міської ради»
м. Харків, Україна

Вступ. Одним із завдань навчання учнів старшої школи, ліцеїстів та студентів коледжів, які отримують повну загальну середню освіту, є розвиток у них просторової уяви. Це можливо реалізувати на заняттях із стереометрії, зокрема, під час створення розгорток многогранників та розв'язання задач на побудову перерізів. Але, в сучасних умовах, коли навчання відбувається дистанційно, учителю досить важко провести заняття таким чином, щоб здобувачі освіти повною мірою усвідомили та опанували різні методи побудови перерізів просторових фігур. У зв'язку з цим виникла необхідність розробки електронного інтерактивного довідника-тренажера з теми «Побудова розгорток та перерізів многогранників».

Проблему розробки та створення електронних навчальних матеріалів досліджували багато науковців. Вона знайшла своє відображення у працях Л. Білоусової, Л. Гризун, І. Лов'янової, С. Литвинової, М. Мамути, О. Мельник, О. Микитюка, І. Морквян, Н. Олефіренко, О. Рибалко, С. Семерікова, О. Царенка, Н. Янц та ін. Зокрема, Л. Білоусова, Л. Гризун, О. Царенко розглядали педагогічні аспекти проєктування електронних підручників. О. Микитюк, Н. Олефіренко, Н. Янц виокремлювали етапи технології проєктування електронних дидактичних ресурсів. І. Лов'янова та Р. Калугін описували розробку конструктора стереометричних задач. У працях

М. Друшляк, В. Ракути, О. Семеніхіної проаналізовано комп'ютерні інструменти програми динамічної математики Geogebra 5.0 та розглядаються можливості їх застосування для розв'язування задач стереометрії.

Звертаючи увагу на те, що сучасні діти мають слабке просторове мислення, О. Одинцова пропонує застосовувати на уроках комп'ютерні динамічні конструкції для створення додаткових навчальних ситуацій та надання можливості здійснювати аналіз зроблених рисунків [1, с. 41]. Прикладом реалізації цієї ідеї є створена В. Гречуком [2] добірка інтерактивних вправ у веб-застосунку Geogebra щодо виконання побудов многогранників та інтерактивний методичний посібник "Методи побудови перерізів многогранників" В. Сидорука [3].

Проведений аналіз науково-педагогічних та методичних джерел дозволив виявити певні суперечності між: 1) необхідністю розвивати просторову уяву учнів та недостатньою кількістю навчальних матеріалів із ілюстративним матеріалом щодо здійснення побудови перерізів многогранників; 2) необхідністю застосування на уроках стереометрії засобів ІКТ для розвитку просторової уяви учнів та недостатньою кількістю створених тренажерів для опанування алгоритмами побудови перерізів просторових фігур, зокрема, многогранників.

Мета роботи. Висвітлення етапів розробки та створення авторського інтерактивного довідника-тренажера з побудови розгорток та перерізів многогранників.

Матеріали та методи. Послуговуючись визначеннями, наведеними у працях Д. Бабенка, Н. Доценко, О.Федоренко, Я. Чигрина та інших науковців, сформулюємо, що ми розуміємо під «інтерактивним довідником-тренажером».

Інтерактивний довідник – це збірка з інтерактивною навігацією, що містить необхідні відомості з означеної теми, представлені у стиснутій та зрозумілій формі.

Інтерактивний тренажер – програмний засіб для формування умінь і навичок застосування практичних прийомів при розв'язанні завдань конкретної

сфери знань.

Інтерактивний довідник-тренажер (ІДТ) – це збірка з інтерактивною навігацією, що містить необхідні відомості з означеної теми, представлені у стислій і зрозумілій формі та призначена для набуття здобувачами освіти навичок застосування практичних прийомів при розв'язанні завдань конкретної сфери знань.

Метою створення ІДТ із побудови розгорток та перерізів многогранників є представлення в компактному вигляді теоретичного матеріалу з теми; надання учням можливості опанувати основними принципами здійснення побудов розгорток та перерізів многогранників різними методами.

ІДТ складається з двох частин: довідника та тренажера. Під час його розробки і створення враховувались наступні вимоги:

1) користувач повинен мати можливість завантажувати та працювати з ІДТ не тільки на стаціонарному, а і на мобільному пристрої;

2) *довідник* повинен мати чітку структуру та зміст; теоретичні відомості та алгоритми реалізації методів побудов перерізів мають бути наведені математичною мовою із застосуванням математичних символів; інтерактивність реалізується у вигляді доповненої реальності та QR-кодів;

3) *тренажер* має містити інтерактивну реалізацію алгоритмів побудови та чек-листи для самоперевірки виконання етапів самостійної побудови перерізів за заданими малюнками.

Результати та обговорення. Розробка та створення ІДТ здійснювалась за такими етапами: цілепокладання; аналітичний, вибір програмного забезпечення для підготовки дидактичних матеріалів та створення ІДТ; підбір або створення дидактичних матеріалів; створення структури ІДТ та його наповнення; апробація та корекція ІДТ.

На етапі *цілепокладання* здійснювалось визначення мети створення ІДТ, конкретизувались способи подання інформації, визначався характер навчальної діяльності здобувачів освіти. А саме:

– метою створення ІДТ є: узагальнення та систематизація знань із

побудови розгорток та перерізів многогранників; наведення інтерактивного ілюстративного матеріалу, що містить унаочнення алгоритмів побудови різними методами на прикладі розв'язання однієї задачі; розробка інтерактивних чек-листів для самостійного виконання завдань на рисунках;

– надання користувачу можливості дослідити моделі утворення різних двовимірних фігур при перетині многогранника площиною за трьома заданими точками; проаналізувати результати виконання кроків реалізації алгоритмів побудови та здійснити самоаналіз власної навчальної діяльності при виконанні завдань для самостійної роботи.

Під час *аналітичного* етапу досліджувались та аналізувались методичні посібники та існуючі інтерактивні розробки з теми; визначались методи побудови, що розглядатимуться; підбирались завдання для самостійної роботи; визначались критерії вибору програмного забезпечення для створення ІДТ.

На етапі *вибору програмного забезпечення для підготовки дидактичних матеріалів та створення ІДТ* аналізувались можливості веб-орієнтованих застосунків для створення інтерактивних ілюстративних матеріалів; визначалось середовище для створення ІДТ. Наприкінці даного етапу ми дійшли висновку, що для створення інтерактивних дидактичних матеріалів та самого ІДТ ми будемо поєднувати можливості таких веб-орієнтованих застосунків, як Geogebra та Google Документи. Загальним для цих двох додатків є наявність можливості додавати такий інтерактивний елемент, як прапорці, що дозволяє візуально відображати результати виконання того чи іншого етапу наведеного алгоритму побудови. Результат застосування прапорців наведено на рис. 1 та 2.

Упродовж етапу *підбору або створення дидактичних матеріалів* здійснювався пошук або створення необхідного відео-матеріалу, що додаватиметься до ІДТ у якості доповненої реальності (AR); створювались тривимірні моделі для дослідження умов утворення в перерізі таких двовимірних фігур, як: трикутник, прямокутник, паралелограм, трапеція або іншого многокутника (екранні копії результатів дослідження однієї з таких

моделей наведена на рис. 3 та 4); розроблялись алгоритми побудови перерізів; на їх основі створювались інтерактивні вправи (рис. 1) або чек-листи для самоперевірки виконання завдань для самостійної роботи (рис. 2).

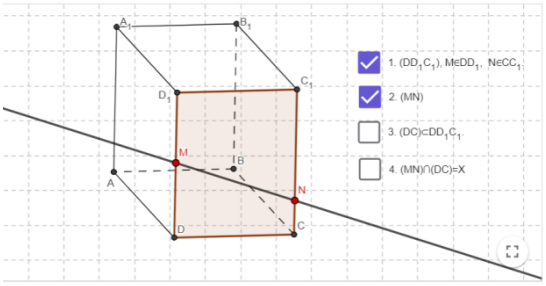

Рис. 1. Копія екрана з покроковим відображенням результатів виконання визначених етапів побудови у веб-застосунку Geogebra

За трьома точками на ребрах

Метод слідів

Завдання:

Побудувати переріз чотирикутної призми заданого трьома точками на бічних ребрах методом слідів.

Дано: $ABCDA_1B_1C_1D_1$ – *чотирикутна призма*
$[BB_1]$, $[CC_1]$, $[DD_1]$ – *бічні ребра призми*
$K \in [AA_1]$, $P \in [BB_1]$, $T \in [CC_1]$.

Побудувати переріз *KPTM*.

Побудова:

- ☑ ~~*Проектуємо точки K, P, T на площину нижньої основи призми:*~~
  - ☑ ~~*K → A, P → B, T → C.*~~
  - ☑ ~~*Зображення повне.*~~
- ☐ *У площині* (AA_1B_1) *проведемо прямі (KP) та (AB).*
- ☐ $(KP) \cap (AB) = O_1$.
- ☐ *У площині* (BB_1C_1) *проведемо прямі (PT) та (BC).*
- ☐ $(PT) \cap (BC) = O_2$.
- ☐ (O_1O_2) *– слід у площині основи* (ABC) *площини, що містить переріз.*
- ☐ *У площині* (ABC) *проведемо промінь [DB).*
- ☐ $[DB) \cap (O_1O_2) = O_3$.
- ☐ *У площині* (DBB_1) *проведемо промінь* (O_3P).
- ☐ $(O_3P) \cap (DD_1) = M$.
- ☐ *З'єднаємо точки K, P, T, M.*
- ☐ *KPTM – шуканий переріз.*

Рис. 2. Копія екрана чек-листа з алгоритмом покрокової побудови перетину створеного у веб-застосунку Google Документи

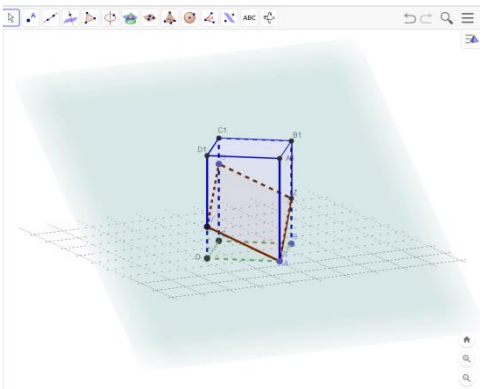

Рис. 3. Утворення в перерізі чотирикутника

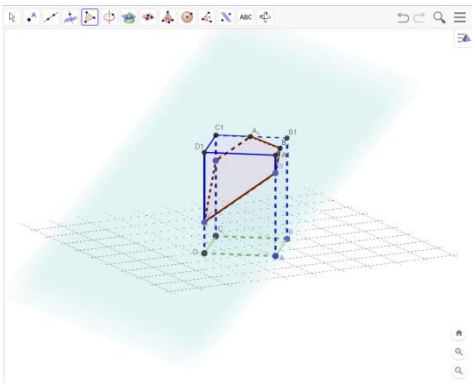

Рис. 4. Утворення в перерізі п'ятикутника

На етапі *створення структури ІДТ та його наповнення* відбувалось моделювання структури та визначення змісту ІДТ; розроблялись та створювались мапи для швидкого переходу між структурними елементами засобу; виконувалось компонування його змістового наповнення; додавались інтерактивні елементи або маркери для переходу до інтерактивного матеріалу чи доповненої реальності. На рис. 5 представлено фрагмент сторінки ІДТ із розміщеними на ній елементами доповненої реальності.

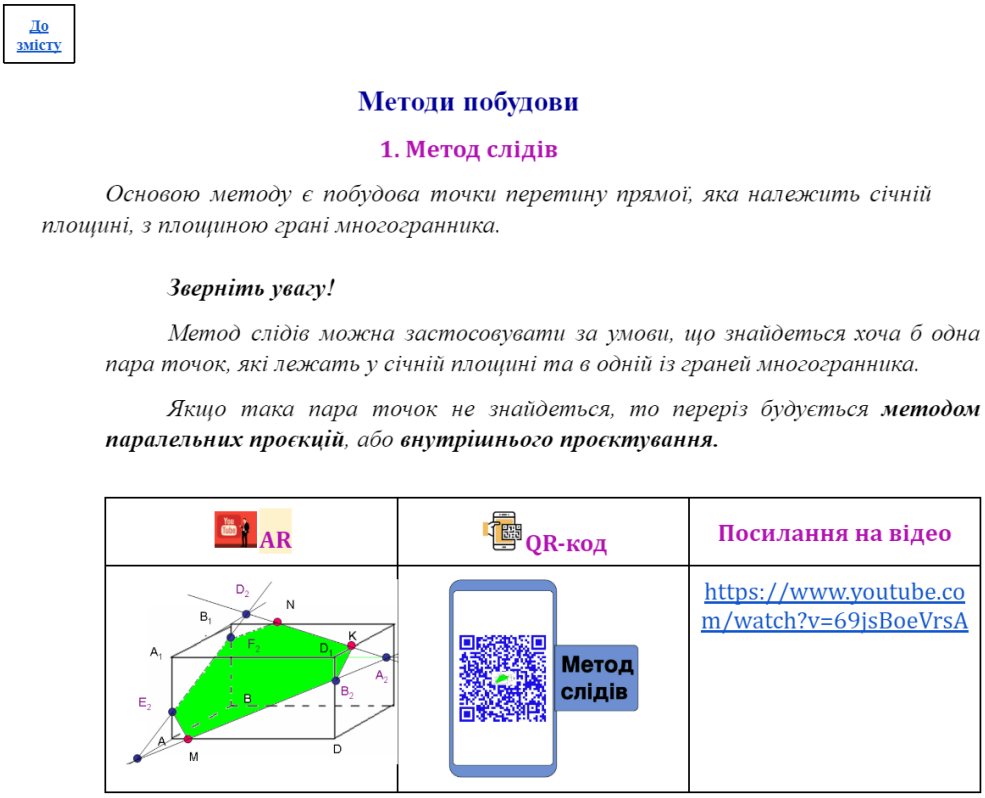

Рис. 5. Екранна копія фрагмента однієї з сторінок ІДТ із розміщеними на ній елементами доповненої реальності

На цей час триває етап *апробації та корекції структури та змістового наповнення ІДТ*. На даному етапі, на уроках зі стереометрії при вивченні теми «Методи побудови перерізів многогранників» ліцеїстам пропонується ознайомитись із наведеними у довіднику алгоритмами, зробити завдання для самостійного виконання та представити побудови перерізів із застосуванням різних методів.

Висновки. Підсумовуючи зазначимо, що практична цінність розробленого інтерактивного довідника-тренажера полягає в наданні ліцеїстам, або іншим здобувачам повної загальної середньої освіти, можливості: 1) дослідити умови появи в перерізі многокутників того чи іншого виду при перетині многогранника площиною; 2) опанувати різними методами побудови перерізів многогранників; 3) проаналізувати інтерактивну реалізацію алгоритмів побудови та здійснити самоаналіз навчальної діяльності при виконанні завдань для самостійної роботи.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в розробці алгоритмів побудови перерізів інших многогранників із різними варіантами розташування точок (не тільки на ребрах, а і на гранях многогранника).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Одінцова О. Особливості розв’язування стереометричних задач ЗНО з математики через призму аналізу сертифікаційної роботи. Актуальні питання природничо-математичної освіти. Вип. 1(19). 2022.

2. Гречук Василь. Многогранники. URL: https://www.geogebra.org/m/w9vhgzqx?authuser=0

3. Сидорук В.А. Побудова перерізів многогранників. URL: https://www.geogebra.org/m/Jd4va4rs

ЗАСТОСУВАННЯ КОУЧИНГОВИХ МОДЕЛЕЙ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ І САМОРЕАЛІЗАЦІЇ

Музика Віталій Євгенійович,
Магістрант,
студент групи ОДКОДм-1-22-1.4д,
кафедри освітології та психолого-педагогічних наук
Факультету педагогічної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна

Вступ. / Introductions. Ще років тридцять-сорок тому, кожен випускник інституту чи профтех. училища міг бути впевненим у працевлаштуванні на наступні декілька десятків років. На жаль, сьогодні цієї системи вже не існує, і тому суспільство зіштовхнулося з зовсім іншими проблемами – заміна одних спеціальностей іншими, котрі не існували до того (програмісти, UX/UI дизайнери, CMM, PR, тощо). Також, не останню роль відіграє факт великої кількості ЗВО, котрі дуже агресивно змагаються за абітурієнтів, зневіра суспільства в профтех. училища і освіту, що надається ними, адже існує все більший розрив між системою освіти та очікуваннями роботодавців, котрі неухильно і активно змінюються кожні декілька років [8]. Усе це призводить до того, що проблеми особистісно-професійного самовизначення і самореалізації проявляються вже після закінчення ЗВО молодими спеціалістами. Так, відповідно до статистичних даних різних джерел 58% студентів ніколи не працювали за фахом, котрий вони отримали в ЗВО, і при цьому 78% не бачать свій фах як основний [6, 8].

Тенденції розвитку ринку передбачають необхідність постійної адаптації та бути готовим освоювати різні професії за час своєї кар’єри (5-6 змін професій впродовж життя). Незважаючи на це, більшість всерйоз замислюється над профорієнтацією здебільшого вже після вступу у ЗВО або вже після декількох років роботи та накопичення певного досвіду. Це перш за все

говорить про те, що інвестиції були використані не найбільш оптимальним способом для всіх учасників навчального процесу (держава, людський капітал, особистісний розвиток, час).

Мета роботи. / Aim. Основною метою цієї роботи є висвітлення важливості особистісно-професійного самовизначення та самореалізації в сучасних умовах та підкреслення необхідності пошуку інших підходів до вирішення даної проблеми. Як варіант вирішення проблеми запропоновано застосування коучингових моделей / коучингу для досягнення більш якісних результатів щодо особистісно-професійного самовизначення та самореалізації особистості.

Матеріали та методи./Materials and methods. Для досягнення мети було використано теоретичний аналізаналіз наукової літератури з психології, педагогіки та теорії коучингу; порівняння, систематизація, узагальнення з метою обґрунтування теоретичних положень; емпіричні – анкетування, проведення індивідуальних бесід; методи статистичної обробки експериментальних даних для інтерпретації отриманих результатів.

Результати та обговорення./Results and discussion. Існуючі профорієнтаційні заходи, безліч котрих можна знайти на ринку України (від державної служби зайнятості до приватних курсів профорієнтації), у першу чергу націлені на висвітленні професій, котрі існують, – їх престижність та оплачуваність і значно менше звертають увагу на особистісно-професійні характеристики аудиторії. Так, згідно з офіційної статистики МОН України за 2022 рік профорієнтаційні заходи відвідали лише близько 50 тис. людей, тоді як лише абітурієнтів було нараховано близько 400 тис. (враховуючи випуск з 9х та 11х класів), тобто не більше 15% від загальної кількості [3, 6], а профорієнтаційні тести за весь час існування програми профорієнтації Державної Служби Зайнятості з 2018 го року пройшло лише 120 тис. людей [7]. Крім того, на основі проведеного опитування, було помічено що понад 80% учасників зазначили, що результат профорієнтаційних тестів у свій час ніяк не вплинув на їх вибір та відмітили що хотіли б бачити зміни в профорієнтаційних

програмах, в яких вони брали участь. Це свідчить про наявність проблем в даній області і необхідності перегляду усталених підходів до їх вирішення.

Особливості культурної ситуації в ринкових умовах господарювання є такими, що необхідно переглянути систему цінностей, які дозволять виробити перспективні життєві позиції, стратегію у своїй професійній, пізнавальній та соціальній діяльності; культуру мислення, яка являє собою духовне утворення і характеризує міру соціального розвитку, і почуття відповідальності; інтегративність ціннісних настанов, проникнення яких сформулює той образ життя, який забезпечить гарантовану надійність в різних сферах діяльності [2, с. 66–67]. Так, для максимізації розкриття потенціалу особистості та, у свою чергу, досягнення найвищих збігів векторів подальшого особистісно професійного зростання особистості як кваліфікованого робітника, так і як "щасливої людини" рекомендується розглянути застосування коучингових моделей для підготовки особистості до викликів сьогодення на ринку праці.

Коучинг має великий арсенал дієвих моделей, що можуть бути застосовані на різних етапах особистісно-професійного самовизначення та подальшого розвитку, серед яких можна виділити модель стилів сприйняття Флемінга VARK, ідентифікатор типів Маєрс-Бріґґс, модель мотивації ARCS, модель Бронштейна, модель мотивації ARCS, теорія внутрішньої гри, модель GROW, метод самонавіюваного передбачення Роберта Мертона, закон необхідного різноманіття Ешбі, модель CLEAR та ряд інших [1]. Приміром, модель GROW допомагає кожному зрозуміти які цілі вони хочуть досягти і допомагають вивільнити внутрішні ресурси для їх досягнення, а на додачу, модель мотивації ARCS дозволяє підтримувати мотивацію особистості до подальшого самовивчення, аналізу та особистісного розвитку у напрямку досягнення її особистих цілей. Слід відмітити ще один цікавий аспект результатів дослідження – більшість учасників були знайомі з коучингом та позитивно відреагували на використання коучингових моделей та практик в процесі реалізації профорієнтаційних програм, як і необхідність зміщення фокусу в сторону індивідуального підходу порівняно з інформаційною

складовою.

Але, в той же час, потрібно розробити середовище, в якому буде місце на застосування коучингових моделей. Так, базуючись на ряді проведених досліджень підкреслюється відсутність достатньої кількості експертів та виділених годин на проведення ґрунтовної профорієнтаційної роботи [4, 5]. Крім того, в запропонованих програмах акцент покладено на ознайомленні з існуючими професіями і їх особливостями і лише на заключному етапі індивідуальне тестування і визначення векторів профорієнтаційного розвитку, що також спричинено складністю впровадження такого типу індивідуалізації програми навчання.

Багато з опитуваних [4, 5] підкреслюють необхідність розуміння ними окремої професії і на скільки вона буде саме тією, або як сформувати звичку "навчання впродовж" життя, щоби можна було освоювати нові професії без суттєвого впливу на психологічний стан особистості. І саме тому, застосовуючи коучингові моделі, можна підійти до проблеми профорієнтації з зовсім іншого боку і сфокусуватися на розвитку особистості та підборі найбільш споріднених з нею [особистістю] професій, розробці індивідуальних траєкторій розвитку та персонального профайлу кожного учасника націлюючись на гармонійний розвиток особистості, а не на популяризації тієї чи іншої професії. Також, на етапі вибору профорієнтації та/або ЗВО для подальшого опанування професійних кваліфікацій можна зменшити ризик провалу та подальшу кардинальну зміну фактичної професії відносно отриманої спеціальності, що може негативно вплинути на особистість та її мотивацію до подальшого навчання і розвитку, дозволить більш свідомо підійти до обраної професії та опанувати її, або ж, вчасно змінити вибір мінімізувавши при цьому вплив на особистість та подальшу мотивацію до розвитку.

Висновки./Conclusions. Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів означеної проблеми і є лише окремим варіантом / спробою поглянути на розв'язок проблеми профорієнтації з іншого боку використовуючи наявні новітні напрацювання в області коучингу та їх практичного застосування для

уможливлення якісного особистісно-професійного розвитку особистості вже на ранніх етапах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бейтс Б. Маленька книжка великих коучингових моделей. Харків, 2019. 272с.
2. М75. Сучасна молодь і проблема життєвих цінностей: філософські та етико-культурологічні виміри. Київ, 2010. 349с.
3. https://mon.gov.ua/ua/news/proforiyentaciya-u-proftehah-v-umovah-vijni-vidbulasya-vseukrayinska-konferenciya
4. https://nus.org.ua/news/kontseptsiya-proforiyentatsiyi-v-nush-gromadske-obgovorennya-dokumenta/
5. https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2021/01/konczepcziya-proforiyentaczii-dlya-gromadskogo-obgovorennya-16_12_20-.pdf
6. https://osvitoria.media/opinions/ne-legkyj-vybir-yaka-proforiyentatsiya-potribna-sogodni/
7. https://profi.dcz.gov.ua/
8. https://fru.ua/ua/media-center/analytics/aktualni-potrebi-rinku-pratsi-rezultati-doslidzhennya

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ

Назаренко Наталія Володимирівна
к. пед. н., доцент
Корнієнко Тетяна Миколаївна
магістр
Національний університет ім. Б. Хмельницького
м. Черкаси, Україна

Вступ. / Introductions. Сучасне інформаційне суспільство висуває високі вимоги до рівня освіти учнів, починаючи з молодших класів. Новим віянням в системі освіти, відповідно до вимог Нової української школи, стає використання інтерактивних технологій в навчанні. Організація навчальних занять відбувається відповідно до нових стандартів і вимог часу. Завдяки такому підходу учні розвивають навички дослідницької діяльності, оволодівають активним використанням інформаційно-комунікаційних технологій для вирішення комунікативних і пізнавальних завдань. Нова українська школа ставить перед закладами вищої освіти багато проблем, які потребують негайного вирішення і разом з тим реформування процесу навчання студентів як майбутніх фахівців.

Значних змін потребує саме середня школа, актуальності набуває всебічний розвиток особистості дитини, формування у неї загальнокультурних і морально-етичних цінностей, оволодіння ключовими і предметними компетентностями, зокрема в природничій галузі біології, а головне, наскрізними вміннями, необхідними життєвими і соціальними навичками, що забезпечать її готовність до життя в демократичному й інформаційному суспільстві.

При використанні методів і прийомів інтерактивного навчання учень стає повноправним учасником процесу сприйняття, його досвід служить основним джерелом навчального пізнання. Використання на уроках інформаційно комунікаційних методів навчання відкриває перед педагогом нові можливості,

пов'язані, перш за все, з вміннями ефективного пошуку, аналізу й обробки необхідної інформації, налагодженням взаємодії з учнями шляхом зовнішнього діалогу у процесі дистанційного навчання.

Мета роботи. / Aim. Метою нашого дослідження було науково обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання учнів на уроках біології. Актуальність і практична спрямованість проблеми, необхідність вдосконалення практичної підготовки студентів – майбутніх учителів біології Нової української школи потребують подальших досліджень в цій галузі

Матеріали та методи. / Materials and methods. Дослідження проводилось на базі Черкаських закладів загальної середньої освіти і полягало у використанні відео, мультимедіа, інтерактивних вправ, гіпертексту, віртуальних лабораторій і подорожей, комп'ютерного тестування учнів у практичній діяльності вчителя біології при роботі з учнями 8 класів.

Результати та обговорення. / Results and discussion. Дослідження педагогічних умов використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках біології показали декілька важливих результатів:

1. Залучення учнів до навчання. Використання таких методів як відеоігри, опитування на екрані, цифрові підручники та інші інформаційно-комунікаційні засоби, стимулюють інтерес та увагу учнів до предмету. Вони більш активно залучаються до пізнавальної діяльності та з готовністю беруть участь у взаємодії між собою та роботі з навчальним матеріалом.

2. Збільшення засвоєння знань. Інформаційно-комунікаційні технології допомагають учням краще розуміти складний матеріал біологічних наук. Вони дають можливість показати процеси, структури та взаємозв'язки у живій природі за допомогою візуалізації, фільмів, ілюстрацій та інтерактивних симуляцій. Графічні ілюстрації покращують розуміння матеріалу, передають інформацію учням на новому рівні.

3. Підвищення мотивації до вивчення біології. Інформаційно-комунікаційні технології, особливо ті, які мають груповий

аспект, створюють можливість для співпраці, змагань та колективної роботи між учнями. Це не тільки підсилює мотивацію до вивчення біології, але й сприяє розвитку комунікативних та соціальних навичок.

4. Покращення практичних навичок. Інформаційно-комунікаційні технології, віртуальні лабораторії, дозволяють учням набувати практичні навички, такі як виконання біологічних досліджень, аналіз і систематизація даних, розв'язання проблемних завдань, тестів, статистична обробка результатів дослідження тощо. Це сприяє усвідомленню матеріалу, його застосуванню на практиці.

Висновки./Conclusions. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання біології потребує узгодження змісту навчального матеріалу і дидактичних можливостей засобів цих технологій з метою їхнього використання не як джерела знань, а як інструмента пізнання. Однією з основних педагогічних умов використання інформаційно-комунікаційних технологій є також індивідуальний підхід, розвиток інтелектуальних можливостей учнів, конструювання ними власних знань.

ІННОВАЦІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ НАПІВПРОВІДНИКІВ ТА НАПІВПРОВІДНИКОВИХ ПРИЛАДІВ В КУРСІ ШКІЛЬНОЇ ФІЗИКИ

Нечипорук Богдан Дмитрович,
канд. фіз.-мат. наук, доцент,
Мельникович Альона Семенівна,
магістрантка,
Рівненський державний гуманітарний університет

У сучасному світі технологій і наукового прогресу, напівпровідникові прилади використовуються в широкому спектрі сфер, включаючи електроніку, телекомунікації, медицину, енергетику та багато інших. Використання напівпровідникових приладів у лабораторних роботах із фізики відкриває нові можливості для поглибленого вивчення принципів та явищ, що лежать в основі сучасних технологій. Фізика, як одна з фундаментальних наук, відіграє важливу роль у розвитку нашого розуміння світу та природних явищ. Лабораторні роботи є необхідною складовою процесу вивчення фізики, дозволяючи учням і студентам практично застосувати теоретичні знання та набути досвіду у проведенні експериментів.

Разом із тим напівпровідникові прилади мають унікальні властивості, які сприяють точним вимірюванням та експериментам у фізиці. Використання цих приладів дозволяє отримати більш точні результати, а також спрощує процес виконання лабораторних робіт, що збільшує ефективність навчання фізики. Мета дослідження полягає у вивченні особливостей навчального процесу та забезпеченні більш ефективного вивчення фізики за допомогою сучасних технологій та приладів на основі напівпровідникової технології у лабораторних роботах із фізики.

Приступаючи до вивчення електричного струму в напівпровідниках, необхідно у короткому вступі відзначити, що напівпровідники представляють більш широку групу речовин, ніж провідники та діелектрики разом узяті. Напівпровідниками є більшість мінералів і руд, багато оксидів та сплавів металів, сірчисті, телуристі, селенисті з'єднання металів та ін. Крім того,

дванадцять хімічних елементів у чистому вигляді виявляють напівпровідникові властивості. До таких елементів відносяться: германій, кремній, селен, сірка, миш'як, сурма, телур, бор, вуглець, фосфор, олово та йод [1].

Найважливішими матеріалами сучасної напівпровідникової техніки є германій, кремній, селен, закис міді напівпровідники груп $A^{II}B^{VI}$, $A^{III}B^{V}$. Властивості цих напівпровідників вивчені краще за інших.

Довгий час до напівпровідників відносили тільки кристалічні тіла. Однак зовсім недавно напівпровідникові властивості були виявлені і у аморфних тіл. До останніх належать розплави твердих тіл і переохолоджені рідини, що перейшли в склоподібний стан, наприклад, твердий аморфний селен, а також аморфний кремній. Крім того, напівпровідниками виявилися також деякі органічні речовини, наприклад полімери.

Все це говорить про те, що напівпровідникові властивості не пов'язані із суворою періодичністю структури кристалів і що вирішальним тут є не «далекий», а «ближній» порядок розташування атомів, тобто хімічні зв'язки атома із найближчими його сусідами.

Раніше, коли напівпровідники були мало вивчені, до них відносили взагалі всі тіла з малою, але помітною електропровідністю, незалежно від природи носіїв струму. Напівпровідники і зараз визначають часто як речовини, електрична провідність яких займає проміжне значення між провідністю ізоляторів та металів. Це визначення зручне як вихідного, але воно ще не дає повного уявлення про речовинах, які в даний час вважають напівпровідниками. Дійсно більшість напівпровідників характеризується проміжними значеннями електропровідності. Однак деякі напівпровідники проводять електричний струм так само добре, як і метали. Такими напівпровідниками, наприклад є металеві сплави. З іншого боку, відомі речовини з проміжним значенням провідності, які не вважаються напівпровідниками. До них відносяться іонні провідники електричного струму, наприклад, розчини електролітів. Тому напівпровідниками можна вважати речовини властивості яких сильно залежать від дії зовнішніх факторів таких, як температура, освітленість, вологість,

механічні напруження, наявність домішок, тощо.

Традиційною для школи і ВНЗ є лабораторна робота на тему «Дослідження напівпровідникового діода», або з подібною назвою. Існує маса інструкцій для виконання даної роботи з описом теоретичних відомостей, приладів і матеріалів, робочих схем, ходу роботи [2, 3]. В них в більшості випадків пропонується досліджувати кремнієвий діод. Кремнієві діоди мають суттєві переваги перед германієвими за рахунок більшої ширини забороненої зони і вищої температури плавлення.

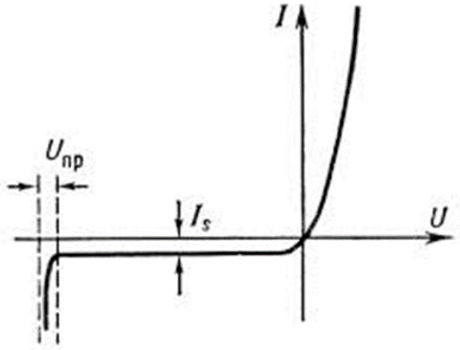

Рис. 1. Вольт-амперна характеристика p-n переходу.

Для отримання прямої вітки вольт-амперної характеристики (ВАХ) напівпровідникового діода (Рис. 1.) технічних проблем не виникає, як для кремнієвих, так і германієвих діодів (напруги до 1 В і великі значення прямих струмів). Для кремнієвих діодів зворотні напруги досягають 1000В, а струми складають долі мікроампера. Тому зняти зворотну вітку кремнієвого діода, особливо в області електронного пробою $U_{пр}$ (Рис. 1), в шкільних умовах практично неможливо (відсутні високовольтні джерела постійного струму, прилади для вимірювання малих значень струмів). Крім того з точки зору техніки безпеки учні можуть працювати лише з напругами до 42 В. Тому автори пропонують для даної лабораторної роботи використовувати германієвий діод, наприклад Д9К.

Для побудови графіка прямої вітки ВАХ для германієвого діода потрібні напруги до 1 В. Якщо використовувати лабораторний блок живлення з максимальною напругою 15 В, то для отримання великої кількості

експериментальних точок прийдеться використовувати реостат включений за схемою потенціометра. Його використовувати не зручно, бо повзунок реостата переміщується з витка на виток і напруга змінюються стрибкоподібно. Тому ми пропонуємо послівно з діодом ввімкнути обмежуваний резистор, опір якого можна розрахувати поділивши максимальну напругу на граничне значення сили струму діода. В нашому випадку для Д9К: R = 15В/30 мА = 500 Ом. Крім цього таке включення не приведе до виходу діода з ладу, якщо випадково до нього буде прикладена максимальна напруга (15 В). Для знімання зворотної вітки ВАХ можна використати цей діод без обмежувального резистора використати цей же лабораторний блок живлення переключивши його на напругу 36 В.

Звичайно отримати таким чином зворотну вітку ВАХ досить подібну до теоретичної не вдається. Тому ми пропонуємо крім попередньої роботи проводити лабораторну роботу на тему: «Дослідження стабілотрона». Для виконання лабораторної роботи складається електричне коло за схемою показаною на Рис. 2.

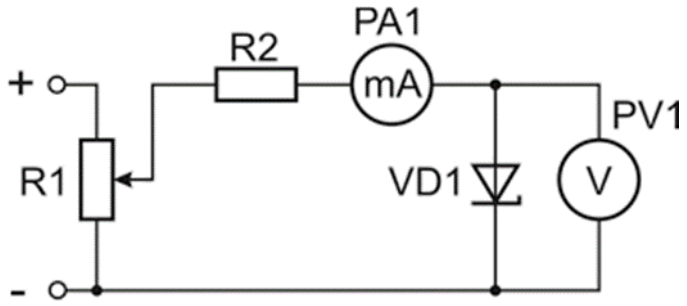

Рис. 2. Робоча схема для дослідження стбілотрона.

Для виконання даної роботи можна використати лабораторний блок живлення з максимальною напругою 15 В такий, як і в попередній роботі. В даному разі можна не використовувати реостат R1 ввімкнений за схемою потенціометра. Попередньо потрібно розрахувати баластний резистор R2. Якщо використовувати двохсторонній стабілотрон КС 162А (VD1), бо в даному випадку стабілотрон не виде з ладу навіть у випадку неправильного підключення. Опір баластного резистора розраховується за формулою:

$$R_2 = (U - U_{ст})/(0{,}5(I_{ст.мін} + I_{ст.макс})),$$

де U – напруга джерела живлення;

$U_{ст.}$ – напруга стабілізації;

$I_{ст.макс.}$ – максимальний струм стабілізації;

$I_{ст.мін.}$ – мінімальний струм стабілізації;

Параметри стабілотрона ($U_{ст}$, $I_{ст.макс}$, $I_{ст.мін}$) беруть з його технічного паспорту. В нашому випадку R_2 = 150 Ом. Внаслідок виконання останньої лабораторної роботи учні знайомляться з практичним використанням напівпровідникового діода в якості параметричного стабілізатора.

Отже використовуючи нескладне і доступне обладнання вчитель може провести для учнів дві лабораторні роботи з вивчення напівпровідникових приладів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бушок Г. Ф., Венгер Є. Ф. Курс фізики: У 3 кн. Кн. 2. Електрика і магнетизм: Навч. посіб. К.: Вища школа, 2003. 278 с.

2. Засєкіна Т. М., Засєкін Д. О. Фізика 11 К.: УОВЦ «Оріон», 2019, 304 с.

3. Новосад О. В. Федосов С. А., Божко В. В., Кевшин А. Г. Електроніка : методичні рекомендації до лабораторних робіт. Луцьк, 2020. 87 с.

УДК 004.8

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ВИЩИМИ НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ РІЗНИХ КРАЇН ЄС ТА УКРАЇНИ

Нечитайло Лариса Якимівна
кандидат біологічних наук, асистент
кафедри біологічної та медичної хімії ім. Г. О. Бабенка
Тимофійчук Максим
Грижак Марія
Студенти II курсу
Івано-Франківський національний медичний університет
м. Івано-Франківськ, Україна

Анотація: Технології штучного інтелекту швидко розвиваються та мають багато переваг, таких як розпізнавання та обробка зображень, розпізнавання звуку, генерація природньої мови, аналіз тексту, автоматизація роботизованих процесів та навіть керування транспортними засобами. Очевидно, що штучний інтелект знайшов широке застосування в навчальних закладах.

Ключові слова: штучний інтелект, ChatGPT, технології, наукова сфера діяльності, етичні рекомендації щодо використання штучного інтелекту.

Вступ. Штучний інтелект зробив гігантський стрибок уперед, представивши в листопаді 2022 року ChatGPT, технологію, яка здатна генерувати надзвичайно творчі відповіді та здійснювати складний аналіз тексту за допомогою людського діалогу. Здатність штучного інтелекту вести розмови, як люди, відкриває можливості для адаптивного репетиторства або помічників у викладанні, які можуть допомогти пояснити студентам складні поняття [1, 2].

Мета роботи порівняти використання штучного інтелекту вищими навчальними закладами країн Європейського союзу та України.

Виклад основного матеріалу. Підхід ЄС до штучного інтелекту зосереджується на досконалості та довірі, спрямованому на посилення

дослідницького та промислового потенціалу, забезпечуючи безпеку та основні права.

Згідно з дослідженням Євростату на другому місці по найактивнішому використанні штучного інтелекту знаходиться наукова сфера діяльності. Новітні технології все більше впливають на освіту, створюючи можливості, а також численні виклики. Закриття шкіл через пандемію Covid-19 спровокувало бурхливе впровадження освітніх технологій, які все частіше включають інструменти для навчання в класах з підтримкою технологій штучного інтелекту. Порівняння підприємств, які використовують принаймні одну технологію штучного інтелекту серед країн ЄС, показує, що частка підприємств, які використовують штучний інтелект, коливалася від 1% до 24%. Найбільшу частку зафіксовано в Данії (24%), за нею йдуть Португалія (17%) і Фінляндія (16%), тоді як найменшу чаастку зафіксовано в Румунії (1%) і Болгарії, Естонії, Кіпрі, Угорщині та Польщі (усі 3%). В середньому частка різних сфер діяльності, які застосовують ці технології становить приблизно 8% в ЄС загалом [3].

Європейська стратегія штучного інтелекту рекомендує викладачам використовувати ChatGPT та інші технології, щоб впоратися з деякими адміністративними завданнями. Перший спосіб застосування включає автоматизовані рутинні завдання, такі як складання планів уроків, створення диференційованих матеріалів, розробка тестів і вивчення способів пояснення складних навчальних матеріалів. Ці технології також можуть надати викладачам рекомендації щодо задоволення потреб студентів і допомогти їм обдумати, спланувати та вдосконалити свою практику [4].

Україна, як і країни ЄС, також активно застосовує технології штучного інтелекту у різних сферах послуг. У медицині використовують нейромережі для лікування безпліддя, прогнозу при деяких захворюваннях та написання історії хвороби. В українській сфері освіти штучний інтелект також може активно застосовуватись, проте згідно з результатами опитування проведеного Центром Разумкова, лише 5,6% респондентів використовують чат-боти у навчанні, а

8,6% - у роботі [5].

Штучний інтелект має великий потенціал для трансформації освіти та навчання учнів, але разом з тим зростає потреба в тому, щоб учні, студенти та викладачі мали базове розуміння технологій та використання даних, щоб мати можливість позитивно, критично та етично працювати. Щоб допомогти освітянам та здобувачам освіти подолати ці виклики у жовтні 2022 року Європейська комісія з питань освіти опублікувала етичні рекомендації щодо використання штучного інтелекту та даних у навчанні, які мають на меті:

- просування етичного використання штучного інтелекту в вищих навчальних закладах
- вдосконалення навичок і знань користування
- заохочення використання розширеної реальності в освіті та навчанні [6].

Висновок. На сьогоднішній день вищі навчальні заклади європейських країн активніше застосовують технології штучного інтелекту, порівняно з українськими вишами. Комісія ЄС розробила спеціальні нормативні акти, які регулюють правильне та етичне використання цих новітніх технологій, а також сприяють їх поширенню. Незалежно від способів використання штучного інтелекту, фундаментальне завдання політиків і керівників освіти полягає в тому, щоб забезпечити безпечне використання технології.

ЛІТЕРАТУРА

1. «Штучний інтелект в освіті: перспективи та наслідки для викладання та навчання» – ред. Райан SJD Бейкер та док.

2. «Штучний інтелект в освіті: технологія побудови насичених навчальних контекстів, які працюють» - ред. Ріган, Дж.

3. Use of artificial intelligence in enterprises [Електронний ресурс] – 2022. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Use_of_artificial_intelligence_in_enterprises#Types_of_AI_technologies_used

4. Bailey, J. (2023). AI in Education: The leap into a new era of machine intelligence carries risks and challenges, but also plenty of promise. Education Next, 23(4), 28-35.

5. Ю. Самаєва. Ставлення українців до штучного інтелекту на диво легковажне. Дарма [Електронний ресурс] – 2023. – Режим доступу: https://zn.ua/ukr/TECHNOLOGIES/stavlennja-ukrajintsiv-do-shtuchnoho-intelektu-na-divo-lehkovazhne-darma.html

6. A European approach to artificial intelligence [Електронний ресурс] 2023. – Режим доступу: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/european-approach-artificial-intelligence

ЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ БЕЗПЕРЕШКОДНИМ ДОСТУПОМ ДЛЯ ОСІБ З ОБМЕЖЕНИМИ ФІЗИЧНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ПЕРЕД ПОЧАТКОМ 2023/2024 НАВЧАЛЬНОГО РОКУ

Низковська Олена Вікторівна,
науковий співробітник
Державна наукова установа
Інститут модернізації змісту освіти
м. Київ, Україна

Вступ./Introductions. У системі освіти України продовжується робота щодо забезпечення особам з обмеженими фізичними можливостями безперешкодного доступу до закладів загальної середньої освіти, навіть незважаючи на складні умови воєнного стану. Ключовим орієнтиром діяльності в цьому напрямку є Конвенція ООН про права інвалідів, у якій доступність визначено як систему заходів забезпечення людей з інвалідністю доступом на рівні з іншими до фізичного оточення, транспорту, інформації та спілкування, включно із інформаційно-комунікаційними технологіями і системами, а також до інших об’єктів і послуг, відкритих для населення або що надаються населенню як у міських, так і в сільських районах.

Закони України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту» унормовують забезпечення рівних умов для здобуття освіти всім особам з особливими освітніми потребами, зокрема шляхом створення і розвитку інклюзивного освітнього середовища. З метою створення такого середовища при будівництві й реконструкції будівель та приміщень освітніх закладів мають реалізовуватися принципи універсального дизайну і розумної доступності з урахуванням індивідуальних потреб і можливостей зазначеної категорії осіб, зокрема і осіб з обмеженими фізичними можливостями. Наразі в Україні діють вимоги стосовно безперешкодного доступу до всіх закладів освіти, встановлені Державними будівельними нормами «Будинки і споруди. Заклади освіти» (ДБН В.2.2-3:2018).

Мета роботи./Aim. Моніторинг із зазначеного питання проводився в межах загального дослідження готовності закладів загальної середньої освіти до освітньої роботи перед початком нового 2023/2024 навчального року. Він мав на меті вивчити стан забезпечення доступності для осіб з інвалідністю до першого поверху і в приміщеннях закладів загальної середньої освіти, простежити динаміку цього процесу за попередній календарний період з 01.07.2022 по 01.07.2023 та надати центральному органу виконавчої влади у сфері освіти – МОН – відповідну статистичну й аналітичну інформацію для розроблення подальшої стратегії і тактики дій щодо компенсації освітніх втрат під час дії воєнного стану, відпрацювання механізмів регулювання процесу облаштування закладів освіти в частині безперешкодного доступу до їхніх входів і внутрішніх приміщень для осіб з особливими освітніми потребами і в такий спосіб посприяти дослідницько-аналітичній та практичній діяльності органів управління освітою на місцях, наукових, науково-методичних, науково дослідних установ, закладів загальної середньої освіти.

Матеріали і методи./Materials and methods. Моніторинг стану забезпеченості закладів загальної середньої освіти безперешкодним доступом для осіб з обмеженими фізичними можливостями проводився нами щорічно з 2018 року в межах програми науково-дослідної роботи відділу наукового дослідження та впровадження засобів навчання в безпечний освітній простір Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» (далі – ДНУ ІМЗО). З 01.07.2022 це дослідження відбувається щопівроку в умовах дії воєнного стану з урахуванням втрат і темпів відновлення мережі закладів загальної середньої освіти, які постраждали внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України (зруйновані, пошкоджені, опинилися на тимчасово окупованих територіях). У цих тезах наведено основні дані оперативної інформації департаментів (управлінь) освіти і науки обласних, Київської міської державних/військових адміністрацій за період 01.01-01.07.2023 відповідно до листа МОН від 20.06.2023 № 1/8889. Отримана інформація узагальнена в розрізі всіх регіонів України, математично оброблена

й проаналізована з елементами порівняння показників з даними на 01.07.2022.

Результати і обговорення./Results and discussion. За даними дослідження, на 01.07.2023 нараховувалося 13 095 *закладів загальної середньої освіти*, серед яких:

- уціліли – 11 331;
- перебували на тимчасово окупованій території – 431;
- частково пошкоджені – 1 205;
- повністю зруйновані – 128.

Таким чином, кількість тих закладів загальної середньої освіти, які на період збору і вивчення інформації з регіонів функціонували, мали зв'язок з українськими державними органами управління освітою та надавали відомості для МОН (уцілілих і частково пошкоджених), становила 12 536 (проти 12 310 таких закладів станом на 01.07.2022). Попри продовження руйнувань, захоплень і пошкоджень під час бойових дій кількість шкіл, які в період з01.07.2022 по 01.07.2023 (фактично вродовж 2022/2023 навчального року) продовжили та відновили свою діяльність, дещо зросла (на 2 %). У них за багатьма параметрами зафіксовано зростання показників забезпеченості спеціальними пристосуваннями на входах і у приміщеннях для безбар'єрного доступу осіб з інвалідністю до закладів загальної середньої освіти. Це свідчить про наявність у І півріччі 2023 року позитивної динаміки у вирішенні даної проблеми в складних умовах воєнного часу, яка намітилася вже у 2022 році.

Аналіз даних із регіонів показав, що на 01.07.2023 доступність для осіб з інвалідністю до першого поверху і в приміщеннях закладів загальної середньої освіти було забезпечено наявністю і зростанням кількості необхідних засобів та пристосувань. Зокрема, із 12 536 закладів мали такі пристосування (дані наведено в порівнянні зі станом на 01.07.2022)

на вході до приміщення (рис. 1):

- пандус – 7 767 закладів (проти 8 468);
- підіймальна платформа – 63 заклади (проти 87);
- поручні – 5 460 закладів (проти 5 897);

- інші пристосування – 2 986 закладів (проти 2 242).

За усіма позиціями, крім «інші пристосування», спостерігається зменшення кількісних показників наявності їх у школах.

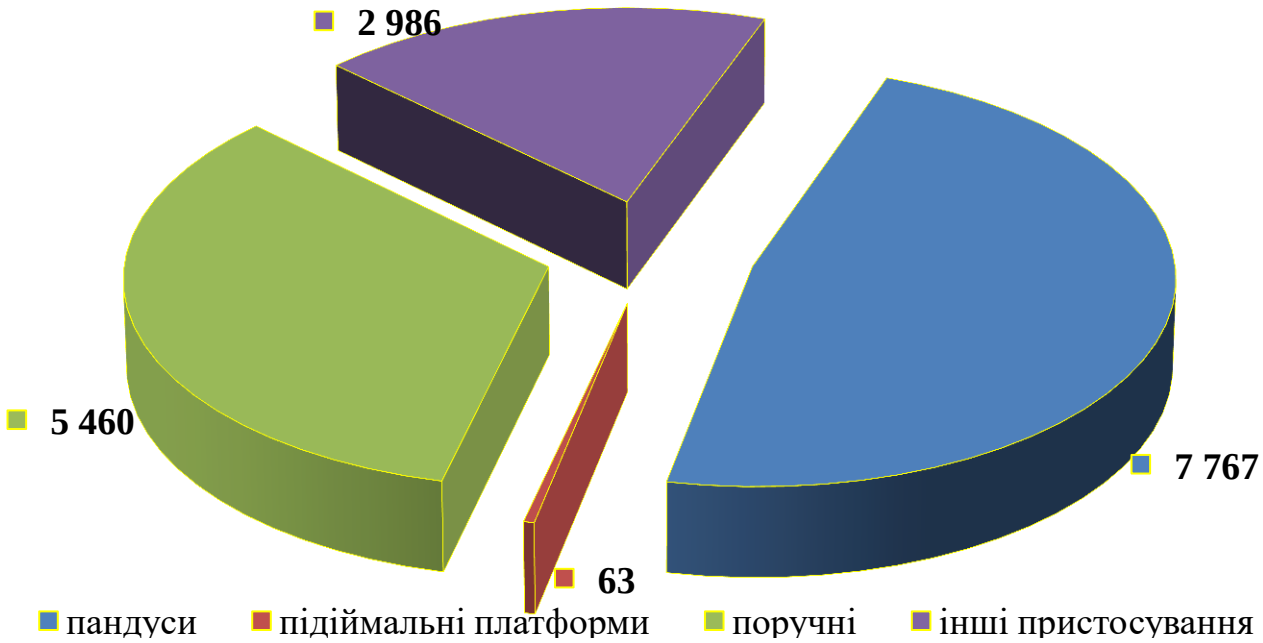

Рис. 1. Забезпечення закладів освіти різними видами безбар'єрної доступності на вході у приміщення станом на 01.07.2023, кількість закладів освіти

у приміщеннях (рис. 2):

- ліфт – 104 заклад (проти 99);

- підіймальна платформа – 125 закладів (проти 151);

- контрастні рельєфні лінії в пішохідних зонах/рельєфне покриття в зонах підвищеної небезпеки – 1 411 закладів (проти 810);

- контрастні обмежувальні смуги на сходах – 4 302 заклади (проти 3 581);

- звукові сигналізатори – 658 закладів (проти 917);

- сигнальні лампочки (маячки) – 367 закладів (проти 260);

- універсальні кабіни в туалетах – 1 667 закладів (проти 1 598).

Деяке скорочення спостерігається за показниками «підіймальна платформа» і «звукові сигналізатори». Решта показників покращилися. Це пояснюється тим, що на період збору інформації у деяких школах, які

відновлюються після деокупації або руйнувань і пошкоджень, не були завершені відповідні роботи.

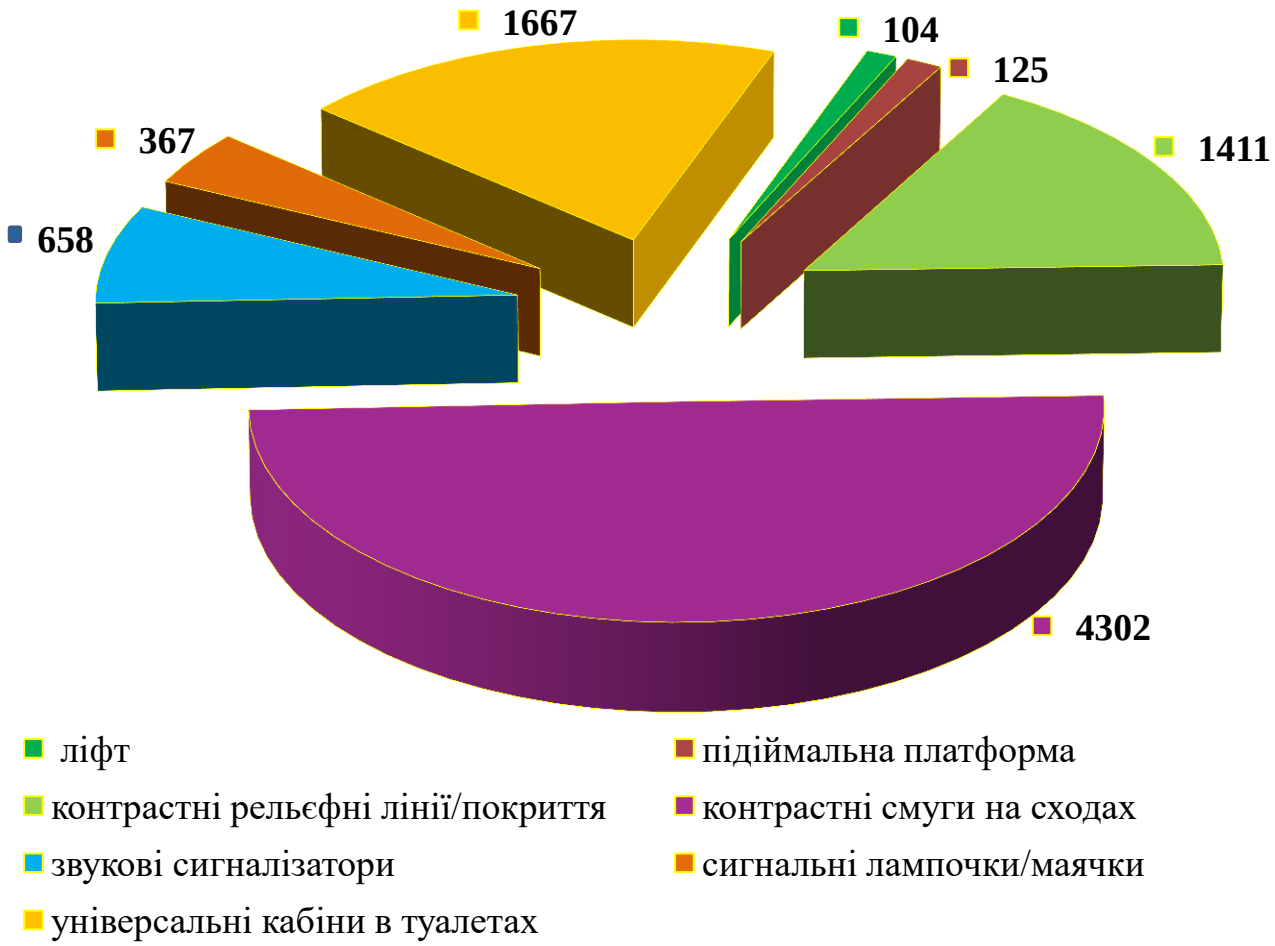

Рис. 2. Забезпечення закладів освіти різними видами безбар'єрної доступності у приміщеннях станом на 01.07.2023, кількість закладів освіти

На 01.07.2023 3 222 заклади загальної середньої освіти (25,7 % від загальної кількості уцілілих і частково пошкоджених закладів) *не були забезпечені пристосуваннями на входах* для підйому осіб з інвалідністю на перший поверх приміщень. Для порівняння: на 01.07.2022 таких закладів було 3 415 (27,7 %), тобто незважаючи на продовження дії воєнного стану і всі складнощі відновлення фонду шкільних будівель є позитивна динаміка у процесі оснащення входів до закладів освіти відповідними пристосуваннями.

При цьому *не потребували таких пристосувань* 2 812 закладів (22,4 % від загальної кількості шкіл, які функціонували на 01.07.2023). На 01.07.2022 таких закладів було більше – 3 963 (32,2 %), тобто потреба в облаштуванні входів спеціальними пристосуваннями для осіб з обмеженими фізичними можливостями дещо зросла. Зміну цих показників у період з 01.07.2022 по 01.07.2023 показано на рис. 3.

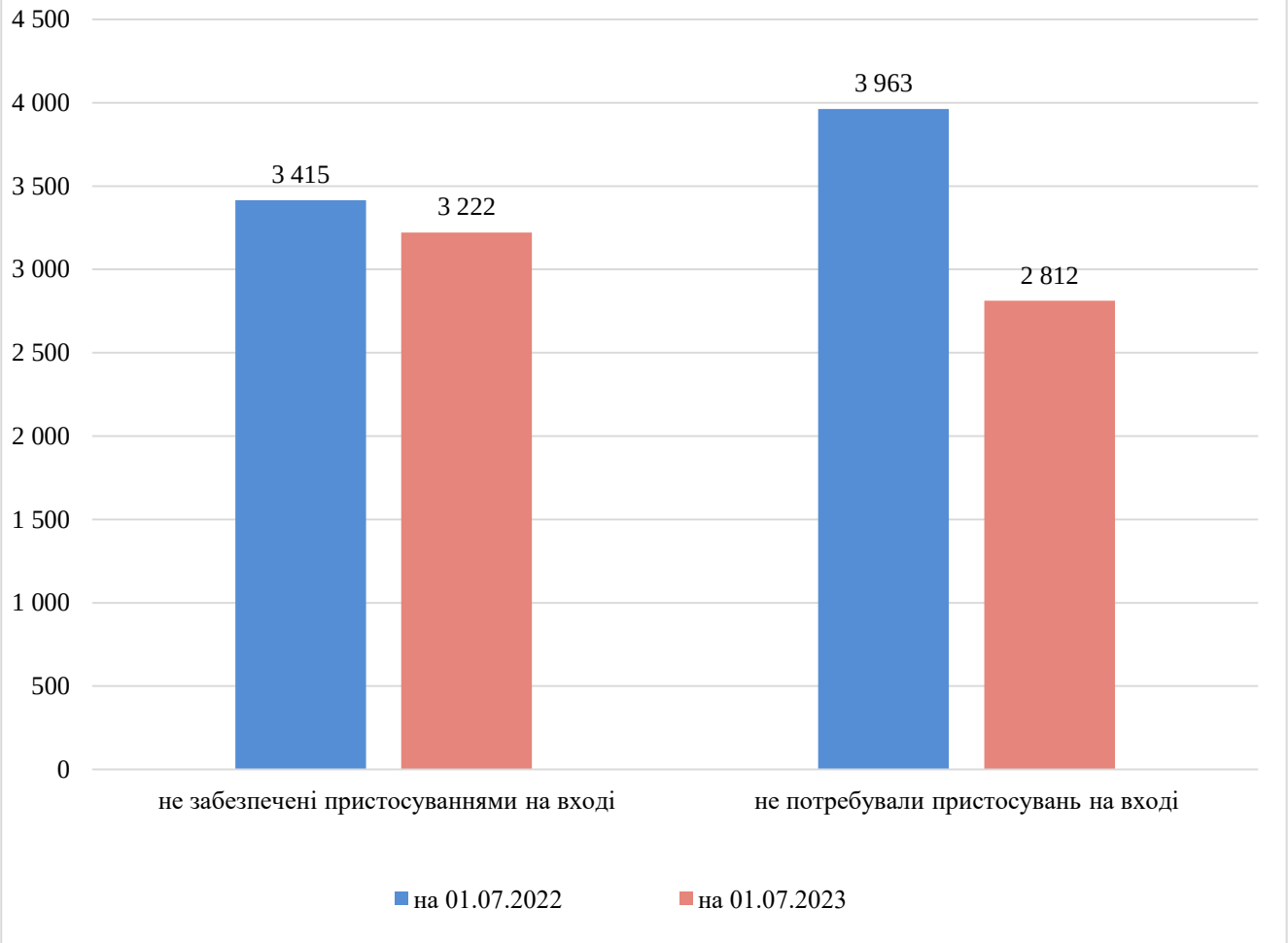

Рис. 3. Кількість закладів загальної середньої освіти, які не були забезпечені пристосуваннями на вході й не потребували їх, станом на 01.07.2022 і 01.07.2023, заклади

Усі наведені кількісні обсяги обладнання для безперешкодного доступу до закладів освіти та їхніх приміщень визначено за фактом наявності в умовах після деокупації, завершення бойових дій на окремих територіях та з огляду на втрату частини майна внаслідок обстрілів, руйнувань, мародерства з боку загарбників тощо.

Дані моніторингу надано директорату шкільної освіти МОН, озвучено на спільних нарадах, розглянуто і схвалено Вченою радою ДНУ ІМЗО. Вони будуть викладені на сайті ДНУ ІМЗО для широкого ознайомлення зацікавлених сторін.

Висновки./Conclusions. Дані моніторингового дослідження забезпеченості закладів загальної середньої освіти безперешкодним доступом станом на 01.07.2023 дозволили зробити такі висновки:

- основними чинниками впливу на стан забезпеченості закладів загальної середньої освіти обладнанням і пристосуваннями для безперешкодного доступу до входів та приміщень стали збройна агресія Російської Федерації проти України та умови дії правового режиму воєнного стану;

- з огляду на те, що чимало закладів опинилися на тимчасово окупованій території, в зонах активних бойових дій і, як наслідок, були захоплені окупаційною владою, зруйновані або пошкоджені, їхнє майно також було захоплено або значною мірою вивезено, розграбовано, знищено, зіпсовано, зокрема і обладнання на входах і у приміщеннях для безбар'єрності доступу осіб з інвалідністю;

- відсутність зв'язку із багатьма закладами на тимчасово окупованих та нещодавно звільнених територіях, продовження та переміщення бойових дій у деяких регіонах спричинили необхідність пріоритетного спрямування коштів на відновлення всієї інфраструктури у звільнених населених пунктах та обмеження фінансування на облаштування закладів освіти;

- зазначеними вище об'єктивними чинниками ускладнювалося вивчення реального стану матеріально-технічного забезпечення закладів загальної середньої освіти взагалі й у частині забезпечення безперешкодного доступу до закладів освіти та їхніх приміщень;

- ці ж чинники пояснюють також виявлені низькі показники наявності спеціальних пристосувань для осіб з обмеженими фізичними можливостями на входах до шкіл і в шкільних приміщеннях (порівняно із довоєнним часом);

- попри всі труднощі органи влади на місцях доклали значних зусиль, аби

зберегти матеріально-технічний фонд закладів освіти, максимально відновити його перед початком нового 2023/2024 навчального року;

- як результат, за багатьма параметрами дослідження намітилася позитивна тенденція у цій складовій матеріально-технічного забезпечення шкіл порівняно з відповідним періодом минулого року (станом на 01.07.2022);

- заклади загальної середньої освіти продовжували оснащення безперешкодного доступу до входів та внутрішніх приміщень у відповідності до вимог ДБН В.2.2-3:2018 «Будинки і споруди. Заклади освіти»

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ ОСІБ З ДИТЯЧИМ ЦЕРЕБРАЛЬНИМ ПАРАЛІЧЕМ

Оченаш Евгенія Олександрівна
Студентка Комунального Закладу
Харківська гуманітарно-педагогічна академія
Харківської міської ради
м. Харків, Україна
Ільченко Оксана Валеріївна
доцент кафедри
кандидат педагогічних наук

Історичне повернення України до сім'ї європейських народів отримало своє відображення не тільки у прагненні дотримання європейських цінностей та стандартів життя, але й у впровадженні нових освітніх програм, технологій, систем. Пропоновані інновації сприяють реформуванню сучасного освітнього простору України, зокрема, закріплене на законодавчому рівні та впроваджується у практичну роботу інклюзивне навчання дітей з особливими освітніми потребами. Інклюзивне навчання дозволяє адаптивно і повноцінно включали дітей з особливостями психофізичного розвитку в освітній процес з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей, створювати умови для їхньої соціальної особистісної адаптації та самореалізації.

Останні роки відмічається тенденція до збільшення числа дітей з особливостями психофізичного розвитку та комплексними порушенням. До цієї категорії порушень відносять також порушення опорно-рухового апарату в поєднанні з порушеннями емоційної, інтелектуальної сфери, органів зору, слуху у різноманітних варіаціях.

Дитячий церебральний параліч діагностується як комплекс порушень, що впливає на здатність повноцінно рухатись (тримати рівновагу та поставу), характеризується слабкістю м'язової системи, внаслідок ураження головного мозку або порушень центральної нервової системи у пренатальному періоді або під час пологів. Прояви дитячого церебрального паралічу (ДЦП) можуть бути

різноманітні: від здатності самостійно пересуватися до неможливості ходити без сторонньої допомоги, як зазначалося раніше, порушення моторної сфери можуть супроводжуватися проявами ураження інших систем.

Особливості осіб із ДЦП необхідно розуміти та враховувати під час організації інклюзивного навчання. Слід зауважити, що нормативний супровід інклюзивного навчання в Україні акцентує увагу на необхідності зарахування дитини з особливими освітніми потребами до інклюзивного класу або групи закладу дошкільної освіти, організація яких є обов'язком адміністрації закладів освіти згідно пункту 1 ст. 20 Закону України «Про освіту».

Реалізація інклюзивного навчання має здійснюватися за допомогою психолого-педагогічного супроводу, який забезпечують вчителі, психологи, вчителі-дефектологи, вчителі-логопеди, реабілітологи, спеціалісти лікувальної фізкультури, асистенти вчителів та асистенти дитини. Асистентом дитини в цьому випадку є батьки або уповноважені ними представники, які надають допомогу конкретній дитині, на відміну від асистента вчителя, який є педагогічним працівником і надає допомогу вчителеві у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, що знаходяться у класі або групі дошкільного закладу освіти.

Прийняття рішення про направлення особи до інклюзивного класу (групи) та необхідність призначення дитині асистента визначається командою фахівців інформаційноресурсного центру (ІРЦ), які здійснюють психолого педагогічний супровід дитини з особливостями психофізичного розвитку з 2 до 18 років згідно Положення про інформаційно-ресурсний центр.

Після прибуття на навчання дитини з особливими освітніми потребами, фахівцями закладу освіти складається індивідуальна програма навчання та розвитку, ефективність якої перевіряється у школі два рази на рік, а у закладі дошкільної освіти – три рази. В цих випадках до діагностичної роботи також доцільно залучати працівників ІРЦ.

На початку поточного навчального року Міністерством освіти і науки України були надані методичні рекомендації щодо організації інклюзивного

навчання, в яких зазначено перелік освітніх програм, за якими слід здійснювати навчання і виховання дітей з особливостями психофізичного розвитку в залежності від нозології. Слід зазначити, що розподіл тем, годин, показників результативності здійснюється з урахуванням індивідуальних та вікових особливостей здобувача інклюзивної освіти та може варіюватися.

На наше переконання умовами результативного інклюзивного навчання є не тільки визначення та фахова організація необхідних освітніх умов для дитини з особливими потребами, здійснення психолого-педагогічного супроводу, забезпечення професійними педагогічними кадрами установи освіти, але й створення оптимального інклюзивного середовища, забезпечення спеціальними засобами корекції, реабілітації та допоміжними засобами (пандуси, спеціальне обладнання закладів освіти, ліфти тощо). Все це набуває особливої актуальності, коли мова йде про навчання дітей із ДЦП, оскільки саме ці діти у більшості випадків потребують сторонньої допомоги або використання допоміжних засобів. Умовою успішності реалізації інклюзивного навчання є доступність такого навчання, яку, як засвідчують наукові розвідки і досвід, можна здійснити лише за наявності певних умов:

- професійна підготовка педагогічних кадрів (дефектологів, логопедів, реабілітологів, асистентів педагогів, спеціальних психологів, соціальних педагогів);

- включення спеціальних предметів в освітні програми підготовки всіх категорій педагогічних працівників;

- вивчення та впровадження у роботу закладів світового досвіду інклюзивного навчання;

- організація якісної перепідготовки педагогічних кадрів;

- створення відповідної матеріально-технічної бази у закладах освіти;

- забезпечення фізичної та архітектурної доступності навчального процесу з урахуванням вимог універсального дизайну;

- проведення просвітницької роботи серед дітей, батьків, громадськості із залученням благодійних та громадських організацій;

- створення можливостей для реалізації здібностей та прагнень дитини (організація позакласної роботи, створення та залучення дітей з особливими потребами до різноманітних гуртків, секцій);

- забезпечення рівності прав, толерантності та відсутності будь-яких проявів булінгу;

- організація заходів, що сприятимуть соціалізації дитини, усвідомленню свого місця у суспільстві.

Помилковою є думка, що інклюзія необхідна, в першу чергу, дітям з особливими психофізичного розвитку, адже значну користь вона приносить усім суб'єктам освітнього процесу: іншим дітям, батькам, педагогам. Саме у такому освітньому просторі всі його учасники стають більш толерантними, відкритими до прийняття відмінностей людей, їхніх індивідуальних особливостей та потреб, а також мають змогу усвідомити модель згуртованого суспільства, в якому відсутні навіть незначні ознаки дискримінації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колупаєва А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання : наук.-метод. посіб. : Видання доповнене та перероблене. Київ. : Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. 274 с.

2. Положення про ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 р. № 617. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF

3. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Дата оновлення 06.06.2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19

4. Реабілітаційний супровід навчання неповносправних дітей: методичний посібник / Укл.: А. Луговський, М. Свар- ник, О. Падалка. Львів : Колесо, 2008. 144 с.

5. Чеботарьова О. В., Коваль Л. В., Данілавічютє Е. А. Дитина із церебральним паралічем : навч.посіб. Харків : Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 40 с. УДК 376 Аліна Фараджева, студентка спеціаль

ЗНАЧЕННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ В КОНТЕКСТІ МОДЕЛІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Панченко Валентина Іванівна
спеціаліст вищої категорії,
вчитель початкових класів та географії
Яхниківська ЗОШ І-ІІІ ступенів, Миргородський район,
Полтавська область
с. Яхники, Україна

Вступ. Критичне мислення є однією з ключових компетенцій, яка відіграє важливу роль у сучасній освіті. Ця здатність до аналізу, оцінки та узагальнення інформації дозволяє учням розвивати креативність, раціонально вирішувати завдання та адаптуватися до швидко змінюючогося світу. В контексті навчання математики у початкових класах, критичне мислення виступає як необхідна складова для формування компетентного, глибокого розуміння математичних концепцій.

Оглядаючи сучасні тенденції у сфері освіти, особливу увагу приділяють моделі Нової української школи (НУШ), яка спрямована на модернізацію освітнього процесу в Україні. Ця модель базується на нових підходах до навчання, акцентуючи увагу на розвитку критичного мислення, творчості та практичних навичок учнів. Зокрема, ключові принципи НУШ передбачають інтерактивні методи навчання, використання сучасних технологій та поєднання теорії з практикою з метою стимулювання учнівського інтелектуального розвитку.

Мета роботи. У цьому дослідженні розглядається значення критичного мислення в контексті вивчення математики у початкових класах з урахуванням принципів та інновацій моделі НУШ. Шляхом вивчення взаємозв’язку між цими двома аспектами автор намагається розкрити сприятливий вплив розвитку критичного мислення на якість та результативність навчання математики в початковій школі.

Матеріали та методи дослідження. Проведено систематичний аналіз наукових публікацій, методичної літератури та досліджень, що стосуються критичного мислення у навчанні математики та принципів НУШ. Вивчено офіційні документи та навчальні програми, що регулюють процес навчання в початкових класах в контексті впровадження принципів НУШ.

Результати та обговорення. Сучасний світ змінюється дуже швидко, і заклади освіти повинні йти у ногу з часом. Школа має підготувати дитину до життя, навчивши її працювати з інформацією, критично мислити та вміти робити висновки. Класичний підхід, при якому акцент робився на запам’ятовуванні певного обсягу знань, сьогодні вже не є ефективним.

Розвиток критичного мислення в учнів виступає ключовим чинником, що впливає на їхній успіх у навчанні математики на початковому етапі освітнього процесу. Вивчення математики вимагає не лише засвоєння фактів та формул, а й уміння логічно мислити, аналізувати, та вирішувати проблеми.

У контексті моделі НУШ, яка акцентує увагу на інноваційних підходах до навчання, стимулювання критичного мислення учнів виявляється як один із пріоритетних аспектів. Підвищення рівня критичного мислення школярів у процесі вивчення математики створює сприятливі умови для їхнього більш глибокого розуміння математичних концепцій та покращує їхній навчальний результат.

STEM-підхід до організації навчального процесу є одним основних методів навчання концепції НУШ, при якому головна увага надається науці, технологіям, математиці та інженерії. В окремих програмах до цих дисциплін додається мистецтво (STEAM), література та читання (STREAM), музика (STEMM). Базові постулати STEM-освіти:

- Практика. Учні виконують конкретні завдання, що дозволяє краще засвоїти теоретичний матеріал;
- Дослідницький підхід. Працюючи в польових або лабораторних умовах, школярі наочно спостерігають, як відбуваються різні процеси;
- Візуалізація. Використання засобів візуалізації допомагає навчитися

чітко подавати ідеї, пропозиції та завдання;

- Командна робота. Працюючи над проєктом разом, діти розвивають комунікаційні та організаційні навички;
- Інженерія. Вивчення основ інженерії та природних причинно-наслідкових зв'язків необхідне для гармонійного розвитку людини майбутнього [1].

STEM-освіта допомагає ефективніше засвоювати матеріал, робить навчальний процес цікавішим. Одним з головних завдань є розвиток у дитини системного та оригінального мислення. Завдяки поєднанню методів з різних наук, школярі навчаються дивитися на речі глобально.

В класичній системі освіти набуті знання іноді не несуть помітної практичної користі, тому що з розвитком інтернету інтелектуальний багаж перестав мати таке значення, як раніше. В сьогоденні вчитися потрібно постійно, і не просто заради оцінок чи диплому.

Обов'язкові наскрізні вміння і *навички, розвиток яких є головним завданням НУШ*:

- системне та критичне мислення;
- уміння чітко висловлювати думки як письмово, так і усно;
- здатність логічно обґрунтовувати свої ствердження;
- уміння адекватно сприймати прочитану інформацію;
- ініціативність;
- творчість;
- контроль емоцій;
- здатність оцінювати ризики, розв'язувати проблеми, приймати рішення та співпрацювати з іншими людьми [1].

Розвиток цих навичок у дитини допоможе їй краще справлятися з новими викликами в реальному житті.

Розвиток критичного мислення в початковій школі в контексті моделі НУШ забезпечує учням можливість не лише вирішувати завдання, а й уявляти різні шляхи вирішення проблеми, застосовувати альтернативні підходи та

аналізувати результати, що у свою чергу дає змогу ефективно вирішувати математичні завдання на уроках. Це сприяє формуванню у школярів навичок креативного мислення та вміння знаходити нестандартні рішення, що є важливими складовими компетентного особистісного розвитку в цілому.

На основі власного досвіду, автором виділено наступні інструменти та методи, що найбільше сприяють розвитку критичного мислення учнів молодших класів для вивчення математики:

- *групова робота*. Використання колективних завдань та проектів, де учні обговорюють і вирішують завдання разом, сприяє обміну ідеями та розвитку критичного мислення через обгрунтування своїх поглядів перед однолітками.
- *використання технологій*. Використання різноманітних навчальних програм, веб-сайтів, аплікацій або спеціального програмного забезпечення, спрямованого на розвиток математичного мислення та логіки.
- *критичне мислення через реальні приклади*. Використання реальних ситуацій, задач або використання матеріалу з позаурочної діяльності для стимулювання критичного мислення.
- *стимулюючі питання*. Поставлення запитань, що спонукають учнів до розмішлення, пошуку різних шляхів розв’язання, обговорення варіантів та обґрунтування своїх відповідей.
- *евристичні методи*. Використання методів, які стимулюють самостійне відкриття та пошук рішень, таких як метод проб та помилок, метод аналогій тощо.
- *використання грального елементів*. Впровадження ігор, які сприяють розвитку логічного мислення та розв’язанню математичних завдань та інші.

Для розвитку критичного мислення школярів необхідне створення і застосування спеціальних методичних інструментів, одним з яких, стала технологія розвитку критичного мислення. Ця технологія має унікальний набір

методів та прийомів, які дозволяють на уроці створювати умови для реалізації процесу формування математичних компетентностей. Мета цієї технології навчити учнів сприймати навчальний матеріал так, щоб отриману інформацію учень зумів зрозуміти, порівняти з особистим досвідом, сформувати своє судження та зробити висновок. Технологія надає значну увагу формуванню здібностей викладати свої думки самостійно і вміти використовувати їх на практиці. [2]

Підгрунтям цієї технології є трьохфазова структура уроку: 1) актуалізація; 2) побудова знань; 3) консолідація [3]. На кожному з етапів такого уроку доцільно використовувати різні методи і прийоми критичного мислення. Адже в такому разі ефект засвоєння навчального матеріалу на уроках математики буде кращим.

Отже, розвиток критичного мислення стало необхідною передумовою для успішного освоєння математичних знань учнями молодших класів, в умовах сучасної освіти.

Висновок. У цій науковій роботі було досліджено значення критичного мислення в контексті вивчення математики у початкових класах з урахуванням принципів моделі Нової української школи. Розвиток критичного мислення учнів виявився ключовим фактором, що позитивно впливає на їхнє навчання математики та загальний розвиток особистості.

Застосування інструментів та методів, спрямованих на стимулювання критичного мислення, таких як проблемне навчання, групова робота, використання технологій та інші, дозволяє активізувати учнівський інтелектуальний розвиток та поліпшити їхні результати в навчанні математики.

Модель Нової української школи, з її акцентом на індивідуалізацію навчання, розвиток критичного мислення, творчості та використання сучасних педагогічних методик, є важливим інструментом для стимулювання когнітивного розвитку учнів та покращення якості освіти в Україні.

Отже, вивчення взаємозв’язку між розвитком критичного мислення та моделлю Нової української школи у контексті вивчення математики у

початкових класах свідчить про важливість цих аспектів для сучасної освіти та наголошує на необхідності подальших досліджень у цьому напрямку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нова українська школа — все про НУШ у 2022 році URL: https://odo.com.ua/blog/sovety-pokupatelyam/nova-ukrayinska-shkola-vse-pro-nush-u-2022-rotsi/#nush8

2. Кашуб'як І. О. Розвиток критичного мислення молодших школярів під час узагальнення математичного матеріалу URL: https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/31880/Kashubiak.pdf?sequence=1&isAllowed=y

3. Кроуфорд А., Саул В., Метьюз С., Макінстер Д. Технології розвитку критичного мислення URL: https://www.criticalthinking.expert/book-criticalthinking/FREE_tehnolog%D1%96%D1%97_rozvitku_kritichnogo_mislennja_uchn%D1%96v.pdf

STEM-ПРОЕКТИ ПРИ ВИВЧЕННІ СВІТЛОВИХ ЯВИЩ

Пархоменко Олександр Юрійович,
к.ф.-м.н., доцент
Ніколаєва Аліна Миколаївна,
Бутенко Сніжана Олександрівна,
Студенти
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського, Миколаїв, Україна

Вступ. У освітньому середовищі, що постійно розвивається, стає обов'язковим впровадження інноваційних методологій з метою формування в учнів навичок, які поглиблюють та доповнюють знання з підручників. Запровадження концепції Нової української школи (НУШ) ознаменувало зміну парадигми, наголосивши на необхідності цілісного освітнього підходу, який сприятиме розвитку критичного мислення, креативності та практичного застосування знань. Одним із варіантів такого підходу є використання в навчальному процесі STEM-проектів.

Ціль роботи. У своєму дослідженні ми вивчали інтеграцію STEM-проектів у фізичну освіту на прикладі розділу «Світлові явища». Цей розділ вивчається у 9-му класі школи і є одним з фундаментальних розділів, який заглиблює учнів в дослідження поведінки та властивостей світла, охоплюючи різноманітні аспекти світлових явищ та їхніх застосувань. Розуміння світлових явищ є не лише навчальним завданням для учнів, а й ключем до розуміння світу навколо нас, і це робить даний розділ сприятливим для виховання цілісних знань, а також переплітає фізику з багатьма іншими науками.

Метою нашої роботи було дослідження, оцінка ефективності та можливі варіанти впровадження STEM-орієнтованого підходу під час викладання теми «Світлові явища» на уроках фізики в середній школі відповідно до принципів, визначених концепцією Нової української школи.

Матеріали та методи. В рамках дослідження ми розробили, впровадили та проаналізували три STEM-проекти на уроках фізики при вивченні розділу «Світлові явища» у 9 класі школи. Основними критеріями при виборі тематики проектів були простота їх реалізації, доступність необхідних матеріалів, можливість реалізувати всі етапи проекту протягом короткого проміжку часу та наявність ознак, притаманних STEM-проектам, зокрема, міждисциплінарності.

Проект «Створення спектроскопа» передбачав створення простого спектроскопа з використанням доступних матеріалів. Виготовлення власного спектроскопа – це цікавий науково-технічний проект, який поєднує елементи фізики, хімії, технологій, інженерії та математики. Учні самостійно, керуючись порадами вчителя, зібрали пристрій для аналізу спектрів різних речовин, використовуючи прості матеріали – оптичну ґратку, CD-диск, джерело світла (світлодіоди), трубку, дзеркало, лінзи. Під час складання конструкції вони застосовували знання про властивості світла, оптичні системи, принцип роботи спектроскопа. Зібравши прилад, учні провели дослідження з аналізу спектрів різних речовин, порівнювали їх, шукали закономірності. Це дозволило краще зрозуміти природу спектрів та принцип будови та роботи аналітичного обладнання.

Проект «Створення мікроскопа» передбачав конструювання простого оптичного мікроскопу, використовуючи лінзи, предметне і об'єктивне скло, світлодіоди, батарейки та інші доступні в шкільній фізичній лабораторії матеріали. Збираючи прилад, учні застосовували знання про оптичні системи, закони заломлення і відбиття світла, принципи передачі та збільшення зображень, робили необхідні математичні обчислення, в тому числі і з використанням табличних процесорів. Створивши мікроскоп, учні разом з вчителями фізики та біології спостерігали з його допомогою мікрооб’єкти клітини рослин, тканини комах, мінерали тощо. Це дозволило краще зрозуміти будову живих організмів і речовин. Цей проект сприяє розвитку дослідницьких, інженерних, технологічних навичок, мотивує цікавитися біологією, фізикою, хімією, сприяє усвідомленню можливостей практичного застосування

природничих наук.

Проект «Магія кольорів» є цікавим міждисциплінарним STEM-проектом, пов'язаним з оптикою, кольорознавством, мистецтвом та комп’ютерними технологіями. Користуючись простими матеріалами – кольоровими світлофільтрами, LED-лампочками, дифузорами, в тому числі виготовленими самостійно, учні досліджували основні закони змішування кольорів. Змінюючи кути падіння променів і накладаючи фільтри, створювались та досліджувались різноманітні візуальні ефекти. Такі досліди покликані демонструвати принципи адитивного та субтрактивного змішування кольорів, явища інтерференції та дифракції світла, і завдяки їм учні краще розуміють природу кольору, роботу оптичних приладів і систем. Додатково було створено комп’ютерну модель для візуалізації й аналізу ефектів змішування кольорів, що сприяло розвитку навичок програмування, комп’ютерного моделювання, а також усвідомленню принципів RGB моделі.

Результати та обговорення. Усі три проекти, які ми реалізували, передбачали комплексне застосування знань з фізики, математики, технологій та конструювання, тобто містили в собі базові принципи STEM-освіти. І за результатами впровадження, можна зробити висновок, що всі ці проекти мають ряд переваг:

– залучають до практичної діяльності, сприяють розвитку STEM-компетентностей;

– мотивують до вивчення фізики та природничих наук в цілому;

– формують дослідницькі навички;

– вчать аналізувати, узагальнювати, робити висновки;

– дають можливість реалізувати креативні ідеї й розв'язувати технічні задачі;

– спонукають цікавитися природними явищами й науковими методами їх вивчення;

– демонструють прикладне застосування світлових явищ;

– розвивають комунікаційні навички та вміння працювати в команді

над вирішенням практичної задачі.

Шкільний курс фізики традиційно зосереджується на теоретичних концепціях, часто змушуючи учнів лише мріяти про їх практичне застосування. STEM-проекти надають можливість подолати цю прогалину, дозволяючи учням застосовувати теоретичні знання в реальних практичних завданнях. Завдяки спільним проектам та інтеграції технологій, учні не тільки осягають наукові концепції, але й розвивають такі навички, як критичне мислення, робота в команді та здатність до адаптації.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що розглянуті STEM-проекти пропонують цінне вдосконалення традиційної навчальної програми з фізики, але вони не є еталонними, і кожен вчитель може вносити в них корективи та адаптувати, орієнтуючись на рівень підготовки учнів та наявні матеріали і обладнання. Можна також розробити свої проекти в контексті теми «Світлові явища». Практичний характер таких проектів дає учням глибше розуміння фундаментальних фізичних принципів, заохочує до критичного мислення, виховує пристрасть до наукових досліджень. Все це робить процес навчання більш привабливим і добре узгоджується з прагненням сучасної освіти розвивати в учнів компетенції XXI-го століття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дінжос Р. В., Манькусь І. В., Недбаєвська Л. С. STEM-освіта: трансдисциплінарний підхід. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського. 2021. 147 с.

2. Балик Н. Р., Шмигер Г. П. Підходи та особливості сучасної STEM-освіти. Фізико-математична освіта. 2017. №2 (12). С. 26-30.

ТРАДИЦІЙНИЙ ТА ДИГІТАЛЬНИЙ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ НІМЕЦЬКОЇ ЛЕКСИКИ

Підлужна Ірина Андріївна
викладач
Національна академія Національної гвардії України
м. Харків, Україна

Вступ. В епоху цифрових технологій та стрімкого розвитку науки не всі підходи до вивчення нових лексичних одиниць та закріплення їх у мовленні є ефективними і тому не приносять достатні позитивні результати.

Мета. Охарактеризувати та порівняти традиційний і дигітальний підходи до вивчення німецької лексики, визначити їхні переваги й недоліки, дослідити їхню роль у процесі вивчення лексичних одиниць.

Матеріали і методи. Завдання дослідження вирішувалися на основі використання комплексу наукових методів, а саме: аналізу методичної, психологічної та лінгвістичної літератури за темою роботи.

Результати ті обговорення. Традиційний підхід до роботи з лексикою полягає у використанні традиційних засобів на заняттях, наприклад, підручників, словників, карток тощо. Він базується в основному на прописуванні слів у словники, запам’ятовуванні та повторенні їх під час перекладу текстів, складання діалогів чи аудіювання. Іншим класичним прийомом роботи з лексикою є написання диктантів, що допомагає закріпити знання не тільки з лексики, а й з граматики, орфографії та фонетики. Він забезпечує зв’язок між графічним образом слова та його слуховим сприйняттям. До традиційних способів навчання відноситься також вивчення нових слів за допомогою гри. Ігри сприяють мимовільному засвоєнню лексичних одиниць, закріпленню їх на практиці, використанню в усному й писемному мовленнях та поглибленню набутих знань.

Дигітальний підхід передбачає застосування сучасних цифрових інструментів і ресурсів, наприклад, мобільних додатків, медіаматеріалів,

подкастів, електронних словників. Вони допомагають ефективно та швидко організувати заняття та полегшують роботу викладачів. Студенти мають змогу чути носіїв мови, вивчати лексичні одиниці в контексті та збагачувати свої знання ідіомами та різними фразеологічними конструкціями.

Традиційні методи роботи з лексичним матеріалом характеризуються відсутністю візуалізації та вимагають багато часу. Викладач, користуючись лише традиційними методами, не формує у студентів мотивації до вивчення іноземної мови. Від монотонності та одноманітності використання форм у них поступово згасає інтерес до опанування нового матеріалу, у тому числі й лексичного. Студенти потребують чогось нового. Вирішенням цієї проблеми може стати використання дигітального підходу до вивчення лексичного матеріалу, який стимулює процес вивчення нової лексики, тому що забезпечує аудіо- та візуальне сприйняття інформації і створює реальне мовне середовище.

Висновки. Важливим сьогодні у процесі роботи з лексикою є поєднання традиційного онлайн підходів. Комплексне вміле поєднання традиційного та дигітального підходів дозволяє легше опановувати навчальний матеріал та досягати високих успіхів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гринюкова Р. А. Вивчення лексики на уроці німецької мови традиційні та дигітальні підходи. *Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників в умовах неперервної освіти.* 2020. № 56. С. 216-223.

2. Камінська Н. Ю., Шеремета О. Л. Ігрові моменти на уроках німецької мови: навч. посіб. Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. 80 с.

ВИКОРИСТАННЯ АВТЕНТИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ НІМЕЦЬКОГО ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ

Підлужна Ірина Андріївна
викладач
Національна академія Національної гвардії України
м. Харків, Україна

Вступ. Успішність розвитку комунікативної компетенції студентів залежить від якості використовуваних в навчальному процесі матеріалів. Автентичність текстів – неодмінна умова навчання живої мови. Дотримання цієї умови дозволяє ефективно використовувати навчальний час, уникаючи проміжного етапу, на якому переважають спеціально складені навчальні тексти.

Мета. Теоретичне обґрунтування засобів навчання студентів німецького писемного мовлення з використанням автентичних матеріалів.

Матеріали і методи. Завдання дослідження вирішувалися на основі використання комплексу наукових методів, а саме: аналізу методичної, психологічної та лінгвістичної літератури за темою роботи; аналізу вітчизняних і зарубіжних підручників з німецької мови.

Результати ті обговорення. Автентичним вважається текст, що не був призначений для навчальних цілей. Це матеріал, створений носіями мови для носіїв мови у не навчальних цілях. Автентичні матеріали відіграють важливу роль у формуванні всіх видів мовленнєвої діяльності. Вони є більш складними для сприйняття, ніж навчальні тексти.

Навчання писемного мовлення на базі автентичних матеріалів – досить трудомісткий процес, який, проте, гарантує, що в реальній комунікації студенти не зазнають тих проблем, які можуть виникнути, якщо в навчальному процесі використовувалися штучні тексти, які відбивають всі особливості функціонування живої іноземної мови.

Говорячи про матеріали мовою оригіналу слід згадати автентичні тексти, пресу та Інтернет. Оригінальні тексти вирізняються низкою особливостей, які

можуть і повинні бути використані як основа для розвитку експресивного писемного мовлення. Важливу роль відіграють змістові аспекти тексту, а саме: культурологічна чи інформаційна автентичність, які характеризуються тим, що ознайомлюють студентів з певними культурними особливостями країн.

Автентичні тексти характеризуються своєрідністю лексики, що характеризується використанням займенників, часток, вигуків, слів з емоційним забарвленням, своєрідністю синтаксису, що передбачає стислість і нерозгорнутість речень, фрагментарність.

Автентичні тексти містять найбільш комунікативно-значущі лексичні одиниці, поширені в типових ситуаціях спілкування, оцінну лексику для висловлення своєї думки, а також слів з національно-культурним компонентом. До них відноситься, наприклад, безеквівалентна лексика, реалії.

У автентичних текстах знаходить своє вираження діяльнісна структура говоріння. Текст виступає, з одного боку, як продукт говоріння і є способом мовного впливу на читача, з іншого боку, він виступає як об’єкт смислової обробки і створює необхідний зміст і комунікативну базу для розвитку говоріння.

Використання автентичних матеріалів в процесі навчання психологічно готує студентів до використання іноземної мови в майбутній професійній діяльності або в ситуаціях побутового спілкування, запобігає шоку нерозуміння, що виникає в результаті того, що в реальності іноземна мова мало схожа на те, що звучало на заняттях.

Висновки. На матеріалі автентичних текстів може успішно здійснюватися розвиток вмінь писемного мовлення студентів. Використання автентичних матеріалів на заняттях з німецької мови посилює комунікативноь пізнавальну мотивацію студентів, сприяє адекватності мовленнєвої та соціальної поведінки в іншомовному середовищі, розширює загально культурний кругозір, забезпечує засвоєння реалій іншої культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кравченко Т. Використання автентичних матеріалів у процесі формування іншомовної компетенції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота.* 2012. Вип. 25. С. 101-103.

2. Політикіна Н. І. Використання автентичних матеріалів під час навчання усного мовлення. *Англійська мова та література*. 2007. № 7. С. 7-9.

3. Hoffmann H. Zur Integration von literarischen Texten in einem kommunikativen Sprachunterricht. *Authentische Texte im Deutschunterricht*/ Hrsg. Ch. Edelhoff. München: Hueber, 2015. S. 150-158.

ВИКОРИСТАННЯ ФЛЕШ КАРТОК НА ЗАНЯТТЯХ ГУРТКА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ДИТЯЧОМУ САДКУ

Рибакова Олена Анатоліївна
керівник гуртка англійської мови
ХЗДО № 50 «Лелеченька»
м. Хмельницький, Україна

Введення./Introductions.

Важливою умовою інтеграції української системи освіти до європейського освітнього простору є максимальна інновація навчальної діяльності. Статус іноземної мови сьогодні, як ніколи раніше, має тенденцію до постійного зростання. Серед світової спільноти іноземна мова, та чи інша, все ширше набуває ролі засобу міжкультурного спілкування. Це, безперечно, зумовлює визначення основних стратегічних напрямків удосконалення змісту, цілей, методів, прийомів та засобів викладання іноземної мови

Стан реформування, у якому перебуває сучасна українська освіта, має потребу в модернізації усіх аспектів підготовки сучасного педагога. Не є винятком у цьому аспекті й і підготовка вчителів іноземної мови, зокрема, педагогічних працівників дошкільників.

Базовий компонент дошкільної освіти пише про вивчення іноземної мови в дошкільному віці:

- Освітня лінія «Іноземна мова» входить до варіативної частини Базового компоненту дошкільної освіти в Україні. Іноземна мова в освіті дошкільників розглядається як засіб розвитку, виховання та особистісного становлення дитини; засобом соціалізації.
- Вивчення іноземної мови дошкільниками, яка не лише озброює малят основами іншомовного спілкування, а є дієвим засобом розвитку, виховання, особистісного становлення дитини.
- Вивчення англійської мови з молодшими дошкільниками має свої специфічні сторони, але є результативним за умови виконання законів

ефективного вивчення іноземної мови

- Якість дошкільної освіти неможлива без пошуку та впровадження інноваційних моделей життєдіяльності дітей. Сучасність вимагає відповідності змісту освіти життєвим потребам.
- Одною з ефективних технологій навчання є застосування флеш карток у процесі вивчення іншомовної лексики дошкільників, оскільки активізує креативні і індивідуальні можливості дітей.

Мета роботи./Aim.

Мета дослідження – визначити та обґрунтувати завдання і шляхи застосування флеш карток у навчанні іншомовної лексики дошкільників.

Матеріали і методи./Materials and methods.

Картки вперше використав у XIX столітті англійський теоретик педагогіки Фавелл Лі Мортімер. Мортімер використовував паперові картки для навчання грамоті.

Розробкою загальної методології досліджень із застосуванням інноваційних технологій навчання іноземних мов займалися Н. Майєр, С. Роман, Ю. Руднік та ін.

Як бачимо, не зважаючи на наукові дослідження, присвячені проблемі застосування флеш карток у процесі вивчення іноземної мови, цей аспект залишається малодослідженим. А необхідність удосконалення форм і методів педагогічної роботи з формування іншомовної компетенції, загальна орієнтованість освіти на глобалізаційні та інтеграційні цілі зумовлюють актуальність статті.

Результати та обговорення./ Results and discussion.

Загальновідомим фактом є те, що вивчення іноземної мови починається із запам’ятовування слів, їх графічного вираження, вимови та значення. Крім того, необхідно уміти правильно використовувати слово в мовленні.

На сьогодні, найбільш продуктивною вважається методика запам’ятовування слів за допомогою флеш карток.

В даний час існують різні варіанти використання флеш карт. Багато з них

побудовані на інтервальному повторенні матеріалу. Наприклад, під час навчання читання можна використовувати картки з надрукованими на них буквами, буквосполученнями та окремими словами.

Одним із методів навчання усному мовленню є створення речень за допомогою карток із заданими малюнками чи словами як будівельними блоками.

Отже, флеш картки – це набір карток невеликого розміру (приблизно 3,5Х6 см), на яких розміщена інформація у вигляді слів, чисел, зображень. Частіше за все використовуються обидві сторони картки.

Особливості флеш карт

Комбінації на сторонах картки може бути абсолютно будь-якою:

слово — переклад

слово — картинка

форми неправильних дієслів

частини словосполучень

фразові дієслова

граматичні конструкції

Для того, щоб флеш картки були ефективними, є кілька основних правил їх використання:

- одна картка — одне слово
- промовляти картки вголос
- вивчати їх по обидва боки — наприклад, і слово-переклад, і переклад-слово
- змінювати порядок карток для вивчення
- регулярно повторювати

Таким чином, флеш картки – це питально-відповідний спосіб розміщення інформації, необхідної для учня. Флеш картки широко використовуються у світовій практиці як навчально-тренувальна техніка з метою запам’ятовування інформації шляхом кількаразового інтенсивного повторення

Отримати необхідний набір карток можна кількома способами:

- придбати у книжкових крамницях та інтернет-крамницях (ці картки яскраво оформлені в одному стилі, об’єднані спільною тематикою);

- виготовити з паперу одного формату, куди вносяться відомості, необхідні для розгляду окремої теми, від руки, на одному боці пишеться слово, транскрипція, на іншому – переклад, приклади вживання;

- виготовити картки за допомогою комп’ютера, оскільки в мережі існує велика кількість сайтів, що містять програми, за допомогою яких можна створити флеш-картки. У програмі можна надрукувати ті слова, які необхідні на конкретному занятті, з транскрипцією, перекладом, прикладами вживання, обрати необхідний шрифт, колір тексту тощо.

Робота з флеш картками є дуже цікавою та захоплюючою для дітей.

По-перше, це незвичний формат подання інформації. Дітям до вподоби перекладання та перегортання карток, запам’ятовування слів, віднаходження вже відомих лексичних одиниць, розкладання по стовпчиках нових та вже вивчених слів.

По-друге, методика роботи із флеш картками в дитячому садочку дає можливість:

• повторити те, що ви вчили на заняттях

• повторити важливі елементи в кінці заняття

• привчити дітей до самостійності

• диференціювати за рівнем

• для узагальнення вивченої теми

На яких етапах навчання можна використовувати картки?

Картки можна використовувати на різних етапах заняття:

1. Під час введення та пояснення нового матеріалу або тренування впізнавання чи запам’ятовування.

2. Коли діти самостійно вивчають новий матеріал або повторюють попередній.

3. При перевірці знань дітей з вивченого матеріалу.

4. При закріпленні та узагальненні інформації, отриманої в навчанні

Зазначена форма роботи може проводитися як на заняттях, так і вдома. Діти можуть працювати як з батьками, іншими дітьми так і самостійно. Цей різновид навчальної діяльності є ефективним в умовах дитячого садочка, оскільки постає дуже простим у використанні та доступним у плані поповнення словникового запасу.

Ця форма роботи розвиває моторику, пам`ять самостійність, творче мислення дошкільників, а також дозволяє дошкільникам керувати процесом вивчення іншомовних лексичних одиниць.

Ефективність використання флеш карток.

• Флеш картки можуть використовуватись протягом багатьох років і на багатьох рівнях.

• Картки значно полегшують процес навчання, оскільки містять лише важливу інформацію, таку як зображення та слово, і дозволяють дітям будувати асоціації.

• Картка показує як зображення, так і слова, тож діти можуть створювати зв’язки у своєму мозку, які допомагають їм ідентифікувати цей об’єкт кожного разу, коли вони його бачать.

• Картки пропонують різні методи навчання.

• Заняття, на яких використовуються картки, можуть надати більше інформації, більше можливостей подати цю інформацію в яскравий, розважальний і цікавий спосіб для дітей.

Підсумовуючи, картки мають бути невід’ємною частиною навчання дітей. Картки сприяють формуванню позитивної мотивації до навчання, водночас стимулюють активну розумову діяльність дошкільників.

Таким чином, вони мають відповідати певним вимогам: зображення мають бути впізнаваними, виготовленими на якісному матеріалі, картки мають бути яскравими та такими, що запам’ятовуються, певного розміру. Нарешті, використання карток заохочує педагога до постійної творчості та вдосконалення.

Прагніть використовувати картки для навчання дітей на ваших заняттях.

Висновок./ Conclusions.

Отже, ефективність застосування флеш карток у процесі вивчення іншомовної лексики дошкільників не викликає сумніву. До того ж, завдяки застосуванню різного програмного забезпечення у процесі створення різноманітних тематичних наборів суттєво зменшується час на розробку і оволодіння лексичними одиницями, а варіативність вправ та ігор для запам’ятовування забезпечують мотивацію та диференціацію як матеріалу, що розміщений на флеш картках, так і тренувальних вправ.

У зв’язку з вищезазначеним така технологія навчання є дуже перспективною, оскільки активізує креативні індивідуальні можливості дітей.

ПРОГРАМА СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ПЕРШОКУРСНИКІВ КОЛЕДЖУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ЗА ЧАСІВ ВІЙНИ

Рижанова Алла Олександрівна,
д.п.н., професор,
Рудик Людмила Олександрівна,
студентка,
Сумський державний педагогічний університет
ім. А. С. Макаренка, м. Суми, Україна

Вступ. / Introductions. Сучасні студенти перших курсів закінчували дистанційно заклад загальної середньої освіти (ЗЗСО) і починали навчатися в коледжах, інших закладах вищої освіти (ЗВО) теж дистанційно. Проте недоліки онлайн навчання в ЗЗСО відбилися на рівні його ефективності значно менше, оскільки учні вже були адаптовані до школи. Складніше відбувається процес пристосування першокурсників до ЗВО, особливо прикордонних областей з країною-агресором, де офлайн навчання неможливе зовсім, оскільки є небезпечним для життя здобувачів освіти. Відсутність безпосереднього спілкування з науково-педагогічним та студентським колективами ускладнює для здобувачів пристосування до нового рівня навчання, процес професійного становлення, залучення до студентської молодіжної культури. Соціальна дезадаптація студентів коледжів в таких умовах може негативно відбитися як на якості професійного навчання, так і на їхньому соціальному розвитку, що потребує наукового обґрунтування технологій, програм соціальної адаптації студентів коледжів саме в обставинах дистанційного навчання.

Мета роботи. / Aim. Метою публікації є обґрунтування програми соціальної адаптації студентів перших курсів коледжу в умовах дистанційного навчання за часів війни.

Матеріали та методи./Materials and methods. Методологічною основою обґрунтування зазначеної програми були результати: аналізу зміни ставлення до молоді в Україні у зв’язку з війною та спрямуванням країни в Євросоюз на

підставі вітчизняних законів «Про основні засади молодіжної політики» (ред. від13.12.2022), «Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року» (2021); узагальнення сутності дистанційного навчання, дистанційного навчання в коледжах через закони «Про освіту» (ред. від 06.04.2022), «Про вищу освіту» (ред. від 06.04.2022), «Про фахову передвищу освіту» (2023), «Положення про дистанційне навчання» (ред. від 08.09.2020); термінологічного аналізу поняття «соціальна адаптація» на основі систематизації та узагальнення визначення терміну і процесу науковців: Т. Алмазова, О. Безпалько, О. Бондаренко, С. Гура, Н. Завацька, Ю. Клочан, Л. Кримчак, В. Стрельцова та інші; характеристики негативних проявів дистанційного навчання на пристосування до нового соціального середовища першокурсників у вчених: І. Непорада щодо адаптації студентів-першокурсників до дистанційного навчання в умовах воєнного стану, Л. Хоменко-Семенова, О. Алпатова, Я. Прохоренко стосовно адаптації студентів гуманітарних спеціальностей до дистанційного навчання як проблеми сучасної педагогіки в умовах пандемії та Т. Шаповалова, Л. Кондратенко, Л. Кібенко щодо адаптації студентів до умов дистанційного навчання. Проте більшість вчених зосереджують увагу на дидактичній адаптації до дистанційного навчання.

Результати та обговорення./Results and discussion. На підставі теоретичного аналізу було визначено термін «соціальна адаптація студентів першого курсу коледжу» (на основі базового поняття О.Безпалько) – активна взаємодія здобувачів фахової передвищої освіти 15,17 років з пристосування в новому соціальному середовищі коледжу через сприяння: позитивному ставленню та засвоєнню цінностей, норм, правил поведінки свого фахового передвищого закладу освіти; позитивному сприйняттю студентської спільноти коледжу та творчому засвоєнню норм і правил взаємодії в ньому; позитивному активно-відповідальному ставленню до обраної професії; позитивному сприйняттю соціальних ролей «Я-студент фахового коледжу», «Я-Професіонал (за певним спрямуванням)», «Я-член студентського самоврядування коледжу», «Я-громадянин України».

Соціальна адаптація студентів першого курсу коледжу в умовах дистанційного навчання відноситься до дистанційного виховання або до виховання у веб-середовищі засобами психолого-педагогічних технологій дистанційного навчання. Основними недоліками дистанційного навчання, які необхідно нейтралізувати через педагогічно організовану соціальну адаптацію першокурсників в умовах онлайн навчання є: нестача комунікації з викладачами та студентами, неякісний зворотній зв'язок, «відсутність емпатії та інтеракції», гальмування становлення студентської субкультури коледжу, низький рівень самосвідомості та самодисципліни студентів, професійне вигорання викладачів тощо. Постійне психологічне напруження, стрес, небезпека життю під час тривог, втрата близьких, знайомих, друзів на фронті, під час ракетних ударів особливо в прифронтових регіонах країни в умовах війни теж негативно позначаються на соціальній адаптації студентів першого курсу фахових коледжів. Це актуалізує розробку відповідної програми.

Програма «Соціально-педагогічної адаптації студентів першого курсу фахового коледжу в умовах дистанційного навчання» складається з традиційних складових: суб'єкт-об'єктного, змістовно-цільового, технологічного та результативного. Схарактеризуємо їх детальніше.

Суб'єкти: *провідний* – соціальний педагог Соціально-психологічного центру коледжу, *координаційна група* (заступник директора коледжу з виховної роботи, завідувач соціально-економічного відділення, керівник студентської групи, керівники культурно-мистецького та спортивно-оздоровчого підрозділів, бібліотекар, керівники музеїв), студентське самоврядування коледжу.

Об'єкт: студенти першого курсу економічного коледжу, зокрема спеціальності 231 Соціальна робота. Метою програми є вдосконалення ефективності процесу соціальної адаптації студентів першого курсу коледжу в умовах дистанційного навчання за часів війни.

За змістом Програма складається з трьох етапів: підготовчого, основного, заключного.

1. *Підготовчий етап*. Зміст: узгодження, систематизація та

координація соціальної адаптації студентів першого курсу в усіх підрозділах виховної системи коледжу. Технологічна складова: мозковий штурм «Соціальність студенту коледжу: напрями вдосконалення», майстер-клас «Координація дистанційної соціальної адаптації першокурсників», презентація огляду європейського досвіду «Соціальна дезадаптація онлайн-студентів за Ковід-19: напрями профілактики в європейському освітньому просторі», дискусія «Професійне вигорання педагогічних працівників за онлайн навчання в умовах воєнного стану: вплив на особистість та на студентів». Результат: організація координаційного групи коледжу для підвищення ефективності соціальної адаптації першокурсників в умовах онлайн навчання за часів війни.

2. *Основний етап*. Зміст: сприяння педагогічного колективу коледжу та студентської ради пристосуванню першокурсників до нового соціального середовища засобами дистанційного навчання. Технологічний компонент: віртуальна екскурсія «Наш любий коледж», стрім-екскурсія «Студентські Ромни», віртуальна виставка «Віртуальна-реальна бібліотека коледжу – твоя помічниця по життю», віртуальна дискусія «Професійна спілка: навіщо вона тобі?», віртуальне свято «Посвята в СОЦІАЛЬНІ ПРАЦІВНИКИ», гумористичне вітання викладачів спеціальності з професійним святом «Ви - наше все!», віртуальні вітання з професійним святом від студентів спеціальності співробітникам закладів соціальної сфери м.Ромни «Соціальний працівник – фундамент соціально орієнтованої країни», віртуальна екскурсія «Музей історії коледжу», соціальний проєкт «Співробітники та випускники коледжу – герої тероборони Сумщини та захисту України», віртуальний студентський концерт «Пісні війни», віртуальна презентація «Студентське самоврядування коледжу – ефективна самореалізація молоді», реальна участь у допомозі фронту: плетіння сіток, підготовка окопних свічок, донати, збір речей для підтримки місцевого окремого батальйону тероборони тощо. Результат: набуття соціальних ролей першокурсниками «Я-студент коледжу», «Я-Соціальний Працівник», «Я-член студентського самоврядування коледжу», розвиток ролі «Я-громадянин України».

3. *Заключний етап.* Зміст: стимулювання студентів до самоадаптації в соціальному середовищі коледжу та до надання допомоги в цьому іншим студентам. Технологічний складник: віртуальна карта для студентів з особливими потребами «Дружне середовище коледжу», розробка коміксу «Студентське самоврядування – це круто!», віртуальний конкурс колажів «НІ війНІ», метод кейсів «Мої проблеми пристосування в коледжі: як допомогти наступним», мозковий штурм «Творчі ідеї посвяти в професію першокурсників 2024» тощо. Результат: усвідомлена самоадаптація першокурсників, набуття здібностей соціальної адаптації. Провідними принципами програми є суб'єкт суб'єктний характер стосунків з першокурсниками, субсидіарності, системності, комплексності, сприяння соціальному розвитку молоді, студентоцентрованості, стимулювання соціальної суб'єктності студентської молоді, підтримки студентських соціальних ініціатив. Загальними результатами програми є підвищення рівня соціальної адаптованості студентів першого курсу коледжу з «дуже низького» та «низького» на «середній» та «високий». Програма розрахована на перший семестр (5 місяців).

Висновки./Conclusions. Повномасштабна війна в Україні негативно впливає на всі прояви соціального життя, зокрема на соціальну адаптацію студентів першого курсу коледжу до нового соціального середовища, саме війна спричинила безумовний перехід на дистанційне навчання закладів передвищої освіти, особливо в прифронтових регіонах країни. Педагогічна гармонізація соціального пристосування першокурсників має зважати на психовікові та соціальні особливості юні, сучасні вимоги до неї суспільства та динаміку соціального розвитку молоді, щоб подолати обмеження дистанційного навчання та використати його переваги. Зміст Програми соціальної адаптації студентів першого курсу коледжу має бути спрямований перед усім на засвоєння нових соціальних ролей «Я-студент коледжу», «Я-Професіонал», «Я-член студентського самоврядування коледжу», розвиток ролі «Я-громадянин України»

УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У ВИХОВАНЦІВ БУДИНКІВ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА

Риженко Наталія Миколаївна
Студентка
Ніжинського державного університету
ім. Миколи Гоголя
м. Ніжин, Україна

Вступ. Нині формування патріотичних цінностей у підростаючого покоління має величезне значення для багатьох аспектів особистісного розвитку дітей та для самого суспільства в цілому. Нині науковці займаються вивченням проблеми формування патріотичних цінностей в умовах закладів БДЮ, зокрема: О. Бойко (дослідження патріотизму, національної ідентичності та етнічної самосвідомості), І. Гриценко (дослідження питань патріотичного виховання в контексті освіти), О. Кузьменко (дослідження соціальних аспектів патріотизму та впливу національних цінностей на суспільство), О. Семененко (патріотичне виховання та формування патріотичних цінностей у дітей), Л. Шульга (дослідження патріотичного виховання у сім'ї та освітніх закладах) і т.д. Вищезазначені науковці виділяють кілька ключових аспектів, які вказують на важливість цього процесу, а саме: зміцнення національної ідентичності, сприяння формуванню глибокого відчуття приналежності до свого народу, історії та культури, розвитку громадянської активності тощо. Патріотичні цінності створюють основу для соціальної єдності та стабільності. Вони можуть сприяти зменшенню соціальних конфліктів і зміцненню взаєморозуміння між різними групами громадян тощо.

Слід зазначити, що на основі аналізу психолого-педагогічних досліджень, було виявлено той факт, що за останні майже два роки суттєвий вплив на формування патріотичної свідомості дітей здійснюють заклади позашкільної освіти. У цьому контексті можемо стверджувати, що саме їм належить одна із провідних ролей у вихованні патріотичних цінностей підростаючого покоління. Для наших наукових розвідок інтерес становлять будинки дитячої та юнацької

творчості та умови формування патріотичних цінностей у їх вихованців.

Отже, аналізуючи вищесказане, розуміємо, що формування патріотичних цінностей у дітей є важливою складовою процесу виховання, яке сприяє сталому розвитку суспільства та формуванню гармонійної громадянської особистості. Тому особливо важливим у даному контексті є вивчення умов формування патріотичних цінностей Будинків дітей та юнацтва (БДЮ). Оскільки БДЮ має достатньо можливостей реалізовувати завдання патріотичного виховання і при цьому самостійно обирати для цього форми і методи, актуальним постає вивчення умов реалізації патріотичного виховання в БДЮ. Зокрема, не вивченим аспектом залишається дослідження використання педагогічними працівниками інновацій у педагогічній діяльності БДЮ щодо впровадження умов формування патріотичних цінностей.

Мета роботи. На основі вивчення психолого-педагогічної літератури з'ясувати умови формування патріотичних цінностей у вихованців БДЮ.

Матеріали та методи. Матеріалами для написання роботи виступили: методична література БДЮ, зокрема : посібники, підручники, наукові статті та зібрані відео та аудіо- матеріали. Методи обрані відповідно до поставленої мети наукової роботи: теоретичні – аналіз літературних джерел, узагальнення, порівняння, систематизація; емпіричні – опитування, анкетування, спостереження, бесіда.

Результати та обговорення. Важливим для нашого дослідження становить сутність поняття «патріотичні цінності». У тлумачному словнику української мови поняття патріотичні цінності трактуються як ідеали та переконання, які підтримують національну гідність, єдність та розвиток. Ось декілька патріотичних цінностей і їх характеристики: любов до Батьківщини, відданість та вірність, гідність, відповідальність та обов'язок, гордість за історію та культуру, співчуття та підтримка, відкритість до різноманітності, волонтерство та громадська активність, справедливість та рівність, патріотична освіта. Дані патріотичні цінності є основою для розвитку національного патріотизму та відчуття причетності до власної країни. Вони сприяють

формуванню гармонійної громадянської ідентичності і допомагають підтримувати сталість і процвітання нації. Формування патріотичних цінностей у вихованців БДЮ, перш за все, має починатися зі створенні умов для формування патріотичних цінностей, почуття національної приналежності та готовності віддати свої зусилля для блага рідної країни[2]. Нами було досліджено та проаналізовано основні умови формування патріотичних цінностей вихованців БДЮ, зокрема:

1. Створення патріотичного середовища. До нього відносимо наступне: педагоги повинні створити сприятливе оточення для розвитку патріотичних цінностей серед учнів. Це може включати у себе вивчення історії, культури та традицій своєї країни, організацію патріотичних заходів, вивчення національних символів.

2. Підтримка та взаємодія з батьками. Мається на увазі, що педагоги повинні співпрацювати з батьками, щоб спільно виховувати у дітей патріотичні цінності. Це може включати в себе батьківські збори, групи підтримки та спільні заходи.

3. Сприяння розвитку критичного мислення. Педагоги повинні сприяти розвитку критичного мислення серед учнів, допомагаючи їм аналізувати інформацію про свою країну, розуміти історичні події та культурні особливості.

4. Педагогічна взаємодія через приклад. Вчителі повинні слугувати прикладом патріотичної поведінки та відданості своїй країні. Їхня власна патріотичність може впливати на учнів і надихати їх на виховання патріотичних почуттів.

5. Використання різноманітних методів і засобів. Педагоги повинні використовувати різноманітні методи та засоби, такі як ігри, лекції, дискусії, відвідування музеїв і пам’ятників, для відображення патріотичних аспектів у навчальному процесі [1].

Таким чином, умови формування патріотичних цінностей вихованців БДЮ покликані створити позитивне патріотичне ставлення до рідної країни,

розуміння її цінностей та готовності активно долучатися до підтримки та розвитку свого суспільства. Дотримання вищезазначених умов формування патріотичних цінностей є важливим для успішного виховання дітей.

Висновки.

Патріотичні цінності як важлива складова громадянської ідентичності підростаючих поколінь має велике значення для розвитку суспільства, його культури та майбутнього. Тому співпраця між педагогами і батьками у вихованні патріотичних цінностей дітей є ключовою для формування патріотизму та готовності приділяти увагу суспільним потребам і цінностям, виховання відповідальності за свою країну, гідності, громадянської активності та участі у вирішенні суспільних проблем. Вагомою умовою є взаємодія педагогів та батьків в процесі виховання патріотичних цінностей у вихованців закладів позашкільної освіти є важливою та актуальною умовою ефективності такого процесу. Особливості цієї взаємодії пов’язані з реалізацією спільної мети, спільної діяльності по її досягненню, освітою і навчанням, власним прикладом, вихованням громадянської активності, демократичним стилем спілкування.

КУЛЬТУРНІ ЦІННОСТІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ: ОЦІНКА ЗМІН І ВИКЛИКІВ

Савастру Наталія Іванівна,
доцент кафедри теоретичних дисциплін,
заступник директора з науково-методичної роботи,
Шевченко Ганна Вікторівна,
Учений секретар, завідувач відділу з науково-методичної роботи, викладач-методист,
Безугла Яна Іванівна,
викладач-методист
Коледж хореографічного мистецтва «Київська муніципальна академія танцю імені Сержа Лифаря»
м. Київ, Україна

Вступ. У сучасний період, коли глобалізація та постійні трансформаційні процеси змінюють суспільство, поняття культурних цінностей в освіті набуває дедалі більшої актуальності. Культурні цінності, як невід'ємний складник кожної культури, не тільки визначають сучасне сприйняття світу, а й активно впливають на життєві цінності суспільства, переконання і ставлення до інших людей.

Робота присвячена дослідженню ролі культурних цінностей в освіті, оцінці змін, які в них відбуваються, та викликів, що постають перед ними. Об'єктом дослідження є освіта в сучасному суспільстві, предметом – роль та вплив культурних цінностей на освітні процеси нової доби.

Ціль роботи. Мета дослідження полягає у всебічному розгляді й аналізі ролі культурних цінностей в освіті, оцінюванні змін, які в них відбуваються, та викликів, що постають перед ними. Згідно з метою дослідження доцільно виокремити такі завдання: 1) розглянути сутність поняття «культурні цінності» в освіті; 2) проаналізувати сучасні програми та ініціативи впровадження культурних цінностей в освітній процес; 3) систематизувати основні виклики та зміни, з якими стикаються культурні цінності в освітньому процесі.

Матеріали та методи. У дослідженні використовувалися методи наукового пізнання, як-от: систематизація літературних джерел, класифікація та критичний аналіз викликів та змін, з якими стикаються культурні цінності в освітньому процесі.

Результати та обговорення. Культурні цінності та освіта – два важливих складники, що визначають характер і напрями подальшого розвитку сучасного суспільства. Освіта, як процес передачі знань і формування інтелекту, і культурні цінності, як невід'ємна частина культурного спадку, є взаємозв'язаними аспектами.

Роль культурних цінностей достатньо досліджена у науковій зарубіжній (М. Вебер, М. Рокич, Ш. Шварц, Д. К. Донохью) та вітчизняній літературі (С. Бадер, В. Лаппо, Н. Ткачова, Ю. Пелех, О. Христенко, Т. Пивоварова) [1-4].

Зарубіжний вчений Д. К. Донохью доводить, що культурні цінності безпосередньо виконують практичну функцію в контексті освітнього процесу, адже йому вдалося з'ясувати, як культурні цінності (на відміну від теорій інтелекту) впливають на внутрішню мотивацію студентської молоді до навчання й самовдосконалення.

На переконання автора, цінності відіграють роль своєрідних репрезентаторів конкретної культури, яка апріорі є пов'язаною із внутрішньоособистісною мотивацією та життєвою позицією її носіїв [3].

Отже, якщо узагальнити вітчизняний та зарубіжний досвід, можна визначити, що культурні цінності в освіті – це комплекс ідеологічних, соціокультурних, етичних, моральних і матеріальних аспектів, які передаються та засвоюються в навчальному процесі з метою виховання глибокого розуміння та поваги до культури певного суспільства [1–4].

Сьогодні в сучасному світі існує безліч успішних прикладів впровадження культурних цінностей.

У таблиці 1 представлені найбільш відомі та успішні програми інтеграції культурних цінностей в освіту.

Таблиця 1

Програми та ініціативи, що спрямовані на впровадження культурних цінностей в освіті

№	Країна	Програма	Опис
1	Канада	Мультикультурна освіта	Канада є країною, у якій велика увага приділяється впровадженню в освітні програми культурної різноманітності. Школи пропонують мультикультурні програми, уроки про різні культури та мови, а також заохочують учнів вивчати культуру своїх однокласників
2	Японія	Програма Global Citizenship Education	У Японії діє програма, яка навчає учнів глобальному громадянству та сприяє розвитку міжкультурної толерантності. Учні вивчають культуру й традиції інших країн та беруть участь у міжнародних обмінах
3	Швейцарія	(REP-Пріоритетна освітня мережа)	Швейцарія розвиває програми навчання для міжкультурної гармонії, сприяючи розумінню різних культурних груп своїх співвітчизників. Вони створені з метою надання більших ресурсів певним школам, у яких спостерігається широка соціокультурна різноманітність у складі учнів. У цих школах кращий рівень нагляду, більша кількість вчителів, відповідальних за освітню підтримку, і більше заходів для заохочення успіху в освіті
4	Велика Британія	Проєкт «Ми всі громадяни світу»	У Великій Британії існують освітні проєкти, які сприяють розвитку глобального громадянства серед учнів. Вони вивчають питання глобальної справедливості, кліматичних змін, прав людини та інші теми, що сприяють кращому розумінню світових проблем
5	США	Програма Fulbright Program	Програма надає стипендії для студентів, викладачів і науковців з усього світу для навчання та досліджень у Сполучених Штатах, сприяючи міжнаціональному обміну знань і культур. Головна ідея програми – взаємодія та взаєморозуміння, що ґрунтується на пізнанні та повазі до різноманітності світу
6	ЮНЕСКО	Програма ЮНЕСКО з питань всесвітньої спадщини	Започаткована як спеціальний проєкт ЮНЕСКО в 1994 році, ця програма надає молодим людям можливість висловити своє занепокоєння та долучитися до захисту спільної культурної та природної спадщини
7	Країни – члени ЄС	Erasmus+	Європейська програма обмінів студентів, викладачів та науковців, яка надає можливість навчатися, проходити стажування чи викладати в інших країнах, що беруть участь у програмі. У Єврокомісії Erasmus+ назвали найуспішнішою освітньою програмою ЄС. Ця програма фінансує обмін та співпрацю між вищими навчальними закладами в Європі, сприяючи культурному обміну.

Джерело: власна розробка авторів

Отже, таблиця 1 демонструє програми та ініціативи, які сприяють розумінню та поширенню культурних цінностей різних країн у всьому світі. Ці програми надають можливості для вивчення мов, історії, культурної спадщини різних країн і народів та отримання сучасної освіти в галузі культури. Однак існують і певні перешкоди, які впливають на розвиток культурних цінностей.

На рисунку 1 представлена систематизація викликів, які можуть змінюватися залежно від контексту, країни або регіону.

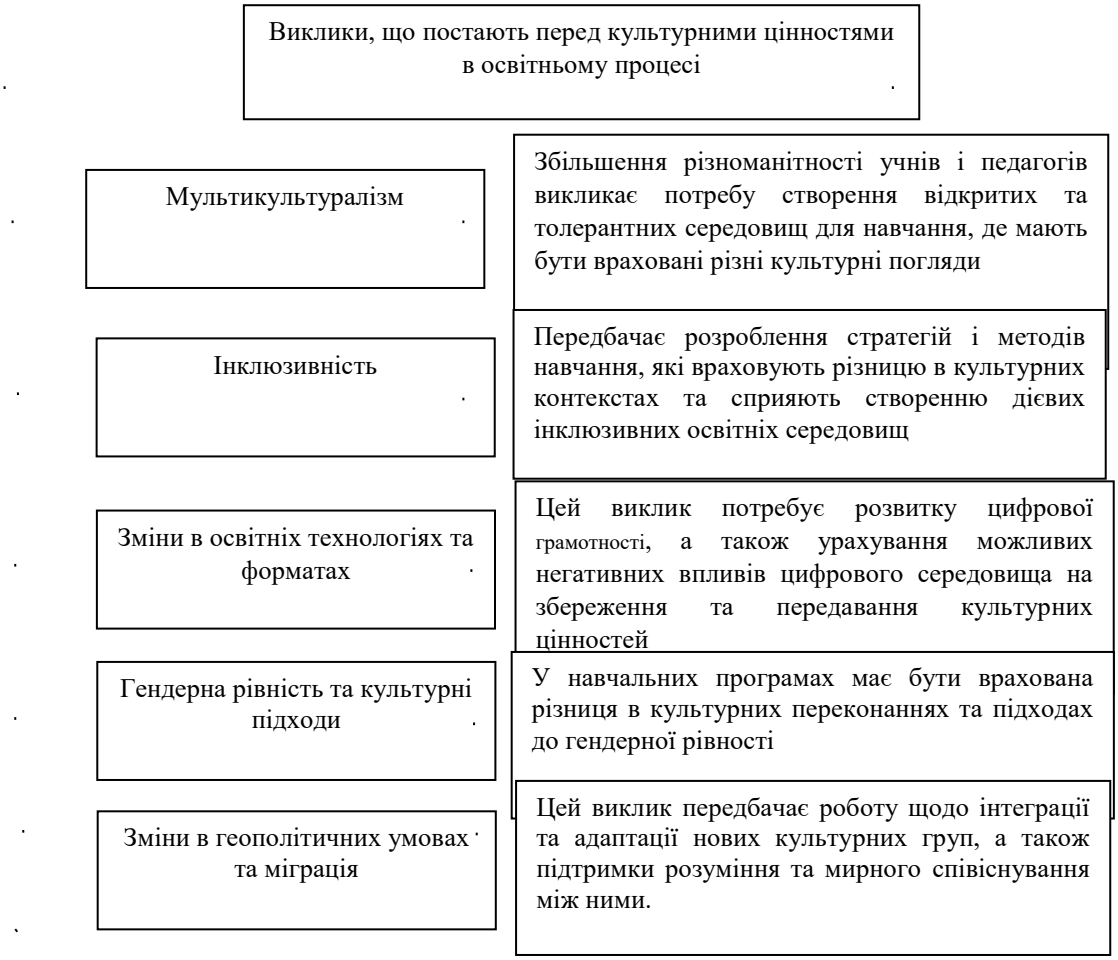

Рис. 1. Систематизація викликів та змін в сучасній освіті для культурних цінностей

Джерело: власна розробка авторів

Як бачимо, рисунок 1 демонструє, що сучасні виклики та зміни потребують уваги та розробки стратегій у сфері освіти, які мають сприяти збереженню культурних цінностей та зростанню поваги до них.

Висновки. Отже, культурні цінності в контексті сучасної освіти постійно перебувають в умовах трансформації та змін, які змушують адаптувати освітні інституції та програми до сучасних суспільних, технологічних та глобальних реалій. З огляду на це, щоб зберігати актуальність і відповідність сучасній ситуації, програми мають бути більш інклюзивними, адаптованими до різних культурних груп та соціальних контекстів, сприяти міжкультурному діалогу та розумінню, розвивати навички культурної компетентності, а також враховувати нові технології та методи навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пивоварова, Г. С. (2023). Методологічні засади проблеми формування культурних цінностей майбутніх учителів початкової школи. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки* , 3 (357), 91–95. URL: https://doi.org/10.12958/2227-2844-2023-3(357)-91-95

2. Бадер, С. О. Система формування ціннісно-смислових орієнтацій майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у фаховій підготовці : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Старобільськ, 2020. 576 с.

3. Donohue, D. K. Culture, Cognition, and College: How Do Cultural Values and Theories of Intelligence Predict Students' Intrinsic Value for Learning? / D. K. Donohue // *Journal of Culture and Values in Education.* 2021. No. 4 (1).

4. Христенко, О. М. (2023). Проблема формування цінностей студентів у контексті зарубіжної наукової думки. *Медична освіта*, (2), 80–85. URL: https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2023.2.13849

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З РАС

Саранчук Лоліта Миколаївна
Асистент вчителя
Гімназія № 5 м. Могилева – Подільського
Вінницької області, Україна

Вступ. / Introductions. Розлади аутичного спектру (РАС) - це група невизначених за походженням нейро-розвиткових порушень, які впливають на спосіб сприйняття і взаємодії з навколишнім світом. Діти з РАС мають свої унікальні потреби та особливості, які вимагають специфічного підходу до навчання та виховання[1]. Рання діагностика РАС є важливою для забезпечення належної допомоги дітям з цими розладами. Чим швидше встановлюється діагноз і розпочинається інтервенція, тим кращі шанси на успішне навчання та виховання дитини з РАС. Педагоги повинні бути обізнані з ранніми ознаками РАС та сприяти співпраці з лікарями та спеціалістами з психологічної та педагогічної сфери для вчасної діагностики та інтервенції.

Мета роботи. / Aim. Мета дослідження полягає в загальній характеристиці особливостей навчання та виховання дітей з РАС.

Матеріали та методи./Materials and methods. Для досягнення мети дослідження використовували такі методи наукового пізнання: аналіз, синтез, узагальнення, порівняння та ін.

Результати та обговорення./Results and discussion. Діти з розладами аутичного спектру (РАС) становлять основну групу дітей, які мають найважчі порушення у соціально-особистісному розвитку, що потребують спеціальної психолого-педагогічної та медичної допомоги [3].

За відсутності своєчасної діагностики та адекватної допомоги такі діти часто залишаються ненавченими та не адаптуються у соціальному середовищі. У той же час, внаслідок своєчасно розпочатої корекційної роботи, можливе подолання низки негативних проявів та адаптація дитини до соціуму.

На сучасному етапі розвитку спеціальної педагогіки існують різні

організаційні моделі освіти та виховання дітей з розладами аутистичного спектру: групи короткочасного перебування для дітей із раннім дитячим аутизмом; групи компенсуючого навчання для дітей з розумовою відсталістю та для дітей з вираженим аутизмом; групи компенсуючого навчання для дітей із затримкою психічного розвитку та для дітей з раннім дитячим аутизмом; групи комбінованої спрямованості для дітей, що нормально розвиваються, і дітей з легкими формами раннього дитячого аутизму. Дані групи можуть бути організовані у дошкільних освітніх закладах компенсуючого та комбінованого видів, лекотеках, реабілітаційних центрах [4].

Як зазначалося раніше, розлади аутистичного спектру – це «первазивне порушення психічного розвитку, тобто порушення, яке захоплює всі сторони психіки – сенсомоторну, перцептивну, мовленнєву, інтелектуальну, емоційну сфери» [4]. Отже, система навчання дітей з РАС повинна включати компоненти, спрямовані на корекцію порушень розвитку у всіх цих областях. Причому всі ці компоненти повинні бути взаємопов'язані між собою і спрямовані на організацію такого середовища, в якому дитина з РАС могла б освоїти процес навчання в широкому сенсі.

Крім загальних характеристик, потрібно враховувати і такі особливості дітей з РАС, що перешкоджають навчанню в школі [2]:

1) страх нових ситуацій та змін;

2) відсутність гнучкості в мисленні та поведінці;

3) повільний темп діяльності та взаємодії;

4) пересичення сенсорними стимулами;

5) обмежене розуміння соціальних ситуацій.

Першим кроком у навчанні та вихованні дітей з РАС є розуміння їхнього стану. РАС включає в себе такі порушення, як аутизм, синдром Аспергера, розлад розвитку не в іншому визначенні, інші аутичні розлади. Кожен з цих розладів має свої унікальні особливості і рівень функціонування, і, отже, вимагає індивідуалізованого підходу. Індивідуалізований підхід - ключ до успішного навчання та виховання дітей з РАС. Кожна дитина унікальна, і

важливо враховувати її індивідуальні потреби та здібності. Індивідуальний навчальний план, який враховує рівень розвитку, інтереси та сильні сторони дитини, допомагає створити оптимальні умови для навчання. Багато дітей з РАС мають труднощі в комунікації. Важливо встановити ефективний спосіб спілкування з кожною дитиною. Деякі діти можуть використовувати альтернативні методи комунікації, такі як мова карток або комунікаторів. Вчителі та батьки повинні бути терплячими та вдумливими, сприяючи розвитку комунікативних навичок дитини.

Очевидно, що ключовим аспектом навчання дітей з РАС є індивідуалізація підходів та програм. Оскільки РАС проявляється різними способами у кожної дитини, важливо враховувати їхні потреби та можливості при розробці навчальних планів і програм. Це може включати в себе індивідуальні плани навчання (ІПН), адаптацію навчального матеріалу та використання різних методик і підходів. Крім того, позитивний підхід до виховання дітей з РАС є надзвичайно важливим. Підтримка, похвала та заохочення можуть в значній мірі покращити результати навчання. Важливо враховувати сильні сторони дитини та намагатися підтримувати її самооцінку.

Багато дітей з РАС мають обмежені навички комунікації та спілкування. Педагоги повинні працювати над розвитком цих навичок, використовуючи спеціалізовані методи та інструменти, такі як ABA-терапія (Applied Behavior Analysis) та інші комунікативні стратегії.

Соціальне включення дітей з РАС в навчальний процес та спільноту є важливою метою. Педагоги повинні створювати сприятливе середовище для спілкування та взаємодії з однолітками. Ігрові групи, спеціалізовані класи та інші форми організації навчання можуть допомогти забезпечити ефективне соціальне включення.

Педагоги повинні працювати в партнерстві з батьками дітей з РАС. Батьки є важливими учасниками процесу навчання та виховання, і їхні знання та підтримка важливі для успіху дитини. Педагоги повинні надавати батькам необхідну інформацію та ресурси для розвитку навичок, що допоможуть в їхній

щоденній взаємодії з дитиною.Для дітей з РАС важливо навчати їх взаємодіяти з іншими. Соціальні навички можна розвивати через гру та спільні активності з однолітками. Інклюзивна освіта, де діти з РАС навчаються разом з іншими дітьми, може сприяти їхньому соціальному розвитку.

Діти з РАС користуються структурою та регулярністю для зручності. Рутина і чітко визначені правила допомагають їм відчувати себе більш комфортно. Важливо створити сталу навколишню середу та надавати дітям зрозумілі і чіткі інструкції [5, с. 67].

Діти з аутизмом можуть реалізувати свій потенціал соціального розвитку за умови вчасно розпочатого та адекватно організованого навчання та виховання, що забезпечує задоволення освітніх потреб дітей, що нормально розвиваються, так й особливих освітніх потреб.Найбільш перспективною формою навчання аутичної дитини є поступова, індивідуально дозована та спеціально підтримана інтеграція до групи дітей з відсутністю або меншою вираженістю проблем комунікації [4, с. 67]. Для кожної дитини спеціалісти групи короткочасного перебування повинні вибудовувавати власний освітній маршрут. Наприклад, якщо дитина ні з ким не спілкувалася, виявляла емоційний дискомфорт і польову поведінку, з нею спочатку займалися індивідуально. Потім стало можливим включати її у спільні групові заняття (музичні заняття, фізкультура, гра). Перебування дитини з РАС на таких заняттях (або спільній діяльності) дозволяє розвивати навички комунікації, просунутися у розвитку мови, соціальної адаптації та загального психічного розвитку.

Під час організації навчання дітей з РАС важливо визначити головну ціль навчання. Багато дослідників сходяться на думці, що такою метою має бути забезпечення можливостей для здобуття знань та навичок, які підтримують особисту незалежність та соціальну відповідальність [3].

Оскільки саме порушення соціальної адаптації насамперед перешкоджає розвитку дитини з РАС, то навчання в інклюзивному освітньому середовищі повинно мати корекційно-розвивальний потенціал і вести до корекції порушень

розвитку, а також і до загального розвитку дитини з РАС.

Але розвивальним освітнє середовище стає лише за певних умов, причому ці умови для різних дітей можуть бути теж різними. Невідповідність цих умов рівню розвитку дитини може призвести до того, що середовище в кращому разі перестає бути розвивальним. Натомість, стає стресогенним і тим самим посилює порушення розвитку у дітей [2].

Висновки./Conclusions. Навчання та виховання дітей з РАС – це складний процес, який вимагає розуміння, терпимості та індивідуалізації. Важливо пам'ятати, що діти з РАС можуть досягти великих досягнень, якщо їм надаються відповідні можливості та підтримка.

Навчання та виховання дітей з РАС вимагає індивідуального підходу, ранньої діагностики та інтервенції, а також підтримки батьків і педагогічних спеціалістів. Розуміння особливостей цих дітей та використання спеціалізованих педагогічних методик можуть значно полегшити їхнє навчання та виховання та сприяти їхньому соціальному включенню в суспільство.Розвиваючи індивідуальні навички, сприяючи соціальному взаємодії та підтримуючи позитивний розвиток, ми можемо допомогти дітям з РАС реалізувати свій потенціал і стати активними учасниками суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борисенко О. М. Проблеми дитячого аутизму та психолого-педагогічні шляхи їх вирішення. *Науковий вісний Львівського національного університету внутрішніх справ*. 2015. №1. С. 3-12.

2. Бочелюк В. Й., Панов М. С. Особливості організації психокорекційної роботи з аутичними дітьми: зарубіжний досвід. *Вісник ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Психологія*. 2021. Випуск 65. С. 235-250.

3. Душка А. Л. Особливості виховання дитини з РДА у домашніх умовах. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент*. 2013. №14. С.169-178.

4. Мойсеєнко І. Правове поле соціально-психологічного супроводу

дитини з РАС асистентом дитини. *Новітні технології психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному навчальному просторі закладів загальної середньої освіти: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (22–23 жовтня 2020 року, м. Дніпро*) / ред. колегія: В. В. Сиченко, Р. С. Аронова, В. М. Швидун, Н. А. Крупенина, О. О. Базилевська. Дніпро. 2020. 327с.

5. Шульженко Д. І. Основи психологічної корекції аутичних порушень у дітей : монографія. Київ, 2009. 385 с.

ІГРОВА ТЕХНОЛОГІЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЧИННИК РОЗВИТКУ МИСЛЕННЯ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В СУЧАСНОМУ ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Соловей Юлія Олександрівна
доктор філософії,
старший викладач кафедри
дошкільної та спеціальної освіти
Черкаський Національний університет
імені Богдана Хмельницького
м. Черкаси, Україна
Компанієць Анастасія Григорівна
Студентка 2 курсу
освітнього ступеня магістр
Черкаський Національний університет
імені Богдана Хмельницького
м. Черкаси, Україна

Вступ. В епоху стрімкого технологічного прогресу, дошкільна освіта стає ключовим етапом формування мислення дітей. Зростання доступу до ігрових технологій в сучасному світі надає нові можливості для розвитку дітей середнього дошкільного віку. Ігрова технологія в цьому контексті виявляється не лише засобом розваг, але й ефективним чинником стимулювання когнітивних, соціальних, технологічних та творчих аспектів їхнього розвитку.

Впровадження новітніх методик у навчання й виховання дітей дошкільного віку – це оновлення, необхідні сьогодні у галузі освіти, зокрема дошкільній. У Законі України «Про освіту» [1] передбачено впровадження й використання нових прогресивних концепцій та методик, сучасних педагогічних технологій та науково-методичних розробок в освітньому процесі закладів дошкільної освіти.

Питанням інтелектуального розвитку особистості у різні часи та епохи цікавились багато дослідників та вчених: П. Гальперін, Й. Герберт, М. Монтессорі, Ж. Піаже, Й. Песталоцці, Д. Перкінс, Ж. Руссо, О. Савченко, К. Ушинський, В. Штерн.

Мета роботи: теоретично обґрунтувати особливості використання ігрових технологій як ефективного чиннику розвитку мислення дітей в сучасному закладі дошкільної освіти.

Матеріали та методи: теоретичні: аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури з проблеми дослідження.

Результати та обговорення. Всебічний розвиток особистості забезпечується розумовим вихованням – цілеспрямованою діяльністю педагогів з розвитку розумових сил і мислення дітей, прищеплення їм культури розумової праці. Його мета – систематичне забезпечення дітей науковою базою, розвиток їх пізнавальних здібностей та формування реального кругозору. Освіченій людині необхідно володіти основами наук, техніки, мистецтва і культури, тому в ході розумового виховання дітям необхідно навчитися мислити [5].

Розумове виховання полягає в розвитку дисциплінованого творчого розуму разом із удосконаленням пізнавальних здібностей, в «озброєнні» науковими знаннями, методами для їх віднаходження й застосування на практиці, в прищепленні культури розумової праці. Основною його метою є розумовий розвиток дітей, проте ефективним він є лише у поєднанні із рівномірним психічним розвитком, розкриттям багатства інтересів дитини, її почуттів та всіх інших рис, що приховуються в глибинах її душі.

Розумове виховання дітей середнього дошкільного віку відбувається у моменти спілкування з дорослими, під час ведення ігрової та навчальної діяльності. У процесі предметної, продуктивної діяльності на заняттях і в закладах дошкільної освіти, при ознайомленні навколишньої дійсності, в процесі формування математичних уявлень і понять, а також у мовленнєвій діяльності розумове виховання дітей здійснюється найбільш продуктивно [3].

Відтак, розумове виховання це цілеспрямована діяльність педагогів з розвитку розумових сил і мислення дітей, прищеплення їм культури розумової праці.

Мислення – це процес опосередкованого й узагальненого пізнання

предметів і явищ об'єктивної дійсності в їх істотних властивостях, зв'язках і відношеннях. Існує багато видів мислення, які педагогам необхідно грамотно поєднати, зокрема: логічне, абстрактне, узагальнююче, теоретичне, технічне тощо. Оволодіти ними можливо шляхом практичного застосування - аналізувати, синтезувати, порівнювати й систематизувати [4].

Першим етапом навчання, пізнання дітьми середнього дошкільного віку реальності навколишнього світу є гра. Місце та роль ігрової технології в освітньому процесі, поєднання елементів гри та навчання в першу чергу залежать від розуміння педагогом функцій педагогічних ігор. Функція гри – це її корисність, а кожен вид гри має свою корисність. Тому варто виокремити найважливіші функції гри:

1) соціокультурне призначення гри полягає у тому, що гра – один із найсильніших способів дитячої соціалізації. Вона вміщує в себе соціально-контрольовані процеси цілеспрямованого впливу на становлення особистості, засвоєння знань, духовних цінностей та норм, що властиві суспільству чи групі однолітків, тобто, ті спонтанні процеси, що здатні впливати на формування людини;

2) функція міжнаціональної комунікації пов’язана з тим, що ігри уможливлюють моделювання різних життєвих ситуацій, пошук виходу із конфліктних чи проблемних ситуацій, вчать різноманітності емоцій у вихованні та ставленні до навколишнього середовища;

3) функція самореалізації людини у грі є однією із основних, адже для будь-якої людини гра – важлива сфера реалізації себе як особистості і важливий для неї не результат, а саме процес гри;

4) комунікативна функція. Гра-діяльність комунікативна, хоча за ігровими правилами;

6) ігротерапевтична функція гри. Грамотно побудована гра використовується задля подолання поведінкових чи інших видів труднощів, що можуть виникнути у житті. Ефект ігрової терапії визначається практикою нових соціальних відносин, де рольова гра дає свободу дитині у спілкуванні як з

однолітками, так і з дорослими, що дозволяє пропрацювати проблемні аспекти характеру й звичок реагування [6].

Німецький педагог Фрідріх Фребель стверджував, що дитині природою дані можливості пізнання, творчості й навколишнім світом, що найкраще проявляється у період гри. Розроблений ним кейс «Дари Фребеля» став інтерактивною дидактичною забавкою для дітей дошкільного віку, яку він характеризував як «місток від внутрішнього світу до природи».

«Дари Фребеля» здатні розвинути у дитини середнього дошкільного віку:

- сенсорне сприйняття;
- пізнавально-дослідницьку діяльність;
- математичні навички;
- орієнтування у просторі;
- вміння передавати образи світу;
- комунікативні навички;
- готовність до спільної діяльності з однолітками, уміння домовлятися, співпрацювати у спільній творчій діяльності [2].

Ще однією популярною методикою, засновником якої є американський лікар-нейрофізіолог, автор програми інтенсивного інтелектуального і фізичного розвитку дітей з моменту народження Гленн Доман, є навчання за картками Домана. Зародилась ця методика більше півстоліття тому, коли Доман почав займатися лікуванням малюків із серйозними травмами мозку. Поступово Глен та його співробітники знайшли можливість не лише лікувати малят, але й розвивати їхній інтелект, з метою прискорення їхнього розвитку за усіма показниками.

Методику навчання за картками Домана практикують в усіх країнах світу понад 70 років. Ця методика працює так добре в першу чергу тому, що мозок дитини з самого народження націлений на пізнання і під час його активного росту йому не потрібна жодна мотивація до навчання. Досліджувати навколишній світ і пізнавати щось нове – найважливіше і найулюбленіше заняття будь-якого малюка. Завдання батьків та педагогів полягає в тому, щоб

із раннього дитинства дати малюкові необмежені можливості розвитку. Методика вражає простотою у навчанні та використанні й до того приносить задоволення не лише дітям, а й дорослим [5].

Висновки. Використання ігрових технологій є ефективними чинниками розвитку мислення дітей в сучасному закладі дошкільної освіти. Для сучасних освітніх тенденцій ігрові технології вже стали повноцінною складовою, адже вміле їх застосування вихователями ЗДО створює необхідну атмосферу для легкого й цікавого засвоєння нових знань, умінь та навичок у формі гри.

Таким чином, ігрова технологія в сучасному закладі дошкільної освіти є не лише розважальним елементом, але і ключовим чинником розвитку мислення дітей середнього дошкільного віку. Ці технології сприяють не лише когнітивному розвитку, але й соціальному, технологічному та творчому, формуючи комплексну освіченість дітей дошкільного віку. Урахування цих аспектів при впровадженні ігрових технологій в дошкільну освіту може значно поліпшити якість навчання та готувати дітей до викликів сучасного суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. «Про освіту»: Закон України. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1060-12. (дата звернення: 30.11.23)

2. Кудикіна Н. В. Ігрова діяльність дітей: теоретичні основи й методика педагогічного керівництва. Її величність гра: теорія і методика організації дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: зб. статей. Вінниця: ВДПУ ім. Михайла Коцюбинського, 2009. 320 с.

3. Митник О. Я. Як навчити дитину мистецтва мислення. Початкова школа. 2006. №11. С. 55–68.

4. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка. Київ: Академвидав 2006. 144 с.

5. Фаренюк К. В., Шевчук С. В. Використання дидактичних ігор у вирішенні навчально-виховних завдань у роботі з дітьми дошкільного віку.

Навчання і виховання дітей дошкільного і молодшого шкільного віку: актуальні питання теорії і методики / за заг. ред. О. О. Максимової, М. А. Федорової. Житомир: ФОП Левковець, 2016. С.206

6. Doman G. How to Teach Your Baby to Read: The Gentle Revolution. Square One Publishers. 2005.

НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ КУРСАНТА ЯК ЗАСІБ ПОКРАЩЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗНАНЬ ІЗ ЗАГАЛЬНОВІЙСЬКОВИХ ДИСЦИПЛІН

Станішовський Артур Степанович
ад'юнкт
Львівського державного університету
безпеки життєдіяльності
м. Львів, вул. Клепарівська 35

Вступ. / Introductions. Курсанти є здібними та творчими особистостями, їх залучення до наукової діяльності за загальновійськовими дисциплінами дасть можливість краще засвоювати інформацію, оскільки це буде унікальною можливістю глибокого розуміння матеріалу та застосування теоретичних знань у практичній діяльності.

Мета роботи. / Aim. Метою роботи є аналіз та визначення ефективних педагогічних підходів, спрямованих на покращення засвоєння інформації із загальновійськових дисциплін. У рамках доповіді будуть розглянуті теоретичні аспекти та запропоновані конкретні рекомендації, спрямовані на покращення розвитку з вищезгаданої теми.

Матеріали та методи./Materials and methods.

Методологія. У даній публікації застосовано загальнотеоретичні методи наукових досліджень, такі як аналітичний і компаративний методи. Кожен метод дослідження призводить до позитивного результату, який підтримує загальний висновок публікації.

Результати та обговорення./Results and discussion. Залучення курсантів до наукових гуртків із загальновійськових дисциплін для глибшого розуміння конкретних тем сприятиме розвитку аналітичного мислення, самостійності та ініціативи серед курсантів. Сучасний офіцер-2030 повинен не лише бути фахівцем у конкретній військовій області, а й вміти підвищувати свій фаховий рівень шляхом самовдосконалення, шляхом пошуку форм та методів розв'язання конкретної задачі.

На думку О. І. Савенкова, дослідницька діяльність - це «…особливий вид

інтелектуально-творчої діяльності, що виникає в результаті функціонування механізмів пошукової активності і базується на дослідницькій поведінці». За визначенням О. В. Леонтовича, дослідницька діяльність спрямована на вирішення «творчої, дослідницької задачі з попередньо невідомим рішенням ... і передбачає основні етапи, характерні для дослідження в науковій сфері: постановку проблеми, вивчення теорії, присвяченої даній проблематиці, підбір методик дослідження і практичне оволодіння ними, збір власного матеріалу, його аналіз і узагальнення, власні висновки.

Створення окремих гуртків серед курсантів у період самостійної підготовки повинно бути однією з ключових задач науково-педагогічного колективу кафедри. Найголовнішою метою є не лише формування навичок науково-дослідної роботи, але й створення позитивної атмосфери в гуртку. Кожне заняття в гуртку повинно бути інтерактивним та насиченим, з використанням участі науково-педагогічних працівників інших кафедр, які є авторитетами для курсантів.

Керівник гуртка проводить тематичні заняття, враховуючи індивідуальні здібності курсантів та здійснюючи їх психолого-педагогічний супровід. Він надає настанови щодо розвитку логічного мислення та організовує дискусії за найбільш складними темами.

Тим більше, якість проведення гуртків за тематичними напрямками матиме позитивний вплив на імідж науково-педагогічних працівників вищого військового навчального закладу. Крім того, це впливатиме на результати кожного кварталу їхнього оцінювання Центром контролю якості, що відповідає за гарантування якості вищої військової освіти.

Так, можливо, відсутні ресурси для організації відповідних гуртків, але курсанти навчаються в закритому середовищі за певним розпорядком дня та специфікою повсякденної діяльності. Тематичні гуртки нададуть можливість курсантам використовувати наявні ресурси свого часу та можливостей для самовдосконалення. Такі гуртки, навіть у формі самостійних дослідницьких груп, створять атмосферу взаємодії та обміну ідеями серед курсантів, сприяючи

їхньому інтелектуальному розвитку та формуванню практичних навичок у військовій справі.

Висновки./Conclusions. Залучення курсантів до наукових гуртків із загальновійськових дисциплін має великий потенціал для розвитку аналітичного мислення, самостійності та ініціативи серед них. Однак успішність цієї ініціативи вимагає від науково-педагогічного колективу кафедри створення позитивної атмосфери в гуртку та високої якості проведення занять. Це також може позитивно позначитися на іміджі НПП ВВНЗ та впливати на щоквартальні результати їхнього оцінювання. Навіть у випадку обмежених ресурсів, тематичні гуртки можуть створити сприятливу атмосферу для взаємодії та обміну ідеями серед курсантів, сприяючи їхньому інтелектуальному розвитку та формуванню практичних навичок у військовій справі.

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У КУРСАНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЯК ЗАПОРУКА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА

Станішовський Артур Степанович
ад'юнкт
Львівського державного університету
безпеки життєдіяльності
м. Львів, вул. Клепарівська 35

Вступ. / Introductions. У роботі теоретично узагальнено потребу у формуванні soft skills у курсантів вищих військових навчальних закладах. Такі soft skills, як лідерські якості, комунікація, організаторські здібності, вміння працювати в команді, креативність та емоційний інтелект, є надзвичайно важливими для майбутнього офіцера-2030. Після закінчення навчання його призначають на посади, які передбачають управління особовим складом, і, в принципі, протягом усієї служби офіцер використовує вищезгадані навички.

Мета роботи. / Aim. Метою роботи є аналіз та визначення ефективних педагогічних підходів, спрямованих на формування soft skills у курсантів під час становлення офіцера-2030. У рамках доповіді будуть розглянуті теоретичні аспекти, а також надані конкретні рекомендації, спрямовані на покращення розвитку вищезгаданої теми.

Матеріали та методи./Materials and methods.

Методологія. У даній публікації застосовано загальнотеоретичні методи наукових досліджень, такі як аналітичний і компаративний методи. Кожен метод дослідження призводить до позитивного результату, який підтримує загальний висновок публікації.

Результати та обговорення./Results and discussion. Враховуючи проблематику вищої військової освіти, а також трансформацію військової освіти, отримання новітнього озброєння та військової техніки від провідних країн світу, військові навчальні заклади повинні забезпечити належний розвиток військових професіоналів.

Багато досліджень здійснено провідними науковцями цілого світу щодо значимості soft skills, і усі стверджують що професійний розвиток залежить від розвитку відповідних навичок. Провідна міжнародна компанія Boston Consulting Group провела дослідження значимості різних soft skills, для прикладу найбільш затребувані комунікативні навички – 79 %, активна життєва позиція – 78 %, аналітичне мислення – 77 %, витримка – 75 %, уміння працювати в команді – 74 %, спрямованість досягати поставлені цілі – 70 %, здатність вирішувати конфлікти – 54 %, уміння надихати новими ідеями – 54 %, креативність – 43 %, надійність – 42 % тощо.

Аналіз існуючої проблематики, дозволив констатувати, що необхідно оновити методику навчання курсантів та створити відповідні тематичні центри, наприклад Центр тренінгових технологій, оскільки підходи до організації освітньої діяльності залишаються застарілими і не відповідають потребам тих, хто навчається.

Реформа освітньої діяльності вищих військових навчальних закладів повинна передбачати впровадження контролю за розвитком soft skills у курсантів з боку Центру контролю гарантії вищої освіти. Безумовно, результати будуть залежати від науково-педагогічних працівників, оскільки на їхні плечі покладається психолого-педагогічний супровід курсантів. Крім того, важливо організувати проведення занять та тематичних гуртків, на основі яких розглядатиметься проблематика навчальної теми і аспекти формування soft skills для кожного курсанта.

На Центр контролю гарантії якості військової освіти покладатиметься завдання контролювати формування траєкторії розвитку soft skills за відповідними методиками розрахунків, де успіхи матимуть позитивний вплив на оцінювання науково-педагогічних працівників.

Отже, на науково-педагогічних працівників через психолого педагогічний супровід покладатиметься завдання розвивати наступні навички: уміння працювати в команді, лідерські якості, креативність, організаторські здібності, ефективна комунікація, розвинений емоційний інтелект, навички роботи з

інформацією, системне мислення та мотивація.

Висновки./Conclusions. У світлі викликів, пов'язаних із сучасною військовою освітою та її трансформацією, важливо забезпечити належний розвиток військових професіоналів. Дослідження відомої компанії Boston Consulting Group підкреслює важливість soft skills у сучасному світі, які впливають на професійний розвиток. Аналіз проблем показав, що необхідно оновити методику навчання та створити спеціальні центри, такі як Центр тренінгових технологій.

Реформа вищих військових навчальних закладів повинна включати контроль за розвитком soft skills через Центр контролю гарантії вищої освіти. Залежність від науково-педагогічних працівників підкреслює важливість їхнього психолого-педагогічного супроводу та організації тематичних гуртків для ефективного формування soft skills у курсантів.

Центр контролю гарантії якості військової освіти візьме на себе контроль за формуванням soft skills з використанням відповідних методик. Успіхи в цьому напрямі визначатимуть оцінки науково-педагогічних працівників. Таким чином, на їхні плечі покладається завдання розвивати ключові soft skills, такі як уміння працювати в команді, лідерські якості, креативність, організаторські здібності, комунікація, емоційний інтелект, робота з інформацією, системне мислення та мотивація.

РОЗДУМИ ПРО АКТУАЛЬНІСТЬ ОПЕРАТИВНОГО РІВНЯ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ ДЛЯ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Станішовський Артур Степанович
ад'юнкт
Львівського державного університету
безпеки життєдіяльності
м. Львів, вул. Клепарівська 35

Вступ. / Introductions. За результатами науково-педагогічного досвіду, служби у вищому військовому навчальному закладі Збройних Силах України, аналізу спеціальностей та спеціалізацій науково-педагогічних працівників, а також вивчення змісту освітньо-професійних програм підготовки офіцерів оперативного рівня, стає очевидною необхідність впровадження нового професійного стандарту підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників (далі – Стандарт). Запровадження Стандарту, безумовно, потребуватиме кардинальних змін у вимогах до науково-педагогічних працівників, які будуть базуватися на формуванні та вдосконаленні психолого педагогічних компетентностей.

Мета роботи. / Aim. Мета роботи полягає в аналізі та визначенні ефективних педагогічних підходів до розвитку педагогічної майстерності науково-педагогічних працівників Збройних Сил України, з метою вдосконалення якості навчального процесу та розвитку креативних підходів у взаємодії тих НПП та курсантів. В рамках доповіді будуть розглянуті теоретичні основи, проведений аналіз практичних випадків та запропоновані рекомендації для покращення розвитку педагогічної майстерності.

Матеріали та методи./Materials and methods. Методологія. У даній публікації застосовано загальнотеоретичні методи наукових досліджень, такі як аналітичний і компаративний методи. Кожен метод дослідження призводить до позитивного результату, який підтримує загальний висновок публікації.

Результати та обговорення./Results and discussion. На сьогоднішній день рівень підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів (далі ВВНЗ) залежить від рівня професійної компетентності науково-педагогічних працівників (далі – НПП). Однак вимоги до НПП ВВНЗ не є конкретними, хоча прописані відповідними керівними документами. Зважаючи на те, що тарифні розряди НПП є високими, більшість з них роками знаходяться на посадах, а рівень педагогічної майстерності не відповідає потребам тих, хто навчається.

Насправді, справжніх майстрів-педагогів дуже мало. Вони повинні мати великий багаж знань з основної спеціальності та значний досвід роботи. Також вони зобов'язані володіти прогресивними технологіями навчання, забезпечувати психолого-педагогічний супровід курсантів, розробляти та вдосконалювати нові технології педагогічної майстерності та гарантувати на своєму рівні якість військової освіти.

На нашу думку, в перспективі має сенс наступний каталог посад НПП з урахуванням специфіки їх діяльності та тарифних розрядів:

Таблиця 1

Побудова каталогу посад науково-педагогічних працівників (приклад)

Посада	Військове звання	Ступінь вищої освіти	Рівень військової освіти (за спеціальністю 015)	Рівень кваліфікації в залежності від пройдених курсів підвищення кваліфікації
Начальник кафедри	полковник	науковий ступінь доктора філософії	оперативний (магістр)	рівень майстра
Заступник начальника кафедри	полковник	науковий ступінь доктора філософії	оперативний (магістр)	рівень майстра
Професор	полковник	науковий ступінь доктора філософії	оперативний (магістр)	рівень майстра
Доцент	полковник	науковий ступінь доктора філософії	оперативний (магістр)	Експерт
Старший викладач	підполковник	науковий ступінь доктора філософії	оперативний (магістр)	Просунутий
Викладач	підполковник	магістр	оперативний (магістр)	Середній

Вищезгаданий каталог посад НПП стане основою формування професійної компетентності науково-педагогічних працівників за оперативним

рівнем військової освіти (спеціальність – 015), а також з подальшим здобуттям наукового ступеня доктора філософії та проходження різних рівнів підвищення кваліфікації.

Такий науково-педагогічний працівник – це офіцер-талант, спроможний забезпечити гарантування якості вищої військової освіти та стати справжнім майстром-педагогом, який має авторитет серед курсантів та науково педагогічного колективу факультету чи кафедри.

Оперативний рівень військової освіти за спеціальністю 015 надасть можливість розвинути педагогічну майстерність офіцера, розширити творче мислення, підвищити мовленнєву культуру, розвинути педагогічну взаємодію, вивчити етикет, формувати спеціальні уміння та навички в галузі навчально виховної діяльності та інші аспекти.

Висновки./Conclusions. На сьогоднішній день рівень підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів напряму залежить від професійної компетентності науково-педагогічних працівників. Насправді, науково-педагогічних майстрів дуже мало, і оперативний рівень військової освіти за спеціальністю 015 сприятиме розвитку педагогічної майстерності офіцера, оскільки в більшості науково-педагогічних посад є вимога щодо наявності оперативного рівня військової освіти. Це включає розширення творчого мислення, підвищення мовленнєвої культури, розвиток педагогічної взаємодії та вивчення інших аспектів, таких як етикет та спеціальні уміння та навички для навчально-виховної діяльності.

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ТВОРЧОГО ВИСЛОВЛЮВАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ЗНМ ІІІ РІВНЯ ЗАСОБАМИ ТРВЗ ТЕХНОЛОГІЇ

Стельмах Ніна Василівна,
канд. пед. наук, доцент
Гановська Катерина Михайлівна,
студентка-магістрантка
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського

Вступ. / Introductions. Дошкільне дитинство – важливий етап для формування мовленнєвої компетенції, розкриття творчого потенціалу, розвитку комунікаційних умінь та активної взаємодії з однолітками. Дослідники доводять важливість цього сензитивного періоду, розглядають проблему розвитку зв'язного мовлення в різних аспектах та підкреслюють зв'язок з навичками творчого мислення (І. Марченко, М. Шеремет, А. Богуш, О. Запорожець, Л. Божович, Н. Гавриш та інші).

Проаналізувавши літературу, виявили труднощі, які з'являються у дітей з ЗНМ ІІІ рівня у процесі навчання зв'язному мовленню, та традиційні методики корекційної-педагогічної роботи. Паралельно, у значній частині наукових праць пропонується використання методів і прийомів ТРВЗ (теорії розв'язання винахідницьких завдань) для розвитку творчої особистості дошкільника (М. Шустерман, А. Страунінг, О. Нікашин та ін).

Мета роботи. / Aim. Обґрунтувати ефективність використання засобів ТРВЗ-технології у процесі формування навичок творчого зв'язного висловлювання в дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення ІІІ рівня. Виявити характерні методи, прийоми та особливості їх застосування у роботі з дітьми старшого дошкільного віку із ЗНМ ІІІ рівня.

Матеріали та методи./Materials and methods. Нами було проведено системний аналіз та узагальнення психолого-педагогічної і методичної літератури з проблеми формування навичок творчого зв'язного висловлювання

у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ ІІІ рівня засобами ТРВЗ-технології. При цьому використовували теоретичні методи дослідження.

Результати та обговорення./Results and discussion. Зв'язне мовлення це складний процес, який передбачає оволодіння діалогічним мовленням та уміння будувати розповіді різних типів. Творче зв'язне висловлювання найскладніший вид мовленнєвої діяльності для дитини дошкільного віку, який охоплює уяву, мислення, мовлення, спостережливість та вимагає вольових зусиль. Це вміння не виникає без спеціально організованого виховання і навчання, тому є частиною корекційної роботи.

Учені, що досліджували стан мовлення старших дошкільників із ЗНМ ІІІ рівня, виявили ряд труднощів у різних видах зв'язного мовлення – порушення логічного програмування висловлювання, бідність лексики, недостатність розвитку процесів узагальнення й абстракції, неповне розуміння прочитаного тексту та визначення смислових зв'язків між його частинами, труднощі добору слів, недостатність самостійності тощо (Н. Бондаренко Т. Королюк, С. Шаховська).

Адаптована до вимог дошкільної освіти ТРВЗ-технологія має велике розмаїття методів і прийомів формування у дітей пошукового, оригінального, нестандартного мислення та перетворення його у творче висловлювання [1]. Вченими розроблено основні завдання, принципи, умови, етапи, методи для найдоцільнішого використання можливостей технології в умовах дошкілля. Крім переліку методів (метод спроб і помилок, метод контрольних запитань, метод фокальних об'єктів, метод «Мозкового штурму», метод морфологічного аналізу, метод синектики) для розвитку творчої уяви, пропонують також використовувати прийоми фантазування для розвитку мовлення, які вчать дітей робити фантастичні перетворення об'єкта за певною ознакою [2; 4].

Після аналізу пропонованих методик для формування зв'язного мовлення у дітей з ЗНМ (І. Марченко, Л. Трофименко), вважаємо доцільним використання згаданих вище прийомів і методів, адаптуючи їх відповідно мети корекційного заняття та індивідуальних можливостей дитини або групи дітей.

Варто зазначити, що одними з напрямків реалізації ТРВЗ-технології в дошкільному закладі є складання казок та розв’язування казкових завдань. В деяких джерелах такі прийоми автори називають «нетрадиційними формами роботи з казкою». Це дає можливість дитині нестандартно, по-своєму сприймати зміст, змінювати її хід, вводити нетипові ситуації та героїв, придумувати нові назви та кінцівки, з'єднувати декілька сюжетів в один тощо. Такі завдання розвивають мовлення дитини, її фантазію, вчать розмірковувати, знаходити протиріччя та нові можливості, спираючись на власний досвід, чи прислухаючись до думки інших [3; 7].

Формування асоціативного мислення та словесної творчості у дітей з ЗНМ відбувається за допомогою методу аналогій, який спонукає виокремити основні ознаки предмета, проявити кмітливість та уважність до деталей [3]. При організації навчальної роботи з дітьми із ЗНМ широко використовують метод наочного моделювання (схеми, піктограми, заміщення) у всіх видах мовленнєвої діяльності та на всіх етапах навчання. Автор переконує, що актуальність використання цього методу полягає в наступному:

- викликає інтерес до заняття і допомагає уникнути одноманітності, швидкої втомлюваності;
- символічна аналогія полегшує і прискорює процес запам'ятовування і засвоєння матеріалу;
- графічна аналогія навчає дітей виокремлювати, бачити головне та систематизувати отримані знання [6].

Ефективність і доцільність використання ТРВЗ-технології у формуванні навичок творчого зв’язного висловлювання старших дошкільників із ЗНМ ІІІ рівня сприяє:

- активізації пізнавальної діяльності дітей;
- мотивації проявів творчості;
- збагаченню лексики (словами з переносним значенням, синонімами та антонімами);
- оволодінню всіма мовними засобами;

- побудові лексико-граматичних конструкцій;
- гнучкості та творчості мислення.

Отже, формування творчого зв'язного висловлювання у дітей із ЗНМ ІІІ рівня – складний вид корекційної роботи. За умови доцільного добору засобів, методів та прийомів ТРВЗ-технології досягається позитивна динаміка формування навичок творчого зв'язного висловлювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андросова В. Використання інноваційних технологій для корекції звуковимови старших дошкільнят. Палітра педагога. 2005. №1. С. 18–19.

2. Богат В. ТРВЗ : основні положення :[про наук. концепцію теорії розв'язання винахідницьких задач]. Дошкільне виховання. 2005. № 7. С. 18–22.

3. Богачук Ю. В. Художня література як засіб розвитку мовлення у роботі з дошкільниками із загальним недорозвиненням мовлення. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. Вип. 31. С. 29-35.

4. Болсун С. А. Освітній потенціал ТРВЗ (теорія розв'язання винахідницьких завдань). Ч. 1. Х. : Вид. група «Основа», 2014. 128 с.

5. Бондаренко Н. А. Особливості формування зв'язних висловлювань у старших дошкільників із ЗНМ. Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Сер : Педагогічні науки. № 1. С. 14–20.

6. Мануйленко О. В. Соціалізація дошкільників шляхом наочного моделювання як ефективний компетентнісний підхід для розвитку мовлення дітей із загальним недорозвиненням мовлення. Кривий Ріг – 2019. – с.16-32

7. Роль казки у розвитку та вихованні дитини дошкільного віку. ТРВЗ-інструменти https://www.youtube.com/watch?v=zHJ7uWBmzeg

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗНМ ІІІ РІВНЯ ТВОРЧОГО РОЗПОВІДАННЯ

Стельмах Ніна Василівна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри спеціальної освіти
МНУ ім. В. О. Сухомлинського
Папушева Юлія Олегівна,
Студентка
МНУ ім. В. О. Сухомлинського
м. Миколаїв, Україна

Одним із видів зв'язного монологічного мовлення є творче розповідання, під яким традиційно розуміють вигадування дітьми розповідей з самостійним вибором змісту (ситуацій, дій, образів), логічно побудованим сюжетом. Саме творче розповідання максимально наближає дитину до того рівня монологічного мовлення, який потрібен їй у новій провідній (навчальній) діяльності. Творче розповідання суттєво впливає на процеси мовленнєвого розвитку (насамперед, монологічного мовлення).

Аналіз досліджень науковців М. Лемещук [1], О. Мамічевої [2], О. Романенко [3] дає підстави стверджувати, що для дітей із ЗНМ притаманні порушення предметного гнозису, акустичного впізнавання у вигляді персевераций, мислення і мовлення, несформованості процесів узагальнення, які проявляються в нерозумінні або утрудненому розумінні змісту розповіді. Водночас у дітей із ЗНМ спостерігаються порушенням розумових операцій, внаслідок порушення аналізу і синтезу інформації а також низька розумова працездатність і концентрація уваги.

Навчання творчого розповідання відіграє важливу роль у розвитку словесно-логічного мислення, даючи великі можливості для самостійного висловлення дитиною своїх думок, усвідомленого відображення в мовленні різноманітних зв'язків і відношень між предметами та явищами, сприяє активізації знань та уявлень про навколишнє середовище. Удосконалення в

процесі складання творчих розповідей дитячої уяви та інших психічних функцій, а також підвищення рівня мовленнєвого розвитку, позитивно впливає на формування пізнавальної діяльності та особистісних якостей дитини.

Для діагностування рівня сформованості уміння складати творчі розповіді, нами були виділені критерії та показники. До кожного показника розроблено авторські діагностичні завдання, які відповідають віку дітей та вимогам БКДО та програмі «Дитина».

Були визначені наступні критерії:

- розвиток психічних процесів з показниками: словесно-логічне та творче мислення; мовленнєва творчість (придумування загадок, небилиць);
- мовленнєвий з показниками: уміння складати речення на словесній та наочній основі; уміння складати логічно-послідовну розповідь;
- творчий з показниками: уміння складати творчу розповідь на основі казок (придумування початку, кінцівки, введення в казку нових героїв); уміння складати творчу розповідь з опорою на наочність.

Усі завдання були пронизані однією сюжетною лінією. На початку завдання діти потрапляли до країни фантазій. У ній траплялись різні дива та пригоди з головними героями. Діти повинні були допомогти вирішити певну ситуацію, чи врятувати героя з цієї країни. І розпочинались завдання з мотиваційного вірша:

У країну фантазій ми потрапляєм,
Перешкоди усі подолаєм.
На допомогу героям прийдемо,
Всі перешкоди пройдемо.

Під час виконання завдань логопед дає дітям інструкції, але не виправляє відповіді дітей, приймаються всі відповіді і не оцінюються, як правильні чи не правильні. Тобто, девіз виконання завдань був наступним: «Всі відповіді приймаються». Для кожного показника були розроблені по два завдання, які характеризували уміння та навички дітей у повному обсязі.

Результати констатувального етапу дослідження засвідчили, що високий

рівень сформованості навичок творчого розповідання виявлено у 12,5% дітей із ЗНМ ІІІ рівня та у 25% дітей з нормою мовлення. Середній рівень показали 25% дітей із ЗНМ ІІІ рівня та 37,5% дітей з нормою мовлення. Низький рівень виявлено у більшості дітей із ЗНМ ІІІ рівня – 62,5% та у 37,5% дітей з нормою мовлення.

Для реалізації завдань формувального етапу дослідження були визначені напрями корекційно-логопедичного впливу щодо формування навичок творчого розповідання у дітей із ЗНМ ІІІ рівня: створення когнітивно мовленнєвої бази, що забезпечує розвиток навичок творчого розповідання, особливо уяви та мислення; формування у дошкільників уявлень про тричастинну композиційну структуру оповідання (зачин, основна частина, кінцівка); робота над визначенням задуму; формування навичок планування розповіді; формування навичок добору відповідних мовних засобів під час створення сюжету; робота над розвитком емоційного ставлення до героїв і подій; робота над творчим компонентом розповіді (насиченість, самостійність, використання власного досвіду, новизна).

Основними психолого-педагогічними умовами навчання дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ ІІІ рівня творчого розповідання визначено такі: постійне збагачення досвіду дітей враженнями з життя; збагачення й активізація словника; формування уміння дітей зв'язно розповідати, володіти структурою зв'язного висловлювання, знати композицію розповіді й опису; правильне розуміння дітьми завдання «вигадати», тобто створити щось нове, розповісти про те, чого насправді не було; стимулювання творчої активності через створення атмосфери спільної творчої діяльності й заохочення мовленнєвої активності, оригінальних відповідей дітей; побудова й організація занять, які сприяють розвитку мовленнєвої творчості дітей.

Для реалізації напрямів корекційно-логопедичного впливу та психолого педагогічних умов виділено 3 етапи: підготовчий, основний і заключний.

Перший етап – підготовчий. Його мета: розширювати активний словник дітей, формувати уявлення про структуру розповіді, підготовка до активної

творчої мовленнєвої діяльності.

Другий етап – основний. Його мета: формувати навички творчої мовленнєвої діяльності, планування майбутньої розповіді, розвивати уміння використання мовленнєвих засобів.

Третій етап – заключний. Мета етапу: закріпити уміння складати різні види творчих розповідей.

У ході формувального етапу дослідження було виявлено, що в дітей значно підвищився інтерес до художньої літератури, казок, до занять зі сприймання художніх творів, з'явилося бажання складати власні казки. При цьому більшість дітей використовували влучні вислови, засоби художньої виразності у своєму мовленні.

Проведена робота свідчить про доцільність використання казкових сюжетів в навчанні дітей складати творчі розповіді та можливість і необхідність використання казок в процесі розвитку словесної творчості дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ ІІІ рівня.

Результати сформованості навичок творчого розповідання дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ ІІІ рівня після реалізації завдань формувального етапу дослідження та проведення корекційно-логопедичного впливу відповідно до розробленої моделі навчання творчого розповідання дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ ІІІ рівня: високий рівень сформованості навичок творчого розповідання виявлено у 50% дітей експериментальної групи та у 25% дітей контрольної групи. Середній рівень показали 50% дітей експериментальної групи та 50% дітей контрольної групи. Низький рівень виявлено у 25% дітей контрольної групи.

Аналіз результатів констатувального та контрольного етапів дослідження в експериментальній групі дозволяє прослідкувати суттєве збільшення кількості дітей з високим та середнім рівнями сформованості навичок творчого розповідання в експериментальній групі, що засвідчує ефективність розробленої та впровадженої нами методики розвитку зв’язного мовлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лемещук М. А. Проблеми соціалізації дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення в емоційно-вольовій сфері. Збірник наукових праць Педагогічні науки. 2016. Вип. 69(3). С. 115-118.

2. Мамічева О. В., Кащєєва Ю. В. Психологічні особливості мотиваційного компоненту комунікативної діяльності дітей дошкільного віку з мовленнєвими та інтелектуальними вадами. Вісник Одеського Національного університету імені І. І. Мечникова. Психологія. Том 21. Випуск 25. Частина 1, 2014. С. 216-221.

3. Романенко О. В. Застосування системного аналізу в процесі експериментального вивчення психіки. Проблеми сучасної психології. 2013. Вип. 22. С. 510-520.

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ ТА ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН

Ткач Ірина Вікторівна,
викладач-методист
Гайдайчук Людмила Володимирівна,
викладач
Черкаський державний бізнес коледж
м. Черкаси, Україна

Вступ. / Introductions. Одним із стратегічних напрямів розвитку освіти, визначених Державним стандартом базової та повної загальної середньої освіти, є реалізація компетентнісного підходу. Інформатизація суспільства, використання дистанційного та змішаного навчання, нові вимоги до якості освіти та результатів навчального процесу вимагають від педагога використання новітніх підходів та методів викладання. В концепції НУШ чітко окреслений результат педагогічної діяльності – випускник - особистість, патріот, інноватор, який навчається впродовж життя, спілкується в багатокультурному середовищі, критично мислить, працює в команді, ставить цілі та досягає їх. Саме такою є конкурентоспроможна особистість XXI століття. Джон Дьюн сказав: «Ми позбавляємо дітей майбутнього, якщо продовжуємо вчити сьогодні так, як вчили цьому вчора». Саме тому питання формування ключових компетентностей здобувачів освіти шляхом використання новітніх технологій під час викладання природничих дисциплін є надзвичайно актуальним.

Мета роботи. / Aim. актуалізація питання формування ключових компетентностей здобувачів освіти та презентація використання новітніх технологій під час викладання природничих дисциплін.

Матеріали та методи. / Materials and methods. Для реалізації поставлених завдань використовували аналіз і узагальнення літературних

джерел, описовий, аналітичний методи та метод педагогічного спостереження.

Результати та обговорення. / Results and discussion. Природнича галузь знань в закладах фахової передвищої освіти забезпечує формування наукового світогляду, сприяє моральному та екологічному вихованню особистості та має на меті формування ключових і предметних компетентностей здобувачів освіти, які є запорукою самореалізації особистості, її соціального ствердження та екологічної культури.

Основними складовими предметної компетенції з хімії є:

- ціннісний компонент (роль хімії у пізнанні навколишнього світу, загальнокультурний, гуманістичний характер хімічних знань, значення хімії в житті й техніці, розв'язуванні глобальних проблем людства);

- знаннєвий компонент (пізнаваність матеріального світу, хімічна основа природних явищ; генетичні зв'язки між речовинами; причинно-наслідкові зв'язки між складом, будовою, властивостями речовин; методи пізнання в хімії);

- діяльнісний компонент (володіння хімічною мовою; виконання хімічних операцій та обчислень за участі хімічних сполук; пояснення природних явищ з погляду хімії; бережливе ставлення до природи, здоров'я).

Сучасний освітній процес представлений широким спектром різноманітних форм, методів, технологій навчання, які різняться характером дій викладача та здобувачів освіти, в педагогіці сьогодення все більше застосовуються інтерактивні методи навчання та інноваційні технології в межах компетентнітсного підходу, який передбачає формування цілісного світогляду здобувача освіти. Проте, на нашу думку, для реалізації цієї мети недостатньо епізодичного використання тієї чи іншої технології, потрібен раціональний та ситуативно доречний синтез різних інноваційних методів, що дозволить сформувати ключові та предметні компетентності на достатньому та високому рівні. Вдалим, на нашу думку є поєднання інтеграції навчального матеріалу (сприяє формуванню цілісної картини світу) [1] та універсального методу проектів, який «навчає здобувача освіти вчитися», допомагає на різних своїх

етапах розвивати уміння співпрацювати в команді, аргументувати та відстоювати свою позицію. Педагогу при цьому важливо виконувати функцію консультанта, основна робота повинна концентруватися в руках здобувачів освіти. Сам час окреслює необхідність по-новому організувати роботу педагога, широко застосовувати ІКТ у навчальному процесі.

Інформаційно-комунікаційні технології (Information and Communication Technologies, ICT) – це сукупність методів, виробничих процесів та програмнотехнічних засобів, об'єднаних у технологічний ланцюжок, що забезпечує виконання інформаційних процесів з метою підвищення їхньої надійності та оперативності і зниження трудомісткості ходу використання інформаційних ресурсів [2, 3].

Використання ІКТ дозволяє інтенсифікувати процес навчання, значно збільшити швидкість сприйняття, глибину розуміння величезних масивів знань. Засобами ІКТ досить вдало реалізовуються засади проблемноорієнтованого навчання, диференціації [4]. Використання різних тестуючих середовищ в онлайн та офлайн режимах надає можливість здійснювати різнорівневий контроль успішності новими інтерактивними методами.

ІКТ при вивченні природничих дисциплін відкриває широкі можливості створення та застосування в навчальному процесі презентаційних супроводів, власних мультимедійних продуктів та ППЗ навчального призначення, вирішують проблему виконання експерименту під час дистанційного навчання віртуальні лабораторії, flash-анімації, доповнена реальність і т.ін.

Інструменти гугл для освіти надають можливість налагодити співпрацю та обмін інформацією на рівні викладач-студент та студент-студент під час дистанційного навчання. Google Jamboard дозволяє спільно з студентами розв'язувати задачі, працювати над записами рівнянь хімічних явищ, і таким чином задіяти всі канали сприйняття інформації та, як наслідок, підвищити рівень засвоєння знань.

З метою створення сприятливого психологічного мікроклімату та формування соціокультурної компетентності використовуємо цитати відомих

людей, жарти, поступово залучаємо в даний процес студентів. З часом здобувачі освіти активно приймають участь у челенджі, з задоволенням самі добирають їх. В ході педагогічного експерименту нами було проведено анкетування здобувачів освіти. Беззаперечним лідером студентських уподобань щодо використання новітніх технологій під час вивчення природничих дисциплін є ІКТ та проектна діяльність (рис.1).

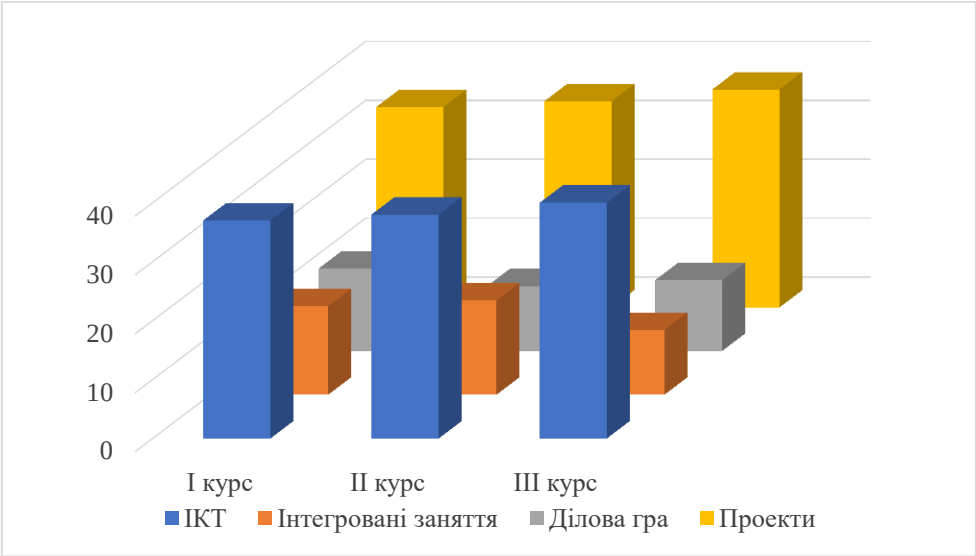

Рис. 1. Розподіл уподобань здобувачів освіти щодо використання новітніх технологій

При чому з віком студентів інтерес до використання методу проектів та ІКТ недостовірно зростає (рис. 2).

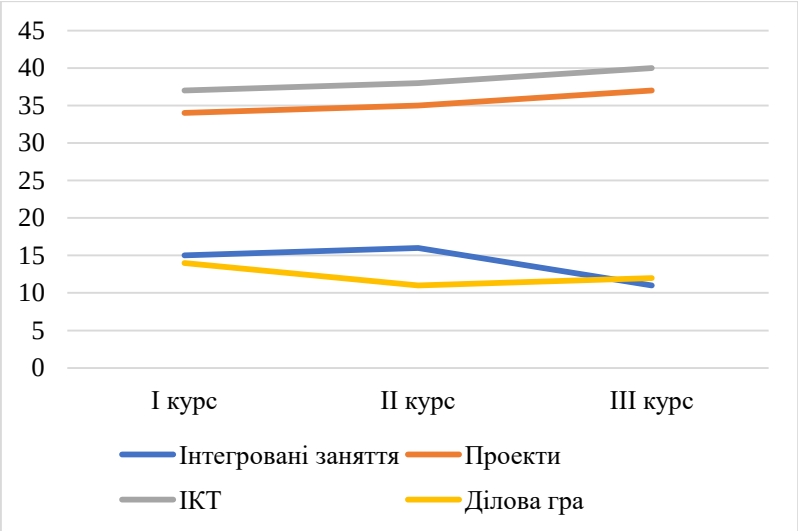

Рис. 2. Вікова динаміка уподобань здобувачів освіти щодо новітніх технологій

Висновки./Conclusions. Отже, формування ключових та предметних компетентностей здобувачів освіти шляхом використання новітніх технологій навчання - стратегічний напрямок розвитку світового освітнього процесу.

Під час проведення занять з природничих дисциплін доречне комплексне використання новітніх технологій, що дозволить сформувати ключові та предметні компетентності на достатньому та високому рівні та забезпечить гармонійний розвиток особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дяденчук А. Ф., Пшенична Н. С. Формування екологічної грамотності здобувачів освіти шляхом інтеграції знань із фізики та хімії / Дяденчук А. Ф., Пшенична Н. С. // Роль і місце психології і педагогіки у формуванні сучасної особистості : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф. - Х.: Фактор, 2020. - С. 24-28.
2. Нечипуренко П. П. Інформаційно-комунікаційні засоби формування дослідницьких компетентностей учнів у профільному навчанні хімії / Нечипуренко П. П. // Інформаційні технології і засоби навчання, 2016. - № 6. С.10 - 29
3. Засєкіна Т. М. Досвід упровадження інтегративного підходу в навчанні природничих предметів / Засєкіна Т. М. // Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи : Зб. наук. пр. Вип. 2 (25). - К.: Інститут обдарованої дитини, 2020. - С. 45 - 50.
4. Булгакова О. О. Використання ІКТ на уроках хімії та біології / Булгакова О. О. // Таврійський вісник освіти, 2015. - № 1 (49). - С. 103 - 108.

ФОРМУВАННЯ НАУКОВО-ПРАКТИЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ФАХІВЦЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Федь Ігор Анатолійович,
докт.філос.н., професор
Гордеева Катерина Сергіївна,
канд.нед.н., доцент
Павкович Микола Анатолійович
магістр ФФВ
Донбаський державний педагогічний університет
м. Дніпро, Україна

Вступ. / Introductions. Процес поглядів в області комплексу наукових дисциплін, пов'язаних з розробкою проблематики Фізичної Культури (ФК) і спорту, є досить значним і динамічним. Ця область об'єднує різноманітні аспекти, включаючи фізіологію, психологію, педагогіку, медицину, соціологію та інші наукові галузі. Основні напрями і погляди в цій області включають такі аспекти:

1. Вивчення фізіологічних відповідей організму на фізичну активність та спорт. Розробка програм тренувань, спрямованих на покращення фізичної форми та здоров'я.
2. Вивчення психологічних аспектів тренувань, мотивації та стресу в спорті. Розробка методик психологічної підготовки спортсменів.
3. Педагогіка та Методика Навчання ФК. Розробка ефективних методик та програм для навчання фізичної культурі в різних вікових групах. Дослідження впливу фізичної активності на розвиток особистості.
4. Соціологія та Культурологія. Вивчення соціокультурних аспектів спорту та фізичної активності. Аналіз ролі спорту у суспільстві та впливу ФК на формування соціокультурних стереотипів.
5. Медико-біологічні Аспекти Спорту та ФК. Вивчення взаємодії фізичної активності та здоров'я. Розробка методів профілактики та лікування

захворювань, пов'язаних з фізичною неактивністю.

6. Технічні Інновації в Спорті. Використання сучасних технологій для покращення тренувального процесу та досягнення спортивних результатів.

7. Етика та Антропологія Спорту. Вивчення моральних та етичних аспектів у спорті. Аналіз взаємодії спорту з аспектами культури та людського розвитку.

Всі ці галузі спільно сприяють розвитку ФК та спорту, забезпечуючи науковий підґрунтя для формування програм, які сприяють покращенню фізичного та психічного здоров'я, розвитку талантів та досягненню спортивних висот.

Принципи та методи викладання фізичної активності та спорту базуються на відомостях про фізіологію, психологію, педагогіку та інші науки.

Основні принципи та методи викладання:

Принципи викладання.

a) Принцип індивідуалізації. Кожна людина унікальна, тому викладання повинно бути адаптованим до індивідуальних особливостей, потреб і можливостей студента.

b) Принцип системності. Заняття повинні бути організовані системно, враховуючи взаємозв'язок різних компонентів фізичної активності та розвитку.

c) Принцип науковості. Викладання повинно базуватися на наукових дослідженнях та доказах, щоб забезпечити ефективність та безпеку навчання.

d) Принцип поетапності. Процес навчання повинен бути розбитий на послідовні етапи, розвиваючи навички та вміння крок за кроком.

e) Принцип доступності. Уроки та вправи повинні бути доступними для всіх, незалежно від рівня фізичної підготовки чи віку.

Методи викладання:

a) Метод демонстрації. Вчитель чи інші кваліфіковані особи демонструють правильне виконання вправ та техніки.

b) Метод спроб та помилок. Студенти мають можливість випробовувати різні методи та виправляти помилки для вдосконалення

навичок.

c) Метод ігрового викладання. Використання ігор та змагань для стимулювання інтересу та покращення фізичної активності.

d) Метод проблемного вирішення. Створення ситуацій, де студенти повинні шукати власні рішення та використовувати творчий підхід.

e) Метод імітації. Наслідування рухів та дій вчителя для вивчення та вдосконалення техніки.

f) Метод індивідуальних завдань. Створення завдань, що враховують індивідуальні потреби та цілі студентів.

g) Метод функціонального навчання. Застосування вправ та завдань, які спрямовані на покращення функціональних навичок.

Ці принципи та методи можуть застосовуватися в різних контекстах, включаючи шкільне фізичне виховання, спортивні тренування та різні види фізичної активності.

Мета роботи. / Aim. Теоретично дослідити концепт формування науково-практичних компетентностей фахівця фізичної культури в системі професійної підготовки.

Матеріали та методи./Materials and methods. Розвиток знання про фізичну культуру є визначальним для розуміння її соціальної суті для формування науково-практичних компетентностей фахівця фізичної культури в системі професійної підготовки. В.К. Бальсевіча (1997) виділяє чотири рівні класифікації знання в області фізичної культури: знання про компоненти соціального і біологічного і їх взаємодії в процесі фізкультурного виховання людини; фундаментальні та технологічні аспекти знань, пов'язаними з формуванням загальної теорії фізичної культури; рівень окремішних наукових дисциплін; найбільш важливим є рівень відображення органічного зв'язку приватного фізкультурного знання з загальними людськими знаннями взагалі, а відповідно взаємовідносинам фізичної культури із загальною культурою.

Для осмислення сутності фізичної культури доцільне використання декількох інтеграційних концепцій. Такими, на нашу думку, є загальна

концепція людської культури, заснована на всебічному розкритті процесу культурного розвитку де виділяються такі взаємозв'язані підходи до її вивчення, як соціально-генетичний, творчо-атрибутивний, системно-функціональний, аксиологический; концепція, що акцентує увагу на духовному виробництві і духовних цінностей, їх зберігання, розповсюдження і споживання; підхід до культури, заснований на свідомій організації і управлінні поведінкою і життєдіяльністю людей, принципах доцільності, зручності і краси. Ці підходи до поняття культури дають право автору об'єднати різні погляди на фізичну культуру, більш глибоко осмислити її в соціокультурологичному аспекті, що надзвичайно важливо для системі професійної освіти і в самостійних формах занять.

Результати та обговорення./Results and discussion. У сучасний період у зв'язку з складністю феномена фізичної культури є різні підходи до виявлення її суті, компонентного складу. Найбільш плідні з підходів пов'язують розгляд фізичної культури з діяльністю, направленою на фізичне вдосконалення (Л. П. Матвєєв, 1984; Н. І. Пономарев, 1996); з сукупністю інтелектуального, соціально-психологічного, рухового компонентів (Л. І. Лубишева, 1996); з системою потреб, здібностей, діяльності, відносин і інститутів, що базуються на розвитку фізичних якостей (Н. А. Зеленов, Ю. А. Лебедев, 1985); з формами її організації - фізичним вихованням, спортом, фізичною рекреацією, руховою реабілітацією (В. М. Видрін, 1988; Ю. М. Миколаїв, 1998), з базовою ФК, спортом, професійно-прикладною, оздоровительно-реабилитационной, рекреаційною, фоновими видами ФК (Л. П. Матвєєв, 1997).

Розвиток фізичної культури як системи відбувається в процесі діалектичного взаємозв'язку її окремих складових частин (підсистем), що відрізняються достатньою складністю та саморегульованістю. Функціонування кожної підсистеми є умовою та основою для функціонування і розвитку як інших підсистем суспільно корисної організації, так і фізичної культури в цілому (Ю. М. Миколаїв, 1989). Розкриття реальних взаємин компонентів (підсистем) ФК надзвичайно важливе для практики в плані підвищення

ефективності використання її багатого потенціалу на користь розвитку особи (В. К. Бальсевіч, 1996). Фізична культура виступає як спільна інтегруюча ланка цивілізації, що містить великий потенціал самовідтворення особи як цілісності. Звідси витікає її гідне місце в загальній культурі людини і суспільства, де всі види культури (матеріальна, духовна, фізична та інші) визначають, підтримують, взаємозбагачують один одного.

Висновки./Conclusions. Зроблений методологічний розбір сутнісних атестацій фізичної культури дозволяє висловити деякі думки щодо конструкції її теоретичних засад, обгрунтування об'єкту, наочної області і предмету дослідження цієї науки. При створенні теорії ФК доцільно йти шляхом формування загальних підходів до осмислення специфіки феномена фізичної культури, де її теорія виступала б в ролі організатора і творця фізкультурного знання (В. К. Бальсевіч, 2000). Важливо дати розгорнену, змістовну характеристику поняття фізичної культури, та за допомогою її виділити не вивчені раніше явища. Необхідно враховувати також, що зміст предмету науки може бути розкрите тільки в моделюванні в предметі ФК загальної еволюції суспільної системи знань в її різнобічному розвитку. Визначальною лінією новітньої теорії фізичної культури повинне бути формування культуроспрямованого педагогічного мислення фахівців в її сфері, пов'язаного з виявленням закономірностей гармонізації фізкультурної діяльності з метою вирішення завдань як фізичного вдосконалення, так і духовного розвитку людини, спрямованих на його всесторонній і гармонійний розвиток.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ГРИ В БАСКЕТБОЛ УЧНІВ НУШ

Федь Ігор Анатолійович,
докт.філос.н., професор
Гордеева Катерина Сергіївна,
канд.нед.н., доцент
Матвієнко Микита Русланович,
магістр ФФВ
Донбаський державний педагогічний університетм
Дніпро, Україна

Вступ. / Introductions. У новій українській школі предмет «Баскетбол» входить до складу предмету «Фізична культура» та займає важливе місце у навчальному процесі. Баскетбол є ефективним видом фізичної активності, який сприяє загальному розвитку організму, покращує фізичну витривалість, координацію та силу. Вивчення баскетболу може допомогти у формуванні спортивних цінностей, таких як командна робота, взаємодія, чесність та відданість. Гра в баскетбол вимагає співпраці та взаємодії. Учні вчаться спільно працювати, розвивати стратегічне мислення та вирішувати завдання в команді.

Головними аспектами для учнів НУШ, які повинні бути враховані при включенні баскетболу у програму предмету «Фізична культура» є. Фізичний розвиток. Командна робота. Здоров'я і фітнес. Навчання стресовитривалості. Розвиток навичок гри. Підготовка до змагань. Важливо також забезпечити, щоб навчання баскетболу має бути органічно вбудоване в загальний контекст усієї фізичної культури, надаючи учням можливість реалізувати широкий спектр фізичних активностей для розвитку різних аспектів фізичного, психічного та соціального благополуччя особистості. Найбільш сприятливим віком учнів для початку занять баскетболом є 5-6 класи.

Складний процес формування технології навчання гри в баскетбол схематично показує, що уміння грати в баскетбол вимагає від учнів: оволодінням масивом теоретичних знань; належної фізичної підготовки;

засвоєння техніки прийомів гри в баскетбол; елементарних тактичних дій та ігрової підготовки. Технологічна схема навчання певному технічному прийому баскетболу складається із таких взаємопов'язаних частин: Забезпечення передумов ефективного навчання прийому. Форми навчання. Елементи технології. Взаємозв'язок прийому з іншими прийомами. Ефективне навчання прийомів у баскетболі може включати різні форми та методи, які сприяють оптимальному розумінню та виконанню технічних елементів гри. Ось деякі форми ефективного навчання прийомів у баскетболі. Демонстрація та Моделювання. Аналіз Відеоматеріалів. Індивідуальні Тренування. Групові Вправи та Боївки. Підкріплення за Допомогою Задач. Теоретичні Заняття. Застосування Технологій. Змагальний Елемент.

Незважаючи на потужний арсенал засобів навчання баскетболу реально у НУШ є багато проблем головною з яких є вимоги програми «Фізичної культури», згідно яким опрацьовування окремих прийомів баскетболу відбувається з 2-го, а реальна гра тільки з 6-го класу. Для подолання подібного протиріччя у власній практичній діяльності автор використовував дитячі народні рухливі ігри.

Мета роботи. / Aim. Перевірити гіпотезу про можливість застосування народних рухливих ігор на загальний рівень володіння учнями прийомами гри в баскетбол.

Матеріали та методи./Materials and methods. Для визначення ефективності попереднього (з 2-го по 5-й клас) використання народних рухливих ігор на успішність занять баскетболом у 6-му класі, було проведено модельний експеримент. Суть його полягала в тому, що учням, які займались та не займались народними рухливими іграми раніше пропонували виконати одні і ті ж стандартним вправам для вивчення визначених прийомів гри в баскетбол (ловіння і передачі м’яча двома руками; передачі однією рукою; ведення; зупинки і повороти; кидки двома руками від грудей; кидки однією від плеча; кидки з подвійного кроку) В кінці експерименту оцінювали засвоєння прийомів за допомогою комплексного тесту.

В ході експерименту оцінювали швидкість виконання ловіння і передачі м’яча двома руками від грудей та однією від плеча (час, витрачений учнем на виконання 20 точних передач у стінку), швидкість ведення (24 м з обведенням перешкод та 36 м з поворотом) й швидкість переміщень (20×5 м зі зміною напрямку), влучність кидків з близької відстані (кількість влучень із 15 спроб) та з подвійного кроку (кількість влучень із 7 спроб). При цьому враховували техніку володіння прийомами.

Результати та обговорення./Results and discussion. Для перевірки ефективності технології були сформовані контрольна та експериментальна група, які були статистично однорідними та не відрізнялись за статевими, віковими та іншими критеріями, а також за рівнем фізичної підготовленості до початку формувального експерименту. Заняття в експериментальній і контрольній групах відрізнялись тим, що учні контрольної групи вивчали разом з матеріалом з баскетболу народні рухливі ігри та продовжували ними займатись факультативно, а учні експериментальної класу не вивчали матеріал ігровий компонент, а виключно рекомендовані програмою окремі прийоми з баскетболу.

Результати випробувань учнів на володіння прийомами гри в баскетбол після експерименту показали, що учні експериментальної групи значно краще оволоділи основними прийомами гри в баскетбол, ніж однолітки з контрольної. У 50% тестів хлопці експериментальної групи показали статистично достовірно кращі результати, ніж однолітки з контрольного, а дівчата у 78,6% тестів переважали дівчат з контрольного класу ($p<0,05$). Дії учнів експериментальної групи оцінювалися вище, ніж учнів контрольної групи, і під час двосторонніх ігор. Середня оцінка за гру учнів контрольної групи становила 5,4±0,6 бала, а учнів експериментальної — 7,8±0,5 бала ($P<0,05$). Результати реальних змагальних ігор між учнями контрольної та експериментальної групи засвідчують перевагу останніх за результатами гри, а також за впевненим володінням загальним навчальним матеріалом з предмету.

Застосування факультативного вивчення українських народних забав,

починаючи з 2-го класу статистично достовірно сприяло кращім результатам навчання гри в баскетбол у 6-му класі та позитивно вплинуло на загальний рівень фізичної підготовленості шестикласників експериментальної групи. Якщо між учнями контрольної та експериментальної групи не спостерігалося статистично достовірних відмінностей у розвитку окремих фізичних якостей, то після експерименту хлопці експериментального класу показали кращі результати у розвитку фізичних якостей у першу чергу спритності і витривалості ($P<0,01$). Також підвищилися показники швидкісно-силових якостей учнів експериментальної групи порівняно з показниками, отриманими до експерименту ($P<0,05$), що не спостерігалось в контрольній групі ($p>0,05$). Опитування учнів експериментальної групи виявило їхню здатність критично і компетентно оцінити власні досягнення в засвоєнні навчального матеріалу з баскетболу та потенційну здатність навчити баскетболу інших дітей. Учні контрольної групи були пасивними та такої здатності не явили.

Висновки./Conclusions. Застосування факультативного вивчення народних руханок позитивно вплинуло на загальний рівень володіння учнями експериментальної групи прийомами гри в баскетбол і грою загалом, сприяло покращенню рівня їх фізичної підготовленості, стану здоров’я, показників когнітивних процесів.

ПЕДАГОГІЧНІ МЕТОДИ ПОКРАЩЕННЯ ФІЗИЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Федь Ігор Анатолійович,
докт.філос.н., професор
Гончаров Ігор Миколайович
магістр ФФВ
Донбаський державний педагогічний університетм
Дніпро, Україна

Вступ./Introductions. У ХХ ст.. у арміях провідних країн вимоги до фізичної підготовки військовослужбовців зазнавали кардинальних змін. Так уявлення про сучасну війну як «Війну моторів» (Engine war), виходячи з досвіду Другої світової війни, створювало небезпечну ілюзію, що усі військові завдання можуть бути вирішені виключно технічними засобами і тому вимоги до фізичної підготовки військовослужбовців слід радикально лібералізувати. Концептуально це проявлялось заміною терміну «Фізична Готовність» (Physical Readiness), яка вказує на здатність військовослужбовця виконувати фізичні завдання та вправи, необхідні для виконання їхніх обов'язків у військовій службі на термін «Фізична Придатність» (Physical Fitness), що визначає просто загальний фізичний стан військовослужбовця, який може впливати на його здатність до служби взагалі. Тобто традиційна спроможність військовослужбовця виконувати стандартні фізичні тестування, такі як біг, стрибки, вправи на силу та інші завдання, які можуть варіюватися від роду військ та конкретного підрозділу та є важливим елементом для успішного виконання завдань у військовій службі замінювалось на фронтальну оцінку загальної фізичної готовності особи до несення військової служби враховуючи такі медичні стандарти, як стан здоров'я, серцево-судинних та інших систем організму, сили, гнучкості тощо. Подібна Фізична придатність визначатися визначеними військовими медичними установами, і включала медичний огляд та інші тестування для визначення загального стану здоров'я.

Зворотній процес концептуального повернення терміну «Фізична

Готовність» пов'язаний з досвідом Другої Індокитайської війни у В'єтнамі (1965-1975), який показав передчасність ігнорування фізичних засобів боротьби. Серед військ коаліції США, Південного В'єтнаму, Південної Кореї, Таїланду, Австралії, Нової Зеландії, Філіппін, Камбоджі, Лаосу, Іспанії та Тайваню самою боєздатною виявилась південнокорейська дивізія Тигр (맹호사단), яка складалась в основному з спортсменів високого рівня (більшість мали чорні пояси – рівень Майстра спорту), що практикували Тхеквондо (태권도:跆拳道). Використовуючи подібний досвід армія США відмовляється від концепту «Фізична Придатність» військовослужбовця та повертається до сурових фізичних вимог для набору рекрутів. Так тести для найвибірковіших спецпідрозділів ВМС США морських котиків (Navy SEALs) включають ряд важких та високотехнічних завдань з *плавання* (проплування великої відстані відкритими водами; здатність використовувати різні стилі плавання), *бігу* (пробігання великої відстані на швидкості; проходження перешкод на швидкості), *стрільби* (стрільба з різних типів зброї; здатність до точної стрільби з рухомою мішенню), *фізичних вправ* (виконання багатьох повторень вправ для силової витривалості; вправ для розвитку м'язової групи як в верхній, так і в нижній частині тіла) *гімнастики* (виконання вправ на гімнастичних приладах, здатність виконувати акробатичні елементи) та виконання *спеціалізованих тестів* (навички навігації, медичні навички тощо). На жаль, деталі щодо нормативів фізичної підготовки для спецпідрозділів армії США є конфіденційними і не підлягають публікації.

Ціль роботи./Aim. Дослідити «Фізичну Готовність» військовослужбовців ЗСУ та рекомендувати методи її покращення.

Матеріали та методи./Materials and methods. Неважко помітити, що термін Фізична Готовність військовослужбовця у першу чергу визначається Фізичними якостями людини. *Силовими Здібностями* (М'язовою силою як здатністю виконувати фізичну роботу або застосовувати силу проти опору та Силовою витривалістю як здатності виконувати повторювані рухи з опором)**.**

Швидкісними Здібностями (Реакція як швидкістю відгуку на подразники та Рухливою Швидкістю як здатністю виконувати швидкі та координовані рухи). *Витривалістю* (Кардіореспіраторна витривалість як здатність до тривалої фізичної активності, яка залучає серце та легені). *Гнучкістю* (Артикулярна гнучкість як датність здійснювати повороти та нахил у суглобах та М'язовою гнучкістю як здатністю м'язів розтягуватися та повертатися до початкового положення. *Координацією* (Рухлива координація як здатність контролювати рухи та узгоджувати рухи різних частин тіла та очна-ручна координація як здатність контролювати рухи рук та очей). Ці фізичні якості можуть бути розвинуті та покращені за допомогою різноманітних фізичних вправ, тренувань та спеціалізованих програм фітнесу чи спорту. Згідно гіпотезі авторів для військовослужбовців ЗСУ у сучасних умовах першочерговим серед фізичних якостей є здатність тіла продовжувати фізичну діяльність протягом тривалого часу або *Витривалість*. Вона допомагає актуалізувати інші фізичні якості та визначає загальну «Фізичну Готовність» військовиків.

Типовими вправами для розвитку витривалості у провідних арміях є наступні динамічні вправи:

1) *Кардіоваскулярна вправи* (Біг або Ходьба. Велика дистанція або тривалий час. Велосипедіння. Продовжені велопрогулянки або тривалий час на велотренажері. Плавання. Довгі тренування у басейні).

2) *Вправи з власною вагою* (Комплексні Кардіосилові Тренування (HIIT). Сполучення інтенсивних вправ з вагою та кардіотренування).

3) *Легкий Ваговий Тренажерний Зал* (Багатоповторні підходи з невеликим ваговим навантаженням).

4) *Функціональні тренування* (Серія Функціональних Вправ. Включення різноманітних функціональних рухів, таких як присідання, високі стрибки, тяги).

5) *Комбіновані тренування* (Сполучення різних вправ для більш ефективного тренування).

6) *Ігрові та Спортивні Активності* (Футбол, баскетбол, теніс та інші

ігри, які вимагають постійного руху та активності).

В сучасних умовах повномасштабної війни за межами ППД динамічні тренування технічно важко забезпечити тому автори рекомендують звернутись до східного досвіду вправ *Статичного* та *Динамічного балансу*. Найбільш дослідженим є досвід японських пілотів у другій світовій війні, які вимагали відмінної фізичної підготовки для виконання своїх завдань в повітряних бойових операціях.

Основні елементи вимог до фізичної підготовки для японських пілотів включали. *Стресостійкість*. Пілоти повинні були витримувати великі фізичні та психологічні навантаження під час повітряних боїв, тривалих польотів та обстрілу. *Фізична Витривалість*.

Здатність до тривалих польотів на великі відстані та тривалих повітряних боїв. *Швидкість та Спритність*. Висока фізична швидкість та спритність для ефективного уникнення ворожих атак і здійснення успішних бойових маневрів. *Силова Витривалість*. Вправи для зміцнення рук і ніг для ефективного керування літаком та здійснення фізичних маневрів. *Зорова та Акустична Спостережливість*. Тренування для підвищення зорової та акустичної спостережливості для виявлення ворожих літаків та збереження вигоди в повітряному бою. *Тренування у Високогір'ї*. У зв'язку з тим, що деякі повітряні операції відбувалися у високогірних регіонах, пілоти мали тренуватися у високогір'ї для адаптації до низького рівня кисню.

Загальна фізична готовність пілотів була критичною для успішної виконання їх завдань в повітряних боях тому для контролю та покращення Фізичної Готовності військовослужбовці виконували комплекс вправ головною серед яких була «Стійка на голові». Новачок при вступі до училища мав виконати цей тест протягом п’яти хвилин, а потім у процесі навчання покращити результат. На думку японців ця вправа поліпшувала *Фізичну* та *Силову Витривалість.*

Оскільки, згідно східної медицини фізична та психологічна витривалість взаємопов’язані, також вишколювалось *Стресостійкість, Зорова та*

Акустична Спостережливість. Подібний підхід характерний для східної фізичної культури починаючи з індійської йогівської традиції згідно якої асана Ширшасана «Стійка на голові» є «матір'ю усіх вправ».

Результати та обговорення./Results and discussion.

Був проведений педагогічний експеримент у підрозділі ВЧ ***** розташованого у н.п. N. протягом 2023 року між ротаціями (**.**-**.**) для порівняння ефективності статичних та динамічних вправ для розвитку витривалості у військовослужбовців ЗСУ у реальних діяльних умовах. Були сформовані три групи (експериментальна 1-го типу, експериментальна 2-го типу та контрольна група), які були статистично однородні та не відрізнялись між собою початковими статевими, віковими та іншим показчиками, врахуючи і рівні «Фізичної Готовності» та «Фізичної Придатності» військовослужбовців. Контрольна група проходила звичайні заняття з фізичної культури рекомендовані програмою МО.

Інші групи додатково мали факультативні заняття з розвитку витривалості експериментальна група 1-го типу на основі статичних (Стійка на голові, планки тощо), а експериментальна група 2-го типу динамічних вправ (Біг. Ходьба. Вправи з власною вагою (HIIT) тощо). Для кінцевого контролю проводилися Тести на витривалість: Тест на Кардіоваскулярну Витривалість Тест Купера (Cooper Test) (основний); Тест на М'язову Витривалість Тест Армстронга (Armstrong's test); Тест на Витривалість Корінного М'яза (Test Plank). Тест Армстронга та Тест Plank вважаються дублюючими і виконуються при неможливості виконувати Тест Купера. Зазначимо що особистий тренінг та фізична підготовка для підрозділу обирався з урахуванням специфіки їхніх тактичних завдань та вимог до фізичної готовності.

Тому точні дані щодо виконання фізичних нормативів військовослужбовців не розголошуються через охорону їх безпеки та важливість виконання завдань у військових операціях та подаються у максимально абстрактному варіанті згідно досягнутому рівню (Високому, Середньому та Низькому) та оцінюються за 12-бальною шкалою. Відповідно,

досягнутий Високий рівень оцінюється у 9-12 балів, Середній у 5-8 балів та Низький у 0-4 бали. Було виявлено покращення Витривалості та Фізичної готовності згідно тесту Купера порівняно з контрольною групою в експериментальних групах

Висновки./Conclusions.; статичні вправи покращують витривалість і є вправами вибору для військовослужбовців за межами ППД.

ВПЛИВ ФАКУЛЬТАТИВНИХ ЗАНЯТЬ З БРАЗИЛЬСЬКОГО ДЖИУ-ДЖИТСУ НА ФІЗИЧНУ ПІДГОТОВКУ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Федь Ігор Анатолійович,
докт.філос.н., професор
Суббот В'ячеслав Анатолійович
міжнародний інструктор Танг Су До (Чорний пояс),
бразильського джиу – джитсу (Синій пояс), магістр ФФВ
Донбаський державний педагогічний університет
м. Дніпро, Україна

Вступ. / Introductions. Джиу-джитсу (柔術),- традеційне японське бойове мистецтво, що практикувалося у самурайському стані як система рукопашного бою, система протидії беззбройної людини озброєній, основний технічний арсенал складався з кидків, больових замків на суглоби, удари у цій системі грали допоміжне значення.

Суто японська назва цього бойового мистецтва дзю-дзюцу (柔術) (м'ягке мистецтво). Одна з версій про його походження говорить про майстрів китайського бойового мистецтва Цинна (擒拿), які, приїхавши до Японії з метою проповідування буддизму, оселилися в монастирях і навчали свого мистецтва близьких учнів. Слід зауважити, що 72 класичних прийоми Цинна (擒拿) дуже нагадують техніки японського джиу-джитсу(柔術). Під час реставрації Мейдзі (明治維新 просвітлене правління) запанувала політика запозичення західної культури і традиційні військові мистецтва стали не тільки частиною підготовки силових органів, фізичної культури учнівської молоді, але і елементом культурної експансії Японії у світ.

Першим прикладом подібної інфільтрації було проникнення Джиу-джитсу (柔術) у Велику Британію яке пов'язують з діяльністю Едварда Уільяма Бартона-Райт (Edward William Barton-Wright) (1860-1951), який працюючи в Японії у 1893-1897 годах, вивчав дзю-дзюцу (柔術) стилей Кюсин рю (扱心流) и Кодокан (講道館) дзюдо в Токио.

У Лондоні він відкриває школу смішаних стилів боротьби яку сер Конан Дойл згадує у розповіді «Порожній будинок» під назвою *Баритсу* (оригінальна назва *Бартитсу*). Для тогочасної європейської свідомості таємничі прийоми були настільки незвичними, що тривалий час *Баритсу* вважалось дослідниками результатом творчої фантазії автора та такою самою вигадкою як і Шерлок Холмс, який з його слів, знав цю боротьбу поверхнево, тоді як професор Джеймс Моріарті володів нею досконало.

Але подальші розвідки показали, що центральний тренувальний зал Бартитсу (від слів Бартон та Джиу-джитсу) навіть був розташований на Шафтсбері-авеню (Shaftesbury Avenue) поруч з музеєм Холмса на Бейкер-стріт (Baker Street). Незважаючи на те, що Бартон викладав Джиу-джитсу разом з анлійським *Боксом*, французьким *Саватом* та швейцарською боротьбою на палицях він вважав, що названі види боротьби в реальному зіткненні є допоміжними та тільки підготовкою на дистанції до основної битви у партері, яка врешті і визначіть переможця.

Мета роботи. / Aim. Дослідити особливості розвитку Джиу-джитсу за межами Японії та вплив його неяпонських варіантів на розвиток фізичних якостей учнівської молоді України.

Матеріали та методи./Materials and methods. Незважаючи на подвижницьку діяльність Бартона та залучення ним до викладання японських фахівців К. Тани, С. Ямамото и деяких інших, клуб *Бартитсу* існував дуже нетривалий час (1900-1903), а сам автор швидко відійшов від викладання та зайнявся фізіотерапією. Подібний негативний досвід підживлював ідеї, що практика успішного викладання Джиу-джитсу (柔術) за межами Японії неможлива.

Автор дослідження звертається до маловідомої практики культивування Джиу-джитсу (柔術) у Бразілії. Школа японської боротьби, що існує в Бразилії з початку першого десятиліття 20-го століття, почала свою історію з моменту приїзду Міцуо Маеда (前田光世), майстра 4-го дана Кодокан, який на той час виграв понад 1000 поєдинків у країнах Америки. Мітцуйо Маеда був однією із

зірок серед учнів Дзигоро Кано, і в цій якості його попросили допомогти поширенню стилю свого вчителя (Thomas A. Green). Маеда подорожував по всьому світу, демонструючи мистецтво на аренах цирків, у США, Англії та в багатьох інших країнах.

Він бився в багатьох професійних поєдинках і таким чином порушив чимало моральних заповідей дзю-до, які були досить суворими. Можливо саме тому Маєда називав своє мистецтво Джиу-джитсу, а не Дзю-до. Коли він став битися як професійний боєць, Маєда дуже часто був змушений застосовувати техніки, заборонені в дзю-до, але такі, що були частиною вивченого ним раніше Джиу-джитсу. Приголомшливі досягнення зробили його легендою в Центральній і Південній Америці (Thomas A. Green).

У 1925 році Карлос відкриває першу академію джиу-джитсу. У тридцяті роки потрібно було завжди доводити ефективність джиу-джитсу в боях. Карлос провів безліч поєдинків, найвідоміші це 1924 року в Сан Паоло з представником японського джиу-джитсу Гео Оморі. Бій без правил у Ріо-де-Жанейро проти майстра капуейро Самуеля та останній бій проти Руфін у 1931 році. Тут треба зробити акцент,- Бразилія є країною емігрантів з усіх частин світу, котрі везли з собою культуру своєї батьківщини, а деякі навички бойових мистецтв і саме цей факт вплинув на перщі спроби організації так званих «Боїв без правил», що в Бразилії мали назву «Валетудо», і в саме такий спосіб «Джиу-джитсу Грейсі» проходило випробування.

Слід зазначити дуже вдало, так як класичні стилі бойових мистецтв орієнтувалися більше на боротьбу у стійці, мало уваги приділяючи партеру, де представники сім'ї мали перевагу завдяки методиці тренувань і орієнтації бойової тактики саме на партер. Майже більшу половину двадцятого століття, джиу-джитсу розвивається саме у Бразилії, домінуючи як вид бойового мистецтва у турнірах валетудо. Виклик Хеліо Грейсі прийняв навіть тодішній легендарний японський борець Масахіко Кімура, котрорму Хеліо програв, але це ніяк не вплинуло на його популярність, після цього матчу до його школи пішов новий потік учнів. Наприкінці 1970-их син Хеліо, Роріон, їде жити до

США, для популяризації бойового мистецтва його родини. За деякий час у місті Торранс штат Каліфорнія він відкрив першу в США Академію бразильського джиу-джитсу (Kid Pelegro).

У 1993 році Роріон разом зі своїми учнями американцями, менеджером Артом Деві та арт-директором Джоном Міліусом, організовує перший у США турнір з боїв без правил: абсолютний бійцівський чемпіонат (UFC), за прикладом змагань вале-тудо в Бразилії. Саме Грейсі та Дейві придумали октагон - клітку, в якій не було незручних кутів і не можна було вивалитися за канати. Для участі в ньому були запрошені вісім представників різних бойових мистецтв. Одним із них став брат Роріона - Ройс. Він був найменшим бійцем у родині на той момент.

На це і робили ставку - Ройс мав показати, що навіть невисока і легка людина може перемагати більш рослих і важких професійних бійців, якщо знає Бразильське Джиу-джитсу. Цей турнір (UFC1), продемонстрував ефективність боротьби у партері, де більш низький (порівняно з іншими учасниками) Ройс, дуже легко розправлявся з представниками інших напрямків, особливо якщо це був представник ударного стилю.

Після цього турніру бразильське джиу-джитсу входить до підготовки представників змішаних стилів двобою, а сам вид виходить на інший комерційний рівень. З'являється низька шкіл у США та Європі, проводяться міжнародні змагання. В Україні Бразильське Джиу-джитсу розвивається близько п'ятнадцяти років, і на даний час вже маємо декілька чорних поясів (звання майстра), та чемпіонів світу та Європи. Майже всі школи в Україні є філіалами великих світових «академій» Бразильського Джиу-джитсу, і мають кураторів світового рівня. Академія Джиу-джитсу - саме бразильский термін, що підкреслює що у данній організації, - здійснюється саме виховання від новачка до справжнього майстра віртуозно володіючому прийомами цього напрямку. Відповідно викладачів називають - професор.

Результати та обговорення./Results and discussion. Гіпотеза автора є у тому, що при виконанні специфічних вправ Бразильського Джиу - Джитсу

Ролінг з різною інтенсивністю рівень фізичної підготовленості борця значно підвищується.

Для підтвердження, цієї гіпотези було запроваджено експеримент, де контрольна група борців виконувала *Ролінг* обов'язково після вивчення основного завдання тренувань та після спарингів, як активна, динамічна заминка, рівень інтенсивності вагався від заняття до заняття, всі інші частини тренування виконувались стандартно.

У досліджені брали участь двадцять спортсменів (дві групи по десять чоловік), віком від 11 до 15 років. Навчально тренувальні заняття з Бразильського Джиу - Джитсу будувалися за схемою загальної тривалості 90 хвилин, із них двадцять хвилин розминка, шістдесят хвилин основна частина, включно з вільними спарингами, десять хвилин заключна частина. Експеримент проходив у секції бразильського джиу джитсу на базі стадіону Динамо (Київ) у три етапи.

На першому етапі було проведено аналіз науково-методичної літератури. Педагогічне спостереження за системою тренувань, що базувалася на програмах підготовки спортсменів різних видів єдиноборств. У результаті роботи над систематизацією технічних дій бразильського джиу-джитсу було запропоновано схему, що відображає багаторівневий склад техніки і дає змогу зрозуміти окремих приймів.

Також на першому етапі було проведено тестування технічної підготовленості та визначення рівня розвитку фізичних якостей тих, хто займається двох груп.

На другому етапі тренувальна програма була впроваджена в навчально тренувальний процес експериментальної групи. В експериментальній групі більша увага приділялася проведенню тренувальних занять, що сприяють розвитку технічної та фізичної підготовки.

На третьому етапі було проведено заключне тестування технічної підготовленості та визначення рівня розвитку фізичних якостей тих, хто займається, і порівняння двох груп: бразильського джиу - джитсу та карате

WKF . Результати представлені у кваліфікаційній роботі автора.

Висновки./Conclusions. Виходячи з результатів можемо спостерігати що найбільший приріст показників спостерігається у вправах що пов'язані з розвитком силових якостей верхньої частини тіла і саме у силових вправах, що виходить з специфіки самого тренування, де більша частину тренування проходить у силовому протиборстві з опонентом. При цьому опір силової протидії може змінюватись від максимального (вільний спаринг та спаринг по завданню), до половини від максимума і навіть до десяти відсотків.

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИЧНИХ ЗАСАД ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛЬНИХ РУХЛИВИХ ІГОР ДЛЯ УЧНІВ МОЛОДШОЇ ВІКОВОЇ ГРУПИ В НУШ

Федь Ігор Анатолійович,
докт.філос.н., професор
Гордеева Катерина Сергіївна,
канд.нед.н., доцент
Усенко Єгор Олегович,
магістр ФФВ
Донбаський державний педагогічний університет
м. Дніпро, Україна

Вступ. / Introductions. Молодша вікова група учнів в школі характеризується рядом особливостей, які важливо враховувати при організації навчального процесу та фізичного виховання. Найбільш важливими є особливості психологічного віку який Л. Виготський називав "віком завдатків", та зазначив, що розвиток дитини визначається взаємодією між її фактичним та психологічним віками, Це область ("зона найближчого розвитку"), де дитина може досягти значущих досягнень за допомогою допомоги від інших. Основними потребами дитини в початкових класах є необхідність у спілкуванні з людьми, в емоційному контакті, визнанні, оцінці своїх дій та вчинків, виявленні власних позицій у ставленні до інших, світу, у дружбі, товариськості, повазі до особистості, самоповазі, набутті нових знань та вмінь для пізнання довкілля. В такому контексті головним для вчителя є формування ядра особистості у дитини.

Зважаючи на психологічні особливості молодших школярів найбільш адекватним методом навчання можуть бути ігрові методи зокрема *ситуаційно рольова гра* яка сприяє розвитку різних навичок, таких як комунікація, співпраця, творчість і розв'язання проблем. Класичні дослідження різних практичних аспектів Гри та її роль у формуванні культури та суспільства належить Й. Гюзинга, який використовує термін "гра" (лат. "ludens") в

широкому розумінні, щоб вказати на активний, творчий та творенний аспект людської природи. Найбільш адекватно концепт гри відображується у європейськиї мовах у зв’язку з фізичною активністю (готська: laikan (стрибати); німецька: leich (верхньонімецька, жвавий ритмічний рух), ісландська: leikr і leika (давньоісландська, вільно рухатись); у давньоанглійській мові — lacan і lac (гойдатися) тощо). Отже, Гра, як і будь-яка діяльність проводиться з певною метою, ціллю. Цільова установка і рухова діяльність її учасників визначається сюжетом (фабулою) гри.

Практично вперше теоретичний концепт Гри був використаний Й. Песталоцці, який прагнув створити методи натурального виховання, що базувався на природних потребах та інтересах дитини. К. Ушинський активно розвивав ідеї про використання народних рухливих ігор у вихованні та навчанні дітей. П. Лесгафт підкреслював, що гра має велике значення для розвитку фізичних, емоційних та розумових можливостей дітей. В. Сухомлинський акцентував увагу на грі як важливому засобі навчання та розвитку. Результати наукових досліджень, досвід роботи та особисті спостереження стверджують що рухливі ігри для дітей молодшого шкільного віку мають значний оздоровчий вплив на їхній фізичний, емоційний та соціальний стан.

Шкільна програма для початкової школи включає різноманітні ігри, спрямовані на розвиток різних аспектів особистості та навчальних навичок (Навчальні ігри. Ігри на розвиток читацьких навичок. Математичні ігри. Геометричні ігри. Розвивальні ігри. Творчі ігри. Спортивні ігри. Соціальні ігри. Ігри на вивчення правил поведінки в групі. Комп'ютерні та настільні ігри. Настільні ігри для розвитку логічного мислення). Також існує багато ігор, спрямованих на розвиток фізичної активності у дітей початкової школи. Згідно типової освітньої програми (Наказ МОН від 12.08.2022 № 743-22) рекомендовані "Рухливі ігри для активного відпочинку Рухливі ігри та естафети: для формування культури рухів, навичок пересування, володіння м’ячем (естафети з інтегрально розвивальними м’ячами (eduball), зимові рухливі ігри, рухливі ігри із застосуванням стрибкових вправи тощо… народні

ігри та естафети".

Формування фізичної активності учнів молодшої шкільної групи за допомогою українських народних рухливих ігор може бути цікавим та ефективним підходом. Українські народні ігри сприяють розвитку рухових навичок, взаємодії та співпраці між дітьми ("Хованки", "Стрибки в мішках", "Шафа", "Ведмідь", "Обручі", "Козаки-розбійники", "Гопак", "Пісочниця". "Дерево" тощо). Аналіз українських народних ігор показує їхній загальнолюдський потенціал та архетипічну схожість з дитячими забавами інших культурних регіонів світу. Так, професор Я. Хазаки запропонував зробити згадану гру "Хованки" Олимпийським видом спорту. Разом з тим описані народні ігри розраховані на принципи самоорганізації етносу починаючи з дитячого віку та не передбачають участь дорослих. Наприклад, популярні ігри "Хованки", "Козаки-розбійники", "Шафа" які передбачають приховування учнів вступають у протиріччя з практикою предмету Фізична культура, згідно якої вчитель повинен *завжди* на уроці тримати дітей у полі зору, щоб запобігти можливим травмам. Саме тому вони не можуть бути механічно перенесені у НУШ. З іншого боку важко недооцінити значення народних ігор у справі формування особистості учня

Мета роботи. / Aim. Дослідити особливості методичних засад використання українських народних рухливих ігор для учнів молодшої вікової групи в НУШ.

Матеріали та методи./Materials and methods. Для вирішення протиріччя між значним потенціалом українських народних рухливих ігор та незастосуванням його в НУШ авторами було проведено опитування, щодо інформованості та фоновим знанням учнів та вчителів про практику застосування ними народних ігор. Статистичне опитування проводилось як інтерв'ю з відкритими відповідями та підтвердило попереднє припущення автора про недостатній рівень обізнаності вчителів фізичної культури і початкових класів з національними рухливими іграми і використанням їх в системі фізичного виховання для забезпечення розвитку молодших школярів.

Наукове дослідження особливостєй методичних засад використання рухливих ігор для учнів молодшої вікової групи в НУШ проводилося що на основі попередньо опрацьованого масиву даних проводився формуючий експеримент, пов'язаний з використанням оригінального комплексу українських народних рухливих ігор, вивчалася його ефективність та практична значущість в умовах НУШ. Експериментальне дослідження проводилося у Краматорській ЗОШ №4 І-ІІІ ступенів. Нами було охоплено 63 учні 1-4 класів. Це були ігри за народним календарем наступного змісту: з елементами загальнорозвивальних вправ, іграх з ходьбою, іграх з бігом, іграх із стрибками, іграх з метанням, іграх з елементами прикладних вправ (лазіння, перелізання, переповзання), іграх з рівновагою, іграх з елементами акробатики, іграх з елементами боротьби та іграх з елементами танцю.

Результати та обговорення./Results and discussion. Учасники експерименту щодо особливостей методичних засад використання рухливих ігор для учнів молодшої вікової групи в НУШ були розділені на групи: КГ - 31 учня; ЕГ - 32 учнів. На початку експерименту в обох групах досліджуваних, ідентичних за гендерними, віковими, антропологічними та іншими по капчиками, було проведений *констатуючий експеримент* для визначення рівня фізичної підготовленості молодших школярів, який включав тестування з бігу на 30м, стрибка у довжину з місця, метання тенісного м'яча на дальність з місця. Результати тестів показали, що школярі обох груп не мають суттєвої різниці в формальних показниках фізичного розвитку. В ході подальшого *формуючого етапу експерименту* уроки фізичної культури в групах проводились за різними програмами. В контрольній групі уроки фізичної культури проводились на основі рекомендованої МОН програми (Шаян Р.Б.). В експериментальній групі увесь зміст уроків фізичної культури будувався на основі комплексів українських народних рухливих ігор. В результаті встановлено, що використання українських народних рухливих ігор на уроках фізичної культури молодших школярів позитивно впливає на показники фізичного розвитку і фізичної підготовленості дітей експериментального класу.

Застосування в практиці початкової школи запропонованих навчальних комплексів українських народних ігор засвідчило, що в учнів експериментальної групи відбувся статистично помітний приріст показників розвитку фізичних якостей в порівнянні з аналогічними показниками контрольної групи.

На підставі аналізу даних обстежень рухової підготовленості виявлено, що в експериментальному класі результати з *бігу на 30м*, *стрибка у довжину з місця*, *метання тенісного м'яча на дальність* з місця вищі у порівнянні з контрольним класом.. Так, національні рухливі ігри найбільш значно впливають на розвиток таких фізичних якостей як *швидкості, спритності і витривалості*. Визначено національну специфіку та обґрунтовано зміст, характер і значення народних рухливих ігор у календарній обрядовості українців. На *узагальнювальному етапі* експерименту автор вимірював загальний рівень розвитку фізичних якостей у молодших школярів з експериментального класу, котрі брали участь в описаних українських національних рухливих іграх.

Висновки./Conclusions. Проведене дослідження показало, що систематичне застосування українських національних рухливих ігор на уроках фізичної культури ефективно впливає на фізичний розвиток, функціональні можливості і рухову підготовленість учнів початкових класів. Це дозволяє зробити висновок про те, що українські рухливі народні ігри є дійовим засобом фізичного виховання учнів молодших класів та підвищення рівня фізичної підготовленості молодших школярів в умовах шкільного уроку фізичного виховання.

СУЧАСНИЙ СТАН ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Феньов Яна Іванівна,
викладач педагогічних дисциплін
ВСП «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
Мукачівського державного університету»
Качур Наталія Юріївна,
заступник директора з навчально-виховної роботи
Мукачівський ліцей № 11
м. Мукачево, Україна

Вступ. У процесі демократизації українського суспільства неабиякого поширення набувають ідеї гуманізації освіти. На зміну державо центристській освітній системі, в якій головна мета визначалася як формування особистості за певними еталонами, приходить так звана дітоцентристська система освіти, в якій домінує орієнтація на інтереси дитини, на задоволення її потреб.

Сучасні освітні практики та педагогічні системи зазнають необхідні соціуму зміни, здійснюючи перехід на нові освітні концепції та технології. Зокрема, в якості пріоритетного розвитку системи освіти активно впроваджується інклюзивна освіта, спрямована на реалізацію прав громадян на здобуття якісної освіти та соціальну інтеграцію. Сучасна парадигма освіти виходить з ідеї створення адекватних умов для індивідуумів з різними потребами в навчанні (в тому числі для осіб з різними психофізичними вадами та обдарованих людей).

Протягом останнього десятиліття вітчизняні науковці, зокрема В. Бондар, А. Колупаєва, Т. Євтухова, В. Ляшенко, І. Іванова, О. Столяренко, А. Шевчук, О. Савченко, присвячують свої праці дослідженням проблеми залучення дітей з особливими потребами до навчання в закладах загальної середньої освіти, їх соціалізації до суспільних норм. Значний вплив на розвиток інклюзивної освіти, розробку методик ранньої діагностики психічного розвитку дітей мали праці психологів Л. Виготського, О. Венгер, О. Запорожця, О. Киричука, Г. Костюка, Б. Корсунської, С. Максименка, Н. Морозової, В. Синьова, П. Таланчука,

В. Тарасун, М. Ярмаченка. В них обґрунтовано принципові положення щодо особливостей розвитку психічних процесів у дітей різного віку, ролі корекційного виховання, механізмів формування соціально–комунікативної активності.

Мета роботи полягає в аналізі сучасного стану інклюзивної освіти в Україні.

Матеріали та методи. При дослідженні обраної проблеми був здійснений теоретичний аналіз та узагальнення науково-методологічної, педагогічної та психологічної інформації.

Результати та обговорення. Інклюзивна освіта сьогодні з повним правом може вважатися одним із пріоритетів державної освітньої політики України. Перехід до неї зумовлений вже тим, що наша країна ратифікувала Конвенції ООН в області прав дітей та прав інвалідів.

Для забезпечення права на якісну освіту цих дітей в сучасних школах реалізується індивідуальна, дистанційна, екстернатна форма навчання, а також інклюзивне навчання дітей з особливими потребами. Остання дає змогу дітям із особливими потребами навчатися спільно зі своїми здоровими ровесниками, що ефективно впливає на рівень їхньої соціалізації.

Інклюзивна освіта – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісного навчання шляхом організації діяльності в освітніх установах на основі застосування особистісно-орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей. Визначення оптимальних шляхів і засобів впровадження інклюзивного навчання базується на основі відповідного нормативно-правового, навчально-методичного, кадрового, матеріально технічного та інформаційного забезпечення [2, с. 242].

На користь інклюзивної освіти в Україні вироблено чимало теоретичного і практичного матеріалу. За інклюзивну освіту, в першу чергу, активно виступають самі батьки дітей із інвалідністю, а також громадські та благодійні організації, які мають дотичний профіль діяльності.

Унормовують процес інклюзивного навчання відповідні закони України.

В Законі України «Про освіту» відповідно до світових тенденцій, було сформульовано, що інклюзивне навчання – система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахуванні багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників. Законом «Про інклюзивну освіту» закріплюється право на освіту осіб з особливими освітніми потребами та надається їм можливість здобувати освіту в усіх закладах освіти, в тому числі безкоштовно в державних і комунальних навчальних закладах, незалежно від «встановлення інвалідності». Також визначаються поняття «особа з особливими освітніми потребами», «інклюзивне навчання»; надається можливість особам з особливими освітніми потребами отримати психолого-педагогічну та корекційно-розвиваючу допомогу, створити для таких осіб інклюзивні та спеціальні групи (класи) в закладах загальної середньої освіти [4].

Також зміни в законодавстві у сфері освіти призвели до того, що батьки здобули право віддавати дитину до обраного ними закладу освіти за територіальною ознакою, тобто не до спеціальної школи-інтернату, а у звичайну школу. Однак, реалізація цього права конкретними школами часто призводить до плутанини в поняттях, адже часто сам факт, що школа приймає дитину у звичайний клас, не створюючи умов, необхідних для її навчання, сприймається як інклюзивне навчання, що є помилковим. Інклюзивне навчання передбачає, що для такої дитини слід розробити адаптовані програми, створити «особливі освітні умови» та включити до складу персоналу необхідних фахівців – логопедів, корекційних педагогів, психологів тощо [4].

Проте інклюзивна освіта в Україні зустрічає немало труднощів. Це і професійна непідготовленість педагогів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами; архітектурна непристосованість споруд, недоопрацьованість нормативно-правої бази, необхідність додаткового фінансування інклюзивних закладів освіти, академічна перевантаженість навчальних програм, які досить важко адаптувати до потреб дитини з вадами у розвитку, негативне ставлення батьків «нормальних» дітей, – все це значно

утруднює процес інклюзивного навчання. Тобто, включення дітей з особливими потребами в освітні установи передбачає спеціалізовану корекційну допомогу і психологічну підтримку, завданням яких є контроль за розвитком дитини, успішність навчання, надання допомоги у вирішенні проблем адаптації в середовищі здорових однолітків [1, с. 53].

Вирішенню цих проблем сприяє реорганізація сучасної системи освіти в Україні, зокрема за певними напрямками. Розглянемо їх детальніше [2; 3].

1. Принцип фінансування, коли гроші «йдуть за дитиною», призначений для задоволення індивідуальних освітніх потреб дитини, внаслідок недиференційованого коефіцієнта та залежності зарплати вчителя від кількості дітей у групі та класі, призвів до протилежної мети. Кількість дітей у групах і класах зростає до 28 і більше. Керувати такою кількістю різних дітей можливо, лише перетворивши їх на один об’єкт-групу, клас. Це можна зробити за допомогою дисциплінарної моделі, яка зосереджена на методах фронтальної роботи. Однак, дисциплінарна модель, якої дотримується більшість вчителів та вихователів, є неефективною. Педагог все частіше не утримує увагу дітей, дисципліну в групі. Це вимагає зміни організаційних умов, форм і методів роботи з дітьми.

2. Ще одним обмеженням для розвитку інклюзії в освіті є система оцінювання навчальних досягнень дітей: вона не диференційована, не враховує результати, пов'язані з набутими дитиною компетентностями, її індивідуальною динамікою розвитку; продовжує відстежувати предметну організацію навчання. Для вирішення цієї проблеми необхідно зробити наступне, а саме: щоб заробітна плата вчителя відповідала якісним, а не кількісним показникам; щоб заповнення груп і класів не регулювалося економічними факторами; щоб форми, методи, зміст, система оцінювання були гнучкими з урахуванням особливостей дітей.

3. Ще один компонент інклюзії – міждисциплінарний підхід у колективній взаємодії фахівців щодо навчання дітей з особливими освітніми потребами із залученням психологів, дефектологів, реабілітологів тощо.

4. Індивідуалізація є одним із принципів сучасної освіти та основою інклюзивного підходу. Підтримка різноманітності – одна з основних цінностей інклюзивної освіти, яка включає:

– визнання однакової цінності для суспільства всіх учнів та вчителів;

– збільшення ступеня участі учнів у культурному житті шкіл та водночас зменшення рівня ізоляції деяких учнів від загальношкільного життя;

– перебудову шкільної методики у такий спосіб, щоб вона могла повністю задовольнити різноманітні потреби всіх учнів, які проживають поблизу школи;

– позбавлення перешкод для здобуття знань та повноцінної участі у шкільному житті для всіх учнів, а не лише для осіб з обмеженими можливостями чи осіб з особливими освітніми потребами;

– аналіз та вивчення спроб подолання перешкод та покращення доступності шкіл для окремих учнів. Впровадження реформ та змін, спрямованих на користь усіх учнів школи в цілому;

– відмінності між учнями – це ресурси, які сприяють педагогічному процесу, а не перешкоди, які необхідно подолати;

– визнання права учнів здобувати освіту в школах, розташованих за місцем їх проживання;

– покращення ситуації в школах загалом, як для учнів, так і для вчителів;

– визнання ролі шкіл не лише у підвищенні навчальної успішності учнів, а й у розвитку соціальних цінностей місцевих громад;

– розвиток відносин підтримки та співпраці між школами та місцевими громадами;

– визнання того, що інклюзія в освіті є одним із аспектів інклюзії в суспільстві [3].

Цінність різноманітності може бути реалізована за допомогою принципу індивідуалізації, який, на відміну від типізації, є одним із методологічних принципів сучасної освіти. У сучасних стандартах велика увага приділяється процесам індивідуалізації освіти з урахуванням особливостей будь-якого учня, орієнтації його на прояв ініціативи, активності, дослідження, пізнавальних,

творчих компетентностей.

5. Розвиток професійних компетентностей педагогів, засвоєння ними нових технологій організації освітнього процесу. Сьогодні вчитель часто не усвідомлює особливостей дитини з проблемами розвитку, які є не лише у дітей з інвалідністю, а й у інших дітей класу. Це відбувається остільки, оскільки нещодавно характер і частота відхилень від звичних знань про вікові норми почали з'являтися у великій кількості та з більшою інтенсивністю. Водночас сама норма вікового розвитку поступово перестала бути статистичною нормою, різноманітність стала нормою. На жаль, наразі існує певний розрив між науковими дослідженнями, присвяченими проблемі розвитку особистості, та освітньою практикою, яку необхідно наповнити новими знаннями та технологіями роботи в парадигмі розвитку та індивідуалізації. Це обумовлено відсутністю знань та практико-орієнтованих досліджень.

Дослідження у сфері інклюзивної освіти, подолання цього дефіциту, пропонують підходи та технології освітньої практики, що індивідуалізують освітній процес, дозволяючи педагогу працювати в ситуації різноманітних особливостей дітей.

Висновки. В Україні освітня політика у розвитку інклюзивної освіти йде одночасно у двох напрямках. Ці напрямки співпадають із світовими тенденціями.

Один напрямок пов'язаний із розумінням інклюзії як «створення особливих освітніх умов для учнів з особливими освітніми потребами». У цьому напрямку діти з особливими освітніми потребами мають право на: дистанційну та індивідуальну форми навчання; психолого-педагогічну та корекційно-розвиткову допомогу; інклюзивні та спеціальні групи (класи) у загальноосвітніх навчальних закладах; «підлаштовані» для їхніх потреби загальноосвітні школи і класи, тобто на відповідні архітектурні перепланування; корекційних педагогів, тьюторів, психологів; адаптовані навчальні плани та програми, методи та форми навчання, ресурси спеціальної освіти, партнерство з громадою [1].

Другий напрямок – це впровадження в освітню систему України сучасних освітніх стандартів, в яких велика увага приділяється процесам індивідуалізації освіти з урахуванням особливостей будь-якого учня, що орієнтує його на прояв ініціативи, активності, розвиток дослідницької, пізнавальної, творчої компетенції.

Інклюзивна освіта є стратегією, яка призведе до реформування всієї системи освіти. Однак цей процес є довготривалий. І ще не час говорити про результати інклюзивної освіти, зважаючи на те, що Україна тільки на шляху до розуміння її цілей, усвідомлення різниці в сутності та методах її впровадження, здійснення перших кроків у застосуванні технологій та створення організаційних моделей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гевко І. Інклюзивна освіта в Україні: сучасний стан та проблеми розвитку. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. Миколаїв, 2019. № 1 (64). С. 52–58.

2. Грабовенко Н. В. Інклюзія як стратегія реформування сучасної системи освіти. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління.* Видавничий дім «Гельветика», 2020. Том 31 (70). № 2. С. 241–245.

3. Інклюзивна освіта. Навчальний посібник. Київ. 2019. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvne-navchannya/posibniki/inklyuziyavnz.pdf

4. Інклюзивне навчання. Офіційний сайт МОН України. URL: https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya

ГРУПОВА РОБОТА СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ФІЗИКИ

Цупик Оксана Михайлівна,
викладач,
ВСП «Калуський фаховий коледж
економіки, права та інформаційних технологій ІФНТУНГ»
м. Калуш, Україна

Вступ. Інноваційні методи навчання – це новаторські підходи до процесу освіти, які спрямовані на покращення якості навчання та залучення студентів до активної участі у навчальному процесі. Основна мета інноваційних методів навчання полягає в стимулюванні творчого мислення, розвитку критичного мислення, проблемного та проєктного навчання.

Одним з інноваційним методом навчання є групова робота. Студенти працюють у малих групах, спільно розв'язуючи завдання та проблеми.

Група може складатися з двох і більше студентів, може бути однорідною або різнорідною за певними ознаками, може бути постійною і мобільною [1].

Мета роботи. Метою дослідження групової роботи студентів на заняттях з фізики є визначення ефективності цього підходу до навчання та розвитку студентів. Дослідження спрямовується на такі аспекти:

1. Взаємодія та співпраця: вивчення впливу групової роботи на розвиток навичок співпраці, комунікації та взаємодії між студентами.

2. Засвоєння знань: визначення ефективності групової роботи в засвоєнні конкретних фізичних концепцій та принципів.

3. Запам'ятовування та використання знань: вивчення впливу групової роботи на запам'ятовування та використання отриманих знань.

4. Роль лідерства: аналіз впливу групової роботи на розвиток лідерських якостей та навичок.

5. Мотивація та самооцінка: вимірювання впливу групової роботи на мотивацію студентів до вивчення та самооцінку своїх знань та вмінь.

Матеріали та методи. Групова робота на заняттях з фізики – це метод навчання, який сприяє активній участі студентів у процесі засвоєння фізичних

знань. У такій формі навчання студенти працюють разом у невеликих командах, виконуючи завдання, розв'язуючи задачі або проводять експерименти.

Цей підхід має декілька переваг. По-перше, він сприяє розвитку комунікативних навичок студентів, адже вони змушені взаємодіяти та спілкуватися між собою, обговорюють рішення та обмінюються ідеями. Взаємодія з одногрупниками допомагає більш глибоко засвоювати матеріал і отримувати різні погляди на проблему.

По-друге, групова робота дозволяє студентам навчатися один від одного. Кожен учасник групи може зробити свій внесок у розв’язок задачі, пропонувати свої ідеї та методи. Це розвиває критичне мислення та допомагає розширити свої знання і підходи до фізичних понять.

По-третє, групова робота може сприяти підвищенню мотивації студентів. Взаємодія з партнерами змушує учасників групи бути більш активними та відповідальними за свої дії. Окрім того, вдаючись до обговорень та розв'язання проблем разом, студенти відчувають себе частиною команди, що стимулює їх бажання досягти спільних цілей.

Організація групової роботи може бути різною. Викладач може призначати завдання, в рамках яких вони повинні спільно працювати над розв'язання задачі або проведенням експерименту. Крім того, можна використовувати методи активного навчання, такі як "групова підготовка до заняття", де студенти діляться своїми дослідженнями та ідеями до початку заняття.

Робота в групах на заняттях з фізики може включати такі етапи:

1. Формулювання завдання: викладач формулює завдання, яке потрібно вирішити групі студентів. Наприклад, дослідити закони Ньютона або провести експеримент з дослідженням руху тіла.

2. Розподіл ролей: студенти об'єднуються у групи та розподіляють між собою ролі, наприклад, кожен студент може бути відповідальним за проведення експерименту, аналіз даних чи підготовку презентації.

3. Виконання завдання: студенти працюють разом, обмінюються ідеями, досліджують фізичні явища та збирають необхідні дані для аналізу.

4. Аналіз результатів: група разом аналізує отримані результати, порівнює їх з теоретичними моделями та обговорює можливі пояснення фізичних явищ.

5. Підготовка презентації: група готує презентацію, в якій представляє свої результати, аналіз та висновки.

6. Презентація та обговорення: група представляє свою роботу перед іншими студентами та викладачем, відповідає на запитання та обговорює результати з усіма присутніми.

Перевага даного виду роботи, такі як підвищення рівня співпраці та взаємодії між студентами, розвиток навичок комунікації та лідерства, збільшення мотивації до вивчення фізики та стимулювання критичного мислення.

Одна з форм групової роботи – проведення експериментів у групах. Студенти розподіляються на невеликі групи та працюють разом для виконання певного експерименту. Кожен має своє завдання, але результати своєї роботи обговорюють з іншими учасниками групи. Це дозволяє обмінюватися думками, порівнювати результати та спільно приходити до правильних висновків.

Ще одна форма групової роботи – розв’язування задач. Студенти розподіляються на групи й отримують задачі для розв’язання. Кожен аналізує задачу та обговорює її розв’язок з іншими учасниками групи. Таким чином, студенти обмінюються ідеями та спільно приходять до правильного розв'язку. Це сприяє розвитку критичного мислення та вмінню аналізувати й розв'язувати складні задачі.

Крім того, на заняттях з фізики можуть використовуватися групові проєкти. Кожна група має своє завдання, але результати своєї роботи представляє всій групі. Такий підхід сприяє розвитку комунікативних навичок, вмінню презентувати свої ідеї та співпрацювати з іншими.

Результати та обговорення. Використання групових проєктів у навчанні фізики та вплив на академічні досягнення і мотивацію студентів: спільні проєкти стимулюють пізнавальний інтерес студентів та підвищують їхню мотивацію до вивчення фізики.

Роль підтримки в процесі групової роботи з фізики: наявність підтримки сприяє кращому сприйняттю матеріалу, розвитку соціальних навичок та формуванню командного духу в студентів.

Використання технологій для підтримки групової роботи в навчанні фізики: використання технологій сприяє зручності взаємодії, спільному навчанню та обміну ідеями у групі.

Разом з тим, ця технологія містить іще один блок цілей, реалізація яких сприяє розвитку соціальної компетентності та уміння вести дискусію, розв'язувати конфлікти, слухати інших тощо [2].

Висновки. Інноваційні методи навчання є важливим інструментом для покращення якості освіти та підготовки студентів до сучасного світу.

Враховуючи всі переваги групової роботи, вона є важливою складовою сучасного навчального процесу з фізики та сприяє розвитку навичок співпраці, комунікації та творчого мислення у студентів, готуючи їх до реального життя та майбутніх професійних викликів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Захарчук Т. Інноваційні технології навчання в сучасній школі // Освіта регіону №4. 2016 [електронний ресурс]. URL: https://social-science.uu.edu.ua/article/263

2. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. – Київ, 2002.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ НА СУЧАСНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Черняк Надія Андріївна,
студентка
Мельниченко О. В.,
Науковий керівник:
кандидат іст., наук, доцент
Київський університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна

Вступ.

Актуальність дослідження на тему «Організаційно-педагогічні умови розвитку корпоративної культури на сучасному підприємстві» полягає в тому, що корпоративна культура є важливим аспектом успішної діяльності будь-якої організації. Вона визначає цінності, норми, стандарти та спосіб життя внутрішнього середовища підприємства, що впливає на мотивацію працівників, їхню продуктивність та залученість до розвитку компанії.

В даний час в Україні спостерігається значне посилення інтересу до питань культури організації не тільки з боку вчених і дослідників, а й з боку представників бізнесу, керівників компаній.

Сучасні підприємства стикаються з рядом викликів, які вимагають розробки та впровадження ефективних організаційно-педагогічних умов для розвитку корпоративної культури. Наприклад, глобалізація, швидкі зміни технологій та ринків, розмаїття робочої сили та зростання конкуренції. Дослідження цих умов може допомогти підприємствам адаптуватися до змін та створити стійку корпоративну культуру.

Наукові дослідження в галузі корпоративної культури є обмеженими, особливо в контексті організаційно-педагогічних умов.

Дослідженням питання формування організаційно-педагогічних умов розвитку корпоративної культури на підприємствах займався ряд зарубіжних та вітчизняних вчених, а саме: М. Альберт, О. Апостолюк, Т. Безземельна,

Ю. Білявська, В. Болотова, С. Гайдученко, Д. Захарчин, Н. Зубарєва, Е. Капітонова, О. Красовська, М. Мескон, Т. Мясоєдов, А В. Полторак,. Я. Слабко, О. Стахів, Томпсон, О. Харчишин, Ф. Хедоурі, І. Чернявська, Е. Шейн та ін. Проте, питання практичного застосування моделей корпоративної культури висвітлені недостатньо детально, існуючі дослідження надають лише загальні принципи. Тому магістерське дослідження на дану тему може заповнити цю наукову прогалину та надати практичні рекомендації.

Сьогодні можна зробити висновок про те, що організаційна культура поєднує не лише усі види діяльності, але й взаємини, що виникають всередині підприємства, роблячи, тим самим, колектив згуртованим і продуктивним. Вона створює зовнішній образ організації, формує її імідж, визначає характер відносин з клієнтами і партнерами. Культура допомагає концентрувати зусилля на головних стратегічних напрямках, що визначаються відповідно до основного призначення підприємства – його місії.

Метою даного дослідження є вивчення організаційно-педагогічних умов, які сприяють розвитку корпоративної культури на сучасному підприємстві. Для досягнення цієї мети поставлені наступні **завдання**:

1. Визначити поняття та складові корпоративної культури.

2. Вивчити роль корпоративної культури в організації, та фактори, що впливають на її розвиток

3. Дослідити організаційно-педагогічні умови розвитку корпоративної культури, зокрема лідерство та керівництво, систему цінностей та норм організації, комунікацію та взаємодію між працівниками, мотивацію та стимулювання співробітників, освіту та навчання.

4. Розробити та впровадити організаційно-педагогічні умови для розвитку корпоративної культури в дошкільному навчальному закладі.

5. Провести експериментальне дослідження для перевірки ефективності розроблених умов.

Об’єктом дослідження є корпоративна культура на сучасному підприємстві.

Предметом дослідження є організаційно-методичні умови розвитку корпоративної культури в дошкільному навчальному закладі «Kristal kids».

Інформаційною базою дослідження стали положення та концепції робіт з теорії управління, маркетингу, праці зарубіжних та вітчизняних авторів з питань управління корпоративною культурою, статистичні дані, що мають безпосередній зв'язок із розглянутою проблемою.

Для виконання аналітичної частини випускної кваліфікаційної роботи послужили дані різних досліджень діючої практики управління корпоративною культурою, матеріали і документація дошкільного навчального закладу «Kristal Kids», інтернет-ресурси тощо.

У першому розділі розглянуто теоретичні засади формування організаційно-педагогічних умов розвитку корпоративної культури.

Проаналізовано сутність понять «корпоративна культура», «організаційно-педагогічні умови», з'ясовано основні функції корпоративної культури, принципи та моделі її формування. На основі аналізу наукової літератури розроблено порівняльну таблицю визначень корпоративної культури провідними науковцями.

Встановлено, що корпоративна культура є досить широким і складним, явищем і одночасно невід'ємним, важливим чинником забезпечення сталого інноваційного розвитку сучасної компанії чи підприємства. Потенціал корпоративної культури зумовлює конкурентні переваги та ефективність підприємства за умов практичної реалізації системи наступних заходів, а саме: забезпечення прозорості й своєчасності інформації; чітке визначення місії, філософії, цілей; роз'яснення й усвідомлення значущості культурних і моральних цінностей усіма працівниками; зростання ролі менеджменту й особисто головного керівника (лідера), який ініціює та очолює організаційні зміни; залучення працівників до прийняття управлінських рішень; формування програми культурної адаптації персоналу; формування системи заохочення ротації, безперервного навчання, кар'єрного просування; формування системи мотивації інноваційної та творчої діяльності.

Досліджено, що створення організаційно-педагогічних умов розвитку корпоративної культури на сучасному підприємстві є обов'язковою складовою будь-якої педагогічної системи сучасного підприємства, яка включає: комплекс можливостей освітнього простору закладу, що спрямований на ефективне матеріально-технічне, науково-методичне, соціально-психологічне, інформаційно-комунікаційне забезпечення професійного розвитку фахівця; сукупність взаємопов'язаних факторів, необхідних для цілеспрямованого процесу розвитку професійної компетентності з метою удосконалення ключових компетенцій фахівця; сукупність об'єктивних можливостей для цілеспрямованого відбору, конструювання елементів змісту й організаційних форм безперервного розвитку, а також моніторингу й корегування складових андрагогічної системи; сукупність внутрішніх і зовнішніх критеріїв, що визначають специфіку професійного розвитку фахівця, його індивідуальну траєкторію професійного розвитку з урахуванням соціальних запитів і моральних якостей.

Досліджено методи впровадження організаційно-педагогічних умов на підприємстві, зокрема лекції; конференції; демонстрації, наставництво, тренінги, аналіз конкретних ситуацій (кейси). З'ясовано, що навчання персоналу організації може здійснюватися у багатьох напрямах і багатьма методами, при цьому необхідно ретельно вивчити потреби підприємства і персоналу для правильного вибору методу навчання.

Доведено, що забезпечення відповідних організаційно-педагогічних умов створює емоційно-комфортне середовище підвищення кваліфікації, актуалізує творчі якості фахівця, розкриває інноваційно-креативний потенціал працівника. В результаті покращується морально-психологічний клімат у структурних підрозділах підприємства, підвищується мотивація працівників до праці, їх вірність цілям і стратегічним задачам організації, забезпечується наступність в управлінні, а також знижується плинність кадрів.

Визначено роль керівника у формуванні організаційно-педагогічних умов розвитку корпоративної культури на сучасному підприємстві, яка має сприяти

ефективному використанню трудового потенціалу особистості, підвищенню її соціальної та професійної мобільності, відігравати значну роль у підготовці працівників для покращення ефективності діяльності сучасних підприємств. Підкреслено необхідність вкладання в розвиток персоналу та удосконалення існуючої системи підвищення кваліфікації.

Другий розділ дослідження присвячено вивченню сутнісних ознак та особливостей формування корпоративної культури в дошкільному навчальному закладі «Крістал Кідс».

Проведено аналіз діяльності дошкільного навчального закладу «Kristal Kids». Інноваційний дитячий садок «Crystal Kids» працює з 2019 року. Головною метою діяльності даного навчального закладу є забезпечення реалізації права громадян на здобуття дошкільної освіти, задоволення потреб громадян у нагляді, оздоровленні, вихованні та навчанні дітей, створення умов для особистісного становлення і творчої самореалізації кожної дитини. Високий рівень конкурентоспроможності дитячого садочка забезпечується високим рівнем пропонованих послуг, а також кваліфікацією персоналу та відповідальним підходом виконання професійних обов'язків.

Проаналізовано склад та структуру персоналу дошкільного навчального закладу «Kristal Kids».

Встановлено, що у процесі формування корпоративної культури в дошкільному навчальному закладі «Kristal Kids» керівництво значну увагу приділяє питання підвищення кваліфікації персоналу. При цьому використовують як традиційні, так і інноваційні методи роботи традиційні і інноваційні (тренінги, семінари-практикуми, круглі столи, педагогічні ситуації, ділова гра, союз однодумців, майстер-клас, кейс-метод тощо). Всі форми і методи роботи взаємопов'язані та взаємообумовлені між собою і передбачають обов'язкову диференціацію їх за значимістю та наступністю.

З'ясовано, що з метою аналізу ефективності навчання в ДНЗ «Kristal Kids» використовується експертна карта, в змісті якої закладені такі критерії та показники оцінювання: виявлення цільового замовлення; аналіз рівня

професійної компетентності педагогів; відбір форм науково-методичної роботи; адекватність технічних завдань – вибір ідей, пропозицій щодо організації навчання педагогів; результативність навчання.

З метою вивчення психологічного клімату в колективі було проведено опитування педагогів. Проведене дослідження показало, що переважна більшість працівників ДНЗ (61,7%) оцінює психологічний клімат як сприятливий, 37,9% – як в основному сприятливий, і лише 0,1% працівників вважають, що психологічний клімат даної організації є несприятливим. З даного можемо зробити висновок, що у цілому в колективі переважають дружні стосунки, що є сприятливим ґрунтом для подальшого формування корпоративної культури.

У третьому розділі розглянуто особливості реалізації методів формування організаційно-педагогічних умов розвитку корпоративної культури в дошкільному навчальному закладі «Крістал Кідс».

Проведений аналіз стану формування організаційно-педагогічних умов розвитку корпоративної культури в дошкільному навчальному закладі «Крістал Кідс». Для оцінки шести ключових вимірів корпоративної культури, таких як найважливіші характеристики організації; загальний стиль лідерства в організації; управління найманими працівниками; сутність організації; стратегічні цілі організації; критерії успіху організації був обраний опитувальник OCAI (К. Камерон і Р. Куінн). Проведене дослідження показало, що працівники дитячого навчального закладу «Kristal Kids» вважають, що на даний момент розвитку організації корпоративна культура ДНЗ характеризується такими рисами, як ієрархічність та ринковість. При цьому бажаним напрямком зміни корпоративної культури є збільшення частки культури типу «кланова» та «адхократична».

Розроблено модель формування організаційно-педагогічних умов для розвитку корпоративної культури в дошкільному навчальному закладі «Крістал Кідс», яка включає в себе 3 етапи реалізації :

1. Підготовка: діагностування рівня мотивації до інноваційної, творчої,

досвідченої роботи;

2. Переоцінка та усвідомлення: зміна взаємин усередині колективу та подолання професійних труднощів через імітаційні ігри та семінари;

3. Вплив: формування команди та нової організаційної культури педагогів, через сприяння їх в імітаційних і ділових іграх, тренінгів.

З метою усвідомлення співробітниками дитячого навчального закладу «Kristal Kids» корпоративних цінностей, набуття практичних навиків щодо презентації навчального закладу та самопрезентації рекомендуються наступні напрямки роботи: створення та підтримка єдиного інформаційного простору; формування традицій для розвитку і підтримки організаційної культури в ДНЗ; формування корпоративного іміджу керівника та співробітників ДНЗ; розробка правил корпоративної поведінки; проведення тренінгів, міні-семінарів для згуртування трудового колективу.

Зауважується, що на всіх етапах формування корпоративної культури чільну роль відіграє керівник організації: його цінності життя, розуміння про ідеальну організацію; наявне уявлення образу ідеальної корпоративної культури; управлінський талант і знання.

Передбачається, що після проведення всіх перерахованих раніше заходів, управління розвитком корпоративної культури співробітників дошкільного освітнього закладу вийде на новий рівень. Форми і методи роботи з управління розвитком корпоративної культури, описані вище, будуть сприяти покращенню психологічного клімату в ДНЗ, формуванню норм, відносин та спільних цінностей.

УДК 37

ПРООБРАЗ ІНТЕРАКТИВНИХ ФОРМ ЗАНЯТЬ

Чижова Олена Іванівна
викладач-методист математики,
спеціаліст вищої категорії ВСП
Житлово-комунальний фаховий коледж
Харківського національного університету міського господарства
імені О. М. Бекетова
м. Харків, Україна

Чому, навіть отримавши добрі знання, по закінченні навчального закладу молоді люди не можуть реалізувати себе, скориставшись цими знаннями у повсякденному житті, і відчувають себе, ніби Ной, який вийшов із свого ковчега після світового потопу? Справа у тому, що навички критичного мислення, самоосвіти, поривання до наукових відкриттів у переважної більшості слухачів вищих учбових закладів відсутні. І саме це позбавляє розум молодих людей самостійності, бо вони очікують звичної «поурочної» регламентації. Багато років потому я ознайомилась із досвідом роботи Олександра Григоровича Ривіна. Його методи роботи надзвичайно вразили мене і стали опорою у набутті власного педагогічного досвіду. Не можу собі відмовити у спокусі розповісти про це.

У невеличкому містечку Корнін, що розташоване між Києвом і Житомиром, у 1918 році відбулася подія на перший погляд непомітна, але насправді така, що має для педагогіки неабияке значення. На початку 1918 р. кілька мешканців містечка приїхали до Києва, щоб знайти для своїх дітей кваліфікованого педагога, здатного підготувати їх по курсу середньої школи. Олександр Григорович Ривін, який у свої 40 років мав уже репутацію педагога ерудита, на те погодився і, таким чином, опинився у Корніні. Спочатку він працював лише з шістьма учнями, чиї батьки його запросили і платили за труд, але незабаром він вирішив поповнити свою аудиторію ще тридцятьма слухачами. Досить різні за віком (від 10 до 16 років), вони були мало

забезпечені підручниками, папером та іншими необхідними речами. Не було й належного приміщення. Але в результаті менш ніж десятимісячного навчання діти отримали таку підготовку, яка зазвичай потребує трьох - чотирьох років, і багато з них успішно здали іспити за курсом середньої школи, до якого входило 8 предметів. Природно, постає питання: як лише одна людина, притому інженер за професією, спромоглася у складних умовах і за короткий час збагатити своїх вихованців такою купою знань? Ривін пояснював свій успіх тим, що, викладаючи матеріал протягом трьох чвертей часу занять, останню він залишав для самостійної роботи учнів, результати якої, по черзі оголошувані у дуже різнорідній аудиторії, обговорювалися усіма бажаючими та неодмінно ним коментувалися. Така, як нині кажуть, інтерактивність учбового процесу, який набував характеру наукової дискусії, збуджувала інтерес до навчального матеріалу в усіх, незалежно від рівня їхньої підготовленості. Загальне обговорення рішень та висновків виключало традиційне зубріння, тобто несвідоме, некритичне сприйняття представлених вчителем знань як істин в останній інстанції. Учні поступово оволодівали мистецтвом міркувань, умінням відстоювати свою точку зору в дискусіях, набуваючи таким чином навички аналітичного мислення, від якого цілком залежить рівень людського інтелекту.

Аналіз педагогічної літератури свідчить, що позитивні зміни сучасної освіти неможливі без застосування на заняттях інтерактивних технологій. Поняття «інтерактив» тлумачиться як «взаємодія». Сутність інтерактивного навчання полягає у тому, що цей процес відбувається шляхом постійної, активної взаємодії не тільки викладача з поодинокими слухачами, але й останніх поміж собою.. То є взаємонавчання (групове навчання у співпраці), якого студент і викладач є рівноправними суб’єктами. Воно ефективно сприяє формуванню цінностей, навичок і вмінь, створенню атмосфери співпраці і взаємодії, необхідної для колективного виконання складних завдань.

Важливою особливістю метода Ривіна є те, що його учні, як правило, працювали в парах, склад яких постійно змінювався. Виходило так, що кожен учень по черзі спілкувався з позосталими членами групи, обмінюючись

придбаними знаннями, тобто мало місце взаємне збагачення тим, що кожен з них отримав від вчителя та в процесі обговорення результатів самостійних занять. Зрозуміло, сама по собі робота в парах – то не окремий метод, а лише форма організації навчального процесу. Те, що запропонував і реалізував на практиці Ривін, суперечить загальноприйнятним уявленням щодо раціональності режиму навчання – бо як вивчати нові теми за різними підручниками учням різного віку та підготовленості?

Свого часу із особистого досвіду Ривін зрозумів, що учень швидко і якісно засвоює лише ту інформацію, яка може бути негайно використана на практиці і передана комусь іншому; остання вимога є чи не найголовнішою умовою ефективності будь-якого навчання. Мені, тобто автору цих рядків, це цілком зрозуміло. У шкільному віці, приходячи до школи, я першим чином питала – кому треба пояснити розв'язання тієї чи іншої задачі чи знайти відповідь на якесь складне питання, і була щасливою, коли ті, хто такого потребували, знаходилися. Якщо ж ні, то я якось втрачала довіру до себе і вважала за краще на уроці руку зайвий раз не підіймати. Відомий жарт: «Вчителька так довго пояснювала учням матеріал, що вже й сама його зрозуміла»- це саме про це.

Кажуть, що «ідеї керують світом». Найкращі й несподівані відкриття з'являються на світ завдяки ідеям, на перший погляд – безглуздим. В основі будь-якого прориву людини в щось незбагненне лежить відкриття методу. Але, щоб запропонувати ефективну систему перетворень, потрібні генії. І тому труднощі освіти не тільки в тому, що немає грошей, але й в тому, що немає геніїв.

ВІДБІР НАВЧАЛЬНИХ ВІДЕОФРАГМЕНТІВ СОЦІО-КУЛЬТУРНОГО ХАРАКТЕРУ У ВДОСКОНАЛЕННІ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ

Чувакова Тетяна Григорівна
канд.пед наук, доцент
Щукін Станіслав
студент
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
м. Ніжин, Україна

Вступ. Відбір навчальних відеофрагментів соціально-культурного характеру стає ключовим аспектом, що використовується з метою вдосконалення мовленнєвої компетенції учнів старшої школи. Він охоплює не лише технічні аспекти вибору матеріалів, але й врахування соціокультурного контексту та освітніх потреб учнів.

Мета роботи. У процесі відбору враховувати різноманітність культур, мовних реалій, ідіом та лексики, проаналізувати шляхи забезпечення для створення максимально природного середовища їх впровадження у навчальний процес. Суттєвим етапом є аналіз відеофрагментів з точки зору їх відповідності освітнім цілям та рівню складності для конкретної аудиторії, підбір матеріалів згідно віковим та інтелектуальним характеристикам учнів, сприяння розширенню їхнього культурного кругозору.

Матеріали та методи. У процесі дослідженні використовувалися теоретичні методи (вивчення й аналіз літератури з педагогіки, психології, лінгвістиці та методиці по темі дослідження; аналіз діючих програм і підручників); емпіричні (спостереження за навчальним процесом, бесіди з учителями, вивчення і узагальнення досвіду викладання мови як нерідної), статистичні (обробка статистичних даних, отриманих на різних етапах спостереження, в ході опитувань, бесід, контрольних робіт).

Були використані матеріали подкастів, інтернет-ресурсів, мультимедійних засобів.

Результати і обговорення. Створення глобальної мережі інформаційних послуг зумовило зміну і шкільного освітнього простору, надало великі можливості школі з формування ІКТ-компетенцій в рамках насиченого інформаційного середовища. Саме тому в педагогічному дискурсі активно обговорюється питання, як максимально ефективно використовувати інтернет-ресурси в навчанні при формуванні ключових освітніх компетенцій. Освітні засоби ІКТ включають різноманітні програмно-технічні засоби, призначені для вирішення певних педагогічних завдань, що мають предметний зміст і орієнтовані на взаємодію з учнями.

У своїй роботі ми використовуємо таку класифікацію освітніх засобів:

- за педагогічними завданнями засоби ІКТ - електронні підручники. тренажери, мультимедійні посібники);
- за функціями організації навчального процесу - електронна пошта, навчальні комп'ютерні програми, відеоконференції;
- за типом інформації - текстові та електронні;
- за формами застосування - урочні, позаурочні;
- за формою взаємодії з учнями - онлайн, офлайн, електронні [1, с. 25].

Використання аудіокниг. Факт широкого використання та випуск у багатьох авторитетних зарубіжних англомовних видавництв, таких як Oxford University Press, Penguin, Cambridge University Press, Express Publishing, Longman аудіоакниг, є доказом важливої ролі аудіокниги у навчанні читання та аудіювання. Яскраве ілюстрування, зручність для читання, музичний супровід, а також рольове озвучування тексту: все це є в даних аудіокнигах. У системі додаткової освіти аудіокниги займають не останнє місце і також застосовні на заняттях іноземної мови. Для цього зазвичай використовуються адаптовані художні твори. Рівень їхньої складності від початкового до просунутого. Також застосування цих аудіокниг підкріплюється виконанням вправ, контрольних завдань, тестів та тематичного глосарію.

Мультимедійні засоби. Компетенція усного сприйняття іншомовної мови

включає безліч мікронавичок, які використовують слухачі для розуміння будь-якого матеріалу, з яким вони зустрічаються. Однією з таких мікронавичок є здатність утримувати мовні звороти в короткостроковій пам'яті, що можливо при використанні мультимедіа, які дозволяють слухачам керувати швидкістю мови, тобто початком, зупинкою або повторенням потрібного мовного матеріалу, таким чином, щоб вони могли краще зрозуміти і запам'ятати текст [2, с. 25].

Використання комп'ютера. Використання комп'ютера в мовному навчанні допомагає учням розвивати їх комунікативні вміння та дає можливість вправлятися у всіх чотирьох мовних аспектах: граматиці, лексиці, фонетиці та, звичайно ж, аудіювання. Вони можуть вибирати цікаві для них теми і таким чином розвивати ту навичку, яка їм потрібна. За допомогою комп'ютера легко керувати швидкістю та темпом навчання учнів, до того ж вони продовжують самостійне вивчення.

Існує чимало доступних інструментів, які можна використовувати з комп'ютером, такі як оцифровані оповідання, записи Mp3 або підкасти. Дослідження виявили, що учням подобається слухати оцифровані оповідання через їхню інтерактивність, наочність і повторюваність. Ці розповіді допомагають учням набувати мовленнєвих навичок без особливих зусиль, тоді як взагалі таким навичкам навчити дуже складно. Учні осягають структуру мови, звуки і просодію з позитивом і мотивацією, які роблять їх у кінцевому рахунку хорошими слухачами. Крім того, учні знайомляться з невербальною комунікацією, що включає жести та вирази обличчя, інтонацію та мелодику голосу.

Проте такий соціальний досвід набувається учнями у зручному для них темпі, тому ресурси не повинні перевищувати їхнього мовного рівня та технічних можливостей. Отже, нові технології допомагають учням керувати своїм власним навчанням, отже, вони актуальні. Планування та усвідомлене виконання належних дій допомагають учням навчатись іноземної мови в умовах нових технологій. Під час аудіювання учням допомагають

метакогнітивні стратегії там, де їм необхідно щось удосконалити. Підкасти роблять діалогічного мовлення простим, ефективним і доступним для переважної більшості учнів та викладачів. Вони підвищують мотивацію учнів, оскільки через підкасти учні можуть регулювати себе самі, адже враховується темп кожного з них. Учень може прослуховувати підкасти стільки разів, скільки потрібно, у зручний для нього час, що зрештою призводить до розвитку мовленнєвих навичок.

Онлайн ресурси. Нині є чимало онлайн-засобів, що сприяють автентичній комунікації, в соціальних мережах та інтернет-ресурсах, подібних до скайпу, підкастів, конференцій і т. д. Документальні фільми, музичні файли, новини, передачі тощо допомагають учням набути знань у будь-якому аспекті і відповідно до своїх потреб. Учні можуть вибирати види робіт за своїм часом та інтересами. Є багато специфічних онлайн-ресурсів з діалогічного мовлення для тих, хто вивчає англійську мову. Наприклад, The BBC World Service Learning English пропонує News in English разом із коротким змістом, текстом та примітками до ключових слів. У коротких повідомленнях розповідається про відомих людей, поп-музику, розваги тощо. Учні можуть слухати все це онлайн та завантажувати на свої пристрої, щоб прослуховувати у будь-який зручний для них час. Аналогічно вебсайт BBC News, який переважно використовує британський варіант англійської мови, є дуже корисним, оскільки містить записи за різними категоріями, з яких слухачі можуть обирати. Як і BBC, сайт CNN, що використовує американську англійську, також дає учням можливість слухати новинні кліпи.

Крім окремих новин, учні можуть прослуховувати також цілі програми. «Breaking News English» ще один сайт, на якому є статті-новини разом зі звуковим записом та інформаційним довідником з різної тематики. Сайт «Monthly News Digest Online» містить короткий зміст новин за останні 30 днів легкою англійською мовою з аудіо для тих, хто вивчає англійську мову для прослуховування та занять у зручний для них час.

До того ж, цей сайт дає можливість розвивати не тільки усне сприйняття,

але й читання, лист і навіть говоріння, оскільки для них теж є матеріали. Розміщені в перший день кожного місяця, ці розповіді про новини включають аудіо, тексти та вправи [3].

Підкасти. Серед різноманітних інформаційно-комунікаційних технологій останніх років варто відзначити підкасти – оцифровані записи, на які можна підписатися та завантажити на персональні аудіоплеєри. Підкасти – ті ж радіо чи телешоу, але їх можна дивитися та слухати відповідно до своїх інтересів та у зручний час.

Підкаст можна створити на будь-яку тему з додаванням музики або відео, їх можна порекомендувати для прослуховування на занятті і з таким же успіхом можна використовувати для самостійного вивчення. Підкастів зараз чимало в Інтернеті, однак вони є і хорошої, і поганої якості, їх потрібно відбирати дуже ретельно, щоб вибрати правильні.

Починати слід із покажчиків (каталогів) підкастів. Наприклад, є покажчик підкастів «English caster», який створений спеціально для викладачів англійської мови та тих, хто його вивчає. Є ряд вебсайтів, що містять підкасти з лексики, граматики, фразеологізмів і сленгу, а тематика включає ділову англійську, новини, поточні події і навіть жарти, пісні і поезію [2, с. 111].

Висновок. Для розвитку навичок усного сприйняття іноземної мови існує широкий спектр різноманітних інструментів. Усі вони можуть використовуватися на вибір учнів, відповідно до навчального середовища та навчального плану.

Викладачам слід вибирати ці кошти з урахуванням різних аспектів та рівнів учнів або окремо, або у поєднанні з іншими ресурсами. Але безперечно, що застосування інформаційно-комунікаційних технологій полегшує завдання розвитку мовленнєвих навичок іншомовного мовлення та формування компетенції усного сприйняття мови, оскільки майже всі перелічені інструменти можна використовувати не тільки в навчальній аудиторії, а й за її межами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Розвиток цифрової компетентності педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти засобами інформаційно комунікаційних технологій: збірник спецкурсів / Сахно О. В., Грядуща В. В., Денисова А. В., Сташенко С. В. Біла Церква: БІНПО, 2021. 164 с.

2. White G. Listening. Oxford: Oxford University Press. 2008. 254 p.

3. Meinhart Richard M. Insights for a Committed Learning Environment. Journal of Military learning. April 2018. URL: https://www.armyupress.army.mil/ Journals/Journal-of-Military-Learning/Journal-ofMilitary-Learning-Archives/April-2018-Edition/Learning-Environment/

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ЗАГАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЮНИХ БОРЦІВ ВІЛЬНОГО СТИЛЮ

Янович Ірина Вікторівна
викладач кафедри олімпійського та професійного спорту
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
Бараннік Микола Вікторович
викладач кафедри олімпійського та професійного спорту
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
Калашников Святослав Олексійович
Здобувач вищої освіти
Магістратура, спеціальність «Фізична культура і спорт»
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Вільна боротьба - один із найцікавіших і складні види спорту. Боротьба це взагалі дуже давній вид спорту. Вона була одним із перших олімпійських видів змагань. У боротьбі загартували тіло та силу духу стародавні спартанці, готуючи хоробрих і мужніх воїнів. Боротьбою закінчувалася більшість змагань у стародавніх греків. Будучи відмінним способом розвитку фізичних якостей людини, боротьба розвивалася та удосконалювалась у всіх соціально економічних системах суспільних відносин. У наші дні мистецтво вільної боротьби досягло найвищого розвитку. Боротьба завдяки привабливості та видовищності поєдинків, користується величезною популярністю у всьому світі. [5, ст 37-39]

Актуальність дослідження зумовлена протиріччям між зростанням значення спорту як одного з пріоритетних напрямків розвитку соціальної політики та недостатньою модернізацією дитячого спорту, особливо вільної боротьби. [1, ст 8, 9]

Світова практика має багатий досвід розвитку спортсменів різного рівня, але він не завжди враховується при вихованні дітей. Протиріччя між необхідністю підвищення рівня фізичної підготовки підліткового віку та засобами і методами навчання, які не мають сучасного теоретичного

обґрунтування впливають на методику тренувального процесу. Необхідність використання різноманітних засобів і методів, що сприяють удосконаленню фізичної підготовки підлітків-борців з вільної боротьби перетикаються з недостатністю сучасного програмно-методичного забезпечення для розв'язання цієї задачі.

Одним із найважливіших критеріїв високої спортивної майстерності спортсмена є рівень фізичної підготовки. Завдяки комплексній фізичній підготовці борці можуть досконало виконувати різноманітні техніко-тактичні рухи та комбінації, проводити швидкісні поєдинки на килимі та досягати високих спортивних результатів.

Незважаючи на те, що рівень спеціальної фізичної підготовки кваліфікованих борців продовжує зростати, підвищуються вимоги до техніко тактичним умінням спортсменів, на початковому етапі тренувального процесу особливе місце відводиться загальної фізичної підготовці. Загальна фізична підготовка, на думку науковців В. М. Платонова, С. В. Латишева, Г. В. Данька, у юнацькому віці відіграє першорядну роль, оскільки її мета – формування правильної постави, всебічний розвиток фізичних якостей, вкрай необхідних для оволодіння технічними діями [6, 2, 5]. У той же час у спеціалізованій літературі з різних видів боротьби основна увага приділяється спеціальної фізичної підготовці [2, 3, 6].

Теоретико-методологічною основою нашого дослідження є сучасні публікації провідних науковців, які займаються питаннями теорії і методики фізичної культури і спорту: К. В. Ананченко, Р. Х. Байрамов, І. І. Земцова, С. В. Латишев, С. Л. Пакулін, Ю. Ю. Стельмах, Є. В. Ручка та ін.

Проте проблеми вдосконалення методики фізичної підготовки юних борців з урахуванням сучасних вимог змагальної діяльності і пошуку засобів і методів формування ефективного арсеналу змагальних варіативних техніко тактичних дій юних борців розглянута в сучасних наукових публікаціях недостатньо. Це зумовило вибір теми і необхідність проведення нами окремого дослідження.

Мета дослідження: удосконалити процес загальної фізичної підготовки юних борців вільного стилю. Завдання дослідження: теоретично охарактеризувати вільну боротьбу як виду спорту; розглянути фізіологічні особливості підліткового віку; розробити методику загальної фізичної підготовки для початківців борців та експериментально перевірити її ефективність; розробити практичні рекомендації щодо організації процесу загальної фізичної підготовки у юних борців.

Нами були використані наступні методи дослідження: аналіз науково методичної літератури; педагогічний нагляд; тестування рухових можливостей; педагогічний експеримент; методи математичної статистики.

Результати та обговорення.

Аналіз спеціальної літератури дозволяє говорити, що загальна фізична підготовка є необхідним компонентом фізичної підготовленості юного борця вільного стилю; діти віком 10-12 років через те, що вони перебувають у процесі формування організму, дуже чуйні використання вправ з вільними навантаженнями, але слід уникати надмірних навантажень; для підвищення рівня загальної фізичної підготовки у вільній боротьбі рекомендується використовувати чергування повторного методу розвитку силових здібностей та методу кругового тренування.

У тренувальному процесі юних борців для підвищення рівня загальної фізичної підготовки доцільно використовувати вправи з обтяженнями. Як обтяження для спортсменів юного віку допускається використання гантелей або гирь і набивні м'ячі. Вага набивного м'яча повинна підбиратися індивідуально для кожного спортсмена, щоб спостерігався ефект використання обтяження. При цьому слід пам'ятати, що загальна фізична підготовка є лише частиною багаторічною підготовки в системі дитячо-юнацького спорту. У віці 10-12 років важливо приділяти увагу різнобічному розвитку всіх фізичних якостей, навчання та вдосконалення технічних прийомів, тактичної та психологічної підготовки борця. Тільки такий підхід забезпечить можливість досягнення максимального результату на шляхи до спортивної майстерності.

Висновки

Виявлено та експериментально доведено ефективність використання інтервального та повторного тренувальних методів у процесі фізичної підготовки борців підліткового віку у вільній боротьбі, полягає в можливості варіювання тренувального навантаження тренувальному процесі та індивідуалізації навантаження у процесі тренувань. Теоретична виявлено, що для підвищення фізичної підготовки у вільній боротьбі необхідно застосування різних методів та засобів, які сприяють ефективному застосуванню засобів фізичної підготовки у тренувальному процесі. Практична значущість дослідження в тому, що програму, яка включає комплекс вправ з використанням інтервального та повторного тренувальних методів, спрямована на підвищення рівня розвитку фізичної підготовки борців вільного стилю підліткового віку, а також розроблено метод контрольних випробувань у виді тестування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Булатова М. М. Боротьба. Енциклопедія в запитаннях і відповідях. Навчальне видання. Олімпійська література, Київ. 2017.

2. Вільна боротьба: чоловіки, жінки. Навчальна програма для дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву, шкіл вищої спортивної майстерності та спеціалізованих навчальних закладів спортивного профілю / С.В. Латишев, В.І. Шандригось. – Київ: АСБУ, 2019. – 104 с.

3. Данько, Григорій. Проблеми управління у навчально-тренувальному процесі борців [Текст] / Г. Данько // Теорія і методика фізичного виховання і спорту : науково-теоретичний журнал. — Київ, 2014. — № 1. — С. 8-12.

4. Латишев В. В. Методика прогнозування спортивної перспективності борців вільного стилю / С. В. Латишев. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2010. – 26 с.

5. Платонов В. Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения / В.Н. Платонов. – К.: Олимпийская литература, 2004. – 808 с.

6. Ручка Є. В. Вдосконалення методики навчання юних борців техніці боротьби з урахуванням сучасних вимог змагальної діяльності / Є. В. Ручка // Сучасні технології в галузі фізичного виховання та спорту : зб. наук. праць IX Міжн. наук.-метод. конф., 27.11.2015 р., м. Харків. – Харків : НАНГУ, 2015. – Вип. 9. – С. 223–228.

PSYCHOLOGICAL SCIENCES

THE PSYCHOLOGY OF FONTS

Vynohradska Veronika Hennadiivna
student
Kharkiv National University of Radioelectronics

Introduction. In today's visual world, where information is consumed at an unprecedented rate, typography plays a vital role in shaping how we interpret and interact with content. Fonts are not just an arbitrary arrangement of letters; they have a subtle but powerful ability to evoke emotion, convey tone, and influence perception. This branch of knowledge, known as the psychology of type, delves into the complex ways in which styles affect our consciousness.

Understanding the psychology of type.

The psychology of type explores the complex relationship between typography and human cognition, studying how typefaces affect readability, comprehension, and emotional response. Different styles can evoke a sense of elegance, urgency, reliability or playfulness. The psychology of fonts covers several key aspects:

1. Legibility and readability: Writing styles affect the ease with which we read and understand text. Serif fonts, such as Times New Roman, are often associated with tradition and formality, while the absence of serifs, such as Arial, offers a more modern and direct look. The choice of font affects how comfortable readers will feel interacting with the content.

2. Emotional associations: Fonts carry emotional connotations that affect how we perceive messages. For example, serif fonts can convey a sense of elegance and sophistication, while bold, sans-serif fonts convey strength and confidence. The emotional resonance of a font can significantly affect the overall tone of your message.

3. Cultural context: Fonts can be culturally specific, carrying associations that

are deeply rooted in our minds. What seems formal and authoritative in one culture may be perceived as overly rigid in another. Being aware of cultural nuances can help ensure that the typeface you choose is appropriate for your intended message, taking into account the diversity of your audience.

4. Brand identity: Fonts play a crucial role in building a brand identity. Companies often design their own typefaces, and when choosing existing ones, they prefer those that reflect their values, personality and target audience. Choosing the right font can help your brand stand out and leave a lasting impression.

Effective use of fonts

Understanding the psychology of type is one thing, but using it effectively is quite another. Here are some strategies for using fonts to improve communication and create impressive visual effects:

1. Consistency: Maintain consistency in the use of fonts across platforms and materials. Consistency creates a sense of familiarity and professionalism while increasing brand awareness.

2. Hierarchy: Use font variations to create a visual hierarchy. Headings can be bolder and larger, drawing attention to key points, while the body text remains legible and easy to read.

3. Contrast: Create contrast between different font styles (bold, italic, regular) to emphasize certain words or phrases. Contrast helps focus the reader's attention and emphasize important information.

4. Contextual Appropriateness: Choose fonts that match the context and purpose of your content. A formal document may call for a traditional font, while a humorous invitation to an event may call for a more whimsical choice.

5. Mixing Fonts: Strategically mix and match fonts for visual interest and harmony. Combine a bold headline font with a complementary, easy-to-read body text font to create a balanced and attractive composition.

6. Test and adapt: Experiment with different fonts and ask for feedback to gauge the emotional response and readability they evoke. Reevaluate your font choices regularly to make sure they continue to resonate with your target audience.

7. Avoid Overuse: While variety is important, using too many fonts can create visual chaos and blur your message. Stick to a limited set of fonts to keep your design cohesive and organized.

Conclusion. Finally, the psychology of type is a fascinating study of the intersection between typography and human perception. By understanding the emotional nuances and cultural associations of different fonts, you can harness their power to effectively convey messages, strengthen brand identity, and create visually appealing content. Remember that fonts are not just design elements; they are integral tools that can influence how your audience perceives and interprets your words.

ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОЇ БЛИЗЬКОСТІ У ПОДРУЖЖІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Андрусів Любомир Зіновійович
к. філос. н., доц.
доцент кафедри суспільних наук
Івано-Франківський національний університет нафти і газу
Федоришин Галина Миколаївна
к. психол. н., доц.
доцент кафедр соціальної психології
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна

Вступ. Найважливішою соціальною групою суспільства є сім'я, у якій формується особистість, закладаються початкові та основні навики до життя в цьому світі. Українська сім'я переживає соціокультурні, економічні зміни, особливо у часі війни. Актуальним сьогодні є аналіз переживання емоційної близькості тоді, коли подружжя зазнає стресу, особливо в умовах воєнного стану. У стосунках проявляються як і задоволення від близькості, так і вразливість до інтимності, відкритості в психотравмуючих та кризових подіях.

Ціль роботи – виявити особливості емоційної близькості у подружжі в умовах війни як ненормативної кризи.

Матеріали та методи. Дослідження впливу війни на стосунки відображені в працях таких українських психологів, як Л. Заграй, М. Ладика, С. Лукомська, О. Рудюк, Л. Слюсар, І. Соколова, З. Шайхлісламов, І. Шинкаренко та ін. Різні аспекти сімейних стосунків проаналізовані в роботах таких психологів, як О. Бондарчук, В. Злагодух, З. Кісарчук, Л. Коробка, Л. Маценко, Р. Федоренко, Г. Федоришин, Л. Орбан-Лембрик та ін.

Методи дослідження – порівняння, синтез, аналіз та класифікація, класифікація, індукція, що застосовувалися для теоретико-методологічного узагальнення палітри емоційних стосунків.

Результати та обговорення. Війна – це непередбачувана катастрофа глобального характеру. Агресія росії та її напад на територію України є

великим злочином XXI ст., що несе наслідки на всю Європу, країни Африки та світ загалом. Ця подія охоплює як безпосередніх учасників, так і прямо не причетних, жертвами є не тільки окремі люди, але й цілі міста, села, родини. Ми можемо констатувати тривалий характер війни та відчуття травматизації у всього українського народу.

В умовах війни як і саме суспільство, так і людина переживає певну кризу – з близькими людьми в стосунках, через стосунки, а саме через свої механізми захисту: ізоляцію, дисоціацію, проективну ідентифікацію, заперечення, витіснення тощо. Окремою групою, що проживає кризу в стосунках, є сім'я, зокрема чоловік і жінка, тобто подружжя.

На думку М. Мюллера, успішність адаптації людини під час бойових дій залежить насамперед від її індивідуальних особливостей, а також від способу підтримки близьких людей – її наявності чи відсутності. Це пов'язано із різними порогами травматизації, тобто їхньою вразливістю до тих чи інших стресових подій та здатність творити й впливати на сприятливий психологічний клімат у сім'ї. Учений відзначає, що стресові події можуть супроводжуватися такими наслідками:

1) порушення сну та харчуваннння;

2) підвищення дратівливості, агресивність;

3) зниження уваги та її концентрації [2, с. 24].

Справді, емоційні зв'язки в умовах бойових дій у сім'ї зазнають значних змін, більше проявляються паніка, тривожність, страх, що може чергуватися з агресивністю, роздратуванням.

На сьогодні в просторах інтернету з'явилось чимало публікацій на тему масових розлучень із різними назвами: «Людина не власність. Чому розлучаються під час війни і як цьому запобігти», «Розлучення під час війни: як упоратись із кризою?», «Як війна впливає на стосунки?», «Я згадала, як вільно дихати», «Чому українці одружуються та розлучаються під час війни», «Як подолати непорозуміння в подружжі під час війни?» та ін. Станом на березень 2022 року кількість родин, які розлучилися з рідними по всій країні сягнула

44%, позаяк змушені були покинути місто або країну [1]. Подружжя переживає кризу через небезпеку, напругу, невизначеність.

О. Рудюк розділяє кризи на дві групи: нормативні та ненормативні [3]. Критерієм такого поділу автор обґрунтовує зовнішніми та внутрішніми причинами їх виникнення. Якщо криза є внутрішньозумовленою, наприклад, при переході від однієї стадії психосексуального розвитку до іншої, і є певною мірою передбачуваною, то вона є нормативною. І навпаки, якщо криза спричинена непередбачуваними, випадковими, непрогнозованими зовнішніми факторами, вона є ненормативною. Власне повномасштабна війна з 24 лютого 2022 року є ненормативною кризою для кожного українця.

Ненормативна криза у сім'ї включає в себе такі елементи: подія (зрада, війна, смерть та ін.), суб'єктивне сприйняття і усвідомлення кризової події, а також зміни в системі сім'ї.

Згідно з дослідженнями Масариківського університету виокремлюють чотири кризові стани, які можуть виникати в людини під час переживання війни: 1) відчуття невизначеності й утрати власної ідентичності; 2) відсторонення від реальності й самого себе; 3) відчуття страху; 4) відчуття гніву [4, с. 56].

У війну емоції переживаються по-різному, у залежності від середовища людини, де вона знаходиться. Наприклад, якщо жінка з дітьми виїхала за кордон, а чоловік пішов захищати Україну, то кожен із них буде по-різному свідомо й несвідомо проживати, виражати емоції. Для жінки та дітей буде більше можливостей виражати свої емоції: сумувати за чоловіком, батьком, плакати, проживати ці емоції через різні психотерапевтичні техніки, малювання, заняття спортом, зустрічі з іншим сім'ями – біженцями.

Для чоловіка-військового світ емоцій відійде на інший план, вони фактично будуть замороженими. Річ у тому, що будь-яка людина в стресових умовах, щоб вижити, відкладає емоції, а вмикає «холодний розум», логіку й нічого більше. Бачачи навколо багато небуденних ситуацій, які становлять загрозу життю, людина без холодного розуму задля збереження психічного

життя буде перебувати в стані психозу, істерії, ступору чи інших захисних реакцій організму, щоб відсторонитися від важкої емоційно події. Тому військовий, щоб справлятись, не звертається до своїх емоцій, як у буденному житті, оскільки він весь час перебуває в стресових непередбачуваних ситуаціях, де відповідає не тільки за своє життя, а й за життя своїх побратимів чи цивільних.

Сучасні дослідження психології військових показали, що психіка військового в стані стресу перебудовується в реагуванні до навколишнього світу за основним критерієм – подбати про безпеку. Така психіка навіть по закінченню воєнних дій буде по-іншому функціонувати, тому виникає потреба враховувати зміну функціонування психіки, тобто вибудовування нових навиків виживання задля збереження життя. Такі навики психологи називають правилами джунглів або «правилами бою», якими військовослужбовець чи людина керується в прифронтовій зоні, щоб подбати про свою безпеку.

Прикладом руйнування стосунків є подружні пари, які ще до повномасштабної війни накопичили нерозв’язані конфлікти. Чоловік іде служити до лав ЗСУ, жінка із дітьми потребує підтримки чоловіка через стресові ситуації, пов’язані із воєнними діями, невизначеністю та відсутністю безпеки, а чоловік потребує спокійної дружини, сімейної гармонії, «спокійної гавані» удома. Натомість виходить дефіцит підтримки з обох сторін, нерозв’язаність старих конфліктів, емоційна пустота та виснаженість.

Ще однією групою поширених сімей є сім’ї мобілізованих чоловіків, які пішли на фронт. У такому подружжі очікування жінки від чоловіка були зовсім іншими в довоєнний період. Жінка розраховувала на ведення спільного побуту, підтримку чоловіка у вихованні дітей, спільне проведення часу. Натомість більшість жінок зустрілись сам на сам із викликами в період воєнного стану, сильними емоційними переживаннями, депресивними станами, емоційною виснаженістю.

Соколова І. відзначає, що через участь багатьох чоловіків у війні, змінились ролі жінки у функціонуванні сім’ї. Жінка почала більше виконувати

не тільки свої попередні жіночі ролі, але й перебрала частину ролей чоловіка [4, с. 57].

Багато сімей роз'єднуються через міграцію жінок із дітьми в інші області країни, за кордон, а чоловіки задіяні в обороні кордонів України. Це породжує, як зазначає І. Шинкаренко, феномен дистантної сім'ї [5, с. 551]. Раніше дистантні сім'ї можна було простежити через явище «заробітчанства» в Україні, де переважно жінка їхала за кордон, щоб заробити кошти для навчання дітей у виші, купівлі житла чи виходу із боргів.

Висновки. Таким чином, війна як ненормативна криза в житті подружжя піддає випробуванню питання довготривалості стосунків, вірності та довіри одне до одного, емоційної близькості та ізоляції. Важливим аспектом у стосунках є локалізація накопиченої агресії, яка, на жаль, виливається в певне насилля, імпульсивний гнів, заїдання, схильності до прояву тих чи інших залежностей. Через спрямування переживання агресії на себе самого або на іншого виникають токсичні, неприйнятні стосунки в подружжі. Відповідно в таких умовах емоційна близькість стає неможливою, оскільки людина в стресових ситуаціях не здатна витримувати переживання своєї агресії на інтеграції в нових викликах та умовах.

Сім'я в умовах війни може стати опорою для переживання втрати через розлучення, смерть. Війна немов стає «ненормативним» індикатором на міцність стосунків за попередні роки подружньої пари. Емоційні зв'язки можуть стати одним із факторів подолання ненормативної кризи через згуртованість та взаємодію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кречетова Д. Людина не власність. Чому розлучаються у війну і як цьому запобігти. *Українська правда. Життя.* Від 2 липня 2022 р.: сайт URL: https://life.pravda.com.ua/society/2022/07/2/249367/

2. Мюллер М. Якщо ви пережили психотравмуючу подію. Львів: Видавництво Українського католицького університету. Свічадо, 2014. 120 с.

3. Рудюк О. В. Нормативна й ненормативна кризова феноменологія професіогенезу особистості. *Проблеми сучасної психології*. 2012. № 2. С. 30-36.

4. Соколова І. М., Шайхлісламов З. Р., Ладика М. С. Вплив умов бойових дій на психологічний клімат сім'ї. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: Психологія. Том 33 (72) № 5 2022. С. 54-59.

5. Шинкаренко І. Сім'я в умовах війни: психологічні, психосоціальні та психопатологічні проблеми. *Науковий вісник ДДУВС*. 2022. Спеціальний випуск № 2. С. 550-557.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТРЕНІНГ ЯК МЕТОД ПРОТИДІЇ ФОРМУВАННЮ МАНІПУЛЯТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ В СТАРШОМУ ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Бенько Адріана Андріївна,
магістрантка,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
м. Тернопіль, Україна

Впродовж тривалого періоду дослідження феномену «маніпулятивної поведінки» вчені зазначають, що маніпулятор живе у кожній людині. Найбільше це проявляється у підлітковому віці (Н. Гребінь, Г. Франке, Е. Берн, Е. Шостром, Б. Бессонов, В. Татенко, Д. Рудінов, В. Знаков, У. Рікер, О. Сидоренко, О. Самборська та ін.). Адже, саме процес особистісного становлення підлітка є найбільш “сприятливим” для формування маніпулятивної поведінки. Більшість дослідників називають серед низки чинників виникнення маніпулятивної поведінки в цьому віці називають нестійкість моральних і соціальних установок, що дає змогу сприймати парнера як засіб досягнення особистих цілей.

Сьогодні маніпуляцію застосовують у контексті міжособистісних взаємин та у сфері управління масовою свідомістю. Н. Гребінь зазначає, що маніпуляція перебуває у полі переплетення багатьох соціальних стосунків, контактуючи із такими феноменами людського життя, як соціальне управління, співробітництво, суперництво тощо [1].

Професор Е. Тоффлер визначав маніпулятивну поведінку як “управління людиною, що здійснюється або в результаті так званого примусу, або внаслідок організованих класових інтересів, або в результаті відповідної економічної структури” [1, с. 87].

Таким чином можна виділити основні ознаки маніпуляції:

1. Маніпуляція – це різновид впливу, а саме духовного і психологічного (а не фізичне насильство або погроза насильства).

2. Маніпуляція – це вплив, що застосовується приховано.

3. Маніпуляція – це вплив, для здійснення якого потрібні знання і навички.

4. До людей, свідомістю яких маніпулюють, ставляться не як до особистостей, а як до об’єктів, особливого роду речей.

5. Будь-яка маніпуляція, яка проводиться зі свідомістю є взаємодією [6].

Здійснивши порівняльний аналіз основних показників маніпулятивного впливу з показниками інших видів впливу, О. Самборська виокремила такі його ознаки:

- маніпулятивний влив не усвідомлюється реципієнтом (відокемлює маніпуляцію від таких видів впливу, як переконування та санкціонування, але є спільною для зараження та навіювання);
- низька можливість реципієнта критично ставитися до ситуації, а також аналізувати інформацію (відмінність від переконування та санкціонування, спільність із зараженням та навіюванням);
- обмеження свободи в діях, що стосується прийняття рішення, іншими словами обмежена соціальна автономність (єдина ознака, яка є спільною для всіх видів психологічного впливу, окрім переконування);
- морально прийнятним вважається визначення змісту впливу (характерно тільки для маніпуляції);
- унеможливлення висловлення власної точки зору з боку людини, яка піддається впливу;
- початкова розбіжність позиції комунікатора з точкою зору реципієнта (властива всім видам впливу) [6].

Розрізняють два види маніпулятивних впливів: неусвідомлюваний та усвідомлюваний, іншими словами цілеспрямований. Під час неусвідомлюваного маніпулювання людина не розуміє, що намагається тиснути на іншого – це відбувається автоматично.

Не можна залишити поза увагою суспільно-політичні передумови

особистісної схильності до маніпулювання. Тоталітарні режими знецінюють людську особистість, перетворюючи її на механізм, яким можна легко маніпулювати, – так вважав П. Лісовський. Демократичні устрої, навпаки, передбачають визнання права на свободу громадян, що загалом зменшує кількість маніпуляцій. Але, з режиму псевдодемократії кількість маніпуляцій ніяк не зменшується, змінюються лише маніпулятивні прийоми та техніки [2].

Проаналізувавши вище сказане, можна виокремити три групи психологічних чинників, які формують в людини схильність до маніпулювання у міжособистісній взаємодії. Так, до першої групи можна віднести такі харктеристики, як тривожність, невпевненість у собі, низьку емпатійність та емоційну відчуженість. У своїй сукупності ці характеристики можуть становити причину низької соціально-психологічної адаптації особи, що у свою чергу спонукатиме її до застосування прихованого психологічного впливу на інших задля досягнення своєї цілі.

До другої групи психологічних чинників можна віднести ціннісно мотиваційні характеристики. Зокрема, висока потреба контролювати соціальне довкілля, породжена невпевненістю людини у собі у поєднанні із негативним оціночним ставленням до інших, може спонукати до маніпулятивної поведінки.

Індивідуально-психологічною власивістю особистості, яка впливає на становлення схильності особи до маніпулювання, можна назвати високий рівень екстернальності.

Основна причина маніпулювання, як вважає Ф. Перлз, полягає в постійному конфлікті людини з собою, тому вона ніколи не довіряє собі повністю, але й іншим не довіряє ще більше: «Тому вона стає на шлях маніпуляцій, щоб інші завжди були у неї на прив'язі, щоб вона могла їх контролювати і, за такої умови, довіряти їм більше», – зазначав Перлз [7, с. 46].

Надзвичайно актуальним сьогодні є вивчення схильності підлітків до маніпулятивної поведінки. Саме тому мета цієї статті: теоретичне та емпіричне обгрунтування соціально-психологічних умов корекції маніпулятивних проявів у міжособистісних стосунках підлітків.

Підлітковий вік характерний тим, що дитина виходить на якісно нову соціальну позицію, яка пов'язана з пошуком свого місця в суспільстві: підліток починає інтенсивно рефлексувати на себе, на інших, на суспільство, по іншому розставляє акценти – сім`я, школа, однолітки набувають нових значень і смислів.

Маніпулювання серед підлітків має багато проявів. Найчастіше вони беруть один одного «на слабо», «ти так не можеш», «ти цього не зробиш або не спробуєш зробити». Щоб не здаватися в оточенні однолітків слабким, «жертва» йде на поводу у маніпулятора. Також, маніпулювання має місце при спілкуванні старшокласників з учнями молодших класів. Найчастіше воно відбувається за відомими сценаріями: залякування або заступництво (шефство). О. Самборська виділяє такі основні способи маніпулятивного впливу серед підлітків: плач, погрози, спекулювання, порівняння, вимагання, лестощі, змагання, шантажування, брехня, настроювання проти інших дітей тощо [6].

Здійснюючи планування та реалізацію процедурної сторони дослідження, ми ставили за мету визначити та емпірично дослідити соціально-психологічні чинники маніпулятивної поведінки старших підлітків.

В емпіричному дослідженні, яке проводилося у 2022 році, брали участь 53 обстежуваних – старших підлітків, віком 15-17 років.

Для реалізації мети дослідження було використано комплекс методик:

- *психодіагностичні* – «Мак-шкала V» (Machiavellianism Test, Mach-IV), «Анкета для дослідження рівня маніпулятивності батьків та підлітків у конфліктних ситуаціях» А. Апішевої, «Методика дослідження особливостей міжособистісних взаємин» Т.Лірі.

- *статистичні* – методи описової статистики, якісний аналіз та змістова інтерпретація результатів.

Для того, щоб дослідити рівень прояву макіавеллізму в старшому підлітковому віці ми використали методику вимірювання рівня макіавеллізму особистості (Мак-шкала). Як бачимо з діаграми на рис.1, низький рівень мають 33% досліджуваних, які характеризуються сором'язливістю, ввічливістю,

доброзичливістю, потребою в допомозі, правдивістю, довірливістю тощо. Високий рівень макіавелізму мають 67% досліджуваних, які відрізняються від попередніх прагненням говорити правду, критичністю, прямолінійністю, наполегливістю в досягненні мети; мають якості лідера, наполегливість, націлені на результат (рис.1).

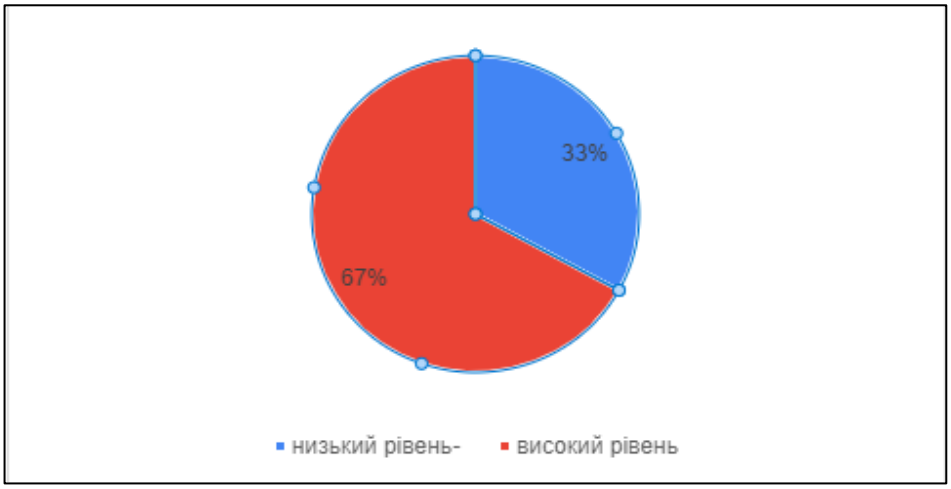

Рис. 1. Розподіл показників рівнів прояву макіавелізму в старшому підлітковому віці за Мак-шкалою (N=53)

Аналізуючи результати за методикою дослідження особливостей міжособистісних взаємин Т. Лірі (рис.2.), бачимо, що 5 характеристик (егоїстичність (7,87), агресивність (7,75), підозрілість (6,64), підпорядкованість (7,02), залежність(9,98)) не виходять за межі 8 балів і це вказує на гармонійних особистостей. Показники за іншими трьома – авторитарність, альтруїстичність та доброзичливість – вище 8 балів і говорять нам про акцентуації властивостей, що виявляються за даними октантами. Зокрема, високі значення за показником «Авторитарність» (9,81) свідчать про такі якості підлітків як домінантність, енергійність, компетентність. Це авторитетні лідери, успішні у справах, люблять давати поради і вимагають до себе поваги. Високі значення показників за шкалою «Альтруїстичність» (9,34) вказують на гіпервідповідальність. Ці молоді люди завжди приносять у жертву свої інтереси, прагнуть допомогти і співчувати всім, є нав'язливими у своїй допомозі і занадто активними по відношенню до оточення, неадекватно приймають на себе відповідальність за

інших. Однак це може бути тільки зовнішня «маска», що приховує особистість, схильна до маніпулятивної поведінки. Досліджуваним з високим рівнем за показником «Доброзичливість» (9,89) притаманна доброзичливість і люб'язність з усіма. Це молоді люди, орієнтовані на прийняття і соціальне схвалення, прагнуть задовольнити вимоги всіх, «бути хорошим» для всіх без урахування ситуації, прагнуть до цілей мікрогрупи, мають розвинені механізми витіснення і пригнічення, є емоційно лабільними (рис. 2).

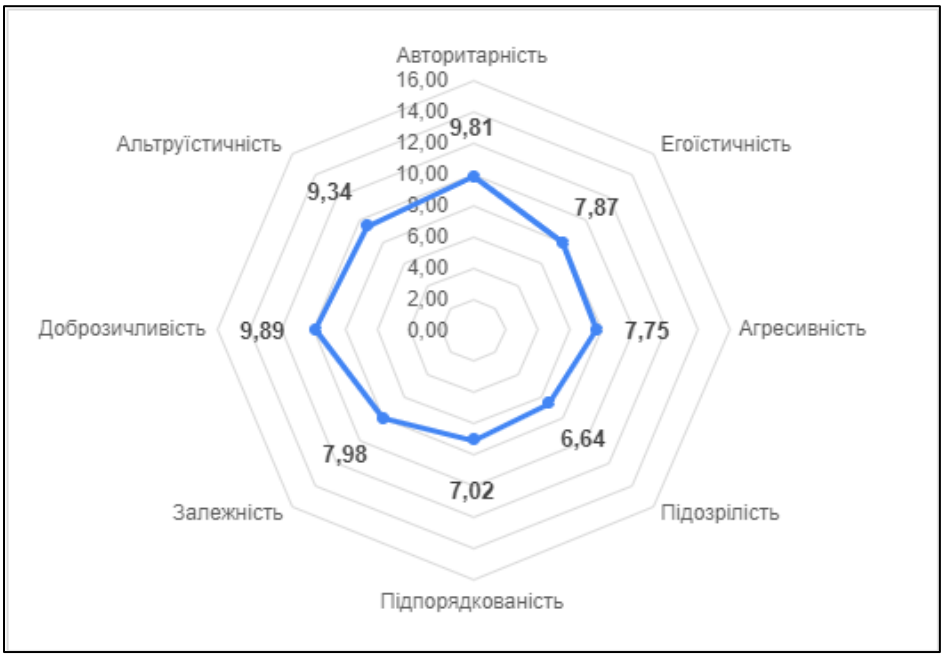

Рис. 2. Розподіл показників міжособистісних стосунків старших підлітків за методикою Т. Лірі (N=53)

Про те, що рівень макіавелізму («Мак-шкала») пов'язаний з показниками типів міжособистісних стосунків (методика Т. Лірі) у старших підлітків свідчать показники коефіцієнту лінійної кореляції Пірсона Так, кореляційний зв'язок між рівнем макіавелізму та показниками «Егоїстичність» ($r=0,394$ при $p\leq0,01$), «Агресивність» ($r=0,328$ при $p\leq0,05$), «Підозрілість» ($r=0,296$ при $p\leq0,05$) свідчить про те, що причинами маніпулятивної поведінки в старшому підлітковому віці є орієнтація на себе, схильність до суперництва, вимогливість, прямолінійність, строгість і жорсткість в оцінці інших, схильність у всьому звинувачувати оточення, дратівливість, критичність, труднощі у налагодженні міжособистісних стосунків через недовіру і страх

поганого ставлення, вербальна агресивність.

Таким чином, зважаючи на результати здійсненого нами теоретичного аналізу та емпіричного дослідження, можемо зробити висновок про те, що з метою профілактики і протидії розвитку маніпулятивної поведінки старших підлітків насамперед важливо завернути увагу на особливості міжособистісних стосунків підлітків з однолітками, батьками та вчителями. Особливо ефективним методом у цьому контексті, на нашу думку, є соціально-психологічний тренінг.

Соціально- психологічний тренінг – це багатофункціональнй метод цілеспрямованих змін психологічних феноменів людини, групи або організації з метою гармонізації професійного та особистісного буття людини [4].

Загальна мета будь-якого тренінгу – це підвищення соціально-психологічної і комунікативної компетентності, розвиток особистості. Вона може бути конкретизована у низці завдань, обов'язково пов'язаних із набуттям соціальних знань, формуванням міжособистісних умінь, навичок, вдосконаленням комунікативних настанов, корекцією та розвитком системи стосунків особистості. Невід'ємною умовою ефективного тренінгу є дотримання в ньому встановлених принципів і правил групової роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гребінь Н. В. Зміст маніпуляції як різновиду прихованого психологічного впливу. *Проблеми сучасної психології*, 2013, Вип. 21. С. 80 – 93.

2. Лісовський П. М. Маніпуляція свідомістю: сутність, структура, механізм у сучасному трансформаційному суспільстві (соціально-філософський аналіз). Київ: Видавництво Національного педагогічного ун-ту ім. М. П. Драгоманова, 2006. 200 с.

3. Мілютіна К. Л. Теорія та практика психологічного тренінгу: *навч. посібник*. Київ: МАУП, 2004. 192с.

4. Павелків Р. В. Вікова психологія : навч. посіб. Київ : Кондор, 2015. 468с.

5. Побокін М. Маніпулятивний вплив в системі політичних технологій. *Людина і політика*. 2004. №3. С.63-73.

6. Самборська О. В. Соціально-психологічні механізми переконуючого впливу: дис. канд. психол. наук: 19.00.05. Київський ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 1997. 190 с.

7. Perls, F., Hefferline, R., & Goodman, P., Gestalt Therapy: Excitement and Growth in the Human Personality. 1951

СТРУКТУРА ТА ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Василенко Олексій Валерійович
Гуров Олександр Михайлович
Гладких Дмитро Борисович
Студенти
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
і соціальних наук ПРАТ «ВНЗ» МАУП
м. Київ, Україна

Вступ. Місцеве самоврядування є важливою складовою будь-якого сучасного демократичного суспільства. Закордонний муніципалізм має велику кількість різних моделей та типів організації місцевого самоврядування. Відмінності в побудові систем місцевого самоврядування залежать від багатьох факторів: політичного режиму, домінуючої в країні ідеї організації влади та управління на місцях, державного устрою та адміністративно-територіального поділу держави, національних традицій тощо.

Мета роботи. Охарактеризувати структуру та повноваження органів місцевого самоврядування в зарубіжних країнах.

Матеріали та методи. У роботі були використані методи аналізу, синтезу та побудови відповідних висновків, метод аналогії, метод порівняльного аналізу.

Результати і обговорення. У сучасних зарубіжних країнах місцеве самоврядування – це система децентралізованої організації місцевого управління, що склалася в процесі тривалого, переважно еволюційного, розвитку. Розвиток централізованих держав призвів до поділу публічної влади на державну та муніципальну. На підставі взаємодії різних рівнів публічної влади забезпечується досягнення ефективного управління справами суспільства. Місцеве самоврядування в зарубіжних країнах, зазвичай, складається із двох елементів: виборного органу (виборне муніципальне зібрання, що може мати різні назви – рада, асамблея) та виконавчого органу,

який може бути одноосібним або колегіальним. У Франції таким одноосібним органом є мер, у Німеччині бургомістр. Прикладом колегіального органу є магістрат в деяких землях ФРН або джунта в Італії [6].

Виконавчий орган є обов'язковим, оскільки це постійно діюча структура. На противагу їй виборне зібрання скликається періодично задля вирішення певних важливих та принципових питань. Представницькі виборні органи місцевого самоврядування можуть мати різні назви. У США та Великобританії вони називаються рада графств [2, 3]. Це може бути муніципальна рада, комунальна рада, генеральна рада. Досить часто використовується термін «муніципалітет», який означає певну територію або орган.

Представницькі органи місцевого самоврядування, зазвичай, обираються громадянами прямим голосуванням, найчастіше за мажоритарною системою. При такій системі обраною вважається так особа (кандидат в депутати місцевого органу), що отримала більшість голосів виборців за виборчим округом, в якому балотується. Округи бувають одномандатні, інколи - багатомандатні.

В залежності від країни термін повноважень таких виборних органів може становити від 1 до 6 років. У деяких випадках, при довгому терміні діяльності, представницькі органи місцевого самоврядування можуть частково поновлюватися, тобто проводиться ротація. Наприклад, у Франції генеральні ради, що є колегіальними нарадчими органами департаменту, й складаються із генеральних радників, що обираються спільним поданням голосів терміном на шість років, частково поновлюються кожна три роки. У випадку розпуску ради склад повністю змінюється.

Представницькі органи місцевого самоврядування зазвичай однопалатні, хоча в деяких випадках бувають і двопалатними, як в парламентах. Наприклад, муніципальне зібрання Нью-Йорку складається із двох палат [2]. Форма роботи цих виборних органів така ж сама, як і у парламенту – сесії, які проводяться 1-2 рази на місяць, у деяких випадках 1 раз в тиждень. Рівень представницьких органів місцевого самоврядування визначає періодичність їх зібрання.

Головним питанням місцевих представницьких органів є прийняття місцевого бюджету та розподіл коштів в його межах. Важливим напрямком діяльності є вирішення різноманітних місцевих питань. Виконання цих актів покладається на виконавчий орган – або колегіальний, або одноосібний. Одноосібний орган або посадова особа (мер, бургомістр, алькальд) зазвичай вибірний і може обиратися безпосередньо громадянами (одночасно з представницьким органом), в деяких країнах мери формально призначаються головою держави за пропозицією представницького місцевого органу (Бельгія, Голландія) [6, 7]. Функції мера або бургомістра відрізняються залежно від країни.

В одних державах – це одноосібний виконавчо-розпорядчий представник влади, в інших – голова колегії, яку представляють обрані депутати місцевого органу влади. В деяких випадках мер або бургомістр виконують лише представницьку функцію: зустрічають різноманітні делегації, відвідує прийоми, зібрання тощо. При цьому рада винаймає професійного менеджера, управлінця, який реально керує та вирішує місцеві проблеми.

Така система зустрічається в США та має назву «рада – керуючий» [2]. Керуючий – це професійний чиновник, що винаймається радою. З ним укладають контракт на виконання функцій менеджера-керуючого, серед яких оперативне вирішення проблем, координація фінансів, контроль за діяльністю різноманітних муніципальних служб. За умови ефективної діяльності контракт з менеджером може бути продовжений, якщо ні – рада шукає нового керуючого. Крім США такий варіант застосовується в землі Північний Рейн-Вестфалія в Німеччині.

Важливо відзначити, що муніципальні органи – зібрання, ради та інші, можуть створювати постійні або тимчасові комісії за галузевою ознакою: комісії у справах освіти, культури, охорони оточуючого середовища того. У певних випадках такі комісії виконують конкретні доручення місцевого виборного органу. В деяких країнах ці комісії наділені не лише просвітницькими та консультативними повноваження, а й розпорядчими

правами.

Органи місцевого самоврядування приймають нормативні акти в межах власних компетенцій. Правове поле деяких країн дозволяє оскаржити в судовому порядку акти, що прийняті місцевими органами. Інколи цей процес відбувається в звичайному суді, в країнах з адміністративними судами справу вирішує спеціальна адміністративна юстиція.

Органи місцевого самоврядування наділені певним комплексом повноважень, певною самостійністю, тобто мають реальні права, закріплені, зазвичай в спеціальних нормативних актах.

Обсяг повноважень та надання прав муніципальним органам в різних країнах відрізняється. Наприклад, у Франції законодавство досить детально регламентує компетенцію місцевих виборних органів та слідкує за тим, щоб вони не перевищували власні повноваження. Компетенція – це лише зазначене в законі коло прав. В Німеччині певний комплекс питань перерахований в законі, але в деяких випадках влада дозволяє вийти за межі цих повноважень, і так звані залишкові повноваження можуть використовуватися місцевими органами самоврядування [4, 6].

Компетенцію органів самоврядування можна умовно поділити на початкову та другорядну. Початковою є та, що пов’язана з місцевими справами: прибирання вулиць, забудова території, система шкільної освіти, охорона здоров’я, парки тощо. Другорядна компетенція – це те, що місцеві органи виконують найчастіше за дорученням вищестоящих органів: облік виборців, заходи оборонного характеру, тобто те, в чому зацікавлена центральна влада. На сьогоднішній день спостерігається тенденція до збільшення обсягу компетенцій місцевих органів, у тому числі й у таких важливих сферах як освіта, дорожнє будівництво, комунальне господарство тощо.

Права місцевих органів в унітарних державах закріплені законами та актами уряду, в федеративних державах – суб’єктами федерації. В окремих випадках органи місцевого самоврядування можуть звертатися до законодавчих органів з проханнями, петиціями про видання законів або інших актів, які б

надали їм додаткових прав. Деякі додаткові права можуть бути надані без нових законів, на рівні підзаконних актів.

Основними методами муніципальної діяльності є безпосереднє регулювання та управління. Регулююча діяльність – це видача ліцензій на право торгівлі, утримання різноманітних закладів побутового характеру, кінотеатрів, театрів, дозволи на розробку промислів, встановлення правил торгівлі, забудови, виділення земельних ділянок під будівництво, встановлення правил поведінки в громадських місцях, видача дозволів на мітинги, демонстрації. Це нагляд в сфері охорони громадського порядку, протипожежної безпеки, санітарний нагляд. В деяких країнах муніципалітети мають власну муніципальну поліцію: США, Канада, Франція [2, 6]. Нормотворча діяльність місцевих органів зазвичай обмежена.

Управлінською діяльністю можна назвати керування підприємствами, які є муніципальною власністю. Зазвичай, це організації комунального транспорту, комунального господарства, побутового обслуговування. Муніципалітетам може належати певний житловий фонд, школи, бібліотеки, парки, будинки пристарілих. В деяких країнах муніципалітети займаються сферою охорони здоров'я, керують лікарнями, поліклініками, виплачують допомогу з безробіття, бідності. Інколи вони мають частки або акції промислових підприємств, і тоді звичайно приймають участь в управлінні ними.

Висновки. Стаття була присвячена теоретичному аналізу структури та повноважень органів місцевого самоврядування в зарубіжних країнах, які в тому чи іншому форматі мають певний вид місцевого самоврядування. Дослідження цієї сфери не може розглядатися окремо, а лише як частина всієї системи держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. документ № 254к / 96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua

2. Данилов С. Ю. Местное самоуправление // США: Э.П.И. 1992. №6.

С. 66 - 69.

3. Гарнер Д. Великобритания: центральное и местное управление. – М.: Прогресс, 1984. – 368 с.

4. Гизевиус Вольфганг. Политика местного самоуправления в ФРГ/ Пер. с нем. Б. Воронов. – Бонн: Фонд Фридриха Эберта, – 1995.

5. Григорьев С. Местное управление в Великобритании // Вопросы экономики. – 1991. – № 5. – С. 52–62.

6. Лендьел М. Місцева демократія у країнах Центральної і Східної Європи: монограф. – Ужгород: Мистецька лінія. 2011. – 688 с

7. Чернеженко О. М. Конституційні основи місцевого самоврядування в державах-учасницях Європейського Союзу і в Україні: дис….д-ра юрид.наук: 12.00.02. Київ, 2019. – 521 с.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ: ЗМІСТ ПОНЯТТЯ, ЗАВДАННЯ ТА ФУНКЦІЇ

Василенко Олексій Валерійович
Гуров Олександр Михайлович
Гладких Дмитро Борисович
Студенти
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
і соціальних наук ПРАТ «ВНЗ» МАУП
м. Київ, Україна

Вступ. В умовах соціально-економічних та політичних перетворень в країні одним із важливих питань є формування та функціонування системи державного управління. Вивчення механізму управління, його змісту та структури дає змогу отримати уявлення про методологічну основу системного вирішення практичних завдань та реалізації основних напрямків реформування державного управління та організації державної служби в країні.

Мета роботи. Дослідження та аналіз державного управління, з'ясування та розкриття його змісту, завдань та функцій.

Матеріали та методи. У роботі були використані методи аналізу, синтезу та побудови відповідних висновків, метод аналогії, метод порівняльного аналізу.

Результати і обговорення. Держава є формою політичної організації суспільства. Її основним завданням є захист існуючого суспільного устрою та порядку шляхом впливу на діяльність та поведінку людей волею, авторитетом влади, примусом та іншими методами. Ознакою держави є наявність певної території, на яку й розповсюджується її юрисдикція, а також права, що закріплює систему санкціонованих норм, особливих органів та установ, які реалізують владні функції, тобто системи управління [2].

У науковій літературі управління розглядається в різних аспектах. За загальноприйнятим визначенням, що знайшло відображення в енциклопедичних словниках, управління є функцією складних організованих

систем будь-якої природи, що забезпечують збереження їх структури, підтримку режиму функціонування, спрямованого на реалізацію програмних цілей. За своїм змістом – це постійний процес впливу суб'єкта на об'єкт через відповідні механізми управління.

Різноманіття підходів до визначення поняття «управління» обумовлене багатоаспектністю та складністю цього унікального явища. В наукових публікаціях управління:

- характеризується через термін «діяльність»,
- розкривається як особливе ставлення в людській життєдіяльності,
- визначається за допомогою терміну «вплив», який вказує на головне в управлінні – момент впливу на свідомість, поведінку та діяльність людей.

Найбільш адекватно зміст управління розкриває термін «вплив, що управляє», тобто вплив, що спонукає, примушує, змінює та перетворює свідомість, поведінку та діяльність людей. На відміну від звичного впливу, він безперечно вміщує в собі декілька основних елементів: аналіз та передбачення, формування цілей, організацію, координацію, регулювання, мотивацію, контроль, оцінку отриманих результатів та планування нових заходів [3].

Тобто поняття «управління» можна визначити як цілеспрямований (свідомий, спланований), організуючий та регулюючий вплив людей або інститутів на власну, суспільну, колективну або групову життєдіяльність в певних цілях та інтересах. Здійснюватися управління може безпосередньо або через спеціально створені державні, господарські, політико-партійні, громадські та інші структури.

ВУ науковій літературі управління поділяється на різні види залежно від сфер суспільної життєдіяльності:

- управління суспільством в цілому,
- економічне управління,
- соціальне управління,
- політичне управління,

– духовно ідеологічне управління,

від об’єктів управління:

– господарське управління,

– соціально-політичне управління,

– управління духовним життям.

від характеру та обсягу суспільних явищ, охоплених управлінням:

– управління суспільством,

– управління державою,

– управління галузями та сферами народного господарства,

– управління підприємствами, організаціями, установами та фірмами.

Видами управління також є планове, територіальне, міжгалузеве, стратегічне, програмне, цільове тощо [3, 4].

Посеред всіх видів управління державне управління посідає особливе місце, що пояснюється притаманними тільки йому властивостями.

Ознаками державного управління є:

– масштабність, дія управлінського впливу на все суспільство, інколи й за його межами (міжнародна політика),

– владний характер,

– можливість використання в процесі управлінської діяльності всіх наявних в суспільстві ресурсів: матеріальних, інтелектуальних, кадрових, фінансових, соціальних, інформаційних, демографічних,

– органічна цілісність: єдність інтересів влади, суспільства та громадянина.

Характер суб’єктно-об’єктних відносин дозволяє визначити державне управління в двох аспектах. Державне управління в широкому розумінні – це управління справами суспільства, що реалізує держава в цілому через всі гілки влади та відповідні органи державного управління й місцевого самоврядування.

В іншому розумінні державне управління – це управління справами суспільства органами виконавчої влади шляхом відповідної форми

виконавчо-розпорядчої або контрольно-наглядової діяльності. У такому трактуванні державне управління має чітко виражений організуючий, координуючий та розпорядчий характер.

Важливість державного управління полягає в тому, що воно забезпечує реалізацію політки держави, спрямованої на ефективне використання природніх, трудових, матеріальних та інформаційних ресурсів, справедливий перерозподіл доходів та гарантування основних соціальних прав, підтримка громадського порядку.

У розвинених країнах межі державного управління визначаються на основі принципу субсидіарності (від лат. subsidiarius – допоміжний), згідно з яким вищестояща інстанція надає інстанції, що займає нижче становище, простір для дій та приймає на себе лише ті компетенції, які остання виконати не в змозі.

Функції державного управління реалізуються через управлінські функції державних органів. За суб'єктом впливу, за масштабом, за засобами та за характером впливу на об'єкт управління їх можна поділити на соціально-організаційні та внутрішньоорганізаційні [5].

Соціально-організаційні функції державного управління спрямовані на всі суспільні процеси, що відбуваються всередині держави. Саме в цьому полягає основний зміст управлінської діяльності держави, реалізується його призначення щодо виконання власних зобов'язань перед суспільством.

Внутрішньоорганізаційні функції державного управління спрямовані на організацію, упорядкування, активізацію діяльності всіх структур державного апарату, надання їм визначеності та динамізму. За змістом та глибиною впливу на систему суспільних відносин функції державного управління поділяються на загальні та специфічні. Загальні функції державного управління відображають змістовні моменти та є майже в будь-якому управлінському впливі його суб'єктів та об'єктів. В теорії управління такими функціями є: організація, планування, прогнозування, мотивація, регулювання, контроль.

Специфічні функції державного управління втілюються в конкретних

проявах різноманітних ситуацій, що вимагають дій від імені держави, реалізуючи її компетенцію. До них відносять функції правозастосування, проведення референдумів та виборів, державний статистичних облік, ліцензування всіх видів діяльності, регулювання особливих правових режимів (президентське правління, надзвичайний стан, вільні економічні зони) тощо.

Висновки. Стаття була присвячена аналізу державного управління, було визначено його зміст, розкриті завдання та функції. З'ясовано, що вони визначаються історичними умовами економічного, соціально-політичного та культурно-національного розвитку суспільства, особливостями політичної та правової культури народу, професіоналізмом та інтересами правлячої еліти, формою державного устрою та сформованим режимом владування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. документ № 254к / 96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua
2. Атаманчук В. Г. Теория государственного управления: [курс лекций] / В. Г. Атаманчук. – М. : Юридическая литература, 1997. – 400 с.
3. Бакуменко В. Д. Теоретичні та організаційні засади державного управління: [навч. посібник] / В. Д. Бакуменко, П. І. Надолішній. – К.: Міленіум, 2003. – 256 с.
4. Державне управління в Україні: [навчальний посібник] / [за заг. ред. В. Б. Авер'янова]. – К.: Вид-во ТОВ «СОМИ», 1999. – 265 с.
5. Євтушенко О. Н. Державне управління (Основи теорії державного управління): [навчальний посібник у трьох частинах] / О. Н. Євтушенко, В. І. Андріяш. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. – 268 с.
6. Карпа М.І. Розвиток публічної служби в Україні: компетенційний підхід: монографія. – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2018. – 264 с.
7. Рубцов В. П. Державне управління та державні установи: Навч. посіб. для дистанційного навчання / В. П. Рубцов, Н. І. Перинська; За ред. д-ра соціол. наук, проф. Ю. П. Сурміна. – К.: Університет «Україна», 2008. – 440 с.

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ЕФЕКТИВНОЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Войціх Інна Володимирівна
к.пед.н., доцент
Борейко Світлана Борисівна
Студент
Відкритий міжнародний університет
розвитку людини “Україна”
Хмельницький інститут соціалих технологій
м. Хмелькицький

Вступ

Ціль роботи - охарактеризувати психологічні чинники ефективної підприємницької діяльності особистості.

Матеріали та методи. В роботі були проаналізовані та використані праці з підприємницької діяльності, також використані загальнонаукові методи, метод порівняння, дедукції, аналізу, узагальнення матеріалу.

Результати та обговорення. Розвиток підприємництва є ключовим для економічного росту та стабільності суспільства в Україні. Міжнародний досвід свідчить, що саме малі та середні підприємства становлять основну складову бізнес-середовища, забезпечуючи соціально-економічну стабільність.

З психологічного погляду існують три підходи до розуміння підприємництва [4]:

1. Особистісний підхід: досліджує особистісні якості та риси підприємця, спрямований на розуміння й пояснення його підприємницької діяльності. Цей підхід базується на припущенні, що підприємець має унікальну особистість порівняно з не-підприємцями. Ці унікальні риси особистості допомагають підприємцю досягати успіху у своїй справі.

2. Поведінковий підхід: розглядає підприємництво як поведінковий феномен.

3. Когнітивний підхід: розглядає підприємців як осіб, які шукають та

створюють нові продукти, уявляють майбутнє, оцінюють ризики та шляхи отримання вигоди, сприймають та впізнають можливості – коротше кажучи, використовують своє мислення.

Важливим сьогодні є підприємницьке мислення, яке формується в результаті цілеспрямованого впливу на особистість та вміння стійко реагувати на виклики зовнішнього середовища і невдачі, включає активне бажання досягати поставлених цілей. Це дозволяє особистості стати успішним підприємцем [2]. Важливим є здатність підприємця генерувати ідеї, створювати бізнес-моделі, які розв'язують проблеми, визначати мету економічної діяльності і розробляти програми для досягнення цілей на основі наявних ресурсів. Цей підхід формує професіоналізм підприємця і збагачує його досвідом у створенні якісних ідей.

Хоча поведінковий підхід надає основу для класифікації стилів управління підприємствами, поведінки та лідерства, жоден з підходів не зумів установити прямий логічний зв’язок між особистими якостями чи поведінкою менеджера під час ділової практики та успіхом його діяльності, не зважаючи на їх важливість. Останнє значною мірою залежить від додаткових (ситуативних) факторів. Ці фактори включають характер мети (завдання), потреби та особистісні якості підлеглих, вплив оточення, обсяг доступних ресурсів та інформації, якими керує керівник [1].

Психологічні чинники мають значний вплив на підприємців у багатьох аспектах їхньої діяльності [3]:

1. Мотивація та емоції:емоції та мотивація впливають на рішення підприємців. Вони можуть мотивувати до ризику та новаторства, або, навпаки, гальмувати від прийняття ризикованих рішень.

2. Стрес та стійкість до нього:підприємництво часто пов'язане зі стресом, особливо на етапах початку бізнесу та періодів змін. Здатність витримувати стрес і продовжувати працювати в умовах невизначеності важлива для успіху.

3. Психологічна готовність до ризику:підприємці часто пов'язані з ризиком. Індивідуальна схильність до прийняття ризику може впливати на те,

як підприємець вирішує проекти та вчинки.

4. Підтримка та соціальне оточення:підтримка від родини, друзів, колег може впливати на психологічний стан підприємця. Сприятливе оточення може збільшувати впевненість у власних можливостях.

5. Стратегічне мислення та креативність:підприємництво потребує стратегічного мислення та креативності. Інноваційність та здатність бачити можливості теж мають психологічну складову.

6. Самодисципліна та управління часом:ефективне управління часом та самодисципліна допомагають підприємцям досягати поставлених цілей та бути продуктивними.

Ці психологічні фактори можуть визначати, як підприємець реагує на виклики, приймає рішення та розвиває свій бізнес.

Також підприємцям доводиться стикатися з психологічними труднощами на різних етапах розвитку бізнесу [4]:

1. На етапі формування ідеї: основними викликами є страх розпочати бізнес та нерозуміння з боку близьких. Ці труднощі пов'язані із суб'єктивними аспектами людського життя.

2. На етапі функціонування бізнесу: підприємці стикаються із суб'єктивними та об'єктивними труднощами. Суб'єктивні труднощі виникають у тих, хто працює в цій сфері від 1 до 3 років. Пізніше, зі збільшенням досвіду, головними стають проблеми, спричинені об'єктивними факторами.

3. Серед суб'єктивних труднощів можна виділити особисту довірливість, яка іноді переростає в обман з боку партнерів, а також лінь, недостатню уміння ставити чіткі цілі та контролювати дії, спрямовані на досягнення цих цілей.

4. Об'єктивні труднощі включають нестачу активів, що ускладнює розвиток бізнесу, недостатню кількість вільного часу для освоєння нових сфер, а також часті зміни законодавства, які ускладнюють відносини з податковими органами.

Висновки. Отже, проведений теоретичний аналіз літературних джерел дає підставу зробити такі висновки: підприємництво є особливою формою

професійної діяльності, де взаємозв'язок з особистістю грає важливу роль. Тому розвиток цієї сфери прямо залежить від активності самого підприємця. Ефективність підприємницької діяльності визначається ступенем її успішності, що ґрунтується на психологічних факторах, які формують цей успіх, зокрема, на внутрішніх особливостях підприємця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кулаковський Т. Ю., Кулаковська, О. Г. Підприємницькі наміри як передумова підприємницької діяльності. Наука і освіта. 2016. № 5. С. 194–200.
2. Лазорко О. В. Задоволеність працею як особистісний ресурс професійної безпеки фахівців стресогенних професій. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. Вип. 2. Том 1. С. 41–47.
3. Москаленко В. В. Підприємництво як предмет дослідження економічної психології. Актуальні проблеми психології. 2003. Том 1. Вип. 11. С. 17–20.
4. Пачковський Ю. Ф. Психологія підприємництва. Київ : Каравела, 2006. 408 с.

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ТРИВОЖНОСТІ НА МОТИВАЦІЮ НАВЧАННЯ УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ЛАНКИ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

Гноєва Юлія Вікторівна
студентка
Дроздова Діана Сергіївна
к. псих. н., доц.
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
м. Дніпро, Україна

Вступ. / Introductions. Однією з актуальних проблем сучасної освіти є проблема адекватного висновку про рівень як загального розвитку особистості, так і розвитку індивідуальних особистісних властивостей і станів учнів. У зв'язку з цим постає важливе питання впливу тривожного стану школярів на навчальну мотивацію.

Педагогів і психологів завжди цікавило як підвищити недостатньо високу мотивацію до навчальної діяльності та знизити надмірно виражену тривожність. Підвищена тривожність може виникнути на будь-якому етапі шкільного навчання, адже проблема засвоєння навчального матеріалу, проблема взаємин у класному колективі, зміна колективу, може виникнути як на початку шкільного навчання, так і на більш пізніх етапах. Разом із тим, найбільш гострі динамічні характеристики проблема тривожності і мотивації набуває саме в підлітковому віці, яких охоплює період від 10-12 до 14-15 років, що відповідає середньому шкільному вікові, тобто 5-9 класам сучасної школи.

Сучасні дослідники визнають, що високий рівень тривожності негативно впливає на учнів, дезорганізуючи їхню навчальну діяльність. Відповідно, виявлення закономірностей взаємовпливу мотивації та тривожності можуть лягти в основу побудови нових програм навчання та виділення в них спеціальних завдань, спрямованих на активізацію навчально-пізнавальної мотивації учня як застави його гармонійного розвитку.

Мета роботи. / Aim. Метою нашого дослідження був емпіричний опис та психологічний аналіз взаємозв'язку навчальної мотивації та її визначальних вагомих характеристик з рівнем тривожності школярів 5-8 класів загальноосвітньої школи.

Матеріали та методи./Materials and methods. Вибір психодіагностичних методик зумовлений необхідністю визначення впливу рівня тривожності на мотиваційний компонент навчальної діяльності (та його вагомих характеристик) для школярів молодшого підліткового віку. Використовувались наступні методики: багатошкальний опитувальник дитячої тривожності (БОДТ); анкета для оцінювання рівня шкільної мотивації в адаптації Н. Лускановї (модифікована); опитувальник «Автономність - залежність особистості у навчальній діяльності» (Г. Пригніна); методика вивчення мотивів навчальної діяльності учнів (Б. Пашнєв); тест-опитувальник МУН (А. Реан).

Результати та обговорення./Results and discussion. В дослідженні взяли участь 50 учнів Попаснянського ліцею № 1 віком від 11 до 13 років. За статевою ознакою до вибірки увійшло 22 дівчинки і 28 хлопців. Всі діти вимушено переселилися з міста Попасна після 24.02.2022.

Емпіричне дослідження було проведено у три етапи: підготовчий, власне проведення дослідження та аналіз отриманих результатів. Підготовчий етап був присвячений аналізу науково-методичної та спеціальної літератури з проблеми дослідження. На цьому ж етапі було визначено область досліджень, попередньо сформульовано гіпотезу, мету, завдання, розроблено програму та структуру дослідження, підібрано методи та методики, сформовано вибірку. На другому етапі здійснювався збір емпіричних даних для вивчення тривожності та мотивації до навчання та її характеристик. На третьому етапі дослідження для виявлення взаємозв'язку між рівнем тривожності та мотивації до навчання та її визначальних характеристик у випробуваних учнів було проведено кількісний та якісний аналіз отриманих результатів, а також їх статистична обробка. Взаємозв'язок виявлявся за допомогою методів математичного і статистичного аналізу, коефіцієнта кореляції Пірсона.

За методикою «Багатошкальний опитувальник дитячої тривожності (БОДТ)» [5] отримані наступні результати: з низьким рівнем тривожності не виявлено жодного школяра; середній рівень тривожності діагностований в 29 учнів (58% від загальної кількості дітей); високий рівень тривожності спостерігався 14 учнів (28% від загальної кількості дітей); дуже високий - 7 учнів (14% від загальної кількості дітей).

В учнів, які приймали участь в дослідженні, переважає середній рівень тривожності, що вказує на помірний рівень тривоги. Даний рівень тривожності вказує на можливість досить адекватного реагування на різноманітні ситуації та адаптивний рівень пристосованості дитини до ситуацій стресогенного характеру. В поведінці цих підлітків можна спостерігати риси впевненості, рішучості, самостійності. Отримані дані вказують також на те, що майже половина учнів має високий і дуже високий рівні тривожності, що може позначатися на емоційному стані дитини, настрої, самопочутті, працездатності. Учні можуть відчувати внутрішній дискомфорт, нерішучість, невпевненість у собі, емоційну нестабільність.

За результатами дослідження за методикою «Анкета для оцінювання рівня шкільної мотивації в адаптації Н. Лускановой (модифікована)» [5] високий рівень шкільної мотивації діагностований в 5 учнів (10% від загальної кількості дітей); середній рівень шкільної мотивації – в 17 учнів (34% від загальної кількості дітей); зовнішня мотивація властива 13 учням (26% від загальної кількості дітей); низький рівень виявлений в 10 учнів (20% від загальної кількості дітей); негативне відношення до навчання мають 5 учнів (10% від загальної кількості дітей).

Отримані дані вказують на переважання середнього рівня шкільної мотивації в досліджуваних дітей. Підлітки з середнім рівнем шкільної мотивації здатні самостійно вирішувати типові завдання, уважні при виконанні завдань, доручень, проте потребують деякого контролю з боку дорослого.

Діти, які проявляють такий рівень мотивації як зовнішня, більше цікавляться позакласними заходами. Такі діти досить добре себе почувають в

школі, але частіше розглядають її як місце, де можна спілкуватися з друзями, з учителем. Пізнавальні мотиви у таких дітей формуються в меншій мірі, а виховний процес їх мало приваблює.

Діагностований низький рівень мотивації в досліджуваних дітей може свідчити про негативне або байдуже ставлення до школи. Такі діти неохоче відвідують заняття, на уроках зазвичай участі не приймають, мало цікавляться навчальним матеріалом, що в результаті призводить до його фрагментарного засвоєння.

В учнів з високим рівнем шкільної мотивації присутній пізнавальний мотив, вони легко засвоюють навчальний матеріал, засвоюють програму. Старанні, уважно слухають вказівки вчителя, виконують завдання без зовнішнього контролю, проявляють інтерес до самостійної роботи, завдання виконують охоче.

Негативне ставлення до школи передбачає в учнів достатньо серйозні труднощі в навчальній діяльності, можуть відчувати проблеми в спілкуванні з однокласниками, у відносинах з вчителем. Школа часто сприймається ними як вороже оточення, що в свою чергу може викликати тривожність, агресивність, небажання виконувати певні завдання та дотримуватися тих чи інших норм і правил.

За результатами дослідження за методикою вивчення мотивів навчальної діяльності учнів (Б. Пашнєв) [5] отримані наступні дані: провідним мотивом для 19 школярів (38%) є мотив матеріального добробуту; мотив отримання інформації переважає у 8 учнів (16%); соціально орієнтований мотив обов'язку й відповідальності у 7 підлітків (14%); мотив орієнтації на соціально залежну поведінку у 6 учнів (12%); пізнавальний та мотив зовнішнього примусу, уникання покарання властивий 10 школярам (відповідно по 5 учнів в кожній групі).

Учні, які брали участь в дослідженні, найчастіше пріоритетним мотивом обирали мотив матеріального добробуту, що свідчить про те, що діти є вмотивованими на здобуття знань як фундаменту для подальшого дорослого

життя, бажання в майбутньому бути забезпеченими хорошою роботою з високим достатком, мати високу якість життя в матеріальному плані.

Найвищий показник рівня тривожності мають діти з провідним мотивом зовнішнього примусу. Дитину спонукає до навчання бажання уникнути покарання за невиконані завдання, побоювання незадовільних оцінок, що завдають удару її статусу в класному колективі чи сім'ї, страх перед різними покараннями за незадовільне виконання навчальних обов'язків.

За методикою «Тест-опитувальник МУН (А. Реан)» отримані наступні результати: учнів, які вмотивовані на успіх, виявлено найбільше – 19 дітей (38%); школярів, які бояться невдачі, - 14 дітей (28%); підлітки, в яких мотиваційний полюс яскраво не виражений, але тяжіє до мотивації успіху, - 7 дітей (14%); мотиваційний полюс яскраво не виражений, тяжіє до боязні невдачі – 8 дітей (16%); мотиваційний полюс не визначений – 2 учнів (4%).

Більшість досліджуваних учнів мотивовані на досягнення успіху, вони зазвичай ставлять позитивну мету, беруть активну участь в її реалізації, вибирають засоби, спрямовані на досягнення цієї мети. При цьому діяльність викликає у них позитивні емоції, мобілізацію внутрішніх ресурсів і концентрацію уваги. Учні, які мають переважаюче прагнення до успіху, схильні приписувати свої перемоги і невдачі кількості докладених зусиль, силі своїх зусиль, що свідчить про внутрішній фактор контролю.

За результатами дослідження за опитувальником «Автономність залежність особистості у навчальній діяльності» (Г. Пригніна) [5] отримані такі дані: учнів, які увійшли до групи «автономні», найбільше – 23 дітей (46%); до групи «залежних» увійшли 17 дітей (34%); учнів, в яких стиль навчальної діяльності визначити не вдалося, - 10 дітей (20%).

Більшість учнів можна віднести до групи «автономні». Підлітки з цим типом регуляції діяльності зазвичай прагнуть до ефективної самостійності, вони здатні оцінювати власну діяльність, визначати свої успіхи та невдачі, аналізувати причини їх виникнення.

Найвищий рівень тривожності виявлений в дітей, що належать до групи

«залежні». Цим підліткам властива невпевненість у собі, недостатній ступінь самоконтролю, відсутність наполегливості тощо. Часто вони не можуть визначити правильність обраного способу дій або оцінити значимість того чи іншого фактору, що впливає на успішність діяльності, не вміють критично аналізувати отримані результати.

Відповідно до поставлених завдань в дослідженні, був проведений кореляційний аналіз та визначений коефіцієнт кореляції Пірсона за допомогою програми Excel. Коефіцієнт кореляції, отриманий між показниками рівня тривожності та навчальної мотивації, дорівнює -0,46 ($p<0,001$). Коефіцієнт кореляції, отриманий між показниками рівня тривожності та показниками, що виявляють мотиваційний полюс дитини, дорівнює -0,55 ($p<0,001$). Коефіцієнт кореляції, отриманий між показниками рівня тривожності та стилем навчальної діяльності, дорівнює -0,45 ($p<0,001$). Кореляційні зв'язки за напрямом є оберненими і підтверджені високим рівнем статистичної значущості ($p<0,001$).

Висновки./Conclusions. Проаналізувавши результати емпіричного дослідження, ми зробили наступні висновки:

- висока тривожність знижує мотивацію до навчання, учні з середнім рівнем тривожності мають більш високий показник навчальної мотивації;

- діти з високим рівнем тривожності більше вмотивовані на уникнення невдачі, підлітки з мотивацією успіху частіше мають помірну тривожність.

- вищий показник тривожності в дітей, що входять в групу «залежних», «автономні» учні схильні відчувати негативний вплив тривоги меншою мірою.

За результатами проведеного дослідження була розроблена корекційна програма, спрямована на надання допомоги учням з високим рівнем тривожності, зниження підвищеного рівня тривожності, засвоєння ними ефективних прийомів подолання проявів тривожності, формування адекватної самооцінки підлітків, розвитку в дітей позитивної мотивації до навчальної діяльності, самовдосконалення та досягнення успіху в навчальній діяльності.

Розроблені за результатами теоретичного та експериментального дослідження рекомендації, адресовані батькам та вчителям сприятимуть

налагодженню комунікації з підлітками, підвищенню самооцінки дітей, впевненості в собі, прийнятті підлітка як самостійної особистості, що потребує допомоги та підтримки, а не тотального контролю, більшому взаєморозумінню між підлітком та дорослим.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів зазначеної проблеми та відкриває перспективи подальшої дослідницької роботи щодо глибшого вивчення чинників, що зумовлюють підвищення рівня тривожності, аналізу впливу високої тривоги на емоційний та фізичний стан, поведінку підлітка, визначення факторів, що здатні підвищувати чи знижувати навчальну мотивацію учнів середньої ланки загальноосвітньої школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Булах І. С. Психологія особистісного зростання підлітка: монографія. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2003. С. 84-97
2. Василенко Л. П., Савчин М. В. Вікова психологія. Навчальний посібник. Київ. Академвидав. 2005. 360с. URL: http://surl.li/esbcg
3. Власова О. І. Педагогічна психологія: Навчальний посібник. Київ. Либідь, 2005. 400 с. URL: http://surl.li/nqpaa
4. Кириленко Т. С. Психологія: емоційна сфера особистості: навч.посібник. Київ: Либідь, 2007. 256 с. URL: http://www.appsychology.org.ua/data/jrn/v14/i1/10.pdf
5. Лемак М. В., Петрище В. Ю. Психологу для роботи. Діагностичні методики : збірник. 2-ге вид. Ужгород : Вид-во Олександри Гаркуші, 2012. 616 с. URL: http://surl.li/rwcf

УДК 159.99

ВПЛИВ МОТИВАЦІЙНОГО КОМПОНЕНТУ НА ПСИХОЛОГІЧНУ ГОТОВНІСТЬ СТУДЕНТІВ ДЛЯ ПОДАЛЬШОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Єрмолінська Анастасія Олександрівна
студентка 665 групи ЧНУ імені Петра Могили
Науковий керівник:
Яблонський А. І.,
доктор психологічних наук,
професор кафедри психології
Чорноморського національного університету імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна

Ключові слова: Мотиваційний компонент, психологічна готовність, професійна діяльність.

Вступ / Introductions. Питання щодо готовності студентів до майбутньої професійної діяльності викликає значний інтерес у науковому середовищі. Це підтверджується великою кількістю досліджень різних аспектів готовності студентів до кар'єри, включаючи загальну психологічну готовність та її складові, такі як емоційна, вольова і мотиваційна готовність. Це свідчить про актуальність проблеми готовності студентів зокрема мотиваційної готовності до виконання професійних завдань.

Мета роботи / Aim. Мета даного дослідження полягає в визначенні впливу мотиваційного компоненту на психологічну готовність студентів до виконання професійних завдань з метою виявлення зв'язків і визначення можливих шляхів покращення професійної підготовки майбутніх фахівців.

Матеріали та методи / Materials and methods. Використані теоретичні методи дослідження (вивчення, аналіз та узагальнення теоретичного матеріалу).

Результати та обговорення / Results and discussion. Розглянемо існуючи наукові підходи до визначення сутності поняття «Психологічна готовність» та

«мотивація» у сучасній психологічній літературі. Психологічна готовність представляє собою виявлення основних характеристик і стану особистості. Це комплекс властивостей та рис, які визначають готовність особистості до певної діяльності. Готовність не є просто окремою ознакою чи властивістю, а є концентрованим показником, що відображає професійну придатність. Психологічна готовність включає в себе різноманітні аспекти. З одного боку, це включає знання, уміння та навички, необхідні для виконання певної діяльності. З іншого боку, це також охоплює особистісні риси, такі як переконання, педагогічні здібності, інтереси, емоційний стан, мислення, увагу, етичні переконання, які впливають на успішне виконання професійних завдань [3].

У традиційній науковій психології, поняття мотивації розглядається з двох основних поглядів. З одного боку, мотивація використовується для позначення внутрішнього психічного процесу, який активується кожного разу, коли людина виявляє поведінкову активність. Цей внутрішній процес забезпечує і підтримує її активність. З іншого боку, мотивація розглядається як система стійких особистісних утворень, які впливають на поведінку людини. Серед таких утворень можуть бути цінності, наміри, потяги, інтереси, потреби та інші фактори, які визначають чому людина присвячує свою увагу і як вона виявляє активність [1, с. 236].

Дослідження, проведені Л. В. Кондрашовою, показують, що лише частина студентів педагогічних вузів вважає себе психологічно підготовленими до роботи в школі. Зокрема, лише 56% студентів II курсу, 37% студентів III курсу і 33% студентів IV курсу вважають, що вони готові до виконання педагогічних функцій у період практики. Ці результати свідчать про те, що рівень психологічної готовності студентів на пізніших курсах до педагогічної діяльності залишається низьким [3].

М. Гринців підходить до процесу становлення фахівця в університеті з урахуванням того, що різні якості та особистісні особливості формуються нерівномірно протягом навчання. Вона вважає, що різні групи важливих для професії якостей мають свої періоди найбільшого розвитку. Кожен етап

професійного розвитку характеризується власними психологічними новоутвореннями, і кожна група якостей внесе свій внесок у загальну психологічну готовність особистості. Такий підхід дозволяє розглядати процес формування різних груп якостей у людини як динамічну схему, аналогічну загальному онтогенетичному розвитку [2, с. 113].

Проведене емпіричне дослідження О. Столярчук та О. Серєєнкової показало, що виникають значні труднощі та суперечності у процесі становлення особистості майбутніх фахівців під час їхньої професійної підготовки. Ця ситуація підкреслила необхідність створення та апробації програми гармонізації становлення особистості майбутніх фахівців. Програма була розроблена на основі трьох основних напрямків: індивідуалізації, професіоналізації і універсалізації. Важливим показником успішності реалізації цієї програми стала психологічна готовність студентів до майбутньої професійної діяльності. Професійна підготовка сприяє розвитку психологічної готовності студентів до майбутньої професійної діяльності. Однак значущі позитивні зміни в цьому аспекті виявлено головним чином серед старшокурсників. Наступно, слід зауважити, що обсяг цих змін залишається недостатнім, оскільки високий рівень психологічної готовності зафіксовано лише у близько третини студентів контрольних груп. Такий стан речей підкреслює, що формування психологічної готовності особистості до фахової діяльності є процесом, що вимагає додаткових цілеспрямованих заходів [4,с. 171].

Висновки / Conclusions. Питання підготовки майбутніх спеціалістів до професійної роботи привертає значну увагу дослідників, що підтверджується великою кількістю наукових та практичних праць, приурочених різним аспектам цього питання. Аналізуються як загальні аспекти психологічної підготовки майбутніх фахівців до кар'єрного зростання, так і конкретні її складові, такі як емоційна, вольова та мотиваційна компоненти. Це підтверджує високу актуальність і важливість дослідження готовності студентів-психологів, зокрема у контексті мотиваційної готовності до професійної діяльності.

Професійна освіта відіграє важливу роль у становленні особистості молодого фахівця. Ключовим показником успішності цього становлення є рівень психологічної готовності студента до майбутньої професійної діяльності. Підготовка студентів до майбутнього професійного росту є пріоритетною і грає ключову роль у їхньому професійному становленні. Сформування готовності молодих спеціалістів до реалізації своєї професійної кар'єри є однією з важливих стадій цього процесу.

Не всі випускники здійснюють професійну діяльність відповідно до своєї освіти. Тому дослідження мотиваційної готовності студентів до кар'єри залишається актуальною задачею. Актуальність цієї проблеми пов'язана зі змінами, які відбуваються на сучасному ринку праці і вимагають підготовки висококваліфікованих фахівців, які відповідають міжнародним стандартам. Проте Майбутні наукові дослідження можуть бути спрямовані на вивчення зв'язку між психологічною готовністю студентів до професійної діяльності та рівнем сформованості їхнього професійного універсуму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Варій М. Й. Психологія особистості. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 592 с.

2. Гринців М. В. Особливості саморегуляції майбутніх психологів як чинник їхнього професійного становлення : дис. … канд. психол. наук: 19.00.07. Київ, 2016. 262 с.

3. Кондрашова Л. В., Моральна психологічна готовність студента до вчительської діяльності, Київ, "Вища школа", 1987.

4. Stoliarchuk O., Serhieienkova O. ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. HUMANITARIUM. 2019. Т. 42, № 1. С. 164–173. URL: https://doi.org/10.31470/2308-5126-2019-42-1-164-173 (дата звернення: 23.09.2023).

КОПІНГ-СТРАТЕГІЇ ОСОБИСТОСТІ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Журавльова Лариса Петрівна
д. психол. н., професор
Якобчук Ярослава Валеріївна
магістр
Поліський національний університет
м. Житомир, Україна

Вступ. В умовах небезпеки, пов'язаних з війною люди по-різному проявляють власну пристосованість, зберігаючи досягнутий рівень адаптації, або виявляють дезадаптивні феномени [1].

Соціальні взаємодії на тлі загроз внаслідок повномасштабного вторгнення Росії в Україну передбачають встановлення балансу між реальною небезпекою та зусиллями індивіда її контролювати.

Копінг-стратегії – це способи, якими люди реагують на стресові ситуації та оволодівають ними. Копінг розглядається як свідома цілеспрямована соціальна поведінка, яка дозволяє адекватно долати труднощі у відповідності до особистісних ресурсів та вимог ситуації.

Така поведінка може включати активну зміну ситуації, її перетворення або пристосування [2].

Мета дослідження: дослідити домінуючі копінг-стратегії особистості раннього юнацького віку в умовах війни.

Матеріали та методи дослідження. Опитувальники «Копінг-стратегії» Р. Лазаруса (Wais of Coping Questionnaire – WCQ) в адаптації Крюкової Т. Л. та Куфтяк Є. В. [4] та «Індикатор копінг-стратегії» Д. Амірхана [5] в адаптації Н. А. Сироти і В. М. Ялтонського [3] є одними із найбільш популярних та ефективних для дослідження, відповідно, копінг-механізмів та індивідуального стилю (базового копінгу) оволодіння та подолання стресовою ситуацією.

Дослідженням було охоплено 61 особу раннього юнацького віку, зокрема 25 хлопців та 36 дівчат.

Результати та обговорення. За методикою «Індикатор копінг-стратегій Д. Амірхана нами було отримано базові групи копінг-стратегій юнаків та дівчат коледжу (таблиця 1). За результатами дослідження констатуємо наступну ієрархію схильностей до прояву відповідних копінг-стратегій молодими людьми: уникання проблем, пошук соціальної підтримки, розв'язання проблем. Найменш вираженою у групі досліджуваних є активна поведінкова стратегія «розв'язання проблем» (63% її показників мають низький рівень прояву). Отже, невелика кількість юнацтва вміє та схильна використовувати особистісні ресурси для адаптивного та ефективного розв'язання проблем.

Таблиця 1

Спрямованість та рівень вираженості копінг-стратегій в юнацькому віці (у %)

Шкали	Юнаки			Юнки			Загальна вибірка		
	високий	середній	низький	високий	середній	низький	високий	середній	низький
Розв'язанняпроблем	27	11	62	25	12	64	26	11	63
Пошук соціальної підтримки	56	22	22	72	20	8	64	21	15
Уникання проблем	66	23	11	70	29	11	68	21	11

Результати показують, що молодь у стресових ситуаціях є більш схильною до уникання проблем, ніж до їх розв'язання (відповідно 68% та 26% мають високий рівень проявів). Можливо, це пов'язано з тим, що під час стресу молодь намагається змінити реальну ситуацію, розуміючи, раціонально аналізуючи проблему або уникаючи імпульсивних чи поспішних дій, водночас виробляючи план подолання складних ситуацій.

Використання стратегії уникання очевидно зумовлене недостатнім рівнем розвитку особистих копінг-ресурсів і навичок активного вирішення життєвих проблем. Серед молоді спостерігається загальна тенденція до пошуку соціальної підтримки: у важких ситуаціях юнаки та дівчата готові звертатися за допомогою та підтримкою до оточуючих, зокрема до рідних, друзів, інших дорослих. Особливо це є актуальним в умовах війни в нашій країні. Тому в деяких випадках вибір способу подолання може відрізнятися залежно від

ситуації та сприйняття цих ситуацій.

На наступному етапі дослідження для більш детального вивчення віяла копінг-стратегій юнацтва було використано опитувальник WCQ Р. Лазаруса (таблиця 2).

Таблиця 2

Показники копінг-стратегій у юнацькому віці

Копінг-стратегії	Взяття відповідальності	Конфронтаційний копінг	Дистанціювання	Пошук соціальної підтримки	Планування вирішення проблем	Самоконтроль	Позитивна переоцінка	Втеча-уникання
M	10,45	9,14	8,56	10,89	12,71	11,24	11,42	7,52

Примітка: M – середнє арифметичне значення.

Орієнтуючись на підрахунки середнього арифметичного за кожною з 8 шкал опитувальника можемо подати наступну ієрархічну систему копінг-стратегій сучасної молоді в умовах війни: планування вирішення проблем, позитивна переоцінка, самоконтроль, пошук соціальної підтримки, взяття відповідальності, конфронтаційний копінг, дистанціювання, втеча-уникання.

Як бачимо показники за опитувальником Лазаруса дещо відрізняються від попередніх. Більшість молодих людей в стресових умовах була спрямована на реалізацію копінг-механізму «уникання проблем», а серед індивідуальних стратегій у них переважає «планування вирішення проблем». Очевидно, це можна пояснити такою віковою особливістю сучасної молоді як соціальний інфантилізм: вона уміє планувати, прогнозувати, аналізувати, проте не готова до реального вирішення нагальних проблем, особливо в стресових ситуаціях.

Висновки. 1. Важливо враховувати, що кожна особистість є унікальною, і копінг-стратегії можуть варіювати в залежності від особистих властивостей, досвіду та умов військових подій.

2. Домінуючим копінг-механізмом особистості раннього юнацького віку в

умовах війни є «уникання проблем», а серед індивідуальних копінг-стратегій – «планування вирішення проблем», «позитивна переоцінка», «самоконтроль» та «пошук соціальної підтримки».

ЛІТЕРАТУРА

1. Журавльова Л., Кротюк К. Особливості ціннісно-смислової сфери військовослужбовців з різним досвідом участі в бойових діях. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки. Випуск 10 (55). 2020. С. 26 – 36. https://sj.npu.edu.ua/index.php/pn/article/view/909

2. Ігумнова О. Б. Дослідження копінг-стратегій осіб у складних життєвих обставинах. Теорія і практика сучасної психології: зб. наук. пр. / Класич. приват. ун-т. Запоріжжя. 2020. № 1, т. 2. С. 28-33. http://elar.khnu.km.ua/jspui/handle/123456789/9064

3. Методика «індикатор копінг-стратегії» (Д. Амірхан) http://psih.pp.ua/10421_методика_індикатор_копінг-стратегії_д_амірхан.html

4. Опитувальник «Копінг-стратегії» Р. Лазаруса https://alexus.com.ua/negativni-emocії-tezh-buvayut-riznimi-pro-koping-strategiї-i-bezumovnu-lyubov-navit-do-samim-poxmurim-dumkam/

5. Amirkhan, J. H. (1990). A factor analytically derived measure of coping: The Coping Strategy Indicator. Journal of Personality and Social Psychology, 59(5), 1066–1074. https://doi.org/10.1037/0022-3514.59.5.1066

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ МОЛОДІ ДО ПОДРУЖНІХ ВЗАЄМИН

Зощенко Андрій Олександрович
Магістрант
Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
м. Київ, Україна

Вступ. Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується різноманітними складними соціально-економічними та соціально-політичними перетвореннями. Ці зміни торкнулися і подружніх взаємин, уявлень про сім'ю, сімейні цінності тощо. Все це призводить до недостатньої мотивації для створення сім'ї, до збільшення кількості розлучень, до відмови від народження дитини молодим подружжям, до неконструктивної взаємодії в родині, до пріоритетності матеріальних цінностей над моральними. При цьому, слід зазначити, що роль сім'ї в суспільстві дуже вагома, оскільки саме в сім'ї формується і розвивається особистість людини, відбувається оволодіння соціальними ролями, які потрібні для адаптації в суспільстві.

Передумовою створення стабільної і гармонійної сім'ї є готовність молодих людей до подружніх взаємин, яка обумовлюється соціальними, соціально – психологічними та індивідуально – психологічними особливостями. Саме цим обумовлена актуальність теми дослідження.

Мета роботи. Мета роботи полягає у з'ясуванні особливостей формування психологічної готовності молоді до подружніх взаємин.

Матеріали та методи. Для досягнення поставленої мети були проаналізовані праці зарубіжних та вітчизняних вчених з проблеми дослідження особливостей формування психологічної готовності молоді до подружніх взаємин; охарактеризовані закономірності психологічного розвитку молоді; з'ясовані психологічні особливості готовності молоді до подружніх стосунків; проведене емпіричне дослідження особливостей формування психологічної готовності молоді до подружніх взаємин.

Під час виконання роботи були застосовані такі теоретичні методи дослідження: аналіз, систематизація, узагальнення, класифікація.

Проведене емпіричне дослідження з даної проблеми із застосуванням наступних психодіагностичних методик:

- тест–карта оцінки готовності до сімейного життя Юнди І. Ф.;

- методика «Рольові очікування і домагання у шлюбі» (РОД) А. М. Волкової;

- методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокича.

Результати та обговорення. Вітчизняна та зарубіжна психологія накопичила значний теоретичний і емпіричний матеріал, що став підґрунтям для дослідження особливостей формування психологічної готовності молоді до подружніх взаємин (праці П. Бергера, Г. Гарфінкеля, Р.Бейлза, І. Гоффмана, І. Кона, З. Фрейда, Т. Парсонса, Д. Ісаєва, В.Кагана, С. Голода, Т. Говоруна, О. Кікінежді, В. Постового, В. Титаренко та ін.). [1] В психологічних дослідженнях проблему підготовки молодих людей до сімейного життя намагалися вирішити А. О. Денисенко, В. Г. Захарченко, Ф. Кочкарова, О. Кізь, Г. Кошонько, П. Решетов, Т. Носакова, О. Тарновська, С. Шандрук та інші. [2]

Теоретичні розробки та дослідження психологів дають можливість зробити наступний висновок: по-перше, психологічна готовність до шлюбу – це інтегроване психологічне утворення, що включає стійку позитивну мотивацію шлюбу, здатність до емпатичного розуміння партнера, актуалізацію знань, умінь і навичок особи, особистісні якості сім'янина, конструктивну поведінку в сім'ї; по-друге, психологічна готовність до шлюбу – це процес та результат діяльності.

Психологічні особливості готовності молоді до подружніх стосунків суттєво залежать від шлюбно-сімейних домагань та життєвих завдань партнерів, що значною мірою визначаються отриманим у батьківській сім'ї досвідом. Шлюбно-сімейні домагання – це комплекс очікувань, вимог до сім'ї, яку особистість прагне побудувати, яку вважає достойною себе відповідно до своєї самооцінки, до власних уявлень про відповідність певним стандартам,

критеріям.

Готовність молодих людей до подружніх взаємин формується під впливом цілого ряду чинників, які можна розділити на соціальні, соціально психологічні, індивідуально – психологічні.

У емпіричному дослідженні особливостей формування психологічної готовності молоді до подружніх взаємин взяли участь 30 молодих людей у віці від 18 до 35 років, з них 15 жінок і 15 чоловіків. На досліджуваних не чинилось ніякого тиску, кожен з них приймав участь в дослідженні добровільно. Дослідження було анонімним.

Для проведення емпіричного дослідження використовувались наступні методи:

- тест–карта оцінки готовності до сімейного життя Юнди І.Ф. спрямована на визначення готовності молодих людей до шлюбу через реалізацію ними основних функцій сім'ї; тест-карта містить типові ситуації, які можуть виникати між подружжям в межах десяти функцій сім'ї: створення позитивного психоемоційного фону; підтримка поважних, доброзичливих стосунків з родичами, близькими та друзями; господарсько-економічна функція; виробничо-трудова діяльність; налагодження здорового сімейно-побутового режиму; інтимне життя; дітонародження; виховання дітей; соціальне самовдосконалення; постійне оновлення, розвиток комунікабельності. Кожній ситуації відповідають три варіанти поведінки чи реакції. Задача досліджуваного полягає в тому, щоб вибрати найбільш вірогідний з його погляду варіант поведінки в даних ситуаціях. Вибір того чи іншого варіанту буде вказувати на наявність чи відсутність адекватних ситуативних установок в сфері сімейного життя.

- методика «Рольові очікування і домагання у шлюбі» (РОД) А. М. Волкової [3], яка дозволила виявити ієрархії сімейних цінностей молодих людей. За допомогою цієї методики можна виявити уявлення досліджуваних про структуру розподілення ролей у подружній взаємодії, про значущість у шлюбі сексуальних стосунків, особистісної спільності подружжя, батьківських,

професійних інтересів кожного з подружжя, господарсько-побутової сфери, емоційної та моральної підтримки, зовнішньої привабливості шлюбного партнера. За допомогою цих показників, що відображають основні функції сім'ї, можна скласти шкалу сімейних цінностей. Також дана методика спрямована на визначення уявлень досліджуваних про бажаний розподіл ролей між подружжям під час реалізації сімейних функцій, які об'єднує шкала рольових очікувань (установка досліджуваного на активне виконання партнером обов'язків у сім'ї) та домагань (особиста готовність досліджуваного виконувати сімейні ролі);

- методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокича, яка ставить за мету визначити ціннісно - мотиваційну сферу особистості, та визначити чи відносять опитувані до найважливіших ціннісних орієнтацій щасливе сімейне життя та інші цінності, які потрібні для гармонійних подружніх взаємин. [4]

Дослідження з використанням тест–карти оцінки готовності до сімейного життя І. Ф. Юнди показали, що 50% від загальної кількості досліджуваних мають високу готовність до сімейного життя; 43% досліджуваних мають середню готовність до шлюбу і 7% - низьку готовність.

Результати дослідження за методикою А. М. Волкової «Рольові очікування і домагання у шлюбі» (РОД) дали змогу встановити, що для чоловіків серед сімейних цінностей більш важливими є емоційно психотерапевтична складова, особистісна ідентифікація з партнеркою, зовнішня привабливість партнерки; для жінок важливішими є зовнішня привабливість партнера, особистісна ідентифікації з ним, батьківсько – виховна складова сімейних цінностей. Показники по всіх шкалах сімейних цінностей знаходяться в діапазоні середніх та вище середніх значень як у жінок, так і у чоловіків, що відображає значущість для досліджуваних цих сфер у майбутній подружній взаємодії.

Дослідження за методикою «Ціннісні орієнтації» М. Рокича показали, що 46,67% жінок та 40% чоловіків до найважливіших ціннісних орієнтацій відносять щасливе сімейне життя, причому ймовірно чоловіки мають нижчу

готовність до створення сім'ї у порівнянні з жінками.

Висновки. Сучасна молодь, розмірковуючи про шлюб, замислюється про свою готовність до подружніх взаємин. Проте, оцінюючи готовність, молоді люди перш за все орієнтуються на соціально – економічний фактор, бо усвідомлюють необхідність матеріальних умов для майбутньої сім'ї. Однак психологічна готовність до створення родини є не менш важливою. Для формування у молоді психологічної готовності до подружніх взаємовідносин важливим є розвиток у особистості прагнення до самоактуалізації, самовиховання, опанування культурою статевої поведінки. Емпіричне дослідження особливостей формування психологічної готовності молоді до подружніх взаємин показало, що 50% від загальної кількості досліджуваних мають високу готовність до подружніх взаємин, показники по всіх шкалах сімейних цінностей знаходяться в діапазоні середніх та вище середніх значень, 46,67% досліджуваних жіночої статі та 40% чоловічої статі до найважливіших ціннісних орієнтацій відносять щасливе сімейне життя. Слід зазначити, що, з урахуванням закономірностей психологічного розвитку молоді, цей вік є вдалим періодом для підвищення рівня психологічної готовності до подружніх взаємин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мисловська М. С., Волинець Н. В. Особливості формування психологічної готовності молоді до подружніх взаємовідносин / Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету "Україна". - 2013. - № 2. - С. 148-152. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpkhist_2013_2_30 (дата звернення: 15.09.2023)

2. Вайнола Р. Х. Показники готовності молоді до створення сімї. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах, вип.48(101), 2016. URL: http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2016/48/10.pdf (дата звернення: 16.09.2023)

3. Житомирський державний університет ім. І. Франка: Портницька Н.Ф.

Професійно-орієнтовані завдання з психології Навчальний посібник для студентів спеціальності 6.030103 Практична психологія. URL: http://eprints.zu.edu.ua/21345/1/сімейні%20стосунки.pdf (дата звернення: 14.10.2023)

4. Псилологіс. Енциклопедія практичної психології. URL: http://psychologis.com.ua/metodika_cennostnye_orientacii_rokicha.htm (дата звернення: 16.10.2023)

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОКОРЕКЦІЙНОЇ ТА ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНОЇ РОБОТИ ІЗ ЕКЗИСТЕНЦІЙНИМИ ПЕРЕЖИВАННЯМИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У КРИЗОВІ ПЕРІОДИ

Калька Наталія Миколаївна,
старший викладач кафедри практичної психології
Інституту управління, психології та безпеки
Львівський державний університет внутрішніх справ,
м. Львів, Україна

Вступ. Екзистенційні переживання є невід'ємною частиною людського існування. Вони виникають у різних життєвих ситуаціях, коли людина стикається з фундаментальними питаннями буття, такими як сенс життя, смерть, свобода, відповідальність, самотність, ізоляція. Для молодих людей екзистенційні переживання є особливо актуальними. У період життя, коли відбувається від дитинства до дорослості, що супроводжується значними змінами в її житті. Особливо вони загострюються, коли молода людина стикається кризами та викликами життя.

У такі періоди вона або усвідомлює нові можливості, переживає труднощі і відповідно у інший спосіб починає приймати життя та смерть в цілому. Екзистенційні переживання можуть сприяти розвитку особистості, допомагаючи їй краще зрозуміти себе та своє місце у світі. З іншого боку, вони можуть призводити до тривожності, депресії, суїцидальних думок та інших проблем.

Мета. Розглянути психологічні підходи до роботи з екзистенційними переживаннями здобувачів вищої освіти у рамках різноманітних психотерапевтичних напрямків.

Матеріали та методи. Аналіз та узагальнення технік роботи з екзистенційними переживаннями, беручи до уваги екзистенційний аналіз (логотерапія) та арттерапію.

Результати та обговорення. Загалом, підходи у роботі можна поділити за критерієм розуміння природи екзистенційних переживань, їх усвідомлення,

прийняття та «проживання» (арттерапія, психодрама, логотерапія та гештальттерапія) та спрямованості на пошук сенсу життя, формування життєвої позиції та цілей (логотерапія, позитивна психотерапія).

Варто зазначити, якщо екзистенційні переживання виникли в результаті важкої життєвої ситуації, наприклад, втрати близької людини, то в роботі з ними можуть знадобитися додаткові методи, такі як кризова інтервенція.

Серед основних технік, які можна використовувати у рамках індивідуальної, а окремих випадках групової психоконсультативної чи психокорекційної роботи варто виокремити наступні (Таблиця 1).

Послідовність використання технік у ході роботи можна змінювати, проте рекомендовано саме таку логічність у використанні техніки, оскільки вона передбачає рух від несвідомого рівня психіки до усвідомлення.

№ з/п	Назва техніки	Напрямок психокорекції (психотерапії)	Мета
1.	«Життя в трьох кольорах» (Е. Фіш)	Арттерапія (ізотерапія, кольоротерапія)	Рефлексія власного життя, його основних сфер, ставлення до життя.
2.	«Картина в рамі» (Автор У. Баєр)	Арттерапія (ізотерапія)	Усвідомлення та регуляція інтенсивних емоційних переживань.
3.	«Білим по чорному» (А. Гринберг)	Арттерапія (ізотерапія, граттаж)	Саморегуляція негативних емоційних переживань, робота з внутрішньоособистісним конфліктом, активізація ресурсного стану.
4.	«Чорний квадрат» (Автор В. Назаревич)	Арттерапія (ізотерапія)	Робота з негативними емоційними переживаннями, активізація позитивних емоцій, пошук ресурсу.
5.	«Казка про життя і смерть»	Арттерапія (казкотерапія)	Усвідомлення базових екзистенційних установок, життєвих цінностей, стратегій та сценарію, ставлення до життя і смерті, подолання танатофобії.
6.	«Моя життєва історія»	Арттерапія (метафоричні асоціативні карти, колода INUK)	Рефлексія ключових життєвих подій.
7.	«Моя улюблена гра» (Автор М. Фрай)	Логотерапія	Усвідомлення життєвих ситуацій, базових переконань, відповідальності, опрацювання особистісного досвіду.
8.	**«Листи»**	Логотерапія	Мінімізація негативних екзистенційних переживань, робота з часовою перспективою.
9.	Екзистенційні запитання	Логотерапія	Усвідомлення власної цінності себе як особистості та життя, рефлексія емоційного досвіду.
10.	«Життєвий пасьянс»	Арттерапія (метафоричні асоціативні карти, колода O-cards)	Робота з часовою перспективою (минуле-теперішнє майбутнє)..
11.	Мандала «Життя»	Мандалотерапія	Формування позитивних життєвих установок, інтеграція емоційного досвіду.
12.	«Моє найкраще життя»	Ізотерапія	Активізація життєвих ресурсів та позитивних екзистенційних переживань.

Усі вище запропоновані техніки можна згрупувати за принципом роботи на трьох рівнях:

І рівень – (усвідомлення та проживання емоцій з використанням технік арттерапії, де через активацію образів та символів відбувається розуміння власних переживань);

ІІ рівень – усвідомлення контексту екзистенційних переживань, розуміння внутрішнього світу та цінностей;

ІІІ рівень – інтегруючий (пошук способів опрацювання екзистенційних переживань).

Висновки. Використання технік логотерапії та арттерапії у роботі з екзистенційними переживаннями дає можливість вираження, усвідомлення та прийняття емоцій, що їх супроводжують. Важливо, що завдяки роботі із цими переживаннями, їхній вербалізації здобувачі вищої освіти мають можливість зрозуміти вплив цих переживань на життя людини, розвинути власну життєву позицію та віднайти відповіді на фундаментальні буттєві питання.

ПЕРША ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ВІЙСЬКОВИМ ПРИ ПОСТТРАВМАТИЧНОМУ СИНДРОМІ (ПТСР)

Коваленко Анна Юріївна
Студентка, 4 курс
Київський університет
інтелектуальної власності та права
Національного університету
Одеська юридична академія
Київ, Україна

Анотація. Україна продовжує боронити свою незалежність у війні з росією. Наші військові борються в умовах тривалої та непередбачуваної загрози власному життю: обстріли, поранення, тривога, смерті побратимів. В результаті потерпає психоемоційний стан та може проявитися посттравматичний синдром. В даній статті надається визначення поняття ПТСР, його симптоматика, фази прояву, критерії діагностики та заходи щодо екстреної психологічної допомоги військовим.

Вступ. Війна – це випробування для українського народу. Наше суспільство потерпає від постійних потрясінь, які в подальшому залишають невидимі рани на психічному стані. Військові дії позбавили нас відчуття безпеки і провокують постійний стрес, який може призвести до небезпечних психологічних наслідків, функціональних порушень організму, до розвитку соматичних захворювань, а в подальшому – виникнення патологічних реакцій [7, ст. 6-7], особливо якщо мова йде про військовослужбовців. Пережитий травмуючий досвід (бойові дії та втрата побратимів, які виступають постійним травматичним стресором) може стати причиною розвитку посттравматичного стресового розладу (ПТСР).

Мета роботи. Детальне вивчення та аналіз першої психологічної допомоги, яку надають військовослужбовцям при перших ознаках ПТСР.

Матеріали та методи. Статистичний та порівняльний аналіз літературного матеріалу.

Виклад основного матеріалу.

Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) – це відстрочена чи затяжна реакція організму на екстремальну (травматичну) подію або ситуацію, що може викликати загальний дистрес [7, ст. 8], стан, при якому людина не може адаптуватися до стресової ситуації і може проявляти дезадаптивну поведінку.

Залежно від часу появи проблем слід розрізняти гострий, хронічний і відкладений ПТСР. Гостра форма ПТСР з'являється у період від одного до трьох місяців після травматичної події і характеризує стан тих осіб, котрі страждають на гострий стресовий розлад більше чотирьох тижнів (хоча може з'явитися і в тих, хто не мав ознак стресу після травматичної події). Якщо симптоми інтенсивно з'являються і після трьох місяців, тоді йдеться про хронічну форму ПТСР, яка може з'явитися без попередньої появи гострої форми (так само як гострий ПТСР може з'явитися без попередньої появи гострого стресового розладу). При ПТСР з відкладеним початком симптоми з'являються через шість місяців після травматичної події, або ще пізніше (після двох-трьох років) [2, ст. 105].

Особливо часто ПТСР діагностується у військовослужбовців після тривалого перебування в зоні бойових дій (втрата товаришів, застосування зброї з відповідними наслідками, попередній досвід травмуючої події, раніше діагностований психічний розлад, втрата близьких, неможливість поділитися своїми переживаннями), тому дана проблема актуальна сьогодні та буде залишатись такою ще довгий час.

Узагальнивши всі характерні прояви ПТСР можна виділити наступну симптомтику ПТСР у військових та поділити на три групи [3, 8] [9, ст. 47-56] [1, ст. 129-131]:

1) *Повторне переживання травмуючої події (вторинна травматизація):* нав'язливі негативні спогади та сни; флешбеки (реалістичні образи й відчуття які повертають в знову пережиту травмуючу ситуацію з минулого); виникаючий психологічний стрес під час подій, які нагадують або символізують травму. Галюцинативні хвилювання та безсоння, думки про

самогубство та провина, що вижив.

2) *Ізоляція та уникання:* порушення пам'яті та відсутність концентрації уваги; намагання позбутися думок і почуттів, які пов'язані із стресовою подією; зниження інтересу до раніше значущої діяльності; немає орієнтації та впевненості в майбутньому, притупленість емоцій. Зловживання наркотичними та лікарськими речовинами.

3) *Підвищена збудливість (алярмова реакція):* труднощі під час засинання та безсоння; дратівливість; немотивована пильність (має постійне відчуття загрози); агресивність та напади люті; депресивний стан, порушення уваги; вибухові та фізіологічні реакції на події, що символізують або нагадують травму. Загальна тривожність (необґрунтоване хвилювання та страх переслідування, комплекс провини).

Для того, аби в подальшому знизити імовірність розвитку ПТСР у військових та повернути у стрій бійців, які пережили стрес, необхідно відразу (в умовах воєнних дій) надати першу психологічну допомогу (ППД) відповідно до протоколу, який запроваджений Міністерством охорони здоров'я Ізраїлю (Протокол ЯАЛОМ) [5, 10].

Завдання ППД – перевести людину з не функціонуючого стану у функціонуючий:

1) *Встановити контакт* – це важливий етап для зв'язку з реальністю (попросити бійця глянути на вас, запитати як звати, потиснути руку тощо).

2) *Сфокусувати увагу та надати підтримку.* Аби позбавитися «тунельного мислення» (коли ми не бачимо того, що нас оточує) необхідно звернутися до постраждалого, попросити глянути на вас, сказати, що ви поруч, і будете з ним до прибуття допомоги. Підбадьорити, сказати, що якщо ви будете працювати разом, то у вас точно все вийде. Так ми фокусуємо людину на співпрацю, включаємо її когнітивні функції, надаємо підтримку.

3) *Не говорити з людиною про емоційний стан (запитайте про факти).* Наприклад, попросити назвати ім'я побратимів, які були (є) поруч із ним чи порахувати патрони, які залишилися (порахувати противників, тощо).

Це допомагає активувати раціональність. Якщо ви втрачаєте контакт з людиною – зверніться до неї на ім’я і дайте чіткі інструкції.

4) *Допомогти реконструювати хронологію подій.* Аби в подальшому позбутися флешбеків, а пам’ять все вірно записала необхідно допомогти людині встановити хронологію подій. Як тільки мине загроза для здоров’я та життя людини, треба проговорити факти в хронологічному порядку. Тобто, підсумувати: що було, і чим все завершилась. Наприклад, «Ми їхали на місце призначення, почався стріл, всі вибігли з машини і сховались за будівлею, командира було поранено. Антон допоміг перемістити його у безпечне місце, решта відстрілювалися, потім перебігли в укриття. Руслану вдалося підірвати БТР і ми відправились на базу».

5) *Змусити людину діяти.* Даний етап допоможе людині повернути контроль над собою і ситуацією, відновити самоефективність. Потрібно надавати чіткі інструкції: наприклад, взяти якусь річ та покласти її на місце (візьми зброю, сховайся та стріляй у відповідь тощо); порахувати якісь речі навколо чи перевірити кількість поранених; чи наприклад, порахувати кількість патронів. На кінець подякувати за допомогу. Це важливо для того, щоб запустити роботу дофамінового комплексу.

Відповідно до Уніфікованого клінічного протоколу ведення пацієнтів із посттравматичним стресовим розладом на первинній ланці перша психологічна допомога при ПТСР [6] включає наступні етапи:

1) Встановлення контакту з військовим.

2) Забезпечення безпеки (наскільки це можливо).

3) Емоційна стабілізація пацієнтів (надайте інформацію про стан подій; запропонуйте зробити повільні та глибокі вдихи і видихи; попросіть порахувати зброю, яка залишилася чи хай порахує патрони).

4) Збір інформації: характер і тяжкість пережитого досвіду; загибель товариша тощо.

5) Практична допомога: уточніть нагальні потреби; обговоріть спільний план дій.

6) Встановлення зв’язку: відновити чи встановити зв’язок із зовнішньою підтримкою; залучіть помічників з інших структур (по можливості); поясніть бійцю, як він може допомогти собі та іншим.

7) Вироблення стратегії щодо подолання стресу: під час розмови виясніть які реакції відчуває людина; обговоріть способи подолання даних реакцій (зокрема гніву, пригніченості, порушень сну тощо).

Мета першої психологічної допомоги полягає в забезпеченні безпеки, встановленні зв'язку з реабілітаційними ресурсами, зменшенні стресових реакцій, розвитку навичок подолання стресу та зміцненні психологічної стійкості військовослужбовця.

Одним із ключових чинників успішного виконання бойових завдань військовослужбовцями є здатність командирів та особового складу ефективно організувати та надати першу психологічну допомогу у випадку виникнення негативних психічних реакцій та станів. [4, ст. 4-6].

Під час психологічної підготовки військовослужбовців необхідно розвивати у них емоційну стійкість та психологічну готовність до виконання завдань в екстремальних умовах, підвищувати їх адаптаційний потенціал до стрес-факторів, формувати рефлексію для зрозуміння власного психічного стану, інформувати про дію стрес-факторів на психіку, визначати ситуації, що можуть мати психотравмуючу силу, навчати заходам психологічної самодопомоги та допомоги товаришам. Військовослужбовець має усвідомлювати, що під час виконання СБЗ є вірогідність розвитку у нього та його товаришів гострих стресових реакцій та станів, знати їх ознаки та динаміку задля попередження ускладнень; має бути ознайомлений з методами надання ППД при гніві, істериці, апатії, маренні тощо. Найкращим підходом до надання допомоги людям після отримання ними потенційно травматичного досвіду є практична та емоційна підтримка, заохочення використання адаптивних копінг-стратегій та соціальної підтримки.

Висновки. В умовах війни ПТСР стає однією із найбільш поширених психологічних патологій, адже війна «дарує» військовослужбовцю дві

смертельно небезпечні психологічні проблеми: бойовий стрес і бойову психологічну травму. Тож, головна задача військових та цивільних психологів убезпечити військовослужбовців від можливих наслідків отриманих психологічних травм, надати можливість повернутися до нормального життя. Як говорить Вікторія Кравченко, майор ЗСУ, військовий психолог: «… *зараз, в умовах бойових дій, щоб військові не усамітнювалися у своїх станах, потрібно з ними працювати регулярно, просто хоча б розмовляти*».

ППД відіграє велику роль у відновленні людини: формується відчуття безпеки, спокою та надії; емоційна підтримка, зміцнення віри у можливість допомоги собі та іншим; повернення почуття контролю над власними діями (над ситуацією).

При лікуванні ПТСР не варто забувати, що гарний ефект дають і такі прості речі, як регулярний спорт, відпочинок на свіжому повітрі, спілкування з тваринами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алгоритм роботи військового психолога щодо психологічного забезпечення професійної діяльності особового складу Збройних Сил України: методичні рекомендації / Н. А. Агаєв та ін. К.: НДЦ ГП ЗС України, 2016. 147 с.
2. Зоран Комар. Психологічна стійкість воїна: підручник для військових психологів. Київ: Торрент толока, 2017. 185 с. https://shron1.chtyvo.org.ua/Komar_Zoran/Psykholohichna_stiikist_voina.pdf
3. Іван Дмитрик. Посттравматичний стресовий розлад у військових: як виявити та допомогти? - Ресурсна психологія та психотерапія: Ресурсна психологія та психотерапія. URL: https://arpp.com.ua/blog/ptsd-in-the-military/ (дата звернення 09.05.2023)
4. Колесніченко О. С., Мацегора Я. В., Приходько І. І. Протоколи надання першої психологічної допомоги військовослужбовцям Національної гвардії України в екстремальних умовах діяльності : посібник / Х. : НА НГУ, 2018. 40 с. URL: https://books.ndcnangu.co.ua/knigi/posibnyk_PPD.pdf

5. Перша психологічна допомога військовим: як знизити вірогідність розвитку посттравматичного синдрому після війни: Інформаційне агентство Українські Національні Новини (УНН). URL: https://www.unn.com.ua/uk/news/1969618-persha-psikhologichna-dopomoga-viyskovim-yak-zniziti-virogidnist-rozvitku-posttravmatichnogo-sindromu-pislya-viyni?_amp=1 (дата звернення 09.05.2023)

6. Протокол медичної допомоги при посттравматичному стресовому розладі: Український Медичний часопис. https://www.umj.com.ua/article/93647/zatverdzheno-protokol-medichnoi-dopomogi-pri-posttravmatichnomu-stresovomu-rozladi (дата звернення 09.05.2023)

7. Психологічна робота з військовослужбовцями - учасниками АТО на етапі відновлення: методичний посібник / О.М. Кокун та ін. К.: НДЦ ГП ЗСУ, 2017. 282 с. URL: Microsoft Word - ПОСІБНИК_17.doc (core.ac.uk)

8. Психологічна студія Сенс: про посттравматичний стресовий розлад (птср) та його подолання. URL: https://www.sens.lviv.ua/pro-posttravmatychnyj-stresovyj-rozlad-ptsr-ta-jogo-podolannya/ (дата звернення 09.05.2023)

9. Туриніна О. Л. Психологія травмуючих ситуацій: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: ДП “Вид. дім «Персонал», 2017. 160 с. URL: https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/psiholog_travm.pdf

10. Morhunov O. A. (ed.), 2022. Psychological first aid in acute stressful situation [Persha psykholohichna dopomoha v hostrykh stresovykh sytuatsiyakh]. Kharkiv: Kharkivskyi natsionalnyi universytet vnutrishnikh sprav.

ОСНОВНІ ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ У СТУДЕНТІВ

Коробкіна Тетяна Володимирівна
докт. філос. наук, професор каф. філософії
Харківського національного університета радіоелектроніки
Канцір Роман Богданович
студент
Харківського національного університета радіоелектроніки
м. Харків, Україна

Вступ./Introductions.

У сучасному світі, що постійно змінюється та модернізується, особливо важливо володіти навичками, які дозволять вам зайняти лідерську позицію в соціальних групах. Адже лідер - це людина, яка володіє певним набором якостей, у тому числі психологічних, які дозволяють їй вести за собою інших, організовувати та керувати певними групами людей та користуватися повагою серед певних груп. Тому теоретичний аналіз основних аспектів розвитку лідерського потенціалу студентів - майбутніх фахівців є важливим для розуміння того, що є головним і суттєвим у процесі становлення та розвитку лідера серед студентської молоді.

Мета роботи. / Aim.

Метою роботи є дослідження важливості володіння навичками лідерства для студентів та виявити основі складові успішного становлення лідера. Провести ґрунтовний аналіз джерел та констатувати, що лідерство має бути однією з найважливіших якостей сучасного студента-спеціаліста.

В питанні дослідження основних психологічних аспектів розвитку лідерського потенціалу студентів, варто спочатку розглянути та проаналізувати саме поняття лідерства:

По-перше, лідерство це феномен і його прояв може бути набором вроджених характеристик або набутих здібностей. [3]

По-друге, лідерство, це вид влади, комбінований набір специфічних та

стандартизованих характеристик особистості, що дозволяють займати управлінську позицію, мати високий соціальний статус, пов'язаний з прийняттям рішень та впливом на людей. [3]

Матеріали та методи./Materials and methods.

З даної характеристики зрозуміло, що лідер – це керівник, що відповідає за певний процес дій та наслідків, що пов'язані з певними діями, тобто особа, що повинна мати розвинуті когнітивні здібності, логічне мислення, силу волі, хоробрість, стійкість та впевненість, виходячи з даної класифікації основних характеристик, які притаманні лідеру, можна виділити основні компоненти організаційної структури розвитку лідерського потенціалу для студентів, а саме:

- когнітивна складова, включає в себе Я-концепцію і професійно управлінський світогляд самого лідера, також образ керівника, як організаційного лідера в сприйнятті послідовників. [1]

Опираючись на даний компонент, можна зробити висновок, що для становлення лідера потрібно приділити увагу розвитку та детального самоаналізу свого «Я» , та позиції в професійній направленості, яку займає студент, також важливим є репутація та зовнішній та внутрішній образ особистості, яка формує відношення та сприйняття майбутнього лідера в даний час і задає фундамент до майбутнього образа-лідера. [1]

- компетентністно-поведінковий компонент лідера, що включає в себе загальний комплекс індивідуально-особистісних, соціальних і організаційно-управлінських якостей лідера, що забезпечують ефективність виконання керівником його лідерських функцій. [1]

Тобто даний компонент уособлює загальні комунікативні, організаційні та загальні особистісні характеристики, які варто розвивати студентові для досягнення успіхів в лідерський діяльності та загальному становленні особистості лідером. [2]

- компонент організаційно-управлінських і соціально-психологічних умов прояву лідерства, включає в себе комплекс організаційних і соціальних умов,

що сприяють прояву лідерського потенціалу особистості. [2]

Даний компонент є найбільш стихійним і призначений для систематизації основних видів та типів соціально-психологічних та організаційних умов, коли студент може проявити свій лідерський потенціал.

Результати та обговорення./Results and discussion.

Опираючись на дані твердження, можна стверджувати, що розвиток лідерського потенціалу та якостей лідера у студентів, є складним та комбінованим процесом, який залежить від таких факторів, як вроджені здібності, наприклад ораторський талант, харизма, що безумовно дають значну перевагу в розвитку лідерського потенціалу та будують фундамент впевненості в собі, наступним фактором є набуті здібності, які студент, а саме особистість здобуває під час навчальної діяльності, до них можна віднести рівень активності студента, компетентність викладачів, наявність можливостей до розвитку та реалізації свого потенціалу. [4]

Висновки./Conclusions.

Отже, основними аспектами психологічного розвитку лідерського потенціалу студентів є три головних компонента, які включать в себе основні методологічні характеристики, які повинен розвивати в собі студент для досягнення успіху в лідерській діяльності, даними характеристиками є набір когнітивних здібностей, організаційно-управлінські та соціально-психологічні умови прояву лідерського потенціалу, та компетентністно-поведінкова складова лідера, саме ці компоненти визначають основні психологічні і соціальні аспекти особистості на шляху становлення та розвитку лідерського потенціалу особистості.

СПИСКИ ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Грень Л. М. Створення якісного іміджу ділової людини – запорука її успіху у майбутній професійній кар'єрі / Л. М. Грень // Науковий вісник НУБіП України. Сер. : Педагогіка, психологія, філософія. – 2018. – № 279. – С. 200-207.

2. Готовність до адаптивного управління сучасного менеджера в умовах

конкуренції на ринку праці /Романовський О. Г., Чеботарьов М. К., Воробйова Є. В., Резнік С. М., Панфілов Ю. І., Костиря І. В. за заг. ред. О. Г. Романовського. Харків: НТУ«ХПІ», 2018. – 166 стр.

3. Сутнісні характеристики лідерства URL: https://stud.com.ua/34118/menedzhment/sutnisnih_harakteristik_liderstva

4. Парт І. С. Лідерство як детермінанта підвищення ефективності державного управління в Україні. Миколаїв, 2019. С. 19.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ КОМФОРТ І ВІРТУАЛЬНА ОСВІТА: АНАЛІЗ, ВПЛИВ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Коробкіна Тетяна Володимирівна
к.е.н., професор
Буряк В'ячеслав Андрійович
студент
Харківський національний університет радіоелектроніки
м. Харків, Україна

Вступ./Introductions.

Дистанційна освіта в сучасних умовах розкриває інтелектуально-вольові ресурси особистості, розвиває самостійність, цілеспрямованість і відповідальність студентів, сприяє формуванню інформаційно-комунікаційної культури. Ця модель стала необхідною під час пандемії та війни і може оптимізувати систему вищої освіти в Україні.

Тому дистанційна освіта потребує створення сприятливого психологічного клімату для студентів, а також допомоги у виробленні індивідуального стилю, спрямованого на ефективне навчання у віртуальному навчальному середовищі.

Ціль роботи./Aim.

Мета роби є проаналізувати психологічні аспекти дистанційної освіти, визначити переваги та недоліки цієї форми навчання, а також розглянути вплив віртуальної освіти на особистість студента та врахувати аспекти адаптації до нових умов навчання. Звернути увагу на проблему самотності та відсутності зворотного зв'язку в онлайн середовищі, що може вплинути на якість навчання та мотивацію студентів.

Матеріали та методи./Materials and methods.

У роботі використано наукову та публіцистичну літературу, а також аналіз психологічних аспектів навчання студентів у віртуальному середовищі. Дослідження ґрунтується на аналізі психічного здоров'я студентів та впливу на нього дистанційної освіти, а також вольових характеристик студентів та їхньої

готовності до саморозвитку.

Результати та обговорення./Results and discussion.

Дослідження показало, що дистанційна освіта сприяє розвитку навичок вольових якостей та готовності студентів до самостійної роботи. Важливим компонентом є розвиток навичок самопрезентації та культури спілкування. Дослідження визначило переваги та недоліки дистанційної освіти. До позитивних аспектів можна віднести "психологічний комфорт" для інтровертів та студентів, які відчувають стрес під час групових занять. До негативних відсутність особистого контакту та необхідність більшої концентрації уваги. [1]

Психологічний комфорт відіграє ключову роль в ефективності дистанційної освіти, особливо в умовах сучасного динамічного ринку. Роботодавці все частіше вимагають від своїх працівників не лише технічних навичок, але й добре розвинених людських якостей. Це підкреслює важливість психологічного комфорту для студентів, оскільки цей фактор впливає на їхню готовність протистояти викликам сучасного ринку праці. [4]

Міжнародні організації та форуми, такі як Всесвітній економічний форум, визначили топ-10 навичок, які будуть ключовими для роботи у 2025 році. Зокрема, надзвичайно важливими стають аналітичне мислення, критичне мислення, лідерство та соціальний вплив. Ці навички вимагають не лише технічних знань, а й психологічної готовності студентів до навчання та розвитку. [4]

Психологічний комфорт включає в себе низку важливих факторів, таких як заохочення за успіхи та оперативний зворотній зв'язок. Ці аспекти підвищують мотивацію студентів і допомагають їм краще сприймати та засвоювати нові знання. Важливо також враховувати зацікавленість, довіру, увагу та допомогу фасилітатора в процесах навчання та комунікації, які відбуваються в онлайн-середовищі. [2]

Інтерактивність курсу має вирішальне значення для успіху та задоволення студентів. Чіткий зворотній зв'язок і можливість взаємодіяти з викладачами та одногрупниками сприяє кращому засвоєнню матеріалу та

позитивному сприйняттю курсу. Однак брак взаємодії може призвести до відчуття самотності та відчуження, що негативно впливає на результати навчання. Брак соціальної присутності та зворотного зв'язку може бути однією з ключових причин, чому студенти не завершують курс успішно та мають меншу мотивацію до навчання. Щоб покращити цю ситуацію, фасилітатор має надавати студентам швидкий і цінний зворотний зв'язок щодо їхньої роботи, який може підтримати їхній інтерес і допомогти їм успішно навчатися. [3]

Однак, скарги на відсутність зворотного зв'язку та відчуття самотності можуть відігравати ключову роль у мотивації студентів до успіху. Щоб підтримувати зацікавленість і мотивацію учнів до успіху, важливо приділяти їм достатньо уваги та надавати можливості для активної участі в навчальному процесі. Розвиток мотивації учнів у такий спосіб може стати ключовим фактором їхнього успіху. [3]

Висновки./Conclusions.

Отже, дистанційне навчання відкриває нові можливості для студентів, сприяє їхньому саморозвитку та готує до майбутньої професійної діяльності. Однак для успішної адаптації необхідно розвивати вольові якості та вміння взаємодіяти в онлайн-середовищі. Дистанційне навчання впливає на психологічний стан студентів як позитивно, так і негативно. При організації навчання у віртуальному середовищі важливо створити сприятливий психологічний клімат для студентів і враховувати їхні психологічні особливості. Психологічне благополуччя відіграє важливу роль у дистанційному навчанні та сприяє позитивному світосприйняттю та мотивації студентів. Воно впливає на засвоєння нових знань та готовність студентів до викликів сучасного ринку праці. Розуміння та сприяння психологічному благополуччю студентів є важливим аспектом покращення дистанційної освіти та підготовки студентів до майбутніх викликів у світі праці. Успіх і задоволення від курсу значною мірою залежить від інтерактивності курсу та рівня психологічного благополуччя студентів. Можливість взаємодіяти та отримувати зворотній зв'язок відіграє ключову роль у мотивації та

психологічному благополуччі студентів, що впливає на результати їхнього навчання та збереження мотивації протягом усього курсу.

СПИСКИ ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Левицька Н., Силка О., Приблуда Л., Пилипенко О. Організація освітнього процесу в умовах дистанційного навчання у вищій школі: методологія, методика, практика. Київ. 2021. 258 с.

2. Богатирьова К. В., Латигіна А. Г. Дистанційне навчання в глобалізованому світі. Київ. 2021. 101 с.

3. Смульсон М. Л. Дистанційне навчання: психологічні засади. Київ. 2012. 242 с.

4. Як дистанційне навчання змінило освіту й що буде далі. Частина 2. 2021. URL: https://nus.org.ua/articles/yak-dystantsijne-navchannya-zminylo-osvitu-j-shho-bude-dali-chastyna-2/

МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Кулаковський Тарас Юрійович
к.п.н., доцент
Петрович Ксенія Олександрівна
Студентка
Поліський національний університет
м. Житомир, Україна

Вступ. Дослідження цільового аспекту смисложиттєвих орієнтацій передбачає вивчення системи життєвих цілей особистості, їх ієрархії та співвіднесення з різними сферами самореалізації. Складність дослідження життєвих цілей зумовлена тим, що ціннісні орієнтації є конструктами, які визначають загальні орієнтири.

Формування ціннісних орієнтації – складний і тривалий процес, який потребує наукового розуміння психологічного механізму ціннісних орієнтації та умов їх розвитку. Дуже важливо визначити характер ціннісних орієнтацій. За змістом ціннісні орієнтації – це загальні орієнтації особистості на значущі та важливі речі в житті. Наявність певної особистісної системи цінностей є необхідною психологічною умовою формування зрілого життєвого плану, особистісно-професійного самовизначення та інших важливих особистісних утворень. [1].

Мета роботи. Дослідження ціннісних орієнтацій старшокласників.

Методи дослідження. Для дослідження проблематики цінностей старшокласників можуть бути використані різноманітні авторські методики, такі як "Ціннісні орієнтації" М. Рокича, опитувальник термінальних цінностей Г. Сеніна, "Тест життєстійкості" Мадді. Кожна з цих методик має свої переваги та обмеження.

Вивчення реалізаційного аспекту смисложиттєвих орієнтацій передбачає оцінювання реалізованості, цілеспрямованості та осмисленості життя індивіда. При цьому досліджують, наскільки сприяють чи заважають внутрішні

особистісні чинники здійсненню життєвих спрямувань. Реалізаційний аспект смисложиттєвих орієнтацій вивчають за допомогою "Тесту смисложиттєвих орієнтацій" (СЖО) Д. Леонтьєва, який є версією адаптації тесту Дж. Крамбо і Л. Махоліка "Ціль в житті", розробленої на основі теорії логотерапії В. Франкла. [2].

Мною було розроблено авторський опитувальник «10 цінностей» ґрунтується на системі ранжування окремих цінностей задля дослідження найбільш визначних та найменш визначних цінностей особистості. У списку подається 10 цінностей і пропонується їх прорангувати від найбільш визначної до найменш визначної. Позиції яка займає перше місце автоматично отримує 10 балів, а далі по спаданню 9,8,7,6,5,4,3,2,1. Серед цінностей, які було запропоновано були такі як: робота, кар'єра, сім'я, здоров'я, мир, краса, успіх, кохання, свобода, дружба.

Результати. Війна як фактор впливу на ціннісно-смислову орієнтацію особистості старшокласників показує як важливо для досліджуваних зберігати свою індивідуальність, захищати свої думки та переконання. Духовне задоволення є важливішим за матеріальне. Розвиток себе є важливою складовою для юнаків та юначок, які прагнуть самовдосконалюватися та реалізувати свій потенціал навіть під час військових дій

Висновки. Отже, розроблений мною авторський опитувальник допомагає визначити значущість кожної з цінностей у загальному переліку цінностей і може бути використана для інших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Савченко Л. Вивчення ціннісних орієнтацій сучасної студентської молоді / Л. Савченко // Рідна школа. – 2005. – № 8. – С. 39–41.

2. Целякова О. М. Духовність і ціннісні орієнтації студентської молоді України в трансформаційному суспільстві [Електронний ресурс] / О. М. Целякова // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2009. – Вип. 38. – Режим доступу : http://zgia.zp.ua/ gazeta/VISNIK_38_22.pdf.

THE IMPORTANCE OF SOCIETAL PSYCHOLOGICAL SUPPORT FOR VICTIMS OF DOMESTIC VIOLENCE

Лініченко Юлія Андріївна
курсантка 4-го курсу Навчально-наукового
інституту права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Декусар Ганна Геннадіївна
старший викладач кафедри українознавства та
іноземних мов Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

In modern society, the issue of domestic violence remains relevant and acute, placing a heavy burden on those who become its victims. One of the key components of effectively combating this phenomenon is providing psychological support from society for victims of domestic violence. This support is crucial not only for the victims themselves but also for fostering a healthy and empathetic society as a whole.

Psychological support plays a pivotal role in the rehabilitation of victims of domestic violence, helping them restore their mental health and regain confidence in their own strength. Considering the traumatic consequences of such situations, psychologists and counselors play a crucial role in stabilizing the emotional state of the victims and assisting them in coping with post-traumatic stress disorder.

The importance of psychological support for victims of domestic violence also lies in overcoming social isolation. Many victims feel fear or shame in seeking help, and it is here that a professional psychologist can become a necessary intermediary, building trust and providing an opportunity to feel support from the surrounding community [1].

Additionally, psychological support is essential for building a conscious and informed society that not only recognizes the problem of domestic violence but

actively works towards its resolution. Understanding effective methods of assistance and promoting the development of empathy in the community are crucial prerequisites for creating a safe environment for everyone.

In light of the above, government authorities and non-governmental organizations play a crucial role in the development and support of psychological assistance programs for victims of domestic violence. Financial support for such initiatives, providing necessary resources for training and improving the qualifications of psychologists, and establishing accessible counseling centers are just some aspects that can significantly ease the difficult path to recovery for victims.

Overall, the importance of societal psychological support for victims of domestic violence is not only in understanding and treating trauma but also in shaping a culture that actively opposes violence and seeks to create a safe and supportive environment for all its members.

The issue of domestic violence at this stage requires a comprehensive and detailed approach to resolution, where societal psychological support for victims occupies a key position. To achieve a complete solution to this social problem, it is important to consider various aspects of psychological assistance and formulate strategies aimed at addressing the root causes of violence [2].

Emphasizing the importance of psychological support, it is essential to delve into specific aspects that determine the success of such programs. Firstly, the active involvement of psychologists in communities and national programs allows for the effective identification of cases of violence and timely provision of assistance to victims. Specialized counseling skills enable psychologists to identify and analyze risk factors, developing individual support strategies.

Psychological support is also crucial for children who witness domestic violence. Specialized programs for children aim to create a safe space for expressing their emotions and help them overcome trauma [3]. Providing children with psychological support is a vital step in preventing the transfer of traumatic experiences into the future.

Preventing domestic violence through the development of psychological

literacy in society is another aspect to consider. Awareness of violence and support for victims are possible through the development of empathy and the ability to interact effectively with those affected. It is important to educate people on recognizing signs of violence and teach them how to respond correctly in such situations.

Another aspect of the effectiveness of psychological support is the creation of accessible resources for all layers of the population. Expanding the network of counseling centers, easy access to online psychological platforms, and hotline services are elements that can provide necessary assistance to victims of domestic violence anywhere and at any time.

Psychological support also interacts with the legal system to create a safe environment for victims and hold perpetrators accountable. Psychologists can provide evidence and expert opinions that help resolve cases and establish responsibility.

It is crucial to note that psychological support should not be limited to the crisis moment alone. Long-term rehabilitation programs allow victims of domestic violence to receive necessary assistance at every stage of their recovery.

All of the above underscores the importance of societal psychological support for victims of domestic violence. It is not just professional assistance but also a means of creating an empathetic and supportive environment that recognizes the rights and dignity of every individual. The development of programs and initiatives in the field of psychological assistance is a key factor in forming a resilient and effective solution to the problem of domestic violence. By supporting victims psychologically, we build a society that not only reacts to violence but actively works towards preventing it [4].

Ensuring access to quality psychological services, developing psychological literacy, and expanding opportunities for assistance are steps that contribute to the creation of a strong and healthy society. Psychological support carries powerful potential for transforming our society, where people can feel that their needs and safety are important, and help is available to everyone in need.

Through the collective action of citizens, government, and non-governmental

organizations, significant changes in the perception of the issue of domestic violence can be achieved, highlighting the true importance of psychological support in this context. Only united efforts can create an environment where victims feel supported, and violence becomes an unacceptable phenomenon in modern society.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ariadna Capasso, Halyna Skipalska,Urmi Chakrabarti, Sally Guttmacher, Peter Navario and Theresa P. Castillo. Patterns of Gender-Based Violence in Conflict-Affected Ukraine: A Descriptive Analysis of Internally Displaced and Local Women Receiving Psychosocial Services. doi: 10.1177/08862605211063009

2. . Перунова О. С. Юридико-психологічні засади профілактики гендерно обумовленого насильства в органах Національної поліції України : автореф. дис... канд. психол. наук: 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право». Київ. 2021.

3. Birmingham City Council. Birmingham Domestic Abuse Prevention Strategy 2018-2023. Changing Attitudes Changing Lives [Електронний ресурс]. Доступно з: https://www.birmingham.gov.uk/downloads/file/10086/domestic_abuse_prevention_strategy_2018_-_2023

4. Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» (Науковопрактичний коментар) / За ред. О. М.Руднєвої. – Х.: Східно-регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив.

ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ В ОЧІКУВАННІ СТОМАТОЛОГІЧНОГО ВТРУЧАННЯ ТА СТАВЛЕННЯ ДО ЗДОРОВ'Я ПАЦІЄНТІВ ІЗ РІЗНОЮ МЕТОЮ ВІДВІДУВАННЯ СТОМАТОЛОГА

Меднікова Ганна Ігорівна
к. психол. н., доцент
Надаховська Ольга Анатоліївна,
магістрантка
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди
м. Харків, Україна

Вступ. У свідомості багатьох людей дотепер існує стереотип, що візит до стоматолога неодмінно буде супроводжуватися болісними відчуттями, що призводить до формування стійкого остраху стоматологічного лікування та переживання інших негативних емоційних станів перед стоматологічним лікуванням і під час нього, які суттєво ускладнюють надання стоматологічної допомоги.

Емоційні стани особистості характеризуються «домінуванням у психіці відносно стабільного емоційного компонента, який у формі безпосереднього переживання та фізіологічних і експресивних змін виявляє значущість для її життєдіяльності фактору впливу» [1, с. 7], отже можливо поставити питання щодо зв'язку переживання певних емоційних станів на стоматологічному прийомі або при його очікуванні та ставлення пацієнта до власного здоров'я, що проявляється як «певна оцінка індивідом свого фізичного й психічного стану та організована самою людиною життєдіяльність, що сприяє або перешкоджає збереженню здоров'я» [2, с. 47].

Мета роботи: визначити особливості емоційного стану в очікуванні стоматологічного втручання та ставлення до здоров'я пацієнтів, що відвідують стоматолога з різною метою.

Матеріали та методи. До комплексу методик дослідження увійшли: Модифікована шкала Н. Кора (MDAS), що використовувалася для діагностики

емоційного стану пацієнтів в очікуванні стоматологічного втручання; методика «Індекс ставлення до здоров'я» С. Дерябо, В. Ясвіна, «Опитувальник життєвого стилю і рівня здоров'я» Р. Страуба в адаптації Г. Залевського, що використовувалися для визначення особливостей ставлення пацієнтів стоматолога до свого здоров'я. При статистичній обробці емпіричних даних використовувався U-критерій Манна-Уітні.

У дослідженні брали участь 100 пацієнтів стоматологічної клініки, серед яких 27 пацієнтів, що відвідують стоматолога регулярно з профілактичною метою або при перших симптомах захворювань (група 1), і 73 пацієнта, що звертаються за стоматологічною допомогою нерегулярно, лише при виникненні гострого болю або при видимому порушенні цілісності зубів (група 2). Вік досліджуваних 35-55 років.

Результати та обговорення. Результати діагностики за методикою MDAS показали, що в цілому за групами пацієнтів, що відрізняються регулярністю та метою відвідування стоматолога, отримані показники, які перебувають в межах норми (11,37 балів у групі 1, 15,59 балів у групі 2), але показники негативного емоційного стану в очікуванні стоматологічного втручання за групою 2 виявилися вищими на статистично значущому рівні ($p<0,000$). При детальному аналізі відповідей встановлено, що за 2 групою 19 і більше балів, що вказують на виразний прояв боязні стоматологічного втручання, отримали 11 пацієнтів, що склало 15,07% пацієнтів даної групи. За групою 1 пацієнтів із виразним страхом стоматологічного втручання не визначено.

Примітно, що за двома групами пацієнтів визначені суттєві відмінності у виразності хвилювання при очікуванні стоматологічного прийому напередодні його (1,44 балів за групою 1, 2,08 балів за групою 2, $p<0,009$), при очікуванні виклику до кабінету лікаря (1,82 балів за групою 1, 3,51 балів за групою 2, $p<0,000$), при очікуванні свердління зубів (2,85 балів за групою 1, 3,64 балів за групою 2, $p<0,001$), при очікуванні анестезії (3,59 балів за групою 1, 4,04 балів за групою 2, $p<0,018$), при очікуванні фінішної обробки зубів (1,67 балів за

групою 1, 2,19 балів за групою 2, $p<0,006$). Отже, емоційні стани тривоги і страху в очікуванні стоматологічного втручання більш виразні у пацієнтів, які звертаються за стоматологічною допомогою нерегулярно, лише в екстрених випадках при виникненні гострого болю або видимого порушення цілісності зубів. При цьому в обох групах пацієнтів процедурами, очікування яких викликає найбільш виразні переживання тривоги та страху, виявилися свердління зубів і знеболювальний укол у тканини в зоні хворого зубу.

Між двома групами пацієнтів визначені суттєві відмінності в показниках емоційного (6,52 балів за групою 1, 5,85 балів за групою 2, $p<0,001$), пізнавального (6,67 балів за групою 1, 5,77 балів за групою 2, $p<0,003$) і практичного (7,29 балів за групою 1, 5,99 балів за групою 2, $p<0,000$) компонентів ставлення до здоров'я.

У межах емоційного компонента ставлення до здоров'я виявилося, що пацієнти групи 1 більш здатні отримувати задоволення від відчуття здоров'я свого організму, більш вільні від негативних емоційних стереотипів, що існують в суспільстві щодо здорового способу життя, вони більш здатні піклуватися про своє здоров'я заради отримуваного від цього задоволення порівняно з пацієнтами групи 2. У межах пізнавального компонента ставлення до здоров'я виявилося, що пацієнти групи 1 більш схильні проявляти інтерес до інформації, що стосується проблеми здоров'я та його підтримки порівняно з пацієнтами групи 2. Крім того визначено, що пацієнти групи 1 порівняно з пацієнтами групи 2 більш активно опікуються своїм здоров'ям, більш схильні відвідувати різні спортивні секції, робити спеціальні вправи, займатися оздоровчими процедурами, формувати в себе відповідні вміння й навички, вести здоровий спосіб життя в цілому.

Отже, пацієнти, що відвідують стоматолога регулярно з профілактичною метою або при перших симптомах захворювань, тобто активні в прояві піклування про стан здоров'я своєї ротової порожнини, характеризуються і більш дієвим позитивним ставленням до свого здоров'я порівняно з пацієнтами, що звертаються по стоматологічну допомогу тільки в екстрених випадках, які

виявилися більш пасивними й у ставленні до власного здоров'я в цілому.

Результати, отримані при вивченні показників життєвого стилю пацієнтів двох досліджуваних груп, підтвердили визначену тенденцію щодо дієвості прояву ставлення до здоров'я у практичній сфері пацієнтів групи 1: виявилося що за більшістю проявів життєвого стилю, спрямованого на підтримку здоров'я, а саме, піклування про фізичне здоров'я (21,82 балів за групою 1, 18,36 балів за групою 2, $p<0,003$), зарядка і фітнес (19,04 балів за групою 1, 16,53 балів за групою 2, $p<0,000$), контроль вживання алкоголю і тютюну (22,0 балів за групою 1, 19,71 балів за групою 2, $p<0,034$), харчування і контроль ваги (14,59 балів за групою 1, 13,63 балів за групою 2, $p<0,009$)), більш високі показники спостерігаються по групі пацієнтів, що більше піклуються про стан свого стоматологічного здоров'я.

Висновки. За результатами проведеного дослідження визначено, що пацієнти, які звертаються за стоматологічною допомогою нерегулярно, лише в екстрених випадках при виникненні гострого болю або при видимому порушенні цілісності зубів, характеризуються більшою виразністю емоційних станів тривоги і страху в очікуванні стоматологічного втручання порівняно з пацієнтами, які відвідують стоматолога регулярно з профілактичною метою або при перших симптомах захворювань. Більш активні в прояві піклування про стан свого стоматологічного здоров'я пацієнти відрізняються і більш дієвим позитивним ставленням до свого здоров'я в цілому, що зокрема проявляється в показниках їхнього життєвого стилю, спрямованого на підтримку здоров'я.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вятоха І. Ю. Психологічні особливості впливу музичного тембру на емоційні стани старших школярів : автореф. дис. … канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2015. 23 с.

2. Табачник І. Г. Ставлення до здоров'я юнацтва з узалежненою поведінкою в системі базових відношень : дис. … канд. психол. наук : 19.00.07. Харків, 2016. 215 с.

ЖИТТЄСТІЙКІСТЬ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР АДАПТАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Мозгова Р. В.
Студентка VI курсу кафедри психології
Чорноморського національного університету
імені Петра Могили,
місто Миколаїв, Україна
Лисенкова І. П.
Доктор психологічних наук, завідувачка кафедри психології
Чорноморського національного університету імені Петра Могили
місто Миколаїв, Україна

Сучасна людина зазнає постійного випробування на міцність своєї життєвої стійкості, а з початком повномасштабної війни в Україні дуже гостро постала проблема збереження психологічного здоров'я всього суспільства нашої держави. Війна призвела до потужного психологічного навантаження. Постійні стрес-фактори призводять до виникнення у людей інтенсивних емоційних реакцій, зокрема деструктивних. Психіка людини витримує колосальну напругу протягом довгого часу (війна вже триває 1 рік 8 місяців на даний момент), у зв'язку з якою, травматично переносяться різні емоційні стани. Людині постійно необхідно пристосовуватися до постійних бойових дій, смерті рідних та близьких, окупації, відсутності їжі, тепла та світла, а тому постає актуальність вивчення життєстійкості людини у воєнних умовах сьогодення [8 с. 2].

Зазвичай реакція людини на стресові ситуації проявляється індивідуально, але спільними для всіх є: страх, пригнічення та внутрішня напруга. Всі ці фактори мають негативний вплив на психологічне благополуччя людини і призводять до поступового погіршення її психічного здоров'я та самопочуття, а як результат - зниження загального рівня життєстійкості.

Останні 20 років життєстійкість є предметом вивчення українських і зарубіжних вчених, розглянемо найпопулярніші.

На думку С. Мадді, життєстійкість – це система переконань про себе,

оточуюче середовище і взаємодії зі світом, яка запобігає виникненню напруги в стресовій ситуації через стійке подолання. Це унікальний зразок структури навичок та звичок, який сприяє перетворенню змін, що відбуваються з людиною, в його можливості [6, с. 51].

С. Мадді та Д. Хошаба вказують, що життєстійкість «не є спадковою якістю», а вона формується протягом усього життя та коригується [2, с. 125].

Взагалі, життєстійкість є стійкою багатовимірною особистісною властивістю, що являє собою сукупність поглядів та переконань про себе та навколишній світ, які забезпечують мужність та мотивацію людини перетворити складні ситуації на можливості зростання, а також здатність залишатися здоровим та здійснювати високоефективну діяльність, незважаючи на високий рівень стресу.

На думку О. Чиханцової, життєстійкість – це інтегральна особистісна характеристика людини, особистісний ресурс, що забезпечує їй успішність подолання життєвих труднощів та здатність витримувати стресову ситуацію, зберігаючи внутрішню впевненість, збалансованість, не знижуючи успішності діяльності [7, с. 125].

Різні стани стресу та психологічної напруги можуть вплинути на здатність людей бути продуктивними. Стрес (у цій роботі, під цим поняттям, маємо на увазі дистрес), який визначається як «будь-який набір обставин, які загрожують нашому благополуччю чи сприймаються як загрозливі і тим самим обтяжують наші здібності справлятися з труднощами», може мати тривалий вплив на продуктивність і когнітивне функціонування [3, с. 48]. Стрес надає суттєвий та прямий вплив на задоволеність життям та суб'єктивне благополуччя особистості.

Важливою характеристикою особистості, загрозливе зростання якої визначено в роботах вчених, є тривожність особистості, що виявляється у схильності індивіда переживати тривожний стан у реальних чи уявних ситуаціях, що суб'єктивно оцінюються як загрозливі. Небезпека високої тривожності для людини полягає у її негативному впливі на результати

діяльності та загальне благополуччя.

Вивчаючи тривожність, С. Мадді та співавтори (1985) повідомили про те, що високий рівень життєстійкості є найефективнішим засобом захисту від хвороб [1, с. 202]. Таким чином, життєстійкість є своєрідним буфером між тривожними факторами та їх негативними наслідками у людей. Вона позитивно впливає на мотивацію та ефективність у будь-якій діяльності, дозволяючи активніше і простіше реагувати на стресогенні та тривожні чинники.

Поняття психологічної життєстійкості виникло в кінці 1970-х років і виявило зв'язок між стійкістю до стресу та захворюваннями. Особистісна життєстійкість складається з установок, контролю та домагань, що забезпечують екзистенційний характер [9, с. 101] та мотивацію для тяжкої роботи над собою у стресових ситуаціях та перетворюють потенційні проблеми на можливості для самозростання та розвитку.

Дослідження І. Солкової та П. Томанек підтверджують важливість якості життєстійкості для подолання повсякденного стресу та підвищення самоефективності [10, с. 39].

Згідно зі С. Мадді, життєстійкість складається з трьох компонентів: залученість (включеність), контроль та прийняття ризику.

Перша складова, залученість, визначає ставлення людини до себе, світу та взаємодії з ним, мотивуючи її до самореалізації та дозволяючи повністю включитись у розв'язання завдань незалежно від стресових факторів. Люди з високим рівнем розвитку включеності мають високий рівень самоцінності та життєвого цілепокладання. Вони «сканують» своє оточення, щоб знайти щось, що викликає їх цікавість і здається значимим. Вони сподіваються, що зможуть зробити все, що вони роблять, цікавим і корисним завдяки своїй винахідливості, замість того, щоб відчувати нудьгу та порожнечу. Такі люди відрізняють себе від відчужених осіб, які вважають свою діяльність обтяжливою, нудною та безглуздою, мають цинічне, відсторонене ставлення до життєвого досвіду. Ця якість також характеризує відданість людини собі та своїй роботі. Її користь полягає й в тому, що саме включеність надає відчуття

мети і призводить до розвитку соціальних зв’язків.

Другий компонент, контроль, (протилежність – «безсилля»), являє собою переконання, що люди можуть своїми зусиллями впливати на своє оточення, життєву ситуацію, напрямок і результат того, що навколо них відбувається, на відміну від того, щоб почувати себе жертвами обставин. Люди з високим рівнем розвитку цього компоненту мають виражений внутрішній локус контролю. Вони докладають активних зусиль, щоб перетворити несприятливі ситуації на переваги, на відміну від безсилих людей, які діють так, ніби є пасивними жертвами зовнішніх сил, що не підлягають їх контролю.

Третій компонент, прийняття ризику, дозволяє бути відкритим до навколишнього світу та сприймати життєві події як виклики та можливості для особистісного зростання. Високий рівень розвитку в людини цього компоненту вказує на меншу в неї потребу в безпеці та менший страх зробити помилки, що сприяє особистісному зростанню. Такі люди не бажають легкого комфорту та безпеки і вважають, що їх життя у найбільшій мірі реалізується тоді, коли вони зростають і розвиваються завдяки навчанню на власному життєвому досвіді. Вони відрізняються від заляканих чи ригідних людей, які бояться змін, оскільки це створює ризики зниження комфорту та стабільності. Користь цієї складової полягає також в тому, що вона сприяє здатності бути гнучкими та адаптуватися до потенційно стресових ситуацій. С. Мадді підкреслює важливість всіх трьох компонентів для збереження здоров'я та оптимального рівня працездатності у стресових умовах [5, с. 84].

Важливо зазначити, що особистісна конструкція життєстійкості є значущим фактором у боротьбі зі стресом, що допомагає людині протистояти йому. Недавні дослідження життєстійкості вказують на те, що люди, які мають стійкі характерні риси та не здаються під тиском, рідше хворіють в періоди переживання стресу [4, с. 29].

Життєстійкість базується на індивідуально-особистісних рисах, таких як екстравертність, спонтанність, інтровертність та тривожність, які ґрунтуються на вроджених особливостях нервової системи та впливають на соціальну

активність. Уміння створювати особистісно значущі смисли життя та реалізовувати їх у контексті соціальної ситуації є важливим аспектом життєстійкості.

Життєстійкість, як характеристика, яка відображає здатність адаптації суб'єкта до відповідності умовам, визначає стійкість людини до різних видів загрозливих впливів та її уявлення про свою здатність до успішної поведінки, необхідної для досягнення очікуваних результатів та подолання негативного впливу навколишнього середовища [6, с. 32].

Науковці вважають, що життєстійкість особистості – це потенціал, який може бути використаний в ситуації. Це є інтегральною психологічною властивістю особистості, що розвивається через активну взаємодію з життєвими ситуаціями та здатністю до соціально-психологічної адаптації на основі динаміки смислової саморегуляції [5, с. 171].

Однак, наявні дослідження показують недостатню розробленість поняття психологічної стійкості до стресу, або ж життєстійкості, як у теоретичному, так і в практичному аспектах.

Дослідники, зосереджуючись на проблемі життєстійкості у збройних конфліктах, зазначають, що поняття психологічної адаптації, стійкості до стресу та психічного здоров'я особистості слід розглядати як динамічний процес, а не як сталу одиницю. Вчені, які вивчають проблеми психологічного відновлення у дітей після стресових подій, попереджають, що не можна розглядати резильєнтність (психол. стійкість, пружність) як персональну властивість «невразливих» осіб, адже це є вроджена динамічна властивість особистості, які добре відчувають себе навіть у кризових стресових умовах. Замість цього, доцільніше говорити про умови та результати адаптації та відновлення у осіб, які зазнали стресового впливу. У такому розумінні резильєнтність є динамічним процесом досягнення позитивної адаптації в умовах стресору [9, с. 85].

Війна та її наслідки, суспільно-політична нестабільність – це ті найсуттєвіші причини, які призводять до фізичної і психологічної травматизації

та морального виснаження суспільства в цілому. Саме все це привертає увагу фахівців психологів та медиків до пошуку дієвих методів з допомогою яких можна здійснити психологічну стабілізацію та розвинути життєстійкість особистості.

Загалом, варто зазначити чинники підвищення рівня життєстійкості:

1. До зовнішніх чинників відносять різноманітні чинники зовнішнього середовища та сімейні обставини.

2. До внутрішніх чинників відносимо:

- позитивне світосприйняття;
- спрямованість на самореалізацію;
- оптимальність реакцій в ситуації стресу,
- стресостійкість, моральна стійкість;
- самоефективність, навички роботи із суперечливою інформацією;
- екстраверсія та активність;
- гарне здоров'я, фізична форма, фізична і нервово-психологічна витривалість;
- навички здорового способу життя;
- володіння методиками аутотренінгу, релаксації;
- навички рефлексії, аналізу та узагальнення.

Таким чином, можна зробити висновок про складну природу здатності особистості до психологічної стійкості, захисту та адаптації. Життєстійкість можна визначити як здатність людини до психологічного відновлення та збереження психологічного комфорту за допомогою захисних факторів. Важливо, що життєстійкість формується завдяки захисним факторам та захисним процесам, які сприяють позитивному розвитку та психосоціальному стану. Підхід до розуміння життєстійкості з соціоекологічної перспективи передбачає вивчення розвитку життєстійкості індивіда у поєднанні з особистісними характеристиками та контекстом, у якому він перебуває. Зміцнення життєстійкості окремої особи передбачає також і підвищення життєстійкості інших соціоекологічних рівнів системи, в якій вона перебуває,

таких як родина, друзі, громада тощо.

Отже, життєстійкість особистості характеризує ступінь сформованості здатності особистості витримувати ситуацію гострого або хронічного стресу, зберігати внутрішню збалансованість, не знижуючи при цьому успішності діяльності. Маємо сприяти розвитку та підвищенню власної стресостійкості в сучасних умовах воєнного часу. Високий рівень життєстійкості є життєво-необхідним ресурсом під час війни.

Важливо пам'ятати, що життєстійкість – це не постійний стан. Ми можемо бути стійкими до одних стресорів, і абсолютно не готові долати інші. Саме тому зміцнення життєстійкості – це просто шлях, по якому ми рухаємось постійно протягом життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Богданов С., Чернобровкін В., Панок В. Підготовка вчителів до розвитку життєстійкості/стресостійкості у дітей в освітніх навчальних закладах. Київ: Пульсари, 2017. 204 с. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/11848/Bohdanov2017.pdf

2. Блінов О. А. Бойова психічна травма : монографія О. А. Блінов. Київ: Талком, 2019. 700 с.

3. Грішин, Е. (2021). Резилієнтність особистості: Сутність феномену, психодіагностика та засоби розвитку. Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Психологія. Вип. 64, 62–81. https://doi.org/10.34142/23129387.2021.64.04

4. Гринів О. Конструктивне подолання життєвих криз як детермінанта психологічного благополуччя особистості в ранній дорослості / О. Гринів // Аксіологічна психопедагогіка: проблеми, здобутки, перспективи. – С. 173–179.

5. Гусак Н., Чернобровкіна В., Чернобровкін В., Максименко А., Богданов С., Бойко О. (2017). Психосоціальна підтримка в умовах надзвичайних ситуацій: підхід резилієнс: навч.-метод. посіб. [за заг. ред. Н. Гусак]. К.: НаУКМА. 92 с.

6. Коваленко А. Б. Дослідження копінг-поведінки: тенденції та

перспективи / А. Б. Коваленко, Н. В. Родіна // Науково-практичний журнал Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського «Наука і освіта». – 2011. – С. 110

7. Кокун О. М. (2020). Професійна життєстійкість особистості: аналіз феномена. Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Том. V, Вип. 20, 68–81. https://lib.iitta.gov.ua/721356

8. Медянова О. В. “Психологічна резильєнтність особистості під час війни” УДК 159.9 Журнал “Перспективи та інновації науки” № 10(28) 2023 http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/5187/5217

9. Саутвік С., Чарні Д. Резилієнтність: мистецтво долати найбільші виклики життя. Львів. 2022.

10. Хамініч О. Резильєнтність: життєстійкість, життєздатноість або резільєнтність? Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки». 2016. Т. 2, No 6. С. 160 -165

ПОЧУТТЯ ГУМОРУ ЯК ФАКТОР СТРЕСОСТІЙКОСТІ І ФОРМА КОПІНГ-ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ

Морозова Наталя Валентинівна,
магістрант
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди, Україна
Кузнєцов М. А.
Науковий керівник: д. психол.н., проф.

Вступ. Стрес є невід'ємною частиною сучасного життя. Високий рівень стресу може негативно впливати на фізичне та психічне здоров'я людини, спричиняючи втому, роздратування, депресію та інші негативні наслідки. Успіх та результат в діяльності для будь-якої людини залежить від того, якими ресурсами керується особистість для досягнення результату у різних життєвих ситуаціях. Здатність подолати страхи та негативні переживання залежить від того, якими механізмами та психологічними прийомами володіє людина, для подолання складних стреосогенних впливів, а також покращення свого життя і пошуку можливостей для досягнення поставлених цілей. У зв'язку із цим, особливої актуальності набувають проблеми, пов'язані з виробленням особистістю ефективних поведінкових стратегій опанування критичних або стресових ситуації, тобто копінгу. Одним з факторів, які можуть впливати на стресостійкість та копінг-поведінку особистості, є почуття гумору.

Почуття гумору - це здатність сприймати та розуміти гумористичні ситуації, а також вміння самостійно створювати гумористичні висловлювання. Воно може бути розглянуте як один з механізмів копінгу - стратегій, що дозволяють особистості ефективно впоратися зі стресом. Здатність знайти гумор у негативних ситуаціях допомагає зменшити рівень стресу та покращити психологічний стан. Гумор є досить важливим та цінним ресурсом для подолання таких негативних настроїв, як депресія та тривога. На сьогоднішній день досить багато вчених цікавляться механізмами подолання стресів у життєдіяльності людей та вивчають і розкривають особистісні характеристики,

які допомагають покращити проблемні ситуації за допомогою цих механізмів.

Мета роботи. Дослідити залежності показників почуття гумору та обраних копінг-стратегій особистості на фактори стресостійкості.

Матеріали та методи. Для проведення нашого дослідження було використано відповідну вибірку. Учасники були обрані по випадковому принципу з метою забезпечення репрезентативності вибірки.

Загальна кількість учасників дослідження складала 61 особу. Середня вікова група учасників опитування становить близько 30-45 років. Загальна кількість учасників дослідження складала 61 особу.

Учасники опитування були запрошені до участі в дослідженні шляхом розсилки запрошень через соціальні мережі, електронну пошту та особистий контакт. Опитування проводилося в онлайн формати за допомогою заповнення Googl-форм. У ході дослідження були використані такі психодіагностичні методики: «Рівень і тип почуття гумору Домбровської І. С.»; «Опанування стресу (Brief-COPE)»; «Тест життестійкости С. Мадді (скорочена версія)»; «Шкала психосоціального стресу (Ризик коронарної поведінки)»; «Опитувальник задоволеності життям Дінер»; «Шкала позитивних і негативних переживань Дінер».

Отримані дані були оброблені та проаналізовані з використанням статистичного пакету програмного забезпечення, такого як SPSS та Excel. Для аналізу та інтерпретації даних отриманих в результаті нашого дослідження ми використали наступні методи статистичного аналізу, кореляційний аналіз К Пірсона, кластерний аналіз методом к-середніх, двофакторний дисперсній аналіз.

Результати та обговорення. В результаті проведеного дослідження, нам вдалося встановити, що існує зв'язок між показниками почуття гумору та копінг-стратегіями такими, як позитивний рефреймінг, вентиляція, гумор та вживання психоактивних речовин.

Також ми отримали дані, що існує суттєва різниця між двома групами досліджуваних з низьким та високим рівнем почуття гумору. Група з високим

рівнем почуття гумору відрізняється від групи з низьким рівнем почуття гумору і має більш позитивне ставлення до гумору, ймовірно більш розвинену гумористичну обдарованість і здатність до сприйняття та виробництва гумору.

Також було виявлено, що почуття гумору впливає на спосіб, яким люди переживають стресові ситуації, і цей вплив змінюється з віком. Люди з високим рівнем почуття гумору демонструють меншу інтенсивність негативних емоцій і відновлюються швидше після стресових ситуацій.

Також результати аналізу привели нас до такого факту, що статеві відмінності та рівень почуття гумору впливають на спосіб, яким люди долають стресові ситуації. Нами було виявлено, що жінки і чоловіки реагують на стрес по-різному залежно від рівня свого почуття гумору. Для жінок гумор стає дуже потужним інструментом подолання, тоді як у чоловіків такої тенденції ми не спостерігали.

Висновки. В результаті проведеного нами дослідження ми підтвердили нашу гіпотезу, що показники почуття гумору та обраних копінг-стратегій мають впив на фактори стресостийкості особистості. Отримані результати підкреслюють важливість розвитку почуття гумору у контексті подолання стресу. Крім того, такі особистісні характеристики, як вік і статі мають бути обов’язково враховані для розробки програм подолання стресу, спрямованих на максимально ефективне підтримання психологічного благополуччя людей.

МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДНОВЛЕННЯ БОЄЗДАТНОСТІ ОКРЕМОЇ МОТОПІХОТНОЇ БРИГАДИ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Панасенко Олександр Анатолійович
Слухач
Національний університет оборони України
м. Київ, Україна

Вступ. / Introductions.

Актуальність теми обумовлена важливістю завдань, що покладаються на підрозділи окремої мотопіхотної бригади Сухопутних військ Збройних Сил України, які виконують бойові завдання в умовах військового стану. За таких умов після проведення ротації підрозділів з районів виконання бойових завдань в пункти тимчасової дислокації (район відведення) особовий склад, озброєння та військова техніка потребує відновлення боєздатності.

Мета роботи. / Aim.

Метою є висвітлення практичного досвіду організації морально-психологічного забезпечення відновлення боєздатності на прикладі підрозділів окремої мотопіхотної бригади Сухопутних військ Збройних Сил України.

Морально-психологічне забезпечення – це вид всебічного забезпечення підготовки і ведення бойових дій, метою якого є формування, підтримання та поновлення морально-психологічного стану особового складу підрозділу, необхідного для успішного виконання завдань за призначенням.

Особовий склад підрозділу перед відрядженням на бойове завдання проходить бойове злагодження. На цьому етапі морально-психологічного забезпечення підготовки до виконання завдання являє собою комплекс організаційних, інформаційних, культурологічних та соціально-правових заходів, спрямованих на підтримання бойової готовності, реалізації духовного, професійного потенціалу особового складу.

Головною метою морально-психологічного забезпечення є якісне

виконання завдань бойової підготовки, формування та зміцнення необхідних для військовослужбовців національно-патріотичних, психологічних та морально-бойових якостей, підтримання на оптимальному рівні морально психологічного стану особового складу, їх готовності до виконання завдань за призначенням.

Матеріали та методи./Materials and methods.

В ході виконання завдань особовий склад перебуває в бойовій обстановці, яка впливає на морально-психологічний стан особового складу в межах конкретних факторів, тобто визначених кількісних та якісних характеристиках конкретних основних процесів та моментів, що негативно впливають на морально-психологічний стан військовослужбовців. Починаючи з 24 лютого 2022 року підрозділи військових частин Сухопутних військ Збройних Сил України постійно виконують бойові завдання на передовій. Після виведення підрозділу в пункт тимчасової дислокації (район відведення) проводиться відновлення боєздатності. Обов'язковою складовою заходів відновлення бойової готовності (боєздатності) військових частин (підрозділів) є психологічна реабілітація військовослужбовців. Основними формами психологічної реабілітації військовослужбовців під час відновлення бойової готовності (боєздатності) підрозділів є декомпресія та психологічна реабілітація.

Результати та обговорення./Results and discussion.

Декомпресія є початковим етапом психологічної реабілітації військовослужбовців, які перебували в екстремальних умовах службово-бойової діяльності. Заходи з декомпресії організовує командир підрозділу. За 10 діб до початку проведення заходів декомпресії наказом командира військової частини призначається робоча група з числа офіцерів структури морально-психологічного забезпечення, офіцерів психологів, психологів, військових священників (капеланів) та медичних працівників для проведення заходів декомпресії. Керівник робочої групи забезпечує своєчасне та якісне виконання заходів декомпресії, збір та узагальнення результатів роботи цієї

групи, надання звіту за підпорядкуванням. План проведення декомпресії (з урахуванням загального плану відновлення боєздатності підрозділу) складає керівник робочої групи з урахуванням особливостей виконання завдань та обставин перебування підрозділу в екстремальних (бойових) умовах. План погоджує командир підрозділу. За результатами роботи робочої групи до плану можуть вноситися відповідні зміни. Організацію заходів декомпресії підпорядкованого особового складу та матеріально-технічне забезпечення їх проведення здійснює командир підрозділу. На керівника робочої групи, крім функціональних обов'язків та повноважень, додатково покладаються такі завдання: організація діяльності групи; надання узагальнюючих рекомендацій командиру підрозділу: роботи з особами, яких за результатами обстеження та психологічного вивчення віднесено до групи підвищеного психологічної уваги; відновлення фізичної та психологічної спроможності й готовності військовослужбовців виконувати службові обов'язки; попередження дезадаптаційних розладів серед військовослужбовців; надання рекомендацій про необхідність направлення на лікування військовослужбовців з ознаками стресових розладів; проведення аналізу ефективності діяльності групи. Тривалість проведення заходів декомпресії становить від 3 до 7 діб.

Основні елементи декомпресії: психологічне діагностування; психоемоційне та психофізіологічне розвантаження, відновлення психологічної безпеки особистості; соціальна реадаптація.

Після завершення проведення декомпресії за результатами роботи робочої групи складається звіт та надаються рекомендації командирам (начальникам) щодо організації та проведення подальших заходів психологічного супроводу військовослужбовців. Рекомендації, які додаються до звіту робочої групи, містять такі розділи: направлення до закладів охорони здоров'я (за медичними показниками, у тому числі з ознаками психічних розладів); результати психологічного вивчення щодо кожного військовослужбовця; черговість надання відпусток у підрозділі; заходи щодо подальшого відновлення фізичного та психічного стану; стосовно можливої зміни роду професійної діяльності або

підрозділу, де буде мінімізовано подальший негативний психологічний вплив.

Психологічна реабілітація військовослужбовців Збройних Сил України, які брали участь в бойових діях (далі - психологічна реабілітація військовослужбовців), під час відновлення боєздатності підрозділів являє собою комплекс заходів психологічного характеру, спрямованих на збереження, відновлення та корекцію психофізіологічних та психічних функцій, оптимального рівня боєздатності військовослужбовців, які були піддані впливу психотравмуючих чинників та постраждали внаслідок цього, а також створення сприятливих умов для подальшого успішного виконання ними службових обов'язків. У зв'язку з великою поширеністю стресових розладів, негативними психодинамічними та психосоціальними тенденціями серед військовослужбовців реабілітаційні заходи проводяться з усіма військовослужбовцями з підрозділу, що проходить відновлення боєздатності. Метою психологічної реабілітації військовослужбовців є збереження або відновлення фізичного та психічного здоров'я військовослужбовців. Загальна організація процесу психологічної реабілітації у підрозділі покладається на командира підрозділу. Безпосереднє виконання завдань психологічної реабілітації покладається на заступника командира підрозділу з морально психологічного забезпечення (за їх наявності), офіцера-психолога, представника медичної служби, військового священика (капелана) також можуть бути залучені офіцери структури морально-психологічного забезпечення з управління військової частини.

Висновки./Conclusions.

Отже, проведення заходів морально-психологічного забезпечення під час відновлення боєздатності підрозділу має велике значення для подальшої готовності особового складу виконувати поставлені завдання. Моральна готовність військовослужбовців є важливою складовою їхньої професійної підготовки. Вона забезпечує ефективність виконання ними завдань у екстремальних умовах війни.

НЕОБХІДНІСТЬ СТАНУ ЦІЛІСНОСТІ ЗА УМОВ КРИЗИ

Пенечко Оксана Константиновна
здобувач вченого ступеня кандидата психологічних наук
незалежний дослідник, м. Київ

Постановка проблеми. Актуальність обраної теми підкреслюється насамперед соціально-політичними факторами: ситуація у світі напружена, особливо в тих країнах, де йдуть бойові дії: так, у стані війни сьогодні перебувають Україна та Ізраїль. Ми не зводимо війну до стану кризи: стан кризи в різних соціально значущих сферах, проте, супроводжує війну. Ми, як і інші психологи, розрізняємо також екстремальні та кризові ситуації; так, екстремальна ситуація не обов'язково передбачає настання кризи (соціально психологічної, індивідуальної), а криза, у свою чергу, може настати незалежно від екстремальної ситуації, як елемент становлення і розвитку – як суспільства в цілому, так і окремої людини. Будь-яка криза - соціальна, політична чи економічна, має, як ми думаємо, таку сторону: вона «відсікає минуле», переформатовує звичну, невідрефлексовану «прихильність до старого», але вказує на майбутнє як на напрямок розвитку (майбутнє, у свою чергу, не визначене, і, в силу цього, може бути будь-яким, – таким, яким ми самі здатні його зробити). Така властивість кризи залишається, як правило, поза фокусом уваги дослідників, проте ми хочемо досліджувати цей аспект, розуміючи кризу не лише як негативне явище, а й як «точку зростання», етап формування майбутнього в ситуації, коли умови минулого виявляються незадовільними і не відповідними сучасності. Можливо, криза не так «відсікає», як змушує переосмислити минуле; або вона дійсно «відсікає» минуле як деяку історію, яку слід «залишити в минулому», проте формує при цьому певне нове розуміння минулого, конструює минуле як «ретроспективний наратив», «історію про минуле» (переосмислення і деконструкцію минулого ми можемо спостерігати і у сучасних українських дискурсах). Таким чином, розмірковуючи про кризу, ми спрямовані не так у бік пошуку копінг-стратегії як дієвого способу «впоратися»

з проявами кризи, як у бік обґрунтування необхідності формування (насамперед, на індивідуально-психологічному рівні) певного, особливого внутрішнього стану, здатного зберігатися до, після та у процесі переживання кризового етапу життя.

У зв'язку з цим, виникає низка питань: що за зовнішні сили, які мають властивість дестабілізації структур особистості (тригерні фактори, що запускають кризові процеси на індивідуальному рівні); від чого чи кого людина може очікувати підтримки у кризовій ситуації; які нові структури психіки можуть бути умовою формування ресурсного стану людини; яким саме може бути цей ресурсний стан? В. В. Козлов [7] вважає, що в кризових ситуаціях соціальний суб'єкт – людина, група, нація – потребує опори на свою внутрішню мудрість, на свої інтегративні можливості. У зв'язку з цим ми вважаємо за доцільне звернутися до поняття внутрішнього потенціалу особистості. Внутрішній потенціал особистості нерідко розуміється як деякий внутрішній резерв особистості, можливо, прихований, резерв здібностей і талантів, які забезпечують прагнення особистості до розвитку: «внутрішній потенціал особистості» – як властивість особистості, що забезпечує прагнення до саморозвитку, рефлексії, стійкої мотивації до отримання нового знання (Т. Ю. Артюхова, Т. Б. Котмакова) [2], [8], [9].

Аналіз актуальних досліджень та публікацій. Заявлена нами проблема багатоаспектна: вона стосується як феномена кризи, розглянутого в полі психології, так і феномена цілісності людини, що розуміється нами не як внутрішньо-особистісна цілісність, а як інтегративна цілісність людини в єдності тілесного, емоційного, когнітивного, духовного аспектів [6]). Крім того, піднята нами тема стосується питань, пов'язаних із розрізненням екстремальних та кризових станів. Окремий інтерес являє, на нашу думку, проблема внутрішнього потенціалу особистості.

Феномен кризи цікавив багатьох психологів – як вітчизняних, так і зарубіжних; серед яких: радянські вчені – Л. С. Виготський [4] (який вважав, що криза – це не тимчасовий стан, а «шлях внутрішнього життя» людини;

В. А. Ананьєв [1], який розглядав кризу не лише в негативному (як «пік переживання страждань»), а й у позитивному (як «початок шляху позбавлення страждань») ключі.; Р. А. Ахмеров [3], що трактує кризу в каузометричному контексті, як переживання людиною непродуктивності минулого, сьогодення та майбутнього. Серед сучасних вчених, що досліджують кризу, назвемо В. В. Козлова [7], який розуміє кризу як закономірний етап розвитку особистості, а також підкреслює розмаїття життєвих криз людини; Т. М. Титаренко, яка пише про кризу як «іспит, який людина час від часу складає самій собі» [11] тощо. Феномен цілісності вивчали як зарубіжні Г. Олпорт (який розумів цілісність людини не тільки як внутрішньо-психічний феномен, але як єдність психіки і тіла [5], К. Вілбер [14], автор «інтегральної психології», так і вітчизняні автори, серед яких – О. Одинець та Ю. Шабанова [10], які розглядають цілісність саме як холістичну і посилаються на розуміння цього феномену Дж. Смутсом [13] та іншими.

Розглядаючи проблему внутрішньоособистісного потенціалу, спираємося на роботу київської дослідниці О. Р. Ткачишиної [12], яка аналізує цей феномен у контексті ситуації невизначеності, яка сформувалася в Україні сьогодні, і спирається при цьому на роботи І. Безсмертна, Н. Карпенко, Г. Іванченко, Д. Леонтьєва, В. Міляєвої, Б. Ананьєва, Л. Виготського, Д. Ельконіна, А. Матюшкіна, В. Мясищева, Е. Еріксона та інших.

Виклад основного матеріалу О. Р. Ткачишина зазначає, що непередбачуваність, нестабільність, непрогнозованість сучасного світу досить часто «призводить до виникнення стресових ситуацій, умов невизначеності в яких людина має діяти конструктивно та приймати оптимальні рішення» [12, с. 50]. Діяти конструктивно неможливо у стресовому стані, тож цей шлях передбачає, передусім, продукування конструктивних копінг-стратегій. У формуванні конструктивних копінг-стратегій важливу роль відіграє особистісний потенціал людини, саме на його основі формується вибір певних стратегій поведінки, які або сприяють вирішенню поточних проблем та успішній адаптації до зміненої соціально-психологічної реальності, або ж,

навпаки, призводять до дезадаптивної поведінки та перешкоджають людині бачення нових можливостей для свого розвитку [12, с. 50].

Ми, своєю чергою, розуміємо внутрішній потенціал особистості не так як «внутрішній резерв», здібності і таланти особистості (зокрема – приховані), скільки як цілісність. При цьому прагнення до цілісності, на нашу думку, є також прагненням до саморозвитку та рефлексії. Це пов`язане з нерозривністю понять цілісності і саморозвитку: і саморозвиток виступає необхідною умовою для набуття цілісності особистості, і внутрішньо-особистісна цілісність необхідна подальшого розвитку, вдосконалення, розкриття потенціалу людини.

Таким чином, стрижневим елементом внутрішнього потенціалу людини є те, що ми називаємо станом цілісності. Ілюструючи цю думку, скажемо, що внутрішньою опорою людини є, перш за все, вона сама; інакше кажучи, кожен із нас виступає найбільш ефективною опорою для нас самих. Чому на практиці нам не завжди вдається справді бути опорою для самих себе? Ми вважаємо, що це пов'язано з недостатньою внутрішньою цілісністю, властивою нам; при цьому кожен із нас потенційно є цілісною особистістю.

Так, прихильники екзистенційно-гуманістичного підходу в психології (К. Ясперс, Л. Бінсвангер, В. Франкл та інші) висловлюють думку про те, що кожна особистість є унікальною та цілісною, яка існує на даний момент і в конкретному просторі на певному етапі становлення цієї цілісності.

Принцип цілісності (холізму), нарівні з принципами свободи, розвитку, суб'єктивності та духовності – ключовий принцип гуманістичної психології, її вихідне положення, згідно з яким особистість не зводиться до окремих станів, захисних механізмів, процесів. Унікальний характер переживань особистості обумовлений саме її цілісністю, яка, на думку представників гуманістичної психології, є діалектичною єдністю феноменів розуму та емоцій (інтелектуального та емоційного), усвідомлюваного та несвідомого.

У зв'язку з цим варто також згадати про принцип, пов'язаний із принципом цілісності в структурі уявлень гуманістичної психології, – принцип розвитку, який передбачає, що постійна зміна, становлення та трансформація є

формою існування особистості. Саме з цим пов'язана неможливість остаточного і повного визначення людської природи та можливостей людини: особистість є не остаточною і завершеною даністю, а процесом, безперервним становленням, актуалізацією внутрішнього потенціалу.

Внутрішній потенціал при цьому ми розуміємо не як систему прихованих здібностей, талантів (тобто, «самоактуалізаційний потенціал») у широкому тлумаченні, але, перш за все, як внутрішню цілісність людини, те, на що вона може і повинна спиратися у складних ситуаціях. Ми вважаємо, що внутрішня цілісність є фундаментальною властивістю внутрішнього потенціалу особистості (людини).

У ситуаціях, коли зовнішні сили, навколишні нестабільні обставини, що загрожують життю та здоров'ю, викликають страх і невизначеність, не дають людині енергії для формування та підтримки нових внутрішньосистемних структур, наприклад, структур особистості (або, іншими словами, – у ситуаціях, несприятливих для самоактуалізації та розвитку), – слід, на нашу думку, спрямувати фокус активності на внутрішні ресурсні стани себе як системи.

При цьому внутрішню цілісність ми розуміємо як ключовий ресурсний стан системи та/або умову цього ресурсного стану. Таким чином, внутрішня цілісність (як фундаментальна властивість внутрішнього потенціалу особистості), набута людиною до настання критичної ситуації, може сама собою виступати як важлива умова підтримки людини в цій ситуації. У випадку, якщо внутрішня цілісність недостатня на момент кризи, слід, на нашу думку, звернути увагу і сили на здобуття цієї цілісності.

Криза є точкою максимальної невизначеності системи, де вона зазнає найбільшого напруження. При цьому криза завжди означає нові можливості, оскільки дезорганізація провокує процеси переходу системи на новий рівень, стимулює самоорганізацію системи (В.В. Козлов, «Психологія кризи») [7]). У зв'язку з цим кризу не варто розглядати як виключно негативне явище, стан, з якого необхідно вийти; розвиток, внутрішнє зростання особистості завжди пов'язані з внутрішнім напруженням, інакше кажучи, – розвиток і зростання з

необхідністю передбачають певну кризу.

Ми вважаємо, що мова може йти про «діяльний підхід» до кризи, де важливо не пасивне її проживання та стратегія завмирання (з метою «перечекати» важкий час), а визнання себе як суб'єкта цієї кризової ситуації, свідоме використання енергії кризи у своїх цілях. Говорячи про власну суб'єктність у кризовій ситуації, про внутрішній локус контролю у проживання кризи, маємо на увазі можливість активного та цілеспрямованого використання енергії кризової ситуації (яка при пасивному проживання кризи просто «утилізується»).

Здатність бути «суб'єктом кризи» у кризовій ситуації, що вже настала, пов'язана для людини зі станом цілісності (зокрема, внутрішньоособистісної цілісності). Набута цілісність допомагає людині проживати кризовий стан як менш травмуючий, з одного боку, а з іншого – як розвиваючий. Тим не менш, вже перебуваючи в ситуації кризи, і розуміючи, що криза несе в собі актуалізаційний потенціал та «енергію розвитку», ми можемо сконцентрувати увагу на стані власної цілісності та можливостях її збереження та/або набуття «всередині» (вже під час) кризової ситуації. Перед нами як психологами практиками стоїть завдання щодо створення для людини умов, в яких можна наблизитися до стану цілісності, за допомогою конкретних психотехнік та психологічних алгоритмів.

Висновки. Отже, йдеться, перш за все, про «набуття суб'єктності» в ситуації кризи, при цьому кризу можна розглядати як точку розвитку, і «енергію кризи» використовувати як енергію розвитку. Внутрішня напруга людини, що супроводжує для неї кризову ситуацію, як внутрішній імпульс може стимулювати людину розвиватися, вдосконалюватися, розмірковувати про власні цілі, цінності, про свою головну життєву місію.

Таким чином, робимо висновок про те, що самоактуалізація, самореалізація, поставання та розвиток пов'язані з кризою: навіть в умовах сприятливих зовнішніх обставин зростання та розвиток людини нормативно припускають кризу (тут достатньо згадати про «кризи розвитку» дитини).

Проходження криз розвитку оптимально, на нашу думку, за умов набутої цілісності особистості. З іншого боку, «енергію кризи», інспірованої несприятливими зовнішніми обставинами, можна цілеспрямовано використовувати не тільки для успішного проходження кризової ситуації як такої, але й для самоактуалізації та саморозвитку.

ЛИТЕРАТУРА

1. Ананьев В. А. Введение в потрясающую психотерапию // Журнал практического психолога. – 1999. – № 7-8. – С. 15-31.

2. Артюхова Т. Ю. Психологические характеристики мобильной личности / Т. Ю. Артюхова // Междунар. журнал эксперимент. образования. – 2010. – № 7. С. 96-98

3. Ахмеров Р. А. Биографические кризисы личности: дис.... канд. психол. наук. – М., 1994. – 210 с.

4. Выготский Л. С. Психология развития человека. – М.: Смысл; Эксмо, 2003. – 1136 с.

5. Егорова И. В. Понятие проприума у Г. Олпорта // Институт философии РАН. – [Электронный документ]. – Режим доступа: https://iphras.ru/uplfile/histan/statwi/Egorova_Ponyatie_propriuma_u_Olporta.pdf

6. Козлов В. В. Интегративная психология. Пути духовного поиска, или освящение повседневности. — М.: Психотерапия, 2007. – 528 с.

7. Козлов В. В. Психология кризиса. Институт консультирования и системних решений. – М., 2014. – 528 с.

8. Котмакова Т. Б. Личностная мобильность как основополагающее качество будущего специалиста / Т. Б. Котмакова // Психология и педагогика: методика и проблемы практического применения: сб. материалов VII Всерос. науч.-практ. конф. / под. общ. ред. С. С. Чернова. – Новосибирск, 2009.-С. 119-124

9. Найданова Ю. В. Мобильная личность обучающегося как научное понятие // Вестник Южно-Уральскогого сударственного университета. Серия:

Образование. Педагогические науки. – 2014. – №. 6 (2), – С. 40-47

10. Одинець, О., Шабанова, Ю. Холізм як причинно-системний підхід до цілісності людини // *Епістемологічні дослідження в філософії, соціальних і політичних науках*. – 2022. – № 5(2). – С. 33-41

11. Титаренко Т. М. Психологія життєвої кризи. – К: Агромпромвидав України, 1998. – 348 с.

12. Ткачишина О. Р. Особистісний потенціал як основа формування конструктивних копінг-стратегій // Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія. - 2022. - № 4. - Т.33 (72). – С.50-54

13. Smuts, J. C. Holism and evolution. – London, 1936. – 376 p.

14. Wilber K. An integral theory of consciousness // Journal of Consciousness Studies. – 1997. – № 4 (1). – Pp. 71-92

ПРОФІЛАКТИКА КОНФЛІКТІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗВО ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Рябенко Михайло Іванович
к.пед.н., доцент
доцент Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова
м. Одеса, Україна

Вступ.Сучасний етап розвитку нашої країни засвідчує, що Україна обрала та рухається до європейських стандартів розвитку. Так, членство України у Болонському процесі, підписання Угоди між Україною та Європейським Союзом закріпили намір реформування національної системи вищої освіти у відповідності до найкращих світових стандартів та впровадження конкурентноспроможного ринку освітніх послуг. Однією з складових конкурентноспроможності закладів вищої освіти, на наш погляд, є забезпечення якості освіти, зокрема через дотримання учасниками освітнього процесу стандартів та принципів академічної доброчесності.

Мета роботи. Розглянути важливість профілактичної роботи закладу вищої освіти щодо конфліктів в освітньому процесі як одного з чинників забезпечення академічної доброчесності.

У відповідності до закону України «Про освіту» академічна доброчесність розуміється як сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання або наукових досягнень. Так, дотримання академічної доброчесності для учасників освітнього процесу передбачає: посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей тощо; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної діяльності тощо. А для педагогічних та науково-педагогічних працівників також контроль за дотриманням академічної доброчесності

здобувачами освіти та об’єктивне оцінювання результатів навчання [2].

Аналіз наукової літератури свідчить про великий інтерес та актуальність дослідження дотримання та порушень академічної доброчесності в системі освіти в цілому так і в закладах вищої освіти зокрема. Але на жаль ґрунтовних досліджень щодо аналізу та впливу основних чинників на порушення академічної доброчесності а також які умови потрібно створити для того щоб забезпечити дотримання стандартів академічної доброчесності на наш погляд недостатньо. На рівні з іншими чинниками що призводять до порушення академічної доброчесності (недостатня поінформованість щодо самостійної організації наукової діяльності а також якими принципами потрібно керуватись учаснику освітнього процесу в закладі вищої освіті; недостатня організаційно-управлінська робота в закладі; соціально-економічний чинник; відсутність реальної відповідальності осіб, які порушують академічну доброчесність; низький морально-духовний рівень більшості учасників освітнього процесу тощо) на наш погляд, важливим є профілактична робота щодо запобігання і поширення конфліктів в освітнього процесу.

Проблема конфліктів привертала увагу як відчизняних так і закордонних вчених філософів, соціологів, психологів, юристів тощо. Дослідженнями повязаними з конфліктів в освітньому процесі закладу вищої освіти вивчалася багатьма вченими, такими як І. Бех, В. Галузяк, С. Максименко, Л. Подоляк, В. Юрченко, Н. Матіяш-Заяц, І. Холковська та інші. Аналіз літератури дав змогу нам визначити, що конфлікт походить від лат. conflictus та визначається як зіткнення. У довідникові та науковій літературі також тлумачиться як зіткнення різноспрямованих цілей, інтересів, позицій, думок та поглядів окремих індивідів чи груп [1, с. 176]. В освітньому процесі закладу вищої освіти конфлікти можуть бути вертикальними (між керівництвом закладом чи структурних підрозділів та науково-педагогічними працівниками, здобувачами освіти тощо) та горизонтальними (між здобувачами вищої освіти, між науково педагогічними працівниками тощо). Конфлікти в освітньому процесі закладу вищої освіти можуть бути приховані та відкриті а також міжособистісні та

внутрішньоособистісними тощо. Як показують наші дослідження більше 80 % учасників освітнього процесу були безпосередніми учасниками конфліктів в освітньому процесі. Одними з основних наслідків конфліктів в освітньому процесі є розчарування колективом, знецінювання значимості виконуваної роботи, втрата працездатності, апатія, низька дисципліна тощо, що у свою чергу може призвести до порушень принципів та норм академічної доброчесності.

Спираючись на аналіз опрацьованої літератури маємо можливість стверджувати, що «профілактика» походить з грецької (prophylaktikos=запобіжний) – сукупність заходів для запобігання і поширення чогось небажаного, для збереження порядку тощо [4, с. 504]. На наш погляд запобігання будь-якому негативному явищу є найдешевшим та й найефективнішим засобом для суб'єктів профілактики ніж потім вирішувати проблеми пов'язані з наслідками відповідних зіткнень. Так, в нашому дослідженні до основних суб'єктів профілактики конфліктів в закладах освіти ми відносимо державні органи, які визначають та впроваджують освітню політику в країні Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство освіти і науки України тощо), безпосередньо органи управління закладом вищої освіти (Вчена Рада закладу вищої освіти, органи самоврядування, ректорат, деканати тощо), керівництво закладом вищої освіти (ректор, проректор, декан факультету, директор інституту тощо), педагогічні і науково-педагогічні працівники, куратори (тьютори), органи студентського самоврядування, профспілкові організації, психологічні служби закладу вищої освіти тощо. На наш погляд перш за все важлива воля та бачення актуальності проблеми суб'єктами профілактики конфліктів. Тому що відсутність волі в не залежності від обставин призведе до низького рівня ефективності профілактичних заходів. Важливим також вбачаємо підготовку професійних педагогічних та науково-педагогічних працівників, які здатні ефективно управляти освітнім процесом, які мають конфліктологічну компетентність, тобто знають про основні причини та наслідки конфліктів, володіють

принципами та методами управління конфліктом в освітньому процесі. Також вважаємо необхідним прийняття в закладах вищої освіти положення про врегулювання конфліктів в освітньому процесі а також залучення та взаємодія з всіма іншими зацікавленими суб'єктами (громадські організації, представники державних та правоохоронних органів, засоби масової інформації, професійних медіаторів тощо). Вважливим вважаємо проведення серед основних суб'єктів профілактичної роботи (педагогічні та науково-педагогічні працівники, органи студентського самоврядування, профспілкові організації) проведення відповідних тренінгів, зустрічей, круглих столів, семінарів, конференцій які будуть спрямовані на підготовку учасників до діяльності щодо природи конфлікту та навички їх вирішення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Психологічна енциклопедія. Автор упорядник О. М. Степанов. Київ: «Академвидав», 2006. 424 с.

2. Про вищу освіту : Закон України від 01 липня 2014 р. №1556-VII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18 (дата звернення: 01.08.2021).

3. Про освіту : Закон України від 05 вересня 2017 р № 2145-VIII: URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19 (дата звернення: 01.08.2021).

4. Новий словник іншомовних слів: близько 40000 сл. і словосполучень / Л. І, Шевченко, О. І. Ніка, О. І. Хом'як, А. А. Дем'янюк. За ред. Л. І. Шевченко. Київ: Арій, 2008. 672 с.

ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ ПСИХОЛОГІВ-КОНСУЛЬТАНТІВ

Савельєва О. Л.
студент-магістрант
2 курсу заочної форми навчання.
Факультет права,
публічного управління та національної безпеки
Кафедра психології.
Поліський національний університет
Науковий керівник
Коломієць Т. В.,
кандидат психологічних наук, доцент

Анотація. У статті досліджено феномен самопрезентації. Розкрито особливості самопрезентації психологів-консультантів. На основі дослідження 100 резюме психологів-консультантів зроблено висновки про гендерні особливості їх самопрезентації.

Ключові слова: взаємодія, гендерні особливості, психолог-консультант, самопрезентація, спілкування.

Феномен самопрезентації викликає пильний інтерес дослідників. Значний внесок у розробку теорії самопрезентації особистості зробили: І. Гоффман, Р. Аркін, Е. Джонс, М. Вейголд, Р. Баумейстер, Б. Шленкер, Є. В. Зінченко, І. С. Шевченко та ін. Стійкість дослідницького інтересу до феномену самопрезентації (перша робота на цю тему написана І. Гофманом і побачила світ 1953 р.) свідчить про значущість даної проблематики для вирішення широкого кола практичних завдань. Інформація про основні закономірності процесу самопрезентації, формування враження про себе, уявлення про основні фактори успішності самопрезентації, знання та облік індивідуальних особливостей самопрезентаційної поведінки людини необхідні під час вирішення завдань підвищення ефективності міжособистісної комунікації, соціальної адаптації, формування та розвитку професійно важливих якостей

сучасних фахівців та інших задач.

Самопрезентація сприймається як різною мірою усвідомлюване і постійно здійснюване у міжособистісній взаємодії пред'явлення Я – інформації у вербальній і невербальній поведінці суб'єкта взаємодії з урахуванням специфіки соціальної ситуації. Соціальна ситуація у самопрезентаційній поведінці є рольовою і суб'єкт самопрезентації має певні самопрезентаційні сценарії – поведінкові патерни до певних ролей. В основі таких сценаріїв лежать певні установки, зумовлені особистісними особливостями та рольовими очікуваннями [4, с. 46].

Визначаючи самопрезентацію як свідому активність людини, варто уточнити розуміння цього явища, характеризуючи його як «припущення» індивідуальних особистісних характеристик соціуму у ситуації невизначеності. Привносячи до розуміння самопрезентації індивідуальність, це ще більше наповнюється і насичується, характеризує із боку неповторності, унікальності властивостей людини. Особистість є «вершиною» структури психологічних властивостей, а індивідуальність – «глибиною» особистості. Інтегральна індивідуальність відбиває певну ієрархію, взаємозв'язок властивостей особистості, індивідуально неповторне поєднання властивостей особистості. Унікальне поєднання індивідуальних особистісних характеристик визначають самопрезентацію людини, змінюючись із «виникненням нових зв'язків між індивідуальними властивостями. У новоутвореннях особистості, характерних для певного віку, виділяються відносно незалежні симптомокомплекси, причому з роками вони дедалі більше диференціюються та їх кількість збільшується [3, с. 213].

У процесі самопрезентації як форми активності особистості людина демонструє та виявляє свої особливості. На різних етапах онтогенезу особистісні особливості, що пред'являються, змінюються у зв'язку з розвитком самої особистості. Вперше особливості самопрезентації як особистісного феномену можна спостерігати на етапі першого народження особистості, коли формується перший особистісний механізм – «підпорядкування мотивів», який

припадає на дошкільний вік.

Аналіз сучасних досліджень дозволяє зробити висновок, що в різних видах професійної діяльності психолога є багато спільного. Адже реалізація завдань психолога здійснюється через такі узагальнені види професійної діяльності, як: психодіагностика, корекція, реабілітація, прогностика. Базовим, інтегративним виглядом діяльності психолога, який проникає та обумовлює всі вище перелічені види, є психологічне консультування як особлива форма взаємодії психолога та його клієнта [1, с. 210].

У цьому виді діяльності основним методом впливу є певним чином побудована розмова. Саме в бесіді, інтерв'ю виявляються і формуються професійно важливі якості психолога, особистісна та професійна рефлексія, конгруентність, а також професійна мова психолога.

Особливостями мовних умінь і навичок у консультуванні є: гуманістична спрямованість мови, щире прагнення вирішити проблеми клієнта, уміння уважно вислуховувати клієнта, вміння розуміти зміст розмови та відтінь почуттів клієнта, вміння пояснювати клієнту роль консультанта та цілі психологічного консультування, вміння виявляти толерантність та емпатійність у мові, вміння знаходити логічні рішення проблем клієнта, креативність мови, уміння ставити спільні з клієнтом цілі та плани. Особливо це стосується фонетичної та лексичної структури мови, логічно-смислових мовних умінь психолога, вміння вести консультацію.

Особливу увагу у самопрезентації займає спілкування психолога і клієнта. На думку провідних фахівців у галузі психотерапії та консультування, специфіка та якість психотерапевтичного контакту є одним з найважливіших факторів, що визначають успіх психотерапії та консультування в цілому.

У психологів-консультантів найбільшу вираженість мають такі механізми психологічного захисту, як раціоналізація та проекція. Механізми психологічного захисту – це похідні емоцій, оскільки кожен з основних захистів онтогенетично розвивався для стримування однієї з базисних емоцій.

Раціоналізація розвивається для збереження емоції очікування або

передбачення з остраху пережити розчарування. Утворення даного механізму прийнято співвідносити з фрустраціями, пов'язаними з невдачами в конкуренції. Психолог-консультант може включати цей механізм для уникнення почуттів, пов'язаних із власною неуспішністю як професіонала при взаємодії з важким клієнтом.

У складному клієнті консультантом високо оцінюється впертість і вимогливість, низькі показники відзначаються за такими рисами: поступливість і гнучкість. Таким чином, приємний у взаємодії клієнт сприймається як схожий на психолога, а складний – який відрізняється від психолога. Такі показники дозволяють визначати ступінь значущості риси особистості при оцінці важкого клієнта через абсолютне значення різниці в оцінці себе і цього клієнта, що прямо позначається на самопрезентації психолога-консультанта [2, с. 305].

Варто відзначити, що зв'язок самосприйняття зі значимістю при сприйнятті клієнта дає можливість досліджувати зміст саме проективної складової поля взаємодії консультанта та клієнта, оскільки саме консультанти, схильні до проекції, виявляють велику залежність сприйняття клієнта від самосприйняття.

Схильність до почуття провини та підозрілості збільшують ймовірність проекції особливостей своєї особистості на клієнта. Чим більш схильний консультант до проекції, тим більша ймовірність, що тупикові ситуації в терапії пов'язані саме з проекцією консультанта, а не з об'єктивними особистісними особливостями клієнта. Опір клієнта може бути реакцією на спотворення сприйняття клієнта психологом. В цьому випадку може діяти окрім проекції механізм проективної ідентифікації з боку психолога, дія якого призводить до опору клієнта сторонньому втручанню у власний психічний простір. У даному випадку реакція відторгнення є джерелом наступних проявів опору у взаємодії [2, с. 318].

У багатьох описах контакт з клієнтом асоціюється з повітряним простором: перехід від стисненості та застійності повітря при взаємодії зі складним клієнтом до розрідженості та руху повітря при взаємодії з приємним

клієнтом («вітер»). Перехід від дискомфортної до комфортної взаємодії з клієнтом відзначається зміною кольору в асоціативному ряду: відбувається перехід від темних тонів до світлих.

Слід зазначити, що самопрезентація психологів-консультантів має своє гендерні особливості. Так, на основі вивчення особливостей самопрезентації 100 психологів-консультантів на основі резюме, розміщених в мережі «Інтернет» на їх персональних сайтах та платформах було зроблено такі основні висновки.

Психологи-консультанти та психотерапевти активно використовують у самопрезентації як професійну, так і особисту інформацію. Обов'язковими компонентами самопрезентації психолога є фото, інформація про освіту та підвищення кваліфікації, перелік підходів та методів роботи, сфера проблем та запитів, з якими консультант готовий працювати, а також професійна самоідентифікація. Фото у неформальному стилі переважають над формальними. Тексти самопрезентацій найчастіше складаються у формально діловому стилі.

Виявлен гендерний аспект смопрезентації: жінки більшою мірою, ніж чоловіки, здійснюють самопрезентацію через особисту інформацію, це виражається в неформальних фото та неформальному стилі тексту, декларації своїх світоглядних цінностей та цитуванні відомих психологів; чоловіки більшою мірою націлені на демонстрацію професійного статусу (за допомогою фото в діловому стилі та формально-ділового стилю тексту) та меншою – на особистісне саморозкриття. У своєму зверненні до потенційного клієнта чоловіки акцентуються на цілях та результатах терапії, тоді як жінки – на процесі терапії та особистості клієнта. Також виявлено відмінності у вибраних підходах і методах роботи: жінки частіше за чоловіків вибирають проективні методи та юнгіанський аналіз, а чоловіки – когнітивно-поведінкову та екзистенційну терапію.

Існує гендерний аспект у виборі напрямів та методів консультативної та терапевтичної роботи. Чоловіки частіше працюють у рамках

когнітивно-поведінкової парадигми (52%) ніж жінки (36%). Також чоловіки дещо частіше, ніж жінки, практикують екзистенційний підхід (36% та 28% відповідно). Жінки значно частіше за чоловіків застосовують проективні методи (такі, як піскова терапія, арт-терапія, казкотерапія) і дещо частіше - інтегративний підхід.

У самопрезентаціях жінок-психологів частіше зустрічається ідентифікація з терапевтичним підходом порівняно з текстами чоловіків. Щодо специфіки проблем та запитів, то чоловіки частіше за жінок заявляють про готовність працювати з психосоматичними проблемами, а жінки – із внутрішньоособистісними та сімейними. У цілому, порівняльний аналіз показує, що чоловіків більше цікавлять проблеми поведінкового плану, наприклад, залежна поведінка, а жінок робота з внутрішньоособистісним, суб'єктивним планом, що підтверджує їхню орієнтацію на проектні методи. Про готовність консультувати дітей та підлітків частіше повідомляють жінки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Василевська Н. С. Візуалізація як засіб самопрезентації в соціальних медіа (теоретичний аспект дослідження). *Вісник Львівського університету. Серія соціологічна.* 2018. Вип. 10. С. 208–218.

2. Гандзілевська Г. Б. Психологія життєвих сценарії у акмеперіоді українських емігрантів : дис. докт. псих. наук : 19.00.07 / Нац. ун-т «Острозька академія», Острог, 2018. 503 с.

3. Житєньова Н.В Електронне портфоліо як інструмент самопрезентації майбутнього фахівця. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. 2017. № 3. С. 212-219.

4. Кононенко А. О. Самопрезентація як важливий регулятор соціальної поведінки суб'єкта. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. Вип. 4. С. 45-49.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР У КОРЕКЦІЇ ПОРУШЕНЬ ЗВУКОВИМОВИ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сіончук Марина Павлівна
здобувачка бакалаврського
рівня вищої освіти
за спеціальністю 016" Логопедія",
Житомирський державний
університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна

Порушення звуковимови є однією з найпоширеніших проблем у мовному розвитку дітей молодшого шкільного віку, оскільки зростає кількість дітей із недостатньо розвиненою мовленнєвою компетентністю. Ця компетентність є необхідною для успішного навчання в школі. Тому фахівцям, які працюють з учнями, необхідно мати глибокі знання щодо цієї проблеми.

Метою вивчення порушень звуковимови у дітей є розробка та впровадження ефективних методів діагностики та корекції цих порушень, покращення якості мовлення та сприяння успішному навчанню та інтеграції дітей з цими порушеннями у суспільство.

Науковими та практичними дослідженнями у галузі порушень звуковимови та розробкою методик для їх виправлення займалися такі вчені як А. Богуш, Ю. Рібцун, Т. Піроженко, М. Шеремет та інші [3; 7; 9 11]. Вивчаючи роботи цих авторів та аналізуючи матеріали вчених та практиків, можна прийти до висновку, що порушення звуковимови є одним із найпоширеніших порушень мовлення серед дітей дошкільного віку, хоча вона вважається менш складною у порівнянні з іншими порушеннями.

Порушення мовлення у дітей є різноманітними і можуть виникати з різних причин. Класифікація цих порушень може допомогти в літературі та практиці логопедів та інших фахівців в області дитячого розвитку. Ось загальна класифікація та види порушень мовлення у дітей:

1) Фонетико-фонематичні порушення: дислалія (неправильна артикуляція одного чи декількох звуків мови); фонематичні порушення (неспроможність дітей розрізняти та правильно вживати звуки мови, що може впливати на їх розуміння та вимову слів). Наприклад діти з ротацизмом та сигматизмом стикаються з викликами у правильній вимові певних звуків. Ротацизм вказує на проблеми з вимовою звука «р», тоді як сигматизм стосується вимови звуків «с» та «з».

2) Мовно-граматичні порушення: дисграматизм (порушення граматичної будови мовлення, такі як неправильне вживання часів, сполучників і т.д.); дисфазія (важкість у розвитку мовних навичок, яка може включати проблеми з формуванням речень та правильністю мовлення) [8, с. 265].

3) Лексичні та семантичні порушення: лексичний дефіцит (обмежений словниковий запас, що обмежує розуміння та використання слів); семантичні порушення (зміна значення слів або нездатність дитини розуміти значення слів у конкретних контекстах).

4) Синтаксичні порушення: порушення правильної будови речень та синтаксичних правил.

5) Структурні порушення: дизартрія (мовленнєва порушення, пов'язана зі складностями у контролі рухів мовленнєвих органів (язика, губ, гортані)).

6) Звукові порушення: заїкання (повторення звуків, слів або фраз, що може призводити до порушення текучості мовлення)

7) Сенсорні порушення: афазія: (втрата здатності розуміти та виражати мовлення через пошкодження мовних центрів мозку) [10, с.316].

Кожен вид порушення мовлення може потребувати індивідуального підходу та спеціалізованої корекційної роботи. Логопеди та інші фахівці повинні проводити діагностику та вибирати методи лікування в залежності від виду та важкості порушення мовлення у кожної дитини. Важливо вчасно розпізнавати та втручатися в розвиток мовлення, оскільки це може значно полегшити подальше навчання та соціальну адаптацію дитини [6, с. 154].

Вчитель і логопед спільно з батьками зазвичай намагаються знайти ефективні методи корекції цих пошкоджень. Одним із таких методів є використання дидактичних ігор, які можуть стати не лише корисними, але й захоплюючими для дітей.

Дидактичні ігри є ключовими у розвитку пізнавальних здібностей, мовлення та мислення дитини. Ці ігри мають на меті стимулювання бажання дітей до набуття знань та підвищення їхнього інтересу до покращення своїх пізнавальних вмінь. Для логопеда, дидактичні ігри стають важливим інструментом корекції різних мовленнєвих проблем дитини. Через ігрові техніки корекційний процес стає більш привабливим для дитини, водночас активізуючи її мислення, пам'ять та сприйняття. Використання дидактичних ігор під час занять з логопедом робить корекційний процес більш різноманітним та підтримує зацікавленість дитини [2].

Розглядаючи питання про роль мовних дидактичних ігор в логопедичній роботі професор М. Шеремет вказує, що вони сприяють:

1) Розвиток мовленнєвих навичок та навичок спілкування у дітей. Мовні дидактичні ігри сприяють вдосконаленню мовлення та розвитку навичок ефективної комунікації у дітей.

2) Формування вміння правильно вимовляти звуки та слова. Для дітей із дислалією правильна артикуляція звуків є важливим завданням, і мовні ігри сприяють формуванню цих навичок.

3) Розвиток мовленнєвої творчості та уяви. Граючи в ігри, діти розвивають свою уяву та навички створення різноманітних мовних конструкцій, що збагачує їхнє мовлення.

4) Формування позитивного ставлення до власного мовлення. Ігровий підхід допомагає дітям відчувати задоволення від навчання та стимулює бажання вдосконалювати своє мовлення.

5) Розвиток слухового сприйняття. Деякі ігри сприяють розвитку слухового сприйняття, що є важливим для корекції фонетико-фонематичних аспектів мовлення.

6) Розвиток когнітивних навичок. Мовні ігри сприяють розвитку різноманітних когнітивних навичок, таких як пам'ять, увага, логічне мислення, що важливо для навчання та загального розвитку.

7) Збільшення мотивації до навчання. Дидактичні ігри створюють цікаве та захопливе навчання, що підвищує інтерес дітей до занять та мотивацію до досягнення успіху.

8) Розвиток соціальних навичок. Граючи в ігри, діти навчаються ефективно спілкуватися, взаємодіяти з оточуючими та розвивати соціальну компетентність [11, с. 64].

Кожна дидактична гра має свою структуру, де ключовим компонентом є дидактичне завдання, яке встановлює сам логопед. Структура гри повинна включати в себе дидактичні завдання, ігровий задум, встановлені правила та очікувані результати. Це допомагає досягати конкретних корекційних цілей та сприяє розвитку мовленнєвих навичок у дітей. Вимоги до дидактичних ігор, які застосовуються під час корекційної роботи, включають індивідуальний підхід до вибору гри з урахуванням особливостей дитини, визначення найкращого часу для її проведення, підготовку матеріалів, вивчення та рефлексію над грою та обмірковування методик її проведення. Також важливо зосередити увагу дитини на правилах гри під час їх анонсу [5, с. 17].

Логопед повинен також індивідуалізувати підхід до кожного учня, враховуючи унікальні особливості їхньої мовленнєвої проблеми. Для ефективності дидактичної гри необхідно враховувати індивідуальні розумові та мовленнєві особливості дитини або групи. Враховуючи різницю у рівнях мовних навичок і потребах кожної дитини, логопед може адаптувати ігри та завдання для найкращого результату. Важливо планувати оптимальний час проведення, готувати матеріали, досліджувати гру та обирати найкращі методи її проведення. При встановленні правил слід зосередити увагу дітей на їх дотриманні. Під час гри логопед має слідкувати за мовленням учасників, виправляти їх помилки та спонукати до активної участі. Важливо, щоб усі діти були включені в процес, оскільки ігри тривають недовго (5-10 хв.), і їхній

інтерес та активність мають бути постійною. У групових іграх особливо важливо уникати ситуацій, коли одна дитина активно діє, а інші чекають – це веде до зниження мотивації та втоми [1, с. 8].

Під час проведення гри важливо враховувати особливості кожного учасника. Дітям різного рівня слід давати завдання відповідно до їх здібностей: дехто потребує легших завдань, тоді як інші можуть справлятися зі складнішими. Іноді потрібно давати навідні питання, а інші діти можуть працювати самостійно. Особливо важливо підтримувати дітей, які сором'язливі чи боязкі. Навіть якщо вони знають відповідь, можуть не ризикувати говорити. Таких дітей треба заохочувати, відзначати їх досягнення та заохочувати взяти активну участь, навчаючи їх взаємодії з іншими [4, с. 38].

Отже, застосування мовних дидактичних ігор є ефективним інструментом у корекційній роботі логопеда, оскільки цей підхід не лише створює мотивацію для навчання, але і допомагає дітям розвивати мовленнєві навички через веселу та ігрову форму. Ця методика сприяє покращенню результатів логопедичної роботи та позитивному розвитку мовлення у дітей.

Також важливо враховувати, що використання ігрового методу на логопедичних заняттях сприяє збільшенню мотивації до навчання та допомагає досягти високих результатів у корекційній роботі. Адаптація методів та завдань до потреб кожного учня є ключовим елементом успішного вивчення та розвитку мовлення в дитячому віці.

Ми пропонуємо враховувати наступні ігрові методики для поліпшення звуковимови у дітей:

1) Ігри для розвитку слухової уваги, вони сприяють усвідомленню та розрізненню мовних звуків залежно від їх звукочастотних характеристик. Як приклад можна навести гру «Слухай і називай».

2) Ігри для розвитку мовного слуху: допомагають дітям розрізняти голоси людей та розуміти смисл висловлювань.

3) Ігри для розвитку повітряного струменя: спрямовані на правильну артикуляцію звуків шляхом контролю над повітряним потоком. Така як гра

«Насос».

4) Ігри для формування правильної звуковимови: мають на меті навчати та практикувати правильну вимову звуків. Наприклад, гра «Знайди склад».

При регулярному застосуванні цих дидактичних ігор у роботі з дітьми, які мають дислалію, можна очікувати поліпшення у вимові звуків та загальному розвитку мовлення. Головне – знайти індивідуальний підхід до кожної дитини та систематично проводити заняття.

Система роботи з формування звуковимови у дітей передбачає ігровий метод як провідну форму діяльності. Цей підхід дозволяє забезпечити комплексний розвиток дитини, враховуючи її мовленнєві, розумові, фізичні та моральні потреби. Використання ігор підвищує мовленнєву мотивацію, готує дітей до навчання в школі, розвиває емоційно-вольову сферу та інтелектуальний розвиток дитини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артесова Л. Б моделі структур дидактичної гри. Дошкільне виховання. №4. 2005. С.6-8

2. Бескорса О.С., Павлович Г.Ю.. Вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2016. Випуск 1 (38). 28 с.

3. Богуш А. М. Витоки мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку : Програма та методичні рекомендації. Київ : ІЗИН. 1997. 112 с

4. Богуш А. М., Луцан Н. І. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи : навч. посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2012. 304 с.

5. Золотоверх В.В. Ігротерапія як засіб подолання порушень у дітей з особливостями психофізичного розвитку. *Дефектологія*. 2004. №4. С. 18-22

6. Іванова В. П., В. О. Малишевська «Дидактичні ігри в логопедичній роботі» *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації* (14 квітня 2017 року, м. Суми), с.154.

7. Піроженко Т. О. Методика обстеження і координати зростання мовленнєвого розвитку дошкільника. *Практична психологія та соціальна робота*. 2001. №10. С. 14 – 18.

8. Решетило О.М. Аналіз класифікацій мовленнєвих порушень. *Секція 1 актуальні питання корекційно-розвивальної, психолого-педагогічної та реабілітаційної роботи серед осіб з особливими потребами. 2023. 2023. С.* 265.

9. Рібцун Ю. В. Організація та проведення у логопедичній групі ігор з правилами. In *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації: матер. І Всеукр. наук.-практ. Конф*. 2012. С.7-8.

10. Спиридонова Є. М. Особливості формування фонетико-фонематичної складової мовлення у дітей з дислалією засобами дидактичних ігор. Харківський природничий форум: VI Міжнар. конф. молодих учених, Харків, 18–19 трав. 2023. С. 315–318.

11. Шеремет М. К. Логопедія. Підручник. Київ.: Видавничий Дім «Слово», 2010. С. 63-64.

ДОКАЗОВІ МЕТОДИ З РОЗВИТКУ КОМУНІКАЦІЇ ДІТЕЙ З РАС

Слащова А. К.
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили

Вступ./Introductions. Розлади аутистичного спектра (РАС) є досить поширеною проблемою дитячого віку (за даними ВООЗ вони можуть виявлятися у 1 із 160 дітей) і, насамперед, характеризуються порушенням розвитку засобів комунікації та соціальних навичок. Спільними є афективні проблеми та труднощі розвитку активних взаємин з динамічно мінливим середовищем, установка на збереження сталості в навколишньому та стереотипність власної поведінки дітей. РАС пов'язані з особливим системним порушенням психічного розвитку дитини, що виявляється у становленні його афективно-вольової сфери, у когнітивному та особистісному розвитку.

При розладах аутистичного спектра порушення комунікації є системними і відбиваються всіх рівнях і всіх аспектах розвитку дитини.

Для дітей з РАС характерною є відсутність або стереотипність вербальної взаємодії, а також порушення при формуванні соціально прийнятих засобів комунікації. Найчастіше спостерігаються складнощі у регуляції поведінки, ієрархії спонукань, порушення у контролі та адекватності емоційних реакцій, характерна болючість у прийнятті тактильного взаємодії.

Порушення комунікації в дітей із РАС спостерігаються на ранніх етапах розвитку. Синтаксичні конструкції, що вживаються, є за своєю суттю відображеною промовою дорослих людей, що становлять найближче соціальне оточення дитини. [4, с. 89]

Ціль роботи./Aim. Дослыдження комунікативних взаємин у молодших школярів із розладами аутистичного спектру.

Матеріали та методи./Materials and methods. Теоретичний аналіз літератури з проблеми дослідження, узагальнення різних підходів.

Результати та обговорення./Results and discussion.

Первинні біологічні дефіцити, незалежно від типу подальшого розвитку, вже мають своєрідність у ранній поведінці та реакціях дитини. Надалі, при аналізі комунікативної поведінки дітей РАС, очевидно, можна говорити про порушення всіх складових спілкування: потреби у спілкуванні, мотиву спілкування та засобів спілкування. Зниження орієнтування на мовні сигнали, неувага до промови іншої людини, її міміці, погляду надають надалі гальмує впливом геть розвиток комунікативної боку промови. [15, с. 5]

Труднощі в освоєнні невербальних комунікативних навичок виявлено під час виконання наступних параметрів: незгоду з висловленим судженням (протест жестом, звуком); гра зі звуками, "підспівування", "озвучування" іграшки (машина гуде і т.д.). У деяких дітей наголошується на нездатності: показувати іграшку або предмет; водити хоровод (може бути у безпосередній близькості до інших дітей); виконувати доручення (витерти стіл ганчіркою, полити квітку тощо); чекати своєї черги; виявляти симпатію до інших; радісно йти назустріч; допомагати одягнути себе чи принести речі.

Первинні в онтогенезі експресивно-мімічні засоби спілкування виявляються, спотворені вже на ранніх стадіях. Проведені дослідження показують ранні порушення афективного та емоційного розвитку - відсутність антиципіруючої пози (протягування ручок до дорослого, що нахилився) [19, с. 173], комплексу пожвавлення. Не відбувається зараження посмішкою, дитина не ініціює спілкування, не регулює його тривалість, часто перебуваючи на руках у матері відчуває дискомфорт. В одних випадках спостерігається слабка фіксація погляду на обличчі дорослого, в інших навпаки – має місце пильний, «немиготливий» погляд. [5, с. 7]. В іншому випадку це проявляється у вигляді мало помітних «висликань», уникнення контакту, в інших досягає стадії панічних станів. Дитина входить у спілкування лише з реалізації потреб, не висловлює чутливості щодо близьким, спостерігається порушення емоційних реакцій. Дитина не демонструє ініціативних дій у спілкуванні, а найчастіше уникає запропонованої взаємодії. Спотворено виявляються пізнавальні, ділові

та особистісні мотиви. Особливо помітно це стає щодо засобів спілкування, як у ситуативно-личностной сфері, і ситуативно-деловой формах.

Діти з аутизмом зазнають значних труднощів у спілкуванні з іншими людьми. Це стосується всіх аутичних дітей, навіть до тих, інтелектуальні здібності яких перевищують середній рівень. [12, с. 13] Складнощі у мовному розвитку, порушення емоційного обміну призводять до труднощів у розумінні контекстів і ситуацій, що відбуваються навколо дитини, утруднена інтерпретація вчинків, дій чи намірів іншої людини. Важливою характеристикою є сенсомоторний розвиток дитини з РАС. У цій галузі розвитку при аутистичних порушеннях можна назвати складнощі у виконанні довільних точних дій під контролем зору, порушення у прийнятті пози, використанні експресивних жестів, за збереження жестів спрямованих управління поведінкою іншу людину (дай, дістань тощо.). Таким чином, можна говорити про порушення комунікативного розвитку дитини з РАС вже на ранніх етапах розвитку. Відбувається спотворення всіх складових взаємодії: спілкування стає джерелом розвитку для дитини. Поруч із, очевидно, спілкування стає і основою реалізації материнських потреб, не обумовлює запуск найважливіших механізмів, заважає розвитку материнської функції, утрудняє перехід більш зрілі форми і етапи взаємодії, зберігаючи протягом багато часу патологічні установки. З віком у дітей з РАС немає ускладнення комунікативного поведінки, зберігаються стереотипні моделі, які забезпечують дитину стану стабільності.

Існує ряд методик допомоги дітям з РАС, серед яких виділяються прикладний аналіз поведінки (ABA та VBA терапія), програма TEACCH (Treatment and Education of Autistic and Related Communication Handicapped Children), методика Floortime, сенсорна інтеграція та інші. Однозначно можна сказати, що немає єдиної ефективної будь-яких випадків методики. Саме тому найбільш розвинений зараз еклектичний підхід до корекційної роботи з дітьми з аутизмом, що вбирає елементи з різних підходів.

Молодші школярі з розладами аутистичного спектру вимагають

індивідуальних форм навчання, або навчання у класах малої наповнюваності, де значно простіше адаптуватися. У навчанні таких дітей широке застосування отримали наочні засоби – схеми, чіткі плакати, інструкції, і особливо розклади, які дозволяють дитині з РАС краще адаптуватися в навколишньому просторі, краще орієнтуватися як у приміщенні, так і в процесі навчальної діяльності.

Зважаючи на те, що у дітей з розладами аутистичного спектру недостатньо сформовано розуміння мови (або така дитина часто може «не чути» звернення), необхідно, щоб розклад був візуальним. Звичні для пересічних людей вербальні методи пояснень деяких подій, таких дітей недостатні.

Ключові уявлення про аутизм полягають у тому, що мозок аутиста обробляє сенсорну інформацію інакше, ніж у здорової людини, отже виникають труднощі, пов'язані з розумінням значення інформації. Сприймаючи інформацію люди, які страждають на аутизм, обмежені у своїх здібностях її інтерпретувати і розуміти сенс. Наприклад, вони не отримують такі основні ознаки як правила. Вони не розуміють значення того, що бачать та чують. Це заважає розуміти їм соціальну поведінку інших людей. Вони обмежені можливості інтерпретувати жести. Особливо утруднене розуміння експресивних жестів, які вони не використовують. Їм також важко розуміти емоційні висловлювання людей.

Аутична людина страждає від відсутності сенсу в її житті. Саме на це насамперед має бути націлена допомога. Люди, які не почуваються у безпеці, витрачатимуть велику кількість енергії на її пошуки. Це багато в чому стосується соціальних контактів. Людина стає для аутиста додатковою загрозою, зоною непередбачуваного і неконтрольованого, людина здатна, тобто здатна чинити так, як хоче.

Виразність комунікативних порушень при аутизмі сильно варіює починаючи від аутистів, що повністю не говорять, які не користуються навіть жестами, і закінчується дітьми з синдромом Аспергера - побіжно говорять, але мають особливості прагматичної сторони мови; Крім цього зустрічаються

ехолалічні діти, здатні механічно повторювати цілі висловлювання без зв'язку зі смисловим контекстом, а також діти, які мають окремі слова, але відсутня швидка мова.

Мовні проблеми, характерні саме для аутистів:

- затримка чи зупинка мовного розвитку.
- відсутність реакції на мовлення інших людей.
- стереотипне використання мови.
- заміна займенників
- використання звичайних слів у незвичайному значенні.
- нездатність розпочати та підтримувати діалог.
- порушення невербальної комунікації. Як і у випадку соціальної взаємодії, не всі аспекти мови однаковою мірою схильні до порушення при аутизмі.

При навчанні дітей із розладами аутистичного спектру комунікативним навичкам використовуються різні методи та прийоми: ігри, вправи, бесіда, читання з ролей.

Використання ігрових методів і прийомів дозволяє посилити у дитини соціально-комунікативну мотивацію, завдяки якій у неї з'являється потреба використовувати комунікативну навичку, що формується. У ході корекційної роботи застосовуються різноманітні види ігор: імітаційні, хороводні, з переходом ходів, рольові, ігри перед дзеркалом тощо. Навчання в ігровій формі здійснюється на всіх етапах та напрямках психолого-педагогічної корекції комунікативних навичок у дітей з розладами аутистичного спектру.

Різноманітні вправи (вербальна імітація, коментування зображень на картинках, робота з бланками, картками тощо) використовуються в ситуації структурованого заняття з метою формування вміння коментувати, відповідати на запитання та ставити їх, повідомляти про свої почуття, для формування діалогових навичок. Метод розмова актуальний під час роботи з дітьми, які мають діалогічної промовою. Він використовується для подальшого формування діалогових навичок.

Читання за ролями здійснюється у разі формування діалогових навичок у дітей, які володіють технікою швидкого читання.

У результаті психолого-педагогічної корекції використовується прийоми розгальмовування мови, зокрема. провокація ехолалій

Застосовуються поведінкові (біхевіористські) методи та техніки:

- моделювання, спонукання, підказка, допомога, підкріплення;

- Використання альтернативних комунікативних систем;

- метод «супроводжуючого навчання».

Моделювання забезпечує дитині можливість спостерігати, послухати, зімітувати та здійснити перенесення моделі комунікативної поведінки, яку продемонстрував дорослий.

Сприяння використовується для активного викликання потрібної комунікативної поведінки за допомогою інструкцій, нагадування про те, який комунікативний акт необхідно вчинити, та повторної демонстрації моделі.

Висновки./Conclusions. З метою формування комунікативних навичок у процесі корекційної роботи використовують різні комунікативні системи: вербальна, піктографічна, письмова, жестова і т.д. Комбіноване використання мови та різних невербальних альтернативних комунікативних систем надає дітям додаткову візуальну підтримку та сприяє формуванню вербальних та невербальних засобів комунікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адаптована клінічна настанова «Аутизм у дітей». 2015. С. 12–17.

2. Білан О. І. Заняття з сенсорного виховання дітей раннього віку. Львів : Проман, 2008. 48 с.

3. Велюш Д. Ю., Козій Т. П. Ефективність застосування сенсорної інтеграції при аутизмі.

4. Воробєй О., Бобир Р. Місце дитиниаутиста в сучасному Українському суспільстві. Етнічна історія народів Європи. 2012. Вип. 37. С. 79-82.

5. Григус І. М., Ковальчук Т. Л., Котяй Н. І., Михайлова Н. Є. Теоретичні та методологічні аспекти фізичної реабілітації дітей з особливими потребами : [посібник]. Рівне, 2012. 124 с.

6. Качмарик Х. В. Особливості організації психологічної корекції дітей з аутизмом у дошкільній установі. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Сер. 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія : зб. наук. праць. 2017. № 33. С. 145–150.

7. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: вибір батьків. К. : Педагогічна думка. 2010. 70 с.

8. Косарєва Г. М. Характеристика діагностичного інструментарію для виявлення особливостей раннього розвитку дітей з розладами аутистичного спектру [Електронний ресурс]. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. пр. Рівнен. держ. гуманітар. ун-т. Рівне, 2012. Вип. 5. С. 147–150.

АСПЕКТИ СЕНСОРНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ІЗ РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ

Слащова А. К.
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили

Вступ. / Introductions. Вивчення розвитку дітей з аутизмом є одним із пріоритетних напрямків спеціальної педагогіки та психології в останні роки. Існуюча раніше типологія корекційних установ не включала корекційні школи та класи для дітей з аутизмом. Раніше ці діти частково навчалися за програмами для розумово відсталих, або навчалися вдома чи приватних установах. Створення корекційних класів цього профілю є новою практикою нашій країні.

Порушення інтелектуальної діяльності у дітей з аутизмом багато в чому пов'язані зі специфікою їх сенсорного сприйняття, яке є першим у ланцюжку розумових процесів.

Мета роботи. / Aim. Дослідити теоретичні та практичні аспекти сенсорного розвитку дітей із розладами аутистичного спектру.

Матеріали та методи./Materials and methods. Теоретичний аналіз літератури з проблеми дослідження, узагальнення різних підходів

Результати та обговорення./Results and discussion. Діти з аутизмом специфічним чином реагують на сенсорні стимули: деякі сенсорні стимули приносять цим дітям крайній дискомфорт, деякі мають для них привабливість і використовуються для аутостимуляції. У той же час ця категорія дітей не може виділити соціально важливі сенсорні стимули серед фонових. Діти з аутизмом зазвичай виявляють виражену патологічну специфіку розвитку сенсорного сприйняття. У ранньому віці, здавалося б, їх сенсорний розвиток відбувається з випередженням – часто таких дітей рано розвиваються самостійні дії, і досить висока точність їх виконання. Така дитина може стрибати між стільцями, не промахуючись і не падаючи на підлогу, що справляє враження високого рівня сенсорного розвитку. Є інформація про дітей, які самостійно повертаються

здалеку додому одноразово пройденим маршрутом, про дитину, яку привезли та залишили в лікарні, а знайшли того ж дня біля дверей будинку.

У цих дітей проявляється рання увага до сенсорних вражень, що виражається в наступному:

- можливість довго зосереджуватися на світлі лампи, візерунках на шпалерах, любов до класичної музики

- вміливість у виділенні сенсорних ознак (дитина знаходить потрібну в купі патефонних платівок)

- раніше виділення кольору, форми предметів, їхня виборча фіксація може відображатися і в перших словах дитини: («блідозолотитстий», «коло» тощо), в деяких випадках - фіксація букв і цифр [1, с. 45].

Випереджаюче виділення окремих сенсорних вражень поєднується із затримкою розвитку уявлень про повсякденному оточенні, їх фрагментарністю, недостатністю розвитку докладної, предметно і функціонально організованої картини світу, ставлення до речей відповідно до їх функцією. Увага дитини часто привертається не річчю, а її частиною, що сенсорно привабливою або дає можливість отримати ефектне враження (колесо, яке можна крутити). І, якщо в нормі діти починають оцінювати величину, впізнавати сенсорні властивості, визначати форму, кількість предметів у процесі їх використання в побуті, у контексті їх призначення, користі оточуючих речей, то при аутизмі окремі «чисті» сенсорні враження стають для дитини самоцінними, вони рано виділяються і стають привабливими. Наприклад, діти з аутизмом знаходять приховані малюнку геометричні постаті легше, ніж розумово відсталі і звичайні діти, пов'язані сенсом сюжетного змісту картинки.

Типовим є розвиток стереотипних дій, що відтворюють те саме відчуття. Це можуть бути відчуття різних модальностей та різного рівня складності. Подібна активність посилюється на момент тривоги. Особливі відносини дитини з сенсорним середовищем, фрагментарність, і, водночас недостатня подробиця сприйняття навколишнього розглядаються багатьма як сенсорна дисфункція – надзвичайно важлива, можливо, ключова умова формування всієї

картини дитячого аутизму. [13, с. 204]

Численні клінічні та психологічні спостереження, дані експериментальних досліджень, звіти дорослих людей, що успішно соціалізуються, з аутизмом безсумнівно свідчать про змінену чутливість таких дітей. Вона проявляється в загальному зниженні порога дискомфорту, за можливої відсутності реакції навіть на біль і холод і, навпаки, «надчаровування» іншими не такими важливими враженнями, що стають засобом стереотипної аутостимуляції.

Висувалася припущення, що діти з аутизмом, підозрювані в ранньому віці у глухоті та сліпоті, можуть менше використовувати дистантні аналізатори, оскільки краще почуваються у ближньому світі, обмеженому смаком, нюхом, тактильними відчуттями. Проте, безсумнівні свідчення, що з аутизмом аномально сприймають як звук і світло, і колір, а й холод-тепло, біль.

Деякі вчені вказують на проблеми поєднання інформації різних модальностей. Маючи можливість бачити і чути, вони використовують стратегії характерні для дітей з сенсорною патологією (це узгоджується з клінічними спостереженнями, які говорять про те, що у такої дитини важко формується координація рухів руки і погляду, здається, що їй легше діяти "не дивлячись"). У нормі діти, інтегруючи зорову та слухову інформацію і в просторовий, і в часовий порядок, реалізують, таким чином, свою здатність абстрагуватися в її організації від певної модальності та переходити до абстрактних кодів. Аутичні ж діти показують стійке зменшення тенденції до такого перекодування, натомість, вони воліють відповідати завжди у безпосередньо заданому коді, саме – у цьому, який вихідно визначено сенсорним входом.

Особливість реакцій на сенсорні враження проявляється одночасно й у інший, дуже характерної тенденції розвитку, що у дітей у перші місяці життя. При недостатній активності, спрямованої на обстеження навколишнього світу та обмеження різноманітності сенсорного контакту з ним, спостерігається виражена захопленість, зачарованість окремими виборчими враженнями

тактильними, зоровими, слуховими, вестибулярними, які дитина прагне отримати знову і знову. Ці враження стають основою стереотипних аутостимуляцій, які можуть виглядати і як примітивні циркулярні реакції, які надовго фіксуються в поведінці дитини, і як складніші, але теж вкрай одноманітні маніпуляції з предметами, що дають сенсорний ефект (гра зі світлом, з відблисками, виклади) за кольором чи формою і т.д.). [9, с. 126]

При цьому близькому практично не вдається включатися до дій, що поглинають дитину. Чим більше дитина виглядає захопленою ними, тим сильніше вона протистоїть спробам дорослого брати участь у його особливих діях. Якщо при нормальному афективному розвитку задоволення від сенсорної стимуляції стає важливою складовою спілкування з близьким дорослим, то у разі раннього спотворення цього розвитку, особливі стереотипні захоплення дитини починають відгороджувати її від взаємодії з батьками, а значить перешкоджати розвитку та ускладненню відносин з навколишнім світом.

Захопленість певними сенсорними враженнями рано входить у конкуренцію з орієнтацією близьких. Часто дорослий, не маючи емоційного контакту з дитиною, виступає лише як інструмент, за допомогою якого дитина отримує необхідну сенсорну стимуляцію (може похитати, покружляти, піднести до бажаного об'єкта тощо).

При аутизмі відносна значимість соціальних стимулів знижена, багато в чому - за рахунок недостатнього накопичення соціального досвіду, і тому соціальні подразники мають значно меншу значущість, таким чином, зменшуючи спрямованість сприйняття, а подразники середовища сприймаються в залежності від їх інтенсивності, а не соціальної значущості.

Таким чином, вивчивши спеціальну літературу, ми виявили такі властивості сенсорного сприйняття дітей з аутизмом:

- Менша роль соціальних та афективних стимулів та велика роль механічних при виробленні спрямованості дії сприйняття.

- Сприйняття відрізняється периферійністю, фрагментарністю, нездатністю виділити основні об'єкти.

- Надлишкові сенсорні стимули або завдавати дискомфорту, або можуть використовуватися для аутостимуляції.

Сутність сенсорної інтеграції у тому, щоб вирішити проблеми, пов'язані з інтерпретацією мозком різноманітних сигналів, які від нервової системи. Основна думка, що лежить в основі методу сенсорної інтеграції, полягає в тому, що для правильної та комфортної роботи мозку йому необхідно отримувати відповідь від різних рецепторів (слухових, вестибулярних, тактильних, пропріоцептивних) на певному рівні. Є досить відомим той факт, що будь-яка людина може одночасно віддавати перевагу яскравим кольорам, і водночас негативно ставитися до гучних звуків; при цьому може любити носити важке взуття та грубої в'язки шкарпетки, але уникати одягати светри та прикраси. Все це говорить про те, що для відчуття комфорту кожному з нас потрібні різні умови. [4, с. 78]

Після проведеної сенсорної діагностики утворюються індивідуальні сенсорні секвенції. У їх комплекс включають вправи для корекції всіх важливих видів сприйняття: тактильне (заняття для стимуляції кистей рук, стоп, всього тіла, порожнини рота, особи), зорове (для стимуляції зору при використанні яскравих предметів, заняття в напівтемряві), нюхове (при високій або низької чутливості стимуляція проводиться подразниками різної інтенсивності, що відповідають конкретному виду порушення), вестибулярна (фізичні вправи у вигляді перекидів, стрибків на пружинній поверхні, розворотів), смакова (пропозиція різних смакових подразників), пропріочутлива (для стимуляції глибокого м'язово).

Лікування сенсорною інтеграцією укладає застосування м'яких контактів до дитини з РАС різноманітними сенсорними стимулами. Основною метою сенсорної інтеграції є посилення, збалансованість та розвиток обробки сенсорних стимулів ЦНС.

Для кожної сенсорної системи залежно від мінімального чи максимального порога чутливості можна використовувати різні вправи та заняття.

При низькій сенсорній чутливості приносять хороші результати заняття, що сприяють розвитку вестибулярного апарату: їзда, гойдалки, крісла-гойдалки, гойдалки, коні-гойдалки, лікувальна верхова

При високій – потрібно планувати заняття з дитиною з поетапним проходженням кожного кроку, корисно використовувати різні візуальні підказки для чіткого позначення фінішу (застосування кольорового скотчу), рекомендуються заохочення.

Злагоджена взаємодія у роботі фахівців, батьків та самої дитини допомагають у досягненні покращеної роботи всіх видів аналізаторів, а також поступово усуваються різні функціональні розлади ЦНС без медикаментозного лікування.

Для сенсорної інтеграції розроблено різні варіанти занять в ігровій формі. Наприклад, дитина самостійно гойдається на гойдалках, одночасно граючи в долоні з дорослим, який стоїть навпроти нього. У цей час можна використовувати і рукавички з різною текстурою — від м'яких до колючих. В даному випадку досить інтенсивний темп руху вимагає від дитини інтенсивної уваги як зорової, так і слухової, підвищеної концентрації на діях, що виконуються, і значної координації всіх функцій організму.

Висновки./Conclusions.

Як бачимо з вищевикладеного матеріалу, у методів сенсорної інтеграції у роботі з дітьми з РАС дуже багато переваг. Прихильники цієї методики заслужено вважають, що дитина поступово проходить процес навчання інтерпретації різних сенсорних відгуків і починає швидше адаптуватися на нових, вищих рівнях, які раніше були недоступні. Сенсорна інтеграція ефективна у застосуванні та у навчальному процесі. Вона доступна для успішних занять із дітьми різного ступеня тяжкості захворювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нестерчук Н., Бовгиря А., Григус І., Скальскі Д. Фізична реабілітація дітей з аутизмом=The rehabilitation children with autism. Medycyna i

zdrowie. Wybrane aspekty ratownictwa. Redakcja naukowa. Tom 3. Gdynia-Gdańsk-Starogard Gdański. 2018. С. 34–44.

2. Нестерчук Н. Є., Малюк І. С., Григус І. М., Скальскі Д. Специфіка проведення фізичної реабілітації дітей з затримкою психічного розвитку=Specificity of physical rehabilitation of children with mental retardation. Bezpieczeństwo i zdrowie. Wybrane zagadnienia. Gdynia-Gdańsk-Starogard Gdański, 2018. С. 59–68.

3. Островська К. О. Засади комплексної психолого-педагогічної допомоги дітям з аутизмом: моногр. Львів : Тріада плюс, 2012. 520 с.

4. Островська К. О., Качмарик Х. В. Оцінка ефективності психологічного супроводу дітей з аутизмом. Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Сер. 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія : зб. наук. праць за ред. В. М. Синьова. К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2016. Вип. 31. С. 168–174.

5. Скрипник Т. Сенсорна інтеграція як підґрунтя цілісного розвитку дітей з аутизмом. Особлива дитина: навчання і виховання. 2016. № 4 (80). С. 24–31.

6. Скрипник Т. В. Феноменологія аутизму: моногр. Київ : Фенікс. 2010. С. 12–86.

7. Grygus I., Nagorna O., Nogas A., & Zukow W. (2019). Anthropological providing educational services to children with special educational needs. Journal of Human Sport and Exercise, 14 (4proc), pp. 852–866.

8. Kholodov S., KashubaV., Khmelnitska I., Grygus I., Asauliuk I., Krupenya S. (2021). Model biomechanical characteristics of child’s walking during primary school age. Journal of Physical Education and Sport, Vol. 21 (Suppl. issue 5), pp. 2857–2863.

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ГОТОВНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ЗА ПРИЗНАЧЕННЯМ

Сторожук Євген Сергійович
Слухач
Національний університет оборони України
м. Київ, Україна

Вступ. / Introductions. У складних та екстремальних умовах тривале виконання військовослужбовцями службових обов'язків може негативно позначитися на їхньому психічному та фізичному здоров'ї. Це може призвести до дезадаптації, зниження опірності організму, нервово-психічної перенапруги та виникнення стійких негативних психічних станів. Тому формування психологічної готовності військовослужбовців Збройних Сил України до виконання завдань за призначенням є надзвичайно важливим завданням, оскільки від неї залежить ефективність їхньої службової діяльності та особиста безпека.

Мета роботи. / Aim. Мета вивчення полягає в теоретичному та практичному обґрунтуванні ефективних методів та форм формування моральної готовності військовослужбовців ЗСУ.

Результати вивчення формування моральної готовності військовослужбовців ЗСУ будуть мати важливе значення для розробки ефективної системи морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України. Вони допоможуть підвищити ефективність діяльності Збройних Сил України та забезпечити захист національних інтересів України.

Матеріали та методи./Materials and methods. Моральна готовність військовослужбовців Збройних Сил України до виконання завдань за призначенням тлумачиться як стан особистості, який гарантує здатність виконувати завдання у складних умовах, швидко адаптуватися і подолати труднощі бойових дій для досягнення суспільно важливої мети на основі

цінностей, таких як родина, рідна земля і Батьківщина. Вона включає у себе усвідомлення обов'язку захищати Батьківщину, розуміння мети власної діяльності, важливості власних дій і відповідальності за них.

Моральна готовність також пов'язана із вірою в правильність своєї справи, внутрішньою готовністю та досвідом, рівнем керівництва, а також мотивацією, яка може бути як моральною (через усвідомлення сенсу і мети діяльності), так і матеріальною (пов'язаною з пільгами, перевагами військової служби, соціальним захистом і системою винагород). Моральна готовність особистості може пом'якшити вплив факторів бойових дій, які спричиняють рефлексивні форми поведінки щодо збереження власного життя, таких як страх і панічні напади. Вона також тимчасово може зменшити вплив тривалих факторів бойової обстановки, таких як відсутність їжі, води, тепла, нестача часу на сон і відпочинок, а також втома. Моральна готовність сприяє дотриманню військовослужбовцем норм і звичаїв війни, а також норм міжнародного гуманітарного права.

Крім того, моральна готовність допомагає вирішувати проблеми адаптації військовослужбовця до нового середовища, нових умов життя і нового колективу. Це особливо важливо з огляду на створення нових військових частин (підрозділів) і комплектування їх великою кількістю осіб, які призвані за мобілізацією.

Серед моральних якостей, які повинні бути притаманні військовослужбовцям Збройних Сил України в сучасних умовах, виділяються наступні:

- патріотизм (ставлення до Батьківщини, що виражається в усвідомленні власної приналежності до нації/держави, поєднання власного добробуту та майбутнього з її розвитком і майбутнім, соціальна активність і цілеспрямована діяльність задля її блага);

- почуття обов’язку (бажання виконувати роботу добре та чесно) і відповідальність за долю держави, усвідомлення обов’язку щодо її оборони;

- усвідомлення сенсу і мети своєї діяльності у Збройних Силах України,

суспільної значущості оборони України та військової служби;

- гідність (усвідомлення своєї значимості, самоповага, визнання прав інших людей і повага до них, взаємна відповідальність за негідні вчинки).

Результати та обговорення./Results and discussion. Моральна готовність особистості до захисту Батьківщини формується протягом дитинства, підліткового віку і юності. Процес формування цієї готовності в основному відбувається через загальнодержавну систему освіти, а також за допомогою заходів національно-патріотичного виховання, які проводяться поза сферою освіти, і заходів військово-патріотичної роботи у Збройних Силах України.

Безпосередньо в умовах військової служби найбільш сприятливим для формування моральної готовності військовослужбовця до виконання завдань за призначенням періодом експерти вважають перші кілька місяців служби та/або термін служби за першим контрактом. Разом із тим, немає впевненості, що за короткий час після призову за мобілізацією (зокрема під час базової місячної підготовки, бойового злагодження) можливо сформувати моральну готовність військовослужбовця до виконання завдань за призначенням в умовах війни.

Формуванню моральної готовності до виконання завдань за призначенням в умовах військової служби найбільше сприяють прояв військовим лідером кращих моральних якостей, його особистий приклад у дотриманні моральних норм, а також комунікація військового лідера з підлеглими та належним чином організована внутрішньо-комунікаційна робота в підрозділі.

Висновки./Conclusions. Моральна готовність військовослужбовців до війни – це не просто вміння воювати. Це також готовність до моральних випробувань, які несе з собою війна. Вона залежить від багатьох факторів, зокрема від того, як військовослужбовець розуміє мету війни, як він ставиться до інших людей і як він оцінює власні сили. Моральна готовність військовослужбовців є важливою складовою їхньої професійної підготовки. Вона забезпечує ефективність виконання ними завдань у екстремальних умовах війни.

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО–ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ПРОФЕСІЙНОГО СТРЕСУ

Ткаченко Іванна Андріївна
Студентка
Донецький національний університет імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна

Вступ. Медична сфера є однією з найскладніших у взаємодії між людьми, поза як медичні працівники виконують важливу соціальну роль, і до них пред'являються високі вимоги. Вони постійно поповнюють свої знання та досвід, несуть велику відповідальність за пацієнтів і демонструють рішучість, співчуття, цілісність особистості та стійкість до емоційних труднощів. Незважаючи на успіхи в роботі, визнання колег та вдячність пацієнтів, медичні працівники також стикаються із втомою, з тривожністю та з пригніченістю через можливі помилки у діагнозах та напруженість у роботі, що спричиняє стрес, депресію та професійну втому, а це, у свою чергу, негативно позначається на їхньому психологічному стані та сприйнятті професії.

Актуальність проблеми соціально-психологічної адаптації медичних працівників в умовах професійного стресу обумовлена сучасним станом суспільства та швидкими змінами, які відбуваються в медичній галузі та загалом у суспільстві. Сьогодні відзначається тенденція зростання психологічного напруження із труднощами його подолання, при цьому важливою здатністю є вміння впоратися зі стресовими ситуаціями, що є ключовим фактором для забезпечення психічного благополуччя людей. У медичній професії особливо важливо розуміти свою психіку, прагнути до гармонії особистості, вирішувати внутрішні конфлікти та уникати невпевненості, особливо важливо готувати медичних працівників до дій в критичних ситуаціях, які виникають під час роботи, і формувати у них стійкість до стресу. Розширення знань медичних працівників щодо подолання напруження, тривожності, а також вміння підтримувати емоційний та фізичний

стан у нормі є дуже важливим і актуальним.

Загальновідомо, що питання стосовно стресу та професійного напруження є об'єктом наукових досліджень як в зарубіжних, так і в українських наукових колах. Хоча на сьогоднішній день обмежена кількість досліджень приділена аналізу стресостійкості у професійній діяльності медичних працівників, що вказує на недостатню увагу, яку приділяють дослідники цьому питанню. Зокрема, дослідження професійного стресу серед медичних працівників представлені в роботах В. Винокура, Н. Водоп'янової, А. Каменюкіна, О. Нестерова, А. Прохорова та інших. Серед недавніх праць також можна виділити дослідження Л. Єрмолаєва, О. Кобякова, В. Лимаренка та інших, що розглядають професійний стрес серед медичних фахівців.

Французький натураліст Ж. Бюффон стверджував, що основний механізм пристосування визначається прямим впливом умов середовища на організми, що змінюються відповідним чином. Надалі ця ідея спеціально вивчалася Ж. Б. Ламарком, Ж. Сент-Іллером, Г. Спенсером, Ч. Дарвіним.

Проте термін «адаптація» став уживатися в другій половині XVIII століття. Він походить від латинських слів «аФ> - до, «арШБ» придатний, зручний, «арІаНо» - згладжування, «аЬарНо» - пристосування. Його появі у психологічній науці передувала низка досліджень у біології, де під адаптацією розуміють комплекс взаємопов’язаних і різнорівневих явищ, які дають змогу цілим видам або окремим особинам краще пристосовуватися до зовнішніх умов існування, при цьому удосконалюючи власні внутрішні функції організму. Відповідний інтерес до явища адаптації став початком серйозного вивчення цієї проблеми, яка потім вийшла за межі еволюційної теорії та загальної біології, стала проникати в інші галузі наукового знання.

Процес соціально-психологічної адаптації має подвійний характер: з одного боку, це формування суспільних практик (Т. І. Заславська), пристосувальна діяльність, а з іншого - формування нових, ціннісних орієнтацій, що дають змогу вижити в мінливому суспільстві.

На психологічному рівні адаптація здійснюється за допомогою успішного

прийняття рішень, прояву ініціативи, прийняття відповідальності, антиципації результатів передбачуваних дій тощо. Ж. Піаже розглядав адаптацію як один з головних процесів інтелектуального розвитку дитини. Ним було виділено дві складові адаптації - акомодація й асиміляція. Акомодація визначалася Ж. Піаже як перебудова механізмів розумової активності з метою засвоєння нової інформації, а асиміляція - як привласнення зовнішньої події та перетворення її на уявну. Іншими словами, адаптація передбачає, що відбувається набуття знань, умінь і навичок, компетентності та майстерності, а також змінюється психічна організація людини, когнітивні (сенсорні, перцептивні, мнемічні тощо) та особистіс- ні (мотивація, цілетворення, емоції тощо) процеси.

Стрес у медичних працівників завжди був обумовлений низкою специфічних особливостей професії: величезною відповідальністю за життя та здоров’я пацієнтів, тривале перебування в «полі» негативних емоцій (страждання, болю, відчаю, роздратування). Військові дії є одним із факторів, що мають найбільший негативний соціальний вплив і приклад широкого та повсюдного насильства, яке неминуче впливає на зв’язки з громадськістю, економіку, систему охорони здоров'я та соціальну стабільність країни.

Медичний персонал в умовах війни знаходиться під впливом не тільки значного ризику виникнення стресових станів, психічної дезадаптації і нервово-психічних розладів, але й загрози здоров’ю та життю. Негативні, а іноді й руйнуючі впливи стають причиною виснаження ресурсів організму, зниження працездатності, виникненню міжособистісних конфліктів, порушень дисципліни, зловживання алкоголем тощо. Тривале здійснення своїх службових обов'язків у напружених обставинах призводить до дезадаптації та зниження стійкості організму. Сором і почуття провини «прив’язують» людину до її минулого. Пригнічені негативні спогади та емоції, іноді штучно пригнічені алкоголем або іншими турботами, можуть стати постійним джерелом внутрішньої напруги та професійного стресу.

Щоб встояти у стресових ситуаціях, людина продовж свого життя виробляє так звану копінг-стратегію - систему цілеспрямованої поведінки для

усвідомленого оволодіння ситуацією для зменшення руйнуючого впливу стресу. Концепт "копінг" допомагає зрозуміти сутність адаптивності / дезадаптивності людської поведінки, оскільки не тільки стрес є істотним фактором зниження продуктивності людини, дисфункціональності його стану, але і те, як людина протистоїть йому.

Стратегія подолання стресових ситуацій (SACS) була створена С. Хофболлом та адаптована Н. Е. Водоп'яновою. Асертивна модель характеризується вмінням будувати відносини у бажаному напрямку; вмінні звернутися з проханням, відмовити у проханні, передбачає наполегливість, активність, соціальну спрямованість та впевненість у собі. Вступ до соціального контакту - це вміння вирішувати проблемні ситуації спільно з іншими людьми. Це просоціальна поведінка, що виражається у потребі в міжособистісних відносинах, контактах з іншими людьми, здатності до співпраці чи компромісу, прагненні до об'єднання, спільної діяльності для досягнення близьких чи аналогічних цілей.

Пошук соціальної підтримки - це спроби вирішення проблеми за рахунок залучення зовнішніх (соціальних) ресурсів, пошуку інформаційної, емоційної та дієвої підтримки. Характерні орієнтованість на взаємодію з іншими людьми, очікування уваги, поради, співчуття. Обережні дії - прагнення уникнути ризику невдачі, схильність до перестрахування, тривалий аналіз варіантів вирішення та можливих наслідків (продуктивна прокрастинація). Імпульсивні дії характеризуються швидким, необміркованим прийняттям рішень або дотриманням інтуїтивних імпульсів. Уникнення - це відмова від вирішення проблемної ситуації або переключення на щось інше. Маніпулятивні дії - вид переможної поведінки, при якому "маніпулятор" досягає своїх цілей за рахунок різних "хитрощів", лестощів, фальші або "гри на почуттях" інших людей. Асоціальні дії - відмова від конвенційних норм, протиправні дії, ворожість, недовіра, руйнація соціальних зв'язків. Агресивна поведінка, тобто ворожість по відношенню до суб'єктів комунікації, базується на агресивному сприйнятті та потенційно агресивній інтерпретації поведінки інших людей, буває часто

пов'язаною зі стійким особистісним світосприйняттям та світорозумінням, що здебільшого призводить до конфліктів та руйнування довірчих відносин.

Мета дослідження. Дослідити особливості соціально-психологічної адаптації медичних працівників в умовах професійного стресу.

Методи дослідження. Для виконання поставлених завдань використовувалися різноманітні наукові методи: теоретичні та емпіричні. Теоретичні методи включали історико-логічний аналіз наукових джерел щодо вивчення проблеми, теоретичний аналіз, синтез та систематизацію інформації, які були застосовані для узагальнення різних теоретичних підходів до розуміння сутності соціально-психологічної адаптації, сутності професійного стресу медичних працівників та сутності факторів, що впливають на соціально-психологічну адаптацію медичних працівників. Емпіричні методи включали спостереження, бесіду та використання психодіагностичних методик таких як Холмса і Раге, «Шкала професійного стресу» Т. Кокса, які були використані для проведення експериментального дослідження рівня соціально-психологічної адаптації медичних працівників в умовах професійного стресу.

Результати. Провівши експериментальне дослідження початкового рівня соціально-психологічної адаптації медичних працівників в умовах професійного стресу, було досліджено: вибірка досліджуваних включала медичних працівників з різним стажем роботи та віком від 25 до 40 років, зосереджуючись на лікарях та фельдшерах екстреної медичної допомоги. Для вимірювання соціально-психологічної адаптації використовувалася методика К. Роджерса, Р. Даймонда, яка дозволяла оцінити адаптацію за різними аспектами, був використаний багаторівневий особистісний опитувальник «Адаптивність» А. Маклакова, С. Чермяніна для більш повного вивчення адаптаційних процесів, а для діагностики психологічного стресу була використана шкала PSM-25. Аналізуючи результати опитування досліджуваних, виділено ключові психологічні фактори, що впливають на їхню соціально-психологічну адаптацію. Перш за все, позитивне ставлення до себе і

інших сприяє вищому рівню адаптації (40%), тоді як негативне ставлення може призвести до низької адаптації. Важливий внутрішній контроль свідчить про адаптованість до цивільного життя. Високий рівень нервово-психічної стійкості (53,3%) допомагає ефективно подолати стресові ситуації. Розвинені комунікативні здібності (66,7%) сприяють вирішенню конфліктів та підвищенню адаптації. Наявність моральної нормативності сприяє успішній адаптації, тоді як аморальна поведінка може призвести до низького рівня адаптації. Низький рівень стресу та його ефективна подолання впливають на високий рівень адаптації. Всі ці фактори спільно визначають адаптацію до нових умов і підкреслюють необхідність розвитку відповідних психологічних навичок для успішної адаптації.

Висновки. Отже, узагальнюючи представлені міркування дослідників, варто зазначити, що вони визначають адаптацію, з одного боку, як процес пристосування до системи, а з іншого - як стан відносин з цією системою (процес і результат). Наслідком цього процесу є адаптованість - рівень фактичного пристосування людини, рівень її соціального статусу та самовідчуття - задоволеності або незадоволеності собою і своїм життям. Протилежним до адаптованості явищем є дезадаптованість, яка завжди є психосоматичною (як душі, так і тіла). Виражатися дезадаптація може у трьох формах: невротичній (неврози), агресивно-протестній та капітулятивно-депресивній.

Визначивши фактори, що впливають на соціально-психологічну адаптацію медичних працівників, було встановлено: адаптація медичних працівників у соціально-психологічному аспекті є складним і багатогранним процесом, що підпорядковується впливу різноманітних зовнішніх і внутрішніх факторів. Зовнішні фактори, такі як умови праці, організаційні аспекти, взаємодія з пацієнтами та їх родинами, взаємодія з колегами, фінансовий статус, соціокультурний контекст, стресові ситуації та культурні виміри, суттєво визначають процес адаптації медичних працівників до їхньої професійної ролі. Внутрішні фактори, такі як особистісні риси, професійні

цінності та мотивація, особистісна зрілість, професійна самореалізація, психологічна готовність, самооцінка та професійна ідентичність, також суттєво впливають на успішну адаптацію медичних працівників у робочому оточенні. Глибоке розуміння цієї взаємодії допомагає вдосконалити підходи до підтримки та зміцнення рівня соціально-психологічної адаптації медичних працівників, забезпечуючи їхнє ефективне функціонування та довготермінове благополуччя.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТРИВОЖНОСТІ У СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Харцій Олена Миколаївна
к.псих. н., доцент
Українська інженерно-педагогічна академія
м. Харків, Україна

Вступ. Актуальність даної роботи обумовлена важливістю вивчення психічного стану людей, зокрема, студентів, які залишились в Україні під час повномасштабного вторгнення, пережили важкі часи бойових дій, були вимушені розлучитися з рідними, потерпають від погіршення побутових умов та вже понад рік перебувають в ситуації постійної загрози для життя і повної невизначеності майбутнього. На даний час проблема тривожності та депресії під час воєнного стану в Україні вивчена недостатньо. Саме це обумовило вибір теми цього дослідження.

Мета роботи полягає в теоретичному та емпіричному розгляді проблеми дослідження психологічних особливостей тривожності та депресії у студентів під час воєнного стану в Україні. Розробка психокорекційних рекомендацій щодо зниження рівнів тривожності та депресії у студентів під час воєнного стану в Україні.

Матеріали та методи. Завдання роботи: проведення теоретичного аналізу проблеми тривожності та депресії; дослідження психологічних особливостей тривожності та депресії у студентів під час воєнного стану в Україні; виявлення взаємозв'язку між рівнями тривожності та депресії у студентів під час воєнного стану в Україні; формування практичних рекомендацій щодо зниження рівнів тривожності та депресії у студентів під час воєнного стану в Україні.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз, систематизація, класифікація, конкретизація літературних джерел, узагальнення і порівняння теоретичних та експериментальних даних), емпіричні (використання конкретних джерел з

даної теми, отриманих результатів опитування), математичні (середнє арифметичне, мода, медіана, коефіцієнт кореляції Спірмена), інтерпретаційні (аналіз та тлумачення отриманих результатів, зіставлення отриманих результатів з даними психологічної літератури).

Методична база наукового дослідження: для діагностики рівнів тривожності та депресії були використані шкала (тест-опитувальник) депресії А. Бека, тест (опитувальник ситуативної та особистісної тривожності) Ч. Спілбергера. Результати дослідження були оброблені за допомогою наступних математичних методів: визначення середнього арифметичного, моди, медіани, коефіцієнту рангової кореляції Спірмена (для виявлення кореляційного зв'язку між рівнями реактивної (ситуативної), особистісної тривожності та депресії).

Характеристика вибірки: група з 20 осіб — студенти віком 17-25 років, які перебували на території Харківщини з початку повномасштабного вторгнення. Дослідження проводилось у змішаному форматі — як дистанційно, так і офлайн.

Результати та обговорення: Результати дослідження показали наявність у всіх респондентів наявність високого рівня як реактивної (ситуаційної) так і особистісної тривожності (середні значення 64,85 бали та 64,8 бали відповідно). Середній показник рівня депресії склав 34,15 бали, що відповідає рівню тяжкої депресії. У процентному співвідношенні кількість досліджуваних, які показали результати помірного рівня депресії складає 25%, тяжкого рівня депресії 75%.

Для виявлення кореляційного зв'язку між віком респондентів, рівнями особистісної, реактивної (ситуативної) тривожності та депресії були обраховані коефіцієнти рангової кореляції Спірмена. Результати надано у таблиці 1.

За розрахунками між віком респондентів та рівнями особистісної, реактивної тривожності та депресії виявлені позитивні кореляційні зв'язки. Під час воєнного стану в Україні вищі рівні реактивної (ситуативної) тривожності та депресії показали студенти більш старшого віку (20-25 років). Студенти молодшого віку показали вищі рівні особистісної тривожності.

Таблиця 1.

Кореляційний аналіз віку студентів з показниками особистісної, ситуативної тривожності та депресії

Вік студентів	Особистісна тривожність	Ситуативна (реактивна тривожність)	Депресія
Молодший вік (17 – 19 років)	0,35	0,5	0,17
Старший вік (20 – 25 років)	0,03	0,88	0,47

Для виявлення кореляційного зв'язку між рівнями реактивної (ситуативної), особистісної тривожності та депресії для кожної методики також були обраховані коефіцієнти рангової кореляції Спірмена. Результати надано у табл. 2.

Таблиця 2.

Аналіз станів тривожності та депресії у студентів

Коефіцієнт рангової кореляції Спірмена	
	Депресія
Ситуативна (реактивна тривожність)	0,71
Особистісна тривожність	0,69

Про наявність прямого кореляційного зв'язку між рівнями реактивної (ситуативної), особистісної тривожності та депресії свідчать показники коефіцієнту рангової кореляції Спірмена (р) з рівнем значущості $\alpha<0,05$ (між рівнями реактивної тривожності та депресії $p=0,71$, між рівнями особистісної тривожності та депресії $p=0,69$. При $\alpha<0,05$ залежність вважається статистично значущою.

Розподіл середніх показників реактивної (ситуативної), особистісної тривожності та депресії залежно від статі студентів надано у таблиці 3.

Дослідження показало, що у студентів чоловічої статі середні показники реактивної (ситуативної) тривожності дещо нижчі показників особистісної тривожності, у студенток-жінок, навпаки, показники реактивної (ситуативної)

тривожності вищі показників особистісної тривожності. Середні показники депресії вищі у респондентів жіночої статі. Загалом більш високі рівні реактивної (ситуативної) тривожності, особистісної тривожності та депресії у студенток-жінок ніж у студентів чоловічої статі.

Таблиця 3.

Середні показники тривожності та депресії у студентів залежно від статі

	Чоловіки	**Жінки**
Реактивна (ситуативна) тривожність	63,75	66,5
Особистісна тривожність	64,08	65,88
Депресія	33,83	34,63

Для зменшення рівнів тривожності та депресії під час воєнного стану досліджуваним рекомендовані індивідуальні та групові заняття з психологом. За відсутності такої можливості під контролем психолога рекомендовані самостійні аутотренінгові вправи, які можуть бути поєднані з дихальними вправами, арт-терапією, трудотерапією, ароматерапією, масажем та водними процедурами. Арт-терапія стає на користь людям, які потерпають від стресу, гостро переживають свою самотність, страхи, людям імпульсивним, або тим, хто має труднощі у розумінні та виявленні своїх емоцій та почуттів та може бути задіяна у роботі з клієнтами майже з усіма видами запитів та будь-якого віку.

Загальні рекомендації для зменшення рівнів тривожності та депресії полягають у підтриманні режиму навантаження і відпочинку, по можливості, повноцінному харчуванні, лікуванні супутніх захворювань, інформаційній гігієні, розвитку критичного ставлення до почутого і побаченого та реалістичного цілепокладання. Навіть у воєнний час, дуже важливий позитивний вплив на психіку людини мають усі види творчості.

Практична значущість дослідження полягає у подальшій психологічній допомозі людям під час воєнного вторгнення в Україну, зокрема тим, які знаходились на територіях активних бойових дій. Зниження рівнів тривожності та депресії являє собою надзвичайно актуальну проблему, особливо у

студентства, представники якого є важливими для майбутнього відновлення України.

Висновки Дослідження рівнів тривожності та депресії під час воєнного стану в Україні, проведене згідно з метою роботи за методиками «Тест Ч. Спілбергера» і «Шкала депресії А. Бека» показало у студентів, які постійно перебували на території Харківщини з початку повномасштабного вторгнення, наявність високого рівня реактивної (ситуативної), особистісної тривожності та депресії. Також виявлений сильний прямий кореляційний зв'язок між рівнями тривожності та депресії. Це свідчить про те, що студенти з високим рівнем тривожності, які знаходяться в постійному напруженні, мають тривожні, негативні думки, схильні до розвитку депресивних станів. Результати, оброблені за допомогою математичних методів, можна вважати достовірними.

Достатньо високі показники рівнів тривожності та депресії в даному дослідженні свідчать про психічний стан студентів, які пережили важкі часи бойових дій, були вимушені розлучитися з рідними, потерпають від погіршення побутових умов та вже понад рік перебувають в ситуації постійної загрози для життя і повної невизначеності майбутнього.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лемак М. В. Психологу для роботи. Діагностичні методики: збірник. – Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2011 – 616 с.

2. Маркер К., Ейлворд Е. Генералізований тривожний розлад. – Львів: Свічадо, 2017 – 123 с

ПРИЙНЯТТЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ДЕРЖАВИ

Циганкова Наталя Володимирівна
Щербак Віталій Володимирович
Тонкий Дмитро Володимирович
Тимощук Віктор Сергійович
Студенти
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
і соціальних наук ПРАТ «ВНЗ» МАУП
м. Київ, Україна

Вступ. Досягнення визначених цілей та завдань в певній сфері суспільних відносин є змістом управлінської діяльності. Прийняття рішень є універсальною формою поведінки і окремого управлінця, і колективу управлінців. Така універсальність пояснюється свідомим цілеспрямованим характером управлінської діяльності. Проте не дивлячись на універсальність рішень, їх прийняття та реалізація в процесі державного управління характеризується низкою особливостей, які варто враховувати при практичній реалізації завдань, пов’язаних із забезпеченням інтересів держави. Ці особливості полягають в специфіці цілей, масштабах та можливих наслідках прийнятих управлінських рішень.

Мета роботи. Теоретичний аналіз процесу прийняття та реалізації управлінських рішень держави.

Матеріали та методи. У роботі були використані методи аналізу, синтезу та побудови відповідних висновків, метод аналогії, метод порівняльного аналізу.

Результати і обговорення. Важливими складовими будь-якої управлінської діяльності є прийняття та реалізація рішень, необхідність в яких виникає на всіх етапах управління, та пов’язана з усіма аспектами управлінської діяльності. У сучасній науковій літературі достатньо повно проаналізовано процес прийняття та реалізації управлінських рішень на рівні організацій та підприємств, а на державному рівні він недостатньо

досліджений.

Процес прийняття та реалізації рішень на державному рівні досить точно відображає реальні проблеми, відносини та зв'язки, що склалися в певному органі державної влади, та характеризує безперервність процесу управління. Оцінити зміст державного управління, його ефективність та якість можна лише при вивченні процесу розробки та реалізації рішень. Важливо, що в умовах нової соціально-економічної реальності сучасні інститути державного управління повинні бути вбудовані в систему стратегічного планування та управління, що базується на мобілізаційній парадигмі, яка передбачає посилення контролю за виконанням прийнятих рішень та забезпечення особистої управлінської відповідальності та дисципліни [2].

Формуючи завдання про прийняття управлінського рішення, необхідно передбачати можливість як мінімум двох варіантів дій: за вольовим принципом або за критеріальним. Вольовий принцип застосовується у разі відсутності формалізованих моделей, а критеріальний – передбачає прийняття одного або декількох критеріїв з подальшим порівнянням можливих варіантів в їх межах.

Рішення буде простим, якщо альтернатива обирається лише за одним критерієм. Багатокритеріальним або складним рішенням є варіант, що задовольняє одночасно декілька параметрів.

У практиці державного управління переважна більшість рішень є складними, адже вони повинні одночасно відповідати різним фінансово-економічним та соціальним показникам. Таким чином, рішення – це альтернативний вибір. Управлінські рішення інколи приймаються з необхідним ступенем обґрунтованості групою експертів, інколи однією людиною інтуїтивно. Але у будь-якому випадку це вибір із кількох альтернатив.

Ідеальним варіантом є такий, коли система державного управління гармонізує інтереси суспільства та державних службовців, забезпечуючи максимальне наближення рішень виконавчої влади до установок держави, що сформувалися в межах політичної системи [3, 7].

Суб'єкт державного управління (індивід або група) повинен приймати

рішення з метою вирішення актуальних державних проблем, а не враховуючи власні інтереси. Прийняття рішень – складний, відповідальний та формалізований процес, що потребує професіональної підготовки. Тобто лише висококваліфікований державний службовець з необхідними знаннями, досвідом, навичками має повноваження самостійно приймати управлінські рішення.

Таким чином, враховуючи особливості процесу, можна зробити висновок, що управлінське рішення на державному рівні – це стратегічний або тактичний альтернативний вибір уповноваженою державою особою або групою осіб цілеспрямованих дій в межах наданих повноважень та наявної компетенції.

Посадова особа, яка приймає рішення – суб'єкт управління, підписує документ (наказ, розпорядження, постанову), в якому воно знаходить своє вираження. Саме ця особа є відповідальною за подальший результат. У площині теми дослідження таким суб'єктом є держава та її персоніфіковані або колективні органи: президент, уряд, міністерства, відомства тощо.

Основними аспектами прийняття управлінських рішень є:

– економічний, що передбачає максимально повне врахування економічних інтересів всіх учасників процесу розробки, прийняття та реалізації рішення, цілеспрямоване використання всіх наявних ресурсів в даному процесі, максимізацію економічного ефекту від реалізації рішення;

– психологічний, у такому випадку рішення є внутрішньою розумовою діяльністю суб'єкта управління, спрямованою на вирішення певного питання;

– інформаційний – процес прийняття рішення розглядається як перетворення вихідної інформації в інформацію управлінського рішення. У такому випадку рішення виступає спеціально зібраною, проаналізованою та переробленою за допомогою сучасних інформаційних технологій інформацією;

– юридичний аспект передбачає розгляд управлінського рішення, передусім, як організаційно-правового акту, що приймається суб'єктом управління у чітко регламентованому порядку, та оформленого з урахуванням юридичної відповідальності осіб, які приймають рішення;

– організаційний – рішення приймаються як вольова дія керівника, важливу роль у такому процесі відіграє організація та контроль виконання рішень.

Це окремі аспекти й вони концентрують увагу на важливій, але одній частині управлінського рішення, проте не повністю його характеризують. Поєднання зазначених аспектів за допомогою експертної оцінки дозволяє зробити правильний альтернативний вибір. Управлінське рішення має дві модифікації: теоретично знайдене та практично реалізоване. Стосовно першого доцільним є використання поняття «якість», стосовно другого «ефективність». Тобто якість управлінського рішення необхідно оцінювати не в процесі отримання результату, а вже на стадії його прийняття, використовуючи сукупність характеристик, що виражають основні вимоги до рішення. Оцінюючи якість державного управління, варто враховувати весь комплекс можливих наслідків від прийнятих та реалізованих рішень в політичній, соціальній, економічній сферах [6, 7].

Таким чином, якість управлінського рішення держави – це ступінь відповідності параметрів обраної альтернативи певним характеристикам, що задовольняють його розробників та споживачів, а також забезпечують можливість ефективної реалізації, та сприяють підвищенню якості державного управління в цілому. Такими характеристиками є наукова обґрунтованість, несуперечливість, своєчасність, адаптивність, реальність, а якісними управлінськими рішеннями можна вважати ті, що відповідають цим вимогам.

Складність реалізації управлінських рішень полягає в необхідності координувати численну кількість взаємопов’язаних рішень, що перебувають на різних стадіях реалізації, серед яких:

– розробка плану реалізації рішення,
– управління реалізацією,
– контроль виконання рішення,
– оцінка результатів реалізації.

Будь-яке управлінське рішення не застраховане від ризику як можливості

впливу очікуваних чи неочікуваних подій (найчастіше негативного змісту) на його реалізацію. Професійний посадовець повинен передбачати можливості їх виникнення, розробляти систему управління ризиками.

Висновки. Стаття була присвячена аналізу процесу прийняття та реалізації управлінських рішень держави, успішність якого визначається дією низки суб'єктивних та об'єктивних факторів. Їх вплив відрізняється на різних стадіях даних процесів. Суб'єктивними факторами є компетентність та інформованість посадових осіб, рівень колегіальності в процесі розробки рішень, ступінь безпосередньої участі та відповідальності керівника, мотивація виконавців. Об'єктивними факторами є політичні та соціально-економічні аспекти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. документ № 254к / 96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua
2. Василенко В. О. Теорія і практика прийняття управлінських рішень. Навч. посібник / В. О. Василенко. – Київ : ЦУЛ, 2003. – 420 с.
3. Гевко І. Б. Методи прийняття управлінських рішень [Текст]: підручник. / І. Б. Гевко. К.: Кондор, 2014. – 187 с.
4. Колпаков В. М. Теория и практика принятия управленческих решений: учеб. пособие / В. М. Колпаков. – 2-е изд., перераб. и доп. – Київ : МАУП, 2004. – 504 с.
5. Мамчур Г.В. Теорія та історія державної служби: навч. посібник; М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К.: Київський університет, 2017. – 359 с.
6. Придиус Л. В. Управління якістю державної служби України: монографія. – Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. – 280 с.
7. Прийняття управлінських рішень: навч. посібник / [Ю. Є. Петруня, В. Б. Говоруха, Б. В. Літовченко та ін. за ред. Ю. Є. Петруні]. – 2-ге вид. – Київ: Центр учбової літератури, 2011. – 216 с.

ПРИНЦИПИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Циганкова Наталя Володимирівна
Щербак Віталій Володимирович
Тонкий Дмитро Володимирович
Тимощук Віктор Сергійович
Студенти
Навчально-науковий інститут
міжнародних відносин і соціальних наук ПРАТ «ВНЗ» МАУП
м. Київ, Україна

Вступ. Ефективно функціонуюча система державного управління є основою прозорого та дієвого демократичного управління, вона визначає здатність держави надавати адміністративні та управлінські послуги, а також забезпечувати конкурентоздатність країни. Формування та дотримання принципів державного управління є фундаментальною основою правильного функціонування всієї системи державного управління, успішного вирішення пріоритетних завдань, що постають перед органами держави в сучасних умовах соціально-економічних та політичних перетворень.

Мета роботи. Теоретичний аналіз принципів державного управління.

Матеріали та методи. У роботі були використані методи аналізу, синтезу та побудови відповідних висновків, метод аналогії, метод порівняльного аналізу.

Результати і обговорення. Державне управління – це практична адміністративна діяльність держави, що здійснюється на підставі законів та інших нормативно-правових актів всіма органами держави (державний апарат, державні органи) для реалізації покладених повноважень з метою впорядкування, збереження та перетворення суспільної та приватної життєдіяльності людей. [2]. Основою управління є цілісність, суверенність, безпека, впорядкованість та розвиток соціуму в історичному масштабі часу.

Теорія принципів державного управління як вихідних наукових та правових категорій, що відображають зміст та особливості управлінських

процесів в різних сферах життя суспільства, має важливе теоретичне та практичне значення. Принципи державного управління як фундаментальні положення, перевірені теорією та практикою, втілюються в життя за допомогою організаційних та правових форм [3].

Поняття «принцип» (від лат. principium – «початок, основа) означає основне правило, ідею поведінки людей. Стосовно державного управління принцип є центральним поняттям, що акумулює в собі властивості державного управління, адже він є основою всієї управлінської системи. Тобто принцип державного управління – це основа, що виражає сутність та внутрішню узгодженість структурних елементів системи державного управління [2].

Визначальну роль принципів державного управління можна виразити в наступних позиціях:

– принципи є офіційним орієнтиром для управлінської практики, адже вони закріплені в нормативно-законодавчих актах та спрямовують поведінку учасників управлінських відносин відповідно до провідних ідей державотворення, реформування державного апарату та організації державної служби;

– принципи є основами для правового регулювання управлінських відносин, виражають зміст державного управління в правовій формі;

– принципи надають стабільності правовим установкам державного управління;

– принципи управління мають виховний вплив на державних службовців, посадових осіб органів державної влади, громадян, установ та організацій. В управлінських відносини сторони добровільно виконують правові норми, правила поведінки.

Ці властивості принципів є фундаментальною основою механізму державного управління.

Принципи державного управління неоднозначні за змістом, сферою дії, цілями, завданнями, характером та формами прояву в управлінській практиці.

Теорія державного управління виділяє три підходи до формування

основних принципів державного управління:

Правовий підхід. Згідно з ним основними цінностями державного управління є верховенство права та захист прав громадян.

Політичний підхід. Відповідно до цього підходу основним завданням державного управління є максимальна реалізація волі народу. Державні службовці повинні бути політично відповідальними, підзвітними, чітко реагувати на інтереси громадян.

Управлінський підхід передбачає, що головними цінностями державного управління є ефективність, економічність та результативність.

Основні принципи державного управління в Україні закріплені в Конституції й визначають його зміст в цілому.

Окрім цього є ще й принципи з обмеженою сферою дії, саме вони характеризують організаційні зв'язки між різними ланками системи державного управління, які виникають в процесі діяльності управлінських органів [3].

Таким чином, принципи державного управління поділяються на конституційні та організаційні.

Згідно з Конституцією України [1] принципами державного управління є:

– відповідальність органів виконавчої влади (посадових осіб) за доручену справу перед людиною і державою;

– верховенство права;

– законність;

– участь громадян та їх об'єднань в управлінні;

– рівноправність громадян в управлінні;

– гласність.

Організаційними принципами державного управління є:

– принципи розподілу нормативного встановлення функцій та повноважень. Управлінська практика доводить необхідність розумного розподілу функцій та повноважень виконавчої влади по спеціальним органам управління, які й складають систему органів виконавчої влади;

– принцип централізації та децентралізації державного управління

тісно пов’язаний з попереднім принципом і є основою для перерозподілу функцій та повноважень управлінських органів на всіх рівнях та на всіх ланках апарату державного управління;

– принцип галузевого управління означає таку систему, при якій за органом управління та його структурним підрозділом закріплюються однорідні, органічно пов’язані за характером виробничої діяльності об’єкти управління. Галузева побудова системи виконавчої влади дозволяє сконцентрувати увагу, ресурси на управлінні однорідними установами та організаціями, укомплектувати органи управління спеціалістами, що обізнані в теоретичних та практичних питаннях стосовно даної сфери діяльності [4];

– принцип міжгалузевого управління передбачає наявність у органа виконавчої влади повноважень щодо виконання в межах встановлених законом повноважень однієї управлінської функції декількома сферами, галузями. Міжгалузеве управління спрямоване на посилення в управлінні координуючих, дозвільних та контролюючих функцій та повноважень;

– територіально галузевий принцип, його зміст полягає в органічному поєднанні територіального та галузевого принципів в формуванні та діяльності органів управління. Поєднання цих принципів закріплюється в компетенції органів державного управління;

– принципи колегіальності та одноосібності;

– принцип лінійності та функціональності. Лінійний тип структури поділу управлінської діяльності виражається формулою «керівництво - підлеглі», він жорстко формалізований та надає системі стійкості, надійності та послідовності. Проте в ньому слабко відображені зворотні зв’язки. Функціональний тип спирається на спеціалізації функцій управління, він охоплює структурні підрозділи, що спеціалізуються на виконанні окремих функцій. Таким чином забезпечується більш кваліфіковане та якісне виконання функцій.

Висновки. Стаття була присвячена аналізу принципів державного управління як закономірностей, що набули узагальнення у вигляді чинних

правил його організації та реалізації. З’ясовано, що існує багато різних підходів до систематизації принципів державного управління, що свідчить про великі труднощі у виділенні систематизаційних засад.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. документ № 254к / 96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua
2. Атаманчук В. Г. Теория государственного управления: [курс лекций] / В. Г. Атаманчук. – М. : Юридическая литература, 1997. – 400 с
3. Бакуменко В. Д. Теоретичні та організаційні засади державного управління : [навч. посібник] / В. Д. Бакуменко, П. І. Надолішній. – К.: Міленіум, 2003. – 256 с.
4. Гаращук В. Контроль та нагляд у державному управлінні: [навч. посіб.] / В. М. Гаращук. – Х.: Фоліо, 2002. – 176 с.
5. Державне управління в Україні: [навчальний посібник] / [за заг. ред. В. Б. Авер’янова]. – К.: Вид-во ТОВ «СОМИ», 1999. – 265 с.
6. Державне управління в Україні: організаційно-правові засади: [навч. посіб.] / Нижник Н. Р., Дубенко С. Д., Мельниченко В. І. та ін.; За заг. ред. Н. Р. Нижник. – К. : Вид-во УАДУ, 2002. – 164 с.
7. Євтушенко О. Н. Державне управління (Основи теорії державного управління): [навчальний посібник у трьох частинах] / О. Н. Євтушенко, В. І. Андріяш. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. – 268 с.

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ЕМОЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ У ВІТЧИЗНЯНІЙ І ЗАРУБІЖНІЙ ПСИХОЛОГІЇ

Чорна Олена Володимирівна
магістрантка
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна

Вступ. Емоційна стійкість є ключовою темою для дослідження в сучасній психології. У багатьох низці досліджень емоційна стійкість представлена як риса особистості, що сприяє успішній діяльності в особливих ситуаціях. На сьогодні існує не тільки велика кількість розвідок, присвячених емоційній стійкості, але й широке розмаїття визначень та інтерпретацій цього поняття. Попри те все ще важко знайти єдину чітко обґрунтовану точку зору щодо дефініції цього поняття, глибокого аналізу потребують існуючі на сьогодні теоретико-методологічні підходи до його визначення, що й зумовило формулювання **мети** цієї статті: теоретичний аналіз основних підходів до визначення емоційної стійкості у вітчизняній та зарубіжній психології.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Основою для вивчення проблеми емоційної стійкості є праці таких вчених, як Р. Торндайка, Е. Хаген, Ю. Лі, Б. Бернарда, М. Чатурведі, С. Аліма, Я. Хея, В. Смітсона, Д. Хендерсона, Я. Амінєва, Т. Титаренко, О. Реви, К. Пилипенко, Є. Мілєряна, І. Аршави, Ю. Семенченка, Г. Коваленко, А. Шейделко, Л. Долинської, С. Кравчука, Я. Овсяннікової, В. Іванцанича, І. Аршави, Ю. Юхимчука, С. Дерев’янко, Р. Короткевича, О. Малхазова. В. Бочелюк та ін.

Результати та обговорення. Донедавна феномен емоційної стійкості вивчався переважно у зв'язку із завданням прогнозування ефективності професійної, навчальної та спортивної діяльності у стресових ситуаціях. Сьогодні емоційна стійкість розглядається як одна з найважливіших детермінант успіху в житті людини загалом і невіддільна частина "емоційного інтелекту" (або емоційної інтелігентності) людини, що забезпечує підтримання

добрих стосунків.

Так, Б. Якимчук досліджував емоційну стійкість в трьох напрямках: результативному, органічному та особистісному:

- *результативний* - забезпечує ефективне проведення заходів навіть у напружених ситуаціях;
- *органічний* - охоплює сферу психосоматики та аналізує органічні захворювання, спричинені емоційним впливом;
- *особистісний* - тут основна увага приділяється соціальному та особистому впливу емоцій на фізичні рухи та активність, що може призвести до неврологічних порушень і перешкоджати задоволенню основних життєвих потреб [11].

Дослідження О. Малхазова, А. Семенова, Т. Кочубей ґрунтуються на характеристиках самої діяльності (успішність, стабільність та ефективність). З цієї точки зору емоційна стійкість розглядається як риса особистості, що сприяє успішності діяльності в стресових емоційних ситуаціях.

Е. Мілерян розуміє емоційну стійкість як несприйнятливість до емоційних факторів, що негативно впливають на психічний стан особистості, а також здатність контролювати й пригнічувати гальмівні емоції, які виникають для забезпечення успішної реалізації необхідних дій [5].

Емоційно-вольова стійкість це здатність психіки зберігати високий рівень функціональної активності під впливом стресів і невдач, як в результаті адаптації до них, так і в результаті високорозвинених навичок емоційно-вольової саморегуляції [4].

І. Аршава стверджує, що “емоційну стійкість доцільно розглядати як інтегративну властивість особистості, що виявляється у переважаючій диспозиції суб’єкта професійної діяльності та життєдіяльності у цілому підтримувати або відновлювати рівновагу організму як «активної підсистеми» з постійно змінюваною матеріальною системою світу. Операційною ознакою такої диспозиції можна вважати збереження при ускладненні умов професійної діяльності або життєдіяльності у цілому *психічного стану оптимального*

функціонування, зумовлених ним особливостей перебігу психічних процесів, що у свою чергу відбиваються у стані здоров’я людини, особливостях реалізації нею вищих психічних функцій, психологічному благополуччі та емоційному інтелекті” [2, с. 54].

На думку А. Семенова емоційна стійкість вважається інтегративною якістю особистості, яка допомагає зберігати продуктивність в умовах емоційно стресових впливів, не викликаючи значних змін у стані здоров'я, самопочутті або продуктивності [7].

С. Кравчук розуміє емоційну стійкість як психічний стан, що характеризується взаємодією емоційних, вольових, інтелектуальних і мотиваційних елементів психічної діяльності людини, який слід розглядати як інтегральну характеристику особистості. Основні аспекти емоційності відображають факти та обставини, що мають особливе значення для людини. Важливим чинником емоційної стійкості є зміст і рівень почуттів, емоцій та переживань в екстремальних ситуаціях [3].

За А. Шейделко, емоційна стійкість є інтегративною та мультисистемною особистісною властивістю, що базується на емоційних, мотиваційних, інтелектуальних та типологічних елементах [10].

Емоційна стійкість — це риса, яка характеризує людей під час інтенсивної діяльності, чиї емоційні механізми гармонійно взаємодіють один з одним і сприяють успішному досягненню поставлених цілей [6].

Я. Амінєва стверджує, що в структурі емоційної стійкості закладена можливість захисту від стресу та адаптації, а вищезгадані психологічні особливості індивідів вважаються одним з факторів, що визначають ефективність діяльності в стресових ситуаціях повсякденного життя [1].

Так, на думку Т. Титаренко та О. Кляпець, емоційна стійкість захищає людей від вигорання, безпосередньо впливає на їхню здатність до одужання і допомагає підтримувати здорові та конструктивні стосунки між людьми. Емоційну стійкість часто визначають як самоконтроль, витривалість і здатність протистояти тривалому стресу. При цьому основним критерієм є ефективність

діяльності в емоційно напружених ситуаціях. Емоційно стійкі люди володіють високим рівнем самоусвідомлення та саморегуляції. Вони вміють керувати своїми емоційними реакціями, реалізовувати свої плани з терпінням і наполегливістю, регулярно заохочувати та винагороджувати себе [8].

Я. Лі розробив концепцію емоційної стійкості, засновану на теорії самоорганізації. Згідно з парадигмою теорії самоорганізації, емоційна стійкість визначається як властивість визначати, чи може складна емоційна система автоматично підтримувати свою рівновагу ефективно. З методології самоорганізації було запропоновано виділити два виміри – поріг емоційного реагування та емоційне відновлення [13].

Р. Торндайк, Е. Хаген вважають, що емоційна стійкість людини характеризується рівномірністю настроїв, намірів, інтересів, оптимізму, життєрадісності, зібраності, відчуттям доброго здоров’я, свободою від почуття провини, тривоги чи самотності, свободою від дня, сновидіння, свобода від ідей і настроїв [15].

В. Смітсон розглядав емоційну стійкість як некогнітивну психологічну концепцію, що включає кілька ознак. Він визначає емоційну стійкість як процес, у якому особистість постійно прагне до більшого відчуття емоційного здоров’я як внутрішньопсихічного, так і внутрішньоособистісного [14].

М. Чатурведі, Р. Чандер зазначають, що емоційна стійкість дозволяє людині виробити цілісне і збалансоване сприйняття проблем життя. Ця організаційна здатність і структуроване сприйняття допомагають розвинути орієнтоване на реальність мислення, здатність судити й оцінювати. Людина розвиває почуття, сприйняття та ставлення, які допомагають зрозуміти реалії життя та умови та обставини, які створюють жалюгідні життєві ситуації. Таке розуміння допомагає розвивати високу силу его [9].

Емоційна стійкість визначається особистісними детермінантами. Характер взаємозв'язку між особистісними факторами, що характеризують емоційно вразливих людей, спонукав дослідників розглядати цей феномен у контексті адаптації до мінливого життя. Емоційна стійкість та емоційна

вразливість є поєднанням ситуативних та динамічних рис особистості. Динамічні риси особистості випливають з інтегративних властивостей особистості [13].

Висновки. Таким чином, проаналізувавши існуючі підходи та порівнявши погляди різних науковців, ми дійшли до висновку, що не існує єдиного тлумачення поняття "емоційна стійкість". Емоційна стійкість є інтегральною якістю особистості, здатністю психіки до подолання ситуацій надмірного емоційного тиску, що характеризується взаємовпливом емоційних, вольових, інтелектуальних і мотиваційних компонентів психічної та трудової діяльності людини, здатністю особливо ефективно керувати та адаптуватися до стресових ситуацій або емоційних викликів. Люди з високим рівнем емоційної стійкості краще здатні впоратися з невдачами, вміють шукати альтернативні рішення, здатні зберегти спокій в кризових ситуаціях і не допускають, щоб тимчасові проблеми суттєво вплинули на їх загальний стан та продуктивність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Амінєва Я. Р. Емоційна стійкість особистості як одна з детермінант ефективного подолання складних життєвих ситуацій. *Вісник Дніпропетровського університету. Сер.: Педагогіка і психологія* 20, вип. 18 2012. С. 10-14.
2. Аршава І. Ф. *Емоційна стійкість людини та її діагностика*. Дис.. ступеня докт. психол. наук: спец 19.00. 02 «Психофізіологія». 2007.
3. Котик Т. Нова українська школа: теорія і практика формування емоційного інтелекту в учнів початкової школи. Т.: Астон, 2020.192 с.
4. Малхазов О. Р. Розвиток емоційної стійкості осіб, що переживають наслідки травматичних подій : монографія. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2022. 215 с.
5. Мілерян Є. А. Психологічна характеристика етапів професійного розвитку особистості в процесі професійної діяльності. *Теорія і практика сучасної психології.* 2018. № 4. С. 182- 185.

6. Овсяннікова Я. О. Теоретико-методологічні підходи до аналізу понять емоційної, психологічної стресостійкості. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2009. № 6. С. 85–94.

7. Семенов А. А. Емоційна стійкість як детермінанта збереження психологічного здоров'я молодшого школяра. *Освіта та наука*. 2013. № 5. С. 178- 184.

8. Титаренко Т. М., Кляпець О. Я. Запобігання емоційному вигоранню в сім'ї як фактор гармонізації сімейних взаємин:[наук.-метод. посіб.]. К.: Міленіум, 2007. 142 с.

9. Чатурведі М., Чандер Р. Розробка шкали емоційної стійкості. *Журнал промислової психіатрії. №* 19(1). 2010. С. 37-45.

10. Шиделко А. В. Емоційна стійкість особистості: наукові розвідки. *Наука і освіта. Психологія*. 2017. №3. С.85-89.

11. Юхимчук Ю. П., Сиротинський Л. В. Психологічна підтримка здобувачів освіти в умовах війни. *Освіта, наука та виробництв*о.2023. № 32. С. 32-35.

12. Якимчук Б. А., Якимчук І. П. Формування емоційної стійкості як професійно важливої якості майбутнього практичного психолога. *Психологічний журнал*. № 4. 2020. С. 86- 93.

13. Li Y. Construct of emotional stability and its moderating effects between proximal organizational conflicts and individual outcomes. *AOM Conference. Paper, Under revision.* 2005. P. 112-118.

14. Smithson W. B. Psychological adjustment: Current concepts and applications. New York: McGraw Hill Book Company; 1974.

15. Thorndike RL, Hagen EP. *Measurement and Evaluation in Psychology and Education.* New Delhi: Wiley Eastern Limited; 1979

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ УСПІШНОЇ АДАПТАЦІЇ ПЕРШОКУРСНИКА ДО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Якуба Владислава Олександрівна
Студентка 6 курсу спеціальності 053 «Психологія»
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
Горлівський інститут іноземних мов
м. Дніпро, Україна

Вступ. На сьогоднішній день особливої актуальності набуває вивчення соціально-психологічної адаптації студентів першокурсників у закладах вищої освіти. Це пов'язано з тим, що при переході з середньої школи до закладів вищої освіти студенти стикаються з внутрішніми та зовнішніми змінами. Зміни в соціальному середовищі, життєвій ситуації та соціальній взаємодії викликають певні труднощі у процесі адаптації першокурсників. Тому не дивно, що цьому питанню присвячено багато досліджень у психології та психіатрії, фізіології, філософії та соціології.

Адаптація першокурсників є початковим етапом інтеграції студента до навчання у закладах вищої освіти. Соціально-психологічна адаптація студентів описується через поняття «присвоєння», «входження», «формування», «засвоєння». Психосоціальна адаптація є ключовим елементом супротиву першокурсників який визначається індивідуально-психологічними особливостями людини, сімейною ситуацією, навчальною діяльністю, соціальним середовищем, формуванням нового способу життя [5].

Адаптація розглядається як процес пристосування психіки та поведінки індивіда до умов соціального середовища, яке опосередковується домінуючою діяльністю особистості на етапі його розвитку.

В основу вивчення адаптації у студентів першокурсників покладено праці багатьох науковців в сфері психології та педагогіки: О. О. Реан, С. В. Харченко, Т. В. Алєксєєва, І. І. Бойко, О. М. Галус, М. П. Шик. Багато науковців в своїх працях досліджували проблеми соціально-психологічної адаптації та формування і розвиток адаптивних характеристик особистості. Серед них були

Б. Г. Ананьєв, В. А. Петровський, А. В. Фурман. Ф. З. Меєрсон, Р. М. Баєвський, О. М. Кокун в своїх наукових працях вивчали роль механізмів психофізіологічної регуляції в забезпеченні адаптивних процесів [3].

Існує певна кількість чинників які сильно впливають як на соціальну, так і на психологічну адаптацію студента першокурсника у перший рік його навчання у закладах вищої освіти, від яких значною мірою залежить успішність студента.

До цих чинників можна віднести: індивідуально-психологічні особливості студента, минулий досвід адаптації у соціумі, рівень мотивації до навчання, задоволеність професією та закладом вищої освіти які було обрано, а також рівень організації освітнього середовища у закладах вищої освіти [2].

Ціль роботи: дослідити чинники успішної адаптації першокурсників до умов навчання у закладах вищої освіти.

Матеріали та методи: для дослідження в даній роботі використовувалися: теоретичний аналіз наукових досліджень, соціально психологічне опитування, опитувальник соціально-психологічної адаптації К. Роджерса та Р. Даймонда (призначений для вивчення особливостей соціально психологічної адаптації та пов'язаних із цим рис особистості), тест «Самооцінка психічних станів» Г. Айзенка (призначений для діагностики таких психічних станів як: тривожність, фрустрація, агресивність, ригідність).

Результати та обговорення: Наше дослідження полягало в тому, щоб дослідити рівень адаптації студентів першокурсників до навчання у закладах вищої освіти. Дослідження проводилося серед студентів першокурсників, загальна вибірка становила 65 осіб, серед них 20 хлопців та 45 дівчат віком від 17 до 20 років.

На першому етапі було проведено соціально-психологічне опитування за допомогою опитувальника соціально-психологічної адаптації К. Роджерса та Р. Даймонда призначений для вивчення особливостей соціально-психологічної адаптації та пов'язаних із цим рис особистості. Даний опитувальник дозволяє оцінити інтегральні показники адаптації, самоприйняття, прийняття інших,

емоційної комфортності, інтегральності, прагнення до домінування [1].

Підсумовуючи результати проведення даної методики можна зробити деякі висновки. Встановлено, що показник адаптації у більшості студентів знаходиться у межах норми, що свідчить про те, що приблизно 57% досліджуваних спроможні до швидкого пристосування до нових змін навколишнього середовища. Приблизно 32% першокурсників в процесі адаптації стикаються з певними труднощами, тяжко пристосовуються до студентського колективу. Якісний аналіз показника самоприйняття показав нам, що більшість студентів, а саме 65% мають рівень показника нижче норми. Це свідчить про те, що більша частина першокурсників незадоволені у сприйнятті власної особистості, загальних якостей та показників. В принципі це є досить логічним, адже потрапляючи у новий соціум, колектив, більшість людей схильні до порівняння себе з оточуючими. Саме цей фактор може ускладнювати процес соціально-психологічної адаптації першокурсників до навчання у закладах вищої освіти.

За показником прийняття інших виявлено, що 68% студентів мають показник у межах норми. Студенти, що мають показник нижче норми тяжіють до неприйняття, скоріш за все мають фрустровані проблеми в спілкуванні та взаємодії з оточуючими, а також складнощі в організації суспільної діяльності.

Показник емоційний комфорт демонструє нам, що 57 відсотків досліджуваних мають рівень показника у нормі, а 43% мають показник у нижче норми. Емоційний комфорт є одним із найважливіших факторів соціально психологічної адаптації першокурсника. Саме він свідчить про здатність до адекватного емоційного реагування на проблеми взаємодії та особистісного розвитку. Тобто, за нашими результатами ми можемо зробити висновок, що майже половина респондентів характеризуються певною невизначеністю у своєму ставленні до оточуючих і до подій життя. Таким особам притаманна невпевненість у собі, емоційна відстороненість та ригідність.

Результати за показником інтернальності встановили, що 52% досліджуваних мають показник нижче норми. Це свідчить про те, що більша

кількість студентів демонструють зовнішній контроль, тобто здатність приписувати причини того, що відбувається зовнішнім причинам.

Інтерпретація показника домінування показала нам, що 65% студентів мають рівень показника нижче норми. Це свідчить про те, що більшій частині досліджуваних притаманне прагнення виконувати поставлені задачі кимось. А не брати на себе ініціативу. Це може бути причиною дезадаптації більшості першокурсників у закладі вищої освіти.

Отримані результати за даною методикою дають змогу засвідчити нам, що досить велика кількість досліджуваних стикаються з труднощами в процесі адаптації до навчання у закладах вищої освіти. Найбільше це проявляється у таких показниках як самоприйняття, емоційний комфорт, інтернальність та домінування.

На другому етапі був проведений тест Г. Айзенка «Самооцінка психічних станів» мета якого полягає в тому, щоб оцінити деякі неадаптивні стани такі як тривога, фрустрація, агресія, а також властивості особистості, а саме тривожність,, агресивність, ригідність, які можуть негативно впливати на процес адаптації студентів до навчання у закладах вищої освіти. За результатами більша частина студентів мають рівень фрустрації у межах норми, що впливає на їх успішну адаптації. 18% досліджуваних мають високий рівень фрустрації, що може проявлятися в негативних переживаннях: розчарування, роздратування, тривога, розпач. Високий рівень фрустрації є одним із факторів дазадаптації першокурсників до навчання у закладі вищої освіти.

Відповідно до результатів показника тривожності бачимо, що 23% досліджуваних властива замкнутість, самозвинувачення, неадекватна оцінка діяльності оточуючих, що може обумовлювати негативну самооцінку. Студенти з високим рівнем тривожності можуть страждати від негативного ставлення до себе через невідповідність вимогам студентського життя, що ускладнює процес адаптації. Студенти з середнім і низьким рівнем тривожності комфортно почувають себе у новій соціальні групі, вільно проявляють себе як особистість та швидко пристосовуються но нових умов.

Високий рівень ригідності спостерігається у 8% досліджуваних, що свідчить про нездатність адаптуватися до нових умов. Високий рівень ригідності проявляється в незмінності поведінки, переконань, поглядів. 66% досліджуваних мають середній рівень ригідності, а 26% низький рівень, що є ознакою у студентів швидкій адаптації, пластичності, здатністю пристосовуватися до змінених обставин. За результатами показника агресивності було виявлено, що 9% студентів мають високий рівень. Це може проявлятися в їх ворожості, негативізмі, агресії до нового середовища і значною мірою ускладнювати процес адаптації до навчання у закладі вищої освіти. Високий рівень агресії негативно впливає на навчальну діяльність, входження у новий колектив, пристосування до нової соціальної групи.

Висновки. Підводячи підсумки нашої роботи, можна сказати, що поняття «адаптація» є досить популярним серед робіт багатьох дослідників. Багато науковців трактують адаптацію як процес пристосування особистих якостей і здібностей до життя, яке змінюється. Також адаптацію визначають як взаємодію особистості з навколишнім середовищем в залежності від ступеня його активності. Адаптація є явищем, що включає в себе багато факторів. Процес адаптації характеризується взаємодією індивіда з новим для нього середовищем, що призводить до перебудови різних сторін його психіки включаючи когнітивну, емоційну, вольову та поведінкову сфери. Порушення адаптації студентів першокурсників у закладах вищої освіти зумовлено різними соціально-психологічними факторами. Це пов’язано з тим, що процес адаптації першокурсників до навчання є потенційно загрозливим через недостатнє усвідомлення явних і неявних вимог, контролю до навчання у закладі вищої освіти. Фактори, що впливають на процес адаптації студентів до навчання у закладах вищої освіти можна поділити на чотири види: фактори професійної адаптації, фактори соціальної адаптації, психологічні фактори та фактори біологічної адаптації. Взагалі на процес соціально-психологічної адаптації першокурсника у закладі вищої освіти впливає низка різноманітних факторів серед яких найголовнішими є гарні умови для студентського життя студента,

цікаве дозвілля, соціальне середовище в яке потрапляє студент, його емоційна складова, знання та вміння свідомо долати труднощі й проблеми в період адаптації, складність навчального процесу, а також безпосередньо задоволеність навчальним процесом та обраною майбутньою професією. Від факторів, які впливають на соціально-психологічну адаптацію залежить часовий період в якому триває адаптаційний процес студента. Процес адаптації до навчання у кожного студента може мати значну відмінність у часі. Одним студентам достатньо першого семестру для того щоб повністю звикнути до нового середовища, у других адаптація закінчується в кінці другого семестру навчання, а у когось адаптаційний процес триває до кінця третього або навіть четвертого семестру навчання у закладі вищої освіти. Існує ряд наслідків успішної адаптації студента. Серед них є: зниження стресу та тривоги, підвищення самопочуття та впевненості, покращення соціальних навичок та міжособистісних відносин, мотивація та інтерес до навчання, підвищення саморегуляції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вища освіти України – Європейський вимір: стан, проблеми, перспективи // Матеріали до підсумкової колегії МОН. – „Освіта України”, №21-22, 19 березня 2008 р. – С. 19

2. Development of Spesialist’s Personality. Rozvutokos obustosty fahivtsa. Razvitie lichnosti speciolista: Navch. posib. / S.V. Ivanov, V.M. Krivorotko, I.V. Nikitina ta in.. – K.: NUHT, 2014. – 339 s.

3. Войтович Н. П. Відмінності шкільного та студентського колективів як аспект проблеми адаптації першокурсників доумов ВНЗ: - Луцьк: держ. Ун-т Лесі Українки, 1999р

4. Лещенко Т. О., Юфименко В. Г., Самойленко І. В., Владимирова В. І. ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія» 3 ст

5. Научитель Е. Д. Адаптация студента в ВУЗе.// Практична психологія та соціальна робота. – 2001. - №7. – С. 21-23.

SOCIOLOGICAL SCIENCES

CHANGES IN THE AREA OF SMM AS A RESULT OF THE WAR

Chyhyr Olga Serhiivna,
course 1, group 9,
Faculty of Trade and Marketing,
State University of Trade and Economics

The goal of this research is: to determine specific changes in the field of social media that took place as a result of the war and what form the content in social networks has taken now.

The aims of this research are: analyze social networks and experts in this field, identify the reasons for changes, as well as how to analyze how people have changed from the inside and how they broadcast it.

The war changed each of us, affected every sphere of life. This also affected this profession. SMM – social media marketing. The sphere of SMM has not changed in a coordinated way and has not become undemanding. We have become more communicative, sensitive and friendly. Business always needs promotion and good content.

How has the SMM changed since February 2022?

1. Focus on openness and naturalness

We have moved away from the ideal picture, ideal frame, ideal content, etc. Now we are here and now and today we don't have time to idealize every step. Real natural content is appreciated: shot from one frame, edited quickly and immediately published in the profile.

It is important for people to see that life goes on. Seeing the smiling faces of the team in the photo, the haphazardly arranged dishes on the table and the atmosphere around. It is important to separate untidy content and natural content.

2. We have to keep up with the latest news.

Do not forget about situational content (for example: "Silpo" in its logo supported Boris Johnson after his resignation; or Kalush's pink cap).

3. It's cool to be able to laugh at yourself.

Be able to adapt to the terrible events in our country and look for something that politicians could laugh at in your content. Moreover adapt the memes with politicans in your content.

4. We should value our culture and national identity.

Ukrainian social networks should be conducted only in the UKRAINIAN language. And not because such a law was passed and it is scary to receive a fine.

No one forces, restricts or condemns anyone for the Russian language. But now we have to make every effort to start speaking Ukrainian fluently. Just a question of national self-identification.

5. We help in social networks.

Everyone is on their own front. There is no need to explain anything here.

We use Ukrainian symbols in our content because we are proud of our origin.

Let's not be silent!

We actively distribute hashtags, publish content about help and fees, take an active part in the information war.

Conclusion now, we, SMM-specialists, appreciate the opportunity to work, do not create artificial content that has been licked off, preserve naturalness and naturalness, participate in the information war, do not remain silent, help, adapt.

In other cases, everything remained as it was until February 24.

LIST OF REFERENCES:

1. Social network - Instagram as the main space for research.

2. Instagram page of atom University.

https://www.instagram.com/atom.university/

3. Зварич І. М. Формування дослідницької компетенції студентів вивчення гуманітарних наук у закладах вищої освіти (ВНЗ) (SCOPUS) // Journal of Curriculum and Teaching Vol 11, No 1 (2022), Видавництво: ScieduPress,

Канада Випуск: Vol 11, No 1 (2022) Індексується: у базі Scopus ISSN: ISSN 1927-2677 (Print) ISSN 1927-2685 (Online) DOI: https://doi.org/10.5430/jct.v11n1p15 Посилання на статтю, опубліковану на сайті журналу: https://www.sciedupress.com/journal/index.php/jct/article/view/21387/13190 Посилання на випуск журналу, в якому опублікована стаття: https://www.sciedupress.com/journal/index.php/jct/issue/view/1065 P. 15–24

4. Topsmm https://www.topsmm.com.ua/blog/smm-pid-chas-vijny-aktualni-ta-doczilni-trendy/ Scientific supervisor: Zvarych Iryna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor at the Department of Foreing Philology and Translation of State University of Trade and Economics.

УДК 316., 343

МАРГІНАЛЬНЕ СУСПІЛЬСТВО І МОЛОДЬ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Жуляєв Валерій
старший науковий співробітник НДЦ
Інституту права і політології УДУ
імені М. Драгоманова
кандидат історичних наук
ORCID 0002 4864 9381

Анонс: Матеріали тез підготовлені і базуються на матеріалах НДР, яке проводиться дослідниками Відділу наукового забезпечення соціального становлення молоді Інституту права і політології УДУ ім. М. Драгоманова в період 2022-2024 рр. за темою «Мотиваційні чинники і форми участі молоді у формуванні та реалізації молодіжної політики на рівні територіальних громад».

Ключові слова: кризовий стан, соціальний ліфт, кризовий соціум, занедба-на, знедолена молодь, маргінальна молодь.

Вступ Сучасні трансформації у суспільстві впливають на виникнення значних структурних диспропорцій у суспільному житті, а фрагментарність процесів зумовлює зростання дистанцій між суб`єктами. Як результат маргінальними стають не лише особистості, а й окремі спільноти. Аналізуючи явище маргінесу в українському суспільстві, необхідно визначити роль і значення утворень, характерних для нашого суспільства, в якому йдуть процеси переструк-турування соціальних суб`єктів і формування нової соціальної структури, що призводить до маргіналізації й утворення великої кількості перехідних та переферійних маргінальних угруповань, в наслідок чого йде збільшення маргінального сигменту.

Матеріали і методи. Поняття «маргінальна молодь» – це більше ніж просто уявлення про зовнішній світ молодої людини. Це поняття втілює мовчазні припущення про конституцію природного чи соціального світу та

переконання не лише про те, яким є світ, а й про те яким він має бути. Таким чином ми вважаємо, що наукові концепції та їх інструменти не просто виявляють, розкривають і вимірюють об`єктивні параметри проблеми маргіналізації, вони також важливі у формуванні їхнього визнання та самого значення. Поняття є не просто символічним або дискурсивним контрпунктом матеріальних реалій світу молоді. Вони стають навігаційними, коли спрямовують нашу увагу і нормативними при формуванні наших пріоритетів і, що важливо – перформативними, коли керують нашими діями. Перформативний вимір концептів в дослідженні означає, що вони для нас стають набагато важливішими ніж просто з опис реальності. Розвиток, поширення та привласнення понять не лише надають такі засоби, але і змінюють реалії, які вони мають описати, оскільки вони також є частиною цих реалій. [3]

Поняття *«маргінальна молодь»* не є «генеральним» висловом в описанні ситуації. Дане поняття загалом стосується молодих людей з невеликими шансами досягти таких благ, як освіта чи становище в суспільстві. Визначення недоліків значно відрізняється між країнами та серед наукового співтовариства.. Більшість визначень значно відрізняють різні виміри несприятливого становища, такі як економічна неспрятливість. Неузгодженість спільного визначення в дослідженнях в країнах ЄС привело до того, що в Європейському Союзі, наприклад, була обрана концепція передчасного відходу підлітків від школи як орієнтир для формування маргінальної молоді. Наразі, частим використанням ситуації в суспільствах західних країн став понятійний образ *«неблагополучна молодь»*.

Іншим поняттям, що широко використовується дослідниками соціальних дисциплін є «*молодь у невигідному становищі*». В багатьох країнах воно використовується як загальна категорія, яка охоплює всіх молодих людей з меншими можливостями, ніж їхні однолітки, а в деяких країнах, наприклад , у Німеччині, поняття «*знедолена молодь»* є кодифікованим юридичним терміном для структурування прав доступу до державних програм підтримки та інших

позитивних дій. В той час як цей тип кодифікації забезпечує правозастосування прав на підтримку, водночас вузькі або широкі кодифікації ризикують стати ярликами , пов`язаними з негативними образами.

Цей важливий нормативний аспект створення понятійного апарату обговорювався в дослідженнях проблем молоді, особливо в контексті появи *нового концепту* «нижчого класу» в рамках дослідження ‘GOETE’. В різних перехідних етапах розвитку суспільства соціальне залучення, соціальне відчуження та інші питання соціальної нерівності розглядаються відповідно до акценту, який приділяється структурним чи індивідуальним факторам у пояснені несприятливого становища. Це відображається в різних соціально політичних заходах. У сфері молодіжної та освітньої політики молодь вважається *знедоленою*, тому що на їх освітні переходи впливають сегментовані системи освіти. Таким чином політика буде спрямована на те, щоб зробити структури освіти та ринків праці відповідними для компенсації структурних перешкод доступу. Проблеми освіти та зміни в життєвому шляху структуровані категоріями соціальної нерівності, такими як соціально-економічний статус, клас, стать та етнічна приналежність. Ці категорії впливають на освітні і кар`єрні можливості, доступні молодій людині, у міжгалузевий спосіб і призводять до різних форм соціального включення та відчуження. Таким чином, міжнародне дослідження GOETE [8] розглядає уразливу *молодь як політичну концепцію* , яку слід розуміти з точки зору подвійності структури та агенції та з огляду на залежні від контексту сузір`я несприятливого становища, але не на фіксовані ціль дослідження.

Маргінальність виступає своєрідною формою виявлення життєвого ресурсу людини, її активності, перешкод в реалізації механізмів ідентифікації. Сучасні тлумачення маргінальності представлені в роботах І. Атояна, який презентував соціально-філософську теорію «соціомаргіналістика».

Маргіналізація молоді відбувається у важких умовах глибокої структурної кризи та повномасштабної війни з агресивною Росією. На ці процеси суттєво впливають негативні тенденції, що домінують в молодіжному

середовищі і таким чином створюють базис створення маргінального молодіжного середовища: порушення принципу рівності, різке соціальне розмежування, безробіття, інфляція, корупція, бідність – ці соціальні феномени є визначальними на сучасному етапі. Вони стали хронічними і масовими, наразі вплинули на створення *особливого типу особистості* з кризовою свідомістю, якій притаманні апатія, цинізм, байдужість. [1] Така ситуація не є втішною, адже значна кількість молоді вже втратила соціальну перспективу, інша частина не змогла здобути свій соціальний статус. Велика ж частка працездатного насе-лення ще до війни змушена була шукати роботу за кордоном, а з її початком взагалі залишилась в інших країнах. Загрозливих масштабів набуває злочинність, падіння моралі та моральності, ціннісно нормативна дезорганізація, правовий нігілізм, алкоголізм, наркоманія. Все це відбувається на тлі війни, що вносить великий негатив до вирішення соціально економічного розвитку нашої країни , зокрема , ще більше загострює проблему подальшої маргіналізації суспільства з новими для України визначальними ознаками маргіналізації молоді.

Результати та обговорення. Досліджуючи проблеми маргінезу в сучасних умовах воєнного стану і війни в Україні, особливо її соціально філософську сторону, детермінанти і механізми соціального транзиту молоді, *ми націлені* на аналітику цього соціо-культурного явища, що має метаантропологічний потенціал для визначення його ролі і впливу на розвиток молоді в сучасних умовах. Соціальна мобільність і інклюзія молоді як проблема на протязі всіх 30 років існування «молодої» України завжди носила цікавий і в той же час парадоксальний характер. Ця проблема знаходиться в зоні уваги політиків, інтелектуалів та дослідників, які пропонували велику кількість концепцій , які однак різко контрастували з неадекватністю заходів і програм, що пропонувались владними структурами на її вирішення.

Поняття «маргінальна» або «неблагополучна молодь» загалом стосується молодих людей з меншими шансами досягти таких благ і прав, як освіта чи становище в суспільстві. Визначення характеристика рис/недоліків такої молоді

значно відрізняється в різних країнах, та і в науковому середовищі. Більшість визначень розрізняють різні виміри несприятливого становища, (такого, як економічна несприятливість), і посилаються на причини неблагополуччя, часто пов`язане з зростанням у неблагополучній місцевості. Та-кий висновок, характерний для дослідницького проекту «GOETE», що проводився у низці європейських країн *в рамках 7-ї Програми ЄС з досліджень та технологічного розвитку.* Зокрема, концепт «Молодь у невигідному становищі» в країнах Євросоюзу використовується як загальна категогорія, яка охоплює всіх молодих людей з меншими можливостями, ніж їхні однолітки. В деяких країнах для опису становища молоді перевагу надають іншим термінам, таким як «молодь групи ризику», або «соціально ізольована молодь» або «маргінальна молодь». В деяких інших країнах , наприклад, Німеччині, «знедолена молодь» є кодифікованим юридичним терміном для структурування прав доступу до програм підтримки і цільових позитивних дій. У той час як цей тип кодифікації забезпечує правозастосування правовідносин на отримання допомоги і підтримки, водночас вузькі або широкі кодифікації ризикують ставати ярликами, пов`язані з негативними образами. Цей аспект неодноразово обговорювався як у молодіжних дослідженнях , особливо в дискусіях про появу нового «нижчого класу», так і ставав предметом наукових зустрічей , що вели політики і соціологи, зокрема в оточенні французького вченого Луї Шовеля (*L. Chuavel*), який, до речі вперше запропонував систематичний опис цієї сторони соціальної нерівності – так званого «*ефекту поколінь*».

Окреме місце серед визначень маргінальної молоді займає *Концепція* «молодь NEET». Хоча існує кілька визначень в концепції, частіше вживаним є визначення, прийняте Євростатом , коли йдеться про молодь віком 15-24 роки . Ця абревіатура «*Not in Education, Employment or Training*» відноситься до осіб, які є безробітними, не отримують освіту та професійну підготовку. Виникнув у Великій Британії наприкінці 1990-х років , її використання поширилось на інші країни. В Японії класифікація охоплює людей від 25 до 34 років, які не працюють, не займаються домашньою роботою, не навчаються або не

проходять професійне навчання та не шукають роботу. У Великій Британії ця класифікація охоплює людей віком від 16 до 24 років. В Шотландії класифікація обмежена особами віком 16-19 років , їх називають молоддю « яка тиняється без ліцензій до пізньої ночі». В попередніх за часом дослідженнях використовувався вислів в конотації «відсутній статус», який мав схоже значення. Дана класифікація була переглянута в документах місцевого самоврядування, зокрема, в контексті «респонденти, які були без роботи або шукали роботу, доглядали за дітьми, займались волонтерською роботою або займалися іншою невизначеною діяльністю». З часом в британській літературі, статус «NEET» почав формуватись в негативних термінах» як відображення ризиків, проблем і негативних орієнтацій з боку молодих людей. Таких молодих людей за даними Всесвітнього Банку, нараховується близько 36% в Бразилії (за даними 2023 р.), 26% - у Туреччині, 24% в Колумбії, 18,3% в Мексиці, 18% в Італії, 13,1% в США.

В різних перехідних періодах розвитку суспільства соціальне залучення/ відчуження, інші питання в контексті соціальної нерівності постійно на порядку денному обговорень в колах науковців і представників громадського суспільства. Висновки вищезгаданої дослідницької програми ЄС «*GOETE»* дають нам розуміння концепту «уразливої молоді» як політичної концепції з точки зору подвійності структури та з огляду на залежність від контексту несприятливого становища, або *як вузько визначені проблемні вікові групи* молоді. Тому спільним завданням нашого суспільства є створення дієвих і гнучких механізмів підтримки громадських організацій та інституцій молодіжних працівників України, щоб війна не затримала молодих людей в їх розвитку. Про це, зокрема, наголошувалось на засіданні Європейського керівного комітету з питань молоді Ради Європи (CDEJ) та Спільної ради з питань молоді (CMJ) у Будапешті 10-13 жовтня 2022 р.

Практики адаптації маргінальної молоді до нової дійсності, показують, що з появою стабільності, знаходяться нові зв`язки та нові умови покращення со-ціального статусу молодих маргіналів. Вони починають поступово займати

нові сходинки в соціальній структурі суспільства, адже вони навчаються володіти здатністю бачити, сприймати та розуміти те, що до цього ніхто не помічав і це дозволяє молодому маргіналу створювати нові ідеї, які провокують нові практики, здатні кардинально змінити соціокультурну дійсність.

Висновки. Сьогоденна маргінальність молоді, багато в чому означає об`єктивний соціальний процес, на який суттєво вплинуло зменшення ресурсів і благ, а з іншого боку відбулось звуження молодіжного простору і мотивів для активності молоді і її організацій. Таким чином, маргінальний перехід постав як зміна сутності відносин соціального об`єкту і суб`єкту, що зафіксувало його специфічне становище у суспільстві. Граничний стрибок між процесами зростання та падіння української молоді, фіксує його специфічний стан у суспільстві і може бути визначене багатьма факторами, у тому числі маргінальністю громади, де мешкає ця молодь. Інший наш висновок полягає в тому, що в цих умовах невизначеності, стара шкала цінностей в українському суспільстві, особливо серед молоді, втратила свою актуальність, внаслідок чого практично відбувся перехід до нестабільного існування, що в свою чергу сприяє формуванню значної кількості нових маргінальних спільнот.

ЛІТЕРАТУРА.

1. Тимошенко В. І. Маргіналізація суспільства як криміногенний фактор. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2017. №2 (14) С.38-48.
2. Доктрина молодіжної політики України як основа формування, розвитку й ефективної реалізації сучасної конкурентоспроможної особистості. https://experts.in.ua/baza/analitic/index.php
3. Зміцнення стійкості демократичних процесів і згуртованості громад в Україні через громадську участь. *Офіс Ради Європи в Україні. Council of Europe Portal.* 7 жовтня 2022. http://Coe.int|/uk/web/kiyv/-
4. Філіп Гібер, Алєн Мержьє . Соціальний анті ліфт. Отечественные записки, №5, 2012. https://magazines.gorky.media/oz/2012/5/soczialnyj-antilift.html

Орігінал розміщено на сайті «Соціальна політика» URL://www.politiquessociales.net/IMG/pdf/ledescenseursocial.pdf

5. Соціальна напруженість у кризовому суспільстві: соціально психологіч. аналіз. / [О. Г. Злобіна, М. О. Шульга, Л. Д. Бевзенко та ін.] ; за наук ред. О. Г. Злобіної. – Київ : Ін-т соціології НАН України, 2019. – 291 с.

6. (1Walter,A & Pohl (2005) Тематичне дослідження політичних заходів щодо молоді з обмеженими можливостями. Заключний звіт.: http://ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/docs/youth_study en.pdf

7. Ліндског Р.,Уотертон К. Концептуальні інновації в екологічній соціоло ціології. *Екологічна соціологія* , том 2, 2016. – Випуск 4. 307-311 р.

8. Цей проект отримав фінансування від Сьомої рамкової програми ЄС з досліджень, технологічного розвитку згідно з грантовою угодою №613256. (Макдональд, www.goete.eu/glossary)

9. Триває співпраця Мінмолодьспорту з польськими фондами задля збільшення обсягів допомоги Україні. Міністерство молоді та спорту України. *Офіційний вебпортал*. 07 жовтня 2022 року).

10. Inclusion of Youth not in employment, Education or training (neet youth). Sociological study. Chisinau 2017. *UNDP and UN Population Fund*.100 P.

СИСТЕМА СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ДЛЯ ЖІНОК З НОВОНАРОДЖЕНИМИ ДІТЬМИ, ЯКІ ОПИНИЛИСЯ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ

Загорулько Тетяна Вікторівна,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, 2 курс
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
м. Ніжин, Україна

Вступ./Introductions З початку 2012 р. збереження рідної сім'ї для дитини та попередження її поміщення в державну установу стає одним з найбільш пріоритетних завдань соціальної роботи. З такою метою відпрацьовано модель соціальної допомоги, спрямованої на раннє виявлення жінки, яка має намір відмовитися від новонародженої дитини та надання їй своєчасної адресної допомоги. Дана робота здійснюється через мережу кризових центрів, консультаційних пунктів центрів соціальних служб у пологових стаціонарах, жіночих консультаціях та будинках дитини, а також центрах соціально-психологічної реабілітації (донедавна - соціальних центрах матері та дитини).

Основні завдання мережі таких установ та закладів полягають у запобіганні відмовам матерів від новонароджених дітей; забезпеченні психологічної та соціальної підтримки вагітних жінок та жінок, які народили дитину, зокрема, неповнолітніх матерів; забезпеченні соціально-психологічної підтримки батьків, у яких народилися діти з вадами розвитку або померли новонароджені діти; реінтеграції новонароджених дітей, від яких відмовились батьки, та дітей віком до 3-х років з будинків дитини у сімейне оточення (батькам, у прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу, встановлення опіки, всиновлення); забезпеченні належних умов існування новонародженої дитини під час розв'язання матір'ю складних життєвих обставин, які заважають нормальному функціонуванню сім'ї; тимчасовому вирішенні проблеми житла, яка як правило є чи не основною причиною намірів матері залишити дитину.

Про позитивні результати роботи в цьому напрямку свідчить зменшення кількості дітей, від яких відмовилися батьки як в акушерських стаціонарах (у 2004 р. кількість відмов становила 1549 дітей, в 2010 р. – 719), так і збільшення кількості попередження відмов матерів від новонароджених дітей (у 2005 р. попереджено 112 відмов, в 2010 р. – 524).

Ціль роботи./Aim є розкриття системи соціальних послуг для соціальної підтримки жінок з новонародженими дітьми у складних життєвих обставинах (СЖО), що сприятиме створенню умов для самостійного розв'язання їх життєвих проблем, у відновленні втрачених ними навичок і функцій, у подоланні або мінімізації негативних наслідків таких обставин, які вони не в змозі подолати за допомогою наявних у них ресурсів самостійно

Матеріали та методи./Materials and methods Нами використано матеріали наукових досліджень означеної проблематики, матеріали сайтів соціальних закладів, а також такі методи: аналіз психолого-педагогічної літератури, інтернет-джерел, спостереження, аналіз досвіду та продуктів діяльності.

Результати та обговорення./Results and discussion Аналіз наукової літератури та нормативних документів дозволяє з'ясувати сутність системи надання соціальних послуг. Це складна, відкрита соціально-економічна система, яка складається з сукупності державних органів і недержавних організацій, діяльність яких спрямована на надання соціальних послуг особам, окремим соціальним групам, які перебувають у СЖО і не можуть самостійно їх подолати та потребують сторонньої допомоги.

Метою системи надання соціальних послуг жінкам з новонародженими дітьми, які опинились у СЖО є розв'язання їх життєвих проблем, від яких вони потерпають. Втім, основними цілями, на досягнення яких повинно бути спрямоване функціонування такої системи, має бути профілактика негативних соціально-економічних явищ, сутність яких полягає в попередженні, запобіганні виникнення СЖО. Результати такої діяльності мають, зокрема, вимірюватися показниками якості, ефективності, адресності соціальних послуг,

раціональності використаних на їх надання коштів тощо.

Згідно Закону України «Про соціальні послуги», соціальні послуги є основним інструментом надання допомоги населенню, яке перебуває в СЖО. Закон передбачає 18 базових соціальних послуг, які надаються на рівні громади, а передбачений законом класифікатор соціальних послуг деталізує їх і містить уже 37 соціальних послуг, а також їх короткий опис, строки надання та перелік категорій отримувачів цих послуг. Вивчивши всі критерії із надання цих послуг ми виокремили для жінок з новонародженими дітьми в СЖО наступні послуги: соціальний супровід, соціальна адаптація, соціальна інтеграція та реінтеграція, натуральна допомога, представництво інтересів, посередництво (медіація); кризові послуги: екстрене (кризове) втручання; надання притулку.

Отримати послуги жінки можуть в закладах соціального обслуговування шляхом використання технології ведення випадку як універсального способу організації надання будь-яких комплексних соціальних послуг, при провідній ролі фахівця соціальної роботи, який здійснює управління веденням випадку, координує роботу міждисциплінарної команди, стимулює розвиток особистісного потенціалу й активної участі жінки-матері у веденні випадку (її внесок у формулювання цілей, завдань і заходів плану, а також усвідомлення відповідальності за виконання багатьох запланованих заходів). Фахівець співпрацює з жінкою, активно мотивує до змін, активізує її сильні сторони, залучає ресурси родинного та соціального середовища.

Підтримка соціального функціонування жінок з новонародженими дітьми носить довгостроковий характер і потреба в ній визначається сукупністю причин. Відповідно і технології, що застосовуються при цьому, різноманітні: всі види соціально-психологічної, соціально- економічної, медичної реабілітації і підтримки жінок у СЖО. Такий вид супроводу жінка отримує на постійній основі в мережі державних і комунальних соціальних закладів.

На шляху розвитку системи соціальних послуг для жінок з новонародженими дітьми, які перебувають у СЖО, постають такі пріоритети,

як посилення уваги до кожного клієнта, комплексність надання соціальних послуг, їх адресність, доступність та результативність. Це можливо за умови інтегрованого підходу до здійснення соціального обслуговування даної групи населення на рівні громади. При цьому інтеграція, насамперед, спрямована на покращення співпраці між соціальними інституціями, що функціонують у громаді (службою в справах дітей, відділами освіти, охорони здоров'я, управліннями соціального захисту, неурядовими організаціями, закладами освіти, культури, охорони здоров'я тощо). Досвід впровадження такої співпраці знаходимо у проєктній діяльності різних соціальних інституцій. Так, проєкт ЮНІСЕФ «Спільно: соціальні послуги для сімей у громаді», що впроваджувався у 12 територіальних громадах Донецької та Луганської областей, впроваджував комплексний підхід до надання соціальних послуг уразливим сім'ям із дітьми в Україні.

Приділяючи особливу увагу захисту дітей, проєкт «Спільно» допомагає громадам зміцнити соціальну згуртованість та організувати якісну систему надання соціальних послуг, здатну реагувати на життєві кризи вразливих сімей із дітьми, а також запобігати їм. Зосередженість на дитині та безперервність соціальних послуг — це головна ідея проєкту та концептуально новий підхід. Таку цілісність у роботі може забезпечувати інтегрована модель соціального захисту на рівні громади, що включає надання послуг. Основним результатом проєкту є створення мережі інтегрованих соціальних послуг на рівні громад для дітей та сімей із дітьми. Обов'язково відмітимо, що отримувачами соціальних послуг, які надають такі служби можуть бути і жінки з дітьми, які опинились у СЖО.

Висновки./Conclusions Таким чином, інтегровані соціальні служби спрямовані на комплексне надання соціальних послуг населенню і відповідає вимогам сучасності у розвитку нових принципів співпраці органів державного управління, закладів соціального захисту дітей та громадських організацій. Наразі важливої значущості набуває розвиток інтегрованого підходу до надання соціальних послуг жінкам з новонародженою дитиною у СЖО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ільчук Л. І. Розвиток системи інтегрованих соціальних послуг в умовах децентралізації (на прикладі об'єднаних територіальних громад) / Л. І. Ільчук // Соціально-трудові відносини: теорія та практика. 2018. № 1. С. 116-123. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stvttp_2018_1_12

2. Матеріали до виступу на Міжнародній конференції, організованої в рамках головування України у Комітеті міністрів Ради Європи: веб-сайт. URL: https://www.coe.int/t/dg3/children/news/kyiv05-11/Speeches/Filipishyna.pdf

3. Мещан І. В. Соціальне обслуговування як складова соціального захисту населення//соціолого-управлінський аспект: класичний приватний університет, Соціологія № 8 (124), м. Запоріжжя, серпень 2015

4. Про соціальні послуги: : Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 18, ст.73

5. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми: посіб. у 2-х ч.; Ч. І.Сучасні орієнтири та ключові технології / З. П. Кияниця, Ж. В. Петрочко. Київ. Обнова Компані, 2017. С.256

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПОНЯТТЯ “СОЦІАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ” ДЕРЖАВИ

Павлова О. В.
кандидат соціологічних наук
доцент кафедри психології,
педагогіки та соціології
Державного податкового університету, Ірпінь, Україна
ORCID 0009-0005-6909-9197

Вступ. Розуміння поняття “соціального потенціалу держави”, важливості грунтовного та детального його вивчення дозволяє керівництву країни розвивати та підтримувати суспільство, створюючи належні умови для соціальної ефективності та підвищення якості життя громадян. Належне використання людських ресурсів, освіти, здоров’я населення, а також культурних здобутків сприяє економічному та соціальному зростанню країни. Аналіз соціального потенціалу дозволяє визначити та усунути фактори, які можуть призвести до соціальних конфліктів, забезпечуючи гармонію та стабільність в суспільстві.

Ціль роботи : є узагальнення теоретичних положень змісту категорії “соціальний потенціал держави” та визначення напрямків ефективного використання соціального потенціалу держави.

Матеріали та методи. Вивчення соціального потенціалу держави є ключовим елементом для досягнення сталого розвитку, соціальної гармонії та підвищення якості життя громадян.

Загальними питаннями вивчення соціального потенціалу та його структури займались такі визначні дослідники як Д. Карамишев, О. Штепа, О. Шкаратан, Л. Єлуфімова, Ю. Привалов, О. Амоша, М. Кухта, О. Сидорчук, С. Бабенко, Г. Зараковський, Є. Склір, С. Штирбул. Не зважаючи на різноманітність наукових досліджень, у дослідників відсутнє єдине бачення щодо визначення соціального потенціалу, побудови його теоретичних основ, формування з огляду різних наукових підходів.

Соціальний потенціал може бути обгрунтований з позиції системного підходу як складову частини соціальної системи. Він дпомагає розглядати його як надскладну систему з взаємодіючими компонентами, що вимагають комплексного аналізу для розуміння та функціонування, зокрема : системна взаємодія, емерджентність, позитивні та негативні зворотні зв'язки, системні випадки і стратегії, адаптація і стійкість.

З точки зору діяльнісного підходу, важлива взаємозалежність між соціальним потенціалом і соціальною активністю. Діяльнісний підхід визначає, що люди взаємодіють між собою, із світом саме через особистісну діяльність, а активність суспільства формується та змінюється залежно від соціального потенціалу. Основні аспекти цієї взаємодії включають:

1. Активне включення в громадську діяльність. Якщо суспільство надає можливості для активної участі громадян, це може впливати на розвиток соціального потенціалу через створення умов для навчання, самовдосконадлення та співпраці.

2. Сталість соціальних інститутів. Сильні та ефективні соціальні інституції, які входять до соціального потенціалу, стимулюють соціальну активність та участь громадян у вирішенні нагальних суспільних питань.

3. Розвиток громадських організацій. Взаємодія громадських організацій з соціальним потенціалом підтримує активність в різних сферах суспільного життя, зокрема таких як культура, освіта, благодійність.

4. Підвищення якості життя. Активна участь громадян у різних сферах сприяє розвитку та підвищення якості життя, що безпосередньо формує соціальний потенціал.

Результати та обговорення. Зокрема Ю. Привалов зазначав, що соціальний потенціал може бути представлений як сума суспільних та індивідуальних можливостей, а саме освітніх, демографічних, соціально-інфраструктурних, професійних та працевлаштування[1]. В. Валенков в своїх дослідженнях наголошував на тому, що соціальний потенціал не лише відображає цілі розвитку, але і є основним "вимірювачем"

рівня ефективності функціонування різних сфер суспільного відтворення. Традиційно ефективність визначають як співвідношення результатів і використаних ресурсів на досягнення стратегічних цілей певної системи та реалізації її інтересів [2].

О. Балацкий пояснював соціальний потенціал як рівень цивільної свідомості та соціальної зрілості, а також ступінь засвоєння працівником норм ставлення до праці, інтереси, ціннісні орієнтації, потреби і запити у сфері праці, виходячи з ієрархії потреб людини [3].

На нашу думку, соціальний потенціал включає в себе сукупність можливостей та ресурсів в усіх прошарках суспільства для розвитку та покращення життя громадян. З точки зору соціології, соціальний потенціал держави складається з соціальних, політичних, культурних, психологічних, економічних аспектів. Він визначається різними чинниками, такими як кількість та якість людських ресурсів, ефективність соціальних інститутів, рівнем соціальної солідарності та взаємодії, а також доступом до ресурсів та можливостей для особистісної самореалізації.

Розвинене соціальне середовище з високим соціальним потенціалом створює грунтовні умови для підвищення якості життя громадян країни, а також забезпечує стабільність та сприяє сталому соціально-економічному розвитку. Розвинена соціальна інфраструктура, а саме медичні та освітні заклади, створює умови для засвоєння знань та покращення якості життя громадян. Економічна стабільність та доступ до ресурсів надає можливість для засвоєння матеріальних благ та розвитку економіки. Цінності, норми та традиції визначають соціальну культуру, яка взаємодіє зі здатністю спільноти засвоювати соціальні ресурси.

Висновки. Таким чином, діяльнісний підхід вказує на те, що взаємодія із соціальним потенціалом та активність у суспільстві взаємно зумовлюють один одного, сприяючи сталому соціальному розвитку. Множинність складових поняття соціального потенціалу охоплює різноманітні сфери, що робить його багатогранним та комплексним. Взаємозв’язок із соціальною активністю

створює взаємодію між ресурсами та участю громадян в суспільних процесах.

Отже, підсумовуючи, варто сказати, що поняття соціального потенціалу держави є керованою силою, яка визначає, формує його успішість та динаміку в усіх сферах життя людей. Правильне розуміння та ефективне використання потенціалу є важливим стратегічним завданням для досягнення сталого розвитку, задоволення потреб сучасного суспільства та визначення правильно-орієнтованого напрямку розвитку держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.

1. І. С. Чорнодід (2014). Характеристика потенціалу соціальної конкурентноспроможності країни. Електронне наукове фахове видання. Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2014. № 2, URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Chornodid_2014_1.pdf (дата звернення 03.12.2023)

2. В. Є. Валенков (2017). Регіональні аспекти формування та оцінювання соціального потенціалу держави.2017. № 21, URL: file:///C:/Users/my/Desktop/%D1%80%D0%BE%D1%81%20%D0%BF%D1%83%D0%B1%D0%BB/28.pdf(дата звернення 03.12.2023)

3. Балацкий О. Ф. Экономический потенциал административных и производственных систем: монография. Сумы: Университетская книга, 2006. 972 с.

4. Кухта М. П. Життєві перспективи особистості в структурі соціального потенціалу: проблемно-подієвий підхід // Український соціум. 2018. № 2 (65). С. 83-95.

JOURNALISM

ОСОБЛИВОСТІ ОРАТОРСЬКОГО МИСТЕЦТВА

Кучмій Олена Петрівна,
к.п.н., доцент
Денис Надія Дмитрівна,
Студентки
КНУ іменІ Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
м. Київ, Україна

1. Ораторське мистецтво є важливим інструментом комунікації, який дозволяє впливати на аудиторію, переконувати, надихати та ефективно викладати ідеї.

2. Ключовою складовою ораторського мистецтва є вміння використовувати вербальну та невербальну комунікацію для передачі повідомлення. Голосова інтонація, міміка, жести та постава грають важливу роль у створенні впливової промови.

3. Вивчення публічних мовленнєвих технік та риторичних прийомів допомагає розвинути навички ораторського мистецтва.

Наприклад, використання риторичних фігур, таких як анафора, епіфора, антитеза тощо, може підсилити емоційне звучання промови.

4. Ораторське мистецтво вимагає підготовки та практики.

Ефективний оратор повинен ретельно досліджувати тему, розуміти аудиторію та враховувати контекст виступу.

5. Особисті якості оратора, такі як впевненість, емпатія, харизма та автентичність, також впливають на ефективність його виступів.

Відпрацювання особистісних навичок може допомогти у покращенні ораторського мистецтва.

6. Ораторське мистецтво знаходить своє застосування в різних сферах,

включаючи політику, бізнес, освіту та громадську діяльність. Ефективні оратори здатні впливати на успільство та змінювати світ навколо себе.

Вступ: Ораторське мистецтво завжди вважалося одним з визначальних аспектів взаємодії людей та формування суспільства. Його вплив на історію, політику, культуру та громадське життя важко переоцінити. Спроможність ефективно висловлювати думки та переконання через слово, майстерно використовуючи риторичні засоби, наділення голосом і мовленням усе це є необхідністю в сучасному світі.

Термін "ораторське мистецтво" (від лат. oratio – мова, красномовство) античного походження. Його синонімами є грецьке слово "риторика" (rhētorikē) й українське "красномовство". Під ораторським мистецтвом слід розуміти, насамперед, високий ступінь майстерності публічного виступу, якісну характеристику ораторської мови, майстерне володіння живим словом. Ораторське мистецтво – це мистецтво підготовки та виголошування публічної промови з конкретною метою дії на слухачів засобами живого слова. Подібне тлумачення ораторського мистецтва було прийняте ще в античні часи. Наприклад, Аристотель визначав риторику як "здатність знаходити можливі засоби переконання щодо кожного заданого предмета". Ораторським мистецтвом називають також науку про красномовство, що історично склалася, та навчальну дисципліну, яка викладає основи ораторської майстерності.

Традиційне красномовство розглядалося як один з видів мистецтва. Проте, розуміння красномовства як виду мистецтва, а нерідко і словесності, нікого не має вводити в оману. Так, поняття "мистецтво" застосовується до красномовства, але потребує низки зауважень принципового характеру, тому що ораторське мистецтво тісно пов'язане з наукою. Що ж дозволяє розглядати ораторське мистецтво у зв'язку з наукою? Насамперед ораторське мистецтво користується відкриттями і досягненнями інших наук, використовує їхній категоріальний апарат: з логікою її ріднять міркування, доказ, аргументація, використання законів логіки; з філософією – світоглядні проблеми; з етикою мораль, етичні проблеми: добро та зло, щастя і страждання; з політикою

проблеми влади та свободи, власності, суспільних відносин, війни і миру; з юриспруденцією – права людини, судова практика; з філологією – мова, її засоби, стилі, виразність мові, література, поетика, жанри, театр. Усе це дозволяє нам говорити про те, що в красномовстві мистецтво та науковість становлять складний сплав дії й взаємодії, раціональності та цінностей, логіки й емоцій. Риторика є складною інтелектуально-емоційною творчістю публічної промови.

Мета роботи: детально розглянути такі поняття як «ораторське мистецтво». Проаналізувати важливість навичок на вмінь публічних виступів.

Матеріали та методи: У роботі використано такі наукові методи, як описовий метод, аналітичний метод та літературний огляд.

Результати та обговорення: ефективне використання навичків ораторського мистецтва у дипломатії є ключовим фактором для просування стратегічних інтересів країни.

Висновки: У Висновках подано основні підсумки дослідження з проблематики наукової роботи.

РОСІЙСЬКИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВПЛИВ ПРОПАГАНДИ В ВІДЕОІГРАХ, ЯК ЧИННИКИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

Музика Максим Олександрович
магістрант
ОП «Міжнародна журналістика»
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
Київ, Україна
Яковець Анатолій Володимирович
доцент кафедри
міжнародних медіакомунікацій і комунікативних технологій
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка, PhD
Київ, Україна

Анотація Дослідження демонструє подібність наративів у відеоіграх до наративів у засобах масової інформації (далі ЗМІ), спрямовані на возвеличення РФ та виправдання збройної агресії. Також досліджено технології просування інформаційного впливу, які виявлені у відеоіграх: фальсифікацію історії, демонізацію ворога, навішування ярликів, повторення певних ідей, маніпулювання патріотизмом, використання емоційних висловлювань та просування стереотипів. Україна виробити методи протидії негативним впливам РФ просуванням власних культури, цінностей, традицій, історії та сприяти іміджу України на світовій арені.

Ключові слова: відеогра, пропаганда, інформаційний вплив, наративи, маніпуляція, дискредитація України, санкції, фальсифікація історії.

Вступ Російська пропаганда бореться за найрізноманітніші прошарки суспільства та вікові категорії, залучає пропаганду всюди де є аудиторія. Не залишились поза її увагою і відео-ігри. Продукція ігрової індустрії використовується як для просування російських наративів так і возвеличення РФ у світі. Наповнення відеоігор пропагандистським вмістом резонує з іншими

джерелами поширення маніпуляцій та притримується спільної ідеологічної вертикалі. Ігри набувають все більшої популярності в поширенні агітації, особливо в умовах блокування традиційних методів пропаганди закордоном. Російська інформаційна кампанія використовує ці онлайн-платформами для поширення серед нової, переважно молодшої, аудиторії свій нестримний потік деструктивного впливу.

Постановка проблеми На тлі російської військової інтервенції антиукраїнська пропаганда активно проникає з політики та журналістики в мистецтво, в музику, кіно, літературу та інші сфери культури. Не залишається поза увагою і цифрове мистецтво, це стосується й відеоігор. За допомогою ігор російська пропаганда спотворює українську історію, підривають внутрішню та зовнішню політику, дискредитують Україну створюючи негативний образ серед іноземців та українців, пропагують толерантність до агресії РФ у свідомості гравців. Таким чином ігри не лише поширюють певні наративи, а й активно залучають гравців до інтерактивної участі, до процесу прийняття рішень, надаючи їм віртуальну участь у війні. Через відеоігри симулюють альтернативну, власну версію розгортання подій, що вкладається у свідомість гравця [1].

Мета роботи Виявити інформаційний вплив пропаганди у відеоіграх, спираючись на контекст поширення російських агресивних наративів та дискредитацію України і українців. Розробка рекомендацій з метою зменшення російського впливу та протидія її викривленню реальності у відеоіграх.

Матеріали дослідження Інформаційний вплив, який здійснюють російські ЗМІ у військових цілях, набув масштабів світової війни. Загальновідомо, що пропаганда завжди використовувала найсучасніші методи для поширення інформаційного впливу в суспільстві, як от газети, радіо та телебачення і потенціал Інтернету в цьому плані не залишився поза увагою. Інформаційна війна може вестися окремо від війни "на полі бою", а може бути її частиною. Інформаційна війна дозволяє державам впливати на різні суспільні процеси в інших країнах. Успіх інформаційної війни полягає в мистецтві

маніпулювання громадською думкою. Пропаганда досягає своїх цілей за допомогою маніпуляцій, використовуючи спотворення, фабрикацію подій і фактів для зміни уявлень про "добро і зло". [2]

Всесвітньо популярній грі Minecraft, яка належить компанії Microsoft, гравці з росії реконструювали битву за Соледар, який окупований з січня 2023 року. Один з гравців цієї гри виклав відеоурок, як створити флагшток з російським прапором, зі словами «слава росії» демонструє міський пейзаж з позначкою міста Луганськ. На перший погляд може здаватися, що деякі матеріали є творінням та відображенням поглядів звичайних росіян, проте певні факти свідчать про безумовну зацікавленість кремля в площині відеоігор. Таким прикладом є «концерт» на честь дня росії, який провели червні 2023 року російські блогери, музиканти та російська чиновниця, голова ліги безпечного інтернету катерина мізуліна. У відеогрі Minecraft відтворили московський стадіон «лужніки», прикрасили його російськими прапорами, вмикали пісні різних виконавців та виконували російський гімн. Організатори заходи повідомляли, що запросили чиновницю, аби показати їй інтернет «ще з одного боку». Компанія Microsoft ще у лютому 2022 року припинила надання послуг росіянам та продаж нових продуктів, аби виконувати санкційні вимоги, проте російські гравці знаходять можливості як отримати доступ до гри. [5] Це не перший випадок, коли цю гру використали росіяни в якості інструменту інформаційного впливу, у квітні 2023 року розслідувачі групи Bellingcat помітили, що канали з «секретними даними НАТО» були створені на певних Discord-серверах (Discord — це популярний серед геймерів месенджер, а "сервер" – це функція у ньому для спілкування та передавання інформації між кількома користувачами в окремих каналах зв’язку). Ці канали були створені нібито для гри Minecraft проте в них поширювалась інформація про контрнаступ Збройних сил України. Замасковані сервери в Discord були першоджерелом поширення цих документів, в них з’явились документи більш ніж за місяць до публікації в месенджері Telegram та сайті 4chan (анонімний англомовний сайт публікації зображень супроводжуваних текстом). На сервері

під назвою «Minecraft Earth Map» (*мапа землі*) було опубліковано 10 фотографій документів про стан справ на полі битви в Україні, деякі з документів мали гриф «Цілком таємно» *(top secret*). [6]

Росіяни не лише поширюють свій інформаційний вплив у вже створених світових іграх, а й створюють власні світові проєкти, як наприклад випущена в 2023 році гра «Atomic Heart». Бюджет гри склав понад 25 млн доларів США. Дії гри зображують альтернативний розвиток Радянського Союзу в 1955 році, де за ігровою легендою він став провідною країною в роботобудуванні, які служать на користь людей, а головний герой – агент Комітету державної безпеки (КДБ). Гра містить багато пропаганди про Україну. Наприклад, у грі присутній дрон з горщиками квітки герані. Це, очевидне відсилання на дрон "Герань-2", російська назва іранського безпілотника Shahed-136. У багатьох сценах гри використовуються зображення українських міст, окупованих або постраждалих від дій РФ, щоб підкреслити ідею про те, що Україна була частиною Радянського Союзу. Коли в грі вбивають свиню холодною зброєю, вона отримує Z-подібну рану (відомо, що російська пропагандистська машина полюбляє порівнювати українців саме з цією твариною). Окрім цього, в грі присутня банка ковбасного свинного фаршу, етикетка якого зображена в кольорах українського прапору.

Відома на увесь світ гра World of Tanks створена білоруською командою розробників Wargaming, що нині розташована на Кіпрі. З початком повномасштабного вторгнення компанія засудила російську агресію та почала активно підтримувати Україну. Оголосили про припинення діяльність на території росії та Білорусі, а також оголосила про закриття офісу у Мінську. Українських гравців перевели з російського регіону до регіону Європи, проте аби уникнути санкцій материнська компанія передала увесь свій ігровий бізнес у РФ та Білорусі своїй дочірній компанії Lesta Studio, що базується в Санкт-Петербурзі. [2] Окрім того, що фактично компанія не припинила надавати доступ до свого продукту російським гравцям, на догоду їм вона створює неоднозначні ігрові заходи. Так на 78-річницю перемоги у Другій

світовій війні російським підрозділом компанії Wargaming був відтворений радянський парад танків на червоній площі в 1945 році [5]. Компанія Wargaming наголошує, що немає стосунку до того, що відбувається в російській версії гри, яка зараз називається «Мир Танков». [8] Окрім цього випадку в грі присутній також інший провокаційний матеріал, навіть в українській (єворпейській) версії гри, тобто тій що керується безпосередньо Wargaming і він також пов'язаний з темою Другої світової війни. У грі є написи для техніки, як додатковий косметичний елемент, мова йде про написи «За радянську Україну» та «Месники Донбасу».

Аналізуючи інформацію російських ЗМІ, особливе місце тут посідає телебачення, складається цілком закономірне враження, що центр протистояння з фашизмом змістився на територію України. Спогади про війну та її перемоги тепер складають основу сучасної російської ідеології. Ця ідеологія спрямована на країни пострадянського простору, її мета відновлення російського впливу. Важливе місце в пропагандистських наративах відводиться так званій "спільній історії", в центрі якої - концепти "Великої Вітчизняної війни" та "Великої Перемоги". Життєздатність радянських міфів про применшення українського внеску у перемогу в Другій світовій війні вкладається в логічно вибудований пропагандою зв'язок з сучасною ідеологією. В ній українців називають прибічниками нацистів, доволі часто для цієї аргументації використовують згадку про дивізію СС «Галичина» тим самим пояснюючи, що і не дивно чому зараз в Україні процвітає нацизм. Проте не люблять коли їм згадують про «Російську визвольну армію», яка воювала на боці Третього Рейху. Збереження радянських міфів є надзвичайно важливим для росії, адже вони стали чи не останнім, елементом який пов'язує певні верстви українського суспільства з росіянами – згадкою про спільне радянське минуле. Сьогодні ми наочно бачимо, як міфи про минулі війни стають зброєю в сучасних війнах. [3]

Проте повертаючись до підтримки компанією України варто сказати, що у березні 2022 року компанія пожертвувала 1 млн доларів США на медичну допомогу й обладнання організації Червоного Хреста України, а також

передали 100 000 доларів США на допомогу постраждалим від руйнування греблі Каховської ГЕС. Наголошують на тому, що додатково їхні працівники роблять пожертви й з власної ініціативи, завдяки чому вдалось зібрати 200 000 євро на придбання машин швидкої допомоги для українських медиків. А з 18 жовтня по 1 листопада 2023 року компанія в рамках проєкту WargamingUnited створила у шести своїх іграх фірмові набори з українською символікою. Усі кошти, а їм вдалось зібрати 1 074 940 доларів США, з проданих наборів передані до фонду United24 на закупівлю спеціалізованих реанімобілів. [4]

Компанія Sony, яка є виробником ігрової консолі PlayStation з початком повномасштабного вторгнення припинила продаж ігор для російських гравців в своєму онлайн-магазині, а також надавання доступу до своїх послуг. Аналогічно вийшли з російського ринку й низка інших ігрових компаній: Epic Games, Ubisoft, CD Projekt Red, Take-Two, EA, Microsoft. Компанія Sony пожертвувала для українських дітей та біженців 2 мільйони доларів США [9] Вона й сьогодні продовжує підтримку українців надаючи безкоштовний доступ до свого платного сервісу ігрової підписки PlayStation Plus. Проте російські гравці продовжують пошук та використання можливостей нелегального доступу до сервісів PlayStation, не без допомоги деяких українців, в своєму дослідженні я натрапив на російський сервіс для придбання цифрових продуктів в PlayStation Store (магазин відеоігор та підписок для консолей від Sony).

Рекомендації з протидії російську інформаційному впливу в відеоіграх

Сьогодні, окрім поля битви, Україна протистоїть інформаційній війні росії на різних напрямках, включаючи інформаційний вплив пропаганди в відеоіграх. Необхідно вести постійний діалог на рівні держави з провідними світовими компаніями аби вони активніше прибирала та не дозволяли розповсюдження російського ігрового контенту в своїх онлайн-магазинах та ігрових платформах, з такими компаніями як Sony, Nintendo, Microsoft та Valve (магазин Steam).

Рекомендації для ігрової та пов’язаної з іграми індустрії щодо відповідального управління своїми продуктами:

- Оновити та уточнити кодекс поведінки для гравців, щоб чітко заборонити екстремізм у будь-якому вигляді та формі. Інформувати користувачів про наслідки участі в екстремістській діяльності.
- Інвестувати в кращі системи виявлення потенційної небезпеки та модерації з метою забезпечення дотримування кодексу поведінки.
- Розробляти та впроваджувати безпрецедентні заходи та системи безпеки аби унеможливити злам програмного забезпечення та коду продукту.
- Незалежне оцінювання анонімних ігрових даних, з метою покращення діагностики проблем та розробка ефективних заходів з протидії.
- Брати участь у багатосторонніх коаліціях для зміцнення та забезпечення дотримання надійних галузевих стандартів у сфері протидії екстремізму. [12]

Ці приклади є свідченням, що Україна має фахівців, які можуть виробляти якісну продукцію, державна підтримка подібних проєктів стимулювала б розвиток українського контенту відеоігор.

Необхідно вживати заходів й щодо тих українців, які намагаються спекулювати на війні, з метою власного збагачення допомагаючи росіянам обходити санкційні обмеження. [8]

Висновки Міністерство культури та інформаційної політики України має активніше вживати заходів з обмеження розповсюдження такого інформаційного впливу на українську та світову аудиторію, а також сприяти продукування власних відеоігор, які б розповідали світу правду та зміцнювали її імідж.

Вже сьогодні деякі споживачі відеоігор висловлюються під дописами про заборону російського контенту: "Ігри не залежать від політики", "Граючи в російські ігри, я не чиню нічого поганого, адже мої дії нікого не вбивають". На онлайн-платформах просуваються наративи, які сьогодні в першу чергу мають на меті виправдати злочинні дії країни агресора та дискредитувати Україну в

очах українців і світової спільноти. Щоб запобігти деструктивному інформаційному впливу на українців, необхідно стежити за їхнім змістом, щоб вони не спотворювали геополітичне становище України та не шкодили іміджу країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Power, M. (2007). Digitized virtuosity: Video war games and post-9/11 cyber-deterrence. *Security Dialogue*, 38:2, 271–288 [in English].

2. Delwiche, A. (2007). From the Green Berets to America's army: Video games as a vehicle Wargaming заявляє про «вихід» з росії та білорусі, але фактично передає місцевий бізнес дочірній компанії Lesta Studio URL: https://itc.ua/ua/novini/wargaming-zayavlyaye-pro-vihid-z-rosiyi-ta-bilorusi-ale-faktichno-peredaye-misczevij-biznes-dochirnij-kompaniyi-lesta-studio/

3. В'ятрович В. Міфи і війна. [Електронний ресурс]. — Режим доступу https://web.archive.org/web/20190425005756/https://www.ww2.memory.gov.ua/pislyamova-abo-mify-i-vijna/

4. Сторінка проєкту «Єднаймося в підтримку України» https://united.wargaming.net/ua.html

5. С. Лі Майерс, К. Браунінг «Росія переносить свою інформаційну війну з Україною у відеоігри». URL: https://www.nytimes.com/2023/07/30/technology/russia-propaganda-video-games.html

6. А. Толер «Від Discord до 4chan: неймовірна подорож витоку розвідданих США» URL: https://www.bellingcat.com/news/2023/04/09/from-discord-to-4chan-the-improbable-journey-of-a-us-defence-leak/

7. К. Браунінг «Де був ваш підліток під час пандемії? На цьому ігровому сайті» URL: https://www.nytimes.com/2020/08/16/technology/roblox-tweens-videogame-coronavirus.html

8. Н. Толуб «Мультфільми, меми, відеоігри: нестандартна зброя російської пропаганди проти України». URL: https://thepage.ua/ua/politics/rosijska-propaganda-u-videoigrah-multfilmah-i-memah

9. Р. Валентайн «Sony PlayStation призупиняє продаж програмного та апаратного забезпечення в Росії» URL: https://www.ign.com/articles/sony-playstation-suspends-software-hardware-sales-russia

10. Сайт гри «THREEDAYZ: Orc Hunters» URL: https://www.cybernation.team/en/en-threedayz/

11. Л. Вінкі «Що потрібно для створення гри в зоні бойових дій». URL: https://www.wired.com/story/ukraine-stalker-2-gsc-game-world-development-war/

12. M. O. Rosenblat, P. M. Barrett «Gaming The System: How Extremists Exploit Gaming Sites And What Can Be Done To Counter Them». URL: https://static1.squarespace.com/static/5b6df958f8370af3217d4178/t/6465b2f8be2da5102bbeb2e6/1684386554096/NYU+CBHR+Gaming_ONLINE+UPDATED+May+16.pdf

ДОТРИМАННЯ СТАНДАРТІВ ЖУРНАЛІСТКИ НА УКРАЇНСЬКОМУ ТЕЛЕБАЧЕННІ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РФ В УКРАЇНУ

Потапенко Анастасія Віталіївна,
студентка
Таврійський національний університет
ім. В. І. Вернадського
м. Київ, Україна

Вступ. Відданість високим стандартам є важливою частиною професійної місії журналістів і основою довіри громадськості. Дотримання цих правил не просто є моральним обов'язком, але й визначає якість і об'єктивність інформації, яку надають засоби масової інформації. Стандарти забезпечують об'єктивність висвітлення подій, уникнення впливу особистих переконань і надання глядачам, слухачам і читачам об'єктивної та достовірної інформації. Це формує громадську думку та розуміння подій. Особливо важливим є для журналістів дотримання стандартів під час воєнних дій. На території України воєнні дії тривають з 2014 року, а 24 лютого 2022 року російські сили здійснили широкомасштабне вторгнення на територію України. Тоді ж російські військові викрадали, катували та вбивали ще більшу кількість українців. Під час цих подій роль журналіста не тільки у державі, але й у перебігу воєнних дій зросла в рази. За даними Інституту Масової Інформації у 2022 році для висвітлення повномасштабного вторгнення Міністерством оборони України було акредитовано понад 11 тисяч журналістів [4]. Вони стали свідками воєнних злочинів, а матеріали, зафіксовані ними, використовувалися як докази для міжнародного суду в Гаазі. Одночасно з цим Комісія з журналістської етики створює словник воєнного часу. У ньому зазначається, зокрема, різниця між термінами «війна», «вторгнення» та «збройна агресія» [5].

Ціль роботи. У цій роботі ми вирішили порівняти дотримання українськими журналістами міжнародних стандартів до повномасштабного вторгнення та після, оскільки сама українська журналістика після

повномасштабного вторгнення зазнала значних змін. Зокрема, усі телеканали згрупувалися у Національний марафон «Єдині новини», а мовлення стало безперервним.

Матеріали та методи. У науковій роботі ми розглядаємо дотримання журналістських стандартів Національною телерадіокомпанією «Суспільне мовлення», яка є однією з найбільших та найважливіших медіаорганізацій в Україні. Нами було досліджено та проаналізовано два випуски «Новин на Суспільному», які вийшли в ефір 16 серпня та 6 вересня 2021 року та повний ефір «Суспільного» у Національному марафоні «Єдині новини» за 5 вересня 2023 року. Маємо зауважити, що той об'єм матеріалу, який ми змогли дослілити у науковій роботі є лише першим кроком у дослідженні дотримання стандартів «Суспільним» та вектором для подальшої роботи. Під час дослідження ми використовували такий метод, як порівняння, зокрема, нами було зроблено порівняння інформаційних матеріалів і новинних сюжетів, які вийшли перед повномасштабним вторгненням, і тих, що вийшли після вторгнення. Також ми використовували метод аналізу, тобто нами був проведений аналіз інформаційного контенту на предмет дотримання стандартів журналістики, зокрема, балансу думок, оперативності, достовірності, точності, повноти та відокремлення фактів від коментарів.

Результати та обговорення. Нами було проаналізовано 13 телевізійних сюжетів «Новин на Суспільному», які вийшли в ефір до повномасштабного вторгнення. Найбільші проблеми виникали із дотриманням стандартів балансу думок, точності та повноти. Нами були помічені друкарські помилки та необхідність у додаткових коментарях для розкриття повноти сюжетів. З іншого боку, стандарт оперативності та відокремлення фактів від коментарів був дотриманий в усіх матеріалах. Тим часом стандарт достовірності був дотриманий майже в усіх сюжетах. Проаналізувавши етер «Суспільного» в Національному марафоні «Єдині новини» ми побачили схожу динаміку. Зокрема, недотримання стандарту балансу думок, точності та повноти. Це саме ми спостерігали і матеріалах 2021 року. Незмінним залишилось і те, що

журналісти повністю дотрималися стандарту відокремлення фактів від коментарів. Щодо оперативності та достовірності нами також були помічені недоліки, але вони були незначними.

Висновки. Результатом наукової роботи стала статистика, яка зазначає, що після повномасштабного вторгнення Росії в Україну, а саме 24 лютого 2022 року, журналістами команди «Суспільне» було недотримано у телевізійних сюжетах міжнародних стандартів на 0,6% більше, ніж у матеріалах, які транслювалися до повномасштабного вторгнення.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз недотримання журналістських стандартів командою «Суспільного» в 2021 та 2023 роках

	Баланс думок	Оперативність	Точність	Достовірність	Відокремлення фактів від коментарів	Повнота
2021	46%	0%	46%	15%	0%	46%
2023	50%	8%	41%	25%	0%	33%

Середній показник недотримання стандартів у телевізійних сюжетах до повномасштабного вторгнення склав (25,5%) та після (26,1%). Це говорить про те, що журналісти повинні покращити свою роботу та дотримуватися стандартів висвітлення подій, таких як точність, достовірність і баланс думок. З іншого боку, ми можемо констатувати, що матеріали «Суспільного» незаангажовані та не містять емоційно налаштованого забарвлення. Варто зазначити, що висновки у наукової роботі є обмеженими, оскільки в рамках магістерської роботи ми могли дослідити лише невелику кількість матеріалу і це не дає змогу для остаточного ствердження, щодо дотримання тих чи інших стандартів. Наші висновки вказують на певні тенденції та закономірності у роботі «Суспільного», які слід розглядати як перший крок до розуміння ситуації. Одночасно з цим наша наукова робота ще раз підтверджує, наскільки важливо постійно відстежувати якість журналістської роботи та реагувати на зміни у зовнішньому середовищі, щоб дотримуватися високих стандартів висвітлення новин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні проблеми журналістики : зб. наук. пр. Ужгород : Ліра, 2001. 492 с.

2. Бабенко О. Засади підготовки військових тележурналістів України в умовах гибридної війни. *Вісник львівського університету. серія "журналістика"*. 2017. Вип. 42. С. 12–18.

3. Іванов В. Ф. Загальні стандарти журналістики. *Інформаційне суспільство*. 2011. Вип. 13, січ. - черв. С. 28–29.

4. Понад 11 тисяч журналістів акредитовано для висвітлення війни – ЗСУ. *Інститут масової інформації*. URL: https://imi.org.ua/news/ponad-11-tysyach-zhurnalistiv-akredytovano-dlya-vysvitlennya-vijny-zsu-i48007

5. Рекомендації Комісії з журналістської етики щодо словника воєнного часу. Комісія з журналістської етики. *Комісія з журналістської етики*. URL: https://cje.org.ua/statements/rekomendatsii-komisii-z-zhurnalistskoi-etyky-shchodo-slovnyka-voiennoho-chasu/

6. Телеканал Суспільне Новини. *Суспільне|Мовлення*. URL: https://corp.suspilne.media/newsdetails/5595

ФОРМАТИ МІЖНАРОДНИХ ТЕЛЕПЕРЕДАЧ НА СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ТЕЛЕБАЧЕННІ

Соколовська Олександра Андріївна
Магістр
Луганський Національний університет
імені Тараса Шевченка
м. Полтава, Україна

Вступ./Introductions: У сучасному глобалізованому інформаційному суспільстві українське телебачення є центром розвитку світових ЗМІ. ЗМІ у відкритому світі призвели до глобальної конкуренції та, у свою чергу, до глобалізації (і більшої вестернізації) контенту та його стандартизації. Комерціалізація засобів масової інформації змусила їх отримувати прибуток переважно від реклами, посилюючи залежність ЗМІ від суджень і контролю. Цьому передують тенденції макдональдизації та таблоїдизації ЗМІ.

Завдяки активному розвитку новітніх технологій стало можливим тісніший зв'язок соціальних медіа з аудиторією, процвітають тенденції мультимедіа, інтерактивності, конвергенції, мобільності та повсюдності контенту. На прикладі реального радіо можна проілюструвати тезу французького дослідника Гі Дебора про те, що сучасні медіа перетворять інформаційне суспільство («суспільство знань») на «суспільство видовищ».

З іншого боку, не можна недооцінювати роль спортивної журналістики. Якісний розважальний контент завжди знайде свою аудиторію. З іншого боку, засоби телевізійної комунікації інформують глядача, виховують, соціально інтегрують, виконують морально-етичну функцію [2], тому важливою є розробка рекомендацій щодо вирішення основних проблем соціальної комунікації на основі наукового аналізу. питання можливості адаптації телеканалу СТБ до умов глобалізованого інформаційного суспільства. Цим пояснюється важливість обраної теми. У цій темі аналізується українське телебачення в контексті провідних світових медіа, йдеться про сучасні глобальні медіа-тренди на українському телебаченні, а також темою є контент

телеканалу СТБ у контексті світових медіа-трендів.

Ціль роботи./Aim: вивчити основні тенденції глобальних трансформаційних процесів у медіа індустрії на основі сучасних закордонних наукових джерел;

Мета роботи: визначити вплив світових медіа-тенденцій на контент українського телебачення на прикладі телеканалу СТБ. Він також має на меті сформулювати основні рекомендації для найвпливовішого українського комерційного телеканалу СТБ.

Матеріали та методи/ Materials and methods: Для проведення дослідження використовувалися такі наукові методи: аналіз наукових джерел, контент-аналіз, логічний метод, порівняльний метод, метод інтерв'ю та інші.

Результати обговорення./Results and discussion: Конкуренція на телевізійному ринку посилюється, в тому числі й з боку нових медіа. Тому вміння пораховувати споживачів та продавати ідеї є однією з ключових навичок сучасного телевізійного оператора. Розуміння природи телевізійного формату допомагає побудувати ефективну роботу не лише на рівні менеджменту, а й на рівні тих, хто безпосередньо займається підготовкою контенту до ефіру (журналістів, операторів, режисерів тощо). Важливо, щоб працівники спочатку прийняли формат, чітко розуміли його особливості та ключові характеристики, а також заохочували до "форматного" мислення. Адже, як ми вже з'ясували, формати - це динамічні поняття, і якщо працювати лише за шаблоном, то розвитку не буде. Наразі самовизначення форматів телевізійними мовниками відбувається хаотично. У більшості випадків мовники або не визначають свої формати, або, якщо і визначають, то недостатньо широко і залишаються загальними характеристиками.

З розпадом Радянського Союзу та скасуванням цензури державне телебачення кардинально змінилося, багато журналістів почали експериментувати з жанрами та програмами.

Досвід міжнародних колег був дуже корисним, адже на той час купівля іноземних форматів вже була поширеною практикою в усьому світі.

Наприкінці 1990-х - на початку 21 століття почали регулярно виходити нові розважальні програми, більше половини з яких були дистрибутивними. На особливу увагу заслуговує телеканал "1+1", який транслює розважальні програми з 20:00 щодня:

Понеділок – «Хто хоче стати мільйонером?» - Екранізація серіалу «Хто хоче стати мільйонером?», США;

Вівторок - «Найслабша ланка» - екранізація серіалу «Найслабша ланка», Великобританія;

Середа – «The People Versus» – екранізація п’єси «The People Versus», Великобританія;

П'ятниця – «Поле чудес» - екранізація серіалу «Колесо фортуни», США.

Українське телебачення почало освоювати іноземні формати у 2006-2008 роках. За даними Асоціації сертифікації та захисту форматів, за цей період українським глядачам було представлено 123 прем'єрні програми різних жанрів, зокрема реаліті-шоу, серіали та розважальні програми, які, на відміну від попередніх проектів, розрахованих на українську аудиторію, не були просто скопійовані.

У пошуках рейтингів і прибутків телеканали продовжують експериментувати з поєднанням і трансформацією усталених жанрів і нових форматів. Кулінарні програми є одними з найпопулярніших розважальних програм. Сьогодні майже всі телеканали пропонують власні (замовлені або створені власними творчими колективами) кулінарні програми в різних форматах - від звичайних майстер-класів до кулінарних батлів у форматі реаліті-шоу. Найпопулярнішою програмою такого формату у світі є "МастерШеф". Після запуску у Великій Британії реаліті-шоу транслюється у 58 країнах світу, в тому числі і в Україні.

Висновки/Conclusions: Сьогодні нові медіа можна охарактеризувати за такими комплексними ознаками: - це різновид цифрових медіа; важливим елементом є інтерактивність; вони базуються на інтернет-технологіях ("веб-орієнтовані"); у багатьох випадках контент створюється безпосередньо

користувачем ("контент, створений користувачем"). користувацький контент"). Характеристики нових медіа-даних також розкривають ключові питання правового регулювання та необхідність перегляду існуючої системи авторського права і суміжних прав. Нагадаємо, у листопаді 2019 року Міністерство цифрової трансформації України оголосило про плани покрити 100% своєї штаб-квартири та соціальних об'єктів найшвидшим інтернетом протягом наступних п'яти років. Завтра дані дослідницької компанії Fact Group, що входить до складу Інтернет Асоціації України (ІнАУ), показують, що доступ до інтернету в Україні у 2019 році продемонструє значне зростання на 7% порівняно з 2018 роком.

Однією з причин такого зростання експерти називають так звану "смартфонізацію": 66% звичайних користувачів підключаються до інтернету зі своїх мобільних телефонів. При цьому 22% інтернет-користувачів виходять в інтернет виключно з мобільних пристроїв. За словами віце-прем'єр-міністра Міністерства цифрової трансформації Михайла Федорова, станом на липень 2020 року 7685 міст, де проживає понад 1,5 мільйона українців, вперше отримали доступ до мобільного інтернету четвертого покоління. Іншими словами, він у них вже є. 20 506 міст і сіл в Україні мають доступ до технології 4G.10 За даними опитування, проведеного Міністерством цифрової трансформації України, станом на липень 2020 року 5,75 мільйона українців не мали доступу до якісного фіксованого інтернету. Підхід Понад 4 мільйони людей живуть у сільській місцевості, де немає надійного якісного зв'язку. За даними дослідження, 17 310 областей взагалі не мають оптичної мережі. Приблизно 65% сіл не мають доступу до інтернету.11 Міністерство оголосило амбітну мету: до 2024 року 95% сільського населення України матимуть технічну можливість мати широкосмуговий доступ до інтернету на швидкості не менше 100 Мбіт/с.

Друковані ЗМІ створюють онлайн-видання, телевізійні станції розробляють онлайн-платформи та сервіси фільмів на замовлення, деякі оголосили про закриття друкованих видань і зосереджуються на розробці веб-

програмного забезпечення. Телеканали пропонують додатки, що дозволяють переглядати новини та інформаційні програми на мобільних пристроях, а також використовують онлайн-голосування для вибору переможців та учасників телевізійних проектів. Ці тенденції також вплинули на розвиток рекламного ринку, який залишається одним з основних джерел фінансування соціальних медіа. Зокрема, виділяють такі види реклами стосовно нових медіа - інтерактивна реклама ("інтерактивна реклама"), "червона реклама" та "зелена реклама" - рекламні послуги на замовлення ("кастомізована реклама") - реклама, спрямована на конкретні цільові групи ("таргетована реклама").

Поява нових форм реклами є передумовою розвитку та вдосконалення складних рекламних систем в Інтернеті та занепаду телевізійної реклами в багатьох розвинених країнах. Цей процес має безпосередній вплив на сферу авторського права і суміжних прав, що призводить до зростання ролі телекомунікаційних операторів у сфері реклами та необхідності встановлення нових відносин з власниками контенту з метою інвестування в рекламу в нових медіа. З огляду на тенденції розвитку нових медіа в інтернет-середовищі, закономірно виникає питання, чи є інтернет об'єктом права власності. Що стосується України, то вже у 2000 році Рішенням Вищого арбітражного суду України "Про захист прав у мережі Інтернет" (№ 04-1/5-7/82 від 5 квітня 2000 року) було визначено, що публічні твори та їхні примірники, розміщені в мережі Інтернет, є такими, що призначені для публічного використання Він визначає.

АКТУАЛЬНІ ФОРМАТИ САМОРЕКЛАМИ У СОЦМЕРЕЖАХ (НА ПРИКЛАДІ ПУБЛІКАЦІЙ ТІКТОК)

Хотюн Людмила Валентинівна
кандидат соц.ком.наук, доцент,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна,
Натолока Данило Сергійович,
студент
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна

Вступ. У статі висвітлюється можливість самореклами, вузько спрямованого контенту у ТікТок на прикладі акаунту про звукорежисуру. Проведений аналіз переглядів отриманих в процесі створення іміджу та досліджень щодо даної ніші. Виявлений формат мав результат у поєднані з правильно визначеним критерієм пошуку аудиторії.

Мета роботи. Сучасний світ без реклами — надзвичайно важко уявити. Реклама стала не просто невід'ємною частиною нашого життя, але і ключовим інструментом, який впливає на наші рішення, уявлення та споживчі звички. Вона нас оточує скрізь: на вулицях, в інтернеті, на телебаченні, в магазинах і навіть у власних смартфонах. Реклама допомагає підтримувати економіку, забезпечує інформацію про продукти та послуги, а також робить наше життя більш різноманітним та цікавим.

Теперішній світ реклами, крім всіх очевидних аспектів, також надає можливість для іншого важливого явища - самореклами власних брендів і послуг. Інтернет і соціальні медіа зробили цей процес більш доступним і простим для підприємців, фрілансерів та творчих осіб. Давайте розглянемо, як це відбувається та як це впливає на наше суспільство [1].

Самореклама стала надзвичайно важливою для малих підприємств та самозайнятих осіб. За допомогою соціальних мереж, власних веб-сайтів і інших онлайн-ресурсів, підприємці можуть ефективно рекламувати свої товари та

послуги, привертаючи увагу аудиторії, яка раніше була недосяжною. Це розширює їх потенціал для зростання і розвитку бізнесу [3].

Самореклама, безумовно, є потужним інструментом у сучасному світі, але важливо пам'ятати, що успішна самореклама вимагає не лише креативності, але й глибокого розуміння та знань відповідної сфери діяльності. Це допомагає визначити свою мету, аудиторію та стратегію, які є критичними компонентами ефективної рекламної кампанії [4].

Університетська освіта грає важливу роль у розвитку навичок та знань, які можуть бути використані в саморекламі. Вища освіта може надати глибоке розуміння базових принципів маркетингу, психології споживачів, аналізу даних та інших ключових аспектів, необхідних для успішної реклами.

В сучасному світі, який прагне до швидких змін і конкурентоспроможності, освіта стає не тільки важливою частиною інтелектуального та професійного розвитку, але також і необхідним інструментом для само-просування та особистого успіху. Це пов'язано з невід'ємністю вищої освіти в нинішньому світі, де конкуренція на ринку праці зростає, і споживачі все більше вимагають якості та кваліфікацій від фахівців.

Однак вища освіта не обмежується тільки здобуттям знань. Вона також надає можливості розвивати мережу контактів, яка може стати цінним активом при саморекламі та кар'єрному зростанні. Університетське середовище створює можливість для знайомства з однодумцями, професіоналами та викладачами, що може відкрити двері до цікавих професійних можливостей [2].

Невід'ємність освіти при саморекламі стає особливо очевидною в світлі зростаючої конкуренції на ринку праці. Завдяки зростанню кількості випускників вищих навчальних закладів, роботодавці стають більш вимогливими і обирають кандидатів з вищою освітою. Таким чином, мати вищу освіту може бути перевагою при пошуку роботи та підвищенні кваліфікації [2].

Крім того, це надає можливість отримати спеціалізовані знання та сертифікати, що також додає ваги при власній популяризації. Наприклад, лікар, який має вищу медичну освіту та сертифікати в певних галузях медицини, буде

більш привабливим для пацієнтів і роботодавців [5].

Саме тому, постала необхідність у дослідженні можливостей конвертування знань та інформації отриманих в університеті щодо самореклами власного бренду чи послуг. Певні навички організації, пошуку та структурування інформації має майже кожна людина, яка здобуває вищу освіту. Єдине, що треба зрозуміти, як перекласти цей досвід для правильного налаштування процесу власного просування. В нашому випадку, мова йде про новий акаунт у «ТікТок», у якому таке відбувається. Ця платформа на даний момент є найбільш популярним кейсом у світі та в Україні, саме цей майданчик дає можливість отримувати безкоштовний трафік.

Матеріали та методи. Процес роботи починається з базових речей: визначення мети та власного позиціонування, акцент на конкретну аудиторію та регулярність викладання публікацій. Тематика нашого акаунту - звукорежисура. Досить вузько спрямована ніша. До початку повномасштабної війни увесь контент за такою тематикою був орієнтований на російськомовного споживача - українських звукорежисерів та музикантів. Бажання людей в Україні уникати ворожого контенту також поширилося і в звукорежисурі, особливо, за певної нестачі належної кількості професіоналів та контенту саме українською мовою. Тому, головною метою даного ТікТок акаунту було:

1. Відповідати якістю знань до контенту, який звикли бачити, але вже українською мовою;

2. Розуміння кількості аудиторії, яку можна залучити;

3. Можливість монетизації власних навичок через ТікТок.

Після з’ясування мети і конкретних цілей потрібно зрозуміти формат подачі контенту, а конкретно його позиціонування. Якщо міркувати раціонально, то формат експертного блогу може набути формат розважального, або ж «*LIFESTYLE*». Така модель дозволить створити конкретний образ та розуміння даного контенту аудиторією, яку ми шукаємо. Це одразу окреслює конкретику, навіть поверхневу, але вимагає наявності певного досвіду у цій

ніші. Окрім цього треба мати навички доносити інформацію лаконічно та стисло, бо ж «ТікТок» є платформою відео обмеженим у часі.

«Для пошуку потенційної аудиторії було виявлено три основні критерії:

- люди мають бути пов’язані з музичною індустрією (артисти, гурти, звукорежисери, саунд продюсери, аранжувальники, вокалісти, бітмейкери тощо);
- аудиторія з чіткою метою, на кшталт такої, що шукає поради та рекомендації для створення власної музики, чи навпаки зацікавлені в записі та міксуванні вже існуючих композицій;
- урахування рівня експертності потенціальної аудиторії. Іншими словами, мати уяву на кого саме орієнтир: початківців чи професіоналів [5].»

Після завершення дослідження ми маємо змогу почати роботу за попередньо створеним графіком публікації перших відеороликів. Зауважимо, щодо алгоритмів функціонування мережі ТікТок - не має значення, як часто ви викладаєте відео, у який час. Регулярність викладання публікацій впливає тільки на три фактори:

- ідентифікації нашого контенту майданчиком;
- навчання алгоритмів ТікТок щодо пропозицій реалізації.
- допомагає зберігати ВАС у постійному полі зору аудиторії, уникнути забуття;

Тому на самому початку ведення акаунту в перші два-три тижні важливо дати зрозуміти, чим є ваш контент та на яку аудиторію орієнтується.

Результати та обговорення. Далі - період публікації. Перші три відео були тестовими, та на кожному з них було не менше 1400 переглядів, що досить непогано. Після цього наступні три кліпи набрали 5,700+, 2,700+ та 7500+ переглядів. Тематика відео була вже більш проблемною та гострою для музикантів та звукорежисерів, тому цей контент став приводом до того, аби покласти початок звертань за технічною допомогою, чи проханням створити конкретний проект [6].

Це означає, що в нашому випадку, ТікТок вистачило 6 відеороликів, щоб

ідентифікувати наш контент та зрозуміти, на яку саме аудиторію його спрямовувати. Таке дозволяє стабільно підтримувати далі акаунт та поступово зібрати свою першу тисячу підписників, що є важливим, аби затриматись на платформі [6]. Тисяча фоловерів відкриває ще одну можливість самореклами, а саме прямі ефіри, які ми вже тестували. Було проведено дві трансляції. В обох випадках сумарна кількість глядачів була більшою за 300 осіб, за стабільного онлайну 8-10 осіб. Одразу після завершення ефірів з'явилися додаткові лайки та рекомендації споживання нашого контенту.

Висновки. Можна сказати, що стратегія ведення ТікТок-акаунту з фокусом на звукорежисурі була успішною. З визначеною метою привернути увагу українських звукорежисерів та музикантів, акаунт швидко ідентифікував свій контент і залучив увагу цільової аудиторії. Послідовний підхід до публікацій, спрямованих на вирішення конкретних проблем музикантів, дозволив залучити та утримати аудиторію. Також важливим було врахування алгоритмів ТікТок та регулярність публікацій для збереження інтересу аудиторії. За короткий період вдалося отримати значну кількість переглядів та підписників, що свідчить про успіх стратегії. Додатково впроваджені прямі ефіри підтверджують ефективність комунікації з аудиторією та підвищення зацікавленості глядачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. http://4ua.co.ua/management/ta2bd78a4d53b88521316d27_0.html
2. https://naurok.com.ua/poednannya-tradiciynih-i-innovaciynih-tehnologiy-v-osvitnomu-procesi-pedkoledzhu-164753.html
3. https://khm.dcz.gov.ua/novyna/efektyvna-samoreklama-shlyah-do-uspishnogo-pracevlashtuvannya
4. https://ca.indeed.com/career-advice/career-development/self-promotions
5. Золотова В. В. Соціальні мережі: тенденції розвитку та перспективи для просування продуктів // Маркетингові послуги. – 2012. – № 3.
6. https://www.tiktok.com/@zvukdana

ART

ГРАФІЧНІ ЕЛЕМЕНТИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СПРИЙНЯТТЯ ТА ІДЕНТИФІКАЦІЮ МОЛОДІЖНОГО МОДНОГО КОНКУРСУ

Васільєва Анастасія Сергіївна,
магістрантка
Хмельницький національний університет
м. Хмельницький, Україна

Вступ. В сучасному світі, де візуальна інформація грає ключову роль в сприйнятті та розумінні подій, вивчення впливу графічних елементів на сприйняття та ідентифікацію події в дизайні стає надзвичайно важливим завданням. Здатність користувачів розпізнавати та асоціювати дизайн з конкретними подіями визначає успіх комунікації та ефективність враження, яке залишається в їх пам’яті.

Один з ключових елементів, що формує візуальний образ події, - це логотип та айдентика. Логотип не лише ідентифікує конкретну подію чи бренд, але також визначається своєю формою та стилем, що впливає на сприйняття та асоціації з подією.

Мета роботи. Вивчення впливу графічних елементів на сприйняття та ідентифікацію подій. Дослідження спрямоване на розкриття впливу цих елементів на асоціації користувачів з конкретними подіями.

Матеріали та методи. Для дослідження впливу графічних елементів на сприйняття та ідентифікацію подій у дизайні, використовувалися зразки логотипів різних модних конкурсів що представлені на рис. 1.

Всі представлені логотипи містять ознаки комбінованих. Це поєднання сприяє кращому запам'ятовуванню, дозволяючи легше розпізнавати та асоціювати подію. Для конкурсів це чудовий спосіб виділитися та залишити яскраве враження в середовищі конкуренції. Комбінація тексту і графіки в

логотипі дозволяє ефективно комунікувати, доносячи ключові повідомлення та встановлювати впізнаваність бренду серед споживачів [1].

Рис. 1. Зразки логотипів модних конкурсів

З метою дослідження впливу графічних елементів на сприйняття та ідентифікацію подій, далі аналізувалися графічні постери та рекламні матеріали, представлені на рис. 2.

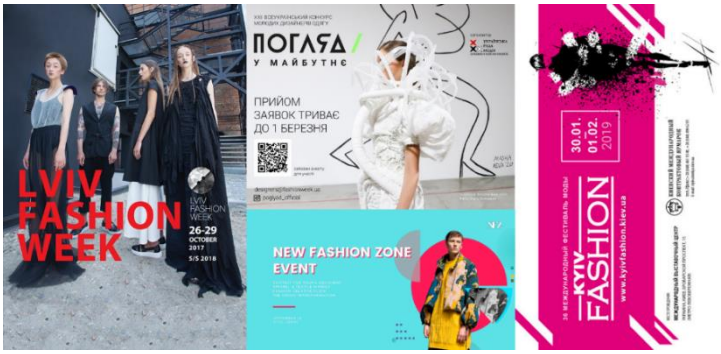

Рис. 2. Графічні постери та рекламні матеріали подій

У всіх цих рекламних матеріалах можна виокремити спільний підхід. Це включає акцент на логотипі події та використання фото чи ілюстративного зображення, що відображає колекцію чи конкретну модель. Такий підхід допомагає підкреслити сутність події, зробити акцент на її унікальності та створити асоціації, які можуть бути сприйняті навіть без читання тексту. Рекламні матеріали таким чином сприяють тому, щоб людина, переглядаючи їх, могла швидко розпізнати, для якої саме події вони створені [2]. Аналіз графічних постерів та матеріалів дозволив визначити, як використання графічних елементів сприяє сприйняттю та асоціаціям з конкретними подіями.

Зазначені графічні матеріали створюють враження єдності та сприяють створенню запам'ятовуваного візуального образу події для цільової аудиторії.

Результати та обговорення. Під час аналізу графічних елементів, включаючи логотипи та графічні постери подій, було виявлено кілька ключових аспектів, які варто врахувати при розробці дизайну для подій. Основні відкриття дослідження можна узагальнити наступним чином:

Вплив комбідованих логотипів: Зразки логотипів конкурсів, які були досліджені, містять ознаки комбідованих елементів, таких як поєднання тексту та графіки. Це виявилося ефективним засобом для поліпшення запам'ятовуваності та встановлення впізнаваності бренду серед учасників.

Стратегія фокусу на логотипі: Графічні постери та рекламні матеріали подій успішно використовують стратегію акценту на логотипі, супроводжуючи його фото чи ілюстративним зображенням. Цей підхід допомагає підкреслити сутність події та створює асоціації, навіть коли текст не читається.

Отримані результати мають важливе значення для дизайну подій та їх візуального представлення. Стратегія використання комбідованих графічних елементів, зокрема логотипу, може бути рекомендована молодим модним конкурсам. Цей підхід сприяє створенню вражаючого та легко запам'ятовуваного логотипу, сприяючи підвищенню впізнаваності конкурсу серед цільової аудиторії. Крім того, фокус на логотипі в графічних матеріалах подій може забезпечити швидке розпізнавання та асоціації з конкретною подією, що може бути важливим елементом рекламної стратегії.

Висновки. Результати дослідження впливу графічних елементів на сприйняття та ідентифікацію подій у молодіжному модному конкурсі вказують на ключову роль логотипу та графічних постерів у формуванні візуального образу події. Зразки логотипів конкурсів, які містять комбідовані елементи, виявилися ефективними для підвищення запам'ятовуваності та встановлення впізнаваності бренду серед учасників. Стратегія фокусу на логотипі, використана у графічних постерах та рекламних матеріалах, успішно підкреслює сутність події та створює асоціації, навіть без читання тексту.

Отримані результати мають практичне значення для організаторів модних конкурсів та подій, підкреслюючи важливість використання ефективних графічних елементів для створення визначного образу та підвищення впізнаваності бренду. Рекомендації щодо використання комбідованих логотипів та стратегії фокусу на логотипі можуть слугувати корисними для подальшого розвитку дизайну та рекламної стратегії подій, сприяючи їхньому успіху серед цільової аудиторії.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Для чого потрібен логотип, його функції та види [Електронний ресурс] // Fractus. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: https://fractus.com.ua/uk/blog/dlya-chogo-potriben-logotip-jogo-funkcii-ta-vidi/.

2. Шевченко Т. Айдентика: навіщо потрібна та як її розробити для бренду [Електронний ресурс] / Тетяна Шевченко // Wizeclub. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: https://wizeclub.education/blog/ajdentika-navishho-potribna-ta-yak-yiyi-rozrobiti-dlya-brendu/.

АВТОРСЬКИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ У СТРІЧЦІ «КЛОНДАЙК» МАРИНИ ЕР ГОРБАЧ ЯК СПОСІБ ВИСВІТЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ УКРАЇНИ

Вітрів Владислав Вадимович
Аспірант
КНУТКіТ ім. Івана Карпенка–Карого
м. Київ, Україна

Вступ. / Introductions. У результаті аналізу кінострічки «Клондайк» Марини Ер Горбач помічені авторські особливості стилістичного вирішення. Виявлено, що такі елементи режисерського інструментарію використано задля висвітлення соціальної проблематики України та, зокрема, орієнтації на іноземного глядача.

Джеймс Гудвін у праці «Акіра Куросава та інтертекстуальне кіно» [1] розглядає творчість видатного японського режисера Акіри Куросави як таку, що існує поза межами японської культури. Тобто ту, що не є закритою від контактування, а орієнтована на зарубіжні соціокультурні простори. Сам А. Куросава вважав, що його творчість не є продовженням японської традиції кіно, хоча місце розвитку дій у його історіях відбувається в Японії або між японцями. На відміну від творчості режисерів Ясудзіро Одзу або Хірокадзе Корееди творчість А. Куросави не орієнтована виключно на японського глядача. Яскравим прикладом даного підходу є фільм «Сім самураїв», 1954). Кінострічку створено в жанрі історичної драми дзідайгекі, що узгоджується з європейським та американським розумінням тогочасної мови кіно. Хоча б цей фактор свідчить про орієнтованість даного фільму на глядача за кордоном Японії. Виходячи з цього, можна зазначити, що А. Куросава висвітлює японську культуру, користуючись мовою зарубіжного кінематографу. Схожими підходами до способу розповіді історій користуються й українські режисери, зокрема Марина Ер Горбач у своєму фільми «Клондайк» (2022).

Прикладом з кінематографу А. Куросави ілюструємо спосіб висвітлення

проблематики, якими активно користуються українські режисери, щоб вибудувати авторське звернення до глядачів з інших країн. Фільм «Клондайк», як зазначає сама режисерка М. Ер Горбач, орієнтований на глядача за кордоном [2]. Варто розглянути як саме авторка користується інструментами побудови драматургії задля висвітлення соціальної проблематики України.

Ціль роботи. / Aim. Проаналізувати та виокремити елементи інструментарію драматургічної побудови у стрічці «Клондайк» М. Ер Горбач, за допомогою яких авторка конструює та висвітлює проблематику російсько української війни.

Матеріали та методи./Materials and methods. Матеріалом для здійсненого дослідження став художній кінофільм «Клондайк» режисерки Марини Ер Горбач. В процесі розробки теми були використані наступні методи наукового дослідження: пошуковий (для збору інформації про умови створення фільму та деталі авторського задуму), порівняльний метод (для співставлення авторського підходу Акіри Курасави з підходом М. Ер Горбач), метод узагальнення (для написання висновків).

Результати та обговорення./Results and discussion. У 2022 році на американському фестивалі «Санденс» (англ.: Sundance), одному з основних фестивалів незалежного кіно, стрічка «Клондайк» М. Ер Горбач отримала нагороду в номінації «найкраща режисура світового кіно» (англ.: World Cinema Dramatic Competition). У цьому ж році стрічка також отримала три нагороди на кінофестивалі у Берліні (англ.: Berlin International Film Festival) та, зокрема, була висунута від України на премію Американської академії кіномистецтв. Це свідчить про позитивне сприйняття фільму та доступність вираження проблематики цільовій аудиторії – іноземцям. Тобто тема та авторське стилістичне вирішення фільму вдало виражає «меседж» глядачу.

«Клондайк» – це історія про молоду сім'ю, що мешкає на Донбасі, будує свої плани на життя, очікує на народження дитини та намагається не стати заручникам влади сепаратистів ДНР. Але поряд із їх будинком трапляється авіакатастрофа Боїнгу MH17, який збили бойовики. Сім'я стає свідками

трагедії, а сепаратисти потребують від них мочання та замітають сліди злочину. Експресивність стилістичного вирішення у фільмі «Клондайк» вдало ілюструє закладену проблематику, що має на меті пояснити причетність до глобальної проблеми не тільки українців, але і громадян інших держав. Авіакатастрофа Боїнгу МН17 напряму залежить від вторгнення Росії до України. Тобто, М. Ер Горбач вибудовує фільм-звернення, використовуючи інструменти драматургії так, щоб трагедія Боїнгу МН17 стала невід'ємною від війни в Україні.

Варто виокремити декілька інструментів, якими авторка вибудовує драматургію, що зорієнтована на глядача за кордоном. Першим і найвиразнішим інструментом є саме тема історії, довкола якої розвивається сюжет. Подружжя Ірки (Оксана Черкащина) та Толіка (Сергій Шадрін) будує плани на майбутнє та чекає на дитину, але обставини перешкоджають їм. По-перше, окупований бійцями ДНР регіон постійно обстрілюють, по-друге трапляється катастрофа Боїнгу МН17, як обставина дії. Подружжя не може полишити свій дім, адже їх просто не випускають з області та погрожують розправою, якщо Толік не долучиться до сепаратистів. Саме збиття літака стає приводом для того, щоб іноземний глядач сприйняв життя окупованих регіонів та ідентифікував себе у даній проблематиці.

Другим інструментом є зображення поділеного світу на «білу» та «чорну» сторони. З одного боку сім'я, а з другого – бойовики ДНР. Даний підхід провокує глядача зайняти позицію та переживати історію з точки зору Ірки та Толіка. Антагоніст у фільмі «Клондайк» є колективним образом. Бойовики ДНР, чеченські підрозділи та ватажки інших терористичних груп списані з реальних обставин та збройних угрупувань ДНР, ЛНР та РФ. М. Ер Горбач інтегрувала в історію фактичну присутність чеченських бойовиків на окупованих територіях, що стало несподіванкою для європейських інвесторів, адже їм здавалося це неправдивим [3].

Третім інструментом побудови драматургії у фільмі «Клондайк» є підбір акторів та авторський метод роботи із ними. М. Горбач обрала на роль Ірки

О. Черкашину, а С. Шадріна на роль Толіка. Виконавці доповнюють один одного, як виразною зовнішністю, що характерна регіону (С. Шадрін), так і реалізацією внутрішньої напруги (О. Черкашина). Як зазначає М. Ер Горбач, у фільмі актори грають інстинкти, що додає їх виконанню певної експресивності. Така манера тримає глядача у напрузі, адже існує на емоційній межі. М. Ер Горбач у репетиційному процесі запропонувала акторам грати етюди з життя їх персонажів, при цьому виконавці не репетирували сцен із самого фільму [4]. Даний спосіб, на думку режисерки, допомагає краще інтегрувати акторів у долі персонажів та більш детально вибудувати їх характери.

Четвертим інструментом є робота з діалогами. Сценарій здебільшого побудовано на драматичних та інформаційних діалогах: перші з них можна визначити як такі, що напряму озвучують проблематику фільму, другі – як донесення глядачу інформації про реалії життя персонажів. Саме такі типи діалогів тримають увагу на проблематиці кінострічки та не перешкоджають іноземному глядачу у сприйнятті контексту історії. Прикладом драматичного діалогу позначимо розмову між Толіком та Яріком, братом Ірки, коли Ярослав наставляє на чоловіка пістолет. Прикладом використання інформаційного діалогу є діалог між Іркою та Толіком у сцені про розбитий снарядом дитячий візок.

П’ятим інструментом створення драматургії є саме візуальне вирішення фільму та створення фактурних метафоричних деталей. М. Ер Горбач разом із оператором-постановником Святославом Булаковським здебільшого оперують загальними планами. Пустинні та вітряні пейзажі, будинок головних персонажів із величезною дірою у стіні утворюють унікальну атмосферу існування дії, що невід’ємна від їх життя. Завдяки цьому складається візуальна метафора спустошеності та непридатності для існування, що дає змогу глядачу відчути контекст дії. Також варто звернути увагу на тривалість планів, адже більшість сцен є одноплановими та дають змогу глядачу побачити події документально. М. Ер Горбач та С. Булаковський майже не оперують крупними планами, адже передають стан людини за допомогою простору загальних

планів та довжини кадрів.

Висновки./Conclusions. Виходячи з аналізу стилістичного вирішення кінострічки «Клондайк» режисерки М. Ер Горбач, можна зазначити, що фільм є авторським зверненням до іноземного глядача заради висвітлення проблематики російсько-української війни. У даній кінострічці інструменти драматургії реалізують напружені обставини, у яких опинилась не лише Україна, а й уся Європа. М. Ер Горбач звертається до іноземного глядача через тему, що основана на реальних подіях та напряму стосується світової спільноти. Експресивна стилістика кінофільму створена задля введення глядача у напружений стан аби найбільш напружено пережити складнощі життя протагоністів.

ДЖЕРЕЛА

1. Goodwin J. Akira Kurosawa and Intertextual Cinema. The John Hopkins University Press. Baltimore and London, 1994.
2. Друзюк Я. Марина Ер Горбач зняла фільм «Клондайк» про збитий літак MH17. Запитали, чому їй це було важливо. Інтерв'ю. Інтернет-видання The Village Україна. Україна, 2022. URL: https://www.the-village.com.ua/village/culture/culture-interview/331759-klondayk-maryna-er-horbach-interview-2022 (дата звернення: 10.08.2023)
3. Модіна О. Чому українському фільму "Клондайк" про збитий Боїнг MH17 пророкують шортліст на Оскарі. Інтерв'ю. Інформаційне агенство. ЛігаБізнесІнфо. Україна, 2022 URL: https://life.liga.net/amp/rozvagy/interview/pochemu-ukrainskomu-filmu-klondayk-o-sbitom-boinge-mh17-prorochat-short-list-na-oskare (дата звернення: 10.08.2023)
4. Демидова А. Оскар виграє не режисер – Оскар виграє країна. Інтерв'ю. Інтернет-видання Media Bussines Reports. Україна, 2022. URL: https://mbr.com.ua/uk/news/interview/4863-klondaik (дата звернення: 10.08.2023)

ВПЛИВ ТИПОГРАФІКИ У ПОЛІГРАФІЧНІЙ ПРОДУКЦІЇ

Касьяненко Кароліна Михайлівна
к.мист., доцент
Ялова Дар'я Олександрівна
магістерка
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна

Вступ/Introductions. У глобалізованому сучасному світі, де інформація надходить до нас в різних формах, таких як текст, графіка, аудіо та відео, естетичний аспект грає важливу роль. Сприйняття та оцінка естетичної цінності візуальної інформації може впливати на наш вибір і прийняття рішення.

Мета роботи/Aim. Проведення художньо-стилістичного аналізу поліграфічної продукції та з'ясування ролі типографіки в ній та її впливу на сприйняття споживача.

Матеріали та методи/Materials and methods. Матеріалами дослідження були плакати, брошури, журнали, книги та інша друкована продукція, яка зібрана з фахових журналів, книг, каталогів та іншої спеціальної літератури з графічного дизайну та верстки, а також з інформаційних мережевих ресурсів Інтернету.

В процесі дослідження використано літературно-аналітичний, історіографічний, емпіричний метод дослідження.

Результати та обговорення/Results and discussion. Термін поліграфічний дизайн як вид графічного дизайну для матеріалів друкованої продукції, оперує великим вибором інструментів і головним є типографіка. Вона відіграє провідну роль і має великий вплив у дизайні поліграфічної продукції. Типографіка охоплює всі аспекти розробки дизайну тексту, включаючи вибір шрифту, розміщення тексту на сторінці, використання кольорів і дрібних типографських елементів, в тому числі такі технічні аспекти як: інтерліньяж, кернінг, великі і малі символи, спеціальні символи, стилі, знаки

пунктуації, тощо.

Оскільки текст в поліграфії є найважливішим елементом на сторінці друкованого матеріалу, тому шрифту і роботі з ним приділяється найбільша увага. Отже, шрифт є базовим інструментом типографіки. Кожен існуючий шрифт має певні історичні витоки та розроблений з певною метою. Сучасна поліграфія містить величезний арсенал типографських шрифтів.

Найпоширеніші шрифти в типографіці можуть варіюватися в залежності від регіону, галузі та трендів, проте деякі шрифти є важливими у багатьох контекстах. Ось декілька прикладів:

1. Helvetica: простий, чистий та універсальний шрифт; відповідний для різних завдань, включаючи друковані матеріали, логотипи, веб-дизайн та інше.

2. Times New Roman: серіфний шрифт з класичним виглядом; зазвичай використовується у друкованих текстах, таких як книги та наукові статті.

3. Arial: схожий на Helvetica, але з деякими різницями в дизайні; широко використовується у веб-дизайні та презентаціях.

4. Garamond: елегантний серіфний шрифт з класичним виглядом; зазвичай використовується у друкованих виданнях, літературі та висококласних матеріалах.

Ці шрифти є лише кількома з популярних, і їхнє використання може залежати від конкретного завдання, цільової аудиторії та естетичних вподобань.

Говорячи про шрифти, ми завжди повинні пам’ятати про основи графічного повідомлення: читабельність і зручність використання. Типографіка має бути чіткою та розбірливою, щоб ефективно передавати повідомлення під час роботи з використовуваною мовою графіки, не забуваючи відповідати характеристикам, які ми прагнемо представити в дизайні.

На рис. 1, 2 можна побачити «La importancia de la tipografía» (Важливість типографіки). Ці фото взято з сайту, де розказується як правильно створити і

вести свій блог. І основним критерієм виступає типографіка. А саме, як привабити читача, як змусити його переживати ті чи інші емоції в залежності від шрифту, тощо. Здавалося б, така незначна річ як шрифт, про яку більшість не задумується, в таких речах, як блог, є найголовнішим критерієм успіху. І перше фото нам розповідає про стилі типографіки, а друге про ієрархію. Це ще один показник того, як важливо знати такі деталі у світі цифрових технологій. (https://mindddesign.wixsite.com/webb/post/interview-with-the-architect)

Рис. 1. Стилі типографіки

Рис. 2. Основна друкарська ієрархія

Розглянемо ще один приклад впливу типографіки у сучасному житті плакати фільмів. Щоб правильно досягти своєї мети, кожен плакат має дуже складну підготовчу роботу до друку. (Рис. 3 Унікальна типографіка, яка виступає як бренд і відмінна., Рис. 4 Друкарський контраст через колір та розмір гарнітури.)

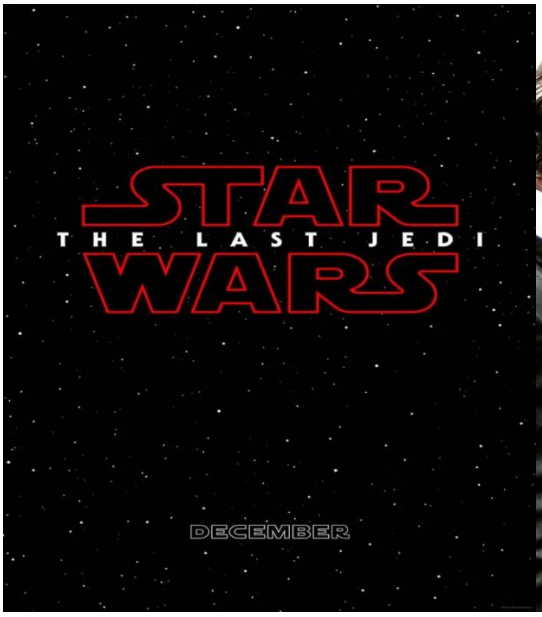

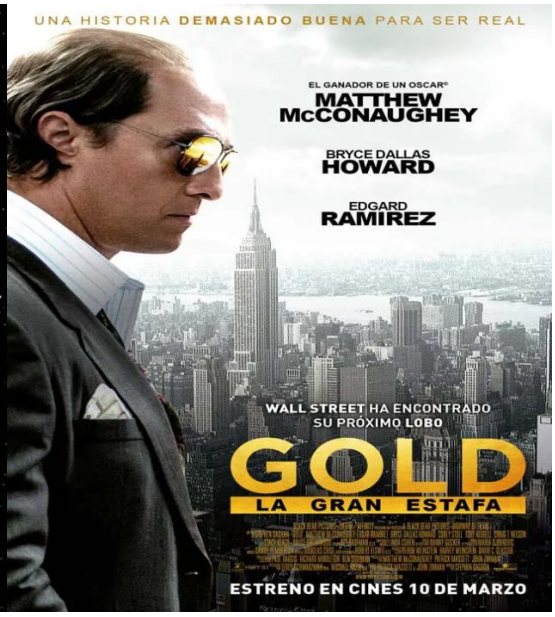

Рис. 3 Рис. 4

Вибір шрифту та дизайну може викликати певні емоції у читачів.

Наприклад, серйозний шрифт може створювати враження впевненості та авторитету, тоді як легкий і граціозний шрифт може викликати почуття ніжності або невинності. Розглянемо на прикладі передвиборних компаній. Під час президентських виборів 2008 року кампанія Джона Маккейна вибрала шрифт «Optima» для своїх маркетингових матеріалів. Це той самий шрифт, який використано на Меморіалі ветеранів В'єтнаму (Рис. 5). Люди швидше запам'ятають конкретне повідомлення, коли побачать щось знайоме. Дизайнери вважали, що буквена форма слогану передає стільки ж інформації, скільки самі слова.

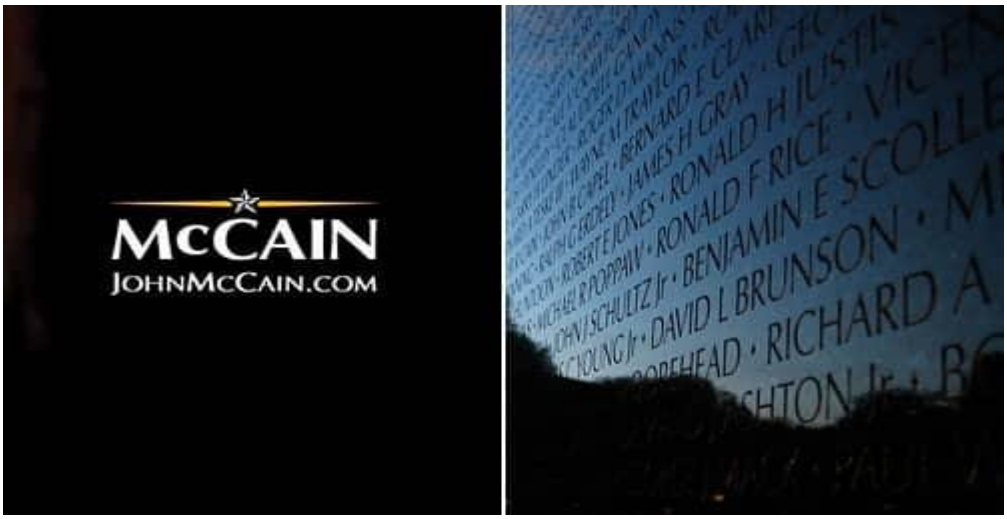

Рис. 5

Необхідно було змінити бренд кампанії Обами, щоб виділитися серед конкурентів і це спрацювало. Коли Обама переміг в 2008 році, шрифт швидко став політичним бестселером.

Для кожного поліграфічного друку потрібні певні шрифти, що відповідатимуть темі. Це особливо стосується маркетингу. Починаючи від пошуку шрифтів, які легко читати для статей і веб-сайтів, і закінчуючи рішеннями, які дозволяють додавати емоції до знаків, заголовків, плакатів, слів і ідей, тощо.

Висновки/Conclusions. Люди повинні знати, як типографіка буде відображатися в ієрархії шрифтів, коли вибираєте шрифт. Заголовки, субтитри та основний текст мають різні функції. Унікальні шрифти та дизайн можуть допомогти створити відмінність і розпізнаваність бренду серед конкурентів.

Вплив типографіки в поліграфічній продукції є значущим і має велике значення для успіху різних видів друкованих матеріалі. Типографіка впливає на те, наскільки ефективно повідомлення або інформація передається споживачам.

Різні типи шрифтів та дизайну мають культурні та семіотичні конотації, і вони можуть бути використані для сприйняття та розуміння повідомлень на різних рівнях.

Узагальнюючи, типографіка є суттєвим естетичним засобом поліграфічної продукції, і її вплив на споживачів, дизайн та ефективність комунікації надзвичайно важливий. Використання правильної типографіки може зробити поліграфічну продукцію більш привабливою, чіткою та ефективною, що важливо для різних сфер бізнесу та медіа.

ВІЗУАЛЬНА КОМУНІКАЦІЯ БРЕНДУ - ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В РЕКЛАМІ

Кравченко Олег Вадимович,
кандидат архітектури
Павлюк Анастасія Володимирівна,
Студент
Київська державна академія
декоративно-прикладного мистецтва і дизайну
імені Михайла Бойчука
м. Київ, Україна

Вступ. З поширенням технологічних інновацій у цифровій фотографії та онлайн-виданнях зростання естетичних вимог спричинило безпрецедентний рух у візуальній комунікації з використанням різних медіа за останні два десятиліття. У сучасну епоху соціальних медіа візуальні комунікації вважаються ключовим компонентом комерційної та публічної комунікації. Соціальні медіа з їх інтерактивними функціями залучили мільйони людей приєднатися до сайтів соціальних мереж, щоб спілкуватися з іншими. Користувачі соціальних медіа значною мірою покладаються на візуальний вміст для спілкування. Це можна зробити, розповідаючи історії, розважаючи своїх друзів або ділячись своїми емоціями з іншими. Візуальну комунікацію можна вважати одним із основних інструментів, що використовуються для підвищення залученості в соціальних мережах, читацької аудиторії та навіть продажів. Фрази на кшталт візуальний контент є королем або візуальна мережа є потужними ключовими словами в професійних блогах, статтях і офіційних документах і пропагують візуальний контент як необхідність, а не вибір. Відоме твердження, що зображення варте тисячі слів, є вірним, коли повідомлення, які надсилаються за допомогою візуальної комунікації в соціальних мережах, цінуються надзвичайно. Але якщо говорити серйозно, візуальні ефекти мають велику силу, особливо для брендів у соціальних мережах, оскільки елементи візуальних зображень дозволяють маркетологам

створювати глибші зв’язки з клієнтами. Оскільки в соціальних мережах доступна більша кількість інформації, користувачі вважають за краще пропускати багато вмісту, поки не вважають його більш привабливим і не переконаються, що він для них корисний.

Мета роботи. Аналіз формування візуальної комунікації бренду як засобу інформаційних процесів в рекламі.

Матеріали та методи. Теоретичну базу даного дослідження становлять фундаментальні роботи в галузі рекламо творення та маркетингу: Девід Ейкер «Aaker on Branding: 20 Principles That Drive Success», Джефкінс Ф. «Реклама», Боб Гарфілд «Десять заповідей реклами», Девід Огілві «Огілві про рекламу», Бове К. «Сучасна реклама».

Результати та обговорення. Візуальна комунікація – це спосіб представлення інформації в сприйнятливому вигляді для успішного створення значущого повідомлення. Це один із трьох основних типів спілкування разом із вербальним спілкуванням і невербальним спілкуванням. Візуальна комунікація означає використання різноманітних графічних елементів для передачі повідомлення, що викликає реакцію спостерігачів і користувачів. Мета полягає в тому, щоб графічно відобразити інформацію, явну чи неявну. У сфері візуальної комунікації існує багато типів вмісту, зокрема інфографіка, інтерактивний вміст і графіка руху. Але незалежно від носія, усі вони містять принаймні деякі з таких елементів: інтерактивність, іконографію, ілюстрації, супровідний текст, діаграми та анімацію. У цьому процесі можна використовувати різні формати вмісту.

Який тип візуальної комунікації підходить для конкретної кампанії, залежить від цільової аудиторії та цілей, які компанія хоче досягти. Кожна компанія передає свої цінності за допомогою зображень, відео та кольорів. Колір – лише один із багатьох успішних прикладів візуальної комунікації. Використання яскравих кольорів, таких як червоний і жовтий, наприклад, асоціюється з позитивними емоціями, такими як щастя та пристрасть. Не дивно, що візуальна комунікація переважає в рекламних відділах компаній, які

використовують «гуманізацію» бренду та тісні зв’язки з громадськістю як свою маркетингову стратегію. Ця концепція з кожним роком стає все більш важливою і зараз має вирішальне значення для успіху. Окрім роботи, пов’язаної з брендингом, візуальна комунікація також є ключовим елементом в інших сферах маркетингу, таких як створення контенту.

У внутрішньому середовищі компанії знання візуальної комунікації також є ключовим для забезпечення відповідності команди. Наприклад, презентації та звіти стають набагато багатшими та легшими для розуміння, якщо вони складаються з графіки та інших візуальних елементів. Деякі інші основні переваги візуальної комунікації включають міжкультурну комунікацію, просту та ефективну передачу прикладів і легкість розуміння.

Щоб ефективно використовувати візуальну комунікацію, важливо знати аудиторію. Кожен сприймає певне повідомлення на індивідуальному рівні через минулий досвід, який може значною мірою відрізнятися. Мета — зробити повідомлення, яке компанія передає, цікавим для якомога більшої кількості людей. Окрім вищесказаного, якість дизайну візуального матеріалу має вирішальне значення, коли ми говоримо про візуальні комунікації, а також узгодженість візуальної ідентичності та ідентичності бренду.

Залучення споживачів привертає увагу як з боку наукових кіл, так і з боку практиків, причиною чого є його стратегічний поштовх для розвитку активних відносин між обома сторонами (діловими організаціями та споживачами) для пошуку взаємної вигоди. Корпоративні сторінки успішно залучають споживачів своїм візуальним вмістом. 86% провідних світових брендів уже створили облікові записи у соціальних мережах, щоб отримати високу видимість.

Соціальні медіа набувають все більшого значення як канал залучення споживачів. Різноманітні ресурси інвестуються в соціальні медіа та бренди з усього світу, щоб продовжувати збільшувати базу своїх онлайн-фанів і залучати їх до пов’язаної з брендом онлайн-діяльності. Залучення через SNS робить величезний внесок у сферу маркетингу. Висока залученість споживачів призводить до популярності реклами в соціальних мережах, зміцнюючи

відносини між споживачем і брендом завдяки своєчасній взаємодії та формуванню позитивного ставлення до компанії та бренду.

Висновки. Вплив візуалу на побудову бренду вказує на те, що здатність цього підходу має великий потенціал зробити бренд більш утвердженим. Завдяки використанню соціальних медіа як платформи охоплення контенту бренду є широким, щоб охопити потенційних покупців. Кожен суб'єкт господарювання обов'язково скористається таким підходом, щоб зробити пропонований продукт чи послугу доступними. Успішне знайомство бренду з вмістом бренду

САМЧИКІВСЬКИЙ ДЕКОРАТИВНИЙ РОЗПИС: ГОЛОВНІ ОЗНАКИ, ТВОРЧИЙ СПАДОК ТА ЕКСПЕРИМЕНТИ

Молинь Валентина Дмитрівна
кандидат мистецтвознавства, доцент,
Косівський інститут прикладного та декоративного мистецтва
Львівської національної академії мистецтв
Косів, Україна
Анциферов Олександр Ігорович
магістрант
Косівський інститут прикладного та декоративного мистецтва
Львівської національної академії мистецтв
Косів, Україна

Вступ. Самчиківський декоративний розпис як один з видів українського народного малювання отримав свою назву від села Самчики, що стало колискою цієї мистецької традиції. Воно знаходиться в Старокостянтинівському районі Хмельницької області. Самчиківський розпис є одним із найбагатших і найцікавіших видів українського народного мистецтва. Перші наукові дослідження самчиківського розпису були проведені на зламі XIX – XX століття. У цей час увагу дослідників привернула унікальність і самобутність цієї мистецької традиції. Дослідження самчиківського народного малювання почалося зі збору та документування фольклорних матеріалів, завдяки збереженим на папері малюнкам й побутовим речам [1; 3; 4].

Відродження цього неповторного розпису відбулося в 60-х роках минулого століття, зокрема завдяки старанням місцевого краєзнавця і народного майстра Олександра Пажимського. Велика заслуга О.Пажимського у відкритті 1997 року Державного історико-культурного заповідника «Самчики». Завдяки йому ж у 2002 році під час проведення всеукраїнського культурного заходу «Мистецтво одного села» у Києві познайомилися з унікальним і самобутнім «самчиківським розписом» [5].

Мета роботи. Дослідження самчиківського розпису мають важливе значення для збереження та популяризації цього унікального виду українського

народного мистецтва. Вони сприяють розумінню його історичних, мистецьких та культурних аспектів. Метою нашої публікації є виявлення художньо стилістичних особливостей самчиківського малювання у творах представників різних поколінь майстрів – О. Пажимського (1937 р.н.), В. Раковського (1961 р.н.) та О. Машевської (1978 р.н.).

Майстрів самчиківського розпису об'єднує художньо-образна система розписів, яка характеризується такими рисами, як сюжетність, яскравість і насиченість кольорів, витонченість ліній, різноманітність орнаментів.

Для своїх розписів митці часто обирають сюжети з казок, пісень, релігійних обрядів, вірувань, фольклору. До прикладу Олександрові Пажимському близька тема козацтва, яку він вдало трансформував у серію тематичних портретів. Він часто зображує українську символіку бо є патріотом своєї держави. Віктор Раковський є людиною мрійливою, він у своїх творах висвітлює щирі почуття та емоції. Щастя, кохання, злагода, вірність у його виконанні набувають ще благородніших ознак. Ольга Машевська глибоко відчуває тему материнства, каже навіть, що ідеї для створення робіт приходять до неї уві сні

Матеріали та методи. Митці використовують соковиті кольори, які створюють відчуття свята і радості. Основні кольори, які складають більшу частину композиції – жовтий, зелений, червоний, синій. Додаткова колірна палітра складається з рожевої, коричневої і фіолетової фарб. Ці кольори часто поєднуються в яскравих і контрастних комбінаціях. Щоб композиція виглядала цільною до неї застосовують об'єднувальний колір. Він може бути чорним, або іншим темним відтінком. За допомогою такого прийому розділяються сусідні кольори, підкреслюється орнамент й створюється глибина площинного малюнка.

Самчиківський розпис складається з площинного малюнка. У відповідних місцях зображення, наноситься той чи інший колір, не створюючи при цьому жодної об'ємності. Великі зубчасті елементи композицій дуже нагадують тканий гобелен. Масивні мотиви розділені контрастними чи доповнюваними

кольорами заповнюють більшу частину площини об’єкта. Форма елементів у вигляді зубчастих листочків та пелюсток.

Основною ознакою художньої мови самчиківки є довільні вигнуті лінії, з яких складається вся композиція. Майстри використовують витончені, плавні лінії, які створюють відчуття легкості і динаміки. При цьому вся будова зображення складається з певних частин. Композиція орнаменту побудована таким чином, щоб зверху були розміщені дрібні елементи, які до низу поступово збільшуються. Такий прийом виглядає органічніше і легше для людського сприйняття.

Самчиківський розпис характеризується використанням різноманітних орнаментів, таких як геометричні фігури, квіткові мотиви та рослинні візерунки. Найпоширенішими сюжетами є рослинні мотиви, такі як квіти, дерева, виноград, а також птахи та тварини. Серед рослинних мотивів, що лежать в основі майже кожної композиції, художники віддають перевагу ілюстраціям сюжету казкового дерева чи вазону. Варіацій його відтворення існує безліч. Він може рости із землі або горщика, його крони можуть прикрашатися дивовижними квітами чи птахами. На різнобарвних малюнках знаходимо гілочки калини, дрібненький барвінок, жовто-гарячі соняхи, ягідки, дзвоники і багато інших квітів. Рослинні символи народного мистецтва за допомогою самчиківського розпису перетворюються на фантастичні об’єкти з українським колоритом.

Результати та обговорення. Восени 2018 року Хмельницький обласний науково-методичний центр культури і мистецтва, їх партнери «UAMAZE» та Український культурний фонд розробили та презентували проект «Нове Життя Самчиківського Розпису» [6].

Віктор Раковський є членом Національної спілки майстрів народного мистецтва України. Він був директором Самчиківської дитячої художньої школи традиційного народного мистецтва. За роки творчої праці брав участь у численних як національних, так і міжнародних фестивалях та виставках. Останнім часом завдяки ініціативі UAMAZE Віктор Раковський часто

проводить майстер-класи з самчиківського розпису. Дані події відбуваються в Хмельницькому, Вінниці, Києві та інших містах України.

Творча манера В. Раковського починається з формування композиції. Даний етап включає підбір теми, відповідної назви, а після цього створення ескізу, вибір сюжету й колориту. Сюжети у нього в основному на тему вірності, кохання, дружби, незалежності. Для зображення відповідного твору, автор використовує чітку схему колористичного наповнення. Наприклад до теми кохання ніколи не застосовує холодні кольори (синій, фіолетовий). На кожному з трьох схожих елементів, він застосовує холодні, середні й теплі відтінки одного кольору. При вирішенні композиції за допомогою кольору художник застосовує відповідну градацію його відтінків.

Віктор Раковський вдало підпорядковує мотиви самчиківського малювання для розпису декоративних тарілок. Своїм творінням митець підбирає літературні, милозвучні назви.

Ольга Машевська відвідувала майстер-клас Віктора Раковського у Києві (2017), це мало надзвичайно позитивний вплив на майстриню. Ольга разом зі своїми колегами-волонтерами брала участь у розписі житлових будинків у селі Самчики в рамках проекту «Нове життя самчиківського розпису» (2018). За всі роки художниця продовжувала накопичувати свої знання та любов до самчиківського розпису. Надважливим здобутком Ольги Машевської є створення книги «Мій роман з Самчиківкою» [2].

Під час воєнних подій в Україні художниця працює, як артволонтер та активно займається популяризацією «самчиківки» по всій країні та далеко за її межами. Вона першою створила Міжнародний дистанційний курс для навчання основ самчиківського розпису, де малювала з усіма охочими. Зараз міжнародні курси з основ самчиківського розпису охоплюють дорослих і малих учнів з трьох континентів. У червні 2023 року у Національному музеї українського народного декоративного мистецтва відбулася виставка талановитої майстрині Ольги Машевської, де експонувалися 30 творів: картини, жіночі хустини та посуд.

Творчість Ольги Машевської є яскравим прикладом розвитку самчиківського розпису в сучасному світі. Її роботи зберігають традиції цього унікального народного мистецтва, але також вносять у нього нові елементи, які роблять його більш сучасним і актуальним.

Завдяки соціальним мережам дізнаємося, що буквально недавно, у листопаді 2023 року, талановита художниця закінчила найбільший мурал з самчиківським розписом, який має розміри 9 на 7 метрів [3]. Він знаходиться на будинку Барбари й Стівена – сім'ї, що мешкає в Люксембурзі та робить багато добрих справ для України. Історія цієї події надзвичайно цікава, оскільки одного разу в цього сімейства гостювала громадська активістка Тетяна Пашкевич. За долею співпадіння вона мала з собою торбинку прикрашену самчиківкою, яка надзвичайно сподобалася власниці домівки. Так вона познайомилася з цим видом українського народного мистецтва, і забажала мати його частинку в себе вдома. Ольга Машевська разом з дочкою Каріною працювали над створенням муралу. Крім цього вони запрошували до виконання малюнка всіх охочих, серед них були українці, що вимушені через війну шукати притулку в інших країнах, а також місцеві жителі Люксембурга. На думку організаторки Т. Пашкевич: «Це не просто мурал, а символ добробуту, розквіту, процвітання». Символами відродження, сили й перемоги нашої неньки України є синьо-жовті елементи настінного розпису.

Висновки. Як бачимо, завдяки зусиллям сучасних дослідників, митців та шанувальників, які цікавляться цією унікальною традицією, самчиківський розпис розвивається і збагачується новими мотивами та техніками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Діденко В. Самчиківський розпис. Друге життя. [Електронний ресурс] URL:https://ukrainer.net/samchykivskyy-rozpys/.

2. Машевська Ольга. Мій роман з Самчиківкою. 2023.

3. Народна творчість. [Електронний ресурс] URL: https://onlyart.org.ua/dictionary-literary-terms/narodna-tvorchist/.

4. Пажимський Олександр. Декоративний розпис Староконстянтинівщини.Стінопис, мальовки. Народне мистецтво, 2005. № 1-2. С.12-14.

5. Раковський В. Г., Олійник Л. Г. Самчиківський народний розпис перлина українського декоративного мистецтва: навч.-метод. посіб. Самчики, 2017. 96 с.

6. UAMAZE. Дивосвіт українського мистецтва. [Електронний ресурс] URL: https://uamaze.com.ua/.

ЖИТТЄПИСНИЙ ШЛЯХ МИКОЛИ ГУРОВИЧА КУЛІША, ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА СТВОРЕННЯ ХУДОЖНЬО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ОБРАЗУ В ЙОГО ТВОРАХ

Сейко Вадим Сергійович
Харківська державна академія культури
II курс магістратури, спеціальність ”Сценічне мистецтво”
Науковий керівник, кандидат педагогічних наук, доцент
Тополевський Віктор Юрійович

Мистецтво драматургії є невід'ємною частиною театру, оскільки під пильним оком режисера літературний доробок перетворюється в сценарій, а з допомогою актора у виставу. Однак сутність драми у драматурга це власне бачення світу і його внутрішньої проблематики, розкриття конфлікту, що найчастіше взятий з реального життя. Минуле століття було сумбурним та жорстоким до вияву правди тому нашим завданням було розібратися у цьому вирі терору де реальність, а де спроби режиму нав'язати власну цензуру

Микола Гурович Куліш був визначним українським драматургом і громадським діячем. Його можна охарактеризувати, як патріота і національного героя. Життя Куліша пройняте великою любов'ю та відданістю Україні. Він виступав за національну самостійність та культурну ідентичність українського народу. Особистість Миколи Гуровича мала цікавий шлях , який до останнього подиху був творчим і відданим власним ідеям наперекір всьому. Цікавим фактом було те, що у 1913 році громадську чоловічу гімназію в котрій навчався Куліш було закрито до закінчення його навчання і аби отримати атестат про закінчення гімназії він їде на Кавказ з метою здати екстерном і навіть хотів потім вступати до Новоросійського університету на філологічний факультет, але перша світова війна перервала ці плани. Драматурга мобілізували до війська. І певно добре бо він не змінив своє ставлення до свого коріння і більш того обороняв від загарбників рідні терикони. Помітивши його талант полковник відправив його до одеської школи прапорщиків після закінчення, якої його відправили на фронт. 20 вересня 1916 року був поранений біля села

Воля-Садовська, але згодом після лікування 1915-1917 проводить на передовій отримавши звання офіцера.

Під час лютневої революції стає на її бік пов’язуючи це з надіями побудови гуманістичного і справедливого суспільства. Навіть був в комуністичній партії, але не зраджував ідеям української держави. Маючи козирі в рукаві у вигляді військових звитяг, він користується становищем і займає вакантні керівні місця паралельно займаючись творчістю в якій описує реальність і власне розвиває українську культуру наприклад організувавши культурно-політичне товариство “Просвіта” ставши його головою.

Окрім цього поїздки Україною 1921-1922 мали достовірний відбиток у творах та власне ментальному здоров'ї автора оскільки важко було бачити жахи, але ще важче їх забути. Надихнувшись цими думками він написав п'єсу “97”, яка привернула увагу і глядачів, і влади. Одним з інших цікавих моментів стало ув'язнення на п'ять місяців та визволення руками народного повстання. Беручи до уваги цей факт вже можна вважати, що культура, її прояв та її творці мають неабиякий вплив на людей, які об'єднані спільною метою. А найголовніше, що в той час постійна праця в гуманітарному напрямку дуже цінувалась бо відразу після звільнення було запропоновано цікаві посади, що дали поштовх до кар'єри та певної популярності в культурних колах.

Великого впливу дало переміщення до осередків з однодумцями. 20 століття не могло хизуватись інтернетом, але могло хизуватись виставами і оскільки в драматурга були цікаві роботи він прочитав власний рукопис знайомим в театрі “Березіль”. Після чого режисер театру Лесь Курбас та його актори були в захваті від сюжету та проблем, які описувались у творі “Мина Мазайло” Це був справжній театральний бум, оскільки після прем'єри комедії у Дніпропетровському театрі імені Тараса Шевченка, флешмоб перейняв театр “Березіль”, а згодом й інші театри в Одесі, Вінниці, Херсоні, Житомирі та Маріуполі.

Він великий творець і класик української літератури та драматургії, що був відомий своєю творчістю навіть в зарубіжних країнах. Микола Гурович

Куліш залишився в історії, як талановитий письменник і автор численних творів, які відображають історію та дух українського народу. Деякі з його робіт були популярними на сцені зарубіжних театрів, а деякі вже посмертно стали сценарною основою для кіноробіт, які розкривали різні національні та політичні питання. В популяризації драматургії йому допомогло знайомство з Лесем Курбасом і театром "Березіль", а за творами письменника знято телефільми: «Закут», «Мина Мазайло», «Народний Малахій». Йому присвячено стрічки: «Микола Куліш» (1970), «Микола Куліш» (1991), документальні кінокартини «Пастка», «Тягар мовчання» (1991).

Він активно взяв участь у культурному відродженні України, виступаючи за розвиток української мови, освіти та літератури. Борець за ідеали не лише захоплював людські проблеми у своїх творах, але й віддавав свою енергію сутичці за соціальну справедливість та права народу. Втілення ідеалів слугує прикладом того, як один індивід може вплинути на суспільство, віддавши свою енергію для досягнення важливих культурних та соціальних цілей.

Творчість Куліша, може розкрити глибинність його мислення , відчуття патріотизму та національної гідності. Важливо розуміти, що він став жертвою сталінського терору, а його творчість була заборонена протягом десятиліть. Життя Миколи Гуровича Куліша було наповнене патріотизмом, творчістю і боротьбою за ідеали, що залишає слід у визначенні української ідентичності та культурного розвитку. Аналіз його драматичної спадщини є не лише важливим для збереження культури народу, але й для розуміння трагічної історії нації. Також, дослідження життя та творчості Миколи Куліша може допомогти краще зрозуміти мистецьку та літературну сцену України першої половини XX століття і зробити свій внесок у розуміння літературної традиції. Отже, дослідження діяльності розстріляного відродження в сучасній Україні на прикладі аналізу драматичної спадщини Миколи Гуровича Куліша є важливим дослідженням, яке може допомогти краще зрозуміти не лише літературний доробок, а й проблеми, які він піднімав, та їх вплив на суспільство.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБЛИВОСТЕЙ АКАДЕМІЧНОГО ТА ЕСТРАДНОГО ВОКАЛЬНОГО ВИКОНАВСТВА: ІСТОРІЯ, РЕПЕРТУАР ТА СТИЛІ

Сінелькова Валентина Володимирівна
Кандитат наук
Тимошик Мирослава Віталіївна
Студент магістрант
Київський університет культури
м. Київ, Україна

Вступ. Академічний і естрадний вокал – це дві окремі галузі музичного мистецтва зі своїми унікальними рисами та впливом на слухачів. Проте у світі сьогодення музична сцена постійно змінюється, і межі між цими стилями виконавства поступово зникають. Виконавці все частіше комбінують елементи обох напрямів, що породжує новаторські музичні твори. У такому контексті аналіз академічного і естрадного вокального виконавства набуває особливої важливості, оскільки він сприяє кращому розумінню їх взаємодії та впливу на сучасну музичну культуру.

Мета роботи. Дослідження спрямоване на аналіз унікальних рис академічного та естрадного виконавства в музичному мистецтві та їх художньо емоційного впливу на аудиторію.

Матеріали та методи. Основні джерела і матеріали, які використовувались для даного дослідження: книги, наукові статті, музичні довідники, аналітичні матеріали, онлайн-ресурси та бази даних - журнали, веб-сайти з музичною тематикою, які містять інформацію про обидва типи вокального виконавства. Методи, які використовувались під час дослідження даної теми: аналіз і синтез теоретичного матеріалу, пошуковий, класифікації, порівняння, зіставлення, узагальнення.

Результати та обговорення. Вокальне мистецтво завжди вражало своєю емоційністю та важливістю у культурному житті. Від академічного оперного співу до естрадного виконання, вокал як форма виразу має глибокі історичні

корені та розвивався протягом століть. Вокалісти здатні передати різноманітні емоції та думки своїм співом. Академічне виконавство зазвичай пов'язують з класичною музикою та оперою, вимагаючи від виконавців серйозного навчання та вміння. Великі оперні арії та хори, виконані професіоналами, завоювали світову славу завдяки високому рівню майстерності. Естрадне виконавство, навпаки, спрямоване на ширший коло слухачів. Виконавці цього напряму, такі як поп-співаки чи рок-музиканти, відзначаються не лише музичним талантом, але й сценічною привабливістю. Їхня музика та вокальний стиль можуть змушувати слухачів переживати глибокі емоції. Порівняльний аналіз цих двох форм вокального виконавства цікавий для вивчення їхніх подібних та відмінних рис, а також їхнього впливу на сучасну музичну культуру.

Вокальне мистецтво є одним із найдавніших та найвиразніших форм виставкового виразу. Використовуючи свій голос, виконавці цієї мистецької форми висловлюють найглибші емоції, створюють неповторні моменти та переносять слухачів у світ музики, де почуття, думки та ідеї звучать у найкращому вигляді. Вокальне мистецтво є чарівним і привабливим видом мистецтва. Голос виконавця може бути засобом передачі найглибших відчуттів та ефективним засобом спілкування з аудиторією через звук та слова. Часто вокальне мистецтво поєднується з іншими аспектами мистецтва, такими як танець та сценічна режисура, для створення повноцінних вистав та концертів. Це має значний культурний та мистецький вплив і грає важливу роль у формуванні музичної спадщини суспільства. Визначити вокальне мистецтво однозначно складно, оскільки воно дуже різноманітне та багатогранне у своїй сутності. Проте, його можна розглядати як сукупність виконавських вмінь, технік та емоційного вираження, що дозволяють артистові передавати музичну композицію за допомогою свого голосу. У вокальному виконанні музика відіграє значущу роль, додаючи нові виміри виразності голосу. Музичні аспекти, такі як темп, ритм та гармонія, формують музичний фон, який підсилює вокальний вираз та передає емоційний відтінок виконання. Наприклад, швидкий темп та динамічний ритм можуть створювати враження

радості, у той час як спокійна гармонія та повільний темп формують атмосферу спокою й задумливості. Ці музичні елементи допомагають узгоджувати голос виконавця з музичним супроводом, роблячи виконання більш виразним і глибоким. Техніка співу є важливою в вокальному мистецтві, допомагаючи створювати красивий звук та розширювати виразність. Вокал відрізняється емоційністю, ідеєю та художнім виразом, дозволяючи виконавцям передавати широкий спектр емоцій, ідей і створювати образи через голос і виступ. Вокальне мистецтво - це складний вид мистецтва, який використовує голос для виразного виконання музики. Воно засноване на емоційно виразному співі, виділенні музичних елементів, вмінні використовувати вокальну техніку і передавати різноманітні почуття, ідеї та образи через спів.

Вокальне мистецтво відзначається багатою історією, що почалася в давні часи та пройшла складний шлях розвитку. У Стародавній Греції спів був частиною релігійних та театральних обрядів, а в середньовіччі він розширювався у церковних музичних практиках. В Італії XVI століття виникла перша система класичної вокальної техніки, розроблена великими співаками та композиторами того часу. Роботи таких теоретиків, як Джозефо Царліно та Людовіко Цекконі, акцентували увагу на диханні, використанні голосних звуків, і ролі емоційності у виконавській практиці. Також у цей час у Флоренції виник гурток композиторів, які ставили акцент на простоті декламації та розвитку вокальної школи. Італійська національна школа співу у XVII столітті поділилася на Венеціанську і Неаполітанську оперні школи. Венеціанська школа, очолювана Монтеверді, стала основою bel canto, натомість Неаполітанська відома завдяки видатним композиторам та педагогам. Велика Болонська школа, заснована у 1700 році, відома завдяки Пістоккі, а Неаполітанська школа XVII-XVIII століть славилася строгими методами Порпора. Консерваторії Італії були центрами навчання вокалу, де практикували різні підходи до тренування голосу, використовуючи різноманітні вправи та методики, що розвивали виконавські здібності співаків. У XVIII столітті академічне співне мистецтво розповсюдилося у багатьох країнах Європи, і в

цей період видатні співаки, такі як Фарінеллі, Кастріоті та Патті, розвинули техніку академічного співу, зробивши його більш виразним і емоційним. У XIX столітті академічне співне мистецтво зазнало пік розвитку. З'явилися визначні співаки, такі як Адольф Нуррі, Джузеппе Тамбуріні, Джузеппе Вентура та Іларіон Мегрецький, які значно покращили техніку виконання і розширили репертуар. У XX столітті академічне співне мистецтво і надалі розвивалося. В цей період з'явилися такі видатні співаки, як Енріко Карузо, Беверлі Силлз, Марія Каллас, Дмитро Хворостовський, Лучано Паваротті, Пласідо ді Мінго, Хосе Каррерас.

В Україні розвиток академічного співу відбувався під впливом європейської музичної спадщини. Перші школи академічного співу виникли в XVIII столітті. Протягом XIX століття академічний спів в країні досяг значних успіхів, а у XX столітті він і далі продовжував активно розвиватися. Микола Лисенко, перший український професійний композитор, заснував музичну школу в Україні, де навчав академічному співу. Він був талановитим музикантом з видатним голосом і вивчав класичні методики співу, що значно вплинуло на розвиток української академічної вокальної школи. Лисенко також створив численні твори для академічного співу, що стали класикою в українській музиці. Видатні українські оперні артисти, такі як І. Паторжинський, М. Литвиненко-Вольгемут, З. Гайдай та Б. Гмиря, внесли значний внесок у розвиток української школи вокалу.

Естрадний вокал, який охоплює широкий музичний спектр і різні стилі, має глибоке культурне значення та історію, що переходить через культурні та соціальні зміни. Українська естрадна музика, виникла в середині минулого століття, втілює в собі різноманіття національних музичних традицій. Розвиток цього жанру української музики відбувався завдяки талановитим композиторам, які враховували та інтегрували українську спадщину в свої твори. Естрадний вокал постійно розширює свій репертуар, включаючи різноманітні жанри та стилі, що дозволяє виконавцям виразити свої емоції та креативність через музику. Українська естрадна музика 50-60-х років

перетворилася за рахунок впливу зарубіжних стилів, що стали активно розвиватися в Україні. Цей період приносив значні зміни в культурному житті, в тому числі й у музичному мистецтві, вводячи нові жанри, такі як джаз, рок-н-рол та поп-музика, які поєдналися в українській естрадній музиці, а також збагатили традиційні українські мелодії. Українська народна пісня, з своєю власною унікальною мелодікою, ритмом та образністю, відіграє важливу роль у культурі країни.

У 1950-х роках в Україні настала епоха відродження національної культури, особливо у музиці. Цей період відзначився появою нових музичних стилів, таких як джаз, рок-н-рол та поп-музика, які стали популярними серед українців та вплинули на естрадну пісню. Українські музиканти та композитори 50-х років об'єднали елементи національних українських мелодій з ідеями зарубіжних музичних жанрів, що дозволило сформувати новий, характерний для України жанр естрадної музики. У цей період працювали видатні українські співаки та композитори, такі як Платон Майборода, Іван Карабиць, Микола Мозговий, Павло Дворський, Володимир Івасюк. Творчість Володимира Івасюка відіграє ключову роль у розвитку української музики. Він був не лише талановитим композитором, поетом і співаком, але й автором більше ніж 400 пісень, що стали класикою української естради. Його твори вражають своєрідністю мелодій, гармонією, ритмом і зображеннями. Вони сповнені глибоких почуттів та виражають безмежну любов до України.

У наступному етапі української естрадної пісні (60-70-і роки XX ст.) зберігалася унікальність народнопісенної спадщини. У цей період композитори та виконавці використовували елементи української народної музики у своїх творах. Це дозволило створити нові жанри, що відрізнялися від західної музики своїми мелодіями, гармонією, ритмом та образністю. У 1970-80-і роки українська естрадна пісня переживала свою золоту епоху. Однією з її особливостей були ліричні мотиви, які стали характерними для цього музичного періоду. Ці мотиви вражали своєю глибиною, музичною структурою та унікальним характером, передаючи слухачам незабутні емоції. Серед

ключових особливостей цього періоду були жанри, такі як лірика та романс, які привертали увагу вишуканими мелодіями, гармонією, ритмом і виразністю образів, що надавали пісням глибини та поетичності. Їхня близькість до народних мотивів надавала їм природності та простоти. Естрадна музика в Україні у 1980-90-х роках характеризувалася різноманітністю стилів та мистецьких прийомів, що надавало їй особливого колориту. Цей період був важливим у розвитку різноманітних музичних жанрів, що збагатили музичну спадщину України. Музика включала елементи попу, року, фолку, джазу та етно-музики, розширюючи можливості естради. Крім того, в цей час з'явилися талановиті виконавці, такі як Оксана Білозір, Іван Попович, Олег Скрипка, Наталія Могилевська, Ані Лорак, Руслана, Тіна Кароль, які внесли свою неповторність та стиль в музичну сцену. Нові музичні колективи, наприклад «ВІА Гра», «Океан Ельзи», «ТНМК», «Аква Віта», «Брати Гадюкіни» і багато інших, приносили своєрідний характер музиці та розширювали культурний спектр України. Значною була також популяризація української мови у піснях, що сприяло зміцненню мовної та культурної спадщини. У цілому, естрадна музика цього періоду стала важливою частиною культурного розвитку України, відзначаючись своєю різноманітністю та національною самобутністю.

У складний період 1990-х, коли відбувався розпад СРСР та виникла економічна та політична криза, естрадна музика стала найбільш популярним жанром. Ця популярність пояснюється кількома перевагами, що відрізняють її від інших музичних стилів та сприяють її розповсюдженню серед різних слухачів. Перша перевага полягає в доступності. Естрадна музика часто вирізняється своєю простотою та зрозумілим текстом, що робить її більш доступною для широкої аудиторії. Такий жанр має легку мелодію, яку може співати кожен, і відповідає сучасним музичним тенденціям. Друга важлива перевага - популярність. Естрадна музика є найпопулярнішим жанром у світі через свою актуальність та відповідність сучасним смакам аудиторії. Третя перевага - мультикультурність. Естрадна музика об'єднує різні культурні та стилістичні елементи, що робить її більш привабливою для різноманітних

слухачів та сприяє розширенню культурного спектру.

Висновки. Порівнюючи академічне та естрадне вокальне виконавство, можна відзначити суттєві відмінності та унікальні характеристики, які вплинули на їхні історії, репертуар та стилі. Академічне вокальне виконавство, як давнє й традиційне мистецтво, зазнало багатогранного розвитку протягом століть. Воно утверджувалося у складних музичних формах, таких як опера, хорове мистецтво та концертний спів, зокрема. Характеризується високою технікою виконання, розкриттям класичних музичних творів та великою увагою до музичної інтерпретації. З іншого боку, естрадний вокал, хоча й виходить з розважальних цілей, виявився динамічним та змінним. Він охоплює широкий спектр стилів, від популярної музики до року, джазу та інших жанрів. Естрадний вокал часто пристосовується до сучасних музичних тенденцій, маючи більшу свободу у творчості та виразності виконавців. Що стосується історії, академічне виконавство має коріння, що сягає давніх часів,тоді як естрадний вокал сформувався в пізніший період та швидко еволюціонував у відповідь на сучасні тенденції та попит аудиторії. Репертуар академічного вокалу, як правило, складається переважно з класичних та традиційних музичних творів, тоді як естрадний вокал охоплює різноманіття пісень різних жанрів, що робить його більш доступним та різноманітним для широкої публіки. Зрештою, важливо зазначити, що обидва напрямки вокального виконавства мають свій власний унікальний внесок у світ музики та культури. Академічне виконавство зберігає свою елітарність та високу техніку, тоді як естрадний вокал пропонує більшу доступність та експресивність. Обидва створюють різноманіття в музичному світі, даруючи слухачам різні емоції та враження.

ВТІЛЕННЯ ЖІНОЧОГО ОБРАЗУ В ЛІРИЧНІЙ ПІСНІ

Юрчило Христина Василівна
магістрант
Київський університет культури
м. Київ, Україна

Вступ. Використання жіночого образу в ліричних композиціях не тільки відбиває соціальні ролі, які виконують жінки у суспільстві, але також служить як важливий інструмент для дослідження еволюції гендерних стереотипів, очікувань і цінностей. У еру глобалізації, активного культурного обміну та зростаючої обізнаності щодо гендерних питань, аналіз жіночого образу в піснях набуває нового значення і важливості, відкриваючи глибші інсайти у динаміку суспільних та культурних тенденцій.

Мета роботи. Основною метою є проведення детального аналізу та упорядкування характеристик, які стосуються відображення жіночого образу в ліричних піснях. Це включає в себе ретельне вивчення та класифікацію різних аспектів, які формують зображення жінки у цьому музичному жанрі.

Матеріали та методи. Матеріалом вивчення в цій роботі виступають популярні українські пісні: «Цвіте терен» у виконанні Іларії, «Біля серця» від Kola, та «Сила» від Tayana. Застосовані методології охоплюють: контент-аналіз, що є систематичним вивченням змісту пісень для виявлення тематичних і емоційних елементів, пов'язаних з жіночим образом. Соціологічний підхід, який зосереджений на аналізі впливу соціальних та політичних процесів на формування жіночого образу в музиці. Музикознавчий аналіз дозволяє розглядати вокальні та музичні техніки в піснях для оцінки їх внеску в створення жіночого образу.

Результати та обговорення. Зображення жінки в музиці відіграє ключову роль у відображенні її статусу та впливу у суспільстві на протязі історії. Від античності до сучасної епохи, образ жінки був і залишається центральним у музичній творчості, служачи як джерело натхнення та як

активний учасник мистецького процесу.

У сучасній музиці, зображення жінки продовжує перетворюватися, відображаючи зміни у соціальних, культурних та політичних контекстах. В сучасних ліричних творах жінка може бути представлена у різноманітних ролях: від героїні і борця до матері, коханої, дружини, доньки або будь-якої їхньої комбінації. Часто сучасні пісні висвітлюють теми рівноправності, самовираження, боротьби за права та ідентичність. Жіночий образ у сучасній лірици часто відображає та відгукується на глобальні соціокультурні зміни та тренди.

У пісні «Цвіте терен» Іларії простежується глибоке роздумування про любов, втрату та жіночу вразливість, втілене через символіку природи та метафору. Образ терену використовується як символ жіночої краси, молодості та вразливості, а колючі гілки можуть символізувати захист, обережність або страждання. З іншого боку, у пісні «Сила» Tayana, образ жінки представлений як сильний і самодостатній, де сила не є лише фізичним атрибутом, але й внутрішньою стійкістю та самовдосконаленням. Центральна ідея полягає у тому, що сила жінки випливає з її кохання та взаємодії з іншою особою. Пісня «Біля серця» від Kola наголошує на важливості емоційного зв'язку з родиною та коханими, де жіночий образ роздумує над втратами, пам'яттю та значущістю людських відносин. Всі три пісні відображають різні аспекти жіночого досвіду, від вразливості та емоційної глибини до сили та самовизначення, показуючи багатство та різноманітність жіночого образу в сучасній музиці.

У пісні «Цвіте терен» виконавиці Іларії мовні засоби використовуються для демонстрації емоційного світу жіночого персонажа. Вислови як «Хто в любові не знається» та «Той горя не знає» виражають її життєвий досвід у відносинах, який привів до емоційного болю. Ліричні рядки типу «А я, молода дівчина» та «Та й горя зазнала» акцентують на її юності та чутливості у світі любовних відносин. Важливу роль у формуванні портрету героїні відіграє також граматична структура. Застосування першої особи, наприклад, у фразах «А я», «моя зоре», надає образу більшої особистості та інтимності, створюючи

відчуття близькості між слухачем та героїнею та роблячи її переживання більш відчутними. Від метафор до граматичних конструкцій - кожен елемент тексту сприяє створенню образу жінки, яка переживає біль, проте залишається мужньою і вірною своїм емоціям. Такий складний підхід до використання мови підкреслює вміння автора і виконавця, виявляючи роль мови у вираженні глибоких емоцій і відчуттів у музиці.

Голос Іларії в «Цвіте терен» є ключовим у передачі образу ліричної героїні, з її глибокою емоційністю та міцністю. Вона використовує голосові техніки, що варіюються від ніжного, майже шепочучого звучання до потужних та емоційно насичених висот. Ця вокальна динаміка допомагає відтворити глибокі почуття героїні, її внутрішні боротьби та роздуми.

Музичне аранжування пісні «Цвіте терен» доповнює зображення жіночого образу, використовуючи класичні інструменти, як-от бандура та скрипка, що надають твору національного відтінку та глибини. Ці інструменти, у поєднанні з вокалом Іларії, створюють гармонійний ансамбль, де музика та голос співпрацюють для відображення різних вимірів жіночості.

Пісня має структуру, що нагадує форму AABA. Структурні частини можна розділити на куплети та рефрени:

A (Куплет): «*Цвіте терен, цвіте терен… Той горя не знає*.»

A (Куплет): «*А я молода дівчина… Нічки не доспала*.»

B (Міст): «*Ой візьму я кріселечко… А вже сходить сонце*.»

A (Куплет): «*Хоч дрімайте, не дрімайте… Іншої шукати*.»

A (Рефрен/Повторення): «*Цвіте терен, цвіте терен… Той горя не знає*.»

Пісня виконується у тональності a-moll (ля мінор). Фактура пісні є гомофонною, де мелодія лідирує, а акомпанемент виконує підтримуючу роль. Текстура є простою з чітко вираженою мелодією та акомпанементом. Діапазон не є дуже широким і відповідає середньому діапазону жіночого голосу. Текст пісні передає почуття ностальгії, втрати та любові. Мелодія та акомпанемент відображають ці емоції, допомагаючи відчути глибину відчуттів головного героя. Темп пісні сприяє передачі цієї атмосфери.

Загалом, пісня «Цвіте терен» представляє собою вивчення емоційного та психологічного розвитку жіночого образу, поєднуючи елементи традиційної української поезії з сучасними уявленнями про любов, біль та самопізнання. Цей музичний твір відтворює глибокі внутрішні переживання героїні, її боротьбу, надії та втрати, ставши значущим матеріалом для вивчення жіночого образу у лірриці. Така пісня є виразним прикладом представлення жіночості в музиці через різноманітні вокальні та музичні техніки, а також через ансамбль виконання. Вона демонструє складний і багатогранний образ жінки, відображаючи глибоко вкорінені культурні традиції, стереотипи та вірування, які формувались протягом століть у українській культурі.

Щодо пісні «Сила» то через повторення рефрену «*Сила моя у тобі*» слухачеві пропонується глибоке розуміння основного мотиву пісні. Кожне повторення рефрену набуває нового контексту завдяки попереднім строфам, що веде до більш глибокого розуміння емоційної ямки пісні.Пісня представляє собою структуру, яка базується на почерговому змішуванні куплетів та приспівів. За своєю будовою пісня має форму A-B-A-B-C-B-A-B, де A - куплет, B - приспів, а C - мостик. Пісня виконується у тональності F-moll(фа мінор). Акордова прогресія відображає мінорний, але одночасно енергетичний характер композиції. Фактура пісні змішана. У вступі та куплетах фокус зосереджений на вокалі та акордовому супроводі, тоді як приспіви стають більш насиченими завдяки додаванню додаткових інструментів або гармоній. Діапазон вокалу в пісні досить широкий, що дозволяє виконавиці демонструвати свої вокальні можливості. Текст пісні висловлює ідею сили, незалежності та любові. Музика відображає ці емоції: мінорні акорди підкреслюють глибину почуттів, а енергетичний ритм - відчуття сили та впевненості.

Таким чином, у пісні «Сила» виконавиці Tayana можна виявити особливості, що вказують на витонченість і глибину вокальної інтерпретації жіночого образу.

У творі «Сила» від Tayana, рефрен «Сила моя у тобі» несе ключове

значення, дозволяючи слухачу глибше зрозуміти основну ідею пісні. Кожне повторення цього рефрену отримує додатковий зміст через контекст, наданий попередніми куплетами, що збагачує емоційне сприйняття пісні. Структура пісні організована через чергування куплетів та приспівів, у форматі A-B-A-B-C-B-A-B, де «A» означає куплет, «B» - приспів, а «C» - міст. Виконуючись у тональності F-moll(фа мінор), акордова прогресія відтворює мінорний, але енергійний настрій пісні. Фактура композиції різноманітна: у вступі та куплетах акцент робиться на вокалі та акордовому супроводі, в той час як приспіви стають більш насиченими за рахунок додавання додаткових інструментів чи гармоній. Широкий діапазон вокалу в пісні дозволяє виконавиці демонструвати свої вокальні навички. Лірика пісні передає ідеї сили, незалежності та любові, тоді як музика відображає ці почуття: мінорні акорди наголошують на глибині емоцій, а енергетичний ритм - на відчутті сили та рішучості.

Отже, пісня «Сила» Tayana демонструє витонченість та глибину вокальної інтерпретації жіночого образу, з використанням різноманітних музичних елементів для передачі суті повідомлення.

В композиції «Біля серця» використовується структура A-B-A-B-C, де «A» відповідає за куплети, «B» - за приспіви, а «C» - за міст. Тональність D-dur/maj(ре мажор), яка традиційно асоціюється з відчуттям радості та оптимізму, вносить світлі ноти в загальний настрій пісні. Пісня характеризується гомофонною текстурою, де мелодія вокалу переважає над іншими інструментами, та має чітко окреслені мелодійні фрази, які досягають свого апогею у приспівах, створюючи відчуття повноти та завершеності.

Також, пісня «Біля серця» представляє жіночий образ у контексті її глибоких емоційних переживань та психологічних роздумів. Лірика відкриває слухачу внутрішній світ жінки, охоплюючи її думки, почуття, страхи та надії, таким чином відображаючи універсальні теми та емоції, актуальні для багатьох жінок у сучасному світі. Мелодійна лінія легка для сприйняття та запам'ятовування, що є характерною рисою поп-музики. Гармонії та мелодії

відтворюють тепло та близькість, описані в тексті пісні, підсилюючи емоційну атмосферу лірики.

Висновки. Вивчення втілення жіночого образу в ліричній пісні дозволяє зрозуміти широкий спектр емоційних та психологічних вимірів, які відображаються у музиці. Аналізуючи пісні таких виконавців, як Іларія («Цвіте терен»), Tayana («Сила») та Kola («Біля серця»), видно, як музика та текст стають потужними інструментами для вираження жіночого досвіду. Кожна пісня використовує різні музичні та вокальні техніки, структуру, а також гармонічні та мелодійні елементи, щоб передати унікальні аспекти жіночості. Пісня «Цвіте терен» від Іларії демонструє, як лексичні засоби та музичне аранжування можуть передати вразливість та емоційний стан героїні. «Сила» від Tayana показує, як повторення рефрену та вокальні засоби можуть відображати внутрішню силу та незалежність жінки. Таким чином, «Біля серця» від Kola акцентує на глибокому емоційному зв'язку з родиною та коханими, використовуючи мелодійність і гармонію для підкреслення емоційної насиченості.

Загалом, ліричні пісні стають дзеркалом, що відображає жіночий досвід, її внутрішній світ, емоції та переживання. Вони розкривають не лише індивідуальні відчуття та думки, але й відображають ширші соціокультурні та історичні контексти. Це підкреслює важливість музики та лірики як засобів для розуміння та вираження глибоких аспектів жіночої ідентичності та досвіду.

HISTORICAL SCIENCES

ДУХОВНІ ВІРУВАННЯ ТРИПІЛЬСЬКОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Волкова Єлизавета Олександрівна,
учениця 1 курсу
Київського національного університету
будівництва та архітектури
м. Київ, Україна

Вступ Шість тисяч років тому на землі, яку сьогодні називають Україною, стояли величезні поселення - міста. Люди, яких ми називаємо трипільцями, заклали підвалини цивілізації на нашій землі. Вони одними з перших тут почали вирощувати хліб і плавити метал, збудували тисячі селищ, десятки міст. Вони прагнули вічного життя, молячись і приносячи пожертви Вищим Силам, створили дивовижні магічні орнаменти, які зачаровують нас і сьогодні.

Про Трипільську цивілізацію впродовж останніх років ведеться багато дискусій у наукових колах, поміж політиків, ідеологів. В 2015 році у Кіровоградському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка відбулася Міжнародна наукова конференція «На східній межі старої Європи», присвячена дослідженню трипільського поселення-гіганта біля села Небелівки Кіровоградської області. Уже понад століття вчені, не лише українські, а й багатьох країн світу, намагаються переконати людство, як постала ця унікальна культура, що проіснувала 2700 років, вплинула на формування та духовний розвиток європейських народів.

Тема Трипільської культури в Україні, безперечно, є актуальною зараз, бо, по-перше, до сьогодні вона повністю не вивчена, досі йдуть розкопки трипільських поселень і стосовно цієї теми у вчених залишається багато суперечностей в тих чи інших аспектах, по-друге, ця культура є складовою

частиною цивілізації Старої Європи, але найголовніше це те, що Трипільська культура безпосереднь опов'язана з українським народом та його культурою.

Об'єктом дослідження є трипільська культура.

Предмет розгляду – духовний світ трипільців.

Мета нашої роботи – розглянути духовний світ трипільців і його відображення у сучасній українській орнаментиці.

Для досягнення мети, ми поставили **завдання**:

1) розглянути матеріальну культуру трипільців;

2) проаналізувати духовний світ трипільців;

3) з'ясувати зв'язки українського народу з трипільською культурою.

Новизна нашої роботи є значною, тому духовний світ трипільців не досить вивчений. Ми одні з перших здійснюємо порівняльний аналіз саме духовного аспекту трипільських символів та зображення їх в українській символіці.

У радянський час, культуру досліджували такі вчені, як Т.Пассек,яка займалася матеріалами трипільської культури працюючи над колекцією Е. фон Штерна з розкопок поселення Петрени в Одеському археологічному музеї [1, с. 47 – 68], С. Бібіков, Є. Черниш, В. Маркевич та В. Даниленко, які займалися дослідженням автохронного походження трипільців та території їх формування [2], В.Збенович, який досліджував ранньотрипільські племена на території України [3, с. 479 – 592]. А у наш час трипільську культуру досліджують такі вчені, як Н.Бурдо, що має роботу з теми "Населення раннього етапу Трипільської культури" [4, с. 12-13] та Л. Кульчицька.

Робота складається з вступу, двох розділів, висновків і списка використаних джерел. У вступі ми представили актуальність роботи, об`єкт дослідження, мету, завдання, теоретично-практичну базу. В першому розділі ми розглядаємо історичні відомості про трипільську культуру та її дослідників. У другому - матеріальну культуру трипільців та особливості поєднання релігійних уявлень трипільців з їх орнаментикою. У висновках ми

представляємо результати нашого дослідження.

При написанні нашої роботи ми використовували різні методи досліджень: аналітичний в дослідженні літератури, пов’язаної з цією темою, синтетичний під час аналізу та виділення важливих моментів з літератури, порівняльний в знаходженні спільностей між трипільськими символоми та віруваннями з сучасною українською творчістю, демонстративний при доведенні зроблених нами досліджень.

Матеріали дослідження можуть бути використані для вчителів історії та мистецтвознавства, студентів, археологів, релігієзнавців, а також на конференція та дискусіях.

РОЗДІЛ І

КУЛЬТУРА ТРИПІЛЬЦІВ.

1.1.Відомості про трипілля

Трипільці вважаються першою розвиненою цивілізацією на території сучасної України. Тут вони першими почали займатися господарством, рибальством, скотарством та іншим. Трипільців вважаюсь предками сучасних українців, бо знаходять деякі спільні риси в духовному житті трипільців та сучасній українській символіці. У цьому розділі ми б хотіли розповісти загальні відомості про трипільців.

Трипільська культура - археологічна культура часів енеоліту, назва якої походить від назви тоді села Трипілля на Київщині. Найбільшого розвитку культура набула між 5500 та 2750 роками до н.е. Вона розташовувалась на території сучасних України, Молдови та Румунії [5].

Трипільська цивілізація є однією з основних давньоземлеробських культур мідного віку. Ця культура у своєму розвитку зазнала три етапи: ранній, середній та пізній. Жодна з європейських енеолітичних культур не могла зрівнятися з нею ні за площею, ні за темпами поширення, трипільська цивілізація підчас свого найбільшого розквіту мала величезну територію поширення (приблизно 190 тис.км².).

Проблема походження трипільців не до кінця з'ясована. Більшість вчених

вважають, що основною частиною ранньотрипільської культури були південні землеробсько-скотарські племена культур балканського походження, які, однак, в процесі поширення на нові східні території включали в себе інші племена.

З 1893 року В. Хвойко почав проводити розкопи в Києві, на вулиці Кирилівській. Незабаром, у 1896 році, В. Хвойка проводить розкопи і в селі Трипілля, де виявляє пам'ятки культури, схожої на ту, що була знайдена ним у Києві. Від назви села, і пішла назва культури – трипільська. За В. Хвойкою у трипільській культури виділяється 2 періоди: перший – пов'язаний з кам'яним віком, другий – з віком мідним [19].

Перший період характеризується: примітивними формами посуду, використанням знарядь праці з кременю або каменю. Розвинено землеробство, а скотарство – відсутнє. Поселення були здебільшого біля води, в землянках чи наземних глинобитних будинках. Другий період характеризується: використання знарядь праці і зброї з міді, початком формування патріархально-родових відносин.

Таким чином ми можемо зробити висновок, що трипільці були першою цивілізацією на сучасних українських землях ,яка поклала початок розвитку всім сферам господарства. На теперішній час ця культура зацікавлює багатьох вчених своєю невивченістю та багатим духовним підтекстом. Трипільці вражають учених масштабами своєю праці. Трипільці не мають власної письменності, тому все що ми знаємо про них є не точною інформацією, бо її джерелом є зображення з керамічного посуду.

1.2. Матеріальна культура трипільців

Багато вчених всього світу вважають трипільців дуже розумною цивілізацією, для часу їх існування. Вони заклали дуже потужну базу для розвитку подальших цивілізацій на території сучасної України. Деякими способами ведення господарства українці користуються і на сьогоднішній час. У цій частині ми хочемо розповісти вам всі матеріальні відомості про трипільців.

Житла.

На території Трипілля зустрічалося два типи жител.

Перший тип - це землянки. Землянки являли собою заглиблені під землю житла. Глибина землянки сягала від 0,6 до 1,5 м під землею. Вони складалися з жилої частини і господарських ям. У кожному з таких жител знаходилось по два-три вогнища, які слугували для обігріву мешканців цієї будівлі.

Другий тип - це наземні глинобитні житла. Це був найвищий рубіж у будівництві для трипільців. Цей 20-ти метровий будинок складався з 4-5 кімнаток-камер, у кожній з яких була піч. Були 2 камери без печей: одна використовувалася як «сіни», інша – як комора для зерна.

У камері з піччю навпроти печі розміщувалося підвищення з посудом, проти входу – жертовник у формі грецького хреста. Для збудування цього будинку трипільці розробили власну схему будівництва, за якої місце для будівництва згладжували, після чого на нього клали дерев'яні плахи, що були обмазані глиною, потім цю глину обпалювали, для здобуття додаткової міцності. Покрівля цієї споруди мала 2 схили і покривалася соломою. Такі будівлі частіше всього розташовувались по-колу, що вказує на релігійні вірування трипільців [6, с. 15 – 21].

Землеробство.

Ця галузь господарства була найрозвинутішою у трипільців, особливо в ранній період. Вони обробляли більше ніж чотири види сільськогосподарських культур, основу з яких складали: пшениця, жито, овес.

Землі, які вони обробляли, знаходилися близько к поселення. Трипільці використовували мотики, вироблені з лосячого чи оленячого рога, серпи та зернотерки але землероби здебільшого збирали колосся руками. Екстенсивне ведення господарства призводило до виснаження грунтів, і тому трипільцям доводилося кожні 30-60 років залишати свої поселення й освоювати нові землі [7].

Скотарство.

Про існування скотарства свідчать знахідки кісток тварин та керамічних виробів, сосуди яких мали дірки у стінках, можливо, вони використовувалися

для виготовлення сиру. Крім кісток археологами були знайдені керамічні вироби з зображенням цих міфологічних істот. Так, на Коломийщині знайдено кістки биків, а також корів і овець, а в Халеп'ї та Усатові – свиней. Існують припущення, що на той час трипільцями вже був приручений кінь та собака [8, с. 134-144].

Полювання.

Ця галузь господарства відіграла вагому роль на ранньому етапі розвитку трипільської культури. Полювали трипільці в основному на благородного оленя, лося, косулю, бобра, зайця, використовуючи при цьому такі знаряддя, як наконечники стріл з кременю, скребки, кам'яні сокири-клини.

Рибальство

Рибальство у трипільців було поширено лише на ранньому етапі, оскільки для цього були сприятливі умови. На той час трипільська цивілізація не мала такого активного розвитку землеробства і тому будувала свої поселення біля річок, заради розвитку рибальства, саме це розташування благо сприятливо вплинуло на подальший розвиток землеробства. Трипільці здебільшого ловили щук, сомів, осетрів.

Збиральництво.

Трипільці здебільшого збирали черепашки прісноводних молюсків та жолуді. Про збиральництво черепашок свідчать їх залишки в купах сміття біля будинків, які ще називають "черепашковими купами". Існують припущення, що жолуді збирали в цілях присушування в закритих печах та розтирання на зернотерках і домішування їх в тісто.

Прядіння та ткацтво.

Ця галузь була безпосередньо пов'язана зі скотарством, тому набула свого розвитку у пізній період трипільської культури. У той час тканину використовували для підкладання її під дно керамічних виробів, щоб полегшити її вироблення. Трипільці використовували відому у наш час в'язку простого панчішного типу. Вироблена ними тканина поділялась на два вида: полотно і килим. Деякі археологи вважають, що трипільці вміли плести сіті [9].

Поховання.

Поховання для трипільців будо не досить простим звичаєм. Воно належить до однієї з обрядових дій трипільців, яку ми можемо дослідити зараз.

Обряд поховання у трипільців змінювався відносно їх етапу розвитку. На ранньому та середньому етапах трипільці спалювали трупи померлих, а на

пізньому - ховали в скорченому вигляді. За релігійним обрядом, у кургані по-центру ховався голова сім'ї , а біля нього – жінка та діти. Такий курган був оточений іншими курганами з каміння, де були трипільці ховали зображення людей і тварин. Також, існували ще й ями для інших членів родової організації, що вмерли на стороні, їх називають кенотафи.

Отже, ми можемо зробити висновок, що трипільська цивілізація, не дивлячись на ранній час існування, була дуже розумною. Вони винайшли перші прилади для полегшення праці, навчилися плести сіті, винайшли спеціальний спосіб для "відпочинку" грунту. Всі відкриття трипільців лягли за основу для розвитку інших цивілізацій на території України.

РОЗДІЛ ІІ

ДУХОВНИЙ СВІТ ТРИПІЛЬЦІВ

2.1. Особливості трипільської кераміки та орнаментики.

Матеріально - символічний аспект, зафіксований на рівні орнаментики, дає можливість зробити спробу проаналізувати духовний світ трипільців, тому ми вирішили в цьому параграфі визначити особливості трипільської орнаментики та кераміки.

Трипільську кераміку за якістю перевершували лише китайські вироби, але й вони програвали їй у оздобленні орнаментом. За оздобленням, різноманіттям образотворчої мови та форм - кераміка трипільців художньо є найбагатшою. Сакральний зміст символів, які зображувалися на посуді, для трипільців мав дуже велике значення. Посуд для них став одним з найважливіших символів Сонця, неба та Всесвіту. На ранньому етапі декоративні композиції на керамічних виробах творилися від дна і зростали вгору, а на пізньому - від середини і до вінця. Всі малюнки були сповнені

динаміки, космічної енергетики, світового розвитку та буяння [10, с. 88-92].

Орнаменти трипільців є суспільним явищем, яке дає нам можливість розповісти про їх відношення до світу. Трипільська орнаментика складалася із окремих знакових систем, що розвивалися самостійно. Вона була представлена, як один із центрів розвитку піктографії і існувала як засіб магічного спілкування з вищими силами. Трипільські піктографічні знакові системи, за дослідженнями вчених, не були справжньою писемністю, тобто вони не зображали слова, а лише були, засобом для кращого запам'ятовування і відтворення якихось повідомлень.

Для зображень на трипільській кераміці були характерні трьохярусні композиції, які свідчили про триярусний поділ світу на землю, небо та "небеса", якими керувала велика космічна володарка. Трипільці зображували її на посуді у вигляді "личин" з очима-сонцями. Світогляд трипільців налічує чотири виміри: довжина, ширина, висота, час .

Найпопулярнішими орнаментальними елементами були спіраль, меандр та канелюри. У трипільців був поширений поліхромний розпис чорною, білою та червоною мінеральними фарбами. Учені виділяють з усієї трипільської знакової системи декілька найрозповсюдженіших символів: ямки, гребінцеві вдавлення, рельєфні композиції, відбитки текстилю, рельєфні шишечки, наліпні дужки, насічки. У трипільців існувало кілька способів зображення символів на посуді, одним з них є зображення орнаменту на сирій глині за допомогою керамічних штампиків [11, с. 51-56].

У загальній системі орнаментації глиняного посуду трипільців виділяють щонайменше 18 схем: хрестовидні; фістонні; метопні і тангентні композиції; вертикально роз'єднані і негативні овали; совиний лик; волюти з листочками на кінцях; трикутники; лицьова схема; хвилясті стрічки; коса сітка; фриз; комети; концентричні кола; похилі дуги; канелюри; меандри тощо.

Звичайно, трипільська культура знала локальні способи орнаментації посуду. Наприклад, різне поєднання смугових (фриз, облямування, бордюр), хвилястих та ламаних ліній. У межиріччі Південного Бугу та Дністра

кольоровий розпис був звичайним явищем, а от у Середньому Подніпров'ї не знайдено жодного розписаного черепка.

Підводячи підсумки, ми можемо сказати, що трипільська символіка складалася із окремих знакових систем, що являли собою один із центрів розвитку піктографії . Завдяки своїм символам вони спілкувалися з Богами, зображуючи їх за правилами своїх релігійних уявлень.

2.2. Релігійні уявлення трипільців

Трипільський народ був дуже релігійним, але оскільки він не мав власної писемності, ми не можемо дізнатися всіх аспектів його вірувань. Не дивлячись на відсутність мови, ця цивілізація залишила нам пам`ятки про своє існування у вигляді керамічних виробів, що були прикрашені різноманітними символами. Кожен з цих символів має релігійних підтекст, саме про це, ми розповімо Вам у цьому підрозділі.

Учені знаходять в українських обрядових піснях сонцепоклонницького походження відлуння ще первісної епохи у їхніх космогонічних мотивах початку Світу, Прадерева, відмикання ключами Неба, Землі, Вирію. Вражає, що у тих наших прадавніх піснях оспівуються з тією ж частотністю ті ж самі символи, які опоетизували у своїй орнаментиці носії Трипільської культури. Символи-образи таких українських пісень є ніби відображенням символів трипільських орнаментів, їхніми варіантами у словесності.

За всіма знаками трипільців стоїть їхня духовність, їхні сонцепоклонницькі святощі, тотеми. За даними багатьох дослідників, найчастішими символами носіїв Трипільської культури були Сонце, берегиня і тур-бик [12, с. 89-103].

Сонце - основний образотворчий символ у кераміці на всих трьох етапах розвитку Трипільської культури. На ранньому етапі, воно зображене лише штрихованими лініями, на розвиненому - суцільним кругом або трьома колами. Створюючи багатозмістовний образ в орнаменті, трипільці, очевидно, знали будову Сонця (Додаток А). В основі воно триєдне, в центрі його - ядро, а від нього йде сфера переносу променевої енергії [13, с. 74-76].

Необхідною умовою існування Сонця є символ ромбу. Ромб, який був зображений на жінці, за уявленням трипільців підсилював образ жінки-матері як родючої сили світового Буття. Отже, ромб - простий, але багатозмістовний образ світового Буття (Додаток Б). Власне, він є символом життєтворчого Світу в образотворчому мисленні трипільців-хліборобів [14, с. 58-60].

Одним із похідних від ромба є символ Світобудови. Це той же символ життєтворчого Світу, прояв небесно - земної плодючості, котра дає поживу для хліборобського роду. Родючою силою постає жінка, статуетки якої оздоблені ромбами і трикутниками.

Символ коловороту зображує світобачення трипільців як прагнення до творчості, ладу людини з навколишнім простором за допомогою універсальної символіки круговороту Всесвіту, що зображувалися як концентричні кола в орнаментації тарілок та круговому плануванні поселень. Трипільці, також, мали поняття про безкінечний плин часу, на що вказує трипільський нескінченник меандр (Додаток В).

Також важливим символом для трипільців був символ Світового Дерева як життєво зростаючої проявності Світу, його триєдності і діяльної сутності. Цей образ використовували волхви і митці Трипільської цивілізації для сакралізації хліборобства.

Однією з особливостей релігійних вірувань трипільців є їх уявлення про вертикальну будову Всесвіту, яке вони відобразили в розписі глечиків, макітер, великих посудин-зерновиків, на яких нижній ярус позначав землю, середній - повітря, верхній – небо, тобто триєдність. На цьому посуді спостерігається динаміка одвічного коловороту, піднесення властивостей природного циклу: життя, смерті, воскресіння, яке лягло в основу трипільських релігійних вірувань (Додаток Г).

Їх чотиричленна символіка відображає уявлення про чотири сторони світу: коло з рівнобічним хрестом або сваргоподібним знаком на тарілках, трипільський ромб, що є символом родючості поля, зображення місяців у різних фазах, що вважається першим зразком календаря. Ця чотиричленна

також була зображена й на їх кераміці (Додаток Ґ). «Чотиригруді» посудини, які несуть у собі ознаки магічно-ритуального характеру, можливо пов'язаного з «годуванням» (жертвопринесенням) землі, викликанням дощу тощо [15, с. 78-159].

Також трипільці мали дуалістичні вірування, які в своїй що міфології зображували реальні явища, поділяючись на «позитивні – негативні». Отже весь їх посуд з двочленними композиціями несе у собі одвічну боротьбу і єдність протилежних начал. Наприклад, популярними зображеннями були: два змії-дракони, з закрученими головами назустріч один одному; бінарні опозиції , а саме день – ніч, літо – зима, північ – південь, що були вписані в цілісний виріб. Саме це у трипільців символізувало єдність двох протилежних начал, а, отже, і їх дуалістичних вірувань. Сучасні вчені виділяють у трипільців два основних культи: культ предків та культ родючості.

Культ предків вважається першим та найголовнішим трипільським релігійним символом. Трипільці ховали померлих під порогом жител чи підлогою (переважно жінок і дітей) та на території поселень (дорослих родичів), що свідчить про важливість потойбічного життя в їх уявленнях. За символами-знаками трипільців стоять їхня духовність, їхні сонцепоклонницькі святощі, тотеми. Завдяки трипільській пластиці відомий пантеон Богів.

Перше і найголовніше місце належить Великій Богині-Матері. Богиня Матір у трипільців є жіночим початком родючості, саме в ній відображалося їх уявлення про відтворюючі функції Землі, жінки, Природи загалом. Жінку прародительку зображали у глиняних образах повнолітніх, зрілих жінок, що народжують. Для цієї цивілізації ідея плодючості є дуже виразною, трипільські майстри зображали всіх жінок із широкими стегнами, для полегшення пологів. На животі Богині часто можна було зустріти зображений ромб, розділений начетверо з крапками в середині – символ засіяного поля, що зображав підсилення жіночої родючості. Статуетки Богині розписані спіралевидними зміями, що обвивають її груди та живіт, сучасні вчені трактують ,як оберіг вагітності. Здебільшого жінок зображували з образно узагальненими рисами

обличчя, тому що для трипільців жінка в основному була лише родючою іпостассю Землі. Інколи, під час розкопок, вчені знаходять поруч із Богинею молоду постать Богині-Діви, що є символ оновленої весняної Природи. Одним із відображень Богині- Матері є символ Богині – Оранти, статуетки якої знаходять з піднятими до неба руками. Велика Богиня часто сидить на глиняному рогатому троні (у вигляді бика), що вказує на її міфологічний зв'язок з Богом-Биком. Для трипільців аграрні та еротичні культи тісно переплiталися. Вони вважали, що статевий зв'язок чоловіка та жінки на полі буде сприяти підвищенню родючості рослин і тварин (Додаток Д).

Другим в пантеоні вважається Бог-Батько, якого трипільці переважно представляли, як тварину і зображали його у вигляді Бога-Бика (Тура). Бог Тур є чоловічим початком Природи, очевидно, відображеного на небі сузір'ям Тільця (Додаток Е). Аналогами Тура є також єгипетський Апіс (священний бик) та хурритський Хуррі (бик).

Третє місце в трипільському пантеоні займає Змій-Дракон, який є втіленням земноводної стихії (Додаток Є). Він водночас може виступати як земна (річки, моря, джерела, повені), так і небесна волога (дощ, злива).

Найосновнішим Богом трипільців - хліборобів був Сварог. Колообіг сонця в орнаментах Трипілля є знаком Сваргі. Сварог є Богом вищого неба, в композиціях його завжди зображують на верхньому ярусі. Сварога вважають батьком Сонця, Місяця і Зірок. Образ Сварога - це образ організованого Всесвіту, час усвідомлення людиною свого місця у світі. Чотири сонця в орнаменті трипільського посуду означають сутність Світовида, який є часткою Сварога. Символом Сварога є сварга, свастя, свастика. Вони символізують світло, щастя, добро (Додаток Ж).

Зооморфні зображення у трипільців мають культове значення. Існують припущення, що всі ці зображення мали відображати магію родючості тварин, рослин і роду людей одночасно: ведмідь з мискою, бик, корова, тур, свиня, вівця, баран, коза, олень, лось, собака. Для трипільців символ собаки мав культове значення, він вважався найбільш повним відображенням «звіриного»

стиль, саме його пов’язують з її охоронними функціями, культом родючості та допомогою на полюванні (Додаток З). Вважається, що собака, яка біла зображена на трипільській кераміці із солярними та лунарними знаками, мала «небесні» функції, такі як: страж ночі, тварина Богу Місяця, відповідальність за проходження місячного циклу та зміну місячних фаз [16, с. 64-77].

Аграрно-магічні дійства трипільського часу мають свої матеріалізовані докази в цілому ряді культового посуду, що використовувався в обрядах напування землі («біноклеподібні» посудини), обрядах викликання дощу (макітри з грудьми), спеціальному обрядовому одязі для танцю дощу, який був зображений на малюнках жриць у спідницях з китицями на подолі, освячення перших плодів (різноманітні курильниці з двома, трьома і чотирма чашами вгорі).

Отже, у трипільців був дуже багатий духовний світ. У них була розвинута знакова система, про що свідчить зображення на трипільській кераміці наряду з розписом знаків, що не повторювалися і в свою чергу утворювали комбінації. Трипільці мали широкий спектр орнаментів, які зображувалися на посуді, до того ж кожний з них мав якесь значення, зв’язок з землеробськими святами, а деякі складалися з комбінацій знаків («текстів»). Трипільське населення мало досить розвинуту систему релігійних вірувань та світогляду, про що свідчить наявність світоглядних моделей, матеріалізованих у трипільських орнаментах та знаках, пантеону Богів, різноманітних анімалістичних культів, серед яких важливе місце займав культ собаки, та культу предків, героїв та родючості.

2.3 Порівняння Трипільської культури з українською символікою

Торкаючись питання спільності – цебто спадковості принципів образного світосприймання древніх трипільців і творців, насамперед, української вишивки, а також писанкарства, ткацтва, зауважимо, що в арсеналі їхньої художньої мови переважають ідентичні за стилістикою і семантикою символи. Саме ці символи, як вважають деякі дослідники української культури, поєднують сучасність з минулим. У цьому параграфі ми наведемо кілька прикладів схожості трипільської символіки, міфів та вірувань із сучасними

українськими.

У розписах трипільців часто зустрічається символ зростаючого Древа

Життя або Світового дерева. На українських рушниках символ Світового Дерева подається також у триєдиній-триярусній суті: Земля, Небо, Верхнє. Символ Світового Дерева поєднує у собі символи Сонця та колоруху (Додаток И). Їх зображення можна побачити у вироблені хмеликів, бігунців в усіх жанрах народного мистецтва, хвилевої ходи під час співу ритуальних пісень веснянок, русальських, купальських. В українських колядках оспівані всі мірності Світового ладу, інколи кожна окремо, а буває що і всі разом [18, с. 150-241]. У колядці на пошану господині всі небесні символи оспівані як чинності і краса життя. Мірність Світоладу втілюється творцями в образотворчу мову духовного життя: мистецтво, обряди, культи, фольклор. Вона є основою орнаментальних композицій.

Образ Великої Матері – Берегині роду, один із священних символів трипільців, стає найулюбленішим і в народній вишивці численних рушників, скатерток, сорочок, витворений мовою геометричних орнаментів буквально по всій Україні.Мотив цього образу варіюється: Берегиня в оточенні птахів або їх тримає, серед коней чи ростучих древ. На подільських збереглися найдавніші космогонічні узори образу “древо життя – квітка крин”. Образ Богині – Матері малюють українці на писанках. Крилату Богиню можна побачити на наличниках у селах Черкащини [17, с. 70-72].

І в українців здавен й понині є звичай – священний стиль святкового носіння одежі: поясом огортається людська фігура, а через плече – сумка. Урочисто пов’язували рушником через плече весільних сватів і старостів у весільному обряді, що інспірував священнодіяння у багатьох ритуалах. Навскісний Хрест є сонячним символом в розписах трипільців-хліборобів. А також подекуди і молоді на весіллі пов’язуються навхрест рушниками, як особливий чин у весільному обряді. Такий знак – символ Вогню і Світла – це величний, цілковито священний чин у весільній обрядовій символіці, який побутує у наші дні. Або широкий, часто червоний, пояс через плече, на ньому

чіплялися нагороди знатній, шанованій людині. Українські національні святкові вбрання : шапка-рогатка, семирога плахта, вид вишивки – роганчик, веснянки з ритуальними іграми, пуснями, рухами – все це хоч і віддалено, але пов’язане з символом Бога Сварога та з зображенням рогоносної богині.

Символ ромбу також широко застосовується в сучасній українській орнаментиці. Ромбічні ланцюжки є основою орнаменту на жіночих та чоловічих сорочках українців різної пори їхнього життя.Ромбами українці раніше прикрашали наличники українських хат, веранди та ганки, цегляні стіні жител та огорожі. Ромби як художні символи життєвої про явності Світу сповна втілені в такому технічно складовому жанрі народного мистецтва, як ткацтво. На рушниках, скатерках символ ромбу має назву бубни, сливки, коропова луска. В образотворчому мистецтві із ромбів твориться восьмираменне сонце зоря, яке зараз використовують в релігійних обрядах. Ромб є основним символом для оздоблення килимів, національного зразку. Такі килими тчуться переважно на вертикальних верстатах, подібними до тих які раніше використовували трипільці (Додаток І).

Найбільше орнаментів трипільців зберегло наше писанкарство, яке бере свій початок з трипільських ритуальних яєць-торохкалець. Отже, ще 6 тисяч були перші зразки писанок, виліплених з глини. Лише проаналізувавши символіку й семантику писанкових орнаментів усієї України у порівнянні з трипільськими знаково-образними системами, ми маємо всі підстави стверджувати, що писанкова мова українців успадкована від трипільців (Додаток Ї).

У нашому народному хлібопеченні на пошану свят Сонячного циклу Коляди-Різдва, Великодня, Купала, Калити – з тіста витворюються, як на трипільському посуді, архаїчні символи Хреста, Сварги, птахів, древ, зірок – і тут кожна деталь сюжету наповнена космогонічним змістом. Художні ритуальні хліби у весільному обряді, що об’єднує багато дійств, пластично і композиційно уподібнені астральним силам й цілком приховують у собі магічну дію.

Коровай та інші ритуальні весільні хліби – лежень, дивень, борона, шишки, птахи– бгалися жінками літнього віку в обов'язковому ритуалі. Українські великодні хліби печуться із хрестом та квітами-шишками. У коровайській шишці, в гостинцях для колядників основним зображення є Сварга.

Тож, аналізуючи численні витвори народного мистецтва, доходимо висновку: вся народна культура українців із глибини тисячоліть і по сьогодні то хрестоносно виузорена Космічна сила, вкладена в орнаментальні лінії, гармонію кольорів, динаміку ритмів, довершеність художніх засобів, – є світлодайна всуціль. Космотеїчна [20, с. 28-39].

Символіка трипільнів не несе для сучасних українців того сакрального змісту, який вона несла багато років тому, вона є лише відображенням минулого українців, їх історичного походження. У знакових системах трипільського розпису та фігуративної пластики, які успадковувала пам'ять українців, заховане осердя нашого народного світогляду.

Ним з правіків формувався, вигранювався і животворив великий Український Стиль Світоосягання і Світовозвеличування. Він, можливо, уберіг наш народ на перехрестях історичних доріг окремішньою ідентичністю.

Висновки

У першому розділі ми розглянули поняття про трипільську цивілізацію, її відкриття та основні історичні аспекти. Цінність вивчення Трипільської культури не підлягає сумніву. Науковці з усього світу вважають пам'ятки культури Трипілля відченнями розбудови першої цивілізації. Ця тема є недосить вивчена через недостатність письмових джерел. Всі відомості про трипілля були взяті лише з археологічних розкопок та зображень на керамічних виробах.

У другому розділі ми проаналізували всі основні сфери зайнятості трипільців, їх значення та розвиток. Трипільська цивілізація, не дивлячить на ранній час існування, була дуже розумною. Трипільці поклали початок розвитку всіх сфер господарства та винайшли перші прилади для полегшення

праці, навчилися плести сіті.

Всі відкриття трипільців лягли за основу для розвитку інших цивілізацій на території України. Вони не мають власної письменності, тому єдиним джерелом інформації є їх символіка та археологічні знахідки.

До того ж у другому розділі ми зробили дослідження повьязане з трипільською орнаментикою. Проаналізували і представили до розгляду всі основні символи, та їх тлумачення з духовної сторони. Трипільська символіка складалася із знакових систем,щомали сакральний зміст. Завдяки своїм сиволам вони спілкувалися з Богами, зображуючи їх за правилами своїх релігійних уявлень.У них існувала об'ємна знакова система, виражена групою предметів геометричних. Трипільці мали широкий асортимент орнаментів, які зображувалися на посуді.

Наостанок ми прослідкували символи трипільців, розглянувши їх духовний підтекст, та дослідивши їх відображення у сучасній українській культурі. Для цього ми знайшли деякі приклади української символіки, яка певним чином відображає в собі символи наших предків.

Трипільське населення мало досить розвинуту систему релігійних вірувань та світогляду, про що свідчить наявність світоглядних моделей, матеріалізованих у трипільських орнаментах та знаках, пантеону Богів, різноманітних анімалістичних культів.

Символіка трипільнів не несе для сучасних українців того сакрального змісту, який вона несла багато років тому, вона є лише відображенням минулого українців, їх історичного походження.

На сьогоднішній момент відновлення минулої історії є дуже важливою деталлю для життя України. Під час періоду підняття значення національного питання ми звертаємось до минулого, знаходячи там велику цивілізацію, яка є основою нашої культури. Проаналізувавши спільності, ми виявили, що національнальні українськісвята, символи, народні оповідання певною мірою беруть свій початок саме з часів Трипілля.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белановская Т. Д. Трипольская культура.[Текст]: навч. посіб. / Белановская Т. Д., 1958, - 360 с.

2. Бунтян К. П. На світанку історії [Текст] : навч. посіб. / Бунтян К. П., Мурзін В. Ю., Симоненко О. В. На світанку історії//Сер. «Україна крізь віки»., 1998.-285 с.

3. Кричевський Є. Ю. Розкопки на Коломийщині і проблема трипільських площадок.[Текст]: публікації у ЗМІ: у 2 т. / Кричевський Є. Ю. Трипільська культура. Том 1. - Київ, 1940-600 с.

4. Бурдо Н. Б. Трипільська культура: відкриття і дослідження//Український світ. [Текст] : навч. посіб. / Бурдо Н.Б. 1994.-528 с.

5. Залізняк Л. Л. Первісна історія України [Текст] : навч. посіб. / Залізняк Л .Л., Вища шк., 1999.-262 с.

6. ВідейкоМ.Ю. Трипільські протоміста. Історія досліджень.[Текст]: навч. посіб. / Відейко М. Ю. Київ, 2002.- 287 с.

7. Коробкова Г.Ф. Хозяйственные комплекси ранних земледельческо скотоводческих обществ Юга СССР[Текст] : навч. посіб. / Коробкова Г. Ф., 1987, - 456 с.

8. Курц В. О. Роль тваринництва в економіці трипільської культури [Текст] : навч. посіб. / Курц В. О.-1998.-187 с.

9. Пашкевич Г. О.,Рільництво племен трипільської культури.[Текст] : навч. посіб. / Пашкевич Г. О., Відейко М. Ю, 2006. - 143 с.

10. Жураківський Б. С. Про технологію виготовлення трипільської кераміки [Текст] : навч. посіб. / Жураківський Б.С.1994.- 259 с.

11. Мицик В. Ф. За законом Світового ладу: Трипільська цивілізація і світогляд українського народу [Текст] : навч. посіб. / Мицик В. Ф., -207 с.

12. Відейко М. Ю. Тема Трипільської культури у сучасному праісторичному міфотворенні//Археологія.2005.-.751 с.

13. Мицик В. Ф. За законом Світового ладу: Трипільська цивілізація і світогляд українського народу [Текст] : навч. посіб. / Мицик В. Ф.,-207 с.

14. Мицик В. Ф. За законом Світового ладу: Трипільська цивілізація і світогляд українського народу [Текст] : навч. посіб. / Мицик В. Ф.,-207 с.

15. Ткачук Т. Знакові системи Трипільсько - кукутенської культурно історичної спільності (мальований посуд). [Текст] : навч. посіб. / Ткачук Т. Вінниця:, 2005. – 247 с.

16. Збенович В. Г. Зооморфные мотивы в росписи керамики культуры Триполья-Кукутени [Текст] : навч. посіб. / Збенович В.Г.1998.-.416 с.

17. Мицик В. Ф. За законом Світового ладу: Трипільська цивілізація і світогляд українського народу [Текст] : навч. посіб. / Мицик В. Ф.,-207 с.

18. Дудкін В. П. Археометричні дослідження трипільської цивілізації // Археометрія та охорона історико-культурної спадщини. [Текст] : підручник / Дудкін В. П, Відейко М. А ,1999.-725 с.

19. Рахно Костянтин. Бібліографія українського гончарства [Текст] / Рахно Костянтин. Українське народознавство, 2012. – 180-183с. .Рец. на кн.: Відейко М. Ю. Трипільська цивілізація. – Київ, 2008. – 160 с.

20. Черняков І. Трипільська цивілізація у спадщині України. [Текст] / Черняков І., 2000- 178 с.

ІНТЕРНЕТ РЕСУРСИ

1. http://skrynya.ua/ua/statji-o-handmade/vdokhnoveniye/tripolskaja-simvolika

2. http://www.yatran.com.ua/articles/120.html

3. http://xreferat.com/47/503-1-trip-l-s-ka-keram-ka.html

4. http://litopys.com.ua/encyclopedia/trip-llya/trip-lska-kultura-na-ukra-n/

5. http://pidruchniki.com/16480213/kulturologiya/tripilska_kultura

6. http://legendsukraine.at.ua/publ/legendi_ukrajini/istoriji/tripillja/64-1-0-37

РОСІЙСЬКА МІФОЛОГІЗАЦІЯ ОДЕСИ

Галущенко Богдан Володимирович
Студент
Київський національний університет будівництва і архітектури
м. Київ, Україна

Вступ./Introductions. Російська міфологізація Одеси відображає складні відносини між містом та російським культурним контекстом. Тема викликає інтерес у науковців та дослідників, які вивчають вплив російської культури на сприйняття та репрезентацію Одеси в історичному та літературному контекстах. Вивчення російської міфологізації дає можливість краще зрозуміти формування образу міста в культурному просторі та його роль у творенні національної ідентичності.

Ціль роботи./Aim. Наукова робота створена з метою дослідження та опрацювання фактів, які вказують на неприналежність українського міста Одеси до культурної, політичної та територіальної спадщини Російської імперії, а також викривають наміри російської пропаганди у дезінформації сучасного суспільства.

Матеріали та методи./Materials and methods. При написанні наукової роботи був проведений огляд та безпосередній аналіз історичних фактів, задокументованих на міжнародному рівні за допомогою науково-історичних дослідницьких джерел, які була використана для отримання теоретичної бази й змістовного підкріплення тез роботи.

Результати та обговорення./Results and discussion. Розглядаючи питання будь-яких історичних міфів, слід зазначити, що важливим є наше правдиве тлумачення фактів, подій і обставин на основі належної офіційної літератури, що допоможе об’єктивно оцінити контекст історичних аспектів. Такий підхід до вивчення історії призведе до зростання кількості свідомого населення, що допоможе уникнути породження та розповсюдження будь-якої пропаганди.

Першим розглянутим буде міф про дату заснування Одеси, якою помилково вважають 1794 рік. За загальноприйнятими правилами в світі дату заснування населеного пункту визначають від першої писемної згадки або першої археологічної знахідки, але у Російській імперії, Радянському союзі та у сучасній російській державі відлік історії, зокрема завойованих населених пунктів встановлюється від дати захоплення, а все, що було до - викреслюється з інформаційного поля. Отож, перша згадка про тодішній Коцюбіїв датується 19 травня 1415 роком, коли місто згадується як порт у контексті "братерських" відносин між Великим Князівством Литовським та Візантією.

На мою думку, важливо приділити увагу російському наративу, який характеризує Катерину ІІ, як засновницю і, навіть, благодійницю Одеси. По-перше, російська імператриця ніяк не могла заснувати місто, бо перша згадка про нього, яка була зазначена вище, указана задовго до її народження. По-друге, за часів правління Катерини ІІ Одеса мала статус міста Тираспольського уїзду Вознесенської губернії, тобто була безповітовим містом. Зараз Катерина ІІ мала б велике здивування, почувши, що її вважають засновницею такого містечка, бо сама вона, швидше за все, називала себе основоположницею, наприклад, Катеринослава. По-третє, "благодійниця" Катерина ІІ зменшила заплановану на будівництво одеського порту суму й поділила її на п'ять років, а також забороняла експортувати зерно у неврожайні роки. Підсумовуючи діяльність Катерини ІІ, очевидно, що у спадок від неї Одеса отримала лише назву, яку вигадала навіть не сама імператриця, а її кабінет-секретар - українець Адріан Грибовський.

Міфом також є те, що одесити розмовляли російською мовою. Дослідження, проведене у 1850-х роках Констянтином Зеленецьким, показує, що звичайні селяни спілкувалися українською, а на рівні чиновничого класу - суржиком, який був насичений "малоросіянізмами" та "галицизмами", бо сформувався під впливом багатонаціональності суспільства.

Висновок./Conclusions. В заключенні слід сказати, що вивчення підтверджених дослідженнями історичних фактів дає нам змогу панорамно та

грамотно оцінювати культурні й політичні ситуації, до яких вони призводять, з метою уникнення зародження та процвітання злочинних держав-агресорів, ідеологія яких ґрунтується на їх винятковості і першості серед інших. Дані матеріали також указують на унікальний та не асимільований російському характер Одеси. Особливості розвитку історії, культури та міського життя надають змогу упевнитися в тому, що це місто завжди зберігало свою культурну ідентичність та унікальність, яку змогло відокремити від російського впливу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Півторак. В. Одеса, якої ніколи не було: 12 міфів про місто. *Історична правда.* 2022. URL: https://www.istpravda.com.ua/articles/2022/12/13/162159/

2. Руйнуємо російські міфи та фейки про ОДЕСУ// 10 запитань історику. *Історія без міфів*. 2023. URL: https://m.youtube.com/watch?v=enIyzXnsCU0

УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА XVII СТ. ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СПРИЙНЯТТЯ ІНОЗЕМЦЯ – ГІЙОМА ЛЕВАССЕРА ДЕ БОПЛАНА

Деревінський Василь Федорович,
д.і.н., професор
Жовтан Дарина Ігорівна,
Студентка
Київський Національний університет будівництва і архітектури
м. Київ, Україна

Вступ. Внесок Гійома Левассера де Боплана у світову скарбницю географічних знань української історії, шляхом складання докладної карти України та виданням книги «Опис України».

Мета роботи. Розкрити історію географічних досліджень на території України від найдавніших часів, показати їхнє значення.

Матеріали та методи. Вивчалася література на дану тематику

Результати. Головним у досліджені були реалії життя українського народу.

Висновки. Незважаючи на те, що історична наука збагатилася новими фактами та науковими розробками, праця Боплана і понині залишається цінним і невичерпним джерелом не лише для дослідників, але й усіх тих, хто цікавиться далеким минулим нашого народу.

1.1 Будівництво фортеці Кодак

Одним із найцікавіших джерел вивчення України XVII ст. є робота французького військового інженера, картографа Гійома Левассера де Боплана, який потрапив в Україну для будівництва фортеці Кодак, що в перекладі з фінно-угорської означає водоспад . Ця фортеця була покликана запобігти масовому відтоку селян, які спонукали їх переходити в козацький стан Місце для замку було обрано біля першого Кодацького порогу на правому березі Дніпра, де південно-західна течія річки була вже досить крутою.

Ситуацію на річці можна було врегулювати, щоб човни не виходили з Січі або ж навпаки не входили на її території. Побудована в липні 1635 року фортеця

виглядала неприступною і представляла собою чотирикутник з виступаючими бастіонами старонідерландської системи. Підступи до фортеці з півдня та сходу захищали скелі, з півночі — глибокий яр, а із заходу — піднесений вал із рову. [Примітка 1]. Під'їзд до фортеці був лише один — підйомний міст, ворота якого пов'язані зі світом за його межами. Французький капітан Жан Маріон був призначений урядом комендантом фортеці, а польський шляхтич Пржяловський служив комісаром. Стіни фортеці постійно охороняли двісті німецьких найманців-драгунів, які на конях охоплювали степові околиці. Усіх, хто прямував до Запоріжжя чи навіть просто звідти «на волость», арештовували. Затриманих примушували працювати на масивних валунних спорудах, а вночі затримували й відправляли до кріпацької в'язниці. Фортеця Кодак була ціллю запорізьких козаків, які були добре обізнані про її призначення і тому вирішили її зруйнувати. 3-4 серпня 1635 р. фортеця була взята штурмом Івана Сулими, який очолював гетьманський хід, і взяв її під контроль. Раптовий прихід козаків охопив гарнізон панікою. Запоріжці вдерлися до фортеці з кількох сторін і за кілька годин швидко знищили майже всіх солдатів, які були на місці. Вижити вдалося лише 15 людям, які патрулювати в степу. Оплот був зрівняний і зруйнований. Лише в 1639 р. поляки відновили гарнізон, у результаті чого він збільшився втричі. До наших днів збереглися залишки фортеці в селі Старі Кодаки, що біля аеродрому на Дніпропетровщині.

1.2 Складання докладної карти України

У 1630-х роках французький військовий інженер Гійом Левассер де Боплан працював на польській службі. Він збудував укріплення в Кременчуці, Барі та Бродах.

Проживши в Україні майже 20 років, детально вивчив її географічне розташування, природні умови та життя народу. Він створив перший в історії «Спеціальний і Детальний план України» та 12 карт її окремих частин, які стали вершиною картографії XVII століття. Під керівництвом польського короля Владислава IV Гійом Левасер де Боплан розпочав створення складної карти України1639 р. ним була створена карта під назвою «Tabula

Geographica Ukrainska» під назвою «Міська географічна карта».Rephrase Під час візиту до Ґданська він подарував картографу Вільгельму Гондіусу рукописні ескізи, які привели до створення «Генеральної карти України» 1648 року.

1.3 Видання книги «Опис України»

Французький інженер Гійом де Боплан, автор знаменитих карт України XVII століття, також написав книгу «Опис України». Вона містила цінну інформацію про Україну того часу. У ній він розповідає про природу, культуру та побут українського народу,а особливо цікавими були його відомості про козаків. Боплан був першим іноземцем, який детально описав їхнє життя та звичаї. Де Боплан був вражений родючістю української землі, написав, що навіть суха палиця, поміщена в український ґрунт, за якийсь час розпустить листя та зацвіте.

Завдяки Боплану, європейці в XVII ст. почали більше дізнаватися про наш край, саме під назвою Україна, про народ, про козаків, що вони роблять, за що вони борються. А ще більше того, ця людина, за приватною ініціативою в 1650 році у французькому місті Руан в друкарні Жака Кайуе випустила перше видання своєї книги «Опис України». Це видання було невеликим, лише 100 примірників, які Боплан подарував своїм друзям. У 1660 році він видав доповнене видання, яке було поширене ширше.

«Опис України» Боплана був перекладений на багато мов, зокрема на англійську, німецьку, польську та російську. Цей твір став важливим джерелом для вивчення української історії та культури.

Причина популярності цієї книги полягає в її здатності занурювати читача в історичну атмосферу. Автор використовує багатий фактичний матеріал, напівхудожню форму викладу та яскраві образи, щоб створити в уяві читача відчуття присутності на події. Книга була вперше видана в період Визвольної війни українського народу, коли інтерес до української історії був особливо високим. Саме в цей час козаки здобули ряд блискучих перемог, які стали символом боротьби за свободу і незалежність.

Отже, популярність книги є результатом її високої художньої цінності та

актуальності для свого часу.

Книга Гійома де Боплана "Опис України" - це цінне джерело інформації про Україну 30-х років XVII століття. Автор з великою любов'ю та увагою розповідає про країну, її людей, культуру та історію.

Боплан починає книгу з описом Києва - колишнього культурного центру східного слов'янства. Він характеризує українців як дотепних, кмітливих, винахідливих та щедрих людей, які не прагнуть до великого, але надзвичайно люблять свою свободу. Далі автор розповідає про реалії соціально економічного життя України. Він пише про становище селян, міщан та козацької старшини. Особливу увагу Боплан приділяє Запорізькій Січі. Він детально описує її організацію, військову силу та традиції. Книга містить також інформацію про Крим та татарське населення. Наприкінці Боплан розповідає про козацькі повстання 1635 та 1637-1638 років.

Книга французького інженера і військового картографа Гійома Левассера де Боплана «Опис України» стала важливим етапом у вивченні України західноєвропейською громадськістю. Боплан, який жив і працював в Україні в 1630-х роках, зібрав і систематизував величезний обсяг інформації про її географію, історію, культуру, звичаї та побут.

Звичайно, не все в «Описі України» є бездоганним. Деякі відомості Боплана, отримані з вуст сучасників, не завжди відповідають дійсності. Однак,незважаючи на це, книга французького інженера залишається цінним джерелом для дослідження України.

1.4 Висновки

Боплана можна порівняти з першопрохідцем, який відкрив нову країну для західноєвропейського світу. Його книга дала можливість західним читачам познайомитися з Україною, її народом і його культурою.

Незважаючи на те, що історична наука збагатилася новими фактами та науковими досягненнями, праці Боплана все ще є безцінним ресурсом для дослідників та всіх, хто цікавиться далеким минулим нашого народу.

Знання Боплана про давнє минуле України були недосконалими, а часом і

помилковими. Це підтверджується порівнянням його твору з описом України гданського купця Мартина Груневега, який був виявлений нещодавно. У творі Боплана є також наївні твердження та різноманітні недоречності. Проте, незважаючи на ці недоліки, Боплан зробив значний внесок у вивчення України. Він відкрив нову сторінку в історії дослідження України та ознайомлення з її історією західноєвропейської громадськості.

РОСІЙСЬКА ГІБРИДНА ВІЙНА ПРОТИ УКРАЇНИ

Деревінський Василь Федорович
Доктор наук,професор
Клименко Валерія
Студент
Київський національний університет
будівництва і архітектури
м. Київ, Україна

Вступ. / Introductions .

Гібридна війна — це термін, який використовується для опису типу війн, які поєднують звичайну військову тактику з нетрадиційними методами, такими як кібератаки, пропаганда та економічний примус. Такий спосіб передбачає поєднання кінетичних так некінетичних дій, що спрямовані на підрив сили супротивника та використання вразливостей. Цей підхід знищює межі між традиційними військовими конфліктами та іншими формами агресії, що в результаті викликають складноші в сучасній стратегій безпеки та оборони.

Концепція гібридної війни з'явилася у відповідь на мінливий характер глобальних конфліктів, де лише традиційна військова сила може не гарантувати перемоги. Ось можна навести окремі приклади гібридних воєн:

1. Ліванська війна- 2006 рік;
2. російсько-грузинська війна- 2008 рік;
3. російська агресія в Криму та на Сході України з 2014;
4. Повномасштабне вторгнення РФ в Україну- 2022 рік.

Мета роботи. / Aim.

Дослідити такий вид війн на прикладі повномасштабного вторгнення РФ в Україну.

Матеріали та методи./Materials and methods.

Матеріали:

1. *Статті*
2. *Власні моменти з життя*

3. Власні спостереження

Методи:

1. Опис
2. Аналіз

Результати та обговорення./Results and discussion.

Дослідження гібридного типу війни, зокрема на прикладі російського вторгнення в Україну, розкриває складний і багатогранний характер сучасних конфліктів. Російське вторгнення в Україну в 2014 та 2022 роках є яскравим прикладом того, як ця тактика використовується на практиці.

Під час вторгнення в 2014 році російські війська використовували низку стратегій гібридної війни для досягнення своїх цілей. Однією з таких стратегій була анексія Криму та введення в східну Україну групи «маленькі зелені чоловічки».Тому для ще більшого розуміння такого типу війни розглянемо хронологію подій починаючи з 2014 року по сьогодення.

13 квітня 2014 року, голова Верховної Ради України, виконуючий обов'язки президента, Олександр Турчинов оголосив про початок антитерористичної операції (АТО) на Донбасі, регіон який охоплює Донецьку та Луганську області. АТО стала відповіддю України на вторгнення російських загонів, які напередодні взяли під контроль міста Слов'янськ і Краматорськ, тому в результаті цього зелені чоловічки почали наступ на інші населені пункти регіону.

Це сталося після того, як 7 квітня коли проросійські маріонетки в Донецьку зайняли будівлю облдержадміністрації та проголосили так звану «Донецьку народну республіку», а також після окупації Криму російськими військами в ході операції, яка розпочалася 20 лютого.

Чотири роки потому, 30 квітня 2018 року, АТО було замінено на Операцію Об'єднаних сил, а керівництво операцією було передано від СБУ до ЗСУ.

За офіційними даними ООН, вісім років цієї війни низької інтенсивності, перед повномасштабним вторгненням Росії в лютому 2022 року, забрали життя

понад 13,3 тис. українців, зокрема понад 4,2 тис. українських військових. Було окуповано приблизно 7,5% території України (включно з Кримом).

Головною причиною таких втрат мирного населення було не оголошування воєнного стану в Україні,і причиною було те що президентські вибори у травні були б неможливі. Росія також не хотіла визнавати збройний конфлікт російсько-українською війною. Мовляв, російських військ на Донбасі немає, а всі ці танки, гаубиці та РСЗВ викопали донбаські шахтарі зі своїх шахт.

Якщо казати щодо Заходу, то вони бажали називати російські війська в Україні «підтримуваними Росією сепаратистами».

А війна на Донбасі стала наслідком нерішучої та непослідовної реакції світу на незаконну окупацію та анексію Росією Криму в 2014 році. Не діставши належного покарання за грубе порушення норм міжнародного права, російський агресор пішов ще далі, і розпалив локальну війну у східних регіонах України, прикриваючи своїх диверсантів під місцевих «сепаратистів».

Утім, початкові плани росіян зазнали краху. Не маючи змоги зламати прагнення до волі українського народу, а також зазнавши невдачі у численних спробах дестабілізувати Україну зсередини росія вирішила почати повномасштабну війну 24 лютого 2022 року. Вторгнення 2022 року почалося 24 лютого близько 3:40 ранку,коли на територію Луганської області зайшла перша колона російських танків. Водночас на блокпості в Каланчаку приблизно 3:59 помітили біганину охоронців та цивільного населення,бо через 10 хвилин на камері було помічено 4 особи в камуфляжі.

В 4:35 був перший заданий удар по по міжнародному пункту пропуску в Сумській області. А вже приблизно у період з 5:00 почалися масовані обстріли всієї України включаючи Київ. На півдні російські війська безперешкодно рушили через Перекоп і Чонгар, і вдень захопили Нову Каховку зі спорудами Каховської ГЕС,що дало змогу підійти до Херсона, коли інша колона наблизилась до Мелітополя. В той же час на Донбасі ворог атакував Волноваху,Щастя але найбільше Маріуполь. Близько 17:00 війська противника захопили Чорнобильську АЕС та Прип’ять.

На наступний день російська військова техніка почала рух Сумським районом та Київською областю. Водночас підходили все ближче до Херсону та брали Чернігів в облогу.6 лютого почалися запеклі бої за південь Києва ,недалеко від міста Васильків. Якщо казати за схід то вже 28 лютого Маріуполь був повність оточений військовими, був під постійними обстрілами, що в результаті давало багату кількість смертей цивільного населення.З часом були повністю окуповані такі міста як Херсон,Маріуполь, північ Київщини (Буча, Ірпінь, Гостомель), частина Сумської, Запорізької, Харківської та Чернігівської області. Окупанти не змогли взяти міста Харків та Чернігів, тому масово обстрілювали та знищували інфраструктуру міст з тяжкої артилерії та з повітряного простору. Але на жовтень 2022 року, ці області повністю звільнені. На Київському напрямі були розгромлені та заміновані міста Гостомель, Буча Ірпінь.Окрім цього саме в цих місцях .включаючи Маріуполь та Харківську область,загинуло найбільше цивільного народу,хоча за словами президента країни-агресора.вони завдають удари тільки по інфраструктурам. На початку квітня 2022 року Київщину було звільнено. На території цих міст було виявлено та задокументовано масові поховання людей. Більшість з них було вбито при евакуації з розбомблених міст та сіл. Значних успіхів на середину жовтня 2022 році Збройні Сили України досягли на Херсонському напрямку. Також на Донецькому та Луганському напрямках ЗСУ звільняють село за селом, місто за містом.

Висновки./Conclusions Підсумовуючи, російське вторгнення в Україну є яскравим прикладом гібридного типу війни, демонструючи використання комбінації звичайних військових тактик, нерегулярних бойових дій, кібератак, кампаній з дезінформації та інших нетрадиційних методів. Цей гібридний підхід стирає межі між звичайними та нетрадиційними бойовими діями, створюючи значні виклики для традиційної військової відповіді. Це підкреслює необхідність комплексних стратегій, які враховують як військові, так і невійськові аспекти конфліктів з метою ефективної протидії гібридній війні.

ВПЛИВ УКРАЇНСЬКИХ ТРАДИЦІЙ НА СВІТОВУ АРХІТЕКТУРУ

Деревінський Василь Федорович
Доктор наук, професор
Носик Дар'я
Студент
Київський національний університет
будівництва і архітектури
м. Київ, Україна

Вступ./Introductions. У історії кожного народу є періоди піднесення та розквіту, під час яких інтенсивно розвивалась його культура. Особливі характерні риси мистецтва, форми, які були розповсюджені саме у такий переломний момент розвитку нації, прийнято вважати національними. Архітектура – один з найбільш монументальних та демократичних видів мистецтва, який отримав особливе відображення та стиль у різних країнах.

Так, при згадці про китайську архітектуру ми уявляємо ансамбль імператорського палацу на площі Тяньаньминь у Пекіні; індійську – храмовий комплекс Кхаджурахо або Тадж-Махал; архітектуру Англії ми знаємо на прикладі лондонського Тауеру, Німеччини – готичних соборів Кьольну тощо. Україна також має своє індивідуальне неповторне, притаманне тільки їй, українське барокко, яке зародилось на основі національних традицій та релігії.

Мета роботи. /Aim. Дослідити витоки та вплив українського бароко на прикладі національної архітектури.

Матеріали та методи. /Materials and methods.

Матеріали:

1.Статті

2. Обговорення з досвідченими людьми.

3.Власне спостереження.

Методи:

1. *Опис*
2. *Аналіз*

Результати та обговорення. /Results and discussion.

Безумовно, для української історії її духовне національне піднесення було датоване часом, що настав невдовзі після визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького 1648-1657р. У кінці XVII – XVIII ст., народні традиції дерев'яного зодчества почали утілюватися в мурованому будівництві. Проте через низку причин, головною з яких були економічні умови, майже єдиними прикладами кам'яного будівництва в Україні були церкви. Решту будівель споруджували переважно з дерева. Саме тому культова архітектура стала "носієм" національних форм.

В архітектурі бароко відрізнялося грою світла й тіні, насиченою пластикою декору, вигнутими лініями фасадів, вигадливістю та багатством форм. Європейське бароко гармонійно поєдналося з суто українськими формами та прийомами у будівництві. Звичні до цього типи українських дерев'яних церков одержують цегляний вигляд. Це сприяє появі монументальних споруд, хрестовокупольних храмів, тетраконхових церков.

Найбільш популярними та розповсюдженими стають форми хрещатих п'ятикупольних та тридільних будівель. Перші являли у плані майже правильний хрест, кожне з рамен якого і центральна частина (середхрестя) завершувалися окремими банями. Другий тип споруд складався з трьох частин (бабинця, нави та вівтаря), що розташовувалися по осі захід-схід. Як правило, центральна частина була найбільшою. Банями увінчувалися або всі три частини, або нава. Невід'ємною деталлю українських барокових храмів стають оригінальні грушоподібні завершення бань, хвилясті фронтони, лиштви та портали з характерним декором. Зазвичай, за народною традицією муровані будівлі фарбували у білий колір, інколи у блакитний. Саме цей стиль прийнято називати українським бароко або українським національним архітектурним стилем. Ні до, ні після цього періоду українська церковна мурована архітектура не набула такої індентичності, індивідуальності та самобутності.

Відзначити можна такі міста, як Київ, Чернігів, Переяслав, Полтава, Лубни, Харків, села Гетьманщини, Слобожанщини.,домінантами яких стають

величні барокові храми, монастирські комплекси, дзвіниці. Вони залишалися домінуючими спорудами аж до початку XX ст. Так утворився певний архітектурний регіон з характерними тільки для нього формами. Українське бароко XVII – XVIII ст. стало втіленням національних традицій, форм, менталітету народу.

Хоч й був значний взаємовплив стилів різних народів, українське зодчество відчутно відрізнялося від архітектури інших країн – сусідів українців. Вплив українського мистецтва був помітним на архітектурі росіян (як і на російську культуру загалом) після входження українських земель до складу московської держави: на території Лівобережної України у кінці XVII ст. зводилися храми та цивільні споруди у суто російських архітектурних формах (Спасо-Преображенський монастир XVII ст. у Путивлі). Невдовзі цей взаємовплив переріс у нерівну боротьбу двох архітектурних типів, яка мала на меті не тільки мистецький підтекст. Розповсюдження російської архітектури в Україні набуло ознак культурної та національної експансії.

У роки національного придушення, а саме за комуністичного правління, українській архітектурній спадчині та церковному будівництві була нанесена непоправна шкода: десятки пам’яток культової архітектури знищені, зникли цілі види сакрального будівництва України XVII – XVIII ст., протягом більше ніж 80-ти років культове будівництво в нашій країні було повністю відсутнім. Адже, на думку партійних лідерів Радянського Союзу, українське бароко ідейно живить контрреволюційні націоналістичні елементи, які могли б пробудити національні спалахи. Попри усі намагання винищити українське мистецтво та закарбовану в ній культуру, до наших на території України днів залишилось чимало автентичних споруд: Катеринінська церква (Чернігів), Церква Святого Миколи з села Кривка, Успенський собор у Володимирі-Волинському, Церква Різдва (мур.) с Шипинці, Миколаївська церква в Путилі, тощо.

Висновки. /Conclusion Отже, підсумовуючи, можна зробити наступні висновки:

1. У сучасній християнській архітектурі України представлені напрямки,

характерні для багатьох народів. При цьому ми чітко бачимо, що вирішальну роль при проектуванні споруд грає архітектор та релігійна громада.

2. Завдяки проголошенню Незалежності, відносно нещодаванім подіям 2014 року на Майдані та дійсній на данний момент війні на Сході українська духовність та національна свідомість повернулись у сьогодення. Архітектура, як і усі види мистецтв, починає відроджуквати свої прадавні форми. Зодчі ставлять перед собою мету відновити силуети барокових святинь, понівечених та зруйнованих у попередні роки.

3. Необхідно вести нове будівництво у формах української архітектури. Якщо не відновлювати архітектурні пам’ятки і не будувати у формах минулого нашого народу, то є загроза назавжди втратити зв’язок з нашою історією та давньою культурою. Необхідно відновлювати і реставрувати храми усіх архітектурних типів та стилів. Їх існування на українській землі – свідчення складних історичних та культурних процесів, що відбувалися тут. Всі ці споруди є без винятку нашою культурною спадщиною. Сучасне будівництво теж має бути різноманітним. В той же час, необхідно пам’ятати, що ми маємо дуже цікаву та цінну національну церковну архітектуру, яку варто відроджувати та розвивати. Без неї ми не зможемо відродити нашу культуру, мову, державу

КУЛЬТУРА ЯК ЗАСІБ ІНТЕГРАЦІЇ СПІЛЬНОТИ ТА ЗАХИСТ ВІД АСИМІЛЯЦІЙНИХ ПРАКТИК

Деревінський Василь Федорович
д. іст. н., професор
Шаповал Анна Євгенівна
Студентка
Київський національний університет
будівництва і архітектури
м. Київ, Україна

Вступ. Останнім часом все частіше піднімається питання культури та її значення як для життєдіяльності національної спільноти, так і її вплив на особисте життя кожного. Все більше загострюється тема впливу іноземних культур на національну та осмислення наслідків цього впливу. З кожним днем популярності набувають відео та статті-дискусії де висувають різні припущення щодо сили культурних надбань та можливості використання їх як засобу проти асиміляційних практик. Тому на мою думку, ця тема є актуальною, гостросоціальною та має бути проговорена.

Ціль роботи. Розглянути важливі аспекти впливу культури на життя людей. Як саме відбувається інтеграція та асиміляція культур та народів, у чому принципова різниця. Визначити яких заходів треба ужити аби не стати жертвою культурної експансії.

Матеріали та методи. Для написання цієї роботи був проведений аналіз наукової літератури, яка знаходиться у вільному доступі. Ретельно вивчили наявну літературу з обраної теми для розуміння підґрунтя дослідження. Було проведене вивчення історичних джерел, таких як: документи, листи, карти. Зібравши всі необхідні данні нами було сформовано та лаконічно подано інформацію.

Результати та обговорення. У сучасному світі завдяки досягненням технологічного прогресу ми насолоджуємося комунікацією з абсолютно різними людьми з різних частин світу. Проте часто така взаємодія не

відчувається повноцінною, адже ви перебуваєте в різних контекстах і повне «співпадіння», здебільшого, можливо з людьми з вашої країни чи регіону. На це впливає певна територіальна залежність, спільний історичний контекст та мовні й культурні надбання, адже ці чинники приймають участь у творенні нашої ідентичності як нації.

Тому часто аби довгостроково підтримувати стосунки з людьми закордоном треба частково бути залученим не тільки до сучасних контекстів та сенсів вкладених у культурне життя певної країни, а й до історичного минулого. Звісно це не означає що треба досконало вивчати усі тонкощі, проте бажано мати чітке уявлення про еволюційний шлях, який подолала ця держава.

Це пояснює те, чому емігранти для довгострокового проживання в іншій країні обов'язково мають скласти іспит з мови та історії обраної країни. Навіть туристи, виходячи з почуттів ввічливості, перед тим як поїхати в подорож вивчають популярні та більш уживані фрази мовою обраної країни. Це негласний етикет.

Такі рішення є абсолютно логічними і правомірними, адже якщо людина має бажання проживати і країні, вона має спілкуватись з іншими державною мовою та відповідати культурним установам, нормам моралі притаманним місцевим. В інакшому випадку емігрант не зможе інтегруватись в суспільство і буде позбавлений соціалізації, що є критичним для людини, адже ми завжди прагнемо до спілкування та визнання нас іншими.

Таким чином, вивчаючи культуру можна легко зрозуміти контекст цілої нації, її звички, вірування, переконання. Це допоможе легко й швидко інтегруватись у спільноту.

Саме культура допомагає знайти спільне і відмінне в житті людей всього світу, а згодом побудувати здорову спільноту.

Культурна інтеграція – це навмисне виокремлення та піднесення спільних рис у культурах народів з метою їх максимального зближення та подальшої взаємодії. Протягом української історії можна назбирати купу прикладів інтеграції нашого народу з іншими.

Наприклад:

- *Візантійська інтеграція*. У IX столітті Київська Русь була християнізована за зразком Візантії (князь Володимир Великий у 988 році впровадив християнство як офіційну релігію). Це сприяло не лише релігійній інтеграції, але й культурному обміну між Руссю та Візантією.
- *Польсько-литовська інтеграція*. У XIV-XV століттях Литовсько-Руська держава утворилася в результаті унії Литви та Русі. Згодом, значна територія України потрапили під владу Королівства Польського. Це призвело до культурного обміну та польсько-української релігійної та соціальної інтеграції.
- *Австро-угорська інтеграція*. Після розділів Польщі (кінець XVIII століття) західні області України потрапили під владу Австро-Угорщини. Тут відбулася інтеграція з західноєвропейськими стандартами управління, освіти та адміністративного устрою.
- *Сучасна інтеграція*. Після отримання незалежності в 1991 році Україна веде політику інтеграції з європейськими структурами. Підписання Україною Угоди про асоціацію з Європейським Союзом у 2014 році є прикладом спроби зближення з європейськими стандартами у різних сферах.

Асиміляція – це процес прийняття певним народом культури і звичаїв іншого народу. В умовах релігійного та національного гніту відбуваються насильницькі дії примушування до асиміляції з метою нищення підкореного етносу підкорювачем (мала місце асиміляція наприклад у Російській імперії, в СРСР, де політика асиміляції називалася «поступове злиття національних меншин з більшими етнічними спільностями»).

Асиміляція може відбуватися природно, стихійно (литовці в Україні XIV-XV ст.). Наполегливу асиміляторську політику здійснювала Російська імперія щодо українців та інших неросійських націй шляхом заборони мови (Валуєвський циркуляр 1863 р., Емський указ 1876 р. Та ін..), закриття національно-культурних осередків («Просвіт», газет, часописів); на знаряддя російщення було перетворено церкву. Українство в російському середовищі

зберігало мову, національну самобутність (Зелений Клин).

Полонізації, мадяризації, румунізації (особливо в 20-30х рр. ХХ ст.) зазнали західноукраїнські землі. За часів СРСР, крім короткого періоду українізації 20-30х рр., активно проводилася політика російщення під гаслами інтернаціоналізації культурного і суспільного життя (ідея формування нової спільності людей «радянський народ»).

Це не повний перелік культурних злочинів скоєних щодо України, та й не тільки російська імперія проводила політику асиміляції українського народу, але росіяни - народ, який свідомо використовує поняття культури, як зброї. Чим вищого розвитку досягає «чужа» культура, тим досконалішими є спроби її знищити шляхом насадження «своєї», непритаманної цьому народу культури. Слід зазначити, що зросійщення і приниження української культури супроводжувалось періодичними жорстокими «чистками» творчих середовищ.

Проте незважаючи на чисельні перепони українській спільноті вдалось відстояти свою культуру та надбання, ми зберегли її від рук чужинців, що хотіли її привласнити та перетворили на протест імперіалістичній системі.

За це українці мають дякувати історикам та суспільним діячам, які створювали спілки з метою збереження своєї ідентичності. Наприклад: Кирило-Мефодіївське братство, Руська трійця, Братерство тарасівців, Українська Гельсінська спілка, Наукове товариство імені Шевченка.

На наш погляд у ХХІ столітті вже абсолютно неможливо асимілювати український народ, бо він чітко розуміє де починається його історія і чим вона унікальна. Українській спільноті не потрібно приписувати собі чужі заслуги, бо вона повноцінна у своїй культурі, адже це творчість народу, формування самобутності, відчуття приналежності до суспільства.

Висновки. Культура виступає ключовим інструментом для об'єднання спільноти та запобігання асиміляції. Культурні події, такі як фестивалі та виставки, сприяють формуванню соціальної єдності, соціальної інтеграції та розширюють культурний кругозір. Такі заходи створюють відчуття спільності та згуртованості. Крім того, культура слугує захистом від асиміляційних

практик, які можуть призвести до втрати власної культури та ідентичності. Культурна самосвідомість важлива для відчуття приналежності та захисту від асиміляції.

Участь у культурних подіях дозволяє людям зберегти свою культурну спадщину та уміння, а також зміцнити взаємодію між різними культурними спільнотами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТРАТУРИ

1. Володько В. Моделі соціокультурної адаптації мігрантів [Електроний ресурс] / В.Володько, О.Ровенчак // Вісник Львівського університету. Серія соціологічна. – Львів : ЛНУ ім. Ів. Франка, 2008.

2. Судакова В. М. Транскультурні проекції стратегій глобальної інтеграції сучасних полікультурних суспільств [Електронний ресурс] / В. М. Судакова // THE CULTUROLOGY IDEAS. – №15. – 2019.

3. Словник іншомовних слів / за ред. академіка АН УРСР Мельничука О. С., 2-е вид., – Київ: вид. Головная редакція УРЕ, 1985. – стор. 85-86.

4. Сайт LAGUNA [Електронний ресурс]. – Режим доступ: https://laguna.ua/oc/blog/asimilyaciya-vtrata-vlasnoyi-movi-kulturi-i-samosvidomosti.html

5. Сайт Радіо свобода [Електронний ресурс]. – Режим доступ: https://www.radiosvoboda.org/a/30951500.html

6. Сайт Історична правда [Електронний ресурс]. – Режим доступ: https://www.istpravda.com.ua/digest/2012/07/3/89519/

САКРАЛЬНЕ VS СВІТСЬКЕ: СУСПІЛЬСТВА СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ, СЕРЕДНІХ ВІКІВ ТА РАННЬОГО НОВОГО ЧАСУ

Качаненко Діана Юріївна,
Дєдова Марія Володимирівна,
Студенти Київський національний університет
будівництва і архітектури, м. Київ, Україна

Вступ. У сучасному світі питання відношення сакрального та світського вже давно є предметом філософських, культурологічних та соціологічних роздумів. Однак, перш ніж поринути в глибини цих роздумів, важливо визначити основні терміни, які становлять основу цієї дискусії.

Мета роботи. Метою роботи є аналіз динамічної взаємодії між релігійними та світськими впливами на суспільні структури, норми та динаміку влади протягом історичних епох.

Результати та обговорення. 1. Визначення понять “сакральне” та “світське”.

Сакральне визначає те, що священне, відокремлене від повсякденного, підняте на рівень особливого, непорівнянного. Це може стосуватися як релігійних аспектів, так і інших аспектів життя, які вважаються важливими, та що потребують особливої поваги чи оберегу.

Світське, навпаки, пов’язане з повсякденним, звичайним, тим, що не має спеціального, особливого статусу.

Це може включати в себе всі аспекти суспільного життя, які не є релігійними або святковими.

Поняття сакрального та світського відображає глибокі трансформації суспільства протягом історії людства. У різні історичні епохи вони набували різних форм і важливо вивчати цю тему для розуміння динаміки суспільства. У деяких культурах сакральне визначало усі аспекти життя, включаючи політику та суспільство. З іншого боку, епохи розквіту світського бачення світу свідчать про переосмислення традиційних цінностей.

2. Сакральне у стародавньому світі.

У давньогрецькому та римському світі сакральне глибоко вплетене в релігійні погляди та обряди цих цивілізацій. У давньогрецькій міфології, боги та герої вважалися сакральними істотами, які впливали на всі аспекти життя. Релігійні обряди включали в себе церемонії поклоніння різним божествам, жертвоприношення, та великі святкування, такі як Олімпійські ігри в давньогрецькому світі.

У римській імперії релігійні погляди були також надзвичайно важливим елементом суспільства. Римляни шанували багато богів та богинь, і релігійні обряди відігравали ключову роль у їхньому повсякденному житті. Ці обряди часто співпадали з публічними подіями, такими як театральні вистави, та відзначалися великими та розкішними церемоніями.

У Месопотамії та Єгипті сакральне було в основі соціально-політичної системи. У Месопотамії, священники грали ключову роль як посередники між божествами та людьми. Їхні обряди та молитви впливали на долю цілих цивілізацій. В Єгипті фараон вважався не лише правителем, але і втіленням божества на землі. Релігійні обряди та поклоніння спрямовувалися на забезпечення благополуччя владаря та всієї країни. Піраміди та храми в Єгипті служили як величні споруди для вшанування божеств та проведення релігійних обрядів.

Мистецтво та архітектура стародавнього світу були насичені сакральними символами. У давньогрецькому мистецтві, наприклад, міфологічні сюжети та зображення богів використовувалися для висловлення релігійних ідей. Архітектурні шедеври, такі як Парфенон в Афінах, використовувалися для вшанування богів. В Месопотамії та Єгипті, архітектурні споруди, такі як храми та піраміди, були величезними символами сакральності та величі цих цивілізацій. Зображення богів часто прикрашали ці будівлі, а статуї служили як об'єкти поклоніння.

У стародавньому світі сакральне проникало в усі аспекти життя, визначаючи як повсякденний, так і релігійний досвід людей цих великих

цивілізацій.

3. Світське в стародавньому світі.

У стародавньому світі світське виявлялося через політичну організацію та систему владарювання. У давньогрецьких полісах та римській республіці, громадянське самоврядування викривало світське в управлінні. Органи влади, такі як Афінське Збори чи Римський Сенат, визначали політичні рішення. В імперіях Месопотамії та Єгипту, світське виявлялося через централізоване владарювання. Владарі, такі як фараони чи царі, були вищими авторитетами, що контролювали суспільство та приймали стратегічні рішення.

Світське в античних суспільствах виявлялося також через економічні аспекти життя. В давньогрецькому світі економіка базувалася на торгівлі та розвитку полісів. Римська імперія стала майстернею в адмініструванні великих територій, впроваджуючи системи податків та торгівлі. В Месопотамії та Єгипті, розвинені системи зрошення та сільське господарство стали основою економічного розвитку. Торгівля та обмін ресурсами грали ключову роль у створенні багатства та підтримці соціальних структур.

Світське в античному світі проявлялося також у культурних досягненнях та розвитку науки. У давньогрецькій філософії виникали ідеї великих мислителів, таких як Сократ, Платон та Аристотель. У Римі розвивалася правова система, включаючи закони Римської Республіки та подальше їх вдосконалення в імперський період. В Месопотамії та Єгипті розвивались математика та астрономія, зокрема винайдення системи числення та календаря в Єгипті.

Ці культурні досягнення та науковий розвиток свідчать про те, що світське в стародавньому світі виявлялося в різноманітних аспектах суспільного життя, від політики та економіки до культури та науки.

4. Сакральне та світське в середні віки.

Середньовіччя в Європі сильно вплинуло християнство, яке стало домінуючою релігією. Це вплинуло на всі аспекти суспільства, як сакрального, так і світського. Християнство визначало моральні цінності та стандарти

поведінки. Святці, чудеса та релігійні обряди стали не тільки сакральними подіями, але і необхідною частиною повсякденного життя.

Церква в середньовіччі відігравала центральну роль як у сакральному, так і у світському житті. Католицька церква мала величезний вплив на політичні рішення та владарювання. Папа в Римі був духовним лідером, а його вплив виявлявся через анатеми та інші канонічні інструменти. Церква також контролювала моральні аспекти життя, впливаючи на закони, шляхи життя, та навіть на науку. Інквізиція служила для виявлення і пригнічення будь-якої думки чи поведінки, яка суперечила канонам церкви.

Феодальна система була характерною для середньовіччя і включала в себе взаємовідносини між владарями, феодалами та селянами. Світське владарювання було організоване на основі лендового володіння та зв'язків з вірною аристократією. Світське владарювання також виявлялося через розвиток торгівлі та ремесел. Великі торговельні центри, такі як Ганза в Північній Європі, сприяли економічному розвитку та обміну товарами.

Усі ці аспекти, які стосуються християнства, церковного впливу та феодальної системи, визначали баланс між сакральним та світським у середньовічному суспільстві.

5. Ранній новий час: релігійні трансформації та секуляризація.

Реформація в XVI столітті відзначилася розколом у християнському світі, внаслідок виступу відомих реформаторів, таких як Мартін Лютер. Це призвело до появи нових конфесій, таких як протестантизм, та змін в релігійній практиці. З іншого боку, контрреформація, яку проводила Католицька церква, спрямовувалася на відновлення інституційної єдності та відповідь на критику реформаторів.

Наукові відкриття, такі як геліоцентризм та закони Ньютона, поставили під сумнів традиційне релігійне світосприйняття. Це призвело до змін у сприйнятті природи, місця людини в Всесвіті та взаємодії між релігією та наукою.

Секуляризація, яка почалася в ранньому новому часі, полягала в

перенесенні владарювання від релігійних установ до світських. Це призвело до відокремлення церковної та світської влади, що визначило подальший розвиток політичних систем та суспільних відносин.

6. Порівняння сакрального та світського в різні історичні епохи.

У різні історичні епохи сприйняття релігії та світського життя суттєво змінювалося. В середньовіччі релігія пронизувала всі аспекти життя, тоді як у ранньому новому часі відбувалася секуляризація та зміна підходу до віри.

У формуванні культури важливу роль відігравали і сакральне, і світське. Релігійні переконання визначали художній вираз, але також світські фактори, такі як наука та нові ідеї, вносили свій внесок у розвиток культури.

Сакральне та світське впливали на соціальні, політичні та економічні структури. Релігійні трансформації впливали на політичні конфлікти, а віддалення влади від церкви відкрило дорогу до формування сучасних світських держав.

Висновки. На протязі історії сприйняття сакрального та світського взаємодіяли та трансформувалися, відображаючи зміни в суспільстві та культурі. Сакральне та світське завжди були взаємопов'язаними, але різні історичні контексти формували різні аспекти їхнього сприйняття.

Порівняльний аналіз сакрального та світського в різні історичні епохи дозволяє краще розуміти еволюцію суспільства та визначити вплив релігії та світських факторів на розвиток культури, політики та економіки. Вивчення цих аспектів надає інсайти у формування цінностей та ідеологій, що визначають сучасне суспільство.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Durant, W. (1950). "The Story of Civilization: Part VI – The Reformation." Simon & Schuster.

2. MacCulloch, D. (2003). "The Reformation: A History." Viking.

3. Stark, R. (2003). "For the Glory of God: How Monotheism Led to Reformations, Science, Witch-Hunts, and the End of Slavery." Princeton University

Press.

4. Ozment, S. E. (2005). "The Age of Reform, 1250-1550: An Intellectual and Religious History of Late Medieval and Reformation Europe." Yale University Press.

5. Hannam, J. (2009). "God's Philosophers: How the Medieval World Laid the Foundations of Modern Science." Icon Books.

6. MacCulloch, D. (2010). "Christianity: The First Three Thousand Years." Penguin Books.

7. Taylor, B. (2007). "The Secular Age." Belknap Press.

8. Asad, T. (2003). "Formations of the Secular: Christianity, Islam, Modernity." Stanford University Press.

9. Noll, M. A. (1994). "The Scandal of the Evangelical Mind." William B. Eerdmans Publishing Company.

10. Cavanaugh, W. T. (2009). "The Myth of Religious Violence: Secular Ideology and the Roots of Modern Conflict." Oxford University Press.

ПАТРІОТИЗМ ЯК РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ТА САМОЇ ДЕРЖАВИ

Маслієнко Марія Олександрівна
Студентка
Київського національного університету
будівництва та архітектури
м. Київ, Україна

Наразі тема патріотизму дуже актуальна й набуває значущості , бо йдуть бойові дії на території нашої країни – України. Патріотизм є ціннісною основою суспільства і виступає не лише чинником інтеграції нації, але й мотивацією до саморозвитку в духовних, економічних та політичних сферах, можливо й інших.

Ціллю моєї роботи є ознайомлення читачів/слухачів з поняттям патріотизму та доведення основної думки: заклик до державотворення та розвитку себе як особистості в ній.

Користуюся методом ознайомлення слухачів з історією патріотизму та з науковими дослідженнями історичних діячів.

Що ж таке патріотизм. Саме слово асоціюється й перекладається з інших мов як співвітчизник або батьківщина. Вже з цих двох понять можна скласти початкове враження. Але все ж таки це відчуття поваги, любові, відданості своїй культурі, народу, громадянству, емоційне переживання за Батьківщину. Це готовність до можливого протистояння, збереження та відновлення спадщини, пам’ять історії. Більше про значення нам розповість педагогічна література. Ян Амос Коменський, чеський мислитель, першим у педагогіці порушив питання виховання у молодого покоління патріотизму й визначив це поняття як любов до місцевості, в якій народилася людина, а К. Ушинський трактував, що справжня любов до Вітчизни є наслідком громадської праці людини.

Патріотизм буває декількох видів: етнічний, територіальний та державницький. Розглянемо кожен з них.

Етнічний патріотизм характеризується причетністю до народу, культури

та історії своєї держави. Можна сказати, що він присутній із самого народження. Але потрібно аби дитина впродовж усього життя зростала й навчалася в такій національно свідомій сім'ї. Така дитина повинна поважати цінності, знати власну мову, літературу та звичаї.

Територіальний патріотизм характерний людині, яка прив'язана до свого рідного краю. І це я говорю про духовний стан, який ґрунтується любов'ю до ландшафту, місцевості, місця чи клімату, варіантів може бути багато. Покидаючи край людина почуватиметься погано, відчує ностальгію та сум. На думку Григорія Ващенка, українського педагога, любов до місцевості, в першу чергу, заснована на ранніх дитячих захопленнях та переживаннях. Для людини рідним стає все те, що вона сприймає найперше з раннього дитинства. Та грає важливу роль вивчення географії, яка на думку українського мислителя Василя Пачовського та педагога Костянтина Ушинського, сприяє зародженню "свідомості своєї території". Вони наполягали на необхідності спрямовувати школу "до народності", поруч з мовою і ставили географію навіть вище за історію. З цього приводу у 1938 році відбувся Перший український педагогічний конгрес. Василя Пачовського та Костянтина Ушинського можна сміливо називати представниками територіального патріотизму.

І останній - державницький патріотизм. Коли метою нації є побудова власної держави — її самовизначення, нашою головною метою є розвиток державницького світогляду і державницького почуття — того вищого патріотизму, який пов'язується з поняттям громадянськості. Це коли суспільство створює власні організації з метою відстоювання своїх прав, втілення власних ініціатив та обстоювання колективних інтересів.

Отже на перший погляд може здатися, що ці три види патріотизму дуже різні, та пов'язує їх спільні цілі – об' єднання, залагодження протирічь та любов до Батьківщини. Ми маємо навіть яскравий приклад вихідців з інших етносів, це Василь Вишиваний, Володимир Антонович, Микола Хвильовий та інші, які боролися за волю України, віддаючи власне життя й отримали звання українських націоналістів.

Варто згадати й про поразки, з якими прийшлося зіткнутися нашим захисникам. Це недостатня любов до рідного краю, ненависть, егоцентризм керівників й самого суспільства, зрада. Й не можна сказати, що має більший вплив. Кожна дрібниця має свої наслідки і кожна людина здатна або вкласти щось, або зруйнувати все. Тому наполягаю до дій, наполягаю на вивченні історії та поширення мови. Ви побачите, як зміниться людина та держава, в якій вона перебуває, якщо вона відстоюватиме права, буде саморозвиватися, прийматиме участь в громадськості, матиме повагу до культурних та історичних діячів та вибере хоча б один з типів патріотизму. Цього буде достатньо, аби усвідомити, що саме патріотизм є розвитком як особистості, так і держави.

ГАЙДАМАЦЬКИЙ РУХ В 1730-1740-Х РР.

Олексин Анна Ігорівна,
Студентка
Львівського національного університету імені Івана Франка
м. Львів, Україна
Білостоцький Степан Миронович,
доцент кафедри давньої історії
України та спеціальних галузей історичної науки

Вступ. У період з 1730 по 1740 роки в історії України виник і вибухнув один із найважливіших соціально-політичних рухів, що отримав назву "Гайдамацький рух".

Гайдамаки, що в основному складалися з козаків, селян та невеликої частини шляхти, стали своєрідним символом опозиції проти соціальної нерівності та політичного пригнічення. Вони виступали проти тогочасної шляхти та польського панування, визначаючи свою боротьбу за національну свободу та права громадян.

Мета роботи. Гайдамацький рух був важливим історичним явищем. Розгляд історії Гайдамацького руху дозволяє зрозуміти причини та обставини його виникнення, розвитку та вплив на суспільство того часу.

Матеріали та методи. Матеріали та література для дослідження цієї теми: Г. Я. Сергієнко. "Визвольний рух на Правобережній Україні в кінці XVII і на початку XVIII ст.". Київ, 1963; Weronika Krebsowa. "Opis autenticzny rzezi humanskej". Poznań, 1840; В. Антонович . "Розвідка про Гайдамаччину". "Руська Історична Бібліотека", т. XIX, Львів, 1897; О. П. Лола. "Гайдамацький рух на Україні 20-60 рр. XVIII ст."/ Київ, 1965; А. Дмитриев. "Гайдамаччина". Москва, 1939; F. Rawita-Gawroński. "Historya ruchów hajdamackich", t. I-II. Lwów, 1901; Г. Ю. Храбан."З історії Гайдамаччини". Український історичний журнал, 1968, ч. 6.

Методи дослідження можуть включати:

- архівні джерела: вивчення опублікованих архівних документів, що

стосуються гайдамацького руху;

- літературний аналіз: аналіз сучасних історичних та літературних джерел, які описують події того часу, зокрема хроніки, листи, мемуари тощо.

Результати та обговорення. У 1734 році, спробуючи об'єднати дії гайдамаків у масове повстання, сотник Верлан взяв ініціативу на себе. В цей період у Польщі виникла політична нестабільність, що створювала сприятливе середовище для загального визволення в Україні. Після смерті польського короля Августа II у 1733 році, польська шляхта поділилася на прихильників Станіслава Лєщинського і Августа III, що викликало хаос у країні. За цієї ситуації українці вирішили виступити проти польської шляхти та визволити свої землі.

На чолі повстанців став Верлан, сотник надвірної міліції князя Любомирського в Шаргороді. Він виступив як "наказний полковник", закликаючи всіх українців до повстання. В його зверненні було висловлено покликання до визволення від тягарів, які накинули народу пани, і обіцянка перемоги над пригноблювачами. Відгук на цей заклик був вражаючим: Правобережна Україна запалювалася повстанням. До гайдамаків приєдналися надвірні міліції, такі як уманська з сотником Писаренком і ротмістрами Степаном Скоричем, Михайлом Флоринським, Іваном Рингачем та Савою Чалим. Запорожці, такі як Грива, Медвідь, Моторний, Темко, також приєдналися до повстанців, очолюючи селянські загони.

Верлан активно впроваджував козацький лад, створюючи реєстри, призначаючи командирів і визначаючи ієрархію. Повстанці піднялися в численній армії, що свідчило про масштабність подій. Зокрема, Писаренко швидко збільшив свій полк до 1,207 чоловік. Інші сотні також наростали.

Верлан та його війська проходили через різні області, знищуючи польську шляхту та жидів. Грива успішно захопив Вінницю та Межибож, а інші частини повстанців здобули міста в київському воєводстві. Це повстання стало важливим етапом в історії України, яке відзначалося успішним визволенням від польського гніту.

На початку 1735 року повстання охопило всю територію українських воєводств, створюючи невпинний рух визволення.

Спроби поляків дискредитувати українські державницькі змагання як інтригу чужоземців виявилися марними і несуттєвими перед очевидністю польської окупації. Висловлювання про московську ініціативу в контексті гайдамацького повстання не має підстав для серйозного розгляду.

Гайдамацькі повстанці, сподіваючись на підтримку Росії, розраховували на співчуття до визвольних змагань українського народу. Релігійний аспект грав важливу роль у цьому контексті, оскільки москалі були православними. Частина полковника Полянського включала лівобережних козаків, що відчували щире співчуття до своїх братів гайдамаків.

Московський уряд виявив ворожнечу до гайдамацьких повстань з політичних та соціальних міркувань. Ця ворожість виявилася відразливою, коли поляки звернулися до Москви за допомогою у ліквідації повстання.

Спроби поляків самостійно подолати гайдамаків були невдалими. Польський сейм створив спеціальні суди для судження учасників повстання, а всі польські війська, розташовані на Україні, були вислані в бій. За допомогою московських військ із заходу Польщі поляки намагалися впоратися із ситуацією, однак теж зіткнулися з викликами.

Цариця Анна підтримала прохання польської шляхти, надаючи допомогу під час походу через Україну. Генерал-губернатор граф Вейсбах доручив московському генералові фон Гайне залишатися на Правобережжі, допомагаючи полякам в ліквідації гайдамацьких повстанців.

Спільні дії польсько-московських військ проти українських повстанців розпочалися з осені 1734 року і тривали до зими 1734-35 років. Під час цих подій отаман Моторний потрапив у полон до московських сил, які передали його полякам. Після тортур та покарань він зазнав смерті. Загони отаманів Гриви і Медведя повернулися на Запоріжжя з невеликими втратами.

Полковники Верлан, Скорич і Писаренко вирішили приєднатися до Молдавії разом із залишками повстанців. Подальша доля полковника Верлана

залишалася невідомою, хоча польський уряд намагався видачі його та інших полковників, проте це не вдалося.

Ім'я Верлана стало своєрідним знаком протягом півроку, стаючи морем для польської шляхти. Равіта-Гавронський описує повстання Верлана як одностайний рух, який пронісся через різні області. Подальша доля полковників Верлана, Писаренка і Скорича в Молдавії залишалася невідомою. Однак ті, хто залишився на Запоріжжі, продовжили боротьбу.

Особливо цікавою є історія Сави Чалого, який тривалий час залишався на окупованих поляками теренах. Під час повстання Верлана він був сотником козаків і боровся проти польської шляхти. Проте пізніше він змінив свої погляди, визнавши Москву головним ворогом українського народу. Після переходу до Бендер під команду гетьмана Пилипа Орлика він долучився до боротьби проти російських військ. Але через обставини він повернувся до Немирова, отримавши амністію від Потоцького, і був призначений полковником. Проте Чалий опинився у конфлікті з колишніми друзями, що продовжували боротися проти польської шляхти. Він почав боротися проти гайдамаків, зіткнувшись зі своїми колишніми союзниками Гривою і Медведем. Це призвело до того, що Чалого був визнаний зрадником, і його колишній приятель Гнат Голий вбив його у поєдинку на Різдво 1741 року.

Висновки. Посилення соціального, національного і релігійного гніту на Правобережжі в умовах послаблення Речі Посполитої призвело до розгортання на Правобережній Україні могутнього гайдамацького руху.

Гайдамацький рух був реакцією на економічну дискримінацію та соціальні нерівності, що існували в той період. Козацькі верстви виступали проти польського панування та намагалися відстоювати свої права та інтереси.

Попри те, що гайдамацький рух не завершився успішно для козацької верстви, його історія стала частиною боротьби за незалежність та права українського народу. Велика частина гайдамаків стикнулася з політичними репресіями, і частина їхніх лідерів була страчена.

ЦИГЛЕРІВСЬКИЙ ЦУКРОВИЙ ЗАВОД У РОКИ НЕПУ (1921-1929 РР.)

Олянич Валентина Володимирівна
д.і.н., доцент, професор кафедри
історії та суспільно-економічних дисциплін
Харківської гуманітарно-педагогічної академії
здобувач
Генкельман Євгеній Сергійович
Державний біотехнологічний університет

Вступ. Нова економічна політика мала на меті відновлення господарства, використання ринку та різних форм власності, також залучення іноземного капіталу. Цукрова промисловість, як й інші галузі переживала важкі часи після революції та громадянської війни. Серед цукрових заводів Харківщини виокремлювався Циглерівський цукровий завод, який також, як й інші заводи ще не відновив роботи. Дослідження роботи цукрових заводів періоду непу у контексті сьогодення має важливе значення. Актуальність дослідження полягає у дослідженні досвіду відбудови цукрової промисловості після військових лихоліть.

Ціль роботи. Метою роботи дослідження є вивчення досвіду відбудови цукрових заводів після економічної кризи. Ремонт, відновлення, організація виробництва є важливими питаннями щодо дослідження реконструкції цукрових заводів. Вирішення соціальних питань, забезпечення цукроваріння сировиною та іншими важливими складовими процесу цукроваріння.

Матеріали та методи. Дослідження процесу цукроваріння потребує вивчення джерел. До них слід віднести статистичні матеріали, звіти, технічна документація, матеріали Слобожанського краєзнавчого музею, що знаходиться неподалік цукрового заводу. Для вивчення джерел було застосовано методи дослідження історичних джерел: загальноісторичний, історико-порівняльний, метод індукції, дедукції, історико-хронологічний, статистичний.

Циглерівський цукровий завод у роки нової економічної політики був відновлений у жовтні 1925 року. Завод мав 11 двигунів загальною потужністю

381 кінських сил, 9 котлів. Працювало на цукровому заводі 464 робітників та службовців. Звітна документація за 1925-1926 господарський рік дає інформацію, що було отримано 81891 центнер білого цукру. Якщо прослідкувати та порівняти різні роки нової економічної політики, то переробка цукрових буряків поступово зростала. Так, наприклад, у 1929-1930 господарському році було перероблено 6900 цукрових буряків. На Лівобережній Україні середня потужність цукрозаводу становила 8000 ц буряків на добу. А отже, Циглерівський цукровий завод був середнім серед інших заводів.

Результати та обговорення. Циглерівський цукровий завод за роки нової економічної політики майже відновив свою роботу. Було відновлено цехи, будівлю заводу, котли та багато інших складових цукроваріння. Крім того, було оновлено систему забезпечення заводу сировиною, що суттєво впливало на результати роботи Циглерівського цукрового заводу. Технологія виробництва цукру на заводі була типовою для цукрової промисловості України.

Висновки. Під час нової економічної політики на цукровому заводі відбулися позитивні зміни. Було відновлено та покращено роботу заводу, про що свідчать джерела вивченого питання. Бурякосіяння теж потребувало уваги. Тому було залучено робітників та робітниць до процесу забезпечення Циглерівського цукрозаводу. Минули буремні роки громадянської війни, було здійснено багато перетворень та покращено роботу цукрового заводу.

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ПОЖЕЖНИКІВ У 1917-1929 РР. НА ХАРКІВЩИНІ

Олянич Валентина Володимирівна
д. і. н., доцент
Патлін Костянтин Сергійович
здобувач
Харківська Гуманітарно-Педагогічна Академія
м. Харків, Україна

Вступ. Питання пожежної безпеки завжди залишаються актуальними в житті кожного суспільства. У зв'язку з військовим положенням в Україні праця пожежників стала ще більше актуальною та небезпечною. Пожежа є серйозною загрозою життю та майну громадян, і, на жаль, не завжди можуть бути передбачені або запобіжні. Аналізуючи історію становлення та розвитку пожежної безпеки на Харківщині є актуальним завданням, яке дозволяє краще зрозуміти історичні корені та динаміку розвитку цієї сфери в регіоні.

Мета роботи. Дослідити розвиток професійної освіти пожежників у Харкові у 1917-1929 рр. З метою стабілізації протипожежної ситуації на українських територіях, підконтрольних більшовицькій владі, тут починають створюватися спеціальні курси для підготовки кваліфікованих пожежних. Так у 1921–1922 роках у місті Харкові працювали Українські курси пожежних техніків (УКПТ), на базі яких через певний час з'явилися Всеукраїнські пожежно-технічні курси НКВС УСРР, а у 1930 році – Харківський пожежний технікум. У планах керівництва пожежної охорони України створення пожежної освітньої установи в республіці, зокрема у Харкові, було вже у середині 1920 року. У відповіді Харківського пожежного підвідділу відділу комунального господарства на акт інспектора Харківського губернського відділу страхування від 25.06.1920 року про заходи, щодо покращення ситуації у м. Харкові у вогнеборчій справі вказувалося на «… організацію та відкриття в Україні пожежно-технічних дворічних курсів за прикладом Петрограду, для випуску командного складу з належною практико-теоретичною підготовкою»

Матеріали та методи. Джерельна база дослідження охоплює цілий комплекс джерел. Переважна більшість використаних архівних джерел центральних, обласних та галузевих архівів м.Харкова додає інформацію до досліджуваного питання. Велика частина опублікованих матеріалів з проблем становлення та розвитку пожежної безпеки у 1918–1934 роках в УСРР є малодослідженими, і частково також вперше вводяться до наукового обігу. Поєднання фундаментальних теоретико-методологічних принципів із ключовими загальнонауковими та спеціально-історичними методами має сприяти вирішенню поставленої в дослідженні проблеми – вивченню системи пожежної охорони в УСРР як складової державної політики цивільної безпеки громадян. Офіційне відкриття Українських курсів пожежних техніків у Харкові відбулося 1 серпня 1921 року. У серпні 1921 року при українських курсах вогнеборців-техніків був організований пожежний музей, до якого звозили креслення, фотографії, знаряддя попередження та гасіння пожеж, знімки та креслення пожежних будівель, усіляку пожежну літературу». Діяльність УКПТ у місті Харкові у 1921 році підтверджується рядом документів “Циркуляры и приказы пожарных подотделов Всеукркоммунотдела и коммунального отдела Харьковского губисполкома” та “Доклады о деятельности пожарного отдела и состоянии пожарного дела на Украине”. Поступово формувався адміністративно-викладацький апарат курсів. З першого березня 1921 року наказом № 13 по пожежних відділах Всеукркомунвідділу при НКВС УСРР начальником Українських курсів пожежних техніків було призначено Миколу Рижова, помічником начальника курсів – Іллю Іванька, помічником брандмейстера курсів – Антона Францевича, креслярем курсів Володимира Шпера На початку 1922 року відбувся перший випуск пожежних техніків з українських курсів у м. Харків. Одразу був здійснений набір другої черги пожежних абітурієнтів, однак вони не змогли довчитися через повну відсутність фінансування і були розпущені. Це було викликане впровадженням нової економічної політики в державі. Як наслідок, пожежні організації переводилися на самоокупність та часто закривалися. Головним документом

про діяльність Всеукраїнських пожежно-технічних курсів НКВС УСРР був Статут. Згідно нього, метою роботи курсів була теоретична та практична підготовка пожежних робітників як самостійних відповідальних керівників пожежних організацій та організаторів протипожежних заходів. Адміністративний і навчальний персонал курсів складався з завідувача (начальника) курсів, його помічника з навчальної роботи, викладачів, керівників практичних занять та технічного персоналу. Безпосереднє управління освітньою установою здійснював завідувач курсів, що відповідав особисто перед Наркоматом внутрішніх справ за стан і діяльність курсів, а за навчальну і методичну роботу перед Наркоматом освіти (в цьому йому допомагав помічник з навчальних справ). Випускниками ВПТК у м. Харків ставали пожежні, які успішно склали усі іспити за два роки, захистили перед методичною комісією курсів кваліфікаційну роботу за фахом. Після цього вони відправлялися на роботу на термін не менше, ніж 6 місяців. Згодом для визначення кваліфікації кожного випускника скликалася кваліфікаційна комісія. Зазначимо, що випускники були перспективними у пожежній справі.

Результати та обговорення Дослідники XX та початку XXI століття займалися вивченням різних аспектів історії розвитку вітчизняної пожежної служби. Однак проблемам діяльності пожежно-рятувальної служби в УСРР у 1918–1934 роках приділялося недостатньо уваги. Певні питання, хоча й вивчалися, однак їх дослідження має фрагментарний характер, роботам у більшості випадків притаманне регіональне спрямування. Таким чином, аналіз історіографічного доробку вчених, які займалися проблемами історичного розвитку пожежної справи України свідчить про суттєву прогалину в науковому дослідженні питань становлення, формування та розвитку пожежної охорони в УСРР у міжвоєнний період.

Висновки. Було проведено детальний аналіз періоду становлення та розвитку системи пожежної безпеки в Харківській області після закінчення Першої світової війни та під час періоду політичних змін в Україні. Досліджено ключові аспекти, які вплинули на формування системи пожежної безпеки, такі

як соціально-економічні умови, правові норми, технічні можливості та готовність населення до співпраці. Зважаючи на проведений аналіз та вивчення історичних джерел і документів, присвячених темі нашої роботи можна зробити наступні висновки, узагальнені по пунктах:

Соціально-економічний контекст та політичні зміни: В період від 1918 до 1929 року на Харківщині відбулися значущі соціально-економічні зміни та політичні трансформації, які безпосередньо вплинули на систему пожежної безпеки. На тлі війни, революції та стабілізації в Україні, регіон став свідком значущих соціальних зрушень. Нормативно-правова база: У вивченому періоді формування системи пожежної безпеки супроводжувалося створенням нормативно-правової бази, яка регулювала діяльність пожежної служби. Законодавчі акти та регулятиви визначали обов'язки та відповідальність у сфері пожежної безпеки. Технічне забезпечення та інфраструктура: Важливим аспектом становлення системи пожежної безпеки було технічне забезпечення. Розвиток інфраструктури, обладнання пожежних ділянок та технічних засобів грали ключову роль у підвищенні ефективності боротьби з пожежами.

Підготовка кадрів та свідомість населення: Формування системи пожежної безпеки також вимагало підготовки кваліфікованих кадрів та підвищення свідомості населення про питання пожежної безпеки. Освіта та інформаційні кампанії сприяли підвищенню рівня усвідомлення небезпеки та важливості профілактичних заходів. Тому, з урахуванням отриманих результатів можна зробити висновок, що становлення та розвиток системи пожежної безпеки на Харківщині у 1918-1929 роках було складним та непередбачуваним процесом, який відбувався в умовах великих суспільних та політичних змін. Водночас, цей період став важливим етапом у формуванні основних принципів та структур пожежної безпеки на території регіону. Ця робота може бути використана як основа для подальших досліджень у галузі історії пожежної безпеки в Україні, а також як важливий внесок у розуміння процесів, що відбувалися в цей період на Харківщині.

ВПРОВАДЖЕННЯ ТА НАСЛІДКИ «УКРАЇНІЗАЦІЇ» НА ХАРКІВЩИНІ У 1920-1930-Х РР.

Олянич Валентина Володимирівна
д. і. н., доцент
Остапенко Роман Геннадійович
здобувач
Харківська Гуманітарно-Педагогічна Академія
м. Харків, Україна

Вступ. Українізація 1920-1930-х - це політика РКП(б)-ВКП(б), яка була направлена на придушення національних поглядів українців та посилення влади більшовиків у колишньому УСРР. Українізація мала на меті призначення, здебільшого, на керівні посади українців у різних установах, підприємствах та організаціях, зміцнення впливу радянської партії комуністів на суспільство вцілому через українізацію засобів масової інформації, літератури, мистецтва, кіно та інших сфер культурного життя. Українізація була складовим елементом «коренізації», яку у 1923 році проголосили на XII з'їзді РКП(б) і являла собою офіційний курс політики більшовиків для утвердження своєї влади.

Основна причина радянської «коренізації» полягала у спробі більшовиків перетягнути на свою сторону український народ, бо протягом 1917-1921 років, періодом українсько-російського протистояння переважна частина українців підтримувала ідею націоналізму. На той час національно-визвольний рух набув закритої форми і існував і після завершення війни, увесь час ризикуючи проявитися зовні. Також причиною українізації слід зазначити й економічний стан у країні.

Матеріали та методи. За досить невеликий проміжок часу проведення «українізації» пройшли великі зміни: завдячуючи заходам українізації (при взаємодії з іншими соціально-економічними процесами) в культурних установах, закладах освіти, пресі тощо і збільшення чисельності жителів міст через переїзд до них мешканців сіл, УРСР стали набувати українського характеру. Надзвичайно істотні зміни в складі населення та використанні

української мови пройшли у великих містах з розвинутою промисловістю.

Щоб дослідити питання, було залучено такі методи дослідження, як загальноісторичні, синтезу, аналізу, індукції, дедукції, статистичні. Вони були основою методології у науковій розвідці та дозволили розкрити проблемні аспекти теми.

Завдяки проведеній «українізації» значно зменшився рівень неписьменності, так у 1926 році він становив 52 %, а у 1934 році склав лише 9%. Початкові класи у школах було українізовано: у 1926 році на 81,4 %, а в 1933 - цей рівень сягнув 87,6 %.

Що стосується профтехучилищ та технікумів, а також вищих навчальних закладів, то тут процес «українізації» проходив повільніше: у 1923 році він склав 18 %, у 1926 році було українізовано 29,5 % навчальних закладів цих типів, та 71 % - у 1929 році. На Харківщині українізація відбувалася досить активно, але дослідники вказують на специфіку цієї області, що суттєво впливало на впровадження та наслідки українізації.

Результати та обговорення. «Українізація», таким чином, виникла через процеси, які відбувалися в державі, та була зумовлена зовнішньо та внутрішньодержавними обставинами, чим зумовила свій перебіг розвитку. Вона мала відбуватися в певних рамках, за які не можна було виходити, так як відразу приклеювався термін «буржуазний націоналізм». Але так як значний вплив на неї мав національно-культурний рух величезної кількості населення, і який, власне й вона підтримувала своїми деякими правовими гарантіями, вона змушена була вийти за свої рамки.

А національно-культурний рух виявився прискоренням радянської «українізації», підштовхнув керівний апарат до здійснення заходів з українізації.

Радянська «українізація» суттєво відрізнялася від попередньої політики та практики Української Центральної Ради, Директорії та Української Держави. Для більшовицького керівництва вона являла собою можливість зміцнити свою владу.

Висновки. Політика українізації на Харківщині відбувалася відповідно до рішень та вказівок радянської влади. Політика українізації почала згортатися на початку 30-х років. Радянська влада на Харківщині міцно контролювала всі сфери життя, а «українізація» перешкоджала подальшій централізації. Національно-культурні процеси перейшли під повний контроль ВКП(б). Український національний рух виявився досить потужним та становив загрозу для більшовицького режиму. Окрім внутрішніх завдань українізація підтверджувала право націй на самовизначення. Незважаючи на певні досягнення, були недоліки, які підтверджували непослідовність політики, що і позначилося на результатах. Наприкінці 20-х років XX століття відбулося переслідування української інтелігенції, що підтверджувало згортання політики «українізації».

УКРАЇНА В КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНОМУ ПРОЦЕСІ ЄВРОПИ XV-XVI СТ.

Писарчук Валентина Михайлівна
Викладач вищої категорії
ВСП «Фаховий коледж інженерії,
управління та землевпорядкування НАУ»
Миголь Карина Юріївна
Сілідуєва Анна Дмитрівна
Студентки II курсу спеціальності:
Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
м. Київ, Україна

Вступ. В українській історичній науці період XV і XVI ст. вважається епохою, коли український народ втратив власну державність. В світовій історії він характерний розквітом Відродження. Осередком культури Ренесансу була Італія, яка також, як і Україна, не мала власної державності та була окупована «габсбургською монархією».

XV-XVI ст. – це період утворення національних держав. В умовах відсутності держави культурний фактор був переважаючою силою національних інтересів і сподівань пригнічених народів. Він став основою формування їх національної свідомості.

Не маючи своєї державності, Україна у XV-XVI ст., як й Італія, володіла високим рівнем розвитку культури. Італійський Ренесанс був лідером Західної Європи, українське Відродження було лідером у Східній Європі. Воно породило «козаччину», створило передумови для формування української держави часів Богдана Хмельницького і Гетьманщини.

Україна в XV і XVI ст. втратила власну державність, проте її культурний розвиток не припинявся.

Враховуючи особливості розвитку культури України наприкінці XV- в XVI столітті й те, що Україна, знаходячись під гнітом чужоземних держав, у більшій мірі Польщі, втрачала свої політичні права, але жила багатим політичним життям, як частина цілої Європи.

Метою роботи є аналіз причин, які сприяли розвитку української культури в XV і XVI ст.

Матеріали та методи. В Європі на початку XV-XVI ст. поширювалась Реформація. Реформація розвивалась і на території Речі Посполитої. Поштовхом до цього стали секуляризація Тевтонського ордену і введення в Пруссії лютеранства в 1525 р. Пруссія, що була залежною від Польщі стала центром поширення нових ідей у Речі Посполитій.

Протестантські громади в Україні з'явилися переважно, у великих маєтках або містах. Серед реформістських вчень, поширення в Речі Посполитій набув кальвінізм. В Україні тривалий час прихильником кальвінізму була родина Потоцьких. Вони побудували школи в Кам'янці-Подільському, Манівцях, Хмільнику.

Ідея реформації мали і своїх супротивників як в Польщі, так і за її межами. Після Триденського собору в Європі поширюється Контрреформація, основою якої став орден єзуїтів. У 60-х роках XVI ст. єзуїти з'являються на польських землях, а в 70-х роках починають свою діяльність в Україні, чому сприяла Люблінська унія.

Діяльність єзуїтів в Україні не можна оцінити однозначно. З одного боку, єзуїти поширювали освіту, долучали українців до досягнень європейської науки і культури. З іншого боку, українцям в умовах відсутності власної держави особливого вибору, де навчатись не було.

Таким чином, Україна в XV-XVI ст. стала частиною епохи Європейського Відродження. В основі її культурного розвитку був характерний для цієї доби гуманістичний світогляд, а також мистецтво. З XV в Європу проникають гуситські ідеї, які стають основою формування українського національного руху проти полонізації.

Результати та обговорення. Складним питаннями для дослідження є те, яким чином українці зібрали сили для культурно-політичного піднесення XVI-XVII ст.

Через Польщу Україна була втягнута в активну господарську і

торговельну діяльність Європи в XVI ст. Купці України-Русі торгували з Молдовою, Туреччиною, Кримом. До кінця XV ст. східні торговельні шляхи йшли до кримських колоній італійців. Це давало можливість культурі Відродження проникати на українські землі.

Великі торговельні міста сприяли поширенню Ренесансу із Європи до України. До першої п'ятірки міст з населенням кількістю 8-10 тис. чоловік у XVI ст. входили: Київ, Львів, Кам'янець, Луцьк, Острог. Найбільшим торговельним і культурним центром України був Львів.

Розвиток торгівлі давав змогу гуманізму проникати з Європи в Україну. Зв'язок української економіки з європейською робило її переважним чинником у формуванні нових суспільних відносин.

В кінці XV і XVI ст. Україна бере активну участь в культурному обміні з європейськими країнами.

Першим українцем на посаді професора європейського університету став Юрій Дрогобич (нар. в м. Котормак, бл. 1450-1494 рр.). Він видавав твори Овідія, Персія – римського поета. В Польщі працював також Григорій Чуй (бл. 1523-1573 рр.), син самбірського шевця, автор поем, панегіриків, еклог; Григорій Тичина (Тичинський) з м. Тичин на Галичині; Іван Туробінський та інші.

Також, XV-XVI ст. характеризується наступом в Україні католицької церкви на православну. Причиною втрати православною церквою впливу було те, що вона поступалася перед католицькою освітою. Боротьбу за піднесення Православної Церкви в XVI ст. вели собори і братства.

В цих умовах українська молодь здобувала освіту в західноєвропейських закладах і намагалася реалізувати ці традиції на рідній землі.

Важливу роль у розповсюдженні гуманістичних ідей і розвитку української культури відігравали утворені для захисту православної церкви братства.

Першими виникли братства у Львові при церквах у 30-40 рр. XV ст., а найстаршим з них було братство при Успенській церкві, що ймовірно було

засноване в 1439 р., але його статут не зберігся. Рогатинське братство вважалось колективним членом Львівського,воно користувалося його статутом. Братства вели боротьбу за підпорядкування константинопольській патріархії й незалежність від місцевих владик, фактично рух братств виконував ту ж саму роль, яку на Заході виконувала Реформація.

Отже, братства стали організаційними осередками розвитку української культури. Їх діяльність мала реформаторський характер, сприяла поширенню ідей гуманізму в середовищі українського народу.

Важливим культурним чинником епохи Відродження в українських землях були католицькі, протестантські, і православні навчальні заклади, які не лише навчали, але і виховували відповідно до конфесійної належності даних закладів.

Товариство Ісуса (в Польщі членів Товариства називали єзуїтами) на базі школи при костьолі св. Яна в 1569 році створило колегіум, а через 10 років - Віленську академію. Ян Замойський в 1595 р. створив у Замості академію на зразок Падуанського університету.

Чимало українців, які навчалися у Празькому університеті були ознайомлені з діяльністю Яна Гуса та інших провідників Реформації. Центром протестантського руху в Польщі був Краків, який наприкінці XV ст. став ще й центром культурно-літературного (гуманізм) та релігійного руху. Це сприяло розповсюдженню протестантських шкіл на території України.

Важливою складовою української культури стало книгодрукування. Воно прискорило процеси розвитку літературної творчості і письменництва, а також освіти. Книги з кінця XV ст. вже не пишуться, а друкуються (так звані “биті книги”). У 1447 р. німець Йоганн Гутенберг почав друкувати їх металевими рухомими літерами.

Історична доля ставила український народ в умовах державотворення з його сусідами, поляками, в яких книгодрукування виникло в 1473-1474 рр. А цей факт дозволяє припустити, що на українських землях друкарні з’явилися ще наприкінці XV ст. Наприклад, книгодрукування в Італії та Голландії

з’явилося в 1465 р., в Чехії та Швейцарії – 1468 р., Франції – 1470 р. Із перших українських друкарень надходила література польською та латинською мовами, і цим відрізнялися від московських. Там їх друкували лише церковнослов’янською мовою.

В XV-XVI ст. в архітектурі на українських землях відбувся поворот до Заходу. Цей вплив був помітний, коли першість у культурному розвитку перейшла до міст. В добу Ренесансу в Україні працювали італійці зі Швейцарії і Венеціанської республіки – Петро Італієць, Петро Красовський, Петро Барбона, тощо. Врозповсюдженні Ренесансу велику роль відіграв торговельний шлях через Пряшів та Бардіїв, про що свідчать ренесансні форми ратуші в Бардієві 1506-1507 р., м. Коросна 1520 р. Тип ринку в Потиличі, що був виконаний в ренесансній формі, відомий в цілій Україні.

Перші свідчення Відродження бачимо в перебудові Кам’янецького замку 1541-1544 рр., у ратушах Львова й Перемишля, у замках середини XVI ст. (Перемишль, Львів, Бережани, Ляшки Муровані). В другій чверті XVI ст. архітектура епохи Відродження з’являється у Львові. Архітекторами були П. Італієць, П. Красовський. Відродження припадає на 70-90-ті роки XVI ст. Найпрекраснішим прикладом архітектури українського Відродження є чотири будівлі Львова. Це вежа та дім Корнякта, Братська (Успенська) церква і Трисвятителська каплиця. Вежа Корнякта – одна із кращих пам’яток Ренесансу не тільки України, а й Східної Європи.

Таким чином, Європейський Ренесанс мав значний вплив на українську літературу і письменство. Літературні твори, написані рідною мовою, підтверджують національний характер та основи її розвитку.

Культура України стала наслідком історичного процесу, переходу від стадії народу, як етнокультурного, етносоціального явища, до стадії нації, як етнополітичного організму.

Аналіз літератури засвідчує, що українська культура була однією з найрозвинутіших у Європі. Українці, як й Італійці, в період іноземних вторгнень продовжували боротьбу проти завойовників.

Європейський Ренесанс був складовою частиною української культури досліджуваної епохи. В основі процесів її розвитку був гуманізм. Він сприяв формуванню національної свідомості. Важливою складовою розвитку української культури були соціально-економічні відносини. Зв'язаність української економіки із західноєвропейською через торгові шляхи робило доступним проникнення в її суспільне середовище гуманістичних ідей Ренесансу. Українська культура, перебуваючи в складних і суперечливих національних, релігійних і політичних умовах, зуміла зберегти свою самобутність і специфіку, що стало основною умовою формування національної свідомості.

Висновок. Західноєвропейський Ренесанс суттєво вплинув на розвиток української культури, яка в цьому відношенні значно переважала своїх сусідів. Це дало можливість зупинити масову асиміляцію, організувати рішучу боротьбу за власні національні пріоритети: церкву, право, мову.

Таким чином, Україна в кінці XV і XVI ст. мала культуру Відродження, щонайменше рівну італійському Ренесансу.

ЛІТЕРАТУРА.

1. Александрович В. Львівські малярі XVI-XVII століть як проєктанти графічного оздоблення друкованої книги. // *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, держава*. Львів, 1998. С.85-87.

2. Барвіньский О. Історія України-Руси. З друкарні Наукового Товариства імені Шевченка. Львів, 1904. С. 37-45.

3. Бурдуланюк В. Історія культури Прикарпаття. Івано-Франківськ, 1997. С.13-16.

4. Возняк М. Український протипапський памфлет XVI в. // *Записки наукового товариства імені Шевченка.* 1913. Т. CXVII-CXVIII.С. 251-252.

5. Грабовецький В. Нариси історії Прикарпаття. Т. ІІ. Івано-Франківськ, 1993. С. 151-155.

6. Грушевський М. Культурно-національний рух на Україні в XVI-XVII

віці. Київ, 1919. С.13.

7. Дзюба О., Павленко Г. Літопис найважливіших подій культурного життя в Україні (X – середина XVII ст.). Київ, 1998. С. 113-136.

8. Історія України в запитаннях та відповідях. Київ, 1990. С. 6-18.

9. Львівський літопис. Львів, 1994. С. 173.

10. Павлюк С. Динаміка етнічного самоусвідомлення українців // *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, держава*. Львів, 1998. С. 451.

11. Попович М. Нарис історії культури України. Київ, 1998. С. 121-179.

12. Свенцицька В., Сидор О. Спадщина віків. Українське малярство XIV-XVIII століть у музейних колекціях Львова. Львів, 1990. С.11.

13. Українська культура: Лекції за редакцією Дмитра Антоновича / Упорядники С.В. Ульяновська, Вступна стаття І.М. Дзюби, Переднє слово М. Антоновича, Додатки С.В. Ульяновської, В.І. Ульяновського. Київ, 1993. С. 99-247.

КРУТИ - ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ ГЕРОЇЗМУ

Плотніцька Ангела Олександрівна
викладач історії
Кропивницький фаховий коледж харчування та торгівлі
Кропивницький, Україна
Комащенко Валерій Віталійович
студент
Кропивницький фаховий коледж харчування та торгівлі
Кропивницький, Україна

Вступ Український народ щороку вшановує пам’ять юних борців за волю, полеглих біля залізничної станції Крути. Ця подія стала сумною, але славетною сторінкою української історії, символом героїзму та відданості Українській державі й національній ідеї, а її дата – 29 січня 1918 року – днем національної трагедії.

Сьогодення — час, коли ми, стоячи на плечах тих, хто пішов на смерть заради свободи, повинен продовжувати цю непереможну боротьбу. Крути — це не тільки минуле, це вогонь, який повинен вести нас через темряву невизначеного майбутнього.

Крути — це не лише місце на карті. Це символ відданості, героїзму та віри у світле майбутнє. Нехай кожен з нас, долаючи своє випробування, буде гідним продовженням того вогню, який палає в пам'яті про тих, хто віддав своє життя за наше завтра.

Мета цієї роботи полягає у формуванні національної свідомості та ї у збереженні історичної пам’яті, пов’язаної з державотворчими традиціями; вмінням брати участь у обговоренні, порівнювати різні точки зору. Хід роботи був спрямований на розуміння того, що створення об’єднаної спільної держави необхідна самовіддача всіх верств населення країни.

Матеріали та методи. У ході дослідження були використані такі методи:

– монографічний – під час опрацювання літератури з теми дослідження;

– метод періодизації – пізнання та розуміння інформації за часовими

змінами;

- порівняльно – історичний — для порівняння та встановлення схожості та відмінності між історичними явищами, що досліджуються.

Результати та обговорення

На кожному кроці нашої історії ми зустрічаємо сліди минулого, що нагадують нам про велику силу та героїзм наших попередників. Серед цих слідів особливе місце належить подіям Крут, що в історії України стали символом непохитної волі та відданості своєї землі. Крути – це місце, де в криваві дні 1918 року молодь України встала на захист своїх ідеалів та незалежності. Сотні молодих сердець обрали шлях героїзму, не покладаючи зброї, навіть коли сили ворога мали значну перевагу. Ця боротьба завершилася трагічно, але в наших серцях і до цього часу живе невмирущий дух віри у справедливість та свободу.

Народження Української Народної Республіки як самостійної держави відбулося 7 листопада (20 листопада) 1917 року проголошенням III Універсалу на розширеному засіданні Малої Ради. Зрозуміло, що утворення самостійної Української держави викликало величезне обурення з боку російського більшовицького уряду, який очолював Ленін. Більшовики в грудні 1917 року утворили в Харкові так званий Український радянський уряд, що складався з росіян та зросійщених українців. Рада народних комісарів направила ультиматум УЦР, який українська держава відхилила, тоді Раднарком оголосив Центральну Раду «в стані відкритої війни проти Радянської влади в Росії і на Україні».

Розпочалася жорстока боротьба за повалення Центральної Ради і ліквідацію незалежної Української держави. 7 січня 1918 року більшовики оголосили загальний наступ на Україну. Червона гвардія й балтійські моряки під проводом колишнього царського жандармського підполковника Михайла Муравйова рушили на столицю.

На той час української армії, яка б могла протистояти російській

більшовицькій агресії, не було. Проти більшовиків стали найкращі українські полки, які навіть не встигли повністю укомплектуватися: Січові стрільці Євгена Коновальця, Слобідський Кіш Симона Петлюри. Проте, молодий український уряд, на чолі з Володимиром Винниченком, не зумів організувати збройну силу для оборони рідної землі. Тому, в такий важкий для країни час, київські студенти і гімназисти не могли лишитися осторонь і стали на захист держави. Але 18-20-річні юнаки були не готовими до бойових дій, більшість з них ніколи до цього не тримали в руках зброї та не мали належної екіпіровки. 29 січня 1918 року у Крутах знаходилося близько 520 молодих людей озброєних 16 кулеметами і однією гарматою. Вороги ж вдесятеро переважали людською силою, мали бронепотяг та артилерію. Та завдяки героїзму українських гімназистів вдалося завдати ворогу значних втрат. 27 юнаків студентської сотні потрапили в оточення, вони відчайдушно боролися, але більшовики переважали їх силою. Відтак вони потрапили в полон, були закатовані і страчені. Українці затримали росіян на чотири дні, це дало змогу укласти Брест-Литовський мирний договір.

Цей бій під Крутами назавжди залишиться в історії як приклад героїзму та самосвідомості українського народу у боротьбі за незалежну Україну. 19 березня 1918 року було вирішено урочисто перепоховати полеглих студентів на Аскольдовій могилі у Києві. На траурній церемонії виступив Михайло Грушевський, який назвав героїчним цей подвиг київської молоді, а поет Павло Тичина присвятив цьому героїчному вчинку поезію «Пам’яті тридцяти».

Бій під Крутами – це і тріумф і трагедія. У ньому переплітається і біль, і печаль, і гордість за молодих патріотів. Між тими подіями і подіями, які відбуваються в нашій державі тепер, сміливо можна провести історичну паралель. Чи не нагадують описані вище події 1918 року події новітньої історії 2014- 15 років, коли зелені чоловічки захоплювали Крим, коли українські солдати на смерть стояли у Донецькому аеропорту, Дебальцевому, Іловайському котлі? А 24 лютого 2022 року російська федерація розпочала повномасштабне вторгнення на територію України, обстрілюючи військову та

цивільну інфраструктуру по всій країні та намагаючись висадити десант у столиці. Розраховуючи на перемогу «за три дні», війська загарбників не очікували, що можуть наштовхнутися на супротив українців, які згуртувалися і піднялися боронити свою землю, волю та незалежність своєї держави. Російська армія зустріла сильніший, ніж очікувала, опір, що зумовило матеріально-технічні проблеми для її військ, нестачу пального, боєприпасів і продовольства, підрив бойового духу нападників. Дякуючи згуртованості та спротиву української армії, а також сил самооборони, вже в перші дні вторгнення російська армія зазнала значних втрат у живій силі та техніці.

Сьогодні українці об'єднані як ніколи. Адже кожен українець на своєму фронті самовіддано воює за свою країну як волонтер, журналіст, хакер, кухар, водій, митець тощо.

Дуже багато можна провести паралелей між тодішніми і нинішніми подіями: і тоді відбувалася російська агресія, і нині. Дуже важливу роль зіграла свідома молодь. Нині нам усім треба докласти зусиль, щоб засвоїти цей історичний урок.

Висновок. Подвиг студентів-крутян став символом мужності та безмежної любові до Батьківщини. Сучасна молодь називає героїв Крут першими Кіборгами. Адже в ті далекі часи українські гімназисти першими стали на захист України.

Минули роки, змінилися покоління і на захист багатовікової національної ідеї піднявся цвіт нації. У лютому 2024-го десятки і сотні відважних юнаків з усіх куточків нашої Вітчизни добровільно пішли боронити рідну землю і ступили у безсмертя зі студентської лави.

І знову й знову доля випробовує Україну на витривалість, але ми витримаємо, ми зуміємо захистити Україну! Ми змушені давати відсіч військовій та інформаційній агресії, змушені обороняти власну незалежність ціною людських життів. Боротьба нелегка, сьогоднішня війна гібридна, але ми маємо гідні приклади для наслідування, які не загубилися у лихолітті минулих століть. Пишаємося тим, що більше тридцяти років живемо в незалежній країні,

й залишаємося справжніми патріотами!

Герої Крут взяли на себе важкий хрест незалежності, вкладаючи свої надії та мрії в майбутнє України. Їхні поступки стали не тільки прикладом величі, але й покликанням для нас, сучасних громадян.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бойко О. Д. Бій під Крутами: історія вивчення // Укр. іст. журнал. 2008.-№ 2.

2. День пам'яті героїв Крут (29 січня 1918 р.) // Календар знаменних і пам'ятних дат.-2003. -І квартал.-С. 49-51.

3. Зінкевичі Надія і Осип. Крути: Збірка у пам'ять Героїв Крут // Смолоскип – 2017

4. Крути. Січень 1918 року: док., матеріали, дослідження, кіносценарій / іст.-культурол. т-во "Герої Крут", упоряд. Я. Гаврилюк. - К.: Вид. центр "Просвіта", 2008. - 840с.:іл.

5. Сорока Ю. В. Бій під Крутами / Ю. В. Сорока. - К.: Золоті ворота, 2013.-120с.

РОЛЬ МОНАСТИРІВ ТА ЦЕРКОВ В СТАНОВЛЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ В СЕРЕДНЬОВІЧЧІ

Рибакова Аліна Олексіївна
Студентка
Київський національний університет
будівництва і архітектури
м. Київ, Україна

Вступ. Для України було складно пройти шлях до становлення самостійної держави, хоча вона мала свою культуру та релігію. Формування монастирів визнало важливу роль в цьому процесі становлення української держави в Середньовіччі. Буде зазначено декілька аспектів, що вплинули на подальше становлення, культурній та соціальний розвиток держави.

Ціль роботи. Визначити як та за якими факторами українські церкви та монастирі вплинули на створення національної ідентичності української держави.

Матеріали та методи. За матеріали для вивчення було обрано наукову літературу та проведено аналіз факторів впливу релігійних утворень на зовнішні та внутрішні чинники держави.

Результати та обговорювання. В Середньовіччі монастирі мали роль не лише як релігійні установи, а й наукові, філософські та медичні заклади. Монахи, які проживали там на той час давали ці самі знання, створюючи подальший розвиток України.

Церкви подалі й впливали на розвиток державної української мови, проводячи службі не лише на церковнослов’янскій мові, та й на державній. Таким чином національна ідентичність ставала сильнішою, формуючи єдину мовну спільноту в населенні.

Монастирі та церкви мали вплив на економічну складову держави. Це склалось тому що на той час релігійні центри мали власні землі й володіли різноманітними ресурсами, тим самим на їх територіях виводили господарства та різноманітні ремесла.

Слід зазначити, що вони також мали вплив та роль у політичному житті країни. Представники церков та монастирей брали участь у створення нових державних утворень, на узгоджували нову внутрішню політику. Посередниками у вирішення конфліктів між князівствами та народами виступали лідери релігійних центрів, можна казати, що вони були першими дипломатами на наших територіях.

Церква займалась формуванням та створенням національної ідентичності українського народу. Релігійна культура нашої держави поклала великий вплив створення нових традицій, в які ми віримо й по-сьогодення. Це стало невід'ємною частиною української культури та спадщини. Церковна література та мистецтво виховували в нас унікальну та виключну самосвідомість, сприяючи нашому подальшому розвитку.

Також вона мала мету для збереження та поширення християнства. Монастирі сприяли розповсюдженню ідей християнства на території України. Для народа церковні обряди, свята святили важливою складовою їх життя. Церква поклала важливі зусилля для впровадження їх віри в український народ. На подальшому етапі розвитку церковні устрої перейшли на патріаршу систему правління. Це підсилювало їх важливість в управлінні іншими.

Церковні центри також мали роль у соціальному житті населення. Була присутня допомога бідним, забезпечення освіти для дітей сиріт та мали участь у вирішенні соціальних проблем народу. Саме це сформувало згуртованість населення гуманітарні цінності.

Важливим був й за' зон нашої церкви з іншими. Вони сприяли обмінами знаннями, традиціями, внутрішніми устрої ми та культурою. Кожна просувала свої ідеї між народами інших регіонів. Це сприяло створенню товариства між народами.

Не можу не зазначити,що церкви та монастирі не лише мали вплив на релігійні та соціальні аспекти життя, а й на розвиток архітектури нашого регіону. Створення нових архітектурних комплексів дозволило визнати певний унікальних стиль та відображувало різні етапи в історії нашої країни,

створивши цінну спадщину для нашого регіону.

Висновок. Проаналізувавши різні аспекти впливу церковних об’єднань на створення ідентичності Української держави в Середньовіччі можна зазначити подальший важливий внесок у розвиток Україні та народу. Це були не лише релігійні установи, це були культурні, економічні, політичні та освітні центри нашої держави. Діяльність цих утворень дужа важлива для формування нашої історії та об’єднання українського народу.

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА ЯК ВИКЛИК ДЛЯ СВІТОВОЇ СИСТЕМИ ПРОТИВАГ І СТРИМУВАНЬ

Савич Дарина Ігорівна
Студент 1-го курсу
Київський національний університет
будівництва та архітектури
м. Київ, Україна

Вступ. Відносини між Україною та росією завжди були складними. Спираючись на історію нашої країни, московія завжди прагнула знищити Україну, українську мову та історію. Попри те, на останньому етапі існування російської імперії у вигляді СРСР, яке розпалося у 1990 році, Україна виборола незалежність та стала унітарною та суверенною державою. Це не легкий початок на власному шляху, проте країна поступово розвивалась. Але в українському уряді були прихильники росії та радянського союзу та й суспільстві ще лунали ці наративи. Довгий час заборона української мови та нав'язування всього російського зробили свою справу. Проросійський президент Віктор Янукович, який грабував український народ та відвернувся від європейського вектора розвитку викликав масу обурення серед суспільства, що призвело до Революції гідності у 2014 році. Скориставшись слабкістю України, росія анексувала Крим і розпочала гібридну війну проти України на Донбасі. Відтоді почалися важкі часи для нашого народу.

Світова спільнота не сприйняла цю війну 2014 році як війну і не вбачала росію як агресора, хоча були санкції, але вони не давали ефекту та зовсім не спинили це вторгнення.

Інші країни продовжували економічні та політичні зв'язки з росією в той час, як Україна доводила всьому світу що це агресор. Оманлива пропаганда російського телебачення весь час робила з українців націоналістів як виправдання російського повномасштабного вторгнення у 2022 році. Цей конфлікт спричинив значне геополітичне напруження, кризу з гуманітарними ресурсами та серйозний ризик для регіональної та глобальної безпеки. Багато

країн і міжнародних організацій засудили агресію Росії та висловили свою підтримку України.

Війна справді поставила світову систему перед значним викликом. Багато країн були обурені, оскільки це порушило суверенітет і міжнародне право. Крім того, цей конфлікт вплинув на геополітичну та регіональну стабільність.

Міжнародна спільнота використовує санкції та політичний тиск на росію, щоб зупинити розширення конфлікту та допомогти Україні. Однак ця війна також підкреслила обмежену ефективність інструментів, які має міжнародна спільнота для врегулювання подібних конфліктів.

Неоголошена війна на виснаження, яку веде Путін з Україною, стала ключовим моментом порочної російської політики нарощення конфронтації. Україна прагне стати частиною західного світу і має на це повне право. Москва ж, не бажаючи визнавати українську незалежність, готова розсваритися з усім світом, але не дати українцям можливості жити у своїй державі.

Загалом, російсько-українська війна підкреслила потребу вдосконалення міжнародних механізмів противаг і стримувань для забезпечення світового миру та стабільності.

Російсько-українська війна є важливим викликом для світової системи з кількох причин: війна в Україні створила великий територіальний конфлікт в Європію. Конфлікт призвів до поглиблення геополітичних розділень, впливів і альянсів, включаючи зближення України з Заходом та посилення ролі росії в регіоні. Гуманітарна криза: війна призвела до значного гуманітарного лиха з висловленими випадками порушення прав людини, біженців та внутрішньо переміщених осіб. Також міжнародні санкції: реакція світової спільноти на конфлікт включала в себе введення санкцій проти росії, що має вплив на світову економіку.

Через те, що зараз одночасно триває російсько-українська війна та ізраїльсько-палестинський світ переживає економічні кризи оскільки буде важко допомагати двом країнам вирішити конфлікт. Як відзначив Володимир Зеленський, ситуація, яка склалась є безумовно небезпечною для України.

Союзники мають обмежений обсяг військової допомоги, який вони можуть надати нашій країні. На це Росія і розраховує на зменшення допомоги Україні від її союзників на тлі конфлікту на Близькому Сході. Через це існує хвилювання щодо обмеження допомоги у разі виникнення ще більш страшних трагедій у світі.

Висновок. Отже, як ми бачимо, що Україні дуже важко протистояти країні агресорці самостійно, потрібно керівництву нашої держави просити допомоги та підтримки в інших держав, та налагоджувати політичні економічні зв'язки, просити гарантії безпеки у сильних всього світу. В свою чергу, світовій спільноті потрібно домовитись та створити певні інструменти, щоб ніхто не міг висувати претензії на територіальні цілісності інших країн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. https://naurok.com.ua/test/rosiysko-ukra-nska-viyna-z-2014r-zovnishhttps://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B4%D1%83%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B8_%D1%82%D0%B0_%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%B8_%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97_%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8no-politichniy-aspekt-491723
2. https://glavcom.ua/
3. https://www.radiosvoboda.org/a/29813432.html
4. Володимир Горбулін, Тези до другої річниці російської агресії проти України // Український кризовий медіа-центр, 20 лютого 2016
5. Як війна Росії проти України змінила світ | Національний інститут стратегічних досліджень https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/yak-viyna-rosiyi-proty-ukrayiny-zminyla-svit

СИТУАЦІЯ В ЄВРОПІ В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД 1918-1939РР.

Самко Михайло Васильович
Студент
Київський національний університет будівництва і архітектури
м. Київ, Україна

Вступ. Період між Першою та Другою світовими війнами, від 1918 до 1939 року, є періодом в історії Європи, який характеризується великими соціальними, економічними та політичними змінами. Після завершення Першої світової війни, континент опинився в стані розрухи.

Мета роботи. Дослідити, як вплинула Перша світова війна на людей та їхнє життя в країнах Європи та в цілому на країн та їх стан і активні дії, що були у той період.

Матеріали та методи. Проводилися певні роботи над літературою на дану тематику.

Результати. Країни прагнули оговтатись від Першої світової війни, проте певними кроками прийшли до конфліктів, що призвели до початку Другої світової війни.

Висновки. Міжвоєнний період в Європі (1918-1939рр.) визначався трагічними наслідками Першої світової війни і став передумовою для подальших історичних подій. Масштаби збитків та руйнувань, спричинених Першою світовою війною, принесли європейським країнам економічні, соціальні та політичні труднощі, що призвели до глибокої суспільної кризи та перегляду політичної системи.

Агресивна зовнішня політика деяких держав, прагнення до територіальної експансії та здатність режимів, таких як нацизм, реалізувати свої амбіції, створили напружені умови, які призвели до спалаху Другої світової війни в 1939 році. Усі ці фактори визначили подальший хід історії Європи та світу, а їх розгляд в контексті міжвоєнного періоду допомагає зрозуміти причини та наслідки подій, які сформували 20-й століття.

1. Огляд ситуації в Європі після Першої світової війни

Після Першої світової війни Європа перебувала у стані розрухи та трансформації, що мало значний вплив на політичну, економічну та соціокультурну динаміку континенту. До основних аспектів європейської ситуації можна віднести розпад імперій, створення нових держав, серйозні економічні труднощі, підписання Версальського договору, політичні зміни та появу нових ідей та ідеологій.

2. Джерела нестабільності та конфліктів

Після Першої світової війни в Європі спостерігалися численні революції та національні рухи.

2.1 У Росії Лютнева та Жовтнева революції поклали край царському режиму, розпочалася радянська влада і Росія вийшла з Першої світової війни. Ці дії згодом призвели до утворення Радянського Союзу та розпаду імперії. Ці революції мали значний і далекосяжний вплив на Росію і світ в цілому, визначивши хід подій на наступні десятиліття і сформувавши політичні та соціальні реалії 20-го століття.

2.2 Революції в Австро-Угорщині та Німеччині (1918-1919) відбувалися під впливом загальноєвропейських подій і мали значний вплив на політичну карту цих країн. Коли Австро-Угорщина була ослаблена війною, а її імперія почала розпадатися, етнічні групи, такі як чехи, словаки, угорці та поляки, скористалися можливістю проголосити незалежність і створити власні держави. У Німеччині революція призвела до створення Веймарської республіки, яка стала першою демократичною республікою. Однак були спроби встановити соціалістичний лад, такі як повстання спартаківців у Берліні, які були придушені урядовими військами. Вона брала участь у мирних переговорах, що призвели до підписання Версальського договору, який наклав на Німеччину значні обмеження, включаючи виплату репарацій і втрату території.

2.3 Фінляндія здобула незалежність від Російської імперії у 1917 році, а Латвія, Литва та Естонія також отримали незалежність після розпаду Російської імперії у 1918 році. Згодом ці країни приєдналися до Ліги Націй. Польща, яка

була анексована Росією, Німеччиною та Австро-Угорщиною, відновила свою незалежність у 1918 році.

2.4 Італійська фашистська революція 1922 року ознаменувалася приходом до влади фашистської партії на чолі з Беніто Муссоліні. Ця революція встановила в Італії фашистський уряд, який проіснував до кінця Другої світової війни. Фашизм Муссоліні характеризувався сильним націоналізмом, авторитаризмом, контролем над економікою та придушенням інакомислення.

2.5 Іспанська республіканська революція 1931 року визначалася революційними змінами в іспанській політичній системі, що призвели до встановлення демократії та республіканізму. Революція характеризувалася спробами запровадити прогресивні та демократичні ідеї в Іспанії, але в той же час проклала шлях до політичної напруженості, що проявилася у громадянській війні

2.6. Економічні труднощі Гіперінфляція та економічна нестабільність

Міжвоєнний період в Європі (1918-1939) був позначений серйозними економічними труднощами, включаючи гіперінфляцію та економічну нестабільність. Європейські країни зазнали великих матеріальних і людських втрат, що призвело до значного економічного виснаження. Згідно з положеннями Версальського договору (1919 р.), Німеччина була зобов'язана виплатити великі репарації, що призвело до виснаження німецької економіки. 1920-1930-ті роки стали періодом гіперінфляції та стрімкого падіння вартості грошей, а 1930-ті роки - різкого падіння вартості німецької валюти, зросла бідність і знецінилися заощадження. Негативні економічні рішення та спад промислової активності призвели до високого рівня безробіття, особливо в Німеччині. Багато європейських країн зіткнулися з економічною нестабільністю, скороченням зовнішньої торгівлі та загальною економічною депресією. Світова економічна криза 1929 року, відома як Велика депресія, поглибила економічні труднощі, спричинивши падіння виробництва і зростання безробіття. Революції та національні рухи визначили карту Європи: країни робили кроки до незалежності, створювали нові політичні утворення та

намагалися змінити свої соціальні та економічні структури. Економічні труднощі створили соціально-політичний контекст і сприяли поширенню різних ідеологій, таких як фашизм і комунізм.

3. Амбіції та стратегії країн

Політика агресії: Експансія Німеччини та Італії. Велика депресія, яка настала після Світової економічної кризи 1929 року, суттєво вплинула на економіку Німеччини та Італії, прискорюючи соціально-економічні зміни та визначаючи хід подій перед Другою світовою війною.

3.1 Велика депресія призвела до різкого зменшення економічної активності, масштабного безробіття та знецінення валюти Німеччині відбулося масове безробіття та знецінення валюти. Безробіття та економічна нестабільність призвели до соціальної напруги та невдоволення, що створило сприятливі умови для поширення нацизму та ідей Адольфа Гітлера. Розлючені німецькі маси хотіли вирішення своїх проблем, що призвело до виникнення нацистської партії, а Гітлер також підтримав нацизм.

3.2 Італія також зазнала економічних труднощів, що вивернулить економіку черезвеликі збитки в торгівлі та промисловості. Серед економічних труднощів виникло невдоволення в громадянському суспільстві, що підштовхнуло багатьох італійців до підтримки фашистського руху та Беніто Муссоліні. Він встановив авторитарний режим та вживав заходів для індустріального відновлення, таких як корпоративна система та підтримка великих підприємств. Для вирішення економічних проблем та відволікання уваги суспільства від внутрішніх труднощів, Муссоліні спрямував Італію на війну, що визначило подальший хід подій перед Другою світовою війною.

3.3 Після Першої світової війни багато країн, як переможців, так і переможених, вжили заходів у сфері мілітаризації та реформування, щоб адаптуватися до нової ситуації, перебудувати свої збройні сили і запобігти можливим конфліктам. Багато країн реорганізували свої збройні сили на основі досвіду останньої війни і адаптували свої стратегії до нової ситуації. Багато країн зрозуміли, що їм не потрібна армія в мирний час, і скоротили її

чисельність. Деякі території також були демілітаризовані за Версальським договором. Ліга Націй допомагала вирішувати всі суперечки між державами дипломатичним шляхом. Певні економічні заборони створили труднощі для деяких переможених держав. Деякі країни також повністю втратили свої колонії.

4. Винекнення напруження у країн Європи перед Другою світовою війною

Велика кількість країн Європи стикалася зі зростанням націоналістичних настроїв після війни. Націоналістичні рухи підкреслювали важливість незалежності та суверенітету кожної країни, що робило інтеграцію менш привабливою для деяких націй. еред великої частини громадськості в багатьох країнах виникли пацифістські настрої, особливо через враження від жорстокості та руйнування Першої світової війни. Деякі країни відчували страх перед втратою суверенітету та контролю над внутрішніми справами при інтеграції в більш широкі політичні та економічні об'єднання. Систематичні напруження в Європі, включаючи націоналістичні конфлікти та розбіжності щодо економічних питань, ускладнювали можливість інтеграції.

5. Міжнародна реакція та втручання

Міжнародні реакції та втручання у міжвоєнний період (1918-1939 рр.) мали вирішальне значення для формування політичного клімату, що передував Другій світовій війні. Ключові аспекти включали в себе союзницьку політику, дипломатичні ініціативи, спроби забезпечити мир і співпрацю між державами у складний період між двома світовими війнами.

5.1 Ліга Націй була створена як міжнародна організація для підтримання миру та врегулювання міжнародних суперечок за допомогою дипломатії та колективної безпеки. Хоча Ліга Націй мала благородні цілі, вона зіткнулася з низкою проблем, включаючи відмову Сполучених Штатів приєднатися до неї та її обмежену спроможність вживати ефективних заходів для вирішення спорів.

5.2 Втручання у внутрішні конфлікти в Європі. Кілька міжнародних ініціатив було призначено для врегулювання внутрішніх конфліктів, таких як

Греко-турецька війна або Іспанська громадянська війна. У багатьох випадках країни приймали пасивне ставлення до внутрішніх конфліктів, оскільки пам'ятка великої війни та фактори економічної нестабільності обмежували їхню готовність втручатися.

Ці аспекти взаємодії та реакції в міжнародному співтоваристві в міжвоєнний період визначили хід подій і взаємини країн.

6. Початок Другої світової війни

Напередодні Другої світової війни Європа перебувала у стані великої політичної, економічної та соціальної нестабільності. Поширення агресивних режимів у Німеччині та Італії, а також прихід до влади комуністичних режимів у Східній та Центральній Європі створили атмосферу напруженості та конфліктів. Міжнародна спільнота відреагувала обмеженими обмеженнями та ізоляціонізмом, що також сприяло ескалації конфлікту. Однак основними факторами, що призвели до початку Другої світової війни, були експансія агресивних імперіалістичних режимів, територіальні суперечки та неефективні режими колективної безпеки. Агресивна політика союзників і націоналістичних режимів, особливо Німеччини та Італії, стала головним каталізатором інтенсифікації конфлікту. Економічна нестабільність, розпад колоніальних імперій та неспроможність Ліги Націй запобігти конфліктам створили сприятливий ґрунт для поширення тоталітарних ідеологій та авторитарних режимів.

РЕВОЛЮЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ ТА В ІНШИХ КРАЇНАХ СХІДНОЇ ЄВРОПИ НАПРИКІНЦІ 1980 – ПОЧАТКУ 1990-Х РР.

Свистунов Георгій Юрійович
Студент
Київський Національний університет будівництва і архітектури
м. Київ, Україна

Вступ. Початковий поштовх до змін ґрунтувався на економічному занепаді та соціальних проблемах, що виникли в країнах Східної Європи. Ці проблеми не були звичайним для соціалізму і включали такі явища, як безробіття, інфляція та падіння рівня життя.

Стабільність і передбачуваність фіксованих цін також почали розмиватися. Крім того, авторитарний режим викликав дедалі більше невдоволення, оскільки люди прагнули більш демократичної форми правління та покращення соціально-економічного політичного ландшафту.

Мета роботи. Дослідити, як революції в Країнах Східної Європи вплинули на розпад СРСР.

Матеріали та методи. Вивчалася література на дану тематику

Результати. Головним у досліджені було отримання незалежності Країн Східної Європи за допомогою революцій.

Висновки. Демократичні революції поклали край конфлікту між СРСР і США. Ці революції були правильними, тому що життя в Радянському Союзі погіршувалося.

Саме тому країни почали робити революції, створювати незалежні держави, розвивати і покращувати своє соціальне життя. З виходом з Радянського Союзу життя в незалежних країнах стали ліпшими, а їхні відносини із Заходом покращились.

1.1 Вплив Михайла Горбачова на ситуацію

На перебіг історичних подій у регіоні суттєво вплинули спроби відбудови СРСР після приходу Михайла Горбачова до влади в 1985 році. Горбачов

запровадив нові способи мислення та розпочав реструктуризацію, зокрема у відносинах СРСР із Заходом. Горбачов визнавав самовизначення східноєвропейських народів у визначенні власного напряму розвитку. Модифікації, зроблені в СРСР, були позитивно сприйняті в Угорщині та Польщі. Однак, спочатку політика Горбачова була прийнята з великим побоюванням в державах через велику вірогідність втрати правлячу партію єдиної влади.

1.2 Виникнення та опис революцій в Країнах Східної Європи

У 1989-1990 роках у країнах Східної Європи виникли «оксамитові революції», які мали революційний характер. Демократичні революції були різними за своїми формами та методами, починаючи від мирної Оксамітової в Чехословаччині до насильницького заворушення в Румунії. Революції розгорталися майже одночасно, при загальному розумінні того, що СРСР не буде втручатися у справи своїх західних сусідів.

1.3 Вплив Круглого столу на ситуацію в Польщі

Круглий стіл став переломним моментом у боротьбі опозиції та влади за часів правління ПНР. Саме під час цих зустрічей було досягнуто домовленостей щодо таких питань, як визнання права опозиції на відкритість діяльності, легалізація руху «Солідарність», реформа парламентського та виборчого законодавства.

У 1989 році перемога «Солідарності» призвела до поразки Об’єднаної робітничої партії Польщі. Згодом партія змінила назву на Соціал-демократичну партію Республіки Польща. Це означає початок шляху Польщі до побудови ринкової економіки та демократичної країни.

1.4 Реакція Чехословаччини

Після Празької весни реакція Чехословаччині посилилася. Розпочався рух проти істеблішменту. Революційні події, які стали відомими як Оксамитова революція, розпочалися 17 листопада 1989 року. Згодом було створено відкритий форум, який об'єднав низку дисидентів. Форум був підтриманий Соціалістичною партією 1 грудня 1990 року країна стала називатися Федеративною Республікою Чехословаччина.

1.5 Революція в Угорщині

Революція в Угорщині була мирною, і з'їзд Угорської соціалістичної робітничої партії прийняв програму стабілізації економіки та скорочення зовнішнього боргу. Гласність поширилася по всій країні, почали виникати нові партії та організації. Була створена багатопартійна система. Національні збори прийняли конституційні поправки. Держава стала називатися Угорською Республікою. Розвиток Болгарії характеризувався чітким проявом авторитарного правління. Економічна неефективність призвела до падіння рівня життя, а спекуляції та корупція набули безпрецедентних масштабів. У країні почалася лібералізація і перехід до ринкової економіки, утворилися і почали відновлювати свою діяльність десятки політичних партій і організацій.

1.6 Революція в РумуніЇ

У другій половині 20 століття в Румунії сформувався тоталітарний режим Ніколає Чаушеску: 5 грудня 1989 року представники муніципалітету вирішили відправити священика Ласло Тюрка, який виступав проти Станіслава, який захищав права угорської меншини. Відсунься. Спалахнули протести, лунали скандування «Геть Чаушеску». Військові відкрили вогонь по демонстрантах, убивши понад 100 осіб. По всій країні почалися демонстрації та страйки. Пізніше був сформований Фронт національного порятунку на чолі з Іоном Ілієску. Чаушеску був страчений у 1990 році Соціалістична Республіка Румунія була перейменована на Румунію.

1.7 Перебудова в Україні

Перебудова розпочалася і в Україні. Україна та українці були сповнені рішучості покінчити з радянським минулим, але не усвідомлювали викликів, що стояли попереду. Вони мали розбудовувати державу, встановлювати нову політичну систему, будувати демократичне суспільство і систему, розбудовувати представницьку демократію і переходити до ринкової економіки та капіталістичних відносин.

1.8 Початок національних, демократичних та соціальних рухів, проголошення незалежності України

Почалися масові страйки, у вересні 1989 року було започатковано Народний рух України за перебудову, у березні 1990 року відбулися перші вибори до Верховної Ради Української РСР. Горбачов не хотів нового Договору про союз, у березні 1991 року відбувся всеукраїнський радянський референдум за збереження СРСР, але марно, оскільки він не дав Горбачову необхідної підтримки. 24 серпня 1991 року Верховна Рада Української Радянської Республіки прийняла закон про проголошення незалежності України.

МУЗЕЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ЕТНОГРАФА ЮРІЯ ГОШКА

Світлака Андрій Богданович
магістрант кафедри етнології і археології
Боян-Гладка Світлана Петрівна
кандидат історичних наук,
доцент кафедри етнології і археології
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна

Вступ. У різних галузях української науки відомо чимало досліджень, присвячених видатним постатям, котрі присвятили свою діяльність розвитку науки. Серед них Юрій Гошко (1917–2005) – безперечно, один з найвизначніших українських вчених в етнографії та музеєзнавстві середини XX-початку XXI ст. Його творчість відіграла особливу роль не тільки у розвитку етнографічних досліджень, але й у формуванні музейних експонатів м. Львова та всього західного регіону України.

Ціль роботи полягає в дослідженні вкладу Ю. Гошка в розвиток музейної роботи в Україні загалом та опрацювання й введення в науковий обіг етнографічної творчої спадщини вченого.

Матеріали та методи. Наукова робота базується на принципах історизму, об’єктивності та комплексності. У роботі застосовувались історичні методи: аналізу і синтезу, проблемно-хронологічний, порівняльно-історичний і типологічний методи.

Результати та обговорення. Важливу сторінку в розвиток української етнології вписав Ю. Г. Гошко, який сумлінно трудився на етнографічній ниві у умовах складного тоталітарного режиму. Народився вчений 28 квітня 1917 року в селі Старичі Яворівського району Львівської області. Попри значну етнографічну діяльність, Ю. Гошко віддав розвитку музейної справи. У 1951 р., у віці 34 років, був призначений директором Львівського історичного музею. З того часу почалася нова сторінка в його кар’єрі. Йому довелося стати

працівником науки і культури, не за посадою, а за суттю, за покликанням і за тими знаннями, яких йому бракувало в царині історії та культури. Ю. Гошко висловлювався про науковців, котрі працювали наукових та науково-педагогічних установах: «Заздрю тим вченим, яким доля подарувала університети у 17 років і які знайшли дорогу до наукових бібліотек у молоді роки» [1, с. 125].

У вересні 1958 р. Юрія Гошка перевели з посади директора Історичного музею у Львові, який тоді ще перебував у підпорядкуванні Міністерства культури, до Української академії наук на посаду директора Українського державного музею етнографії та художнього промислу Академії Наук Української РСР (УДМЕХП). Академічна установа хоч і носила назву музею, займалася значною культосвітньою, збиральницькою та охоронно-пам'ятковою роботою, виділялася з-поміж музеїв Львова своїми науковими традиціями. Варто зауважити, що УДМЕХП в 1951 р. виник на базі колишнього Етнографічного музею Наукового товариства ім. Т. Шевченка та міського художньо-промислового музею. Проте, традиція наукових етнографічних та мистецтвознавчих досліджень не припинилася повністю і в радянський період. На 1958 р. у музеї працювало 20 наукових співробітників, вісім з яких мали науковий ступень [2, с. 68].

У музеї працювала народна художниця України Олена Кульчицька. Колекція музею налічувала близько 60 тис. одиниць. Завдяки Ю. Гошку, музей підтримував тісні зв'язки з багатьма інститутами та музеями України, Білорусі, Естонії, Польщі та Чехословаччини, зокрема з Інститутом мистецтвознавства, етнографії та фольклору Української академії наук у Києві та Інститутом мистецтвознавства, етнографії та фольклору Білоруської академії наук у Мінську. Як і багато рноадянських вчених, його посада змушувала молодого керівника вийти за межі своєї установи. Він хотів попрацювати з серйозними вченими в галузі етнографії та музейництва, яка була однією з ключових у науці установи [3, с. 127].

У музеї етнографії та художнього промислу Академії Наук Української

РСР зберігалася унікальна колекція пам’яток української народної культури та ремесел, годинників, порцеляни, скла, зразків європейських меблів, зібраних і збережених дбайливими руками кількох поколінь української інтелігенції наприкінці XIX – на початку XX ст. [4, с. 65]. Усі ці національні надбання завдячують національними подвижниками, такими як Михайло Грушевський, Осип Роздольський, Осип Маковей, Володимир Гнатюк, Володимир Кубійович, Володимир Шухевич, Володимир Кобільник та інші.

Варто зауважити, що саме Наукове Товариство ім. Т. Шевченка заклало основу українського етнографічного музейництва, яке наголошувало на необхідності збереження історичної пам’яті народу через сферу матеріального буття.

Ю. Гошко як керівник музею, поставив перед собою мету запобігти фізичному знищенню пам’яток радянською владою. Він на той час усвідомлював складність ситуації, тому його тактика полягала не в тому, щоб наполягати на прямій пропаганді унікальності пам’яток народної культури, а в тому, щоб заглибитись у наукове дослідження української традиційної культури [5, с. 34]. Це не означало, що музейна робота відкладалася, але вважалося бажаним не здіймати зайвого галасу. Необхідно було укомплектувати музейну збірку різними групами пам’яток з різних регіонів України.

Основним завданням музейної діяльності Юрія Гошка було збирання музейних експонатів, що стало одним з ключових напрямків, органічно пов’язаних з науковою програмою. Систематичні етнографічні експедиції в різні регіони України, особливо в етнографічні райони Карпат, згідно з планами директора музею, дозволили виявити і задокументувати традиційні явища, які зазнали значних трансформацій і були втрачені внаслідок колективізації сільського життя. Масове збирання музейних пам’яток, формування рукописного фонду та підготовка наукових досліджень були завуальовані вивченням соціалістичних змін у культурі та побуті українського села [6, с. 131].

Таким чином, під керівництвом Ю. Гошка академічний колектив музею відродив етнографічні дослідження, які занепали через міграцію та кінець діяльності НТШ. Зокрема, молоді науковці під керівництвом цього дослідника амбітно вивчали різні напрямки традиційної української культури. Упродовж усього свого дослідницького життя Юрій Гошко не відмовлявся від цієї методології і дедалі більше переконувався у правильності своєї стратегії.

Через деякий час пошукова діяльність вченого дала значні результати. Сотні експонатів поповнили фонди музею, а етнографічний матеріал у польових умовах став основою для подальших наукових досліджень у сфері етнографії України.

У 1969 р. Ю. Гошко домігся повернення Музею етнографії, художнього промислу до складу Академії наук. У 1982 році на базі цього музею було створено Львівську філію Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнографії ім. М. Рильського Академії Наук, а в 1991 році йому було надано самостійний академічний статус Інституту народознавства Національної академії наук України. Вчений з 1988 р. і до кінця свого життя (2005) був головним науковим секретарем Інституту народознавства НАН України.

Під керівництвом професора Юрія Григоровича Гошка формувалася ціла плеяда сьогодні провідних українських етнографів, зокрема С. Павлюк, О. Никорак, П. Федака, М. Глушко, М. Паньків та інші. У 80-х рр. XX ст. вони, молоді на той час дослідники, успішно захистили дисертації з актуальних проблем етнографії Карпатського регіону. Кожен з них зробив вагомий внесок у розвиток української етнології та музейної справи загалом.

Висновки. Підсумовуючи проаналізований матеріал слід відмітити, що Юрій Гошко зробив вагомий і ціннісний внесок у розвиток музейної мережі та вітчизняну етнологічну науку загалом. Його нелегкий життєвий шлях підтверджує, що вчений у молодому віці, очолюючи музейні установи м. Львів та попри комуністичну ідеологію зумів вивчити матеріальну культуру українців Карпатського регіону і тим самим поповнював та зберігав музейні колекції. Велика заслуга вченого в тому, що він зумів виховати цілу плеяду науковців,

котрі продовжили дослідження свого вчителя.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Данилюк А. Крізь призму часу // Народознавчі зошити. Львів, 1997. № 2 (14). С. 125–126.

2. Макарчук С. Галицький українець XX століття (до 80-річчя з дня народження професора Юрія Гошка) // Народознавчі зошити. Львів, 1997. № 2 (14). С. 68–74.

3. Моздир М. Двоє в човні // Народознавчі зошити. Львів, 1997. № 2. С. 127–128.

4. Павлюк С. П. Подвижник національної науки (про Юрія Гошка) // Народознавчі зошити. Львів, 1997. №2. С. 65–67.

5. Юрій Григорович Гошко: Біобібліографічний покажчик, Львів, 1987. 36 с.

6. Щербак І. Юрієві Гошку – 80 // Народознавчі зошити. Львів, 1997. №4. С. 130–131.

ДЕРЖАВОТВОРЧІ ІДЕЇ КОЗАЦЬКИХ ВАТАЖКІВ КІНЦЯ XVI – ПОЧАТКУ XVII СТОЛІТТЯ

Семенко Вікторія Вікторівна
Студент
Київський національний університет
будівництва і архітектури
м. Київ, Україна

Вступ. Період кінця XVI – початку XVII століття в історії України був надзвичайно важливим і пам'ятним. Цей період відзначився низкою значущих подій, пов'язаних зі становленням та розвитком козацького руху. Козацтво виступало не лише як важливий фактор у процесі формування української державності, але і як ключовий символ національної самоідентифікації українського народу. У цьому рефераті ми глибше розглянемо державотворчі ідеї козацьких ватажків, які відіграли важливу роль у становленні української державності та незалежності. Ми розглянемо формування козацької ідеології, боротьбу за державність та внесок козацьких лідерів у цей важливий період української історії.

Українське козацтво, яке з'явилося і вперше згадане в писемних джерелах у 1489-1492 роках, і Українська козацька держава, сформована під час Національно-визвольної війни під керівництвом Богдана Хмельницького середини XVII століття, представляють унікальні явища, не тільки в українській історії, але й у світовій. Це нове державне утворення виникло на основі демократичних принципів і державницького світогляду, успадкованих від Київської Русі, і зображати самоутвердження української нації та її національних цінностей. Генетично, козацтво, яке є основою сучасної України, виросло з людей, які прагнули свободи, виявляли героїзм, прагнули до братерства і велику увагу приділяли військовій культурі, яка містити лицарство, моральний кодекс і почуття власної свободи [1].

Королівські старости на пограничних землях виявляли занепокоєння, спостерігаючи за зростанням чисельності озброєних незалежних козаків, які

часто проявляли неповагу до королівської влади. Втім, самі старости, як члени магнатських родів, отримували прибуток з цієї ситуації, вимагаючи значні податки від козаків, які намагалися здійснювати торгівлю рибою, шкурами тварин та іншими товарами в містах, часто не чекаючи на офіційні дозволи.

Проте важливим було те, що старості знайшли в козаках ідеальних оборонців кордонів від татарських нападів. Один з основних обов'язків старостів полягав у захисті кордонів. У 1520 році, наприклад, черкаський староста Сенько Полозович найняв загін козаків для обслуговування прикордонної варти. У наступних десятиліттях інші старости, такі як Євстафій Дашкевич, Предслав Лянцкоронський та Бернард Претвич, активно мобілізували козаків, не лише для оборони кордонів, але і для проведення нападів на турків [2. 1 с].

Запорозька Січ, розташована у важкодоступній місцевості, існувала і після смерті її засновника і продовжувала процвітати. Вона надавала можливість будь-якому християнському чоловікові, незалежно від його соціального статусу, приєднатися до козацького братства. Кожен прихід до Січі означав вступ в один із невеликих об'єднаних загонів, відомих як курені, що складалися з простих споруд з дерева та очерету. Важливою особливістю Запорозької Січі було те, що кожен козак мав свободу вибору і міг, за бажанням, покинути Січ.

Запорозька Січ не приймала жінок і дітей, оскільки вважала їх зайвими в умовах степу. Запорожці відмовлялися визнавати авторитет будь-якого правителя та встановлювали самоврядування, спираючись на звичаї та традиції, що формувалися протягом поколінь. Важливою рисою була рівність прав усіх козаків, які могли брати участь у жвавих радах, де часто вирішальну роль відігравало голосне вираження поглядів [2].

Українське козацтво – надзвичайно важливе та унікальне явище у світовій історії, яке не має аналогів в інших народів. Історія України часто називається «козацькою історією», оскільки козаки відіграли ключову роль у формуванні та визволенні нації.

З початку організації Запорозької Січі та під проводом Хмельницького під час Бійцівської гетьманщини, козаки були не лише військовими, але й духовними лідерами. Вони виступали за свободу і незалежність України, готові були вести війну проти загарбників та обранців українського народу. Козацькі загони відомі своєю сміливістю, відвагою та винахідливістю, і їх багато легендарних боїв і походів донині вшановуються.

Слово «козак» стало синонімом вільної, незалежної людини, яка готова боротися за свої права та свободу. Це важливий символ української національної самосвідомості [5].

Козаки прагнули до свободи від зовнішнього владаря та здійснювали самоврядування в межах своїх територій. Вони були проти тоталітарних режимів та обтяжливого оподаткування, і прагнули жити за власними законами.

Історики вважають, що виникнення українського козацтва датується приблизно 1480-ми роками, але лише в середині XVI століття його чисельність зросла настільки, що козацька сила почала впливати на події в Україні та Європі. Європейські монархи наймали козаків для участі в військових операціях. З часом козацтво перетворилося з напіввійськового промислу на окремий стан в українському суспільстві.

У XVI столітті українське козацтво сформувало свій центр – Запорозьку Січ, унікальне військово-політичне утворення, яке стало важливим кроком у формуванні української державності. Запорозька Січ відіграла ключову роль у боротьбі українців проти польського панування, турецько-татарської агресії та феодально-кріпосницького гніту. Вона стала символом демократичної республіканської форми управління та найвиразнішим виявом військової культури українського народу[7].

У XVII столітті, козацтво, яке містити запорозьке та реєстрове козацтво, стало провідним класом в українському суспільстві та зміцнило основи української держави. Цей період настала з разом з Визвольною війною під проводом гетьмана України Богдана Хмельницького у 1648 році. Козацька адміністративно-військова система охопила значну частину України, а трійця

козацької старшини сформувала новий шар української аристократії. Цей устрій існував на українських землях до кінця XVIII століття, а військові козацькі формування існували до першої половини XIX століття.

Козацька Україна в минулому була відома як «козацька земля» або «козацька нація». Протягом останніх пів тисячоліть багато вчених, державних та політичних діячів інших країн вважали козацтво надзвичайним досягненням українського національного генія. Козаки були сильними оборонцями та духовними лідерами, які відомі своєю відвагою та відданістю своїй батьківщині. Під їх захистом Україна пережила значне відродження в XVII- XVIII століттях.

Козацтво вплинуло на всі аспекти життя українського народу, бороняючи його землі, розвиваючи нові території, підтримуючи українську культуру та православну церкву, і беручи участь у багатьох антифеодальних рухах. Козаки також відзначалися в мистецтві військової тактики та зробили вагомий внесок у визволення України від польського панування [7].

Козацька ідеологія є важливим елементом української історії та культури. Вона виникла в умовах соціального та політичного розвитку України в епоху козацтва і сформувалася навколо понять свободи, незалежності та боротьби за права та справедливість. Ось деякі ключові аспекти козацької ідеології:

Свобода і незалежність: Козаки прагнули до свободи від зовнішнього владаря та здійснювали самоврядування в межах своїх територій. Вони були проти тоталітарних режимів та обтяжливого оподаткування, і прагнули жити за власними законами.

Людські права: Козацька ідеологія підтримувала рівність перед законом та гарантувала права кожного козака на участь у радах та прийняття рішень. Всі члени козацької громади мали право висловлювати свою думку і брати участь у важливих справах.

Національна ідентичність: Козацтво відігравало важливу роль у формуванні української національної ідентичності. Козаки прагнули зберегти українську культуру, мову та традиції в умовах зовнішнього тиску. Боротьба за

справедливість ідеологія визнавала боротьбу за справедливість та права як обов'язок кожного козака. Вони готові були вступати в боротьбу за свої інтереси та права, навіть якщо це вимагало великих жертв.

Військовий дух козацтва відзначалася військовим духом та готовністю до оборони свого краю від зовнішніх загроз. Козаки були відомі своєю відвагою та відданістю своїй батьківщині.

Козацька ідеологія мала значний вплив на подальший розвиток України та вплинула на історичні події, які відбувалися на теренах України. Вона підтримує ідею національної гідності, волі та самостійності, що залишається важливою частиною української ідентичності й сьогодні.

Завдяки державотворчим ідеям козацьких ватажків кінця XVI – початку XVII століття в Україні сформувалася цілісна та стійка державність. Важливими аспектами цих ідей були самоуправління, незалежність, військова сила, віра та культура. Козацтво було не лише військовою силою, але й носієм національної ідентичності та демократії.

Важливо підкреслити, що державотворчі ідеї козацьких ватажків стали фундаментом для подальшого розвитку України як держави. Вони визначили основні цінності та принципи, які збереглися в українському національному світогляді й долучили до історичної спадщини. Козацтво залишило незабутні сліди в історії України та є символом національної гордості та сили.

Висновок полягає в тому, що державотворчі ідеї козацьких ватажків були ключовим чинником у формуванні української державності, і вони й донині залишаються важливим джерелом національної ідентичності та самоідентифікації українського народу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Українська козацька держава: носій ідеї непідлеглості та соціальний ідеал-2021 р. http://www.golos.com.ua/article/347710
2. Історія українського козацтва [Інтернет-ресурс]
3. https://osvita.ua/vnz/reports/history/4154/

4. Українське козацтво від витоків до сьогодні-2018

5. https://www.kspu.edu/About/DepartmentAndServices/Library/Resource_2017/Digital_resources_2017/2017_Virtual/2018/UkrainianCossacks.aspx?

6. Історія українського козацтва [Текст]: нариси у 2т. / Редкол.: В. А. Смолій (відп. Ред.) та ін. – К.: Києво-Могилянська академія, 2006. – Т.1. 800 с.: іл.

7. Історія українського козацтва [Текст] : нариси у 2т. / Редкол.: В. А. Смолій (відпов. Ред.) та ін. – К.: Києво-Могилянська академія, 2007. – Т.2. 724 с.: іл.

8. Збірник козацьких літописів : Густинський, Самійла Величка, Грабянки [Текст] / Упорядники та перекладачі.: В. Крекотень, В. Шевчук, Р. Іванченко. – К.: Дніпро, 2006.– 976 с.

9. Національна бібліотека України http://www.nbuv.gov.ua/node/5895

УКРАЇНСЬКИЙ ВЕРТЕП: ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ НАРОДНОГО ТЕАТРУ

Соколова Наталія Дмитрівна,
к.і.н., доцент
Дуб Вікторія Олександрівна,
Студентка
Національний університет фізичного виховання і спорту України
м. Київ, Україна

Вступ. Український пересувний театр – вертеп – самобутнє явище української театральної культури та історії розвитку українського народу, був поширений переважно в XVII-XVIII ст. В районах Західної України вертепна скриня до сих пір є постійним атрибутом обряду колядування на різдвяних святах. Дослідження історії розвитку вертепу та пізніше лялькового театру зустрічають багато труднощів, тому що як вертеп так і ляльковий театр були, перш за все, розвагою для народу. Тому письмових документів про історичний розвиток цього виду мистецтва зберіглось дуже мало. Але ідея вертепу, структура вертепного театру, принцип переміщення ляльок та тексти вистав збереглися з XVII ст. до наших днів та передаються від покоління до покоління.

Мета роботи полягає у дослідження історії становлення вертепу як народного театру та його впливу на сучасне театральне лялькове мистецтво.

Результати та обговорення. Вертепні вистави з'явилися в Україні в першій половині 17 ст. та поширилися по всій країні, але перша документальна згадка про вертеп датується 1666 р. Це явище цілковито самобутнє, національне. Мандрівні дяки («пиворізи»), студенти Києво-Могилянської академії, мандруючи по Україні в 17-18 століттях, заробляли гроші приватним навчанням. Саме вони спричинилися до розповсюдження рукописної літератури і влаштовували театральні вистави, ходили з вертепом [2, с. 100].

Поняття «вертеп» в різних джерелах трактується по-різному. В перекладі з латинської під «вертепом» розуміють «ясла, годівницю для свійських тварин». За дослідженнями вчених з XVII ст. під «вертепом» розуміли старовинний

пересувний український ляльковий театр, де ставили релігійні і світські п'єси. Мистецтво вертепного театру прийшло на території України, Росії та Білорусії з середньовічної Європи, а в Європу потрапило із Давньої Греції.

На території України перше згадування про існування вертепного театру відносять до часів гетьмана П. Конашевича Сагайдачного, до 1600—1620 рр., коли він почав відновляти Київське братство. Згідно джерел перша згадка про вертепне дійство в Україні датується 1666 роком [1, с. 148]. Поки вертепи залишалися в храмах, духовенство стежило за текстами вертепних вистав, щоб не порушувалися євангельські канони. Вертепні п’єси мали суто біблійний зміст. Залишив храми, вертеп набуває нового вигляду, до верхнього «біблійного» поверху добудовують нижній «народний» поверх. Таким чином, дійство розділилось на дві гілки: біблійний сюжет і народний. Особливістю українського вертепу було те, що на театральну дію, яку грали на нижньому поверсі, надзвичайний вплив мала усна народна творчість: пісні, прислів’я, приказки, замовляння, народні обряди та народне образне слово. Вертепна майстерність передавалася від батька до сина, тільки по чоловічій лінії. У ті часи церква схвалювала поширення мандрівних вертепів, бо книжки були дорогим задоволенням і більшість людей могла дізнатися про біблейські сюжети саме через вертепні вистави. Вертепники мали невеликий прибуток гроші та частування. Гроші заробляли саме вертепні ляльки: в заключній частині вертепної вистави з’являвся такий персонаж як жебрак Савочка, який просив гроші на харчі. Якщо вертепна вистава гралася в панському маєтку або в сільській хаті то, зазвичай, під час вистави запалювали свічки.

Вистави вертепу відбувалися в спеціальній скрині, яка мали вигляд двоповерхового будиночка. Це була своєрідна двоярусна сцена. Розміром цей будиночок був в половину зросту дорослої людини. Передня частина вертепної скрині мала дверцята, які виконували роль завіси. Вертепник, пересуваючи ляльок на дротиках, говорив за кожну ляльку, змінюючи голос. Вертепні вистави показували на міських площах, на ярмарках, по хатах селян та міщан.

В деяких вертепних скринях зберігалася ще одна маленька сцена, третя,

яка була розташована на самому верху скрині. На цю сцену у визначений час виходив Янгол, який сповіщав про народження Спасителя.

На верхній сцені вертепного театру розігрувалися спектаклі за біблейськими сюжетами. Найчастіше розігрувався євангельський сюжет про народження Ісуса Христа, про поклоніння йому пастухів і царів-волхвів, про наказ царя Ірода знищити всіх віфлеємських немовлят чоловічої статі, за що Смерть стинала йому косою голову. Текст спектаклю верхнього ярусу промовлявся церковною мовою.

Сюжет нижнього поверху театру був різний, він відображав реалії життя людей того часу. Кожен із героїв нижнього поверху займався традиційною для нього справою: співав, танцював, змагався в дотепах, сварився, лаявся, бився, заробляв гроші тощо. Це створювало повчальне, динамічне дійство. Мова всіх героїв вертепу біла українська, тільки солдат розмовляв російською, а циган та циганка зрідка промовляли циганські слова.

Що стосується самих текстів вертепних драм, то найстаріший відомий текст був зроблений тушинським дяком Іваном Данилевичем у 1771 р. або 1776 р., але цей текст не зберігся повністю, є тільки окремі виписки із вертепної драми. Найповніший текст, який дійшов неушкодженим до наших часів – це копія так званого «галаганівського списку», яку було записано у селі Сокиренцях у 1770 р. від київських бурсаків.

Для традиційного вертепного театру робилися спеціальні ляльки, які закріплювалися на дротиках. Ляльки, які були персонажами вертепних вистав робили із дерева або глини та оздоблювали папером або тканинами. Інструкцій по виготовленню ляльок не було. В українській народній традиції вертепні ляльки виготовлялися як об’ємними, із дерева та тканини, так і пласкими, із картону. Наприклад, всі 35 ляльок Сокиринського вертепу зроблено із дерева, окрім діви Марії, а потім розмальовано відповідними фарбами. Характерною особливістю вертепних ляльок було те, що вони закріплювалися на дерев’яному або залізному стрижні. Всі фігури вертепного театру були статичними, вони переміщалися на стрижнях по спеціальних прорізях, які було зроблено у

вертепному ящику. У глядачів виникало відчуття, що вертепні ляльки самі виникають із дверей вертепного театру і «пливуть» далі по сцені.

Технологія виготовлення ляльок дуже різна. Зазвичай, використовувалися матеріали та традиції виготовлення, які були притаманні даній місцевості: різьблення по дереву, кераміка тощо. В сучасних вертепних лялька при їх виготовлені задіяні всі види сучасних технологій народної творчості.

Конструкція цих ляльок зберіглася і до наших днів. Ляльок у вертепах могло бути до 40 видів. Майстри, що робили ляльок дотримувалися образів, які відображали народні уявлення про персонажі тих часів. Ляльки вертепів, які дійшли до наших часів є справжньою цінністю. Вони несуть інформацію про статус різних людей, про одяг народу, яким героям надавали перевагу, а яких зневажали, та багато іншої інформації. Вертепник водив ляльок по прорізах у підлозі, спостерігаючи за дією у спеціальні віконечка.

Висновки. Вертеп органічно увійшов у календарну різдвяно-новорічну обрядовість українців. Поєднання народного і професійного, святково-обрядового і побутового зумовили кристалізацію вертепу як універсальної культурницької форми, яка знайшла своє відображення у сучасній українській драматургії і сучасному театральному мистецтві. Водночас вертеп, як частина різдвяно-новорічної обрядовості, активно відроджується в Україні у сьогоденні в різних формах лялькового театру й аматорського та професійного вертепу на театральній сцені.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закальська Я. А. Різночасові модифікації вертепної драми: політичний аспект. *Закарпатські філологічні студії.* 2018, Вип.3, Т.3, С. 147-152.

2. Савчук В. Драматургія і виховні функції українського вертепу / *Освітній простір України*. 2014. Вип. 1. С. 97-101.

ВІЧНИЙ МИР ТА ЙОГО НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ

Спіцин Тимур Сергійович
Студент
Київський національний університет будівництва і архітектури
м. Київ, Україна

Вступ. Аналіз історії українсько-російських відносин вщент руйнує російські міфи радянського та сучасного часів про «спільну позитивно наснажену історію», «непохитне прагнення до нерозривної єдности», «тісне переплетення історичних доль», «братерство та взаємодопомогу». Насправді Московія безцеремонно викрила своє справжнє ставлення до України – як до розмінної монети. Московити ділили українську державу з Річчю Посполитою на свій розсуд, не визнаючи її за окрему країну.

Мета нашої роботи відкрити маловивчені сторінки нашої історії та поглибити знання в актуальній для сьогодення темі. Адже війна Російської Федерації проти Української держави змушує нас переглянути нашу історичну спадщину. Століттями нав'язуване братерство зі східними сусідами, призвело до викривлення нашої історії та глибинних змінах що відбулися у світогляді та світосприйнятті нашого народу. Події що не відповідали цій ідеї викреслювалися або фальсифікувалися, тому ми повинні відкривати нові сторінки історії, ставити незручні питання і досліджувати невтомно правдиве минуле.

У нашій роботі використано **методи** дедукції та індукції, аналіз та синтез, метод аналогії, класифікації та типологізації, історичний та логічний методи, конструювання та деконструювання.

Отже 6 травня 1686 року Річ Посполита та Московське царство підписали «Трактат про Вічний мир» – договір, що не лише безпосередньо стосувався України, а й став для неї доленосним. Дві держави без участі українських представників розмежували свої простори так, що українські землі виявилися поділеними приблизно по Дніпру. Все Правобережжя залишалося під владою

Речі Посполитої, за винятком Києва та невеличкої території, обмеженої Трипіллям, Стайками, Васильковом – населеними пунктами, що стали прикордонними, а також частиною русла річки Ірпінь до впадіння у Дніпро. Означена частинка правого берега з Києвом та все Лівобережжя відходили до Московії.

Таким печальним став підсумок боротьби за українську незалежність у середині XVII століття, війна під проводом Богдана Хмельницького закінчилася поділом держави на Лівобережну та правобережну, кожна з частин якої, піддалася впливові сусідньої держави. Клубок суперечностей, важких економічних наслідків, вагресивна геополітична обстановка та боротьба за гетьманську владу закінчилася занепадом державності. Недаремно цей період у історії отримав назву «Руїна». Нестабільним становищем «Війська Запорозького» вдало для себе скористувалися Річ Посполита, Російська держава, Кримське ханство та Османська імперія, особливим втручанням відзначилися перші дві.

Річ Посполита та Московія вперше за часи існування Гетьманщини здійснили спробу створити союз ще у 1656 році, підписавши Віленське перемир’я. Ця угода повністю знехтувала всі інтереси козацької держави записані ще у так званих Березневих статтях 1654 року між Богданом Хмельницьким та царем Олексієм.

У 1667 році укладено перемир’я між Московією та Польщею на 13,5 років. Згідно цього Андрусівського договору відбулася перша спроба поділу українських земель по Дніпру. Запорожжя ж визнавалося під владою обох держав.

Остаточний поділ відбувся уже за фактом підписання «Вічного миру», адже договір базувався на засадах Андрусівського перемир’я 1667 року і складався з преамбули та тридцяти трьох статей . Російська держава отримала більшість земель, та ще й Київ, за відмову від якого Річ Посполита отримала від Московщини компенсацію в сумі 146 тисяч рублів, а також Запорожжя. Річ Посполита ще мусила відвоювати Поділля в Османської імперії.

Як бачимо, українські землі розтяв державний кордон. Цей поділ разом із іншими чинниками сприяли тому, що вже на початку XVIII століття міждержавний бар’єр став також конфесійним. Адже православні єпархії в Речі Посполитій не бажали підкорятися Київському митрополиту, який перебував у іншій, часто недружній, державі та ще й щойно був переведений у підданство Московському патріарху.

Проти «Вічного миру» рішуче виступив гетьман Іван Самойлович, який розпочав активну діяльність, направлену на об'єднання Правобережжя з Лівобережною Україною. Разом з тим Самойловича хвилювало, що тепер козацькі військові полки стануть головною силою україно-московських походів на Крим в останніх десятиліттях XVII століття, адже Московське царство анулювало попередні договори з Османською імперією та Кримським ханством і вступило до антиосманської Священної ліги, і тому зобов'язувалось організувати воєнний похід проти Кримського ханства. Участь Росії і України в антитурецькій коаліції зв’язувала Росію з Польщею і тим самим не могла бути популярна в близьких до Самойловича старшинських колах, не кажучи вже про економічні і політичні інтереси, які в’язали старшину південної Гетьманщини і Запорожжя з Кримом. Все це у купі давало важкі політичні, економічні та соціальні наслідки для українців.

Висновками нашої роботи стало розуміння, давніх намагань росіян зруйнувати нашу українську державність, і ті сторінки що ми вивчили надали повну у цьому переконаність. Поділ українського народу між різними державами призвів до різного історичного досвіду що набуватиметься ними надалі, у поглиблені русифікації з одного боку, та ополячення з іншого боку, створило великі перешкоди на шляху об’єднання українських земель і послабило український національно-визвольний рух. Це означає, що договір проклав вододіл між історичним розвитком Лівобережжя і між розвитком Правобережжя.

Важкі наслідки також відчуло і Запорожжя, що до останнього намагалося зберегти самостійність, ця залежність від Московії поки що була слабенькою,

але в цьому вже були закладені передумови того, що сталося через 90 років, тобто ліквідація Запорожжя і знищення Січі, та інкорпорація цих земель до складу імперії. І нарешті, за цим всім лишилася доля українського Правобережжя, відданого на поталу тим самим польським магнатам, проти яких повставав український народ на чолі з Богданом Хмельницьким.

Щодо самої цієї події, то «вічний мир» 1686 року, звичайно, не був ані вічним, тому що вічного нічого не буває, тільки за назвою, ані миром, а перемир'ям, тому що втручання у внутрішні справи Речі Посполитої з московського боку тривали й надалі. І у XVIII столітті фактично Річ Посполита перетворилася на залежну державу від Російської імперії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гетьмани і монархи. Українська держава в міжнародних відносинах 1648-1714 рр. = Hetmans and Monarchs. The Ukrainian State in international relations 1648-1714 : [монографія] / Т. В. Чухліб; Наук. т-во ім. Шевченка в США, Ін-т історії України НАН України, НДІ козацтва. – Київ; Нью-Йорк: [б.в.], 2003. – 517 с.
2. Гетьманщина в другій половині 50-х років XVII століття : причини і початок Руїни : [монографія] / Т. Яковлева. – Київ: Основи, 1998. – 447 с. : табл.
3. Запорозька Січ у боротьбі проти турецько-татарської агресії: 50–70-ті роки XVII ст. / О. М. Апанович; АН Української РСР. Інститут історії. – Київ: Вид-во АН УРСР, 1961. – 299 с.
4. Летопись Самовидца о войнах Богдана Хмельницкого и о междоусобиях, бывших в Малой России по его смерти : доведена продолжателями до 1734 г. / Императ. О-во Истории и Древностей Российских; сост. О. М. Бодянский ; предисл. П. А. Кулиша. – Москва: Унив. Тип., 1846. – II, 152, VI с.
5. http://www.nbuv.gov.ua/node/4766

НРУ І НАРОДНІ ФРОНТИ КРАЇН СХІДНОЇ ТА ПІВДЕННО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ІДЕЙ, ДІЯЛЬНОСТІ, ЗДОБУТКІВ

Старченко Оксана Сергіївна
Студент
Київський Національний університет
будівництва і архітектури
м. Київ, Україна

Вступ. Друга половина 1980-х років зумовлювалась згуртуванням осіб в громадсько-політичні організації, метою яких була боротьба проти тоталітарного режиму. В різних частинах Європи, тобто країнах, ці організації мали різні назви, ось деякі з них: Народний фронт – у Азербайджані, Білорусі, Естонії, Латвії; «Громадський форум» - у Чехословаччині, «Солідарність» – у Польщі, схоже об'єднання в Україні мало найменування Народний рух України.

Мета роботи. Дослідити народні фронти країн Східної та Південно-Східної Європи. Порівняти їх ідеї та діяльність.

Матеріали та методи. Вивчалася література на дану тематику

Результати. Незважаючи на свої недоліки НРУ відігравав важливу роль у становленні незалежності України. Він став одним із ключових факторів які призвели до перемоги України у боротьбі за незалежність.

Висновки. Як висновок можна відмітити, що діяльність цього руху мала ряд важливих наслідків, таких як: падіння комуністичного режиму в країні, завдяки чому вона стала незалежною державою; значний вплив зробила на розвиток української культури та мови. Українська культура стала більш доступною для українців та світу. У цілому, діяльність НРУ мала значний вплив на розвиток України, як демократичної держави, це був важливий фактор, що сприяв становленню незалежної України. Для мене загальною ідеєю НРУ стало: виступ за розвиток української культури та мови, а також за збереження української ідентичності та за зміцнення української державності. Партія вважала, що Україна є суверенною державою, яка має право на самовизначення тому виступала за відновлення Української держави, яка була ліквідована в

1922 році. Ідеологія Народного руху України була одна з найважливіших сил, які сприяли падінню комунізму в Україні. Завдяки їх діяльності вона стала незалежною державою і почала розвиватися як демократична країна.

Як висновок можна відмітити, що діяльність цього руху мала ряд важливих наслідків, таких як: падіння комуністичного режиму в країні, завдяки чому вона стала незалежною державою; значний вплив зробила на розвиток української культури та мови. Українська культура стала більш доступною для українців та світу. У цілому, діяльність НРУ мала значний вплив на розвиток України, як демократичної держави, це був важливий фактор, що сприяв становленню незалежної України.

1.1 Діяльність організацій

Для більш ефективного протистояння громадян з владою організація відтворила суттєві зміни щодо вимог і програмних засад. Через свою кількість вони реалізовували організаційне самоствердження, поширювали національну свідомість виборюючи владу у своїх країнах за допомогою пресингу керівництва. В ході здобуття влади у своїх країнах на керівні посади прийшли висуванці з опозиційних структур, як наслідок було усунено старе партійне управління, а в республіках СРСР проголошено появу нових суб’єктів на політичній карті світу.

Для більшості народофронтовських організацій настав завершальний етап існування через наявність учасників з протилежними поглядами. Ця різниця переконань сприяла роз’єднаності фронтів супроводжуючи це конфліктами між колишніми побратимами. Багато організацій інших країн Європи розпалися або змінили свою назву. Зміни охопили і Українську народнофронтівську організацію.

1.2 Вплив В. Чорновіла

Мало свідоме населення не підтримало НРУ, тому В. Чорновіл не прийшов до влади, освіченими були лише західні регіони, які віддали голоси за кандидата. Чорновіл мав позицію таку, що після невдалих виборів потрібно змінити організаційні форми Руху, аби уникнути утворення пострадянського

табору, як у сусідніх країнах. Але місія Чорновіла не була виконана, тому він запропонував створити політичну партію, яка братиме силою і йтиме проти влади. Головна ціль була: отримати незалежність для України. Через активну участь В. Чорновіла у становленні НРУ, завдяки своїй цілеспрямованості та боротьбі за незалежність був схвалений багатьма учасниками партії, перетворивши її на національно-демократичну, що вагомо вплинула на політичне життя України.

1.3 Л. Кравчук. Розподіл НРУ.

Ідеї НРУ були відкинуті на III з'їзді організації і було зрозуміло, що підтримати хочуть Кравчука. Йому вдалося дібратися вершин влади завдяки компартії і тому підтримку він шукав у НРУ. Почалися переслідування власних партійних інтересів. НРУ розподілилося на три частини: УРП, ДемПУ та членів Руху, які не входили в жодну із партій.

1.4 Діяльність НРУ та народних фронтів Східної та Південно-Східної Європи.

Схожа ситуація відбулася у Білоруському народному фронті, де організація не змогла взяти управління своєї країни. На мою думку, Азербайджан був не краще, бо зазнав політичних репресій з боку свого президента Г. Алієва.

Зробивши порівняльний аналіз я віднайшла такі спільні риси, як: НРУ та народні фронти Східної та Південно-Східної Європи виступали за демократичні цінності, національну незалежність і ринкову економіку; ці організації виступали за верховенство права, права людини, свободу слова, свободу зібрань і свободу преси; виступали за суверенність своєї держави з власною історією, культурою та мовою. Найбільше хотіли збереження ідентичності держави.

Відмінні риси:

1. НРУ був більш радикальним рухом, який вимагав негайного відходу від комунізму. Народні фронти, в свою чергу, були більш прагматичними і намагалися домогтися реформ в рамках існуючої системи.

2. НРУ був заснований на ідеях українського націоналізму. Народні

фронти, в свою чергу, були більш всеосяжними рухами, які об'єднували людей різних політичних поглядів.

НРУ та Народні фронти займалися такою діяльністю: проведення масових протестів і демонстрації, вимагаючи від влади проведення демократичних реформ. Вони також організовували опозиційні організації і рухи, які протистояли комуністичній партії. Можна вирізнити, що завдяки діяльності НРУ і народних фронтів в 1989-1991 роках у більшості країн Східної і Південно-Східної Європи були проведені демократичні вибори і встановлена демократична влада

ВИЗВОЛЬНА БОРОТЬБА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ У 1940-1950-Х РОКАХ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Томнюк Ірина Сергіївна
бакалавр
Київський національний університет будівництва та архітектури

Вступ: Саме це десятиліття з 1940 по 1950 роки, я вважаю одним з найнасиченіших у 20 столітті на території України. Воно включає у собі різку зміну подій, масштабні катастрофи, визвольний рух, жорстокі репресії, геноцид, бротьбу за владу та війну. Це десятиліття відіграє важливу роль у історії України та її майбутнє, воно дає нам знання та досвід, як потрібно діяти у теперішніх реаліях, а головне дає розуміння наскільки важко нашим минулим поколінням давалося вибороти свободу для майбутніх поколінь, та жити у незалежній державі. 1940-1950 нагадують нам, чому саме ми не хочемо у сучасному світі приєднуватися до росії та жити за їхніми правилами.

Ціль роботи: Моя ціль донести наскільки важливий кожен період в історії України, тому що на основі цієї роботи можна спостерігати кардинальні зміни в різний період часу. Тому пропоную розділити тему на 2 етапи: перший – це роки з 1940 по 1945 (період під час Другої Світової війни), та другий – це з 1945 по 1950 (повоєнні роки). Розглянути окремо ці два етапи буде набагато краще, тому що ці роки абсолютно різні за значенням та подіями, які відбувалися у них.

Матеріали та методи дослідження: для того, щоб аналізувати цю тему, я використовувала різні джерела інформації (літератури, науково-дослідницькі сайти, відео-обговорення науковців, індивідуальні заняття з репетиторами, а також фото- та відеоматеріали).

Результати та обговорення: Отож, починаємо з 1940 по 1945 років. Це період жорстокої війни всього світу проти фашизму, у якій брала участь Україна у складі СРСР. Спочатку Радянський Союз заключив пакт Молотова Ріббентропа про ненапад із Німеччиною на 10 років. За договором, СРСР

потрапила переважна частина західноукраїнських земель по лінії річок Нарев, Вісла, Сян. Ще одна ключова відмінність договору була в тому, що Сталін давав Гітлеру згоду на початок війни і захоплення Польщі. Тож у висновку, якщо брати до уваги плани влади та їхнє бачення, щодо війни у 1939 році, ми повинні були б разом із Німеччиною воювати проти світу, але всі плани змінилися 22 червня 1941 року, коли о 3 годині ночі Гітлер надав наказ про бомбардування СРСР. Це рішення стало привідом змінення планів визвольного руху УРСР.

Германо-советский договор о дружбе и границе между СССР и Германией

...вительство СССР и Герман... Правительство после распа... ...вшего Польского государст... ...ссматривают исключительно ... свою задачу восстановить ... порядок на этой территории ... беспечить народам, живу... ...там, мирное существование, ...ветствующее их националь... особенностям. С этой целью ...пришли к соглашению в сле... ...цем:

Статья I.

...вительство СССР и Герман... Правительство устанавлива... ...качестве границы между ...ными государственными ни... ...ами на территории бывшего ...ского государства линию, ко... ...нанесена на прилагаемую ...сем карту и более подробно будет описана в дополнительном протоколе.

Статья II.

Обе Стороны признают установленную в статье I границу обоюдных государственных интересов окончательной и устранят всякое вмешательство третьих держав в это решение.

Статья III.

Необходимое государственное переустройство на территории западнее указанной в статье I линии производит Германское Правительство, на территории восточнее этой линии — Правительство СССР.

По уполномочию Правительства СССР
В. МОЛОТОВ.

Статья IV.

Правительство СССР и Ге... ...ское Правительство рассма... ...ют вышеприведенное переу... ...ство как надежный фунд... для дальнейшего развития ... ...жественных отношений ... своими народами.

Статья V.

Этот договор подлежит ... ...фикации. Обмен ратифика... ...ными грамотами должен пр... ...ти возможно скорее в Берл...

Договор вступает в силу ... ...мента его подписания.

Составлен в двух ориги... на немецком и русском язы...

Москва, 28 сентября 1939

За Правительств...

Public domain

Рис. 1. Німецько-радянський договір про дружбу

Причинами чому ми хотіли незалежності України були однозначні. Це тоталітарний режим, насадження комуністичної ідеології у всіх сферах життєдіяльності, масові репресії, колективізація, колгоспи, антицерковна політика, одержавлення всіх форм власності, терор, п’ятирічні плани, «культ особи» та багато іншого маразму. Саме через війну українцям довелося змінити плани, щодо активістської діяльності на встановлення незалежної держави, тому що після нападу Німеччини в українців з’явилися ще причини на самостійність, а саме: масова мобілізація, застосування тактики «випаленої землі», план «ост» (знищення 30 млн осіб), голокост та «новий порядок» (німецький окупаційний режим, що супроводжувався масовими розстрілами та депортацією населення).

Рис. 2. Німецький окупаційний режим

Навіть під час війни українці продовжили свій визвольний рух, тому що розуміли, що це хороша можливість під час того як Радянський Союз був ослаблений та всі свої сили направляв на військову діяльність. Тож українці організували Рух опору на окупованих територіях, який на жаль, був не однодумний. Було дві течії Руху опору: радянська (Полісся, Чернігівщина, Сумщина) та націоналістична течія (Український визвольний рух (Галиччина, Волинь, Полісся)). Метою радянської течії було визволення СРСР і відновлення радянської влади. Вони створили Український штаб партизанського руху УШПР, який очолив Т. Строкач. Ця течія займалася збором інформації, розгромляли штаби, знищували дороги, мости, лінії зв'язку. Щодо другої течії, то вона мала українську ідеологію, хоча з різними замислами. На той момент партія ОУН розкололася на ОУН-М (очолював Андрій Мельник) та ОУН-Б (очолював Степан Бандера). ОУН-М планував курс на зближення з німцями і спільно боротися проти радянської влади, в той час, як Бандера так не вважав. Він вирішив, що потрібно створити власну армію та продовжувати активну боротьбу за незалежність України, спираючись на сили українського народу. Тож саме завдяки Бандері було проголошено у Львові Акт відновлення Української держави, але, на жаль, результат був неуспішним, адже це

викликало репресії у нацистів проти ОУН та розстріляння діячів, які були у партії. На мою думку, те, що планував Бандера, було малоймовірним втіленням у реальність, через слабкість ресурсів та тиск сусідніх держав, тож це логічно, що в результаті ми отримали невдачу. Але порівняно із ОУН-М це була набагато краща ідея, тому що, якщо б ми почали товаришувати з Німеччиною, ми б з одного терору потрапили б в інший, що не дає ніякої вигоди.

Рис. 3. Проголошення Української держави

Ще на території України була створена Українська Повстанська Армія у 1942 році, що захищала місцеве населення та боролася за самостійну соборну Україну. Також у 1944 році з'явилася Українська головна визвольна рада. Її метою була закликання до неросійських народів об'єднатися проти Москви.

Загалом, ці події не змінили суттєво ситуацію в країні, а по завершенню Другої світової війни ми тільки об'єдналися з західними територіями у складі СРСР, тож я вважаю це об'єднало нас і, можливо, без цього наші кордони у сучасному світі були б інакші.

Щодо років 1945-1950, порівняно з першою половиною цього десятиліття, вони несуть у собі зовсім інший сенс у історії України. Причиною, чому на той час ми досі боролися за волю, було те, що терористичний режим нікуди не пропав, а Сталін ще більше став одержимим тим, що варто роз'єднувати народ, через що були зроблені: штучний голод 1946-1947, масові депортації (операції «Вісла» та «Захід»). Решта причин чому визвольна боротьба продовжувалася: влада відмовилася від «Плану Маршала», тому був

прийнятий 4-й п’ятирічний план, відновлення репресій, ждановщина, лисенківщина, космополітизм, ліквідація Української Греко-Католицької церкви.

Рис. 4. Плакат повоєнного періоду

Українські активісти продовжили рух ОУН та УПА та їхнім керівником став Роман Шухевич, який об’єднав ОУН та УПА в єдину підпільну систему. Їхнім завданням було боротися проти сталінського режиму, протидіяти радянізації та боротися за незалежну Україну. 1944-1946 – здійснили відкрите протистояння із застосуванням артилерії. На жаль, боротьба завершилася поразкою, тому що у 1950 загинув Роман Шухевич, а наступного головнокомандувача Василя Кука було заарештовано, після чого припинилася масова боротьба.

Рис. 5. Роман Шухевич

Висновок: Визвольна боротьба України мала значний вплив на історію та національну ідентичність України. Вона також вплинула на розуміння важливості демократії і свободи. Тож я вважаю, що визвольний рух 1940-1950-х років є частиною світової історії антикомуністичних та антиколоніальних рухів і залишаються важливим визначальним чинником Української ідентичності та спадщини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексєєв Ю. М., Кульчицький С. В., Слюсаренко А. Г. Україна на зламі історичних епох: Державотворчий процес 1985–1999 рр.: Навч. посіб. –К.: ЕксОб, 2000. – 296 с.

2. ОУН і УПА в 1943 році: Документи. – К.: Інститут історії України, 2008. – 347

3. http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/41958/1/Ухач.pdf

З ІСТОРІЇ ВИВЧЕННЯ ГЛИНЯНОГО ПОСУДУ З ДАВНЬОРУСЬКИХ ПОХОВАНЬ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ АРХЕОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ КІНЦЯ XIX – ПОЧАТКУ XX ст.)

Троцька Валентина Іванівна
Старший науковий співробітник
Науково-дослідного сектору мистецтвознавчої
(художньої) керамології
Національний музей-заповідник українського гончарства
с. Опішне. Україна

Вступ. / Introductions. З розвитком археології як науки розпочинається процес накопичення даних про археологічні об'єкти, вагома частина яких належить поховальним пам'яткам давньоруського часу. Матеріали яких дають дослідникам можливість реконструювати соціальні, демографічні, етнокультурні та духовні зміни, які відбувалися в давньоруському суспільстві у IX – XIII ст. Історія їх досліджень налічує майже два століття. За цей період часу здобуто чималу кількість археологічного матеріалу з поховань, пов'язаного зі знахідками супровідного інвентаря, зокрема глиняного посуду. Досить непогано він представлений в матеріалах із розкопок курганів на території Чернігівщини й Київщини, як за обрядом кремації так і за обрядом інгумації [2, с. 302-313; 3, с. 65-75; 4; 5, с. 198-207; 8; 9; 10; 11; 12; 13; 14]. Переважна

більшість археологів такий посуд називають ритуально міфологічним. В ньому до могили ставили прах покійного, ритуальну їжу та напої. Наявність глиняного посуду в могилах в першу чергу дослідники пов'язують із віруванням жителів у потойбічне життя та намагання забезпечити померлого їжею та напоями на тому світі, оскільки давнє населення вірило, що в потойбічні продовжується життя [6; 7, с. 83].

Ціль роботи. / Aim. Здійснити огляд публікацій дослідників кінця XIX-початку XX ст., проаналізувати глиняні вироби з поховальних пам'яток давньоруського часу з території Київщини та Чернігівщини.

Матеріали та методи./Materials and methods. Для розкриття даного питання коротко аналізуються опубліковані матеріали археологічних досліджень кінця XIX – початку XX ст.

Результати та обговорення. / Results and discussion. Перші наукові розкопки поховань в яких виявлені глиняні вироби припадають на другу половину XIX ст. Зокрема, на Київщині їх проводив київський археолог Я. Я. Волошинський. Результати розкопок були висвітлені в ряді його публікацій, які свідчили про широку зацікавленість київської інтелігенції поховальними пам'ятками. Дослідник активно проводив розкопки на згаданих територіях, звернув увагу на недостатню вивченість давньоруських могильників. У 1860–1870-х рр. здійснив розвідувальні роботи завдяки яким йому вдалося виявити 280 курганів, розкопати більше ніж півсотні. В деяких із них виявив глиняний посуд з прахом покійних та залишками ритуальної їжі [1; 2, с. 303]. Серед них дослідив великий курган в урочищі Батиєва могила, в якому було виявлено поховання за обрядом кремації з багатим супровідним інвентарем де перепалені людські кістки знаходилися у великому глиняному горщику [5, с. 128].

Дослідники тих часів відзначали, що досить часто розкопки поховань перетворювалися на відверті хижацькі шукання скарбів. Особливо грабіжницькими розкопками у 70-х рр. XIX століття відзначився київський колекціонер Т. В. Кибальчич, який призвів до руйнувань ряду поховань. Виявлені в них знахідки, зокрема «поховальні урни» вивозив до Москви та демонстрував їх на Антропологічній виставці. За його словами йому вдалося виявити поховання як інгумаційні так і кремаційні, а при них глиняні урни з обгорілими кістками небіжчиків та горщики із залишками ритуальної їжі [5, с. 129].

Значну кількість давньоруських поховань вдалося зафіксувати 1892 р. археологу-любителю Й. А. Хойновському під час земляних робіт, за якими він спостерігав, на садибі київського інженера Я. Кравцова. Озброючись кожного ранку гаманцем з срібними монетами дослідник викуповував речі знайдені

робітниками, в тому числі і глиняний посуд. На згаданій території йому вдалося зафіксувати більше 50 поховань, значна частина яких датована давньоруським часом. В них було знайдено горщики, глечики, амфори миски. Й. А. Хойновський пов'язував ці поховання переважно з Андріївським (Янчиним) монастирем, який існував у Києві в XI – XIII ст. На його думку після смерті в могилу монахів ставили їжу, в посуді який вони використовували в побуті для приготування страв. Не заперечував про покладання в могилу й нового посуду який виготовлявся спеціально для поховання. Свої висновки підтверджував знахідками двох невипалених глечиків з погано загладженою поверхнею, ніби вони виготовлялися поспішаючи [14, с. 56-57]. Цього ж року у ґрунтовому могильнику на Київській горі на глибині близько 3 м виявив людський скелет біля якого стояла великих розмірів амфора з двома ручками, орнаментована по плечах великими «борознами» та миску на дні якої по білому тлі нанесено зеленим і червоним кольором рослинний орнамент у вигляді «розетки». На думку дослідника в амфорі, найімовірніше, до померлого ставили вино, або хмільний мед, а в мисці, можливо, м'ясо. Крім цього йому вдалося зафіксувати горщики різних розмірів, як з ритованим орнаментом так і без нього. За його твердженням посуд найчастіше стояв біля голови або ніг померлого. Знайдено також поховання у якому череп мерця лежав на теракотовій плінфі [14, с. 14-56; 5, с. 129-130], яка виконувала роль подушки. За твердженням В. Г. Івакіна використання київськими ченцями каміння замість подушки, найімовірніше, підкреслювало їх набожність та аскетизм, який вони, очевидно, наслідували у візантійських ченців [2, с. 304]. Уся інформація, отримана під час земляних робіт, була опублікована Й. А. Хойновським в монографії «Раскопки великокняжеского двора древнего града Киева, произведенные весною 1892 р.» в якій дослідник проаналізував знайдений матеріал, супроводив текст ілюстраціями [14].

У 1890-х роках дослідження київських могильників проводив В. В. Хвойка. Його розкопками було зафіксовано поховання, переважно кремаційні, де поряд з горщиками з прахом покійних знайдено й посудини з

залишками ритуальної їжі. У 1907-1908 масштабні розкопки провів на садибі М. Петровського. Серед численних знахідок вчений відмічає наявність в давніх похованнях як цілих так фрагментів глиняного посуду [13, с. 80-94].

Звичайно дослідження тогочасних археологів неодноразово критикували їх послідовники, вказували на недосконалу методику ведення робіт, відсутність належної фіксації стратиграфії, а головне, відсутність польової документації, що зводило нінащо їх наукові надбання. На прикладі проведених робіт у Києві сучасники вказували, що, зазвичай, такі археологічні роботи мали «аматорсько-антикварний храктер… Розкопки нерідко проводили люди без необхідної освіти та археологічного досвіду, а іноді, взагалі звичайні скарбошукачі. Тогочасна методика розкопок не дозволяла київським вченим одержати вичерпну інформацію щодо тієї чи іншої пам’ятки. Це можна віднести і до багатьох тогочасних різночасових розкопок» [15, с. 47].

Хоча впродовж 70-80-х років XIX ст. та на початку XX ст. дослідження курганів на території Дніпровського Лівобережжя в басейнах річки Десни, Сейма, Сули, в Чернігові та його околицях здійснював чернігівський археолог Д. Я. Самоквасов, який на досить високому методичному рівні розкопав численні поховальні пам’ятки. Всього вчений дослідив понад 25 давньоруських могильників з яких розкопав близько 600 курганів, серед них багате поховання курган «Чорна могила» де серед дорогого супровідного інвентаря було знайдено глиняний посуд і глиняне кружало. Результати робіт опублікував у монографії «Могильные древности Северянской Чернигивщины», окремий розділ книги присвятив «поховальним глиняним посудинам». Виділив горщики (за формою, розмірами, орнаментом) в яких знаходилися прах покійних та рештки ритуальної їжі, звернув увагу на глиняні миски знайдені в похованнях та кружала. В окрему групу виділив інгумаційне поховання воїна з конем в якому знаходився горщик з кістками тварин та птиці [11, с. 67-97].

Варто також згадати дитяче поховання досліджене Археологічною комісією 1909 року під керівництвом Д. В. Міляєва неподалік Десятинної церкви. Де у могилі поблизу скелета, на ньому та по всій площі могильної ями

знаходився багатий супровідний інвентар, серед якого глиняні посудини із залишками їжі. Біля ніг померлого виявлено решки від дерев'яних відер у вигляді залізних обручів та нижня частина глиняного горщика. Зліва від скелета два цілих і один роздавлений горщик [5, с. 174-175].

Висновки./Conclusions. Таким чином розгляд публікацій, які побачили світ в кінці XIX – на початку XX ст. говорять про напіваматорський характер досліджень поховальних пам'яток. Коли на даному етапі розкопки нерідко проводили зовсім некомпетентні люди, а іноді, звичайні скарбошукачі, які руйнували пам'ятки, а знахідки глиняних виробів та їх фрагментів залишали на місцях розкопів. Велику роль у руйнуванні пам'яток відігравала й масова забудова міст та недостатній науковий рівень більшості дореволюційних археологів, адже тогочасна методика розкопок не дозволяла їм одержати вичерпуючу інформацію щодо дослідженої категорії пам'яток та знахідок з них.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Волошинський Я. Киевские курганы // ИОЛЕАЭ. – М., 1876. – Т. XX. – Кн. 2. – Вып. 1.

2. Івакін В. Г. Історія археологічних досліджень давньоруських поховальних пам'яток Києва [Електронний ресурс] // Древности. Харьковский историко-археологический ежегодник. Вып. 10. Харьков: ООО «НТМТ», 2011. С. 302–313. URL. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/drev_2011_10_27

3. Івакін В. Г. Християнський поховальний обряд населення давньоруського Києва (XI–XIII ст.). Археологія, 2008. № 3. С. 60–75.

4. Івакін В. Г. Християнські поховальні пам'ятки давньоруського Києва. Київ: КИТ, 2008. – 268 с.

5. Каргер М. К. Древний Киев (очерки по истории материальной кс.16ультуы древнерусского города). – М. – Л. : Издательство Академии наук СССР, 1958. – Т.1. – 580 с.

6. Котляревский А. А. О погребальних обычаях языческих славян. М. : Синодальная типография, 1868. – 243 с

7. Магомедов Б. В. Потойбічний бенкет у поховальному обряді черняхівської культури // Старожитності І тисячоліття нашої ери на території України. – К., 2003. – С.83-88

8. Моця А. П. Население Среднего Поднепровья IX–XIII вв. (по данным погребальных памятников). Киев: Наукова думка, 1987. 160 с.

9. Моця А. П. Погребальные памятники южнорусских земель IX–XIII вв. Киев: Наукова думка, 1990. 156 с.

10. Моця О. П. Населення південноруських земель IX–XIII ст. (за матеріалами некрополів). Київ, 1993. 160 с.

11. Самоквасов Д. Я. Могильные древности Северянской Черниговщины. – М. : Синодальная типография, 1916. – 106 с.

12. Самоквасов Д. Я. Раскопки северянских курганов в Чернигове во время XIV Археологического съезда. – М.: Синодальная типография, 1916. -41 с.

13. Хвойка В. В. Древние обитатели Среднего Поднепровья и их культура в доисторические времена. – К.: Типография «Товарищества Е. А. Синькевич», 1913. – 101 с.

14. Хойновский И. А. Раскопки великокняжего двора древнего града Киева, произведенные весною 1892 Археологически-историческое исследование. – Киев: Типография С. В. Кульженко, 1898– 82 с.

15. Янченко В. Археологічне вивчення київського дитинця як джерело історичної реконструкції [Електронний ресурс] // Наукові записки з української історії. – 2012. – Вип. 32. – С. 46-52. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzzui_2012_32_10

ГАЙДАМАЦЬКЕ ПОВСТАННЯ 1768 РОКУ

Федько Анна Андріївна,
Студентка
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна
Білостоцький Степан Миронович,
доцент кафедри давньої історії
України та спеціальних галузей історичної науки

Вступ. Ідеологічно-політичний характер Гайдамаччини виявився найвиразніше під час повстання 1768 року, яке стало відомим під назвою "Коліївщина". Воно виділялось тим, що було проведене під єдиною, централізованою лідерською структурою, яка швидко сформувалася як уряд відновленої української держави. Термін “коліївщина” був започаткований не самими повстанцями, а уніатськими ксьондзами, які перетворили польське слово “жезь” (“різня”) на український еквівалент “коліївщина” (від “колоти” списом чи ножем). Повстання розпочалося оголошенням його в Мотроницькому монастирі за старим стилем 18 травня або за новим стилем 29 травня 1768 року. Проте підготовка до повстання тривала кілька років. Організатором і лідером повстання став запорожець Максим Залізняк, який прибув до Мотроницького монастиря в 1767 році разом із 18 козаками.

Мета роботи. Дізнатись як почалось гайдамацьке повстання 1768р., хто його очолював, основні події і з якими наслідками воно закінчилось.

Матеріали та методи. Це можуть бути історичні джерела: використання первинних джерел, таких як документи, листи, мемуари свідків подій, для отримання об'єктивної інформації про Гайдамацьке повстання, навчальні підручники: використання спеціально підготовлених підручників із зазначенням основних фактів, персонажів та контексту Гайдамацького повстання. Щодо методів то це можуть бути лекції: проведення лекцій для систематизації інформації, введення важливих концепцій та пояснення ключових аспектів Гайдамацького повстання, дискусії та групова робота:

організація обговорень про важливі аспекти подій, аналіз ключових фігур, обговорення причин і наслідків.

Результати та обговорення. Мотронинський монастир став центром для підготовки повстання, де прибували підготовчі групи із різних частин України. Ця локація дозволяла непомітно встановлювати контакти зі зв'язковими особами з різних регіонів. Також був побудований оборонний табір поруч з монастирем, який був обладнаний для проведення підготовчих робіт та дій в разі атаки. На 29-е травня 1768 року після низки битв і завоювання міст повстанці під керівництвом Максима Залізняка здобули Умань, де розгорнулася ключова подія. Місто Умань, центр посілостей родини Потоцьких, було засноване 8 квітня 1760 року з парадною церемонією. Фортецю обведено валом і ровами, є укріплені брами. Францішек Салєзи Потоцький, власник посілостей, призначив „генерального губернатора" Рафала Младановича, який очолив Уманську адміністрацію. В час Коліївщини тут були частини польської армії, драгуни, артилерія, технічні відділи, а також козаки під командою Ленарта, полковники Обух, Магнушевський, Лащ, Іван Гонта, Дашка, Ярема, озброєні конфедерати, „зелена міліція" та інші. Весною 1768 р., підозри стосовно Івана Гонти в зв'язках із гайдамаками виникли, але доказів не було.

Під час вимоги Младановича, Гонта присягнув на вірність вітчизні. Замість покарання, поляки влаштували бенкет, благаючи Гонту про поміч. Місто заповнили польські та жидівські втікачі. Під час прибуття Залізняка, Младанович організував план для міліції та польського війська. Однак Гонта, підтримуючи повстанців, вирішив визволяти Україну, відходячи від польських полковників. Паніка в Умані призвела до втечі вищої шляхти. Гонта витіснив полковників, які втекли закордон, залишаючи місто на милість долі .

14 червня 1768 Гонта та повстанці ліквідували польський табір у Грековому Лісі та наблизились до Умані. Польське військо очікувало повернення Гонти, але замість нього прийшли лави коліїв. Облога міста почалась, а польська армія запасились у місті. Затримані під містом повстанці викликали паніку, і всі українці в місті приєдналися до повстанців. Младанович

перейшов командування Ленартові. Поляки та жиди в місті виживали тиску повстанців. Польські втікачі залишились у валізах поза містом. Почавши наступ, місто знову покликали до переговорів, але замість безпеки, поляки атакували Гонту. Розпочалась боротьба, і в результаті „уманської різні" загинуло від п'яти до вісімнадцяти тисяч осіб польської шляхти й жидів. Гонта врятував польських жінок та дітей, відправивши їх до української церкви або до своєї квартири.

22 червня 1768 року в Умані святково відновлено Гетьманщину. Проголошенням було визначено відміну панщини та шляхетства, оголошено всіх українців вільними козаками, а територію названо „Гетьманщина". Гетьманом обрано Максима Залізняка, а комендантом Умані — Івана Гонту. Заборонено самовільні контрибуції, введено лад і порядок на принципах справедливості й рівності. Країну поділено на полки й сотні. Уманський табір налічував дві тисячі вояків, де відбувалися військове навчання й виховання військової дисципліни.

Після відновлення Гетьманщини в Умані і невдалого опору з боку поляків, здається, що визволяння західноукраїнських земель від польських займанців неминуче. Але великий удар надійшов неочікувано — від Москви, яка вирішила втрутитися в події, побоюючись відновлення самостійної гетьманської України на Правобережжі. Московська армія, на доручення генералів Кречетнікова, Воєйкова і Рум'янцева, надійшла під Умань, пред'явивши себе як допомогу польському королеві проти його внутрішніх противників, „барських конфедератів". Запропонувавши співпрацю, московське командування вивело українське військо з стану готовності, а 6 липня повідомило про відхід своїх військ до Польщі, пропонуючи прощання як прояв приязні між українцями та московитами. Коли повстанці вірили у щирість московських союзників, було організовано бенкет, під час якого зрадливі москалі рясно вгощали коліїв горілкою. Однак, над ранок 7 липня, московський полковник Гурьєв ударив в лице полковника Гонту, позначаючи зраду і вказуючи солдатам на українських лідерів, яких тут же заарештовано й закуто в

кайдани. Бій, що виник, тривав до обіду, в результаті чого більшість повстанців врятувалася, прорвавши оточення, але основне керівництво військових сил було знищено.

Московські війська, керуючись хитрою тактикою підступу і зради, взяли верх в першій половині липня 1768 року в українському повстанні проти Польщі. Під командою полковника Протасьєва вони атакували повстанських отаманів Швачку та Журбу, які відмовились від московських вимог капітуляції. У жорстокому бою під Блощинцею Журба зазнав поразки, втративши 30 повстанців та відступивши в ліси. Пізніше Протасьєв атакував Швачку біля Богуслава, де Швачка виявився переможцем у першому бою, але в другому був важко ранений і захоплений. Зразок московської тактики підступу і зради також призвів до заарештування полковника Бондаренка, якого взяли в полон під час запеклого бою між Димиром і Макаровом. У відповідь на вістку про поразку української армії та захоплення гетьмана Залізняка та полковника Гонти, польська армія вторглася в Брацлавщину та Київщину, використовуючи спеціальний каральний відділ для тортурування зловлених повстанців. Суддею призначено польського короля Браницького. Радість серед поляків і жидів була величезною, ініціювання каральних заходів радили негідний спосіб використовувати проти повстанців, навіть обговорюючи паління, вбивства та висічення на хресті. Московське військо завдало важкого удару українському повстанню під Уманню, знищивши головне ядро повстанських сил. Хоча, це було смертельним ударом, але повної ліквідації Коліївщини не сталося. Померлі або потрапивші в полон отамани були заміщені новими лідерами, такими як Майборода, Станкевич, Заяць і Саченко. Битви тривали на всій Правобережній Україні, і повстанці навіть здобули місто Тетіїв та Ставище. Збурені селяни та міщани розділили захоплене панське майно. Маніфест цариці Катерини Другої від 20-го липня 1768 року, назвавши українських повстанців „разбойниками” і „ворами”, викликав відчуття розчарування у повстанців. Боротьба Коліївщини, яка почалася проти польських захопників, розширилася на протистояння московським інтервентам.

Зима 1768–69 рр. призначилася запеклими боями коліївських повстанців проти польських та московських сил. Керівники, як Журба та Панченко, активно діяли в різних районах, і виставляли москалям і полякам взнаки. Великі загони гайдамаків, такі як Шостак та Станкевич, ведучи запеклі бої, ставали метою облав та репресій. Невеличкі групи коліїв трималися в окремих районах навесні та в наступних роках. На початку 1769 р., під впливом дій великих польсько–московських військ, коліївське повстання втратило інтенсивність, але тривало повний рік, вибухнувши шість тижнів після початку в Холодному Яру. Завдяки повстанню в Умані оголошено відновлення Гетьманщини. Інтервенція москалів, хоча зачепила повстанців, не призвела до повного припинення боротьби. Героїчна партизанська боротьба тривала до весни 1769 р. Весною-літом 1769 р. влада розпочала ліквідацію повстання.

Після розгрому повстанської бази під Уманню 7 липня 1768 р., москалі та поляки проявили жорстокість до українських повстанців. Полковника Івана Гонту, переданого полякам, тричі побили прилюдно перед гуртом польських панів, а йому встановили жорстокий смертний вирок. Після тортур Гонті стягли голову третього дня, а решта присуду виконали на трупі. Гонта піддавався жорстоким тортурам мужньо, не позбавив себе гідності навіть під час виконання смертного вироку. Кількість жертв під Коднею і в інших містах сягнула 30 тисяч українських селян, активних учасників чи підозрюваних у Коліївщині 1768 року. Кровожерливі оргії польського „правосуддя” тривали впродовж декількох років після придушення повстання.

Висновки. Причини повстання полягали у рішенні Варшавського сейму 1766 року, яке визначало шляхтича, що захищає права некатолицького населення, як ворога. Конфлікт між католиками і православними загострився, і Російська імперія втрутилася, укладаючи трактат про рівні політичні права для некатоликів. Польсько-російський трактат викликав незадоволення частини шляхти та магнатів, які вважали його порушенням їхніх привілеїв. У м. Бар формується конфедерація для захисту католицької церкви та привілеїв шляхти. Барська конфедерація розпочинає військовий похід, переслідуючи та

репресуючи православне населення. Весною 1768 року підготовка до великого повстання на Правобережжі розпочинається за ініціативою ігумена Мотронинського монастиря Мелхіседека Значка-Яворського та колишнього запорожця Максима Залізняка. Гайдамацький рух розгортається, і Залізняк обирається полковником. Повстання отримує широкий розголос, визволяючи численні міста та села. Російська імператриця Катерина II втручається, вказуючи військам придушити повстання. На жаль, гайдамаки вірять обіцянкам, і їхні лідери потрапляють у полон, що призводить до розгрому повстанців. Російське військо спільно з польським придушує Коліївщину, а ватажка Максима Залізняка засуджують до каторжних робіт у Сибіру. Незважаючи на це, повстання триває до травня 1769 року.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Мірчук Петро. *Коліївщина: Гайдамацьке повстання 1768 р.* Нью Йорк: Наукове товариство імені Тараса Шевченка, 1973, 318.
2. Монке С. Ю. та ін. *Гайдамацький рух на Уманщині. Коліївщина 1768 року.* Київський університет, 2002. 221.
3. Бутич І. Л. *Гайдамацький рух на Україні в XVIII ст.* Київ: Наукова думка, 1970. Т. 1, 329.
4. Синяк Іван. *Коліївщина:1768-1769 роки у документальній та мемуарній спадщині*. Центральний державний історичний архів України: Київ, 2019. 496.
5. Кузнець Т. В. *Нарис історії Уманщини (з найдавніших часів до 60-х років XX століття)*. ВПЦ “Київський університет”: Київ, 2001. 260.

УКРАЇНА У ПЕРІОД ЗАГОСТРЕННЯ КРИЗИ РАДЯНСЬКОЇ СИСТЕМИ

Чернишова Катерина Олексіївна
Студентка
Київський національний університет
будівництва і архітектури
м.Київ, Україна

Вступ.

У другій половині 20 століття відбулося загострення кризи радянської системи, що викликало значні трансформації в політичному, економічному та соціокультурному вимірах життя країни. Зміни, що відбувалися в цей період, суттєво вплинули на формування сучасної ідентичності та політичної структури України. Висвітлюючи цей період в історії, робота пропонує детальний аналіз ключових подій та їх вплив на розвиток українського суспільства.

Ціль роботи.

Ціль роботи полягає в глибокому вивченні та аналізі періоду загострення кризи радянської системи в Україні з метою розкриття впливу цих подій на політичні, економічні та соціокультурні аспекти країни. Основні завдання включають розкриття причин та обставин кризи, вивчення реакції українського суспільства та його взаємодії з центральною владою, а також оцінку наслідків для політичної системи України.

Матеріали та методи.

Були використані теоретичні методи дослідження, в які входить аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, пояснення.

Результати та обговорення.

Період “відлиги” завершився заміною М. Хрущова Л. Брежнєвим на посаді першого секретаря ЦК КПРС та призначення О. Косигіна головою уряду СРСР на пленумі ЦК КПРС у жовтні 1964 року. Згодом Л. Брежнєв став Генеральным секретарем. Розпочався період “застою”, який був пов’язаний з довготривалим правлінням Л. Брежнева і спричинив системну кризу в

економіці, політиці, соціальній сфері та інших аспектах суспільного життя.

Все почалося зі звинувачень попередньої адміністрації, заяв нового керівництва про свою глибоку прив'язаність до народу та рішучість виправити становище шляхом подолання кризових явищ, підняття життєвого рівня населення і активного просування країни шляхом комуністичного будівництва.

1) Керівництво УРСР

В цей період було призначено і керівництво УРСР та інших союзних республік. З 1963 року першим секретарем ЦК КПУ стає Петро Шелест. Він був прихильником українсько радянського патріотизму, відстоював українську мову. Виступав проти русифікації в літературі, мистецтві, історії, сприяв відкриттю музею народної архітектури та побуту в селищі Пирогово в 1969 році, навіть написав книгу "Україна наша Радянська", вважав своїм головним обов'язком розвиток і процвітання України, незалежно від вказівок зверху. Але поряд з цим він був ярим комуністом, прихильником централізованої влади, відкидаючи національні інтереси сприяв формуванню партійно бюрократичної номенклатури з необмеженими можливостями. Та в 70 - х роках, коли Брежнєв утвердив свою владу Петра Шелеста, за його книгу "Україна наша Радянська", засуджують мотивуючи це "як недоліки у справі інтернаціонального виховання трудящих і примеренське ставлення до проявів націоналізму".

У 1972 році першим секретарем ЦК КПУ стає вірний соратник Брежнева Володимир Щербицький. На відміну від Шелеста він був прихильником русифікації. Свою діяльність він почав з чистки партійного апарату свого попередника і боротьбою з інакодумцями.

2) Економічні реформи

Що змінилося в країні з приходом нової влади? Які реформи прийшли на зміну Хрущовським?

У 1965 році О. Косигін впровадив економічні реформи з метою зміцнення національної економіки. Він прагнув підвищити продуктивність у основних галузях господарства, шляхом перенесення виробництва на комерційну основу. Це передбачало надання підприємствам більшої самостійності, встановлення

обґрунтованих економічних цін, підтримку матеріального стимулювання працівників залежно від їх результатів, та оцінку фінансової ефективності підприємств за показниками рентабельності і прибутку. Ці реформи, що тривали з 1966 по 1970 рік, виявилися досить стабільними і дали позитивні результати. Восьма п'ятирічка (1966 – 1970 рр.) стала найпродуктивнішою за останні 35 років

3) Наслідки реформ

Внаслідок деякої модернізації української промисловості, виробництво промислової продукції зросло на 50%, продуктивність праці підвищилася на 28%, а національний дохід збільшився на 30%. У процесі розвитку, в Україні було введено в експлуатацію 30 повністю автоматизованих виробництв, 440 нових зразків техніки були освоєні промисловістю, та створено більше 3 тисяч цехів та дільниць. Також було впроваджено 8 тисяч автоматичних і напівавтоматичних ліній. З метою модернізації й удосконалення, 1,1 тисячі застарілої техніки було вилучено з виробництва. Ці зміни в промисловості за останні п'ять років визнають фахівці як успішну "золоту" епоху.

4) Економічна криза

Однак це був тимчасовий успіх. Косигінські реформи провалилися, так як здійснювалися в межах планово - економічної системи командно адміністративними методами. Акцент дедалі більше робився на безоглядному використанні сировинних запасів, зокрема нафти й газу, на досягненні успіху будь - якими методами. Країна продовжувала йти традиційним для неї шляхом екстенсивного розвитку. Замість вкладання коштів в модернізацію промисловості, основні кошти були спрямовані на освоєння нових родовищ палива та на ВПК (воєнно - промисловий комплекс) через гонку озброєнь.

Безграмотне, безвідповідальне ведення сільського господарства призвело до відтоку до міст сільського населення.

Швидко збільшувалася кількість працівників, але приріст промислової продукції постійно зменшувався. Якщо у період з 1966 по 1970 роки цей приріст становив 50% в Україні, то з 1981 по 1985 роки - лише 19%. В

економіці виникли кризові проблеми: нестача товарів, повільне впровадження нових технологій, або й повна відмова від них, прихована інфляція (зростання цін при незмінній заробітній платі), акцентування уваги на кількості, а не якості, високі витрати на виробництво, багато витратність при виробництві товарів та витрати на енергію, продовольча криза, постійна криза у сільському господарстві. Безвідповідальний підхід до розвитку легкої і харчової промисловості призвів до постійної нестачі товарів для народного споживання. Рівень життя населення став причиною занепокоєння, з'явилися проблеми з продовольством, все частіше використовувалися такі поняття, як “черга”, “дефіцит”, “спекуляція”, в той час як партійна номенклатура створювала для себе мережу закритих магазинів. На тлі економічної кризи розвивалася політична криза.

5) Політична криза.

В умовах наростаючої економічної та політичної кризи в 1978 р. була прийнята Конституція УРСР – конституція розвинутого соціалізму. Стаття 6 закріплювала роль КПУ як керівної і спрямовуючої сили радянського суспільства. Це означало повне всевладдя партійної номенклатури в усіх сферах життя радянського суспільства. Новий основний закон гарантував широкі політичні та економічні права громадян, але реальне життя виглядало по іншому. Конституція мала декларативний характер, обіцяти не значить виконувати, демократичні права на папері, а в дійсності тоталітарний режим.

Радянський Союз в’язується в затратні воєнні авантюри з яких складно вийти (віна в Афганістані, Алжирі, Ефіопії), вище партійне керівництво (номенклатура) не здатне виважено реагувати на нові зміни в розвитку світу, законодавчі органи втратили свою дієздатність, втрачається динамічність розвитку радянської моделі, її привабливість для інших країн, процвітає корупція в вищих ешелонах влади (хабарництво, криміналізація, родинні зв’язки, особиста відданість тощо), посилюються репресії проти інакомислячих.

Поруч із карними діями офіційна влада посилювала ідеологічний тиск на суспільство. Міжнаціональні відносини орієнтувалися за злиття націй з

штучним утворенням “нової історичної спільноти - радянський народ.” тому в суспільстві постійно говорилося про те, що в СРСР національне питання вирішено.

Ідеологічна криза

Через репресії в стані економічного “застою” в комунізмі, який був основною ідеологічною метою, розчаровується інтелігенція, партійне керівництво та й усе суспільство. Стало очевидним, що обраний шлях комуністичного розвитку це утопія, він має дуже великі розбіжності між ідеологічними догмами і реальним життям. Приходить усвідомлення, що досягнення мети побудови комунізму далеке від реальності. Але влада, з останніх сил борючись за самозбереження посилює ідеологічний тиск на суспільство, чим провокує зростання дисидентського руху.

6) Екологічна криза.

Також слід відмітити загострення екологічної кризи і її згубний вплив на суспільство.

Бездумна експлуатація природних ресурсів призвела до того, що Україна, яка повністю забезпечувала себе власним природним газом і на 50% нафтою в 70-х роках, до середини 80 - х їх видобуток впав - газу вдвічі, а нафти втричі. Безвідповідальне відношення до природного середовища, відсутність наукового обґрунтування виробничих потужностей призводить до забруднення водоймів і повітря (багато підприємств які працюють за застарілими технологіями), значного скорочення посівних земель (використаних під забудови та штучні водойми), лісових і водних ресурсів.

На тлі економічних прорахунків та ідеологічної брехні відбувається поступова деградація нації (пияцтво, хронічні захворювання, скорочення народжуваності). Невдоволення існуючою владою все більше зростає, шириться дисидентський рух.

7) Дисидентський рух.

Посилення правозахисного руху стало своєрідним протестом проти правлячої партії. В роки застою дисидентський рух стає більш масовим і

організованим. У поглядах дисидентів присутній майже весь ідеологічний спектр, налагоджується зв’язок з громадськістю країн заходу, міжнародними правозахисними організаціями. Було відкинуто ілюзію щодо ідей соціалізму і комунізму, рух стає яскраво вираженим антитоталітарним. Правозахисники прагнуть легалізації своєї діяльності та виступають проти насильственних методів боротьби. В той час як влада навпаки, широко застосовує різноманітні методи тиску на інакомислячих.

Перша хвиля арештів українських дисидентів відбулася ще за часів Шелеста у 1965 році. В кінотеатрі “Україна” на прем'єрі фільму “Тіні забутих предків” режисера С. Параджанова група дисидентів, серед яких були І. Дзюба, В. Стус та В. Чорновіл публічно виступили проти арештів інакодумців.

Після цих подій І. Дзюба пише одну з перших книг дисидентського руху “Інтернаціоналізм чи русифікація” а в 1967 році з'являється збірка “Лихо з розуму” В. Чорновола, яка була присвячена біографіям жертв першої хвилі арештів. У Львові Чорновіл заснував журнал “Український вісник” один із основних майданчиків дисидентського руху.

Прихід до влади В. Щербицького в 1972 році відзначився новою більш потужною хвилею арештів дисидентів. Заарештовано і засуджено “за антирадянські погляди” майже 100 чоловік, серед яких були І. Дзюба, В. Стус, В. Чорновіл, І. Світличний, В. Марченко та інші.

У 1976 році виникла Українська група сприяння Гельсінським угодам, мета якої була слідкувати за виконанням владою взятих на себе зобов’язань щодо прав людини. Групу очолив М. Руденко. Одним із засновників був правозахисник, генерал - майор Петро Григоренко, її членами стали Левко Лук’яненко, Іван Кандиба та інші. В 1977 році заарештували Л. Лук’яненка, а згодом і всіх членів Гельсінської групи. В в’язниці загинули В. Стус, В. Марченко. В цей час Мустафа Джемілєв за підтримки Петра Григоренка відстоюють права кримських татар борючись за їх повернення на батьківщину, в український Крим.

На ряду з боротьбою влади з дисидентським рухом та ідеологічним

тиском на суспільство йшла русифікація у всіх сферах життя: культурно просвітницькій, науковій. Приймаються постанови, про обов'язкове поглиблене вивчення російської мови в учбових закладах союзних республік, як мови міжнаціонального спілкування.

І вже всередині 80 - х років російська мова планово витіснила українську в сфері мистецтва і культури. Це є яскравим прикладом як радянська влада обмежувала українську національну культуру і взагалі самостійність України.

Висновки.

Глибока економічна криза, низький життєвий рівень народу, політико - ідеологічний пресинг у духовній сфері, наростання проблем у зовнішній політиці - такими були характеристики СРСР кінця 70 - х - початку 80-х років.

Криза радянської системи була очевидна. Вона потребувала докорінної зміни, реанімувати її вже було неможливо. В період "перебудови" були спроби врятувати Радянський Союз, але вони виявилися невтішними.

БОЙОВІ ДІЇ УКРАЇНСЬКИХ ЗБРОЙНИХ СИЛ ПРОТИ ПОЛЬСЬКОЇ АГРЕСІЇ 1918-1919 РР.

Юськова Діана Станіславівна
Студентка
Київський національний університет
будівництва і архітетрути
м. Київ, Україна

Вступ. У 1918-1919 роках українська армія стала свідком складної історичної події: Вторгнення в Польщу. Цей період ознаменувався не лише військовими діями, але й складними політичними та соціокультурними викликами. Спробуємо проаналізувати цей період глибше і розглянути деякі важливі аспекти цих подій.Окупація Польщі у 1918-1919 роках була зумовлена не лише територіальними претензіями, але й політичними потрясіннями в регіоні. Українські сили, що брали участь у війні, зіткнулися з низкою стратегічних викликів, наслідки яких визначили подальший розвиток регіону, що переживав період нестабільності та змін. У цьому напруженому конфлікті важливо розглядати не лише військові дії, але й динаміку суспільних відносин, пов'язаних з цим періодом. Збройний конфлікт віддзеркалив глибокі політичні та етнічні поділи, які вплинули на формування сучасних кордонів та національних ідентичностей. Тому вивчення цих подій відкриває важливу інформацію про становлення сучасної України та її відносини з сусідами.

Українсько-польська війна 1918-1919 років стала результатом тривалого етнічного конфлікту, особливо загостреного розпадом Австро-Угорської імперії та створенням на її руїнах низки незалежних держав, зокрема Другої Речі Посполитої та Західноукраїнської Народної Республіки.

Основною причиною війни стали розбіжності щодо територіальної приналежності Галичини та Волині. Польські політичні лідери вважали, що Польща має бути відновлена в межах Першої Речі Посполитої. [1]

Українсько-польська війна пройшла чотири етапи. Перший етап збройна боротьба у Львові з 1 по 22 листопада 1918 року; другий етап - створення і

стабілізація фронту з грудня 1918 по січень 1919 року; третій етап - боротьба за ініціативу з лютого по квітень 1919 року; четвертий етап - перехід річки Зубрів з травня по липень 1919 року. Відхід Галицької армії.

Напередодні Першого Листопадового повстання вона претендувала не лише на Познань і Білорусь, але й на "Малопольщу", тобто Східну Галичину. [2]

Не чекаючи, поки канцлер Австро-Угорщини передасть владу в Західній Україні українцям, представники радикально налаштованого населення Львова (Центральний військовий комітет був сформований у першій половині вересня 1918 року) на зборах 30 жовтня прийняли рішення про негайну організацію збройного повстання. 1 листопада 1918 року українські війська зайняли всі важливі об'єкти Львова. Того ж дня польські військові частини у місті утворили Польський народний комітет.

Українцям вдалося безперешкодно захопити владу в Золочеві, Коломиї, Жовкві, Раві-Луській та інших містах. Однак у містах з польською більшістю населення, особливо в Любліні, Кракові, Ярославі, Грбєшуві, Перемишлі та інших містах за Сяном, розгорілася збройна боротьба. [3]

Восени 1918 року Австро-Угорщина опинилася в лещатах політичної дезінтеграції. Новостворена польська держава вторглася в Галичину. Щоб зупинити це, українські вояки створили у вересні у Львові таємну групу офіцерів під назвою Центральний військовий комітет (ЦВК) і вирішили "боротися під об'єднаним українським прапором".

16 жовтня імператор Карл I видав маніфест, в якому пообіцяв перетворити Австрію на федерацію національних держав з метою збереження монархії; 18 жовтня у Львові зібралися Конституційні збори України, щоб вирішити питання про статус і правовий статус австро-угорських територій в Україні. У роботі Асамблеї взяли участь народні депутати України, представники політичних партій та греко-католицького духовенства. 19 жовтня Конгрес виборців України, який називає себе Національним конгресом України, одноголосно ухвалив резолюцію про створення Української держави

на території українського народу Австро-Угорщини. Того ж дня відбулося перше засідання Української Національної Ради, було обрано голову та сформовано три делегації: Представницьку і виконавчу делегацію у Відні на чолі з Євгеном Петрушевичем, буковинську делегацію в Чернівцях на чолі з Омеляном Поповичем та галицьку делегацію у Львові.

Тим часом у Львові галицька делегація УНРади вимагала від австрійського намісника передати владу в краї галичанам, а не полякам. Але у відповідь почули відмови та обіцянки. За цих обставин Центральний Виконавчий Комітет перехопив ініціативу і вустами свого голови, капітана УСС Дмитра Вітовського, заявив, що ведеться підготовка до військового перевороту і що відкладати його більше не можна, оскільки наступного дня українці можуть виявитися безсилими проти польського панування. Така рішучість і впевненість лідера майбутнього виступу змусила навіть тих, хто раніше вагався, погодитися з його аргументами: В ніч з 31 жовтня на 1 листопада було прийнято рішення про захоплення влади у Львові та його околицях. Командування збройним повстанням здійснювала Центральна виборча комісія, яка була реорганізована в Українську головну команду (УГК). [4]

Після реорганізації своїх сил галицькі війська під командуванням генерала О. Грекова 7 червня 1919 року розпочали наступ у напрямку Чортків Львів. Українським військам вдалося відкинути польську армію до лінії Дністер-Роттенліпа-Перемишляни-Підкамінь. За цих обставин командування УГА відмовилося виконувати умови нової угоди про перемир’я,ця угода, підписана між делегацією УНР на чолі з генералом Дельвігом та польською делегацією, була розцінена командуванням Дієвої армії як чергова спроба поляків виграти час для перекидання резервів на фронт.

Під час Чортківської офензиви галицьким військам постійно бракувало зброї, боєприпасів та амуніції. Польське командування поспішно почало збирати всі наявні резервні сили в північно-східному районі Львова; 28 червня 1919 року польські війська розпочали контрнаступ на фронті від Бродів до

Коломиї; виснажені 20-денним наступом українські війська були змушені відступити, і з 16 на 17 липня 1919 року війська генерал-губернатора перейшли річку Звурти.

Територія Західної України була окупована Польщею, і там була встановлена польська адміністрація. Партизанський рух проти окупаційної адміністрації тривав тривалий час: Рішенням Верховної Ради Паризької мирної конференції від 21 листопада 1919 року було затверджено Декрет про Східну Галичину, згідно з яким Польща отримала мандат Ліги Націй на управління Галичиною на 25 років, із зобов'язанням надати галицькій території автономію. Згідно з рішенням УНРади від 8 грудня 1919 року, польській адміністрації дозволялося діяти лише на захід від лінії Керзона, але це рішення було повністю проігнороване польським урядом.

Причинами поразки України в українсько-польській війні 1918-19 років були як помилки керівництва ЗУНР і ГА, так і несприятливі зовнішні умови, що позбавили ЗУНР міжнародної підтримки. [5]

Висновок

У 1918-1919 роках українські війська зіткнулися з польською агресією. Ці конфлікти виникли через територіальні суперечки та розбіжності національних інтересів. Українська армія проявила велику силу волі та героїзм, захищаючи власну територію.

Військові дії стали серйозним випробуванням для обох сторін, але також необхідно було виробити дипломатичне рішення для завершення конфлікту. Зрештою, було досягнуто компромісу, який визначив майбутні українсько-польські відносини.

Цей період також дає важливі уроки для сучасних поколінь про важливість дипломатії та мирного вирішення конфліктів: історія подій 1918-1919 років відображає складність міжетнічних відносин та необхідність взаєморозуміння для збереження миру і стабільності в регіоні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Козюпа Володимир Романович. «Українсько-Польська війна 1918-1919 рр.» с. 3 https://chtyvo.org.ua/authors/Koziupa_Volodymyr/Ukrainsko-Polska_viina_1918-1919_rr.pdf

2. Литвин М. Р. УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКА ВІЙНА 1918–1919, Польсько-українська війна 1918–1919 [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Україна—Українці. Кн. 2 / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во «Наукова думка», 2019. – 842 с. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Ukrainsko_polska_1918 (останній перегляд: 02.12.2023)

3. Україна в міжнародних відносинах/4/Українсько-польська війна 1918-1919. Київ: інститут історії України НАН України,2013

4. Українсько-польська війна 1918—19 // Довідник з історії України: у 3 т. / укл. І. Підкова, Р. Шуст. — Львів, 2001.

5. УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКА ВІЙНА 1918-19 Довідник з історії України у 3 т. / Укл. І. Підкова, Р. Шуст. – Львів, 2001.

CULTUROLOGY

REASONS AND FACTORS THAT CHANGE FASHION

Prykhodchenko Kyrylo Oleksiyovych
Student
Kharkiv National University of Radioelectronics
Kharkiv, Ukraine

Introductions. The importance of fashion trends in today's society is undeniable. Fashion allows individuals to express themselves uniquely, standing out in the crowd. Simultaneously, people actively contribute to shaping and amplifying these trends, creating a dynamic interplay between personal expression and broader cultural influences.

Aim. Understand why fashion trends change.

Materials and methods. Fashion, an integral part of our lives, is constantly changing, and its fluctuations are becoming an important object of study for various scientific fields.

Fashion is a means of expressing personality and individuality. The choice of clothing, accessories and styling can reflect the uniqueness of each person.

Trends and seasonal collections. Designers and brands offer new ideas, colours and cuts to meet changing consumer tastes. Reflection of socio-cultural trends and events. It can be a reflection of social changes, political movements and cultural developments. In recent years, fashion has increasingly paid attention to sustainable development and ethical aspects of production. There is a growing demand for products that take into account environmental and social issues.

The development of fashion has always been in sync with the evolution of society, where changes in culture, social structures and values are reflected in fashion, determining its direction and character. There are several key periods in the history of fashion when society influenced the development of style. At the beginning

of the 20th century, the Art Nouveau era, often referred to as the "Belle Époque", was marked by changes in social attitudes and roles. The Cultural Revolution led to the growth of the women's liberation movement, which was reflected in fashion through freer and more functional women's clothing. In the period between and after the two world wars, fashion reflected the recovery and reconstruction of society. Clothing became a symbol of optimism and the desire for normalisation after the difficult periods of war. In the 1960s, the rapid development of society towards freedom of expression and cultural diversity was reflected in the fashion of the hippie and anti war movements. Fashion became a means of expressing protest and individuality [1]. In the late 20th and early 21st centuries, fashion became a platform for expressing social responsibility and sustainability. Increased attention to environmental issues and social justice has had a significant impact on the fashion industry, leading to the emergence of eco- and ethically-oriented fashion.

On the one hand, globalisation and technological advances are contributing to the spread of fashion trends around the world. This means that people from different cultures and countries can more easily learn about new fashion trends and purchase clothes that match their preferences. On the other hand, the diversity of cultures, ethnicities and individual styles remains an important factor in fashion. People want to emphasise their belonging to a certain group or their unique style, and fashion is one of the ways to do this. As a result, we can see that there is a wide variety of fashion trends in the modern world (pic. 1). On the one hand, popular global brands offer fashionable clothes that are affordable and fashionable in many countries around the world.

On the other hand, unique fashion trends emerge and develop in different parts of the world, reflecting local cultural traditions and values. In addition, fashion trends can reflect contemporary social and environmental issues. For example, fashion that is based on the principles of sustainability and social responsibility is growing in popularity. This means that fashion manufacturers use environmentally friendly materials and observe fair labour conditions.

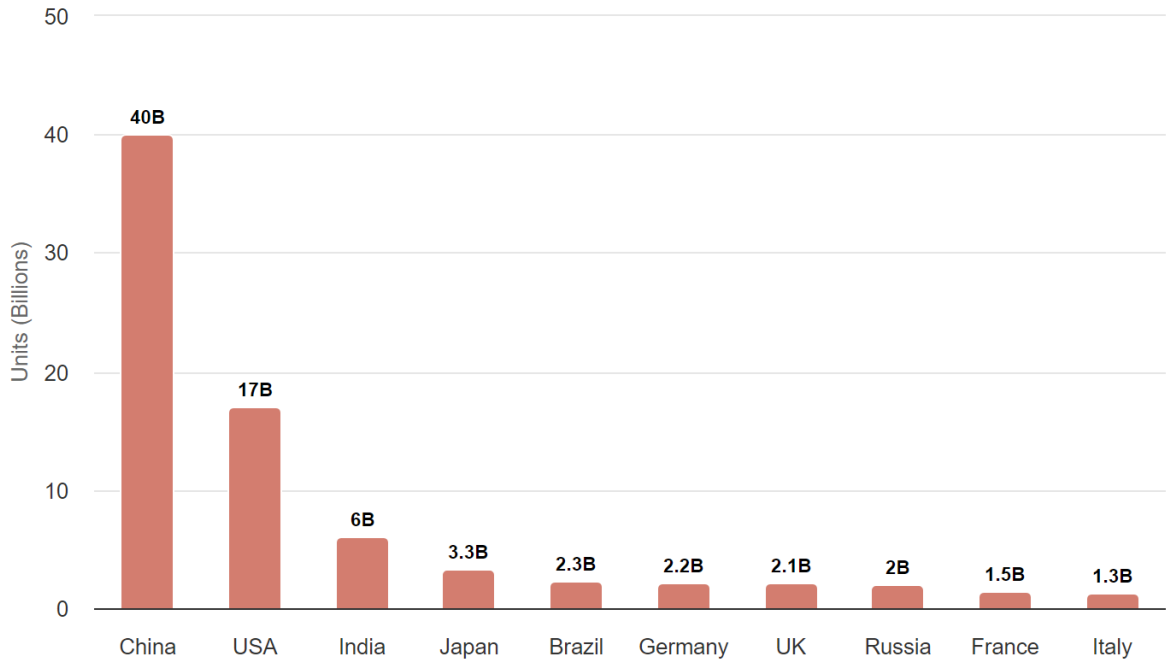

Picture 1. Apparel Units Purchased by Country

Results and discussion. Chapter reveals a fascinating landscape of the dynamic world of fashion, where modern technology plays a key role in transforming style and consumer habits. A detailed analysis of the impact of social media, e-commerce and artificial intelligence creates a fascinating portrait of the fashion industry of the future. Furthermore, the chapter reveals the enchanting interplay between fashion and self-expression, where sophistication and individuality merge in a magical dance, and the influence of fashion determines not only style but also the perception of cultural and social change. This is not just a discussion of the results, but a true unveiling of the fashion world in all its beauty and substance.

Conclusions. The modern world is witness to the extraordinary diversity and evolution of fashion as a reflection of cultural, social and technological changes. Globalisation and the accessibility of the Internet create a platform for the instantaneous spread of fashion trends and ideas, breaking down traditional style boundaries. At the same time, the diversity of ethnic influences and cultural characteristics are embodied in unique fashion expressions from different regions of the world. Fashion is becoming a platform for expressing individuality and social views, as well as for raising and addressing social and environmental issues. The growing awareness of sustainability and ethics is leading to the development of

eco- and socially responsible fashion. All of this creates a unique dynamic where fashion is becoming not only a means of self-expression, but also a driving force for positive change in modern society.

RESOURCES.

1. Basic knowledge about style[Web resource]. https://uk.wikipedia.org/wiki/Стилістика
2. Types of style in centure’s[Web resource] Мода як відображення суспільства на сайті Всеосвіта. Автор статті - Ірина Бойко
3. Apparel Units Purchased by Country[Web resource] https://marketsplash.com/fashion-statistics/
4. Conclusion about fashion[Web resource] "Еволюція моди в сучасному світі", опублікованій на сайті "Волинські Новини". Автор статті - Ірина Гаврилюк

УДК 001.8/75

НЕООРІЄНТАЛІЗМ В ЕВОЛЮЦІЇ ЗАХІДНОГО ТА ЯПОНСЬКОГО ВІЗУАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА

Руських Софія Олегівна
аспірантка Українського державного
університету імені Михайла Драгоманова
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-1923-5590

Анотація: Дослідження вивчає взаємовпливи між західним і японським візуальним мистецтвом у теоретичних рамках неоорієнталізму. Ґрунтуючись на емпіричних методологіях, дослідження охоплює історичні епохи, ретельно вивчаючи трансформаційну епоху Мейдзі та рух японізму 19-го століття, а також сучасні прояви в крос-культурних мистецьких рухах і технологічних конвергенціях.

Використовуючи тематичні дослідження та конкретні приклади, дослідження систематично вивчає злиття західних і японських візуальних елементів. Теоретичне підґрунтя неоорієнталізму забезпечує комплексну лінзу для аналізу складної динаміки культурного обміну, владних відносин та художньої репрезентації. Завдяки такому науковому аналізу дослідження сприяє тонкому розумінню еволюції візуальних мистецтв, розкриваючи динаміку влади та культурні нюанси, закладені у взаємному обміні між західною та японською мистецькими традиціями.

Ключові слова: візуальне мистецтво, крос-культурна взаємодія, японізм, мейдзі-ера, парадигма культурного обміну, неоорієнталізм

Вступ. Конвергенція західного та японського візуального мистецтва є дослідженням в рамках динаміки культурного обміну, висвітленої через теоретичну базу неоорієнталізму. Дослідження заглиблюється у взаємовпливи, які сформували мистецькі традиції обох культур, використовуючи наукову лінзу для вивчення їхніх взаємних збагачень. Неоорієнталізм, як теоретичний

конструкт, є лінзою, через яку можна систематично аналізувати динаміку культурного обміну, владних відносин та художньої репрезентації. Охоплюються історичні епохи, такі як трансформаційна епоха Мейдзі та рух "японізму" 19-го століття, а також сучасні прояви в міжкультурних мистецьких рухах і технологічних конвергенціях.

Ціль роботи. Метою є сприяння всебічному розумінню еволюції візуального мистецтва в контексті неоорієнталізму, окреслюючи динаміку влади та культурні нюанси, притаманні цьому взаємному обміну.

Матеріали та методи. Дослідження ґрунтується на емпіричних методологіях, використовуючи тематичні дослідження та конкретні приклади для окреслення злиття західних і японських візуальних елементів, заглиблюється у крос-культурний обмін, що сформував візуальне мистецтво західної та японської культур. Розглядаючи ключові історичні рухи, сучасні адаптації та злиття мистецьких елементів, це дослідження висвітлює динаміку мистецького обміну. Спираючись на теоретичні засади крос-культурної естетики та глобальних мистецьких потоків, дослідження сприяє глибшому розумінню того, як західне та японське візуальне мистецтво впливали та збагачували одне одного, формуючи нову парадигму неоорієнталізму. [3; 1]

Результати та обговорення. Крос-культурна естетика, сформульована Фудзімурою, вбудована в ширший дискурс неоорієнталізму, використовується для розпізнавання точок схожості та розбіжностей, очевидних у візуальному мистецтві як західної, так і японської культур. [3] Ця теоретична основа слугує інтелектуальним фундаментом, що визнає не лише спільні крос-кордонні мистецькі елементи, але й розглядає вплив неоорієнталістських поглядів, прояснюючи динаміку влади та культурних репрезентацій у мистецькому обміні, тим самим висвітлюючи появу відмінних рис, притаманною мистецьким традиціям цих двох культурних сфер. За концепцією Фудзімури можливо структурно звернутись до динаміки міжкультурних естетичних обмінів між західним і японським візуальним мистецтвом.

Теоретичний конструкт Белтінга, укладений у концепцію глобальних

мистецьких потоків, дає цілісне уявлення про трансконтинентальну міграцію мистецьких ідей і форм крізь призму неоорієнталізму. Ця концептуальна основа сприяє всебічному дослідженню плинної та адаптивної природи, притаманної динаміці обміну між західним та японським візуальним мистецтвом. [1] При окресленні траєкторій художньої передачі через географічні та культурні розмежування за концепцією глобальних мистецьких потоків, стає видно механізми, які керують взаємним впливом та адаптивною еволюцією, що характеризують обмін візуальними мистецтвами між цими культурно відмінними сферами.

Хронологічно варто спершу розглянути західний вплив на японське візуальне мистецтво.

В історичному середовищі епохи Мейдзі Японія пережила глибоку метаморфозу, позначену сильним зацікавленням і прийняттям західних мистецьких методологій, яскравим прикладом якої є знайомство з перспективою. [8] Ця переломна епоха розглядається уважним поглядом, спрямованим на розгадку складних процесів, через які традиційні японські форми мистецтва зазнали трансформаційної інтеграції західних елементів. З точки зору неоорієнталізму, ця епоха слугує стилістичну еволюцію, переосмислення динаміки культурної влади - критичним моментом у розумінні зародження етапів взаємного культурного обміну, окреслюючи, як японські мистецькі традиції адаптували західні впливи, започатковуючи таким чином симбіотичну взаємодію між цими культурами.

Вплив Японії на країни Європи починає бути помітним у 19-му столітті, коли рух "японізм" постає як парадигмальна ілюстрація сильного впливу японської візуальної естетики на західне художнє вираження. Ця епоха, уособлена роботами таких корифеїв, як Ван Гог і Моне, стала свідком переосмислення японських елементів у західному мистецькому середовищі. Зокрема, митці вправно поєднували гравюри укійо-е та традиційні японські мотиви, створюючи своєрідний синтез, що виходив за межі культурних кордонів. Як зазначає Бюргер, це злиття західних і японських художніх стилів у

горнилі руху "японізму" породило фундаментальний розділ в еволюції мистецтва, підкресливши трансформаційний вплив японської візуальної естетики на західне мистецьке полотно. [2]

Якщо звертатися до сучасносі, то такі напрями, як "Суперквартира" Такаші Муракамі, є яскравим свідченням стабільного культурного обміну, ілюструючи тонкий взаємозв'язок, в якому японські митці включають та переосмислюють естетику західної поп-культури. Водночас у цьому крос культурному мистецькому русі західні митці активно взаємодіють із глобальною сценою сучасного мистецтва, що розвивається, і роблять свій внесок у її розвиток. [7] Динаміка подібних обмінів слугує джерелом інновацій, які розширюють межі культурного впливу в сучасну епоху.

В контексті інновацій неможливо не відзначити резонанс в поп-культурі, до якого призвели аніме та манга. Глобальна популярність аніме та манги - це не просто одностороннє споживання; вона передбачає активну участь та переосмислення. Західна аудиторія у цій візуально вираженій подобі Іншого знайшла натхнення, яке, завдяки виразним візуальним оповіданням японського аніме, сподобило її на внесок у світову масову культуру, створюючи фан-арт, фан-фікшн і навіть продукуючи оригінальні твори, натхненні японським стилем аніме. [4] Ця партисипативна культура є прикладом динамічного і взаємного обміну у сфері популярної культури.

Окремо варто зазначити адаптацію японських франшиз у західному кінематографі, що не є пасивною рецепцією, а є проявом активної взаємодії з японськими наративами. Голлівуд твердо намагається досягнути гідного рівня адаптацій, демонструючи цим самим культурні перемовини між японськими та західними конвенціями оповіді. [6] Водночас фан-спільноти через конвенції та онлайн-платформи активно сприяють створенню глобалізованої фан-культури, де японська та західна поп-культура зближуються.

Епоха цифрових технологій дала ще один ключовий засіб, що сприяє міжкультурним мистецьким колаборціям. Митці західної та японської традицій беруть активну участь у сферах цифрового мистецтва, анімації та

віртуальної реальності. У цьому спільному цифровому просторі розгортається симбіотичне зближення мистецьких форм самовираження. [5] Технологічний прогрес слугує каталізатором для появи нових форм художнього вираження, що виходять за межі культурних кордонів. Ця цифрова та технологічна конвергенції стимулює подальший дискурс про еволюцію крос-культурних мистецьких пошуків у сучасну епоху.

Висновки. Взаємодія між японським і західним мистецтвом не просто призводить до поверхневого змішування візуальних елементів; вона кидає виклик традиційним уявленням про культурну чистоту. Взаємний обмін художніми впливами сприяє створенню більш тонкої, взаємопов'язаної та різноманітної глобальної естетики. Цей взаємозв'язок спонукає митців виходити за межі культурних кордонів, сприяючи створенню динамічного ландшафту, де різні традиції об'єднуються, створюючи багатший, інклюзивніший глобальний естетичний досвід.

Неоорієнталізм, як концептуальна лінза, висвітлює ці сучасні прояви культурного обміну між Сходом і Заходом. Проаналізовані приклади злиття західних і японських візуальних елементів, є не лише історичними подіями, але й відображенням постійного діалогу, сформованого неоорієнталістською перспективою. Ця перспектива спонукає до детального вивчення динаміки влади, культурних репрезентацій та складнощів, притаманних асиміляції та реінтерпретації мистецьких традицій. Неоорієнталізм переплітається із взаємовпливами між західним і японським візуальним мистецтвом і виникає більш комплексне розуміння, що проливає світло на багатогранну природу культурного обміну в глобалізованій мистецькій сфері.

Використовуючи теоретичну базу, підкреслену динамічною та адаптивною природою крос-культурної естетики, аналіз прагнув сприяти глибшому розумінню еволюційної траєкторії візуального мистецтва впродовж століть культурного обміну, надавши лінзу, через яку можна сприймати сучасну динамічну взаємодію, що формує майбутнє візуальних мистецтв у глобальному масштабі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Belting, H. (2005). Art History after Modernism. University of Chicago Press.
2. Buerger, J. (2002). Japanese Prints and Western Painters. Seigensha Art Publishing.
3. Fujimura, S. (2016). Cross-Cultural Aesthetics: A Reader on the Aesthetic Appreciation of Diverse Cultures. Springer.
4. Napier, S. J. (2007). Anime from Akira to Howl's Moving Castle: Experiencing Contemporary Japanese Animation. Palgrave Macmillan.
5. Özdemir, D. (2022). A Conceptual Framework on the Relationship of Digital Technology and Art. International Journal on Social and Education Sciences.
6. Ruh, B. (2015). Stray Dog of Anime: The Films of Mamoru Oshii. Palgrave Macmillan.
7. Schimmel, N. (2005). Global Fusion: The Arts of Modernism. University of California Press.
8. Tsuji, N. (2010). Japanese Art and Western Influence. Weatherhill.

LITERATURE

ЕМОТИВНА ФУНКЦІЯ РИТОРИЧНИХ ФІГУР У «СЛОВІ ПРО ІГОРІВ ПОХІД»

Максименко Тетяна Андріївна,
студентка магістратури
ННІ філології та журналістики
Житомирського державного університету
імені Івана Франка
м. Житомир, Україна

Вступ. Риторичні фігури використовувалися в художніх текстах ще з давніх часів. За їх допомогою літературному тексту надається експресивність та емотивність. Емотивність – одна із текстотворчих категорій, завданням якої є виразити ставлення автора та персонажів твору до дійсності, що зображується.

У процесі створення художнього тексту письменники використовують риторичні фігури, які функціонуть на синтаксичному рівні. С. Шабат-Савка зауважує, що «висловлювання слугує найрелевантнішим синтаксичним засобом вербалізації інтенції та охоплює не тільки граматичні, змістові явища, а й психологічні, адже до аналізу залучено цілісний процес мовленнєвої взаємодії, людські емоції, почуття, бажання та наміри» [4, с. 110]. До синтаксичних засобів реалізації емоцій у художньому тексті належать: окличні речення, звертання, питальні речення та ін.

У сучасному літературознавстві помітне зацікавлення способами реалізації емотивної категорії у художньому дискурсі письменників. Саме тому постає питання про емотивну функцію риторичних фігур у творах давньої української літератури.

«Риторичні фігури – засоби підсилення емоційної впливовості художньої та ораторської мови, що мають умовно діалогічний характер» [3, с. 112].

У «Слові про Ігорів похід» невідомий автор розлого використовує риторичні фігури для вираження емотивної категорії та експресивності.

Мета роботи: визначити роль риторичних фігур у середньовічному жанрі «слово», зокрема в «Слові про Ігорів похід».

Матеріали та методи: структурно-функціональний, порівняльно типологічний, історико-типологічний.

Результати та обговорення. «Слово про Ігорів похід» демонструє авторську свідомість, у якому письменник намагається вийти за рамки вже сформованих творчих уявлень. При творенні «слова» автор користувався колективною свідомістю дохристиянського періоду, а також образно стильовими елементами для підкреслення різних функцій. Наприклад, для інтимізування розповіді використовуються риторичні звернення, вигуки, запитання, «молитва» Ярославни, а також діалогічні прийоми, що органічно поєднуються з традиційною жанровою моделлю «слова».

Автор «Слова о полку Ігоревім» активно користується діалогічним мовленням, риторикою, що є атрибутами ораторської творчості.

До риторичних фігур належать звертання, запитання, ствердження, заперечення, оклики. У «Слові о полку Ігоревім» широко використовуються риторичні звертання, що адресуються топосу («О Руськая земле, уже за горою єси!» [5, с. 363]; силам природи, що антропоморфізуються («О вітре, вітрило!» [5, с. 385], «О Дніпре Славутичу!»[5, с. 385], «Світлеє і трисвітлеє сонце!» [5, с. 38). Ці форми вислову служать для вираження почуття болю та страху. Емоції постають самочинно під впливом душевного зворушення автора та художніх образів з метою впливу на почуття та волю своїх слухачів.

Риторичні запитання – це запитання без відповіді, використовуються з метою привернути увагу реципієнта до важливих та значимих проблем, пов’язаних з ідейно-тематичною основою художнього твору.

У «Слові» виокремлюється чимала кількість запитань, до прикладу: «Чи не гоже було б нам, браття, почати старими словами ратних повістей про похід Ігорів, Ігоря Святославича?» [5, с. 357]; «А чи диво се, браття, старому

помолодіти?» [5, с. 377]; «Чи не ваші золочені шоломи по крові плавали? Чи не ваша хоробра дружина рикає, яко тури, ранені шаблями гартованими на полі незнаємім?» [5, с. 377]. Невідомий автор за допомогою цього засобу прагне виразити почуття здивування, обурення та журби щодо проблеми внутрішніх політичних конфліктів князів та егоїзму середньовічних політиків.

Риторичні оклики підкреслюють емоційний характер художнього твору, вводяться переважно з метою затримати або посилити увагу на якомусь з аспектів. У «Слові» використані оклики на зразок: «Ігор на Дін воїв веде!» [5, с. 362], «Бути грому великому! Іти дощу стрілами з Дону великого! Отут списами поламатись, отут шаблями пощербитись об шоломи половецькії, на ріці Каялі, біля Дону великого!» [5, с. 365]; «То було в ті битви і в ті походи, а такої битви – не чувано!» [5, с. 367]; «О, далеко зайшов сокіл, птиць б'ючи, – к морю! А Ігоря хороброго полку – не воскресити!» [5, с. 369]; «Мужаймося самі минулу славу заберем і прийдешню самі поділим!» [5, с. 375]; «Великий княже Всеволоде! Не мислю б тобі прилетіти іздалека – отчий золотий стіл постерегти! Ти-бо можеш Волгу веслами розкропити, а Дін шоломами вилляти! (…) Ти-бо можеш посуху живими самострілами стріляти – удалими синами Глібовими!» [5, с. 377]; «Вступіте, господарі, в золоті стремена за обиду часу нашого, за землю Руськую, за рани Ігореві, смілого Святославича!» [5, с. 377]; «А Ігоря хороброго полку – не воскресити!» [5, с. 379]; «О, стогнати Руській землі, спом'янувши колишню годину й колишніх князів!» [5, с. 383]. Оклики відображають хвилювання автора за долю руських князів та їхнього війська, майбутньої долі держави.

Висновки. Автор «Слова про Ігорів похід» використовує риторичні фігури з метою емотивного впливу на адресатів. Функціональна роль риторичних фігур – увиразнення висловленого, підсилення емоційності та експресивності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Білоус П. В. Літературна медієвістика [Електронний ресурс] // Вибрані студії: у 3-х томах. – Т.2: Художній світ давньої української

літератури: Ізборник. Житомир, 2012. 428 с.

2. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т.2 [Електронний ресурс] / Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. К: ВЦ «Академія», 2007. 624 с.

3. Макович Х. Я., Вербицька Л. О., Капітан Н. О. Словник термінів і понять з риторики. Львів, 2016. 140 с.

4. Шабат-Савка С. Категорія комунікативної інтенції: типологічні вияви та синтаксична реалізація в сучасній українській мові // Українська мова. 2013. № 1. С. 104-114

5. Яременко В. Сліпушко О. Золоте слово: Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX–XV століть: В 2 кн. Кн.2. К.: Аконіт, 2002. 884 с

ІНТИМНА ЛІРИКА ЛІНИ КОСТЕНКО: ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЕННЯ ПОРТРЕТУ ГЕРОЯ З ПОГЛЯДУ ХУДОЖНЬОЇ ОБРАЗНОСТІ ТА СИМВОЛІКА ПРИРОДИ

Шадловська Людмила Анатоліївна,
викладачка української мови та літератури
Відокремлений структурний підрозділ
«Фаховий коледж технологій, бізнесу
та права Волинського національного університету
імені Лесі Українки»
м. Луцьк, Україна

Вступ. Поети – шістдесятники стрімко й потужно ввірвалися у духовний і культурний простір України. Своєю творчістю вони відновлювали традицію шляхетної лірики, поезії, що вирізняється сміливою і глибокою думкою, вишуканістю образу, жанровим розмаїттям.

Ціль роботи: з'ясувати художню специфіку функціонування у творах досліджуваного періоду лірики інтимної, чітко окресливши її особливості.

Матеріал дослідження склали поетичні тексти Ліни Костенко.

Методологічна основа роботи обумовлена поставленими завданнями, специфікою матеріалу та станом його теоретичного і практичного осмислення. У дослідженні використано загальнонаукові методи аналізу, синтезу, добору й систематизації матеріалу.

Результати та обговорення: можна використати на заняттях і факультативах з української літератури у школі та спецкурсах з українського літературознавства. Одержані результати можна застосовувати у подальшій науковій роботі в літературознавчій та культурологічній проекціях.

Володимир Базилевський, аналізуючи творчий доробок Ліни Костенко, окреслив особливість її таланту: „Відмітна риса таланту – високий рівень думання. Долання висоти, що стала нормою… Ліна Костенко належить до того рідкісного типу митців, для яких фальш неможлива, вона відразлива їх природі" [1, 107].

Кохання в ліриці Ліни Костенко – це симфонія, свято, полон, шаленство, хвороба, сон, самозреченість і відчай, втіха і смуток, беззахисність і сила. Поетеса кожного разу по-іншому описує почуття – загалом і в певну мить: „Мені нестерпно, душно, передгрозно…" („Такий чужий і раптом неминучий" [2, 270]). Інколи лірична героїня живе надією: „Не знаю, чи побачу Вас, чи ні. /А, може, власне, і не в тому справа. /А головне, що десь вдалечині/є хтось такий, як невтомна спрага/… Я думаю про Вас. Я знаю, що Ви є. /Моя душа й від того вже співає" [2, 281], або страждає від невизначеності, незвіданості: „Я хочу знати, любиш ти мене, /чи це вже сон, який уже не сниться? /Моєї долі пекло потайне, /моя сама від себе таємниця! /Чи ти за мене душу віддаси, /чи розміняєш суєтно і дрібно?" [2, 296]. Вона то поринає у стан постійної закоханості, коли не хоче звикати до Нього, а відчувати любов щораз як уперше: „І приходять світанки, щоденних турбот адвокати, /і несуть під пахвою тисячі різних справ. /Я кажу їм: світанки! Все на світі таке муруге./Урожай суєти – залишається тільки стерня. /Скільки ми милувались! /І жодного разу вдруге. /Скільки років кохаю, а закохуюсь в тебе щодня" [2, 312]; то неначе боїться Його, прирівнюючи до божества („Ти – Шіва. Ти – індуське божество" [2, 284]) від якого не можна утекти і тоді любов прирівнюється до марафону, де треба „самій від себе безвісти тікати" [2, 284].

У поезії „І я не я, і ти мені не ти!" свій стан самотності лірична героїня порівнює із станом голодного вовка, що „десь виє по нотах божевілля" [2, 294], але на відміну від теж самотньої тварини, яка кричить своїми емоціями (виє), вона обирає мовчання: „І виє вовк, ночей моїх соліст… Ти краще вий, а я собі помовчу" [2, 294]. У вірші „А що? І я спочину на хвилинку" постає самотність у новорічну ніч, коли особливо загострюється потреба у затишку, розумінні, спілкуванні: „Сама собі запалюю ялинку. /Ліхтарики нехай замерехтять, /сніжиночки нехай собі летять. /І про життя спитаю у зозульки. /Вона мовчить, обкльовує бурульки" [2, 295]. Хоча інколи лірична героїня сама прагне спокою: „Я хочу в степ. Я хочу в непоміченість. /По саму душу в спокій і полин" [2, 299].

Ліна Костенко обирає різноманітні номінативні означення, що вживаються на позначення об'єкта її почуттів, тобто коханої людини: „Такий чужий і раптом-неминучий" [2, 271]; „ти – мій сон", „моя уява", „просто чорна магія чола" [2, 276]; „Ти – Шіва. Ти – індуське божество" [2, 298]; „Дорогий мій", „сонячний" [2, 301], лірична героїня підносить коханого у ранг вельможі.

Ліна Костенко, які і Василь Симоненко, цінує уміння змиритися із втратою кохання, прийнять це як даність. Тому часто вдається до порівняння уже втрачених стосунків до сну: „Я дуже тяжко Вами відболіла… /Це все було як марення, як сон. /Любов підкралась тихо, як Даліла, /а розум спав, довірливий Самсон… Ця казка днів – вона була недовгою. /Цей світлий сон пішов без вороття. /Це тихе сяйво над моєю долею! – /воно лишилось на усе життя" [2, 278]. Стосунки – це сон, казка, сяйво. Але не зважаючи на це, забути зовсім – неприпустимо: всеодно залишаються світлі спомини, „спогади предивні" (у поезії „Хай буде легко. Дотиком пера." [2, 279]).

Забути – не так просто. Тривога постійно бентежить: „І не минає, не минає! І вже, напевно, не мине. /Тривога душу розпинає: /а що, як любиш не мене?" [2, 285]. Лірична героїня нехтує гординею – її не повинно бути, коли душа щира, і благає: „О, розмотай шляхи мені, богине! /Світ за очі від себе забіжу. /Рятуй мене, врятуй мене, бо гине/Моя душа, задивлена в чужу: /Врятуй мене розлукою і віддаллю, – /ні спогаду з собою не візьму". [2, 287].

Окрему увагу слід звернути на символіку природи в інтимній ліриці Ліни Костенко. Загалом, природа у поетичній творчості поетеси виступає і як самостійний об'єкт, тобто як пейзаж і як система певних моделювальних категорій, за якою стоять принципи індивідуально-авторського бачення світу.

Мотив природи Ліна Костенко обігрує у різних, часом навіть протилежних сенсах. Незмінним залишається одне: природа співвідносна з людиною, вона моделює життя індивіда, його світовідчування. Пейзажі поетеси виразно детальні. Домінує зорове сприймання дійсності, що зближує її творчість з творчістю Павла Тичини, Богдана-Ігоря Антонича, Володимира Свідзинського та Андрія Малишка.

При аналізі інтимної лірики Ліни Костенко, ми виокремили особливості творення нею портрету героя. Літературознавчий словник подає визначення: „Портрет у літературі (фр.portkait – зображення обличчя людини на фотографії або на полотні) – один із засобів характеротворення, типізації та індивідуалізації персонажів" [3, 562]. Тут же зазначається, що „письменники фіксують як зовнішній вигляд персонажів, так і їх внутрішній стан, намагаючись витлумачити відповідність між їхніми т.зв. зовнішнім і внутрішнім портретами. Тому портрет є засобом психологічного аналізу" [3, 562]. Тобто, образ персонажа – це не лише його статура, колір очей і довжина волосся. Це образ його думок, почуттів, інтересів та оцінок, життєвого досвіду „портрет душі", як це визначає Ольга Манойлова [4, 84]. При цьому одним із засобів індивідуалізації та візуалізації образу персонажа є художня предметність. Предмет присутній в портретних характеристиках персонажів: одяг, речі побуту, деталі інтер'єру – все це може складати код до прочитання світу людини. Невипадковим є й кольори, наявні у зовнішності, одязі, оточенні героя. Семіотика кольорів проявляється у контексті і стає повноцінною складовою образу персонажа, а інколи навіть є ключовою для його розкриття.

Намалювати конкретний, предметний портрет ліричного героя – адресата складно. Особливо важко це зробити в лірриці інтимній, де зачасту він описується не стільки як предмет чуттєвого бажання, скільки як нематеріальна, ефемерна сутність, що втілює цінності ідеалу. Тому фізичний портрет залишається умовним і найчастіше матеріалізується лише як наявність (чи опис) погляду, голосу, посмішки.

У поетичному світі Ліни Костенко є портрети, позначені особливою зворушливістю та інтимністю – це портрети її рідних: батьків, діда й баби, прадіда й прабаби. Ольга Манойлова називає автобіографічними такі вірші Ліни Костенко: „Веселий привид прабаби", „Слайди", „Хмари", „Люблю легенди нашої родини…" [4, 86].

З поезії „Веселий привид прабаби" портрет прабабусі поетеси складається, як мозаїка, з уривків, спогадів і родинних переказів, що їх

актуалізує, оживлює пам’ять ліричної героїні: „… Ви, кажуть, були з благородних, /пудрували своє лице. /Було Вам 110 років, а Ви були молодою. /Така вже Ваша порода, та, власне, я не про це…” [2, 388].

Та найяскравіші спомини героїні пов’язані з прабабиним волоссям: „…Коли Ви навіть осліпли, то Ви не те, щоб осліпли, /а так, – Ви просто не бачили /деяких прикрих речей. /І коли Ви косу чесати сідали собі на ослінчик, /стояла на півобличчя темна вода очей. /Коси було дуже багато. /Ви грали на ній, ак на арфі. /Усі золоті волосинки дзвеніли у Вашій тьмі…” [2, 388].

У вірші „Слайди” поетеса описує прадіда лише двома штрихами-порівняннями: „І прадід мій ходив, як привид Ельсінора…”, „І прадід мій ходив, як Ной після потопу…” [2, 68].

Вірш „Храми” оповідає про діда Михайла (на відміну від попередніх поезій, тут об’єкт зображення має ім’я). Одним із засобів увиразнення його особистості є насичення поетичної мови старослов’янізмами та церковною лексикою, що створюють образ праведника, людини чистої душею і серцем: „Мій дід Михайло був храмостроїтель. /Взводив храми себто цілий вік. /Він був чернець, з дияволом воїтель, /печерник, Боговгодний чоловік” [2, 386].

Висновки. Інтимна лірика Ліни Костенко наповнена надзвичайною емоційністю, душевністю, поетичністю. Експресивність, раптовість, парадоксальність, афористичність образних утворень виявляють справжню сутність костенківського кохання і є відбиттям особливого світо мислення і світо почування поетеси. У її поезії легко встановлюється тотожність між художніми образами та дійсністю, яка за ними стоїть. Ліричні герої поезії Ліни Костенко знаходяться у тісному зв’язку з природою: пейзажі лише підсилюють, роблять яскравішими почування героїв.

Поетичний стиль поетеси демонструє і традиційні, і нестандартні підходи до розкриття образів та способи означення портрета персонажів. Поетеса не описує і не аналізує внутрішні переживання героїв, а виявляє, показує їх, добираючи їм зовнішній еквівалент у вигляді вчинку, жесту, фрази, предметної деталі тощо. Досліджуючи особливості їхнього функціонування, розкриваючи

їхню знаковість та джерела інтертекстуальності, ми маємо можливість наблизитися до розуміння поетики та художньої енергії творів Ліни Костенко.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базилевський В. Поезія як мислення / В. Базилевський // Дніпро. – 1990. – № 3. – С. 106-116.

2. Костенко Л. В. Вибране / Л. В. Костенко. – К.: Дніпро, 1989. – 559 с.

3. Літературний словник-довідник / Р. М. Гром'як, Д. І. Ковалів, В. І. Теремко. – К.: ВЦ „Академія", 1997. – 752с.

4. Манойлова О. Розкриваючи внутрішній світ людини: особливості творення портрету героя в ліриці Ліни Костенко / О. Манойлова // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2009. № 7-8. – С. 83-92.

POLITICAL SCIENCES

NATIONAL SECURITY POLICY AND ITS BASIC DIRECTIONS

Musayev Hafiz Maharram,
PhD in Law
Baku State University
Baku, Azerbaijan

Abstract. The article focuses primarily on the concept of national security. National security and national security policy are mutually analyzed. National security policy is considered to be one of the most important factors in ensuring a prosperous, free and secure life for people. It is noted that the main goal of national security policy is to achieve the state independence and territorial integrity of Azerbaijan, the constitutional order, the rights of citizens, the civil and national unity of society. Thanks to its balanced foreign policy, Azerbaijan has not only solved the security problem, but today also acts as a guarantor of subregional integration and energy security in the Eurasian space. As you know, the main goal of the policy of any state is to ensure security. In this regard, the article focuses on the study of issues related to the concept of national security and the solution of the tasks arising from it. Relevant conclusions are drawn at the end of the article.

Keywords: National security, national interests, national security strategy, state security, border security.

Introduction. The reputation of each state in the world as a subject of international relations is closely related to the national development and security policy implemented by it, the provision of a security environment is considered one of the main factors directly determining the existence and future development of this state, perhaps the most important. Thus, the security environment of the state means first of all absence of danger or “removal of any harm”. The security environment,

which is one of the main signs of a constantly developing society, in turn, limits the possibilities of external interference in the affairs of the state, increases the stability of the government and creates conditions for the comprehensive development of the country. A security environment is a state created to form activities in which international and constitutional law is ensured in public life, the life and health of citizens, as well as the property of citizens are protected from criminal extortion, there is a favorable environment for obeying the rules, and people can work, live and do other things without being under any pressure or threat, as well as without fear.

”Security” is one of the most used concepts in modern political science. It is used in different contexts. Thus, thisterm can have shades of meaning such as ”assurance”, “confidence”, “insurance”, ”calmness”, “stability”, “absence of threats”. Having a rich content ofsecurity is created it in several important concepts such as “security paradigm”, ”security culture”, “security border”, “security regime”, ”security management”, “security complex”, “geosecurity”, “security environment”, etc.

The security of any state cannot be imagined outside the concepts of international, including regional security in the world, which is currently subject to extensive political, economic and cultural integration. From this point of view, the problem of protecting international and regional security is constantly reflected in the chapters and documents of many international organizations, groups of countries or associations, and joint cooperation organizations.

The official history of the national security statement goes back to the beginning of the 20th century. Many authors note that this expression was used for the first time in 1904 in the letter sent by US President T.Roosevelt to Congress. The first important and practical step in creating the legal basis of national security was the adoption of the law “On National Security” by the US Congress and the approval of the bill by President N.Truman on July 26, 1947 with Resolution No.253.

National security refers to the protection of its citizens using the government’s political, diplomatic, economic, military and other means of influence, it begins with national independence and is based on national interest. The national security of each

state is based on its long-term national interests. In other words, national security involves the creation of favorable conditions for the realization of national interests. National security, being the concept of political science, means protecting the vital interests and values of the individuals, state, and society from internal and external threats [8. 25].

The concept of “national security” is understood as a strategy aimed at ensuring national interests. The system of economic, political, and legal measures implemented by the state, as well asflexible internal and foreign policy, form the basis of national security. Political stability is at the root of national security. Where there is no stability, both citizens and state face difficulties in their foreign and domestic policies. Stability in foreign policy influence a positive effect on stability in domestic policy. Internal stability is achieved thanks to the ideological-moral unity of state- society values, goals and interests.

National security is a type of security at the level of individual countries that excludes the threat of war or attacks on the sovereignty, independence and territorial integrity of the country. This type of security implies the unconditional ability of the state to conduct independent foreign and domestic policy, and the absence of outside interference (influence) in its foreign and domestic affairs. An important element of the country’s security is the protection of human rights and the provision of conditions for the normal of society.

The national security of the Republic of Azerbaijan ensures the protection of the state’s independence, sovereignty, territorial integrity, constitutional structure, national interests of the people, society and the state from internal and external threats. [7]. The national interests of Azerbaijan Republic consists of a set of political, economic, social and other needs that ensure the fundamental values and goals of the Azerbaijan people, as well as the progress of man, society and the state are the following [1]:

- protection of the independence and territorial integrity of Azerbaijan state, ensuring the inviolability of its internationally recognized borders;

- preserving the unity of the people, promoting the idea of Azerbaijanism;

- formation of civil society, provision of human rights and fundamental freedoms;

- the development of democratic and civil society institutions, the rule of law, strengthening the performance of state functions by ensuring public order, protecting the safety of the population;

- developing cooperation with international organizations to fulfill international obligations, contribute to global and regional security and stability;

- development of the market economy, improvement of its legal foundations, creation nof favorable conditions for domestic and foreign investments, etc. [1]

The main directions of the national security policy of Azerbaijan Republic are as follows:

Ensuring the security with foreign policy means:

- ✓ restoration of the territorial integrity of Azerbaijan Republic;
- ✓ integration into European and Euro-Atlantic structures;
- ✓ contribution to international security;
- ✓ cooperation with international organizations;
- ✓ regional cooperation and bilateral relations;
- ✓ cooperation with regional countries;
- ✓ cooperation with non-regional countries;
- ✓ strengthening of defence capability;

Ensuring security with internal policy means:

- ✓ strengthening of democracy;
- ✓ protection of the environment of national and religious tolerance;
- ✓ protection of science, education, culture and morality;
- ✓ economic and social development;
- ✓ strengthening of internal security;
- ✓ strengthening of border security;
- ✓ migration policy;
- ✓ energy security policy;
- ✓ transport security policy;

- ✓ emergency management, protection of the environment and public health;
- ✓ information security policy [1].

The first supreme goal of the national security policy is to arrange the state independence of Azerbaijan, territorial integrity, constitutional structure, the rights of citizens, the national and civil unity of the society, the most important state tasks for the stable development of the country and their ways of security, the program for mobilizing of available national reserves and organizes the establishment of responsible state administration in the mentioned field. [2. 83].

Nowadays the types of security such as- technological, medical, food, banking, financial, transport, (road, aviation, sea, pipeline), demographic, municipal, family, work, service, etc. are also differentiated [10].

Azerbaijani researcher A.Piriyev shows that the main goal of every state's foreign policy is to ensure national security. The state develops it's foreign policy concept based on historical political experience, and the problem of national security takes an important place in the foreign political concept. However, the concept of national security is much broader and includes both foreign and domestic policies of the state [3, 40-46].

Azerbaijani researcher J. Khalilovshows the national security policy is carried out in a balanced way as a component of the foreign and domestic political line of the states, in a more or less consistent manner. However, it also has areas that are directly, specifically and purposely implemented [4].

The development and implementation of the concept and policy related to national security, development and successful implementation of the strategy, enquires careful study of threats from various sources and the possibilities of their elimination, and their consideration in practical activities. From this point of view, the selected field for research work means a great importance [5. 32].

Political scientist N.Mammadovdefines national security in his work "Introduction to Geopolitics ": "In a general sense, national security is understood as ensuring the protection of the country's national values, interest and national way of

life from real external and internal threats" [6, 278]. As you can see, the author attributed more elements to the structure of natural security. According to Russian researcher P. Sygankov, the main guarantee of national security is the state: the main task of the state is to protect the country's sovereignty and territorial integrity. The state ensures national security by creating internal and external stability, and achieves the progress of the country and people [12, 40].

Categorical bases of national security Azerbaijani researchers, authors of many scientific works on national security, J. Gasimov and N. Nagiyev, in their textbook "Bases of National Security", talk about the system of categories related to national security and write: "In general, categories of national security theory are based on national interests, state, power, geopolitics, conflict, political strategy, army, internal security, external security, political security, economic security, military security, information security, moral-cultural security, environmental security, personal security, society security, state security, stability, military-political balance, national security system, threat, international security, etc. categories included. The mentioned system of categories reflects the research material of the theory of national security" [9,42].

The preparation and implementation of the national security strategy also takes an important place in the national security system. "Strategy is a specific choice in the field of using existing forces, means, forms and methods to eliminate threats directed against the vital interests of the state, society and personality" [12, 30-31].

The spread of various threats to national development and security in the modern world, especially the spread of cross-border crimes such as terrorism, illegal migration, smuggling, illegal circulation of prohibited goods, significantly increases the relevance of studied problem. Recent global processes, primarily the uneven development and spread of illegal migration as a result of conflicts, have increased the importance of protecting state borders in terms regional and global security in the South Caucasus for various reasons. In this regard, ensuring the security of the borders, which is directly related to ensuring the sovereignty, political and economic independence of the state, is one of the main tasks of the state.

Ensuring border security is part of the state's national security system, protecting the state border, protecting vital interests of the individual, society and the state border from external and internal threats, repelling real and potential threats at the state border, and regulating border conflicts.-is a normative activity based on the constructive interaction of low enforcement agencies and civil societies [11 p. 149].

Any political processes taking place directly in the border region should be taken into account in the border policy, From this point of view, the most important practical tasks facing the border policy are preventing any kind aggression against our country, preserving the territorial integrity of our state, ensuring the inviolability of our borders and strengthening the socio-political stability of the society. The national interests mentionedabove are defined:

- ✓ ensuring the state's territorial integrity and sovereignty, inviolability of its borders;
- ✓ organization of effective combat against international terrorism;
- ✓ provision of jurisdiction in the country's economic and continental fields;
- ✓ prevention of intelligence, terrorist-sabotage and other disruptive activities directed against of the borders of our country;
- ✓ organization of reliable protection of our state borders at sea (rivers, lakes and other water borders);
- ✓ establishment of mutually beneficial cooperation relations with neighboring countries at the international level;
- ✓ efficient and rational use of natural resources;
- ✓ prevention of illegal migration;
- ✓ prevention of illegal circulation of drugs;
- ✓ effective combat against organized crime in the economic sphere;
- ✓ ensuring stability in border areas within the country, etc.

The border sphere refers to the spatial borders and limits of the functional activities of the border protection agencies and other central executive authorities in the political, economic, military, environmental and other fields. The border sphere is

a concrete sphere of activity of the individuals, society and the state border. In other words, the border sphere is the political, organizational, legal, diplomatic, economic, defence, security, intelligence,counter-intelligence, operational-search activity, border and customs control, environmental, sanitary-quarantine and other measures of the state authorities, it is a coordinated field of activity of social unities, as well as citizens. Any threats to the country's national interest and security are overcome thanks to the determination of the Azerbaijani authorities, their deep faith in the people, which prioritize national interests in every issue.

REFERENCES

1. National Security Concept of the Republic of Azerbaijan://http://eganun.az
2. Hasanov A. K. Fundamentals of the national development and security policy of the Republic of Azerbaijan. Baku, "Zardabi LTD", 2016, 700 p.
3. Piriyev A. M. Political strategy and the problem of national security. Baku: BSU, 2002, 534p.
4. Khalilov S. N. National security in the context of national self-awareness. Baku,Vatan 2006, p.30-31.
5. National security policy and strategy, Istanbul, IHA, 2001, p.57.
6. Mammadov N. Kh. Introduction to geopolitics. In two volumes.Volume II. Baku: Azerbaijan, 2011, 416p.
7. Law of the Republic of Azerbaijan on national security, Baku-2004.
8. Nagiyev N. M. Fundamentals of national security theory. Baku, MTNA.
9. Gasimov C. V., Nagiyev A. M. Fundamentals of national security. Baku, MTNA, 2015, 407p.
10. Political science. Encyclopedic dictionary. Moscow:Politizdat, 1993, 431p.
11. Dictionary of terms used in international treaties of the Russian Federation. M.: 2017, 240p.
12. Political encyclopedia.- M., Mysl. T-1, 2000, 750p.

ВРАЗЛИВОСТІ АМЕРИКАНСЬКОЇ СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Андрєєва Ольга Миколаївна,
д. політ. н., професор
Потера Роман Сергійович,
Студент
Київський національний університет ім. Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

Вступ. / Introductions. Тема національної безпеки має високий рівень практичності та доцільності, адже в умовах зростання та появи нових загроз виникає потреба в зміцнені Національної безпеки, задля швидкого реагування на нові виклики та загрози й забезпечення безпеки держави та її суб'єктів. В умовах екзистенційної війни актуальність лише зростає.

До цього тему точково висвітлювали переважно зарубіжні дослідники, тому проведення даного дослідження є цілком актуальним.

Мета роботи. / Aim. Дослідити вразливості національної безпеки США, та визначити, чи є система вразливою.

Матеріали та методи./Materials and methods. При написання курсової роботи використано ряд загальнонаукових та конкретнонаукових методів, серед яких можна виділити наступні: Порівняльно-історичний – порівняння проведених досліджень національної безпеки (від 90-тих років до сьогодення), Структуризація – розгляд національної безпеки на всіх структурних рівнях, Аналіз – розгляд національної безпеки за допомогою розчленування на його складові, Синтез – зведення отриманих результатів для формування власних висновків, Порівняння – порівняння відомих досліджень щодо національної безпеки та її складових.

Результати та обговорення./Results and discussion. Кіберзагрози та національна безпека: оцінка вразливості американської системи в умовах російсько-української війни.

Ця робота досліджує ескалацію кіберзагроз з боку Росії та їхні потенційні

наслідки для американської системи національної безпеки під час триваючого конфлікту в Україні.

Інформаційна війна та її вплив на національну безпеку США: критичний аналіз у контексті російсько-української війни.

Досліджуючи роль інформаційної війни, ця робота досліджує, як кампанії з дезінформації, організовані Росією, кидають виклик основам американської національної безпеки, впливаючи на громадську думку, політичну стабільність і міжнародні відносини.

Виклики енергетичній безпеці: оцінка впливу американської системи національної безпеки у світлі російсько-української війни.

Зосереджуючись на енергетичному секторі, ця робота аналізує вразливі місця в американській системі національної безпеки, що виникають через залежність від російських джерел енергії, і досліджує потенційні стратегії для посилення енергетичної безпеки.

Військова готовність перед обличчям конфлікту: поглиблене дослідження американської системи національної безпеки в умовах російсько-української війни.

У цій роботі розглядається готовність збройних сил США та оцінюються вразливі місця, які можуть виникнути або посилитися під час російсько-української війни, впливаючи на загальну силу та готовність обороноздатності країни.

Дипломатична напруга та динаміка альянсу: розгадка впливу російсько-української війни на національну безпеку США.

Досліджуючи дипломатичні наслідки, у цій роботі досліджується, як напружені міжнародні альянси внаслідок російсько-українського конфлікту створюють виклики американській системі національної безпеки та розглядаються потенційні засоби для підтримки глобальної співпраці.

Висновки./Conclusions. Досліджуючи вразливість американської системи національної безпеки під час російсько-української війни, стає очевидним, що захист національних інтересів потребує багатогранної стратегії. Кіберзагроза

вимагає жорстких заходів кібербезпеки, тоді як інформаційна війна потребує спільних зусиль для протидії дезінформації. Енергетична безпека підкреслює важливість диверсифікації та відновлюваних альтернатив.

Підтримання високого рівня військової готовності має вирішальне значення, спираючись на уроки, засвоєні в минулих конфліктах. Дипломатично керувати напруженими альянсами вимагає збалансованого підходу, який відстоює національні інтереси, сприяючи співробітництву.

Підсумовуючи, потрібно сказати, що вирішення складних умов поточного геополітичного ландшафту вимагає цілісної та адаптивної стратегії. Політики та служби безпеки повинні спільно зміцнювати стійкість нації, використовуючи знання цього аналізу для формування ефективної політики, яка захищатиме американську безпеку в глобальному контексті, що постійно змінюється. Й відповідаючи, на основне питання – так система національної безпеки США в реалія сьогодення є вразливою.

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Виговський Леонід Антонович,
д.ф.н., професор
Олійник Вікторія Вікторівна,
Студентка
Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна

Вступ. / Introductions. В сучасному світі інформаційні технології не лише впливають на швидкість та доступність інформації, але і редагують політичну динаміку. Соціальні мережі, наприклад, стали платформами для обговорення політичних питань та активізації громадянського суспільства. Водночас, цифрова дезінформація та кібератаки можуть викликати серйозні виклики для стабільності політичних систем.

Також, інформаційні технології дозволяють політичним лідерам ефективно спілкуватися з виборцями, використовуючи різноманітні медіаформати. Зміна взаємодії між владою і громадянами через цифрові інструменти відображається на суттєвих змінах у політичному ландшафті.

Взаємодія інформаційних технологій та політичних процесів формує новий контекст для розвитку сучасного суспільства, відкриваючи можливості та виклики, які варто ретельно розглядати.

Мета роботи. / Aim. Мета даної роботи полягає у глибокому вивченні та аналізі взаємодії інформаційних технологій та політичних процесів у сучасному суспільстві.

Наша мета - розкрити вплив цифрових інновацій на формування політичної реальності, взаємодію між владою та громадянами, а також їхній вплив на політичні переконання та участь у громадянському житті.

Через аналіз цих взаємозв'язків ми маємо намір зрозуміти важливість та наслідки цього взаємодії для сучасного політичного ландшафту.

Матеріали та методи./Materials and methods. У даній роботі для досягнення поставленої мети використовувались різноманітні наукові та аналітичні матеріали. Основні методи включали літературний аналіз, вивчення наукових праць, публікацій та книг, що розкривали взаємодію інформаційних технологій та політичних процесів. Також використовувався аналіз статистичних даних для кількісного оцінювання впливу інформаційних технологій на політичні явища та участь громадян. Емпіричні дослідження проводились за допомогою опитувань та інтерв'ю для збору первинної інформації про думки та вподобання громадян щодо використання інформаційних технологій у політичному контексті. Крім того, планувався аналіз конкретних випадків взаємодії інформаційних технологій та політичних процесів через використання кейс-стаді. Застосування цих методів дозволило систематизувати інформацію та отримати більш повне розуміння динаміки взаємодії між інформаційними технологіями та політичними процесами у сучасному суспільстві.

Аналіз конкретних сценаріїв взаємодії надав можливість систематизувати інформацію та отримати більш повне розуміння динаміки цього взаємодії.

Детальне вивчення кейс-стаді дозволило виявити як позитивні, так і негативні наслідки впливу інформаційних технологій на політичні процеси. Позитивні аспекти включають підвищення свідомості громадськості та залучення громадян до політичного процесу через інтерактивність та доступність інформації. Однак виявлено й негативні аспекти, такі як загрози кібербезпеки та поширення дезінформації, що можуть викликати виклики для стабільності політичного середовища.

Отже, наше дослідження, підкріплене аналізом конкретних випадків, підтверджує необхідність уважного вивчення взаємодії інформаційних технологій та політичних процесів для забезпечення ефективного та збалансованого використання цих технологій у сучасному суспільстві.

Результати та обговорення./Results and discussion. Результати нашого обширного дослідження виявили визначний вплив інформаційних технологій

на політичні процеси у сучасному суспільстві. Літературний аналіз та статистичні дані засвідчують, що соціальні мережі та цифрові медіа не тільки стали основними джерелами інформації, але й вплинули на формування політичних поглядів та активізацію громадянського участі в політиці.

Емпіричні дослідження підтверджують, що інформаційні технології відіграють ключову роль у вираженні громадянської позиції та стимулюють залученість громадян у політичний процес. З аналізу кейс-стаді випливає, що ця взаємодія має різноманітні наслідки, включаючи позитивні аспекти, такі як підвищення свідомості громадськості, але й негативні, зокрема, у сфері кібербезпеки та поширення дезінформації.

Висновки./Conclusions. Отримані результати вказують на необхідність подальших досліджень у сфері взаємодії інформаційних технологій та політичних процесів. Зокрема, важливо розширювати область вивчення, щоб охопити повний спектр впливу цих технологій на васпитання відкритості, прозорості та стійкості демократичних інститутів.

Наша робота становить значущий крок у розумінні динаміки цієї взаємодії, викликаючи нові запитання та визначаючи напрямки для майбутнього дослідження. Висновки підкреслюють необхідність уважного вивчення, спрямованого на розвиток стратегій та регулювань, щоб забезпечити стійке та ефективне взаємодію між цифровими технологіями та демократичними процесами. Такий підхід є важливим для збалансованого розвитку інформаційного суспільства та підтримки демократичних цінностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуржій А. В. Інтернет-технології в політичному процесі: теоретико методологічні аспекти дослідження. Київ: КНУ імені Тараса Шевченка, 2019

2. Кобильський О. М. Політична комунікація в Інтернет-просторі: теоретико-методологічні аспекти дослідження. Київ: НАН України, 2015

3. Максименко О. М. Інтернет-комунікація в політичному процесі: теоретико-методологічні аспекти дослідження. Київ: КНУ імені Тараса

Шевченка, 2017

4. Наливайко О. С. Інтернет-технології в політичному процесі: еволюція, тенденції, перспективи. Київ: КНУ імені Тараса Шевченка, 2016. 168 с.

5. Палієнко О. В. Політичні технології в Інтернеті: теоретико методологічні аспекти дослідження. Київ: КНУ імені Тараса Шевченка, 2018

ТЕРОРИЗМ ЯК ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ: ПОЛІТИЧНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ТЕРАКТУ 11 ВЕРЕСНЯ 2001 РОКУ

Вітер Ольга Андріївна
Студентка
Львівський національний університет ім. І. Франка
Кордонова Дар'я Андріївна
Студентка
Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова

Вступ. Тероризм є невід'ємною складовою сучасної глобальної політичної арени. Теракт 11 вересня 2001 року, що відбувся в самому серці Сполучених Штатів Америки, став катастрофічним символом нової епохи та відзначився величезними політичними та економічними наслідками. В цьому контексті, вивчення тероризму стає надзвичайно актуальною та складною задачею для аналізу впливу терористичних актів на сучасні політичні та економічні ландшафти.

Акт тероризму 11 вересня відкрив новий розділ у розумінні глобальної загрози та її впливу на світовий лад. Його наслідки очевидні і донині, від гострого зростання антитерористичних заходів до переосмислення глобальної стратегії безпеки. Через те, що тероризм визначається як акт насильства, спрямований на досягнення політичних, релігійних чи ідеологічних мет, його розуміння та аналіз стають особливо важливим завданням для розвитку стратегій запобігання та подолання подібних загроз у майбутньому.

Ціль роботи. Дослідити та розкрити комплексні політичні та економічні наслідки теракту 11 вересня 2001 року як акту глобального тероризму, зосереджуючись на впливі цієї події на міжнародні відносини, політичну стабільність та економічний розвиток.

Матеріали та методи. Політичні наслідки. Теракти 11 вересня 2001 року мали глибокі і довгострокові політичні глобальні наслідки, які суттєво вплинули на світову політичну атмосферу. Атаки також призвели до значних змін у політиці США. У внутрішній політиці обидві партії (Демократична і

Республіканська) об'єдналися навколо нового або посиленого антитерористичного законодавства, більша частина якого була фінансована західними країнами.

Ось деякі з найважливіших наслідків:

1. Початок "Війни проти терору": США розпочали глобальну кампанію проти тероризму, спрямовану на боротьбу з терористичними організаціями та їхніми послідовниками, наслідками чого стали війна в Афганістані (2001-2021) та вторгнення США у Ірак (2003).

2. Створення Департаменту національної безпеки США: Для підвищення координації та ефективності в сфері національної безпеки, президент США Джордж Буш створив Департамент національної безпеки в 2002 році.

3. Зміна у відносинах США і інших країн: Теракти призвели до реформування зовнішньої політики США, змінили їхні відносини з багатьма країнами і призвели до втручання у внутрішні справи інших країн, зокрема, у регіон Близького Сходу.

4. Зміна підходу до безпеки: Суттєво зросла увага до питань безпеки у транспорті, зокрема в літаках, енергетичної інфраструктури, а також в питаннях кібербезпеки. Змінилися стратегії розвідування та антитерористичної діяльності.

5. Зміна ставлення до громадянських свобод: Після терактів зросла потреба в забезпеченні безпеки за рахунок обмеження деяких громадянських свобод. Прийнято закони, які регулюють сферу конфіденційності та надають додаткові повноваження правоохоронцям.

6. Зміна сприйняття ісламського світу: Західні країни звернули увагу на ісламський світ і почали переглядати свої стосунки з ісламськими країнами. Теракти призвели до посилення стереотипів та загострення відносин між релігійними групами.

7. Зміна політичного ландшафту в США: Теракти вплинули на внутрішню політику США, сприяючи посиленню патріотичного настрою, але водночас породжуючи дискусії щодо ефективності заходів безпеки та методів

управління.

8. Зміни в економіці та фінансах: Теракти призвели до значних змін у глобальних економічних та фінансових системах. Вони викликали великі коливання на фондових ринках та вплинули на світову економіку.

Ці наслідки впливають на міжнародні відносини та політичну ситуацію й досі залишаються суттєвими у сучасному світі.

Економічні наслідки. Теракти 11 вересня 2001 року в Сполучених Штатах мали значний вплив не лише на економіку США, але й на світову економічну систему загалом.

До найбільш очевидних наслідків трагічних подій 11 вересня можна віднести втрати близько 3 тис. людських життів, поранення більш ніж 6 тис. осіб та безпосередні руйнування двох веж Всесвітнього торгового центру, а також будівель, прилеглих до території ураження. Економіка Нью-Йорка, одного з головних світових фінансових центрів, зазнала фінансових втрат на суму близько 83 млрд. дол. США., а також 125 тис. робочих місць. Було підраховано, що атака призвела до переміщення, тимчасової зупинки або руйнування майже 18 000 підприємств, більшість з яких - малий бізнес. Варто зазначити, що найбільших руйнувань зазнав район Нижнього Мангеттену, понісши втрати 30% офісних приміщень та 100 тис. робочих місць.

Одним з найбільших ударів по світовій економіці внаслідок атаки стала паніка на світових фінансових ринках. Інвестори великих корпорацій і фондів стали більш обережними, що призвело до значного зниження цін на акції, облігації та інші фінансові інструменти. Одразу після терористичного акту як реакція на паніку та катастрофічну втрату цінності, Нью-Йоркська фондова біржа (NYSE), найбільша фондова біржа у світі, та американський позабіржовий ринок Nasdaq закрились майже на тиждень, до 17 вересня. Протягом перших днів відновлення роботи, фондові ринки суттєво впали та зазнали втрат на суму близько 2 трлн. дол. США за період між 11 і 25 вересня. Двадцять основних світових фондових індексів впали більш ніж на 10%, а щонайменше п’ятнадцять валют впали на 4% і більше по відношенню до долара

США, що було колосальним падінням як на такий короткий період часу.

Сповільнення економіки США, світового лідера, перервало міжнародну торгівлю, оскільки спровокувало збільшення витрат на страхування, збільшення часу доставки та затримки на митницях. Найбільше від подій 11 вересня постраждали такі сектори економіки як авіперевезення, туризм та фінансовий, особливо страховий і банківський сектори. Серед авіакомпаній найбільше постраждали світові авіалідери American Airlines і United Airlines, чиї літаки були захоплені терористами та використані для атаки. Одразу після теракту на кілька днів усі комерційні рейси в межах США були зупинені, а авіапростір над країною закритий. У 2001 році американські авіакомпанії втратили 8 млрд. дол. США, а знову прибутковою галузь стала лише у 2006 році. За цей п'ятирічний період збитки перевищили 60 млрд. дол. США. На щастя для авіакомпаній, були створені спеціальні компенсації та гранти, що запобігли масовим банкрутствам та непідйомним фінансовим втратам. Так, Федеральний уряд запропонував пакет допомоги у розмірі 15 млрд. дол. США, але декілька авіакомпаній все ж оголосили про банкрутство.

Що стосується суттєвого скорочення кількості подорожей та призупинки туризму як в США, так і в цілому світі, найбільше від цього постраждали ті країни, чиї національні економіки залежать від згаданих галузей. Особливо це стосується країн Європи та Карибського басейну, в яких туризм складає відчутну частку ВВП. У деяких країнах Європи, Франції, наприклад, це 5%, а ось для Коста-Ріки, Домініканської Республіки та Маврикію це 6,6%, 9,6% і 13%, відповідно.

Турбулентність у фінансовому секторі найбільш вплинула на країни Східної Азії, таких як Сінгапур і Тайланд, чиї економіки були напряму пов’язані з економікою США з позиції експорту. А порушення торговельних зв'язків серйозно обмежило можливості країн з високим співвідношенням боргу до експорту, таких як Аргентина та Бразилія, фінансувати свої борги.

Однак, варто віддати належне швидким та ефективним діям урядів, особливо США, щодо компенсацій завданих збитків і досить швидкого

відновлення. Незважаючи на суттєві втрати як прямі матеріальні, так і непрямі через зупинку діяльності певних секторів, ВВП США за 2001р. не лише не зменшився, а ще й зріс на 1% у порівняні з попереднім роком.

Результати та обговорення. Оцінюючи політичні та економічні наслідки серії терористичних актів 11 вересня 2001 року на Сполучені Штати, було доведено значущість впливу події на світовий політичну та економічну системи, а отже глобальність проблеми тероризму.

Висновки. Теракт 11 вересня 2001 року визначив новий етап в історії боротьби з тероризмом та залишив значний відбиток на політичному та економічному ландшафті світу. Політичні реакції на ці трагічні події були різноманітні та глибоко перетворювальні. Створення антитерористичних альянсів, таких як коаліція в Афганістані, і втручання у Ірак визначили нові стратегії глобальної безпеки.

Геополітичні зрушення стали невід'ємною частиною реакції на тероризм. Змінилися регіональні та світові міжнародні відносини, зумовивши глибокі політичні та соціокультурні перетворення. Зокрема, втручання в Афганістан і Ірак викликали хвилю критики і суперечок, але також визначили новий підхід до геополітичного устрою.

Економічні наслідки терактів виявилися суттєвими, призводячи до коливань на фінансових ринках та втрат в економічних секторах, особливо у сфері авіаперевезень, туризму та фінансів. Відсутність стійкості в економіці призвела до впровадження нових стратегій управління ризиками та фінансової реформи для забезпечення стабільності.

Теракти 11 вересня також суттєво вплинули на глобальну свідомість та взаєморозуміння між культурами. Зміни в сприйнятті світу та інших культур поглибили міжнаціональні конфлікти, зробивши протистояння більш радикальними.

Узагальнюючи, теракти 11 вересня 2001 року визначили новий етап у глобальній боротьбі з тероризмом. Їхні наслідки виявилися багатогранними, оформивши нові підходи до політичної безпеки, геополітичного устрою та

економічного управління в сучасному світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Davis M. The Impact of 9/11 on Business, 2023. URL: https://www.investopedia.com/financial-edge/0911/the-impact-of-september-11-on-business.aspx

2. Disaster Recovery: A Planning Guide. World Trade Center Small Business Recovery Fund (WTCSBRF), 2014. URL: https://www.nysbdc.org/resources/Publications/disaster-planning-guide.pdf

3. Economic Impact Analysis of the September 11th Attack on New York. New York City Partnership and Chamber of Commerce, 2002. URL: https://www.pfnyc.org/reports/2001_11_ImpactStudy.pdf

4. How 9/11 Forever Changed Air Travel. CNBC, 2021. URL: https://www.cnbc.com/2021/09/11/how-9/11-forever-changed-air-travel.html

5. Mueller J. The Long-Term Political and Economic Consequences of 9/11, 2006. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1057/9780230623712_2

6. Noshab F. GLOBAL ECONOMIC IMPLICATIONS OF 9/11 ATTACKS. Strategic Studies, cc. 207-227, 2002. URL: https://www.jstor.org/stable/45242317

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ У ФОРМІ ДІЗНАННЯ

Водоп'ян А. Ю.,
Курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Неклеса О. В.,
Викладач кафедри кримінального процесу та стратегічних
розслідувань, старший лейтенант поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Досудове розслідування є важливим етапом кримінального провадження в Україні, починаючи з моменту внесення інформації про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і завершуючись або закриттям кримінального провадження, або направленням обвинувального акту до суду. Цей процес реалізується через взаємодію різних суб'єктів, зокрема слідчого та прокурора, які діють у межах своїх повноважень та відповідно до положень кримінального процесуального законодавства.

На перший погляд, слідчий виступає як ключовий суб'єкт досудового розслідування. Це спеціалізована службова особа органів правопорядку, таких як Національна поліція, органи безпеки, Державне бюро розслідувань, Бюро економічної безпеки, та інші. Він здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень, використовуючи інструменти, надані кримінальним процесуальним законодавством [1, с. 58].

Досудове розслідування може мати різні форми в залежності від характеру злочину: досудове слідство для злочинів та дізнання для кримінальних проступків. Умови цього етапу розслідування регулюються нормами Кримінального процесуального кодексу України, які визначають такі аспекти, як початок розслідування, підслідність, об'єднання та виділення

матеріалів, місце проведення розслідування, строки його тривалості, розгляд клопотань, ознайомлення з матеріалами до його завершення, а також недопустимість розголошення відомостей, зібраних під час досудового розслідування [1, с. 48].

Не менш важливий у цьому процесі є прокурор, який виступає як суб'єкт з боку обвинувачення. Він визнається як особа, яка обіймає посаду, передбачену законом про прокуратуру, і діє у межах своїх повноважень. Прокурор забезпечує законність та об'єктивність досудового розслідування, взаємодіючи з слідчим і іншими учасниками процесу [3, с. 26].

У цілому, досудове розслідування визначається як складний та деталізований процес, який вимагає високого рівня професіоналізму від усіх його учасників і забезпечує додержання законності та прав осіб, залучених до кримінального провадження.

Строки досудового розслідування визначаються чітко відповідно до законодавства України. Згідно зі статтею 219 КПК України, термін проведення досудового розслідування розпочинається з моменту внесення інформації про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і завершується у таких випадках: закриття кримінального провадження, направлення обвинувального акту до суду, застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Зокрема, строк досудового розслідування визначається від моменту внесення інформації до ЄРДР до таких ключових подій, як подання обвинувального акту до суду чи прийняття рішення про закриття провадження. Залежно від характеру злочину, термін може варіюватися: 12 місяців для нетяжких злочинів та 18 місяців для тяжких чи особливо тяжких [1, с. 3].

З моменту повідомлення особи про підозру, досудове розслідування повинно завершитися у визначені терміни в залежності від обставин:

- протягом 72 годин для кримінальних проступків або затримання особи;

- протягом 20 днів для кримінальних проступків у випадках, коли підозрюваний не визнає вину;
- протягом одного місяця у випадках, коли особа заявляє клопотання про проведення експертизи;
- протягом двох місяців для злочинів [2, с. 49].

Важливо зауважити, що можливість продовження строку досудового розслідування передбачена параграфом 4 глави 24 КПК України. Однак загальний термін досудового розслідування не може перевищувати визначених лімітів залежно від характеру злочину [4, с. 58].

Отже, процедура продовження строку досудового розслідування здійснюється за клопотанням слідчого чи прокурора, який контролює дотримання законності під час проведення розслідування. Підозрюваний та його захисник мають право подати письмові заперечення. Рішення про продовження строку приймається прокурором не пізніше, ніж через три дні від дня отримання клопотання. Зазначене рішення оформляється у формі постанови, яка є частиною статті 295 КПК України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гавриш А. Р. Досудове розслідування кримінальних проступків: основні аспекти. Правничий часопис 2021. С. 172.
2. Дрозд В. Г. Правове регулювання досудового розслідування: проблеми теорії та практики. 2018. С. 27.
3. Марченко О. А. Особливості досудового розслідування кримінальних проступків у формі дізнання: деякі процесуальні аспекти. 2021. С. 48.
4. Січко С. В. Щодо питання поняття загальних положень досудового розслідування. Jurnalul juridic national: teorie şi practică 34.6 2018. С. 210-214.

ЗДІЙСНЕННЯ ДІЗНАННЯ ЗА ОСОБЛИВИМИ ПОРЯДКАМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Городнича К. Д.
Курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Неклеса О. В.,
Викладач кафедри кримінального
процесу та стратегічних розслідувань, старший лейтенант поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Проведення дізнання за особливими порядками кримінального провадження визначається особливими умовами та процедурами, що регулюють процес розслідування правопорушень. Цей специфічний підхід має на меті забезпечити ефективність та оперативність в розкритті кримінальних випадків. 1 липня 2020 року Україна вступила на новий етап правової реформи за допомогою Закону № 2617-VIII, який приніс із собою значущі зміни в сфері кримінального правопорушення. Зазначений закон впровадив концепцію кримінальних проступків, окремого виду правопорушень, які відрізняються від традиційних злочинів за своєю легкістю та відсутністю великої суспільної небезпеки [1, с. 85].

Відтепер, справи про кримінальні правопорушення поділяються на дві категорії: злочини та кримінальні проступки. Це викликало необхідність створення спеціалізованих органів для розслідування кримінальних проступків, і тим самим у життя вступило нове формування - дізнання, представлене у формі дізнання з особливим (спрощеним) характером. Згідно з положеннями Кримінального процесуального кодексу України, розслідування кримінальних правопорушень відбувається у формі досудового слідства та дізнання. Досудове слідство застосовується для розслідування злочинів, в той час як дізнання

використовується для кримінальних проступків [2, с. 16].

Стаття 215 КПК України чітко визначає відповідальність за проведення досудового розслідування злочинів та дізнання кримінальних проступків. Органи дізнання, такі як національна поліція, органи безпеки, Бюро економічної безпеки, Державне бюро розслідувань та Національне антикорупційне бюро України, отримали виняткове право розслідування цих правопорушень [3, с. 25].

Функції дізнання включають ретельне обстеження обставин кримінального проступку, аналіз практики розслідування, підвищення якості дізнання та вивчення позитивного досвіду для його подальшого вдосконалення.

Забезпечення законних та обґрунтованих процесуальних рішень, співпраця з іншими правоохоронними органами та надання належної правової оцінки стали основними завданнями цих нових структур. Необхідність таких кардинальних змін у законодавстві України підкреслюється важливістю підтримки громадянського суспільства та забезпечення розуміння громадськістю роботи органів дізнання. Запровадження нового інституту кримінального проступку є важливим кроком на шляху до покращення правової системи та забезпечення справедливості в Україні [1, с. 59].

Дізнавач, як службова особа підрозділу дізнання в органах правопорядку, є ключовим ланком у системі досудового розслідування кримінальних проступків, визначеним пунктом 41 частини першої статті 3 Кримінального процесуального кодексу України. Ця посада об'єднує представників Національної поліції, органів безпеки, Бюро економічної безпеки України, Державного бюро розслідувань та Національного антикорупційного бюро України, дозволяючи їм в межах компетенції займатися вирішенням справ з кримінальних проступків [4, с. 74].

Під час досудового розслідування дізнавач несе велику відповідальність за самостійне прийняття процесуальних рішень, за винятком випадків, коли закон вимагає ухвалення рішення слідчого судді, суду чи згоду прокурора. Він також відповідає за законність та своєчасність проведення дізнання, як

зазначено в статті 401 КПК України [2, с. 16].

Дізнавач має повноваження наділяти оперативні підрозділи поліції виконанням слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, що стає обов'язковим для виконання. При цьому він зобов'язаний дотримуватися конституційних норм, законів та міжнародних договорів, а також забезпечувати повне та усебічне розслідування кримінальних проступків, додержуючись строків, встановлених законом.

Важливою відповідальністю дізнавача є також виконання доручень та вказівок прокурора, забезпечення реалізації прав та законних інтересів усіх учасників кримінального провадження та збереження конфіденційності інформації, здобутої під час розслідування. У всіх діях дізнавача важливо додержуватися об'єктивності та неупередженості, а в разі необхідності, відмовлятися від участі в кримінальному провадженні відповідно до законодавства України [2, с. 16].

Основний акцент при здійсненні дізнання за особливими порядками розміщується на використанні спрощених та швидкодіючих процедур, що дозволяють пришвидшити вирішення кримінальних справ. Це може включати в себе скорочені терміни для прийняття рішень, прискорене проведення слідчих (розшукових) дій, а також обмежені формальності в порівнянні із звичайним порядком розслідування [3, с. 63].

Дізнання за особливими порядками кримінального провадження часто використовується у випадках, коли наявні особливі обставини, що вимагають негайного та ефективного реагування правоохоронних органів. Це може стосуватися справ, пов'язаних із серйозними загрозами громадській безпеці, тероризмом, організованою злочинністю або іншими важливими категоріями правопорушень. Важливою особливістю цього підходу є збереження балансу між оперативністю та дотриманням прав та свобод громадян. Такий спосіб здійснення дізнання передбачає високий рівень професіоналізму та відповідальності з боку правоохоронних органів для забезпечення справедливості та ефективності у сфері кримінального розслідування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дрозд В. Г. Правове регулювання досудового розслідування: проблеми теорії та практики. 2018. С. 44.

2. Дрозд В. Г. Концептуальні засади правового регулювання досудового розслідування як стадії кримінального провадження. 2019. С. 95.

3. Сачко О. В. Проблеми реалізації верховенства права при застосуванні особливих форм та режимів кримінального провадження: монографія. 2019. С. 38.

4. Сачко О. В. Реалізація європейських стандартів у вдосконаленні спрощених та інших особливих форм і порядків кримінального провадження. 2018. С. 27.

СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ ЕСТОНІЇ У МИРНИЙ ТА ВІЙСЬКОВИЙ ЧАС

Лопатенко Анна Вікторівна
Студентка
2 курсу магістратури спеціальності
291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії,
ОП «Міжнародні комунікації»,
КНУ ім. Т. Г. Шевченка
Науковий керівник
Бєлоусова Наталя Борисівна,
к.політ.н., доцент
Київський Національний Університет імені Тараса Шевченка
Навчально-Науковий Інститут Міжнародних Відносин
м. Київ, Україна

Вступ. Останні геополітичні події, особливо військове вторгнення Росії в Україну, спонукали Естонію до перегляду та оновлення своїх стратегічних комунікацій.

Ця зміна у військовому ландшафті регіону вплинула на інформаційну стратегію країни, що зумовило необхідність адаптації до нових реалій. Для цього було вивчено ряд ключових документів, що відображають оновлені напрямки у стратегічних комунікаціях Естонії.

Мета роботи. Ця робота спрямована на виявлення основних змін та напрямків у стратегічних комунікаціях Естонії, які відбулися у відповідь на регіональні безпекові виклики. Основна увага приділяється детальному розгляду важливих документів, які відображають ці зміни.

Матеріали та методи. Основою дослідження стали такі документи: “Концепція національної безпеки Естонії”, “Оцінка Службою внутрішньої безпеки Естонії викликів і загроз національній безпеці”, та “Закон про надзвичайний стан”. Було зостасовано метод синтезу для сполучення в одне ціле розчленованих в аналізі частин об’єкту. Метод узагальнення використано для підсумовування матеріалу.

Результати та обговорення.

Концепція національної безпеки Естонії. (https://www.kaitseministeerium.ee/sites/default/files/eesti_julgeolekupoliitika_aluse d_eng_22.02.2023.pdf)

Цей документ пропонує детальний і нюансований погляд на стратегічні пріоритети і заходи безпеки Естонії. Він відображає проактивний і багатогранний підхід до національної безпеки, інтегруючи військові,дипломатичні, економічні та суспільні елементи. Наголос на стійкості, як з точки зору військової готовності, так і суспільної згуртованості, є особливо важливим для розуміння стратегічних комунікацій Естонії як у мирному, так і в конфліктному сценаріях. Комплексний характер документа підкреслює відданість Естонії збереженню суверенітету і демократичних цінностей перед обличчям різних глобальних і регіональних загроз.

Ключові аспекти:

● Принципи політики безпеки: підкреслює відданість Естонії суверенітету, незалежності, демократії, правам людини та верховенству права. Підкреслюється інтеграція країни в міжнародне співтовариство, зокрема, через НАТО і ЄС.

● Аналіз безпекового середовища: обговорює стратегічні виклики, з якими стикається Естонія, включаючи загрозу з боку Російської Федерації, зростаючу агресію авторитарних режимів, загрози кібербезпеці та зростання впливу Китаю.

● Багатовимірний підхід: документ приймає широку концепцію безпеки, що охоплює військові, економічні, соціальні та екологічні аспекти для забезпечення всеосяжної національної безпеки.

● Військова оборона і стримування: зосереджується на посиленні військових можливостей і стримування, включаючи роль НАТО в колективній обороні і зобов'язання Естонії підтримувати потужну національну оборону.

● Внутрішня безпека і стійкість: підкреслює важливість соціальної згуртованості, внутрішньої безпеки, громадського порядку і цивільного

захисту. Звертається увага на необхідність протистояти зовнішнім загрозам, в тому числі кіберзагрозам та інформаційній війні.

● Міжнародне співробітництво: наголошує на важливості активної участі в міжнародних організаціях, регіональному співробітництві та ефективних двосторонніх відносинах для зміцнення безпекової позиції Естонії.

● Готовність до криз і реагування на них: наголошує на необхідност комплексного управління кризовими ситуаціями, включаючи підготовку до забезпечення безперервності функціонування держави і суспільства під час кризи і війни.

Оцінка Службою внутрішньої безпеки Естонії викликів і загроз національній безпеці. (https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-06/otsinka-sluzhboyu-vnutrishnioibezpeky-estonii-vyklykiv-i-zagroz-natsionalnii-bezpetsi-1-1.pdf)

У цьому документі, підготовленому Службою внутрішньої безпеки Естонії (KAPO), проаналізовано поточні загрози національній безпеці Естонії з акцентом на період 2022-2023 років та окреслено заходи з протидії цим загрозам.

Ключові аспекти:

● Російський вплив і пропаганда: досвід Естонії у протидії російському впливу та пропаганді, зокрема у медіа-просторі, що є важливим для розуміння стратегічних комунікацій у мирний та конфліктний час.

● Історичні наративи та захист конституції: розглядається питання зіткнення історичних наративів, зокрема навколо радянських пам'ятників, та зусиль із захисту конституційного ладу Естонії.

● Контррозвідка та заходи безпеки: роль KAPO у контррозвідувальній діяльності та забезпеченні інформаційної безпеки, боротьбі з тероризмом, корупцією та організованою злочинністю, а також у захисті державної таємниці.

● Виклики з боку російського екстремізму: детальна інформація про превентивні заходи проти спроб російських екстремістів посіяти розбрат в

Естонії, особливо під час знаменних дат, таких як 9 травня.

● Діяльність російських спецслужб: документ висвітлює участь російських спецслужб у місцевих та міжнародних операціях, включаючи спроби вплинути на європейську та світову громадську думку.

● Діяльність китайської розвідки: документ також зачіпає діяльність китайської розвідки в Естонії та її зусилля зі збору інформації та поширення ідеологічних наративів.

● Загрози кібербезпеці: обговорюється підвищений ризик кібератак у контексті російської агресії проти України, з акцентом на спроможності Естонії запобігати та блокувати ворожу кібердіяльність.

● Боротьба з тероризмом: збільшення кількості прибулих з країн високим рівнем ризику та необхідність ефективної інтеграції та стратегій боротьби з тероризмом.

Закон про надзвичайний стан.

(https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/531082022004/consolide/current) Цей документ є важливим для розуміння механізмів готовності та реагування Естонії на різні види надзвичайних ситуацій, включаючи стихійні лиха, техногенні аварії та загрози безпеці.

Ключові аспекти:

● Принципи кризового управління: підкреслює відповідальність органів влади та окремих осіб у кризовому управлінні, дотримуючись принципів субсидіарності, співпраці та допомоги.

● Організація антикризового управління: детально описує роль уряду, регіональних комітетів з управління кризовими ситуаціями та місцевих органів влади в координації управління кризовими ситуаціями.

● Оцінка ризиків надзвичайних ситуацій: визначає процедури оцінки ризиків надзвичайних ситуацій, включаючи класифікаці надзвичайних ситуацій та обов'язки відповідних міністерств.

● Інформування про ризики: зосереджується на інформуванні громадськості та готовності до надзвичайних ситуацій за допомогою

організованих комунікаційних стратегій.

- Плани реагування на надзвичайні ситуації: описує вимоги до підготовки планів реагування на надзвичайні ситуації різними органами влади.
- Залучення сил оборони: Визначає умови, за яких Сили оборони т Кайтселійт можуть бути задіяні в надзвичайних ситуаціях

Висновки. Оновлені стратегічні комунікації Естонії відображають відповідь країни на змінене безпекове середовище. Важливими аспектами стали зміцнення внутрішньої та зовнішньої безпеки, підвищення кіберзахисту, розширення міжнародної співпраці, та акцент на соціальну згуртованість і готовність до різних сценаріїв, особливо в контексті викликів, пов'язаних з Російською Федерацією та її діями на міжнародній арені.

ВПЛИВ ЗМІ НА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Шаповалова А. М.
канд. політич. наук., доцент
Берженар Р. А.
студент -магістрант
Таврійський національний університет
імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна

Вступ. Актуальність та важливість осмислення впливу ЗМІ на громадську думку в контексті російсько-української війни важко переоцінити. В епоху, яка визначається швидким поширенням інформації через різноманітні медіа-канали, вплив наративів, дезінформації та пропаганди має величезну силу, щоб формувати не лише сприйняття, але й політику, альянси та глобальну відповідь на поточний конфлікт. Розуміння того, як ЗМІ впливають на громадську думку, має вирішальне значення для визначення достовірності інформації, пом'якшення впливу дезінформації та сприяння інформованому публічному дискурсу. Враховуючи потенційні наслідки для міжнародних відносин, безпеки та добробуту постраждалого населення, аналіз цього впливу стає ключовим у розв'язанні складності динаміки російської агресії та створенні більш поінформованого, стійкого суспільства.

Мета роботи. Метою нашої роботи є всебічне висвітлення особливостей впливу засобів масової інформації на формування громадської думки під час російсько-української війни.

Матеріали та методи. Досліджуючи та безпосередньо пишучи роботу, нами було використано такі методи: метод спостереження, метод аналізу та синтезу для виділення особливо важливої інформації, індуктивний та дедуктивний методи для розпізнавання закономірностей та особливостей теми, над якою працюємо. Усі зазначені методи допомогли нам отримати чітку та вичерпну картину того, яким чином ЗМІ впливають на динаміку висвітлення

подій російсько-української війни та їх впливу на формування громадської думки. Тема сучасної великої війни та її методів і технологій є особливо актуальною серед вчених та дослідників. У своїй роботі, ми покеровувались здобутками таких науковців, як: Л. Боровик, Л. Череднюк, М. Княжинський та ін.

Результати та обговорення. Засоби масової інформації, що містять різноманітні канали поширення інформації, такі як телебачення, радіо, газети, соціальні медіа та цифрові платформи, служать основним каналом, через який інформація передається масам. У воєнний час їхнє значення значно зростає, оскільки вони стають ключовими у формуванні суспільного сприйняття, впливають на ставлення та мобілізують реакцію суспільства. Засоби масової інформації діють як міст між подіями, що відбуваються в зонах конфлікту, і широким відсотком населенням, надаючи найважливіші оновлення, аналіз та інтерпретації, які впливають на те, як люди сприймають і беруть участь у поточній боротьбі.

В сучасному світі, роль ЗМІ виходить за межі простого звітування, адже вони напряму беруть участь у створенні наративів, формування думок, а часом і слугування інструментом для пропаганди чи контр-оповідей, спрямованих на вплив на внутрішні та міжнародні погляди на конфлікт [1, с. 332]. Тому під час війни засоби масової інформації стають незамінним інструментом у формуванні колективної свідомості, згуртуванні підтримки та сприянні інформованому дискурсу серед хаосу та складності конфлікту.

Починаючи з 2014-го року, ЗМІ стали відігравати центральну роль у формуванні громадської думки в Україні. Медіа-ландшафт, що охоплює різноманітні платформи, вплинув на поширення інформації та формування наративу навколо спочатку гібридної війни, а згодом і повномасштабної (після 24-го лютого 2022-го року). Традиційні медіа, соціальні медіа-платформи та цифрові джерела продовжують робити свій внесок у побудову зображення подій, яке часто акцентує увагу на боротьбі України проти російської агресії, сприяючи сильному почуттю національної єдності та опору серед населення

[4, с. 77].

Варто зауважити, що до впливу на формування громадської думки вдаються як наші вітчизняні ЗМІ, так і ворожі, оскільки перебуваючи здебільшого у відкритій мережі інтернет, до українського споживача постійно потрапляють російські фейки та наративи. Щодо прикладу, 25-го лютого 2022-го року, наступного дня після того, як росія вперше розпочала відкриту атаку на українську територію, соціальні мережі, пов'язані з російським урядом, поширили чутки, що президент України Володимир Зеленський втік за кордон. Після того, як новина поширилася, президент Зеленський завантажив у соцмережі коротке відео, на якому він зображений у столиці України Києві. Ця поширена дезінформація і є ключовим сучасним інструментом пропаганди війни.

Українські ЗМІ досить вдало боряться з наступом російського інформаційного поля, тут слід відзначити і чітку позицію уряду України. Досвід України в боротьбі з російськими інформаційними атаками вплинув на її реакцію на поточний контекст, хоча уряду потрібно продовжувати зміцнювати стійкість до російської дезінформації протягом війни, а також гарантувати, що він зможе протистояти їй у майбутньому. Порівняно з росією, Україна посідає набагато вищу позицію у Всесвітньому індексі свободи преси, і з 2014 року вона значно покращилася [5].

Сучасні українські ЗМІ поступово позбулись російських агентів у вигляді телеканалів Zik, NewsOne, 112, НАШ та ін. Чітка та послідовна позиція української влади призвела до того, що медіаполе було підготовленим до майбутньої великої війни. Створення Телемарафону та позбавлення проросійських каналів змоги транслювати ворожу пропаганду є досить значним внеском у формування дійсно нових, проукраїнських ЗМІ.

Інша справа з нетрадиційними засобами масової інформації, такими як соціальні мережі та месенджери. Там контролювати потік інормації вкрай важко, що призводить до входження російських каналів в інформаційне поле України. Однак навіть там українська влада намагається чинити опір. Щодо

прикладу, президент України Володимир Зеленський має майже 1,4 мільйона підписників у Telegram, де він ділиться особистими відео, іноді спонтанно знятими на смартфон, безпосередньо українському населенню. Його відео містять щоденні новини про війну, мотиваційні промови, фотографії російського руйнування та заклики до міжнародної спільноти. Багато його відео та публікацій перекладено англійською мовою [5]. Його акаунт у Twitter часто ділиться новинами про свої розмови з іншими лідерами та звертається за допомогою.

Ще один член українського уряду, який звернувся до соцмереж, – міністр цифрової трансформації Михайло Федоров. Він використовує свою присутність у соціальних мережах, щоб спілкуватися з мережами українських емігрантів і здійснювати тиск на компанії та організації з проханням про допомогу. Ці зусилля щодо прямого спілкування та забезпечення потоку вмісту для підвищення морального духу під час війни продемонстрували переваги дуже доступних стилів спілкування.

Зараз ми спотерігаємо, що майже кожен канал створює свої новини для цілодобового циклу інформації, які потім транслюються іншими каналами. Це дозволяє зберігати доступність новин навіть у випадку, якщо один провайдер втратить можливість транслювати. Деякі регіональні провайдери також приєдналися до цієї ініціативи, аби зробити доступ до новин безкоштовним, скасувавши всі оплати. Крім того, у зв’язку з труднощами доступу до телевізійних та друкованих ЗМІ, була розроблена програма RadioPlayer.ua, щоб надати безкоштовний доступ до новин, доступних українською, англійською та російською мовами через державний додаток електронних послуг ДІЯ [5].

Успішне функціонування ЗМІ проявляється і в статистичних опитуваннях. Так, 65,1% опитаних українців довіряють засобам масової інформації. За рівнем довіри ЗМІ опинилися на 12-му місці, поруч із громадськими організаціями, після інституцій, які беруть участь у протистоянні російській агресії чи допомагають долати її наслідки. Про це свідчать результати соціологічного опитування, проведеного соціологічною службою

Центру Разумкова у лютому-березні 2023 року, оприлюднені в пресцентрі «Укрінформу» [3]. Незважаючи на не надто високий рівень довіри, вітчизняні засоби масової інформації все ж успішно протистоять російській пропаганді, роблячи значний вплив на формування громадської думки.

З політологічної точки зору, вплив ЗМІ на формування громадської думки під час російсько-українського конфлікту відбувається через складну взаємодію різноманітних медіа-каналів і наративів. Ці наративи, які часто зображують Україну як жертву, а росію як агресора, поширюються на багатьох платформах, формуючи суспільне сприйняття та викликаючи загострені емоційні реакції. Ці повторювані рамки, підкріплені ЗМІ, значно впливають на когнітивні упередження, посилюючи сприйняття загрози українським населенням.

Невід'ємні виклики виникають через розповсюдження упередженої або неперевіреної інформації через соціальні медіа, що посилює поляризацію та емоційні реакції. Критична медіаграмотність і збалансовані репортажі відіграють ключову роль у пом'якшенні цих наслідків, сприянні більш тонкому розумінню складності конфлікту та формуванні більш інформованого публічного дискурсу [2]. Зрештою, зображення та інтерпретація подій у ЗМІ активно формує громадську думку, суттєво впливаючи на ставлення суспільства та сприяючи колективному наративу, який спрямовує реакцію України та світу на війну, яку розв'язала росія.

Висновки. Таким чином, роль ЗМІ у формуванні громадської думки в умовах російсько-української війни підкреслює їх глибокий вплив на сприйняття та реакцію суспільства. ЗМІ, що охоплюють традиційні, соціальні та цифрові платформи, створюють і поширюють наративи, які впливають на когнітивні упередження, викликають емоційні реакції та формують колективне ставлення до конфлікту. Критична медіаграмотність і збалансовані репортажі стають ключовими інструментами для орієнтування в нинішньому ландшафті, що дозволяє більш детально розуміти складність війни та сприяти інформованому публічному дискурсу. Зрештою, сучасне зображення та інтерпретація подій засобами масової інформації відіграють ключову роль у

формуванні громадської думки, суттєво впливаючи на ставлення українського суспільства до російсько-української війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боровик Л. А. Російська медіапропаганда: висвітлення світовими ЗМІ російсько-української війни у 2022 році. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського Серія: Філологія. Журналістика*. 2023. № 1. С. 331–335.
2. Княжицький М. Популізм під час війни може як об’єднувати на певних етапах, так і дратувати суспільство. Еспресо. 2022. URL: https://zahid.espreso.tv/populizm-pid-chas-viyni-mozhe-yak-obednuvati-na-pevnikh-etapakh-tak-i-dratuvati-suspilstvo-blog-mikoli-knyazhitskogo (дата звернення: 15.11.2023)
3. Мельник Р. Засобам масової інформації довіряють дві третини опитаних, – дослідження Центру Разумкова. Детектор медіа. 2023. URL: https://detector.media/infospace/article/208981/2023-03-15-zasobam-masovoi-informatsii-doviryayut-dvi-tretyny-opytanykh-doslidzhennya-tsentru-razumkova/ (дата звернення: 15.11.2023)
4. Череднюк Л. Діяльність українських масмедіа під час російсько-української війни. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*, 2022. № 2. С. 75–81.
5. Disinformation and Russia’s war of aggression against Ukraine. Threats and governance responses. OECD Policy Responses on the Impacts of the War in Ukraine. 2022. URL: https://www.oecd.org/ukraine-hub/policy-responses/disinformation-and-russia-s-war-of-aggression-against-ukraine-37186bde/ (дата звернення: 15.11.2023)

PHILOLOGICAL SCIENCES

DEVELOPMENT OF CULTURAL COMPETENCE OF SPECIALIZED SCHOOL STUDENTS DURING THE LEARNING OF ENGLISH VOCABULARY

Burdiukh Kateryna,
student at Uzhhorod National University,
Uzhhorod, Ukraine

Introduction. The development of cultural competence is a crucial aspect of modern education, particularly when it comes to specialized school students who are learning English vocabulary. Cultural competence in lexis enhances your ability to communicate effectively and respectfully with people from different cultural backgrounds. It also allows you to better navigate cultural nuances and embrace the diversity of language use in a globalized world. Whether you're a language learner or a proficient speaker, continually developing cultural competence in lexis is a valuable skill.

In our increasingly interconnected world, understanding and appreciating the cultural nuances associated with language is fundamental not only for effective communication but also for fostering mutual respect and empathy. As specialized schools often cater to students with distinct needs or interests, their journey in acquiring cultural competence through the learning of English vocabulary can be particularly enlightening. By examining the unique context of specialized schools and their students, we can gain valuable insights into the broader intersection of language, culture, and education.

Aim. The study discusses development of cultural competence of specialized school students during the learning of English vocabulary. This graduate work reports a study which attempted to examine the influence of being aware of cultural competence in various spheres of life.

Materials and methods. The analysis of the theoretical sources was done in order to find out the state of the problem under the study.

Results and discussion. Culture is a complex and multifaceted concept and can be described as the shared set of beliefs, values, practices, customs, traditions, and behaviors that characterize a particular group of people or society. It encompasses the way people think, act, and interact within a specific social, ethnic, or geographical context. According to Condon, culture can be defined as a way of life, behavior, habits, thoughts and ideas [1].

Linguistics is the scientific study of language. It is a foundational discipline in the sense that it bridges the social sciences, the natural sciences, and the humanities [2]. Understanding a language involves understanding certain connections and relationships occurring in different cultures. It therefore follows that language is deeply intertwined with culture, and understanding cultural nuances helps students convey your message accurately and interpret the meaning behind what others are saying. Language and culture have a kind of deep and symbolic relationship. Language stands for the whole culture because language represents culture in the minds of its speakers. Conversely, culture also symbolizes language and is summed in the economic, religions, and philosophical systems of a country [4].

Communicative competence is closely linked to cultural competence, which is one of the essential components in ensuring meaningful intercultural communication and mutual understanding. Accordingly, it has been noted that cultural competence begins with understanding one's own language and culture, and then the foreign culture to avoid the phenomena such as interlingual interference.

Learning a foreign language involves mastering knowledge and experience on all levels of speech, as well as the formation of a secondary language picture of the world. In the mind of the speaker, different systems of two (or more) languages begin to function, which, overlapping each other, cause violations in the implementation of the non-native language system and its norms.

One important component of forming sociocultural competence is the knowledge of sociocultural realities. The concept of "realia" encompasses the names

of objects of material culture unique to certain nations, historical facts, names of national and folklore heroes, mythological creatures. It is in realia that the close relationship between language and culture is most vividly manifested. Compared to other words in the language, realia are characterized by their specific lexical content, meaning the close connection of the object or phenomenon they refer to with a particular historical period. It can be concluded that realia have a distinct linguistic coloration. Like linguistic phenomena closely associated with the culture of the studied language, realia quickly respond to all changes in the development of society [3].

Cultural competence is an important aspect of learning a second language, as it helps individuals communicate effectively and respectfully with people from different cultural backgrounds. Developing cultural competence in the context of second language learning is important for several reasons:

1. Effective Communication: Cultural competence enhances student`s ability to communicate effectively with people from the target culture.

2. Respect and Empathy: Being culturally competent demonstrates respect for others' beliefs, values, and traditions

3. Conflict Resolution: Cultural competence can help prevent and resolve misunderstandings or conflicts that may arise due to cultural differences.

4. Personal Growth: Developing cultural competence can be a transformative personal journey. It encourages self-reflection and self-awareness, enabling you to recognize your own biases and preconceptions.

6. Global Citizenship: In an increasingly interconnected world, cultural competence is an essential skill for global citizenship. It helps you navigate diverse cultural landscapes and participate in international dialogues, whether for business, travel, or social interactions.

7. Career Opportunities: Many employers value cultural competence, especially in industries that require international collaboration or serving diverse customer bases. It can open up career opportunities and increase your marketability.

In summary, cultural competence is crucial for effective communication,

building relationships, avoiding cultural insensitivity, and personal growth. It enables individuals to navigate the complexities of multicultural environments and contribute positively to a globalized world.

REFERENCES

1. Condon, E. C. 1973. Introduction to Cross Cultural Communication. New Brunswick, NJ: Rogers University Press

2. Harris, Z. S. 1951. Structural Linguistics. Chicago: University of Chicago Press.

3. Kamalja M. D. Modern Approaches and Methods in Teaching English Language. 2014. URL: http://www.researchgate.net/publication/305709368_ Modern_Approaches_and_Methods_in_Te aching_English_Language

4. Ming-Mu Kuo, Cheng-Chieh Lai. 2006. URL: https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED496079.pdf

EUPHEMISMS: MAIN ASPECTS OF STUDY

Chetaikina Viktoriia
Ph.D., Associate Professor
The Ivan Franko National University of Lviv
Guest Scholar,
The University of Basel, Switzerland

Introduction. Euphemisms play a crucial role in communication by allowing individuals to discuss sensitive or taboo topics in a more socially acceptable and less offensive manner. They help maintain politeness and avoid causing discomfort or offense to others. Euphemisms vary across different cultures and languages, reflecting social norms, values, and taboos. Studying euphemisms provides insights into a culture's attitudes towards certain subjects and can help enhance cross-cultural understanding and communication. Euphemisms can have a psychological impact on individuals, influencing their perceptions, emotions, and behavior. Understanding the effects of euphemistic language can be valuable in fields such as psychology, marketing, and advertising. Overall, studying euphemisms provides valuable insights into language, culture, communication, power dynamics, and the impact of language on individuals and society [2; 5].

The **aim** of this article is to examine main aspects of euphemism usage in different types of English discourse.

Results and discussion. Euphemisms are words or phrases that are used to substitute or tone down potentially offensive, harsh, or unpleasant terms. They are often used to make sensitive or controversial topics more socially acceptable or less discomforting. Euphemisms can be employed in various contexts, such as polite conversation, discussions about death and illness, or sensitive subjects related to race, gender, or sexuality. The purpose of euphemisms is to convey an idea or message in a less direct or blunt manner, often using more neutral or vague language [6].

Euphemisms are used in various types of discourse to serve different purposes. Euphemisms are commonly used in everyday conversation to maintain politeness and avoid causing offense. For instance, instead of saying someone is "fat," a euphemism

like "plus-sized" or "curvy" might be used.

Euphemisms are often employed in medical discourse to soften the impact of sensitive or distressing information. For example, instead of saying someone has "cancer," a doctor might use the phrase "a malignant growth" or "neoplasm."

Euphemisms are frequently used in advertising and marketing to create a positive image or downplay negative aspects of a product or service. For instance, instead of saying a product is "expensive," advertisers might use euphemisms like "premium" or "high-end."

They can be also found in legal discourse to make complex or harsh legal terms more understandable or less emotionally charged. For example, instead of saying someone is "guilty," legal professionals might use the phrase "found culpable."

Euphemisms can be used in academic discourse to maintain a more formal and objective tone. For example, instead of saying an argument is "weak," a scholar might use the term "less compelling" or "lacking robustness."

Euphemisms are sometimes used in journalism and media to adhere to editorial guidelines, maintain objectivity, or avoid potential lawsuits. Journalists might use euphemisms when reporting on sensitive topics like crime or death.

One of the most interesting aspects of the study of euphemisms is their usage in political discourse which is an interdisciplinary phenomenon, and as such is the subject of research in sociology, social psychology, cultural studies, mass communication theory, and influence theory [1].

The usage of euphemisms in political discourse is a common phenomenon. Politicians often employ euphemistic language to shape public opinion, soften the impact of controversial or sensitive topics, and maintain a favorable image. Let us enumerate some key aspects of the usage of euphemisms in political discourse.

Softening negative terms. Euphemisms are frequently used to soften the negative connotations of certain words or phrases. For example, instead of using the term "war," politicians might refer to military actions as "peacekeeping operations" or "conflict resolution endeavors." This helps to downplay the severity and potential consequences of their actions.

Creating a positive spin. Euphemisms allow politicians to present policies or actions in a more positive light. For instance, instead of discussing budget cuts, they might use terms like "fiscal responsibility" or "efficiency measures." This framing can make their decisions appear more responsible and necessary.

Concealing sensitive topics. Euphemisms are often employed to avoid directly discussing sensitive or controversial topics. This can include issues related to race, gender, or socioeconomic disparities. By using vague or indirect language, politicians can deflect attention or minimize potential backlash.

Manipulating public opinion. Euphemisms can be used as a form of propaganda or persuasion. Politicians may use euphemistic language to influence public perception and shape the narrative surrounding certain policies or events. By carefully choosing their words, they can evoke specific emotions or associations to sway public opinion in their favor.

Maintaining political correctness. Euphemisms are also used to adhere to political correctness and avoid offending certain groups or individuals. Politicians may choose to use inclusive language or euphemisms when discussing sensitive topics to demonstrate respect and avoid controversy [3; 4].

Lack of transparency. The use of euphemisms in political discourse can sometimes lead to a lack of transparency and accountability. By using vague or ambiguous language, politicians may obscure the true nature of their actions or policies, making it harder for the public to hold them accountable.

Understanding the intentions behind the choice of language can help individuals analyze and evaluate the information presented to them.

Conclusion. In conclusion, euphemisms play a significant role in various types of discourse, including everyday conversation, medical discourse, advertising and marketing, political discourse, legal discourse, academic discourse, and journalism and media. They serve different purposes, such as maintaining politeness, softening the impact of sensitive information, creating a positive image, avoiding controversy, and adhering to societal norms. Euphemisms are used to shape public opinion, influence perceptions, and maintain a favorable image in political discourse, while in

legal and academic discourse, they can make complex or harsh terms more understandable or less emotionally charged. Understanding the usage of euphemisms in different types of discourse is crucial for analyzing and evaluating the information presented and being aware of the intentions behind the choice of language.

REFERENCES:

1. Кондратенко Н. В. Українськийполітичний дискурс: монографія: / Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. Одеса: Чорномор'я. 2007. 400 с.
2. Allan K., Burridge K. Forbidden Words: Taboo and the Censoring of Language. Cambridge: Cambridge University Press, 2006. P. 112–118.
3. Hughes G. Political correctness: a history of semantics and culture. New York : Cambridge University Press, 2010. 46 p.
4. Lakoff R., Ide S. Broadening the horizon of linguistic politeness. Philadelphia, PA: John Benjamins Publishing Company, 2005. 87 p.
5. Linfoot-Ham K. The Linguistics of Euphemism: A Diachronic Study of Euphemism Formation. Oxford: Oxford University Press, 2005. P. 227–263.
6. McGlone M. S., Beck G., Pfiester A. Contamination and Camouflage in Euphemisms. Chicago: The University of Chicago Press, 2006. P. 261–282.

УДК 372.881.111.1

STUDY OF THE INFLUENCE OF TECHNOLOGY ON ENGLISH LANGUAGE LEARNING

Riabova Kateryna
Doctor of Philosophy in Law
Senior lecturer
State University of Telecommunications
Kyiv, Ukraine

Abstract: We can no longer live without technology and therefore its role in teaching is very significant especially in the area of foreign languages learning. The impact of technology on English learning is examined looking at the different online technologies and educational tools which have changed how children learn and speak English. There is extensive integration of technology into various aspects of modern-day language education ranging from online sources and mobile applications to virtual classrooms and language learning software which have exposed learners to more innovative ways of interacting with the language. The advantages and disadvantages of using technology to support English language teaching, with respect to its implication on educators and learners in digital era are also discussed in this article.

Key words: technology, online resources, game based learning, interactive and multimedia tools

Introduction Technology has had a massive effect on how students study and interact with the curriculum matter in schools. Technology has been instrumental in introducing innovative devices and materials for improving second language performance in education. Technology has played a major role in helping learners to engage effectively with the language especially when it comes to practicals. In this particular article, we shall look at how technology has become instrumental in the context of English language learning. We are going to explore how digital devices have become vital in facilitating language proficiency.

Aim Teachers as educators ought to be facilitated to utilize technology for self-exploration, personal work, and discovery. Moreover, educators ought to promote development of critical thinking to assist students learn how to reason and evaluate information sources on their own. Educators must also be ready to engage in English learning through integration of modern technology, as it also brings other challenges and possibilities. That way, they will be able to provide a more interesting, active, and productive educational setting for every student.

Results and discussion The Rise of Online Resources and Mobile Applications:

Notably, one of the major effects of technology on the English language is the widespread availability of e-resources and mobile apps that facilitate languages learners. The introduction of the internet and mobile devices has presented learners with an array of interactive and multimedia tools for understanding vocabulary, grammar, listening and speaking. These platforms include Duolingo, Rosetta Stone, Babbel, FluentU, Busuu, Memrise, Hello English, BBC Learning English, EnglishClass101, Lingodeer, Tandem, Speakly, Anki, Quizlet, Drops, Beelinguapp, LearnEnglish Grammar (British Council), Speak English (Language Drops), LearnEnglish Podcasts (British Council), English Speaking Practice (TalkEnglish) which are easy to use with game-based learning thus attracting learners of all ages in a fun engaging way. There are loads of great storytelling tools where children can create their own fairy tales, comic strips, puppet shows, 3D popup books or cartoons [1].

Virtual Classrooms and Language Learning Software:

Technology has also allowed for the advent of online resources/mobile apps as well as virtual classrooms and language learning software that make learning more realistic and engaging. The global pandemic of Coronavirus disease 2019 (Covid-19) in the year of 2020 around the world has greatly influenced human behaviors. As a result, the activities of teaching in formal education context shift from face-to-face learning inside classroom to online learning outside the classroom by means of digital technology [2]. Virtual classrooms are online platforms that provide a digital

environment for learning and teaching. They have become increasingly popular, especially in the wake of the COVID-19 pandemic, as they allow students to access educational materials and interact with instructors from anywhere with an internet connection.

When it comes to learning English, virtual classrooms offer a range of benefits. Firstly, they provide flexibility, allowing students to learn at their own pace and at a time that suits them. This is particularly useful for individuals with busy schedules or those who may not have access to traditional in-person classes.

Additionally, virtual classrooms often incorporate interactive features such as video lessons, quizzes, and live chat sessions with instructors or other students. These interactive elements can enhance engagement and help to reinforce language skills in a more dynamic way than traditional methods.

Furthermore, virtual classrooms can provide access to a wide range of resources, including language learning apps, grammar guides, and audiovisual materials. This variety can cater to different learning styles and preferences, making it easier for students to find the resources that work best for them.

Students can join “virtual” classrooms where they are able to take part in live lessons and communicate freely with their tutor and other learners through a virtual medium. On the other hand, language-learning software provides individual learning pathways and tailored feedback in accordance with each learner’s ability level. Additionally, such development has enabled availability of English language education as well has improved learners’ engagement with the real-life use of language through electronic mediums.

Benefits and Challenges of Integrating Technology into English Language Learning:

Integrating technology allows for easier access, student centric lessons, instant feedback and engages learners. While incorporating technology in teaching English might be an effective strategy, it also presents some difficulties. It is one of the major problems since each student should have proper technology and good Internet connection. Such a system would not be accessible for some students who lack

computers and reliable internet at home which will result in the unequal opportunity for learning. A third issue is that this kind of technology could pose technical problems, which may be hard for users to handle. Some students might not feel comfortable on digital platforms and other students could find it challenging to navigate the online sources. This can be frustrating for students on their learning processes, if not well managed. Moreover, the problem arises with managing equilibrium in exploiting education technology as an instrument and preventing it from being used merely for amusement purposes. These days there are so much online distraction that makes it hard for teachers to ensure that students concentrate on what he/she is doing and not derail to some other things they do not understand. Besides, using of technology in teaching English also demands reformatting by these instructors with development of a variety of competences. Some teachers might not be able to use such technologies in classrooms thus making them require more training and support in order to incorporate them in their lesson plans. Lastly, one should ensure that the application of technology makes the learning process better and not just replace traditional forms of teaching. Technology should always be used as complementary and never as exclusive in education, while making sure communication is more based on dialogue than on talking at each other. It may create issues like poor digital literacy skills, online distraction, and the best pedagogy approaches that can make the maximum profit. It is therefore important that teachers lead learner through appropriate utilization of digital sources, critical thinking about them for language studies. a drastic change is needed in the English classroom starting from changing the curriculum and employing a proper module to integrate digital technologies to enhance students' pedagogy [3].

Implications for Educators and Learners:

Therefore, as technology is shaping the English language learning terrain, the educators need to use the digital instruments productively. It involves developing lesson plans with technologies, offering guidance about digital literacy skills and building an enabling virtual learning facility. However, learners need to cultivate self regulated learning habits and use technology as more than an addition to standard

classroom instruction.

Conclusion: Technology has transformed the process of how students learn the English language. The utilization of technology provides a variety of platforms from which learners can interactively and virtually participate such as from web-based sources, mobile applications, virtual classes, and language education software. Undoubtedly, integration of technology into language education has advantages and disadvantages, but we know for sure that technology will shape the future of English language learning. Learners and teachers have also been involved in the revolution and they stand a chance to use this technology to improve upon second language competencies in new ways.

REFERENCES:

1. Practising English using digital technology [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://surl.li/nvftn.

2. Nugroho A. Digital learning of english beyond classroom: efl learners' perception and teaching activities [Електронний ресурс] / A. Nugroho, A. Arief Eko Priyo Atmojo // JEELS (Journal of English Education and Linguistics Studies), 7(2). 2020. – Режим доступу до ресурсу: http://surl.li/nvfva.

3. Alakrash H. The Application of Digital Platforms in Learning English Language [Електронний ресурс] / H. Alakrash, N. Razak, P. Krish // International Journal of Information and Education Technology, Vol. 12, No. 9. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: https://www.ijiet.org/vol12/1699-IJIET-4290.pdf.

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ ЗАГОЛОВКІВ АНГЛІЙСЬКИХ МЕДІЙНИХ ТЕКСТІВ

Білогорка Ліліана Володимирівна
викладач кафедри іноземних мов та
інформаційно-комунікаційних технологій
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

Introductions. Об'єктом пильної уваги лінгвістів останніми роками є медійний текст, який трактують як «особливий матеріал, зорієнтований на максимальний вплив на аудиторію за допомогою аудіо-візуальних і друкованих засобів інформування» [3, с. 94].

Aim. Лінгвістичні особливості медійного тексту становлять самостійну підсистему англомовного медійного дискурсу. Особливості структури та лексичного наповнення англомовних медійних заголовків визначаються змістом цілісного тексту. Основна мета такого заголовка полягає в тому, щоб своєю небагатослівністю та графічною оригінальністю привернути увагу реципієнта.

Materials and methods. До особливостей англомовних заголовків належить компресія мовних одиниць усіх рівнів: на синтаксичному рівні еліпсис як прийом компресії, на лексичному рівні – вживання скорочень [1; 3], а також використання частотних багатозначних слів, які набувають ширшого значення в межах змісту.

Цей вокабуляр формує своєрідний стиль заголовків з багатозначних слів із динамічною семантикою та стилістично насичених: «*boss, claim, chead, stimulate, move, speed, riddle, rap, talks*».

Односкладова структура таких слів дає змогу легко модифікувати їхні смисли та функції за допомогою конверсії. До найуживаніших прислівників в медійних заголовках належать «*reasonably, clearly, significantly, completely, fairly, greatly*» [2].

Подібні слова містять експресивне навантаження, відображаючи зміну

подій та суспільних настроїв.

У медійних заголовках широко використовуються власні назви, історичні факти, літературні алюзії, цитати з художніх творів, зі світу кіно та театру. Тому під час перекладу таких заголовків потрібні глибокі фонові знання, ерудиція та почуття стилю.

Results and discussion. Переклад англомовних медійних заголовків ґрунтується на точному розумінні їхнього сенсу та функціональних завдань. Такі заголовки еліптичні, тобто в них можуть бути відсутні артиклі та дієслова зв'язки, як-от: *Contract Signed*; *Protester Jailed*. Форми майбутнього і минулого часів замінюються інфінітивом, дієприкметником і Present Indefinite, наприклад: *The human stain*. Еліптичність заголовків робить їх багатозначними та сприяє широкому тлумаченню.

Це стосується дієслівних, номінативних та атрибутивних заголовків. Іноді зміст медійного тексту не можна зрозуміти із заголовка, який, наприклад, є атрибутивним поєднанням. Тому під час перекладу слід здійснити аналіз інтродуктивного блоку, що допоможе перекладачеві зрозуміти, про що йдеться, і врахувати цю інформацію під час перекладу заголовка. Слід згадати й про закодовану в заголовку гру слів, яка також є проблемою для перекладачів.

Conclusion. Таким чином, заголовки англомовних медійних текстів представлені компресією форми та виразним змістом. Це своєрідна гра з реципієнтом, якого потрібно переконати та захопити, що відповідає завданням стилю медійної комунікації. Основне правило перекладу заголовка полягає в тому, щоб перекладати на підставі контексту, де слід пам'ятати про те, що в центрі уваги опиняються прийоми маніпулювання аудиторією.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кропіна С. А., Лазебна О. А. Оцінність як текстотвірний складник публіцистики (на матеріалі сучасної німецької мови). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* Серія: Філологія. Вип. 39. Т. 2. Одеса: «Гельветика», 2019. С. 43-46.

2. Ревенко В. Прагматичні особливості заголовків сучасних британських і американських видань. *Південний архів (філологічні науки).* 2018. Вип.73. С. 125–129.

3. Stscherbak Olena. Zusammenwirken der linguistisch-rhetorischen Strategien in den deutschen Nachrichten im Internet. *Одеський лінгвістичний вісник.* 2018. Вип. 11. С. 93-100.

ФАХОВА ТЕРМІНОЛОГІЯ В ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЦІ

Большенко Анастасія Денисівна,
студентка
Ланова Ірина Вікторівна,
викладач, науковий керівник
Криворізький національний університет
м. Кривий Ріг, Україна

Вступ. / Introductions. Сучасний етап розвитку електроенергетичної галузі свідчить про значний прогрес та вдосконалення технологічних процесів. Однак, однією з ключових складових цього розвитку є системна організація та формування української електроенергетичної терміносистеми, що визначається як складна мережа термінів та визначень, специфічних для даної галузі.

Ціль роботи. / Aim.Метою цього дослідження є глибокий аналіз та розгляд формування та системної організації української електроенергетичної терміносистеми. Дослідження має на меті виявити основні аспекти та особливості термінологічної бази цієї галузі, а також її вплив на фахове спілкування та розвиток галузі в цілому.

Матеріали та методи. / Materials and methods. Фахова термінологія в електроенергетиці є системою спеціальних термінів та понять, які використовуються для опису процесів, технічних рішень та інших аспектів в галузі електроенергетики [1, с. 42]. Дослідження базується на аналізі науково технічних публікацій, стандартів, технічної документації та інших джерел, що стосуються використання термінології в електроенергетичному секторі. Фахова термінологія в електроенергетиці є ключовим інструментом для точного та чіткого визначення технічних концепцій, процесів та обладнання. Вона допомагає уникнути невірного розуміння та сприяє ефективній комунікації між фахівцями, інженерами та іншими учасниками електроенергетичної галузі. Велика частина фахової термінології в електроенергетиці складається з термінів, які визначають енергетичні процеси, технічні характеристики обладнання, параметри систем електропостачання та інші аспекти

функціонування енергетичних систем [2, с. 75].

Ця термінологія є важливою для розробки та вдосконалення енергетичних технологій, а також для взаєморозуміння в рамках міжнародних енергетичних проектів. Фахова термінологія в електроенергетиці є основою для створення стандартів та регуляцій, що регламентують експлуатацію та розвиток енергетичних систем [3, с. 104]. Вона також визначає напрямки наукових досліджень та інновацій у сфері електроенергетики.

Результати та обговорення. / Results and discussion. Фахова термінологія в електроенергетиці відіграє важливу роль у розвитку та модернізації галузі. Вона дозволяє стандартизувати та уніфікувати терміни для забезпечення їхнього однозначного розуміння в різних контекстах. Також фахова термінологія є основою для професійної підготовки фахівців в електроенергетичній галузі.

Висновки. / Conclusions. Таким чином, фахова термінологія в електроенергетиці є невід'ємною частиною сучасної енергетичної галузі та відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного обміну інформацією та розвитку нових технологій [1, с. 89]. Вивчення цього явища у лінгвістиці та енергетичному інжинірингу є важливим завданням для розуміння мовних та технічних змін у сучасному суспільстві. Фахова термінологія в електроенергетиці – це не лише технічна інновація, але і засіб сприяння розвитку галузі та забезпечення ефективного функціонування систем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Харчук Л. В. Формування та системна організація української електроенергетичної терміносистеми. Львів, 2017. 363 с.

2. Панько Т., Кочан І., Мацюк Г. Українська термінологія: Підручник. Львів, 1994. 215 с.

3. Кочан І. Словники Івана Шелудька: Погляд на XXI століття. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія "Проблеми української термінології" (676). Львів, 2010. 102–106с.

УКРАЇНСЬКА МОВА В БУДІВЕЛЬНИХ ПРОЄКТАХ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В ГАЛУЗІ БУДІВЕЛЬНОЇ ІНЖЕНЕРІЇ

Гаценко Кирило Ігорович,
студент
Ланова Ірина Вікторівна,
викладач
Криворізький національний університет,
м. Кривий Ріг, Україна

Українська мова є однією з найпоширеніших мов у світі, якою розмовляють понад 40 мільйонів людей у близько 20 країнах. Вона є офіційною мовою України, а також однією з офіційних мов Європейського Союзу.

У галузі будівельної інженерії українська мова використовується в різних сферах, включаючи проєктування, будівництво, технічне обслуговування та ремонт будівель і споруд. Вона також є мовою спілкування між будівельними фахівцями з різних країн.

Використання української мови в будівельних проектах має низку переваг, зокрема покращує комунікацію між будівельними фахівцями з різних країн.

Українська мова є нейтральною мовою, яка не має політичних чи історичних асоціацій. Це робить її ідеальною мовою для міжнародного спілкування, а це, своєю чергою, сприяє розвитку міжнародного співробітництва в галузі будівельної інженерії.

Використання української мови в будівельних проєктах сприяє розвитку міжнародного співробітництва в галузі будівельної інженерії в кілька аспектів. По-перше, українська мова є зрозумілою для широкого кола фахівців у галузі будівельної інженерії в Україні та інших країнах. Це полегшує комунікацію між представниками різних країн і сприяє обміну досвідом та інформацією. По-друге, використання української мови в будівельних проєктах сприяє популяризації української культури та мови в міжнародному співтоваристві

[2, с. 74].

Використання української мови підвищує конкурентоспроможність українських будівельних компаній на міжнародному ринку. Використання української мови в будівельних проєктах показує, що українські будівельні компанії є відкритими до міжнародного співробітництва. Це може зробити їх більш привабливими для іноземних замовників.

Для розвитку міжнародного співробітництва в галузі будівельної інженерії необхідно створювати умови для використання української мови в будівельних проєктах. Це можна зробити за допомогою таких заходів:

- розроблення стандартів та рекомендацій щодо використання української мови в будівельних проєктах;

- навчання будівельних фахівців з різних країн українській мові;

- проведення міжнародних конференцій та семінарів з питань використання української мови в будівельних проєктах**.**

Отже, використання української мови в будівельних проєктах є важливим фактором розвитку міжнародного співробітництва в галузі будівельної інженерії. Воно сприяє покращенню комунікації, розвитку міжнародного співробітництва та підвищенню конкурентоспроможності українських будівельних компаній на міжнародному ринку.

У перспективі, коли війна закінчиться, іноземні компанії та фахівці будуть залучені до відновлення України. Вони зіткнуться з тим, що для більш глибокого керування процесами та спілкування з низовою ланкою виконавців (робітниками), а також з інженерно-технічними працівниками потрібно знати українську мову та технічну термінологію.

Адже згідно із законодавством, перед початком будівництва треба виконати проєктні та кошторисні роботи Після узгодження бюджету будівництва починається сам етап виконання робіт. Оскільки проєктні кошторисні роботи виконуються державною мовою, для виконання робіт буде необхідно знання української мови в галузі будівництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Островська О. М. Обмін знаннями як інструмент удосконалення послуг у науковій бібліотеці. Київ, 2019.

2. Харченко Н. В. Зелене будівництво як складова сталого розвитку. Дніпро, 2019. С 73-74.

МІФОЛОГІЧНО-ФАНТАСТИЧНІ РЕТРО- І ПРОСПЕКТИВНІ ОБРАЗИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЧАСОПРОСТОРУ В РОМАНІ ЛЮКО ДАШВАР “РАЙ. ЦЕНТР”

Герасимова Ірина Віталіївна,
викладач української мови та літератури
ДНЗ «Запорізьке вище професійне училище
«Моторобудівник»
м. Запоріжжя, Україна

Вступ. Проблема часопростору в художній літературі становить значний науковий інтерес для сучасних літературознавців. У процесі аналізу творів виникає необхідність визначити просторову наповненість та насиченість художнього світу, оскільки цей показник у багатьох випадках характеризує стиль або напрям, є рамкою, у межах якої розвивається сюжет.

Питання про час і простір досліджували такі вчені, як: М. Бахтін [1], О. Галич [2], М. Кодак [4], В. Кухаренко [5], Л. Лавринович [6], Ю. Лотман [7], М. Новикова [8], В. Топоров [9] та ін. У своїх працях вони розкривають роль, значення часу та простору в структурі художнього цілого, осягають природу та особливості функціонування певних категорій. Дотепер здійснено значну кількість літературознавчих розвідок, присвячених питанням часу і простору, однак художньо-простові моделі потребують подальших студій, особливо в постмодерністських текстах.

Сучасна проза – це література стильових пошуків, новозмін у самій оповідній сфері, де відображається загальний абсурд життя, розрив соціальних і духовних зв’язків, звучить думка про втрату моральних орієнтирів, актуалізується гра зі словом, його смислом, звучанням.

У багатьох текстах постмодерного періоду хронотоп виконує особливу роль, синтезуючи формальні й змістові начала часто за умови значної розгалуженості сюжету, його розімкненості, ризоматичної структури тощо.

Простір і час розглядають як взаємопов’язані координати єдиного чотиривимірного континууму, змістовно залежні від зображуваної реальності.

На зламі XX–XXI ст. у літературознавстві актуалізувалось застосування хронотопного аналізу художнього тексту. Це суттєво розширює межі сприйняття, інтерпретації й аналізу творів, що, своєю чергою, дає змогу глибше проникнути у їх зміст і структуру. Яскравим прикладом оригінального втілення часово-просторових вимірів у художньому тексті є проза сучасної української письменниці Люко Дашвар.

Люко Дашвар – талановитий автор. Вона є лауреатом конкурсу романів, кіносценаріїв та п'єс "КОРОНАЦІЯ СЛОВА": 2007 рік – "Село не люди", 2008 рік – "Молоко з кров'ю", 2009 рік – "Рай. Центр"; 2010 року "Коронація слова" надала Люко Дашвар статус "Золотого автора".

Незважаючи на помітну увагу до письменниці, її творчість потребує подальшого різнобічного дослідження.

Мета роботи полягає у з'ясуванні формозмістових сенсів ретро- і проспекцій у внутрішньому хронотопі твору Люко Дашвар "Рай. Центр".

Матеріали та методи. Методологічну основу роботи становлять праці українських та зарубіжних літературознавців, які досліджували проблему хронотопу (М. Бахтін, Г. Клочек, А. Ковальчук, Ю. Лотман, В. Пахаренко, А. Темирболат, В. Топоров); літературно-критичні розвідки науковців, що торкаються поняття постмодернізму та психологізму (І. Бондар-Терещенко, І. Гальперін, Л. Гінзбург, Т. Гундорова, Т. Денисова, О. Ільницький, М. Кодак, Н. Копистянська, В. Мацапура, Ю. Обелець, М. Новікова, О. Січкар, І. Фізер, Р. Харчук); творчості Люко Дашвар (О. Герасим'юк, М. Тулуп та ін.).

У роботі застосовано такі методи наукового пошуку: вивчення теоретичних і літературно-критичних праць; цілісний системний філологічний аналіз, історико-літературний, герменевтичний методи, метод структурного аналізу.

Результати та обговорення. Третій роман Люко Дашвар "РАЙ. Центр" у порівнянні з попередніми творами "позбавлений сільського колориту" [3]. Події відбуваються у столичному місті.

Люко Дашвар показала читачеві узагальнений образ сучасної молоді.

Люба, Гоцик і Макар – головні персонажі роману – просто “понаїхали” підкоряти столицю задля реалізації власних амбіцій.

Але, читаючи про зворушливі посиденьки за кавою у крихітній винайнятій квартирі, стає зрозуміємо, що ці діти справді мріють про краще майбутнє для своєї країни: “*Давайте заприсягнемся тут і зараз… Коли станемо багатими і шанованими, зробимо щось на згадку про себе. От приміром… Вирівняємо бруківку на Андріївському ”* [3, с. 23]. Попри деякі відмінності у світосприйнятті, Любу, Гоцика й Макара єднає ще одне (крім бажання служити Батьківщині): вони не люблять заможних і метросексуалів.

Життя київських студентів, які винаймають квартиру на Подолі, пов’язане з його космосом: *“…тижні зо два Макар з Гоциком пристосовували свої космоси для співіснування у двадцяти семи квадратних метрах плюс веранда. Результати надихали. Крім незручності спати разом і різних розмірів одягу і взуття, що вважається нездоланною перешкодою для спільного студентського проживання, бо нащо такий сусід по кімнаті, коли ти в його джинси не влізеш, їм обом було по двадцять, вони обидва четвертий рік навчалися у столиці, любили однакові пиво, кіно і музику, шалено вболівали за київське “Динамо”, дуже поважали кросівки “Nike” і команданте Ґевару, ненавиділи метросексуалів, а не вбивали їх тільки тому, що купили одну на двох туалетну воду “CHIC formen” від Кароліни Ґеррера”* [3, с. 16–17].

Персонажів твору об’єднує квартира. Це простір, у якому молоді люди жили одним життям. Кожен раз, після робочого дня, Люба, Гоцик і Макар поверталися до свого помешкання, розповідали про події, які трапилися з ними впродовж дня, ділилися харчами і разом їли. Студенти поважали один одного і завжди могли в будь-який час прийти на допомогу.

Люко Дашвар використовує два типи хронотопу: хронотоп автора і читача; два світи: реальний (у якому знаходиться автор і читач) і міфо фантастичний (той, який існує в тканині художнього твору) – розділені між собою. Авторське поєднання двох світів – реального і міфо-фантастичного порушує цілу низку проблем, що осмислюються впродовж твору. Найважливіша

з них – проблема сучасної влади.

Йдеться не про історію, а про відновлення зв'язків епох, у результаті чого відбувається зміщення часових площин: сучасної України та України часів козацької доби. Така організація сюжету, у якому використано міфо-фантастичні елементи, дала змогу письменниці поліаспектного змалювати моральний стан та чистоту душ сучасних українців. І привиди-козаки тут є об'єктом для оточуючих – ті, хто не бачить їх – пропащі люди, а хто бачить – чисті душею. Немає нічого дивного в тому, що в столиці України, яку козаки прийняли за РАЙ, людям вони невидимі.

Зміщення часопросторових площин дало змогу показати історичні особистостей у сучасному світі: *"Центр!... Чув, куме? Ми вже у центрі райських кущів"* [3, с. 55]. Скільки радощів було в цих словах. Опинившись "у центрі райських кущів", куми насправді сподівались на те, що потрапили до РАЮ. Але на перших хвилинах перебування тут вони зневірились у своїх сподіваннях. Свиря і Микишка були здивовані, коли автівка промчала крізь них, обдавши смородом: *"Треба Богові пожалітися. Що це у нього за іроди по райських кущах гасають?"* [3, с. 57].

Не зважаючи на розчарування, куми все одно ведуть себе так, ніби вони знаходяться в святому місці: *"Не можна у раю бійки вчиняти… Не знаємо, чи маємо право посеред чистих душ врятованих пити солодке райське пиво"* [3, с. 88].

Метою Свирі і Микишки є відшукати центр РАЮ. І вони вирушили в дорогу: *"Дерлися крізь густі хащі, усе кидали оком на дніпровські береги. Під ними, при правому березі, сяяли, горіли, співали і гомоніли пароплавчики… За Дніпром, на березі лівому і далі, скільки око сягне, – суцільні вогні… Який же неосяжний світлий рай небесний… Кінця йому нема"* [3, с. 88]. Як бачимо, письменниця використала хронотоп дороги. За словами М. Бахтіна, саме під час дороги можна зустріти просторово-часові сплетіння людського життя [1], про що й читаємо далі. Також зазначимо, що в романі використано вертикальну проекцію дороги, тому що йдеться про міфо-фантастичний світ.

Письменниця в романі “РАЙ. Центр” застосовує прийом ретроспекції, що дає змогу читачеві зазирнути у минуле, а саме у добу козацтва. Так, перед читачем постають епізоди дитячих років Свирі та Микишки, їхня подрож до Січі, де вони вчилися при курені козацької науки. Коли виповнювалося чотирнадцять років, хлопців навчали чистити зброю, доглядати коней, у походах поміч складати. А вже в дорослому віці їм дозволялося брати до рук зброю і йти в похід.

У романі “РАЙ. Центр” яскраво простежується паралель місто-село. Це зовсім різні світи. Місто в романі асоціюється з пеклом, тому що тут живуть грішні люди, а село – це рай, населення тут безгрішне.

Символічною є фінальна картина: *“...столиця височіла на горизонті темною могутньою хмарою. Такою могутньою, що здавалося, чи до неба сягне і затулить його, чи розповзеться по землі, заллє її собою аж до кордонів. Сонце блимнуло. Розігнало хмару, не лишивши тій і краплі лякливої сили”* [3, с. 269]. Цими рядками письменниця підкреслює, що затишок і гармонія там, де відсутні люди.

У творі Люко Дашвар Київ перестає відігравати значну роль в істричному та культурному розвитку*: “Нема чого більше до Києва пхатися. Нема столиці. Тільки й того, що електрику задурно всю ніч палять… ”* [3, с. 194].

Ми бачимо, що в романі “РАЙ. Центр” столиця втрачає функції Центра Світу. Зазначені функції виконує провінція. Автор підкреслює, що РАЙ в Україні переходить від центру до периферії. Використовуючи гру слів, вона стверджує, що рай – у райських районних центрах, де народ ще не втратив власної гідності. І Свиря, і Микишка сподіваються саме на райцентри: на Чигирин (тобто на “козацьку столицю”), на Батурин, на Котельву, Ніжин і Глухів. Козаки вважають, що саме по райцентрах *“Україна поховалася! По райських центрах, де слава гула. Чистих душ по тих центрах докупи зібрала це ж ніяких цурпалків не вистачить, аби порахувати”* [3, с. 91].

Письменниця переконливо змальовує обличчя сучасної влади, використовуючи іронію, не приховує її справи та думки від читача: *“Вороги*

потисли один одному руки і стали друзями. Завалити колишнього першого секретаря обкому партії, сісти на його місце – шляхетна мета для будь-кого з колишніх комсомольських функціонерів…" [3, с. 171].

Авторка зображує два світи: реальний і потойбічний. Люди, які з різних причин пішли з життя, мали зв'язок із реальним світом. Наприклад, Люба своїм приходом на стару квартиру попереджає сусідку про смерть.

Хронотоп райцентру насичений різними обставинами, конфліктними ситуаціями. У романі Люко Дашвар "РАЙ. Центр" сюжет розгортається динамічно: події розгортаються протягом чотирьох днів; дуже швидко одні події змінюються іншими; на динамізм твору впливає мова оповіді (використання неповних речень, риторичних питань та емоційних вигуків). Час у романі має двоплановий характер – сучасне і минуле. Часопростір міста є структурним компонентом твору.

Висновки. Проблема хронотопу є однією з центральних у сучасному літературознавстві. Її дослідженням займаються як зарубіжні, так і українські науковці. У своїх працях вони розкривають роль, значення часу та простору в структурі художнього цілого, осягають природу та особливості функціонування певних категорій.

Як бачимо, події роману "Рай.Центр" Люко Дашвар відбуваються у Києві, який виступає у певних часово-просторових зв'язках, соціальних позиціях, розумінні "чужого" і "свого". Мозаїчне полотно сповнене реальних і міфо фантастичних описів. Найбільшу увагу авторка зосередила на зображенні України за часів гетьманування Дорошенка і України теперішньої. А привидів козаків введено для того, аби читач збагнув, що місто морально зруйновано. Часові картини минулого зумовили використання письменницею ретроспекцій пригадування подій, колізій, що передували моменту фабули, в якому перебуває оповідач чи персонаж епічного твору.

Дослідження категорій часопростору є перспективним напрямом у літературознавстві. Вивчення художніх ретро- і проспекції суттєво розширює межі сприйняття, інтерпретації та аналізу творів, що дає можливість глибше

проникнути в їх зміст і структуру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бахтин М. Вопросы литературы и естетики / М. М. Бахтин. – М. : Худож. лит., 1975. – 504 с.
2. Галич О. Теорія літератури: підручник / О. Галич, В. Назарець, М. Васильєв. – К. : Либідь, 2006. – 448 с.
3. Дашвар Люко. РАЙ. Центр / Люко Дашвар. – Харків : Книжковий клуб “Клуб Сімейного Дозвілля”, 2009. – 272 с.
4. Кодак М. Жанр у часопросторових вимірах: До генології літературної класики / М. Кодак // Слово і час. – 2003. – № 5. – С. 3–9.
5. Кухаренко В. О функциональном расслоении художественного времени / В. Кухаренко // Записки з романо-германської філології. – Одеса : Латстар, 2003. – Вип. 14. – С. 87–98.
6. Лавринович Л. Сучасний український постмодернізм – напрям? стиль? метод? / Л. Лавринович // Слово і час. – 2001. – № 1. – С. 39–46.
7. Лотман Ю. Структура художественного текста / Ю. Лотман // Об искусстве. – СПб., 1998. – 288 с. Режим доступу: http: // www. ruthenia. ru / lotman / papers /
8. Новикова М. Хронотоп как отстраненные единства художественного времени и пространства в языке литературного произведения / М. Новикова // Филологические науки. – 2003. – № 2. – С. 60–69.
9. Топоров В. Пространство и текст / В. Топоров // Текст: семантика и структура. – М. : Худож. лит., 1983. – 409 с.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ ВІЙСЬКОВОЇ ЛЕКСИКИ ПОЛЬСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ПЛОЩИНІ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ

Гет Юлія Романівна
здобувач ОС «Магістр»
Лазарович Ольга Миколаївна
канд.філол.наук, доцент
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна

Вступ. У статті досліджується військова лексика у польській та українській мовах, пропонується нова модель класифікації з огляду на активізацію утворення та поширення слів військової тематики під час повномасштабного вторгнення Росії на територію України. Визначено, що найпопулярнішим середовищем творення та розповсюдження мілітаризованих слів у XXI ст. є соціальні мережі. Проведено аналіз неологізмів і вже існуючих лексичних одиниць та шляхи їх поширення.

Актуальність дослідження зумовлена потребою дослідити та систематизувати категорію військової лексики, яка, у зв'язку з повномасштабним вторгненням Росії на територію України, перебуває на етапі активного творення та поширення.

Ціль роботи – розробити нову класифікацію військової лексики, яка б охоплювала аспект утворення та поширення лексичних одиниць.

Матеріали та методи. У дослідженні застосовано метод спостереження, систематизація, описовий аналіз, зіставний, метод компаративного аналізу мілітаризованої лексики. Матеріалом для вивчення слугувала військова лексика польської та української мови.

Результати та обговорення. На думку С. Марціняка, комунікативна діяльність базується на розумінні мови як інструменту впливу, як матеріалу і як ефекту суспільного продукту. На думку науковця, "військова практика – це величезний полігон або гігантська мовна лабораторія. Все, що в ньому

відбувається, стосується і мови" [Marciniak, c. 209].

Мова в армії, як і в документах, так і в повсякденному вжитку, різноманітна і залежить, в основному, від номінативних чи комунікативних функцій, які вона виконує в момент використання. Так званий "солдатський діалект" тісно пов'язаний із соціальним контекстом його виникнення і використання, тому, за різними класифікаціями, його можна трактувати як варіант професійної мови або як молодіжний діалект. Така мова ефектна і близька до розмовного стилю, часто містить вульгаризми. «Хамство зазвичай є доказом власної некомпетентності і руйнує честь, яка повинна бути душею солдата» [Hołówko, 1996, s. 48].

У філологічній науці було багато спроб класифікації військової лексики, в основі кожної були різні критерії. Ю. Лукіянчук розробив класифікацію військової термінології на основі тематичного критерію, напряму спеціалізації військ:

- терміни Сухопутних військ: *танкова бригада / dywizja pancerna, польова артилерія / artyleria polowa, польова гармата / działo polowe;*
- терміни Військово-морських Сил: *десантний корабель / okręt desantowy, морська піхота / piechota morska, морська авіація / lotnictwo morskie;*
- терміни Військово-повітряних Сил: *бомбардувальник / Samolot bombowy (bombowiec), Протиповітряна оборона / Obrona przeciwlotnicza, Панування в повітрі / Przewaga powietrzna;*
- терміни Військ зв'язку*: війська зв'язку / wojska łączności, військова пошта / poczta polowa;*
- терміни Інженерних військ: *фортифікація / fortyfikacja, спостережний пост / posterunek obserwacyjny, розміновування / rozminowanie* [Лукіянчук].

В. Погонець у військовій термінології виокремила групи з огляду на специфіку слів:

- термінологічна лексика (представлена термінами) – *збро́йні си́ли / siły zbrojne, воєнний стан / stan wojenny, радіоелектро́нна боротьба / walka*

radioelektroniczna;

- професійна лексика (представлена професіоналізмами) – *окоп / okop, радар / radar, рапорт / rapport, камбуз / kambuz;*
- специфічна лексика певних соціальних груп (представлена жаргонізмами) – *вантаж 300 / trzechsetny, самоволка / samowolka, пікселька / panterka, слон / słoń (противогаз), контрік / kamikaze* [Погонець, с. 67–70].

Поширення неологізмів сприяє розширенню традиційних класифікацій, проте з'являється проблематика їх категоризації. З огляду на активізацію утворення військових неологізмів у зв'язку з повномасштабним вторгненням Росії на територію України, важливо актуалізувати класифікацію даної лексичної категорії.

В наведеній нижче класифікації основним критерієм взято фактор поширення в соціальних мережах Instagram, Facebook, Telegram, TikTok, YouTube та сприйняття мілітаризованої лексики їхніми користувачами. Соціальні мережі на сьогоднішній день є однією з найбільш значущих платформ для отримання інформації про населення. Користувачі соціальних мереж діляться безліччю дописів у багатьох сферах, у тому числі соціальних, економічних і політичних, які відображають їхні точки зору та настрої щодо глобальних подій та інцидентів. Війни та конфлікти є одним із випадків, які спонукають користувачів публікувати свою думку в соціальних мережах, Глобальна мережа є найсприятливішим місцем для утворення та поширення лексики, зокрема військової.

З лютого 2022 року в українській мові утворилася величезна кількість військових неологізмів. В даному процесі творення лексики спостерігається значна активізація після важливих подій на воєнному фронті. До слів, які утворилися за час повномасштабної війни можна віднести *орки, бавовна, мопед, пралка, путлер, бандеромобіль* і. т.д. В польській мові спостерігається тенденція до запозичення цих слів, тобто військова лексика переходить в польську мову з української, найчастіше через взаємодію користувачів у соцмережі. На даний момент існують та використовуються слова *orki, bawełna, moped, pralka, putler,*

banderomobil тощо. Також у польській мові можна виокремити слово, яке не є українським неологізмом, проте дуже швидко поширилося серед людей і почало активно використовуватися, – це *rusofobia*, що означає зневажливе, вороже, неприязне відношення до росіян через їхні дії. Воно утворене за допомогою компонента *ruso-* та іншого слова *-fobia*. На даному етапі розвитку військової лексики в Україні та Польщі рано робити класифікацію за семантичним або словотвірним критерієм у зв'язку з незавершеним етапом розвитку і виникненням нових лексичних одиниць досліджуваної групи. Зараз важко прослідкувати логічні кроки утворення неологізмів та передбачити наступні, тому, для достовірності результату, основний етап праці щодо класифікації за семантичним або словотвірним критерієм варто проводити після завершення бойових дій на території України, що передбачувано припинить активний розвиток військової лексики у державі, а також сусідніх.

Пропонується наступна класифікація слів мілітаризованої тематики:

1. Власне військова лексика: лексика спеціалізованого характеру, яка застосовується особами, які залучені до військової справи. Ці слова характеризуються вузькою сферою використання, а саме військовими. Наприклад: *боєкомплект / jednostka ognia, десантування / desantowanie, танк / czołg.* Поширення у соціальних мережах є нечисленним і нечасто вживається. Підкатегорії цієї групи можуть складатися із запропонованого класичного поділу, за прикладом В. Погонець.

2. Лексика воєнної тематики: лексика, яка виникає під час воєнного стану в країні та на воєнну тематику, є загальновживаною як у війську, так і серед цивільного населення. Підгрупи виділяються з огляду на характер ставлення до неї споживачів:

– позитивно конотативна лексика: слова, які оцінюються та сприймаються як позитивні. Така характеристика сприяє швидшому розповсюдженню та укріпленню в лексиці народу. Наприклад: вираз *бавовна / bawełna* вживається, майже у всіх випадках, по відношенню до вибухів на території ворога, що сприймається аудиторією як приваблива до поширення

інформація. До цієї групи відносяться вирази *хлопок / chłopok, концерт Кобзона / koncert Kobzona, вдала демобілізація / demobilizacja udana*

– негативно конотативна лексика: лексика, яка викликає негативну оцінку у користувачів. Такі слова рідше поширюють у соцмережах та не надають перевагу їхньому використанню. До такої лексики можна зарахувати слово *мопед / moped* або *шахед / szached*, що часто пов'язане з інформацією про нові терористичні акти росії. Асоціації до даних виразів викликають негативні емоції у користувачів, тому більше уникають їхнього використання. Прикладом слугують вирази *град / hrad, прилiт / przylot, тривога / alarm – trywoga.*

Варто зазначити, що дана класифікація допускає перехід слів із однієї категорії в іншу – слово *двохсотий / dwusetny* може означати як і загиблого з нашої сторони, так і загиблого з ворожої, тому є неоднозначним.

Висновки. Проблематика класифікації військової лексики, з огляду на воєнну ситуацію в Україні та територіальну та культурну близькість Польщі, потребує подальших досліджень, після завершення етапу активного творення неологізмів мілітаризованого характеру. На даний момент запропонована класифікація може слугувати необхідною основою для систематизації військової лексики, що допоможе у подальшому її вивченні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лукіянчук Ю. О. Способи класифікації військових термінів. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». 2017. Вип. 66. С. 65-67.

2. Погонець В. В. Особливості англомовного військового дискурсу. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Філологія». 2019. №. 39. Т 2. С. 67–70.

3. Hołówko T., 1996, Oficer polski, wyd. Czasopisma Wojskowe, Warszawa.

4. Marciniak S., Język wojskowy, Wyd. MON, Warszawa 1987.

5. Wolańska E. (red.), 2007, Polszczyzna publiczna początku XXI wieku, Rada Języka Polskiego przy prezydium PAN, Warszawa.

РОЛЬ ЦИФР В ЗНАЧЕННІ АНГЛІЙСЬКИХ АБРЕВІАТУР ТА СКОРОЧЕНЬ

Горбань Радомир Ігорович
студент
Національний аерокосмічний університет
ім. М. Є. Жуковського
Харківський авіаційний інститут
м. Харків, Україна

Вступ. Протягом останніх десятиліть людство спостерігає за разючим розвитком інформаційних технологій (ІТ) і виникнення великої кількості нових винаходів та пристроїв, які стали неодмінною складовою повсякденного життя. Це призвело до постійного збагачення мови новими словами та виразами, серед яких значну частину складають скорочення та абревіатури. Це обумовлюється кількома факторами, зокрема, прагненням до економії мовних засобів та широким розповсюдженням інформаційних технологій [4, с. 1]. Особливо ця тенденція до використання скорочень помітна серед користувачів персональних комп'ютерів та смартфонів. Таким чином, виникла необхідність в тлумаченні та перекладі цих нових лексичних одиниць.

Мета роботи. Аналіз особливостей утворення, функціонування та перекладу українською мовою абревіатур та скорочень англомовного ІТ-дискурсу.

Матеріали та методи. Дослідження проводилося на основі 542 лексичних одиниць, серед яких 258 абревіатур та 294 скорочень, що були розшифровані, перекладені, проаналізовані та згруповані за різними критеріями. Вибірка емпіричного матеріалу проводилася на основі тлумачних словників з інформатики, словників комп'ютерних термінів та онлайн-словників.

Методами проведеного дослідження стали методи вибірки, словникової ідентифікації, зіставний метод, описовий метод, дистрибутивний аналіз та статистичний метод.

Результати та обговорення. Поміж різноманітних скорочень і абревіатур часто зустрічаються ті, де крім літер використовуються цифри та символи, такі як крапка, риска, дужки, дефіс та інші. Для правильного розшифрування та розуміння значення таких лексичних одиниць важливо з'ясувати, яку роль відіграють цифри та символи у їхній структурі [2, с. 84].

В ході проведення дослідження було з'ясовано, що цифри можуть виконувати наступні функції:

- позначення версії комп'ютерної програми або моделі пристрою. Наприклад: *IPv6 (Internet Protocol Version 6) – інтернет-протокол, версія 6, J2SE (Java 2 Standard Edition) – Стандартна версія платформи Java 2, OS/2 (operational system 2) – операційна система 2, PS/4 (Play Station 4) – ігрова консоль PS/4.*

- позначення числових значень, таких як роки, кількість одиниць або інші показники. Наприклад: *Win32 (Windows 32-Bit Platform) – 32-розрядна платформа Windows.* В цьому прикладі число «32» вказує на 32-розряду версію операційної системи Windows (існують також 64- та 86-розрядні версії).

- уникнення повторення слів у скороченні. Наприклад: *W3C (World Wide Web Consortium) – Консорціум Всесвітньої павутини.*

- економія мовних засобів. Наприклад: *3G (Third Generation) – мережа третього покоління, третє покоління безпровідного зв'язку.*

- економія мовних засобів шляхом використання цифр співзвучних зі словами. Наприклад «2» замість слова "to" або "too", «4» замість "for" тощо. Наприклад: *B2B (Business-To-Business) – бізнес для бізнесу, P2P (Peer-To-Peer) одноранговa мережа.*

Серед досліджених мовних одиниць окремою категорією було виділено так звані нумероніми. Тлумачний словник з інформатики визначає нумеронім як «слово, що не є акронімом або абревіатурою, в якому використовується число. Звичайно у ньому символи між першим і останнім (символами) замінені числом пропущених» [3, с. 445].

Однак, більшість вчених поділяють думку, що нумероніми слід вважати

результатом абревіації, адже вони утворенні шляхом скорочення слова. Ось ще одне тлумачення цього терміну: «Нумеронім – це слово, в якому число використовується для утворення абревіатури. Вимова букв і цифр може звучати так само як і повне слово» [1, с. 164].

Розглянемо як приклад нумеронім “K9”. Літера «K» вимовляється англійською як «кей», а «9» вимовляється як «найн». Разом вони утворюють фонетичний еквівалент англійського слова “canine” (собачий). Цей нумеронім часто вживається для позначення поліцейських або службових собак.

Наведемо ще декілька широковживаних нумеронімів: *2day (today) сьогодні, 2moro (tomorrow) – завтра, 4ever (forever) – назавжди, B4 (before) до цього.* Головною перевагою нумеронімів є зменшення обсягу текстового повідомлення.

В ході дослідження було виявлено ще один різновид нумеронімів використання числа між першою і останньою літерою для позначення кількості пропущених літер. Наприклад, *G11n (globalisation) – глобалізація*. Цей нумеронім вживають в контексті підготовки програмного забезпечення для поширення в інших країнах, тобто, глобалізації. Іншим прикладом є *i18n (internationalization) – інтернаціоналізація.* В цьому прикладі цифра «18» позначає загальну кількість літер між першою літерою «і» та останньою літерою «n» у слові “internationalization.” Цей нумеронім часто можна зустріти в програмуванні в контексті програмного забезпечення для локалізації або перекладу контенту.

Подеколи можна зустріти нумероніми, в яких остання літера опускається, Наприклад: *p1r8 (pirate) – пірат, w8 (wait) – очікуйте.* Ці скорочення слів подеколи ще ще називають буквено-цифровими або числовими скороченнями [1, с. 164].

Висновки. Отже, цифри займають вагому частку серед абревіатур та скорочень і часто мають ключове значення для коректного розшифрування та перекладу останніх. Цифри можуть вказувати на версію програмного забезпечення, модель пристрою, рік випуску, кількість пам’яті тощо. Окремою

категорію виділяють нумероніми, які можуть утворюватися ручним або автоматичним способом за допомогою програмного забезпечення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ніколаєва, Т. М. Англійські нумероніми як тип абревіації в мові соціальних мереж / Т. М. Ніколаєва // Львівський філологічний часопис. – 2021. № 9. – С. 162–166.

2. Олійник, П. Проблема перекладу скорочень у науково-технічній літературі. / П. Олійник // Перекладацькі інновації: матеріали VII Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції. – Суми, 2017. С. 83–85.

3. Тлумачний словник з інформатики / Г. Г. Півняк, Б. С. Бусигін, М.М. Дівізінюк та ін. – Д., Нац. гірнич. ун-т, 2010. – 600 с.

4. Rana, Fareeha. How does reading internet and texting abbreviations affect processing? / Fareeha Rana. – Hamilton : McMaster University, 2017. – 119 p.

ГАМБУРЗЬКИЙ ДІАЛЕКТ І ЙОГО СТРУКТУРА

Гринців Марта Олександрівна
магістрантка факультету
української та іноземної філології
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка
м. Дрогобич, Україна

Вступ. / Introductions. Німеччина має незліченну кількість діалектів, але жоден із них не сприймається так добре, як гамбурзький. Гамбург випромінює власний шарм, що також підтвердило опитування серед понад 1000 громадян Німеччини. Його результати засвідчили, що майже третині респондентів імпонує гамбурзька мова. Друге місце посідає баварський діалект, який із задоволенням слухає чверть учасників опитування. Найменш популярним виявився саксонський акцент. Берлінський і кельнський діалекти також не сприймаються у Федеративній Республіці. Тож гамбурзький діалект є одним із найпопулярніших у всій Німеччині.

Мета роботи. / Aim. Велика популярність мови жителів Гамбурга, а також недостатнє висвітлення проблем діалектології в університетському курсі лексикології німецької мови спонукали нас детальніше дослідити гамбурзький діалект, проаналізувавши його структуру й розглянувши його фонетичні, лексичні і граматичні особливості.

Матеріали та методи. / Materials and methods. Специфіка гамбурзького діалекту вивчалась на матеріалі різнорідних словників німецької мови, підручників і посібників з діалектології німецької мови та профільних журналів, передусім "Zeitschrift für deutsche Mundarten (ZDM)". При цьому використовувались наступні методи: порівняльно-історичний, зіставний, дескриптивний, а також компонентний аналіз.

Результати та обговорення. / Results and discussion. Насамперед варто зазначити, що коли йдеться про мову в Гамбурзі, маються на увазі три різні діалекти і, насправді, навіть дві різні мови, а саме: Plattdeutsch, Hochdeutsch та

Missingsch. Їх не завжди можна чітко розділити, оскільки вони перетікають одна в одну. Розглянемо ці три складові детальніше.

1. Platt. Оригінальною мовою Гамбурґу є нижньонімецька. Plattdeutsch походить з нижньонімецької мови, якою говорять у Північній Німеччині та на сході Нідерландів. Нижньонімецька – це західногерманська мова, яка розділяється на багато індивідуальних діалектів. Можна також сказати, що Plattdeutsch – це і мова, і діалект. Згідно з Конрадом Борхлінґом, нижньонімецька мова в Гамбурзі поділяється на дві великі групи. З одного боку, є Geest – діалекти, якими в основному розмовляють у північних районах Гамбурґу. З іншого боку, Marsch – діалекти, якими розмовляють в районах, близьких до порту, тож його часто називають Hafen Platt.

Важливо, що назва Plattdeutsch для нижньонімецької походить з Нідерландів. У 1524 р. в Делфті з'явився Новий Заповіт, написаний goede platten duytsche, тобто доброю, зрозумілою народною мовою, а не грецькою та латинською. Такою мовою була нижньонімецька. Хоча нижньонімецькою мовою розмовляли на Північно-німецькій рівнині і навіть у Нідерландах, назва походить не від "plattes, flaches Land" (рівна, плоска земля), а від нідерландського прикметника "plat", що означає "ясний, виразний, зрозумілий кожному".

Майже усі гамбурзькі вирази та особливості мають нижньонімецьке походження. У Гамбурзькому університеті протягом кількох десятиліть створювався п’ятитомний Гамбурзький словник (Hamburgische Wörterbuch) на понад 40 тисяч слів. Також ілюстративним є Шлезвіґ-Гольштайнський словник Менсінґа (Mensings Schleswig-Holsteinisches Wörterbuch), що містить майже виключно нижньонімецькі ключові слова, приклади та цитати. Наведемо кілька лексем і їх значень із цього словника: *Rummelpott* – шумовий інструмент, з яким діти в костюмах ходили на свята від хати до хати за солодощами; *Schippermütz* синій або білий кашкет, який носили моряки; *Happenpappen* – невеличке кафе закусочна, де можна швидко перекусити.

Усі діалекти Platt фонетично, граматично, лексично та синтаксично

відрізняються від середньо- та верхньонімецьких діалектів, а також від верхньонімецької письмової та розмовної мови. Hamburger Platt також має власні правила та багато слів, яких немає в решті Німеччини, тож не дивно, що багато людей не так добре розуміють цю мову. Можна виділити кілька головних її фонетичних особливостей:

а) леніція – перетворення сильного приголосного на слабкий. Зазвичай це стосується дзвінкої вимови споконвічно глухих приголосних: *Hamburg → Hamburch, bitte → bidde, Tag → Tach, Krieg → Kriech*;

б) злиття [sd] і [st] між двома голосними до [ss]: *musst du → mussu, hast du → hassu, ist das → issas*;

в) т.зв. Schleifton – надмірно довгі голосні, які утворюють характерні "Dehnen" та "Strecken", тобто ніби подовжують чи розтягують слово: *Mut → Muut, Leute → Loidee*.

Примітно, що Hamburger Plattdeutsch залишалася офіційною мовою Гамбургу (поряд з латиною і мовою Сенату) до сучасності. Ще в 1844 р. присяга громадянства складалася нижньонімецькою мовою. Проте соціальні процеси XIX-XX ст., розвиток сучасного суспільства, демократизація освіти, доступність засобів масової інформації та бюрократизація життя все більше витісняли нижньонімецьку мову з повсякденного життя. Крім того, після 1945 р. відбувся масовий вимушений приплив біженців і вигнанців з інших діалектних територій, а потім й людей з інших країн, які майже не розмовляли німецькою. Стандартна німецька мова, яка була більш-менш добре засвоєна та опанована, стала мовою громади.

2. Hochdeutsch. Верхньонімецька мова була мовою Біблії Лютера, Малого катехізису ("Der Kleine Katechismus"), церковних служб, а також мовою навчання читання та письма в школі. Пастори, вчителі та батьки читали Біблію та катехізис, часто єдині книги в домі на той час, стандартною німецькою мовою. Оскільки нижньонімецька територія на північ від низьких гірських хребтів була переважно протестантською областю з часів Реформації, лютеранська нововерхньонімецька мова була свого роду іноземною мовою на

півночі. Тому, на відміну від верхньонімецького півдня, тут не розвинулися нововерхньонімецькі діалекти. Важливо зазначити, що диференціація між верхньонімецькою мовою на півдні та нижньонімецькою мовою на півночі Німеччини через звукові зсуви також відображена лініями на карті ізоглосами. При цьому кордон між верхньонімецькою та нижньонімецькою мовами називають Бенратською межею, яка визначена лінією *maken–machen*. Він починається на північ від Ахена, перетинає Райн поблизу Бенрата (передмістя Дюссельдорфа), проходить через Солінґен, Ремшайд, Уолдек, Наумбурґ, на північ від Касселя, на південному краю Харзів, на південь від Маґдебурґа, на північ від Віттенберґа, через Південний Бранденбург і північ від Берліна до Франкфурта-на-Одері.

3. Missingsch можна вважати третьою мовою в Гамбурзі. Поширені думки, що коли жителі Гамбурґу, для яких нижньонімецька мова була рідною, намагалися розмовляти верхньонімецькою мовою в повсякденному житті, результатом зазвичай була суміш верхньонімецької та нижньонімецької. Цей типовий гамбурзький регіональний діалект назвали Missingsch. Щоправда, така етимологія слова радше народна. Лінгвісти стверджують, що Missingsch походить від Meißnerisch, так званої канцелярської мови Майсена (Meißner Kanzleisprache), з якої виникла сучасна стандартна німецька мова, тобто верхньонімецька. Також є інша версія походження цього терміну, а саме від слова Messing, що перекладається як латунь, яка, як відомо, є сумішшю. Отже, граматика та структура речень Missingsch є переважно нижньонімецькими, проте лексика – це поєднання верхньонімецької та нижньонімецької мов.

Носій Missingsch використовує багато слів із нижньонімецької лексики для свого діалекту. Він також не приділяє особливою уваги граматичним правилам стандартної німецької мови під час розмови. Курт Тухольський влучно та з гумором описує процес спілкування на Missingsch у своєму оповіданні "Schloß Gripsholm": "Він піднімається гладенькими полірованими сходами німецької граматики й повністю сковзає назад до свого коханого Platt". Можна підсумувати, що Hamburger Missingsch – це мовний шар між діалектом і

стандартною мовою.

Missingsch переважно розмовляє нижчий клас у Гамбурзі чи Кілі. Нині діалектами послуговуються майже виключно люди старшого віку, а молоде покоління розвиває власну розмовну мову. У північній Німеччині часто все ще можна зустріти старший тип мовців, які переважно розмовляють на діалекті, і лише у виняткових випадках переключаються на стандартну німецьку. Ці люди оперують лише нижньонімецькими словами та фразами. Також є люди, які взагалі не можуть розмовляти чистою нижньонімецькою мовою, і їхньою повсякденною формою мови є Missingsch. Ці носії утворюють широкий клас, особливо в містах Німеччини.

Висновки. / Conclusions. Мова гамбуржців складається з трьох компонентів, головним з яких є Hamburger Platt, що своєю чергою об'єднує два ідіолекти Geest і Marsch. З поширенням і утвердженням на теренах північної Німеччини верхньонімецької мови, насамперед за посередництва Лютерівської Біблії, поступово виникає мішаний тип обох мов Missingsch. Можна констатувати, що Missingsch вважав нижньонімецьку рідною мовою, але жителі Гамбурґу після 1945 р. надають перевагу верхньонімецькій. Нижньонімецька мова відійшла на другий план, згідно з девізом: "Hoch-Düütsch kann jeden Döösbartel snacken, Platt is för de Plietschen!" Сьогодні у Гамбурзі майже виключно розмовляють стандартною німецькою мовою, але з деякими регіональними особливостями, що стосуються вокабуляру, граматики та вимови.

УКРАЇНО-АНГЛІЙСЬКІ КОНТАКТИ НА ЗАНЯТТЯХ

Гришко Ніна Олександрівна
викладач англійської мови
Шевченко Віта Олександрівна
викладач української мови
ВСП «Фаховий коледж інженерії управління та землевпорядкування
Національного авіаційного університету»
м. Київ, Україна

Вступ./Introductions. Реформа освіти в Україні передбачає оволодіння студентами глибокими й міцними знаннями основ наук, засвоєння провідних ідей навчальних дисциплін, вироблення комунікативних умінь і навичок гармонійно розвиненої особистості, громадянина і патріота нашої держави. Ось чому міжпредметні зв'язки в навчальному процесі набувають особливої ваги.

Наша країна змагається з викликами сьогодення на різних фронтах. Найстрашніший – справжній фронт, де відбуваються бойові дії. З іншими ж можна впоратися. Від 2022 року система освіти перебуває в постійних змінах та оновленні. Не встигли студенти оговтатися від коронавірусу та сісти за парти, як повномасштабне вторгнення знову змусило сучасну молодь дистанціюватися одне від одного та викладача. Проводити заняття онлайн уже не складає проблем, але з'явилися нові перешкоди та небезпеки. Як проводити заняття в умовах вимкнення світла чи в укриттях, де рідко є парти й поділ на групи? Це ті виклики, які змушені долати викладачі та студенти. Що ж із цим робити? Як діяти? Для викладача кожна нова перешкода – це можливість. Можливість проявити себе. Ситуація, яка змушує працювати викладача з тими завданнями, які він ставить перед своїми студентами – «із зірочкою» – уже самому.

Проблема міжпредметних зв'язків актуальна, їй приділяють увагу вчені-методисти і викладачі. У ряді наукових праць, зокрема, відзначається, що міжпредметні зв'язки формують у студентів науково-матеріалістичний світогляд, пізнавальні інтереси, розширюють їх кругозір, сприяють глибокому засвоєнню знань, виробленню мовленнєвих умінь і навичок, а це перший етап

до власної наукової роботи. ЗВО передбачають від своїх студентів публікацій, а вже на етапі навчання на II-III курсі студенти нашого коледжу під наглядом викладачів-предметників розпочинають займатися науко-пошуковою роботою.

У сьогодні, коли частина населення знаходиться за межами країни й оволодіває іноземними мовами вимушено, а не в курсі навчальної програми, як ніколи стає мотивованим вивчення іноземних мов, адже ніхто не знає, коли тебе пожене війна з рідної домівки. Питання української (рідної) має не скільки другорядне, а стільки не таке актуальне питання.

Ціль роботи./Aim. Що ми пропонуємо. У своїй статті ми пропонуємо поєднати складні умови з курсом на майбутнє. Ряд законів і постанов пропонують взяти курс на активне впровадження англійської мови в суспільному житті. Скажете: нічого нового. І не помилитеся. Немає щастя без нещасть. Англійська мова давно є одним із обов'язкових предметів не лише в ЗВО, а й школах, коледжах, побуті ряду українців, які самостійно опановують предмет. Та лише з масовим виїздом населення нашої країни за кордон це стало помітніше. Помітно тим, що студенти, які мали високий чи достатній рівень англійської мови швидше адаптовувалися до умов життя в Німеччині, Австрії, Польщі, Бельгії та інших країнах. Їм не потрібно було на початковому етап знати мову країни, в яку вони приїхали, адже англійська є мовою міжнародного спілкування. Це полегшувало студентам входження в нові колективи в іноземних школах і допомагало уникнути дискомфорту чужинця.

Матеріали та методи./Materials and methods. Необхідність встановлення широких зв'язків між предметами людству відомо ще з часів давньо-грецького філософа Платона. Уперше сформулював одну з вимог дидактики Я. А. Коменський: все, що має між собою зв'язки, повинно вивчатися у зв'язках. Пошуку методів навчання присвятив праці швейцарський педагог Й. Песталоцці. На думку вченого, в навчанні різним науковим дисциплінам варто використовувати той зв'язок, який існує між ними у природі.

Теоретичною основою та методичним орієнтиром стали для нас

дослідження вчених О. Біляєва, Л. Варзацької, М. Вашуленка, Т. Донченко, О. Карамана, О. Караман, К. Плиско, М. Пентилюк, Л. Рожило, В. Мельничайка, у працях яких розроблено підходи до вивчення української мови з урахуванням внутрішньопредметних та міжпредметних зв'язків.

Результати та обговорення./Results and discussion. Так, у світ цифрових технологій та технічних засобів можна використати найелементарніший онлайн-перекладач, але ніхто й ніколи не замінить живого спілкування. Принаймні поки що не замінив. Взявши курс на популяризацію англійської мови, наша країна запропонувала населенню ряд платформ, курсів, занять із швидкого вивчення англійської мови.

Чом би й нам, викладач, не об'єднатися й не проводити елементи бінарних занять, міжпредметних зв'язків, схожих фонетичних, граматичних, синтаксичних прикладів-пояснень на заняттях. Наші мови різні, але ж теорію, правила, розділи ніхто не скасовував. І, крім живого розмовного мовлення, ми маємо за період навчання опанувати літературну мову. Тут, може, доречно говорити про викладачів, які одночасно в групах читають і мову українську, і англійську. Та коли ми говоримо, що країна – моноліт, сім'я – моноліт, то таким же монолітом ми хочемо бачити колектив, де викладачам можна об'єднати зусилля й здивувати своїх студентів англо-українськими парами.

Чудовим зразком такого елементу на занятті української мови може бути гра «Перекладач».

Для цього ми можемо взяти фрагмент англійської композиції «Bad liar» популярного серед молоді гурту Imagine Dragons

So look me in the eyes **Тож зазирни мені в очі**

Tell me what you see **І скажи, що ти там бачиш**

Perfect paradise **Наш прекрасний рай**

Tearing at the seams **Тріщить по швах.**

I wish I could escape **Хотів би я втекти**

I don't wanna fake it **Я не хочу прикидатися**

Wish I could erase it **Хотів би я це стерти,**

Make your heart believe **Змусити твоє сердце повірити мені**

But I'm a bad liar, bad liar **Але я не вмію брехати, не вмію**

Now you know **Тепер ти це знаєш**

Now you know **Тепер ти це знаєш**

That I'm a bad liar, bad liar **Я не вмію брехати, не вмію**

Now you know, you're free to go **Тепер ти знаєш, ти вправі піти (піти).**

Переклад поруч із мовою оригіналу нам пропонує перший-ліпший український перекладач. Уявімо, що цей текст отримують студенти на занятті української мови для перекладу в контексті теми «Речення» на другому курсі. Що ми отримуємо? По-перше, це здивування. Не на ту пару вони прийшли. По друге, ми маємо можливість побачити рівень засвоєння англійської мови та словника самих студентів. І по-третє, що ж ми читаємо в інтерпретаціях студентів: «Тож глянь мені в очі, скажи, що ти бач? Ідеальний рай рветься по швах. Я хочу втекти. Хочу не прокидатися. Зроби так, щоб твоє серце повірило. Але я поганий брехун. Зараз ти це знаєш, що я не вмію брехати. Зараз ти це знаєш і можеш іти». Це далеко від рими й не нагадує пісню, але ж і завдання було інше. І це лише один із можливих перекладів, адже студенти знаходяться на різних інтелектуальних рівнях. Завдання, яке поєднує в собі три складові: знайомство з англійською культурою, а ми певні, що в частини ця пісня є на телефонах, один фрагмент в перекладі розповідає загальну структуру речення, приклад міжпредметних зв’язків на занятті.

Якщо говорити про речення – одиницю спілкування, то ми знайдемо багато відмінностей у будь-якому розділі. Порядок слів, структура питальних речень, підрядне речення і тд. Тут мова про завдання і в жодному разі не про спорідненість.

Наступний приклад – це «Словниковий диктант». Нема такого викладача, який не практикує на занятті цей вид роботи, який чудово підходить і для повторення, і узагальнення, і закріплення нової теми.

Hobbies, pizza, Dickens, group, Juliet, irrational, annotation, class, chassis, triumph, the Netherlands.

Хобі, піца, Дікенс, група, Джульєтта, ірраціональний, анотація, клас, шасі, тріумф, Голландія.

Даний приклад перевіряє орфограму «Написання слів іншомовного походження». Та таких диктантів може бути безліч із ряду тем: апостроф, велика літера, іменники.

Хорошим бінарним заняттям може бути тема «Фонетика». Нам добре відомо, що фонетичний запис часом відрізняється від орфографічного. Для того, щоб показати, що ми не одні маємо невідповідності вимова-написання, можна це показати на прикладі англійських слів, які пишуться по одному, а читаються по-іншому. Візьмімо для прикладу два слова пташка та книга (bird-book). Якщо ж ми будемо читати ці слова, то відповідно до вимови два «о» вимовлятимуться, як «у», а в першому слові при вимові в нас взагалі буде з'являтися буквосполучення «ьо», а їхній «r» взагалі не вимовляється. Для порівняння ми можемо проілюструвати на прикладі наших дієслів, де закінчення буде уподібнюватися: усміхається, а при вимові ми будемо чути «ця».

Візьмімо узгодження much end many, де один прислівник вживається з тим, що можна порахувати, а інший лише з іменниками або однини, або множини (much milk and many girls). Наш же прислівник багато поєднується з будь-яким іменником: багато молока та багато хлопців.

У цьому контексті можна проводити бінарні заняття із темами «Фразеологія», «Лексикологія». Від мовних тем ми можемо плавно перейти до літературних. Молодь щорічно готується до НМТ, а чому цього не зробити на заняттях української літератури, де домашніми завданнями можуть бути переклади описів головних героїв тої ж повісті Івана Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я». Цікаво прочитати, яка зовнішність у тої, хто «бриклива серце з перцем». Чи знайдеться в студентів словникового складу, щоб описати город в кіноповісті «Зачарована Десна», де все «проізростало».

Висновки./Conclusions. Використання міжпредметних зв'язків на заняттях української мови у вигляді практичного матеріалу має безмежні

можливості. Вправи, побудовані на прикладах з різних освітніх предметів, викликають великий інтерес у студентів, активізують їхню увагу, пробуджують емоції, вносять на занятті елементи новизни й цікавості. Вони певним чином посилюють інтерес і до того предмета, з якого беруться приклади. Отже, вихід за межі власне мови сприяє поглибленню знань, розширює світогляд студентів, розвиває ерудицію і мовленнєву культуру.

У своїй роботі ми показали лише один аспект взаємодії предметів. Це пов’язано з тим, що мовне питання стоїть гостро, що в нашій країні, що за її межами, адже там, де ми чужинці, стає дуже добре зрозуміло, як живуть люди з неможливістю спілкуватися взагалі. В рази краще, коли свої бажання, потреби ти можеш озвучити і їх зрозуміють.

Подібні заняття можна будувати із викладами технологій, біології, географії. Зі всіма. Важливо, щоб вистачало компетенції викладача проводити ці паралелі.

THE MEANS OF EXPRESSION OF THE HERO'S INTERNAL CONFLICT IN MARGUERITE YOURCENAR'S NOVEL "LES MÉMOIRES D'HADRIEN"

Дідух Тетяна Володимирівна
Студент
Прикарпатський національний університет
імені В. Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна

Introductions: An artistic image is a combination of rational and emotional perception. It is born under the influence of inspiration and emotional tension, but is at the same time the result of a cognitive and reflective process. It therefore conveys both the emotional state and the specific thought of the artist. The harmonious combination of thoughts and feelings is a sign of great art.[1; p 90]

Key words: portrait, internal conflict, means of expression, artistic image.

The use of psychoanalysis in the analysis of an autobiographical work enables an in-depth examination of the author's inner world, revealing hidden meanings, the writer's inner intentions and an understanding of the unconscious mechanisms of his or her creativity.[2; p 138]

The **aim** of the paper is to analyze and interpret the novel Les Mémoires d'Hadrien by Marguerite Jursenard, focusing on the disclosure of the inner world of the protagonist, Emperor Hadrian. The aim is to reveal the complexity of his inner conflict, to study the means of expressing this conflict in the author's language and style, and to investigate the influence of psychoanalysis on the understanding of the autobiographical text and the inner world of the protagonist. Additionally, the paper aims to identify elements of idealization of Adrian's image and reveal his symbolic meaning in the context of the novel's political and cultural setting.

Materials and Methods: This study involves a detailed analysis of the novel "Les Mémoires d'Hadrien" by Marguerite Yourcenar, focusing on the portrayal of the protagonist's inner world. The primary materials for analysis include excerpts from

the novel, specifically passages that showcase the protagonist's internal monologues and the author's narrative techniques.

Results and Discussion: The author employs a distinctive approach to present the protagonist's reflections, primarily using direct internal speech formatted conventionally with quotation marks. Additionally, she employs a specific form of personal discourse within the protagonist's monologues, expressed in both quotation marks and parentheses, emphasizing the implicit nature of this discourse. This unique technique contributes to creating a nuanced context for understanding the protagonist's inner world.

The character's internal monologues are intended to reveal the character's inner world, his personal feelings and thoughts. In his monologues, the Emperor Hadrian often expresses things that he might not have said to the person he is speaking to. In these statements, the addressee is implied, but may not actually exist. The text also contains elements of the hero's indirect speech, which the author accompanies with an account of the life of the Emperor Hadrian. [3]

The author presents the hero's reflections as direct internal speech, using the traditional formatting with inverted commas. She also embodies a particular type of personal discourse on the part of the hero, expressed in inverted commas and parentheses, which emphasizes the implicit nature of this discourse. The protagonist's internal language is also reflected in the author's characteristics, which intertwine with the protagonist's internal language, creating a unique context for understanding his inner world.:

Je me suis couché sur un lit après m'être dépouillé de mon manteau et de ma tunique. *Je t'épargne des détails qui te seraient aussi désagréables qu'à moi-même,* ***et la description du corps d'un homme qui avance en âge et s'apprête à mourir d'une hydropisie du cœur*** [4; p 2]

The imperial image in the novel is revealed according to the following structure: origin, facial features, impression of appearance, where the description of the body plays the role of the first element. The author successfully focuses on creating the portrait of the emperor, concentrating on the theme of the catfish: body,

legs, heart.

L'œil du praticien ne voyait en moi qu'un monceau d'humeurs, triste amalgame de lymphe et de sang. Ce matin, l'idée m'est venue pour la première fois que ***mon corps, ce fidèle compagnon, cet ami plus sûr****, mieux connu de moi que mon âme,* ***n'est qu'un monstre sournois qui finira par dévorer son maître*** [4; p 4]

The expression "***mon corps, ce fidèle compagnon, cet ami plus sûr***" emphasizes the intimate link between the emperor's body and soul. He uses metaphorical epithets and similes to describe the body as a cunning monster that can eventually devour its owner, an aging man.

A living image of the emperor arises from impressions that come to a person through his or her senses. In this case, we are talking about the sensations associated with color information. The color palette, expressed by a combination of such colors and shades as "golden", itself creates a positive impression on the reader and forms a block of positive information in the structure of the emperor's portrait. This technique is used mainly to give Hadrian's image a certain lightness and romance.

Cloué au corps aimé comme ***un crucifié à sa croix****, j'ai appris sur la vie quelques secrets qui déjà s'émoussent* ***dans mon souvenir, par l'effet de la même loi qui veut que le convalescent****, guéri, cesse de se retrouver dans les vérités mystérieuses de son mal, que le prisonnier relâché oublie la torture, ou le triomphateur dégrisé la gloire*

The use of the colorful epithet "un crucifié à sa croix" and the metaphor "mais ma mémoire est devenue terne depuis" in the text is used to create a divine image of the emperor, which helps the reader to imagine the events described in the distant past.

Hadrian can be considered a true statesman. He not only embodies his personal vision of the future, but also transfers it to the fate of the entire country. His concept of the future is crystal clear: Rome must conquer the whole world and serve as an example for all nations. Ideally, Rome represents an exceptional culture, in comparison to which other countries may have certain barbaric features. Behind all this ambitious vision of the emperor, however, is a certain pessimistic realism. He is

aware of the possibility that Rome may one day be conquered by barbarians. Despite this, however, Hadrian treats this idea with great resilience. His attention is focused on the near future, and his task is to create eternal cities in conquered territories that are similar to Rome.

J'y étais poussé par mon goût du dépaysement : j'aimais à fréquenter les barbares. Ce grand pays situé entre les bouches du Danube et celles du Borysthènes, triangle dont j'ai parcouru au moins deux côtés, compte parmi les régions les plus surprenantes du monde, du moins pour nous, hommes nés sur les rivages de la Mer Intérieure, habitués aux paysages purs et secs du sud, aux collines et aux péninsules. [4. p 32]

In his reign, Hadrian acted as a humanitarian emperor, aiming to build a society where humane treatment of people was the key. While noting his commitment to humanism, he acknowledges that the complete eradication of slavery is impossible. The differences in his approach become apparent, for example, in the situation with a slave who, after forty years of working in a mine, tried to attack him with a knife, and whom he nevertheless brought closer to him, overcoming his despair. Despite such individual cases, however, Hadrian establishes and defends his values with determination, while reacting severely to any attempts to threaten stability, such as when he suppressed a rebellion in Judea.

Le long métier de comptable m'astreignait partout davantage, qu'il s'agît d'apurer les comptes de la province d'Asie ou ceux d'une petite bourgade britannique endettée par l'érection d'un établissement thermal. J'ai déjà parlé du métier de juge. Des similitudes tirées d'autres emplois me venaient à l'esprit : je pensais au médecin ambulant guérissant les gens de porte en porte, à l'ouvrier de la voirie appelé pour réparer une chaussée ou ressouder une conduite d'eau, au surveillant qui court d'un bout à l'autre du banc des navires, encourageant les rameurs, mais utilisant son fouet le moins possible. Et aujourd'hui, sur les terrasses de la Villa, regardant les esclaves émonder les branches ou sarcler les plates-bandes, je pense surtout au sage va-et-vient du jardinier [4; p 84-85]

Observing others is unreliable because people only reproduce certain images

and do not reflect the truth about themselves. Their appearance is constantly changing because they are always seeking to achieve benefits. In general, it is difficult to find a true representation of events in books. Both writers and poets, when sketching their works, describe situations that are artificial and far removed from the reality that can be observed in person. However, despite this, Adrian uses all three of these approaches in writing his memoirs. He merely warns his addressee, the future emperor Marcus Aurelius, of the possibility of failure in achieving a true reflection of himself and his time.

Analysis of Adrian's inner speech revealed that his inner thoughts, as well as his outer speech, are influenced by emotional tension. Thus, the main lexical and stylistic means of drawing a psychological portrait of Adrian in the novel are as follows:

Le seul luxe dont j'avais besoin était la vitesse et tout ce qui y contribue : les meilleurs chevaux, les meilleurs chars, les bagages les plus légers, les vêtements les plus confortables. Mais la principale source de force était un corps impeccablement entraîné : marcher une marche forcée de vingt milles n'était pas difficile pour moi ; la nuit blanche n'était qu'une invitation à la réflexion. *[4; p 83]*

1) Anthropomorphic metaphorical comparisons based on the comparison of various body parts with natural phenomena.

2) Metonymies used to express the degree of expressiveness of facial details, particularly the eyes and lips.

3) Epithets that describe the size and condition of different parts of the face.

The image of Hadrian is slightly idealized to present the image of a "good" ruler. However, this image is already in place, since one of the main aims of the novel is to demonstrate the possibility of a humane and civilized politics, the idea of which has been shaken in Europe by the recent war.

Conclusion: The analysis of Marguerite Yourcenar's novel "Les Mémoires d'Hadrien" has provided insights into the intricate inner world of the protagonist, Emperor Hadrian. The paper aimed to unravel the complexity of his inner conflict, examining the linguistic and stylistic tools employed by the author to express this

conflict. Additionally, it sought to explore the impact of psychoanalysis on comprehending the autobiographical text and the protagonist's psyche.

The author's unique approach to presenting the protagonist's reflections, using direct internal speech with traditional formatting and a specific personal discourse expressed in both quotation marks and parentheses, contributes to creating a rich context for understanding Hadrian's inner world. The protagonist's monologues serve as a window into his personal feelings and thoughts, often expressing sentiments he might not convey directly to others. The presence of implied addressees and elements of indirect speech adds layers to the narrative, inviting readers to explore the complexities of Hadrian's psyche

The portrayal of the imperial image unfolds through a carefully crafted structure, focusing on origin, facial features, and the overall impression of appearance. The thematic emphasis on the catfish metaphor, encompassing body, legs, and heart, adds depth to the creation of Hadrian's portrait. The use of vivid and metaphorical language, such as "mon corps, ce fidèle compagnon, cet ami plus sûr," enhances the intimate connection between the emperor's body and soul, illustrating the aging process and the potential pitfalls of mortality.

Hadrian emerges as a multifaceted statesman, embodying a crystal-clear vision for Rome's future dominance. His commitment to building eternal cities in conquered territories reflects a blend of idealism and resilience, even in the face of the pessimistic realism acknowledging the potential downfall of Rome.

The humanitarian aspect of Hadrian's rule is evident in his desire to establish a society founded on humane treatment, although the complete eradication of slavery remains an unattainable goal. The emperor's unwavering determination to uphold his values, as demonstrated in his reactions to threats to stability, showcases the firm hand with which he governs.

The analysis of Adrian's inner speech reveals a profound impact of emotional tension on both his inner thoughts and outward expressions. The use of lexical and stylistic devices, including anthropomorphic metaphors, metonymies, and epithets, contributes to the psychological portrait of Adrian. The slightly idealized image of

Hadrian serves the novel's primary objective – to present the possibility of humane and civilized politics, a concept challenged by recent historical events.

Marguerite Yourcenar's exploration of Hadrian's inner world serves not only as a literary endeavor but as a reflection on the potential for enlightened leadership and the enduring struggle to balance idealism with the harsh realities of governance. The novel becomes a testament to the power of introspection and the nuanced portrayal of historical figures, challenging readers to contemplate the complexities inherent in the human experience.

REFERENCES

1. Білоус П. В. Вступ до літературознавства. Київ : Академія, 2011, 336 с. URL: http://eprints.zu.edu.ua/22600/1/Vstup_do_literaturoznavstva%20(1).pdf

2. Боднар О. ВНУТРІШНІЙ КОНФЛІКТ ОСОБИСТОСТІ: ПСИХОАНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ (НА МАТЕРІАЛІ ОПОВІДАННЯ ДЖ. ОРУЕЛЛА “ВБИВСТВО СЛОНА”) - Studia methodologica. – Випуск 28. – Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТНПУ ім.В.Гнатюка, 2009. – 214 с.

3. Грижак Л.М. Мовні особливості портретних описів в англійській художній прозі 16 століття. Лінгвокогнітивні та соціокультурні аспекти комунікації : матеріали ІІІ Міжнародної науково-практичної заочної конференції, (Острог, 17 жовтня 2014 р.). – Острог : Національний університет «Острозька академія», 2014: http://naub. oa.edu.ua/2014/movni-osoblyvosti-portretnyh-opysiv-v-anhlijskijhudozhnij-prozi-16-stolittya/.

4. Yourcenar M. Mémoires d’Hadrien. Paris: Editions Gallimard, 2007. 227 p. [PDF-format]

МОВА ЯК ЗАСІБ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ЛЮДИНИ

Зінковська Поліна Павлівна,
Студентка
Ланова Ірина Вікторівна,
викладач, науковий керівник
Криворізький національний університет
м. Кривий Ріг, Україна

Вступ. Мова, що виступає як ключовий елемент нашого спілкування, є не лише відображенням нашого мислення, але й глибоко впливає на наше сприйняття світу та своє місце в ньому. Ідентичність особистості виявляється через мовні відтінки, елементи діалектів та специфічність культурних варіантів використання мови, які не лише відображають унікальність особистості, культурні та соціальні аспекти її ідентичності, але й утверджують її колективну приналежність.

Мета роботи. Метою роботи є намір сформулювати уявлення про те, як мова стає засобом вираження ідентичності особистості та як вивчення мови саме в такому аспекті розширює наше розуміння того, як ми сприймаємо себе та взаємодіємо з навколишнім світом.

Матеріали та методи. Для наукового обґрунтування результатів досліджень мови як засобу ідентифікації людини використано такі основні методи, а саме: метод лінгвістичного опису з прийомами спостереження, метод систематизації мовних фактів і явищ та метод комплексного аналізу.

Результати та обговорення. Метод лінгвістичного опису з прийомами спостереження є одним із основних методів дослідження мови як засобу ідентифікації людини. Цей метод включає детальний опис мови, аналіз мовних структур, вивчення лексики, граматики та фонетики. Він базується на спостереженнях, збиранні й аналізі текстів, діалогів, монологів та розмов людей. Цей метод дозволяє встановити специфічні риси мови, які можуть бути характерними для окремих груп або навіть індивідуальних осіб.

Метод систематизації мовних фактів і явищ полягає в організації та

класифікації мовних даних з метою розуміння й аналізу особливостей мови як засобу ідентифікації. У рамках цього методу дослідники збирають і систематизують лексичні одиниці, граматичні конструкції, фонетичні особливості та інші факти й явища мови. Це допомагає встановити правила й закономірності, які можуть допомогти в ідентифікації особи або групи людей за їх мовними характеристиками.

Метод комплексного аналізу включає поєднання різних підходів та методів мови з метою отримання максимально повної інформації. Він передбачає аналіз не лише мовних характеристик, але й контексту, у якому вживається мова.

Комплексний аналіз дозволяє врахувати соціокультурні фактори, історичні зміни мови, особистісні особливості й інші фактори, які можуть впливати на мовну ідентифікацію.

Ці три методи дослідження мови допомагають виявити ідентичність людини на основі унікальних мовних рис, що можуть бути записані та порівняні. Оскільки мова є важливим засобом комунікації, вона може містити інформацію про ідентичність особи, яку можна використовувати в різних сферах, включаючи судову, лінгвістику, психологію та багато іншого. Використання таких методів вимагає високої кваліфікації дослідника та аналітичних навичок для осмислення та інтерпретації отриманих результатів.

Мова визначається соціумом, у якому людина живе, і в той же час вона впливає на саму соціальну структуру цього соціуму.

Залежність мови від соціуму проявляється на таких рівнях: культурна - допомагає виражати й передавати цінності, традиції, історію та спосіб життя певної групи або спільноти; соціальний статус – у деяких суспільствах використання певних мовних варіантів може ставати показником освіченості, класу чи професійного рівня людини; комунікація – передача та сприйняття інформації з оточуючими; політичний контекст – визнання або невизнання певної мови офіційним статусом може впливати на права та можливості говорити цією мовою в урядових установах або навчальних

закладах.

Висновки. Мова може змінюватися і пристосовуватися до вимог конкретного соціуму, проте лише для тих, хто знає мову, вона є засобом спілкування, ідентифікації, ототожнення в межах певної спільноти. Мова є невід'ємною частиною ідентифікації людини та допомагає відчувати свою приналежність до певної соціальної групи, виражати свою індивідуальність та сприймати світ навколо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Азарова Л. Є. Мова як визначальний чинник ідентичності української нації // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Філологічні науки. Київ, 2018. №292. С. 24.

2. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Київ: Академія, 2001. С. 20-26.

3. Кравченко Н. К. Методи лінгвістичних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://discourse.com.ua/lekcii/metodi-lingvistichnih-doslidzhen/

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ВІДТВОРЕННІ ОНОМАСТИЧНОГО ПРОСТОРУ АВТОРСЬКОГО ТЕКСТУ

Зрівець Валерія Олександрівна
студентка Факультету лінгвістики
та соціальних комунікацій
Єнчева Галина Григорівна
кандидат філологічних наук, доцент
доцент кафедри англійської
філології і перекладу
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна

Вступ. У сучасному світі, охопленому величезним потоком інформації та культурного обміну, тема перекладу набуває особливої важливості. Однак переклад – це не лише технічний акт заміни слів однієї мови іншими, але і складний процес відтворення авторської концепції та вираження її у новому лінгвокультурному контексті. Одним із ключових аспектів цього відтворення є перекладацькі трансформації у відтворенні ономастичного простору авторського тексту. Проблема перекладу ономастичних одиниць, таких як власні імена, топоніми тощо, завжди привертала увагу дослідників. Особливість передачі цих елементів у процесі перекладу стає ключовою, оскільки вона впливає на сприйняття та розуміння твору читачем нової мови.

Мета дослідження. Метою цього дослідження є аналіз перекладацьких трансформацій, виконаних у відтворенні ономастичного простору художнього твору. Конкретний контекст для нашого аналізу становить роман Р. Даля «Чарлі та шоколадна фабрика» та його український переклад, виконаний В. Морозом.

Матеріали та методи. Теоретичну основу дослідження становлять роботи вітчизняних та зарубіжних дослідників, таких як Г. М. Вокальчук, О. Б. Грещук, А. Г. Гудманян, О. Ю. Карпенко, О. В. Ребрій, S. Bassnett, L. Fernandes, H. Vermeer та інших. Практичне дослідження проводилося на основі оригінального англомовного дитячого художнього твору Р. Дала «Чарлі

та шоколадна фабрика» та його українськомовного перекладу виконаного В. Морозовим.

Для вирішення поставлених завдань використовувалися методи текстологічного аналізу, порівняльного лінгвістичного аналізу та методи інтертекстуальності. Інструменти дослідження включали в себе вивчення оригінального та перекладеного текстів, а також аналіз вже існуючих перекладацьких стратегій.

Результати та обговорення. Оказіоналізм є унікальним мовним явищем. Виникнення оказіоналізмів – це безперервний процес, оскільки мова функціонує, отже, у ній з'являються нові мовні новоутворення. Завдяки оказіоналізмам художній твір стає більш експресивним, емоційно насиченим та цікавим.

Оказіоналізм є однією з форм прояву лінгвістичної креативності, оскільки створення оказіоналізмів – це творчий процес. Сутність лінгвокреативності окказіоналізмів полягає у тому, що автор навмисно створює оригінальні, незвичайні форми слова. Оказіоналізми виконують індивідуально-стилістичну функцію у певному контексті і зазвичай не стають надбанням мови. Такі слова, що залишаються в рамках авторської мови, небезпідставно називають «вічними» неологізмами. Структурна класифікація оказіоналізмів, проаналізована нами, включає такі категорії:

1) фонетичні оказіоналізми;
2) лексичні оказіоналізми;
3) граматичні фразеологізми;
4) оказіональні поєднання слів;
5) графічні оказіоналізми.

З точки зору перекладу, оказіональні слова фактично є неперекладними, і це означає, що оказіоналізми – це свіжі, емоційні, виразні слова, які з'вилися в певній мові і які мають певну мету. Більш складні новоутворення передбачають різні способи перекладу, наприклад, такі методи перекладу оказіональних слів як: транскрипція та транслітерація.

Для практичного аналізу перекладацьких стратегій оказіональної лексики в художніх творах В. Морозова нами було обрано популярний художній дитячий твір «Чарлі та Шоколадна Фабрика» Р. Даля в оригіналі [22] та перекладі українською мовою [21].

Під час аналізу оригіналу твору "*Charlie And The Chocolate Factory*" Р. Дала відібрано 98 оказіоналізмів, які надалі було розділено на такі семантичні група:

1) Лексико-семантична група (далі – ЛСГ) імена героїв: *Charlie, Joe, Josephine, George, Mr. Willy Wonka,* і так далі.

2) Наступною ЛСГ є група назви фабрик: *Wonka`s Factory, Fickelgruber's factory, Mr Prodnose's factory, Mr Slugworth's factory*.

3) ЛСГ «Географічні назви» включає в себе такі оказіоналізми: *In far-off Russia, The Teavee household, Loompaland – Лумпаландія*.

4) ЛСГ «назви ласощів»: *feathery sweets, sugar balloons, blue birds' eggs, sugary baby bird, Wonka's Sweets, Wonka's Whipple- Scrumptious Fudgemallow Delight, Wonka's Nutty Crunch Surprise* і так далі.

5) ЛСГ «назви цехів на заводі Віллі Вонки»: *The Chocolate Room, Fudge Room, Juicing Room, Store Room, The Inventing Room, Testing Room, Nut Room, The Television-Chocolate Room*.

6) ЛСГ «Солодкі винаходи Віллі Вонки». Ця група є найпоширенішою з усіх представлених, адже у творі цьому приділяється декілька окремих розділів: *Lickable Wallpaper For Nurseries, Hot Ice Creams For Cold Days, Cows That Give Chocolate Milk, Fizzy Lifting Drinks, Square Sweets That Look Round, Strawberry-Juice Water Pistols, Exploding Sweets For Your Enemies* та багато інших.

Переклад оказіональної лексики важливий для збереження автентичності та емоційної насиченості оригіналу. Перекладач В. Морозов вирізняється умінням відтворювати не лише лексичне значення, але й емоційні та образні відтінки. Під час аналізу оригінального твору та його перекладу нами було помічено такі перекладацькі стратегії:

1) Графічні способи відтворення:

● Транскодування: *Charlie – Чарлі, Joe – Джо* і так далі.

● Калькування: *The Chocolate Room – шоколадний цех, Wonka's Factory - фабрика «ВОНКА»* та інші.

2) Лексико-семантичні трансформації:

● Компенсація: *Wriggle-Sweets That Wriggle Delightfully in Your Tummy after Swallowing. – звивальні ласощі, що після ковтання смачно звиваються в животі.*

● Генералізація: ***Sugar-Coated*** *Pencils For Sucking –* ***глазуровані*** *олівці для смоктання;*

● Конкретизація*: Stickjaw For Talkative Parents – губосклеювальна халва для балакучих батьків;*

● Модуляція*: Luminous Lollies For Eating In Bed At Night – чупа-чупси,* ***що світяться*** *– для споживання вночі в ліжку;*

3) Лексико-граматичні трансформації:

● Вилучення: *Toffee-Apple Trees* ***For Planting*** *Out In Your Garden - ірискові яблуні для вашого саду;*

● Дослівний переклад: *Fizzy Lemonade Swimming Pools – лимонадні плавальні басейни;*

● Транспозиція: ***Strawberry-Juice*** *Water Pistols – водяні пістолети з* ***полуничним соком****;*

● Експлікація: *The Rock-Candy Mine – Шахта з видобування драже «Морські камінчики»;*

● Додавання: *Stickjaw For Talkative Parents – губосклеювальна* ***халва*** *для балакучих батьків;*

Ці стратегії відіграють важливу роль у формуванні якісного та адаптованого перекладу оказіоналізмів, сприяють збереженню структури та змісту оригіналу в контексті української мови.

Висновки. Визначено, що оказіоналізм є однією з форм прояву лінгвокреативності, оскільки створення оказіоналізм є творчим процесом.

Окказіоналізм є засобами художньої виразності, особливої передачі образів персонажів, їх стану та почуттів, окрім того, відображають ще й авторський стиль. Манера словотворчості є досить індивідуальною. Дослідження перекладу оказіональної лексики твору «Чарлі та Шоколадна Фабрика» у перекладі В. Морозова стосується різних семантичних груп, зокрема імен героїв, назв фабрик, географічних назв, назв ласощів, назв цехів на заводі Віллі Вонки та солодкі винаходи Віллі Вонки. У дослідженні виокремлено та проаналізовано 98 оказіоналізмів, розподілених за вказаними семантичними групами.

Отже, під час проведення дослідження виявлено, що вибір конкретних стратегій перекладачем впливає на збереження експресивності та індивідуальності оригіналу. Транскодування та калькування в графічних аспектах перекладу забезпечують відтворення фонетичної схожості та візуального ефекту оригіналу. Лексико-семантичні трансформації, зокрема компенсація та лексико-семантична заміна, відіграють ключову роль у точному відтворенні значень та емоційного вираження оригінальних оказіоналізмів. Лексико-граматичні трансформації є вагомим інструментом для збереження структурної гармонії та семантичного навантаження тексту. Прагматичні деформації вказують на високий рівень адаптації перекладача до української аудиторії, змінюючи не лише мовні особливості, а й враховуючи культурні та лінгвістичні особливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Вокальчук Г. М. Авторський неологізм в українській поезії XX століття (лексикографічний аспект) : [монографія]; [за ред. А. Грищенка]. Рівне : Видавничий центр «Перспективи», 2004. 524 с.

2. Грещук О. Б. Словотвір у процесі породження тексту: дис. ... канд. філол. наук. 10.02. «Германські мови». Івано-Франківськ, 1996. 169 с.

3. Гудманян А. Г. Відтворення власних назв у перекладі : дис. … доктора філол. наук : 10.02.16 «Перекладознавство». К., 2000. 392 с.

4. Карпенко О. Ю. Когнітивна ономастика як напрямок пізнання власних

назв : автореф. дис. … доктора філол. наук : 10.02.15, 2006. 33 с.

5. Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі : [монографія]. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 376 с.

6. Bassnett S. Translation Studies. L-NY : Routledge, 2003. 176 p.

7. Fernandes L. Translation of Names in Children's Fantasy Literature : Bringing the Young Reader into Play. New Voices in Translation Studies. 2006. № 2. P. 44–57.

8. Дал Р. Чарлі та шоколадна фабрика/ пер. з англійської Віктора Морозова за редакцією О. Нагребецького та І. Малковича, 2005. – 240 с.

9. Dai R. Charlie and The Chocolate Factory. - 1964. URL: https://archive.org/stream/CharlieAndTheChocolateFactory/Charlie%20and%20the%20Chocolate%20Factory_djvu.txt

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОЇ ШКІЛЬНОЇ ЛАНКИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Крайчинська Галина Вацлавівна,
к.ф.н., доц.
Ліннік Олена Олександрівна,
Студентка
Національний університет «Острозька академія»
м. Острог, Україна

Вступ. Україна 23 червня 2022 року офіційно задекларувала стратегічний курс до членства в ЄС. В цей день Європейська Рада надала Україні статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу. У проєкті закону, крім всього іншого, передбачається врегулювання використання англійської мови в окремих публічних сферах суспільного життя. У першу чергу, це стосується міжнародних комунікацій. Розширення сфери застосування англійської мови в Україні сприятиме активізації процесів інтеграції українців у європейську спільноту. Цілком логічним є те, що 28 червня 2023 року Президент запропонував новий статус для англійської в Україні — як мови міжнародного спілкування і подав відповідний законопроєкт №9432. Тому дуже важливим та актуальним перед педагогами постає завдання сформувати особистість, яка буде здатна брати участь у міжкультурній комунікації, першопочатковим кроком чого є розвиток комунікативних навиків серед школярів у вивченні англійської мови.

Мета роботи - охарактеризувати та проаналізуватии теоретичні основи, а також практичні методи розвитку комунікативних навиків у дітей середньої шкільної ланки під час вивчення англійської мови.

Матеріали та методи. законодавча та нормативно-правова база; наукова література про розвиток комунікативних навиків у дітей середньої шкільної ланки під час вивчення англійської мови, включаючи результати попередніх досліджень на цю тему, що вже були опубліковані в наукових журналах або представлені на конференціях; навчальні програми та посібники з вивчення

англійської мови для дітей середньої шкільної ланки (підручники, робочі зошити; методичні рекомендації для вчителів з вивчення англійської мови в середніх класах; статистичні дані; результати тестування; опитування; спостереження за дітьми під час взаємодії в групах або під час виконання індивідуальних завдань, щоб визначити, як вони використовують англійську мову у комунікації та як розвивають свої навички; ігрові завдання, спрямовані на розвиток комунікативних навиків, які дозволять спостерігати за поведінкою та емоційним станом дітей під час виконання завдань;

Методи дослідження: теоретичні (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, систематизація наукових джерел з проблеми дослідження); емпіричні (спостереження, бесіда, анкетування, контент-аналіз, методика «Тест оцінки комунікативних умінь» А. А. Кареліна, методика «Діагностика самооцінки Дембо-Рубінштейн» в модифікації А. М. Прихожан.); методи математичної статистики для кількісного і якісного аналізу отриманих результатів анкетування.

Результати обговорення. За допомогою теоретичних методів зроблено висновок, що розвиток комунікативних навичок має відбуватися у широкому контексті, враховуючи психоемоційний стан та самооцінку школярів, їх мотивацію та підтримку дорослих, середовище в якому навчаються, враховуючи соціально-педагогічну діяльність.

Основним інструментом у розвитку комунікативних навичок є практика, і саме інтерактивний метод цьому сприяє. Інтерактивне навчання дає вчителю можливість застосувати велику кількість різноманітних вправ та завдань на основі створення певних життєвих ситуацій, які мотивують учнів до навчання та відпрацювання мовленнєвих навичок. Велика увага надається парній та груповій роботі. Такі заняття допомагають аудиторії оживитися, подолати страх, напругу, сором’язливість та говорити вільніше. Учні виступають не лише спостерігачами і слухачами, а беруть активну участь у тому, що відбувається на уроці, що сприяє їхньому формуванню та розвитку мовленнєвих компетенцій.

Згідно аналізу законодавчої та нормативно-правової бази реалізації

освітнього процесу, встановлено, що шкільна освіта за Державними стандарами 2011 р. часто надає перевагу когнітивним аспектам, таким як читання, письмо, запам'ятовування фактів. У той час як особистісні якості, такі як самооцінка, комунікабельність, самоорганізація, цілеспрямованість та планування, стають дедалі важливішими в сучасному світі.

Проаналізувавши освітню галузь “Мови і літератури”, виявлено, що Держстандарт 2020 р. встановлює більш високий рівень вимог до володіння іноземною мовою, охоплюючи не лише базові навички, але й вимагаючи вищого рівня розуміння мови, культурних відмінностей та акцентуючи на важливості міжкультурного спілкування та популяризації України у світі. Крім того, встановлено різні рівні володіння англійською мовою. Тобто, у дітей, які навчаються за Державним стандартом 2020 р. більше можлвостей для формування та розвитку комунікативних навиків.

Відповідно до спостереження за дітьми під час уроків англійської мови, аналізу конспектів 6 та 8 класів різних Державних стандартів навчання та мовної школи «Центр Натхнення, бачимо, що ціль одна - вдосконалювати навички усного мовлення, проте досягнення її здійснюєтья різними підходами та засобами. Урок в мовній школі та 6 класі більше сфокусований на позитивній атмосфері, спілкуванні, взаємодії учнів між собою та практичних завданнях і відбувається з застосуванням інтерактивних методів. Натомість, у 8 класі навчання більше орієнтоване на традиційні методи, які включають в себе велику кількість граматичних вправ та мінімум нових слів, в тому числі усного спілкування, що впливає на зацікавленість дітей у вивченні мови та атмосферу на уроці. Крім того, основний фокус підручника, за яким навчаються, більш спрямований на вивчення граматичних структур і написання вправ, а не на активне усне спілкування та розвиток комунікативних навичок.

Методи в мовній школі "Центр Натхнення" вирізняються креативним підходом, активним використанням ігор, танців та музики для вивчення нового матеріалу, мінімумом граматичних вправ, максимум вправ на розвиток вимови з залученням носіїв мови, сприяючи при цьому формуванню впевненості в

учнів та розвитку їхньої комунікативної компетентності.

Експериментально дослідивши особливості формування комунікативних навичків в учнів середніх класів на уроках англійської мови встановлено,що вивчення англійської мови в школі, має велике значення для більшості учнів, що пов’язано з мотивацією. Учні ставлять собі за мету використовувати англійську для подорожей та майбутньої роботи. Хоча деяким учням, подекуди показник сягав 40 %, цей предмет зовсім не подобається, що може бути пов'язане з ефективністю вчителя та його методикою. Крім того, більшіть учнів зазначали, що атмосера багато в чому залежить від вчителя.

Спільним предметом для всіх класів зі списку улюблених виявився предмет фізкультури. Формат уроків, який включає ігрові методи та створює невимушену атмосферу, виглядає привабливим для учнів. Це може слугувати ще одним підтвердженням ефективності інтерактивних методів навчання. Також важливо відзначити, що використання ігрових методів навчання на уроках англійської мови отримало позитивний відгук від учнів, в тих класах, де застосовуються інтерактивні методи навчання.

Також під час дослідження було встановлено закономірність, що рівень самооцінки, як правило, дорівнює рівню комунікативних навичок. Крім того, учні з низькою самооцінкою найбільше залежні від емоційного впливу вчителя. В тих класах, де було зафіксовано високі показники самооцінки і відповідно комунікативних навичок, найменше залежали від настрою вчителя. Тож можемо стверджувати, що психолого-педагогічні умови мають вагомий вплив на розвиток комунікативних навичок учнів.

Висновки. Гіпотеза, яка ставилась на початку дослідження «Використання інтерактивних методів навчання на уроках англійської мови і, що дуже важливо, позитивний психоемоційний стан учнів в поєднанні з здатністю вчителя створювати комфортну та дружню атмосферу на уроках - підтримує та мотивує учнів у їх навчанні і сприяє більш ефективному формуванню комунікативних навичок у дітей середньої шкільної ланки у вивченні англійської мови", підтвердилась.

Проте, в ході дослідження виявлено обставини, що аж ніяк не сприяють розвитку комунікативних навичок, а саме: граматико перекладацькй підхід, підручники, в яких відсутні орієнтири мовного, мовленнєвого і власне комунікативного розвитку у межах кожного навчального циклу, мала кількість годин, велика кількість учнів в класі, залежність учнів з низькою самоооцінкою від насторою вчтеля.

Натомість, ефективне формування комунікативних навичок вимагає комплексного підходу, враховуючи такі фактори, як: кваліфікація вчителя, організація уроку, конкурентноздатне оточення, мовне середовище, позитивна атмосфера, мотивація, індивідуальний підхід до учня, використання технологій, можливості для практики, зворотній зв'язок, підтримка батьків, а також дуже важливо, щоб діти були і почувались фізично та психоемоційно здоровими.

Відповідно до цього було сформовано рекомендації для ефективного розвитку комунікативних навичків у школі серед підлітків під час вивчення англійської мови: перегляд концепції навчання, саме у 7-11 класах, з врахуванням навчально-методичного комплексу для забезпечення виконання вимог щодо практичного оволодіння мовою, як засобом спілкування; внести зміни до Держстандарту про інтенсивність курсу англійської мови, оскільки лише це забезпечує нагромадження комунікативного досвіду; застосування вчителями інтерактивних методів на уроках англійської; внести зміни в законодавство стосовно поділ класу на малі групи (10-12 чоловік) під час вивчення англійської; посилити психологічну діагностику та психокореційну діяльність по роботі з підлітками; ініціювати створення факультативів з англійської мови при школах.

Проте основою розвитку комунікативних навичок є повага, увага та любов до підлітка, а також визнання його рівності зі сторони дорослих. Зі сторони держави, з проголошенням курсу на європейську інтеграцію, потрібно підготувати суспільство до цього і розпчати це зі школи.

УДК 371.39: 811.111

НОРМАТИВНО–ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СЕРЕД УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКІЛЬНОЇ ЛАНКИ

Крайчинська Галина Вацлавівна,
к.ф.н., доц.
Ліннік Олена Олександрівна
Студентка
Національний університет «Острозька академія»
м. Острог, Україна

Анотація. В статті проведено порівняльну характеристику Державних стандартів навчання 2011 та 2020 років. Проаналізовано Базові навчальні плани, освітню галузь “Мови і літератури” та вимоги володіння іноземними мовами згідно Держстандартів 2011 та 2020. А також перевірили на практиці ефективність формування комунікативних навичок під час вивчення англійської мови різними методами, які реалізуються в рамках Держстандарів базової середньої освіти 2011 та 2020 рр., а саме у 6 та 8 класів загальноствітніх шкіл Шепетівської та Судилківської ОТГ Хмельницької області.

Ключові слова: Державні стандарти навчання, комунікативні навички, комунікативна компетентність, навчально-методичний копмлекс, Нова українська школа.

Сьогодні перед освітньою системою України стоїть завдання створення освіти для незалежної країни, яка прагне вступити в Європейський Союз та євроатлантичні структури. З офіційним визначенням зовнішньо-політичного курсу [1], ключовими завданнями освітньої реформи стали такі, що базуються на загальнолюдських цінностях, таких як свобода і гідність людини. Ці цінності повинні бути інтегровані в навчальний процес через систему освіти.

Приємно відзначити той факт, що в Україні вже активно реалізуються ці процеси, а саме через проект «Нова українська школа (НУШ)» — концепція реформування системи загальної середньої освіти в Україні на 2017–2029 рр., яка передбачає створення нової української школи (НУШ), де діти будуть навчатися через діяльність, «у якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, а й вміння застосовувати їх у житті» [2].

У 2017-2018 н.р. стартував пілотний проект, який тестували 100 шкіл України, загалом 200 класів по 4 в кожній області [3]. Цього ж року, а саме 5.09. 2017 року на заміну чинному законодавству, Верховною Радою прийнято новий Закон «Про освіту», який відрізнився рядом нововведень і на основі якогоу лютому 2018 р. Кабінет Міністрів затвердив новий Державний стандарт для початкової освіти, що «визначає вимоги до оов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувачів освіти» [4].

За цим Стандартом у 2018 – 2019 навчальному році розпочали навчання всі перші класи. Логічним продовженням вищезазначеного стало затвердження Державного стандарту для базової середньої освіти 30 вересня 2020 року відповідно до вимог, передбаченими статтею 11 Закону України "Про повну загальну середню освіту" від 16.01.2020 року [5].

В основі обох Стандартів закладено орієнтованість на здобуття учнями компетентностей та вмінь, а не лише знань. Перелік компетентностей, яких набуватимуть учні, закладений в обидва Стандарти, базується на «Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради ЄС щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя», але не обмежується ними (від 18.12.2006 р.). Варто зазначити, що за Державним стандартом базової середньої освіти від 2020 року навчаються не всі діти. Ті учні, які пішли до 1 класу у 2018-2019 н. р. розпочали навчання за Державним стандартом для початкової освіти та продовжили за Державним Стандартом базової середньої освіти від 2020 р. і станом на сьогодні – це вже учні 6-х класів. Всі учні 7 класів, крім тих, що навчались за пілотним проектом, та учні 8-11 класів

навчаються за Державним стандартом базової середньої освіти від 2011 р. [6]. Відміності між цими стандартаим наведені в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Порівняльна таблиця Державних стандартів базової і повної загальної середньої освіти 7-11 кл. (2011) та 5-6 кл. (2020)

Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти (2011 р.), за яким навчаються 7-11 кл.	*Державний стандарт базової середньої освіти (2020 р.), за яким навчаються 5-6 кл.*
Визначає вимоги до освіченості учнів	Визначає вимоги до обов'язкових результатів
Спрямований на виконання завдання	Спрямований на досягнення обов'язкових результатів
Метою формування стандартних навичок та якостей учнів, щоб підготувати їх до різних аспектів життя та соціальної діяльності	Метою є розвиток природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів, щоб підготувати їх до свідомого вибору подальшого життєвого шляху та самореалізації
Реалізується за рахунок особистісно зорієнтованого, компетентнісного і діяльнісного підходів	Реалізується за рахунок компетентнісного підходу
Орієнтований на розвиток предметних (галузевих) компетентностей	Орієнтований на розвиток ключових компетентностей, основаних на особистісних якостях
Інваріативна складова зі сталою кількістю годин.	Три градації кількості годин: рекомендована, мінімальна, максимальна
Цінності не зазначені	Конкретно прописано цінності
Циклів не має	Кожен рівень освіти має свої цикли

Державні Стандарти базової і повної загальної середньої освіти в Україні 2011 та 2020 років відрізняються за своїми цілями і підходами. Державний стандарт (2011 р.) ставить завдання визначити загальні вимоги до рівня освіченості учнів і акцентується на виконанні завдань, тобто оцінювання здійснюється за точність та методику розв'язання. У той час, як у Державному стандарті 2020 р. оцінювання базується на розумінні і знаннях, а також можливості застосовувати їх у різних життєвих ситуаціях. Крім того, Державний Стандарт 2020 р. спрямований на досягнення обов'язкових результатів і фокусується на розвитку ключових компетентностей, враховуючи

особистісні якості, першою в списку яких є повага до особистості учня та визнання пріоритету його інтересів, досвіду, власного вибору, прагнень, підтримка пізнавального інтересу тощо, що сприяє комфортному психоемоційному стану учнів, що дуже важливо саме для категорії підлітків, адже саме в цей період вони починають формуватись як особистості, що в свою чергу робить їх більш відкритими до навчального процесу. Цей психоемоційний фактор полегшує спілкування між однолітками, вчителями, батьками та сприяє розвитку загальних комунікативних навичок, що є важливим аспектом у вивченні іноземної мови.

Варто зазначити, що зміни відбулись також серед ключових компетентностей, а саме зявились такі як: інноваційна та навчання впродовж життя. А також до підприємницької компетентності добавилась ще й фінасова грамотність. Це все свідчить про кардинальну нову підготовку учнів, яка має на меті постійний саморозвиток та адаптацію до постійних змін в сучасному світі.

Якщо аналізувати освітню галузь “Мови і літератури” та вимоги володіння іноземними мовами згідно Держстандартів 2011 та 2020 рр., відрізняються. Відповідно, за модельними програмами Держстандарту 2020 р. встановлено наступний рівень володіння іноземною мовою учнями: після закінчення адаптаційного циклу (5-6 класи) учні закладу загальної середньої освіти, які вивчають першу іноземну мову, досягають рівня А2, а після закінчення базового предметного навчання (7-9 класи) – рівня В1. ДС 2011 р. має два рівні: А2+ для загальноосвітніх шкіл і В1 для спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземної мови на кінець 9-го класу [7].

За Держстандартом 2011 р. вимоги стосуються розуміння нескладних текстів та вміння монологічного та діалогічного мовлення в таких сферах спілкування як: особистісна, публічна, освітня тощо, використовуючи в разі потреби лексичні або зображувальні опори. Вимоги за Держстандартом 2020 р. включають в себе більш високий рівень володіння іноземною мовою. Вони охоплюють навички використання іноземної мови для різних цілей, не лише читання, письмо й нескладне мовлення чи з використанням шаблонів, а

вимагають уміннь «пояснювати роль/значення мовних явищ та системи понять, за допомогою яких формується картина світу носіїв іноземної мови», тобто вимагають більшого рівня розуміння мови та культурних відмінностей. Крім того, ці вимоги наголошують на важливості міжкультурного спілкування та толерантності до інших культур. А також, дуже важливим та визначним пунктом серед вимог є розуміння потреби популяризації України у світі засобами іноземних мов.

Крім того, в Базовому навчальному плані Державного стандарту 2020 року є можливість збільшити години у мовно-літературнії освітньої галузі на 595 годин для 5-9 класів на рік. В той час як в Державному стандарті 2011 року встановлена конкретна кількість годин (див. табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Назва освітньої галузі	**Кількість годин на рік для 5-9 класів**		
Мовно-літературна	мінімальна	рекомендована	максимальна
Дс 2020	1575	1820	2170
	Конкретно встановлена		
Дс 2011	1575		

Згідно обовязкових вимог Базового навчального плану Державного стандарту 2011р. та мінімальних рекомендацій Базового навчального плану Державного стандарту 2020 р. встановлено навантаження годин на мовно літературну освітню галузь для 5-9 класів у сумі 1575 год. В додатку 23 ДС 2020 р. зазначено, що години мовно-літературної освітньої галузі можуть розподілятися на вивчення іноземної мови (не менше двох годин на тиждень). Тобто, при мінімальному наванаженні кількість годин для вивчення англійської мови протягом навчального року за обома ДС становить 70 годин (35 навчальних тижнів *2 год в тиждень англійської мови). Але, згідно рекомендованого навантаження у Базовому навчального плані ДС 2020 р. вивчення іноземних мов має відбуватись з навантаженям у кількості 3,5 год на тиждень. В такому випадку річне навантаження становить 122,5 год. Крім того,

в додатку 23 Базового навчального плану ДС 2020 зазначено, що кількість навчальних годин на вивчення кожної освітньої галузі може збільшуватися до максимального показника з урахуванням перерозподілу різниці між рекомендованою та мінімальною кількістю навчальних годин інших освітніх галузей. Тобто, за новими ДС у школи є можливості збільшити навантаження з вивчення англійської мови у 2,5 рази (з розрахунку, що англійська мова буде щодня, 5 год в тиждень *35 навчальних тижнів = 175 год).

Отже, за новими стандартами школа забезпечує учнів більшими можливостями та підходами, орієнтованими на особистісний розвиток у вивченні іноземних мов. В цілому, Державний стандарт 2020 р. спрямований на більш глибоке розуміння та застосування знань і компетентностей учнями, зокрема у вивченні іноземних мов у світовому контексті, та враховує потреби сучасного світу і готує учнів до постійного саморозвитку та адаптації до змін.

Також, основна різниця полягає в рівні навичок та компетенцій, які вимагаються від учнів. Перші вимоги орієнтовані на базові навички спілкування та розуміння інформації і вираження думок, тоді як другі вимоги передбачають більш високий та свідомий рівень володіння іноземною мовою та глибше розуміння культурних та політичних аспектів.

Під час дослідження порівнювалось формування комунікативних навичок у дітей середньої шкільної ланки, які вивчають англійську мову з використанням різних методів навчання. Для виконання цього завдання ми обрали 6 та 8 класи загальноосвітньої школи Шепетівської ОТГ та Судилківської ОТГ, застосовуючи такі методи, як: спостереження, порівняння та аналіз. Для цього було відвідано уроки в зазначених класах під час яких спостерігали за активністю дітей та проведено аналіз конспектів-уроків досліджуваних груп.

Навчання англійської мови у 8 класі загальноосвітньої школи здійснюється за Державним стандартом 2011 р. та навчальними програмами з іноземних мов для учнів 5-9 класів, затверджених наказом МОН від 07.06.2017 № 804, за підручником англійської мови О. Д. Карп’юк (2016) [8].

Навчання англійської мови в 6 класі загальноосвітньої школи здійснюється за Державним стандартом 2020 р. згідно Наказу та відповідно до Модельної навчальної програми «Іноземна мова. 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Редько В. Г., Шаленко О. П. та ін.) за підручником для 6 класів закладів загальної середньої освіти з аудіосупроводом та робочим зошитом, автори: Мітчелл Г. К., Марілені Малкогіанні [9].

На рисунку 1 подано інформацію щодо кількості дітей, які навчаються за різними Держстандартами відповідно до запитів та відповідей на них відділами освіти громад, у школах яких проводилось дослідження.

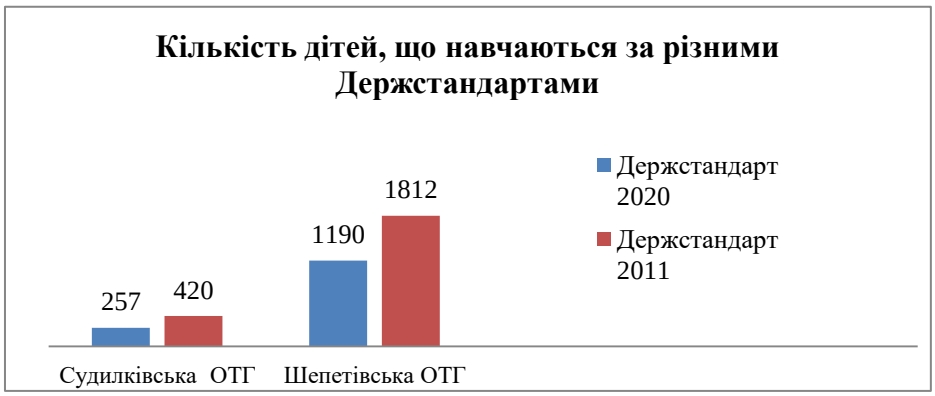

Рис. 1 Кількість дітей,що навчаються за різними Держстандартами

Відповідно до спостереження за дітьми під час уроків англійської мови, аналізу конспектів 6 та 8 класів різних Державних стандартів навчання виявили, що ціль одна - вдосконалювати навички усного мовлення, проте досягнення її здійснюєтья різними підходами та засобами. Урок в 6 класі більше сфокусований на спілкуванні, взаємодії та практичних завданнях і відбувається з застосуванням інтерактивних методів. Урок у 8 – у класі включає в себе граматичні вправи, письмове вдосконалення навичок, читання та усне спілкування. Хоча й ціль стоїть вдосконалювати навички усного мовлення, проте урок виглядає більш традиційним з використанням граматики й перекладу. Крім того, за підручником О. Карпюк не передбачено використання аудіюваннята вправ на вимову. В основному всі вправи зосереденні на розкриття дужок, читання текстів, відповідей на питання та склалання діалогів.

Такий підхід до уроку має обмежений вплив на розвиток комунікативної компетенції учнів. Його основний фокус більш спрямований на вивчення граматичних структур, а не на активне усне спілкування та розвиток комунікативних навичок, які формуються лише під час практичної діяльності.

Що ж стосується підручника 6 класу, то велика увага акцентується на аудіюванні, що є важливою складовою мовленнєвої діяльності. Уроки побудовані з врахуванням основної мети – розвинути у дітей впевнене мовлення, досягаються за формулою граматика + словниковий запас + аудіювання = впевнене мовлення. У контексті розвитку комунікативних навичок у школі, урок у 6 кл за навчальною програмою згідно концепції НУШ, має значні переваги, завдяки застосуванню інтерактивних методів і таким чином більше сприяє розвитку комунікативних навичок учнів, ніж у 8 кл.

Отже, поблема навчання іноземної мови як засобу спілкування набуває особливої значущості в сучасній школі, а саме в тих класах, де діти навчаються за Державними стандартами 2011 р. На уроках використовується граматично-перекладацький підхід, який не передбачє вправ на вимову та аудіювання і відповідно не сприяє розвитку комунікативних навичок, що складають основу комінкативної компетентності. Натомість, цікавий підбір оригінального мовного та ілюстрованого матеріалу, використання зручних для запам'ятовування таблиць та схем, командна робота, доступні оригінальні тексти, життєві діалоги – все це значно полегшує і засвоєння граматики, і розширення словникового запасу учнів. Тому навчання іноземних мов, вимагає перегляду концепції навчання саме у 7-11 класах з врахуванням навчально методичного комплексу з іноземної мови для забезпечення виконання вимог щодо практичного оволодіння мовою, як засобом спілкування.

З визначенням державою стратегічного напрямку на вступ до Європейського Союзу не може в школах залишатись та сама кількість годин у вивчені англійської мови, яка була в умовах зовнішньополітичної невизначеності. Крім того, здатність до спілкування не забезпечують знання правил граматики та запам’ятовування слів. Оволодіння комунікативними

навичками можливе лише шляхом і внаслідок великої кількості повторень мовних зразків, пов’язаних з аналогічними діяльнісними ситуаціями. Проте, це можливе лише за наявності певної щільності сітки годин, призначеної для вивчення іноземної мови. Тому, один із факторів ефективного розвитку комунікативних навичків при вивченні англійської мови у школі передбачає інтенсивність курсу, оскільки лише це забезпечує нагромадження комунікативного досвіду.

Звісно, одним з найефекивніших факторів у розвитку комунікативних навичок під час вивчення англійської мови є поділ на маленькі групи, до 12 чоловік. Які б ефективні не були методки викладання, та які б не були кваліфіковані вчителі, не можливо продуктивно навчатись у групі з 27 учнів з різним рівнем володіння англійською мовою [18]. Саме формування малих груп з приблизно однаковим рівнем володіння мовою сприятиме ефективному розвитку комунікатиних навичок.

Також, в навчально-методичних рекомендаціях передбачено, що по закінченню 11 класу загальноосвітніх шкіл рівень володіння іноземною мовою у випускників повинен бути не нижче за Intermediate, але, на жаль, планових шкільних занять недостатньо.

А навчатись індивідуально не кожен може собі дозволити. Таким чином, виникає необхідність додаткових курсів. У рамках школи - це так звані факультативи. Саме функціонування факультативів з англійської має стати необхідною вимогою сучасної системі освіти.

Отже, стратегії збагачення навчального процесу за допомогою факультативних занять, додаткових годин з використанням інтрерактивних методів навчання та оновленого навчально-методичного комплексу з англійської мови, саме у 7-11 класах для забезпечення виконання вимог щодо практичного оволодіння мовою, як засобом спілкування у закладах освіти сприяють ефективному розвитку комунікативних навичок серед підлітків під час вивчення іноземної мови.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-otrimala-status-kandidata-na-chlenstvo-v-yes (дата звернення: 30.09.2023).

2. Концепція "Нова українська школа". URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainskashkola-compressed.pdf (дата звернення: 01.09.2023).

3. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року: Розпорядження КМУ від 14 грудня 2016 р. № 988-р.

4. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Голос України*. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22.

5. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL:

6. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1392.

7. Модельна навчальна програма «Іноземна мова. 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти Редько В. Г., Шаленко О. П., Сотникова С. І., Коваленко О. Я., Коропецька І. Б., Якоб О. М., Самойлюкевич І. В., Добра О. М., Кіор Т.М.

8. Карп’юк О. Д. Англійська мова. Підручник для 6 класу загальноосвітніх навчальних закладів: підручник. Тернопіль: Астон, 2014. 224с.

9. Мітчелл Г. К., Марілені Малкогіанні. Full Blast Plus Англійська мова. Підручник для 6 класу закладів загальної середньої освіти (з аудіосупроводом). Київ: Лінгвіст, 2023 р. 144 с.

НАРАТИВНІ СТРАТЕГІЇ ТВОРЕННЯ КОМІЧНОГО У ГУМОРИСТИЧНО-САТИРИЧНИХ ТВОРАХ І.НЕЧУЯ-ЛЕВИЦЬКОГО

Крук Діана Анатоліївна
магістрантка ІІ курсу
Житомирський державний університет ім.І.Франка
Дюжева Катерина Валеріївна,
кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри журналістики, реклами та PR
Житомирський державний університет ім. І. Франка.
м. Житомир, Україна

Аналіз стратегій творення комічного І. С. Нечуєм-Левицьким, митцем світового рівня, сприяє науковому осмисленню незаперечного факту інтерпретації його творчості як класичного надбання української літератури та культури загалом. Оскільки сміх, гумор як соціокультурний і психологічний чинник є однією зі складових менталітету і духовності українського народу, однією з найяскравіших якостей українця, що виявляє як загальнолюдський, так і суто національний характер комічного. Дослідження поетики комічного дає можливість переглянути існуючі оцінки творчості І. С. Нечуя-Левицького глибше висвітлити природу, роль і функції гумору в власне художньому тексті.

Метою дослідження є наративні стратегії творення комічного у гумористично-сатиричних творах І. Нечуя-Левицького.

Найвідоміше визначення комічного (від грецького komikos — смішний) походить від Аристотеля. Комічне, на думку філософа, відображає все відносно погане в людині. Але він показує недоліки не в усій їх повноті, а лише в тій мірі, в якій смішне є частиною неймовірного: адже смішне, за Аристотелем, є різновидом помилки або несхожості, але не шкідливого і не руйнівного. Він наводить приклад потворної комічної маски, але без вираження страждання [1, с. 46]

Представники різних наукових традиційних шкіл виділяють від двох (гумор і сатира) до семи (гумор, сатира, дотепність, глузування, іронія, гротеск,

сарказм) основних форм, причому гумор і сатира в деяких термінах розглядаються як дві ж основні форми комічного, а решта (іронія, гротеск тощо) мають статус засобів виразності комічного, якими користуються гумор і сатира .

У творчості Нечуя-Левицького і сатира, і гумор виступають засобами викриття великих чи дрібних вад людського життя. Нечуй-Левицький досконало знає народний гумор і широко використовує його в повісті.

Твори письменника “Кайдашева сім’я” [3] і “Баба Палажка та баба Параска”[4] є яскравим прикладом використання комічного, що виконує декілька функцій: викликати сміх, показати реальність побутового життя звичайних українців, привернути увагу до проблем тогочасності.

Комічне у творах Нечуя-Левицького представлено різноманітними засобами. Використання комічних ситуацій і сцен: Мотря з курячими яйцями за пазухою на горищі в Кайдашихи, помилкове сватання ченця до баби Палажки, баби Палажка та Параска вирішують спіймати горобців, щоб продати їх на ярмарку тощо. Широке використання комічного діалогу: Карпо і Лаврін розмовляють про дівчат і вибір майбутніх дружин; розмова Кайдашихи з малими дітьми Балашів під час оглядин; баби Палажка та Параска вживають такі вирази, як "бацька-бацька", "коцька молока лизала" та “петрушку косила” тощо.

За допомогою веселих описів: «У хаті затихло, тільки борщ раз у раз виривав здорові бульбашки, ніби старий дід гарчав, і густа каша ніби стогнала в горщику, піднімаючи застиглі вершки доверху... ", Палажка має "червоний кобеняк, намисто з пір'я бузька і бісерну обручку на голові" у гумористичних творах комічний ефект досягається не лише на рівні сюжету, а й на рівні рис характеру, особливо в описі зовнішності та поведінки, у спілкуванні.

Гумористичні ситуації, в які потрапляють герої творів І. С. Нечуя-Левицького, допомагають авторові реалістично показати їх (героїв) як дрібних і нікчемних власників, висміюючи їхній індивідуалізм, марновірство, заздрість і взаємну неприязнь. Такі жартівливі замальовки є

невід’ємною частиною гумористичних творів автора. Ця особливість творчої манери письменника найвиразніше виявилася в його повісті «Кайдашева сім'я». Нечуй-Левицький зумів розпізнати й передати особливості народного характеру, зокрема погляд на життя з усмішкою, гумористично-іронічний підхід до життєвих труднощів.

В цьому аспекті слушною видається вказівка І. Коляди на тезу самого І. Нечуя-Левицького у міркуваннях про те, що літературний персонаж повинен виявляти національний дух і характер, щоб читач одразу впізнав у ньому українця. А український дух і характер – це широка гаряча фантазія, глибоке ніжне серце, тиха задума, сміх зі слізьми, гумор [2, с. 168]. Отже, гумор сильна і цікава риса характеру персонажів, і, таким чином, і якість таланту І. Нечуя-Левицького.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Арістотель. Поетика / Арістотель; [пер. Б. Тена; вст. ст. і коментарі Й. Кобова] – К. : Мистецтво, 1967. – 136 с.

2. Коляда І. «Вічний бурлака нашої літератури». Іван Нечуй-Левицький. Життєпис. Національно-культурний вимір: монографія / Ігор Коляда, Володимир Ткаченко, Олександр Терещенко. — Харків : Вид-во «Ранок», 2019. – 448 с.

3. Нечуй-Левицький І. С. Баба Параска та баба Палажка: Оповідання / І. С. Нечуй-Левицький. – Київ.: Молодь, 1996.

4. Нечуй-Левицький І. Кайдашева сім’я: повість / Іван Нечуй-Левицький. – Київ : Знання, 2018. – 223 с.

5. Нечуй-Левицький І. Старосвітські батюшки та матушки. Повість-хроніка. – К.: Дніпро, 1972. – 430 с.

6. Нечуй-Левицький І. Хмари: повість / Іван Нечуй-Левицький. – Київ : Знання, 2016. – 367 с.

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НА СХОДІ УКРАЇНИ З ПОЧАТКУ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Леонова Наталія Валеріївна
Наук. Керівник к.філол.наук, доц.каф. МВСГД
Абакумов Едвард Станіславович
студент
Державний університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Постановка проблеми. Мовне питання стало однією з формальних причин початку війни Росії проти України. Злочини, теракти та знущання окупаційної армії в Україні змусили значну частину російськомовного населення розмовляти та вивчати українську мову. Слід зазначити, що цей процес набув масового характеру на всій території нашої країни. Тому об'єктивний аналіз популяризації української мови на сході України є дуже важливим науковим завданням. Тому що східна частина нашої країни російськомовна.

Мета. Дослідження та аналіз процесу популяризації української мови російськомовною частиною нашої країни з початку повномаштабного вторгнення.

Виклад матеріалу. «Кожний народ оточує своя мова», – сказав відомий український мовознавець і філософ Олександр Потебня. Насправді мова є тим олівцем, який окреслює нас, визначає наше людське я, світогляд і культуру.

Повне розуміння цієї сентенції, а водночас і гірке усвідомлення того, що Кремль уже не вперше намагається розірвати це захисне коло української мови на користь штучного домінування російської мови – злочинний інструмент. поневолення України – прийшло лише з початком воєнних дій на наших теренах [1]. Треба визнати, що навіть після проголошення незалежності та закріплення за українською мовою статусу єдиної державної в Конституції України російська мова все ще була цілковито домінуючою. Яскравим прикладом є результати перепису населення 2001 року, коли 78% громадян

України назвали себе українцями за національністю, але лише 67% вказали рідною мовою українську.

Цій мовній шизофренії завадила Революція Гідності 2014 року, головним досягненням якої стало ухвалення Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», та повномасштабне вторгнення Російської Федерації в лютий 2022 року остаточно позбавив російську мову будь-якої легітимності, навіть серед тих, хто спілкувався нею протягом усього життя. Цим було покладено край конкуренції між двома мовами в одному національному просторі, де російська мова протягом багатьох років була важливим фактором розколу українського суспільства [2].

Варто зазначити, що виділяють кілька ключових моментів, котрі характеризують сучасну мовну ситуацію в нашій країні, а саме:

1. Зростання популярності української мови та інтересу до її вивчення;
2. Розширення україномовної аудиторії;
3. Громадський захист української мови.

Зважаючи на зростання популярності української мови та інтересу до її вивчення, можна з упевненістю сказати, що цей процес іде на однаковому рівні як в Україні, так і за кордоном. Як відомо, внаслідок збройної агресії відбулося масове переселення людей зі сходу України до західних, центральних областей. У більшості випадків іммігранти розмовляють російською, тому їм створені хороші та сприятливі умови для оволодіння державною мовою. Для цього реалізовано проект «Єдині» – 28 днів підтримки переходу на українську мову [3]. Про тенденцію до розширення кола реципієнтів мови свідчать різні соціологічні дослідження. Цікаве опитування «Мова та ідентичність в Україні на кінець 2022 року» організоване у грудні минулого року Київським міжнародним інститутом соціології. Варто відзначити декілька істотних змін у мовній ситуації, а саме:

1. Збільшення частки респондентів, які в повсякденному житті спілкуються українською мовою, та зменшення частки російськомовних. У

грудні 2022 року 41% респондентів вказали, що спілкуються лише українською, ще 17% вказали, що переважно розмовляють українською. Проте тільки російською мовою розмовляли 6%, а переважно російською - 9%. Порівняно з 2017 роком частка україномовних зросла на 8%, а російськомовних зменшилася на 11%;

2. У родинному колі виключно або переважно українською мовою спілкуються 52% респондентів, тільки чи переважно російською – 16%. Це суттєва зміна порівняно з 2017 роком, адже тоді виключно чи переважно українською мовою спілкувалися 51%, а російською – 25%;

3. В університеті чи на роботі спілкуються українською мовою навіть трохи частіше, ніж вдома: 68% працівників сказали, що розмовляють тільки або переважно українською, а російською – 11%;

4. Різке і, в принципі, зрозуміле зростання відсотка людей, які вважають, що російська мова взагалі не важлива, у 2022 році. Виявилося, що таких 58% – у 2014 році було лише 9%. Варто зазначити, що навіть у традиційно російськомовних, південних і східних регіонах країни такої думки дотримуються 46% жителів;

5. Разюче зростання кількості громадян української національності на півдні та сході України. Якщо у 2017 році їх було 64%, то наприкінці 2022 року 90% [4].

6. Не слід забувати, що для визначення місця мови важливими є не лише дії держави, а й суспільні думки та ініціативи. Говорячи про це, варто вказати на кроки, які були здійснені через рік після повномасштабного вторгнення: на початку 2023 року два українських університети – Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна та Національний університет «Києво Могилянська академія» почали організовувати заходи та приймати рішення з мовних питань. Так, у січні цього року ректорат Харківського університету вирішив добровільно ввести на посаду омбудсмена з представників професорсько викладацького складу. Уповноваженим університету із захисту державної мови став завідувач кафедри української

мови М. Філон. Він має стежити за дотриманням мовних норм і сприяти популяризації української мови.

Також слід вказати, що на той момент під час наукової конференції Києво-Могилянська академія затвердила нові правила внутрішнього розпорядку. Вони носять рекомендаційний характер і водночас вимагають уникати спілкування в університеті російською як мовою країни-агресора. Важливо, що таке рішення стосується розмов на перервах, у їдальні, в коридорах, у бібліотеці, на території НаУКМА, тобто про спілкування в позаурочний час і поза аудиторією [5].

Висновок. Підсумовуючи, варто зазначити, що популяризація та попит на знання та вивчення української мови набуло значного розвитку, про що свідчать численні дослідження. Кожен бажаючий має можливість навчитися і набути навичок за відносно короткий час спілкування державною мовою. На жаль, громадяни зрозуміли це лише під час війни, як важливо знати рідну мову і плекати її, адже це наша зброя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Цимбалюк М. Мовний закон України: формальність чи гідність нації? [Електронний ресурс] / Микола Цимбалюк. – Режим доступу: http://slovoprosvity.org/2019/03/28/movnyj-zakon-ukrajiny-formalnist-chy-hidnist-natsiji/
2. Кремінь Т. Російськомовні відкидають «мову ворога», вивчаючи українську / Тарас Кремінь [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу:https://lb.ua/blog/taras_kremin/519604_rosiyskomovni_vidkidayut_movu.html
3. Мовний курс «ЄДИНІ». URL: https://yedyni.org/
4. Володимир Кулик. Мова та ідентичність в Україні на кінець 2022-го. Стаття. URL: http://surl.li/gaaby
5. Києво-Могилянська академія заборонила російську мову. Як це працюватиме і чи каратимуть. BBC NEWS Україна. URL: http://surl.li/gaacv

СУЧАСНИЙ УКРАЇНОМОВНИЙ ТА АНГЛОМОВНИЙ ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС: ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Линтвар Ольга Миколаївна,
к.ф.н., доцент
Осовська Вікторія Вікторівна,
Студентка
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна

Вступ. У зв'язку з поширенням інтернет-технологій у сучасному світі, пов'язаним зі звуженням, формалізацією традиційних каналів політичної комунікації, а зокрема ЗМІ, соціальні мережі стають дедалі популярнішим і зручнішим засобом комунікації. Активно проникаючи в політичну сферу, нові інформаційно-комунікаційні технології можуть якісно змінити «старі» уявлення, настанови, стереотипи та моделі взаємовідносин між політичними інститутами та індивідами.

Метою роботи є завдання проаналізувати сучасний україномовний та англомовний політичний дискурс та його граматичні особливості. Зокрема, дослідити граматичні зв'язки в політичному дискурсі на англомовному та україномовному матеріалі.

Матеріалом дослідження стали роботи багатьох західних учених: М. Кастельса, Д. Белла, А. Турена, А. Тоффлера, Дж. Ґелбройта, Р. Інґельґарта. Вивченням політичної комунікації в Інтернеті та її ролі у функціонуванні політичної сфери в цілому займалися: Д. В. Акаєва, А. І. Бикова, М. В. Кондрашин, А. Ю. Михайлова.

Методи дослідження – використано теоретичні та статистичні методи. Теоретичні – аналіз, систематизація та узагальнення даних поданих у науковій літературі щодо сучасного стану досліджуваної проблеми. Статистичні – аналіз та аргументація отриманих даних у процесі дослідження.

Результати та обговорення. Дослідження дискурсу розглядають форму і функції мови в розмові, крім її невеликих граматичних фрагментів, таких як

фонеми і морфеми. «Дискурс у контексті може складатися лише з одного або двох слів. Крім того, фрагмент дискурсу може бути довжиною в сотні тисяч слів, як деякі романи. Типовий фрагмент дискурсу знаходиться десь між цими двома словами крайності» [1, с. 5; 6, с. 25-33].

Вивчення дискурсу цілковито залежить від контексту, оскільки розмова містить у собі знання ситуації, яка виходить за рамки лише вимовлених слів. Часто значення не можна пояснити за обміном лише за його словесними висловлюваннями, оскільки в автентичному спілкуванні бере участь багато смислових чинників. «Вивчення дискурсу ... може включати такі питання, як контекст, довідкова інформація або знання, якими ділиться оратор та слухач» [2, с. 5; 6].

За непростих умов розвитку сучасного українського суспільства, активної політичної самоорганізації народу політичний імідж стає настільки важливим чинником, що з ним обов'язково мають зважати політики, які прагнуть здобути владу або втримати її, бо імідж узагалі - як найекономніший спосіб породження й розпізнавання складної соціальної дійсності - віддзеркалює ті ключові позиції, на які безпомилково реаґує масова свідомість.

Політичний дискурс та політичні комунікації – це два різнобічні поняття, проте мають як схожі так і протилежні лексичні значення. Е. Буш зазначає, що «політична комунікація реалізується в різноманітних жанрових формах політичного дискурсу, а політичний дискурс обслуговується засобами політичної мови» [12, с. 111].

Політичну комунікацію науковці розуміють, як широке поняття, на базі якого і реалізується політичний дискурс. О. Шейгал взагалі пропонує вважати дані поняття синонімами. В. З. Дем'янков виокремлює риси, характерні для концепту «політична мова». Він зазначає, що це – термінологічність лексики, особлива структура дискурсу та його реалізації. В.В. Петренко вважає, що це поняття є дещо ширшим, адже воно охоплює не лише мову публічних політичних дискусій, а й включає мовні особливості політичних документів [4, с. 55].

Політичний дискурс реалізується в усній та письмовій формі. До усних форм належать публічні виступи політиків, їх виступи на радіо, телебаченні, інтерв'ю, прес-конференції, парламентські дебати, телевізійні та радіоновини. Письмові форми політичного дискурсу включають різноманітні документи договори, угоди, угоди, колонки політичних новин у новинах, політичні плакати, листівки [5, с. 4-5].

На перший погляд, робота перекладача з політичними текстами не є складною. Адже політичний дискурс, окрім важливої частини кліше, містить також усталені фрази з чіткими й однозначними відповідниками українською мовою, сприйняту й зрозумілу всім, навіть лінгвокультурно позначену лексику. Ці мовно-культурні одиниці є важкими для перекладачів, оскільки вони несуть інформацію, яка розкриває певні соціальні, культурні та особистісні особливості людей, у яких формується дискурс.

Отже, спочатку зупинимося на засобах перекладу, бажано повної передачі змісту оригіналу, реальності політичного дискурсу. Реалістичний переклад передбачає використання таких прийомів перекладу – перекодування, відстеження та описовий переклад. Перекодування прийому включає транслітерацію та транскрипцію. Більшість реалій у політичному дискурсі добре відомі, але є деякі, які не мають еквіваленту, оскільки належать до культурних традицій, наприклад американського народу, і тому не можуть бути зрозумілі українському народу, вимагаючи описового перекладу.

Тож проаналізуємо переклад наступної фрази:

The Senate may vote on the governor's confirmation during the lame-duck session, but the House will probably postpone its vote until next year [3].

Сенат може голосувати з питання про затвердження губернатора на своєму засіданні про передачу повноважень новообраному. Незважаючи на те, що законодавчий орган знаходиться в Палаті представників, він може відкласти голосування до наступного року.

Словосполучення *lame-duck* треба змінювати в термінах, бо його насправді немає в політичному житті України. Щоб надати достатню

інформацію, перекладач повинен мати міцні базові знання або, якщо можливо, звернутися до додаткових джерел. Кожні два роки в листопаді в Сполучених Штатах проводяться вибори до третини Сенату та Законодавчого органу. Однак після переобрання до 20 січня старий Конгрес продовжує свою роботу. А оскільки його дії обмежуються сьогоденням, і він не виходить на перший план ключових питань, т.зв *lame-duck.*

Окрім такого значення це слово фігурує і в іншому контексті з іншим перекладом:

By now Britain had become mostly a diplomatic and economic lame-duck [3].

Поки що Великобританія відігравала невелику роль у дипломатії та економіці.

У цьому прикладі слово *lame-duck* взагалі перекладається розгорнуто, згідно з локальним контекстуальним значенням. Адже в англійській мові *lame-duck* означає, також, той, що втрачає позиції або по відношенню до країни або впливово політичного діяча, як, той, що втратив колишню силу впливу, владу.

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що в процесі перекладу лінгволінгвістичної риторики, відбувається одночасне використання стенограми та інтерпретаційних прийомів, що іноді супроводжується конкретизацією.

Емоційна номінація в текстах політичного дискурсу досягається за рахунок використання різноманітних мовних засобів, серед яких головна роль полягає в тому, щоб підкреслити, а також порівняти, жартувати і жартувати, різні види повторів.

Перекладач повинен чітко пояснити вихідний текст, а потім почати шукати способи його перекладу, які можуть відображати функціонування оригінального повідомлення, прагматику та емоції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бейкер, Пол і Сібоніль Еллес. Ключові терміни в аналізі дискурсу.1-ше видання, Академія Блумсбері, 2013.

2. Демська О. Мова і влада [Електронний ресурс] / Орися Демська // Science and Education a New Dimension. Philolgy. – 2014. – II (7). – Iss. 34.– Режим доступу: http://tinyurl.com/p4w329j

3. Інавгураційна промова Януковича В.Ф./ [Електронний ресурс] / Режим доступу: URL: http://censor.net.ua/video_news/114166/inauguratsionnaya_rech_ viktora _yanukovicha_video_polnaya _versiya

4. Лаптєва О. Російська мова на ТБ. Москва, УРСС, 2000 [Лаптева. О. Живая русская речь с телеэкрана. Москва, УРСС, 2000].

12. Мовленнєве спілкування в політиці. Ред. Мінаєва Л. Москва, Флінта-Наука, 2007 [Речевая коммуникация в политике. Под ред. Мінаевой. Л., Москва, Флинта-Наука, 2007].

5. Шейгал Е.И. Инаугурационное обращение как жанр политического дискурса / Е.И. Шейгал // Жанры речи. – Саратов: [б. и.], 2002. – № 3. – С. 205−214.

УДК 811.111:61(045)

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ “ВІЙНА” У ТЕКСТАХ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКОМОВНИХ ТА АНГЛОМОВНИХ ПІСЕНЬ

Малиневич Ліліана Любомирівна
студентка
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна

Вступ. В сучасному світі мова виявляється надзвичайно потужним інструментом формування концептів, які визначають колективне уявлення про події, процеси та явища. Одним із ключових аспектів цього впливу є вербалізація концептів через мовленнєвий образ, який виникає в результаті використання слів та фраз. У цьому контексті особливо цікаво досліджувати, як поняття «війна» вербалізується в текстах сучасних україномовних та англомовних пісень. Вивчення цього явища дозволяє розкрити взаємодію між культурними, соціальними та мовними аспектами, а також розкрити роль мовленнєвих конструкцій у формуванні образів війни в колективній свідомості. Ця наукова робота спрямована на аналіз та порівняння вербалізації концепту «війна» у текстах пісень, представлених в сучасних україномовних та англомовних музичних композиціях, з метою розкриття відмінностей у сприйнятті цього явища в різних культурних контекстах.

Мета роботи. Мета даної наукової роботи полягає у глибокому розгляді вербалізації концепту «війна» у текстах сучасних україномовних та англомовних пісень. Зазначена мета передбачає вирішення таких основних завдань:

1. Аналіз мовленнєвих конструкцій: дослідження специфічних мовних засобів, які використовуються для вербалізації концепту «війна» в текстах пісень обох мов.

2. Виявлення культурних особливостей: визначення відмінностей у сприйнятті та вираженні концепту «війна» в українській та англійській

культурних традиціях через аналіз лінгвістичних особливостей пісень.

3. Розкриття взаємозв'язку мовленнєвих образів і соціокультурного контексту: Вивчення впливу мови на формування образів війни та їхнє сприйняття в суспільстві, а також розкриття взаємозв'язку з історичним та сучасним соціокультурним контекстом.

4. Порівняльний аналіз: порівняння результатів аналізу вербалізації концепту «війна» в україномовних та англомовних текстах пісень для виявлення спільних та відмінних рис, що вказують на вплив культурних факторів на вербалізацію цього концепту.

Всі ці аспекти спрямовані на глибше розуміння взаємодії мови, культури та суспільства у контексті вербалізації концепту «війна» в сучасних україномовних та англомовних піснях.

Матеріали та методи. Для реалізації даної наукової роботи можна використовувати комбінацію кількох методів та джерел. Для аналізу текстів пісень застосовувався мовленнєвий аналіз, який полягав у вивченні мовленнєвих конструкцій, лексичних одиниць та граматичних структур, використаних для вербалізації концепту «війна» в текстах пісень обох мов.

Структурний аналіз здійснювався шляхом розгляду структурних елементів текстів, таких як метафори, порівняння, протиставлення, алюзії та інших для визначення їхньої ролі у створенні мовленнєвих образів.

Культурологічний підхід допоміг у вивченні культурних та історичних аспектів, які впливають на сприйняття та вираження концепту «війна» в текстах пісень української та англійської культур.

Статистичний підхід мав на мені порахувати та порівняти кількості вживання певних слів, термінів чи конструкцій, пов'язаних із концептом «війна», для виявлення частотних та стилістичних особливостей.

Аналіз попередніх досліджень полягав у вивченні наукових робіт, присвячених вербалізації концепту «війна» в літературі та мові обох культур.

Щодо конкретного вибору пісень, рекомендується обрати представницькі тексти, які покликані відображати різноманіття стилів, епох та культурних

контекстів. Важливо врахувати різноманітність артистів та груп для забезпечення репрезентативності вибірки. У даному випадку, можна обрати по 21 українській та англійській пісні (41 загалом), які за своєю тематикою та стилістикою відображають різні аспекти концепту «війна».

Результати та обговорення. Аналіз мовленнєвих конструкцій допоміг з'ясувати, що в українські піснях виявлено численне використання алюзій та метафор, які часто асоціюють війну зі справжніми втратами, патріотизмом та тяжкими випробуваннями, посилались на уже відомих історичних осіб або події, що також безпосередньо були пов'язані з війною. В англійських піснях спостерігається більше використання метафор, що надають образам війни більш абстрактний або символічний характер:

Jerry Heil – Мрія:
«На фронті в Мелітополі
й в бою в інтернеті»;
«Вони можуть розбомбити **Щастя**,
Вони можуть розстріляти «**Мрію**».
Але вбити волю їм не вдасться!
Кожен буде жати, що посіяв.»

Edwin Starr – War (What Is It Good For?)
"It ain't nothing but **a heart-breaker**
(War) **Friend only to The Undertaker**
Oh, war it's **an enemy** to all mankind"

Українські пісні насичені глибоким зв'язком із історією України, використанням національних символів та згадками про історичні події.

В англійських піснях вираження концепту «війна» частіше відбувається в контексті загальних глобальних проблем або особистої боротьби.

Українські пісні зосереджені на тому, щоб передати реалії сьогодення,

тому й уміщають у собі безліч військових термінів та неологізмів: «байрактари», «танки», «повітряна тривога». Для англійських пісень більш характерне використання метафор, що свідчить часто про те, що війна має тільки віддалене відношення для авторів. Англійські пісні також відрізняються використанням термінів, які вказують на велику широту проблеми, такі як “global”, “freedom”, “justice”.

Обидві культури відзначають використання мовленнєвих засобів для вираження патріотизму, солідарності та важливості миру. Спостерігається зацікавленість обох культур у висвітленні теми війни через призму особистого досвіду та колективної історії. Однак українські пісні більше спрямовані на конкретні історичні події та національний контекст, тоді як англійські пісні частіше висвітлюють проблеми загальносвітового характеру.

Використання метафор та символіки в обох культурах відображає різні шляхи сприйняття й вираження образів війни.

Дослідження дозволяє краще розуміти, як мова та культурний контекст впливають на вербалізацію складних концептів, таких як «війна».

Результати можуть мати важливе значення для розуміння сприйняття війни в різних культурах та сприяти міжкультурному діалогу через мову музики.

Висновки. Результати дослідження вказують на те, що вербалізація концепту «війна» в мовленнєвих конструкціях україномовних та англомовних пісень знаходиться в тісному зв'язку з історичним, соціокультурним та емоційним контекстом кожної культури. Спостережені відмінності в лексичних одиницях, граматичних структурах та стилістичних елементах вказують на індивідуальність підходів до вираження подібних концептів в різних мовах та культурах. Використання символіки та метафор, особливо в українських піснях, підкреслює не лише інтелектуальний, але й емоційний аспект вербалізації війни, що збагачує сприйняття цього концепту. Результати цього дослідження можуть слугувати підґрунтям для подальших наукових робіт, спрямованих на вивчення впливу вербалізації концепту «війна» на формування колективної

свідомості, а також порівняння з іншими культурними та лінгвістичними контекстами.

У цілому, дослідження взаємодії мови та культури в контексті вербалізації «війни» в сучасних піснях надає значущість не лише лінгвістичному аспекту, а й стає важливим внеском у розуміння глибоких культурних та соціальних процесів у сучасному світі.

АД'ЄКТИВИ В РОМАНІ С. ЖАДАНА «ВОРОШИЛОВГРАД»

Огарєнко Тетяна Анатоліївна,
канд. філол. наук, доцент,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Донецький державний
університет внутрішніх справ
м. Кропивницький, Україна

Вступ. Творчість українських класиків є предметом вивчення не лише літературознавців, а й мовознавців.

Сергій Жадан є, безумовно, вагомою постаттю сучасної культури прозаїком, поетом та музикантом. Ярослав Голобородько називає цього культурного діяча «ді-джеєм української прози» та говорить про нього як про активного популяризатора української книги, чия «промоутерська місія» має на меті повернути книзі «риси соціокультурного, соціодуховного й узагалі соціоявища, з яким її за аморфно-інерційно-невиразні дев'яності роки встигли розлучити» [1, с. 100], тому його проза яскраво відображає особливості сучасної мови й може слугувати прикладом майстерного володіння словом.

Дослідження окремих елементів ідіостилю дає змогу скласти цілісне уявлення про творчу манеру письменника не тільки на літературному, а й на мовному рівні. Твори С. Жадана дуже різноманітні, що підтверджує багатовекторність його творчої особистості.

Це стало передумовою для вибору матеріалу дослідження. Велику роль у літературних напрацюваннях письменника відіграють соціальний та психологічний аспекти, але нас передусім цікавить лінгвістичний морфологічний та синтаксичний склад тексту. У зв'язку з цим вивчення ролі прикметників в індивідуальному стилі письменника є **актуальним.**

Метою статті є аналіз ад'єктивів у творі С.Жадана «Ворошиловград». **Матеріалом** дослідження стали прикметники в тексті роману «Ворошиловград».

Результати та обговорення. Частини мови трактуються М. Плющ як

лексико-граматичні класи слів, кожний з яких можна охарактеризувати спільністю загально категорійного (частиномовного) значення і граматичних властивостей: морфологічних категорій, системи форм словозміни (або її відсутності) та синтаксичних функцій, а також особливостями морфемного складу і словотворення [3, с. 84].

Незважаючи на особливий підхід Сергія Жадана до характеристики локацій та персонажів за допомогою іменників, його великий прозовий художній текст не може існувати без використання прикметників. Слова цієї частини мови дозволяють зробити образ яскравим та об'ємним. У романі прикметники використовуються як для деталізації епізодів буденного життя героїв, описів їхнього оточення, так і в ліричних відступах для створення високохудожніх образів з додатковими відтінками значень.

У тексті трапляються прикметники зі значенням кольору. Найбільше таких слів використовується автором під час ліричних відступів – пейзажних замальовок. Саме цим фрагментам роману Сергій Жадан надає найбільше кольорів, протиставляючи барвисті картини урбаністичним зображенням міста, його побуту, людського життя загалом. Природа постає перед читачем в усьому різноманітті відтінків та відчуттів: ***зелені*** *пагорби, травень* ***теплий і вітряний***, ***білі*** *багатоповерхівки,* ***червоне*** *сонце,* ***липка й барвиста*** *зелень* [2; с. 6]; ***сонячна*** *долина з* ***салатовими кукурудзяними*** *полями та* ***золотими*** *видолинками* [2; с. 9]; ***помаранчево-синім вечірнім*** *пилом* [2; с. 20]; «***апельсинові*** *вогні…Небо ставало* ***чорним і високим***» [2; с. 21]; «***Велике жовто-червоне с****онце****; мере****хке повітря*» [2; с. 45]; Спостерігаємо вживання прикметників у метафоричних описах звукових та візуальних образів, що підкреслює художнє світосприйняття головного героя як ретранслятора художнього світу: «*Його саксофон вибухав, ніби* ***хімічна*** *зброя, винищуючи ворожі війська…Паркер видмухував* ***золоте полум'я праведного*** *гніву,* ***його чорні*** *пальці залізали до* ***роз'ятрених*** *ран повітря, витягуючи звідти* ***мідні*** *монети й* ***сушені*** *плоди»* [2; с. 7]*; «Головне, я згадав це світло –* ***жовте, густе*** *світло ліхтарів, і під ними* ***рухливі нервові*** *постаті»* [2; с. 81].

Автор вживає прикметники й для опису героїв, зосереджуючись при цьому на деяких характеристиках. С. Жадан надає перевагу характеристиці через предмети та дії, хоча приклади використання прикметників теж можна виокремити: «***Хороша*** *дівчина.* ***Скромна***» [2; с. 19]; «***голомозий*** *чоловічок у* ***легкій*** *тенісці й* ***білих*** *штанях»* [2; с. 19]; «*Похапливо відчинив дверцята, випускаючи назовні* ***високого сивого*** *чоловіка в* ***довгому темному*** *плащі, з кейсом у руках*» [2; с. 129]; «***Темні*** *піджаки,* ***білі*** *сорочки, биті* ***надійні*** *черевики*» [2; с. 140]. Автор використовує прикметники з метою надання портретної характеристики для візуалізації героїв за окремими прикметними рисами. Завдяки суб'єктивній оповіді головного героя у творі досить багато уваги звертається на характеристики жіночих образів, які постають досить сексуалізованими. У таких епізодах також використовуються прикметники, здебільшого відносні, але трапляються і якісні: *«****Важке смоляне*** *волосся було укладене в неї на голові, мала* ***засмаглу*** *шкіру й* ***великі*** *груди»; «****світлопофарбована*** *дівчинка в* ***білому*** *халаті на* ***голе*** *тіло»; «мала* ***кучеряве руде во****лосся й* ***крейдяну****…шкіру»* [2; с. 23]; *«У неї були* ***красиві*** *ноги –* ***довгі худі*** *литки й* ***високі*** *стегна»* [2; с. 24]; «*В неї тоді було* ***чорне*** *волосся і* ***довгі*** *ноги*» [2; с. 56]; «*Були в неї* ***пухкі*** *губи й* ***довга тонка*** *шия*» [2; с. 146].

Висновки. Отже, С. Жадан використовує всю потужність прикметниікв як слів-характеристик. Ад'єктиви уможливлюють характеристику героїв, опис картин природи, метафоричні описи.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Голобородько Я. Ді-джей української прози Сергій Жадан. *Слово і час.* 2010. № 10. С. 100–107.

2. Жадан С. Ворошиловград. URL : https://booksonline.com.ua/view.php?book=173773 (дата звернення: 15.11.2023).

3. Плющ М. Я. Граматика української мови. Морфеміка. Словотвір. Морфологія. Підручник. 2-е видання, доповнене. К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. 328 с.

РОЛЬ МОВИ У СТАНОВЛЕННІ УКРАЇНСЬКОГО КІНЕМАТОГРАФУ

Омельченко Ніна Василівна
викладач
Фаховий коледж зварювання та електроніки
імені Є. О. Патона
м. Дніпро, Україна

Вступ. Засоби масової інформації є важливим джерелом інформування та формування суспільної думки на відміну від інших мас-медіа. Кінематограф має значні переваги: велику різновікову аудиторію, поєднання звуку і рухомої картинки, змогу обрати фільм відповідно до своїх переконань та уподобань. Крім того, мистецтво кіно є одним з визначальних факторів розвитку культури нації, показником духовності та зрілості суспільства. Вітчизняний кінематограф має вагомі здобутки, що збагатили світову культуру непересічними творами, які відображають велику історію українського народу, його самобутність та духовну красу. Творча біографія українського кіно – це постійний духовний пошук, художні відкриття, боротьба за право вільно творити.

Особливу роль у становленні українського кіномистецтва відіграли фільми О. Довженка «Звенигора» (1928), «Арсенал» (1929), «Земля» (1930). Творчість Довженка піднесла вітчизняний кінематограф до світового рівня. Стилістика, створена Довженком, поклала початок напряму, який визначають як «українське поетичне кіно».

Продовження цього напрямку знайшло відображення у творчості Сергія Параджанова. Його фільм «Тіні забутих предків» є проривом в кінематографі, саме він уплинув на відродження українського поетичного кіно. Звернення до літературного твору Михайла Коцюбинського та його кінематографічне прочитання по-новому на перетині століть, з одного боку, етнографізму XIX ст., з іншого – культури модерну XX ст. – відповідало пошукам митців «шістдесятників». Без усвідомлення процесів, що відбувалися в тогочасному радянському суспільстві неможливо правильно зрозуміти його історичний контекст. У цей період українські кінематографісти намагалися розширювати

можливості кіномови, перебуваючи в пошуках, вони звернулись до традиційних українських джерел, витоки яких криються в національній ментальності, а саме – літератури та народному фольклорі. Розвиваючи ці традиції в межах екранного простору, митці вийшли на рівень нової неоміфологічної свідомості, притаманної українській культурній ментальності ХХ ст., починаючи від символізму і закінчуючи постмодернізмом. Завдяки цьому, кращі фільми українського кіно, які в середині 1960-х рр. склалися у художньому напрямі, самі уподібнювалися міфу за своєю структурою.

Неперeсічною особистістю для українського кіномистецтва став актор та режисер Леонід Биков. Він заслужив любов глядачів і повагу критиків насамперед завдяки картинам «В бій ідуть лише «старики»» (1973) та «Ати бати, йшли солдати...» (1976). Важливим аспектом фільмів Бикова є увага до національного питання й оспівування України. Причому до української тематики він звертається в контексті любові до своєї Батьківщини, що притаманна чи не кожній людині. Цю любов шанують і в інших народів. Герої Бикова – представники різних національностей, але кожен пам’ятає свій рідний край, свою культуру і мову. Український колорит у фільмах Бикова вельми виразний. І це дуже важливо, оскільки кількість по-справжньому українських фільмів, що вийшли в радянські часи, є досить обмеженою. Фільми виходили в часи застою. Те, що режисер яскраво акцентував увагу на Україні та участі українців у війні, було сміливим вчинком. Адже на той час Іванові Миколайчуку вже заборонили зніматися, Параджанов сидів за ґратами, а директор кіностудії Альберт Путінцев проголосив своїм завданням знищення національного кіно.

Перед незалежною Україною, після розпаду Радянського Союзу повстало важливе завдання творення нової ідентичності її громадян. За умови, що процес творення ідентичності – це процес ототожнення себе з певним культурним надбанням і водночас відокремлення від «чужого». Отримання Україною незалежності стало подією, що спричинила радикальні зсуви у світоглядних орієнтирах громадян країни, активізувала процеси колективної пам’яті на

загальнонаціональному рівні, інспірувала бажання самоідентифікації. Складні тектонічні процеси усієї попередньої історії, прогнозування найближчих та віддалених наслідків наявних змін – все це стало об'єктом дослідження кінематографістів. Адже важко заперечувати, що саме кінематограф, який з необхідністю переводить в екранну площину актуальні ідеї, інтерпретує значні події у бутті країни та світу, певним чином формує «епос свого часу». Окрім того, кінематограф, перебуваючи у статусі мистецтва, претендує на визначення оновлених параметрів світу та місця людини у ньому. Така тенденція намітилась на початку 1990-х років, коли кіно незалежної України почало шукати своє «національне обличчя» та культурну самототожність.

За часів розвалу комуністичної формації та після отримання Україною незалежності центр уваги кінематографістів переноситься насамперед на трагічні наслідки антиукраїнської політики Імперії. Тему голодомору розкривають фільми: «Голод 33» (1991) Олеся Янчука; «Пієта» (1993) Миколи Мащенка; «Великий злам» (1993) Сергія Лисенка; «Час скорботи і пам'яті» (1993, режисер О. Косіков); «Українська ніч 1933-го» (1994, режисер В. Георгієнко). Відлуння воєнних зіткнень та кровопролить різних часів, серед яких тема національно-визвольної боротьби 1941–1954 рр. у Західній Україні, суворо заборонена за радянської пори стрічки «Проводжала мати сина» (УПА) (1993) та «Спогад про УПА» («Розрита могила») (1994) Леоніда Мужука, «Тверді мелодії» (1993) Георгія Давиденка та Олександра Давиденка; «Чия правда, чия кривда» (1993) Аркадія Микульського. Наслідкам репресій присвячено фільми «Табірний пил» (1990, Георгій Давиденко), «Сталінський синдром» (1990, Роман Ширман). Чорнобильське лихо осмислюється у фільмах «Пробудження (Наслідки Чорнобиля)» (1992, режисер Ігор Кобрін), «Не хочу згадувати Чорнобиль» Ігоря Кобріна, «Чорнобиль – роки і долі» Георгія Шкляревського та «Десять років відчуження» Сергія Буковського (усі три стрічки 1996 року).

На початку 2000-х рр. популярною стає історична тематика та актор Богдан Ступка, який зіграв роль гетьмана Хмельницького у

польсько-українському фільмі «Вогнем і мечем» Єжи Гофмана. Згодом Ступка виконав головні ролі у фільмах «Молитва за гетьмана Мазепу» (2001) Юрія Іллєнка та серіалі «Чорна рада» (2000) Миколи Засєєва-Руденка. Фільми на історичну тематику також знімав фільми Олесь Янчук. Серед найбільш відомих його кінокартин фільми про Романа Шухевича «Нескорений» (2000), та кінострічка про бійців УПА «Залізна сотня» (2004).

Питання мови у кінематографі – є надзвичайно важливим, у контексті розгляду його як інструменту формування національної ідентичності. Не слід забувати про засилля російської мови та російських фільмів на українському ринку. І тільки з 2013 – 2014 рр. українське кіно почало своє відродження. Трагічні сторінки історії Євромайдану, анексії Кримського півострова, АТО/ООС здійснили трансформацію українського суспільства загалом та кінематографу зокрема. Починаючи із революції Гідності українські режисери випустили низку саме україномовних фільмів, які дуже подобаються глядачам. Зокрема, «Хайтарма», 2013. Режисер – Ахтем Сеїтаблаєв; «Поводир», 2014. Режисер – Олесь Санін; «Зима у вогні», 2015. Режисер – Євген Афінеєвський, «Незламна», 2015. Режисер – Сергій Мокрицький, «Кіборги», 2017. Режисер Ахтем Сеїтаблаєв, «Донбас», 2018. Режисер – Сергій Лозниця, «Атлантида», 2019. Режисер – Валентин Васянович, «Додому», 2019. Режисер – Наріман Алієв, «Мої думки тихі», 2019. Режисер – Антоніо Лукіч, «Стоп – Земля», 2021. Режисер – Катерина Горностай. І це, звичайно, не всі стрічки які варті уваги глядача.

Результати та обговорення. Українська мова має важливе значення в кінематографі, адже у зв’язку з подіями, що відбуваються в Україні патріотизм населення зростає з кожним днем все більше, і саме кінематограф є тим джерелом інформування, який дає змогу зрозуміти всю красу української мови. На сьогодні у нашій державі випускають усе більше стрічок, які мають велику популярність у глядачів.

Український кінематограф є важливим фактором, який впливає на світогляд людей і ставлення до країни, в якій вони проживають.

Висновки. Отже, український кінематограф має столітню історію. Свідомість людини формується навіть від того, як звучить мова. Переглядаючи улюблені стрічки, українці збагачують свою рідну мову, а отже й зростає їх національна свідомість. Звичайно, через події, які відбуваються в Україні виходить у прокат більше українських фільмів. Та це не повинно бути єдиним рушієм української кіноіндустрії. У наші часи кіно – один з найпопулярніших та найколоритніших видів мистецтва, тож розвиваючи кінематограф, українська культура та мова уславлюються та збагачуються.

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ СЕМІОТИЧНОЇ СТРУКТУРИ РЕКЛАМНОГО ТЕКСТУ

Петришин Тарас Романович,
студент
Українсько - Польський вищий навчальний заклад
«Центрально - Європейський Університет»
м. Київ, Україна

Вступ.

У сучасному медіапросторі рекламний текст відіграє ключову роль у комунікаційних стратегіях брендів. Ефективність рекламного повідомлення значною мірою залежить від його семіотичної структури, яка включає в себе використання різноманітних знаків та символів. Ця стаття досліджує основні підходи до класифікації семіотичної структури рекламного тексту.

Семіотика, як невід'ємна частина рекламної комунікації, забезпечує розуміння ролі знаків та символів у передачі повідомлень. Стаття аналізує різні методи та підходи до рекламного тексту, зосереджуючись на виявленні та класифікації ключових елементів семіотичної структури.

Мета роботи.

Метою даної роботи є дослідження основних підходів до класифікації семіотичної структури рекламного тексту. Робота прагне систематизувати сучасні методи аналізу та класифікації, визначити основні категорії та типи семіотичних елементів у рекламі, а також оцінити їх вплив на сприйняття та інтерпретацію рекламних повідомлень.

Матеріали та методи.

Для досягнення поставленої мети були використані наступні матеріали та методи:

- *Аналіз літератури:* Розглядались наукові статті, книги та дослідження, що стосуються семіотики в рекламі.
- *Семіотичний аналіз:* Вибірка рекламних текстів була піддана семіотичному аналізу для виявлення ключових знаків та символів.

• *Класифікація та категоризація:* Результати аналізу були систематизовані з метою визначення основних типів семіотичних структур.

Результати та обговорення.

Дослідження показало, що семіотична структура рекламного тексту може бути класифікована наступним чином: 1) ***Лінгвістичні знаки:*** Слова та фрази, що несуть конкретну інформацію про продукт та апелюють до раціональних переконань споживача, наприклад :

• *Volvo – "Safety is our priority":* Цей слоган Volvo передає конкретну інформацію про пріоритет компанії – безпеку автомобілів, апелюючи до раціонального бажання споживачів забезпечити безпеку для себе та своєї сім'ї.

• *Intel – "Intel Inside":* Слоган, який підкреслює наявність виробів Intel усередині комп'ютерних пристроїв, наголошуючи на якості та надійності.

• *Head & Shoulders – "Clinically Proven to Remove Dandruff":* Повідомляє споживачам про клінічно доведену ефективність продукту проти лупи.

• *Duracell – "Lasts longer, much longer":* Підкреслює триваліший час роботи батарей Duracell порівняно з конкурентами.

• *L'Oréal – "Clinically proven to reduce wrinkles":* В цій фразі L'Oréal надає конкретну інформацію про ефективність своєї косметики у боротьбі зі зморшками, використовуючи термін "клінічно доведено" для додання достовірності.

2) Візуальні знаки: Зображення, кольори, шрифти та інші візуальні елементи, які використовуються для створення емоційного зв'язку з аудиторією. Приклади :

Укушене яблуко Apple: Логотип Apple, укушене яблуко, є одним із найвідоміших візуальних знаків у світі. Цей логотип асоціюється з інноваційністю, преміум-якістю та стильним дизайном.

Віконця Microsoft Windows: Логотип Microsoft, який складається з чотирьох кольорових квадратів, утворюючи образ вікна, символізує відкритість, доступність та різноманітність продуктів компанії.

Рис. 1. Логотипи Apple та Microsoft Windows

3) Символіка та метафори: Використання символічних образів та метафор для передачі глибшого значення або створення асоціативних зв'язків. Приклади

- *Bridgestone – "Your Journey, Our Passion":* Метафора подорожі для вираження відданості бренду комфорту та безпеці водіїв.
- *Red Bull – "Gives You Wings":* Ця метафора символізує підвищення енергії та продуктивності, яке нібито надає енергетичний напій, створюючи асоціативний зв'язок зі свободою та можливістю досягнення більшого.

4) Культурні та соціальні коди: Елементи, які відображають певні культурні, соціальні чи групові норми та цінності. Для прикладу можна віднести :

- *MasterCard – "There are some things money can't buy. For everything else, there's MasterCard"* - створює контраст між безцінними емоціями та матеріальними речами, які можна купити, підкреслюючи універсальність та зручність використання MasterCard.
- *Apple – "Think Different":* Слоган, який спонукає до креативності та інновацій, відрізняючись від традиційних підходів.
- *Sony – "Make. Believe.".* Слоган успішно інтегрує концепції інноваційності та креативності, які є відмітними рисами Sony, підкріплюючи їхній образ як лідера у сфері технологій та розваг. Відображає ідею, що з продуктами Sony споживачі можуть вірити в безмежні можливості та здійснення своїх мрій.

Ці приклади ілюструють, як різні елементи семіотичної структури використовуються в рекламі для впливу на споживачів, створення брендової ідентичності та комунікації з цільовою аудиторією.

Висновки. Семіотична структура рекламного тексту є багатогранною і містить різноманітні знаки та символи, які використовуються для передачі повідомлень. Ефективність рекламного тексту значною мірою залежить від його здатності правильно використовувати семіотичні знаки для створення бажаних асоціацій та емоційних реакцій у цільової аудиторії. Розуміння цих семіотичних елементів та їхнього правильного застосування є вирішальним для створення ефективної рекламної стратегії.

ОСОБЛИВОСТІ ТОПОНІМІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Петров Олексій Анатолійович,
Старший викладач
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій
м. Київ, Україна

Вступ. Географічні назви певної території мають неабияке смислове значення. Саме через місцеві назви прослідковується історія певної території - історія мов, якими на ній розмовляли, народів та етносів, що на ній проживали, культур, які на ній існували. Саме лінгвістичний аспект топоніміки і становить для нас основний інтерес. Топоніміка - одна з тих наукових галузей, де безпосередньо перетинаються мовознавство, історична наука, культурологія, етнографія і географія. Вивчаючи склад географічних назв, ми відкриваємо не тільки старі та прадавні назви, але й спостерігаємо історію тієї чи іншої місцевості, території, країни у комплексі загалом.

В процесі вивчення англійської мови основний інтерес для нас становить, насамперед, англійська топоніміка. Дослідження топоніміки Британії і, зокрема, Англії дає уявлення про багату історію народів та культур, що існували на території сучасної Великобританії, і нерозривно пов'язане із дослідженням історії англійської мови взагалі.

Мета роботи. Вивчення топоніміки англійської (на прикладі топонімії Англії) мови, структури топоніміки англійської мови, її етимології.

Матеріали та методи. За структурою англійські місцеві назви поділяються на два типи: прості та складені. Прості складаються із одного елемента; складені - із двох або трьох.

За семантикою можна зазначити три типи англійських місцевих назв. Перший тип - це народні назви, утворені за самоназвою народу або етносу, що стала назвою їх поселення. Так, наприклад, Ессекс (Essex) означає "(територія) східних саксів (East Saxons)". Ці назви, зазвичай, достатньо старі. Другий тип це хабітативна назва, що може бути як простою, так і складеною. Уік (Wick,

Ейвон) - це приклад простої хабітативної назви, що означає "житло, спеціалізована ферма або торгове поселення". Складена хабітативна назва Кросбі (Crosby, Камбрія): "селище, в якому є хрести". Хабітативні назви мають якийсь елемент, що позначає місце проживання людей. Третій тип - це топографічні назви, що також можуть бути простими, наприклад, Уаун (Wayne, Хамберсайд), "тряске болото або трясовина", або складеними, наприклад, Оттершоу (Ottershow, Суррей), що означає "маленький ліс, часто відвідуваний іншими".

Перші місцеві назви в Англії - це досить невелика кількість назв, що можуть бути навіть докельтського походження, включаючи назви річок Кольн (Colne), Хамбер (Humber), Ітчен (Itchen), Оус (Ouse) та Вей (Wey).

Наступними по давності йдуть британські назви, що використовувалися бриттами. Вони нерівномірно розподілені по Англії, будучи достатньо рідкими на сході і більш поширеними на заході. Значний вплив на британські місцеві назви становила латинська мова. Особливий інтерес викликає клас британських імен, що походить від запозичених із латинських слів. Перше місце серед них займають "egles" від латинського "ecclesia" (церква), "wic" від "vicus" (село) і "camp" від "campus" (табір).

Переважна більшість англійських місцевих назв походить із давньоанглійської мови.

Одним з значних чинників впливу на англійські місцеві назви було норманське завоювання 1066 року. Багато нових французьких назв були складеними назвами за схемою, що демонструє, наприклад, Бюмон (Beaumont) - "чарівний пагорб" та Бюшеф (Beauchief) - "чарівний мис".

Результати та обговорення. Встановлено, що за структурою топоніми Англії можна поділити на прості та складені, а за семантикою - на народні, хабітативні та топографічні. За етимологією топоніми Англії мають різне історичне походження; на території Англії зустрічаються топоніми, що походять від мови стародавніх бриттів, латинські назви, давньоанглійські, давньоскандинавські та французькі назви, що вплинули на формування

топонімії регіону.

Висновки. Топоніміка англійської мови становить неабиякий інтерес при вивченні англійської мови. Це обумовлено тим, що топоніми становлять собою значну частину лексичного фонду будь-якої мови. Топоніми Англії можна умовно поділити за структурою, етимологією та семантикою. За структурою топоніми Англії поділяються на прості та складені, а за семантикою - на народні, хабітативні та топографічні. Ми розглянули схеми формування таких топонімів із окремих елементів. Переважну більшість топонімів Англії становлять складені назви. За етимологією топоніми Англії мають різне історичне походження. На території Англії існують назви, що використовувалися ще стародавніми бриттами, латинські назви, утворені після завоювання Англії римлянами, староанглійські назви, що виникли після появи англо-саксів, назви скандинавського походження, поширені після приходу норвежців та данів до Англії, та французькі назви, що набули поширення після норманського завоювання Англії. Ми також дізнались, що деякі вже існуючі назви набули значних змін, у першу чергу - фонетичних, із появою в Англії нових мов та їх носіїв (наприклад, давньоскандинавської та французької).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Жучкевич В. А. Общая топонимика / В. А. Жучкевич. - Минск: Высшая школа, 1980 - 288 с.

2. Методы топонимических исследований: сборник научных трудов (под ред.А.К. Матвеева). - Свердловск: УрГУ, 1983 - 136 с.

3. Мурзаев Э. М. Очерки топонимики. - М., 1974 - 384 с.

4. Подольская Н. В. О развитии отечественной топонимической терминологии - М., 1970 - 278 с.

5. Суперанская А. В. Имя через века и страны / А. В. Суперанская. - М.: Наука, 1967 - 192 с.

6. Суперанская А. В. Что такое топонимика / А. В. Суперанская. - М.: Наука, 1985 - 182 с.

7. Стецюк Валентин. 2000. Дослідження передісторичних етногенетичних процесів у Східній Європі. Друга книга. Львів-Київ - 100 с.

8. Янко М. Т. Топонімічний словник України: Словник-довідник. - К.: "Знання", 1998 - 432 с.

ЛЕКСИЧНИЙ ТА СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ АНГЛОМОВНИХ НАУКОВИХ ТЕКСТІВ ВІЙСЬКОВО–ТЕХНІЧНОЇ ТЕМАТИКИ

Підлужна Ірина Андріївна
викладач
Національна академія Національної гвардії України
м. Харків, Україна

Вступ. Сучасні військові конфлікти, що супроводжуються стрімким розвитком воєнних технологій та постійне обговорення застосування таких технологій неминуче потребують поглибленого вивчення військово-спеціальної лексики.

Мета. Встановити лексико-структурні особливості англомовних наукових текстів військово-технічної тематики.

Матеріали і методи. Завдання дослідження вирішувалися на основі використання комплексу наукових методів, а саме: аналізу методичної, психологічної та лінгвістичної літератури за темою роботи.

Результати ті обговорення. Англомовні військові тексти відрізняються від інших за такими ознаками: насиченість військовою лексикою; використання військової та військово-технічної термінології; наявність стійких словосполучень, характерних лише для військової сфери спілкування; вживання військової номенклатури і спеціальних скорочень.

Характерними є наступні граматичні мовні засоби: часові дієслівні форми, модальні дієслова, лівосторонні означення багатокомпонентних термінів: виступають в ролі іменника, дієприкметника, прикметника та виконують інформаційну функцію і сприяють відношенню до певного класу явищ; зв'язок багатокомпонентних термінів: іменник + прийменник.

Відмінна риса англомовних текстів військово-технічного змісту надмірна насиченість військовою термінологією. Переклад військової термінології та термінів загалом є досить складним завданням, адже є терміни, які не існують в мові перекладу, тому велике значення при перекладі термінів має контекст,

який дозволяє вивести загальне значення терміна із значень його компонентів. Перш за все, змінюючи військові терміни, необхідно враховувати порядок військових термінів. Він чітко показує, де вжито слово, де слід шукати його еквівалентну відповідність, виходячи зі знання військових дій і військової лексики мови перекладу.

З точки зору труднощів розуміння і перекладу військові терміни можна поділити на три групи. До першої групи відносяться терміни, які позначають іноземні реалії, ідентичні реаліям української мови.

Друга група репрезентує терміни, що позначають іноземні реалії, які відсутні в українській дійсності, але мають загальноприйняті українські термінологічні еквіваленти.

Остання група включає терміни, що позначають іноземні реалії, відсутні в нашій дійсності і не мають загальноприйнятих українських термінологічних еквівалентів.

Лінгвісти визначають наступні основні прийоми та способи перекладу термінів: транскодування, транслітерація, калькування, описовий переклад, вилучення та додавання, конкретизація та генералізація.

Військовий перекладач повинен не тільки добре знати відповідну іноземну мову та військові терміни, але також повинен мати добру освіту у сфері військових операцій загалом і бути знайомим з усіма аспектами військової справи. Без цих додаткових нелінгвістичних знань не може бути фахівця в цій сфері діяльності.

Висновки. Класифікація англомовної військової термінології та способи її словотворення, з’ясування жанрової типології англомовних військових текстів і вивчення їх лексико-граматичних особливостей надають вичерпну лінгвістичну характеристику англомовних військових текстів військово-технічного змісту.

Правильний переклад військових матеріалів залежить значною мірою від правильного перекладу термінів, оскільки велику частину військової лексики займають військові і військово-технічні терміни, що несуть максимальне

смислове навантаження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Байло Ю. В. Особливості поняття «військовий термін» (семантичний аспект). *Наукові записки ім. М. Гоголя.* Київ: Філологічні науки, 2013. Книга 3. С. 62-65

2. Скороходько Е. Ф. Термін у науковому тексті (до створення терміноцентричної теорії наукового дискурсу). Київ: Логос, 2006. 98 с.

ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ІНТЕРАКТИВНИХ ПЛАТФОРМ ПРИ ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ШКОЛІ

Пономаренко Галина Анатоліївна
вчитель англійської мови
старший вчитель
Шандриголівський ліцей
Лиманської міської ради
Донецької області

Вступ./Introductions. Пандемія COVID19, введення військового стану змусили освітян проводити навчання в змішаному та дистанційному форматах. Це стало викликом для всіх учасників освітнього процесу. Вчителям довелося швидко опановувати різні інтернет ресурси для того, щоб якісно викладати навчальний матеріал. В своїй роботі вчителі зіштовхнулися з тим, що мотивація начальної діяльності, методи та форми роботи не є такими ж ефективними під час дистанційного уроку, як при традиційному викладанні.

Щоб активізувати навчальну діяльність учнів вчителі почали приділяти велику увагу інтерактивним методам навчання на цифрових платформах. Вони допомагають викладачу заощадити час на пояснення нового матеріалу, а учням краще зрозуміти тему уроку, відпрацювати та активізувати отримані знання, підвищити мотивацію до навчання.

Мета роботи./Aim.Метою роботи є дослідження ролі сучасних інтерактивних платформ у процесі вивчення іноземних мов. Для досягнення мети поставлено наступні завдання: визначити сутність та характерні ознаки інтерактивних платформ; познайомитися з інтерактивними платформами, які можуть активно використовуються у процесі вивчення іноземних мов.

Матеріали та методи./Materials and methods. За концепцією розвитку дистанційної освіти в Україні дистанційна освіта – це форма навчання, рівноцінна з очною,заочною та екстернатом, що реалізується, в основному, за технологіями дистанційного навчання. Новітні технології навчання були закріплені відповідними законодавчими актами: закон «Про Національну

програму інформатизації»; розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні»; наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» (Про затвердження Положення, 2013); Міністерства освіти і науки України «Концепція розвитку дистанційної освіти України» тощо.

Матеріали освітніх інтерактивних платформ з вивчення іноземних мов можуть бути як основним джерелом, так і доповнювати навчально-методичні матеріали, що застосовуються в процесі вивчення іноземної мови з метою ефективної організації навчального процесу. Однак, на відміну від традиційних методик викладання іноземної мови, механізм роботи на освітніх інтерактивних платформах передбачає регулярний контроль діяльності здобувачів освіти. Тому інтерактивні освітні платформи з вивчення іноземних мов є продуктивною технологією.

Основними критеріями аналізу та відбору інтерактивних освітніх платформ, що визначають їх доступність та функціональність у межах індивідуалізації навчання іноземних мов, є:

– зрозумілий інтерфейс – цей критерій передбачає зрозуміле розташування розділів платформи, якісне оформлення та дизайн, а також доступну навігацію;

– методично-обґрунтований підбір електронного контенту – всі завдання сайту повинні мати методичну цінність та розвивати конкретні навчальні та мовні вміння та навички здобувачів освіти;

– наявність мультимедійних елементів навчання, а саме: зображень, анімацій, аудіо та відео;

– інтерактивність – взаємодія з іншими учасниками в процесі навчання;

– доступність безкоштовної версії – на сьогоднішній день існує значна чисельність інтерактивних онлайн-платформ з вивчення іноземних мов, проте кожна з них, перебуваючи у відкритому доступі, має спеціальні платні доповнення;

– варіативність завдань – наявність різноманітних завдань, скерованих на вдосконалення мовних навичок здобувачів освіти з різним рівнем та здібностями до вивчення іноземних мов;

– можливість контролю результатів навчання та діагностики помилок впродовж усього навчання – цей критерій дозволяє фіксувати проблемні сторони у вивченні іноземних мов. Найпопулярніші цифрові інструменти серед українських вчителів – це онлайн- сервіси для опитувань:66,4%– Google Forms, 64,5%–LearningApps. Для візуалізації даних 74,3% опитаних освітян використовують платформу Canva та 22,9%–платформу Prezi. Для створення інтерактивних аркушів,плакатів 60,3% вчителів використовують дошку Jamboard,47,7%–платформу Padlet.

Для вчителя англійської мови, при організації дистанційного та змішанго типів навчання можуть стати в пригоді такі додатки та ресурси для розвитку навиків говоріння: Buddies, Vocaroo, Zigazoo, Animate from Audio, Speak and Improve, EduDo, Charlala, Waveroom. Ресурси для розвитку навиків письма: Wordtune, WriteandImprove, WritingExercises, Paraphraser, Trinka, Typing Test, E-comments, CryptPad, Storywizard. Ресурси для розвитку навиків читання: Ask a philosopher, Al Dungeon, Story Weaver, Texting Story maker, Read Aloud, Messagink, Lit2go, Insert Learning, Factitious, Cue Prompter, Cosmos, Activey Learn, Textproject. Ресурси для розвитку навиків аудіювання: Twistedwave, Listeningio, Audio Capture, AudioLinqua, Lyricstraining, YouTube Fiesta, Voice Tube.

Платформи Google Classroom, «МійКлас», Всеукраїнська школа онлайн (ВШО), Learning.ua, Zoom, Moodle, Edmodo, Mozaik, Core (Construct Online Resources for Education), ClassDojo, Discord,Human, Google Meet, GIOS IOS забезпечують організацію навчання та контролю навчального процесу дистанційно.

Результати та обговорення. /Results and discussion. На інтерактивних цифрових платформах можна знайти цифрові зошити, книги, інтерактивні робочі аркуші, різноманітні анімації, ілюстрації тощо. Видовищні інтерактивні

елементи, а також вбудовані ілюстраційні, експериментальні та розвиваючі програми пробуджують інтерес учнів, допомагають їм легше засвоювати навчальний матеріал. Ефективне програмне забезпечення для презентацій у класі з цифровими підручниками, анімованими презентаціями та функцією домашнього завдання в режимі онлайн, а також тисячі одиниць інтерактивного вмісту (3D-сцени, навчальні програми, відео, вправи) можуть бути використані учнями для навчання вдома. Усі ці платформи є хорошим тренажером як для учнів, так і для вчителів також й у напрямку застосування інформаційно комунікаційних технологій у навчанні.У підсумку потрібно відмітити, що з приходом у освітній процес інтерактивних платформ уроки англ.мови дуже змінилися. Їх застосування при викладанні цих навчальних предметів цілком виправдано, тому що дозволяє активізувати діяльність учнів, дає можливість підвищити якість освіти, професійний рівень педагога, урізноманітнити форми спілкування всіх учасників освітнього процесу. І у майбутньому використання інтерактивних платформ для ведення англ.мови тільки розширюватиметься та удосконалюватиметься.

Висновки. /Conclusions. Роль інтерактивних платформ під час вивчення іноземних мов полягає у забезпечені якісного навчального процесу та індивідуалізації освіти. Застосування інтерактивних освітніх платформ в процесі вивчення іноземних мов може стати саме тим педагогічним інструментом, який сприяє підвищенню якості засвоєння знань за допомогою простеження індивідуального освітнього шляху здобувача освіти, а також виявлення причинно-наслідкових зв’язків між його активністю на інтерактивних освітніх платформах та успішністю навчання. Впровадження інтерактивних технологій робить учня активним учасником освіти, який усвідомлено здійснює процес пізнання та вивчення іноземної мови.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Вербицький О. О. Цифрове навчання: проблеми, ризики та перспективи. HomoCyberus. 2019. № 1(6). С. 34-39

2. Дмитренко С. О. Цифрові технології в освітній сфері. Наукові і освітянські методології і практики. 2018. №9. С. 24-28

3. Савицька І. Впровадження інноваційних технологій у практику роботи школи. Український педагогічний журнал. 2020. №16. С. 1-9. 5. Савченко З. В. Цифрові освіті ресурси у роботі вчителя. Педагогічний пошук. 2021. №5. С. 18-2

4. Сливка Н. П., Геворгян К. Л., Горицька О. В. Роль інтерактивних платформ у вивченні іноземних мов. Журнал «Перспективи та інновації науки» (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина». 2021. № 5(5). С. 572–582.

ФІЛОСОФСЬКА ДИСТАНЦІЯ ДО СВІТУ ЯК СТИЛЬ ВІСЛАВИ ШИМБОРСЬКОЇ НА ОСНОВІ ЗБІРКИ «WOŁANIE DO YETI»

Рега Данило Олексійович
наук.кер.
кандидат філологічних наук, доцент
Николяк Софія Михайлівна
студентка II курсу ОР магістр,
Факультет філології,
Прикарпатський Національний університет ім. В. Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна

Вступ Віслава Шимборська-видатна польська поетеса та нобелівський лауреат, відзначалась не лише винятковим майстерством слова, але унікальним

Підходом до виисвітлення філософський концепцій у своїй творчості. Однією з найцікавіших тем, які захоплюють дослідників, є тема філософської дистанції до світу в її творчому доробку. У цій статті я поглиблюсь в аналіз «Wołanie do Yeti»-поетичної збірки, де витончений поетичний стиль Шимборської стає не лише засобом вираження, а й ключем до розуміння її філософської дистанції до світу. Своєрідна гра з мовою, метафорами та образами відкриває перед нами глибокий сенс та внутрішній світ поетеси, в якому вона прагне виокремити себе від звичайності та підняти питання філософської природи існування. Таким чином, розкривається, як в творчості Віслави Шимборської артистичний вираз поєднюється з філософією, створюючи унікальний простір розуміння світу через призму поетичної дистанції.

Мета статті Дослідити філософські уявлення та концепції, які присутні в поезіях Віслави Шимборської та у її власному світі.

Матеріали та методи Методологічну основу дослідження складають праці І. В. Козлика, Е. Соловей.

Результати та обговорення

Michał Rusinek зазначає, що Віслава Шимборська окрім свого

виняткового поетичного таланту вражала своїх близьких також неповторним та іронічним ставленням до життя. Письменник часто наголошує про ці особливості у своїх інтерв'ю. Він зауважує, що для Шимборської гумор не був лише засобом розваг, а й своєрідним механізмом захисту.

Уникати серйозних питань вона не вміла, використовуючи анекдоти та гумористичні відповіді, що вийшовши за рамки стандартних форм спілкування, дозволяло їй зберігати свою приватність та інтимність в комунікації. [3]

Отже, спершу варто зазначити, що філософська лірика вражає своєю здатністю відтінювати універсальне в свідомості людей. Важливо звернутися до активності поетичної позиції «мислячого поета», який постійно висуває питання до світу і виявляє в собі напруженість духовних пошуків. Згідно з висловом Заблоцького, такий «поет думки» відрізняється від тих, хто просто розмірковує, для нього важливий сам процес народження думки. [1, с. 265]

Важливим аспектом філософської лірики є не лише відображення загального, але і активна участь у процесі його відкриття та виявлення через напружені духовні пошуки. Ця лірика не обмежується простим відтворенням загальних ідей, але активно сприяє їхньому розвитку та розкриттю через інтенсивні духовні рефлексії. [2, с. 14]

Лауреатка Нобелівської премії відрізняється від екзистенціалістів, оскільки вона не розглядає світ і існування як абсурдні або безглузді. Натомість вона вбачає в них парадокси, які можна розглядати та вражатися ними. За її думкою, хоча світ може видаватися безсенсовим, людина має можливість надати йому сенс, організовуючи його відповідно до своїх власних потреб. Замість того, щоб відкидати безсмисловість, вона закликає розглядати це як виклик для творчого підходу до власного існування і пошуку сенсу в житті. 21

Один з найвідоміших віршів поетеси є вірш «Nic dwa razy». У ньому розглядаються теми швидкоплинності, мінливості почуттів, згасання кохання, розбіжностей між людьми. Його популярність і актуальність безсмертні, оскільки, як зауважила Уршуля Лементович, він просто коментує очевидну істину про те, що людина підпорядковується біологічному закону

швидкоплинності. [4] Вірш відображає не лише швидкоплинність моментів, але і непостійність почуттів, пов’язаних із закоханими. Віслава Шимборська передає ідею, що емоції та почуття, пов’язані з коханням та міжособистісними відносинами є нестабільними та швидкоплинними, змінюються з часом, коли «тече» життя. Це визначає унікальність людської долі, де вчора і сьогодні взаємодіють, створюючи мозаїку почуттів і емоцій.

Висновки

Отже, в творчості Віслави виявляється глибокий аналіз різноманітних аспектів життя та високий рівень естетичної чутливості. Поза літературною творчістю вона, залишаючи свій власний індивідуальний стиль, проявляла відданість внутрішнім цінностям. Це відповідає філософії поетеси.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Козлик В. І. Теоретичне вивчення філософської лірики і актуальні проблеми сучасного літературознавства.Івано-Франківськ,2007.с.327

2. Соловей Е. Українська філософська лірика.Київ,1998.186 с.

3. Шимборська В. «Перепрошую всіх, що не вмію кожним і кожною бути». URL: https://naszwybir.pl/vislava-shymborska/.

4. Nic dwa razy- interpetacja wiersza.URL: https://eszkola.pl/jezyk-polski/nic-dwa-razy-2571.html

ЗНАЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)» У РЕАЛІЗАЦІЇ ФАХОВИХ НАВИЧОК

Соколов Іван Андрійович,
студент
Ланова Ірина Вікторівна,
викладач, науковий керівник
Криворізький національний університет
м. Кривий Ріг, Україна

Вступ. / Introductions. «Українська мова (за професійним спрямуванням)» – навчальна дисципліна у вищих навчальних закладах України, мета якої полягає у формуванні комплексу загальномовних навичок, необхідного у здобувачів вищої освіти для ефективного виконання професійних завдань.

Мета роботи. / Aim. Мета роботи – проаналізувати важливість дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» при реалізації фахових умінь.

Матеріали та методи. / Materials and methods. У статті розглянуто проблематику сучасної української технічої галузі та необхідність формування мовних навичок у здобувачів вищої освіти – майбутніх фахівців своєї професії.

Результати та обговорення. / Results and discussion. Натепер в Україні йде повномасштабне вторгнення російської федерації. За весь час цієї війни зруйнована велика кількість житлових споруд, об’єктів критичної інфраструктури, промислових комплексів тощо. Ураховуючи події останніх років, у державі виник дефіцит висококваліфікованих співробітників технічних галузей. Відтік кадрів зумовлений низьким оплачуванням праці робітників, поганими умовами роботи та мобілізацією співробітників до лав Збройних Сил України.

Підготовка працівників – дуже важкий та тривалий процес, під час якого здобувач освіти даної спеціальності зобов’язаний пройти курс української мови(за професійним спрямуванням), щоб мати високу результативність своєї

праці в майбутньому.

Мова професійного спрямування – соціальний варіант сучасної літературної мови, яка використовується представниками певних галузей. Висококваліфікований працівник має володіти системою термінів, професіоналізмів та понять своєї професії, які забезпечують комунікативні потреби для ефективного виконання професійних завдань [1, с. 53].

Сучасний фахівець має вміти швидко сприймати необхідну інформацію, від багатства його словникового запасу, мовлення, культури залежить його майстерність та успіх як співробітника [1, с. 11-12].

Терміни відіграють важливу роль у фаховому середовищі, полегшуючи комунікацію працівників під час професійних робіт.

Термін (від лат. terminus – межа, кордон) є одиницею мови, яка виражає поняття науки, техніки та інших спеціальних галузей, сприяє виконанню її пізнавально-інформативної функції, пов’язаної з фіксуванням і збереженням нагромаджених людством знань [3, с. 53].

На думку дослідниці наукового стилю Онуфрієнко Г., визначення ролі термінології у формуванні мовно-професійної компетентності фахівців будь-якої галузі знань є центральною проблемою в сучасній професійній освіті. Вона безпосередньо пов’язана з іншою актуальною у наш час проблемою становлення, нормалізації й кодифікації української національної термінології, яка після проголошення незалежності України та змін у статусі української мови, розширення її функцій у державі вступила в новий етап свого розвитку [2, с. 53].

Висновки. / Conclusions. У результаті вищезазначеного, можна зробити висновок, що дисципліна «Українська мова (за професійним спрямуванням)» посідає одну з найважливіших сходинок для підготовки висококваліфікованих фахівців та реалізації їхніх професійних умінь та навичок. Для підвищення відсотка навчених робітників на підприємствах потрібно мотивувати їх більшою грошовою винагородою за працю, агітувати молодь вступати на технічні спеціальності, разом з цим покращувати умови й рівень їх навчання в

закладах освіти, приділяючи увагу мовній компетентності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови: навч. посіб. Київ : Академія, 2007. 360 с.

2. Онуфрієнко Г. Науковий стиль української мови. 2-ге вид. переробл. та доповн.: навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2009. 392 с.

3. Козак Л. В., Пасічна О. В., Ланова І. В. Українська мова за професійним спрямуванням: навч. посіб. для студ. закл. вищ. освіти. Кривий Ріг : КНУ, 2018. 202 с.

СПІВВІДНОШЕННЯ ТЕРМІНІВ УКРАЇНСЬКОГО ТА ІНШОМОВНОГО ПОХОДЖЕННЯ У ПРАЦЯХ З БУДІВЕЛЬНОЇ ІНЖЕНЕРІЇ

Усачова Віта Юріївна,
студентка
Ланова Ірина Вікторівна,
викладач, науковий керівник
Криворізький національний університет
м. Кривий Ріг, Україна

Запозичення іншомовної лексики безперечно впливає на розвиток нашої мови. Бачимо тенденцію до збільшення кількості іншомовних слів в лексичному складі мови, зокрема термінів. Більше того, деякі слова настільки сильно закріпилися в українській мові, що мають більшу частотність використання порівняно з питомо українською термінологією. Дослідженням питання залученості іншомовної лексики, зокрема термінологічної, у мовний фонд України займалась велика кількість науковців: Г. А. Сергєєва, Л. М. Архипенко, С. В. Смоліна, І. Б. Черкез. Можна зазначити лінгвістичну діяльність І. Я. Франка, який є одним з перших дослідників, що пояснив важливість іншомовних запозичень в українську мову.

Проте аналіз співвідношення іншомовної та питомо української термінології у працях, що стосуються будівельної інженерії, не є активною темою обговорень у науковому дискурсі, тому є важливою темою для майбутніх досліджень. Метою нашого дослідження є співвіднесення кількості використаної термінології у працях з будівельної інженерії залежно від її походження (питомо українська лексика чи іншомовні запозичення).

Задля дослідження теми нам перш за все потрібно визначити дефініцію терміна “слова іншомовного походження”. До трактування цього поняття долучалося багато мовознавців. Іншомовні слова – це слова з інших мов, що, на відміну від запозичених слів, не засвоєні повністю мовою, що їх запозичила, усвідомлюються мовцями як чужорідні й зберігають ознаки свого походження. У багатьох працях використовують іншомовні терміни, тому слід дослідити

походження та значення слова термін. Термін – номінативні одиниці – слова або словосполуки, використовувані для точного, максимально однозначного визначення понять, які утворюють специфіку різних галузей науки й техніки [1, с. 806].

Проте, аналізуючи статтю доктора архітектури, доцента Т. Ф. Давідіча, а саме його роботу на тему “Архітектура та будівельна інженерія: межі допустимого у відносинах” можемо зазначити, що у його статті лексична терміносистема містить велику кількість слів іншомовного походження. Наприклад, латинського походження: конструкція (лат. разом будувати) побудова, взаємне розміщення частин, склад машини, споруди або вузла, а також самі машини, споруди, вузли з такою побудовою; арматура (від лат. зброя, озброєння, устаткування) – допоміжні деталі та пристрої апаратів, конструкцій, споруд тощо; арка (лат. дуга, вигин, крут) – криволінійне перекриття прорізів у стіні; абразивні матеріали (від лат. зіскоблювання, зіскрібання) – природні або штучні матеріали переважно високої твердості [3, с. 19-20].

Є велика кількість слів грецького, німецького, італійського, французького, арабського походження: архітектура (грец. будівництво) мистецтво створення (проєктування й побудови) будинків, споруд та їхніх комплексів; фасад (від фр. лице, лицьовий бік) – зовнішній бік будівлі. Пропорції та декор фасаду зумовлені функціональним призначенням споруди, особливостями її стилістичного, просторового і конструктивного рішень; мечеть (араб. місце поклоніння) – культова споруда, храм у мусульман; масштаб (від нім. міра, розмір, палиця, тобто мірило) – відношення лінійних розмірів об’єкта, зображеного на кресленику, плані, аерофотознімку або карті, до його розмірів у натурі [3].

Будівельна терміносистема містить також лексеми, утворені із морфем різномовного походження: фонтан (через італ. від лат., род. відм. джерело, гейзер, причина), декоративна споруда, що є основою або обрамленням струменів води, які б’ють вгору або стікають униз; бетон (фр., від лат. гірська

смола) – будівельний матеріал, одержуваний після формування і твердіння суміші в’яжучої речовини (з водою або без неї), заповнювачів і (в разі потреби) спеціальних добавок; технологія (англ. від давньогр. уміння думка) - сукупність способів одержання, обробки або переробки (зміни стану, властивостей, форми) сировини, матеріалів і напівфабрикатів у процесі виробництва продукції [3].

У співвідношенні з українськими термінами, що стосуються будівельної інженерії, іншомовні кількісно перевищують їх. З не запозичених можна зазначити такі назви: будівлі, житлові будинки, школи, театри, храми (церкви, собори, монастирі), лікарні, заводські корпуси тощо; лікарня – заклад для стаціонарного лікування хворих, що надає населенню кваліфіковану й спеціалізовану медичну допомогу; водоспад – падіння води з одного або кількох уступів, що перетинають річище річки [3].

Отже, з цього дослідження можна зрозуміти, що терміни іншомовного походження відіграють важливу роль у формуванні назв, основних понять галузі будівельної інженерії. Бачимо, що інтернаціональна лексика стала частиною наукового стилю української мови, зокрема це виявляється у аналізованій нами праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Загнітко А. Сучасний лінгвістичний словник. Вінниця: Твори, 2020. 920 с.

2. Давідіч Т. Ф. Архітектура та будівельна інженерія: межі допустимого у відносинах. Містобудування та територіальне планування. 2022. С. 115–136.

3. Термінологічний словник-довідник з будівництва та архітектури / Р. А. Шмиг, В. М. Боярчук, І. М. Добрянський, В. М. Барабаш. Львів, 2010. 222 с.

4. Словник іншомовних слів. URL: https://www.jnsm.com.ua/sis/index.shtml (дата звернення: 20.11.2023).

ІНТОНАЦІЙНА СКЛАДОВА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ТА ТРУДНОЩІ ЇЇ ВИКЛАДАННЯ

Чайковська Ольга Миколаївна,
викладач
Військова академія,
м. Одеса, Україна

Навчитися розмовляти іноземною мовою – це більше, ніж просто вивчити необхідний набір лексичних одиниць і граматичних правил. Це також потребує емоційного забарвлення мови з правильним логічним наголосом в реченнях, що зазвичай є проблемою як серед слухачів, так і серед викладачів. Хоча опановування правильною інтонацією є однією з дуже поширених проблем під час вивчення нової мови, учні здебільшого зосереджуються на граматиці. Це також стосується викладачів, які викладають англійську, і які, як правило, мають хороший рівень знань, але низький рівень усного мовлення щодо використання притаманної йому просодії. Існує ряд причин, які зумовлюють низький рівень володіння тонкощами інтонації викладачів англійської мови.

Наголос, ритм та інтонація разом створюють просодію англійської мови. Нейролінгвістично, мелодія, ритм і всі інші функції рідної мови набуваються в дитинстві, тобто в період максимальної продуктивності й дорослій людині їх важко змінити. У розмовній англійській мові саме наголос є основною ознакою межі між словами, тому слухачі вивчаючи мову в дорослому віці вже мають проблеми з розумінням на слух того, де закінчується одне слово і де починається інше слово, які склади наголошені, а які – ні.

Англійська інтонація також досить складна для початківців. Важливою складовою інтонації та ключовим моментом у правильному спілкуванні та розумінні мови є використання та розпізнавання логічного наголосу на певних словах у реченні. Робота над умінням чути, розуміти й відтворювати реченнєвий наголос у мовленні є основною проблемою в опановування англійською інтонацією. При відтворенні речення наголошуються змістовні

слова (іменники, дієслова, прикметники та питальні слова), які передають зміст. З іншого боку, службові слова (артиклі та прийменники) не наголошуються. Проміжок часу між наголошеними словами завжди однаковий. Це основні правила наголошення в реченнях, яких завжди слід дотримуватися.

Оскільки інтонація організовує слова в речення, було б корисно виділити чотири функції наголосу в реченні. *Тонічний наголос* належить до того складу в слові, який отримує найбільший наголос. Інтонаційна одиниця, тобто слово, має один тонічний наголос; однак речення може мати більше ніж одну інтонаційну одиницю і, отже, мати більше одного тонічного наголосу. Підкреслюючи інформацію, мовець може змінити наголос з головного іменника на інше слово змісту, наприклад прикметник або підсилювальне слово, і це називається *емфатичним наголосом*. *Контрастний наголос* використовується, щоб вказати на різницю між одним об'єктом та іншим. Контрастний наголос, як правило, використовується з такими детермінантами, як «this», «that», «these» та «those». Як випливає з назви останнього, наголос робиться на новій інформації у висловлюванні. В запитальних реченнях інформація природно наголошується сильніше, й правильно вжитий наголос речення є обов'язковим. Наголос у реченні відіграє важливу роль у вираженні та розумінні передбачуваних повідомлень у довгих висловлюваннях і тісно пов'язаний з інтонацією.

В англійській мові позиція наголошених складів в ізольованих словах, як правило, фіксована. Однак в реченні на модель наголосу впливає контекст. Як правило, змістовні слова, такі як дієслова та іменники, наголошуються, тоді як службові слова, такі як артиклі та прийменники, ні. Однак існує багато інших факторів, які впливають на наголос в реченні, тож часто можливо використовувати кілька моделей, що робить ситуацію з інтонацію незрозумілою для слухачів. В англійській мові наголошені склади характеризуються не тільки рівнем потужності наголосу, але й рівнем висоти, тривалості та якості голосних. Висота голосу в природній розмові швидко зростає на початку кожної фрази й поступово падає, сильно впливаючи на

наголос в реченні.

Що стосується ритму, то англійська є хорошим прикладом ізохронічної мови (*stress-timed language)*. Це означає, що наголос у вимовленому реченні виникає через рівні проміжки часу, а довжина, необхідна для того, щоб сказати щось, залежить від кількості наголошених складів, а не від кількості самих складів. Ця ситуація призводить до того, що у слухачів виникають проблеми з вимовою правильного інтонаційного зразка.

Усунення проблем з інтонацією та наголос в англійській мові вимагає додаткових зусиль у класі на додаток до стандартних методів навчання. Комп'ютерне навчання мови (Computer-Assisted Language Learning (CALL)) це метод, який може допомогти в навчанні в мовних класах. Сучасна філософія CALL робить сильний акцент на матеріалах, орієнтованих на студента, і які дозволяють їм працювати самостійно. Такі матеріали можуть бути структурованими чи неструктурованими, але зазвичай вони втілюють дві важливі особливості: інтерактивне навчання та індивідуальне навчання. CALL це, по суті, інструмент, який допомагає вчителям полегшити процес вивчення мови. Його можна використовувати для закріплення того, що вже було вивчено в класі, або як засіб виправлення, щоб допомогти учням, яким потрібна додаткова підтримка.

Проблема наголосу в реченнях посилюється зі складними та складнопідрядними реченнями, де як слухачу, так і викладачу важко визначити, яка інформація є важливішою. Прослуховування автентичних текстів, повторення прослуханих текстів і відпрацювання проблемних звуків і інтонаційних моделей має стати найважливішою частиною інтенсивного вивчення вимови. Було б неможливо зрозуміти будь-яку мову без врахування її моделі наголосу, оскільки кожна мова має свою унікальну просодію, відрізняється від інших мов моделлю наголосу, ритму та інтонації та розуміння цього важливого аспекту мовлення має бути головним завданням людини, яка прагне спілкуватися іноземною мовою.

ЗНАЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Черниш Микита Віталійович,
студент
Ланова Ірина Вікторівна,
викладач, науковий керівник
Криворізький національний університет
м. Кривий Ріг, Україна

Вступ. Наша мова – наша зброя. Це не просто слова, бо сьогодні, як ніколи, ми розуміємо актуальність та важливість цього вислову. Повномасштабна війна росії проти України порушила досить багато важливих питань та проблем. Усе частіше кожен пересічний громадянин починає замислюватися над своїм призначенням і тим, чим може допомогти у важкий час своїй країні. Тому наш обов'язок – бути згуртованими та єдиними, бути українцями.

Ціль роботи. Проаналізувати та показати важливість та значення української мови під час війни. Довести, що нація починається із мови, адже вона виражає нашу ідентичність і неповторність як українського народу.

Матеріали та методи. Під час проведення дослідження було використано історичний метод для аналізу подій, які передують війні та притисненню української мови сьогодні. Емпіричний метод для вивчення практичного досвіду та реальних випадків використання української мови в умовах воєнного конфлікту. Метод спостереження за використанням української мови в різних сферах життя під час війни, зокрема в засобах масової інформації, освітніх та медичних установах, а також у публічних службах.

Результати та обговорення. Українська мова – одна з найпопулярніших та милозвучніших мов у світі. Вона посідає третє місце зі слов'янських мов щодо кількості, яка нею говорить. Проте так багато століть її забороняли, обмежували, відміняли. Як і сьогодні, так і раніше росія намагалася знищити все українське, щоб ми не відчували свою ідентичність. Усе почалося в 1627

році, коли з подання церкви спалили й заборонили книги українською. У XVIII столітті мовознищення продовжили царі, у XIX столітті винищували мову в школах, забороняли навіть кирилицю. Лише після проголошення незалежності та з прийняттям Конституції державною мовою в Україні утвердили виключно українську. Але не надовго — до 2012 року, до ухвалення закону Колісніченка-Ківалова про можливість офіційної двомовності у певних регіонах. У 2018 році закон визнали антиконституційним. Того ж року Верховна Рада ухвалила новий мовний закон і знову офіційно визнала українську мову державною.

Сучасні реалії такі, що мова стала не просто засобом спілкування, а й інструментом, який допомагає виражати нашу самобутність, ідентичність та неповторність. Саме українські вірші та пісні надихають кожного громадянина, воїна боротися, перемагати та жити. Сьогодні є значення, якою мовою говорить кожен із нас.

Під час війни багато території України було й залишається окупованими. Досить часто ворог використовує російськомовне населення як зброю, дізнаючись позиції, важливі події чи знання від них. Адже наші люди не в змозі відрізнити окупанти від свого воїна, спілкуючись з ним російською. Проте, кожен пам’ятає ту історію, коли навіть на офіційних телеканалах агресора, звучала інформація про те, як наші воїни перевіряли хто є свій серед чужих. У телеефірі російська пропагандистка ольга скабєєва розповіла про лінгвістичне "катування" російських окупантів, які прийшли убивати українців. "У нацистів це слово "полуниця". Українською звучить "поляниця". Якщо відповів неправильно чи неправильно промовив, якось з помилками – на коліна та куля", переконувала ведуча. Після чого, це стало цілим мемом. Проте у кожному жарті, є частка правди. Така ситуація чітко характеризує наскільки важлива мова.

Виділимо ключові аспекти значення української мови під час війни:

1) збереження національної ідентичності. Українська мова є важливим аспектом національної ідентичності українського народу. Вона відображає

багатий культурний спадок та історію України. Під час війни важливо зберігати цю ідентичність та підтримувати вживання рідної мови;

2) захист прав громадян. Українські громадяни мають право використовувати українську мову у всіх сферах життя, включаючи освіту, медицину та публічні служби. Забезпечення доступу до інформації та послуг українською мовою є одним із головних завдань у воєнний час;

3) збереження єдності та підтримка морального духу. Українська мова є мовою спільного спілкування для українських громадян, незалежно від їхнього регіону чи етнічності. Використання української мови сприяє збереженню єдності нації та підтримці морального духу під час важких випробувань;

4) протидія інформаційній агресії. Українська мова важлива для відчуття національної гідності та відстоювання суверенітету країни у контексті інформаційної війни. Інші суб'єкти можуть використовувати інформаційну агресію, включаючи мовну дискримінацію, для впливу на громадян та посилення поділу;

5) збереження культурної спадщини. Українська мова має багатий літературний спадок, який важливо зберігати та популяризувати. Вона є основою для розвитку культурних цінностей, мистецтва, літератури та історії України.

Під час війни українська мова є символом національної самостійності та єдності України. Це – наша зброя, якою ми служимо народові, що нас породив, вигодував і виховав. Саме мова – наш щит, наша особливість, маркер, який визначає нашу неповторність. Українська мова могутня, глибинна. І кожне слово має свій відтінок: сум, радість, гумор, щедрість, щирість. Мова розчулює, закликає до боротьби, клекоче у ненависті до зла, несправедливості, насильства. Вона стає інструментом збереження історичного спадку та підтримки громадян в їхньому бажанні захищати свою країну.

Висновки. Отже, Україна та її мова – це бренд, який набуває популярності у світі. Потрібно продовжувати розвивати його, шанувати, оберігати та боритися за красу та правильність мови. І буде перемога за нами,

бо наша мова – наша зброя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Хожаінова В. Історія заборон та утисків української мови. Суспільне відеоновини. URL: https://suspilne.media/76721-istoria-zaboron-ta-utiskiv-ukrainskoi-movi-suspilne-videonovini/.

2. Мова – наша зброя, якою ми служимо народові. Північно-бессарабський інформаційний портал. URL: https://nordbess-news.cv.ua/mova-nasha-zbroya-yakoyu-my-sluzhymo-narodovi.

ТЕОРІЯ МОВНИХ АКТІВ І ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

Щербина Анна Володимирівна,
страший викладач
Гніломедова Катерина Олегівна,
студентка
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна

Вступ. У сучасному світі політика виступає важливим інструментом не лише для вирішення проблем та інструментом комунікації, а й потужним засобом впливом на громадян та формуванню їхньої громадської думки. Тому спроба розгляду теорії мовних актів у контексті політичного дискурсу є важливим кроком у розумінні взаємозв'язку між мовленнєвими висловлюваннями політичних діячів та їхнім впливом на громадське сприйняття.

Це дозволяє визначити, як політичний дискурс не лише стає центром уваги для аналізу мовних актів, а й як це впливає та формує політичну реальність, думку та переконання суспільства. В даному контексті спроба розкрити мовні механізми формування політичного образу, переконань та управління громадською думкою сприяє розумінню того, як мова поволі стає інструментом не лише передачі інформації, але й впливу на соціальні та політичні парадигми.

Ціль роботи. Головною метою цієї роботи є розуміння теорії мовних актів, тобто дослідження та пояснення основ теорії мовних актів, їхніх ключових понять та принципів. Застосування концепцій теорії мовних актів до аналізу конкретних висловлювань чи текстів політичного характеру з метою розкриття їхнього змісту, призначення та ефективності. Аналіз того, як використання мови впливає на утворення певних політичних уявлень серед громадськості та як вона може створювати або змінювати сприйняття політичних подій.

Матеріали та методи. Матеріалом дослідження стали тексти політичних виступів та літературні роботи з питань політичної лінгвістики та теорії мовних актів. Було проведено систематичний аналіз текстового матеріалу для виявлення ключових мовних актів та їх характеристик у політичному дискурсі. Було застосовано такі методи як: аналіз контенту та впливу у ЗМІ, глибинні інтерв'ю а також моніторинг деяких соціальних мереж, для визначення того, як політичні висловлювання впливають на погляди та переконання суспільства. Це допомогло глибше зрозуміти, як теорія мовних актів виявляється в політичному дискурсі та як ці мовні акти впливають на громадське сприйняття.

Результати та обговорення. Вивчення мови та її ролі в суспільстві невіддільне від розгляду мовних актів, що є основними будівельними блоками комунікативного процесу. У контексті цього розгляду особливу увагу приділяємо не прямим, а непрямим мовним актам. Останні виокремлюються тим, що мовець, висловлюючи свої думки, спрямовує не лише наочний зміст, але й інтенцію впливу на сприймача. В цьому контексті, мовець не лише передає інформацію, але й активно спрямовує мовленнєвий акт на досягнення певного ілокутивного ефекту [1, с. 195].

Здійснення мовцем ілокутивних актів передбачає врахування не лише лінгвістичних правил, але й специфіки комунікативного контексту, здатного визначити інтенцію та сприйняття висловлення. У цьому контексті стає невід'ємною частиною дослідження питання про різноманіття ілокутивних актів та їхню взаємодію в суспільному спілкуванні.

Однією з центральних тем у вивченні функціонування мови у суспільстві є питання про різні способи використання не лише самої мови, а й її впливу на політичний дискурс. Політичні лідери використовують мовленнєві висловлювання для досягнення конкретних цілей, впливаючи на громадську думку, формуючи імідж країни, а також встановлюючи та утверджуючи свої політичні погляди. Мовленнєві акти у політичному контексті можуть включати переконувальні виступи, дипломатичні заяви, політичні обіцянки та інші форми висловлення. Тому такого типу висловлювання не лише передають інформацію,

а й спрямованні на формування певного уявлення про події чи особистості. До того ж, вони можуть впливати на виборців, спрямовуючи їхнє сприйняття політичної реальності.

Характеризуючи політичний дискурс як різновид дискурсу, науковці визначають його мету, а саме: він розгортається для досягнення, збереження та здійснення політичної влади. Так, Н. Шевчук підкреслює, що основним наміром політичного дискурсу є потреба адресанта висловити своє бачення дійсності та переконати адресатів у тому, що таке бачення є єдино правильним. При цьому мовець оперує подіями майбутнього, тому вибір відповідних мовних засобів може відіграти вирішальну роль. Політичний дискурс характеризується низкою специфічних засобів. Авторка наголошує, що суть тут не лише у вживанні специфічної детермінованої політичною діяльністю лексики, а й у своєрідному виборі й організації певних структур вираження відповідно до прагматичних настанов, цілей та умов спілкування, що склалися в процесі професійної діяльності політики.

Аналіз ілокутивних актів у політичному дискурсі дозволяє краще розуміти стратегії та тактики політичних лідерів у висловлюваннях, а також оцінювати їхній вплив на громадян та суспільство в цілому [1, с. 170]. Саме ядро поняття ілокутивної сили становить комунікативна мета (намір, установка) мовця. Тим самим у більш звичних термінах тут можна говорити про комунікативно-цільову семантику, що описує один з аспектів цілеспрямованої діяльності носіїв мови.

Політичний дискурс є важливим аспектом інституційного спілкування, відмінного від особистісно-орієнтованого, і характеризується використанням специфічної системи професійно-орієнтованих знаків. Ця мова володіє власною підмовою, що включає лексику, фразеологію та пареміологію, створюючи унікальний лінгвістичний код для вираження політичних поглядів та концепцій [2, с. 53].

У сучасному політичному спілкуванні мова політики визначається особливістю свого існування в умовах масової інформації. Цей контекст формує

та визначає особливості мови, адаптуючи її до потреб адресата, який є масовим споживачем інформації [2, с. 53]. Іншими словами, орієнтація політичного спілкування на широкий загал відзначається відсутністю корпоративності, що робить її доступною та зрозумілою для різних груп населення. Такий характер мовлення політики виявляється у його динаміці, гнучкості та здатності адаптуватися до різноманітних аудиторій. Ключові концепти політичного дискурсу, які визначає О. І. Шейгал, включають «влада» та «політик». В книзі доводиться, що концепт «влада» не тільки несе в собі суттєвих відмінностей у повсякденному та науковому розумінні, але і розглядається як комплексне поняття, об'єднане здатністю, правом та можливістю до примусу.

Метафорика влади викликає асоціації, що розкривають її різні аспекти. Наприклад, відчужувана приналежність виражається через ідею «захопити владу», що підкреслює процес владарювання як часто відокремлення влади від мас. «Сходження до влади» метафорично розглядає владу як відкритий простір, значної протяжності, в якому відбуваються політичні події та зміни. «Важелі влади» та «параліч влади» використовуються для визначення механізмів та динаміки владних структур. «Примхи влади» та «домагання влади» персоналізують її, розглядаючи її як живу істоту зі своїми власними характеристиками та впливом [2, с. 54].

В контексті політичного дискурсу важко переоцінити роль мовленнєвих актів, які є ключовими інструментоми формування та вираження політичних поглядів, концепцій та стратегій. Прикладом мовленнєвих актів можуть стати звернення до громадськості: (*Citizens, your participation in the elections will determine the future of our country. Be active and express your convictions through your vote!*) Кожен мовленнєвий акт має своє стратегічне значення, і може виступати як важливий механізм формування та висвітлення поглядів політичних лідерів. Саме через такі публічні обговорення вони отримують можливість впливати на громадську думку та визначати основні напрямки своєї діяльності. На прикладі мовленнєвого акту, коли політик запрошує до дебатів, це виражає його відкритість для обговорення важливих питань. (*Let's discuss*

important issues related to the economy and social policies and find common solutions to the challenges we face)

Висновки. Отже, дослідження мови та мовних актів, зокрема непрямих мовних актів, є ключовим елементом розуміння комунікації в суспільстві. В контексті ілокутивних актів важливо розглядати не лише лінгвістичні аспекти, але і враховувати специфіку комунікативного контексту. Аналіз ілокутивних актів у політичному дискурсі розкриває стратегії та тактики політичних лідерів у висловлюваннях, а також їхній вплив на громадян та суспільство в цілому. Тому, це дозволило краще зрозуміти комунікативні мети мовців та їхню взаємодію з аудиторією. Таким чином, дослідження мови та мовленнєвих актів у політичному контексті виявляється ключовим для розуміння сутності комунікації, формування громадської думки та визначення політичного простору.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Остін Дж. Л. Слово як дія. Нове у зарубіжній лінгвістиці, 1986. с. 423

2. Шейгал О. І. Семіотика політичного дискурсу / Ін-т мовознавства РАН, с. 52-27

3. Максюта А. В. Імідж політика VIA політичне інтерв'ю. Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. 2009. № 5. С. 417–421. ULR: http://www.nbuv.gov.ua/Portal/natural/Nvvnu/filolog/2009_5/R7/Maksyuta.pdf

4. Бутова І. Політичний дискурс як об'єкт лінгвістичних досліджень. Вісник Львів. ун-ту. Серія: Іноземні мови. Львів, 2009. Вип. 16. С. 232–238.

5. Ковальова О. Політичний дискурс: сучасні лінгвістичні інтерпретації. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 27, Т. 2, 2020. С. 101-107.

6. Шевчук Н. В. Особливості політичного дискурсу: зміст, функції, жанрове втілення. Вісник ДАКККіМ. Політологія. Вип. 1. 2013. С. 263–269.

ОСНОВНІ СТРАТЕГІЇ ПЕРЕКЛАДУ НАЗВ ФІЛЬМІВ. СПОСОБИ ТА ПРИЙОМИ ПЕРЕКЛАДУ ФІЛЬМОНІМІВ

Ярощук Ірина Сергіївна,
Студентка
Національного університету “Острозька академія”
м. Острог, Україна

Вступ. Питання перекладу назв кінофільмів стало актуальним нещодавно. Під час радянського періоду імпортувалося мало іноземного кіно, і переклад назв визначався ідеологічними міркуваннями. Після зникнення "залізної завіси" стали активно вивчати, як назви фільмів можна адаптувати. Останнім часом кількість іноземних фільмів на екранах набагато перевищує кількість вітчизняних, і тому переклад назв став важливим і складним завданням.

Заголовок фільму є першою інформацією, яку одержує глядач про стрічку. Це не просто назва, він повинен зацікавити глядача і спонукати його відвідати кінотеатр. Багато разів відразу після прочитання назви глядач може вирішити, чи хоче він дивитися цей фільм. Якщо назва несе певний зміст, то прокатники можуть внести зміни, щоб зробити її привабливішою для аудиторії і привернути увагу глядачів. Отже, завдання перекладача - не тільки відтворити назву на іншій мові (що вже є великою складністю), але й враховати побажання місцевих прокатників. Зазвичай говорять про важкість перекладацької роботи, але це лише одна сторона медалі, оскільки глядачі, які сприймають результат цієї роботи, також стикаються з чималою кількістю викликів.

Мета роботи: Мета даної роботи полягає в розгляді стратегій перекладу фільмонімів з англійської мови на українську. Фільмоніми — це назви фільмів, які можуть містити іншомовні елементи, що потребують адаптації для зрозумілості української аудиторії. Робота розглядає важливі виклики перекладу, такі як різниця між мовами, культурні особливості та жанрові різниці.

Аналізуючи різні стратегії перекладу, такі як прямий переклад,

трансформація шляхом додавання чи опущення, лексико-граматична трансформація та повна лексико-семантична заміна, робота розглядає, як перекладачі пристосовують фільмоніми для забезпечення їхньої зрозумілості та вірності оригіналу.

Крім того, робота наголошує на тому, як транслітерація та транскрипція використовуються при перекладі іншомовних реалій та як деякі стратегії можуть впливати на лаконічність фільмонімів. Оглядаючи приклади фільмонімів, робота допомагає розуміти, які прийоми є ефективними в конкретних ситуаціях та як вони сприяють передачі сенсу та атмосфери фільмів у перекладі.

Матеріали: проаналізувано переклад назв англомовних фільмів українською мовою на матеріалі фільмів: “Dallas” - “Даллас”, “Hunk” - “Ганк”, “Contact” - “Контакт”, “Kalifornia” - “Каліфорнія”, “Troy” - “Троя”, “Thelma & Louise” - “Тельма і Луїза”, "Ocean's Twelve" - "Дванадцять друзів Оушена", "Interview with the Vampire: The Vampire Chronicles" - "Інтерв'ю з вампіром: хроніка життя вампіра", "Confessions of a Dangerous Mind" - "Сповідь небезпечної людини", "A River Runs Through It" - "Там, де тече річка", "Cool World"- "Паралельний світ", "Killing Them Softly" - "Пограбування казино", "The Big Short" - "Гра на пониження", "Snatch" - "Великий куш".

Методи:

- Зіставний метод дослідження. Вибір об’єктів для порівняння: переклади назв англійською та українською мовами. Відбір певної кількості прикладів назв фільмів перекладених англійською та українською мовами. Звернення до лінгвістичних теорій і методів порівняльного аналізу, таких як еквівалентність перекладу, збереження семантики та стилістичних особливостей, адаптація до культурного контексту тощо.
- Трансформаційний метод дослідження. Звернення до теоретичних підходів та концепцій перекладознавства, кінотеорії та мовознавства, теоретично обґрунтувати вибір певних трансформаційних стратегій та методик перекладу назв фільмів.

- Метод аналізу.

Результати та обговорення:

Під час перекладу фільмонімів на українську мову важливо зберегти інформативну функцію цих назв, щоб передати глядачеві основну ідею, яка міститься в назві фільму. При цьому використовуються адаптаційні стратегії. Ці стратегії враховують труднощі перекладу фільмонімів, пов'язані з різницею між мовами, особливостями суспільної свідомості, лексичною сполучуваністю, еквівалентністю, зв'язком мови із мисленням, взаємозв'язком із суспільством та культурою, а також жанрово-стилістичними особливостями та іншими системами знаків.

Стратегія перекладу - комплекс перекладацьких трансформацій, застосовуваних для вирішення перекладацької задачі, тобто перекладу назв фільмів з англійської мови на українську.

Взагалом виділяють чотири стратегії, що використовуються при перекладі назв фільмів:

1. Прямий переклад. Прямий переклад використовується для простих назв, де відсутні неперекладні елементи та відсутні безеквівалентні лексичні одиниці. Ця стратегія також застосовується у випадках, коли граматична структура оригінальної назви має аналог у українській мові. До цього відносяться також калькування, транслітерація та транскрибування. Наприклад: “Dallas” - “Даллас”, “Hunk” - “Ганк”, “Contact” - “Контакт”, “Kalifornia” - “Каліфорнія”, “Troy” - “Троя”, “Thelma & Louise” - “Тельма і Луїза”.

2. Трансформація шляхом додавання чи опущення. Застусовується тоді, коли при дослівному перекладі виникає або лексична недостатність, і назва стає незрозумілою для українськомовного глядача, або лексична надмірність, і суть фільму може бути передана глядачеві з більш короткою назвою. Ця стратегія іноді використовується для компенсації жанрової недостатності прямого перекладу і включає граматичні та лексичні додавання та опущення [2]. Наприклад: "Ocean's Twelve" - "Дванадцять друзів Оушена", "Interview with the Vampire: The Vampire Chronicles" - "Інтерв'ю з вампіром:

хроніка життя вампіра".(Трансформація шляхом додавання)

3. Лексико-граматична трансформація. Лексико-граматична трансформація застосовується у випадках, коли в мові оригіналу та в мові перекладу відсутні аналогічні граматичні конструкції або лексичні еквіваленти. Ця стратегія включає в себе перестановку, описовий переклад, синонімічну заміну, модуляцію, генералізацію та конкретизацію. Наприклад: "Confessions of a Dangerous Mind" - "Сповідь небезпечної людини", "A River Runs Through It" - "Там, де тече річка", "Cool World"- "Паралельний світ".

4. Повна лексико-семантична заміна. Повна лексико-семантична заміна застосовується у випадках, коли сенс оригінальної назви неможливо передати мовою перекладу, наприклад, через використання неперекладних конструкцій. Також ця стратегія використовується, якщо при застосуванні інших перекладацьких стратегій назва фільму стане незрозумілою глядачеві або не відобразить сенс фільму.[3] Наприклад: "Killing Them Softly" - "Пограбування казино", "The Big Short" - "Гра на пониження", "Snatch" - "Великий куш".

У перекладі безеквівалентних одиниць часто використовуються прийоми транслітерації та транскрипції. Транслітерація передає графічну форму іноземного слова засобами перекладеної мови, тоді як транскрипція передає його звукову форму. Ці методи застосовуються, зокрема, при передачі власних назв, географічних найменувань, назв компаній, фірм, газет, журналів. В контексті перекладу назв фільмів ці прийоми застосовуються рідко.

Калькування - це метод перекладу, при якому лексична одиниця іноземної мови відтворюється за допомогою засобів приймаючої мови зі збереженням морфологічної структури. У випадку калькування компоненти запозиченого слова чи словосполучення перекладаються окремо та об'єднуються відповідно до зразка іноземного виразу [1].

Найчастіше цей спосіб використовується, коли фільмонім є ім'ям головного героя, назвою місця або запозиченим і вже прижився в країні одержувача позначенням, що не вимагає перекладу.

У практиці перекладу часто використовується транслітерація та транскрипція фільмонімів для передачі іншомовних реалій, які можуть потребувати пояснень для розуміння аудиторії приймаючої країни. Однак існують випадки, коли використання цих прийомів може стати зловживанням.

На сьогодні використання транслітерації та транскрипції при перекладі фільмонімів є не таким поширеним. Це пояснюється тим, що передача лише звукового чи буквеного вигляду іншомовної лексичної одиниці не розкриває її суті, і такі слова залишаються незрозумілими для одержувача, який не володіє іноземною мовою, без відповідних пояснень. Проте регулярно виходять фільми, назви яких для повного розуміння вимагають певного рівня знань як англійської мови, так і культурних особливостей.

Висновки. Отже, під час перекладу фільмонімів на українську мову важливо зберегти інформативну функцію цих назв, щоб передати глядачеві основну ідею, яка міститься в назві фільму. У цьому процесі використовуються різні адаптаційні стратегії, які враховують різні аспекти, такі як різниця між мовами, особливості суспільної свідомості, лексична сполучуваність, еквівалентність, зв'язок мови із мисленням, взаємозв'язок із суспільством та культурою, а також жанрово-стилістичні особливості та інші системи знаків.

Зазначені чотири основні стратегії перекладу фільмонімів включають прямий переклад, трансформацію шляхом додавання чи опущення, лексико-граматичну трансформацію та повну лексико-семантичну заміну. Кожна з цих стратегій використовується в різних ситуаціях, залежно від специфіки назв фільмів та вимог аудиторії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Демецька В. В.,"Теорія адаптації в перекладі". 2008
2. Ісмаїлова Т. А. Переклад назв фільмів .Вісник ВолДУ. - 2017
3. Кривонос Я. В. Нормативні проблеми українського перекладу американської кінопродукції. Лінгвістика. 2010.
4. https://uaserials.pro/films/

PHILOSOPHICAL SCIENCES

ЯК ВЕРХОВНА РАДА НАМАГАЄТЬСЯ ВІДСІЯТИ «ЗЕРНО ВІД ПОЛОВИ»

Гончаров Геннадій Миколайович
к. філос. н, доцент
Харківська державна академія фізичної культури
Доцент кафедри гуманітарних наук
м. Харків, Україна

Вступ. Під тиском громадськості і певної кількості народних депутатів, все ж таки знайшлася політична воля, щоб хоча б спочатку, в першому читанні прийняти рішення. Це свідчення того, що процес очищення почався, відокремлення Української Православної Церкви (мп), від московського патріархату, цей «оборотень» пручається, але на це є запит в суспільстві. Від початку вторгнення Росія неодноразово била ракетами по храмам УПЦ (МП) в Одесі. Та попри атаки РФ в місті й досі жодна з релігійних громад УПЦ, афілійованої з РПЦ, не перейшла до ПЦУ [1, 2:51-3:07]. Значить відповідні місцеві, центральні і безпекові органи влади, будуть певним чином уважно слідкувати за тим, що роблять, що говорять і що проповідують в храмах московського патріархату. Як говорить військовий капелан Микола Мединський: «Звісно (упц мп), це є відділ пропаганди, це є важель, інструмент зомбування, в нашому випадку, українського суспільства, московськими імперськими наративами. І те що відбувається зараз в Україні, повинні зрозуміти всі, особливо це повинна зрозуміти Європа, і світ в цілому». [2, 1:04-1:48].

Мета роботи. Це в жодному разі не є, між конфесійним протистоянням, це є протидія колаборантам, котрі прикриваючись церквою, насправді пропагують ідеї анексії, загарбання, фактично ідеї російської імперії,

підтримуючи, оправдовуючи злочини.

Матеріали та методи. Медведчук і Деркач – діячі, які десятиліттями послідовно підтримували МП в Україні, вливали в цю структуру фінанси, впливали на її внутрішнє життя. Медведчук всіляко просував МП і через СДПУ(о), і як голова адміністрації Кучми. Під час війни активно світився поруч з кирилом гундяєвим, а його дружина зняла пропагандистський серіал «Паломніца» про те, який гарний і духовний МП в Україні. [3]. Верховна Рада, 19 жовтня 2023 року в першому читанні прийняла законопроект який обмежує діяльність УПЦ московського патріархату, тобто на території нашої держави, щоб було заборонено діяльність релігійних організацій, які пов'язані з рф, зокрема, мова йде про УПЦ мп. Відповідний проект закону (№8371) у першому читанні підтримали понад 260 народних обранців, повідомив у своєму каналі в Telegram нардеп Ярослав Железняк : «Законопроект №8371 про заборону релігійних організацій, пов’язаних із рф, прийнято у першому читанні. За – 267 депутатів...». Варто зазначити, що проти висловилися 15 нардепів, два народних обранці - утрималися, а ще 17 - не голосували. Це проблема назрівала давно, але значна кількість промосковських нардепів не дозволяла цю проблему вирішити. СБУ заявляє, що викрила агентурну мережу головного управління генштабу РФ, що мала допомогти ворогу захопити владу в Україні. До неї, зокрема, входив народний депутат Андрій Деркач, тісно інтегрований в діяльність РПЦ і УПЦ МП, він: є президентом Міжнародного фонду підтримки християнського кіно «Покров», входив до комісії Міжсоборного присутствія РПЦ (дорадчого органу Моспатріархату, який готує рішення щодо найважливіших питань внутрішнього і зовнішнього життя церкви), їздив у Москву на офіційні заходи РПЦ, як доцент Київської духовної академії і семінарії УПЦ МП читав в КДАіС курс «Державно-церковні відносини», входив у оргструктури низки церковних заходів УПЦ МП, лобіює інтереси УПЦ МП у Верховній Раді, є меценатом УПЦ МП. [4].

Наприкінці вересня Голова Верховної Ради України Руслан Стефанчук заявив, що наразі у парламенті немає необхідної кількості голосів для заборони

УПЦ мп. Тільки повномасштабна війна дозволила відштовхнутися від мертвої точки. Як повідомляв УНІАН, ще 1 грудня 2022 року, президент Володимир Зеленський заявив, що Рада національної безпеки і оборони доручила уряду внести на розгляд парламенту законопроект щодо унеможливлення діяльності в Україні афілійованих з центрами впливу у рф релігійних організацій. Цьому рішенню передували контррозвідувальні заходи СБУ у культових спорудах, на територіях монастирів та єпархій Української православної церкви мп. У ході цих заходів було виявлено проросійську літературу. Наприклад при вихованні наших, українських дітей, у їхніх (мп) недільних школах, пропонується книжка «Джерело вічності», причому українською мовою, дуже хитро і розумно, рік випуску 2007. Видана вона у співавторстві із Борисом Кузиком, який є генерал майор міністерства оборони російської федерації, радник президента росії. І це прямо зазначено на обкладенці книги, всі його російські регалії. Тоб то, це формування героїв, на кого варто наслідувати, українським дітям [2, 2:55-3:31]

Документи, які підтверджують наявність російського громадянства у керівництва низки єпархіальних структур, антиукраїнську діяльність служителів з закликами, зокрема, до «пробуждения матушки-Руси», виправдовуванням збройної агресії рф в Україні. 19 січня 2023 р. в парламенті було зареєстровано урядовий проект закону №8371, яким передбачено унеможливлення діяльності в Україні релігійних організацій, керівний центр яких знаходиться за межами України в державі, яка здійснює збройну агресію проти нашої держави. Своєю чергою місцеві ради почали на своєму рівні приймати рішення про заборону на території своїх громад діяльності УПЦ мп. Московські попи і ними зомбовані адепти заверещали, це боротьба з Богом. Шановні, там не сказано про заборону православної віри і молитви. Сказано про заборону конкретної церкви, тих, хто пов'язаний з Росією. На початку жовтня народний депутат від парламентської фракції «Голос» Юлія Клименко заявила, що у Верховній Раді зібрали необхідну кількість підписів за розгляд питання заборони діяльності УПЦ мп. Вона зазначила, що 226 підписів народних депутатів зібрано за внесення в зал на голосування заборони

московської церкви [5].

Результати та обговорення. Цей законопроект не вирішує проблему повністю, він нарешті проголосований, хоче ще не прийнятий повністю. Але ми маємо механізм, який просила собі державна служба Етнополітики, свободи совісті, щоб виконувати рішення РНБО, щоб унеможливити діяльність в Україні, релігійних спільнот пов'язаних з країною агресором. Якщо держава вважає, що є зв'язок з країною агресором, то відповідний державний орган має провести експертизу цієї релігійної організації. В багатьох випадках українська Феміда визнала: згідно зі статутом (рпц), УПЦ є «самокерованою церквою в складі російської церкви», а архієреї УПЦ є членами керівних органів цього релігійного об'єднання… і у своїй діяльності керується рішеннями (рпц); управлінські документи та керівні органи погоджуються керівними органами (рпц). Тобто факт доведений: релігійна структура, яка багато років діяла в Україні під брендом «УПЦ», насправді є підрозділом (рпц), належить до московського патріархату, підзвітна і залежна від москви, і цілком правильно її називати московська церква в Україні. [6]

Потім вимагає, розірвати цей зв'язок, якщо впродовж місяця релігійна організація цього не робить, держава подає до суду і за рішенням суду діяльність цієї релігійної організації може бути припинена. Це стосується і наших святинь, Києво-Печерської Лаври, Почаївської і Святогірської Лаври. Всі українські Лаври як і інші пам'ятки, це національні святині, це святині українського народу, які належать народу України. Жодна релігійна організація, пов'язана з країною агресором, яка має якісь закордонні центри, чи фактично допомагає нищенню українського народу і наших святинь, в тому числі, не має права ними користуватися. Московський патріархат має вийти звідти як організація, або вони мають з себе вичавити москву і врешті-решт довести суспільству і державі, іншим церквам що це українська церква, а не філіал російських спецслужб вдягнений в ряси [7, 6:19-6:32].

Висновки. Головне якщо державі потрібен цей механізм, він був проголосований, щоб держава його ефективно застосовувала, і мала певну

мету, не заборона релігії, а очищення Московського патріархату від нерелігійних функцій, служіння іншій державі. Тобто, якщо це будуть люди, які будуть молитися Богу і демонструвати те що він заповідував: любити один одного, а це представників інших конфесій, український народ, і ненавидити зло і йому протистояти, що теж є певним обов'язком для християнина. Ми сподіваємося на зміни, але ми теж прекрасно розуміємо той хто прийшов в церкву молитися не Богові, а виконувати певне завдання, чи в голові якого розквіт і буйно квітне руский мир, то цим складніше. Але і в цій ситуації треба працювати, певними юридичними методами, працювати з конкретними людьми, доводити аргументами, проповідувати, просвіщати, навчати. Працювати з майбутніми поколіннями українців, писати книжки, робити радіопрограми, розвінчувати Міфи і допомагати людям вміти відрізнити релігійну спільноту і проповідь Євангелія, від проповіді ідеологій і пропагандистських зібрань.[7, 8:56-10:14]

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Заборона УПЦ (МП): чому церкви в Одесі не переходять до ПЦУ | DW Ukrainian DWУкраїнською Немецкая волна является германской общественной вещательной службой. 27 355 просмотров Дата премьеры: 25 окт. 2023 г. #DWУкраїнською https://www.youtube.com/watch?v=eQ6rx5AoIrc&ab

2. Як Росія програмувала українців через релігію? Докази у молитовниках з храмів в Україні! 3 088 просмотров 23 окт. 2023 г. #новостиукраины #новинионлайн #тсн https://www.youtube.com/watch?v=cfErmDWCLc&ab_channel=%D0%A2%D0%A1%D0%9D

3. Медведчук і Деркач – головні лобісти Московської церкви в Україні 2023 11 січня, 13:20 glavcom.ua Головна думка вголос єпископ Євстратій (Зоря) https://glavcom.ua/columns/zorya/medvedchuk-i-derkach-holovni-lobisti-moskovskoji-tserkvi-v-ukrajini-901392.html

4. Агент Кремля та російської церкви. Що відомо про Андрія Деркача Головна думка вголос єпископ Ярослав Коцюба 24 червня, 2022, 16:34

glavcom.ua https://glavcom.ua/columns/yaroslav_kotsyuba/agent-kremlya-shcho-vidomo-pro-andriya-derkacha-855538.html

5. Заборона УПЦ МП в Україні: Верховна Рада зробила важливий крок Інна Андаліцька, Катерина Присяжнюк13:08, 19.10.23 YouTube [Internet]. [Video], Інформаційне агенство УНІАН https://www.unian.ua/politics/zaborona-upc-mp-v-ukrajini-verhovna-rada-zrobila-vazhliviy-krok-12429654.html

6. Хто працює під брендом «УПЦ»? Суд поставив крапки над «і» Війна і Церква Віталій Тараненко 7 листопада, YouTube [Internet]. [Video], 15:00 glavcom.ua Апеляційний суд: Церква, яка себе називає «Українська православна», керується з Росії https://glavcom.ua/publications/khto-pratsjuje-pid-brendom-upts-sensatsijne-rishennja-sudu-966920.html.

7. Что несет закон о запрете УПЦ МП – Георгий Коваленко Radio NV 19 окт. 2023 г. YouTube [Internet]. [Video], 3 725 просмотров 19 окт. 2023 г. https://www.youtube.com/watch?v=uh0oP1VECa8

ЗАХІДНЕ ПОЛІКУЛЬТУРНЕ СУСПІЛЬСТВО В УМОВАХ КУЛЬТУРНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Русул Олег Васильович,
к.ф.н., доцент
Центральноукраїнський державний університет
ім. В. Винниченка
м. Кропивницький, Україна

Вступ Полікультурне суспільство західних держав в умовах культурної глобалізації пройняте певними суперечностями. В більшій мірі це стосується титульних націй. Слід зазначити, що в наш час спостерігається дослідницький інтерес до даної тематики, пов'язаної з перспективами становлення культурної глобалізації і мультикультурних практик загалом. Ситуація із формуванням культурного розмаїття сьогодні ускладнена та потребує пошуку відповідної міжкультурної комунікації. Складність виявляється у тому, що в одному випадку на прикладі титульних націй маємо більш як тисячолітню етнокультурну спадщину, яка співіснує в соціокультурному середовищі поряд з іншими етнічними культурами, носіями яких є мігранти. Останнє потребує дослідницьких розвідок стосовно особливостей подальшого розвитку культурного розмаїття, яке на прикладі європейських держав, створює певні соціокультурні виклики. Не достатньо контрольовані процеси розвитку культурного розмаїття призводять до утворення міжкультурних суперечностей.

Мета роботи Культурне розмаїття призводячи до виникнення суперечностей в міжкультурних комунікаціях, сприяє формуванню наукового інтересу щодо вивчення даного питання. У зв'язку з означеним, метою даної роботи є висвітлення і уточнення нинішніх проявів етнокультурних суперечностей в державах Заходу.

Матеріали та методи Методологічною базою роботи є загальнонаукові методи аналіз і синтез, що дають можливість осягнути специфічні особливості культурного розмаїття в західних державах-націях; принцип історизму дає можливість відслідковувати та пов'язувати із сьогоденням міграційну політику;

застосування соціокультурного підходу дозволяє зафіксувати сутність етнокультурних суперечностей, характер їх розвитку.

Результати та обговорення Культурне розмаїття в певній мірі є однією зі складових культурної глобалізації. В цьому відношенні говоримо про складнощі при формуванні такої форми мультикультуралізму як «єдність в розмаїтті». Однією з перешкод до такого типу мультикультуралізму, на наш погляд є прагнення, яке відслідковується здебільшого на прикладі титульних націй та проявляється в намаганнях зберегти власну етнокультурну спадщину. В свою чергу вагомим чинником у розумінні мультикультурної політики політичними елітами певних західних держав було сподівання, що мігранти перейматимуть місцеву етнокультурну традицію. Подібне становище мало б призводити до подальшого домінування вкорінених етнокультурних цінностей. Проте такий підхід соціокультурної політики європейських держав-націй з часом виявив суперечності в міжкультурних комунікаціях і сьогодні спостерігаємо те, що мультикультурна практика потребує свого перегляду. Коли мова йде про Західну Європу, то це є титульні нації. За таких обставин виникає питання щодо перспектив збереження етнокультурної національної ідентичності на прикладі європейських держав, для яких полікультурність є новим явищем. В такій ситуації у деяких європейських державах виникає недовіра до питань розвитку культурного розмаїття. Тому в Західній Європі сьогодні в тих чи інших державах, політичний істеблішмент більше уваги приділяє особливостям реалізації міграційної політики. В наш час питання щодо налагодження відповідного міжкультурного діалогу в межах окремої держави-нації, посилює свій актуальний запит.

Відповідно до вище означеного етнополітика держав-націй в умовах полікультурності має закладатися вже сьогодні, враховуючі міжкультурні протиріччя. Важливо, щоб політичним істеблішментом подібних держав здійснювалося інформування корінного населення про способи інтеграції мігрантів. Відношення місцевого населення до міграційної політики має бути вагомим фактором при становленні певного типу мультикультурного розвитку.

Таким чином, автор акцентує увагу на проблемі міжкультурних протиріч в процесі становлення культурного розмаїття в державах Заходу. Зазначаємо про можливості застосування такої форми мультикультурної практики як «єдність в розмаїтті». Ми вказуємо на актуальність досліджень пов'язаних із сьогоднішнім станом етнополітики на Заході. Беручи до уваги особливості культурної глобалізації, говоримо про необхідність подальших досліджень, які фіксували б тенденції полікультурного розвитку держав західного світу.

Висновки Отже, потік мігрантів із середини XX століття поступово сприяв становленню культурного розмаїття в соціокультурному середовищі західних держав. На початку XXI століття титульні нації Заходу все більше стикаються із ситуацією пов'язаною з проблемою міжкультурних комунікацій. Інтеграція мігрантів до європейського соціокультурного середовища виявилася суперечливим явищем. Сподівання, що мігранти в значній своїй кількості будуть переймати культурні традиції приймаючих їх держав сьогодні є сумнівними. В такий спосіб виникає ситуація, коли слід реагувати на прояви міжкультурних протиріч.

Акцентуємо увагу на тому, що час для прийняття рішень по налагодженню відповідних міжкультурних діалогів є назрілим. Зволікання з пошуком шляхів вирішення даного питання, призводить до накопичення конфліктів у полікультурному середовищі західних держав-націй.

ДОСЛІДЖЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ АНГЛОМОВНИХ ЛЕКСИЧНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Садівська Людмила Ігорівна
Студентка
Петров Олександр Олександрович
Наук. керівник – к. філол. н., доц.
Вінницький державний педагогічний університет
м. Вінниця, Україна

Вступ./Introductions. У сучасній німецькій мові, як і в будь-якій іншій, спостерігається різке збільшення числа запозичень. Це пояснюється змінами у житті Німеччини, а саме, у політичному, економічному, соціальному житті, а також змінами у галузі науки та техніки. Все це впливає на кількісне зростання нових слів, які поступово входять до складу мови. При дослідженні картографічних зведень видавництва DUDEN слід зазначити, що історія запозичення англомовних слів у німецькій мові поділяється на два великі етапи: 1) індустріальна революція кінця XIX століття - початок XX століття; 2) політичні події після закінчення Другої світової війни [4, с 178].

Сьогодні статистично середній освічений німець легко готовий відмовитися від рідної мови і вживати англійську лексику, хоча в цьому немає особливої необхідності. Основним аргументом на захист англіцизмів багато німців вважають те, що вони простіші і зрозуміліші у вживанні, особливо комп'ютерна лексика. Але насправді сфера вживання англійської мови не обмежується виключно новою науковою лексикою та високими технологіями. Але ми зупинимося на орфографічному та морфологічному аспектах.

Ціль роботи./Aim. У нашому дослідженні ми мали на меті виявити сучасні тенденції розвитку лексичного складу німецького публіцистичного дискурсу.

Матеріали та методи./Materials and methods. Вперше Е. Хауген спробував класифікувати запозичення за структурними чи формальними ознаками. Дослідник ділить запозичені слова на власне запозичення (коли з

іноземної мови запозичується як значення, так і звукова оболонка слова) та гібридні запозичення, утворені частково з рідної та частково з іноземної [2, с 305]. Маючи класифікацію Хаугена, багато лінгвістів присвячували свої дослідження цій проблемі.

У цій роботі за основу було прийнято класифікацію С. В. Гриньова, у якій лінгвіст аналізує запозичену лексику за чотирма пунктами: 1) час запозичення; 2) мова джерело запозичення; 3) сфера вживання запозичених слів (загальновживані та спеціальні); 4) характер запозиченого матеріалу:

а) пряме чи матеріальне запозичення, тобто запозичення з чужої мови як матеріальної (звукової чи графічної) знака, і його значення;

б) калькування, представлене трьома різновидами:

- словотвірне калькування;

- Смислове або семантичне калькування, при якому у слів національної мови під впливом чужої з'являються нові значення;

- Фразеологічне калькування [1, с 134].

Також усі відібрані приклади було проаналізовано з урахуванням критерію «Індекс англіцизмів». Довідник з такою назвою випускає видавництво «Німецька мова» (Verlag Deutsche Sprache GmbH) і допомагає «зорієнтуватися всім, хто не розуміє німецькі тексти з англійськими та псевдоанглійськими виразами» [3, с 8].

«Доповнюючі (ergänzend) – це англіцизми, які заповнюють деякі лексичні лакуни, що є у мові. Саме тому з'являються нові можливості для більшої виразності, але з точки зору фонетики і граматики вони ще не повністю асимільовані, не цілком відповідають правилам німецької мови. Приклади відповідності: *job (Kurzfrist-Arbeit, Billigarbeit ohne Qualifikation, Job); management (Geschäftsführung, Leitung, Verwaltung); marketing (Vermarktung, Absatzwirtschaft).*

«Розрізняючі» (differenzierend) англіцизми означають нові факти та явища, для них визначення ще потрібно вигадати. Німецькі відповідності для таких англіцизмів у німецькій мові також запропоновані. Наприклад: *call center*

(Anrufzentrale, Telefonkundendienst); camp (Zeltlager); Jet (Düse, Strahl, Düsenflugzeug); Make-up (Kosmetik, Schminke).

Як «витісняючі» (verdrängend) позначаються англіцизми, які все частіше замінюють у мові вже існуючі і всім зрозумілі німецькі слова. Вживання їх ускладнюють розуміння і, за оцінкою багатьох німецьких лінгвістів, зацікавлених у чистоті та збереженні самобутності рідної мови, загрожує повністю витіснити багато слів німецької мови. Наприклад: *academy (Akademie, Hochschule); background (Hintergrund), lemon squash (Zitronenlimonade), keeper (Torwart).*

На даному етапі ми докладніше зупинимося на кожному критерії класифікації С. В. Гриньова, ступеня асиміляції та індексі англіцизмів.

Результати та обговорення./Results and discussion. За критерієм Індекс англіцизмів було виділено 46 прикладів англіцизмів, що витісняють, 7 прикладів – розрізняючих англіцизмів і 3 приклади – доповнюючих. Згідно з даними найчастіше в тексті зустрічаються англіцизми, що витісняють.

Наведемо кілька прикладів:

der Hipster – сленг. джазовий музикант; фанат джазу; модник; стиляга

1) час запозичення - другий період; 2) мова джерело запозичення - англійська мова; 3) сфера вживання запозичених слів - загальновживана; 4) характер запозиченого матеріалу - пряме, матеріальне; 5) ступінь асиміляції - частковий; 6) індекс англіцизмів - розрізняючий.

das Highlight (Gipfel, Glanzlicht, Glanzpunkt, Höhepunkt) – кульмінаційний пункт; вершина - 1) час запозичення - другий період; 2) мова джерело запозичення - англійська мова; 3) сфера вживання запозичених слів загальновживана; 4) характер запозиченого матеріалу - прямий, матеріальний; 5) ступінь асиміляції - частковий; 6) індекс англіцизмів - витісняючий.

Roadtrip (motorisiertes Reiseabenteuer) – дорожня пригода - 1) час запозичення - точно невідомо, приблизно перший період (можливо з початком використання автомобіля як універсального автомобіля); 2) мова джерело

запозичення - англійська; 4) сфера вживання запозичених слів загальновживана; 4) характер запозиченого матеріалу - пряме, матеріальне; 5) ступінь асиміляції - частковий; 6) індекс англіцизмів - витісняючий.

der Teamer (Arbeitsgruppenleiter, Referent, Seminarleiter) – керівник робочої групи - 1) час запозичення - точно невідомо, імовірно перший період; 2) мова джерело запозичення - англійська мова; 3) сфера вживання запозичених слів - загальновживана; 4) характер запозиченого матеріалу - прямий, матеріальний; 5) ступінь асиміляції - повна; 6) індекс англіцизмів витісняючий.

der Workshop (1. Werkstatt; 2. Arbeitstagung, Arbeitstreff, Kurs, Seminar) – 1. майстерня; 2. робоча нарада, зустріч; семінар; курс; - 1) час запозичення другий період; 2) мова джерело запозичення - англійська мова; 3) сфера вживання запозичених слів - загальновживана; 4) характер запозиченого матеріалу прямий, матеріальний; 5) ступінь асиміляції - частковий; 6) індекс англіцизмів перше значення - витісняючий; друге значення -розрізняючий.

der Laptop (Klapprechner, Mobilrechner) – портативний комп'ютер; ноутбук -1) час запозичення - другий період; 2) мова джерело запозичення англійська мова; 3) сфера вживання запозичених слів - загальновживана; 4) характер запозиченого матеріалу - прямий, матеріальний; 5) ступінь асиміляції - частковий; 6) індекс англіцизмів - витісняючий.

Традиційні класифікації за ступенем асиміляції виділяють такі запозичення:

1) Неосвоєні запозичення (нульова асиміляція). Вона має на увазі збереження слів у тому вигляді, в якому вони функціонують у рідній мові. Часто нульова асиміляція спостерігається у стійких виразах та цитатах. Наведемо приклади: *young-leaders (молоді лідери), unter dem Motto „Action live“ (під девізом «нехай живе дія»), soundcloud (онлайн-платформа для поширення оцифрованої звукової інформації).*

2) Частково освоєні запозичення (часткова асиміляція). Іменники пишуться з великої літери. Наприклад: *Lieblings-Baby, fine-City (прекрасне місто).*

У деяких випадках відбувається заміна англійських літер та поєднань на відповідні їм у німецькій мові, наприклад, англійські *ch-* або *sh-* на німецьке *sch-,* або заміна англійської літери з німецькою k. Приклади такої заміни: *Scheck (Check), inklusiv (inclusive), Kamera (camera).*

3) Освоєні запозичення (повна асиміляція) включає іншомовні слова, які повністю адаптувалися в іншій мові, отримавши необхідні категорії роду, числа, відмінка. Наприклад: *der Boy(-s), das Team(-s), die Party(-s).* Англіцизми, що мають суфікс *-s* у множині, як правило, зберігають його в німецькій мові.

Запозичені дієслова обов'язково оформляються закінченням інфінітива *en*. Деякі дієслова отримують подвійну приголосну, показуючи таким чином стисліть голосного звуку. Наприклад: *jobben – підроблятиі, joggen – бігати підтюпцем, chatten – спілкуватися в мережі (у чаті, у соціальних мережах тощо).*

Висновки./Conclusions. Згідно з отриманими даними, можна говорити про деякі тенденції у функціонуванні англомовних запозичень у мові німецької публіцистики. Як бачимо, всі представлені нами запозичення взято з англійської мови. Найчастіше у тексті зустрічаються англіцизми, запозичені у другий історичний період (після Другої світової війни). Основна більшість англіцизмів функціонують у рамках загальновживаної лексики, мають частковий ступінь асиміляції і відносяться до англіцизмів, що витісняють.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Архипенко Л. М. Етапи і ступені адаптації іншомовних лексичних запозичень в українській мові (на матеріалі англіцизмів у пресі кінця ХХ-початку ХХІ ст.). Харків : Вид-во ХНЕУ, 2008. 168 с.

2. Бронін А.В. Англійська сучасна лексика. Київ, 2013. 373 с.

3. Воробель, М. М. Шляхи та причини інтеграції англіцизмів у сучасну німецьку мову. Молодий вчений. 2020. № 3. С. 6–10.

4. Duden - Wörterbuch der Szenesprachen. – Duden-Verlag: Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich, 2000. 224 S.

ECONOMIC SCIENCES

DYNAMICS OF SHADOW ECONOMY IN THE WORLD

Kakhaber Tsimintia,
Doctor of Economics, associated Professor,
Sokhumi State University

Introductions. In the broadest sense, the shadow economy includes both legal activity, which for some reason cannot be taxed, as well as illegal economic activity. According to the methodology of the United Nations and Eurostat, the shadow economy includes the following areas: - "hidden economy", it refers to the types of economic activities permitted by law, but hidden from taxes (tax evasion); "Informal economy" is related to activities carried out by family economy or other natural persons and other individual subjects of the market on the basis of the law, which also do not fall into the area of taxation (incomes from own legal production and direct exchange); "Illegal economy", illegal production and distribution of goods and services [4].

Aim. The aim of the paper is to analyze the dynamics of the shadow economy, its trends and features both on average in the world and in individual countries, including the level of economic development of countries (level of income per capita) and in the prism of individual regions.

Materials and methods. Currently, there is no methodology that would accurately represent the level of the shadow economy. At the same time, the obtained relative indicators are important, as with their help we can judge not only the size of the shadow sector in individual countries and compare countries according to this indicator, but also through them it becomes possible to analyze and create an idea of a particular country’s economic, political and social stability, economic security, efficiency of state management, tax system, level of corruption, mechanisms of budget formation, conditions of investment (especially foreign investment), level of

informal employment, etc.

The data and studies of the International Monetary Fund are most often used in the works related to the research of the shadow economy. The most recent study for the current period (2023) is the study by Leandro Medina and Friedrich Schneider titled Shadow Economy Around the World: What Have We Learned in the Last 20 Years? (Leandro Medina, Friedrich Schneider. Shadow Economies Around the World: What Did We Learn Over the Last 20 Years? IMF Working Paper. 2018). Where, using the Multiple Indicators Multiple Causes (MIMIC) method, the scale of the shadow economy is presented as an average for the world, as well as for 158 countries of the world. In the study, trade openness, GDP per capita, unemployment rate, government size, fiscal freedom, rule of law, corruption control, government stability are presented as reasons, and currency, labor force participation rate, GDP growth per capita as indicators [3].

Results and discussion. Over the last 25 years, the average level of the shadow economy in the world has decreased from 34.5% in 1991 to 27.8% in 2015. As of 2015, Zimbabwe (67% of GDP), Haiti (56.38%), Georgia (53.07%) have the highest levels of shadow economy. The three countries with the lowest scale of the shadow economy are as follows: Switzerland (6.94%), USA (7), Germany (7.75%) [3, 61-76].

The scale of the shadow economy had a tendency to decrease in both developed and developing economies. During the analyzed period, it is clear that the scale of the shadow economy was inversely proportional to the income. High-income countries are usually characterized by low levels of the shadow economy, while low income countries, on the contrary, are characterized by a high level of the shadow economy. On average, the scale of the shadow economy in high-income countries is 2 times smaller than in low-income countries. In particular, by 2015, the level of the shadow economy in high-income countries averaged 16.99%, in upper-average income countries - 29.94%, in lower-average income countries - 32.81%, and in low income countries - 38.1%.

As for the prism of regions, by 1991 the scale of the shadow economy was the

lowest in Europe (26.08% of GDP), and the highest in Africa (41.87%). Australia was also characterized by a relatively low level of shadow economy (28.42%), while it was relatively high in North and South America (39.31% and 39.4%, respectively). This trend has been maintained for 2015 as well, and Europe (20.31%), Australia (21.7%), Asia (24.74%) is characterized by a lower rate of shadow economy compared to the world average (27.8%) and Africa (35.76%), North America (32.28%), South America (31.27%) is characterized by a higher rate [3, 61-76]. At the same time, the general trend of reducing the scale of the shadow economy is observed in all regions.

ACCA (Association of Chartered and Certified Accountants) experts have presented a forecast of the scale of the shadow economy for the period up to 2025 for 28 countries [1]. According to this forecast, the scale of the shadow economy will decrease from 23.1% to 21.39% in the period 2011-2025. At the same time, they established the factors that lead to the reduction of the scale of the shadow economy, as well as the promotion of its growth. In particular, the reduction of the role of cash in the economy and the automation of transactions are presented as an important factor in the reduction of the shadow economy, which significantly eases the control of cash flows. On the other hand, an environment conducive to the growth of the shadow economy is created by the spread of cryptocurrency, which allows transactions to be carried out outside the control of the central bank and the government. Also, the introduction of new technologies that allow a number of goods to be produced at home and not come under the control of the tax system. In countries where the shadow economy is not predicted to decrease, it is desirable to change the existing mechanisms of state policy and management, to implement effective measures to reduce corruption and increase GDP per capita.

Conclusions. Thus, with a number of exceptions, the scale of the shadow economy in high-income countries is usually up to 20% of GDP, in countries with higher than average incomes - up to 30%, in countries with lower than average incomes - up to 35%, and in low-income countries - 40% and more. In regional terms, Africa, South and North America have a high level of shadow economy, and

Europe, Australia, Asia have a low level. The main factors determining the low level of the shadow economy in developed countries are economic, political and social stability and the presence of effective mechanisms and modern technologies for the prevention and limitation of the shadow economy, while high tax burden and regulations are the factors that increase the level of the shadow economy. Accordingly, the high level of the shadow economy in developing countries is due to economic, political and social instability, the absence of an effective mechanism for limiting the shadow economy.

REFERENCES:

1. Emerging from the shadows The shadow economy to 2025. ACCA. https://www.accaglobal.com/gb/en/technical-activities/technical-resources-search/2017/june/emerging-from-the-shadows-the-shadow-economy-to-2025.html
2. Hassan M., Schneider F. Size and Development of the Shadow Economies of 157 Countries Worldwide: Updated and New Measures from 1999 to 2013. October 2016.
3. Medina L., Schneider F. Shadow Economies Around the World: What Did We Learn Over the Last 20 Years? IMF Working Paper. 2018
4. Schneider F. The shadow economy: an international survey / F. Schneider. — Cambridge: Cambridge University press, 2003.
5. https://www.theglobaleconomy.com/rankings/shadow_economy/

ESSENTIAL HOTEL AUTOMATION APPLICATIONS

Rogova Natalja Volodymyrivna,
Ph.D., Associate Professor
Munteanu Yelyzaveta Sergeevna,
Student
Poltava University of Economics and Trade
Poltava, Ukraine

Introductions. Automated hotel management programs should not be products that focus solely on internal processes. It is important to ensure their relationship with external sources.

Aim. Among the main ones are:

- payment systems - guests should be able to make payments in all available ways, for which it is necessary to install fiscal registrars in the hotel;

- safety and security - we are talking about gaining access to certain premises, controlling the visits of unauthorized persons;

- energy saving - engineering systems and equipment of hotels are connected with the general automation program, this will save resources (for example, turning off the power supply to unoccupied rooms, setting the desired temperature level depending on the presence or absence of a guest in the room);

- GDS systems - if the institution is registered in them, then the internal automated hotel management systems must transfer the changed data on the number of rooms (occupied or vacant, price, etc.) to external global platforms, which will avoid overbooking (using the Cannel Manager tool).

There are more than a dozen offers on the market with the help of which hotel automation can be carried out. Among the well-known are: - - SmartHotel; - Fidelio; Edelweiss; - 1C: Hotel.

They differ from each other in technical parameters, degree of reliability, functionality. Developments in this direction are ongoing, which indicates the imperfection of already released software solutions.

We offer you a hotel business automation system prepared by MaxiBooking

specialists. It was determined that a large workload of administrators leads to low labor productivity and an increase in the likelihood of making errors in work, which in turn is caused by large time spent on information processing, performing routine work and insufficient comfort of working conditions. Taking into account the insufficient storage of information and the lack of protection of information from unauthorized access, it can be concluded that the existing system is not economical, reliable and secure enough, and all this leads to insufficient efficiency of hotel administration. Obviously, the use of an automated accounting system is much more relevant.

In any hotel, it is necessary first of all to organize the accounting of living space. Hotel management allows you to create a list of rooms, from each room you can specify the characteristics of the rooms, such as the number of people, beds, TV, etc.

The system allows you to classify all rooms in blocks, for example, in the admin window, you can select the date of booking registration.

In this case, the guest is selected from a single database of guests. If the client is not entered in the database, the system allows you to add him. Hotel accounting makes it possible to enter data about visitors: - full name; - Passport data; - Contact Information.

The management of the hotel keeps records according to the sources of information, so you can indicate about each visitor how he learned about the hotel or recreation area.

Accounting in the hotel can attach files, it can be, for example, a scan of a passport, other documents.

When booking, hotel control automatically generates the necessary documents. He can print an application, an invoice for payment, an act of work performed, an invoice, as well as any other necessary documents. If there are no documents in the hotel management system yet, administrators can add them individually. Hotel automation allows you to add not only the formation of the necessary documents, but also any additional functionality at the request of the guest.

Control in the hotel is carried out by financial means, first of all, the automation of the hotel provides accounting for all payments and debts for guests.

The system allows you to see all prepayments and debts of guests when maintaining a hotel, and hotel management helps to keep track of all company expenses. It is also possible to create any number of financial items, and each payment will go through each of them. This approach is used by the hotel's automated system to provide an opportunity to show where and on what more money is spent with the help of specialized management reports. The hotel's information system, with the help of financial analytical reports, will always keep you informed about the availability of funds in the cash desk and on the bank account of the organization.

Conclusions. Personnel management in a hotel can include a wide variety of functionality. For example, it will be possible to track cleaning in the rooms. The hotel app will display a list of rooms that need cleaning. The hotel app can also track the work of managers who are working to ensure that the rooms are not empty.

THE ESSENCE AND COMPONENTS OF INNOVATION ACTIVITY IN THE HOTEL INDUSTRY

Rogova Natalja Volodymyrivna,
Ph.D., Associate Professor
Glukh Roman Eduardovich,
Student
Poltava University of Economics and Trade
Poltava, Ukraine

Entry. Innovations in the hotel industry are innovations that increase the competitiveness of the enterprise. Such solutions should either improve the quality of meeting an existing need for guests, or create a service that satisfies a desire that was not previously available in the assortment. There are several goals of innovation, new products for tourists, restaurants, hotels are being developed and introduced. Modern technical devices are put into operation, new technologies are used in the construction of hotel complexes or the operation of various materials.

Innovation is the main characteristic of the modern economy. At a time when scientific and technological progress of innovations in the hotel business plays one of the main roles in the competition of hotels for each guest. The use of the latest technologies in the hotel business allows, first of all, to increase the efficiency of the hotel industry, to find new reserves to improve the quality of service, to effectively protect the rooms and property of guests, to provide new exclusive services. Innovation is characterized by the following main features:

1) scientific and technical novelty;

2) the ability of innovation to materialize into new technically advanced types of industrial products, means and objects of labor, technologies and organization of production;

3) the ability to commercialize the innovation itself and (or) the results of its implementation. The result of scientific and technical activity (innovation) turns into an innovation from the moment it is used in the market.

Many innovations may not be suitable for implementation on the market and

therefore will not have commercial attractiveness; Such innovations cannot be considered innovations. Innovation in the hotel industry is a system of organizational, economic, research, technological and other measures and their results aimed at radical transformation and renewal of the product, the mechanism of its promotion and implementation in order to achieve an economic, social, environmental or other effect Substantiating one or another variant of the innovation strategy, It is also necessary to take into account the fact that it should correspond to the general development strategy of the hotel, be acceptable to it in terms of risk and provide for the readiness of the market to accept innovations. An innovative approach in the hotel business can be reduced to the use of not only advanced information technologies and the release of new services, but also a whole range of innovations affecting all areas in the field of management (quality management, finance, personnel management, and so on).

At the same time, the most effective innovation policy of the enterprise will be in the case of simultaneous introduction of different types of innovations. Each enterprise has a set of standard technologies for the implementation of current operations and guest service. But their presence does not provide the company with competitive advantages.

Therefore, the management of every major hotel is trying to find new technological developments for their projects. If a few years ago such technological innovations were associated with possible changes in the operation without the intervention of computer technology, now this process is unthinkable without the latest developments in the field of computer science. Many automated management systems are appearing on the market that make the work of staff easier and more efficient.

Thanks to the use of innovations in the field of hospitality, the process of providing tourism services is greatly facilitated, which begins with informing about them and ends with their final consumption. There is a wide range of factors influencing the application and development of innovation, namely:

- certain industry problems; ·

- specific mentality of consumers;
- cultural and national whims of customers who use hotel services.

The innovative trend in the hotel industry manifests itself through the generation of various ideas to ensure the success and development of the hotel. The large-scale application of new knowledge, as well as its combination in the future, gives rise to new services, products or technologies.

If a hotel does not participate in any innovation process, its efficiency will sooner or later decrease and its competitiveness will be lost. The ability to analyze customer reviews allows hotels to maintain a certain number of guests; The key performance criterion is, first of all, how satisfied guests are with the hotel's services.

The introduction of new services often requires firms to adopt new services and processes, organizational practices, service design, promotion and placement, etc. An organization can choose to implement one or more of four types of innovation - product, process, organization, and marketing, a combination of them all together. The introduction of one of the four types of innovation represents a simple innovation strategy, while the combination of the four types of innovation represents a complex strategy that can increase the attractiveness of the hotel industry.

Innovation in the hospitality and tourism industry follows a service innovation trajectory that is different from product innovation. Such innovations have increased operational efficiency and also created more value for consumers. As a result of constant innovation, service firms improve the quality of their services and offer a more personalized approach and experience.

This is achieved by anticipating the needs and desires of consumers, increasing loyalty through various programs, expanding the customer base while reducing unused capacity and increasing efficiency and productivity. Service innovation defines ways to create and deliver more value to consumers through technology or processes.

This involves continuously refining and streamlining ideas to empower employees, shareholders, and consumers. As a result of innovation, new types of customer interactions are emerging.

Conclusions. Thus, the hotel industry occupies a leading place in the hospitality industry, but its role and significance can only be comprehensively revealed through the prism of its connections and relations with functionally interrelated areas. Meeting the needs of the client requires the investment of appropriate funds, innovative innovations and continuous development. Modern technologies and innovations will allow us to maintain a high level of service, expand the aspect of the services provided, and improve the hotel management system.

INNOVATIVE TECHNOLOGIES THAT CAN BE USED IN RESTAURANTS

Rogova Natalja Volodymyrivna,
Ph.D., Associate Professor
Krutsenko Roman Grigorievich,
Student
Poltava University of Economics and Trade
Poltava, Ukraine

Introductions. Every year, the number of able-bodied population in Ukraine decreases due to labor migration to nearby European countries. The market of potential HoReCa employees is getting smaller, and no one wants to increase the cost of the salary fund. The search and retention of personnel has become one of the main problems in the catering market.

Aim. Because of this, the trend of automation began to develop in the world more and more restaurateurs are thinking about integrating technologies to optimize the speed of service and save on wages. According to the U.S. National Restaurant Association, about 41% of fast food establishments in the United States plan to use tablets, desktop ordering systems, self-service kiosks and automated programs for restaurants in 2020. But if in the West automation is primarily about increasing the speed and quality of guest service, then for our restaurateurs these goals are not yet the main ones. Owners of establishments introduce technologies primarily to work according to the law, for example, to send fiscal checks to the tax office, and to fight theft. Detailed warehouse accounting, inventory, detailed flow charts make it possible to better control work processes in the institution. Using a QR code on a customer's receipt is becoming quite a popular technology. It is used so that the guest can pay for the order using a smartphone. To do this, you need to ask the waiter for a bill, scan the QR code, and the amount will be automatically debited from the card. The whole process only takes a few minutes. The QR code itself can contain various interesting information: menu, delivery terms, history of the establishment, or personal loyalty card data.

The culture of food delivery and online ordering is developing at an incredibly

fast pace. The apps Delivery.com, Raketa, Glovo are some of the most popular food delivery apps in the world. In addition to delivery from regular establishments, the number of orders from "virtual" restaurants that do not accept offline guests and cook exclusively for delivery is growing. One of the new ideas on the market is "hubs" for virtual establishments: kitchens of different restaurants under one roof, between which autonomous cars run to pick up orders and deliver them to customers. This reduces the cost of establishments and makes delivery more affordable for visitors.

Catering provides a full range of services in the field of catering using all contracted services, for the organization of catering for employees or specific individuals in premises or catering services. Catering refers to a complete service, not just food preparation and delivery. This type of service is becoming more and more popular in Ukraine and has many advantages: mobility, comprehensiveness, taking into account the wishes and financial capabilities of the client. Some restaurants include catering in their services, which attracts visitors and increases competitiveness [3].

Conclusions. Summarizing the above, we can conclude that the introduction of innovative technologies in the restaurant industry is a solution that brings a positive, effective and necessary result. Without the improvement of existing and the introduction of new technologies and services, the restaurant will cease to be attractive to the consumer and will not be able to compete with the restaurant industry, which is constantly improving the level of service and quality of services.

REFERENCES

1. Pyatnytska N. O. Organization of service in restaurant establishments: textbook. Kyiv: Center for Educational Literature, 2011. pp. 83–84.

2. Pyatnytska H. T., Pyatnytska N. O. Influence of innovative changes on the activities of restaurant enterprises. Economics of Development. 2013. № 1. pp. 122-126.

3. Pyatnytska H., Hryhorenko O. Modern problems of innovative development of restaurant industry of Ukraine. Bulletin of KNUTE. 2005. № 1. Pp. 5–11.

ECO-INNOVATIONS IN THE ACTIVITIES OF ACCOMMODATION FACILITIES

Rogova Natalja Volodymyrivna,
Ph.D., Associate Professor
Pylypenko Oleg Aleksandrovich,
Student
Poltava University of Economics and Trade
Poltava, Ukraine

Introductions. Greening of the hotel industry involves compliance with the principles of the UN Global Compact on Promoting the Prevention of Negative Impact on the Environment, taking initiatives aimed at strengthening responsibility for the state of the environment, promoting the development and dissemination of environmentally friendly technologies.

Analysis of research and publications. The study of modern trends in the development of the hospitality sector is devoted to the works of such domestic and foreign authors as: A. O. Davydova, V. M. Zaitseva, O. O. Lupych, O. O. Zelenko, G. V. Dovgal, M. P. Malska, Soultana Tania Kapiki, R. Srinivasa Rao, Dejan Djordjevic and others. Among domestic scientists, the problem of certification and functioning of eco-hotels is devoted to the works of S. M. Zhuravleva, O. M. Danilova and others.

Aim. Since 2018, the development of environmental requirements for goods and services in Ukraine has also been carried out by the public organization "All Ukrainian Union of Environmental Labeling "Green Star", which, according to the relevant license agreement, grants certified manufacturers and suppliers the right to label their products with the environmental label "Green Star". As of the beginning of 2020, the hotel industry in Ukraine is not marked with this marking.

Analyzing the world experience, the key trends in the greening of modern hotels include: reduction of food waste, waste sorting, refusal to use disposable plastic tableware, reduction of paper use, water conservation and the use of alternative energy sources. According to the International Food and Agriculture

Organization at the United Nations, about 1/3 of the world's food is lost or wasted. This is not just data on food losses, but also losses of resources spent on their production and preparation. About 40% of all food products that end up in landfills come from consumer-oriented businesses, including restaurants and hotels. Today, preventive measures to reduce food waste should become key areas of activity for hospitality establishments.

Currently, the hotel industry is one of the largest and leading industries in the world economy, which is dynamically developing. First of all, this is due to the increase in the total number of tourist flows in the world and, accordingly, with the development of the tourism industry. The hotel services market is an important segment in the hospitality industry, which can offer a variety of services that are currently in demand among consumers of the hotel product.

At present, an urgent task for hotel industry enterprises is to provide quality services with high competitive advantages, which will be the key to profitability and economic efficiency.

The modern market of the hotel industry is represented by enterprises of various functional purposes that can offer a wide range of additional services in any price category. In the face of fierce competition, in order to maintain and expand the contingent of consumers, hotel enterprises are constantly improving, optimizing the technological cycle of providing services, as well as taking into account the needs and requirements of modern society.

The process of globalization has a significant impact on the development of the global hotel industry. Globalization affects not only the cultural integration of the world's population, but also their consumer choice of services. In particular, consumers of the hotel product currently mostly want to receive unified hotel services, choosing an accommodation facility in any country.

Conclusions. So, among the main modern trends in the development of the hotel industry are: integration of hotel enterprises, specialization, diversification, greening, technologization.

At present, one of the most promising areas for the development of the hotel

industry is greening. The consumer needs of the modern population are aimed at harmonious coexistence with the environment, this is especially pronounced in economically developed countries. Therefore, eco-friendly and "green" hotels in the modern world are a very profitable and promising type of entrepreneurship.

REFERENCES

1. Abramova A. G. Ecologization of hotel enterprises as a promising way to increase their competitiveness. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/abramova2.htm.

2. Center for Environmental Certification and Labeling. URL: https://www.ecolabel.org.ua/.

3. Green Key. URL: https://www.greenkey.global/.

THE ESSENCE, MEANING AND FEATURES OF HOTEL SERVICES

Rogova Natalja Volodymyrivna
Ph.D., Associate Professor
Svichkar Oleksii Mykolaiovych
Student
Poltava University of Economics and Trade
Poltava, Ukraine

Today, the hotel industry is a powerful system of management of a region or a separate tourist center and an extremely important revenue component of the country's economy. Today, most scientists identify the essence of the concept of the hotel industry with the concepts of "hotel business", "hotel industry", "hotel business". This is due to the fact that business entities carry out their activities in order to make a profit as a result of accommodating tourists and providing them with other additional services. Therefore, most scientists are convinced that the hotel industry is an integral part of the hospitality industry. In the competitive market of hospitality services, the desire of enterprises to obtain the greatest profit and the growing solvency of consumers of services encourage hotel business enterprises to provide not only accommodation and meals, but also to expand the volume of additional and related services. This enriches the meaning of the concept of "hotel business", expands the scope of activities of hotel enterprises providing services, both of their own production and related industries [1]. In addition, the hotel business is a complex multifunctional type of activity, social in nature.

According to experts, the hotel industry is the unity of all cooperating firms and organizations, each of which performs its own specific functions aimed at meeting the needs of guests. When researching the hospitality industry, it is important to realize that it contains different industries and sectors, in addition, it is necessary to take into account the systems of relationships that exist between hotel complexes and intimate companies, in many ways similar to them. And the main feature of the hotel industry, according to O. L. Remeslova, is an increase in demand for hotel services through the creation of mutually beneficial relations between the client (visitor) and

the hotel industry, in which the functional qualities of hospitality become decisive [2].

Malska M. P. interprets the content of the hotel industry as a set of hotel enterprises of various types that accept and provide services for accommodation, catering, additional and related services [2]. Generalization of existing opinions on the definition of the economic nature of the hotel industry The authors interpret this category in different ways: as a relationship or as an activity.

Hotel activity is defined as the activity of legal entities and individual entrepreneurs who own or are endowed in accordance with the established procedure property rights, to which or a collective accommodation facility with direct disposal and management of it, for the provision of accommodation and service services to citizens, as well as other activities for the organization and provision of hotel services, including their implementation.

The content and significance of the activities of the enterprises of the hotel industry are determined by its functions, and they are determined by the social and economic components, namely:

- provision of temporary housing on a commercial basis;
- maximum satisfaction of the needs of consumers of hotel services;
- optimization of profits from hotel activities as a result of effective management of financial and economic activities;
- optimal satisfaction of the interests of entities involved in the distribution of value added, which was formed as a result of the production and sale of hotel services;
- creation of new additional jobs;
- an important source of filling local and state budgets;
- represents the state and its level in the international market.

With the development of the hotel industry, we observe the rapid development of various networks and entities for the provision of tourist accommodation services.

Among them, there are groups of enterprises of both hotel and non-hotel types (additional accommodation facilities). The most common among them are hotels and

motels. However, other business structures also occupy an important place among the network of hotel industry entities. Taking into account the ambiguity of classification approaches to the typology of enterprises in the hotel industry and based on the research of domestic and foreign scientists, the publication presents the author's unification of them according to the selected features, which allows the most thorough coverage of the specifics of the sphere. According to the form of ownership, there are collective, individual, private and public hotel establishments.

It is interesting to note that the development of capitalist and market relations in the economy of Ukraine will lead to the constant growth of the private sector in this area, and the state form of ownership is characterized by a gradual reduction.

Some studies show that private property has proven to be the best result of the activities of business structures.

According to the form of organization, a distinction is made between hotel and non-hotel entities. According to the "Rules for the Use of Hotels and Similar Accommodation Facilities and Offers of Hotel Services, approved by the Order of the State Tourist Administration of Ukraine dated March 16, 2004, No. 19", hotels and similar all forms of ownership include complexes that operate on the territory of Ukraine in the field of providing accommodation services (hotel services) to consumers, and regulate relations between consumers (individuals, who live in hotels or intend to use hotel services) and hotels that provide these services.

The hotel type includes: hotels, motels, guesthouses, resort hotels, guest houses, etc. A feature of modern hotel service is the decentralization of the implementation of services. Large hotel associations form specialized links for the implementation of basic services.

Therefore, some of the operations in the process of servicing tourists (pre-sale, reservation of seats, etc.) do not fall within the competence of individual links of the hotel enterprise and are concentrated in specialized travel agencies or the enterprise itself. Therefore, the quality of service in hotels is influenced by the activities of intermediary units that provide their basic services [3].

REFERENCES

1. Apilat R. V., Apilat O. V. "Model of the mechanism of management of quality of services in tourism enterprises" // Economic strategy and prospects for the development of the sphere of trade and services. Kh.: KhDUKhT, 2014. – Vyp. 1 (11). – P. 677-681.

2. Astakhov A., Khryplyva L. "Sistema upravlinnia kachestvo - uchennia obshchennoho sistema upravlinnia organizatsiya (pidpryiemstvom)" [System of quality management - a tool for improving the general system of organization (enterprise)] / A. Astakhov, L. Khryplyva // Standardization, certification, quality, 2015. - № 4. - P. 60–64

3. Voroshilova, H. O. "Rozvytku investytsiyvnoho protsessiv u mezhdunarodnoho turyzmi" [Development of investment processes in international tourism]. Donetsk: DonNU, 2010. – 1050 p.

FORMATION OF THE BANK'S LOAN PORTFOLIO IN MODERN CONDITIONS

Shylo V. M.,
2nd year master's student
Kisilova I. Y.
Ph.D., Associate Professor,
Zaporizhzhya National University
Zaporizhzhia, Ukraine

Introductions. In the context of post-war recovery, great importance is attached to the revival of lending by the banking sector of the Ukrainian economy, in the context of high liquidity of banks on the one hand, high level of debt and low creditworthiness of borrowers on the other hand, and therefore the problem of organizing an effective process of formation and management of the loan portfolio of a commercial bank is becoming relevant.

Aim. The aim of the work is to study the process of formation of the bank's loan portfolio and determine the factors that influence this process.

Materials and methods. Methods of analysis of scientific literature, analysis and synthesis were used.

Results and discussion. Formation of the bank's loan portfolio is a key business process in the bank's activities, which allows to more clearly develop tactics and strategy for the development of a commercial bank, its ability to lend to customers and invest. The main objectives of the loan portfolio are to ensure a high level of income, maintain high rates of expected income in the medium and long term, minimize the level of credit risks and maintain the necessary liquidity of the bank's assets.

Formation of a loan portfolio is a medium-term management process, which consists in the selection of credit assets on the basis of analysis in order to maintain the quality of the portfolio, ensure the growth of its current value, preservation and growth of the bank's capital.

The purpose of forming a loan portfolio is to maximize the bank's income, but

it is equally important to achieve a socio-economic effect. The main objects of formation of the bank's loan portfolio are:

– tangible and intangible resources;

– sources of funding;

– a set of risks of banking activity;

– bank management system;

– financial relations between the above-mentioned entities.

The main tasks of forming the bank's loan portfolio include:

– determination of effective methods of using the bank's financial and non-financial resources;

– study of financial and non-financial capabilities of potential competitors;

– selection of industries and enterprises that are attractive to the bank from the point of view of long-term lending;

– development of principles for the selection of long-term investment projects for lending;

– development and implementation of measures to ensure the financial stability of the bank.

The efficiency of the formation of the credit portfolio is ensured by the following principles, among which, first of all, the following are distinguished: – the adequacy of the formed credit portfolio to the general economic situation in the country and the internal capabilities of the bank; – consistency of the formed loan portfolio with the general strategy of the bank; – the possibility of updating the formed loan portfolio in accordance with changes in the internal and external conditions of the bank's activities; – certainty of the deadline for achieving strategic goals in relation to the formed loan portfolio; – obtaining a positive effect from the formed credit portfolio.

The volume and structure of the loan portfolio are determined by banks independently, depending on the set goals. The main factors that determine the formation of the volume and structure of the bank's loan portfolio are summarized in Table 1.

Table 1

Factors in the formation of the volume and structure of the bank's loan portfolio

Factor	Main forms of influence
Features of the market segment served by the bank	Sectoral specialization of the bank in terms of investment and lending, types of loans and borrowers, forms of investment
Amount of the bank's capital	Sets the maximum amounts of lending and investment, determines the choice of the corporate or retail segment
Banking Regulation	Establishment of standards for credit and investment operations of banks, restriction or prohibition of certain operations
Experience and qualifications of management personnel	Professional assessment of lending and investment areas
Expected income from lending and investing	Preference is given to assets that provide the highest level of expected income
Level of profitability of alternatives	At the same level of profitability, preference is given to less risky active operations

Management of the credit and investment portfolio assumes the presence of certain goals in the formation of such a portfolio and is focused on ensuring their effective achievement. The main goal of managing the bank's credit and investment portfolio is to achieve its optimal state – to form an optimal credit and investment portfolio that implements the optimal combination of risk and profitability. In the management of the bank's loan portfolio, traditional and non-traditional approaches can be distinguished.

The traditional approach is based on non-formalized philosophical methods of cognition, uses coefficient analysis in calculations, is simple, fast and cheap to apply.

The non-traditional approach is based on general scientific methods of cognition, uses theoretical methods, in particular probability theory, statistics, econometrics, functions in a stable market environment, is more complex, slower and more expensive to apply.

The choice of the strategy for the development of the bank's loan portfolio lies in the optimal expansion of alternative opportunities for the formation and restructuring of the loan and investment portfolio on the basis of rational, effective

and legitimate overcoming of institutional, administrative and market constraints. At the same time, the legitimate overcoming of institutional constraints is possible on the basis of improving the indicators of banking activity, which act as regulatory parameters, first of all, the size of regulatory capital, the quality of the asset portfolio, and others, as well as the formation of a loan portfolio that represents the maximum margin relative to the establishment of standards in the future.

The policy of managing the loan portfolio of a commercial bank should be understood as a set of certain rules and principles for ensuring the bank's portfolio management system in order to achieve its strategic goal and tactical goals. Management of the loan portfolio also means establishing its optimal temporal and spatial structure and volumes, increasing efficiency in order to reduce costs and obtaining high results, development of new bank credit and investment products that are in demand and can provide the bank with maximum profit, selection of highly qualified personnel, as well as its effective use.

Conclusions. Formation of the bank's loan portfolio is a key business process in the bank's activities, which allows to more clearly develop tactics and strategies for the development of a commercial bank. The purpose of forming a loan portfolio is to maximize the bank's income, but it is equally important to achieve a socio-economic effect. To achieve the set goal, the tasks of forming a loan portfolio are defined. Thus, it can be concluded that the formation of a loan portfolio is a complex process, the effectiveness of which is influenced by certain factors.

WAYS OF IMPROVING THE MARKETING POLICY OF HOTEL ENTERPRISES IN THE POST-WAR PERIOD OF MANAGEMENT

Volodko Olga Vasylivna,
Ph.D., Associate Professor
Lutchenko Yurii Mykolaiovych,
student
Poltava University of Economics and Trade
Poltava, Ukraine

Introductions. The hotel business is quite sensitive to environmental factors. Therefore, the Russian invasion and the conditions of a full-scale war have become a negative challenge to the functioning of accommodation facilities and have led to ambiguous processes in the marketing strategies of hospitality industry enterprises [1]. On the one hand, there has been a rapid reorientation of marketing strategies towards a digital format of work; On the other hand, there is a contradiction between innovative digital marketing and traditional market elements. Given that marketing policy is one of the most effective anti-crisis means, which is focused on finding the latest and most effective ways to stabilize and develop a business entity in the post-war period of economic activity, research in this direction is relevant and timely.

Aim. Study of the theoretical foundations of the marketing policy of a hotel enterprise in the conditions of instability of the external environment, identification of its key constituent elements for the development of the main directions in the process of formation and implementation of marketing policy in the post-war period of management.

Materials and methods. The methodological basis of the work consists of the dialectical method of scientific cognition, the system approach, legislative and regulatory documents on the regulation of issues of hotel business management. In the course of the study, the methods of theoretical generalization, system and economic analysis were used – the study of the principles and methods of management of marketing activities of hotel enterprises; system and structural analysis to substantiate modern forms of organization of hotel marketing policy

business and others.

Results and discussion. Marketing policy is an integral part and tool in the process of effective development and optimal interaction of the enterprise with the external market environment and the subject of research by a number of domestic and foreign scientists.

In particular, the issues of the company's marketing policy are raised in the works of such scientists as N. Kosar, N. Kuzio, O. Kryveshko, M. Zamroz, L. Kurbatska, I. Kadyrus, V. Lykhodiy, A. Magaletsky, T. Maksymov, O. Zhdanov and others. The marketing pricing policy of enterprises was studied by M. Beliavtsev, I. Petrenko, I. Prozorova, N. Grechanyk, N. Stelmashchuk, V. Korineva, M. Koretsky, Y. Lytvynenko, L. Melnyk. The communication direction of the marketing policy of enterprises is considered in the works of R. Baran, O. Bratko, L. Gurch, N. Kurcheva, T. Dibrova, S. Kovalchuk, B. Tsurska, E. Mayovets, N. Skavinska, O. Vashkiv, O. Chubukova. The formation and improvement of the marketing policy of hotel enterprises is devoted to the works of E. Burnatseva, U. Husar, M. Zagoruy, Z. Timoshenko, G. Munin, N. Shkvyr. The modern tools of marketing cummuniciative policy in the hotel business were studied by R. Zablotskyi, R. Kuznetsova, N. Vlashchenko, I. Budnikevych, O. Sushchenko and others.

Today, the hospitality industry is in uncertain conditions [2]: freezing of business tourism; transformation of tourism flows, as there is a multi-million migration of the population within the state; decline of resort hotels, reduction and outflow of personnel. The speed of recovery of the industry depends on the duration of hostilities and the level of migration of Ukrainians abroad, since 99% of hotel guests are citizens of Ukraine, 1% are foreign journalists, volunteers, military personnel and representatives international organizations. Due to mines and the need to restore the infrastructure of the hotel business, the Carpathians, in particular Bukovel and the western regions, will be popular destinations for the next 5-10 years.

Despite this, the hotel business remains and will remain an attractive investment object in the future. An important element in the formation of marketing policy for the post-war period of management is the identification of factors of

influence. There are five main groups of these factors: the state (legislation on pricing, subsidies, antitrust legislation, etc.); sectoral factors (market situation, market type, competition, etc.); factors of related industries (participants in product sales channels, intermediaries, suppliers, transportation costs, competitors, etc.); consumers (factors of consumer demand, consumer's assessment of the price-value ratio of goods, etc.); internal factors (organizational and marketing goals, production and sales costs).

The right marketing strategy helps to create a positive image of the hotel, resist the attacks of competitors and various kinds of external influences [3]. There are three approaches that a hotel enterprise can use to achieve marketing goals:

- undifferentiated marketing strategy;
- differentiated marketing strategy;
- concentrated marketing strategy.

The strategy of undifferentiated marketing assumes that the differences between consumers are not taken into account in the manifestations. The emphasis is on the factors that unite hotel guests, rather than what differentiates them. It is planned to create a product focused on the satisfaction of the majority of customers. Using this approach, the hotel saves on additional staff training, advertising, and marketing research.

The strategy of undifferentiated marketing should be applied if the product produced by the hotel enterprise is the same; if consumers of hotel services are similar in their needs; in the case of novelty of the project. This approach is used at the stage of introducing the product to the market. But in the next stages, it is necessary to use a differentiated marketing strategy.

The differentiated marketing strategy assumes that the hotel is not an enterprise and concentrates its forces on several market segments. In this case, the hotel individually develops its product and its marketing strategy for each segment. The undoubted advantage of such a strategy is that it allows the hotel to sell its product to a large number of consumers, thereby increasing sales, and therefore revenue. There is there is also a disadvantage, which is that the hotel is forced to develop several

marketing strategies, conduct research on several markets, and this requires additional cash costs, in contrast to an undifferentiated approach.

In the case of choosing a concentrated marketing strategy, the hotel management chooses one, but, in its opinion, the most promising market segment and focuses all efforts on its development, trying to cover as much market share as possible through an in-depth study of the needs of this particular segment. If the marketing policy turns out to be correct, and the selected segment is large and promising enough, then the hotel can get more profit. It is advisable to apply a concentrated strategy when resources are limited, since in this case resources are spent exclusively to meet the needs of one group of consumers, and not scattered over the entire market.

In the post-war period, the marketing communication policy of the enterprise also requires special attention. The practice of applying communication policy tools at hospitality enterprises shows that each accommodation facility chooses elements of marketing communications, taking into account many factors, but, above all, its financial capabilities.

Among the traditional tools of marketing communications, the most popular in the field of hospitality are: advertising, sales promotion, direct marketing, personal selling and public relations. But, for the modern consumer, the use of only standard traditional communication approaches, even in a comprehensive manner, is no longer always interesting and effective enough. The development of technologies and the global digitalization of society encourage marketers to take a non-standard approach to the promotion of hotel services, to creativity and creativity, to the introduction of non-traditional communication tools: guerrilla marketing, viral marketing, Event marketing, sensory marketing, and others.

Artisan marketing, as a creative and at the same time low-budget method of promoting products on the market, contains components of both viral and event marketing. Viral marketing is the deliberate use of social media, media, online communities, blogs, Wikipedia, or any similar activity on the Internet. Its main tools are: dissemination of the necessary marketing information in the form of gossip

(Buzz); verbal word-of-mouth advertising communication (WOM), or word of mouth; Opinion Leaders; communication on the principle of «Friend»; images, creative texts, infographics (Blogging); contests and promotions (Giveaway) and more. Event marketing is a pre-planned and organized bright event with the involvement of random people (action, flash mob, performance «Life placement»).

Sensory marketing is a controlled effect on all 5 senses of the consumer (hearing, touch, sight, taste and smell) [4]. Effective tools of sensory marketing are: the use of music (for example, smart speakers or smart hubs in the rooms, which will greet guests with soothing music to relieve their fatigue after the trip); aroma marketing (distribution of special aromas in hotels that cause certain feelings and influencing the behavior of the consumer of hotel services); using the cuisine and gastronomic traditions of the hotel to adjust the appropriate emotional state, etc.

Using comprehensively traditional and modern marketing communication technologies and tools, each hotel business enterprise can build its own integrated system of marketing communications, which will contribute to: creating and strengthening its positive image and reputation; increasing consumer loyalty; effectiveness of marketing activities and will allow the hotel enterprise to resist various kinds of external influences in the long term.

Conclusions. Building an effective marketing strategy of a hotel enterprise is an important component of the sustainable development of the hotel business in Ukraine. The marketingstrategy should be aimed at the optimal use of the capabilities of the hotel enterprise and the prevention of erroneous actions that can lead to a decrease in its efficiency. Improving or developing new marketing strategies will certainly attract more customers and also affect the competitiveness of the hotel enterprise.

REFERENCES:

1. Shcherbakova N. O. Stan turystychnyi oblasti Ukrainy ta protsess ee reproduktsii v postvoynyi period [The state of the tourist industry of Ukraine and the process of its reproduction in the post-war period]. *Economy and society.*2022. №39.

URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1353.

2. Volodko O., Kushch L., Dudnyk S., Kampov N. Development of tourism and hotel-restaurant industry in conditions of martial law in Ukraine. Kyiv: TKD Center, 2023. №6. P.122-130. (Economy). ISSN 2306.

3. Marketing. Textbook / Starostina A. O., Kravchenko V. A., Prygara O. Yu., Yarosh-Dmytrenko L. O. / Ed. prof. Starostina A. O. Kyiv: NVP Interservice, 2018. 216 p.

4. Al Gomez. How Sensory Marketing Can Turn Your Consumers Into Brand Advocates. URL: https://www.betacompression.com/how-sensorymarketing-turn-consumers-into-brand-advocates/.

UDC 658

MEASURES FOR IMPROVING THE QUALITY OF HUMAN RESOURCES IN ENTERPRISES THROUGH COOPERATION BETWEEN UNIVERSITIES AND ENTERPRISES

Wu Ping
Master of Administration, Student
Bieliaieva Olena
Candidate of Public Administration,
Senior lecturer Department of Public Management and Administration,
Sumy National Agrarian University
Sumy, Ukraine

Abstract: Through deep integration between universities and enterprises, we can jointly promote and utilize the cultivation of talents that meet the needs of enterprise positions, ensure the quantity of human resource management in enterprises, and improve the quality of human resources.

Key words: Universities; Enterprise; Cooperation; human resources.

At present, the income level of the enterprise management industry is relatively low, and the difficulty of recruitment is a commonplace. Moreover, the high talent turnover rate in the industry poses challenges to the talent reserve and management of enterprises. Based on this situation, the company not only improves the employment environment, enhances enterprise benefits, and enhances the competitiveness of enterprise talents, but also explores and systematically trains talents through the «school enterprise cooperation» model.

In the practice of «school enterprise cooperation", the traditional approach of enterprises is the "teacher led apprentice" model, and targeted training is carried out based on the comprehensive quality of students. Regular rotation of internship positions allows students to gradually strengthen their investment in work and cultivate good work awareness [1]. Thus, enterprises can achieve certain results in

managing talent reserves.

In terms of recruitment, higher education institutions provide frontline employees who meet the requirements to enterprises, solving the problem of shortage of grassroots personnel in projects, and to some extent alleviating the difficulty of enterprise recruitment. Although students lack practical experience in on-site work, they have more than two years of systematic professional courses to study, and can cooperate with formal employees to carry out some daily work on site [2]. Through the accumulation during the internship and the deepening of the internship content, students can also achieve the internship effect of applying what they have learned. Enterprises also receive quantitative supplementation in terms of job staffing, which can to some extent reduce their labor costs.

In terms of training: For enterprise training work, the internship training curriculum is different from the previous internal training content of enterprises. Its purpose is to enable students to quickly familiarize themselves with the requirements of the position and master the basic skills of the position. After all, there is a certain gap between students' abilities in various aspects and those officially hired by enterprises, so it is necessary to reset the depth and level of training courses. The company will set up a series of training courses based on the job requirements of internship positions.

In the school enterprise cooperation model, enterprises can provide one-on-one education according to their own needs, or adopt forms such as centralized training to train the required talents. As the driving force behind the school enterprise cooperation model, enterprises are also participating in the school's teaching reform, bringing new challenges to the professional training of talents in the property management industry and playing an important role in promoting the overall quality improvement of the industry. Universities and enterprises have conducted detailed negotiations based on the requirements of internship positions, the rights and responsibilities of both parties involved in cooperation, and have made multiple revisions to the agreement, ultimately reaching an agreement and launching it. Through a long-term school enterprise cooperation model, the company continuously

summarizes experience and makes timely management improvements. Intern students also grow in the process and gradually become the backbone personnel of the enterprise.

Examples of successful talent introduction by enterprises under school enterprise cooperation are believed to continue to emerge with the improvement and development of the cooperation model, and human resource management personnel in enterprises will also receive more inspiration for employee career development and planning work [3]. An effective school enterprise cooperation model not only promotes the cultivation of industry talents, but also has a significant impact on the talent reserve, talent development planning, and corporate culture construction of enterprises. Enterprises explore and target talent cultivation among interns, which not only enhances their core competitiveness, but also solves employment problems for society, and can increase the reputation of the enterprise, which is conducive to brand building.

REFERENCES:

1. Yang Wen. Exploring the Strategy of Cultivating Talents through School Enterprise Cooperation. Journal of Jiamusi Vocational College, 2022. № 19. C. 54-55.

2. Yan Yan. Research on the Impact of the Talent Training Mechanism of School Enterprise Cooperation on Enterprise Development. Journal of Shandong University, 2020. № 14. C. 16-19.

3. Liu Renyun; Zhao Zhixin; Li Dongping. The advantages, difficulties, and solutions of cultivating applied talents through school enterprise cooperation. Journal of Changchun Normal University, 2020. № 3. C. 23-26.

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РИНКУ ЛОМБАРДНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Бабич Людмила Миколаївна,
к.е.н., доцент
Іщук Ірина Ігорівна
Студент
Національний транспортний університет
м. Київ, Україна

Вступ. / Introductions. В Україні щораз більшого розвитку набуває діяльність ломбардів, які здійснюють операції з кредитування громадян під заставу майна. На сьогодні ломбарди є однією з інституцій, що задовольняє споживчі фінансові потреби громадян.

Вітчизняний ринок ломбардних послуг розвивається швидкими темпами. Однією з причин є «періодичні» економічні кризи та низька купівельна спроможність населення. В Україні такі суб'єкти господарювання як ломбарди займаються торгівлею не викупленого із застави майном, скупкою, виготовленням і торгівлею ювелірних виробів та іншими послугами. Зокрема ломбарди можуть робити оцінку заставленого майна; страхові дії щодо предмета застави на реалізацію заставленого майна, тощо. Але в їх діяльності є певні недоліки , які потрібно своєчасно виправляти з метою усунення і запобігання в наступних періодах.

Мета роботи. / Aim. Розробка рекомендацій щодо напрямів вдосконалення ринку ломбардних послуг на основі виокремлення сильних та слабких сторін ломбардного кредитування, можливостей й загроз у ломбардній діяльності на перспективу в Україні.

Матеріали та методи./Materials and methods. У процесі дослідження використано загальнонаукові і спеціальні методи наукового пізнання : наукової абстракції, індукції та дедукції, єдності діалектичного та історичного-для дослідження теоретичних положень функціонування ринку ломбардних послуг. Методи аналізу стосовно аналізу стану ринку ломбардної діяльності в Україні

та табличний метод для наочного представлення напрямів вдосконалення діяльності ломбардів в Україні.

Результати та обговорення./Results and discussion. Не можна не відзнаити що, у світовому вимірі активний розвиток ломбардів спостерігається в умовах бідності, безробіття, низької платоспроможності населення та зростання злочинності. Ключовими ознаками ломбардного кредиту в усьому світі визнають: високі відсоткові ставки, низьку вартість оцінювання, певну обмеженість переліку предметів щодо застави і навіть окремі недоброчинні дії з боку ломбардів, тощо. Разом із цим, до беззаперечних переваг ломбардних кредитів слід віднести можливість,як швидкого отримання ліквідних грошових кошти на будь-які потреби, так і використання супутних послуг ломбардів для поширення матеріальних цінностей культурного призначення.

Ломбард – небанківська фінансова установа, яка на підставі ліцензії на надання коштів у позику, у тому числі і на умовах фінансового кредиту, здійснює діяльність з надання кредитів виключно під заставу майна, яке має бути передане на зберігання до ломбарду.

Так відповідно до вітчизняного законодавства про порядок надання фінансових послуг ломбардами виключним видом діяльності ломбардів є надання на власний ризик фінансових кредитів фізичним особам за рахунок власних або залучених коштів, під заставу майна на визначений строк і під процент та надання супутніх послуг

Можна виділити низку проблем у функціонуванні ломбардів, зокрема, неперебірливість даних установ, адже майно, яке клієнти приносять як заставу, не проходить процедури з підтвердження права на його власність, через що можуть виникати різні прецеденти – як наприклад, виявлення серед застави краденого майна. Окрім того, ломбарди зазвичай зловживають при оцінці заставного майна, істотно занижуючи його вартість порівняно з ринковою та не завжди розкривають в повному обсязі інформацію, необхідну клієнтові для ознайомлення з умовами отримання кредиту. Слід визнати, що наразі в даному сегменті також відсутній законодавчий механізм щодо встановлення рамок

відповідальності клієнта за вартістю заставного майна і неможливість стягнення ломбардами необхідних штрафних санкцій.

Війна негативно позначилася на діяльності ринку небанківських фінансових послуг. Зокрема, фінансові компанії, що надавали послуги з мікрокредитування, практично припинили свою діяльність. Лізингодавці, які до війни демонстрували упевнене зростання, суттєво пригальмували свій розвиток. Ломбарди ж особливо ті, що знаходяться на тимчасово окупованих територіях, в більшості зіткнулися і з мародерством, і з розкраданням майна.

Ось чому ломбарди як юридичні особи хочуть якнайшвидше отримати прибуток, проте їх дії часто призводять до ускладнень з оцінкою товару, його якістю та ціною.

За результатами аналізу стосовно особливостей діяльності ломбардів в сучасних економічних умовах на основі з використанням даних щодо тенденцій розвитку ринку фінансових послуг і SWOT-аналізу обгрунтовано та виокремлено сильні і слабкі сторони ломбардного кредитування з урахуванням можливостей та загроз в сучасній ломбардній діяльності (табл.1)

Табл. 1

SWOT-аналіз сучасної ломбардної діяльності в Україні

Сильні сторони	Слабкі сторони
Швидкість надання позики. Надання кредитів споживачам з низьким рівнем доходів, які не мають можливості використовувати банківські кредити. Гнучкі строки надання кредитів (від одного до шести місяців). Право клієнта виплатити борг достроково (за період фактичного використання кредиту) Можливість зменшення суми заборгованості шляхом її часткового погашення. Можливість продовження договору позики. Зменшення соціальної напруги в суспільстві при затримці заробітної плати, тимчасових фінансових проблемах, пов'язаних із війною	Висока відсоткова ставка за позикою (0,3 – 2% на день) Низька оцінка вартості заставного майна· Складність перевірки законності походження предмета застави Обмеження зобов'язань позичальника перед кредитором Відсутність вимоги підтвердження платоспроможності клієнта
Можливості	**Загрози**
Підвищення попиту на ломбардні послуги через зменшення доступності кредитів банків та кредитних спілок (особливо під час економічної нестабільності в країні) Розширення різноманіття майна, що підлягає заставі в умовах воєнного стану. мінімальний перелік необхідних документів позичальника	Загроза невикупу предмета застави власником. Відсутність спеціального законодавчого регулювання ломбардної діяльності в умовах воєнного стану. Імовірність помилок при оцінюванні предмета застави (заниження вартості). Залежність доходів від коливань цін в першу чергу на золото та ювелірні вироби.

Таким чином результати SWOT-аналізу ломбардної діяльності показали наявність значних переваг користувачів ломбардного кредитування (мінімальний термін здійснення процедури кредитування, відсутність потреби підтвердження платоспроможності позичальника, мінімальний перелік необхідних документів позичальника, оцінювання застави при зверненні клієнта). Але ці переваги для споживачів ломбардних послуг одночасно супроводжуються і явними недоліками (висока вартість кредитних коштів, вартість заставного майна значно менша за середньоринкову, короткостроковість ломбардних кредитів – отримати позику на термін більше шести місяців практично неможливо)

Проведений SWOT-аналіз ломбардної діяльності також показав переваги та обмеження цього виду діяльності. Зокрема до перших можна віднести:

- Більш лояльне регулювання з боку держави (оскільки клієнтами ломбардів є винятково фізичні особи, а суб'єкти господарювання до кола клієнтів ломбардів не входять);
- несуттєва величина обсягів статутного капіталу ломбарду (30000 євро);
- можливість надання супутніх послуг, що збільшує дохід ломбарду;
- незначні витрати на забезпечення операційної діяльності ломбарду та його відділень.

З метою вдосконалення ломбардної діяльністі в сучасних економічних умовах України, важливо, на нашу думку, зосередитися на таких важливих аспектах , які зазначені в таблиці 2

Табл. 2.

Аспекти вдосконалення ломбардної діяльності в Україні

№	Назва аспекта	Зміст аспекта
1	Клієнтське обслуговування	Забезпечити якісне обслуговування клієнтів, з дбайливим ставленням щодо їхніх потреб та вимог.
2	Прозорість угод	Забезпечити чіткі умови та угоди, з попереднім інформуванням клієнтів про всі важливі аспекти операцій
3	Безпека та захист	Забезпечити надійний захист цінностей та даних клієнтів, щоб зберегти їхню довіру
4	Реклама та маркетинг	Використовувати ефективні стратегії реклами для

		привертання нових клієнтів та утримання існуючих
5	Розширення послуг	Розглянути можливість розширення асортименту послуг, наприклад, фінансових консультацій або програм лояльності
6	Оптимізація процесів	Забезпечити ефективний та швидкий облік, а також оцінку предметів, що надходять до ломбарду
7	Співпраця з правоохоронними органами	Налагодити співпрацю з місцевими правоохоронними органами для запобігання торгівлі краденими речами.
8	Електронне обслуговування	Цілеспрямовано впроваджувати електронні сервіси для зручності обслуговування клієнтів, зокрема такі як онлайн-оцінка предметів або електронні операції
9	Навчання персоналу	Забезпечити регулярне проведення навчання персоналу щодо правил обслуговування клієнтів, дотримання правил безпеки та ефективної роботи з клієнтами
10	Взаємодія з громадою	Співпраця з громадою через спонсорство чи благодійність, з метою підтримання позитивного іміджу ломбарду

Можливості розвитку ломбардів, передусім, зосереджені у векторі їх якісного оновлення з метою удосконалення ринку фінансових послуг та фінансового ринку загалом, що наразі активно пропагується Національним банком України.

Варто при цьому відмітити, що розширивши сферу регулювання фінансового ринку зокрема у 2020 р., Національний банк України окреслив інструменти підвищення ефективності ринку ломбардів. Так, державним регулятором заплановано сформувати законодавче підґрунтя для саморегулювання ринку, поглибити роботу стосовно підвищення фінансової грамотності населення, передусім, обізнаності громадян про ризики отримання кредитів у ломбардах. Та все ж не зважаючи на окреслені НБУ перспективи розвитку ломбардів, досі залишається низка загроз економічного, соціального та політичного характеру, які стримують оновлювальні процеси у цій сфері діяльності.

В першу чергу це стосується прогалин у нормативному законодавстві, оскільки діяльність ломбардів та функціонування ринку ломбардних послуг залишаються недостатньо врегульованими через відсутність спеціалізованих нормативно-правових актів. Натомість саме ломбарди, робота яких пов’язана із специфічними загрозами операцій із заставним майном, дедалі потребують більш ретельного нагляду та дієвого контролю за проведенням їхньої діяльності

Висновки./Conclusions. Отже, ломбардна діяльність на сьогодні є важливою складовою сучасного фінансового ринку в Україні і потребує свого подальшого удосконалення. Враховуючи, що подальший розвиток ринку ломбардних послуг в Україні визначатиметься передусім факторами економічного та соціальнокультурного змісту, слід вважати на нашу думку , що ключовими напрямками у розвитку ломбарднів в Україні будуть наступні:

1. Розширення підходів до бізнесу.

Диференціація послуг: ломбарди можуть розглядати можливість розширення свого спектру послуг, наприклад, надання фінансових консультацій,послуг по страхуванню тощо.

2. Використання технологій.

Онлайн-платформи: розвиток електронних платформ може зробити ломбардні послуги більш доступними та зручними для клієнтів, сприяючи ефективній обробці операцій та збільшенню прозорості.

3. Регуляторні зміни.

Покращання законодавства: законодавчі зміни, які спрямовані на створення більш сприятливого середовища для ломбардів та їх клієнтів, можуть сприяти подальшому розвитку ломбардному рину та ринку фінансових послуг вцілому.

4. Співпраця з іншими секторами.

Партнерство з банками та фінансовими установами: співпраця з іншими фінансовими установами може сприяти взаємодії та створенню комплексних фінансових рішень для різних клієнтів.

5. Фінансова грамотність.

Освіта та інформаційні забезпечення: підвищення рівня фінансової грамотності серед населення з подальшим усвідомленням про власні можливості та ризики щодо використання ломбардних послуг.

6. Соціальна відповідальність.

Участь у соціальних програмах: ломбарди можуть активніше взяти участь у соціальних програмах та благодійних ініціативах для покращення свого

іміджу та відносин з територіальними громадами.

7. Боротьба з нелегальною діяльністю.

Зміцнення контролю та нагляду: ефективні механізми фінансового контролю забезпечать попередження нелегальних грошових потоів у ломбардній діяльності в Україні.

Впровадження запропонованих напрямів неодміно сприятиме удосконаленню ломбардної діяльності як провідної складової на ринку фінансових послуг в Україні.

ДУАЛЬНА ФОРМА НАВЧАННЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДЕРЖАВИ

Бартельова Алла Анатоліївна
Рудь Олена Володимирівна
викладачі менеджменту та економіки
Відокремлений структурний підрозділ
Вінницький фаховий коледж
Національного університету харчових технологій
м. Вінниця, Україна

Вступ./Introductions. Сучасний ринок праці висуває вимоги, які змушують модернізувати освіту, щоб привести її у відповідність до вимог роботодавців. Кадровий потенціал є ключовим фактором, що формує конкурентоспроможність будь-якої країни. Сталий розвиток країни залежить від того, наскільки якісно та сучасно відбувається підготовка кадрів та впроваджуються реформи. Сучасна глобалізація вимагає приділяти значну увагу питанню освіти у кожній країні та застосовувати прогресивні методи навчання.

Одним з таких методів є дуальна форма навчання, поширення якої спостерігається у багатьох країнах світу та в Україні. Дуальна форма освіти це поєднання роботи та навчання, коли заклад освіти молодого фахівця готує разом з підприємством.

Серед науковців існує думка, що дуальна освіта є прерогативою виключно професійної освіти, однак на сьогоднішній день ця форма навчання може бути ефективно використана в закладах фахової передвищої освіти.

Ціль роботи./Aim. Метою роботи є розкриття особливостей дуальної форми здобуття освіти. Запропоновано методику організації професійної підготовки майбутніх фахових молодших бакалаврів у закладах фахової передвищої освіти на основі співпраці зі стейкхолдерами в умовах дуальної форми навчання. Наведено нормативні документи, що регламентують впровадження елементів дуальної форми навчання в професійну підготовку

майбутніх фахових молодших бакалаврів. Розкрито взаємозв'язок між стейкхолдерами та освітніми закладами з метою формування фахових компетентностей здобувачів освіти для досягнення стратегічних цілей бізнес партнерів щодо кадрового потенціалу підприємств. Охарактеризовано мотивуючі фактори, які заохочують здобувачів освіти до навчання за дуальною формою.

Матеріали та методи./Materials and methods. Швидка зміна нових технологій у всіх сферах виробництва та необхідність оволодіння певними комплексними уміннями й навичками потребує реформування галузей економіки та інших сфер діяльності. Зміна орієнтирів потребує, щоб освіта мала випереджальний характер. Дуальна форма освіти сприяє професійному становленню особистості, її розвитку та самовизначенню, формуванню готовності до виконання виробничих функцій. Під час дуального навчання відбувається набуття професійних компетентностей у процесі виконання виробничих дій, а розвиток особистості – в умовах диференційованого навчання.

Перспективність дуальної форми навчання пояснюються взаємною зацікавленістю держави, закладу освіти та підприємства у підготовці високоякісних фахівців.

Саме підприємства найбільше зацікавлені у працівниках з творчими можливостями, аналітичними здібностями, схильністю до пошуку нового в сфері своєї діяльності, ініціативністю і соціальною відповідальністю за результати своєї роботи. Підприємства впроваджують стратегічну кадрову політику, в основі якої виникає необхідність постійного оновлення знань та освоєння нових професій та спеціальностей.

Реальними кроками для впровадження здобуття освіти за дуальною формою слугувало запровадження у 2019-2023 рр. пілотного проєкту відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 15.10.2019 р. № 1296 «Щодо запровадження пілотного проєкту у закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою

здобуття освіти», яким затверджено перелік закладів фахової передвищої освіти, визначено підприємства та спеціальності.

Аналіз нормативних документів Уряду, Міністерства освіти і науки України визначив, що підставами для впровадження елементів дуальної системи навчання в Україні є: Закон України «Про фахову передвищу освіту» від 6 червня 2019 року № 2745-VIII; Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти» від 03 квітня 2019 року № 214-р; Наказ Міністерства освіти і науки України «Щодо запровадження пілотного проєкту у закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти» від 15 жовтня 2019 року № 1296.

Відповідно до законодавства України дуальна форма навчання у закладах фахової передвищої освіти передбачає здобуття освіти шляхом поєднання навчання здобувачів освіти у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття відповідної кваліфікації на основі договору.

Аналізуючи досвід інших країн можна стверджувати, що дуальна форма освіти повинна реалізовуватися відповідно до законодавства та особливостей національної системи освіти.

Тому, на рівні фахової передвищої освіти в Україні пілотна апробація дозволила розробити рамкові положення, які необхідно зафіксувати як національну модель для подальшого її поширення і застосування.

Вагомий внесок у розвиток дуальної освіти в Україні зроблено через схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти, мета якої полягає в розробці засад державної політики щодо підвищення якості професійної підготовки фахівців. Реалізація концепції запланована у три етапи:

1) 2018–2019 рр. - розробка нормативно-правової бази в умовах дуальної форми здобуття освіти;

2) 2019–2020 рр. – створення типових моделей дуальної освіти та

проведення експериментів із упровадження елементів дуальної форми навчання, узагальнення результатів та оцінка ефективності;

3) 2020–2023 рр. – створення кластерів дуальної освіти на базі закладів фахової передвищої освіти та стейкхолдерів.

Основні завдання згідно Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти можна об'єднати у три блоки: розроблення нормативно-правового та організаційного забезпечення дуальної форми здобуття освіти; напрацювання моделей взаємовигідних відносин закладів фахової передвищої освіти та стейкхолдерів, які спрямовані на забезпечення практичної підготовки здобувачів освіти до самостійної професійної діяльності та їх соціальної адаптації у трудових колективах; проведення моніторингу та поширення позитивного досвіду.

Поширення позитивного досвіду впровадження елементів дуальної форми навчання в освітній процес відбувається через проведення науково-практичних конференцій, семінарів, круглих столів. Міністерство освіти і науки України та Державна установа «Науково-методичний центр вищої та фахової передвищої освіти» два роки поспіль проводять онлайн-конференцію «Дуальна форма здобуття освіти: підсумки запровадження пілотного проєкту у закладах вищої та фахової передвищої освіти України», у якій беруть участь представники Департаменту закладів фахової передвищої освіти МОН України, ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, працівники Навчально-методичних центрів професійно-технічної освіти України, заклади фахової передвищої освіти України. Метою заходу є: обговорення механізмів впровадження підготовки фахівців у закладах вищої та фахової передвищої освіти України за дуальною формою; досвід впровадження дуальної форми здобуття освіти; вплив війни на впровадження і розвиток дуальної форми здобуття освіти.

Результати та обговорення./Results and discussion. Успішна реалізація здобуття освіти за дуальною формою можлива лише при умові синергії зусиль усіх її учасників: закладів освіти, роботодавців та здобувачів освіти.

За словами роботодавців, під час відбору здобувачів освіти, яким може бути запропонована дуальна освіта, вони насамперед керуються рекомендаціями закладів освіти. Роботодавці беруть участь у роботі кваліфікаційних комісій, захисті курсових робіт та дипломних проєктів. Впродовж першого та другого курсів здобувачі освіти мають можливість відвідувати підприємства як базу практики або в межах заходів з профорієнтації. Викладачі циклової комісії менеджменту та економіки ВСП «Вінницький фаховий коледж НУХТ» постійно проводять екскурсії на підприємства.

Такі заходи забезпечують взаємозв'язок та необхідність побудови комунікацій між підприємствами та освітніми закладами для підвищення ефективності діяльності та формування компетентностей командної взаємодії для досягнення стратегічних цілей суб'єктів бізнесу.

Для здобувачів освіти випускного четвертого курсу спеціальностей 073 Менеджмент, 141 Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка, 144 Теплоенергетика, 151 Автоматизація та комп′ютерно-інтегровані технології, 181 Харчові технології денної форми навчання було запропоновано інтегрувати елементи дуального навчання. Основними стейкхолдерами стали Філія «Птахокомплекс» ТОВ «Вінницька птахофабрика» та ПрАТ «Вінницький Олійножировий комбінат».

Провідні фахівці підприємств з кадрової роботи неодноразово проводилися зустрічі зі здобувачами освіти Відокремленого структурного підрозділу «Вінницький фаховий коледж Національного університету харчових технологій». На зустрічах представники стейкхолдерів разом з адміністрацією коледжу пояснювали здобувачам, що дуальна освіта – це можливість вивчити всі виробничі процеси та спробувати власні сили як фахівця.

Особливості організації освітнього процесу здійснюється відповідно до освітньої програми спеціальностей та відображається в індивідуальних навчальних планах. Відгуки менторів про роботу здобувачів освіти були схвальні.

Дуальна форма здобуття освіти допомагає роботодавцям підготувати фахівця, який не потребуватиме проходження періоду адаптації чи перенавчання під час прийому на роботу дипломованого фахівця. Ця форма навчання є ефективною для галузевих закладів освіти, що дозволяє використовувати сучасну матеріально-технічну базу роботодавців. Аналізуючи освітні напрями системи освіти, бачимо: щоб зробити економіку країни конкурентоспроможною, необхідно мати достатню кількість висококваліфікованих фахівців, які мають відповідну професійну придатність.

Можна виділити основні мотивуючі фактори, які заохочують здобувачів освіти до навчання за дуальною формою: здійснення цільової підготовки кадрів для підприємств та можливість працевлаштування після закінчення навчання; використання матеріально-технічної бази підприємств та можливість роботи на сучасному виробничому обладнанні з урахуванням інноваційних змін у виробничих технологіях; сприяння швидкому професійному зростанню здобувачів освіти; забезпечення якісних змін в освіті через взаємозв'язок та взаємовплив різних систем; фінансове забезпечення здобувачів освіти; формування компетентностей, які стосуються обраного фаху.

Висновки./Conclusions. Отже, в Україні активно впроваджуються елементи дуальної системи навчання. Її головною метою є подолання недоліків традиційних форм і методів навчання, удосконалення якості підготовки майбутніх фахівців відповідно до представлених вимог стейкхолдерів, застосування інноваційні форми та методи навчання.

Тісний взаємозв'язок теорії з практикою є головним принципом, на якому будується система дуального навчання, під час якої здобувач освіти має можливість ознайомитися з виробництвом, оволодіти знаннями та навичками на робочих місцях виробничих підприємств.

Взаємовигідна та активна співпраця стейкхолдерів і закладів освіти дає можливість бізнес-партнерам отримати фахівців із необхідними професійними навичками, а закладам освіти - перспективи подальшого працевлаштування здобувачів освіти.

Співпраця між закладами освіти і бізнесом має дуже важливе значення для розвитку майбутніх фахівців та економічного зростання держави в цілому. Така співпраця зближує освітній заклад та стейкхолдерів, що дозволяє краще узгодити компетентності, якими мають володіти здобувачі освіти. Дуальна форма навчання - це мотивуючий фактор для старту кар'єри та професійного розвитку здобувачів освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дуальна освіта. Міністерство освіти і науки України: URL: https://mon.gov.ua
2. Дуальна освіта: інституціональні особливості реалізації в Україні: кол. моногр./ В. М. Новіков, Ю. О. Каряіін, В. В. Черніченко / за наук. ред. д.е.н., проф. В. Новікова, д.е.н., проф. 3. Сіройча, д.е.н., проф. Г. Собчука- Київ-Варшава, 2020. - 79 с.
3. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80#Text
4. Навчатися і працювати: 10 питань про дуальну освіту. Укрінформ: офіційний сайт. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-yakisne-zhyttia/3310741-navcatisa-i-pracuvati-10-pitan-pro-dualnu-osvitu.html
5. ФІЛІПСЬКА Інна, БАРТЕЛЬОВА Алла. Досвід упровадження дуальної форми навчання у ВСП «Вінницький фаховий коледж НУХТ»: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції Дуальна форма здобуття освіти: успіхи та проблеми третього року запровадження пілотного проєкту у закладах вищої та фахової перед вищої освіти України, Науково-методичний центр ВФПО. – Київ, 2022. – 128 с.

МІЖНАРОДНЕ АНТИОФШОРНЕ РЕГУЛЮВАННЯ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Бобирь Ольга Іванівна
к.е.н., доцент
Єрмолова Карина Євгенівна
студент
Дніпровський національний університет ім. О. Гончара
м. Дніпро, Україна

В результаті глобалізації світового господарства офшорні послуги набули значного поширення. При цьому великі країни, що розвиваються стали ключовими суб'єктами нелегального вивезення капіталу. Досліджено, що роль офшорів у прямих іноземних інвестиціях невисока, проте високий рівень в здійсненні міжнародних операцій та зобов'язаннях банків. Незважаючи на те, що застосування офшорних інструментів негативно відображається на національних податкових системах, вони є фактором розвитку міжнародної конкуренції та реінвестування капіталу, розширення доступу до міжнародних фондових ринків.

Офшорна діяльність є ключовим засобом податкового планування підприємства. Право та законодавство офшорних територій вимагає постійної еволюції. Безсумнівно, це пов'язано з рухом капіталу в епоху глобалізації і вимагає детального правового становища офшорних юрисдикцій. Компанії, що використовують офшорні юрисдикції, отримують істотні переваги як в області реєстрації своєї діяльності, так і в області оподаткування. Для розвинених країн та країн, що розвиваються, офшорні зони становлять небезпеку, через те, що їх використовують в якості «гаманця» [3].

Офшорний бізнес має значний вплив на економіко-політичну ситуацію у світі. Схеми є цілком законними, але в країні, де компанії є резидентами, законно розташованими в офшорній зоні, спостерігається відтік капіталу та зниження доходів бюджету через ухилення компаній від сплати податків. Крім того, слід зазначити, що відносно велику і дуже прибуткову компанію

найчастіше переводять на офшор, в результаті чого держава втрачає величезні суми, які повинні бути отримані в результаті сплати податків або інвестуванні.

Сьогодні на глобальному рівні ведеться активна політика боротьби з офшорними юрисдикціями. Це пов'язано з тим, що безподаткові або низькоподаткові офшорні зони (в основному, острівні держави) створюють істотну конкурентну боротьбу для євроазіатських країн з більш високими ставками податку на міжнародному ринку. Також вони створюють кримінальну загрозу, через відсутність вимог до розкриття інформації та звітності, а це приваблює осіб, які переслідують цілі незаконного ухилення від сплати податків та відмивання грошей. Але суверенітет не дозволяє втручання у внутрішню політику держави, і кожна країна має право встановлювати свої правила на своїй території. Внаслідок цього, важко протистояти офшорам, але чим більше інструментів знайдено для впливу на ці території, тим законніше і різноманітніше стають способи боротьби.

На сьогоднішній день, уряди ряду країн посилили політику, щодо боротьби з офшорними зонами за двома напрямками:

- скорочення використання схем з податкової оптимізації компаній через офшорні зони;

- збільшення ролі співпраці країн з обміну інформацією про реальних бенефіціарних офшорів [2].

Основним негативним наслідком використання офшорів є відтік інвестиційних ресурсів з країн, а також порушення рівноваги на міжнародних ринках капіталу. У зв'язку з тим, що зросла участь офшорного сектора в світовій економіці, виникає заклопотаність світої спільноти щодо негативних наслідків та потенційної загрози для світової фінансової системи. Якщо раніше "антиофшорна" боротьба була внутрішньою справою кожної окремої держави, то тепер вона приймає всесвітній розмах.

В цілому, рух капіталу в масштабах світової економіки став неконтрольованим, тому виникла потреба втручання міжнародних організацій в процеси його регулювання. Основними регуляторами в даний час є Організація

економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та Групи розроблення фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF).

Через збільшення обсягів руху капіталу через офшорні зони, антиофшорне законодавство стає більш жорстким. Тиск розвинених держав, Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), групи розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) змушують офшорні території переглядати своє законодавство. Це ускладнює роботу з офшорними структурами, тому бізнес змушений розробляти нові схеми роботи відповідно до змін у законодавстві.

Основні претензії, що пред'являються до офшорних зон, зводяться до двох ліній:

1. Нечесна податкова конкуренція.

2. Сприяння криміналу (перш за все, в "відмиванні" грошей).

Ці два звинувачення носять абсолютно різний характер, тому і боротьба ведеться за двома різними напрямками. Перша лінія розробляється при провідній ролі ОЕСР, друга – FATF. Власне кажучи, при цьому мова йде про боротьбу не з офшорами як таковими, а саме із зазначеними негативними явищами.

Організація (ОЕСР) виробила певні стандарти, у відповідність з якими передбачено обмін інформацією між країнами за запитом щодо будь-яких податкових платежів незалежно від банківської таємниці або наявності відповідного національного законодавства. Одне з задекларованих напрямків його діяльності – боротьба з нездоровою податковою конкуренцією, тобто діяльністю офшорних компаній, які ведуть нечесне конкурентне суперництво та ухиляються від податків.

Міжнародна організація FATF спеціалізується на боротьбі з відмиванням кримінальних капіталів та фінансуванням терористичних операцій. FATF регулює офшорний бізнес за допомогою 40 основних рекомендацій і 9 спеціальних рекомендацій щодо сфери протидії відмиванню доходів та фінансування терористичних операцій. Багато офшорних територій, відповідно

до рекомендацій FATF, знижують рівень банківської таємниці. Дані рекомендації спрямовані також на регулювання банківської системи в частині можливого доступу влади до інформації про власників банківських рахунків. Крім того можливість анонімно володіти акціями на пред'явника поступово призведе до заборони на їх звернення [1].

Але епоха примітивного ухилення від сплати податків та відмивання кримінальних капіталів через офшори залишається позаду. На даний момент можна виділити новий рівень розвитку офшорного бізнесу, який передбачає використання переважно легальних схем податкового планування. Так, наприклад, багато найбільших банків світу законно розташовують частину свого бізнесу на території офшорних зон, відкриваючи філії та представництва для мінімізації податкових відрахуваннь. Крім того функціонують офшорні інвестиційні фонди, які залучають під своє управління великі грошові суми і досягають високих фінансових показників через низьке податкове навантаження і гнучку інвестиційну політику. У страховому бізнесі також існує значна офшорна частка, особливо це стосується перестрахувальних і кептивних страхових компаній, які страхують ризики засновників.

Незважаючи на суттєві зміни в законодавстві розвинених держав та офшорних юрисдикцій, проблема недоїмок до бюджету розвинених країн через ухилення резидентів від сплати податків за допомогою офшорних зон залишається невирішеною.

Досить ефективний досвід США щодо впровадження закону "Про оподаткування іноземних рахунків" (Foreign Account Tax Compliance Act-FATCA), що набрав чинності 01.07.2014. Він містить в собі заходи протидії ухиленню від сплати податків американськими резидентами, які мають рахунки в іноземних фінансових компаніях. Згідно з цим Законом зарубіжні компанії повинні надавати інформацію про рахунки американських платників податків до Служби внутрішніх доходів США (Internal revenue service), в іншому випадку FATCA передбачає утримання 30% від суми платежу з боку американських податкових резидентів. У перспективі організація економічного

співробітництва та розвитку планує створити глобальну систему FATCA, яка отримала попередню назву GATCA, з метою формування глобального міжурядового механізму передачі інформації про платників податків [1].

Таким чином, на сучасному етапі розвитку спостерігається тенденція до посилення регулювання офшорного бізнесу. Міжнародні організації досягли успіхів з приводу обміну податковою інформацією, зниження банківської таємниці та посилення прозорості офшорних зон для боротьби з відмиванням капіталів та фінансування терористичних актів. Все більше офшорних зон співпрацює з міжнародними організаціями, щоб уникнути попадання в їх "чорні списки". Все це є позитивним у боротьбі з міжнародною злочинністю і в той же час ускладнює ведення офшорного бізнесу, оскільки зростають вимоги офшорних зон до звітності та аудиту компаній. Національне антиофшорне законодавство також стає жорсткішим. Однак податкові пільги для бізнесу все одно залишаються, тому розвинені держави на сьогоднішній день не можуть вирішити проблему витоку капіталу в офшори в повній мірі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гуржій О. Ю., Бондаревська К. В. Процес деофшоризації в умовах світової глобалізації. Інфраструктура ринку. 2020. Вип. 42. С. 23–28.

2. Мудрак Н. О. Національні механізми боротьби з ухиленням від оподаткування через офшорні юрисдикції в країнах ОЕСР / Н.О. Мудрак // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2019. – № 25, Ч. 3. – С. 5–11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/25704/1/Мудрак%20Н.%20О..pdf

3. Юрій С. М., Простебі Л. І. Вплив офшорів на світову та національну економіку. Світове господарство і міжнародні економічні відносини. 2018. Вип. I–II (69–70). С. 187–192. URL: http://chtei-knteu.cv.ua/herald/content/download/archive/2018/31.pdf.

ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Боденчук Лілія Борисівна,
к.е.н., доцент
Лютфалієва Любовь Сергіївна,
Сарлачан Наталія Валеріївна,
викладач
Діненко Ігор Олегович
студент
Придунайська філія ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Вступ У сучасному світі досить велике розмаїття методів управління конкурентоспроможністю підприємства, які застосовуються в різний час, на різних етапах розвитку сучасного підприємства.

Мета дослідження - визначити завдання та вибір варіанта організації стратегічного управління конкурентоспроможністю промислових підприємств, а також методи управління та оцінки конкурентоспроможності.

Матеріали та методи дослідження. Згідно з теорією організаційних систем стратегічне управління конкурентоспроможністю підприємства може здійснюватися кількома способами: структурними підрозділами або керівником підприємства, а також зовнішніми консультантами.

У рамках першого способу можна виокремити такі варіанти управління конкурентоспроможністю:

- функції організації стратегічного управління конкурентоспроможністю закріплені тільки за вищим керівництвом. Використовується зазвичай у недиверсифікованих компаніях або незалежних підрозділах корпорацій. Стратегічне управління конкурентоспроможністю відбувається на вищому рівні менеджменту і включає: розробку цілей, оцінку ресурсів, аналіз ринку, аналіз альтернатив, формулювання стратегій, підготовку оперативних рішень, оперативне бюджетування, оцінку діяльності з урахуванням поставлених цілей;

- співробітники комерційної служби крім основних функцій виконують

функції організації управління конкурентоспроможністю;

- директор зі збуту визначає канали збуту, організовує і контролює підготовку та обробку документів за замовленнями споживачів, збір та обробку думок кінцевих і проміжних споживачів про ціну, якість і споживчі властивості продукції підприємства.

При цьому спостерігається фокусування компанії на горизонтальних зв'язках, а не на вертикальних.

З урахуванням наведених характеристик «внутрішнього» варіанта організації стратегічного управління конкурентоспроможністю промислового підприємства ефективним рішенням є створення профільного підрозділу. Для цього керівнику підприємства необхідно визначитися з організаційною формою стратегічного управління конкурентоспроможністю [2].

Для невеликих підприємств, які здійснюють розробку і впровадження нового продукту, вихід на нові ринки або організаційні зміни, можна обрати проектну форму стратегічного управління конкурентоспроможністю. Її суть полягає в необхідності зібрати компетентних співробітників з усіх найважливіших підрозділів економічного та інформаційного блоків, які здатні працювати в команді, незалежно від їхніх інших виконуваних функцій і стосунків в ієрархії підприємства. Ці фахівці здійснюватимуть роботу в рамках так званого проекту «служба конкурентоспроможності» підприємства. Організація робіт за проектами в рамках такої форми управління характеризується високою оперативністю і швидкістю реалізації розробок, а отже, відповідатиме стратегічній меті успішного впровадження змін у роботу підприємства.

Функції управління конкурентоспроможністю будуть розподілені між членами команди проекту. Після досягнення цілей проекту команда може бути розформована, або перетворена на постійний функціональний підрозділ.

На практиці раціональна деталізація процесу організації стратегічного управління конкурентоспроможністю промислового підприємства реально впливає на досягнення ключових завдань бізнесу. Тому, щоб точніше

охарактеризувати організаційне забезпечення стратегічного управління конкурентоспроможністю підприємства, необхідно розглянути цей процес у взаємозв'язку з його методичним забезпеченням.

Взаємозв'язки складових організаційного та методичного забезпечення стратегічного управління конкурентоспроможністю підприємства представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Взаємозв'язок етапів і методів організації стратегічного управління конкурентоспроможністю підприємства

Етап	Відповідальні	Методи
Виявлення ключових факторів конкурентоспроможності підприємства	Відділ маркетингу, Комерційний відділ, Комерційний директор	SWOT-аналіз, PEST-аналіз, Модель п'яти сил М. Портера, SNW-аналіз, «Ланцюжок цінностей», багатофакторний аналіз
Оцінка ваг чинників конкурентоспроможності продукції	Відділ маркетингу, Комерційний директор	Мозковий штурм, «Цільовий портрет», «Дерево цілей», «Аналіз ієрархій», моделювання
Визначення потенційних конкурентних переваг продукції підприємства	Відділ маркетингу, Планово-економічний відділ, Комерційний директор	Матриця портфельного аналізу, GAP-аналіз, модель Г. Стейнера, модель SPACE, методи SADT, IDEF3, DFD, ARIS
Оцінка конкурентоспроможності продукції підприємства	Комерційний директор, Комерційний відділ, Планово-економічний відділ	Матриці портфельного аналізу, модель PIMS, Сценарний аналіз Метод «Оцінки ризиків» Метод «Матриці рішень»
Аналіз отриманих результатів, виявлення проблем і резервів	Бухгалтерія,Комерційний відділ, Планово-економічний відділ	Мозковий штурм, регресійний аналіз, експертні методи, моделювання, багатофакторний аналіз, система збалансованих показників, система ключових параметрів оцінки
Контроль і облік (відстеження конкурентної ситуації)		

З таблиці 1 видно, що в даний час спостерігається велика різноманітність структур, процесів, учасників і методів стратегічного управління конкурентоспроможністю промислового підприємства, але всі методи можна поділити на графічні, аналітичні та універсальні аналітичні методи, які мають певні переваги та недоліки (табл. 2).

Таблиця 2

Основні методи оцінки конкурентоспроможності підприємства та його продукції

Метод	Недоліки методу	Переваги методу
1 Графічні методи		
Матриця БКГ	За недостатності інформації неможливо оцінити причини сталого конкурентного становища на ринку	За наявності всієї необхідної інформації можна визначити реальне становище підприємства на ринку
Матриця Портера	Суб'єктивність моделі, в рамках якої немає конкретних рекомендацій щодо досягнення конкурентних переваг	Можливість структурування досягнення конкуренції
Багатокутник конкурентоспроможності підприємства	Виникають складнощі під час розрахунку інтегрального показника, отримання вихідних даних, неможливо сформувати прогноз	Найпоширеніший метод у визначенні поточного становища щодо основних конкурентів
Модель "Привабливість ринку - переваги в конкуренції"	Модель статична, якісні характеристики продукції неможливо оцінити	Можна оцінити стан підприємства порівняно з основними конкурентами
2. Аналітичні методи		
Інтегральний показник конкурентоспроможності	Використання методу експертних оцінок	Нескладне зіставлення з продукцією конкурентів
Модель Розенберга	Складно визначити найважливіші властивості та характеристики продукції для покупця, немає еталонного (базового) елемента	Простий для порівняння з продукцією конкурентів
Оцінка конкурентоспроможності товару на основі рівня продажів	Метод заснований на експертних оцінках.	Застосування формул забезпечує точність оцінок, які дають змогу визначити становище товару на ринку, оцінити вплив різних чинників зовнішнього середовища на продукцію 3 Універсальні аналітичні методи
3. Універсальні аналітичні методи		
Оцінка на основі розрахунку частки ринку	Складність збирання інформації та розрахунків	Оцінка проводиться з урахуванням стану внутрішнього середовища підприємства
Метод рейтингової оцінки	Складність одержання об'єктивної вихідної інформації, прогнозування, розрахунку підсумкового інтегрального показника	Дозволяє досить точно оцінити ринкову позицію підприємства порівняно з конкурентами

Ефективність стратегічного управління конкурентоспроможністю підприємства безпосередньо пов'язана з вибором методів управління.

Вибір методів стратегічного управління конкурентоспроможністю здійснюється з урахуванням особливостей бізнесу підприємства, їх доступності (тобто наявності компетенцій і навичок застосування конкретних методів відповідальними виконавцями і керівництвом, відповідного ІТ-забезпечення тощо) [1, с. 133].

При виборі методу необхідно доцільно використовувати ситуаційний підхід і враховувати практику діяльності підприємства, успішність його боротьби з конкурентами, особливості продукції та послуг, доступні засоби, а також стратегічні й тактичні цілі управління конкурентоспроможністю тощо.

Ефективність стратегічного управління конкурентоспроможністю промислового підприємства зумовлена якістю вихідної інформації, необхідної для оцінки ситуації, розроблення та реалізації управлінських рішень. Тому важливо розуміти значущість і потенціал не тільки методичного забезпечення власне процесів стратегічного менеджменту промислового підприємства, а й методів оцінки його конкурентоспроможності.

Результати дослідження та їх обговорення. У ході дослідження проведено аналітичний огляд трактувань поняття «управління конкурентоспроможністю підприємства», визначено його змістовні характеристики, які зумовлюють функціональні завдання та вибір варіанта організації стратегічного управління конкурентоспроможністю промислових підприємств різного розміру, а також систематизовано методи управління та оцінки конкурентоспроможності. Встановлено взаємозв'язки елементів організаційного та методичного забезпечення управління конкурентоспроможністю підприємства та надано їх оцінку.

Висновки. У даний час застосовується безліч методів, які використовуються вітчизняними та зарубіжними промисловими підприємствами для оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства та ефективності стратегічного управління нею. Вибір певного методу оцінки

конкурентоспроможності підприємства здійснюється з урахуванням стратегічних цілей бізнесу та цілей самої оцінки. Усі методи взаємопов'язані між собою і спрямовані на дослідження окремих аспектів діяльності підприємства, а управлінський персонал ситуаційно проводить їх вибір, у тому числі з урахуванням форми організації стратегічного управління конкурентоспроможністю промислового підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конкурентоспроможність підприємства: навчальний посібник / І. А. Дмитрієв, І. М. Кирчата, О. М. Шершенюк.Харків : ФОП Бровін О. В., 2020. 340 с.

2. Юр`єва С. Ю., Шеремет А. Стратегічне управління конкурентноспроможністю підприємства в умовах нестабільного бізнес-середовища. URL: https://ojs.kname.edu.ua/index.php/area/article/view/3022/2858

РОЗВИТОК ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ В УКРАЇНІ

Буга Наталія Юріївна
к.е.н., доцент
Ольшевська Вікторія Артемівна
Студентка
Донецький національний університет імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна

Вступ. Інтернет-маркетинг є однією з найдинамічніших галузей маркетингу в сучасному світі. Він характеризується використанням цифрових технологій для просування товарів та послуг, залучення та утримання клієнтів, а також створення відносин з ними.

В Україні інтернет-маркетинг також розвивається швидкими темпами. Це пов'язано з низкою факторів, зокрема:

- Зростанням кількості користувачів інтернету в Україні. За даними Державної служби статистики України, у 2023 році кількість користувачів інтернету в Україні становила 73,2% населення.
- Розвитком цифрових технологій. У 2023 році в Україні було продано понад 10 мільйонів смартфонів.
- Зміною поведінки споживачів. Сучасні споживачі все частіше використовують інтернет для пошуку інформації про товари та послуги, а також для здійснення покупок.

Мета роботи. Аналіз розвитку інтернет-маркетингу в Україні, висвітлення основних проблем та перспектив розвитку цього напрямку.

Матеріали та методи. Для досягнення поставлених завдань у роботі використано такі методи: аналіз статистичних даних, наукової літератури та веб-сайтів українських компаній, які використовують інтернет-маркетинг.

Результати та обговорення. Розвиток інтернет-маркетингу в Україні розпочався в кінці 90-х років XX століття. На той час в Україні було лише кілька мільйонів користувачів Інтернету, і сфера інтернет-маркетингу була досить обмеженою. Основні інструменти інтернет-маркетингу, які

використовувалися в той час, були пов'язані з просуванням веб-сайтів у пошукових системах.

У 2000-х роках розвиток інтернету в Україні прискорився, і кількість користувачів Інтернету стала швидко зростати. Це призвело до зростання популярності інтернет-маркетингу серед українських бізнесів. У цей період стали розвиватися такі інструменти інтернет-маркетингу, як контекстна реклама, соціальні мережі, email-маркетинг.

У 2010-х роках розвиток інтернет-маркетингу в Україні продовжився. З'явилися нові інструменти інтернет-маркетингу, такі як мобільний маркетинг, таргетована реклама, маркетинг у соціальних мережах. Також стали розвиватися такі напрямки інтернет-маркетингу, як контент-маркетинг, веб-аналітика, інтернет-PR.

Сьогодні інтернет-маркетинг є одним з найважливіших інструментів маркетингу для українських бізнесів. Більшість українських компаній використовують інтернет-маркетинг для просування своїх товарів і послуг, залучення клієнтів і підвищення продажів.

Інтернет маркетинг – це загальний термін, що охоплює широкий спектр стратегій, спрямованих на просування компанії та її продукції за допомогою онлайн-інструментів. Головними цілями є залучення потенційних клієнтів, збільшення трафіку на сайт та зростання продажів.

Для ефективної реалізації потенціалу Інтернет-маркетингу в Україні, насамперед, слід визначити сутність та специфіку здійснення управлінських заходів, спрямованих на реалізацію певної сукупності практичних завдань маркетингового управління онлайн.

Інтернет-маркетинг має унікальні характеристики, що значно відрізняються від характеристик традиційних інструментів маркетингової діяльності. Так, однією з основних властивостей мережі Інтернет є її багатомірна медійна природа, яка характеризується високою ефективністю в поданні та засвоєнні інформації, що значно підвищує можливості маркетингового впливу в механізмі посилення взаємозв'язку підприємств і

споживачів (рис. 1). [2]

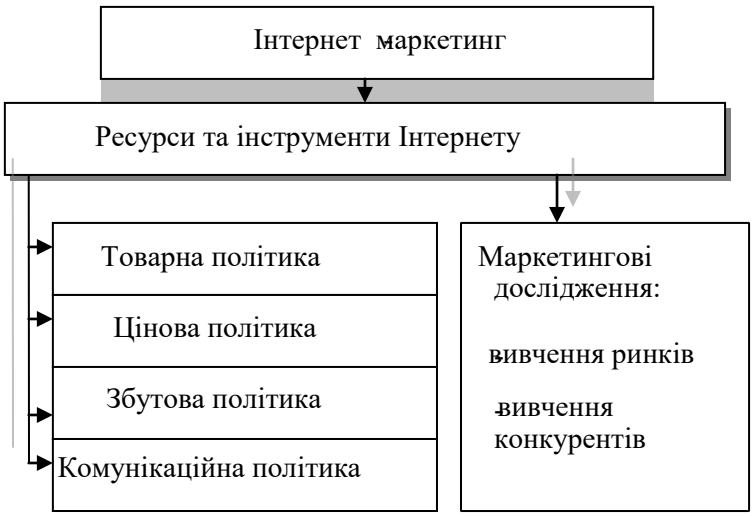

Рис. 1.Структура інтернет-маркетингу

Однак, незважаючи на значний прогрес, у розвитку інтернет-маркетингу в Україні існує ряд проблем. Зокрема, це:

— Недостатній рівень знання та розуміння інтернет-маркетингу серед українських підприємців. Багато українських підприємців не розуміють, як працює інтернет-маркетинг, і не знають, як його ефективно використовувати для просування своєї продукції та послуг. Це призводить до того, що вони витрачають гроші на неефективні маркетингові кампанії.

— Недостатня кількість кваліфікованих фахівців у сфері інтернет-маркетингу. В Україні є небагато кваліфікованих фахівців у сфері інтернет-маркетингу. Це пов'язано з тим, що цей напрямок маркетингу є відносно новим в Україні.

— Недостатньо ефективні інструменти інтернет-маркетингу. Деякі інструменти інтернет-маркетингу, які є ефективними в інших країнах, не працюють в Україні. Це пов'язано з культурними особливостями українського суспільства та іншими факторами.

Для подолання цих проблем необхідно:

— Інформувати українських підприємців про можливості

інтернет-маркетингу та навчати їх основам цього напрямку. Слід створювати освітні програми та курси з інтернет-маркетингу, а також проводити маркетингові кампанії, спрямовані на підвищення обізнаності підприємців про інтернет-маркетинг.

— Створювати умови для розвитку ринку праці у сфері інтернет-маркетингу. Необхідно сприяти тому, щоб українські фахівці могли проходити стажування та навчання за кордоном. Розробляти нові інструменти інтернет-маркетингу, які будуть адаптовані до українських умов.

— Слід проводити дослідження ринку інтернет-маркетингу в Україні, щоб зрозуміти, які інструменти є найбільш ефективними в українських умовах.

У перспективі розвиток інтернет-маркетингу в Україні буде продовжуватися. Цей напрямок маркетингу буде відігравати все більш важливу роль у просуванні продукції та послуг українських підприємств.

Висновки. У зв’язку із стрімким ростом науково-технічного прогресу, Інтернет-маркетинг набуває не лише актуальності, але й поступово перетворюється на основний вид комунікації зі споживачами багатьох підприємств різних галузей економіки. Дана ситуація зумовлена рядом наведених особливостей, на які варто звертати увагу вітчизняним підприємствам не лише для успішного розвитку їх комерційної діяльності, але й підтримання рівня власної конкурентоспроможності на ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАННОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гузенко Світлана, Міщенко Сергій: Що таке інтернет-маркетинг? URL: https://elit-web.ua/ua/blog/kak-rabotaet-pravilnyj-internet-marketing-3-shaga-k-uspehu

2. І. В. Бойчук, О. М. Музика: ІНТЕРНЕТ В МАРКЕТИНГУ. URL:https://shron1.chtyvo.org.ua/Boichuk_Inna/Internet_v_marketynhu.pdf

ПОВЕДІНКОВА ЕКОНОМІКА ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ

Бутенко Єлизавета Ігорівна,
Студентка
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна

Вступ. В економічній науці існує напрям, який ставить під сумнів традиційні уявлення про раціональне прийняття рішень, заглиблюючись у захоплюючу і складну сферу людської поведінки. Ця дисципліна, відома як поведінкова економіка, визначає, що люди часто відрізняються від досконало раціональних суб'єктів, зображених у класичних економічних моделях, і досліджує внутрішні чинники, які впливають на їхню поведінку. Натомість вона досліджує тонкощі того, як психологічні, соціальні та емоційні фактори впливають на наш економічний вибір. Досліджуючи поведінкову економіку, можна проаналізувати різні рівні прийняття рішень, щоб виявити приховані упередження, когнітивні ярлики та емоційні реакції, які формують нашу економічну поведінку. У такий спосіб ми отримуємо цінні знання, які не лише поглиблюють наше розуміння економічних явищ, але й мають глибоке значення для формування політики, ринкової динаміки та самої структури економічних систем.

Ціль роботи. Визначити роль поведінкової економіки в економічній науці та дослідити можливості її використання для більш ефективної діяльності ринків та збільшення прибутків.

Матеріали та методи. Теоретичний аналіз та інтерпретація науково педагогічної літератури, Internet-ресурсів, статей та звітів.

Результати та обговорення. Поведінкову економіку можна визначити як галузь економіки, яка включає в себе знання з психології, соціології та інших суспільних наук для вивчення і розуміння того, як люди відхиляються від суто раціонального прийняття рішень в економічному контексті. На відміну від

традиційних економічних моделей, які припускають, що люди завжди роблять вибір, який максимізує їхню корисність на основі досконалої інформації, поведінкова економіка визнає наявність когнітивних упереджень, емоційних впливів та соціальних факторів, які призводять до систематичних відхилень від раціональності. Цей напрям прагне розгадати хитросплетіння людських рішень, забезпечуючи більш реалістичне та детальне розуміння економічної поведінки. Досліджуючи психологічні основи економічного вибору, поведінкова економіка пропонує цінні перспективи для підвищення точності економічних прогнозів, розробки ефективної політики та сприяння більш цілісному розумінню економічних систем.

Видатними дослідниками поведінкової економіки є нобелівські лауреати Гері Беккер (1992), Герберт Саймон (1978), Даніель Канеман (2002), Джордж Акерлоф (2001) та Річард Х. Талер (2017).

У 18 столітті Адам Сміт зауважив, що люди часто надто самовпевнені у власних здібностях, зазначаючи, що "кожна людина більш-менш переоцінює шанси на прибуток, більшість людей недооцінює шанси на втрату, і мало хто з людей, які перебувають у задовільному стані здоров'я та духу, цінує їх більше, ніж вони того варті" [1]. У цьому сенсі Сміт вважав, що люди не є раціональними через свої власні обмеження.

Поведінкова економіка сформувалася ще в 1960-х роках, коли кілька економістів визначили ключові упередження при запам'ятовуванні інформації. Цю ідею під назвою "евристика доступності" пояснили Амос Тверскі та Деніел Канеман, і вона змушує людей ірраціонально інтерпретувати дані [2]. Наприклад, напади акул, як правило, трапляються рідше, ніж люди думають, але заголовки новин можуть змусити людей думати інакше. Тверскі та Канеману також приписують розробку теорії перспективи, згідно з якою люди потенційно більш несприятливо ставляться до втрат, ніж до рівного виграшу.

Не так давно Річард Талер отримав Премію Сверигеса Ріксбанку в галузі економічних наук у 2017 році за свою роботу з визначення факторів, які керують прийняттям індивідуальних економічних рішень [3]. Робота Талера

включала обмежену раціональність, соціальні преференції, брак самоконтролю та індивідуальне прийняття рішень.

Часто при аналізі впливу на поведінку людини називають п'ять факторів [4].

- Обмежена раціональність

Обмежена раціональність - це концепція, згідно з якою люди приймають рішення на основі наявних у них знань. На жаль, ця інформація часто є обмеженою, чи то через брак досвіду, чи то через брак доступної інформації. Що стосується фінансів та інвестування, та ж сама публічна інформація доступна кожному, хоча інвестори можуть не знати справжніх обставин того, що відбувається з компанією всередині.

- Архітектура вибору

Людьми легко маніпулювати, і це часто проявляється в тому, як промоутери створюють стимули або пропозиції, щоб змусити споживачів купувати певні продукти. Наприклад, розміщення стенду зі спеціями для маринаду поруч із відділом м’яса в супермаркеті. Цей тип дизайну призначений для того, щоб підштовхнути споживача до прийняття рішення на основі хореографічної демонстрації, часто між взаємодоповнюючими товарами.

- Когнітивне упередження

Усвідомлюють люди це чи ні, але всі приймають рішення під впливом когнітивних упереджень. Наприклад, вибір між двома компаніями, в які варто інвестувати. Поведінкова економіка стверджує, що колір логотипу, ім'я генерального директора або місто, в якому розташована штаб-квартира кожної компанії, можуть викликати невідому упередженість, яка змушує нас обрати іншу компанію.

- Дискримінація

У схожому контексті поведінкова економіка часто асоціюється з дискримінацією. Люди сприймають речі, події чи інших людей через свою власну призму, потенційно дискримінуючи інших, тому що вони просто надають перевагу іншій опції. Це не обов'язково означає, що ця альтернатива є

кращим варіантом.

- Стадне мислення

Багато споживчих рішень приймаються під впливом того, що роблять інші люди. Незалежно від того, чи це страх щось пропустити, чи бажання бути частиною більшого колективу, стадний менталітет - це віра в те, що індивідуальні рішення залежать від того, що роблять інші люди, а не тільки від того, що буде найкращим результатом. Зрештою, набагато легше вболівати за улюблену команду, навіть якщо вона давно не вигравала чемпіонат, якщо інші вболівальники поділяють твої почуття. Сфера економіки дуже широка. Хоча поведінкова економіка є лише частиною цієї галузі, вона сама має низку керівних принципів, які диктують теми в межах поведінкової економіки [5].

- Формулювання (фреймінг)

Фреймінг - це принцип того, як щось подається людині. Ця концепція поведінкової економіки є когнітивним упередженням, оскільки результат може бути визначений на основі структури того, як щось було представлено. Розглянемо, як хтось може поставитися до двох наступних тверджень про футболіста, які описують одне й те саме:

- Андрій Шевченко не зміг забити гол у більше половини своїх матчів.

- Андрій Шевченко, один з найвидатніших футболістів усіх часів, за своє життя забив 267 голів.

- Евристика

Евристика - це складна область, але вона просто означає, що люди схильні приймати рішення, використовуючи мисленнєві ярлики, а не довгі, раціональні, оптимальні міркування. Найчастіше люди чіпляються за те, що є правдою, яка може більше не бути актуальною. У такій ситуації споживачеві легше продовжувати робити те, що він робив, ніж усвідомити, що існує більш вигідна позиція.

- Схильність до втрат

Поведінкова економіка ґрунтується на уявленні про те, що люди не

люблять втрат. Насправді, люди не люблять втрат до такої міри, що економічний результат однієї фінансової цінності, який є негативним, переважає емоційні втрати від тієї ж фінансової цінності, але позитивної. Наприклад, деякі люди відчувають набагато сильніші негативні емоції, пов'язані з втратою 500 гривень, порівняно зі знахідкою тієї ж суми грошей.

- Неефективність ринку

Неефективність ринку відіграє вирішальну роль в поведінковій економіці. Наприклад, переоцінені акції все ще можуть приваблювати інвесторів через падіння співвідношення ціни до прибутку. Хоча торговий мультиплікатор все ще може бути аномально високим, інвестори можуть вважати, що щось на ринку є більш доцільним просто тому, що воно є дешевшим. Наприклад, акція вартістю 20 доларів може торгуватися по 50 доларів. Якщо ціна знизиться до 40 доларів, інвестори можуть прийняти це за чудову можливість.

- Психологічний підхід до прийняття рішень

Споживачі та інвестори можуть змінювати свої витрати і торгові тенденції залежно від обставин. Хоча це цілком зрозуміло, часто це нелогічно і формує багато аспектів поведінкової економіки. Наприклад, після отримання річної премії інвестор може вирішити інвестувати в більш ризиковані акції. Цей психологічний розрахунок призводить до того, що інвестор приймає рішення, виходячи з обставин, а не з довгострокової стратегії.

- Помилка незворотних витрат

Помилка незворотних витрат - це емоційна прив'язаність до витрат, які були понесені в минулому. Споживачам та інвесторам, як правило, важче "відпустити" невдалі інвестиції або вкладений капітал. Уявімо собі невдалу акцію, яка була придбана за ціною 100 доларів за акцію, а зараз коштує 15 доларів. Інвестор може не відчувати потреби купувати акції по 15, бо вважає, що компанія не варта такої ціни. Однак він не бажає продавати свої акції, куплені по 100 доларів, через емоційну прив'язаність до цього вкладеного капіталу.

Щодо сфер застосування поведінкової економіки, можна виділити

фінансові ринки, теорію ігор, формування стратегій ціноутворення, а також створення планів дистрибуції товарів.

Висновки. Поведінкова економіка - це сфера розуміння того, чому люди вчиняють фінансові дії, які можуть бути ірраціональними. Внаслідок когнітивних упереджень, евристики, обмеженої раціональності та стадного мислення люди схильні робити те, що не завжди відповідає їхнім інтересам. Ця інформація може бути використана для ціноутворення на товари, пакування продукції, створення рекламних кампаній та формування вигідних пропозицій.

Поведінкові економісти працюють над тим, щоб зрозуміти, що роблять споживачі, чому вони роблять той чи інший вибір, і допомагають ринкам сприяти споживачам у прийнятті цих рішень. Поведінкові економісти можуть працювати на уряд, формуючи державну політику для захисту споживачів. В інших випадках вони можуть працювати в приватних компаніях і сприяти зростанню продажів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Journal of Economic Perspectives. Nava Ashraf, Colin F. Camerer, George Loewenstein. "Adam Smith, Behavioral Economist" URL: https://www.cmu.edu/dietrich/sds/docs/loewenstein/AdamSmith.pdf
2. Science Magazine. Amos Tversky, Daniel Kahneman. "The Framing of Decisions and the Psychology of Choice"
3. Nobel Prize. Richard H. Thaler. "Integrating Economics with Psychology" URL: https://www.nobelprize.org/prizes/economic-sciences/2017/press-release/
4. Wallstreetmojo Team. "What is Behavioral Economics?" URL: https://www.wallstreetmojo.com/behavioral-economics/
5. Will Kenton. "What Is Behavioral Economics? Theories, Goals, and Applications" URL: https://www.investopedia.com/terms/b/behavioraleconomics.asp#toc-principals-of-behavioral-economics

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Васильєва Єлизавета Олексіївна
магістр
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна
м. Харків, Україна

Вступ. / Introductions. В сучасних умовах господарювання, особливо за умов фінансової кризи та соціально-політичної нестабільності, перед вітчизняними підприємствами стоїть складне завдання забезпечення їх сталого та ефективного функціонування. Для вирішення даного завдання підприємствам необхідно докладати значних організаційних зусиль, що супроводжуються фінансовими, матеріальними, моральними та іншими витратами.

За таких умов гостро виділяється проблема відсутності ефективного механізму управління підприємницькими ризиками та забезпечення відповідного рівня їх економічної безпеки. З огляду на це, постає потреба розробки певного механізму, який дозволив би найраціональнішим (з огляду на поставлені підприємством цілі) способом враховувати ризики, при прийнятті та виконанні господарських рішень.

Дослідженням питання ризиків діяльності у підприємницькій діяльності підприємств займається ціла низка провідних вітчизняних та зарубіжних науковців: І. В. Артищук, Г. Л. Бродецкий, Д. А. Гусев, Е. А. Елин, В. М. Гранатуров, М. І. Диба, С. С. Діденко, О. Б. Жихор, Ю. С. Балясна, І. В. Литовченко, С. К. Харічков та інші.

Мета роботи. / Aim. Метою дослідження у роботі являється аналіз теоретико-методологічних аспектів формування механізму управління підприємницькими ризиками на підприємстві.

Згідно поставленої мети сформовано наступні завдання дослідження у роботі:

– визначити економічний зміст підприємницьких ризиків та їх

класифікацію;

– розглянути методи управління підприємницьких ризиками та їх страхування;

– розглянути механізми управління підприємницьких ризиками;

– навести фінансово-економічну характеристику ПрАТ «Золоті ворота»;

– виконати аналіз підприємницьких ризиків у ПрАТ «Золоті ворота»;

– оцінити ефективність механізму управління підприємницькими ризиками у ПрАТ «Золоті ворота»;

– навести шляхи удосконалення механізму управління підприємницькими ризиками на ПрАТ «Золоті ворота»

– визначити роль хеджування у системі мінімізації фінансових ризиків на ПрАТ «Золоті ворота».

Матеріали та методи./Materials and methods. У процесі написання кваліфікаційної робити було використано такі методи як системно-структурний для класифікації фінансових ризиків, проблемно-цільовий для визначення сутності підприємницьких ризиків, метод порівняння для виявлення тенденцій зміни величини показників діяльності підприємства , методи аналізу та синтезу та правовий метод, для дослідження нормативно-правової бази фінансових ризиків.

Теоретичну основу дослідження складають наукові публікації та монографічні видання вітчизняних і закордонних учених, нормативно-законодавчі акти України й інших країн, матеріали наукових конференцій і досліджень, звіти та аналітичні матеріали відповідних державних органів, фінансова та статистична звітність підприємства..

Результати та обговорення./Results and discussion. Полягає в розробці напрямів вдосконалення механізму управління підприємницькими ризиками на підприємстві.

Висновки./Conclusions. Проведене у роботі дослідження дозволили сформувати наступні висновки згідно із завданнями:

1. Визначення сутності підприємницьких ризиків, їх характеру та місця виникнення має важливе як теоретичне, так і прикладне значення. Це є необхідним для створення підприємством ефективної системи стратегічного аналізу фінансових ризиків та дієвої системи ризик-менеджменту. Фінансові ризики відіграють найзначущу роль у загальному портфелі ризиків підприємства. Вони становлять найбільшу частину сукупних господарських ризиків підприємства і впливають на різні аспекти господарської діяльності підприємства. Рівень підприємницьких ризиків зростає із збільшенням обсягів і диверсифікацією фінансової діяльності підприємства. Зростання ступеня впливу фінансових ризиків на результати фінансової діяльності підприємства пов'язано із швидкою зміною економічної ситуації в країні і кон'юнктури фінансового ринку, розширення сфери фінансових відносин, появою нових фінансових технологій та інструментів.

2. Механізм управління ризиками полягає передусім в оцінці фактора ризику, його рівня, з метою розробки системи заходів щодо мінімізації негативних наслідків. В системі методів управління фінансовими ризиками вагоме значення відіграють внутрішні механізми їх нейтралізації, до яких відносять методи та заходи мінімізації негативних впливів наслідків ризиків, що обираються і здійснюються в межах самого підприємства.

3. Сьогодні Zміст Vсередині — це унікальні продукти для середнього класу. ПрАТ «Золоті ворота» орієнтується на тих, хто цінує сутність, а не форму, надає перевагу розумному споживанню замість розкоші та відповідально ставиться до себе, свого оточення й світу. Тому в проектах екологічні матеріали, енергоефективні технології, інженерні новації і кльові споживацькі фішки для комфортного життя у задоволення.

4. Аналіз діяльності ПрАТ «Золоті ворота свідчить про зниження суми необоротних активів на 17,5 тис. грн. або на 0,13%, оборотних активів на 1762 тис. грн. або на 11,54%, власного капіталу – на 3626,5 тис. грн., довгострокових зобов'язань на 2634,6 тис. грн. або на 2,98%, поточних зобов'язань – на 2738,5 тис. грн. або на 3%, що являється негативним моментом

у діяльності підприємства. Окрім цього спостерігаємо зростання зношеності основних засобів, про що свідчить зростання коефіцієнту зношуваності у 2018 р. на 0,01 пункти або на 2,63%. Спостерігаємо у 2018 р. зниження середньої кількості працівників на 18 осіб або на 34,62%. Підприємство отримало чистий збиток протягом 2017-2018 рр., але відбулась позитивна зміна зниження суми збитку на 23301,4 тис. грн. або на 91,49%.

Так, у 2018 р., порівняно з 2017 р. відбулось зниження загальної суми активів на 1779,5 тис. грн. або на 6,1%, що пояснюється тим, що підприємство згорнуло свою діяльність. На формування даної зміни вплинуло зниження величини необоротних активів на 17,5 тис. грн. або на 0,1% та суми оборотних активів на 1762 тис. грн. або на 11,5%.

Дані свідчать про погіршення використання підприємством основних засобів. Про це свідчить зростання коефіцієнту зносу основних засобів на кінець 2018 р. на 0,014 пункти. Так, бачимо, що ступінь зношеність основних засобів на кінець 2017 р. складає 52,1%, на кінець 2017 р. – 53,5% Дані свідчать про зниження чистого доходу (виручки) на 2258 тис. грн. або на 80,50% та зростання інших операційних доходів на 7195,3 тис. грн. або 346,69% та інших доходів на 7559,3 тис. грн. або на 433,37%.

Дані свідчать про зниження суми собівартості на 1520,7 тис. грн. або на 86,26%, інших операційних витрат на 2123,7 тис. грн. або на 16,89%, інших витрат – на 7160,4 тис. грн.. Дані дозволили оцінити рівень ліквідності ПрАТ «Золоті ворота» протягом 2017-2018 рр. Так, значення коефіцієнту покриття не входять до нормативного значення та свідчать про те, що підприємство не має у достатній кількості коштів, які можна використати для погашення короткострокових зобов’язань. Позитивним моментом являється зростання даного показника на кінець 2018 р. на 0,069 пункти (або на 5,72%).

Дані свідчать про те, що на досліджуваному підприємстві спостерігається кризова фінансова ситуація у 2017-2018 рр. Кризова ситуація сформувалась на підприємства за рахунок зниження власних оборотних коштів. Дані свідчать про те, що підприємство являється фінансово не стійким та не має значний

запас фінансової стійкості. Про це свідчить від'ємна частка власних коштів у структурі капіталу підприємства на початок року, присутність боргу, який необхідно обслуговувати.

5. Розроблена система управління ризиками може використовуватись у рамках тактичного та стратегічного контуру управління. Центральним елементом системи управління фінансовими ризиками підприємства є комплекс економіко-математичних моделей, за допомогою якого реалізується основна мета управління фінансовими ризиками – мінімізація фінансових втрат, пов'язаних з дією фінансових ризиків

6. Управління ризиками на підприємствах України в умовах ринкової економіки є дуже важливим аспектом їх фінансово-господарської діяльності. Недооцінка фінансових ризиків може призвести до значних збитків або взагалі до банкрутства і наступної ліквідації суб'єкта господарювання. Оцінка фінансових ризиків на підприємстві дає змогу попередити чи мінімізувати наслідки розвитку небажаних подій.

7. Для оцінки ризиків підприємства залежно від масштабу і складності досліджуваного об'єкта, схильності суб'єкта господарювання до певної групи ризиків, наявності необхідних початкових даних і ресурсів, а також ставлення до ризику особи, що приймає рішення, можуть використовуватися різні методи та моделі, які передбачають розрахунок певних абсолютних та відносних показників чи аналіз статистичних даних. Це дає змогу певною мірою оцінити ймовірність настання ризику та його рівень, вказати зону ризику. Водночас єдиної ефективної моделі для оцінювання всіх фінансових ризиків суб'єктів господарювання немає. Кожен метод оцінки фінансового ризику має свої особливості, а його застосування залежить від багатьох чинників.

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК МІСТ

Віннікова Інна Ігорівна,
к.е.н., доцент
КНЕУ
Гаврилюк Катерина Олександрівна,
Радловська Вікторія Вікторівна,
Студенти
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна

Вступ. Розвиток міст в умовах глобалізації треба розглядати за допомогою понять «глобального міста» та «світового міста». Світове місто – це взагалі будь-яке місто, яке відіграє значну роль в світі. Глобальне місто постає в результаті тих глобальних процесів, які ми зараз спостерігаємо. Глобальні міста є центрами, в першу чергу, корпоративних послуг, які вони надають мультинаціональним корпораціям, використовуючи переваги свого географічного положення та економічних можливостей. Саме те, що в глобальних містах можуть отримувати певні послуги та розвиватися центри світових мультинаціональних корпорацій, стає причиною розвитку глобальних міст.

Ціль роботи. Розглянути розвиток глобальних міст, основні фактори впливу процесів глобалізації та інтернаціоналізації людського життя на формування так званих "глобальних міст", проаналізувати класифікації глобальних міст за різними ознаками.

Матеріали та методи.

Методи дослідження: емпірична та теореитчні – спостереження, аналіз, синтез, індукція, дедукція, класифікація, узагальнення.

Результати та обговорення. Теоретичний аспект глобальних міст.

Існує інституційна система дослідження глобальних міст. Сформувалася й функціонує така структура як Глобалізація та Світова науково-дослідна Мережа (GWC), яка публікує Бюлетень досліджень глобальних та світових міст. Вона

базується у відділі географії університету Лафборо, що у Великобританії. Мережа заснована Пітером Дж. Тейлором у 1998 році. Тейлор є автором класифікації глобальних та світових міст на групи альфа, бета та гамма. Розраховується Глобальний міський індекс (Global cities index). Цим займаються журнал Foreign Policy разом з Чиказькою консультативною компанією (A. T. Kearney) та Чиказькою радою з глобальних справ (The Chicago Council of Global Affairs). Глобальні міста - це міста, які відіграють ключову роль у глобальній економіці та культурному житті. Теоретичний підхід до вивчення глобальних міст може включати аналіз їхньої ролі у світовій системі, вивчення мережевих взаємозв'язків між такими містами, а також розгляд аспектів управління та розвитку, спрямованих на забезпечення їхньої конкурентоспроможності та стійкості в глобальному середовищі.

Функції глобальних міст. Глобальні міста виконують ряд ключових функцій, які визначають їхню роль у глобальній системі. Ось деякі з найважливіших функцій глобальних міст:

1. Економічна функція: Фінансовий центр: Глобальні міста є фінансовими центрами світу, де розташовані штаб-квартири багатьох міжнародних банків, інвестиційних компаній та фінансових установ.

Бізнес-інновації: Вони є центрами інновацій та високих технологій, привертаючи талановитих фахівців, стартапи та наукові установи.

2. Культурна та освітня функції: Глобальні міста володіють розмаїттям культурних закладів, мистецьких галерей, театрів та музеїв, що робить їх культурними центрами.

3. Політична функція: Глобальні міста часто є сидлами міжнародних організацій та дипломатичних представництв, сприяючи міжнародним відносинам та співпраці.

4. Соціальна функція: Глобальні міста збирають людей різних національностей, створюючи космополітичні та мультикультурні спільноти.

5. Транспортна та логістична функція: Глобальні міста є ключовими транспортними вузлами, обслуговуючи світові авіаційні та морські маршрути.

6. Екологічна функція: Глобальні міста активно розвивають ініціативи щодо сталого розвитку, впроваджуючи нові технології та практики для зменшення впливу на довкілля.

Глобальні міста взаємодіють із світовими процесами та взаємопов'язані мережею, виконуючи ці різноманітні функції, які роблять їх ключовими гравцями у глобальній економічній, соціальній та культурній системі.

Соціальний аспект. Вплив глобалізації міст на соціальну активність. Проаналізовано три сценарії впливу глобалізації на соціальну державу - негативний, скептичний і позитивний. Відзначено, що негативний сценарій доводить зв’язок між глобалізацію та скороченням соціальних держав; цей зв’язок визначено як руйнівний, бо національні держави втрачають автономію щодо політики соціального забезпечення. Скептичний сценарій аргументує незначний вплив економічної глобалізації на соціальну державу, а також збереження потенціалу національних держав щодо самостійності соціальної політики. Позитивний сценарій має найменшу підтримку в політологічному дискурсі; він передбачає, що глобалізація та соціальна держава сумісні та взаємно посилюють одна одну.

Доведено робочі гіпотези:

1) економічна глобалізація в її неоліберальній формі, попри очевидні переваги, провокує надмірну диференціацію доходів, міграційні потоки, сприяє технологічному безробіттю тощо;

2) інститут соціальної держави в межах нинішніх його моделей, не спроможний адекватно реагувати на них, а відтак є перспектива на оновлення національних моделей соціальної політики. Підкреслено, що глобалізація впливає на інститут соціальної держави не за єдиним сценарієм у різних країнах. Висловлено припущення, що рівень впливу глобалізації на соціальну державу узалежнений від моделі соціальної держави; зокрема найсильнішим він є щодо соціальної держави соціал-демократичної моделі. Наголошено, що міра впливу глобалізації на соціальну державу на сьогодні ще узалежнена від позиції самих національних держав.

Різноманіття концепцій глобальних місті.

Кожне з глобальних міст має міжнародно відому назву, ім'я. Це місто має активний вплив чи бере участь в міжнародних подіях та світових справах, цивілізації в цілому, є рушійною силою зростання країни, важливим елементом світової економічної системи.

Існує 5 груп критеріїв глобального міста, за якими вони характеризуються. А саме: рівень ділової активності, людський капітал, інформаційний обмін, культурний рівень, політична вага.

За класифікацією GaWC існує три групи глобальних міст, які в свою чергу поділяються на підгрупи. Це «Альфа» міста з чотирма підгрупами. Це «Бета » міста з трьома підгрупами. Це також «Гамма » міста з трьома підгрупами. Крім цього, у класифікації визначені додаткові міста з «високою достатністю» або наявністю «достатності». Шкала глобальних міст виглядає так: Альфа ++ міста, Альфа + міста, Альфа міста, Альфа – міста, Бета + міста, Бета міста, Бета - міста, Гамма + міста, Гамма міста, Гамма – міста, а також міста рівня достатності.

Серед міст Європи, які є столицями сусідніх країн, або знаходяться неподалік України, випереджають у рейтингу Київ такі міста: Будапешт – 60 місце, Хельсінки – 59 місце, Бухарест – 58 місце, Прага – 50 місце, Варшава -19 місце.

Економічний аспект. Вплив глобальних міст на економіку. Глобальні міста стоять на чолі ієрархії планетарної фінансово-економічної піраміди, керуючи світовими фінансовими потоками. З переваг глобальних міст, їхньої розвиненої інфраструктури, доступності до сфери послуг, а так само вигідного транспортного, політичного й економічного становища активно користуються транснаціональні корпорації (ТНК). У свою чергу, ТНК значною мірою впливають на світові економічні та політичні процеси, створюючи умови для глобалізації функцій того чи іншого міста. Широкі можливості для транснаціонального адміністрування та посередницькі функції між політикою й бізнесом формують сприятливий інвестиційний клімат у глобальних містах.

Нині глобальні міста є основою економіко-політичної світової системи. Мануель Кастельс, американський соціолог іспанського походження, визначає глобальне місто як вузол виробництва інформації та управління інформаційними потоками. Таким чином, функції та можливості такого міста виходять за географічні рамки, набувають певної незалежності від політичного керівництва країни. Місто стає лідером у світовій політичній системі порівняно з державою.

Привабліва сторона глобальних міст для бізнесу. Привабливість глобальних міст визначається рядом чинників, які роблять їх привабливими для бізнесу, культурно-освітньої активності, технологічного розвитку та інших аспектів глобальної діяльності. Ось деякі ключові аспекти привабливості глобальних міст:

Глобальні міста є важливими фінансовими центрами, де зосереджені банки, інвестиційні фонди, біржі та інші фінансові установи.

Процвітаючі бізнес-екосистеми та інноваційні класи підтримують привабливість для підприємств та талановитих фахівців.

Наявність великої кількості музеїв, театрів, галерей та інших культурних закладів. Провідні університети та наукові інституції, що привертають студентів та науковців з усього світу.

Різноманітні культури, які створюють космополітичний характер міста.

Розвинена система транспорту та зручний доступ.

Привабливість для технологічних компаній, та науково-дослідницьких лабораторій. Наявність представництв та інституцій міжнародного масштабу. Зусилля міста у створенні сталого середовища для проживання та розвитку.

Ці аспекти створюють комплексне середовище, яке робить глобальне місто привабливим для різних груп людей і секторів економіки. Привабливість глобальних міст є динамічним поняттям і може змінюватися з часом відповідно до економічних, соціокультурних та технологічних тенденцій.

Складові для побудови глобального міста Глобальні міста стають динамічними центрами економічного, культурного та технологічного розвитку.

Побудова глобального міста - це завдання, яке вимагає інтегрованого підходу та розгляду різних аспектів, таких як економіка, інфраструктура, культура та сталість. Економічна Перспектива: Створення глобального міста потребує міцної економічної основи. Інвестиції у розвиток бізнес-екосистеми, фінансових установ та стартапів — це ключовий аспект. Розробка імпульсних ініціатив для приваблення міжнародних компаній та фахівців сприятиме створенню економічного центру. Інфраструктура та Технології: Модерні глобальні міста визначаються своєю високорозвиненою інфраструктурою та використанням передових технологій. Розробка ефективних транспортних мереж, сталих енергетичних систем та цифрових ініціатив - це кроки до побудови сучасного міста. Культурна Ідентичність: Глобальні міста славляться своєю культурною різноманітністю.

Соціальна та Екологічна Сталість: Успіх глобального міста також залежить від здатності забезпечити високу якість життя своїм мешканцям. Розробка екологічних ініціатив, зелених зон та соціальних програм спрямованих на розвиток громади, стане основою сталого розвитку міста.

Міжнаціональний та Міжнародний Вплив: Забезпечення активної ролі в міжнародних відносинах та співпраця з іншими глобальними центрами важливі для розширення впливу міста на світовій арені. Побудова глобального міста - це завдання, яке потребує комплексного підходу та співпраці різних сфер. Економіка, інфраструктура, культура та сталість взаємодіють, створюючи місто, яке приваблює та вражає своєю важливою роллю в сучасному світі.

Висновки. Глобальні міста в сучасному світі виступають ключовими агентами розвитку, впливаючи на економіку, культуру, технології та міжнародні відносини. Ці міста визначають новий етап у формуванні світового ландшафту, створюючи інновації та вирішуючи складні завдання глобального характеру. Глобальні міста є фінансовими центрами, де зосереджені штаб-квартири міжнародних банків, фінансових установ та корпорацій. Їхні розвинені бізнес екосистеми стимулюють інноваційний розвиток та забезпечують стабільність світової економіки. Мультикультурна природа глобальних міст визначається

різноманітністю їхніх жителів, культурних подій та гастрономічного спадку. Це сприяє створенню відкритого суспільства, де різноманіття вважається силою, що об'єднує та надихає новаторський дух. Глобальні міста є теплицями технологічного розвитку. Забезпечення високоякісної інфраструктури та розвинених транспортних мереж - це основний пріоритет глобальних міст. Це не лише сприяє ефективності, а й забезпечує сталість в умовах швидкої урбанізації та екологічних викликів. Глобальні міста виконують ключову роль в міжнародних відносинах, є сидищами міжнародних організацій та міжнародних конференцій. Їхні рішення та ініціативи впливають на геополітичну картину та визначають глобальні тенденції. Глобальні міста є витоком розвитку в 21 столітті, їхній вплив найяскравіше проявляється в сферах економіки, культури, технологій та міжнародних відносинах. Створення умов для їхнього ефективного функціонування та розвитку - це важлива відповідальність для сучасних лідерів та урбаністів, які формують світ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бойко-Бойчук О. В. Світові тенденції розвитку міст: міжнародний досвід / О. В. Бойко-Бойчук: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://concept.at.ua/_ld/0/38_____.pdf

2. Воронін І. М. Формування глобальних міст як результат впливу процесів глобалізації й інформатизації на систему розселення / І. М. Воронін //. Том 22 (61), 2009 г. - № 2. - С.167-172.

3. Гладкий О. В., Іщук С.І. Географія міст. Геоурбаністика: Підручник. К.: ПАЛИВОДА А.В., 2014. - 300 с.

4. Головне управління статистики у м. Києві. URL: http://www.kiev.ukrstat.gov.ua/.

5. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/.

ПУБЛІЧНІ ПРОСТОРИ У МІСТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТИ

Віннікова Інна Ігорівна,
к.е.н., доцент
Новик Валерій Анатолійович,
Півчук Дарина Ігорівна,
Студенти
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна

Вступ. / Introductions. Сучасні простори відіграють ключову роль у житті громадян та розвитку міст. З тенденціями урбанізації та технологічними змінами, розгляд публічних просторів стає надзвичайно актуальним. Вони не лише сприяють спілкуванню та культурній активності громадськості, але і важливі для вирішення сучасних викликів, таких як екологічна стійкість та здоров'я громадян. Дослідження публічних просторів в містах України є важливим етапом у забезпеченні сталого та життєздатного міського середовища.

Ціль роботи. / Aim Вплив публічних просторів на міське середовище через аналіз їх функціональності, соціальної взаємодії та впливу на різні аспекти життя громади, прагнення визначити оптимальні стратегії планування та розвитку для підтримки якісного життя у містах України. Дослідження спрямоване на виявлення важливості публічних просторів для створення відкритих, включаючих та сталих міських середовищ.

Матеріали та методи. / Materials and methods. Теоретичний аналіз та інтерпретація науково-педагогічної літератури, інтернет-ресурсів, статей та звітів.

Результати та обговорення. / Results and discussion. ***Теоретичний аспект публічних просторів***. Публічні простори - це відкриті або загальнодоступні області, призначені для використання та взаємодії

громадськості. Це можуть бути парки, сквери, площі, вуличні зони та інші відкриті території, призначені для відпочинку, спілкування, культурних заходів, та інших громадських активностей. Вони відіграють важливу роль у формуванні міського середовища та створенні відчуття спільності серед мешканців.

Функції публічних просторів у місті. Публічні простори у місті виконують ряд важливих функцій та ролей, які визначають якість міського життя та соціокультурний розвиток. Основні ролі публічних просторів у містах України включають:

1. *Сприяння соціальній взаємодії*: створення місць для спілкування, обміну ідеями та взаємодії між громадянами, що сприяє формуванню спільності.

2. *Відпочинок та рекреація*: забезпечення просторів для відпочинку, фізичної активності та відновлення емоційного стану мешканців.

3. *Організація культурних та громадських подій*:використання для проведення культурних заходів, фестивалів, концертів та інших подій, які зближують громаду.

4. *Зелені публічні простори*: створення природних зон для покращення екології, зниження рівня стресу та підтримки біорізноманіття.

5. *Економічний розвиток*: створення привабливого міського середовища, яке привертає туристів, підтримує розвиток місцевого бізнесу та торгівлі.

6. *Забезпечення безпеки*: формування відкритих просторів, які сприяють візуальному контролю, зменшуючи ризики злочинності та підвищуючи рівень безпеки.

7. *Забезпечення доступності для всіх*: створення просторів, які легко доступні для різних соціальних та вікових груп, а також для людей з різними фізичними можливостями.

Ці ролі підкреслюють важливість публічних просторів у формуванні

Економічний аспект. Вплив публічних просторів на економіку міста є значущим і розглядається з кількох ключових позицій:

1. *Стимулювання торгівлі та підприємництва:* публічні простори, такі як вулиці для пішоходів, ринки чи торгові площади, можуть служити платформою для розвитку роздрібної торгівлі та підприємництва. Малі бізнеси в цих зонах можуть зростати, сприяючи економічному розвитку.

2. *Приваблювання туристів та покращення торговельних районів:* привабливі публічні простори, такі як площі, набережні, алеї, створюють приємну атмосферу для туристів і місцевих мешканців. Це може сприяти розвитку туристичних галузей, готелів, ресторанів і магазинів.

3. *Розвиток культурних та розважальних індустрій:* публічні простори можуть служити майданчиками для культурних заходів, фестивалів, концертів та інших розважальних подій. Це створює попит на послуги в галузі культури, розваг та гостинності.

4. *Стимулювання робочих місць та бізнес-активності:* привабливі та функціональні публічні простори можуть привертати компанії та підприємства, що створює нові робочі місця та сприяє розвитку бізнес-середовища.

5. *Зелені простори та здоров'я населення*: наявність парків, скверів та інших зелених зон впливає на якість життя мешканців міста, що може мати позитивний ефект на їхню продуктивність та здоров'я. Здорові працівники можуть бути більш ефективними та зосередженими.

6. *Покращення інфраструктури та комфорту для пішоходів*: розвиток пішохідних зон та інфраструктури в публічних просторах може стимулювати активність мешканців, а також сприяти розвитку місцевого бізнесу, такого як кафе, магазини та інші послуги.

Отже, публічні простори не лише обслуговують соціальні та розважальні потреби, але також є важливим фактором економічного розвитку міста через стимулювання бізнес-активності, туризму та збереження здоров'я населення.

Публічні простори як фактор привабливості для бізнесу. Публічні простори в містах України виступають важливим фактором привабливості для бізнесу. Це стосується різноманітних видів діяльності та різні аспекти публічних просторів можуть впливати на бізнес.

Привабливе розташування бізнесу може здобути конкурентну перевагу, розташований в районі з добре організованими та естетично привабливими публічними просторами. Таке середовище може залучити більше клієнтів та забезпечити позитивний враження про бренд.

Залучення пішоходів та клієнтів через привабливі пішохідні зони та парки можуть збільшити потік пішоходів, що знову ж таки сприяє бізнесу, розташованому в цих районах. Люди, що прогулюються, більш схильні заходити в магазини, кафе та інші заклади.

Якщо публічні простори надають можливість для відпочинку, відзначаються приємною атмосферою, то це може *збільшити час, який люди проводять у конкретному районі*. Це важливо для бізнесу, оскільки більше часу зазвичай означає більше можливостей для покупок та використання послуг.

Публічні простори часто *використовуються для проведення розважальних подій, фестивалів та концертів*. Це може стати додатковим стимулом для підприємців, щоб розміщувати свої бізнеси в цих районах та брати участь у масових подіях.

Такі простори можуть допомагати *створювати відчуття спільності та комунітету*. Бізнес, який активно взаємодіє з місцевою громадою та відзначається відкритістю до комунікації, може вигравати лояльність клієнтів.

Отже, публічні простори стають не тільки місцем для відпочинку, але й важливим фактором, який може впливати на успішність бізнесу в місті. Приємне та активне середовище залучає клієнтів, сприяє розвитку громади та створює сприятливе соціо-економічне середовище.

Фінансування та інвестиції у розвиток публічних просторів є стратегічно важливими для покращення якості життя громади та створення приємного та функціонального міського середовища. Фінансування може здійснюватись за наступними алгоритмами:

- Фінансування розвитку публічних просторів може бути взяте на себе місцевою владою через муніципальні бюджети. Залучення громади до процесу прийняття рішень про виділення коштів може підвищити рівень підтримки та

забезпечити ефективне використання ресурсів.

- Співпраця з приватним сектором може включати інвестиції в об'єкти громадського користування, такі як парки, сквери або архітектурні об'єкти. Це може призвести до створення інноваційних та естетично привабливих просторів.

- Отримання грантів від державних або недержавних організацій може бути важливим джерелом фінансування для конкретних проектів. Фонди спрямовані на розвиток міських просторів часто допомагають в реалізації ініціатив.

- Деякі країни та регіони реалізують спеціальні програми, спрямовані на покращення міських просторів. Це може включати державні або обласні ініціативи, які надають фінансову підтримку для певних проектів.

- Залучення коштів від громади через краудфандингові платформи може бути важливим елементом фінансування для конкретних ініціатив. Це також може підвищити рівень зацікавленості та взаємодії громади з розвитком просторів.

- Розгляд можливостей включення розвитку публічних просторів в більш широкі інфраструктурні проекти міста, які фінансуються через різні джерела, такі як державні чи місцеві фонди, міжнародні кредити тощо.

Фінансування та інвестиції у публічні простори варто розглядати як стратегічний інвестиційний зусилля, спрямоване на покращення якості життя та створення сталої та привабливої міської інфраструктури.

Висновки. / Conclusions. Публічні простори в місті відіграють важливу роль у соціальному та економічному розвитку, впливаючи на якість життя громади та формування міського середовища. Соціальні та економічні аспекти публічних просторів взаємодіють, утворюючи збалансовану та стійку міську динаміку.

Публічні простори стають платформою для вираження та відчуття громадської ідентичності, сприяючи зближенню та співпраці мешканців. Забезпечуючи місця для відпочинку, гри та спілкування, публічні простори

стимулюють соціальну активність та взаємодію між різними соціальними групами.Зелені зони та спортивні майданчики сприяють активному способу життя та знижують стрес, сприяючи загальному здоров'ю мешканців.

Привабливі та добре обладнані публічні простори можуть стати місцем для росту роздрібної торгівлі, ресторанів та інших бізнесів, сприяючи економічному розвитку. Якщо публічні простори стають привабливими для мешканців та туристів, це може привертати інвестиції та сприяти розвитку туристичних галузей. Ефективне використання публічних просторів може сприяти збереженню історичних та природних ресурсів, а також сприяти збалансованому розподілу розвитку у різних частинах міста.

Узагальнюючи, публічні простори виступають як каталізатори соціально-економічного прогресу, сприяючи створенню життєздатного та зручного міського середовища. Їхній вплив на спільноту та господарську активність визначає динаміку розвитку міст та сприяє створенню привабливого та сталого місця для життя та роботи.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Лукін С. Ю. 2021 Механізми формування публічного простору в процесах державотворення в Україні. Суспільний-громадський аспект формування публічних просторів. С.211-230

2. Лукін С. Ю. 2021 Механізми формування публічного простору в процесах державотворення в Україні. Функції публічного простору у процесах суспільного розвитку. С.299-341

3. Грищенко М. 2016 Публічний простір міста як об’єкт соціологічного дослідження. С. 31-38

4. Мезенцева Н. Пальчук М. 2016 Економічна та соціальна географія. Публічні простори міст: осмислення через призму зарубіжного дискурсу. С.19-26

5. Тищенко І. 2015 Міський публічний простір: підходи до визначення С.32-44

6. IGOR TYSHCHENKO 2015 What is urban public space. Електронний ресурс - https://mistosite.org.ua/en/articles/shcho-take-miskyi-publichnyi-prostir

7. Селезньова Є. 2019 ФУНКЦІЇ ПУБЛІЧНИХ МІСЬКИХ ПРОСТОРІВ С.123-129

8. Несинова С. В. 2017 сучасні підходи до вивчення поняття міського публічного простору

УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ЛОГІСТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Восканян Заруі Альбертівна
Аспірантка
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна

Вступ. У сучасному світі стрімкого технологічного розвитку важливість діджиталізації логістичних процесів стає визначальною для конкурентоспроможності організацій у сфері логістики. З впровадженням Індустрії 5.0 та наростаючим впливом цифрових технологій, виникає необхідність перегляду стратегій управління людськими ресурсами у логістичному секторі.

Діджиталізація логістики суттєво впливає на функціональні обов'язки персоналу та вимагає стратегічного підходу до розвитку та підготовки кваліфікованих кадрів. У статті проводиться аналіз впливу цифрових технологій на різні групи працівників у логістичному секторі та визначається необхідність адаптації кадрового потенціалу до нових викликів.

Розглядаються організаційні, поведінкові та технологічні чинники, які визначають готовність персоналу до роботи в умовах діджиталізації логістичних процесів. Особлива увага приділяється стратегічному плануванню розвитку робочої сили, навчанню та перепідготовці працівників, а також аспектам адаптації до нових технологічних вимог.

Метою даної роботи є розгляд актуальних аспектів та розробка рекомендацій управління людськими ресурсами в умовах діджиталізації логістичних процесів.

Матеріали та методи. Об'єктом дослідження є сучасні логістичні компанії, які зазнають впливу процесів діджиталізації. Для отримання повного розуміння впливу діджиталізації на управління персоналом, здійснено аналіз наявних наукових статей, публікацій та відомостей. Для аналізу отриманих

матеріалів та визначення ключових висновків використовувалися методи статистичного аналізу та контент-аналізу. Зроблено категоризацію зібраних даних за ключовими темами, ідентифіковано проблеми та основні тенденції в управлінні персоналом в умовах діджиталізації.

Результати та обговорення. Індустрія 5.0 в логістиці представляє новий етап цифрової трансформації, спрямований на забезпечення ще глибшого злиття людських і технічних ресурсів [1]. Цей підхід визначається не тільки автоматизацією та інтеграцією технологій, але й активною участю людей у прийнятті рішень, що дозволяє використовувати сильні сторони обох компонентів, визнається важливість ролі людини в управлінні та оптимізації логістичних процесів. Замість повної автоматизації, люди стають активними учасниками, які вносять унікальний досвід, творчий підхід та стратегічне мислення у сферу логістики, створюється баланс між автоматизацією та збереженням людського фактору. Тут важливо не лише заміняти рутинні операції автоматизованими системами, але й використовувати людський інтелект для творчого вирішення завдань.

Управління людськими ресурсами в логістичній галузі має визначальне значення, а стратегічний підхід до розвитку кваліфікованих співробітників стає ключовим елементом для забезпечення успішного функціонування в умовах Індустрії 5.0. Розвиток робочої сили є ключовим для забезпечення продуктивності організації, а вдосконалення робочої сили вимагає удосконалення на поведінковому, організаційному та технологічному рівнях під час впровадження.

Основні проблеми, з якими зіштовхується робоча сила в умовах глобалізації та цифровізаційних процесів, можна сформулювати наступним чином:

– необхідність вдосконалення навичок робочої сили для ефективної взаємодії з розумними та інтелектуальними машинами в реальному часі, а також для оцінки продуктивності шляхом порівняння результатів із попередніми методами;

– необхідність оновлення профілів посад для керівництва, зокрема в усіх процесах та сферах роботи, таких як аналітика даних, віртуальна реальність, хмарні обчислення та інші, щоб забезпечити адаптацію до змінених вимог автоматизації;

– готовність робочої сили зрозуміти функціонування, технічні деталі та впровадження цифрових технологій традиційними методами;

– необхідність навчання робочої сили роботі в змінному робочому середовищі та адаптації до соціально-технічних підходів відповідно до актуальних потреб перепроектування [2].

Поміж викликів існує значний потенціал для навчання робочої сили, яка користується підтримкою розумних систем, зручними функціями та покращеними операторами. Багато додатків оновлюються з даними у реальному часі щодо позиціонування автомобілів, альтернативними маршрутами, оптимальним розподілом ресурсів і управлінням запасами. У кінцевому підсумку, люди є достатньо розумними, щоб управляти цими розумними машинами та робити їхні процеси швидшими, зручнішими та надійнішими. Єдине, що потрібно - це налагоджувати та навчати робочу силу для роботи з новимим технологіми в галузі [3].

Незважаючи на швидкий розвиток галузі логістики, робоча сила залишається неготовою до прийняття та впровадження технологій у всіх логістичних операціях. Вимоги суттєво відстають від реальних практик. У зв'язку зі складністю сектору логістики цифровізація всіх логістичних процесів стає викликом. Оскільки більшість цих процесів є інтенсивними для людини, важливо адаптувати робочу силу до цифрових систем і процесів. Навіть при тому, що у майбутньому більше робочих місць, які будуть пов'язані з інформаційними технологіями (IT), є потреба в роботі для низькокваліфікованих працівників. Основна роль співробітників полягатиме в управлінні та моніторингу ручних завдань, які виконуватимуть машини [4]. Однак збільшення автоматизації та технологічні вдосконалення можуть стати альтернативою для робочої сили, що легко піддається заміщенню та має ризик

втрати роботи. Підготовка трудових ресурсів, яка включає в себе підвищення їхніх здатностей до управління високотехнологічним комплексом систем і соціального інтелекту є необхідністю. Готовність робочої сили до прийняття змін в робочому середовищі та культурі праці є ключовою. Від організацій вимагається ретельний розгляд, оновлення обов'язків та визначення політики для працівників щодо ефективного управління робочою силою в майбутньому.

Виділяють три надзвичайно важливі аспекти для готовності робочої сили в контексті глобалізації. Ці аспекти включають організаційні, поведінкові та технологічні фактори, які виявляються критичними при впровадженні цифровізації у логістичний сектор. Впровадження вносить суттєві зміни у всі сегменти промисловості та відкриває нові перспективи для організацій, уряду, багатонаціональних корпорацій та лідерів бізнесу[5]. Фактори, які потрібно ретельно вивчити, включають готовність кадрового складу за трьома аспектами, які наведені у табл. 1.

Таблиця 1

Фактори на рівні організації, необхідні для готовності робочої сили

Фактори	Опис
Організаційні	Організаційна культура для цифровізації процесів. Підтримка вищого керівництва та прихильність цифровізації. Фінансова підтримка інфраструктури технологій Індустрії 4.0, 5.0. Проведення науково-дослідницьких семінарів щодо впровадження Індустрії 4.0, 5.0. Проста організаційна структура для плавного потоку інформації. Розуміння економічних переваг і наслідків Індустрії 4.0, 5.0.
Поведінкові	Розвиток компетенцій для прийняття або впровадження нових цифрових бізнес-моделей. Забезпечення правильного навчання функціональних навичок. Обізнаність щодо технологічних інновацій. Навчання перетворенню ручних даних у цифрові дані. Обізнаність про бачення цифровізації. Винагороди та заохочення робочої сили за підтримку просування культу цифровізації.
Технологічні	Розвиток інтеграції технологічних платформ у системи логістичного управління. Розширення можливостей для ефективної обробки кіберризиків у контексті цифрової трансформації. Впровадження систем моніторингу та контролю в реальному часі. Застосування хмарних обчислень для спільного використання ресурсів та забезпечення надійного зберігання даних. Посилення здатності взаємодії з неструктурованими великими обсягами інформації. Розвиток можливостей інтеграції постачальників та клієнтів у цифрові платформи.

Джерело: систематизовано автором[5]

У підсумку, можна виділити три ключові аспекти, які визначають

готовність робочої сили в умовах глобалізації та впровадження цифрових технологій у логістичний сектор. Перший аспект - організаційні фактори, що передбачають необхідність стратегічного підходу організацій до формування інноваційної робочої сили, забезпечення необхідною інфраструктурою та розроблення стратегій для адаптації до змін у галузі. Другий аспект-поведінкові фактори, що включають у себе необхідність переосмислення підходів до робочих процесів, а також навчання персоналу аналізу, взаємодії та адаптації до нових умов. Третій аспект - технологічні фактори, що вимагають від робочої сили оволодіння цифровими навичками, розуміння та ефективного використання сучасних технологій для оптимізації логістичних процесів. Зазначені аспекти представляють собою критичні компоненти готовності працівників до сучасних викликів глобального цифрового середовища у сфері логістики.

Висновки. Отже, проведено аналіз сучасного стану логістичної галузі, виявляючи основні тенденції та виклики, пов'язані із діджиталізацією. Визначені ключові фактори, які впливають на управління людськими ресурсами в умовах цифрової трансформації, такі як організаційні, поведінкові та технологічні аспекти. Запропоновано конкретні рекомендації для управління персоналом, спрямовані на підготовку робочої сили до нових викликів, забезпечення адаптації та розвитку необхідних компетенцій. Наголошено на важливості впровадження інноваційних підходів у керуванні персоналом, таких як навчання з використанням сучасних технологій та створення гнучких моделей робочого часу.

Зазначено, що стратегічний підхід до управління людськими ресурсами є вирішальним для успішної адаптації до діджиталізації, і він повинен враховувати усі аспекти організаційної та технологічної динаміки. У цілому, робота спрямована на розуміння та вирішення проблем, пов'язаних із змінами у логістичній галузі, зокрема, в контексті активної діджиталізації, та надає практичні рекомендації для ефективного управління людськими ресурсами у цьому новому середовищі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про Індустрію 5.0 – чому це стає актуальним для України. industry4ukraine.net. 2023. URL: https://www.industry4ukraine.net/publications/pro-industriyu-5-0-chomu-cze-staye-aktualnym-dlya-ukrayiny/

2. Raj, A., Dwivedi, G., Sharma, A., de Sousa Jabbour, A.B.L. and Rajak, S..Barriers to the adoption of industry 4.0 technologies in the manufacturing sector: an inter-country comparative perspective. International Journal of Production Economics, Vol. 224, p. 107546. 2020. URL: https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S092552731930372X?via%3Dihub

3. Bag, S. and Wood, L.C.. Guest editorial: Human resource development in the digital age: recent issues and future research directions. 2022. International Journal of Manpower Vol. 43 No. 2, pp. 253-262. URL: https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/IJM-05-2022-561/full/html

4. Kuhlmann A. S., Klumpp M.. Digitalization of logistics processes and the human perspective. 2017. Digitalization in Maritime and Sustainable Logistics: City Logistics, Port Logistics and Sustainable Supply Chain Management in the Digital Age. Proceedings of the Hamburg International Conference of Logistics (HICL), Vol. 24, pp. 119-135. URL: https://www.econstor.eu/bitstream/10419/209329/1/hicl-2017-24-119.pdf

5. Gupta A., Singh R., Gupta S.. Developing human resource for the digitization of logistics operations: Readiness index framework. 2021. International Journal of Manpower. URL: https://www.researchgate.net/publication/352367925_Developing_human_resource_for_the_digitization_of_logistics_operations_Readiness_index_framework

НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПЕРСОНАЛУ ОРГАНІЗАЦІЇ НА ОСНОВІ ЙОГО ОЦІНКИ

Гороз Юлія Олегівна
Магістр
Посилкіна Ольга Вікторівна
професор, доктор фарм. наук
Національний фармацевтичний університет
м. Харків, Україна

Вступ./Introductions. В сучасних умовах всі складові системи управління персоналом взаємопов'язані. Система оцінки діяльності персоналу не є виключенням. На результатах цієї самої оцінки мають базуватись всі подальші прийняття рішень. Чітке розуміння поточного стану цієї системи та її ефективності дає змогу будь якій компанії швидко впливати на всі управлінські процеси, що в свою чергу забезпечує значну перевагу перед конкурентами.

Оцінка персоналу як функція управління ним тісно пов'язана із забезпеченням ефективного розвитку працівників організації. Це обумовлено тим, що правильні дії із розвитку співробітників (напрями, методи розвитку, цільові групи) можливі лише за двох умов:

1) знання того, які компетенції та якісні характеристики працівників потрібні підприємству на даному етапі його розвитку і 2) які компетенції та якісні характеристики і в якій мірі вже властиві працівникам підприємства. І якщо перше завдання вирішується виходячи із загальної стратегії розвитку організації, то друге – на основі застосування різних методів та інструментів оцінки персоналу.

Мета роботи./Aim. Дослідити місце і завдання системи оцінки персоналу в управлінні його розвитком.

Матеріали та методи./Materials and methods. Оцінювання персоналу це цілеспрямований процес визначення відповідності якісних характеристик персоналу (здібностей, умінь, мотивів) вимогам посади або робочого місця.

Оцінювання персоналу передбачає порівняння певних характеристик

людини – професійно-кваліфікаційного рівня, ділових якостей, результатів праці з відповідними параметрами, вимогами, еталонами. Навіть такі загальні риси людини, як розум, краса, сила, ретельність визначаються у порівнянні з чимось, а тому потребують оцінювання. Оцінювання персоналу полягає у визначенні того, якою мірою кожний працівник досягає очікуваних результатів у праці й відповідає тим вимогам, які випливають з його виробничих завдань. Оцінювання персоналу є процедурою, яку проводять з метою виявлення міри відповідності особистих якостей працівника, кількісних і якісних результатів праці нормативним вимогам, поставленим цілям.

Важливим завданням оцінювання є забезпечення зворотного зв'язку: працівник має знати, як оцінюються результати його діяльності, бажання якісного виконання його роботи з боку керівництва. Оцінювання повинно розглядатися відкрито, мають обговорюватися досягнення працівника та обиратися шляхи покращення його діяльності. Працівники мають знати, які помилки були з їхньої вини, а які залежать від внутрішніх умов підприємства. Це дозволяє скорегувати як поведінку працівників, так і умови їх роботи.

Результати та обговорення./Results and discussion. Оцінювання персоналу повинно вирішувати в організації такі завдання: розробка єдиної ідеології оцінки та розвитку персоналу, яка буде заснована на системі корпоративно-значимих компетенцій; формування багаторівневої системи оцінки для різних категорій персоналу; використання оцінки персоналу як механізму регулювання рівня оплати праці; організація психологічної підтримки персоналу за умови виникнення проблем у виробничому процесі, які обумовлені особистими факторами; використання системи діагностики соціально-психологічного клімату в організації та її підрозділах.

Якщо оцінка персоналу буде органічно вбудована в систему його розвитку, то вона дозволить організації:

1) визначати кадрову конкурентоспроможність організації (ринкову вартість людських ресурсів);

2) встановлювати обґрунтований розмір оплати праці;

3) обґрунтувати доцільність навчання та розробити програму розвитку персоналу;

4) спрогнозувати та запланувати кар'єрне зростання співробітників;

5) досягти найкращих результаті щодо розвитку персоналу із найменшими витратами ресурсів.

У такому разі підвищення ефективності діяльності всієї організації досягається за рахунок: більш повного розкриття та використання потенціалу кожного працівника без винятку; формування у співробітників адекватних уявлень про власний професійно-кваліфікаційний рівень та особистісні якості, а також напрями їх подальшого розвитку та вдосконалення; відповідності якісних характеристик працівників тим посадам, які вони займають; посилення мотивації персоналу до підвищення якості власної діяльності за рахунок розвитку ініціативності, командного духу тощо.

Тому можна стверджувати, що оцінка персоналу є невід'ємною складовою системи його розвитку.

Висновки./Conclusions. Оцінка персоналу включає в себе визначення відповідності якісних характеристик працівників вимогам посади. Вона здійснюється шляхом порівняння професійного рівня, ділових якостей і результатів роботи з відповідними параметрами та стандартами. Оцінюючи персонал, керівництво робить висновки на основі порівняння ідеального працівника з реальною людиною, яка працює в організації на конкретній посаді. Метою оцінки персоналу є визначення, якою мірою співробітники досягають очікуваних результатів і відповідають вимогам, що випливають з їхніх завдань. Це процедура, яка дає змогу виявити сильні та слабкі сторони кожного співробітника і визначити сфери, в яких необхідно розвиватися. Оцінка персоналу важлива для ефективного розвитку співробітників і досягнення організаційних цілей.

ОГЛЯД НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ, ЩО РЕГУЛЮЮТЬ ОБЛІК ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Дзюба Олена Петрівна
Студентка
Державний університет інфраструктури та технологій
м. Київ, Україна

Вступ. / Introductions. Воєнне вторгнення рф на Україну стало причиною псування, знищення, втрати майна багатьох підприємств, установ, організацій. У зв'язку з цим Верховна Рада України внесла низку змін до облікового та цивільного законодавства, які регламентують класифікацію надзвичайних подій та порядок ліквідації їх наслідків в Україні.

Мета роботи. / Aim. Розглянути питання особливості ведення податкового, бухгалтерського обліку ліквідації та вибуття основних засобів в умовах воєнного стану, базуючись на основних та новостворених нормативно правових джерелах інформації.

Матеріали та методи./Materials and methods. Нами було використано такі наукові методи дослідження як збір інформації, вивчення джерел, обробка, якісний аналіз та систематизація отриманих даних.

Таблиця 1

Огляд нормативно-правових актів, що регулюють облік основних засобів в період воєнного стану

Джерело	Назва нормативно-правового акту	Сутність
[1]	Лист-роз'яснення на запит ДПС Щодо питань, пов'язаних з порядком списання підприємствами знищеного або зіпсованого майна у зв'язку із російською збройною агресією проти України	Питання порядку списання підприємствами знищеного або зіпсованого майна у зв'язку із російською збройною агресією проти України
[2]	Закон України Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України	За фізичними особами, незалежно від набуття ними статусу біженця чи іншого спеціального правового статусу, підприємствами, установами, організаціями зберігається право власності та інші речові права на майно, у тому числі на нерухоме майно, включаючи земельні ділянки, що знаходиться на тимчасово окупованій території, якщо воно набуте відповідно до законів України
[3]	Наказ Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань	Проведення інвентаризації обов'язкове у разі, зокрема, встановлення фактів крадіжок або

		зловживань, псування цінностей (на день встановлення таких фактів); техногенних аварій, пожежі чи стихійного лиха (на день після закінчення явищ) в обсязі, визначеному керівником підприємства
[4]	Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації	Визначення шкоди та збитків здійснюватиметься за такими напрямами:1) людські втрати та пов'язані з ними соціальні витрати 2) економічні втрати, пов'язані з людськими втратами; 3) військові втрати; 4) втрати, пов'язані із забезпеченням публічної безпеки і порядку, боротьби із злочинністю, забезпеченням безпеки дорожнього руху;5) втрати житлового фонду і об'єктів житлово-комунального; 6) втрати земельного; 7) втрати лісового фонду; 8) втрати надр;9) втрати акваторії; 10) збитки, завдані природно-заповідному фонду; 11) втрати інфраструктури транспорту, телекомунікаційної мережі і зв'язку;12) втрати енергетичної інфраструктури; 13) втрати культурної спадщини;14) економічні втрати підприємств;15) втрати установ та організацій
[5]	Постанова Про затвердження Порядку виконання невідкладних робіт щодо ліквідації наслідків збройної агресії Російської Федерації, пов'язаних із пошкодженням будівель	Застосовується для фіксації пошкоджень, зумовлених збройною агресією російської федерації, будівель та споруд приватної та комунальної форми власності, а також може застосовуватися для фіксації пошкоджень будівель і споруд державної форми власності
[6]	Закон України Про торгово-промислові палати в Україні Стаття 14-1. Видача сертифікатів щодо форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили)	Даний лист, особа, яка порушує свої зобов'язання, у зв'язку із обставинами пов'язаними із військовою агресією Російської Федерації проти України, в період дії введеного воєнного стану, має право долучати до свого повідомлення про форс-мажорні обставини, які унеможливили виконання зобов'язань за умовами договору, контракту, угоди, законодавчих чи інших нормативних актів у встановлений термін для можливості обґрунтованого перенесення строків виконання зобов'язань та вирішення спірних питань мирним шляхом.
[7]	Наказ Про затвердження Методики визначення шкоди та обсягу збитків, завданих підприємствам, установам та організаціям усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації, а також упущеної вигоди від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності	Методика застосовуватиметься під час оцінки (визначення розміру) реальних збитків, завданих підприємствам установам та організаціям, іншим суб'єктам господарюванням усіх форм власності внаслідок втрати, руйнування або пошкодження їх майна у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації, оцінки (визначення розміру) упущеної вигоди від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності зазначеними суб'єктами господарювання, а також оцінки потреб у відновленні майна суб'єктів господарювання
[8]	Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 28 «Зменшення корисності активів»	Згідно зі змінами чинного облікового законодавства, підприємство має право оцінити негативний вплив економічного та правового середовища на результати його діяльності та визнати втрати від зменшення корисності даного виду необоротних активів

Результати та обговорення./Results and discussion. Вітчизняні законодавці активно розробляють теоретичне підґрунтя для відшкодування завданих збитків суб'єктам господарювання України. Проте процес напрацювання репараційних механізмів – це тривалий юридичний та інституційний шлях. Так, підприємства, майно яких залишилось на тимчасово непідконтрольній території або знаходиться на території бойових дій, продовжують відображати в обліку основні засоби до дати можливого проведення інвентаризації. Однак доцільно адаптувати облікову політику, що діє, до умов воєнного стану. Зокрема використати можливість зміни бухгалтерських оцінок в амортизаційній політиці підприємства як інструмент оптимізації управління основними засобами.

Висновки./Conclusions. Підсумовуючи вище наведену інформацію, зазначимо, що дослідження змін в обліковому, податковому та цивільному законодавстві України, стандартах бухгалтерського обліку основних засобів дало змогу розробити загальний алгоритм прийняття управлінських рішень щодо обліку вибуття основних засобів комерційного підприємства в умовах воєнного стану в Україні.

ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Лист роз'яснення на запит ДПС Щодо питань, пов'язаних з порядком списання підприємствами знищеного або зіпсованого майна у зв'язку із російською збройною агресією проти України 03 листопада 2022 https://tax.gov.ua/nove-pro-podatki--novini-/629143.html
2. 2. Закон України Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України від 18.10.2023 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text
3. Наказ Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань від 29.07.2022 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text
4. Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації, затверджений постановою КМУ від

20.03.2022 р. №326 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text

5. Постанова Про затвердження Порядку виконання невідкладних робіт щодо ліквідації наслідків збройної агресії Російської Федерації, пов’язаних із пошкодженням будівель та споруд від 16.11.2023 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/473-2022-%D0%BF#Text

6. Щодо засвідчення форс-мажорних обставин https://ucci.org.ua/press-center/ucci-news/protsedura-zasvidchennia-fors-mazhornikh-obstavin-z-28-02-2022

7. Наказ Про затвердження Методики визначення шкоди та обсягу збитків, завданих підприємствам, установам та організаціям усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна у зв’язку із збройною агресією Російської Федерації, а також упущеної вигоди від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності від 18.10.2022 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1522-22#Text

8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 28 «Зменшення корисності активів» № 817 від 24.12.2004 р. Міністерство фінансів України.URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0035-05

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МАРКЕТИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В УКРАЇНІ

Довгалюк Юлія Сергіївна
Студент 3 курсу
Буга Наталія Юріївна
к.е.н., доцент
Донецький національний університет імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна

Вступ. Роль маркетингу в сучасному світі постійно зростає, а необхідність проведення маркетингових досліджень для компаній стає все гострішою. Оскільки маркетингові дослідження дозволяють компаніям отримувати важливу інформацію для прийняття управлінських рішень.

Сьогодні підприємства в Україні стикаються з низкою кризових явищ, що перешкоджають успішному функціонуванню бізнесу. Тому сучасне підприємство повинно працювати, та бути гнучким до змін, які відбуваються як в макросередовищі так і в мікросередовищі підприємства. Для цього важливо залучати маркетингові дослідження, адже вони є важливим елементом управлінської стратегії і дозволяють підприємцям краще розуміти споживача.

Ціль роботи. Метою роботи є визначення перспективних напрямів розвитку маркетингових досліджень в Україні в сучасних умовах.

Матеріали та методи. Чимало дослідників та маркетологів розкривають питання використання маркетингових досліджень, які у своїх працях досліджують сучасні тенденції, впливаючи на бізнес-середовище в Україні. Серед них В. Ю. Святненко, Є. В. Крикавський, О. П. Красняк, В. В. Божкова, А. В. Войчак, А. О. Старостіна, Н. С. Косар тощо. Значний вклад у розвиток маркетингу в Україні вносить ГО «Українська асоціація маркетингу» [1].

Результати обговорення. Маркетингові дослідження – важлива складова діяльності будь-якої конкурентоспроможної фірми, що виходить на новий ринок чи представляє новий продукт. Це такі дослідження, що спрямовані на систематичний збір, обробку та аналіз необхідної для підприємства інформації щодо маркетингової діяльності компанії [2]. В першу чергу це відстеження

ефективності маркетингової діяльності підприємства, а також прогнозування майбутніх результатів діяльності фірми на основі вже сформованого досвіду

Маркетингові дослідження є основою для інформаційної забезпеченості підприємства, оскільки дає можливість зрозуміти своїх споживачів, їх потреби та прийняти ряд рішень ще на етапі бізнес-планування, для виходу на нові ринки збуту, створення нових товарів, а також для покращення роботи вже діючих підприємств та посилення їх позиції на ринку. Проведення якісного маркетингового дослідження може значно знизити ризики підприємства, оскільки його відсутність або неякісне проведення може мати негативний вплив на рентабельність підприємства, а також і на його репутацію. Серед прикладів методології маркетингових досліджень можна перечислити такі як дослідження сегментації ринку, оцінки попиту на товар чи послугу, прогноз продажів, дослідження психології споживача та причин прийняття його рішень, визначення тенденцій та перспектив розвитку. Маркетингові дослідження можуть проводитись як за кількісними показниками, так і за якісними та фокусуватись не лише на потребах споживача, передбачаючи дослідження брендингу компанії, їх конкурентів та продукту безпосередньо. Проте, варто розуміти, що в сучасному динамічному середовищі важливим є комплексний підхід, постійний моніторинг та оновлення даних.

Серед таких компаній, що на регулярній основі проводять маркетингові дослідження для вивчення конкурентного середовища та споживача є Apple, Amazon, Netflix, Coca-Cola, Google тощо. Наприклад, Apple провели дослідження з метою виявлення вподобань користувачів щодо нового iPhone, на основі якого компанія розробила iPhone X. Amazon проводить дослідження, щоб зрозуміти, які товари люди найчастіше додають у кошик, але не купують.

Проведення досліджень є дорого вартісним, тому здебільшого підприємства звертаються за сторонньою допомогою до фірм, що здійснюють такі дослідження або кооперуються між собою для замовлення дослідження ринку.

Лідерами на ринку надання послуг маркетингових досліджень є

здебільшого міжнародні компанії, які мають сформований імідж та високий рівень довіри замовників. Серед лідерів, що здійснюють маркетингові дослідження такі компанії як Nielsen, Proxima Research та GFK Ukraine [3].

Проте, дослідження таких великих компаній можуть собі дозволити лише масштабні підприємства та бренди. Велика кількість українських дослідницьких компаній здійснюють маркетингові дослідження в більш вузьких направленнях. Серед таких Yasno Research&Consulting Group, ТОВ «Експерт-Рейтинг», ТОВ «Бюро Статистичного Аналізу», ТОВ «Агенція корпоративних новин» та ін.

COVID-19, повномасштабне вторгнення, інфляційні процеси, падіння платоспроможності споживачів та низка інших викликів внесли корективи на тенденції у сфері маркетингових досліджень. Серед основних тенденцій є перехід в он-лайн формат як для кількісних досліджень, так і якісних. Використання такого формату для респондентів часто є більш комфортним.

Закордонний досвід використання маркетингових досліджень пропонує основні тенденції, які рухатимуть індустрію надалі визначають такі:

Подальший перехід в онлайн-формат, інтелект-додатки та популяризація використання зручного та якісного U&X дизайну. Дослідження типу U&A та U&X (дослідження вподобань споживачів) набирають своєї популярності. Вони відбуваються за допомогою діджитал-технологій спрямовані на визначення користувацького досвіду: онлайн-опитувань, моніторингу в мережі, аналітики великих обсягів даних, тестувань зручності сайтів, аналітики мобільних додатків та сайтів тощо [4]. Компанія Polfish, проводячи опитування на мобільних пристроях, визначила їх більш ефективними, ніж опитування, що проводяться за допомогою комп’ютерів [5]. Завдяки технологіям, які спричиняють зростання попиту на програми, і стартапи, які входять майже в усі галузі, зміни на ринку швидко стають нормою. Створення та використання інтелект-додатків дає можливість виявляти нові загрози та вживати заходів, коли і де це необхідно.

- Застосування методики репрезентативних вибірок та інклюзивного

підходу. Проведення досліджень повинно залучати групи учасників, які є пропорційними наповненості ринку в цілому. Інклюзивність під час проведення досліджень допомагає використовувати культурне розуміння та отримувати більш правдиві відповіді. Поняття інклюзії поширюється не тільки на етнічну приналежність, але й включає людей з обмеженими фізичними можливостями, осіб з розумовими вадами та людей із ЛГБТК+ спільнот.

- Більш глибокий психологічний аналіз. У сучасному світі недостатньо знати лише стать та вік клієнтів, необхідно заглиблюватись в психологічні дані споживачів, їх цінності та пріоритети аби узгодити це з маркетинговою стратегією компанії.
- Гнучке дослідження ринку. Дослідження ринку повинне відбуватись швидко та швидко реагувати на зміни, зважаючи на динамічне середовище. Такі визначаються збором відгуків споживачів, застосуванням технологій і швидким запуском кампаній. Таким чином, вони мають можливість тестувати та приймати рішення, не витрачаючи тривалий час на кожен крок. Прикладом є платформа Zappi, яка показує стрімке зростання, використовуючи автоматизоване дослідження ринку [6].
- Використання технологій штучного інтелекту. Такий спосіб досліджень допомагає швидше та більш структуровано проводити дослідження ринку, пропонуючи можливості для інновацій. Штучний інтелект здатний реагувати на зміни у виразах обличчя, рухах респондентів та інших невербальних сигналах. Звичайно ШІ не замінить людського капіталу, проте може бути ефективним додатковим каналом дослідження.

Висновки. Отже, маркетингові дослідження є необхідними для успішної діяльності підприємств. Проте сфера маркетингових досліджень є дуже динамічною і звичні методи вже не є настільки ефективними. Тому існує низка основних тенденцій, які використовують у світі та можна використати для проведення маркетингових досліджень в Україні. О основу цих тенденцій лягає діджиталізація, використання штучного інтелекту, мобільних опитувань, інклюзивний та психологічний підхід тощо. Всі дані напрямки розвитку можуть

бути корисними для українських маркетингових компаній, оскільки маркетинг - гнучка сфера діяльності, де необхідно постійно враховувати та реагувати на зміни.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Українська асоціація маркетингу. URL: https://uam.in.ua/ukr/ (дата звернення 01.10.2023р.).

2. Бєлова Т.Г. Маркетингові дослідження : Конспект лекцій для студ. за напрямом підготовки 6.030507 « Маркетинг» усіх форм навчання. – К. : НУХТ, 2010. – 131с.

3. Ринок маркетингових досліджень в україні 2020 рік: експертна оцінка та аналіз УАМ. URL: https://uam.in.ua/upload/medialibrary/511/51105a56890df6ed994397ef49f8a815.pdf (дата звернення 01.10.2023р.).

4. Ux-дослідження: процес, методи, інструменти. URL: https://skvot.io/uk/blog/ux-issledovaniya-process-metody-instrumenty (дата звернення 03.10.2023р.).

5. Key Market Research Industry Trends (2023). URL: https://explodingtopics.com/blog/market-research-trends (дата звернення 03.10.2023р.).

6. Market Research Trends to Conquer 2023. URL: https://www.similarweb.com/blog/research/market-research/market-research-trends/ (дата звернення 03.10.2023р.).

АНАЛІЗ ВРАЗЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ДО ГЛОБАЛЬНИХ НЕГАТИВНИХ ЗБУРЕНЬ

Дробязко М. М.
Аспірант
Київського національного економічного університету
ім. Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна

Вступ, мета роботи. / Introductions, Aim. Вихідна гіпотеза нашого дослідження полягає в тому, що самі по собі макроекономічні пропорції не задають однозначно характер динаміки загальної економічної активності та кон'юнктури сукупного попиту і пропозиції. Вони лише задають рамки, в яких залишається достатній простір для варіативності показників економічного відтворення.

В свою чергу, характер фактичних показників економічного відтворення, їх диференціація між країнами можуть бути пояснені лише з врахуванням якості інститутів їх господарських систем, зокрема фінансового регулювання, структури фінансових ринків і процедур взаємодії їх суб’єктів, моделей ведення бізнесу, поширених в різних секторах економіки, звісно ж, державного регулювання економічної діяльності.

Аналогічне бачення логіки пояснення диференціації «паттернів» економічної динаміки, реакції на глобальні збурення, властивої різним групам економічних систем міститься в цілому масиві англомовної й вітчизняної літератури [1 – 5].

Матеріали та методи./ Materials and methods.

Узагальнення диференціації показників амплітуди коливань та частості негативних темпів зростання для країн з вищими (перша десятка) і нижчими (остання десятка з обраних для дослідження країн) рейтингами за софістикацією національного виробництва та розвитку фінансових ринків наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Показники для узагальнення аналізу вразливості національних економічних систем до зовнішніх і внутрішніх економічних збурень

	вищі рейтинги за софістикацією виробництва і розвитком фінансових ринків	нижчі рейтинги за софістикацією виробництва і розвитком фінансових ринків
Кількість негативних темпів приросту протягом періоду глобальної кризи, щодо		
ВВП	38 (зі 160 спостережень)	44 (зі 160 спостережень)
оберненого показника безробіття	102 (зі 160 спостережень)	124 (зі 160 спостережень)
годинної ставки оплати праці	11 (зі 160 спостережень)	27 (зі 160 спостережень)
Кількість негативних темпів приросту протягом кварталів 2011 – 2018 рр.:		
ВВП	27 (з 320 спостережень)	48 (з 320 спостережень)
оберненого показника безробіття	92 (з 320 спостережень)	144 (з 320 спостережень)
годинної ставки оплати праці	7 (з 320 спостережень)	52 (з 320 спостережень)
Середній розмір негативного темпу приросту:		
ВВП	0,75	1,37
оберненого показника безробіття	4,0	4,6
рівня годинної оплати праці	0,04	1,2
Середня еластичність до коливань національного ВВП		
оберненого показника безробіття	4,7	5,8
годинної ставки оплати праці	1,02	2,6

* - Розраховано автором за даними додатків

Отримані результати підтвердили гіпотезу про те, що в міру софістикації національного виробництва (поширення високих технологій та відповідних останнім високо ефективних форм організації виробництва на рівні підприємства і в галузях економіки) та удосконалення фінансової інфраструктури (зростання прозорості та конкуренції між посередниками на фінансових ринках, усунення можливостей для арбітражу, стандартизації умов доступу до тимчасово вільних грошових ресурсів) змінюється характер прояву та соціально-економічні наслідки економічної циклічності.

Результати та обговорення. Висновки./ Results and discussion. Conclusions. Зокрема, ми обґрунтували такі висновки.

1. Софістикація виробництва (що може асоціюватись із рухом країни по «сходах технологічних рівнів виробництва») пов'язана із зменшенням

амплітуди коливань основних макроекономічних показників, як під час негативних макроекономічних збурень, так і в період домінування внутрішніх чинників циклічності економічного відтворення. Зокрема, країни з найвищими рівнями софістикації виробництва характеризуються відносно меншою варіативністю ВВП, рівня годинної ставки оплати праці, відносно нижчою еластичністю ВВП до динаміки глобальної доданої вартості, меншою еластичністю рівня доходів широких верств населення до коливань національного ВВП.

Крім того, в період, коли домінують внутрішні чинники циклічності економічного відтворення, країнам з відносно вищим рівнем софістикації національного виробництва властива менша частість випадків негативних темпів приросту основних макроекономічних показників (ВВП та оберненого рівня безробіття): більша частка спостережень для таких країн має додатні знаки темпів приросту, хоча середній розмір такого приросту для країн з більш софістикованим виробництвом менший, ніж для країн, що перебувають на нижчих щаблях технологічного розвитку.

2. Рівень розвитку фінансових ринків має суперечливий вплив на характеристики циклічності національних економічних систем. Зокрема, простежується виразна диференціація проявів циклічності між країнами, що мають найвищі рейтинги за рівнем розвитку фінансових ринків (перша десятка рейтингу) і країнами, що мають нижчі рейтинги серед досліджених (остання десятка). Вищий рівень розвитку фінансових ринків пов'язаний із зменшенням амплітуди коливань ВВП та рівня годинної оплати праці, меншою еластичністю реальних доходів широких верств населення до динаміки національного ВВП.

Проте в середині групи країн з першої десятки за рейтингом згідно оцінок рівня розвитку фінансових ринків зв'язок між оцінками і характеристиками циклічності слабне та поширюються випадки, коли країни, що займають нижчі рейтинги в першій десятці за рівнем розвитку фінансових ринків характеризуються більшою резистентністю до циклічних коливань: як щодо амплітуди коливань, так і щодо частості негативних темпів приросту як у

період глобальної кризи, так і під час домінування внутрішніх чинників циклічності.

Це свідчить, на нашу думку про те, що рівень розвитку фінансових ринків має специфічний вплив на стійкість економічних систем до циклічних коливань: суттєве відставання за рівнем розвитку посилює вразливість економіки до циклічних коливань, але після досягнення певної «необхідної межі розвитку», подальше зростання глибини та сегментованості фінансових ринків, урізноманітнення фінансових послуг та поглиблення інтеграції до глобальних потоків фінансового капіталу перестає корелювати зі посиленням резистентності економічної системи до циклічних коливань.

3. Наведені висновки концептуально збігаються із гіпотезою, сформульованою в роботі Д. Норта та Д Уолліса та Б. Вайнгаста [152], про те, що сучасна диференціація добробуту в різних країнах пояснюється не стільки здатністю провідних країн забезпечувати вищі темпи економічного зростання, а їхньою спроможністю (завдяки усталенню в них «суспільства відкритого доступу») уникати кризових шоків та мінімізувати негативні соціально-економічні наслідки несприятливих періодів економічного відтворення. За узагальнюючими даними тривалого (більш ніж вікового) періоду, країни з нижчим рівнем доходів на душу населення демонстрували в періоди зростання темпи приросту не нижчі, за сучасні розвинуті країни. Проте таких періодів було менше, вони були завжди менш тривалими і переривались значно більш руйнівними періодами спадів.

При цьому, актуалізуючи аналіз Д. Норта, Д. Уолліса та Б. Вайнгаста з урахуванням досвіду багатьох пострадянських країн, можна уточнити їх гіпотезу, що такі спади не несли конструктивного елементу очищення від застарілих неефективних господарських форм, а виражали процеси звуження як масштабів економічної діяльності, так і руйнування тих осередків якісного розвитку виробничого середовища та якісного поліпшення інститутів, що могли закласти основи майбутньої трансформації країн до більш ефективної моделі економічного відтворення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Caporale G. M., Rault Ch., Sova R., Sova A. Financial Development and Economic Growth: Evidence from Ten New EU Members. Berlin, October 2009. Available for free downloading from the DIW Berlin website: http://www.diw.de/english/products/publications/discussion_papers/27539.html

2. Woon Gyu Choi, Sunil Sharma, Maria Strömqvist Capital Flows, Financial Integration, and International Reserve Holdings: The Recent Experience of Emerging Markets and Advanced Economies / June 2006 electronic resource, Available for free downloading from: https://www.researchgate.net/publication/5125166_Capital_Flows_Financial_Integration_and_International_Reserve_Holdings_The_Recent_Experience_of_Emerging_Markets_and_Advanced_Economies

3. Robert F. Bruner, Robert M. Conroy, Javier Estrada, Mark Kritzman, Wei Li Introduction to 'Valuation in Emerging Markets' / Emerging Markets Review 3(2002)310–324.

4. Кравчук І. С. Сек'юритизація активів у європейському фінансовому просторі. Облік і фінанси. 2017. № 2 (76). С. 91–98

5. Weild, D., E. Kim and L. Newport (2015), "Making Stock Markets Work to Support Economic Growth: Implications for Governments, Regulators, Stock Exchanges, Corporate Issuers and their Investors", OECD Corporate Governance Working Papers, No. 10, OECD Publishing. http://dx.doi.org/10.1787/5k43m4p6ccs3-en

6. Violence and Social Orders: A Conceptual Framework for Interpreting Recorded Human History, D.C. North, J.J. Wallis, B.R. Weingast. Cambridge University Press, New York (2009), xvii + 308 pp., Hardcover, ISBN: 978-0-521-76173-4

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ОБЛІКОВИХ ОЦІНОК МСФЗ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Дундар Д. С.
Магістр
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна

Вступ. Від початку повномасштабного вторгнення економічна ситуація в Україні опинилася на межі критичного її стану. Запровадження воєнного стану тягне за собою низку серйозних викликів для українських підприємств: починаючи від складнощів у забезпеченні безпеки для своїх працівників, закінчуючи перебоями в постачанні сировини та матеріалів, скороченням виробництва, втратою ринків збуту та нестабільністю в економічному плані загалом. У відповідь на це підтримка українського бізнесу з боку держави стає все більш суттєвою, адже економіка є своєрідним тилом, що забезпечує необхідні ресурси та підтримує функціонування суспільства. На сьогодні для збереження стійкості країни в умовах воєнного стану вкрай важливо мати стабільні економічні механізми для забезпечення життєвих потреб населення , виробництва продукції та послуг для потреб оборони, а також готовності країни до воєнних дій.

Нові економічні обставини вимагають внесення змін та адаптації облікових механізмів, що забезпечили б найбільш оптимальні умови діяльності підприємств. Облікові стандарти також зазнають змін у зв’язку з втратами та іншими економічними наслідками війни, що напряму впливають на фінансовий стан та фінансову звітність підприємств.

Виходячи з вищезазначеного : як організувати облік за МСФЗ в умовах воєнного стану, що потребує особливої уваги при форс-мажорних обставинах та які рішення має приймати бізнес в критичних ситуаціях? Усі ці економічні перетворення обґрунтовують актуальність теми дослідження та надають їй визначального характеру.

Мета роботи: метою даного наукового дослідження є аналіз змін, що відбулися в облікових оцінках за Міжнародними стандартами фінансової звітності, економічного підґрунтя для їх виникнення , а також обґрунтування необхідності внесення коректив в існуючі моделі ведення обліку на підприємствах.

Матеріали та методи. Інформаційною базою є нормативно-правова база ведення бухгалтерського обліку, методичні матеріали, а також положення Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Основним підґрунтям для досліджень є використання діалектичного підходу при вивченні актуальної на сьогодні методики визначення облікових оцінок на підприємстві, що веде облік та складає фінансову звітність за Міжнародними стандартами фінансової звітності. Для більш детального вивчення теми роботи використовувались не лише загальнонаукові методи пізнання, але й спеціальні. Наведені у роботі рекомендації з вдосконалення вже існуючої системи визначення облікових оцінок та вирішення актуальних проблем розроблені на основі таких методів дослідження як аналіз та синтез. Для цілісного вивчення поняття проблематики вибору облікових оцінок в умовах дії воєнного стану було використано методи теоретичного узагальнення та порівняння.

Результати дослідження. Варто почати з того, що існує щонайменше два вектори впливу на діяльність підприємств в умовах дії воєнного стану:

1) Орієнтація діяльності на забезпечення функції оборони країни та спрямування наявних потужностей на військові потреби, гуманітарну та благодійну допомогу населенню.

2) Значне обмеження, а часто і неможливість діяльності підприємств у зв’язку з розташуванням їх потужностей на окупованих територіях чи місцях проведення активних бойових дій.

Вищеперераховані фактори визначають безпосередній вплив на облік та звітність, обумовлюючи внесення коректівів до облікових оцінок та фактів фіксування господарської діяльності підприємств. З точки зору характеру явища воєнного стану такі економічні умова слід розглядати як дію непереборної сили

форс-мажор.

Умови, у яких опинився український бізнес сьогодні, чинять безпосередній вплив на один з найбільш фундаментальних припущень бухгалтерського обліку - принцип безперервної діяльності суб'єкта господарювання. Міжнародні стандарти дане припущення містять у Концептуальній основі фінансової звітності та Міжнародному стандарті бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності». З кожним днем ситуація в країні стає все більш непередбачуваною і підприємству необхідно постійно аналізувати зовнішній вплив на нього та приймати рішення про найбільш оптимальні облікові оцінки індивідуально для кожної з ситуацій. Правильний вибір облікових оцінок є запорукою складання достовірної фінансової звітності та прийняття правильних та своєчасних управлінських рішень.

Також вважаємо за доцільне відмітити, що існує суттєва різниця між практичним застосуванням принципу безперервності в національних і міжнародних стандартах. Національне законодавство розглядає даний принцип та його застосування в обліку і звітності значно вужче. В той час як міжнародні стандарти передбачають розкриття у фінансовій звітності також інформації про суттєві невизначеності підприємства. До початку повномасштабного вторгнення суттєва невизначеність розглядалася лише як сукупність певних подій або обставин, що потенційно здатні викликати сумнів у суб'єкта господарювання щодо продовження безперервної діяльності і як наслідок, відсутність можливості реалізації активів та сплати зобов'язань. Проте на сьогодні, провадячи господарську діяльність за Міжнародними стандартами фінансової звітності, перед прийняттям рішень про вибір облікових оцінок, перед складанням звітності та розробкою планів бюджетування на перспективний період, підприємство має оцінити здатність продовжувати свою діяльність на засадах безперервності та обов'язково зазначити розкриття такої інформації у фінансовій звітності.

Вибір оптимальної облікової оцінки ґрунтується на даних останньої

достовірної інформації, процес отримання якої ускладняється в умовах воєнного стану. Внаслідок невизначеності маємо наступну ситуацію : дані, що були отримані до початку повномасштабного вторгнення не є інформативними , оскільки були отримані за відсутності впливу воєнних дій, в той час як дані, отримані вже під час війни, суттєво відрізняються з періоду в період, адже зазнають непередбачуваного впливу зовнішніх факторів. До прикладу довоєнні облікові оцінки безнадійних боргів перестають коректно працювати в умовах війни – контрагенти з високим рівнем надійності банкрутують та позбавлені можливості закрити боргові зобов'язання. Аналогічним чином і облікові оцінки застарілості запасів чи справедливої вартості активів можливі лише за фізичної доступності до них, що стає неможливим для багатьох суб'єктів господарювання. Постійні перебої електропостачання, логістичні затримки з доставкою комплектуючих або матеріалів для обслуговування обладнання спричиняють зменшення термінів корисної експлуатації деяких активів, що також потребує зміни облікової оцінки для їх подальшого обліку. Також гостро стоїть питання зменшення корисності активів – втрата економічної вигоди, що виражена сумою перевищення залишкової вартості активу над сумою очікуваного відшкодування. Для процесу зменшення корисності активу основою слугує відхилення між залишковою вартістю і найбільшою з двох оцінок: оцінки грошових надходжень від використання активу або оцінки чистої вартості його реалізації. Коли мова йде про зміну облікової оцінки, варто зазначити, що при значному скороченні виробництва усі накладні витрати, в тому числі рента та амортизація , мають бути списані на витрати і в жодному разі не капіталізовані, навіть якщо підприємство продовжує працювати в невеликих обсягах. Застосування обґрунтованої попередньої облікової оцінки на сьогодні є надзвичайно важливим завданням до будь-якого з підприємств та потребує динамічності і постійного аналізу впливу зовнішніх факторів.

Згідно з МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» зміни або перегляд облікової оцінки суб'єкт господарювання має проводити кожен раз як з'являється нова інформація про обставини, на яких

ґрунтується дана оцінка. Проведення змін може мати наслідки не лише у періоді, у якому вони відбулися, але й в майбутніх періодах, звідси стає зрозумілим у складі прибутку\збитку якого звітного періоду будуть відображені дані зміни. Якщо зміна в обліковій оцінці приводить до змін в активах та зобов'язаннях або стосується статті власного капіталу, її визнають шляхом коригування балансової вартості відповідного активу, зобов'язання або статті власного капіталу в періоді, коли відбулася зміна [2].

Охоплюючи усі сфери життя в Україні , війна руйнівним чином впливає на функціонування суб'єктів господарювання. Господарства , що знаходяться на окупованій території або поблизу проведення активних бойових дій ,стикаються з проблемою фізичного знищення товарно-матеріальних цінностей через пожежі, які виникли внаслідок прямих обстрілів, псування товарів через порушення умов зберігання, втрати через крадіжки тощо. Ракетні обстріли продовжуються постійно, тому така загроза залишається і для підприємств , що розташовані в центральній та західній частинах України. Така ситуація вимагає використання коректних облікових оцінок , а часто і змін у них.

Одним з питань, що тісно пов'язані з вибором облікової оцінки на підприємстві, є облік активів. У контексті обліку запасів наслідки війни мають прояв у постійних переоцінках та списанні з балансу. Відповідно до МСФЗ, для визнання об'єкту активом мають виконуватись декілька умов: існувати ймовірність отримання економічних вигід від його використання в майбутньому та наявність контролю за даним об'єктом. В умовах дії воєнного стану багато підприємств позбавлені можливості фізичного доступу до них і контролю над їх використанням. Ситуацію ускладняється невизначеністю термінів, у які підприємство зможе повернути контроль над своїми активами. На законодавчому рівні було прийняте рішення про можливість списання активів, що знаходяться на окупованих територіях, лише за результатами проведення інвентаризації. Така процедура може бути проведена станом на перше число місяці, що є наступним після місяця, у якому було відновлено можливість фізичного доступу до активів. До цього моменту активи мають продовжувати

обліковуватись на балансі підприємства за балансовою вартістю. Наразі в Україні створено спеціальну службу, що займається розслідуванням збитків завданих суб'єктам господарювання та збором доказів вини в них російської федерації. За рішенням суду у відповідності до прийнятих нормативних актів, відшкодовувати витрати повинна сторона агресора.

Висновки. Запровадження в Україні військового стану спричинило суттєвий негативний вплив на економіку країни. Значна частка підприємств малого бізнесу припинили своє існування. Реальністю українського бізнесу сьогодні є щоденні виклики , перемога над якими є запорукою великої перемоги України.

Реакцією суб'єктів господарювання на безперервний та непередбачуваний вплив військового стану має бути постійний аналіз змін економічного середовища та готовність приймати коректні управлінські рішення максимально оперативно. Зміна або перегляд облікових оцінок за Міжнародними стандартами фінансової звітності має відбуватися при кожному випадку зміни обставин, на яких вони ґрунтуються.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні : від 16.07.1999 р. № 996-ІУ. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua.

2. МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_020/paran2#n2

УДК 336.143.2

БЮДЖЕТНА БЕЗПЕКА, ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Євенко Т. І.,
кандидат економічних наук,
викладач економічно-облікових дисциплін
ВСП Бобровицький фаховий коледж
імені О. Майнової НУБІП України

Бюджетна безпека – це спроможність бюджетної системи забезпечити платоспроможність країни під час збалансування доходів та видатків і ефективне використання бюджетних коштів у процесі виконання функцій державного регулювання економічного розвитку, реалізації соціальної політики, а також для утримання органів державного управління, забезпечення національної оборони та безпеки.

Під поняттям бюджетна безпека слід розуміти стан забезпечення платоспроможності держави з урахуванням балансу доходів і видатків державного й місцевих бюджетів та ефективності використання бюджетних коштів. В цілому бюджетна безпека держави зумовлюється розміром бюджету,рівнем перерозподілу ВВП через бюджет, структурою доходів і видатків бюджету, розміром, характером та рівнем дефіциту бюджету, методами фінансування останнього, масштабами бюджетного фінансування, процесом бюджетотворення, своєчасністю прийняття та характером касового виконання бюджету, рівнем бюджетної дисципліни. Разом з тим, бюджетна безпека держави у значній мірі залежить від рівня розвитку економічної та фінансової системи держави, характеру економічної і, зокрема, фінансової політики держави.

Провідне місце у забезпеченні фінансової безпеки займає бюджетна безпека. Бюджетна безпека є складовою такого фінансового явища як фінансової безпеки. Фінансова безпека – це стан фінансової системи країни, за якого створюються необхідні фінансові умови для стабільного соціально-

економічного розвитку країни, забезпечується її стійкість до фінансових шоків та дисбалансів, створюються умови для збереження цілісності та єдності фінансової системи країни. Фінансова безпека держави з позиції безпеки (стану) її складових, за визначенням, наведеним у Методичних рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України – це стан фінансової системи країни, за якого створюються необхідні фінансові умови для стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечується її стійкість до фінансових шоків та дисбалансів, створюються умови для збереження цілісності та єдності фінансової системи країни. Основу фінансової безпеки держави в цілому складає її бюджетна безпека. Бюджет як основний елемент соціально-економічної системи країни та одна з умов забезпечення стабільного розвитку держави визначає необхідність гарантування бюджетної безпеки.

Бюджетна безпека як одна із складових фінансової безпеки визначається як стан забезпечення платоспроможності держави з урахуванням балансу доходів і видатків державного й місцевих бюджетів та ефективності використання бюджетних коштів [1].

Бюджетна політика є складовою фінансово-економічної політики країни і передбачає забезпечення економічного зростання та підвищення стандартів життя для підтримки постійного розвитку держави. Бюджетна безпека передбачає здійснення державної політики, яка є орієнтованою на реалізацію національних економічних інтересів держави, в тому числі і на забезпечення сталого економічного зростання та потрібного рівня інвестицій для розвитку продуктивних сил у довготерміновому періоді, підтримку і захист національних виробників, стимулювання розвитку наукомістких галузей економіки, проведення соціальної політики, спрямованої на підвищення рівня життя населення і забезпечення основних соціальних потреб [2].

Бюджетну безпеку визначають за такими характеристиками, як:

– ступінь збалансованості;

– цілісність бюджетної системи;

– обсяги бюджетного фінансування;

– ретельність складання, процедури розгляду та затвердження бюджету;

– чисельність податкових пільг;

– наявність або відсутність бюджетних резервів;

– характер касового виконання бюджету;

– дотримання бюджетної дисципліни. [5]

До основних індикаторів бюджетної безпеки відносять:

1. Рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет, що не повинен перевищувати 30%.

2. Відношення дефіциту державного бюджету до ВВВ не має перевищувати 3%. 10

3. Покриття дефіциту зведеного бюджету за рахунок зовнішніх запозичень не повинно перевищувати 30%.

4. Відношення дефіциту торговельного балансу до загального обсягу зовнішньої торгівлі не повинно становити більше 5%.

5. Обсяг трансфертів з державного бюджету стосовно ВВП не більшій ніж 15%.

6. Амплітуда коливань бюджетних видатків на одну особу в розрізі регіонів України не має перевищувати 20–30%. [4]

Бюджетна безпека відіграє важливу роль в системі фінансової безпеки, оскільки дає змогу визначити частку дефіциту та профіциту державного бюджету в валовому внутрішньому продукті.

Отже, бюджетна безпека як характеристика дій держави є ґрунтовним критерієм ефективності її бюджетної політики, характер якої, вирішальною мірою, визначає вектори національної стратегії розвитку. З огляду на це, гарантування бюджетної безпеки є пріоритетним завданням діяльності держави у забезпеченні її соціально-економічного розвитку. Бюджетна безпека як складова фінансово-економічної безпеки залежить від результатів реалізації ефективної державної фінансово-економічної політики як основи досягнення національних інтересів. Ефективне управління грошовими потоками держави,

має забезпечувати регулювання економічних і соціальних процесів в інтересах суспільства, створювати стабільні умови для економічного розвитку країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджена наказом Міністерства економіки України від 02.03.2007 № 60.

2. Про основні напрями бюджетної політики на 2012 рік Верховна Рада України. Постанова від 13.05.2011 р., № 3358-VI. [Електронний ресурс]. Доступний з http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3358-vi.

3. Рудик Н. В. Фінансова безпека в системі управління державними фінансами [Електронний ресурс] / Н.В. Рудик. – Режим доступу: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_05/242

4. Савицька, О. Оцінка та шляхи забезпечення фінансової безпеки України [Текст] / О. Савицька //Економічний форум. – 2012. – №3. – С. 14.

5. Деменок, О. В. Бюджетна безпека України як одна з складових фінансової безпеки держави [Електронне джерело]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/7_NND_2009/Economics/43052.doc.htm

ЗАДОВОЛЕНІСТЬ ПРАЦІ ТА ФАКТОРИ, ЩО НА НЕЇ ВПЛИВАЮТЬ

Живко Зінаїда Богданівна,
доктор економічних наук, професор,
Академія економіки та педагогіки, Прага, Чехія,
Вищий навчальний заклад "Приватне акціонерне товариство
"Львівський інститут менеджменту", Львів, Україна,
Родченко Світлана Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів,
бухгалтерського обліку та безпеки бізнесу
Харківського національного університету міського господарства
імені О. М. Бекетова, Харків, Україна,
Кокоцький Артур Олександрович,
здобувач вищої освіти, сеціальності «Менеджмент» ІУПБ
Львівського державного університету внутрішніх справ
Львів, Україна

Вступ. Визначення задоволеності праці та вивчення факторів, що на неї впливають, є важливим завданням для ефективного управління персоналом та створення сприятливого робочого середовища. Оцінка того, наскільки працівники відчувають себе визнаними та заохоченими за свої досягнення, важлива для розуміння рівня мотивації та задоволеності персоналу. Питаннями надійності та лояльності персоналу займалася велика кількість науковців та практиків, адже проблема є актуальною та своєчасною [1; 2; 3; 4].

Ціль. Дослідити основні методи та інструменти впливу на задоволеність праці персоналу, окреслити їх важливість.

Методи та інструменти для визначення задоволеності праці. Для визначення задоволеності праці можна використовувати різні методи та інструменти: заповнення анкет та проведення опитування; групові обговорення; інтерв'ю; вивчення змін у продуктивності та відтоку кадрів; застосування методів зовнішнього спостереження; оцінка управління та лідерства; можливості для професійного розвитку; повага та визнання за внесок у роботу, тощо.

Результати на обговорення. Коротко зупинимося на особливостях деяких методів та інструментів і окреслимо їх переваги для визначення задоволеності праці персоналу та створення оптимального внутрішнього середовища для ефективної роботи підприємства. Першим в переліку ми зазначили анкетування та опитування персоналу, для цього потрібно розробити анкету або опитувальний лист, які спрямовані на оцінювання різних аспектів роботи працівників та рівня їх задоволеності умовами праці і обов’язками, які на них покладено. Питання можуть включати такі аспекти, як робоче навантаження, рівень заробітної плати, можливості розвитку, стосунки з колегами та управлінням тощо.

Ефективним методом вважаємо групові обговорення, де працівники можуть вільно ділитися своїми думками та враженнями щодо робочого процесу та умов праці, коли створене вільне середовище без утисків та нагнітання. В цьому випадку треба переконатися, що атмосфера сприяє відкритому обміну думками, а працівники відчувають впевненість в конфіденційності.

При організації і проведенні індивідуальних інтерв'ю має бути поставлена мета отримати детальніші відгуки та визначити індивідуальні потреби та очікування працівників. До інтерв’ю слід завчасно готуватися і вибрати перелік питань, які не будуть зачіпати конфіденційних тем працівника.

Значну увагу пропонуємо приділити вивченню змін у продуктивності персоналу та причинам звільнення персоналу [1; 2]. Зміни у продуктивності персоналу та причини звільнення можуть бути пов'язані з різними факторами. Ось кілька можливих причин змін у продуктивності персоналу:

1. Навчання та розвиток: Зростання навичок та знань сприяє підвищенню продуктивності персоналу. Програми навчання, тренінги та можливості для розвитку кар'єри можуть позитивно впливати на рівень компетентності та ефективність працівників.

2. Мотивація та задоволеність роботою: Задоволеність роботою та належна мотивація сприяють підвищенню ефективності працівників. Забезпечення стимулів, визнання зусиль та створення сприятливого робочого

середовища може позитивно впливати на продуктивність.

3. Ефективне керівництво: Досвідчені та компетентні керівники можуть позитивно впливати на робочий процес та підвищувати продуктивність колективу.

4. Використання технологій: Впровадження сучасних технологій може значно поліпшити ефективність та швидкість виконання робіт.

5. Системи мотивації та оцінки: Чітка система мотивації, оцінки та нагородження може бути ключовою для підтримання та підвищення продуктивності працівників.

Врахування цих факторів допомагає підприємствам оптимізувати робочі процеси, зберігати високу продуктивність та адаптуватися до змін у бізнес середовищі. Важливим методом є оцінювання зовнішніх та внутрішніх факторів впливу на персонал та їх роботу [1; 3]. Зокрема, зовнішні фактори: врахування економічних умов, конкуренції на ринку праці та інших зовнішніх чинників, які можуть впливати на лояльність. А саме: а) ринкова конкуренція умови на ринку праці можуть визначати доступність інших можливостей для працівників. За наявності великої кількості вакансій та конкурентоспроможних умов праці, працівники можуть бути більш схильні розглядати інші пропозиції і, відповідно, менше лояльні до свого підприємства; б) економічна стабільність економічний клімат може впливати на стабільність робочого місця та можливість отримання збільшеної заробітної плати. У нестабільних економічних умовах працівники можуть шукати більш безпечних варіантів; в) соціокультурні та демографічні тенденції – зокрема, зміни в суспільних та культурних цінностях можуть впливати на очікування працівників від роботи та організації. Наприклад, покоління Z та мілленіали можуть більше цінувати гнучкі умови роботи та можливості для особистого розвитку; г) технологічний розвиток - застосування нових технологій може впливати на задоволення працівників та їхню лояльність. Прогресивні компанії, що впроваджують сучасні технології, можуть бути привабливішими для тих, хто цінує інновації; д) законодавство та соціальні норми - законодавчі зміни та соціальні стандарти

можуть визначати умови праці, включаючи підвищення мінімальної заробітної плати, надання додаткових відпусток або поліпшення умов праці, що впливає на лояльність працівників; е) репутація роботодавця - імідж підприємства, його репутація та корпоративна культура важливі для того, щоб залучати та утримувати талановитий персонал. Позитивна репутація може збільшити лояльність працівників; є) доступність освіти та розвитку - можливості для професійного зростання та навчання можуть позитивно впливати на лояльність персоналу. Проактивні заходи з розвитку можуть допомогти утримувати працівників та розвивати їхні професійні навички. Зовнішні чинники можуть взаємодіяти та визначати, наскільки привабливою є компанія для свого персоналу, впливаючи на рівень лояльності працівників.

Аналогічно, важливими для формування лояльності персоналу мають внутрішні чинники. Внутрішні чинники включають аспекти внутрішньої організації та умов праці, які можуть впливати на рівень лояльності персоналу. Ось деякі з них: а) лідерство: стиль керівництва та ефективність лідерів можуть впливати на сприйняття роботи працівниками. Позитивне лідерство, яке включає в себе підтримку, визнання та інші аспекти, може підвищити рівень лояльності; б) організаційна культура: культура підприємства, її цінності та підходи до взаємодії з працівниками можуть впливати на те, наскільки привабливим вважається підприємство. Підприємства з відкритою та підтримуючою культурою, зазвичай, привертають та утримують талановитих працівників; в) система управління та винагородження: чітка система винагородження, яка включає в себе конкурентні зарплати, бонуси, можливості для професійного зростання, може сприяти високій лояльності працівників; г) кар'єрні можливості: можливості для кар'єрного розвитку та зростання у межах підприємства можуть бути ключовими факторами для тих, хто цінує професійний розвиток; д) робочий колектив та комунікація: якість взаємодії з колегами та комунікація в організації впливають на ставлення працівників до роботи. Позитивні міжособистісні відносини можуть збільшити рівень лояльності; е) баланс роботи та особистого життя: підтримка балансу між

роботою та особистим життям, гнучкі робочі графіки та інші ініціативи, спрямовані на покращення якості життя працівників, можуть впливати на їхню лояльність; є) партіципація в прийнятті рішень: включення працівників у процеси прийняття рішень може підвищити їхню залученість та відчуття причетності до організації; ж) системи підтримки та ефективність роботи: якість управління та системи підтримки можуть впливати на загальне задоволення працівників від своєї роботи. Загальна увага до цих внутрішніх аспектів може допомогти підприємствам залучати, утримувати та розвивати свій персонал, підвищуючи рівень лояльності працівників.

Важливе значення мають методи застосування HR-систем, що дозволяє підвищити ефективність управління персоналом, полегшити процеси адміністрування та забезпечити більш ефективне використання людських ресурсів в організації. HR-системи (системи управління людськими ресурсами) є важливим інструментом для ефективного управління персоналом в організаціях. Вони об'єднують різні аспекти управління персоналом в одній централізованій системі, спрощуючи багато процесів і забезпечуючи ефективніше використання людських ресурсів, а це своєю чергою впливає на задоволеність праці персоналу.

Надання визнання та винагород за вагомий внесок та досягнення також важливий інструмент для задоволення та лояльності персоналу. Забезпечення активної участі працівників та виконання зобов'язань перед підприємством може позитивно впливати на ефективність та сприяти побудові сприятливого робочого середовища, що сприяє розвитку та досягненню спільних цілей.

Аналіз потреб персоналу в навчанні та розвитку, визначення ключових навичок та компетенцій, які необхідні для виконання робочих обов'язків та досягнення стратегічних цілей підприємства – це формування майбутнього для підприємства, а значить і задоволеності працею. Тому потрібно розробляти плани кар'єрного росту та розвитку для працівників, враховуючи їхній потенціал та інтереси; визначати сильні та слабкі сторони персоналу для ефективного планування навчання; досліджувати можливості використання

електронних платформ для навчання, які дозволяють працівникам отримувати нові знання та навички у зручний для них спосіб; організовувати тренінги та семінари для підвищення кваліфікації та обміну досвідом між працівниками; вивчати можливості фінансування курсів та отримання сертифікатів, які підвищують кваліфікацію працівників; розглядати можливості для впровадження програм менторства та коучингу для розвитку індивідуальних навичок та лідерських якостей; встановлювати системи винагород та стимулювання працівників за успішне проходження навчання та досягнення навчальних цілей.

Отже, проаналізовані нами основні методи та інструменти, які впливають на ступінь задоволеності праці персоналу показують, що лояльність персоналу прямолінійно залежить умов праці, відношення керівництва, економічного стану, зовнішніх і внутрішніх чинників та інвестицій у навчання персоналу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Живко З. Б. Аналіз та оцінка системи мотивації персоналу як чинника безпеки . *Актуальні проблеми економіки* [Текст]. № 1. К. : Національна академія управління, 2009. С.65-73.

2. Живко З. Б., Чернобай Л. І., Чернобай Д. А. Ідентифікація ризиків при мотивуванні персоналу підприємства. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ.* Серія економічна / головний редактор Р. І. Благута. Львів: ЛьвДУВС, 2017. Вип. 2. С.179-189.

3. Цимбалюк С. О. Теоретичні та методичні аспекти оцінювання зисків від підвищення лояльності персоналу [Текст] . *Соціально-трудові відносини: теорія і практика:* зб. наук. пр. Вип. 2. Київ : КНЕУ, 2016. С. 30–39.

4. Рак Н. Є. Оцінка лояльності персоналу як важливий аспект управління персоналом в умовах євроінтеграції [Текст]. *Вісник університету банківської справи*. № 1 (22), 2015. С. 151-157.

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЗАКЛАДІВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

Зазуля Ксенія Олександрівна,
магістрант
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського
м. Кривий Ріг, Україна

Вступ. У нинішніх умовах така складова господарського механізму як індустрія гостинності є однією із найбільш динамічніших галузей світової економіки, що демонструє стрімкий розвиток. А ресторанний бізнес є базовою ланкою сфери послуг, що пов'язаний з господарською діяльністю спеціалізованих підприємств, які пропонують, з метою отримання прибутку, специфічні послуги щодо забезпечення потреби споживачів у харчуванні.

Правила роботи закладів (підприємств) ресторанного господарства визначають заклад ресторанного господарства як організаційно-структурну одиницю у сфері ресторанного господарства, яка здійснює виробничо торговельну діяльність: виробляє і (або) доготовляє, продає і організовує споживання продукції власного виробництва і закупних товарів, може організовувати дозвілля споживачів.

Очевидно, що стан ресторанного бізнесу в значній мірі впливає на розвиток туристичної індустрії держави загалом, інші базові сфери економіки транспорт, будівництво, зв'язок, торгівлю та ін. Таким чином, створення ефективного ресторанного бізнесу відіграє важливе значення як один з найголовніших напрямів структурної трансформації економіки України.

У нинішніх умовах менеджери закладів ресторанного господарства у своїй діяльності стикаються з цілим комплексом проблем кризового характеру, обумовленого російсько-українською війною, а перед тим – обмеженнями, пов’язаними із кількарічною пандемією. Загальний аналіз нинішнього стану ресторанного бізнесу в Україні засвідчує, що ця сфера в останні роки має тенденції до скорочення. У розвитку даного сегменту економіки є негативні

риси. Скажімо, суттєво зменшилось число їдалень, котрі надавали таку послугу як задоволення попиту в їжі широких незаможних верств населення.

Одним із шляхів подолання кризових моментів у складних умовах сьогодення є активне застосування інноваційних технологій у сфері ресторанного бізнесу.

Науковцями ґрунтовно окреслені теоретичні складові розвитку ресторанного господарства, запропоновані практичні шляхи щодо його розвитку, охарактеризовано специфіку розвитку галузі в умовах пандемії та російської агресії. Разом з тим, недостатньо висвітлено практичні шляхи застосування інновацій підприємствами ресторанного господарства в нинішніх складних умовах.

Мета роботи. дослідження теоретико-методичних та практичних аспектів інноваційного розвитку підприємства ресторанного господарства та розробка напрямів його удосконалення.

Матеріали та методи. Розкриваючи мету дослідження, варто визначитися з базовими дефініціями, котрі будуть використовуватися авторкою. Це, насамперед такі поняття як «ресторанне господарство», «заклад ресторанного господарства», «інновації», «інноваційна діяльність», «інноваційний процес».

Інший нормативний документ – Закон України «Про інноваційну діяльність» – визначає коло термінів, пов’язаних із інноваціями. Так, у Законі зазначено, що «інновації – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери», а «інноваційна діяльність - діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг».

Звісно, у науковій літературі, об’єктивно, існує великий інтерес до зазначених явищ і, відповідно, широке коло варіантів трактування. Можна ще

додати кілька слушних, на думку автора, пояснень, пов’язаних із інновацією. Отже, інноваційна діяльність – це такий вид господарської діяльності відповідних суб’єктів, котрий спрямований на виникнення нових або оптимізованих рішень, які постають саме в інноваціях. Інноваційний процес процес трансформації наукового знання в інновацію, яка задовольняє нові суспільні потреби; причинно-наслідковий ланцюг дій, що охоплює всі стадії створення новації та її практичного застосування.

Інновація – це підсумковий результат діяльності, яка націлена на створення й застосування нового, що постає у вигляді вдосконалених чи нових товарів (виробів чи послуг); технологій їх виробництва; методів управління на всіх стадіях виробництва і збуту товарів, які сприяють розвитку й підвищенню економічної ефективності виробництва і споживання або забезпечують соціальний чи інший ефект.

Отже, інновація розглядається і як процес, і як результат, а інноваційний процес є створенням, освоєнням і поширенням інновацій. Широке коло головних складових розвитку ресторанного господарства окреслено та проаналізовано в науковому доробку зарубіжних та вітчизняних дослідників, серед яких, насамперед, варто акцентувати увагу на наукових працях Г. П′ятницької, В. Найдюк, М. Гінди, В. А. Гросул, Т. П. Іванової, О. Бутенко, І. Воловельської, О. Борисової та ін. У таблиці 1 міститься узагальнена авторкою інформація щодо того, які аспекти розвитку галузі ресторанного господарства були предметом дослідження деяких українських науковців.

Таблиця 1

Дослідження науковцями сфери ресторанного господарства

Автори	Предмет дослідження
Гірняк Л., Глагола В.	– закономірності нинішнього стану розвитку сфери ресторанного господарства в Україні; – вивчення сучасних тенденцій розвитку ресторанного господарства; – аналіз динаміки змін обсягу реалізації продукції та послуг, кількості закладів підприємств харчування різних типів та їх рентабельність; – окреслення специфіки та визначенням перспектив розвитку підприємств ресторанного бізнесу; – коло факторів, котрі негативно впливають на розвиток ресторанного бізнесу в Україні.
Поворознюк І.	– вплив пандемії і широкомасштабної війни на розвиток ресторанного

	бізнесу в Україні; – перешкоди створення і функціонування закладів ресторанного бізнесу – «розбудова та розширення часто відбувається «методом спроб та помилок», а керівники закладів ресторанного господарства недостатньо застосовують у своїй діяльності наукові методи організації і управління»; – створення і впровадження стратегії управління закладами ресторанного господарства, заснованої на інноваційних підходах
Бутенко О., Стрельченко Д., Борисова О., Воловельська І., Лоєнко О.	окреслення комплексу причин, які стоять на заваді розвитку закладів ресторанного господарства: – загальний економічний спад в Україні, спричинений повномасштабною російською агресією у лютому 2022 року, а до того – військовими діями в зоні АТО; – недосконаліть чинного законодавства України, котре регулює функціонування ресторанного бізнесу; – високий показник корупції в Україні, котрий спричиняє фінансові ризики для потенційних зарубіжних інвесторів; – зменшення чисельності кола потенційних користувачів ресторанних послуг внаслідок змін у чисельності та структурі населення країни, збільшення кількості клієнтів, які віддають перевагу сервісу за кордоном; – брак досвіду практичного антикризового управління у керівників об’єктів РГ, в результаті чого відбувається зменшення кількості фінансово спроможних підприємств, які вдаються скорочення або ліквідації діяльності взагалі; – завищені ставки орендної плати за приміщення через недостатність якісних площ, що негативно впливає на відкриття нових закладів ресторанного господарства і цінову складову діючих ресторанів; – велика кількість закладів ресторанного бізнесу, які функціонують на межі банкрутства внаслідок зростання цін постачальників продуктів, затримки платежів і збільшення кредиторської заборгованості.
Дорошенко К.	– вплив на ресторанний бізнес пандемії коронавірусу. Це той чинник, котрий завдав кардинального удару по галузі. Складність його впливу полягає ще й у тому, що його ніхто в світі не міг передбачити.

Одразу варто акцентувати увагу на тому, що питання інноваційного розвитку економіки є актуальним протягом останніх десятиліть для багатьох країн світу, у тому числі й України. Базовим чинником інноваційного розвитку господарського механізму країни насамперед є інноваційний розвиток підприємств усіх галузей економіки, в тому числі й сфери ресторанного господарства.

Таким чином, поняття «інноваційний розвиток підприємства» означає власне новітній тип розвитку, який залежить від інноваційного потенціалу підприємства і в основі якого є інновації, що обумовлюють сучасні можливості для функціонування підприємства завдяки здатності віднайти нові рішення та ідеї.

Окресливши у найзагальніших рисах зміст інноваційного розвитку

підприємства, варто зазначити, що велика кількість наукових праць присвячена дослідженню такого питання як розвиток і запровадження інновацій у ресторанному господарстві.

У ході написання роботи авторкою було проаналізовано чимало наукових джерел, у яких вчені обґрунтовували власне бачення і розуміння сутності інновацій закладу ресторанного господарства. У таблиці 2 наведено певні узагальнення з даного питання.

Таблиця 2

Підходи науковців до сутності та особливостей інновацій закладу ресторанного господарства

Автори	Трактування сутності інновацій закладу ресторанного господарства
Сокирник І.	Поширення цифрових технологій, розвитку різновекторної співпраці з підприємствами комплементарних галузей, структурами виконавчої влади та місцевими громадами, активний пошук та запровадження новацій у всі складові комерційних процесів
Поворознюк І.	Інноваційні технології – «основний драйвер функціонування та адаптації для компаній в поточній ситуації». Ключові напрямки: автономні речі (autonomous things); ідентифікація і відслідковування (identification and traction); автоматизація (automation); онлайн-залучення і розваги (online engagement and entertainment); кібербезпека (cybersecurity).
Ощипок І.	Платформний бізнес як вагомий вектор динаміки розвитку закладів ресторанного бізнесу може стати. Це запорука значних конкурентних переваг порівняно з традиційними моделями. «Цифрові платформи все частіше з'являються в традиційних сферах діяльності і послуг та призводять до швидких інновацій, до зміни ліній, складу галузевих ринків і норм конкурування на них»
Балацька Н., Гросул В.	Важливість, вплив та перспективи розвитку digital-маркетингу як вагомого важеля функціонування ресторанного бізнесу в складних умовах пандемії COVID-19 та воєнного стану. Необхідність переформатування існуючих бізнес-моделей закладами ресторанного бізнесу, враховуючи потенційні переваги і можливості digital-маркетингу як дієвого інструменту їх антикризового розвитку. Окреслення переваг онлайн-маркетингу, котрий сприяє підвищенню клієнтоорієнтованості, зміцненню емоційного контакту з клієнтами закладів ресторанного бізнесу; наведення базових методів цифрового маркетингу, які можуть бути застосовані у ході реалізації антикризового менеджменту підприємствами ресторанного бізнесу; наголошення на комплексі переваг цифрової трансформації моделей закладів ресторанного бізнесу в нинішніх умовах пандемії COVID-19.
Пілявоз Т.	Процес цілеспрямованого, послідовного руху підприємства до збалансованого інноваційного стану під впливом синергетичної дії зовнішніх та внутрішніх факторів, що визначають стійкість організаційно-функціональної системи підприємства в умовах ринкової економіки, який характеризується результатом якості, досягнутим залежно від інтенсивності та швидкості інноваційних процесів на підприємстві

Як бачимо, питання інноваційного розвитку закладу ресторанного

господарства є об’єктом уваги широкого кола науковців. Проте кожен з них робить акцент на тому чи іншому аспекті інноваційності закладу.

Для дослідження у роботі авторкою використовувалися такі методи як узагальнення, порівняння, спостереження, опитування, аналіз, синтез, дедукція та індукція, а також системний підхід.

Результати та обговорення. Практичне значення кваліфікаційної роботи полягає у тому, що у ній певним чином розвинуто знання про стан і тенденції розвитку ресторанного бізнесу.

Висновки.

1. За результатами проведеної роботи нами встановлено, що велике коло зарубіжних та вітчизняних вчених досліджують різні складові розвитку ресторанного господарства: закономірності сучасного стану сфери ресторанного господарства в Україні; динаміка змін обсягу реалізації продукції та послуг, коло факторів, котрі негативно впливають на розвиток ресторанного бізнесу в Україні, визначення перспектив розвитку підприємств ресторанного бізнесу.

Більшість науковців концентрують свою увагу саме на питанні інноваційного розвитку, пов’язуючи його інноваційний розвиток саме із процесами апробації та запровадження інноваційних проєктів. Загалом інноваційний розвиток закладу означає якісно нову стадію еволюції, в основі якої є спроможність віднайти нові оптимальні рішення.

Значна частина наукових праць присвячена аналізу інновацій саме у ресторанному бізнесі. Науковці доводять, що у цій сфері новації не менш поширені та актуальні. Вчені, природно, висловлюють різне бачення змісту інновацій закладу ресторанного бізнесу, роблячи акцент на тому чи іншому параметрі інноваційності закладу, але всі сходяться на тому, що запровадження інновацій у ресторанному бізнесі повинно базуватися чіткій продуманій стратегії щодо використання інновацій.

ВПЛИВ ЛОГІСТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ НА ДОВКІЛЛЯ ТА МОЖЛИВОСТІ ЇХНЬОЇ ОПТИМІЗАЦІЇ

Іваненко Лариса Михайлівна
Доцент
Федченко Ольга Олегівна
ORCID: 0009-0002-8524-6781
Студент
Донецький національний університет імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна

Вступ. Зі зростанням світової торгівлі та масштабів логістики виникає важлива необхідність вирішення проблем, пов'язаних із збільшенням негативного впливу на довкілля. Логістичні операції, такі як транспортування та упакування, створюють великі викиди забруднюючих речовин в атмосферу та споживають значні ресурси.

Мета роботи. Метою роботи є визначення основних аспектів логістичних процесів, їх впливу на навколишнє середовище та підбору методів оптимізації їх впливу для створення ефективної системи логістики, що відповідає вимогам сучасного суспільства та забезпечує екологічну безпеку для природних ресурсів.

Матеріали та методи. Використання сучасних матеріалів та інформації щодо логістичних процесів, їх особливостей, звітів та оцінок впливу на довкілля, реальних прикладів відомих компаній. Застосування методів систематичного підходу, структурування та класифікації.

Результати та обговорення. Логістика це системний підхід до управління потоками матеріальних, інформаційних та фінансових ресурсів з метою задоволення потреб та максимізації ефективності.

Функція управління матеріальними потоками в процесі їх переміщення від місця виникнення до місця споживання є однією із складових логістики, на якій базується побудова логістичних ланцюгів та логістичних систем сучасного підприємства. Логістичні процеси, пов`язані з транспортуванням, суттєво

впливають на довкілля через викиди та інтенсивне використання ресурсів. Зокрема, викиди CO2 та інших забруднюючих речовин під час транспортування, а також енергозатратні процеси на складах, становлять значну екологічну проблему.

Найбільший вплив на навколишнє природне середовище мають викиди в атмосферне повітря від пересувних джерел забруднення. Частка автомобільного транспорту у викидах шкідливих речовин становить 90%, у тому числі: 94% – у викидах оксиду азоту, 92% – у викидах оксиду вуглецю, 90% сажі, 75% викидів метану та неметанових органічних сполук, 70% викидів діоксиду сірки, 62–65% викидів діоксиду азоту.

Залізничний транспорт, завдяки електрифікації, розглядається як екологічно чистий, але водночас він породжує проблеми, такі як шум, вібрація та електромагнітні коливання. Прилеглі території часто стають забрудненими пилом від сипких вантажів, нафтопродуктами та відходами.

Світовий авіаційний транспорт шкодить викидами парникових газів у верхні шари атмосфери. Польоти на великій висоті та швидкостях призводять до розсіювання продуктів згоряння, що суттєво впливає на кліматичні зміни у більшій мірі, ніж інші види транспорту.

Морський транспорт є основним джерелом забруднення водойм, особливо внаслідок розливів нафти під час аварій морських суден, витоків стічних вод, підвищеним шумом та викидом вихлопних газів. Такі забруднення призводять до знищення екосистеми морів та океанів, становлячи значний екологічний ризик.

Річковий транспорт має невисокий рівень забруднення довкілля, однак йому також властиві викиди продуктів згоряння в атмосферу та неочищені скиди з річкових суден у водне середовище.

Складське управління, включаючи пересування товарів та управління запасами, використовує транспортні засоби, що спалюють паливо та «викидають» забруднюючі речовини в атмосферу. При цьому неоптимізовані маршрути та неефективні стратегії управління запасами можуть вести до

зайвого використання паливних ресурсів та збільшення викидів.

Для вирішення проблеми викидів шкідливих речовин від зазначених видів транспорту можна зазначити концепт «нульовий рівень викидів». Це ідеальний стан, при якому жодні гази чи інші забруднюючі речовини не викидаються в атмосферу чи інше середовище в процесі діяльності певної системи. Цей концепт відображає найвищий ступінь екологічної безпеки та дотримання принципів сталого розвитку. Однак «вуглецева нейтральність» або «нульовий рівень викидів» зовсім не означає їх повної відсутності. Сутність цих термінів полягає в тому, що обсяги емісій вуглекислого газу мають дорівнювати його обсягам, що поглинаються океанами й лісами. Це досягається за допомогою впровадження засобів для зменшення викидів та вдосконалення технологій, а також заохоченням процесів та проектів, що сприяють поглинанню вуглецю. Наприклад, висадження лісів, які поглинають CO2, або розвиток технологій зберігання вуглекислого газу можуть вважатися заходами, що компенсують викиди.

Деякі світові компанії вже здійснюють кроки у напрямку вуглецевої нейтральності та впроваджують інноваційні підходи у логістичних процесах для зменшення викидів та екологічного відбитку. Наприклад компанія Amazon, яка займається електронною комерцією, та автовиробник Mercedes-Benz планують до 2040 року стати вуглецевонейтральними.

Фінансова корпорація Visa Inc. зазначає, що досягла вуглецевої нейтральності у своїй діяльності та перейшла на 100% відновлювану електроенергію. І зараз працює над просуванням сталого розвитку комерційної діяльності та підтримує діяльність щодо боротьби зі зміною клімату і переходу до низьковуглецевої економіки. Зокрема, багато замовників та провайдерів логістичних послуг надають перевагу залізниці для локального та глобального транспортування вантажів. Реальний приклад німецької транспортної компанії GEFCO, яка запустила перший 41-вагонний вуглецево-нейтральний потяг. Він відправився у тритижневу подорож з Дунайська-Стреди (Словаччина) до китайського Сіаню. Також потяг GEFCO обладнаний пристроями інтернету

речей (IoT) для відстеження та контролю переміщення, температури та цілісності вантажу. Інвестуючи у сертифіковані проєкти Gold Standard, перевізник розраховує компенсувати 250 тонн викидів CO2.

Інший аспект логістичних процесів включає використання різних матеріалів для упакування товарів, які використовують багато ресурсів, енергії та створюють викиди забруднюючих речовин в навколишнє середовище.

Виробництво упакувань зазвичай потребує великої кількість ресурсів, таких як папір, картон, пластик та метал. Експлуатація цих ресурсів може вести до вирубування лісів, видобутку сировини та інших дій, які негативно впливають на біорізноманіття. Процеси виробництва та переробки цих матеріалів вимагають значних енергетичних витрат, що часто пов'язані з використанням неекологічних джерел енергії. При цьому великі обсяги упакувань ведуть до значних кількостей відходів, часто пластикових, які є проблематичні для утилізації та переробки, призводячи до забруднення довкілля.

Таблиця 1

Методи оптимізації логістичних процесів

Методи оптимізації логістичних процесів	
Електрифікація транспортних засобів	Запровадження програм електрифікації для підтримки переходу від традиційних до електричних транспортних засобів. Встановлення зарядних інфраструктур на ключових точках транспортної мережі.
Оптимізація маршрутів	Використання алгоритмів оптимізації маршрутів для мінімізації пройдених відстаней та оптимізації з точки зору екології. Врахування факторів, таких як трафік та екологічні обмеження, при плануванні маршрутів. Використання авіа маршрутів, які враховують кліматичні умови та максимально зменшують вплив на верхні шари атмосфери.
Використання екологічно чистого пального	Заміна традиційних видів пального на біопаливо або інші менш шкідливі альтернативи. Пошук інноваційних підходів до виробництва та використання цих систем.
Зменшення шумового впливу	Використання технологій звукоізоляції для зменшення вібрацій та шуму від руху залізничного та вантажного транспорту. Регулярний моніторинг та підтримка інфраструктури для забезпечення оптимального рівня безпеки та комфорту.
Ефективне управління відходами	Розробка та впровадження систем вторинного використання та переробки матеріалів. Управління відходами через впровадження принципів "zero waste".
Запобігання розливам та забрудненням	Використання сучасних систем моніторингу та передових технологій для запобігання аварій та надзвичайних ситуацій. Контроль за суднами. Регулярні інспекції та обслуговування транспортних засобів для підтримки їхньої ефективності та безпеки.
Екологічно чисті матеріали	Використання біорозкладних та вторинних матеріалів для виробництва упакування. Підтримка ініціатив з розвитку екологічно відповідальних матеріалів у виробництві кожного підприємства.
Мінімізація використання палива	Впровадження автоматизованих систем управління складом для оптимізації просторових рішень, системи IoT та зменшення витрат палива при переміщенні товарів.

Оптимізація логістичних процесів є ключовим елементом стратегії сталого розвитку та зменшення негативного впливу на довкілля. Ці методи формують комплексний підхід до створення більш сталої та ефективної системи логістики, що відповідає вимогам сучасного суспільства та забезпечує екологічну безпеку для природних ресурсів.

Висновки. Логістичні процеси, пов'язані з транспортуванням та упакуванням, невід'ємно пов'язані з екологічними викликами, що ставлять під загрозу довкілля. Заходи для оптимізації логістичних процесів включають електрифікацію, використання екологічно чистого пального, удосконалення маршрутизації, технології зменшення викидів та контроль за утилізацією відходів. Крім того, важливим аспектом є усвідомлення концепції "вуглецевої нейтральності" та постійні зусилля у напрямку збереження та відновлення природного середовища. Ці кроки спрямовані на створення більш екологічно збалансованої та сталої системи логістики, яка враховує потреби сучасного суспільства, зберігаючи екосистему для майбутніх поколінь.

УДК 004.3866:53.05:377.1

ДІАЛОГІЗАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО ВИКОНАННЯ ЛАБОРАТОРНИХ РОБІТ У ЗВО

Капченко Руслан Леонідович,
к.е.н., доцент
Варшамов Армен Варшамович,
старший викладач
Капченко Леонід Миколайович,
к.пед.н., доцент

Важливою складовою ефективної підготовки майбутніх висококваліфікованих спеціалістів у закладах вищої освіти є лабораторні заняття. При формуванні навчального контенту дистанційного проведення лабораторних занять, розглядається реалізація одного із основних принципів: діалогічності практичного виконання завдань.

Діалог є дієвою формою продуктивної взаємодії тільки в межах змісту, здатного ініціювати активність усіх суб'єктів освітнього процесу. Основна вимога до досліджуваного матеріалу полягає в можливості організації дискусії, діалогу і полілогу з приводу запропонованого змісту. Діалогізація педагогічної взаємодії забезпечує формування емоційно-оцінювального ставлення до змісту освіти... Це такий вплив суб'єкта, який створює умови для взаємодії, основою якого є спілкування» [1].

Організація навчальної взаємодії між викладачем та студентом дозволяє приєднувати до навчальних завдань різноманітний контент (у т.ч. власноруч створений викладачем). Викладачі направляють студентам необхідний навчальний контент лабораторного заняття: методичні вказівки щодо виконання роботи; відео з покроковим проведенням експерименту; індивідуальні параметри практичних вимірювань; критерії оцінювання тощо.

Також зазначається, що: «…комунікативний аспект освітнього процесу передбачає опосередковані та прямі механізми через зміст та форми навчання; комунікації є важливими та необхідними для будь-якої освітньої моделі,

водночас вони визнані головними в моделях дистанційної освіти; сучасні мережеві засоби Інтернету створюють нове освітньо-комунікативне середовище для моделей дистанційної освіти, в якому залишається незмінним зміст, новими стають комунікативні форми навчання» [2].

Адаптувавши поради Ф. Дербі [3]., авторами розроблено модель когнітивного процесу (викладач-студент) (рис. 1) при дистанційному проведенні лабораторних робіт Важливим в цій моделі, на погляд авторів, є дія студента, що забезпечує зворотній зв'язок між викладачем та студентом (рис.2).

<table>
<tr><th colspan="2">Дія викладача</th><th>Предмет комунікації</th><th>Дія студента</th></tr>
<tr><td rowspan="2">Коментування</td><td>методичних матеріалів</td><td>методичні вказівки щодо виконання Л.Р., зразки протоколів та звітів</td><td rowspan="2">Розуміння наданих матеріалів</td></tr>
<tr><td>надісланого контенту</td><td>слайди, фотографії установок, приборів,обладнання, фрагментарних (покрокових) відео</td></tr>
<tr><td colspan="2">Пояснення очікувань викладача</td><td>правила, способи та вимоги: щодо проведення розрахунків, побудови графіків, креслень при підготовці індивідуального звіту проведеного дослідження / експерименту, умови захисту та критерії оцінювання результатів роботи студента</td><td>Розуміння правил, способів та вимог</td></tr>
<tr><td colspan="2">Поділна етапи</td><td>окремі етапи дослідження / експерименту. Слайди, фото, короткі відеоролики та он лайн демонстрації</td><td>Засвоєння навчального матеріалу</td></tr>
<tr><td colspan="2">Наведення прикладів</td><td>приклади зразкових робіт зпоясненням шляхів усунення можливих помилок. Шляхи застосування визначеної фізичної сутності проведених експериментів в майбутньому на підприємстві</td><td>Мисленева симуляція процесів. Уясненя навчального матеріалу або досвіду</td></tr>
<tr><td colspan="2">Створення доброзичливої атмосфери</td><td>підготовлені методичні матеріали доступною (не канцеляритною) мовою. Знаходження «поруч» зі студентами в процесі он-лайн демонстрації експерименту, ввічливе спілкування доброзичливі відповіді на питання студентам</td><td>Визнання людяної атмосфери</td></tr>
<tr><td colspan="2">Донесення умов</td><td>політика академічної доброчесності</td><td>Розуміння</td></tr>
<tr><td colspan="2">Прийом звіту</td><td rowspan="2">результати проведеного дослідження /експерименту, підготовлений звіт студента</td><td rowspan="2">Звітування</td></tr>
<tr><td colspan="2">Коментування виставлених оцінок</td></tr>
<tr><td colspan="3"></td><td>Уясненя оцінювання</td></tr>
</table>

Рис. 1. Когнітивний процес при дистанційному виконанні лабораторних робіт

Авторами проведено дослідження успішності студентів при дистанційному виконанні лабораторних робіт з оптики та фізики твердого тіла у ЗВО, яке засвідчило доволі значний показник якості знань. Методом

статистичного спостереження узагальнено оцінення звітів, виконаних лабораторних робіт, як аудиторно, так і. дистанційно. Вибірка склала 1632 звіту студента (власне оцінки успішності).

На діаграмі 1 представлена відносна середньостатистична успішність студентів при дистанційному і аудиторному виконанні лабораторних робіт.

Аналіз свідчить, що загальна успішність в обох випадках становить 100 відсотків, натомість якісний показник (A, 95-100, відмінно; B, 85-94, дуже добре; C, 75-84, добре) при дистанційному виконання складає 82,61 відсотка, при виконанні в аудиторії відповідно 85,47 відсотка. Різниця цих показників становить лише 2,86 або 3,3 відсотка.

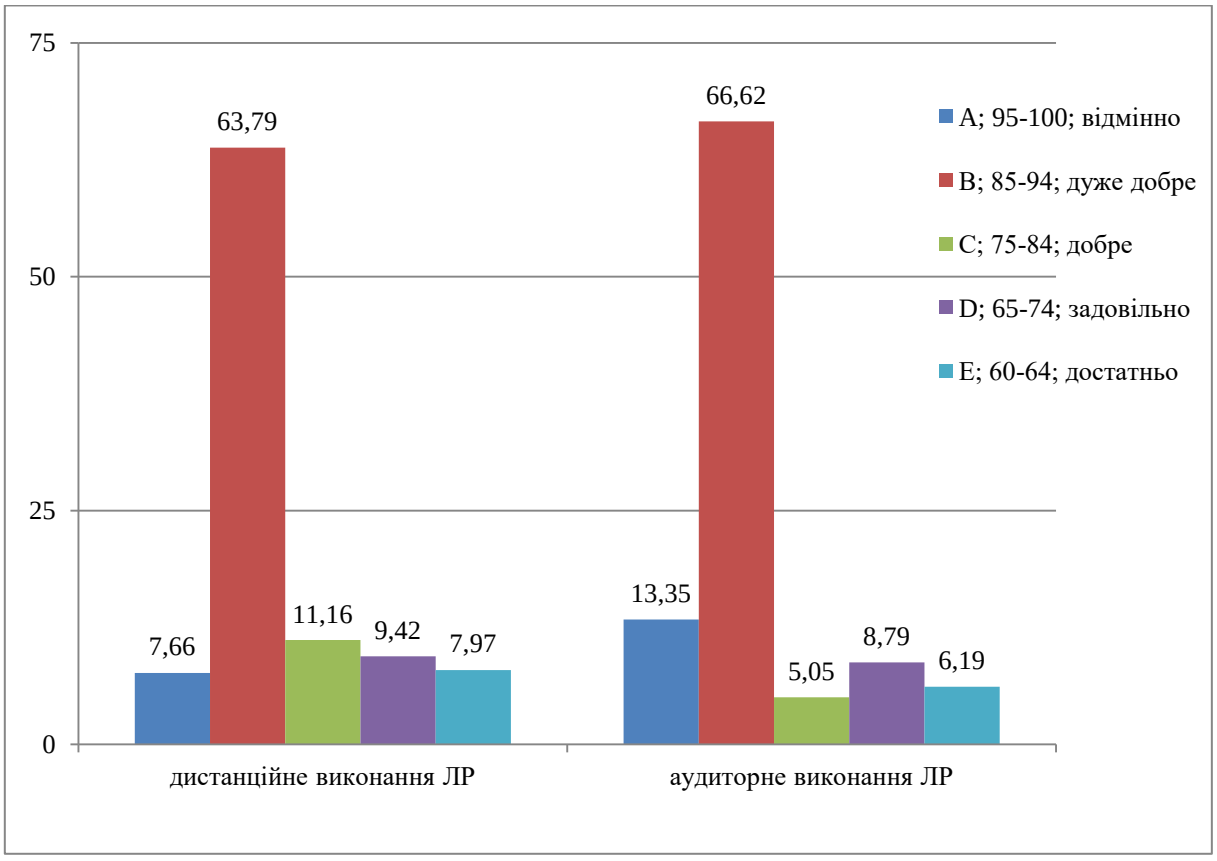

Діаграма 1 Відносна середньостатистична успішність студентів (дистанційне, аудиторне навчання)

Висновок. Враховуючи вищезазначене автори з високою ймовірністю стверджують, що завдячуючи ретельно підготовленому викладачами контенту та застосуванню моделі когнітивного процесу (викладач-студент) можливе

дистанційне виконання лабораторних робот при високій загальній і якісній успішності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Олійник О. В. Моделі дистанційного навчання: комунікативний аспект [Електронний ресурс] / О. В. Олійник // Вісн. Харків. держ. акад. культури. 2009. – Вип. 28. – С. 188–195. – Режим доступу : http://rio-khsac.in.ua/visnyk_files/v28.pdf (дата звернення 27.11.23).

2. Воронін А. І. Проблеми когнітивного розвитку студентів у процесі професійного навчання : Наукове видання / А. І. Воронін. – Кривий Ріг: ДВНЗ «КНУ», 2012. – 112 с. – Режим доступу : https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/0564/1370/1.pdf (дата звернення 27.11.23).

3. Flower Darby. How To Be a Better Online Teacher. URL: https://www.chronicle.com/interactives/ advice-online-teaching?cid=cp234

ЕКОНОМІЧНЕ СТИМУЛЮВАННЯ ДИНАМІКИ ЕНЕРГОСПОЖИВАННЯ ГІРНИЧОРУДНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Кочура Денис Віталійович,
аспірант
Національний технічний університет
Дніпровська політехніка
м. Дніпро, Україна

Вступ. Специфіка гірничо-рудних підприємств визначає велику частку витрат на електроенергію (до 50%) в структурі виробничої собівартості залізорудного концентрату.

Коливання електричної потужності, що споживається гірничо транспортними комплексами, дробарними та збагачувальними фабриками складає 20-30 відсотків від загальної встановленої потужності електрообладнання що дорівнює сотні тисяч та мільйони кВт.

Ці коливання визначаються дискретним характером добутку та подачі руди, коливаннями кількості та якості руди, режимами роботи гірничо-транспортного комплексу.

Економічне стимулювання працівників підприємства за енергозбереження як правило визначається за критеріями загального енергоспоживання підприємства за конкретний період часу і не враховує динаміку енергоспоживання.

Ці критерії визначаються в основному результатами роботи працівників підприємства по виконанню планових завдань, технологічних режимів, ритмічності виробництва, планово-попереджувальних ремонтів обладнання.

Управління динамікою енергоспоживання економічними методами є резервом зменшення енергетичної складової виробничої собівартості залізорудної сировини.

Тому проблема удосконалення механізму матеріального заохочення

працівників гірничо-рудних підприємств з урахуванням рівня динаміки енергоспоживання з метою енергозбереження є актуальною.

Мета роботи. Удосконалення механізму матеріального заохочення працівників гірничо-рудних підприємств з урахуванням рівня динаміки енергоспоживання з метою енергозбереження.

Матеріали та методи. Методологія дослідження базована на економіко-математичних методах спектрального аналізу динаміки енергоспоживання підрозділами гірничо-збагачувальних підприємств таких як гірничо транспортний комплекс, дробарна та збагачувальна фабрика. Економічна оцінка результатів виконання заходів по енергозбереженню проводилась методами вартісного аналізу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Удосконалення системи матеріального заохочення працівників з урахуванням динаміки енергоспоживання буде виконуватись з урахуванням особливостей організації та ведення технологічних процесів для окремих підрозділів гірничо збагачувального комбінату: кар'єра та гірничого-транспортного комплексу, дробарної та збагачувальної фабрики, а також виконання планових показників. Система повинна враховувати конкретний вклад в енергозбереження кожного підрозділа, а також показники енергоефективності.

Вона повинна бути вбудована в існуючу систему матеріального заохочення, наприклад для підрозділів, що входять до складу гірничо-добувного дивізіону групи «Метінвест». Конкретний вклад кожного підрозділу в поліпшення динаміки енергоспоживання визначається шляхом спектрального аналізу активної потужності, що споживається підприємством.

Правила роботи запропонованої системи пояснюються за допомогою малюнків 1а, 1б, 1в.

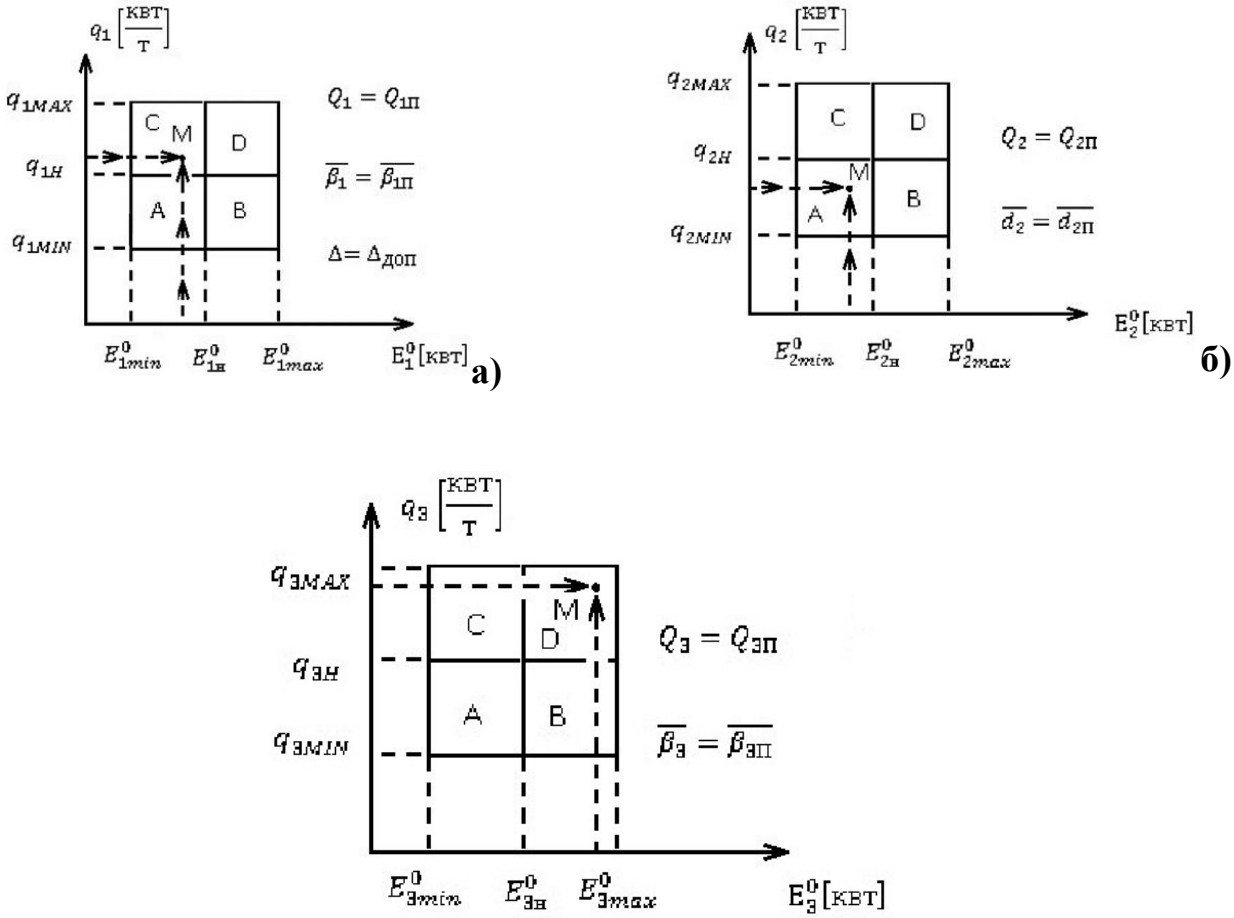

в)

Мал. 1. Графічна інтерпретація правил роботи системи матеріального заохочення працівників

а) для працівників гірничо-транспортного комплексу;

б) для працівників дробарної фабрики;

в) для працівників збагачувальної фабрики.

Позначення на мал.1:

q_1 – питомі витрати на електроенергію у гірничо-транспортному комплексі;

E_1 – динамічна складова електричної енергії, що визначається динамікою роботи гірничо-транспортного комплексу;

$Q_{1П}$ – плановий обсяг постачання руди на дробарну фабрику;

$\bar{\beta}_1$ – плановий показник якості руди (масова доля заліза в руді);

$\Delta_{ДОП}$ – допустимі питомі витрати дизельного палива на тонну руди;

q_2 – питомі витрати електроенергії на дроблення тонни руди;

E_2^0– динамічна складова електричної енергії, що визначається динамікою роботи дробарної фабрики;

$Q_{2П}$ – плановий обсяг дробленої руди, що постачається на збагачувальну фабрику;

$d_{2П}$ – планова середня крупність руди;

$q_З$ – питомі витрати електроенергії на збагачення тонни руди;

$E_З^0$– динамічна складова електричної енергії, що визначається динамікою роботи збагачувальної фабрики;

$Q_{ЗП}$ – плановий випуск залізорудного концентрату;

$\beta_{ЗП}$ – плановий вміст заліза в концентраті;

$E_{ін}^0, E_{інmin}^0, E_{imax}^0$, де $i = 1,2,3$ – відповідно номінальні , мінімальні та максимальні допустимі значення динамічної складової електричної енергії;

$q_{ін}, q_{imin}, q_{imax}$, де $i = 1,2,3$ – відповідно номінальні, мінімальні та максимально допустимі значення питомих витрат на електроенергію.

За звітній період, наприклад місяць, квартал, рік визначаються середні, арифметичні значення динамічної складової електричної енергії та питомих витрат електроенергії. Пара цих значень відповідає точці М на мал. 1.

Результати роботи працівників по виконанню завдань по енергоефективності та динаміки енергоспоживання для працівників кожного підрозділу визначається належністю точки М до множин або зон A, B, C, D. В залежності від цього визначається розмір доплат до базової ставки. В положенні підприємства про матеріальне стимулювання працівників показник виконання планових завдань по обсягу та якості товарної продукції запропоновано поділити на складові:

• виконання планових показників - 20% до базової ставки для робітників та 10% до базової ставки керівників та спеціалістів;

• виконання показників за рівнем енергоефективності та динаміки енергоспоживання:

- низький рівень коливань енергоспоживання при планових питомих витратах електроенергії (зона А) - 10% до базової ставки робітників та 5% до

базової ставки керівників та спеціалістів;

- середній рівень коливань електроспоживання при планових питомих витратах електроенергії (зона B) - 5% до базової ставки для робітників та 3% до базової ставки для керівників та спеціалістів.

- максимально допустимий рівень питомих витрат на електроенергію та низький рівень коливання електроспоживання (зона C) - 2% до базової ставки робітників та 1% до базової ставки для керівників та спеціалістів;

- високий допустимий рівень питомих витрат на електроенергію та високий рівень коливання електроспоживання (зона D) - 0% для усіх категорій робітників.

Алгоритм матеріального заохочення можна виразити за допомогою теорії множин:

$$\left.\begin{array}{c} M_i \in A, \text{доплата } 5\% - 10\% \\ M_i \in \text{B}, \text{доплата } 3\% - 5\% \\ M_i \in \text{C}, \text{доплата } 1\% - 2\% \\ M_i \in D, \text{доплата } 0\% \end{array}\right\} \quad (5)$$

Номінальні питомі витрати електроенергії $q_{\text{ін}}$визначається за технологічними картами. Визначення меж допустимих значень виконується за результатами статистичної обробки результатів спостереження. Враховуючи, що енергетичні та технологічні параметри розподілені за нормальними законами [1], то можливо використати правило трьох сігм:

$$q_{imax} = q_{\text{ні}} + 3\sigma_{\text{і}}$$

$$q_{imax} = q_{\text{ні}} - 3\sigma_{\text{і}}$$

Де $\sigma_{\text{і}}$ – середньо-квадратичне відхилення і-го параметру, де $i = 1,2,3$.

Аналогічно експериментально визначаються межі допустимих значень E^0_{imax} та E^0_{imin}динамічних складових електричної енергії, що визначається роботою підрозділів гірничо-рудного підприємства.

Результати та обговорення. Удосконалено механізм матеріального заохочення працівників гірничо-рудних підприємств на основі залежності рівня матеріального стимулювання працівників окремих підрозділів підприємства не тільки від зниження загальних витрат електроенергії, а й від рівня динамічної

складової електричної енергії. Це додатково дозволяє зменшити загальні витрати електроенергії на виробництво товарної продукції гірничо-рудних підприємств і являє собою нове рішення проблеми економічного стимулювання енергозбереження.

Вперше запропонована система матеріального стимулювання працівників гірничо-рудних підприємств що враховує не тільки рівень виконання планових завдань по обсягу та якості продукції, а враховує також питомі витрати електроенергії та рівень динаміки енергоспоживання.

Розроблена методика та система матеріального заохочення працівників окремих підрозділів гірничо-рудного підприємства за енергозбереження, що враховує конкретний вклад працівників кожного підрозділу підприємства в енергоефективність та енергозбереження з урахуванням рівня динаміки енергоспоживання.

Висновки. В результаті досліджень удосконалено механізм матеріального стимулювання працівників гірничо-рудних підприємств що одночасно враховує виконання планових показників по обсягу і якості продукції, енергоефективності і енергозбереження з урахуванням рівня динаміки енергоспоживання та конкретного вкладу працівників кожного підрозділу в зниження витрат на динамічну складову електричної енергії, що споживається підприємством.

Запропонована система матеріального стимулювання дозволяє виконувати моніторинг ефективності впровадження персоналом заходів по енергоефективності та енергозбереженню за звітній період часу та здійснювати матеріальне стимулювання за кінцевими результатами роботи персоналу кожного виробничого підрозділу гірничо-рудного підприємства.

Напрямки подальших досліджень передбачають розробку комп’ютерної інформаційної системи моніторингу динаміки енергоспоживання та прийняття рішень по матеріальному стимулюванню працівників.

МОЛОДІЖНИЙ ЧЕМПІОНАТ ЄВРОПИ З ЛЕГКОЇ АТЛЕТИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Кречетова Анна Олегівна
здобувач вищої освіти 2 курсу 12 група,
факультету міжнародної торгівлі та права
Янченко Ірина Миколаївна
старший викладач кафедри фізичної культури,
Державного торговельно-економічного університету, Київ, Україна

Вступ. Чемпіонат Європи з легкої атлетики серед молоді – міжнародне змагання серед спортсменів до 23 років, що проводяться раз на два роки Європейською легкоатлетичною асоціацією. Традиційно проходить в середині липня. До участі допускаються спортсмени, яким у рік проведення чемпіонату виповнюється 20, 21 або 22 роки. Більш молоді атлети (що входять до юніорської та юнацької категорії) не мають права виступати в цій першості. Перший тур проводився у 1997 році [3].

Перший офіційний турнір з легкої атлетики для спортсменів до 23 років був організований в 1992 році у Британському Гейтсхеді шість команд розіграли Кубок Європи з легкої атлетики серед молоді, організований за типом одного з найстаріших офіційних змагань, Кубок Європи. Кожна країна виставляла в кожному виді одного учасника, який приносив своїм виступом очки команді. За їх сумою визначалася країна-переможець (нею стала Німеччина). При цьому нижньої межі віку учасників не існувало, в наслідок чого в змаганнях могли брати участь і юніори (вік до 2о років), і юнаки (вік до 18 років). Відбувся ще один розіграш Кубку (через 2 роки в 1994 його знову виграла Німеччина), після чого був скасований [3].

Заново до ідеї проведення континентальних змагань серед молоді Європейська асоціація повернулася через три роки, коли в 1997 року у фінському Турку був організований перший чемпіонат Європи серед спортсменів до 23 років. При цьому були встановлені чіткі вікові межі для учасників в рік проведення першості нє виповнитися 20-22 роки [3].

Головною метою організації чемпіонату є сприяння більш плавному переходу спортсменів від виступів в юніорській категорії до дорослих змагань. Всі використовувані снаряди для метань, бар'єри для бар'єрного бігу ідентичні за своїми розмірами (вагою, висоті) тим, що використовуються у дорослих змаганнях. Змагання проходять в 44 дисциплінах, що входять до олімпійської програми (спочатку програма складалась із 43 дисциплін, а в 2001 року до змагань був включений жіночий біг на 3000 метрів з перешкодами). Тільки марафон і ходьба на 50 кілометрів з числа олімпійських видів не представлені на молодіжному чемпіонаті Європи. У змаганнях беруть участь легкоатлети, які представляють національні федерації, що входять до Європейської легкоатлетичної асоціації. Від однієї країни в кожному індивідуальному виді можуть вийти на старт до 3 спортсменів, які виконали в установлений період відповідний кваліфікаційний норматив. Країна також може виставити одного спортсмена в кожному індивідуальному вигляді без нормативу. Країна може заявити по одній команді в усі естафетні дисципліни. Допускається заміна в фіналі до двох учасників команди від складу, який виступав в попередньому забігу [3].

Мета роботи. Визначення аналізу виступу національної команди з легкої атлетики головному старті сезону в умовах воєнного стану.

Матеріали та методи. Аналіз наукової спортивної літератури, протоколі змагань.

Результати обговорення. У Фінляндії 11-17 липня 2023 року, в місті Еспоо відбувся молодіжний чемпіонат Європи з легкої атлетики, 31 спортсмен зміг виконати норматив та попасти у європейський ТОП-30 і представлені на чемпіонаті за рахунок держави. Ще десятеро атлетів також виконали нормативи, але не потрапили у ТОП 30, через що змогли поїхати на молодіжну Європу за рахунок позабюджетних або інших коштів [1].

Змагання з усіх дисциплін, крім спортивної ходьби, були проведені на стадіоні спортивного парку «Леппяваара». Траса ходьби прокладена вулицями міста. Рішення про надання фінському місту права провести чемпіонат було

прийнято Радою Європейської легкоатлетичної асоціації 8 травня 2021 року [2].

Висновки. Отже, збірна команда України з легкої атлетики в умовах воєнного стану згідно представила нашу країну на головному старті сезону, чемпіонату Європи з легкої атлетики серед молоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАННИХ ДЖЕРЕЛ

1. Склад збірної U23 на чемпіонат Європи. URL:https://web.archive.org/web/20230629144437/https://uaf.org.ua/2023/06/28/sklad-zbirnoi-u23-na-chempionat-ievropy.

2. Чемпіонат Європи 2023. URL:https://uk.wikipedia.org/wiki.

3. Чемпіонат Європи з легкої атлетики серед молоді. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki.

РОЗРОБКА СИСТЕМИ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА УКРАЇНИ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО РОСІЙСЬКОГО ВТОРГНЕННЯ

Ксензов Денис Євгенович,
Студент
Національний технічний університет України
Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського
м. Київ, Україна

Вступ. / Introductions. Повномасштабне російське вторгнення в Україну у лютому 2022 року суттєво вплинуло на економічну стабільність та інвестиційний клімат країни. Прямі економічні втрати від війни протягом її року, за оцінками аналітичного центру Київської школи економіки, становлять понад $143,8 млрд доларів, що включає збитки від знищення інфраструктури, втрати виробничих потужностей та значне скорочення іноземних інвестицій. Згідно з даними Міністерства економіки України, протягом 2022 року інвестиційна активність в країні знизилася на 40%, а обсяг прямих іноземних інвестицій скоротився на 30% у порівнянні з попереднім роком.

У цьому контексті, розробка системи ризик-менеджменту для інвестиційної діяльності стає не лише актуальною, але й нагальною потребою для українських підприємств. Така система повинна враховувати нові виклики, пов'язані з воєнним станом, зокрема, ризики політичної нестабільності, логістичні перебої, втрату ринків збуту та потенційні загрози для фізичної інфраструктури. Ефективне управління цими ризиками є ключовим для забезпечення бізнес-стійкості та підтримки інвестиційної привабливості країни на міжнародному рівні.

Мета роботи. / Aim. Головною метою цієї дослідницької роботи є розробка ефективної та комплексної системи управління ризиками для інвестиційної діяльності українських підприємств у період військових дій. Ця система має забезпечити ідентифікацію та аналіз ключових ризиків, з якими зіштовхуються підприємства, включно з політичними, економічними,

логістичними, технологічними та юридичними аспектами. Важливим аспектом є розробка стратегій управління цими ризиками, які повинні включати мінімізацію, передбачення та відновлення від негативних наслідків, а також охоплювати фінансове планування, страхування, диверсифікацію інвестицій та розробку планів екстреного реагування.

Система також має бути спрямована на адаптацію до змінних умов ринку, які виникають у результаті воєнного конфлікту, з акцентом на гнучкість та оперативність рішень. Важливою є підтримка стійкості бізнесу та його здатності до відновлення після воєнних викликів. Робота передбачає розробку механізмів звітності та контролю для забезпечення прозорості управління ризиками, включаючи відповідність нормативним вимогам та корпоративним стандартам.

Матеріали та методи./Materials and methods. У цій роботі використовувалися різноманітні матеріали та методи для забезпечення всебічного та глибокого аналізу існуючого стану інвестиційної діяльності в Україні під час військових дій, а також для розробки ефективної системи управління ризиками. Серед методів, які використовувалися, варто відмітити аналіз даних та стратегічне планування. У випадку аналізу даних, використовувалися статистичні дані від урядових органів, незалежних аналітичних центрів та міжнародних фінансових організацій для оцінки впливу військового конфлікту на інвестиційний клімат в Україні. Це дало змогу виявити основні тенденції, виклики та можливості в сфері інвестицій.

У випадку стратегічного планування, проводилася розробка планів та стратегій для управління ризиками, заснованих на зібраних даних та аналізі. Ці стратегії включали довгострокове планування, розробку політик і процедур, а також рекомендації щодо імплементації.

Результати та обговорення./Results and discussion. У ході дослідження було виявлено, що військові дії значно вплинули на інвестиційний клімат в Україні. Основні ризики для інвестиційної діяльності включали політичну нестабільність, економічну невизначеність, логістичні перебої, а також загрози

фізичній інфраструктурі. Результати показали, що військові дії призводять до втрати традиційних ринків збуту, перешкоджають доступу до іноземних інвестицій, і змушують підприємства шукати альтернативні шляхи ведення бізнесу.

Важливим виявилось розуміння того, як підприємства можуть адаптуватися до змінних умов, зосереджуючись на гнучкості та інноваційному підході до ведення бізнесу. Розроблена система ризик-менеджменту включала комплексні стратегії для мінімізації ризиків, таких як розробка альтернативних ланцюжків поставок, диверсифікація інвестицій та впровадження гнучких моделей роботи.

Також обговорювалася важливість прозорості та відповідальності в управлінні ризиками. Підкреслювалась необхідність забезпечення відповідності діяльності підприємств нормативним вимогам, а також розробки механізмів звітності та контролю, які б дозволили підтримувати високу довіру серед інвесторів та партнерів.

У дослідженні також було визначено, що підтримка інвестиційної привабливості підприємств в умовах війни вимагає активної комунікації з інвесторами, прозорості в звітності та демонстрації здатності компаній ефективно управляти ризиками. Впровадження системи ризик-менеджменту підвищує відчуття стабільності та зменшує опасання потенційних інвесторів, сприяючи залученню нових інвестицій та відновленню економічної активності.

Загалом, результати дослідження підтвердили, що розробка та впровадження ефективної системи ризик-менеджменту є критично важливою для забезпечення стійкості та успішності інвестиційної діяльності підприємств України в умовах військових дій.

Висновки./Conclusions. На основі проведеного дослідження можна зробити важливі висновки щодо розробки та впровадження системи ризик менеджменту для інвестиційної діяльності підприємств України в умовах військового конфлікту. Передусім, стає очевидною критична необхідність адаптації підприємств до швидко змінюваних та непередбачуваних умов

воєнного часу. Ефективне управління ризиками є ключовим фактором для забезпечення стійкості та успішності інвестиційної діяльності.

Результати дослідження підкреслюють важливість розробки комплексних стратегій управління ризиками, які враховують різноманітність викликів, зокрема політичну нестабільність, економічні перипетії, логістичні складнощі, а також фізичну безпеку. Виявлено, що адаптивність, гнучкість та інноваційний підхід до ведення бізнесу є вирішальними для успішного управління ризиками.

Також виявилася необхідність у забезпеченні прозорості та відповідальності в процесі управління ризиками. Це включає розробку чітких процедур звітності та контролю, які підвищують довіру інвесторів та зміцнюють репутацію підприємства на ринку. Впровадження системи ризик-менеджменту не тільки сприяє зменшенню негативного впливу військових дій на інвестиційну діяльність, але й створює підґрунтя для відновлення та розвитку після завершення конфлікту. Це вкрай важливо для довгострокової стабільності та прогресу економіки України.

У підсумку, розробка ефективної системи управління ризиками є не тільки важливою для подолання поточних викликів, але й стає вагомим внеском у забезпечення стійкості та розвитку українського бізнесу у майбутньому.

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Кузьменко Дарія Миколаївна
Студент
Семів Любов Казимирівна
д.е.н., професор
Львівський національний університет
Імені Івана Франка
м. Львів, Україна

Вступ. / Introductions. Пенсійна система в кожній країні - це важлива складова соціального захисту населення. Від ефективності цієї системи залежить добробут населення та рівень стабільності у суспільстві.

Проблема фінансового утримання непрацездатних осіб з'явилася разом із суспільством. Головне місце у державній політиці переважної більшості країн світу посідають соціальні проблеми: допомога громадянам похилого віку; захист населення пенсійного віку та громадян з інвалідністю, гарантування гідних умов життя після призначення пенсії.

Люди протягом життя у своїй діяльності намагаються задовольнити свої потреби. Ці потреби різного характеру: продукти харчування, місце проживання, прилади та предмети, які полегшують життя. Одним із головних факторів, котрий сприяє задоволенню життєвих потреб особи, є праця. Вона є основою існування суспільства, щоденна природна необхідність життя.

Мета роботи. / Aim. Є узагальнення теоретичного матеріалу та надання пропозицій щодо покращення пенсійної системи України.

Матеріали та методи./Materials and methods. Для досягнення поставленої мети використовуються різноманітні наукові джерела, аналіз законодавчої бази та звітів урядових та міжнародних організацій. Методологічний підхід забезпечує використання порівняльного аналізу, статистичних методів та експертних оцінок для об'єктивної оцінки ефективності реформ.

Результати та обговорення./Results and discussion. Пенсійне забезпечення на сьогодні є однією з найгостріших соціально-економічних проблем в Україні. Пенсійна система України за останні 20 років зазнала значних реформ змін, переважна більшість українських пенсіонерів живуть на межі бідності та отримують пенсію, яка є мінімальною. На сучасному етапі мінімальна пенсія відповідає прожитковому мінімуму. Це свідчить про те, що літні люди, які її отримують, не в змозі забезпечити себе належним чином відповідними ліками, різноманітні продукти харчування, підтримання свого здоров'я і необхідність економити на всьому, щоб оплатити комунальні послуги.

Поняття «пенсійна система» розглядалося в численних теоретичних розробках наукової літератури, але дослідження тривають, оскільки модель пенсійної системи в процесі її функціонування потребує постійного вдосконалення, а отже, змінюється її зміст та структурний зміст.

Враховуючи погляди вчених на розуміння пенсійної системи, можна зробити наступний висновок. Пенсійна система України — це нормативно врегульована сукупність правовідносин між державою та певною групою людей щодо їх матеріального забезпечення на підставах, передбачених законом.

Починаючи із середини 90-х років минулого століття розвиток правового регулювання усіх сфер суспільного життя України характеризуються встановленням чіткого вектору на інтеграцію в європейське та світове співтовариство. Однією із головних тенденцій втілення цієї задачі є впровадження в різноманітних сферах міжнародних стандартів та принципів, а також удосконалення вітчизняного законодавства на основі зарубіжного досвіду. В умовах євроінтеграційних процесів у нашій державі запозичення в національне законодавство світового та європейського досвіду правового регулювання пенсійного забезпечення є необхідним, адже аналіз наукової літератури свідчить, що вдосконалення національного законодавства є ефективнішим, якщо при цьому його розробники враховують, як вирішуються

такі проблеми в іноземних державах.

У світі набули поширення декілька типів пенсійних систем, найбільш популярними з яких є солідарна, накопичувальна і змішана. В Україні переважає солідарна система пенсійного забезпечення, яка ґрунтується на тому, що ті, хто працюють, і утримують пенсіонерів. Проблемою даної системи в нашій державі є те, що питома вага працюючих невпинно зменшується, а пенсіонерів –збільшується. Так, станом на 2018 рік на 10 працюючих в Україні припадало 11 пенсіонерів і, за оцінками експертів, вже через 10 років кількість осіб старше працездатного віку може зрости до 2-3 на одного працюючого. Якщо не змінити чинну пенсійну систему, то в майбутньому внесків працюючих буде недостатньо, аби забезпечити виплату пенсій пенсіонерам.

Однією з останніх новацій українського уряду у прагненні вирішити цю проблему стало запровадження з січня 2019 року накопичувальних пенсійних внесків із заробітної плати у розмірі 2–7%, проте це питання ще далеке від вирішення. Страхова пенсійна система в Україні на даний момент не розвинена і є добровільною.

Загалом, у процесі становлення вітчизняної пенсійної системи можна виділити 5 основних етапів.

Етапи формування пенсійної системи

І етап: 1991-1993 рр. Даний період характеризується створенням Пенсійного фонду України (ПФУ), як незалежного фінансового інституту. В цей період приймається перший Закон України «Про Пенсійне забезпечення» від 5 листопада 1991 р. та вноситься низка змін в його норми та статті. Відповідно до цього закону в Україні запроваджується солідарна модель пенсійного забезпечення, яка функціонуватиме згідно розподільчого принципу (Закон України «Про Пенсійне забезпечення», 1991, с. 3). Проводиться диференційоване нарахування пенсій на основі заробітної плати та трудового стажу. Даний закон регулював призначення пенсії за віком, у зв’язку з втратою годувальника, по інвалідності, соціальну пенсію та за вислугу років.

ІІ етап: 1993-2000 рр. Між 1993-1994 відбувається значний обвал

солідарної державної пенсійної системи, який був спричинений гіперінфляцією. У 1993 р. Верховна Рада України приймає Концепцію соціального забезпечення населення України (Бондаренко, 2007, с. 3), де вперше визначається комплексна реформа системи соціального забезпечення, а у 1996 р. Конституцією України за громадянами закріплюється право на соціальний захист у випадку часткової, тимчасової або повної втрати працездатності, безробіття з незалежних від них обставин, втрати годувальника, а також старості та в інших випадках, передбачених законом.

III етап: 2001-2009 рр. Прийнято «Основні напрями реформування системи пенсійного забезпечення населення України», а також Закони України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та «Про недержавне пенсійне забезпечення». Фізичні особи-підприємці отримали право обирати спрощену систему оподаткування.

IV етап: 2010-2016 рр. Прийнято Закони України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» та «Про заходи шодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» Введений в дію механізм накопичення страхових внесків в системі пенсійного забезпечення.

З 1 жовтня 2017 року, згідно із законопроектом пенсійної реформи, виплата пенсій для працюючих пенсіонерів здійснюватиметься у повному обсязі, крім тих випадків, коли людина зайнята на державній службі.

Таким особам пенсія виплачуватиметься у розмірі обчислення за формулою. Законопроект передбачає автоматизований перерахунок пенсії для працюючих пенсіонерів. Наразі, якщо пенсіонер продовжує працювати, він має звертатися до Пенсійного фонду за перерахунком виплати.

Станом на сьогодні право певних категорій осіб на пенсію за вислугу років забезпечується. Згідно з реформою, право на пенсії за вислугу років для всіх наступних років скасовується. Лише для військовослужбовців призначення пенсій за вислугу років буде незмінною. Такі пенсії будуть сплачуватися за рахунок держбюджету.

Побудова пенсійної системи, яка відповідає вимогам ринкової економіки є одним з найбільш важливих завдань, яке необхідно вирішити в соціальній сфері країни. З кожним роком здатність солідарної системи забезпечувати гідний розмір пенсії громадян погіршується. Так, у 2020 році показник економічно активного населення працездатного віку становив 16,9 млн осіб, у той час як, за даними Пенсійного фонду, чисельність застрахованих осіб становила 12,8 млн осіб. Тобто інші 4,1 млн осіб є не застрахованими і не сплачують ніяких внесків, що позбавляє їх права на гідну пенсію в старості.

Тому для отримання достойної пенсії необхідно сплачувати внески. Нинішня пенсійна система в Україні стикається з важливими соціальними та фінансовими викликами, які потребують термінового вирішення, оскільки ці виклики з часом лише посиляться. Зважаючи на чисельність пенсіонерів в Україні, можна зазначити, що протягом останніх років вона зменшується і станом на 01.01.2021 вона становила 11,1 млн осіб (що на 0,8 млн осіб менше ніж у 2017 році). У той час, як загальний обсяг видатків Пенсійного фонду України за останні 5 років зріс майже у 1,5 раза. Не дивлячись на досить значний обсяг видатків Пенсійного фонду на виплату пенсій, середній розмір пенсійної виплати становить 3 507,5 грн станом на 01.01.2021, що значно нижчий порівняно з іншими країнами Європи. Слід зауважити, що 57% пенсіонерів, на жаль, отримують у середньому пенсію у розмірі близько 2 500 гривень.

Низький рівень пенсій обумовлений багато в чому демографічними причинами: через старіння населення України відбувається збільшення кількості пенсіонерів і зменшення кількості працюючих, проте останнім часом ця тенденція сповільнюється. Це пов'язано зі зростанням пенсійного віку та значним рівнем смертності старшого населення.

Нині в Україні працюють тільки перший і третій рівні, запровадження ж другого рівня пенсійної системи постійно відтерміновується. За рахунок загальнообов’язкового державного пенсійного страхування пенсії отримують майже всі громадяни, які досягли пенсійного віку, за наявності необхідного

страхового стажу. Однак Пенсійний фонд України, який має постійний дефіцит коштів і на третину дотується з державного бюджету, неспроможний забезпечити достойного рівня пенсійних виплат. За відсутності обов'язкового накопичувального пенсійного страхування тільки недержавне пенсійне забезпечення дає змогу кожному громадянину заощадити кошти на безбідну старість. Водночас через складну економічну ситуацію в країні, низький рівень доходів працюючого населення, недовіру до недержавних фінансових установ приватні пенсійні програми не набули достатньої популярності серед українців.

Працівники Міністерства соціальної політики України, а також керівники місцевих департаментів соціального захисту населення вважають, що стан пенсійного забезпечення недосконалий, та виділили такі основні проблеми:

- дефіцит Пенсійного фонду - у 2021 році з державного бюджету відбулося виділення 145 мільярдів гривень на покриття недостачі Пенсійного фонду.

- в країні налічується 12 мільйонів пенсіонерів, з яких 8 мільйонів отримують мінімальну пенсію на рівні 1312 гривень.

- Відсутня справедливість відносно тих, хто вийшов на пенсію 10 років тому, порівняно з тими, хто виходить на пенсію зараз.

Таким чином, дослідження наукової літератури засвідчило актуальність тенденцій розвитку правового регулювання пенсійного забезпечення:

1) тенденція збільшення навантаження на працездатне населення через поступове старіння населення;

2) тенденція досконалішого впровадження трирівневої пенсійної системи;

3) тенденція кодифікації пенсійного законодавства шляхом прийняття Пенсійного кодексу України;

4) тенденція скорочення витрат держави на утримання пенсіонерів;

5) тенденція зменшення кількості сфер, для яких притаманне спеціальне пенсійне забезпечення;

6) тенденція полегшення страхового навантаження на роботодавців;

7) тенденція перетворення ролі держави із забезпечувача населення

пенсіями на гаранта, регулятора та організатора функціонування пенсійної системи.

Висновки./Conclusions. Організаційно пенсійне забезпечення є видом соціального забезпечення, що є складовою системи соціального захисту населення. Необхідно наголосити, що організаційно у кожній країні пенсійне забезпечення представлене різними інститутами: – державне соціальне забезпечення; – обов'язкове соціальне страхування; – особисте добровільне пенсійне страхування; – накопичувальні пенсійні програми; – пенсійні плани з встановленим розміром внесків; – пенсійні плани з встановленим розміром допомоги тощо.

Ефективна пенсійна система повинна бути оптимальною з точки зору економічної ситуації в країні, а також соціальних і демографічних умов. Пенсійна система в соціальній державі також повинна бути гуманною і справедливою до всіх членів суспільства - вона повинна в повному обсязі дбати про добробут пенсіонерів і давати працівникам всі можливості для того, щоб збільшити свою майбутню пенсію.

СУЧАСНІ ДЕМОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ

Кулинич Роман Омелянович
д.е.н., професор кафедри менеджменту,
економіки, статистики та цифрових технологій
Бачинський Артьом Анатолійвич
студент 2 курсу
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна

Вступ./Introductions. В сучасному світі демографічні процеси в Україні стали предметом глибокого та всеосяжного аналізу. Розмаїті виклики, які стоять перед українським суспільством, відображаються у численних демографічних змінах, що відбуваються на цій території. Аналіз цих процесів є важливим як для розуміння сучасного стану справ у країні, так і для прогнозування її майбутнього. У цьому контексті, демографічний аналіз стає ключовим інструментом для розробки стратегій соціального та економічного розвитку України.

Ціль роботи./Aim. Розуміння складних демографічних процесів в Україні та їхнього впливу на різні сфери суспільства, щоб розробити ефективні стратегії для забезпечення сталого розвитку країни в умовах глобальних демографічних викликів.

Матеріали та методи./Materials and methods. Демографічна ситуація характеризує відтворення населення за його основними структурними елементами у просторовій і часовій визначеності. Забезпечення умов розвитку народонаселення в Концепції (основах державної політики) національної безпеки України розглядається як один з її пріоритетних національних інтересів.

Демографічна криза останнього десятиріччя є результатом порушень, що виникли внаслідок попередніх криз, таких як Перша світова війна, Голодомор 1931-1934 років і Друга світова війна, і досі продовжуються в Україні.

Кризовий стан основних сфер життя суспільного організму,

нагромадження і загострення суперечностей негативно вплинули на демореальність. Стан сучасної демографічної ситуації в Україні можна кваліфікувати як кризовий не лише тому, що депопуляція поєднується зі значним погіршенням здоров'я населення та інших його якісних характеристик, а й тому, що за певних умов криза може перетворитися на демографічну катастрофу. [1]

Експерти ООН прогнозують що, до 2050 р. кількість населення України може знизитись до 25-30 млн. осіб. Причину таких негативних явищ вони вбачають у таких чинниках:

- скорочення чисельності населення України, передусім через перевищення рівня смертності над рівнем народжуваності. Народжується в середньому 450 тис. на рік, а помирає 840 тис. [2] На 1991 рік в Україні налічувало понад 52 млн осбі, а в 2022 році до початку повномасштабного вторгнення приблизно 44 млн осіб;
- високі показники смертності чоловіків працездатного віку. Очікувана тривалість життя чоловіків майже на 10 років менше (65,1 року) проти жінок (74,4 року);
- старіння населення – це частка громадян віком до 17 років у структурі постійного населення країни тримається на рівні 18% у 2021 році.

Також до основних проблем демографічного процесу в Україні, які турбують в наш час, слід віднести повтомаштабне вторгненя, яке забрало багато життів. Також під час вторгнення багаго населення країни виїхало за кордон, орієнтовно 2 млн. осіб і ця чисельність наділі може мати тенденцію до зростання.

Результати та обговорення./Results and discussion. За результатами соціологічного опитування, за кордон виїхали здебільшого люди працездатного віку (30–39 років – 42 %, 40–49 років – 29 %). 83 % мають вищу або незакінчену вищу освіту. 30 % українських біженців – це висококваліфіковані фахівці, 12 % кваліфіковані працівники, 14 % – керівники підприємств або підрозділів, а також 14 % – підприємці.

Дослідження ООН (рис. 1) засвідчили небезпечні тенденції для українського суспільства ще до початку війни з рф. Зокрема, аналіз гендерно-вікової структури населення України показує два різні демографічні профілі. Один – для людей понад 40 років, народжених тоді, коли в країні народжуваність була вища за рівень заміщення (понад дві дитини на жінку). Другий – який виник у час, коли народжуваність знижувалась і досягла 1,2 дитини на жінку до 2020 р. Водночас кількість чоловіків 15–19 років – майже вдвічі менша, ніж кількість чоловіків, яким 35–39 років. До того ж додається дефіцит чоловіків, особливо після 40 років. 2020 р. жінок віком 40–69 років було на 23 % більше, ніж чоловіків. [3]

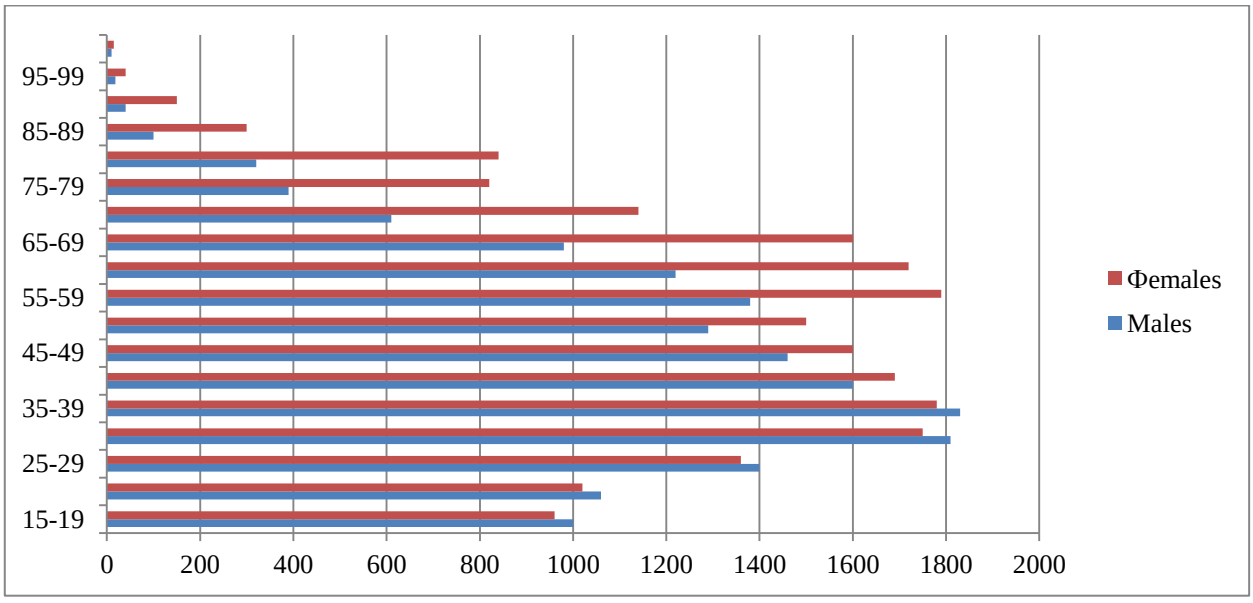

Рис. 1. Ukraine : Population by Age and Sex, 2020. Гендерна та вікова структура українського суспільства [3]

Джерело: [3]

Висновки./Conclusions. Підсумовуючи вище сказане, можна сказати, що демографічні процеси в Україні мають величезне значення для подальшого розвитку країни. Зазначена тема є актуальною, оскільки вона стосується усіх сфер суспільства. Загальна картина демографічних змін свідчить про серйозні виклики, такі як низька народжуваність, старіння населення та висока смертність серед працездатного населення, а також наслідки повномасштабного

вторгнення, які з кожним днем стають все більш серйознмии. З урахуванням всіх цих факторів, важливо активно і чим швидше працювати над вирішенням демографічних проблем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз сучасної демографічної ситуації в Україні та перспективи її розвитку. URL: https://buklib.net/books/27382/

2. Воропаєв В. Г. Демографічні процеси в Україні як предмет політичного менеджменту. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2013. № 3.

3. Соціально-демографічна ситуація в Україні: шляхи подолання наслідків війни. URL: https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/sotsialno-demohrafichna-sytuatsiya-v-ukrayini-shlyakhy-podolannya

РОЛЬ СТАТИСТИКИ У ПОЛІТИЦІ

Кулинич Роман Омелянович
д. е. н., професор
Михайловський Олександр Миколайович
Студент
Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна

Вступ. / Introductions. У наш час майже будь-яка діяльність людини так чи інакше пов’язана із використанням статистики. Вона використовується в різних галузях людської діяльності для збору, обробки, аналізу та інтерпретації даних. Адже статистика – це наука, яка вивчає кількісну сторону масових суспільно-економічних явищ та процесів у нерозривному зв’язку із їх якісною характеристикою в умовах визначених місця і часу [1]. Прикладом таких галузей можуть бути економіка, соціологія, медицина, спорт, бізнес, освіта та громадський сектор. Вона є важливим інструментом у політичному аналізі та прийнятті рішень. Недивно, що навіть у політиці статистика відіграє важливу роль, допомагаючи приймати обґрунтовані рішення, оцінювати ефективність політичних програм і визначати головні тенденції у суспільстві та його розвитку. Окрім того вона допомагає політикам, державним службовцям та громадянам краще розуміти суспільні явища, ефективно планувати та впроваджувати різноманітні політичні реформи, і впливати на громадську думку.

Статистика у політиці - це галузь, яка використовує методи збору, аналізу та інтерпретації числових даних для розуміння та вивчення політичних явищ, процесів і рішень. Вона дозволяє перетворювати складні політичні реалії на цифрові параметри, що можна досліджувати та порівнювати. Статистика відіграє критично важливу роль у всіх аспектах політичних процесів.

Мета роботи. / Aim. Мета дослідження полягає у дослідженні використання статистичних даних які впливать на формування політичних

стратегій та прийняття рішень у сучасному політичному середовищі. Аналізувати, як політики використовують статистику для підтримки своїх позицій, впливу на громадську думку та створення ефективних політичних кампаній. В результаті дослідження розкрити ключові аспекти, які свідчать про важливість використання або критику статистичних даних у політичних рішеннях та сприяють формуванню обґрунтованих рекомендацій для політичних лідерів та аналітиків.

Матеріали та методи. / Materials and methods. Дуже важливим для розуміння є той факт, що статистичні дані мають суттєвий вплив на формулювання політичних стратегій, оскільки вони надають політикам об'єктивну та вибіркову інформацію про суспільство, економіку та інші аспекти політичної діяльності. Ці дані допомагають у прийнятті обгрунтованих рішень, визначенні пріоритетів та аналізі можливих наслідків політичних дій. Вони служать фундаментом для розробки ефективних стратегій, сприяють зменшенню ризику помилкових вирішень та підвищенню впевненості у досягненні поставлених цілей.

Після визначення ролі статистики у політиці можна навести конкретні приклади того які способи вона використовує:

1. **Опитування громадської думки.** Статистичні опитування допомагають вимірювати популярність та погляди на політичні питання серед виборців. Вони дозволяють політикам та політологам розуміти, які позиції отримують підтримку, і враховувати це при прийнятті політичних рішень.

2. **Виборчі дослідження**. Статистика використовується для аналізу виборчих процесів, включаючи аналіз результатів виборів, визначення факторів, що впливають на виборчий результат, та вивчення виборчих систем.

3. **Аналіз політичних рішень**. Статистика допомагає оцінювати ефективність політичних програм і реформ, а також визначати їхні соціальні та економічні впливи.

4. **Прогнозування та планування:** Аналіз статистичних даних допомагає прогнозувати майбутні тенденції і проблеми, що дозволяє планувати

політичні заходи та бюджетування з урахуванням цих факторів

5. **Моніторинг та оцінка.** Уряди використовують статистику для моніторингу та оцінки різних аспектів публічного управління, включаючи розподіл бюджетних ресурсів, ефективність соціальних програм і дотримання законів [2].

Вибори та підрахунок голосів є одним із найпоширеніших та найпростіших прикладів використання статистики у політиці. Відбуваючись регулярно на різних рівнях управління, вибори є способом визначення волі громадян і призначення представників у владних органах. Важливість статистики у виборчих процесах полягає в тому, що вона допомагає переконатися в чесності та об'єктивності виборів, а також дає можливість аналізувати та розуміти політичні підтексти та тенденції на основі фактичних даних.

Проте статистика у політиці також підвергається певній критиці яка включає у себе вибірковість та можливість маніпуляцій даними, помилки при зборі і обробці інформації, політизацію статистики, недооцінку людського фактору, відсутність прозорості та доступу до даних, а також можливість використання застарілих даних. Ці обмеження вимагають обережного підходу до використання статистики у політичних аналізах і рішеннях, а також акцентують важливість вірогідних та надійних джерел даних, аналізу контексту та ретельного врахування людського фактору при розробці політичних стратегій.

Державна політика в галузі статистики спрямована на створення єдиної системи обліку та статистики на всій території України та її узгодження з міжнародними стандартами і методологією. Міжнародне співробітництво у галузі статистики спрямовується на створення і функціонування державної статистики, яка відповідає потребам держави та суспільства, на підвищення ефективності державної статистичної діяльності, налагодження співробітництва з міжнародними статистичними організаціями та статистичними службами інших країн з питань статистичної методології та практики, а також з метою

обміну досвідом роботи та інформацією. [3]

Результати та обговорення./Results and discussion. Виходячи з того, що статистика є одним із важливих інструментів які використовуються у політичному аналізі та прийнятті рішень. У цьому контексті можна виділити кілька ключових аспектів ролі статистики в політиці:

1. **Політичне прийняття рішень:** Статистичні дані допомагають політикам у прийнятті обґрунтованих рішень. Вони можуть базувати свої дії на об'єктивних фактах та доказах, що допомагає запобігти суб'єктивним або політично мотивованим рішенням.

2. **Оцінка політичної програми:** Статистика дозволяє оцінити ефективність політичних програм та реформ. Це допомагає визначити, чи досягли вони поставлені цілі та як їх можна покращити.

3. **Геополітика і зовнішня політика**. Аналіз статистичних даних може допомогти у вивченні міжнародних відносин, оцінці впливу різних політичних рішень на міжнародну арену та ідентифікації геополітичних тенденцій.

4. **Громадська думка:** Статистика використовується для вивчення громадської думки та настроїв. Це допомагає політикам адаптувати свою комунікаційну стратегію та політичні позиції.

5. **Політичні кампанії:** Статистика використовується під час виборчих кампаній для визначення стратегій та місць концентрації зусиль. Вона допомагає кандидатам та партіям зрозуміти виборчий корисність різних рішень та обіцянок.

6. **Перевірка фактів та відкритість:** Статистика служить інструментом перевірки фактів та документування різних аспектів політичних дій. Це важливо для забезпечення відкритості та перевірки влади.

Висновки./Conclusions. Отже, статистика у політиці відіграє ключову роль, вона може бути наступною: статистика є незаперечним інструментом для формулювання політичних стратегій та прийняття рішень у сучасному світі. Вона надає об'єктивні дані, допомагає передбачити наслідки політичних

рішень, сприяє моніторингу громадської думки та ефективності програм. Однак необхідно бути обережними і враховувати обмеження статистики, такі як вибірковість даних і можливість їхньої маніпуляції, а також не довіряти їй сліпо. Політики та дослідники повинні вдаватися до аналізу статистичних даних з критичним підходом, дотримуватися прозорості та намагатися оновлювати дані для забезпечення актуальності та об'єктивності. У цілому, статистика залишається невід'ємною складовою політичного процесу, що сприяє раціональним та обґрунтованим рішенням в інтересах суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Теорія статистики: посібник/ Кулинич О. І., Кулинич Р. О. Київ, 2015р. 294с.
2. Навчальний дистанційний курс «АНАЛІЗ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ» URL:https://elearning.rada.gov.ua/storage/120/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81%D1%83.pdf .
3. Закон України від 19.04.2014 **№** 2614-XII/Верховна рада України.Відомості верховної ради україни 2014р.

УЧАСТЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СТВОРЕННІ СТАНДАРТІВ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Ліганенко Ірина Віталіївна,
к.е.н., доцент
Боденчук Сергій Васильович,
Баєва Таїса Дмитрівна,
ст.викладачі
Антохі Петро Петрович
Студент
Придунайська філія ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Сучасний світ вимагає стійких, справедливих та ефективних корпоративних практик, і міжнародні організації активно сприяють цій меті. Стандартизація, підтримка країн, що розвиваються, гармонізація правил гри та стимулювання інновацій – важливі аспекти участі міжнародних організацій у цьому процесі. Це також сприяє покращенню довіри інвесторів та створенню більш справедливої та стійкої світової економіки.

У світі, в якому глобалізація та міжнародна інтеграція відіграють все більш важливу роль, корпоративне управління стає однією з ключових сфер, що потребують гармонізації та стандартизації. Для забезпечення справедливості, ефективності та стійкості на глобальному ринку, міжнародні організації сьогодні беруть активну участь у формуванні стандартів корпоративного управління.

Корпоративне управління - це ключовий елемент ефективного функціонування підприємств та організацій у сучасному світі. Процеси глобалізації, збільшення міжнародної торгівлі та інвестицій наголосили на необхідності єдиних стандартів та норм для управління корпораціями. Міжнародні організації відіграють важливу роль у формуванні та розробці цих стандартів, забезпечуючи сталий розвиток бізнесу та гармонізацію його практик у масштабах усієї планети [2].

Які ролі грають міжнародні організації і як це впливає на

бізнес-спільноту та світову економіку [1]:

1. Стандартизація для стійкості. Один із головних викликів сучасного світу – забезпечення стійкості у корпоративному середовищі. Міжнародні організації, такі як Організація Об'єднаних Націй та Міжнародна Організація Праці, працюють над розробкою стандартів, спрямованих на підтримання стійких робочих умов та дотримання прав людини у корпоративному секторі. Ці стандарти сприяють створенню більш стабільних і справедливих бізнес-практик, що сприяє розвитку більш стійкої і рівноправної глобальної економіки.

2. Підтримка країн, що розвиваються. Багато міжнародних організацій також активно працюють над підтримкою країн, що розвиваються, у зміцненні їх корпоративного сектору. Вони надають поради, навчання та фінансову підтримку для того, щоб компанії в цих країнах могли дотримуватися міжнародних стандартів управління та залучати інвестиції. Це сприяє зростанню економічної активності та зменшенню бідності в цих регіонах.

3. Гармонізація правил гри. Світова економіка стає все більш взаємозалежною, і для забезпечення чесної конкуренції та захисту інтересів компаній та інвесторів необхідні загальні правила гри. Міжнародні організації, такі як Світовий банк та Міжнародний валютний фонд, сприяють розробці та впровадженню загальних стандартів фінансового та корпоративного управління, що полегшує міжнародні інвестиції та торгівлю.

4. Стимулювання інновацій та кращих практик. Участь міжнародних організацій у створенні стандартів корпоративного управління також сприяє стимулюванню інновацій та розвитку найкращих практик у бізнесі. Коли компанії досліджують та впроваджують нові підходи до управління, це може призвести до покращення їх ефективності та конкурентоспроможності.

5. Поліпшення довіри інвесторів. Міжнародні стандарти корпоративного управління допомагають збільшити довіру інвесторів до компаній. Коли інвестори бачать, що компанія дотримується світових стандартів управління та дотримується прозорості, це зменшує ризики інвестицій та сприяє залученню

капіталу.

Міжнародні організації відіграють ключову роль у створенні стандартів корпоративного управління, які сприяють стійкості, справедливості та розвитку у світовій економіці. Їхні зусилля спрямовані на підтримку загальних норм та цінностей у корпоративному секторі та на сприяння зростанню бізнесу в різних країнах та регіонах світу. Це дозволяє створити більш справедливе та рівноправне оточення для компаній та інвесторів, сприяючи сталому економічному розвитку всього світу [3].

Глобальний аспект корпоративного управління

Сучасна економіка стикається з викликами, які перевершують національні кордони. Це зумовлено як розвитком технологій, а й збільшенням мобільності капіталу, інформаційної відкритістю та інтеграцією фінансових ринків. У таких умовах стандартизація корпоративного управління стає необхідною для встановлення єдиних правил та принципів, які забезпечать довіру інвесторів та стійкість світової економіки.

Роль міжнародних організацій. Міжнародні організації, такі як Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Міжнародна фінансова корпорація (МФК), Міжнародна організація цінних паперів (МОЦБ) та ін., беруть активну участь у розробці та встановленні стандартів корпоративного управління [3].

Одним із найбільш значущих проектів, розроблених за участю міжнародних організацій, є "Принципи корпоративного управління" ОЕСР. Цей документ є набір рекомендацій та принципів, спрямованих на підвищення ефективності корпоративного управління, прозорості та відповідальності. Принципи охоплюють широкий спектр аспектів, включаючи права акціонерів, директорське управління, розкриття інформації та взаємодію із заінтересованими сторонами.

Переваги міжнародних стандартів. Участь міжнародних організацій у створенні стандартів корпоративного управління приносить безперечні переваги. Насамперед, це сприяє підвищенню прозорості та відповідальності

бізнесу. Єдині стандарти дозволяють інвесторам оцінити ризики та можливості у різних країнах, що сприяє збільшенню обсягів міжнародних інвестицій.

Крім того, стандартизація корпоративного управління спрощує адаптацію компаній до умов, що змінюються, покращує внутрішні процеси та управлінські практики, що в кінцевому підсумку підвищує їх конкурентоспроможність на глобальному ринку.

Узгодження інтересів різних учасників. Міжнародні стандарти корпоративного управління сприяють більш ефективному узгодженню інтересів різних учасників бізнесу: акціонерів, керівництва, інвесторів та суспільства загалом. Це створює основу для сталого розвитку компаній, підвищення довіри інвесторів та покращення якості управління, що є важливим фактором зміцнення глобальної економіки [1].

Участь міжнародних організацій у створенні стандартів корпоративного управління має важливе значення для гармонізації практик управління на світовому рівні. Це сприяє підвищенню ефективності та стійкості підприємств, створює сприятливі умови для залучення інвестицій та забезпечує сталий розвиток глобальної економіки. Дотримання єдиних принципів та стандартів корпоративного управління сприяє стійкому економічному зростанню, благополуччю суспільства та зміцненню міжнародного співробітництва.

Висновок: Міжнародні організації відіграють невід'ємну роль у формуванні та вдосконаленні стандартів корпоративного управління, які сприяють створенню більш стійкої, ефективної та справедливої бізнес-спільноти на глобальному рівні. Їхні зусилля спрямовані на підтримку стійкості, дотримання прав людини, розвиток інновацій та забезпечення дотримання загальних норм та цінностей у корпоративному середовищі. Участь міжнародних організацій сприяє збільшенню довіри інвесторів, що у свою чергу сприяє залученню інвестицій та зростанню бізнесу у різних регіонах світу. Ця важлива співпраця сприяє стійкому економічному розвитку та створенню більш справедливого та рівноправного економічного оточення для всіх учасників світового ринку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Корпоративне управління: підручник. / І. А. Ігнатьєва, І. Гарафонова - К. : «Центр учбової літератури», 2013. - 600 с.

2. Міжнародні організації: Навч. посібник/ Т. В. Стройко. – К.: Кондор-Видавництво, 2018. – 250 с.

3. Швець Ф. Д. Корпоративне управління. Навчальний посібник. Рівне : НУВГП, 2017.- 320 с.

ВЛИЯЮЩИЕ ФАКТОРЫ НА ЭКОНОМИКУ РА И НЕОБХОДИМЫЕ ШАГИ

Мартиросян Геворг Овикович
Институт экономики
имени м. Котаняна, Ереван, Армения

Аннотация. Местоположение нашего государства всегда находилось в центре конфликта интересов разных государств и даже сейчас продолжает играть важную роль в современных геополитических сложных условиях. Для малых государств, таких как РА, снижение влияния внешних факторов на свою экономику постепенно становится все более сложным процессом, поскольку мировая экономика представляет собой переплетенную паутину экономических систем всех стран, в которой крупные государства поглощают более мелкие.

Именно поэтому сейчас для таких государств становится важным максимально использовать свой экономический, ресурсный, географический и интеллектуальный потенциал в быстро меняющейся экономической среде. В статье представлены как факторы, которые могут повлиять на экономику нашей страны, так и необходимые шаги, которые необходимо предпринять Республике Армения.

Ключевые слова: факторы, экономика, международная торговля, государственный контроль, рабочая сила и сырье.

В связи со сложившейся сложной геополитической ситуацией Республика Армения столкнулась с новыми вызовами. В результате российско-украинской войны экономические ограничения, примененные к Российской Федерации, создали и могут создавать новые сложности и возможности для стран региона. Изоляция российской экономики от западных стран может иметь долгосрочные негативные последствия для экономики Армении, поскольку Россия остается основным торговым партнером [1, с. 2]. Армения и другие страны Южного Кавказа экономически полагаются на Россию как на важное экспортное

направление и источник доходов от туризма и денежных переводов. РА сильно зависит от пшеницы, импортируемой из России, и на нее негативно повлияли ограничения, объявленные Россией на различные сельскохозяйственные продукты. Некоторые из этих задержек могут быть компенсированы потоком российских мигрантов, особенно образованных и квалифицированных рабочих, что может оказать положительное влияние на внутренний спрос в краткосрочной перспективе и предложение рабочей силы в среднесрочной и долгосрочной перспективе [2, с. 10-11]. Эти события стимулировали внутренний спрос и способствовали повышению курса драма. Эти потоки несколько ослабевают, и Армения продолжает получать от них выгоду, а риск разворота пока не материализовался [3, с. 45].

Одним из факторов, влияющих на экономику страны, является выполнение низкооплачиваемых рабочих мест иностранцами, переехавшими в эту страну. Эта тенденция начала проявляться и в РА. Это окажет положительное влияние в краткосрочной перспективе, поскольку дешевая рабочая сила доступна как для частного, так и для государственного сектора. В долгосрочной перспективе это будет иметь негативные социально экономические последствия, так как увеличит предложение на рынке труда РА, что приведет к снижению уровня заработной платы. Это окажет свое негативное влияние на и без того бедное социальное население, учитывая, что в 2022 году количество семей, получающих пособия, направленные на повышение уровня жизни семьи, составило 76 874 единицы, а средний размер назначенного ежемесячного пособия составил 31 350 драмов [4, с. 142]. В 2023 году эта картина ухудшится из-за количества жителей Арцаха, переехавших в РА. Похожая картина сложилась в Германии в 1960-х годах, когда Турция столкнулась с высоким уровнем безработицы. Именно поэтому в результате государственного устройства турецкие рабочие некоторых профессий уехали в Германию и поселились там и по состоянию на 2022 год составляли 3,4% населения [5].

Другим фактором является растущее движение товаров из азиатских

стран, особенно Китая и Индии, на европейский рынок по сухопутным путям. Для транспортировки и реализации своей отечественной продукции на европейский рынок Китай в настоящее время имеет несколько вариантов дорог, один из которых может пройти через территорию Армении в случае окончательного строительства и эксплуатации дороги «Север-Юг». Эту дорогу должны были построить в период с 2009 по 2019 год [6], но из-за отсутствия необходимого надзора и юридических баталий ее так и не сдали в эксплуатацию до сих пор. Другие страны региона уже несколько лет заявляют о своих амбициях пройти этот торговый путь через свои страны. Учитывая все это, нашему государству следует осуществлять умную дипломатию, чтобы стать страной с позицией, влияющей на торговые пути, проходящие через этот регион, чему также может способствовать совпадение интересов Армении и Ирана в ряде вопросов. В Азии основными партнерами РА могут стать Иран, Китай и Индия. Объем товарооборота с Ираном в 2019 году составил 409 млн. долларов, в 2022 году - 710 млн. долларов, с Китаем в 2019 году составил 945 млн. долларов, в 2022 году – 1 753 млн. долларов, а с Индией в 2019 году составил 132 млн. долларов, в 2022 году – 352 млн. долларов [7]. В сегодняшних условиях важным фактором обеспечения дальнейшего роста этих показателей является наличие дорог, соответствующих международным требованиям, что обеспечивает быстрое и своевременное осуществление международных грузоперевозок. 44-дневное война вместе со своими последствиями стало фактором, влияющим на экономику Армении, что стало препятствием для осуществления инвестиций в Армению. Однако, по прогнозам Европейского банка, в 2023 и 2024 годах в РА ожидается 5 процентный рост ВВП, в зависимости от основных рисков ухудшения геополитической ситуации [8, с. 27].

В настоящее время производство и потребление электромобилей достигло больших объемов на международном рынке. Для производства электромобилей увеличился спрос на медь, молибден и цинк, которыми также богата Армения. В 2022 году экспорт меди и молибдена в Китай составил

42,6% и 57,5% от общего объема экспорта соответственно [9]. За счет государственных субсидий в РА могут быть введены в эксплуатацию заводы, которые будут специализироваться на производстве продукции, пользующейся большим спросом на международном рынке, на основе использования этого сырья. Подобный подход с 1980-х и 1990-х годов применяет Тайвань, специализирующийся на производстве электроники и являющийся одним из лидеров мирового рынка.

Показатели, характеризующие рождаемость населения, например рождаемость (Fertility rate), также являются важным влияющим фактором, поскольку характеризуют не только темпы прироста населения, но и численность населения трудоспособного возраста на рынке труда в будущее. По расчетам Организации Объединенных Наций, по состоянию на 2023 год в РА этот показатель составляет 1758 рождений на одну женщину [10]. Если предположить отсутствие чистой миграции и постоянную смертность, то общий коэффициент рождаемости, составляющий 2,1 ребенка на одну женщину, обеспечивает в целом стабильную численность населения [11]. Этот показатель немного выше по сравнению с европейскими странами [12], но не может быть обнадеживающим с точки зрения дальнейших перспектив, как с экономической, так и со стратегической точки зрения. Это покажет, увеличится или уменьшится население трудоспособного возраста нашего государства по сравнению с населением пенсионного возраста в будущем.

Для снижения влияния представленных выше факторов мы предложили следующие пути:

1. В каждом государстве должен быть механизм контроля, позволяющий регулировать количество иммигрантов и уровень рождаемости, чтобы удовлетворить потребности рынка труда. Кроме того, необходимо учитывать, какое экономическое, политическое и демографическое влияние эти процессы могут оказать на государство в будущем.

2. Успешным подходом для РА было бы предоставление льготных условий транзита для транспортных средств, перевозящих товары из Ирана,

Индии и Китая, и увеличение объема торговли. Импорт ряда видов сырья из этих стран может дать новое дыхание развитию ряда отраслей промышленности РА, таких как: химическая и текстильная промышленность, машиностроение и ювелирная промышленность.

3. Наряду с экспортом сырьевых ресурсов РА необходимо также дать толчок выпуску получаемой из них отечественной продукции и установить определенные льготные экономические условия для таких организаций с целью первоначального укрепления их позиций на международном рынке.

4. Необходимо содействовать осуществлению иностранных инвестиций в приграничные регионы Армении, что может преследовать две важные цели: во-первых, способствовать активизации экономической жизни в этих регионах и благодаря этому предотвратить процесс переселения населения в другие регионы страны, во-вторых, оживление экономической жизни в приграничных регионах страны приведет к повышение уровня интереса развитых стран к РА, что может стать рычагом влияния в руках РА в регионе при переговорах с другими странами.

REFERENCES:

1. Transition report 2023-24, Transitions big and small, Country assessment Armenia, p. 2. Electronic source: file:///C:/Users/NASIE/Downloads/transition-report-202324-eastern-europe-and-the-caucasus.pdf.

2. Justin-Damien Guénette, Philip Kenworthy, and Collette Wheeler, “Implications of the War in Ukraine for the Global Economy”, World Bank Group, April, 2022, 31 p. Electronic source: https://thedocs.worldbank.org/en/doc/5d903e848db1d1b83e0ec8f744e55570-0350012021/related/Implications-of-the-War-in-Ukraine-for-the-Global-Economy.pdf.

3. World Bank Group, “Sluggish Growth Rising Risks”: Europe and Central Asia Economic Update, Office of the Chief Economist Fall, 2023, 86 p. Electronic source: file:///C:/Users/NASIE/Downloads/Fall-2023-ECA-Economic-Update-Sluggish-Growth-Rising-Risks.pdf.

4. Раздел «Уровень жизни» «Статистического ежегодника Армении» 2023, НСС, Ереван.

5. Электронный источник: https://profunds.ru/chislennost-naseleniya-germanii-poslednie-dannye.

6. Электронный источник: https://northsouth.am/am.

7. Данные за 2019 и 2023 годы, раздел «Внешнеэкономическая деятельность» «Статистического ежегодника Армении», НСС, Ереван.

8. “Regional Economic Prospects”, European Bank for Reconstruction and Development, May 2023, 35 p. Electronic source: file:///C:/Users/NASIE/Downloads/rep-0523.pdf.

9. Электронный источник: https://ejc.am/hy/article/12829:

10. Электронный источник: https://www.macrotrends.net/countries/ARM/armenia/fertility-rate.

11. Электронный источник: https://data.oecd.org/pop/fertility-rates.htm.

12. Электронный источник: https://www.cia.gov/the-world-factbook/field/total-fertility-rate/country-comparison/.

ОПТИМІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ: СТРАТЕГІЇ ТА ІНСТРУМЕНТИ

Матузка Вікторія Юріївна
Студентка
КПІ ім. Ігоря Сікорського
м. Київ, Україна

Вступ. Глобальне економічне середовище знаходиться в умовах постійних змін і різноманітних викликів, що постають перед сучасними підприємствами. вирішальним фактором для їхнього успіху стає не лише адаптація до нових умов, але й активна оптимізація фінансової діяльності. В цьому контексті, особливо важливо розглядати не тільки загальні підходи до фінансового управління, але й конкретні стратегії та інструменти, які можуть ефективно сприяти досягненню цілей юридичних осіб. [1]

Мета роботи. Аналіз глобального економічного середовища та його постійних змін, що ставлять перед підприємствами виклики. Визначення ролі активної оптимізації фінансової діяльності у досягненні успіху підприємств.

Матеріали та методи. Для досягнення поставленої мети в дослідженні був проведений літературний аналіз, який включав вивчення підручників та наукових статей, як українською, так і англійською мовами.

Результати та обговорення. Після адаптації до викликів війни, банки, зокрема UKRSIBBANK, активно підтримують малий і середній бізнес. Вони запускають програми кредитування, діджитал-сервіси та освітні проєкти. У цей складний період, підприємці продовжують адаптуватися до змін, шукаючи рішення для безперебійної роботи. Зростає попит на фінансове менторство та консультації. UKRSIBBANK та Mastercard відкривають консультаційні зони в центрах «Дія.Бізнес». Це новий, персоналізований підхід до співпраці з підприємцями. Регіональні центри «Дія.Бізнес» стають освітніми та нетворкінговими хабами для обміну досвідом. Банк також підтримує ініціативи, такі як «Women in Business». [2]

Перше і найважливіше питання, що виникає – зниження фінансових ризиків і підвищення прибутковості. Раціональне управління обіговим та основним капіталом визначається як один із ключових аспектів оптимізації. Ретельне планування бюджету та використання сучасних фінансових інструментів, таких як стратегії інвестування та оптимальне управління ліквідністю, стають необхідністю для забезпечення стійкості та ефективності фінансових операцій. [3]

Невіддільною частиною оптимізації є вивчення інноваційних інструментів фінансової аналітики та бухгалтерського обліку. Цифрові технології, штучний інтелект та автоматизовані системи стають визначальними в управлінні фінансами, сприяючи не лише ефективності обробки інформації, але й забезпечуючи точність та достовірність даних для стратегічного прийняття рішень. [4]

У сучасному світі фінансові установи та банки висловлюють зростаючий інтерес до впровадження фінансових технологій (FinTech), прагнучи вдосконалити свої послуги та зробити їх більш доступними для клієнтів. Цей тенденційний рух відбувається паралельно з інтенсивними розвідками центральних банків у напрямку впровадження наглядових технологій (SupTech) та технологій регулювання (RegTech) [5]. Важливим є також врахування глобальних тенденцій управління фінансами, зокрема зростаючої популярності екологічної стійкості та соціальної відповідальності.

Розгляд інноваційних підходів до фінансового планування та інвестування, спрямованих на досягнення сталого розвитку, стає актуальним в контексті сучасного бізнесу. Звернення до екологічно чистих технологій та врахування соціальних аспектів у фінансових рішеннях можуть не лише підвищити конкурентоспроможність підприємства, але й позитивно вплинути на його репутацію. [6]

Не менш важливою складовою оптимізації фінансової діяльності юридичних осіб є пошук ефективних джерел фінансування. Активна участь у міжнародних програмах, співпраця з фінансовими установами та фондами, а

також розгляд альтернативних моделей фінансування можуть стати стратегічними кроками для забезпечення сталого розвитку та фінансової стабільності.

Висновки. Отже, зазначені аспекти визначають різнобічність та складність теми оптимізації фінансової діяльності юридичної особи. Детальне вивчення стратегій та інструментів відкриває можливості для підприємств не лише ефективно вирішувати фінансові завдання, але й успішно конкурувати в динамічному бізнес-середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Малюта, Л.Я. (2016). Стратегічне управління інноваційним розвитком підприємства: навчальний посібник (ст. 53-57). Тернопіль: ФОП Паляниця В.А.

2. Ляшенко, К. (2023, січень 9). Пріоритет — малий та середній бізнес. Як UKRSIBBANK підтримує підприємців у межах проєкту «Дія.Бізнес». UKRSIBBANK BNP Paribas Group. https://ukrsibbank.com/news-post/prioritet-malij-ta-serednij-biznes-yak-ukrsibbank-pidtrimue-pidpriemcziv-u-mezhah-proektu-diya-biznes/

3. Кононова, О. О. (2015). УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА: МАРКЕТИНГОВИЙ ПІДХІД. Ефективна Економіка, №4. http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3990

4. Shiyyab, F. S., Alzoubi, A. B., Obidat, Q. M., & Alshurafat, H. (2023). The impact of artificial intelligence disclosure on financial performance. International Journal of Financial Studies, 11(3), 115. https://doi.org/10.3390/ijfs11030115

5. Ain.Ua. (2019, травень 17). SupTech, RegTech та FinTech — що це таке і у чому різниця: пояснює експерт НБУ. AIN.UA. https://ain.ua/ru/2019/05/17/suptech-regtech-ta-fintech/

6. Дуброва, О. С. Ділова Репутація Підприємства: Практичні Аспекти Управління (ст. 39). Одеська національна академія зв'язку ім. О. С. Попова.

ВИКОРИСТАННЯ ДІДЖИТАЛ ІНСТРУМЕНТІВ У ПРИЙНЯТТІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Мельник Дмитро Ярославович
студент
Колешня Яна Олександрівна
к.е.н.
Національний технічний університет України
Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського
м. Київ, Україна

Вступ. В основі діяльності будь-якої організації знаходиться необхідність постійно вирішувати проблеми, обирати той чи інший варіант дій, визначати напрями та способи розвитку бізнесу тощо. Згідно з визначеннями, запропонованими науковцями [1, с. 125] це означає постійну необхідність приймати управлінські рішення.

Управлінські рішення (УР) – це вибір з кількох можливих варіантів дій, який дозволить досягти поставленої мети. Це складний процес, який вимагає від керівника аналітичних навичок, творчого мислення, а також врахування різних факторів, таких як економічні, соціальні, психологічні та особисті.

У сучасних умовах використання діджитал інструментів є обов'язковою умовою для ефективного прийняття управлінських рішень. Діджитал інструменти дозволяють автоматизувати процес прийняття рішень, збирати та аналізувати великі обсяги даних, а також моделювати різні сценарії розвитку подій. Це дозволяє керівникам приймати більш обґрунтовані та ефективні рішення. Крім того, діджиталізація діяльності та цифрова трансформація, які базуються на глибокому проникненні цифрових технологій в усі бізнес-процеси організацій, вимагають переведення на діджитал-формат і управлінських бізнес-процесів, до яких і належить процес прийняття УР.

Мета роботи. Проаналізувати вплив цифрових інструментів на прийняття управлінських рішень. Для досягнення поставленої мети визначені такі завдання:

- Охарактеризувати етапи прийняття управлінських рішень, які можуть використовуватися для прийняття управлінських рішень.
- Розглянути переваги використання цифрових інструментів у прийнятті управлінських рішень.
- Надати рекомендації щодо впровадження цифрових інструментів у прийнятті управлінських рішень.

Матеріали та методи. Для дослідження використовувались загальнонаукові методи, зокрема: наукова абстракція (для встановлення сутності процесів та їх складових); порівняльний аналіз (для виявлення відмінностей процесів у різних умовах їх протікання); індуктивний метод (для отримання узагальнених висновків на підставі окремих фактів); дедуктивний метод (для виведення часткових висновків на підставі загальних положень). Інформаційна база дослідження сформована науковими роботами вітчизняних та зарубіжних дослідників.

Результати та обговорення. Інформаційні технології трансформували спосіб прийняття рішень в усіх сферах нашого життя. Від особистих до ділових рішень, технологія дозволила нам збирати та аналізувати дані, створюючи нові можливості для обґрунтованого прийняття управлінських рішень всередині підприємств. За допомогою аналітики великих даних, залучення програмного забезпечення та систем підтримки прийняття рішень організації можуть виявляти закономірності та тенденції для отримання уявлень, які можуть сприяти інноваціям та підвищенню прибутковості. Крім того, технологія може допомогти людям приймати більш обґрунтовані рішення, забезпечуючи доступ до релевантної та точної інформації, яка раніше була недоступною. Тому розуміння ролі технології в прийнятті рішень є важливим для того, щоб особи та організації залишалися конкурентоспроможними та досягали успіху.

Прийняття управлінських рішень є багаторівневим процесом, що включає в себе як стратегічні, так і тактичні рішення. Стратегічні рішення приймаються на вищому рівні управління і визначають довгострокові цілі та напрями розвитку організації. Вони є найбільш важливими, оскільки від них залежить

успіх організації в цілому. Тактичні рішення приймаються на нижчому рівні управління і спрямовані на реалізацію стратегічних цілей. Вони є більш конкретними і більш детальними, ніж стратегічні рішення [1].

В цілому процес прийняття управлінського рішення передбачає 9 етапів (табл. 1), на кожному з яких можуть бути застосовані діджитал інструменти з метою оптимізації процесу, прискорення збору та обробки різноманітної за формою та наповненням інформації, розробленні альтернатив, що враховуватимуть всі обмеження та можливості, прогнозування наслідків прийняття того чи іншого рішення.

Таблиця 1

Етапи прийняття управлінського рішення

№	Етап прийняття УР	Сутність
1	Визначення проблеми	Першим кроком у процесі прийняття управлінських рішень є визначення проблеми, яку необхідно вирішити. Проблема може бути пов'язана з будь-якою сферою діяльності підприємства, наприклад, з маркетингом, виробництвом, фінансами або персоналом.
2	Збір інформації	Після визначення проблеми необхідно зібрати інформацію, яка буде необхідна для прийняття рішення. Інформація може бути отримана з різних джерел, наприклад, з внутрішніх звітів, досліджень ринку, експертних оцінок або інших джерел.
3	Аналіз інформації	Зібрана інформація повинна бути ретельно проаналізована. Аналіз дозволяє отримати глибоке розуміння проблеми і розробити альтернативні рішення.
4	Розробка альтернатив	На основі аналізу інформації необхідно розробити альтернативні рішення. Альтернативні рішення повинні бути обґрунтованими і реалістичними.
5	Оцінка альтернатив	Кожна альтернатива повинна бути оцінена з точки зору її ефективності та ризиків. Оцінка дозволяє вибрати найбільш ефективне рішення.
6	Вибір рішення	На основі оцінки альтернатив необхідно вибрати найбільш ефективне рішення. Вибір рішення є найважливішим кроком у процесі прийняття управлінських рішень.
7	Впровадження рішення	Після вибору рішення необхідно розробити план його впровадження. План впровадження повинен містити всі необхідні кроки і ресурси, які необхідні для реалізації рішення.
8	Контроль за виконанням	Після впровадження рішення необхідно здійснювати контроль за його виконанням. Контроль дозволяє виявити відхилення від плану і вжити заходів для їх усунення.
9	Оцінка результатів	Після виконання рішення необхідно оцінити його результати. Оцінка дозволяє визначити, чи було рішення ефективним і досягнуто поставлених цілей.

Діджитал інструменти мають значний потенціал для підвищення ефективності прийняття управлінських рішень на підприємстві. Можна

говорити про необхідність їх залучення на кожному із зазначених етапів для цільної оптимізації.

Одним із ключових видів діяності, що лежать в основі прийняття управлінського рішення, є збір та аналіз даних. Саме він може займати більше 50% часу, витраченого на прийняття рішення. Трансформація бізнесу, заснована на оброблені великих обсягів напівструктурованої та неструктурованої інформації (тобто Big Data), передбачає застосування більш потужних та швидких інструментів, ніж людські можливості, у тому числі через необхідність часто приймати рішення у режимі реального часу. Науковці особливо виділяють у даному контексті штучний інтелект (ШІ), пропонуючи моделі прийняття рішень, керовані ШІ та моделі на основі людських суджень, які також передбачають застосування ШІ для виявлення можливих напрямів дій, але залучають людину для оцінки та вдосконалення цих напрямів дій та їх адаптацію до певної задачі [3]. Однак обробкою інформації переваги діджитал-інфтрументів не обмежуються (табл. 2).

Таблиця 2

Переваги використання діджитал інструментів

Перевага	Сутність
Швидкий і легкий доступ до інформації	Дозволяють менеджерам швидко і легко отримувати доступ до інформації з різних джерел, що робить процес прийняття рішень більш інформованим.
Аналіз великих обсягів даних	Надають можливість аналізувати великі обсяги даних, що дозволяє менеджерам отримувати глибоке розуміння ситуації і робити більш обґрунтовані рішення.
Моделювання сценаріїв	Створюють моделювання сценаріїв, що дозволяє менеджерам оцінювати наслідки різних рішень.
Автоматизація процесів	Автоматизація процесів прийняття рішень, що звільняє час менеджерів для інших завдань.

Так, діджитал технології дозволяють найбільш повно врахувати всі умови, обмеження, можливості організації при виборі того чи іншого варіанту дій, можуть формувати та аналізувати багато альтернатив, надаючи таким чином можливість вибору найбільш оптимального варіанту. Проте не варто вважати, що такі технології можуть повністю замінити роботу людини. Навіть штучний інтелект може виступати просунутим та ефективним інструментом,

однак не суб’єктом, що приймає кінцеве управлінське рішення.

Варто враховувати, що впровадження цифрових інструментів також може бути складним завданням. Для того, щоб цей процес виявився успішним, важливо дотримуватись рекомендацій:

- **Оцінка потреб**. Перш ніж вибрати цифрові інструменти, важливо оцінити власні потреби. Які типи рішень компанія приймає? Які види інформації потрібні для прийняття рішень?
- **Аналіз та вибір правильного інструменту.** На ринку є широкий вибір цифрових інструментів. Важливо розглянути такі фактори, як вартість, функціональність, зручність використання та підтримка.
- **Розробка плану впровадження.** Впровадження цифрових інструментів вимагає планування. Розробіть план, який включає такі елементи, як: цілі впровадження, механізми, календар та бюджет.
- **Оцінка результату.** Зіставлення результатів з раніше визначеними цілями впровадження.

Висновки. Діджитал інструменти великою мірою визначають ефективність прийняття управлінських рішень. Вони дозволяють аналізувати великі обсяги даних, оптимізувати процеси та підвищувати конкурентоспроможність, особливо з урахуванням зростаючої важливості такого фактору як знання (сформованих з інаормації, яка, у свою чергу, у епоху цифровізації та цифрової трансформації є важливим і невичерпним ресурсом). Однак, для успішного впровадження цифрових інструментів, важливо дотримуватись визначених етапів та рекомендацій і враховувати, що навіть найдосконаліші технології є засобом удосконалення прийняття рішення, але не приймають його самостійно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Зварич Л. В. Методичний інструментарій вибору технології прийняття управлінських рішень організацією. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. №9-10 (298-299). 2022. С. 124-130.

2. Боровик М. В. Управлінські рішення : 073 – Менеджмент / М. В. Боровик; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. – 20 с.

3. Rajagopal N. K. et al. Future of business culture: an artificial intelligence-driven digital framework for organization decision-making process. Complexity. 2022. URL: https://www.hindawi.com/journals/complexity/2022/7796507/ (accessed at 31 November 2023).

СУЧАСНЕ ОЦІНЮВАННЯ РОЛІ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЙОГО ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ

Міщенко Володимир Акимович,
д. е. н., професор.
Фролов Олег Сергійович,
магістрант.
Дараган Антон Володимирович,
докторант PhD.
Національний технічний університет
Харківський політехнічний інститут

Вступ. Основною передумовою економічного розвитку системи є оптимальна фіскальна політика, оскільки вона дає можливість на державному рівні виконувати покладені на неї функції та досягати означених цілей через створення умов для ефективного відтворення цього процесу в підприємницьких структурах.

Мета роботи - провести аналіз різних аспектів системи оподаткування підприємств і запропонувати варіанти підвищення її ефективності.

Матеріали та методи. Використані матеріали дисертацій, статей і власних розробок та методи узагальнення й логічного причинно-наслідкового аналізу.

Результати та обговорення. На думку науковців Чудакова А. і Щербакова В. можна визначити податкову політику підприємства як: "складову частину загальної політики управління прибутком підприємства, що полягає у виборі найбільш ефективного варіанту сплати податків при альтернативних напрямках господарської діяльності й пов’язаних з нею операцій"[1]. В реаліях податкова політика розглядається переважно лише в якості головного джерела поповнення державного бюджету країни. Для досягнення даної мети відповідно такій функціональній асиметрії фіскальні органи створюють окремі законодавчі та податкові умови, в яких і функціонують суб’єкти господарювання. Тому очевидним стає той факт, що ті методи й заходи, що застосовуються при

здійсненні державної податкової політики, далеко не завжди зберігають і практично не відстоюють преференції підприємств.

Слід також відмітити головну проблему податкового регулювання в країні, яка полягає в тому, що відсутність часової стабільності податкової системи та її лише фіскальна спрямованість слугують найбільш вагомим тормозним чинником розвитку підприємств. Цей фактор можна також віднести до пріоритетного серед причин появи або виникнення кризових явищ через створення передумов погіршення фінансового становища підприємств.

Особливої уваги заслуговує й та обставина, що навіть більшість наукових праць з даної проблеми присвячена в основному таким аспектам як місце податкової політики в управлінській системі, роль окремих структурних підрозділів в управлінні податками, розгляд різних моделей та засобів оптимізації та мінімізації податків, тобто практичним аспектам цієї діяльності.

Проблема управління податками, незважаючи на значну кількість наукових робіт, розглядається багатьма авторами в основному з позиції практичних рекомендацій керівникам, бухгалтерам, економістам по податкам, які розглядають методику законного зниження податкових відрахувань [2].

Практична направленість податкового регулювання і одностороння фіскальна спрямованість являються тим самим бар’єром для урахування класичних наукових підходів до формування й оптимізації довгострокової фіскальної стратегії й податкової політики на підприємствах. Іншими словами, створюється таке враження, що теоретичним аспектам обґрунтування принципів і методів податкового планування, формування наукової методології розробки податкової політики, визначення її ролі й місця в системі загально-економічної стратегії підприємства зовсім не приділяється уваги. В цьому процесі не видно допомоги підприємствам зі сторони податкових органів різного рівня, як це здійснюється в інших державах.

Підприємство нерозривно й найтісніше пов'язане саме з його податковою політикою. Від її ефективності в значній мірі залежить результативність його діяльності. Податкова політика являється формою реалізації податкової

стратегії підприємства через найбільш важливі аспекти податкового планування і окремих етапів її здійснення. Формування податкової політики через окремі аспекти податкового планування може мати багаторівневий характер. Наприклад, при здійсненні політики управління податковими відрахуваннями підприємство може розробляти політику управління прямими й непрямими податками. Також політика управління непрямими податками може включати в якості окремих самостійних блоків політику управління різними їх видами (акцизи,податок на додану вартість). В якості критерія вибору того чи іншого варіанту податкової політики виступає величина податкових платежів. З урахуванням їх розміру оцінюється ефективність діяльності підприємства через показники його фінансового становища, до яких можна віднести, наприклад, рентабельність, ліквідність, оборотність, фондовіддачу, фондомісткість. Для оптимізації оподаткування підприємства необхідно формувати в певній мірі вихідну нформаційну податкову базу. Слід відзначити, що для забезпечення ефективного функціонування системи податкової політики інформація має істотне значення і вона повинна включати внутрішні і зовнішні джерела. До внутрішніх джерел можна віднести склад податків (їх ставки джерело сплати, наявність пільг, терміни сплати), які сплачує підприємство, а також статус, місце реєстрації, наявність структурних підрозділів, бюджети підприємства. До зовнішніх джерел відносяться, як правило, податкове законодавство, різні інструкції, спеціальна методична література з податкового планування. Ці два інформаційні джерела використовуються з метою підбору даних для розробки оптимізаційних заходів щодо податкової політики.

На сьогодні податковий аналіз базується на інформаційній базі даних, сформованих за правилами лише бухгалтерського та податкового обліку. На практиці розрахунок окремих податків здійснюється в основному на базі бухгалтерського обліку. Однак, в ряді випадків неможливо з використанням тільки бухгалтерського обліку виконати досить велику кількість вимог, які існують у нормативних документах з оподаткування. Конкретно йдеться про фактично зібрану інформацію на регістрах податкового обліку. В реальності же

за допомогою бухгалтерського й податкового обліку готується інформація для внутрішніх і зовнішніх користувачів з урахуванням певних правил ведення документації. Однак, їз-за своєї специфіки ці два види обліку не в змозі надати значного об'єму оперативної інформації для прийняття оптимальних управлінських рішень. Практично діючі в організації системи обліку мають необхідну для управління податками інформацію. Необхідно лише її знаходити й правильно використовувати. Завдання податкового аналізу саме й полягає в тому, щоб інтегрувати всю наявну інформацію в систему знань з метою її практичного й ефективного використання.

В наукових джерелах відзначається, що для оптимізації податкової політики підприємства необхідно проводити податковий аналіз за такими складовими: 1) факторний аналіз податкових платежів; 2) аналіз структури і динаміки податкових платежів; 3) аналіз податкового навантаження підприємства; 4) аналіз податкової заборгованості підприємства. Також акцентується, що: «Проведення комплексного податкового аналізу дозволяє провести аналіз сукупності податків і зборів, які сплачуються конкретним підприємством у різні роки, виявити найбільш значущі фактори, що викликали зміни в динаміці і структурі податкової сукупності, а також сформувати інформаційну податкову базу підприємства, що дозволить забезпечити функціонування ефективної і оптимальної системи податкової політики підприємства» [3].

Процес розробки податкової політики на підприємстві включає певні етапи [4]: 1. Дослідження стану фінансово-господарської діяльності підприємства та механізмів сплати податків; аналіз поточної ситуації зі сплатою податків; наявність заборгованості перед бюджетом, її строк, оцінка можливостей погашення. 2. Визначення пріоритетних напрямків розвитку виробництва та можливості зниження оподаткування; виділення пріоритетних галузей чи видів продукції; аналіз можливостей зниження оподаткування в цих галузях. Також необхідно ретельно проаналізувати виробничу стратегію підприємства на предмет можливості зниження обсягів оподаткування.

3. Розробка альтернатив сплати податків складання податкового календаря, оцінка можливостей застосування податкових пільг; порівняння економії від застосування кожного з варіантів з витратами, які він тягне за собою. 4. Вибір оптимальної схеми оподаткування з позицій мінімізації податкових платежів та покращення фінансового стану. 5. Пошук можливостей відстрочення податкових платежів законним шляхом на максимально тривалий термін. 6. Контроль за виконанням податкової політики та оперативне її коригування у процесі фінансового оздоровлення; контроль за своєчасністю нарахування податків та їх сплати в строк. 7. Оцінка ефективності податкової політики з позицій прибутковості підприємства та досягнення мети санації. Для оцінки ефективності податкової політики варто застосовувати загальновідомі показники для оцінки податкового навантаження на підприємстві до та після здійснення заходів оптимізації податкової політики й планування.

Управління податками обумовлює використання їх платниками законних способів для максимального зменшення своїх податкових зобов'язань через податкове планування **(tax planning**). Під ним розуміється сукупність засобів, дозволяючих оптимально поєднати правові форми відносин з можливими варіантами їх інтерпретації в рамках діючого податкового законодавства.

Податкове планування являється підставою для розробки податкової стратегії підприємства. Процес її формування рекомендується здійснювати в декілька етапів: 1. Визначення загального періоду формування податкової стратегії. 2. Дослідження чинників зовнішнього податкового середовища і податкової політики держави. 3. Формування стратегічних цілей діяльності підприємства у сфері податкового планування. 4. Конкретизація цільових показників по термінам їх реалізації. 5. Розробка податкової політики по окремим аспектам діяльності по плануванню податкових відрахувань. 6. Розробка системи організаційно-економічних та економіко-правових заходів по забезпеченню реалізації податкової політики. 7. Оцінка ефективності розробленої податкової стратегії. [2].

Узагальнюючи вище описане, можна відмітити окремі недоліки діючої

системи оподаткування: 1) відсутність часової стабільності в її функціонуванні; 2) фіскальна спрямованість і практична направленість; 3) неповна інформаційна база для проведення комплексного податкового аналізу; 4) відсутність допомоги й бажання зі сторони податкових органів різного рівня в формуванні й забезпеченні функціонування ефективної системи податкової політики в інтересах підприємств і держави; 5) відсутність методичного підходу до формування й оцінювання бази для оподаткування; 6) відсутня відповідна увага до аналізу проміжних показників прибутку як бази оподаткування; 7) відсутність наукового підходу до аналізу класичних методів оцінки фінансового важеля і структури капіталу а також показників фінансової стійкості й фінансової рентабельності; 8) неврахування при аналізі фінансового стану взаємозалежності між фінансовим важелем і необхідною величиною прибутку для покриття усіх потреб і недопущення появи ознак кризових явищ.

Ці недоліки являються певним тормозом в розвитку як самого підприємства за основними показниками, так і його податкової системи. З метою усунення окремих недоліків зовнішнього й внутрішнього характеру пропонується різна варіація можливих підходів і шляхів для розробки або вдосконалення власної податкової політики з урахуванням необхідності вчасної і повної сплати податків та одночасного збереження своїх прибутків.

Організаційно - методичне й інформаційне забезпечення процесу формування податкової політики на підприємстві повинно включати: 1) аналіз проміжних видів прибутку підприємства; 2) систематичне визначення середньо-зваженої вартості капіталу; 3) оцінювання фінансового важеля і співставлення з розмірами плати за кредит з метою недопущення появи кризових ситуацій; 4) визначати показник економічної доданої вартості для реальної оцінки фінансового стану підприємства й ефективності менеджменту.

Необхідно враховувати завжди в податковій системі фактор управління структурою капіталу, щоб не попасти несподівано в кризову ситуацію із-за неможливості або несвоєчасної сплати за різними зобов’язаннями (зовнішніми та внутрішніми) при можливій ще рентабельності власного капіталу і значному

зменшенні фінансового важеля.

Таке управління включає: 1) визначення оптимальних рівнів використання власного й залученого капіталу; 2) обгрунтоване залучення необхідних видів і обсягів капіталу для досягнення розрахункових показників його структури; 3) формування структури капіталу за критерієм максимізації рівня фінансової рентабельності.

Висновки.

1. Головною проблемою податкового регулювання в країні є відсутність часової стабільності податкової системи, яка має лише фіскальну спрямованість і практичну направленість, що призводить до ускладнення роботи підприємств і навіть до погіршення їх фінансово-економічної ситуації. До того ж і значна кількість наукових публікацій знаходиться в цьому тренді.

2. Серед відмічених недоліків діючої системи оподаткування особливу увагу необхідно звернути на неврахування наукового підходу до застосування класичних методів аналізу й оцінки фінансового важеля і структури капіталу а також показників фінансової стійкості й фінансової рентабельності. В значній мірі можна зняти цю проблему при умові допомоги й бажання зі сторони податкових органів різного рівня в формуванні й забезпеченні функціонування ефективної наукової системи податкової політики в інтересах підприємств і держави. Всі інші недоліки методичного й організаційного характеру будуть елімінованні при підвищенні науковості всієї системи оподаткування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Іванов Ю. Б., Крисоватий А. І., Кізим А. Я., Карпова В. В. Податковий менеджмент: [Навчальний посібник] − К.: Знання, 2008. – 525 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.info-library.com.ua/books-text-9837.html.

2. Слав’янська Н. Г. Податкова стратегія підприємства і оцінка ефективності її застосування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/3343/1/PodatYeris.pdf

3. Лєгостаєва О. О., Лисьонкова Н. М. податковий аналіз як складова оптимізації податкової політики підприємства. Вісник економіки транспорту і промисловості № 55, 2016, с. 57.

4. Короткова О. В. Особливості формування податкової політики підприємства в сучасних економічних умовах. Ефективна економіка № 1, 2013.

СТРАТЕГІЯ УПРАВЛІННЯ КОРПОРАТИВНИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Мостіпан Костянтин Павлович,
студент МЕН-11пм групи
Університету Григорія Сковороди в Переяславі
м. Переяслав, Україна
Банар Оксана Василівна,
професор кафедри менеджменту
Університету Григорія Сковороди в Переяславі
м. Переяслав, Україна

Вступ. Основним змістом стратегічного управління підприємством є система стратегій, в тому числі ряд взаємопов'язаних конкретних підприємницька, організаційна та трудових стратегій.

Стратегія розуміється як заздалегідь спланована реакція організації змінити зовнішнє середовище, лінію його поведінки обрано для досягнення бажаного Результат. Об'єктами стратегічного управління є організації, стратегічні господарських підрозділів і функціональних зон організації.

Вибір функціональних стратегій на підприємстві визначається складом цих цілей і завдання, встановлені керівництвом підприємства і можуть включати: маркетингову стратегію; стратегія розвитку виробництва; інноваційна стратегія; фінансова стратегія; інвестиційна стратегія; Стратегія організаційне забезпечення системи управління підприємством, стратегії Управління ресурсами тощо реалізовано певні напрямки діяльності підприємства ефективний при функціональному та стратегії ресурсів координуються і адаптуються один до одного і до стратегії більш високого рівня.

Координація між окремими стратегії є «концептуальним сполучним елементом», який об'єднує види діяльності – як виробничі, так і управлінські.

Мета статті. Формування теоретико-методологічних аспектів стратегічного управління ресурсами підприємства в нових умовах управління.

Матеріали та методи. Сучасна економіка все ще не приділяє достатньої уваги проблемі ефективного управління споживанням ресурсів як ключового чинника розвитку окремого підприємства в умовах глобалізації, збільшення технологічної конкуренції, ускладнення доступу до необхідних ресурсів і, перш за все, дослідження теоретико-методологічні аспекти формування стратегії управління ресурсами промислового підприємства. Крім того, до цих пір не існує загальної концепції ефективного управління споживанням ресурсів на різних рівнях управління в умовах зростаючого дефіциту ресурсів, які повинні основи стратегічного управління ресурсами.

Результати і обговорення. Ресурсні стратегії – тип опорних стратегій стратегічний набір підприємств, на яких визначено стратегії поведінки підприємства на зовнішньому ринку, формах і методах постачання, політика створення страхових резервів, систем планування, розподіл та поповнення ресурсів, обліку та контролю за їх використанням.

Формування ресурсних стратегій означає формування нової або трансформації існуючих виробничих потужностей підприємств, як співвідношення і цільовий напрямок використання ресурсів формують основні цільові характеристики виробничого потенціалу підприємства. З точки зору авторського бачення такого підходу до формування ресурсні стратегії є основними у створенні загальної концепції ефективного управління споживанням ресурсів.

Результати діяльності та рівень використання виробничого потенціалу підприємств багато в чому залежать від раціонального і виправданого використання всіх типів своїх ресурсів. У той же час, в умовах ефективності використання ресурсів традиційно розуміється як оптимальне співвідношення між результатами і витратами на їх досягнення, коли при мінімальних ресурсних витратах забезпечується найбільший результат (ефект). Це поняття ефективності як відносної цінності широко використовувалися в економіці, воно продовжує застосовуватися в економіці змішаного типу, наприклад, на даний момент економіки України. Висока ефективність використання ресурсів

підприємства забезпечується ресурсоефективністю стратегії управління.

Методи ефективного стратегічного управління ресурсами, незважаючи на їх широкий розвиток у ринкових відносинах, до цих пір навряд чи сприймаються керівниками вітчизняних бізнес-структур. Більшість з них достатньо добре вивчили стратегії лідерства або диверсифікації, а також інші відомі основні стратегії, але з недовірою сприймати ресурсоефективні стратегії, основним елементом якого є ресурсозбереження у всіх його проявах.

Підприємства в своєму розвитку часто реалізують тільки традиційні організаційно-технічні заходи, які дозволяють економити певні види ресурсів, не маючи спільних стратегічних умов для економії ресурсів. При цьому стратегічний процес повинен формуватися як взаємодія стратегічного мислення, формальної системи, планування та поточні ситуаційні рішення в структурі бізнесу.

Ми повинні погодитися з точкою зору І. В. Андронова про зміст стратегії управління корпоративними ресурсами. Автор підкреслює, що в умовах ресурсоефективності стратегію слід розуміти як довгострокову і якісно визначений напрямок діяльності, що дозволяє забезпечити конкурентні переваги організації (промисловості, національної економіки) та досягнення цілей у мінливому зовнішньому середовищі шляхом впровадження інноваційних технологій, раціонального розподілу та використання внутрішніх ресурсів.

Ресурсна підтримка стратегічної діяльності підприємства може здійснюватися на основі розробки ресурсних стратегій, які сприяють вирішенню таких завдань, як: визначення майбутніх потреб підприємства в необхідних ресурсах; оцінка допустимих ресурсних обмежень і формування прогресивних норм ресурсних витрат; визначення «зон стратегічних ресурсів», можливостей їх використання шляхом балансу між обсягами, складом, часом поставки і динамікою використання; розробка заходів щодо раціонального транспортування, зберігання та використання ресурсів; використання логістичних можливостей для реалізації ресурсних стратегій.

В кожен конкретний період часу узгодження інших видів стратегій з ресурсними є безумовною необхідністю, яка, зокрема, визначає темпи реалізації загальних стратегічних планів і програм. Шляхом моніторингу та аналізу реалізації планів і програм ресурсного забезпечення інших стратегічних планів і програм контролюється і координується система розподілу ресурсів між окремими підрозділами, тобто виконання початкової, початкової функції, яка з самого початку здійснювалася стратегічним управлінням на ранніх стадіях його розвитку.

Таким чином, ресурсна стратегія є узагальненою моделлю дій компанії в ЗДР, необхідною для досягнення певних цілей шляхом координації та розподілу ресурсів компанії між окремими сферами її діяльності.

До основних елементів, які необхідно враховувати при розробці ресурсних стратегій, відносяться: розподіл ресурсів; співвідношення, пріоритетів, цілей (проектів), функцій; використання ресурсів (формування результатів); обмеження (стандарти), функції, стимули, пріоритети; поповнення ресурсів (надання стратегій); цілі, структура, обсяги (величина), можливості.

До основних умов формування ресурсоефективної стратегії можна віднести: впровадження передових систем управління споживанням ресурсів та їх постійного розвитку; створення механізмів стимулювання ресурсоенерхів та енергозбереження на підприємствах; удосконалення фінансування та реалізації програм і проектів для ефективного використання всіх видів ресурсів; створення та використання прогресивних техніко-технологічних рішень і матеріалів, що забезпечують якісне підвищення ефективності споживання ресурсів; впровадження на підприємствах системи моніторингу реалізації ресурсозберігаючих програм та заходів відповідальності за їх реалізацію. Концепція ресурсоефективної стратегії повинна міцно увійти в практику вітчизняного управління, що дозволить в майбутньому забезпечити перехід економіки від ресурсно-домінуючого сценарію (який зараз спостерігається) до ресурсозберігаючого та інноваційного сценарію економічного зростання. Підприємства повинні розробляти і реалізовувати комплексні

ресурсозберігаючі проекти, які оптимізують споживання всіх видів ресурсів. При цьому стратегічне управління споживанням ресурсів має забезпечуватися дотриманням ряду принципів, які повинні включати: науковий в поєднанні з елементами мистецтва управління; цілеспрямованість стратегічного управління; гнучкість стратегічного управління; єдність стратегічних планів і програм; створення необхідних умов для реалізації стратегії споживання ресурсів (формування сильної організаційної структури, розробка системи мотивації, вдосконалення структури управління).

Стратегічне управління споживанням ресурсів на підприємстві виражається в реалізації наступних п'яти функцій: планування стратегій споживання ресурсів; організація реалізації стратегічних планів; координація дій з реалізації стратегічних цілей; мотивація досягнення стратегічних результатів споживання ресурсів; контроль за процесом реалізації стратегій споживання ресурсів.

Стратегічне управління споживанням ресурсів забезпечується стратегічними рішеннями, які мають ряд відмінних рис, до яких відносяться: інноваційний характер; зосередитися на перспективних цілях і можливостях; складність формування за умови, що безліч стратегічних альтернатив є невизначеними; суб'єктивність оцінки; незворотність і високий ризик. Вартість ресурсів завжди буде супроводжуватися тим чи іншим рівнем ризику. Повністю позбутися від ризику неможливо, так як підвищення ризику до мінімуму, як правило, вимагає додаткових витрат і може виявитися неекономічним. Розробляючи ресурсні стратегії, необхідно обґрунтувати можливі і прийнятні рівні ризику, які керівництво компанії бере на себе при використанні ресурсів з максимально можливою віддачею.

Практика вітчизняних підприємств показала, що зона ризику на етапі стратегічного вибору обговорюється досить детально з точки зору короткострокової перспективи і майже нічого з точки зору довгострокової перспективи. При прийнятті рішень «друга» людина неявно переважає управління ризиками самого особи, що приймає рішення, а не ризики

організації в цілому. У випадку з «першою» людиною ситуація виглядає набагато адекватніше. Ризик власного персоналу, як правило, враховується неадекватно - він виявляється значно заниженим, при цьому цілком очевидно основним.

Ризики адаптації та розвитку систем управління ресурсами часто оцінюються неадекватно, а у випадку з «вітчизняними» системами похибка більша, ніж у випадку з «західними» системами. Можливо, це тому, що при виборі «західної» системи ці ризики з самого початку вважаються пріоритетними і їм приділяється більше уваги.

У випадку з «вітчизняною» системою управління споживанням ресурсів підприємство часто не враховує (а іноді і не в змозі врахувати) свої майбутні потреби, які проявляються тільки з часом [2]. Все це свідчить про необхідність створення нових методів і технологій управління бізнесом, створення принципово нового корпоративного управління та його адаптація до умов економіки вітчизняних підприємств.

Таким чином, необхідно, з одного боку, підвищити ефективність існуючого менеджменту, а з іншого – розвивати корпоративне управління. Особливість корпоративного управління в тому, що він займається великими складними системами. В організації корпоративних структур спостерігається значне розширення сфер бізнесу в порівнянні із загальними підприємницькими формуваннями.

Якщо тенденція до європейської інтеграції зберігається, то можна очікувати збільшення іноземних інвестицій в українську економіку, реального приходу іноземних менеджерів на українські підприємства (придбані і новостворені) і, відповідно, збільшення потреби в сучасних системах управління. Критичне відставання в розвитку сучасних систем управління як за результатами, так і за темпами їх модернізації відповідно до світових вимог можна розцінити як головну загрозу національній безпеці України.

Керівництво підприємства повинно бути пронизане розумінням необхідності забезпечення єдності всіх бізнес-процесів планування, управління,

розподілу і використання ресурсів, їх повного покриття в рамках єдиної інформаційної системи. Слід зазначити, що промислові корпорації розвинених країн світу витрачають близько 1-2% обороту в рік на вдосконалення систем управління. І це при тому, що в розвинених країнах світу в сучасних системах управління вже капіталізовано кілька сотень мільярдів доларів.

Українські підприємства на цю статтю, в кращому випадку, витрачають десяті відсотка. При цьому основний акцент досі був зроблений на створенні технічної інфраструктури, яка сама по собі не має потенціалу для окупності [2].

Особливо яскраво відрізняється відставання від побутової системи управління ресурсами виглядають на тлі динамічного розвитку систем управління ресурсами в світі.

Тенденція стрімкого розвитку систем управління споживанням ресурсів за кордоном повинна адекватно відобразитися в управлінні вітчизняними підприємствами. Однак використання зарубіжних пакетів додатків для управління ресурсами на вітчизняних підприємствах обмежене, оскільки багато з них не мають достатніх ресурсів для їх придбання, впровадження та обслуговування, а пакети прикладних програм управління споживанням ресурсів не адаптовані до умов вітчизняних підприємств. Крім того, це вимагає змін у підходах до управління бізнесом, а це означає, що робити це повинні безпосередньо носії «бізнес-ідеї», а не розробники таких програм.

Висновки. Таким чином, традиційні організаційно-технічні заходи, які дозволяють економити певні види ресурсів без спільної стратегічної спрямованості на ресурсозбереження, не вирішують ефективного використання ресурсів. Ресурсну стратегію слід розглядати як узагальнену модель дій компанії в «зона стратегічних ресурсів», необхідна для досягнення певних цілей, забезпечення координації використання ресурсів та їх розподілу між окремими сферами своєї діяльності.

Такий підхід до розробки ресурсних стратегій в цілому повинен бути визнаний базовим в системах управління бізнесом. При цьому необхідно забезпечити єдність всіх бізнес-процесів для планування, управління,

розподілу, використання, обліку та контролю ресурсів в рамках єдиної інформаційної системи. Це може служити основою для розробки концептуальної моделі стратегічного управління ресурсами підприємства. Формування єдиної інформаційної системи управління споживанням ресурсів може стати предметом подальших досліджень у цій сфері.

УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Нагорна Інна Іванівна,
к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту підприємств
Лопухіна Дар'я Олександрівна,
Магістр
Національний технічний університет України
Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського
м. Київ, Україна

Вступ. Економічна ситуація в Україні та по всьому світу, ставить перед підприємствами низку складних викликів, серед них виклик пов'язаний з управлінням персоналу. Успішний розвиток підприємства у значній мірі залежить від його здатності залучати, розвивати та зберігати висококваліфікованих співробітників.

В умовах глобалізації та зростаючої конкуренції, компанії, які можуть ефективно управляти своїм персоналом, мають перевагу на ринку. Сучасні технології управління персоналом, дозволяють підприємствам привернути та утримати найкращих фахівців.

Тому ефективна система управління персоналом, засобами швидкого і точного підбору кандидатів, підвищення рівня їхньої кваліфікації буде сприяти створенню комфортного робочого середовища.

За введенням роботи з віддаленими командами та гнучкості робочого графіку стоїть велике завдання - забезпечити ефективне спілкування та співпрацю між працівниками.

Використання сучасних технологій управління персоналом дозволить підприємствам ефективно керувати ресурсами, підвищувати продуктивність та залишатися конкурентоспроможними в умовах сучасних викликів.

Мета роботи. Метою роботи є дослідження системи управління персоналом підприємства на основі сучасних технологій.

Матеріали та методи. У даному досліджені використовувалися вітчізняні та зарубіжні матеріали щодо аналізу системи управління персоналом на основі сучасних технологій. Виконані дослідження та висновки базувались на науково-обґрунтованому підході до управління персоналом з використанням сучасних технологій в системі управління підприємством, що може мати практичне застосування.

Результати та обговорення. Сучасний підхід до управління персоналом базується на розумінні, що успіх організації залежить від навичок, знань і здатностей її працівників. Вибір того чи іншого методу управління розвитком персоналу повинен ґрунтуватися на розумінні ресурсів підприємства та основних завдань, які стоять перед кадровою службою. Експерти рекомендують використовувати на практиці різноманітні прийоми для підвищення ефективності управління працівниками.

Наприклад, у сфері відбору талантів поєднання традиційних та інноваційних технологій може допомогти більш точно визначити потенційних кандидатів на посади та визначити лідерські якості претендентів. При формуванні технології управління персоналом важливу роль відіграє метод управління персоналом.

Підхід до управління персоналом має бути розумним, інакше він може бути сприйнятий співробітниками як негативний, що вплине на лояльність і мотивацію. У компаніях, де колектив постійно чимось не задоволений, плинність кадрів висока, що позначається на прибутковості всієї компанії [1]. Основні сучасні технології управління персоналом підприємства представлені в таблиці 1.

Ключовою складовою якості діяльності підприємства є якість персоналу, що здійснює закріплені за ним функції, необхідні для виробництва продукції: планування, організація, забезпечення, виконання, контроль, аналіз, коригування, покращення тощо.

Таблиця 1

Сучасні технології управління персоналом підприємства

Технологія	Опис	Призначення	Переваги	Недоліки
HRIS (Системи управління ресурсами людських факторів)	Інформаційні системи для збору, збереження та аналізу даних про персонал.	Забезпечення централізованого управління кадровими процесами, включаючи облік співробітників, заробітної плати, навчання та інші.	Збільшення ефективності адміністративних процесів, покращення доступу до даних, зменшення помилок та оптимізація ресурсів.	Високі витрати на впровадження та підтримку, можливі проблеми з конфіденційністю даних.
E-Learning	Використання онлайн платформ для навчання та розвитку персоналу.	Навчання, підвищення кваліфікації та навичок співробітників через доступ до онлайн-курсів та матеріалів.	Гнучкість в навчанні, можливість навчання в будь-який зручний час та місце, зменшення витрат на навчання.	Не всі матеріали можуть бути доступні в електронному форматі, потрібно враховувати інтереси різних груп співробітників.
Performance Management Software	Програмне забезпечення для відстеження та оцінки результатів роботи співробітників.	Забезпечення об'єктивного відстеження та оцінки продуктивності співробітників, встановлення цілей та обговорення результатів.	Збільшення прозорості та об'єктивності в процесі оцінки, покращення комунікації між менеджерами та співробітниками.	Може бути сприйняте співробітниками як інструмент контролю та пресу, потребує правильного впровадження та обговорення.
Recruitment Software	Системи для автоматизації процесів підбору персоналу.	Спрощення рекрутингових процесів, автоматизація відбору кандидатів, ведення бази даних кандидатів.	Зменшення часу на відбір, підвищення якості кандидатів, покращення прозорості процесу.	Може вимагати навчання та адаптації персоналу, не завжди підходить для підбору вузьких спеціалістів.

Джерело: складено автором

Тому важливо впровадити систему управління персоналом на основі компетенційного підходу, яка може допомогти забезпечити підприємство оптимальною командою та підвищити ефективність роботи.

До складу функцій замкненого управлінського циклу (див. рис.1), що виконується стосовно підвищення та забезпечення якості (так званий цикл Шухарта-Демінга (PDCA) входять: P – планування роботи; D - реалізація, виконання роботи відповідно до плану; C – перевірка відповідності реального результату із запланованим; A – вжиття заходів за наявності відхилень фактичного результату від запланованого покращення навичок персоналу та планування діяльності.

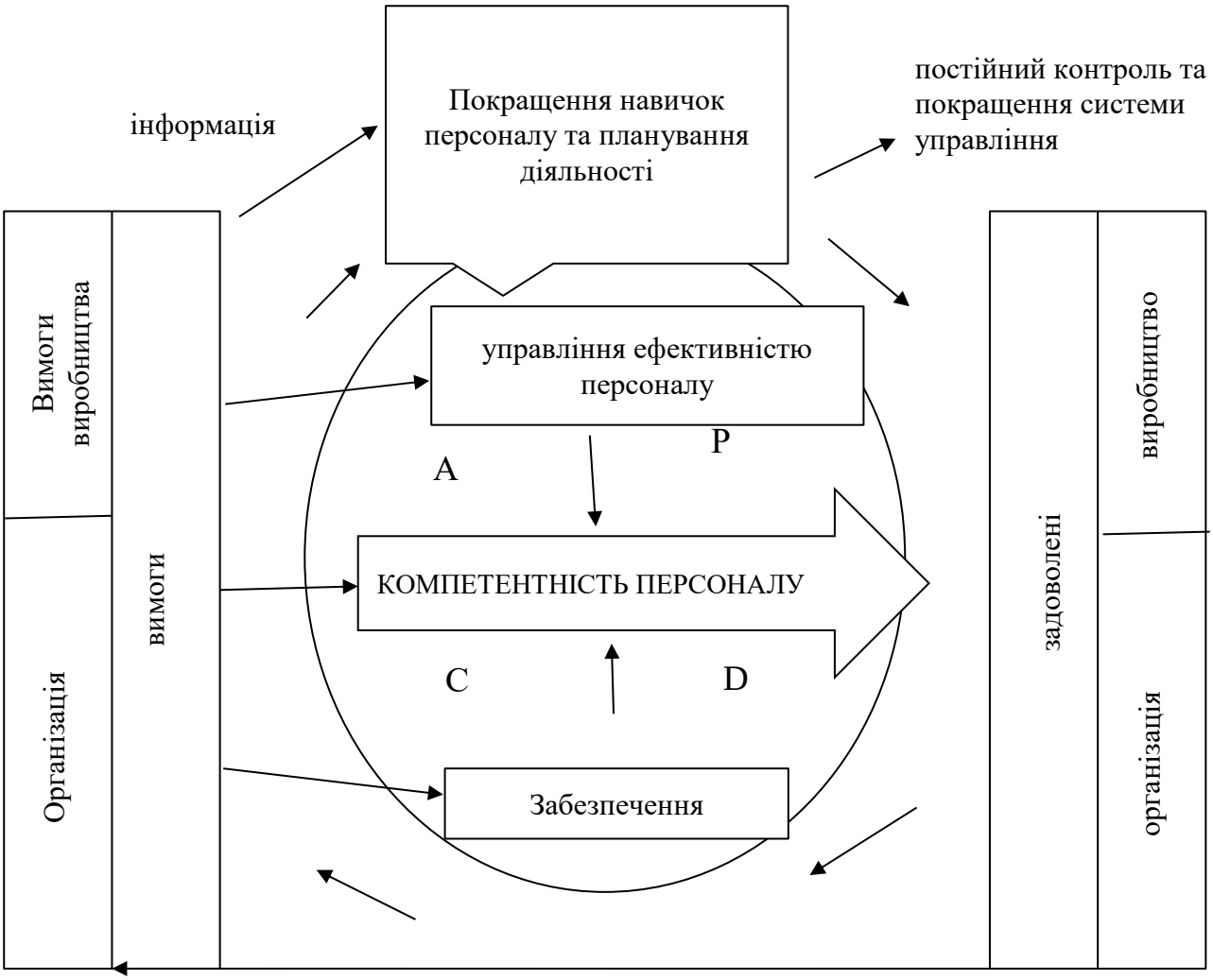

Рис. 1. Оцінка компетентностей персоналу підприємства

Згідно представленої схеми оцінки компетентностей персоналу підприємства - працівники у своїй роботі мають орієнтуватись на вимоги організації щодо виробництва продукції та її реалізації.

Для оцінки компетентностей персоналу доцільно створити компетенційні моделі, які будуть визначати необхідні компетенції для кожної посади або ролі на підприємстві. Компетенційні моделі можуть включати описи навичок, знань і характеристик, які потрібні працівникам для виконання їхніх обов'язків.

Висновки. Сучасні технології відіграють важливу роль у впровадженні систем управління персоналом, включаючи програми для навчання, системи ефективності та аналізу даних. Збагачення теоретичних знань та розуміння ключових аспектів управління персоналом сприятиме вдосконаленню практичних підходів та досягненню успіху у сфері управління персоналом на

підприємстві.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондарчук Л. В. Сучасні системи управління персоналом та їх вплив на ефективність бізнесу / Л. В. Бондарчук, А. О. Булаєнко // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». . Серія: Економічні науки. - 2017 рік. - Випуск 6. - С. 48-51. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2017_6_11].

2. Цуркан М. Л. Компетентнісний підхід в оцінці персоналу інтегрованого холдинга // *Ефективна економіка* 2017. № 7. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5703

3. Гавриш О. А. Технології управління персоналом.: монографія / О.А. Гавриш, Л. Є. Довгань, І. М. Крейдич, Н. В. Семенченко. Київ: НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського», 2017. 528 с.

УДК:330.341

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ЕКОНОМІКИ

Намлієва Наталя Василівна
к.е.н., доцент
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
м. Запоріжжя, Україна

Вступ. / Introductions. Динамізм у розвитку науки, техніки та новітніх технологій – це реальність сьогодення, тому обов'язковим елементом є нововведення, тобто інновації. Втілення нововведень забезпечує отримання соціально-економічного ефекту й, в свою чергу, покращує конкурентні переваги сучасних підприємницьких структур.

Новий технологічний прорив значно впливає на конкурентне середовище функціонування суб'єктів підприємницької діяльності, а впровадження нових технологій забезпечує конкурентні переваги у будь-якій галузі господарської діяльності. Для забезпечення ефективної діяльності суб'єкта господарювання необхідно підтримувати відповідний рівень розвитку. Для того щоб пристосовуватися до умов, які змінили світ, економіку й, відповідно розвиток підприємництва, необхідно постійно вдосконалювати свою діяльність, впроваджувати інновації, покращувати стратегію розвитку з врахуванням всіх можливих ризиків і загроз. Розвиток економіки в умовах воєнного часу й повоєнної відбудови потребує чіткої державної стратегії, де успіх залежить від злагодженості і системності державної економічної політики та її націленості на конкретні показники якісних змін.

Необхідно проводити ефективний аналіз макросередовища з метою виявлення і відстеження темпів технологічних змін у межах галузі, в якій функціонують підприємства. Особливий акцент слід зробити на сучасні технологічні зміни у навколишньому середовищі, що характеризуються продуктовими та технологічними інноваціями, новими маркетинговими

методами, залученням кваліфікованих людських ресурсів та розвитком НДДКР [1, с. 164]. Інноваційна діяльність, це певна тріада: нові види продукції, виробничі процеси та технології. Одночасне впровадження декількох інновацій може бути ефективнішим для збереження або поліпшення конкурентної позиції підприємств.

Мета роботи. / Aim. Висвітлити важливість впровадження інновацій та інноваційних процесів в діяльність суб'єктів підприємництва, їх основні напрями інноваційного розвитку в умовах повоєнної відбудови економіки.

Матеріали та методи./Materials and methods. Теоретичним підґрунтям дослідження слугували праці вітчизняних науковців. Із спеціальних методів дослідження використані: абстрактно-логічний - при вивченні та дослідженні розвитку поставлених проблем; теоретичного узагальнення - у процесі розкриття сутності дефініцій «інновації», «інноваційний розвиток»; порівняльних переваг - при оцінці сучасного стану розвитку, впровадження екологічного підходу до підприємництва, використання сучасних інструментів у фінансуванні малого і середнього бізнесу в умовах повоєнної відбудови економіки.

Результати та обговорення./Results and discussion. Інноваційний розвиток підприємництва – це процес спрямованої закономірної зміни стану підприємств, що залежить від його інноваційного потенціалу, джерелом якого є інновації, що створюють нові можливості для подальшого функціонування підприємств в умовах конкурентного середовища. В умовах повоєнної відбудови економіки для забезпечення безперервного функціонування підприємств активізація інноваційних процесів зумовлюватиметься впровадженням енергозберігаючих технологій та нетрадиційних видів енергоресурсів. Важливим кроком на шляху до підкорення європейського ринку є впровадження екологічного підходу до виробництва, наприклад, встановлення сонячних станцій допомагає перейняти енергоефективні практики, а також скоротити собівартість виробництва та забезпечити безперебійне електропостачання. Багато українських компаній вже реалізують

цей потенціал і отримують значні конкурентні переваги від недорогої чистої сонячної енергії.

Підприємства також можуть встановлювати системи зберігання енергії. Вони дозволяють накопичувати її тоді, коли вона генерується з надлишком, і використовувати пізніше. Таким чином можна сформувати більш стабільний графік забезпечення підприємств «зеленою» енергію протягом дня.

Використовувати енергію сонця можна не тільки для виробництва електроенергії, а й для підігріву води. Це ще один захід для підвищення енергоефективності підприємства. Хоча встановлення сонячних колекторів в Україні менш популярне, ніж встановлення локальних СЕС.

Цікавим напрямом є агрофотовольтаїка – симбіоз сонячної енергетики та сільського господарства. Сонячні панелі встановлюють не тільки на дахах теплиць, а й над полями з ягодами, картоплею та зерновими культурами. Енергетична безпека української економіки є питанням оборонної ваги і має розв’язуватися за активної участі держави. Трендовими напрямками мають бути – збільшення видобутку власної вуглецевої сировини, будівництво підприємств з переробки вуглеводнів, розвиток логістичної інфраструктури постачання енергоносіїв.

Суб’єкти підприємництва аграрного сектора України безумовно мають великий потенціал для розвитку. Підвищення ступеня переробки аграрної сировини – ключовий напрям його стратегічної модернізації. Підприємства аграрного сектора є достатньо конкурентними виробниками і могли б самостійно розширювати свій виробничий потенціал, здійснювати інвестиції в переробні потужності. Однак, звуження ринків збуту та висока вартість кредитних ресурсів змушує аграріїв активно користуватися інструментами державної кредитної підтримки. Війна завдає непоправної шкоди довкіллю: воді, повітрю, ґрунтам, рослинному та тваринному світу. Саме тому післявоєнна відбудова має відбуватися на засадах Європейського зеленого курсу з використанням передових екологічних технологій та інструментів. Вкрай важливою у післявоєнній відбудові України є роль екологічного

підприємництва.

На сьогоднішній день розвиток екологічного підприємництва відбувається повільними темпами, що зумовлено низькою проінформованістю бізнесу про сучасні екологічні технології, відсутністю належної державної підтримки, непрогнозованою ситуацією в Україні, відсутністю достатнього капіталу, зменшенням кількості клієнтів, руйнуванням ланцюгів постачання, високими податками і зборами тощо. Поствоєнне відновлення має супроводжувати стимулювання розвитку підприємств за допомогою таких заходів: надання фінансової допомоги, податкові пільги, інформаційна підтримка, створення спеціальних умов для розвитку підприємств; впровадження комплексних інформаційних технологій, сприяння IT-стартапам [3]. IT є однією з провідних індустрій української економіки, яка стрімко зростає щороку і котра у воєнний час стала чи не єдиним сектором економіки, що продовжує розвиватись, створювати нові робочі місця, реалізувати нові проєкти, залучати інвестиції. Тому важливо продовжувати розвиток цього напряму, заохочувати IT-фахівців, які з початком повномасштабного вторгнення виїхали за кордон, вести бізнес в Україні онлайн та працювати за привабливими податковими ставками. Також важливо зосередитися на інших ключових технологіях для бізнесу, щоб технологічний прогрес вийшов на новий рівень. Сучасні інновації з якими точно варто ознайомитись і провадити у діяльність підприємств, адже з великою ймовірністю, вони можуть ефективно функціонувати і допоможуть підприємствам в умовах повоєнної відбудови економіки.

Використання технології блокчейн – розподілена база даних, що зберігає впорядковані економічні транзакції, і до якої, за умови виконання певних вимог, можна приєднатися та виконати конкретну транзакцію. Створення таких транзакцій формує певний ланцюжок із блоків, який має свій унікальний хеш-номер. Особливістю такого ланцюжка є можливість простежити записи та відомості за всю історію транзакцій, а також неможливість внесення змін у ці записи [4, с. 128].

При сучасному рівні конкуренції впровадження інтелектуальних систем управління підприємством і опановування нових комп'ютерних методів для організації виробничого процесу є основною умовою функціонування і ефективного розвитку окремих підрозділів, структур та підприємств в цілому.

Факторами, що сприяють інноваційній діяльності в Україні, які здатні покращити фінансове забезпечення суб'єкта господарювання виступає кредитна кооперація. Головним органом управління кредитним кооперативом є загальні збори пайовиків. У кооперативі діє один з головних принципів кооперації – демократичний: одна людина – один голос, незалежно від частки пайовика в пайовому капіталі кооперативу. Загальні збори кооперативу встановлюють розмір частки в пайовому капіталі кожного із члену кооперативу. Відповідно до встановленої частки члени кооперативу отримують кредит у розмірі, що не перевищує розмір, встановлений загальними зборами. Внаслідок такого обмеження переважна більшість членів кооперативу може скористатися кредитом. І в той же час, диверсифікація при наданні кредиту зменшує загальний ризик, пов'язаний з витрачанням фінансових ресурсів [7]. Унікальність кредитної кооперації виявляється в тому, що суб'єкт підприємництва приймаючи в ній участь, одночасно виступає і власником, і користувачем фінансових ресурсів. Адже кредитний кооператив обслуговує тільки потреби своїх членів-клієнтів і діє виключно в їх інтересах. В цьому сенсі кредитна кооперація розглядається не лише як елемент кредитних відносин, а й як важлива ланка мережі кооперативних взаємозв'язків.

P2P (Peer-to-Peer) кредитування – це спосіб запозичення коштів між особами, не пов'язаними між собою, без залучення фінансового посередника (банку, кредитної спілки тощо). Зазвичай позики надаються за допомогою онлайн-платформ посередників, які стягують комісію за надання позик і інструментів перевірки кредитоспроможності суб'єкта господарювання. Такий спосіб запозичення коштів в поствоєнному відновленні підприємства досить прийнятний. Також застосування краудфандингу як сучасного інструменту у фінансуванні малого і середнього бізнесу. Краудфандинг є новим

альтернативним джерелом фінансування. Він посилається на відкриті заклики до громадськості, як правило через інтернет, щоб профінансувати проект з допомогою пожертвувань, грошовий внесок в обмін на винагороду, попереднє замовлення товару, надання позик або інвестицій.

Краудфандинг для фінансування інноваційних проектів як малих, так і середніх підприємств. Його впровадження вирішуватиме відразу низку завдань: фінансове – отримання грошей на втілення проекту, маркетингове – контактна аудиторія дає малим і середнім підприємствам зворотний зв'язок, зв’язки з громадськістю. Також завдяки застосування краудфандингу малі та середні підприємства мають змогу протестувати свою продукцію на ринку, вивчити актуальні потреби цільової аудиторії, отримати попереднє замовлення, після чого можна випускати нові конкурентоспроможні продукти, та впроваджувати нові технології [2, с. 61]. Запровадження інновацій та здійснення інноваційної діяльності на підприємствах допоможе залишатися ефективними та конкурентоспроможними як на вітчизняному так і на світових ринках і забезпечувати розвиток національної економіки.

Висновки./Conclusions. Сучасні умови господарювання диктують про необхідність впровадження в розвиток підприємництва нових, ефективних інструментів, які в повоєнному періоді забезпечать інноваційний розвиток. Відповідно, для досягнення певних результатів країні потрібна нова стратегія залучення капіталу для інноваційного розвитку, що буде використовувати й продукувати додаткові інструменти, джерелом яких є інновації, які створюватимуть нові можливості для подальшого функціонування підприємств в умовах повоєнної відбудови економіки. Тільки за умови досягнення високого рівня інноваційної діяльності підприємництва економіка країни зможе зайняти гідне місце у світовому процесі економічного розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гук О. В. Фактори впливу на інноваційну діяльність підприємств. Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи: матеріали I

Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 23 квітня 2020 р. – К. : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2020. – С. 164–165.

2. Н. В. Грищук. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України.* Серія «Економіка, аграрний менеджмент, бізнес». 2018. Вип. 290. С.57-64.

3. Б. Данилишин. Як не повторити помилок інших країн в процесі післявоєнної відбудови України? https://www.epravda.com.ua/columns/ 2022/09/1/691022. (дата звернення 12.11.2023).

4. Солодовнік О. О. Технологія блокчейн: суть і перспективи використання у системі державних фінансів України. *Бізнесінформ.* 2021. № 3. С. 126-131.

5. Проблеми управління інноваційним розвитком підприємства у транзитивній економіці : Монографія / За аг.ред. д.е.н., проф. С.М. Ілляшенка. Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. 582с.

6. Інновації: понятійно-термінологічний апарат, економічна сутність та шляхи стимулювання. Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2005. 118с.

7. Про схвалення Концепції розвитку системи кредитної кооперації. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 321-р від 07.06.2006 року. URL: http://zakon.rada.gov.ua.

ПРОБЛЕМАТИКА ПІДГОТОВКИ АСПІРАНТІВ НАПРЯМКУ ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА (072)

Ойстрик Сергій Валерійович
Аспірант
Приватний вищий навчальний заклад
"Європейський університет"
м. Київ, Україна

Вступ. Науковий прогрес у сфері фінансів і банківської справи вимагає постійного вдосконалення методів та стратегій підготовки майбутніх науковців.

Обрана тема має велике значення у зв'язку зі складністю та швидкими змінами в галузі фінансів і банківської справи. Сучасні виклики вимагають від нас не лише вивчення класичних теорій, але і розробки нових стратегій управління фінансами, аналізу ринкових тенденцій, та використання інноваційних методів в галузі банківської справи.

У нашому дослідженні ми спробуємо розкрити проблематику, з якою стикаються аспіранти у процесі підготовки, зокрема, в контексті забезпечення їхньої конкурентоспроможності на ринку праці та вищих наукових досягнень. Ми зосередимо увагу на вдосконаленні навчальних програм, впровадженні сучасних методів викладання та активному включенні аспірантів у дослідницьку діяльність.

Ціль роботи. Головною метою цієї роботи є аналіз та визначення основних проблем, з якими стикаються аспіранти у процесі підготовки в напрямку "Фінанси та Банківська справа".

1. Проблеми підготовки фахівців:

1.1. Ідентифікація основних проблем, з якими стикаються аспіранти, які обирають цей напрямок.

1.2. Аналіз недоліків та викликів, пов'язаних з якістю навчання та дослідницькою роботою аспірантів.

2. Рекомендації для вдосконалення підготовки фахівців:

2.1. Пропозиції щодо покращення освітньої програми та курсів.

2.2. Розвиток практичних навичок та дослідницької активності.

1.1. Основні проблеми, з якими стикаються аспіранти, які обирають напрямок "Фінанси та Банківська справа" в Україні, включають наступне:

Брак практичного досвіду: Багато аспірантів можуть стикатися з обмеженим доступом до реальних фінансових операцій та практичних навичок в банківській справі, оскільки освітні програми не завжди надають достатньо практичних занять.

Високий рівень теоретичної складності: Фінансова та банківська справа - це складний предмет, який вимагає вивчення складних теоретичних концепцій та моделей, що може бути викликом для багатьох аспірантів.

Відсутність доступу до актуальних даних та досліджень: Недостатній доступ до актуальних даних та досліджень у галузі фінансів та банківської справи може обмежувати можливості аспірантів для проведення якісних досліджень.

Високий рівень конкуренції: Здобуття докторського ступеня в цій галузі може вимагати конкуренції за обмеженими ресурсами, такими як наукові стипендії та публікації.

Фінансові обмеження: Вартість аспірантури та докторантури може бути високою, і багато студентів стикаються з фінансовими труднощами під час навчання.

Потреба в міждисциплінарних знаннях: Фінанси та банківська справа вимагають розуміння економічних, правових та статистичних аспектів, що може бути викликом для аспірантів.

Ці проблеми вимагають уваги та розв'язання з боку освітніх установ та наукових керівників, щоб покращити якість підготовки аспірантів у галузі фінансів та банківської справи в Україні.

1.2. Недоліки та виклики, пов'язані з якістю навчання та дослідницькою роботою аспірантів в галузі "Фінанси та Банківська справа," включають:

Обмежений доступ до ресурсів: Аспіранти можуть стикатися з обмеженим доступом до актуальних наукових ресурсів, бібліотек та баз даних,

що необхідні для проведення якісних досліджень.

Недостатнє наукове керівництво: Наявність кваліфікованих наукових керівників, здатних надавати належну підтримку та науковий напрямок аспірантам, не завжди гарантується. Високий обсяг навчальних програм: Перевантаженість навчальних програм може обмежити можливість аспірантів зосередитися на дослідженнях та розвитку наукового потенціалу.

Фінансові обмеження: Недостатнє фінансування для дослідницьких проектів та конференцій може обмежувати можливості аспірантів для розвитку наукової роботи.

Відсутність практичного досвіду: Деякі аспіранти можуть стикатися з відсутністю можливості набувати практичний досвід у сфері фінансів та банківської справи під час навчання.

Міждисциплінарність: Фінанси та банківська справа вимагають розуміння різних наукових галузей, що може бути складним завданням для аспірантів.

Розв'язання цих проблем вимагає зусиль як з боку освітніх установ та наукових керівників, так і з боку аспірантів, які повинні бути активними у власному навчанні та розвитку наукової роботи.

2.1. Для покращення освітньої програми та курсів у галузі "Фінанси та Банківська справа," можна розглянути такі пропозиції:

Оновлення навчальних програм: Періодичне оновлення програм з урахуванням актуальних трендів і вимог ринку. Включення сучасних тем та питань, таких як фінтех, криптовалюти та сталість.

Практичні заняття: Введення практичних занять, де аспіранти можуть набувати практичний досвід, вивчати фінансові інструменти та взаємодіяти з практиками у галузі.

Міждисциплінарність: Забезпечення можливості для аспірантів вивчати споріднені наукові галузі, такі як економіка, право, статистика, щоб розширити їхні знання та розуміння.

Наукова робота: Залучення аспірантів до активної наукової роботи, включаючи участь у дослідницьких проектах та публікацію наукових статей.

Міжнародний обмін: Створення можливостей для студентів і аспірантів для міжнародного обміну та стажування в провідних фінансових установах за кордоном.

Дистанційне навчання: Впровадження дистанційних навчальних програм для більшої доступності та гнучкості навчання.

Розвиток критичного мислення: Підтримка студентів у розвитку критичного мислення та аналітичних навичок для здійснення якісних досліджень.

Ці пропозиції спрямовані на покращення освіти у галузі фінансів та банківської справи, розвиток практичних навичок та забезпечення вищого рівня підготовки аспірантів у цій важливій галузі.

2.2. Для розвитку практичних навичок та дослідницької активності студентів у галузі "Фінанси та Банківська справа," можна вжити такі заходи:

Практичні проекти: Включення студентів у практичні проекти, де вони можуть застосовувати теоретичні знання на практиці, аналізувати фінансові дані та розробляти рекомендації для реальних компаній або клієнтів.

Співпраця з приватним сектором: Залучення до навчання експертів та практикуючих фахівців з банківської справи та фінансів для проведення лекцій, майстер-класів та наукових консультацій.

Навчальні симуляції: Використання навчальних симуляцій та ігор для моделювання реальних фінансових ситуацій та прийняття рішень.

Дослідницькі групи: Створення дослідницьких груп та проектів, де студенти можуть займатися науковими дослідженнями та публікацією результатів.

Практика в компаніях: Забезпечення можливостей для студентів здійснювати стажування та практику в фінансових установах, банках або інших організаціях.

Менторство: Надання можливості студентам мати наукового керівника або ментора, який буде супроводжувати їх у науковому дослідженні та розвитку навичок.

За допомогою цих заходів можна підтримати розвиток практичних навичок та дослідницької активності студентів у галузі фінансів та банківської справи, що позитивно позначиться на їх підготовці та конкурентоспроможності на ринку праці.

Висновки. На підставі проведеного аналізу пропонуються конкретні рекомендації для вдосконалення процесу підготовки аспірантів, включаючи оновлення змісту навчальних програм, підтримку науково-дослідницьких ініціатив та впровадження новітніх методів викладання.

Загальні висновки дозволяють визначити важливі напрямки для подальших досліджень та вдосконалення підготовки аспірантів у галузі "Фінанси та Банківська справа".

ОБҐРУНТУВАННЯ НАПРЯМКІВ ЗРОСТАННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ПРОДУКЦІЇ

Пирогов Дмитро Сергійович
студент групи УЕ-02
Національного Технічного Університету України
“Київського Політехнічного Інституту” ім. Ігоря Сікорського
Факультет Менеджменту та Маркетингу
Кафедра Економіки та Підприємництва
м. Київ, Україна

Вступ. Збільшення прибутку забезпечує сталий розвиток, сприяє зростанню і розвитку, створює акціонерну вартість, забезпечує конкурентоспроможну винагороду і мотивацію співробітників, покращує управління ризиками та стійкість, а також дає змогу компаніям чинити позитивний соціальний вплив. Прибутковість забезпечує ресурси, необхідні для інвестицій у майбутнє компанії, залучення інвесторів, утримання талановитих співробітників, розв'язання проблем і внесення внеску в життя суспільства. Багато хто вважає, що шлях до збільшення прибутку - це збільшення виручки, тобто продаж більшої кількості товарів і послуг. Збільшення виручки позитивно впливає на прибуток, але обмежене такими факторами, як зростання собівартості продажів, додаткові операційні витрати, необхідні для підтримання зростання, витрати на маркетинг і продажі, а також можливість того, що значна економія на масштабі не спрацює. Збільшення маржі - це повільний спосіб збільшення прибутку. Але в даній роботі ми обговоримо методи, завдяки яким можливо дійсно підвищити прибуток підприємства.

Мета роботи. Метою роботи є знайдення шляхів підвищення прибутковості продукції підприємства, зростання розвитку підприємства і знапйдення конкретних елементів, завдяки яким можна підвищити прибутковість продукції підприємства.

Матеріали та методи. Питання підвищення прибутковості продукції підприємства постійно розглядається усіма компаніями світу, і вже було

проведено безліч аналізів, та виконано багато робіт з цього запитання. Для виконання цієї роботи, було задіяні методи порівняння даних у різних авторів, аналіз їх робіт.

Результати та обговорення. У сучасних умовах глобальної конкуренції та економічної нестабільності обґрунтування напрямків зростання прибутковості продукції для підприємства є критично важливим завданням. Одним із ключових аспектів може бути впровадження інноваційних технологій у виробництві. Наприклад, впровадження автоматизації та цифровізації може підвищити ефективність та якість виробництва, знизити витрати на працю та матеріали.

Наприклад, в роботі Черниш С.С., автор обгрунтувала застосування інформаційних технологій у економічному аналізі. Згідно з проведеним у тексті аналізом, використання сучасних складних касових апаратів і розвиток методів збирання та оброблення інформації в режимі реального часу може зробити істотний внесок у підвищення рентабельності підприємств завдяки низці факторів:

1. Оперативна інформація: Використання збору та обробки інформації в режимі реального часу дає можливість отримувати оперативну інформацію. Це дає змогу швидко ухвалювати обґрунтовані рішення, наприклад, коригувати виробничі процеси та оптимізувати запаси, що, своєю чергою, впливає на ефективність виробництва та економію ресурсів.

2. Підвищення ефективності бухгалтерських операцій: Використання комп'ютерів для обробки бухгалтерської інформації скорочує ручну працю і систематизує облікові показники. Це призводить до зниження витрат на ведення бухгалтерського обліку та підвищення точності фінансової звітності.

3. Економічний аналіз на основі даних бухгалтерського обліку: Аналіз даних бухгалтерського обліку може бути використаний для економічного аналізу підприємств. Інформація, зібрана в режимі реального часу, дає змогу швидко виявити недоліки та реалізувати заходи щодо їх усунення, що веде до підвищення ефективності роботи підприємства.

4. Якість інформаційної інфраструктури: Вдосконалення бухгалтерських операцій позитивно впливає на якість та ефективність інформаційної інфраструктури для економічного аналізу, яка є ключовою для управління фінансовою діяльністю та прийняття стратегічних рішень [1].

Також для підвищення прибутковості продукції, ми можемо використовувати ще декілька ключових стратегій, які напряму пов’язані з продукцією та методами їх підвищення:

1. Зміна цін та собівартості продукції: При низькій швидкості обороту активів, рекомендується збільшити прибутковість шляхом зростання цін на продукцію або зниження собівартості виробництва. Це може бути досягнуто оптимізацією процесів та використанням ефективних стратегій ціноутворення.

2. Підвищення швидкості обороту капіталу: Зменшення періоду обороту капіталу може бути досягнуте шляхом покращення управління оборотним капіталом. Це включає оптимізацію запасів, збільшення оборотності запасів та швидкості стягнення від клієнтів.

3. Маніпулювання фінансовим левериджем: Зміна співвідношення власних та позикових фінансових коштів може впливати на прибутковість. Однак, важливо враховувати ризики, пов'язані з збільшенням фінансового важеля, оскільки це може призвести до зростання виплат за користування кредитами і зменшення чистого прибутку.

4. Пошук резервів підвищення прибутку: Зосередження на пошуку резервів підвищення чистого прибутку, як класифіковано на рисунку, може включати в себе оптимізацію витрат, розвиток нових продуктів чи послуг, а також розширення ринків збуту [2].

Також, під час практики, мною було помічено важливість постійного аналізу фінансових результатів діяльності підприємства. Працюючи бухгалтером у компанії, яка займається оптовою торгівлею, мені кожен день необхідно аналізувати прибуток та видаток підприємства. Завдяки цьому можливо зробити власну стратегію з розвитку та покращення прибутковості.

На мою думку, важливо знайти продукт з найвищою маржинальністю,

виготовлення якого несе найменше витрат на підприємстві, та продукт який має найбільший попит на ринку. Завдяки цьому, можна зрозуміти, як розвивати далі підприємство, і знайти товари, яким підприємство не приділяє достатньо уваги.

Додатково, розширення ринків збуту також може стати стратегічним напрямком. Розвиток нових ринків або глибше проникнення на існуючі може призвести до збільшення обсягів продажів і, відповідно, зростання прибутку.

Ефективне управління витратами також грає важливу роль у підвищенні прибутковості. Аналіз і оптимізація витрат на різних етапах виробництва та управління ланцюгом постачання може призвести до суттєвих економій. Аналіз може бути здійснений декількома методами:

1. Горизонтальний аналіз – в цьому випадку аналіз відбувається за допомогою аналізу темпу росту видів прибутку підприємства. І аналізується загальні зміни показників підприємства з аналогічними показниками інших років звітного періоду з показниками попередніх років;

2. Вертикальний аналіз – аналіз, в якому розраховується питома вага, складових показників підприємства;

3. Порівняльний аналіз - в якому порівнюються показники з середньогалузевими значеннями, або з конкурентами. Завдяки цьому аналізу, можна побачити частку підприємства на ринку та переваги відносно інших підприємства.

4. Факторний аналіз – де можливо за допомогою системного вивчення знайти вплив вакторів на прибуток підприємства [3].

Висновки. Отже, збільшення прибутку має вирішальне значення для стабільності, зростання та вартості бізнесу. Хоча збільшення доходів дуже важливе, є сфери бізнесу, які можна оптимізувати для швидкого збільшення прибутку. Використання інформаційних систем та комп'ютерних технологій для економічного аналізу на основі бухгалтерського обліку може значно поліпшити ефективність та прибутковість продукції підприємства.А стратегії можуть допомогти підприємству в зростанні прибутковості продукції через ефективне управління виробничими процесами, фінансовими ресурсами та

стратегічним плануванням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Черниш С. С. Економічний аналіз: Навчальний посібник. / С. С. Черниш/ – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 312 с.

2. Зятюк Н. В. Теоретико-методологічні аспекти стратегії забезпечення прибутковості підприємства / Н.В. Зятюк // Культура народов Причерноморья. – 2009. – № 154. – С. 27–31.

3. Фінансовий аналіз : [навчальний посібник] / [за заг. ред. І. О. Школьник, І. М. Боярко, О. В. Дейнека та ін.]. – К.: Центр учбової літератури, 2016. – 368 с.

ОПТИМАЛЬНИЙ ВИБІР СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

Пінчук Ірина Русланівна
Студент
Національний університет «Чернігівська політехніка»
м. Чернігів, Україна

Вступ./Introductions. Для економіки України підприємництво є одним із головних факторів розвитку. Розвиток підприємництва розглядаєть як найбільш перспективний інструмент для формування конкурентоспроможної ринкової економіки. У цьому контексті важливе значення має вибір оптимальних систем оподаткування для суб'єктів підприємницької діяльності.

Зараз існує різноманіття підходів до оподаткування доходів підприємств, кожен з яких має свої плюси та мінуси.

Це стає ключовою умовою для підприємців, які мають можливість обирати той метод оподаткування, який на найкращий спосіб відповідає умовам та особливостям їхньої діяльності. З метою сприяння розвитку підприємництва на рівні законодавства активно розробляються та впроваджуються альтернативні системи оподаткування. Ці системи націлені на полегшення облікових процедур та зменшення податкового тягаря, особливо для підприємств малого бізнесу.

Вибір конкретної системи оподаткування повинен бути обдуманим та обґрунтованим рішенням, оскільки підприємець повинен аналізувати не лише фінансовий стан свого підприємства, але й передбачити перспективи розвитку. Такий підхід дозволяє не лише скористатися перевагами конкретної системи оподаткування, але і уникнути можливих негативних наслідків для фінансового стану бізнесу.

Мета роботи. / Aim. Дослідження та аналіз факторів, які впливають на правильне прийняття рішення щодо вибору оптимальної системи оподаткування для підприємств.

Матеріали та методи./Materials and methods. Були зібрані з використанням різних джерел, включаючи наукові публікації, літературні джерела та статистичні дані. Першочерговими джерелами інформації були наукові статті та книги, присвячені проблемам галузі підприємства. В процесі дослідження були використані загальнонаукові та емпіричні методи.

Результати та обговорення./Results and discussion. Основним завданням при створенні суб'єкта підприємницької діяльності є вибір оптимальної системи оподаткування для забезпечення ефективного господарювання, оптимізації податкового навантаження та досягнення економічних переваг. В Україні, згідно із чинним законодавством, існують дві основні системи оподаткування: загальна та спрощена, і обирають їх як юридичні, так і фізичні особи-підприємці.

Юридичні особи та фізичні особи-підприємці, які обирають загальну систему оподаткування, мають право здійснювати будь-який вид діяльності, за умови отримання відповідних дозвільних документів, та можуть мати необмежену суму доходу та кількість співробітників.

Описуючи загальну систему оподаткування, можна зазначити, що ця система максимально враховує економічні показники діяльності підприємства. Зазвичай, у платників податків з невеликими показниками доходу виникають менші податкові зобов'язання. Підприємства, які мають збитки у звітному періоді, часто можуть бути звільнені від сплати основних податків. У порівнянні із єдиним податком, де зобов'язання виникають від обсягу виручки, загальна система оподаткування дозволяє більш гнучко реагувати на фінансові результати підприємства.

Щодо суб'єктів, які обирають спрощену систему оподаткування, їм накладаються обмеження в певних видах діяльності (наприклад, обмін валюти, реалізація коштовних металів і каменів, фінансове посередництво тощо). Також існують обмеження на кількість працівників і дохід для суб'єктів, які вибирають спрощену систему оподаткування.

Статтею 177 Податкового кодексу України визначено особливості

оподаткування фізичної особи-підприємця, яка перебуває на звичайній системі оподаткування. Згідно з цією статтею, підприємці зобов'язані вести облік своїх доходів та витрат у Книзі обліку доходів і витрат. Також вони повинні мати документи, які підтверджують походження товарів.

Об'єкт оподаткування для фізичної особи-підприємця на звичайній системі оподаткування визначається як різниця між оподатковуваним доходом (виручкою в грошовій та негрошовій формах) та витратами (документально підтвердженими та пов'язаними з господарською діяльністю підприємця, які безпосередньо стосуються отриманого доходу). Це обчислення виконується за касовим методом.

У загальному контексті переваг загальної системи оподаткування для юридичних і фізичних осіб-підприємців включають:

- Відсутність обмежень у видах діяльності.
- Відсутність обмежень щодо обсягу доходу і кількості працівників.
- Широкі можливості для планування та оптимізації оподаткування за рахунок впливу обсягу видатків на базу оподаткування.
- Для фізичних осіб-підприємців можливість уникнення сплати єдиного внеску на соціальне страхування (ЄСВ) при відсутності чистого доходу.
- Розмір сплачуваних податків прямо залежить від обсягу доходів за звітний період.

У той же час загальна система оподаткування має свої недоліки, такі як:

- Складність адміністрування з вимогами до ведення обліку та складання звітності.
- Високе податкове навантаження, особливо при наявності найманих працівників.
- Обов'язкова реєстрація платника ПДВ при перевищенні обороту в 300 000 грн за 12 місяців.

Переваги спрощеної системи оподаткування включають:

- Простоту нарахування єдиного податку.

- Спрощене ведення обліку і відносну простоту заповнення звітності.
- Звільнення від сплати деяких податків і обов'язкових платежів для юридичних і фізичних осіб-підприємців.
- Можливість уникнення використання реєстраторів розрахункових операцій (для ФОП).
- Можливість бути платником ПДВ за бажанням при перевищенні обороту в 300 000 грн за 12 місяців.
- Зменшення доплати 50% єдиного податку для ФОП за кожного співробітника.

Недоліки спрощеної системи оподаткування включають:

- Обмеження у видах діяльності, обсязі доходу і кількості працівників.
- Відсутність можливості добровільної реєстрації платника ПДВ для фізичних осіб-підприємців.
- Проблеми у взаємодії ФОП з юридичними особами на загальній системі оподаткування.
- Розмір податку для платників 1-ї і 2-ї груп не залежить від результатів діяльності.
- Обов'язкова сплата мінімального ЄСВ для 1-ї та 2-ї груп платників єдиного податку незалежно від результату діяльності.

Висновки./Conclusions. Вибір між загальною та спрощеною системою оподаткування для фізичних та юридичних осіб-підприємців є складним рішенням, яке вимагає уважного врахування численних факторів. Загальна система надає більше гнучкості та можливостей, але супроводжується складнішим адмініструванням та вищим податковим навантаженням. З іншого боку, спрощена система пропонує зменшену адміністративну складність та податкові пільги, але має свої обмеження. Вибір оптимальної системи повинен ґрунтуватися конкретними потребами та характеристиками кожного підприємства, і розглядання переваг і недоліків є ключовим етапом при прийнятті такого рішення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сторожко О. О. Вибір системи оподаткування в україні для фізичних та юридичних осіб.

2. Г. О. КОРОЛЬ, Ю. О. РАСПОПОВА, Т. В. АКІМОВА *Проблеми економіки та політичної економії 2019, № 2 (9)* с.208-219

3. ВИБІР ОПТИМАЛЬНОЇ ФОРМИ ОПОДАТКУВАННЯ ДЛЯ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ - https://pravdop.com/ua/publications/kommentarii-zakonodatelstva/vibor-optimalnoy-formi-nalogooblozheniya-dlya-biznesa-v-ukraine-04-2020-101/

АНАЛІЗ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ ТРЬОХ МОРІВ

Рудніцький Олександр Михайлович
Заячук Анастасія Мирославівна
Студенти
Львівський національний університет ім. І. Франка
м. Львів, Україна

Вступ. На сьогодні оцінка енергетичної безпеки є надзвичайно важливою для країн регіону Трьох морів через їх геополітичне розташування, економічний і демографічний потенціали. Тримор'я є одним із найбільш швидкозростаючих економічних регіонів у світі з високим попитом на енергію та стабільністю енергопостачання.

Також враховуючи і той факт, що зовсім нещодавно велика кількість країн-членів стикнулася з проблемами в постачанні електричної енергії своїм споживачам та бізнесам через масовані обстріли Росією території України наприкінці 2022 року. Енергетичні системи більшості членів (крім Австрії) базуються на традиційних джерелах отримання енергії.

Мета роботи. Дослідити вплив сучасних економічних та політичних тенденцій на енергетичну безпеку країн-учасниць Ініціативи Тримор'я.

Матеріали та методи. При написанні даної роботи було використано наступні методи дослідження: історико-теоретичний, аналізу і синтезу, узагальнення, систематизації, статистичний.

Результати та обговорення. Загалом тенденція наступна: надзвичайно непропорційне використання вугілля задля зменшення залежності від атомної енергетики. Однак, країни все ж прикладають зусиль та інвестицій задля використання інших видів «зеленої» енергетики в майбутньому. Частково це пояснюється збільшенням енергоефективності, враховуючи події 2022 року, коли деякі європейські країни стикнулися з нестачею електроенергії для покриття всіх свої потреб.

Якщо розглядати діапазон з 2007 по 2021 роки, то можна вважати, що електроенергія була доступною до більшості громадян цього регіону. Із лютого

2022 року ціни різко зросли. До прикладу, у Польщі станом на кінець 2021 року ціна за електроенергії за кіловат на годину становила 0.13 євро, а з початком 2022 року вже 0.16 євро. Тобто ціна зросла на 23%. У Румунії ціна зросла аж на 45%. Різниця в інтенсивності впливу може бути пов'язана з різною часткою імпорту нафти та природного газу в структурі виробництва електроенергії.

Однак, ще до широкомасштабного вторгнення Росії в Україну, «Газпром» порушив базові європейські правила, що стосуються дозволу використання своїх трубопроводів і резервуарів іншими постачальниками. Внаслідок цього у 2018 році Європейська Комісія постановила, що всі великі двосторонні договори мають бути розірвані до 2049 року. Наступного року Європейський Парламент прийняв закон, що вимагав відокремити право власності на транзитні трубопроводи через територію ЄС від права власності на постачання газу. Однак, вони знову зуміли обійти це рішення. Події початку 2022 року стали мотивацією для припинення залежності європейських країн від російського імпорту. Завдяки цьому спонуканню багато країн зуміли зробити це ще до грудня 2022 року.

Природний газ не так легко транспортувати, адже необхідна специфічна інфраструктура та термінали. До широкомасштабного вторгнення проектна потужність трубопроводів Росія-Європа перевищувала 20 млрд кубічних футів газу на добу (обсяг імпорту часто досягав цього ж числа). Внаслідок саботажів «Північного потоку» та загального різкого скорочення поставок російського газу обсяги імпорту становили лише 2 млрд кубічних футів на добу, що поставлялися транзитом через Україну або Туреччину.

Значна частина імпортованого раніше газу з Росії була заміщена імпортом терміналами зрідженого газу до 15 млрд кубічних футів на добу, зокрема, з США. Проте, на країни Тримор’я з них доступно лише 1 млрд кубічних футів на добу, адже не всі трубопроводи з’єднуються з терміналами, а саме ці країни якраз були найбільш залежними від російського газу.

Незважаючи на це, деякі країни все ж змогли поступово відмовитися від такого імпорту. Але такі країни, як Австрія, Угорщина, Словаччина та Словенія

продовжують імпортувати довоєнні обсяги російського газу. [2]

У 2022 році серед багатьох країн ЄС виникли побоювання щодо можливостей провести опалювальний сезон без дефіциту ресурсів. Ці побоювання розвинулися ще більше після обстрілів української енергетичної інфраструктури із жовтня 2022 року, оскільки Україна експортувала електроенергію до країн Балтійського регіону.

Нафтові санкції 2022 року також вміщують певні винятки, а саме вони виключають одну третину поставок нафти по требах і дозволяють екстрені закупівлі нафти морем) і вони мають доволі тимчасові часові рамки (згадані вище). Незважаючи на те, що вони спрямовані на основне джерело доходів від російського експорту енергоносіїв (10% річного ВВП), їх поступове впровадження викликає сумніви щодо того, наскільки вони завдаватимуть шкоди російській економіці та подальшим військовим діям.

Тим більше, наразі не встановлено чіткої дати, коли ЄС має повністю відмовитися від російської нафти і газу, та існують сумніви щодо того, що це буде прийнято через можливість такими країнами, як Угорщина накласти вето на подібні кроки.

Рис. 1 Відображає наскільки скоро економіка може переналаштуватися на інші наявні або можливі ресурси задля енергетичної безпеки регіону та підтримки партнера.

Латвія, Литва, Естонія були особливо залежні від російського газу, адже навіть сформували енергетичне кільце БРЕЛЛ (Білорусь, Росія, Естонія, Латвія, Литва), що забезпечував синхронний режим роботи енергетичних систем країн-членів.

Польща стала першою країною, яка повністю заборонила прокачку газу через свою територію ще у 2021 році під час першого залпу енергетичного шантажу. Ця політика вплинула і на регіон Тримор'я, адже Польща зініціювала та профінансувала кілька дорогих проєктів безпосередньо з державного бюджету, завдяки чому була введена в експлуатацію нова інфраструктура.

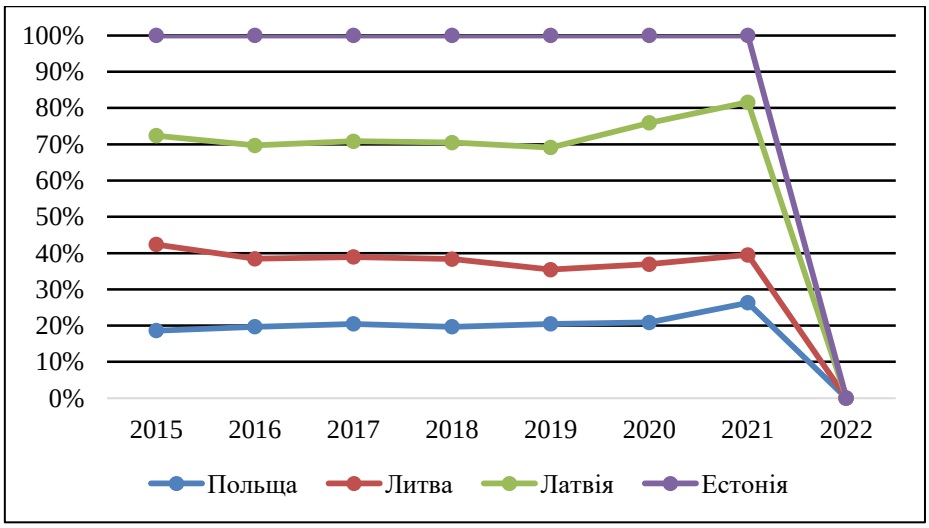

Рис. 1. Річна оцінка залежності країн Балтики від імпорту російського газу, 2015-2022 рр. [2]

Рис. 1 Відображає наскільки скоро економіка може переналаштуватися на інші наявні або можливі ресурси задля енергетичної безпеки регіону та підтримки партнера. Латвія, Литва, Естонія були особливо залежні від російського газу, адже навіть сформували енергетичне кільце БРЕЛЛ (Білорусь, Росія, Естонія, Латвія, Литва), що забезпечував синхронний режим роботи енергетичних систем країн-членів. Польща стала першою країною, яка повністю заборонила прокачку газу через свою територію ще у 2021 році під час першого залпу енергетичного шантажу. Ця політика вплинула і на регіон Тримор'я, адже Польща зініціювала та профінансувала кілька дорогих проєктів безпосередньо з державного бюджету, завдяки чому була введена в експлуатацію нова інфраструктура.

6 вересня 2023 року відбувся останній саміт країн Тримор'я в Бухаресті, на якому розглянули сучасні та актуальні рішення, що стосуються енергетичного сектору. [3] Наприклад, найбільш інноваційним проєктом було представлення модульного реактора (SMR), який можна розгортати більш динамічно і з значно меншими витратами часу. Загалом його функція відрізняється від традиційного реактора, оскільки генерування енергії відбувається в значно менших обсягах, аніж із звичайними. Зокрема, метою даної розробки є давня мета цього регіону – зменшення обсягів використанні

вуглеводнів для вироблення електроенергії.

Однак, не всі країни Тримор'я дотримуються однакової політики задля досягнення енергетичної безпеки регіону. Це чітко простежується в Угорщині, адже її залежність від російського імпорту в 2020 році становила 56,2%, а у 2021 році – 53.7%. До початку широкомасштабного вторгнення Росії в Україну 90% нафти і природного газу Угорщини були отримані виключно за рахунок імпорту, із яких 64% нафти та 95% газу з Росії. [1]

Із початком війни уряд Угорщини завжди намагався не підтримувати санкції, залишатися осторонь, особливо коли суперечки стосувалися імпорту викопного палива. Як контраргумент вони стверджували, що через своє географічне розташування країна не може диверсифікувати імпорт і тому так сильно і надалі буде залежати від російського імпорту. У липні 2022 року Угорщина була єдиною державою-членом ЄС, яка проголосувала проти пакету заходів ЄС, спрямованих на скорочення споживання природного газу, аргументуючи це тим, що це суперечить інтересам країни.

У кінцевому результаті, їм таки вдалося домовитися про спеціальні винятки з певних елементів санкційних пакетів. Зокрема це стосується енергоносіїв, щодо яких у них доволі жорстка позиція відносно санкцій. Це підтверджується тим, що у травні 2022 року прем'єр-міністр Віктор Орбан використав право вето країни для того, щоб заблокувати подальші кроки щодо нафтових санкцій ЄС.

Таким чином угорському уряду спочатку вдалося досягти угоди, за якою він був звільнений від заборони на постачання російської нафти, а потім - від заборони на постачання російських нафтопродуктів. Угорський нафтопереробний завод "Дуна" в місті Сажаломбатта працює на російських нафтових сумішах.

Хоча технологію можна модифікувати, щоб вона була придатною для використання інших нафтових сумішей, але це займе кілька років. Стільки ж часу знадобиться для створення потужностей, здатних виробляти сумішеву нафту, необхідну для нафтопереробного заводу, деінде, окрім Росії.

Висновки. Отже, більшість країн прагнуть повністю відмовитися від імпорту російських енергоносіїв, однак існує певний дисбаланс у політичних поглядах всіх країн-членів навіть у межах самої Ініціативи Тримор'я. Спостерігається підвищена увага до диверсифікації джерел постачання енергії та розвитку альтернативних шляхів доставки. ЄС активно шукає способи зменшення залежності від російського газу та нафти, розглядаючи нові стратегії та співпрацю з іншими постачальниками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Csernus D. Energy Without Russia: The Case of Hungary. Budapest : Friedrich-Ebert-Stiftung, 2023. 15 p. URL: https://library.fes.de/pdf-files/bueros/budapest/20509.pdf (date of access: 01.12.2023).

2. THE THREE SEAS INITIATIVE: AN INTRODUCTION AND ENERGY SECURITY ASSESSMENT. *Energy Policy Research Foundation*. 2023. P. 1–13. URL: https://eprinc.org/wp-content/uploads/2023/09/EPRINC-FYIInBrief-3SI.pdf (date of access: 02.12.2023).

3. 'Three Seas' countries are looking to harness next-generation nuclear energy. *Euronews*. URL: https://www.euronews.com/2023/09/21/three-seas-countries-are-looking-to-harness-next-generation-nuclear-energy (date of access: 02.12.2023).

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕСОМ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВОМ

Скороход Сергій Миколайович
студент МЕН-11пм групи
Університету Григорія Сковороди в Переяславі
м. Переяслав, Україна
Банар Оксана Василівна,
професор кафедри менеджменту
Університету Григорія Сковороди в Переяславі
м. Переяслав, Україна

Основна проблематика сучасної концепції впровадження інноваційних технологій в управління діяльністю підприємством базується на питанні зміни підходу до управління.

Традиційно звертається що до процесу оперативного управління діяльністю підприємства, а не на формування сучасних, нових методів менеджменту, що сприятимуть ефективному досягненню стратегічних цілей, швидкому «перетворенню» можливостей, що виникають в оточенні і внутрішньому середовищі на прогресуючі результати їх діяльності. Бурхливий розвиток інноваційних технологій, загострення конкурентної боротьби у глобальному масштабі спонукає менеджерів підприємств до вибору нових методів управління, заснованих на впровадженні інноваційних управлінських технологій [1].

Інноваційна активність і глобальна інформатизація економіки докорінно змінили принципи організації компаній і корпорацій, які формувалися протягом усього XX ст. У 1990-х роках тенденція посилення децентралізації, розгорталась спочатку на рівні малих підрозділів, трудових колективів і громадських організацій. У цей період основну роль відігравали скоординовані зусилля працівників виробничої і невиробничої сфер, головним завданням яких стало максимальне вдосконалення економічних процесів - від навчання креативної особистості, зайнятої науковим пошуком, до формування

високотехнологічних виробництв і створення віртуальної компанії. Вперше такі організаційні форми інноваційної діяльності з'являються у рамках самоврядних виробничих асоціацій. Саме тут створюється можливість максимального використання креативного (творчого) потенціалу і прискорення технологічному й соціальному прогресу.

Ефективність діяльності суб’єкта господарювання, його становище на ринку принципово залежать від стратегії розвитку, вибору і застосування як окремих стратегічних типів управлінських технологій, так і їх різних поєднань. Тому, необхідно розкрити сутність “технології управління” та “інноваційна технологія управління”.

Аналіз наукової літератури дозволяє стверджувати, що найпоширенішою точкою зору є ототожнення технології управління безпосередньо з процесом прийняття управлінського рішення. Технологією управління Є. Голубков називає "процес підготовки, прийняття й реалізації рішення". Таку ж думку поділяють В. Василенко, який під технологією управління розуміє "безперервний творчий процес підтримкисталого режиму функціонування системи шляхом прийняття й реалізації господарських рішень" та В. Мосейко, що визначає її як "сукупність взаємопов’язаних управлінських процедур, спрямованих наобґрунтування, розробку, приймання й виконання управлінських рішень" [3].

Ефективність будь-якої організації визначається багатьма факторами. Одним із головних є, безумовно якість менеджменту підприємства та стратегічне мислення персоналу. Для того, щоб організація була успішною та досягала найкращих результатів, необхідна якісна реалізація всіх принципів, правил та навиків у формуванні стратегії управління, найновітніших технологій менеджменту, а також застосування необхідних стилів та методів керування туристичною фірмою, зважаючи на складові елементи процесу управління та умови функціонування фірми на ринку туристичних послуг [2].

Отже, функціонування центрів трансферу технологій забезпечує інформаційну, організаційно-економічну та правову підтримку впровадження

виробничих технологій і сприяє активізації підприємницької діяльності в регіоні, визначенню стратегії подальшого розвитку як окремих фірм, так і регіону загалом.

Досвід створення регіональних науково-технологічних центрів в різних країнах показує, що вони є активаторами розвитку територій. Однак ефективність їх функціонування значною мірою залежить від участі органів місцевої влади у налагодженні взаємодії між співробітниками центрів і підприємцями.

Науково-технологічні парки стають стартовим майданчиком для прискореного освоєння наукових розробок виробництвом, для створення конкурентоспроможної наукомісткої продукції та її успішної реалізації на вітчизняному і закордонному ринках, полігоном для освоєння навичок менеджменту в сфері науки і наукового обслуговування, підвищення кваліфікації наукових працівників і спеціалістів.

Функціонування технополісів, технопарків тощо створює сприятливе середовище для творчої праці та оперативного впровадження наукових результатів у виробництво, скорочує цикл „наука – техніка – виробництво”, прискорюючи тим самим економічний розвиток регіонів і суспільства загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Каракай Ю. В. Маркетинг інноваційних товарів : монографія / Ю. В. Каракай. – К. : КНЕУ, 2021.– 226 с.

2. Кузнецова І. О. Визначення сутності дефініції “технологія управління”/ І. О. Кузнецова // Вісн. Київ. нац. торг. екон. ун-ту. – 2020. – № 1. – С. 55–61.

3. Джерела фінансування технологічних інновацій: [Електронний ресурс]. // Офіційний сайт Державного комітету статистики України. — Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ

Соколов Вадим Васильович,
студент МЕН-11пм групи
Університету Григорія Сковороди в Переяславі
м. Переяслав, Україна
Банар Оксана Василівна,
професор кафедри менеджменту
Університету Григорія Сковороди в Переяславі
м. Переяслав, Україна

Вступ. Актуальною проблемою сучасного етапу розвитку соціально економічних відносин є зайнятість населення. З урахуванням світових глобалізаційних тенденцій в контексті міжнародної економічної політики особливої уваги потребує формування ефективного механізму регулювання відносин зайнятості населення. Сучасний розвиток ринку праці характеризується цілим рядом негативних особливостей, серед яких: зростання рівня безробіття, зниження доходів населення, міграційні диспропорції (посилення зарубіжної міграції та міграції робочої сили до великих міст та мегаполісів у пошуках кращого життя), зниження якісних показників трудового потенціалу, демографічна криза. В свою чергу забезпечення високого рівня зайнятості населення сприятиме покращенню стану ринку праці та перебігу соціально-трудових відносин в цілому.

Мета статті. Формування теоретико-методологічних аспектів зайнятості населення в контексті державного регулювання економіки.

Результати і обговорення. Зайнятість як економічна категорія синтезує систему економічних, правових, соціальних, національних та інших відносин з приводу діяльності громадян у процесі створення суспільного продукту в системі суспільної праці, яка базується на особистій праці та приносить дохід [1]. Згідно Закону України «Про зайнятість населення», зайнятість - це незаборонена законодавством діяльність осіб, пов’язана із задоволенням їх особистих та суспільних потреб з метою одержання доходу (заробітної плати) у

грошовій або іншій формі, а також діяльність членів однієї сім'ї, які здійснюють господарську діяльність або працюють у суб'єктів господарювання, заснованих на їх власності, у тому числі безоплатно [2]. Таким чином, в основі відносин зайнятості знаходиться праця, як доцільна діяльність людини з метою отримання доходу з урахуванням необхідності ефективного використання трудового потенціалу на національному, регіональному та локальному рівнях. При цьому роль відносин зайнятості полягає у можливості досягнення відповідного рівня забезпеченості працівників робочими місцями та формування ефективної соціальної політики, що сприятиме покращенню рівня життя населення, підвищенню якості та конкурентоспроможності трудового потенціалу країни, досягненню високих показників його розвитку.

Сучасний стан ринку праці характеризується зниженням кількості зайнятого населення. Відповідна тенденція спостерігається протягом останніх п'яти років.

Виходячи із статистичних даних, протягом аналізованого періоду спостерігається зменшення кількості зайнятого населення. Так, у 2022 році кількість зайнятого населення у віці 15-70 років становила 94,2% від показників 2015 року. Особливо ця тенденція стосується населення старше працездатного віку: кількість зайнятих в рамках даної категорії зменшилася більше, ніж на половину (51,2% від обсягів 2015 року). В той же час слід відзначити неоднозначність ситуації на ринку праці. Про це свідчить поступове покращення показників зайнятості протягом 2015-2022 років і різке зниження кількості зайнятого населення у 2022 році, що пов'язане із погіршенням економічної ситуації в країні, спричиненою військовим конфліктом та політичною нестабільністю. Значне зменшення кількості зайнятого населення старше працездатного віку у 2022 році пояснюється змінами у системі пенсійного забезпечення, зокрема це стосується щомісячних відрахувань від загального обсягу пенсії для працюючих пенсіонерів. Схожа тенденція спостерігається і в процесі аналізу рівня зайнятості населення: поступове підвищення протягом 2015-2022 років (на 1,8 відсотковий пункт) і різке

зниження у 2022 році (на 3,6 відсоткових пунктів порівняно з 2021 роком).

Для порівняння: рівень зайнятості населення серед країн ЄС засвідчує достатньо рівномірну динаміку поступового його зменшення у 2015-2022 роках та незначне підвищення у 2022 році. В процесі аналізу показників ринку праці країн ЄС і рівня зайнятості населення зокрема можна зробити висновок про найвищий рівень зайнятості у країнах із соціально орієнтованою економікою та ефективним механізмом державного регулювання зайнятості. Саме тому серед країн-лідерів знаходиться Данія (58,1%), Великобританія (58,8%), Швеція (59,6%) та Нідерланди (60,2%). Найнижчий у 2020 році рівень зайнятості був зафіксований у Греції (38,1%), Італії (42,8%) та Хорватії (43,3%) [3].

Провідну роль у процесі забезпечення зайнятості населення відіграє саме держава. Важливість формування ефективного механізму державного регулювання економіки доводить теорія Дж. Кейнса, яка визначає державу у якості основного регулятора економічних відносин, оскільки ринок без втручання держави не може забезпечити досягнення повної зайнятості. Згідно кейнсіанської теорії, держава у якості основного регулятора зайнятості впливає на сукупний попит, скорочення якого спричиняє безробіття. При цьому ціна робочої сили сама по собі не є регулятором ринкових відносин, а являє собою результат співвідношення попиту і пропозиції на ринку праці. На практиці теорія державного регулювання економіки Дж. Кейнса показала свою дієвість у роки Великої депресії'30-х років XX століття у США, коли лише за допомогою державних інструментів впливу на економічні процеси вдалося вивести країну із кризового стану на новий рівень її розвитку. Таким чином, особливої актуальності державне регулювання набуває у періоди зниження показників зайнятості населення та кризових явищ у сфері соціально-трудових відносин, що наразі і спостерігається в Україні.

Згідно Закону Україні «Про зайнятість населення», державне регулювання зайнятості являє собою формування і реалізацію державної політики у сфері зайнятості населення з метою створення умов для забезпечення повної та продуктивної вільно обраної зайнятості і соціального

захисту в разі настання безробіття [2]. Отже, державне регулювання зайнятості це система законодавчих, організаційно-економічних та соціальних заходів впливу держави, які спрямовані на забезпечення зайнятості населення та соціальний захист безробітних.

Цілеспрямований вплив держави та регулювання соціально-трудових відносин відбувається за допомогою відповідного механізму. За думкою вчених, механізм державного регулювання необхідно розглядати як сукупність організаційно-економічних методів та інструментів, за допомогою яких виконуються взаємопов'язані функції для забезпечення безперервної, ефективної дії відповідної системи (держави) на підвищення функціонування економіки [4]. При цьому до суб'єктів державного регулювання зайнятості слід віднести органи державної влади (установи та організації, які проводять державну політику зайнятості); об'єкти являють собою процеси формування продуктивної зайнятості та ефективної соціальної політики на ринку праці. Крім того, до об'єктів державного регулювання відносяться не лише соціально трудові відносини між роботодавцями та найманими працівниками з приводу зайнятості, а й процеси відтворення, розвитку та використання робочої сили, а також узгодження попиту і пропозиції робочої сили на ринку праці з урахуванням міжнародних вимог і стандартів.

В сучасних умовах розвитку економіки лише держава здатна збалансувати розвиток ринку праці, скоригувати кон'юнктурні коливання з метою забезпечення зайнятості населення та покращення рівня його життя. Саме соціальний напрям державної політики є на сьогодні найбільш пріоритетним.

З метою покращення стану ринку праці в Україні доцільним є перехід від неефективної зайнятості до її ефективних форм (продуктивна, вільно обрана зайнятість). Однак сучасний розвиток відносин зайнятості характеризується наявністю цілого ряду незадовільних тенденцій, серед яких:

- низький рівень оплати праці, що знижує мотивацію до праці, і, відповідно, показники її продуктивності, а також негативно впливає на

сукупний попит, купівельну спроможність і рівень життя населення;

- наявність прихованого безробіття (в тому числі зайнятість в умовах неповного робочого дня або тижня, неоплачувані відпустки тощо), а також тіньова зайнятість;
- деформації структури зайнятості (зменшення кількості зайнятих у наукомістких галузях, зростання пропозиції робочої сили у неформальному секторі, збільшення питомої ваги зайнятих в особистому селянському господарстві);
- наявність регіональної розбалансованості (якщо найбільшими показниками зайнятості у 2020 році характеризуються Дніпропетровська, Харківська області та м. Київ (рівень зайнятості становив відповідно 60,2%, 59% та 62,6%), то найменший показник зафіксований у Тернопільській та Івано-Франківській областях (52,9% та 53,9% відповідно).

Висновки.

Першочерговим завданням для України має стати побудова дієвого механізму державного регулювання ринку праці, направленого на забезпечення раціональної структури зайнятості та ліквідацію негативних її тенденцій, ефективне використання і всебічний розвиток трудового потенціалу країни, а також максимальне врахування інтересів усіх сторін соціально-трудових відносин. Серед ключових напрямків функціонування механізму державного регулювання зайнятості необхідно визначити:

- забезпечення продуктивної зайнятості шляхом працевлаштування незайнятих, сприяння розвитку трудового потенціалу через постійне навчання, перепідготовку та підвищення кваліфікації кадрів;
- розвиток самозайнятості та альтернативних форм зайнятості населення;
- законодавче і нормативно-правове забезпечення соціально-трудових відносин з урахуванням міжнародних стандартів;
- соціальний захист безробітних (матеріальні виплати та грошові допомоги, страхування населення на випадок безробіття).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кремень О. І. Зайнятість населення як соціально-економічна категорія / О. І. Кремень [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://www.rusnauka.com/12_KPSN_2015/Economics/63571.doc.htm

2. Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2017 № 5067-VI, поточна редакція від 10.07.2015, підстава 534-19 [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5067-17

3. Економічна активність населення України 2021: статистичний збірник. - К.: Державна служба статистики України, 2022. - 207 с.

4. Ком'яков О. М. Державне регулювання перехідної економіки: автореф. на здобуття наук. ступеня дис. канд. екон. наук : спец. 08.01.01 / О. М. Ком'яков. - Київ. нац. екон. університет. - К., 2000. - 20 с.

УДК 657

РОЗПОДІЛ ВИТРАТ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ ЗА МЕТОДОМ НА ОСНОВІ ІНШИХ ЗБОРІВ АБО ПОДАТКІВ З ОБОРОТУ

Сук П. Л.,
д.е.н., професор, професор
кафедри обліку і оподаткування,
Відокремлений підрозділ
Національного університету
біоресурсів і природокористування України
“Ніжинський агротехнічний інститут”,
м. Ніжин, Україна

Вступ. Відповідно до принципу “безперервність” – оцінка активів та зобов’язань підприємства здійснюється виходячи з припущення, що його діяльність буде тривати й надалі [1; 2]. Згідно з цим принципом необхідно припускати, що діяльність підприємства буде здійснюватись тривалий час у майбутньому. Існують витрати, які необхідно відносити до складу доходів і фінансових результатів, які будуть визначатись у наступних періодах. Це витрати майбутніх періодів (далі – ВМП).

ВМП необхідно списувати на наступні періоди за певними методами. Законодавчо такі методи не встановлені, а тому підприємство може самостійно обирати метод для розподілу ВМП на свій розсуд. Одним з методів розподілу ВМП може бути метод на основі інших зборів або податків з обороту.

Відповідно до форми № 2 Звіту про фінансові результати, що була визначена П(С)БО 3 “Звіт про фінансові результати” до інших зборів або податків з обороту відносяться непрямі податки (крім податку на додану вартість і акцизного податку), а також інші збори або податки, які включені (враховані) в ціну продажу і сплачуються з доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) [3].

Непрямі податки – податки на продаж, з обігу, на додану вартість, на продаж цінних паперів, на переказ коштів за кордон, на дарування і

успадкування, на передачу власності, на матеріально-технічні запаси та обладнання, на монопольне право та привілеї, а також акцизи, гербові збори, прикордонні збори та всі інші податки (збори), крім прямих податків і податків з імпорту [4].

У Звіті про фінансові результати (форма № 2) визначалось, що підприємства, які сплачували інші збори або податки з обороту, показували їх суму у вільному рядку 025 Звіту про фінансові результати.

До податків і зборів, які відображались в цьому рядку, відносились:

- готельний збір;
- податок з реклами (при наданні рекламних послуг);
- збір на обов'язкове державне пенсійне страхування (при продажу валюти, тютюнових виробів виробниками, ювелірних виробів із золота, платини, дорогоцінного каміння, наданні послуг стільникового мобільного зв'язку) тощо [3; 5].

Необхідно зазначити, що раніше у формі № 2 Звіту про фінансові результати, що була встановлена П(С)БО 3 "Звіт про фінансові результати" [3] відображались в окремих статтях дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), вирахування з доходу (податок на додану вартість, акцизний податок, інші збори або податки з обороту, інші вирахування з доходу) і чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Тепер у формі № 2 Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід), що затверджена НП(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" [2] відображається тільки чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Проте, щоб його визначити потрібно із доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) відняти всі види вирахувань, у тому числі і інші збори або податки з обороту.

Мета – довести доцільність використання методу на основі інших зборів або податків з обороту для розподілу ВМП.

Матеріали та методи. Щоб визначити річну суму розподілу ВМП за методом на основі інших зборів або податків з обороту потрібно помножити

суму розподілу ВМП на коефіцієнт розподілу ВМП, який обчислюють діленням фактичного або планового обсягу інших зборів або податків з обороту за окремі періоди на плановий обсяг інших зборів або податків з обороту за увесь період.

При розрахунку розподілу ВМП за методом на основі інших зборів або податків з обороту користуються такими формулами:

РСРВМП = СРВМП х КРВМП,

де РСРВМП – річна сума розподілу ВМП; СРВМП – сума розподілу ВМП; КРВМП – коефіцієнт розподілу ВМП.

КРВМП = ОІЗПО : ПОІЗПО,

де ОІЗПО – плановий або фактичний обсяг інших зборів або податків з обороту за окремі періоди; ПОІЗПО – плановий обсяг інших зборів або податків з обороту за увесь період.

Здійснювати розподіл ВМП за методом на основі інших зборів або податків з обороту можна також за іншим варіантом:

РСРВМП = ОІЗПО х КРВМП;

КРВМП = СРВМП : ПОІЗПО.

Вирахування методу розподілу ВМП на основі інших зборів або податків з обороту можна здійснювати за двома способами: 1) від початкової суми ВМП; 2) від залишкової суми ВМП. По видах інших зборів або податків з обороту можна застосовувати різні методи розподілу ВМП на основі інших зборів або податків з обороту. Використаємо приклад для розподілу ВМП за методом на основі інших зборів або податків з обороту.

Приклад. ВМП на суму 50000 грн потрібно розподілити на 8 років. Протягом цього часу передбачається одержати 193000 грн інших зборів або податків з обороту, у тому числі: за 1-й рік – 44000 грн, за 2-й рік – 38000 грн, за 3-й рік – 31000 грн, за 4-й рік – 27000 грн, за 5-й рік – 20000 грн, за 6-й рік - 15000 грн, за 7-й рік – 10000 грн, за 8-й рік – 8000 грн.

Показники коефіцієнтів розподілу становлять: за 1-й рік – 0,2280 (44000 : 193000 = 0,2280), за 2-й рік – 0,1969 (38000 : 193000 = 0,1969), за 3-й рік 0,1606 (31000 : 193000 = 0,1606), за 4-й рік – 0,1399 (27000 : 193000 = 0,1399), за 5-й

рік – 0,1036 (20000 : 193000 = 0,1036), за 6-й рік – 0,0777 (15000:193000=0,0777), за 7-й рік – 0,0518 (10000 : 193000 = 0,0518), за 8-й рік 0,0415 (8000 : 193000 = 0,0415). Визначення 1-го способу розподілу ВМП (від початкової суми) за методом на основі інших зборів або податків з обороту наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Перенесення ВМП в наступні періоди за 1-м способом (із початкової суми ВМП) методу на основі інших зборів або податків з обороту

Рік	Сума розподілу ВМП, грн	Інші збори або податки з обороту, грн	Коефіцієнти розподілу ВМП	Річна сума розподілу ВМП, грн
1	50000	44000	0,2280	11400
2	50000	38000	0,1969	9845
3	50000	31000	0,1606	8030
4	50000	27000	0,1399	6995
5	50000	20000	0,1036	5180
6	50000	15000	0,0777	3885
7	50000	10000	0,0518	2590
8	50000	8000	0,0415	2075
x	Разом	193000	1	50000

[авторська розробка]

Наведені в таблиці 1 результати розрахунку 1-го способу (від початкової суми ВМП) методу розподілу ВМП на основі інших зборів або податків з обороту вказують на те, що сума ВМП за 8 років розподілилась повністю.

2-й спосіб (від залишкової суми ВМП) розрахунку методу розподілу ВМП на основі інших зборів або податків з обороту розглянуто в таблиці 2.

Таблиця 2

Перенесення ВМП в наступні періоди за 2-м способом (із залишкової суми ВМП) методу на основі інших зборів або податків з обороту

Рік	Сума розподілу ВМП, грн	Інші збори або податки з обороту, грн	Коефіцієнти розподілу ВМП	Річна сума розподілу ВМП, грн
1	50000	44000	0,2280	11400
2	38600	38000	0,1969	7600
3	31000	31000	0,1606	4979
4	26021	27000	0,1399	3640
5	22381	20000	0,1036	2696
6	23325	15000	0,0777	1812
7	21513	10000	0,0518	1114
8	20399	8000	0,0415	20399
x	Разом	193000	1	50000

[авторська розробка]

Так як при використанні 2-го способу (від залишкової суми ВМП) розрахунку методу розподілу ВМП на основі інших зборів або податків з обороту кожного року розподіл ВМП здійснювався із залишкової суми, то в останньому році сума ВМП не розподілилась і була списана у витрати (табл. 2).

Результати і обговорення. Планом рахунків бухгалтерського обліку та Інструкцією про його застосування визначено, що до ВМП відносяться витрати, пов'язані з підготовчими до виробництва роботами в сезонних галузях промисловості; з освоєнням нових виробництв та агрегатів; сплачені авансом орендні платежі; оплата страхового поліса; оплата торгового патенту; передплата на газети, журнали, періодичні та довідкові видання тощо.

Узагальнення інформації щодо здійснених витрат у звітному періоді, які підлягають віднесенню на витрати в майбутніх звітних періодах здійснюється на рахунку 39 "Витрати майбутніх періодів".

За дебетом рахунку 39 відображається накопичення витрат майбутніх періодів, за кредитом – їх списання (розподіл) та включення до складу витрат звітного періоду.

Аналітичний облік витрат майбутніх періодів ведеться за їх видами [6; 7].

В Методичних рекомендаціях щодо заповнення форм фінансової звітності (п. 2.36) зазначено, що у статті "Витрати майбутніх періодів" відображаються витрати, що мали місце протягом поточного або попередніх звітних періодів, але належать до наступних звітних періодів [8].

ВМП є особливим видом активу підприємства. Відображаються ВМП в активі Балансу (Звіту про фінансовий стан) (форма № 1) в розділі ІІ "Оборотні активи" в статті "Витрати майбутніх періодів" (код рядка 1170) [2; 8].

ВМП є видом витрат, що здійснюються в одному періоді, а визнаються у наступних звітних періодах. ВМП не відображають загальною сумою у складі витрат в періоді їх здійснення, а частинами переносять на наступні періоди протягом строку їх розподілу.

ВМП розподіляються на наступні періоди за певним методом. Обраний метод і сума розподілу ВМП повинні враховувати причинно-наслідкові зв'язки

між здійсненими витратами і доходами, які внаслідок цього виникають.

Висновки. Розподіл ВМП можна здійснювати за методом на основі інших зборів або податків з обороту.

До інших зборів або податків з обороту відносяться інші непрямі податки і збори (крім податку на додану вартість і акцизного податку), що включаються до складу доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) відповідно до форми № 2 Звіту про фінансові результати, що була затверджена П(С)БО 3 "Звіт про фінансові результати" [3].

Відповідно до видів інших зборів або податків з обороту підприємство може використовувати різні методи розподілу ВМП на основі інших зборів або податків з обороту.

Розподіл ВМП за методом на основі інших зборів або податків з обороту можна здійснювати двома способами 1) від початкової суми ВМП; 2) від залишкової суми ВМП.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV. – Електронний ресурс. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text.

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності", затверджено наказом Міністерства фінансів України 7 лютого 2013 р. № 73, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28 лютого 2013 р. за № 336/22868. – Електронний ресурс. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text.

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 "Звіт про фінансові результати", затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р. № 87, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21 червня 1999 р. за № 397/3690. – Електронний ресурс. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0397-99#Text.

4. Непрямі податки. (22 вересня 2023) . – Електронний ресурс. – Режим

доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/ Непрямі_податки.

5. Форма №2 “Звіт про фінансові результати”: методика підготовки. Реферат. (2023). – Електронний ресурс. – Режим доступу : https://osvita.ua/vnz/reports/accountant/17368/.

6. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджено наказом Міністерства фінансів України 30 листопада 1999 р. № 291 (у редакції наказу Міністерства фінансів України 09 грудня 2011 р. № 1591), зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28 грудня 2011 р. за № 1557/20295. – Електронний ресурс. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text.

7. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджено наказом Міністерства фінансів України 30 листопада 1999 р. № 291, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21 грудня 1999 р. за № 893/4186. – Електронний ресурс. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text.

8. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 28 березня 2013 р. № 433. – Електронний ресурс. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13/conv#Text.

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Цалко Тетяна
к.е.н., доцент
доцент кафедри управління та смарт-інновацій
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна
Ковтун Дарина
магістр 1 курсу
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна

Вступ. У сучасному конкурентному середовищі підприємствам необхідно постійно удосконалювати свої бізнес-процеси, щоб підвищити свою ефективність та продуктивність. Однак, цей процес часто є складним і тривалим, оскільки вимагає детального аналізу наявних процесів, розробки нових рішень та їхнього впровадження.

Однією з основних проблем удосконалення бізнес-процесів є відсутність чіткого розуміння того, що є проблемою, яку необхідно вирішити. Часто підприємства стикаються з такими проблемами, як:

- Неефективність процесів, що призводить до втрат часу, ресурсів та грошей.
- Відсутність прозорості та контролю за процесами, що може призвести до помилок та порушень.
- Невідповідність процесів вимогам ринку, що може призвести до втрати клієнтів.

Мета роботи. Термін "бізнес-процеси" трапляється в багатьох статтях, у яких розповідають, як поліпшити виробництво і налагодити внутрішню систему компанії. Власники бізнесу зацікавлені в тому, щоб все працювало чітко і злагоджено. Мета роботи розглянути що таке бізнес-процеси, основні шляхи їх вдосконалення і оптимізації.

Результати та обговорення. Для того, щоб успішно розв'язати ці проблеми, необхідно правильно сформулювати їх. Постановка проблеми

повинна бути чіткою, описувати існуючу проблему, її причини та наслідки.

Мета удосконалення бізнес-процесів - це підвищення ефективності та продуктивності підприємства.

В результаті дослідження було виявлено, що удосконалення бізнес-процесів є дієвим способом підвищення ефективності та продуктивності підприємства:

- Зменшення витрат
- Підвищення якості продукції та послуг
- Збільшення рівня задоволення клієнтів
- Покращення конкурентоспроможності підприємства

Для досягнення цих результатів підприємство має правильно сформулювати постановку проблеми, визначити мету удосконалення бізнес-процесів та розробити ефективний план впровадження змін.

Управління бізнес-процесами (BPM) включає концепції, методи та прийоми для підтримки проектування, адміністрування, конфігурація, впровадження та аналіз бізнес-процесів для оптимізації створення цінностей [1]. Останнім часом BPM став життєво важливим інструментом, який допомагає організаціям у досягненні своїх бізнес-цілей і досягненні конкурентних переваг. Оскільки BPM пропонує структурований, послідовний спосіб розуміння, документування, моделювання, аналізу та вимірювання бізнесу операційної діяльності підприємства.

Сьогодні підприємства прагнуть зменшити свої витрати і водночас підвищити свою продуктивність з метою надання кращих послуг і досягнення конкурентних переваг. Невід'ємною частиною цього процесу є поствиконавчий аналіз або аналіз ефективності процесів для діагностики не ефективного використання ресурсів, затримок у виконанні робіт тощо.

Однак справжня мета аналізу не обмежується аналізом поведінки виконання, а полягає у вжитті заходів щодо вдосконалення з метою подолання виявленої неефективності. Це тому, що аналіз без вдосконалення не має сенсу, а вдосконалення без дій є небезпечним, тобто аналіз і дії (вдосконалення)

нероздільні [2].

Тому і аналіз, і вдосконалення повинні працювати в гармонії, щоб реалізувати будь-яку вигоду від кожного завдання. Це означає, що вдосконалення процесу повинно слідувати за аналізом процесу. Відповідно до цього, на думку результати аналізу ефективності процесу слугують основою для вдосконалення процесів, таких як планування ресурсного потенціалу та коригування структури процесів з огляду на їхній вплив на ефективність процесу.

Удосконалення бізнес-процесів, що є кінцевим результатом аналізу процесів, стає першочерговим завданням на порядку денному для багатьох підприємств. Однак загальновизнано, що вдосконалення процесів - це широке поняття, і існує низка термінів, пов'язаних, наприклад, з редизайном бізнес-процесів, реінжинірингом бізнес-процесів і безперервним вдосконаленням процесів [2].

Для того, щоб обмежити рамки цього дослідження, розрізняється два типи вдосконалення, залежно від ступеня змін у процесі [4]:

а) радикальне, що належить до редизайну бізнес-процесів та реінжинірингу бізнес-процесів,

б) поступове, що належить до поліпшення бізнес-процесів.

У рамках цього дослідження вдосконалення процесів обмежується досягненням покращення бізнес-процесів, де воно визначається як поступове покращення існуючих процесів у межах функціональних кордонів. Згідно з Девенпортом, сфера вдосконалення бізнес-процесів є вузькою і короткостроковою, тоді як одна-єдина діяльність зі зміни процесу з метою покращення процесу називається кроком модифікації процесу або зміною процесу.

Зокрема, під покращенням процесу мається на увазі принаймні одна зміна в одному з наступних елементів: агент, призначений для виконання роботи, ресурс, призначений для виконання роботи, або зміна в структурі процесу. Призначення агента відноситься до актора або ролі (званої типом актора),

відповідального за виконання роботи процесу.

Призначення ресурсу відноситься до ресурсу, необхідного для виконання роботи процесу. Причиною включення цих двох змін (призначення агента і призначення ресурсів) є їхній потенційний вплив на виконання роботи, а отже, і на процес [4]. Тобто, виконання роботи в ряді випадків залежить від придатності агента, тобто його здатності виконувати роботу, а також від ресурсу, задіяного в роботі або необхідного для її виконання.

Висновки. Удосконалення бізнес-процесів є ключовим чинником для досягнення успіху та стійкості підприємства. Сучасне бізнес-середовище вимагає постійних змін і адаптації до нових умов. Оптимізовані та ефективні бізнес-процеси дозволяють підприємствам збільшити продуктивність, знизити витрати і покращити якість продукції або послуг. Вони також сприяють підвищенню задоволеності клієнтів та зміцненню позицій на ринку.

Удосконалення бізнес-процесів вимагає аналізу і розуміння існуючих процесів, виявлення слабких місць і пошуку можливостей для оптимізації. Цей процес повинен охоплювати впровадження нових технологій, навчання персоналу і зміну корпоративної культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цалко Т. Р. Автоматизація бізнес-процесів / Т. Р. Цалко, О. Буряк // Домінанти соціально-економічного розвитку України у нових реаліях : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених та студентів, м. Київ, 30 березня 2023 року. – Київ : КНУТД, 2023. – С. 170-172. URL: https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/23965

2. Цалко О. М., Цалко Т. Р. Альтернативні підходи до підвищення ефективності існуючих бізнес-процесів підприємств. Економіка, фінанси, облік і право: аналіз тенденцій та перспектив розвитку: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Полтава, 7 грудня 2020 р.): у 3 ч. Полтава: ЦФЕНД, 2020. Ч. 1. С. 60–63. URL: http://www.economics.in.ua/2020/12/1_27.html

3. Чернікова Н. Аналіз програмних рішень з автоматизації бізнес процесів підприємств. Підприємництво та інновації. 2021. № 18. С. 57–62. URL: https://doi.org/10.37320/2415-3583/18.10

4. Mathias Weske. Business Process Management: Concepts, Technologies, and Applications, 2018. URL: https://books.google.com.ua/books?id=QMyu_B1KTZIC&printsec=frontcover&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

Шавріна Юлія Віталіївна,
студентка 4-го курсу,
спеціальності Облік та оподаткування,
Глушач Юлія Станіславівна,
к.е.н., доцент
кафедри статистики, обліку та аудиту
Харківський національний університет
ім. В. Н. Каразіна, Україна

Вступ. Управлінський облік є важливою системою інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень. Він дозволяє керівництву підприємства отримувати інформацію, необхідну для ефективного управління всіма аспектами діяльності підприємства. Серед передумов розвитку управлінського обліку в Україні на сьогодні ми можемо визначити:

1. Зростання ролі управлінського обліку в діяльності підприємств. Управлінський облік є важливим інструментом для прийняття ефективних управлінських рішень. Він дозволяє керівництву підприємства отримувати інформацію про стан та перспективи розвитку підприємства, а також про результати його діяльності.

2. Глобалізація та цифровізація економіки. Глобалізація та цифровізація економіки створюють нові вимоги до управлінського обліку. Підприємства, які працюють на глобальному ринку, повинні мати можливість оперативно отримувати та аналізувати інформацію про свою діяльність у різних країнах. Цифрові технології дозволяють автоматизувати процеси управлінського обліку, що значно підвищує їх ефективність.

3. Зростання вимог до якості управлінської інформації. Керівники підприємств все більше усвідомлюють важливість якісної управлінської інформації. Вони вимагають від управлінських служб надавати їм інформацію, яка є достовірною, своєчасною та релевантною для прийняття рішень [6].

У зв'язку з цим, дослідження перспектив розвитку управлінського обліку

в Україні є актуальним і важливим завданням. Воно дозволить визначити основні тенденції розвитку управлінського обліку в Україні в найближчій перспективі, а також розробити рекомендації щодо його вдосконалення

Мета роботи. Мета полягає у дослідженні та визначенні основних тенденцій та напрямів розвитку управлінського обліку в Україні в найближчій перспективі.

Матеріали та методи. Для дослідження перспектив розвитку управлінського обліку в Україні використані літературні джерела та результати дослідження, проведеного Аудиторською палатою України у 2023 році. Для аналізу літературних джерел використані методи аналізу змісту та тенденцій, а для аналізу емпіричних даних - статистичний аналіз та критичний аналіз.

Результати обговорення. Управлінський облік - це система інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень. Його основна мета надати керівництву підприємства необхідну інформацію для ефективного управління всіма аспектами діяльності підприємства [4]. За даними дослідження, проведеного Аудиторською палатою України у 2023 році, лише 30% підприємств України використовують управлінський облік. Цей показник є відносно низьким, порівняно з іншими країнами Європи, де цей показник становить у середньому 70% [1]. Управлінський облік в Україні розвивається в умовах ринкової економіки, що характеризується такими особливостями, як:

1. Нестабільність економічної ситуації – це обумовлює необхідність постійної адаптації системи управлінського обліку до змінних умов.
2. Конкурентна боротьба – це вимагає від підприємств використання сучасних методів управлінського обліку для підвищення ефективності діяльності.
3. Інноваційні технології – це створює можливості для автоматизації управлінського обліку та підвищення його ефективності [9].

Незважаючи на ці виклики, в Україні спостерігається позитивна тенденція до розвитку управлінського обліку. Це проявляється в декількох напрямках. Управлінський облік є важливим інструментом для підвищення

ефективності управління підприємством. У зв'язку з цим, його розвиток в Україні є актуальним завданням.

Основними напрямами розвитку управлінського обліку в Україні є:

1. Зростання ролі управлінської інформації в прийнятті управлінських рішень. У умовах глобалізації та конкуренції підприємствам необхідно мати точну та своєчасну інформацію для прийняття ефективних управлінських рішень. Управлінський облік забезпечує підприємства такою інформацією.

2. Впровадження сучасних інформаційних технологій в управлінський облік. Інформаційні технології дозволяють автоматизувати процеси управлінського обліку, що підвищує їх ефективність та якість. Впровадження сучасних ІТ-рішень в управлінський облік дозволить підприємствам отримувати більш детальну та оперативну інформацію, що необхідна для прийняття ефективних управлінських рішень.

3. Розробка стандартів управлінського обліку. Управлінський облік не має єдиних стандартів, що ускладнює його застосування на підприємствах. Розробка стандартів управлінського обліку дозволить забезпечити його уніфікацію та підвищити його якість.

4. Підвищення кваліфікації управлінських кадрів. Для ефективного використання управлінського обліку необхідна кваліфікована управлінська команда. Підвищення кваліфікації управлінських кадрів дозволить їм краще розуміти роль управлінського обліку та ефективно використовувати його в своїй діяльності [2, 3, 5].

Впровадження управлінського обліку в діяльність підприємств України є важливим кроком на шляху до підвищення ефективності їх діяльності. Управлінський облік дозволяє підприємствам:

– Підвищити точність і своєчасність інформації, яка необхідна для прийняття управлінських рішень.

– Розширити можливості аналізу інформації, що дозволяє підприємствам краще зрозуміти свою діяльність та передбачити її майбутній розвиток.

– Підвищити ефективність управління підприємством шляхом оптимізації витрат, підвищення продуктивності праці та підвищення якості продукції та послуг [3].

Висновок: Управлінський облік є важливим інструментом для підвищення ефективності управління підприємством. Його роль зростає в умовах глобалізації та цифровізації економіки. В Україні спостерігається позитивна тенденція до розвитку управлінського обліку, але його рівень використання все ще є відносно низьким. Для забезпечення підвищення ефективності управління підприємствами в Україні необхідно активізувати розвиток управлінського обліку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аудиторська палата України. Опитування підприємств України про стан та перспективи розвитку управлінського обліку. Київ, 2023. [Електронний ресурс] - Режим доступу: https://www.apu.com.ua/
2. Бездушна Ю. С. Автоматизація управлінського обліку: актуальність та перспективи / Ю. С. Бездушна, В. С. Микульський // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2018. № 17. С. 631-635.
3. Білоусова, І. Роль управлінського обліку в підвищенні ефективності виробництва / І. Білоусова // Бухгалтерський облік і аудит. 2015. № 4. С. 44-47.
4. Голов С. Ф. Управлінський облік: підручник / С. Ф. Голов. – К.: Лібра, 2013. 704 с.
5. Гуцалюк О. В., Зайцева О. П., Сидоренко О. М. Перспективи розвитку управлінського обліку в Україні // Управлінський облік. 2023. № 1-2. С. 12-20. [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/19557/1/004.pdf
6. Приймачок, О. М. Необхідність впровадження управлінського обліку на підприємствах України / О. М. Приймачок // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. Випуск 225: В 3 т. Т. III. Дніпропетровськ: ДІНУ, 2017. 276 с.

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОВІСТЮ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Шашина Марина Володимирівна
д.е.н., доцент
Недзельський Артем Олександрович
студент
КПІ ім. Ігоря Сікорського
м. Київ, Україна

Вступ. Фінансово-господарська діяльність відрізняється своєю орієнтацією на раціональне управління господарською діяльністю в умовах обмеженості ресурсів за допомогою оптимального використання коштів, подолання низької ефективності функціонування та сприяння швидкому переходу до інтенсивного розвитку. Однак найбільший вплив на роботу та розвиток підприємств взагалі має економічне середовище. Сюди входять макроекономічна рецесія, інфляційні процеси, зростання безробіття, збільшення вартості енергетичних ресурсів, еміграція населення та нестача кваліфікованих кадрів. Всі ці фактори негативно впливають на стабільність та економічну безпеку підприємств.

Ключовим елементом у комерційній діяльності підприємств є дотримання принципів, які відображають вимоги законів ринку збуту. Ці принципи становлять основу для організації взаємодії та взаємовідносин між учасниками ринку. На сьогоднішній день великого значення набуває проблема розробки сучасних та ефективних механізмів управління на рівні підприємства. Ці механізми спрямовані на стимулювання зростання обсягів та рівня прибутковості, а також виведення підприємств на новий, більш високий рівень прибутковості. Важливим аспектом є також підвищення економічної безпеки бізнесу шляхом забезпечення соціальної складової економічної безпеки [2].

В умовах функціонування на ринкових засадах керівництво підприємства повинно вивчати та розробляти стратегію розвитку своєї господарської діяльності для найближчого майбутнього і в перспективі.

Мета роботи. Узагальнити теоретико-практичні аспекти стратегічного управління у концептах економічної безпеки підприємства.

Матеріали та методи. Аналіз наукових досліджень щодо порушення питань взаємовпливу інструментарію стратегічного управління та економічної безпеки підприємства.

Результати та обговорення. Приймаючи обґрунтовані та систематизовані стратегічні рішення, а також маючи глибоке розуміння зовнішнього середовища, яке може впливати на діяльність підприємства, керівництво спрямовує зусилля на зменшення ризику в конкурентному середовищі ринку. Упевнене використання обґрунтованих та системно визначених стратегічних планів допомагає підприємству ефективно адаптуватися до змін в економічному оточенні, що сприяє його стабільності та успіху у конкурентному середовищі [3].

У рамках стратегічного управління прибутком підприємства, яке водночас орієнтоване на забезпечення його економічної безпеки та довгострокової ефективності функціонування, необхідно визначити конкретні цілі, які становлять умови реалізації загальної мети у розглянутій області. До цих цілей відносяться:

- життєво-необхідна ціль підприємства: отримання планованого прибутку, який забезпечить досягнення економічних інтересів підприємства та його стійкість.
- перспективна ціль: досягнення максимально можливого прибутку в довгостроковій перспективі, що сприятиме стійкому розвитку.
- поточна ціль: отримання прибутку на поточний момент для забезпечення задовільного фінансового стану підприємства.
- ціль виробництва: збільшення обсягів виробництва та впровадження ефективної асортиментної політики для оптимізації продукційних процесів.
- ціль комерційної діяльності: збільшення обсягів реалізації шляхом покращення замовницьких зв'язків, стабілізації цін та зниження витрат обігу

товарів.

- соціальна ціль: створення сприятливих умов праці, що сприяють високій продуктивності, забезпечення соціального розвитку колективу та визначення справедливої системи оплати праці.
- інноваційна ціль: впровадження передових технологій, модернізація та реконструкція підприємницьких потужностей, а також впровадження новаторського високоефективного обладнання [1].

В розробці стратегії управління прибутком для забезпечення економічної безпеки підприємства передбачається така послідовність заходів:

1) Визначення цільового обсягу прибутку: урахування стадії життєвого циклу, стратегічних завдань та тактик для їх вирішення. Розгляд можливої величини прибутку в інтервалі від беззбитковості до точки рівноваги, яка забезпечить максимальний прибуток. Визначення цільової суми прибутку, яка залежить від обраної стратегії та прогнозування капіталу.

2) Розроблення стратегії виробництва: відповідність обсягів виробництва реальному попиту замовників.

3) Формування асортиментної політики: врахування товарногрупової структури та оптимальності для споживача.

4) Обґрунтування цінової політики: визначення оптимальної ціни для досягнення максимального прибутку при оптимальному обсязі виробництва.

5) Формування ресурсної політики: залучення необхідної сировини та послуг для забезпечення діяльності з мінімальними витратами.

6) Управління валовими доходами: вирішення завдань, пов'язаних з максимізацією валових доходів.

7) Вирішення завдань валових витрат: оптимізація валових витрат для досягнення ефективності.

8) Порівняння можливого прибутку із цільовим: прийняття стратегії, якщо можливий прибуток відповідає або перевищує цільовий.

9) Контроль та вирішення економічних параметрів: систематичний моніторинг реалізації плану та досягнення параметрів економічної безпеки

бізнесу.

Висновки. Ефективне стратегічне управління прибутком, орієнтоване на якість, дозволяє досягати оптимальних фінансово-економічних результатів на кожному етапі функціонування та розвитку підприємства. Це важлива передумова для задоволення економічних інтересів всіх зацікавлених сторін підприємства, що включає усіх його учасників. На практиці, належна прибутковість і обсяги виплати дивідендів стають безпосередньою умовою для забезпечення стабільності та економічної безпеки підприємства. Забезпечення та подальший розподіл чистого прибутку є одним із ключових аспектів внутрішнього планування, особливо в умовах ринкової конкуренції. Щодо можливостей збільшення прибутку, вони можуть випливати з різних джерел, таких як розширення обсягів виробництва та збуту продукції, ефективне управління витратами, оптимізація використання робочої сили та підвищення продуктивності праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Васильців Т. Г., Ярошко О. Р. Фінансова безпека підприємства: місце в системі економічної безпеки та пріоритети посилення на посткризовому етапі розвитку економіки. Науковий вісник НЛТУ України. 2018. Вип. 21.2. С. 132-136

2. Гуменюк В. С. Теоретичні основи управління прибутком підприємств. Електронний науково-практичний журнал “Інфраструктура ринку”. 2018. № 20. С. 50–55.

3. Николишин С. Є. Прибуток підприємства та особливості управління ним. Науковий журнал “Молодий вчений”. Економічні науки. Херсон. 2017. № 2 (42). С. 299–303.

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ НАФТОПРОДУКТІВ В УКРАЇНІ

Швець Володимир Євгенович,
Науковий керівник:
к. е. н, професор
Миронюк Лілія Сергіївна,
студентка
Львівський національний університет
імені Івана Франка
м. Львів, Україна

Вступ. / Introductions. Нафтопродукти є одним з найважливіших видів паливно-мастильних матеріалів, які широко застосовуються в різних галузях економіки. В останні роки спостерігається тенденція до зростання споживання нафтопродуктів у світі та Україні. Це пов'язано, зокрема, з економічним розвитком, зростанням кількості транспортних засобів та використанням нафтопродуктів у промисловості. Для забезпечення ефективного управління ними необхідний точний облік їх руху. Однак, існуючі методи обліку нафтопродуктів не завжди відповідають сучасним вимогам. Вони часто є трудомісткими, неінформативними та не дозволяють вчасно виявляти порушення.

Недосконаліть обліку нафтопродуктів може призводити до значних економічних втрат, а також до негативних наслідків для екології.

Тому, актуальним є питання розробки та впровадження сучасних технологій та методів обліку нафтопродуктів, які дозволять автоматизувати обліковий процес, підвищити його ефективність та точність. Впровадження сучасних технологій та методів обліку нафтопродуктів дозволить забезпечити ефективний контроль за їх використанням, запобігти порушенням та захистити інтереси держави та споживачів.

Мета роботи. / Aim. Мета роботи полягає в дослідженні основних проблем обліку нафтопродуктів та розробці рекомендацій щодо їх вирішення шляхом впровадження сучасних технологій.

Матеріали та методи./Materials and methods. Для досягнення поставлених цілей у роботі були використані такі матеріали та методи:

– теоретичні матеріали, що стосуються обліку нафтопродуктів, впровадження сучасних технологій та методів обліку;

– дослідницькі матеріали, що містять інформацію про існуючі проблеми обліку нафтопродуктів, сучасні технології та методи обліку;

– методологічні матеріали, що містять рекомендації щодо проведення наукових досліджень.

Були використані такі методи, як аналізу і синтезу щодо існуючої нормативно-правової бази, наукових праць та періодичних видань; порівняльний аналіз сучасних технологій та методів обліку нафтопродуктів; аналіз і групування рекомендацій щодо впровадження сучасних технологій та методів обліку нафтопродуктів.

Результати та обговорення./Results and discussion.

Ще у липні 2019 р. з метою мінімізації виробництва і продажу фальсифікованого пального в Україні розпочалася реформа ринку паливно-мастильних матеріалів (ПММ). У числі рекомендацій щодо зменшення обсягів "чорного ринку" нафтопродуктів - встановлення чітких правил обліку пального на території України. Нові правила передбачені законом, прийнятим Верховною Радою у листопаді 2018 р. [1]. Паралельно передбачається впровадження цілого ряду додаткових інновацій. По-перше, - запуск оновленої системи електронного адміністрування реалізації пального (СЕАРП). В її завдання входить контроль обсягів всього пального з моменту його виробництва або поставки на територію України до моменту реалізації на кожній АЗС. По-друге, впровадження системи контролю за оборотом обсягів пального і його якості, яка передбачає використання акцизних складів. Адже відповідно до Податкового кодексу суб’єктиреалізації пального підлягають обов'язковій реєстрації як платники акцизного податку і до 01.07.2019 р. мали зареєструвати використовувані ними акцизні склади. По-третє, - СЕАРП передбачає створення Єдиного реєстру акцизних накладних (ЄРАН), до якого

вносять відомості щодо усіх акцизних накладних (АН) та розрахунків коригування. Ці два елементи реформи – нова система СЕАРП і акцизні склади, дозволять відстежувати шлях прямування ПММ по всьому виробничому ланцюжку аж до кінцевого споживача, де літр має обліковуватися вимірювальним обладнанням [1].

Аналіз впровадження нових правил для нафтопродуктових компаній, показав, що система СЕАРП створює загрозу для учасників паливного ринку та звужує конкуренцію. Особливо це стосується суб'єктів малого та середнього бізнесу (АЗС), на яких виявлено і припинено 833 факти нелегальної торгівлі пальним, з незаконного обігу вилучено 16,2 тисяч тон палива на суму 381 млн. гривень. Однак, це не вирішує проблему нелегального обігу в Україні, оскільки порушення здебільшого стосувались наявності окремих дозвільних документів, які через бюрократичні перепони не відразу вдається отримати. Тобто, очікуваної детінізації не відбулося. Проблема досі актуальна і вона найголовніша [2].

Однією із невирішених проблем методів обліку нафтопродуктів залишається архаїчний метод їх вимірювання за допомогою мерштрока. Питання метрології в обліку завжди був актуальним для усіх галузей [3]. Недоліком цього методу виміру наявності нафтопродуктів у великих резервуарах є сумнівна точність вимірювань, котра напряму залежить від дій людини. До травня 2008 р. облік нафти та нафтопродуктів на підприємствах нафтогазової галузі України здійснювався відповідно до документу «Інструкція про порядок надходження, зберігання, відпуску та обліку нафти і нафтопродуктів на нафтобазах, наливних пунктах і автозаправних станціях системи Держкомнафтопродукта СРСР» № 06 / 21-8 -446 від 15.08.1985 [5]. Згідно з цією інструкцією, заміри нафтопродуктів, що надходять на АЗС, повинні здійснюватися виключно механічним метрштоком. Його занурюють у вимірювану ємність приблизно на 1 хвилину, після чого дістають і звіряють рівень. Визначальним параметром такого методу обліку є рівень палива відносно планки бензовозу: на момент оприбуткування він повинен

знаходитись на висоті планки, що прикручена до внутрішньої поверхні бака. В поточній редакції нормативних документів всі вимірювальні процеси, як і раніше, прив'язані до метрштока та планки бензовозу. Ситуація ускладнюється тим, що не весь обсяг бака займає паливо. Внизу резервуара з нафтопродуктом збирається підтоварна вода, рівень якої визначається все тією ж лінійкою. Зрозуміло, що точність вимірювання рівня рідини лінійкою далека від математичної: похибка на кожному кроці вимірювань накопичується і на великих обсягах призводить до появи значних «надлишків». Наступна проблема – застаріле законодавство, що дозволяє будувати «схеми обману» і не тільки такі, що згадані.

Виділимо менш поширену, але не менш важливу проблему обліку нафтопродуктів - недостатня кваліфікація персоналу. Це може призводити до помилок. Персонал повинен бути добре обізнаний з нормативно-правовими документами, що в свою чергу повинні бути актуальними та дієвими, що регулюють облік нафтопродуктів, а також з технологічними процесами, які використовуються в процесі обліку. Недостатня кваліфікація персоналу може призвести до того, що він не зможе правильно заповнити облікові документи, а також не зможе виявити помилки в обліку.

Недостатній рівень автоматизації обліку є ще однією проблемою, яка може призводити до помилок. Автоматизація обліку дозволяє скоротити кількість помилок, а також підвищити його ефективність. Недостатній рівень автоматизації обліку може призвести до того, що облік буде проводитися вручну, що підвищує ризик помилок.

До вирішення вищенаведених та взагалі існуючих проблем обліку нафтопродуктів виділимо:

1. Впровадження ефективнішого методу детінізації ринку обігу пального, що не буде пригнічувати малий та середній бізнес. Створення умов для розвитку легального ринку пального, це передбачає: зменшення податкового навантаження на легальних виробників та продавців пального, підвищення якості пального, яке реалізується на ринку, покращення доступу до

банківського фінансування для легальних виробників та продавців пального.

2. Новітнім методом обліку є - застосування RFID-міток для ідентифікації нафтопродуктів дозволить підвищити точність обліку та автоматизувати процес зважування. RFID-мітки є невеликими електронними пристроями, які можуть бути ідентифіковані за допомогою радіочастотної технології. Впровадження RFID-міток дозволить швидко та точно визначати кількість нафтопродуктів, що знаходяться в резервуарі або баку [3].

3. Для актуалізації нормативної бази використовувати сучасні методи аналізу нормативно-правових документів, такі як юридичний аналіз та аналіз ризиків. Також варто залучати до розробки змін до нормативно-правових документів експертів з питань обліку нафтопродуктів та інших зацікавлених сторін. Потрібно створити систему моніторингу нормативно-правової бази, яка буде забезпечувати її своєчасне оновлення.

4. Проведення навчання персоналу з питань обліку нафтопродуктів. Навчання має бути спрямоване на ознайомлення персоналу з нормативно-правовими документами, що регулюють облік нафтопродуктів, а також з технологічними процесами, які використовуються в процесі обліку. Запровадити систему підвищення кваліфікації персоналу. Система підвищення кваліфікації має передбачати регулярне навчання персоналу з актуальних питань обліку нафтопродуктів. Створити систему стимулювання персоналу за підвищення кваліфікації. Система стимулювання має бути спрямована на заохочення персоналу до підвищення кваліфікації та отримання нових знань і навичок.

5. Проведення аналізу процесів обліку нафтопродуктів та визначити можливості їх автоматизації. Розробка та впровадження системи автоматизації обліку нафтопродуктів.

Висновки./Conclusions

Отже, оскільки проблеми обліку нафтопродуктів можуть бути серйозною загрозою для екології та економіки України, тому для їх вирішення необхідно вжити комплексних заходів, які включатимуть удосконалення

нормативно-правової бази, впровадження сучасних технологічних процесів, підвищення кваліфікації персоналу та автоматизацію облікового процесу. Ці заходи дозволять зробити систему обліку нафтопродуктів більш ефективною та прозорою, що сприятиме безпечному їх зберіганню та використанню.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

1. Стаття: «Кожен літр – на облік: як в Україні будуть шукати нелегальні нафтопродукти». РБК-Україна. Автор: Максим Нечипоренко. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://daily.rbc.ua/ukr/show/kazhdyy-litr-uchet-ukraine-budut-iskat-nelegalnye-1563289698.html (дата звернення: 29.11.2023)

2. Стаття: «СЕАРП – як гартувалась тінь». КМ Партнери. Автор: Олександр Шемяткін. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://kmp.ua/uk/blog/the-system-of-electronic-administration-of-fuel-sales-how-the-shadow-was-tempered/ (дата звернення: 29.11.2023)

3. Швець В., Новоставська О. Метрологія в обліково-аналітичних науках: історичний та практичний досвід. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/economics/article/view/10872/11008 (дата звернення: 29.11.2023)

4. Стаття: RFID облік бурильних труб в нафтогазовій промисловості. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://idcard.com.ua/ua/blog/oil-gas-rfid/ (дата звернення: 29.11.2023)

5. Автоматизація нафтобізнесу. Проблеми галузі. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nd-group.net/ua/automation_oil_business/industry_challenges/ (дата звернення: 29.11.2023)

УДК 342.7

ПРАВА ЛЮДИНИ У ЦИФРОВОМУ ВІЦІ: ВИКЛИКИ ТА ІННОВАЦІЇ

Ярема Олег Романович
к. е. н., доцент
Головач Юлія Мар'янівна
студент
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна

Вступ. На сучасному етапі розвитку суспільних відносин спостерігається стрімке зростання цифрових технологій. Активний технологічний прогрес і швидкий розвиток науки стали основними ознаками сучасного суспільства. Це вплинуло на способи життя людей у суспільстві та сприяло створенню «цифрових» прав людини.

У сучасному світі право в цифровій реальності є надзвичайно актуальним. Зміни, які відбуваються в технологіях і способах взаємодії людей, створюють нові виклики для правового регулювання.

Усі сфери нашого життя охоплені цифровими технологіями, починаючи від електронної комунікації та закінчуючи штучним інтелектом і автономними системами. Це пов'язано з багатьма проблемами, включаючи відповідальність за автоматизовані системи, питання безпеки та конфіденційності даних.

Цифровізація змінює права та свободи людини, додаючи їм нові аспекти та зміст. Цифровізація багатьох сфер життя вимагає осмислення та правильного формулювання правових механізмів для регулювання, реалізації та захисту прав людини. Це робиться для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку та захисту конституційних прав і свобод людини та громадянина.

Права людини в умовах цифровізації досліджували у своїх працях А. О. Гордеюка, В. Д. Зорькіна, Б. А. Кормич, Л. Вакарюк, D. Banisar, L. Bygrave та багато інших вчених.

Ціль роботи. Основна ціль роботи полягає в дослідженні теоретичних аспектів права в цифровій реальності та цифрових прав людини. Робота

розглядає сутність цифрових прав, інноваційні інформаційні права, а також аспекти інтелектуальної власності, щоб розкрити ключові аспекти правового регулювання у цифровому середовищі.

Матеріали та методи. Матеріали для дослідження включають в себе наукові статті, які аналізують вплив цифрової трансформації на права людини. Також, законодавча база, яке регулює цифрові права та захист приватності. Експертні думки фахівців, юристів та правозахисників, що висвітлюють тему, допоможуть отримати різні перспективи.

Методи дослідження такі, як літературний аналіз спрямований на вивчення ключових теоретичних концепцій прав людини у цифровому віці, емпіричні дослідження, такі як опитування громадськості та дискусії з експертами дозволять глибше розібратися у правах людини в цифровому віці.

Результати та обговорення. У сучасній правовій науці формується потреба в активному дослідженні впливу цифровізації на правову дійсність, її впливу на вдосконалення механізму правового регулювання. Вплив цифрових технологій та цифровізації права на державно-економічні та суспільні відносини в Україні є предметом дискусій юристів та інших науковців. У багатьох країнах світу триває пошук моделі нормативного правового регулювання суспільних відносин, які виникають у зв’язку з переходом до цифрових технологій [1].

В умовах формування правової держави особливого значення набуває забезпечення на конституційному рівні цифрових прав особистості у віртуальному просторі, що є конкретизацією універсальних прав людини на основі закону та правозастосовних актів.

Можливості цифровізації також знаходять своє вираження у сферах приватного права, цивільного обігу, у законотворчості та правозастосуванні. З’являються можливості використання штучного інтелекту у проведенні судових експертиз, у процесі отримання електронних доказів, в організації діяльності суду за допомогою електронного документообігу. Відкриваються нові можливості щодо здійснення електронного судового процесу. Але не слід

забувати, що головним орієнтиром у цій сфері мають бути конституційні принципи та норми.

Особливого значення набуває реформування системи державного контролю у сфері безпеки особистості та суспільства, у боротьбі з проявами корупції, а також контролю процесів, що відбуваються у кіберпросторі, на основі використання всіх сучасних інформаційних технологій.

Нині творення цифрової норми розвивається на основі двох підходів: «від моделі» (формування нормативних правових актів на основі цифрових моделей) та «від паперу» (трансформація класичного паперового законодавства у правила, одночасно придатні для використання як людиною, так і машиною)».

Розглядаючи підхід «від моделі» можна навести приклад Європейської економічної комісії (ЄЕК), що протягом останніх семи років розвиває інструменти створення нормативних правових актів з використанням моделей на основі Unified Modeling Language (UML). Уповноважені органи держав-членів ЄАЕС використовують ці цифрові моделі для опису електронних документів, а також стандартів їх обміну. За допомогою спеціально розроблених інструментів ці моделі автоматично перетворюються на набір стандартних паперових правил і регламентів, які узгоджуються уповноваженими органами держав-членів ЄАЕС, затверджуються рішеннями ЄЕК і публікуються на правовому порталі ЄАЕС.

Останні двадцять років активно розробляються методи та алгоритми цифровізації нормотворчості в підході «від паперу», що дозволяє формалізувати тексти нормативних документів, представляючи дані документів у вигляді набору логічних формул. У сфері практичних досліджень слід виділити експерименти, які проводяться в Новій Зеландії щодо формалізації законодавства. Таким чином, наприкінці січня 2018 року в Новій Зеландії було проведено коротке дослідження можливостей трансформації законодавства на набір правил, придатних для застосування як машиною, так і людиною.

Розвиток інформаційних технологій свідчить про високий рівень

інтелектуального потенціалу суспільства. Інформаційні права високо врегульовані на міжнародному рівні, не мають суперечностей з внутрішнім національним правом, а також пов'язані з віртуальним життям людства. До підгрупи інформаційних прав, насамперед, належать право на використання віртуальної реальності та право на доступ до мережі Інтернет.

Право на доступ до Інтернету – це право кожного вільно користуватися безпечним та відкритим Інтернетом. Що характеризується забороною державам необґрунтовано обмежувати доступ до Інтернету та зобов'язанням держави здійснювати всі можливі заходи для забезпечення максимального доступу громадян до Інтернету.

Користування Інтернетом дозволяє громадянам брати участь в суспільному житті, реалізувати свої права та свободи. Обмеження доступу до Інтернету значною мірою зменшує такі можливості.

Існує позиція, згідно з якою, права людини в «реальному» світі мають своє «цифрове відображення» у віртуальному світі. Право на доступ до Інтернету з огляду на його ключовий вплив на комунікацію, суспільно-політичні процеси, соціальну сферу та економіку, цілком справедливо було включено до міжнародної системи прав людини. В 2007 р. Комітет Міністрів Ради Європи прийняв Рекомендацію «Про заходи по укріпленню суспільного значення Інтернету», згідно з якою доступ та вміння користуватись Інтернетом повинні розглядатись як необхідні для повноцінного здійснення прав і свобод людини.

Міжнародна юридична практика виділяє два основні підходи до правового регулювання глобального інформаційного простору. Одним із них є те, що держава повністю контролює всі інформаційні відносини, жорстко цензурує інформаційні ресурси відповідно до політичної ідеології країни та мінімізує саморегулювання взаємодії між учасниками інформаційної діяльності. Інший – базується на принципах свободи використання інформаційних ресурсів, істотної саморегуляції між суб'єктами інформаційних відносин і державного регулювання основних положень щодо загальних

принципів і технічних стандартів інформаційної діяльності.

Належне дотримання та захист прав і свобод людини в Інтернеті зумовлює врахування самої природи глобальної мережі не тільки як інформаційного, але й комунікаційного простору.

Цифрові права людини – це окрема група прав людини, які пов'язані з використанням та/або реалізовуються в мережі Інтернет за допомогою спеціальних пристроїв (комп'ютерів, смартфонів тощо) [2].

Зважаючи на необхідність правового регулювання цифрових прав, Рада Європейського Союзу та Європейський парламент уклали Угоду щодо поправки 138 у частині 3 (а) статті 1 Директиви 2009/136/ЄС (Рамкова Директива), в якій зазначається, що користувачі Інтернет користуються презумпцією невинуватості та мають право на конфіденційність у мережах. Щодо доступу та використання послуг і додатків за допомогою мережі електронного зв'язку держави – члени Європейського Союзу повинні дотримуватись основних прав та свобод людини, оскільки вони гарантуються Європейською конвенцією про захист прав людини та Основоположних свобод, а також загальними принципами Права Європейського Союзу.

Доцільно звернути увагу, що пандемія COVID-19 загострила проблему права на доступ до Інтернету, тому що він залишався єдиним способом отримання інформації з усього світу. Крім того, будь-які обмеження чи неможливість виконання цього права великою мірою впливає на реалізацію інших конституційних прав, таких як право на освіту, право на участь в управлінні державними справами тощо. У 2021 році близько 1,2 млрд дітей та молоді навчалися поза звичним середовищем, користуючись інтернет-технологіями.

Але залежність від Інтернету починає проявлятися не лише в учнів та студентів, а й у медиків, правоохоронців, підприємців та звичайних громадян, які щодня обмінюються інформацією, пересилають документи, пропонують свої товари й послуги та всіляко комунікують з органами публічної влади в режимі онлайн.

Згідно зі звітом Національного антикорупційного бюро України за І півріччя 2020 року, понад 2 тис. листів надійшли до НАБУ за допомогою системи електронної взаємодії органів виконавчої влади, тоді як за ІІ півріччя 2019 року цей показник становив близько 1,5 тис. листів.

Висновки. Цифрова реальність висуває вимоги до юридичної науки і практики, пов'язані з удосконаленням механізмів правового регулювання різних сфер життя на основі сучасних цифрових технологій. Повинен бути створений механізм, який гарантує, що ці стандарти будуть застосовуватися своєчасно.

Згаданий механізм також має бути цифровим, щоб не відставати від стрімкого розвитку процесів у цифрових трансформаціях. Таким чином, процеси нормотворення та правозастосування повинні бути цифровими. Можливі технології є вже, необхідно тільки правильно їх використовувати під час проектування цифрових процесів регулювання.

Вагомим внеском у вирішення питання правового регулювання цифрових прав у найкоротші терміни було б рішення закріплення на конституційному рівні базових цифрових прав або включення цих прав у профільне законодавство, а також нагальним є розроблення ефективних механізмів для реалізації та захисту цих прав.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Левицька Н. О. Використання цифрових технологій у праві. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 9. С. 165–169.

2. Братасюк О. Б., Ментух Н. Ф. Поняття та класифікація цифрових прав в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 10. С. 58-61.

3. Гордеюк А. О. Проблема правового регулювання приватноправових відносин в умовах їх віртуалізації. Форум права. 2018. № 2. С. 27–36.

УДК 338.465

СМАРТ-КОНТРАКТИ ТА ФІНАНСИ: АНАЛІЗ ПЕРЕВАГ ТА ВИКЛИКІВ

Ярема Олег Романович
к.е.н, доцент
Бегай Володимир Васильович
Студент
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна

Вступ. Використання смарт-контрактів є актуальним завдяки їхній здатності автоматизувати та спрощувати фінансові операції, підвищуючи ефективність та надійність у фінансовій сфері, особливо в умовах зростаючої цифрової економіки та потреби в безпеці фінансових транзакцій.

За останній період смарт-контракти зарекомендували себе як перспективний інструмент у фінансовому секторі, змінивши традиційні підходи до бізнесу та транзакцій. Його можливості не тільки забезпечують автоматизацію, ефективність і безпеку, але й відкривають нові можливості для інновацій у фінансовому секторі.

Дослідження смарт-контрактів проводяться дослідниками в різних галузях, таких як інформатика, криптографія, економіка та право. Одним із провідних вчених, які активно досліджують цю тему, є Віталік Бутерін. Він є співзасновником блокчейн-платформи Ethereum, яка дозволяє впроваджувати смарт-контракти. Бутерін зробив значний внесок у розвиток технології блокчейн і розуміння її потенціалу в сучасному фінансовому середовищі.

Інші вчені, такі як Нік Сабо, який вперше ввів термін «розумні контракти» в 1994 році, і співзасновник Ethereum Гевін Вуд також зробили значний внесок у цю сферу. Однак варто зазначити, що багато вчених і експертів з різних галузей активно беруть участь у дослідженнях для вдосконалення смарт-контрактів та їх застосування в різних сферах.

Мета роботи. Основною метою даного дослідження є аналіз та оцінка застосування смарт-контрактів з урахуванням їх актуальності, переваг та

недоліків, спрямованих на визначення можливостей оптимізації фінансових операцій та підвищення рівня довіри до цифрових фінансових послуг.

Матеріали та методи. Методика проведення дослідження передбачає збір та аналіз інформації з використанням літературних джерел, статистичних даних, а також опитування фахівців у галузі фінансів та блокчейн-технологій з метою отримання об'єктивних результатів щодо застосування смарт-контрактів.

Матеріали для проведення дослідження були взяті з різних наукових статей, які включають в себе статі як українських вчених так і закордонних вчених.

Результати та обговорення. Смарт- контракти – це інструмент, який автоматизує правові відносини. Звичайно, така автоматизація має певні технологічні та законодавчі обмеження. Тому, вирішуючи прийняти смарт-контракти, необхідно перевірити певні «критерії прийнятності» [1].

Перший критерій – практична ефективність – відчутна та легка для розуміння. З цієї точки зору доцільно автоматизувати транзакції, що включають регулярні платежі або повторювані дії, а також транзакції на великі суми, коли між сторонами бракує довіри та існує ризик невдачі. хвороба.

Другим критерієм є технічна можливість впровадження, тобто можливість закласти умови правочину в програмний код смарт-контракту. Для того щоб правочин відповідав цьому критерію, його умови мають бути пов’язані з об’єктивними та вимірюваними параметрами.

Найбільш прийнятна модель використання смарт-контрактів у юриспруденції має назву «рікардіанський контракт» (Ricardian contract) – це такий метод запису договору, за умовами якого він викладається в матеріальній формі у вигляді класичного юридичного контракту з одночасним вираженням його умов в інших системах. Іншою системою можуть бути розподілені реєстри, різновидом яких є блокчейн [1]

Ключова особливість рікардіанського контракту в тому, що умови правочину викладаються у форматах, які будуть зрозумілими обчислювальній машині для забезпечення функцій автоматичного виконання і контролю

виконання та інших машинних дій, а також у вигляді звичного текстового документа, який є джерелом умов договору і може бути сприйнятий сторонами та їхніми юристами.

Іншими словами, Рікардіанські контракти є симбіозом звичайних контрактів і розумних контрактів. Саме в такому симбіотичному вигляді смарт-контракти будуть використовуватися переважно в юриспруденції [1].

Особливості укладення, виконання, зміни смарт-контрактів, які дозволяють визначати смарт-контрактів як окремий вид договорів.

1. Умови смарт-контракту повинні бути конкретними (чіткими, однозначними), здійсненними (об'єктивними), правомірними. Не всі умови договору можуть бути автоматизовані. Не можуть використовуватися оціночні терміни, наприклад «розумний строк».

2. Виконання зобов'язань, передбачених смарт-контрактом, здійснюється в автоматичному порядку цифрових трансмісій у певній послідовності у разі настання певних обставин. Тобто виконання смарт-контрактів здійснюється без участі будь-яких сторін, на відміну від звичайного договору.

3. Відсутня можливість змінити договір. Якщо смарт-контракт почав виконуватися, його неможливо припинити або змінити [1].

Коли ми розглядаємо сутність смарт-контрактів то слід звернути увагу на його переваги та недоліки як підстави для виникнення права власності. Отже, набуття майна (як реального, так і віртуального) називають однією з основних сфер застосування смарт-контрактів.

Переваги перед традиційними договорами в цій сфері полягають, зокрема, у відсутності посередників, автоматичному виконанні, жорсткій регламентації та тлумаченні умов, неможливості втручання в заздалегідь визначений код тощо. В ідеальному варіанті смарт-контракти мають не лише сприяти скороченню витрат на укладання правочинів та проведення транзакцій, але і зменшити кількість судових спорів [2].

Однак більшість переваг смарт-контрактів водночас виступають і його недоліками. Так, найбільшою проблемою смарт-контрактів уважають

неможливість кодування значної частини домовленостей між сторонами, тому що вони не укладаються у схему «якщо , то », а охоплюються абстрактними поняттями, як-от «законність», «справедливість», «розумний строк», «захист слабкішої сторони» тощо.

Коли говоримо про набуття права власності на нерухоме майно на підставі смарт-контрактів, слід також ураховувати свій внесок у цій процедурі нотаріусів та державних реєстраторів [2] .

Наприклад, перевагою смарт-контракту для договорів купівлі-продажу нерухомості буде спрощення виконання. Так, якщо після укладання договору купівлі-продажу здійснена перереєстрація права власності на покупця, але останній не сплатив продавцю гроші у встановлений строк, право власності може бути автоматично перереєстроване на продавця без необхідності звертатися з відповідною вимогою до реєстраторів

Смарт-контракти - це інноваційні цифрові протоколи, що знаходять широке застосування у фінансовій сфері. Вони не зможуть автоматизувати виконання фінансових угод і зберегти їх у безпечній та розподіленій мережі, такій як блокчейн.

Найбільш популярними програмами смарт-контрактів у фінансовій галузі є:

1. Перекази грошей
2. Кредитування
3. Страхування
4. Аудит та внутрішні перевірки
5. Облік активів
6. Управління інвестиційним портфелем
7. Валютні операції [3].

Також технологія блокчейн включає в себе певні переваги, які можуть допомогти зменшити витрати, підвищити швидкість операцій, підвищити надійність процесів [3].

Для розуміння сутності цих переваг слід розглянути приклади

застосування розумних контрактів у фінансовій сфері.

Першим яскравим прикладом використання смарт-контрактів є їх використання у децентралізованих фінансових сервісах (DeFi).

Криптовалюти та смарт-контракти дозволили децентралізованим фінансовим платформам надавати фінансові послуги без посередників. До кінця 2021 року загальна вартість DeFi склала 94 мільярди доларів США. DeFi перетворився на більше, ніж просто однорангові транзакції. Розумні контракти дозволили здійснювати складні транзакції, такі як кредитування, запозичення та транзакції похідних інструментів на платформах DeFi [4].

Другим прикладом використання смарт-контрактів у фінансовій сфері є їх використання у NFT.

Отже, у 2021 році було продано невзаємозамінні токени (NFT) на суму 17 мільярдів доларів, що робить його одним із найвпливовіших випадків використання смарт-контрактів.

Розумні контракти дозволили створювати невзаємозамінні токени (NFT) шляхом розподілу прав власності та керування можливістю передачі NFT. Ці контракти також можна змінити, щоб включити додаткові функції, такі як виплата роялті та права доступу до платформи чи програмного забезпечення [4].

Серед іншого слід звернути увагу на використанні смарт-контрактів у страхуванні. Прикладом може виступити застосування смарт-контрактів компанією AXA. Так у 2017 році страхова компанія AXA запустила страховий продукт Fizzy , який використовував технологію смарт-контрактів для розгляду претензій зі страхування затримки рейсу. Смарт-контракт пов’язаний із глобальними базами даних повітряного руху, тож у разі затримки понад дві години платіж ініціюється автоматично [4].

Висновки. Застосування смарт-контрактів у різних галузях, у тому числі у фінансовій сфері, відкриває перед сучасними технологіями широкі перспективи. Ці інноваційні цифрові протоколи не дозволяють автоматизувати виконання умов, забезпечуючи швидкість, надійність та безпеку фінансових

операцій. Вони спрощують процеси кредитування, мікрокредитування, переказу грошей, страхування та багатьох інших фінансових послуг. Проте, разом із численними перевагами смарт-контрактів, загрози і виклики, зокрема, потреби в ефективному регулюванні та захисті від можливих кібератак.

Також слід наголосити на тому, що смарт-контракти відкривають нові можливості для фінансової інклюзії та інновацій, але їх успіх залежить від правильного підходу та важливого врахування всіх аспектів їх використання.

Отже, можна сказати що застосування смарт-контрактів у фінансовій сфері несе суттєві покращення в процесах операцій, знижує витрати та ефективність, хоча потребує важливого регулювання та захисту від можливих ризиків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Саградян А. Г.; Дубняк, М. В. Поняття та сутність смарт-контрактів. 2021.

2. Некіт К. Г. Переваги та недоліки смарт-контрактів як підстав виникнення права власності. 2020.

3. Кавецький В. Я. Застосування блокчейн-системи у фінансовій сфері. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України, 2018, 2: 14-18.

4. Top 9 Smart Contract Use Cases & Examples in 2023 – [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://research.aimultiple.com/smart-contracts-examples/

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЛОГІСТИЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ У ТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Яроміч Світлана Анатоліївна
к.е.н., професор,
Національний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса

Вступ. / Introductions. Дослідженню поняття «логістичний менеджмент» приділяється увага багатьох теоретиків та практиків менеджменту. Крім того, на рінку логістичних послуг було визначено, що логістика – це дійсний інструмент підвищення ефективності бізнесу. Поява вітчизняних виробників на світових логістичних ринках, воєнні дії примусили топменеджерів транспортних підприємств приділити більш уваги питання управління логістичними послугами, що й обумовлило інтерес до цієї проблеми.

Мета роботи. / Aim. Мета роботи – дослідження логістичного менеджменту як інструменту підвищення ефективності транспортних фірм.

Матеріали та методи./Materials and methods. Базою дослідження були обрані праці вітчизняних та зарубіжних учених. Теоретико-методологічну основу дослідження становлять методи наукового дослідження, зокрема методи систематизації і узагальнення.

Результати та обговорення./Results and discussion. При вирішенні питання підвищення ефективності транспортного підприємства акцент часто робиться на технічному аспекті, тобто на корегуючих засобах. Однак наразі потребується ефетивний засіб управління, тобто системний і комплексний впливи на персонал, зокрема і на керівників. Такий вплив можна досягнути за допомогою логістичного менеджменту, тобто управлінню інформаційними і матеріальними потоками у процесі руху товарів, а також персоналом.

Відома дослідниця проблем логістичного менеджменту, Янковська В. А. надала авторське визначення цього поняття, як «об’єднання декількох управлінських функцій підприємства задля досягнення відповідних цілей та

вирішення необхідних його виробничих завдань з метою отримання прибутку» [9]. Але ми б додалище, й задоволення споживачів.

У пошуках конкурентних переваг транспортні підприємста намагаються визначити внутрішні резерви, які допомогуть знизити витрати та збільшити прибуток [1]. Отже, одним із таких засобів є зміна парадигми економічної системи, тобто акцентування уваги на задоволення потреб клієнтів, зробити їх ключевою фігурою логістичного менеджменту. Тому вважаємо, що надання транспортних послуг повинно бути спрямовано на створення споживчої цінності за рахунок підвищення якості надання послуг, використання інноваційних технологій моніторингу та контролю за транспортировкою певних грузів.

Наразі керівники логістичних фірм виділяють наступні глобальні проблеми логістичного менеджменту [2]:

- наявність потреб клієнтів, що постійно зміюються;
- питання своєчасної доставки грузів;
- наявність сучасної інфраструктури;
- досягнення безпеки доставки грузів.
- підвищення прозорості перевозок;
- складність проведення форсайту глобальних економічних змін.

Для досягнення вказаних цілей та вирішення проблем, що виникли в даний час, потрібно створити таку систему менеджменту, зокрема, логістичного, яка б являла собою синтез таких функцій, як аналіз, планування, організовування, облік та контроль.

Крім того, необхідно підвищіти вимоги до керівників усіх рівнів, іх освіти, компетенціям, навичкам, провідників змін, знанням, комунікативному та антистресовому потенціалу, соціальної компетентності, адаптаційних здібностей, ємоційному інтелекту та досвіду. Керівники з високим емоційним інтелектом (EI) можуть ефективно керувати своіми емоціями і тому у транспортних фірмах вони легше досягають своїх цілей у взаємодії з оточенням.

Потрібно точно і детально сформулювати посадові інструкції співробітників логістичної служби, повинні бути чітко прописані зв'язкі між працівниками, вказані підзвітності між ними тощо.

Для виконання ціх умов необхідно знати обсяг поточних транспортних робіт та перспективи їх розвитку.

До завдань логістичного менеджменту вдносятся:

- розробка стратегії розвитку системи доставки грузів;
- поточне планування та реалізація обслуговування клієнтів;
- управління логістичними процедурами;
- виконання контролінгу логістичних операцій;
- забезпечення високого рівня логістичного сервісу [4].

Автомобільний транспорт сьогодення є найбільш розповсюдженим засобом переміщення вантажів, яким можна керувати безпосередньо та враховувати інтермодальні перевезення. Модальні автомобільні перевезення є актуальним та видатним видом діяльності у логістиці. Крім того, слід визначити, що на транспорт приходиться майже 8% загальних вибросів вуглецю у світі, що надає величезний вплив на середовище. У свою чергу логістична діяльність транспортних фірм викидає майже 5,5% світових парникових газів [10]. Це робить автомобільний транспорт основною причиною зовнішних і внутрішних витрат транспортного підприємства.

Тому логістичному менедджменту потрібно уділяти більш уваги впровадженню так званої зеленої логістиці. Зелена логістика – це ініціатива, которую транспортного підприємства приймають для покращення своїх єкологічних показників та представлення їм конкурентних переваг, скорочення відхідів і економії витрат, що потребує пільної уваги зі боку менеджменту, інвестицій для відповідності цієї нової методології та розвитку нових видів контролю [11].

Поняття «зелена логістика» більш розповсюджене в Європі та інших країнах світу ніж поняття «екологістика», яке поширене у нашої країні. На думку А. Михайленка зелена логістика – це «стратегія управління логістичною

системою, що передбачає виконання цілей сталого розвитку на рівні ланцюга постачання за рахунок вдосконалення функціонування ланцюгів постачання новими технологіями та організаційними рішенням» [3]. На нашу думку, організаційцні рішення потрібні бути на першому місці.

Зелена логістика також передбачає покращення логістичного менеджменту у напряму удосконалення управління персоналом, зокрема, активне впровадження концепції «Lean Production» (англ. – надійне чи ощадливе виробництво), яка націлена на оптимізацію бізнес-процесів транспортного підприємства за рахунок мвксимальної оріентації на інтереси і потреби клієнтів і мотивації кожного працівника.

Ця концепція була розроблена та впроваджена нау виробництво японської фірмі «Тойота». Відправна ідея «Lean Production» – це цінність для споживача. Серцевиною «Lean Production» є виключення витрат ресурсів, які не створюють цінності, наприклад, коли товари лежать на складі без руху, а складськи витрати переносяться на споживача. Логістичний менеджмент повинен відстежувати усі операції та процеси, які не додають цінності для клієнтів [8].

Основною метою логістичного менеджменту є повищення якості обслуговування клієнтів при умовах оптимізації логістичних витрат транспортного підприємства та додержання наступних принципів:

- оптимальності;
- надійності;
- інтеграції;
- ефективності.

Серед ключевих приципів діяльності транспортного підприємства можна видиліти ще такі, як координація, узгодженність, раціональність, оптимізація та точних розрахунків маршрутів перевезення вантажів. Для ефективного існування транспортного підприємства необхідна постійна організаційно технічна перебудова. З оглядом на це така перебудова неможлива без удосконалення системи менеджменту, створення якісної систнми логістичного

менеджменту – це вимога часу [7].

В останній час зявилася тенденція перетворення транспортних фірм у 2PL і 3PL-провайдерів (чи 3PL-операторів), як логістичних компаній, які відповідають за аутсорсинг логістичних операцій. У цьому контенті можна назвати таки втчизняні компаніїї, як «WareTeka On-Demand», «CAT Cargo Logistics Ukraine», «Business Group Logistics» та багато інших. Для ціх фірм пред'вляються високі вимоги до працівників.

Серед робітників 3PL-компанії мають бути митні брокери, юристи, бухгалтери. Крім того у сучасному логістичному менджменті інструкції клієнта підпримуються у системах управління якістю. Усі товари скануються інтелектуальними сканерамі для забезпечення точності виконання замовлень.

Спеціальні ноу-хау транспортних фірмах полягають у оптимальному поєднанні транспортних потіков з вимогами клієнтів, тобто впровадження так званих трикутних поїздок [6].

Логістичний менеджмент визначає чітки вимоги до організації перевозок грузів, певні вимоги пріділяються до складських приміщень, бажано, щоб вони були не нижче категорії «В». Повинні бути різні види транспорту для перевезення різних грузів з різними вимогами до перевезення. Використання IT-технологій дозволить мінімізувати кількість помилок при комплектації вантажів та пересортиці .

Висновки./Conclusions. Логістика є організацією наукового знання і практичного досвіду у конкретної галузі господарчої діяльності, зокрема такого нового нового підходу, як зелена логістика. Нова парадигма мислення керівників, управління клієнтським досвідом є підвищення ефективності логістичного менеджменту, починаючи з підвищення кваліфікації працівників, а також з формування цінності клієнтського досвіду, який починається з комунікацій та призводить до генерації додаткового доходу транспортного підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авраменко О.В. Напрями розвитку логістичного менеджменту в Україні БІЗНЕСІНФОРМ. 2017.№ 9. С. 262–267. URL:https://www.business-inform.net/ export_pdf/business-inform-2017-9_0-pages-262_267.pdf.

2. Кузьменко А. В., Пильнєв В. Г. Логістичний менеджмент: обґрунтування поняття та основні принципи в системі управління підприємством. Класичний приватний університет. Випуск 5(05) 2017. С. 150-154.

3. Михайленко А. Визначення та роль зеленої логістики у забезпеченні сталого розвитку підприємства. ІІІ Міжнародна науково-практична конференція «Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи», 2022. URL:http://confmanagement.kpi.ua/proc/issue/view/16260.

4. Михаліцька Н. Я., Верескля М. Р. Логістичний менеджмент: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 440 с.

5. Пономаренко В. С., Таньков К. М., Лепейко Т. І. Логістичний менеджмент: підручник. Харків : ХНЕУ, 2019. 424 с.

6. Потапова Н., Качуровський С. Концептуальні засади механізму логістичного менеджменту. АПК Облік і фінанси АПК : Міжнародний науково виробничий журнал. – 2011. – № 2. – С. 202–207.

7. Савенко І.І., Седіков Д.В. Логістичний менеджмент, як інструмент оптимізації логістичних витрат. Економіка харчової промисловості. Том 12. Випуск 3. 2020. С. 42-50.

8. Шандрівська О., Кузяк В., Хтей Н. Логістичний менеджмент. Теоретичні основи. Львів : Львівська політехніка, 2014. 196 с.

9. Янковська В. А., Телепнєва О. С., Кононов І. О. Семантика поняття «логістичний менеджмент». Економіка та суспільство. Випуск № 32. 2021. URL:https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/844/811.

10. Seroka-Stolka O. The development of green logistics for implementation sustainable development strategy in companies. Procedia-Social and Behavioral

Sciences. 2014. №141. С. 302-309. URL:https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042814054706 (the date of access: 27.11.2023).

11. Fernando A. Logistics Management Practices in Road Freight Transport Companies. International Journal of Entrepreneurship, 2019, Vol 23 issue 3. URL: https://www.abacademies.org. (the date of access: 27.11.2023).

LEGAL SCIENCES

ENSURING GENDER EQUALITY IN THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE DURING THE MARITAL STATE: MAIN TRENDS

Udovyk Igor
Cadet of the Faculty of Specialist
Training for Criminal Police Units
Dnipropetrovsk State
University of Internal Affairs
Supervisor:
Dekusar Anna
senior lecturer of the Department of Ukrainian
Studies and Foreign Languages
Dnipropetrovsk State
University of Internal Affairs

The problem of gender equality in Ukrainian society is at the forefront and is one of the most complex in nature. This is confirmed by the fact that according to the Gender Gap Index for 2023, Ukraine ranks 66th among 146 countries [1] (compared to 81st place in 2022 and 74th in 2021). In addition, the European Union pays a lot of attention to the problem of gender inequality. For example, on March 7, 2018, the Gender Equality Strategy of the Council of Europe for 2018-2023 was adopted [2]. At the national level, on August 12, 2022, the Cabinet of Ministers of Ukraine adopted Order No. 752, which approved the State Strategy for Ensuring Equal Rights and Opportunities for Women and Men until 2030, as well as the Operational Plan for 2022-2024 for the implementation of this strategy [3]. Given the importance of this problem, scientific research in this area is considered extremely urgent.

Despite the significant number of scientific studies devoted to the problem of gender inequality in Ukraine, its multifaceted nature makes it impossible to develop a universal solution for its solution. In addition, the dimensions of gender inequality

change dynamically under the influence of both external and internal factors, depending on various spheres of social relations and the nature of social activity. One of such areas associated with masculinity is service in the National Police of Ukraine. Given the importance of ensuring gender equality in this area, especially during the martial law in Ukraine, the need to respond to this specific legal regime is determined. The essence of gender inequality in the police is that female police officers face various manifestations of biased attitude towards them, which leads to the complication of the proper realization of their own rights, freedoms and legitimate interests in comparison with men.

In general, people's rights become particularly vulnerable during martial law. On the one hand, the police are responsible for ensuring compliance with the measures of the special legal regime of martial law by individuals and legal entities. On the other hand, police bodies and units are put on enhanced duty, where they are tasked with territorial defense tasks, and police officers face extreme stress. We believe that during martial law in the police, all the previously mentioned aspects of gender inequality are emphasized - such as career, personal and official [2].

Features of policing during martial law include increased workloads on police personnel, risks associated with professional policing, and increased violence resulting in the use of coercion by the police. All this affects the state of gender equality in the police, forming its main feature during martial law - vulnerability to internal and external factors. The main directions of achieving gender equality in the police during martial law include: 1) increasing attention to organizational changes, manifested in the provision of female police officers with uniforms and equipment that take into account anatomical features, as well as the creation of appropriate sanitary and hygienic conditions at the places of service; 2) standardizing the selection rules for vacant positions exclusively through a transparent competitive selection procedure; 3) clear compliance with the requirements of the labor legislation in the conditions of a strengthened mode of service [4].

In the conditions of the war for independence, Ukraine is fighting for its right to a democratic future. One of the fundamental values for the member states of the

European Union is to guarantee the equality of every person and to avoid any manifestations of discrimination. In the conditions of martial law, there is an increase in the consolidation of society around the desire for victory and the restoration of the territorial integrity of Ukraine. At the same time, the activities of public authorities in general, and the police in particular, are being optimized. It is obvious that proper provision of gender equality in the police requires improvement of the law enforcement system itself. Work in the police, both in the ordinary and in the exceptional period, should be based on equal treatment of personnel and provide equal opportunities for the realization of a service career regardless of gender.

REFERENCES

1. World Economic Forum. Global Gender Gap Report 2023 URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2023.pdf (access date: 22.11.2023)
2. European Commission. Gender Equality Strategy for 2018-2023 URL: https://rm.coe.int/prems-041318-gbr-gender-equality-strategy-2023-ukr-new2/16808b35a4 (access date: 22.11.2023)
3. On the approval of the State Strategy for ensuring equal rights and opportunities for women and men for the period until 2030 and the approval of the operational plan with its implementation for the years 2022-2024: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 12.08.2022. No. 752-p [On the approval of the State Strategy for ensuring equal rights and opportunities for women and men for the period up to 2030 and the approval of the operational plan for its implementation for 2022-2024: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine of August 12, 2022 No. 752-p] URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-2022-%D1%80#Text (date of application: 22.11.2023)
4. Nalyvaiko L. R. & Nesterova, K.Yu. (2018). The problem of the legal status of women serving in the military in Ukraine, in the aspect of genderization / O. V. Law and society - Law and society. 1, 123-127. URL: http://elar.naiau.kiev.ua/jspui/bitstream/123456789/7720/1/Pravo_i_susp_1_2018_p128-132.p (access date: 11/22/2023)-

УДК342.72

ENSURING THE HUMAN RIGHT TO PRIVACY AS ONE OF THE DIRECT RIGHTS PROTECTION FUNCTIONS OF THE STATE

Varava Iryna Pavlivna,
Doctor of Philosophy, Associate Professor of the Department
of Theory and History of the State and Law
ORCID 0000-0001-5168-2775
Gutorchuk Diana Dmitrivna,
graduate of higher legal education
I (bachelor) level
National Aviation University

The right to privacy is a fundamental human right that belongs to the rights of the third generation (the generation of global human and citizen rights) and is related to both the informational component and rights such as the right to integrity, freedom of thought and speech, and dignity. In the digital age and information society, the right to privacy acquires a special value on a level with the inalienable right to life. It is closely related to the right to freedom of thought, the right to dignity, which is no less important, since, as M. I. Kozyubra points out, the history of human rights is the history of "humanization" of people, that is, of ever deeper self-awareness of their human nature and human dignity [1, p. 8].

It should be noted that one of the latest scandals on the Internet is directly related to the issues raised in the article, in particular, Facebook is the largest social network, which is used by more than 2 billion active users per month, and the number of users from Ukraine has crossed the 10 million mark. , was accused by the European Parliament of massive misuse of user data for political purposes. The main charge brought against the founders of the social network is violation of the right to privacy of citizens. The need for legal protection of a person against improper use of personal personalized information makes it necessary to develop adequate measures to ensure it.

The right to privacy, according to scientists, appeared relatively recently, along

with the rapid development of information technologies.

State and law theorists distinguish four generations of human and citizen rights. According to them, the rights of the first generation are personal and political rights, which are the basis of individual human freedom. They were formulated and consolidated during the bourgeois revolutions, and were reflected in the constitutional acts of the 17th and 18th centuries.

The second generation of human rights was formed in the process of people's struggle to improve their economic situation and raise their cultural status. This category of rights includes: the right to work, to rest, to medical and social security, the right to education, etc. These rights were embodied in the system of positive rights, which can be implemented only with the help of the state.

In the context of our research, the rights of the so-called third generation, formed after the Second World War, deserve special attention. The third generation of human rights are collective (global) rights. It is worth noting that if the rights and freedoms related to the first two generations are the rights belonging to the individual, then the rights of the third generation are the rights of humanity and peoples, rights of a global nature, caused by global world problems, which led to the subsequent internationalization of legal formulations of rights human rights, creation of international pacts, legislative cooperation of states in matters of human rights, acquisition of an integrative character by the legislation of those states that have signed international pacts on human rights. Global rights originate from Art. 1 of the International Covenant on Civil and Political Rights of December 16, 1966, which stated that all peoples have the right to self-determination.

The right to privacy was presented by American lawyers S. Warren and L. Brandes as "the right to be left alone" ("tobeletalone"). The specified right (righttoprivacy) received international recognition after its promulgation in Art. 12 of the Universal Declaration of Human Rights, in 1948. At that time, it was not related to the rapid development of information technologies - an external factor, but related to the individual.

The modern concept of the right to privacy covers a wide range of human

rights, and this causes the problem of balancing between the interests of an individual and the interests of society and freedom of information. The UN Human Rights Committee subsequently - in 1988 - noted that the protection of the fundamental right to privacy extends to all types of communications, and must be supported by guarantees against any interference.

In modern Ukraine, the right to privacy is guaranteed, first of all, by the Constitution of Ukraine. Constitutional norms protect various types of privacy, in particular: Art. 28 it is guaranteed that no person can be subjected to medical, scientific or other experiments without his free consent (i.e. physical privacy); Art. 30 is protected by the inviolability of housing (the so-called territorial privacy), Art. 31 secrecy of correspondence, telephone conversations, telegraphic and other correspondence (i.e. communication privacy), Art. 32 does not allow the collection, storage, use and distribution of confidential information about a person without his consent (i.e., information privacy) [2]. However, constitutional norms that formulate an exhaustive list of grounds for interference with the right to privacy and the conditions for such intervention, have not yet received sufficient development in laws and by-laws.

Liability for violation of the right to privacy is provided for by both criminal and civil legislation. So, for example, the Criminal Code of Ukraine (Articles 162, 163) provides for liability for: illegal entry into a person's home or other property, illegal inspection or search, as well as illegal eviction or other actions that violate the inviolability of citizens' homes; the same actions committed by an official or with the use of violence or with the threat of its use; violation of the secrecy of correspondence, telephone conversations, telegraphic or other correspondence transmitted by means of communication or through a computer; the same actions committed against state or public figures or committed by an official, or with the use of special means intended for covert information extraction [3].

Articles 301 and 306 of the Civil Code of Ukraine state that: an individual has the right to private life; a natural person himself determines his personal life and the possibility of familiarizing others with it; a natural person has the right to keep the

circumstances of his personal life confidential; the circumstances of a natural person's personal life may be disclosed by other persons only on the condition that they contain signs of an offense, which is confirmed by a court decision, and also with her consent; the collection, storage, use and distribution of information about the private life of a natural person without his consent is not allowed, except in cases specified by law, and only in the interests of national security, economic well-being and human rights. However, of course, the right to privacy is not absolute, it can be limited in certain cases, but the limitation must correspond to the triad: legality, proper purpose and necessity.

Therefore, one of the greatest achievements of the theory of the state and law is the conceptualization of the idea of human rights, which have become a criterion by which judgments about the level of development of society and the state are formed in the modern world.

LITERATURE:

1. Козюбра М. І. Право та людина: лініївзаємозв'язків та тенденціїрозвитку. Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. 2015. – Т. 68. С. 3-9.

2. Конституція України від 28.06.1996 р. / Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. – Історико-правовий часопис. – 2018. – №1 (11)

ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ В УМОВАХ УНІТАРНОЇ ДЕРЖАВИ НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ

Аксютіна Анастасія Володимирівна,
юрисконсульт, к.ю.н.
Борисов Іван Сергійович,
здобувач вищої освіти І курсу
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

Вступ. Визначення особливостей системи адміністративно територіального устрою будь якої країни є важливим, оскільки дане питання визначає форму держави, типологію держави, і виходячи з цього надає змогу визначити, а який тип державного устрою є найбільш корисним і найкращім,зокрема, для нашої країни. Особливо дане питання набуває актуальності в умовах повномасштабного вторгнення до України з боку Російської федерації.

Мета роботи. Визначити особливості системи адміністративно територіального устрою в умовах унітарної держави на прикладі України

Матеріали та методи. При дослідженні даного питання використовувалися наступні методи, такі як: аналіз синтез, структурно логічний метод. Використовувалися праці таких вчених як, Курцева Я. О., Ковтуна В, В. М. Баглая, В. В. Кравченка, А. М., тощо.

Результати та обговорення. *Форма державного устрою* – це елемент форми держави, що відображає спосіб територіального устрою держави, який визначає порядок взаємодії центральної, регіональної та місцевої влад. [1, с. 43].

Форми державного устрою класифікують на такі види: унітарна, федерація, та імперія.

Саме предметом нашого розгляду буде унітарна держава на прикладі України. Як правило, унітарна форма визначається в конституції, однак чимало основних законів не закріплюють унітарної форми державного устрою

(наприклад, Конституція Великої Британії) [2, с. 149].

Правове регулювання державного устрою України становить становлять: Конституція України, Європейська хартія місцевого самоврядування, закони України «Про Кабінет Міністрів України», «Про центральні органи виконавчої влади», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про Генеральну схему планування території України», тощо.

Відповідно до п. 13 ч. 1 ст. 92 Основного Закону територіальний устрій України визначається виключно законом. (Конституція). устрою України як унітарної держави [3].

Однією з основних засад будь-якої суверенної держави, яка визначає її унітарність, є принцип єдності та цілісності державної території. Цей принцип знайшов своє втілення не тільки у ст. 132 Конституції України, а й у ст. 2, у якій проголошується, що суверенітет Української держави поширюється на всю її територію, яка в межах наявних кордонів є цілісною й недоторканною. Тобто фактично цей принцип продовжено і вимогою недоторканості державної території [4, с. 76].

Тісно пов'язаними з принципом єдності є принципи цілісності та недоторканості державної території. Зокрема, перший означає «заборону насильницького (збройного чи іншого) розчленування, захоплення чи відокремлення частини території країни. А принцип недоторканості передбачає заборону будь-якої агресії» [5] з боку будь-яких суб'єктів міжнародних відносин. Особливо дане положення набуває своєї актуальності в умовах повномасштабного вторгнення, де Російська федерація порушила принцип територіальної цілісності та норми міжнародного права.

Під унітаризмом слід розуміти принцип державного устрою, при якому характерним є:

* Політична єдність

* Єдина система органів державної влади на всій території країни;

* Відсутність політичної самостійності у територіальних одиниць та єдність інших політичних,культурних, та економічних інститутів держави.

Форми державного територіального устрою	
Проста(унітарна) держава ↓ ↓ Централізована децентралізована	Складна держава * федерація *конфедерація *імперія Змішана держава. (поєднання складної та унітарної).

Характеризуючи унітарні держави за критерієм організації публічної влади у центрі і на місцях їх можна поділити на централізовані та децентралізовані, хоча термін «децентралізація» в даному контексті не варто розуміти у буквальному значенні цього слова. У централізованій унітарній державі адміністративно-територіальними одиницями одноосібно керують призначені з центру чиновники, а виборних органів не існує. Це стосується держав, де в середній ланці територіального устрою відсутні представницькі органи. У децентралізованій унітарній державі немає призначених урядом адміністраторів, а місцеве управління здійснюють виборні органи місцевих адміністративних одиниць.

Урядовий контроль за діяльністю місцевих органів має опосередкований характер і може виражатися, наприклад, через бюджетне та фінансово-кредитне регулювання. Крім того, в децентралізованих унітарних державах існує досить чітке розмежування повноважень між центральною владою та владою місцевих територіальних громад, що наближає ці держави до держав з федеративним устроєм [6, с. 66].

Унітарна форма державного устрою України є конституційним принципом, невід'ємною складовою частиною суб'єктності України, яка відіграла і продовжує відігравати важливу роль цивілізаційному розвитку України – є запорукою збереження суверенітету, незалежності, цілісності і недоторканості кордонів держави.

Не останню роль у збереженні територіальної цілісності України в 1990-х та 2000-х рр. відіграла унітарна форма державного устрою поряд із виваженою етнонаціональною політикою, які стримували етнорегіональні відмінності, нейтралізували їх конфліктогенний потенціал, гамували відцентрові прояви, в

такий спосіб підтримуючи міжетнічну злагоду та неподільність держави. [7, с. 66].

Висновки. Хоча унітаризм не допоміг ще в 2014 р. зберегти мир та територіальну цілісність, це не вказує на його неспроможність виконувати поставлені функції та задачі, і звичайно, будь яка форма державного устрою, не є запорукою територіальної цілісності і не нападу з боку держав агресорів. Кожна держава обирає свою форму державного устрою яка відповідає історичному розвитку кожної держави, її соціально-культурним чинникам. Саме Україна, на нашу думку, на початку 90-х років зробила правильний вибір, обравши унітарну форму державного правління, оскільки федеративний устрій , особливо в сьогоднішніх умовах, був і залишається для України ризикованим, оскільки передбачає створення автономних утворень, а враховуючи історичний розвиток України це не є корисним задля збереження територіальної цілостності країни.

ЛІТЕРАТУРА.

1. Теорія держави і права в схемах та таблицях: навчальний посібник . Кол. авт.; за заг. ред. Л. Р. Наливайко. К.: «Хай-Тек Прес». 2020. 296 с.

2. Коршун В. Ф. Зміст принципів адміністративно-територіального устрою. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2013. Вип. 62. С. 147−153.

3. *Конституція України* [Електронний ресурс] Відомості. Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. с. 141. Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua (зі змінами та доповненнями).*[*дата звернення. *24.11.2023]*.

4. Курцев О. Ю. Принцип унітаризму та система адміністративно територіального устрою України. *Право та державне управління.* 2020. № 4.,с 78-84

5. Колодій А. М. Стаття 2 Конституції України : науково-практичний коментар. голова редкол. В. Я. Тацій. Харків : Право. 2011. С. 18.

6. Мяловицька Н. Проблемні питання децентралізації влади в період

післявоєнного відновлення. *Конституція України в період війни та післявоєнного відновлення: матеріали Міжнародної наукової конференції з нагоди Дня Конституції України (23 червня 2023 р*оку): ел. Збірник / Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2023, 126 с

7. Явір В. А. Україна унітарна: аналіз цивілізаційного вибору форми державного устрою. *Науковий журнал «Політикус»* 2020 № 5. С. 166-171

ВПЛИВ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ НА БОЙОВУ ЕФЕКТИВНІСТЬ ПІДРОЗДІЛУ

Бабак Катерина Іванівна
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Копійка Максим Романович
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Бодирєв Дмитро Анатолійович
старший викладач кафедри тактико-спеціальної
підготовки
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Вступ. Вплив вогневої підготовки на бойову ефективність підрозділу є однією з ключових складових успішного проведення бойових операцій. Вогнева підготовка включає в себе всі заходи, спрямовані на підготовку бійців та озброєння для ефективного ведення бою, а також на створення сприятливих умов для досягнення поставлених завдань.

Матеріали та методи. Перш за все, вогнева підготовка включає в себе навчання бійців користуватися вогнепальною зброєю, а також різноманітними бойовими системами, включаючи ракетну та артилерійську техніку. Це навчання допомагає підвищити точність та ефективність вогневого ураження, а також забезпечити безпеку власних військ під час стрільби [1, с. 4].

Крім того, вогнева підготовка включає в себе розвідку інформації про ворожий вогонь та здійснення заходів з маскування та приховання. Це дозволяє зменшити вразливість підрозділу перед ворожими атаками та забезпечити безпеку військ [3, с. 20].

Особливу увагу слід приділяти координації вогню між різними підрозділами та видами військ. Ефективна співпраця та взаємодія під час ведення бою дозволяють досягти більш високої бойової ефективності та знизити втрати [1, с. 4].

Вогнева підготовка - це ключові складові для досягнення високої бойової ефективності військових та поліцейських підрозділів. Завдання цих видів підготовки включають в себе широкий спектр аспектів, які впливають на професійну готовність та функціональну здатність особового складу [4, с. 26].

Основним завданням даної підготовки є розвиток та постійне вдосконалення якостей поліцейських. Сюди входять витривалість, сила, швидкість та спритність. Ці аспекти фізичної підготовки допомагають збільшити загальну робочу здатність і витривалість в сурових бойових умовах [1, с. 11].

Психологічна стійкість та впевненість у своїх силах - це інші важливі аспекти фізичної та вогневої підготовки. Військовослужбовці та поліцейські повинні бути готові до вирішення викликів та стресових ситуацій, які можуть виникнути в ході службової діяльності. Ініціатива, винахідливість, хоробрість та рішучість допомагають вирішити завдання, що стоять перед особовим складом [2, с. 6].

Здоров'я військовослужбовців та поліцейських також має велике значення. Загартування та підвищення стійкості організму до негативних факторів допомагають забезпечити фізичне та психічне благополуччя особового складу.

Спільні вправи та навчання сприяють вихованню дисциплінованості, відчуття колективізму та товариської взаємодопомоги, що є важливими для успішного виконання завдань в командному середовищі.

Результати та обговорення. Вогнева підготовка спрямована на оволодіння навичками використання табельної зброї та максимальним використанням її бойових можливостей. Вона також включає в себе досконале знання основ і правил стрільб, що дозволяє військовослужбовцям та поліцейським діяти ефективно в будь-яких умовах. Останнім чином, важливо відзначити високу злагодженість дій військовослужбовців під час виконання вогневих завдань. Ця спільна робота є ключем до успішного виконання бойових операцій [3].

Важливим аспектом сучасної підготовки є можливість застосовувати здобуті знання на практиці для забезпечення власного життя, ефективного захисту населення та інтересів держави в умовах постійно змінюючоїся злочинності та нових викликів. Військовослужбовці та поліцейські мають бути завжди готові до пристосування та розвитку, щоб забезпечити безпеку та правопорядок в суспільстві.

Висновки. Загалом, вогнева підготовка впливає на бойову ефективність підрозділу, забезпечуючи йому необхідні навички та знання для успішного виконання завдань у будь-яких умовах. Це важлива складова будь-якої військової операції та забезпечує безпеку та результативність військового персоналу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бондаренко В. В., Сформованість спеціальних умінь і навичок у майбутніх правоохоронців на етапі професійного становлення. 2019 р. 45 с.

2. Власенко,І. В., М. О. Котелюх. Напрямки вдосконалення службової підготовки працівників Національної поліції України. 2019 р.

3. Зеленський Є. С. Вогнева підготовка–складова професійної підготовки майбутніх офіцерів поліції. Підготовка в умовах реформування системи МВС України: збірник наукових праць/МВС України. Харківський нац. Ун-т внутр. справ 2019 р. 122-124 с.

4. Савченко М. С., С. В. Жуковський. Вогнева Підготовка Складова

Професійної Підготовки Поліцейського. Матеріали викладені у авторській редакції з незначними коректорськими правками. 2020 р. 161 с.

5. Бодирєв Д. А., & Завістовський О. Д. (2023). Нові підходи у методиці викладання вогневої підготовки під час воєнного стану. Аналітично порівняльне правознавство, (3), 246-249.

ПОНЯТТЯ ОСОБЛИВО ТЯЖКИХ НАСЛІДКІВ ЯК КВАЛІФІКУЮЧОЇ ОЗНАКИ ПРИ ВЧИНЕННІ СТАТЕВИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Бабак К. І.
Курсант навчально-наукового ітституту
права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції.
Науковий керівник:
Чорна А. Г.
Старший викладач кафедри кримінального
права та кримінології.
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Вступ. Зґвалтування вважається вчиненням дій сексуального характеру, пов'язаних із вагінальним, анальним або оральним проникненням в тіло іншої особи з використанням геніталій або будь-якого іншого предмета, без добровільної згоди потерпілої особи (ст.152 КК України). Сексуальне насильство, з свого боку, визначається як вчинення будь-яких насильницьких дій сексуального характеру, не пов'язаних із проникненням в тіло іншої особи з використанням геніталій або будь-якого іншого предмета, також без добровільної згоди потерпілої особи (ст. 153 КК України) [1].

Матеріали та методи. В науці кримінального права, за ступенем суспільної небезпечності, передбачених кримінально караних діянь склади кримінальних правопорушень традиційно поділяють на три види: основні (прості), привілейовані (з пом'якшуючими обставинами) і кваліфіковані (з обтяжуючими обставинами або кваліфікуючими ознаками). Особливо кваліфіковані склади кримінальних правопорушень мають в собі особливо обтяжуючі обставини [2, с. 65].

Чинна редакція статей 152 та 153 Кримінального кодексу України (далі КК України) включає шість частин та містить кваліфікуючі ознаки, серед яких

повторність, вчинення зґвалтування особою, яка раніше вчинила будь-яке із кримінальних правопорушень, передбачених статтями 152 – 155 КК України, а також щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винуватий перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, чи ж щодо особи у зв'язку з виконанням нею службового, професійного чи громадського обов'язку, чи щодо жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності.

Особливо кваліфікуючими ознаками зґвалтування визначають вчинення злочину групою осіб, зґвалтування неповнолітньої, зґвалтування особи, яка не досягла 14 років, спричинення тяжких наслідків, а також вчинення дій, передбачених частиною четвертою цієї статті, повторно або особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених частинами четвертою або п'ятою статті 153, статтею 155 або частиною другою статті 156 КК України [1].

Особливо кваліфікуючими ознаками сексуального насильства визначають вчинення злочину групою осіб, сексуальне насильство щодо неповнолітньої особи, сексуальне насильство особи, яка не досягла 14 років, спричинення тяжких наслідків, а також вчинення дій, передбачених частиною четвертою цієї статті, повторно або особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених частинами четвертою статті 152, статтею 155 або частиною другою статті 156 КК України [1]. Повторність як кваліфікуюча ознака кримінального правопорушення зґвалтування чи сексуального насильства виявляється у випадку, коли його вчинила особа, яка раніше вже вчиняла зґвалтування чи сексуального насильства [3].

Необхідно звернути увагу на включення групи осіб до особливо кваліфікуючих ознак у статтях 152 і 153 Кримінального кодексу (КК) України. Аналізуючи Кримінальний кодекс України щодо кваліфікуючих і особливо кваліфікуючих ознак, де група осіб є кваліфікуючою ознакою та розташована поряд із повторністю в інших частинах статей, виявляється порушення системи законотворення. Пропонується переглянути цю ознаку і розмістити її разом з повторністю у частинах статей, а не визначати як особливо кваліфікуючу

ознаку. Додатково, пропонується включити в частини третіх статей 152 та 153 КК України вчинення дій групою осіб як особливо кваліфікуючу ознаку [4].

Ще однією особливо кваліфікуючою ознакою є вчинення дій щодо неповнолітньої особи, зміни в термінах в чинній редакції вказують на вік від 14 до 18 років. Четверта частина статей 152 та 153 КК України вводить нову особливо кваліфікуючу ознаку – вчинення дій щодо особи, яка не досягла 14 років, незалежно від її добровільної згоди. Це доповнення спрямоване на захист та статеву недоторканість особи, яка ще не досягла 14 років.

У частині 5 статей 152 та 153 КК України передбачено ще одну особливо кваліфікуючу ознаку – спричинення тяжких наслідків. Важливо зауважити, що попередні редакції цих статей передбачали спричинення «особливо тяжких наслідків». Згідно з Постановою Пленуму Верховного Суду України, такі наслідки можуть включати смерть, втрату органу або його функцій, психічні розлади, непоправне знівечення обличчя, переривання вагітності, зараження вірусом імунодефіциту людини або іншими невиліковними інфекційними хворобами. Це забезпечує ефективний захист жертви від надмірно важких наслідків злочину.

Результати та обговорення. Таким чином, необхідно уважно переглянути кваліфікуючі ознаки у статтях 152 та 153 КК України з метою покращення їхньої логічності та ефективності у захисті прав громадян.

Розглядаючи поняття тяжких наслідків у статтях 271, 272, 273, 274, 275 Кримінального кодексу України, важливо враховувати визначення, яке надає Пленум Верховного Суду України у своїй постанові від 12.06.2009 р. № 7 «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини проти безпеки виробництва». Зазначається, що термін «інші тяжкі наслідки» включає в себе ситуації, коли завдається тяжких тілесних ушкоджень одній людині, середньої тяжкості тілесних ушкоджень двом чи більше особам, значна шкода здоров'ю людей, а також шкода великих розмірів підприємствам, установам, організаціям чи громадянам, а також тривалий простій підприємств, цехів або їх виробничих дільниць. Зазначено, що в кримінальному праві термін

«тяжкі наслідки» є більш широким, ніж «особливо тяжкі наслідки», і може включати не лише смерть або серйозні тілесні ушкодження, але і заподіяння середньої тяжкості тілесних ушкоджень, майнову шкоду тощо [2].

По-друге, важливо звернути увагу на зміни у визначенні насильницького способу вчинення кримінальних правопорушень згідно із попередніми редакціями статей 152 та 153 КК України. Поточні формулювання не передбачають використання фізичного насильства, погрози його застосування або використання безпорадного стану. Кримінальна відповідальність виникає лише у випадку вчинення сексуальних дій без добровільної згоди потерпілої особи [3].

Висновки. Проте, слід враховувати, що добровільність згоди потерпілої особи піддається впливу різних факторів, таких як фізичне насильство, погрози, обман, використання матеріальної чи службової залежності тощо. Таким чином, тяжкі наслідки в злочинах з сексуального характеру тепер охоплюють не лише фізичні травми, а й можливу майнову шкоду, порушення прав чи інтересів потерпілої особи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний кодекс України : Закон від 05.04.2001 № 2341-III // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. Дата звернення: 21.11.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n975

2. Ємельянов В. П. Кримінальне право України. Загальна частина. Основні питання вчення про злочин : науково-практичний посібник. Харків : Право, 2018. 142 с.

3. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України): за ред. М. І. Хавронюка К.: Ваіте, 2019. 288 с.

4. Кримінальне право України. Особлива частина : навчальний посібник. А. А. Васильєв, О. О. Житний, Є. О. Гладкова та ін.; за ред. О. М. Литвинова. Харків : Право, 2020. 656 с.

СУД – ОБОВ'ЯЗКОВИЙ СУБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Бабак Катерина Іванівна
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Логінова Марина Вікторівна
викладач кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
капітан поліції
м. Дніпро, Україна

Вступ. У сучасному цивільному процесі визначення суду як головного суб'єкта цивільних правовідносин є не лише юридичною константою, але й гарантією справедливості та ефективності правосуддя. Закріплення цієї ролі суду відбувається на різних рівнях правового регулювання, починаючи від Конституції України та завершуючи Цивільним процесуальним кодексом.

Матеріали та методи. У силу особливостей його функцій і статусу, суд виступає важливим ланком у системі судів України, розподілення завдань та функцій між судовими органами дозволяє визначити їхню компетенцію. Здійснення правосуддя, як виключного права суду, надає йому особливу відповідальність та зобов'язує залишатися безстороннім та об'єктивним [1, с. 6].

Цивільні процесуальні правовідносини, які виникають у процесі здійснення правосуддя, не можуть існувати без участі суду. Він виступає як головний суб'єкт, забезпечуючи юрисдикцію та повноваження для розгляду різноманітних цивільних справ. Різноманітність судових органів, включаючи місцеві загальні суди, апеляційні та касаційні інстанції, створює систему, яка

гарантує компетентність та об'єктивність у розгляді різних категорій справ [2, с. 55].

Цивільний процесуальний кодекс України визначає не лише юрисдикцію та повноваження судів, але й регламентує порядок здійснення цивільного судочинства в країні. Це відображає важливість інституту юрисдикції, забезпечуючи право на судовий захист, яке закріплене у Конституції України [4, с. 7].

Зазначена в статті Конвенції «суд, що встановлений законом» підкреслює необхідність існування організаційної структури судів, особливо у контексті цивільних справ. Цей аспект визначає не лише незалежність та неупередженість судових органів, а й гарантує ефективність правосуддя, дозволяючи забезпечити справедливий і публічний розгляд справ протягом розумного строку.

Результати та обговорення. Зокрема, у розділі 2 ЦПК України законодавець використовує терміни «юрисдикція» і «підсудність» як синоніми, описуючи територіальну юрисдикцію цивільних справ: § 3 розділу 2 ЦПК України названий «територіальна юрисдикція (підсудність)», а різні види цієї юрисдикції називають підсудністю - підсудність справ за місцем проживання або місцем знаходження відповідача (ст. 27 ЦПК України), підсудність справ за вибором позивача (ст. 28 ЦПК України), виключна підсудність (ст. 30 ЦПК України), підсудність справ, у яких однією із сторін є суд або суддя (ст. 26 ЦПК України) [3, с. 7].

Під час розгляду питань цивільної юрисдикції в контексті чинного законодавства необхідно зосередитися на визначенні повноважень (компетенції) загальних судів та інших юрисдикційних органів у розгляді цивільних справ. Однак важливість регулювання інституту судової юрисдикції цивільних справ відображена лише в статті 21 ЦПК України, де йдеться про можливість сторін цивільної справи передати спір на розгляд третейському суду [2, с. 90].

Загалом, новелі ЦПК України від 03.10.2017 року, внесені Законом

України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», є позитивною ініціативою у регулюванні судової юрисдикції цивільних справ. Вирішення проблеми «конфлікту» у визначенні юрисдикції різних справ, зокрема розмежування цивільної та господарської юрисдикцій чи цивільної та адміністративної юрисдикцій, виявилось давноочікуваним. Схвалення цих норм як науковцями, так і суддями, зумовлене введенням ефективних механізмів уникнення подібних конфліктів при визначенні юрисдикції цивільних справ, зокрема частиною 6 статті 403 ЦПК України, яка визначає, що у випадках оскарження судових рішень із підстав порушення правил предметної чи суб'єктної юрисдикції, справа передається на розгляд Великої Палати Верховного Суду України [1].

Безумовно, введення спрощеного порядку розгляду справ у позовному провадженні є очікуваним, оскільки враховуючи засади пропорційності в цивільному судочинстві (згідно зі ст. 11 ЦПК України), суд повинен враховувати різноманіття справ, їх складність, важливість для сторін, терміни провадження та інші фактори, що гарантують ефективний захист прав [2, с. 3].

Додатково, можливість особи самостійно вибирати порядок розгляду справи при поданні позовної заяви (загальний чи спрощений), а також подання відповідного клопотання до суду (відповідно до ч. 1 ст. 276 ЦПК України), що відображає принцип диспозитивності в цивільному судочинстві, надає можливість ефективного захисту порушених прав та інтересів осіб (згідно зі ст. 13 ЦПК України).

Тим не менше, у судах першої інстанції виникають питання при застосуванні спрощеного порядку розгляду справ у позовному провадженні, навіть за визначеними критеріями у ч. 4 і 6 ст. 19 та ст. 274 ЦПК України. Зокрема, у спрощеному порядку можуть розглядатися малозначні справи, трудові спори, справи про надання дозволу на тимчасовий виїзд дитини, а також інші справи, де пріоритетом є швидке вирішення [3, с. 7].

Наприклад, зазначене у частині 4 ст. 19 ЦПК України включення трудових спорів до категорії малозначних справ може викликати питання, оскільки трудові спори можуть бути різноманітні та складні, включаючи питання поновлення на роботі, виплат за прогул та розірвання трудового договору.

Висновки. Суд виступає необхідним учасником усіх правовідносин цивільного процесу, що забезпечує виникнення та функціонування процесуальних правовідносин. Ретельна регламентація судової юрисдикції у цивільному процесуальному праві стає однією з ключових передумов для винесення судових рішень, які є законними та обґрунтованими.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Василів С. Суд–обов'язковий суб'єкт цивільних процесуальних правовідносин: питання цивільної юрисдикції. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки 2020 р. С. 127-133.

2. Теоретичні проблеми цивільного процесуального права: підруч. За заг. Ред. М. Ясинка. К. Алерта, 2016. 883 с.

3. Цивільний процес (загальна частина): навч. посібник. 2-ге вид., доп. і перероб. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2017. 192 с.

4. Цивільний процесуальний кодекс України. Офіційний вебсайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/1618-15#n7423.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ КРИМІНОЛОГІЧНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ

Базукін Артем Сергійович
здобувач вищої освіти 3 курсу спеціальність 262
«Правоохоронна діяльність»
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Курліков Тимур Євгенович
здобувач вищої освіти 3 курсу спеціальність 262
«Правоохоронна діяльність»
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник
Чорна Аліна Геннадіївна
Старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ капітан поліції

Кримінологічне прогнозування є частиною соціального прогнозу, який охоплює всі явища і процеси життєдіяльності суспільства: перспективи розвитку науки й техніки, економіки, демографічних й етнічних процесів, охорони здоров'я, освіти, мистецтва, держави і права тощо. Тому видами галузевого прогнозування можуть бути будь-які специфічні сфери суспільства. Однією з важливих галузей соціального прогнозування виступає передбачення розвитку кримінологічно значимих явищ і процесів. Будь-яке прогнозування це спроба проникнути у майбутній стан прогнозованого явища. Прогнозування це процес отримання наукового знання про майбутнє, що ґрунтується на закономірностях певних явищ, в результаті аналізу їх стану в минулому і сьогоденні. Прогноз – це результат передбачення, висновок про ймовірність настання певних змін в об'єкті дослідження [1].

Для запобігання злочинності полійцейський повинен вивчати соціальні, економічні,кулітурні та психологічні властивості розроблюваних осіб. Існує прогностична система обставин у системі кримінально-правового регулювання, яка полягає у наявності можливості запобігання суспільно небезпечним діянням

кримінально-правовими засобами, наявність ресурсів для здійснення кримінального переслідування осіб, які вчинили суспільно небезпечні діяння.

Кримінологічне прогнозування дозволяє: а) попередити суспільство і державу про можливі варіанти розвитку криміногенної ситуації в країні у майбутньому; б) здійснити належне планування боротьби зі злочинністю і розробити заходи, спрямовані на її запобігання; в) сприяти розробленню спеціальних програм для вирішення соціально-економічних проблем суспільства; г) вирішити питання про законодавче забезпечення тих чи інших суспільних відносин, внесення змін чи доповнень до чинного законодавства, яке регламентує різноманітні сфери суспільного життя; ґ) провести обґрунтовану кримінологічну експертизу необхідних законопроектів чи інших нормативно-правових актів; д) виявити можливі позитивні і негативні наслідки заходів запобігання злочинності, окремих її форм, груп чи видів злочинів [2].

Таким чином можливо структувати механізм індивідуального запобігання злочинам:

1. Виявлення осіб, схильних до вчинення протиправних дій (ті, що мають певні залежності, схильні до адективної поведінки та раніше притягувались до адміністративної/кримінальної відповідальності)
2. Вивчення особи правопорушника, його громадської позиції та його у роль у локальному соціумі
3. Вивчення особи у соціальних мережах

Ключовими даними при ознайомленні з профілем особи в соціальній мережі є: Наявна на сторінці текстова інформація. До цієї категорії варто віднести такі особливості як: зазначена інформація про кар’єрне становище, отриману освіту, особливості особистого життя, та особистих даних, до яких можна віднести і спрямування підписів публікацій, і особливості у вподобань серед музики, груп, інтересів, а також наявність життєвого кредо, аспекти життєвої позиція. Аналізуючи описані дані, можна прослідкувати наявність принципів, особливостей переконань, світогляду, про це свідчить наявна освіта, зацікавленість художньою літературою, сповідування модних тенденцій,

відношення сучасні технології, тощо. Інформація про кар’єрне становище, досягнення дають можливість оцінити тенденції до самореалізації особи, а також стану її розвитку в обраній професійній діяльності [3]. Також слід звернути увагу на групи у яких зареєстрована особа та на вподобані публікації.

Кримінологічне прогнозування має ряд обмежень, пов'язаних з тим, що злочинність є складним соціальним явищем, на розвиток якого впливають багато факторів. Тому прогнози злочинності не можуть бути безумовно точними. Однак, навіть неточність прогнозів може бути корисною, оскільки вона дозволяє правоохоронним органам вживати заходів для запобігання злочинності.

Отже, кримінологічне прогнозування є важливим інструментом для ефективної боротьби зі злочинністю. Воно дозволяє правоохоронним органам та іншим державним органам планувати свою діяльність, розробляти та впроваджувати ефективні заходи протидії злочинності. Кожна особа - це індивідуальність і її треба вивчати окремо, знання тонкостей людської психології допоможе бути більш подкованішими у питаннях кримінологічного прогнозування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінологічне прогнозування та планування у сфері запобігання злочинності. Веб-сайт. URL: https://osvita.dduvs.in.ua/md/mod/lesson/view.php?id=101821

2. Поняття, завдання, види і методи кримінологічного прогнозування. Веб-сайт. URL: http://mego.info/матеріал/1-поняття-завдання-види-і-методи-кримінологічного-прогнозування

3. Недря К. М. Аналіз особистості відповідно до даних з соціальних мереж: психологічний аспект / К. М. Недря, В.М. Болгаренко // Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 17 бер. 2023 р.). – Дніпро : ДДУВС, 2023. – С. 758-759

СПЕЦИФІКА КОМУНІКАЦІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВИХ ОБОВ'ЯЗКІВ

Балабко Іван Володимирович
здобувач вищої освіти 3 курсу факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
Макаров Арсентій Ілгарович
Співавтор:
здобувач вищої освіти 3 курсу факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
Науковий керівник:
Гіденко Євген Сергійович
Старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

У сучасних неспокійних соціально-економічних умовах, складній криміногенній ситуації органи внутрішніх справ, як ніколи, потребують внутрішніх справ, як ніколи, гостро потребують високопрофесійних кадрів, які володіють надійними теоретичними знаннями і практичними навичками виконання професійних обов'язків у повсякденних та екстремальних умовах.

Комунікація має безліч визначень. Однак, незважаючи на різні визначення, спільними елементами будь-якого процесу комунікації є обмін інформацією за допомогою спільної системи символів між двома або більше особами.

Суть комунікації полягає в передачі повідомлення - спільного розуміння між учасниками комунікації. Ця концепція не є особливо складною чи абстрактною, якщо розглядати її поверхнево, але справжнім ключем до розуміння суті комунікації є усвідомлення всіх нюансів, пов'язаних з цим процесом. Коли люди спілкуються оптимально, і вони можуть передавати, отримувати та обробляти інформацію.

У процесі комунікації сторони беруть участь у певній несвідомій поведінці, яка спрямовує потік комунікації. Відправником повідомлення є та

сторона, у якої виникла ідея. Уявіть собі лампочку, яка вмикається, коли вимикач клацає, і ви отримаєте уявлення про те, що відчуває відправник, коли у нього з'являється ідея і він бажає передати цю інформацію іншій стороні або сторонам.

Потім відправник кодує повідомлення, перетворюючи свою ідею на слова або жести, які передають сенс одержувачу. По суті, кодування передбачає переведення ідеї у спільну систему мови, яку розуміють обидві сторони.

На цьому етапі комунікаційного циклу може виникнути велика проблема, оскільки слова мають різне значення для різних людей. Щоб уникнути помилки обходу, особа яка звертається повинна ретельно добирати слова, обираючи ті з них, які мають конкретне значення, і які обов'язково будуть викликати однакове розуміння як у відправника, так і в одержувача. Важливо пам'ятати, що оскільки відправник є особою, яка ініціювала процес комунікації, він або вона несе основну відповідальність за його успіх. Подбати про те, щоб забезпечити вибір відповідних слів - це перший крок до успішної комунікації

Аналіз професійної діяльності працівників органів внутрішніх справ показує, що робота безпосередньо з людьми займає в ній центральне місце.

Відповідно, успіх такої діяльності значною мірою визначається вмінням грамотно і професійно будувати комунікацію. Кожен поліцейський, реалізуючи свою діяльність в службовому колективі, повинен вміти організовувати обмін інформацією, координувати свою діяльність з іншими співробітниками, визначати міжособистісні позиції. [3]

Знання комунікативних причин конфліктів, та вміння вести переговори визначають ефективність роботи працівника не тільки в службовому колективі, а й у процесі оперативно-службової діяльності.

Дослідники Прохоренко та Дученко ще у 2015. зазначали, що сфера спілкування працівника правоохоронного органу не обмежується правопорушниками, кримінальним світом, а все більше розширюється за рахунок взаємодії з законослухняними громадянами, та широкими верствами населення.

У зв'язку з цим комунікативна діяльність працівників правоохоронних органів комунікативна діяльність правоохоронців ґрунтується на двох формах спілкування: суб'єкт-суб'єктній та суб'єкт-об'єктній.

Суб'єкт-об'єктне спілкування реалізує розподіл ролей маніпулятора та об’єкта маніпуляції між партнерами. [1]

Характерним її різновидом є офіційне спілкування у формі наказів, інструкцій, приписів, а також взаємодія з порушниками закону. Як показує аналіз, таке спілкування становить до 50% моделей професійного спілкування правоохоронця стверджували Євдокимова, Пономаренко. [2, с. 27]

Суб'єкт-суб'єктна комунікація реалізується як у ситуаціях спілкування правоохоронця з потерпілими, так і в багатьох правоохоронця з потерпілими, так і в багатьох інших ситуаціях, коли правоохоронець та інша особа однаково зацікавлені у спілкуванні однаково зацікавлені у спілкуванні один з одним.

Очевидно, що такі схеми передбачаються в партнерських моделях. Суб'єкт-суб'єктне спілкування будується на основі культури спілкування як єдності соціальних, службових та особистісних цінностей, установок, норм, правил поведінки і спілкування необхідних для соціально-орієнтованої взаємодії правоохоронців з іншими працівниками та громадянами в процесі вирішення службових і соціальних завдань, що відповідають вимогам законів, моралі та етикету розповідав Перкінс у 2022 році. [3, с. 540]

Підводячи підсумок бажаємо зауважити, що специфіка комунікабельності правоохоронця полягає в тому, що він за родом своєї професійної діяльності з людьми різного віку, різних професій, які займають різний правовий статус.

При цьому комунікабельність правоохоронця повинна вписуватися в рамки регламентованих правових дій. У певні моменти потрібні акторська майстерність і "перевтілення", конспірація і яскрава індивідуальність потрібно вміти викликати довіру, розташувати співрозмовника до відвертості, приховувати власні наміри та визначати ризики, пов'язані з наміри та визначати ризики розвитку ситуацій взаємодії що зауважував Хуртенко.

На практиці в процесі службової діяльності працівники поліції постійно

стикаються із завданнями психологічного характеру, вирішення яких відбувається в умовах гострого дефіциту часу, коли необхідно за короткий проміжок часу розпізнати характер події, що наближається або вже відбулася, об'єктивно її оцінити та прийняти правильне рішення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів від 24 липня 2017 р. / Генеральна прокуратура України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001900-17/conv#n2 (дата звернення: 27.11.2023).

2. Омельченко І. Сутнісні модуси категорії "Комунікативна діяльність" у дискурсі постнекласичної психології / І. М. Омельченко // Психологія і особистість. - 2017. - № 1. - С. 25-40.

3. Кудерміна, О. Психологічні особливості професійного спілкування суб’єктів правоохоронної діяльності. Збірник наукових праць "Проблеми сучасної психології". – 2019. -№1. С. 538-537

ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

Безкровний Єгор В'ячеславович
здобувач вищої освіти 3 курсу
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Федченко Володимир Михайлович
професор кафедри
кримінального процесу та стратегічних розслідувань
кандидат юридичних наук, доцент
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Вручення письмового повідомлення про підозру особі це є стаття 278 Кримінально процесуальний кодекс України (далі як КПК) [1]

Повідомлення про підозру особі повинно бути засновано на обґрунтованої підозри.

В правовій теорії наявне поняття «обґрунтованої підозри», яке отримало своє практичне закріплення у рішеннях Європейського суду з прав людини (далі як ЄСПЛ). Найбільш популярне Рішення ЄСПЛ, в якому надано наступне визначення «обґрунтованої підозри» є рішення від 21.04.2011 року у справі «Нечипорук і Йонкало проти України» Так, у вказаному Рішенні ЄСПЛ зазначається наступне: «Обґрунтована підозра» означає, що існують факти або інформація, які можуть переконати об'єктивного спостерігача в тому, що особа, про яку йдеться, могла вчинити правопорушення, те, що вимога розумної підозри передбачає наявність доказів, які об'єктивно пов'язують підозрюваного з певним злочином.

І вони не повинні бути достатніми, щоб забезпечити засудження, але мають бути достатніми, щоб виправдати подальше розслідування або висунення обвинувачення» [2].

Для вручення обґрунтованої письмової повідомлення про підозру за вчинення кримінального проступку, повинно бути наявності доказів, фактів, які слідчять що ця особа вчиняла кримінальний проступок. Такими доказами може

бути:

- Затримання особи на місце скоєння кримінального правопорушення або проступку ч 1 ст. 276 КПК
- Показання свідків, потерпілого, речові докази.
- Результати впізнання, проведення одночасного допиту.
- Слідчий експеримент.
- Висновок експерта.

Але також, існують недопустимі докази, що отриманні від свідка. Недопустимі докази-це надані показання свідка, який в цьому же кримінальному проступку або кримінальному правопорушенні визнається підозрюваним або обвинуваченим.

Аналізуючи в контексті даної роботи окремі положення статті 87 КПК України, можна зробити висновок про наявність достатніх підстав для визнання недопустимими зібраних слідством доказів щодо свідків.

Тобто всі докази та відомості щодо таких доказів, отримані від особи, яка на той час була свідком, яка згодом через описану зволікання встановила особу підозрюваного, обвинуваченого, будуть визнані недопустимими. Також особі, яка підозрюється повідомляється його права та обов'язки згідно ст. 42 КПК [1].

В сучасній Україні кожна особа та громадянин мають права, свободи та законні інтереси, які держава захищає від їх незаконного порушення. Визначальною ознакою правової та демократичної держави є визнання та офіційне закріплення всіх прав та основних свобод людини, а також здатність до їх безпосереднього правового захисту. [3, с 700]

Отже, виходячи з вищевикладеного, можна зробити висновок, що підозра це обґрунтоване припущення слідчого та/або прокурора про причетність особи до вчинення кримінального правопорушення, офіційно викладене в повідомленні про підозру, та підлягає перевірці на наявність у ньому підозри. Повідомлення про підозру – це процесуальна дія, яка полягає у складанні слідчим, прокурором письмового повідомлення про підозру та вручені його особі відповідно до ст. 276-279 КПК

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/4651-17

2. Рішення ЄСПЛ 21.04.2011 року у справі «Нечипорук і Йонкало проти України»: URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_683#Text

3. Ірина Гога, Володимир Федченко ПРОЦЕСУАЛЬНІ ГАРАНТІЇ ПРАВ ПОТЕРПІЛОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ The 5 th International scientific and practical conference “Modern problems of science, education and society”(July 17-19, 2023) SPC “Sci-conf. com. ua”, Kyiv, Ukraine. 2023. 881 https://scholar.google.com/scholar?oi=bibs&cluster=8252796246826868699&btnI=1&hl=en

РОЗВИТОК ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Безкровний Єгор В'ячеславович
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Горбенко Денис Андрійович
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Чорна Аліна Геннадіївна
Старший викладач
кафедри кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
капітан поліції

24 лютого 2023 року виповнюється рік від початку російського вторгнення в Україну. Відтоді питання військових злочинів стало одним із найактуальніших у кримінальному праві. Це особливо важливо тому, що боротьба з агресором повинна вестися з суворим дотриманням військової дисципліни [1, с 1064]

Транснаціональна злочинність може стати серйозною проблемою для будь-якої країни, і Україна не виняток, особливо в умовах воєнного стану. Воєнний стан створює безліч сприятливих умов для різних видів злочинності, включаючи транснаціональну злочинність, так як зменшується та ослаблюється контроль і координація у владних структурах.

Після початку повномасштабного вторгнення в Україну у 2022 році співпраця між російською та українською організованої злочинністю стала неможливою через політичну ситуацію та логістичні проблеми з контрабандою через лінію фронту, де точиться запекла боротьба. Багато українських

кримінальних авторитетів вирішили залишити країну, а воєнний стан і комендантська година в усій країні певний час стримували деякі форми злочинної діяльності.

Проте після недовготривалого несприятливого початкового періоду багато форм організованої злочинності відновилися, а воєнний стан створює для них нові можливості [2].

Найпоширенішими злочинами, яким військовий стан “створює” сприятливі умови стали кримінальні правопорушення передбачені ст. 263 Кримінального кодексу України, а саме незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, оскільки будь-який воєнний конфлікт створює підвищений попит на зброю та боєприпаси, та ст. 149 Кримінального кодексу України “торгівля людьми” , через те , що в умовах військового стану та в наслідок активних бойових дій на певних територіях виникають уразливі види категорій, а саме біженці та внутрішньо переміщенні особи.

Не менш поширеним злочином в таких умовах стало кримінальне правопорушення відповідальність за яке передбачена ст. 201 Кримінального кодексу України а саме контрабанда, так би мовити популярність цього злочину виникла з появою величезних потоків гуманітарної та військової допомоги , що супроводжується послабленням прикордонного контролю.

Також актуальними лишаються злочини спрямовані на інформаційну безпеку громадян та на нормальну роботу важливих інфраструктурних підприємств, мова йде про кібератаки , які в руках кіберзлочинців стають знаряддям для створення хаосу та порушення налагодженого механізму роботи урядових та критичних структур.

Для боротьби з транснаціональною злочинністю в умовах воєнного стану, Україна повинна співпрацювати з міжнародними партнерами, зміцнювати кордони та забезпечувати ефективний правопорядок. Крім того, розвиток внутрішніх систем контролю та розвідки грають важливу роль у боротьбі з транснаціональною злочинністю в таких умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. ПОНЯТТЯ ВІЙСЬКОВОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ- ДС Копетан, АГ Чорна - The 12 th International scientific and practical …, 2023 URL:https://scholar.google.com.ua/scholar?oi=bibs&cluster=4471225829815532767&btnI=1&hl=uk

2. ДОСЛІДЖЕННЯ «ОРГАНІЗОВАНА ЗЛОЧИННІСТЬ В УКРАЇНІ ЗНАХОДИТЬ НОВІ МОЖЛИВОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ» [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2023/02/%D0%9F%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%80%D0%B5%D0%BB%D1%96%D0%B7.pdf.

3. КРИМІНАЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131. – 2001. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text.

АНАЛІЗ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ РОЗШУКОВИХ ДІЙ У КОНТЕКСТІ ЗЛОВЖИВАННЯ ВЛАДИ

Бичок Олександр Миколайович
курсант 3 курсу ФПФПКП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Русько Данило Олександрович
курсант 3 курсу ФПФПКП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник
Первій Віта
доктор філософії,
викладач кафедри
оперативно-розшукової діяльності факультету
підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Негласні слідчі (розшукові) заходи відіграють важливу роль у розслідуванні кримінальних справ. Поточний Кримінальний процесуальний кодекс України значно розширив можливості збору доказів у кримінальних справах, введенням загальної процедури проведення негласних слідчих (розшукових) заходів.

Негласні методи збирання інформації щодо злочинів можуть бути не лише ефективним інструментом збору доказів у кримінальних справах, але і можуть порушувати права, свободи та законні інтереси осіб, що потрапили під вплив кримінального судочинства. Використання негласних слідчих (розшукових) дій як засобу доказової бази в кримінальному процесі потребує постійного вдосконалення їх організації, тактики та процесуальних гарантій їх законності.

Рішення щодо проведення оперативно-розшукових заходів, подання та

розгляд відповідних клопотань, проведення таких заходів, реєстрація та використання їх результатів, а також проведення цих заходів до вирішення справи слідчим суддею та інші аспекти їх проведення регулюються положеннями глави 21 Кримінального процесуального кодексу України з урахуванням особливостей, визначених Законом України "Про оперативно розшукову діяльність". Ці питання охоплюють мету проведення оперативно розшукових заходів, суб'єкта ініціювання та проведення цих заходів, обгрунтування клопотання про їх проведення та підстав для його задоволення слідчим суддею, використання результатів оперативно-розшукових заходів та інші питання, які випливають із специфіки мети їх проведення.

Негласні слідчі (розшукові) заходи відрізняються від оперативно розшукових заходів тим, що в першому випадку вони виникають у контексті розпочатої кримінальної справи, тоді як дозвіл на оперативно-розшукові заходи видається у рамках оперативно-розшукової справи.

Результати негласних слідчих (розшукових) заходів для їх подальшого використання, зокрема в кримінальному процесуальному доказуванні, оформлюються як матеріали неофіційних слідчих (розшукових) заходів. Оскільки сама інформація, яка отримується у результаті проведення цих заходів, не може бути використана в кримінальному процесуальному доказуванні, важливо правильно задокументувати і використовувати ці матеріали.

Аналіз негласних слідчих (розшукових) дій в контексті зловживання влади є суттєвим завданням, спрямованим на визначення ефективності та законності застосування цих заходів у рамках розслідування. Зловживання влади може включати в себе недотримання прав та свобод громадян, порушення законних інтересів, а також використання владних повноважень для особистих цілей. Аналіз негласних слідчих (розшукових) дій у контексті зловживання влади має на меті забезпечити баланс між необхідністю ефективного розслідування та захистом прав і свобод осіб, що перебувають під дією цих заходів.

Досліджуючи використання неофіційних слідчих розшукових заходів (НСРД) у розслідуванні злочинів, пов'язаних із зловживанням владою чи службовим становищем, можна виділити певні категорії таких заходів, такі як аудіо- та відеоконтроль особи (згідно зі статтею 260 Кримінального процесуального кодексу), накладення арешту на кореспонденцію (згідно зі статтею 261 КПК), огляд і виїмка кореспонденції (згідно зі статтею 262 КПК), зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (згідно зі статтею 263 КПК), зняття інформації з електронних інформаційних систем (згідно зі статтею 264 КПК) та контроль за вчиненням злочину (згідно зі статтею 271 КПК) [4, с. 820].

Отже, злочини, які вчиняються у сфері службової діяльності, не виявляються у повному обсязі. Правоохоронці мають можливість розглядати лише окремі ізольовані факти злочинної діяльності, при цьому виявлення всіх схем та механізмів досягнення злочинної мети стає неможливим завданням. З нашого погляду, застосування неофіційних слідчих розшукових заходів щодо цієї категорії злочинів повинно базуватися не лише на внутрішніх нормах законодавства, але й на положеннях міжнародних нормативно-правових актів, що регулюють питання взаємодії та правової допомоги між країнами.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Комарницька О. Б. Роль і місце прокурора при фіксації ходу та результатів проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Вісник Луган. держ. ун-ту внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. 2015. Вип. 1. С. 270–278.

2. Сергєєва Д. Використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій для отримання окремих видів доказів у кримінальному провадженні: проблемні питання. Право України. 2017. № 12. С 49-61.

3. Використання в кримінальному провадженні відомостей, отриманих у результаті негласних слідчих (розшукових) дій: науковометодичні рекомендації для підрозділів Національної поліції України. Цуцкіридзе М. С., Мартовицька О. В., Романюк В. В., Бурлака В. В. та ін. Х.: Харківський нац. ун-

т внутр. справ, 2022. 82 с.

4. Первій В. Ю. НЕГЛАСНІ СЛІДЧІ (РОЗШУКОВІ) ДІЇ ЯК ЗАСОБИ ПРОЦЕСУ ДОКАЗУВАННЯ У ЗЛОЧИНАХ, ПОВ'ЯЗАНИХ ЗІ ЗЛОВЖИВАННЯМ ВЛАДОЮ АБО СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ. Abstracts of VII International Scientific and Practical Conference London, United Kingdom. 2021. С.817-821

ЩОДО СУЧАСНИХ АСПЕКТІВ КОДИФІКАЦІЇ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА

Білоусова Катерина Володимирівна,
Національний технічний університет України
Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського
студентка 4 курсу, групи СП-01
факультету соціології і права

Вступ. Сучасний світ характеризується динамічним розвитком, який проявляється у всіх сферах суспільного життя. Цей розвиток супроводжується зростанням міждержавної взаємодії, що вимагає гармонізації національних законодавств. У таких умовах міжнародне приватне право (далі – МПрП) відіграє важливу роль у регулюванні приватноправових відносин з іноземним елементом [1]. Передумовами розвитку МПрП є такі процеси, як глобалізація, інтеграція та кодифікація. Глобалізація — це процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції та уніфікації. Вона супроводжується такими явищами, як міжнародна торгівля, транснаціональні компанії, міграція населення, стандартизація законодавства тощо. Ці явища призводять до зростання кількості приватноправових відносин з іноземним елементом, що вимагає розробки міжнародних норм для їх регулювання.

Інтеграція — це процес об'єднання країн у спільні економічні, політичні та культурні союзи. Вона сприяє зближенню правових систем країн-учасниць, що полегшує регулювання приватноправових відносин з іноземним елементом. Кодифікація — це об'єднання в єдиному нормативно-правовому акті юридичних норм, що регулюють певну групу суспільних відносин. Кодифікація МПрП сприяє уніфікації міжнародних норм, що полегшує їх застосування. Наслідком розвитку глобалізації, інтеграції та кодифікації є активний розвиток міжнародного цивільного обороту та інтернаціоналізація інших приватноправових відносин. Це вимагає подальшого розвитку МПрП, яке має на меті врегулювати приватні та правові відносини, ускладнені за допомогою іноземного елементу.

Мета роботи. Мета дослідження полягає у виокремленні основних проблемних аспектів та перспектив у процесі кодифікації норм міжнародного приватного права.

Матеріали та методи. Дана робота була виконана завдяки використанню низки методів, а саме логічного аналізу, юридичної герменевтики, формально юридичного, догматичного, дедукції, індукції та синтезу.

Результати та обговорення. У XX столітті кодифікація стала однією з головних тенденцій розвитку законодавства [2]. Одним із критеріїв класифікації кодифікацій є юридична сила результату кодифікації. З погляду юридичної сили кодифікації поділяються на офіційні та неофіційні (приватні). Офіційна кодифікація — це діяльність державних органів (або інших організацій), спеціально створених, внаслідок якої приймається кодифікований акт, що має офіційний характер і юридичне значення. Неофіційна кодифікація — це діяльність суб'єктів, які не мають на це спеціальних повноважень, спрямована на складання різних збірників упорядкованого законодавства, що не мають нормативного значення, але сприяють удосконаленню правотворчої та правозастосовної практики.

Кодифікація МПрП є одним із найважливіших та дієвих способів правотворчості в цій галузі. Вона полягає в систематизації колізійних норм, що регулюють відносини з іноземним елементом, шляхом їх об’єднання в єдиному нормативному акті. Кодифікація МПрП має ряд переваг. По-перше, вона сприяє удосконаленню колізійного права, уніфікації колізійних норм, підвищенню ефективності їх застосування. По-друге, вона забезпечує зручність користування колізійними нормами, оскільки вони містяться в єдиному джерелі. По-третє, вона сприяє розвитку співпраці між державами в галузі МПрП.

Уніфікація МПрП є важливим напрямком розвитку цієї галузі права. Вона полягає в створенні єдиних колізійних норм, які застосовуються в декількох державах. Уніфікація МПП може здійснюватися шляхом укладення міжнародних договорів, ухвалення звичайних законодавчих актів або

кодифікації міжнародних звичаїв [3]. Серед відомих кодифікацій МПрП другої половини XX століття є прийняття Федерального Закону про міжнародне приватне право Швейцарії (1987 р.) [4]. Він є прикладом всеосяжної кодифікації МПрП. В англо-американській правової сім'ї поки відсутня чітка та офіційна кодифікація МПрП. У колізійних нормах англо-американської правової сім'ї переважає принцип *lex fori*, тобто право суду, який розглядає справу [5]. Можна зробити висновок, що розвиток МПрП триває досі. Для виконання завдань, які стоять перед МПрП, необхідно забезпечити правильну кодифікацію відповідних норм, на що впливають різноманітні чинники, від глобалізації до уніфікації.

Окрім того, однією з проблем МПрП є необхідність його кодифікації. Це дозволить забезпечити ефективне вирішення спорів, що виникають у приватноправових відносинах з іноземним елементом. Глобалізація комерційного та цивільного обігу, а також розвиток трудового, сімейного, цивільного та цивільно-процесуального законодавства актуалізують питання кодифікації норм МПрП. До пошуку найбільш доцільної форми кодифікації залучаються не лише вчені-юристи континентальної Європи, а й представники інших правових систем.

Особливо актуальним є питання кодифікації норм МПрП в країнах пострадянського простору, де законодавство у цій сфері зазнає реформи. У цьому процесі виникає ряд проблем, які досі залишаються спірними або ж не вирішеними. Форма законодавчого регулювання положень МПрП у формі окремого комплексного закону є найбільш поширеною сучасною версією кодифікації та має значні переваги перед закріпленням МПрП у цивільних кодексах зарубіжних країн.

Після прийняття законодавчого акту у сфері МПрП виникає необхідність в дослідженні його структури та змісту для розкриття сутності питань міжнародного приватного права, що регулюються його нормами [6]. Такі дослідження є важливими для практики застосування, оскільки навіть найбільш детальний закон не може охопити весь спектр питань, що з'являються у сфері

колізійного регулювання та міжнародного цивільного права. У МПрП, крім колізійних законів різних суверенних держав, є ряд специфічних колізій, які не володіють міждержавним характером і, як правило, не вирішуються на рівні законодавства про МПрП.

Важливість кодифікації загалом і кодифікації МПрП, зокрема, зумовлена наявністю відповідних переваг такої форми систематизації правових норм. Серед аргументів на користь кодифікації можна виділити наступні: стабільність права – кодифікація забезпечує стабільність і узгодженість правових норм, оскільки вони об'єднуються в єдиному акті, який є основним джерелом права у відповідній галузі; зручність використання – кодифікація робить правові норми більш доступними для застосування, оскільки вони систематизуються за певними принципами та викладаються в логічній послідовності; узгодженість та єдність в межах конкретної держави – кодифікація сприяє узгодженню та єдності правових норм у межах конкретної держави, оскільки вони об'єднуються в єдиному акті, який має однакову юридичну силу на всій території держави.

Одним із головних питань кодифікаційного процесу є вибір найкращої форми для систематизації норм МПрП, так як це може визначати той чи інший етап розвитку цієї галузі права [7]. Вибір такої форми залежить від багатьох факторів, зокрема, від особливостей правової системи держави, рівня розвитку МПрП та інших. Однак, у будь-якому випадку цей процес є важливим етапом розвитку даної галузі права, оскільки сприяє удосконаленню та гармонізації колізійних норм. Щодо цього слід зазначити, що однією з актуальних тенденцій кодифікації МПрП є прагнення держав мати єдиний акт щодо цієї галузі. Це пов'язано з рядом проблем, які виникають при розміщенні норм МПрП в різних нормативних актах.

По-перше, це ускладнює роботу з удосконалення законодавства. При внесенні змін до колізійних норм необхідно враховувати положення інших актів, у яких вони містяться. Це може призвести до непослідовності та суперечностей у правовому регулюванні. По-друге, відсутність єдиного

кодифікаційного акту негативно впливає на правозастосування. Суди та інші органи, які застосовують колізійні норми, можуть мати різні тлумачення одного і того ж положення, що може призвести до помилок і несправедливих рішень. По-третє, розміщення норм МПрП у різних актах може призвести до дублювання одних і тих самих положень. Це не лише знижує ефективність законодавства, а й може створювати плутанину. У зв'язку з цим, автономна кодифікація МПрП є ефективним способом вирішення цих проблем. Вона забезпечує систематизацію колізійних норм в єдиному акті, що робить їх більш доступними для застосування та удосконалення. Крім того, автономна кодифікація сприяє розвитку науки про МПрП. Вона стимулює теоретичні дослідження в цій галузі, оскільки дає можливість вченим детально проаналізувати колізійні норми та їх застосування. Отже, автономна кодифікація МПрП є актуальною тенденцією розвитку цієї галузі права. Вона має ряд переваг, які сприяють удосконаленню та гармонізації колізійних норм.

Висновки. Таким чином, сучасна кодифікація МПрП є послідовним процесом структурного і змістовного упорядкування правових норм, що регулюють матеріальні приватноправові та процесуальні відносини з іноземним елементом. Метою якої є системне врегулювання таких відносин, яке забезпечує їх ефективний захист і сприяє розвитку співробітництва між державами. Підсумком кодифікації як процесу є прийняття одного або кількох актів кодифікації МПрП. Даний процес є актуальним завданням для багатьох держав, так як надає можливість підвищити ефективність регулювання відповідних відносин з іноземним елементом, забезпечити права та інтереси учасників таких відносин, а також сприяє розвитку міжнародного співробітництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Charter of The United Nations and Statute of the International Court of Justice. 1945. https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf

2. Сарай Р. Д., Калинюк С. С., Тимків Д. Ю. 2021. Кодифікація

міжнародного права: теоретичні аспекти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право,* 63, 312-318.

3. Мельничук А. С., Поперечна Г. М. 2022. Значення уніфікації права для кодифікації міжнародного приватного права. *Економічний і соціальний розвиток України в xxi столітті: національна візія та виклики глобалізації*, 173.

4. Federal Act on Private International Law. 1987. https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/1988/1776_1776_1776/en

5. Токарчук Л. М. 2023. Проблеми кодифікації міжнародного цивільного процесу. *Вісник Одеського національного університету. Правознавство,* 25(2), 30-35.

6. Закон України «Про міжнародне приватне право». 2005. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text

7. Хоффманн Т., Шуміло І. А. 2021. Перспективи рекодифікації міжнародного приватного права в Україні: чи потребують колізійні норми нового «прихистку»?. *Науковий юридичний журнал*, 198.

Науковий керівник: Сусь Юлія Степанівна, доктор філософії у галузі права, старший викладач кафедри інтелектуальної власності та приватного права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського».

ОСОБЛИВІ ПОРЯДКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Бойко Олексій Павлович,
к.ю.н.,
Білоліпецьких Євген Андрійович,
Курсант
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

У зв'язку з розпочаттям військових дій на території нашої країни виникла необхідність розробки нових стратегій у здійсненні правосуддя в районах, де через активну військову опозицію з боку екстремістів, розширення використання непрямих (прихованих) методів протидії розслідуванню, відсутність транспортного сполучення (залізничного, автомобільного та інші), а також перешкоди у поштовому та інших видів зв'язку призвели до загрози виконання завдань, поставлених перед правоохоронними органами.

У такій ситуації необхідно обрати оптимальний шлях для розвитку процесу, шукати нові та удосконалювати існуючі процедури кримінального слідства. Ці заходи повинні гарантувати захист особи, суспільства та держави від кримінальних порушень, а також забезпечити охорону прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження.

Крім того, важливо, щоб розслідування та судовий розгляд були швидкими, повними та неупередженими, з метою притягнення до відповідальності кожного, хто вчинив кримінальне правопорушення, у відповідності до його вини.

Має бути виключена можливість обвинувачення або засудження невинуватих, і кожному учаснику кримінального провадження повинна застосовуватися належна правова процедура.

По-перше, особливості щодо правового регулювання проведення кримінального слідства в умовах надзвичайних правових режимів випливають із того, що, окрім норм, характерних для регулювання правовідносин у

звичайних умовах, до нормативного компонента правового регулювання включаються надзвичайні закони.

Ці закони не лише визначають конкретні засоби та механізми правового регулювання, але також мають свою специфіку, що стосується дії в просторі, часі та щодо кола осіб [1, с. 98].

Згідно із оновленою редакцією, пункт 1 частина 1 статті 615 Кримінального процесуального кодексу України визначає, що під час воєнного стану та у випадку неможливості технічного доступу до Єдиного реєстру досудових розслідувань, слідчий, дізнавач чи прокурор може прийняти відповідну постанову.

Ця постанова повинна містити інформацію, передбачену частиною 5 статті 214 Кримінального процесуального кодексу України, тобто ту, яку зазвичай вводять до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Перед ухваленням такої постанови може бути проведений огляд місця події, після чого постанова складається негайно.

Варто відзначити, що ця норма взаємодіє з положеннями частини 1 та 3 статті 214 Кримінального процесуального кодексу України, а інформацію до Єдиного реєстру досудових розслідувань слід внести якнайшвидше.

Висновки, отримані під час проведення слідчих (розшукових) дій, повинні бути задокументовані за допомогою процесуальних документів або використанням технічних засобів. Винятком є ситуації, коли технічні обставини перешкоджають використанню технічних засобів для фіксації.

Якщо немає можливості скласти процесуальні документи щодо ходу і результатів проведення слідчих (розшукових) дій чи інших процесуальних заходів, фіксація здійснюється за допомогою доступних технічних засобів. У таких випадках протокол складається не пізніше ніж протягом 72 годин після їх завершення.

Відповідно до пункту 1 частини 1 статті 615 Кримінального процесуального кодексу України, обшук або огляд житла може здійснюватися без залучення осіб у разі потенційної загрози для їхнього життя чи здоров'я.

Однак у такому випадку обов'язково повинен проводитися безперервний відеозапис за допомогою наявних технічних засобів.

У випадку об’єктивної неможливості виконання слідчим суддею своїх повноважень та у призначенні запобіжного заходу строком до 30 днів, такі повноваження повинні бути передані відповідному керівнику органу прокуратури за клопотанням слідчого чи прокурора.

При цьому, згідно з частиною 2 статті 615 Кримінального процесуального кодексу, строк дії ухвали слідчого судді або постанови керівника органу прокуратури може бути продовжений до місяця керівником відповідного органу прокуратури за клопотанням слідчого чи прокурора.

Більше того, цей строк може бути продовжений неодноразово протягом терміну досудового розслідування.

У такому випадку існує ризик упередженості та надмірного використання повноважень відповідного керівника органу прокуратури. Можливо, слід розглянути можливість впровадження процедури додаткового підтвердження правомірності такого рішення слідчим суддею найближчим часом або після припинення чи скасування воєнного стану.

Важливо відзначити, що це застосовується лише до виняткового переліку злочинів або в особливих обставинах, що стосуються тяжких чи особливо тяжких злочинів, за умови, що затримка в застосуванні запобіжного заходу може призвести до втрати слідів кримінального правопорушення чи уникнення підозрюваною особою.

Окрім затримання особи відповідно до статті 208 Кримінального процесуального кодексу України (якщо особу застали під час вчинення або замаху на злочин, особа щойно вчинила злочин, або існує пряма небезпека втечі особи, підозрюваної у вчиненні кримінального правопорушення), під час введення воєнного стану може здійснюватися затримання у випадку виникнення підстав, що вказують на потенційну втечу підозрюваної особи. У цьому випадку затримання виконується уповноваженою службовою особою без ухвали слідчого судді чи рішення керівника органу прокуратури.

Тривалість утримання такої особи збільшено до 260 годин з моменту затримання.

Протягом цього періоду підозрювана особа повинна бути приведена перед суд чи керівника органу прокуратури для вирішення питання щодо застосування до неї запобіжного заходу або визначення її подальшої долі. Отже, термін затримання складає трохи менше 11 діб, що може вважатися значною тривалістю для застосування запобіжного заходу. Залишається відкритим питання доцільності такого тривалого строку [2].

Відповідно до пункту 5 частини 1 статті 615 Кримінального процесуального кодексу України, у випадку відсутності технічної можливості виконати певні процесуальні дії у визначені строки, встановлені КПК України, ці дії повинні бути проведені негайно, як тільки це стане можливим, але не пізніше, ніж протягом 15 днів після припинення чи скасування воєнного стану.

Відповідно до пункту 11 статті 615 Кримінального процесуального кодексу, свідчення, які отримані під час допиту потерпілого, свідка чи підозрюваного, можуть використовуватися як докази на суді. Однак це можливо лише при умові запису процесу та результатів за допомогою доступних засобів відеофіксації, що може включати навіть використання мобільного телефону. При цьому, під час допиту підозрюваного обов'язково повинен бути присутній захисник.

Як видно, законодавець дещо відступив від принципу безпосередності дослідження доказів, закріпленого в статті 23 КПК. З урахуванням умов воєнного стану, це положення можна визначити як «золоту середину» в контексті дотримання основних принципів кримінального провадження.

Хоча відповідно до статті 218 КПК такий особливий порядок може бути застосований виключно у разі, якщо місце проведення досудового розслідування кримінального провадження відноситься до місцевості, на якій оголошено воєнний стан наразі такий стан є дійсним по всій Україні. Отже, зміни наразі мають універсальний характер [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тетерятник Г. К. Окремі питання правового регулювання кримінального провадження в умовах надзвичайних правових режимах. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2020. № 48. с. 98–101.

2. Вішевник Н. Воєнні трансформації КПК України. Юридична газета онлайн. № 4(758).

3. Федорів В. Які нові можливості з’являються у досудового розслідування під час воєнного стану? Газета «Закон і Бізнес». URL: https://zib.com.ua/ua/151432.html (Дата звернення: 26.11.2023)

ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Бойко Олексій Павлович,
к.ю.н.,
Головка Віталій Валентинович,
Курсант
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

В наш час країна переживає складні періоди через рідкісний виклик у формі збройної агресії з боку Російської Федерації, що сталося вперше в сучасній історії. Цей виклик вплинув на всі аспекти громадського життя України, зокрема на боротьбу зі злочинністю правоохоронними органами нашої держави. Одним із актуальних аспектів цієї боротьби є проведення досудового розслідування кримінальних правопорушень для виконання завдань кримінального судочинства. Проте умови воєнного стану суттєво обмежили можливості здійснення слідчих (розшукових) дій органами досудового розслідування. Це призвело до виникнення серйозних труднощів та прогалин у проведенні розслідувань, які потребують негайного вирішення.

Внаслідок вторгнення Російської Федерації на територію нашої країни, працівники поліції щодня реєструють наслідки обстрілів населених пунктів та жорстокого поводження російської армії з цивільним населенням та українськими військовими на окупованих і активних бойових територіях. Зараз перед слідчими підрозділами поліції стоїть одне з ключових завдань документування злочинів та проведення процесуальних процедур, зокрема огляд місця події, вивчення обставин убивств і катувань цивільних осіб та військовослужбовців, реєстрація місць одиночних і масових захоронень, організація ексгумації тіл для проведення необхідних досліджень. Згідно з положеннями Кримінального процесуального кодексу України (далі - КПК України), ці дії є необхідними для забезпечення проведення розслідувань.

Внаслідок вторгнення Російської Федерації на територію нашої країни, працівники поліції щодня реєструють наслідки обстрілів населених пунктів та жорстокого поводження російської армії з цивільним населенням та українськими військовими на окупованих і активних бойових територіях. Зараз перед слідчими підрозділами поліції стоїть одне з ключових завдань документування злочинів та проведення процесуальних процедур, зокрема огляд місця події. Це охоплює розгляд обставин убивств і катувань цивільних осіб та військовослужбовців, фіксацію місць одиночних і масових захоронень, організацію ексгумації тіл для проведення необхідних досліджень. Згідно з положеннями Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), поняття «ексгумація трупа» не має закріплення у чинному законодавстві. З наукової точки зору в літературі ексгумацію трупа розглядають як процесуальну дію організаційно-технічного характеру, що полягає у вийманні трупа людини з могили для створення належних умов подальшого проведення огляду трупа, пред'явлення його для впізнання, експертного дослідження та/або інших процесуальних дій [1, с. 241].

Незважаючи на важливість аспекту процесуальної фіксації результатів ексгумації трупа, чинний Кримінальний процесуальний кодекс України не містить конкретних вказівок щодо того, як саме повинен здійснюватися документування ходу та висновків цієї процедури. У пункті 6 статті 239 КПК України визначено, що за результатами проведеної слідчої (розшукової) дії складається протокол, в якому вказується все, що було виявлено, у послідовності і формі, в яку це відбувалося, а також у вигляді, в якому це було спостережено під час виконання цієї слідчої (розшукової) дії. У разі вилучення предметів або матеріалів для подальших досліджень під час ексгумації, такі факти фіксуються у протоколі. До цього протоколу додаються матеріали вимірювань, фотографії, аудіо- чи відеозаписи, плани та схеми, графічні зображення, а також відбитки та зліпки [2, с. 93].

Щодо огляду трупа під час ексгумації, його хід та результати реєструють у єдиному протоколі ексгумації трупа. Це необхідно, оскільки саме цей огляд

здійснюється для перевірки наявності трупа в труні, ідентифікації його власника. Таким чином, етап огляду є неотдільною частиною процесу ексгумації. Виконання ексгумації трупа представляє собою весьма складну та специфічну процедуру, яка потребує високого професіоналізму та морально-вольових якостей слідчого. З урахуванням особливостей місця та емоційного стану учасників, весь процес ексгумації трупа повинен бути ретельно розроблений слідчим. У зв'язку з цим, знання тактики проведення ексгумації та уміння слідчого адекватно вибирати тактичні прийоми в різних ситуаціях є важливими передумовами успішної реалізації ексгумації трупа. На сьогодні відсутній чіткий законодавчий порядок проведення ексгумації, що призводить до виникнення конфліктів та ситуацій, коли отримані докази вважаються неприпустимими [4].

Також важливо врахувати зміни в порядку проведення слідчих (розшукових) дій, зокрема огляду та обшуку транспортних засобів. По-перше, у ситуації воєнного стану органи досудового розслідування отримали право проводити огляд та обшук транспортних засобів у нічний час (з 22:00 до 6:00 годин). Раніше така можливість існувала лише для невідкладних випадків, коли затримка в їх проведенні може призвести до втрати слідів кримінального правопорушення або втечі підозрюваного. Вважаємо цю законодавчу норму обгрунтованою та навіть необхідною в умовах воєнного стану, але після його завершення чи припинення слід знову перейти до "загального" порядку проведення слідчих (розшукових) дій.

По-друге, органи досудового розслідування тепер мають право проводити огляд та обшук транспортних засобів, навіть якщо залучення їх є об’єктивно неможливим або пов’язане з потенційною небезпекою для їхнього життя чи здоров’я. При цьому вводиться обов’язок здійснювати безперервну відеофіксацію під час проведення огляду чи обшуку транспортного засобу. У ситуації воєнного стану такі законодавчі зміни є виправданими та доцільними, але слід розглядати можливість доповнення пункту 1 частини 1 статті 615 КПК України положенням, яке визначає, що «такий відеозапис повинен відображати

всі дії та рухи учасників проведення обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи». [3, с. 93].

У підсумку важливо відзначити, що активні бойові дії та відсутність доступу правоохоронних органів України до територій, де були скоєні злочини, призводять до виникнення труднощів на етапі проведення досудового розслідування. Зокрема, ці труднощі стосуються особливостей здійснення окремих процесуальних дій, таких як дистанційний допит свідків, проведення огляду та збереження інформації з відкритих джерел, а також ухвалення та оформлення процесуальних рішень, зокрема у відношенні доступу до суду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Удалова Л. Д., Макаров М. А., Азаров Ю. І. та ін. Кримінальний процес України у питаннях і відповідях: навч. посібник (вид. 5-те, переро. і доп.). Київ, 2020. 497 с.

2. Галаган В. І., Кулик М. Й., Моргун Н. С., Терещенко Ю. В. Огляд трупа, пов’язаний з ексгумацією, у кримінальному провадженні України: навч. посібник. Київ, 2018. 113 с.

3. Шаповал А. О. Огляд та обшук транспортного засобу в умовах воєнного стану. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2022. № 56. С. 102-105.

4. Досудове розслідування в умовах воєнного стану: які зміни внесено в КПК? URL : https://jurliga.ligazakon.net/analitycs/213263_dosudove-rozslduvannya-v-umovakh-vonnogostanu-yak-zmni-vneseno-v-kpk.

ОСОБЛИВОСТІ ВИЯВЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПОВ'ЯЗАНИХ З ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Василенко Андрій Сергійович,
Ковалевський Ілля Олегович,
Здобувач вищої освіти ІІІ-курсу факультету
підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського держаного університету
вутрішніх справ
Науковий керівник:
Кисельов Андрій Олександрович,
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції

Поняття торгівля людиною трактується згідно ст 149 Кримінального Кодексу України а саме , вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням примусу, викрадення, обману, шантажу, матеріальної чи іншої залежності потерпілого, його уразливого стану або підкупу третьої особи, яка контролює потерпілого, для отримання згоди на його експлуатацію, - Караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років. [1 с. 28]

Можливо виділити декілка проблем які збільшують процент кримінальних правопорушень пов'язаних торгівлею людьми у воєнний час , є серйозною проблемою, оскільки конфлікти та війни створюють нестабільні умови, які сприяють зростанню цього жахливого явища. Ось деякі особливості торгівлі людьми в умовах війни:

1. Збройні конфлікти та хаос: Воєнний стан породжує хаос та нестабільність, що ускладнює захист громадянських прав та викривляє системи контролю. Це створює ідеальні умови для зловживання, включаючи торгівлю людьми.

2. Припинення захисту та прав людини: У воєнний час установи та

системи, що забезпечують захист прав людини, часто припиняють свою роботу або працюють менш ефективно через втручання військових чи зниження фінансування.

3. Набуття контролю над людьми: Злочинні групи або воєнні фракції можуть використовувати торгівлю людьми для збагачення, зміцнення своєї влади або як інструмент військової стратегії.

4. Втрата домівок та розпад соціальних структур: Війна призводить до переміщення масових груп населення, люди втрачають свої домівки та опору, що робить їх більш вразливими перед торговцями людьми, які обіцяють допомогу або безпеку.

5. Економічна нерівність та безробіття: Воєнні конфлікти часто спричиняють економічний крах, що може призвести до великої безробіття. Люди, які опиняються без роботи та грошей, можуть стати легшою мішенню для торговців людьми, які обіцяють роботу або фінансову допомогу.

6. Використання військових конфліктів для збагачення: Воєнний час може стати сприятливим часом для торгівлі людьми, оскільки військові дії можуть відволікати увагу від цієї проблеми або надати можливість злочинним елементам незаконно здобувати прибуток. [2 с. 111]

7. Боротьба з торгівлею людьми в умовах воєнного конфлікту вимагає комплексного підходу, що включає в себе зусилля правоохоронних органів, міжнародних організацій, держав та громадянського суспільства. Необхідно забезпечити захист прав та допомогу жертвам торгівлі, підвищити свідомість громадськості та зміцнити законодавство, що регулює цю проблему. Україна докладає чимало зусиль для протидії такому протиправному явищу, особливо стосовно реалізації національного механізму взаємодії суб’єктів, що здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми. Важлива роль у цьому аспекті належить Міністерству соціальної політики України та Національній поліції, які мають відомчу статистику щодо виявлених осіб, які постраждали від торгівлі людьми.

Зрозуміти, що багато потерпілих від торгівлі людьми не відчувають себе

жертвами, робить важчим їх виявлення. Недостатнє усвідомлення цієї проблеми або страх/сором ускладнюють отримання допомоги. Розпізнавати ознаки торгівлі людьми для правоохоронців критично важливо. Для точної класифікації дій як торгівлі людьми, важливо аналізувати їх за трьома елементами цього злочину. Працівникам поліції слід застосовувати різні методи для виявлення потенційних жертв торгівлі людьми, включаючи роботу з громадою та «гарячими лініями», а також інспекції закладів, де може відбуватися зловживання.

При зверненні уваги на показники, які вказують на можливі жертви, важливо враховувати обмеження свободи, спосіб оплати праці, умови на робочому місці та наявність документів. Особиста обережність і уважність до зовнішніх та психологічних індикаторів можуть бути ключовими при виявленні потенційних жертв. [3 с. 39]

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ :

1. Протидія торгівлі людьми в Україні: навчально-методичний посібник до спецкурсу / Автори-упорядники: Е. Мручковська, Н. Пахом’юк, О. Кочерга; за заг. Ред. К. Левківського та ін. – К.:ВАІТЕ, 2017. – 88 с. http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/4773[с.117]

2. Особливості розслідування злочинів пов'язаних із торгівлею людьми: науково-методичні рекомендації / Д. В. Швець, К. Л. Бугайчук, Ю. О. Михайлова, Т. А. Пазинич, О. В. Федосова та ін.; За заг. Ред. Д.В. Швеця та К. Л. Бугайчука. Харків: ХНУВС. 2017. 122 с.

3. Дубина В. І. Сучасні тенденції протидії торгівлі людьми В. І. Дубина // Актуальні питання запобігання і протидії торгівліЛюдьми : матеріали міжнар. Наук.-практ. Конф. (Харків, 30 квіт.2010 р.). – Харків, 2010. С. 19–21.

ВПРОВАДЖЕННЯ ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ В КОНТЕКСТІ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ ТА ЗЛОЧИННІСТЮ

Ведмеденко Іван Ігорович
здобувач вищої освіти 3 курсу спеціальність 262
«Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Плахотний Артем Павлович
старший викладач
кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Злочинність та тероризм є невід'ємною частиною сучасного світу, і викликають серйозні загрози безпеці та стабільності громад [4]. Щоб ефективно боротися з цими проблемами, важливо впровадити тактико-спеціальну підготовку, яка дозволяє справлятися зі складними ситуаціями та запобігати можливим загрозам.

Тактико-спеціальна підготовка - це система тренувань та навчання, спрямована на розвиток професійних навичок та вмінь спеціальних підрозділів, поліцейських, військових, рятувальників та інших службовців, які мають протидіяти тероризму та злочинності [1].

Впровадження тактико-спеціальної підготовки є критично важливим для ефективної боротьби з тероризмом та злочинністю в громаді [2]. Правильно організована та проведена підготовка позволяє спеціалістам швидко та ефективно реагувати на надзвичайні ситуації, запобігати та ліквідовувати загрози для громадян та держави.

Важливість тактико-спеціальної підготовки полягає в наступних аспектах: Підготовка до запобігання терористичним актам: З метою запобігання терористичним актам, спеціалісти повинні мати досягнуту навичками та знаннями професійну підготовку для розпізнавання та виявлення потенційних

загроз.

Ліквідація злочинних ситуацій: Спеціалісти з тактико-спеціальної підготовки володіють необхідними навичками та знаннями для виконання рятувальних та захисних операцій в надзвичайних ситуаціях, що витісняє загрозний вплив злочинців на громаду.

Ефективне співробітництво: Тактико-спеціальна підготовка спрямована на розвиток та підвищення професійних навичок співробітників не тільки в межах окремої спеціальної служби, але й на взаємодію з іншими службами та організаціями, такими як поліція, армія, рятувальні служби та інш [1] і. Це сприяє ефективному співробітництву в рішенні напружених ситуацій, зменшенню часу реакції та підвищенню загальної безпеки громади.

Стресостійкість та професіоналізм: Тактико-спеціальна підготовка забезпечує розвиток фізичних, психологічних та емоційних навичок спеціалістів. Це необхідно для керування стресовими ситуаціями та збереження ясності розуму при виконанні своїх обов'язків.

Використання новітніх технологій: Сучасні терористичні та злочинні групи розвиваються та адаптуються до поточних технологій швидше, ніж когорта сил ладу. Тому тактико-спеціальна підготовка повинна включати в себе ознайомлення з новітніми технологіями та методами протидії їх використанню для дезорганізації їх діяльності та забезпечення безпеки громади. «Для цього необхідно розробити спеціальний курс для підготовки курсантів та службовців як в відомчих навчальних закладах, так і в системі професійної підготовки із залученням фахівців» [3, с. 63].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ :

1. Громадська організація "Безпека суспільства" (2019-2023). "Стратегічне планування щодо впровадження тактико-спеціальної підготовки в боротьбі з тероризмом і злочинністю". URL : http://bezpekasuspilstva.org.ua/

2. Комітет з питань боротьби з тероризмом та злочинністю (2019). "Тактико-спеціальна підготовка для поліції та служб безпеки". URL :

http://www.terrorismcommittee.gov

3. ЗІКРАЧ, Денис Олександрович; ПЛАХОТНИЙ, Артем Павлович. РОЛЬ ЕФЕКТИВНОСТІ КОМУНІКАЦІЙНОЇ ТАКТИКИ В ПОЛІЦЕЙСЬКІЙ РОБОТІ: ВПЛИВ ТА ПЕРЕВАГИ. In: *The 6 th International scientific and practical conference "Modern problems of science, education and society"(August 14-16, 2023) SPC "Sci-conf. com. ua", Kyiv, Ukraine. 2023. 671 p.* 2023. p. 597.

4. САВЕНКО, Анастасія Богданівна; ПЛАХОТНИЙ, Артем Павлович. ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ ПРОТИ МИРНОГО НАСЕЛЕННЯ. *Адаптація правової системи України до права Європейського Союзу*, 261.

СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОТИДІЇ ПІДРОЗДІЛАМ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ НАРКОЗЛОЧИНОСТІ

Вейна Є. А.
Здобувач вищої освіти ІІІ курсу
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського держаного університету вутрішніх справ
Науковий керівник:
Кисельов Андрій Олександрович,
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ кандидат юридичних наук,
доцент, майор поліціїу

Сучасні особливості протидії наркозлочинності підрозділами Національної поліції України характеризуються такими основними тенденціями:

Зростання рівня організованості та міжнародного характеру наркозлочинності. Наркотичні засоби та психотропні речовини, як правило, виробляються, транспортуються та поширюються транснаціональними наркосиндикатами, які мають розвинену мережу збуту та фінансові ресурси.Поява нових видів наркотичних засобів та психотропних речовин. Наркоторговці постійно розробляють нові способи виробництва та поширення наркотиків, які важко виявити та вилучити.

Широке використання Інтернету та інших інформаційних технологій для поширення наркотиків. Наркоторговці активно використовують Інтернет для організації збуту наркотиків, а також для пропаганди наркоманії.

Зростання рівня латентності наркозлочинності. Багато наркозлочинів не виявляються та не розслідуються органами правопорядку.

У зв'язку з цим, підрозділи Національної поліції України змушені постійно удосконалювати свої методи та засоби протидії наркозлочинності.

Серед основних напрямків діяльності підрозділів Національної поліції України у сфері протидії наркозлочинності можна виділити такі:

Розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів.Проведення профілактичних заходів, спрямованих на запобігання поширенню наркоманії. Інформаційно-пропагандистська робота з населенням щодо попередження наркозлочинності. У рамках цих напрямків підрозділи Національної поліції України реалізують такі заходи:

Виконують оперативно-розшукові заходи, спрямовані на виявлення та викриття наркозлочинців. Співпрацюють з міжнародними правоохоронними органами у боротьбі з транснаціональною наркозлочинністю. Впроваджують у практику нові методи та засоби боротьби з наркозлочинністю, зокрема, використання інформаційних технологій. Завдяки таким заходам підрозділи Національної поліції України досягають певних успіхів у протидії наркозлочинності. Так, за 2022 рік було викрито понад 50 тисяч фактів незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів. Однак, для подальшого підвищення ефективності протидії наркозлочинності, необхідно вирішити такі завдання:

Покращити матеріально-технічне забезпечення підрозділів Національної поліції України. Підвищити рівень професійної підготовки працівників Національної поліції України у сфері протидії наркозлочинності. Розширити співпрацю з міжнародними правоохоронними органами. Виконання цих завдань дозволить забезпечити ефективну протидію наркозлочинності та захистити суспільство від негативних наслідків наркоманії.

Розглянуто стратегію протидії наркозлочинності, як систему, яка передбачає узгоджену, безперервну, постійно діючу на міжнародному, державному, міжрегіональному, регіональному та інших рівнях організацію заходів щодо усунення проявів наркозлочинності, причин її існування та умов поширення. Така стратегія є втіленням позитивної, соціально корисної діяльності та протистоїть наркотизму і наркотизації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 р. № 964-IV. Закон втратив чинність на підставі Закону від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL:http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15 (дата звернення: 17.09.2018).

2. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та зловживання ними: Закон України від 15.02.1995 р. № 62-95-ВР. Дата оновлення: 05.08.2018. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/62/95-%D0%B2%D1%80 (дата звернення: 17.09.2018).

3. Бесчастний В. М. Кримінологічне забезпечення протидії злочинності в Україні : моног-рафія. Харків : В справі, 2017. 360 с.

ЗЛОЧИННІСТЬ ТА ЇЇ ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Вербицька Ю. М.
Курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Чорна А. Г.
Старший викладач кафедри кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Злочинність – це явище, що постійно змінюється, переходить через історичні етапи та є соціально-правовим явищем, яке визначається якісними та кількісними показниками всіх правопорушень, вчинених на певній території (державі, регіоні) за певний період часу.

Злочинність може бути розділена на дві основні підструктури: стійка злочинність та ситуативна злочинність. Стійка злочинність, зокрема, включає в себе побутові злочини, такі як побутові вбивства, нанесення тілесних ушкоджень, хуліганство та зґвалтування. Ситуативна злочинність, натомість, визначається сильнішим впливом середовища та складнішою ситуацією злочинної поведінки, охоплюючи такі види, як економічна злочинність, наркозлочинність, професійна злочинність (вбивства на замовлення) та терористична злочинність [1, с. 72].

Необхідно також відзначити питання організованої злочинності, що представляє собою складну систему злочинних об’єднань. Ці організації здійснюють широкомасштабну злочинну діяльність, створюючи для цього найбільш сприятливі умови. Вони використовують власні структури для управлінських та інших функцій, обслуговуючи ці формування, а також взаємодію з державними структурами, такими як органи влади, правоохоронні органи та інші інститути громадянського суспільства, включаючи політичні партії, об’єднання, громадські рухи та релігійні організації [4, с. 28].

Злочинність, аналогічно будь-якому явищу суспільного життя, має свої визначені риси:

Злочинність є правовим явищем та представляє собою найбільш небезпечний вид соціального відхилення. Ця основна характеристика випливає з об'єктивно необхідної основи існування суспільства, якою є стандартизація людської поведінки та встановлення соціальних норм. Суспільство визначає корисні для нього види поведінки, які отримують загальне схвалення, а також ті, що пов'язані із заподіянням шкоди та підлягають засудженню, включаючи застосування покарань [2, с. 11]. Незважаючи на намагання стандартизувати поведінку, антисуспільні дії, такі як аморальні вчинки, порушення правил співжиття та злочини, залишаються невід'ємною частиною соціально-правового порядку. Злочин представляє собою акт, який порушує встановлені суспільні норми, завдаючи шкоду суспільним відносинам та руйнуючи єдність суспільства [2, с. 27].

Злочинність - це соціальне явище.

Злочинність передусім виявляється в діях частини суспільства, що завдають шкоди його інтересам. Ці дії вважаються найбільш небезпечними серед усіх видів людської поведінки. Характеризувати злочинність як соціальне явище, притаманне будь-якому суспільству, виправдано з огляду на походження, чинники, сутність та наслідки цього явища. Важливо відзначити, що кримінологія досліджує не лише біологічні аспекти злочинності, але і комплексні фактори, які сприяють її виникненню та розвитку в суспільному середовищі [3, с. 61].

Злочинність є відносно масовим явищем, що розкриває глибини соціальних відхилень у сучасному українському суспільстві. Незважаючи на те, що абсолютна більшість актів поведінки є соціально-позитивними або нейтральними, соціальні відхилення від позитивного характеру та, зокрема, злочини, є неодноразовими виявами відносно масового явища [4, с. 30]. Героїчні вчинки та самопожертви рідко виходять за рамки загальноприйнятих соціальних норм, але їхнє існування істотно впливає на динаміку суспільства.

Отже, злочинність є складним та динамічним явищем, що визначається його мінливістю, історично-перехідністю та соціально-правовим контекстом. Це відносно масове явище суспільного життя, яке охоплює сукупність усіх злочинів, вчинених на конкретній території, будь то держава чи регіон, протягом відповідного періоду часу. Визначається це явище якісними та кількісними показниками, які відображають його характер та розповсюдженість. Злочинність, наділене рядом характеристик, є найбільш небезпечним видом відхилення у соціальній поведінці особи. Це явище взаємодіє з соціально-правовим контекстом, маючи визначені негативні наслідки для обох сторін - жертви та злочинця. Його історичне зумовлення та перехідність вказують на еволюцію та адаптацію до змін в суспільстві з часом. Злочинність виявляється як масове явище, що має свою часову та територіальну поширеність, що робить його важливим об'єктом дослідження для кримінології та соціології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гусєва В. О. Криміналістична класифікація злочинів: наукове та практичне значення. 2019. С. 96.

2. Попельнюк Т. В. Кримінологічна характеристика злочинів, що вчиняються персоналом колоній у сфері виконання покарань. Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2021. С. 20.

3. Самойленко О. А. Основи методики розслідування злочинів, вчинених у кіберпросторі. 2020. С. 85.

4. Сокуренко В. В. Системний аналіз протидії злочинності. 2022. С. 57.

ІСТОРИЧНИЙ ОГЛЯД ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ КОЛЕКТИВНОЇ БЕЗПЕКИ

Власов Олександр Володимирович,
Студент
Донецького національного університету
імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна

Вступ. З урахуванням складних перетворень та трансформацій в міжнародних відносинах, питання забезпечення безпеки завжди займало ключове місце у діалозі між державами. Концепція міжнародної колективної безпеки відображає не лише зусилля попередити війни, але й прагнення створити сприятливе глобальне середовище для розвитку та співпраці. Цей історичний огляд розкриє основні стадії формування цієї концепції, наукові погляди та реальні приклади, що ілюструють її реалізацію.

Мета роботи. Метою даної роботи є проведення історичного огляду процесу формування концепції міжнародної колективної безпеки. Дослідження спрямоване на визначення ключових подій, етапів та впливових факторів, які вплинули на розвиток цієї концепції протягом часу. Аналіз історичних контекстів дозволить зрозуміти еволюцію підходів до міжнародної колективної безпеки та виявити основні тенденції та виклики, які супроводжували цей процес. Висновки дослідження сприятимуть кращому розумінню сучасних викликів та можливостей у сфері міжнародної безпеки.

Результати та обговорення. Зародження і ранні форми співпраці у контексті міжнародної безпеки охоплюють різноманітні історичні періоди та культури, де вже тоді почали виявлятися основні принципи та прагнення до спільності зусиль для забезпечення колективної безпеки.

У давні часи, коли державні кордони відзначалися менше чітко, племена та мали держави часто об'єднувалися в альянси або коаліції, щоб відстоювати свої інтереси та відвертати загрози зовні. Наприклад, давньогрецькі міста-держави створювали федерації, такі як Делійський союз, для спільної

оборони та захисту від перської експансії. У Давньому Римі, Римська республіка утворила різні альянси та супутні держави, щоб утримувати військову силу та спільно долати загрози від племен-ворогів.

Важливим історичним етапом було створення Співдружності Шести Націй у Середньовічній Європі. Цей альянс об'єднав шість міст-держав, що знаходилися біля Середземного моря, з метою спільної торгівлі та захисту від піратства. Співдружність забезпечувала безпеку морських та торговельних маршрутів, здійснюючи патрулювання та спільні військові операції.

Ще одним прикладом є Священний альянс, створений після наполеонівських війн в XIX столітті. Основні європейські держави, такі як Росія, Австрія та Пруссія, уклали цей союз, вірячи, що вони спільно можуть зберегти мир та стабільність в Європі [1].

Історія також демонструє появу міжнародних конгресів та конференцій, які відбувалися в XIX столітті. Наприклад, Конгрес у Відні 1814-1815 років після кінця Наполеонівських війн встановив новий європейський порядок, покладаючи акцент на збереження стабільності та балансу сил [2].

Всі ці історичні приклади демонструють, як ідея співпраці та колективної безпеки була вбачена в давні часи як важливий інструмент забезпечення стабільності та захисту від загроз.

Ліга Націй, яка виникла після завершення Першої світової війни, може бути визнана однією з найважливіших спроб створення систематичної співпраці між державами з метою забезпечення міжнародної безпеки та миру.

Створена на підставі принципів "суверенності та територіальної цілісності держав", Ліга Націй мала на меті запобігання новим конфліктам шляхом розв'язання міжнародних спорів через мирні переговори та арбітраж. Основна ідея полягала в тому, щоб держави здійснювали колективну оборону та спільні дії для стримування агресорів.

Один з ключових документів Ліги Націй - Статут, був частиною Версальського договору 1919 року [3]. Статут містив важливий принцип колективної безпеки, відповідно до якого напад на одну державу вважався

нападом на всі члени Ліги. Це передбачало обов'язок інших держав допомагати атакованій державі відвертати агресію.

Наприклад, у 1920-х роках Ліга успішно вирішила суперечку між Швецією та Фінляндією щодо Аландських островів, яка могла призвести до військового конфлікту. Ліга зобов'язала Фінляндію передати острови Швеції під міжнародним наглядом, що дозволило уникнути насильства [4].

Однак недоліки та обмеження Ліги стали очевидними у випадках, коли деякі держави порушували її принципи. Ліга не мала своїх власних військових сил, а спирався на внесення військового контингенту держав-членів в разі загрози. Процес прийняття рішень був неефективним, адже кожна держава мала право вето, що призводило до паралізування діяльності.

Після того, як Ліга не змогла запобігти Другій світовій війні, її роль та значущість стали суттєво занедбані. Однак ідея колективної безпеки, яка була розроблена та випробувана через досвід Ліги Націй, визнається дотепер як важливий елемент міжнародної політики. У 1945 році Організація Об'єднаних Націй була створена з метою виправити недоліки Ліги та побудувати міцний міжнародний інститут для забезпечення миру та стабільності на міжнародній арені.

Організація Об'єднаних Націй (ООН) виступила як наступна спроба побудувати систему колективної безпеки та співпраці між державами з метою забезпечення світового миру та зменшення загроз.

ООН створила у себе значно більше можливостей та інструментів для забезпечення міжнародної безпеки порівняно з Лігою Націй. Організація мала власні миротворчі сили, можливість налагоджувати економічні санкції та медіаторські дії у міжнародних конфліктах. Головною ціллю ООН було зберегти світовий мир, розвивати співпрацю між націями та вирішувати міжнародні спори шляхом мирних засобів.

Принцип колективної безпеки, який передбачав взаємну допомогу в разі агресії однієї держави проти іншої, знову став важливою складовою ООН. Організація створила Раду Безпеки, у якій п'ять постійних членів - Сполучені

Штати Америки, Російська Федерація, Велика Британія, Франція та Китай, мають право вето, що дозволяє їм блокувати будь-яке рішення. Це може бути інструментом як для попередження конфліктів, так і для застосування політичного чи економічного тиску на інші держави [5].

Проте, на практиці, ідеалізм ООН не завжди відповідає реальності. Розблокування рішень у Раді Безпеки може бути дуже складним завданням через вето постійних членів. Деякі країни можуть використовувати своє право вето для власних інтересів, не завжди відповідаючи принципам загальної безпеки.

Крім того, ООН має часом обмежену ефективність в реагуванні на глобальні виклики, такі як тероризм, конфлікти з бідністю та екологічні кризи. Водночас, зростання геополітичних ризиків, напруженість міжнародних відносин та важкість забезпечити консенсус серед всіх держав часто ускладнюють вирішення проблем.

Зважаючи на це, ООН залишається суперечливою інституцією, яка продовжує викликати обговорення щодо її ролі та можливостей у забезпеченні міжнародної колективної безпеки.

Сучасні реалії та виклики в контексті міжнародної колективної безпеки відображають складну та змінну картину світової політики. Глобалізація, технологічний прогрес та розмаїття загроз створюють нові вимоги до співпраці між державами та міжнародними організаціями.

Тероризм та кіберзагрози. Зростання терористичних актів та кібератак свідчать про те, що традиційні методи забезпечення безпеки потребують перегляду. Терористичні групи використовують нові технології для координації та реалізації своїх планів. Міжнародна співпраця в області протидії тероризму та кіберзагрозам стала надзвичайно важливою, оскільки ці загрози не зупиняються на кордонах.

Глобальні пандемії. Криза COVID-19 підкреслила важливість міжнародної співпраці в управлінні пандеміями та охороні здоров'я. Здатність вчасно взаємодіяти та обмінюватися інформацією є вирішальною для

ефективної боротьби з пандеміями та мінімізації їхніх соціально-економічних наслідків.

Зміни клімату. Поглиблююча криза зміни клімату вимагає спільних зусиль держав для зменшення викидів парникових газів та адаптації до нових умов. Міжнародні угоди, такі як Паризька угода, є спробами об'єднати зусилля у боротьбі з цією загрозою.

Геополітичні конфлікти. Зростання геополітичних напружень між державами може викликати нові конфлікти, що потребують міжнародних дипломатичних зусиль для забезпечення стабільності та миру.

Кризи в районах конфліктів. Воєнні конфлікти та кризи в різних районах світу залишають під загрозою міжнародний порядок. Європа, Близький Схід, Північна Африка та Азія продовжують бути місцями непевності та небезпеки.

Політичні дисгармонії. Розбіжності між державами у питаннях безпеки, торгівлі та іншій політиці можуть призвести до великих напружень, які потребують дипломатичних зусиль для їх вирішення.

У контексті цих викликів, міжнародна співпраця залишається незрівнянно важливою. Організації, такі як ООН, НАТО, Європейський Союз та інші, грають роль у спільній реалізації стратегій забезпечення безпеки та стабільності. Мультісторонні угоди, дипломатичні зусилля та використання міжнародних організацій допомагають вирішувати важливі питання та зменшувати ризики конфліктів на світовій арені.

За останніми століттями ідея міжнародної колективної безпеки розвивалася від примітивних племінних альянсів до складних міжнародних організацій та угод. Від ранніх спроб об'єднатися для захисту від загроз до формальних структур співпраці, як Ліга Націй та Організація Об'єднаних Націй, історія відзначає постійне прагнення держав забезпечити стабільність та мир на міжнародному рівні. Ліга Націй спробувала систематизувати співпрацю для забезпечення безпеки, але зіткнулася з обмеженнями, які призвели до її невдачі попередити Другу світову війну. Організація Об'єднаних Націй, виникла як

наступник, розширила можливості для міжнародної співпраці, але також стикалася з викликами, такими як вето в Раді Безпеки та складність вирішення глобальних проблем.

Висновки. Сучасний світ стикається з новими викликами, такими як тероризм, кіберзагрози, глобальні пандемії, зміни клімату та геополітичні конфлікти. Відповідно, міжнародна співпраця стає ще важливішою для забезпечення миру та безпеки. Організації та міжнародні угоди відіграють роль у спільному вирішенні проблем та управлінні загрозами.

Зважаючи на різноманітність викликів та потребу у глибокій співпраці, історія показує, що забезпечення міжнародної колективної безпеки є невід'ємною частиною еволюції світового порядку. Це вимагає постійних зусиль держав, організацій та індивідів для вирішення спільних викликів та побудови майбутнього на основі співпраці та розуміння.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Священний Союз – спроба умиротворення Європи. URL: https://zbruc.eu/node/41897 (дата звернення: 20.11.2023).
2. Ціватий В. Віденський конгрес (1814-1815 рр.): інституціональні та політико-дипломатичні здобутки доби раннього Нового часу (погляд із XXI століття). *Рівненський державний гуманітарний університет. Збірник наукових праць.* 2015. №26. с. 89-91.
3. Шебаніц Д.М. Діяльність Ліги націй у сфері підтримання міжнародного миру та безпеки: історико-правовий аналіз. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2014. №24. с. 121-124.
4. Міжнародні відносини в 1920-х рр.. URL: https://uahistory.co/pidruchniki/world-history-10-class-2018-gisem-profil-level/7.php (дата звернення 21.11.2023)
5. Безпека та врегулювання конфліктів у світі. URL http://lvivmun.sii.org.ua/security-council/#:~:text=%D0%A%B0% BE. (дата зверення 21.11.2023)

СТАТТЯ НА ТЕМУ: СТАТИЧНІ ЕЛЕМЕНТИ ЯК БАЗОВА ОСНОВА ВІДПРАЦЮВАННЯ ТЕХНІКИ СТРІЛЬБИ

Волков Юрій Михайлович
Науковий керівник:
Старший викладач кафедри ТСП
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ
Здобувач вищої освіти ФПФПКП
Меліхов Михайло Андрійович
Курсант групи КП-134

Анотація. Стаття розглядає значимість та роль статичних елементів у формуванні навичок стрільби. Автор статті досліджує важливі аспекти статичних позицій та рухів стрілецької техніки, визначаючи їх вплив на точність та ефективність стрільби. Стаття аналізує правильне використання статичних елементів для досягнення стабільності та відповідності нормам безпеки.

У статті надається систематичний огляд ключових принципів статичних елементів, таких як правильна позиція тіла, руки та ноги, а також їх вплив на контроль зброї та управління стрільбою. Автор статті розглядає вплив як психологічні та й фізичні аспекти, пов'язані з утриманням статичних позицій, що впливають на зосередженість та спрямованість стрілка на вихідному рубіжі.

Стаття також наголошує на важливості систематичного тренування та відпрацювання статичних елементів для досягнення високого рівня майстерності в стрільбі. Висвітлюються приклади практичного застосування статичних елементів у різних сценаріях та умовах стрільби. Відображається у виликих обсягах вправ.

Загальний висновок статті підкреслює, що правильно вивчені та відпрацьовані статичні елементи стають основною підґрунтям для розвитку високоякісної техніки стрільби, сприяючи підвищенню точності та ефективності стрільця.

Ключові слова: статика, вогнева підготовка, курсанти, заняття, стрільба.

Вступ. Статичні елементи в сфері поліції визначають собою необхідну базову основу для ефективного відпрацювання техніки стрільби поліцейських. Ця важлива складова тренування відзначається високою актуальністю у сучасних умовах правопорядку і забезпечення громадської безпеки. Поліцейські мають стикатися з різноманітними ситуаціями, які вимагають вміння ефективно використовувати вогнепальну зброю. Це може бути введення в дію під час затримань, ведення переговорів у критичних ситуаціях, або забезпечення безпеки в громадських місцях. Все це вимагає від поліцейських не лише теоретичних знань, але й практичних навичок, які можуть бути вироблені через систематичне тренування статичних елементів стрільби. Навчання статичним елементам стрільби також допомагає поліцейським вдосконалити підтримання спокою та залишатися у рівновазі під час використання вогнепальної зброї. Це є ключовим аспектом в умовах, коли стріляти необхідно точно та швидко, зберігаючи високий рівень професійної реакції. Статичні елементи є необхідною базовою основою відпрацювання техніки стрільби поліцейських, забезпечуючи їм необхідні навички та впевненість для ефективного та безпечного використання вогнепальної зброї в умовах сучасного правопорядку.

Виклад матеріалу. Основа техніки визначається як сукупність рухів і поз, необхідних для ефективного виконання завдань. Техніка стрільби, з свого боку, включає ряд елементів, таких як підготовка, хват, управління диханням і спуском, прицілювання, їх послідовність і методи виконання. Важливо пам'ятати, що порушення будь-якого з цих елементів або відхилення від послідовності може знизити ефективність прицільного пострілу. Під час тренування важливо вимагати від стрільця точне відтворення рухів і положення тіла, покращувати статичне навантаження, координацію дрібних рухів, стійкість тіла під час пострілів, контролювати силу натискання пальця на спусковий гачок та вміння керувати своїм станом як психічним так і дії під час

стресової ситуацію. Наприклад після пострілу більшість бійців відчувають великий прилив адреналіну. За звичай бійці роблять багато помилок після першого пострілу. [1, с. 27].

Нещодавно для навчання поліцейських рекомендується використовувати виключно «поліцейську» фронтальну стійку з дворучним хватом, оскільки це надає найбільшу площу ураження. Однак слід відзначити, що різноманітні підготовки та хвати мають свої переваги та недоліки в залежності від ситуацій та умов [3, с. 8].

Введення вправ із стрільби, що включає різні підготовки та хвати зброї, в процес формування навичок поліцейських може сприяти розширенню центральної нервової системи за рахунок нових рефлекторних зв'язків. Це, в свою чергу, призводить до більшого розностороннього, міцного та високорозвиненого рівня рухових навичок стрільця. Бійці із такими якісно сформованими навичками буде більш стійкими до негативних впливів та стресових ситуацій, що можуть виникнути в процесі виконання службових обов'язків.

Статичні елементи стрільби в діяльності поліцейських є важливою складовою їхньої підготовки та виконання службових обов'язків. Ці елементи визначаються ситуаціями, де поліцейським доводиться вести вогонь з фіксованого положення, не змінюючи свого місцезнаходження. Розглянемо деякі ключові аспекти статичної стрільби для поліцейських.

- Поліцейські повинні володіти ефективною технікою стрільби, щоб забезпечити точність та контроль над вогневою потужністю. Зокрема, правильна постава тіла, зручний захоплення зброї та відділення відділень стрільби дозволяють ефективно опанувати ситуацію.

- Поліцейські повинні правильно вибирати місце для статичної стрільби, забезпечуючи оптимальний кут огляду та захист від можливих загроз. Важливо враховувати природні та архітектурні елементи для створення непрозорого вогневого положення.

- Під час статичної стрільби поліцейські повинні постійно оцінювати

обстановку, сприймати можливі загрози та реагувати на зміни в навколишньому середовищі. Це включає в себе взаємодію з колегами та координацію дій для оптимального контролю над ситуацією.

- Спеціалізовані стрільбища надають поліцейським можливість систематично вдосконалювати свою майстерність у статичній стрільбі. Тренування в різних умовах, включаючи різні дистанції та освітлення, допомагає підвищити реакцію та точність.

- Статична стрільба часто вимагає використання тактичних прийомів, таких як приховання за бар'єрами чи використання природних укриттів. Поліцейські повинні бути здатні використовувати оточуючий ландшафт для забезпечення своєї безпеки та досягнення максимальної ефективності в стрільбі [6, с. 31].

Хват позначає спосіб утримання пістолета в руці, і стильи підготовки та хвати під час стрільби відрізняються від класичної спортивної техніки. Умови, в яких використовується зброя, можуть змінюватися, вимагаючи від поліцейських розуміння різноманітних технічних прийомів для ефективного виконання службових обов'язків.

Форму рукоятки пістолета розробляють так, щоб відстань між великим пальцем і вказівним була майже вертикальною, а площина симетрії проходила лівіше за середину променезап'ястного суглоба на 4–6 міліметрів [7, с. 35].

Під час хвату важливо враховувати, що збільшення відстані маси пістолета від суглоба та його ваги призводить до більшого кута нахилу рукоятки. Цей кут відповідає силі хвату, і більше зусиль призводить до меншого нахилу зброї.

Умови навчання стрільців у денний час можуть не враховувати труднощі, які виникають в умовах обмеженої видимості та нічних умовах. Стрільці мають стикатися з викликами, такими як важкість контролю над мушкою та недоліки в цілику, визначення цілі та дистанції, і обмежений час для виконання прицільного пострілу. Ці умови потребують коригувань у методиці підготовки, зокрема на дистанціях понад 15–25 метрів, що ставить під сумнів застосування

традиційної техніки прицілювання [2, с. 15].

Дослідження також вказують на те, що відпрацювання практичних вправ може підвищити можливості стрільця і його гостроту зору. Збільшення зорових можливостей відбувається через вдосконалення уваги, сприйняття симетрії та зорово-м'язової пам'яті. Навчання техніці та правилам стрільби в умовах обмеженої видимості рекомендується проводити спочатку на освітлених цілях, поступово скорочуючи час освітлення, а потім використовувати силуети, які видно на фоні освітленої зони, і реалізовувати вправи по спалахах пострілів та звукових елементах [1, с. 38].

Статичні елементи стрільби є необхідним аспектом тренування поліцейських, спрямованим на забезпечення їхньої здатності ефективно реагувати на ситуації, де використання зброї є обґрунтованим. Правильна підготовка і дотримання стандартів допомагають забезпечити безпеку не лише для поліцейських, а й для всього населення.

Безперервне освітлення цілі створює оптимальні умови для ведення прицільної стрільби, надаючи важливі переваги у спостереженні за прицільними пристосуваннями та вчасної підготовки до пострілу. Такі умови забезпечують чітку видимість прицільних пристосувань та вистачає часу для корекції та точного виконання прицільного пострілу [6, с. 14].

Прийоми та правила стрільби в умовах постійного освітлення майже не відрізняються від тих, які застосовуються у денний час. Головна адаптація полягає у звиканні людського ока до різних джерел світла під час прицілювання, які можуть бути представлені місячним сяйвом, світлом ламп чи прожекторів, і можуть бути спрямовані з різних напрямків відносно положення стрільця [1, с. 15].

Під час освітлення цілі ззаду прицільні пристосування зброї створюють інтенсивні відблиски, тоді як бічне освітлення може створити тіні, заважаючи точному прицілюванню. У таких випадках можливі помилки, що можуть впливати на вирівнювання ствола в протилежному напрямку до джерела світла.

У ситуаціях, коли видимість достатня, важливо, яким чином вирівнюється

мушка в прорізі цілика, чи вона розташована високо чи низько. Однак у випадках обмеженої видимості рекомендується прицілюватися, починаючи з високої мушки, і поетапно досягати її вирівнювання в прорізі цілика. Такий підхід дозволяє стрільцеві утримати мушку в полі зору, навіть при обмеженій видимості.

Під час вогневої підготовки важливо наголошувати на відпрацюванні статичних елементів, оскільки вони визначають не лише точність пострілу, але й швидкість реакції стрільця на змінні обставини та загрози. Коректне відтворення рухів та положення тіла є вирішальним для надійної та ефективної реакції на критичні ситуації. Доцільно включати різноманітні підходи та сценарії вогневої підготовки, що враховують різні умови освітлення, дистанції та типи загроз. Це дозволяє стрільцям адаптувати свою техніку стрільби до різноманітних ситуацій, що може виникнути під час виконання їх службових обов'язків. Статичні елементи є невід'ємною складовою вогневої підготовки поліції, створюючи міцний фундамент для високопрофесійної та безпечної стрілецької діяльності в реальних умовах службової діяльності.

Висновки. Отже, статичні елементи відіграють ключову роль у відпрацюванні техніки стрільби, що створює надійну базу для ефективного та точного виконання пострілів. Основні аспекти, такі як ізготовка, хват, управління диханням і спуск, прицілювання, визначають якість стрільби і вимагають від стрільця вірного виконання кожного елемента.

Важливість статичних елементів виявляється в їхньому впливі на стійкість стрільця, точність прицілювання та управління зброєю. Вимоги до відтворення рухів і положення тіла стрільця впливають на формування стійкого фундаменту, що сприяє високому рівню майстерності у стрільбі.

Урахування статичних елементів у процесі навчання виявляється у поліпшенні статичного навантаження, координації дрібних рухів, стабільності тіла під час виконання пострілів та вправного контролю сили натискання пальця на спусковий гачок.

Застосування статичних елементів у відпрацюванні техніки стрільби має

вирішальне значення для покращення рефлекторних зв'язків та формування якісних навичок у стрільця. Такий підхід допомагає збагатити центральну нервову систему, зміцнити базові рухомі навички та забезпечити стрільця стійкістю до різних впливів та стресових ситуацій, які можуть виникнути під час виконання службових обов'язків. Таким чином, статичні елементи виступають як невід'ємна складова успішної і професійної техніки стрільби, що допомагає забезпечити найвищий ступінь ефективності та безпеки в стрілецькій діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бодирєв Д. А. О. Д. Завістовський. Нові підходи у методиці викладання вогневої підготовки під час воєнного стану. Аналітично-порівняльне правознавство. 2023. С. 246-249.
2. Заболотний С. Актуальні Проблеми Викладання Дисципліни Вогнева Підготовка В Аспектах Використання Прикордонниками Вогнепальної Зброї. Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки. 2022. С. 272-283.
3. Клішин В. М., Афанасьєв В. В., Забула О. Є. Використання комп’ютернотренажерних засобів у вогневій підготовці курсантів. Честь і закон. 2014. № 4. С. 30–34.
4. Савченко М. С. С. В. Жуковський. Вогнева Підготовка Складова Професійної Підготовки Поліцейського. Матеріали викладені у авторській редакції з незначними коректорськими правками.2020. С. 161.
5. Стрілецькі елементи // Z&P Group. URL: https://ipscshooting.com/blog/bazovi_striletski_elementi_101228
6. Федоров В. В.,О. Б. Піскунова. Перспективи впровадження методик і технік практичної стрільби під час вогневої підготовки поліцейських. Шлях успіху і перспективи розвитку (до 26 річниці заснування Харківського національного університету внутрішніх справ): матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 20 листоп. 2020 р.).Харків: ХНУВС, 2020.С. 497-499., 2020.

7. Штофель Д. Х., Навроцька К. С., Ващук Л. В. Сучасний стан, перспективи розвитку і застосування стрілецьких тренажерів у вогневій підготовці (за матеріалами вітчизняних і Матеріали XLVII науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ, Вінниця, 14–23 берез. 2018 р. Вінниця : Вінниц. нац. техн. ун-т, 2018. 8 с. URL: https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-frtzp/all-frtzp-2018/paper/view/4236

ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ У ЗАПОБІГАННІ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Врубльовська Христина Сергіївна
Здобувач вищої освіти, курсант ІІІ курсу ФПФППППД
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Колос Катерина Анатоліївна
Здобувач вищої освіти, курсант ІІІ курсу ФПФППППД
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Чорна Аліна Геннадіївна
старший викладач кафедри кримінального права та кримінології
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Колаборaційна діяльність - публічне заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України або публічні заклики громадянином України до підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора, до співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями та/або окупаційною адміністрацією держави-агресора, до невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території України. [1]

На мою думку залучення громадськості у запобіганні колаборaційній злочинності може виявитися ефективним інструментом для створення безпечних та довірливих спільнот. У наш час це є дуже актуальним та необхідним для зменшення колаборaційної діяльності та єдності людей.

Для боротьби з такою діяльністю можна запропонувати деякі способи, які можна використовувати для залучення громадськості в цьому контексті:

Інформаційні кампанії:

- Проводження інформаційних кампаній, які покликані підвищити свідомість про ризики колаборaційної злочинності та методи її запобігання.
- Надання громадськості конкретної інформації про те, як виявити та

повідомити про підозрілу або небезпечну діяльність.

Партнерства з громадськістю:

- Залучення представників громадськості до партнерства з локальною поліцією, владою та іншими службами безпеки.
- Спільна робота для розробки та впровадження стратегій запобігання злочинності.

Посилення громадського нагляду:

- Сприяння створенню груп громадського нагляду, які відслідковують події та подають інформацію про підозрілі або небезпечні ситуації.
- Використання технологій, таких як системи відеоспостереження та мобільні додатки для повідомлення про негайні випадки.

Освіта та навчання:

- Проведення тренінгів та семінарів для громадськості щодо пізнання та реагування на підозрілі ситуації.
- Розробка програм освіти, спрямованих на збільшення рівня обізнаності з питань безпеки.

Ефективна комунікація:

- Створення механізмів для ефективного обміну інформацією між громадськістю та органами правопорядку.
- Використання соціальних мереж, месенджерів та інших комунікаційних каналів для публікації важливої інформації.

Стимулювання повідомлень:

- Створення анонімних механізмів для повідомлення про підозрілу діяльність без обтяжливого процесу ідентифікації повідомника.
- Надання стимулів чи нагород за інформацію, що призводить до розкриття колаборaційних злочинів.

Участь у вирішенні проблем громади:

- Залучення громадськості до розробки та впровадження програм та ініціатив, які сприяють вирішенню соціальних проблем та покращенню якості

життя.

Для участі громадян у боротьби зі злочинністю, у тому числі колаборацією, також створений законопроект у якому розроблений план заходів з реалізації стратегії боротьби з організованою злочинністю , який включає в себе і ці заходи. [2]

Отже, ці заходи спрямовані на створення сприятливого середовища,та можуть посприяти громадськість активно співпрацвати з органами правопорядку та іншими зацікавленими сторонами для запобігання колаборційній злочинності.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колаборційну діяльність» від 15 березеня 2022 року № 2108-IX Про внесення змін до деяких ... | від 03.03.2022 № 2108-IX (rada.gov.ua)

2. Закон України «Про затвердження плану заходів з реалізації Стратегії боротьби з організованою злочинністю» від 27 вересня 2022 року № 850 Про затвердження плану заходів... | від 27.09.2022 № 850-р (rada.gov.ua)

СВОБОДА ДОГОВОРУ. МЕЖІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ СВОБОДИ ДОГОВОРУ

Гаврилова Ангеліна Сергіївна
бакалаврант
Навчально-науковий інститут бізнес освіти
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Київ, Україна

Вступ. Свобода договору, що становить один із основоположних принципів цивільного права, відкриває широкі можливості для сторін укладення угод та регулювання їхніх відносин. Цей принцип дозволяє особам визначати свої права та обов'язки, роблячи акцент на автономії волі та самоврядуванні. Вступ до обговорення цієї теми відкриває двері в світ взаємовідносин, де особистість та вільний вибір грають ключову роль у формуванні юридичних угод та їхнього подальшого виконання.

Мета дослідження полягає у розкритті ключових аспектів свободи договору та визначити межі реалізації принципу свободи договору.

Огляд фахової літератури. Питання свободи договору знайшло своє місце в широких колах вітчизняних науковців. Так, дослідженням цього питання займалися такі науковці, як А. П. Бєляєва, В. О. Горєва, А. В. Луць, А. Н. Танаго та інші.

Результати дослідження. Принцип свободи договору є провідним у зобов’язальних відносинах та ґрунтується на цивільно-правовому принципі диспозитивності, де суб’єкти цивільного права мають вільність набувати та здійснювати свої права. А. В. Луць, досліджуючи природу свободи договору, прийшов до висновку, що принцип свободи договору є власне принципом цивільного права [2]. Натомість С. М. Бервено вважав, що свобода договору є однією з загальних засад цивільного законодавства. Він розглядав свободу договору як принцип, який дозволяє сторонам договору вільно укладати договори та визначати їх умови. За його думкою, свобода договору має бути

визнана принципом лише договірного права, незважаючи на те, що в ЦК вона проголошена загально-цивілістичним принципом [3]. Інші вчені взагалі окремо не виділяють даний принцип, а включають його до змісту принципу диспозитивності та ініціативності учасників цивільних правовідносин.

Свобода договору як одна з основних засад цивільного законодавства (ст. 3 ЦК України) і виразник диспозитивної спрямованості втілених у ньому норм походить від вільного волевиявленния суб'єктів, що є принциповим для цивільного обороту. Очевидно тому законодавець ще раз наголошує на свободі договору у 627 ЦК України. Це поняття багатоаспектне і включає в себе такі прояви:

- особи мають можливість самостійно вирішувати участь у контрактних відносинах за власним розсудом.
- після вирішення укладати контракт особа самостійно обирає партнера для правовідносин за своїм бажанням.
- сторони вільно визначають вид договору, який відповідає їхнім цілям, та обговорюють його умови, складаючи його зміст.
- умови договору формуються сторонами відповідно до їхнього розсуду, якщо закон не визначає інше, згідно зі ст. 628 ЦК України.
- свобода договору включає вибір сторонами місця та часу укладення контракту.
- сторони мають вільний вибір форми та методу укладення договору, враховуючи право обирати форму правочину, якщо це не обмежено законом (згідно зі ст. 205 ЦК).
- обрання сторонами способу гарантування виконання договірного зобов'язання визначається їхнім розсудом, за винятком випадків, коли закон прямо приписує для забезпечення виконання договору конкретний спосіб. (згідно з ч. 2 ст. 546 ЦК України).
- сторони вільно узгоджують свою відповідальність за порушення контрактних зобов'язань та обирають форми цієї відповідальності.
- сторони вільно укладають, розривають та змінюють договір за

своєю згодою (згідно з ч. 1 ст. 651 ЦК України) [1].

Необхідно враховувати, що свобода договору може бути обмежена різними чинниками, такими як вимоги цивільного законодавства, звичаї ділового обороту, розумність та справедливість. Також обмеження може виникати при укладанні публічних договорів та у сфері захисту економічної конкуренції. Існують конкретні випадки обмежень, такі як обов'язковість укладання договору для однієї сторони, заборона деяким суб'єктам укладати певні види договорів та обмеження участі сторін у формуванні умов договору.

Також в контексті свободи договору варто звернути увагу й на ст. 6 ЦК, яка деякою мірою також визначає межі свободи договору. Згідно зі статтею 6 Цивільного кодексу України, сторони мають право укласти договір, який не передбачений актами цивільного законодавства, але відповідає загальним засадам цивільного законодавства. Сторони також мають право врегулювати у договорі свої відносини, які не врегульовані актами цивільного законодавства. У договорі сторони можуть відступити від положень актів цивільного законодавства і врегулювати свої відносини на власний розсуд. Однак, сторони не можуть відступити від положень актів цивільного законодавства, якщо в цих актах прямо вказано про це, а також у разі, якщо обов'язковість для сторін положень актів цивільного законодавства випливає з їх змісту або із суті відносин між сторонами. Положення цієї статті застосовуються і до односторонніх правочинів [1].

Висновок. Принцип свободи договору в цивільному праві є важливим елементом, заснованим на принципах диспозитивності та ініціативності учасників правовідносин.

Він визначає вільність суб'єктів цивільного права у набутті та здійсненні своїх прав. Цей принцип регулює різні аспекти укладання договорів, включаючи вибір партнера, визначення умов та форми договору. Зазначено, що свобода договору має свої межі, обумовлені законодавством, звичаями та розумністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. No 435-IV// Відомості Верховної Ради України. − 2003. − No 40-44 [Електронний ресурс] − Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15

2. Бервено С. М. Проблеми договірного права України: монографія / С. М. Бервено. К.: Юрінком Інтер, 2006. 392 с

3. Луць А. В. Свобода договору в цивільному праві / А. В. Луць. — К. : Школа, 2004. 160 с.

ЩОДО ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Галушневська Катерина Олегівна
здобувач вищої освіти 3-го курсу
Навчально-наукового інституту права
та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції
Науковий керівник:
Телійчук Віталій Григорович
кандитат юридичних наук, старший науковий співробітник,
доцент, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ
Дніпро, Україна

Розвиток технологій та поширення Інтернету відкриває нові можливості для злочинців, зокрема у сфері наркозлочинності, адже завдяки необмеженим можливостям форумів, сайтів, меседжерів та інших інформаційних майданчиків просувати та розповсюджувати інформацію про заборонений товар стає значно простіше. Перед працівниками оперативних підрозділів виникають певні труднощі у виявленні, переслідуванні та припиненні діяльності наркоторговців у цифровому середовищі. Однією з основних проблем є анонімність та шифрування даних, які ускладнюють виявлення наркотрафікантів в Інтернеті.

Зокрема в Україні станом тільки на 2021 рік кожен п’ятий факт збуту наркотиків здійснювався за допомогою мережі Інтернет. Правоохоронцями обліковано 24,5 тисячі кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів. До того ж, злочини, пов’язані зі збутом наркотичних засобів в Інтернеті найбільш розповсюджені в Харківській, Дніпропетровській, Одеській і Донецькій областях, а також у Києві [4].

Скоєння кримінальних правопорушень в Інтернеті є досить розповсюдженим явищем в сучасному світі. Це спонукало українських

законодавців на створення нового підрозділу Національної поліції департаменту кіберполіції. Сам підрозділ покликаний здійснювати правоохоронну функцію в державі, протидію кіберзлочинності та захист прав

громадян у кіберпросторі [2, с. 17]. Злочини, пов'язані із збутом наркотиків в Інтернеті, вважаються кіберзлочинами та розслідуються цим новоствореним підрозділом поліції. Характерною особливістю таких протиправних операцій є їх міжрегіональний характер [5, с. 391]. Тому ми вважаємо за необхідне при кваліфікації злочинів звертатися до міжнародних партнерів, а саме до Міжнародного комітету ООН з контролю над наркотиками (МККН), який регламентує основні способи незаконного використання сучасних технологій злочинцями у сфері обігу наркотиків:

Розповсюдження за допомогою ЗМІ матеріалів, які підбурюють осіб до вживання наркотиків; поширення за допомогою мережі Інтернет інструкцій щодо вживання та виготовлення наркотиків; використання мережі Інтернет як ринку товарів та засобів збуту наркотичних речовин [1, с. 93].

На нашу думку, вагомий внесок для зменшення показника наркозлочинності відіграє співпраця оперативних підрозділів з: провайдерами інтернет-послуг, задля блокування доступу до сайтів, що здійснюють пропаганду та продаж наркотиків; працівниками пошти та листоношами, що може допомогти відстежити постачальників та дилерів наркотичних засобів; громадськістю та молоддю з метою проведення профілактичних заходів з небезпеки вживання наркотичних засобів та ознайомлення з наслідками обігу наркотиків в Інтернеті.

Різноманітні пошукові сервіси є своєрідним помічником для оперативних підрозділів. Яскравим прикладом є FTP-Server (File Transfer Protocol) - серверне програмне забезпечення, яке знаходиться у тієї людини, яка має необхідність скачати відповідну інформацію, і за допомогою цього забезпечення стають доступними файли для завантаження за даним протоколом. Наприклад: Cesar FTP Server, Titan FTP Server, ftpd, Serv-U Ftp, Xlight Ftp Server. [3, с. 120]. Хоча FTP-сервер сам по собі не є засобом протидії наркозлочинності, проте при

равильно налаштованій мережевій інфраструктурі, яка використовує FTP-сервер, можна впровадити заходи безпеки та моніторингу, що можуть допомогти у боротьбі зі злочинністю в Інтернеті. Наприклад, використовуючи FTP-сервер, правоохоронні органи можуть вести спостереження за обміном файлами, що може бути корисним для виявлення незаконних дій, включаючи розповсюдження наркотиків.

Аналізуючи дану проблему, ми ввважаємо, що оперативні підрозділи можуть використовувати моніторинг соціальних мереж для протидії наркозлочинності в Інтернеті, вживаючи наступні стратегії: ключові слова та фрази (створення бази ключових слів та фраз, які часто пов'язані з наркотиками, їх назвами, схемами вживання та купівлі); моніторинг груп та спільнот: (впровадження до організованих груп та злочинних організацій, що можуть бути пов'язані з наркозлочинністю в Інтернеті); аналіз поведінки користувачів (слідкування за поведінкою користувачів, які можуть свідчити про їхню участь у наркозлочинності, такі як часті зміни імені користувача, маскування або шифрування повідомлень); аналіз зображень та відео (використання програми розпізнавання зображень для виявлення неприпустимого контенту, пов'язаного з наркотиками. Це може включати в себе виявлення наркотичних речовин на фотографіях або відеороликах); залучення штучного інтелекту (використання інструментів штучного інтелекту для аналізу великих обсягів даних. Машинне навчання може допомогти виявляти зразки та тренди в поведінці користувачів, пов'язаних з наркотиками).

Отже, на основі аналізу наукових досліджень, матеріалів діяльності практичних підрозділів і проблем, які виникли у сучасному світі можна зробити висновок, що ефективна боротьба з наркозлочинністю в Інтернеті є актуальною проблемою міжрегіонального рівня та потребує комплексного підходу. Це включає в себе здобуття навичок роботи в Інтернет-мережі та посилення технічних та кадрових можливостей оперативних підрозділів, розвиток співпраці з міжнародними партнерами, громадськістю, а також постійне оновлення законодавства для адаптації до нових викликів цифрового світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Коломоєць К. С., Тітов Є. Б. Незаконне розповсюдження наркотичних речовин через мережу Інтернет як загроза правопорядку. *Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції:* тези доп., 26 листоп. 2019 р., / Харків, 2019. С. 93-95.

2. Андруш Л. В., Колінько Ц. В. Проблематика здійснення правоохоронної функції при протидії кіберзлочинам. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції ДДУВС*: тези доп., 30 листоп. 2018 р., / Дніпро, 2018. С. 17-19.

3. Телійчук В. Г. Оперативно-розшукова протидія наркозлочинності в мережі Інтернет як стратегія протидії наркозлочинності в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.* 2018. Вип. 1. С. 115-122.

4. В Україні понад мільйон людей вживають наркотики – генпрокурорка. *Українська правда життя.* URL: http://surl.li/nfjtc (дата звернення 26.10.2023).

5. Кузик В. В. Стан протидії наркозлочинності підрозділами протидії наркозлочинності Національної поліції України. *Науковий журнал «Юридична наука». Серія: «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право»* 2020. Вип. 108, ч. 6. С. 388-397.

PROBLEM OF USING LEGAL TERMINOLOGY IN UKRAINIAN LEGISLATION

Галушневська Катерина Олегівна
здобувач вищої освіти
III курсу
Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

The main structural element in terminology is considered to be a term. In the field of law, the system of legal terms is legal terminology, which is the oldest layer of terminological vocabulary in the Ukrainian language, the roots of which go back to ancient times when law was established in its original form, namely in the form of customs and traditions. The development of legal terminology in Ukraine took place in complex historical and political conditions of that time, but despite the significant influence of other languages, it developed in the same period as the history of national law and the formation of Ukrainian statehood and legislation.

In the 1930s, I. Ohiyenko, reflecting on the problems of Ukrainian scientific terminology, correctly noted: "Terminology does not arise immediately, it is created, as a rule, by the people themselves during centuries of spiritual life, and requires traditions for its formation" [1]. From this it follows that terminology has gained significance and indispensability in the development of society throughout its historical development.

According to the definition of the legal scientist D. Chukhevych, who expressed his point of view in the phrase "The truth is somewhere in the middle" [2], it can be understood that this is indeed the case, as the language of legislation regarding subjects of legal regulation, to whom the requirements of normative prescriptions are addressed, must be understandable.

The language of the law should be as close as possible to the usual literary language to which society is accustomed. Of course, it is impossible to completely

avoid legal terms when creating legislation, as terms ensure conciseness and clarity of the law, which is an important component for its understanding and allows the legislator to clearly express his opinion.

Having considered and analyzed D. Chukhevych's statement, it can be noted that the problem of legal terminology remains relevant today, so it is worth paying attention to it. A term can be formed based on the native language or borrowed from another language. The biggest problem in this case is the inability in some cases to find an exact and understandable translation from one language to another. This problem complicates and creates certain obstacles for a translator when working with a certain foreign legal document.

Due to the lack of a single well-founded concept in working with legal terminology, there is a problem of its use. Unfortunately, Ukrainian legislation does not pay due attention to the study of legal terminology, and specialists who aim to implement the law often do not understand what a certain period established by the law means, which creates new problems in working with legal terminology.

I. Navrotskiy notes: "Problems related to the terminology of legislation are among those whose relevance is undeniable. After all, the correct solution to them depends not only on the resolution of theoretical dilemmas, but also on the resolution of issues of law enforcement - the fate of specific individuals. The role of research into terminological issues for the theory and practice of criminal law is decisive. It is in this sphere that the value of a word, sometimes even a letter or punctuation mark, is extremely high" [3, p. 3-4].

We agree with the researcher's opinion that the problem of legal terminology needs to be addressed, as incorrect study and use of terms leads to irreparable consequences.

The logic of our reasoning leads to the following conclusion: it is worth noting that Ukrainian legal terminology requires more thorough study and adherence to the methodology of its use for the correct, unambiguous adoption of a certain law and the avoidance of the problem of using synonyms in normative legal acts. Ukraine is developing in terms of terminology at a sufficient level, but for further success in

jurisprudence, it is necessary to continue researching cert.

REFERENCES

1. Любченко М. В. «Юридична термінологія: поняття, особливості, види». Харків «Право», 2020.14 с.

2. Термінологічний вісник: Збірник наукових праць / Відп. ред. В. Л. Іващенко. К.: Інститут української мови НАНУ, 2015. Вип. 3(1). 204 с.

3. Навроцький І., Тростюк П. «Понятійний апарат Особливої частини Кримінального кодексу України» К. 2003, С. 3-4.

ПРОБЛЕМАТИКА ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Геращенко Віталій Сергійович,
Москаленко Денис Андрійович,
Курсанти 3-го курсу
Факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності-133
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Бодирєв Дмитро Анатолійович,
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Україна знаходиться в складних умовах, спричинених коронавірусною інфекцією та воєнним станом. В цей час перед нашою державою виникає безліч нових завдань і питань. Одним з таких завдань у навчальних закладах системи МВС зі специфічними умовами навчання є якісна підготовка правоохоронців у галузі вогневої підготовки, зокрема здобуття практичних навичок.

Це питання вже розглядалося під час дистанційного навчання під час карантинних заходів для запобігання поширенню коронавірусу. Однак, сучасні умови вимагають пошуку нових підходів до цього питання, оскільки воно є загальним та пов'язане з такими дисциплінами, як тактична підготовка та спеціальна фізична підготовка [1, с. 27].

Постійне дистанційне навчання більшості слухачів ускладнює здобуття практичних навичок у вогневій підготовці. Дистанційні програми та методичні розробки, які використовуються для викладання цієї дисципліни, зазвичай дозволяють засвоїти теоретичні знання, які, в свою чергу, повинні бути закріплені практично. Важливим етапом для студентів є здобуття практичних навичок, яке потребує наявності навчальної зброї або макетів зброї [2, с. 42].

Тільки розв'язання цього питання дозволить студентам правоохоронних органів отримати необхідні навички у поводженні з вогнепальною зброєю. Регулярні практичні заняття з навчальною зброєю, навіть у дистанційному форматі, під контролем викладача, допоможуть сформувати у студентів свідоме дотримання заходів безпеки, правильний захват пістолета, позицію для стрільби, навички заряджання та розряджання зброї, наведення на ціль, прицілювання, виконання пострілу, постійне носіння та зберігання зброї, пересування зі зброєю, заміну магазина, ведення вогню з різних положень та багато іншого [3, с. 15].

Набуття цих практичних навичок є надзвичайно важливим для студентів, які майбутніми правоохоронцями зобов'язані мати грунтовну підготовку у вогневій підготовці. І хоча ці заняття відбуваються дистанційно, вони дозволяють сформувати у студентів необхідні навички та вміння, які допоможуть їм у майбутній професійній діяльності [4, с. 2].

З метою вирішення цього питання, пропонується розглянути наступні кроки:

1. Підготовка обґрунтованих пропозицій до МВС України щодо необхідності придбання сучасної навчальної зброї (пістолетів) та спеціального обладнання для її кріплення закладами вищої освіти системи МВС України зі специфічними умовами навчання. Це дозволить студентам мати доступ до сучасного обладнання, яке відповідає вимогам сучасних стандартів та норм безпеки.

2. Підготовка пропозицій до міжнародних організацій та дружніх країн, які надають допомогу Україні у боротьбі з агресією, щодо вирішення цього питання. Міжнародна спільнота може підтримати Україну, надаючи необхідне навчальне обладнання та матеріали для забезпечення якісної вогневої підготовки правоохоронців.

3. Розробка та підготовка дистанційних тренінгів з використанням новітніх технологій, таких як віртуальна реальність (VR) та навчальне програмне забезпечення. Це дозволить студентам отримати практичний досвід

безпечного поводження зі зброєю, навіть у дистанційному форматі, з відповідним контролем викладачів.

4. Забезпечення швидкої видачі навчальної зброї та спорядження курсантам, з урахуванням їх розташування. Це вимагає заздалегідь підготовки та організації процесу, щоб курсанти могли мати доступ до необхідного обладнання навіть у віддалених місцях.

5. Розробка чіткого порядку проведення заліків та іспитів згідно з нормативними документами з вогневої підготовки. Це дозволить забезпечити об'єктивну оцінку знань та навичок студентів у вогневій підготовці та визначити їх готовність до подальшої професійної діяльності [2, с. 22].

У контексті активних бойових дій важливо, щоб професійний рівень правоохоронців перевищував вимоги мирного періоду. Закон «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України», підписаний Президентом України, дозволяє цивільним особам користуватися вогнепальною зброєю для захисту та оборони. Це свідчить про довіру керівництва держави до громадян. Вирішення питання забезпечення курсантів навчальною зброєю буде великим досягненням та новим етапом у підготовці правоохоронців. Необхідно враховувати, що практичні стрільби є останнім етапом для набуття навичок у поводженні з вогнепальною зброєю і вимагають окремої уваги та вивчення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Владимиров М. В. Вогнева підготовка: проблематика та шляхи вирішення під час дистанційного навчання в умовах воєнного стану. Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану. зб. наук. пр. (м. Харків, 26 трав. 2022 р.). – Харків : ХНУВС, 2022.

2. Владимиров М. В., В. В. Підгайна. Удосконалення вогневої підготовки поліцейських в умовах воєнного стану." Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану: зб. наук. пр.[конф.(м. Харків, 26 трав. 2023 р.)].Вінниця: ХНУВС, 2023.С. 66-69, 2023.

3. Семенюк Володимир, Оцінювання кількісних параметрів рівня засвоєння навчального матеріалу з вогневої підготовки під час дистанційного навчання. Scientific Collection «InterConf+» 30. 143. 2023 p. 548-564.

4. Шелест Ю. Д., В. О. Найда. Актуальні питання вдосконалення вогневої підготовки поліцейських в умовах воєнного стану. Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану : зб. наук. пр. (м. Харків, 26 трав. 2022 р.). – Харків : ХНУВС, 2022.

ВИДИ І ЕТАПИ КРИМІНОЛОГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ: АНАЛІЗ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Геращенко Віталій Сергійович,
Літвінова Вероніка Русланівна
Курсанти 3-го курсу
Факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності-133
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
викладач:
Чорна Аліна Геннадіївна
Капітан поліції, старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології

Кримінологічне планування – це складний і багатогранний процес, що передбачає вивчення, аналіз та прогнозування злочинності для розробки ефективних стратегій протидії злочинності. Дана теза присвячена розгляду різних видів та етапів кримінологічного планування, що важливі для забезпечення безпеки суспільства.

Види кримінологічного планування

1. Системне кримінологічне планування

Системне кримінологічне планування базується на комплексному підході до аналізу злочинності, враховуючи різні аспекти, такі як соціальні, економічні, психологічні та інші. Важливим елементом є взаємодія різних суб'єктів, таких як правоохоронні органи, науковці, соціальні служби

2. Оперативне кримінологічне планування

Оперативне кримінологічне планування спрямоване на оперативно-розшукову діяльність правоохоронних органів. Цей вид планування включає в себе визначення приоритетів, виділення ресурсів та розробку конкретних заходів для попередження та припинення злочинів [1].

Етапи кримінологічного планування

1. Збір та аналіз статистичних даних

Перший етап кримінологічного планування полягає в систематичному зборі та аналізі статистичних даних про злочинність. Це дозволяє виявити тенденції та патерни, що є ключовими для розуміння динаміки злочинності.

2. Прогнозування злочинності

На другому етапі кримінологічного планування проводиться прогнозування злочинності на основі аналізу попередніх даних. Це важливо для визначення можливих загроз та вироблення стратегій передбачення та запобігання злочинам.

3. Розробка та впровадження превентивних заходів

Останній етап кримінологічного планування передбачає розробку та впровадження конкретних превентивних заходів. Це може включати в себе соціально-освітні програми, поліцейські патрулювання, а також співпрацю з громадськістю для створення безпечного середовища [2].

Виклики та перспективи кримінологічного планування

1. Виклики кримінологічного планування в епоху технологій

Сучасний світ відзначається стрімким технологічним розвитком, що створює нові виклики для кримінологічного планування. Кіберзлочини, тероризм у віртуальному просторі та інші сучасні загрози вимагають адаптації традиційних методів до нових реалій.

2. Співпраця міжнародних спільнот у кримінологічному плануванні

Зростання міжнародної злочинності вимагає розширення співпраці між країнами та міжнародними організаціями. Обмін інформацією та спільна розробка стратегій дозволять ефективніше протистояти транснаціональним злочинним групам.

3. Розвиток аналітичних технологій у кримінологічному плануванні

Використання сучасних аналітичних інструментів, штучного інтелекту та аналізу великих даних може значно полегшити роботу кримінологічних агентств. Збільшення точності та швидкості аналізу даних сприяє більш ефективній стратегії протидії злочинності.

Висновок

Кримінологічне планування відіграє важливу роль у забезпеченні безпеки суспільства. Вивчення його різних видів та етапів дозволяє розуміти механізми функціонування цього процесу та сприяє розробці ефективних стратегій протидії злочинності. Реалізація комплексного підходу до кримінологічного планування має великий потенціал для підвищення рівня безпеки та захисту прав і свобод громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Титаренко О. О. Державне програмування протидії злочинності в Україні: монографія. Харків: Промарт, 2019.

2. Кримінологія: підручник / [Б. М. Головкін, В. В. Голіна, О. В. Лисодєд та ін.]; за аг. ред. Б. М. Головкіна. Харків: Право, 2020.

ПІДСТАВИ І ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ЗВІЛЬНЕННЯ ОСОБИ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Геращенко Віталій Сергійович,
Літвінова Вероніка Русланівна,
Курсанти 3-го курсу
Факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності-133
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Неклеса Олександр Вікторович,
старший викладач кафедри кримінального
процесу та стратегічних розслідувань,
старший лейтенант поліції
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

Звільнення особи від кримінальної відповідальності є важливим елементом правової системи, спрямованим на забезпечення справедливості та захист прав та свобод громадян [1].

Підстави для звільнення від кримінальної відповідальності

1. Відсутність складу злочину: Однією з основних підстав є відсутність необхідних елементів злочину. Суд повинен переконатися, що обвинувачена особа не вчинила дій, які відповідали б критеріям кримінального правопорушення, та відсутні всі необхідні елементи щодо вини.

2. Застосування законів про амністію та помилок в правосудді: Амністія та помилки в правосудді є ще однією підставою для звільнення від кримінальної відповідальності. Ці юридичні інструменти дозволяють переглядати або відміняти покарання в зв'язку з певними обставинами чи помилками, які стали відомими пізніше.

Процесуальний порядок звільнення від кримінальної відповідальності

1. Початок судового процесу: Судовий процес щодо звільнення від

кримінальної відповідальності розпочинається поданням відповідного клопотання від зацікавленої сторони або за ініціативою суду. У цьому контексті важливо розглянути вимоги щодо форми та міста клопотання, а також право на захист та представництво.

2. Досудове слідство та розгляд справи: Досудове слідство грає ключову роль у встановленні фактів та зборі необхідних доказів. Важливо забезпечити обвинуваченому право на адекватний захист та можливість представляти свої докази.

3. Рішення суду та його оскарження: Судове рішення щодо звільнення від кримінальної відповідальності повинно бути обгрунтованим та відповідати нормам законодавства. У разі незгоди з рішенням суду існує можливість його оскарження, що дозволяє переглянути справу на більш високому рівні юрисдикції [2].

Підстави та процесуальний порядок звільнення від кримінальної відповідальності визначаються складним взаємозв'язком правових норм, процедур та гарантій прав громадян. Важливо забезпечити справедливий та ефективний судовий процес, щоб зберегти довіру громадян до правосуддя та уникнути можливих зловживань з боку правоохоронних органів [3].

.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року, ратифікована Законом № 475/97-ВР від 17 липня 1997 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 року № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text

3. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80

ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ. ПРОФІЛАКТИКА КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ПОЛІЦІЇ.

Глотова Галина Віталіївна
Курсанти ІІІ курсу ФПФППД
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Чорна Аліна Генадіївна
старший викладач
кафедри кримінального права та кримінології

Проактивна стратегія протидії корупції в системі правоохоронних органів на сучасному етапі визначається необхідністю ефективної профілактики, спрямованої на виявлення, усунення та запобігання корупційним проявам. Заходи, вжиті в цьому напрямку, не тільки сприяють попередженню правопорушень, а й формують антикорупційну культуру серед працівників Національної поліції.

В контексті стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», закріпленої Указом Президента, особливий акцент робиться на антикорупційних реформах. Основною метою є суттєве зменшення рівня корупції в країні, уникнення втрат державного бюджету та бізнесу через корупційні практики. Завдяки цим заходам, також досягається підвищення рейтингу України в міжнародних оцінках щодо боротьби з корупцією. Однак, важливо визнати, що успішна діяльність поліції та високий рівень довіри громадян до цього органу є ключовими аспектами для захисту конституційного ладу, прав і свобод людини і громадянина. Корупційні прояви в діяльності поліції стають перешкодою на шляху досягнення цих важливих цілей [1, с. 35].

Етапи профілактики корупції в органах поліції включають нормативно правове регулювання цієї діяльності. Зазначено, що відсторонення поліцейського від виконання службових обов'язків у разі корупційного правопорушення або йому пов'язаного виконується відповідно до чинного законодавства. Крім того, важливо встановлення ефективної системи обміну

інформацією між різними структурами, спрямованої на виявлення та припинення корупційних дій у правоохоронних органах [3, с. 28].

Відмінності в підходах до профілактики правопорушень в системах правоохоронних органів в Україні розкриваються через різноманіття нормативно-правових актів, що регулюють цю сферу. Особливу увагу слід звернути на відмінності між Національною поліцією та Державною прикордонною службою України [4, с. 24].

У Державній прикордонній службі України функціонує Інструкція про порядок забезпечення підрозділами управління внутрішньої та власної безпеки профілактики правопорушень у сфері службової діяльності військовослужбовців та працівників. Цей документ визначає завдання, принципи, види, форми та методи профілактики, а також структурні підрозділи та посадових осіб, уповноважених на забезпечення профілактики правопорушень в рамках Державної прикордонної служби України [1, с. 49].

Важливим нормативно-правовим актом в цьому контексті є Постанова КМУ від 4 вересня 2013 року «Питання запобігання та виявлення корупції». Цей документ містить Типове положення про уповноважений підрозділ (особу) з питань запобігання та виявлення корупції, дія якого регулюється на сьогоднішній день, і визначає завдання, повноваження та функціонал органів, спрямованих на протидію корупції в Україні [2, с. 48].

У контексті міжнародного співробітництва в сфері запобігання і протидії корупції, європейська спільнота прийняла низку нормативно-правових актів. Так, Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції, Декларація Організації Об'єднаних Націй про боротьбу з корупцією і хабарництвом у міжнародних комерційних операціях, Кримінальна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією та інші міжнародні документи встановлюють заборону корупційних дій державних службовців, включаючи працівників Національної поліції України.

У Декларації про поліцію, прийнятій Парламентською асамблеєю Ради Європи, визначено етичні положення для працівників поліції, зокрема вимогу

діяти чесно, неупереджено і з почуттям особистої гідності, утримуватись від будь-яких корупційних дій та рішуче протидіяти їм [4, с. 22].

Таким чином, профілактика корупції в поліції є необхідним інструментом для забезпечення суспільства ефективною діяльністю правоохоронних органів, збереженням законності та довіри громадян до системи правосуддя. Профілактика корупції в органах поліції визнається не тільки обов'язковою, але й ключовою складовою діяльності центрального органу виконавчої влади. Щоб ефективно боротися з цим явищем, створено значну кількість нормативно-правових актів, які детально регламентують процеси профілактики на різних рівнях - як міжнародному, так і державному. Більшість нормативних документів фокусуються на механізмі юридичної відповідальності за будь-який випадок правопорушення, пов'язаного з корупцією. Важливо враховувати, що ця обширна нормативно-правова база потребує гармонізації з міжнародними стандартами, забезпечення відповідності та універсальності юридичних норм, що є загальноприйнятими для світової спільноти. Ця концепція підкреслює важливість правової системи для міжнародного співробітництва. Це особливо актуально в контексті протидії корупції в поліції, де спільна уніфікація та взаємодія на рівні правових норм є важливою для досягнення міжнародного консенсусу та ефективності боротьби з цим серйозним викликом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інструкція про порядок забезпечення підрозділами управління внутрішньої та власної безпеки профілактики правопорушень у сфері службової діяльності військовослужбовців та працівників Державної прикордонної служби України: затверджено наказом Адміністрації Державної прикордонної служби України від 27.03.2006 р. № 235. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0438-06

2. Плекан В. Особливості та причини виникнення корупції в правоохоронних органах України. Підприємництво, господарство і право 2021. С. 231-238.

3. Расюк Е. Проблемні питання взаємодії спеціальних суб’єктів запобігання корупції під час здійснення заходів з протидії корупційній злочинності в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2022. С. 435-443.

4. Хань О. Заходи запобігання та протидії корупції в органах поліції. Фонд місцевої демократії: офіційний веб-сайт. URL: http://fmd.kh.ua/news/ zahodi-zapobigannya-ta-protidiyikoruptsiyi-v-organah-politsiyi.html

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Голубенко Ю. А.
курсант ІІІ курсу,
Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліці
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Копилов Едуард Володимирович
викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

У сучасних умовах глобалізації та зростання загроз злочинності на міжнародному рівні актуальність питань оперативно-розшукової діяльності в умовах воєнного стану набуває особливого значення. Визначаючи правовий та організаційний механізм забезпечення безпеки громадян і держави під час воєнного конфлікту, оперативно-розшукова діяльність стає ключовим інструментом здійснення державної влади та забезпечення правопорядку.

Проблематика даної наукової роботи обумовлена необхідністю розгляду особливостей оперативно-розшукової діяльності в умовах військового конфлікту, який характеризується підвищеним ризиком для національної безпеки та порушенням прав та свобод громадян. Зростання загроз тероризму, гібридної війни та кіберзлочинності висуває перед правоохоронними органами нові завдання та вимоги до ефективності їхньої діяльності в умовах воєнного стану.

За часів повномасштабного вторгнення на територію нашої держави, Президент України підписав Закон України "Про правовий режим воєнного стану", який неодмінно суттєво вплинув на всі аспекти життя громадян. Ці зміни в законодавстві мають значущий вплив на проведення оперативно-розшукової діяльності в умовах військового стану, вимагаючи глибокого розуміння та адаптації правових механізмів до виниклих викликів та

загроз. Воєнний стан створює специфічні умови для забезпечення правопорядку та здійснення оперативно-розшукової діяльності. Перед правоохоронними органами стає завдання гарантувати ефективний контроль над ситуацією, запобігати злочинам та забезпечувати безпеку населення в умовах військового конфлікту [1].

Таким чином проаналізувавши думки науковців щодо вказаної проблеми ми можемо вказати на те що більшість науковців визначають такі основні проблеми теорії і практики оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України, серед яких: недостатнє нормативно-правове регулювання, відсутність сучасних технічних засобів, проблеми в сфері дотримання прав та свобод громадян, недостатня співпраця з іншими органами, питання професійної підготовки та підвищення кваліфікації, проблеми корупції, стрес та психологічні аспекти, необхідність впровадження сучасних технологій та методів, і міжнародний аспект співпраці [2, с. 84-85].

На нашу думку, доцільно зазначити, що однією з головних проблем, яка постає перед суб'єктами здійснення оперативно-розшукової діяльності є проблема забезпечення прав і свобод людини щодо якої здійснюється відповідна діяльність. Ця проблема існує вже досить тривалий проміжок часу, оскільки сам процес здійснення оперативно-розшукових дій тягне за собою порушення/обмеження певних прав та свобод людини. Таким чином, не порушуючи законодавства щодо дотримання правил проведення оперативно-розшукової діяльності, дотримання шифрування особистих даних осіб, які стали відомі в ході проведення таких діянь, суб'єкти уповноважені на здійснення оперативно-розшукової діяльності найменшим чином, порушують права та свободи осіб.

Ми погоджуємося з думкою науковців щодо того, що за сучасного нормативно-правового та організаційного забезпечення, ефективно здійснювати оперативно-розшукову діяльність неможливо, оскільки законодавство яке регулює сферу проведення оперативно-розшукової діяльності, та інших негласних дій розраховане на «ідеальні» суспільні відносини, але як ми вже

зазначали вище введення на території України режиму “воєнного стану” суттєво вплинув на всі аспекти життя. Тому, дотримання порядку проведення оперативно-розшукових заходів, супроводжується великою кількістю проблем [3, с. 345].

У сучасних умовах режиму воєнного стану в яких перебуває Україна вказані проблеми оперативно-розшукової діяльності стають особливо актуальними. Аналізуючи думки науковців, визначено ключові проблеми, що включають недостатнє нормативно-правове регулювання, відсутність сучасних технічних засобів, проблеми в сфері прав людини та співпраці між органами. Введення режиму воєнного стану в Україні викликало суттєві зміни у законодавстві, що вимагає глибокого розуміння та адаптації правових механізмів. Однією з основних проблем залишається забезпечення прав та свобод громадян у контексті проведення оперативно-розшукових заходів. У цілому, сучасне нормативно-правове та організаційне забезпечення ускладнює ефективну реалізацію оперативно-розшукової діяльності, а введення режиму воєнного стану створює специфічні виклики та обставини, які вимагають вирішення для забезпечення безпеки та правопорядку в умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України “Про правовий режим воєнного стану” від 19.10.2023 року № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text. (дата звернення - 15.11.2023).

2. Мельник В. В., Єгоров С. О. "Оперативно-розшукова діяльність Національної поліції України: сучасні виклики" ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ (2023): с. 84.

3. Єрьоменко В. "Особливості здійснення оперативно-розшукової діяльності в умовах воєнного стану" Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2023. № 2 (2023): с. 348.

ОСНОВНІ ДЕТЕРМІНАНТИ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ

Голубєва Даніела Володимирівна
курсант 4го курсу
ННІППФПНП
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна
Науковий керівник:
Савенко Вікторія Петрівна
старший викладач
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Динаміка внесення змін до Кримінального кодексу України з початку війни свідчить про недостатню адаптацію кримінального законодавства до умов конфлікту. Основною проблемою було відсутність визначення певних дій, які становили суспільну небезпеку, як злочинів. Також існуючі статті вимагали термінових змін для введення диференціації у питання кримінальної відповідальності за колаборацію, а отже, постає необхідність вивчення основних детермінантів колаборацію ліяльності. Так, метою даного дослідження є розгляд унесених держави змін, які стосуються колаборацію діяльності.

Зупинимося на розгляді розуміння колаборацію діяльності за Кримінальним кодексом України. Термін «колабораціонізм» виникає від французького слова «collaboration» - співпраця, співробітництво, і визначає усвідомлене, добровільне та умисне співробітництво з ворогом в його інтересах, завдяки чому наноситься шкода власній державі та її союзникам. Після Другої світової війни в більшості європейських держав обговорювалася доцільність криміналізації колабораціонізму та його співвідношення з державною зрадою [2].

Межі кримінальної відповідальності за такі дії повинні бути визначені настільки обережно, щоб забезпечити територіальну цілісність і суверенітет держави, а з іншого боку – не обмежити занадто великою мірою свободу слова. Проте рівень свободи слова, залежність громадян від пропаганди і доступ до правдивої інформації, а також посягання на цілісність і суверенітет держави, враховані разом, можуть служити критеріями для оцінки демократичності та правової легітимності держави, а також для визначення меж розумності кримінально-правової відповідальності за колабораціонізм.

В Україні більшість дій, визнаних колабораціонізмом, є неповажним злочином або проступком (згідно з частиною 1 статті 111-1 Кримінального кодексу України). Однак деякі форми колабораціонізму розглядаються як особливо тяжкі злочини. За статистикою правоохоронних органів, протягом перших 50 днів війни Державне бюро розслідувань розпочало більше 240 кримінальних проваджень за підозрою у державній зраді та колабораціонізмі. Фігуранти цих проваджень часто включають голів сільських рад, депутатів різних рівнів та посадовців.

Типи колабораціонізму визначаються як воєнний (послуги в окупаційних військових формуваннях, поліцейських структурах, в органах розвідки та контррозвідки окупанта), економічний (співпраця в будь-яких галузях економіки), культурний (духовний) (співпраця з окупантами в духовній сфері), побутовий (пов'язаний із встановленням дружби між окупантами та населенням), політичний та адміністративний (співпраця в окупаційних органах влади).

Законодавство України визнає колаборацийну діяльність як допомогу ворогу під час окупації України на окупованих територіях.

Лівостороння частина дій, передбачених даною статтею, вважається політичним колабораціонізмом. Зокрема, на тимчасово окупованих територіях часто формуються «альтернативні» місцеві органи у містах, що зазнали окупації. Наприклад, у Маріуполі обраний мер міста відмовився співпрацювати з окупантами, тому останні самостійно обрали колаборанта, який погодився на

співпрацю. Подібні ситуації широко поширені в сучасних умовах [1].

М. І. Хавронюк визначає чотири обов'язкові ознаки колабораціонізму: він відбувається під час окупації; включає співпрацю з агресорською державою; залучає представників населення держави; має на меті завдати шкоду Україні, її патріотам або союзникам. Багато дій, які вважаються колабораціонізмом за вітчизняним законодавством, відбуваються на окупованій території. Однак деякі, наприклад, передача матеріальних ресурсів незаконним збройним формуванням на тимчасово окупованій території, може відбуватися і на території держави, яка не зазнала агресії [3].

Побутовий колабораціонізм визначається за положеннями Кримінального кодексу України як: публічне заперечення факту вчинення збройної агресії проти України; встановлення та підтримання тимчасової окупації частини території України; публічні заклики підтримувати рішення агресорської держави, її збройних формувань або окупаційної адміністрації; співпраця з агресорською державою, її збройними формуваннями або окупаційною адміністрацією; заклики визнавати невизнання державного суверенітету України на тимчасово окупованій території.

У випадку відсутності ознак політичного, адміністративного чи воєнного колабораціонізму можна віднести до побутового колабораціонізму добровільне зайняття громадянином України посади, не пов'язаної із виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, включаючи окупаційну адміністрацію агресорської держави.

Культурний колабораціонізм відповідно до кримінального законодавства України полягає в поширенні громадянином України пропаганди у закладах освіти з метою сприяння збройній агресії проти України, встановленню та підтриманню тимчасової окупації частини території України, уникненню відповідальності за збройну агресію агресорською державою проти України; діях, спрямованих на впровадження стандартів освіти агресорської держави у закладах освіти.

Економічний колабораціонізм може виявлятися через передачу матеріальних ресурсів агресору або здійснення господарської діяльності у співпраці з агресором. Це також включає добровільне прийняття громадянами України посад, пов'язаних із виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території.

Найбільш небезпечними проявами колабораціонізму є політичний або адміністративний характер, який може виявитися участю в організації та проведенні незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території, або публічними закликами до їх проведення. Це також охоплює здійснення інформаційної діяльності у співпраці з агресором.

На приклад, російська окупаційна адміністрація планує провести «псевдореферендуми» на тимчасово захоплених територіях Херсонщини з метою створення так званої «народної республіки» та її приєднання до Росії. Місцеві мешканці та депутати проросійської партії активно допомагають в організації цих дій, включаючи друк бюлетенів, бланків, брошур, плакатів та буклетів для проведення голосування на «референдумі» щодо створення нової псевдореспубліки та визнання окупаційної влади.

Застереженням до цього типу колабораціонізму також може бути добровільне зайняття громадянами України посад в незаконних судових або правоохоронних органах, створених на тимчасово окупованій території.

Громадяни України мають свободу вибору приєднуватися до нелегальних збройних чи військових груп, що діють на тимчасово окупованих територіях, або до збройних сил держави-агресора. Надання їм підтримки у проведенні бойових дій проти Збройних Сил України розглядається як прояв воєнного колабораціонізму. Щодо тонкощів кримінально-правової кваліфікації державної зради та колабораційної діяльності, рекомендується провести докладне самостійне дослідження.

У відношенні до покарань, законодавство України розглядає економічний і культурний колабораціонізм як неважкі злочини, а побутовий – як

кримінальний проступок. Проте воєнний, політичний та адміністративний колабораціонізм вважаються особливо тяжкими злочинами. За будь-який вияв колабораціонізму передбачено обов'язкове покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від 10 до 15 років [4, с. 329].

У висновках зазначено, що колабораційна діяльність, тобто співпраця з державою-агресором, її окупаційною адміністрацією та/або її збройними чи військовими формуваннями у різних сферах, становить значну суспільну небезпеку, оскільки спрямована на повний підрив і повалення держави, що стає об'єктом агресії. Такі дії повинні тягнути за собою кримінальну відповідальність, з урахуванням типу колабораційної діяльності, оскільки побутовий та політичний колабораціонізм відрізняються за ступенем суспільної небезпечності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Головне управління розвідки: «Окупанти готують «псевдореферендуми» на півдні України, вже є бюлетені». URL: https://novynarnia.com/2022/04/19/okupanty-gotuyut-psevdoreferendumy-na-pivdni-ukrayiny-vzhe-ye-byuleteni-gur/ (дата звернення 14.10.2023).

2. Енциклопедія сучасної України. «Колабораціонізм». URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=4446 (дата звернення 14.10.2023).

3. Хавронюк М. «Колаборанти з точки зору Кримінального кодексу». URL: https://racurs.ua/ua/b222-kolaboranti-z-tochki-zoru-kriminalnogo-kodeksu.html (дата звернення 14.10.2023).

4. Рубащенко М. «Кримінальна відповідальність за колабораціонізм за чинним КК України». Соціальна функція кримінального права: проблеми наукового забезпечення, законотворення та правозастосування: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (В. Тацій, В. Борисов та ін. редкол, Право, 2016). С. 329-330.

ПИТАННЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ Й БЕЗПЕКИ ВИРОБНИЦТВА КРІЗЬ ПРИЗМУ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Гонтар Анна Андріївна
курсантка ННІ права та підготовки
фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна
Логінова Марина Вікторівна
викладач кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Охорона праці – визначний аспект в питанні забезпеченні належного функціонування підприємств, установ та організацій, що є суб'єктами господарювання, які в свою чергу сплачують податки – важливий ресурс, який наразі край потребує наша держава для забезпечення сил безпеки й оборони, які щоденно здійснюють супротив агресору.

Конституція України своєю нормою задекларованою у статті 43, гарантує кожному право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом [1]. Виходячи з тлумачення статті 3 Конституції України можемо зауважити, що життя, здоров'я і безпека – є найвищою соціальною цінністю в нашій державі, а тому, зіставляючи визначене статтею 43 Конституції гарантоване право на безпечні і здорові умови праці можемо зазначити, що воно співзвучне визнаними державою найвищими соціальними цінностями у статті 3 Конституції.

Трудове законодавство, як і будь-яка галузь права формується виходячи з положень Конституції України, тому й всі конституційні засади мають бути реалізовані та впроваджені в нормативних інституціях, які функціонують у вітчизняній правовій системі, трудові правовідносини – не є виключенням і така реалізація віднайшла своє зображення у створені окремої інституції, мета

якої – забезпечення безпечних умов роботи на підприємствах, закладах, установах, незалежно від організаційно-правових форм та форм власності.

На сучасному етапі, особливо в період панування економічної кризи, яка торкнулася усіх сфер життєдіяльності нашої країни та суспільства, спостерігається тенденція зростання рівня безробіття, значні порушення трудових прав, в тому числі прав на здорові, безпечні та нешкідливі умови праці на підприємствах всіх форм власності та видів діяльності [2, с. 29].

Норми та вимоги до створення належних, безпечних і здорових умов на підприємствах, установах, організаціях та відповідні права й обов'язки суб'єктів створення таких умов, осіб відповідальних за охорону праці встановлюється главою XI Кодексу Законів про працю (далі – КЗпП) та профільним нормативно-правовим актом – Законом України «Про охорону праці».

Порушення законодавчих вимог до охорони праці, правил безпеки виробництва під час виконання робіт з підвищеною небезпекою, порушення правил безпеки на вибухонебезпечних підприємства або установах, правил радіаційної або ядерної безпеки - такі суспільно небезпечні, зокрема, в локаціях функціонування підприємства діяння визначені законодавцем у кримінальному Законі та переслідуються державою з встановлення та притягнення до відповідальності винних осіб, які своїми діями чи бездіяльністю, нехтуючи вимогами охорони праці та безпеки виробництва, свідомо або з необережності допускають такі порушення, що в свою чергу тягнуть певні наслідки, в тому числі й тяжкі.

Недотримання законодавчих вимог та інших актів, що приймаються всередині суб'єкта господарювання, про охорону праці, шляхом активної дії передбачається у вчинках, які заборонені встановленими правилами, до прикладу: незаконне розпорядження з вказівкою щодо проведення робіт у шкідливих для здоров'я умовах чи з використанням невідповідного обладнання чи інструментарію, під час виконання яких життя і здоров'я особи робітника піддається ризику.

Аналізуючи відповідні норми Кримінального кодексу України категорія таких правопорушень характеризується бездіяльністю, що має місце при нехтуванні певними діями, які відповідна особа була зобов'язана вчинити відповідно до вимог встановлених законодавцем та на самому підприємстві, установі чи організації, до прикладу: відсутність належного забезпечення та контролю за видачею індивідуальних засобів захисту, неналежний контроль за здійсненням робіт, контроль за дотриманням правил безпеки праці, в тому числі безпечної експлуатації устаткування підлеглими робітниками. Відповідно до КК Італії і КК Нідерландів відповідальність за порушенняправил з охорони праці та техніки безпеки підвищується, якщо вони вчинені у зв'язку з трудовою діяльністю. У країнах Європейського союзу значну увагу також приділяють питанню стимулюванню з охорони праці [3, с. 98].

З метою недопущення порушень вимог трудового законодавства, домовленостей та угод укладених при появі трудових правовідносин, недопущення трудових суперечок – варто сформувати певний зв'язок - роботодавець, працівник та підрозділ охорони праці (або уповноважена особа).

Отже, виходячи з викладеного в нашому матеріалі дослідженні можемо прийти до висновку, що для забезпечення гарантованого функціонування якісно-сталої системи охорони праці та запровадження повного комплексу заходів для забезпечення вимог встановлених нормативно-правовими актами та внутрішніми наказами керівника підприємства, установи, закладу, організації до безпеки виробництва та технологічних процесів, що відбувається під час здійснення працівником своїх трудових обов'язків – це запорука безпеки, як основної конституційної гарантії під час реалізації права на працю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 29.11.2023).

2. Грибан В. Безпека праці - гарантія збереження та зростання трудових ресурсів, покращення соціально-психологічного стану країни / В. Грибан // Когнітивно-комунікативні стратегії розвитку здобувачів вищої освіти у процесі професійної підготовки : зб. тез Всеукр. наук.- практ. семінару (м. Дніпро, 28 верес. 2021 р.). – Дніпро: ДДУВС, 2021. – С. 29-31

3. Нагорна О. О. Охорона праці в країнах Європейського Союзу / О.О. Нагорна, В. М. Кайко // Сучасні тенденції розвитку приватно-правових відносин в умовах євроінтеграційних процесів: матеріали Всеукр. наук-практ. конф. (м. Дніпро, 23 листоп. 2022 р). – Дніпро: ДДУВС, 2022. – С. 97-99

УЧАСТЬ КУРСАНТІВ У РОБОТІ СЛІДЧО-ОПЕРАТИВНОЇ ГРУПИ ЯК АСПЕКТ ТАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

Гонтар Анна Андріївна
Сич Олександр Вікторович
Курсанти
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна
Бодирєв Дмитро Анатолійович
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Здобуття вищої поліцейської освіти є об'ємним та комплексним процесом, який охоплює значний обсяг теоретичної та практичної підготовки протягом всього терміну навчання майбутніх правоохоронців у закладах вищої освіти системи Міністерства внутрішніх справ (далі – МВС) зі специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських. Тактико спеціальна підготовка курсантів є невід'ємним аспектом професійної підготовки працівника поліції, який охоплює опанування тактичної, вогневої, домедичної та спеціальної фізичної підготовки. Освоєння тактичної підготовки поліцейського не обмежується навчальними заняттями в межах процесу здобуття освіти. На нашу думку, окремої уваги заслуговує дослідження впливу відпрацювання практичних навичок з тактичної підготовки курсантів вищих навчальних закладів (далі – ВНЗ) системи МВС, що здійснюють підготовку поліцейських під час проходження навчальної практики та стажування в практичних підрозділах Національної поліції України (далі – НПУ), безпосередньо під час задіянні у роботі слідчо-оперативних груп в процесі реагування на виклики, що надходять на лінію «102».

Одним з найважливіших етапів підготовки курсанта ВНЗ МВС, що готують поліцейських є проходження ознайомчої та навчальної практики, а

наприкінці здобуття вищої освіти – стажування в практичному підрозділі Національної поліції України. Проходження вищезазначених елементів підготовки майбутніх правоохоронців регламентується наказом МВС №621 «Про затвердження Положення про практичну підготовку слухачів та курсантів вищих навчальних закладів МВС України» від 27.06.2013 року. Нормативне регулювання залучення курсантів до роботи в складі слідчо-оперативної групи визначено п.1.4.2 вищевказаного наказу, який визначає, що під час проходження навчальної практики курсанти опановують практичні навички у формі роботи оперативної (слідчо-оперативної) групи з обов'язковим урахуванням напряму, спеціальності та спеціалізації підготовки [1]. Узагальнюючи досвід проходження навчальної практики курсантами в підрозділах НПУ можемо прийти до висновку, що робота у складі слідчо оперативної групи є одним з елементів навчальної практики до якого залучаються всі курсанти під час опанування практичних навичок, незалежно від підрозділу в якому здобувач освіти проходить практику та його спеціалізації, серед яких: підрозділи превентивної діяльності (безпосередньо служба дільничних офіцерів поліції), підрозділи кримінальної поліції та органи досудового розслідування.

Алгоритм тактики дій під час відпрацювання конкретного виклику – є диференційованим, тобто, змінюється в залежності від невичерпного переліку об'єктивних факторів, що знаходять своє відображення у місці перебування осіб, що є учасниками події на якій присутня слідчо-оперативна група, кількості таких учасників, наявність ризиків виникнення агресивної поведінки щодо працівника поліції, оточення навколо (наявність предметів, що можуть становити ризик для життя і здоров'я членів слідчо-оперативної групи та курсанта, який залучається до їх роботи), ймовірність наявності вогнепальної, холодної зброї в учасників події, агресивні тварини, що перебувають в локації виниклої події (вулиця, квартира в багатоповерховому будинку, приватному будинку), ймовірність зміни поведінки учасників події, яка може вплинути на безпекову обстановку в ході реагування на виклик (зміна поведінки потерпілого

на користь особи-правопорушника й подальша спільна агресія в бік працівників поліції, в тому й числі до курсанта, що задіяний до роботи слідчо-оперативної групи).

В контексті дослідження уваги заслуговує й напрацювання тактики комунікації з різними категоріями осіб з якими курсант стикається під час роботи в слідчо-оперативній групі: жертви домашнього насильства, кривдники, особи раніше ув'язнені, особи, що перебувають під адміністративним наглядом й схильні до вчинення правопорушень, особи, поведінка яких є неадекватною, як наслідок непередбачуваною, через алкогольне чи наркотичне сп'яніння, особи причетні до вчинення як адміністративних так й кримінальних правопорушень, особи, які залишились в безпорадному стані, неповнолітні, особи, що потребують поліцейського піклування тощо. Щодо відпрацювання тактичних навичок комунікації з населенням, одним з основних елементів професійного спілкування поліцейських є вміння активно слухати. Уміння поліцейського слухати співрозмовника з правильною зовнішньою і внутрішньою реакцією потребує опановування та використання у професійній діяльності технік активного слухання [2, с. 145].

На нашу думку, підготовка фахівців для підрозділів НПУ неможлива без ґрунтовного та тривалого проходження як навчальної практики так й стажування безпосередньо в практичних службах НПУ.

Тактико-спеціальні навички поліцейського не можуть обмежуватись опануванням професійно-службових дисциплін, а лише за умови поєднання теоретичного навчання та практичного відпрацювання – курсант може засвоїти та закріпити знання та вміння виключно під час здійснення практичної діяльності в підрозділах поліції.

Беззаперечним є той факт, що знання особливо ефективно засвоюються під час роботи в слідчо-оперативній групі, беручи участь у реагуванні на заяви та повідомлення громадян щодо вчинених протиправних діянь або надання іншої допомоги, що входить до компетенції Національної поліції України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Про затвердження Положення про практичну підготовку слухачів та курсантів вищих навчальних закладів МВС України : Наказ М-ва внутр. справ України від 27.06.2013 р. № 621. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1206-13#Text (дата звернення: 24.04.2023)

2. Плескачова В. С. Окремі аспекти вивчення комунікабельності поліцейського / В. С. Плескачова // Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку в Україні : матеріали кругл. столу (м. Дніпро, 23 квітня 2021 р.) - Дніпро : ДДУВС, 2021. – С. 144-145. URL: https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/7528/1/59.pdf

ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ: ШЛЯХ ДО БЕЗПЕЧНОГО СУСПІЛЬСТВА

Гончар Кароліна Сергіївна,
Голуб Юлія Юріївна,
здобувачі вищої освіти 2 курсу
ННІП та ПФПНП
Навчальної групи ДР-243,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна
Науковий керівник:
Максимова Маргарита Костянтинівна,
викладач кафедри «адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності»
м. Дніпро, Україна

Сучасне суспільство стикається з численними викликами, і одним з найбільш тривожних є домашнє насильство. Це глибоко особистий проблемний вимір, що порушує основи безпеки і затримує розвиток індивіда та суспільства в цілому. Однак ми, як громадяни, маємо зобов'язання докласти всіх можливих зусиль для запобігання та протидії цьому жахливому явищу.

Домашнє насильство - це печальна реальність, яка часто залишається за закритими дверима кожного дому. Ним наповнені різні сфери людського буття: політичне, економічне, духовне та сімейно-побутове. Воно має вираження у війнах, убивствах, знецінення життя, пануванні таких явищ як антигуманність, агресія, жорстокість тощо. Війни, заколоти, революції, страти, терор стали ледве не нормою життя людей [1].

Протидія цьому соціальному лиху може бути тільки результатом об'єднаних зусиль громади, правоохоронних органів та громадських організацій. Протидія домашньому насильству – це певна система заходів, що здійснюються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на

законних підставах, та спрямовані на припинення домашнього насильства, надання допомоги та захисту постраждалій особі, відшкодування їй завданої шкоди, а також на належне розслідування випадків домашнього насильства, притягнення до відповідальності кривдників та зміну їхньої поведінки. [2].

Шлях до протидії будь-яких проявів насильства полягає в освіченні, яке активізує усвідомлення та ставлення до цієї болючої проблеми. Перш за все, суспільство повинно бути освіченим і чутливим до проблеми домашнього насильства. Лекції в школах, інформаційні кампанії в ЗМІ та соціальних мережах можуть допомогти розкрити характер та наслідки домашнього насильства. Правова підтримка грає ключову роль у створенні безпечного середовища. Зміцнення законів, пов'язаних із домашнім насильством, і їхнє консолідація можуть зробити правосуддя більш ефективним, а відстеження порушників - надійнішим. Також важливо надавати захист жертвам, надаючи їм можливість отримати захисні накази та судову допомогу.

Соціальна підтримка також відіграє свою роль у подоланні насильства. Створення центрів підтримки, груп самодопомоги та телефонних гарячих ліній може надати жертвам необхідну допомогу та відчуття турботи. Важливо, щоб громада була об'єднана і готова надавати руку допомоги тим, хто потребує.

Рівність між гендерами - ще один крок до протидії насильства. Навчання громадськості про рівні права, а також розвиток програм для зміцнення навичок самостійності та незалежності, особливо серед жінок, можуть сприяти створенню більш рівності та здорового суспільства.

Не менш важливим є залучення усіх секторів суспільства до спільної роботи. Співпраця з правоохоронними органами, органами охорони здоров'я та іншими галузями може забезпечити системний підхід до проблеми.

Молодь - це майбутнє, і саме тому важливо вести роботу з нею. Включення питань про конфліктність та насильство в навчальні програми, організація тренінгів та створення молодіжних програм може впливати на усвідомлення і попередження насильства в майбутньому.

Усі ці аспекти - лише частковий перелік заходів, які можна вжити для

протидії домашньому насильству. Важливо, щоб громада, уряд та кожна людина розуміла, що їхні дії можуть вплинути на створення безпечного та гуманного суспільства, де кожна родина має право на життя без насильства та страху. Ці стратегії та заходи мають на меті не тільки допомогти жертвам, але і створити умови, щоб протистояти культурі насильства та запобігти виникненню нових випадків домашнього насильства. Важливо взяти до уваги контекст кожної сім'ї та спрямовувати зусилля на розвиток різних аспектів суспільства для побудови безпечного оточення.

Домашнє насильство є серйозним порушенням прав людини, що вкорінене в нерівності між чоловіками та жінками й гендерній дискримінації [3]. Для вирішення цієї проблеми потрібно систематичної роботи на всіх рівнях суспільства, включаючи удосконалення законодавства, підтримку жертв, освіту та усвідомлення громадськості. Активна протидія домашньому насильству завжди залишиться важливим завданням для сучасного суспільства, допоки не буде намагань змінити ставлення та систему, насильство буде тягтися за нами, нагадуючи про те, що завдяки єднанню і зусиллям ми можемо стати країною, де насильство буде винятковістю, а не правилом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лист МОН від 18.05.2018 №1/11-5480 «Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству». URL:https://imzo.gov.ua/2018/ 05/21/lyst-mon-vid-18-05-2018-1-11-5480-metodychni-rekomendatsiji-schodo-zapobihannya-ta-protydiji-nasylstvu/ (дата звернення 21.11.2023)

2. Протидія домашньому насильству. URL:https://pishchanska.otg.dp.gov.ua/novini-ta-podiyi/novini/protidiya-domashnomu-nasilstvu (дата звернення 21.11.2023)

3. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017. URL:https://zakon.rada.gov.ua/go/2229-19 (дата звернення 21.11.2023)

ПРИДБАННЯ, ЗБЕРІГАННЯ, НОСІННЯ ТА ПЕРЕВЕЗЕННЯ МИСЛИВСЬКОЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ГЛАДКОСТВОЛЬНОЇ ЗБРОЇ ТА БОЙОВИХ ПРИПАСІВ ДО НЕЇ

Горбенко Денис Андрійович
здобувач вищої освіти 3 курсу спеціальність 262
«Правоохоронна діяльність» факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Плахотний Артем Павлович
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ, підполковник поліції

На сучасному етапі нашого розвитку, право володіти та користуватися мисливською вогнепальною зброєю регулюється законодавством. Ми розглянемо основні правила та процедури придбання, зберігання, носіння та перевезення мисливської вогнепальної гладкоствольної зброї та бойових припасів до неї.

Процедура придбання мисливської вогнепальної зброї зазвичай включає кілька кроків. Спочатку потрібно отримати дозвіл на зброю від відповідних державних органів. При цьому, чи то вам потрібно звернутися до мисливського товариства або до відповідного державного органу. Для отримання дозволу необхідно виконувати вимоги, які встановлені законодавством щодо придбання та володіння зброєю. Зазвичай, відсутність карних засуджень, наявність мисливських прав та проходження відповідних медичних обстежень є одними з основних вимог.

Зберігання мисливської вогнепальної зброї є важливим аспектом, оскільки це пов'язано з безпекою власника та оточуючих. Зазвичай, зброя повинна зберігатися у спеціальних сейфах або контейнерах, які відповідають певним стандартам безпеки та захисту зброї від несанкціонованого доступу [1].

Такі сейфи мають вміщувати лише власника зброї та використовуватися для зберігання зброї, що не використовується в поточній мисливській діяльності. Це робиться з метою запобігання несанкціонованому використанню зброї або документів, які знаходяться з нею.

Крім того, важливо враховувати кількість бойових припасів, які можна зберігати разом з зброєю. Зазвичай, існують обмеження на максимальну кількість боєприпасів, яку можна мати у володінні. Це робиться для підтримання безпеки та уникнення можливих проблем щодо зловживання зброєю. Власнику зброї необхідно дотримуватися цих обмежень та регулярно перевіряти своє обладнання, щоб забезпечити безпеку та належний стан зброї [2].

Носіння та перевезення мисливської вогнепальної зброї мають визначені правила, які слід дотримуватися. Власник зброї має право носити її лише у випадках, коли це виправдано для мисливської діяльності або для самооборони у ситуації, коли у бойовика загрожує небезпека для життя або здоров'я [1].

Зазвичай, для транспортування зброї з вами використовуються спеціальні чохли або контейнери, які забезпечують безпеку та захист зброї від пошкоджень під час перевезення. Такі чохли або контейнери повинні бути закриті та мати можливість закріплення, щоб запобігти випадковому викиданню зброї та боєприпасів [4].

Важливо також враховувати обмеження, встановлені законодавством щодо носіння та перевезення зброї в громадських місцях. Ці обмеження можуть різнитися залежно від країни та регіону. Розуміння цих правил та їх дотримання допомагають уникнути порушень закону та можливих негативних наслідків.

Збереження власної безпеки та безпеки оточуючих є пріоритетним завданням для власників мисливської вогнепальної зброї. Це означає дотримання всіх правил та обмежень, які встановлені законодавством щодо придбання, зберігання, носіння та перевезення зброї. «Для цього необхідно розробити спеціальний курс для підготовки курсантів та службовців як в відомчих навчальних закладах, так і в системі професійної підготовки із

залученням фахівців» [3, с. 63]. Також хочу зазначити що «проблеми забезпечення публічної безпеки актуалізуються у зв'язку з виникненням воєнних загроз, а також загроз пов'язаних кібербезпекою» [5, с. 270].

Підсумовуючи вище зазначене, можна зробити висновки, що на сучасному етапі розвитку суспільства володіння та використання мисливської вогнепальної зброї та бойових припасів регулюється законодавством. Процес придбання, зберігання, носіння та перевезення цих предметів має свої стандарти та вимоги, що слід дотримуватися з метою забезпечення безпеки суспільства та окремих осіб.

Процедура придбання вогнепальної зброї включає отримання дозволу від відповідних державних органів та виконання вимог, встановлених законодавством. Зберігання мисливської зброї у спеціальних сейфах, що відповідають стандартам безпеки, має на меті уникнення несанкціонованого доступу до неї. Крім того, важливо контролювати та дотримуватися обмежень на кількість бойових припасів, зберіганих разом із зброєю, щоб уникнути можливих проблем та зловживань.

Носіння та перевезення мисливської зброї мають визначені правила, які слід дотримуватися для забезпечення безпеки при її використанні чи транспортуванні в громадських місцях.

У цілому, забезпечення безпеки та врахування вимог законодавства та стандартів у володінні та користуванні мисливською вогнепальною зброєю є важливим завданням для уникнення негативних наслідків та збереження стабільності суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ :

1. ЗУ «Про основи національного супротиву» ВВР ,2021, №41, ст. 339 . URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text

2. МВС наказ №622 від 21.08.1998 «Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї». URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98#Text

3. Матеріали Регіональної науково-практичної конференції (ДДУВС, 30.06.2022). Плахотний А. П. Вогнева підготовка, як основа службово – бойової діяльності поліцейських в сучасних умовах воєнного стану С. 62-63 .

4. Про затвердження Інструкції про порядок перевезення зброї та боєприпасів. Наказ №199 від 18.03.2005

5. Куліш А. В., Плахотний А. П. ТАКТИКА ДІЙ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПРИ ЗАГРОЗІ ЖИТТЮ ТА ЗДОРОВ'Ю. Актуальні проблеми забезпечення державної безпеки: матеріали. Київ, 2023. С. 383.

СПЕЦИФІКА БЕЗВІСНО ВІДСУТНЬОЮ ОСОБИ ЯК СУБ'ЄКТА ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

Гречишкін Єгор Юрійович
Курсант 2 курсу ННІППФПНП
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна
Науковий керівник:
Резворович Кристина Русланівна
завідувач кафедри
цивільного права та процесу,
доктор юридичних наук, доцент,
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Поняття безвісно відсутньої особи в цивільному праві породжує численні питання щодо захисту її прав, представлення інтересів та управління її майном. Ситуація безвісно відсутньою особи потребує спеціального уваги та правового регулювання. Згідно ст. 43 Цивільного Кодексу України, безвісно відсутня особа- це фізична особа, відомості про місце перебування якої відсутні протягом одного року [1]. Закон визначає певні умови та процедури визнання особи безвісно зниклою.

Юридичний статус безвісно відсутньої особи в Україні має певні особливості та наслідки. Інші суб’єкти мають право подати заяву про визнання особи безвісно відсутньою. Після визнання такої особи безвісно відсутньою, її права та обов’язки відповідно припиняються. В Україні є механізми для управління майном безвісно відсутньої особи. Це може включати управління майном через уповноважених представників, установлення опікунства чи тимчасового управління майном до встановлення факту зникнення особи. Опікун над майном фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою, або особи, зниклої безвісти, приймає виконання цивільних обов’язків на її користь, погашає за рахунок її майна борги, управляє цим майном в її інтересах

[2, ст. 29]. Згідно ст. 44 ЦКУ опіку над майном безвісно відсутньої особи може встановити нотаріус на підставі рішення суду або за заявою зацікавленої особи [1].

Українське законодавство передбачає певні правові гарантії та заходи для захисту інтересів безвісно відсутніх осіб. Однією з основних гарантій є можливість управління майном безвісно відсутньої особи через уповноважених представників або установлення опікунства. Це забезпечує збереження та управління майновими правами. Слід зазначити, що довірче управління майном особи, що визнана судом безвісно відсутньою використовується для забезпечення інтересів таких осіб, або громадян, що знаходяться з вище зазначеними у цивільних правовідносинах. [3, ст 251]

Передбачається Українським законодавством і можливість представництва інтересів безвісно відсутньої особи через судові процедури або інші механізми для захисту її прав. Законодавство може передбачати заходи для запобігання можливих зловживань управлінням майном безвісно зниклих осіб та встановлення правової відповідальності за такі дії. В деяких випадках українська система соціального захисту може надавати підтримку родичам безвісно відсутніх осіб через спеціальні програми чи послуги.

Ці заходи та гарантії призначені для захисту інтересів безвісно відсутніх осіб та забезпечення стабільності та збереження їх майнових прав.

У разі, якщо рішення суду щодо визнання особи безвісно відсутньої скасовується, тоді з’являється ряд наслідків. При скасуванні рішення суду особа, яка раніше вважалася безвісно відсутньою, відновлює свої права та обов'язки. Це означає, що вона знову може брати участь у цивільних правовідносинах, укладати договори та брати на себе інші правові зобов'язання. А опіка над її майном скасовується [1]. Якщо були прийняті рішення стосовно управління майном безвісно відсутньої особи після її визнання, то ці рішення також можуть скасовуватися. Це може призвести до потреби повернення контролю над майном та управлінням ним. Скасування рішення суду може викликати необхідність проведення нового судового процесу або перегляду

справи. Це може бути пов'язано з перевіркою нових доказів або аргументів, які змінюють ситуацію. Скасування рішення може мати наслідки для інших сторін у цивільних правовідносинах, особливо якщо ці сторони вже діяли на підставі рішення про визнання особи безвісно відсутньою. Скасування рішення суду щодо визнання особи безвісно відсутньою може призвести до зміни її статусу та правових наслідків, які випливають з цього статусу.

Отже, основна специфіка полягає в спеціальному правовому статусі, який визначається законодавством та механізмах захисту прав та інтересів безвісно відсутньої особи, спрямованих на збереження її майнових прав та управління майном у відсутність фактично присутньої особи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний Кодекс України прийнятий Верховною Радою України 2003 року №№40-44 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text (дата звернення: 28.11.2023)

2. Кличков, Андрій Олексійович. "Зміна або припинення майнових та особистих немайнових правовідносин як наслідок визнання фізичної особи безвісно відсутньою та оголошення померлою. Change or termination of property and personal non-property legal relations as a result of recognition of a natural person as missing and declared dead." (2019), ст. 29.

3. Некіт Катерина Георгіївна. "Особливості довірчого управління майном фізичної особи, визнаної безвісно відсутньою: порівняльний аналіз законодавства України та Республіки Молдова " (2013), ст. 251.

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ У ВИГЛЯДІ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ДІТЕЙ

Гритенко Оксана Анатоліївна,
д.ю.н., професор, професор кафедри
кримінально-правових дисциплін
Аббасов Самір Салех огли,
студент 3 курсу
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

На сьогоднішній день в умовах масштабних світових перетворень, викликаних військовими конфліктами, геополітичними рішеннями, міжнаціональними й релігійними суперечками, в першу чергу страждають вразливі та мало захищені категорії населення, що таким чином впливає на безпеку цих людей, дотримання їхніх прав і свобод. В переліку наведених осіб особливе місце займають діти, бо саме вони потребують додаткового соціального і правового захисту з боку держави, повноцінний доступ до освіти та медичної допомоги, нормалізовану систему опіки та усиновлення. Забезпечення дитині повного і гармонійного розвитку її особистості в любові та розумінні є провідним спільним завданням кожної демократичної країни, тому на міжнародному рівні була розроблена низка нормативно-правових актів, що в свою чергу закріплюють основні принципи охорони дитинства, а також регулюють порядок захисту їхніх прав та свобод. В Україні відповідно до ст. 3 Закону України «Про охорону дитинства» зазначено, що всі діти на території нашої держави, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного, етнічного або соціального походження, майнового стану, стану здоров’я або будь-яких інших обставин, мають рівні права і свободи [1]. При цьому, українське законодавство приділяє особливу увагу ще одному важливому аспекту – захисту дітей від експлуатації,

про що слід зазначити більш детально.

Аналіз досліджень і публікацій представників науково-практичної спільноти, присвячених проблемі експлуатації дітей, дає змогу зробити висновок, що дане питання є доволі актуальним та проблемним на сьогоднішній день. Таке негативне явище, в першу чергу, пов’язують із глибокими соціально-економічними трансформаціями, що в такий спосіб протягом останнього часу відбуваються в Україні та стимулюють поширення незаконної дитячої праці. Слід згадати імена таких науковців як Калмикова Д. О., Хавронюк М. І., Коломієць О. О., Андрушко А. В., Мельничук В. О., Казміренко В. О., Кушнір К. О. та багатьох інших, які своїми працями зробили вагомий внесок в дослідження питання експлуатації дитячої сили. При цьому, цікавою видається думка Паньчук О. В., яка в своїй науковій дисертації під поняттям «експлуатація дітей» розуміла використання праці дитини, яка в свою чергу не досягла віку, з якого чинним законодавством дозволяється працевлаштування, а також дії, пов’язані з сексуальною та іншими видами експлуатації дитини [2, с. 280].

До вищенаведеного слід додати, що чинний Кримінальний кодекс України закріплює та в такий спосіб регулює положення стосовно експлуатації дитини. Так, відповідно до ч. 1 ст. 150 цього нормативно-правового акту, під безпосередньою експлуатацією дитини розуміється протиправне використання її праці, у тому разі, якщо така особа не досягла віку, з якого на законодавчому рівні дозволяється працевлаштування [3]. Також дана стаття визначає накладання конкретних санкцій у разі вчинення кримінального правопорушення у вигляді експлуатації дітей.

Взагалі, у роз'ясненні до даної статті стверджується, що відповідно до положень Конвенції про права дитини, беручи до уваги фізичну та інтелектуальну незрілість, дитина потребує спеціального захисту, турботи та допомоги, зокрема належного юридичного захисту, для повноцінного та гармонійного розвитку своєї особистості. Для досягнення цієї мети дитині необхідно зростати в сімейному оточенні, насиченому атмосферою щастя,

любові та розуміння. Експлуатація дитини виражається у відкритому протиріччі з вищевказаними вимогами, що в свою чергу узагальнює суспільну небезпеку, пов'язану з кримінальним правопорушенням, передбаченим у статті 150.

Необхідно більш детально розглянути саме склад кримінального правопорушення за ст. 150 Кримінального кодексу України. Об’єктом злочинного діяння тут прийнято визначати особисту свободу, фізичне та психічне здоров’я дитини, що ставиться під конкретну загрозу під час експлуатації такої особи. При цьому, представники науково-практичної спільноти звертають увагу на обов’язкову ознаку складу цього кримінального правопорушення – потерпілого. Ним може бути лише дитина, яка не досягла віку, з якого законодавством дозволяється працевлаштування. Відповідно ж до чинного українського законодавства допускається прийняття на роботу осіб, які в свою чергу досягли шістнадцятирічного віку, за згодою одного з батьків або особи, що його замінює, - п’ятнадцяти років, а за сукупністю інших, крім такої згоди, умов – чотирнадцятирічного віку (такі положення закріплені в Кодексі законів про працю, а саме в ст. 188). Об’єктивна ж сторона кримінального правопорушення, спричиненого ст. 150 Кримінального кодексу України, полягає в експлуатації дитини, тобто у використанні її праці з метою отримання прибутку при порушені норм законодавства про працю щодо неповнолітніх [4].

Суб’єктом цього кримінального правопорушення є будь-яка фізична особа, яка досягла шістнадцятирічного віку, тобто можна визначити вид такого суб’єкта як загальний. Разом з тим суб’єктивна сторона характеризується виною у формі прямого умислу, оскільки суб’єкт кримінального правопорушення усвідомлює, що він використовує працю осіб, щодо яких існують заборони або певні обмеження на законодавчому рівні, проте все одно свідомо це продовжує робити і має намір отримати прибуток, здійснюючи такий вид злочинної діяльності. Саме прибуток прийнято визначати як основну мету злочинця, оскільки під експлуатацією розуміється привласнення не будь-яких матеріальних результатів (продуктів) дитячої праці (доходу у вигляді

матеріальних благ), а лише прибутку як різниці між доходами і виробничими витратами. Проте, якщо особа не несе виробничих витрат у зв'язку з використанням праці дитини, отримані нею доходи і є в даному випадку прибутком.

Крім того, кваліфікованими видами експлуатації дітей відповідно до ч. 2 ст. 150 Кримінального кодексу України можна вважати наступні: 1) вчинення такого діяння стосовно кількох дітей; 2) якщо експлуатація спричинила істотну шкоду для здоров’я, фізичного розвитку чи освітнього рівня дитини; 2) дії, поєднанні з використанням дитячої праці на шкідливому виробництві [3].

Таким чином, під експлуатацією кількох дітей розуміють використання праці двох або більше осіб віком до 16 років в різний проміжок часу або ж одночасно. В свою чергу відповідальність за значущий вплив на здоров'я, фізичний розвиток або освітній рівень дитини внаслідок її використання виникає у випадку, коли внаслідок праці потерпілого відбувається тяжке захворювання, значна відсталість у фізичному або розумовому розвитку, або тривалий період втрати можливості отримання освіти в навчальних закладах. І, нарешті, використання дитячої праці в шкідливому виробництві це їх експлуатація в наступному вигляді: 1) із залученням потерпілого до участі на важких роботах; на роботах зі шкідливими або небезпечними умовами праці; на підземних роботах, а також 2) із їх залученням до підіймання і переміщення речей, маса яких перевищує встановлені для них граничні норми (ст. 190 КЗпП) [5, с. 112].

Отже, експлуатація дітей - це неправомірне використання дітей в різних сферах, таких як праця, сексуальна експлуатація або інші види зловживань. В свою чергу це є кримінальним правопорушенням, а отже серйозним порушенням прав дитини, що несе собою негативні наслідки для їхнього фізичного та емоційного здоров'я, освіти та загального розвитку. Однією з найпоширеніших форм експлуатації дітей слід виділити дитячу працю, яка може бути небезпечною та впливати на фізичне та психічне здоров'я дитини. При цьому, багато міжнародних та національних організацій працюють над

тим, щоб запобігти експлуатації дітей, захищати їхні права та забезпечувати безпечне та здорове середовище для їхнього розвитку. Міжнародні конвенції, такі як Конвенція ООН про права дитини, закликають країни вживати заходів для ефективного боротьби з експлуатацією дітей. Українським законодавством також закріплена та врегульована кримінальна відповідальність за порушення прав дитини, пов'язаних із її експлуатацією, що, в першу чергу, міститься в Кримінальному кодексі України, а в такий спосіб відповідає спільній думці міжнародної спільноти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992 р. Відомості Верховної Ради України. 1992. №49, ст.668.

2. Андрушко А. В. Кримінологічні аспекти експлуатації дітей // Часопис Київського університету права. – 2020. – № 1. – С. 280–286.

3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. Відомості Верховної Ради України. 2001. №25-26, ст.131.

4. Офіційний веб-сайт Служби розшуку дітей «Магнолія». URL: http://surl.li/nhnoe (дата звернення 18.11.2023).

5. Калмиков Д. О. Експлуатація дітей, поєднана з використанням дитячої праці у шкідливому виробництві. Право і безпека. 2012. № 2 (44). С 111-115.

НЕОБХІДНІСТЬ ОБІЗНАНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ЩОДО ПОВОДЖЕННЯ З ВОГНЕПАЛЬНОЮ ЗБРОЄЮ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Гулак Аміна
Курсант 4 курсу
Навчально-наукового інституту права
та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції
Науковий керівник:
Волков Юрій
Старший викладач кафедри
Тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

У сучасному світі, де геополітичні та соціальні конфлікти можуть спалахувати в будь-який момент, обізнаність населення щодо правил використання вогнепальної зброї в умовах воєнного стану стає актуальним і невід'ємним аспектом громадянської безпеки. Важливість правильного поводження зі зброєю в цих умовах визначається не лише здатністю громадян захищати себе та своє оточення від загроз, але і уникнення непередбачуваних наслідків, які можуть виникнути внаслідок неправильного використання зброї.

Воєнний стан, оголошений у зв'язку з агресією з боку інших країн чи зовнішньою загрозою, ставить перед населенням завдання вивчення основ безпеки використання вогнепальної зброї. Перш за все, це включає в себе розуміння умов та обставин, за яких може виникнути необхідність використання зброї. Громадяни повинні знати, що вони мають право використовувати вогнепальну зброю в ситуаціях оборони від нападу, захисту заручників та інших об'єктів, а також в разі небезпеки для життя чи майна.

Під час воєнного стану, громадянам України, іноземцям та особам без громадянства, надається право використовувати вогнепальну зброю для опору збройній агресії РФ чи інших держав. Закон також покладає на них обов'язки та відповідальність. Після російського вторгнення, Верховна Рада ухвалила та

Президент підписав Закон "Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України," що надає цивільним особам право використовувати вогнепальну зброю під час воєнного стану [1, с. 14].

Прийняття цього закону стало відповіддю на злочинні дії окупантів, включаючи захоплення мирних громадян та обстріли медичних установ та дитячих садків. Цивільні особи можуть використовувати зброю у випадках відбиття нападу, звільнення заручників, захисту об'єктів, та інших випадках, які визначені законом.

Зброя, про яку йдеться в законі, включає вогнепальну зброю, яку особа може отримати від уповноваженого органу МВС. Певні категорії осіб, такі як неповнолітні та особи з кримінальною історією, не можуть отримати зброю. Водночас, особам, які вже отримали зброю, видається довідка з ідентифікаційними даними та обов'язками. Ці громадяни призначаються до виконання завдань забезпечення безпеки та порядку під час воєнного стану [2, с. 157].

Однак, розуміння правил використання зброї не може бути обмежене лише правом на її використання. Громадяни повинні знати, як правильно володіти зброєю, щоб уникнути випадкового травмування себе чи невинних осіб. Освіта щодо власницького майстерності, техніки безпеки, а також збереження зброї у сховищах є не менш важливою, ніж саме право на її використання [3, с. 232].

Важливою складовою обізнаності є також знання громадянами про обмеження та відповідальність, які супроводжують власність і використання вогнепальної зброї. Правила щодо обов'язкової реєстрації, ліцензування, а також заборон на володіння зброєю для певних категорій осіб вимагають від громадян відповідального ставлення до володіння зброєю.

Необхідність обізнаності населення щодо поводження з вогнепальною зброєю під час воєнного стану стає важливим елементом громадської безпеки та взаєморозуміння в умовах загрози. Держава та громадянське суспільство повинні спільно працювати над розвитком ефективних програм навчання та

інформаційних кампаній для забезпечення належного рівня обізнаності та безпеки використання вогнепальної зброї в умовах нестабільності. Тільки через такий підхід можна досягти збалансованого та відповідального використання зброї громадянами під час воєнного стану.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Бойчук Д. С. Правосвідомість та правова культура як передумова розширення чинного обсягу права людини на зброю в Україні. Вісник Національної академії правових наук України. 2019. № 2. С. 13–23.
2. Мельник С. В., Грецьких О. В. Вплив законодавчого пробілу щодо спеціального закону про зброю на розвиток вітчизняної судової балістики. Юридичний бюлетень. 2020. № 15. С. 156–163.
3. Добіжа В. В. Правове регулювання обігу зброї в Україні. Соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства. 2018. № 1. С. 231–233.

ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У СФЕРІ ДОЗВІЛЬНОЇ СИСТЕМИ

Гуцул Максим
Курсант 2-го курсу факультету
підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
Внутрішніх справ
Шевяков Максим Олександрович
старший викладач кафедри
адміністративного права, процесу
адміністративної діяльності
капітан поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Національна поліція України забезпечує дотримання законів в сфері дозвільної системи. До її компетенції входить контроль за додержанням правил, що регулюють видачу дозволів на різні види діяльності, зокрема збройної, піротехнічної, транспортної, будівельної тощо.

Однією з головних функцій Національної поліції є забезпечення безпеки громадян, тому вона має право проводити перевірки з метою виявлення порушень законодавства з питань дозвільної системи. У разі виявлення порушень поліцейські мають право вживати заходів та подавати звітність до відповідних органів державної влади для прийняття відповідних заходів. Крім того, Національна поліція співпрацює з іншими державними органами, які мають повноваження в сфері дозвільної системи. Поліція забезпечує підвищення рівня своєї фахової підготовки з питань дозвільної системи та вдосконалення методів роботи з підозрюваними у порушеннях закону в цій сфері. Для цього проводяться спеціальні навчання та тренінги для поліцейських.

Організації діяльності Національної поліції України у сфері дозвільної системи полягають у забезпеченні безпеки громадян та виконанні функцій

контролю за додержанням законів в цій сфері. Деякі з переваг такої організації діяльності можуть включати:

1. Забезпечення безпеки громадян. Національна поліція забезпечує контроль за діяльністю, яка може становити загрозу для безпеки громадян, такої як збройна, піротехнічна, транспортна, будівельна діяльність тощо.

2. Захист прав та інтересів громадян. Поліція забезпечує дотримання правил видачі дозволів та інших дозвільних документів, що регулюють різні види діяльності. Це захищає права та інтереси громадян, які здійснюють певні види діяльності, а також забезпечує рівні умови для всіх учасників ринку.

3. Ефективний контроль за виконанням законів. Національна поліція має повноваження проводити перевірки з метою виявлення порушень законодавства з питань дозвільної системи. В разі виявлення порушень поліцейські мають право вживати заходів та подавати звітність до відповідних органів державної влади для прийняття відповідних заходів.

4. Сприяння підвищенню рівня фахової підготовки. Проведення спеціальних навчань та тренінгів.

Недоліки організації діяльності Національної поліції України у сфері дозвільної системи можуть включати:

1. Низький рівень свідомості громадян. Багато громадян не мають достатньої свідомості про процедуру отримання дозволів та не знають своїх прав та обов'язків у цій сфері. Це може призвести до порушень законодавства та несправедливості у видачі дозволів.

2. Корупційні ризики. У зв'язку зі складністю процедури видачі дозволів та інших дозвільних документів, існує ризик корупції серед посадових осіб, які займаються цими питаннями. Це може призвести до несправедливості при видачі дозволів та порушень законодавства.

3. Недостатня координація з іншими державними органами. У зв'язку з тим, що в сфері дозвільної системи діє багато різних державних органів, не завжди може бути достатньої координації між ними. Це може призвести до порушень законодавства та несправедливості у видачі дозволів.

4. Недостатня кількість кваліфікованих фахівців. У зв'язку зі складністю процедури видачі дозволів та інших дозвільних документів, необхідна достатня кількість кваліфікованих фахівців, які здатні розуміти складні правові питання та вирішувати їх у відповідності до законодавства.

Висновок : організація діяльності Національної поліції України у сфері дозвільної системи є важливою функцією держави, що має на меті забезпечення безпеки громадян та виконання функцій контролю за додержанням законів в цій сфері. Перевагами цієї організації діяльності є забезпечення безпеки громадян, захист прав та інтересів громадян, ефективний контроль за виконанням законів та сприяння підвищенню рівня фахової підготовки. Однак, недоліки такої організації діяльності включають низький рівень свідомості громадян, корупційні ризики, недостатню координацію з іншими державними органами та недостатню кількість кваліфікованих фахівців. Для покращення організації діяльності Національної поліції у цій сфері необхідно забезпечувати належний рівень свідомості та освіти громадян, зменшувати корупційні ризики, поліпшувати координацію з іншими державними органами та забезпечувати достатню кількість кваліфікованих працівників.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності: Закон України від 06.09. 2005 р. № 2806-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 48. Ст. 483.

2. Про реалізацію повноважень Національної поліції з видачі та анулювання дозволів: наказ МВС України від 29.12.2015. № 1644. *Офіційний вісник України*.2016. № 1. С. 197.

3. Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення, та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів: Затверджена наказом МВС України від 21.08.1998 р. за № 622. (редакція 06.12.2019 р.). *Офіційний вісник України*. 1998. № 42. С. 107. Ст. 1574

КІБЕРБЕЗПЕКА ЯК ІНФОРМОЛОГІЧНА СИСТЕМА В СУЧАСНОСТІ

Данильченко Анастасія Олександрівна
Кондратьєва Анна Олександрівна
здобувачі вищої освіти 3-го курсу
Навчально-наукового інституту права
та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник
Копилов Едуард Володимирович
викладач кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

У сучасних умовах інформаційного світу кібербезпека займає особливе місце в наукових дослідженнях і з кожним роком стає все активнішою. Останнім часом кібербезпека та її різні аспекти є предметом багатьох робіт дослідників. Проте, враховуючи надзвичайно високі темпи розвитку суспільних відносин в електронній сфері, логічно і необхідно, що питання про визнання цього явища залишається відкритим. По-перше, розширилася можливість впливу інформації на суспільні відносини, що призвело до появи нових загроз громадській безпеці та необхідності оновлення та вдосконалення системи її доставки. Крім того, у зв’язку зі стрімкими та фундаментальними змінами інформаційного феномену та домінуючими тенденціями розвитку міжнародного суспільства, сама концепція кібербезпеки також потребує якісного переосмислення, значною мірою набувши «інформаційного» виміру.

Вважаю за необхідним почати з понять, які є важливими для нашого дослідження. Задля розуміння особливостей поняття «забезпечення кібербезки» у межах нашої теми, доцільно звернути увагу на самому визначенні самого поняття «забезпечення».

Як вважає А. О. Стрельцов у своїх дослідженнях стосовно поняття

«забезпечення»: «Забезпечення є сукупністю діяльності по забезпеченню, засобів забезпечення та суб'єктів забезпечення. Діяльність по забезпеченню полягає у наданні допомоги суб'єктам для досягнення поставлених цілей. Засоби забезпечення утворюють сукупність матеріальних, духовних, фінансових, правових, організаційних і технічних засобів, необхідних для здійснення діяльності по забезпеченню. Суб'єктами забезпечення є індивіди, організації та органи держави, що здійснюють діяльність по забезпеченню» [1].

С. І. Ожегов словом «забезпечити» розуміє «зробити щось цілком можливим, дійсним, реально здійсненним» [2].

Отже, термін «забезпечення» вміщає в собі відповідну діяльність у всій повноті змістовних та структурних елементів як сукупної матриці з її невід'ємними частинами.

Також не менш важливий термін, стосовно якого у науковій літературі існує багато різних думок щодо його виникнення й походження це слова «безпека».

У словнику В. І. Даля «безпека» — це стан, властивість від прикметника «безпечний» та одночасно — дія від дієслова «убезпечити».Безпечний означає відсутність небезпеки, загрози; збереженість і надійність. Безпека (кого, що) означає захищати, забезпечувати відсутність небезпеки [3].

У науковій літературі відсутній єдиний усталений погляд на зміст поняття «кібербезпека». Вважаю за необхідним уточнити поняття кібербезпеки, яке сприятиме осмисленню перспективних змін кібербезпеки та дозволить точніше розкрити її зміст та надати йому більш широкого й системного характеру, що є належним.

Ряд дослідників на чолі з В. В. Остроуховим пропонують наступне авторське визначення «кібербезпеки» — це стан захищеності особи, держави і суспільства, при якому досягається інформаційний розвиток (технічний, інтелектуальний, соціально-політичний, морально-етичний), за якого сторонні інформаційні впливи не завдають їм суттєвої шкоди [4].

В. М. Петрик тлумачить кібербезпеку як стан захищеності об'єктів

(особистого, суспільства, держави, інформаційно-технічної інфраструктури), за якого досягається його нормальне функціонування незалежно від наявності внутрішніх і зовнішніх інформаційних впливів [5].

О. А. Баранов дає визначення кібербезпеки як стану захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства й держави, за якого зводиться до мінімуму заподіяння збитків через неповноту, несвоєчасність і недостовірність інформації, через негативний інформаційний вплив, негативні наслідки функціонування інформаційних технологій, а також через несанкціоноване поширення інформації [6].

Досліджуючи проблеми, пов’язані з кібербезпекою, не- обхідно враховувати, що кібербезпека є складовою частиною інформаційних технологій. Процес стрімкого розвитку та поширення нових інформаційних та телекомунікаційних технологій набуває в сучасному світі характер глобальної інформаційної революції. Цей процес безпосередньо впливає на всі сфери функціонування держави: політику, економіку, управління, фінанси, культуру, науку та розвиток інформаційних відносин. Остання категорія не достатньо досліджена в працях сучасних вчених. Необхідно зазначити, що інформаційна складова виступає однією з основних у формуванні правової науки, в тому числі адміністративному праві як складової політики національної безпеки.

Інформаційні технології все більше стають каталізатором змін правових відносин у державі, виступають одним із чинників досягнення максимально позитивного результату в соціальних відносинах. Але одночасно виникає проблема формування низки негативних аспектів, які пов’язані з використанням інформаційних технологій: незаконне використання авторських прав, несанкціонований доступ до приватної та секретної інформації на всіх рівнях (від приватного до державного), несанкціонований вплив на обчислювальні машини з метою виведення їх з ладу з допомогою спеціальних програм («кібертероризм»). Усі ці негативні фактори вимагають нових підходів у вивченні проблем співвідношення понять «національна безпека», «адміністративно-правове регулювання інформаційних відносин» та

«кібербезпека». Ці підходи повинні базуватися на звершеннях наукового аналізу, знаходячи відображення в прийнятті практичних порад щодо захисту інформаційного простору України від протиправних посягань окремих осіб та організацій.

Отже, на мою думку, для України розумним кроком до інформаційного майбутнього є розробка комплексної, гнучкої та динамічної національної політики кібербезпеки, яка враховуватиме багатоаспектність феномену кібербезпеки, майбутні тенденції змін у сфері кібербезпеки. інформаційний простір, геополітичний. Особливості політичної ситуації, економічного становища країни, і знайдуть своє відображення в суспільній свідомості, на рівні правових концепцій і теорій та на рівні ефективного інформаційного законодавства. Крім того, необхідним напрямом досягнення державної політики кібербезпеки є формування національної самосвідомості, національного світогляду на основі національної ідеї.

СПИСОК ВИКОРИСТАННОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Тацишин І. Адміністративно-правове закріплення без- пеки інформаційних відносин у галузі реклами / І. Тацишин // Вісник Львівського університету. Серія юри- дична / М-во освіти і науки України, Львів. нац. ун-т ім. І. Франка ; [редкол. : В.Т. Нор (відп. ред.) та ін.]. — Л., 2008. Вип. 46. — С.

2. Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства. Дата проголошення 22.07.2000. С.49 URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws (дата звернення: 20.10.2023).

3. Джурі І. Засоби масової інформації у збройних силах США// Зарубіжний військовий огляд. - 1992. - No 8. - С.167

4. Калюжний Р.А. Інформаційне забезпечення управлінської діяльності в умовах інформатизації : організаційно-правові питання теорії і практики : підручник для студ. вищ. навч. закл. / Р.А. Калюжний, В.О. Шамрай, М.Я. Швець та ін. ; за ред. Р.А. Калюжного та В.О. Шам- рая. — К. : Академія державно-податкової служби Укра- їни, 2002. — с.10

5. Питання концепції реформування інформаційного законодавства України / Р. Калюжний, В. Гавловський, В. Цимбалюк, М. Гуцалюк // Збірник «Правове, нормативне та метрологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні». К.: НТУУ «КПІ», Міносвіти і науки України, СБУ. — К. 2000. — С.160-161

6. Беззубов Д. О. Суспільна безпека (організаційно-правові засади забезпечення): монографія / Д. О. Беззубов. — Київ : «МП Леся», 2013. — с.134

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ У СФЕРІ ПРОДАЖУ ЛЮДЕЙ ТА ПРИМУСОВОЇ ДЕПОРТАЦІЇ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Данилюк Софія Анатоліївна
здобувач вищої освіти 3-го курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Мізевич Дар'я Сергіївна
здобувач вищої освіти 3-го курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Кисельов Андрій Олександрович
доцент кафедри
оперативно- розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат-юридичних наук,
майор поліції

Актуальною проблемою, яка привертає увагу всього світового співтовариства, є торгівля людьми. За даними Управління ООН з наркотиків та злочинності, оборот торгівлі людьми по всьому світу оцінюється в 32 млрд долларів.; кількість жертв становить близько 2,4 млн, з яких 2/3 — жінки та діти. Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) вважає, що торгівлею з метою експлуатації охоплено 1,2 млн. неповнолітніх. Проте системних даних про торгівлю людьми у світі відсутні [1].

У сучасних умовах глобалізації, спрощення процедур перетину кордонів та збільшення міграційних потоків торгівля людьми все більше набуває

транснаціонального характеру і тісно пов'язана з підробкою документів, нелегальною міграцією та корупцією, здійснюється з метою трудової та сексуальної експлуатації, незаконного усиновлення, торгівлі органами та тканинами людини, що у ряді випадків суттєво ускладнює кваліфікацію даного злочину та підвищує його латентність. Однією з ключових умов ефективності та результативності спільних зусиль держав щодо протидії торгівлі людьми є застосування єдиного підходу до формулювання юридично значимих категорій у цій галузі та створення наукової розробки протидій у сфері торгівлі людьми [2].

Як ніхто інший від торгівлі людьми страждає Україна, існують різні відомості про обсяги торгівлі людьми в Україні. Наприклад, за даними Міжнародної організації з міграції з 1991 року, понад 230 000 українців стали жертвами торгівлі людьми в Україні, що зробило цю країну одним з головних джерел «живого товару» для європейських держав. Проте, 1998 року українське Міністерство внутрішніх справ оцінило кількість жінок, вивезених із країни за десять років, на 400 000 осіб. З іншого боку, Міжнародна організація з міграції оцінила повну кількість жінок, вивезених на Захід з України з 1991 по 1998 роки як півмільйона людей. На додаток до них наводяться дані, що, починаючи з 1989 року, масова імміграція радянських євреїв до Ізраїлю дозволила прикрити переправку понад 10 000 жінок для ізраїльської секс-індустрії, торговельний оборот якої досяг 450 мільйонів доларів. Порівняльний аналіз показує, що в Європейському Союзі у сфері проституції зайнято близько півмільйона представниць Центральної та Східної Європи, а за даними на 1998 рік 87,5 % жінок, ввезених, наприклад, у Німеччину, були зі Східної Європи, серед яких 17 % було з Польщі, 14% з України, 12% з Чеської Республіки та 8% з Російської Федерації. Вихідці з України становлять також більшість жертв нелегальних каналів із перевезення людей через Польщу для подальшої сексуальної експлуатації та протизаконного використання як підневільної робочої сили. Наприклад, за даними за 1995—2010 роки серед іноземців, які постраждали від нелегальної торгівлі людьми, сексуальної

експлуатації та підневільної праці на території Польщі вихідці з України становлять 350 випадків, з Білорусії — 311, Болгарії — 87, Румунії — 24, Молдови — 21 та Росії — 15. Лише одного 2008 року польська прокуратура зафіксувала 315 потерпілих з яких за даними Міжнародної організації з міграції 65 осіб були українцями.

Якщо брати до уваги останні події на території нашої країни, у зв'язку з бойовими діями на сході України міжнародна організація K4D (англ. Knowledge, evidence and learning for development) опублікувала доповідь, де висловила стурбованість зростаючим рівнем насильства в Україні. Як вважають експерти організації, торгівля людьми властива Україні, але під час бойових дій ситуація у цій сфері лише загострилася. З початку 2015 року вивезення жінок різко зросло, що обернуло назад тенденцію кількох попередніх років, коли здебільшого «живого товару» були чоловіки, яких використовували для підневільної праці як в Україні, так і в Росії, країнах Європи, Центральної Азії та Близького Сходу. Звертається увага, що найбільш уразливою частиною суспільства, яка сильніше за інших страждає від нелегальної торгівлі людьми, є вимушені переселенці. Водночас, український уряд продовжує демонструвати лише слабкі спроби навести лад: з 2014 по 2017 рік кількість засуджених за злочини, пов'язані з незаконною торгівлею людьми, продовжувала знижуватися. Після повномасштабного вторгнення Росії на територію України гостро постає питання про примусову депортацію дітей з тимчасово окупованих територій України на території країни агресора. На думку України та міжнародного співтовариства, депортація українських дітей до Росії суперечить нормам міжнародного права «Правова оцінка», а на думку РФ, це – «порятунок дітей». У законодавство РФ були внесені поправки, що дозволяють у спрощеному порядку давати дітям російське громадянство та усувають перепони для їхнього усиновлення в Росії, а з потенційними усиновлювачами проводиться ідеологічна робота [3].

Оцінки числа вивезених дітей та їх статус сильно варіюються, аж до 738 тисяч неповнолітніх, які приїхали на територію Росії. Україна заявила про

встановлення 16 тисяч випадків депортації дітей [4].

Підбиваючи підсумки, можна заявити, для успішної боротьби з цим явищем бажано виробити єдину державну політику, визначити орган, який здійснює на рівні виконавчої влади контроль за ходом виконання урядової програми з попередження торгівлі жінками та дітьми, і роз'яснювальної роботи серед населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Хавеман Р. Огляд законодавства про боротьбу з торгівлею людьми в Україні / Р. Хавеман, М. Війєрс. – К. : МОМ, 2001.

2. Запобігання торгівлі людьми : взаємодія органів державної влади, міжнародних та неурядових організацій / Ю. М. Галустян, Т. О. Дорошок, Л. Є. Колос, К. Б. Левченко та ін. – К. : Держ. ін-т проблем сім’ї та молоді, 2004.

3. http://surl.li/njepc

АУДІО/ВІДЕО КОНТРОЛЬ ОСОБИ, ЯК ВИД НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ РОЗШУКОВИХ ДІЙ

Дерезенко Анастасія Віталіївна
здобувач вищої освіти 3 курсу
факультету підготовки
фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Іванова Аліна Максимівна
здобувач вищої освіти 3 курсу
факультету підготовки
фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Науковий керівник:
Первій Віта Юріївна
доктор філософії,
викладач кафедри
оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Згідно з пунктом 7 частини 1 статті 7 та статтею 14 Кримінального процесуального кодексу України, однією з загальних принципів кримінального провадження є збереження конфіденційності у спілкуванні. Суть цього принципу полягає в тому, що кожному гарантується конфіденційність листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої переписки, а також інших форм спілкування під час кримінального провадження [1].

Втручання у конфіденційність спілкування можливе лише за рішенням суду в обумовлених Кодексом випадках з метою виявлення та запобігання тяжким або особливо тяжким злочинам, встановлення їх обставин, ідентифікації особи, яка вчинила злочин, якщо інші засоби недосяжні для цієї мети. Отримана внаслідок втручання інформація може використовуватися лише для вирішення завдань кримінального провадження.

Порядок втручання в особисте спілкування регулюється параграфом 2

глави 21 КПК. У частині 4 статті 258 КПК України вказано, що таким втручанням є доступ до змісту спілкування за умов, якщо учасники спілкування можуть вважати його приватним. Такі види втручання в особисте спілкування включають:

1) аудіо-, відеоконтроль особи;

2) арешт, огляд та вилучення кореспонденції;

3) отримання інформації з транспортних телекомунікаційних мереж;

4) отримання інформації з електронних інформаційних систем.

Однією зі заходів, пов'язаних із втручанням у приватні комунікації, є аудіо- та відеоконтроль особи. Ця процедура передбачає негласне фіксування та обробку за допомогою технічних засобів розмов цієї особи або інших звуків, рухів, дій, пов'язаних з її діяльністю або місцем перебування (згідно з пунктом 1.11.2 Інструкції щодо організації проведення негласних слідчих дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні) [2].

Мета даної дії полягає у виявленні фактичних даних або доказів, що містять ознаки підготовки чи вчинення тяжкого чи особливо тяжкого злочину. Об'єктом цього заходу є конкретні особисті комунікації, інші звуки, рухи, поведінка та дії, зміст яких є важливим для розслідування конкретної кримінальної справи.

Суб'єктами, які беруть участь у прийнятті рішень та виконанні негласних слідчих (розшукових) дій, можна умовно виділити ініціаторів проведення (слідчий або прокурор, згідно зі статтями 246, 248, 249 КПК), виконавців, які отримують дозвіл на здійснення цих заходів від слідчого судді, і виконують функцію контролю. Процедура ініціювання таких дій включає попереднє погодження ініціатора (слідчого) з прокурором.

Внутрішній зміст цієї дії передбачає використання спеціальних оперативно-технічних засобів для фіксації та обробки розмов, інших звуків, рухів і дій особи, пов'язаних з її діяльністю або місцем перебування. Результатом такої дії є деталізовані факти, зафіксовані у формі протоколу, які є важливими елементами для розслідування кримінальної справи. Відповідно до

статті 270 КПК України "Аудіо-, відеоконтроль місця" основною метою цього заходу є таємна фіксація розмов, інших звуків, поведінки та дій особи на публічно доступних місцях, без їхньої попередньої згоди [3].

Такий контроль особи без її відома може бути проведений лише за рішенням слідчого судді у кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів, якщо існують достатні підстави вважати, що розмови або інші звуки, рухи, дії, пов'язані з діяльністю або місцем перебування цієї особи, можуть містити інформацію, яка має значення для досудового розслідування.

Заяву про отримання дозволу на аудіо- та відеоконтроль особи може подати прокурор або слідчий з погодженням з прокурором. Зміст такої заяви повинен відповідати вимогам, визначеним у законі, та розглядатися слідчим суддею відповідно до установлених правил. У випадках введення воєнного стану та відсутності здатності слідчого судді виконувати свої повноваження, заява підлягає розгляду керівником відповідного органу прокуратури [2].

У порівнянні із спостереженням за особою, речовиною або місцем та аудіо- та відеоконтролем місця, які проводяться в публічно доступних місцях, аудіо- та відеоконтроль особи може проводитися як в публічно доступних, так і в непублічно доступних місцях, в житлі чи іншому володінні цієї особи. При необхідності проведення такого контролю в непублічно доступних місцях, житлі чи іншому володінні особи слідчий повинен попередньо оглянути їх, включаючи таємне проникнення в них за допомогою технічних засобів, для встановлення засобів аудіо- та відеоконтролю особи [2]. У таких випадках він має звернутися до слідчого судді з клопотанням про надання дозволу на обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи для встановлення засобів аудіо- та відеоконтролю особи. Таким чином, враховуючи вищезазначене, слід зробити висновок, що проведення слідчих (розшукових) дій при розслідуванні злочинів у сфері службової діяльності має специфіку, що полягає у невідкладному застосу ванні комплексу процесуальних засобів збирання доказів, а також використанні спеціальних знань [4, с. 152]

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17

2. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: затверджено Наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12

3. Колесник В. А. Негласні слідчі (розшукові) дії: кримінально-процесуальні та криміналістичні аспекти підготовки і проведення: наук.-практ.посіб. Київ: Прецедент, 2014. 135 с.

4. Первій В. Ю. «Деякі першочергові слідчі (розшукові) дії, які проводяться при розслідуванні злочинів у сфері службової та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (ДДУВС, 07.06.2019). Актуальні проблеми діяльності органів досудового розслідування. URL: https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/4701/1/18.pdf

КРИМІНАЛОГІЧНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПЛАНУВАННЯ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ

Дженова Ліліана Асанівна
курсант ІІІ курсу ФПФППД
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Домащенко Анна Вікторівна
курсант ІІІ курсу ФПФППД
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Чорна Аліна Геннадіївна
Старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Процес попередження та профілактики злочинності (насамперед рецидивної) неможливий без здійснення кримінологічного прогнозування та планування. Прогнозування злочинності – це наукове визначення тенденцій та закономірностей її розвитку. Прогнози мають виконувати свою основну функцію – сприяти підвищенню наукової обґрунтованості планів для запобігання злочинності [1].

Кримінологічне прогнозування – це наукове передбачення основних змін розвитку злочинності, окремих її форм, груп чи видів злочинів або вірогідності вчинення злочину окремою особою. Кримінологічне прогнозування являє собою процес науково обґрунтованого пізнання майбутнього рівня, динаміки і структури злочинності завдяки вивченню тенденцій розвитку цього явища в минулому. Кримінологічний прогноз - це підсумкове судження із процесу прогнозування про стан злочинності та її перспективні характеристики в майбутньому [2].

Прогноз дозволяє вирішити такі завдання:

- встановити кількісно-якісні показники злочинності у виправних

установах (стану, структури, динаміки, рівня), а також умови, що сприяють її зміні або фактори, що мають інтенсивний вплив;

- виявити основні закономірності розвитку злочинності на короткостроковий період та термін дії криміногенних факторів;

- визначити можливі альтернативи її розвитку та розробити перспективні планові заходи запобігання злочинності.

Кримінологія виділяє, як правило, три методи прогнозування:

- екстраполяцію,

- моделювання

- експертизу.

Сутність методу екстраполяції полягає у тому, що дає задовільні результати тільки для найближчого майбутнього, а в міру збільшення часового інтервалу зростає похибка в оцінках, внаслідок чого прогноз втрачає своє значення.

Сутність методу моделювання полягає у створенні моделі будь-якого кримінологічного об'єкта на основі вже встановлених характеристик, зв'язків та закономірностей. Модель є штучним відтворенням певного явища (або процесу), яке існувало, існує чи може існувати насправді, втіленням логічних уявлень (припущень) суб'єкта прогнозування про той чи інший об'єкт у формі уявних образів [3].

У прогнозуванні злочинності певну користь приносять експертні методи. Вони є найбільш вживаними для вирішення прогностичних завдань, коли вихідна інформація або недостатня, або відсутня, або не піддається формалізації, а також коли є підстави припускати стрибкоподібні зміни або розриви розвитку.

Кримінологічне планування – це цілеспрямований процес розробки плану, в якому на основі цілей та завдань у сфері боротьби зі злочинністю намічаються шляхи та засоби їх вирішення, нормативного, інформаційного, організаційного, методичного та ресурсного забезпечення на певний період часу [2, с. 43]. Можемо сказати, що планування заходів запобігання злочинності

творча, інтелектуальна діяльність.

Особливу увагу оперативні працівники повинні приділяти:

- плануванню заходів індивідуального запобігання насильницьким злочинам, які скоюються у виправних установах;

- виявленню засуджених, схильних до скоєння насильницьких злочинів;

- здійсненню контролю за їх поведінкою в період відбування покарання;

- здійсненню індивідуально-профілактичних заходів спрамованих на засуджених, які проявляють задуми скоєння насильницьких злочинів [2].

Таким чином, прогнозування та планування заходів запобігання злочинності дозволяє робітникам виправних установ планомірно здійснювати запобіжно-профілактичну роботу із засудженими у процесі відбування ними покарання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабенко А. М. Кримінологічне прогнозування як основа для планування запобігання злочинності в регіонах. Право та державне управління 3. 2014. С. 60-63.

2. Кримінологія: підручник / А. М. Бабенко, О. Ю. Бусол, О. М. Костенко та ін. ; за заг. ред. Ю. В. Нікітіна, С. Ф. Денисова, Є. Л. Стрельцова. 2-ге вид., перероб. та допов. Харків : Право, 2018. 416 с.

3. Батюк О. В., Н. О. Неймарк. Кримінологічне планування як елемент попередження злочинності у місцях позбавлення волі. 2009.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВІДВОДУ СУДДІ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Дибань Максим Петрович
к.ю.н., доцент кафедри
цивільного права і процесу ЮФ НАУ
Білявська Валерія Євгенівна
Студент
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна

Вступ. У демократичних державах, незалежність та неупередженість судової влади є фундаментальними принципами, що забезпечують справедливість та довіру до судів. Засади знаходять своє відображення в інституті відводу судді від участі у справі, що має захищати від упередженості суду. Проте в Україні існують проблеми з ефективністю цього інституту. Тому сьогодні важливо покращити інститут відводу суддів і боротися з корупційними стереотипами для забезпечення незалежності та справидливості суду у контексті європейської інтеграції для нашої держави.

Ціль роботи. Ціль роботи полягає у всебічному аналізу права на відвод суду (судді) у цивільному процесі України, а також оцінка підстав для відводу та розгляд національних та міжнародних правових норм.

Матеріали та методи. Під час дослідження даної теми було використано різноманітні наукові методи, включаючи загальні та спеціалізовані підходи. Зокрема, були використані методи опису та спостереження, а також метод аналізу.

Результати та обговорення. У теорії процесуальної науки існують різні тлумачення поняття «відвод судді». Зазвичай, це поняття визначається як ситуація, коли суддя не може брати участь у розгляді справи через певні обставини, передбачені взаконодавстві цивільного процесу. Ці обставини можуть призвести до відводу судді від справи на його власну ініціативу (самовідвід) або за заявою учасників справи.

Як стверджує Х. А. Магомедова, відвід – це правовий інститут, тобто

сукупність норм, які забезпечують об’єктивність та неупередженість осіб, які беруть участь у розгляді справи, а також виконання інших законодавства, що визначає які особи й за яких обставин не млжуть приймати участь у процесі [1, с. 89].

Доцільний підхід, запропоновано О. Гетманцевим і Л. Кондрат'євою, визначає «відвід судді» як, передбачені в нормах цивільного процесуального законодавства підстави, за наявності яких суддя не можна брати участь у розгляді судової справи і підлягає відсторонення від процесу за власною ініціативою (самовідвід) або за заявою учасника судової справи [2, с. 217].

За допомогою інституту відводу як процесуального засобу судочинство має бути справедливе, неупереджене та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави згідно з ст. 2 ЦПКУ України [3].

Самовідвід судді є важливою гарантією правосуддя та сприяє збереженню довіри до судової системи.

Підстава, яка зазначена у п. 1,2 ч. 1 ст. 36 ЦПК України можна вважати «кумівством», як не виникає особливих проблем, оскільки визначити, чи є суддя родичем однієї із сторін судового розгляду, або чи брав він участь у справі як інший учасник, виявляється нескладно [3]. Проте, важливо враховувати, що «кумівство» може стати серйозною проблемою у вирішенні справ, коли деякі судові рішення приймаються не відповідно до принципів судочинства, що може підірвати авторитет судової системи та держави загалом. Це може також сприяти упередженості судових рішень і послабити механізми контролю та запобігання корупції через формування особистих стосунків.

Рішенням ЄСПЛ у справі «Бочан проти України» № 7577/02 від 3 травня 2007 р. встановлено, що «безсторонність», у сенсі п. 1 ст. 6, «має визначатися відповідно до суб’єктивного критерію, на підставі особистих переконань і поведінки конкретного судді в конкретній справі – тобто жоден із членів суду не має проявляти будь-якої особистої прихильності або упередження, та

об’єктивного критерію – тобто чи були у судді достатні гарантії для того, щоб виключити будь-які легітимні сумніви щодо цього. Відповідно до об’єктивного критерію має бути визначено, чи наявні факти, що можуть бути перевірені, які породжують сумніви щодо відсутності безсторонності суддів» [4].

Питання опосередкованого інтересу, згідно з п. 3 ч. 1 ст. 36 ЦПК України, є складним, після винесення рішення суддя не може бути використаним у наслідках цього рішення. Однак можуть існувати обставини, які опосередковано впливають на суд під час прийняття судового рішення. Опосередкований інтерес може виникати через особливості, фінансові, професійні або інші зв'язки, які мають суддя і які можуть бути включені до його рішення [3].

Часто учасники процесу висувають скарги на поведінку судді, стверджуючи, що він порушує процесуальні правила п. 4 ч. 1 ст. 36 ЦПК України, затягує справу, відхиляє клопотання або залучає незалежних учасників, які, на їхню думку, не повинні були брати участь в процесі. Неправильне вирішення цих процесуальних питань може вплинути на остаточний результат справи, оскільки вони є необхідною частиною процедури досягнення цілей судового процесу [3].

П. 5 ч. 1 ст. 36 ЦПК України залишає певну неоднозначність, оскільки обставини, що викликають сумніви в об'єктивності та неупередженості судді, можуть бути різноманітними і широкими за змістом [3].

Важливо відзначити, що перелік підстав, які наведені в законодавстві, не є вичерпним тому, що існують різноманітні життєві обставини, які неможливо передбачати заздалегідь.

Як приклад постанова Томаківського районного суду Дніпропетровської області від 11.04.2019 р. № 195/416/16-с, суть полягає в тому, що до суду надійшла заява від позивача про відвід судді, яка виправдовувався тим, що суддя під час розгляду справи не був об'єктивним та упередженим до одного з учасників справи, він також знав, що сторона у справі третя особа, приватний нотаріус, який посвідчив заповіт, є хрещеним батьком сина судді. Суд визнав

заяву про відвід судді безпідставно, оскільки обставини, викладені в заяві, не відповідають дійсності, оскільки третя особа у справі – нотаріус не є близьким родичем, а незгода з процесуальними рішеннями судді не є підставою для відводу [5].

Кожен випадок відводу судді є унікальним, і рішення про самовідвід судді приймається на підставі принципу добросовісного. Висловлення судді Господарського суду Р. Бойка, який стверджує, що суддя, вирішуючи питання про відвод свого колеги,завжди діє відповідно до свого внутрішнього переконання. Якщо ж подання про відвод розглядається іншим суддею або колегією суддів, то це розглядається з іншого погляду [6].

Положеннями ст. 6 Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 р, закріплено основні процесуальні гарантії, якими може скористатися особа під час розгляду її цивільного позову в національному суді, серед яких розгляд справи незалежним і безстороннім судом, установленим законом [7].

15 січня 2020 року Верховна Рада України прийняла закон, який вніс зміни до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України і Кодексу адміністративного судочинства України. Однією з головних цілей цього було запобігти зловживання процесуальними правами, спрямованими на затягування судового процесу. За новими правилами, якщо заява про відвід судді подається менше ніж за три робочі дні до наступного засідання, вона не передається іншому судді, а розглядається судом, який веде справу. Це спрямовано на уникнення неприпустимого відкладення судових засідань через відводи, подані з метою затягування процесу.

Висновки. В контексті право на об’єктивне та неупереджене ставлення судді при розгляду справи є важливою процесуальноє гарантією. Для забезпечення гарантій існує процедура відводу або самовідводу судді за певними підставами у випадках, коли суддя має особистій інтерес у результаті справи.

Для вдосконалення процедури відводу суддів у цивільних справах

пропонується дозволити іншим суддям розглядати це питання без вказівки конкретних імен та судів у заявах, що зробить більш ефективним інститут відведення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Черненко О. А. Відвід судді в господарському процесі. Приватне право і підприємництво. 2015. Вип. 14. С. 89-93.

2. Цивільне процесуальне право України (Загальна частина): підручник О. Гетманцев та ін; за ред. О. Гетманцева. Чернівці: Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022, 412 с.

3. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text (дата звернення: 06.10.2023).

4. Рішенням ЄСПЛ у справі «Бочан проти України» від 03.05.2007 № 7577/02. ULR: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_209#Text (дата звернення: 06.10.2023 р).

5. Ухвала Томаківського районного суду Дніпропетровської області від 11 квітня 2019 року у справі № 195/416/16-ц. Єдиний державний реєстр судових рішень URL: https://reyestr.court.gov.ua/ Review/81086529 (дата звернення: 06.10.2023 р).

6. Газета «Закон і Бізнес». На відстані витягнутої руки. Самовідводи та відводи суддів: чи зможуть нові норми вирішити старі проблеми? ULR: https://zib.com.ua/ua/141670.html (дата звернення: 06.10.2023 р).

7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Європейська конвенція з прав людини від 17.07.1997 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 06.10.2023 р).

ЩОДО ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОРУКИ ЯК ЗАСОБУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ`ЯЗАНЬ У КРЕДИТНИХ ДОГОВОРАХ

Дронський Артем Юрійович
аспірант
Київський університет права
Національна академія наук України
м. Київ, Україна

Вступ. / Introductions. Одним з найстаріших, разом із тим найпоширеніших, способів забезпечення виконання зобов'язання є порука, що поряд із завдатком та неустойкою використовувалася та досліджувалася ще римськими цивілістами. Так, adpromissio, застосовувався у Стародавньому Римі у тих випадках, коли боржник не мав змоги забезпечити виконання зобов'язання своїм майном. Порука набула поширення у відносинах патронату, коли за виконання зобов'язання вільновідпущеником поручався його колишній господар (патрон) [1, с. 114]. Варто зазначити, що на наших теренах цей вид забезпечення виконання зобов'язань з роками втратив свою актуальність, особливо в радянські часи, у зв'язку із невідповідністю принципам планової системи управління економікою [2, с. 47].

З набуттям Україною незалежності та з переходом на ринкову економіку, порука знову набуває вагомого значення і починає широко використовуватися, насамперед як вид забезпечення виконання зобов'язань у кредитних договорах. З розвитком вітчизняної юридичної думки, інститут поруки все більше удосконалюється як окремий вид забезпечення виконання зобов`язань у кредитних договорах. Договір поруки як спосіб забезпечення зобов'язань був предметом наукового аналізу таких науковців, як А. Б. Гриняк, Д. М. Гриджук, Т. В. Боднар, І. В. Спасибо-Фатєєва, М. І. Брагінський, І. А. Лавріненко, М. Звягінцева, Л. С. Шимон, О. П. Карасава та ін. Однак необхідність підвищеної уваги до охорони прав кредитора, наявність суперечливої судової

практики, досі зумовлює науковий інтерес до проблематики на сучасному етапі розвитку законодавства.

Мета роботи. / Aim. Проаналізувати та дослідити стан цивільно-правового регулювання поруки як засобу забезпечення виконання зобов`язань у кредитних договорах.

Матеріали та методи. / Materials and methods. Використані матеріали: Конституція України, Цивільний кодекс України, Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення кредитування», підручник «Основи римського приватного права» / В. І. Борисова, Л. М. Баранова, М. В. Домашенко та ін.; за заг. ред. В. І. Борисової, Л. М. Баранової. Харків, наукова стаття Гриняк А. Б. «Порука та гарантія як спосіб виконання як способи забезпечення виконання підрядних договорів». Юридична Україна, І. Й. Пучковська «Щодо правової природи обов'язку поручителя». Вісник Академії правових наук України, Л. С. Шимон. «Зміст та надійність поруки як виду забезпечення виконання зобов'язання» Прикарпатський юридичний вісник, М. Р. Габріадзе «Договір поруки як спосіб забезпечення зобов'язання: цивільно-правовий аспект. Правові новели.» Науковий юридичний журнал. Застосовані методи: порівняльний, спостереження, моделювання.

Результати та обговорення. / Results and discussion. Законодавче визначення поняття поруки сформульовано як договір, за яким поручитель поручається перед кредитором боржника за виконання ним свого обов'язку [3]. Одразу варто звернути увагу на значну критику даного поняття з боку наукової спільноти. Основні аргументи недосконалості такого визначення сформульовано О. П. Карасавою, який зауважує, що при детермінації будь якого поняття, явища чи предмета, визначення повинно надаватися за допомогою інших загальновідомих категорій, відмінних від самого поняття, яке розкривається. Використана в Цивільному Кодексі України конструкція «поручитель поручається» не розкриває суті правовідносин поруки, яка полягає у відповідальності за зобов'язанням боржника. Крім того, обов'язки боржника,

які випливають із цивільно-правових та господарсько-правових правочинів, в юридичній науці називаються зобов'язаннями. Договір поруки має похідний характер від основного зобов'язання, тобто витікає із зобов'язальних правовідносин, а тому доцільніше було б зазначити, що поручитель відповідає перед кредитором боржника за виконання ним своїх зобов'язань, а не обов'язків [4, с. 204].

На думку Л. С. Шимон порука, як особистий вид забезпечення виконання зобов'язання, при захисті прав кредитора поступається надійністю речовим видам забезпечення виконання зобов'язань, зокрема заставі та притриманню, які надають кредитору право самому звернути стягнення на певну річ (заставлене майно або притримувану річ боржника), що не залежать від волі поручителя [5, 340]. Однак з цією позицією не можна повністю погодитися. Прив'язка саме до особи поручителя створює додаткові гарантії для кредитора у разі відсутності майна у боржника для задоволення вимоги. Отже, саме платоспроможність поручителя лягає в основу правовідносин між ним та кредитором. Інше питання полягає у вмінні так само ефективно використовувати поруку, як заставу або притримання.

Законодавчо презюмується солідарна відповідальність боржника та поручителя, проте не виключається визначення в договорі субсидіарної відповідальності. Солідарність подягає у тому, що кредитор наділений правом обирати до кого висувати вимоги щодо виконання зобов`язання. Він може вимагати виконання від боржника та поручителя разом, або від кожного з них окремо як повністю, так і в частині зобов'язання, що забезпечене порукою. Цивільний Кодекс встановлює, що поручителем може бути одна або коло осіб. При цьому слід зауважити, що, до недавніх пір, питання солідарної відповідальності двох поручителів за різними договорами поруки викликало суперечки в науковій спільноті, що підкріплювались існуванням різної практики вирішення судових спорів. За однією з позицій, існування різних договорів поруки не виключало солідарну відповідальність поручителів перед кредитором та зумовлювало право останнього заявити позов до них разом. За

альтернативною позицією кожен договір поруки розглядався окремо без прив`язки до вже існуючих інших договорів. Дискусії щодо солідарної відповідальності було нарешті вирішено з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення кредитування».

Відповідно в Цивільному Кодексі з'явилося положення, що особи, які за одним чи за декількома договорами поруки поручилися перед кредитором за виконання боржником одного і того самого зобов'язання, є солідарними боржниками [6].

Ще одним питанням в контексті аналізу інституту поруки є сутність відповідальності поручителя. Причиною виникнення неоднозначності та різних наукових точок зору є вживання в Цивільному Кодексі конструкцій «поручитель відповідає» та «боржник і поручитель відповідають», що може бути сприйнято як певне ототожнення відповідальності поручителя та боржника [3], при цьому обсяг відповідальності є різним.

На думку І. Й. Пучковської відповідальністю поручителя і в законодавстві, і в юридичній літературі традиційно визначається як обов'язок поручителя за договором поруки, який має комплексний характер. Учена звертає свою увагу на те, що окрім відшкодування певних збитків, якщо їх зазнав кредитор у зв'язку з порушенням боржником грошового зобов'язання, неустойки, яка була встановлена договором, сплати процентів, викликаних простроченням поручитель зобов'язується виконати на користь кредитора грошове зобов'язання боржника – сплатити суму основного боргу та проценти за користування чужими грошима, що поняттям «відповідальність» не охоплюється [4, с. 149].

Ця позиція здається обгрунтованою з огляду на те, що обов'язковою умовою цивільно-правової відповідальності є цивільне правопорушення. Виконання зобов'язання поручителем не є наслідком вчинення правопорушенням, а виникає з договору. Тому доцільно розуміти відповідальність поручителя як обов'язок.

Порука за своєю юридичною природою є акцесорним зобов'язанням, тобто похідним від основного. Незважаючи на відсутніть поняття акцесорності в цивільному законодавстві, така детермінуюча ознака поруки визначена доктринально. Додатковий характер поруки полягає в тому, що недійсність основного зобов'язання спричиняє недійсність правочину що його забезпечує, а недійсність поруки у свою чергу не спричиняє недійсність основного зобов'язання.

Підтверджується акцесорність також наявністю положень, що визначають обсяг відповідальності поручителя, який є еквівалентним обсягу відповідальності боржника, в тому числі сплату основного боргу, процентів, неустойки, відшкодування збитків, якщо інше не встановлено договором поруки. До того ж, зобов'язання поручительства припиняється з припиненням забезпеченого нею зобов'язання [3].

М. Р. Габріадзе вважає обставину, що основне зобов'язання не є для поручителя особистим зобов`язанням, істотною для визначення природи договору поруки, роль якого полягає у відповідальності за чужим зобов'язанням. Іншими словами, виконання основного зобов'язання не лягає на майно поручителя, який виконує таку собі «транзитну» роль, вимагаючи компенсацію виконаного через суброгацію вимоги [7, 76].

Щодо укладення договору поруки Цивільний Кодекс не визначає спеціальних вимог до його умов. Визначено тільки те, що договір поруки повинен мати письмову форму, інакше він вважається нікчемним. Так як порука відноситься до способів забезпечення виконання зобов'язання, на неї розповсюджуються загальні положення про зобов'язання. До істотних умов договору поруки можна віднести наступне: інформацію щодо змісту, строків, предмету основного зобов'язання, обсяг відповідальності поручителя, відомості про сторони - кредитора та боржника. Разом із тим, з огляду на існування права поручителя на оплату послуг, доцільно буде включити до змісту договору положення щодо розрахунку між поручителем та боржником.

Задля забезпечення виконання зобов'язань боржника з поручителем може

укладатися не тільки договір поруки, але й договір іпотеки. Власне у цьому випадку йдеться про майнову поруку. Відповідно до ст. 11 Закону України «Про заставу», ст.ст. 1, 11 Закону України «Про іпотеку» майновий поручитель є заставодавцем або іпотекодавцем. Згідно статті 546 ЦК України застава (іпотека) та порука є різними видами забезпечення виконання зобов`язань, тому норми, що регулюють поруку, не застосовуються до правовідносин кредитора з майновим поручителем, оскільки він відповідає перед заставо-, іпотекодержателем за виконання боржником основного зобов'язання винятково в межах вартості предмета застави / іпотеки. У зв'язку із цим приходимо до висновку що на боржника та майнового поручителя не може покладатися солідарна відповідальність. Це повинно враховуватися в ході вирішення спорів відповідної категорії, що, в свою чергу, має сприяти формування єдиної судової практики.

Висновки. / Conclusions.

По-перше законодавче визначення поруки потребує вдосконалення, оскільки використана в Цивільному Кодексі України конструкція «поручитель поручається» не розкриває суті правовідносин поруки.

По-друге, відповідальність поручителя має особливу правову сутність та тлумачиться з загально-процесуальної точки зору як обов'язок забезпечити виконання зобов'язання боржника перед кредитором.

По-третє, порука є особистим акцесорним способом забезпечення виконання зобов'язань.

По-четверте, норми, що регулюють поруку, не застосовуються до правовідносин кредитора з майновим поручителем, оскільки застава (іпотека) та порука є різними видами забезпечення виконання зобов'язань.

Функціональне значення інституту поруки як виду забезпечення виконання зобов'язань у кредитних договорах – забезпечення і захист інтересів кредитора та компенсацію його майнових втрат, зумовлює необхідність подолання недоліків в регулюванні та досягнення консенсусу доктринального бачення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Основи римського приватного права : підручник / В.І. Борисова, Л.М. Баранова, М.В. Домашенко та ін. ; за заг. ред. В.І. Борисової, Л.М. Баранової. Харків : Право, 2008. 224 с

2. Гриняк А.Б. Порука та гарантія як спосіб виконання як способи забезпечення виконання підрядних договорів. *Юридична Україна. 2012. № 9. С. 47–52.*

3. Цивільний кодекс України: закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: https://zakon. rada.gov.ua/laws/show/435-15/ed20030116/ conv#Text.

4. Пучковська І. Й. Щодо правової природи обов'язку поручителя. *Вісник Академії правових наук України. 2007. № 4. С. 141-149.*

5. Л. С. Шимон. Зміст та надійність поруки як виду забезпечення виконання зобов'язання. *Прикарпатський юридичний вісник. 2018. № 4. С. 152-154.*

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення кредитування: Закон України від 03.07.2018 № 2478-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/2478-19#Text.

7. М. Р. Габріадзе. Договір поруки як спосіб забезпечення зобов'язання: цивільно-правовий аспект. Правові новели. *Науковий юридичний журнал. 2020. № 10/2020. С. 75-80.*

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ КРАДІЯ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВОЄННОГО ВТОРГНЕННЯ

Дудник Олександр
Паньків Дмитро
курсант ННІ права та підготовки
фахівців для підрозділів НП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Чорна Аліна
старша викладачка кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Вступ. Повномасштабне воєнне вторгнення значним чином вплинуло на нормальний устрій функціонування нашого суспільства, що знайшло своє відображення у залишенні частини населення (переважно дітей та жінок) території нашої держави, вступ великої частки чоловічого населення до лав сил безпеки та оборони, призупинення діяльності або ліквідації суб' єктів господарювання, наслідком чого став початок певної економічно-трудової кризи у більшості регіонів нашої держави, саме цей ключовий фактор, в контексті нашого дослідження, вплинув на рівень вчинюваних майнових кримінальних правопорушень, але наша робота буде присвячена питанню висвітлення саме кримінологічної характеристики особи-крадія в умовах повномасштабного воєнного вторгнення російської федерації.

Мета роботи. Для кримінології характеристика особи злочинця є одним із найважливіших питань, що потребує постійної уваги. Оскільки розробка належних та ефективних заходів запобігання будь-якому виду кримінальних правопорушень повинна враховувати ті специфічні риси, властивості і якості, що відрізняють злочинців від законослухняних громадян [1, с. 137].

Відповідно до звіту Національної поліції України за 2022 рік, з 24 лютого 2022 року розпочато досудове розслідування у майже 68 тис. кримінальних

провадженнях щодо вчинення майнових злочинів в умовах воєнного стану, зокрема крадіжок - 65,9 тис. [2].

Вплив соціально-економічних, суспільних, історико-політичних, демографічних та інших чинників зумовлює формування певного менталітету представників різних прошарків суспільства, зокрема, з урахуванням географічних (регіональних) та демографічних чинників, які в свою чергу формують ставлення осіб щодо допустимості вчинення певних дій, які де-юре охоплюються складом окремих кримінальних правопорушень, а де-факто сприймаються окремими представниками суспільства як допустимі діяння, які не несуть в собі характеру протиправності на тому рівні, який буде достатнім для притягнення особи-злочинця до кримінальної відповідальності.

Соціально-економічний аспект зумовлений вимушеною потребою зупинення або ліквідації підприємств, установ, організації у зв'язку з повномасштабним воєнним вторгненням, логічним чином створив проблему матеріального забезпечення населення, яке працювало на вказаних суб'єктах господарської діяльності. Зазначена умова не могла не відшукати своє відображення у створенні умов та зумовлені причин вчинення крадіжки, як менш караного діяння у порівнянні з найбільш поширеними кримінальними правопорушеннями проти власності, такими як згадана крадіжка, грабіж чи розбій.

Матеріали та методи. При формуванні кримінологічної характеристики злочинця-крадія варто враховувати умови сьогодення, які утворили додаткову рису, що характеризує таку особу, на нашу думку, варто виокремити такий обрис особи, що вчиняє крадіжки, як перебування такої особи в статусі такої, що втратила постійне джерело заробітку у зв'язку із причинами зумовленими повномасштабною війною. Нерідко причиною вчинення крадіжок такими особами мотивується необхідністю забезпечення власної родини ресурсами для забезпечення мінімальних побутових потреб сім'ї (їжа, сплата комунальних послуг, одяг, засоби зв'язку тощо).

Вкладаючи критерії «соціально-психологічної характеристики злочинця»

в категорію «кримінологічної характеристики», варто зазначити такі особливості, що характеризують досліджувану нами категорію таких злочинців, серед яких:

– порівняна легкість у заволодінні чужим майном шляхом таємного привласнення чи інших дій, що мають неявний, прихований характер;

– можливість отримання істотної вигоди без значних ресурсних та часових витрат;

– необов'язковість залучення сторонніх осіб до скоєння злочину;

– можливість скоєння злочину без надмірної спеціальної підготовки;

– відсутність або мінімальний контакт з особою, якій належить річ, якою протиправно заволодіває крадій;

– надзвичайно низька вірогідність необхідності нанесення жертві тілесних або інших ушкоджень [3, с. 304].

Результати та обговорення. Врахування вказаних особливостей набуває особливої важливості під час встановлення кримінологічного портрету особи, яка вчинила крадіжку, її об'єктивні можливості вчинення такого діяння, внутрішнє ставлення до вчинюваного.

Висновок. Отже, досліджуючи питання кримінологічної характеристики особи-злочинця, окрім класичних критеріїв, які встановлюються під час окреслення характеризуючих ознак, серед яких: вік, стать, сімейний стан, місце працевлаштування (його постійність), рівень освіти; варто враховувати причини зазначені в нашому дослідженні, а саме ті, що зумовлені повномасштабною воєнною агресією російської федерації на території нашої держави.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Хашев В. Деякі питання кримінологічної характеристики злочинців за ознакою статі / В. Хашев // Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в Україні: сучасні досягнення та перспективи : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченій 25-й річниці з дня прийняття Конституції

України та 30-й річниці проголошення незалежності України (м. Дніпро, 10-11 червня 2021 р.). - Дніпро : ДДУВС, 2021. – С. 137-139

2. Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2022 році. 2022. 14 с. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2022/Zvit_polic_2022.pdf

3. Топольник В. Соціально-психологічна характеристика особистості крадія. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 6. С. 303–307.

ШЛЯХИ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Дудник Анастасія Вячеславівна
здобувач вищої освіти факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Наточій Анатолій Дмитрович
Старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки

Незаконний обіг вогнепальної зброї є однією з найгостріших проблем безпеки в будь-якій країні, який може призвести до тяжких наслідків, зокрема загибелі людей, заподіяння тілесних ушкоджень, руйнування майна та інших небезпечних наслідків. У період воєнного стану ця проблема є актуальною, оскільки зброя стає доступною для широкого кола людей, що може призвести до зростання злочинності та насильства. За даними МВС України, за період з 24 лютого по 31 серпня 2022 року було зареєстровано 13 332 випадки незаконного обігу зброї. Це на 27% більше, ніж за аналогічний період 2021 року [1].

Можна виокремити деякі шляхи протидії незаконному обігу вогнепальної зброї. По-перше, підвищення свідомості населення, що передбачає здійснення систематичної роботи з інформуванням громадян про небезпеку незаконного обігу зброї та наслідки, які вона може мати для суспільства. Освітні заходи, спрямовані на підвищення свідомості про права та обов’язки громадян, а також способи подання сигналів про факти незаконного обігу зброї мають бути масовими та доступними для всіх верств населення.

По-друге, ефективна система моніторингу та контролю. Для цього необхідне впровадження сучасних технологій, таких як відеоспостереження, системи контролю доступу, що стежать за об’єктами, де зберігається зброя та боєприпаси. Крім того, важливим кроком є покращення системи реєстрації та

обліку зброї, а також встановлення жорстких критерії та вимог до осіб, які мають право на зброю [2, с. 131].

Також зміцнення громадського контролю є одним із ключових шляхів протидії незаконному обігу зброї під час воєнного стану. Громадяни повинні бути активно залучені до спостереження за своєю місцевістю та активно співробітничати з правоохоронними органами. Сприяння правоохоронним органам може здійснюватися шляхом формування громадських об'єднань, які взаємодіють з поліцією та іншими правоохоронними структурами.

Ще одним шляхом можна зазначити залучення суспільства та міжнародного співтовариства до протидії незаконному обігу зброї, а саме: запровадження механізму декларування нелегальної зброї за заохочення до її добровільної здачі, зміцнення міжнародного співробітництва та обміну інформацією між країнами, особливо з тими, які є транзитними маршрутами для незаконного обігу зброї [3, с. 58].

Незаконний обіг зброї є серйозною проблемою, яка може негативно вплинути на безпеку громадян та ефективність правоохоронних органів під час воєнного стану. Для боротьби необхідно вжити комплексних заходів, які забезпечать ефективний контроль за обігом зброї, зниження попиту на зброю та посилення правоохоронної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Статистична інформація про стан злочинності та результати прокурорсько- слідчої діяльності. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/statinfo.html.

2. Євсєєв І. Г., Жихар Є. В. Обіг незаконної зброї: правове регулювання та виклики сучасності. Право і безпека. 2020. Том 28. Випуск 1. С. 126-136.

3. Блоган Ю. О. Незаконний обіг зброї як складова загрози національній безпеці: проблематика та шляхи вирішення. Науковий Вісник. 2021. Випуск 57. С. 56-61.

ПОРЯДОК ТА ПІДСТАВИ ЗДІЙСНЕННЯ ВІДВОДУ (САМОВІДВОДУ) СУДДІ ПІД ЧАС ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Дусяк Олександра Сергіївна
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Логінова Марина Вікторівна
Старший викладач кафедри
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ

У сучасних умовах правової демократії, забезпечення справедливості та додержання принципів судочинства вимагає відповідного порядку та підстав для здійснення відводу або самовідводу судді під час цивільного процесу. Цей процес пов'язаний із забезпеченням нейтральності та об'єктивності розгляду справ, що становить основний елемент відновлення правових відносин. У даному контексті важливо визначити порядок та підстави відводу судді, які сприяють збереженню довіри до юстиційної системи.

Забезпечення усім громадянам права на справедливий та неупереджений суд є основною принциповою засадою судочинства в рамках демократичної держави. Відповідно до норм процесуального права, судова процедура вважається справедливою лише в тому випадку, якщо вона має на меті забезпечення пріоритету права, дотримання законності, рівності перед законом і судом, а також забезпечення прозорості, відкритості та конфронтованості. Професіоналізм, незалежність та об'єктивність суддів є необхідною гарантією справедливого вирішення судових питань.

Кожному гарантується право оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів місцевого самоврядування, органів державної влади, а також службових

і посадових осіб згідно зі статтею 55 Конституції України. Дана норма зазначає: кожен, хто вважає, що його права порушені, має змогу звернутися до суду за захистом, суд, в свою чергу, повинен розглянути справу, дотримуючись принципів: рівність всіх учасників процесу перед законом і судом. Для ефективної реалізації цього права та недопущення наявності приватного інтересу під час розгляду справ використовуються різні механізми протидії таким проявам [1].

Відвід судді – це усунення судді як учасника судового процесу від участі у справі за заявою сторони, прокурора (або за власною ініціативою) за наявності передбачених процесуальним законом обставин, що викликають сумнів у його неупередженості (безсторонності) [2].

Стаття 36 Цивільного процесуального кодексу України визначає ключові обставини, за яких можливе викликання або самовідвід судді: 1) у випадку, коли він є членом родини або близьким родичем будь-якої зі сторін або особи, яка надавала юридичну допомогу у цій справі, або іншого судді, що входить до складу суду, який розглядає чи розглядав цю справу; 2) якщо він брав участь у справі як експерт, свідок, перекладач, спеціаліст, адвокат, представник, секретар судового засідання чи надавав стороні чи іншим учасникам справи юридичну допомогу в цій чи іншій справі; 3) у випадку, коли у нього є прямий чи непрямий інтерес у результатах розгляду справи; 4) якщо порушено процес визначення судді для розгляду справи; 5) якщо існують інші обставини, які викликають сумнів щодо об'єктивності чи безпристрасності судді [5].

Підстави для відводу судді можуть бути об'єктивними або суб'єктивними. Об'єктивною підставою є участь судді у попередньому розгляді справи. Ця обставина є однозначною підставою для відводу, і у випадку її існування суддя повинен заявити самовідвід. Поняття "попереднє вирішення справи" охоплює всі випадки, коли справа розглядалася на судовому засіданні, незалежно від того, чи було винесено рішення. Підставою для відводу може бути лише пряма участь судді у цій справі.

Порядок та підстави відводу судді в цивільному процесі є суттєвим

елементом гарантування справедливості та законності розгляду справ. Об'єктивність судового вирішення залежить від того, наскільки вільним від впливу та об'єктивним є суддя. Однією з об'єктивних підстав є попередня участь судді у справі, що вимагає його самовідводу. Це враховується як певна гарантія того, що суддя не буде під впливом своїх попередніх висновків чи прийнятих рішень.

Також об'єктивною підставою для відводу є родинні зв'язки з особами, які беруть участь у справі. Наприклад, суддя повинен відводитися, якщо він є членом сім'ї чи близьким родичем (чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, брат, сестра, дід, баба, внук, внучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник) сторін або інших осіб, що беруть участь у справі. Це також стосується випадків, коли зазначені особи вступають або залучаються до справи після її розпочатку.

У свою чергу, суб'єктивні підстави ґрунтуються на особистих переконаннях та поведінці судді. Європейський суд з прав людини визначає, що сумніви у неупередженості судді можуть виникнути, якщо його особиста упередженість виявляється в конкретній справі. Важливо враховувати як суб'єктивний критерій не тільки особисті переконання судді, але і його здатність забезпечити достатні гарантії для виключення сумнівів у його неупередженості.

Порядок та підстави відводу судді є ключовими аспектами, спрямованими на забезпечення справедливого та неупередженого розгляду цивільних справ. Об'єктивні та суб'єктивні критерії визначають, наскільки незалежним та нейтральним є суддя. Забезпечення довіри до судової системи та відновлення правових відносин неможливе без відповідної уваги до цих підстав і впровадження відповідних процедур відводу або самовідводу суддів під час цивільного процесу.

Отже, інститут відводу (самовідводу) судді є істотним механізмом забезпечення реалізації правосуддя під час розгляду цивільних справ. З метою більш якісної реалізації цього принципу під час цивільного процесу слід, щоб

судами розглядалися заяви про відвід більш ретельно, а саме: перевірка та виключення підстав, що можуть стати причиною відводу суді, мають відбуватися до безпосереднього початку цивільного провадження; повинен передбачатися механізм першочергової перевірки завідомо необґрунтованості судді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. №254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254к/96-вр

2. Цивільний процес (загальна частина): навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 081 «Право» / Факас І. Б., Борденюк О. В., Шелудяков Р. С., Чернівці, 2021. 111 с.

3. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004. №1618-IV. Відомості Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1618-15

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЦИВІЛЬНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Дусяк Олександра Сергіївна
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Логінова Марина Вікторівна
Старший викладач кафедри
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ

Правове регулювання цивільних відносин в умовах воєнного стану є важливою складною проблемою, яка вимагає уважного розгляду та аналізу. Цивільні відносини становлять значущу частину життя громадян та юридичних осіб, і їх правильне регулювання визначає стабільність та справедливість у суспільстві. Воєнний стан, незалежно від його причин і тривалості, створює серйозні виклики для нормального функціонування суспільства та правової системи. У цьому контексті необхідне належне регулювання цивільних відносин, щоб забезпечити як захист прав індивідів, так і ефективне ведення воєнних операцій.

У системі права завжди виділялася важлива роль цивільних відносин. В контексті євроінтеграції України і формування правової держави, важливість правового регулювання суспільних відносин стає особливо актуальною. Це пояснюється тим, що ключовою ознакою моделі правової держави є чітке та системне врегулювання суспільних відносин.

Війна є старовинним, глибоким та багатогранним явищем у суспільному житті, яке водночас є динамічним. Способи та форми проведення війни еволюціонують нарізноманітним чином разом із розвитком суспільства.

Одночасно, зміст, що вкладений у поняття війни в конкретний історичний період, відображає унікальні риси розвитку суспільства та світу в цілому. Таким чином, розуміння цього явища може відрізнятись залежно від конкретного історичного контексту [1, ст. 17].

Воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [2].

Правове регулювання цивільних відносин під час воєнних конфліктів виникає внаслідок того, що в таких воєнних ситуаціях часто виникають порушення прав людини і норм, як на внутрішньому, так і на міжнародному рівні. Це ускладнює забезпечення захисту прав і інтересів громадян, їхніх майнових прав, а також регулювання інших ситуацій, які підпадають під галузь цивільного законодавства.

Ефективність правового регулювання суспільних відносин визначається його механізмом, який впливає на відповідність поведінки учасників суспільних відносин вимогам юридичних норм [3].

До головних концептуальних проблем правового регулювання цивільних правовідносин в умовах воєнного стану можна віднести визначення її часових меж та економічний аспект.

Однією з ключових концептуальних проблем, пов'язаних із економічним аспектом правового регулювання, є вирішення питання щодо того, як ефективно розподіляти ресурси між різними суб'єктами цивільних відносин.

Особливо актуально це питання в ситуаціях, коли ресурси обмежені, а потреби різних суб'єктів значні, що може викликати конфлікти між сторонами. Відповідно до положень Цивільного кодексу України, вирішення цієї проблеми передбачає встановлення справедливих та ефективних правил розподілу ресурсів з метою досягнення економічної стабільності та збалансованості, особливо в умовах воєнного стану.

Ще однією ключовою концептуальною проблемою є контрактні відносини, де економічний аспект суттєво впливає на правове регулювання угод. Питання, пов'язані із виконанням угод, оплатою, поставкою товарів та послуг, порушенням конфіденційності та інші аспекти, можуть мати значущі економічні наслідки при виникненні конфліктів. Система цивільного права має за завдання захищати права та інтереси сторін контракту, сприяючи виконанню угод і вирішенню можливих конфліктів.

Також важливо враховувати, що у період війни держава може здійснювати примусове відчуження або вилучення майна, і це безпосередньо регулюється Законом України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану». У відповідних статтях цього закону визначаються основні терміни, способи примусового відчуження або вилучення майна, органи, що приймають рішення про ці заходи в умовах правового режиму воєнного стану, а також інші ключові аспекти цього питання [4].

Під час введення воєнного стану на території нашої країни виникають певні обмеження щодо звичайних положень цивільного права, таких як право на свободу переміщення, особисту безпеку, власність та інші. Однак важливо, щоб правова система одночасно гарантувала захист громадян від можливих зловживань та порушень прав влади.

Правове регулювання цивільних відносин у воєнний період є важливою складовою системи правового порядку. Воєнний стан накладає певні обмеження на права та свободи громадян, але при цьому забезпечує їхній захист у надзвичайних обставинах. Ефективне регулювання цивільних відносин

під час воєнного стану вимагає балансу між потребами національної безпеки та правами людини, а також врахування міжнародних стандартів і правил.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Спєсівцев Д. С. Концептуальні проблеми правового регулювання цивільних відносин в умовах війни: монографія. Луцьк: Завжди Поруч, 2022. 248 с.
2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» (Відомості Верховної Ради України, 2015, №28, ст.250) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text
3. Кархут О. Я. Механізм правового регулювання суспільних відносин у сфері освіти: теоретико-правовий аспект : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.01 / Кархут Ольга Ярославівна. – Київ, 2014. – 185 с.
4. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: Закон України від 17.05.2012 р. № 4765-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 15.

ДАКТИЛОСКОПІЯ В ПІДРОЗДІЛАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Жмурко Руслан Олександрович
здобувач вищої освіти 3 курсу спеціальність 262
«Правоохоронна діяльність»
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Плахотний Артем Павлович
старший викладач кафедри
такстико-спеціальної підготовки, підполковник поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Трасологія – галузь криміналістичної техніки, яка вивчає закономірності виникнення слідів-відображень і розробляє засоби, прийоми та методи виявлення, фіксації, вилучення та дослідження слідів з метою використання їх для розкриття, розслідування та попередження злочинів [1, с. 36]. Трасологія вивчає такі аспекти слідоутворення: теоретичні основи і закономірності виникнення слідів. Це включає в себе вивчення фізики, хімії та біології слідоутворення; класифікацію слідів, сліди можна класифікувати за походженням, механізмом утворення, матеріальною природою, місцем розташування та іншими ознаками; методи та засоби виявлення, вилучення і дослідження слідів, це включає в себе використання спеціальних методів і засобів для виявлення невидимих або слабовидимих слідів, їх вилучення з місця події та дослідження в лабораторних умовах. Трасологія має важливе значення для розкриття, розслідування та попередження злочинів. Сліди можуть надати цінну інформацію про злочин, наприклад, про спосіб, час і місце його скоєння, а також про особу злочинця [1, с. 36].

Особа яка підлягає дактилоскопіюванню не може бути примусово дактилоскопійована. Статусу в такої особи також немає це – прогалина в законі, особа яку дактилоскопіюють отримає статус наприклад: коли її затримають відповідно до статті 208 Кримінально процесуального кодексу України (далі

КПКУ) та вручать підозру у встановленому КПКУ порядку відповідно до статті 42 КПКУ підозрюваний, обвинувачений [5]. Відповідальність за виготовлення дактилокарт на міцному білому папері щільністю не менше 120 г/м покладається на господарчі підрозділи міністерства внутрішніх справ .

Основні конституційні права, свободи людини і громадянина, закріплені в розділі II Конституції України [4, с. 127].

Дактилоскопія - розділ трасології, що вивчає властивості й будову капілярних візерунків з метою використання їх відбитків для ототожнення особи і розкриття злочинів. Шкіра на долонній поверхні рук людини складається з двох основних шарів: епідермісу та дерми. Епідерміс - це зовнішній шар шкіри, який постійно оновлюється. Дерма - це внутрішній шар шкіри, який містить папілярні лінії [2].

Папілярний візерунок на пальцях рук - це унікальний рисунок, який утворюють папілярні лінії. Папілярний візерунок складається з трьох основних типів: дуговий, петльовий і завитковий. Дуга - утворюється однією лінією, яка починається і закінчується в одному місці; петля - утворюється двома лініями, які схрещуються; завиток - утворюється кількома лініями, які з'єднуються між собою; папілярний візерунок на пальцях рук формується в утробі матері і залишається незмінним протягом усього життя. Він є унікальним для кожної людини, що робить його цінним інструментом для ідентифікації [2].

Професійна спрямованість співробітників МВС складається з тих якостей та рис характеру, які вони набувають у результаті вивчення тактико спеціальної обстановки [1, с. 823-824].

Отже, перші способи виявлення невидимих (безколірних) слідів пальців рук за допомогою криміналістичних засобів на місці скоєння правопорушення були досить простими. Вони передбачали нанесення на їх поверхню за допомогою м’якої кісточки дрібного порошку, що надавав їм кольору, та після нанесення подальше їх фотографування. Для цього використовували сажу, дрібно перетертий графіт, крейду. Частки порошку прилипали лише до невидимих тонких відкладень органічних речовин та робили їх не просто

видимими, а й контрастними [3, ст. 194].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Плетенець В. М.. КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ з дисципліни ««КРИМНАЛІСТИКА»». МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ ФАКУЛЬТЕТ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ, 2015рік, с.36-39.
2. Поняття сліду та механізм слідоутворення. Дактилоскопія. URL:http://surl.li/mhkxd .
3. В.В. Юсупов. Криміналістичний вісник № 2, 2015 рік: СЛІДИ ПАЛЬЦІВ РУК: ІСТОРІЯ ВИЯВЛЕННЯ,ФІКСАЦІЇ, ДОСЛІДЖЕННЯ. URL:http://surl.li/qpum.
4. Артем ПЛАХОТНИЙ, Вікторія ЗЕЙКАН. ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ У ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ, Матеріали Всеукраїнського круглого столу, с.126-128. м. Дніпро, 28 березня 2023 року. URL:http://surl.li/mjekt.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651-VI : із змін., станом на 05.08.2018 № 2509-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17 (дата звернення 26.11.2023).
6. Рак Никита Вікторович, Плахотний Артем Павлович. ЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТУ ТСП В ПІДГОТОВЦІ КУРСАНТІВ, с.822-824. MODERN PROBLEMS OF SCIENCE, EDUCATION AND SOCIETY, Proceedings of V International Scientific and Practical Conference, Kyiv, Ukraine, 17-19 July 2023. URL: https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2023/07/MODERN-PROBLEMS-OF-SCIENCE-EDUCATION-AND-SOCIETY-17-19.07.2023.pdf

ДОКАЗИ ТА ДОКАЗУВАННЯ ПІД ЧАС ДІЗНАННЯ

Жмурко Руслан Олександрович
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262
«Правоохоронна діяльність»
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Федченко Володимир Михайлович
професор кафедри кримінального процесу
та стратегічних розслідувань
кандидат юридичних наук
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Згідно ч. 2 ст. 91 КПК України доказування полягає у збиранні, оцінці та перевірці доказів з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження [1].

Кримінально-процесуальне доказування – це діяльність, спрямована на встановлення істини у кримінальному провадженні. Воно включає в себе два основних етапи: **перший етап** - це встановлення обставин справи. На цьому етапі правоохоронні органи та учасники кримінального провадження збирають, перевіряють та оцінюють докази, які мають значення для встановлення обставин справи ; **другий етап** - це логічне формулювання та обґрунтування висновків у процесуальних рішеннях. На цьому етапі правоохоронні органи та учасники кримінального провадження формулюють висновки про те, чи мали місце дії, які є предметом доказування, і хто їх вчинив [2, с. 6].

Стаття 300 КПК України визначає, що у кримінальних проступках під час досудового розслідування дозволено проводити всі слідчі (розшукові) дії, передбачені Кримінальним процесуальним кодексом України, а також негласні слідчі (розшукові) дії, передбачені частиною другою статті 264 та статтею 268 цього Кодексу [1].

Дізнавач, крім загальних повноважень, які визначені статтею 214 КПК

України, має право на проведення таких слідчих (розшукових) дій, як: відбір пояснень у осіб, які можуть володіти інформацією про обставини вчинення кримінального проступку; медичне освідування осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні; отримання висновку спеціаліста у випадках, передбачених законом; зняття показів технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, у провадженні щодо кримінального проступку, в якому вони були використані; вилучення знарядь і засобів вчинення кримінального проступку, речей і документів, що є безпосереднім предметом кримінального проступку або виявлені під час затримання особи, особистого огляду або огляду речей, до внесення відомостей про кримінальний проступок до ЄРДР [3, с. 110].

Незважаючи на те, що огляд місця події є однією з найважливіших слідчих (розшукових) дій, яка може бути проведена як у рамках досудового розслідування кримінальних проступків, так і у рамках досудового розслідування кримінальних правопорушень, у статті 214 КПК України, яка визначає повноваження дізнавача, він не згадується окремо [1].

Також важливим аспектом під час доказування в суді є презумпція невинуватост, адже вона є одним з найважливіших інститутів кримінального процесу, оскільки вона визначає його головну мету: особа вважається невинуватою доти, доки її вина не буде доведена в законному порядку і встановлена обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили. Ґрунтується вона на фундаментальному праві людини захисту від несправедливого обвинувачення та засудження. Вона означає, що особа вважається невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення до тих пір коли її вина не буде доведена в суді в порядку встановленому КПК України і не вступить в законну силу вирок суду про її засудження [4, с. 64].

Презумпція невинуватості має важливе значення для процесу доказування, оскільки вона покладає тягар доказування на обвинувачення. Це означає, що обвинувачення зобов'язане надати достатні докази для того, щоб переконати суд у винуватості обвинуваченого поза всяким розумним сумнівом.

У разі якщо обвинувачення не змогло виконати цей тягар доказування, то обвинувачений підлягає виправданню. Вона є важливим інструментом захисту прав людини в кримінальному процесі, гарантує, що особа не може бути обвинувачена, затримана, заарештована або засуджена без достатніх доказів [4, с. 64].

Стаття 299 КПК України обмежує повноваження дізнавача щодо застосування тимчасових запобіжних заходів у кримінальних провадженнях про кримінальні проступки. Дізнавач може застосовувати лише затримання особи, особисте зобов'язання та особисту поруку. На відміну від слідчого, дізнавач не має права ініціювати застосування застави, домашнього арешту та тримання під вартою [5, с. 146].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651-VI : із змін., станом на 05.08.2018 № 2509-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17 (дата звернення 26.11.2023).

2. МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ. КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ з дисципліни ««Доказування у кримінальному провадженні»». Дніпро – 2016. Сербін М.М., с. 1-182. URL:https://dduvs.in.ua/wpcontent/uploads/files/Structure/library/student/lectures/1125/8.1.pdf

3. ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ ПРАВНИЧИЙ ЧАСОПИС. Організаційно-правові аспекти досудового слідства. ОСОБЛИВОСТІ ДОКАЗУВАННЯ В ХОДІ ДІЗНАННЯ. Зіньковський І. П. ,2021. URL: http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2021/3/part_1/18.pdf

4. НАЦІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ, Радвокатів України, Особливості формування доказів та доказування в кримінальному судочинстві, методичні рекомендації, Фаринник В.І., 2013р. с.4-97.URL:

https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/guidelines/guideline-criminal-proceedings-formation-of-evidence-and-proof.pdf

5. ФОРМИ УЧАСТІ СЛІДЧОГО ТА ДІЗНАВАЧА У ПРОЦЕСІ ДОКАЗУВАННЯ ПІД ЧАС ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ. Каліновська М. О.. URL: http://surl.li/npdij.

СУЧАСНІ МЕТОДИ ТРЕНУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ: АНАЛІЗ ТА ПОРІВНЯННЯ

Журавель Олександр Анатолійович,
старший викладач кафедри
спеціальної фізичної підготовки,
доктор філософії в галузі права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Вступ. Виконання завдань правоохоронцями Міністерства внутрішніх справ України часто відбувається в надзвичайних умовах, таких як участь у бойових діях, миротворчі місії, забезпечення громадського порядку та інші ситуації, де можуть виникати конфлікти з правопорушниками. Це вимагає від них високого рівня навичок у різних аспектах їх професійної підготовки, таких як володіння технікою рукопашного бою та засобами поліцейського примусу, фізичної сили, витривалості, спритності, швидкості оцінки оперативної (бойової) обстановки та прийняття рішень, зібраності, координованості під час застосування табельної вогнепальної зброї. Іншими словами, це передбачає всебічну професійну підготовку, яка дозволяє їм ефективно виконувати свої обов'язки в надзвичайних умовах.

Ціль роботи. Навчальна дисципліна "Спеціальна фізична підготовка" (далі - СФП), яка є однією з галузей професійного спорту, має різноманітні цілі, що включають в себе теоретичне навчання, розвиток загальної культури, виховання, розвиток пізнавальних здібностей та освітні аспекти. Проте результати опитування викладачів, студентів і випускників спеціалізованих вищих навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ України свідчать, що навчальний процес нерідко обмежується рівнем тренувань спортсменів у групах початкової підготовки. Це значно знижує важливість СФП в контексті професійної та соціальної підготовки. З цієї причини висувається пропозиція включити до навчального процесу нормативні лекційно-семінарські курси з

тематики теорії спорту, біомеханіки та спортивної медицини. Це сприятиме покращенню професійної підготовки правоохоронців та підвищенню її соціального значення, забезпечуючи більш комплексний та глибокий підхід до підготовки фахівців [1].

Матеріали та методи.

Розробка нових інструментів та покращення існуючих, спрямованих на підвищення ефективності та якості засобів для єдиноборств, які використовуються правоохоронними підрозділами Міністерства внутрішніх справ України, є перспективним напрямком для подальших досліджень. Ця ініціатива сприятиме значному підвищенню бойової готовності підрозділів та частин МВС України, а також зменшенню кількості травм, поранень та втрат серед особового складу під час виконання службових та бойових завдань, особливо в зоні бойових дій [2].

Результати та обговорення.

Дослідження підтверджують, що цілеспрямована навчально-тренувальна робота, спрямована на розвиток координаційних навичок та технічної майстерності на базовому рівні під час занять, пов'язаних із застосуванням заходів поліцейського примусу, а також у тренуваннях з рукопашного бою в спортивних секціях, має можливість сприяти надійному виконанню завдань, покладених на правоохоронців Міністерства внутрішніх справ України. Крім того, ця робота може підвищити спортивні досягнення та кваліфікацію у рукопашному бою, включаючи бойові мистецтва, які використовуються в системі Міністерства внутрішніх справ України [3].

Висновки.

Для покращення результатів навчання в закладах вищої освіти Міністерства внутрішніх справ (МВС), рекомендується проводити більшу частину навчальних занять в групах курсантів із приблизно однаковим рівнем фізичної підготовки, а не в складі відділень або підрозділів. Це дозволить налаштовувати навантаження так, що вони будуть достатніми для конкретних груп курсантів, і з поступовим підвищенням рівня складності. Застосовуючи

спеціальні тренажери для різних груп, можна впроваджувати програмні методи навчання, які дозволять точно регулювати фізичні навантаження і збирати інформацію про функціональний стан курсантів. Такий комплекс методів дозволить оптимізувати процес навчання в галузі спеціальної фізичної підготовки та впровадити нові якісні методики для покращення навчального процесу [4].

Однією з ключових проблем, пов'язаних з фізичною підготовкою поліцейських, є відсутність уніфікованих стандартів та єдиної системи вимог до рівня фізичної підготовки співробітників поліції. Крім цього, серед інших проблем можна відзначити відсутність необхідної інфраструктури та обладнання для проведення фізичної підготовки, недостатнє фінансування для розвитку цієї галузі та недостачу кваліфікованих інструкторів [5].

Отже, системна робота з фізичної підготовки працівників поліції націлена на підвищення не лише фізичної готовності, але й загальної професійної компетентності та підвищення рівня безпеки при виконанні службових обов'язків. Для досягнення цих цілей важливо залучати до цієї роботи фахівців з фізичної підготовки та використовувати сучасні методики, які сприяють розвитку фізичних якостей, координації рухів та збільшенню стійкості до стресових ситуацій. Крім того, враховувати індивідуальні особливості кожного працівника, оцінюючи його фізичні здібності та потреби. Необхідно також приділяти увагу питанням безпеки під час фізичної підготовки та враховувати можливі ризики для здоров'я працівників. Всі ці аспекти допоможуть забезпечити ефективну та безпечну фізичну підготовку працівників поліції, яка є важливою складовою їхньої професійної діяльності та важливою для національної безпеки.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Закорко І. П. Спеціальна фізична підготовка у вищих навчальних закладах МВС України з урахуванням індивідуальних особливостей моторики курсантів, канд. наук з фіз. вих. та спорту. 2001. Т. 24. №. 02. URL:

http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Z21ID=&Image_file_name=DOC/2001/01zipomk.zip (дата звернення: 08.11.2023).

2. Хацаюк О. В., Соколов О. А. Перспективи застосування сучасних технічних засобів навчання під час навчально-тренувальних занять зі спеціальної фізичної підготовки курсантів-правоохоронців ХНУВС та НАНГУ. URL: https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/86b92ab9-f73f-48ce-8bde-2eff16d77ceb/content#page=167 (дата звернення: 08.11.2023).

3. Оленченко В. В., Михайлов О. О. Розвиток координаційних здібностей у курсантів-правоохоронців МВС України під час навчально-тренувальних занять з рукопашного бою. URL: https://r.donnu.edu.ua/bitstream/123456789/1402/1/8_PDF_%D0%92%D0%B7%D0%B0%D1%94%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D1%96%D1%8F%20%D0%B4%D1%83%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%B9%20%D1%84%D1%96%D0%B7%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%B2%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf#page=288 (дата звернення: 08.11.2023).

4. Моргунов О. А. Фізична підготовка курсантів закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання МВС України. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України. Харків, 2020. URL: https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/9380/Fizychna%20pidhotovka%20kursantiv%20zakladiv%20vyshchoi%20osvity%20zi%20spetsyfichnymy%20umovamy_Morhunov_Yareshchenko_2020.pdf?sequence=1&isAllowe%20dy (дата звернення: 08.11.2023).

5. Кириченко А. В. Сучасні проблеми і головні завдання фізичної підготовки під час професійного вдосконалення працівників поліції. URL: https://www.inter-nauka.com/uploads/public/16854584722450.pdf#page=60 (дата звернення: 08.11.2023).

ОСОБЛИВОСТІ ОПЕРАТИВНО РОЗШУКОВОЇ ТАКТИКИ У СФЕРІ ОБІГУ ЗБРОЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Журенко Г. В.,
Здобувач вищої освіти ІІІ курсу
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
вутрішніх справ
Науковий керівник:
Кисельов Андрій Олександрович.
доцент кафедри
оперативно-розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент,
майор поліції

Оперативно-розшукова тактика в сфері обігу зброї під час воєнного стану передбачає використання спеціалізованих підрозділів для виявлення, блокування та ліквідації незаконного обігу зброї. До ключових елементів цієї тактики входять:

- Розвідка та аналіз інформації:

Важливим компонентом є систематичне та методичне збирання розвідувальної інформації щодо можливих місць зберігання та обігу зброї, а також впізнання осіб, що залучені до незаконних операцій, з метою створення повноцінного образу ситуації.

- Створення спеціалізованих груп:

Раціональним вважається формування ефективних оперативних груп, обладнаних відповідними навичками у проведенні розшуку, обстеженні та успішному виконанні арештів, з урахуванням компетентності та спеціалізації кожного члена команди.

- Використання технічних засобів:

Застосування передових технічних рішень, таких як використання дронів та супутникових знімків, для ефективного виявлення потенційних нелегальних складів зброї та забезпечення детального обліку територій.

- Співпраця з іншими службами:

Забезпечення тісної та продуктивної взаємодії з різноманітними військовими та цивільними службами, включаючи правоохоронні та прикордонні відомства, з метою ефективного обміну необхідною інформацією та спільного проведення координованих операцій для забезпечення належного контролю над ситуацією.

- Проведення обшуків:

Здійснення обшукових дій, охоплюючи як точкові, так і масштабні оперативи, з метою виявлення та наступної конфіскації незаконної зброї, з акцентом на ретельному просіюванні об'єктів та територій.

- Моніторинг фінансових потоків:

Систематичний аналіз фінансових транзакцій, із фокусом на виявленні та відслідковуванні фінансових потоків, які мають зв'язок із сферою обігу зброї, включаючи детальне вивчення переказів та фінансових взаємозв'язків.

- Залучення спеціалістів у сфері кібербезпеки:

Ефективне використання кваліфікованих експертів у галузі кібербезпеки для виявлення та послідовного відслідковування діяльності на онлайн-комерційних платформах, де можливий потенційний незаконний обіг зброї, з активним залученням їхніх унікальних компетенцій у цьому контексті.

Отже, особливості оперативно-розшукової тактики у сфері обігу зброї під час воєнного стану націлені на впровадження комплексу дієвих заходів для забезпечення безпеки та контролю над обігом зброї. Ця стратегія включає в себе розвідку та аналіз інформації для систематичного збору розвідувальних даних, формування спеціалізованих оперативних груп, використання технічних засобів, співпрацю з іншими службами, проведення обшуків, моніторинг фінансових потоків та залучення експертів у сфері кібербезпеки. Цей підхід

прагне забезпечити системну та комплексну реакцію на виклики, пов'язані з незаконним обігом зброї, з метою ефективного протидії та управління воєнним станом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану» від 29.12.2021 № 1456. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1456-2021-%D0%BF#Text

2. Дії працівників органів Національної поліції при виникненні надзвичайних ситуацій / Ю. І. Давигора, В. А. Молотай, О. В. Коломієць, Ю. В. Демченко, А. О. Кудлай. К.: Національна академія Внутрішніх справ, 2020. С. 156

3. Інформування про загрози терористичного характеру в Україні : Навч. посібник: – «Одеса»: ОДУВС, 2023. – С. 134

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ТАКТИКА ПРОТИДІЇ ШАХРАЙСТВАМ, ВЧИНЕНИМ З ВИКОРИСТАННЯМ ЗАСОБІВ ТЕЛЕФОННОГО ЗВ'ЯЗКУ

Загородній Ігор Валерійович
здобувач вищої освіти 3 курсу
Факультет підготовки фахівців для
підрозділів кримінальної поліції
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Кисельов Андрій Олександрович
Доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Актуальність дослідження. Тема оперативно-розшукової тактики протидії шахрайствам, вчиненим з використанням засобів телефонного зв'язку є дуже актуальною і важливою в сучасному світі з наростаючими випадками кіберзлочинності та шахрайств. Шахраї можуть використовувати засоби телефонного зв'язку для організації різноманітних обманних схем, фішингу, тощо. Вони використовують телефони для шахрайства, оскільки це зручний і анонімний спосіб, вони можуть приховувати свою справжню особу і місцеперебування, користуючись анонімними номерами та іншими технічними засобами. Це ускладнює розслідування. Правоохоронці повинні розвивати та вдосконалювати спеціалізовану тактику для виявлення, переслідування та затримання шахраїв, які використовують телефони для своїх злочинних дій.

Отже, тема оперативно-розшукової тактики протидії шахрайствам, вчиненим з використанням засобів телефонного зв'язку залишається надзвичайно актуальною в контексті сучасної кіберзлочинності та є важливою для забезпечення безпеки та захисту громадян. Її дослідження та вдосконалення можуть допомогти зменшити кількість випадків шахрайства та покращити способи його протидії.

Метою даного дослідження є аналіз оперативно-розшукової тактики протидії шахрайствам, вчиненим з використанням засобів телефонного зв'язку

Виклад основного матеріалу. За даними Департаменту кіберполіції Національної поліції України, із населенням проводяться планові консультації та просвітницькі лекції з приводу вчинення віртуального шахрайства, людям роз'яснюється, якими способами вони можуть вберегтися від цього правопорушення, однак наведена нами вище статистика свідчить про недостатню ефективність такої діяльності. Із цього випливає, що вирішення питання стосовно витоку конфіденційних даних потребує професійного підходу. Департамент кіберполіції Національної поліції України забезпечує реалізацію державної політики у сфері боротьби з кібкрзлочинністю, організовує та здійснює відповідно до законодавства оперативно-розшукову діяльність в означеній сфері. Стратегічними завданнями підрозділу визнають формування та забезпечення реалізації державної політики щодо попередження та протидії кримінальним правопорушенням, що вчиняються за допомогою електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж, а також мереж електрозв'язку шляхом вивчення механізму їх підготовки, вчинення або приховування, а також участь у попередженні, виявленні та припиненні кримінальних правопорушень іншими підрозділами Національної поліції, що не мають навичок у протидії кіберзлочинності, однак у провадженні яких перебувають кримінальні провадження зі згаданим способом вчинення [1, с. 192].

На наш погляд, доцільно визначити такі найпоширеніші способи шахрайства, пов'язані з використанням засобів мобільного зв'язку: направлення SMS з інформацією про виграш у конкурсі, лотерею (напошту або на телефон приходить лист про те, що ви виграли в лотерею, перемогли у конкурсі, і, для того щоб надіслали подарунок, вам необхідно надіслати певну суму грошей за переказ, після натомість нічого не надходить); SMS-прохання (здійснення дзвінка потерпілому від особи, яка представляється знайомим або родичом, з проханням поповнити рахунок мобільного телефону); направлення SMS на мобільні телефони клієнтів кредитних організацій (зловмисники інформують даних осіб про необхідність здійснення дзвінків за номерами

телефонів, які насправді не належать цим організаціям);- дзвінки клієнтам про придбання продуктів та послуг банків (повідомлення автоінформаторів з пропозицією натиснути певні клавіші нателефоні для підтвердження згоди на їх придбання тощо); пригоди з родичами або близькими особами (направлення потерпілому за допомогою засобів мобільного зв'язку SMS або шляхом телефонного дзвінка інформації про те, що із зазначеною категорією осіб сталася якась негативна подія і необхідно перерахувати кошти на певний банківський рахунок або мобільний телефон). В даний час проблема шахрайства, пов'язаного з використанням мобільного зв'язку, є актуальною через широке поширення цього негативного явища, легку можливість отримання наживи для шахраїв, маловитратності ресурсів для вчинення кримінального правопорушення [2, с. 131].

Відомості, які потрібно запитувати у стільникових операторів: паспортні дані власника абонентського номера у разі якщо номер зареєстровано за контрактом; деталізація дзвінків за останні три - шість місяців, ці відомості дозволяють визначити, скільки у шахрая стільникових апаратів (IMEI), як часто вінзмінює абонентські номери, а також чи позбавляється він Sim-карти після здійснення шахрайських дій або ж використовує повторно; використані для зв'язку IMEI протягом останніх трьох - шести місяців; використані для зв'язку базові станції за останні три місяці із зазначенням наступних технічних характеристик: кількість секторів (антенних блоків у місці встановлення), азимут спрямованості використаних антенних блоків та кут охоплюваної ними території; інформацію про вхідні та вихідні платежі за особовим рахунком абонентського номера [3, с. 23].

Оперативно-розшукова протидія злочинної діяльності осіб щодо здійснення телефонних шахрайств здійснюється за допомогою проведення оперативно-розшукових заходів, які мають свою специфіку стосовно виду злочинності, що розглядається. Необхідно наголосити на найбільш пріоритетних оперативно-розшукових заходах, які можуть проводитися з метою виявлення та розкриття телефонних шахрайств. Опитування представляє

собою розмову з громадянами, яким відомі факти та обставини, що мають значення при виконанні завдань, які стоять перед оперативним працівником. Опитувані особи можуть мати відомості про кримінальні правопорушення та осіб, які їх вчинили, злочинні наміри та задуми, сліди злочинної діяльності тощо. Метою проведення опитування є виявлення раніше невідомої чи прихованої від оперативного працівника інформації, що має значення на вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності [2, с. 132].

Отже, слід зазначити, що вирішення проблем підвищення ефективності оперативно-розшукової протидії телефонним шахрайствам можливе лише за допомогою використання комплексного підходу, застосування всього арсеналу засобів та методів ОРД. Це зумовлює необхідність підвищення рівня професійної та технічної грамотності оперативних працівників, які здійснюють боротьбу з такими діяннями. У зв'язку з цим при встановленні винних осіб у справах про шахрайства, вчинені з використанням засобів мобільного зв'язку, необхідно керуватися такими рекомендаціями:

1) застосовувати спеціальні знання у сфері інформаційних технологій для правильного розуміння механізму скоєння кримінального правопорушення та своєчасного визначення кола об'єктів, які підлягають встановленню як винних осіб;

2) залучати різних спеціалістів для формування плану слідчих дій, а також при їх проведенні;

3) здійснювати дії, створені задля подання джерел інформації у формі, об'єктивно допустимого сприйняття [4, с. 209].

Висновки. Кіберзлочинці використовують анонімність та технічні можливості телефонів для вчинення правопорушень, що ускладнює їх розслідування. Оперативно-розшукові органи повинні розвивати та вдосконалювати спеціалізовану тактику для ефективного виявлення, переслідування та затримання шахраїв. Захист громадян від шахрайства за допомогою телефонного зв'язку є надзвичайно важливою функцією правоохоронних органів. Дослідження та вдосконалення оперативно

розшукової тактики є необхідними для забезпечення ефективного протидії кібершахраївству та збереження безпеки громадян.

Отже, вивчення та розробка оптимальних методів протидії шахрайствам, вчиненим з використанням засобів телефонного зв'язку, має велике значення для забезпечення безпеки та захисту громадян в сучасному цифровому світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Березняк В. Запобігання шахрайству в Інтернеті. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.* 2023. URL: https://visnik.dduvs.in.ua/wp-content/uploads/2023/04/1/1-2023-190-196.pdf (дата звернення: 20.11.2023).
2. Єгоров С. О., Шостак Х. І. Оперативно-розшукова протидія шахрайствам, які вчиняються з використанням засобів мобільного зв'язку. URL: http://surl.li/njbei (дата звернення: 20.11.2023).
3. Організація і тактика оперативно-розшукової протидії шахрайствам, вчиненим звикористанням мережі Інтернет та засобів телефонного зв'язку: посібник / С. В. Албул, О. О. Ганжа, А. В. Гаспаров, С.О. Єгоров, Є. В. Поляков, Т. Г. Щурат. Одеса : ОДУВС, 2023. 40 с. URL: http://surl.li/njbex (дата звернення: 20.11.2023).
4. Шендрик В. В., Албул С. В. Напрями оперативно-розшукової протидії шахрайствам, що вчинюються з використанням засобів мобільного зв'язку. URL: http://surl.li/njbfp (дата звернення: 20.11.2023).

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ БПЛА

Загородній Ігор Валерійович
курсант 3-го курсу підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Гіденко Євген Сергійович
викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки

У зв'язку зі збройною агресією росії проти України та введенням у державі режиму воєнного стану, вектор розвитку суспільних інтересів переорієнтований на складові забезпечення національної безпеки. Однією з ключових аспектів є внутрішня безпека держави, де важливу роль відіграють органи і підрозділи Національної поліції України.

Події, пов'язані з збройною агресією росії, наочно демонструють необхідність перегляду системи інституціонального та функціонального забезпечення національної безпеки. Особливу увагу слід звернути на питання підготовки майбутніх працівників поліції до надзвичайних ситуацій воєнного характеру, особливо в умовах, які є складними та непередбачуваними [1, с. 95].

Хоча питання практичної підготовки працівників поліції завжди знаходило відображення у навчальних програмах, сучасна реальність вимагає перегляду та оновлення освітньо-професійних програм. Нові виклики визначають необхідність нових компетентностей, необхідних для ефективної професійної діяльності працівників поліції під час режиму воєнного стану та після його завершення [2, с. 50].

З цього приводу, актуальним стає обговорення питання визначення освітніх компонентів, якими повинен володіти випускник закладу вищої освіти в умовах специфічного навчання. Це дозволить сформувати компетентності поліцейського, враховуючи особливості надзвичайних ситуацій воєнного

характеру. Зазначимо, що це обговорення є вельми актуальним у світлі сучасних викликів і потреб національної безпеки [3, с. 31].

Поліцейські повинні володіти базовими професійними компетентностями з обов'язковим освоєнням теоретичних та практичних аспектів важливих напрямків [2, с. 5]. Одним із найактуальніших є вибухотехнічна робота, що включає участь працівників Національної поліції в гуманітарному розмінуванні деокупованих та прифронтових територій. Це напрямок дозволяє майбутнім працівникам мати загальні уявлення про види вибухових матеріалів, їх потужність, наслідки та небезпеки. Особливу увагу слід приділити отриманню практичних навичок у поводженні з вибуховими матеріалами, забезпеченні особистої безпеки та охороні громадського порядку в місцях, де виявлені вибухонебезпечні матеріали [3, с. 22].

До інших важливих компетентностей слід віднести базові знання, уміння та навички з тактичної медицини. Згідно із законодавством, працівники Національної поліції можуть бути задіяні у заходах з забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії проти України. Тому знання основ тактичної медицини стає необхідним і обов'язковим елементом їхньої підготовки. Проте, залишається відкритим правове питання щодо залучення працівників до зазначених заходів, оскільки ці дії не входять до кола завдань, закріплених у відповідному законодавстві [4, с. 63].

Ще однією важливою компетентністю є уявлення про можливості використання безпілотних літальних апаратів в діяльності поліції. З впровадженням нових інформаційних технологій, особливо безпілотних авіаційних комплексів, працівники поліції повинні мати розуміння їхнього використання в роботі. Враховуючи успішний досвід застосування безпілотних літальних апаратів більшістю органів, що підпорядковані Міністерству внутрішніх справ України, важливо враховувати цей аспект при формуванні компетентностей майбутніх поліцейських.

Серед ключових органів правопорядку в Україні, які використовують безпілотні літальні апарати (далі - БпЛА), варто відзначити Державну

прикордонну службу України, Національну гвардію України, Державну службу України з надзвичайних ситуацій та Національну поліцію України (НПУ). Використання БпЛА органами правопорядку, зокрема НПУ, в Україні схоже на аналогічні практики у світовій практиці [1].

Однак існують певні обмеження, які впливають на ефективність використання БпЛА. Серед них можна виділити вартість обладнання, наявність необхідних програмних продуктів та інфраструктури, а також нормативно правові обмеження та недосконаліть законодавства. Західні партнери та досвідчені країни вже успішно використовують БпЛА в діяльності правоохоронних органів, інтегруючи їх у сучасні системи безпеки та нагляду [4, с. 10].

З метою оптимізації та покращення використання безпілотної техніки, важливо працювати над вирішенням зазначених проблем. Це включає в себе розробку більш доступних технологій, створення ефективних нормативно правових рамок та навчання персоналу в сфері використання БпЛА. Тільки за таких умов можливо досягти повного потенціалу безпілотної техніки в діяльності органів правопорядку та підвищити ефективність їхньої роботи на благо національної безпеки.

Отже, Державна прикордонна служба, Національна гвардія, Державна служба з надзвичайних ситуацій та Національна поліція вже впроваджують технологію безпілотних літальних апаратів (БпЛА). Оптимізація та вдосконалення використання БпЛА в органах правопорядку стане ключовим етапом в забезпеченні національної безпеки та ефективності діяльності правоохоронних органів в умовах сучасних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Національну поліцію України : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19

2. Баранчук В. Особливості застосування БПЛА під час огляду місця

дорожньо-транспортної пригоди. Scientific Collection «InterConf» 176 (2023 р. 106-112.

3. Моргунов О. А. Особливості підготовки майбутніх поліцейських в умовах режиму воєнного стану. Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану: зб. наук. пр.[конф.(м. Харків, 26 трав. 2023 р.)].Вінниця: ХНУВС, 2023.С. 157-160.

4. Світові тренди та передові практики у сфері внутрішньої безпеки : матеріали щоріч. доп. вступ. слово Д. Монастирського. Київ : МВС України, 2022. 96 с.

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Зікрач Денис Олександрович
здобувач вищої освіти 3 курсу спеціальність 262
«Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Плахотний Артем Павлович
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ, підполковник поліції

Кримінальні правопорушення проти власності є одними з найпоширеніших видів злочинів. Вони завдають значної шкоди суспільству, порушуючи право власності громадян та організацій. Банківська система життєдіяльності держави, яка пов'язана з накопиченням, розподілом і використанням державних і приватних коштів, є однією з найбільше притягальних для окремих злочинців і особливо організованих злочинних груп. [5]

Кримінальні правопорушення проти власності передбаченні розділом VI Кримінального Кодексу України, починається розділ ст. 185 “Таємне викрадення чужого майна”, а закінчується ст.198 “Придбання, отримання, зберігання чи збут майна, одержаного кримінально протиправним шляхом”. Всього розділом передбачено 16 статей, найтяжче покарання з яких передбачено в ст. 187 “Розбій” та ст. 194-1 “Умисне пошкодження об'єктів електроенергетики”.

Особливості кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти власності визначаються характером цих злочинів. Вони характеризуються наступними ознаками:

Об'єктом посягання є право власності. Правом власності є право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб. [1] Кримінальні правопорушення проти власності посягають на це право, спричиняючи майнову шкоду потерпілому.

Згідно ч.1 ст. 18 Кримінального Кодексу України (далі - ККУ) суб'єктом кримінального правопорушення є фізична осудна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у віці, з якого відповідно до цього Кодексу може наставати кримінальна відповідальність. [3] Кримінальна відповідальність за кримінальні правопорушення проти власності настає з 14 років, а в деяких випадках з 16 років (Наприклад: ст.190 Шахрайство).

Суб'єктивна сторона злочину характеризується умисною формою вини у формі прямого умислу. Особа, яка вчиняє кримінальне правопорушення проти власності, зазвичай має мету заволодіти чужим майном або завдати шкоди майну потерпілого.

Особливості кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти власності виявляються в наступних аспектах:

При обвинуваченні у вчиненні кримінального правопорушення проти власності обов'язково доводиться наявність майнової шкоди. Майнова шкода може бути оцінена лише в грошовому виразі.

У деяких випадках кримінальна відповідальність за кримінальні правопорушення проти власності може настати за відсутності майнової шкоди. Наприклад, за крадіжку майна (станом на 2023 рік), вартість якого не перевищує 15.8 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (далі – НМДГ), особа може бути притягнута до кримінальної відповідальності лише за умови, якщо вона раніше вчиняла подібне правопорушення.

За кримінальні правопорушення проти власності можуть бути призначені такі види покарань, як: штраф, позбавлення права займати певні посади або займатися певною діяльністю, виправні роботи, арешт, обмеження волі, позбавлення волі. При призначенні покарання за кримінальні правопорушення проти власності суд враховує характер і ступінь тяжкості злочину, особу

винного, обставини, які пом'якшують (ст.66 ККУ) або обтяжують покарання (ст. 67 ККУ).

Крім того, для кримінальних правопорушень проти власності передбачені спеціальні правила звільнення від кримінальної відповідальності та покарання. Наприклад, особа може бути звільнена від кримінальної відповідальності за крадіжку майна, лише за умови якщо вона добровільно поверне майно потерпілому або повністю відшкодує завдану шкоду потерпілому.

Треба зазначити, що під час воєнного стану кримінальна відповідальність за кримінальні правопорушення проти власності посилюється, а кримінальні правопорушення кваліфікуються за особливим складом (Наприклад: крадіжка, вчинена в умовах воєнного стану ч.4 ст. 185 ККУ).[4] Це пов'язано з тим, що в умовах воєнного стану право власності є особливо важливим для забезпечення життєдіяльності людей та держави. Особливо під час воєнного стану, важливим моментом під час дії воєнного стану є розширення повноважень щодо застосування зброї співробітниками Національної поліції України в умовах дії воєнного стану. [2]

Отже, як висновок можна сказати, що особливості кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти власності спрямовані на забезпечення ефективного захисту права власності від злочинних посягань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV : станом на 5 жовт. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text (дата звернення: 23.11.2023).

2. Плахотний А. П., Швець Є. В. Додаткові повноваження поліцейського в умовах воєнного стану. Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ.: 2022. с. 273.

3. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III : станом на 5 жовт. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/

show/2341-14#Text (дата звернення: 23.11.2023).

4. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII : станом на 19 жовт. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text (дата звернення: 25.11.2023).

5. Б.В. Троцький, А.П. Плахотний. Тактика проведення окремих слідчих (розшукових) дій при розслідуванні шахрайства в банківській сфері. The 5 th International scientific and practical conference “Modern problems of science, education and society”(July 17-19, 2023) SPC “Sci-conf. com. ua”, Kyiv, Ukraine. 2023. 881 p.

ЩОДО ОКРЕМИХ ПИТАНЬ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ СПІВРОБІТНИКІВ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Зікрач Денис Олександрович
здобувач вищої освіти, курсант 3 курсу ФПФПКП
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Копилов Едуард Володимирович,
Викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Повноцінність правоохоронної діяльності оперативних підрозділів державних органів багато в чому визначається рівнем та ступенем соціально правової захисту їх посадових осіб. Соціальний та правовий аспекти державних гарантій перебувають у нерозривному діалектичному зв'язку, оскільки соціальні заходи захисту відбиваються у правових нормах, разом утворюючи комплекс заходів безпеки. Слід зазначити, що соціальний та правовий захист осіб, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність (далі – ОРД), викликана такими об'єктивними чинниками, як стан постійно досконалого кримінального середовища, характер суспільно небезпечних діянь, у запобіганні, припиненні та розкритті яких зазначені посадові особи приймають активна участь [1, с. 56].

Розглянемо захист відомостей про органи, що здійснюють ОРД, із забезпеченням безпеки її учасників. Цей напрямок пов'язаний з активною діяльністю оперативно-розшукових органів, де домінуючим фактором є інтереси захисту суб'єктів, які здійснюють оперативну роботу. Орган, який представив результати ОРД, використання яких у кримінальному процесі пов'язане з можливістю виникнення реальної загрози для безпеки учасників оперативної діяльності, зобов'язаний передбачити конкретні заходи щодо їх захисту. За необхідності ці заходи узгоджуються з органом дізнання, керівником слідчого органу, слідчим чи судом, яким видаються результати.

У разі виникнення реальної можливості шкоди життю, здоров'ю чи

майну суб'єктів оперативно-розшукових заходів (далі - ОРЗ) оперативно розшуковий орган зобов'язаний вжити комплекс заходів для запобігання злочинним діям, виявлення осіб, причетних до них, забезпечити можливість притягнення їх до відповідальності у встановленому порядку. Матеріали, отримані в ході ОРЗ не повинні надаватися у разі неможливості забезпечення безпеки оперативних співробітників, або якщо їх застосування у кримінальному судочинстві може створити загрозу розголошення інформації про конфіденційні ОРЗ, силах, засобах, джерелах, методах та планах ОРД [2, с. 64].

Стаття 13 Закону України "Про ОРД" регулює відносини, спрямовані на захист посадових осіб, органів, які здійснюють ОРД, такими заходами, що ніхто не має права втручатися в законні дії посадових осіб та органів, які здійснюють ОРД, за винятком осіб, прямо уповноважених те що федеральним законом. Посадова особа, уповноважена на здійснення ОРД, під час проведення ОРЗ підпорядковується лише безпосередньому та прямому начальнику. При отриманні наказу чи вказівки, що суперечить закону, це посадова особа має керуватися законом [3, с. 82].

З метою захисту життя і здоров'я громадян, їх конституційних прав і законних інтересів, а також забезпечення безпеки суспільства і держави від злочинних посягань допускається насильницьке втручання посадової особи органу, що здійснює ОРД в охорону законності інтересів або особою, яка йому допомагає, при законному виконанні її службових або громадських обов'язків. Це положення регулюється кримінальним законодавством, яке також передбачає відповідальність у разі заподіяння шкоди життю та здоров'ю співробітників оперативних підрозділів. Тобто кримінальне судочинство та оперативно-розшукове право виходять із переважну цінність прав і свобод учасників ОРД, у тому числі їх прав на безпеку життя та здоров'я.

Розглянемо гарантовані державою особливі трудові, пенсійні та інші соціальні пільги, що надаються учасникам ОРД. У законодавстві, присвяченому заходам соціального захисту працівників правоохоронних органів, що практично завжди виділяються в особливому порядку особи, які проходять

службу в оперативно-розшукових підрозділах, яким надаються особливі пільги та переваги, грошові виплати, матеріальні блага та послуги.

Під час виконання посадовими особами органів, які здійснюють ОРД, спеціальних завдань в організованих злочинних групах, а також під час служби на посадах штатних негласних співробітників зазначених органів підлягає заліку у вислугу років на призначення пенсії у пільговому обчисленні. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування можуть встановлювати додаткові види соціального захисту працівників оперативних підрозділів. Таким чином, забезпечення належного законодавчого врегулювання та захисту ОРД Національної поліції України залишається актуальним завданням, яке потребує підвищеної уваги з боку науковців і практиків, зважаючи на конкретні завдання та специфічні форми цього виду діяльності, яка має ґрунтуватися на чіткій основі визначеної законодавчої бази.

Як висновок можливо підкреслити, що постійно зростаючий інтерес окремих дослідників до проблем соціально-правового захисту суб'єктів ОРД зумовлює важливість зосередження наукової уваги на цьому питанні. Це дає змогу узагальнити накопичений вітчизняний та зарубіжний досвід, забезпечити комплексний та всебічний аналіз аналізованих правовідносин, створити умови для подальшого вдосконалення ОРД.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Никифорчук Д. Й. Аналітична робота в оперативно-розшуковій діяльності: навчально-практичний посібник / Д. Й. Никифорчук, О. Ю. Бусол, Г.М. Бірюков. К.: НАВС, 2012. 152 с.

2. Обшалов С. В. Оперативно-розшукова протидія злочинам при здійсненні кримінального провадження: монографія. Дніпропетровськ: ДДУВС, 2012. 264 с.

3. Про оперативно-розшукову діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-XII. – Режим доступу: URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2135-12 (дата звернення 20.11.2023).

ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ. ПРОВЕДЕННЯ ПРОФІЛАКТИКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Іванющенков Артур Вячеславович
Лях Євгеній Володимирович
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Чорна Аліна Геннадіївна
Старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
капітан поліції

У доповіді насильство в сім'ї розкривається як негативне асоціальне, соціально небезпечне явище, що становить значну загрозу функціонуванню сімейної системи та погіршення сімейних відносин. Незважаючи на значну увагу міжнародного співтовариства, розвиток громадянського суспільства, функціонування системи захисту прав людини, значний цивілізований прогрес і навіть високорозвинена правова і демократична держава не можуть викорінити насильство в сім'ї.

Для забезпечення дієвості та результативності безпеки громадян України та зміцнення сімейних цінностей необхідно розробити заходи по боротьбі з побутовим насильством, включаючи ратифікацію міжнародних норм з означених питань.

Метою доповіді є не тільки теоретичні положення концепції та всебічний аналіз правової природи домашнього насильства, але й робота з точки зору профілактики домашнього насильства щодо дітей - це концепція "допомоги заради самодопомоги", яка змінює свідомість і поведінку дорослих і діти. Ця концепція розглядає людину не як об'єкт соціальної роботи, а як об'єкт, який має на увазі формування відповідальності за своє життя, свій вибір, вміння

усвідомлено користуватися своїми правами на основі знань про них.

Даний метод являє собою соціально-просвітницьку роботу з точки зору профілактики побутового насильства щодо дітей, концепції "допомоги заради самодопомоги", яка змінює свідомість і поведінку дорослих і дітей. Ця концепція розглядає людину не як об'єкт соціальної роботи, а як об'єкт, що має на увазі формування відповідальності за своє життя, свій вибір, вміння усвідомлено користуватися своїми правами на основі знань про них. У "самодопомозі" це означає:

1. Виявлення особливостей і проблем підлітків, дітей, жінок і насильників з точки зору профілактики домашнього насильства.

2. Заохочувати молодь до засвоєння інформації по боротьбі з домашнім насильством з формуванням позитивної мотивації для визнання соціальних послуг.

3. Встановити контакт з молодими людьми та їхніми сім'ями та надати набір соціальних послуг, які сприяють не тільки соціальній підтримці, тобто неприйняття насильства, а й особистісному розвитку, заснованому на придбанні знань про соціальний статус молодих людей, їх правах, навчанні тому, як їх використовувати і захищати, створюючи умови для їх реалізації і, при необхідності, використовуючи соціальну турботу і підтримку, соціальне управління. Наслідками такої допомоги можуть бути знання про запобігання насильству в сім'ї, навички критичної оцінки, прийняття рішень і самоврядування в ситуаціях, які можуть призвести до насильства, а також негативне ставлення до насильства.

Соціальна профілактика, відповідно до Закону України" Про соціальну роботу з дітьми та молоддю", - це робота, спрямована на запобігання аморальним, протиправним та іншим соціальним діям дітей та молоді та запобігання таким наслідкам. Завдання соціальної профілактики здійснюється в світлі "допомоги для самодопомоги" в наступних областях психосоціальної роботи з дітьми, молоддю та жінками: соціальні дослідження з проблем; інформація та освіта; Правова освіта дітей та молоді та їх сімей з питань

побутового насильства; підтримка дітям та молоді у виборі професії, працевлаштуванні;

Загалом, визначено такі форми превентивних заходів проти насильства щодо дітей: первинна, вторинна та третинна.

Основним змістом соціальної профілактики насильства є: надання інформації про насильство щодо батьків, дітей, молоді та вчителів, вивчення правових норм поведінки в реальних життєвих ситуаціях, які можуть призвести до насильства.У ньому представлений зразок життєвих навичок і застосування навичок спілкування, знайомства, відпочинку і вибору життєвого шляху.Підтримка в організації творчих, інтелектуальних, громадських заходів та сімейного дозвілля.

Основними методами соціальної профілактики насильства є надання інформації, приклади, переконання, навіювання, робота в суспільстві, мікросередовищі, сім'ї. У первинній соціальній профілактиці рекомендується використовувати техніку критичного мислення "рівний-рівному".

Вторинна соціальна профілактика застосовується до сімей, де реєструється або спостерігається жорстоке поводження з дітьми, сім'ями та домашніми тваринами. Це цілеспрямована робота з окремими групами дорослих і дітей з метою зміни їх ставлення до поведінки з дітьми, формування гуманного ставлення дорослих і дітей, життєвих навичок і умінь дорослих і дітей, роз'яснення суті і відповідальності за жорстоке поводження з дітьми. Це забезпечує своєчасну ідентифікацію такої особи і надання психосоціальної підтримки в наступних областях: знання, необхідні для самооборони від насильників, життєзабезпечення і т. д.;

Основними методами третинної профілактики насильства є робота в конкретному випадку, розвиток ситуації і особистості, перемикання і перепідготовка, створення освітніх ситуацій, демонстрація точок зору, відтворення характеру, заохочення, надання інформації, переконання, залучення в різні види діяльності, активне середовище соціалізації. У третинної профілактиці рекомендується використовувати методики

особистісно-орієнтованого соціального тренінгу, освітньої підтримки, педагогіки суспільства, "зміцнення сім'ї".

Соціально-профілактична робота з батьками з питань жорстокого поводження з дітьми включає батьківську освіту (права і потреби дитини, батьківські права і обов'язки щодо дитини, особливості розвитку дитини, сімейне виховання, жорстоке поводження з дітьми, домашнє насильство - його суть, наслідки, відповідальність); формування толерантності, важливих сімейних навичок і навички (спілкування, прийняття рішень, прогнозування, самоврядування). Таким чином, існують також види домашнього насильства, такі як насильство всередині сім'ї або за місцем проживання, або між родичами, або між подружжям, між батьками і неповнолітніми дітьми, між дорослими дітьми і батьками, між дітьми однієї сім'ї, між іншими членами сім'ї, незалежно від того, чи є особа, яка вчинив побутове насильство проживав (проживав) в тому ж місці, що і жертва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волощук А. М., Ярмакі Х. П., Ковальова О. В. Діяльність служби дільничних інспекторів щодо попередження насильства в сім’ї : монографія. Одеса : ОДУВС, 2013. 218 с.

2. Герасименко Г. В. Проблеми реагування правоохоронних органів на домашнє насильство крізь призму громадської думки. Демографія та соціальна економіка. 2018. № 1 (32). С. 43–57.

3. Декларация об искоренении насилия в отношении женщин: провозгл. резолюцией 48/104 Ген. Ассамблеи ООН от 20 дек. 1993 г. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_506 (дата звернення: 20.01.2019).

4. Домашнє насильство в Україні: наук. звіт / Правозахисники Міннесоти; С. Бенуелл, Е. Барклай, Е. Дьюбан, Р. Філліпс. США, 2000. 52 с.

5. Загальна декларація прав людини: рішення Генеральної Асамблеї ООН від 10.12.1948. Законодавство України: база даних / Верхов. Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 20.01.2019).

ВІЗУАЛЬНЕ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ОСОБОЮ ЯК ОДИН ІЗ ВИДІВ ОПЕРАТИВНО - РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ

Івженко К. С.
Здобувач вищої освіти ІІІ курсу
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник
Кисельов Андрій Олександрович
Доцент кафедри
Оперативно розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук доцент
майор поліції

Візуальне стеження за особою є комплексом заходів, який виконують суб’єкти оперативно-розшукової діяльності відповідно до закону. Цей процес включає приховане, негласне або зашифроване візуальне спостереження за особою, яка має оперативний інтерес, з метою отримання максимально повної інформації про неї та її спосіб життя.

Суб'єкти, які мають право проводити візуальне спостереження, перераховані у статті 5 Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність". Ці суб'єкти включають підрозділи кримінальної та спеціальної поліції, органи Державного бюро розслідувань, Служби безпеки України та інші [1].

Візуальне спостереження здійснюється за рішенням слідчого судді, дотримуючись принципів верховенства права, законності та захисту прав і свобод людини [1]. Цей процес також регулюється положеннями Кримінально-процесуального кодексу України [2, ст. 269].

В залежності від умов, в яких здійснюється цей захід, візуальне спостереження може мати різні форми:

1. Приховане негласне спостереження: Ця форма використовується в умовах, де працівник оперативного підрозділу зберігає таємницю своєї присутності перед особою, за якою ведеться спостереження.

2. Зашифроване негласне спостереження: Цей вид спостереження реалізується у випадках, коли працівник оперативного підрозділу знаходиться в непрямій близькості до особи, не приховуючи свою присутність, але дбає про те, щоб його дії були ретельно замасковані і не викликали уваги особи.

За допомогою технічних засобів візуальне спостереження можна розділити на такі види:

1. Спостереження із застосуванням технічних засобів: Включає в себе використання відео- та звукозапису для проведення спостереження.

2. Спостереження без застосування технічних засобів: Включає в себе визначення і контроль без використання спеціальних технічних засобів.

За формою організації візуальне спостереження може бути:

1. Стаціонарне: Проводиться з фіксованої позиції.

2. Рухоме: Проводиться під час руху, наприклад, за особою, що пересувається.

3. Зональне: Організоване в конкретних зонах чи областях.

Існують два способи візуального спостереження:

1. Супроводжуючий: Контроль за поведінкою особи ведеться з позицій, розташованих позаду неї. Застосовується як при пішому спостереженні, так і під час переміщення на транспорті.

2. Зустрічний: Спостереження ведеться з позицій, що знаходяться попереду особи, як за маршрутом її руху, так і в місцях її ймовірної появи.

При візуальному спостереженні використовуються такі методи:

1. Ланцюг: Оперативні працівники слідкують один за одним, дотримуючись певної дистанції і періодично змінюють місця, щоб уникнути виявлення.

2. Вилка: Спостереження за особою здійснюється одночасно з кількох сторін.

3. Лідирування: Спостереження за особою здійснюється з використанням службового транспортного засобу, який рухається на певній відстані попереду автомобіля особи, щодо якої проводиться спостереження.

Проблемою у впровадженні візуального спостереження є положення, визначене у статті 20 Закону України "Про Національну поліцію", яке встановлює обов'язок поліцейських носити єдиний стандартний однострій. На цьому однострої розташовується нагрудний знак із чітким вказівкою його спеціального жетона. Поліцейському заборонено видаляти чи приховувати нагрудний знак, а також будь-яким чином заважати читанню інформації на ньому або реєстрації цієї інформації за допомогою технічних засобів. У випадках, коли поліцейський виконує функції у цивільному одязі, він повинен мати при собі нагрудний знак, за винятком ситуацій, коли наявність цього знака заважає проведенню оперативно-розшукових заходів [3, ст. 20].

Виникає питання, що, якщо працівник підрозділу кримінальної поліції не виконує вказані дії, але виконує відповідну роботу з конфіденційними штатними чи позаштатними працівниками або здійснює дану оперативно-розшукову дію в рамках оперативно-розшукової справи [4, с. 36].

Отже, на нашу думку, за доцільне продовжити внесення доповнень до поточної версії Закону України "Про Національну поліцію" з метою вирішення наявних правових проблем, що пов'язані з функціонуванням кримінальної поліції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про Оперативно - розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 22, ст.303) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text (дата звернення: 16.11.2023)

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12,

№ 13, ст.88) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17 (дата звернення: 16.11.2023)

3. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 N 580-VIII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення: 16.11.2023)

4. Оперативно-розшукова діяльність Національної поліції: проблеми теорії та практики : матеріали Всеукр. наук.- практ. конф. (Дніпро, 20 жовт. 2017 р.): у 2-х ч Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. Ч. 1. 132 с.

ПРАВИЛА ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Ілютенко Анна Миколаївна
здобувач вищої освіти
навчально-наукового інституту права
та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції
Науковий керівник:
Бодирєв Дмитро Анатольович
старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ
Дніпро, Україна

Працівникам правоохоронних органів, у тому числі поліції, державою надані повноваження щодо охорони громадського порядку, попередження та припинення правопорушень, боротьби зі злочинністю, шляхом застосування заходів примусу, а також, в умовах сучасності їм надаються нові повноваження. Так, у зв'язку із початком повномасштабної збройної агресії в нашій незалежній країні, були здійсненні певні зміни та доповнення в чинному законодавстві нашої країни, зокрема у частині надання нових видів повноважень працівникам поліції, які також стосуються застосування уповноваженими службовими особами заходів примусу.

На сьогодні криміногенна ситуація в нашій державі визначається небезпечною, загрозливою та ризиковою не лише для й державних інститутів, а й для усього населення України. Під час воєнного стану правоохоронні органи працюють в посиленому режимі, ситуаційні центри переведено на посилений варіант несення служби. Вони цілодобово здійснюють збір та узагальнення інформації. Поліція забезпечує патрулювання вулиць, перевірку документів у підозрілих осіб, а в разі потреби мають право проводити огляд речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян [1, с. 353-354]. Тобто, поліцейським необхідно постійно бути

готовими до професійного втручання в ту чи іншу ситуацію, яка виникає під час виконання ним своїх службових обов'язків так і поза ними.

У мирний час та у чітко визначеному законом порядку та випадках, поліцейським дозволено застосовувати такі заходи примусу як фізичний вплив (сила), спеціальні засоби, вогнепальну зброю. До того ж, поліцейським заборонено застосовувати заходи примусу, не передбачені законом [2]. Однак, під час дії воєнного стану, у разі необхідності відбиття нападу або при затриманні особи, яка вчинила правопорушення та/або чинить опір поліцейському, він має право використати як заходи примусу, так і підручні засоби. Також, враховуючи нововведення в законодавстві, поліцейським представлено право застосовувати заходи примусу до осіб, які беруть участь у збройній агресії проти України без урахування окремих обмежень та заборон, визначених законом (зокрема, дозволяється застосування заходів примусу без попередження, нанесення ударів спеціальними засобами без обмежень щодо локації їх нанесення, а також застосування вогнепальної зброї без попередження) [3].

Крім того, треба пам'ятати про суворе дотримання Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю, яка затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ №70 [4], навіть в умовах воєнного стану, адже вона в своєму змісті визначає систему заходів, які безпосередньо спрямовані на забезпечення особистої безпеки поліцейських, запобігання загибелі, поранення і травмуванню їх та інших осіб під час поводження із вогнепальною зброєю.

Щодо нещодавніх змін, які були внесені до Закону України «Про Національну поліцію», зазначимо, що ст. 46 даного нормативно-правового акту була доповнена пунктом, який передбачає додатковий випадок (враховуючи появу безпілотних апаратів в умовах війни), коли поліцейські мають право застосовувати вогнепальну зброю, однак з попередженням. Відтепер частина статті, що містить випадки застосування вогнепальної зброї з попередженням, доповнилась ще одним підпунктом, який передбачає, що: для примусового припинення польоту безпілотного повітряного судна, якщо є обґрунтовані

підстави вважати, що таке судно використовується для вчинення правопорушення або становить загрозу життю чи здоров'ю людей та/або поліцейського, шляхом пошкодження чи знищення безпілотного повітряного судна та/або складових частин безпілотної авіаційної системи [2]. Однак, вказані зміни є дещо недоречними, адже вказані літальні апарати можуть бути різними, у тому числі маються на увазі дрони, якими досить часто тероризують нас окупаційні війська країни-агресора, і будь-яке зволікання щодо їх знешкодження може призвести то летальних наслідків. Отже, можна зробити висновок, навіть в умовах воєнного стану, в будь-якому випадку слід пам'ятати, що поліцейські як посадові особи органу виконавчої влади в обов'язковому порядку зобов'язані діяти лише на підставі та в межах своїх повноважень, що чітко передбачається чинними нормативно правовому актами України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тимофєєв В. П., Гунько К. О. Актуальні питання застосування вогнепальної зброї працівниками Національної поліції в умовах воєнного стану. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство», 2022. С. 352-356.

2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 року №580-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення 08.10.2023)

3. Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану: Закону України від 15.03.2022 №2123-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2123-20#Text (дата звернення 08.10.2023)

4. Про затвердження Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 01.02.2016 №70. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-16#Text (дата звернення 09.10.2023)

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ, ВРАХОВУЮЧИ УМОВИ СУЧАСНОСТІ

Ілютенко Анна Миколаївна
здобувач вищої освіти
навчально-наукового інституту права
та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ
Дніпро, Україна
Науковий керівник:
Бодирєв Дмитро Анатольович
старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

Безперечно, головним елементом діяльності поліції є забезпечення належного рівня безпеки громадян суспільства, захист прав і свобод людини і громадянина, особливо в сучасних умовах. Так, враховуючи жахливі події, які відбуваються в нашій державі, майбутнім працівникам поліції необхідно більш різносторонньо вивчати та відпрацьовувати навички застосування поліцейських заходів примусу (у тому числі це стосується застосування вогнепальної зброї), у поєднанні з моделюванням різних ситуацій, що можуть чекати їх на практиці.

Зауважимо на тому, що норми статті 2 Закону України «Про Національну поліцію» визначають, що: «завданнями поліції є забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересі суспільства і держави; протидії злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги». Однак, не менш важливим буде зазначити, що враховуючи зміни в чинному законодавстві, а саме доповнення статті 24 зазначеного вище нормативно-правового акту 2 частиною, до додаткових повноважень поліції відноситься – участь в обороні України, у виконанні завдань територіальної оборони, забезпечення та

здійснення заходів правового режиму воєнного стану у разі його оголошення на всій території України або окремій місцевості [1].

Слід зазначити, що без використання сучасних форм і методів навчання, а також застосування новітніх технологій неможливе безпосереднє формування професійних знань, компетенцій та навичок майбутніх поліцейських. Специфіка вогневої підготовки залежить від того, що навчальний час, матеріальне забезпечення та методи навчання повинні використовуватися максимально ефективно [2, с. 317]. Саме оволодіння вогневою підготовкою, у свою чергу, передбачає озброєння спеціальними теоретичними знаннями та розвиток спеціальних навичок, серед іншого: усунення затримки при стрільбі; вміле й безпечне поводження зі зброєю; швидке вилучення вогнепальної зброї з кобури та приведення в бойову готовність. стан, правильне зберігання вогнепальної зброї, виконання прийомів швидкісної стрільби в різних умовах і в різних положеннях [3, с. 319-321].

Тобто, в умовах сучасності, досить важливим є підготовка (у тому числі і вогнева) майбутніх працівників поліції, шляхом моделювання різноманітних ситуацій та їх розбору, які стосуються подій сьогодення. Таким чином, поліцейські повинні володіти не лише теоретичними знаннями, що стосуються їх професійної діяльності, а й необхідними практичними навичками, які поєднуються із використанням та застосуванням вогнепальної зброї на практиці саме в умовах дії правового режиму воєнного стану.

Так, вже достатньо довгий час викладачі закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, намагаються удосконалити процес підготовки майбутніх працівників поліції, як в теоретичному, так і практичному плані. Викладачі постійно намагають віднайти нові напрямки підвищення якості навчання курсантів саме в умовах війни, адже не можна вчити нове покоління лише за матеріалами та нормативною базою довоєнного періоду.

Крім того, важливо також відзначити, що з метою цілеспрямованого розвитку та вдосконалення якостей майбутніх поліцейських рекомендується виконувати постійно ряд спеціальних вправ, які допоможуть довести свої дії та

тактику поводження зі зброєю до автоматизму. Зауважимо, що одним із видів таких вправ є тренування ведення прицільної стрільби. Але ж існують окремі складові, які безпосередньо впливають на ефективність її ведення. Так, можемо зазначити те, що деякими науковцями було диференційовано певні фактори, які безпосереднім чином впливають на влучність (прицільність) стрільби, а саме: 1) зовнішні фактори – атмосферні умови (зміни температури, тиску, швидкості та напрямку вітру), місцевість, на якій ведеться стрільба; 2) фактори, що визначають якість набоїв (точність виготовлення окремих елементів патрона, точність спорядження патрона, фізико-хімічні властивості пороху; 3) фактори, що залежать від зброї (точність її виготовлення, знос, несправність, віддача, розташування центра ваги, вібрація ствола, вплив прицільних пристосувань); 4) фактори, що залежать від стрільця (складання зброї та підготовка її до стрільби, приготування до стрільби, прицілювання, здійснення пострілу, визначення поправок) [4, с. 233]. Тобто, задля ведення прицільної стрільби необхідним є звертати увагу не тільки на вміння прицілюватися, а також і на зазначені вище фактори, які можуть призвести до промаху, а під час виконання професійних завдань, навіть і до летальних наслідків.

До того ж, на нашу думку, доцільним також є впровадження в навчальну програму вивчення різних видів зброї, їх матеріальної частини та набувати (удосконалювати) навички поводження із нею. Зазначене підтверджується тим, що наразі, деякі країни допомагають Україні, шляхом постачання різноманітної зброї і тому досить важливим є можливість орієнтуватися при її зберіганні, підтриманні у справному стані та в подальшому застосуванні на практиці.

Отже, можна зробити висновок, що в умовах сучасності досить важливим виступає питання стосовно наявності та розвинення в різних напрямках навичок поводження не тільки з конкретним видом зброї, а також і різними її видами. Крім того, з початку повномасштабної війни, новизною стали не тільки зміни в чинному національному законодавстві, а також і те, що викладачі закладів із специфічними умовами навчання досить зважено підійшли до реформування навчального плану, додавши до нього моделювання складних

ситуацій, що пов’язані із умовами сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 року №580-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення 07.10.2023)

3. Воробець Х. О. Використання новітніх методик під час викладання дисципліни «Вогнева підготовка» у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України: зб. наук. пр. МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2019. 316–318 с.

4. Бондаренко В. В. Професійна підготовка працівників патрульної поліції: зміст і перспективні напрями: монографія. Київ: ФОП Кандиба Т.П., 2018. 524 с.

5. Валєєв Р. Г. Засвоєння курсантами факторів, які впливають на влучність стрільби, під час вогневої підготовки. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України.* Харків, 2018. С. 232-233.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПІДСТАВ ЗАКРИТТЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ

Ілютенко А. М.,
Курсант ННІПФПНП
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Логінова М. В.,
Викладач кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ

Взагалі кажучи, за загальним правилом судове провадження закінчується винесенням вироку. Закриття справи – це форма закінчення цивільної справи без вироку суду через відсутність у позивача (заявника) права подати позов (суд незаконно відкрив справу до судового розгляду) або з інших причин. Актуально для вирішення спорів та запобігання повторним зверненням до суду за одним і тим же позовом [1].

Зокрема, відповідно до частини першої статті 255 ЦПК України підставами для закриття справи є: 1) ця справа не є предметом цивільного судочинства; 2) спір відсутній; 3) є спір. між двома сторонами, і суд вирішив з однакових предмета та мотивів, або ухвала про закриття провадження у справі набрала законної сили, або є судовий наказ, який набирає законної сили з таких підстав: та сама вимога; 4) позивач відхиляє позов, а суд приймає його; 5) обидві сторони досягли мирової угоди та одержали рішення суду; 6) підстави для відмови суду у відкритті провадження у справі відповідно до положень цього абзацу ч. 1 статті 186 КПК України IV V ст.; 7) одна з фізичних осіб, які беруть участь у справі, померла або була оголошена померлою, або юридична особа припинилася і відповідні правовідносини не дозволяють успадкування; 8) після розгляду цієї справи обидві сторони погодилися передати спір на розгляд арбітражу, якщо тільки суд не визначить, що угода є недійсною,

недійсною або не потребує арбітражу [2]. Нижче хотілося б розглянути деякі аспекти застосування наведених підстав для закриття справи, які стають актуальними навіть за сучасних умов.

Щодо другої підстави, чітко передбаченої цивільно-процесуальним законодавством, зазначаємо, що слід розглядати сам предмет спору. Звертаємо увагу, що, на думку Сакарі Н. Ю., предмет спору визначається певними суб'єктивними правами, свободами чи інтересами, які, у свою чергу, мають бути об'єктом правової невизначеності внаслідок існування та виникають із сумніву щодо обсягу. мірою чи способом реалізації, причому спірним питанням може бути питання права чи питання факту, зокрема юридичне тлумачення тієї чи іншої правової норми. Крім того, результат спору повинен бути вирішальним щодо таких суб'єктивних прав, свобод та інтересів і мати не лише незначні зв'язки чи віддалені наслідки, але принаймні вирішальний вплив на суб'єктивні права, свободи чи інтереси, що призвели до спору. «Спірні» підстави мають бути визнані в законодавстві [3, с. 66].

Зверніть увагу, що Верховний Суд у своїй постанові від 4 жовтня 2019 року у справі № 456/847/18 у складі колегії суддів першої палати Верховного цивільного суду встановив, що предмет спору відсутній оскільки незалежно від позову не може вирішити справу по суті і тому не може ефективно захистити порушені, невизнані або оспорювані особисті права, свободи чи інтереси. Так, крім цього, відповідно до частини першої статті 255 ЦК України спір відсутній, якщо судом буде встановлено, що предмет спору на момент подання позову був. І навпаки, якщо предмет спору зник після відкриття провадження у справі, залежно від обставин, що призвели до зникнення предмета, та стадії цивільного процесу, на якій предмет припинився, законом передбачено, що сторони мають право вимагати зникнення предмета спору. багато процесуальних можливостей припинити подальший розгляд справи, зокрема без розгляду позову, відмовити у позові чи подати апеляційну чи зворотну скаргу, визнати позов відповідача, підписати мирову угоду тощо [4].

Щодо пункту 5 частини першої статті 255 ЦК України зазначаємо, що

мирова угода виконується особою, яка уклала договір, в порядку та у строки, встановлені цим договором. Ухвала про затвердження мирової угоди є виконавчим документом і повинна відповідати вимогам виконавчого документа, передбаченим Законом України «Про виконавче провадження».

Крім того, суд постановив припинити судовий процес у цій справі. Якщо позивач відхиляє позов, а суд приймає відмову, сторони досягають мирової угоди та отримують згоду суду. Крім того, після розгляду справи суд постановляє ухвалу та вирішує питання про розподіл між сторонами судового збору, а також про повернення судового збору з державного бюджету [5].

Крім того, необхідно додати, що одним із найбільш дискусійних питань щодо застосування системи повернення судового збору при завершенні цивільної справи є пункт 4 частини першої статті 255 ЗАГС. процесуального права України, тобто позивач відмовляє у позові. Цей факт пов'язаний з двома речами. По-перше, законодавець закріпив дві колізійні норми в одній статті. Отже, пунктом 5 частини першої статті 7 Закону України «Про судовий збір» передбачено, що судовий збір може бути повернуто з усіх підстав для звернення до суду із заявою про закриття провадження у справі, крім випадків: відмови позивача у задоволенні позову; та прийняття судом тощо. А в частині третій статті 7 Кодексу законодавець дозволяє повернути позивачу 50% судового збору при поданні позову у разі його відмови від подання позову до суду першої інстанції. Крім того, правило про повернення 50% судового збору, сплаченого скаржнику (заявнику) з державного бюджету, також діє у разі відхилення позову на етапі розгляду процедури оскарження або скасування [6, с. 197].

Отже, можна зробити висновок, що зазвичай судові процеси закінчуються винесенням вироку. Закриттям справи є форма закінчення цивільної справи без рішення суду через відсутність у позивача (заявника) права подати позов (суд незаконно відкрив справу до початку судового розгляду) або з інших причин. Це важливо для вирішення спорів, які призвели б до неможливості повторного звернення до суду з тим самим позовом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інститут закриття провадження у справі у ЦПК урегульовано належним чином, 2021. Веб-сайт. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/1082544/

2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 року №1618-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text

3. Сакара Н. Ю. Зміст та правова природа юридичного спору. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право, 2017. 63–68 с.

4. Постанова Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 10.04.2019 року по справі № 456/847/18. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: http://reyestr.court.gov.ua

5. Римаренко О. О. Що потрібно знати про відмову позивача від позову, визнання позову відповідачем та укладення між сторонами мирової угоди, 2020. URL: https://nz.cn.court.gov.ua/sud2515/gromadyanam/infokorisne/1011355/

6. Воробель У. Б. Повернення судового збору у зв’язку із закриттям провадження в цивільній справі. Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2021. 192-212 с.

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ В ГРОМАДСЬКИХ МІСЦЯХ

Ілютенко Анна Миколаївна
здобувач вищої освіти 3-го курсу
Навчально-наукового інституту права
та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції
Науковий керівник
Копилов Едуард Володимирович
викладач кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Останні наукові дослідження показали, що підтримка груп кримінальної поліції у кримінальному провадженні включає в себе наступні завдання.

1) розшук злочинців, свідків та очевидців у кримінальних справах, пошук, фіксація та збирання доказів, здатних підтвердити або спростувати причетність суб'єкта розслідування до вчинення злочину;

2) пошук, фіксація та збирання доказів протиправної поведінки підозрюваного, обвинуваченого або його співучасників і негайне направлення зібраних матеріалів до компетентних органів

3) розшук майна та організація його охорони з метою забезпечення конфіскації майна, на яке може бути накладено арешт, або здійснення цивільного судочинства щодо відшкодування збитків, завданих протиправним діянням

4) усунення злочинної діяльності та припинення впливу злочинного середовища на нормальне здійснення кримінального провадження; та виконання письмових доручень слідчого, вказівок прокурора та судового рішення [1, с. 31-32].

Водночас можна сказати, що оперативно-розшукове супроводження може

розпочинатися задовго до порушення кримінального провадження, тобто на стадії попередньої перевірки оперативної інформації та оперативного розгортання.

Організація та стратегія діяльності кримінальної поліції в рамках оперативно-розшукового супроводження досудового розслідування має свої особливості, що пов'язано, насамперед, з провідною роллю слідчого, який відповідає за розслідування конкретного злочину. Однак слід зазначити, що, всупереч загальній меті розслідування, кожна особа, залучена до процесу розслідування, діє відповідно до чіткого розмежування своїх професійних повноважень, використовуючи наявні в її розпорядженні методи та засоби.

В якості системної ознаки ми розглянули поведінку осіб, що входять до вищезазначених груп, під час вчинення злочину. Перша ситуація характерна для злочинів корисливо-насильницького характеру, що вчиняються за очевидних обставин або коли поведінка злочинця є такою, що не викликає труднощів у встановленні особи потерпілого, свідків та інших осіб, а також працівників оперативних підрозділів органів внутрішніх справ та слідчих.

Такі насильницькі злочини проти власності (грабіж або розбій) зазвичай вчиняються публічно (іноді без необхідності ховатися від оточуючих) особою або групою осіб у певній ситуації із застосуванням сили. Цей тип злочинів становить приблизно 80% від загальної кількості правопорушень. Насильницькі злочини, вчинені найманцями, становлять значну частку від загальної кількості злочинів в Україні - 50-60%.

За експертними оцінками, у 60% випадків пограбувань і нападів у громадських місцях і на вулицях заяви і скарги надходять до поліції одразу після розкриття злочину. З іншого боку, у 72% випадків потерпілі не зверталися до поліції одразу після скоєння злочину, і особи, які його скоїли, залишалися невстановленими. Підсумовуючи, можна зробити висновок, що чим менший проміжок часу між вчиненням протиправного діяння та отриманням відповідної інформації поліцією, тим більша ймовірність того, що винного буде притягнуто до відповідальності.

Рішення про застосування оперативно-розшукової підтримки в розслідуванні майнових злочинів, коли оперативно-розшукові підрозділи працюють по "гарячих слідах", може ґрунтуватися лише на індивідуальній оцінці наявних слідчих матеріалів та мети залучення інших підрозділів і засобів національної поліції (патрульних, дільничних офіцерів поліції) для цих цілей. Воно має ґрунтуватися на можливостях. Це пов'язано з тим, що в таких випадках зазвичай неможливо або вкрай складно досягти бажаних результатів слідчими чи організаційно-адміністративними заходами. Як показує практика діяльності служб карного розшуку, нерідко підготовчі дії або дії, спрямовані на реалізацію злочинного задуму, пропускаються. Зазвичай це відбувається під час розслідування злочинів, вчинених організованими бандами, що спеціалізуються на корисливій серійній злочинності або насильницьких злочинах (розбійні напади на фінансові установи, АЗС тощо).

На початкових етапах розслідування колективного злочину проти власності, вчиненого в громадському місці, такі фактори, як своєчасність і повнота зібрання матеріалів справи та доведення фактів злочину, тяжкість злочину кожного учасника, ступінь організованості та озброєності, мають вирішальне значення для повідомлення про підозру, притягнення підозрюваних до кримінальної відповідальності, обрання запобіжних заходів, у тому числі обмеження волі, а також невідкладних заходів для забезпечення доступу до наявної інформації та доказів мають вирішальне значення для прийняття подальших важливих процесуальних рішень, таких як планування слідчих дій. Інформація та докази. У випадках, передбачених законом, оперативні підрозділи Національної поліції України здійснюють оперативне супроводження кримінальних проваджень, зокрема щодо тяжких злочинів та злочинів, передбачених частинами 3 та 4 статті 186 КПК України, якщо особи, які їх вчинили, не встановлені.

Дослідження та аналіз наукових праць вітчизняних фахівців [2-6] свідчать, що при плануванні заходів з використання оперативно-розшукових можливостей спільно з СРД та НСРД, спрямованих на отримання судових

доказів, що ґрунтуються на фактичних даних, оперативні працівники та слідчі повинні забезпечити використання засобів і методів шифрування негласних сил. Можна зазначити, що їх необхідно розробляти в комплексі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Стащак М. В. Форми оперативно-розшукової діяльності підрозділів кримінальної поліції у протидії злочинності: концептуальні засади : автореф. дис. å докт. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2017. 42 с.

2. Климчук М. П. Виконання доручень, як форма взаємодії слідчих та оперативних підрозділів у кримінальному провадженні. Вісник кримінального судочинства. 2015. №. 1. С. 54–58.

3. Подобний О. О. Нейтралізація протидії учасників організованих злочинних угруповань – складова оперативно-розшукового забезпечення кримінального провадження. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2015. №. 16 (2). С. 90–92.

4. Подобний О. О. Оперативно-розшукове забезпечення кримінального провадження про корисливо-насильницьку організовану злочинну діяльність. Форум права: електрон. наук. фахове вид. 2013. №. 4. С. 300–305. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2013_4_52.pdf.

5. Подобний О. О. Теоретичні, правові та організаційно-тактичні основи оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ у боротьбі з корисливо-насильницькою організованою злочинністю: дис. å докт. юрид. наук : 12.00.09. О., 2014. 468 с.

6. Яцюк О. В. Непроцесуальні форми взаємодії слідчих та оперативно-розшукових підрозділів під час розкриття і розслідування злочинів, скоєних організованими групами. Вісник Академії митної служби України. Сер.: Право. 2009. №. 1. С. 134–140.

7. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135–XII. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2135-12 .

ОПТИМІЗАЦІЯ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ У ЗАКЛАДАХ ІЗ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Кадірова Аріна Олександрівна,
Майтала Володимир Володимирович,
здобувачі вищої освіти 3-го курсу ДР-142
ННІППФПНП, ДДУВС
Науковий керівник:
Бодирєв Дмитро Анатолійович,
старший викладач кафедри
Тактико-спеціальної підготовки
ДДУВС, Дніпро, Україна

Сучасне життя кожного українця перевернулось з моменту введення воєнного стану. Тепер українці пристосовуються до такого життя. Введення надзвичайного стану торкнуло у всі сфери життя, навчання курсантів у закладах із специфічними умовами навчання, не стало виключенням, а навпаки стало більше спеціальних завдань щодо підготовки майбутніх поліцейських.

Дедалі більше повноважень з'являються у поліцейських, які характеризуються різноманітністю загроз і вимагає високого рівня підготовки. Вогнева підготовка є процесом підготовки військових, поліцейських та різних військових формувань до ефективного використання зброї та вогневої техніки в бойових умовах [1, с. 34].

Оптимізація вогневої підготовки, а саме її навчальної програми є необхідним шляхом, для пристосування курсантів до можливих майбутніх подій та екстрених ситуацій. Можна сказати, що це процес вдосконалення програми для того, щоб підвищити її ефективність. Аналіз поточної програми, визначення в ній прогалин, або проблемних областей та розробка заходів, щодо їх вирішення - саме ці етапи ми можемо виділити у цьому процесі. Важливим фактом є те, що викладачі, які є професіоналами у даному напрямку, аналізують саме практичні помилки курсантів, і можуть їх охарактеризувати та систематизувати їх, для подальшого привернення уваги саме на ці прогалини,

що є дуже ефективним способом оптимізації вогневої підготовки.

Основними цілями оптимізації вогневої підготовки, як навчальної дисципліни, є:

- підвищення якості знань, навичок та умінь курсантів з вогневою підготовки, що є базовою метою як і навчальної дисципліни, так і базовою потребою у подальшому проходженні служби в умовах воєнного стану;
- зменшення витрат часу та ресурсів на навчання. Дана ціль є дуже перспективною, але потребує детального вивчення заходів, за допомогою яких можна досягти мети. Цьому можуть допомогти сучасні технологій та якісні, актуальні навчально-методичні матеріали;
- підвищення мотивації курсантів до навчання. Здебільшого навчання курсантів стрільбі та роботі зі зброєю супроводжується хвилюванням і це є одним із головних факторів помилок та неуспішної стрільби. Відповідні невдачі можуть призвести до розчарування, та неохотою до вивчення подальшого матеріалу.

Методи оптимізації вогневої підготовки дедалі вивчаються. Вони знаходять своє місце під час проведення навчальних занять. Науковці Бодирєв Д. А. та Завістовський О. Д. у своїй науковій роботі виділяють методи підвищення ефективності проведення занять з вогневої підготовки, один із яких є: «поділ великої групи (25-30 осіб) на підгрупи (12-15 осіб) за рівнем підготов-леності:1) успішно встигаючі; 2) слабо встигаючі. Перша група займається колективно, у другій більше уваги приділяється індивідуальній роботі зі здобувачами;− для досягнення цілей навчального процесу з вогневої підготовки необхідно застосовувати такі засоби: фізичні вправи; уявні вправи; технічні засоби, засоби моделювання» [2, с. 249].

Будь-який процес оптимізації повинен зумовлюватись активністю та усвідомлення важливості кожним учасником цього процесу. Тобто навчальна програма може змінюватись, а якщо курсанти будуть з неохотою та небажанням ставитись до навчання, результату не буде. Принцип свідомості, активності та самостійності здобувачів у процесі навчання ґрунтується на

глибокому розумінні ними важливості оволодіння знаннями, вміннями та навичками. Про те водночас цей принцип відбиває і діяльність керівника занять та навчань, який зобов'язаний постійно спонукати здобувачів вищої освіти до свідомого, активного та самостійного оволодіння навчальним матеріалом. З уведенням компетентністного підходу до системи вищої освіти з'являється можливість якісних змін у підготовці випускників. З позицій компетентністного підходу основним результатом діяльності педагогічного колективу вишу стає формування компетентного випускника, здатного використовувати набуті знання в реальному житті [3, с. 342-343].

Отже, оптимізація вогневої підготовки у закладах освіти зі специфічними умовами навчання є важливим процесом, який є необхідним в умовах воєнного стану. Завдяки цьому курсанти, які випускаються з відповідних навчальних закладів будуть професіоналами у даній галузі, здобувши навички володіння вогнепальною зброєю та техніки ведення вогню. У подальшому такі знання можуть бути у нагоді, виходячи з того, що діяльність поліції в умовах воєнного стану є небезпечною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Поливанюк В. Д., Бодирєв Д. А. «Використання сучасних технологій вогневої підготовки поліцейських в умовах війни: переваги та недоліки». *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ 2023 №2 (123)*. 2023. С. 34-38.

2. Бодирєв, Д. А., and О. Д. Завістовський. "Нові підходи у методиці викладання вогневої підготовки під час воєнного стану." *Аналітично-порівняльне правознавство* 3 (2023): 246-249.

3. Поливанюк В. Д., Завістовський О. Д. «Актуальні питання удосконалення методик навчання у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання в період воєнного стану». Юридичний науковий електронний журнал №3, 2023. С.341-343.

СЛІДЧІ (РОЗШУКОВІ) ДІЇ ПІД ЧАС ПРОВАДЖЕННЯ ДІЗНАННЯ

Калашник Дарія Олександрівна
Курсант 3 курсу ФПФППД
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Андрушко Назар Михайлович
Курсант 3 курсу ФПФППД
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Неклеса Олександр Вікторович

У сучасному світі, де злочинність набуває нових форм і облич, розгляд питань, пов'язаних із слідчими (розшуковими) діями під час дізнання, стає вкрай актуальним завданням для правоохоронних органів. В Україні, як і в багатьох інших країнах, відбуваються значущі зміни у сфері кримінальної юстиції та правопорядку, що вимагає вивчення та аналізу ефективності і правомірності застосування різних методів розслідування злочинів.

Кримінальне провадження в Україні є складним та відповідальним процесом, спрямованим на встановлення правди та забезпечення справедливості. У зв'язку з постійними змінами суспільного середовища та розвитком технологій, засоби доказування нинішнього часу включають нові методи та підходи, серед яких негласні слідчі розшукові дії відіграють значущу роль [1 с. 165].

Українське кримінально-процесуальне законодавство, зокрема Кримінальний процесуальний кодекс України (КПК), надає право правоохоронним органам проводити слідчі (розшукові) дії під час дізнання з метою з'ясування фактів злочинів та забезпечення необхідних доказів для подальшого розгляду справи. Статті 236-275 КПК визначають процедуру та обмеження при застосуванні різних видів дізнання та слідчих (розшукових) дій. Важливо враховувати, що дізнання є однією з перших стадій кримінального провадження, і саме тут вирішується питання щодо доцільності та законності

застосування різних слідчих дій. Особливий акцент робиться на тому, щоб вони відповідали вимогам конституційних прав громадян та були узгоджені із засадами правової держави [2].

До характеристик слідчих (розшукових) заходів можна віднести наступне:

- Здійснюються особою, яка має відповідний законом дозвіл та веде процесуальне керівництво в кримінальному судочинстві.
- Мають на меті збір доказів або перевірку наявних, які мають значення у кримінальному провадженні.
- Особа, яка проводить такі заходи, здійснює свої повноваження в рамках визначених кримінально-процесуальним законодавством.
- Становлять один із видів процесуальних дій у досудовому розслідуванні, які можуть здійснюватися у формі досудового слідства або дізнання.

Новий КПК України замість поняття «слідчі дії» ввів нове «слідчі (розшукові) дії». Відповідно до законодавства слідчі (розшукові) дії орієнтовані на отримання (збирання) доказів чи перевірку уже отриманих у кримінальній справі та визначають підстави та процедуру їх проведення [3].

Освідування представляє собою слідчу (розшукову) дію, спрямовану на перегляд тіла підозрюваного, свідка чи потерпілого з метою виявлення слідів кримінального правопорушення чи особливих прикмет, не вимагаючи при цьому проведення судово-медичної експертизи.

Невербальні слідчі (розшукові) дії, такі як освідування, огляд, ексгумація трупа та обшук житла чи іншого володіння особи, є важливими інструментами кримінального процесу та визначаються Кримінальним процесуальним кодексом України. Зазначені дії мають на меті одержання доказів або перевірку існуючих, які мають значення у кримінальному провадженні. Освідування, як одна з невербальних слідчих (розшукових) дій, має давню історію використання у кримінальному процесі. Сучасна редакція Кримінального процесуального кодексу України внесла зміни до цієї дії, зокрема, розширивши

завдання освідування та визначивши, що участь у ньому можуть брати поняті особи. Також змінено порядок застосування особливих знань у ході здійснення освідування.

Зазначено, що у чинному КПК України слід здійснювати відповідно до завдань, таких як виявлення слідів кримінального правопорушення чи особливих прикмет, і, при цьому, не потребує проведення судово-медичної експертизи [4].

Важливо відзначити, що завдання освідування зараз включають розкриття на тілі особи специфічних прикмет і проявів слідів кримінального правопорушення. Однак існують труднощі у точній конкретизації понять «особливі прикмети» та «сліди кримінального правопорушення», що може призводити до розбіжностей в їх визначенні. Вчення про криміналістику відзначає, що ці поняття пов'язані з доктриною про зовнішні прикмети людини, які описують зовнішню будову тіла та інші особливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мєлєшев С. Б. Щодо визначення поняття слідчих (розшукових) дій як засобів доказування в кримінальному провадженні. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. №6. С. 163-167.

2. Кримінальний кодекс України № 2341-III від 05.04.2001 р. (Редакція станом на 19.08.2022). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text

3. Албул С. В. Кримінальний процес: навч. метод. посіб. Одеса: ОДУВС, 2014. 266 с

4. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23.12.1993 р. № 3782-XII. Дата оновлення 03.07.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12#Text

ОСНОВНІ МЕТОДИ ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ ТА ОСОБЛИВОСТІ ДОКАЗУВАННЯ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ДІЗНАННЯ У ВОЄННИЙ ЧАС

Калиновська Діана Максимівна,
Курсант ПД-133 ФПФППД
Науковий керівник:
Неклеса Олександр Вікторович,
викладач кафедри
кримінального процесу та стратегічних розслідувань,
старший лейтенант поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Основні методи збирання доказів та особливості доведення під час здійснення дізнання у воєнний час: аналіз джерел, допит свідків та підозрюваних, експертиза матеріальних доказів та використання спеціальних методів збирання інформації. [1]

Під час здійснення дізнання у воєнний час основним методом збирання доказів є аналіз джерел. Це можуть бути різноманітні документи, які стосуються події, що розслідується, наприклад, заяви, протоколи, доповіді тощо. Важливо визначити, які з них є достовірними та забезпечити їх збереження.

Допит свідків та підозрюваних також є важливим методом збирання доказів. При цьому слід мати на увазі, що у воєнний час можуть бути певні обмеження щодо доступу до осіб, які мають інформацію про подію. Також слід пам'ятати про права підозрюваних та свідків та забезпечувати їх захист.

Експертиза матеріальних доказів є ще одним методом збирання доказів. Це можуть бути фото- та відеоматеріали, речові докази, які можуть допомогти встановити обставини події. Важливо забезпечити їх збереження та достовірність. [2]

Також можуть використовуватися спеціальні методи збирання інформації, наприклад, перехоплення телефонних розмов, здійснення контролю за поштовими відправленнями тощо. При цьому слід дотримуватися вимог

законодавства та прав людини. [2]

Під час доведення, під час здійснення дізнання у воєнний час слід мати на увазі, що можуть бути певні обмеження щодо прав людини та доступу до інформації. Важливо дотримуватися принципів законності, об'єктивності та неупередженості при здійсненні розслідування. [3] У Кримінальному процесуальному кодексі України передбачені спеціальні норми, які регулюють здійснення дізнання у воєнний час. Зокрема, згідно з КПК, у разі загрози національній безпеці та обороні держави, а також у разі оголошення воєнного стану або надзвичайного стану, органи досудового розслідування мають право здійснювати дізнання за спеціальним порядком. Зокрема, таке дізнання може здійснюватися без дозволу суду, а також з використанням спеціальних методів збирання інформації, які не передбачені законом для здійснення досудового розслідування в мирний час. Однак, при цьому слід дотримуватися вимог законодавства та прав людини. [2]

Важливо також мати на увазі, що під час воєнного конфлікту можуть бути порушені права людини та громадянина. Тому, при здійсненні дізнання у воєнний час, слід дотримуватися принципів законності, об'єктивності та неупередженості, а також забезпечувати захист прав та інтересів людини. [1]

Також важливо зазначити, що у разі здійснення дізнання у воєнний час, органи досудового розслідування повинні дотримуватися вимог міжнародного гуманітарного права, зокрема Женевських конвенцій та Додаткових протоколів до них. [3]

Згідно з цими документами, особи, які перебувають під контролем ворожої сторони, мають право на повагу до своєї особистості, гуманне поводження та захист від будь-яких форм насильства. Також забороняється будь-яке примусове переселення населення, знищення майна та інші дії, які можуть завдати шкоди цивільному населенню. [3]

Отже, здійснення дізнання у воєнний час є необхідною мірою для забезпечення національної безпеки та оборони держави. Проте, при цьому слід дотримуватися вимог законодавства та міжнародного гуманітарного права, а

також забезпечувати захист прав та інтересів людини.

Також важливо забезпечувати прозорість та об'єктивність у процесі збору доказів, щоб уникнути будь-яких форм маніпулювання чи вигадування доказів. Для цього можуть використовуватися різні методи дослідження, такі як експертизи, інтерв'ю, фото- та відеодокази, аудіозаписи та інші.

Крім того, важливо забезпечувати доступ до доказів для всіх сторін конфлікту та міжнародних організацій, які займаються захистом прав людини та міжнародного гуманітарного права. Це дозволить уникнути будь-яких форм зловживання та забезпечити справедливе та об'єктивне розглядання справ.

У підсумку, здійснення дізнання у воєнний час є складним та небезпечним процесом, який потребує дотримання міжнародних стандартів та принципів. Забезпечення безпеки дізнавачів та свідків, захист прав людини та міжнародного гуманітарного права, прозорість та об'єктивність у зборі доказів є важливими елементами у забезпеченні справедливості та відповідальності за порушення міжнародного гуманітарного права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2462-20#Text «ЗАКОН УКРАЇНИ Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення окремих положень досудового розслідування в умовах воєнного стану»

2. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text «КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88)»

3. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text «КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141)»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПІД ЧАС ПРОВАДЖЕННЯ ДІЗНАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Кармазіна Ірина Ігорівна,
Курсант ПД-133 ФПФППД
Науковий керівник:
Неклеса Олександр Вікторович,
викладач кафедри
кримінального процесу та стратегічних розслідувань,
старший лейтенант поліції
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ

Воєнний стан - це надзвичайна ситуація, яка ставить перед правоохоронними органами складні завдання і проблеми, особливо у сфері провадження слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. Умови воєнного стану характеризуються загрозами безпеці, масовими порушеннями закону, і вимагають від службовців високого професіоналізму та обережності. Воєнний стан є надзвичайною ситуацією, яка вимагає особливого підходу для виконання службових обов'язків. У таких умовах, коли загроза безпеці та правопорядку зростає, правоохоронним органам необхідно бути максимально ефективними, а також відповідати законам та моральним стандартам. [1]

Особливості слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану. В умовах воєнного стану, через загальну напругу та небезпеку, справи, пов'язані з порушенням закону, можуть траплятися частіше, а вимоги до розслідування можуть бути складнішими. Такі слідчі дії, як допит, обшук та зібрання доказів, вимагають особливо ретельного ставлення та дотримання закону. [2]

1. **Забезпечення безпеки слідчих та учасників дізнання:** Однією з основних проблем є забезпечення безпеки для слідчих, працівників правоохоронних органів, а також інших учасників дізнання під час проведення дій в умовах воєнного стану. Небезпека для їхнього життя та здоров'я

підвищена, тому необхідні високий рівень підготовки та захисту. Це може включати заходи для запобігання фізичним загрозам, а також забезпечення конфіденційності слідчих операцій.

2. **Збереження прав та свобод громадян:** Актуальною проблемою під час виконання службових обов'язків в умовах воєнного стану є збереження прав та свобод громадян. За несприятливих умов, існує ризик порушення прав людини та права на справедливий суд. Слідчі повинні працювати з високим ступенем обережності, дотримуючись всіх норм законодавства та міжнародних прав людини. Завданням є збереження балансу між безпекою суспільства та правами людини.

3. **Підвищений рівень стресу та небезпеки:** В умовах воєнного стану, які супроводжуються загрозами безпеці, військовими конфліктами та терористичними акціями, слідчі органи стикаються із підвищеним рівнем стресу та небезпеки. Важливо мати належну психологічну підготовку для працівників, щоб вони могли зберегти емоційну стійкість та професійну об'єктивність у цих умовах.

4. **Збір інформації та доказів у небезпечних зонах та забезпечення їх цілісності:** Воєнний стан може призвести до збільшення кількості кримінальних подій та порушень закону. Однак збір інформації та доказів у небезпечних зонах стає складним завданням через обмежену доступність та підвищену небезпеку для правоохоронних органів. Забезпечення цілісності та достовірності зібраних доказів є важливим завданням. Розробка та впровадження методів збору інформації в умовах воєнного стану є однією з актуальних проблем.

5. Співпраця та координація з військовими структурами та міжнародними організаціями: Важливо забезпечити ефективну координацію та співпрацю між різними правоохоронними органами, військовими частинами та іншими зацікавленими сторонами, але це може викликати проблеми щодо взаєморозуміння та координації дій. У воєнних умовах співпраця з військовими структурами може бути необхідною для отримання доступу до конфліктної

зони та координації дій. Крім того, міжнародні організації можуть грати важливу роль у сприянні розслідуванню та забезпеченні дотримання міжнародних стандартів прав людини. [3]

Проведення слідчих (розшукових) дій під час провадження дізнання в умовах воєнного стану стикається з численними складними проблемами, що вимагають високого рівня підготовки, координації та співпраці. Вирішення цих проблем є ключовим для забезпечення справедливості, приведення винних до відповідальності та відновлення правопорядку в умовах воєнного конфлікту. [4]

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. ПРОВАДЖЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ. URL: https://arm.naiau.kiev.ua/books/public_html/lections/lection10_1.html

2. ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. URL: https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/05/64.pdf

3. ІНСТРУКЦІЯ “ Про взаємодію правоохоронних та інших державних органів України у боротьбі із злочинністю”. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0225-94#Text

4. КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text

СКЛАД КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Карпенко Кирило Сергійович
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Корогод Світлана Володимірвна
Старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Доктор філософії в галузі права

У системі кримінального судочинства питання про те, як визначити злочинця, має велике значення. Правильна правова оцінка дій особи має важливе значення для забезпечення законності кримінального провадження. Помилки в кваліфікації можуть призвести до неправильного засудження чи необґрунтованого виправдання когось або до застосування кримінальних законів, які не мають відношення до даного злочину [1 с. 172].

Важливість теми підвищується тим, що правильна кваліфікація кримінального правопорушення має вирішальне значення для правосуддя та законності під час розслідування кримінальних справ. Перегляд підходів до визначення складу кримінального правопорушення та розгляд його як частини сучасних проблем і проблем є вирішальним для ефективності правосуддя.

Оскільки результат кримінально-правової оцінки полягає в встановленні відповідності ознак вчиненого діяння конкретному кримінальному правопорушенню, передбаченому Кримінальним кодексом, ключовим є питання про розуміння поняття складу кримінального правопорушення, його елементів і видів. Крім того, деякі вчені визначають кваліфікацію як процес встановлення складу кримінального правопорушення в конкретному суспільно небезпечному діянні [2].

У Кримінальному кодексі України відсутнє формальне визначення терміну "склад кримінального правопорушення", але цей термін активно

використовується у ряді статей, включаючи як Загальну, так і Особливу частину (наприклад, ч. 5 ст. 102, ч. 6 ст. 258, ч. 2 ст. 583, ч. 4 ст. 585 КК). Згідно з ч. 1 ст. 2 КК, основою для кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад кримінального правопорушення, передбаченого у КК [3].

Стаття 13 КК визнає закінченим злочином таке діяння, яке містить усі ознаки складу кримінального правопорушення, передбаченого конкретною статтею Особливої частини КК. Зокрема, ч. 2 ст. 17 КК [3] передбачає, що особа, яка відмовилася добровільно довести свою вину до кінця, несе кримінальну відповідальність лише у випадку, якщо її фактично вчинене діяння містить ознаки складу іншого кримінального правопорушення.

Отже, хоча Кримінальний кодекс не містить чіткого визначення поняття "кримінального правопорушення", цей термін використовується для вказівки на елементи суспільно небезпечного діяння, які визначають вчинене діяння як Кримінальне правопорушення.

Більш детальне дослідження елементів кримінального правопорушення у XIX столітті проводилося такими вченими, як М. С. Таганцев, О. Ф. Кістяківський та ін. Фундаментальної розробки вчення про кримінального правопорушення в середині XX століття отримало в працях А. А. Піонтковського, А. М. Трайніна, В. М. Кудрявцева, Я. М. Брайніна та інших науковців.

Згідно з різними способами закріплення ознак елементів складу кримінального правопорушення, їх можна розділити на різні типи [4 с. 148]:

а) Номінальні (диспозитивні): Ознаки, які прямо визначені у статті кримінального закону.

б) Відсилочні: Ознаки, які зазначені у інших статтях кримінального закону.

в) Бланкетні ознаки: Ознаки, які містяться в інших законах або нормативно-правових актах.

Процес зіставлення фактичних обставин справи та кримінально-правової

норми базується на методиці, розробленій доктриною кримінального права та перевіреній багаторічною практикою. Цей процес включає у себе порівняння фактичних обставин справи з усіма елементами складу кримінального правопорушення. Якщо ознаки фактично вчиненого діяння і ознаки елементів складу кримінального правопорушення, які передбачені в кримінальному законі, збігаються, то можна вважати, що діяння містить ознаки відповідного складу кримінального правопорушення. Відсутність хоча б однієї ознаки відповідного елементу складу кримінального правопорушення свідчить про відсутність складу кримінального правопорушення взагалі.

Щодо послідовності кримінально-правової оцінки діяння, висловлюється погляд на доцільність початку процесу з визначення об'єкта та об'єктивної сторони, завершення ж встановленням суб'єкта та суб'єктивної сторони складу злочину. Проте, існують інші погляди, які вказують на те, що цей порядок не завжди є обов'язковим. В усякому випадку, перш за все, потрібно ретельно розглянути всі фактичні обставини справи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ус О. В. Кваліфікація злочинів: сутність та поняття. Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна № 1106 Серія «Право». ХНУ, 2014. С. 171–175.

2. Навроцький В. О. Теоретичні проблеми кримінально-правової кваліфікації К. Атіка, 2018. – 464 с

3. Кримінальний кодекс України: закон України від 05.04.2001 №2341-III // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (дата звернення: 15.11.2023).

4. Задоя К. П. Науково-практичний коментар до статті 369-3 Кримінального кодексу України «Протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань». Право і громадянське суспільство. 2015. № 2. С. 146–157.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ У ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ

Карпець Тетяна Іванівна
Курсантка 3-го курсу, Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції,
Науковий керівник:
Наточій Анатолій Дмитрович
Старший викладач кафедри тактико-спеціально підготовки
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Вступ. Сьогодення вносить багато корективів в наше життя, а в особливо в життя тих людей на яких покладено захищати людей. Підготовленість поліцейських під час воєнного стану є надзвичайно важливим аспектом до дій в умовах військового конфлікту чи інших надзвичайних ситуацій.

Мета роботи. Забезпечення публічної безпеки і порядку, охорона прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидія злочинності; та надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги – це й вичерпний перелік завдань, які покладенні на працівника Національної поліції України [1].

Метод роботи. Тому саме під час виконання своїх обов'язків в умовах воєнного стану цих законодавчо закріплених функцій працівникам Національної поліції необхідно застосування специфічних професійних навичок та вмінь, тобто таких, що виходять з особливостей несення служби, використання екіпірування, зброї та спеціальних засобів, навколишньої обстановки, фізичного та психологічного стану поліцейського та інших факторів та є вузькоспеціалізованими [2].

Вогнева підготовка в правоохоронних органах під час війни вимагає специфічних підходів та стратегій, оскільки ці органи мають виконувати завдання в умовах, коли загроза для громадянського порядку та безпеки посилюється через конфлікт. Ось деякі ключові аспекти вогневої підготовки

правоохоронців під час війни:

1. Підготовка: це означає, що поліцейські повинні знати як працювати, задля захисту громадського населення, охорони важливих об’єктів та найголовніше взаємодіяти із збройними силами. .

2. Тактика та стратегія: правоохоронці повинні отримувати спеціальну підготовку в галузі тактики та стратегії для реагування на воєнні загрози і дії.

3. Евакуація та надання допомоги: задля збереження життя населенню, правоохоронці мають володіти знанням та планом для евакуації населення та надання медичної допомоги в умовах військового конфлікту.

4. Збереження законності та прав людини: при всіх заходах поліцейські під час війни важливо дотримуватися принципів прав людини та міжнародного гуманітарного права, щоб захистити цивільне населення та запобігти порушенням прав людини.

Вогнева підготовка правоохоронних органів під час війни має на меті забезпечити безпеку і захист громадян та громадського порядку в умовах конфлікту. Це вимагає спеціальної підготовки, високої дисципліни та готовності до реагування на небезпеку. Тому можемо зазначити, що вогнева підготовка поліцейських має змінюватися. Сучасні тенденції та перспектива розвитку вогневої підготовки в правоохоронних органах включають в себе ряд інноваційних підходів та стратегій, спрямованих на покращення якості навчання та готовності правоохоронців. Декілька з найважливіших тенденцій вогневої підготовки в цій сфері включають:

1. Сучасне обладнання та технології: використання сучасного вогнепального обладнання, віртуальної реальності та інших технологій для покращення якості вогневої підготовки та безпеки навчання, а також дозволяють відтворювати реалістичні ситуації та находити рішення в стресових ситуаціях, та вирішувати їх без тяжких наслідків.

2. Застосування аналітики даних: використання аналізу даних допомагає визначити слабкі сторони в підготовці правоохоронців та забезпечує підґрунтя для удосконалення навчальних програм та методів навчання.

3. Підготовка до надзвичайних ситуацій: розвиток навичок реагування на терористичні загрози, масові заворушення та інші надзвичайні ситуації.

4. Екологічна безпека: розробка методів підготовки, які зменшують вплив вогневої практики на навколишнє середовище та забезпечують екологічну безпеку.

5. Міжнародна співпраця: обмін досвідом та співпраця з іншими правоохоронними органами та агентствами з інших країн для вдосконалення методів та стратегій вогневої підготовки.

6. Забезпечення фізичної підготовки: фізична підготовка залишається важливим компонентом підготовки правоохоронців, оскільки вони повинні мати достатній фізичний стан для ефективної роботи у різних умовах.

7. Співпраця зі збройними силами: Рівень співпраці між правоохоронцями та військовими може підвищувати ефективність вогневої підготовки в умовах надзвичайних ситуацій.

8. Підготовка до кіберзагроз: збільшення уваги до кібербезпеки та підготовки до відповіді на кіберзагрози, які можуть впливати на вогневу підготовку та безпеку правоохоронців.

Висновки. Тобто сучасні тенденції та перспективи розвитку вогневої підготовки в правоохоронних органах орієнтовані на використання сучасних технологій, адаптацію до сучасних загроз, а також на навчання та розвиток правоохоронців з урахуванням їхніх індивідуальних потреб та специфіки служби та підвищать ефективність вогневої підготовки та забезпечитимуть високий рівень безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про Національну поліцію» [URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text] (дата звернення 30.11.2023)

2. Шевченко Т. В. Упровадження у систему професійної підготовки нормативів з тактико-спеціальної підготовки. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України. Харків, 2020. С. 216–220.

ДЕЯКІ ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОПЕРАТИВНО РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ ПРОТИДІЇ ПІДРОЗДІЛАМИ НПУ НЕЗАКОННИМ ЗАВОЛОДІННЯМ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ

Карімов А. О.,
Здобувач вищої освіти ШІ курсу
факультету підготовки фахівцівТ
для підрозділів кримінальної поліціїт
Дніпропетровського держаного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Кисельов Андрій Олександрович,
доцент кафедри
оператив но-розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат-юридичних наук, доцент,
майор поліції

Дослідження та аналіз тактичних аспектів оперативно-розшукових заходів у протидії незаконному заволодінню транспортними засобами стає актуальною темою в контексті сучасного кримінального середовища. Дії підрозділів Національної поліції України в цьому напрямку мають велике значення для забезпечення громадської безпеки та попередження злочинності в сфері транспорту. Аналізуючи різноманітні аспекти тактичних особливостей оперативно-розшукових заходів, можна виявити ключові аспекти, які сприяють ефективній роботі підрозділів НПУ у боротьбі з незаконним заволодінням транспортними засобами [1, с. 65].

У контексті дослідження стає очевидним, що однією з основних тактичних стратегій у протидії незаконному заволодінню транспортними засобами є впровадження сучасних технологій та інновацій. Застосування GPS-трекінгу, відеоспостереження та інших елементів електронного нагляду

дозволяє підрозділам НПУ швидко та точно локалізувати вкрадені або незаконно використані транспортні засоби. Така інформація стає ключовою для організації оперативного реагування та вжиття необхідних заходів.

Ще однією важливою тактичною особливістю є активна співпраця з громадськістю та приватними власниками транспортних засобів. Залучення громадськості до процесу виявлення та повідомлення про факти незаконного заволодіння транспортом стає важливим кроком у забезпеченні ефективності оперативно-розшукових заходів. Спільна робота правоохоронних органів із громадянами та бізнесом сприяє створенню єдиної системи моніторингу та виявлення правопорушень у сфері транспорту.

Також необхідно відзначити важливість розвитку тактик профілювання та аналізу мотивацій злочинців. Розуміння особливостей дій та мотивацій потенційних злочинців дозволяє оперативно-розшуковим підрозділам НПУ ефективніше попереджувати та реагувати на злочини у сфері незаконного заволодіння транспортними засобами. Система кримінального профілювання в поєднанні з аналізом статистичних даних допомагає визначити найбільш ризиковані зони та розробляти ефективні заходи для їхнього контролю [2, с. 119].

Підвищення рівня професіоналізму та компетентності спеціалізованих підрозділів НПУ – це ще один важливий аспект тактичного планування. Постійне підвищення кваліфікації працівників, їхнє ознайомлення з новітніми методиками та технологіями, є ключовим елементом успішної протидії незаконному заволодінню транспортними засобами. Відповідно до змін у структурі та характері злочинності, правоохоронні органи повинні постійно вдосконалювати свої навички та засоби дії [1, с. 66].

Важливим напрямком вдосконалення тактичних аспектів є розробка ефективних механізмів міжнародного співробітництва у сфері боротьби з незаконним заволодінням транспортними засобами. Оскільки багато злочинців оперують через кордони країн, координація дій та обмін інформацією стають критичними аспектами. Розробка єдиної системи обміну даними та практиками

міжнародного співробітництва сприятиме утворенню єдиної фронтальної лінії у протидії незаконному заволодінню транспортними засобами.

Необхідно також відзначити важливість створення інтегрованих баз даних та електронних платформ для обміну інформацією між різними структурами правоохоронних органів. Це дозволить забезпечити швидку та ефективну передачу оперативної інформації між різними рівнями управління та різними регіонами країни [3, с. 51].

Усі вищезазначені аспекти в сукупності формують комплексну тактичну стратегію, спрямовану на оптимізацію дій підрозділів НПУ у протидії незаконному заволодінню транспортними засобами. Вдосконалення та систематизація тактичних підходів стають важливим кроком для забезпечення ефективного функціонування системи правопорядку та збереження громадської безпеки в Україні.

У заключенні слід відзначити, що ефективна боротьба із незаконним заволодінням транспортними засобами потребує комплексного та добре продуманого підходу. Використання сучасних технологій, активна співпраця з громадськістю, аналіз мотивацій злочинців, підвищення рівня професіоналізму та міжнародне співробітництво – це лише деякі з елементів тактичного планування, які допоможуть створити ефективну систему протидії цьому виду злочинності. Впровадження та постійне вдосконалення цих підходів дозволять не лише реагувати на випадки незаконного заволодіння транспортними засобами, а й активно запобігати їм, що є ключовим елементом забезпечення правопорядку та безпеки в сучасному суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Користін О. Є. Сучасні моделі правоохоронної діяльності. Юридична наука: сучасний стан та перспективи розвитку: матеріали міжвузівської науково-практичної конфе-ренції (Київ, 30 лист. 2017 р.) /Нац. Акад. внутр. справ. Київ, 2017.С. 65-66.

2. Сєдакова В. В. Тактика проведення окремих слідчих (розшукових)

дій під час розслідування незаконного заволодіння транспортними засобами. Право та закон: Міжнар. наук.-практ. журнал. 2019. № 2. С. 118-125.

3. Благута Р. І., Мовчан А. В. Новітні технології у розслідуванні злочинів: сучасний стан і проблеми використання: монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 256 с

РОЛЬ КІНОЛОГІЧНИХ СЛУЖБ У ЗМЕНШЕННІ КОНТРАБАНДИ НА КОРДОНАХ ТА В АЕРОПОРТАХ

Киркач Дар'я Андріївна
здобувач вищої освіти 3 курсу спеціальність 262
«Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Плахотний Артем Павлович
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ, підполковник поліції

В сучасному світі зменшення контрабанди є нагальною проблемою для багатьох країн і міжнародних спільнот. Кордони та аеропорти стали головними точками входу для незаконних товарів, які негативно впливають на безпеку громадян та економічну стабільність. Під час зупинки транспортних засобів на кордонох поліцейські повинні забезпечити безпеку водіїв та пасажирів цих транспортних засобів задля уникнення паніки та конфліктів [5].

У цьому контексті велику роль відіграють кінологічні служби, які спеціалізуються на використанні навчених собак для виявлення контрабанди. Роль цих служб полягає не лише у забезпеченні безпеки, але й у попередженні фінансових втрат і збереженні суспільного здоров'я. В даній доповіді ми розглянемо роль кінологічних служб у цьому контексті та їхній вплив на зменшення контрабанди на кордонах та в аеропортах [2].

Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» частини 4, статті 42 для виконання своїх повноважень поліцейські можуть використовувати такі спеціальні засоби, як службові собаки та службові коні, а також в пункті 12, частині 3, статті 45 говориться про те, що службовий собака застосовується під час: патрулювання; переслідування та затримання особи, яка

підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення; під час конвоювання (доставлення) затриманої або заарештованої особи; для відбиття нападу на особу та/або поліцейського [1].

Сьогодні кінологічна служба України є потужним підрозділом правоохоронних органів з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану [6]. Кінологи поліції залучаються тільки для виконання завдань, пов'язаних з використанням службових собак у протидії злочинності та забезпеченні публічної безпеки і порядку, обов'язків, що полягають у вирощуванні, утриманні та дресируванні (тренуванні) службових собак. Кінологи зі службовими собаками можуть брати участь в оперативно-розшукових та профілактичних заходах, які проводяться іншими органами виконавчої влади чи військовими формуваннями, за спільно розробленими планами [2].

Організація та тренування кінологічних служб є ключовими елементами в ефективній боротьбі з контрабандою на кордонах та в аеропортах. Кінологічні служби зазвичай підпорядковані відповідним правоохоронним агентствам і мають власну ієрархію та структуру. Важливо відзначити, що вибір та підготовка службових собак відбувається за допомогою досконалих методів відбору та тренування, де інструктори-кінологи грають вирішальну роль у процесі [3].

Важливим аспектом ефективності роботи кінологічних служб в зменшенні контрабанди є спеціалізована підготовка кінологів, які володіють високим рівнем експертизи в роботі зі службовими собаками, їх тренуванні та роботі в реальних ситуаціях. Історично доведено, що кінологічні служби сприяють значному зменшенню контрабанди, забезпечуючи важливий рівень безпеки на кордонах та в аеропортах [4].

Виклики та перспективи ролі кінологічних служб у зменшенні контрабанди мають свою важливість. Одним із викликів є постійне адаптування кінологічних служб до нових методів контрабандистів, які постійно вдосконалюють свої техніки. Для досягнення вищого рівня ефективності,

кінологічні служби повинні вдосконалювати методи тренування та навчання своїх собак [2].

З іншого боку, перспективи розвитку включають в себе використання новітніх технологій, таких як дрони та рентгеновська томографія, для допомоги кінологам у пошуках контрабанди. Крім того, співпраця з міжнародними організаціями і обмін інформацією можуть допомогти збільшити ефективність роботи кінологічних служб у масштабах світової спільноти [3].

Отже, у висновку слід підкреслити важливість ролі кінологічних служб у боротьбі з контрабандою на кордонах та в аеропортах. Вони виявляються необхідними для забезпечення безпеки громадян та економічної стабільності, враховуючи зростаючий рівень складності та інноваційність методів контрабандистів. Проведені дослідження та аналіз показують, що кінологічні служби допомагають зменшити контрабанду та попереджають фінансові втрати та загрозу громадському здоров'ю. Однак існують виклики, пов'язані з постійним адаптуванням до нових технік контрабандистів, а також необхідність вдосконалення тренувальних методів та використання новітніх технологій для підвищення ефективності роботи кінологічних служб. У подальшому розвитку цієї галузі можуть бути важливими спільні міжнародні зусилля та співпраця для забезпечення глобальної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Закон України «Про Національну Поліцію» Документ 580-VIII, чинний, поточна редакція — Редакція від 05.10.2023, підстава - 3379-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text. (Дата звернення 26.11.2023).

2. Інструкція з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України. Документ z1544-16, чинний, поточна редакція Прийняття від 01.11.2016. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1544-16#Text (Дата звернення 22.11.2023).

3. Мальцев В. В., Прокопенко О. Ю. Кінологічна служба в умовах сьогодення. URL: https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/afc3aee1-

0b95-4f6f-9f33-4f4af57b6a94/content.

4. Трофіменко О. В. Особливості використання державною прикордонною службою України службових собак для охорони державного кордону в різних умовах. URL: file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/ivEn_58af_U1QPGNqRenHXNEczmuAPiA%20(2).pdf.

5. Плахотний А. П., Мозоль К. О. ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. Адаптація правової системи України до права Європейського Союзу. 2022. С. 214.

6. ІВАНЮЩЕНКОВ, Артур Вячеславович; ПЛАХОТНИЙ, Артем Павлович. АНАЛІЗ ЗУПИНКИ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ПРАЦІВНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ. In: *The 6 th International scientific and practical conference "Modern problems of science, education and society"(August 14-16, 2023) SPC "Sci-conf. com. ua", Kyiv, Ukraine. 2023. 671 p.* 2023. p. 602.

ТАКТИКА ПРИПИНЕННЯ І РОЗСЛІДУВАННЯ УМИСНИХ ВБИВСТВ

Кисельов Андрій Олександрович,
доцент,
Баранчиков Артем Олександрович,
Курсант
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

У боротьбі зі злочинами, пов’язаними з умисним вбивством особи, важливу роль відіграє тактика їх виявлення, ліквідації та розслідування, завдяки якій визначаються необхідні слідчі (розшукові) дії, у тому числі конфіденційні, з метою виявлення злочинця та притягнути його до суду.

Згідно з офіційними даними Міністерства закордонних справ України, кількість умисних вбивств у 2016 році значно зменшилася. У 2015 році було зареєстровано 1170, а у 2016 році – 229 [1]. Однією з причин такої ситуації є наявність конфліктів у Луганській та Донецькій областях, ці показники часто вищі за середні по країні. Проте щорічна кількість умисних вбивств, зареєстрованих у Закарпатській та Івано-Франківській областях, значно зросла.

Основним завданням оперативних підрозділів є швидке та точне розслідування злочинів, з’ясування фактів та обставин, що сприяли їх вчиненню. Складність розгляду справ про умисне вбивство часто проявляється у відсутності свідків інциденту, характері речових доказів, а іноді й обставинах злочину. Для виконання поставленого завдання проводиться обстеження місця вчинення злочину з метою виявлення та усунення ознак злочину, встановлення обставин злочину, виявлення можливих свідків та встановлення відеокамер на місці злочину. або поблизу На місці пригоди призначити медичний огляд тіла або потерпілого (якщо він живий і може давати показання),допит свідків з метою з'ясування обставин злочину та отримання інформації про особу злочинця шляхом усного складання малюнків [2, с. 37]. Зауважимо, що опитування потерпілого не завжди допомагає встановити обставини злочину.

Якщо жертва образилася вчинком, вона може помилково вибачитися.

Саме чіткість інформації, яка сформувала їхню судову поведінку, допомогла припинити вбивство та провести ретельне розслідування [3, с. 244]: (1) Спосіб вбивства; (2) спосіб приховування; (3) час, місце та спосіб вчинення правопорушення; (4) «карту слідів» події; (5) ідентифікація правопорушника; (6) Хто жертва?

Ненавмисне вбивство — діяння, при якому винний готувався до злочину, безпосередньо вчиняв злочин і приховував сліди злочину. Однак не всі вбивства включені до всього вищесказаного.Звичайно, є навмисне чи незаплановане вбивство.

Не менш важливою частиною характеру вбивств є приховування. Коли тіло знайдено, підозрюють насильницьку смерть. Це визначається локалізацією ушкоджень на тілі, їх частотою та розміром, розташуванням тіла та прилеглих ділянок.Однак злочинці використовують різні методи, щоб приховати своїх вбивць, що безпосередньо залежить від місця скоєння злочину. Наприклад, спалення, утоплення, закопування, самогубство, нещасний випадок тощо.

Зокрема, якщо тіло знаходиться у воді, якщо смерть доведена внаслідок падіння з високого місця, внаслідок високої температури або вогнепального поранення, цим має займатися поліція [4, с. 15].У цьому випадку смерть може бути спричинена самогубством, нехтуванням або вбивством.

Необхідно з’ясувати обставини вчинення злочину, виявити та зафіксувати сліди конкретних злочинів, які описують способи та механізми вчинення злочину, з’ясовують особу злочинця та знаряддя злочину. Поміркуйте, де і коли стався злочин. Судова практика свідчить, що найчастіше вбивства відбуваються вдень і вночі. Ці місця вбивства темні та малолюдні.«Слідова картина» — це наявність на місці вбивства трупів, ран на їхніх обличчях, плям крові, слідів ніг, пальців, зубів, залишків їжі тощо. Ці артефакти часто є основним матеріалом, який використовується як доказ. Значення особливих доказів та інших доказів вбивства є дуже важливим, тому що, як правило, немає свідків, очевидців. Тому при доказуванні злочину та протиправних дій конкретної особи основна увага

зосереджується на дослідженні речових доказів, що є ознакою «слідового типу» [5, с. 353].

Розуміння психологічного та соціального профілю злочинця допомагає ідентифікувати злочинця. Це включає перевірку характеру дій злочинця на місці злочину, наявності чи відсутності жорстокості, насильства, умислу та кількості подібних дій. Тому дослідження показують, що люди, яким притаманні жорстокість, егоїзм і нехтування інтересами інших, частіше йдуть на самогубство. У цей список злочинців входять різноманітні психічні проблеми, наркомани, алкоголіки та секс-залежні. Часто безрозсудні вбивці не володіють цими якостями.

Аналіз даних про особу жертви може призвести до розкриття особи злочинця. Для цього необхідно, щоб правоохоронні органи з'ясували умисел злочину та зв'язок жертви з місцевістю до вчинення злочину.Обов'язковою умовою швидкого завершення та розслідування ненавмисного злочину є ефективна комунікація оперативників оперативних відділів зі слідчим. Окрім розкриття вбивства, слідчі та оперативники проводять оперативні розшукові та слідчі дії (опитування) для встановлення особи злочинця.

Говорячи про взаємовідносини між слідчими органами та оперативними групами, ми зосереджуємося на тактиці запобігання злочинам. На думку Р.С. Бєлкіна, «гарячі сліди» — стандартне і чітке визначення, його використання обмежене в часі (зазвичай три доби з моменту виявлення злочину або з моменту отримання інформації). У деяких дуже серйозних випадках це збільшується до 10-15 днів. Якщо сьогодні визначити гріх, тобто особа, яка вказала, що зібрано достатньо доказів для розкриття злочину, вважається розкритою за «гарячими слідами» [6, с. 654].

Аналіз злочину під час швидкого пошуку дає інформацію, яка може ідентифікувати злочинця незабаром після злочину. Слід також зазначити, що контроль за мокрою дорогою слід розглядати не як кінець кримінального розслідування, а як перший крок у правоохоронній діяльності. Не для всіх видів злочинів можливе гаряче розслідування, але у випадку вбивства застосування

цього методу дає точні результати.

Отже, оскільки це є спільним у розвитку наукової роботи та слідчо-судової роботи, статистичні дані свідчать про необхідність швидкого, повного та всебічного проведення розслідування вбивств, потрібно:

1) зіставлення фотокартки смерті потерпілого з даними родичів, свідків, даних слідства та суду;

2) змінити місце ДТП (за наявності), показати місце вчинення злочину;

3) встановлення обставин, які прямо чи об'єктивно свідчать про зв'язок смерті особи з вбивством;

4) виявити криміналістичну характеристику справи про вбивство, яка допомагає додатково розкрити злочин, дослідити всі обставини, що призвели до вбивства та встановити особу злочинця.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ:

1. Статистична інформація : Генеральна прокуратура України: [офіційний сайт]. – Електронний ресурс // Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html.

2. Гузєй В. М. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування умисних вбивств або заподіяння тяжких тілесних ушкоджень у разі перевищення меж необхідної оборони чи перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця / В.М. Гузєй // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2015. – № 1. – С. 33- 41. – Електронний ресурс // Режим доступу: http HYPERLINK "http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2015_1_7"://
HYPERLINK "http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2015_1_7"nbuv
HYPERLINK "http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2015_1_7".
HYPERLINK "http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2015_1_7"gov
HYPERLINK "http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2015_1_7".
HYPERLINK "http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2015_1_7"ua
HYPERLINK "http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2015_1_7"/
HYPERLINK "http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2015_1_7"UJRN
HYPERLINK

"http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2015_1_7"/ HYPERLINK "http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2015_1_7"VKhnuvs HYPERLINK "http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2015_1_7"_2015_1_7 (дата звернення: 01.12.2023)

3. Криміналістика: питання і відповіді. Навч. посіб. // Кофанов А.В., Кобилянський О. Л., Кузьмічов Я. В. та ін. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 280 с.

4. Аленин Ю. П. Особенности расследования тяжких преступлений против личности [Текст] / Ю. П. Аленин, В. В. Тищенко. – Одесса: Бахва, 1996.– 112 с.

5. Криміналістика: навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.] / А. П. Шеремет [2-ге вид.]. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.

6. Белкин Р. С., Винберг А. Й. Криминалистика. Общетеоретические проблеми. — М.: Юридическая литература, 1973. – с. 654.

РЕГУЛЮВАННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ ШАХРАЙСТВАМ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬСЯ ОРГАНІЗОВАНИМИ ГРУПАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Кисельов Андрій Олександрович,
старший викладач кафедри., доцент
майор поліції
Удовик Ігор Михайлович,
курсант
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Актуальність даної теми проявляється у тому, що відповідно до Конституції нашої держави, життя, здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю в Україні. Згідно з цим основним законом, держава, через взаємодію з органами місцевого самоврядування, правоохоронною системою та соціальною сферою, зобов'язана гарантувати кожному громадянину дотримання цих прав і запобігати їх порушенням. В разі порушення таких прав держава повинна забезпечити повне та всебічне розслідування подібних правопорушень.

Проте внаслідок військової агресії Російської Федерації на територію України порушено численні норми міжнародного права та статуту ООН. Кожен день відбуваються масові порушення прав українців, такі як катування, зґвалтування, моральні приниження та шахрайство. Останнє, зокрема, є одним із найпоширеніших способів незаконного заволодіння чужим майном.

Кількість кримінальних правопорушень досягає значних показників, особливо, коли громадяни не звертаються з заявами до поліції, або коли справа залишається нерозкритою. З розвитком суспільства та виникненням новітніх технологій злочинці постійно пристосовуються до нових умов, використовуючи різноманітні способи та засоби для заволодіння майном чи грошовими коштами. Особливо кількість правопорушень зростає в умовах воєнного стану.

Проблема пов'язана з тим, що на сучасний момент ми перебуваємо в умовах воєнного стану, і це не означає, що кожен має право порушувати наші конституційні свободи та права. Це стосується не лише агресора, але й роботи правоохоронних органів та діяльності інших громадян. Важливо розуміти кожному громадянину не лише його власні права, але й обов'язки, особливо в цей період часу. За словами відомого французького письменника-моралiста Франсуа Ларошфуко: "Моя свобода розмахувати руками закінчується там, де починається ніс сусіда", що є принциповим обмеженням будь-якого права людини: "Моє право закінчується там, де починається право іншого". Іншими словами, "Кожному трохи погано, щоб усім було добре", що є основою будь-якої держави. Це означає, що всі мають не лише права, але й обов'язки, які було порушено під час вторгнення російських військ на територію нашої держави, порушивши всі міжнародні договори, укладені нею. Таким чином, важливо знати свої права та обов'язки для їх відповідного дотримання.

У сучасному світі легко стикнутися з шахрайством, оскільки воно може траплятися не лише на вулицях міста або в оселі, але й через телефон та Інтернет. Тому важливо бути обережним, оскільки кожен може стати жертвою цього виду правопорушень. Наразі все частіше чуємо про шахраїв "професіоналів", які діють в організованих групах і докладно планують кожний крок. Такі злочинці представляють надзвичайну небезпеку, і тому питання виділення найбільш проблемних аспектів, пов'язаних із правовим регулюванням оперативно-розшукової протидії, попередженням та запобіганням шахрайствам, вчинюваним організованими групами, стає все більш актуальним і важливим.

У жодному нормативному акті наразі не має чіткого визначення розмежування між кримінальними правопорушеннями, які сталися в мережі Інтернет. Іншими словами, не встановлено чіткої межі між об'єктивною стороною, яка визначає місце вчинення суспільно небезпечного діяння в інтернеті, та правопорушеннями, що вчинені через Інтернет як безпосередній засіб вчинення злочинних дій. Таким чином, в більшості випадків правова

кваліфікація здійснюється виключно на підставі погляду процесуального керівника [6, с. 20].

Питання щодо того, як точно визначити відповідальність за вчинення шахрайства через мережу Інтернет, залишається неочевидним. У Законі України "Про оперативно-розшукову діяльність" не вказано, що працівники оперативних підрозділів можуть проводити "моніторинг мережі Інтернет" [3].

Повноваження поліції, які передбачені статтею 23 Закону України "Про Національну поліцію", не включають в себе боротьбу з кіберзлочинністю, зокрема з шахрайствами в мережі Інтернет. Це свідчить про наявність конфліктів між нормами цього законодавчого акту та положеннями, які визначені в Законі України "Про основні засади забезпечення кібербезпеки України" [2].

Жоден закон не визначає конкретного суб'єкта, який може проводити такий вид негласної слідчої розшукової дії, як вилучення інформації з електронних інформаційних систем або її частини, до яких доступ не обмежується її власником, володільцем або утримувачем і не пов'язаний із подоланням системи логічного захисту (згідно з ч. 2 ст. 264 КПК України) [1].

Слід відзначити, що однією з основних проблем у правовому регулюванні подібної діяльності є відсутність загальнодержавної Програми з протидії шахрайству. Наразі положення, які регулюють запобігання шахрайству, містяться у різних законодавчих і підзаконних актах, включаючи відомчі, що ускладнює процес пошуку та застосування цих норм. Відсутність такої Програми ускладнює визначення мети, принципів та основних напрямків протидії шахрайству, а також ускладнює розрахунок ресурсів для боротьби з цим кримінальним порушенням та передбачення можливих тенденцій розвитку шахрайства [4, с. 62; 7, с. 12].

Багато людей не приділяють відповідного значення цьому питанню. Замість того, щоб створити ефективний механізм протидії та попередження цього виду суспільно небезпечних дій, ми лише фіксуємо факт їх вчинення, а також появу нових методів виконання цих дій.

Також можна відзначити те, що концепції та методичні рекомендації, розроблені науковцями та оформлені у вигляді документів, часто ігноруються на практиці. Це можна пояснити відсутністю правового механізму, який зобов'язував би активно використовувати результати наукових досліджень саме у практиці. Розв'язанням цього питання є внесення конкретних змін та доповнень до чинного законодавства [5, с. 20].

Отже, після аналізу вищезгаданого матеріалу важливо відзначити, що проблемні аспекти можна вирішити шляхом розгляду та впровадження в законотворчий процес пропозицій і доповнень до Кримінального процесуального кодексу України, а також до Законів України «Про Національну поліцію», «Про оперативно-розшукову діяльність» та відомчих нормативних актів, зокрема тих, які мають закритий характер.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. 50 с. [Електронний ресурс] Дата оновлення: 14.05.2021. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17 (звернення: 22.11.2023)

2. Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 № 580-VIII [Електронний ресурс] Дата оновлення: 08.08.2021. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19 (звернення: 22.11.2023)

3. Про оперативно-розшукову діяльність: закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12 (звернення: 22.11.2023)

4. Албул С.В. Оперативно-розшукова тактика: навчальний посібник / С.В. Албул. Одеса: ОДУВС, 2022. 156 с.

5. Кривенко О.І. Оперативно-розшукова протидія шахрайствам через мережу Інтернет: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2018. 20 с.

6. Стрелюк Я.В. Оперативно-розшукова протидія шахрайствам підрозділами карного розшуку ОВС України: автореф. дис. канд. юрид. наук :

12.00.09. Харків, 2018. 20 с.

7. Організація і тактика оперативно-розшукової протидії шахрайствам, вчиненим з використанням мережі Інтернет та засобів телефонного зв'язку : посібник / С. В. Албул, О. О. Ганжа, А. В. Гаспаров, С. О. Єгоров, Є. В. Поляков, Т. Г. Щурат. Одеса : ОДУВС, 2023. – 40 с.

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ ПІДРОЗДІЛАМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПОГРАБУВАННЯМ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ОРГАНІЗОВАНОЮ ГРУПОЮ

Кисельов Андрій Олександрович,
доцент,
Білоліпецьких Євген Андрійович,
Курсант
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

В Україні на даний момент відзначається зростання негативних тенденцій у сфері кримінальної активності, що включає у себе поширення організованої та групової злочинності. Також спостерігається збільшення загальних кримінальних правопорушень, зокрема пограбувань, які часто мають зв'язок із організованою злочинністю. Ефективна боротьба з цими видами правопорушень практично неможливалише шляхом проведення розслідувань або використання публічних оперативно-розшукових заходів. Ці конкретні потреби у протидії кримінальним правопорушенням такого роду вимагають впровадження спеціалізованої системи оперативних пошукових заходів, засобів та методів, які відрізняються відметодів і засобів, використовуваних у інших сферах діяльності правоохоронних органів.

Оперативно-розшукова протидія щодо боротьби з пограбуваннями належать до найскладніших аспектів правоохоронної діяльності. Унікальність цього завдання полягає в тому, що працівники оперативних підрозділів проводять значну кількість дій і досліджень з метою встановлення фактів цих злочинів та осіб, які з ними пов'язані. Кінцевий результат полягає в розкритті цих кримінальних правопорушень.

Однак на сьогодні існує низка проблем у сфері оперативно-розшукової діяльності стосовно пограбувань, зокрема:

1. Недостатня розробка теоретичних і практичних аспектів протидії

груповим пограбуванням в поліцейських підрозділах.

2. Недосконаліть нормативно-правових актів, спрямованих на протидію організованим груповим пограбуванням.

3. Неефективність організації діяльності правоохоронних органів у виявленні групових пограбувань і осіб, які з ними пов'язані, оскільки багато з цих злочинів залишаються невиявленими.

4. Недостатність протидії пограбуванням загалом, що сприяє повторному вчиненню подібних злочинів особами, які вже мали з ними справу.

5. Недостатній рівень підготовки оперативних працівників, зокрема тих, які займаються оперативно-розшуковою діяльністю в сфері корисливо насильницьких кримінальних правопорушень, таких як пограбування.

Згідно зі статтею 7 пункту 5 Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність", до завдань підрозділів, які проводять оперативно-розшукову роботу, входить обов'язок співпраці між собою та іншими правоохоронними органами [1].

Проте, як свідчить практика, високий рівень бюрократизації та складність процедур організації співпраці на всіх рівнях ускладнюють швидкий реагування на повідомлення про вчинення групових пограбувань. Головним чином це пов'язано із небажанням передавати оперативну інформацію щодо таких злочинних груп сусіднім територіальним підрозділам або оперативним групам на рівні управлінь, через можливий ризик розголошення інформації та виявлення джерел оперативних даних.

По-друге, фіксація злочинної діяльності групи пограбувань вимагає великих оперативних ресурсів та значних тимчасових затрат, що в сучасних умовах практично неможливо здійснити для окремого поліцейського територіального підрозділу [2, с. 346].

Також важливо відзначити, що іноді слідчі підрозділи та працівники прокуратури не проявляють належної підтримки оперативним працівникам. Мали місце випадки, коли події, що мали ознаки кримінальних правопорушень (згідно зі статтею 186 Кримінального кодексу України щодо "Грабіж"), були

класифіковані оперативниками як менш серйозні кримінальні діяння, наприклад, як крадіжка або навіть як втрата особистого майна громадянином [5].

І це, на мою думку, єтретьою проблему, а саме недосконаліть кримінального та кримінально-процесуального законодавства. Згідно з цим законодавством, вимагаються від оперативних працівників непроменеві докази стосовно вчинення зазначених кримінально протиправних дій. Серед таких доказів можуть бути відеозаписи з камер зовнішнього спостереження, матеріальні свідчення, присутність свідків тощо [3; 4].

Слідчі та оперативні працівники поліції, які брали участь у досудовому розслідуванні групових корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень, зокрема розбоїв та пограбувань, скоєних у громадських місцях, повідомляють, що у 80% випадків їм доводиться стикатися з активною опозицією з боку злочинців під час розслідування. Зазвичай ця опозиція проявляється у психологічному та фізичному тиску на свідків та потерпілих. Ця ситуація призводить до того, що багато потерпілих, свідків та очевидців відмовляються співпрацювати з поліцією через страх за своє та своїх близьких життя і здоров'я, а також захисту свого майна.

Протидія організованим груповим пограбуванням потребує від оперативних працівників значного досвіду, постійного вдосконалення оперативних навичок і впровадження висококваліфікованих засобів та методів в роботу.

Між загальними проблемами можна виділити високий рівень латентності кримінальних правопорушень даного типу та недостатню підготовку оперативних працівників, особливо тих, які спеціалізуються на боротьбі з корисливо-насильницькими кримінальними правопорушеннями. Важливо також відзначити відсутність системи наставництва та велику плинність кадрів.

Виходячи з вищевказаного, оперативно-розшукова тактика, яку здійснюють підрозділи кримінальної поліції проти групових пограбувань, які організовуються, це діяльність, що регулюється нормативними актами та

включає в себе комплекс заходів з метою вчасного виявлення, припинення, усунення, нейтралізації та розкриття таких кримінальних правопорушень, вчинених організованими групами. Забезпечення більшої ефективності оперативно-розшукової діяльності підрозділів кримінальної поліції проти організованих груп, що вчиняють пограбування, передбачає вдосконалення нормативного регулювання, належної організації боротьби зі злочинністю цього типу, поліпшення інформаційно-аналітичного забезпечення та професійного навчання кадрів оперативних підрозділів.

Стосовно поліпшення інформаційно-аналітичного забезпечення, то, на думку Кисельова А. О., знання з аналітики дозволяють підрозділам Національної поліції ефективніше протидіяти кримінальним правопорушенням [6, с. 67].

Також Кисельовим А. О. акцентовано на необхідності врахування поліцейськими тактичних особливостей під час оперативно-розшукової протидії кримінальним правопорушенням [7, с. 28; 8, с. 149-152; 9], зокрема при протидії грабежам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРРИ

1. Про оперативно-розшуковудіяльність : Закон Українивід 18.02.1992 р. № 2135-XII. – Іззмінами і доп. станом на 01.01.2015 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua(дата звернення 19.10.2023).

2. Основи оперативно-розшукової тактики: монографія. Київ: «Видавництво Людмила», 2022. 624с. http://elar.naiau.kiev.ua/bitstream/123456789/23496/1/%d0%9c%d0%be%d0%bd%d0%be%d0%b3%d1%80%d0%b0%d1%84%d1%96%d1%8f_%d0%9f%d0%b0%d0%b2%d0%bb%d0%b5%d0%bd%d0%ba%d0%be%20%d0%a1.%d0%9e..pdf (дата звернення 19.10.2023)

3. Кримінальний кодекс Українивід 5 квітня 2001 року № 2341-III // Верховна Рада України :офіц. веб-портал. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text(дата звернення 19.10.2023)

4. Про прокуратуру : Закон України, прийнятий 14 жовтня 2014 р. /

№ 1697-VII // Верховна Рада України :офіц. веб-портал. URL: https://zakon.rada.gov.ua.

5. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. (зізмінами) URL: http://zakon.rada.gov.ua (дата звернення 19.10.2023).

6. А.О. Кисельов. Особливості здійснення кримінального аналізу на прикладі складання аналітичного звіту (за матеріалами УКА ГУНП в Дніпропетровській області). Бюлетень з обміну досвідом роботи №228/2021. РВВ ДНДІ. К., 2021, с. 63-67.

7. Кисельов А. О. Тактика спілкування поліцейського з особами. The Top Actual Researches in Modern Science : Proceedings of the IInd International Scientific and Practical Conference (Ajman, July 28-29, 2016, UAE). International Scientific and Practical Conference «World Science». № 8 (12). July 2016. P. 25-28.

8. Kyselov A. O. Combating illegal amber mining: peculiarities of conflict resolution. Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu, №2. Dnipro: 2019. Pp. 146-152.

9. Кисельов А. О. Особливості документування підрозділами кримінальної поліції злочинних дій, пов’язаних із незаконним заволодінням транспортним засобом. Оперативно-розшукова діяльність Національної поліції: проблеми теорії та практики: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. 19 жовт. 2018 р. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018.

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ З ПРИКОРДОННИКАМИ З ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Кисельов Андрій Олександрович
Науковий керівник:
доцент кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Широкий Богдан Віталійович
курсант 3-го курсу підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішні справ
м. Дніпро, Україна

Деякі аспекти взаємодії Національної поліції України з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони в Україні закріплені на нормативно правовому рівні. Зокрема, в контексті стратегічного планування воєнної безпеки країни, встановленого в Стратегії воєнної безпеки України, затвердженій Указом Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021 та Законом України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року, враховується важливість взаємодії та співробітництва у сфері оборони та безпеки. Ці норми розглядаються в контексті розвитку стратегічних відносин України з ключовими іноземними партнерами, такими як Європейський Союз, НАТО та Сполучені Штати Америки [1].

Основною метою є підтримання балансу та синергії між військовими та невійськовими засобами для забезпечення військової безпеки України. Це передбачає координацію Збройних сил України, інших складників сил оборони та сектору безпеки та оборони, а також узгодження їх розвитку з використанням науково-методичного забезпечення та оборонної промисловості, а також політико-дипломатичних заходів [2].

Важливим кроком в регулюванні взаємодії є наказ Міністерства внутрішніх справ України від 10 серпня 2016 року № 773 «Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) громадської безпеки і порядку» [3].

Незважаючи на установлення нормативно-правового фундаменту для взаємодії Національної поліції України з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони, критичне значення має налагодження організаційних та процедурних аспектів цієї співпраці. Зокрема, ця співпраця стосується Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України, Державної міграційної служби України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, і Державної служби України з надзвичайних ситуацій [1].

Це підтверджує необхідність постійної внутрішньо-системної взаємодії між Національною поліцією України, Національною гвардією України, Державною прикордонною службою України, Державною службою України з надзвичайних ситуацій та Державною міграційною службою України [2]. Ця співпраця в сфері забезпечення національної безпеки вимагає не лише належного правового підґрунтя, але і ефективної організації та процедур, щоб забезпечити оптимальне функціонування всіх зазначених служб та відповідну реакцію на можливі виклики.

Національна поліція України здійснює важливу роль у забезпеченні безпеки нашої країни в умовах сьогодення, особливо в контексті взаємодії з прикордонниками. Ця співпраця відіграє вирішальну роль у протидії злочинності, оскільки кордони є надзвичайно важливою точкою в контролі за рухом людей та товарів, а також в запобіганні незаконній діяльності.

Однією з основних особливостей взаємодії між Національною поліцією та прикордонними службами є обмін інформацією та спільні оперативні заходи. Для успішного виявлення та припинення різних видів злочинності, включаючи контрабанду, торгівлю людьми, транснаціональну злочинність і тероризм, важливо мати систему обміну інформацією, що працює ефективно та без

затримок [2].

На даному етапі особливої важливості набуває інструментарій кримінального аналізу та відповідні знання з аналітики, використання яких, на думку Кисельова А. О., дозволить підрозділам Національної поліції ефективніше протидіяти кримінальним правопорушенням [4, с. 67].

Також Кисельовим А. О. акцентовано на необхідності врахування поліцейськими тактичних особливостей під час оперативно-розшукової протидії кримінальним правопорушенням [5, с. 28; 6, с. 149-152; 7].

Ще однією важливою аспектом взаємодії є спільні навчальні програми для поліцейських та прикордонників. Вони навчаються спільним стандартам та процедурам, що допомагає в уніфікації підходів до безпеки на кордоні та в межах країни. Крім того, з врахуванням сучасних технологічних досягнень, взаємодія включає в себе інтеграцію різних інформаційних систем та баз даних, які дозволяють ефективно виявляти та вживати заходи у відношенні до потенційних загроз [8]. Завдяки цій співпраці, Національна поліція та прикордонники створюють надійний щит для захисту країни від різних видів злочинності. Вони разом забезпечують безпеку нашого народу, захищаючи кордони та запобігаючи злочинності, що може завдати шкоди національній безпеці. Важливо підтримувати та посилювати цю співпрацю в умовах сьогодення, щоб забезпечити розвиток та безпеку України.

Зробивши аналіз ситуації, можна прийти до висновку, що співробітництво між Національною поліцією України та іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони в умовах воєнного стану на сучасному етапі характеризується деякими особливостями. Перш за все, існує необхідність в удосконаленні та розширенні нормативно-правової бази, включаючи перегляд та уточнення термінів і понять, що б відповідали поточним потребам та викликам в гарантуванні національної безпеки України [8].

Другим важливим аспектом є визначення статусу Національної поліції України в якості суб'єкта сектору безпеки і оборони держави. Це визнання визначає роль поліції в загальній системі національної безпеки [2].

Третім важливим елементом є визначення змісту співробітництва Національної поліції України з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони. Це означає, що така співпраця повинна бути спрямована на узгодження за часом і тривалістю дій, спільну діяльність, що визначається законами України «Про національну безпеку України» та «Про правовий режим воєнного стану», з визначеною метою виконання спільних завдань у гарантуванні національної безпеки.

Отже, необхідно посилити координацію та взаєморозуміння між всіма відомствами та силами, у тому числі прикордонними службами та Національною поліцією, які відповідають за національну безпеку, щоб забезпечити ефективну співпрацю в умовах воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Байдюк, І. І. Методи взаємодії Державної прикордонної служби України з іншими правоохоронними органами. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право 2021 р. 123-128 с. URL: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.66.21

2. Медведенко, Сергій Вікторович. Адміністративно-правові основи взаємодії Національної поліції України з громадськістю в правоохоронній діяльності. Одеса: ОДУВС, 2020 р.

3. Нікітін, А. А. Деякі питання взаємодії національної поліції України під час захисту національних інтересів в умовах воєнного стану. Південноукраїнський правничий часопис 1 2022 р. 133-139 с. URL: https://doi.org/10.32850/sulj.2022.1-2.24

4. А.О. Кисельов. Особливості здійснення кримінального аналізу на прикладі складання аналітичного звіту (за матеріалами УКА ГУНП в Дніпропетровській області). Бюлетень з обміну досвідом роботи №228/2021. РВВ ДНДІ. К., 2021, с. 63-67.

5. Кисельов А. О. Тактика спілкування поліцейського з особами. The Top Actual Researches in Modern Science : Proceedings of the IInd International

Scientific and Practical Conference (Ajman, July 28-29, 2016, UAE). International Scientific and Practical Conference «World Science». № 8 (12). July 2016. P. 25-28.

6. Kyselov A. O. Combating illegal amber mining: peculiarities of conflict resolution. Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu, №2. Dnipro: 2019. Pp. 146-152.

7. Кисельов А. О. Особливості документування підрозділами кримінальної поліції злочинних дій, пов'язаних із незаконним заволодінням транспортним засобом. Оперативно-розшукова діяльність Національної поліції: проблеми теорії та практики: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. 19 жовт. 2018 р. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018.

8. Байдюк, Іван Іванович. Адміністративно-правове забезпечення взаємодії Державної прикордонної служби України з правоохоронними органами. Сумський державний університет, 2021 р. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/86398.

ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН КРИМІНОЛОГІЇ

Кікізола Денис Андрійович
здобувач вищої освіти 3 курсу спеціальність 262
«Правоохоронна діяльність» факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Зікрач Денис Олександрович
здобувач вищої освіти 3 курсу спеціальність 262
«Правоохоронна діяльність» факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Чорна Аліна Геннадіївна
Старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
капітан поліції

Початки кримінології можна відстежити в давніх цивілізаціях, де існував загальний погляд на злочинність і покарання. Проте, наукове вивчення злочину і його причин почало розвиватися значно пізніше. Важливими вкладами в розвиток кримінології були:

У 18-19 століттях видатні кримінологи, розвинули поняття про злочин як обрану поведінку. Вони вважали, що люди обирають вчиняти злочини, і це обиране рішення може бути раціональною послідовністю дій.

Виникнення класичної школи кримінального права. Під класичною школою кримінології слід розуміти систему ідей про злочини та боротьбу з ними, що сформувались у межах так званої класичної школи кримінального права, яку заснував Ч. Беккаріа. Чезаре Беккаріа (1738-1794) у 26 років написав книгу "Про злочини і покарання" (1764 р.). Вона була першою в історії спеціальною працею на цю тему [1]

У другій половині 19 століття під впливом праць Чезара Ломброзо і

Кесара Ломброзо кримінологія перейшла до позитивістських підходів. Вони запропонували ідею, що злочин - це результат впливу зовнішніх факторів, таких як біологія, соціальне середовище та психологія.

Засновниками соціологічного напряму в кримінології були Франц фон Ліст (Німеччина), Адольф Принс і Віллем Адріаан Бонгер (Бельгія), Жерар Антоніус Ван Гамель (Голландія), Габріель Тард і Еміль Дюркгейм (Франція). Соціологи, подібно антропологам, вважали, що в кримінологічних дослідженнях основну увагу потрібно приділяти не злочинному діянню, як це робили представники класичного напряму, а особі злочинця. Але вони більш чітко висловлювалися за те, щоб біологічну неповноцінність особи вважати тільки одним з чинників злочинності, що діє поряд з іншими факторами соціально-економічного характеру (безробіттям, злиднями, дороговизною життя, проституцією, наркоманією, алкоголізмом тощо). [2]

Сучасна кримінологія відзначається динамічним розвитком і залученням нових методів та концепцій. Ось деякі ключові аспекти сучасної кримінології:

1. Застосування статистичних даних та аналіз кримінальних тенденцій: Сучасні кримінологи користуються широкою базою даних і статистичними методами для вивчення злочинності та ідентифікації її паттернів.

2. Вплив інформаційних технологій: Розвиток інформаційних технологій дав можливість створити бази даних, що полегшують роботу кримінологів у плані аналізу злочинності та її передбачення.

3. Міжнародне співробітництво: Злочинність стала глобальною проблемою, і сучасна кримінологія активно вивчає міжнародні тенденції та співпрацює з іншими країнами для обміну досвідом та даними.

4. Важливі виклики та напрямки: Сучасна кримінологія також звертає увагу на проблеми профілактики злочину, реабілітації злочинців, гендерний аспект кримінології та вивчення насильства в сім'ї, а також нові підходи до розуміння міжнаціональної кримінальності та тероризму.

З огляду на викладений матеріал, можна підсумувати, що чинне кримінальне законодавство України потребує розробки визначення

спеціального суб’єкта кримінального правопорушення, що містило б чітко визначені додаткові критерії чи ознаки, які визначатимуть суб’єкт кримінального правопорушення як спеціальний. [3]

У підсумку, історія кримінології є свідченням постійного розвитку і адаптації до змін у суспільстві та технологіях. Сучасна кримінологія відображає складність та розмаїття проблем, пов'язаних із злочинністю, та вимагає більш глибокого розуміння цих питань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кримінологія навчальний посібник-практикум Дніпро 2020: рецензенти Чаплинська Ю.А. , Сергатий М.О

2. Кримінологія підручник за загальною редакцією доктора юридичних наук, професора В. В. Чернєя За науковою редакцією доктора юридичних наук, професора О. М. Джужі Київ «Освіта України» 2020

3. Чорна, А. Г., Миросенко, О. О., & Онопрієнко, О. Ю. (2023, July). Спеціальний суб’єкт кримінального правопорушення. In The 5 th International scientific and practical conference “Modern problems of science, education and society”(July 17-19, 2023) SPC “Sci-conf. com. ua”, Kyiv, Ukraine. 2023. 881 p. (p. 879).

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ БАЗОВИХ ПОНЯТЬ У СФЕРІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ПРАВОЗАСТОСОВНІ ФУНКЦІЇ

Кікізола Денис Андрійович
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Плахотний Артем Павлович
Старший викладач кафедри
тактико спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ,
полковник поліції

Правоохоронна діяльність є однією з найважливіших сфер державної діяльності, що спрямована на забезпечення правопорядку та законності. Вона здійснюється спеціально уповноваженими державними органами, які мають на це повноваження, передбачені Конституцією та законами України. Потре під час дії воєнного стану важливим моментом є розширення повноважень співробітниками Національної поліції України. [1]

Для ефективного виконання правоохоронних функцій необхідно чітко розуміти сутність та зміст базових понять, які використовуються в цій сфері. Однак, на сьогоднішній день існує ряд проблем щодо визначення таких понять, що ускладнює ефективне функціонування правоохоронних органів.

Основна частина:

До базових понять, які використовуються в сфері правоохоронної діяльності, належать:

Правоохоронна діяльність - це діяльність державних органів, яка спрямована на забезпечення правопорядку та законності шляхом запобігання, виявлення, припинення правопорушень, розслідування кримінальних правопорушень, а також відновлення порушених прав.

Правоохоронні органи - це державні органи, які здійснюють правоохоронну діяльність, наприклад органи правосуддя. З цього приводу потрібно звернути увагу також на те, що органи правосуддя, попри свою очевидну правоохоронну роль, в демократичних правових державах Європи не належать ні до правоохоронних органів, ні до сектору безпеки. Цим підкреслюється їхня незалежність і принцип розподілу державної влади. На відокремленість судів від правоохоронних органів указує, зокрема, й назва Закону України "Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів" [2]

Правозастосовні функції - це функції, які полягають у застосуванні норм права для вирішення конкретних правовідносин.

Визначення правоохоронної діяльності є предметом дискусій у науковій літературі. Так, деякі автори вважають, що правоохоронна діяльність є лише частиною державної діяльності, спрямованої на забезпечення правопорядку та законності. Інші автори вважають, що правоохоронна діяльність є самостійною сферою державної діяльності, яка має свої особливості та відмінності від інших сфер державної діяльності.

Відсутність єдиного підходу до визначення правоохоронної діяльності ускладнює її ефективне регулювання. Так, у законодавстві України відсутнє єдине визначення правоохоронної діяльності. У різних законах України дається своє визначення правоохоронної діяльності. Наприклад, у Законі України "Про Національну поліцію"правоохоронна діяльність визначається як діяльність, яка спрямована на забезпечення охорони прав і свобод людини, суспільства та держави від протиправних посягань. [3] У Законі України "Про прокуратуру" правоохоронна діяльність визначається як діяльність, яка спрямована на забезпечення додержання законності, прав, свобод і законних інтересів громадян, юридичних осіб та держави. [4]

Визначення правоохоронних органів також є предметом дискусій у науковій літературі. Так, деякі автори вважають, що правоохоронними органами є лише ті органи, які безпосередньо здійснюють правоохоронну

діяльність. Інші автори вважають, що до правоохоронних органів також можна віднести органи, які опосередковано забезпечують правоохоронну діяльність. Наприклад, органи державної влади, які здійснюють законотворчу діяльність, також можуть бути віднесені до правоохоронних органів, оскільки вони забезпечують правові засади правоохоронної діяльності.

Визначення правозастосовних функцій є більш однозначним. Правозастосовні функції є функціями, які полягають у застосуванні норм права для вирішення конкретних правовідносин. Правоохоронні органи здійснюють правозастосовні функції шляхом:

1) запобігання правопорушенням;
2) виявлення правопорушень;
3) припинення правопорушень;
4) розслідування кримінальних правопорушень;
5) відновлення порушених прав.

Проблеми визначення базових понять у сфері правоохоронних органів, нечітке, визначення базових понять у сфері правоохоронних органів призводить до низки проблем. Зокрема, це ускладнює:

1)ефективне регулювання правоохоронної діяльності;

2)розмежування повноважень правоохоронних органів;

3)оцінку ефективності діяльності правоохоронних органів.

Для вирішення цих проблем необхідно розробити єдине визначення базових понять у сфері правоохоронних органів, яке б відповідало сучасним реаліям та забезпечувало ефективне функціонування правоохоронних органів.

Висновок:

Визначення базових понять у сфері правоохоронних органів є важливою складовою ефективного функціонування правоохоронних органів. Чітке визначення таких понять дозволяє забезпечити правову визначеність правоохоронної діяльності, розмежувати повноваження правоохоронних органів та оцінити ефективність їх діяльності. На сьогоднішній день у сфері правоохоронних органів існує ряд проблем щодо визначення базових понять.

Для вирішення цих проблем необхідно розробити єдине визначення базових понять, яке б відповідало сучасним реаліям та забезпечувало ефективне функціонування правоохоронних органів які здійснюють правозастосовні функції

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛЛ:

1. Плахотний А. П., Швець Є. В. Додаткові повноваження поліцейського в умовах воєнного стану. Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ.: 2022. с. 273.
2. Закон України "Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів" 23 грудня 1993 року, № 3781-XI//Відомості Верховної Ради (ВВР), 1994, № 11, ст.50. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12/sp:dark?dark=0#Text
3. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII : станом на 5 жовт. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення: 26.11.2023).
4. Закон України "Про прокуратуру" : Офіц. вид. Київ : ІнЮре, 2001. 32 с.

ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ПРАВОЗАСТОСОВНІ ФУНКЦІЇ

Кікізола Денис Андрійович
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Плахотний Артем Павлович
Старший викладач кафедри тактико спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
полковник поліції

Розглядаючи тему правоохоронних органів котрі здійснюють правозастосовну функцію, спочатку потрібно визначитись, які це правоохоронні органи і які функції вони здійснюють. "Правоохоронні органи органи прокуратури, внутрішніх справ, служби безпеки, митні органи, органи охорони державного кордону, органи державної податкової служби, органи і установи виконання покарань, державної контрольно-ревізійної служби, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції".

Відрізняють 2 види функцій які здійснюють правоохоронні органи, а саме правоохоронна функція і правозастосовна.

У Законі України "Про основи національної безпеки України [1]" правоохоронні органи визначені як "органи державної влади, на які Конституцією і законами України покладено здійснення правоохоронних функцій", а у Законі України “Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією та правоохоронними органами України” [2] як "державні органи, які відповідно до законодавства здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції". Однак, поняття "правоохоронні функції", "правоохоронна діяльність" та "правозастосовні функції" є юридично не визначеними. Крім того, сполучник "або" в останньому визначенні означає, що законодавець не вважає правозастосовну діяльність правоохоронною, і,

відповідно, до правоохоронних органів можуть належати й органи, які не виконують правоохоронних функцій При визначенні форм правозастосовної діяльності необхідно враховувати той факт, що кожен державний орган, посадова особа чи навіть громадська організація має свої специфічні завдання і відповідно шляхи їх розв'язання. При визначенні форм правозастосовної діяльності осіб, які наділенні правом приймати правозастосовні рішення, на нашу думку, необхідно враховувати всю сукупність форм, які можуть використовувати.суб'єкти правозастосування в процесі своєї діяльності. Разом з тим необхідно виділити основні з них, які є типовими та найбільш повно розкривають специфічні особливості цього процесу. [3]

Саме в поліції правозастосовна функція виступає в розслідуванні дій, що містять ознаки кримінальних правопорушень і здійснюється органами прокуратура та органами досудового розслідування. [4] Під час таких розслідувань органи поліції керуються певними повноваженнями , перелік яких вичерпний і на мою думку має постійно поповнюватися. Особливо під час воєнного стану, важливим моментом під час дії воєнного стану є розширення повноважень щодо застосування зброї співробітниками Національної поліції України в умовах дії воєнного стану. [5]

1) метою правозастосування є виконання правових вимог адресатами правового регулювання, коли залежно від суб'єктивних або об'єктивних причин безпосередня реалізація права неможлива;

2) правозастосовний процес як діяльність компетентних органів наділених державно-владними повноваженнями має на меті врегулювання конкретної життєвої ситуації, спрямований на вирішення конкретної юридичної справи;

Враховуючи вище сказане можна зазначити, що правозастосування – є виконання вимог адресатами правового регулювання, коли реалізація права неможлива з певних причин, що здійснюється органами Міністерства внутрішніх справ, органи прокуратури, служби безпеки, митні органи, органи охорони державного кордону, органи державної податкової служби, органи і

установи виконання покарань, державної контрольно-ревізійної служби, рибоохорони, державної лісової охорони та іншими органами в повноваження яких входить здійснення правозастосовних функцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19.06.2003 р. № 964-IV : станом на 8 лип. 2018 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text (дата звернення: 26.11.2023).
2. Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави : Закон України від 19.06.2003 р. № 975-IV : станом на 8 лип. 2018 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/975-15#Text (дата звернення: 26.11.2023).
3. В. Дума «Правозастосування та форми його здійснення» с.59
4. Кельман М. С., Мурашин О. Г. Загальна теорія права (з схемами, кросвордами, тестами). Київ : Кондор, 2002. 353 с.
5. Плахотний А. П., Швець Є. В. Додаткові повноваження поліцейського в умовах воєнного стану. Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ.: 2022. с. 273.

РОЛЬ СУБ’ЄКТІВ ДІЗНАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Кікізола Денис Андрійович
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Федченко Володимир Михайлович
професор кафедри кримінального процесу
та стратегічних розслідувань
кандидат юридичних наук
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

У цій доповіді можна проаналізувати різні сторони статусу та ролі суб'єктів кримінального процесу, таких як підозрювані, обвинувачені, захисники, потерпілі, свідки та інші учасники.

Так, у доповіді на тему «Дізнання» можна проаналізувати різні сторони статусу та ролі суб'єктів дізнання.

Перш за все, слід зазначити, що суб'єктами дазнання є не тільки підозрювані та обвинувачені, але й потерпілі, свідки, адвокати, прокурори, судді та інші учасники процесу. А саме сторона обвинувачення передбачена в § 2. КПКУ, а сторона захисту в § 3 КПКУ. [1]

Один з найважливіших аспектів ролі суб'єктів дізнання полягає в забезпеченні права на справедливий та безперешкодний доступ до правосуддя. Це означає, що кожен суб'єкт має право на захист своїх прав та інтересів відповідно до закону.

Крім того, суб'єкти дізнання мають свої власні права та обов'язки. Наприклад, обвинувачений має право на захист та невинуватість до доведення вини, а прокурор має обов'язок забезпечити докази, що свідчать про вину підозрюваного чи обвинуваченого [2, с. 172].

Крім того, суб'єкти дізнання мають важливу роль у зборі доказів та встановленні фактів злочинів. Потерпілий та свідок можуть надати значний

внесок в розслідування злочинів, зокрема, через свої свідчення. Адвокати, зі свого боку, мають захищати права своїх клієнтів та виступати у судових засіданнях.

Варто також зазначити, що суб'єкти дізнання мають право на адекватне інформування про хід розслідування та судового процесу,

Право на адекватне інформування про хід розслідування та судового процесу є одним з найважливіших прав суб'єктів дізнання. Це право гарантує, що кожен суб'єкт отримує достовірну та повну інформацію про всі етапи розслідування та судового процесу, що стосуються його справи.

Наприклад, підозрюваний та його адвокат мають право на ознайомлення з матеріалами справи, що стосуються їх клієнта, а також на отримання копій документів та інформації, що стосуються його захисту. Потерпілий та його представник також мають право на інформування про хід розслідування та судового процесу, зокрема, про статус справи, хід розслідування та можливість залучення до участі в процесі.

Прокурор та судді також мають обов'язок забезпечити адекватне інформування суб'єктів про хід розслідування та судового процесу, що стосуються їх справи. Наприклад, суддя має обов'язок надавати інформацію про терміни та дати проведення судових засідань, а прокурор має забезпечувати доступ до доказів та матеріалів, що використовуються в справі.

Отже, право на адекватне інформування є важливим елементом забезпечення права на справедливий суд. Це право допомагає суб'єктам дізнання бути свідомими про хід справи, виступати у відповідній ролі та здійснювати захист своїх прав та інтересів у відповідності до закону [3, с. 216].

Результати судового розгляду кримінальних проваджень можуть мати дуже серйозний вплив та наслідки на подальший , та авторитет всіх сторін, що беруть участь у цьому процесі.

Отже, результати судового розгляду кримінальних проваджень можуть мати серйозний вплив на авторитет всіх сторін, що беруть участь у цьому процесі, і вони повинні бути забезпечені згідно з вимогами справедливості та

законності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : із змінами, внесеними згідно із Законами № 2997-IX від 21.03.2023

2. Кримінальний процес України: загальна частина: підручник О. О. Волобуєва та ін. Київ: ВД Дакор 2015. 172с.

3. Кримінальне процесуальне право України Навчальний посібник для підготовки до іспитів. Київ : Центр учбової літератури. 2015. 216 с.

ПЕРЕВАГИ МЕДІАЦІЇ ДЛЯ ВРЕГУЛЮВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ТРУДОВИХ СПОРІВ

Кісіль Анастасія Віталіївна
Національний технічний університет України
Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського
студентка 4 курсу, групи СП-01
факультету соціології і права
Науковий керівник:
Головко Ольга Михайлівна,
кандидат юридичних наук, старший дослідник,
старший викладач кафедри інтелектуальної
власності та приватного права,
Національний технічний університет України
Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського

Вступ. Невід'ємною складовою реалізації трудових відносин є виникнення конфліктів між його сторонами, зокрема працівником і роботодавцем. Кількість таких спорів збільшується у зв'язку з об'єктивними та суб'єктивними факторами, що є характерними для сучасного стану розвитку України.

Відповідно впровадження воєнного стану, зміна організації трудових відносин, соціально-економічні реформи, вразливий емоційний стан громадян- все це є передумовами розвитку трудових суперечок. Варто зазначити, що конфлікти у сфері праці є складними соціально-правовими явищами, що потребують ефективного та оперативного вирішення.

Урегулювання трудових спорів є важливим завданням для забезпечення соціальної стабільності в суспільстві. Для цього існує судовий і позасудовий порядок вирішення трудових спорів. В умовах сьогодення актуальним є питання щодо пошуку найбільш оптимального і якісного способу врегулювання соціально-трудових конфліктів і зменшення соціального напруження відповідно. Одним із них є медіація, яка дозволяє швидко і без зайвих витрат вирішити конфлікт між сторонами трудового договору.

Мета роботи. Розкрити та дослідити переваги використання медіації, як способу позасудового вирішення трудового спору в умовах сучасного розвитку України.

Матеріали та методи. Під час виконання цієї роботи було використано метод аналізу, синтезу, порівняння, а також узагальнення.

Результати та обговорення. У Рекомендації Міжнародної організації праці (далі-МОП) щодо трудових відносин 2006 р. (R № 198) [1] зазначено, що захист інтересів працівників є основним завданням Міжнародної організації праці, а також відповідає засадам, закріпленим у Декларації МОП щодо основних принципів і прав у світі праці. Згідно положень Програми гідної праці [2] національна політика держав повинна бути спрямованою на забезпечення доступу зацікавлених осіб (роботодавців, робітників) до оперативних, економних, справедливих та якісних процедур врегулювання спору щодо існування й умов трудових відносин.

Виходячи з цього можна зазначити, що спір у трудовому праві уособлює в собі процесуальний прояв суперечності, сторонами якої є суб'єкти трудових відносин, які дотримуються формального підходу, закріпленого законом, обґрунтовують і доводять свої позиції стосовно захисту трудових прав та інтересів. Ознаками індивідуального трудового спору є: наявність протиріч між суб'єктами трудових відносин; самостійна неврегульованість цих розбіжностей шляхом переговорів; наявність предмету спору, передбаченого нормами трудового законодавства, а також локальних нормативно-правових актів; передача спору на розгляд відповідного юрисдикційного органу.

Аналіз чинних положень Кодексу законів про працю України (далі- КЗпП) дозволяє встановити, що в Україні існує два види трудових спорів, а саме індивідуальні та колективні [3]. Відповідно до положень ст. 201 КЗпП, трудові спори розглядаються комісіями по трудових спорах, а також місцевими загальними судами.

Державними інституціями, уповноваженими розглядати трудові спори та сприяти їх вирішенню є Національна служба посередництва і примирення

(НСПП), Державна служба України з питань праці, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Положення чинного українського законодавства надають можливість вирішення індивідуального трудового спору в судовому та позасудовому порядках. Позасудовий порядок реалізується шляхом звернення до Комісії по трудовим спорам (КТС) та медіації. Що стосується останньої, то дана процедура була впроваджена у зв'язку з прийняттям Закону України «Про медіацію» від 16 листопада 2021 року [4]. КЗпП було доповнено ст. 222-1, а тому у суб'єктів трудових відносин з'явилась можливість використовувати медіацію для врегулювання трудового спору між ними незалежно від форми трудового договору. При цьому, потрібно зауважити, що згідно з ч. 2 ст. 3 Закону України «Про медіацію», медіація не застосовується у колективних трудових спорах, а також у спорах, що виникають із відносин, передбачених частиною першою цієї статті, у випадку, якщо такі спори впливають чи можуть вплинути на права і законні інтереси третіх осіб, які не беруть участі у медіації.

Виходячи з сказаного вище, процедура медіації може бути для вирішення будь-яких спорів, що виникають у сфері індивідуально-трудових відносин, а саме між працівником та роботодавцем. Важливо наголосити на тому, що медіація можлива на будь-яких стадіях виникнення трудового спору, а також не залежить від факту звернення до юрисдикційних органів. Дана процедура уособлює в собі альтернативний метод вирішення спорів, що відповідно відображає високий рівень розвитку правової культури громадян, а також передбачає залучення нейтрального посередника (медіатора). У зв'язку з цим, медіація забезпечує сторін конфлікту можливістю обрати найефективніший і прийнятний для них варіант вирішення спору. Що стосується ознак цієї процедури, то до них належить: наявність правового спору між сторонами; свобода сторін при: виборі медіатора, визначенні кола проблем і способів їх вирішення, обговоренні аргументів і доказів; незалежність посередника (що забезпечує формування умов, необхідних для реалізації конструктивного діалогу і пошуку сторонами оптимального рішення); спрямування на досягнення взаємної згоди сторін у вирішенні конфлікту; оформлення

результатів медіації у вигляді угоди, якщо сторони досягли згод. У ст. 4 Закону України «Про медіацію» визначені принципи реалізації процедури медіації, серед яких: добровільність, конфіденційність, нейтральність, незалежність, неупередженість медіатора, самовизначення та рівність прав сторін спору.

Враховуючи вищевикладене, можливо виокремити переваги медіації, як альтернативного способу вирішення трудових спорів та конфліктів. В першу чергу слід відмітити про орієнтацію процедури на вирішення проблеми, а визначення істинних мотивів і інтересів конфліктуючих сторін трудового договору. Окрім цього, медіація забезпечує сторонам конфлікту високий рівень автономності та конфіденційності. Це пояснюється тим, що у кінцевій угоді врегульовуються всі аспекти, виходячи з позиції кожної із сторін. Таким чином, у заключній угоді можуть міститися умови і застереження, що виходять за межі того рішення, яке міг би прийняти суд. У такий спосіб забезпечується інтегративність кінцевого рішення, яке відповідає істинним інтересам і потребам як роботодавця, так і працівника [5].

Варто зазначити, що процедура медіації дозволяє забезпечити емоційний катарсис, що дозволяє не лише врегулювати спір, а й також відновити відносин між конфліктуючими сторонами. Особливо цей аспект є важливим у сфері трудових відносин, де збереження відносин між сторонами трудового договору (після вирішення спору) може запобігти звільненню працівника. Неодмінно слід наголосити на тому, що медіація є більш оперативним та економним процесом вирішення спору, у порівнянні з судовим процесом. Можливість заощадити кошти виражається у скороченні або відсутності витрат на правову допомогу, проведення різних процесуальних та процедурних дій. Окрім матеріальної економії можливо медіація також забезпечує негрошові заощадження, що полягають у зменшенні кількості стресу та тривоги у конфліктуючих сторін [6].

Залучення медіатора є обов’язковою передумовою проведення медіації. В даному випадку наявність нейтральної особи сприяє покращенню процесу переговорів, оскільки забезпечує перевірку реального стану конфлікту між працівником і роботодавцем, а також допомагає сторонам зрозуміти інтереси та

потреби один одного.

В інших державах світу медіація також використовується під час вирішення трудових спорів. Для прикладу доцільно навести США, де прийнято систему нормативно-правових актів, спрямованих на заохочення застосування медіації у трудових спорів (Закон про реформу цивільної юстиції, Закон про альтернативне вирішення спорів 1998 р.). Комісія з рівних можливостей працевлаштування (Equal Employment Opportunity Commission – EEOC) відповідає за забезпечення альтернативного врегулювання трудових спорів в США. Особливий вплив на розвиток сфери вирішення трудових конфліктів на основі медіації в США здійснив Національний Закон про вирішення трудових спорів 2001 року (NEDRA) [7]. У результаті його прийняття було зобов'язано усі федеральні агентства, суди та інші компанії, які отримують 200 000 доларів або більше з федеральних фондів, сформувати внутрішні програми або системи вирішення трудових спорів, які передбачала б як добровільну опцію із доступу працівника до зовнішніх сертифікованих третіх сторін – медіаторів для розгляду скарг у питаннях, що пов'язані з трудовими відносинами. Відповідно за дорученням працівника, роботодавець має бути залученим до цього процесу, організувати, а також оплатити послуги такого посередника (медіатора). Такий підхід здобув особливого поширення у США, у зв'язку з чим великі роботодавці пропонують вирішувати трудові спори безпосередньо на робочому місці (PaineWebber, Credit Suisse First Boston (CSFB) і McGraw Hill) [5].

Висновки. Виходячи з сказаного вище можна установити, що медіація в трудових спорах уособлює в собі механізм врегулювання трудового конфлікту із залучення незалежного медіатора, який забезпечує взаємодію між роботодавцем та працівником, сприяє відновленню соціального зв'язку між ними та прийняттю взаємовигідного рішення. Використання такого способу врегулювання спору дозволяє встановити справедливе рішення, що відповідатиме інтересам і потребам всіх сторін конфлікту, забезпечити їх підтримкою, а також зберегти чи відновити продуктивні трудові відносини між ними (роботодавцем і працівником).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Рекомендація МОП № 198. 2006. https://www.ilo.org/budapest/what-we-do/projects/declared-work-ukraine/WCMS_748379/lang--uk/index.htm

2. Програма гідної праці. 2020. https://www.ilo.org/budapest/what-we-do/decent-work-country-programmes/WCMS_774455/lang--uk/index.htm

3. Кодекс законів про працю України. 1971. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text

4. Закону України «Про медіацію». 2021. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text

5. Луценко, О. Є. 2023. Зростання ролі медіації у вирішенні трудових спорів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 1(78), 315-319.

6. Кравцов, Д. М., Зіноватна, І. В., Бурнягіна, Ю. М., Орлова, Н. Г., Соловйов, О. В., & Конопельцева, О. О. 2022. Медіація як альтернативний спосіб розв'язання трудових спорів. *Наукові записки*, 12, 73-79.

7. National Employment Dispute Resolution Act. 2001. https://mediate.com/national-employment-dispute-resolution-act-of-2001-nedra/

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Клець Анастасія Володимирівна,
Шарлай Анастасія Анатоліївна,
курсанти 3-го курсу підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ.
Науковий керівник:
Шендрик Юлія Володимирівна,
викладач кафедри кримінального процесу
та стратегічних розслідувань
Навчально-наукового інституту права
та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Відповідно до статті 3 Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека є найвищою соціальною цінністю, а права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Водночас права людини, незважаючи на їх безперечну вищу цінність у демократичній правовій державі, не можуть бути зведені в абсолют і недоторканні завжди і в усіх випадках, оскільки в сучасних умовах розвитку будь-якої держави практична діяльність окремих осіб і органів, що ведуть боротьбу зі злочинністю, неможлива без обмеження конституційних прав людини.

Забезпечення прав і свобод особи у кримінальному провадженні має специфічний характер, оскільки закон допускає застосування заходів, спрямованих на обмеження прав і свобод. Як свідчить практика, під час досудового розслідування виникають проблеми при застосуванні запобіжних заходів, пов'язаних із тимчасовим обмеженням (позбавленням) слідчим суддею,

судом права особи на свободу та особисту недоторканність. Аналіз деяких проблемних аспектів затримання є предметом нашого дослідження.

Незважаючи на чітку регламентацію затримання, на практиці під час затримання продовжують мати місце порушення прав людини, які проявляються у:

- фактах безпідставного тримання в кімнаті для затриманих та доставлених до чергової частини осіб, яким не було вручено повідомлення про підозру протягом 24 годин з моменту затримання відповідно до вимог КПК України

- передача затриманих осіб відбувається значно довше, ніж це необхідно, при цьому не проводиться жодних перевірок та не постає питання про притягнення винних осіб до відповідальності

- продовжується практика фактичного затримання осіб працівниками оперативних підрозділів, при цьому офіційний протокол затримання складається не ними, а слідчим. Як наслідок, у протоколі спотворюються час і місце фактичного затримання, що приховує затримку з фіксацією затримання;

- слідчі органи не виконують свій обов'язок негайно повідомити про затримання і роблять це на власний розсуд, як правило, з моменту офіційної реєстрації затримання;

- існує проблема з доступом адвоката до затриманого в сільській місцевості, де центри безоплатної правової допомоги не укомплектовані адвокатами. Тому в таких центрах затриманий подає письмову відмову від адвоката [1, с. 100].

Незважаючи на короткостроковість застосування, тримання під вартою є одним із найтяжчих видів кримінально-процесуального примусу. Затримана особа позбавляється свободи пересування, можливості спілкуватися з іншими особами, можливості розпоряджатися майном, порушується її фізична та моральна недоторканність, вона зазнає численних інших незручностей, пов'язаних з побутом, житлом та медичним обслуговуванням.

Слід зазначити, що серед основних факторів, які сприяють існуванню

вищезазначених проблем, є той факт, що не у всіх підрозділах наразі є працівники, відповідальні за перебування затриманих осіб. Серйозною проблемою є також навмисне затягування уповноваженими особами з питань тримання затриманих з повідомленням центрів правової допомоги, щоб дати можливість слідчим або підрозділам якомога довше "попрацювати" із затриманою особою для отримання зізнання або проведення інших слідчих дій.

Загальна можливість доступу до адвоката залежить не від рішення підозрюваного чи його представника, а від спеціального рішення слідчого. Практика показує, що адвоката, обраного родичами затриманого, не допускають до затриманого через те, що затриманий не бажає користуватися послугами адвоката особисто. При цьому ні адвокат, ні його родичі не мають можливості перевірити добровільність відмови затриманого від правової допомоги, оскільки дуже складно навіть зафіксувати такий факт [2, с. 87-88]. Негативним є й те, що оперативні працівники не перевіряють законність видачі та не з'ясовують, чи були повідомлені треті особи про затримання виданої особи [3, с. 43]. Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що при застосуванні положень КПК України необхідно враховувати той факт, що кожен із визначених у ньому інститутів має специфічне призначення та процесуальний порядок, який відрізняє його від інших. З цієї точки зору, підміна окремих процесуальних дій не є корисною для цілей кримінального провадження і не може бути виправданою. Водночас, незважаючи на позитивний досвід реалізації заходів забезпечення кримінального провадження, проблеми реалізації кримінального процесуального затримання на практиці не є вирішеними і потребують ефективної розробки законодавчих новацій, які б враховували як наукову складову, так і проблеми правозастосування [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Права людини в Україні – 2013. Доповідь правозахисних організацій за ред. Є. Ю. Захарова Українська Гельсінська спілка з прав людини. – Харків: Права людини, 2014. – 456 с.

2. Бущенко А. Проти катувань. Аналіз відповідності українського законодавства та практики стандартам й рекомендаціям Європейського Комітету запобігання катуванням та жорстокому поводженню 38 (80) / А. Бущенко / Харківська правозахисна група. – Х. : Права людини, 2005. – 240 с.

3. Моніторинг місць несвободи в Україні: стан реалізації національного превентивного механізму: звіт за 2013 рік Уповноважений Верховної Ради з прав людини. – К., 2013. - С. 200.

4. Назаров В. В. Проблемні питання застосування затримання у кримінальному провадженні / В. В. Назаров // Науковий вісник Інституту міжнародних відносин Національного авіаційного університету. – 06/2010. Вип.2 Сер.: Економіка, право, політологія, туризм . – С. 63-67.

ЩОДО МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ БІЖЕНЦІВ

Ковальчук Тетяна Леонідівна
здобувач освіти СО «Магістр»
Донецький національний університет
імені Василя Стуса

Вступ./Introductions. Актуальність проблеми правового статусу біженців в сучасному світі визначається тим, що глобалізація та політичні нестабільності призводять до зростання числа осіб, які шукають притулку в інших країнах. Міжнародно-правовий статус біженців визначається низкою міжнародних нормативно-правових актів, спрямованих на забезпечення їхніх прав та захисту від переслідувань. Проблема біженців у світовому контексті продовжує залишатися однією з найгостріших та складних для вирішення в сфері міжнародного права. Сучасні міжнародні конфлікти спричиняють масштабні переміщення населення, змушуючи тисячі осіб шукати притулок в інших країнах. У цьому контексті, аналіз міжнародно-правового статусу біженців є актуальним завданням, вимагаючи не лише теоретичного розгляду, але й практичних рекомендацій для ефективного регулювання цього процесу.

Ціль роботи./Aim. В даному науковому дослідженні метою є аналіз та оцінка ефективності цих нормативів, а також визначення перспектив розвитку міжнародно-правового регулювання статусу біженців.

Матеріали та методи./Materialsandmethods. Можна визначити ряд методів дослідження, що були використані для аналізу питання: літературний огляд, документальний аналіз, концептуальний аналіз, рецензії та критика, аналіз сучасних тенденцій.

Результати та обговорення./Resultsanddiscussion. Основними документами, які визначають міжнародно-правовий статус біженців, є Конвенція ООН з питань біженців 1951 року та Протокол 1967 року до цієї Конвенції. У Конвенції чітко визначено, хто може вважатися біженцем, а саме особа, яка перебуває поза країною свого постійного проживання через

обґрунтований страх переслідувань за ознаками раси, релігії, національності, групової приналежності або політичних переконань [1, 2].

Додатково, інші акти, такі як Міжнародний пакт про громадянські та політичні права та Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, також містять положення, що гарантують права біженців на основі загальноприйнятих принципів прав людини. Деякі країни розробляють та приймають національне законодавство для реалізації міжнародних зобов'язань у сфері захисту біженців. Проте, існують проблеми з невідповідністю національних законів міжнародним стандартам та їхньою ефективною реалізацією в практиці [3, 4].

Сучасні виклики, такі як масові міграції, кліматичні зміни та конфлікти, ставлять під сумнів ефективність існуючого міжнародно-правового регулювання статусу біженців. Є необхідність адаптації чинних норм до нових реалій для забезпечення відповідного захисту біженців.

Однією з поточних перспектив в розвитку міжнародно-правового статусу біженців є створення нових механізмів захисту, які враховуватимуть нові виклики. Наприклад, створення міжнародних організацій, спеціалізованих у сфері захисту біженців, може допомогти координації дій країн та забезпеченню ефективного реагування на сучасні виклики. Однією з ключових задач є не лише захист прав біженців, а й їхня подальша інтеграція у суспільство приймаючої країни. Розвиток програм інтеграції, які охоплюють освіту, працевлаштування та соціальні аспекти, є важливим елементом гідної та стабільної адаптації біженців.

Дослідження Олександра Беттса та Джеймса Мілнера акцентують увагу на потребі глобальної координації та співпраці для ефективного розв'язання проблеми біженців. Їх роботи наділяють науковий погляд на необхідність узгоджених дій та створення нових механізмів. Країни повинні спільно працювати над розробкою стратегій, спрямованих на вирішення кореневих причин міграції та покращення умов у країнах походження [5].

Ефективність захисту біженців також залежить від активної ролі

громадськості та неурядових організацій (НУО). Громадяни мають бути освічені щодо прав та потреб біженців, а НУО можуть виконувати важливу роль у наданні підтримки та допомоги, а також в моніторингу дотримання прав біженців у різних країнах.

Доповнення до цього надає аналіз ДжинхіХонг, яка висвітлює зв'язок між політичними конфліктами та зростанням кількості біженців. Вона підкреслює потребу адаптації міжнародного права до сучасних викликів. Слід вдосконалити заходи для захисту біженців з особливими потребами, таких як діти, літні люди, особи з інвалідністю. Розробка та впровадження спеціалізованих програм та послуг допоможе забезпечити їхню повну інтеграцію та захист від дискримінації [6].

Розгляд міжнародно-правового статусу біженців повинен також враховувати етичні та гуманітарні аспекти. Еліс Блок у своїх дослідженнях висловлює тезу про важливість інтеграції біженців у суспільство приймаючої країни та аналізує етичні та гуманітарні аспекти цього процесу. Сприяння гідності, поваги до прав людини та гуманітарні заходи – основні принципи, які повинні лежати в основі розробки та впровадження міжнародних норм [7].

Важливим елементом є встановлення механізмів звітності та відповідальності для країн-учасниць. Вони повинні регулярно звітувати про заходи, які вони приймають для дотримання міжнародних норм у галузі захисту біженців, що сприятиме підвищенню ефективності системи.

Насправді, сучасні виклики, такі як масові міграції, вимагають нових стратегій та механізмів реагування. Нові програми інтеграції, сприяння взаєморозумінню та глобальна координація відіграють ключову роль у формуванні позитивних перспектив у справі захисту біженців.

Висновки./Conclusions. Аналіз міжнародно-правового статусу біженців, опираючись на висновки провідних вчених, вказує на необхідність системного підходу до цієї проблеми. Дослідження нормативних актів та врахування наукових поглядів дозволяють розробити конкретні заходи для покращення ситуації біженців, забезпечуючи їм не лише правовий захист, але й шляхи

інтеграції в нове суспільство.

Міжнародно-правовий статус біженців залишається актуальною та складною проблемою, яка потребує постійного вивчення та адаптації до нових викликів. Розвиток міжнародного права у цій області вимагає не лише удосконалення існуючих механізмів, але і створення нових, спрямованих на гуманітарний захист та інтеграцію біженців у суспільство. Глобальна співпраця та взаєморозуміння визначають ключові фактори успішного вирішення цієї проблеми у сучасному світі.

КЛАСИФІКАЦІЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ, ЯКІ ПРОВОДЯТЬСЯ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ДІЗНАННЯ

Ковальчук Дар'я Олександрівна,
Глотова Галина Віталіївна
здобувачі вищої освіти, курсанти ІІІ курсу ФПФППД,
Науковий керівник:
Неклеса Олександр Вікторович
старший викладач кафедри кримінального
процесу та прикладних наук,
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Дійсний Кримінальний процесуальний кодекс України, у своїй главі 20, встановив обширний перелік видів слідчих (розшукових) дій, які мають важливе значення у процесі розслідування злочинів.

- Допит. Це включає одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб, допит свідка, потерпілого під час досудового розслідування в судовому засіданні, допит малолітньої або неповнолітньої особи, а також допит у режимі відеоконференції під час досудового розслідування.
- Пред'явлення для впізнання. Ця дія передбачає пред'явлення для впізнання осіб, речей, трупа, а також пред'явлення для впізнання осіб чи речей у режимі відеоконференції під час досудового розслідування.
- Обшук. Включає в себе пошук та огляд місцевостей, приміщень, речей та документів, а також трупа, включаючи огляд трупа, пов'язаний з ексгумацією, і огляд місця вчинення кримінального правопорушення.
- Слідчий експеримент. Ця дія передбачає проведення спеціального експерименту для з'ясування обставин справи.
- Освідування особи. Це дослідження особи, її фізичних та психологічних характеристик.
- Залучення експерта для проведення експертизи. Включає в себе залучення кваліфікованих експертів для проведення різних видів експертиз.
- Отримання зразків для експертизи. Це дія, яка передбачає

отримання необхідних зразків для проведення експертизи [1].

У науковій літературі існують різні класифікації слідчих (розшукових) дій, які поділяються на:

Слідчі (розшукові) дії (гл. 20 КПК України). Ці дії визначені безпосередньо Кримінальним процесуальним кодексом України. Негласні слідчі (розшукові) дії (гл. 21 КПК України). Ці дії здійснюються виключно за певними обставинами та з дотриманням відповідних процедур. Також, слідчі (розшукові) дії можуть бути поділені на три категорії в залежності від фази розслідування:

Первинні. Ті, що здійснюються до внесення інформації до Єдиного реєстру досудового розслідування, включаючи огляд місця події в невідкладних випадках.

Подальші. Ті, що здійснюються після внесення інформації до Єдиного реєстру досудового розслідування та відкриття кримінального провадження.

Повторні. Це дії, які можуть бути здійснені у будь-який час для подальшого з'ясування обставин справи [3].

Така класифікація допомагає краще розуміти і систематизувати різні види слідчих (розшукових) дій та їхню роль у процесі правосуддя.

В розумінні кримінального процесу та здійснення дізнання, слідчі (розшукові) дії можуть бути класифіковані як вербальні та невербальні. Вербальні слідчі дії включають в себе використання словесних засобів, мови, звуків та інших аудіальних сприйомань для отримання словесної інформації від осіб, які становлять об'єкт розслідування [4]. Такі дії спираються на спілкування та обмін інформацією шляхом мови і звуків. Невербальні слідчі дії відрізняються тим, що слідчий отримує інформацію з об'єктів навколишнього середовища, де використовується мовний засіб разом з іншими прийомами та методами збору інформації. Ці дії можуть включати в себе вивчення документів, аналіз слідів, фізичних об'єктів, а також спостереження за поведінкою осіб, вивчення їхнього жестового мовлення та інших невербальних виразів. Змішані слідчі дії включають в себе процеси, під час яких слідчий

одержує як вербальну, так і невербальну інформацію. Це може бути результатом інтеграції різних методів та засобів збору інформації для досягнення мети розслідування [3].

Слідчі (розшукові) дії, які виконуються у режимі відео конференції, можуть бути розділені на дві основні категорії. Перша категорія дозволяє проводити такі дії відповідно до закону, і включає допит осіб та впізнання осіб чи речей під час досудового розслідування, згідно зі статтею 232 Кримінального процесуального кодексу України. Друга категорія дій не передбачена законом для проведення у режимі відео конференції [1].

Ця класифікація слідчих дій допомагає визначити способи та методи здійснення розслідування, залежно від характеру інформації та законодавчого регулювання. Завдяки цим розділенням, слідчі можуть ефективно виконувати свої обов'язки та забезпечувати законність процесу здійснення дізнання [2].

У великому спектрі правопорушень і кримінальних справ слідчі (розшукові) дії є необхідним етапом здійснення дізнання з метою встановлення істинності обставин правопорушення та ідентифікації осіб, винних у вчиненні злочину. Відповідно до кримінального процесуального законодавства, такі дії підпорядковані обов'язковій класифікації, яка дозволяє систематизувати їх та регулювати процес проведення. Класифікація слідчих (розшукових) дій допомагає забезпечити системність і послідовність у проведенні розслідування та забезпечити правильне врахування всіх необхідних аспектів під час дізнання. Усі ці дії проводяться з дотриманням законодавства та з урахуванням прав та інтересів усіх сторін, задіяних у кримінальному процесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрейко, Ю. О., Проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування одержання неправомірної вигоди службовою особою. Carrying out investigative (search) actions during the investigation of obtaining an illegal benefit by an official. 2020 р. 83 с.

2. Колесник В. А., Інститут негласних слідчих (розшукових) дій

потребує удосконалення. ОНУ Право 2022 р. 84 с.

3. Колесник В. А., Класифікація слідчих дій. Редакційна колегія 2021 р. 29 с.

4. Сенченко, А. О., П. П. Якименко. Деякі питання класифікації негласних слідчих та розшукових дій. Національний авіаційний університет, 2023 р. 53 с.

КІБЕРАТАКА: ПОНЯТТЯ Й АКТУАЛЬНІСТЬ

Козловська Анастасія Костянтинівна
здобувач вищої освіти 3-го курсу
Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Копилов Едуард Володимирович
викладач кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Кібератака – це спроба реалізації кіберзагрози, тобто спрямована не тільки на пошкодження важливих документів і систем у корпоративній або персональній комп'ютерній мережі, а й на отримання доступу до них. Кібератаки можуть здійснюватися як окремими особами, так і цілими організаціями в кримінальних, політичних або особистих цілях з метою знищення засекреченої інформації чи отримання доступу неї. Існують декілька видів кібератак:

- фішинг
- шкідливе програмне забезпечення
- SQL-ін'єкції
- бот-мережі
- міжсайтові сценарії
- зловмисні програми з вимогою викупу

Кібератаки на комп'ютерні мережі та системи здійснюються різними шляхами. Фішинг і шкідливе програмне забезпечення– це два приклади кібератак, які використовуються з метою отримання контролю над делікатними даними з корпоративних і персональних електронних пристроїв. Фішинг – це розсилання шахрайських електронних листів від імені авторитетних компаній

чи інших надійних джерел. Шкідливе програмне забезпечення (по-іншому програми, створені зловмисниками) – це вкладення електронної пошти чи програми, замасковані під надійне джерело, використані з метою розповсюдження вірусів і даючи змогу кіберзлочинцям проникнути в комп'ютерну мережу. Як приклад, це може бути папка з файлами. Даний вид кібератаки найчастіше несе шкоду цілій мережі ІТ. Найпоширенішими прикладами програм, створених зловмисниками, є шпигунське програмне забезпечення, віруси, хробаки та рекламне програмне забезпечення. Використання надійного програмного забезпечення – ефективна кіберстратегія, що дає змогу знизити ймовірність кібератаки на корпоративну й персональну базу даних.

Нормативно-правову базу правового регулювання з питань протидії кіберзлочинності в Україні складають Конституція України, Кримінальний кодекс України, Конвенція Ради Європи «Про кіберзлочинність», Закони України «Про національну безпеку України», «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах», Укази Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України», «Про Стратегію національної безпеки України», інші нормативно-правові акти. Тому Стратегія кібербезпеки України та Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» полягає насамперед у визначенні напрямів взаємодії в рамках Національної системи кібербезпеки та міжнародного співробітництва для суб'єктів своєї компетенції.

Кібератаки можуть бути таргетованими – тобто такі, які спрямовані проти конкретної цілі з прихованням активності на всіх її етапах. Цільова кібератака, вона ж таргетована – безперервний тривалий процес несанкціонованої діяльності кіберзлочинців в умовах конкретного об' єкта критичної інфраструктури, призначеного для подолання конкретних механізмів захисту та завдання конкретного збитку, такого як фізичного, морального й інформаційного.

Взагалі у самій кібербезпеці виділяють таке поняття як «убивчий ланцюжок», основним завданням якого є визначення етапів кібератаки на об’єкти атаки - інформаційні системи. Компрометації об’єкта атаки передують такі етапи:

- розвідка (збір інформації про об’єкт атаки з використанням відкритих джерел);
- озброєння (створення шкідливого програмного забезпечення для відправки до об’єкта атаки);
- доставка (розсилка шкідливих програм до об’єкта атаки електронною поштою з використанням web-сайтів).

З метою захисту від «убивчого ланцюжка» засоби мережевого захисту створюються, аби протистояти кібератаці на кожному його етапі.

Як висновок, можна сказати, що кібератаки на інформаційні системи органів державної влади чи об’єктів критичної інфраструктури як акти кібертероризму становлять значну загрозу як для міжнародної системи кібербепеки, так і для Національної безпеки України як її невід’ємної складової, завдаючи непоправної шкоди нормальному функціонуванню українського суспільства. Певні засоби сучасного інформаційного суспільства дозволяють кібертерористам легко, поширювати свої ідеї, а також розширювати лави своїх учасників та досягати своїх цілей, застосовуючи кіберпростір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. https://www.microsoft.com/uk-ua/security/business/security-101/what-is-a-cyberattack (дата звернення: 22.10.23)
2. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 05.10.2017 р., №2163-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/main/2163- 19#Text. (дата звернення: 22.10.23)
3. Козюра В.Д., Хорошко В.О. Як протистояти реальним кіберзагрозам об’єктам критичної інфраструктури України. Кібербезпека в Україні: правові та організаційні питання : матеріали Всеукр. наук.- практ. конф., м. Одеса, 17

листопада 2017 р. Одеса : ОДУВС, 2017. С. 79–80. (дата звернення: 22.10.23)

4. Ткачук Н. Кібертероризм як новий виклик національній безпеці. Протидія терористичній діяльності: міжнародний досвід і його актуальність для України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (30 вересня 2016 року). Київ : Національна академія прокуратури України, 2016. С. 340-342. (дата звернення: 22.10.23)

ЗАПОБІГАННЯ ПРОФЕСІЙНІЙ ТА ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Коновалова Ольга Сергіївна
курсант ІІІ курсу ФПФППД
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Браунагель Марія Максимівна
курсант ІІІ курсу ФПФППД
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Корогод Світлана Володимирівна
старший викладач кафедри кримінального
права та кримінології
доктор філософії галузі права
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ

Однією із ключових особливостей організованої злочинності є її здатність до диверсифікації, тобто швидкої зміни профілю злочинної діяльності враховуючи зміни в легальному ринку. Злочинність, яка знаходить прогалини в системі протидії, може виявити самодетермінаційні властивості і спричиняти негативний вплив на обставини, що її породили, включаючи політику, економіку та соціокультурну сферу.

Особливе значення мають прорахунки в стратегії та тактиці боротьби зі злочинністю. Важливо визнати значення загальної організації боротьби, зокрема аналізу, планування, прогнозування та визначення ключових напрямів запобігання. Сьогоднішній закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» не завжди відповідає сучасній кримінологічній ситуації, що підкреслює потребу в його перегляді [4].

Запобігання є головним напрямком боротьби з організованою злочинністю, але важливо враховувати інші аспекти, такі як профілактика правопорушень. Досі запобігання виконувалося переважно шляхом видання попереджень, не визначаючи детермінантів організованої злочинності та його

впливу. Зокрема, ліквідація спеціального підрозділу по боротьбі з організованою злочинністю (ГУБОЗ) видається прорахунком в стратегії.

Важливо підкреслити, що психологічна та професійна підготовка правоохоронців не завжди відповідає новим вимогам боротьби з організованою злочинністю, особливо враховуючи зростання явищ кримінального професіоналізму та організованості. Зокрема, проблематично, що серед працівників правоохоронних органів переважає молодий персонал із недостатнім професійним досвідом [2].

На завершення, важливо акцентувати увагу на необхідності конкретних заходів для боротьби з організованою злочинністю: узгодження зусиль усіх правоохоронних органів, створення міжвідомчого координуючого органу, прийняття нового законодавства, посилення матеріально-технічного забезпечення та підвищення професійної підготовки працівників. Також варто активніше використовувати інформаційні засоби для розкриття діяльності злочинних співтовариств та створення відповідної громадської атмосфери, спрямованої на запобігання організованій злочинності.

Надані відомості розкривають численні просочення в роботі правоохоронних органів у веденні боротьби з організованою злочинністю. Зокрема, виявлено недооцінку проблеми організованості через слабку організаційно-аналітичну діяльність, що відображає труднощі консолідації та кооперації в середовищі криміналітету. Це призвело до створення «зачарованого кола», де одні не помічали цього явища, а інші утримувалися від обговорення з різних причин [1].

Феномен «подвійної законності» визначає важливу категорію осіб, що стоять поза «законом» і уникають відповідальності за дії, які призвели б до кримінального переслідування. Враховуючи насиченість державного апарату, лідери злочинних груп почали корупційно впливати на чиновників, що сприяло перетворенню легальних механізмів у бюрократичну, корумповану систему міжособистісних зв'язків.

Правовий механізм також став об'єктом маніпуляцій, забезпечуючи

лідерам організованої злочинності відмінні умови для здійснення злочинної діяльності. Зауважимо, що на територіях, що контролюються злочинними структурами, почало преобладати беззаконня, яке проявляється не лише в утриманні злочинців, але й у приведенні невинних осіб під кримінальну відповідальність та фальсифікації кримінальних справ.

Особливий інтерес представляють наслідки впливу організованої злочинності на планово-інформаційні механізми. Намірене використання нереалізованих планів керівниками злочинних груп створює умови для здійснення злочинної діяльності [3].

Отже, запобігання професійній та організованій злочинності визнається актуальним завданням сучасного суспільства та правоохоронних органів. Аналіз показав системні прорахунки в роботі правоохоронців, виявивши недооцінку проблеми організованості та нестачу впливу на сфери злочинної активності. Удосконалення стратегій оперативного пошуку та контролю над кримінальними угрупованнями стає критичним напрямком вдосконалення правоохоронної системи.

Додатково, проблема «подвійної законності» свідчить про невідповідність передбаченим законами та втрату довіри до правосуддя. Важливо сприяти рівності перед законом та збільшувати довіру до правової системи через законодавчі та соціальні ініціативи.

Нарешті, запобігання корупції в органах влади є ключовим елементом у боротьбі з організованою злочинністю. Підкуп та вплив організованої злочинності на державний апарат сприяють ескалації злочинності, тому зміцнення внутрішнього контролю та прозорості є важливими передумовами для запобігання корупції та забезпечення ефективності правоохоронних органів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богатирьов І. Г., В. В. Топчій. Кримінологія. 2018р. 76с.

2. Макаренко Н. К. Запобігання професійній злочинності в Україні. 2021р. 133с.

3. Макаренко Н. К. Організована та професійна злочинність в Україні: взаємозумовленість і взаємовплив. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ* №2 2016р. 94-101с.

4. Свір П. В. Проблеми запобігання організованій злочинності в Україні у сучасних умовах. *Р 31 Рекомендовано Вченою Радою Донецького юридичного інституту МВС України.* 2020р. 160с.

ЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Косар Анна Олександрівна
Сокол Наталія Володимирівна
здобувачі вищої освіти
першого (бакалаврського рівня)
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Бойко-Слобожан Олена Олександрівна
к.ю.н., доцент, доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

Вступ. В умовах сучасної практики держава намагається побудувати такий механізм безпечного та вигідного функціонування суб'єктів господарювання, який би, нейтралізуючи зовнішні та внутрішні загрози, надав можливість йому стабільно розвиватися. Проте, наразі виникають все нові і нові загрози. На сьогоднішній день, коли в країні відбувається повномасштабне вторгнення країни-агресора, наша країна має використовувати ефективні інструменти задля ефективного ведення бізнесу. Тому зрозумілим стає питання фінансової безпеки у розрізі забезпечення інтересів суб'єктів господарювання, а особливо складнощів її реалізації в сучасних умовах.

Мета роботи. Дослідити питання щодо сутності значення фінансової безпеки суб'єктів господарювання в умовах війни.

Матеріали та методи обговорення. У рамках дослідження теми «Значення фінансової безпеки суб'єктів господарювання в умовах війни», використовувались методи, такі як аналіз чинного законодавства, емпіричні дослідження та спостереження. Дослідження фокусується на впливі воєнного стану на фінансову стійкість суб'єктів господарювання, враховуючи економічні та ризикові аспекти.

Результати та обговорення. Особливого значення національна безпека України, зокрема, фінансова безпека суб'єктів підприємництва, набуває в умовах сучасних викликів та загроз. Повномасштабна війна негативно впливає і

на глобальну економічну та фінансову безпеку, руйнівні наслідки злочинних дій росії в Україні відчуває на собі практично весь світ. Зокрема, знизилися темпи зростання економік країн світу. За оцінками Світового банку глобальне зростання різко сповільниться з 2,9% у 2022 році до 1,7% у 2023 році – це третій найслабший темп зростання за майже 30 років. Як приклад, економічне зростання США уповільниться за попередніми даними до 0,5%, Китаю – до 4,3%, в Єврозоні – до 0% у 2023 році [1, с. 16].

Розглядаючи дане питання, звернемо увагу на слушну думку І. Доценко, де зазначається, що «на сьогодні українське суспільство проходить через ряд випробувань воєнного часу, який спричинив розвиток кризових явищ у соціальній, економічній та політичній сферах. Значна частина підприємства збільшили обсяги виробництва за рахунок держзамовлень та переорієнтації торгівельних мереж на товари регіональних виробників. Проте, виробничі потужності підприємств, в охоплених війною зонах, скоротилися в рази або перебувають в умовах вимушеного простою» [2, с. 179].

У розрізі захисту інтересів бізнесу, зокрема, під час війни, чимало зроблено, зокрема Законом «Про внесення зміни до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» [3] введення новий тимчасовий механізм оподаткування суб'єктів господарювання. Згідно із цими змінами на період воєнного стану:

– підвищено ліміт доходу для використання умов спрощеної системи оподаткування та сплати єдиного податку до 10 млрд. грн.;

– запроваджено нову ставку єдиного податку з обороту 2 %, на застосування якої можна перейти добровільно. Для цих суб'єктів господарювання знято обмеження щодо кількості осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах. Також знято обмеження щодо видів діяльності (крім діяльності з підакцизними товарами, грального бізнесу, обміну валют та видобутку та реалізації корисних копалин);

– встановлено нульову ставку акцизу на пальне;

– знижено ставку податку на додану вартість на пальне до 7 %;

– за бажанням фізичні особи можуть не сплачувати ЄСВ за себе до припинення війни, а ЄСВ за мобілізованих осіб сплачуватиметься з бюджету;

– скасовуються нарахування штрафів та пені за несплату ЄСВ;

– не сплачується ПДВ за товари, що були знищені в результаті бойових дій, або передані на потреби оборони;

– призупинено порядок реєстрації податкових накладних, а податковий кредит може накопичуватися на основі даних первинних документів.

Варто зазначити думку М.С. Зварич, що «фінансова безпека виступає ґрунтовною складовою економічної безпеки не тільки підприємницького сектору, а й держави в цілому, фінанси – кров економічної системи держави» [4, с. 26]. Наголосимо, що в даному трактуванні обґрунтовується саме необхідність забезпечення та підтримки фінансової безпеки держави, тому що вона стосується не лише держави загалом, а й усіх галузей національного господарства, приватних підприємців, усього суспільства. Можемо сміливо стверджувати, що нехтування станом фінансової безпеки може призвести до катастрофічних наслідків, наприклад занепад галузей або банкрутство підприємств тощо.

Варто наголосити на тому, що система фінансової безпеки відіграє роль надсистеми, одночасно вона є і підсистемою економічної безпеки держави (яка, в свою чергу є складовою національної безпеки держави та міжнародної економічної безпеки). Зазначимо думку О. В. Іващенка та В. М. Гельмана, які зазначають, що «в організаційному аспекті дедалі важливішою запорукою дотримання економічної безпеки України стає узгодженість взаємодії державного, комунального та приватного сегментів фінансової сфери національного господарства та забезпечення керованості кожного з них» [5, с. 125].

Висновки. Отже, можемо дійти висновку, кроки, які на сьогодні робить держава на зустріч підприємницькому сектору є логічними та виправданими, адже бізнес повинен адаптуватися до нових умов та сплачувати податки для наповнення бюджетів різних рівнів в таких загрозливих умовах роботи.

Можемо з упевненістю стверджувати, що дії уряду України з підтримки бізнесу під час війни, є цілком раціональними і враховують особливості кожного з видів бізнесу і створюють умови, для його успішного відновлення та функціонування. Таким чином, забезпечення державою фінансової безпеки інтересів, український бізнес буде відновлювати економіку України і нарощувати спроможність держави перемогти країну-окупанта.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Варналій З.С. Зміцнення фінансової безпеки суб'єктів господарювання у воєнний та повоєнний період. *Безпекові аспекти управління організаціями в умовах війни та повоєнної відбудови держави.* Львів. 2023. С. 15-19.

2. Доценко І. Фінансова державна підтримка суб'єктів підприємництва в умовах війни. *Трансформація національної, закордонної моделей економічного розвитку та законодавства в умовах воєнного часу*. Луцьк. 2022. С. 179-182.

3. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» від 15.03.2022 р. № 2120-IX. URL: 182 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text (дата звернення 09.11.2023 р.)

4. Зварич М. С. Механізм забезпечення фінансової безпеки домогосподарств в Україні. *Дисертація.* Київ. 2020. С. 23-35.

5. Іващенко О. В., Гельман В. М. Фінансово-економічна безпека держави. *Таврійський державний агротехнологічний університет. Збірник наукових праць*. 2013. № 2. С. 122-130.

ОСОБЛИВОСТІ ВІЗУАЛЬНОГО СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ОСОБОЮ

Костюченко Даниїл Сергійович
здобувач вищої освіти 3 курсу спеціальність 262
«Правоохоронна діяльність» факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Ланевич Володимир Миколайович
здобувач вищої освіти 3 курсу спеціальність 262
«Правоохоронна діяльність» факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Первій Віта Юріївна
ад'юнкт кафедри оперативно розшукової
діяльності Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ
майор поліції

Стаття 269 "Спостереження за особою, річчю або місцем," яка впроваджена у 21 главі Кримінального процесуального кодексу України, надає право для проведення візуального спостереження, фіксації та перевірки інформації про особу, її поведінку, контакти, або про певну річ або місце у відкритих і доступних місцях під час досудового розслідування тяжких або особливо тяжких злочинів.

Це може включати в себе візуальне спостереження з використанням відеозапису, фотографію, а також спеціальні технічні засоби для спостереження [1, с. 5].

Ефективність застосування цієї норми під час кримінального розслідування залежить від кількох факторів, включаючи стан правового регулювання проведення спостережень. Важливо забезпечити, щоб ця процедура була проведена відповідно до закону та за умови дотримання прав і свобод громадян. Використання технічних засобів для спостереження також може вимагати спеціальної авторизації та дотримання правил щодо збереження

даних та забезпечення конфіденційності.

Оскільки ця норма може вплинути на права та свободи осіб, важливо, щоб вона була застосована з дотриманням вимог закону і з урахуванням заслугованого захисту прав людини.

Візуальне спостереження вважається найбільш ефективним, коли керівники оперативного підрозділу, начальник слідчого відділу та всі члени слідчої групи мають інформацію про підготовку до злочину, його вчинення або вже вчинений злочин, а також про осіб, які підозрюються у причетності до нього [2, с. 13].

В такому випадку можливе поєднання візуального спостереження з різними оперативно-розшуковими та слідчими заходами, що дозволяє виявити злочинні зв'язки між учасниками та визначити роль кожної з них.

Результати візуального спостереження, як і всіх інших негласних слідчих дій, повинні бути документовані відповідно до загальних правил фіксації кримінального провадження. Процес візуального спостереження оформляється протоколом, до якого, за необхідності, приєднуються відповідні додаткові матеріали.

Відомості про осіб, які проводили негласні слідчі (розшукові) дії або були залучені до їх проведення, можуть розкриватися з дотриманням конфіденційності, особливо якщо були вжиті заходи безпеки стосовно цих осіб [3, с. 22].

Достовірність результатів візуального спостереження забезпечується детальною та об'єктивною фіксацією всіх обставин, пов'язаних з діяльністю особи, щодо якої проводиться спостереження. Це включає в себе фіксацію суттєвих обставин, а також всіх інших фактів, що можуть мати важливе значення для розслідування. Достовірність також підтверджується за допомогою технічних засобів, які використовуються під час візуального спостереження.

Отож, візуальне спостереження є одним із ефективних методів оперативного документування, який використовується під час операційно

розшукової, контррозвідувальної та розвідувальної діяльності, а також під час кримінального розслідування правоохоронними органами.

Під час проведення візуального спостереження обов'язково слід дотримуватися всіх норм і правил, встановлених чинним законодавством. Оскільки ця діяльність проводиться таємно і включає в себе втручання в особисте життя об'єкта спостереження, важливо забезпечити, щоб вона була законною і дотримувалася прав людини та громадянина. Правоохоронні органи повинні вести візуальне спостереження з дотриманням прозорих процедур та заходів для забезпечення конфіденційності та захисту особистої приватності.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Мазурок О. Я. Криміналістичне забезпечення діяльності Національної поліції під час розшуку безвісно відсутніх осіб : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2018. 255 с.

2. Використання в кримінальному провадженні відомостей, отриманих у результаті негласних слідчих (розшукових) дій: науковометодичні рекомендації для підрозділів Національної поліції України. Цуцкірідзе М. С., Мартовицька О. В., Романюк В. В., Бурлака В. В. та ін. Х.: Харківський нац. ун-т внутр. справ, 2022. 82 с.

3. Теорія та практика досудового розслідування в умовах протидії : навч.- метод. посібник. 2-ге вид., перероб. Л. І. Аркуша, Л. М. Гуртієва, М. О. Д’ячкова І. В. Загородній, А. В. Мурзановська, А. В Підгородинська, О. О. Торбас; НУ «ОЮА». Одеса : Фенікс. 2023. 136 с.

СУЧАСНІ МЕТОДИКИ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ. ПСИХОФІЗІОЛОГІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СПІВРОБІТНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ДО ВЕДЕННЯ БЛИЖНЬОГО ВОГНЕВОГО КОНТАКТУ

Котенко Тетяна Анатоліївна
курсант 3 курсу ФПФПКП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Бодирєв Дмитро Анатолійович
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

У реаліях службової діяльності співробітники правоохороних органів дуже рідко стикаються із ситуаціями які пов’язані з веденням ближнього вогневого контакту. Застосування зброї співробітником поліції в екстремальній ситуації обумовлюється факторами, що виникають раптово, при цьому шаблонність у цьому випадку неприйнятна. У статті 46 Закону України “Про Національну поліцію” регламентовано випадки, коли співробітник поліції має право застосовувати чи використати вогнепальну зброю [4]. Можна дійти висновку, що всі ситуації характеризують фактор раптовості та ситуаційної нестабільності. Таким чином, співробітник має у найкоротші терміни дати правову та тактичну оцінку даної ситуації, і виходячи з цього, прийняти рішення про законність та обґрунтованість застосування зброї, а також використовувати техніку ведення бою найбільш прийнятну в тактичній обстановці, що склалася.

Як зазначив Бодирєв Д. А., “ Табельна зброя в руках поліцейського є не тільки символом влади, а й дієвим засобом в боротьбі з кримінальними елементами та забезпечення особистої безпеки, тому навчання стрільбі з пістолета виступає важливою складовою в системі професійної підготовки працівників Національної поліції [5]”.

Під ближньою дистанцією вогневого контакту в даному контексті мається на увазі ближній бій на малій (5–7 метрів) і надмалій (до 3-х метрів) відстані до супротивника і негативний вплив на психофізіологічний стан людини. При підготовці до виконання вогневих завдань стрільцем, акцентується особлива увага саме на психофізіологічні можливості людини [3].

Точно встановлено, що здатність швидко вражати цілі на середніх та далеких дистанціях не є достатнім аргументом того, що в умовах ближнього бою мішень, розташована на меншій дистанції, буде так само вражена. Це факт обумовлений тим, що в психологічному аспекті прояву, ближній бій набагато важче, ніж бій із супротивником що знаходиться на великій відстані від стрілка і небезпека його настільки очевидна, що усвідомлюється повною мірою.

Для успішного вирішення завдань, що виникають в ході вогневого контакту на ближній дистанції необхідно також враховувати рівень технічної підготовки, що базується на тонкій і грубій моториці.

Для формування навичок ведення швидкоплинного вогневого контакту, а так само тактичного мислення у ситуації, пов'язаній з дестабілізацією емоційного та психологічного фону, у навчальний та тренувальний процес впроваджено вправу «дуельна стрільба».

Існує багато способів протидіяти супротивникові під час близького вогневого контакту.

Якщо випущені кулі пройдуть навиліт, можливо, вони пролетять далі під тим самим кутом, під яким увійшли в тіло, звівши до мінімуму ймовірність поразки сторонніх людей [1]. Присідання навпочіпки не дає відчутної користі з точки зору ухилення від пострілів противника, але поєднання відходів у бік з наступним присідання або падіння на спину вже є досить ефективно.

Наступний ефективний спосіб. Підійшовши вбік або залишившись на місці, одночасно з вилученням зброї, стрілок не падає на спину, а перекочується в це положення із становища в напівприсіді. Стрілець напівлежить на спині, ногами до супротивника. Ноги зігнуті в колінах, голова та плечі піднесені. Стрільбу можна вести з двох або з однієї руки, для більшої

стійкості зброю можна оперти на коліна ніг. У цій позиції можна швидко пересуватися, відштовхуючись по черзі ногами переповзаючи на спині, щоб утруднити противнику прицілювання або сховатися за якоюсь перешкодою. Візуальний контакт із противником при цьому не втрачається і зберігається можливість вести прицільну стрільбу. Можна також зробити різкий переворот з виходом на коліно.

Траєкторія куль у цьому положенні ще крутіша (вища), ніж при стрільбі зі становища в напівприсіді, а значить, менший ризик вразити сторонніх [2].

Цей спосіб має приорітет при стрільбі вночі, оскільки в нічних умовах ціль краще видно при спостереженні знизу вгору. Лежачи на спині можна швидко розвернутися в будь-який бік, відштовхуючись ногами або розгортаючи тіло у бік нової цілі.

Підводячи підсумок, можна сказати, що в ході реалізації освітніх програм, у навчальних закладах МВС необхідно приділяти увагу підготовці співробітників до дій у екстремальних ситуаціях. Ведення ближнього вогневого контакту в умовах високої психологічної напруженості, так само характеризується тактичною нестабільністю. Розроблені та опробувані в ході дослідження вправи зі стрільби, дозволяють найбільш ефективно підготувати особовий склад, як у психологічному, технічному і тактичному аспекті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бутов С. Є., Решко С. М., Ємчук О. І. Теоретичні та практичні аспекти тактичної підготовки працівників міліції до застосування заходів фізичного впливу та вогнепальної зброї в екстремальних ситуаціях під час виконання службових обов’язків. Юридична психологія та педагогіка. 2013. №

2. С. 102–114. 2. Семенюк В. І., Лавров О. Ю., Гришин М. В., Руденко М. М., Кравчук А. М. Комплексний підхід до навчання вогневій підготовці з використанням інноваційних технологій. Системи озброєння і військова техніка. 2015. № 1. С. 186–190.

3. Казначеєв Д. Г., Лопаєва О. М. Особливості формування психологічної

стійкості і готовності працівників поліції у процесі навчання з вогневої підготовки. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2018. № 4. С. 82–85.

4. Про Національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. URL: https://zakon. rada.gov.ua/laws/show/580-19?lang=en

5. Бодирєв, Д. А., & Завістовський, О. Д. (2023). Нові підходи у методиці викладання вогневої підготовки під час воєнного стану. Аналітично порівняльне правознавство, (3), 246-249.

ОБЛІК І ЗБЕРІГАННЯ ЗБРОЇ ТА БОЄПРИПАСІВ НОРМАТИВНІ ДОКУМЕНТИ, ЩО РЕГЛАМЕНТУЮТЬ ОБЛІК І ЗБЕРІГАННЯ ЗБРОЇ ТА БОЄПРИПАСІВ

Кривулін Юрій Андрійович
курсант 3 курсу ФПФПКП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник
Бодирєв Дмитро Анатолійович
старший викладач кафедри ТСП
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Зброя та боєприпаси - це важливі аспекти національної та міжнародної безпеки, і облік і зберігання цих матеріалів вимагають особливої уваги та регулюються нормативними документами. Облік та зберігання зброї та боєприпасів мають вирішальне значення для запобігання незаконному обігу цих матеріалів, забезпечення національної безпеки та виконання міжнародних зобов'язань у сфері контролю за зброєю. Деталі цих процесів регулюються відповідними нормами та стандартами, які визначаються національним законодавством та міжнародними угодами. У цьому контексті, дотримання нормативів стає ключовим елементом для забезпечення безпеки і стабільності національного та міжнародного рівня.

Особи, яким дозволено носити вогнепальну зброю, повинні розуміти, що просте володіння не гарантує їм захисту від небезпеки. Ефективний захист з використанням зброї можливий лише при умові належної морально-психологічної підготовки та володіння стійкими та тактично правильними навичками обробки зброї. Досягнути цих навичок можливо лише шляхом спеціального навчання та постійних тренувань.

Питання, пов'язані зі зберіганням, носінням і використанням вогнепальної та травматичної зброї, регулюються окремими нормами законодавства України, а також підзаконними нормативно-правовими актами, такими як постанови

Кабінету Міністрів України та накази Міністра внутрішніх справ України та Генерального прокурора України.

Згідно зі статтею 16 Закону України від 14 жовтня 2014 року "Про прокуратуру" [1], незалежність прокурорів гарантується різними законом визначеними засобами, які забезпечують їхню особисту безпеку, безпеку членів їхніх сімей та майна, а також іншими засобами їх правового захисту. Одним із таких засобів є право носити вогнепальну зброю та використовувати її, яке закріплене у Законі України "Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів" [2]. Додатково, в розділі "Перехідні положення" цього Закону передбачено, що слідчі органи прокуратури зберігають право носити вогнепальну зброю до початку діяльності державного бюро розслідувань, але не більше п'яти років з моменту набрання чинності Кримінальним процесуальним кодексом України.

Відповідно до статті 7 Закону України "Про прокуратуру", в системі органів прокуратури України існують військові прокуратури. Забезпечення цих військових прокуратур індивідуальними засобами захисту та вогнепальною зброєю регулюється відповідно до пункту 3 частини 2 статті 85 того ж закону і здійснюється Міністерством оборони України.

Питання, які стосуються організації видавання, зберігання та обліку зброї та боєприпасів у структурах прокуратури, регулюються відповідно до наказу Генерального прокурора України від 3 вересня 2014 року № 2075ц, який схвалює Положення щодо процедури видавання, зберігання та використання спеціалізованої вогнепальної зброї та відповідних боєприпасів в органах прокуратури України [3].

Згідно з рішенням Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 року № 1 "Про судову практику у справах, пов'язаних із необхідною обороною," [4] правомірним слід вважати використання зброї або інших засобів, незалежно від тяжкості заподіяної шкоди, якщо це зроблено для захисту від нападу збройної особи чи групи осіб або для відвернення незаконного насильницького вторгнення до житла чи інших приміщень.

Отже, зброя та боєприпаси завжди були та залишаються актуальними аспектами національної та міжнародної безпеки. Облік, зберігання та використання цих матеріалів потребують ретельної регуляції для запобігання їх незаконному обігу, забезпечення безпеки суспільства та дотримання міжнародних стандартів.

У цьому контексті, нормативні документи грають ключову роль у визначенні правил і стандартів, які регулюють облік і зберігання зброї та боєприпасів. Національне законодавство визначає правові засади володіння, носіння та обігу зброї. Міжнародні угоди та конвенції встановлюють стандарти щодо контролю над зброєю, а також запобігання розповсюдженню зброї масового знищення. Міністерства оборони та правопорядку забезпечують впровадження і контроль відповідних положень.

Важливо наголосити, що правомірне володіння зброєю не є гарантією захисту від небезпеки. Ефективна оборона можлива лише за умови належної морально-психологічної підготовки та володіння відповідними навичками використання зброї. Ці навички досягаються через спеціалізоване навчання та постійні тренування.

У заключенні, система правил і стандартів, яка регулює облік та зберігання зброї та боєприпасів, важлива для забезпечення безпеки національного та міжнародного рівня. Дотримання нормативів і правил грає вирішальну роль у запобіганні небажаних наслідків та сприяє світовому порядку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII зі змінами та доповненнями URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/ show/1697-18. (дата звернення 06.11.2023)

2. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23 грудня 1993 року № 3781-XII зі змінами та доповненнями URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3781-12. (дата звернення 06.11.2023)

3. Про затвердження Положення про порядок видачі, зберігання та використання відомчої вогнепальної зброї та боєприпасів до неї в органах прокуратури України: наказ Генерального прокурора України від 3 вересня 2014 року № 2075ц URL: http://www.gp.gov.ua/ua/1nordoc.ntml. (дата звернення 06.11.2023)

4. Про судову практику у справах про необхідну оборону: постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 року № 1 [URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0001700-02 . (дата звернення 06.11.2023)

ДЕТЕРМІНАЦІЯ СУЧАСНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ. ФОНОВІ ЯВИЩА ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЗЛОЧИННІСТЬ

Кривулін Юрій Андрійович
курсант 3 курсу ФПФПКП Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Чорна Аліна Геннадіївна
Старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології

Зростання рівня злочинності становить загрозу для безпеки громадян і їхніх сімей, порушує основи демократії та соціальної справедливості у суспільстві. Крім того, це може стати інструментом для перерозподілу національного доходу, що негативно впливає на економіку держави. В умовах такої ситуації дослідження комплексу факторів, які призводять до зростання злочинності, а також вивчення змісту і системних зв'язків, закономірностей детермінації через кримінологічний погляд на злочинність, має велике значення. Особливо важливо в цьому контексті розвивати методологічні та організаційно-правові засади превентивної (правоохоронної) діяльності в Україні.

Злочинність являє собою феномен, що не може вивчатися в контексті обмеження його тільки відомостями про злочини без звертання до даних про суспільні явища й процеси, аналізу соціопсихологічних властивостей груп людей чи схильності конкретних індивідів.На сьогодні, поняття організованої злочинності корелює з іншими чинниками та явищами, які є визначальними факторами. Зокрема, одним із них є спільність явищ між корупцією та організованою злочинністю. Подолання такого явища має певні проблеми, які стають на шляху суспільства та окремо уповноважених органів на боротьбу зі злочинністю. Корупція та пов’язана з нею організована злочинність загрожує національній безпеці України, негативно впливає на формування і діяльність органів державної влади, підриваючи довіру громадян до них, ускладнює

відносини України з іноземними державами. [1, с. 1031] Це є являє собою як один із прикладів відомостей про злочини без звертання до даних про суспільні явища.’ Проблематика такого явища скоріше визначається нанесеною шкодою щодо розвитку даного інституту.

Питання про причини та умови злочинності є одним з найважливіших та складних аспектів кримінології. Розуміння цих чинників є ключовим для впливу на рівень злочинності, і це стає можливим лише через розкриття особливостей її детермінації, механізмів, які породжують і розвивають це явище. В аналізі детермінації злочинності важливо враховувати діалектичне положення про взаємозв'язки між явищами, теоретичну базу та методологічні принципи вивчення її причин, розглядаючи злочинність як продукт суспільства, що має відносну самостійність та власні закономірності розвитку [2, с. 29].

Детермінацію злочинності слід розглядати як складний процес взаємодії різних форм причинних і інших зв'язків, таких як функціональні, статистичні, системно-структурні тощо. На сучасному етапі розвитку кримінології відсутність єдності в розумінні детермінації злочинності стає відомою і серед дослідників і в сучасних кримінологічних дослідженнях.

При аналізі сучасних факторів злочинності застосування системного підходу важливе, оскільки детермінацію злочинності слід розглядати як взаємодію об'єктивних та суб'єктивних факторів, залежність причин і умов злочинності від конкретних соціальних умов. Причини та умови злочинності утворюють складну систему взаємодії із системою злочинності як комплексного соціально-правового явища, що вивчається на певний історичний період [3, с. 34]. Таким чином, з системних позицій важливо розкрити поняття причин і умов злочинності та розглянути різновиди її детермінації.

Фонові явища становлять не лише проблему для конкретного регіону, але й актуальне питання для всієї країни та глобальної спільноти. Однак я вважаю, що можна говорити про регіональну специфіку поширення цих явищ. Визначення цієї специфіки базується не тільки на кількісних, але й на якісних характеристиках [4, с. 54].

Не існує сумнівів у гостроті проблем алкоголізації та наркотизації серед молоді. Також важливо визнати, що значна кількість безпритульних дітей стає жертвами торгівлі людьми, експлуатації, використання в жебрацтві та залучення до злочинної та антигромадської діяльності. Ці проблеми є великими та латентними, і вони вимагають окремої наукової розробки та ефективного реагування з боку держави, місцевих громад, неурядових правозахисних, гуманітарних та інших організацій. Фонові явища в контексті злочинності представляють собою альтернативні легальним нормам, інститутам та формам діяльності, які призводять до дестабілізації системи суспільних відносин і легалізують порушення правових норм та кримінально-правових стандартів. Вони зводять на невеликий лад вплив офіційних регуляторів суспільних відносин, обмежуючи сферу їх впливу, і водночас підсилюють інтенсивність та розширюють межі від'ємного впливу неправових норм та інститутів, сприяючи масовим порушенням моральних та правових норм. Таким чином, фонові явища розширюють сферу ненормативності та створюють передумови для переходу суспільства від соціально шкідливої до соціально небезпечної поведінки. Важливо відзначити, що ці явища не породжують злочинність як таку, а виступають важливими детермінантами, що сприяють поширенню злочинності.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. The 5" International scientific and practical conference "Modern research in world science" (August 7-9, 2022) SPC "Sci-conf.com.ua", Iviv, Ukraine. 2022.c.1031

2. Сметаніна Н. В. Наукові підходи до теорії злочинності у сучасній українській кримінології : монографія. Харків : Право, 2016. 192 с.

3. Детермінація злочинності в Україні: навч.-метод. посібник. Л. І. Аркуша, Н. О. Федчун; НУ «ОЮА». Одеса: Бондаренко М. О. 2023. 80 с.

4. Курилюк Ю. Б. Соціальна зумовленість злочинності в сучасному суспільстві. Юридична наука. 2014. № 9. С. 53-64.

ДОКАЗИ У ДІЗНАННІ

Кривулін Юрій Андрійович
курсант 3 курсу ФПФПКП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Федченко Володимир Миколайович
Професор кафедри
кримінального процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

У ході дізнання та досудового розслідування важливим етапом є предметний складник доказування, який має особливості, що визначаються відповідними положеннями Кримінального процесуального кодексу України.

По-перше, для визначення належного класифікування правопорушення як кримінального проступку обов'язковою є відповідна правова кваліфікація на момент подання заяви або повідомлення про кримінальне правопорушення. До доведення подібного класифікування важливо представити обставини, які передбачені частиною 1 статті 91 Кримінального процесуального кодексу України.

Серед ключових обставин, які підлягають доведенню, визначаються: інформація про саме правопорушення, включаючи час, місце, спосіб його вчинення та інші важливі деталі; винуватість особи в правопорушенні, її форма вини, мотиви та мета вчинення протиправної дії; розмір і вид завданої правопорушенням шкоди, а також процесуальні витрати, пов'язані з його розслідуванням; обставини, які впливають на ступінь тяжкості правопорушення, характеризують особу обвинуваченого і можуть обтяжувати чи пом'якшувати наслідки порушення закону; ті обставини, що можуть впливати на кримінальну відповідальність, включаючи можливість звільнення від неї.

Додатково, важливо зазначити, що факти, пов'язані з отриманням чи

використанням грошей, цінностей та іншого майна для скоєння правопорушення, підтверджуються лише у випадку, якщо за вчинення кримінального проступку передбачена спеціальна конфіскація відповідно до статті 96-1 Кримінального кодексу України.

Обставини, що можуть викликати застосування кримінально-правових заходів до юридичних осіб, доводяться лише у випадках, коли порушення включене до переліку кримінальних правопорушень, передбачених статтею 96-3 Кримінального кодексу України.

Якщо існують дані про вчинення кримінального проступку неповнолітнім, то предмет доказування розширюється і включає обставини, передбачені статтею 485 Кримінального процесуального кодексу України.

Інструментальний складник кримінального процесу в Україні відрізняється великою кількістю особливостей, основною з яких є передбачення конкретних джерел доказів для розкриття кримінальних правопорушень, згідно зі статтею 298-1 КПК України. Законодавець ретельно розглянув і відокремив засоби збирання доказів, спрямовані на розслідування кожного типу кримінального проступку [2, с. 97].

Поза загальними методами збирання доказів для всіх видів кримінальних правопорушень, КПК України визначає, що для встановлення обставин вчинення кримінального проступку перед внесенням інформації до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР) можуть бути використані різні методи. Зокрема, це може включати: 1) збір пояснень; 2) проведення медичного освідування; 3) отримання висновку від спеціаліста та, за згодою, вилучення показань технічних пристроїв, що використовуються для фото- та відеозйомки; 4) конфіскацію інструментів та засобів, використовуваних при вчиненні кримінального правопорушення, а також предметів та документів, які є безпосереднім предметом кримінального проступку або виявлені під час затримання особи [1, с. 255].

Проведення медичного освідування до внесення інформації до ЄРДР породжує численні запитання. Здається, що, враховуючи положення КПК

України, немає підстав стверджувати ідентичність такого медичного освідування та освідування згідно зі статтею 241 КПК України.

Це випливає з того, що, по-перше, освідування проводиться на підставі постанови прокурора, який повинен бути визначений як процесуальний керівник за постановою керівника органу прокуратури; по-друге, освідування стосується осіб, які стають під підозру (при цьому неможливо повідомити про підозру до внесення інформації до ЄРДР), потерпілих та свідків (але як можна стверджувати про потерпілого чи свідка, якщо кримінального провадження ще не відкрито). Можна припустити, що ця норма щодо медичного освідування може стосуватися розслідування за ст. 286-1 КК України, але, з одного боку, відсутні будь-які обгрунтування в КПК України, а з іншого боку, ця стаття вже не є кримінальним проступком.

Варто також зазначити, що в області засобів збирання доказів в законодавстві України існує певна невизначеність, зокрема щодо співвідношення положень статей 40-1, 214 та 300 Кримінального процесуального кодексу України. Згідно з пунктом 2 частини 2 статті 40-1 КПК України, дізнавач має право проводити огляд місця події, обшук затриманої особи, опитувати осіб, вилучати знаряддя та засоби вчинення правопорушення, речі й документи, пов'язані з кримінальним проступком.

У свою чергу, стаття 214 КПК України передбачає можливість вилучення пояснень, проведення медичного освідування та отримання висновків спеціаліста для з’ясування обставин кримінального проступку. Також можливе вилучення показань технічних приладів і засобів, які можуть бути використані для фото- та кінозйомки, відеозапису, а також вилучення знарядь і засобів вчинення проступку [3, с. 104].

Стаття 300 КПК України дозволяє проводити всі слідчі (розшукові) дії, передбачені законом, в тому числі вилучення пояснень для з’ясування обставин кримінального проступку, медичне освідування, отримання висновку спеціаліста та зняття показань технічних приладів і засобів, які можуть мати функції фото- та кінозйомки, відеозапису, а також вилучення знарядь та засобів

вчинення проступку.

Однак можна відзначити невизначеність у статті 214, оскільки не згадується можливість проведення огляду місця події, хоча ця дія є загальною для обох форм досудового розслідування. Важливо зазначити, що статті 214 і 300 надають дізнавачеві ширші повноваження, що може розглядатися як юридична неточність.

Також варто врахувати зауваження І.Л. Беспалько щодо неправильності формулювання пункту 2 частини 2 статті 40-1 КПК України, яке може бути скорочено до «проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій у випадках, установлених цим Кодексом». Це може вирішити питання щодо проведення огляду місця події, яке, за думкою Беспалько, є слідчою (розшуковою) дією.

Важливо також розглянути пропозицію вилучення формулювання «особистий огляд» у статтях 214 та 300 КПК України, замінюючи його на «обшук затриманої особи». Це може сприяти уточненню і синхронізації положень зазначених статей.

Отже, враховуючи вищевикладене, наявність певної невизначеності у взаємодії статей 40-1, 214 та 300 КПК України вимагає уваги з боку законодавця для забезпечення їхньої чіткості та єднання в рамках законодавства. Вилучення знаряддя та засобів учинення кримінального проступку, а також речей і документів, які стали об'єктом цього проступку або були виявлені під час затримання особи, проведення особистого огляду чи огляду речей, є важливим етапом дізнання. Це визначено законодавством, зокрема статтею 5, пунктом 76. У контексті суб'єктного складника виникає кілька теоретично-практичних питань, пов'язаних, передусім, із неякісними формулюваннями Кримінального процесуального кодексу України. Проблема полягає в тому, що при введенні дізнання жоден з пунктів статей 84, 92, 93, 94 КПК України не зазнав змін. Таким чином, в літературі обґрунтовано пропонується доповнити статті 84, 92, 94 КПК України після слова «слідчий» словом «дізнавач», що усуне можливі неоднозначності при тлумаченні

законодавчих положень щодо суб'єктів, відповідальних за збирання доказів [5, с. 76]. Цей підхід, як вважають деякі дослідники, має логічний наслідок загрозу визнання недопустимими доказів, отриманих дізнавачем, у провадженні щодо кримінальних проступків. Така ситуація вимагає внесення певних коректив до законодавства з метою уникнення можливих порушень прав та забезпечення правової чистоти доказів, які використовуються в судовому процесі [4, с. 182].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Главюк І. Особливості доказування у кримінальних провадженнях щодо кримінальних проступків: теорія і практика. Сучасні тенденції розвитку кримінальної юстиції в Україні : колективна монографія / І. Серкевич, Н. Устрицька, В. Навроцька та ін. ; за ред. : І. Главюк, Н. Лащук. Львів : ПП «Видавництво «БОНА», 2021. С. 253–283.

2. Актуальні питання теорії та практики досудового розслідування кримінальних проступків : матеріали Міжвідом. наук.-практ. круглого столу (Київ, 14 листоп. 2019 р.) / редкол.: В. В. Чернєй, С. Д. Гусарєв, С.С.Чернявський та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2019. 197 с.

3. Хитра А. Я. Провадження дізнання: проблеми та перспективи. Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування : тези доповідей учасників науково-практичного семінару (30 жовтня 2020 року) / упор. А. Я. Хитра. Львів : ЛьвДУВС. 2020. С. 103–106.

4. Беспалько І. Л. Особливості кримінального процесуального доказування щодо кримінальних проступків під час досудового розслідування. Юридичний бюлетень. 2021. Вип. 18. С. 178–187.

5. Зіньковський І. П. Вилучення речей і документів в ході дізнання: питання використання у доказуванні. Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (5 листопада 2021 року) / упор. : Г. Я. Савчин, У. О. Цмоць. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. С. 75–79.

ДЕПАРТАМЕНТ ПРОТИДІЇ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У СФЕРІ БОРОТЬБИ З НАРКОБІЗНЕСОМ

Кудяков І. О.,
Здобувач вищої освіти ІІІ курсу
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник
Кисельов Андрій Олександрович,
доцент кафедри
оперативно-розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент,
майор поліції

До основних напрямів підвищення ефективності запобіжної діяльності підрозділів протидії наркозлочинності Національної поліції України (НПУ) можна віднести наступні пункти:

1. Систематичний аналіз результатів роботи підрозділів протидії наркозлочинності НПУ з метою виявлення та запобігання кримінальним правопорушенням, пов'язаним із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів.

2. Збільшення керівницького впливу на планування заходів з метою запобігання цим кримінальним правопорушенням.

3. Розробка системи критеріїв для оцінки результатів запобіжної діяльності підрозділів протидії наркозлочинності НПУ.

4. Створення єдиної інформаційної системи для правоохоронних органів, яка включатиме в себе не тільки статистичні дані про злочинність та її види, але й інформацію про кримінологічні фактори, що впливають на

злочинність і її окремі аспекти [1, с 7].

Наркобізнес, як форма організованої злочинності, виявляється через наркотичну індустрію та має ряд характерних ознак, які значно шкодять індивідуальним особам, суспільству та державі в цілому. Ця незаконна діяльність призводить до погіршення генофонду і негативно впливає на фізичний та психічний розвиток населення, руйнує нормальне функціонування державних, комунальних та приватних структур, сприяє розкладу моральних цінностей у суспільстві і спонукає до вчинення інших злочинів, не лише у сфері незаконного обігу наркотиків, а також підвищує кількість наркозлочинів в Україні.

Тому, здійснюючи боротьбу із наркобізнесом, нам потрібно визнати, що це актуальна та серйозна проблема, яку можна подолати та запобігти шляхом об'єднаних зусиль на різних рівнях, як на державному, так і на регіональному. Це вимагає впровадження, розробки та постійного вдосконалення ефективних стратегій та заходів для протидії цьому негативному явищу.

Зараз ситуація з поширенням наркотиків в Україні викликає серйозні обурення та побоювання серед вчених, експертів та правоохоронців. Щороку збільшується кількість виготовлених та проданих наркотиків, а також з'являються нові види наркотиків. Ця проблема актуальна через недостатньо ефективну законодавчу базу та практичні проблеми у боротьбі з наркомафією, які накопичувалися протягом багатьох років.

Аналіз внутрішнього наркоринку країни дозволяє зробити висновок: у 2021 році виявлено незначне зростання вживання опіоїдів – 42 711 осіб на кінець 2021 року проти 41 095 осіб на кінець 2020 року (3,8%); вживання канабіноїдів – 4 811 осіб на кінець 2021 року проти 4 735 осіб на кінець 2020 року (1,6%) та вживання кількох речовин – 16 633 особи на кінець 2021 року проти 16 096 осіб на кінець 2020 року (3,2%). [2, с. 21].

На сьогодні в Україні існує обмежена, але потужна система органів, які займаються протидією наркобізнесу. Один із таких органів - Департамент протидії наркозлочинності Національної поліції України. Ця установа

відповідає за виконання державної політики в області боротьби з незаконним виробництвом, зберіганням, продажем та поширенням наркотичних речовин та психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів. Вона також спрямована на запобігання правопорушень, пов'язаних із обігом шкідливих речовин і зменшення наркозалежності громадян [3, с. 97-134].

Крім того, з метою виконання своїх завдань, Департамент виконує ряд функцій, включаючи:

1. Моніторинг ситуації в області боротьби з наркозлочинністю та збір інформації про джерела та шляхи поширення незаконних наркотичних засобів.

2. Взаємодія з громадськістю та державними, громадськими і міжнародними організаціями для протидії незаконному обігу наркотиків, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, а також запобігання поширенню наркоманії.

3. Здійснення контролю над виробництвом, зберіганням, обліком, відпуском, розповсюдженням, торгівлею, перевезенням, пересиланням та використанням наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, що призначені для їх виробництва.

4. Здійснення оперативних заходів для боротьби з наркозлочинністю.

5. Проведення оперативно-розшукових заходів для виявлення і документування серйозних та особливо серйозних кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, особливо коли ці злочини вчиняються організованими наркоділками з міжрегіональними і міжнародними зв'язками.

6. Проведення спеціальних операцій для виявлення осіб, які розповсюджують наркотики в навчальних закладах та місцях масового відпочинку молоді, а також інших комплексних заходів для припинення незаконного виробництва та розповсюдження наркотиків.

7. Відображення результатів роботи органів правопорядку з протидії наркозлочинності в засобах масової інформації.

8. Участь у міжнародному співробітництві для організації протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, а також проблемам поширення наркоманії та інші функції, спрямовані на зменшення негативного впливу обігу наркотиків на економіку країни.

На думку Кисельова А. О., знання з аналітики дозволяють підрозділам Національної поліції ефективніше протидіяти кримінальним правопорушенням. Досконало володіти інтернет-ресурсами та базами даних неможливо без спеціальних знань, умінь та навичок. Все це вимагає від поліцейського постійної самоосвіти, підвищення кваліфікації та відвідування відповідних занять, тренінгів тощо [4, с. 67].

Також Кисельовим А. О. акцентовано на необхідності врахування поліцейськими тактичних особливостей під час оперативно-розшукової протидії кримінальним правопорушенням [5, с. 28; 6, с. 149-152; 7], зокрема при протидії наркозлочинності. Вказані особливості можна враховувати під час протидії кримінальним правопорушенням, які здійснюються із використанням інтернет мережі.

Важливим аспектом у боротьбі з наркобізнесом є формування політичних, соціально-економічних, моральних, духовних і психологічних основ розвитку суспільства. Ці аспекти сприяють створенню стійких цінностей, які допомагають протидіяти наркобізнесу та стримувати його агресивну діяльність. Це доповнює активну роль правоохоронних органів у боротьбі з незаконним обігом наркотиків та проведення профілактичних заходів серед тих, хто вже вживає наркотики. Мета цих заходів - запобігти скоєнню злочинів особами, які можуть стати залежними від наркотиків, або можуть бути залучені до наркомафії для здійснення наркобізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАННОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кириченко Олег Вікторович. Кримінологічні засади діяльності підрозділів протидії наркозлочинності Національної поліції України. diss. дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2021. URL:

http://surl.li/mkkbq

2. ЗВІТ щодо наркотичної та алкогольної ситуації в Україні за 2022 рік (за даними 2021 року). Київ 2022. URL: http://surl.li/hajbz

3. Бабій А. Ю. "Правові аспекти запобігання наркозлочинності в Україні." Вісник Чернівецького факультету Національного університету Одеська юридична академія 3 (2015): 153-163.URL: http://surl.li/mkjni

4. А. О. Кисельов. Особливості здійснення кримінального аналізу на прикладі складання аналітичного звіту (за матеріалами УКА ГУНП в Дніпропетровській області). Бюлетень з обміну досвідом роботи №228/2021. РВВ ДНДІ. К., 2021, с. 63-67.

5. Кисельов А. О. Тактика спілкування поліцейського з особами. The Top Actual Researches in Modern Science : Proceedings of the IInd International Scientific and Practical Conference (Ajman, July 28-29, 2016, UAE). International Scientific and Practical Conference «World Science». № 8 (12). July 2016. P. 25-28.

6. Kyselov A. O. Combating illegal amber mining: peculiarities of conflict resolution. Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu, №2. Dnipro: 2019. Pp. 146-152.

7. Кисельов А. О. Особливості документування підрозділами кримінальної поліції злочинних дій, пов’язаних із незаконним заволодінням транспортним засобом. Оперативно-розшукова діяльність Національної поліції: проблеми теорії та практики: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. 19 жовт. 2018 р. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018.

ОСОБЛИВОСТІ ТА ЧИННИКИ ВИНИКНЕННЯ КОРУПЦІЇ В ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Кудяков Ілля Олексійович
курсант 3-го курсу
Факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник
Савенко Вікторія Петрівна
Старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
підполковник поліції

Вступ. / Introductions. Корупція в правоохоронних органах є серйозною загрозою для суспільства, уповільнюючи розвиток та підриваючи довіру до правосуддя. Факти корупції порушують дисципліну серед працівників та ускладнюють боротьбу зі злочинністю.

Мета роботи. / Aim. Проаналізувати вплив корупції в правоохоронних органах на суспільство та дослідити наслідки для боротьби зі злочинністю. Також ми розглядаємо проблеми у законодавстві, які ускладнюють боротьбу з корупцією в цих структурах.

Матеріали та методи./Materials and methods. Літературний аналіз: Огляд наукових джерел та законодавства щодо корупції в правоохоронних органах.

Статистика: Аналіз числових даних про корупцію в цих органах для визначення рівня поширеності.

Правовий аналіз: Розгляд нормативно-правових актів, зокрема, Кримінального кодексу та Закону "Про захист працівників суду і правоохоронних органів".

Експертні висновки: Залучення експертів для оцінки ефективності заходів протидії корупції.

Аналіз практики: Розгляд конкретних випадків корупції серед

працівників правоохоронних органів.

Результати та обговорення./Results and discussion. Загроза Розвитку: Корупція гальмує процеси розвитку та підриває довіру до правоохоронних органів. Погіршення Боротьби зі Злочинністю: Корупція серед працівників правоохоронних органів впливає на ефективність боротьби зі злочинністю.

Недоліки у Законодавстві: Відсутність чіткого визначення "працівників правоохоронних органів" ускладнює класифікацію корупційних випадків.

Запобігання Корупції: Запобігання корупції в правоохоронних органах - ключ до антикорупційної стратегії.

Взаємодія з Злочинністю: Корупційний симбіоз із злочинністю ускладнює боротьбу зі злочинністю.

Системні Проблеми: Недостатня прозорість та слабкість внутрішнього контролю підкреслюють проблеми у боротьбі з корупцією.

Висновки./Conclusions. Корупція в правоохоронних органах вимагає комплексних заходів для підвищення ефективності боротьби та відновлення довіри суспільства до системи правосуддя і правопорядку.

Корупція стає суттєвим чинником, що значно уповільнює процеси соціальних, економічних і політичних трансформацій, а також перешкоджає досягненню цілей сталого розвитку та впровадженню європейських стандартів життя, що веде до втрати конкурентоспроможності на світовому рівні. Крім того, прояви корупції визначають антагонізм правової та демократичної держави, заважають реалізації принципу пріоритету прав людини і громадянина, негативно впливають на духовний розвиток суспільства, поглиблюють ідеологічну кризу та шкодять важливим інститутам суспільства, зокрема державній службі. Дії корупціонерів завдають суттєвого ушкодження системі розвитку людського потенціалу нації [1, с. 12].

Факти корупції в межах правоохоронних органів сильно вражають суспільство та громадськість, порушуючи їхню довіру до всієї системи правоохоронних установ та державних інституцій. Прояви корупції серед працівників правоохоронних органів негативно позначаються на

результативності боротьби зі злочинністю. Цей явище стає фактором, який сприяє уникають відповідальності злочинцями, впливає на виконання працівниками правоохоронних органів дисципліни та законності, а також викликає девальвацію моральних цінностей. Воно змінює мотивацію службових осіб у сфері державного управління і також впливає на мотивацію громадян у різних сферах соціального життя.

Важливо відзначити, що у Кримінальному кодексі України відсутнє чітке визначення осіб, які входять до категорії "працівники правоохоронних органів". Тому для тлумачення цього поняття необхідно звертатися до інших нормативних актів України. Це ускладнює точність класифікації, оскільки існує багато підзаконних актів із трохи різними визначеннями. При аналізі різних нормативних актів ми звернули увагу на статтю 2 Закону України "Про захист працівників суду і правоохоронних органів" від 23.12.1993 року, яка, на нашу думку, містить більш повне визначення того, хто вважається працівником правоохоронного органу [2, с. 226].

Не можна сумніватися у тому, що запобігання корупції є ключовим аспектом антикорупційної стратегії будь-якої країни. У рамках цієї діяльності запобігання корупції в правоохоронних органах є не лише складовою антикорупційного заходу, але й невід'ємною частиною протидії злочинності. Таким чином, це побудовано на тих самих загальних принципах, які визначаються теорією та практикою боротьби зі злочинністю.

Ми погоджуємося з точкою зору М. Іванця, який вказує на подвійну природу у відносинах протидії та запобігання корупції в контексті правоохоронної діяльності та органів. З одного боку, багато інституцій правоохоронного спрямування виступають суб’єктами у справі запобігання корупції. З іншого боку, вони стають об’єктами корупційного впливу і самі потрапляють під вплив антикорупційних заходів [3, с. 62].

Оскільки правоохоронні органи піддані системному впливу корупції в органах публічної влади, то характер їхньої діяльності, який включає владно розпорядчі, дозвільні та репресивні функції, визначає специфічні особливості

корупції в межах правоохоронних органів.

Узагальнено можна стверджувати, що корупція у правоохоронних органах виникає внаслідок неможливості або відсутності конкуренції в галузі, де ці органи надають специфічні соціальні послуги населенню. Відповідно до принципів конкуренції, обмеження конкуренції сприяє збільшенню випадків корупції.

І. Ботнаренко поділяє аналогічну точку зору, стверджуючи, що наявність дискреційних повноважень у діяльності державних органів, що дозволяють приймати управлінські рішення на власний розсуд або обирати серед кількох варіантів рішень, створює умови для вчинення корупційних порушень [4, с. 37].

Злочинність, особливо організована, зазвичай впливає негативно на правоохоронні органи, використовуючи дві основні форми: підкуп та насильство. У деяких випадках невзможність держави гарантувати особисту безпеку співробітників правоохоронних органів та їхніх родичів, а також захист їхнього майна, примушує їх вступати в корупційні відносини для забезпечення власної безпеки. Навіть більше, згідно з практикою, працівники правоохоронних органів часто вступають у зв'язки з кримінальними елементами, щоб продати свої послуги за вищу ціну.

Отже, виникає взаємодія між двома, здається, ворогуючими сторонами - організованою злочинністю та правоохоронними органами, які її протидіють, і ця взаємодія ґрунтується на корупції.

Важливо враховувати, що такий симбіоз між організованою злочинністю та правоохоронними органами, забарвлений корупцією, не лише підриває довіру громадськості до правосуддя та правопорядку, але й суттєво ускладнює ефективність боротьби зі злочинністю. Такий стан справ негативно впливає на загальну стабільність та безпеку суспільства.

Крім того, важливо розглядати цей симбіоз як складову ширшої проблеми системного корупційного середовища. Недостатня прозорість, слабкість системи внутрішнього контролю та недостатні стимули для виявлення та покарання корупції сприяють утвердженню такого негативного взаємодії.

У світлі викладених аргументів можна визначити, що корупція в правоохоронних органах є серйозною загрозою для соціальних, економічних і політичних процесів. Її наявність стає стримувальним чинником, що ускладнює трансформації та заважає досягненню мети сталого розвитку та впровадженню європейських стандартів. Корупційні прояви визначають антагонізм між принципами правової та демократичної держави, а їхні наслідки відчутні в сферах прав людини, громадянського суспільства та державної служби.

СПИСОК ВИКОРИСТАННОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кубаєнко А., Кравченко М. Організаційне забезпечення антикорупційної діяльності : навч.-метод. посіб. (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання) [Електронне видання] / А. Кубаєнко, М. Кравченко ; Нац. ун-т «Одеська юридична академія. – Одеса : Фенікс, 2023. – 178 с.

2. Масоха, В. О., Джафаров, Р. Ф., & Савенко, В. П. (2023, July). ПЕРЕВИЩЕННЯ ВЛАДИ АБО СЛУЖБОВИМИ ПОВНОВАЖЕННЯМИ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ. In The 8 th International scientific and practical conference “Innovations and prospects in modern science”(July 29-31, 2023) SSPG Publish, Stockholm, Sweden. 2023. 239 p. (p. 225).

3. Іванець М. Г. Корупція як негативний фактор в діяльності правоохоронних органів. Актуальні проблеми правознавства. 2018. № 3. С. 59-63.

4. Ботнаренко І. А. Корупційні ризики в діяльності органів поліції. Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції. Збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції, 31.03.2017. Київ, 2017. С. 37–38.

УДК 343.2

ОГЛЯД ЗМІН В КК УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Кузьменко О. В.,
к.ю.н., доцент,
доцент кафедри кримінального права та процесу
Загорулько В. М.,
студент магістратури
Київський університет права НАН України
м. Київ, Україна

Війна, що триває вже понад 9 років, внесла дуже великі корективи в усе законодавство нашої держава. Не оминуло це й Кримінальний кодекс (далі КК) України. Зокрема, це стосується державної зради, яка багато разів була основною статтею в обвинувальних вироках для політичних діячів, військових та цивільних, які в 2014 році почали політичний розкол в Україні, підтримали анексію Криму тощо.

Не слід проходити повз колаборaційної діяльності, яка відповідно до ст. 111-1 КК України є кримінальним правопорушенням, тобто посяганням на територіальну цілісність нашої країни [1].

Крім того, повномасштабне вторгнення Російської Федерації 24 лютого 2022 року призвело до внесення й інших нових складів кримінальних правопорушень до чинного кримінального законодавства. Однією із головних доповнень була ст. 111-2 «Пособництво державі-агресору», яка передбачає покарання за умисні дії, спрямовані на допомогу державі-агресору (пособництво), збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора, вчинені громадянином України, іноземцем чи особою без громадянства, за винятком громадян держави-агресора, з метою завдання шкоди Україні шляхом: реалізації чи підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора; добровільного збору, підготовки та/або передачі матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора, її

збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора [1].

Зрозуміло, що в умовах воєнного стану такі зміни викликані необхідністю посиленої боротьби з відповідними проявами, оскільки стало очевидним, до чого вони можуть привести. Із переліку даних складів вбачається достатньо широкий спектр дій, за які передбачено кримінальну відповідальність. Як вказує Є. О. Письменський «країни, території яких перебували (або знаходяться досі) під окупацією, неодмінно стикаються з проблемою взаємодії своїх громадян з окупантом, надання йому допомоги, сприяння у його діяльності на окупованій території тощо» [2, с. 3]. Крім того коли країна перебуває в стані війни, часто правоохоронні органи не можуть в повній мірі реагувати на прояви злочинності, що викликає в певних осіб відчуття безкарності. Таке відчуття призводить до вчинення кримінальних правопорушень з використанням воєнного стану [3].

Також внесено зміни та доповнення до ст. 185 «Крадіжка», ст. 186 «Грабіж», ст. 187 «Розбій», ст. 189 «Вимагання», ст. 191 «Привласнення, розтрата майна або заподіяння ним шляхом зловживання службовим становищем» КК України, якими кваліфіковано дані діяння в умовах воєнного або надзвичайного стану за ч. 4 відповідних статей. Тобто, наприклад, за крадіжку, вчинену в умовах воєнного стану наставатиме покарання у вигляді позбавленням волі на строк від п’яти до восьми років [1]. Ці зміни до кримінальних правопорушень проти власності, були очікуваними, що пояснюється рядом причин. По-перше, норма, яка передбачає відповідальність за посягання на власність в умовах воєнного часу, має бути зрозумілою населенню, адже фактично такі дії в період війни ризикують стати масовим явищем через збіднення населення та зростаючого рівня безробіття, а отже носять і більш суспільно небезпечний характер. Суспільство не хоче залишати вирішення питання відповідальності чи звільнення від такої на розсуд судів. По-друге, порівняно незначні санкції, на думку окремих громадян, за такі прояви, призводять до самосудів над «мародерами», адже часто потерпілі залишаються незадоволеними вироком та призначеним покаранням і вважають

його занадто м’яким для покарання та виправлення засудженого [3].

Крім того, КК України було доповнено статтями 435-1 «Образа честі і гідності військовослужбовця, погроза військовослужбовцю» та 436-2 «Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікація її учасників» [1].

Як на сьогодні вже відомо РФ, як мінімум, використовує для агресії і територію, і технічні можливості Республіки Білорусь, а також не виключено втягування до воєнних дій на боці РФ і інших країн, тому дана стаття в такому випадку матиме обмежене застосування, якщо військовослужбовець України здійснюватиму заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії інших держав [3].

Отже, аналізуючи вищевказану інформацію, можна дійти до висновку, що зміни які держава проводить в кримінальному полі, є позитивними, оскільки законодавець намагається охопити як найбільше подій та ситуацій які трапляються в даний час. І, прогнозуючи події, які відбуваються зараз, можна сказати, що державі є над чим працювати, адже потрібно усунити як найбільше недоліків, які стосуються саме кримінальних правопорушень, вчинених в умовах війни.

ЛІТЕРАТУРА :

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n3500 (дата звернення: 01.12.2023).

2. Письменський Є. О. Колабораціонізм як суспільно-політичне явище в Україні (кримінально-правові аспекти): науковий нарис. Сєвєродонецьк, 2020. 121 с.

3. Острогляд О. В. Кримінально-правова політика в умовах війни: законодавчий аспект. Аналітично-порівняльне правознавство. URL: https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/05/55.pdf (дата звернення: 01.12.2023)

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

Кузьмін Ярослав Артемович
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Тимофєєв Володимир Павлович
старший викладач кафедри
Тактико спеціальної підготовки,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

Легалізація вогнепальної зброї та її запровадження в Україні - це актуальна тема, яка викликає багато дискусій серед громадян та експертів. Так як, 24 лютого 2022 року розпочалось повномаштабне вторгнення Російської Федерації проти України, Указом Президента №64/2022 було введено воєнний стан [1].

Одним з прикладів є Сполучені Штати Америки, де право на володіння та носіння вогнепальної зброї закріплено в Конституції. Кожен громадянин має право придбати і володіти зброєю після виконання певних умов, таких як проходження перевірок на ментальний стан здоров'я, складання іспиту та інше. Така система, хоч і дозволяє громадянам мати зброю, проте пропонує строгий контроль над процесом, що дає можливість запобігти небажаним наслідкам.

Іншим прикладом є Швейцарія, яка також має одну з найдемократичніших систем володіння вогнепальною зброєю. У цій країні володіння зброєю розглядається як питання особистого права та захисту суспільного порядку. Процес отримання спеціального дозволу на володіння зброєю включає в себе проходження перевірки особи, складання іспиту на знання правил та законів, ознайомлення з вимогами безпеки, а також аналіз мотивів та потреби особи володіти зброєю. Досягнення безпека та

попередження конфліктів в суспільстві стали одними з головних досягнень цієї системи.

З 50 американських штатів в 31 дозволяєтьсятаємно носити зброю. А в деяких місцях США володіння зброєю є обов'язковим. У 1980 році в місті Кеннесо, штату Джорджія, вийшла постанова мерії, яке зобов'язує домовласників тримати в будинку, хоча б одну одиницю вогнепальної зброї. Закони штату Оклахоми, за якими дозволено використовувати зброю незалежно від того, наскільки мала загроза, зменшили число пограбувань майже вдвічі після того, як їх прийняли 15 років тому. Однак за століття, що минули з моменту ухвалення Другої поправки, більшість американців, мабуть, визнають, що зброя еволюціонувала і стала набагато смертоносною [2, с. 91].

Що стосується кількості вогнепальної зброї на 100 осіб, то у США мають 90 одиниць на 100 осіб, Швейцарії – 46 одиниць, Франції – 32 одиниці, Греції 31 одиниця, Німеччині – 30 одиниць. В Україні легально озброєні лише 6 осіб зі 100. Ще менше зброї має населення на Філіпінах – 4 на 100 осіб та в КНР – 3 [3].

Однак, необхідно також врахувати погляди та аргументи противників легалізації вогнепальної зброї. Вони стверджують, що велика кількість зброї в руках громадян може призвести до збільшення кількості насильницьких злочинів і терористичних актів. Також, природні негоди та кризові ситуації можуть привести до неконтрольованих випадків використання зброї.

У контексті України, де на сьогоднішній день існують обмеження щодо носіння та зберігання вогнепальної зброї, аргументи та досвід зарубіжних країн можуть бути корисні при розгляді питання легалізації вогнепальної зброї. Результатом має бути розробка та впровадження регуляторного механізму, який би забезпечив безпеку громадян та зменшив ризики використання зброї для злочинних цілей.

Згідно статті 11 проекту Закону України “Про вогнепальну зброю цивільного призначення”, кожна людина має право на зброю. Це право гарантується державою. Всі фізичні особи (громадяни України, іноземці, особи

без громадянства) мають рівне право на зброю. У реалізації цього права не може бути передбачено привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Водночас, в Україні заборонена для цивільного обігу та набуття зброя яка належить до категорії Е, короткоствольна вогнепальна зброя калібром більше 13 мм, довгоствольна гладкоствольна вогнепальна зброя калібром більше 27 мм. довгоствольна вогнепальна зброя, яка дозволяє вести стрільбу зі складеним прикладом, якщо її довжина зі складеним прикладом не перевищує 600 мм, а також зброя перероблена з невогнепальної, зміненим маркуванням, з незаконно замінениими основними частинами та ні [4].

Наразі в державі легалізовано придбання, зберігання та носіння мисливської нарізної, гладкоствольної зброї, пневматичної, холодної зброї, які досягти встановленого віку та отримали дозвіл від органів поліції. Варто зазначити, що вогнепальна зброя, крім мисливської, відповідно до Постанови Верховної Ради України «Про право власності на окремі види майна», належить до переліку видів майна, що не може перебувати у власності громадян, громадських об’єднань, міжнародних організацій та юридичних осіб інших держав на території України [5].

Отже, легалізація придбання зброї є вкрай актуальною для багатьох країн світу. Що стосується України, то з моменту проголошення незалежності вчинялись спроби щодо лібералізації законодавства, що регулює право громадян на зброю. Жодна із спроб не призвела до змін в нормативно-правовій базі з приводу зброї. Після подій, що пов’язані з «Революцією гідності», анексією Росією Криму в 2014 р., агресією на Сході України питання про прийняття закону про зброю стало актуальним та обговорюваним, але з іншого боку є змога більш детально дослідити всі суперечливі питання та запозичити передовий досвід [6, с. 78].

Звичайно, не слід заперечувати існуючі перешкоди на шляху до

легалізації права на вільне володіння і носіння зброї в Україні. Це і низька культура поводження зі зброєю, і високий рівень соціальної напруги в суспільстві, його радикалізація. Ретельне вивчення досвіду зарубіжних країн та широку підтримку громадськості є важливими етапами при прийнятті рішення щодо легалізації вогнепальної зброї в Україні. Тільки збалансований підхід та комплексна система вимог та перевірок можуть забезпечити безпеку громадян та зменшити ризики неконтрольованого поширення зброї у суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Указ Президента України №64/2022 “ Про введення воєнного стану в Україні” від 24 лютого 2022 року URL: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397 (Дата звернення 04.11.2023)
2. Герега Г.Ф., Зарубінський О.О., Петренко Б.М., Старовойтенко Р.В. Цивільна зброя в Україні: міфи та реальність. Українська дійсність і міжнародний досвід легалізації та контролю. Київ: АДЕФ-Україна.2015 р.152 с.
3. ТОП-8 країн, де дозвіл на зброю зменшив рівень криміналу // ZNAJ.UA : сайт. 22.03.2020. URL: https://znaj.ua/content/top-8-krayin-de-dozvil-na-zbroyu-zmenshyv-rivenkryminalu (Дата зверення: 05.11.2023)
4. Яку зброю та на яких умовах дозволять мати українцям? URL: http://surl.li/nbjfe (Дата звернення 11.11.2023)
5. Про право власності на окремі види майна: Постанова Верховної Ради України від 17.06.1992 № 2471-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 35. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2471-12#Text (Дата звернення 05.11.2023)
6. Фріс, П. Л. Право громадян на зброю – «PRO ET CONTRA». Наше право. № 5. 2015. 77-84 с.

ЮРИДИЧНА СКЛАДОВА АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЩО ПОРУШУЮТЬ ВСТАНОВЛЕНІ ПРОЦЕДУРИ УПРАВЛІННЯ

Кулага Іван Романович
курсант 2-го курса факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, Україна
Науковий керівник:
Шевяков Максим Олександрович
Старший викладач кафедри адміністративного права,
Процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, Україна

У теорії права існує нерозрішена проблема визначення поняття адміністративно-юрисдикційної діяльності, яка викликає довгу і безперервну дискусію серед вчених. Це стосується не тільки теоретичного, але й законодавчого та іншого юридичного варіанту вирішення проблеми.

Головна відмінність адміністративної юрисдикції полягає у її юрисдикційній природі, яка передбачає вирішення спору право (громадянський процес) і застосування примусу (кримінальний процес). Адміністративна юрисдикція має всі ознаки адміністративного процесу, що зближує її з іншими видами юридичного процесу та юрисдикції.

Правову природу адміністративної юрисдикції визначають дві обставини: з одного боку, вона є складовою частиною виконавчо-розпорядчої діяльності органів державного управління, а з іншого – одним із видів юрисдикції. Таким чином, адміністративна юрисдикція включає в себе елементи інших видів юридичного процесу та юрисдикції, і її роль полягає в забезпеченні виконання законів та прав правительства відносно адміністративних правил та положень.

Доречно зазначити, що більшість дослідників розглядають цей вид державної діяльності як самостійний правоохоронний вид.

Адміністративний процес у юрисдикційному сенсі своїм джерелом має

специфічні суперечки, що виникають у сфері державного управління між сторонами регульованих адміністративно-правовими нормами управлінських правових відносин. Це адміністративні, чи адміністративно-правові, суперечки.

Адміністративно-юридична діяльність поліції є важливим елементом державного управління у сфері забезпечення громадського порядку та громадської безпеки. Ця діяльність є складною та різноманітною, оскільки передбачає використання різних інструментів та методів для досягнення поставлених завдань.

Однією з особливостей адміністративно-юридичної діяльності поліції є те, що вона спрямована на боротьбу з адміністративними правопорушеннями, що посягають на громадський порядок та громадську безпеку. Такі правопорушення можуть включати порушення правил дорожнього руху, порушення громадського порядку та інші адміністративні правопорушення.

Ще однією особливістю адміністративно-юридичної діяльності поліції є те, що вона повинна здійснюватись з дотриманням прав людини та громадянина. Поліція повинна застосовувати законні та обґрунтовані заходи для забезпечення громадського порядку та громадської безпеки, але при цьому повинна поважати права та свободи людини.

Адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління в Україні, є одним із типів порушень, за які передбачені відповідні санкції відповідно до законодавства.

Ці правопорушення можуть бути пов'язані з порушенням законів та правил, які регулюють діяльність органів влади та місцевого самоврядування, управління економікою, охороною здоров'я, освітою, культурою та іншими сферами.

Прикладами адміністративних правопорушень, що посягають на встановлений порядок управління в Україні, можуть бути: порушення правил здійснення закупівель державними органами, порушення процедури прийняття та здійснення бюджету, неправомірне використання підприємствами комунальної власності місцевих рад, порушення вимог до забезпечення безпеки

на виробництві тощо.

Згідно з законодавством, за адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління в Україні, можуть бути передбачені штрафні санкції, адміністративні стягнення, або інші заходи відповідно до статті 130 Кодексу України про адміністративні правопорушення. При цьому, за деякі види адміністративних правопорушень можуть бути передбачені також кримінальні санкції, якщо це передбачено законом.

Отже, забезпечення встановленого порядку управління є однією з основних функцій держави, і дотримання цього порядку є необхідним для стабільного та ефективного розвитку країни. Тому, відповідальне ставлення до цього питання та боротьба з адміністративними правопорушеннями, що посягають на встановлений порядок управління, є важливим завданням для всіх громадян та органів влади в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Колінько Ц. В. "Розвиток законодавства про адміністративну відповідальність за правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління в Україні: історико-правова експозиція." Вісник Пенітенціарної асоціації України 2 2017 р. 83-91 с.

2. Венгерова А. Б. "Інформаційне правопорушення як підстава адміністративної відповідальності." ІМ Леган 2020 р. 65 с.

3. Кувакін С. В. "Адміністративні корупційні правопорушення: поняття, сутність та особливості." Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування 1 2021 р. 9-14 с.

4. Чишко К. О. "Публічність як термінологічна складова категорій науки адміністративного права: змістова характеристика." Публічне адміністрування в умовах змін та перетворень: проблеми організації та правового забезпечення: зб. наук. пр. за матеріалами IV міжнар. наук.-практ. конф.(м. Харків, 9-10 квіт. 2020 р.).-Харків: Право, 2020. 54-56 с.

СУТНІСТЬ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Кулик К. Я.,
Курсант ННІПФПНП
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ
Науковий керівник:
Логінова М. В.,
Викладач кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

Цивільне процесуальне законодавство встановлює чіткий порядок розгляду і вирішення цивільних справ, визначає порядок і зміст судових дій суду та інших учасників процесу, забезпечує процесуальні гарантії захисту судових прав і виконання судових обов'язків. Останнє певною мірою відображає дію більшості принципів цивільно-процесуального права (таких як змагальність, безпосередність тощо). Крім того, в судовому засіданні на основі всебічного та повного дослідження наданих сторонами доказів безпосередньо встановлюються фактичні обставини справи та ухвалюється судове рішення по суті справи.

Тобто, порядок провадження у цивільних справах визначається Цивільним процесуальним кодексом України та іншими законами України, які визначають зміст, форму, умови вчинення процесуальних дій, а також ряд прав і обов'язків суб'єктів цивільного процесу. Цивільно-процесуальні правовідносини та гарантії реалізації. У свою чергу, закінчення провадження у цивільній справі перешкоджає завершенню цивільної справи без ухвалення рішення суду, внаслідок чого неможливо повторно звернутися до суду з тими самими вимогами. Крім того, процедура може бути проведена, якщо є прямі підстави доводити, що процедура була проведена незаконно або що вся процедура є незаконною.

Науковець Сеника С. вважає, що в сучасній процесуальній доктрині

вироблено два різних способи розуміння процесуальних правовідносин, які безпосередньо відображають сутність цивільного процесу, а саме: 1) Цивільне судочинство визначається єдиним багатосуб'єктним процесуальним правовідношенням;2) Цивільне судочинство визначається єдиним багатосуб'єктним процесуальним правовідношенням 2) Цивільне судочинство визначається певною системою цивільно-процесуальних правовідносин, елементами якої є окремі правовідносини між судом і кожним учасником цивільної справи [1, с. 138]. Тобто правильне розуміння цивільного судочинства як єдиного правовідносини зумовлене намаганням пояснити цивільне судочинство як цілісне явище зі своєю особливістю та певною моделлю розвитку, як своєрідне життя, яке не зводиться до окремого набору процесуальних дій, визначених різними учасниками процесу.

Науковцем Яцина В. звернуто увагу на те, що цивільне судочинство регулюється нормами Цивільного процесуального кодексу, а цивільне судочинство визначається системою взаємопов'язаних цивільних процесуальних прав та обов'язків і цивільних позовних дій, які регулюються Цивільним процесуальним кодексом. Виконавець виконує. їх суб'єкти, а саме суди та учасники процесу [2, с. 51]. Комаров В. В., зазначив, що цивільне судочинство – це судова діяльність суду, яка включає розгляд судом цивільних справ та постановлення ухвал, діяльність осіб, які беруть участь у справі, а також низку взаємодій суду із заінтересованими особами та державними установами, які беруть участь у справі. у справі Цивільно-процесуальні правовідносини [3, стор. 18].

В юридичній літературі досліджується той факт, що рівень захисту прав особи в цивільному судочинстві та способи їх реалізації повинні відповідати певним європейським і світовим стандартам судочинства щодо цивільних справ і повинні формувати правову систему в майбутньому. Норми та принципи, які гарантують особі рівний доступ до всіх матеріальних і процесуальних прав під час судової боротьби. Крім того, важливу роль у реалізації рівних можливостей у цивільному судочинстві відіграє принцип суддівської переваги, який

безпосередньо дає змогу суду як активному суб’єкту цивільного судочинства вести цивільний процес чесно, об’єктивно, обґрунтовано та справедливо. У свою чергу, необхідність дотримання суб’єктом цивільного судочинства форми цивільного судочинства та виконання покладених на нього завдань визначає наявність публічно-правових інтересів у цивільному судочинстві в сучасний період національно-правового розвитку, тобто процесуальну діяльність суду, які також визначаються загальним станом процесу розвитку. На сучасному етапі розвитку судової системи думка про те, що судді домінують у цивільному судочинстві, об’єктивно виникає в контексті загальних факторів, які роблять цивільне судочинство недійсним: судові затримки та нерівність. у фактичних процедурах. інтереси сторін, високі витрати, низька оперативність і тому невизначеність у досягненні мети судового процесу – справедливого та ефективного розгляду приватних спорів [4, с. 49].

Не менш важливим є те, що для цивільного процесу його існування та нормативно-процесуальна форма відокремлені, важливою ознакою є його зміст, який безпосередньо становить систему правовідносин цивільного процесу, а його суб’єктами (суд та учасники процесу) є взаємні процесуальні права. і зобов'язання покладаються. Тому кожен учасник цивільного процесу переслідує власну мету і відповідно до неї спрямовує свою поведінку в цивільному судочинстві, що має відповідати меті та завданням цивільного процесу.

Отже, можна зробити висновок, що цивільне судочинство — це судовий розгляд цивільних справ і захист охоронюваних законом прав та інтересів, які були порушені або оспорювані.

У свою чергу, сам розвиток нашої демократичної, соціальної та правової держави потребує конструктивного аналізу досягнень і оман загальнотеоретичної юриспруденції та її подальшого розвитку на основі зовсім іншої, більш повної методології. Цей процес певною мірою торкається і цивільно-процесуального законодавства, оскільки воно є ключовим у регулюванні правовідносин між громадянами нашої держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сеник С. Поняття цивільних процесуальних правовідносин. Вісник Львівського університету. Серія юрид, 2009. 138-141 с.

2. Яцина В. Принципи судового керівництва та змагальності сторін у цивільному судочинстві: проблеми їх співвідношення та взаємозв'язок. Підприємництво, господарство і право, 2020. 48–55 с.

3. Проблеми теорії та практики цивільного судочинства: Монографія / В.В. Комаров, В. І. Тертишніков, В. В. Баранкова та ін.; За заг. ред. професора В.В. Комарова. - Х.: Харків юридичний, 2008. 430с.

4. Чурпіта Г. В. Щодо поняття «вид цивільного судочинства». Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція, 2015. 68-70 с.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ НС(Р)Д ТА ЇХ ЗВ'ЯЗОК З ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Кулик Катерина Ярославівна
курсант 3 курсу,
Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції,
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник
Копилов Едуард Володимирович
викладач кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Актуальність теми обумовлена перш за все збільшенням кількості правопорушень та зростом рівня злочинності, що як наслідок, сприяє підвищенню об’єму роботи оперативних працівників. Воєнний стан в країні призвів до потреби більш частіше втручатися в особисте життя громадян, а саме здійснювати негласні слідчі розшукові дії.

Після вступу в дію Закону України «Про правовий режим дії воєнного стану», з’явилась низка правил, додержання яких є обов’язковим для всіх на території України, а саме - дотримання комендантської години, заборона фотографування воєнних об’єктів та критичної інфраструктури, переміщення техніки українських військових. Якщо людина фотографуючи критично важливий об’єкт не має на меті допомагати зовнішньому ворогу, через попадання фото до соціальних мереж або пересилання їх у додатках відбувається так званий «злив» інформації. Ворог використовує всі можливі методи для локалізації позицій військових та місць знаходження інфраструктури, саме тому особи, помічені за фотографуванням цих об’єктів викликають підозру у зраді.

«Негласні слідчі (розшукові) дії - це різновид слідчих (розшукових) дій,

відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України» [1]. Розуміючі визначення негласних дій для аналізу теми тези потрібним є визначення оперативної діяльності. «Оперативно-розшукова діяльність - це система гласних і негласних пошукових та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів» [ст. 2, с. 2].

Головна відмінність НС(Р)Д від ОРД полягає в тому, що перші за правилами проведення відбуваються лише після вже існуючого, підтвердженого факту вчинення правопорушення відповідні відомості про які внесено до єдиного реєстру досудових розслідувань. Тобто якщо відомості не внесені виключаються будь які можливості проведення НС(Р)Д, вони стають протизаконними. Після внесення змін до нового чинного КПК, оперативно розшукові заходи стали майже повність складовими негласних слідчих дій. Щодо самої оперативно – розшукової діяльності то ті заходи які ця діяльність проводить можливі лише до початку кримінального провадження. До таких заходів відносять: ініціативний пошук оперативним працівником, опитування осіб(для знаходження свідків справи, встановлення факту вчинення, можливих очевидців противоправного діяння) тощо.

В чинному законодавстві між КПК та ЗУ «Про ОРД» є деякі суперечки, а саме в контексті допустимості доказів, продовження ведення оперативно розшукових справ (ОРС) після реєстрації кримінального провадження. Що стосується доказів, то чинним законом передбачено відповідну можливість використання матеріалів, здобутих під час проведення оперативних заходів, як доказ під час здійснення кримінального провадження та судового процесу. «Проте, згідно з частиною 3 статті 7 Закону встановлюється таке: якщо ознаки злочину виявлені під час проведення оперативно-розшукових заходів, що тривають, і припинення яких може негативно вплинути на результати кримінального провадження, підрозділ повідомляє відповідний орган досудового розслідування та прокурора про виявлення ознак злочину, закінчує

проведення оперативно-розшукового заходу, і після цього надсилає зібрані матеріали» [3]. Аналізуючи це положення помітно, що оперативні заходи у відповідний момент зупиняються. Вищенаведене означає, що у злочинців з'являється час на маскування слідів злочину, а також можливість втечі та переховування.

Виходячи з вище зазначеного можна зробити висновок, що оперативно розшукова діяльність тісно пов'язана з кримінальним процесуальним правом. Так чи інакше якщо випадає один елемент, ефективність розкриття правопорушень зменшується. Чинне законодавство має деякі розбіжності у здійсненні та використанні матеріалів для направлення справи до суду. Тому потрібно чітко знати розбіжності та всі тонкощі проведення цих заходів, задля ефективності роботи працівників правоохоронних органів у запобіганні та розкритті злочинів, притягнення винних осіб до відповідальності..

ЛІТЕРАТУРА:

1. Підстави проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Укрінформ: вебсайт. URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/ (дата звернення 20.11.2023).

2. Про оперативно – розшукову діяльність: Закон України від 18.02.92 р. № 2135-XII. Голос України. 1992. (№ 22). ст. 303.

3. ОРЗ і НСРД: чому важливо врегулювати їх спільні та відмінні риси?. Укрінформ: вебсайт. URL: https://ecpl.com.ua/news/17401/ (дата звернення 20.11.2023).

ВИКОРИСТАННЯ ЦИВІЛЬНИМИ ОСОБАМИ ЗБРОЇ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Кулик Катерина
Курсант ННІПФПНП, 3 курсу
Науковий керівник:
Бодирєв Дмитро
Старший викладач кафедри
Тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро

У сучасних умовах загроза життю та здоров'ю наших громадян знаходиться на досить високому рівні через постійну небезпеку з боку країни агресора. Військовослужбовці російської федерації постійно обстрілюють об'єкти цивільної інфраструктури та незаконно перебувають на нашій території, створюючи тим самим загрозу життю та здоров'ю українського народу, збільшення кількості поранень та смертельних наслідків. Через це можливість самозахисту та забезпечення охорони життя та здоров'я цивільних осіб, вважається дуже актуальною. Звернемо увагу на думку Літошко В. В., яка зауважує: «зброя була рушійною силою прогресу через її ключову роль у веденні війн. Хоч у сучасному сіті не потрібно щодня використовувати зброю для самозахисту, однак її важливість усі ще пов'язані із зосередженістю громадськості на її придбанні, зберіганні та використанні під час надзвичайних ситуацій, криз або військових загроз» [1, с. 37]. Виходячи із думки дослідниці, можна зауважити, що наявність зброї певним чином підвищує рівень захисту та надає можливість захистити себе та близьких при настанні складних ситуацій в країні. Так, у поєднанні з вищезазначеним, слід зауважити, що законодавча гілка нашої влади ухвалила деякі нормативно-правові законопроекти та зміни (доповнення) щодо регулювання конкретних обставин використання зброї, у тому числі можливість цивільним особам її застосовувати в умовах воєнного стану проти військовослужбовців держави-агресора. Зазначимо, що прийняття

Закону України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» [2], стало вимушеною та необхідною відповіддю на злочинні дії окупантів: захоплення мирних громадян, обстріли українських міст, лікарень та дитячих садків, масові вбивства мирного населення, мародерство.

Зауважимо, що з дати прийняття вищезазначеного нормативного закону, тобто практично з початку повномасштабного вторгнення росії на територію нашої незалежної держави, кількість кримінальних правопорушень, пов'язаних із застосуванням вогнепальної зброї, зросла на 37%. А з іншого боку, надання мирним жителям доступу до вогнепальної зброї було правильним рішенням, але в майбутньому раціональніше необхідним буде вирішити питання щодо недопущення використання цієї зброї проти наших громадян.

Зауважимо, що володіння вогнепальну зброю цивільними особами має включати окремі елементи механізмів, на які слід звернути увагу, а саме: 1) забезпечення придбання мисливської зброї громадянами України в загальному порядку, передбачивши переоформлення ліцензії на зброю кожні три роки; 2) забезпечення для придбання громадянами під час воєнного стану спрощений порядок зберігання та носіння гладкоствольної зброї; 3) на період воєнного стану встановлено особливий порядок тимчасової видачі вогнепальної зброї та боєприпасів до неї громадянам України, іноземцям та особам без громадянства, які перебувають на законних підставах у нашій території для участі у контрнаступі та запобігання збройній агресії з боку російської федерації та/або інших держав [3]. Тобто, під час війни існують також певні умови та особливості отримання та подальше зберігання зброї цивільними особами, але ж також існують випадки коли видана зброя може вилучатися уповноваженими на те органами, що ми і розглянемо нижче. Так, працівники поліції можуть вилучати видану вогнепальну зброю у цивільних осіб у низці випадків: 1) самоусунення громадянина від участь у відсічі збройної агресії країни агресора; 2) зміна місця постійного проживання; 3) неспроможність дати відсіч збройної агресії; 4) вчинок чи діяння особи, що дискредитує особу; 5) вчинення кримінального правопорушення із застосуванням вогнепальної

зброї чи погрозою його застосування; 6) порушення громадянином громадського порядку; 7) порушення громадянином умов зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної зброї: 8) вживання громадянином заборонених речовин тощо [4, с. 98-99]. Зазначені випадки визначаються і в змісті чинного національного законодавства, адже всі вони несуть в своєму змісті певні загрози, які можуть призвести до нещасних випадків чи летальних наслідків. Отже, можна зробити висновок, що у зв'язку із повномасштабним вторгненням країни-агресора на територію України, в суспільстві змінилось відношення до особистої зброї самооборони, і тепер даний факт сприймається як певний інструмент захисту, а не як потенційна загроза. До того ж, хоч законодавча влада і надала дозвіл на отримання та зберігання зброї цивільними особами, однак існують окремі правила, які повинні виконуватися всіма громадянами нашої держави, адже в іншому випадку за їх порушення правоохоронні органи можуть вилучити наявну в них вогнепальну зброю чи взагалі притягнути таких осіб до відповідальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Літошко В. В. Правове регулювання обігу вогнепальної зброї в Україні: проблеми та перспективи. Нове українське право. Випуск 6, 2022. С. 36-41.
2. Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України: Закон України від 03.03.2022 року №2114-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2114-20#Text (дата звернення 02.06.2023)
3. Захистити себе: як цивільним отримати зброю за спрощеною процедурою під час війни. Веб-сайт. URL: https://mind.ua/openmind/20243165-zahistiti-sebe-yak-civilnim-otrimati-zbroyu-za-sproshchenoyu-proceduroyu-pid-chas-vijni (дата звернення 02.06.2023)
4. Чепіжко А. А. Актуальні питання порядку видачі зброї в період дії воєнного стану проти збройної агресії російської федерації. Прикарпатський юридичний вісник, 2022. Випуск 1. С. 97-101.

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Кулик К. Я.,
Курсант ННІПФПНП
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ
Науковий керівник:
Логінова М. В.,
Викладач кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

В умовах сучасності України переживає тяжкі часи, які пов’язані із впровадженням воєнного стану на всю її територію. Вказані події вплинули не тільки на життєдіяльність громадян нашої країни, а також і на національне законодавства, зокрема і на сферу цивільного судочинства. Так, наразі відбувається активний процес адаптації правової сфери до вимог воєнної реальності з метою максимально ефективного врегулювання суспільних відносин.

Насамперед зазначимо, що головне для суду організація такого процесу в якому особам, які беруть участь у справі, були б створені всі умови для реалізації ними своїх процесуальних прав і виконані покладених на них процесуальних обов’язків: на пред’явлення позовної заяви, наданні своїх заперечень на позов, пред’явлення зустрічного позову, заяви та вирішення клопотань, обґрунтування своєї позиції у справі в цілому, а також і по окремих питаннях, що виникають в процесі розгляду справи, надання доказів, участь в їх дослідження та інші [1, с. 221]. Так, в умовах війни, з’явилися певні актуальні питання, що пов’язані із ефективністю здійснення та забезпечення цивільного судочинства.

Національне законодавства передбачає, що налагоджений процес здійснення правосуддя в Україні не може бути зупинений навіть в умовах

введення воєнного стану, адже деструктивні зміни та порушення прав та законних інтересів фізичних осіб, юридичних осіб та держави в цілому, які відбуваються при веденні бойових дій, потребують відповідної реакції з боку держави, порушені права повинні відновлюватися, зокрема і в рамках цивільного процесу. Крім того, дані норми регламентуються в змісті Закону України «Про правовий режим воєнного стану»: «правосуддя в умовах воєнного стану здійснюється виключно судами. У разі неможливості здійснювати правосуддя судами, які діють на території, на якій введено воєнний стан, законами України може бути змінена територіальна підсудність судових справ, що розглядаються в цих судах або в установленому законом порядку змінено місцезнаходження судів [2].

Зауважимо, що у процесі реалізації судочинства суду стикаються із рядом питань організаційного та процесуального характеру, пов’язаних із динамічною картиною бойових дій на певних територіях і неможливістю в повній мірі виконувати свої професійні обов’язки. Звернемо увагу на те, що протягом останніх років посилилася тенденція порушення судами розумних строків розгляду цивільних справ. В таких випадках суди посилаються на надзвичайне навантаження справ, які перебувають у провадженні суду, а в умовах сьогодення з’явився новий фактор, який вплинув на ефективність роботи суду - запровадження воєнного стану в Україні [3, с. 810]. На нашу думку вказана причина може бути поважною у випадку, коли суд, в якому знаходиться відповідна справа не може функціонувати в даний період через проведення на території його перебування бойових дій.

Іншою проблемою для учасників цивільного процесу визначається можливість продовження та поновлення процесуальних строків для вчинення процесуальних дій у зв’язку із їх пропуском у період воєнного стану. З приводу цього стаття 127 ЦПК вказує на те, що процесуальний строк може бути поновлений або продовжений за заявою учасника справи, все залежить від того встановлений він законом чи судом [4]. У випадках, коли процесуальний строк, який був встановлений законом, був пропущений у зв’язку із введенням

воєнного стану в Україні, то відповідно до роз'яснень, які надані Головою Верховного Суду, дана підстава буде вважатися поважною [5]. Щодо випадків, коли строки були встановлені судом, зазначимо, що відповідно до рекомендацій Ради суддів України – «процесуальні строки по можливості продовжуються щонайменше до закінчення воєнного стану» [6].

Також, дослідник Привиденцев О.Г., зауважує на тому, що у законодавчих ініціативах чітко відстежується тенденція до спрощення процедурних елементів в здійсненні судочинства у вигляді залучення нових цифрових ресурсів з метою розширення можливостей доступу до правосуддя в період воєнного стану та ефективного функціонування судової системи. Крім того, науковець звертає увагу на те, що війна та активні бойові дії на території України не зупиняють процес цивільного судочинства та правосуддя загалом, хоча і накладають характерний відтиск на роботу судів [7, с. 56].

Отже, виходячи із вищевикладеного, можна зробити висновок, що в умовах сучасності цивільне судочинство зазначало певних змін, в аспекті здійснення своєї функціональної роботи судами. Зважаючи війну, громадяни нашої держави не обмежені в праві звернення до судових органів за захистом своїх прав, однак строк розгляду таких справ буде встановлюватися з відповідним врахуванням конкретних обставин, які виникли в тому чи іншому регіоні України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Луспеник Д. Д. Застосування новел ЦК та ЦПК України в судовій практиці. Х.: Харків юридичний, 2005. 432 с.

2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 року №389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/389-19?msclkid=6a734fd2c26b11eca2fe813c09b6bd82#Text (дата звернення 27.10.2023)

3. Гончарук А. С. Проблеми здійснення цивільного судочинства в умовах війни. 2022. С. 809-812. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/

handle/11300/20329/

4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 року №1618-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text (дата звернення 27.10.2023)

5. Особливості здійснення правосуддя на території, на якій введено воєнний стан: Роз'яснення Верховного Суду від 04.04.2022 Верховний Суд. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1261727/ (дата звернення 28.10.2023)

6. Рекомендації Ради суддів України від 02.03.2022. Рада Суддів України. URL: http://rsu.gov.ua/ua/news/usim-sudam-ukraini-rsu-opublikuvala-rekomendaciisodo-rooti-sudiv-v-umovah-voennogo-stanu (дата звернення 28.10.2023)

7. Привиденцев О. Г. Особливості здійснення цивільного судочинства в умовах воєнного стану. Прикарпатський юридичний вісник. 2022. С. 54-57.

ВСТАНОВЛЕННЯ КОНТАКТУ НА МІСЦІ ПОДІЇ, ЙОГО РОЛЬ ТА НЕОБХІДНІСТЬ В РОБОТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Кулик Катерина Ярославівна
Курсант 3 курсу ННІПФПНП, рядовий поліції
Науковий керівник:
Гіденко Євген Сергійович
Старший викладач кафедри «Тактико-спеціальної підготовки»
Капітан поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
м. Дніпро

Актуальність даної теми обумовлена наявністю різних категорій населення, з розбіжністю у віці, расі, психіки тощо. Тому перед поліцейським в першу чергу, для з'ясування необхідних обставин, постає одна з найголовніших задач для виконання своїх повноважень, а саме встановлення контакту з населенням.

Тож з чого ж треба почати аналіз даної теми? Перш за все почнемо з того, що ж являється контактом. Треба розуміти, що даний термін включає в себе декілька функцій, по перше це забезпечення безпеки як учасників так і працівників поліції, по друге це методика роботи з підозрюваними та потерпілими у правопорушенні. Частіше за все ця методика працює не поодинці, а в прямому зв'язку із прикриттям. Лише так досягається найбільш ефективний результат роботи правоохоронців. Як за контакт так і за прикриття відповідають працівники. «Контактом на місці події є: опитування на місці події, зупинка транспортного засобу патрульним для перевірки, зупинка пішоходів, розслідування, виклики на службу, ситуації арешту, тест на визначення алкогольного сп'яніння на місці, обшук осіб, перевірка транспортних засобів, допомога водіям транспортних засобів» [1].

Починаючи з опитування, слід зазначити що воно є основою для з'ясування обстановки місця злочину та необхідність надання допомоги учасникам події. Контакт з безпосереднім підозрюваним підтримує так званий

«градус» при розмові, допомагає зрозуміти необхідність зниження агресії та подолань непорозумінь. Для чого це працівникам? Все просто, чим менша збудженість негативу при спів розмові з органами поліції, тим менша вірогідність переростання в конфліктні ситуації, а також застосування заходів впливу з боку працівників.

При розмові працівника, що здійснює контакт відбувається наступне: безпосередня перевірка документів, оформлення документів, поверхнева перевірка, подача вербальних команд, інструкцій оточуючим громадянам, та безпосередньо правопорушнику. « Розташування поліцейських відбувається за чітко встановленими правилами, а саме на відстані витягнутої руки буквою Л або Г» [с. 40-44, 3]. В першу чергу це дає час на реагування в ситуації, яка є чи може скластись, тобто незалежно від поведінки правопорушника відстань не повинна змінюватись в жодному випадку. Потрібно пам’ятати, дбати про свою безпеку в пріоритеті навіть над здобуванням відомостей, що мають значення для слідства. В іншому випадку ця тактика дає перевагу над злочинцем і можливість контролювати його рухи. Щоб зрозуміти як це працює, необхідно розуміти правопис зазначених букв, а також які кути обзору відкриваються.

Для проведення ефективної роботи, підозрюваному ставляться відповідні вимоги, одна з таких тримання двох рук перед собою в вільному положенні над тулубом. Такий вид особи, дозволяє поліцейським контролювати можливу загрозу, яка в будь який момент може настати. Адже тримання рук наприклад в карманах чи за спиною унеможливлює спостереження за наявністю предметів чи вибухових пристроїв у підозрюваної особи. Самі ж працівники правоохоронних органів притримуються таких самих встановлених правил щодо тримання рук перед собою. Насамперед: «під час дій у несподіваних ситуаціях коли для прийняття безпомилкового рішення був певний, але суворо обмежений час» [с. 16, 2]. Це дає змогу при агресії в бік працівників виграти час на перехід до спецзасобів розірвавши скорочену злочинцем відстань за допомогою поштовху руками. під час дій у несподіваних ситуаціях коли для прийняття безпомилкового рішення був певний, але суворо обмежений час.

Надалі ще одним обов’язковим правилом є огляд можливих шляхів втечі, які повинні бути перевірені і в процесі розмови і при першому наближенні чи розташуванні “Контакт”, “Прикриття”.

Виходячи з вищесказаного, можна робити висновок, що контакт на місці події сам по собі збільшує можливості уникнення конфліктів з боку підозрюваних та правоохоронних органів. Працівник, який відповідає за контакт виконує функцію так званого «зглажування кутів», контролює настрій розмови, готовність осіб надавати необхідну інформацію, переходить мовні бар’єри, пояснює необхідність здійснюваних дій чи підстави затримання. Всі ці дії є необхідними для виконання покладених повноважень, підняття авторитету поліції, зменшення ненависті до працівників поліції та підтримання безпеки самих працівників на місці події.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Контакт та прикриття – Харківський національний університет внутрішніх справ. Укрінформ: веб-сайт. URL: https://studfile.net/preview/5536151/page:8/.

2. Забезпечення охорони праці та особистої безпеки в Національній поліції: навч. посіб. / [В. Г. Грибан, В. А. Глуховеря, Д. Г. Казначєєв, В. Я. Покайчук та ін.]; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро: ДДУВС, 2017.

3. Практикум з тактичної підготовки поліцейських / [А. О. Собакарь, О. Г. Комісаров, В. Я. Покайчук та ін.]; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. – Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2018. – 158 с.

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ В СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ДОЗВІЛЬНОЇ СИСТЕМИ

Кульбашний Денис Сергійович
курсант 2-го курсу факультету
підготовки фахівців для підрозділів
Кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Шевчков Максим Олександрович
старший викладач кафедри
адміністративного права та процесу
адміністравної діяльності
капітан поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

На підставі сформованих теоретико-правових концепцій щодо правозастосовчої діяльності, можна розглядати адміністративну юрисдикцію як організаційне вираження застосування права, яке представляє собою систему різноманітних правозастосовних дій стосовно видачі дозволів та реєстрацій органами Національної поліції України (НПУ).

Ці різноманітні правозастосовні дії формують відповідні юрисдикційні процедури, які взаємодіють у рамках єдиного адміністративного процесу, що подальше втілює себе у певний сформований підрозділ в органах НПУ. Така теоретична модель дозволяє стверджувати, що всі правозастосовні дії безумовно набувають адміністративно-процесуальної форми. Деякі з них, в основному, мають управлінський характер, тоді як інші спрямовані на процесуальні аспекти (адміністративно-примусовий) [3].

Не менш важливо відзначити, що окрім різноманітних правозастосовних юрисдикційних дій, які включають у себе розгляд спорів щодо права, загальну структуру адміністративного процесу формують і правозастосовні процедурні

дії, які мають беззаперечний характер і «регулюють позитивну правозастосовчу, неюрисдикційну діяльність» - адміністративні процедури, спрямовані на отримання дозволів та наслідків.

Щоб уникнути термінологічних дублів, розумно перейменувати так звані «адміністративно-юрисдикційні» процедури на «адміністративно-охоронні», оскільки об'єктом адміністративного процесу, як форми юрисдикційної діяльності, є «матеріальне охоронне правовідношення» адміністративного спору та інших правовідносин, про які було зазначено вище [4].

Відповідно до адміністративно-процесуальної діяльності, яка включає адміністративні провадження, можна використовувати термін «адміністративно охоронна процесуальна діяльність» в контексті наглядових функцій Національної поліції щодо зберігання та використання зброї громадянами.

Виконання різноманітних обов'язків поліції МВС, що випливають з державних функцій у сфері внутрішніх справ, таких як видача дозволів на зберігання та носіння зброї, та здійснення функцій лабораторій, представляє собою значущий аспект. У законі «Про Національну поліцію» визначаються обов'язки поліцейських стосовно видачі дозволів, і деякі з них належать до сфери адміністративно-процедурної діяльності.

Наприклад, положення про обов'язок знання нормативно-правових актів, що регулюють використання вогнепальної зброї громадянами, та виконання службових обов'язків згідно з посадовою інструкцією, ставлять перед поліцією завдання забезпечити правильну адміністративно-процедурну практику. До інших обов'язків входять дотримання адміністративно-правових обмежень, нерозголошення інформації, яка може зачіпати приватне життя громадян та інші аспекти [2].

Зауважимо, що розуміння діяльності органів Національної поліції як надання послуг у сфері дозвільно-реєстраційної справи стає дедалі актуальнішим. Це свідчить про те, що поліція в нашому суспільстві сприймається як орган, який допомагає громадянам у реалізації їхніх прав та свобод, підкреслюючи роль організації, що забезпечує послуги громадянам.

Отже, слід відзначити, що адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції у справах про адміністративні правопорушення у сфері дозвільно реєстраційної системи є важливою та комплексною галуззю правозастосовної практики. Враховуючи вище викладені аспекти, можна зазначити кілька ключових особливостей цієї діяльності [1].

По-перше, адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції в даній сфері є не лише реактивною, але й проактивною. Органи поліції здійснюють не лише розслідування вже скоєних адміністративних правопорушень, але й відіграють важливу роль у запобіганні таких порушень шляхом видачі дозволів, контролю за їхнім використанням та регулюванням системи.

По-друге, адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції у цій сфері вимагає високого рівня кваліфікації та знань від співробітників. Оскільки вони повинні мати розуміння не лише нормативно-правових актів, але і дотримуватися адміністративних процедур та забезпечувати правову чистоту у видачі дозволів, ліцензій та контролі за дотриманням ними правил.

По-третє, адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції в сфері дозвільно-реєстраційної системи обов'язково повинна враховувати принципи справедливості, правопорядку та захисту прав громадян. Забезпечення прав і законних інтересів учасників адміністративно-правових відносин є ключовим завданням поліції в рамках адміністративно-юрисдикційної сфери.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гусаров С. М. Актуальні питання адміністративної юрисдикції органів, підрозділів Національної поліції з охорони навколишнього природного середовища в сучасних умовах. *Південноукраїнський правничий часопис* №4. 2019р. 136-140с.

2. Загородній І. В., Д. П. Циркуленко. Особливості адміністративно-юрисдикційної діяльності в сфері дозвільної системи НПУ. *Modern research in world science*. 2022р. 1172с.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від

07.12.1984 р. № 8073-X / Верховна Рада УРСР. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/80731-10

4. Шевяков М.. Національна поліція України як суб'єкт профілактики адміністративних правопорушень у сфері громадського порядку та громадської безпеки. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ* №4 2021р. 46-53с.

ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ПРИВОДУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Курліков Тимур Євгенович
здобувач вищої освіти 3 курсу спеціальність 262
«Правоохоронна діяльність» факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Плахотний Артем Павлович
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ, підполковник поліції

Можливість проведення більшості процесуальних дій безпосередньо залежить від своєчасної явки учасників кримінального провадження.[1] Привід у кримінальному провадженні визначається в ст. 140 КПК України та полягає у примусовому супроводженні особи, до якої він застосовується, особою, яка виконує ухвалу про здійснення приводу, до місця її виклику в зазначений в ухвалі час. [3]

Привід є одним із способів викликання особи для допиту в кримінальному провадженні. Він може бути застосований до будь-якої особи, яка підлягає допиту, у тому числі до обвинуваченого, свідка, потерпілого, експерта, спеціаліста, перекладача.

На практиці найбільш поширеними випадками застосування приводу є:

- неявка особи за викликом слідчого, дізнавача, прокурора або суду, незважаючи на його своєчасне вручення;
- перебування особи за місцем перебування, яке неможливо встановити або відвідати.

У першому випадку привід застосовується, як правило, до осіб, які усвідомлюють свої права і розуміють наслідки неявки за викликом. У другому випадку привід застосовується, як правило, до осіб, які переховуються від органів досудового розслідування або суду.

У деяких випадках привід може бути застосований до осіб, які не підлягають кримінальній відповідальності. Наприклад, привід може бути застосований до особи, яка є свідком у кримінальному провадженні, але не є потерпілою або потерпілим.

У практиці застосування приводу є ряд проблемних питань. Одним із таких питань є питання про підстави для застосування приводу.

Відповідно до ст. 30 Конституцій України, недоторканість житла та іншого володіння особи гарантується. Не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду [2]. У зв’язкуз цим, виникає питання про можливість проникнення до житла особи, щодо якої ухвалено рішення слідчого судді про привід. Особливо під час воєнного стану, важливим моментом під час дії воєнного стану є розширення повноважень щодо застосування зброї співробітниками Національної поліції України в умовах дії воєнного стану [4].

Частина 2 статті 139 КПК України передбачає, що привід може бути застосований, якщо особа не з'явилася за викликом слідчого, дізнавача, прокурора або суду, незважаючи на його своєчасне вручення, і не повідомила про причини неявки. Однак, у деяких випадках особа може не з'явитися за викликом з поважних причин, наприклад, з причини хвороби або необхідності догляду за дитиною чи загрози життю або здоров’ю людини. Прикладами ситуаціи , що загрожують життю можна розглянути на ситуаціях коли людина, не може покинути приміщення під час пожежі, альпініст, якии провалився в діру і тримається за мотузку, рибалка, якии опинився в пастці на ковзанці або у воді, людина, яку збила машина і залишила на дорозі [5]. У таких випадках застосування приводу може бути неправомірним.

Отже, для забезпечення ефективності інституту приводу необхідно вдосконалити порядок його застосування. Зокрема, слід уточнити підстави для застосування приводу, а також порядок його здійснення. Крім того, необхідно підвищити рівень правосвідомості громадян, щоб вони усвідомлювали свої права та обов'язки у разі застосування приводу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Савицький Дмитро Олександрович / підстави та процесуальний порядок застосування приводуу кримінальному провадженні / Національної Академії Внутрішніх Справ, № 1, 2013;

2. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 24.11.2023).

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI : станом на 6 листоп. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text (дата звернення: 24.11.2023).

4. Плахотний А. П., Швець Є. В. Додаткові повноваження поліцейського в умовах воєнного стану. Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ.: 2022. с. 273.

5. Бородавко А. Ю., Котенко Т. А., Плахотний А. П. (2023). Щодо окремих питань розгляду кримінальних правопорушень проти життя та здоров’я особи в умовах воєнного стану. Матеріали конференцій МЦНД, (17.11.2023; Івано-Франківськ, Україна), 105–109. URL: https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/815

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Кустов Владислав Юрійович
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Первій Віта Юріївна
доктор філософії,
викладач кафедри
оперативно-розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ,
Дніпро

Негласна робота є важливою складовою роботи правоохоронних органів, що дозволяє збирати неохоплену раніше інформацію та отримувати результати в розслідуванні складних справ.

Нормативним актом, який регулює особливості проведення негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД) є безумовно Кримінальний процесуальний кодекс України. В зв'язку із специфікою таких слідчих дій, в Кримінальному процесуальному кодексі України їм присвячена окрема глава під номером 21. Разом із тим, порядок проведення негласних слідчих (розшукових) дій регламентований не лише главою 21 [1].

Згідно ч.1 ст. 252 КПК України, фіксація ходу і результатів негласних слідчих (розшукових) дій повинна відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження, передбаченого цим Кодексом. Таким чином, на НСРД поширюється також і положення глави 5 Кримінального процесуального кодексу України – Фіксування кримінального провадження. Процесуальні

рішення. Про даний факт співробітники правоохоронних органів досить часто забувають і порушують закон в цій частині. Крім того, на негласні слідчі (розшукові) дії поширюються положення глави 40 Кримінального процесуального кодексу України – Кримінальне провадження, яке містить відомості, що становлять державну таємницю. В своїй більшості співробітники правоохоронних органів України ігнорують положення глави 40 КПК України під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. [1]

Перш за все, слід зазначити, що успішне проведення негласних слідчих розшукових дій вимагає великої організаційної підготовки. Збір і аналіз інформації, внутрішній розклад роботи слідчих, створення невидимих комунікаційних зв'язків - все це відіграє важливу роль у забезпеченні успішності негласної роботи.

Крім того, слід звернути увагу на технічні аспекти проведення негласних слідчих розшукових дій. Використання спеціальних засобів і технологій, які дозволяють отримати інформацію без відома підозрюваних або постраждалих осіб, є невід'ємною частиною негласних розшукових дій.

Один з найважливіших аспектів негласної розшукової роботи забезпечення безпеки та конфіденційності. Оскільки робота проводиться у межах закону, працівники органів правопорядку повинні бути відповідно підготовлені і мати спеціальні навички для запобігання витоку конфіденційної інформації.

Постановою Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2016 р. № 65 затверджено Правила етичної поведінки державних службовців, які регулюють моральні принципи державних службовців та мають відповідати принципам етики державної служби [2]. Державні службовці у своїй діяльності керуються принципами етики державної служби, заснованими на положеннях Конституції України, законодавства про державну службу та запобігання корупції, а саме: служіння державі та суспільству; гідна поведінка; цілісність; лояльність; політичний нейтралітет; прозорість та підзвітність; чесність. Державні службовці підлягають дисциплінарній відповідальності за порушення Кодексу

етичної поведінки. На нашу думку, застосування НСРД повинно ґрунтуватися не лише на нормах національного законодавства, а й на нормах міжнародних нормативно-правових актів, що регламентують питання взаємодії та правової допомоги між країнами [3, с. 397].

Однією з ключових особливостей проведення негласних слідчих (розшукових) дій є необхідність збереження конфіденційності. У багатьох випадках, особливо в розслідуванні серйозних злочинів, слідчі повинні діяти та збирати інформацію так, щоб не порушувати конфіденційність самого розслідування та захищати інформантів. Це важливо не лише для успішного завершення розслідування, але і для запобігання можливим загрозам для безпеки учасників розслідування.

Ще однією ключовою особливістю є вплив на об'єктивність розслідування. Під час негласних слідчих (розшукових) дій існує ризик впливу на об'єктивність розслідування через непублічний характер проведення операцій та взаємодії із суб'єктами дій, які не є стороною у справі. Забезпечення справедливого розслідування в умовах негласних слідчих (розшукових) дій вимагає від слідчих дотримання високих стандартів етики та правових принципів.

Важливим аспектом таких дій є також правове регулювання. Законодавство повинно чітко визначати умови та обмеження, за якими можуть проводитися негласні слідчі дії, а також гарантувати права та свободи громадян, в той час як забезпечується ефективність розслідування. Необхідно враховувати баланс між необхідністю захисту громадської безпеки та збереженням основних прав і свобод особи.

Проведення негласних слідчих (розшукових) дій вимагає ретельного планування, високого рівня професіоналізму та врахування етичних та правових аспектів. Тільки такий підхід дозволить забезпечити ефективність розслідування, захист конфіденційності та збереження об'єктивності в процесі виконання слідчих обов'язків. [3]

Негласні слідчі дії є необхідною складовою кримінального розслідування,

які дозволяють здійснювати ефективний контроль над злочинністю, особливо в складних ситуаціях. Ці заходи можуть включати огляд, слідкування, взаємодію з конфіденційними інформаторами та інші приховані методи діяльності.

Важливо підкреслити, що проведення негласних слідчих дій повинно строго регулюватися законом. Забезпечення балансу між необхідністю боротьби зі злочинністю та захистом прав та свобод громадян є ключовим завданням законодавства. Застосування цих методів повинно бути обгрунтованим та обмеженим, а їхні результати повинні бути придатними для використання в судовому порядку. Негласні слідчі дії мають покладатися на високий рівень професіоналізму та етичності з боку правоохоронних органів. Забезпечення об'єктивності в процесі здійснення таких заходів важливо для збереження довіри громадян до правосуддя та запобігання можливим зловживанням. Однією з ключових особливостей є збереження конфіденційності в процесі проведення негласних слідчих дій. Це стосується не лише збереження та захисту інформації, а й забезпечення безпеки учасників розслідування.

В сучасних умовах боротьби зі злочинністю необхідно дотримуватися високих стандартів проведення негласних слідчих дій. Тільки з забезпеченням їхньої законності, об'єктивності та конфіденційності можливо забезпечити ефективне функціонування правосуддя та дотримання прав та свобод громадян. [4]

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ :

1. Кримінальний процесуальний кодекс України.Кодекс України; Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text (дата звернення 28.11.2023).

2. Про затвердження Правил етичної поведінки державних службовців.Постанова Кабінету Міністрів України; Правила від 11.02.2016 № 65 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/65-2016-%D0%BF#Text (дата звернення 28.11.2023).

3. Первій В. Ю. Негласні слідчі (розшукові) дії як засоби збирання доказів при розслідуванні злочинів, пов’язаних із зловживанням владою або службовим становищем. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.* 2022. № 3. С. 393-398.

4. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011. Верховна Рада України. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2939-17 (дата звернення 28.11.2023).

ТАКТИКА КОМУНІКАЦІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

Кустов Владислав Юрійович
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Плахотний Артем Павлович
старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки,
підполковник поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Ефективність роботи працівника поліції залежить від його умінь діяти та швидко приймати рішення, в даному випадку велику роль відіграють професійно-психологічні чинники. Не зважаючи на посаду, досвід роботи та інші елементи, працівник поліції повинен знати професійну мову та культуру спілкування. Так як під час виконання своїх службових обов'язків доводиться спілкуватися із різними групами осіб, і до кожного потрібно знайти підхід, аби пришвидшити вирішення проблеми та допомогти особі.

Діяльність працівників правоохоронного органу тісно пов'язана із спілкуванням з населенням, та з різними верствами населення і громадськістю в цілому. Саме тому, кожен працівник має володіти тактикою спілкування. Тактикою спілкування визначається реалізація комунікативної стратегії на основі володіння та використання техніками та знаннями правил спілкування. Технікою спілкування є вміння говорити та слухати.

Спілкуванням визначають взаємодію двох і більше осіб. Під час спілкування можуть виникати певні труднощі, які містять в собі психологічні причини, наприклад неправильна та неадекватна оцінка співрозмовника. Існує також особливий вид труднощів, які полягають у неможливості реалізації значущих для особистості мотивів з людьми зі свого оточення.

Складності в спілкуванні можуть бути також через вікові особливості, відмінність життєвого досвіду, неоднаковому розмаїтті поведінкових форм. Усе

це по різному співвідноситься з мотиваційною сферою, яка в кожній віковій групі має свою специфіку [3, с. 240].

Комунікацією визначається двосторонній обмін інформації, що в подальшому призводить до взаємного розуміння учасників діалогу. Також існує таке поняття, як комунікативна компетентність, що означає здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми.

Комунікація може бути поганою, через такі причини, як стереотипні думки, упереджені уявлення, погані стосунки з людьми, відсутність зацікавленості у комунікації, помилки у побудові речень, невірний вибір стратегії й тактики спілкування [1, с. 412].

Працівник поліції під час виконання повноважень може самостійно обирати тактику спілкування. Техніка спілкування включає в себе налаштування на спілкування з особою, налаштуватися на його поведінку, обрати кращий засіб спілкування тощо.

Першочергово поліцейський має визначити свої інтереси спілкування та співвіднести їх з інтересами іншої сторони, оцінити його та обрати найбільш правильну техніку спілкування та найкращий прийом. Продовжуючи спілкування поліцейський повинен контролювати хід діалогу, та стежити за його результатами, аби досягти мету спілкування. На початковому етапі спілкування його техніка включає такі елементи, як відповідний вираз обличчя, позу, вибір початкових слів і тону висловлювання, рухів і жестів, дій.

Вираз обличчя поліцейського має відповідати, цілі, бажаному результату та відношенню до партнера та спілкування з ним. Також важливу увагу потрібно звертати на позу, вираз обличчя, та відстань між учасниками спілкування.

Поліцейський під час спілкування використовую різні тактики комунікації. Наприклад тактика « Саморозкриття», його суть полягає в тому, що правопорушник надає відверту особисту інформацію, що в свою чергу допоможе поліцейському побудувати відносини з людиною [2, с. 104]. Саморозкриття, крім ефективності та швидкості, виявляється корисним і як

інформаційна тактика, тобто відверта розмова часто викликає відвертість у співрозмовника.

Також важливе питання у даному дослідження займає тактика затягування спілкування для з'ясування необхідної інформації, висвітлення ситуації, формулювання потрібної відповіді тощо.

В даному випадку поліцейський має право використовувати відкриті закінчення запитань, наприклад: «що тут трапилось?», «що ви маєте на увазі, зазначаючи про…» тощо. В даному випадку правопорушник зможе пояснити свою позицію та надати працівникові поліції велику кількість інформації [3, с. 184].

Для забезпечення ефективної роботи національної поліції в умовах воєнного стану та забезпечення громадського порядку та безпеки,треба правильно організувати її діяльність.

Це включає вжиття заходів щодо забезпечення поліцейських необхідними матеріально технічними ресурсами та розроблення необхідних дій, алгоритмів, під час виникнення надзвичайних ситуацій. [4]

Працівник поліції має вміти слухати, робити зауваження правопорушнику, які показуватимуть його інтерес до того, що говорить останній. Поліцейський не повинен перебивати правопорушника, запевняти в його брехні тощо. Він має вести спокійний діалог, доповнювати уточнюючими запитаннями діалог, використовувати перефразування тощо.

Отже, тактика комунікації поліцейського заснована на багатьох принципах: об'єктивності, оперативності, партнерства, результативності толерантності, тощо. Під час виконання своїх повноважень працівник поліції веде діалог з різними членами суспільства.

Саме тому він повинен стати не тільки справжнім професіоналом в галузі права, але й знати тонкощі спілкування з «проблемними людьми». Володіючи тонкощами комунікації та знаючи особливості своєї професії, співробітник поліції може легко схилити особу до співпраці, припинити конфлікт, отримати потрібну інформацію та керувати ситуацією.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біденчук Т. М. Тактика комунікації з суб’єктом залежно від його психологічного типу // Актуальні проблеми вітчизняного права в дослідженнях молодих вчених : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 18 трав. 2017 р.) / МВС України, Дніпропетровськ. держ. ун-т внутр. справ. Дніпропетровськ, 2017. С. 109–112. URL: http://85.198.129.42/bitstream/123456789/1107/1/33.pdf

2. Балагун І. В. Особливості комунікації поліцейських при здійсненні ними службових // Актуальні проблеми вітчизняного права в дослідженнях молодих вчених : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 18 трав. 2017 р.) / МВС України, Дніпропетровськ. держ. ун-т внутр. справ. Дніпропетровськ, 2017. С. 104–106.

3. Гіренко С. П. Практична конфліктологія : навч. посіб. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2019. с.184

4. Плахотний АП, Швець ЄВ. ДОДАТКОВІ ПОВНОВАЖЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ.:273.

КОМПЛЕКСНЕ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «СКРИНІНГ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ»

Кучерявенко Сергій Сергійович
Аспірант
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна

Вступ. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) є основним вектором економічного обміну між державами. Завдяки впровадженню ліберального економічного порядку ПІІ стрімко зросли в усьому світі в 1990-х роках після лібералізації руху капіталу. Проте слід констатувати, що на сьогодні ПІІ можуть нести обґрунтовані ризики для країни реципієнта. Наприклад, іноземний інвестор, який знаходиться під впливом 3-ї країни, через здійснену ПІІ отримує доступ до державної таємниці оборонно-промислового комплексу країни-реципієнта та в подальшому передає її країні своєї належності.

У зв'язку з цим деякі держави переглядають взятий курс на лібералізацію в питанні залучення ПІІ та впроваджують у своєму законодавстві механізм перевірки ПІІ щодо їхнього можливого негативного впливу для національних інтересів – скринінг. Дана процедура для національної юридичної науки є малодослідженою сферою, тому наразі відсутні ґрунтовні теоретичні напрацювання, зокрема, понятійно-категоріальний апарат фактично не сформульований та обмежується окремими доробками вітчизняних вчених, що вказує на необхідність подальших досліджень у даному напрямі.

Метою роботи є комплексне визначення терміну «скринінг прямих іноземних інвестицій» в Україні, що може стати теоретичним підґрунтям для розробки понятійно-категоріального апарату при запровадженні даного механізму на законодавчому рівні.

Матеріали та методи. Джерельною основою для написання даної роботи виступили дослідження таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як: С. С. Теленик, І. В. Сіліна, О. Д. Вовчак, І. П. Мойсеєнко, Р. П. Качур, Velten, J,

Hüseyin Selçuk Yaylalı. Методологічну основу роботи складає сукупність прийомів для досягнення поставленої мети. Завдяки діалектичного методу пізнання розкрита сутність скринінгу та прямих іноземних інвестицій. Методом аналізу та синтезу окреслено ознаки інвестицій, які підлягають скринінгу, та характеристики, що враховуються при запровадженні даного механізму. За допомогою формально-догматичного методу надано визначення ряду термінів, які є базовими у сфері скринінгу прямих іноземних інвестицій.

Результати та обговорення. Скринінг (від англ. «screening» - перевірка, обстеження [1]) є словом іншомовного походження та не містить нормативного закріплення в національному законодавстві в контексті правового регулювання ПІІ, хоча і активно використовується в багатьох сферах наук, зокрема, біології, економіці, медицині тощо.

Сіліна І. В., досліджуючи питання інвестицій природоохоронного призначення, визначає «скринінг» як сукупність методів спеціальних перевірок та обстежень у бізнесі. Це процес, який починається зі стадії ідентифікації проекту, триває на стадіях розробки та експертизи і приводить до рішення про можливість інвестування коштів для його реалізації. Завданням скринінгу не є з'ясування чи досить добра конкретна ідея проекту, щоб фінансувати її здійснення, він покликаний знайти краще з можливих рішень у заданих умовах і показати, як проект може їх видозмінити [2].

Аналіз викладеного дає можливість запропонувати авторське визначення терміну «скринінг» в контексті правового регулювання ПІІ – це процедура перевірки ПІІ задля можливості прогнозування наслідків її залучення, як для відповідної галузі економіки, так і для національних інтересів загалом.

Варто враховувати, що за загальною практикою скринінгу підлягають саме прямі іноземні інвестиції, тому відповідна категорія є наріжним каменем для даного механізму. У зв’язку з цим важливим є аналіз, що в національному законодавстві розуміється під терміном «іноземні інвестиції» та які з них вважаються «прямими». Відповідь на поставлені запитання дозволить не лише в подальшому визначити сам термін «скринінг прямих іноземних інвестицій»,

однак і розкриватиме сутність даної процедури.

В Законі України «Про інвестиційну діяльність» під інвестиціями розуміються всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) та/або досягається соціальний та екологічний ефект [3].

З аналізу даної норми можна дійти висновку, що інвестиціями можуть бути будь-які цінності, які не заборонені чинним національним законодавством, оскільки Закон не надає їхнього вичерпного переліку.

Щодо терміну «іноземні інвестиції», то найбільш повне визначення наведено у Законі України «Про режим іноземного інвестування», відповідно до змісту якого ПІІ – цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту [4].

Згідно з визначеннями Міжнародного Валютного Фонду та Організації економічного співробітництва та розвитку, ПІІ відображають мету отримання довгострокового інтересу суб'єктом господарювання-резидентом однієї країни (прямим інвестором) в підприємстві, яке є резидентом іншої країни (об'єкт інвестиції) [5].

Таким чином можна зробити висновок, що прямою слід вважати інвестицію, здійснену іноземним інвестором з метою встановлення або підтримання довгострокових і прямих зв’язків між ним і підприємством, якому передається капітал (об’єкт прямої інвестиції), шляхом забезпечення ефективної участі в управлінні або контролі над об’єктом прямої інвестиції.

Підсумовуючи, можна сформулювати таке визначення терміну «пряма іноземна інвестиція» – це грошові кошти, цінне майно та майнові права, цінні папери, результати інтелектуальної діяльності та інші цінності, які не заборонені законом, що вкладаються іноземними інвесторами у вітчизняний об’єкт інвестиції для отримання прибутку, досягнення іншого ефекту, встановлення та підтримання довгострокових і прямих зв’язків з об’єктом

інвестиції.

Щодо, власне, визначення терміну «скринінг прямих іноземних інвестицій», то на національному рівні було здійснено спробу ввести в дію механізм скринінгу прямих іноземних інвестицій через прийняття у 2021 році законопроєкту «Про здійснення іноземних інвестицій у суб'єкти господарювання, що мають стратегічне значення для національної безпеки України» [6], однак він був повернутий Верховною Радою України на доопрацювання у зв'язку з певними недоліками.

Поряд з цим, у пояснювальній записці до прокту закону прикладом успішного запровадження СПІІ наводився досвід Європейського Союзу, а саме Регламент (ЄС) 2019/452, що встановлює рамковий механізм скринінгу (перевірки) прямих іноземних інвестицій у ЄС (далі – Регламент 2019/452), та практика США, де з 1975 року дії Комітет з іноземних інвестицій (CFIUS), що є міжвідомчим органом, який має повноваження щодо перевірки та оцінки інвестицій, що можуть призвести до контролю над активами американських підприємств [6].

Так, Регламент 2019/452 визначає термін «скринінг» як процедуру, що дозволяє оцінити, дослідити, дозволити, обумовити, заборонити або припинити ПІІ. У свою чергу механізм скринінгу прямих іноземних інвестицій являє собою інструмент загального застосування, такий як закон або нормативно-правовий акт, а також супровідні адміністративні вимоги, імплементаційні правила або керівні принципи, що встановлюють терміни, умови та процедури для оцінки, розслідування, надання дозволу, встановлення умов, заборони або відкликання ПІІ з міркувань безпеки або громадського порядку [7].

З даного визначення виділяють наступні основоположні елементи, які впливають на зміст скринінгу: процедурна структура, тобто юридично визначений механізм його проведення; коло застосування, що враховує походження іноземного інвестора та критерії відбору ПІІ, які підлягатимуть скринінгу, наприклад, в залежності від об'єкту інвестиції або форми

інвестування, відсоткового порогу входження; підхід до обмеження ПІІ: заборона інвестувати у визначені об’єкти з можливістю отримати дозвіл в індивідуальному порядку або ж дозвіл на інвестування в будь-які об’єкти з можливістю уряду почати процес перевірки конкретної ПІІ [8].

Подібної позиції притримується Теленик С. С., який надає наступне визначення скринінгу прямих іноземних інвестицій в об’єкти критичної інфраструктури – це урегульований нормами адміністративного та фінансового права системний процес перевірки (оцінки) ймовірного впливу інвестицій на подальше функціонування об’єктів критичної інфраструктури та національну безпеку [9].

Висновки. Підсумовуючи викладене вище, автором пропонується наступне визначення поняття «скринінг прямих іноземних інвестицій» – це урегульована законодавством процедура контролю за надходженням ПІІ у передбачені законом об’єкти, здійснення перевірки таких ПІІ відповідно до встановленого порядку та прийняття рішення уповноваженим органом державної влади щодо допуску чи блокування ПІІ з урахуванням рекомендаційних висновків визначених законом суб’єктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Oxford Learner's Dictionaries. URL: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/screening?q=screening
2. Сіліна І. В. Скринінг ефективності інвестицій природоохоронного призначення. Інвестиції: практика та досвід. 2011. № 16. С. 18–20. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/16_2011/6.pdf
3. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18 вересня 1991 року № 1560-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17
4. Про режим іноземного інвестування : Закон України від 19 березня 1996 року № 93/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр
5. International Monetary Fund. URL: https://www.imf.org/en/Search#q=foreign%20direct%20investment&sort=relevancy

6. Про здійснення іноземних інвестицій у суб’єкти господарювання, що мають стратегічне значення для національної безпеки України : Проєкт Закону України від 03.02.2022 № 5011. URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/searchResults

7. Regulation (EU) 2019/452 of the European Parliament and of the Council of 19 March 2019 establishing a framework for the screening of foreign direct investments into the Union. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.LI.2019.079.01.0001.01.ENG&toc=OJ%3AL%3A2019%3A079I%3ATOC

8. Velten, J. Screening Foreign Direct Investment in the EU. 2022. URL: https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-05603-1

9. Теленик С. С. Адміністративно-правове регулювання державної системи захисту критичної інфраструктури України : дис. … д-ра юр. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2021. 467 с.

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВЕ ДОКУМЕНТУВАННЯ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Лещенко Даниїл Дмитрович,
Здобувач вищої освіти ІІІ курсу
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник
Кисельов Андрій Олександрович
доцент кафедри
оперативно-розшукової діяльності
факультет підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент
майор поліції

Умови воєнного стану створюють надзвичайно складні завдання для правоохоронних органів та спецслужб. Однією з найважливіших сфер їх діяльності є оперативно-розшукове документування колабораційної діяльності, яке має на меті виявлення, облік і припинення незаконних дій, спрямованих проти національної безпеки нашої держави.

Верховна Рада прийняла закон, який встановлює відповідальність за колаборацйну діяльність. Стаття 111-1 Кримінального кодексу України передбачає відповідальність за колаборацйну діяльність. Враховуючи той факт, що зазначена норма є новою для вітчизняної правозастосовної практики, виникають проблемні питання щодо напрямів оперативно-розшукового документування злочинної діяльності осіб та груп, які вчинюють ці кримінальні правопорушення [1, с. 432].

Оперативно-розшукове документування - це здійснюваний уповноваженими посадовими особами ОРД і встановлений Законом України

“Про оперативно-розшукову діяльність” [2] та відомчими нормативно правовими актами комплекс взаємозалежних дій і рішень, спрямованих на пізнання обставин злочину й достовірне відбиття (закріплення, фіксація) у матеріалах ОРД результатів та порядку цього пізнання (фактичних даних про злочин, процесу здійснення ОРЗ, прийнятих рішень тощо) з метою вирішення завдань ОРД та використання їх в інтересах кримінального судочинства.

Оперативнерозшукове документування в полягає у концентрації матеріалів оперативно-службового документування в матеріалах оперативно розшукової справи з метою збирання, накопичення, систематизації і аналізу фактичних даних, перевірки і оцінювання результатів оперативно-розшукових заходів, а також прийняття на їх підставі відповідного рішення посадовими особами оперативно-розшукових підрозділів [3, с. 188].

Відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», підставами для оперативно-розшукового документування в межах оперативно розшукових справ щодо фактів колаборційної діяльності може виступати наявність достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів, про: кримінальні правопорушення, що готуються; осіб, які готують вчинення кримінального правопорушення; розвідувально-підривну діяльність спецслужб іноземних держав, організацій та окремих осіб проти України [2].

Необхідно врахувати, що для виявлення та документування фактів колаборційної діяльності обов'язковим є збір фактичних даних, які можуть вказувати на злочинні дії осіб, що беруть участь в такій діяльності. Ці дані включають в себе такі важливі аспекти:

1. Інформацію про саму подію, включаючи час, місце, спосіб вчинення і інші обставини, які стосуються цього злочину.

2. Відомості про причетність розроблювальних осіб до підготовки або вчинення злочину, а також їх мотиви для вчинення таких протиправних дій.

3. Опис обставин, що характеризують особистість розроблювальних осіб.

4. Інформацію про місцезнаходження знарядь вчинення злочину або інших предметів, які були здобуті шляхом злочину.

Документування колаборaційної діяльності може бути організовано в трьох основних напрямках:

1. Виявлення осіб, які можуть бути потенційними свідками у кримінальному провадженні за фактами колаборaційної діяльності.

2. Виявлення предметів і документів, що можуть мати значення як докази у кримінальному провадженні за фактами колаборaційної діяльності.

3. Фіксація дій розроблюваних осіб з метою використання отриманих фактичних даних у майбутньому для доказування під час розслідування колаборaційної діяльності.

4. Оперативно-розшукове документування колаборaційної діяльності в умовах воєнного стану є надзвичайно складним завданням, яке стикається з численними проблемними питаннями. Проте, вирішення цих питань є критично важливим для забезпечення національної безпеки та справедливості. Шляхом тактично правильної організації та збору інформації про протиправні діяння, можливо досягти ефективного виконання завдань ОРД та забезпечення безпеки прав та свобод громадян.

Ефективність збору інформації може бути забезпечена завдяки використанню інструментарію кримінального аналізу. Так, на думку Кисельова А. О., знання з аналітики дозволяють підрозділам Національної поліції ефективніше протидіяти кримінальним правопорушенням [4, с. 67].

Також Кисельовим А. О. акцентовано на необхідності врахування поліцейськими тактичних особливостей під час оперативно-розшукової протидії кримінальним правопорушенням [5, с. 28; 6, с. 149-152; 7], зокрема колаборaційній діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Албул С. В.; Колодій Д. В. Оперативно-розшукове документування колаборaційної діяльності в умовах воєнного стану: проблемні питання.

2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 р. № 2136-XIIURL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text (дата звернення 19.10.2023)

3. Погорецький М. А. Теорія доказів—методологічна основа оперативно-розшукового документування організованої злочинної діяльності. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*, 2010, 22: 185-195.

4. А. О. Кисельов. Особливості здійснення кримінального аналізу на прикладі складання аналітичного звіту (за матеріалами УКА ГУНП в Дніпропетровській області). Бюлетень з обміну досвідом роботи №228/2021. РВВ ДНДІ. К., 2021, с. 63-67.

5. Кисельов А. О. Тактика спілкування поліцейського з особами. The Top Actual Researches in Modern Science : Proceedings of the IInd International Scientific and Practical Conference (Ajman, July 28-29, 2016, UAE). International Scientific and Practical Conference «World Science». № 8 (12). July 2016. P. 25-28.

6. Kyselov A. O. Combating illegal amber mining: peculiarities of conflict resolution. Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu, №2. Dnipro: 2019. Pp. 146-152.

7. Кисельов А. О. Особливості документування підрозділами кримінальної поліції злочинних дій, пов’язаних із незаконним заволодінням транспортним засобом. Оперативно-розшукова діяльність Національної поліції: проблеми теорії та практики: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. 19 жовт. 2018 р. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018.

ПРОБЛЕМАТИКА І ВИРІШЕННЯ ПРАВОВОГО АСПЕКТУ ЗУПИНКИ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Лисиця Олександра Вікторівна
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Плахотний Артем Павлович
старший викладач кафедри ТСП
підполковник поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Національна поліція повинна забезпечувати безпеку та порядок у громадському транспорті [5]. Динамізм розвитку соціально-економічних відносин, зміцнення взаємозв'язку між суб'єктами господарської діяльності зумовили необхідність урахування підприємствами багатьох факторів зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства при прийнятті управлінських рішень. Оскільки будь-яка управлінська діяльність певним чином пов'язана з невизначеністю, неповнотою та неточністю інформації та ризиком, аналіз систем управління ризиками підприємства стає все більш важливим. Крім того, відповідно до пункту 14 прикінцевих та перехідних положень Закону «Про Національну поліцію» до 31 грудня 2016 року, до 31 грудня 2016 року, до 31 грудня 2016 року, у закладі поліцейським передує та забезпечує виконання спеціально підготовлений персонал. функції патрульної поліції, що дозволяє їм взяти на себе відповідальність за охорону громадського порядку та підтримання громадського порядку у складі міліції державної автоінспекції та відділів громадської безпеки, на які покладаються обов'язки з охорони публічного порядку та забезпечення безпеки дорожнього руху в

окремих регіонах та населених пунктах, де тимчасово відсутня патрульна поліція.

Отже, фактори ризику походять із джерела і можуть проявлятися як причини несприятливих подій. Джерело може являти собою сферу, де можуть виникнути ризики на підприємстві (наприклад, певна характеристика або стан суб'єкта ризику, процес), а фактор ризику – особливий стан такої зони ризику, який характеризується близькістю до першої ситуації перед ризиком. Наприклад, досвід водія вантажівки може виступати джерелом ризику, тоді як недостатній досвід здійснення перевезень вантажу з дотриманням температурного режиму може виявитися фактором ризику, а небажаною подією стане псування вантажу (частини вантажу) через недотримання температурного режиму під час перевезення (що є причиною настання такої події) [2].

Успішність боротьби із правопорушеннями країни перш за все залежить від професійної майстерності поліцейських та вправність застосовувати сучасні технічні засоби.

Один із напрямків технічного забезпечення поліцейських є пристрої примусової зупинки транспортних засобів. Як свідчить стажування діяльності патрульної поліції, потреба примусової зупинки транспортних засобів на нинішній день є дуже актуальною [3].

Це обумовлюється такими чинниками:

- значне зростання загальної кількості транспортних засобів у власності громадян, у тому числі на різноманітних закордонних номерах;

- неналежне оснащення патрульних сучасними технічними засобами примусової зупинки транспортних засобів;

- зухвалість наших громадян, які бачать безпорадність поліцейських та відчувають безкарність своїх дій.

З чинним законодавством усі сучасні засоби примусової зупинки транспорту, які знаходяться на оснащенні патрульної поліції, можна поділити на дві великі групи:

Засоби пасивної діяльності:

1. Світлофори;

2. Тимчасові знаки обмеження руху;

3. Увімкнене світловими маячками патрульного транспорту.

Засоби активної діяльності - вогнепальна табельна зброя та засоби примусової зупинки механічного та електронного принципу дії.

У тих випадках, коли відомо напрямок руху транспортного засобу, який потрібно зупинити, патрульні поліції діють за необхідною схемою, алгоритм якої було прописано ще за радянські часи [5].

Можемо констатувати необхідність засвоєння майбутніми поліцейськими фундаментальних знань підстав і процедури зупинення транспортного засобу та формування відповідних базових тактичних навичок, зокрема, оцінки ситуації, планування тактичної переваги та особистої безпеки, а також безпосередніх дій.

Логічним тепер буде перехід до розгляду процесу перевезення та виділення в ньому можливих джерел і факторів транспортного ризику. Організація перевезення опосередковано бере свій початок з пошуку персоналу для здійснення перевезень (у випадку наявності власного автопарку) чи аутсорсингових партнерів (у випадку його відсутності чи недостатності). Наприклад, Дж. Албрехт наголошує на важливості моніторингу попередньої роботи найманих працівників через загрозу колишньої протизаконної діяльності з їх боку [2].

Багато джерел та факторів ризику перебувають у тісному взаємозв’язку та часто дублюються в чистому вигляді чи з несуттєвими ситуаційними та операційними модифікаціями, що вказує на спільну природу та синергетичний вплив аспектів бізнес-процесів на підприємстві на якість та безпеку здійснюваних операцій.

Виокремлення джерел та факторів транспортного ризику в контексті кроку ідентифікації ризику має стати перманентним процесом на підприємстві торгівлі з транспортною функцією, що опосередковується засобами власного автопарку чи передається в аутсорсинг [4].

Це зумовлюється тим, що при певній зміні діяльності підприємства

окремі фактори ризику можуть так само набувати нових форм, джерела ризику при цьому можуть залишатися незмінними чи містити іншу сукупність учасників господарської діяльності. Окрім цього, на особливу увагу також заслуговує дослідження взаємозв'язків між джерелами та факторами різних ризиків у діяльності підприємства з метою визначення більш та менш вагомих для підприємства й ідентифікації напрямків роботи ризик-менеджерів щодо убезпечення діяльності підприємства [1].

Отже, є можливість уточнити сутність понять «джерело» та «фактор ризику», виокремити конкретні джерела та фактори ризику, притаманні процесу перевезення залежно від етапу останнього. Виконане дослідження уможливлює вдосконалення процесу управління транспортним ризиком на підприємстві завдяки визначенню можливих сфер діяльності, де може генеруватися ризик, та чинників, що можуть послугувати причиною [2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Травматизм. Транспортна травма. URL: https://stud.com.ua/29924/meditsina/travmatizm_transportna_travma (дата звернення: 05.10.2019).

2. ПЛАХОТНИЙ, А. П.; ШВЕЦЬ, Є. В. ДОДАТКОВІ ПОВНОВАЖЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. *Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ*, 273.

3. ІВАНЮЩЕНКОВ, Артур Вячеславович; ПЛАХОТНИЙ, Артем Павлович. ОСОБИСТА БЕЗПЕКА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА В СЛУЖБОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ. In: *The 6 th International scientific and practical conference "Modern problems of science, education and society"(August 14-16, 2023) SPC "Sci-conf. com. ua", Kyiv, Ukraine. 2023. 671 p.* 2023. p. 606.

4. Вайда Т. С. Професійна етика водія та культура водіння. Методика проведення занять з «Автомобільної підготовки» [текст] : навчальнометодичний посібник для викладачів та курсантів ВНЗ МВС України.

вид-ня друге, доповнене. Харків: Харків юридичний, 2013. 264 с.

5. ІВАНЮЩЕНКОВ, Артур Вячеславович; ПЛАХОТНИЙ, Артем Павлович. АНАЛІЗ ЗУПИНКИ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ПРАЦІВНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ. In: *The 6 th International scientific and practical conference "Modern problems of science, education and society"(August 14-16, 2023) SPC "Sci-conf. com. ua", Kyiv, Ukraine. 2023. 671 p.* 2023. p. 602.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАСОБІВ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ З УРАХУВАННЯМ ЗМІН ВНЕСЕНИХ ДО ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Лисиця Олександра Вікторівна
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Плахотний Артем Павлович
старший викладач кафедри ТСП
підполковник поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Воєнний стан запроваджено Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» у зв'язку з відкритою збройною агресією Російської Федерації та початком активних бойових дій на території України [3]. Прийняття цього нормативно-правового законопроекту призвело до внесення змін до чинного законодавства України, що стосуються тимчасового обмеження окремих прав чи свобод людини і громадянина та тимчасового розширення окремих повноважень державних служб, правоохоронних органів, у тому числі державних органів. . Національна поліція України. Сьогодні прийняття необхідного пакета підзаконних нормативно-правових актів з питань забезпечення особистої безпеки поліцейських, повного забезпечення підрозділів новітніми спеціальними засобами, вироблення чіткої концепції професійної підготовки поліцейських кадрів дасть змогу покращити захист поліцейського під час виконання оперативнослужбових завдань [6]. У рамках теми нашого дослідження нас цікавить практичне питання, які зміни внесено до Закону про Національну поліцію України щодо застосування поліцією

спеціальних засобів у зв’язку з проведенням бойових дій. Правова система в Україні [5].

Поняття режиму воєнного стану визначено законодавцем у відповідному нормативно-правовому акті – Законі України «Про правовий режим воєнного стану». Отже, відповідно до статті 1 цього Закону воєнний стан це це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [1].

Особливо під час воєнного стану, важливим моментом під час дії воєнного стану є розширення повноважень щодо застосування зброї співробітниками Національної поліції України в умовах дії воєнного стану [7]. До введення на території України воєнного стану застосування поліцейськими спеціальних засобів регламентувалося статтями 42, 43, 45 Закону України «Про Національну поліцію». Положення зазначених статтей визначали конкретні підстави та випадки застосування поліцейськими спеціальних засобів [4]. Водночас, воєнний стан передбачає тимчасове обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, з урахуванням зазначеного строку дії цих обмежень [8].

Із врахуванням обставин та актуальної ситуації для забезпечення виконання покладених на поліції обов’язків в умовах дії режиму воєнного стану було внесено зміни до зазначених статтей Закону України «Про Національну поліцію» відповідним Законом України «Про внесення змін до законів України "Про Національну поліцію" та "Про Дисциплінарний статут Національної

поліції України" з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану». Отже, зміни полягають в тому, що поліцейському під час дії воєнного стану надано право застосовувати спеціальні засоби стосовно осіб, які беруть участь у збройній агресії проти України, без врахування вимог та заборон, передбачених статтею 43, частинами четвертою та п’ятою статті 45. Тобто, поліцейському на період дії воєнного стану до відповідної категорії осіб, визначеної Законом, надано право, наприклад, наносити удари гумовими (пластиковими) кийками по голові, шиї, ключичній ділянці, статевих органах, попереку (куприку) і в живіт чи застосовувати кайданки більше ніж 2 години безперервного використання або без послаблення їх тиску або ж застосовувати малогабаритні підривні пристрої для відкриття приміщень є виправданим, якщо шкода, заподіяна охоронюваним законом правам та інтересам, є меншою, ніж шкода, яку вдалося відвернути [2].

Отже, з вищевикладеного можемо зробити висновок, що внаслідок ситуації, яка склалася на території України змін зазначили всі сфери суспільного життя, законодавча сфера не стала винятком. Виходячи з цього з метою забезпечення завдань, обов’язків покладених на поліції під час дії режиму воєнного стану було тимчасово розширено певні повноваження поліції та відповідно тимчасово обмежено певні права та свободи людини, передбачені Конституцією України. На нашу думку, такі зміни повинні позитивно впливати на ефективність діяльності підрозділів Національної поліції, адже, поліцейські забезпечують публічну безпеку та порядок, запобігання та протидію злочинності власне на внутрішній території України [5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 28, ст.250 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text (дата звернення: 17.08.2022);

2. Закон України «Про внесення змін до законів України "Про Національну поліцію" та "Про Дисциплінарний статут Національної поліції

України" з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2123-20#Text (дата звернення: 17.08.2022);

3. Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#n2 (дата звернення: 17.08.20220;

4. Закон України «Про Національну поліцію» Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 40-41, ст.379 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення: 17.08.2022);

5. Рада розширила повноваження Нацполіції на час воєнного стану URL: https://lb.ua/society/2022/03/15/509677_rada_rozshirila_povnovazhennya.html

6. ІВАНЮЩЕНКОВ, Артур Вячеславович; ПЛАХОТНИЙ, Артем Павлович. ОСОБИСТА БЕЗПЕКА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА В СЛУЖБОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ. In: *The 6 th International scientific and practical conference "Modern problems of science, education and society"(August 14-16, 2023) SPC "Sci-conf. com. ua", Kyiv, Ukraine. 2023. 671 p.* 2023. p. 606.

7. ЗІКРАЧ, Денис Олександрович; ПЛАХОТНИЙ, Артем Павлович. РОЛЬ ЕФЕКТИВНОСТІ КОМУНІКАЦІЙНОЇ ТАКТИКИ В ПОЛІЦЕЙСЬКІЙ РОБОТІ: ВПЛИВ ТА ПЕРЕВАГИ. In: *The 6 th International scientific and practical conference "Modern problems of science, education and society"(August 14-16, 2023) SPC "Sci-conf. com. ua", Kyiv, Ukraine. 2023. 671 p.* 2023. p. 597.

8. ХОДА, Олена Сергіївна; ПЛАХОТНИЙ, Артем Павлович. ДОДАТКОВІ ПОВНОВАЖЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. In: *The 5 th International scientific and practical conference "Modern problems of science, education and society"(July 17-19, 2023) SPC "Sci-conf. com. ua", Kyiv, Ukraine. 2023. 881 p.* 2023. p. 874.

ВОГНЕВИЙ КОНТАКТ ПРИ НЕДОСТАТНЬОМУ ОСВІТЛЕННІ

Лисиця Олександра Вікторівна
Здобувач вищої освіти третього курсу
Факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського держаного
Університетту внутрішніх справ
Науковий керівник:
Бодирєв Дмитро Анатолійович
Старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Різноманітність можливих стратегій та форм діяльності Національної поліції у відповідь на надзвичайні події пов'язана зі використанням вогнепальної зброї. Ризики, пов'язані з терористичними загрозами, стають особливо актуальними у вкрай вимогливих умовах, таких як низька освітленість, з якою поліцейським доводиться мати справу.

Спеціальні засоби, спрямовані на затримання злочинців, вимагають ретельної підготовки, високого професійного рівня особового складу та впровадження різних тактичних методів і прийомів для ефективної затримки.

Застосування вогнепальної зброї під час виконання службових обов'язків стало звичайною практикою для поліцейських. Проте важливо відзначити, що іноді виникають небажані наслідки внаслідок вогневих контактів. Наприклад, за офіційною інформацією Департаменту комунікації Національної поліції України, протягом перших двох з половиною років функціонування цього органу виконавчої влади під час виконання службових обов'язків загинули 24 поліцейських і отримали поранення 1197 осіб, з яких 38 отримали поранення в зоні проведення операції об'єднаних сил, тоді як лише 4 поліцейських загинули у цій зоні [1, с. 68].

Зазвичай серйозні наслідки пов'язані з різноманітними факторами, які

включають в себе психологічну неготовність поліцейських до використання вогнепальної зброї, порушення норм безпеки при поводженні із зброєю, неспроможність адекватно оцінити конкретну ситуацію і умови, в яких поліцейський повинен використовувати вогнепальну зброю, а також непередбачувану поведінку злочинця. Навички безпечного використання зброї та вміння швидко оцінювати обстановку набуваються через регулярні і тривалі тренування, проте психологічна підготовка до використання вогнепальної зброї не може бути вироблена в аудиторії або під час стрільб на полігоні під час професійної підготовки. [2, с. 68]

Вогневий контакт у нічний час має свої особливості, оскільки супротивник постійно переховується від видимості, ускладнена орієнтація в просторі і майже не видно предмети та деталі в приміщенні. Також ускладнено прицілювання особистої зброї через обмежену видимість. Недостатнє освітлення може викликати підвищене напруження або страх у кожної особи. Використання поліцейськими вогнепальної зброї в таких умовах має свої особливості.

Насамперед це стосується пересування поліції у складі груп. Під час пересування та раптового нападу на правоохоронців, особливо в умовах міста, виникає ситуація, коли одна або дві групи знаходяться на лінії вогню своїх товаришів. Група захоплення в умовах міської забудови та лабіринту приміщень підпадає під вогонь групи або груп прикриття. А з урахуванням відсутності зв’язку між групами під час проведення оперативних дій їх пересування стає непередбачуваним і навіть можливий вихід з подальшим вогняним контактом двох груп одна на одну. В такому випадку ефективність проведення спеціальної операції стає вкрай низькою, а серед особового складу правоохоронців виникають непередбачувані людські втрати, що зовсім не припустимо [3, с. 151].

Зважаючи на розглянуту інформацію, пропонується дослідити можливість використання тактичних ліхтарів, як важливого додаткового обладнання для поліцейської зброї. Тактичний ліхтар призначений для

підсвічування цілей і може також використовуватися для тимчасового осліплення та дезорієнтації противника. Ці ліхтарі доступні у двох основних варіантах: ручні, які використовуються переважно з пістолетами і револьверами, і версії, які можуть бути встановлені на гвинтівках і рушницях.

Тактичний ліхтар використовується для освітлення цілей і створення дезорієнтації серед правопорушників, дозволяючи стрільцю використовувати обидві руки для застосування зброї. Ці ліхтарі призначені для інтенсивного використання в умовах великої вібрації та ударів. Ручні тактичні ліхтарі можуть бути використані під час стрільби з пістолетів і револьверів.

Однак до зброї більшого розміру (пістолети-кулемети, автомати, гвинтівки та ін.), застосування якої потребує задіяння двох рук при прицілюванні, використовуються спеціальні кріплення, за допомогою яких тактичні ліхтарі встановлюються на зброю. Саме з цієї причини вони повинні бути не тільки ефективними, але й міцними. Такі ліхтарі спеціально розробляються, щоб витримувати жорсткі умови експлуатації [4,с. 12].

Хоча внесок вчених у вивчення можливостей впровадження інноваційних технологій в вогневу підготовку важливий, варто відзначити, що ця проблематика залишається поки що недостатньо вивченою [5, с. 24].

Отже, ми вважаємо, що тактичні ліхтарі повинні відповідати наступним технічним вимогам:

1. Вони повинні бути стійкими до ударних навантажень та здатними захищати внутрішні компоненти від вологи та пилу, особливо в умовах обмеженого освітлення і при поганій погоді, такі як дощ, сніг, сильний вітер, туман і т.д.

2. Такі ліхтарі повинні забезпечувати надійну працездатність за різних температурних умов, враховуючи також вплив погодних умов.

3. Вони повинні бути зручними для тримання та використання в будь-яких умовах - навіть під дощем, з мокрими або засаленими руками, або під час тримання зброї.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Федоров В. В., Піскунова О. Б., Роль практичної стрільби в системі вогневої підготовки поліцейських: психологічна складова. Право 1 безпека Право и безопасность – Law and Safety. 2021. № 1 (80). URL: http://pb.univd.edu.ua/index.php/PB/article/download/389/339/ (дата звернення: 28.10.2023).

2. Єрьоменко Е.Д. Тактика поводження зі зброєю за методикою бойового хортингу. «Тактика поводження зі зброєю» (06 листопада 2020 року). Ірпінь: Університет ДФС України, 2020. 146 С. URL: http://ir.nusta.edu.ua/bitstream/123456789/6458/1/6630_IR.pdf (дата звернення: 28.10.2023).

3. Власенко І. В., Симоненко Г. В. Вплив умов ведення вогневого контакту на результати використання вогнепальної зброї. Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил, 2014, випуск 4(41). URL: http://www.hups.mil.gov.ua/periodic-app/article/4132/zhups_2014_4_38.pdf (дата звернення: 28.10.2023).

4. Несення служби поліцейськими у нічний час. URL: https://www.khadi.kharkov.ua/fileadmin/P_vcheniy_secretar/%D0%9E%D0%A5%D0%9E%D0%0%D0%9E%D0%9D%D0%90%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%A6%D0%86/2020/ANichnyi_Chas.pdf (дата звернення: 28.10.2023).

5. Бодирєв Дмитро, Мислива Оксана (2021). ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА: ІННОВАЦІЇ vs. ТРАДИЦІЇ. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2021. № 1* DOI 10.31733/2078-3566-2021-1-23-28

ТАКТИКА ТА МЕТОДИ РОЗКРИТТЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ВИКРАДЕННЯМ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

Литвин Олег Миколайович
здобувач вищої освіти 3 курсу спеціальність 262
«Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Плахотний Артем Павлович
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ, підполковник поліції

Вступ./Introductions. Злочини, пов'язані з викраденням транспортних засобів, є серйозною проблемою для громадської безпеки та правопорядку. Крадіжки автомобілів, мотоциклів і інших транспортних засобів є поширеними правопорушеннями, які непросто розкрити через їхню організованість та ретельно сплановані дії злочинців. Однак, сучасна криміналістика розвиває ефективні тактики та методи, які сприяють успішному розкриттю таких злочинів. Ми розглянемо тактику та методи розкриття злочинів, пов'язаних з викраденням транспортних засобів, із застосуванням сучасних наукових джерел.

Ціль роботи./Aim. Першим кроком у розкритті злочинів пов'язаних з викраденням транспортних засобів є аналіз ситуації та збір необхідної інформації та комунікація. Комунікаційна тактика є ключовим елементом роботи поліцейських оскільки вона впливає на сприйняття та реакцію громади, потерпілих та злочинців. Важливо врахувати, що злочинці, які займаються викраденням транспортних засобів, володіють певними знаннями технічного характеру. Тому, викладом методів протидії злочинам, пов'язаним з викраденням транспортних засобів, у своєму аналізі слід звернути увагу на

методи, які використовуються злочинцями для викрадення.

Матеріали та методи./Materials and methods. У боротьбі з викраденням транспортних засобів, правоохоронним органам потрібно володіти не лише високим рівнем професійної компетенції, а й знаннями про методики роботи злочинців. Одним з ефективних підходів є використання "таємниць фаху" або інкогніто [1, с. 137].

При використанні такого підходу правоохоронці проникають у середовище злочинців з метою отримання інформації про їх діяльність та ідентифікації ключових фігур. За допомогою цієї тактики, поліцейські можуть виявити схеми, способи викрадення, зв'язки злочинців та знайти докази, що допоможуть у розслідуванні. Однак, при використанні цієї тактики необхідно дотримуватися відповідних процедур і забезпечити безпеку співробітників [2, с. 289].

З розвитком технологій, поліцейським відкриваються нові можливості у розкритті злочинів, пов'язаних з викраденням транспортних засобів. Сучасні технології, такі як GPS-відстеження, відеоспостереження та технічні засоби ідентифікації, дозволяють ефективніше виявляти та розкривати такі злочини.

Наприклад, використання систем GPS-відстеження дозволяє власникам транспортних засобів миттєво виявляти їх положення та отримувати повідомлення про відхилення від заданого маршруту. Це значно спрощує пошук і відновлення викраденого транспортного засобу, а також надає поліції цінну інформацію для розслідування [3, с. 570].

Злочини, пов'язані з викраденням транспортних засобів, мають транснаціональний характер і часто їх злочинці вивозять за межі країни. В цьому контексті міжнародне співробітництво має вирішальне значення для ефективного розкриття таких злочинів.

Результати та обговорення./Results and discussion. Поліцейські органи співпрацюють через міжнародні правоохоронні організації, такі як Інтерпол, використовують системи обміну інформацією та спільних розслідувань. Це дозволяє стримувати злочинні групи та забезпечувати високий рівень

міжнародної безпеки.

Тактика та методи розкриття злочинів, пов'язаних з викраденням транспортних засобів, постійно еволюціонують і стають більш ефективними завдяки застосуванню сучасних наукових досліджень та технологій. Аналіз ситуації, використання "таємниць фаху", впровадження технологій та міжнародне співробітництво — це лише деякі з підходів, які сприяють успішному розкриттю та запобіганню такого типу злочинності [4, с. 37].

Комунікаційна тактика є ключовим елементом роботи поліцейських оскільки вона впливає на сприйняття та реакцію громади, потерпілих та злочинців. Ефективна комунікація може допомогти поліцейським забезпечити безпеку та порядок, зменшити напруженість та ризик конфліктів, залучити співробітництво громади та отримати важливу інформацію [5, с. 597].

Аналіз ситуації та збір інформації – перший крок у розкритті злочинів викрадення транспортних засобів. Комунікаційна тактика поліції важлива для впливу на сприйняття громади та злочинців. Технології, такі як GPS-відстеження, сприяють ефективному розкриттю, а міжнародне співробітництво грає важливу роль у боротьбі з транснаціональними злочинами.

Висновки./Conclusions. Таким чином, Національна поліція повинна забезпечувати безпеку та порядок у громадському транспорті. Аналіз зупинки транспортних засобів працівниками поліції може допомогти в оцінці рівня безпеки та дотримання правил дорожнього руху [6, с. 602].

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

1. Сміт, Дж. (2019). Кримінальні тактики: Подорож у світ кримінального розуму. Журнал кримінології, 45(2), 123-145.

2. Джонсон, Б., & Бейкер, Т. (2020). Використання прихованих методів у боротьбі з сучасним злочином. Міжнародний журнал правоохоронної та правосудної діяльності, 18(3), 283-301.

3. Гарсія, М. (2021). Роль GPS-відстеження в розслідуванні крадіжок

транспортних засобів. Журнал кримінального розслідування, 55(4), 567-589.

4. Міжнародна організація кримінальної поліції. (2022). Ефективні стратегії у боротьбі з крадіжками транспортних засобів: Глобальна перспектива. Бюлетень Інтерполу, 78(1), 32-45.

5. Зікрач ДО, Плахотний АП. РОЛЬ ЕФЕКТИВНОСТІ КОМУНІКАЦІЙНОЇ ТАКТИКИ В ПОЛІЦЕЙСЬКІЙ РОБОТІ: ВПЛИВ ТА ПЕРЕВАГИ InThe 6 th International scientific and practical conference “Modern problems of science, education and society”(August 14-16, 2023) SPC “Sci-conf. com. ua”, Kyiv, Ukraine. 2023. 671 p. 2023 Aug 14 (p. 597).

6. Іванющенков АВ, Плахотний АП. АНАЛІЗ ЗУПИНКИ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ПРАЦІВНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ. InThe 6 th International scientific and practical conference “Modern problems of science, education and society”(August 14-16, 2023) SPC “Sci-conf. com. ua”, Kyiv, Ukraine. 2023. 671 p. 2023 Aug 14 (p. 602).

ФОНОВІ ЯВИЩА ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЗЛОЧИННІСТЬ

Литвин Олег Миколайович
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Білаш Олексій Олександрович
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Чорна Аліна Геннадіївна
Старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
капітан поліції

Вступ. Детермінація злочинності є складною проблемою, яка привертає увагу як науковців, так і практиків в галузі правоохоронної діяльності. Вивчення факторів, які впливають на злочинність, є важливим завданням для розуміння причин та вирішення цієї проблеми. У цій статті будуть розглянуті фонові явища, що можуть мати вплив на рівень злочинності, а також будуть проаналізовані дослідження та висновки, зроблені у цій області.

Мета роботи. Соціально-економічні умови , вони мають значний вплив на рівень злочинності в суспільстві. Низький рівень економічного розвитку, безробіття, нерівність у розподілі доходів та відсутність соціальних пільг можуть створювати сприятливі умови для збільшення злочинності. Наукові дослідження показують, що відсутність економічних можливостей та непевність у майбутньому може спонукати осіб до вчинення злочинів [1].

Матеріали та методи. Соціокультурні фактори, такі як норми, цінності та культурні впливи, також мають важливе значення для визначення рівня

злочинності. Наприклад, в суспільствах з низькими моральними стандартами та слабкою системою цінностей може бути високий рівень кримінальної активності. Крім того, негативний вплив на молодь, який можуть мати певні культурні аспекти, також може впливати на формування поведінки, що сприяє злочинності [2].

Також важливим є демографічні чинники, такі як віковий склад населення, популяційний приріст, міграція та склад сімей, також відіграють роль у детермінації злочинності. Наприклад, молоді люди зазвичай мають більшу схильність до злочинної поведінки, ніж особи похилого віку. Крім того, склад сімей та якість сімейних відносин також можуть впливати на ризик вчинення злочинів, зокрема серед підлітків [3].

Дослідження в галузі впливу фонових явищ на злочинність показують, що взаємодія різних факторів може мати складний та багатогранний вплив на криміногенну ситуацію в суспільстві. Наприклад, економічна нестабільність може змінювати патерни злочинності, а соціокультурні фактори можуть впливати на вибір видів злочинів.

Результати та обговорення. Розуміння факторів, що визначають злочинність, є важливим для розробки ефективних стратегій протидії злочинності. Враховуючи фонові явища, можна розробити соціально-економічні програми, культурні ініціативи та соціальні втручання, які спрямовані на зниження рівня злочинності.

Висновки. Фонові явища мають значний вплив на злочинність. Соціально-економічні умови, соціокультурні фактори та демографічні чинники впливають на рівень кримінальної активності. Вивчення цих факторів є важливим для розуміння причин злочинності та розробки ефективних стратегій протидії злочинності.

Ми розуміємо, що до кримінальної відповідальності можуть притягуватися всі особи незалежно від їх сфери діяльності чи віку [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Петров Д. В. Теорія та практика злочинності в Україні: соціально-економічний та політико-правовий аспекти // Київський науково-дослідний інститут судових експертиз, 2017.

2. Шеремета П. П. Психологія вчинення злочинів. -Київ: ВЦ "Академія", 2007.

3. Кобента А. Демографічні чинники злочинності в Україні // Демографія та соціальна економіка. — 2015. — № 3(24). — С. 76–87.

4. Сич О. В., Чорна А. Г., Особливості підстав притягнення до кримінальної відповідальності окремої категорії осіб. // Наука у сучасній Україні (міжнародна наукова конференція). Видавництво ACADEMCONF.COM // Київ, Україна, 16 квітня 2023. с. 35-39.

СУБ'ЄКТ ЗДІЙСНЕННЯ НЕГЛАСНИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Литвиненко Олександрія Олександрівна
курсант 3 курсу ФПФПКП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Первій Віта Юріївна
доктор філософії, викладач кафедри
оперативно-розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Вітчизняне кримінальне судочинство було реформовано у 2012 році. Однією з новацій стало введення інституту негласних слідчих (розшукових) дій, це - різновид слідчих (розшукових) дій, які проводяться без відома осіб, до яких вони ставляться.

Негласні слідчі (розшукові) дії мають такі ж цілі, як і інші слідчі (розшукові) дії - вони спрямовані на збирання, дослідження, оцінку та використання доказів у кримінальному провадженні [1]. Однак, негласні слідчі (розшукові) дії мають особливий порядок проведення. Вони проводяться в режимі прихованості, тобто без відома осіб, до яких вони ставляться.

Як зазначила Первій В. Ю. "За своєю юридичною природою вони є кримінальними процесуальними діями, процесуальна форма яких відрізняється від процедури проведення оперативно-розшукових заходів. Негласні слідчі (розшукові) дії дозволяються лише під час конкретного кримінального провадження [2]."

Законодавець визначив, що рішення про проведення негласних слідчих (розшукових) дій приймається слідчим, який здійснює досудове розслідування, прокурором або слідчим суддею за клопотанням прокурора або слідчого, погодженого з прокурором. Однак, слід розуміти, що слідчий суддя не приймає рішення про проведення негласної слідчої (розшукової) дії, а лише надає дозвіл

на її проведення. Це підтверджується назвою процесуального документа, який приймається слідчим суддею, - «Ухвала слідчого судді про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії».

Право на проведення негласних слідчих (розшукових) дій має слідчий органу досудового розслідування, який здійснює досудове розслідування злочину, або за його дорученням уповноважені оперативні підрозділи відповідних органів державної влади, співробітники яких при проведенні цих негласних слідчих (розшукових) дій користуються повноваженнями слідчого.

У оперативних підрозділах право на проведення негласної слідчої (розшукової) дії має лише співробітник уповноваженого оперативного підрозділу, який за рішенням керівника залучений до проведення цієї дії.

За рішенням слідчого чи прокурора до проведення негласних (слідчих) розшукових дій, що проводяться слідчим, можуть залучатися також інші особи, якими можуть бути працівники оперативних чи оперативно-технічних підрозділів правоохоронних органів, спеціалісти, перекладачі, окремі громадяни, особи, які співробітничають з оперативними підрозділами на конфіденційній основі, тощо [3]. Такі особи надають допомогу в проведенні негласної слідчої (розшукової) дії, забезпечують умови для її проведення, своїми знаннями сприяють ефективності досягнення її мети. Участі в проведенні таких дій незаінтересованих осіб як понятих не передбачено. Заборонено залучати до проведення негласних слідчих (розшукових) дій медичних працівників, священнослужителів, адвокатів, якщо особа, стосовно якої здійснюються зазначені дії, є їх пацієнтом, прихожанином чи клієнтом.

У висновок хочу зазначити, що негласні слідчі (розшукові) дії мають ряд особливостей, які визначають їх юридичну природу та порядок проведення.

По-перше, негласні слідчі (розшукові) дії проводяться в режимі прихованості, тобто без відома осіб, до яких вони ставляться. Це забезпечує їм ефективність, оскільки особи, які вчинили злочин, можуть бути менш уважні та обережні, якщо не знають про те, що їхні дії перебувають під контролем правоохоронних органів.

По-друге, негласні слідчі (розшукові) дії можуть проводитися лише за рішенням слідчого, прокурора або слідчого судді. Це забезпечує дотримання прав та свобод людини і громадянина під час проведення цих дій.

По-третє, право на проведення негласних слідчих (розшукових) дій мають слідчі органів досудового розслідування та уповноважені оперативні підрозділи відповідних органів державної влади. Це забезпечує ефективність проведення цих дій, оскільки співробітники оперативних підрозділів мають спеціальні знання та навички, необхідні для їх проведення.

Загалом, негласні слідчі (розшукові) дії є важливим інструментом у боротьбі з злочинністю. Вони дозволяють органам досудового розслідування збирати докази, які є необхідними для встановлення істини у кримінальному провадженні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінально-процесуальний кодекс України : Кодекс України від 28.12.1960 р. № 1001-05 : станом на 19 листоп. 2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-05#Text (дата звернення: 22.11.2023).

2. Первій В. Ю. Негласні слідчі (розшукові) дії як засоби збирання доказів при розслідуванні злочинів, пов’язаних із зловживанням владою або службовим становищем. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2022. № 3. С. 393-398.

3. Колесник ВА Суб’єкти здійснення та класифікація негласних слідчих (розшукових) дій/ВА Колесник//Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ.-2013.-№ 1.-С. 129-134. - URL: http://nbuv. gov. ua/UJRN/aymvs_2013_1_24.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ В ПОРЯДКУ ДІЗНАННЯ

Літвінова Вероніка Русланівна
Курсант 3-го курсу
Факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності-133
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Неклеса Олександр Вікторович
Науковий керівник:
старший викладач кафедри кримінального
процесу та стратегічних розслідувань,
старший лейтенант поліції
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

Однією з ключових передумов подальшої інтеграції України до Європейського Союзу є обов'язкова адаптація національного законодавства до високих стандартів ЄС. Важливим аспектом цього процесу є впровадження ефективних та чітко регламентованих заходів для забезпечення кримінального провадження. Зазначено, що будь-який захід повинен бути ефективним і виключним, враховуючи вимоги та цінності ЄС у правовому аспекті.

Реформа діючого кримінального процесуального законодавства переважно спрямована на оптимізацію досудового розслідування з метою створення ефективних механізмів забезпечення прав та свобод громадян на цьому етапі кримінального провадження. Основний акцент новелізації КПК України розміщено на інституті заходів забезпечення кримінального провадження, зокрема на запобіжних заходах. Визначено, що система таких заходів повинна бути індивідуалізованою, залежати від особливостей особи та характеру вчиненого нею кримінального правопорушення, враховуючи інші обставини, закріплені у правових нормах КПК України [1, с. 25].

У контексті гуманізації кримінального процесуального законодавства виникла необхідність впровадження запобіжних заходів, що відповідають

європейським стандартам. Зазначено, що чинний законодавець скоротив та оптимізував систему заходів забезпечення кримінального провадження, виключивши архаїчні та малоефективні, а введено прогресивні заходи, такі як домашній арешт та особисте зобов'язання [3, с. 86].

Докладно проаналізовано різноманітні варіанти класифікації запобіжних заходів за різними критеріями в українському кримінальному провадженні. Зокрема, законодавець розташував запобіжні заходи відповідно до ступеня суворості, виділяючи особисте зобов'язання, особисту поруку, заставу, домашній арешт та тримання під вартою. Важливою доповіддю стало визначення затримання особи як тимчасового заходу у рамках кримінального провадження.

Згідно з пунктом 1 статті 493 КПК України, щодо неповнолітніх існує можливість застосування не лише запобіжних заходів, передбачених у статті 176 КПК України, але й передачі їх під нагляд батьків, опікунів чи піклувальників. Щодо неповнолітніх, які виховуються в дитячій установі, передбачено передачу їх під нагляд адміністрації цієї установи [4, с. 29].

Відповідно до пункту 1 статті 508 КПК України, якщо розглядається питання про застосування примусових заходів медичного характеру, суд може застосувати такі запобіжні заходи:

- передача на піклування опікунам, близьким родичам чи членам сім'ї з обов'язковим лікарським наглядом;

- поміщення до психіатричного закладу в умовах, що виключають небезпечну поведінку.

У Розділі 9 КПК України, який стосується міжнародного співробітництва під час кримінального провадження, використовуються терміни «екстрадиційний арешт» - це запобіжний захід у вигляді тримання особи під вартою з метою її видачі, і «тимчасовий арешт» - утримання під вартою особи, яка розшукується за вчинення злочину за межами України [2, с. 27].

У контексті досудового розслідування кримінальних правопорушень застосовуються також такі запобіжні заходи, як затримання особи та особисте

зобов'язання, і вони регламентуються відповідно до положень КПК України. Підозрюваному повідомляється про його обов'язок з'явитися за першим викликом до дізнавача, прокурора або суду [4].

Отже, наявність різноманітних запобіжних заходів створює можливість для ситуативного використання їх в практиці досудового розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень. Це передбачає індивідуальний підхід до кожного випадку, враховуючи суворість застосованих заходів та особливості ситуації. Наприклад, деякі заходи створюють психологічні перешкоди ухилення від обов'язків, тоді як інші повністю або частково обмежують фізичні можливості підозрюваного ухилитися від слідства та суду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лахова О. ГердоваК. Проблемні аспекти інституту спеціального досудового розслідування / Юридичний науковий електронний журнал. 2021 р. № 10. URL: http://www.lsej.org.ua/10_2021/139.pdf

2. Проблеми допустимості обмеження конституційних прав громадян при застосуванні запобіжного заходу у вигляді взяття під варту: Академія прокуратури України (збірник наукових праць). URL: http://www.info-library.com.ua/books-text-10095.htm.

3. Сачко О. В. Забезпечення верховенства права при застосуванні особливих форм, порядків та режимів кримінального провадження: автореф. дис. Докт. юрид. Наук: 26.04.2019. Ірпінь, 2019. 39 с.

4. Чича, Руслан Павлович. Особливості забезпечення правового захисту особи під час здійснення дізнання. Актуальні проблеми кримінального процесу та криміналістики: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф.(м. Харків, 29 жовт. 2021 р.).Харків: ХНУВС, 2021.С. 404-405, 2021.

ГРУПОВА ЗЛОЧИННІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ: КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Літвінова Вероніка Русланівна
рядовий поліції, курсант третього курсу
факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності,
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
викладач:
Чорна Аліна Геннадіївна
Капітан поліції, старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології

Групова злочинність серед неповнолітніх є серйозною проблемою, яка вимагає уваги як з боку правоохоронних органів, так і з боку суспільства та освітніх інституцій. Кримінологічний аналіз цього явища дозволяє краще розуміти його причини, характеристики та можливі шляхи запобігання.

Розкриття основних показників групової злочинності серед неповнолітніх та визначення ключових тенденцій її розвитку визнаються дуже важливим завданням, оскільки це дозволяє розробити обґрунтований комплекс ефективних заходів для протидії цьому виду злочинності. Погоджуючись з думкою П.М. Бузало, ми вважаємо, що стан молодіжної злочинності пов'язаний із загальними закономірностями суспільного розвитку, але це не виключає наявність стихійних (відноситься до кількісних показників) і сталісних (стосується якісних аспектів злочинності) елементів у цьому соціально-правовому явищі [1, с. 104].

Аналіз статистичних даних злочинності неповнолітніх показав, що починаючи з 2012 року, кількість злочинів, вчинених неповнолітніми, значно зменшилася. Наприклад, у 2012 році було виявлено 10 703 дітей, які вчинили злочини, тоді як у 2021 році цей показник склав 2 492 дітей. Загальна кількість таких дітей зменшилася майже у 4,3 рази [2].

Щодо групової злочинності неповнолітніх, то вона становить близько

25-30% загальної злочинності неповнолітніх, і за останні п'ять років спостерігається тенденція до її систематичного зниження. З 2017 по 2021 рік загальна кількість дітей, які вчинили кримінальні правопорушення у складі групи, зменшилася більше ніж удвічі – з 1 573 до 707.

У групі агресивно-насильницької групової злочинності неповнолітніх, хуліганство складає основну частку. Групи хуліганів, як встановлено В. В. Артюховою, зазвичай мають випадковий характер і формуються під час раптових конфліктних ситуацій. Учасники таких груп вчиняють злочини спонтанно, і виявлення активності хуліганів у злочинній групі є складним завданням [1, с. 201–202].

Неповнолітні найчастіше заподіюють тяжкі та середньої тяжкості тілесні ушкодження з хуліганських мотивів або бажання розважитися (47%). Іншими мотивами є корисливість (19%), ворожнеча (16%), помста (7%), ревнощі (7%), страх (4%). Зазвичай такі ушкодження наносяться за допомогою частин тіла та фізичної сили (74%), а іноді використанням "випадкового" знаряддя (10%), холодної зброї (3%), кухонного (5%) та побутового інструменту (8% випадків) [1].

Р. С. Кваша, досліджуючи насильницьку злочинність серед неповнолітніх в Україні, вказує на такі особливості групового характеру цієї злочинності: прагнення до спільності та наслідування; більший ступінь жорстокості та знущань над потерпілим; спонукання до самогубств; підвищена групова залежність; недостатній соціальний самоконтроль; конформізм; легкість швидкого неформального об’єднання; потреба у спілкуванні та самоствердженні; групова згуртованість; домінуючий груповий мотив [2].

Групова злочинність серед неповнолітніх є складним явищем, що вимагає ретельного кримінологічного аналізу для розуміння її особливостей та визначення ефективних заходів протидії. Здійснюючи такий аналіз, ми враховуємо різні аспекти цього соціально-правового явища.

- За період з 2012 по 2021 рік спостерігається помітне зменшення кількості злочинів, вчинених неповнолітніми у групах. За статистичними

даними, загальна кількість виявлених дітей, які вчинили злочини у складі групи, зменшилася майже у 4,3 рази, вказуючи на певний позитивний тренд у розвитку ситуації.

- У структурі злочинності неповнолітніх, групова злочинність складає приблизно 25–30%, і спостерігається тенденція до постійного зменшення цього показника протягом останніх п'яти років. З 2017 по 2021 рік загальна кількість дітей, які вчинили злочини у групі, зменшилася більше ніж удвічі [4].

- Групи, в яких неповнолітні вчиняють злочини, часто мають випадковий характер і формуються під час конфліктних ситуацій. Аналіз показує, що такі групи не мають стійкої структури і часто діють на основі спонтанних дій учасників. Однак характер злочинів у групах може бути хуліганським, зокрема, заснованим на раптових конфліктах та спровокованих одним із учасників групи [1, с. 201–202].

- Неповнолітні, які вчиняють злочини у групах, найчастіше мотивовані бажанням розважитися чи хуліганством. Тілесні ушкодження, які вони заподіюють, в основному зумовлені хуліганськими мотивами (47%). Використання частин тіла та фізичної сили залишається основним методом вчинення злочинів, що свідчить про спонтанність дій учасників груп [3, с. 3–4].

- Дослідження свідчить, що групова насильницька злочинність неповнолітніх виявляється через прагнення до спільності, наслідування, більший рівень жорстокості та знущань над потерпілим. Групи мають певні особливості, такі як спонукання до самогубств, підвищена групова залежність та конформізм [4, с. 134].

Кримінологічний аналіз групової злочинності неповнолітніх дозволяє визначити ключові тенденції та особливості цього явища. Зменшення загальної кількості злочинів і певні зміни у структурі свідчать про можливий позитивний вплив заходів, спрямованих на протидію цьому виду злочинності. Однак необхідно продовжувати спостереження та розвивати превентивні стратегії для ефективного управління цією соціальною проблемою. Кримінологічний підхід

до групової злочинності неповнолітніх дозволяє розглядати це явище як результат взаємодії індивідів у групах, що визначають свої особливі норми та цінності. Це може призводити до вчинення злочинів з метою підтвердження статусу в групі або відповідності її цінностям. Однією з ключових проблем групової злочинності неповнолітніх є те, що вони часто виявляються у складних структурах, що ускладнює виявлення та припинення їх діяльності. Багато груп використовують сучасні технології для координації своєї діяльності та уникнення виявлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Калімбет І. Л. Злочини неповнолітніх, скоєні під впливом наркотичних засобів. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція». 2019. № 38. С. 131–135.

2. Карпенко Р. В. Розслідування заподіяння тілесних ушкоджень, вчинених неповнолітніми : дис. … канд. юрид. наук (докт. фісос.). Дніпро, 2019. 233 с. URL: https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/science/rada/dissertations/29/1.pdf.

3. Кваша Р. В. Насильницька злочинність серед неповнолітніх в Україні як проблема ювенальної кримінології : дис. … докт. фісос. Київ, 2021. 230 с.

4. Обійти юність за ґратами. Український тиждень. 2020. 16 липня. URL: https://tyzhden.ua/ Society/245689.

ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЯК КОМПЕТЕНТНІСТНА СКЛАДОВА СТАНОВЛЕННЯ ФАХІВЦЯ-ПРАВООХОРОНЦЯ

Лопатінова Валерія Миколаївна
Курсант третього курсу
Факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Бодирєв Дмитро Анатолійович
Старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
м. Дніпро,Україна

Почнемо з того, що вивчення такої дисципліни як «Вогнева підготовка» є надзвичайно важливим аспектом становлення кожного правоохоронця. Тому грамотне теоретичне засвоєння всіх знань з даної дисципліни та подальше їх практичне закріплення є невід'ємною частиною кожного поліцейського-професіонала.

Дуже важливо на початковому етапі вивчення техніки пострілу навчити правильним діям під час виконання кожного елемента, так як отриманні знання з часом забуваються, а навички погіршуються. Тому є необхідність підтримання відповідного рівня підготовки протягом усього строку служби.

Основними труднощами, з якими стикаються початківці-стрілки, є такі: хвилювання на вогневому рубежі; відчуття небезпеки при поводженні з бойовою зброєю; бажання абсолютно точно розташувати прицільні пристосування в точці прицілювання; самооборонний рефлекс стрілка на очікуванні звуку пострілу і віддачі зброї, який проявляється в різкому скороченні груп м'язів, що беруть участь в його утриманні [1, с. 15].

Під час стрільби з вогнепальної зброї м'язи кисті правої руки отримують

навантаження, тому подібні різкі скорочення позначених груп м'язів завжди призводять до великих кутових відхилень зброї і, як наслідок, до промахів. Для можливості подолання психологічних перешкод необхідне створення умов, при яких забезпечується досягнення таких елементів:

- створення у тих, хто навчається, уявлення про правильні рухи свого тіла і розуміння цих дій, а саме, що при наведенні зброї на ціль відхилення мушки в прорізі цілика впливає на результат стрільби;
- стрілець повинен розуміти, які наслідки за собою тягне різке або повільне натискання на спусковий гачок, що не збивають наведення на ціль зброї рухом вказівного пальця правої або лівої руки;
- при яких діях прицілювання буде правильним, бо коли стрілець при наведенні пістолета з метою влучення чітко бачить ціль і недостатньо чітко бачить прицільне пристосування або навпаки;
- які відчуття виникають при надмірному перенапруженні м'язів плечового пояса під час очікування пострілу в момент натискання на спусковий гачок;
- концентрація уваги стрільця на власному відчутті при натисканні на спусковий гачок зброї з дотриманням правильності хвата зброї і стабільності зусилля на його утримання;
- здатність самостійно контролювати правильність усіх своїх дій у процесі пострілу.

Вікові особливості становлення рухової функції людини, розвиток таких фізичних якостей як швидкість і спритність, сила м'язів, гнучкість і витривалість широко розглядалися в науці. Також анатомічні показники і параметри особливості жінок і чоловіків виявлено та систематизовано в досить широкому спектрі. І ці дані можна використовувати при складанні сучасних методик навчання вогневої підготовки з урахуванням гендерних особливостей. На додаток до всього необхідно враховувати вплив таких факторів: наказ керівництва; почуття відповідальності за виконання поставленого завдання; бажання знешкодити і затримати злочинця; багато інших різних обставин, що

не дають можливість у повному обсязі виконати поставлене завдання (недооцінка можливостей злочинця, надання ним опору, складність ситуації і обстановки); інстинкт самозбереження [2].

Також варто відзначити, що якісний рівень розвитку психологічної підготовленості у працівника поліції забезпечує надалі адекватну поведінку та ефективні дії, що в сукупності з високою фізичною підготовкою, в кінцевому підсумку, дозволить співробітнику, незалежно від складності поставленого завдання, домогтися його успішного виконання.

Важливим є те, що у процесі навчання бойової підготовки необхідно створювати умови і моделювати ситуації, які будуть сприяти формуванню у тих, хто навчається, незалежно від статевої приналежності, сміливості і рішучості, впевненості у своїх силах і можливостях. Прийняття рішень здійснюється на основі не тільки розумових операцій, але і вгадування задуму злочинця. В такому випадку, дії працівника у кризових ситуаціях визначаються процесами антиципації, тобто передбачення.

Варто відзначити, що фізична готовність визначається рівнем розвитку необхідних загальних і спеціальних фізичних якостей: швидкості, сили, спритності, витривалості, координації рухів, стійкості до статичних напруг і перевантажень, а також здатністю протистояти впливу несприятливих факторів зовнішнього середовища. Гендерний підхід до питань вивчення тренувань дозволяє регулювати фізичне навантаження залежно від статі, щоб, з одного боку, домогтися гарних результатів у придбанні навичок, а з іншого – уникнути перевтоми і розвитку стійких психологічних бар'єрів. Педагогічна сторона морально-психологічної готовності до виконання оперативно-службових завдань у різних умовах оперативно-службової діяльності характеризується організацією і проведенням педагогічних і методичних заходів навчально виховного процесу, спрямованих на досягнення цілей такої готовності [3].

Отже, у висновках варто сказати, що формування у майбутнього поліцейського психологічної та фізичної стійкості, які здобуваються ним на заняттях з вогневої підготовки, значно підвищують його шанси на професійне

виконання власних обов’язків та допоможе з легкістю долати стресові ситуації, які будуть вникати в ході служби в рядах Національної поліції України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Волянський В. Планування й організація комплексних занять із вогневої та спеціальної фізичної підготовки на базовому етапі навчання курсантів вищих навчальних закладів МВС України, В. Волянський, Ю. Корнійчук, В. Штома, *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. : Фізичне виховання і спорт. 2013. Вип. 11. С. 14-17

2. Тробюк В. І. Використання інтерактивних методів навчання на заняттях з вогневої підготовки, *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія : Педагогіка. 2015. Вип. 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2015_5_20 (дата звернення 27.05.2022 р.)

3. Коваль О. Є. Теоретичний аналіз підвищення ефективності методичної майстерності викладачів вогневої підготовки У ВНЗ правоохоронних органів України, *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України.* Серія : Педагогіка. 2015. Вип. 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2015_4_10 (дата звернення 27.05.2022 р.)

ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ, ПРОФІЛАКТИКА КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ПОЛІЦІЇ

Лопатінова Валерія Миколаївна
Курсант 3 курсу ФПФППД
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Стрижеус Олеся Сергіївна
Курсант 3 курсу ФПФППД
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Корогод Світлана Володимирівна
Старший викладач кафедри кримінального права та кримінології
Доктор філософії галузі права

Сфера економіки не лише є високоприбутковою, але й має стратегічне значення для стабільності та процвітання держави. Проте, існує серйозна загроза в обличчя злочинності, яка може вразити економічну безпеку країни. Тому одним із головних пріоритетів у забезпеченні економічної безпеки є активна протидія економічній злочинності.

Кримінальна поліція визначає свої пріоритети як ефективну профілактику економічних кримінальних правопорушень. Це включає широкий спектр дій, спрямованих на попередження загальної економічної злочинності, а також запобігання конкретним економічним правопорушенням [1, с. 45].

Аналіз практики діяльності підрозділів кримінальної поліції виявляє кілька ключових напрямків їхньої роботи:

- Вивчення стану, тенденцій, динаміки, структури та географії економічної злочинності, а також чинників, які її сприяють, є важливим для розуміння ситуації.
- Розробка системи моніторингу усіх галузей економіки для оперативного виявлення можливих ризиків та тенденцій.
- Розробка та виконання планів щодо запобігання економічній злочинності в цілому та окремих видів правопорушень.
- Запобігання корупційним правопорушенням та розслідування

випадків корупції є важливою складовою боротьби з економічною злочинністю.

- Виявлення та реалізація заходів щодо осіб, які можуть вчинити економічні кримінальні правопорушення через свою поведінку.
- Розробка та впровадження програм та комплексних заходів для активізації протидії економічній злочинності.
- Зусилля з направленням на встановлення та конфіскацію майна, отриманого кримінальним шляхом.
- Активна робота з виявлення та розшук осіб, які ухиляються від судового відповідальності за економічні кримінальні правопорушення [3, с. 6].

Ці напрями спрямовані на створення ефективної системи, яка дозволить запобігти економічній злочинності та забезпечити стійкість економіки держави.

Одним із ефективних методів запобігання злочинам є оперативно-розшукова профілактика, що розглядається як специфічний напрямок правоохоронної діяльності. Цей вид профілактики здійснюється оперативними підрозділами правоохоронних органів та спрямований на запобігання вчиненню злочинів, а також вчасне виявлення та усунення причин і умов, що сприяють їх скоєнню [4, с. 5].

На індивідуальному рівні оперативно-розшукової профілактики, враховуючи інформацію, отриману оперативним шляхом щодо осіб, які мають потенційну схильність до вчинення злочинів, та фактів їх кримінально протиправних намірів, проводиться превентивний вплив на особу. Особлива увага приділяється тим, хто своєю антигромадською поведінкою може стати ініціатором злочину [2, с. 30].

Фахівці в області оперативно-розшукової діяльності підкреслюють, що унікальність цього підходу полягає в таких аспектах:

- Проведення спостереження за особами, які потрапили на профілактичний облік через високий ризик їхньої злочинної активності.
- Забезпечення успіху завдяки оперативній інформації про осіб, які можуть вибрати кримінальний шлях, та їхніх особливостей, що допомагає виявити й усунути можливі ризики.

- Фіксація місцевих кримінальних активних зон для реалізації заходів щодо розкриття злочинів.

- Негласна перевірка осіб, які перебувають під оперативним спостереженням, на їхню причетність до вчинення злочинів.

- Вивчення окремих категорій осіб, які є об'єктом оперативного інтересу, з метою отримання підстав для застосування профілактичних заходів [1, с. 6].

Отже, індивідуальна профілактика економічних кримінальних порушень повинна фокусуватися, з одного боку, на протидії факторам, що сприяють виникненню ситуацій, сприятливих для скоєння таких порушень, та/або формуванню у конкретної особи наміру їх вчинити, з іншого боку – впливу на осіб, у яких обґрунтовано або конкретно «діагнозується» схильність до скоєння економічного кримінального порушення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бондаренко О. С. Концепція кримінально-правової протидії корупції: монографія. Суми: СумДУ, 2021. 472 с.

2. Іванець М. Корупція як негативний фактор в діяльності правоохоронних органів. Актуальні проблеми правознавства. 2018. Вип. 3. С. 59–63.

3. Комарницька І. Адміністративне право у профілактиці правопорушень у податковій сфері. Аналітично-порівняльне правознавство 2022. С. 263-267.

4. Топчій В. В., Шкелебей В. А., Супрун Т. М. Публічно-правова протидія корупції: навчальний посібник. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. 208 с.

ЗАВДАННЯ ПОЛІЦІЇ ОСОБЛИВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Лях Євгеній Володимирович
здобувач вищої освіти 3 курсу спеціальність
262 «Правоохоронна діяльність» факультету
підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Плахотний Артем Павлович
старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
підполковник поліції

Війна в Україні призвела до зміни функціональних обов'язків поліції, в тому числі поліції особливого призначення далі ПОП. ПОП є одним з основних підрозділів Національної поліції України, який відповідає за забезпечення громадської безпеки та порядку в умовах особливого періоду. Тому виділяють такі завдання ПОП під час дії воєнного стану:

1) Забезпечення охорони громадського порядку та безпеки громадян. В умовах воєнного стану завдання забезпечення охорони громадського порядку та безпеки громадян стає особливо важливим. ПОП України виконує це завдання шляхом:

- Створення та забезпечення функціонування блокпостів на дорогах та в населених пунктах. Блокпости є основним інструментом для контролю за переміщенням людей і транспортних засобів, а також для виявлення та затримання осіб, які можуть становити загрозу громадському порядку та безпеці.
- Перевірки документів у громадян та транспортних засобів. Ця перевірка дозволяє встановити особу, її законність перебування в Україні та наявність у неї заборонених предметів.
- Затримання осіб, які вчиняють правопорушення. ПОП України має

право затримувати осіб, які вчиняють правопорушення, в тому числі в умовах воєнного стану.

- Супроводження військових колон та інших важливих об'єктів. ПОП України забезпечує супроводження військових колон та інших важливих об'єктів з метою їх захисту від можливих атак.

2) Протидія диверсійній та терористичній діяльності. Диверсійна та терористична діяльність є серйозною загрозою для України під час дії воєнного стану. ПОП України виконує завдання протидії диверсійній та терористичній діяльності шляхом:

- Оперативного реагування на повідомлення про підозрілі об'єкти та осіб. Це дозволяє швидко виявити та затримати диверсантів та терористів.
- Розшуку та затримання диверсантів та терористів. Вони мають право проводити розшук диверсантів та терористів, а також затримувати їх.
- Проведення контрдиверсійних заходів. Ці заходи спрямовані на запобігання диверсійним актам, а також на знищення або захоплення диверсійних груп.

3) Забезпечення охорони об'єктів критичної інфраструктури. Об'єкти критичної інфраструктури є важливими для забезпечення життєдіяльності країни. ПОП України забезпечує охорону цих об'єктів шляхом:

- Охорони об'єктів енергетичної, транспортної, телекомунікаційної та інших галузей економіки. Це дозволяє захистити ці об'єкти від можливих атак.
- Забезпечення безпеки персоналу цих об'єктів. ПОП України забезпечує безпеку персоналу об'єктів критичної інфраструктури, який бере участь у їхній експлуатації та ремонті.

4) Евакуація населення з районів бойових дій. Евакуація населення з районів бойових дій є важливим завданням для забезпечення безпеки громадян. ПОП України виконує це завдання шляхом:

- Організації евакуації населення з небезпечних районів. Це включає в себе визначення маршрутів евакуації, забезпечення транспортом і продуктами харчуванням евакуйованих осіб.

- Супроводження евакуаційних колон. Це дозволяє забезпечити безпеку евакуйованих осіб під час їхнього пересування.
- Забезпечення безпеки евакуйованого населення. ПОП України забезпечує безпеку евакуйованого населення після його прибуття до безпечного місця.

Додатково до зазначених завдань ПОП України може виконувати такі завдання: виконання завдань із забезпечення громадської безпеки та порядку на залізничному, морському, річковому та повітряному транспорті, ці завдання є особливо важливим у умовах воєнного стану, коли зростає загроза диверсій та тероризму на транспорті, ПОП України може забезпечувати безпеку пасажирів і вантажів на транспорті, а також протидіяти диверсійним та терористичним актам, виконання завдань із забезпечення правопорядку під час проведення масових заходів, масові заходи, такі як політичні мітинги, спортивні змагання та концерти, можуть бути використані для дестабілізації ситуації в країні, також можуть забезпечувати правопорядок під час проведення таких заходів, а також протидіяти можливим порушенням громадського порядку, виконання завдань із забезпечення безпеки громадян під час надзвичайних ситуацій. Наразі Україна перебуває в умовах воєнного стану, який супроводжується надзвичайними ситуаціями. ПОП України може забезпечувати безпеку громадян під час таких ситуацій, а також брати участь у ліквідації таких небезпечних ситуацій.

Отже, ПОП України відіграє важливу роль у забезпеченні безпеки та порядку в Україні під час дії воєнного стану. Їхніми завданнями є:

- Забезпечення охорони громадського порядку та безпеки громадян;
- Протидія диверсійній та терористичній діяльності;
- Забезпечення охорони об'єктів критичної інфраструктури;
- Евакуація населення з районів бойових дій;
- Виконання завдань із забезпечення громадської безпеки та порядку на залізничному, морському, річковому та повітряному транспорті;
- Виконання завдань із забезпечення правопорядку під час

проведення масових заходів;

- Виконання завдань із забезпечення безпеки громадян під час надзвичайних ситуацій.

Поліція особливого призначення України виконують свої завдання в умовах підвищеної небезпеки, тому їхня професійна підготовка та оснащення є важливими факторами забезпечення безпеки в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України "Про Національну поліцію" від 05.10.2023 року № 580-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення: 24.11.2023).
2. Закон України "Про правовий режим воєнного стану" від 19.10.2023 року № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text (дата звернення: 24.11.2023).
3. «Про затвердження Положення про поліцію особливого призначення» Наказ Міністерства внутрішніх справ від 04.12.2017 №987 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1565-17#Text (дата звернення: 24.11.2023).
4. Закон України "Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та інших законів України щодо врегулювання окремих питань діяльності Національної поліції України під час дії воєнного стану", документ від 21.03.2023, № 3000-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3000-20/#Text (дата звернення: 24.11.2023).
5. Плахотний А. П, Швець Є. В. ДОДАТКОВІ ПОВНОВАЖЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ.:273.

ПРОБЛЕМИ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Мартінес Вега Олександра Віталіївна
здобувач вищої освіти
факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Бодирєв Дмитро Анатолійович
старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

У контексті повноформатної війни з Російською Федерацією в Україні виникла надзвичайно складна криміногенна ситуація, яка вимагала розширення сфери впливу правоохоронних органів. Цей виклик викликав не лише глибше розподіл функціональних та посадових обов'язків, але й посилення акценту на захисті прав та свобод людини в умовах демократичного суспільства, що намагається існувати навіть у період збройної агресії.

Серед найбільш актуальних аспектів цього процесу — необхідність систематичної підготовки співробітників правоохоронних органів. З урахуванням нестабільної та складної ситуації в країні, професійна компетентність правоохоронців стає визначальним чинником у забезпеченні безпеки та захисті прав та свобод громадян [1, с. 23].

Навіть в умовах воєнного конфлікту в Україні, важливість дотримання високих стандартів прав людини не втрачає свого значення. Це ставить перед правоохоронцями величезну відповідальність, адже їхні обов'язки щодо захисту населення та збереження демократичних цінностей лише зростають у ситуації загострення конфлікту [3, с. 6]. Отже, забезпечення якісної та професійної підготовки правоохоронців стає невід'ємною частиною стратегії збереження стабільності та безпеки в умовах воєнного протистояння.

В умовах воєнного стану проблеми вогневої підготовки курсантів поліції

набувають особливого значення, оскільки вони стають ключовим ланцюжком у забезпеченні ефективного функціонування правоохоронних органів. Низка чинників може ускладнити цей процес та вплинути на якість вогневої підготовки майбутніх поліцейських.

Умови воєнного стану можуть призвести до обмеження доступу до сучасних полігонів та інших інфраструктурних засобів для вогневої підготовки. Недостатність засобів та обладнання може обмежити реалізацію повноцінних тренувань. В умовах воєнного стану курсанти повинні бути готові взаємодіяти з різноманітними загрозами, включаючи ворожий вогонь, терористичні акти, та гібридні загрози. Специфіка цих завдань вимагає адаптації підготовки до реальних сценаріїв конфлікту [4, с. 18].

Курсанти поліції в умовах воєнного стану можуть стикатися із збільшеним рівнем стресу та психологічного тиску, що може вплинути на їхню здатність ефективно взаємодіяти у стресових ситуаціях. Умови воєнного конфлікту можуть вимагати від курсантів поліції швидкої адаптації до нових тактик та технік ведення бойових дій, що ставить виклик перед системою їхньої вогневої підготовки [1, с. 17].

Враховуючи високий рівень загрози в умовах воєнного стану, важливо підкреслити важливість етичної поведінки та дотримання правил безпеки під час навчання, щоб уникнути нещасних випадків та забезпечити адекватну підготовку.

Для вирішення проблем вогневої підготовки курсантів поліції в умовах воєнного стану можна прийняти комплекс заходів, спрямованих на оптимізацію та підвищення ефективності підготовки.

- Інвестування в сучасні полігони, обладнання та технології дозволить забезпечити курсантів високоякісними тренуваннями. Спеціальні тренувальні майданчики, що відображають реальні умови конфлікту, сприятимуть кращому адаптуванню до стресових ситуацій.
- Важливо включити в навчальні програми сценарії, що відповідають умовам воєнного стану. Симуляції різних загроз та використання сучасних

технологій, таких як віртуальна реальність, допоможуть курсантам ефективно адаптуватися до реальних умов.

- Впровадження програм психологічної підготовки допоможе курсантам краще впоратися з стресом та тиском в умовах воєнного конфлікту. Психологічні тренування можуть включати симуляції стресових ситуацій та методи відновлення психічного здоров'я.

- Регулярне оновлення навчальних програм та взаємодія зі спеціалістами у галузі безпеки дозволить швидше адаптувати курсантів до змін в тактиці та техніці бойових дій.

- Посилення виховання та наголос на дотриманні етичних норм та правил безпеки в процесі навчання є ключовим елементом вирішення проблем. Регулярний контроль та ефективна система обліку дозволять уникнути непорозумінь, забезпечуючи безпеку та високий стандарт вогневої підготовки [2, с. 8].

Отже, для вирішення цих проблем необхідно вдосконалити рівень психологічної підготовки у системі вогневої підготовки, та організувати процес навчання так, щоб курсанти поліції могли ефективно взаємодіяти в умовах воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бодирєв, Д. А., О. Д. Завістовський. Нові підходи у методиці викладання вогневої підготовки під час воєнного стану. Аналітично-порівняльне правознавство 2023 р. 246-249 с. URL: https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.03.44

2. Нестандартні змагання з практичної стрільби: airsoft зброя та нова стрілецька методика // Національна Академія Служби Безпеки України URL: https://academy.ssu.gov.ua/ua/news-1-8-210-nestandartni-zmagannya-z-praktichnoistrilbi--airsoft-zbroya-ta-nova-strilecka-metodika

3. Тимофєєв, В. Актуальні проблеми тактичної та вогневої підготовки українських поліцейських в умовах воєнного стану. Матеріали конференцій

МЦНД 23.06. 2023; Полтава, Україна 2023 р. 134-136 с. URL: //archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/635

4. Шелест, Юлія Дмитрівна. Вогнева підготовка працівників поліції під час воєнного стану. Проблеми сучасної поліцеїстики: тези доп. наук.-практ. конф.(м. Харків, 20 квіт. 2022 р.).Харків, 2022.С. 316-318.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВА НА ЖИТТЯ

Марчишак Андріана,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

Право на життя є одним з фундаментальних прав людини. Воно визнається не тільки як базовий елемент правового порядку, але й як основоположна цінність для демократичного суспільства.

До ознак права на життя вчені відносять насамперед: невід'ємність(під цим розуміється те, що право на житя є природнім, а тому його не можна свавільно обмежити та припинити), невідчужуваність (воно невідривно пов'язано з людиною та належить їй від народження), непорушність(право на життя не може бути порушеним).

Історія розвитку цього права є надзвичайно довгою. Ще давньогрецькі та римські філософи намагалися осягнути феномен життя людини.Вони ототожнювали право на життя з розумними законами природи, а також вважали його взаємопо'язаним з мораллю.

Новому осмисленню категорії людини її прав та свобод, насамперед, сприяли, зміна суспільного розвитку , епох, боротьба проти дискримінації. Мислителі епохи Відродження у природно-праввій концепції-походження держави, вперше ісформулювали поняття "права людини". Відомий тогочасний філософ Джон Лок розглядав право на життя як основну, невід'ємну ознаку людського буття. Він писав :«Людина народжується, маючи право на повну свободу та необмеженість користування всіма правами й привілеями природного закону <…> і за своєю природою має владу охороняти свою власність, тобто своє життя, свободу та майно» [1, с. 310]

Щоб визначити суть категорії права на життя, перед тим слід дослідити, що потрібно розуміти під терміном ''життя''. На сьогоднішній день розуміння категорії "життя потребує чіткого визначення: з якого моменту воно розпочинається та коли закінчується'. Це пов'язано з тим , що протягом цього

періоду часу держава гарантує людині конституційні права та свободи,які належать їй по праву.

Термін “життя” вживають як у правовому,соціальному, філософському, біологічному розумінні.

У біологічному розумінні життя розуміється як фізіологічне існування людини або тварини. При тому Хал Борленд припускає, що життя має розглядатися правом не лише як форма біологічного існування, але і як спосіб самореалізації конкретної особистості [2, с. 565]

З точки зору права,життя розуміється як найвище нематеріальне благо, яке виникає з моменту відділення життєздатної дитини від організму матері під час фізіологічних пологів, яке триває протягом усього часу функціонування головного мозку. [4, ст. 2]. Право на життя визнається найвищою соціальною цінністю.Це положення знаходить свій вияв у працях відомих філософів, у наукових доктринах, також воно є нормативно закріплено. Зокрема у ст. 3 Конституції України вказано наступне:Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Поняття “життя’’ та “право на життя’’ не є ідентичними поняттями. Друге пов’язано з нормативним регулюванням, тоді ж як життя залежить тільки від зовнішніх чинників, до яких не відноситься правотворчість.

Право на життя можна розглядати в двох аспектах: по-перше, як право особи на свободу від будь-яких незаконних зазіхань на життя з боку держави, її представників або приватних осіб;по-друге, як право особистості вільно розпоряджатися своїм життям [32]

Право на життя протягом тривалого періоду часу не було закріплено в нормативних актах.Тільки на рубежі XVIII-XIX ст внаслідок розвитку поглядів на права людини як об’єкт досліджень, право на життя набуло нормативного закрпілення у внутрішньодержавних нормах. У міжнародному праві ця фундаментальна категорія була закріплена тільки після закінчення Другої світової війни.Приводом до цього стали значні людські втрати у ході бойових

дій.

Право на життя було нормативно зафіксовано у ст.3 Загальної декларації з прав людини ст. 6 Міжнародного Пакту про громадянські та політичні права.Це право також міститься у Європейській Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та в інших основних міжнародних документах з прав людини. У законодавстві України у статті 27 Конституції України вказано: «Кожна людина має невід'ємне право на життя ніхто не може бути свавільно позбавлений життя обов'язок держави – захищати життя людини.

Актуальною темою в контексті права на життя залишається проблематика смертної кари. У світі залишається ще 54 країн, у яких не скасована смертна кара. Проте можна побачити значний прогрес, з кожним роком збільшується кількість країн у яких скасовують смертну кару та замінюють її іншим покаранням.

Україна до 1995 року була у трійці лідерів по винесенню вироків смертної кари. Проте в 1995 для вступу України до Ради Європи їй потрібно підписати та ратифікувати протягом трьох років Протокол № 6 Європейської конвенції з прав людини. Він передбачав скасування смертної кари у мирний час. Конституційний Суд України у своєму рішенні № 11— рп/99 від 29 грудня 1999 року визнав, що смертна кара суперечить Конституції України.Смертну кару в Україні остаточно скасували внісши зміни до Кримінального кодексу у 2000 році.

У новому кримінальному кодексі,який був уведений в дію в 2001 році смертна кара як покарання не розглядається.

З реалізацією права на життя також пов'язано і право на добровільне припинення життя. В сучасних умовах евтаназія є одним з найбільш суперечливих аспектів права на життя. Евтаназія – це умисна дія або бездіяльність, вчинена на законній підставі відносно смертельно хворої особи за її власним бажанням або, в разі неможливості висловити таке, за розпорядженням його офіційних представників, яке має на меті позбавлення

хворого від страждань, результатом якого є швидке і безболісне настання смерті особи. [3, ст. 57].

Більшість вчених сходяться на думці, щодо необхідності пасивної евтаназії, вона полягає в тому що хвора людина самостійно відмовляється від лікування. Що ж до активної евтаназії,яка є пов'язана з певними діями, які має виконати медичний персонал.які спрямовані на припинення життя хворої людини, то єдиного підходу немає.

В Україні евтаназія заборонена на офіційному рівні. Про це йдеться в п. 2 ст. 52 ЗУ "Основи законодавства України про охорону здоров'я", яка забороняє пасивну евтаназію, а також в п.3 ст. 52 цього нормативного акту, де забороняється й активна евтаназії.

Висновок: Право людини на життя відіграє ключову роль у системі прав та свобод людини. Воно виступає фундаментальним та невід'ємним елементом правового статусу кожної людини.Право на життя вміщує в собі велику кількість елементів, під ним розуміється не тільки право на те, щоб жити, щоб ніхто не посягав на життя, але й ще гарантії, які забезпечують гідне людське існування.В контексті права на життя є актуальні проблематики, щодо заборони смертної кари як виду покарання, проблеми доцільності легалізації евтаназії та інші.

Визнання та закріплення цього права на національному та на міжнародних рінях є здобутком людської цивілізації, і це є не просто декларативною констатацією цього права,але й передбачає ще й обов'язки держави у створенні правових норм, які спрямовані на реалізацію та ефективний захист цього права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Локк Дж. Вибрані філософська твори : в 2-х т. / Дж. Локк. – М. : Думка, 1960.

2. Басовська К. Право людини на життя : юридична природа та зміст / К. Басовська // Держава і право. Юридичні і політичні науки. – 2013. – Вип. 60.

С. 564–571.

3. Гаєць І. Міжнародно-правовий аспект права на життя/ І. Геєць// Реалії та перспективи розбудови правової держави в Україні та світі - 2020. ст.55-58

4. Кузьменко Я. Право на життя як природне право людини:теоретико правовий аналіз/ Я. Кузьменко// Науковий вісник Ужгородського національного університету.- 2020-Випуск 46. Том 1- ст.15-18

ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ В УКРАЇНІ

Мезевич Дар'я Сергіївна
курсантка 3-го курсу
Факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник
Савенко Вікторія Петрівна
Старший викладач
кафедри
кримінального права та кримінології
підполковник поліції

Вступ. / Introductions. Загальновизнаною, але важливо визнати, що впродовж деякого часу вона залишалася темою, яку українське суспільство уникало. Шокуюча статистика свідчить про зростання цього негативного явища, де кожна четверта жінка стає об'єктом насильства, а кожна дев'ята отримує травми, що вимагають медичного втручання. Це серйозна проблема, яка має вплив не лише на фізичне, але й на психічне здоров'я жінок, і є чинником, що сприяє суїцидальним спробам.

Мета роботи. / Aim. Ретельний аналіз проблеми домашнього насильства в Україні та визначення ролі та повноважень спеціалізованих підрозділів Національної поліції у її протидії. Зокрема, робота спрямована на вивчення статистики, аналіз законодавства, визначення функцій поліції, оцінку їхньої ефективності та формулювання рекомендацій для оптимізації протидії домашньому насильству в Україні.

Матеріали та методи./Materials and methods. Збір інформації: Аналіз статистики домашнього насильства в Україні. Вивчення Закону "Про запобігання і протидію домашньому насильству".

Літературний огляд: Аналіз наукових праць про домашнє насильство та роль поліції.

Аналіз роботи поліції: Розгляд функцій патрульної служби та Департаменту превентивної діяльності в протидії насильству.

Оцінка ефективності: Виявлення труднощів та переваг роботи поліції у боротьбі з домашнім насильством.

Рекомендації: Формулювання практичних порад для поліції щодо оптимізації дій у протидії домашньому насильству.

Результати та обговорення./Results and discussion. Зафіксовано зростання випадків домашнього насильства в Україні, високий рівень травм та смертей; Закон "Про запобігання і протидію домашньому насильству" чітко визначає ролі поліції; Спецпідрозділи поліції активно працюють, але існують труднощі в координації; Позитивно визначено підвищену видимість поліції, але негативно - нестача чіткої співпраці; Рекомендації включають зміцнення співпраці та підвищення кваліфікації працівників; Загальний висновок - дії поліції ефективні, але потребують подальшого удосконалення та співпраці для боротьби з домашнім насильством в Україні.

Висновки./Conclusions. Україна стикається із зростанням випадків домашнього насильства, високим рівнем травм та смертей серед жертв; законодавство визначає ролі поліції, яка веде активну боротьбу, але існують труднощі в координації; позитивно відзначено підвищену видимість поліції, але нестача чіткої співпраці; рекомендації включають зміцнення співпраці та підвищення кваліфікації працівників; загальний висновок - дії поліції ефективні, але їхнє удосконалення та підвищення рівня співпраці є ключовими для успішної боротьби з домашнім насильством в Україні.

Проблема домашнього насильства хвилює всю світову спільноту, але донедавна залишалася закритою в нашій країні. Ця тема замовчувалася і відкидалася суспільством. Статистика фіксує позитивну динаміку розвитку цього явища. Так, кожна четверта жінка стає жертвою насильства у ній. Протягом року кожна дев'ята жінка з тих, хто піддається насильству в сім'ї, отримує серйозні травми, що вимагають медичного втручання, щотижня від рук своїх партнерів гине дві жінки. Домашне насильство є однією з причин кожної

четвертої суїцидальної,спроби, що робить жінка [1, с. 414].

Згідно із законом України «Про запобігання і протидію домашньому насильству», домашнє насильство - діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [2].

Варто зазначити, що для виокремлення умов та причин вчинення кримінального правопорушення суттєво важливо мати уявлення щодо психічних особливостей особи, що вчинила кримінальне правопорушення, але ми вважаємо, що це є завданням для кримінально-виконавчого права, що є необхідним для здійснення кримінально-правової політики [3, с. 291]. Від особи, що вчиняє кримінальне правопорушення, можна очікувати будь-що, тому слід знати певний перелік дій, завдяки якому постраждала від домашнього насильства особа забезпечить особисту безпеку. Ось кілька порад, які можуть допомогти в цій ситуації:

1. Необхідно заздалегідь визначити місця у будинку, де можна швидко сховатися. Розгляньте можливі варіанти виходу з будинку та найближчі місця, де можна звернутися за допомогою. Одразу зателефонуйте 102.

2. Завжди майте при собі заряжений телефон та сповістіть родичів, друзів або сусідів про вашу ситуацію, щоб вони могли допомогти вам у разі потреби.

3. Запам'ятовуйте важливі деталі ситуацій, такі як дата, час та опис подій. Це може бути важливим для подальшого звернення до правоохоронних органів.

Нажаль, чіткий перелік уповноважених підрозділів Національної поліції України, які вживають заходів для запобігання та протидії домашньому

насильству відсутній, але проаналізувавши повноваження, зазначені у нормативно-правових актах Міністерства внутрішніх справ України, що визначають адміністративно-правовий статус Національної поліції України, які здійснюють запобігання та протидію домашньому насильству (Закону України «Про Національну поліцію», Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», постанови Кабінет Міністрів України «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі»), можна віднести наступні підрозділи: Департамент превентивної діяльності Національної поліції України; патрульну службу МВС України; підрозділи ювенальної превенції; службу дільничних офіцерів поліції [4, с. 159].

Діяльність спеціалізованих підрозділів Національної поліції відіграє ключову роль у боротьбі з домашнім насильством, оскільки ці підрозділи відповідають за реалізацію широкого спектру заходів, які охоплюють як попередження (профілактику), так і припинення домашнього насильства. Незважаючи на те, що Закон України «Про запобігання і протидію домашньому насильству» не конкретизує повноваження конкретних підрозділів поліції у питаннях запобігання та протидії домашньому насильству, стаття 10 визначає загальний рамки повноважень, що належать Національній поліції України у цьому напрямку.

Отже, запобігання домашньому насильству стоїть перед органами Національної поліції України як один із пріоритетних завдань у сфері превентивної діяльності.

Для забезпечення ефективності цієї діяльності необхідно підвищити ефективність роботи, вживати інші організаційні заходи та удосконалювати правове регулювання у галузі протидії та запобігання домашньому насильству. Це вимагає відповідної компетенції та визначення місця підрозділів превентивної діяльності у загальній структурі Національної поліції України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Чорна А. Г., Чернявська Т., Чорнобай І. ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ. The 15 th International scientific and practical conference “Modern scientific research: achievements, innovations and development prospects” (August 14-16, 2022) MDPC Publishing, Berlin, Germany. 2022. С. 414-417

2. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text

3. Савенко В. П., Лукомська А. А. The 4 th International scientific and practical conference ―Achievements and prospects of modern scientific research‖ (March 7-9, 2021) Editorial EDULCP, Buenos Aires, Argentina. 2021. pp. 290-293

4. Біленко П. УПОВНОВАЖЕНІ ОРГАНИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЯК СУБ’ЄКТИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ. *Підприємництво, господарство і право*, 2019. № 10. С. 157-161.

ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Меліхов Михайло Андрійович
Здобувач вищої освіти третьогокурсу
Спеціальність «262 Правоохоронна діяльність»
Факультет підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровськии державнии університет внутрішніх справ
Кисельов Андрій Олександрович
доцент кафедриоперативно-розшуковоідіяльності
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент,
майор поліції

Проблеми підготовки фахівців для підрозділів кримінального аналізу Національної поліції є актуальними та потребують уваги з боку відповідних установ та органів. Однією з основних причин виникнення таких проблем є недостатня кількість кваліфікованих фахівців.

Також, існує проблема з якістю підготовки фахівців. На жаль, в Україні відсутня єдина система професійної підготовки кримінальних аналітиків, що призводить до нерівності в рівні знань та вмінь між фахівцями різних регіонів [1].

Іншою проблемою є те, що на сьогоднішній день частина підрозділів кримінального аналізу працюють на застарілих компютерах та використовують застарілі програмні засоби, що обмежує їх можливості та знижує рівень ефективності [1].

Для вирішення цих проблем потрібно здійснити ряд заходів. Серед них можна виділити підвищення кількості кваліфікованих фахівців за рахунок збільшення фінансування на професійну підготовку та підвищення престижності професії кримінального аналітика.

Оновлена матеріально-технічна база, сучасне програмне забезпечення та

наявність відповідних знань з кримінального аналізу, на думку Кисельова А.О., дозволять підрозділам Національної поліції ефективніше протидіяти кримінальним правопорушенням [2, с. 67].

Також Кисельовим А. О. акцентовано на необхідності врахування поліцейськими тактичних особливостей під час оперативно-розшукової протидії кримінальним правопорушенням [3, с. 28; 4, с. 149-152; 5].

Згідно з положеннями Кримінально-процесуального кодексу України, оперативні підрозділи Національної поліції є ключовими учасниками кримінального розслідування. Зокрема, вони здійснюють слідчі та негласні слідчі дії за письмовим дорученням уповноважених осіб. Але для успішного виконання своїх завдань, оперативні підрозділи повинні мати висококваліфікованих фахівців з кримінального аналізу [1].

Кримінальний аналіз є важливою складовою діяльності оперативних підрозділів Національної поліції, оскільки він дозволяє зібрати, проаналізувати та зберегти докази злочинів. Без належної підготовки фахівців з кримінального аналізу виконання завдань оперативних підрозділів може бути недостатньо ефективним.

Отже, актуальним є дослідження сутності та значення кримінального аналізу у діяльності оперативних підрозділів Національної поліції, а також підготовки висококваліфікованих фахівців з цієї галузі [6]. Необхідно забезпечити належний рівень підготовки спеціалістів, а також розвивати методи та технології кримінального аналізу, щоб забезпечити ефективне здійснення слідчих дій та досягнення цілей кримінального розслідування [7].

Кримінальний аналіз виконує важливу роль у діяльності оперативних підрозділів Національної поліції України. Під час цього процесу оперативні підрозділи здійснюють пошук, фіксацію, вилучення, аналіз та оцінку кримінальної інформації.

Оперативний кримінальний аналіз є процесом розбивання інформації на її ключові складові елементи та структурування їх смислового змісту для подальшого надання цієї інформації у формі, легкій для сприйняття та

розуміння. Це дозволяє оперативним працівникам та керівникам приймати подальші рішення на підставі ситуації з поточними операціями та оперативними заходами [1].

Проте, впровадження системи кримінального аналізу в діяльність оперативних підрозділів Національної поліції України зіткнулося з деякими проблемами. Недостатньо розроблена нормативно-правова база у сфері використання кримінального аналізу в правоохоронних органах, неналежний рівень використання можливостей кримінального аналізу в оперативних підрозділах Національної поліції, недостатня забезпеченість оперативних підрозділів сучасною оргтехнікою, компютерним програмним забезпеченням, відповідними інформаційними банками даних - все це перешкоджає ефективному впровадженню системи кримінального аналізу в діяльність оперативних підрозділів Національної поліції України [8].

Проблеми підготовки фахівців для підрозділів кримінального аналізу Національної поліції зазначені вище, являє собою сучасну основоположну проблему, яку професійні фахівці вирішують по мірі надходження. Фахівці кримінального аналізу є однією із важливих структур Національної поліції, тому їх підготовка повинна бути на вищому рівні. Завдяки здійсненню кримінального аналізу оперативні підрозділи забезпечуються інформацією, яка є важливою при проведенні слідчих розшукових дій та впливає на результати їх проведення та ефективність здійснення досудового розслідування в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Білоус Р., Василинчук В. і Таран О. Використання методів кримінального аналізу під час оперативного провадження та досудового розслідування. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. Т. 118. № 1. 2021. С. 131—137. URL: https://url.org/10.33270/01211181.131.

2. А. О. Кисельов. Особливості здійснення кримінального аналізу на прикладі складання аналітичного звіту (за матеріалами УКА ГУНП в Дніпропетровській області). Бюлетень з обміну досвідом роботи №228/2021.

РВВ ДНДІ. К., 2021, с. 63-67.

3. Кисельов А. О. Тактика спілкування поліцейського з особами. The Top Actual Researches in Modern Science : Proceedings of the IInd International Scientific and Practical Conference (Ajman, July 28-29, 2016, UAE). International Scientific and Practical Conference «World Science». № 8 (12). July 2016. P. 25-28.

4. Kyselov A. O. Combating illegal amber mining: peculiarities of conflict resolution. Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu, №2. Dnipro: 2019. Pp. 146-152.

5. Кисельов А. О. Особливості документування підрозділами кримінальної поліції злочинних дій, повязаних із незаконним заволодінням транспортним засобом. Оперативно-розшукова діяльність Національної поліції: проблеми теорії та практики: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. 19 жовт. 2018 р. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018.

6. Білоус Р., Василинчук В. і Таран О. Використання методів кримінального аналізу під час оперативного провадження та досудового розслідування. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. Т. 118. № 1. 2021. С. 131—137. URL: https://doi.org/10.33270/01211181.131.

7. Бахуринська О. О. Перспективні напрями протидії організованій злочинності в Україні. Право і суспільство. № 8. 2020. С. 182—188.

8. Проблеми запровадження кримінального аналізу в діяльність підрозділів кримінальної поліції: теоретико-історичне підґрунтя https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/125.

ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ ВОЄННИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ВІДМЕЖУВАННЯ

Мельник Андрій Михайлович
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Березняк Василь Сергійович
Завідувач кафедри кримінального
права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник

Воєнні конфлікти, які відбуваються у світі, часто супроводжуються порушеннями міжнародного гуманітарного права та міжнародного кримінального права. Вони можуть включати різні злочини, вчинені під час війни, такі як злочини проти людяності, воєнні злочини та злочини проти миру. Кваліфікація цих воєнних кримінальних правопорушень має свої особливості та відмежування, які варто розглянути.

Однією з особливостей кваліфікації воєнних кримінальних правопорушень є визначення їх статусу в міжнародному праві. Зазвичай, для того, щоб злочин був визнаний воєнним кримінальним правопорушенням, мають бути виконані певні критерії, які встановлюються у міжнародних договорах та конвенціях. Наприклад, Римський статут Міжнародного кримінального суду визначає категорії злочинів проти людяності, воєнних злочинів та злочинів проти миру, а також встановлює їх елементи і критерії [3].

Важливим аспектом кваліфікації воєнних кримінальних правопорушень є відмежування між різними видами злочинів, які можуть виникати під час війни. Зокрема, потрібно розрізняти злочини проти людяності, які вчиняються у широкому масштабі проти цивільного населення, воєнні злочини, пов'язані з

порушеннями законів та звичаїв війни, і злочини проти миру, які загрожують безпеці та стабільності міжнародного співтовариства.

Кваліфікація воєнних кримінальних правопорушень також пов'язана з визначенням особливих елементів злочинів, які мають стосуватися контексту воєнного конфлікту. Наприклад, воєнні злочини можуть включати такі дії, як незаконне використання сили проти цивільних осіб, насильство або знущання над військовополоненими, мародерство, насильство стосовно мирних мешканців та інші дії, які порушують норми міжнародного гуманітарного права [1].

У випадку кваліфікації воєнних кримінальних правопорушень, важливо також враховувати особливості доказової бази. Часто воєнні злочини вчиняються у складних ситуаціях, коли доступ до доказів може бути обмеженим або ускладненим.

Тому розслідування та збір доказів вимагають спеціальних підходів та методів, таких як збір свідчень, експертизи та аналізи.

Важливо зазначити, що кваліфікація воєнних кримінальних правопорушень має міжнародний характер і здійснюється згідно з міжнародним правом. У цьому контексті роль відіграють міжнародні суди та трибунали, зокрема Міжнародний кримінальний суд, які займаються розглядом справ щодо воєнних кримінальних правопорушень та приймають рішення щодо винесення вироків [2].

При кваліфікації воєнних кримінальних правопорушень необхідно також враховувати, що вони можуть бути відмежовані від інших злочинів, які вчиняються в умовах воєнних дій.

Наприклад, відповідно до статті 8 Римського статуту Міжнародного кримінального суду воєнний злочин «умисне вбивство» може бути відмежований від злочину «умисне вбивство» (за ст. 115 КК України) за ознакою місця вчинення злочину. У випадку воєнного злочину «умисне вбивство» злочин вчиняється в умовах воєнних дій [5].

Воєнний злочин «навмисне заподіяння тяжких тілесних ушкоджень»

може бути відмежований від злочину «умисне заподіяння тяжких тілесних ушкоджень» за ознакою мотиву злочину. У випадку воєнного злочину «навмисне заподіяння тяжких тілесних ушкоджень» мотивом злочину є бажання завдати шкоди противнику чи населенню що проживає на території ворога.

Особливості кваліфікації воєнних кримінальних правопорушень

1. Пов'язаність з порушенням норм міжнародного гуманітарного права

Важливою особливістю кваліфікації воєнних кримінальних правопорушень є те, що вони завжди пов'язані з порушенням норм міжнародного гуманітарного права. Тому при кваліфікації таких правопорушень необхідно враховувати норми міжнародного гуманітарного права, зокрема Женевських конвенцій 1949 року і Додаткових протоколів до них.

2. Складний характер

Воєнні кримінальні правопорушення часто мають складний характер. Вони можуть бути поєднані з іншими злочинами, наприклад, з терористичними актами, злочинами проти людяності, геноцидом. Тому при кваліфікації таких правопорушень необхідно враховувати всі обставини справи.

3. Вчинення в умовах бойових дій

Воєнні кримінальні правопорушення часто вчиняються в умовах бойових дій. Тому при кваліфікації таких правопорушень необхідно враховувати, що обстановка бойових дій може впливати на дії осіб, які їх вчиняють [4].

Отже, кваліфікація воєнних кримінальних правопорушень має свої особливості та відмежування, які ґрунтуються на міжнародних нормах і стандартах.

Вона визначається з урахуванням міжнародного права та специфічних контекстуальних умов воєнного конфлікту. Кваліфікація воєнних кримінальних правопорушень є важливим елементом забезпечення справедливості та відповідальності за серйозні порушення міжнародного гуманітарного права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міжнародне гуманітарне право. Загальний курс / за ред. В. І. Тюменєва. Київ: Юридична думка, 2004. 624 с.

2. Кримінальне право України. Загальна частина / за ред. В. Я. Тація. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 848 с.

3. Кримінальне право України. Особлива частина / за ред. В. Я. Тація. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 848 с.

4. Воєнні злочини: міжнародне кримінальне право та національне законодавство України / за ред. О. О. Міхєєва. Київ: Юридична думка, 2022. 336 с.

5. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text.

ДІЛЬНИЧНИЙ ОФІЦЕР ПОЛІЦІЇ ЯК ПРЕДСТАВНИК НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Миросенко Оксана Олегівна
Курсант факультету ПФППД
Дніпропетровський державний
Університет внутрішніх справ
Опацький Роман Миколайович
доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Правове регулювання діяльності дільничного офіцера поліції є ключовим елементом системи нормативно-правових актів, спрямованих на регламентацію його діяльності в сфері запобігання та реагування на правопорушення. Це включає в себе виявлення, припинення, розгляд звернень громадян, а також виявлення та усунення причин та умов, які сприяють порушенням закону.

Конституція, як Основний Закон, чітко визначає Україну як суверенну, правову, соціальну та демократичну країну. Однією з головних соціальних цінностей є життя та здоров'я людини, а також забезпечення її основних прав і свобод. Засади діяльності поліцейського, зокрема дільничного офіцера поліції, закріплені в Законі України «Про Національну поліцію». Серед цих засад верховенство права, дотримання прав і свобод людини, законність, відкритість і прозорість, політична нейтральність та взаємодія з населенням на засадах партнерства [1, с. 36].

До завдань поліції та дільничного офіцера поліції належить забезпечення публічної безпеки, охорона прав і свобод людини, протидія злочинності та надання допомоги тим, хто її потребує. Інструкція з організації діяльності дільничних офіцерів поліції докладно визначає їх завдання, напрями та особливості роботи.

Важливо підкреслити, що дільничні офіцери поліції, чи ДОП, діють у відповідності до конституційних та законодавчих положень, зокрема Законів

України «Про Національну поліцію», «Про запобігання та протидію домашньому насильству», «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі», «Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання», «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» [3, с. 37].

Дільничні офіцери поліції займаються рядом важливих завдань для забезпечення громадської безпеки і порядку. Серед їхніх основних напрямків діяльності варто відзначити:

- Виявлення причин та умов, що призводять до вчинення правопорушень і здійснення відповідної профілактичної роботи: Дільничні офіцери аналізують фактори, що сприяють вчиненню правопорушень, та розробляють заходи для їхнього запобігання.
- Своєчасне реагування на звернення громадян: Дільничні офіцери приймають та обробляють звернення громадян про кримінальні, адміністративні правопорушення або події, вживаючи необхідних заходів.
- Провадження у справах про адміністративні правопорушення: Офіцери здійснюють розслідування і вживають заходів у відношенні справ, пов'язаних із скоєнням адміністративних правопорушень.
- Запобігання та припинення насильства в сім’ї: Дільничні офіцери вживають заходів для уникнення та протистояння випадкам насильства в сім'ї.
- Контроль за дотриманням спеціальних правил зберігання і використання зброї та спеціальних засобів індивідуального захисту: Вони перевіряють дотримання правил зберігання та використання засобів, необхідних для забезпечення безпеки.
- Забезпечення публічної безпеки і порядку під час примусового виконання судових рішень: Офіцери здійснюють контроль за виконанням судових рішень і рішень інших органів під час виконання примусових заходів.
- Участь у заходах, спрямованих на соціальну адаптацію осіб, які звільнилися з місць позбавлення волі: Дільничні офіцери беруть участь у програмах і заходах, спрямованих на підтримку соціальної адаптації осіб, які

вийшли з місць позбавлення волі.

- Взаємодія з прикордонною службою: Дільничні офіцери співпрацюють з прикордонними службами для проведення превентивних заходів з протидії нелегальній міграції та іншій протиправній діяльності [4, с. 27].

Дільничні офіцери поліції можуть вимагати від осіб пред'явлення документів, проводити опитування, затримувати підозрюваних, вживати превентивні поліцейські заходи та здійснювати ряд інших заходів, які дозволяють їм ефективно виконувати свої обов'язки забезпечення правопорядку та безпеки громадян.

Правове регулювання діяльності дільничного офіцера поліції охоплює сукупність нормативно-правових актів, спрямованих на регламентацію його роботи в сфері запобігання правопорушенням, виявлення, припинення та розгляду порушень, а також на притягнення винних до адміністративної та кримінальної відповідальності. Завданням поліції загалом і дільничного офіцера поліції зокрема є надання поліцейських послуг у забезпеченні публічної безпеки й порядку, охороні прав і свобод людини, протидії злочинності та надання допомоги особам у визначених ситуаціях [1, с. 63].

У відповідності до Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції, затвердженої МВС України, дільничні офіцери (ДОП) виконують свої обов'язки відповідно до Конституції України, Законів «Про Національну поліцію», «Про запобігання та протидію домашньому насильству», інших законодавчих актів. Аналіз нормативно-правових актів визначає дві основні групи обов'язків дільничних офіцерів — функціональні та організаційні. Основні напрямки їх діяльності включають в себе проведення профілактичної роботи для запобігання правопорушенням, виявлення причин та умов їх вчинення, реагування на заяви та повідомлення громадян, а також участь у заходах забезпечення громадського порядку та безпеки [2, с. 47].

Дільничні офіцери поліції, враховуючи принцип взаємодії з населенням на засадах партнерства, організовують свою діяльність відповідно до

визначених напрямків, сприяючи попередженню кримінальних та інших порушень, а також забезпечуючи швидке та ефективне реагування на виклики громадян та події, що вимагають невідкладної уваги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Валуйко О. М. Взаємодія Національної поліції України з населенням: теоретичний аналіз. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 9. С. 206–209.
2. Коропатов О. М. Деякі питання взаємодії поліції та громадськості в Україні. Стан та перспективи розвитку адміністративного права в Україні : зб. матеріалів доп. учасн. VI Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. Одеса : ОДУВС, 2019. С. 57–58.
3. Логвиненко Б. О., Кравченко І. С. Взаємодія поліції та суспільства на засадах партнерства в діяльності підрозділів превентивної діяльності : методичні рекомендації. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 20 с.
4. Медведенко С. В. Адміністративно-правові основи взаємодії Національної поліції України з громадськістю в правоохоронній діяльності : дис. … докт. філос. ; Одеський державний університет внутрішніх справ. Одеса, 2020. 283 с.

ДОКАЗИ ТА ДОКАЗУВАННЯ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ДІЗНАННЯ

Миросенко Оксана Олегівна
Онопрієнко Олексій Юрійович
Курсант
Дніпропетровський державний
Університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Забезпечення справедливого правосуддя та ефективної розкритості злочинів в Україні вимагає відповідності важливим нормам та процедурам, передбаченим Кримінальним процесуальним кодексом України (далі - КПК України). Зокрема, проведення досудового розслідування є необхідним кроком у виявленні правдивих фактів і обставин, пов'язаних з злочином.

Стаття 84 КПК України визначає, що доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, одержані згідно з установленими процедурами. Ці дані дозволяють слідчому, прокурору, судовій владі встановити наявність чи відсутність фактів, які є важливими для справи та підлягають доказуванню. Але важливо зазначити, що такі фактичні дані можуть бути зібрані лише зі спеціально визначених процесуальних джерел, передбачених у частині 2 статті 84 КПК України, а саме - показання свідків, речові докази, документи та висновки експертів [1, с. 15].

Однією з важливих характеристик доказів є їхня допустимість, що означає, що вони повинні бути зібрані з дотриманням всіх вимог КПК України. Іншими словами, при збиранні доказів необхідно дотримуватися установлених процедур і правил, щоб забезпечити їхню законність і достовірність.

Засобами отримання доказів в кримінальному провадженні є різні процесуальні дії, які передбачені КПК України. Важливо, щоб ці дії проводилися відповідно до встановлених норм і правил, з максимальним дотриманням процедур, оскільки це дозволить отримати докази, які відповідають усім вимогам, зокрема, щодо їхньої допустимості. Відповідно до частини 2 статті 85 КПК України, недопустимий доказ не може бути

використаний при прийнятті процесуальних рішень, оскільки важливо забезпечувати справедливий і законний хід кримінального провадження [2, с. 178].

Нові зміни до чинного Кримінального процесуального кодексу України розширили обсяг врегулювання дізнання на стадії досудового розслідування, а саме введення статей 298-1 КПК України, які визначають процесуальні джерела доказів у кримінальних провадженнях, спрямованих на розслідування кримінальних проступків.

Згідно з цими змінами, окрім джерел, визначених у частині 2 статті 84 КПК України, до процесуальних джерел доказів у кримінальному провадженні про кримінальні проступки також включаються пояснення осіб, результати медичного освідування, висновки спеціалістів, показання технічних приладів і технічних засобів, що здатні здійснювати фото- і відеозйомку, а також інші засоби, пов'язані з фото- і кінозйомкою, відеозаписом [3, с. 75].

Однак варто відзначити, що з новими правилами не визначено чіткого процесуального порядку отримання пояснень від осіб та інших джерел доказів, які стосуються дізнання. Норми КПК України не визначають, хто має право збирати такі пояснення та яким чином це повинно відбуватися з метою забезпечення їхньої законності і надійності. Це проголошує необхідність проведення подальших наукових досліджень та розробки норм, які б врегульовували порядок проведення процесуальних дій на стадії дізнання та встановлювали правила збирання вказаних доказів. Все це необхідно для забезпечення справедливого та ефективного кримінального провадження та забезпечення додержання вимог КПК України [4, с. 103].

Зрозуміло, що стало дуже важливо розробити чіткі процедури та визначити суб'єктів, що мають право збирати та використовувати ці докази в подальших процесуальних рішеннях, щоб забезпечити відповідність всім ознакам допустимих доказів.

Питання предметного складу в процесі доказування набуває особливої важливості, оскільки воно визначає специфіку визначення юридичної

кваліфікації вчинених діянь. Правила доказування різняться в залежності від характеру і суб'єкта вчиненого проступку. Інструментальний складник доказування має свою особливість у визначенні джерел доказів для різних видів проступків, як загальних, так і спеціальних. Також, важливо враховувати обмеження, пов'язані з проведенням негласних слідчих (розшукових) дій, які вимагають спеціальних процесуальних дій згідно статей 40-1, 214, 300 Кримінального процесуального кодексу України. На жаль, ці статті не завжди синхронізовані, що ускладнює проведення дізнання [2, с. 187].

Суб'єктний складник доказування відрізняється відповідно до КПК України, іноді не всі процесуальні дії, які логічно повинні виконувати дізнавачі, чітко визначають їхню участь у зборі доказів. Це може створити певні труднощі на практиці та порушити допустимість доказів, зібраних під час дізнання. Це питання особливо актуальне щодо загальних норм, які регламентують доказування (наприклад, статті 84, 92, 93, 94 КПК України). Процедурний складник доказування характеризується відсутністю чітких процедур для проведення специфічних процесуальних дій під час дізнання і їхньої фіксації [3, с. 79].

Для виправлення цих недоліків в регламентації процедури доказування під час дізнання рекомендується вилучити проведення медичного освідування із загального кола засобів збору доказів. Також, необхідно провести синхронізацію положень статей 40-1, 214, 300 КПК України, що стосуються переліку спеціальних процесуальних дій у ході дізнання, зокрема з використанням чіткого формулювання норми. З урахуванням різних форм досудового розслідування, також потрібно переглянути юридичну техніку формулювань суб'єкта доказування, вказуючи, де це необхідно, конкретного учасника (прокурор, слідчий, дізнавач) і уточнити їхні права та обов'язки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні питання теорії та практики досудового розслідування кримінальних проступків : матеріали Міжвідом. наук.-практ. круглого столу

(Київ, 14 листоп. 2019 р.) / редкол.: В.В. Чернєй, С.Д. Гусарєв, С.С.Чернявський та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2019. 197 с.

2. Беспалько І. Л. Особливості кримінального процесуального доказування щодо кримінальних проступків під час досудового розслідування. Юридичний бюлетень. 2021. Вип. 18. С. 178–187.

3. Зіньковський І. П. Вилучення речей і документів в ході дізнання: питання використання у доказуванні. Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (5 листопада 2021 року) / упор. : Г. Я. Савчин, У. О. Цмоць. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. С. 75–79.

4. Хитра А. Я. Провадження дізнання: проблеми та перспективи. Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування : тези доповідей учасників науково-практичного семінару (30 жовтня 2020 року) / упор. А. Я. Хитра. Львів : ЛьвДУВС. 2020. С. 103–106.

ПОНЯТТЯ ПОКАРАННЯ ТА ЙОГО МЕТА

Мороз Данило
Курсант 2-го курсу факультету
Підготовки фахівців для підрозділів
Кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
Внутрішніх справ
Корогод Світлана Володимирівна
Старший викладач кафедри
Кримінального права та кримінології
Капітан поліції
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ

Поняття покарання виявляє свою важливість як в науці, так і в повсякденному житті, переплітаючись з ідеєю правопорушення і, взагалі кажучи, з поняттям вини. Відсутність покарання виключає можливість існування правопорушення, і, навпаки, немає правопорушення без належного покарання [1].

Головним елементом є саме правопорушення, який фактично визначає всі інші аспекти. Це скоєння правопорушення породжує питання про необхідність покарання і його конкретні форми та масштаби. Як правило, правопорушення вирізняється тим, що за нього передбачається особливе кримінальне покарання. Це саме кримінальне покарання надає вчиненій провині статус правопорушення.

Також ми можемо розглядати дві сторони одного явища: конфлікт між індивідом і державою та шляхи його вирішення, що представляють собою протистояння індивіда та суспільства. У випадку відсутності цього конфлікту і насильства, що випливає з попередньої поведінки, може виникнути явна безкарність. Важливо розглядати покарання як спробу збалансувати вплив на особу і забезпечити безпеку суспільства, враховуючи обмеження певних суспільних цінностей [4].

У світлі цього покарання в будь-якій формі буде ефективним лише тоді, коли воно накладається за конкретний заборонений законом вчинок і позбавляє засудженого тих благ, які є цінністю як для самого засудженого, так і для суспільства. Ця особливість покарання визначає необхідність економії каральних коштів у кримінальному праві [3].

Покарання – це акт, який призначається лише на підставі судового вироку та від імені держави, що надає йому публічний характер. При визначенні покарання негативно оцінюється суспільно небезпечний вчинок та особа, яка його вчинила. В кримінальному праві визначено, що чим вищий ступінь суспільної небезпеки правопорушення та винуватця, тим більше в покаранні повинно бути елементів виправлення та виховання.

Мета покарання виявляється у складності, оскільки воно стосується як минулого – вже скоєного правопорушення, так і майбутнього, враховуючи можливі майбутні порушення. Відносно минулого, це розплата за вчинене правопорушення, а в контексті майбутнього – це засіб досягнення конкретних цілей [3].

Незалежно від наших поглядів, історія також вказує на ще одну мету покарання – отримання дешевої робочої сили. Ця мета, хоч і неприємна, але неодмінна, впливала на рішення про кримінальне покарання та оголошення певних дій злочинними. В минулому в'язниці не лише служили як засоби утримання держави, але й приносили дохід.

Правова система України, яка має за основу принципи гуманності, демократичності та правової державності, прямує до забезпечення прав і свобод людини і громадянина, а також захисту від соціально небезпечних осіб та порушень їхніх прав. Здавалося б, це логічно випливає з основних принципів функціонування правової системи. Проте одним із найбільш пріоритетних завдань є визначення механізмів справедливості при настанні покарання та його виконання [3]. Основною метою покарання є забезпечення прав і свобод особи, а також безпеки суспільства та держави шляхом накладання на покарану особу певних соціальних, правових, економічних та інших законних обмежень. Ці

обмеження мають демонструвати неприпустимість конкретного типу протиправної поведінки в суспільстві та створювати умови, при яких існує менша ймовірність повторення протиправних дій з боку цієї особи у майбутньому.

Підсумовуючи, можна визнати, що поняття покарання відносно зрозуміле, але стосовно його цілей виникає ряд питань, на які ще не знайдено чітких відповідей. Ця проблема вимагає подальшого наукового вивчення та осмислення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квітня 2001 року № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25, стаття 131.

2. Недов, С. Л. Мета покарання в системі кримінального права України. 2020 р. 49 с.

3. Посудевський І. В. Поняття та мета покарання. 2019 р. 30 с.

4. Топчій В. В. Кримінальне право України. Загальна частина. Навчальний посібник у схемах. В. В. Топчій, Г. В. Дідківська, Т. О. Мудряк. Держ. фіскальна служба України, Ун-т ДФС України, Союз юристів України ГО «Всеукраїнська асоціація кримінального права». Вінниця, 2019. 344 с.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ДОЗВІЛЬНОЇ СИСТЕМИ

Мороз Данило
Курсант 2-го курсу факультету
Підготовки фахівців для підрозділів
Кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
Внутрішніх справ
Шевяков Максим Олександрович
Старший викладач кафедри
Адміністративного права, процесу
Адміністративної діяльності
Капітан поліції
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ

Розгляд справи про адміністративне правопорушення (провадження по справі) включає в себе систему дій уповноважених органів влади та суду, кінцевою метою яких є своєчасне, всебічне, повне і об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, її вирішення (в тому числі притягнення особи до відповідальності), забезпечення виконання рішення, запобігання новим правопорушенням.

Система ліцензування та дозвільна система, хоч і є різними правовими категоріями, за своєю суттю складають обмежувальні адміністративно-правові заходи, спрямовані на обмеження здійснення господарської та іншої діяльності лише тими суб'єктами, які відповідають вимогам для ведення такої діяльності, з метою захисту населення від ризиків, пов'язаних з цими сферами, гарантування безпеки суспільства.

Як і майже будь-яка інша сфера життя суспільства, належне здійснення ліцензованої та дозвільної діяльності забезпечується санкціями з боку держави, передбаченими за їхнє правопорушення. Ряд таких санкцій, а також діянь, які потребують відповідного реагування з боку державних органів, передбачені Кодексом України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) та

тягнуть за собою кримінальну відповідальність, притягненню до якої обов'язково передує розгляд справи (провадження).

В цілому на розгляд справ про порушення у сфері дозвільної системи поширюються загальні положення та принципи адміністративного провадження. Однак він має і деякі особливості порівняно з іншими видами справ.

В першу чергу це стосується уповноваженого органу, який розглядає цю справу. Це завжди державний орган, який надав відповідну ліцензію або дозвіл. Такого висновку можна дійти, аналізуючи ст. 255 КУпАП у зв'язці з іншими статтями цього Кодексу.

Так визначення суб'єкта, який розглядає справу, пов'язане з підвищеною ефективністю такого розгляду, адже відповідний суб'єкт має в наявності всі відомості щодо конкретної ліцензії/дозволу та не повинен звертатись із запитами до інших органів. Крім того, саме цей орган встановлює ліцензійні та дозвільні умови відповідної діяльності, здатен їх тлумачити та роз'яснювати, а його уповноважені особи, як правило, є фахівцями у відповідній галузі.

Перелік цих органів наявний як в самому КУпАП (зокрема в тій же ст. 255) [1] так і в інших законодавчих актів, наприклад в Переліку органів ліцензування, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2015 №609 [3].

Також повноваження відповідних органів щодо розгляду справ витікають з їхніх завдань, встановлених актами про їхню діяльність (законами, положеннями, тощо). Так, наприклад, повноваження Національної поліції України щодо розгляду справ про порушення порядку поводження зі зброєю прямо витікає з завдання цього органу, встановленого п. 21 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію України» [2].

Іншою особливістю розгляду справ про порушення у сфері дозвільної системи є наявність у правопорушеннях, передбачених КУпАП, бланкетних (відсилочних) норм.

Об'єктивна сторона більшості складів таких адміністративних проступків

звучить як «порушення умов/правил/порядку/вимог/приписів (здійснення певної діяльності)». Таким чином для належного вирішення справи та встановлення в діянні особи складу адміністративного правопорушення від органу, який її розглядає, вимагається встановлення і посилання на відповідну норму правил, порядку, тощо, затвердженого уповноваженим органом [1].

Однак варто зазначити, що деякі статті КУпАП про порушення у сфері дозвільної системи не обмежуються лише посиланням на інші нормативні акти, а встановлюють конкретний перелік діянь, які становлять склад адміністративного правопорушення (для прикладу, стаття 166^{10} КУпАП, не рахуючи кваліфікуючи обставини (КУпАП) містить 9 складів порушення вимог законодавства про дозвільну систему у сфері господарської діяльності) [1].

Крім того, органу слід враховувати положення законодавчих актів, які встановлюють загальні принципи і норми ліцензування та дозвільної системи. До таких актів можна віднести:

- Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності»;
- Закон України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності»;
- Закон України «Про дозвільну діяльність у сфері використання ядерної енергії»;
- Закон України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності»;
- Положення про дозвільну систему, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 12.10.1992 року №576.

Таким чином можна дійти висновку, що розгляд справ у сфері дозвільної системи та ліцензування має певні особливості, які виділяють їх з-поміж інших видів справ, а саме наявність у органу, який надавав відповідний дозвіл/ліцензію на провадження певною діяльністю, повноважень щодо розгляду такої справи, а також необхідність звернення цим органом до інших нормативних актів, якими регулюються відносини щодо певної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Кодекс України від 07.12.1984 р. № 8073-X : станом на 14 жовт. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text (дата звернення: 28.11.2023).

2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII : станом на 5 жовт. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення: 28.11.2023).

3. Про затвердження переліку органів ліцензування та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України : Постанова Каб. Міністрів України від 05.08.2015 р. № 609 : станом на 14 жовт. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/609-2015-п#Text (дата звернення: 28.11.2023).

СТРІЛЕЦЬКА ЗБРОЯ ТА ПОВОДЖЕННЯ З НЕЮ, ОСНОВИ СТРІЛЬБИ ЗІ СТРІЛЕЦЬКОЇ ЗБРОЇ

Накрапас Данило Валерійович
Здобувач вищої освіти 3 курсу
факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Бодирєв Дмитро Анатолійович
Старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ
м. Дніпро Україна

Стрілецька зброя є невід'ємною частиною багатьох культур і відзначається своєю історією та традиціями. Поводження зі стрілецькою зброєю вимагає від стрільця не лише знань, але й вміння дотримуватися правил безпеки та техніки стрільби.

Однією з основ стрілецької зброї є уважне й безпечне поводження з нею. Кожен стрілець повинен знати основні правила безпеки, такі як завжди розглядати зброю як набрану, ніколи не направляти її в небезпечному напрямку та завжди вважати за нею, ніби вона завжди заряджена. Завжди слід дотримуватися інструкцій виробника щодо експлуатації та обслуговування зброї.

Однак безпека лише однією частиною ефективного користування стрілецькою зброєю. Важливо також засвоїти техніку стрільби. Правильна позиція тіла, правильний захоп рукоятки зброї та відповідна розсадка ніг грають важливу роль у досягненні точності та стабільності при стрільбі. Рухи стрільця повинні бути плавними та контрольованими, а фіксація дихання допомагає уникнути тремтіння руки під час пострілу [1, с. 5].

Також важливо враховувати характеристики конкретної зброї, такі як

дальність стрільби, калібр, тип патрону та інші технічні особливості. Знання цих параметрів допомагає стрільцеві адаптувати свій стиль стрільби для досягнення максимальної ефективності [2, с. 60]. Снарядами вогнепальної зброї, незважаючи на їхню металеву природу, визначається багато різноманітних характеристик. Калібр визначає тип снаряду, а їхню дію можна класифікувати за оболонкою та способом впливу на ціль.

Серед снарядів каліберного типу виділяють кулі - металеві проекції, призначені для формування ранового каналу. Підкаліберні снаряди, навпаки, розміщені в м'якому контейнері, що відокремлюється після виходу з каналу ствола. Це можуть бути шріт, картеч чи кулі меншого діаметру, ніж сам канал ствола.

Оболонкові снаряди характеризуються наявністю мідної, мельхіорової, томпакової чи біметалічної оболонки, що включає в себе інші компоненти снаряду. З іншого боку, безоболонкові снаряди виготовляються з м'якого металу, такого як свинець, свинцеві сплави чи навіть олово. Залежно від способу впливу на ціль, снаряди можуть бути звичайними, створюючи рівний рановий канал, експансивними, які розкриваються або руйнуються для максимальної передачі енергії та ефективного запинка цілі, або спеціальними, які призначені для виконання конкретних завдань, таких як бронебійні, трасувальні, запальні чи пристрілкові [3, с. 15].

Основними структурними компонентами вогнепальної зброї є ствол (дуло) або цівка, замикальний механізм та завогнювальний механізм.

Ствол (Цівка) служить для направлення кулі в заданому напрямку, і його внутрішня частина відома як канал ствола. Торець, що найближчий до набійника, має назву гузового (казенного) зрізку, а протилежний йому торець - дулового зрізку. Стволи поділяються на гладкоствольні та нарізні в залежності від структури каналу. Канал ствола нарізної зброї, як правило, складається з трьох основних частин: набійника, кульового входу та нарізної частини. Набійник служить для утримання та закріплення набою і його форма та розміри визначаються формою та розмірами гільзи набою. Зазвичай набійник

має форму три-чотирьох з'єднаних конусів, залежно від типу набою [4, с. 16].

Замикальний механізм - це пристрій, який закриває канал ствола з боку гузового зрізку. У дульнозарядній зброї, роль замикального механізму відіграє заглушка гузової частини ствола, а у мисливських рушниць із зламними стволами - щиток цівкової (ствольної) коробки. У револьверах, замикальним механізмом служить задня стінка рамки, а в більшості сучасної вогнепальної зброї - це покривкою або замок (затвор) [3, с. 63].

Завогнювальний механізм відповідає за ініціювання пострілу, існують різні види цього механізму в залежності від принципу дії, такі як термічний, ударно-іскровий, курковий, ударниковий, курково-ударниковий, покривковий (затворний) та електроіскровий завогнювальний механізм.

Стрілецька зброя пройшла численні етапи розвитку від ґнотового та кременевого замків у XIV-XV століттях до автоматичної зброї на початку XX століття. Ці досягнення включають в себе винайдення паперового набою у середині XVI століття, введення багнету в XVII столітті, розробку капсульного замку на початку XIX століття, та винайдення магазинної зброї наприкінці XIX століття [1, с. 36].

Також існують травматичні снаряди, які, незважаючи на металеву природу, не призначені для заподіяння смертельних поранень. Вони виготовляються з еластичних матеріалів з низькою питомою вагою для зменшення проникної дії. Таке різноманіття снарядів відкриває широкі можливості використання вогнепальної зброї в різних сценаріях та завданнях.

Стрільба зі стрілецької зброї - це мистецтво, що вимагає поєднання технічних навичок, фізичної підготовки та концентрації. Тільки за умови правильного поводження зі зброєю та дотримання всіх необхідних вимог можна досягти високого рівня майстерності в цій дисципліні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Дробан О. М. Підходи до оцінки ефективності стрільби зі стрілецької зброї. Військово-технічний збірник 2018. С. 19-23.

2. Ізотов О. М. Криміналістичне дослідження патронів ручної стрілецької зброї. Вісник Національної академії прокуратури України. 2019. С. 82-96.

3. Лелека В. М. Кульова стрільба з методикою навчання. 2022. С. 420.

4. Петренко В. М. Стрілецька зброя та вогнева підготовка. 2020. С. 60.

БЕЗПЕКА ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ТЕХНОГЕННОГО ХАРАКТЕРУ

Накрапас Данило Валерійович
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Плахотний Артем Павлович
старший викладач кафедри ТСП
підполковник поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

У ситуаціях активних бойових дій, які зумовлені виконанням службових обов'язків, поліцейські часто стикаються з різноманітними загрозами для свого життя та здоров'я. Відповідно до Указу Президента України №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», військове командування, спільно з Міністерством внутрішніх справ України та іншими органами виконавчої влади, вживають заходів, передбачених Законом України «Про правовий режим воєнного стану», для забезпечення оборони країни, захисту безпеки населення та інтересів держави [1]. Забезпечення громадського порядку: Поліцейські повинні забезпечити громадський порядок під час евакуації та після неї [5].

У критичних обставинах, зокрема під час виникнення надзвичайних ситуацій воєнного характеру, працівники поліції повинні суворо дотримуватися базових правил, що гарантують їх безпеку, і використовувати всі доступні засоби захисту. Особовий склад відіграє важливу роль у подоланні військових конфліктів. Зони активних бойових дій є місцями підвищеної небезпеки, тому поліцейські, які опиняються там, повинні мати глибокі знання в таких областях, як психологія, надання медичної допомоги у кризових ситуаціях, захист від хімічних атак ворога, а також уміння діяти в умовах підвищеної радіаційної

небезпеки та обізнаність з правилами поводження з вибухонебезпечними предметами та іншими ризикованими ситуаціями [2, с. 45].

Слід відзначити, що з кожним роком засоби, які використовуються у воєнних конфліктах, піддаються модернізації, переходячи на більш вдосконалені та ефективні моделі. Таким чином, розуміння принципів їх функціонування та методів протидії ними стає ключовим аспектом в умовах бойових дій. Все вищезазначене, в свою чергу, сприятиме адекватній реакції працівників поліції на небезпеку, що може виникнути під час виконання їхніх службових обов'язків.

Сучасне обладнання дозволяє імітувати різноманітні сценарії, в яких може опинитися поліцейський під час виконання службових обов'язків. Це надає можливість значно покращити навички, які спеціаліст зможе використовувати під час реальних ситуацій. Тренування виявляється критично важливим та належним у підготовці фахівців даного профілю, оскільки воно дозволяє моделювати різні варіанти подій та вирішення ситуацій, що полегшує адаптацію до різноманітних сценаріїв та мінімізує несподіваність та невизначеність під час виникнення надзвичайних ситуацій воєнного стану [3, с. 48].

Забезпечення поліцейських сучасними засобами захисту в кризових ситуаціях, особливо під час виїздів на місце ракетних обстрілів, є невід'ємною частиною гарантування їхньої особистої безпеки. Основною метою індивідуального захисту є забезпечення захисту тіла людини або його частини від вражаючої дії різноманітних предметів, холодної зброї та куль вогнепальної зброї [2, с. 30].

Це стає ключовим аспектом у забезпеченні ефективної реакції поліцейських на потенційні загрози та ризики, що можуть виникнути в умовах воєнного конфлікту. Покращення співпраці та збору інформації: Поліцейські, які демонструють емпатію та розуміння, зазвичай отримують більше співпраці з громадою та свідками злочинів [7]. Завдяки сучасному обладнанню та інтенсивному тренуванню, поліцейські можуть бути на високому рівні

готовності до будь-яких викликів та виконання своїх завдань в умовах надзвичайних обставин.

Зона проведення бойових дій, як вже зазначалося раніше, представляє собою надзвичайно небезпечний контекст для життя та здоров'я поліцейських, які активно беруть участь у воєнних конфліктах. На жаль, існують випадки, коли поліцейський може отримати легкі ушкодження, які не потребують медичної інтервенції та евакуації, а також серйозні поранення, які вимагають негайного медичного втручання та евакуації. Таким чином, наявність системи кваліфікованої медичної допомоги є невід'ємною складовою механізму, спрямованого на забезпечення безпеки поліцейських в умовах кризових ситуацій [4, с. 13].

Отже, забезпечення безпеки поліцейських виявляється ключовим аспектом під час виникнення надзвичайних ситуацій воєнного характеру. Для забезпечення ефективної роботи Національної поліції в умовах воєнного стану та забезпечення громадського порядку та безпеки необхідно правильно організувати її діяльність [6]. Це є багатокомпонентним процесом, що в значній мірі залежить від знань, які працівники поліції отримують під час навчання у вищих навчальних закладах, а також в процесі проходження курсів та навчальних тренінгів. Держава в свою чергу повинна забезпечити практичні можливості для розвитку навичок та захисту життя поліцейських. Якість та захищеність особового складу виступають однією з ключових цілей у кожному воєнному конфлікті. Дослідження з даної теми набуває особливої важливості в сучасний період, коли поліцейські регулярно опиняються в постійній небезпеці під час виконання своїх службових завдань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Указ Президента України №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text

2. «Спеціальна техніка Національної поліції України» : навч. посіб. з дис. «Тактико-спеціальна підготовка» / Ю. В. Гнусов, В. А. Світличний,

Ю. М. Онищенко; Харк. нац. ун-т внутр. справ, факультет № 4, каф. кібербезпеки. Х. : ХНУВС, 2017. 175 с.

3. Євтушок, В. А. Е. К. Алієв. Тактична підготовка поліцейського до дій в умовах епідемії. 2020. С. 30.

4. Моргунов, О. А. Особливості підготовки майбутніх поліцейських в умовах режиму воєнного стану. Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану: зб. наук. пр.[конф.(м. Харків, 26 трав. 2023 р.)].Вінниця: ХНУВС, 2023.С. 157-160, 2023.

5. СИЗОВ, Владислав Костянтинович; ПЛАХОТНИЙ, Артем Павлович. ДІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У РАЙОНАХ ХІМІЧНОГО ЗАРАЖЕННЯ. In: *The 6 th International scientific and practical conference "Modern problems of science, education and society"(August 14-16, 2023) SPC "Sci-conf. com. ua", Kyiv, Ukraine. 2023. 671 p.* 2023. p. 654.

6. ХОДА, Олена Сергіївна; ПЛАХОТНИЙ, Артем Павлович. ДОДАТКОВІ ПОВНОВАЖЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. In: *The 5 th International scientific and practical conference "Modern problems of science, education and society"(July 17-19, 2023) SPC "Sci-conf. com. ua", Kyiv, Ukraine. 2023. 881 p.* 2023. p. 874.

7. ЗІКРАЧ, Денис Олександрович; ПЛАХОТНИЙ, Артем Павлович. РОЛЬ ЕФЕКТИВНОСТІ КОМУНІКАЦІЙНОЇ ТАКТИКИ В ПОЛІЦЕЙСЬКІЙ РОБОТІ: ВПЛИВ ТА ПЕРЕВАГИ. In: *The 6 th International scientific and practical conference "Modern problems of science, education and society"(August 14-16, 2023) SPC "Sci-conf. com. ua", Kyiv, Ukraine. 2023. 671 p.* 2023. p. 597.

ПРАВОВІ ОСНОВИ ТА ПРИНЦИПИ ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УКРАЇНІ

Накрапас Данило Валерійович
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Плахотний Артем Павлович
старший викладач кафедри ТСП
підполковник поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

З першого дня війни через пошкодження цивільної та військової інфраструктури помітно відчуваються економічні зміни в Україні [7]. Незважаючи на виклики, що супроводжують війну в Україні, реформи у Міністерстві внутрішніх справ продовжують приносити позитивні результати. Робота правоохоронців сприяла значному зменшенню рівня злочинності в країні. Від ефективності роботи Національної поліції залежить безпека громадян, захист їх прав та забезпечення громадського порядку [5]. Ключовий внесок у цей процес вносять вищі навчальні заклади, які пропонують спеціалізовані програми навчання для майбутніх правоохоронців.

Зокрема, Житомирський державний технологічний університет планує надавати знання з методів і технологій правоохоронної діяльності. Запорізький національний університет обіцяє навчати студентів використовувати технічні та спеціальні засоби Національної поліції України. У Центрально-українському державному педагогічному університеті ім. В. Винниченка відзначають, що їх підготовка студентів орієнтована на роботу в правоохоронних, судових та інших державних органах [1].

Однак, важливо відзначити, що в усіх закладах вищої освіти, окрім тих, які підпорядковані Міністерству внутрішніх справ України, навчальні плани не передбачають такої ключової дисципліни, як «Тактико-спеціальна підготовка». Це становить значущу проблему в підготовці кваліфікованих кадрів для правоохоронних органів [3].

Питання, на яке слід зосереджувати увагу при вивченні «Тактико-спеціальної підготовки», чи на теорію, чи на практику, залишається актуальним. Комунікаційна тактика є ключовим елементом роботи поліцейських оскільки вона впливає на сприйняття та реакцію громади, потерпілих та злочинців [6]. Розуміння сутності цієї дисципліни та принципів, на яких вона ґрунтується, стає надзвичайно важливим завданням. «Тактико-спеціальна підготовка» визначається як комплекс заходів, спрямованих на розвиток поліцейських навичок, які дозволяють ефективно застосовувати теоретичні знання в реальних ситуаціях, оцінювати події та приймати правомірні рішення в умовах ризику.

Отже, вивчення «Тактико-спеціальної підготовки» є невід'ємною частиною професійної підготовки правоохоронців і вимагає уваги до як теоретичних, так і практичних аспектів цієї важливої дисципліни [4, с. 277].

Досвід показує, що поліцейські не завжди мають достатню підготовку для екстремальних ситуацій, їхні дії часто виявляються нечіткими, відсутні ефективність, згуртованість та оперативність. Виникають серйозні проблеми у розстановці сил і засобів, організації управління нарядами і забезпеченні зв'язку, а також в матеріально-технічному плані. Захист особового складу не завжди знаходить належну увагу. Система «Тактичної підготовки» ґрунтується на поєднанні різних структурних елементів, таких як тактика професійної діяльності, спеціальна тактика, цивільний захист, військова топографія та тактична медицина. Ця підготовка, яка є невід'ємною частиною службової підготовки, тісно пов'язана з різними науками загальноосвітнього і галузевого характеру [3, с. 73].

Мета тактичних (тактико-спеціальних, тактико-стройових) занять полягає

відпрацюванні практичних аспектів організації бою, управління підрозділами в бою та їхнього всебічного забезпечення. Основний метод навчання - це вправи та тренування в виконанні прийомів та способів дій, навчально-бойових нормативів. Заняття також включають вивчення нормативно-правової бази, зокрема Закону України «Про Національну поліцію України» та інших нормативно-правових актів Міністерства внутрішніх справ України, які регламентують службово-бойову діяльність відомства. Особливу увагу, на наш погляд, слід приділяти вивченню та застосуванню Розділу V «Поліцейські заходи» Закону України «Про Національну поліцію» [2, с. 5].

Принципи «Тактико-спеціальної підготовки» включають в себе виховання високих моральних і вольових якостей, розвиток системного прийняття рішень в будь-яких умовах, поглиблення теоретичних знань і практичних навичок в організації та управлінні спеціальними операціями, а також навчання тактиці несення патрульної служби.

«Тактико-спеціальна підготовка» охоплює дві складові частини - спеціальну тактику і тактику професійної діяльності. Спеціальна тактика охоплює впровадження в практику превентивних та примусових поліцейських заходів, методів і прийомів дій в екстремальних ситуаціях, вибір раціональних варіантів угруповань сил та безпосереднє управління ними під час спеціальних операцій. Тактика професійної діяльності включає в себе несення служби поліції, боротьбу з правопорушеннями та забезпечення публічної безпеки в різних обставинах [1, с. 16].

Правові основи та принципи тактико-спеціальної підготовки поліцейських в Україні є визначальними аспектами професійної діяльності правоохоронців, спрямованими на забезпечення ефективності та законності їх дій у різноманітних ситуаціях. Ці аспекти знаходять своє відображення у нормативно-правових актах, що регулюють службову діяльність поліцейських в країні. Закон України «Про Національну поліцію» є основним правовим документом, який визначає правові засади діяльності поліції в Україні. У Розділі V цього Закону, присвяченому «Поліцейським заходам», визначено

норми та принципи, що регулюють тактико-спеціальну підготовку поліцейських [1].

Одним із основних принципів тактико-спеціальної підготовки є відповідність законам України та міжнародним стандартам прав людини. Поліцейські, отримуючи спеціальну підготовку, повинні дотримуватися законів та забезпечувати захист прав і свобод громадян. Це включає в себе правомірне використання сил та засобів у випадках необхідності, дотримання принципів пропорційності та необхідності у реакції на події [2, с. 56].

Ще одним важливим принципом є принцип прозорості та відкритості. Поліцейські під час тактико-спеціальної підготовки повинні отримувати чіткі і зрозумілі інструкції, а їхні дії мають бути відкритими для аналізу та контролю з боку влади та громадськості. Також, тактико-спеціальна підготовка ґрунтується на принципі індивідуальності та адаптації. Кожний поліцейський має отримати підготовку, яка враховує його особисті характеристики та особливості службової діяльності. Правові основи тактико-спеціальної підготовки також визначають розподіл компетенцій між різними службовими підрозділами та органами, що здійснюють навчання поліцейських. Це забезпечує системність та згуртованість в навчальному процесі.

Отже, тактико-спеціальна підготовка поліцейських в Україні ґрунтується на чітких правових основах та принципах, що сприяють високому рівню професійності, ефективності та законності дій правоохоронців у різних ситуаціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40–41. Ст. 379.

2. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України : наказ МВС України від 21.01.2016 № 50 База даних «Законодавство України» Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16

3. Тактико-спеціальна підготовка працівників ОВС України : навч. посіб. С. М. Банах, В. Р. Булачек, І. С. Винярчук, Ю. Р. Йосипів та ін. Львів : ЛьвДУВС, 2011. 300 с.

4. Тактико-спеціальна підготовка : навч. посіб. / Комісаров О. Г., Собакарь А. О., Соболь Е. Ю., Юнін О. С. та ін. ; Дніпропетровськ. держ. ун-т внутр. справ. Дніпро : ДДУВС, 2017. 277 с.

5. ХОДА, Олена Сергіївна; ПЛАХОТНИЙ, Артем Павлович. ДОДАТКОВІ ПОВНОВАЖЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. In: *The 5 th International scientific and practical conference "Modern problems of science, education and society"(July 17-19, 2023) SPC "Sci-conf. com. ua", Kyiv, Ukraine. 2023. 881 p.* 2023. p. 874.

6. ЗІКРАЧ, Денис Олександрович; ПЛАХОТНИЙ, Артем Павлович. РОЛЬ ЕФЕКТИВНОСТІ КОМУНІКАЦІЙНОЇ ТАКТИКИ В ПОЛІЦЕЙСЬКІЙ РОБОТІ: ВПЛИВ ТА ПЕРЕВАГИ. In: *The 6 th International scientific and practical conference "Modern problems of science, education and society"(August 14-16, 2023) SPC "Sci-conf. com. ua", Kyiv, Ukraine. 2023. 671 p.* 2023. p. 597.

7. САВЕНКО, Анастасія Богданівна; ПЛАХОТНИЙ, Артем Павлович. ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ ПРОТИ МИРНОГО НАСЕЛЕННЯ. *Адаптація правової системи України до права Європейського Союзу*, 261.

ЦИВІЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПРАВОВІДНОСИНИ

Наліжитий Вадим Віталійович
Здобувач вищої освіти
Навчальної групи СР-142
3 курсу ННІПФППН
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Нагорна Олена Олександрівна
Старший викладач кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
старший лейтенант поліції

Цивільні процесуальні правовідносини є суспільними відносинами, які регулюються нормами цивільного процесуального права та виникають між судом та іншими суб'єктами. Ці відносини формуються у випадках порушення норм цивільного процесуального права та здійснюються під час розгляду та вирішення цивільних справ [1].

Цивільні процесуальні правовідносини, як і будь-які інші, виникають за наявності наступних передумов: норма права, процесуальна правосуб'єктність та юридичний факт. Цими юридичним фактом, зазвичай, є процесуальні дії чи частіше сукупність юридичних фактів, тобто юридичний склад. Події безпосередньо не викликають виникнення процесуальних правовідносин, але можуть стати приводом для здійснення дій, що тягнуть за собою виникнення процесуальних правовідносин. Смерть однієї зі сторін тягне за собою виникнення правовідносин між судом і правонаступником тільки в тому випадку, якщо він вступить у процес (позивач), або буде залучений до процесу судом (відповідач) [2]

На відміну від інших правовідносин, що виникають в інших галузях права, цивільним процесуальним правовідносинам притаманні такі особливості:

1) Правовідносини у цивільному процесі врегульовані нормами цивільного процесуального права. Такі відносини існують лише у правовій формі. Наприклад, у сімейних відносинах право торкається сфери лише за суттєвими та важливими моментами.

2) Також «специфічною особливістю цивільних процесуальних правовідносин є те, що вони утворюють систему тісно взаємопов'язаних і взаємозумовлених відносин, що послідовно розвиваються і змінюють один одного» Ця система складається з самостійних правовідносин. Вони можуть відрізнятися один від одного з різних підстав (за змістом, об'єктом, суб'єктами).

3) Наявність юридичних фактів (юридичних складів) є основою виникнення цивільних процесуальних правовідносин. Юридичний склад – це сукупність юридичних фактів, які необхідні для наступу юридичних наслідків. Цивільним процесуальним правовідносинам властиві такі юридичні склади, у яких факти встановлюються у порядку.

4) Одним із учасників цивільних процесуальних правовідносин є суд, який керує діями учасників процесу та є представником держави. Діяльність суду носить лише правозастосовний характер і спрямована на захист прав, свобод та законних інтересів громадян. Суд у своїй діяльності керується положеннями Конституції України та інших нормативно-правових актів.

5) Однією з особливостей є системність цивільних процесуальних правовідносин. Всі відносини в цій системі взаємопов'язані та взаємозалежні, що необхідно для винесення законного рішення суду [3].

Реалізація прав і обов'язків здійснюється учасниками у вигляді процесуальних дій у судочинстві.

Учасниками цивільних процесуальних правовідносин є суд, громадяни, організації, а також особи без громадянства, іноземні громадяни, іноземні та міжнародні організації. Беручи участь у цивільному процесуальному судочинстві, вони набувають статусу суб'єктів цивільних правовідносин. Кожен суб'єкт відстоює свої інтереси, займаючи у цивільному процесі певне становище (позивача, відповідача, третьої особи, заявників тощо). Суб'єкти

цивільних правовідносин, відповідно до свого положення, мають певні права і обов'язки. Існує три основні види суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин: - суд; особи, що беруть участь у справі; особи, які сприяють здійсненню правосуддя. Основним суб'єктом процесу є суд, який посідає важливе місце серед інших учасників процесу. Особи, що беруть участь у процесі, грають значну ролі. Їх діяльність впливає на перебіг цивільно-процесуальних відносин [4]. До осіб, які сприяють здійсненню правосуддя, належать: експерти, свідки, фахівці, перекладачі та ін. Вони не мають юридичної зацікавленості у результаті справи.

Межі допустимої зміни предмета позову чи предмета заяви, предмета доведення коректно встановлюються у вигляді визначення об'єкта процесуальних правовідносин. Те, на що спрямовані правовідносини є об'єктом цивільних процесуальних правовідносин. Існують такі види об'єктів процесуальних правовідносин, як: загальний та спеціальний. Загальним об'єктом є суперечка про право між суб'єктами, що знаходиться за межею процесуальних правовідносин. Також загальний об'єкт виділяється із адміністративно-правових відносин. Спеціальний об'єкт це те, на досягнення чого, спрямовані будь-які правовідносини. Будь-які правовідносини мають свій спеціальний суб'єкт [5].

Таким чином, цивільне процесуальне ставлення є єдиними складними правовідносинами між судом та іншими учасниками процесу, що складається з безлічі взаємозумовлених елементарних правовідносин, що послідовно змінюють один одного, об'єднаних метою правильного розгляду та вирішення справи. Цивільні процесуальні правовідносини існують протягом всього процесу і повністю охоплюють процесуальну діяльність суду та інших його учасників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Паскар А. Цивільні процесуальні правовідносини. Алерта, 2021.

2. Шаров Є. В. Особливості сучасних цивільно-процесуальних

правовідносин. Придунайська філія ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом». 2018. 128 с.

3. Діденко Л. Суб'єкти як елемент цивільних процесуальних правовідносин. Юридичний вісник 3. 2021. С. 55-61.

4. Шаров Є. В. Особливості сучасних цивільно-процесуальних правовідносин. Придунайська філія ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом». 2019. 128 с.

5. Бідалова К. С. Цивільні процесуальні правовідносини. Матеріали Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції «Відкрита наука України: візійний дискурс в умовах воєнного стану», 26-28 квітня 2023 року, рекомендовані до друку Вченою радою географічного факультету ДВНЗ «Ужгородського національного університету» від 27 червня 2023 року, протокол № 8. 2023. 553 с.

ДЕТЕРМІНАЦІЯ СУЧАСНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ. ФОНОВІ ЯВИЩА ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЗЛОЧИННІСТЬ

Олійник Анна Олександрівна
курсант ІІІ курсу ФПФППД
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Толпеко Олександра Олександрівна
курсант ІІІ курсу ФПФППД
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Корогод Світлана Володимирівна
старший викладач кафедри кримінального права та кримінології
доктор філософії галузі права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

У злочинності сучасного світу, Україна не залишається осторонь складнощів та викликів. Злочинність у будь-якій країні є відображенням різноманітних факторів, що формують її фонове середовище. Україна, як і багато інших країн, стикається з рядом соціальних, економічних та політичних явищ, які впливають на рівень злочинності.

Одним з ключових факторів, що визначає сучасну злочинність в Україні, є економічна ситуація. Високий рівень безробіття, соціальна нерівність та економічні труднощі підштовхують людей до злочинної діяльності, шукаючи альтернативні шляхи виживання. Крім того, соціальні та культурні аспекти також грають важливу роль у формуванні злочинності. Наприклад, зміна цінностей у суспільстві, розпад сім'ї, вплив масової культури та медіа сприяють поширенню певних видів злочинності серед молоді. Крім внутрішніх чинників, українська злочинність також може бути під впливом геополітичних та транскордонних явищ, таких як незаконна міграція, контрабанда, торгівля людьми та наркотиками.

Детермінація сучасної злочинності - це процес визначення та аналізу

факторів, які сприяють виникненню злочинності в сучасному суспільстві. Ця концепція включає в себе різноманітні аспекти, які впливають на злочинність, такі як економічні умови, соціальні фактори, культурні впливи, політичні та правові системи, технологічний розвиток, міжнародні відносини тощо. Аналізуючи детермінанти злочинності, дослідники виявляють та розібраються у факторах, які спонукають людей до вчинення злочинних дій. Це може бути все, від економічного тиску та нерівності до культурних та соціальних норм, які впливають на поведінку.

Розуміння детермінантів злочинності є важливим для розробки ефективних стратегій протидії злочинності та вдосконалення правових систем з метою зменшення рівня злочинності у суспільстві.

Згідно з висловленням професора Головкін Б. М., існують два основні підходи до розуміння фонових явищ на сучасному етапі. Перший підхід розглядає фонові явища як попередні форми поведінки, які охоплюють адміністративні порушення, дисциплінарні проступки та інші, що можна вважати попередниками злочинних порушень чинних правових норм (за словами І. М. Даньшина, В. В. Лунєєва та інших). Прихильники другого підходу вважають фонові явища супутніми злочинності, пов’язаними не прямо причинними зв'язками, а іншими детерміністичними зв'язками (за поглядами А. Ф. Зелінського, Д. О. Назаренка та інших). Вони звертають увагу не лише на порушення правових норм, але й соціальних та соціокультурних норм [1].

Навіть коли фонові явища не класифікуються як злочини, вони все ж знаходяться у центрі уваги кримінології, оскільки мають суттєвий вплив на процес виникнення злочинності. Більшість кримінологів переконані, що ці явища названі фоновими через їх взаємозв'язок зі злочинністю, але без прямого її визначення, виявляючи певні закономірності у взаємодії.

Зв'язок між фоновими явищами і злочинністю відображається у кримінальній статистиці. Наприклад, близько 60% всіх зареєстрованих українських злочинів вчиняються за умов алкогольного сп'яніння, а лише 3,5-4% при стані наркотичної ейфорії. Тобто, стан сп'яніння не тільки не

стримує особу, але навпаки, підштовхує до суспільно небезпечних дій. З іншого боку, аморальна поведінка підвищує ризик стати жертвою злочину, збільшуючи вразливість. Ці явища лише збільшують ймовірність вчинення злочинів, пов'язаних з ними [2].

Детермінація сучасної злочинності та її зв'язок з фоновими явищами є складним і важливим аспектом сучасної кримінології. Фонові явища, такі як соціальні, економічні та культурні фактори, мають вагомий вплив на рівень злочинності в суспільстві.

Ці явища не є прямими злочинами, але вони створюють умови, сприяють певним соціальним та економічним контекстам, які можуть підштовхувати людей до злочинної поведінки. Наприклад, економічні труднощі, безробіття, аморальна поведінка, споживання алкоголю чи наркотиків можуть стати факторами, які збільшують схильність до порушень права.

Для зменшення злочинності важливо не лише реагувати на самі злочини, але й працювати на запобігання фонових явищ, що їх породжують. Це може включати поліпшення економічних умов, розвиток соціальних програм, формування здорових культурних цінностей та підтримку ефективних стратегій виховання та освіти.

Розуміння впливу фонових явищ на злочинність дозволяє розвивати більш комплексні підходи до запобігання злочинності та сприяти створенню більш безпечного та стабільного суспільства [3].

Підбиваючи підсумок, можна впевнено стверджувати, що поки існують фонові явища, існуватиме й злочинність; вони становлять живильний ґрунт, який не дозволяє їй зникнути.

Перш ніж боротися з самою злочинністю, важливо спрямовати зусилля не лише правоохоронних органів, але й усієї громадськості та суспільства на запобігання негативним соціальним явищам та аморальному поведінці та їх усунення. Щоб зменшити кількість порушень, необхідно спрямовувати зусилля на вирішення причин і умов, які спонукають до їх вчинення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Фонові для злочинності явища: запобігання та протидія : зб. тез доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (27 квіт. 2018 р., м. Харків) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Кримінол. асоц. України. Харків : ХНУВС, 2018. 122 с.

2. Голубов А. Є. Протидія та запобігання фоновим для злочинності явищам органами системи кримінальної юстиції України І А.Є. Голубов І І Фонові для злочинності явища: запобігання та протидія: зб. тез доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (27 квіт. 2018 р., м. Харків) І МВС України, Харків, нац. ун-т внутр. справ; Кримінолог, асоц. України. Харків: ХНУВС, 2018. с. 33-35.

3. Фіалка М. І. Фонові явища та детермінанти злочинності: співвідношення та взаємозалежність термінів І М.І. Фіалка І І Фонові для злочинності явища: запобігання та протидія: зб. тез доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (27 квіт. 2018 р., м. Харків) І МВС України, Харків, нац. ун-т внутр. справ; Кримінолог, асоц. України. Харків: ХНУВС, 2018. с. 103-104.

ДІЗНАННЯ ЯК САМОСТІЙНА ФОРМА ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Олійник Анна Олександрівна
курсант ІІІ курсу ФПФППД
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Толпеко Олександра Олександрівна
курсант ІІІ курсу ФПФППД
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Єфімов Володимир Веніамінович
Кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри
кримінального процесу та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Дізнання, як самостійна форма досудового розслідування, відіграє важливу роль у встановленні обставин правопорушень та зборі необхідної інформації для подальшого розгляду справи в суді. Цей вид розслідування відкриває можливості для збору доказів та встановлення фактів, що допомагає правоохоронним органам у вирішенні кримінальних, цивільних чи адміністративних справ. Важливою характеристикою дізнання є його об'єктивність та незалежність, що дозволяє забезпечити справедливість у вирішенні справи. Дізнання як самостійний етап перед судовим розглядом надає можливість зібрати достатню кількість доказів для вирішення справи у відповідності з вимогами закону.

Однак, важливо пам'ятати, що дізнання повинно відбуватися в межах закону та з урахуванням прав та свобод людини, уникати будь-якої форми неправомірного втручання чи порушення законодавства. Загальна мета дізнання полягає в з'ясуванні обставин справи для подальшого встановлення обвинувачення чи вирішення справи у відповідності з принципами правосуддя

та закону.

Стаття 3 Кримінального процесуального кодексу України надає визначення ключових термінів, включаючи "дізнання", яке визначається як форма досудового розслідування, спрямована на вивчення кримінальних правопорушень. Та сама стаття також пояснює "дізнавача" як посадову особу підрозділу дізнання національної поліції, органу безпеки, контролю за податковими законами, Державного бюро розслідувань. Ці особи, згідно з КПК України, отримують повноваження проводити передсудове розслідування кримінальних правопорушень в межах визначеної компетенції. Згідно зі статтею 215 КПК України, досудове розслідування злочинів проводиться у формі досудового слідства, а щодо кримінальних правопорушень - у формі дізнання, згідно з передбаченим порядком у КПК України [1].

Можливо, існування виключно такого етапу розслідування, як початковий період дізнання, не є надто ефективним, оскільки не вирішує основних проблем перевантаження слідчих, а навпаки, їх підсилює. Сучасна практика показує, що розробники Кримінального процесуального кодексу України не врахували рекомендацій Модельного КПК для країн СНД і вибрали інший шлях для дізнання, розглядаючи його як самостійну форму передсудового розслідування.

Зміни, внесені до КПК України у липні 2020 року, визначили новий хід розвитку дізнання, що свідчить про те, що законодавець поки що не налаштований радикально змінювати порядок проведення дізнання або відмовлятися від його самостійності в передсудовому розслідуванні. Однак, у зв'язку з проблемами, які виникають у сучасній практиці застосування "оновленого" дізнання, такими як тривалість процесу, обмеженість та порядок проведення окремих процесуальних дій до внесення інформації до Єдиного реєстру досудових розслідувань та інших аспектів, які настільки цікавлять науковців та практиків, виправлення до КПК України, швидше за все, буде здійснене [2].

Оскільки правове врегулювання цього процесуального інституту залишається далеким від ідеального та потребує вдосконалення, одним із

напрямків подальших досліджень може бути розгляд питання доцільності існування обох форм дізнання, які були описані вище.

На сьогоднішній день, незважаючи на поточні зміни в законодавстві, дізнання залишається важливим етапом у вирішенні кримінальних справ. Проте, щоб відповісти на сучасні виклики, його потрібно постійно вдосконалювати, враховуючи думку практиків, науковців та експертів. Подальші дослідження та можливі зміни в законодавстві можуть спрямуватися на покращення ефективності дізнання, його прозорості та врахування прав людини [3].

Загалом, дізнання як самостійна форма досудового розслідування є важливим елементом правової системи, але потребує постійного аналізу та вдосконалення для забезпечення справедливості та ефективності правосуддя.

Дізнання як самостійна форма досудового розслідування має свої переваги та недоліки. Його важливість полягає в можливості збору доказів із широкого спектру джерел, встановленні обставин правопорушень та створенні підґрунтя для подальшого розгляду справи в суді. Проте існує ряд проблем, пов'язаних з ефективністю цього етапу розслідування, таких як тривалість процесу, обмеженість прав і можливостей дізнавачів, а також питання його незалежності та об'єктивності.

Отже, з урахуванням обговорених аспектів, можна зробити висновок, що дізнання, як самостійна форма досудового розслідування, є значущим етапом у процесі встановлення правопорушень та збору доказів для подальшого судового розгляду. Воно забезпечує можливість здійснення процесуальних дій, необхідних для обґрунтованого прийняття рішень у справах.

Однак, існують питання щодо його ефективності та недоліків, зокрема, тривалості процесу, обмежень щодо прав і можливостей дізнавачів, а також необхідності постійного вдосконалення процедур. Незважаючи на це, відбуваються зміни в законодавстві, які спрямовані на поліпшення цього процесуального етапу, однак їхню ефективність потрібно буде оцінювати з часом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 27 листоп. 2020 р.). Харків, 2020. С. 159-161.

2. А. В. Рось, Д. І. Серховець. Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 27 листоп. 2020 р.). Харків, 2020. С. 159 - 161.

3. Кунтій А. І., Хитра А. Я. Окремі питання початку досудового розслідування у формі дізнання. *Журнал східноєвропейського права*. 2021. № 84. С. 10-14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jousepr_2021_84_4

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ

Олійник Анна Олександрівна
Курсант 3 курсу ПД-132
Спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
Факультетет підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ
Опацький Роман Миколайович
доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності факультету
підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент, майор поліції

Правове регулювання є важливим впливом на суспільні відносини, який здійснюється державою за допомогою всіх юридичних засобів з метою їх закріплення, впорядкування, розвитку й охорони, спрямований на відображення та узгодження суспільних інтересів задля розвитку основних сфер суспільних відносин.

Правове регулювання *– це здійснюване державою за допомогою права і сукупності правових засобів упорядкування суспільних відносин, їх юридичне закріплення, охорона і розвиток.* В умовах формування в Україні основ правової держави роль і значення правового регулювання суспільних відносин набувають особливої актуальності. Це зумовлено тим, що головною ознакою моделі держави, що характеризується як правова, є саме ознака високої правової урегульованості суспільних відносин.

Правове регулювання адміністративної діяльності в Україні складається із системи нормативно-правових актів, які відрізняються один від одного багатьма ознаками, такими, наприклад, як: юридична сила; назва; органи, що їх приймають; порядок набрання чинності, – однак мають одне спрямування - впорядкування, узгодженість, що в результаті має привести до

нормального функціонування країни в цілому [1].

Головний зміст адміністративно-правового забезпечення публічної безпеки полягає у впливі на зовнішню сферу відносин і виявляється у процесі організаційно-правової діяльності. Цей вплив, звичайно, має на увазі і застосування засобів адміністративного примусу, які б забезпечили необхідні зв'язки усіх ланок системи охорони в інтересах їх ефективного функціонування, що не дає ознак можливості розглядати примус як основний напрямок адміністративно-правового забезпечення публічної безпеки. Примус завжди розглядається як допоміжний (до методу переконання) метод державного управління [2].

Важливим кроком на шляху підвищення ефективності забезпечення публічної безпеки і порядку в Україні стало прийняття Закону України «Про Національну поліції», у якому було закладено правову основу діяльності підрозділів поліції України та закріплено «забезпечення публічної безпеки і порядку» (ч. 1 ст. 2 закону України «Про Національну поліцію») – як одну з головних сфер, де працівники поліції виконують покладені на них завдання.

Так, основним нормативно-правовим актом, на який спираються дільничні офіцери поліції під час виконання своїх безпосередніх обов'язків, є наказ МВС України від 28.07.2015 № 650 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції» [3]. Вони попереджають правопорушення, ведуть боротьбу зі злочинністю, здійснюють нагляд за додержанням нормативних актів, які регулюють громадський порядок і громадську безпеку, вживають заходів щодо охорони державної та особистої власності, забезпечують захист прав і законних інтересів громадян. Провідна роль дільничних офіцерів поліції у практичному вирішенні покладених на поліцію завдань також обумовлена тим, що вони виконують основний обсяг профілактичних та правоохоронних функцій поліції, і до них безпосередньо звертаються громадяни з усіх питань охорони публічного порядку. Отже, від ефективності їх роботи безпосередньо залежить захист прав і свобод громадян від протиправних посягань.

Патрульна служба відповідно до покладених на неї завдань здійснює:

1) цілодобове патрулювання території обслуговування з метою забезпечення належної охорони громадського порядку, громадської безпеки та контролю за дотриманням правил дорожнього руху;

2) реагування на повідомлення про правопорушення, надання невідкладної допомоги;

3) самостійне виявлення правопорушень під час патрулювання та в інших випадках, передбачених законодавством;

4) припинення правопорушень;

5) затримання правопорушників та доставлення їх до підрозділів поліції;

6) охорону місця події;

7) співпрацю з іншими структурними підрозділами органів Національної поліції;

8) виконання інших повноважень, передбачених нормативноправовими актами МВС [4].

До основних сил органів Національної поліції України, що забезпечують публічну безпеку віднесено патрульну поліцію, а саме: відділ (сектор) превенції, сектори реагування патрульної поліції, стройовий підрозділ патрульної служби поліції особливого призначення.

До додаткових сил, що приймають участь у забезпеченні публічного порядку і безпеки, слід віднести ті, для яких це завдання не є основним, а лише додатковим. До них відносяться, перш за все, поліція охорони. Проте проблема надійного забезпечення публічної безпеки і порядку обумовлює систематичне залучення інших сил, а саме: співробітників апаратів МВС, головних управлінь Національної поліції, територіальних підрозділів Національної поліції незалежно від лінії їх роботи та особовий склад вищих закладів освіти зі специфічними умовами навчання.

Особливість же компетенції саме органів та підрозділів Національної поліції України полягає в тому, що їх діяльність спрямована на виконання трьох векторів роботи, а саме: попередження, припинення та притягнення

винних до відповідальності (усунення негативних наслідків протиправного діяння).

В умовах євроінтеграційних процесів необхідність вироблення якісного правового забезпечення підтримання публічної безпеки та порядку набуває особливої значущості й актуальності. Однак треба звернути увагу на необхідність приведення нормативно-правової бази у відповідність до вимог та реалій сьогодення (оскільки значна кількість нормативно-правових актів потребує свого оновлення), що дозволить підвищити ефективність підтримання публічної безпеки та порядку та прискорити процес інтеграції нашої держави до Європейського Союзу.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Панова О. О. Правове регулювання підтримання публічної безпеки та порядку. SCIENCES OF EUROPE. 2017. 12 (12). С. 11–16. URL: http://univd.edu.ua/scienceissue/issue/1984
2. Ільницький О. М. Правове регулювання охорони громадської безпеки в Україні. Європейські перспективи. 2010. № 3. С. 31.
3. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції : Наказ МВС України від 28.07.2015 року № 650. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17
4. Про затвердження Положення про патрульну службу МВС : Наказ МВС України від 02.07.2015 року № 796. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/z0777-15
5. Панова О. О., Карась О. В. Особливості компетенції та повноважень органів Національної поліції у сфері забезпечення публічної безпеки. Електронне наукове фахове видання «Порівняльно-аналітичне право». 2016. № 5. С. 213-215. URL: http://pap.in.ua/5_2016/64.pdf

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ В ПРАКТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Олійник Анна Олександрівна
курсант 3-го курсу факультет
підготовки фахівців для підрозділів
превентивної діяльності
Науковий керівник:
Бодирєв Дмитро
старший викладач кафедри ТСП,
Дніпропетровськийдержавний
Університет внутрішніх справ

Тема застосування вогнепальної зброї в практичній діяльності національної поліції є актуальною з численних причин: Забезпечення безпеки громадян - одне з головних завдань поліції, і вогнепальна зброя є важливим інструментом для виконання цього завдання. Зростання загрози тероризму та злочинності вимагає належного застосування вогнепальної зброї для захисту суспільства. Поліцейські часто стикаються з небезпечними ситуаціями, і їх здатність використовувати вогнепальну зброю може врятувати життя. Регулювання та контроль за використанням вогнепальної зброї важливі для забезпечення прав і обов'язків поліцейських. Оскільки ця тема має безпосередній вплив на безпеку та права громадян, вона залишається дуже актуальною і вимагає постійного дослідження і удосконалення поліцейських практик і політики.

Вогнепальна зброя - це вид зброї, який використовує вибухові заряди для стрільби снарядами чи кулями. Ця зброя може бути ручною (наприклад, пістолети, гвинтівки) або важкою (гранати, автомати), і вона призначена для захисту, нападу або інших військових чи поліцейських завдань. Вогнепальна зброя дуже різноманітна за своїми характеристиками та застосуванням, і вона регулюється законами та правилами в різних країнах з метою безпеки та контролю [1].

Українські правоохоронні органи, зокрема поліція, визначають політику

використання вогнепальної зброї відповідно до законодавства України. В Україні вогнепальна зброя визнається необхідною для працівників поліції під час виконання службових обов'язків, оскільки вони можуть стикатися з різними видами загроз для громадського порядку та безпеки. Поліція України має визначені правила та процедури для використання вогнепальної зброї, а також обов'язкову підготовку та навчання працівників з використання зброї. Це робиться з метою забезпечення безпеки громадян, стримування злочинності та підтримання правопорядку.

Залежно від конкретних ситуацій та загроз, вогнепальна зброя може бути використана поліцейськими, але це повинно відбуватися відповідно до законів та стандартів, які регулюють такі ситуації.

Застосування вогнепальної зброї працівниками поліції під час виконання службових обов'язків може призвести до різних проблем і контроверзій. Ось деякі з них:

Неправильне використання вогнепальної зброї працівниками поліції може включати в себе кілька аспектів, які становлять проблему. Це стосується випадків, коли поліцейські використовують вогнепальну зброю без належних підстав або в ситуаціях, де інші методи контролю були б більш відповідними. Наприклад, випадки стрільби у випадках, коли немає безпосередньої загрози життю чи безпеці. Поліцейські повинні правильно ідентифікувати загрозу для себе, інших осіб чи громадськості. Неправильна оцінка загрози може призвести до надмірного використання сили. Поліцейські повинні діяти відповідно до законів та стандартів, які регулюють використання вогнепальної зброї. Вони повинні мати належну підготовку та знати, за яких обставин вони можуть використовувати зброю. У деяких ситуаціях існують альтернативні методи контролю та стримування, які можуть бути більш відповідними, і поліцейські повинні знати їх та вміти їх використовувати [1].

Для управління цими питаннями, поліція повинна мати належну підготовку та стандарти, які регулюють використання вогнепальної зброї. Також важливо проводити об'єктивні розслідування випадків, де вогнепальна зброя

була використана, і за необхідності вживати відповідні заходи та відповідальність за незаконне чи неналежне використання.

Публічна довіра до поліції є критично важливою для успішної роботи правоохоронних органів і збереження громадської безпеки. Проблеми, пов'язані з використанням вогнепальної зброї, можуть серйозно підірвати цю довіру. Громадськість очікує, що поліція буде застосовувати вогнепальну зброю лише в критичних ситуаціях та за важких умов загрози. Якщо громадяни відчувають, що зброя використовується надмірно або неналежно, це може суттєво підрізати довіру до поліції. Випадки неправильного використання вогнепальної зброї можуть викликати обурення та протести громадськості, що може призвести до суспільних конфліктів та втрати довіри до правоохоронних органів [2].

Події, пов'язані з неправильним використанням зброї, можуть вплинути на психологічне становище громадян, зокрема на відношення до поліції та влади загалом. Збереження публічної довіри - завдання важливе для поліції. Це може бути досягнуто шляхом чесних розслідувань подій, прозорих комунікацій і відповідальності за недоречне використання вогнепальної зброї. Також важливо надавати громадськості можливість висловити свої побоювання та скарги і брати їх до уваги при розгляді поліцією.

Підготовка та навчання працівників поліції щодо використання вогнепальної зброї - це критична частина забезпечення безпеки та правопорядку. Перш за все, поліцейські повинні мати чітке розуміння теоретичних основ використання вогнепальної зброї, включаючи закони, правила та процедури, що регулюють цю діяльність [2]. Поліцейські повинні бути підготовлені психологічно до можливості використання зброї та дій в критичних ситуаціях. Поліцейські повинні регулярно тренувати практичні навички використання зброї, включаючи встановлення цілей, стрільбу та роботу зі зброєю під час стресових ситуацій. Важливо проводити симуляції та рольові ігри, які моделюють реальні ситуації, щоб поліцейські могли навчитися приймати швидкі та правильні рішення в стресових умовах.

Використання вогнепальної зброї під час практичної діяльності

поліцейських може суттєво вплинути на їх психологічне здоров'я. Постійний стрес та вимоги, пов'язані із застосуванням сили, можуть призвести до психологічної втоми та зниження здатності до подолання стресу. Поліцейські часто відчувають великий психологічний тиск і відповідальність за свої рішення та захист громадян у критичних ситуаціях.

Для зменшення впливу на психологічне здоров'я поліцейських важливо проводити психологічну підготовку та підтримку, надавати доступ до консультування психологів та відповідати на їхні потреби в психологічній допомозі. Також важливо визнавати, що психологічне здоров'я поліцейських - це не менш важлива сторона їхньої підготовки та роботи, як і фізична безпека [3].

Покращення проблем, пов'язаних з використанням вогнепальної зброї поліцейськими та їхнім впливом на психологічне здоров'я, вимагає комплексного підходу та заходів. Забезпечення високої якості підготовки та навчання поліцейських з використання вогнепальної зброї, включаючи психологічну підготовку і симуляції критичних ситуацій. Розробка чітких стандартів і процедур для використання зброї, їх публічна доступність і прозоре обговорення з громадськістю.

Висновок до всього вищезазначеного полягає в тому, що використання вогнепальної зброї поліцією під час практичної діяльності є надзвичайно важливим аспектом забезпечення громадської безпеки та правопорядку. Однак цей процес супроводжується численними проблемами, включаючи неправильне використання зброї, вплив на психологічне здоров'я поліцейських та підірвання довіри громадськості.

Для покращення цих аспектів важливо надавати високоякісну підготовку та навчання поліцейським, забезпечувати психологічну підтримку та консультування, розвивати стандарти та процедури, а також сприяти взаємодії з громадськістю та розумінню їхніх побоювань.

Тільки через комплексні заходи та співпрацю можна покращити безпеку та здоров'я як поліцейських, так і громадян, зберегти довіру до правоохоронних

органів та підвищити ефективність їхньої діяльності в умовах використання вогнепальної зброї.

Усі ці заходи повинні враховувати баланс між вимогою до забезпечення громадської безпеки і захистом прав та свобод громадян. Тільки завдяки комплексному підходу можна зробити правоохоронні органи більш ефективними, а суспільство - безпечнішим для всіх його членів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ДЖЕРЕЛ:

1. Застосування та використання вогнепальної зброї працівниками поліції в умовах відсутності або обмеженого освітлення : метод. рекомендації / кол. авт. ; за ред. к.ю.н., доц. В. Д. Поливанюка. Дніпро : ДДУВС, 2021. 72 с.

2. Комісаров О. Г., Собакарь А. О., Соболь Е. Ю., Юнін О. С. Тактикоспеціальна підготовка : навч. посіб. Дніпро : ДДУВС, 2017. 277 с.

3. Тьорло О. І., Йосипів Ю. Р., Синенький В. М. Тактико-спеціальна підготовка працівників Національної поліції : навч. посіб. Львів : ЛьвДУВС, 2018. 480 с.

ІСТОРИЧНІ ТИПИ (ФОРМИ) КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Омел‘яненко Юлія Володимирівна
Юзюк Богдан Сергійович
курсанти 3-го курсу
Факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник
Савенко Вікторія Петрівна
Старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
підполковник поліції

Історична еволюція кримінального процесу визначалася комплексом факторів, що впливали на його форму та організацію. На сьогодні кримінальне правопорушення є основним поняттям такої галузі права, як кримінальне право [1]. Серед основних критеріїв, які визначають форму кримінального процесу, виділяються державно-політичний режим, рівень правової культури у суспільстві та ступінь зрілості останнього.

У теорії кримінального процесу розрізняють три історичні форми, які іноді називають ідеальними типами чи моделями. Перша з них - інквізиційний кримінальний процес - властивий використання імперативного методу правового регулювання, концентрація функцій обвинувачення, захисту та правосуддя у державному органі, а також відсутність змагальності та визначення обвинуваченого як об'єкта дослідження [2].

Друга форма - змагальний процес - включає обвинувальний та позовний види. Обвинувальний процес передбачає наявність кримінально-правового спору та залежність вироку суду від змагання сторін. Позовний процес, у свою чергу, поділяється на приватно-позовний та публічно-позовний, існувавший в античних республіках Греції і Риму.

Історична динаміка цих форм визначалася не лише юридичними

аспектами, але й соціально-політичними та культурними реаліями кожної епохи. Важливо враховувати, як розвиток суспільства та зміни у поглядах на правосуддя впливали на організацію кримінального процесу в різні періоди історії.

Еволюція кримінального процесу в історії була складною та багатогранною, визначаючись численними факторами, такими як політичні та правові реформи, рівень правової культури суспільства та ступінь зрілості останнього. Зокрема, розглядаючи три основні історичні форми кримінального процесу, важливо враховувати їхні особливості та взаємовплив.

Інквізиційний кримінальний процес характеризується імперативним методом правового регулювання та концентрацією функцій обвинувачення, захисту та правосуддя у державному органі. Змагальний процес, у свою чергу, поділяється на обвинувальний та позовний, і визначається наявністю кримінально-правового спору та залежністю вироку суду від змагання сторін [3].

Третя форма — змішаний кримінальний процес — враховує елементи інквізиційних та змагальних засад, вказуючи на те, що жодна із сучасних держав не приділяє виняткову увагу лише одній формі. Зокрема, можна виділити два види змішаного процесу: перший, де досудове розслідування ґрунтується на інквізиційних засадах, а судові стадії — на змагальних; і другий, де досудове розслідування містить елементи змагальності, забезпечуючи захисникові доступ до матеріалів розслідування.

Сучасні тенденції свідчать, що все більше країн віддають перевагу змішаній формі кримінального процесу, яка комбінує інквізиційні та змагальні елементи. При цьому, у випадку досудового розслідування, надається більше можливостей захисникові, а також забезпечується право на оскарження дій та рішень органів розслідування. Такий підхід визнають більш відповідним сучасним вимогам справедливості та прав людини [4].

Отже, слід зазначити, що історичний шлях розвитку кримінального судочинства свідчить про постійні трансформації та адаптації цього інституту

під впливом різноманітних соціокультурних, політичних та правових чинників. Три основні історичні форми — інквізиційний, змагальний та змішаний процес — представляють собою етапи еволюції, кожен з яких має свої особливості та принципи [5].

Інквізиційна модель, характеризуючись централізацією влади та переважанням імперативного методу, свідчить про епоху, коли держава взяла на себе функції обвинувачення, захисту та правосуддя. Змагальний процес, у свою чергу, визначається конфліктом сторін та рівноправністю їхніх інтересів, що вказує на зміщення акценту від держави до учасників процесу.

Змішаний процес відображає сучасні тенденції, де об'єднання інквізиційних та змагальних елементів стає важливим кроком у напрямі забезпечення балансу між потребами держави та правами особи. Зокрема, досудове розслідування, яке поєднує інквізиційні та змагальні принципи, дозволяє забезпечити якісну підготовку справи до судового розгляду, а одночасно надає захисникові широкі можливості впливу на процес.

У цілому, розгляд історичних форм кримінального судочинства дозволяє зрозуміти, як вони віддзеркалюють взаємодію суспільства та правової системи, а також вказує на поступовий перехід від авторитарних моделей до більш сучасних, зорієнтованих на захист прав та свобод особи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Савенко В. П., Войнов Д. С. Суспільно-небезпечні наслідки *The 9 th International scientific and practical conference "Scientific progress: innovations, achievements and prospects"(May 29-31, 2023) MDPC Publishing, Munich, Germany. 2023., c.578, url https://www.researchgate.net/profile/M-Rumiantsev/publication/371416639_SCIENTIFIC-PROGRESS-INNOVATIONS-ACHIEVEMENTS-AND-PROSPECTS-29-31052023/links/6482d3bab3dfd73b776deed3/SCIENTIFIC-PROGRESS-INNOVATIONS-ACHIEVEMENTS-AND-PROSPECTS-29-31052023.pdf#page=578*

2. Зеленський С. М. Історія та перспективи вирішення кримінальних

справ у судовому порядку в Україні. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право* №2 2011р. 4с.

3. Мирошниченко Ю. М. Змагальність кримінального судочинства України: історія, сучасність, перспективи. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки* № 6 (3) 2015р. 101-105с.

4. Хань О. О. Історичні моделі міжнародного кримінального судочинства. Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу в умовах воєнного стану: тези доп. Міжнар. наук.-практ. Конф. Харків: ХНУВС, 2022р. 408-412р.

5. Яновська О. Г. Окремі питання типологізації українського кримінального судочинства. *Часопис Київського університету права* 2010р. 96с.

ФОРМУВАННЯ ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК СТІЛЬБИ У КУРСАНТІВ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ З ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ

Омельченко Валерія Валеріївна
Курсант третього курсу
Факультету підготовки фахівців
для підрозділу провентивної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Бодирєв Дмитро Анатолійович
Старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Хочемо почати з того, що однією з умов якісної підготовки поліцейських для подальшого проходження ними служби, підвищення рівня їх професійної компетенції та майстерності є вивчення та часта практика з вогневої підготовки.

Зазначимо, що під час стрільби з вогнепальної зброї м'язи кисті сильної руки отримують навантаження, тому подібні різкі скорочення позначених груп м'язів завжди призводять до великих кутових відхилень зброї і, як наслідок, до промахів.

Проте дуже важливо на початковому етапі вивчення техніки пострілу навчити правильним діям під час виконання кожного елемента, так як отриманні знання з часом забуваються, а навички погіршуються. Тому є необхідність підтримання відповідного рівня підготовки протягом усього строку служби.

Основними труднощами, з якими стикаються початківці-стрілки, є такі: хвилювання на вогневому рубежі; відчуття небезпеки при поводженні з бойовою зброєю; бажання абсолютно точно розташувати прицільні пристосування в точці прицілювання; самооборонний рефлекс стрілка на

очікуванні звуку пострілу і віддачі зброї, який проявляється в різкому скороченні груп м'язів, що беруть участь в його утриманні [1, с. 15].

Вікові особливості становлення рухової функції людини, розвиток таких фізичних якостей як швидкість і спритність, сила м'язів, гнучкість і витривалість широко розглядалися в науці. Також анатомічні показники і параметри особливості жінок і чоловіків виявлено та систематизовано в досить широкому спектрі. І ці дані можна використовувати при складанні сучасних методик навчання вогневої підготовки з урахуванням гендерних особливостей.

На додаток до всього необхідно враховувати вплив таких факторів: наказ керівництва; почуття відповідальності за виконання поставленого завдання; бажання знешкодити і затримати злочинця; багато інших різних обставин, що не дають можливість у повному обсязі виконати поставлене завдання (недооцінка можливостей злочинця, надання ним опору, складність ситуації і обстановки); інстинкт самозбереження [2].

Також варто відзначити, що якісний рівень розвитку психологічної підготовленості у працівника поліції забезпечує надалі адекватну поведінку та ефективні дії, що в сукупності з високою фізичною підготовкою, в кінцевому підсумку, дозволить співробітнику, незалежно від складності поставленого завдання, домогтися його успішного виконання.

Важливим є те, що у процесі навчання бойової підготовки необхідно створювати умови і моделювати ситуації, які будуть сприяти формуванню у тих, хто навчається, незалежно від статевої приналежності, сміливості і рішучості, впевненості у своїх силах і можливостях. Прийняття рішень здійснюється на основі не тільки розумових операцій, але і вгадування задуму злочинця. В такому випадку, дії працівника у кризових ситуаціях визначаються процесами антиципації, тобто передбачення.

Варто відзначити, що фізична готовність визначається рівнем розвитку необхідних загальних і спеціальних фізичних якостей: швидкості, сили, спритності, витривалості, координації рухів, стійкості до статичних напруг і перевантажень, а також здатністю протистояти впливу несприятливих факторів

зовнішнього середовища.

Педагогічна сторона морально-психологічної готовності до виконання оперативно-службових завдань у різних умовах оперативно-службової діяльності характеризується організацією і проведенням педагогічних і методичних заходів навчально-виховного процесу, спрямованих на досягнення цілей такої готовності.

Отже, варто сказати, що формування у майбутнього поліцейського психологічної та фізичної стійкості, які здобуваються ним на заняттях з вогневої підготовки, значно підвищують його шанси на професійне виконання власних обов'язків та допоможе з легкістю долати стресові ситуації, які будуть виникати в ході служби в рядах Національної поліції України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Волянський В. Планування й організація комплексних занять із вогневої та спеціальної фізичної підготовки на базовому етапі навчання курсантів вищих навчальних закладів МВС України, В. Волянський, Ю. Корнійчук, В. Штома, *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. : Фізичне виховання і спорт. 2013. Вип. 11. С. 14-17

2. Тробюк В. І. Використання інтерактивних методів навчання на заняттях з вогневої підготовки, *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія : Педагогіка. 2015. Вип. 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2015_5_20 (дата звернення 19.05.2023)

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАСОБІВ

Омельченко Валерія Валеріївна
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Плахотний Артем Павлович
старший викладач кафедри ТСП
підполковник поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
м. Дніро, Україна

Відповідно, робота поліцейського Національної поліції України зобов'язує діяти завжди відповідно до чинного законодавства [5].

Спеціальні засоби – це комплекс різних пристроїв, які у роботі правоохоронних органів, спецслужб, соціальній та деяких організаціях приватного сектора. Спеціальні засоби застосовуються у випадках, коли використані й не дали бажаних результатів усі інші форми попереднього впливу на правопорушника.

Співробітник поліції має право особисто або у складі підрозділу (групи) застосовувати спеціальні засоби у таких випадках:

1) для відображення нападу на громадянина чи співробітника поліції;

2) для припинення злочину або адміністративного правопорушення;

3) для припинення опору, який чинить співробітник поліції.

Співробітник поліції має право застосовувати такі спеціальні засоби:

1) палиці спеціальні

2) спеціальні газові засоби

3) засоби обмеження рухливості.

Забороняється стрільба на відстані менше 1 м від дульного зрізу ствола до

людини; - патрони, що мають механічні пошкодження, корозію, а також в яких вийшов термін придатності [1].

За відсутності засобів обмеження рухливості співробітник поліції має право використовувати підручні засоби зв'язування.

1) спеціальні фарбувальні та маркуючі засоби

2) електрошокові пристрої

Застосування спеціальних засобів особисто або у складі підрозділу (групи) є невід'ємним правом співробітника Національної поліції передбаченим законами України. Одним із засобів інноваційних технологій, які застосовуються під вказаного виду підготовки правоохоронних та безпекових органів є застосування мультимедійних системи [4].

Підставою для застосування спеціальних засобів є умови, за яких несилові способи не забезпечують виконання покладених на поліцію обов'язків щодо захисту життя, здоров'я, прав і свобод громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства, протидії злочинності та для охорони громадського порядку, власності та забезпечення суспільної безпеки.

Під сучасними спеціальними засобами слід розуміти поліцейські та застосовувані нею у випадках і порядку, передбачених законом, технічні вироби (пристрої, предмети, речовини) та службові тварини, основним призначенням яких є надання прямого примусового фізичного впливу на людину або будь-які матеріальні об'єкти [2].

Поліції (поліцейському) заборонено під час застосування засобів, споряджених речовинами сльозогінної та дратівної дії, здійснювати прицільну стрільбу по людях, розкидання і відстрілювання гранат у натовп, повторне застосування їх у межах зони ураження в період дії цих речовин. (пп. 2, п. 4, ст. 45 Закону України «Про Національну поліцію»).

До засобів активної оборони відносяться: ціпки гумові спеціальні; наручники; патрони з гумовою кулею ударної непроникної дії; ручні газові гранати; патрони із газовими гранатами; аерозольні упаковки; карабіни спеціальні; комплект насадок до карабіну; пістолети сигнальні; пістолети газові

та патрони до них; електрошокових пристроїв.

Наручники - пристрій у вигляді двох кілець із замками, з'єднаних між собою, що використовується органами охорони порядку або військовими для обмеження свободи дій затриманого. Наручники надягають на руки рук злочинцям, ув'язненим [3].

Електрошокові пристрої – новий вид спеціальних засобів. Електрошокові пристрої, що використовуються поліцією застосовуються:

- для відображення нападу на громадянина чи співробітника поліції;

- для припинення злочину чи адміністративного правопорушення;

- для припинення опору, який чинить співробітник поліції;

Усі види спеціальних засобів, крім того, можуть застосовуватися у всіх випадках, коли можливе застосування вогнепальної зброї на поразку людини:

- для захисту іншої особи або себе від зазіхання, якщо це посягання пов'язане з насильством, небезпечним життя або здоров'я;

- для припинення спроби заволодіння вогнепальною зброєю, транспортним засобом поліції, спеціальною та бойовою технікою, що перебувають на озброєнні (забезпеченні) поліції;

- для визволення заручників;

Поліцейські повинні отримувати відповідну підготовку та тренування для використання спеціальних засобів примусу і мають дотримуватися строгих протоколів і процедур для забезпечення їх ефективного та безпечного застосування [6]. Рішення про застосування спеціальних засобів приймає поліцейській в разі, якщо він діє індивідуально (самостійно), або керівник конкретної операції (в разі проведення спеціальної операції).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/ laws/show/580-19/ page?text=%E1%E5%F1%B3% E4%E8 - Назва з екрану

2. Про затвердження Правил застосування спеціальних засобів при

охороні громадського порядку: Постанова Ради Міністрів Української РСР від 27 лютого 1991 р. № 49- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http:// zakon2.rada.gov.ua/laws/show/49-91-п - Назва з екрану

3. Адміністративна діяльність Національної поліції: навчальний посібник для підготовки до іспиту / Калюк О. М., Константінов С. Ф., Куліков В.А. та ін. / за ред. Кулікова В. А. — К.: «Освіта України», 2018. — 230 с.

4. ВОЙНОВ, Д. С.; ПЛАХОТНИЙ, А. П. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ПІДГОТОВКИ СИЛ БЕЗПЕКИ Й ОБОРОНИ УКРАЇНИ. In: *The 3 rd International scientific and practical conference "Modern problems of science, education and society"(May 22-24, 2023) SPC "Sci-conf. com. ua", Kyiv, Ukraine. 2023. 1522 p.* 2023. p. 1311.

5. ПЛАХОТНИЙ, А. П.; ШВЕЦЬ, Є. В. ДОДАТКОВІ ПОВНОВАЖЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. *Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ*, 273.

6. ЗІКРАЧ, Денис Олександрович; ПЛАХОТНИЙ, Артем Павлович. ДІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІД ЧАС МАСОВИХ ЗАХОДІВ І В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ. In: *The 6 th International scientific and practical conference "Modern problems of science, education and society"(August 14-16, 2023) SPC "Sci-conf. com. ua", Kyiv, Ukraine. 2023. 671 p.* 2023. p. 600.

ВЗАЄМОДІЯ ПОЛІЦІЇ З НАСЕЛЕННЯМ НА ЗАСАДАХ ПАРТНЕРСТВА ЯК ПРИНЦИП ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Омельченко Валерія Валеріївна
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Плахотний Артем Павлович
старший викладач кафедри ТСП
підполковник поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Основною передумовою партнерства між поліцією та суспільством є принцип необхідності підвищення ступеня участі місцевого населення у зміцненні безпеки та громадського порядку, а також у вирішенні проблем злочинності у місцях проживання, оскільки поліція не в змозі вирішити це завдання своїми власними силами. Для того, щоб спонукати громадськість розділити відповідальність за підвищення якості життя і тим самим активно підтримати поліцію у її зусиллях щодо протидії та спонукання злочинності, поліція повинна встановити відносини довіри та партнерства із суспільством. Це партнерство повинно характеризуватись взаємною чуйністю та рівними умовами обох партнерів [1]. Поліцейські, які мають навички ефективної комунікації, здатні швидше отримувати відомості, співпрацювати з свідками та зловмисниками, що покращує успішність розслідувань та реагування на злочини [5].

Для досягнення такого партнерства поліції слід інтегруватися в суспільство і зміцнити свою легітимність у суспільстві через здійснення діяльності на основі узгодженості дій та покращення якості надання населенню своїх послуг.

Таким чином, поліцейські повинні:

- бути легко впізнаваними та доступними для місцевого населення;
- знати місцевих жителів та бути відомими для них;
- реагувати на потреби населення;
- вислуховувати проблеми населення;
- залучати та мобілізувати місцеве населення;
- звітувати про свої дії та досягнуті результати [2].

Впізнаваність та доступність вимагають, щоб працівники поліції були легко доступним для жителів даного району, що легко забезпечується їх впізнаваністю та не викликає дискомфорту присутністю біля району. Щоденні особисті контакти також можуть допомогти місцевому населенню ближче познайомитись зі «своїми» поліцейськими [1]. Поліцейські повинні бути обережними у використанні сили, дотримуватися законодавства та міжнародних стандартів з прав людини, і уникати необґрунтованих обмежень свободи мирних громадян [4].

Офіцери поліції повинні добре розуміти соціальну структуру населення своєї місцевості. Іншими словами, вони повинні скласти так звані «соціальні карти» визначених ними територій, зокрема перераховуючи вразливі групи та групи ризику, порушників порядку та злочинців, потенційні гарячі точки злочинності (наприклад, паби) та гарячі точки, місцевих керівників, різні промислові та комерційні підприємства сфери соціальних послуг.Чуйність є ще одним найважливішим принципом поліцейської діяльності, заснованої на демократичних принципах, що означає, що поліція чуйно реагує на (нагальні) потреби та проблеми всіх місцевих жителів і докладає всіх зусиль для негайного надання сприяння у неупередженій та неупередженій манері, виявляючи і повагу до прав людини [3].

Отже, можемо зробити висновок, що поліцейські послуги мають бути спеціально пристосовані до норм та системи цінностей жителів району, якому працює поліція. Необхідність проведення консультацій з місцевою громадськістю ґрунтується на визнанні того факту, що закрита поліцейська

система, яка в односторонньому порядку вирішує всі питання не матиме успіху [1]. Саме проведення консультацій з громадськістю, мобілізація та залучення населення до процесу виявлення проблем району, аналізу причин, що лежать у їх основі, встановлення пріоритетних завдань та їх реалізації також є важливими аспектами іншої відмітної характеристики роботи поліції з населення місцю проживання – попереджувального підходу до вирішення проблем. Через проведення консультацій з населенням, поліція наочно демонструє готовність враховувати проблеми, цінності та поради мешканців району.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Сучасні стратегії та перспективи оптимізації взаємодії поліції і населення в соціумі: матеріали круглого столу, 23 листопада 2017 р. / упорядники З. Р. Кісіль, Л. Й. Гуменюк. – Львів: ЛьвДУВС, 2017. – 172с.
2. Актуальні питання забезпечення публічної безпеки, порядку в сучасних умовах : поліція та суспільство - стратегії розвитку і взаємодії : Всеукраїнська науково-практична конференція (Маріуполь, 18 травня 2018 р.) : тези доповідей. - Маріуполь : ДВНЗ «ПДТУ», 2018. - 394 с.
3. Буклет «Взаємодія поліції та громади (Community Policing)
за підтримки програми «Права людини та правосуддя» МФ «Відродження»
4. ЗІКРАЧ, Денис Олександрович; ПЛАХОТНИЙ, Артем Павлович. ДІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІД ЧАС МАСОВИХ ЗАХОДІВ І В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ. In: *The 6 th International scientific and practical conference "Modern problems of science, education and society"(August 14-16, 2023) SPC "Sci-conf. com. ua", Kyiv, Ukraine. 2023. 671 p.* 2023. p. 600.
5. ЗІКРАЧ, Денис Олександрович; ПЛАХОТНИЙ, Артем Павлович. РОЛЬ ЕФЕКТИВНОСТІ КОМУНІКАЦІЙНОЇ ТАКТИКИ В ПОЛІЦЕЙСЬКІЙ РОБОТІ: ВПЛИВ ТА ПЕРЕВАГИ. In: *The 6 th International scientific and practical conference "Modern problems of science, education and society"(August 14-16, 2023) SPC "Sci-conf. com. ua", Kyiv, Ukraine. 2023. 671 p.* 2023. p. 597.

6. ІВАНЮЩЕНКОВ, Артур Вячеславович; ПЛАХОТНИЙ, Артем Павлович. ОСОБИСТА БЕЗПЕКА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА В СЛУЖБОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ. In: *The 6 th International scientific and practical conference "Modern problems of science, education and society"(August 14-16, 2023) SPC "Sci-conf. com. ua", Kyiv, Ukraine. 2023. 671 p.* 2023. p. 606.

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Омельченко Анастасія Андріївна,
здобувач вищої освіти
3 курсу навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів
національної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Логінова Марина Вікторівна
Викладач кафедри
Цивільного права та процесу, капітан поліції

Ключовою умовою для збільшення прибутковості бізнесу та підвищення вартості підприємства, яка є передумовою для досягнення добробуту його власників чи акціонерів, є створення та постійне забезпечення ефективності управління процесами формування та використання фінансових ресурсів суб‘єкта господарювання.

Управління формуванням та використанням фінансових ресурсів представляє собою систему, що включає принципи, методи, прийоми та інструменти. За їхньою допомогою організується та регулюється рух фінансових ресурсів відповідно до об'єктивних економічних законів, вимог законодавчо-нормативних актів та економічних інтересів власників підприємств.

Розумно відзначити, що неправильне забезпечення достатньої кількості фінансових ресурсів призводить до зменшення обсягів виробництва. Це, в свою чергу, може призвести до подальшого скорочення фінансових ресурсів через неможливість створення умов для розширення бізнесу через недостатнє забезпечення трудовими, матеріальними та іншими ресурсами. Причинами таких помилок можуть бути недоліки безпосередньо в організації фінансового менеджменту підприємства, а також "зовнішні" фактори, часто

непередбачуваного характеру, які неможливо уникнути. Управлінський персонал підприємства повинен враховувати ці обставини у своїй діяльності.

До чинників низької ефективності управління фінансовими ресурсами вітчизняних підприємств вчені включають:

1. Обмеженість власних джерел формування фінансових ресурсів та високий рівень поточної кредиторської заборгованості;

2. Рівень розвитку внутрішньої банківської системи не відповідає ключовим потребам реального сектору економіки;

3. Фондовий ринок України тривалий час перебуває на етапі свого становлення і має обмежену кількість ліквідних та привабливих для інвестицій фінансових інструментів [1, с. 333].

Забезпеченню ефективності управління фінансовими ресурсами негативно впливають також фактори, пов'язані із загрозами та обмеженнями, що виникли внаслідок введення воєнного стану в Україні з 24 лютого 2022 року внаслідок воєнної агресії Росії проти України. Починаючи з повномасштабного вторгнення, бізнес активно розпочав процес релокації або міграції, припинявши свою діяльність у формі "закриття підприємства". З квітня 2022 року підприємства також стали ініціювати процес банкрутства.

З 24 лютого по 31 липня 2022 року припинили свою діяльність 78059 суб'єктів господарювання, із них 76825 – фізичних осіб-підприємців та 1234 - юридичних осіб. У порівнянні з кількістю закритих підприємств у 2021 та 2020 роках за аналогічний період, ця кількість становить удвічі більше» [2].

Управління фінансовими ресурсами вітчизняних підприємств у період війни є важливою та складною задачею. Теперішні воєнні конфлікти та їхні наслідки часто спричиняють руйнування економіки та зниження рівня життя населення. Загрози фізичного знищення майна, персоналу, проблеми з постачанням енергоресурсів та блекаут – усе це може вплинути на всі галузі економіки, включаючи фінансові ринки, цінову політику, банківську систему та інвестиційні потоки. Така ситуація вимагає впровадження певних особливостей у систему управління фінансовими ресурсами підприємств для ефективного

функціонування в умовах конфлікту.

Основні риси управління фінансовими ресурсами підприємств у період війни можуть включати наступне:

4. Невизначеність: Воєнний час може породжувати ступінь невизначеності, що ускладнює процеси планування та прогнозування фінансової діяльності, вимагаючи оперативних змін та адаптацій.

5. Ризик втрат: Ведення бойових дій призводить до загрози втрати ключових активів, таких як майно та інфраструктура, які є необхідними для нормального функціонування підприємства.

6. Зміна попиту на товари. Є певні умови, які можуть призвести до зниження попиту на продукцію підприємств, оскільки більшість осіб віддає перевагу забезпеченню власної безпеки та виживанню. Це може призвести до зменшення обсягів продажу та виручки для підприємств. Проте існують умови, які визначають зміни в споживчих уподобаннях. Підприємства можуть адаптувати свою виробничу діяльність, змінюючи напрямок виробництва, щоб відповідати попиту на продукцію, яка стає більш важливою в умовах війни.

7. Зміна пріоритетів. Виникає необхідність фінансування військових потреб і волонтерських ініціатив, що може погіршити фінансування інших важливих проектів. Крім того, спостерігається збільшення витрат на забезпечення безпеки підприємств: організація може бути змушена збільшити витрати на охорону, зберігання та захист персоналу та виробничих активів від можливих ракетних та безпілотних атак з боку Російської Федерації.

Можливість зменшення витрат на підтримку ефективного фінансового управління підприємствами може включати скорочення витрат на рекламу та маркетинг, перегляд операційних витрат та зменшення чисельності персоналу.

Успішне функціонування механізму управління фінансовими ресурсами підприємства забезпечується відповідністю певних принципів. Ці принципи описують загальні правила управління фінансовою діяльністю і взаємовідносини менеджменту з іншими стейкхолдерами підприємства при прийнятті фінансових рішень [3, с. 182].

В той самий час, вплив війни на фінансову діяльність внутрішніх підприємств вимагає використання підходів, які враховують реальні можливості безпечного ведення бізнесу для власників і персоналу. На основі цього потрібно впроваджувати відповідні моделі управління формуванням і використанням фінансових ресурсів суб'єкта господарювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. O. Ye. Gudz, & P. A. Stetsiuk. (2021). Концептуальні засади формування системи управління фінансовими ресурсами підприємств. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice, 1(32), 330–340. URL: https://doi.org/10.18371/fcaptp.v1i32.200530 (дата звернення 22.11.2023).
2. Український бізнес в умовах повномасштабної війни: аналітика стану за шість місяців. Center for Innovations Development : Веб-сайт. URL: https://cid.center/ukrainian-business-inconditions-of-full-scale-war-analysis-of-the-situation-for-six-months/ (дата звернення 22.11.2023).
3. Ромашко О. М., Бариляк В. О. Теоретичні засади формування механізму управління фінансовими ресурсами підприємства. Бізнес-Інформ. 2019. №5. С. 180-184.

ГЕНДЕРНА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА ЯК СКЛАДОВА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Омельченко Анастасія Андріївна,
здобувач вищої освіти
3 курсу навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів
національної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Логінова Марина Вікторівна,
Науковий керівник:
Викладач кафедри
Цивільного права та процесу, капітан поліції

Початок XXI століття в Україні відзначився активним впровадженням гендерних цінностей у суспільство. Головними принципами в державній політиці на шляху до євроінтеграції України стали ідеї гендерної рівноваги та гендерної демократії. Перші кроки в розгляді та розумінні гендерних проблем були спрямовані на вивчення та аналіз міжнародних документів, таких як "Загальна декларація прав людини" (1948 р.), "Декларація про ліквідацію дискримінації у відношенні жінок" (1967 р.), "Конвенція про ліквідацію усіх форм дискримінації по відношенню до жінок" (1979 р.) та інші.

Правове забезпечення гендерної рівності в Україні базується на статті 24 Конституції, яка гарантує громадянам рівні конституційні права і свободи, а також рівність перед законом [1]. Ключовим етапом у системному створенні механізму гендерночутливого суспільства став Закон України "Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків". Цей закон спрямований на досягнення паритету між статями у всіх сферах суспільного життя через правове забезпечення рівних прав і можливостей, ліквідацію дискримінації за статевою ознакою, та вирівнювання можливостей жінок і чоловіків [2]. Цей закон став ключовим нормативно-правовим актом, що визначив подальший хід реалізації стратегії держави забезпечення рівності прав

і можливостей гендерів.

Сучасне суспільство визнає широкий спектр гендерних проблем, і серед них особливо актуальною є проблема домашнього насильства, яке стосується як жінок, так і чоловіків. Закон України "Про запобігання та протидію домашньому насильству", прийнятий у 2018 році, ініціював розробку "Концепції державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі до 2025 року". Програма має конкретні цілі, такі як підвищення довіри громадян до органів, які здійснюють заходи щодо запобігання та протидії домашньому насильству, подолання психологічних та інших бар'єрів у прийнятті та реалізації рішень з цього питання, забезпечення доступності та якості соціальних послуг для постраждалих від домашнього насильства, підвищення рівня обізнаності населення щодо запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі і так далі [3].

Вчинення повномасштабного вторгнення з боку росії на територію України призвело до виникнення нових аспектів гендерного виміру в українському суспільстві. У серпні 2022 року була затверджена "Державна стратегія забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року". Цей стратегічний документ передбачає впровадження заходів з протидії усім формам насильства, включаючи ті, які пов'язані з конфліктом. Також надається підтримка рівної участі жінок та чоловіків у різних галузях економічної діяльності, що має стати фундаментом для стримування процесів зростання рівня бідності серед населення, пов'язаних із російською агресією в Україні та інші аспекти. Цей документ є ключовим для забезпечення стійкості України, її відновлення та подальшого розвитку [4].

В грудні 2022 року, враховуючи важливість створення умов, сприятливих для гендерного розвитку та сталого прогресу українського суспільства на шляху євроінтеграції, зокрема у сфері освіти, Кабінет Міністрів України видає розпорядження "Про схвалення Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року". Ця Стратегія встановлює основні принципи, цільові

групи, стратегічні цілі та завдання для реалізації державної політики забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сфері освіти [5].

Отже, гендерний розвиток українського суспільства ґрунтується на правових засадах, які поступово визначають та вирішують актуальні питання забезпечення рівних прав та можливостей для жінок і чоловіків, що є необхідною частиною процесу євроінтеграції України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28 червня 1996р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 22.11.2023)
2. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 8 вересня 2005 року № 2866- IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text (дата звернення: 22.11.2023)
3. Концепція Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року від 10 жовтня 2018р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/728-2018-%D1%80#Text (дата звернення: 22.11.2023)
4. Урядом схвалено Державну стратегію забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року від 12 серпня 2022 р. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/uriadom-skhvaleno-derzhavnustratehiiu-zabezpechennia-rivnykh-prav-ta-mozhlyvostei- naperiod-do-2030 (дата звернення: 22.11.2023)
5. Стратегія впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року від 20 грудня 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2022-%D1%80#Text (дата звернення: 22.11.2023)

ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Омельченко Анастасія Андріївна
Курсант 3 курсу навчально-наукового
інституту права та підготовки
фахівців для підрозділів
Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Кияниця Володимир Миколайович
Науковий керівник:
старший викладач кафедри Кримінального процесу та
стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Російська Федерація вчинила повномасштабне вторгнення на територію України, що при звело до незаконної окупації та серйозного порушення всіх міжнародних правових норм. Ці події також призвели до внесення змін в українське законодавство, включаючи Кримінальний процесуальний кодекс України. Під час початкового етапу вторгнення, правоохоронні органи стикнулися з новими викликами, які раніше не виникали. Поза існуючими кримінальними розслідуваннями, з'явилася значна кількість новихявищ, таких як співпраця з окупантами, державна зрада, мародерство та насильство протии цивільного населення. Це призвело до необхідності оновлення процедур проведення слідства.

Серед численних законодавчих змін, які відбулися недавно, особливу увагу слід приділити гарантіям прав людини під час кримінального розслідування. Особливо важливим стало питання делегування функцій судового контролю в керівників органів прокуратури щодо проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій.

Так, в пункті 1 частини 1 статті 615 Кримінального процесуального кодексу України передбачено, що слідчий, дізнавач і прокурор зобов'язані

ухвалити рішення негайно, але не пізніше ніж через 24 години після подання заяви або повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення, або після самостійного виявлення обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення. [2] Якщо виникає ситуація, коли в умовах воєнного стану немає можливості технічного доступу до Єдиного реєстру досудових розслідувань, слідчий, дізнавач і прокурор все одно повинні приймати рішення про початок досудового розслідування, яке повинно містити інформацію, передбачену у п'ятому пункті статті 214 Кримінального процесуального кодексу України, та найближчою можливістю ця інформація внесеться до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Після цього розпочинається досудове розслідування кримінальних правопорушень. У четвертій частині статті 39 Кримінального процесуального кодексу України передбачено, що керівник органу досудового розслідування під час дії воєнного стану має право видавати мотивовані розпорядження і створювати міжвідомчі слідчі групи для проведення слідчих (розшукових) дій, з призначенням керівника групи, який буде керувати діями інших слідчих у справі.

Якщо об'єктивно немає можливості виконати повноваження слідчого судді у визначені строки, такі повноваження можуть бути делеговані керівником відповідного органу прокуратури за поданням прокурора або за клопотанням слідчого, яке погоджується з прокурором. У випадках, коли справа вимагає негайних заходів, огляд місця події може бути проведений дізнавачем, слідчим або прокурором до винесення відповідної постанови про початок досудового розслідування, і ця постанова приймається негайно після завершення огляду. Керівник органу прокуратури має повноваження приймати рішення щодо:

1. Здійснення дистанційного досудового розслідування (ст. 232 КПК України);

2. Надання дозволу на обшук житла або іншого володіння особи (ст. ст. 233, 234, 235 КПК України);

3. Надання дозволу на огляд житла або іншого володіння особи и

(щовбачається з ч.2 ст. 237 КПК України);

4. Примусове відібрання біологічних зразків для експертизи (ст. 245 КПК України);

5. Проведення негласних слідчих дій (ст. 246,247,248, 250 КПК України). [3]

Проведення відкритих та конфіденційних слідчих дій в сучасних умовах можливе з дистанційною участю захисника та може включати обшук без присутності підозрюваної особи. У такому випадку, процес та результати обшуку або огляду житла або іншого володіння особи обов'язково фіксуються засобами відеозапису. [1]

У пункті 12 статті 615 Кримінального процесуального кодексу України вказано, що дізнавач, слідчий та прокурор повинні забезпечувати можливість участі захисника в проведенні окремих процесуальних заходів, включаючи випадки, коли захисник не може бути присутнім особисто, і у таких ситуаціях можуть бути використані технічні засоби, такі як відео- або аудіозв'язок, для забезпечення дистанційної участі захисника. [2]

Дізнавач, слідчий та прокурор повинні забезпечити можливість участі перекладача для перекладу пояснень, показань або документів підозрюваного або потерпілого негайно, якщо така можливість існує. У випадках, коли наявні обставини, які унеможливлюють участь перекладача у кримінальному провадженні, дізнавач, слідчий або прокурор мають право особисто перекладати пояснення, показання або документи, якщо вони володіють однією з мов, якими володіє підозрюваний або потерпілий. [1] Всі слідчі (розшукові) дії фіксуються доступними технічними засобами, і пізніше складається відповідний протокол. Обшук та огляд без присутності підозрюваних може проводитися лише за умови забезпечення їхньої безпеки, і в таких ситуаціях процесуальні дії також реєструються засобами відеозапису. [4]

Отже, враховуючи надзвичайно складну і напружену ситуацію в країні, важливим є позитивний аспект внесених змін до діючого Кримінального процесуального кодексу, зокрема до Розділу IX-1 "Особливий режим

досудового розслідування та судового розгляду в умовах воєнного стану". Ці змінина дають слідчим, дізнавачам, керівникам органів досудового розслідування та прокурорам можливість діяти ефективно та спірно у межах діючого законодавства під час воєнного стану. Вони також встановлюють процедуру проведення досудового розслідування у випадках кримінальних правопорушень, оскільки захистсу спільства, держави та громадян від злочинів є обов'язком правоохоронних органів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Особливості досудового розслідування в умовах воєнного стану: про що варто знати. Юрій Сухов, к.ю.н., адвокат, партнер, АО "Arzinger" Андрій Ткачук, помічник юриста, Arzinger Анна Резнікова, к.ю.н., адвокат, юрист, АО "Arzinger". URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA015971 (дата звернення: 22.10.2023)
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс України, Закон, Кодекс № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), в редакції від - 1.10.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17(дата звернення: 22.10.2023)
3. Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану: Інформаційний лист Верховного Суду України від 03.03.2022 р. No 1/0/2-22 URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/aktyal_pytan_kks/6777(дата звернення: 22.10.2023)
4. Особливості кримінального провадженняу період воєнного стану. URL: https://syrota.com.ua/blog/osoblyvosti-kryminalnoho-provadzhennia-u-periodvoiennoho-stanu/(дата звернення: 22.10.2023)

ОСОБЛИВОСТІ ПРОТИДІЇ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ МОРАЛЬНОСТІ

Омельяненко Ю. В.,
Здобувач вищої освіти ІІІ курсу
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського держаного університету
вутрішніх справ
Науковий керівник:
Кисельов Андрій Олександрович,
доцент кафедри
оперативно-розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справа
кандидат юридичних наук, доцент,
майор поліції

Злочини проти моральності завжди були актуальними проблемами в суспільстві. Національна Поліція України відіграє важливу роль у забезпеченні громадського порядку та правопорядку, в тому числі у протидії злочинам що порушують моральні норми. У цьому рефераті розглядаються основні аспекти та особливості протидії підрозділами Національної Поліції України злочинам проти моральності. Такі злочини включають в себе широкий спектр правопорушень, які порушують загальні норми моралі та етики суспільства. Серед найпоширеніших злочинів цього типу можна виділити такі категорії, як сексуальні злочини, включаючи насильство, сексуальну торгівлю та домагання, порнографію та поширення непристойних матеріалів, проституція та сутенерство, зловживання дітьми та дитяча порнографія.

Розглянемо конкретно злочини пов`язані з проституцією та особливостями реагування поліції на зазначені злочини. Національна Поліція України відповідає за забезпечення законності та громадського порядку в

Україні. Проституція є однією з найстаріших професій у світі, і незважаючи на те, що в багатьох країнах ця діяльність є незаконною, вона все ще існує. Протидія злочинам, пов'язаним з проституцією, є важливою складовою роботи національної поліції. Одним з основних завдань поліції є забезпечення безпеки громадян, тому національна поліція має право та обов'язок боротися з будь-якими видами злочинності, включаючи проституцію. Протидія цьому виду злочинності має свої особливості, які потребують спеціального підходу та залучення додаткових ресурсів [1, с. 109]. Одним з найважливіших аспектів протидії проституції є запобігання її поширенню. Для цього національна поліція повинна працювати разом з іншими органами влади та громадськими організаціями, щоб забезпечити ефективну профілактику та освіту з цього питання. Наприклад, проведення інформаційних кампаній, лекцій та семінарів для молоді та дорослих може допомогти усвідомити небезпеку проституції та її наслідки. Ще одним важливим аспектом є розслідування злочинів, пов'язаних з проституцією. Для цього національна поліція повинна мати достатньо ресурсів, щоб проводити розслідування та збирати докази. Наприклад, використання підставних осіб або проведення прихованих операцій може допомогти збирати інформацію про злочинну діяльність. Крім того, національна поліція повинна співпрацювати з іншими країнами, оскільки проституція є міжнародною проблемою. Обмінінформацією та співпраця з іншимикраїнамиможедопомогти у боротьбі з транскордонною проституцією та злочинними організаціями, які займаються цим видом діяльності [2, с. 91].

Національна Поліція реагує на повідомлення громадян про порушення громадського порядку та злочини проти моральності, збирає інформацію та вживає необхідні заходи для реагування на такі випадки. Спеціалізовані служби поліції ведуть розслідування злочинів проти моральності, збирають докази і вживають заходів для затримання та притягнення винних до відповідальності. Органи НПУ співпрацюють з іншими правоохоронними органами, такими як прокуратура та суди, для забезпечення розгляду справ та прийняття відповідних рішень. Взаємодія такожвключає співпрацю з громадськими

організаціями, які працюють у сфері прав людини та гендерної рівності. Підрозділи НПУ здійснюють роботу щодо профілактики злочинів проти моральності, проводячи освітні кампанії, семінари та тренінги для громадян, особливо молоді, з метою попередження таких порушень [3, с. 126].

Правоохоронні органи діють відповідно до законів та нормативно правових актів України, таких як Кримінальний кодекс, Закони про сексуальне насильство, права дітей і інші, що надають їй законодавчу підтримку у боротьбі з злочинами проти моральності.

Злочинам пов'язаним з проституцією правоохоронні органи протидіють шляхом проведення рейдів та обшуків, затримання та покарання осіб, які займаються цією діяльністю. Крім того, поліція співпрацює з соціальними службами та громадськими організаціями, щоб допомогти жертвам проституції вийти з цього круга та забезпечити їм необхідну допомогу та підтримку. Також поліція проводить профілактичну роботу, зокрема, інформує громадськість про шкоду, яку завдає проституція як суспільству в цілому, так і окремим особам.

Окремо варто зауважити на важливості співробітництва з підрозділами кримінального аналізу Національної поліції. Так, на думку Кисельова А.О., знання з аналітики дозволяють підрозділам Національної поліції ефективніше протидіяти кримінальним правопорушенням [5, с. 67].

Також Кисельовим А. О. акцентовано на необхідності врахування поліцейськими тактичних особливостей під час оперативно-розшукової протидії кримінальним правопорушенням [6, с. 28; 7, с. 149-152; 8], зокрема злочинам проти моральності.

Отже, протидія злочинам, пов'язаним з проституцією, є важливою складовою роботина ціональної поліції.

Це вимагає спеціального підходу та залучення додаткових ресурсів, а також співпрацю з іншими країнами та громадськими організаціями. Тільки таким чином можна забезпечити безпеку громадян та боротися з цим видом злочинності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Карпенко, О. М. (2019). Проблеми протидії злочинам проти моральності в Україні. Вісник Академії правових наук України, 109.

2. Ковальчук, І. (2017). Протидіяз лочинам проти моральності в Україні: проблеми та перспективи. Право та безпека, 91.

3. Овчаренко, А. (2018). Протидія злочинам проти моральності в Україні: стан та перспективи розвитку. Правова доктрина, 126.

4. Липовська, І. (2016). Проблеми протидії злочинам проти моральності в Україні. Наукові записки Національного університету "Острозька академія", 214-218.

5. А.О. Кисельов. Особливості здійснення кримінального аналізу на прикладі складання аналітичного звіту (за матеріалами УКА ГУНП в Дніпропетровській області). Бюлетень з обміну досвідом роботи №228/2021. РВВ ДНДІ. К., 2021, с. 63-67.

6. Кисельов А.О. Тактика спілкування поліцейського з особами. The Top Actual Researches in Modern Science : Proceedings of the IInd International Scientific and Practical Conference (Ajman, July 28-29, 2016, UAE). International Scientific and Practical Conference «World Science». № 8 (12). July 2016. P. 25-28.

7. Kyselov A. O. Combating illegal amber mining: peculiarities of conflict resolution. Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu, №2. Dnipro: 2019. Pp. 146-152.

8. Кисельов А. О. Особливості документування підрозділами кримінальної поліції злочинних дій, пов’язаних із незаконним заволодінням транспортним засобом. Оперативно-розшукова діяльність Національної поліції: проблеми теорії та практики: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. 19 жовт. 2018 р. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018.

ПИТАННЯ ЩОДО ДРЕСИРУВАННЯ СЛУЖБОВИХ СОБАК КІНОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Онищенко Єлизавета Володимирівна
курсант 3 курсу ФПФПКП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Плахотний Артем Павлович
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки,
підполковник поліції,
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Дресирування службових собак відбувається під впливом певних методів, прийомів і комплексу способів, які спрямовані на організм собаки, зокрема на її нервову систему.

Ця система, у взаємодії з успадкованими ознаками, формує у цуценяти собаки основи діяльності нервової системи, необхідні для вироблення потрібних дресирувальнику якостей і навичок [6].

Службові собаки виконують різні професії: військові, поліцейські та цивільні. Вони можуть бути охоронцями, оперативниками, поводирями. Затребувана також робота службової собаки в медичній та реабілітаційній галузях. Чотириногі лікарі успішно практикують у галузі анімалтерапії [1].

У повсякденному житті службовими вважаються дресировані собаки, які володіють спеціальними навичками (собаки-поводирі, рятівники тощо). Часто під службовими розуміють собак, які зараховані до штату збройних сил, поліції та інших державних органів. Життя цих тварин регламентується нормативними актами про службову діяльність.

При дресируванні собак службових порід використовуються такі основні прийоми:

- заохочення (це прийом дресирування, який полягає в тому, що

собака отримує позитивне підкріплення за правильне виконання завдання. Як заохочення можуть використовуватися похвала, ласощі, іграшки або інші речі, які подобаються собаці.)

- покарання (це прийом дресирування, який полягає в тому, що собака отримує негативне підкріплення за неправильне виконання завдання. Як покарання можуть використовуватися різкі інтонації голосу, фізичне покарання або інші заходи, які викликають у собаки дискомфорт.)

- ігнорування (це прийом дресирування, який полягає в тому, що собака не отримує ніякого підкріплення за неправильне виконання завдання. Цей прийом дозволяє послабити небажану поведінку собаки.) [2].

Також слід розглянути певні методи, наприклад:

Механічний метод дресирування полягає в застосуванні механічних стимулів у вигляді примусового та заохочувального підкріплення. За допомогою механічних стимулів виробляється більшість навичок у дресируванні собак.

Механічні дії на собаку сторонньої людини (помічника) зазвичай викликають у неї активну оборонну реакцію, яка є основою для вироблення більшості спеціальних навичок: затримання, обшуку місцевості, роботи по сліду тощо [4].

Контрастний метод - це основний метод дресирування, який поєднує в собі переваги механічного та заохочувального методів. Основою методу є дія умовного подразника, яка підкріплюється механічним подразником, а потім - позитивним підкріпленням.

Наприклад, для вироблення умовного рефлексу на команду "Сидіти!", умовний подразник спочатку підкріплюють натисканням на ділянку попереку собаки (механічний вплив), а потім - дають смачненьке. У цьому випадку застосовують тактильні та харчові подразники, які за біологічним значенням є протилежними – контрастними [5].

Метод наслідування: це універсальний спосіб засвоєння досвіду однією собакою від іншої, здатність відтворювати рухи та поведінку. Цей метод досить

складний і його використовують не часто, але він ефективний. Метод наслідування полягає в спонуканні собаки до виконання певних дій шляхом створення умов комплексом стимулів. Умовні рефлекси, вироблені таким шляхом, відрізняються високою активністю, динамічністю, але не безвідмовністю [5].

Підсумовуючи вищесказане, слід зазначити, що різні методи дресирування службових собак в їх основі лежить вироблення умовних рефлексів на певні подразники, проте в основі дресирування є заохочення (смачненьким, іграшкою, погладжуванням, тощо): зробив правильно –отримав винагороду, неправильно –не отримав нічого.

Дресирування службових собак проводять для того, щоб виробити у собаки спеціальні навики [3].

Не залежно від породи службові собаки здатні відстежувати і затримуватизлочинців, знаходити зброю, вибухівку та наркотики, розшукувати зниклих людей та ще багато чого. Напрямок, за яким працюватиме службова собака, визначають за його характером і темпераментом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про затвердження Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України : Наказ М-ва внутр. справ України від 01.11.2016 р. № 1145. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1544-16#Text (дата звернення: 22.11.2023).

2. Вимоги до дресирувальників та собак, які пройшли «Загальний курс дресирування». Кінологічна спілка України. Retrieved from: http://www:uku.com.ua/pravila_sport/vymogy_zkd.html

3. Шутенко О. О., Красьоха Я. В. Основи службової кінології: Навчальний посібник для підготовки фахівцівкінологів. Київ: ДП «Друкарня МВС України», 2008. 312 с

4. Методичний посібник для навчання фахівців-кінологів і підготовки службових собак на пошук вибухових речовин, зброї й боєприпасів. Київ,

1997. 14 с.

5. Поліщук Ф. К, Трофименко О. Л. Основи кінології. Теоретичний і практичний аспекти дресирування. - Київ-Ірпінь : Перун, 2003. 200 с

6. Зікрач Д. О., Плахотний А. П. "РОЛЬ ЕФЕКТИВНОСТІ КОМУНІКАЦІЙНОЇ ТАКТИКИ В ПОЛІЦЕЙСЬКІЙ РОБОТІ: ВПЛИВ ТА ПЕРЕВАГИ." *The 6 th International scientific and practical conference "Modern problems of science, education and society", Київ. 2023. 671*

КІНОЛОГІЧНА СЛУЖБА УКРАЇНИ: ВІРНИЙ ПОМІЧНИК У БОРОТЬБІ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Онищенко Єлизавета Володимирівна
курсант 3 курсу ФПФПКП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Плахотний Артем Павлович
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки,
підполковник поліції,
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Кінологічна служба є одним із важливих підрозділів правоохоронних органів України. Вона виконує важливу роль у боротьбі зі злочинністю, допомагаючи органам досудового розслідування запобігати та розкривати злочини.

Під час Другої світової війни кінологічна служба відіграла важливу роль у боротьбі з нацистами. Собаки використовувалися для розшуку замінованих об'єктів, виявлення диверсантів і шпигунів, а також для патрулювання території.

Після війни кінологічна служба продовжувала розвиватися. У 1950-х роках були створені спеціальні кінологічні навчальні заклади, де готували кінологів-інструкторів.

Сьогодні кінологічна служба України є потужним підрозділом правоохоронних органів з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану [5]. Вона має на озброєнні понад 5000 собак різних порід, які пройшли спеціальну підготовку.

Голова Національної поліції України Сергій Князєв під час робочого візиту на Хмельниччину, де відкривали сучасний кінологічний центр, зазначив, що поліцейський із собакою – це запорука безпеки на вулицях наших міст. Службові собаки шукають вибухівку та зброю, таким чином поліція протидіє

незаконному обігу зброї [3]. Також кінологи із службовими собаками чергують в аеропортах та на залізничних вокзалах у рамках посилення боротьби з наркозлочинністю. Тому основним завданням для поліцейського у кінологічному центрі є навчитися «взаємодіяти» з собакою, оволодіти навичками вирішення різних завдань діяльності [4].

Кінологічна служба використовується для вирішення широкого спектру завдань, зокрема:

- охорона громадського порядку і безпеки. Собаки використовуються для патрулювання вулиць і громадських місць, охорони об'єктів і установ, а також для виявлення вибухівки і зброї.
- розшук злочинців. Собаки допомагають у розшуку зниклих безвісти людей, а також у виявленні та затриманні злочинців.
- допомога в розслідуванні злочинів. Собаки використовуються для виявлення слідів злочину, вибухівки і зброї, а також для пошуку трупів.

Кінологічна служба України є ефективним інструментом у боротьбі зі злочинністю. Собаки мають ряд переваг перед людьми, які використовуються в правоохоронних органах. Вони мають кращий нюх, слух і зір, а також здатні швидко бігати і стрибати. Це дозволяє їм успішно виконувати завдання, які є важкими або неможливими для людей.

Кінологічна служба України постійно розвивається. Удосконалюються методи підготовки собак і кінологів [1], а також закуповуються нові види обладнання.

Це дозволяє кінологічній службі ефективно виконувати свої завдання і допомагати правоохоронним органам в боротьбі зі злочинністю.

У висновок хочу додати, що кінологічна служба України є важливим підрозділом правоохоронних органів, який відіграє важливу роль у боротьбі зі злочинністю. Собаки мають ряд переваг перед людьми, які використовуються в правоохоронних органах. Це дозволяє кінологічній службі успішно виконувати завдання, які є важкими або неможливими для людей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Степаненко, В., Лавринюк, О., Борщенко, В., Кривий, М., Мамченко, В. и Хмельничий, Л. (2021). Оцінка ефективності методів дресирування для підготовки службових собак. Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Тваринництво, 65.

2. Гармаш В. В. Місце кінологічних підрозділів у структурі національної поліції України та в системі Міністерства внутрішніх справ. Право і безпека, ХНУВС, 2019. No 3 (74) С. 24 - 29. URL: http://old.pb.univd.edu.ua/?action=publications&pub_name=pravo_i_bezpeka&mid=8

3. Арсен Аваков відкрив новий кінологічний центр у Хмельницькому, де готуватимуть службових собак для всіх структур МВС (фото, відео) / Департамент комунікації МВС України // Міністерство внутрішніх справ України : сайт. 09.11.2018. URL: http://mvs.gov.ua/ua/news/16594_Arsen_ Avakov_vidkriv_noviy_kinologichniy_centr_u_Hmelnickomu_de_gotuvatimut_sluz hbovih_sobak_dlya_vih_str uktur_MVS_FOTO_VIDEO.htm (дата звернення: 22.11.2023).

4. Швець Д. В. Формування особистості поліцейського в умовах фахової підготовки та професійної діяльності: правові та психологічні аспекти: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 19.00.06 / Швець Дмитро Володимирович; МВС України, Нац. акад. внутр. справ. – Київ, 2019. – 42 с.

5. Плахотний А. П., Мозоль К. О. ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. *Адаптація правової системи України до права Європейського Союзу*. 2022. С. 214.

ВИКЛИКИ ПОВНОМАСШТАБНОЇ АГРЕСІЇ ТА ВПО ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ

Островський Владислав Олександрович,
Здобувач освіти 1 курсу,
спеціальність «Право»
Науковий керівник:
Ядловська Ольга Степанівна,
доцентка кафедри
міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін,
к. іст. н., доцент,
Навчально-науковий інститут права та інноваційної освіти,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна

Російська агресія на Україну, змусила сотні тисяч людей залишити свої домівки і втекти від бойових дій та загрози національної безпеки. Багато з них стали внутрішньо переміщеними особами (ВПО), шукаючи притулок та безпеку в різних регіонах України. Одним з таких регіонів стала Дніпропетровщина, яка прийняла значну кількість ВПО.

Внаслідок війни та агресії з боку Росії, Дніпропетровщина стала свідком значних змін у своєму соціальному та економічному житті. Місцеві органи влади, громадські організації та активісти вживали численні заходи для надання допомоги та підтримки ВПО, які потрапили в складну життєву ситуацію. Найбільш актуальні питання для ВПО на Дніпропетровщині включають отримання житла, доступ до медичної допомоги, можливості здобуття освіти та працевлаштування [1, с. 70].

Однак важливо відзначити, що ситуація з ВПО на Дніпропетровщині є тільки однією складною гранню загального глобального виклику, яким є агресія Росії на Україну. Регіони, які приймають ВПО, також стикаються з великими фінансовими, організаційними та соціокультурними викликами, пов'язаними із реінтеграцією і включенням цих осіб до нового соціального середовища. Дніпропетровщина, разом з іншими регіонами України, продовжує працювати

над розвитком програм та ініціатив, спрямованих на підтримку ВПО і вирішення їхніх потреб. Важливо враховувати, що це завдання потребує спільних зусиль уряду, місцевих влад та громадськості, щоб забезпечити гідний статус та можливості для всіх ВПО та сприяти їхній інтеграції в українське суспільство [2].

Повномасштабна агресія Росії на Україну спричинила серйозні виклики для українського народу та внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Одним із регіонів, який відчув наслідки конфлікту, є Дніпропетровщина. До вересня 2022 року кількість працевлаштованих ВПО в Дніпрі становила менше 10%. Проте з минулої осені ситуація почала кардинально змінюватися, і вже навесні майже 35% переселенців здобули роботу. Станом на вересень цього року ця цифра зросла ще більше і становить вже 60%. Іншими словами, близько 60 тисяч ВПО знайшли можливість працювати в Дніпрі. Щодо безробітних, то їх кількість зменшилася значно, з 3,350 осіб на початок 2022 року до 1,200 осіб зараз. Ця позитивна динаміка в працевлаштуванні ВПО стала можливою завдяки спільним зусиллям місцевих влад та підприємців. Наприклад, один із магазинів однієї з торговельних мереж взяв на роботу 85 вимушених переселенців з міст, де тривають або велися активні бойові дії. Це люди з Краматорська, Бахмута, Харкова, Маріуполя та інших регіонів. Кожному працівнику надається повний соціальний пакет, що включає різноманітні пільги та підтримку [3].

Один із таких робітників магазину, Валерій Квіта, разом зі своєю родиною був змушений залишити своє рідне місто Краматорськ через загрозу життю та безпеці. Їх рішення про виїзд прийнято було у квітні минулого року. Вже через два дні після прибуття до Дніпра, Валерій знайшов роботу і почав працювати. Це стає свідченням того, як важливо бути готовим надавати підтримку та можливість для встановлення нового життя ВПО в новому місці проживання. Також важливо відзначити роль міськради та їх інспекції з питань праці та зайнятості населення у створенні телеграм-каналу для пошуку роботи. За його допомогою з початку повномасштабного конфлікту вдалося

працевлаштувати близько 22 тисяч людей, включаючи ВПО. Це ініціатива, яка здебільшого ґрунтується на співпраці та солідарності, що грає ключову роль у підтримці інтеграції та відновленні життя людей, які вимушені були залишити свої домівки через воєнний конфлікт. Отже, повномасштабна агресія Росії на Україну створила серйозні виклики для внутрішньо переміщених осіб (ВПО), які були змушені залишити свої рідні міста через загрозу життю та безпеці. Дніпропетровщина відчула наслідки цього конфлікту, і до вересня 2022 року кількість працевлаштованих ВПО в місті була дуже низькою, менше 10%. Однак, завдяки спільним зусиллям місцевих влад та підприємців, ситуація почала покращуватися. На весні 2023 року вже 35% переселенців мали роботу, а до вересня ця цифра зросла до 60%. Це свідчить про важливість підтримки та можливості працевлаштування для ВПО, щоб допомогти їм встановити нове життя в новому місці проживання [4].

Також важливо відзначити ініціативу міськради та інспекції з питань праці та зайнятості населення, які створили телеграм-канал для пошуку роботи, завдяки якому вдалося працевлаштувати тисячі людей, включаючи ВПО.

Отже, тимчасово переміщені особи в Україні мають можливість вирішувати питання, пов'язані з житлом та освітою, залучаючи місцеві органи влади. Процес отримання соціального житла вимагає представлення документів та розгляду комісією, при цьому перевага надається особам з особливими потребами та родинам з дітьми. У сфері освіти, як для школярів, так і для студентів, існують процедури для вирішення питань навчання на новому місці проживання. Безкоштовна правова допомога та можливість звертатися до громадських організацій надають додаткову підтримку тимчасово переміщеним особам у вирішенні юридичних питань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Економіка регіонів України в умовах війни: ризики та напрямки забезпечення стійкості: науковоаналітичне видання / наук.редактор Сторонянська І.З. *Львів. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені*

М. І. Долішнього НАН України». 2022. С. 70.

2. Посібник для органів місцевого самоврядування «Місцевий економічний розвиток у територіальних громадах». Львів. 2022. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/838/LED.pdf

3. Сторонянська І. Максименко А. Тенденції та ризики місцевого економічного розвитку в умовах війни. Львів. 2022. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/attachment/document/1213/LED_Report_Focus_Group_Lviv_2022.pdf

4. Ткачук А., Третяк Ю. Про відновлення та регіональний розвиток після війни. Інститут громадянського суспільства. 2022. URL: https://www.csi.org.ua/news/pro-vidnovlennya-ta-regionalnyj-rozvytok-pislyavijny

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ГРОМАДЯН З ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Пашкевич Ольга Ярославівна
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Плахотний Артем Павлович
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки,
підполковник поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

На сьогоднішній день, діяльність Національної поліції України є складовою в багатьох аспектах, а під час війни тим більше. З моменту оголошення воєнного стану в Україні, органи Національної поліції стали одними з найважливіших інституцій, які забезпечують безпеку громадян та держави.

Офіцери поліції змушені виконувати свої обов’язки в постійній небезпеці, оскільки вони мають справу з постійними насильницькими ситуаціями, такими як мародерство, злочинність, терористичні акти, вбивства. Відповідно, робота поліцейського Національної поліції України зобов'язує діяти завжди відповідно до чинного законодавства [1, с. 273].

Для того, щоб Національна поліція України могла ефективно забезпечувати громадський порядок і безпеку громадян в умовах воєнного стану, необхідно, щоб ця діяльність була належним чином організована. Враховуючи оперативну обстановку, соціально-політичні та економічні умови, що склалися, необхідно вжити заходів щодо розміщення або розстановки працівників поліції в особовому складі, оснащення їх необхідними матеріально

технічними засобами та розробити алгоритми дій працівників поліції в надзвичайних ситуаціях.

На жаль, існують певні проблеми, які ускладнюють взаємодію громадян з поліцейськими. Перша проблема полягає у тому, що не всі громадяни знають свої права та обов'язки під час воєнного стану.

Тобто під час воєнного стану можуть обмежуватися конституційні права та свободи громадян які передбачаються ст. 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України. Також, згідно ч.1 ст.8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» вводяться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб [2]. Друга проблема полягає у тому, що не всі поліцейські знають свої обов'язки та права під час воєнного стану.

Основні обов’язки поліцейського зазначені в ст.18 Закону України «Про Національну поліцію» [3]. Це може призвести до ситуацій, коли поліцейські порушують права громадян, або не можуть ефективно захистити їх від загроз. І третьою проблемою, як було вище зазначено, полягає у тому, що існує недостатнє забезпечення органів Національної поліції необхідними ресурсами та технічними засобами для ефективної роботи в умовах воєнного стану.

Тож, для вирішення цих проблем потрібно здійснювати заходи, які будуть забезпечувати та надавати інформацію про права та обов‘язки громадян, також щоб поліцейські чітко знали свої права та обов‘язки, аби це не призводило до конфліктних ситуацій, постійне забезпечення органів Національної поліції необхідними ресурсами та технічними засобами для ефективності роботи.

Підводячи підсумок, крім проблем взаємодії з органами Національної поліції та їх вирішення, важливим напрямом роботи поліцейських є напрацювання ефективних заходів протидії порушенню і захисту прав людини, надання професійної допомоги всім, хто цього потребує в такі складні часи. Важливим є те, щоб поліція здійснювала свою професійну діяльність тільки на підставі закону та в межах закріплених повноважень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Плахотний АП, Швець ЄВ. ДОДАТКОВІ ПОВНОВАЖЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ.: 273.

2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015р. №389 - VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#n74 (дата звернення: 23.11.2023).

3. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015р. №580 - VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення: 23.11.2023).

ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Пашкевич Ольга Ярославівна
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Байрак Нікіта Валерійович
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Чорна Аліна Геннадіївна
старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ

У зв'язку з повномасштабним вторгненням рф в Україну 24 лютого 2022 року в Україні введено воєнний стан [1]. Дана тема наразі є особливо актуальною в Україні, адже в умовах воєнного стану кіберзлочинці активно займаються зломом державних серверів, дезінформацією населення, використанням фейкових профілів у соціальних мережах. На сьогодні широко поширені кібершахрайства, під час яких зловмисники під виглядом різноманітних платежів мають намір дізнатися банківські реквізити громадян, щоб заволодіти грошима. Визначення поняття "Злочинність у сфері інформаційних технологій"- це сукупність правопорушень, які вчиняються за допомогою комп'ютерних систем, мереж та програмного забезпечення з метою незаконного доступу до інформації, крадіжки даних, шахрайства, поширення шкідливих програм тощо.

Вивченням історичного походження та причин злочинності у сфері

інформаційних технологій, розвитку цього виду системи запобігання злочинності дослідники почали займатися порівняно недавно. До таких вчених можна віднести О. С. Алавердова, Ю. М. Батуріна, П. Д. Біленчука, А. В. Войцехівського, М. Д. Діхтяренка, К. Ю. Ісмайлова, С. М. Круля та ін.

Варто зазначити, що кіберзлочинність, порівняно з традиційними видами злочинності в Україні (вбивства, корисливі кримінальні правопорушення тощо), є відносно новим явищем і найбільшою загрозою XXI століття водночас, адже інформаційні технології також є способом вчинення багатьох традиційних кримінальних правопорушень [2, с. 442]. Такий злодій стає бойовою силою, а основним його засобом є кібератаки та хакерство. Крім того, в умовах війни інформаційний простір використовуватимуть не лише супротивники для підриву обороноздатності України, а й можуть зазнати атак ті, хто прагне нажитися на ситуації перевантаженості правоохоронних органів. З кожним днем кількість кіберзлочинів зростає, і їх кількість значно зростає. Збільшуються нові види злочинів, кожен з яких вимагає вибору відповідного методу боротьби, але це створює певні проблеми. Основна причина полягає в тому, що кіберзлочинців набагато важче зловити, ніж звичайних злочинців.

Після повномасштабного вторгнення рф на територію України різко зросла кількість злочинів у сфері інформаційних технологій. Держава-агресор використовує інтернет-технології для поширення дезінформації, ворожої ідеологічної пропаганди про вторгнення в Україну.Тому відбулося удосконалення притягнення до кримінальної відповідальності таких злочинців і зміни в законодавстві відбулися саме в Законі України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо підвищення ефективності боротьби з кіберзлочинністю в умовах дії воєнного стану» від 24.03.2022 №2149-IX внесено зміни до Розділу XVI [3]. Передбачається кримінальна відповідальність в ч.1 ст.361 за несанкціоноване втручання в роботу інформаційних (автоматизованих), електронних комунікаційних, інформаційно комунікаційних систем, електронних комунікаційних мереж; в ч.2 ст.361 вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб. Раніше дії передбачені в ч.1 ст.361

вважалися основним складом кримінального правопорушення, а тепер ч.3 ст.361 стали його особливо кваліфікованим складом. Тож відповідні зміни стосуються посилення кримінальної відповідальності за злочини у сфері інформаційних технологій та розширення обмежень щодо діяльності правоохоронних органів щодо розкриття таких злочинів.

Зрозуміло, що Україна перебуває на ранніх етапах впровадження інституцій та механізмів у сфері кібербезпеки, але вже створено певну законодавчу базу, яку необхідно дотримуватися та вдосконалювати. З розвитком інформаційних технологій кіберзлочинність також покращилася, і вона проявляється в різних сферах особистого життя та діяльності, а також суспільства в цілому.

Аби запобігти таким злочинам потрібно встановити сучасні засоби кіберзахисту, які допоможуть виявити та запобігти кібератакам, це може включати використання антивірусного програмного забезпечення, систем виявлення вторгнень та інших заходів.Також навчання та підвищення кваліфікації: організовувати навчальні курси та семінари для спеціалістів у галузі кібербезпеки.Це допоможе покращити їхні навички та знання, а також підготувати нових фахівців. Важливим залишається співпраця з правоохоронними органами, важливо підтримувати співпрацю з поліцією та іншими правоохоронними органами, це допоможе виявити та розслідувати злочини у сфері інформаційних технологій. Встановити ефективну систему відповідальності. Законодавство повинно передбачати відповідальність за злочини у сфері інформаційних технологій. Це може включати штрафи, покарання та інші більш серйозніші санкції.

Отже,запобігання злочинності в сфері інформаційних технологій є важливим завданням, особливо в умовах воєнного стану. Україна потребує подальшого розвитку своїх інформаційних технологій, оскільки такі злочинці принаймні на крок випереджають механізми, які мають відповідні державні інституції для боротьби з цим видом злочинності. Тому лише завдяки належному рівню, можливе нормальне функціонування мереж і систем, які з

кожним днем все більше і більше інтегруються в наше соціальне життя.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України № 64 від 24.02.2022 р. URL: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397.

2. Бодунова О. М. Історико-правові аспекти виникнення злочинності у сфері інформаційних технологій. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство» 2023 с.441-445

3. Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо підвищення ефективності боротьби з кіберзлочинністю в умовах дії воєнного стану» 2149- IX від 24.03.2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2149-20#Text

ПОНЯТТЯ ТА ФУНКЦІЇ ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ

Пашкевич Ольга Ярославівна
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Плахотний Артем Павлович
старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки,
підполковник поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Повномасштабний збройний напад росії на Україну став серйозним викликом українському суспільству та його демократичним механізмам. Такі зміни особливо торкнулися сфери оборони та правоохоронної діяльності органів державної влади. Доволі гостро постало питання взаємодії правоохоронних органів та органів безпеки в умовах воєнного стану [1, с. 64].

Діяльність правоохоронних органів становить предмет наукових досліджень В. Т. Білоуса, А. Т. Комзюка, А. М. Куліша, М. І. Мельника, Г. О. Пономаренко, С. В. Пєткова, Т. О. Пікулі, М. І. Хавронюка, Ю. С. Шемшученка, М. К. Якимчука, Х. П. Ярмакі та інших. В статті 17 Конституції України також зазначається, що забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладається на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом [2].

Важливим елементом наукового вивчення ефективних шляхів формування громадянського суспільства та правопорядку в Україні на основі воєнного стану є вивчення правоохоронної діяльності різних суб'єктів, і серед них на особливу увагу заслуговують - правоохоронні органи. Правоохоронні органи — державні установи, діяльність яких спрямована на охорону державної безпеки, забезпечення правового порядку, захист прав, свобод громадян,

суспільства і держави, здійснення інших визначених законом функцій держави. Таким чином в Законі України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» в Розділі І ч.1 ст.2 зазначається хто відноситься до правоохоронних органів - це органи прокуратури, Національної поліції, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, Бюро економічної безпеки України, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції[3]. Також в Законі України «Про національну безпеку України» [4] в ст.1 зазначається, що правоохоронні органи відносяться до системи сектору безпеки і оборони України а також до них відносяться державні органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, але вичерпні переліки таких органів не наводяться [5, с. 40]. Тобто, можна спостерігати, що немає вичерпного переліку правоохоронних органів, і нас постійно відсилає на інші джерела для з‘ясування, які органи державної влади здійснюють правозастосовні та правоохоронні функції, щоб ми вважали їх правоохоронними. Насамперед, потрібно знати, що правозастосовні функції здійснюють всі органи державної влади та організації, правоохоронні функції це є лише ті органи державної влади, які наділені компетенцією, що передбачається застосуванням заходів адміністративного примусу. Цікавим фактом являється те, що в постанові Великої Палати Верховного Суду від 30 серпня 2023 року при вирішенні питання поняття «правоохоронний орган» у кримінальному провадженні необхідно виходити із системного аналізу положень Конституції України, КК України, КПК України, а при визначенні питання про те, чи є особа «працівником правоохоронного органу» - ще й із системного аналізу положень «профільних» законів, які регулюють правовий статус того чи іншого органу державної влади, з яким особа перебуває у трудових (службових) відносинах, та аналізу повноважень працівника, які передбачають реалізацію правоохоронної функції [6]. Багато науковців бачить

по різному визначення поняття «правоохоронного органу» і це все пов‘язано з тим, що немає загального поняття й досі.

Є деякі установчі документи державних органів, які вказують на їх правоохоронний статус, якщо наприклад взяти Закон України «Про службу безпеки України», то там зазначається, що «Служба безпеки України державний орган спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України» [7]. Аналізуючи законодавство, можна дійти висновку, що є прогалини, неточності та суперечності в даному питанні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Плахотний А. П, Верещак Е. С Правова основа здійснення взаємодії між правоохоронними органами та органами оборони в умовах дії воєнного стану. Матеріали Всеукраїнської науково- практичної конференції з нагоди 20-тої річниці створення Полтавського юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. (м. Полтава, 29 вересня 2022 р.). Полтава, 2022. 333 с.

2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. №254к/96-ВР URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 27.11.2023).

3. Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23.12.1993 № 3781-XII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12#Text (дата звернення: 27.11.2023).

4. Закон України «Про національну безпеку України». (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, №31, с.241). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text (дата звернення: 27.11.2023).

5. Дмитро Казначеєв Діяльність правоохоронних органів України в умовах воєнного стану, матеріали Всеукраїнського круглого столу (ДДУВС, 03.06.2022)

6. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 30.08.2023 року по

справі № 633/195/17. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/113300118 (дата звернення: 27.11.2023).

7. Про Службу безпеки України : Закон України від 25 березня 1992 р. №2229 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text (дата звернення: 27.11.2023).

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ - ЗАСТАВИ, ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Пашкевич Ольга Ярославівна
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262
Правоохоронна діяльність
Науковий керівник:
Кіяниця Володимир Миколайович
Викладач кафедри
Кримінального процесу
Дніпропетровьского державного
університету внутрішніх справ

Жодне суспільство не можна уявити як таке, що гармонійно існує, адже завжди поряд із сумлінними громадянами будуть існувати порушники їх спокою та встановленого правопорядку. Не винятком із категорії даних громадян є і неповнолітні правопорушники, які через вплив на їхнє життя та свідомість негативних чинників, та через власну необізнаність, стали на шлях злочинності. Запобіжні заходи і кримінальне покарання, хоча мають спільні риси, не є ідентичними поняттями. Запобіжний захід застосовується стосовно підозрюваного або обвинуваченого, які ще не визнані винними, але припускається, що в їх діях має місце склад правопорушення. Покарання, натомість, застосовується до особи, визнаної судом винною у вчиненні правопорушення [1, с. 29]. Досудове розслідування покликане на забезпечення повного, неупередженого та всебічного дослідження всіх обставин вчиненого кримінального проступку або кримінального правопорушення (злочину), однак його не можна розглядати тільки як стадію [2, с. 654].

Метою запобіжного заходу є забезпечення умов для здійснення правосуддя. Покарання ж має на меті виправлення і перевиховання засудженого, а також керування за суспільно-небезпечні дії [3].

Запобіжний захід є заходом примусу, обраним слідчим або прокурором на різних стадіях процесу з метою перешкодити підозрюваному або

обвинуваченому ухилятися від слідства та суду, а також заважати правосуддю. Покарання, натомість, є актом правосуддя, призначеним судом і застосовуваним до особи тільки за вироком суду. Запобіжний захід завжди пов'язаний з обмеженням свободи та руху підозрюваного або обвинуваченого. Покарання може мати різні форми, які не обов'язково пов'язані з обмеженням свободи руху (наприклад, штраф). Згідно зі статтею 182 Кримінального процесуального кодексу України, сутність застави як запобіжного заходу полягає у внесенні коштів у грошовій одиниці України на спеціальний рахунок органу досудового розслідування або суду. Це може бути здійснене підозрюваним, обвинуваченим, підсудним, іншими фізичними або юридичними особами, або передачею їм інших матеріальних цінностей. Метою такої застави є забезпечення належної поведінки та виконання зобов'язань, зокрема, не відлучатися з місця постійного проживання або тимчасового перебування без дозволу слідчого чи суду, явки за викликом до органу розслідування і суду особи, щодо якої застосовано запобіжний захід [4, с. 39].

Отже, сутність, цілі і завдання застави полягають у використанні економічних механізмів для утримання обвинуваченого або підозрюваного від неналежної поведінки та забезпечення виконання ним покладених зобов'язань.

При реформуванні інституту запобіжних заходів доцільно враховувати досвід зарубіжних країн. Можна вивчати та аналізувати підходи та практику інших країн у використанні запобіжних заходів, зокрема щодо системи застави, її ефективності та справедливості. Це допоможе забезпечити оптимальний та сучасний підхід до використання запобіжних заходів у кримінальному правосудді України [4]. Застосування Кримінального процесуального кодексу України виявило деякі проблеми і недоліки, які стосуються виконання його положень та процедур. Ці проблеми сприяють ухиленню від кримінальної відповідальності осіб, які вчинили корупційні правопорушення, і призводять до затягування досудового розслідування та судового розгляду, а також породжують зловживання на етапі досудового розслідування [3, с. 29].

Деякі положення КПК, які стосуються застосування запобіжних заходів,

не завжди відповідають принципам гарантії прав людини та презумпції невинуватості. Це відкриває можливість корупціонерам уникнути правосуддя. Наприклад, особам, затриманим за вчиненням правопорушення, може бути призначена застава у розмірі, еквівалентному сумі хабара. Також можуть застосовуватись запобіжні заходи, які не пов'язані з триманням під вартою, навіть після попередньої втечі, або без забезпечення контролю за місцем перебування корупціонера [5, с. 16].

З метою припинення такої необгрунтованої практики судів у відношенні осіб, підозрюваних у вчиненні серйозних корупційних правопорушень, було зареєстровано ряд законодавчих ініціатив у Верховній Раді України VIII скликання. Ці ініціативи спрямовані на вдосконалення механізму застосування застави та інших запобіжних заходів, які не пов'язані з триманням під вартою. Метою є забезпечення справедливого та ефективного правосуддя і перешкоджання уникненню відповідальності корупціонерами [4, с. 66].

При застосуванні застави у вигляді грошової суми, створюється відповідний протокол, до якого додається документ, що підтверджує отримання грошей на спеціальний рахунок. У разі використання майна як застави, потрібно вирішити кілька питань. Спочатку необхідно встановити, чи є підозрюваний, обвинувачений або особа, яка надає заставу, власником цього майна [1]. Далі необхідно з'ясувати вартість майна та забезпечити його зберігання у разі прийняття як застави. Також необхідно врахувати можливість виникнення труднощів або цивільно-правових суперечок при розгляді питання про повернення майна, взятого в заставу, до держави або на користь цивільного позивача. Згідно з пунктом 5 постанови Пленуму, майно, яке використовується як застава, повинно мати такі характеристики, якість і правовий статус, щоб виконання судового рішення про позбавлення права власності на нього особи, яка надала заставу, не супроводжувалося будь-якими труднощами.

Ознайомлення з досвідом застосування застави в Україні та інших країнах є важливим для глибшого розуміння та вирішення проблематики, пов'язаної з використанням застави як запобіжного заходу у кримінальному

судочинстві. Це дозволить досягти більшої ефективності та компетентності при вирішенні складних питань, пов'язаних із застосуванням застави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ільченко, О. В. "Актуальні питання щодо застосування застави у кримінальному судочинстві." Юридичний науковий електронний журнал №3/2016 р. 150-152. URL: http://www.lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=54
2. Кіяниця В. М Деякі актуальні питання проведення досудового розслідування в Україні The 10th International scientific and practical conference “International scientific innovations in human life” (April 13-15, 2022) Cognum Publishing House, Manchester, United Kingdom. 2022. 668 p.
3. Крайник Григорій Сергійович, Дунаєва Тетяна Євгенівна Актуальні питання вдосконалення запобіжних заходів у виді особистої поруки та застави Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціальних та поведінкових наук – 2020: матеріали міжнар. наук.- практ. конф. (м. Чернігів, 23–24 квіт. 2020 р.): у двох томах. Т. 2 / гол. ред.: О. М. Тогочинський. Академія Державної пенітенціарної служби. Чернігів: Академія ДПтС, 2020. 382 с.
4. Дутікова О. О., Ільченко О. В. Актуальні питання застосування застави як запобіжного заходу в кримінальному процесі України Правові засади функціонування публічної влади щодо забезпечення П39 інтелектуального розвитку та безпеки суспільства : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 19–20 травня 2016 року /редколегія : проф. А. М. Куліш, М. М. Бурбика, О. М. Рєзнік. Суми : Сумський державний університет, 2016. 375 с.
5. Барбашов, О. Г. "Щодо визначення розміру застави у кримінальному проваджені." Актуальні питання досудового розслідування та тенденції розвитку криміналістичної методики: тези доп. всеукр. наук.-практ. конф.(м. Харків, 21 листоп. 2018 р.).Харків: ХНУВС, 2018.С. 26-27, 2018.

ПОНЯТТЯ ТА ПІДСТАВИ ПИСЬМОВОГО ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ

Пеліпас Єкатерина Вадимівна,
рядовий поліції, курсант третього курсу
факультету підготовки фахівців для підрозділів
превентивної діяльності,
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
викладач:
Неклеса Олександр Вікторович,
старший лейтенант поліції,
старший викладач кафедри
кримінального процесу та стратегічних розслідувань

Повідомлення про підозру є ключовим етапом у процесі досудового розслідування кримінальних справ. Важливо відзначити, що в кримінальному провадженні процес доведення вини особи вчинення кримінального правопорушення здійснюється за допомогою процесуальних засобів, спрямованих на підтвердження або спростування вини та забезпечення притягнення особи до кримінальної відповідальності.

Підозра у вчиненні кримінального правопорушення визначається як обґрунтоване припущення про причетність конкретної особи до вчинення дії, передбаченої Кримінальним кодексом України. Згідно із частиною 1 статті 74 Кодексу процедур кримінального судочинства України, доказами є «будь-які відомості, на основі яких суд, прокурор, слідчий, дізнавач ... встановлює наявність або відсутність обставин, що підлягають доведенню при провадженні кримінальної справи, а також інших обставин, що мають значення для кримінальної справи відносини» [1, с. 63].

Отже, сторона обвинувачення вважає, що підозрювана особа, своїми діями, пов'язана з вчиненим злочином, і виражає переконання у можливості її причетності до цього злочину. Повідомлення про підозру є важливим кроком у визначенні правового статусу підозрюваної особи та встановленні фактів, які

становлять основу для подальшого розгляду справи в суді [2, с. 47].

У розділі 2 цього правового акту розглядаються різновиди доказів, серед яких законодавець передбачає можливість використання свідчень самого підозрюваного. Важливо відзначити, що в ході розслідування практично будь-якого злочину, де з'являється фігура підозрюваного, особа, стосовно якої ведеться кримінальна справа, стикається із таким видом доказу, як свідчення підозрюваного. Ці свідчення передаються йому під час допиту, згідно з частиною 2 статті 46 Кодексу процедур кримінального судочинства України, яка визначає, що «підозрюваний ... повинен бути допитаний не пізніше 24 годин із моменту його фактичного затримання» [4, с. 8].

Будучи окремим видом інформації, що становить складову частину доказів, свідчення підозрюваного в розсуді українського кримінального судочинства володіють рядом унікальних ознак, які визначають їх як самостійну категорію в рамках кримінально-процесуальних доказів. Аналіз цього законодавчого визначення, а також юридичної літератури, дозволяє виокремити наступні характеристики свідчень підозрюваного як особливого виду доказів:

По-перше, показання підозрюваного - це форма інформації. У галузі кримінального процесу порушується питання щодо форми інформації, яка складає свідчення. Так, деякі процесуальні вчені стверджують, що показання взагалі, і зокрема свідчення підозрюваного, є «виключно усними повідомленнями».

Інші вказують, що показання підозрюваного можуть виступати як «усного та/або письмового повідомлення» [4, с. 25]. Законодавець же з цього питання дотримується нейтралітету, оскільки у статті 76 КПК України, присвяченій свідченням підозрюваного, йдеться про «відомості». По-друге, показання підозрюваного – це відомості, що мають значення для розслідуваної кримінальної справи.

Для розкриття значення цього ознаки необхідно порівняти статтю 74 КПК, яка розглядає предмет доведення у кримінальному процесі, із статтею 76

КПК України, що є спеціальною нормою і визначає предмет показань підозрюваного [2].

З цього порівняння випливає невідповідність, оскільки відповідно до поточного трактування законодавства, показання підозрюваного можуть містити інформацію, що виходить за межі знань про обставини предмета доказування. КПК України у відповідних статтях, присвячених показанням підозрюваного, просто вказує на інформацію, яка надходить під час допиту [3].

Отже, письмове повідомлення про підозру виступає ключовим елементом в кримінальному процесі, оскільки воно фіксує перехід від досудового розслідування до формального притягнення особи до відповідальності. Основними підставами для такого повідомлення є конкретні факти та докази, які обґрунтовують підозру та надають їй юридичну обґрунтованість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гладун О. Повідомлення про підозру: кримінальна процесуальна дихотомія. Вісник Національної академії прокуратури України. 2018. С. 58-72.

2. Гринюк, В. О. Повідомлення про підозру як форма здійснення первинного обвинувачення у кримінальному провадженні. Форум права. 2017. С. 20-25.

3. Рогатюк І. В. Повідомлення про підозру: значення інституту та проблеми правозастосування. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ 2015. С. 115-124.

4. Шкелебей В. Способи та порядок вручення письмового повідомлення про підозру. 2017. С. 50.

ЛАТЕНТНА ЗЛОЧИННІСТЬ

Пеліпас Єкатерина Вадимівна,
рядовий поліції, курсант третього курсу
факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності,
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
викладач:
Чорна Аліна Геннадіївна,
Капітан поліції, старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології

Феномен латентності злочинності є невід´ємною складовою кримінального пейзажу, що характеризується тим, що частина правопорушень лишається у тіні, залишаючи за собою сліди невиявленої протиправної активності. Зокрема, це стосується видів злочинів, які завдяки своїй прихованості стають надзвичайно важкоспостережними для правоохоронних структур.

Однією з ключових причин латентності є особливості самого злочинцького акту, коли суб'єкт вчиняє правопорушення таким чином, що уникає виявлення. Також значущим фактором є діяльність професійних злочинців та організованих груп, які майстерно маскують свою злочинну природу, надаючи своїм діянням фасад законності [1, с. 63].

Низький рівень правосвідомості окремих соціальних груп і недостатність їхнього співробітництва з правоохоронними органами також сприяють утриманню частини злочинності в тіні. Це є наслідком не тільки недостатньої освіченості, але і відсутності довіри до правоохоронців. Латентна злочинність визначається не лише особливостями злочинців, але й системними проблемами, такими як порушення принципів обліку, слабка матеріальна база реєстраційних служб та неефективність статистичного обліку. Це стає результатом відсутності чіткості у веденні статистики та впливає на об'єктивність поданих даних [3, с. 90].

Практика свідчить, що боротьба із латентною злочинністю вимагає комплексного підходу та вирішення не лише кримінальних питань, але й системних недоліків в правоохоронній діяльності. Ліквідація «темної цифри» злочинності можлива лише за умови сталого вдосконалення правових механізмів та підвищення рівня довіри громадян до правоохоронної системи [4, с. 25].

Латентна злочинність, за деякими міжнародними підрахунками, є невід´ємною частиною кримінального ландшафту та, за даними, складає приблизно 60% від усіх фактично вчинених злочинів. Цей високий показник стає об'єктом уваги через його варіативність, яка виявляється особливо великою у випадку окремих видів протиправної діяльності [2, с. 53].

Серед чотирьох різновидів латентної злочинності, які визначаються механізмом утворення, перший об'єднує злочини, які залишаються абсолютно невідомими правоохоронцям, а також представникам управлінь та звичайним громадянам. Інформація про ці правопорушення обмежена лише знаючими про них злочинцями, які мають великий інтерес у тому, щоб залишити їх у тіні [4].

Другий тип латентної злочинності включає велику кількість правопорушень, відомих посадовим особам, але які не надходять до відома відповідних органів. Мотиви цього можуть включати бажання приховати злочин, оскільки виявлення може зашкодити престижу організації або її лідерам.

Третій різновид латентної злочинності іноді називають «граничними ситуаціями». Це включає групу злочинів, які стали відомі правоохоронним органам, проте їх конкретний представник, зрозуміло чи свідомо помиляючись, надав неправильну юридичну оцінку діянню, не вбачаючи в ньому ознак складу злочину. Це веде до того, що такі правопорушення опиняються поза статистичним обліком, утворюючи частину тієї «темної цифри» злочинності, яка залишається неврахованою у загальній картині протиправної активності [1, с. 8].

Латентна злочинність, у своїй останній різновид, відкриває драматичний

пласт сучасної кримінальної реальності, де не тільки вчинені злочини зостають прихованими, але й сам процес їх реєстрації може стати предметом маніпуляцій та зловживань. Злочини, відомі правоохоронним органам, проте не зафіксовані в їхніх реєстрах, утворюють тривожну картину. В цьому контексті, часто з міркувань непозбавлення авторитету або особистих користей, представники правоохоронних органів можуть утримувати інформацію про правопорушення, що призводить до створення фіктивної картини кримінальної безпеки в конкретному регіоні чи області.

Це явище не лише підриває довіру до системи правосуддя, але й створює низку серйозних проблем. Видимість безкарності за суспільно небезпечні дії підштовхує злочинців до нових порушень, сприяє формуванню стійких злочинних груп і залученню неповнолітніх у протиправну діяльність [3, с. 41].

Зниження латентної злочинності стає нагальною задачею для країни, оскільки воно напряму впливає на психологічний клімат суспільства, надійність правосуддя та віру в ефективність правоохоронних органів. Ліквідація цього явища вимагає комплексного підходу та реформ у сфері статистичного обліку, а також підвищення довіри громадян до правоохоронної системи.

Отже, латентність злочинності є складною проблемою, що виникає внаслідок різноманітних обставин і має серйозні наслідки для суспільства та правосуддя. Латентна злочинність виявляється у різноманітних формах і ступенях в різних сферах суспільства. Це може включати в себе не тільки приховані злочини, але і недооцінку чи приховання їхнього реєстраційного обліку. Латентна злочинність сприяє формуванню психологічної обстановки безкарності, що, в свою чергу, стимулює нові порушення та сприяє формуванню злочинних груп. Вона також порушує довіру до правоохоронних органів, підриває принципи правосуддя та законності. Особливо небезпечним визнається різновид латентної злочинності, де представники правоохоронних органів намагаються свідомо утримувати чи маніпулювати статистикою з метою створення фіктивної картини кримінальної безпеки. Зниження латентної злочинності стає актуальною задачею для будь-якої країни, оскільки це

визначає рівень безпеки та довіри громадян до правоохоронної системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінологія : навчальний посібник-практикум (для здобувачів вищої освіти, що навчаються на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти (081 «Право», 262 «Правоохоронна діяльність»). Кол. авторів. Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2020. 332 с.

2. Кримінологія : підручник. О. М. Джужа, В. В. Василевич, В. В. Чернєй, С. С. Чернявський та ін. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В. В. Чернєя ; за наук. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Джужі. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. С. 612.

3. Макаренко Н. А. Поняття латентної злочинності та шляхи її подолання. Publishing House Baltija Publishing 2022. С. 96.

4. Сидорчук О. О. Деякі теоретичні й практичні питання аналізу латентної злочинності в Україні. 2021. С. 90.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАТРИМАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Первак Олександр Сергійович
Курсант 4 курсу
Навчально-наукового інституту права
та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції,
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ
м. Дніпро Україна
Науковий Керівник:
Шендрик Юлія Володимирівна
Викладач кафедри
кримінального процесу та стратегічних розслідувань
Навчально-наукового інституту права
та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції,
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ
м. Дніпро Україна

Однією з ключових областей державного захисту є гарантування прав громадян на свободу та особисту недоторканність. Це невід'ємне право визначається як основна мета захисту особи від незаконних втручань та обмежень її особистих прав. Положення статті 29 Конституції України відтворює загальновизнану норму, закріплену у статті 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, що гарантує кожному право на свободу та особисту недоторканність. Згідно з цими нормами, ніхто не може позбавлятися свободи, за винятком випадків, визначених законом, і за умови дотримання встановленої законом процедури.

Захист права на свободу та особисту недоторканність визнається важливим завданням для держави, проте будь-яке обмеження цього права повинно базуватися на законних підставах і пройти встановлену законом процедуру [1, с. 98].

Зазначимо, що затримання особи уповноваженою службовою особою без

ухвали слідчого судді в умовах воєнного стану відбувається відповідно до загального порядку, який визначений ст.ст. 208-213 КПК України з урахуванням особливостей, що передбачені ст. 615 КПК України.

Перелік підстав для затримання в умовах воєнного стану, порівняно з мирним часом, розширений, оскільки законодавчо встановлена можливість затримувати особу не лише за підставами, визначеними у ст. 208 КПК України, а також у випадках, коли існують підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, яка підозрюється у вчиненні фактично будь-якого виду злочину. Доведено, що застосування цих норм обумовлено дією воєнного стану і відповідно моментом і обставинами вчинення злочину. Така підстава, зокрема, може бути використана для обґрунтування затримання особи, яку підозрюють у колаборайній діяльності, порушенні законів та звичаїв війни, створенні не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань, а також «невоєнних злочинів» тощо [2, с. 375].

Право на затримання особи в умовах воєнного стану, так само, як і в мирний час, надано уповноваженій службовій особі, тобто особі, якій законом віддано право здійснювати затримання, зокрема, працівникам Служби безпеки України; військовослужбовцям; працівникам Державної прикордонної служби України; військовослужбовцям Національної гвардії України; поліцейським; працівникам НАБУ; уповноваженим посадовим особам ДБР та іншим. В умовах дії воєнного стану також діють нормативно-правові акти, які додатково визначають процедуру встановлення заходів, пов’язаних із обмеженням свободи пересування громадян.

У випадку, коли суд не може ефективно функціонувати, прокурор має повноваження використовувати тримання під вартою, особливо у районах бойових дій або прилеглих до них територіях. Затримання осіб може проводити як спеціалізовані працівники правоохоронних органів, так і громадяни відповідно до загальних правил, які діють і в звичайний час [3, с. 45].

Важливо зауважити, що право на захист в умовах воєнного стану

залишається недоторканим, і особи мають право на захист адвокатом. Безоплатна правова допомога доступна в об'єктивних можливостях.

Умови затримання осіб за підозрою в скоєнні кримінальних правопорушень залишаються стандартними, але в умовах воєнного стану внесено значні зміни до процедур досудового розслідування та судового розгляду. Строк затримання особи без ухвали слідчого судді, суду не може перевищувати сімдесяти двох годин з моменту затримання, який визначається згідно з вимогами статті 209 КПК України.

Відповідно до ч. 2. ст. 211 КПК затримана без ухвали слідчого судді, суду особа не пізніше шістдесяти годин з моменту затримання повинна бути звільнена або доставлена до суду для розгляду клопотання про обрання стосовно неї запобіжного заходу.

Згідно п. 6 ч. 1 ст. 615 КПК якщо наявні випадки для затримання особи без ухвали слідчого судді, суду, визначені статтею 208 КПК або виникли обґрунтовані обставини, які дають підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні злочину, - уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати таку особу.

Строк затримання особи без ухвали слідчого судді, суду не може перевищувати строк, визначений статтею 211 цього Кодексу.

Якщо в умовах воєнного стану відсутня об’єктивна можливість доставити затриману особу до слідчого судді, суду у строк, передбачений статтею 211 цього Кодексу, розгляд клопотання про обрання стосовно неї запобіжного заходу здійснюється із застосуванням доступних технічних засобів відеозв’язку з метою забезпечення дистанційної участі затриманої особи.

Якщо затриману особу неможливо доставити до слідчого судді, суду у строк, передбачений статтею 211 цього Кодексу, для розгляду клопотання про обрання стосовно неї запобіжного заходу або забезпечити її дистанційну участь під час розгляду відповідного клопотання, така особа негайно звільняється.

Зміни також розширили підстави для затримання в умовах воєнного

стану, дозволяючи затримувати особу, якщо існують об'єктивні підстави вважати, що вона може втекти для ухилення від кримінальної відповідальності. Ці зміни введені Законом № 2201-IX від 14.04.2022 року і набули чинності з 01.05.2022 року [4, с. 418].

У цьому контексті терміни затримання залишаються незмінними, але тепер прокурор має владу застосовувати запобіжний захід, а не слідчий суддя чи суд. Щодо особи, яка може здійснювати затримання, ця умова залишається незмінною і залишається в силі для будь-якої уповноваженої службової особи.

Навіть якщо цей перелік не є вичерпним, судова практика розглядає уповноважену службову особу як будь-якого представника правоохоронних органів, включаючи «атестованих та уніформованих». З огляду на те, що багато затримань пов'язані з підозрою в диверсіях та інших злочинах проти національної безпеки, це також може включати контррозвідувальні підрозділи СБУ та інших неуніформованих службовців.

У воєнний час правила затримань неуповноваженими особами, відомими як «громадське затримання» (згідно зі ст. 207 КПК України), залишаються незмінними. Це означає, що будь-яка громадянська особа може затримати іншу особу, якщо є підстави вважати, що вона скоїла або тільки що скоїла кримінальне правопорушення. Термін такого затримання не визначений, але особа повинна негайно повідомити вповноважені органи про затримання, найкраще через гарячу лінію «102».

Важливо зауважити, що використання сили (крім необхідної пропорційної сили у випадку опору), проведення допитів, запис відеороликів, глузування тощо є забороненими [4, с. 419].

Протягом дії воєнного стану конституційні права та свободи людини і громадянина, визначені статтями 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України, можуть тимчасово обмежуватися. Проте право на захист, яке гарантується статтею 55 Конституції України, залишається непорушним: будь-яка затримана особа має право на захист адвоката.

Отже, процесуальний порядок затримання в умовах воєнного стану набув

змін. Збереження права будь-якої уповноваженої службової особи на здійснення затримань вказує на необхідність ефективного функціонування правоохоронних органів у виняткових обставинах. Розширення підстав для затримання та зміни у процедурі досудового та судового розгляду відображають бажання влади забезпечити національну безпеку та дотримання законів у непередбачуваних ситуаціях.

Важливо відзначити, що умови громадського затримання залишаються незмінними, дозволяючи громадянам втручатися у ситуації, коли існують об'єктивні підстави вважати, що було скоєне кримінальне правопорушення.

Зміни в термінах затримання, процедурах та підставах для затримання в умовах воєнного стану відзначають комплексний підхід до забезпечення безпеки та дотримання законів у надзвичайних ситуаціях, одночасно забезпечуючи збереження прав осіб на захист та справедливий суд.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Затримання у кримінальному провадженні : навч. посіб. А. В. Захарко, В. В. Рогальська, О. А. Солдатенко та ін. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 224 с.

2. Фоміна Т. Г., Рогальська В. В., Затримання особи в умовах воєнного стану: підстави та уповноваженні службові особи на здійснення. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. С. 371-376.

3. Гловюк І., Дроздов О., Тетерятник Г., Фоміна Т., Рогальська В., Завтур В. Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану: науково-практичний коментар Розділу IX-1 Кримінального процесуального кодексу України. Видання 2. Електронне видання. Дніпро-Львів-Одеса-Харків, 2022. Станом на 03 травня 2022. 80 с.

4. Лоскутов Т. О. Правове регулювання кримінального процесуального затримання в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. № 70 (2022) С. 417-423.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАКТИЧНИХ ПРОБЛЕМ ВИЗНАННЯ ЗАПОВІТУ НЕДІЙСНИМ

Перетятько Катерина Сергіївна,
здобувачка вищої освіти
Ярошевська Тамара Василівна,
д. юр. н., доцент,
професор кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Вступ. У сучасному суспільстві, де нормативно-правове регулювання взаємовідносин набуває все більшої вагомості, визнання заповіту недійсним є актуальною проблемою, що вимагає комплексного вивчення та аналізу.

Заповіт, як правовий акт, спрямований на розпорядження майном та визначення спадкоємців, є не лише юридичним документом, але й важливим елементом соціокультурного та етичного середовища. Таким чином, визнання його недійсним стає складним питанням, що об'єднує як правовий аспект, так і соціальні, психологічні, економічні та інші аспекти.

Мета роботи. Метою цієї роботи є виявлення суперечностей та прогалин у вітчизняному цивільному законодавстві при дослідженні та розв'язанні такого питання як способу захисту прав спадкоємців при визнанні заповіту недійсним.

Матеріали та методи. З метою розкриття такого способу захисту прав спадкоємців як визнання заповіту недійсним здійснюється аналіз статей Цивільного кодексу України (далі − ЦК України), що регулюють підстави, порядок та наслідки визнання заповітів недійсними та судова практика з цього питання. Виявлено суперечності та прогалини у вітчизняному цивільному законодавстві та запропоновано шляхи до їх вирішення.

Спадкові правовідносини були предметом досліджень багатьох вітчизняних науковців-цивілістів, серед яких: І. О. Дзера, М. М. Дякович, Ю. О. Заіка, Л. В. Козловська, О. В. Коротюк, О. Є. Кухарєв, З. В. Ромовська,

Є. О. Рябоконь, І. В. Спасибо-Фатєєва, С. Я. Фурса та інші.

У тезах використані такі методи дослідження як: порівняльний, формально-логічний, діалектичний, які дозволили тлумачити конкретні підстави недійсності заповіту та зробити обґрунтовані висновки.

Результати та обговорення. Однією з ключових проблем у сфері визнання заповіту недійсним є неоднозначність та розбіжність нормативно правового регулювання. Різноманіття правових систем, а також недостатня чіткість окремих норм законодавства створюють середовище для виникнення спорів щодо визнання заповіту недійсним. З іншого боку, слід враховувати практичний характер проблем визнання заповіту недійсним. Заповіт як інструмент правового регулювання має свою власну специфіку в реалізації, зокрема, пов’язану зі складністю психологічних, етичних та соціокультурних аспектів. Визначення належного ступеня свідомості та волі спадкодавця, його здатності до самостійних рішень та урахування його особистих переконань – це менша частина серед тих аспектів, що визначають практичний характер проблеми визнання заповіту недійсним.

Важливість волевиявлення заповідача виявляється не лише для самого заповідача, але і для його можливих спадкоємців. Врахування вимог законодавства при складанні заповіту визначає його юридичну цінність. Суд може визнати заповіт недійсним, оскільки це є одностороннім правочином, проте цивільне законодавство не надає чітких підстав та процедур для визнання недійсності заповіту. У ЦК України [1] закріплено водночас нікчемність і оспорюваність заповіту, що може викликати проблеми у визначенні його юридичного статусу. Іноді спадкоємці відмовляються визнавати останню волю заповідача та подають позов до суду про недійсність заповіту без конкретних підстав. Тому потрібно визначити чіткий перелік підстав і процедур для визнання заповіту недійсним на законодавчому рівні, щоб уникнути безпідставних позовів.

Книга Шоста ЦК України визначає правові аспекти спадкових відносин, включаючи вимоги до заповітів, їх види, підстави та порядок визнання

недійсності. Попри це, в тексті Закону не вказано конкретного способу захисту права власності або спадкових прав у випадку визнання заповіту недійсним. Крім того, ЦК України не надає переліку способів захисту спадкових прав, що ускладнює вибір відповідного заходу. У таких випадках використовуються загальні способи захисту цивільних прав, включаючи визнання правочинів недійсними. З урахуванням особливостей спадкових відносин можна визначити спеціальні методи захисту, такі як визнання заповіту недійсним, визнання свідоцтва про право на спадщину недійсним або внесення змін до нього, а також визнання особою права на спадщину у разі оспорювання чи невизнання іншими потенційними спадкоємцями.

Стаття 1257 ЦК України визначає підстави та наслідки визнання заповіту недійсним. Відповідно до ч. 1 зазначеної статті, заповіт, складений особою без права на це або з порушенням вимог щодо його форми та посвідчення, вважається нікчемним. Частина 2 ст. 1257 ЦК України вказує, що суд може визнати заповіт недійсним за позовом зацікавленої особи, якщо встановлено, що волевиявлення заповідача не було вільним і не відповідало його волі. Таким чином, стаття 1257 ЦК України розрізняє два типи недійсних заповітів: нікчемний і оспорюваний та вказує на різні підстави для їх недійсності.

Законодавче право на звернення до суду для захисту спадкових прав, які порушено внаслідок складання недійсного заповіту, може бути визначено відповідно до змісту статті 15 ЦК України. Згідно з цією статтею, кожна особа має право на захист свого права у разі його порушення, невизнання або оспорювання. Таким чином, якщо права та інтереси особи порушуються, не визнаються або оспорюються через складання недійсного заповіту, вона має право захистити ці права в судовому порядку.

У судовій практиці визнано, що право на оспорювання заповіту мають особи, що мають суб’єктивні спадкові права згідно з нормами Книги Шостої ЦК України, такі як спадкоємці за законом, спадкоємці за іншим заповітом, відказоодержувачі. До цих осіб, на думку науковців [2, с. 159], також можуть відноситися набувачі за договором довічного утримання або спадкового

договору, якщо такі угоди були укладені з заповідачем щодо відповідного майна. Проте для звернення до суду, зацікавлені особи повинні довести факт порушення своїх прав чи інтересів недійсним заповітом, інакше суд може відмовити у розгляді позову.

Стаття 225 ЦК України регулює ситуації, коли дієздатна фізична особа вчиняє правочин у момент, коли вона не усвідомлює значення своїх дій або не може контролювати їх. Зазначено, що суд може визнати такий правочин недійсним за позовом самої особи, яка його здійснила, або за позовом інших осіб у випадку смерті цієї особи, які зазнали порушення своїх цивільних прав чи інтересів через цей правочин.

Стаття 225 ЦК України регулює випадки, коли дієздатна особа вчиняє правочин, не усвідомлюючи значення своїх дій або не маючи змоги ними керувати, проте на практиці ця стаття виявляється неоднозначною та нечіткою. Ця норма не охоплює всі суттєві аспекти таких правочинів, спричинюючи труднощі в їх розумінні, що призводить до дискусій між науковцями. Крім того, загальна норма про недійсність правочину (ст. 215 ЦК України) конфліктує зі спеціальною статтею 225, особливо щодо суб'єкта, який має право звертатися до суду [3, с. 37]. Загальна норма передбачає право звернення до суду будь-якою стороною або іншою зацікавленою особою, чиї права порушено, тоді як спеціальна норма визначає лише особу, яка не усвідомлювала свої дії або не могла ними керувати, а в разі її смерті – інших, права яких були порушені. Таким чином, законодавець не врахував ситуацій, коли правочин, вчинений у стані тимчасової нездатності, порушує права третіх осіб за життя даної особи [4, с. 60].

Законодавець чітко визначає різницю між недієздатністю та станом, коли дієздатна особа не може розуміти або керувати своїми діями. Тому вважати таких осіб тимчасово дієздатними є неефективним. По-перше, суд може визнати недійсним правочин, вчинений дієздатною особою в момент, коли вона не могла розуміти або керувати своїми діями, що свідчить про його оскарженість. По-друге, правочин, здійснений недієздатною особою (навіть

тимчасово), вважається нікчемним та недійсним від моменту вчинення. Важливо враховувати, що неможливо передбачити, чи особу визнають недієздатною тимчасово, чи назавжди, оскільки згідно зі статтею 225 ЦК України, дієздатна особа, яка в момент правочину не розуміла свої дії, може визнаватися недієздатною й надалі [5, с. 141]. Це правильне розуміння тимчасового стану, оскільки такий стан може бути дуже короткочасним. Проте навіть короткочасне нерозуміння значення своїх дій може призвести до неочікуваних наслідків, які особа не мала на меті.

Отже, дослідження показало, що питання визнання заповіту недійсним має свої особливості та нюанси. На практиці, цей процес часто ускладнений відсутністю чітких правових норм, неоднозначністю тлумачення законодавства та різноманітністю ситуацій. Розглянуті практичні проблеми, такі як визначення ментальної дієздатності особи, обставини, які можуть впливати на збереження волі заповідача, та інші аспекти [6, с. 644]. На основі аналізу законодавчих актів встановлено, що проблема недостатньої захищеності прав спадкоємців у процесі визнання заповіту недійсним потребують негайного вирішення та удосконалення законодавчого регулювання. Запропоновані науковцями рекомендації щодо вдосконалення законодавства, передбачають уточнення норм, які регулюють процедуру визнання заповіту недійсним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text

2. Дзера І. О. Теоретичні та практичні проблеми визнання недійсним заповіту як способу захисту спадкових прав. *Вісник Національної академії правових наук України.* 2022. № 29 (2). С. 157-177.

3. Алексій Р. В. Теоретичні та практичні проблеми визнання недійсним правочину, вчиненого дієздатною особою, яка в момент його вчинення не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними. *Copernicus Political and Legal Studies*. 2022. № 4. С. 35-43.

4. Алексій Р. В. Проблемні аспекти визначення суб’єкта звернення до суду при розгляді справ про визнання недійсним правочину з вадами волі. *Порівняльно-аналітичне право.* 2019. № 2. С. 58-61

5. Длугош О. І. Дефект волі у правочині, вчиненому дієздатною особою. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*. 2014. № 10. С. 139-145.

6. Ярошевська Т. В., Білик А. М. Актуальні проблеми спадкування за заповітом. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти*: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 17 березня 2023 р.). Дніпро : ДДУВС, 2023. С. 643-644.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВАДЖЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОДОВЖ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ Й У ВІДБУДОВНИЙ ПЕРІОД

Плаван Анастасія Романівна
здобувачка вищої освіти Юридичного інституту
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник:
Галіахметов Ігор Абзалович
к. ю. н., доцент кафедри приватного права
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

Вступ. / Introductions. Інвестиційна діяльність є однією із основних передумов розвитку держави. Загалом, сфера інвестування є досить важливим питанням в контексті післявоєнної відбудови нашої держави, а саме: сприяючи економічному, соціальному та політичному відновленню. Повномасштабне вторгнення держави-агресора на територію України тягне за собою тяжкі наслідки у всіх сферах суспільного життя, у сфері економіки в тому числі. Привертання іноземного капіталу становить ключову проблему, особливо в умовах післявоєнного відновлення, коли зменшення економічного потенціалу країни робить це питання особливо важливим. Саме тому тематика інвестиційної діяльності в контексті післявоєнного відновлення України має неабияку актуальність.

Мета роботи. / Aim. Метою дослідження є комплексний особливостей провадження інвестиційної діяльності продовж дії воєнного стану й у відбудовний період.

Матеріали та методи. / Materials and methods. Методологічну основу дослідження склали загальнонаукові методи наукового пізнання (індукція, аналіз та моделювання) та спеціально-юридичні методи (зокрема, формально юридичний).

Огляд фахової літератури. Наразі, у вітчизняній юридичній літературі доволі мало напрацювань на дану проблематику, оскільки це питання є досить

новим. Проте, слід відзначити напрацювання С. Бенедисюка, Д. Різник, А. Скрипаль та інших [1; 2; 3].

Таким чином, ґрунтуючись на думках вищезазначених вчених, спробуємо проаналізувати питання особливостей провадження інвестиційної діяльності продовж дії воєнного стану й у відбудовний період в Україні.

Результати та обговорення. / Results and discussion. Слід почати з того, що для задля стимулювання залучення інвестицій Україна запровадила спеціальні інвестиційні режими. В ІТ-секторі Закон України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» впроваджує концепцію віртуальної економічної зони, відомої як Дія.City [1]. У рамках цієї віртуальної економічної зони надаються різноманітні пільги для її резидентів, включаючи особливий режим оподаткування прибутку підприємств. Згідно з цим режимом, компанії можуть сплачувати 9% податку на виведений капітал, що є половиною стандартного 18% податку на прибуток, який застосовується для всіх інших підприємств.

У галузі індустріальних парків чинний Закон України «Про індустріальні парки» та пов’язані з ним підзаконні акти передбачають комплекс заходів для стимулювання розвитку індустріальних парків в нашій державі. Даний Закон визначає вимоги до створення, управління та функціонування індустріальних парків, а для керуючих компаній, ініціаторів та учасників цих парків передбачено ряд стимулів [1].

Щодо галузі сільського господарства та переробки сільськогосподарської продукції, то в Україні функціонує державна програма «Доступні кредити 5-7-9%» [1]. Крім того, ця програма пропонує можливість рефінансування боргів для суб’єктів господарювання (за винятком великих підприємств). Також вона орієнтована на фінансування суб’єктів господарювання (крім тих, що виробляють та/або реалізують зброю) для запобігання російській агресії та пом’якшення її наслідків. Це включає забезпечення потреб Збройних Сил та інших військових формувань, а також підтримку населення, що постраждало внаслідок воєнних дій.

На нашу думку, досить перспективним є те, що з метою залучення стратегічних інвесторів, збільшення інвестиційного привабливості України та підвищення конкурентоспроможності нашої економіки було прийнято Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні». Даний Закон має на меті стимулювання залучення зовнішніх та внутрішніх інвестицій, оскільки цим нормативно-правовим актом передбачається спрощення вимог до інвестиційних проектів із великими обсягами інвестицій, удосконалення форм державної підтримки для втілення таких проектів.

Щодо залучення іноземних інвестицій, то наразі запущена платформа для потенційних іноземних інвесторів Advantage Ukraine, яка функціонує у співпраці з Міністерством економіки України та за підтримки Програми USAID «Конкурентоспроможна економіка України». В рамках цієї платформи зібрано понад 500 інвестиційних проєктів. Платформа Advantage Ukraine передбачає можливості у 10 сферах: оборонно-промислова галузь; металургія та металопереробка; енергетика; агропромисловий комплекс; деревообробка та виготовлення меблів; інноваційні технології; логістика та інфраструктура; фармацевтика; природні ресурси; промислове виробництво [4]. Як зазначає заступник Міністра економіки України, після перемоги наша країна відкриє перед інвесторами одні з найкращих можливостей у світі, наразі, Уряд вживає всі можливі заходи для того, щоб почати процес інвестування у відновлення України вже зараз, не чекаючи завершення війни [3]. Тому можна стверджувати, що платформа Advantage Ukraine є досить успішним кроком на шляху до залучення потенційних іноземних інвесторів, що стане запорукою післявоєнного відродження нашої держави.

Проте, важко не погодитися з думкую Д. В. Різника, що головною задачею, над якою ведеться робота у напрямку привертання інвестицій, є страхування ризиків за участю міжнародних організацій, які вже мають відповідний досвід та раніше здійснювали свою діяльність в рамках збереження інвестицій в країнах, де тривають бойові дії. Однією із таких організацій є

Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA), яка вже раніше реалізовувала проекти у країнах, де діяла бойова терористична діяльність [2]. Хоча ситуація в Україні є більш складною, досвід, який агенція накопичила, можна успішно використовувати.

Висновки. / Conclusions. Проаналізувавши всі положення, які наведені вище, можна зробити висновок, що питання привертання іноземного капіталу становить неабияку актуальність, особливо в умовах післявоєнного відновлення, коли зменшення економічного потенціалу країни робить це питання особливо важливим. Україна запровадила спеціальні інвестиційні режими задля стимулювання залучення інвестицій та утримання інвестицій. На нашу думку, досить перспективним є запуск платформи для потенційних іноземних інвесторів Advantage Ukraine. У рамках цієї платформи зібрано понад 500 інвестиційних проєктів та можливості у 10 галузях. Ця платформа є досить успішним кроком на шляху до залучення потенційних іноземних інвесторів, оскільки це стане запорукою післявоєнного відродження нашої держави в майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бенедисюк С. Інвестування в Україну: огляд ключових інструментів. *LCF Law Group*. 2023. URL: https://lcf.ua/thought-leadership/corporate/investuvannya-v-ukrayinu-oglyad-klyuchovih-instrumentiv-i-mirkuvan/ (дата звернення 23.11.2023).

2. Різник Д. В. Інвестиційна діяльність в Україні після повномасштабного вторгнення в Україну. *Економіка та суспільство*. 2023. № 48. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2244/2167 (дата звернення 23.11.2023).

3. Скрипаль А. Інвестування в Україну під час війни. *Trans.info*. 2023. URL: https://trans.info/ua/u-punkti-propusku-medyka-provodyt-sya-lyshe-sanitarna-inspektsiya-367298 (дата звернення 23.11.2023).

4. Україна презентувала платформу залучення іноземних інвестицій

Advantage Ukraine. *Dnipropetrovsk Investment Agency*. 2022. URL: https://dia.dp.gov.ua/ukra%D1%97na-prezentuvala-platformu-zaluchennya-inozemnix-investicij-advantage-ukraine/ (дата звернення 23.11.2023).

ВИЗНАННЯ СТОРОНИ ВОЮЮЧОЮ ЗГІДНО З НОРМАМИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Покотило Валентин Русланович
студент
Донецький національний університет
імені Василя Стуса

Вступ./Introductions. В контексті міжнародного права питання визнання воюючою стороною має велике значення, оскільки визначає статус конфлікту та визначає правові наслідки для всіх сторін учасників. Термін "визнання воюючою стороною" став предметом ретельного дослідження та обговорення серед вчених міжнародного права. Статус воюючої сторони дає їй можливість користуватися всіма правами, визнаними в міжнародних відносинах за воюючою стороною. Так, під час Другої світової війни визнання учасниками антигітлерівської коаліції «Франції, що бореться» в якості воюючої сторони, дозволило встановити з нею договірно-союзницькі відносини.

Ціль роботи./Aim. Мета дослідження полягає у розгляді та аналізі питання визнання воюючою стороною в міжнародному праві. Дослідження охоплює різні аспекти цього питання, включаючи поняття та критерії визнання, історичний контекст, нормативну базу, альтернативні підходи та сучасні виклики.

Матеріали та методи./Materials and methods. Можна визначити ряд методів дослідження, що були використані для аналізу питання: літературний огляд, документальний аналіз, історичний аналіз, метод правової компаративістики, концептуальний аналіз, рецензії та критика, аналіз сучасних тенденцій.

Результати та обговорення./Results and discussion. Визнання воюючою стороною має місце в тих випадках, коли певна організація бореться з окупаційною владою. На відміну від інших видів визнання, цей має набагато менші наслідки і зводиться до можливості використовувати до учасників таких

рухів норми міжнародного гуманітарного права. Іноді акт визнання може прийматися в рамках міжнародних організацій чи конференцій. Під визнанням воюючої сторони розуміють визнання учасника міжнародно-правових відносин, що регулюються законами і звичаями війни і виникають у зв'язку з її початком. Характерною рисою такого суб'єкта міжнародного права є те, що тут він сам приймає на себе статус воюючої сторони, вступивши в збройний міжнародний конфлікт з іншим таким суб'єктом (має місце при агресії однієї держави проти іншої, у процесі самовизначення націй і народів). Проте в будь-якому випадку воююча сторона повинна дотримуватися законів і звичаїв війни, порушення яких буде вважатися міжнародним злочином.

Однією з ключових проблем у контексті визнання воюючою стороною є визначення критеріїв, за якими цей статус може бути присвоєний. Згідно зі статутом Міжнародного Комітету Червоного Хреста [1], визнанням воюючою стороною може бути встановлено тоді, коли конфлікт має міжнародний характер та відповідає критеріям збройного конфлікту. Висвітлення цього питання надзвичайно важливе та наявне у роботах таких вчених як Charles Zorgbibe, автора робіт "Sources of the recognitionof belligerent status" та інших [2].

Важливо також враховувати історичний контекст розвитку інституту визнання воюючою стороною. Вчені, такі як Герберт Бутерфілд, у своїх дослідженнях вказують на те, як практика визнання воюючою стороною еволюціонувала від часів Гаазьких конвенцій до сучасних стандартів міжнародного права [3].

Міжнародне гуманітарне право, зокрема Женевські конвенції, грає визначальну роль у встановленні правил визнання воюючою стороною та надає механізми для захисту прав та обов'язків всіх сторін конфлікту.

Останнім часом у літературі з'являються альтернативні підходи до розгляду питання визнання воюючою стороною, де акцент робиться на розширенні критеріїв та урахуванні нових форм конфліктів, таких як кібервійна. Робота Френка Дж. Хоффмана "Conflict in the 21st century: The rise of

hybrid wars" є прикладом такого підходу [4].

У світлі сучасних геополітичних змін та трансформації воєнного конфлікту, де непереборні суперечності висувають нові виклики, питання визнання воюючою стороною потребує додаткового аналізу. Зокрема, важливо розглядати роль недержавних учасників у визначенні визнання статусу воюючих сторін. Робота Девіда Е. Канінгема "Non-State actors in Civil Wars: A new dataset" [5] розглядає вплив недержавних збройних формувань на динаміку внутрішніх конфліктів. Зростання гібридних загроз та сучасних форм ведення війни створює необхідність перегляду концепції визнання воюючою стороною.

Особливу увагу слід приділяти гуманітарним аспектам питання. Вчені, такі як Ендрю Клапп та Ігор Присцилі, у своїх роботах висвітлюють важливість захисту прав та обов'язків учасників конфлікту, незалежно від їхнього статусу. В контексті сучасних міжнародно-правових реалій, роботи таких вчених, як Філіп Сандс "Lawless World: Making and Breaking Global Rules" наголошують на ролі міжнародних організацій у визнанні статусу воюючих сторін та наданні правової реакції на порушення міжнародних стандартів [6].

Згідно з альтернативними поглядами, виникає кілька питань, пов'язаних із застосуванням критеріїв визнання воюючою стороною. Критики висловлюють занепокоєння стосовно можливого зловживання цього статусу для виправдання неправомірних воєнних дій. Іншими словами, визнання стороною конфлікту статусу воюючої може стати інструментом для ухилення від відповідальності за порушення міжнародних правил.

Щоб забезпечити більш ефективний механізм визначення воюючої сторони, пропонується розглядати розбудову процедур та механізмів, які враховують внутрішні та міжнародні аспекти конфлікту. Роботи таких авторів, як Джеремі Гілберт розглядають можливості розвитку міжнародних інструментів для ефективного реагування на складні конфлікти.

Ще однією ключовою аспектом може бути розгляд інклюзивних підходів, які враховують думки та погляди різних сторін конфлікту. Співпраця з регіональними та міжнародними організаціями може сприяти створенню більш

об'єктивних критеріїв визнання воюючою стороною та сприяти мирному врегулюванню конфліктів.

Основним завданням для міжнародної спільноти є постійний розвиток та удосконалення міжнародних стандартів, що регулюють визнання воюючою стороною. Праці, такі як "The Future of International Law: Global Government", вказують на необхідність узгоджених дій для створення сучасних, ефективних і правосуб'єктних міжнародних правил [7].

У сучасному світовому порядку, де конфлікти мають міжнародний аспект та відбуваються в різних форматах, розуміння та вдосконалення концепції визнання воюючою стороною стає актуальнішим завданням для міжнародно правової спільноти.

Висновки./Conclusions. Отже, питання визнання воюючою стороною в міжнародному праві залишається актуальним і вимагає подальшого розгляду та дослідження. З урахуванням сучасних викликів та змін у характері конфліктів, найбільш відповідальним завданням є забезпечення справедливого та ефективного механізму визнання сторонами їхнього статусу воюючої та вироблення норм, які гарантують виконання обов'язків та захист прав учасників конфліктів відповідно до міжнародних стандартів. Додаткові дослідження в цьому напрямку необхідні для адаптації нормативно-правових засад до сучасних викликів та забезпечення ефективного захисту прав людей у контексті збройних конфліктів. Перспективи подальших досліджень у цьому напрямку вимагають глибокого аналізу в контексті сучасних викликів та загроз світовій безпеці.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Статут Міжнародного комітету Червоного Хреста. URL: https://docs.dtkt.ua/doc/991_002 (дата звернення: 13.11.2023).

2. Charles Zorgbibe. Sources of the recognition of belligerent status. URL: https://international-review.icrc.org/sites/default/files/S0020860400021963a.pdf (дата звернення: 13.11.2023).

3. Herbert Butterfield. Christianity, diplomacy and war, 3rd ed., London: Epworth Press, Wyvern Books, 1962, p. 27.

4. Frank G. Hoffman. Conflict in the 21st century: The rise of hybrid wars. URL: https://www.potomacinstitute.org/images/stories/publications/potomac_hybridwar_0108.pdf (дата звернення: 13.11.2023).

5. David E. Cunningham. Non-State actors in Civil Wars: A new dataset. URL: https://www.jstor.org/stable/26275380 (дата звернення: 13.11.2023).

6. Philippe Sands. Lawless World: Making and Breaking Global Rules. London: Penguin UK, 2006, p.353-373.

7. Joel P. Trachtman. The Future of International Law: Global Government. URL: https://www.cambridge.org/core/books/future-of-international-law/02D8AC7A1848F6A625249E136E0678EB (дата звернення: 13.11.2023).

ЗАСТОСУВАННЯ ЦИВІЛЬНИМИ ОСОБАМИ ЗБРОЇ У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Положевець Олег Валерійович
Здобувач вищої освіти 3 курсу
Факультету підготовки фахівців
для підрозділу провентивної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Бодирєв Дмитро Анатолійович
Старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

У період дії воєнного стану застосування зброї цивільними особами може бути регульоване відповідними законами і положеннями, прийнятими в країні під час воєнного стану. Зазвичай воєнний стан супроводжується збільшеною загрозою безпеці і вимагає посилення контролю над зброєю та засобами самозахисту.

Основні аспекти застосування зброї цивільними особами в період воєнного стану можуть включати:

1. Мобілізація та відповідна реєстрація зброї: Уряд може зобов'язати цивільних громадян зареєструвати свою зброю та засоби самозахисту і надати їх у рамках загальної мобілізації.

2. Обмеження володіння та носіння зброї: Уряд може встановити обмеження на володіння, носіння та використання певних видів зброї цивільними особами. Це може включати заборону або обмеження використання вогнепальної зброї, вибухових пристроїв, холодної зброї тощо.

3. Стримування та самозахист: У період воєнного стану цивільні особи можуть мати право на самозахист та застосування зброї в обороні своєї особистої безпеки та майна. Однак, такі дії повинні бути обмежені лише на

необхідний рівень та в рамках закону.

4. Взаємодія з військовими силами: Уряд може встановити процедури для взаємодії цивільних осіб, які мають зброю, з військовими силами в разі загрози або потреби у координації дій. Це може включати створення локальних міліційних чи самооборонних груп, які можуть діяти під командуванням військових командирів.

Варто зазначити, що правила застосування зброї цивільними особами в період воєнного стану можуть значно відрізнятися в залежності від країни та конкретних умов. Завжди слід дотримуватися законодавства та вказівок уряду щодо володіння, носіння та використання зброї в таких надзвичайних обставинах.

У період дії воєнного стану, застосування цивільними особами зброї регулюється законодавством країни, яке встановлює воєнний стан. Зазвичай воно передбачає обмеження або заборону на володіння, носіння та використання зброї цивільними особами з метою забезпечення громадської безпеки та уникнення непередбачуваних ситуацій.

У період воєнного стану уряд може приймати рішення щодо мобілізації, тобто залучення громадян до військової служби. Це означає, що громадяни можуть бути зобов'язані вступити до збройних сил або інших військових формувань, якщо це необхідно для захисту країни.

У більшості країн зброя зарезервована для військових чи правоохоронних органів, і її використання цивільними особами під час воєнного стану може бути каранним правопорушенням. Однак, в окремих випадках, коли існує загроза безпеці громадян або необхідно відстоювати свої права та життя, закон може дозволяти обмежене застосування зброї цивільними особами.

Важливо розуміти, що кожна країна має своє власне законодавство щодо воєнного стану та застосування зброї цивільними особами. Тому, в разі виникнення такої ситуації, важливо ознайомитися з місцевими законами та рекомендаціями відповідних органів влади для правильного розуміння своїх прав та обов'язків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Порядок застосування зброї і бойової техніки з'єднаннями, військовими частинами і підрозділами Збройних Сил під час виконання ними завдань щодо відсічі збройної агресії проти України, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2018 р. № 828

2. Порядок отримання вогнепальної зброї і боєприпасів цивільними особами, які беруть участь у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав, затверджений наказом МВС України від 07.03.2022 № 175

3. Наказ МВС України від 01 березня 2022 року № 170 "Про особливості видачі громадянам України дозволу на придбання, зберігання та носіння мисливської зброї та набоїв до неї під час дії воєнного стану"

4. Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України: Закон України від 03.03.2022 № 2114-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2114-20#Text (дата звернення 01.04.2022)

ТАКТИКА ДІЙ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПІД ЧАС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ

Положевець Олег Валерійович
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Плахотний Артем Павлович
старший викладач кафедри ТСП
підполковник поліці
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Сучасний курс на реформування системи правоохоронних органів, орієнтація їх діяльності на надання якісних соціально-сервісних послуг населенню зумовлює необхідність вироблення нових форм та методів діяльності органів Національної поліції, оновлення наявних підходів до організації взаємодії з громадськістю [2]. Ефективна комунікація може допомогти поліцейським забезпечити безпеку та порядок, зменшити напруженість та ризик конфліктів, залучити співробітництво громади та отримати важливу інформацію [5]. В Україні з-поміж усього переліку інституцій громадянського суспільства найбільш активними в контексті реалізації правоохоронної функції держави є громадські формування правоохоронної спрямованості- громадські формування з охорони громадського порядку і державного кордону.

Деякі аспекти взаємодії Національної поліції України з іншими суб’єктами сектору безпеки і оборони закріплені на нормативно-правовому рівні [6]. Норми Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку та державного кордону» гарантують громадянам України право створювати громадські об'єднання згідно з чинним законодавством для

активної участі у підтримці громадського порядку, підтримки владних структур і органів місцевого самоврядування, а також сприяння посадовим особам у профілактиці адміністративних та кримінальних правопорушень, захисту життя та здоров'я громадян, а також інтересів суспільства і держави від незаконних втручань [3].

Ці громадські об'єднання формуються на основі громадської самодіяльності та можуть бути загальними громадськими організаціями, спеціалізованими структурами для підтримки поліції та Державної прикордонної служби України, або асоціаціями громадських угруповань і багато іншого [4]. Засоби активної діяльності - вогнепальна табельна зброя та засоби примусової зупинки механічного та електронного принципу дії [7].

Згідно зі статтею 3 цього Закону, такі громадські об'єднання повинні співпрацювати з органами Національної поліції України, Державної прикордонної служби України та іншими органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування, керуючись основними принципами, такими як гуманізм, законність, прозорість, добровільність, захист прав і свобод особи та громадянина, а також інтереси юридичних осіб та рівність представників цих об'єднань [3].

У здійсненні правоохоронних функцій беруть участь громадські організації, які наділені повноваженнями державних представників. Зокрема, згідно зі статтею 255 Кодексу України про адміністративні правопорушення, представники громадських об'єднань або громадських структур мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення, які включають «членів громадських об'єднань з охорони громадського порядку та державного кордону» [4]. Відповідно, робота поліцейського Національної поліції України зобов’язує діяти завжди відповідно до чинного законодавства. При цьому в таких умовах особливого значення набуло регулювання діяльності Національної поліції, зокрема щодо застосування вогнепальної зброї [6].

Аналіз практики взаємодії поліції та громадських структур для забезпечення громадського порядку показує, що цей процес сприяє

поліпшенню діяльності правоохоронців і сприяє формуванню позитивного іміджу у представників громади. Таким чином, важливим аспектом є налагодження партнерських відносин між поліцією та представниками громадськості, щоб забезпечити довіру громадян до правоохоронців, яка є одним із ключових показників ефективності поліцейських підрозділів [2, с. 52].

Підсумовуючи вищевикладене, можна визначити, що одним із ключових нормативно-правових актів, який регулює співпрацю поліції з громадськими структурами, є Закон України «Про участь громадян в забезпеченні громадського порядку і охороні державного кордону». Проте цей закон потребує певних покращень та доповнень:

а) Слід уточнити в статті 11 конкретні методи співпраці поліції з громадськими структурами, які забезпечують громадський порядок.

б) Пункт 2 статті 10 слід виразити у такій редакції: «застосовувати заходи для припинення адміністративних та кримінальних правопорушень як самостійно (в рамках їх повноважень), так і спільно з поліцейськими».

в) Необхідно визначити процедуру залучення іноземних громадян до громадських структур з охорони громадського порядку [1].

Забезпечення безпеки та громадського порядку та вирішення завдань щодо профілактики правопорушень вимагає активного взаємодії з громадськими організаціями, оскільки ці завдання неможливо виконати виключно за допомогою поліції. Громадські структури мають грати важливу роль у забезпеченні безпеки та порядку в суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кожухар О. В. Адміністративно-правове забезпечення взаємодії інститутів громадянського суспільства з органами і підрозділами національної поліції України : дис.… канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. К., 2021. 278с.

2. Крижановська О. В. Форми реалізації взаємодії національної поліції з органами публічної влади у сфері забезпечення правопорядку. Право і державне управління. 2020. №1. Т. 1 С.78-84.

3. Новіченко А. В. Спеціальні форми взаємодії поліції і населення в охороні правопорядку. 2023 р.

4. Участь громад у забезпеченні правопорядку в Україні звіт за результатами дослідження / О. А. Банчук та ін. Київ: ФОП Москаленко, 2019. 124 с.

5. ЗІКРАЧ, Денис Олександрович; ПЛАХОТНИЙ, Артем Павлович. РОЛЬ ЕФЕКТИВНОСТІ КОМУНІКАЦІЙНОЇ ТАКТИКИ В ПОЛІЦЕЙСЬКІЙ РОБОТІ: ВПЛИВ ТА ПЕРЕВАГИ. In: *The 6 th International scientific and practical conference "Modern problems of science, education and society"(August 14-16, 2023) SPC "Sci-conf. com. ua", Kyiv, Ukraine. 2023. 671 p.* 2023. p. 597.

6. Плахотний А. П.; Швець, Є. В. ДОДАТКОВІ ПОВНОВАЖЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. *Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ*, 273.

7. ІВАНЮЩЕНКОВ Артур Вячеславович; Плахотний Артем Павлович. АНАЛІЗ ЗУПИНКИ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ПРАЦІВНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ. In: *The 6 th International scientific and practical conference "Modern problems of science, education and society"(August 14-16, 2023) SPC "Sci-conf. com. ua", Kyiv, Ukraine. 2023. 671 p.* 2023. p. 602.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРАВОВИХ ПІДСТАВ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАСОБІВ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ

Положевець Олег Валерійович
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Плахотний Артем Павлович
старший викладач кафедри ТСП
підполковник поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

У ст. 27 Конституції визначено одним з найважливіших обов'язків держав захист життя людини, що визнано найвищою соціальною цінністю. Для виконання покладених на неї обов'язків держава зобов'язала правоохоронні органи забезпечувати виконання цих конституційних положень і надала їм право, як крайній захід, вживати заходів адміністративного припинення, до яких входить також застосування спеціальних засобів. Поряд з цим у ст. 55 Конституції України зазначено: «Кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань». До них також можна віднести використання спеціальних засобів самооборони. Оскільки застосування цих засобів обмежує права і свободи людей, на яких і воно спрямоване, вони є джерелами підвищеної небезпеки, то їх обіг має чітко регламентуватися.

В демократичному суспільстві головне завдання державної влади, зокрема виконавчої, забезпечення прав і свобод громадян. Одним з найбільш серйозних втручань з боку правоохоронних органів в життєдіяльність громадян являється застосування до них спеціальних засобів Національної поліції.

Важливим моментом під час дії воєнного стану є розширення повноважень щодо застосування зброї співробітниками Національної поліції України в умовах дії воєнного стану [1].

Застосування спеціальних засобів Національної поліції України визначається не тільки доцільністю й ефективністю заходу. По-перше, ця діяльність повинна бути оцінена з точки зору правомірності. А це означає, що в усіх без винятку випадках вона повинна базуватися на вимогах норм законів та підзаконних нормативних актів. Одним із головних питань професійної підготовки поліцейських є вивчення, розуміння та вміння застосування на практиці правових основ і вимог законності під час застосування спеціальних засобів в діяльності Національної поліції.

Правова основа застосування спеціальних засобів – це система правових норм, підзаконних нормативних актів та правил, які визначають допустимість або регламентують порядок і умови їх використання [1].

Правове регулювання діяльності поліції щодо застосування спеціальних засобів здійснюється певною системою законодавства, яка складається із значної кількості нормативних актів. Загальні основи правовідносин, що виникають у досліджуваній нами сфері, містяться в Конституції України. Безперечним є дотримання основних конституційних прав, свобод людини та громадянина, які закріплені в ІІ розділу Конституції України, зокрема норм, що захищають життя та здоров’я людини (стаття 27), її гідність (стаття 28), особисту недоторканність та недоторканність житла (статті 29, 30) та інші [3]. Встановлення емоційного зв'язку: Важливо проявляти розуміння та емпатію до емоцій та потреб інших осіб. Показати, що ви слухаєте, проявляєте зацікавленість та розуміння, може сприяти побудові довіри [2].

Під час застосування спеціальних засобів поліцейські керуються вимогами таких документів:

- Закон України «Про Національну поліцію» [2];
- Постанова Кабінету Міністрів України від 07.09.1993 року №706;
- Наказ МВС України від 02.07.2015 року №796 «Про затвердження

Положення про патрульну службу МВС».

Рішення про застосування спеціальних засобів приймає посадова особа, яка відповідає за забезпечення публічної безпеки і порядку в даному населеному пункті, або керівник конкретної спеціальної операції. Поліцейські повинні отримувати відповідну підготовку та тренування для використання спеціальних засобів примусу і мають дотримуватися строгих протоколів і процедур для забезпечення їх ефективного та безпечного застосування [3]. Поліцейський, який діє індивідуально, приймає рішення про застосування спеціальних засобів самостійно відповідно до вимог чинного законодавства. Вид та інтенсивність застосування заходів примусу визначаються з урахуванням конкретної ситуації, характеру правопорушення та індивідуальних особливостей особи, яка вчинила правопорушення. Крім того поліцейський зобов'язаний зупинити застосування певного виду заходу примусу в момент досягнення очікуваного результату [2].

Отже, нормативно-правова регламентація застосування спеціальних засобів працівниками поліції має комплексний характер і включає взаємозв'язані правові приписи, що мають як адміністративно-правову так і кримінально-правову природу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ІВАНЮЩЕНКОВ, Артур Вячеславович; ПЛАХОТНИЙ, Артем Павлович. АНАЛІЗ ЗУПИНКИ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ПРАЦІВНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ. In: *The 6 th International scientific and practical conference "Modern problems of science, education and society"(August 14-16, 2023) SPC "Sci-conf. com. ua", Kyiv, Ukraine. 2023. 671 p.* 2023. p. 602.

2. ЗІКРАЧ, Денис Олександрович; ПЛАХОТНИЙ, Артем Павлович. РОЛЬ ЕФЕКТИВНОСТІ КОМУНІКАЦІЙНОЇ ТАКТИКИ В ПОЛІЦЕЙСЬКІЙ РОБОТІ: ВПЛИВ ТА ПЕРЕВАГИ. In: *The 6 th International scientific and practical conference "Modern problems of science, education and society"(August*

14-16, 2023) SPC "Sci-conf. com. ua", Kyiv, Ukraine. 2023. 671 p. 2023. p. 597.

3. ЗІКРАЧ, Денис Олександрович; ПЛАХОТНИЙ, Артем Павлович. ДІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІД ЧАС МАСОВИХ ЗАХОДІВ І В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ. In: *The 6 th International scientific and practical conference "Modern problems of science, education and society"(August 14-16, 2023) SPC "Sci-conf. com. ua", Kyiv, Ukraine. 2023. 671 p.* 2023. p. 600.

4. Бандурка О. М. Заходи адміністративного припинення : дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.07 / Бандурка Олександр Маркович. – Х., 2004. – 158 с.

5. Про Національну поліцію [Електронний ресурс] : Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/main/580-19

6. Конституція України // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ КІБЕРТЕРОРИЗМУ

Положевець Олег Валерійович
курсант 3 курсу ФПФППД
Дніпропетровський державний
університитет внутрішніх справ
Омельченко Валерія Валеріївна
курсант 3 курсу ФПФППД
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ
Науковий керівник:
Корогод Світлана Володимирівна
Старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
доктор філософії галузі права
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ

З розвитком високих технологій та подальшим їх впровадженням у повсякденне життя людини спостерігається перехід основної діяльності людини з матеріального світу в світ віртуальний. Але разом з позитивним прогресом, зменшенням затрат часу та ресурсів на обмін інформацією, зміну та прийняття рішень, розвитком бізнесу, виник прогрес негативний: злочинність у традиційному розумінні почала видозмінюватися, і здавалося б, сталі склади злочинів поступово почали мігрувати до віртуалізованого простору глобальної мережі Інтернет.

У сучасних умовах спостерігається поширення терористичної діяльності радикально налаштованих осіб, груп і організацій, ускладнюється характер їх діянь, зростає тяжкість вчинених терористичних актів. Зазначена тема набуває ще більшої загостреності та актуальності, зважаючи на той факт, що терористична діяльність часто переходить у кіберпростір, з чим дедалі частіше стикаються в своїй практичній діяльності національні та міжнародні правоохоронні органи.

Кримінологічний аналіз суспільно шкідливого явища «кібертероризм» однозначно показує, що загроза, яку він створює, є надзвичайно серйозною, а його актуальність зростає з розвитком і популяризацією інформаційно телекомунікаційних технологій. На сьогоднішній день не існує юридичного визначення кібертероризму. Деякі вчені описують кібертероризм як метод отримання інформації, збиток від якого визначається ціною цієї інформації. Їх погляд ґрунтується на тому, що сучасне суспільство не може обійтися без електронних носіїв інформації та цифрових способів зберігання й обробки [1].

В. В. Топчій досить повно визначає кібертероризм як свідому та вмотивовану атаку на інформаційний простір або на інформацію, що обробляється електронно-обчислювальними засобами чи передається через мережі, що пов’язане з небезпекою для життя та здоров’я людей або іншими тяжкими наслідками, якщо мета такого поведінка полягає в порушенні громадської безпеки, залякуваннінаселення, провокування військового конфлікту [2].

Однак найнебезпечнішим проявом кібертероризму є використання сучасних інформаційних технологій, насамперед глобальної мережі Інтернет, як зброї для підриву критичної національної енергетичної, транспортної чи урядової інфраструктури. Загрози для критичної інфраструктури слід розглядати не лише з точки зору характеру можливостей та їх джерел, але також слід виділити вразливі елементи критичної інфраструктури, які можуть бути цілями цих загроз: фізичні елементи, особливо обладнання та обладнання. Ресурси об’єктів критичної інфраструктури, системи управління та зв’язку, зокрема системи автоматичного керування та регулювання функціонування об’єктів, системи зв’язку тощо, персонал об’єкта, особливо диспетчерський та оперативний персонал, безпосередньо забезпечує роботу критичної інфраструктури в режимі реального часу.

Такий вид атаки поєднує підготовчий етап – дії, що створюють на об’єкті нові уразливі місця, та атакуючі дії – використання уразливих місць. При цьому, підготовчі дії можуть здійснюватися значно раніше за часом, ніж сама атака,

можуть бути задіяні працівники (інсайдери) підприємства, що є об'єктом нападу, та здійснені різноманітні відволікаючі маневри. Виходячи з цього, потрібно встановити єдині кваліфікаційні вимоги для всіх категорій працівників, які задіяні в обслуговуванні та мають доступ до об'єктів критичної інфраструктури, а також впровадити для даних категорій працівників обов'язкове проходження періодичної атестації на предмет відповідності заявленим вимогам.

Аналізуючи стан забезпечення інформаційної безпеки, вбачаємо необхідність удосконалення системи законодавчого регулювання інформаційної безпеки. Одночасно з цим, постає потреба у кримінально- правовому закріпленні такого діяння як кібертероризм, виробленні нових засобів забезпечення інформаційної безпеки державного управління та введення постійного моніторингу інформаційного середовища на предмет наявності нових загроз та небезпек.

Підсумовуючи вищевикладене, необхідно зазначити, що в умовах глибокого латентного проникнення злочинності до глобальної мережі Інтернет, яка в свою чергу посідає провідне місце в регулюванні суспільного та державного життя, подолання такої злочинної активності стає нагальною потребою на шляху розбудови інформаційного суспільства і входження України у світовий інформаційний простір.

СПИСОК ВИКОРАСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гнатюк С. О. Кібертероризм: історія розвитку, сучасні тенденції та контрзаходи. Безпека інформації. 2013. № 2. С. 118–129.

2. Топчій В. В. Кібертероризм в Україні: поняття та запобігання кримінально-правовими та кримінологічними засобами. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. 2015. Вип. 6, т. 3. С. 65–68. URL: http://www.lj.kherson.ua/2015/pravo06/part_3/16.pdf (дата звернення: 01.05.2017).

3. Коршунов В. О. Політичний тероризм: інформаційні методи боротьби:

автореф. дис. … канд. політ. наук: 23.00.02. Дніпропетровськ, 2008. 18 с.

4. Порядок формування переліку інформаційно-телекомунікаційних систем об’єктів критичної інфраструктури держави: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 23.08.2016 № 563 // База даних (БД) «Законодавство України»/Верховна Рада (ВР) України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/563-2016-п (дата звернення: 01.05.2017).

5. Стратегія національної безпеки України: затв. указом Президента України від 26.05.2015 № 287/2015 // БД «Законодавство України»/ВР України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015 (дата звернення: 01.05.2017).

6. Стратегія кібербезпеки України: затв. указом Президента України від 15.03.2016 № 96/2016 // БД «Законодавство України»/ВР України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/96/2016 (дата звернення: 01.05.2017).

7. Євсєєв В. О. Можливі шляхи удосконалення захисту критичної інфраструктури України з урахуванням світового досвіду. Збірник наукових праць Харківського національного університету Повітряних Сил. 2016. № 4 (49). С. 168–172. URL: http://www.hups.mil.gov.ua/periodic-app/article/17271/zhups_2016_4_35.pdf (дата звернення: 01.05.2017).

ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Прасол Лідія Геннадіївна
Шрамко Денис Максимович
курсанти 4 курсу ННІППФПНП
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
Чорна Аліна Геннадіївна
капітан поліції
Старший виклалач кафедри
Кримінального права та кримінології
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Не зважаючи на війну, проблема домашнього насильства не втратила своєї актуальності. Війна загострила проблеми, з якими люди стикалися і раніше. Проживання в одному приміщенні в умовах постійного стресу та взаємозалежність подружжя часто призводять до випадків домашнього насильства. Домашнє насильство є складною проблемою для розслідування. У сімейних стосунках існують приховані форми насильства, що здійснюються однією людиною проти іншої. Під час війни від домашнього насильства найбільше страждають традиційно вразливі групи, такі як жінки, діти, люди похилого віку, особи з інвалідністю та внутрішньо переміщені особи.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» *домашнє насильство* – це діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї незалежно від того,чи проживає особа, яка вчинила домашнє насильство,водному місці з потерпілим або в межах місця проживання,між родичами,між колишнім чи теперішнім подружжям або між іншими особами, які спільно проживають,але не перебувають у сімейних чи шлюбних відносинах,а також погроза вчинення таких діянь [1].

Кримінально-правова наука виділяє два підходи до визначення

насильства: фізичне або психічне, а також переходи однієї форми в іншу. У закордонній практиці поширене поняття «домашнє насильство», яке включає в себе дії відносно дружини чи чоловіка, неповнолітньої особи, інвалідів та родичів. Деякі юристи, психологи та соціальні працівники вважають, що це поняття є набагато ширшим, хоча у вітчизняному досвіді регламентовано використання поняття «насильство в сім'ї».

Домашнє насильство може набувати різних форм, кожна з яких може мати свої наслідки для здоров'я та психічно-емоційного стану людини.

Психологічне насильство розуміє під собою словесні образи, погрози (в тому числі щодо третіх осіб), приниження, переслідування, залякування, постійний психологічний тиск,спроби створити постійну психологічну тривогу, в наслідок впливу такого насильства особа в кращому випадку отримує психологічні проблеми та розлади, що при правильному підході будуть зворотніми.

Фізичне насильство - ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання,незаконне позбавлення волі, побиття, катування, нанесення тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості,поставлення в небезпеку, а також сексуальне насильство (примушування до сексу без твоєї згоди, примушування до сексуальних дій, неприйнятних для тебе як особистості, зйомка на відео чи фото відверто сексуального характеру) - вчинення таких дій по відношенню до особи тягне за собою кримінальну відповідальність.

Економічне насильство-позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, грошей, документів або можливості користуватися ними,а також позбавлення ліків, що як наслідок створює загрозу для життя та здоров'я особи.

Будь-яке насильство є небезпечним, оскільки може призвести до проблем із психічним та фізичним здоров'ям, та смерті.

Згідно законодавства України за вчинення домашнього насильства передбачена відповідальність. Так, стаття 173^2 Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачає собою накладення штрафу від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або

громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин, або адміністративний арешт на строк до семи діб.

Стаття 126[1] Кримінального кодексу України передбачає покарання у вигляді громадських робіт на строк від ста пятдесяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк до шести місяців, або обмеження волі на строк до пяти років, або позбавлення волі на строк до двох років [2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. ЗАКОН УКРАЇНИ Про запобігання та протидію домашньому насильству [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 5, ст.35. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text.

2. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131. – 2001. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text.

ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Приймак Д. А.
Штанько Я. С.
курсанти ІІІ курсу
факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Чорна А. Г.
старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Проблема домашнього насильства є актуальною не лише для всесвітньої спільноти, але й для нашої країни, яка до недавнього часу зберігала мовчанку на цю тему. Суспільство відкидало цю проблему, і тільки останнім часом ми почали розмовляти про неї відкрито. Статистика свідчить про позитивну динаміку росту цього негативного явища. Кожна четверта жінка стає жертвою насильства, а кожна дев'ята жінка, що потрапляє під вплив насильства вдома, отримує травми, які вимагають медичного втручання. Щотижня дві жінки стають жертвами насильства, причому деякі випадки призводять до летального результату.

Домашнє насильство визначається як умисне завдання фізичної та/або психологічної шкоди та страждань членам сім'ї, включаючи загрози вчинення таких актів, примус, позбавлення особистої свободи. Це прагнення до необмеженої влади та контролю над жертвою, виявлене через приниження, образу, загрози, залякування, маніпуляції, шантаж та фізичне, психологічне та економічне насильство. За статистикою, діти та жінки найбільше страждають від різних форм домашнього насильства, що призводить до серйозних наслідків для їхнього фізичного та психічного здоров'я [1].

Ефективність профілактики насильства в сім'ї визначається

усвідомленням суспільством глибини цієї проблеми та розумінням її соціальних наслідків [2, с. 52]. Це включає соціальне неблагополуччя дітей та підлітків, погіршення здоров'я жінок і дітей, а також зниження працездатності. Запобігання насильству в сім'ї передбачає впровадження системи заходів, включаючи соціальну, психологічну, юридичну та іншу допомогу, соціальну реабілітацію членів сім'ї, розв'язання конфліктних ситуацій та здійснення соціального контролю за поведінкою тих, хто вчиняє насильство в сім'ї. Надання притулку тим, хто потрапив у ситуацію насильства, є однією з ключових складових системи запобігання.

Важливо зрозуміти, що будь-хто може стати жертвою насильства, але особливо часто це стосується жінок та дітей [2]. Зміна усвідомлення та прийняття необхідних заходів можуть врятувати життя та захистити права і безпеку тих, хто опинився в обіймах домашнього насильства [3, с. 62].

Існує чотири основні форми насильства: фізичне, сексуальне, психологічне та економічне. У випадках домашнього насильства важливо, щоб кожна потенційна жертва розробила свій план дій для протидії цим проявам. Декілька порад спрямованих на забезпечення безпеки включають вибір кімнати для конфлікту, запобігання суперечок у небезпечних місцях та укладання домовленостей з сусідами для виклику поліції при появі шуму та криків.

З метою термінового залишення будинку в разі небезпеки, рекомендується мати запасні ключі та зберігати їх у доступному місці. Також важливо приховати в безпечному місці необхідні документи та предмети для першої необхідності. Домашнє насильство може приймати різні форми, такі як нав'язлива увага, переслідування або примусовий контроль [2, с. 14].

Результатами насильства можуть бути тривалі проблеми з фізичним, психічним та емоційним здоров'ям, а в екстремальних випадках – смерть, зокрема, у випадках насильства щодо жінок. В Україні, як і в інших суспільствах, що пережили війну, відзначається зростання випадків домашнього насильства. Проект має на меті розгляд можливих заходів для протидії домашньому насильству, викликаному війною, з особливим акцентом

на роль чоловіків, які часто залишаються поза увагою в системі допомоги [4, с. 25].

Отже, домашнє насильство – це проблема, яку не можна ігнорувати, оскільки вона має руйнівний вплив на розвиток особистості як дорослих, так і дітей. Будь-яке насильство, особливо в межах сім'ї, є деструктивним, і важливо усвідомлювати, що ніщо не може виправдати його використання. Насильство тільки утверджує слабкість людини, яка вважає напад єдиною формою вирішення своїх проблем. Сприятлива нагода для слабкої та приниженої особи може визначити її подальшу поведінку, включаючи помсту за вчинене нещастя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волокітенко І. О. Повноваження підрозділів поліції превентивної діяльності щодо запобігання домашньому насильству. 2020. С. 63.

2. Воронцова Т. В. Вчимося жити разом. Посібник для вчителя з розвитку соціальних навичок у курсі «Основи здоров’я» (основна і старша школа). Т. В. Воронцова, В. С. Пономаренко та ін. К.: Алатон, 2017.

3. Максимова Н. Ю. Соціально-психологічні аспекти проблеми насильства. Н. Ю. Максимова, К. Л. Мілютіна. К. : Комітет сприяння захисту прав дітей, 2020. С. 203

4. Як реагувати на випадки насильства в сім’ї. Для адвокатів, юристів та фахівців центрів/бюро безоплатної правової допомоги. ГО «Ла СтрадаУкраїна», Київський регіональний центр безоплатної правової допомоги, Програма Агенства США з міжнародного розвитку (USAID). Київ, 2015, 24с.

НЕЗАКОННИЙ ОБІГ ЗБРОЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: СУЧАСНІ ЗАГРОЗИ

Приймачук Єгор Олександрович,
курсант 3 року
Науковий керівник:
Кисельов Андрій Олександрович,
К.ю.н., доцент
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Вступ. Незаконний обіг зброї в умовах воєнного стану є актуальною проблемою, що становить небезпеку не лише національній безпеці, а і національним інтересам. В таких умовах збільшується кількість злочинів, пограбувань, терористичних актів, а також насилля над людьми і тваринами. Незаконний обіг зброї створює загрози для суспільства, адже спонукає до збільшення кількості конфліктів з використанням вогнепальної зброї, дестабілізує соціум, створює бар'єри для його подальшого розвитку. Також варто зазначити, що незаконний обіг зброї впливає на захист державного суверенітету та територіальної цілісності за рахунок того, що може провокувати ескалацію конфліктних ситуацій, загострюючи їх.

Мета. Оцінка такого явища, як незаконний обіг зброї в умовах воєнного стану на території України. Визначення основних проблем, які несе дане явище. Аналіз чинного законодавства та нормативно-правових актів, які регулюють сферу незаконного обігу зброї.

Матеріали і методи. Вивчення та аналіз чинного законодавства та нормативно – правових актів, що регулюють незаконний обіг зброї на території України. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2022 року «Про затвердження Порядку застосування цивільними особами вогнепальної зброї під час участі у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України у період дії воєнного стану». Закон України

«Про національну безпеку України».

Результати. З моменту початку українсько-російської війни питання незаконного обігу зброї набуло більшої актуальності. На розвиток такого явища вплинуло одразу декілька чинників. По-перше, воєнний стан сприяв утворенню нових шляхів для отримання зброї, також на території України збільшилася загальна кількість зброї. По-друге, населення країни гостро відчуває потребу в захисті, загострилася загроза особистій безпеці для кожного громадянина. Варто зазначити, що протягом дії воєнного стану значні зміни торкнулися соціально-психологічного клімату. За таких умов незаконний обіг зброї становить пряму загрозу для життя і здоров'я громадян. По-третє, на даний момент з'явилася потреба в особистому захисті, яка задовольняється за рахунок незаконного обігу зброї [1].

Нелегальний обіг зброї є недооціненою проблемою, на яку не звертають достатньої уваги у зв'язку із повномасштабним воєнним вторгненням рф. Дане явище можна віднести до поточної та прогнозованої загрози національний безпеці та національним інтересам. Загрозою національній безпеці України, відповідно до Закону України «Про національну безпеку України», можна вважати явища, тенденції і чинники, що унеможливлюють чи ускладнюють або можуть унеможливити чи ускладнити реалізацію національних інтересів та національних цінностей України [2]. Незаконний обіг зброї небезпечно впливає на умови безпечного функціонування соціуму, становить загрозу добробуту громадян, створює загрози та небезпеку життю.

Незаконний обіг зброї може викликати такі проблеми, як браконьєрство, сприятиме збільшенню кількості викрадення людей та взяття їх в заручники з метою маніпуляцій. Також це призводить до збільшення кількості пограбувань, загострення протистояння між злочинними організаціями. Незаконний обіг зброї призведе до підвищення вкрай важких та несумісних з життям наслідків на тлі сімейних та вуличних конфліктів.

Важливим фактором, що відіграє роль у даній проблемі, є складнощі у відстеження обігу зброї. Також, варто зазначити, що постійно

удосконалюються та створюються нові способи поширення нелегальної зброї.

Власне процес незаконного обігу зброї є складним та має потребу у системній державній політиці, яка має включати регулювання на законодавчому рівні, скоординовану діяльність виконавчих органів влади, поєднання інформаційних та інших засобів. Постає необхідність у контролі легально виготовленої зброї, щоб вона не потрапляла у нелегальний обіг. З цією метою необхідно імплементувати контроль, розвинути систему обліку законної зброї та систему ідентифікації зброї, що перебуває у нелегальному обігу [1].

Наразі в Україні є великі поставки зброї, що становить високий ризик потрапляння цієї зброї в нелегальний обіг. Даний ризик потребує негайних та жорстких методів запобігання. Нормативно-правові акти, що регулюють обіг зброї були прийняті давно та не переглядалися протягом великого проміжку часу. Державними органами, що контролюю обіг зброї в Україні є Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство внутрішніх справ, Національна поліція.

15 квітня 2022 року Кабінет Міністрів України прийняв Постанову «Про затвердження Порядку застосування цивільними особами вогнепальної зброї під час участі у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України у період дії воєнного стану», яка внаслідок надання вичерпного переліку використання зброї може виступати як превентивний засіб запобігання нелегального обігу зброї [3]. Варто зазначити, що в нормативно-правових актах відсутнє таке поняття, як незаконний обіг зброї.

Як зазначено вище, нелегальний обіг зброї можна віднести до поточної та прогнозованої загрози національний безпеці та національним інтересам. В разі існування таких загроз, підрозділи Національної поліції, зокрема кримінального аналізу, можуть проводити стратегічний аналіз, мето якого, серед іншого, є прогнозування розвитку подій в злочинному середовищі та вплив цих подій на оперативну обстановку в регіону та державі в цілому. Так, на думку Кисельова А. О., знання з аналітики дозволяють підрозділам Національної

поліції ефективніше протидіяти кримінальним правопорушенням [4, с. 67].

Також Кисельовим А. О. акцентовано на необхідності врахування поліцейськими тактичних особливостей під час оперативно-розшукової протидії кримінальним правопорушенням [5, с. 28; 6, с. 149-152; 7], зокрема незаконному обігу зброї.

Висновки. Отже, незаконний обіг зброї становить загрозу національній безпеці, а також прямо впливає на рівень добробуту громадян та функціонування соціуму в умовах воєнного стану. Легально виготовлена зброя може реалізовуватися нелегальним шляхом та потрапляти у нелегальний обіг. В Україні недосконала нормативно-правова база, що регулює обіг зброї, відсутнє поняття нелегального обігу зброї на законодавчому рівні. Дана проблема потребує цілеспрямованої держаної політики з пріоритетом на запобігання нелегального обігу зброї.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Шиць О. Незаконний обіг зброї як загроза національній безпеці. Цілі державної політики в сфері контролю за обігом зброї, повноваження державних органів в цій сфері [Електронний ресурс] / Олександра Шиць – Режим доступу до ресурсу: https://censs.org/nezakonnyy-obih-zbroyi-yak-zahroza-natsionalniy-bezpetsi/ (дата звернення 19.10.2023)

2. Закону України «Про національну безпеку України» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text (дата звернення 19.10.2023)

3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку застосування цивільними особами вогнепальної зброї під час участі у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України у період дії воєнного стану» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448-2022-%D0%BF#Text(дата звернення 19.10.2023).

4. А. О. Кисельов. Особливості здійснення кримінального аналізу на

прикладі складання аналітичного звіту (за матеріалами УКА ГУНП в Дніпропетровській області). Бюлетень з обміну досвідом роботи №228/2021. РВВ ДНДІ. К., 2021, с. 63-67.

5. Кисельов А. О. Тактика спілкування поліцейського з особами. The Top Actual Researches in Modern Science : Proceedings of the IInd International Scientific and Practical Conference (Ajman, July 28-29, 2016, UAE). International Scientific and Practical Conference «World Science». № 8 (12). July 2016. P. 25-28.

6. Kyselov A. O. Combating illegal amber mining: peculiarities of conflict resolution. Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu, №2. Dnipro: 2019. Pp. 146-152.

7. Кисельов А. О. Особливості документування підрозділами кримінальної поліції злочинних дій, пов’язаних із незаконним заволодінням транспортним засобом. Оперативно-розшукова діяльність Національної поліції: проблеми теорії та практики: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. 19 жовт. 2018 р. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018.

ОСОБЛИВОСТІ ПОШУКУ ІНФОРМАЦІЇ ЩОДО НЕЗАКОННОГО ОБІГУ ЗБРОЇ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Прядко Д. О.,
Здобувач вищої освіти ІІІ курсу
факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Дніпропетровського держаного університету
вутрішніх справ
Науковий керівник:
Кисельов Андрій Олександрович,
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ кандидат юридичних наук,
доцент, майор поліції

В добу цифрового розвитку суспільства, інтернет стає ключовим фактором у поширенні різних видів інформації, включаючи ту, яка стосується незаконного обігу зброї. Дослідження особливостей пошуку інформації відіграє важливу роль у боротьбі з цим негативним явищем.

Зараз інтернет є не лише платформою для комунікації, але і майданчиком для торгівлі зброєю, яка може використовуватися в незаконних цілях. Розглядаючи особливості пошуку інформації, важливо враховувати різноманіття джерел та підходів, які використовуються учасниками цього процесу. Розповсюдження інформації про зброю в мережі має ряд особливостей, які відрізняють його від розповсюдження інших видів інформації.

По-перше, інформація про зброю в мережі є прихованою. Правоохоронні органи та інші організації, які борються з незаконним обігом зброї, постійно працюють над тим, щоб виявити та видалити таку інформацію з мережі. З цієї причини продавці та покупці незаконної зброї часто використовують спеціальні кодові слова та терміни, щоб приховати свої наміри. Наприклад, зброя може називатися «товаром», «товаром для полювання» або «колекційними

предметами».

По-друге, інформація про зброю в мережі часто поширюється через даркнет. Даркнет – це частина Інтернету, яка доступна лише за допомогою спеціального програмного забезпечення. Даркнет часто використовується для поширення незаконного контенту, включаючи інформацію про незаконний обіг зброї.

По-третє, інформація про зброю в мережі часто є неточною або навіть неправдивою. Це пов'язано з тим, що продавці та покупці незаконної зброї часто намагаються ввести в оману правоохоронні органи та інших користувачів. Наприклад, вони можуть використовувати фальшиві зображення зброї або неправдиву інформацію про її характеристики. Зважаючи на ці особливості, розповсюдження інформації про зброю в мережі є складним завданням.

Правоохоронні органи та інші організації, які борються з незаконним обігом зброї, використовують різні методи для виявлення та припинення незаконного обігу зброї в інтернеті, включаючи:

- Пошук інформації за ключовими словами: цей метод заснований на пошуку інформації в мережі Інтернет за заданими ключовими словами, пов'язаними зі зброєю. Наприклад, можна шукати інформацію за словами «зброя», «пістолет», «автомат» тощо.
- Аналіз трафіку: Правоохоронні органи та інші організації використовують спеціальне програмне забезпечення для аналізу трафіку в мережі Інтернет. Це дозволяє їм виявити сайти та форуми, які можуть використовуватися для незаконного обігу зброї.
- Розвідка: Правоохоронні органи та інші організації використовують розвідку для виявлення людей, які можуть бути задіяні в незаконний обіг зброї. Це дозволяє їм отримати доступ до інформації, яка може бути використана для виявлення та припинення незаконного обігу зброї.
- Суспільний моніторинг: Правоохоронні органи та інші організації заохочують громадян повідомляти про будь-яку підозрілу діяльність, яка може бути пов'язана з незаконним обігом зброї. Це дозволяє правоохоронним органам

отримувати інформацію, яка може бути використана для виявлення незаконного обігу зброї.

Більш детально про методи:

1. Пошук інформації за ключовими словами є одним з найпростіших і найпоширеніших методів пошуку незаконного обігу зброї в мережі Інтернет. Правоохоронні органи та інші організації використовують спеціальне програмне забезпечення для пошуку інформації в мережі Інтернет за заданими ключовими словами, пов'язаними зі зброєю. Наприклад, можна шукати інформацію за словами «зброя», «пістолет», «автомат» тощо. Цей метод має ряд обмежень. По-перше, він може виявити лише інформацію, яка містить ключові слова, які використовуються для пошуку. По-друге, він може виявити лише інформацію, яка є загальнодоступною.

2. Аналіз трафіку є більш складним методом пошуку незаконного обігу зброї в мережі Інтернет. Цей метод дозволяє виявити сайти та форуми, які можуть використовуватися для розповсюдження інформації про зброю. Правоохоронні органи та інші організації використовують спеціальне програмне забезпечення для аналізу трафіку в мережі Інтернет. Це програмне забезпечення дозволяє відстежувати переміщення даних в мережі Інтернет. Цей метод має ряд переваг. Він дозволяє виявити інформацію, яка не містить ключових слів, які використовуються для пошуку. Крім того, він дозволяє виявити інформацію, яка не є загальнодоступною.

3. Розвідка є найскладнішим методом пошуку незаконного обігу зброї в мережі Інтернет. Цей метод дозволяє отримати інформацію з різних джерел, включаючи джерела відкритої інформації, розвідувальні дані та інформацію від інформаторів.Правоохоронні органи та інші організації використовують різні методи для проведення розвідки. Наприклад, вони можуть використовувати відкриті джерела інформації, такі як веб-сайти, соціальні мережі та новинні статті. Крім того, вони можуть використовувати розвідувальні дані, отримані від урядів або інших організацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Розслідування злочинів, що вчиняються у сфері обігу Вогнепальної зброї та боєприпасів: посібник / за заг. Ред. В. М.Комарницького. Сєвєродонецьк: Луган. Держ. Ун-т внутр. Справ ім. Е. О. Дідоренка, 2019.

2. Розслідування злочинів що вчиняються в мережі інтернет. наук. дослід. Андрєєв Б.К., Весельський В. К.

ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ

Пугаченко Станіслав Олександрович
Курсант 3 курсу ФПФПКП
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ
Пузанов Микита Віталійович
Курсант 3 курсу ФПФПКП
Дніпропетровського державного
Університету внутрішні справ
Науковий керівник:
Чорна Аліна Геннадіївна
Старший викладач кафедри
Кримінального права та кримінології

Сучасне суспільство стикається з безпрецедентними викликами у сфері правопорядку та боротьби зі злочинністю. Злочини і порушення закону неодмінно впливають на якість життя громадян, безпеку суспільства і ефективність правоохоронних органів. У цьому контексті криміналістичне прогнозування стає ключовим інструментом для аналізу злочинних явищ, передбачення їх можливих розвитків і розробки стратегій боротьби зі злочинністю.

Криміналістичне прогнозування - це процес застосування наукових методів та аналізу даних для визначення тенденцій у злочинності, передбачення можливих кримінальних подій і вдосконалення системи правопорядку. Це дозволяє правоохоронним органам та дослідникам зрозуміти, які чинники сприяють виникненню злочинів і як їх уникнути або реагувати на них більш ефективно.

Проте криміналістичне прогнозування стикається з численними викликами та проблемами, які ускладнюють завдання його використання. Ці проблеми включають недостатню якість даних, вплив соціокультурних факторів на злочинність, технічні обмеження і етичні питання. Дане дослідження спрямоване на розгляд цих проблем та пошук шляхів їх подолання

для покращення ефективності криміналістичного прогнозування.

Прогностика, як наукова галузь, яка аналізує закономірності у процесі створення прогнозів у різних наукових сферах [1, с. 130], сформувалася тільки в другій половині XX століття. Протягом цього періоду з'явилися перші теоретичні дослідження, які розглядають аспекти юридичного прогнозування. Ці дослідження охоплюють такі основні види прогнозування, як криміналістичне, кримінологічне і оперативно-розшукове прогнозування.

Однією з недавніх важливих праць вітчизняних вчених, що стосується цієї теми, є монографічне дослідження І. О. Теслюка, опубліковане у 2017 році, під назвою "Тактичні підходи до використання криміналістичного прогнозування у досудовому розслідуванні (на прикладі органів Національної поліції України)" [2]. У цій монографії розглядаються широкий спектр питань, пов'язаних з використанням методу криміналістичного прогнозування в досудовому розслідуванні, зосереджуючись на прикладі органів Національної поліції України. Робота включає аналіз загальнотеоретичних засад методу криміналістичного прогнозування і визначає шляхи вдосконалення тактики застосування цього методу під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій.

Важливо відзначити, що найбільший обсяг наукових досліджень у сфері прогнозування загроз національній безпеці, як на рівні держави, так і на місцевому рівні, проводиться у розвинених економічно країнах. Наприклад, у 2010 році було розроблено та впроваджено в практику правоохоронних органів систему прогнозування злочинності під назвою PredPol [3] (алгоритмічне прогнозування злочинів) у рамках спільного дослідницького проекту Департаменту поліції Лос-Анджелесу та Каліфорнійського університету [4].

Ця програма, пізніше, завдяки своїй ефективності, була впроваджена в інших регіонах США [5]. Важливо також зазначити, що схожі програми використовуються в сфері правоохоронної діяльності в країнах, таких як Німеччина, Данія, Велика Британія, Нідерланди, Японія [5] і в інших країнах.

Узагальнюючи вищевикладене, можна стверджувати, що в науковій

літературі існує вже певна теоретична база, яка може служити основою для подальшого вдосконалення і розвитку теоретичних і практичних принципів прогнозування в галузі криміналістики та кримінології. Однак слід зауважити, що науково-теоретичні основи прогнозування в теорії оперативно-розшукової діяльності залишаються слабкими і малодослідженими, зокрема, національними вченими.

На основі проведеного опитування можна визначити, що ступінь розвитку цієї області потребує покращення в декількох аспектах. Серед них важливо встановити основні теоретичні підходи до розуміння поняття "оперативно-розшукове прогнозування", розв'язання питань щодо відмінностей та взаємозв'язку між стратегічним, тактичним і організаційним прогнозуванням. Особливу увагу потребує аналіз сутності та змісту оперативно-тактичного прогнозування як основи для прийняття оперативно-тактичних рішень.

Незважаючи на значний прогрес у вивченні криміналістичного прогнозування, все ще існують певні області, які залишаються недостатньо вивченими. Зокрема, дослідження з питань сутності та змісту оперативно-тактичного прогнозування, а також встановлення основних теоретичних підходів до поняття "оперативно-розшукове прогнозування" вимагають подальших досліджень та розвитку. Також важливо розглянути питання взаємозв'язку і відмінностей між стратегічним, тактичним і організаційним прогнозуванням, щоб краще розуміти їхню роль і значення в оперативній діяльності. Подальше вдосконалення цих аспектів сприятиме покращенню якісного і кількісного прогнозування в галузі криміналістики та кримінології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Литвинов О. М., Гладкова Є. О. Кримінологічна футурологія: постановка проблеми. Вісник Кримінологічної асоціації України. 2020. № 2 (23). С. 129–137.

2. Теслюк І. О. Тактичні засади застосування криміналістичного прогнозування у досудовому розслідуванні (на прикладі органів Національної поліції України) : монографія. Одеса : Одес. держ. ун-т внутр. Справ, 2017. 217 с.

3. PredPol лідер поліцейської діяльності ULR: https://www.predpol.com/ebout/

4. Макарті О. Перелом у криміналістичній ситуації за допомогою інтелектуальної поліцейської діяльності. 2019 URL: https://cpr.unu.edu/ai-global-governance-turning-the-tide-on-crime-with-predictive-policing.html

5. Роз’яснення про передбачувану поліцію. URL: https://www.brennancenter.org/our-work/research-reports/predictivepolicing-explained.

КВАЛІФІКАЦІЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, УЧИНЕНИХ ЗА НАЯВНОСТІ КВАЛІФІКУЮЧИХ ТА ПРИВІЛЕЮЮЧИХ ОЗНАК СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Ревенко Олександр Васильович
курсант 2-го курсу факультету
підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Корогод Світлана Володимирівна
старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
доктор філософії в галузі права
капітан поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Поняття кваліфікації є одним із центральних і часто вживаних у теорії кримінального права та правозастосовній практиці.

Слід зазначити, що спочатку законодавець диференціює відповідальність встановлює декілька правил, які передбачають відповідальність за однорідне кримінальне правопорушення, а потім на основі диференційованих норм кваліфікує діяння.

Одним із правових засобів розмежування кримінальної відповідальності є безпосереднє використання кваліфікуючих чи привілеюючих ознак у диспозиціях статей Особливої частини КК України і, відповідно, виділення різних видів складів кримінальних правопорушень за ступенем суспільної небезпеки.

Кримінальні правопорушення, які мають основний і кваліфікований, особливо кваліфікований, привілейований склади, не можуть утворювати ідеальну сукупність [1, с. 30]. Таку сукупність можуть становити кримінальні правопорушення, передбачені різними частинами однієї статті Особливої

частини КК України, якщо в них передбачено ознаки різних кримінальних правопорушень.

При конкуренції цих видів кримінальних правопорушень пріоритет мають норми, що передбачають такі склади:

1.кваліфікований - перед основним;

2. особливо кваліфіковані - перед основними та кваліфікованими;

3. привілейований - перед основними, кваліфікованими та особливо кваліфікованими.

Якщо діянням встановлено наявність кількох кваліфікуючих, особливо кваліфікуючих, ознак одного й того самого складу кримінального правопорушення, які почергово передбачені в одній частині статті чи окремій статті Особливої частини КК України, або в різних частинах статті, то це не сукупність кримінальних правопорушень, а одне кримінальне правопорушення з кваліфікованим, особливо кваліфікованим складом.

У формулі кваліфікації посилаються:

1) до частини статті, яка містить наявні ознаки, з урахуванням яких розмежовується кримінальна відповідальність, - якщо всі такі ознаки передбачені однією частиною;

2) якщо кваліфікуючі, особливо кваліфікуючі ознаки передбачені різними частинами статті, то вчинене кваліфікується за частиною статті, яка передбачає найбільш тяжкий склад кримінального правопорушення.

Якщо діяння одночасно вчинено при ознаках, з урахуванням яких відповідальність посилюється, і при ознаках, наявність яких веде до пом’якшення відповідальності, то перевага віддається останнім, скоєне кваліфікують за нормою про привілейований вид кримінального правопорушення.

З-поміж іншого також зазначу, що при конкуренції привілеюючих ознак між собою перевагу слід віддати статті, яка встановлює найбільш привілейований вид кримінального правопорушення.

Кваліфікуючі, особливо кваліфікуючі ознаки конкурують між собою тоді,

коли вони виключають одна одну. Це, зокрема, має місце при конкуренції мотивів. У такому випадку виникає конкуренція частини і цілого, а скоєне кваліфікують за нормою, яка передбачає ознаку ширшу за змістом [2, с. 109].

Або ж якщо вони поглинають одна одну. При цьому виникає конкуренція норм, одна з яких передбачає загальну, а інша – спеціальну ознаку. Скоєне належить кваліфікувати за нормою, яка передбачає кваліфікуючу або особливо кваліфікуючу ознаку вужчу за змістом, але ширшу за обсягом.

Підсумовуючи, зазначу, що проблеми кваліфікації кримінальних правопорушень, вчинених за наявності кваліфікуючих та привілейованих ознак, не становлять самостійної, окремої групи.

Вони вирішуються на підставі сформульованих у теорії та перевірених практикою положень кваліфікації кримінального правопорушення з урахуванням стадії його вчинення, кваліфікації кримінальних правопорушень, вчинених у співучасті, кваліфікації множинності кримінальних правопорушень та конкуренції кримінально-правових норм. Мова йде лише про тлумачення відомих рішень, їх розподіл щодо цих кримінальних правопорушень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. І. Тетарчук, Т. Дяків. Теорія кваліфікації кримінальних правопорушень. Центр навчальної літератури. 2020. 104 с.

2. Кваліфікація кримінальних правопорушень. Навчальний посібник. Анісімов Г. М, Володіна О. О., Зінченко І. О., Панов М. І. Видавництво: Право. 2017. 360 с.

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ЦИВІЛЬНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Резнік Маргарита Павлівна
курсант 3-го курсу Навчально-наукового інституту права
та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Логінова Марина Вікторівн
викладач кафедри цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Насамперед, доцільним є зазначити, що правовідношення як певний складовий елемент будь-якої галузі права, не може формуватися самостійно, його виникненню передує чимало факторів та чинників, які безпосередньо впливають не тільки на зміст, але і на можливість його існування в суспільних відносинах. Слід зауважити на тому, що будь-які процесуальні відносини виникають з приводу і у зв'язку з матеріальними правовими відносинами, їх похідний від останніх характер можна безпосереднім чином прослідкувати через певну діяльність уповноважених суб'єктів. У свою чергу, власне відповідний характер процесуальних відносин визначає саму можливість та певну необхідність їх більш детальної правової регламентації порівняно з іншими. Крім того, зазначимо той факт, що процесуальні відносини виникають, як правильно, на підставі сукупності юридичних фактів, тобто фактичного(юридичного) складу, а той час як поодинокі юридичні факти не часто мають вагоме значення.

Відповідно до загальноприйнятої точки зору, яку найбільше підтримують науковці, для виникнення правовідносин у цивільному судочинстві необхідні три основні передумови: 1) норми цивільного процесуального права; 2) процесуальна правоздатність або процесуальна правосуб'єктність; 3) юридичні процесуальні факти. Проте конкретний перелік передумов виникнення та існування цивільних процесуальних правовідносин не потрібно вважати вичерпним, оскільки вчені-процесуалісти виділяють також інші

чинники, які вони вважають необхідними передумовами виникнення та існування цивільних процесуальних правовідносин. Так, Єфімов О. М. до обов’язкових передумов виникнення правовідносин у цивільному процесі відносить також наявність матеріально-правового зв’язку між предметом цивільного процесу та підвідомчістю суду справи [1, с. 33].

У свою чергу, науковець Штефан М. Й. у своїй праці так чи інакше пояснює сутність передумов виникнення правовідносин у цивільному процесі, як процесуально-правової ситуації, наявність (відсутність) якої є необхідною для подальшої реалізації правозастосування. Суди здійснюють захист порушених чи оспорюваних суб'єктивних матеріальних прав чи охоронюваних законом інтересів шляхом звернення до суду першої інстанції на стадії апеляційного та касаційного провадження про перегляд рішень за нововиявленими та винятковими обставинами [2, с. 520]. Тобто передумовою виникнення правовідносин у цивільному судочинстві є наявність певних обставин, наявність яких є необхідною умовою для реалізації особою права на звернення до суду за ефективним захистом порушених і невизнаних прав. Ці передумови визначаються як неоднорідні, але їх наявність повинна має складні характеристики. Іншими словами, без будь-якої передумови неможливий вступ особи в цивільно-процесуальні правовідносини [3, с. 35].

Слід зазначити, що передумови виникнення правовідносин у цивільному судочинстві мають такі особливості: по-перше, передумови виникнення правовідносин у цивільному судочинстві є складними, і необхідна їх повна наявність; по-друге, юридичні факти – є підставою та передумовою виникнення правовідносин у цивільному судочинстві., але вони мають свою особливість у контексті, в якому вони виникають, тобто особа реалізує право на звернення з позовом до суду, з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав і свобод чи інтересів та завдяки цьому необхідно вчинити певні підготовчі процесуальні дії (наприклад, сплату судових витрат); по-третє, передумовами правовідносин у цивільному судочинстві є, крім юридичних фактів, кваліфікація юридичних осіб у цивільному судочинстві та норми

цивільно-процесуального права; по-четверте, визначення кваліфікації юридичної особи у цивільному судочинстві, як передумови для формування правовідносин у цивільному судочинстві, є дискусійним питанням у вітчизняній науковій спільноті; по-п’яте, норми цивільно-процесуального права є найважливішою передумовою виникнення цивільно-процесуальних правовідносин, оскільки відсутні правові норми, які передбачають вступу суб'єктів цивільно-процесуальних правовідносин, цивільно-процесуальних правовідносин не може виникнути [2, с. 765-766].

Слід зазначити, що зміна та припинення правовідносин у цивільному судочинстві ґрунтується на юридичних фактах. Водночас, на відміну від виникнення таких правовідносин, його підставою може бути як діяння, так і подія [3, с. 41]. Крім того, необхідно також зазначити, що процесуальні юридичні факти, як специфічне правове явище, в минулому і в майбутньому виступали основною рушійною силою, яка сама зумовлює виникнення, зміну або припинення правовідносин у цивільному судочинстві. Можна побачити, що чинне законодавство України щодо цивільного судочинства містить чіткі положення щодо реалізації різноманітних юридичних фактів, які можуть вплинути на правовідносини в цивільному судочинстві, від моменту подання сторонами клопотання до досягнення мирової угоди.

З цього можна виділити декілька характеристик підстав зміни та припинення правовідносин у цивільному судочинстві: по-перше, за своєю природою вони є юридичними фактами; по-друге, юридичні факти – це поведінка суб’єкта правовідносин, а також захист порушених та невизначених; по-третє, чинне цивільне процесуальне законодавство прямо передбачає велику кількість юридичних фактів, які можуть вплинути на правовідносини у цивільному судочинстві, тобто від моменту подання сторонами заяви до укладення мирової угоди [4, с. 85].

При цьому розвиток правовідносин у цивільному судочинстві напряму залежить від кожної із зазначених категорій. Причини та певні передумови виникнення, зміни та припинення таких правовідносин забезпечують

проходження ними циклу свого існування, в результаті чого цивільні справи розглядаються та вирішуються чесно, справедливо та оперативно для досягнення мети ефективного захисту. Право, свобода чи інтерес, які порушуються, не визнаються чи оскаржуються [5, с. 10].

Не менш важливо, щоб норми цивільного процесуального права зумовлювалися підставою існування цивільно-процесуальних правовідносин, оскільки норми цивільного процесу визначаються загальними правилами поведінки, сформульованими та підтримуваними державою, а їх метою є регулювати судовий процес розгляду цивільних справ та регулювання відносини, що виникають в даному процесі.

Отже, можна вважати, що дослідження передумов, зміни та припинення цивільних правовідносин може дати змогу зрозуміти формування видів цивільних правовідносин у цивільному судочинстві та допомогти виділити види цивільних правовідносин. Крім того, слід також зазначити, що будь-які процесуальні відносини виникають і пов’язані з основними правовідносинами, а їх похідний характер безпосередньо простежується через певну діяльність уповноваженого суб’єкта.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єфімов О. М. Цивільні процесуальні правовідносини та передумови їх виникнення. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2015. 32-35 с.

2. Штефан М. Й. Цивільне процесуальне право України. Академічний курс. К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2005. 624 с.

3. Захарова С. А. Цивільні процесуальні відносини в системі правових відносин в Україні. Вісник Академії адвокатури України, 2015. 34–40 с.

4. Паскар А. Л. Поняття та роль юридичних фактів у виникненні цивільних процесуальних правовідносин. Підприємництво, господарство і право, 2010. 40–42 с.

5. Паскар А. Л. Система цивільних процесуальних правовідносин.

Науковий вісник Чернівецького університету, 2011. 83–87 с.

6. Харитонов Є. О., Нагорняк В. А. Деякі проблемні питання визначення поняття та видів юридичних фактів у цивільному праві. Актуальні проблеми держави і права, 2007. 7–18 с.

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В ПЕРІОД ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Рибачек Валентин Кіндратович
к.ю н., ст.викладач
студенти
Дмитрієнко Злата Андріївна
Малиновська Альона Максимівна
Київський університет
інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія»
м. Київ, Україна

Вступ. Однією з ключових ознак цивілізованої держави є забезпечення екологічної безпеки країни, оскільки саме вона є одним з найбільш важливих компонентів національної безпеки, визначає ступінь захищеності людини, суспільства, держави, і є таким станом навколишнього природного середовища, який забезпечує запобігання погіршенню екологічної обстановки і виникненню небезпеки для життя і здоров'я людей. Тому, саме проблеми екологічної безпеки визначають екологічну політику більшості сучасних цивілізованих держав світу, реалізацію державою заходів виявлення, запобігання і усунення техногенних загроз щодо довкілля [4, с. 21]. Проблема забезпечення екологічної безпеки в умовах військового конфлікту сьогодні є дуже актуальною в Україні, оскільки широкомасштабні військові дії призвели до серйозних екологічних наслідків для Донецької, Луганської, Запорізької, Херсонської, Київської, Чернігівської та Сумської областей — це забруднення атмосферного повітря, ґрунтів, водойм, підтоплення площ, виведення з ладу значних масивів ріллі, знищення і псування об'єктів природно-заповідного фонду, лісових пожеж (в тому числі в зоні відчуження ЧАЕС) та ін.

Але аналіз існуючих нормативно-правових документів, відповідних матеріалів щодо розвитку стратегій державної політики та безпеки України до 2030 р., науково- рекомендаційних публікацій по даній проблемі, свідчить про те, що всі складові елементи забезпечення екологічної безпеки країни

розглядалися і формувалися у період безмілітаристичних широкомасштабних викликів, а отже, потребують удосконалення відповідно до масштабів заподіяної екологічної шкоди, а також розробки заходів і способів забезпечення мінімізації екологічних втрат.

Отже, **ціль роботи** полягає у аналізі існуючих нормативно-правових джерел, які розглядають екологічну безпеку як незаперечну цінність людського існування, окреслення певних прогалин, які обумовлені значними військовими діями та недотримання вимог міжнародного гуманітарного та екологічного права країною-агресором, формуванні шляхів покращення як законодавчих ініціатив щодо екологічної безпеки, так і дієвих способів запобіганню екологічних ризиків та шкоди.

Матеріалами даного дослідження слугують міжнародні та національні нормативно-правові документи, які прямо або опосередковано розкривають зміст категорії «екологічна безпека», «екологічна політика», «стратегія державної екологічної політики», а також відкриті матеріали, що відображають варварські дії військових сил країни –агресора та екологічні втрати, які несе територія України, а серед застосованих **методів** слід вказати на аналітичний, літературно-порівняльний, системний, структурно-генетичний тощо.

Результати та обговорення. Визначення поняття «екологічна безпека» наведене у Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» в статті 50, згідно якого «Екологічна безпека є такий стан навколишнього природного середовища, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей» [1]. Екологічна безпека гарантується громадянам України здійсненням широкого комплексу взаємопов'язаних політичних, економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів. Екологічна безпека – складова частина національної та транснаціональної безпеки, що визначає захищеність права людини на безпечне для життя і здоров'я довкілля та забезпечує необхідні умови для відтворення природних ресурсів шляхом регулювання техногенної діяльності.

Але ще у червні 2022 р. Робоча група "Екологічна безпека" при Національній раді з відновлення України від наслідків війни визначила п'ять пріоритетних напрямів у сфері екобезпеки, а саме:

- першою і найголовнішою проблемою, згідно їх бачення, є те, що формування і реалізація політики, державне управління та контроль у галузі неефективні й не забезпечують зменшення забруднення та шкоди довкіллю; нездатність профільного міністерства проводити загальнодержавну скоординовану екологічну політику через відсутність територіальних відділень міністерства в регіонах; відсутні методичні посібники з підготовки інспекторів за аналогією до підготовки патрульної поліції. Також ще однією нагальною проблемою є невідповідність системи моніторингу інформаційним потребам державного управління, інформування населення про стан довкілля, запобігання та реагування на надзвичайні ситуації. Нарешті нового рішення потребують обмежені та неефективні еколого-економічні інструменти, які не забезпечують потреб державного управління у сфері охорони довкілля.
- другим напрямом екологічної безпеки країни виступає кліматична політика, що включає запобігання та адаптацію до змін клімату. Цей напрям обумовлений високою вуглецевою інтенсивністю економіки і низькою адаптаційною спроможністю та стійкістю соціальних, економічних та екологічних систем до зміни клімату.
- проблемними питаннями третього напряму є наступні: критичний стан екологічної безпеки в Україні; значна кількість утворених відходів через військові дії та пошкодження об'єктів управління відходами, а також порушення логістичних зв'язків у сфері управління відходами; недосконала інфраструктура управління відходами та низький рівень переробки відходів; високі рівні промислового забруднення в умовах відсутності належного контролю за викидами.
- четвертий напрямок стосується збалансованого використання природних ресурсів в умовах підвищеного попиту й обмежених можливостей. Національною проблемою стає виснаження природних ресурсів унаслідок

їхнього несталого використання та відсутність сформованих резервів природних ресурсів, нездатність більшості природних ресурсів до самовідновлення внаслідок забруднення довкілля. Також неналежне державне управління у сфері природокористування, яке призводить до недотримання або ігнорування природоохоронного законодавства, а також невідповідна цілям екополітики земельна нормативно-правова база.

- п`ятим напрямком є збереження природних екосистем і біологічного різноманіття та відновлення та розвиток природоохоронних територій та об’єктів, особливо після шкоди, яку їм завдали військові дії країни-загарбника [5].

Незважаючи на досить значну кількість міжнародних правових актів, які регулюють забезпечення екологічної безпеки в світі, безпосередньо реалізації екологічної безпеки в умовах військового конфлікту присвячено усього три акти: Додатковий протокол І до Женевських конвенцій (1977 р.); Конвенція про заборону військового або будь-якого іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище (1978 р.); Конвенція про заборону розробки, виробництва, нагромадження і застосування хімічної зброї та її знищення (1993 р.). Базовим міжнародно-правовим актом у сфері захисту природного середовища під час військових конфліктів є Конвенція про заборону військового чи будь-якого іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1976 р. і яка набрала чинності 5 жовтня 1978 р.. Конвенція є договором міжнародного права у сфері роззброєння і служить, зокрема, для захисту природного середовища під час військових дій. Вона забороняє вороже використання природного середовища як засіб ведення війни [4, с. 32].

Але як свідчать численні зафіксовані злочини проти довкілля, військові країни-агресора, не задумуючись і не вагаючись, порушують положення вищевказаних міжнародних конвенцій. Так, 6 листопада 2023 р., у Міжнародний день запобігання експлуатації довкілля під час війни та збройних конфліктів генпрокурор України А. Костін підкреслив, що наразі розслідуються

265 проваджень щодо воєнних злочинів РФ проти довкілля, 14 – за фактами екоциду. Так, окупанти повністю знищили заповідну зону Джарилгацького національного парку та два водно-болотних угіддя (загальною площею 1588 га), а окупаційна адміністрація вивозить тварин з херсонського заповідника «Асканія-Нова» до краснодарського «Сафарі-парку», знищуючи унікальний заповідник [3].

На думку вітчизняних науковців, удосконалення забезпечення екологічної безпеки в умовах військового конфлікту повинно охоплювати чотири напрями: правове регулювання, яке повинно базуватися на законодавчо встановлених чітких, ефективних, прогресивних і достатньо- допустимих формах використання природного потенціалу; економічне регулювання з урахуванням економічного стимулювання, екологічного інвестиціювання та контролю з боку держави, інформаційно-технологічне (розробка і впровадження наукоємних, мало- і безвідходних технологій, моніторинг стану довкілля і прогноз розвитку екологічного стану територій при широкій інформованості та залучення населення до прийняття прозорих рішень) і формування світоглядного екологічного розуміння сучасних процесів.[4, с. 190-191].

Вказані напрями удосконалення забезпечення екологічної безпеки повинні становити основу для формування відповідних практичних механізмів. Зокрема, виділимо сучасні пріоритети формування механізмів екологічної політики: 1) комплексна екологічна оцінка території: – визначення та оцінка комплексу факторів екологічної небезпеки, які проявляються на конкретній території; – районування території за стійкістю до прояву факторів екологічної небезпеки; – складання і ведення кадастру об’єктів впливу на навколишнє середовище, кадастру природних ресурсів; – визначення антропогенного навантаження, складання і ведення кадастру «забруднених» площ; 2) екологічний моніторинг: – нормування впливів на навколишнє середовище; – контроль джерел впливу на навколишнє середовище; – контроль якості компонентів навколишнього середовища; 3) управлінські рішення:

формування екологічної політики; – попередження прояву антропогенних факторів екологічної небезпеки; – мінімізація наслідків прояву природних факторів екологічної небезпеки; – розробка та вдосконалення природоохоронного законодавства і методів формування екологічного світогляду [4, с. 86]. Однак, враховуючи особливості ситуації, яка склалась на окупованих територіях і зонах активних бойових дій, проведення екологічної політики повинно відбуватися у специфічних формах. Більшість вчених та екологів-практиків вважають, що головними факторами ефективності еколого-правової політики держави при вирішенні екологічних проблем повинні стати: проведення екологічного аудиту з метою визначення масштабів завданих збитків навколишньому середовищу; визначення стандартів, пріоритетів, цілей, якими керуються органи влади, політичні та громадські об'єднання, інші суб'єкти; створення єдиного центру моніторингу забруднення довкілля в зоні військового конфлікту і тимчасово окупованій території; визначення способів організації державного санепіднагляду за водопостачанням населення; формування дієвого механізму правового регулювання використання природних ресурсів у зоні проведення військових дій і засобів оперативного реагування у випадку надзвичайних екологічних ситуацій; об'єднання зусиль, координація роботи громадськості, науковців, екологів, державних установ, міжнародних організацій задля запобігання екологічній катастрофі на Донбасі, Причорномор`ї, Криму; організація міжнародної технічної співпраці для стратегічного екологічного оцінювання наслідків війни, розроблення і фінансування програм щодо вирішення екологічних проблем окупованих територій; підвищення рівня правової культури громадян, професійної культури правоохоронців і посадових осіб, діяльність яких стосується екологічних прав громадян [6].

Висновки. Як засвідчує аналіз наведених вище наукових джерел та особливостей проявів екоциду під час повномасштабної військової агресії РФ, забезпечення та реалізація екологічної безпеки в період збройного конфлікту є важливим завданням для України, основні складові та механізми реалізації якої

поки-що залишаються законодавчо неврегульованими. Належне виконання визначених напрямків буде залежати від конкретизації конституційних положень у законодавчих та підзаконних актах різних галузей і сфер екологічного, державного, територіального управління, рівня їх оперативного реагування на екологічні виклики, передбачення можливих негативних змін екологічних відносин, які виникають та виникли в період військового часу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України/ *Відомості Верховної Ради* України. 1991. № 41. – Ст. 546.

2. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України/ *Відомості Верховної Ради України*, 2019, №16, ст.70.

3.Битва за Україну. День шістсот двадцять перший. URL: https://www. ukrinform.ua/rubric-ato/3783514-bitva-za-ukrainu-den-sistsot-dtij-persij. html.

3. Грубінко А., Кучер А. Правове забезпечення екологічної безпеки в умовах військового конфлікту: міжнародний досвід і вітчизняні реалії. Тернопіль: Видавництво ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2019. 52 с.

4. Деокупація. Юридичний фронт [Електронне видання]: матеріали Міжнародного експертного круглого столу (Київ, 18 березня 2022 р.) / Державний торговельно-економічний університет, Українська асоціація порівняльного правознавства, Українська асоціація міжнародного права, Асоціація реінтеграції Криму; упоряд. і наук. ред. О. В. Кресін. – Київ : Держ. торг.- екон. ун-т, 2022. – 224 с.

5. Екологічна безпека України: цілі, проблеми та шляхи розв'язання. https://ecopolitic.com.ua/ua/news/ekologichna-bezpeka-ukraini-cili-problemi-ta-shlyahi-rozv-yazannya/.

6. Екологічне законодавство в умовах воєнного стану – як зберегти природу та діяльність бізнесу? 25.03.2022. URL:https://eba.com.ua/ekologichne-zakonodavstvo-v-umovahvoyennogo-stanu-yak-zberegtyyalnist-biznesu/.

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАЛУЧЕННЯ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ДО ПРОТИДІЇ КОНТРАБАНДИ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ЇХ АНАЛОГІВ ТА ПРЕКУРСОРІВ

Рукавець Артем Валерійович
Здобувач вищої освіти ІІІ-курсу факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського держаного університету
Вутрішніх справ
Науковий керівник:
Кисельов Андрій Олександрович,
Доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності
Факультету підготовки фахівців для підрозділів
Кримінальної поліції Дніпропетровського
Державного університету внутрішніх справ
Кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції

Боротьба з контрабандою наркотичних засобів, їх аналогів та прекурсорів в Україні, а також у світі загалом, є динамічним процесом, що постійно адаптується до нових викликів, представлених міжнародною наркозлочинністю. Це, передусім, пов'язано з тим, що міжнародні наркодилери систематично вдосконалюють свої методи, способи та технології для контрабандного переміщення наркотиків, ускладнюючи роботу правоохоронців. Одночасно існує ряд факторів, які можуть впливати на ефективність протидії контрабанді наркотичних засобів, їх аналогів та прекурсорів ускладнюючи досягнення результатів в цій сфері. Ці чинники потребують постійного моніторингу з боку суб'єктів оперативно-розшукової діяльності, з метою вчасного їх виявлення.

Наркотичні засоби – це речовини природного чи синтетичного походження, препарати та рослини, які можуть становити загрозу для здоров’я населення у випадку надмірного вживання. Серед традиційних наркотичних засобів в Україні виділяються макова соломка, опій та екстракційний опій, героїн, марихуана, гашиш (анаша) і кокаїн.

Незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів включає в себе такі дії, як культивування рослин, що входять до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, розроблення, виробництво, виготовлення, зберігання, перевезення, пересилання, придбання, збут, ввезення на територію України, вивезення з території України, транзит через територію України, використання, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, що виконуються з порушенням законодавства, що регулює питання наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів [1, с. 464].

До основних характерних рис, які значно погіршують сучасний стан розповсюдження й контрабанди наркотиків, Р. Р. Грень відносить наявність значної наркосировинної бази; особливості геополітичного розташування країни на важливих міжнародних шляхах, зручність використання нових каналів для нелегального транзиту наркотичних засобів до країн Західної Європи; наявність привабливого ринку збуту наркотиків; міждержавний та міжнародний характер організованих злочинних груп; корумпованість наркобізнесу з державними та правоохоронними органами; високу конспіративність вчинення наркозлочинів та їх латентність [2].

Основним чинником, що впливає на ситуацію з наркотиками в Україні та ефективність оперативно-розшукової боротьби з контрабандою наркотиків, є інтерес міжнародних наркоділерів та контрабандистів до країни. Рівень зацікавленості України з боку цієї групи осіб визначає ступінь активності, агресивності та масштабів їхніх спроб використовувати країну для контрабандних операцій. Чим більше привабливою є Україна для цієї категорії осіб, тим енергійніше вони будуть впроваджувати свої плани, використовуючи державу для здійснення контрабандних дій. Збільшення інтересу міжнародних наркоділерів до України призводить до необхідності витрачання правоохоронними органами значно більших ресурсів для протидії наркоекспансії.

З метою успішної протидії контрабанді наркотичних засобів, поліція

повинна постійно адаптуватися до нових методів, які використовують наркоділери. Використання інтелектуальних технологій та аналітичних засобів дозволяє оперативно реагувати на зміни у методах контрабанди.

Між головних факторів, що сприяють розвитку контрабандної діяльності на прикордонних територіях України, варто виокремити наступні: вигідне географічне і транспортне положення країни, що робить її привабливою для незаконних перетинів кордону; функціональна неспроможність Державної прикордонної служби України забезпечити ефективний контроль за усією протяжністю кордону; надмірна кількість контрольних процедур при митному оформленні, що ускладнює легальний обіг товарів та матеріальних цінностей; високий рівень корупції та бюрократизм серед державних службовців; криміналізація органів влади, підприємств та суспільства загалом; психологічні стимули та бажання підприємців отримувати надприбутки; низький рівень доходів та бідність населення на прикордонних територіях; непрозорість експортно-імпортних операцій; недобросовісність окремих працівників Державної прикордонної служби та Державної фіскальної служби; транснаціональний характер розвитку кримінальних структур [3, с. 60].

Отже, залучення підрозділів Національної поліції України до протидії контрабанді наркотичних засобів вимагає системного підходу та постійного вдосконалення стратегій. Адаптація до сучасних методів контрабанди, міжнародне співробітництво та підвищення кваліфікації кадрів є ключовими елементами ефективної боротьби з цим складним явищем, що становить загрозу для суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Телійчук В. Г., Антіпов А. Д. ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ПРОТИДІЯ РОЗПОВСЮДЖЕННЮ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ ЧЕРЕЗ МЕРЕЖУ ІНТЕРНЕТ: ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ. «Наука і техніка сьогодні» (Серія «Педагогіка», Серія«Право», Сері я «Економіка», Серія «Техніка», Серія «Фізико-математичні науки»)»:

журнал. 2022.No 5(5) 2022. С. 460-475

2. Грень Р. Р. Організаційно-правові основи діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів України у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес і криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». Львів: Національний університет «Львівська політехніка», 2018. 23 с.

3. Волошин В. І. Боротьба з контрабандою на прикордонних територіях як інструмент зміцнення економічної безпеки держави. Соц.-ек. проблеми сучас. періоду України, 2014, Вип. 4(108). С. 56-64

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОКАЗУВАННЯ ПІД ЧАС ДІЗНАННЯ

Рукавець Артем Валерійович
Курсант 3-го курсу
Дніпропетровського державного університету
Внутрішніх справ
Науковий керівник:
Шендрик Юлія Володимирівна
Викладач кафедри кримінального процесу
та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного університету
Внутрішніх справ

Докази в дізнанні виступають найголовнішим аспектом процесуальної діяльності та займають ключове положення в цьому контексті. Особливості збору, перевірки та оцінки доказів завжди залишатимуться предметом наукових досліджень та розгляду в контексті розвитку кримінально-процесуального законодавства, технічних засобів і інформаційних технологій. Цей підхід також відноситься до встановлення доказів під час переддосудового розслідування кримінальних правопорушень [2].

Від дати набуття чинності Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень" від 22.11.2018 № 2617–VIII, який впровадив інститут досудового розслідування кримінальних проступків, питання доказування в кримінальних провадженнях, особливо щодо кримінальних проступків, стало особливо актуальним у зв'язку з необхідністю швидкого адаптування до нових законодавчих змін. Це призвело до необхідності розгляду окремих дискусійних питань, пов'язаних з доказуванням під час досудового розслідування кримінальних проступків [3].

Згідно з другою частиною статті 298 Кримінального процесуального кодексу України (далі - КПК України), проведення досудового розслідування кримінальних проступків здійснюється з дотриманням загальних правил

досудового розслідування, визначених КПК України, з врахуванням особливостей, визначених главою 25 КПК України.

Введення інституту досудового розслідування кримінальних проступків призвело до встановлення ряду особливостей у процесі доказування цього типу правопорушень [4, с. 180]. Найзначущі зміни стосуються спеціальної системи процесуальних джерел доказів, які можна використовувати під час проведення досудового розслідування кримінальних проступків, методів їх збору та перевірки, забезпечення їх припустимості і т. д. У той же час, серед науковців та практиків існують погляди на те, що деякі інновації можуть мати суперечливий характер у відношенні до чинного законодавства, що призводить до проблем у сфері правозастосування. Перш за все, на нашу думку, слід звернути увагу на джерело доказів, яке визнається одним з ключових елементів у процесі доказування. При описі системи джерел доказів загалом слід відзначити, що законодавець, окрім загальної системи джерел доказів, впровадив спеціальну систему джерел доказів для кримінальних проступків, включаючи пояснення осіб, результати медичного освідування, висновки спеціалістів, а також інформацію, отриману за згодою технічних пристроїв та засобів, які забезпечують функції фотозйомки, кінозйомки, відеозапису, або пристроїв для фотозйомки та кінозйомки, відеозапису [5, с. 326].

Зазначені джерела доказів мають свою унікальну специфіку в рамках загальної концепції доказування, визначеної КПК України. При цьому вчений правильно вказує, що в КПК України не встановлені конкретні правила щодо збирання та перевірки фактичних даних, які містяться у цих джерелах, і для деяких з них взагалі не встановлені жодні правила [1, с. 258]. Це, в свою чергу, може породжувати сумніви щодо достовірності та прийнятності таких доказів і призводити до виникнення проблемних ситуацій у практиці. Ще однією особливістю у процесі доказування під час досудового розслідування кримінальних проступків є встановлення більш широкого спектру слідчих (розшукових) заходів порівняно з злочинами. Важливо відзначити, що для злочинів перевірка зазвичай обмежується лише оглядом місця події, у той час

як для кримінальних проступків передбачаються додаткові можливості збору доказів. Таким чином, існує велика ймовірність того, що більшість заяв чи повідомлень про вчинення кримінального правопорушення будуть перевірятися відповідно до процедур, передбачених для кримінальних проступків [2].

Отже, в процесі доказування в кримінальних провадженнях щодо кримінальних проступків можна виявити процесуальні особливості, які відрізняють його від процесу доказування злочинів. Основні аспекти цих відмінностей включають в себе впровадження спеціальної системи джерел доказів, дозвіл на збір доказів до внесення відомостей про кримінальний проступок до ЄРДР, а також встановлення більш розширеного спектру проведення слідчих (розшукових) заходів для досудового розслідування кримінальних проступків, ніж для злочинів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Сучасні тенденції розвитку кримінальної юстиції в Україні: колективна монографія / І. Серкевич, Н. Устрицька, В. Навроцька та ін.; за ред.: І. Гловюк, Н. Лащук. Львів: ПП «Видавництво «БОНА», 2021. 388 с.

2. Фаринник В. І. Процедура дізнання спокушатиме до маніпуляцій з кваліфікацією та до затримань без санкції суду. Закон і Бізнес. 2020. № 30. URL: https://zib.com.ua/ua/143746.html (дата звернення: 25.11.2023).

3. Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень" від 22.11.2018 № 2617–VIII URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19#Text (дата звернення: 25.11.2023).

4. Беспалько І. Л. Особливості кримінального процесуального доказування щодо кримінальних проступків під час досудового розслідування. Юридичний бюлетень.2021. Вип.18. С.178-187.

5. Pre-trial investigation of criminal offences : monograph / V. H. Drozd, L. V. Havryliuk, M. Yu. Romanov et al. Kyiv : 7ВС. 2023. 568 p.

ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ У РЕЖИМІ ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІЇ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Русько Данило Олександрович
Здобувач вищої освіти 3 курсу
Спеціальність 262 «правоохоронна діяльність»
Факультету підготовки фахівців для підрозділів
Кримінальної поліції
Федченко Володимир Михайлович
Професор кафедри кримінального процесу
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

Сучасний етап розвитку інформаційних технологій надає нові можливості у сфері правосуддя, прискорюючи і удосконалюючи при цьому процес досудового розслідування. Однією із інноваційних і нововведених практик вважається використання відеоконференції під час проведення допиту під час проведення досудового розслідування. Це слідча дія забезпечує не лише ефективність досудового розслідування, але й надає важливі переваги в сучасних умовах, до яких можна віднести швидкість здійснення процесуальних дій, зменшення витрат під час допиту і уникнення ризиків, що можуть бути пов’язані зі змінами обставин.

Гарантією здійснення завдань, що передбачені у статті 2 Кримінального процесуального кодексу України, виступають своєчасне, результативне та якісне проведення слідчих (розшукових) дій. Процесуальні дії, в тому числі слідчі (розшукові) дії є основним способом збирання доказів у кримінальному провадженні. До них спостерігається підвищена увага з боку правників щодо нормативно-правового закріплення та реалізації на практиці [1, с. 137].

Стаття 232 Кримінального процесуального кодексу України (далі-КПК) [2] передбачає усі нюанси проведення допиту у режимі відеоконференції під час досудового розслідування. Згідно з пунктом першим цієї статті, існує вичерпний перелік випадків, за умови яких допит може бути проведено дистанційно. До них відносять наступні:

1) неможливості безпосередньої участі певних осіб у досудовому провадженні за станом здоров’я або з інших поважних причин;

2) необхідності забезпечення безпеки осіб;

3) проведення допиту малолітнього або неповнолітнього свідка, потерпілого;

4) необхідності вжиття таких заходів для забезпечення оперативності досудового розслідування;

5) наявності інших підстав, визначених слідчим, прокурором, слідчим суддею достатніми.

Слід зауважити, що під час допиту особи основним аспектом є встановлення психологічного контакту між особою, яка проводить допит, та допитуваним. Психологічним контактом визнається найбільш сприятлива психологічна атмосфера допиту, яка сприяє покращенню взамовідносин між його учасниками. Важливе значення мають принциповість і зацікавленість особи, тактовність, витримка, належна культура мови і коректність. Все це сприятиме створенню і підтриманню протягом усієї слідчої дії ділової обстановки та усуненню напруженості.

Але головним мінусом у такому виді слідчої дії слід вважати відсутність можливості застосування прийомів емоційного і логічного впливу, тактичних комбінацій. По іншу сторону монітору особі, що проводить допит, важко розпізнати емоційний та вольовий стан допитуваного, його жестикуляцію та міміку, неможливо бути впевненим, що на неї не здійснюється вплив та тиск з боку присутніх осіб. Крім того, допитувана особа сприймається більш відчужено, що може викривити поняття сприйняття інформації та істотно вплинути на прийняття певного рішення.

Дистанційне досудове розслідування, згідно з кримінально-процесуальним законом, включає проведення процесуальних дій, таких як допити осіб, впізнання осіб чи речей через відеоконференцзв'язок, транслювання з іншого приміщення (згідно зі статтею 232 КПК України).

У виняткових випадках, коли є необхідність отримання показань під час

досудового розслідування через небезпеку для життя і здоров’я особи або інші обставини, слідчий, прокурор, слідчий суддя можуть звернутися до суду із клопотанням провести допит такої особи в судовому засіданні.

Використання відеоконференційного формату для допиту особи під час досудового розслідування забезпечує миттєвий доступ до свідчень, навіть якщо учасники перебувають в різних місцях. Це знижує витрати на транспортування свідків та експертів і робить процес більш ефективним. Крім того, відеодопит дозволяє фіксувати вигляд свідчень, що може слугувати додатковим джерелом доказів і уникненню непорозумінь у подальшому.

Слід зазначити, що неприбуття сторони, яка була повідомлена про місце та час проведення судового засідання для участі в допиті особи за клопотанням іншої сторони, не перешкоджає проведенню такого допиту в судовому засіданні. Допит особи може бути проведений за відсутності сторони захисту, якщо жодній особі не повідомлено про підозру у кримінальному провадженні.

Згідно зі статтею 225 КПК України, у виняткових випадках, коли є необхідність отримання показань під час досудового розслідування, особа може бути допитана в судовому засіданні в місці її перебування з дотриманням правил проведення допиту під час судового розгляду [3, с.130].

Рішення про здійснення дистанційного досудового розслідування може прийматися лише вмотивованою постановою слідчого, прокурора, слідчого судді, обґрунтовуючи прийняте рішення. Рішення про здійснення дистанційного досудового розслідування, де підозрюваний перебуває в іншому місці, не може бути прийняте, якщо він проти цього заперечує. Хід і результати слідчих (розшукових) дій, проведених за допомогою відеоконференцзв'язку, фіксуються за допомогою технічних засобів відеозапису.

Отже, для застосування режиму відеоконференції досудового розслідування та судового провадження характерне забезпечення його доступності та реалізації права на судовий захист, скорочення строків розгляду справ, економія фінансів тощо. Водночас наявні негативні аспекти застосування дистанційного провадження можуть бути усунені, наприклад,

шляхом удосконалення технічного обладнання, законодавчого вирішення питання місцеперебування захисника в разі застосування системи відеоконференції, створення за допомогою технічних засобів умов для конфіденційного спілкування учасників, застосування електронного протоколу допиту, цифрового підпису тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Авзалова Д., Вичавка В. ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. *Grail of Science*, (31), 136–143.
2. Кримінальний процесуальний: кодекс України від 05.07.2012 № 5076-VI URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text (дата звернення: 28.11.2023)
3. Князєв В. Дистанційне кримінальне провадження : проблемні питання та перспективи. Пріоритетні напрями модернізації системи права : матеріали II Науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 15–16 травня 2020 р. Херсон : Молодий вчений, 2020. С. 126–131.

ВПЛИВ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ НА ПРОЦЕС ДЕТЕРМІНАЦІЇ СУЧАСНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

Савенко Вікторія Петрівна
старший викладач
кафедри кримінального права та кримінології
Білоліпецьких Євген Андрійович,
Головка Віталій Валентинович,
Курсанти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Необхідність глибокого та всебічного аналізу гібридної війни Російської Федерації проти України в 2014 році, зокрема анексії Криму та відкритого військового вторгнення в лютому 2022 року, визначається потребою розгляду різноманітних аспектів та комплексних наукових підходів до вивчення детермінантів цих подій. Ці детермінанти включають причини, умови та кореляції, що сприяли вчиненню суспільно небезпечного посягання на всі об'єкти правової охорони, які закріплені у чинному законодавстві.

Це особливо стосується державного суверенітету, територіальної цілісності та незалежності України, а також прав та свобод громадян, що є ключовими об'єктами правового захисту. Ці посягання визначені як загроза для об'єктів правового захисту в міжнародних правових актах [1, с. 96–104].

На науковому рівні є загальновизнаним твердження про взаємозв'язок, взаємодію та взаємообумовленість всіх соціально-правових явищ і процесів. Зазначений висновок підкреслює, що будь-яка причина, що впливає на формування і розвиток цих явищ, породжує відповідний наслідок [2, с. 333-340].

Якщо використати цю теоретичну модель для розкриття сутності та змісту детермінант, пов'язаних із сучасною війною Російської Федерації проти України (з 24 лютого 2022 року і до сьогодення), можна визначити кілька факторів, що значущим чином впливають на реалізацію злочинних намірів

стосовно нашої держави, а також загалом на сучасну злочинність.

Це призвело до виникнення в Україні протилежної реакції та "п'ятої колони" РФ, яка відповідно документувала нецивілізовані та популістські дії "демонстрантів". Важливо відзначити, що серед учасників цих подій були високопоставлені представники державної влади. Це стало реальною загрозою для російськомовного населення в Україні, що підтверджувалося у різних міжнародних організаціях, таких як Рада Європи, ООН, СНД тощо. Ці події також сприяли розвитку колабораціонізму в Україні, який став однією з загроз у ході війни РФ проти України, починаючи з 2022 року [3, с. 116–128].

Щодо другого фактору, що визначає агресивну поведінку Російської Федерації відносно України, його зміст пов'язаний із рівнем обороноздатності нашої країни. Зокрема, Україна, яка фактично веде війну з РФ з 2014 року до лютого 2022 року, повинна була розвивати свій військово-промисловий комплекс, який на сьогодні базується на висококваліфікованих національних фахівцях та потужних підприємствах.

Проте з якихось причин, які є очевидними – це латентна злочинна діяльність "агентів впливу" РФ та внутрішніх "горедержавних фігур", що спрямовують свої зусилля на особисті бізнес-інтереси за рахунок інтересів держави, Україна, впродовж восьми років війни, надала Збройним Силам нашої країни, зокрема, вісім сучасних танків Т-80 "Оплот" (один танк на рік), та іншого передового озброєння, такого як літаки, гелікоптери, системи "Град" та інше.

Упродовж цього періоду часу Україна активно продавала вироблену на оборонних заводах продукцію за кордон і пишалася своєю репутацією одного з успішних експортерів військової техніки. За цей час в Укроборонпромі на керівні посади були призначені різні особи, включаючи іноземців, що ставило під сумнів ефективність цього підприємства.

Таким чином, на думку автора, дієвим вважається підходіть влади до питання притягнення до кримінальної відповідальності тих осіб, які відповідають за таку "політику" в галузі забезпечення обороноздатності

України [4]. Цей підхід не лише допоможе нейтралізувати детермінанти, які сприяли зниженню рівня національної безпеки, але й стане запобіжним заходом, включаючи залякування, для теперішніх і майбутніх керівників цього важливого державного відомства у випадках виявлення протиправних намірів під час виконання їхніх професійних обов’язків.

До третьої категорії детермінант, яка є об'єктом цього наукового дослідження, слід віднести питання так званого множинного громадянства України, такого як подвійне, потрійне та інше. Суть цієї проблеми полягає в тому, що саме з 2014 року і в сучасний воєнний час стало особливо "актуальним" втручання певних політичних "еліт" та інших суб'єктів суспільно державної діяльності в розв'язання цього завдання, з урахуванням сприйняття цього правового інституту як системного елемента держави Україна [5, с. 161-168].

Отже, аналіз змісту деяких детермінантів, які утворюють відповідний кримінологічний комплекс і спричинили війну Російської Федерації проти України у лютому 2022 року, дозволяє зробити висновок, що воєнна безпека та загальний рівень кримінологічного запобігання злочинності залежать не лише і не стільки від готовності та ефективності Збройних Сил та інших військових формувань нашої держави у відсічі агресору, скільки від здатності інших суспільних інститутів належним чином забезпечити охорону всіх правових об’єктів, які закріплені у законодавстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Луценко Ю. В. Правові аспекти класифікації злочинів проти воєнної безпеки України, які віднесені до розділу І Особливої частини КК України (Злочини проти основ національної безпеки України) (Частина1). Соціально-правові студії. 2020. Вип. 3(9). С. 8–17.

2. Кваша О. О. Значення філософської категорії причинності у кримінально-правових дослідженнях : традиції та сучасність. Правова держава. 2017. Вип. 28. С. 333–340.

3. Письменний Є. О. Колабораціонізм у сучасній Україні як кримінально-правова проблема. Право України. 2020. № 12. С. 116–128.

4. Злочини в оборонній сфері буде розслідувати спеціальна робоча група у ГПУ. URL: https://www.ukr.net.26.11.2021. [дата звернення 22.11.2023].

5. Оболенцев В. Ф. Держава Україна як система : системний підхід до запобігання корупції. Проблеми законності. 2017. Вип. 138. С. 161–168

ФЕЙК ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ ПРОТИ УКРАЇНИ

Савенко Вікторія Петрівна
Науковий керівник
старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Широкий Богдан Віталійович,
Проць Інна Миколаївна
курсанти 3-го курсу підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішні справ
м. Дніпро, Україна

Сучасний інформаційний простір став полем боротьби, де соціальні мережі схильні до розповсюдження дезінформації сайти використовуються як основні інструменти інформаційної війни. В цьому контексті важливо визначити основні стратегії та маркери маніпуляцій, що використовуються для поширення фейків.

Зокрема, соціальні мережі стали майданчиком для швидкого поширення неправдивого контенту, підкріпленого маніпуляційними елементами, такими як підроблені фото, сумнівні «свідчення» псевдоочевидців та фальсифіковані відеоматеріали. Це сприяє не лише миттєвому розповсюдженню дезінформації, але й надає можливість отримати прямий доступ до акаунтів політичних та військових лідерів.

Основні види інформаційної війни включають збирання та оброблення стратегічної інформації, поширення пропаганди з метою деморалізації населення чи військових, а також підрив якості інформаційних ресурсів противника. Україна, яка стикається з воєнно-інформаційним тиском, використовує ЗМІ як своєрідний «інформаційний щит» для захисту власного інформаційного простору [1].

Комунікативні маркери маніпуляційних повідомлень часто включають

надмірну емоційність, повторення протягом тривалого періоду, вилучення контексту та дроблення цілісної картини інформації. Фейкові повідомлення можуть використовувати фрази, які активізують емоційний відгук, такі як «терміново», «сенсаційно», «достовірне джерело».

Зазначимо, що фейки не обмежуються лише соціальними мережами, а також проникають у традиційні ЗМІ. Особливо активні в цьому відношенні є російські засоби пропаганди, які часто спрямовують неправдиві новини на українські військові та переселенців.

Для ефективного розпізнавання фейків важливо приділяти увагу формальним ознакам, таким як використання маніпуляційних фраз, відсутність конкретних джерел та надмірна узагальненість інформації. Критичний підхід до сприйняття інформації та перевірка її достовірності залишаються ключовими елементами боротьби з дезінформацією в сучасному інформаційному середовищі.

Сучасний майданчик інформаційної боротьби все частіше стає соціальні мережі та спеціалізовані сайти, які поширюють неправдивий контент, супроводжуючи його фальсифікованими фотографіями, «свідченнями» псевдоочевидців і відеомонтажем. Зараз соцмережі не лише дозволяють швидко розповсюджувати дезінформацію, але і надають прямий доступ до акаунтів політичного та військового керівництва країни-противника [2].

В інформаційній війні виділяють такі основні напрямки: збір та обробка стратегічної інформації, поширення пропаганди або фейків для деморалізації населення чи військових, а також підрив якості інформаційних ресурсів противника та запобігання його здатності збирати і обробляти інформацію. Засоби масової інформації можуть виступати як інструмент інформаційної війни або як неврядова організація, що захищає інформаційний простір.

Україна, яка зазнає воєнно-інформаційного тиску, використовує ЗМІ як своєрідний «інформаційний щит». Проте, існують випадки, коли мас-медіа реалізують стратегію агресивної пропаганди для досягнення політичних цілей влади.

Маніпулятивні повідомлення часто використовують комунікативні маркери, такі як надмірна емоційність, повторення через час, вилучення контексту та дроблення цілісної інформації. Фейки широко поширюються в соцмережах, зокрема в «Фейсбуці», «Телеграмі», «Ютубі» та «Інстаграмі», де аудіовізуальна інформація приваблива для великої аудиторії [3].

Фейки часто ґрунтуються на реальних подіях, але спотворюють їх, надаючи власний «колір» чи кут зору. Вони можуть бути спрямовані на дискредитацію влади, створення паніки, виправдання власних злочинів або подавання ворожих дій у світлі благородства. У боротьбі з ними важливо вчасно розпізнавати маніпуляції та використовувати фактчекінг для перевірки достовірності інформації [4].

Фейк, як інструмент інформаційної війни, виявляється надзвичайно потужним знаряддям впливу в сучасних умовах глобальної комунікації. Зазначені приклади підкреслюють, що Україна стала об'єктом інтенсивної дезінформаційної кампанії, спрямованої на дискредитацію, деморалізацію та створення хаосу. Використання різноманітних маніпулятивних та фейкових повідомлень спрямоване на вплив на громадську думку та формування спотвореного уявлення про реальні події в Україні.

Однією з основних мет цих фейків є дестабілізація суспільства, підрив авторитету влади та зміцнення негативного ставлення до української держави. Вони також слугують інструментом виправдання злочинів і агресивних дій влади російської Федерації, зокрема у військовому конфлікті в України. Використання фейків, які ґрунтуються на вигаданих чи спотворених фактах, створює викривлене уявлення про реальність та може сприяти формуванню негативного ставлення не лише в Україні, але й серед міжнародної громадськості.

Отже, засоби масової інформації, соціальні мережі та інтернет-платформи стають не лише майданчиком для розповсюдження фейків, але й місцем, де вони можуть набути великої публічної уваги. Застосування різноманітних комунікативних маркерів та технологій, що підсилюють емоційність

повідомлень, роблять фейки вкрай ефективними у формуванні психологічного впливу на аудиторію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ніколаєнко Н., Василевич Ю. Комарчук О. Маніпулятивний характер російських засобів масової комунікації в умовах російсько-української гібридної війни. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2020р. № 1 (7). 93–104с. URL:https://doi.org/10.29038/2524-2679-2020-01-93-104

2. Глущук, Є. Фейки як інструмент тиску в умовах війни: специфіка застосування та сприйняття. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені ВІ Вернадського* № 67 2023р. 96-107с. URL: https://doi.org/10.15407/np.67.096

3. Шульська Н. М., Зінчук Р. С., Навальна М. І. Антифейкові ресурси сучасного медіапростору Укра- їни в умовах інформаційної війни. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вер- надського. Серія: Філологія. Журналістика*. Київ, 2022р. Т. 33 (72). № 4. Ч. 2. 268–273с. URL: https://doi.org/10.32782/2710-4656/2022.4.2/44

4. Башманівський В. І., Н. М. Шульська Р. С. Зінчук. Фейкоінструментарій ведення інформаційної війни в Україні: на матеріалі мови сучасних медіа. *Вчені записки Таврійського національного університету імені ВІ Вернадського* №34.1 2023р. 274-280с. URL: https://doi.org/10.32782/2710-4656/2023.1.2/43

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ

Савченко Владислав Андрійович,
Курсант 2 курсу Навчально-наукового
інституту права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Максимова Маргарита Констянтинівна
Викладач кафедри
адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Вступ.

У сучасному світі, де правове регулювання взаємовідносин у суспільстві набуває все більшого значення, адміністративна відповідальність стає ключовою темою для обговорення та аналізу. На сьогоднішній день спостерігається низка суттєвих тенденцій та виникають важливі проблеми у цьому контексті, що вимагає глибокого розгляду та обґрунтованого підходу.

Мета роботи.

У даній тезі-доповіді ми розглянемо актуальні аспекти адміністративної відповідальності, висвітлимо сучасні тенденції та визначимо ключові проблемні питання, що виникають у цьому правовому контексті.

Матеріали та методи.

Адміністративна відповідальність – це відносини, що виникають між органами виконавчої влади та фізичними чи юридичними особами у зв’язку з протиправними діями останніх. Визначення цього поняття зводить його до відносин органів виконавчої влади та осіб, залишаючи осторонь суди та органи місцевого самоврядування. Є різні точки зору щодо того, чи повинні суди брати участь у цій відповідальності, але більшість визнає превалювання органів

виконавчої влади серед суб’єктів адміністративної юрисдикції.

Адміністративна відповідальність сьогодні сприймається не лише як вид управлінської діяльності, але і як функція контролю та особлива форма державного реагування на протиправні прояви, визнані адміністративними проступками. Ця функція розглядається як засіб охорони та захисту суспільних відносин і все частіше сприймається як форма реалізації адміністративної відповідальності через застосування адміністративних стягнень [1].

Для прогнозування напрямку розвитку законодавства про адміністративну відповідальність важливо аналізувати проблеми, що існують у цій сфері в сучасній правовій системі України. Розвиток суспільних відносин, недоліки у правовому регулюванні та помилки суб’єктів адміністративно-юрисдикційної діяльності можуть впливати на передбачення змін у законодавстві.

Прогнози розвитку законодавства завжди залежать від конкретних соціально-правових факторів. Важливо виявляти проблеми правового регулювання адміністративної відповідальності, зокрема прогалини та недоліки у адміністративно-деліктному законодавстві. Ці недоліки можуть ускладнювати досягнення цілей адміністративно-деліктного законодавства і сприяти зловживанням влади суб’єктами адміністративно-юрисдикційної діяльності та помилкам у правозастосовній практиці. Проблематику адміністративної відповідальності, яка дозволяє прогнозувати розвиток національного законодавства в цій галузі, можна умовно розділити на три групи: концептуальні проблеми, теоретичні проблеми та проблеми правового регулювання. [2].

Адміністративна відповідальність є складною сферою адміністративно-деліктного права, яка успадковує властивості відповідальності загалом, але має свої особливості. Наприклад, відсутність чіткої законодавчої регуляції багатьох аспектів адміністративної відповідальності призводить до прогалин у законодавстві та викликає дискусії серед фахівців.

Результати та обговорення.

Адміністративна відповідальність розглядається як форма державного

примусу, регульована адміністративно-правовими нормами. Вона включає заходи, які застосовуються разом із запобіжними, припинення та відновлювальними заходами. Розуміння юридичної природи адміністративної відповідальності та взаємозв'язок її заходів з іншими видами адміністративного примусу є ключовим завданням адміністративно-правової науки.

До того ж, правові норми, які визначають заходи адміністративної відповідальності та порядок їх застосування, є частиною адміністративно-деліктного права. Адміністративна відповідальність виявляється у провадженні в справах про адміністративні правопорушення, яке здійснюється органами виконавчої влади, Національним банком України, судами та іншими органами.

Висновки.

Отже, детальне вивчення адміністративної відповідальності має велике значення, зокрема для розкриття її природи, системи заходів та їх відмінностей від інших видів адміністративного примусу [3].

Адміністративна відповідальність є важливим елементом правового регулювання в сучасному суспільстві. Спрямованість на підтримання порядку та забезпечення ефективності діяльності органів влади залишає цю тему актуальною. Однак сучасні тенденції та проблеми, викликані швидким темпом змін у соціумі та технологічними новаціями, вимагають глибшого аналізу та системних рішень. Забезпечення справедливості та ефективності механізмів адміністративної відповідальності залишається важливим завданням для подальшого розвитку правової системи, забезпечуючи баланс між захистом громадянських прав і інтересів суспільства в цілому.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Комарницька І. Інститут адміністративної відповідальності: проблеми та перспективи розвитку. URL:https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/sep/18290/28.pdf (дата звернення 22.11.2023).

2. Дубова К. Проблематика адміністративної відповідальності на

сучасному етапі розвитку правової системи України. URL:http://apnl.dnu.in.ua/5_2022/17.pdf (дата звернення 22.11.2023).

3. Панасюк О. Адміністративно-деліктне право України: теоретичні питання розвитку та реформування. URL:https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/science/rada/new_d0872702/36_1/d.pdf (дата звернення 22.11.2023).

АВТОРСТВО ПІД СУМНІВОМ: ПОНЯТТЯ І СУТНІСТЬ ПЛАГІАТУ

Самагальська Юстина Яромирівна,
доцент кафедри інтелектуальної власності,
інформаційного та корпоративного права
Кмець Анастасія Романівна,
Студент
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна

Вступ. У сучасному інформаційному суспільстві кожний може створювати інформацію, мати до неї доступ, використовувати та обмінюватися нею.

Відбувається стрімке розширення інформаційного простору, що є суттєвим прогресом у сфері технологій та інформаційної взаємодії. Водночас цей феномен породжує нові виклики та проблеми, пов'язані зі збільшенням обсягу інформації, її доступністю та можливістю неправомірного використання. Тому особливої актуальності набуває питання про порушення авторських прав гостру проблему, яка за останні роки стала інтернаціональною.

Ціль роботи. Основною метою наукового дослідження є спроба з’ясувати сутність плагіату як одного з основних порушень авторського права. Для досягнення поставленої мети визначено ряд таких завдань:

- дослідити етимологію поняття плагіату та його визначення в українській мові;
- на основі Закону України «Про авторське право і суміжні права» систематизувати та проаналізувати основні ознаки плагіату, які визначають його присутність в текстових та творчих матеріалах;
- виокремити види плагіату та на основі прикладів з’ясувати їх суть.

Матеріали та методи. Питаннями наукового дослідження плагіату займались такі вчені як В. С. Петренко, Р. Б. Шишка, О. О. Штефан та ін. Методи, які було використано в процесі дослідження: аналізу і синтезу, порівняльний.

Результати та обговорення. Статтею 53 Закону України «Про авторське право і суміжні права» визначено, що порушенням особистих немайнових та/або майнових авторських є, зокрема:

1) плагіат;

2) використання об'єкта авторського права, якщо такі дії не підпадають під передбачені Законом України «Про авторське право і суміжні права» випадки вільного використання об'єктів авторського права, без дозволу суб'єкта таких прав;

3) використання об'єкта авторського права, якщо такі дії не підпадають під передбачені Законом України «Про авторське право і суміжні права» випадки вільного використання об'єктів авторського права, з дозволу суб'єкта таких прав, але з порушенням умов, на яких такий дозвіл було надано;

4) зловживання посадовими особами організації колективного управління службовим становищем, що призвело до невиплати або неналежних розподілу і виплати винагороди суб'єкту авторського права;

5) будь-які дії з недозволеного обходу технологічного засобу захисту об'єкта авторського права, а також виготовлення, реклама, розповсюдження, ввезення з метою розповсюдження і застосування засобів для такого обходу та ін.

Особливу увагу я хочу звернути на найбільш поширений вид порушення авторських прав – плагіат.

Перш ніж перейти до законодавчого визначення даного поняття та аналізу його окремих ознак, слід сказати, що в українську мову цей термін увійшов з французької мови, де plagiat означає пограбування, викрадення. Український академічний тлумачний словник визначає плагіат як «привласнення авторства на чужий твір науки, літератури, мистецтва або на чуже відкриття, винахід чи раціоналізаторську пропозицію, а також використання в своїх працях чужого твору без посилання на автора».

Відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 53 Закону України «Про авторське право і суміжні права» плагіат – це опублікування твору або його частини у

незмінному або видозміненому вигляді, включаючи опублікування перекладу іншомовного твору або його частини, під іменем особи, яка не є автором цього твору.

Отож, на основі законодавчого визначення можемо сформулювати такі ознаки плагіату.

По-перше, плагіат є посяганням на об’єкт авторського права.

Перелік об’єктів, на які поширюється правова охорона, закріплений у ст. 6 Закону України «Про авторське право і суміжні права». Перелік охоронюваних авторським правом об’єктів не є вичерпним. Тому законодавець пішов шляхом встановлення обмежень, встановивши вичерпний, такий, що не підлягає додатковому тлумаченню та розширенню, перелік тих об’єктів, на які авторсько-правова охорона не поширюється.

Так, охорона не поширюється на технології створення та вираження твору, на ідеї, теорії, принципи, методи, процедури, процеси, системи, способи, концепції, відкриття, навіть якщо вони у творі виражені, описані, пояснені, проілюстровані.

Не охороняються авторським правом відповідно до ч.1 ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права»

- повідомлення про новини або інші факти, що мають характер звичайної прес-інформації;
- вираження народної творчості (фольклор);
- акти органів державної влади, органів місцевого самоврядування, офіційні документи політичного, законодавчого, адміністративного і судового характеру (закони, укази, постанови, рішення, державні стандарти тощо), а також їх проекти та офіційні переклади;
- державні символи, державні нагороди; державні знаки, емблеми, символи і знаки органів державної влади, Збройних Сил України та інших військових формувань України, затверджені органами державної влади; символіка територіальних громад України, затверджена відповідними органами місцевого самоврядування;

- грошові знаки;
- розклади руху транспортних засобів, розклади телерадіопередач, телефонні довідники та інші аналогічні бази даних, що не відповідають критеріям оригінальності і на які поширюється право особливого роду (sui generis);
- абревіатури;
- фотографії, що не мають ознак оригінальності (не є фотографічними творами).

Як приклад можу навести таку «гучну» заяву, коли у 2011 році депутат ВРУ Г. Москаль закликав подати у відставку тодішнього міністра внутрішніх справ України А. Могильова за плагіат законопроекту про проституцію. Проте, ознайомившись з відповідними положеннями Закону України «Про авторське право і суміжні права», ми вже без зайвих вагань можемо сказати, що така заява була абсурдною, бо проекти актів органів державної влади не охороняються авторським правом.

По-друге, плагіат насамперед порушує особисті немайнові права автора. Право на авторство є фундаментальним особистим немайновим правом, яке належить лише автору та не може бути переданим (відчуженим) іншим особам і не переходить у спадщину. Його сутність полягає у тому, що автор твору має право вимагати визнання свого авторства шляхом зазначення належним чином імені автора в оригіналі і копіях твору і за будь-якого використання твору, якщо це практично можливо. Порушення права авторства може виражатися у відсутності посилання на автора твору або у привласненні твору (саме другий випадок є першорядною ознакою плагіату).

По-третє, плагіат – це завжди активна дія, яка полягає в опублікуванні твору, у якому використаний об’єкт авторського права, без вказівки даних про його автора. Опублікуванням відповідно до п. 33 ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» є поширення твору у будь-який спосіб розповсюдження або доведення до загального відома публіки. Слід зазначити, що така (протиправна) дія може проявлятися в опублікуванні твору як у

повному обсязі, так і лише окремої його частини. Відповідно до ч.2 ст. 7 Закону України «Про авторське право і суміжні права» частина твору, яка може використовуватися самостійно, зокрема оригінальна назва твору, оригінальний персонаж твору, у разі її використання окремо від твору, у складі якого вона створена, розглядається як твір та охороняється відповідно до цього Закону.

Аналізуючи сутність поняття плагіату, слід ще згадати про види плагіату. У доктрині інтелектуального права найбільш поширеним і, на мою думку, обґрунтованим, є підхід про поділ плагіату на «стовідсотковий» та «замаскований».

При «стовідсотковому» плагіаті чужий твір привласнюється повністю або практично повністю. У реальному житті «стовідсотковий» плагіат трапляється дуже рідко. З історії літератури відомий такий випадок, коли Марко Вовчок опублікувала переклади, зроблені найнятими нею людьми, під власним іменем (доречніше сказати псевдонімом). Одного разу одна з наймачок підсунула Марко Вовчок переклад казок Ганса Крістіана Андерсена, який насправді просто списала зі зробленого давніше перекладу інших перекладачів. Коли казки вийшли друком під іменем Марко Вовчок, тоді справжні перекладачі здійняли галас.

При «замаскованому» плагіаті відбувається незаконне запозичення вже оприлюднених творів, без зазначення автора таких творів.

Наприклад, промова Раїси Богатирьової у 2011 році перед студентами Києво-Могилянської Академії, яка складалася із «шматків» відомої промови Стіва Джобса. Промова відомого засновника Apple, Стіва Джобса, перед випускниками Стенфордського університету у 2005 році має велику популярність. У цьому виступі він поділився своїм досвідом випробувань і розповів три надихаючі історії зі свого життя. А у 2011 році тодішня секретар Ради національної безпеки і оборони, Раїса Богатирьова, використала окремі частини промови Стіва Джобса у своєму виступі перед студентами Києво-Могилянської Академії. У її виступі були кілька уривків, що нагадували слова Джобса, але одна частина виявилась практично ідентичною.

Висновки: Усе вищевикладене дає можливість сформувати такі висновки:

- поняття плагіату прийшло до нас з французької мови, а український тлумачний словник визначає його як привласнення авторства на чужий твір та використання в своїх працях чужого твору без посилання на автора;
- з урахуванням законодавчого визначення плагіату можна виділити такі його ознаки: посягання на об’єкт авторського права; порушення особистих немайнових прав автора; завжди активна дія, що полягає в опублікуванні твору без посилання на дані автора цього твору;
- найбільш поширеним є підхід про класифікацію плагіату на «стовідсотковий» (привласнення чужого твору повністю або практично повністю) та «замаскований» (протиправне запозичення вже опублікованого твору без вказівки на автора такого твору).

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ КРИМІНОЛОГІЇ: ДЕЯКІ МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Самофалова Аліна
курсантка 3-го курсу
Факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник
Савенко Вікторія Петрівна
Старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
підполковник поліції

Спірність майбутної еволюції кримінології та ймовірність її подальшого розвитку стали нещодавно обговорюваними питаннями серед вчених. Однак важливість цих роздумів визначається не лише поточним станом наукових досліджень причин злочинності та її закономірними тенденціями, а також активним розвитком концепцій щодо майбутнього суспільства та світової цивілізації взагалі.

Аналіз майбутнього курсу кримінології неможливий без урахування її поточного вмісту в методологічному та теоретичному вимірах, а також без врахування досвіду минулого. Говорити про плани та стратегії розвитку кримінології стає складніше без наявності чіткого тактичного напрямку її існування та об'єктивного осмислення цих перспектив.

Необхідність врахування футурологічного аспекту визнається як невід'ємна частина сучасної теорії кримінології. Без належного наукового розуміння майбутніх тенденцій злочинної поведінки та відповідних заходів протидії їм, заснованих на «правильній» методологічній основі причинного комплексу, кримінологія не зможе ефективно розвиватися, і для розкриття її змісту знадобиться значно більше часу [2, с. 39].

Одночасно в теорії кримінології виникають питання, що вимагають не лише зусиль вчених, а й оперативного вивчення: визначення ефективної

методологічної бази для досліджень, поліпшення теорії попередження злочинності в залежності від суспільних процесів і формування кримінології як відповіді на тенденції суспільного розвитку, що може враховувати прогнозовані тренди глобального розвитку, набуваючи статусу науки майбутнього.

Кримінологічні уявлення про майбутні закономірності злочинності, що укладаються в рамки її прогнозів, широко представлені в українській та зарубіжній науці та розвиваються як самостійний напрямок теорії злочинності ведення та попередження злочинності [1-2].

В аспекті майбутнього стану системи попередження та протидії злочинності вчені описують і пропонують комплекс заходів, які вже впроваджуються у діяльність правоохоронної системи чи мають певний досвід як у зарубіжній практиці, і в українській.

Сучасні дослідження активно звертають увагу на найбільш сучасні методи контролю за діями можливих злочинців, використовуючи програмні та технічні засоби, які фіксують і передають просторово-часову інформацію правоохоронним органам. Проте поки що відсутні концептуальні основи для їх систематичного та всебічного застосування [4].

Насамперед, щодо всіх раніше вказаних проблем важко знайти однозначні відповіді, так само як і наукові теорії, що визначаються в межах сучасної кримінології. Важливо звернутися до обговорюваного питання про роль і статус кримінологічних досліджень, багато з базових понять яких потребують подальшого розвитку і, проте, не мають належної підтримки в Україні ні від держави, ні від наукової громадськості.

Одночасно, хоча кримінологія вважається наукою, вона фактично позбавлена державної підтримки, що часто призводить до вилучення її з академічної системи, загрожуючи уповільненню або навіть зникненню [3]. Незважаючи на це, визнаючи здатність кримінології адаптуватися до нових умов і відновлюватися завдяки громадському науковому співпраці, питання про його дійсну придатність у контексті стрімкого суспільного розвитку залишається відкритим.

Висловлення думки самими кримінологами, які підкреслюють «глибоку кризу» у галузі, що відбувається, є певною песимістичною перспективою наукового розвитку, проте ігнорувати чи не враховувати цю думку у контексті формування концепції майбутньої кримінології неможливо.

Разом з тим, така ситуація певною мірою сприяє виникненню імпульсу до саморозвитку наукового кримінологічного мислення. та формування приватних кримінологічних шкіл, пошуку нових шляхів «самоствердження» кримінології за наявності у ретроспективі її існування різного досвіду та різного ставлення до неї держави та освіти.

Відсутність можливості проведення широкомасштабних кримінологічних досліджень, мають необхідний комплексний характер та підкріплених підтримкою держави, в тому числі на законодавчому рівні, може компенсуватись «незалежною інтелектуальною творчістю» за наявності відповідного імпульсу до саморозвитку [2].

Розширення наукових зв'язків українських та зарубіжних кримінологів, подальший розвиток приватних кримінологічних теорій та галузей кримінології, проте, дозволяє вченим говорити про стагнацію та глибоку кризу кримінології в її масштабній заломленні [3].

Використовуючи визначення цифрового світу як інтегрованого системного поняття, що включає цифрове середовище, цифрове суспільство та держава, автор вказує визначальний критерій цифрового середовища (інформаційне простір як простір поширення сигналів у будь-яких керуючих системах) через сукупність інформаційних ресурсів, створених суб'єктами інформаційної сфери, засобів взаємодії таких суб'єктів, їх інформаційних систем та необхідної інформаційної інфраструктури.

Використання штучного інтелекту криміналітетом, роботів, кримінальної 3D-друк, біотехнології призведе до появи нових технологій злочинної поведінки. Марк Гудман та його соратники, американські дослідники - футурологи, на працю яких посилається професор В. С. Овчинський, будучи одним з провідних світових фахівців в галузі

глобальної безпеки, показують читачам, що відбувається у глибинах світу цифрових технологій, зворотний бік цифрових технологій під час використання в кримінальних цілях [3].

Прорив у розвитку прикладної кримінології здійснять штучний інтелект, біотехнології і нанотехнології. Використання інноваційних розробок забезпечить прийняття швидких і правильних управлінських рішень, дозволить формувати громадську думку, впливати на погляди та настрої великої кількості людей, корегувати негативні елементи суспільної свідомості, швидко доносити до широкого загалу положення чинного законодавства і контролювати його дотримання. З-поміж іншого, цифрові технології дають можливість для побудови системи тотального контролю і механізму управління поведінкою людей у суспільстві. Невдовзі засобами штучного інтелекту, а також генної інженерії можна буде діагностувати психічні розлади, схильність до неправомірної і злочинної поведінки, класифікувати людей на групи за ступенем благонадійності, корегувати психофізіологічні вади людини, а також негативні риси характеру, що впливають на вибір протиправних форм задоволення повсякденних потреб та інтересів.

Сучасний стан кримінології відзначається комплексом викликів та невизначеністю щодо її майбутнього розвитку. На сьогоднішній день, незважаючи на значний прогрес у програмній та технічній сферах контролю за злочинністю, відсутні чіткі концептуальні основи для систематичного впровадження цих технологій. Крім того, існують виклики в розробці наукових теорій, які повинні визначити сучасну кримінологію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Головкін, Богдан Миколайович. Теперішнє і майбутнє кримінології. Проблеми законності 2020. С. 168-184.

2. Коростельова Л. А. Сучасний стан кримінології в Україні. Publishing House Baltija Publishing 2021 р. С. 94.

3. Коростельова Л. А. Криза реплікації. Сучасний стан розвитку

кримінологічних досліджень. 2022 р. С, 93.

4. Чернишов Г. М. Кримінологічна характеристика рецидивної злочинності в Україні: аналіз сучасного стану. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції: науковий збірник 2017 р. С. 156-160.

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ В ПОЛІЦІЇ

Самофалова Аліна Іванівна,
Курсант н.г. КП-135,
ФПФПКП,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Наточій Анатолій,
Старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки

Анотація. Ця стаття присвячена аналізу та обговоренню питань гендерної рівності в поліції. Автор досліджує сучасний стан статевого рівняння в поліцейському корпусі, розглядають ключові виклики та досягнення у забезпеченні рівних можливостей для чоловіків і жінок у цій сфері. В статті висвітлюються проблеми, такі як стереотипи щодо ролей поліцейських за статевою ознакою, дискримінація та нерівноправ'я, а також обговорюються стратегії та ініціативи, спрямовані на досягнення гендерної рівності в поліції. Результати дослідження можуть служити основою для подальших обговорень та прийняття заходів щодо покращення ситуації та сприяння створенню рівних умов для роботи та професійного зростання для всіх працівників поліції, незалежно від їхньої статі.

Ключові слова: гендер, дискримінація, поліція, рівність, служба.

Постановка проблеми. Активна соціальна сфера сучасного України поставила перед сектором безпеки низку суттєвих завдань у плані підвищення результативності його функціонування. У цьому секторі об'єднані фахівці різних професійних спрямувань, досвіду та статевих приналежностей. Проте, наразі, реалізація принципів гендерної рівності та толерантності ще не вистачає в практичній діяльності і особистому житті працівників сектору безпеки. Ця недостатньо розвинена гендерна рівність та толерантність обмежують їхню спроможність повноцінно сприяти не лише ефективності своєї роботи, але й

визнанню їхньої суспільної важливості [1].

Сучасна гендерна політика України, зокрема при побудові європейських демократичних інститутів, ставить перед собою завдання підкреслити цінності гендерної рівності, як у загальному суспільстві, так і в окремих сферах його інституційного життя. Це означає, по-перше, боротьбу з гендерною дискримінацією та забезпечення рівних можливостей для жінок та чоловіків у плані поєднання професійних обов'язків і сімейного життя, а також запобігання проявам гендерного насильства тощо.

Це також стосується сектору безпеки України, оскільки його завданням є в першу чергу захист базових цінностей, таких як громадянство та рівність, які в демократичній державі повинні відображати цінності суспільства. Сектор безпеки також відповідає за забезпечення прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, боротьбу з злочинністю, підтримання громадської безпеки і порядку тощо.

Виклад матеріалу. Впровадження ґендерної рівності у сектор безпеки України означає урахування досвіду, знань та інтересів як жінок, так і чоловіків у його діяльності. Включення аспекту гендеру в цілі та пріоритети реформування сектору безпеки України дозволяє краще відповідати на різноманітні вимоги суспільства щодо безпеки, а також покращувати оперативну ефективність та комунікацію з громадськістю [2]. Для сектору безпеки, жіноча складова наштовхує на створення різноманітних ініціатив, оскільки жінки завжди відзначалися активною участю у суспільному житті. У сучасному контексті, жінки проявляють активність в тих сферах, де їхня роль найбільш важлива та актуальна. Впровадження гендерної політики в сектор безпеки України сприятиме подоланню надмірних стереотипів і позитивно вплине на загальний рівень обороноздатності і забезпечення громадського порядку в країні. Жінкам, які бажають приєднатися до сектору безпеки, мають бути надані всі можливості [3].

Якщо професійна кваліфікація жінок дозволяє їм обіймати керівні посади у структурах сектору безпеки, вони повинні мати право на це. На жаль,

традиційні ґендерні норми і стереотипи спричиняють важкість в сприйнятті жінок як повноцінних поліцейських. Норми, що стосуються ролей батьків та обов'язків, також призводять до того, що чоловіки рідко беруть відпустку для догляду за дітьми або несуть відповідальність за дитячі обов'язки [2].

Незважаючи на це, слід відзначити позитивні зрушення в секторі безпеки України щодо розв'язання ґендерних проблем. Наприклад, МВС України внесло численні зміни, спрямовані на інтеграцію гендерних аспектів в роботу керівництва, особового складу, структурних підрозділів, місій та операцій, а також у навчання в закладах вищої освіти з урахуванням специфічних умов навчання МВС України. Попри традиційний статевий розподіл, який домінував в секторі безпеки, зростає усвідомлення необхідності включення гендерних аспектів у його функціонування.

Жінкам, які служать в поліції, доводиться робити вибір між виявленням своєї жіночості та здобуттям професійного визнання. Гендер тут розглядається як соціальний конструкт, який формує наше сприйняття і поведінку в суспільстві. Кожна особа під час взаємодії з іншими людьми втілює в собі своє уявлення про чоловічість і жіночість, виражаючи їх у своєму ставленні, поведінці та зовнішності [3].

Жінки-поліцейські можуть відтворювати як «жіночий», так і «чоловічий» гендер. «Жіночий» гендер у поліції допомагає жінкам знизити стрес, пов'язаний із виконанням «чоловічих» обов'язків, але водночас може позначитися на їхньому професійному визнанні. Спроба наслідувати "чоловічий" стиль поведінки підвищує шанси на професійне визнання, але може спричинити труднощі у взаємодії з колегами та громадськістю [4].

Постійна необхідність збалансовувати соціальні ролі жінки та поліцейського викликає стрес на роботі, який негативно впливає на здоров'я жінок-поліцейських. Стрес для жінок в поліції може мати інші причини порівняно з чоловіками-поліцейськими. Спроби відповідати стереотипам стосовно «чоловічої» роботи в поліції можуть бути джерелом стресу для жінок, а цей стрес може виникати з різних причин. Залежно від обраної «стратегії»,

жінка-поліцейський може сприйматися або як професіонал, або як жінка, що може виникнути проблеми під час взаємодії з колективом і громадськістю.

Стаття 49 Закону України від 02 липня 2015 року № 580-VIII «Про Національну поліцію» визначає принцип рівних прав і можливостей для жінок та чоловіків у сфері служби в поліції. Згідно з цим законодавством, на службу в поліції можуть бути прийняті громадяни України віком до 18 років, які мають повну загальну середню освіту.

Важливо відзначити, що прийом на роботу не залежить від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану чи місця проживання, а також обов'язково вимагає володіння українською мовою.

Сучасна поліція в Україні вражає різноманіттям та гендерною рівністю, і дівчата в поліцейських формах вже давно не є винятком або чимось незвичайним. В багатьох випадках, жінки-поліцейські демонструють швидкість та ефективність у своїй роботі, порівняно з чоловіками. При обробці конфліктних ситуацій, чоловік може використовувати командний тон для придушення агресії порушника, в той час як жінка може підходити до ситуації з більшою м'якістю [5].

Робота жінок в поліції має великий потенціал і веде до позитивних результатів, таких як покращення якості відбору персоналу, покращення соціально-психологічного клімату в колективі, підвищення ефективності діяльності підрозділів та якості ухвалення управлінських рішень, а також сприяє збільшенню довіри громадськості до поліції.

Наприклад, жінки виявляють високий рівень виконавчої дисципліни та низький рівень агресії, їхні навички у врегулюванні сімейних конфліктів особливо цінні, і вони незамінні у роботі з жертвами насильницьких дій та підлітками-правопорушниками [3].

Незважаючи на можливість для жінок-поліцейських працювати в секторі безпеки, існують обмеження на виконання багатьох посад, що встановлені законодавством.

Це призводить до того, що жінки зазвичай працюють на посадах, які вважаються менш небезпечними. Основна частина жінок-поліцейських зосереджена на виконанні «помічницьких» обов'язків або працює в сферах, які вважаються більш «жіночими», наприклад, аналітика або робота з громадянами [7, с. 54].

Вчені не завжди пов'язують такий "розподіл праці" з впливом гендерних ролей, але вказують на те, що діяльність поліції стала менш агресивною та більш націленою на м'які підходи під час виконання більшості обов'язків у силових структурах. Хоча жінки в поліції головним чином виконують адміністративні завдання, обумовлені їхніми фізичними і психологічними особливостями, впровадження більш м'яких методів роботи зараз актуально в багатьох аспектах діяльності силових відомств.

В 2016 році в Україні був виданий наказ, який мав велике значення для поліцейських структур і гендерної рівності в них. Наказ під номером 50 відзначився своєю важливою роллю у забезпеченні гендерної рівності в поліції і відзначився як інноваційний документ, що реформує гендерну політику поліції [2].

З наказом №50 вперше було введено ряд ключових змін та ініціатив, спрямованих на підтримку гендерної рівності в поліції та інших силових структурах. Основні положення наказу включають в себе:

Створення Гендерного комітету. Був утворений Гендерний комітет, призначений для сприяння рівноправному представництву жінок та чоловіків в поліції, а також для забезпечення впровадження гендерних аспектів у всі аспекти роботи поліції.

Гендерний аудит. Поліція розпочала проведення гендерних аудитів, які спрямовані на виявлення гендерних нерівностей та проблем, а також на розробку відповідних заходів щодо їх вирішення.

Освіта і навчання. Наказ надає підтримку розширенню можливостей навчання та професійного росту для жінок в поліції, включаючи підвищення кваліфікації та стажування.

Професійна підтримка. Забезпечення сприятливих умов для роботи жінок-поліцейських, враховуючи особливості їхніх потреб і можливостей, а також розробка механізмів захисту жінок від гендерного насильства та дискримінації. Заохочення жінок приєднуватися до поліції. Зроблені кроки для стимулювання жінок вступати в поліцію та просуватися в ній на професійному шляху [6, с. 29].

Наказ №50 2016 року представляє собою важливий крок у сприянні гендерній рівності в поліції і силових структурах загалом. Він визнає важливість гендерного рівноправ'я та активно допомагає у виконанні цієї мети через реформу гендерної політики поліції та сприяння більш рівноправному ставленню до жінок та чоловіків у сфері правопорядку.

Висновки. Питання гендерної кореляції взаємин у правоохоронній сфері мають бути спрямовані не тільки на розроблення і прийняття нових гарантій для забезпечення гендерної рівності в секторі безпеки, але й на вирішення вже існуючих проблем рівності чоловіків і жінок шляхом усунення гендерних дисбалансів на службі, що дасть змогу оптимізувати службову діяльність. Аналіз значної кількості міжнародних та національних джерел дав можливість виокремити правовий фундамент для забезпечення гендерної рівності у діяльності поліції.

Ці правові джерела можна класифікувати на такі групи: міжнародні нормативно-правові документи, які визначають основні правові принципи гендерної рівності; національні нормативно-правові акти України, які регламентують забезпечення гендерної рівності в діяльності поліції; судові рішення міжнародних та національних судових інстанцій, які тлумачать вищезазначені джерела права.

У розділах Національної поліції слід проводити роз'яснювальну роботу та навчання з метою психологічного забезпечення гендерної рівності. Ці заходи повинні охоплювати всю систему професійної підготовки поліцейських, включаючи первинну професійну підготовку, підготовку у вищих навчальних закладах із специфічними умовами, післядипломну освіту тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Антоненко, Антон Олександрович. Забезпечення гендерної рівності в організації діяльності працівників Національної поліції України: правове регулювання та практика реалізації. 2020 р. 423 с.
2. Брисковська О. М. Аспекти забезпечення гендерної рівності в органах поліції. Нац. акад. внутр. справ, 2021. С. 54-67.
3. Верховна Рада України. Офіційних веб-портал. Проєкт Закону про внесення змін до законів України «Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії режиму воєнного стану. URL: http://w1.c1.rada
4. Закон України «Про Національну поліцію». URL: https://zakon. rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text
5. Стахура А. П. Забезпечення гендерної рівності у національній поліції України під час дії воєнного стану: основні тенденції." Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування 2023. С. 64-69.
6. Тимофєєв В. П. Наточій А. Д. Волков, Ю. М. Бойко, О. І. Ніколаєв, О. Т.; Кузнецов, О. І. Навчальний посібник «Вогнева підготовка». ДДУВС. 2021. С. 42.
7. Чесна, Є. С. Діяльність поліції в період воєнного стану через призму гендерної рівності. Проблеми сучасної поліцеїстики: тези доп. наук.-практ. конф.(м. Харків, 20 квіт. 2022 р.).Харків, 2022.С. 314-316, 2022.

УДК 343.1

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСГУМАЦІЇ ТРУПА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Самофалова Аліна
курсантка 3-го курсу
Факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Омел'яненко Юлія
курсантка 3-го курсу
Факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Шендрик Юлія Володимирівна
викладач кафедри
кримінального процесу та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Ексгумація в умовах воєнного стану є важливим аспектом вивчення та розслідування конфліктів, що виникають під час воєнних подій. Цей процес передбачає вилучення та дослідження залишків людських тіл, які загинули внаслідок воєнних дій, з метою встановлення обставин їхньої смерті, ідентифікації осіб та з'ясування можливих порушень прав людини.

Один із аспектів, який слід враховувати, це безпека та охорона здоров'я учасників ексгумаційних робіт. Умови воєнного стану можуть створювати серйозні труднощі для здійснення ексгумаційних операцій через ризик збройних конфліктів, мін і вибухів, що потенційно загрожують безпеці експертів та інших учасників процесу [4, с. 240].

Ще одним аспектом є необхідність впровадження спеціалізованої техніки та технологій для забезпечення ефективності та точності ексгумаційних

операцій. Умови воєнного конфлікту можуть обмежувати доступ до необхідного обладнання, що ускладнює проведення досліджень та ідентифікації загиблих.

Також слід враховувати міжнародний аспект ексгумацій в умовах воєнного стану. Залучення міжнародних експертів та спеціалізованих організацій може забезпечити незалежність та об'єктивність досліджень, а також сприяти вирішенню глобальних проблем, пов'язаних із порушеннями прав людини та військовими конфліктами.

Ексгумація в умовах воєнного стану вимагає комплексного підходу, що враховує безпеку учасників, доступ до необхідного обладнання та техніки, а також міжнародну співпрацю для забезпечення об'єктивності та ефективності розслідувань.

Ексгумація в умовах воєнного стану є надзвичайно складною та непростою проблемою, яка вимагає комплексного підходу та ретельного вивчення науковцями, правозахисниками та фахівцями в галузі медицини та юриспруденції. Воєнний стан, що характеризується великою небезпекою для життя та здоров'я громадян, створює особливі виклики та обмеження для проведення процесів ексгумації, які мають на меті встановлення обставин смерті, ідентифікації та повернення тіл загиблих до їхніх рідних.

Важливо враховувати, що в умовах воєнного конфлікту ризики та труднощі, пов'язані з ексгумацією, збільшуються значно. Це стосується як безпосередньої небезпеки для фахівців, які здійснюють ексгумаційні процедури в зоні бойових дій, так і можливості втрати або пошкодження матеріалів та даних через військові дії.

Поняття права на історію та права на ідентичність набувають особливого значення в умовах воєнного стану, коли загиблі можуть бути невизначеними або невідомими особами. Виборчий характер конфлікту може призводити до систематичного знищення доказів, у тому числі через недозволений доступ до місць поховань чи спеціальне приховування інформації.

Питання ексгумації вимагає вдосконалення міжнародного та

національного законодавства для забезпечення ефективності та безпеки процесу. Зокрема, необхідно розглядати впровадження міжнародних стандартів та протоколів, які регулюють ексгумаційні дії в умовах конфліктів. Розробка спеціалізованих методик та технологій, придатних для застосування в екстремальних обставинах, також є необхідністю для успішного вирішення цієї проблеми [3, с. 386].

Завданням наукової спільноти, правозахисних організацій та владних структур є спільна робота над розробкою стратегій та практичних заходів для врегулювання проблематики ексгумації в умовах воєнного стану, з метою забезпечення справедливості, прав людини та відновлення історичної правди.

Ексгумація, як процедура виявлення та ідентифікації загиблих осіб, є актуальною в умовах воєнного стану. Важливість цього процесу полягає в наданні справедливості сім'ям загиблих та встановленні правопорушень. Умови воєнного конфлікту роблять ексгумацію складною та ризикованою, проте розгляд цього процесу в контексті воєнного стану може визначити нові перспективи для його впровадження.

В умовах воєнного стану ексгумація стає глобальним завданням, що вимагає активного міжнародного співробітництва. Участь різних країн та міжнародних організацій у забезпеченні технічних, фінансових та правових аспектів ексгумації може значно полегшити процес ідентифікації та повернення загиблих рідним [2, с. 13].

Відповідно до частини 1 статті 239 КПК України провести ексгумацію можна тільки на підставі постанови прокурора. Виконання постанови покладається на службових осіб органів місцевого самоврядування [1]. Якщо під час досудового розслідування виникла необхідність проведення ексгумації трупа, слідчий може звернутися до прокурора з відповідним клопотанням. Прокурор зобов'язаний розглянути це клопотання та у разі, якщо це необхідно, винести постанову про проведення ексгумації трупа. У постанові має бути зазначено: чий труп підлягає вийняттю із місця поховання, де саме він похований; для яких цілей необхідна дана дія, на кого покладається виконання

ексгумації, день та час її проведення, інша інформація, яку прокурор вважає за доцільне включити в постанову для мотивування свого рішення, зокрема мотивування допускає посилання на докази, з яких випливає неможливість одержання необхідних для доказування відомостей без огляду і дослідження похованого раніше трупа.

Питання про ексгумацію трупа погоджується слідчим, прокурором з адміністрацією кладовища та санітарно-епідеміологічною службою. Про час ексгумації слідчий, прокурор зобов'язані повідомити про проведення огляду, пов'язаного з ексгумацією, близьких родичів та членів сім'ї померлого, а також проводити іншу роботу серед місцевого населення, щодо нейтралізації різного роду негативних ексцесів, пов'язаних з проведенням такої слідчої дії.

Розвиток сучасних технологій, зокрема ДНК-аналізу та антропологічних методів, надає нові можливості для точної ідентифікації загиблих. Впровадження цих технологій в умовах воєнного конфлікту може сприяти ефективній та швидкій роботі ексгумаційних бригад.

Необхідно вдосконалити правовий фреймворк для ексгумації в умовах воєнного стану, забезпечивши чіткі норми та процедури. Це допоможе уникнути правових конфліктів та забезпечить відповідність процесу міжнародним стандартам прав людини.

Сім'я загиблих у воєнний період потребують психосоціальної підтримки. Важливо враховувати цей аспект при плануванні та виконанні ексгумацій, створюючи програми підтримки для сімей та сприяючи процесу траурного відновлення.

Ексгумація в умовах воєнного стану вимагає комплексного підходу та міжнародного співробітництва. Використання сучасних технологій та вдосконалення правового фреймворку сприятимуть точній ідентифікації загиблих, а психосоціальна підтримка забезпечить сім'ям необхідну допомогу та підтримку. Розгляд ексгумації як ключового елемента встановлення правди та справедливості в контексті воєнного конфлікту може визначити нові перспективи для вдосконалення цього процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінально процесуально кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/page9#Text

2. Галаган В. І., Кулик М. Й., Моргун Н. С., Терещенко Ю. В. Огляд трупа, пов‘язаний з ексгумацією, у кримінальному провадженні України : навч. посіб. Київ, 2018. С. 83.

3. Ковтун О. О., Сухіна Г. Ю. Особливості огляду трупа, пов‘язаного з ексгумацією як слідчої дії. Юридичний науковий електронний журнал. Вип. № 3. 2020. С. 385 - 390.

4. Лучко О. А. Щодо суб‘єктів проведення огляду. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки. Криворізька академія патрульної поліції. Том 31(70). Вип. № 4. 2020. С. 238 - 243.

ВІК, З ЯКОГО МОЖЕ НАСТАВАТИ КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Сафонов Дмитро Сергійович
Факультету підготовки фахівців
Для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Корогод Світлана Володимирівна
Старший викладач кафедри кримінального права та кримінології
Доктор філософії в галузі права

Стаття 22 Кримінального кодексу України встановлює вікові рамки кримінальної відповідальності осіб за вчинення кримінальних правопорушень. Згідно з частиною першою цієї статті, кримінальній відповідальності підлягають лише ті особи, яким на момент вчинення кримінального правопорушення виповнилося шістнадцять років. Законодавець допускає, що саме з цього віку особа може мати достатню емоційну, духовну та інтелектуальну зрілість для того, щоб бути визнаною винною в скоєнні правопорушення.

Частина друга цієї статті конкретизує перелік правопорушеннь, за які кримінально відповідальність настає від чотирнадцяти до шістнадцяти років. Законодавець висловлює погодження з більшістю зазначених правопорушень, вважаючи, що особа у віці чотирнадцяти років може усвідомлювати та нести відповідальність за тяжкі правопорушення, такі як умисне вбивство, жорстоке поводження з тваринами, бандитизм, зґвалтування та інші [1, с. 6].

Особа у віці від 14 до 16 років може вчиняти кримінальні правопорушення, пов'язані з тероризмом чи посяганням на життя представників іноземних держав. Бантишева О. О. вважає, що в такому віці особа має достатньої зрілості для вчинення подібних дій, що порушують громадський порядок та безпеку. Законодавець пропонує переглянути перелік злочинів та врахувати абсолютну нумерацію злочинів від найменшого до найбільшого, щоб

полегшити користування цим переліком.

У обговоренні можливості зниження віку, з якого настає кримінальна відповідальність, пропонуються різні підходи:

Пропозиції, які вказують на можливість початку кримінальної відповідальності вже з 11 років за вчинення умисних вбивств, крадіжок, розбоїв та грабежів, викликають сумніви у гуманності цього підходу. За словами Тимошенко В. О це не тільки не гуманно, але й не відповідає міжнародним законодавчим стандартам [4].

Доктрина кримінального права пропонує зниження мінімального віку кримінальної відповідальності до 12 років. Але кримінальний закон вважає, що саме вік від 14 до 16 років є фізіологічним етапом у розвитку особистості, коли можливо регулювання поведінки. Він стверджує, що підліток в цьому віці може свідомо оцінювати та взаємодіяти зі своєю поведінкою [2].

Серед інших пропозицій розглядається ідея не зниження, а підвищення вікової межі для настання кримінальної відповідальності, Новосад В. Д. вважає, що лише особа віком близько 16-18 років вже володіє вольовими властивостями, самостійністю та вмінням контролювати свою поведінку. Це дає підстави для встановлення вікового цензу кримінальної відповідальності не раніше 16 років [3, с. 35].

Він аргументує це зумовленням особливостей сучасного суспільства та швидкими темпами науково-технічного прогресу. Новосад В. Д пропонує встановлення меж: обмежена відповідальність з 15 років, повна з 17 років та зі спеціальним суб'єктом з 18 років [2, с. 45].

Незважаючи на різні погляди, законодавець підтримує ідею підвищення вікового цензу для настання кримінальної відповідальності, Павлов В. Г, Любавина М. А вважають, що високий вік може залишити неповнолітніх безкарними, враховуючи їх схильність до протиправної поведінки.

Підсумовуючи обговорення питання про вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність, Законодавець робить пропозицію щодо перегляду переліку кримінальних правопорушень, за які особи у віці від 14 до

16 років підлягають кримінальній відповідальності. Він виражає готовність взяти участь у цьому процесі та активно зробити свій внесок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бантишева О. О. Вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність. Національний авіаційний університет, 2023 р. 99 с.
2. Новосад В. Д. Вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність: вітчизняний та міжнародний досвід. Академічні візії 2023 р. 45 с.
3. Приходько Т. М. Погляди науковців на зміну віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність. 2018 р. 35 с.
4. Тимощенко В. О. Вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність, як ознака суб'єкта кримінального правопорушення: вітчизняний і зарубіжний досвід. The 9 th International scientific and practical conference Scientific progress: innovations, achievements and prospects (May 29-31, 2023) MDPC Publishing, Munich, Germany. 2023 p. 668 c.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ ЗАЯВ І ПОВІДОМЛЕНЬ В ОРГАНАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Сафонов Дмитро Сергійович
Курсант 2-го курса факультету
підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університет внутрішніх справ
Науковий керівник:
Шевяков Максим Олександрович
старший викладач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
капітан поліції
Дніпропетровського державного
університет внутрішніх справ

Поліція, у відповідності до своїх функцій, реагує невідкладно на повідомлення та заяви, що стосуються кримінальних або адміністративних порушень. Згідно із Законом України «Про звернення громадян», громадяни можуть звертатися до різних органів та установ із своїми зауваженнями, скаргами, пропозиціями, а також із заявами чи клопотаннями, пов'язаними із захистом їхніх соціально-економічних, політичних та особистих прав [1].

Згідно з їх функціональними обов'язками, звернення має бути направлене конкретному органу, відповідальному за розгляд питання. Навіть якщо цей орган не має компетенції щодо даного питання, він повинен прийняти звернення, якщо воно оформлене правильно відповідно до закону, та надати мотивовану відповідь або направити його до відповідного органу, сповістивши заявника про це.

Згідно із пунктом 1 Закону, іноземці та особи без громадянства, які перебувають на території України законно, також мають право подавати звернення на тих самих умовах, що й громадяни України, за умови, що інше не визначено міжнародними договорами.

Порядок розгляду звернень громадян в органах Національної поліції

ґрунтується на правовому регулюванні, зокрема, Законі України «Про доступ до публічної інформації», Кодексі України про адміністративні правопорушення, та Кодексі адміністративного судочинства України, який визначає судовий порядок розгляду адміністративних справ у публічно-правових відносинах. Також, норми Закону України «Про Національну поліцію», зокрема у розділі 8, встановлюють порядок розгляду і вирішення звернень громадян та залучення громадськості до контролю за діяльністю поліції [2, с. 144].

Важливо зауважити, що значна частина питань, пов'язаних із розглядом та вирішенням звернень громадян, регулюється підзаконними нормативно-правовими актами, такими як Указ Президента України, Постанови Кабінету Міністрів України, і наказ МВС України, які визначають порядок забезпечення реалізації конституційного права на звернення до органів влади.

У контексті приведення національного законодавства у відповідність із стандартами Європейського Союзу, важливе значення мають міжнародні нормативно-правові акти, зокрема Рекомендація Комітету Міністрів держав-учасниць Ради Європи щодо Європейського кодексу поліцейської етики, який наголошує на необхідності створення ефективних і об'єктивних процедур для подання громадянами скарг на дії поліції.

Всі звернення громадян, що надходять до органів (підрозділів) поліції, підлягають класифікації за встановленими ст. 3 Закону України «Про звернення громадян» на види, такі як пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) та скарги. За практикою найпоширенішими мотивами звернень громадян до підрозділів Національної поліції є вказування на факти порушення законності, прагнення відновлення справедливості та порушених прав, повідомлення про готування чи вчинення адміністративного або кримінального правопорушення, а також бажання фізичних чи юридичних осіб задовольнити законні інтереси і потреби в рамках надання адміністративної (поліцейської) послуги [1].

Звернення громадян до органів поліції відзначаються тим, що вони регламентовані нормами публічного права (конституційного,

адміністративного), передбачають участь обов'язкового уповноваженого суб'єкта (органу поліції та його посадової особи) у їхньому розгляді та вирішенні. Процедура розгляду та вирішення звернень громадян спрямована на покращення результативності та ефективності діяльності органів поліції.

Метою цих звернень є реалізація прав, свобод та інтересів громадян, захист їхніх прав у разі порушення, взаємодія із громадянами на засадах партнерства, визначення рівня задоволення потреб населення у поліцейських послугах та виявлення недоліків у роботі поліцейських.

Процедура розгляду звернень в підрозділах поліції дозволяє громадськості забезпечувати дотримання конституційних прав і свобод громадян поліцейськими, вносити пропозиції щодо поліпшення діяльності державних органів, виявляти недоліки у роботі посадових осіб та органів влади, а також зміцнювати законність поліцейської діяльності. При цьому, важливо визначити внутрішню структуру процедури розгляду звернень громадян, враховуючи такі елементи, як стадії, етапи та процедурні дії, звертаючи увагу на те, що поділ кожної стадії на етапи не є обов'язковим.

Обов'язок з ведення обліку звернень громадян та контролю за їхніми розглядовими термінами лежить на працівниках підрозділу документального забезпечення Національної поліції. Ці працівники відповідають за перевірку правильності оформлення звернень, розподіл їх для доповіді керівникам органів і підрозділів поліції відповідно до їх функціональних обов'язків і направлення їх до відповідних структурних підрозділів органу (підрозділу) поліції або до інших органів державної влади, якщо питання, порушені в зверненні, не входять до повноважень поліції.

У випадку відсутності прізвища, імені, по батькові та місця проживання громадянина, або якщо суть порушеного питання та підпис відсутні, таке звернення протягом 10 днів від дня реєстрації повертається заявнику з відповідним роз'ясненням.

Крім того, звернення, які стосуються Героїв України, Героїв Соціалістичної Праці, інвалідів Великої Вітчизняної війни, або які адресовані

Голові Національної поліції України чи керівництву поліційних органів з позначкою «Особисто», підлягають обов'язковій доповіді Голові Національної поліції. Щодо інших звернень, які вимагають уваги керівництва Національної поліції, служба діловодства інформує заступників Голови Національної поліції відповідно до їх обов'язків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text

2. Актуальні проблеми адміністративно-правового регулювання діяльності Національної поліції України: монографія / Гусаров С. М., Салманова О. Ю., Комзюк А. Т., Музичук О. М., Казанчук І. Д. / МВС України ; ХНУВС. Харків : Факт, 2022. 452 с.

3. Про затвердження Порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України : Наказ МВС України від 15.11.2017 № 930. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1493-17#Text

ЗНАЧЕННЯ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Світайло Діани Станіславівни,
Курсантки н.г. ДР-145,
ННІППФПНП,
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник
Наточій Анатолій,
Старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки

Анотація. Дослідження значення вогневої підготовки працівників Національної Поліції України в умовах війни, а саме: ближній вогневий бій, професійно – психологічна підготовка, тактична медицина.

Ключові слова: війна, воєнний стан, вогнева підготовка, ближній вогневий бій, психологічна готовність, практична стрільба, тактична медицина, тактична підготовка, безпека громадян.

Постановка проблеми. Вогнева підготовка є найважливішою частиною професійної підготовки працівників Національної Поліції. Її мета – досягти майстерного володіння зброєю, ефективного вирішення завдань, пов'язаних з її використанням. В умовах проведення бойових дій на території України без використання засобів масового знищення рішуча роль буде належати звичайним типам вогневої зброї.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед публікацій, присвячених цій тематиці, варто вказати: Ковалів М. В., Кириленко І. В., Жевтобрюх А. В., Вінокуров В. Н.

Метою дослідження (завданням) є дослідження ефективності та специфіки вогневої підготовки в умовах війни.

Виклад основного матеріалу. У зв’язку з військовою агресією російської федерації проти України та згідно з Указом Президента України від 24.02.2022 року «Про введення воєнного стану в Україні» у Дніпропетровському

державному університеті внутрішніх справ відкрито безкоштовні спеціальні курси для працівників поліції, військових, тероборони, а також волонтерів та цивільних осіб [3, с. 1].

Сьогодні воєнний стан є особливим правовим режимом діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування та організацій в Україні, інших державних органів у виняткових обставинах, пов’язаних тільки з обставинами зовнішнього характеру – необхідністю відбиття агресії проти України.

Служба поліцейських пов'язана з високим ступенем ризику, небезпекою для життя та здоров'я, усвідомленням високої відповідальності за результати виконання завдань та безпеки громадян. Навчання поліцейських у вогневій підготовці займає значний час із загальної кількості годин. Не всі однаково добре володіють зброєю, що може викликати відмову кандидату у прийнятті на службу.

Вогнева підготовка – навчання військовослужбовців використовувати штатну зброю для ураження різних цілей в бою. Це є одним з головних предметів бойової підготовки військ.

Навчальний процес щодо основ та правил стрільби проводиться в спеціально обладнаних заняттях та в окремих навчальних місцях на об’єктах вогневої підготовки, з використанням тренажерів, макетів місцевості та показових плакатах.

На базі Дніпропетровського університету внутрішніх справ для військових, тер оборони та працівників поліції проводяться наступні курси:

– тактична медицина;

– вогнева підготовка;

– тренінг з вогневої і тактичної медицини.

Для волонтерів та цивільних осіб:

– вогнева підготовка (теоретична частина у сфері вогневої підготовки, а практична – збирання\ розбирання зброї) [3, с. 1].

Тактична медицина – це сукупність медичних та тактичних заходів, що

проводяться безпосередньо на полі бою та на всьому етапі до госпітальної допомоги пораненому, спрямованої на усунення станів, що загрожують життю, запобігаючи розвитку важких ускладнень та підтримки життєві функцій організму під час евакуації. Ці заходи проводяться як елементи самодопомоги та взаємної допомоги.

Специфіка допомоги залежить від тактичної ситуації на полі бою, природи ран, рівня знань та навичок працівника, який першим контактував з пораненим, та наявного табельних та підручних матеріалів. Тактична медицина поділяється на три етапи червоний, жовтий та зелений. Допомога надається згідно алгоритму. У програмі зокрема, алгоритм MARCH – початковий алгоритм дій під час надання першої невідкладної допомоги в умовах військових дій.

Тактична підготовка передбачає правила поведінки в надзвичайній ситуації, правила поводження зі зброєю, стійки, принципи переміщення та зачистки в будівлях, роботу в парі та команді.

Ближній вогневий бій має свої специфічні особливості та виникає в різних умовах, особливо в поселеннях з великою кількістю житлових будинків. Для відтворення бойової ситуації необхідно забезпечити зміну порядку виконання дій під час виконання вправ, поставити завдання для перезавантаження пістолета під час стрільби (у бойових умовах у рідкісних випадках достатньо одного магазину), забезпечити постійну зміна положення стрільби та процедура організації цілей.

Практична стрільба – це тип стрільби, спрямований на освоєння та розробку методів, які найбільше відповідають різним випадкам використання вогнепальної зброї (бойове використання зброї, а також у випадку самозахисту зі зброєю).

Професійно – психологічна підготовка поліцейських у напрямку формування психологічної готовності до використання вогнепальної зброї має ряд функцій, що відповідають змісту їх діяльності та розвитку необхідних психічних якостей, здатності враховувати психологічні аспекти виконання

професійних дій, психологічну стабільність у екстремальних ситуаціях.

В умовах війни поліція може діяти на стороні однієї з нинішніх сил під час конфлікту. У контексті проведення військових операцій працівники поліції вважаються юридичною військовою метою ворога, і тому дії, спрямовані на заподіяння шкоди життю та здоров'ю поліцейських, перестають бути злочинними.

Отже, працівники поліції, які виконують обов'язки щодо охорони громадського порядку в умовах воєнного стану, мають знати організацію і тактику діяльності поліції у таких умовах, завдання, функції, форми і методи діяльності поліції, рішення місцевих органів влади з питань охорони громадського порядку, вогневу підготовку, чинне законодавство в умовах воєнного стану [4, с. 70].

Висновки. Таким чином, вогнева підготовка поліцейських, військових, цивільних та волонтерів є надзвичайним типом діяльності, навчальні програми для підготовки до діяльності в екстремальних умовах можуть бути прийняті як основа для складання програми навчання з професійної підготовки та має велике значення в умовах воєнного стану в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України. Офіц. Текст. Київ: КМ, 2013. 96 с. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96 – %D0%B2%D1%80 (дата звернення: 20.08.2022).

2. Про Національну Поліцію: Закон України № 580 – VIII від 02.07.2015 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580 – 19 (дата звернення: 20.08.2022).

3. URL: https://dduvs.in.ua/2022/03/26/vogneva/ (дата звернення: 20.08.2022).

4. Ковалів М. В. Діяльність органів внутрішніх справ в умовах воєнного стану/ М. В. Ковалів, В. О. Іваха // Вісник Національного університету «Львівска політехніка». Серія: Юридичні науки. – 2016. – №837. – с.65 – 70

ПІДСТАВИ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ПІД ЧАС ДІЗНАННЯ

Селецька Ліана Євгеніївна
Курсант 3 курсу ФПФППД
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Тичина Дмитро Олександрович
Курсант 3 курсу ФПФППД
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Неклеса Олександр Вікторович

Заходи забезпечення кримінального провадження, відомі також як заходи кримінально-процесуального примусу, є важливим елементом системи правового врегулювання, передбаченого кримінально-процесуальним законом. Ці заходи представляють собою специфічні правові інструменти, що використовуються уповноваженими органами та посадовими особами, які ведуть кримінальне провадження.

Головною метою заходів забезпечення кримінального провадження є забезпечення ефективності цього процесу. Це включає в себе запобігання та припинення неправомірних дій, а також забезпечення виявлення та закріплення доказів. Заходи вибираються, змінюються та скасовуються відповідно до закону і тільки на підставі ухвали слідчого судді або суду, за винятком випадків, які конкретно передбачені Кримінальним процесуальним кодексом України [1].

Клопотання про застосування заходів забезпечення кримінального провадження може бути подано до місцевого суду, що визначається територіальною юрисдикцією органу досудового розслідування. У випадках, коли йдеться про кримінальні провадження, які підпадають під юрисдикцію Вищого антикорупційного суду, клопотання слід подавати саме до цього суду [2].

Заходи забезпечення кримінального провадження, також відомі як заходи кримінально-процесуального примусу, не можуть бути обрані, змінені або скасовані без достатнього обґрунтування з боку слідчого, дізнавача чи прокурора. Це обґрунтування повинно включати три основні аспекти:

Існування обґрунтованої підозри щодо скоєння кримінального правопорушення достатнього ступеня тяжкості, яке може виправдати застосування заходів забезпечення кримінального провадження. Необхідність досудового розслідування, яка виправдовує ступінь втручання у права та свободи особи, яку розглядає клопотання слідчого, дізнавача чи прокурора. Можливість виконання завдання, до виконання якого звертається слідчий, дізнавач або прокурор у своєму клопотанні [3, с. 50].

Ухвала слідчого судді або суду, яка стосується застосування заходів забезпечення кримінального провадження, припиняє свою дію після закінчення строку її дії, або в разі скасування запобіжного заходу, ухвалення виправдувального вироку чи закриття кримінального провадження відповідно до положень Кримінального процесуального кодексу України.

Якщо втрачає чинність закон, яким визначалася протиправність дії, за якою ведеться кримінальне провадження, ухвала слідчого судді або суду щодо заходів забезпечення, визначених статтями 131 цього Кодексу, припиняє свою дію. Застосування заходів забезпечення кримінального провадження, визначених статтями 131 цього Кодексу, недопустимо, якщо в період кримінального провадження втратив чинність закон, що визначав протиправність дії, за винятком випадків, коли накладено арешт на майно для забезпечення збереження речових доказів [2].

При оцінці потреб досудового розслідування слідчий суддя або суд повинні враховувати можливість отримання речей і документів, які можуть використовуватися під час судового розгляду для встановлення обставин у кримінальному провадженні.

Під час вирішення питань про обрання, зміну або скасування заходів забезпечення кримінального провадження сторони та інші учасники

кримінального провадження мають представити слідчому судді або суду докази обставин, на які вони посилаються. У процесі розгляду клопотання слідчий суддя може вислухати свідків, потерпілих або дослідити будь-які матеріали, які можуть бути важливими для вирішення клопотання [3, с. 52]. Перед поданням клопотання про обрання, зміну або скасування заходу забезпечення кримінального провадження додається витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань щодо кримінального провадження, за яким винесено клопотання.

Основи та процесуальний порядок застосування заходів забезпечення кримінального провадження під час дізнання визначаються відповідно до законодавства та процесуальних норм, що регулюють кримінальний процес. Під час дізнання, коли виникає необхідність у заходах забезпечення для ефективного ведення розслідування, використовуються конкретні правові механізми.

Підставою для застосування заходів забезпечення під час дізнання може бути наявність обґрунтованих підозр щодо вчинення кримінального правопорушення або необхідність збереження та здобуття доказів. Застосування цих заходів під час дізнання регулюється процесуальним порядком, визначеним відповідно до чинного кримінального законодавства [4, с. 3].

Процес застосування заходів забезпечення під час дізнання передбачає подання відповідних клопотань до компетентних судових органів. Слідчий чи дізнавач, які ведуть дізнання, повинні підтримати свої клопотання обґрунтованими фактами та доказами, щоб продемонструвати необхідність та обґрунтованість застосування конкретних заходів забезпечення в рамках проведення дізнання.

Процесуальний порядок застосування заходів забезпечення під час дізнання визначає, яким чином слідчий, дізнавач чи інші уповноважені особи можуть звертатися до суду з клопотаннями, як визначаються обґрунтованість та належність застосування заходів в конкретній ситуації, а також яким чином суд розглядає та виносить рішення щодо цих клопотань.

Таким чином, підстави та процесуальний порядок застосування заходів забезпечення кримінального провадження під час дізнання визначаються правовими нормами та процесуальним законодавством з метою забезпечення ефективного та законного проведення дізнання та розслідування кримінальних правопорушень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text
2. Кримінальний процес України: у питаннях і відповідях : навч. посіб. авт. кол. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. Т. Г. Фоміної. Харків : ХНУВС, 2021. 300 с.
3. Дізнання в Національній поліції : навч. посіб. / кол. авт.; ред. М.С. Цуцкіридзе. – Дніпро : ДДУВС; Київ: Голов. слідче упр. Нац. поліції України; ТОВ «7БЦ». 2022. 316 с. URL: https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/10223
4. Шендрик Ю. В. Проблемні аспекти застосування тимчасового доступу до речей і документів при розслідуванні окремої категорії кримінальних правопорушень // International scientific innovations in human life. Proceedings of the 12th International scientific and practical conference. Cognum Publishing House. Manchester, United Kingdom. 2022. Pp. 986-991. URL: https://sci-conf.com.ua/xiimezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-international-scientificinnovations-in-human-life-8-10-iyunya-2022-goda-manchester-velikobritaniya-arhiv/

ПРАВОВА ОХОРОНА І ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ

Семененко Микита Сергійович,
Студент
Ярошевська Тамара Василівна,
д. юр. н., доцент,
професор кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Вступ. Наразі досить актуальним та проблемним в Україні є питання права власності на земельні ресурси. Земля в Україні може перебувати у державній, комунальній та приватній власності. Земельні ресурси є ключовим активом, що визначає економічний, соціальний та екологічний розвиток країни. Україна, як країна з багатою земельною базою, має складну систему правового регулювання власності та використання землі. Україна має багату історію формування земельних відносин, яка була суттєво змінена після отримання незалежності в 1991 році. Проведено реформи з метою впорядкування системи власності на землю, проте наявність різноманітних правових актів призвела до складних процедур реєстрації та використання земельних ділянок.

Мета роботи. Метою цих тез є дослідження проблемних питань нормативно-правового регулювання права власності на земельні ресурси та можливих шляхів їх вирішення.

Матеріали та методи. З метою розкриття охорони та захисту права власності на земельні ресурси здійснюється аналіз статей Земельного кодексу України (далі − ЗК України) [1], що регулюють власність та обмеження прав на земельні ресурси та судова практика з цього питання. Також розглянуті статистичні дані щодо надання земельних ділянок, обмежень та їх виконання в різних регіонах України. Виявлено суперечності та прогалини у вітчизняному цивільному законодавстві та запропоновано шляхи до їх вирішення.

Земельні правовідносини були предметом досліджень багатьох

вітчизняних науковців, серед яких: Н. В. Бондарчук, О. В. Дзера, І. І. Каракаш, Т. Г. Ковальчук, Д. Л. Ковач, П. Ф. Кулинич, В. В. Носік, А. А. Погрібний, В. І. Семчик, М. В. Шульга та інші. Разом із тим актуальність зазначених проблем потребує проведення окремого і комплексного наукового дослідження підстав та умов набуття земельних ділянок у власність громадянами України.

У тезах використані такі методи дослідження як: порівняльний, формально-логічний, діалектичний, які дозволили тлумачити конкретні підстави набуття права на земельні ресурси та зробити обґрунтовані висновки.

Результати та обговорення. В Україні в основу реформування економічних відносин покладено трансформацію права власності на земельні ресурси через демонополізацію державної власності та запровадження інших форм власності. Поява нових суб'єктів, а відповідно і форм власності на земельні ресурси, вимагає постійного вдосконалення правових механізмів, що визначають зміст прав та обов'язків таких суб'єктів, їх співвідношення як між собою, так і з іншими громадськими та державними інституціями. За таких умов виникає запит на формування правових та теоретичних засад забезпечення принципу рівності у відносинах власності на земельні ресурси з урахуванням проблем правового забезпечення та меж його реалізації, що обумовлює актуальність запропонованого дослідження [2, с. 195].

Україна має конституційні та законодавчі акти, що визначають основи власності на землю. Стаття 13 Конституція України [3] закріплює право власності Українського народу на всі землі й водночас гарантує рівність усім суб'єктам права власності перед законом. Серед таких суб'єктів у сфері земельної власності Конституція України виділяє громадян України, юридичних осіб та державу (ст. 14), а надалі визначаючи правові засади місцевого самоврядування дозволяє віднести до складу таких суб'єктів територіальні громади сіл, міст та селищ (ст. 142). Зокрема, ЗК України та інші нормативно-правові акти встановлюють порядок надання, використання та обміну земельними ділянками. Власність на землю може бути державною, комунальною та приватною з різними умовами використання.

ЗК України є ключовим правовим актом, що регулює власність, використання та обмеження прав на земельні ресурси в Україні. Він встановлює норми щодо власності на землю, порядок її надання, використання, обміну та інші важливі аспекти та відображає принципи сталого розвитку, спрямовані на збереження природних ресурсів, охорону екосистем, забезпечення екологічної безпеки та сталого використання земель.

Україна встановлює різні зони для спеціального призначення, такі як лісові масиви, водоохоронні зони, зони охорони природних заповідників тощо. Ці зони мають свої обмеження на будівництво, експлуатацію та інші види діяльності, які можуть вплинути на екосистему та природні ресурси [4, с. 106]. Деякі обмеження встановлюються для використання землі на користь громадських потреб, таких як будівництво доріг, комунікаційних мереж, об'єктів соціальної сфери тощо.

Поміж обмежень прав власності на землю важливе місце займають земельні регуляції, встановлені з метою збереження природних ресурсів, екологічної безпеки, та інших соціально-економічних цілей. Такі обмеження включають заборони чи обмеження на зміну призначення земельних ділянок, встановлення зон для спеціального призначення (лісові, водоохоронні зони тощо).

Висновки. Отже, право власності на земельні ресурси у межах окремих економіко-правових форм відрізняється за рядом ключових критеріїв: механізмом набуття та реалізації, функціональним призначенням, порядком припинення, що визначають особливості здійснення цього права в межах таких форм. Відтак суб’єкти права власності на земельні ресурси мають дещо інший обсяг прав в рамках реалізації окремих правомочностей, що обумовлено різним рівнем забезпечення приватних та суспільних інтересів. Також наразі в Україні існують проблеми з реалізацією земельного законодавства, зокрема, корупція, непрозорість у власності та використанні землі. Розробка ефективних механізмів контролю та впровадження правових норм може сприяти покращенню управління земельними ресурсами. Правова охорона та

обмеження прав власності на земельні ресурси в Україні є важливою складовою структури земельних відносин. Реалізація ефективних правових механізмів, спрямованих на забезпечення раціонального використання та охорону земельних ресурсів, є ключовим завданням для сталого розвитку країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Земельний кодекс України від 25.10.2001р. № 2768-III. Верховна Рада України. Законодавство України. URL : http://zakon.rada.gov.ua /laws/show/2768-14 (дата звернення: 24.11.2023).

2. Костяшкін І. О., Бригінець О. О. Принцип рівності суб’єктів права власності на землю: проблеми правового забезпечення Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. 2021. вип.. 65. С. 194-199.

3. Конституція України : прийнята на п’ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

4. Третяк Н. А. Поняття та сутність земельних ресурсів і землекористування у контексті управління як економічної функції власності. Землеустрій і кадастр. 2011. № 4. С. 106–114.

ЗАМАХ НА КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ ТА ЙОГО ВИДИ

Серемчук Каріна Володимирівна
курсант навчальної групи КП-231
факультету підготовки фахівців для
підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Корогод Світлана Володимирівна
старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
доктор філософії в галузі права
капітан поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

В сучасний час важливість статистики злочинності значно зросла, оскільки вона сприяє підвищенню рівня безпеки громадян. В українському законодавстві кожне конкретне кримінальне правопорушення має чітке нормативне визначення, встановлюючи відповідальність за його скоєння. Однак не всі правопорушення закінчуються досягненням бажаного результату для правопорушника.

В кримінальному праві існують стадіїї криінального правопорушення, однією з яких є замах на кримінальне правопорушення.

Замахом на кримінальне правопорушення - вчинення особою з прямим умислом діяння (дії або бездіяльності), безпосередньо спрямованого на вчинення кримінального правопорушення, передбаченого відповідною статтею Особливої частини цього Кодексу, якщо при цьому кримінальне правопорушення не було доведено до кінця з причин, що не залежали від її волі (ст.15 ККУ) [1].

Замах на кримінальне правопорушення є проміжною фазою його вчинення та відображає намір вчинити кримінальне правопорушення, при цьому об'єкт правопорушення стає об'єктом безпосередньої шкоди.

Характерні ознаки замаху на кримінальне правопорушення включають:

Вчинення діяння спрямованого на вчинення кримінального правопорушення. Під діянням слід розуміти таке діяння (дію або бездіяльність), що безпосередньо посягає на об’єкт, який знаходиться під охороною закону, створює безпосередню небезпеку заподіяння йому шкоди. Тут створюються не умови для вчинення кримінального правопорушення, а вже починається виконання об’єктивної сторони злочину і вчиняються діяння, передбачені диспозицією певної статті Особливої частини Кримінального кодексу України [2, с. 8].

Недоведення кримінального правопорушення до кінця. Замах не завершується, а його об'єктивна сторона залишається неповною. Вона не виконує всіх призначених для неї функцій і не тягне за собою наслідків, передбачених відповідними нормами ККУ.

Причини недоведення правопорушення до кінця не залежать від волі винного. Замах є незавершеним через певні об'єктивні обставини, такі як опір потерпілого, неспроможність використовувати засоби злочину, невміння користуватися предметом вчинення КП чи затримка злочинця.

Важливо зазначити, що відмова від завершення замаху повинна бути добровільною, інакше, відповідно до статті 17 Кримінального кодексу, відповідальність за замах відсутня.

Законодавство визначає замах як умисне діяння, підкреслюючи його суб'єктивний характер, а саме - умисел.

Види замаху можна поділити на придатни та непридатний, придатний також поділяється на закінчений (ч. 2 ст. 15 ККУ) і незакінчений (ч. 3 ст. 15 ККУ). Закінчений замах відзначається завершенням усіх необхідних дій, але внаслідок обставин, незалежних від винного, правопорушення не вчиняється [3].

Незакінчений замах трапляється, коли винний через об'єктивні причини не виконує всіх дій, необхідних для завершення кримінального акту. В інших випадках його можна назвати припиненим.

Непридатний замах поділяється на замах на непридатний об'єкт і замах з непридатними засобами. Замах на непридатний об'єкт відбувається, коли сам об'єкт не має необхідних властивостей або зовсім відсутній, що призводить до неможливості завершення кримінального правопорушення. Замах із непридатними засобами відбувається, коли винний помилково або через незнання використовує такі засоби, які не можуть завершити правопорушення через свої об'єктивні властивості.

Отже, замах на кримінальне правопорушення представляє собою проміжну фазу між наміром вчинити злочин і його фактичним завершенням. Це форма незавершеного кримінального акту, де об'єкт правопорушення стає об'єктом загрози. Основні ознаки замаху включають спрямованість дій на вчинення злочину, невиконання кримінального правопорушення до кінця та незалежність причин невчинення волі винуватця.

Важливо відзначити, що замах поділяється на закінчений і незакінчений. Закінчений замах відбувається, коли всі необхідні дії виконані, але через обставини, незалежні від винуватця, кримінальне правопорушення не вчиняється. Незакінчений замах відзначається тим, що винний, з об'єктивних причин, не завершив усі етапи вчинення злочину.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25–26, ст. 131. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14.

2. Щутяк Л. С. Кримінальна відповідальність за замах на злочин за кримінальним правом України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. Львів, 2002. 18 с.

3. Замах на кримінальне правопорушення. 2023. URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Замах_на_кримінальне_правопорушення

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ З ОСОБАМИ ЯКІ ВЖИВАЮТЬ НАРКОТИЧНІ РЕЧОВИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сидоренко Назар Станіславович
курсант 3 курсу ФПФПКП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник
Плахотний Артем Павлович
старший викладач
кафедри тактико-спеціальної підготовки,
підполковник поліції,
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Наркозлочинність є однією з найсерйозніших проблем, з якою стикається сучасне суспільство. Вона становить загрозу для безпеки громадян, економіки та соціуму в цілому.

Однією з важливих складових боротьби з наркозлочинністю є взаємодія правоохоронних органів з особами, які носять з собою наркотичні засоби, психотропні речовини, прекурсори та їх аналоги.

Як зазначив Плахоний А. П. в статті, що “В умовах воєнного стану пріоритетними завданнями будь-якого органу публічної влади є охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; забезпечення оборони держави, захисту безпеки населення та інтересів держави. З цією метою Верховна Рада України прийняла відповідні закони, які дозволяють органам державної влади ефективно виконувати свої завдання. Зокрема відповідно до Закону України «Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції , у тому числі під час дії воєнного стану», розширено повноваження поліцейських [3].”

Успішна взаємодія правоохоронних органів з особами, які носять з собою наркотичні засоби, психотропні речовини, прекурсори та їх аналоги, залежить від багатьох факторів, зокрема:

- Підготовленості правоохоронних працівників до проведення таких заходів.
- Забезпечення належного рівня правової захисту осіб, які залучаються до таких заходів.

На сьогоднішній день існує ряд проблем, які ускладнюють взаємодію правоохоронних органів з такими особами.

В Україні носіння наркотичних речовин заборонено Кримінальним кодексом України. Стаття 309 КК України передбачає кримінальну відповідальність за незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту [1]. Закон України "Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори [2]" передбачає деякі винятки з заборони носіння наркотичних речовин. Так, наприклад, дозволяється носіння наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, які призначені для медичного застосування, у випадку наявності відповідного рецепта лікаря.

Превентивна діяльність поліції щодо наркозлочинців є одним із найважливіших напрямів боротьби з цим злочином. Мета такої діяльності полягає у запобіганні виникненню наркозлочинів та їхньому поширенню.

Превентивна діяльність поліції щодо наркозлочинців здійснюється за такими основними напрямками:

- Профілактична робота з населенням. Поліція проводить інформаційно-просвітницькі заходи, спрямовані на підвищення обізнаності населення про негативні наслідки вживання наркотиків. Ці заходи включають у себе проведення лекцій, бесід, семінарів, роздачу інформаційних матеріалів тощо.
- Робота з дітьми та молоддю. Поліція проводить профілактичні заходи серед дітей та молоді, спрямовані на формування у них негативного

ставлення до вживання наркотиків. Ці заходи включають у себе проведення лекцій, бесід, семінарів, спортивних заходів тощо.

- Розшук наркозлочинців. Поліція проводить розшукові заходи щодо виявлення та затримання наркозлочинців. Ці заходи включають у себе проведення оперативно-розшукових заходів, аналіз інформації, отриману від громадськості тощо.

- Профілактика рецидивної наркозлочинності. Поліція проводить заходи щодо попередження рецидивної наркозлочинності. Ці заходи включають у себе надання соціальної та психологічної допомоги наркозалежним, а також їх ресоціалізацію.

Превентивна діяльність поліції щодо наркозлочинців є складним і багатогранним процесом. Вона вимагає від поліції злагодженої роботи з іншими державними органами та громадськими організаціями.

Превентивна діяльність поліції щодо наркозлочинців є важливою складовою боротьби з цим злочином. Вона допомагає запобігти виникненню наркозлочинів та їхньому поширенню, а також сприяє захисту населення від негативних наслідків вживання наркотиків.

На підставі означеного можливим видається розподіл взаємодії на дві головні складові: суб’єкти, уповноважені здійснювати заходи запобігання, та форми такої взаємодії. Водночас таке визначення позбавлене формулювання мети взаємодії, хоча, на наш погляд, саме цей компонент є визначальним, адже мета ставить вимоги щодо форм і засобів взаємодії.

Підводячи підсумок слід указати, що взаємодія державних органів у сфері запобігання кримінальним правопорушенням може здійснюватись й в інших формах, до яких можна віднести: проведення спільних засідань і нарад, планування роботи, взаємний обмін інформацією, виконання доручень, проведення спільних перевірок і ревізій, передачу складених за ними матеріалів, що містять ознаки злочину, до правоохоронних органів, обмін досвідом та координацію роботи при проведенні координаційних нарад, а також під час здійснення моніторингу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний кодекс України. Закон України. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26, ст.131. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text

2. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори : Закон України від 15.02.1995 р. № 60/95-ВР : станом на 17 верес. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60/95-вр#Text (дата звернення: 23.11.2023).

3. Бородавко А. Ю, Котенко Т. А, Плахотний А. П. (2023). Щодо окремих питань розгляду кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи в умовах воєнного стану. *Матеріали конференцій МЦНД*, (17.11.2023; Івано-Франківськ, Україна), 105–109. URL: https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/815

ПРОГНОЗУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ДАНИХ НА МІКРОРІВНІ З ВИКОРИСТАННЯМ МЕТОДУ ХОЛЬТА-ВІНТЕРСА

Симоненко Кирило Валерійович,
Студент
Анісімов Володимир Володимирович,
к.т.н., доцент
ДВНЗ «Український держаний хіміко-технологічний університет»
м. Дніпро, Україна

Вступ. / Introductions. У даний час фінансова стабільність та вміння ефективно керувати власними фінансами є критично важливими аспектами для досягнення фінансового благополуччя. У цьому контексті методи для аналізу та прогнозування бюджету на мікрорівні стають інструментами, які спрощують цей процес і допомагають краще розуміти стан фінансів.

Ціль роботи. / Aim. Дослідження спрямоване на вивчення важливості прогнозування фінансових даних на мікрорівні в сучасному бізнес-середовищі для підприємств та фахівців у галузі фінансів. Особлива увага приділяється ефективному методу прогнозування – методу Хольта-Вінтерса, який дозволяє ураховувати тренди та сезонні варіації в часових рядах фінансових даних.

Матеріали та методи. / Materials and methods. Метод Хольта-Вінтерса, застосунок для прогнозування фінансових даних на мікрорівні.

Результати та обговорення. / Results and discussion. Метод Хольта-Вінтерса використовується для експоненційного згладжування часових рядів, щоб виявити тренди та сезонні коливання. Основна ідея полягає в тому, щоб надати різні ваги останнім спостереженням, враховуючи їх значущість. Метод враховує експоненційну вагу для останніх значень та зберігає вагу для тренду та сезонності. Це дозволяє методу адаптуватися до змін в часовому ряді та точно відображати майбутні тенденції.

Однією з переваг методу Хольта-Вінтерса є його здатність адаптуватися до змін в часових рядах. Він може автоматично реагувати на нові тенденції та зміни сезонності, забезпечуючи точні прогнози. Крім того, метод може бути

використаний для прогнозування на різний часовий горизонт, що робить його універсальним інструментом для фінансового аналізу.

Для адитивної моделі прогнозування Хольта-Вінтерса маємо таку формулу для побудови прогнозу. Нехай ряд має сезонність періодом довжиною t. Прогноз $\hat{Y}_{t+h}$ на період номер h матиме вигляд:

$$\hat{Y}_{t+h} = L_t + h * T_t + S_{t-m+h}$$

де L_t – оновлення рівня прогнозування (1.1);

T_t – оновлення тренду прогнозування (1.2);

S_{t-m+h} – оновлення сезонного компоненту (1.3).

$$L_t = \alpha Y_t + (1-\alpha) * (L_{t-1} + T_{t-1}) \quad (1.1)$$

$$T_t = \beta(L_t + L_{t-1}) + (1-\beta) * T_{t-1} \quad (1.2)$$

$$S_t = \gamma(Y_t - L_t) + (1-\gamma) * S_{t-m} \quad (1.3)$$

де m – довжина сезону.

Визначення оптимальних коефіцієнтів згладжування (α, β, γ) є ключовим етапом. Ці коефіцієнти визначають вагу, яку треба приділити останнім значенням при оновленні рівня, тренду та сезонності. В даному дослідженні для вибір цих параметрів здійснювався за допомогою "розумного" перебору і мінімізації помилки на відомих даних – моделі.

За допомогою формул методу Хольта-Вінтерса проводиться етап оновлення рівня, тренду та сезонності на кожному кроці часового ряду. Цей етап дозволяє моделі адаптуватися до нових умов та змін в даних.

За отриманими значеннями рівня, тренду та сезонності можна розрахувати прогнозні значення на певний горизонт часу. Це дозволяє здійснювати прогнози на майбутні періоди, що є корисним для планування та прийняття стратегічних рішень.

На рис. 1.1 показано приклад побудови прогнозу для тестових даних

користувача у власній розробці для аналізу та прогнозування бюджету на мікрорівні.

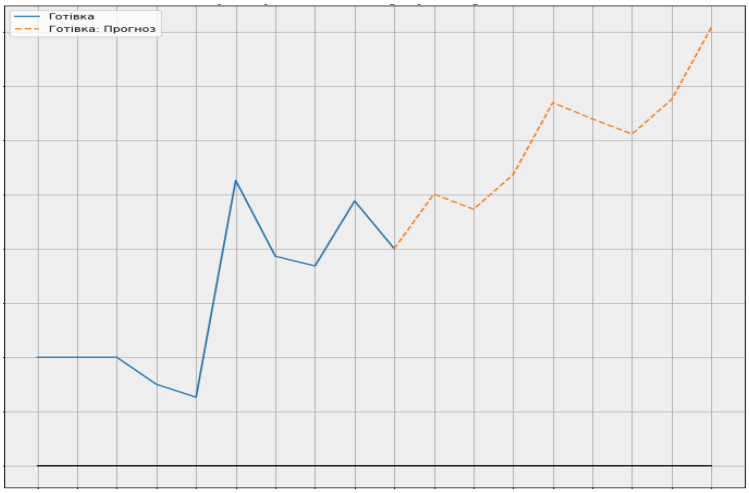

Рис. 1. Приклад прогнозу фінансових даних користувача

Розроблений програмний засіб також дозволяє прогнозувати дані з використанням інших методі, наприклад за допомогою методу ARIMA. На рисунку 1.3 показано інтерфейс розробленого у ході дослідження застосунку.

Рис. 2. Інтерфейс розробленого застосунку

Висновки. / Conclusions. Застосування методу Хольта-Вінтерса до фінансових даних на мікрорівні вимагає ретельного планування, аналізу та визначення оптимальних параметрів моделі. Вірно підібрані коефіцієнти та правильно визначені початкові значення дозволяють отримувати точні та

надійні прогнози, що стає ключовим для ефективного управління фінансовими ресурсами та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Розроблений застосунок для прогнозування та аналізу фінансових даних дозволяє здійснювати прогнози за допомогою різних методів, включаючи метод Хольта-Вінтерса. Програма має можливість налаштовувати період прогнозування, вибирати метод, а також керувати відображенням рахунків, для яких будується прогноз.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грешилов А. А., Стакун В. А., Стакун А. А. Математичні методи побудови прогнозів. М.: Радіо і зв'язок, 1997.112 с.

2. Everette S. Gardner Jr. Exponential smoothing: The state of the art // Journal of forecasting. 1985. Т. 4, № 1. С. 1-28.

3. Brown, Robert G.. Exponential Smoothing for Predicting Demand. Cambridge, Massachusetts: Arthur D. Little Inc. 1956 p. 15.

4. Kalehar, Prajakta S. "Time series Forecasting using Holt–Winters Exponential Smoothing". 23 June 2014. P. 12.

СЛУЖБА В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ: ОСОБЛИВОСТІ ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН

Сич Олександр Вікторович
курсант ННІ права та підготовки
фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна
Логінова Марина Вікторівна
викладач кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України №450 від 05.05.2023 року чисельна кількість працівників територіальних органів Національної поліції України становить 138330 осіб, центрального апарату 3000 осіб, додатково кількість державних службовців які призначені у центральний апарат та територіальні підрозділи Національної поліції становить 3400 осіб [1]. У відповідності до частини 5 статті 13 Закону України «Про Національну поліцію» (далі – ЗУ «Про НП») загальна чисельність поліції, що утримується за рахунок коштів Державного бюджету України не може перевищувати 140 тисяч осіб [2], а тому постає питання необхідності дослідження особливостей проходження їх служби та виокремлення ключових тез виходячи з аналізу нормативно-правових актів. Для коректності проведення дослідження вважаємо за потрібне визначитись з поняттям «поліцейський». Відповідно до ч.1 ст.17 Закону ЗУ «Про НП» поліцейським є громадянин України, який склав Присягу поліцейського, проходить службу в поліції і якому присвоєно спеціальне звання поліції [2]. Тобто, варто зауважити, що не кожен працівник Національної поліції України – є поліцейським. До цивільних категорій, що працевлаштовані в органах НПУ відносяться працівники канцелярії, працівники підрозділів фінансового забезпечення та бухгалтерського обліку, працівники відділу юридичного забезпечення тощо.

Всі працевлаштовані працівники Національної поліції людей реалізують своє конституційне право на працю через утворення трудових правовідносин шляхом укладення трудового договору про працевлаштування в підрозділах, територіальних управліннях, відокремлених департаментах Національної поліції або в установах, що перебувають в підпорядкуванні Національної поліції. Щодо цивільних осіб, які працевлаштовані в Нацполіції, то такий договір може бути укладений одночасно з декількома юридичними особами, незалежно від їх організаційно-правової форми або фізичними особами підприємцями, якщо інакші умови не визначені попередньо укладеним договором з роботодавцем, колективним договором на одному з місць роботи або угодою сторін. Відповідна норма не розповсюджується на атестованих поліцейських, можливості сумісництва яких – обмежені.

Момент виникнення трудових відносин між громадянином та Національною поліцією України (в обличчі уповноважених керівників, що правомочні видавати накази про прийняття на службу) можна визначити виходячи з тлумачення норми ч.2 ст. 56 ЗУ «Про НП», а саме службові відносини особи, яка вступає на службу в поліції, розпочинаються з дня видання наказу про призначення на посаду поліцейського [2].

Формою добровільної згоди і самостійного волевиявлення особои бути зарахованою до лав поліції, відповідно до наказу МВС №89 «Про Порядок укладання контракту про проходження служби в поліції» від 03.02.2017, є контракт. Контракт про проходження служби в поліції – письмовий договір, що укладається між громадянином України та державою, від імені якої виступає Національна поліція України (далі – Сторони), для визначення правових відносин між Сторонами під час проходження служби [3]. Укладання контракту передує виданню уповноваженою особою наказу про призначення, тому, наказ не можна розглядати як єдину підставу виникнення трудових правовідносин між громадянином (поліцейським) та Національною поліцією України.

Особливості професійної діяльності поліцейського не передбачають значної «свободи» у обранні умов праці, прав і обов’язків сторін, відповідно до

«Порядку укладання контракту про проходження служби в поліції», обов'язки сторін у контракті мають зазначаються з врахуванням норм ЗУ «Про НП» та інших нормативно-правових актів. Підписуючи контракти з керівником поліції, керівниками територіальних органів (підрозділів), уповноваженими на підписання таких контрактів посадовими особами поліції зазначається обов'язок забезпечувати зростання рівня довіри населення до поліції, що відповідно до ст. 11 Закону «Про Національну поліцію» є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції), втім особа погоджується на них добровільно, що посвідчує підписаний нею контракт про проходження служби в Національній поліції. Наказ же констатує, фіксує факт призначення особи на конкретну посаду [4, с. 121].

Враховуючи викладене у нашому дослідженні можемо прийти до висновку, що служба в НПУ – це особливий, специфічний вид трудової діяльності, момент якого розпочинається з дня видання наказу про призначення поліцейського на посаду, а передувати цьому наказу має укладення контракту, відповідно до вимог, встановлених МВС відповідним наказом.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Про внесення зміни в додаток 1 до постанови Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2014 р. № 85 : Постанова Каб. Міністрів України від 05.05.2023 р. № 450. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennia-zminy-v-dodatok-1-do-postanovy-kabinetu-ministriv-ukrainy-vid-5-kvitnia-2014-r-t50523.

2. Національна поліція України. Штатна чисельність. URL: https://www.npu.gov.ua/pro-policiyu/shtatna-chiselnist

3. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII : станом на 5 жовт. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення: 29.11.2023).

4. Порядок укладання контракту про проходження служби в поліції : Наказ М-ва внутр. справ України від 03.02.2017 р. № 89. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0191-17#Text

ЗАПОБІГАННЯ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

Слівінська Карина Володимирівна
здобувач вищої освіти 4 курсу навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна
Науковий керівник:
Савенко Вікторія Петрівна
старша викладачка кафедри кримінального права та кримінології
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Зростання комунікаційних мереж, інформаційних технологій та загальної комп’ютеризації викликало еволюційні зрушення у сфері кримінального середовища, як на національному рівні окремих країн, так і на міжнародній арені. Недостатній рівень соціального контролю призвів до того, що Інтернет став практично безкарним простором для вчинення різноманітних протизаконних дій, охоплюючи як традиційні злочини (шахрайства, крадіжки), так і нові вигляди порушень, такі як викрадення та торгівля конфіденційною інформацією, вимагання, "геймерські" обмани, а також розповсюдження товарів і послуг, які виключені з легального обігу, таких як наркотичні речовини та дитяча порнографія. Специфічною загрозою є кіберекстремізм та його екстремальна форма, яка виражається у кібертероризмі. Це включає в себе дії, спрямовані на розгромлення роботи інформаційних систем, що створюють ризик для життя людей, завдання значної матеріальної шкоди чи виклик інших суспільно небезпечних наслідків. Такі дії можуть бути спрямовані на порушення громадської безпеки, залякування населення або вплив на прийняття рішень державними органами. Погроза вчинення таких дій може бути пов'язана з наміром завдати шкоди громадянам або вплинути на політичні процеси для досягнення конкретних цілей.

Особлива небезпека кібертероризму полягає в тому, що сучасні інформаційно-комунікаційні технології забезпечують відносно невеликі

терористичні угруповання потужною та ефективною зброєю, своєрідним повторювачем насильства. Об’єктивно кібертероризм може виражатися в незаконному втручанні в роботу комп’ютерів, систем і комп’ютерних мереж, привласненні, вимаганні комп’ютерної інформації, організації атак на інформаційні ресурси, закладках та розробці комп’ютерних вірусів, що здійснюють видалення, модифікації або знищення інформації тощо. Аналіз сучасної кримінологічної інформації свідчить про те, що поширення інформаційного тероризму є значною зовнішньою загрозою для України [2].

Запобігання кіберзлочинності стоїть перед однією з актуальних і складних завдань у сфері кримінології. Значне зростання невиявлених випадків, наростання кількості кіберзлочинів і постійне вдосконалення інформаційних технологій, які відкривають нові можливості для вчинення злочинів, вимагають радикально нових стратегій у попередженні віртуальних правопорушень та убезпеченні глобальних інформаційних мереж і суспільства в цілому.

Здійснюючи дослідження щодо кіберзлочинності в Україні, можна висунути декілька висновків:

- Кіберзлочинність як вид злочинності: Кіберзлочинність існує як окрема форма правопорушень, поряд з насильницькою, корисливою, корупційною, екологічною та іншими видами злочинності.
- Взаємодія з іншими видами злочинності: Кіберзлочини тісно взаємопов'язані з іншими видами злочинності, часто слугуючи інструментом для вдосконалення інших кримінальних порушень, таких як крадіжки, вимагання, шахрайство тощо.
- Висока латентність: Кіберзлочинність характеризується високим рівнем латентності, що становить значну частку відсотків різних видів злочинів. Це обумовлено різними об'єктивними факторами, такими як небажання жертв комп'ютерних злочинів звертатися до правоохоронних органів та складність виявлення таких злочинів [3].
- Організований характер: Кіберзлочинність є високоорганізованою і тісно пов'язаною з організованою злочинністю, зокрема, значна кількість

кіберзлочинів, таких як DDoS-атаки, Е-банкінг, фішинг, створення ботів та інші, вчиняється злочинними групами.

- Транснаціональний характер: Кіберзлочинність має транснаціональний характер через приналежність злочинців до комп'ютерного "андеграунду", що вимагає їх об'єднання в міжнародні злочинні групи для вчинення злочинів на території різних держав [1, с. 356].
- Економічні аспекти: Кіберзлочинність набула ознак економічної злочинності, оскільки більшість подібних злочинів відбувається у банківсько фінансовому або корпоративному секторі, спрямована на отримання доходів та інші економічні вигоди.

Запобігання кіберзлочинності повинно включати в себе стратегії віктимологічної профілактики, що передбачають підвищення рівня цифрової грамотності населення і сприяння в розповсюдженні індивідуальних засобів захисту особистої інформації. Важливими є глибокі кримінологічні дослідження віктимології кіберзлочинності, спрямовані на виявлення об'єктивних закономірностей, детермінант кіберзлочинності, характеристики особливостей особистостей кіберзлочинців і різні аспекти забезпечення кібербезпеки. Отже, аналіз, який був виконаний, дозволяє зробити висновок, що питання профілактики кіберзлочинності є складним і охоплює не лише правові аспекти, але й сферу технічних і технологічних рішень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Протидія кіберзлочинності в Україні: правові та організаційні засади : навч. посіб. / О. Є. Користін, В. М. Бутузов, В. В. Василевич та ін. Київ : Скіф, 2012. 728 с.

2. Кущ В. С., Савенко В. П., Заходи протидії кібертероризму та їх кримінологічна характеристика. Trends in science and practice of today. 2021.

3. Іванченко О. Ю. Кримінологічна характеристика кіберзлочинності, запобігання кіберзлочинності на національному рівні. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2016. Вип. 3. С. 172–177.

ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Слєпцова Ольга Віталіївна
курсант 3 курсу ФПФППД
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Навчальний керівник:
Бодирєв Дмитро Анатолійович
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Актуальність даної тематики полягає в тому, що через введення воєнного стану та початку повномасштабної війни на території України призвели до виникнення питання про вогневу підготовку працівників поліції. Представники Національної поліції України мають бути готові у разі необхідності застосувати і використовувати вогнепальну зброю.

Згідно з п. 1 ст. 46 ЗУ «Про Національну поліцію» застосуванн вогнепальної зброї є найбільш суворим заходом примусу» [1]. На сьогоднішній день необхідно суворо дотримуватися вимог ст. 46 ЗУ «Про Національну поліцію». Саме тому використання та застосування зброї повинні бути зумовлені певними діями особи, що безпосередньо вказані в п. 4 та 6 цієї статті. Виключно у цих випадках поліцейський уповноважений відкривати вогонь. Треба наголосити на тому, що найголовніше при поводженні зі зброєю – це насамперед особиста безпека та безпека оточуючих. Вона полягає у тому, щоб особа під час виконання своїх службових обов'язків не заподіяла шкоди собі та оточуючим з необережності.

Наприклад, непотрібне переміщення запобіжного пристрою з безпечного положення може призвести до випадкового або непотрібного скидання людини, тварини чи транспортного засобу. Іншими словами, військовослужбовці, по-перше, не мають навичок поводження зі зброєю, а по-друге, не розуміють

правових положень щодо застосування вогнепальної зброї [2, с. 108].

В першу чергу це пов’язано з недостатньою кількістю годин навчання в навчальних закладах державної поліції, непроведенням додаткових курсів спеціальної протипожежної підготовки або неякісною та/або недбалістю з боку офіцерів під час виконання службових обов’язків. Якщо проаналізувати заходи правоохоронних органів щодо протидії злочинності, то злочинці стали сміливішими у своїй злочинній поведінці, особливо під час воєнного стану, а люди по той бік закону стали більш активно протистояти цьому. Заходи, вжиті правоохоронними органами. Це знаходить своє відображення у погрозах з їх боку у відношенні до поліцейських або членів їх сімей; у вчиненні нападів на них, які стали загрозою їх життю і здоров’ю, а в деяких випадках навіть і вбивств працівників поліції, пов’язаних з виконанням ними своїх службових повноважень. Володіння зброєю – це означає в самих різних і несподіваних ситуаціях, незалежно від способу ведення вогню, вміти не тільки вражати ціль, але і влучно стріляти по наміченим точкам на цілі; правомірно застосовувати зброю під час затримання злочинця або його конвоюванні тощо [3, с. 112]

Проте ми також хочемо наголосити й на тому, що мультимедійне обладнання не може повною мірою задовольнити потреби курсантів у відпрацюванні навичок стрільби по рухомим цілям. Насамперед, вказаний аспект необхідно пов’язати з тим фактом, що пістолети, котрі використовуються у мультимедійних тирах не перезаряджаються, та не має ефекту віддачі, що виступає важливим моментом, оскільки під час стрільби правоохоронець повинен враховувати вказаний аспект. До того ж така зброя не має віддача й значно легша, що створює ілюзійне сприйняття пострілів. Таким чином, курсанти, що відпрацьовують навички стрільби по рухомим цілям ризикують неправильно сприймати ситуацію й на практиці це не допоможе їм влучно стріляти в реальній ситуації.

Отже, підсумовуючи викладене, можна сказати, що належна вогнева підготовка працівників поліції є однією з найголовніших умов несення служби під час воєнного стану, а якість цієї підготовки наразі не є на належному рівні.

Проблема поводження зі зброєю існує і її треба якомога швидше вирішувати задля надійного захисту поліцейських та населення. Швидкість реакції на небезпеку, її оцінка та точність стрільби є основою для усіх, хто має дозвіл на носіння, зберігання, використання та застосування вогнепальної

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про Національну поліцію» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text

2. Навч.-метод. Посіб. / С. П. Максимов, О. В. Запорожанов, О. Г. Шкапа та ін.- К.: Київський нац. Ун-т внутр. Справ, 2018. С.108.

3. Основи техніки швидкісної стрільби з пістолета для працівників поліції: [навч.-метод. посіб.]/ О. В. Запорожанов, А. М. Лобода, А. В. Нестеренко, С. П. Максимов. – К.: ФОП О. С. Ліпкан, 2019. – 112 с

ОБВИНУВАЛЬНИЙ ВИРОК ЯК ЄДИНА ФОРМА ВСТАНОВЛЕННЯ ВИНИ: СТАН ТА ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ

Слєпцова Ольга Віталіївна
курсант 3 курсу ФПФППД
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Лисиця Олександра Вікторівна
курсант 3 курсу ФПФППД
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Корогод Світлана Володимирівна
старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
доктор філософії галузі права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

У сучасному демократичному суспільстві, щоб забезпечити справді дотримання принципів верховенства права та захист прав громадян від порушень, влада у формі уповноважених установ повинна керуватися законом, особливо коли йдеться про громадськість. справи. Кримінальна відповідальність особи. Недаремно Кримінальний кодекс України (далі – КК України), на відміну від інших галузей права (відсутність покарання за невинуватість), передбачає, що правові аналогії застосовуватися не можуть. Проблемою доказування вини, розробкою її понять і встановленням її вираження займалися багато вчених, зокрема Ю. М. Грошевий, І. С. Іванов, І. В. Панков, Ю. М. Семенова, С. В. Скляров, В. Д. Фінько, М. Д. Шаргородський та інші. 2 Кримінального кодексу України особа, яка вчинила злочин, вважається невинуватою і не може бути притягнута до кримінальної відповідальності. доки його вину не буде доведено в законному порядку та винесено судом обвинувальний вирок.

Отже, логічно дійти висновку, що вирок – єдиний документ, який може

встановити вину особи у вчиненні кримінального правопорушення.

Однак, в судовій практиці склалося дещо інше бачення даної норми. Це стосується звільнення від кримінальної відповідальності на підставі статті 49 КК України. Слід брати до уваги, що ст. 49 КК України застосовується до злочинів, в яких властивий матеріальний збиток, у тому числі без виключення. Нерідко, за такого виду злочинів потерпілому не вдається через наявні юридичні механізми затягування розгляду справ повернути своє майно до закінчення термінів, передбачених статтею 49 КК України [6].

Наприклад, після закінчення 10 років після скоєння тяжкого злочину, особа дає згоду на звільнення від кримінальної відповідальності на підставі статті 49 КК України, що затверджується ухвалою у справі. Однак, виникає

питання, чи можна розцінювати таку згоду як визнання провини для подачі цивільного позову, оскільки ж остання повинна бути встановлена тільки обвинувальним вироком суду (а не ухвалою).

Спершу зазначимо, яким чином йде практика в українській державі і чи є вона визначеною.Так, постановою Бердянського міськрайонного суду Запорізької області від 29 жовтня 2014 року особа була звільнена від кримінальної відповідальності на підставі статті 49 КК України [1].

Наслідком такого звільнення відповідно було закриття провадження у справі, а особі, яка заявила цивільний позов у кримінальному провадженні, повідомлено про її право подати позовну заяву про відшкодування збитків до місцевого суду згідно з положеннями цивільного процесуального законодавства.

Надалі, потерпіла сторона подала позовну заяву про відшкодування шкоди, заподіяної злочином. Рішенням Заводського районного суду Запорізької області від 18 грудня 2015 року у справі № 332/3696/15-ц [2], з яким погодився апеляційний суд Запорізької області у своїй постанові від 29 листопада 2016 року [2], позов задоволено частково та стягнуто документально підтверджені збитки, завдані скоєним злочином. При цьому суд апеляційної інстанції вказав, що без згоди особи неможливе закриття кримінального

провадження на підставі статті 49 КК України, а отже фактично особа своєю згодою визнає провину.

За таких обставин можна стверджувати, що суд, розглядаючи цивільну справ, послався на ухвалу про звільнення від кримінальної відповідальності на підставі статті 49 КК України без фактичного встановлення вини особи та обставин у справі, що є безумовним порушенням презумпції невинуватості особи. Такої позиції притримується також Європейський суд з прав людини.

Так, у рішенні «Грабчук проти України» наголошувалось, що принцип презумпції невинуватості порушено, якщо твердження посадової особи стосовно людини, обвинуваченої у скоєнні злочину, відображає думку, що людина винна, коли це не було встановлено відповідно до закону [4].

Однак, нерідко співробітники органів досудового розслідування та працівники прокуратури під час здійснення процесуального керівництва виносять постанови, заявлять клопотання до слідчого судді, в яких вже фіксується наявність вини як доведеної. В свою чергу, слідчі судді нерідко допускають таких за характером помилок, копіюючи текст таких клопотань в судове рішення, чим саме порушується принцип невинуватості.

Фактично, в подальшому вищевикладені порушення можуть мати фатальне значення для слідства, зокрема для визнання доказів допустимими та збереженню законної сили судовими рішеннями.

Підводячи підсумок, можна сказати, що констатування вини особи в інших процесуальних документах, окрім обвинувального вироку суду, є неприпустимим явищем в демократичному суспільстві, яке в подальшому може стати підставою для скасування рішень, що були прийнятті на підставі такої ухвали (оскільки сама оскарженню не підлягає).

Тому логічним було б винесення відповідного роз’яснення Верховного Суду України чи висвітлення цього питання у постанові Пленуму Верховного Суду України задля уникнення неоднозначної практики застосування норм права у такого роду справах.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Рішення Бердянського міськрайонного суду Запорізької обл. від 29.10.2014 // Архів Бердянського міськрайонного суду Запорізької області 2. Рішення Заводського районного суду Запорізької обл. від 18.12.2015 у справі № 332/3696/15-ц // Архів Заводського районного суду Запорізької області

3. Постанова Апеляційного суду Запорізької області від 29.11.2016 у справі № 332/3696/15-ц // Архів Апеляційного суду Запорізької області.

4. Пономаренко Д. Ваші докази – не докази // Закон і Бізнес: веб-сайт. URL: http://zib.com.ua/ua/print/126034yaki_naslidki_porushennya_principu_prezumpcii_nevinuvatosti.html (дата звернення: 27.04.2017).

5. Супрун Т. М. Презумпція істинності вироку у кримінальному провадженні України. Науковий вісник Ужгородського національного університету Серія: Право. 2014. Вип. 24, т. 4. С. 121–124. URL: http://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/6819/1/ПРЕЗУМПЦІЯ%20ІСТИННОСТІ%20ВИРОКУ.pdf (дата звернення: 23.04.2017).

6. Кримінальний кодекс України: закон України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних (БД) «Законодавство України»/Верховна Рада (ВР) України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (дата звернення:27.04.2017).

7. Кримінальний процесуальний кодекс України: закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // БД «Законодавство України»/ВР України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17 (дата звернення: 24.04.2017).

8. Конституція України: закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // БД «Законодавство України»/ВР України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення: 27.04.2017).

ФОРМА ТА ЗМІСТ МИРОВОЇ УГОДИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Сопилюк Анна Павлівна
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту права
та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції
Науковий керівник
Логінова Марина Вікторівна
Викладач кафедри цивільного
права та процесу
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Відповідно до частини 2 статті 207 Цивільного процесуального кодексу України, «сторони можуть укласти мирову угоду і повідомити про це суд, зробивши спільну письмову заяву...». Отже, чинний кодекс передбачає письмову форму для мирової угоди. Проте, важливо розрізняти форму укладення мирової угоди та процесуальну форму її затвердження судом. У випадку останнього, зміст мирової угоди вноситься в текст рішення суду, яким вона затверджується. З іншого боку, для укладення мирової угоди достатньо подати звичайну письмову заяву сторін чи інших осіб, які мають відповідні повноваження.

До 2017 року мирову угоду можна було укладати в двох формах: усній та письмовій. Якщо сторони усно повідомляли суду про умови мирової угоди, ці умови фіксувалися в протоколі судового засідання. У випадку подачі до суду письмової мирової угоди або письмової заяви, до якої долучалася мирова угода, ці документи приєднувалися до справи [1, с. 295]. Однак навіть тоді письмова форма визнавалася більш переважною, оскільки вона сприяла більш ефективному контролю за виконанням умов мирової угоди та спрощувала судову перевірку при її затвердженні [2, с. 482].

Важливою рисою письмової заяви, в якій фіксуються умови мирової угоди, є її спільний характер. Іншими словами, закон передбачає укладення

єдиного письмового документу, на кінці якого повинні стояти підписи всіх сторін (або інших осіб, що мають повноваження укладати мирову угоду). Цей підхід має важливі переваги [4, с. 4]. По-перше, він не допускає можливості одній стороні зловживати своїм становищем на шкоду інтересам іншої сторони. По-друге, спільний підпис на єдиному документі спрощує завдання суду щодо перевірки відповідності мирової угоди вимогам закону (наприклад, чи було вільним волевиявлення сторін при укладенні мирової угоди).

Зважаючи на поступове впровадження системи електронного правосуддя в Україні [3], виникає питання щодо можливості укладення мирової угоди в електронній формі. Згідно з частиною 8 статті 14 ЦПК України, «особи, які зареєстрували офіційні електронні адреси в Єдиній судовій інформаційно-комунікаційній системі, можуть подавати процесуальні документи, здійснювати інші процесуальні дії в електронній формі виключно за допомогою Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи з використанням власного електронного цифрового підпису...» [1, с. 32]. Таким чином, можливість подати до суду електронну спільну заяву, в якій будуть викладені умови мирової угоди, в справі існує. Головне, щоб ця електронна заява була підписана електронними цифровими підписами обох сторін. Технічні та програмні засоби для реалізації цієї можливості також доступні [2, с. 5].

При визначенні прав та обов'язків сторін щодо предмета спору у мирній угоді, важливо дотримуватися деяких загальних правил, інакше суд може не погодитися з такою угодою. Перше правило вимагає, щоб сторони не визначали свої права та обов'язки стосовно предмета спору, який вилучений із цивільного обігу або обмежений в обігу [1]. Друге правило обмежує сторони в розпорядженні предметом спору, на який у них є права [4]. Третє правило забороняє розпоряджатися предметом спору, який перебуває під арештом або є предметом іншої судової справи, оскільки це може порушити права інших осіб. Ігнорування цих загальних правил при укладенні мирової угоди може призвести до того, що суд не погодиться з нею. Наприклад, у одній цивільній

справі суд відмовив у затвердженні мирової угоди через те, що спірне майно було предметом договору іпотеки, під час якого майно було під арештом і перебувало під забороною від сторони старшого державного виконавця [3].

Як було зазначено, процесуальне законодавство не надає докладного опису змісту мирової угоди. Однак, щоб уникнути майбутніх суперечок щодо виконання угоди, важливо чітко визначити порядок та строки виконання обов'язків у рамках мирової угоди (ч. 1 ст. 208 ЦПК України). Наприклад, у іншій цивільній справі суд відмовив у затвердженні мирової угоди, в якій сторони зобов'язувалися підтримувати добросусідські відносини та використовувати спільне майно без конфліктів [1]. Умови цієї угоди були нечіткими і не давали можливості примусити сторони до виконання їхніх зобов'язань.

Головна мета мирової угоди полягає в врегулюванні спору, пов'язаного із матеріальними правами та обов'язками сторін. Проте нічого не заважає сторонам включити до змісту мирової угоди певні процесуальні питання, наприклад, стосовно розподілу судових витрат. Зазвичай, судові витрати оплачує сторона, яка програла цивільну справу. Проте, оскільки під час укладення мирової угоди немає визначених переможців чи переможених, розподіл судових витрат вирішується за домовленістю сторін справи. Згідно зі статтею 142 ЦПК України, якщо сторони не домовились про розподіл судових витрат, то кожна сторона несе половину витрат.

Важливо мати на увазі, що закон надає певні пільги щодо повернення частини судових зборів при укладенні мирової угоди. Наприклад, якщо позивач та відповідач уклали мирову угоду в суді першої інстанції до винесення рішення суду, то позивачу повертається 50% суми судового збору, оплаченого ним з державного бюджету (або 60% у разі угоди, укладеної після медіації). У разі укладення мирової угоди в апеляційних чи касаційних судах, апелянту (касатору) повертається 50% судового збору, який був оплачений під час подання апеляційної (касаційної) скарги (або 60% у разі угоди після медіації) [2].

Отже, мирова угода в цивільному процесі є альтернативою для вирішення суттєвих питань цивільної справи, якщо сторони виконують вимоги, встановлені законом, щодо форми та вмісту такої угоди. Якщо форма укладення мирової угоди повністю регулюється цивільним процесуальним законодавством, то її зміст визначається як процесуальним, так і матеріальним законодавством, залежно від того, яка матеріально-правова основа лягла в основу мирової угоди. Якщо сторони не дотримуються вимог щодо форми та вмісту мирової угоди, суд не має права затверджувати її та завершувати цивільне провадження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Куницький Є. В. Мирова угода як форма примирення сторін у цивільному процесі. Право і суспільство 3 2020 р. 68-74 с.

2. Опарін К. Г. Мирова угода у цивільному процесі. Архів кваліфікаційних робіт 2020 р.

3. Пахомова Анна Олександрівна. Особливості правової природи мирової угоди у цивільному процесі. 2022 р. 94 с.

4. Соколянський Д. В. Мирова угода сторін у цивільному судочинстві України: постановка проблеми. Актуальні проблеми держави і права. 2012. № 66. С. 348–353. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2012_66_52

ВІДЕО-КОНФЕРЕНЦІЇ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Сопилюк Анна Павлівна
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту права
та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції
Науковий керівник
Логінова Марина Вікторівна
Викладач кафедри цивільного
права та процесу
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Використання та застосування інформаційних технологій у цивільному процесі має важливе значення для забезпечення доступності правосуддя, підвищення ефективності судової системи, зменшення витрат на судовий процес і полегшення участі учасників у судовому процесі. За допомогою сучасних технологій можна покращити взаємодію між судами та учасниками процесу, а також удосконалити внутрішню роботу судів.

Необхідно відзначити, що не дивлячись на технологічний прогрес, завдання та функції судів залишаються незмінними, і інформаційні технології не змінюють суті правосуддя. Використання цих технологій є складним завданням, яке потребує аналізу доцільності, ефективності та відповідності основним принципам і інститутам цивільного процесу.

Інформаційні технології, також відомі як інформаційно телекомунікаційні технології, є системою методів, процесів та засобів використання обчислювальної техніки і засобів зв'язку з метою ефективної організації діяльності людей [1, с. 48].

Завдяки інформаційним технологіям здійснюється інформаційне забезпечення в цивільному процесі України. Це включає в себе надання та отримання інформації про справу, що перебуває у судовому провадженні, та результати її розгляду. Суб'єктами інформаційного забезпечення є сторони справи, заявники, треті особи з самостійними вимогами і інші особи, які мають

право звертатися до суду щодо захисту прав інших осіб.

Правовими засобами інформаційного забезпечення є судові повідомлення, розміщення інформації на офіційних сайтах судів, направлення процесуальних документів та участь у судових засіданнях з використанням відео-конференційного зв'язку, оголошення судових рішень та розміщення їх текстів в Єдиному державному реєстрі судових рішень [3].

Незважаючи на технологічний прогрес, важливо забезпечити доступність інформації для всіх учасників цивільного процесу, включаючи тих, хто не має доступу до сучасних засобів отримання інформації. Таким особам повинна бути надана можливість отримувати інформацію загальнодоступними засобами зв'язку, такими як пошта, телефон і телеграф. Загалом, інформаційні технології відіграють важливу роль в сучасному цивільному процесі, полегшуючи доступ до правосуддя та покращуючи ефективність судової системи [4].

Система відео-конференції стала важливим інструментом, який гарантує громадянам максимальну доступність правосуддя у всіх сферах судової діяльності. В контексті судової роботи, ця система представляє собою комплекс апаратних та програмних засобів, які дозволяють передавати інформаційні повідомлення між суб'єктами процесуальної діяльності в режимі реального часу через захищені канали зв'язку [2]. Вона є безпосередньою гарантією для забезпечення механізму реалізації основних принципів права, які забезпечують його максимально ефективне застосування у процесі вдосконалення системи електронного правосуддя.

Особливості використання відео-конференції в цивільному процесі можуть бути регульовані нормами цивільно-процесуального законодавства. У цьому контексті пропонується введення наступних механізмів для врахування думки сторін у судових засіданнях за допомогою відео-конференції:

а) Суд не має права задовольнити клопотання учасника процесу щодо участі у судовому засіданні в режимі відеоконференції, якщо інша сторона заперечує це, проте готова компенсувати судові витрати незалежно від результату судового розгляду.

б) Суд має право прийняти рішення про використання відеоконференції незважаючи на заперечення особи, яка бере участь у справі, із її погодженням на відшкодування відповідних витрат у випадку, коли неможливість особистої участі у судовому засіданні обумовлена станом здоров'я або іншими суттєвими причинами.

в) Суд не має права відмовити у використанні відеоконференції, якщо всі особи, які беруть участь у справі, згодні на її використання і технічні умови дозволяють це [3].

Отже, ці механізми дозволяють забезпечити баланс між доступністю правосуддя та інтересами учасників процесу, забезпечуючи при цьому ефективний судовий процес в умовах використання сучасних технологій. Активне впровадження в практику судів систем інформатизації та автоматизації судочинства сьогодні є важливою умовою успішного розвитку судової системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дрогозюк, Крістіна Борисівна, К. Б. Дрогозюк. Процесуальний порядок участі у цивільному процесі у режимі відеоконференції. 2021 р. 48 с.
2. ДСА України оприлюднила нову редакцію Порядку роботи з технічними засобами відеоконференцзв’язку поза межами приміщення суду [Електронний ресурс] // Судова Влада України. 2020. Режим доступу до ресурсу: https://court.gov.ua/press/news/929432/.
3. Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2: Постанова Кабінету Міністрів України від від 11 березня 2020 р. № 211[Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/211-2020-п#Text
4. Сущенко Ю. Суд & пандемія. Сучасні судові реалії в умовах карантину [Електронний ресурс] / Юрій Сущенко // Ліга: Закон. 2021. Режим доступу до ресурсу: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA014678.

ДО ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ У ФРАНЦІЇ ТА НІМЕЧЧИНІ

Сорока А. Л.
здобувачка вищої освіти
Львівський національний університет
імені Івана Франка
Брацук І. З.
к.ю.н., доцент
Львівський національний університет
імені Івана Франка

Вступ. Багато країн Європейського Союзу активно працюють над створенням національних систем інформаційної безпеки, які можуть швидко реагувати на різноманітні загрози. Ці дії належно регулюються законодавчою базою. Досвід країн ЄС, зокрема Німеччини та Франції, свідчить про те, що високий рівень інформаційної безпеки можливий за умови належного законодавчого забезпечення та ефективних організацій. Останні події підкреслюють наявність кризи в цій сфері на міжнародному та регіональному рівнях. Тому основною проблемою стає розробка ефективних законів з інформаційної безпеки. Хоча існують правові рамки в країнах ЄС, відмічається невідповідність підходів до цієї проблеми, що ускладнює правове регулювання. Отже, важливо вивчити досвід держав ЄС та адаптувати їхні стандарти для ефективного забезпечення інформаційної безпеки в умовах змін міжнародної безпеки і зовнішньої політики.

Мета роботи. Дослідження та розробка цілісних поглядів на функціонування системи забезпечення інформаційної безпеки в державах-членах ЄС та їх вплив на регіональну систему безпеки.

Матеріали та методи. Матеріал для аналізу було отримано з різних джерел, таких як статті та публікації відомих вчених, національні стратегії кібербезпеки країн (зокрема Німеччини та Франції), а також законодавчі акти, пов'язані із захистом інформаційних систем. У процесі написання були

використані наступні методи: порівняльний аналіз для визначення спільних та відмінних рис у підходах до інформаційної безпеки. Зокрема, під час дослідження детально було розглянуто структури інституцій, які відповідають за розробку та впровадження політики інформаційної безпеки в конкретній країні. Важливу частину дослідження становив аналіз законодавчих засад інформаційної безпеки та їхнього впливу на кіберзахист. Окрім того, використано концептуальний підхід до визначення стратегічних напрямків у сфері інформаційної безпеки, зокрема заходів щодо захисту критичної інфраструктури та розвитку міжнародного співробітництва у сфері кіберзахисту.

Результати та обговорення. Вивчення практики країн ЄС у сфері забезпечення інформаційної безпеки та боротьби з кіберзагрозами показує відсутність єдиної системи у цій сфері через різні правові механізми кожної країни. Аналізуючи національне законодавство, можна визначити унікальні системи захисту інформації [1, с. 129].

Щодо поняття інформаційної безпеки, вчені наголошують на її важливості для сталого розвитку держави. Різні автори розглядають її як статус правових норм та систему захисту інформації [2].

Досліджуючи правові рамки інформаційної безпеки, наголошено на прикладах Німеччини та Франції. В Німеччині, закони про захист інформації та свободу інформації відображають важливість доступу до інформації та захисту даних [3].

Цікаво відзначити, що Федеральна служба інформаційної безпеки (BSI) Німеччини виконує ключову роль у координації та забезпеченні безпеки інформаційних технологій [3].

BSI, частина Федерального міністерства внутрішніх справ Німеччини, виконує функції забезпечення внутрішньої безпеки та боротьби з кіберзагрозами. Згідно із Законом про Федеральне управління інформаційної безпеки, BSI аналізує інформацію про кіберзагрози, виявляє нові види кібератак та розробляє відповідні контрзаходи [2, с. 78]. Функції BSI також включають

оцінку ризиків використання інформаційних технологій та видачу сертифікатів національним системам зв’язку.

Німеччина створила Національний центр кібербезпеки (NCAZ) для оптимізації співпраці між державними органами та поліпшення координації заходів проти кібератак. Цей центр взаємодіє з іншими суб'єктами кібербезпеки в ЄС, НАТО та міжнародних організаціях [5, с. 32]. Федеральне управління з питань захисту Конституції (BfV) та управління інформаційних операцій, зокрема ВІКМО, також відіграють роль в інформаційній безпеці, зосереджуючись на боротьбі з кіберзлочинністю [6, с. 249].

Німеччина обрала тактику "активної оборони" для протидії кіберзагрозам, зосереджуючись на розробці нових методів кібератак та проведенні операцій з деструктивним впливом [6, с. 249]. Новий Федеральний закон про захист даних (BDSG), що набрав чинності в 2018 році, адаптує національне законодавство до регламенту ЄС з захисту персональних даних.

У Франції подібна тактика для інформаційної безпеки також діє успішно.

У березні 2015 року був виданий Декрет № 2015-351 [8] від 27 березня 2015 року щодо безпеки інформаційних систем операторів, важливих для життєдіяльності країни. Цей документ встановлює умови для визначення правил безпеки, необхідних для захисту інформаційних систем операторів, які мають важливе значення, впровадження систем виявлення подій, що впливають на безпеку цих інформаційних систем, інформування про інциденти, що впливають на безпеку або функціонування інформаційних систем, здійснення контролю над інформаційними системами. Також встановлюються критерії, що дозволяють операторам ідентифікувати інформаційні системи та правила інформаційної безпеки. Основний документ, який визначає стратегічні напрямки французької державної політики в галузі безпеки, - Біла книга з оборони та національної безпеки 2008 року, визначає великомасштабні атаки на інформаційні системи серед найбільш ймовірних загроз для Франції і європейської спільноти в цілому. Головні шляхи протидії цим загрозам, зазначені в документі, - співпраця у протидії атакам на інформаційні системи,

насамперед у межах ЄС; проведення як відкритих, так і прихованих активних заходів для протидії проявам агресії в інформаційних мережах; навчання кібервійськ на професійній основі. У 2013 році під наглядом Франсуа Олланда була опублікована четверта Біла книга. Наша думка полягає в тому, що особливістю цього документа є визнання військових операцій як 'найважливішого елементу безпеки'. П'ятий документ, під незначно відмінною назвою ('Strategic Defense Review and National Security'), був опублікований наприкінці 2017 року під наглядом Еммануеля Макрона. Зазначається, що цей документ приділяє велику увагу інформаційним загрозам та заходам протидії, вказуючи, що окремі атаки в кіберпросторі через свій масштаб та тяжкість можуть бути класифіковані як збройна агресія. Для втілення загальних напрямків забезпечення безпеки, визначених у Білій книзі з оборони та безпеки в інформаційній галузі, було розроблено нормативний акт - Французька стратегія безпеки та оборони інформаційних систем [9], яка була опублікована 15 лютого 2011 року Національним агентством із безпеки інформаційних систем. Зазначена стратегія ґрунтується на чотирьох цілях: забезпечення кіберзахисту світового рівня, гарантування свободи прийняття рішень у Франції захистом конфіденційної та секретної інформації, посилення кібербезпеки критичної національної інфраструктури, забезпечення безпеки в цивільному кіберпросторі.

Також важливо відзначити, що незважаючи на загальний відсутній організаційної цілісності, єдиний координуючий орган із захисту інформаційної безпеки, національна система Франції містить як активні (розвиток інформаційної сфери, отримання необхідної інформації), так і пасивні (захист власних інформаційних ресурсів, систем, національної ідентичності) компоненти для захисту національних інтересів у сфері інформаційної безпеки. Крім того, виконавчі органи забезпечують розвиток власного інформаційного простору та інфраструктури, а спецслужби приймають заходи щодо їх захисту. Слід також відзначити, що для протидії загрозам інформаційної безпеки, а також для побудови єдиної національної системи захисту критичної

інфраструктури від кіберзагроз, у 2009 році було створено Національне агентство з безпеки інформаційних систем (ANSSI) в рамках SGDSN. З метою підтримки діяльності урядових агентств у критичних умовах SGDSN відповідає за надійність, конфіденційність, функціональність засобів урядового зв'язку.

Висновки. У підсумку наукового дослідження, присвяченого аналізу інформаційної безпеки та кіберзахисту в Німеччині та Франції можна зробити кілька важливих висновків. Перш за все, різноманітність стратегій та підходів до кібербезпеки в країнах Європейського Союзу відображається в національних програмах та законодавчих актах, що стверджує важливість адаптованості до конкретних потреб та загроз. Дослідження також виявило, що інформаційна безпека в усіх трьох країнах є важливим компонентом національної безпеки. Наприклад, існування Агентства національної безпеки систем (ANSSI) у Франції та Федерального офісу інформаційної безпеки (BSI) в Німеччині підкреслює вагу цього питання. Організаційна структура та правові норми, що регулюють інформаційну безпеку, виявилися ключовими аспектами у формуванні ефективних стратегій кіберзахисту. Розбіжності в таких аспектах вказують на унікальність кожної країни, але водночас визначають потребу у співпраці та обміні досвідом між ними. Крім того, активна участь у міжнародній співпраці та адаптація до нових технологічних викликів визначають успіх країн у забезпеченні інформаційної безпеки. Кіберзахист стає все важливішим у світі, де технології розвиваються швидкими темпами. Спільна робота та гнучкі стратегії грають ключову роль у забезпеченні безпеки інформації для країн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Василенко Д. П., Маслак В. І. (2010). Законодавство провідних країн світу в сфері захисту інформації. Вісник КДУ імені Михайла Остроградського. Випуск No 61, частина 1. Частина 1. С.129. [Vasylenko D. and Maslak V. A Legislation of Leading Countries of the World is in Sphere of Defence of Information. Scientific journal “Transac- tions of Kremenchuk Mykhailo

Ostrohradskyi National University" 61(2) part1].

2. Ліпкан В. А., Максименко Ю. Є., Желіховський В. М. (2006). Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції / Навчальний посібник. К.: КНТ. [Lipkan V., Maksymenko Y., and Jelihovsky V. 2006. Information security of Ukraine in the conditions of European integration. Kiev: KNT].

3. Ткачук Т. Ю. Забезпечення інформаційної безпеки у країнах центральної Європи. Юридичний науковий електронний журнал. 2017 No 5. Ст.106 [Tkachuk T. 2017. Information security ensuring in the countries of central Europe. [Juridical scientific and electronic journal, accessed 9 July 2020. Available via the internet at: <http://lsej. org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=80>.

4. Климчук О. О., Ткачук Н. А. (2015). Роль і місце спецслужб та правоохоронних органів провідних країн світу в національних системах кібербезпеки. Інформаційна безпека людини, суспільства, держави. No 3 (19). С.75-83. [Klymchuk O., Tkachuk N. 2015. Role of law enforcement bodies and special services in national cyber se- curity systems of leading countries. Scientific Journal Series «Juridical sciences», Information Security of the Person, Society and State 19 (3)].

5. Чернухін І. О. (2014). Досвід Федеративної Республіки Німеччини в побудові системи захисту інфраструктури / І. О. Чернухін // Інформаційна безпека людини, суспільства, держави. – 2014. – No 1(14). – С. 32 [Chernouhin I.The experience of the Federal Republic of Germany in the field critical infrastructure protection from cyber threats. Scientific Journal Series «Juridical sciences» Information Security of the Person, Society and State 14(1)].

6. Ткачук Т. Ю. (2018). Забезпечення інформаційної безпеки в умовах євроінтеграції України: правовий вимір: моногр. К.: ВД «АртЕк». [Tkachuk T. 2018. Legal providing of information security in conditions of European integration of Ukraine: legal dimension. Kiev: ph-artec].

7. Шемчук В. В. (2019). Зарубіжний досвід забезпечення інформаційної безпеки держави. Порівняльно- аналітичне право. 2019, No 2 Ст.189 [Shemchuk V. 2019. Foreign Experience in Providing Information Security of

State. Comparative analytical law 2 part1].

8. Publication du décret n° 2015-351 du 27 mars 2015 relatif à la sécurité des systèmes d'information des opéra- teurs d'importance vitale. Accessed 9 July 2020. Available via the internet at: <https://www.ssi.gouv.fr/publication/ publication-du-decret-n-2015-351-du-27-mars-2015-relatif-a-la-securite-des-systemes-dinformation-des-operateurs- dimportance-vitale/>.

9. La stratégie de la France en matière de cyberdéfense et cybersécurité. Accessed 9 July 2020. Available via the internet at: <https://www.ssi.gouv.fr/publication/la-strategie-de-la-france-en-matiere-de-cyberdefense-et-cy- bersecurite/>.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ДОСЛІДЖЕНЬ ТЕОРІЇ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Сорокін Роман Олександрович
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Таймасханов Халід Сайд-Магомедович
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Науковий керівник:
Первій Віта
доктор філософії**,**
викладач кафедри
оперативно-розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

На сучасному етапі розвитку України спостерігається зміна політичного, економічного, соціального та правового курсу суспільства, а також значне погіршення криміногенної ситуації в країні. Ця ситуація спонукає до формування спеціалізованої системи наукових знань, яка вивчає характеристики незаконних діянь і найбільш ефективні, переважно приховані методи, засоби та заходи, використовувані правоохоронними органами під час оперативно-розшукових дій.

Теорія оперативно-розшукової діяльності в юридичних науках визнається як засіб забезпечення практичної профілактики порушень закону шляхом комплексного використання наукових висновків і рекомендацій, необхідних для успішної організації та проведення оперативно-розшукових операцій, включаючи методичні, правові, організаційні, інформаційні та інші ключові

аспекти [1, с. 38]. Ця теорія має свою основу в численних наукових розробках минулого і сучасності, а основними джерелами є законодавство, яке регулює операційну діяльність в Україні.

За останнім часом виникає актуальне питання наукового та теоретичного осмислення суті та змісту слідчих дій, оскільки введення реформи у кримінально-процесуальне та оперативно-розшукове законодавство у Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» надає їй офіційне визначення як «системи видимих та невидимих дій по пошуку, розвідці та контррозвідці з використанням оперативних і оперативно-технічних засобів». Законодавство передбачає її комплексний характер, який може бути поділений на три основні напрямки: пошук, розвідка та контррозвідка [2, с. 11].

Спільною рисою для усіх цих напрямків оперативно-розшукової діяльності є захист виявлених об'єктів від злочинів, усунення причин і умов злочину, а також своєчасне виявлення та припинення незаконної поведінки. Ці основні принципи були розроблені багатьма українськими вченими. З урахуванням наукового матеріалу дослідники прийшли до висновку, що теорія розслідування є науковою галуззю, яка вивчає закономірності механізму вчинення серйозних і особливо серйозних злочинів, придушення злочинності, збір, оцінка та використання фактичних даних про правові, організаційні, методичні та тактичні основи успішного використання сил, засобів і заходів у боротьбі зі злочинністю.

Правове регулювання оперативного розшуку стосується питань правових відносин, що виникають у рамках цієї сфери. Це питання завжди привертало увагу дослідників і було в центрі їхніх наукових інтересів. І це не випадково [2, с. 5].

Проте слід відзначити, що цей закон не лишений недоліків. Деякі його положення можуть бути неоднозначними, суперечливими та піддаються різним інтерпретаціям. Із аналізу Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» можна зробити висновок, що необхідно внести суттєві зміни до цього закону. Найкращим способом вирішення цієї проблеми є розробка та

прийняття нової редакції закону. Тим не менш, ці недоліки є характерними для законів, що регулюють оперативно-розшукову діяльність [3, с. 6].

Аналізуючи це питання, А. А. Полтавський зазначає, що «оперативно розшукова діяльність ніколи не була процесуальною діяльністю, і відповідно отримана через неї інформація, наприклад, про особу, причетну до злочину, повинна була бути «легалізована» у порядку, встановленому чинним на той час кримінальним процесуальним законом» [4, с. 3].

Підстави та порядок проведення оперативно-розшукових заходів регулюються - Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» [4, с. 4]

Правові відносини найкраще відображають специфіку механізму правового впливу та чітко висвітлюють специфіку правових методів, які використовуються різними галузями права для регулювання таких відносин. Реальне життя правової держави проявляється в правових відносинах, їхньому виникненні та припиненні, а також зміні, виникненні прав та обов'язків.

Отже, визнання законності правових відносин у сфері оперативного розшуку дозволяє зробити практичні та науково значущі висновки. Визначити найважливіший аспект фактичної реалізації цього правового регулювання, вказати на можливість практичного виконання норм в правах та обов'язках осіб, які беруть участь у оперативно-розшукових операціях.

Дослідження теорії слідчих дій йде в ногу із сучасним інтенсивним розвитком наук кримінально-правового спрямування. Загалом відомо, що теорія пошукових операцій не була винаходом «з нуля». Вона розвивалася і розвивається на основі інших галузей, в основному у сфері кримінального права (криміналістика, кримінальний процес, кримінологія, кримінальне і кримінально-виконавче право). Наукові досягнення у цих галузях, особливо у кримінальному судочинстві, стали обов'язковими для використання у слідчій практиці з моменту набуття чинності Кримінальним процесуальним кодексом України. З іншого боку, теорія оперативно-розшукових справ вносить свій внесок у інші наукові теорії в сфері кримінального правосуддя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Албул, Сергій Володимирович. Оперативний пошук як організаційно-тактична форма оперативно-розшукової діяльності кримінальної поліції України: поняття та сутність. Scientific bases of solving of the modern tasks 2020 р. 138-144 с.

2. Ганзевич В. В. До питання аналізу проблем теорії і практики оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України в сучасних умовах. 2023 р. 49 с.

3. Павленко С. Поняття та класифікація оперативно-тактичних рішень у теорії оперативно-розшукової діяльності. Проблеми законності 2020 р. 216-232 с.

4. Первій Віта Юріївна. Негласні слідчі (розшукові) дії як засоби процесу доказування у злочинах, пов'язаних зі зловживанням владою або службовим становищем. The 7th International scientific and practical conference The world of science and innovation(February 10-12, 2021) Cognum Publishing House, London, United Kingdom. 2021. 1055 p.

ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІГРАФІЧНОГО ТЕСТУВАННЯ ДЕТЕКТОРА БРЕХНІ У ДІЗНАННІ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ

Сорокін Роман Олександрович
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Науковий керівник:
Федченко Володимир Михайлович
професор кафедри кримінального процесу
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

В сучасному світі, де кримінальні провадження вимагають вдосконалення та використання новітніх методів, питання ефективності поліграфічного тестування, чи детектора брехні, набуває особливої актуальності в правоохоронних органах. Обрана тема обумовлена потребою в розгляді ефективності, надійності та можливих обмежень при використанні цього інструменту.

Так, враховуючи зміст частини 2 статті 28 Конституції України, де визначено, що жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідам, відповідні опитування, такі як медико психологічні досліди, повинні здійснюватися лише за наявності письмової згоди особи, яка погоджується на їх проведення. Ця норма визнає невиборність і недоторканність особистої сфери та визнає право кожної особи вирішувати, чи погоджується вона на участь у відповідних дослідах, які можуть включати опитування або інші форми наукового вивчення [1 с. 52].

Забезпечення письмової згоди визнається як важливий етап в здійсненні будь-яких досліджень, спрямованих на вивчення психологічного або медичного стану особи. Це підкреслює принцип поваги до особистої автономії та індивідуальних прав кожної людини.

Переваги та ризики використання поліграфічного тестування стали

предметом вивчення через зростання інтересу до його використання у кримінальних провадженнях. Важливо з'ясувати, які саме питання можуть бути ефективно вирішені за допомогою поліграфа, а також які фактори можуть впливати на точність його результатів [2 с. 97].

Однією з ключових проблем є врахування психологічного стану особи, яка проходить тестування, оскільки емоційний стан може спотворити результати. Важливо провести аналіз впливу психологічних факторів на об'єктивність поліграфічного тестування та з'ясувати, наскільки він може бути надійним у відображенні правдивості відповідей особи.

Паралельно з цим, дослідження повинно включати аналіз можливих помилок та визначення чинників, які можуть призвести до ложнопозитивних результатів. Це дозволить зрозуміти межі застосування поліграфічного тестування і визначити його придатність для використання в конкретних умовах кримінального розслідування.

Завершально, порівняльний аналіз поліграфічного тестування з іншими методами виявлення брехні може розкрити переваги та недоліки кожного методу. Важливо розглянути альтернативні підходи та їх ефективність для того, щоб визначити оптимальний інструмент для використання в конкретних кримінальних провадженнях.

Отже, судова практика з використання комп'ютерного поліграфа (детектора брехні) свідчить про його активне застосування під час досудового розслідування кримінальних проваджень та спроби сторін використати його результати під час судового розгляду, надаючи їх для дослідження та оцінки суду. Суд повинен враховувати деякі ключові аспекти, пов'язані з використанням поліграфа в судовому процесі.

Зокрема, важливо врахувати, що надання суду результатів, отриманих в ході досудового розслідування за допомогою комп'ютерного поліграфа, може порушувати принцип безпосередності у сприйнятті доказів судом, як передбачено статтею 23 Кримінального процесуального кодексу (КПК). Достовірність показань особи має бути предметом оцінки виключно судом [3].

Додатково, важливо зауважити, що особа, яка проводить дослідження або опитування за допомогою комп'ютерного поліграфа, повинна мати відповідну кваліфікацію та бути включеною до реєстру атестованих судових експертів. Оскільки відсутнє чітке законодавче регулювання проведення такої експертизи, важливо визначити правила та стандарти для здійснення таких процедур.

Також важливо враховувати, що висновок поліграфолога не є висновком експерта в розумінні КПК, і проведення такого опитування можливе лише за добровільною згодою особи. Результати поліграфічного тесту не можуть бути використані як самостійні докази, а лише у сукупності з іншими припустимими доказами [4 с. 123].

З урахуванням активного використання поліграфа та відсутності чіткого регулювання, внесення відповідних змін до КПК може бути доцільним для унормування використання поліграфа у кримінальних провадженнях, визначення підстав та умов його застосування та чіткої процедури використання результатів у судовому процесі.

У підсумку, ретельний аналіз ефективності та надійності поліграфічного тестування в кримінальних провадженнях є необхідним для забезпечення справедливості та об'єктивності в розслідуванні злочинів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Доказування у кримінальному провадженні: курс лекцій. Харків. нац. ун-т внутр. справ, Ф-т № 1, Каф. кримін. процесу та організації досуд. слідства Харків: ХНУВС, 2018. 156 с.

2. Докази та доказування у кримінальному провадженні: навч. Посібник Р. І. Благута, Ю. В. Гуцуляк, О. М. Дуфенюк та ін. ЛьвДУВС, 2018. 272 с.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст. 88) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text.

4. Стахівський С. М. «Теорія і практика кримінально-процесуального доказування»: монографія, Київ, 2005. 272 с.

ГОНОРАР УСПІХУ АДВОКАТА: ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Станішевська Оксана Сергіївна
Науковий керівник:
аспірантка кафедри міжнародного,
цивільного та комерційного права
Грабазей Анастасія Іванівна
студентка 4 курсу,
факультету міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ

Вступ./Introductions. Роль адвокатської діяльності посідає важливе місце в демократичному суспільстві. Так, складна та напружена праця адвокатів вимагає належного заохочення у вигляді її оплати. Наразі, одною із актуальних тем для дискусій залишається питання отримання адвокатами винагороди. Обговорюючи теми зменшення чи збільшення витрат на професійну правничу допомогу, критерії належного підтвердження витраченого часу адвокатом, науковці та правники зачіпають й проблемні аспекти концепції «гонорару успіху».

Мета роботи./Aim. Метою наукової роботи є аналіз правової сутності «гонорару успіху», тлумачення поняття, а також аналіз проблемних аспектів особливостей застосування та існування в практичній діяльності такого способу оплати діяльності адвоката, з огляду на судову практику, законодавство України та досвід зарубіжних країн.

Матеріали та методи./Materials and methods. У процесі написання наукової роботи було застосовано такий спеціальний метод пізнання правових явищ, як метод контент-аналізу. Узагальнено наукову інформацію, висвітлено та досліджено основні проблемні аспекти існування «гонорару успіху», як одного із способу обчислення та визначення оплати діяльності адвоката.

Результати та обговорення./Results and discussion. У першу чергу, дискутуючи на тему виплати винагороди, важливо звернутися до Закону

України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року № 5076-VI. Зокрема, ч. 1 ст. 30 визначено, що гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правничої допомоги клієнту [1]. З огляду на тему наукової роботи, варто наголосити на тому, що законодавство України не містить чіткого поняття «гонорару успіху» адвоката.

Відсутність правової регламентації призводить до численних дискусій серед провідних науковців-правників. Так, науковці Згама А. О. та Зятіна Д. В. зазначають, що суть імовірного гонорару (гонорару успіху) зводиться до отримання адвокатом єдиної винагороди (гонорару), безпосередньо пов'язаної із фактом позитивного результату для клієнта в його справі, у формі, визначеній на договірних засадах між останнім й адвокатом [2].

У свою чергу, Заборовський В. В. вказує, що під «гонораром успіху» слід розуміти домовленість між адвокатом і його клієнтом, що передбачає виплату гонорару (його розмір) залежно від досягнення наперед обумовленого результату, якого очікує клієнт та на який спрямована професійна діяльність адвоката [3, с. 197].

На нашу думку, вищевказані тлумачення чітко кореспондуються з практичним застосуванням даного явища у правовій площині зарубіжних країн. Зокрема, «гонорар успіху» достатньо поширена форма оплати послуг адвоката в країнах англосаксонської правової системи, такий спосіб винагороди застосовується й у Німеччині, Франції, Австралії, Туреччині та інших країнах світу.

Аналізуючи можливість застосування «гонорару успіху» в Україні, варто ствердно зазначити, що національне законодавство не містить будь–яких заборон на існування та застосування обумовленої форми оплати адвокатських послуг. Окрім того, Рішенням №35 Ради адвокатів України «Про розгляд звернення адвоката Дроздова О.М. щодо «гонорару успіху» адвоката за надану правничу (правову) допомогу» від 12.04.2019 року, роз'яснено, що адвокат має право отримувати «гонорар успіху» за надану правничу (правову) допомогу,

розмір якого чинним законодавством не обмежений та визначається договором про надання правової допомоги між адвокатом та клієнтом [4].

Постановою Великої Палати Верховного Суду від 12.05.2020 року у справі № 904/4507/18 провадження № 12-171гс19 [5] фактично, було зроблено висновок про можливість практичного застосування «гонорару успіху» у якості способу оплати винагороди адвокату, оскільки суд стягнув з відповідача витрати на професійну правничу допомогу (гонорар адвокату), що були визначені договором про надання правової допомоги як «гонорар успіху».

До того ж, посилаючись на численну практику Європейського суду з прав людини, Верховний Суд визнав право на застосування «гонорару успіху» таким, що відповідає принципу свободи договору. Окрім того, у разі вирішення питання щодо розподілу судових витрат, з урахуванням вищевказаного, суд повинен оцінювати витрати, що мають бути компенсовані за рахунок іншої сторони, ураховуючи як те, чи були вони фактично понесені, так і оцінювати їх розумність.

Складно оминути Постанову Верхового Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 15 вересня 2022 року у справі № 915/294/21, у якій зазначено, що при визначенні суми відшкодування суд має виходити з критерію реальності адвокатських витрат (встановлення їхньої дійсності та необхідності), а також критерію розумності їхнього розміру, з огляду на конкретні обставини справи та фінансовий стан обох сторін [6].

У контексті написання наукової роботи, не менш важливим, з огляду на порушену проблематику, є аналіз Правил адвокатської етики, затверджених Звітно-виборним з'їздом адвокатів України від 09 червня 2017 року (зі змінами). Зокрема, ст. 28 передбачено, що порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата тощо), підстави для зміни його розміру, порядок сплати та умови повернення визначаються в договорі про надання правової допомоги. Розмір гонорару визначається за погодженням адвоката з клієнтом. Адвокат має право у розумних межах визначати розмір гонорару, виходячи із власних міркувань [7].

На нашу думку, зважаючи на домінування диспозитивного методу у договірних правовідносинах та відсутність прямої заборони у законодавстві України на застосування такого явища як «гонорару успіху», необхідно акцентувати увагу не на можливості, а саме на доцільності та розумності обрання такого способу оплати діяльності адвоката. З одного боку, погодження виплати «гонорару успіху» спонукатиме адвоката до покращення його діяльності, слугуватиме певним мотивуючим чинником. Проте, з іншого боку, такий спосіб оплати може посприяти і зловживанню своїми правами та обов'язками з боку клієнта.

Крім того, акцентуємо увагу на тому, що теоретично, «гонорар успіху» як форма сплати винагороди, може бути застосований в будь-яких спірних правовідносинах незалежно від форми судочинства. Однак, на практиці, деякі адвокати вважають недоцільним його застосування в кримінальних справах, сімейних спорах під час розірвання шлюбу, стягнення аліментів або поділу спільно нажитого майна [8, с. 85]. Існує й думка, що такий спосіб оплати винагороди слід застосовувати лише в майнових справах, де наявний безумовний та безсумнівний успіх для клієнта.

Переконані, що зважати на вищевказані чинники важливо, оскільки такі висновки підкріплюються іноземною практикою, проте деякі критерії базуються на суб'єктивному обґрунтуванні правників, відтак, ствердно окреслити чіткі сфери доцільності застосування «гонорару успіху» складно.

З огляду на практичний аспект даного питання, вважаємо за доцільне зазначити, що судова практика свідчить про наявність як позитивних, так і негативних результатів при стягненні «гонорару успіху». До прикладу, додатковим Рішенням Червоноградського міського суду Львівської області у справі № 459/1452/2 від 17 лютого 2023 року декламовано законність погодження з клієнтом форми оплати у формі «гонорару успіху» [9]. Проте, судом визнано, що заявлений у позовних вимогах розмір не є співмірним зі складністю справи, наданих послуг; часом, витраченим на надання відповідних послуг; обсягом наданих адвокатами послуг та стягнуто з відповідача значно

меншу суму витрат на професійну правничу допомогу. Натомість, Постановою Верховного Суду по справі № 903/781/21 від 28 липня 2022 року було визнано, що у договорі про надання правової допомоги між адвокатським об'єднанням (позивачем) та відповідачем була зафіксована умова про оплату, що «є додатковою винагородою адвоката, платою за досягнутий адвокатом результат, та є за своєю суттю так званим "гонораром успіху", нарахування та сплата якого залежать від настання певної події» [10].

Форма його обчислення визнана такою, що не порушує вимоги чинного законодавства України, позовні вимоги задоволено та стягнуто додаткову винагороду адвоката.

Таким чином, укладаючи договір про надання правової допомоги та обираючи «гонорар успіху» в якості способу оплати діяльності адвоката, сторони мають чітко погодити порядок його визначення та сплати. Важливим також залишається обґрунтування розумності такої суми.

Адже, враховуючи все вищезазначене, у разі стягнення «гонорару успіху» у судовому порядку, суди керуватимуться дійсністю угоди, деталізованим обґрунтуванням співмірності того чи іншого розміру гонорару, зважаючи на принципи обґрунтованості, реальності тощо.

Висновки./Conclusions. Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що питання законодавчих аспектів регулювання такого явища як «гонорар успіху» залишається важливим та потребує вдосконалення. Відтак, закріплення його єдиного тлумачення та процедури застосування сприятиме забезпеченню єдності судової практики, що, у свою чергу, гарантуватиме належну реалізацію прав і свобод людини і громадянина.

Наразі, «гонорар успіху» зводиться до отримання адвокатом винагороди, що фактично і безумовно пов'язана із позитивним результатом для клієнта в його справі, у формі, визначеній на договірних засадах. Тож, можливість застосування обумовленого явища у практичній діяльності, залежить виключно від свідомого вибору адвоката.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 27, ст.282. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text (дата звернення 10.11.2023 року).

2. Згама А. О., Зятіна Д. В. Гонорар успіху представника в контексті витрат на правничу допомогу: юридично-психологічний аспект і практика застосування в господарському судочинстві: *Юридична психологія.* 2021. №1 (28) URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/24308/%D0%93%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D1%80%D0%B0%D1%80%20%D1%83%D1%81%D0%BF%D1%96%D1%85%D1%83%20%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B4%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B0.pdf?sequence=1 (дата звернення 10.11.2023 року).

3. Зборовський В.В. Досвід зарубіжних країн щодо використання «гонорару успіху. Адвокатура України: сучасний стан та перспективи розвитку : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. / Право, 2020. – 490 с. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/18562/3/SB_Advocacy_of_Ukraine_2020.pdf (дата звернення 13.11.2023 року).

4. Дроздов О. М. Гонорару успіху адвоката бути! URL: https://unba.org.ua/publications/5502-gonoraru-uspihu-advokata-buti.html (дата звернення 14.11.2023 року).

5. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 12.05.2020 року у справі № 904/4507/18 провадження № 12-171гс19 URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/91572017 (дата звернення 14.11.2023 року).

6. Постанова Верхового Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 15 вересня 2022 року у справі № 915/294/21 URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/106304008 (дата звернення 14.11.2023 року).

7. Правила адвокатської етики: Звітно-виборний з'їзд адвокатів України від 09 червня 2017 року зі змінами URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#n498 (дата звернення 19.11.2023

року).

8. Іваницький С. О. Pactum de quota litis: перспективи використання в сучасній адвокатській практиці. *Юрист України*. 2018. № 2 (37). С. 83–86.

9. Додаткове рішення Червоноградського міського суду Львівської області від 17 лютого 2023 року у справі № 459/1452/22 провадження № 2/459/233/2022 URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/109245974 (дата звернення 26.11.2023 року).

10. Постанова Верхового Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 28 липня 2022 року у справі № 903/781/21 URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/105493740 (дата звернення 26.11.2023 року).

АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНИХ СТРІЛЬБ ТА ЇХ РОЛЬ У НАВЧАННІ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Стрижеус Олеся Сергіївна
Курсант третього курсу
Факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Бодирєв Дмитро Анатолійович
Старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Почнемо з того, що актуальність обраної теми виявляється в тому, що однією з умов якісної підготовки майбутніх працівників поліції для подальшої служби в правоохоронних органах та підвищення їх компетенції та професійної майстерності є вивчення та оволодіння такої дисципліни як «Вогнева підготовка».

На початковому етапі навчання техніці стрільби дуже важливо навчити курсантів правильних дій під час виконання кожного елемента, адже з часом набуті знання відходять у небуття, а навички зменшуються. Тому необхідно підтримувати достатній рівень підготовки протягом усього періоду навчання та подальшої службової діяльності.

Основні труднощі, з якими стикаються стрільці-початківці, такі: хвилювання на вогневому рубежі; відчуття небезпеки при поводженні зі зброєю; бажання розташувати приціл точно в точку прицілювання; рефлекс самооборони в очікуванні звуку пострілу та повернення зброї, що проявляється значним скороченням груп м’язів, які беруть участь у її триманні [1, с. 15].

При стрільбі з вогнепальної зброї напружуються м’язи правої руки, тому ці різкі скорочення позначених груп м’язів завжди призводять до великих кутових відхилень зброї і, як наслідок, до помилок.

Для подолання психологічних бар’єрів необхідно створити умови, які гарантують реалізацію наступних елементів:

- пробудити в курсантів уявлення про правильні рухи тіла та розуміння цих дій, тобто при наведенні зброї на ціль відхилення прицілу в прорізі цілого впливає на результат пострілу;
- стрілець повинен розуміти які наслідки різкого або повільного натискання на спусковий гачок, що не заважає навести зброю рухом вказівного пальця правої або лівої руки;
- при яких діях прицілювання правильне, оскільки при вдалому наведенні зброї стрілець бачить ціль чітко, а прицільний пристрій недостатньо чітко або навпаки в залежності від конкретного випадку;
- які відчуття виникають при надмірному перенапруженні м’язів плечового пояса при очікуванні пострілу та в момент натискання на спусковий гачок;
- зосередження уваги стрільця на власному відчутті при натисканні на спусковий гачок зброї відповідно до правильного хвата зброї та стабільності утримуючого зусилля;
- можливість самостійно контролювати точність всіх своїх дій у процесі пострілу.

У науці часто враховувалися вікові особливості рухових навичок людини, розвиток таких фізичних якостей, як швидкість і рухливість, сила м’язів, гнучкість і витривалість. Крім того, анатомічні параметри і параметри жінок і чоловіків ідентифіковані і систематизовані в дуже широкому діапазоні. І ці дані можуть бути використані при складанні сучасних методик навчання вогневої підготовки з урахуванням особливостей певних груп курсантів. Крім того, необхідно враховувати вплив таких факторів: наказ керівництва; почуття відповідальності за завдання; бажання знешкодити та заарештувати злочинця; багато інших обставин, які не дозволяють їм повністю виконати завдання (недооцінка здібностей правопорушника, опір з його боку, складна обстановка або виникнення інстинкту самозбереження).

Слід також зазначити, що якість психологічної підготовки майбутнього поліцейського також гарантує належну поведінку та ефективну роботу, що в поєднанні з високою фізичною підготовкою в кінцевому підсумку дозволить працівникові успішно виконати службове завдання до кінця, незалежно від його складності.

Важливо, що під час навчання вогневій підготовці необхідно створити зразкові умови та ситуації, які спонукають до підготовки курсантів незалежно від статі, сміливості та рішучості, впевненості у своїх силах та вміннях. Прийняття рішення ґрунтується не тільки на розумових операціях, а й на вгадуванні умислу злочинця. При цьому дії поліцейського в кризових ситуаціях визначаються процесами антиципації, тобто випередження.

Тому варто зазначити, що формування психічної та фізичної стійкості майбутнього поліцейського та здобуття навичок правильного застосування вогнепальної зброї, які він набуває під час вивчення курсу «Вогнева підготовка», значно підвищує його шанси на професійне виконання службових обов'язків та допомагає легко впоратися зі стресовими ситуаціями, які виникають під час виконання службових обов'язків в лавах Національної поліції України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Волянський В. Планування й організація комплексних занять із вогневої та спеціальної фізичної підготовки на базовому етапі навчання курсантів вищих навчальних закладів МВС України, В. Волянський, Ю. Корнійчук, В. Штома, *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. : Фізичне виховання і спорт. 2013. Вип. 11. С. 14-17

2. Тробюк В. І. Використання інтерактивних методів навчання на заняттях з вогневої підготовки, *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія : Педагогіка. 2015. Вип. 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2015_5_20 (дата звернення 30.04.2022 р.)

3. Коваль О. Є. Теоретичний аналіз підвищення ефективності методичної майстерності викладачів вогневої підготовки У ВНЗ правоохоронних органів України, *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України.* Серія : Педагогіка. 2015. Вип. 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2015_4_10 (дата звернення 30.04.2022 р.)

ДОПИТ НЕПОВНОЛІТНІХ ПІД ЧАС ДІЗНАННЯ

Таймасханов Халід Сайд-Магомедович
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Федченко Володимир Михайлович
професор кафедри кримінального процесу
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

Протиправна активність неповнолітніх завжди привертає підвищену увагу вчених та практиків, і протидія їй є одним з пріоритетних завдань суспільства. Органи досудового розслідування в кримінальних провадженнях, що стосуються неповнолітніх, повинні діяти таким чином, щоб максимально забезпечити всі права та інтереси неповнолітнього, навіть якщо він скоїв правопорушення. Особливості інтелектуального та фізіологічного розвитку неповнолітніх обумовлюють унікальні "правила" процесуальної регламентації взаємодії з ними на всіх етапах кримінального розслідування [1, с. 83].

Законодавство, що регулює порядок проведення досудового розслідування щодо неповнолітніх, постійно вдосконалюється з огляду на вимоги Конвенції про права дитини, Мінімальних стандартних правил Організації Об’єднаних Націй (ООН) щодо правосуддя для неповнолітніх (Пекінські правила), практику Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) та інших міжнародних стандартів, що враховують права дитини [4, с. 21].

З 1 липня 2020 року внаслідок набуття чинності Законом України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень" в нашій державі був введений інститут кримінальних проступків, розслідування яких здійснюється підрозділами дізнання [3, с. 23].

Основою дізнання щодо неповнолітніх є: нормативноправові засади досудового розслідування кримінальних проступків, з огляду на особливості

неповнолітніх; основоположні принципи захисту прав і свобод людини, поваги до людської гідності, зокрема забезпечення найкращих інтересів дитини; забезпечення повного, швидкого й неупередженого досудового розслідування; верховенства права; розумність строків і забезпечення права на захист.

Допит є однією з найбільш розповсюджених слідчих дій, важливих для збору доказів і отримання інформації щодо правопорушення, осіб, що його вчинили, та обставин події. Законодавством чітко визначені вимоги для проведення допиту, зокрема, коли допитуваним є дитина. Допит - це слідча дія, спрямована на отримання показань від особи, яка володіє важливою інформацією для розслідування.

Важливо відзначити, що кримінальне процесуальне законодавство України не встановлює мінімального віку для того, щоб особа була допитана як свідок або потерпілий. Однак для дітей передбачені додаткові правові гарантії для захисту їхніх прав та законних інтересів.

Відповідно до Конвенції про права дитини, дитиною вважається особа, яка не досягла повноліття [5].

Україна визнає повнолітнім особу, яка досягла 18 років. В національному законодавстві встановлено відміну між малолітніми (до досягнення 14 років) і неповнолітніми (від 14 до 18 років) [2, с. 34].

Важливо підкреслити, що допит малолітньої або неповнолітньої особи обов'язково проводиться в присутності законного представника, педагога або психолога, а при необхідності може бути присутнім лікар. Перед початком допиту зазначеним особам роз'яснюється їхнє право за дозволом ставити уточнюючі питання малолітній або неповнолітній особі.

Отож, допит під час дізнання, спрямоване на неповнолітніх, повинно проводитись з дотриманням кримінально-процесуальних гарантій з метою підвищення ефективності судочинства та забезпечення захисту прав, свобод і інтересів особи в кримінальному процесі. Ці гарантії тісно пов'язані з процесуальним статусом неповнолітнього.

Для забезпечення прав неповнолітнього під час проведення

процесуальних дій також залучають законного представника, захисника, а в деяких випадках - педагога, психолога та лікаря. На основі проведеного аналізу пропонується внести зміни до статті 488 Кримінального процесуального кодексу України, зокрема щодо можливості заміни законного представника на іншу особу за власним бажанням неповнолітнього.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Артеменко І. І. Деякі аспекти залучення законного представника у кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2015. Вип. 35 (1.3). С. 82–85.
2. Бабенко О. Г. Досудове розслідування щодо неповнолітнього підозрюваного : дис. ... канд. юрид. наук (д-ра філософії) : 12.00.09. Маріуполь, 2020. 261 с.
3. Камінська О. Л. Нормативно-правові засади діяльності органів дізнання щодо неповнолітніх. Підприємництво, господарство і право. 2021. № 2. С. 249–355.
4. Опольська Н. М., Бабой А. М., Бабой В. С. Міжнародний захист прав людини: навчальний посібник. Вінниця: Твори. 2021. 408 с.
5. Конвенція про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

ПОВІДОМЛЕННЯ ЗМІ ЯК ПІДСТАВА ДЛЯ ВІДКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Тарасова Микита Сергійович
Приходько Роман Валерійович
здобувачі вищої освіти 3 курсу н.г. ПД-133 факультету
підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Неклеса Олександр Вікторович
Науковий керівник:старший викладач кафедри
кримінального процесу та стратегічних розслідувань,
старший лейтенант поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Ефективність досудового розслідування не завжди залежить лише від дій працівників правоохоронних органів. Інколи самі ж громадяни можуть суттєво впливати на хід та результати кримінального провадження. В ідеалі комунікація між правоохоронними органами та громадянами відбувається безпосередньо шляхом повідомлення про факти вчинення кримінальних правопорушень. Водночас така комунікація є односторонньою і не дозволяє залучати значну кількість осіб у досудовому розслідування. Бувають випадки, коли окремі особи володіють важливою для досудового розслідування інформацією і навіть не знають про це. Відповідно, спілкування між громадянами та правоохоронними органами не завжди відбувається напряму, а за допомогою засобів масової інформації. Так, наукові дослідження свідчать, що при поширенні інформації через ЗМІ до правоохоронних органів надходить багато повідомлень від громадян щодо деталей цього кримінального правопорушення, третина з яких може бути використана під час досудового розслідування.

Варто наголосити на тому, що кримінальне процесуальне законодавство України не містить спеціальних положень щодо повідомлень ЗМІ як підстави для початку досудового розслідування. Ч. 1 ст. 214 КПК України містить лише загальну норму, відповідно до якої слідчий, дізнавач, прокурор невідкладно, але

не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або самостійного виявлення з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань [1]. Хоч законодавець й надав коротку регламентацію цього аспекту, однак в цей же час відкрив широкі можливості для визначення джерела інформації, яка може бути підставою для відкриття кримінального провадження, тому це не виключає з цього переліку повідомлення ЗМІ.

Проте й інші нормативні акти не залишають поза увагою питання повідомлення про кримінальні правопорушення ЗМІ. Таким чином, Положенням про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення (затвердженого Наказом Генеральної прокуратури України від 30.06.2020 № 298) передбачено, що кримінальні правопорушення мають вважатися попередженими під час внесення відомостей до Єдиний реєстр досудових розслідувань, до якого внесено, в тому числі, правопорушення, про які повідомляли ЗМІ [2].

Сучасний рівень науково-технічного прогресу та значна диверсифікація засобів масової інформації сприяли зміні підходів до цього аспекту серед вітчизняних науковців. Наприклад, О. Проценко вважає, що будь-яка форма публічного розповсюдження масової інформації підпадає під категорію фіксованого періодичного розповсюдження, включно з публікаціями в соціальних мережах [3, с. 189]. Дійсно, такий підхід є правильним на сучасному етапі розвитку суспільства та інформаційних технологій, але в практичній площині він викликає багато нових питань щодо перевірки джерела та його достовірності. Адже досить часто виникають ситуації, коли інформацію про можливе вчинення кримінального правопорушення оприлюднюють декілька засобів масової інформації, в результаті чого це набуває суспільного резонансу. Чинне кримінальне процесуальне законодавство прямо не встановлює обов'язок органів досудового розслідування розглядати такі повідомлення. Проте в усіх цих випадках, коли певна інформація потрапляє до відома осіб, уповноважених

здійснювати кримінальне переслідування за посадою, вони зобов’язані її перевірити та за наявності обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення в контексті 214 Кримінального процесуального кодексу України розпочати розслідування.

Слід зазначити, що законодавство окремих країн більш ґрунтовно регулює питання, пов’язані з порушенням кримінальної справи за повідомленнями ЗМІ.

Наприклад, стаття 197 Кримінального процесуального кодексу Естонської Республіки, яка має назву «Інші відомості, що вказують накримінальне правопорушення», містить окрему норму, яка встановлює, що підставою для кримінального провадження можуть бути відомості, що вказують на кримінальне правопорушення, які були отримані прокуратурою або слідчим органом з публікацій у засобах масової інформації [4].

Законодавець Республіки Казахстан приділяє досить багато уваги повідомленням у ЗМІ як підставі для порушення кримінального провадження. Таким чином, статтею 183 Кримінального процесуального кодексу Республіки Казахстан встановлено, що повідомлення в засобах масової інформації може бути підставою для початку досудового розслідування, якщо воно опубліковано в газеті, журналі або поширене по радіо, телебаченню чи в інших засобах зв'язку [5]. Останнє, схоже, відкриває можливість включити в цей список соціальні мережі та канали в месенджерах. Водночас закон зобов’язує осіб, які виконують керівні функції в певному засобі масової інформації, який оприлюднив або поширив повідомлення про кримінальне правопорушення, на вимогу органу, уповноваженого розпочинати досудове розслідування, надати необхідну інформацію, що знаходиться в їх володінні та інші матеріали, що підтверджують здійснене повідомлення, а також назвати особу, яка подала інформацію, крім випадків, коли ця особа подала її за умови збереження таємниці джерела інформації.

Дещо інший підхід до регулювання цього питання відображено в Кримінально-юму процесуальному кодексі Азербайджанської Республіки. Водночас слід зазначити, що їхнє законодавство чітко розмежовує повідомлення

юридичних осіб та повідомлення засобів масової інформації. І цей аспект має важливе юридичне значення. У статті 206-1 Кримінального процесуального кодексу Азербайджанської Республіки встановлено, що повідомлення засобів масової інформації про факт вчинення або підготовки до вчинення злочину, яке може бути приводом для відкриття кримінального провадження, після публікації в пресі, по радіо, по телебаченню, повинні бути направлені до правоохоронних органів [6]. Фактично, закон зобов'язує ЗМІ після відповідної публікації направляти відповідні повідомлення до компетентних органів для прийняття рішення про відкриття кримінального провадження. Очевидно, закон обмежує перелік засобів масової інформації лише пресою, телебаченням і радіо саме з метою ідентифікації особи, відповідальної за виконання цього обов'язку. Крім того, стаття 206-2 Кримінального процесуального кодексу Азербайджанської Республіки встановлює, що представники засобів масової інформації можуть надсилати неопубліковану кореспонденцію до правоохоронних органів лише як юридичні особи.

Як бачимо, кримінальне процесуальне законодавство зарубіжних країн відводить повідомленням ЗМІ особливу роль як можливу підставу для відкриття кримінального провадження, хоча як загальний підхід, так і ступінь регламентації цього аспекту залишаються досить різними. Українське законодавство, у свою чергу, практично не надає правового значення розмежуванню підстав для початку досудового розслідування. Тому деякі дослідники відзначають наявність випадків, коли інформацію про кримінальне правопорушення, виявлену засобами масової інформації з правової точки зору, необхідно кваліфікували як самостійне виявлення органом досудового розслідування обставин, що можуть свідчити про вчинення злочину». кримінальне правопорушення.

Такий підхід є проблематичним, адже він применшує роль ЗМІ в механізмі розкриття та запобігання кримінальним правопорушенням, породжує недовіру до державних інституцій та зменшує можливість взаємодії ЗМІ з правоохоронними органами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 : станом на 08.03.2022// Відомості Верховної Ради України, 2013, № 9-10, №11-12, №13, ст. 88. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17 (дата звернення 01.11.2023 р.).

2. Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення: Наказ Офісу Генерального прокурора України від 30.06.2020 № 298. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0298905-20#Text (дата звернення 01.11.2023 р.).

3. О. В. Проценко Перевірка інформації з джерел ЗМІ про кримінальне правопорушення. ВЕРИФІКАЦІЯ ІНФОРМАЦІЇ З ДЖЕРЕЛ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ. Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави: матеріали XII міжнар. Наук.-практ. Інтернет-конф., м. Одеса, 26 березня 2020 р. Одеса: ОДУВС, 2020. с. 189-190.

4. Kriminaalmenetluse seadustik.Vastu võetud 12.02.2003 RT I 2003, 27, 166. Jõustumine 01.07.2004. URL: https://www.riigiteataja.ee/akt/106012016019 (дата звернення 01.11.2023 р.).

5. ЮҚазақстан Республикасының 1997 жылғы 13 желтоқсандағы N 206 Кодексі. Күші жойылды – Қазақстан Республикасының 2014 жылғы 4 шілдедегі № 231-V Кодексімен. URL: https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z970000206_/links (дата звернення 01.11.2023 р.).

6. Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsində. URL:https://e-qanun.az/framework/46950 (дата звернення 01.11.2023 р.).

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТА СУТНОСТІ СПРИЯННЯ ЗДІЙСНЕННЮ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тимощенко Вероніка,
Мельнікова Олена,
здобувачки вищої освіти,
3 курсу Навчально- наукового інституту
права та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Телійчук Віталій,
професор кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник, доцент

Питання формування і використання термінології мають велике значення для будь-якої галузі наукового знання, і особливу роль вони грають в юриспруденції. У цьому контексті необхідно докладно проаналізувати значення досліджуваного терміну. Перш за все, варто розглянути визначення, подані в тлумачних словниках, оскільки словники є джерелом інформації про семантичні параметри та властивості слова і є додатковим чинником, який підтверджує наукову достовірність та важливість.

Наприклад, в Великому тлумачному словнику сучасної української мови за редакцією В. Т. Бусела термін «сприяти» тлумачиться як

«1) позитивно впливати на що-небудь; створювати відповідні умови для здійснення, виконання, чого-небудь; надавати допомогу в чому-небудь; бути причиною або наслідком виникнення або існування чого-небудь; створювати, викликати бажання виконувати яку-небудь дію;

2) потурати кому-небудь». «Сприяння» включає такі значення: «створення умов для здійснення чого-небудь; допомога, надання допомоги,

підтримки в будь-якій діяльності, якій-небудь справі». Термін «співробітництво» в цьому ж словнику тлумачиться як «спільна діяльність, спільні дії, праця в якій-небудь установі».

З цих визначень зрозуміло , що термін «сприяння» є більш загальним поняттям, ніж «співробітництво». Сприяння включає в себе співробітництво, яке є конкретним видом сприяння, де надання допомоги включає в себе спільну роботу.

Чинний Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» у статті 11 «Сприяння здійсненню оперативно-розшукової діяльності» передбачає одночасно і «сприяння» і «співробітництво». У ч.1 ст.11 зазначено , що «органи державної влади, підприємства, установи, організації незалежно від форми власності зобов'язані сприяти оперативним підрозділам у вирішенні завдань оперативно-розшукової діяльності». Ч. 2 ст.11 містить поняття «співробітництво» і зазначає, що «за бажанням осіб їх співробітництво з оперативним підрозділом може бути оформлено письмовою угодою з гарантуванням конфіденційності співробітництва». Однак, у другому реченні цієї частини зазначається, що «Угоду про сприяння оперативним підрозділам в оперативно-розшуковій діяльності може бути укладено з дієздатною особою [1, с. 18]. Порядок укладання угоди визначається Кабінетом Міністрів України». Законодавець майже вважає ці терміни еквівалентними та використовує їх для опису взаємодії з оперативними підрозділами та допомоги окремим громадянам.

Крім згаданих термінів, у ст. 11 Закону існує поняття, відоме як «залучення до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності». У Великому тлумачному словнику сучасної української мови за редакцією В. Т. Бусела, термін «залучати» визначається як «заохочувати, спонукати кого небудь брати участь у чомусь, включати в якусь роботу. Притягати до якоїсь організації, робити членом чого-небудь. Запрошувати кого-небудь кудись, долучаючи до якоїсь роботи». Хоча «співробітництво» та «залучення» мають багато спільних рис, вони все ж мають відмінності. Співробітництво означає

виконання роботи разом, спільно, тоді як залучення до виконання завдань може включати виконання оперативно-розшукових завдань самостійно [4, с. 7].

Суб'єкти, які сприяють виконанню оперативно-розшукової діяльності відповідно до чинного Закону, можуть бути поділені на групи та підгрупи. *Першу групу* складають органи державної влади, підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, які мають обов'язок сприяти. *Другу групу* становлять громадяни України, іноземці та особи без громадянства [2, с. 4]. Ця група поділяється на наступні *підгрупи*: особи, які сприяють оперативним підрозділам анонімно; особи, які сприяють оперативним підрозділам відкрито, тобто публічно; особи, які сприяють оперативним підрозділам конфіденційно, але без укладання угод про співробітництво (негласні позаштатні працівники); особи, які сприяють оперативним підрозділам на конфіденційній основі за умовами укладання угоди про таке співробітництво (негласні штатні працівники).

Погоджуючись з А.М.Ханькевичем і Є.В.Козубським вважаємо,що гласні та негласні заходи, пов'язані з оперативно-розшуковою діяльністю, відіграють важливу роль у забезпеченні безпеки суспільства і держави. До гласних заходів належать різноманітні методи і дії, які здійснюються за відомом та згодою осіб. Це включає опитування осіб, використання їх добровільної допомоги, порушення питань про проведення перевірок фінансово-господарської діяльності підприємств, установ, організацій та інші дії, спрямовані на виявлення порушень [3, с. 10].

До негласних заходів входять дії, які зазвичай здійснюються без відома та згоди осіб. Це може включати контрольовані поставки та закупки товарів з метою виявлення порушень, захоплення осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, розвідувально-підривну діяльність та інші дії, спрямовані на боротьбу зі злочинністю.

Змішані заходи можуть проводитися як гласно, так і негласно, в залежності від ситуації та мети. Важливо враховувати, що співпраця з органами державної влади, підприємствами, установами та організаціями повинна

відбуватися на добровільних засадах і використовуватися лише для вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності [4, с. 7].

Забезпечення співпраці між різними структурами та фізичними особами в оперативно-розшуковій діяльності є важливою складовою забезпечення безпеки суспільства і держави. Розробка та вдосконалення методів співпраці є актуальною задачею у світлі високої латентності злочинності та існуючих викликів у боротьбі зі злочинністю[2, с. 15].

Однак важливо враховувати, що конфіденційна співпраця оперативного підрозділу з особою - це відносини між державним органом, уповноваженим на здійснення оперативно-розшукової діяльності, його посадовими особами та громадянами, які добровільно погодилися співпрацювати з ними під час виконання оперативно-розшукових завдань на негласній основі [5].

Отже,аналіз термінології сприяння операційно-розшуковій діяльності свідчить про важливість Чіткого визначення та розуміння понять у цій галузі. Тлумачні словники стають невід'ємною частиною цього процесу, підтверджуючи наукову достовірність та сприяючи у формуванні єдиної термінологічної бази для ефективного використання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Давидюк В. М. Сили оперативно-розшукової діяльності підрозділів Національної поліції: зміст поняття. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького.* 2018 р. 71-77 с.

2. Кушнарьов М.С. Сприяння здійсненню оперативно-розшукової діяльності. 2020 р. 78 с.

3. Ханькевич А. М., Козубський Є. В. Щодо окремих проблем правового регулювання гласного сприяння громадян підрозділам кримінальної поліції. Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф.(м. Харків, 27 листоп. 2020 р.). Харків, 2020.С. 181-182.

4. Чупринський Б. О., Крикунов О. В., Крутень А. В. Основи оперативно-розшукової діяльності. 2022 р. 8 с.

5. Телійчук В. Г., Кафаров Є. С. ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДОТРИМАННЯ КОНСПІРАЦІЇ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ Й РОЗКРИТТЯ КОРИСЛИВО-НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ Colloquium-journal No21 (180), 2023 Część 1 (Warszawa, Polska) Ewa Kowalczyk. 2013. c.26-30. URL:file:///D:/8a771fc729c97820b7c1fb/Downloads/Телійчук_Кафаров_Colloquium_journal_2023_180_1.pdf

ДЕЯКІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Ткаченко Дар'я
курсантка ННІ права та підготовки
фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Хашев Вадим
доцент кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
к.ю.н., доцент

Повномасштабне воєнне вторгнення вплинуло на більшість сфер суспільного життя нашої держави, зокрема й на кримінально-правові відносини, що виникають між особою, яка вчинила протиправне діяння, передбачене Кримінальним кодексом України (далі – ККУ) та державою, що віднайшло своє відображення у посиленні кримінальної відповідальності за вчинення ряду певних кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану, надавши певним нормам Закону про кримінальну відповідальність такої кваліфікуючої ознаки як «вчинене в умовах воєнного стану».

Введення воєнного стану в Україні створило в державі специфічну обстановку, не притаманну мирному часові, яка впливає на ступінь суспільної небезпечності як вже криміналізованих діянь, так і діянь, що не мали ознак кримінального правопорушення до 24 лютого 2022 р. [1, с. 3].

Нормативне відображення посилення кримінальної відповідальності за низку кримінальних правопорушень проти власності віднайшло у прийнятті Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство» [2] від 03.03.2022 року та Закону

України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо усунення суперечностей у караності кримінальних правопорушень» [3] від 13.07.2023 року.

В зазначених Законах посилено кримінальну відповідальність у ряді кримінальних правопорушень проти власності, серед них: крадіжка (ст.185 ККУ), грабіж (ст.186 ККУ), розбій (ст.187 ККУ), вимагання (ст.189 ККУ), шахрайство (ст.190 ККУ), привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст.191 ККУ).

Проаналізувавши зміст вищевказаних кримінально-правових норм за «довоєнною» редакцією (від 05.01.2022 року) Кодексу про кримінальну відповідальність, можемо зазначити, що з всіх кримінально караних діянь, які зазнали посилення санкції за їх вчинення, до моменту посилення кримінальної відповідальності з урахуванням умов воєнного стану, до кримінальних проступків належали лише два кримінальні правопорушення у своїй простій формі, серед них:

- крадіжка (ч.1 ст.185 ККУ), санкція якої передбачала штраф від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від вісімдесяти до двохсот сорока годин, або виправні роботи на строк до двох років, або арешт на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п’яти років;
- шахрайство (ч.1 ст.190 ККУ), яке каралось штрафом від двох тисяч до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від двохсот до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років [4].

Зауважимо, що кваліфікуюча ознака «вчинене в умовах воєнного стану» за вчинення шахрайства може застосовуватись лише за умови завдання потерпілому значної шкоди, зазначені дії відображені кваліфікованим складом у ч. 3 ст. 190 ККУ. Тобто, варто відзначити, що на відміну від інших майнових кримінальних правопорушень, в яких вчинення в умовах воєнного стану вже є

самостійною кваліфікуючою ознакою, кваліфікація шахрайства вчиненого в умовах воєнного стану можливе лише у випадку, якщо зазначене кримінально-протиправне діяння завдало значної шкоди потерпілому. Санкція ч.3 ст. 190 ККУ передбачає штраф від чотирьох тисяч до восьми тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк від трьох до п’яти років [4].

Тоді як санкція кваліфікованої крадіжки (ч.4 ст.185 ККУ), вчиненої в умовах воєнного стану є безальтернативною та передбачає позбавлення волі на строк від п'яти до восьми років [4].

Також, на нашу думку, доцільно відмітити, що п.11 ч.1 ст.67 ККУ обставиною, що обтяжує покарання є вчинення злочину з використанням умов воєнного або надзвичайного стану, інших надзвичайних подій [4]; законодавцем окреслено, що вказана обставина буде обтяжувати покарання винної особи лише за умови вчинення злочину, тобто кримінальні проступки вчинені з використанням умов воєнного стану не є обтяжуючою обставиною при призначенні покарання.

Отже, можемо прийти до висновку, що законодавець посилив кримінальну відповідальність за кримінальні правопорушення проти власності (зокрема видозмінивши їх з кримінальних проступків на злочини), вчинених в умовах воєнного стану, фактично посиливши спроможність держави у забезпеченні реалізації та захисту конституційного права громадян, визначеного у ст.41 Конституції України, а саме, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності [5].

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

1. Бабанін С. В. Вплив введення воєнного стану на кримінальне законодавство України. Кримінально-правові, кримінологічні, кримінальні процесуальні та криміналістичні проблеми протидії злочинності в умовах воєнного стану [Ел. видання] : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (20 квіт.

2022 р.). – Київ – Львів – Дніпро, 2022. – С. 3-4

2. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство : Закон України від 03.03.2022 р. № 2117-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-20#Text (дата звернення: 18.11.2023).

3. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо усунення суперечностей у караності кримінальних правопорушень : Закон України від 13.07.2023 р. № 3233-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3233-20#Text (дата звернення: 18.11.2023).

4. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III : станом на 5 жовт. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (дата звернення: 17.11.2023).

5. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 17.11.2023).

РЕКОДИФІКАЦІЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЯК ПОТРЕБА ЗУМОВЛЕНА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ УКРАЇНИ

Ткаченко Дар'я Ігорівна
курсант ННІ права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції України
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Нагорна Олена Олександрівна
старша викладачка кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Як цивільне матеріальне, так й цивільне процесуальне право є одними з фундаментальних напрямів правового вчення та потужними галузями права, сфера правового регулювання яких поширюється фактично на всі категорії суспільних відносин, незалежно від правового статусу суб'єкта, чи то фізичної, чи то юридичної особи. Регулювання укладення договорів, відшкодування шкоди, прав власності тощо, затребувано всіма, починаючи з покупця, закінчуючи керівниками органів державної влади, місцевого самоврядування та іншими владними суб'єктами.

Стрімкі євроінтеграційні процеси, які відбуваються в усіх сферах життєдіяльності українського суспільства зумовлюють потребу у відповідності чинного законодавства найкращим європейським цінностям та зближення до європейської спільноти. Така потреба знайшла своє відображення в необхідності рекодифікації цивільного Закону України. Метою такого важливого для вітчизняної цивільної науки є створення загального, уніфікованого кодексу приватного права. Зводити проблему правосуддя тільки до прогалин у роботі судів неправильно. Великим завданням уряду та парламенту є спрямувати сили на підвищення якості правових актів [1].

Аналізуючи передумови та підстави для початку рекодифікації цивільного законодавства, слід вказати, що основною причиною рекодифікації

є необхідність підвищення правової визначеності як складової принципу верховенства права. Саме правова визначеність є тим фактором, за допомогою якого може бути констатована відповідність (або невідповідність) законодавства потребам суспільного життя, його можливість (або неможливість) сприяти задоволенню потреб суб'єктів права у відповідних благах [2, с. 177].

Найголовнішою метою, яка була поставлена перед законодавцем та наукової спільнотою цивілістів щодо рекодифікації цивільного Закону є визначення оперативного управління та господарського відання, переосмислення засад, розширення переліку об'єктів та суб'єктів цивільних відносин, визначення строків позовної давності та статусу цифрових відносин [1].

Виконання цього завдання, у першу чергу, потребує внутрішнього узгодження актів національного законодавства у цій галузі, усунення колізій та невиправданих прогалин тощо. Адже запровадження нових норм, навіть таких, що відповідають міжнародним стандартам, у недостатньо систематизоване національне законодавство, може створити безліч незручностей, збільшивши, зокрема, кількість колізій [3, с. 10]

Правова визначеність важлива тому, що всі хочуть і повинні знати правила, за якими вони вступають в цивільні правовідносини і які повинні бути зрозумілі, доступні, несуперечливі та відповідати сучасним реаліям (економічним, соціальним, технічним, інформаційним) [4]. Зміни торкнуться абсолютно усіх книг Цивільного кодексу, а метою рекодифікації є створення універсального кодексу приватного права.

Соціальна потреба кодифікованого закону є рушійною силою, яка зумовлює необхідність рекодифікація діючого цивільного закону в єдиний кодекс, що регулює правовідносини у сфері приватного права. Завданням нового рекодифікованого закону є чітке розмежування сфер, які потребують регулювання приватноправових відносин.

Необхідність рекодифікації зумовлена й потребою відповідності нового

Кодексу сучасним трендам цифрових технологій: інтернет-банкінгу, електронного підприємництва, контрактів укладених в мережі інтернет тощо. Важливо враховувати необхідність підлаштовувати, «підганяти» норми рекодифікованого Закону то тих нагальних, актуальних потреб сьогодення.

Край важливо наголосити на необхідності збереження фундаментальних підвалин діючого цивільного законодавства: свободу договору, свободу власності, свободу підприємництва. Міжнародний досвід та практика найуспішніших європейських держав повинна бути врахована під час імплементації у вітчизняне законодавство положень і норм в новому рекодифікованому цивільному Законі. Рекодифікований кодекс має стати певним майданчиком приватного права, яким може скористуватись будь-який громадянин. Тобто, такий Кодекс повинен містити у собі абсолютно всі норми приватного права: цивільного, господарського, сімейного, трудового.

Закон є динамічним, постійні зміни та доповнення є звичною справою для переважної більшості нормативно-правових актів, але у окремих випадках змін та доповнень недостатньо для ефективного регулювання тих чи інших сфер суспільних відносин. У таких випадках Закон потребує певної «реформації», у випадку з кодифікованими актами виникає потреба їх рекодифікації, відповідності нагальним проблемам сьогодення у тій чи іншій галузі, актуалізації норм та положень такого Закону, а тому й рекодифікація Цивільного кодексу України є важливим кроком до відповідності законодавства нашої держави правовим ідеалам та найкращим практикам європейських держав.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

1. Кінах М. Рекодифікація Цивільного кодексу: на які зміни очікувати правовій спільноті - Юридична Газета. Юридична газета – онлайн версія. URL: https://yur-gazeta.com/golovna/rekodifikaciya-civilnogo-kodeksu-na-yaki-zmini-ochikuvati-pravoviy-spilnoti.html (дата звернення: 19.11.2023).

2. Грамацький, Е. (2021). Рекодифікація цивільного законодавства

України та міжнародне приватне право: до питання перспектив. Часопис Київського університету права, (1), 177-181. https://doi.org/10.36695/2219-5521.1.2021.33

3. Харитонова О. І. Рекодифікація цивільного законодавства та право інтелектуальної власності в Україні / О. І. Харитонова // Рекодифікація цивільного законодавства і система права України у контексті євроінтеграційних процесів : Матер. всеукр. науково-практичн. конфер. (Одеса, 8-9 листопада 2019 року) / за заг. ред. Є. О. Харитонова. – Одеса : Фенікс, 2019. С. 10-13.

4. Спасибо-Фатєєва І. З приводу концепції щодо модернізації Цивільного кодексу України (рекодифікації). Судебно-юридическая газета. URL: https://sud.ua/ru/news/blog/157375-z-privodu-kontseptsiyi-schodo-modernizatsiyi-tsivilnogo-kodeksu-ukrayini-rekodifikatsiyi (дата звернення: 19.11.2023).

ДІЯЛЬНІСТЬ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПОРЯДКУ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ МАСОВИХ ЗАХОДІВ

Толпеко Олександра Олександрівна
Курсант 3 курсу ПД-132
Спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
Факультетет підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ
Опацький Роман Миколайович
доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ, доктор юридичних наук,
доцент, майор поліції

Адміністративно-правовий статус громадського формування у сфері профілактики правопорушень є складною юридичною конструкцією, яка включає цілі, завдання, функції; компетенцію; структурно-організаційний блок елементів [1].

Викладене дозволяє зробити висновок, що: а) ефективність діяльності громадських формувань з охорони громадського порядку значною мірою залежить від раціонального та своєчасного поєднання різних її форм, б) усі види форм діяльності громадських формувань з охорони громадського порядку спрямовані на захист життя та здоров'я інших громадян, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, тобто забезпечення дотримання встановлених правил поведінки, громадського спокою і нормальних умов життєдіяльності людини та суспільства [3].

Значно складніше йде справа з визначенням змісту поняття «громадська безпека» та його співвідношенням з дефініцією «громадський порядок». Раніше ми згадували, що дане поняття є конституційним. З урахуванням даних

обставин в Стратегії національної безпеки до 2020 р громадська безпека виділена в самостійний вид національної безпеки (п. 7) [2].

У той же час в розділі четвертому Стратегії «Забезпечення національної безпеки» громадська безпека об'єднана з державною безпекою (підрозділ 2.) [1]. Звісно ж, що таке об'єднання навіть при безлічі загальних задач навряд чи можна вважати вдалим за багатьма підставами. Зокрема, за належністю до функцій держави: забезпечення державної безпеки переважно відноситься до зовнішніх напрямків діяльності, а громадська безпека явно тяжіє до внутрішніх справ держави. Як наслідок, зміст понять «державна безпека» і «громадська безпека» не розмежовано, що ускладнює як наукову розробку цих дефініцій, так і використання в діяльності відповідних органів виконавчої влади [4].

Особливістю приводу як заходи забезпечення провадження виступає сукупність прийняття процесуального рішення уповноваженим на те посадовою особою, що розглядає і (або) переглядає справу про адміністративне правопорушення, і дії, що складається в примусовому перепровадженні фізичної особи або законного представника юридичної особи, в проти якого порушено провадження у справі про адміністративне правопорушення, законного представника неповнолітньої особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, а також свідка, який ухиляється без поважної причини від явки після його належного повідомлення, до місця проведення з ним процесуальних дій.

Безпека по загальноприйнятій розуміння - це відсутність небезпеки, збереження, надійність. Говорячи про поняття «безпека» стосовно суспільству, можна зробити висновок, що громадська безпека являє собою стан захищеності життя і здоров'я людей від будь-яких негативних обставин, тобто відсутність небезпеки для життя і здоров'я людей. Як зазначених обставин можуть виступати не тільки діяння людей, а й, наприклад, небезпечну поведінку тварин, які небезпечні явища природи і т.д.

Якщо немає єдиної думки з приводу того, що належить розуміти під громадським порядком, а що під громадською безпекою, то, відповідно,

вкладаючи в них різні смисли, можна цілком справедливо стверджувати, що громадський порядок за змістом ширше, ніж громадська безпека. Так само як інавпаки - громадська безпека ширше, або взагалі говорити про їх тотожності.

Крім того, на підставах та в порядку, передбаченому Кодексом РФ про адміністративні правопорушення, співробітники ОВС мають право:

– доставляти фізичних осіб до приміщень органів внутрішніх справ;

– надавати фізичним особам адміністративне затримання;

– обстежити речі і транспортний засіб без порушення їх конструктивної цілісності, коли це необхідно виявлення знарядь чи предметів скоєння адміністративного правопорушення.

– вилучати речі та документи;

- Здійснювати привід.

Таким чином, забезпечуючи громадську безпеку, ОВС здійснюють систему заходів спільно з державними та іншими органами, організаціями та установами, а також окремими громадянами з метою забезпечення життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави в будь-яких умовах обстановки, у тому числі і в умовах можливого вчинення терактів.

До злочинів терористичного характеру належать злочини, передбачені Кримінальним кодексом, а також інші злочини, якщо вони скоєні у терористичних цілях [2].

Все викладене дозволяє зробити висновок, що заходи, які вживаються з метою забезпечення охорони громадського порядку та безпеки при проведенні масових заходів, сприяють розвитку суспільних відносин, що складаються у цій сфері, створенню найбільш сприятливих умов управління, забезпечення гарантій для здійснення суб'єктивних прав та свобод громадян, а також виконання ними своїх обов'язків, боротьби з правопорушниками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону [Електронний ресурс] : закон України від 22 черв. 2000 р. № 1835-III.

Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1835-14.

2. Про заходи щодо забезпечення особистої безпеки громадян та протидії злочинності [Електронний ресурс] : указ Президента України від 19 лип. 2005 р. № 1119/2005. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1119%2F2005.

3. Статут об’єднання громадських формувань України з охорони громадського порядку і державного кордону [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sites.google.com/site/ukrohorona/normativno-pravovabaza-ogf/statut-ogf.

4. Про затвердження типового статуту громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 20 груд. 2000 р. № 1872. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1872-2000-%EF.

ЗАВДАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ТА ІНШИХ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ ОБІГУ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Толпеко Олександра Олександрівна
курсант 3-го курсу факультету
підготовки фахівців для підрозділів
превентивної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Бодирєв Дмитро Анатолійович
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Тема діяльності підрозділів Національної поліції щодо запобігання правопорушенням у сфері обігу вогнепальної зброї є дуже актуальною в Україні. З 24 лютого 2022 року в Україні було оголошено воєнний стан, що в подальшому призвело до щоденних обстрілів, окупації певної частини територій держави та активних бойових дій із подальшою їх окупацію. Збройний конфлікт на сході країни та поширення збройної злочинності ставлять цю проблему на один із провідних місць у списку пріоритетів діяльності правоохоронних органів. Для захисту власного життя та життя своїх близьких громадяни України отримують дозвіл на вогнепальну зброю та в подальшому ставлять її на облік. У зв’язку із збільшенням кількості зареєстрованої зброї на території України зростає і кількість правопорушень.

Національна поліція України здійснює ряд заходів щодо контролю за обігом вогнепальної зброї та забезпечення безпеки населення. До таких заходів належать:

1. Реєстрація та контроль за власниками зброї. Чинне Українське

законодавство передбачає обов'язкову реєстрацію вогнепальної зброї та бойових припасів у власників, що дозволяє Національній поліції контролювати її обіг та рух по країні, знати власників цієї зброї, яким чином вони її зберігають та з якою метою.

2. Контроль за продажем та обігом зброї. Національна поліція перевіряє дотримання законодавства під час продажу вогнепальної зброї та бойових припасів, в тому числі на ринках. Також працівники поліції слідкують за законність продажу зброї та отримання дозволу на її використання.

3. Проведення операцій зі зняття зброї з незаконного обігу. Національна поліція співпрацює з міжнародними та національними організаціями, які займаються контролем за обігом зброї, зокрема з Організацією Об'єднаних Націй та Європейським Союзом, щоб зняти зброю з незаконного обігу [2, с. 18-22].

Також працівники поліції здійснюють освітню і навчальну діяльність, в тому числі проводять різні заходи з профілактики злочинності в галузі обігу зброї, зокрема:

Інформаційно-роз'яснювальну роботу щодо правильного та безпечного зберігання, транспортування та використання зброї. Національна поліція проводить різні кампанії та акції з метою підвищення обізнаності населення щодо правил поводження зі зброєю. Роботу з молоддю та профілактику насильства серед підлітків та молоді. Національна поліція здійснює співпрацю зі школами та іншими установами, що займаються вихованням дітей та молоді, з метою зменшення впливу насильства на ці соціальні групи.

Проведення спільних операцій зі зниження злочинності серед власників зброї. Національна поліція співпрацює з іншими правоохоронними органами, зокрема з Службою безпеки, з метою попередження злочинів, пов'язаних зі зброєю [1, с. 168–172].

Узагалі, запобігання правопорушенням у сфері обігу вогнепальної зброї є надзвичайно важливою проблемою в Україні, тому діяльність підрозділів Національної поліції в цьому напрямку є дуже актуальною та потрібною.

Поліція стикається зі значними труднощами щодо запобігання правопорушенням у сфері обігу вогнепальної зброї в Україні. Національна поліція стикається зі значною кількістю нелегальної зброї, яка ввозиться в країну з-за кордону або використовується військовими конфліктами на території України. Також, нелегальна зброя може бути викрадена зі складів або забута військовими.

Українське суспільство, особливо в регіонах, може ставити високу цінність на володіння зброєю та відчуття безпеки, що може призводити до незаконного володіння зброєю та зменшення ефективності контролю за нею. Крім того, виникнення конфліктів, психічні труднощі та інші проблеми також можуть призводити до використання зброї.

Національна поліція може стикатися з труднощами щодо недостатнього обладнання та технічної підтримки, що може призвести до неможливості виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних зі зброєю. Недостатня кількість спеціалізованого обладнання, такого, як прилади для виявлення вогнепальної зброї або інші технічні засоби, може стати перешкодою для ефективного виконання поліцією своїх обов'язків [3, с. 163-168].

Україна, як і багато інших країн, стикається зі складнощами у запобіганні правопорушенням у сфері обігу вогнепальної зброї. Національна поліція України виконує важливу роль у цьому процесі, проте, як було висвітлено вище, вона стикається зі значними труднощами.

Отже, необхідно зробити додаткові зусилля для покращення діяльності поліції у цій сфері, зокрема забезпечити необхідну кількість кваліфікованих спеціалістів, забезпечити достатнє фінансування та матеріальну базу, поліпшити технічне обладнання та забезпечити боротьбу з корупцією в поліції. Тільки тоді Національна поліція зможе ефективніше запобігати правопорушенням у сфері обігу вогнепальної зброї і забезпечити безпеку та порядок в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Мусіяка В. Л. Окремі аспекти державно-правових рішень щодо окупованих районів Донбасу. *Національна безпека і оборона*. 2019. № 1–2. С. 168–172.

2. Тютюнник В. П., Горовенко В. К. Законодавство у сфері оборони України: стан, проблеми та шляхи реформування. *Наука і оборона*. 2018. № 1. С. 18–22.

3. Прохоренко М. М. Умови, що заважали ефективній відсічі збройній агресії Російської Федерації проти України (нормативно-правовий аспект). *Актуальні проблеми правового регулювання діяльності сектору безпеки і оборони*: матеріали науково-практичного семінару (м. Київ, 30 жовтня 2019 р.). Київ, 2019. С. 163–168.

ПРОТИДІЯ НПУ ТОРГІВЛІ НАРКОТИКАМИ ЧЕРЕЗ МЕРЕЖУ ДАРКНЕТ

Топчій К. К.,
Здобувач вищої освіти 3 курсу
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Кисельов Андрій Олександрович,
доцент кафедри
оперативно-розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент,
майор поліції

Віртуальний світ сучасного інтернету відкрив безмежні можливості для людей: багато людей знайшли собі основну роботу та заробіток в мережі Інтернет та мають високий дохід, але не всі шляхи заробітку грошей є законними. Виникає багато загроз для сучасного суспільства в інтернеті, однією з яких можна вважати торгівлю наркотичними засобами, що здійснюється через «Даркнет». Ця проблема є серйозною і вимагає негайної уваги та протидії з боку правоохоронних органів.

Визначено, що запобіжна діяльність підрозділів протидії наркозлочинності це діяльність підрозділів Департаменту боротьби з наркозлочинністю Національної поліції України та інших підрозділів кримінальної поліції (карного розшуку, стратегічних розслідувань, кіберполіції), які систематично, комплексно проводять пошукові, оперативно розшукові, адміністративні, кримінально-процесуальні та інші заходи (дії) превентивного призначення, спрямовані на окремі групи та конкретних осіб, які

схильні до вчинення кримінальних правопорушень, пов’язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, та/або мають кримінально протиправні наміри щодо їх вчинення

На сьогоднішній день кіберзлочинність стала більшою загрозою для нашої країни, ніж вона була п'ять років тому. Незважаючи на зусилляправоохороннихорганів, спрямованих на боротьбу з кіберзлочинами, їхкількість, на жаль, не зменшується, а навітьзростає.

Так, 5 листопада 2015 року була створена нова Кіберполіція, як структурний підрозділ Національної поліції. Метою створення Кіберполіції в Україні було реформування та розвиток підрозділів МВС України, що забезпечило підготовку та функціонування висококваліфікованих фахівців в експертних, оперативних та слідчих підрозділах поліції, задіяних у протидії кіберзлочинності, та здатних застосовувати на високому професійному рівні новітні технології в оперативно службовій діяльності [1, с. 238-239].

Кіберполіція - структурний підрозділ Національної поліції України, що спеціалізується на попередженні, виявленні, припиненні та розкритті кримінальних правопорушень, механізмів підготовки, вчинення або приховування яких, передбачає використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), телекомунікаційних та комп'ютерних інтернет-мереж і систем [1, с. 239].

Станом на 2022 рік майже з будь-якої точки світу будь-хто має доступ до «Даркнет» – окремої мережі в Інтернеті, що згідно з різними даними стала місцем зосередження осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення в кіберпросторі. Саме в цій частині Інтернету відбувається велика кількість правопорушень, у ній є торгові платформи з наркотичними засобами, їх аналогами та прекурсорами, з протиправними намірами створюють закриті канали зв’язку, а велика кількість користувачів завдяки використанню спеціальних засобів є анонімами. Найбільша проблема полягає саме в доступності такої мережі, що часто сприяє поширенню кіберзлочинності [2, с 13].

Поширення кримінальних правопорушень в цій мережі може бути пояснено тим, що ця форма злочинності стає більш прибутковою порівняно з іншими способами незаконного збагачення. Останніми роками кібезлочинність стала більш структурованою та набула характеру бізнесу, де ключовими компонентами є прибуток і завоювання нових ринків.

Правоохоронці, постійно підвищуючи рівень своєї майстерності, вишукують все нові методи протидії кіберзлочинності [3, с 114].

Для протидії кіберзлочинності використовують наступні методи для протидії поширення і збуту наркотичних речовин у мережі «Даркнет»:

1. Традиційні методи розслідування.

Як тільки слідчі виявляють активність, пов’язану з наркотиками в реальному світі, вони аналізують відповідний кіберпростір. Спостереження дозволяють визначити ті точки, де зустрічаються реальний і віртуальний світ.

2. Отримання даних з відкритих джерел інформацій.

Продавці наркотиків використовують свої конфіденційні веб-сайти лише як інтернет-магазини, пропагуючи свої товари в загальнодоступних мережах для пошуку клієнтів. Це робить осіб, які займаються незаконною торгівлею, більш вразливими. В зв'язку з цим, власники публічних веб сайтів повинні повідомляти правоохоронні органи про будь-яку незаконну діяльність на своєму ресурсі.

3. Перехоплення поштових відправлень.

Правоохоронні організації співпрацюють із компаніями з доставки та відділеннями поштового обслуговування, щоб аналізувати підозрілі відправлення. Поліцейські також можуть вести спостереження за адресами або номерами відправлень, які викликають підозри, з метою відстеження їхніх одержувачів.

4. Робота підприкриттям.

Поліцейські агенти в різних країнах входять до довіри до адміністраторів заборонених сайтів, а також зображують продавців або роздрібних та оптових покупців.

Торгівля наркотичними речовинами, їх аналогами та прекурсорами в даркнеті є надзвичайною загрозою для суспільства та глобальної безпеки. Протидія цій незаконній діяльності вимагає поєднання зусиль національних поліцейських органів, міжнародних спільнот, технологічних компаній та громадян. Тільки шляхом спільних дій та ретельно розроблених стратегій ми можемо забезпечити ефективну протидію торгівлі наркотиками та органами у мережі даркнет та забезпечити безпеку та законність в цьому цифровому середовищі.

На думку Кисельова А. О., знання з аналітики дозволяють підрозділам Національної поліції ефективніше протидіяти кримінальним правопорушенням. Досконало володіти інтернет-ресурсами та базами даних неможливо без спеціальних знань, умінь та навичок. Все це вимагає від поліцейського постійної самоосвіти, підвищення кваліфікації та відвідування відповідних занять, тренінгів тощо [4, с. 67].

Також Кисельовим А. О. акцентовано на необхідності врахування поліцейськими тактичних особливостей під час оперативно-розшукової протидії кримінальним правопорушенням [5, с. 28; 6, с. 149-152; 7], зокрема при протидії наркозлочинності.

Вказані особливості можна враховувати під час протидії кримінальним правопорушенням, які здійснюються із використанням мережі Даркнет.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Пирха А. М. Кіберполіція як структурний підрозділ Національної поліції. Правові засади функціонування публічної влади щодо забезпечення інтелектуального розвитку та безпеки суспільства: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 19-20 травня 2016 р. / Редкол.: А. М. Куліш, М. М. Бурбика, О. М. Рєзнік та ін. – Суми: СумДУ, 2016. С. 238-240.

2. ДУМЧИКОВ, М. О. Концептуальні засади кримінально правової охорони кіберпростору в Україні монографія. Суми: Сумський державний

університет, 2023. 413 с.

3. Гуцалюк М. В. Протидія використанню учасниками злочинних угруповань мережі “Даркнет”. Інформація і право. № 3(26)/2018. С. 102-108.

4. А.О. Кисельов. Особливості здійснення кримінального аналізу на прикладі складання аналітичного звіту (за матеріалами УКА ГУНП в Дніпропетровській області). Бюлетень з обміну досвідом роботи №228/2021. РВВ ДНДІ. К., 2021, с. 63-67.

5. Кисельов А. О. Тактика спілкування поліцейського з особами. The Top Actual Researches in Modern Science : Proceedings of the IInd International Scientific and Practical Conference (Ajman, July 28-29, 2016, UAE). International Scientific and Practical Conference «World Science». № 8 (12). July 2016. P. 25-28.

8. Kyselov A. O. Combating illegal amber mining: peculiarities of conflict resolution. Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu, №2. Dnipro: 2019. Pp. 146-152.

9. Кисельов А. О. Особливості документування підрозділами кримінальної поліції злочинних дій, пов’язаних із незаконним заволодінням транспортним засобом. Оперативно-розшукова діяльність Національної поліції: проблеми теорії та практики: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. 19 жовт. 2018 р. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Троцький Богдан Вадимович
здобувач вищої освіти 3 курсу спеціальність 262
«Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Плахотний Артем Павлович
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ, підполковник поліції

Діяльність Національної поліції України з охорони публічного порядку, забезпечення публічної безпеки і боротьби зі злочинністю має різнобічний, багатогранний характер. Здебільшого вона не є прогнозованою та передбачуваною і залежить від екстремальних умов, що можуть виникнути як на окремих об’єктах, у населених пунктах, так і під час припинення конкретних правопорушень або затримання правопорушників. Особливо це характерно для сьогоднішнього довготривалого перехідного періоду, який негативно впливає на ефективність роботи державних інституцій, призводить до загострення економічної кризи, криміногенної обстановки, проявлення злочинності в її найбільш агресивних формах [1, с. 48].

Забезпечення громадського порядку та безпеки є першочерговою функцією держави, реалізація якої передбачає об'єднання зусиль усіх органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань та громадян. Важлива роль у забезпеченні громадського порядку та профілактиці правопорушень належить органам місцевого самоврядування, але, як свідчить дослідження, їх конституційні повноваження у сфері охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки досі не мають чіткого механізму

реалізації [2, с. 214].

У п. 1 розділу 6 Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України, затвердженого наказом МВС України від 26 січня 2016 р. № 50, зазначено, що навчання з тактичної підготовки передбачає набуття та вдосконалення поліцейськими навичок щодо володіння прийомами особистої безпеки в типових та екстремальних ситуаціях, у разі силового припинення протиправних проявів, а також у разі аварій, катастроф та інших надзвичайних ситуацій [2, с. 609].

Новий підхід до політики безпеки в центр уваги ставить уже не запобігання світовій війні, ймовірність якої, звичайно ж, збереглася, а сукупність менш масштабних військових конфліктів і більш широкі соціально економічні процеси. Цей підхід, меншою мірою орієнтований на військово політичні процеси, включає проблеми, пов’язані з глобалізацією економіки, поставками енергоресурсів, регіональної політичною нестабільністю, злочинністю, тероризмом та корупцією, незаконним обігом наркотиків, деградацією середовища проживання людини. Зовнішні аспекти політики безпеки, безсумнівно, зумовлюють актуальність дисертаційного дослідження й у зв’язку з негативними наслідками глобалізації, які поділяють за рівнем розвитку світ на Північ і Південь, на так званий «золотий мільярд» і решту людства. Глобалізація економіки створює умови для поширення міжнародної економічної злочинності. Це незаконна міграція капіталу, відмивання грошей, податкові та митні маніпуляції, незаконний оборот наркотиків і зброї, які живлять тероризм".

Велику небезпеку для життя людей становлять самі воєнні дії: залишки палива від важкої техніки, знищене обладнання та відпрацьована зброя, розірвані ракети – все це забруднює довкілля важкими металами. Навіть після закінчення війни, її наслідки будуть проявлятися роками [3, с. 261].

Питання безпеки під час використання автотранспорту стало актуальним останнім часом, оскільки численність автомобільного парку в підрозділах Національної поліції значно зросла. Цей фактор сам по собі вимагає

дотримання правил безпеки в поводженні з рухомим складом. Адже, як свідчить аналіз надзвичайних подій, у яких працівники поліції отримують травми або гинуть, ДТП займають перше та друге місце за кількістю. Фактором небезпеки є не тільки кількість автомобілів, але й якість доріг, їхнє облаштування різноманітними дорожніми знаками, рівень підготовки водіїв, знання правил дорожнього руху та навички водіння автомобіля в різних умовах [3, с. 235].

Незважаючи на ключове значення для безпеки дорожнього руху другого правила, воно часто забувається багатьма водіями або свідомо ними ігнорується. Нерідко водій вважає, що якщо він рухається по головній дорозі (або має іншу перевагу в русі), то може абсолютно не піклуватися про безпеку інших учасників дорожнього руху, які порушують правила.

Але такі водії забувають, що в процесі досудового розслідування та судового розгляду будуть (і повинні) досліджуватися дії не тільки того водія, який порушив правила і створив аварійну ситуацію, але й дії всіх учасників ДТП з точки зору дотримання ними п. 12.3. ПДР України, а отже, і ступеню винуватості в тих суспільно-небезпечних наслідках, що настали в результаті ДТП.

Тому під час визначення винуватця ДТП та забезпечення невідворотності покарання працівникам поліції потрібно звертати увагу не тільки на того водія, який вочевидь грубо порушив ПДР, але й аналізувати дії інших водіїв з точки зору п. 12.3 ПДР. Щорічно в Україні в дорожньо-транспортних пригодах гине близько 10 тисяч осіб і значна частина травмується, серед них і працівники поліції [4, с. 67].

В основу технічних рекомендацій щодо підвищення безпеки дорожнього руху покладено системний підхід до забезпечення безпеки. У рамках цього підходу визнається, що люди тендітні і схильні до помилок.

Людський організм надзвичайно вразливий, і навіть під час небезпечних ситуацій на дорозі людям властиво помилятися, але комплекс взаємодоповнювальних заходів, спрямованих на підвищення безпеки доріг і

транспортних засобів, забезпечення безпечніших швидкості руху та поведінки користувачів доріг, дає змогу мінімізувати наслідки помилок і зробити так, щоб неминучі аварії не приводили до смерті і важких травм. Системний підхід до підвищення безпеки дорожнього руху, відомий також як «мета – нуль», поступово набирає політичну підтримку, але такий підхід вимагає технічної відмови безпеки з метою забезпечити реалізацію відповідно до зазначених принципів та уникнути некоректного використання терміна стосовно таких заходів в області забезпечення безпеки дорожнього руху, які не спираються ні на статистику, ні на дані наукових досліджень.

Отже, в системі забезпечення технічної безпеки особливо слід виділити наведені нижче заходи. Як показує вітчизняний і зарубіжний досвід діяльності правоохоронних органів, рівень технічної та особистої безпеки співробітника значною мірою залежить від ступеня його загальної професійної підготовленості й наявності професійного досвіду, а крім того, від ефективності спеціального навчання стратегії, тактиці та прийомам забезпечення особистої безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Особиста безпека : навчально-практичний посібник В.О. Криволапчук, І.М. Тодуров, М.Т. Бондарчук, А.В. Юрченко, О.В. Шаповалов. Київ : ВПЦ МВС України, 2006. С. 48. 325.

2. Основи тактичної підготовки працівників правоохоронних органів : навчальний посібник В. В. Чмелюк, В. Л. Грищук, С. М. Бадьора, С. А. Антоненко. Ірпінь : Університет ДФС України, 2019. С. 235.

3. Савенко АБ, Плахотний АП. ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ ПРОТИ МИРНОГО НАСЕЛЕННЯ. Адаптація правової системи України до права Європейського Союзу.:261.

4. Основи тактичної підготовки працівників правоохоронних органів : навчальний посібник В. В. Чмелюк, В. Л. Грищук, С. М. Бадьора, С. А. Антоненко. Ірпінь : Університет ДФС України, 2019. С. 67. 326.

НОТАРІАЛЬНІ ДОКУМЕНТИ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Удовенко Юлія Олександрівна
КНЕУ імені В. Гетьмана
доцент, доцент кафедри приватного права
м. Київ, Україна

Наукова література містить різні терміни, серед яких: «нотаріальні документи», «нотаріальні акти», «нотаріальні акти – документи». Окремі питання нотаріальних документів, їх видів та особливостей знайшли своє відображення у працях таких вітчизняних вчених, як В.В. Баранкова, М.М. Дякович, І.П. Долинська та інші. Проте, на сьогодні залишається дискусійним питання щодо співставлення цих категорій.

У законодавстві України відсутнє визначення поняття «нотаріальні документи». Щодо «Правил ведення нотаріального діловодства», неодноразово висувалися пропозиції доповнення їх наступним поняттям, а саме: нотаріальні документи — це вчинені нотаріальні дії, що утворюються в результаті нотаріальної діяльності контори (архіву), нотаріуса, а також вчинені уповноваженими посадовими особами органів місцевого самоврядування та посадовими особами, перерахованими у статті 40 Закону України «Про нотаріат». Дещо пізніше була пропозиція відредагувати цей термін наступним чином: нотаріальний документ – це примірник на якому викладений документ, що становить зміст нотаріальної дії [7]. Але, ми вважаємо, що ці визначення є не зовсім коректними.

У Правилах ведення нотаріального діловодства (далі – Правила), законодавець виділив два окремі види документів, що використовуються у нотаріальній практиці, а саме: організаційно-розпорядчі документи та нотаріальні документи. Зокрема, складання та оформлення організаційно розпорядчих документів закріплено в розділі V Правил; складання та оформлення нотаріальних документів – в розділі VI Правил [3].

Гуть Н. Ю. визначає, що під змістом нотаріальних документів слід розуміти юридичну інформацію, яка спрямована на вчинення нотаріального провадження та є результатом дій нотаріуса. У цьому контексті нотаріальні документи можна поділити на два види: 1) документи, які надійшли до нотаріуса; 2) документи, які виходять від нотаріуса і ним виготовляються (можуть передаватися заявнику або зберігатися в архіві) [5].

Враховуючи вище викладене, ми вважаємо, що нотаріальні документи, доцільно поділити на три групи:

А. Документи, у яких відображаються питання організації нотаріальної діяльності (організаційно–розпорядчі та службові документи - статут, положення, інструкція, правила, накази, розпорядження, вказівки та ін.), наприклад, наказ нотаріуса про встановлення графіку прийому громадян;

Б. Документи, у яких відображається вчинена сама нотаріальна дія (нотаріальні акти) нотаріуса або іншого спеціально уповноваженого на здійснення нотаріальних дій суб’єкта, наприклад, видані нотаріусом свідоцтва, вчинені виконавчі написи, морські протести;

В. Документи, що стосуються архівного зберігання, наприклад, документи спадкової справи.

Щодня нотаріуси посвідчують та засвідчують права, а також факти, які мають юридичне значення. Результати вказаних дій відображаються у правових актах. На сьогодні у юридичній науці не має узгодженого та нормативно закріпленого визначення поняття «нотаріальний акт».

Щодо законодавчого закріплення, то термін «нотаріальний акт» у законодавстві з'явився відносно недавно. Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про нотаріат» від 01.10.2008 р. було викладено в новій редакції статтю 60 Закону, що нотаріальна дія або відмова у її вчиненні, нотаріальний акт оскаржуються до суду. Право на оскарження нотаріальної дії або відмови у її вчиненні, нотаріального акта має особа, прав та інтересів якої стосуються такі дії чи акти [2].

Саме ж поняття «акт» (від латинського – документ) і у праві означає:

1) дію, вчинок громадянина або посадової особи; 2) документ, який видається державним органом, органом місцевого самоврядування, посадовою (службовою) особою або громадською організацією у межах їх компетенції: закон, указ, постанова, наказ, розпорядження, а також інші документи, що засвідчують юридичні факти. Таким чином, ми вважаємо, що термін «нотаріальний акт – документ», породжує тавтологію у праві.

У постанові суду європейської спільноти UNIBANK від 17.06.1999 р. виокремлено три критерії, які дають можливість вважати документ нотаріальним актом. Зокрема, нотаріальний акт повинен: 1) бути посвідчений представником публічної влади, який виконує свої службові обов'язки; 2) бути аутентичним по формі і змісту; 3) сам по собі підлягати виконанню [6, с. 22].

Ми погоджуємося з думкою І. Череватенко, яка вважає, що нотаріальний акт – це документ, що процесуально оформлює рішення нотаріуса або іншого спеціально уповноваженого на здійснення нотаріальних дій суб'єкта щодо застосування норм права до конкретної правової ситуації стосовно офіційного визнання юридичних прав чи фактів, що тягне за собою настання певних правових наслідків, постановлюється від імені держави та має володіти особливою доказовою силою [4, с. 100].

Нотаріальному акту притаманні такі ознаки:

- видається спеціально уповноваженими суб'єктами відповідно до закону України «Про нотаріат»;

- має офіційний та обов'язковий характер. Питання щодо недійсності нотаріальних актів можна вирішити тільки в судовому порядку;

- виражається у письмовій формі, що передбачає наявність певних реквізитів;

- виноситься від імені держави і носить державно-владний характер;

- покликаний розв'язувати індивідуальні питання, а тому займають значне місце у системі сучасного права;

- ухвалюється виключно в межах процедури вчинення нотаріального провадження.

Нотаріальні акти приймаються на підставі відповідних норм права. По суті, вони завжди є фактами, які породжують юридично значущі наслідки для учасників. Наприклад, згідно з ч. 3 ст. 640 ЦК України, договір, який підлягає нотаріальному посвідченню, є укладеним з моменту його нотаріального посвідчення. Моментом нотаріального посвідчення такого договору фактично є момент вчинення нотаріусом на договорі нотаріального акта (посвідчувального напису). Отже, саме з винесенням нотаріального акта у сторін договору виникають права та обов'язки [1].

Нотаріус або інший спеціально уповноваженого на здійснення нотаріальних дій суб'єкт, в силу специфіки нотаріальної діяльності не вправі видавати нотаріальні акти, які мають нормативний характер. Вони, безперечно, належать до письмових правових актів, а саме до юридичних документів правозастосовного характеру. Нотаріальні акти мають обов'язкову юридичну чинність, оскільки нотаріуси або інші спеціально уповноважені на здійснення нотаріальних дій суб'єкти, здійснюють свою діяльність від імені держави. Офіційний характер цих документів полягає не тільки в тому, що вони оформляються спеціально уповноваженими на це суб'єктами, але й у тому, що їх сутність, структура й реквізити закріплені в законодавстві. Скасування нотаріальних актів допускається тільки судом.

Отже, ми вважаємо, що терміни «нотаріальні документи» та «нотаріальні акти», які використовуються у нотаріальній практиці, є різним за змістом та суттю, тому практика застосування вимагає законодавчого визначення та закріплення цих понять.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV// Відомості Верховної Ради України. − 2003. − № 40-44 [Електронний ресурс] − Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15.

2. Про нотаріат: Закон України від 02 вересня 1993 р. № **3425-XII.**

3. Наказ Міністерства юстиції України від 22.12. 2010 р. № 3253/5 «Про

затвердження Правил ведення нотаріального діловодства».

4. Череватенко І. М. Нотаріальний акт-документ в нотаріальному процесі [Текст] / І. М. Череватенко // Підприємництво, господарство і право. 2009. № 12. С. 100–104.

5. Гуть Н.Ю. Нотаріальні документи: їх види та особливості міжнародного обігу /Н. Ю. Гуть // Часопис Київського університету права. 2012. С. 217-220. URL: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2012_3/217.pdf.

6. Дякович М. М. Нотаріальний акт як інструмент охорони (захисту) прав та законних інтересів учасників цивільних правовідносин /М.М. Дякович // Бюлетень Міністерства юстиції України. 2013. № 9. С. 20 -27.

7. Пропозицій змін і доповнень до «Правил ведення нотаріального діловодства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://yurradnik.com.ua/news/%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D1%8C-%D0%B4%D0%BE-%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%BB/. – Заголовок з екрану.

УМОВИ РЕПРЕЗЕНТАТИВНОСТІ ВИБІРКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ В КРИМІНОЛОГІЇ

Фіалковська Анастасія Олександрівна,
Шипула Дар'я Олегівна,
здобувач вищої освіти
факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Корогод Світлана Володимирівна
старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
м. Дніпро, Україна

Умови репрезентативності вибіркового дослідження в кримінології є критичним аспектом, що визначає достовірність та застосовність отриманих результатів. Репрезентативність вибірки визначає, наскільки точно можна узагальнити здобуті дані на весь об'єкт дослідження, яким у даному випадку є кримінологічна ситуація.

Першою важливою умовою є відповідність вибірки структурним характеристикам досліджуваної популяції. Це означає, що учасники дослідження повинні відображати основні параметри, такі як вік, стать, соціальний статус та інші фактори, що можуть впливати на кримінальну активність.

Другою важливою умовою є випадковість вибірки, щоб уникнути спотворень в результататах дослідження. Використання рандомізованого підходу до вибору учасників допомагає уникнути систематичних перекосів, забезпечуючи об'єктивність та репрезентативність результатів.

Слід наголосити, що рецидивна злочинність є «ядром» всієї злочинності, оскільки йдеться про контингент, що найбільше вперто протиставляє себе моральним цінностям суспільства, правопорядку і що втягує у злочини нових осіб.

Саме рецидивна (професійна) злочинність готує кадри для організованої злочинності. Актуальність кримінологічного дослідження рецидивної (професійної) злочинності пов'язана ще з тим, що саме рецидив умисних злочинів багато в чому зумовлює відносну стійкість і самовідтворюваність злочинності загалом як негативного явища. Рецидивісти, у тому числі професійні злочинці, є активними носіями та розповсюджувачами негативних традицій та іншого антисоціального середовища [3].

Кримінологічні рекомендації та висновки, що не мають технологічних характеристик, носять багато в чому загальний та неспецифічний для антикримінальної практики характер або є вузькоспеціалізованими, прив'язаними до конкретної ситуації чи обставинам. Вони мають обмежений потенціал і не здатні охоплювати різноманітність відносин у сфері запобігання злочинам.

Для кримінології в цілому та теорії попередження злочинів зокрема особливе значення мають основні посили концепції соціальних технологій та соціальної інженерії К. Поппера та його послідовників: відмова від ідеї ідеальних (утопічних, легких) проектів щодо швидкого вирішення суспільних протиріч, поступове вирішення соціальних проблем за допомогою повільної, обережної корекції соціальних інститутів та процесів, паралельний розвиток ефективних методів їх вирішення, у тому числі шляхом послідовного виявлення допущених помилок та їх усунення [1].

У такій концепції насильству та репресії протиставляються гуманізм, розум та компроміс [2]. Для розвитку кримінологічної думки в цьому напрямі слід відштовхнутися від поняття соціальних технологій. Екстраполюючи названі у наведеному визначенні характеристики соціальних технологій на кримінологічну проблематику, ми виявляємо нові можливості для кримінологічного пошуку та вдосконалення культури протидії злочинності [2].

Рецидивна (професійна) злочинність зосереджує у собі найбільше негативні явища, властиві злочинності: кримінальний професіоналізм, кримінальну субкультуру, наркобізнес і т. д. Вони є серйозною проблемою для

правоохоронних органів, насамперед органів внутрішніх справ (поліції) та виправних установ.

Як свідчать результати кримінологічних досліджень, співробітники правоохоронних органів на низькому рівні вивчають причини скоєння злочинів рецидивістами, внаслідок чого плановані заходи щодо попередження рецидивної (професійної) злочинності не досягають мети, тому в даний час важливим завданням, яке стоїть перед правоохоронними органами, є підвищення наукового рівня кримінологічних досліджень – важливої складової організації боротьби з рецидивною (професійною) злочинністю [3].

Крім того, слід враховувати географічні та культурні особливості популяції при формуванні вибірки, оскільки ці чинники можуть впливати на рівень кримінальності та криміногенні чинники.

Забезпечення репрезентативності вибіркового дослідження в кримінології є важливою передумовою для вивчення та розуміння кримінальної дійсності, що дозволяє розробляти ефективні стратегії протидії злочинності та вдосконалювати системи кримінальної юстиції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бугера О. Цифровізація кримінологічних досліджень. Юридичний вісник2022 р. С. 46-52.

2. Коростельова Л. А. Інновації у зборі даних для кримінологічних досліджень. 2022 р. С. 53.

3. Семенишин М. «Запобігання незаконному заволодінню транспортними засобами як об’єкт кримінологічного дослідження.» Підприємництво, господарство і право 2020 р. С. 344-349.

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАСОБІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Фіалковська Анастасія Олександрівна,
Мартінес Вега Олександра Віталіївна,
здобувачі вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Плахотний Артем Павлович
старший викладач кафедри ТСП
підполковник поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

В сучасному суспільстві, де панує демократія, головне завдання державної влади, зосібна виконавчої, полягає у забезпеченні та охороні прав та свобод громадян. Поліція є одним з органів, діяльність якого спрямована на захист прав і свобод громадян, а також життя, здоров'я, власності, природного середовища, інтересів суспільства й держави від протиправних посягань. Спеціальна діяльність щодо забезпечення їх особистої безпеки, тобто цілеспрямованого зменшення такого ризику до реально можливої межі, є надзвичайно актуальною [3]. Поліція має право застосовувати спеціальні засоби у процесі реалізації завдань, покладених на неї, але лише у випадках і порядку, що передбачені чинним законодавством України. Відповідно, кожен співробітник Національної поліції України має повноваження, що передбачають застосування заходів примусу до осіб, що беруть участь у збройній агресії проти України без урахування встановлених вимог та заборон щодо застосування зброї [1].

Будь-яке неправомірне, недосконале застосування засобів спеціальної техніки, що може завдати школи державним та особистим інтересам громадян,

що охороняються Конституцією України, а саме статтями 3, 8, 17, 21, 28, 29, 30, 31. 32, 55, є неприпустимим у діяльності Національної поліції. Одним з основних питань професійно-технічної підготовки поліцейських є вивчення й розуміння правових основ і вимог законності під час застосування засобів спеціальної техніки в діяльності Національної поліції. Засоби активної діяльності - вогнепальна табельна зброя та засоби примусової зупинки механічного та електронного принципу дії [4]. Як відомо, таке застосування може мати процесуальний, оперативний, організаційний чи профілактичний характер. Незалежно від напряму застосування та характеру використовуваних технічних засобів цей процес базується на нормах закону, як і вся інша діяльність правоохоронних органів. Проте різноманітна сутність цих видів діяльності. специфіка використання й результатів визначають специфіку їх нормативного регулювання. Правова основа застосування засобів спеціальної техніки - це система правових норм. підзаконних нормативних актів та правил, які визначають допустимість або регламентують порядок і умови їх використання.

Під час застосування спеціальних засобів поліцейські керуються вимогами таких документів, як Конституція України (статті 3, 8, 17, 21, 28, 29, 30, 31, 32, 55); Закон України «Про Національні поліцію» (статті 42, 43, 45); постанова Кабінету Міністрів України від 27.02.1991 № 49; постанова Кабінету Міністрів України від 07.09.1993 № 706; наказ МВС України від 30.03.1991 № 118; Статут патрульно-постової служби міліції України (ст. 200-216); наказ МВС України від 16.01.1997 № 30.

Рішення про застосування спеціальних засобів приймає посадова особа, яка відповідає за забезпечення публічної безпеки і порядку в даному населеному пункті, або керівник конкретно спеціальної операції. Поліцейський, діяльність якого є індивідуальною, приймає рішення щодо застосування спеціальних засобів самостійно відповідно до вимог чинного законодавства. Вид та інтенсивність застосування заходів примусу визначаються з урахуванням конкретної ситуації та характеру правопорушення та

індивідуальних особливостей особи, яка вчинила правопорушення. До того ж поліцейський зобов'язаний терміново зупинити застосування відповідного виду заходу примусу в момент досягнення очікуваного результату.

Поліцейський має заздалегідь попередити особу про застосування спеціальних засобів і надати достатньо часу для виконання законної вимоги поліцейського, окрім ситуації, коли зволікання може спричинити посягання на життя і здоров'я особи чи та/чи поліцейського чи інші тяжкі наслідки, чи у випадку, який стався, таке попередження є невиправданим або неможливим. Поліцейські зобов’язані надавати невідкладну медичну допомогу особам, що постраждали в результаті застосування заходів примусу. Це означає, що поліцейські повинні мати достатні знання і навички з управління масовими натовпами, виявлення потенційно небезпечних ситуацій і прийняття відповідних заходів для їх попередження або нейтралізації [2]. Про застосування спеціальних засобів, а також про будь-які ушкодження або смерть, які спричинені особі внаслідок застосування поліцейським спецзасобів, працівник поліції негайно письмово доводить до відома безпосереднього начальника для сповіщення прокуророві.

Поліцейський повинен у письмовій формі повідомити свого керівника про застосування до особи спеціального засобу. У тому разі, якщо поліцейський заподіяв особі поранення чи каліцтво після застосування до неї спеціального засобу, керівник такого поліцейського має терміново повідомити про це відповідного прокурора.

Підсумовуючи, можна сказати, що процес впровадження в діяльність Національної поліції спеціальних засобів безсумнівно буде розвиватися і далі. Застосування спеціальних засобів Національної поліції при охороні громадського порядку і проведенні спеціальних операцій незважаючи на свою складність і неоднозначність, с предметом адміністративно-правового регулювання та реалізації органами держави забезпечення основних прав і свобод громадян України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. ПЛАХОТНИЙ, А. П.; ШВЕЦЬ, Є. В. ДОДАТКОВІ ПОВНОВАЖЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. *Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ*, 273.

2. ЗІКРАЧ, Денис Олександрович; ПЛАХОТНИЙ, Артем Павлович. ДІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІД ЧАС МАСОВИХ ЗАХОДІВ І В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ. In: *The 6 th International scientific and practical conference "Modern problems of science, education and society"(August 14-16, 2023) SPC "Sci-conf. com. ua", Kyiv, Ukraine. 2023. 671 p.* 2023. p. 600.

3. ІВАНЮЩЕНКОВ, Артур Вячеславович; ПЛАХОТНИЙ, Артем Павлович. ОСОБИСТА БЕЗПЕКА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА В СЛУЖБОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ. In: *The 6 th International scientific and practical conference "Modern problems of science, education and society"(August 14-16, 2023) SPC "Sci-conf. com. ua", Kyiv, Ukraine. 2023. 671 p.* 2023. p. 606.

4. ІВАНЮЩЕНКОВ, Артур Вячеславович; ПЛАХОТНИЙ, Артем Павлович. АНАЛІЗ ЗУПИНКИ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ПРАЦІВНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ. In: *The 6 th International scientific and practical conference "Modern problems of science, education and society"(August 14-16, 2023) SPC "Sci-conf. com. ua", Kyiv, Ukraine. 2023. 671 p.* 2023. p. 602.

ВДОСКОНАЛЕННЯ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ЗВО МВС УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Фіалковська Анастасія Олександрівна
здобувач вищої освіти
факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Бодирєв Дмитро Анатолійович
старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
м. Дніпро, Україна

На основі сучасних реалій, зокрема під час збройного нападу на Україну, виявлено недоліки у зброєнні силових структур нашої країни. Тому спочатку варто звернути увагу на зброю України порівняно зі зброєю агресора та країн-членів НАТО. Оскільки країни Європи та НАТО активно надають Україні боєприпаси та зброю для відбиття нападу, з метою збереження суверенітету, захисту життя, здоров'я, честі, гідності, недоторканності та свободи людини як найвищої соціальної цінності. Проте для використання певних зразків зброї НАТО необхідно забезпечити інструкторів необхідною кваліфікацією, навичками та знаннями для якісного навчання працівників, які будуть працювати з цими зразками [1].

Шляхом зусиль та розробки нових методик використання зброї відкриваються нові можливості і досягаються нові результати в професійній сфері. Проте під час російської військової агресії розвиток практичних стрільб призупинився, і це потребує особливої уваги з боку організації МКПС та керівників силових структур для подальшого розвитку спорту - практичної стрільби в цей складний час.

Часто стрільбу порівнюють з певним видом спорту і вживають термін «спортивна стрільба». Цей вид не тільки впливає на фізичну підготовку, але і може стати хобі. Такі елементи додають практичній стрільбі якість та роблять її

ефективним інструментом для оцінки рівня вогневої підготовки правоохоронців та військовослужбовців [2, с. 11].

Навіть в умовах воєнного стану, підготовка студентів в системі МВС України залишається важливим завданням. Систематичне вдосконалення організації діяльності в сфері безпеки та оборони є однією з ключових складових зміцнення національної безпеки та суверенітету України. Ефективність виконання поставлених завдань визначається якістю підготовки працівників сектору безпеки та оборони, а також оновленням підходів до підготовки персоналу, враховуючи стандарти НАТО та країн-членів Європейського Союзу.

Уміння керувати зброєю та влучно стріляти важливе, але не єдине в ключових аспектах перемоги в збройному конфлікті. Визначну роль в цьому відіграє психологічний стан і настрій учасників. Наша сучасна реальність вимагає від кожної особи, яка навчалася обробці зброї, розуміти, що для подолання ворога у ситуації насильства важливо зберігати міцну психологічну стійкість, яка може бути навіть важливішою, ніж фізичні навички. Повинно бути зрозуміло, що для ворога, що прийшов на нашу землю, життя людей не має жодної цінності, і вони готові застосовувати зброю без будь-яких моральних обмежень. Тому всім, включаючи майбутніх поліцейських і військових Збройних Сил України, потрібно бути готовими технічно та психологічно використовувати вогнепальну зброю в умовах, що склалися в нашій державі [4].

Другим необхідним етапом у процесі підготовки до використання вогнепальної зброї є психологічна готовність відмовитися від ролі потенційної жертви і вміння захищати себе і інших в обличчя агресії [3]. Адаптація до використання вогнепальної зброї в умовах екстремальних обставин становить другий важливий аспект в навчанні студентів вищих навчальних закладів зі специфічними умовами навчання та цивільних осіб в умовах воєнного конфлікту. Вивчення питань успішної вогневої підготовки здобувачів вищої освіти та цивільних осіб в умовах воєнного стану також включає важливий

аспект, а саме методику тактичного переміщення та стрільби під час руху [4].

Важливість вогневої підготовки полягає в здатності вести вогонь під час переміщення від однієї точки до іншої, спрямовуючи зброю на потенційні небезпечні зони. У деяких випадках стрілець може захотіти надавати активну агресивну відповідь або впливати на рух противника, змушуючи його оборонятися чи виходити на відкриту позицію для стрільби.

Навчальні прийоми, описані вище, мають значення не лише в умовах бойових дій, але й під час евакуації з будівель. Якщо поліцейський вирішує відступати з небезпечної зони, важливо робити це так, щоб не залишатися спиною до потенційних загроз. У цьому випадку, можна застосовувати ті ж прийоми, але рухатися вперед до виходу, спрямовуючи зброю у відповідному напрямку.

Під час наближення до особливо небезпечної зони, такої як двері або поворот коридору, варто сповільнити темп руху і перейти на приставний крок. Перевага приставного кроку полягає в тому, що він дозволяє рухатися дуже повільно і обережно, не розкриваючи себе ворогу і зберігаючи здатність до стрільби. Водночас цей метод допомагає уникнути перекручування ніг, що може обмежити рухливість в обмеженому просторі та забезпечити змогу ефективно реагувати на загрозу з будь-якого напрямку. Рекомендується рухатися так, щоб напрямна нога ставала вперед першою, інша ж її наздоганяла.

Важливо відзначити поширену помилку, якою є «волочіння» ніг. Щоб уникнути цієї помилки, рекомендується спершу ставити ногу на носок і лише потім опускати п'яту на землю. Головне завдання під час використання цієї техніки - зберігання конфіденційності власного руху [1].

У додаток до стійкості положення і готовності реагувати на зміну обставин, описані прийоми також дозволяють проводити зачистку території методом секторного огляду. Таким чином, тактичний і приставний кроки становлять важливий інструмент для професіоналів і вимагають системної практики для підтримання рівня майстерності на постійній основі.

Таким чином, цей комплексний підхід до вогневої підготовки є важливим не лише для майбутніх офіцерів поліції, але і для цивільних осіб, які можуть брати участь у захисті держави від збройної агресії. Забезпечення відповідної підготовки та постійного вдосконалення знань і навичок є ключовим завданням для забезпечення безпеки та суверенітету країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Владимиров М. В., В. В. Підгайна. Удосконалення вогневої підготовки поліцейських в умовах воєнного стану. Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану: зб. наук. пр.[конф.(м. Харків, 26 трав. 2023 р.)].Вінниця: ХНУВС, 2023.С. 66-69.
2. Конєв, О. Ю. Удосконалення методики навчання вогневої підготовки здобувачів вищої освіти навчальних закладів зі специфічними умовами навчання та цивільних осіб в умовах воєнного стану. Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення 2022 р. 17 с.
3. Омельченко А. А. Зміни у методиці викладання вогневої підготовки під час воєнного стану. The 7 th International scientific and practical conference Modern research in world science(October 2-4, 2022) SPC Sci-conf. com. ua, Lviv, Ukraine. 2022. 1320 p.. 2022.
4. Федоров В. В. П. В. Пістряк, А. Ф. Бальва, І. С. Луценко, В. В. Чумак. За заг. Ред. В. В. Федорова. Вогнева підготовка : навчальний посібник. МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. вогн. підгот. ф-ту № 3; за заг. ред. В. В. Федорова. Харків, 2019. 256 с.

КРИМІНАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ У ФОРМІ ПРИВАТНОГО ОБВИНУВАЧЕННЯ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ

Хода Олена Сергіївна
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Федченко Володимир Михайлович
професор кафедри кримінального процесу
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

Становлення правової держави та громадянського суспільства в Україні має на меті досягнення оптимального співвідношення між правами і законними інтересами особистості, з одного боку, та держави - з іншого. Актуальним залишається питання розмежування сфер їх можливого перетину та взаємної підтримки, зокрема у межах кримінального судочинства. Особливо гостро постає необхідність кримінально-правового захисту особистих, майнових і немайнових прав громадян від злочинних посягань, включно з кримінальними правопорушеннями, що переслідуються у формі приватного обвинувачення. Саме у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення діяльність держави в особі правоохоронних та судових органів має ґрунтуватися виключно на засадах співпраці з приватною особою. Така співпраця повинна базуватися на взаємоповазі прав і законних інтересів усіх учасників процесу. Відповідно, наявність інституту приватного обвинувачення є своєрідним показником розвитку правової держави та громадянського суспільства, де баланс приватних і публічних інтересів є невід'ємною складовою верховенства права [1]. Розгляд зазначеної проблеми варто почати з визначення поняття "кримінального провадження у формі приватного обвинувачення", яке висвітлено в КПК України (ч. 1 ст. 477): провадження, яке може бути розпочате слідчим, дізнавачем, прокурором лише на підставі заяви потерпілого щодо кримінальних правопорушень, перелік яких передбачений

КПК України [2].

Інститут приватного обвинувачення був предметом наукового дослідження в працях таких відомих вітчизняних і зарубіжних учених, як Ю. П. Аленін, В. П. Бахін, В.К. Весельський, Г. П. Власова, Ю. Гурджі, Ю. В. Кореневський, А. М. Ларін, Є.Д. Лук'янчиков, В.Т. Маляренко, М. М. Михеєнко, В. Т. Нор, І.З. Рогатинська, С. М. Стаховський, П. В. Цимбал, Л. Д. Удалова й інші [1]. У юридичних словниках приватне обвинувачення визначають як «форму провадження за кримінальними справами, які порушуються не інакше як за скаргою потерпілого (або його представника) і підлягають закриттю за примиренням потерпілого з обвинуваченим , або як одну з форм провадження у кримінальному судочинстві, що передбачає притягнення особи, винної у скоєнні злочину, до кримінальної відповідальності не інакше як за скаргою потерпілого, на якого покладається обов'язок підтримувати обвинувачення у суді» [3, с. 709].

Згідно з чинним Кримінальним процесуальним кодексом України, більше ніж 60 складів злочинів належать до категорії кримінальних правопорушень, провадження за якими може здійснюватися у формі приватного обвинувачення. Серед злочинів, що належать до категорії приватного обвинувачення, є не лише ті, що посягають на особисті інтереси потерпілого. Частина з них завдає шкоди моральним засадам суспільства та суперечить громадським інтересам. Надання потерпілому виключного права вирішувати питання про притягнення до відповідальності осіб, які вчинили, скажімо, середньої тяжкості тілесні ушкодження, незаконне позбавлення волі чи зґвалтування, навіть якщо вони були вчинені подружжям одне щодо одного, є помилковим кроком. Адже це підриває усталені традиції правової культури нашої держави та негативно впливає на суспільну правосвідомість. Для здійснення приватного обвинувачення необхідна наявність зацікавленої особи - потерпілого, який наділений певними правами та обов'язками щодо оголошення підозри обвинуваченому та подальшого підтримання обвинувачення в суді. Вагомою умовою також є відшкодування завданої потерпілому шкоди. Це може

відбуватися або на підставі угоди про примирення між потерпілим та обвинуваченим, або без такої угоди [1]. Широкий перелік кримінальних проваджень приватного обвинувачення за чинним КПК не завжди дозволяє потерпілому належно зібрати докази та сформулювати обґрунтовану заяву до суду. Водночас суд обмежений у можливостях збирання доказів за власною ініціативою. Усвідомлюючи, що без якісного досудового розслідування складно підготувати обґрунтоване обвинувачення, законодавець зробив досудове розслідування обов'язковим для цієї категорії справ. Таке рішення є цілком логічним та виправданим. Також на нашу думку є важливою участь захисника тобто гарантія забезпечення права на захист. Процесуальні гарантії прав потерпілого в кримінальному процесі України є невід'ємною складовою справедливого та ефективного судочинства. Визнання та захист прав постраждалої особи є важливою передумовою забезпечення правової держави та демократичних цінностей [4]. Історично до категорії приватного обвинувачення належали злочини, склад яких був зрозумілим пересічному потерпілому. Натомість зараз сюди віднесені й складні для юридичної кваліфікації діяння. Це породжує слушні побоювання, що в низці випадків потерпілий може навіть не здогадуватися про вчинений щодо нього злочин. Наприклад, чи завжди відомо співаку про незаконне тиражування його пісень, власнику банківської таємниці - про її розголошення, а пацієнту у комі - про ненадання йому меддопомоги? Отже, інформація про вчинення таких злочинів, яка надходитиме до правоохоронних органів з інших джерел, не зможе стати підставою для відкриття кримінального провадження у формі приватного обвинувачення без заяви самого потерпілого. Тобто фактично залишатиметься поза розглядом через відсутність формальних підстав для початку розслідування за цією категорією справ.

Позитивним аспектом є те, що закон передбачає можливість визнання близьких родичів або членів сім'ї постраждалої особи як потерпілих, якщо особа померла або перебуває у стані, коли не може заявити про злочин. Однак існують законодавчі прогалини, пов'язані з процедурою дій слідчого та

прокурора у випадку, коли кілька родичів подають заяви через неможливість самої постраждалої особи використовувати свої права, а потім постраждала особа одужує і подає заяву самостійно про свій статус потерпілого. Виникає питання щодо необхідності залишення статусу потерпілих для близьких родичів або відмови від нього в подальшому провадженні [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лугіна Н. А., Захарків Т. І., Юрченко В. І. КРИМІНАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ У ФОРМІ ПРИВАТНОГО ОБВИНУВАЧЕННЯ Юридичний науковий електронний журнал № 2/2020 С. 393–395. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-2/102
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI : станом на 6 листоп. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text (дата звернення: 25.11.2023).
3. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. акад. НАН України Ю. Шемшученка. Київ : Юридична думка, 2007. 992 с
4. І. Гога, В. Федченко ПРОЦЕСУАЛЬНІ ГАРАНТІЇ ПРАВ ПОТЕРПІЛОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ The 5 th International scientific and practical conference “Modern problems of science, education and society”(July 17-19, 2023) SPC “Sci-conf. com. ua”, Kyiv, Ukraine. 2023. 881 p. С.700–703

ЛАТЕНТНА ЗЛОЧИННІСТЬ: ПРИЧИНИ, ОСОБЛИВОСТІ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Хода Олена Сергіївна
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Жмурко Руслан Олександрович
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Чорна Аліна Геннадіївна
старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
капітан поліції

Латентна (прихована) злочинність є вкрай небезпечним явищем, адже її високий рівень свідчить про недоліки в роботі правоохоронної системи, а отже про неспроможність держави ефективно протидіяти злочинності. В Україні частка латентних злочинів становить понад 50% і має стійку тенденцію до зростання.

Це значно підриває авторитет влади і призводить до зневіри громадян у справедливості та невідворотності покарання за скоєння злочинів. Тому дослідження причин та особливостей латентної злочинності набуває особливого значення задля пошуку ефективних шляхів її подолання та посилення протидії злочинності загалом. Саме цим питанням і присвячене дане дослідження.

Поняття злочинності є центральною категорією науки кримінології. Кримінологія вивчає осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, криміногенні чинники, різні аспекти протидії злочинності, проте саме поняття

злочинності цементує її предмет і дозволяє говорити про специфічність та самостійність даної науки [1].

Під латентною злочинністю розуміють сукупність кримінально караних діянь, які не були виявлені правоохоронними органами, так це поняття розуміють О. С. Шляпочніков та Г. І. Забрянський [2, с. 425]. Проблематика латентної злочинності в кримінально правовому та кримінологічному аспектах є предметом ґрунтовних наукових досліджень таких вчених, як В. Поклад, В. Шакун, Ю. Іванов, П. Кривецов, В. Оболонцев, І. Христич та інших. Зокрема, в їхніх працях аналізуються сутність латентної злочинності, причини її виникнення, методи виявлення та шляхи запобігання цьому негативному явищу [3].

До об'єктивних причин латентності належать особливості середовища та ситуації, за яких вчиняються злочини. Це, наприклад, недоліки у звітності й контролі, що ускладнюють розкриття злочинів, брак доказів, віддаленість місця злочину при вбивствах чи зґвалтуваннях.

Суб'єктивними причинами є небезпечність злочинця, його прагнення приховати злочин, небажання потерпілого повідомляти про злочин, недоліки в роботі правоохоронців. Суб'єктивні причини латентної злочинності також пов'язані з психологічними особливостями правопорушників. Наприклад, правопорушники часто прагнуть уникнути покарання, тому вони намагаються приховати свої злочинні дії. Однією з найпоширеніших причин латентної злочинності є безкарність.

Правопорушники знають, що навіть якщо їх злочин буде виявлений, вони можуть уникнути покарання. Це може бути пов'язано з недосконалістю законодавства, непрофесійністю правоохоронних органів або корупцією. Соціальні причини латентної злочинності пов'язані з особливостями суспільства. Наприклад, в умовах економічної кризи зростає кількість злочинів, пов'язаних з майновими відносинами. Це пов'язано з тим, що люди, які не можуть задовольнити свої матеріальні потреби легальним шляхом, можуть вдатися до злочинів [3, с. 131].

Крім того, латентна злочинність є вагомим криміногенним фактором, що детермінує подальше розповсюдження злочинності. До таких умов належать: складність злочинних дій, яка пов’язана з використанням складних технічних пристроїв, знань у галузі фінансів або інших сфер діяльності; прихованість злочинних дій, яка може бути пов’язана з вчиненням злочинів у закритих приміщеннях, в умовах, коли на місці злочину немає свідків або камер відеоспостереження [4, с. 152].

Точні масштаби латентної злочинності зазвичай невідомі. Їх оцінюють за допомогою різноманітних соціологічних, статистичних та аналітичних методів: порівняльного аналізу взаємопов'язаних показників кримінальної статистики, зіставлення даних обліку злочинів з інформацією про адміністративні правопорушення, звернення по медичну допомогу через травми, скарги громадян, опитування засуджених тощо. Вважається, що чим тяжчий злочин, тим менш імовірно, що він залишиться латентним.

Щоб мінімізувати рівень латентності пропонується два шляхи: по-перше, необхідно забезпечити реальне попередження злочинів, що вчиняються в державі, шляхом ефективної профілактики. Інший шлях — виявляти вже скоєні, але приховані від поліції злочини. Завдяки цьому, фактичні правопорушення переходять з розряду латентних у розряд зареєстрованих. Для цього використовують різноманітні спеціальні заходи.

Таким чином, латентна злочинність значно впливає на суспільно психологічну атмосферу. Вона підриває довіру людей до здатності державної влади гарантувати їхню безпеку, створити умови для реалізації громадянами своїх прав і свобод, ефективно протидіяти злочинності та забезпечити невідворотне покарання винуватців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. А. Ю Ульянченко, А. Г Чорна The 5 th International scientific and practical conference―Modern research in world science‖(August 7-9, 2022) SPC―Sci-conf. com. ua‖, Lviv, Ukraine. 2022. С. 1046–1048

2. Гумін О.М. Поняття латентної злочинності та напрями її профілактики / О. М. Гумін, І. М. Зубач. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. 2015. № 824. С. 424–429

3. Рішко, Б. С. "Летентна злочинність: поняття, причини, методи виявлення." (2016).

4. Саско, О. "Щодо поняття латентної злочинності та причин її виникнення." Історико-правовий часопис 1 (2017): 150-155.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ОБМЕЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Хода Олена Сергіївна
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Плахотний Артем Павлович
старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
підполковник поліції

Більшість країн світу включають в своє законодавство особливі правові механізми, які розширюють повноваження публічної адміністрації у ситуаціях, що не можна передбачити, де держава зіткнулася з несподіваними викликами, що вимагають мобілізації всіх наявних ресурсів. Ці механізми часто відомі як надзвичайні режими або режими воєнного стану. У рамках розгляду даного питання важливо відзначити, що військова агресія російської федерації проти України триває з 2014 року. На 24 лютого 2022 року Україна стикнулася з новими викликами, і вперше з моменту набуття незалежності зазнала воєнного стану. Цей правовий режим охопив усю територію держави і призвів до обмежень прав і свобод громадян. Указ Президента від 26.11.2018 р. в пункті 3 передбачив можливість обмеження в Україні на період дії правового режиму воєнного стану конституційних прав і свобод людини і громадянина, передбачених статтями 30–34, 38, 39, 41–44, 53 Конституції України, а також введення тимчасових обмежень прав і законних інтересів юридичних осіб у межах та обсязі, необхідних для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Одночасно, в самому Указі зазначено, що обмеження конституційних прав може бути здійснено виключно тільки у випадку ескалації збройного конфлікту

з РФ [1]. Важливо відзначити, що незважаючи на виняткову важливість та актуальність питань правового регулювання обмежень прав і свобод людини і громадянина, наукова спільнота як в українському, так і в міжнародному контексті не приділяє достатньо уваги розгляду питань обмеження конституційних прав і свобод особи в самий період введення воєнного стану в Україні.

Особливу увагу теоретичним аспектам та проблемам поняття та сутності обмеження прав людини і громадянина приділили такі правознавці як Н. Безсмертна, В. Буткевич, А. Колодій, Н. Оніщенко, О. Осинська, Л. Летнянчин, С. Рабінович, І. Савенкова, М. Савчин, Б. Сидорець, М. Савчин, О. Скрипнюк, В. Сорокун, Т. Слінько, Є. Ткаченко, Ю. Тодика, С. Шевчук, Ю. Шемшученко та інші [2]. Застосування засобів обмеження прав і свобод людини і громадянина допустиме лише в виняткових обставинах, відповідно до процедур та методів, передбачених чинним законодавством. Такі винятки визначені у статті 64 Конституції України, яка визначає конкретні випадки обмеження прав і свобод людини, зокрема введення воєнного чи надзвичайного стану. Друга частина цієї норми передбачає, що в умовах воєнного чи надзвичайного стану можуть запроваджуватися деякі обмеження прав і свобод із зазначенням періоду, протягом якого діють такі обмеження, та повного переліку прав, які заборонено обмежувати в ході війни або надзвичайного стану. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 Конституції України [3]. Таким чином, обмеженню підлягають деякі соціально-економічні права у сфері трудових правовідносин прямої заборони на обмеження яких не встановлено Конституцією України. Зокрема, це стосується права працівників на зайнятість, права на проведення страйку та права на відпочинок. На прикладі обмеження цих прав в сучасних умовах можна розглянути механізм конституційного обмеження прав і свобод людини і громадянина в період введення воєнного стану в Україні [2].

Навіть у контексті складної ситуації, що виникла в Україні та введення

воєнного стану, захист прав і свобод людини залишається основним завданням держави. Гарантією цьому виступає ст. 3 Конституції України, що визначає найвищою соціальною цінністю людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку [3].

Враховуючи вищесказане, можна зрозуміти, що впродовж періоду дії воєнного стану встановлені обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина. Ці обмеження діятимуть протягом часу, коли встановлений режим воєнного стану, і припиняється він з моменту скасування цього режиму, із подальшим поверненням до законодавства, що діяло в мирний період в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. ШОСТАК, Андрій; ПЛАХОТНИЙ, Артем. ОБМЕЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ: ПРАВА ЛЮДИНИ ТА НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА. Збірник матеріалів Другої міжнародної науково-практичної конференції Національний університет «Львівська політехніка» 246.

2. Е. Дорошенко ОБМЕЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ. ЮРИДИЧНИЙ ВІСНИК LAW HERALD 2022/5 С. 247–253

3. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 21.11.2023).

СПЕЦІАЛІЗОВАНА БОЙОВА ПІДГОТОВКА ДЛЯ РІЗНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПОЛІЦІЇ

Чернова Валерія Анатоліївна,
курсант 2 курсу Навчально-наукового
інституту права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Журавель Олександр Анатолійович,
старший викладач кафедри
спеціальної фізичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
м. Дніпро,Україна

Вступ. Інтеграція України до європейського співтовариства включає і реформування Міністерства внутрішніх справ України, яке включає в себе Національну поліцію України.

Ціль роботи. Одним із головних факторів, що спонукають до сучасних змін у роботі правоохоронних органів нашої країни, є зростання вимог щодо належної професійної підготовки особового складу підрозділів Національної поліції України.

Матеріали та методи. Формування професійної підготовленості майбутніх фахівців пов'язане з освоєнням спеціалізованої спортивної техніки. Для майбутніх фахівців необхідно створити умови, щоб вони могли засвоїти знання, які стануть фундаментом для свідомого розвитку рухових навичок. Важливість цього завдання полягає в тому, що без створення ефективних методів управління рухами неможливо реалізувати свої здібності в практичній діяльності. Навчання курсантів у курсі фізичної підготовки має свої власні особливості, які вимагають свідомого формування рухових дій та використання конкретних педагогічних прийомів. Під час навчання застосовуються різні педагогічні методи, кожен із яких вирішує певні специфічні завдання [1].

Результати та обговорення. Практичний досвід та результати наукових досліджень свідчать, що фізична підготовка є важливим інструментом для підвищення бойової готовності працівників підрозділів Національної поліції України. Показником професійної підготовки працівників МВС України є збереження та підвищення як фізичної, так і когнітивної працездатності, а також їхню швидкість відновлення до вихідного рівня після напруженої роботи [2].

У Положенні щодо організації службової підготовки працівників Національної поліції України детально визначено перелік завдань, видів і приблизних форм навчання для правоохоронців. У своїй професійній діяльності поліцейські надають велике значення тактико-спеціальній підготовці, вмінню використовувати фізичний контроль та надавати медичну допомогу. Однак для цього вони повинні мати високий рівень знань з тактики та медичної підготовки та постійно підвищувати свої навички та кваліфікацію. У цьому контексті, засоби, форми та методи навчання для цих навчальних дисциплін в підрозділах поліції стають ключовими в аспекті професійної діяльності [3].

Оскільки спеціальні підрозділи поліції виконують службово-бойові завдання і службова підготовка їх працівників є необхідною складовою професійної підготовки поліцейських, можна вивести висновок, що службово-бойова підготовка є частиною службової підготовки спеціальних підрозділів поліції. Вона включає в себе різноманітні заходи, спрямовані на зміцнення та оновлення необхідних знань, вмінь та навичок для забезпечення виконання силових операцій, операцій по розшуку, захисту власності фізичних та юридичних осіб та забезпечення особистої безпеки фізичних осіб. Ця визначення відповідає сприйняттю деякими дослідниками сутності такої підготовки, яка включає тактико-спеціальну, тактичну, військово-інженерну, вогневу, фізичну, медичну та технічну підготовку [4].

Висновки. З урахуванням вищезазначеного, ми вважаємо, що для розвитку та зміцнення України як правової держави необхідно застосовувати нові підходи до професійного навчання працівників Національної поліції

України. Ці підходи повинні враховувати сучасні досягнення науки та практики, спрямовані на подальше вдосконалення підготовки для забезпечення готовності до виконання службово-бойових завдань під час служби. Крім того, важливо використовувати комплексні методи, такі як організація інтегрованих навчальних занять з різних прикладних дисциплін та використання сучасних мультимедійних технологій.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Носкова Т.І. Фізична підготовка - це цілеспрямований процес оволодіння знаннями. URL: https://dspace.oduvs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/bdf510cd-0751-4b78-916a-a74cda8dbd7f/content (дата звернення: 07.11.2023).
2. Черніков А. М. Удосконалення фізичної підготовки особового складу підрозділів Національної поліції України засобами фізичного виховання. 2023. (дата звернення: 07.11.2023).
3. Москаленко М. Е., Бахчеван Є. Ф. Проблемні питання професійної підготовки поліцейських. URL: https://dspace.oduvs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6ca14950-b09f-4204-8909-69f7490a0d82/content (дата звернення: 07.11.2023).
4. Голенко Н. М. Службово-бойова підготовка у змісті професійної освіти працівників підрозділу поліції спеціального призначення. URL: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/53-59_21.pdf (дата звернення: 07.11.2023).

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Чорна Ірина Юріївна
курсант 3-го курсу підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ.
Науковий керівник:
Волков Юрій Михайлович
Старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Поняття правопорушення в теорії держави і права є усталеним, і в науковій, і навчальній літературі відтворюються з невеликими термінологічними відмінностями однакові за своєю сутністю дефініції, засновані як на їхньому законодавчому визначенні, так і на наукових розробках. Так, правопорушення визначають як винне протиправне та суспільно небезпечне (шкідливе) діяння, вчинене деліктоздатним суб'єктом, що тягне за собою юридичну відповідальність [1–3]. В Україні від 24 лютого 2022 року ведено воєнний стан, який регламентується чинним законодавством та визначається як особливий правовий режим, що вводиться у разі загрози національній безпеці [1]. Воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і

свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [1]. Відповідно до правової дефініції воєнний стан визначає певні обмеження прав і свобод людини і громадянина, тому це необхідно враховувати при здійсненні правоохоронними органами своїх функцій.

Для формування визначення «правопорушення, що посягають на національну безпеку» необхідно звернутися до самого поняття «національна безпека» і тим загрозам, які становлять для неї небезпеку.

Проблема, на яку хотілося б звернути увагу, це недооцінка небезпеки цивільно-правових правопорушень, у тому числі і зловживання правом, як загроз національній безпеці, що багато в чому обумовлено і деяким перебільшенням «зокрема» всієї галузі права, її спрямованості на регулювання приватноправових відносин, які нібито не пов'язані з національною безпекою. Тим часом громадян правове правопорушення, вчинене у сфері економічної діяльності, може виступати і як спосіб скоєння кримінально караного діяння.

Відзначаючи охорону приватних інтересів як пріоритет громадянського права, дослідниками регулярно «забувається», що учасниками громадян правових відносин виступають і органи державної влади, та державні корпорації, та бюджетні організації.

Діяльність поліції в умовах воєнного часу зазнає певних змін, які стосуються здебільшого спрощення процесуальних норм та правил, яких повинні дотримуватися поліцейські. Змінюють умови отримання інформації, специфіка конвоювання, патрулювання міст та перевірки підозрілих осіб та виявлення ворожих агентів. Впроваджується застосування певних технічних приладів, розмінування, збір біометричних даних. Натомість, зміни відображають не лише розширення повноважень та спрощення здійснення наявних і в мирний час. В процесі діяльності поліції в умовах воєнного стану виникають проблеми, що потребують вирішення.

Проблема полягає і в тому, що спеціальний облік цивільно-правових правопорушень, співставний з об'єктами національної безпеки, не ведеться.

Автор вважає цілком обґрунтованим та справедливим твердження, що в умовах воєнного стану можливі та допустимі обмеження права і свободи громадян, але тільки в тією мірою і на такий період, у яких в межах це необхідно для забезпечення оборони та безпеки держави [1].

Встановлення видових об'єктів злочинів проти основ національної безпеки України безпосередньо пов'язане із вирішенням усіляких проблем. Так, наприклад, такі елементи злочинів, як об'єктивна сторона, суб'єктивна сторона або суб'єкт безпосередньо знаходять свій прояв в ознаках суспільно небезпечного діяння, тоді як об'єкт таких злочинів виявляється у більшості випадків не відокремлено, не ізольовано від інших елементів, а процесі детального аналізу таких ознак у тому безпосередньому прояві.

Процес встановлення конкретної групи соціально значущих благ чи інтересів як видового об'єкта зазіхання вимагає дотримання цілого ряду правил. Так, наприклад, необхідно встановити, якому благу чи інтересу завдано найбільша шкода, який із зазначених інтересів представляється найважливішим тощо.

Подібна версія поділу таких злочинів на зазначені види видається вельми обґрунтованою, проте не є домінуючою. теорії вітчизняного кримінального права, що свідчать деякі варіанти систематизації таких злочинів, представлені відомими дослідниками.

З точки зору правозастосовної діяльності першочерговою є організація роботи з підвищення кваліфікації суб’єктів, які вже сьогодні працюють із наслідками збройного конфлікту в Україні, в тому числі, здійснюють досудове розслідування і судовий розгляд кримінальних справ [4].

Такі особливості передбачають не тільки специфіку збору та фіксації доказів, відмінності провадження за відсутності підозрюваного/обвинуваченого за процедурою in absentia [3], але й свідчать про необхідність консолідації зусиль держави та громадянського суспільства для підвищення ефективності роботи у відповідному напрямку. Зокрема, особи, які мають доступ, але не уповноважені на розслідування чи судовий розгляд кримінальних справ,

можуть здійснювати збір, фіксацію доказів, надавати інформацію чи іншим чином сприяти притягненню до відповідальності винних осіб.

Для сприяння такої поведінки доцільним є проведення широкомасштабної інформаційної компанії з питань міжнародного гуманітарного права, міжнародних злочинів (в першу чергу – воєнних, оскільки саме вони вже криміналізовані в Україні), їх суб'єктів, об'єктивної сторони та об'єктів, контекстуального елементу, порядку збору та фіксації доказів, їх передачі компетентним суб'єктам національного рівня чи міжнародного. При цьому інформація повинна бути адресована як військовослужбовцям, так і пересічним громадянам, для чого вона повинна відповідати критеріям повноти, всебічності, доступності як з точки зору фізичного доступу, так і з точки зору використовуваних термінів і понять.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341–III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131.
2. Михайленко В. Воєнні злочини в міжнародному праві: Базове дослідження із застосування правосуддя перехідного періоду в Україні: монографія / за заг. ред. А. П. Бущенка, М. М. Гнатовського. К.: РУМЕС, 2017. 592 с.
3. Вирок Слов'янського міськрайонного суду Донецької області від 01.06.2017 № 1-кп/243/484/2017 (категорія справи № 243/4702/17). URL: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/66885637
4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651–VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text
5. *Закон України «Про правовий статус воєнного стану» URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text*

ПРОЦЕС ДОКАЗУВАННЯ В УКРАЇНІ

Чурілова Анна
курсант 4 курсу
ННІППФПНП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
науковий керівник:
Федченко В. М.
к.ю.н., доц., професор кафедри
кримінального процесу та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Тема докази і доведення в кримінальному процесі невичерпна, вона належить до, так би мовити, вічних, вимагає постійного перегляду та розвитку. Це тим, що доказ і доведення пронизують всю кримінально-процесуальну діяльність, породжуючи різнобічний багатоплановий характер досліджень. Безсумнівно і те, що ще чимало питань чекає на своє дослідження та рішення. У наш час, у період складних суспільних відносин, військового стану в державі, не може не знаходити відображення на проведенні розлідування, піддаються сумніву і стають предметом гострої дискусії деякі теоретичні питання доказового права, яке, здавалося б,сформувалося за роки незалежності.

Це і зрозуміло: ясність тут потрібна не тільки для «чистоти теорії», а й тому, що від правильного вирішення низки теоретичних питань залежить визначення цілей доведення, створення стимулів, що спонукають правозастосовників діяти відповідно до закону таморального обов'язку» [2, с. 118].

Наведені положення закону дозволяють стверджувати, кримінально процесуальне доведення - це діяльність із встановлення та обгрунтування вини особи у скоєнні злочину. Звідси ясно, що покладений на органи кримінального переслідування обов’язок з’ясувати всі обставини злочину збігається з обов’язком обгрунтувати твердження про винність особи, яка вчинила цей

злочин. Встановити подію злочину і винність обвинувачуваного органів кримінального переслідування означає як з'ясувати, тобто. дізнатися, що сталося насправді, а й переконати суд у достовірності отриманих знань та правильності зроблених на їх основі висновків. Суд не зобов'язаний доводити ні провину, ні невинність підсудного, він не є суб'єктом доведення. Суд не може прийняти на себе повноваження щодо доведення винності підсудного, оскільки це означає порушення закріпленого у ст. 15 КПК України принципу змагальності: суд не є органом кримінального переслідування, він не виступає ні на боці звинувачення, ні на боці захисту. Однак суд не може взяти на себе також обов'язки доведення невинності, оскільки вона, як каже закон, доводу не підлягає [1].

Змагальність кримінального процесу неспроможна не змінити наших поглядів на роль слідчого у збиранні доказів. Віднесений законодавцем до сторони обвинувачення слідчий більше не може претендувати на роль неупередженого суб'єкта, а результати пізнавальної діяльності, що ним здійснюється - на роль доказів, що допускаються до судового розгляду.

Слід визнати, що слідчий збирає, тобто. відображає у своїй свідомості, а потім у складених ним актах, одержувану ним інформацію [2, с. 211].

Спроби видати за доказ результат пізнавальної діяльності слідчого чи прокурора не відповідають змісту поняття доказу як об'єктивно існуючої інформації, яка не залежить від суб'єкта, що досліджує. Під час збирання доказів і встановлення результатів слідчих дій слідчий (особа, яка провадить дізнання) здійснює пізнання для всієї системи суб'єктів, у якій є й сторона обвинувачення, і сторона захисту, і суд. Щодо переконання їх у правильності своїх висновків слідчим і проводяться вишевказані дії, що мають спрямування на переформатування «істини в собі» на «істину для всіх» [2, с. 180].

Отже, обгрунтування правильності висновків, тобто доказування в логічному (вузькому) аспекті, лише завершується складанням підсумкового процесуального акта (повідомлення про підозру, обвинувальний акт), воно бере свій початок і триває під час отримання знань, тобто в процесі збирання й

перевірки доказів. Оскільки процес доказування не обмежується лише логічними операціями з обгрунтування висновків, а містить у собі пізнавальну діяльність, що пов’язана з отриманням фактів для обгрунтування, тобто доказів, важливим є з’ясування того, як саме в кримінальному провадженні з’являються ці факти, тобто докази.

Отже, доказування в кримінальному судочинстві - це врегульований нормами кримінально-процесуального права процес набуття істинних знань про подію та обставини злочину.

Причин для перегляду сформованого в теорії кримінального процесу поняття, відповідно до якого доказування - це і є пізнання обставин справи, що проявляється в особливій процесуальній формі, немає. Доказування є специфічним юридичним, процесуальним терміном, що означає пізнавальну діяльність уповноважених суб’єктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-1

2. Степаненко А. С. Стандарт доказування «поза розумним сумнівом» у кримінальному провадженні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.юрид. наук : спец. 12.00.09, Одеса, 2017. 20 с.

КРИМІНОЛОГІЧНА ДЕТЕРМІНАЦІЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИХ ШЛЯХОМ

Чурілова А. С.
курсанти ННІППФПНП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Співаченко Ольга Олександрівна
курсант ННІППФПНП
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Чорна А. Г.
старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Визначення злочинності є одним із основних питань кримінології, яке виникло ще до самої кримінології. Тому проблема кримінально-правової детермінації належить до проблеми детермінації при розслідуванні будь-яких видів злочинів, у тому числі злочинів, пов’язаних з відмиванням грошей. Український правознавець А. П. Закалюк наголошував, що від розуміння кримінології, тобто наукового обґрунтування характеристик ефективної профілактики злочинності, залежить реалізація основних завдань кримінології [1, с. 183].

Варто відзначити, що серед усіх видів рішень найбільше кримінологічне значення має причинний зв'язок, оскільки ця категорія відображає не можливий зв'язок злочину з явищем, що його породило, а закономірний зв'язок. Виникнення причинно-наслідкових зв'язків між однорідними явищами, не властивих іншим видам зв'язків.

Що стосується умов злочинності, то це друга категорія детермінант після причин. Умови – фактори, необхідні для того, щоб свавілля і фантазія проявились у злочинній формі [2, с. 118]. Умови самі по собі нічого не створюють, але вони створюють перспективу для дії справи та реалізації

результатів. У більшості випадків це недоліки в економічних і державних інститутах, правоохоронних органах тощо. Можливі також неточності в роботі органів державного управління, правоохоронних і контролюючих органів, судової гілки влади, недоліки в законодавстві. Вони неупереджено сприяють існуванню злочинності, хоча безпосередньо не створюють її.

Таким чином, формування та функціонування детермінант злочинності залежить від антисоціальних потреб, інтересів, цілей і цінностей, систем поглядів, свідомості на соціальному, мікро-, груповому та індивідуальному рівнях, а також від конкретних суспільних відносин, ролі права, інститутів і Соціальні інститути, економічні, політичні, ідеологічні та інші фактори складають цілісність ієрархічної структури цієї макросистеми, а їх сукупність становить причинно-наслідковий комплекс, який безпосередньо впливає на криміногенну ситуацію.

Розглянемо детальніше криміногенні детермінанти за змістом, які діють безпосередньо у сфері легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, зокрема соціально-економічні, політико-ідеологічні, правові, соціально-психологічні фактори тощо [3].

Соціально-економічні детермінанти легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Економічні чинники в системі кримінологічних детермінант злочинів з відмивання грошей відіграють вирішальну роль, оскільки вони характеризують не лише злочинну поведінку окремого індивіда, а й криміногенну ситуацію суспільства в цілому.

Соціально-економічні причини, що призводять до незаконних злочинів, пов'язаних з відмиванням грошей, включають: недоліки в організації, координації та функціонуванні економічної системи; соціально-економічну кризу в країні; втрату історичних традицій та етики, заснованої на повазі до приватної власності, чесному доході та чесному фінансовому бізнесі.

Політико-ідеологічні детермінанти легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Усе це чинники, пов'язані з формуванням та реалізацією національної економічної політики в умовах трансформаційної

революції. Політика має бути концентрованим вираженням соціальних та економічних потреб. І якщо політика не зможе відтворити економічні потреби суспільства, то це неминуче призведе до загострення соціально-економічних протиріч і зростання кримінальних проявів у сфері відмивання грошей.

Соціально-психологічною детермінантою легалізації власності є економіко-правова свідомість суспільства, соціальних груп та індивідів, яка регулює поведінку індивідів у сфері економічних відносин і багато в чому сприяє розумінню причин індивідуальної злочинності. Поведінка визначає злочинну поведінку в економічній сфері та законослухняну поведінку у сфері економічних відносин. У зв'язку з цим причини індивідуальної злочинної поведінки вимагають вивчення чотирьох груп взаємопов'язаних факторів: особливостей економічного забезпечення людей, умов формування економічної та правової свідомості різних верств населення, негативних сторін соціально-економічної ситуації, а також економічні суперечності в суспільному житті.

Звичайно, враховано не всі економічні, соціальні, політичні та правові чинники, що визначають сучасну економічну злочинність в Україні. Кримінологи вважають, що їх сотні, які переплітаються, взаємодіють між собою і змінюються відповідно до кількісних і якісних змін умов суспільного існування. Тому, щоб створити ефективну систему боротьби з відмиванням грошей, кримінальні чинники слід порівнювати з факторами боротьби зі злочинністю для сприяння всім сферам суспільного життя. Таким чином, кримінологічне визначення легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом (відмивання) в цілому та окремих його складових елементів, є багатогранним явищем і існує постійна потреба у розробці ефективних методів і рекомендацій для отримання розуміння та пошуку найбільш ефективного методу. Вживати ефективних заходів щодо запобігання економічним злочинам. Злочинні чинники мають різну соціальну природу, виявляються у різноманітних протиріччях суспільного життя, систематично впливають на формування особистості злочинця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика. Кн. 1 Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. А. П. Закалюк, Видавн. дім „Ін Юре”, Київ, 2007. 424 с.

2. Бойко А. М. Детермінація економічної злочинності в Україні в умовах переходу до ринкової економіки (теоретико-кримінологічне дослідження): монографія. ЛНУ ім. Івана Франка, Львів, 2008. с. 86.

3. Даньшин И. Н. Общетеоретические проблемы криминологии: монографія. Прапор, Харків, 2005. с. 86.

ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦІЇ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

Шарамок Катерина
курсант 2 курсу н.г ДР-245
Навчально наукового інституту права
та підготовки фахівців для підрозділів
національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Бодирєв Дмитро Анатолійович
Старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

У сучасному суспільстві розбіжності між чоловіками та жінками в багатьох сферах ще неодмінно присутні, і правоохоронна діяльність не є винятком. При вивченні діяльності поліції через призму гендерної рівності виявляються важливі аспекти, які потребують уваги та заходів для досягнення більшої рівності.

Протягом останніх десятиліть відбулися певні зміни в поліцейській сфері, що спрямовані на забезпечення більшої гендерної рівності. Такі зміни стали можливі завдяки зростанню усвідомлення суспільства про важливість гендерної рівності та активності громадських організацій, активістів та активісток.

Однак, несвідомі стереотипи, нерівноправні практики та дискримінація ще залишаються проблемами в діяльності поліції. Наприклад, недостатня представленість жінок у керівних посадах поліції, відсутність адекватного захисту прав жінок, які стикаються з насильством у сім'ї чи гендерною дискримінацією, або недостатня гендерна чутливість у розслідуванні злочинів.

Дослідження гендерних аспектів в діяльності поліції має важливе значення для вирішення цих проблем. Акцентуючи увагу на важливості гендерної рівності, можна розробити та впровадити політики та практики, спрямовані на забезпечення рівних можливостей.

Принцип ґендерної рівності закріплений в Конституції України. Стаття 3 Конституції закріплює рівність чоловіків та жінок в усіх сферах життя. Окрім даної норми гендерної рівності торкаються ст. 21, 24, 51. Частина третя ст. 24 Конституції України безпосередньо присвячена подоланню дискримінації стосовно жінок в Україні та наголошує на тому, що рівність прав жінок і чоловіків забезпечується наданням жінкам рівних із чоловіками можливостей у громадсько-політичній та культурній діяльності, у здобутті освіти та професійній підготовці, у праці та винагороді за неї і так далі. [1]

Відповідно до Закону України «Про забезпечення рівних прав і можливостей чоловіків та жінок» ґендерна рівність трактується як рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства. [2]

Інтегрування ґендерної перспективи у роботу поліції сприяє більш ефективному створенню безпечного середовища та наданню доступу до правосуддя для всіх і кожного. Чоловіки, жінки, хлопці та дівчата стикаються з відмінними проблемами стосовно безпеки, оскільки щодо них скоюються різні злочини, у різних місцях, вони вчиняються різними правопорушниками. Поліція, яка складається з представників різних верств суспільства, якому вона покликана служити, в тому числі з точки зору ґендерного складу, є більш доступною та користується більшою довірою суспільства. Повідомлення про злочини громадянами та співпраця громад з поліцією ймовірніше за все зростуть, якщо як чоловіки, так і жінки почуватимуться комфортно, вступаючи у взаємодію з поліцією – наприклад, коли жінка, що стала жертвою сексуального насильства може повідомити про це жінку-співробітницю поліції. Поліція з різноманітним складом має глибше розуміння потреб громади, і тому може Посібник 2: Ґендерні питання у поліції 13 побудувати міцніші зв’язки з нею. Така ситуація сприяє забезпеченню більш ефективної правоохоронної діяльності. [3]

У процесі дослідження діяльності поліції через призму гендерної рівності

було встановлено, що існує значна потреба у гендерно збалансованому підході до поліцейської роботи. Переважаюча кількість поліцейських у багатьох країнах є чоловіками, що призводить до нерівності у розумінні та вирішенні проблем, пов'язаних з гендером.

Наявність жінок у поліцейському корпусі є важливим чинником для забезпечення гендерної рівності та покращення відносин поліції з громадою. Жінки в поліції можуть вносити унікальні перспективи та навички, які сприяють покращенню роботи поліцейських органів в контексті гендерних проблем. Вони можуть бути особливо ефективними в розслідуванні злочинів, що стосуються сексуального насильства, домашнього насильства та дискримінації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 30. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 19.05.2023).

2. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків Закон України від 08.09.2005 р. № 52. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text (дата звернення: 19.05.2023)

3. Дені Л. Гендерні питання у поліції: Посібник. 2-ге вид. Швейцарія : DCAF, 2019. 74 с.

ПРИВАТНА ДЕТЕКТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ

Швець Н. К.
Студентка 3 курсу ННІ права
та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Ісланкін С. М.
Старший викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Сучасна правова база та регулювання приватної детективної діяльності в Україні є важливим аспектом забезпечення правопорядку та захисту прав громадян. Законодавчі норми, що регулюють цю галузь, забезпечують рамки та визначають права та обов'язки приватних детективів. Проте, існують певні виклики та прогалини у законодавстві, які потребують уваги та вдосконалення. Аналіз стану правового регулювання приватної детективної діяльності в Україні виявляє проблеми, такі як неоднозначність норм, потреба у покращенні взаємодії з правоохоронними органами та розгляд ролі детективів у судових процесах. Вирішення цих питань може сприяти підвищенню ефективності та довіри до приватної детективної справи в Україні, а також розвитку цієї галузі відповідно до сучасних вимог та технологічних досягнень. [1]

Приватні детективи в Україні, відзначаючись високою професійною компетентністю та використанням сучасних технологій, надають різноманітні та необхідні послуги громадянам та підприємствам. Ця мандрівка через області приватної детективної справи охоплює такі ключові види послуг:

1. Розслідування справ кримінального характеру. Приватні детективи в Україні допомагають в розкритті та зборі доказів у кримінальних справах, сприяючи правоохоронним органам в ефективній боротьбі зі злочинністю.

2. Пошук людей. Використовуючи свої професійні навички та ресурси, приватні детективи здійснюють пошук людей у різних контекстах, таких як

зниклі безвісти особи, зниклі боржники або втрачені родинні зв'язки.

3. Економічне розслідування. Підприємства та бізнеси використовують послуги приватних детективів для проведення розслідувань у сфері корпоративної безпеки, виявлення фінансових махінацій та запобігання шахрайству.

4. Сімейні справи. Приватні детективи допомагають в сімейних справах, включаючи розслідування шахрайств, подружню зраду або надання доказів у справах про підтримку дітей.

5. Захист від слідчих. Громадяни та підприємства можуть звертатися до приватних детективів для захисту від можливого слідства, забезпечуючи конфіденційність та обмежуючи ризики негативних публічних наслідків.

Розмаїття цих послуг свідчить про важливу роль приватних детективів у забезпеченні безпеки, виявленні правопорушень та вирішенні різноманітних питань, що виникають в сучасному суспільстві. [2]

Приватна детективна діяльність в Україні, хоча і відіграє важливу роль у забезпеченні правопорядку та захисті інтересів громадян, стикається із сукупністю викликів та проблем, які вимагають уважного аналізу та ефективних рішень. Серед цих проблем виділяються:

– відсутність чітких та вичерпних нормативно-правових актів може сприяти неоднозначності та розбіжностям у виконанні приватних детективів своїх завдань, а також породжує потенційні ризики в сфері захисту особистої інформації;

– взаємодія приватних детективів із правоохоронними органами може стати проблематичною через відсутність чітких правил та норм щодо обміну інформацією та співпраці;

– швидкий розвиток технологій ускладнює роботу приватних детективів, адже з одного боку, вони можуть використовувати нові методи розслідування, але з іншого – існують загрози порушення приватності клієнтів та інших осіб;

– зростання конкуренції в галузі приватної детективної діяльності може викликати недобросовісну конкуренцію, а також обмежити можливості

розвитку нових підприємств у цій сфері. [3]

Приватні детективи в сучасному суспільстві відіграють важливу роль, яка не обмежується лише кіноекранами чи сторінками детективних романів. Їхня функціональність та вплив стають все більш вагомими в умовах швидко змінюваного та технологічно розвинутого світу. Підвищення ролі приватних детективів в суспільстві має важливі наслідки і перспективи.

Приватні детективи відіграють ключову роль у підтриманні правопорядку та забезпеченні безпеки громадян. Їхня діяльність може включати розслідування злочинів, виявлення шахрайства та інших порушень, сприяючи тим самим покращенню загальної безпеки суспільства. Їхні професійні навички та ресурси можуть вносити важливий вклад у збирання доказів та встановлення обставин, що допомагає правосуддю працювати ефективніше. У бізнес-середовищі, приватні детективи грають ключову роль у забезпеченні корпоративної безпеки. Вони допомагають виявляти фінансові махінації, розкривати корпоративні злочини та захищати підприємства від різноманітних загроз. Приватні детективи володіють навичками збору та аналізу інформації, які можуть бути корисні в різних сферах. Вони можуть допомагати з пошуком людей, розкриттям сімейних та спадкових таємниць, а також забезпечувати конфіденційність та захист особистих даних.

Підвищення ролі приватних детективів у сучасному суспільстві вимагає розуміння та підтримки їхньої професійної діяльності. Заохочення розвитку їхніх навичок, вдосконалення законодавчої бази та сприяння співпраці з правоохоронними органами можуть покращити якість послуг, які приватні детективи надають суспільству, та сприяти зміцненню правопорядку. [4]

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Проект Закону про приватну детективну (розшукову) діяльність № 10024 від 08 лютого 2019 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65453

2. Беззуб І. О. Приватна детективна діяльність: українські реалії та

зарубіжний досвід. Громадська думка про правотворення. 2017. № 10

3. Гришко В. І., Хоружа І. Г. Проблеми імплантації Закону «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду. Юридичний науковий електронний журнал. 2018. № 1.

4. Детективні послуги на території України URL: https://ukr.detective-ua.com/detektivni-poslugi-na-teritori%D1%97-ukra%D1%97ni/

ПОНЯТТЯ «МАЛОЗНАЧНОСТІ ПРАВОПОРУШЕННЯ» В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРАВІ. КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ, ЩО ВИНИКАЮТЬ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ПОЛОЖЕНЬ СТ. 22 КУПАП

Шевчук Роман Володимирович
Студент 2 курсу
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

Вступ./Introductions. Законодавство встановлює загальноприйняті норми для регулювання відносин між людьми та підтримання порядку у суспільстві. Інколи встановлені правила порушуються, та не завжди це приводить до великої суспільної шкоди чи завдає значних збитків державним або суспільним інтересам чи безпосередньо громадянам. Саме за таких обставин, при малозначності діяння , існує ймовірність звільнення правопорушника від адміністративної відповідальності. Та в процесі застосування такої процедури виникають певні корупційні ризики.

Мета./Aim. У цій роботі маю на меті дослідити зміст поняття «малозначне правопорушення» в адміністративному праві та звернути увагу на корупційні ризики , що виникають при застосуванні положень ст. 22 КУпАП.

Матеріали та методи./Materials and methods. Для вирішення поставлених задач було використано наступні методи дослідження: емпіричний та аналітичний, дослідження законодавства та вивчення науково-методичної літератури.

Результати та обговорення./Results and discussion. Можливість звільнення від адміністративної відповідальності регламентується ст. 22 КУпАП. У даній нормі зазначається, що в тому разі, якщо особа вчинила малозначне правопорушення, органу, уповноваженому розглядати справу, законодавством надаються повноваження звільнити правопорушника від адміністративної відповідальності і обмежитись усним зауваженням.

На думку С. О. Рєзніка, малозначними адміністративними

правопорушеннями є діяння, санкції яких перевищують розмір заподіяної шкоди або передбачають такі види стягнень, як попередження та штраф до 3 н.м.д.г. Учений стверджує, що до малозначних також слід віднести діяння, спосіб вчинення якого не призвів і не міг призвести до заподіяння значної шкоди або якщо розмір доходів, одержаних протиправним шляхом, є незначним [1, с. 15].

Хоча відповідно до статті 22 КУпАП «малозначність» може бути підставою для звільнення порушника від адміністративної відповідальності, та при цьому в КУпАП відсутні визначення поняття "малозначність правопорушення" та його ознаки. У кожному конкретному випадку орган (посадова особа), уповноважений вирішувати справу, самостійно вирішує питання про визнання діяння малозначним [2].

Головне науково експертне управління Апарату Верховної Ради України дає визначення малозначності як формальної категорії, яка передбачає, що шкода, заподіяна суспільним інтересам, є настільки малою, що діяння хоча й має формальні ознаки правопорушення, але не може бути назване суспільно шкідливим і не потребує застосування адміністративного стягнення [3].

Важливим також є той факт, що ст.22 КУпАП встановлює особливий вид адміністративного стягнення – усне зауваження. Усне зауваження може бути зроблено лише за малозначне правопорушення. Законодавство не містить їх переліку або вказівок на ознаки, що дозволяють судити про малозначність провини. Очевидно, що це такі адміністративні правопорушення, які не становлять великої суспільної шкоди та не завдають значних збитків державним або суспільним інтересам чи безпосередньо громадянам.

Кодекс чітко розмежовує усне зауваження й попередження: Усне зауваження не міститься у переліку видів адміністративних стягнень у ст. 24; попередження наявне серед видів стягнення в п. 1 ч. 1 ст. 24, у ст. 26 і в санкціях статей Особливої частини КУпАП. Тобто усне зауваження являє собою саме звільнення від відповідальності, а попередження в свою чергу виступатиме вже одним з видів адміністративного стягнення, що виноситься в

письмовій формі або фіксується іншим установленим способом [4].

Застосування ст.22 КУпАП супроводжується певною проблематичністю. Через те , що немає законодавчого закріплення поняття «малозначності діяння», то відсутні і критерії які б розмежовували малозначне правопорушення від звичайного. Оскільки у нас немає чіткості у визначенні поняття «малозначності», то кожен раз справа розглядається лише у рамках наявної правосвідомості посадових осіб. Фактично, така дискреція у межах здійснення їх функцій може становити високі корупційні загрози або ж привести до зловживання службовим становищем.

Так, наявність такої статті дає змогу уповноваженим особам звільняти фактичних правопорушників від відповідальності «на власний розсуд». Тож якщо безпосередньо говорити про корупційні ризики, то наявність таких дискреційних повноважень у посадових осіб, що будуть проводити розгляд справи про адміністративне правопорушення, завжди створюватиме можливість і бажання для зацікавлених осіб неправомірно вплинути на особу, що розглядає справу. Тим самим правопорушники , які вчинили протиправне винне діяння, за яке насправді повинне санкціонуватися стягненням, могтимуть уникнути адміністративної відповідальності.

Висновки./Conclusions. Підсумовуючи все вищезазначене, можна сказати, що наявність такої статті у законодавстві, яка б дозволяла звільняти правопорушника від відповідальності в разі відсутності створення суспільних наслідків , які б порушували чиїсь права чи інтереси є доцільним. Адже інколи і справді існують ситуації, коли застосування «усного зауваження» буде найбільш справедливим видом обрання адміністративної відповідальності для правопорушника. Проте застосування положень статті супроводжується певними корупційними ризиками, які з’являються в процесі розгляду справи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рєзнік С. О. Малозначність правопорушення як підстава звільнення від адміністративної відповідальності: Дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид.

наук. Дніпропетровськ, 2011. 20 с.

2. МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ ЛИСТ 02.08.2013 № 6802-0-4-13/11

3. Висновок від 11.02.2020 на проєкт Закону № 1231-IX

4. Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДЖЕРЕЛА ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ПРО КРИМІНАЛЬНІ ПРОСТУПКИ

Шендрик Юлія Володимирівна
Науковий керівник:
викладач кафедри
кримінального процесу та стратегічних розслідувань
Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Кравець Данило Юрійович
курсанти 3-го курсу підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Вступ: Досудове розслідування можливо охарактеризувати як діяльність компетентних правоохоронних органів, що полягає у збиранні, дослідженні, перевірці, оцінці та використанні доказів з метою попередження, запобігання та розкриття правопорушень, встановлення об'єктивної істини, забезпечення правильного застосування закону.

Мета роботи: У кримінальному провадженні стосовно кримінальних проступків існують певні процесуальні джерела доказів, які слугують основою для встановлення правопорушень та виявлення фактів, пов'язаних зі злочинами. Однак, варто зауважити, що існують обмеження щодо використання деяких джерел доказів, за винятком ситуацій, коли прийнято відповідне рішення суду [1, с. 316].

Згідно з Кримінальним процесуальним кодексом України, певними процесуальними джерелами доказів є:

Інформація, що надається усно або письмово особами, які беруть участь у кримінальному провадженні, такими як підозрювані, обвинувачені, свідки,

потерпілі. Ці пояснення мають важливе значення для розкриття обставин, що стосуються конкретного кримінального провадження.

Медичні документи і висновки лікарів є важливими джерелами доказів, оскільки вони можуть свідчити про стан здоров'я постраждалих або обвинувачених осіб, а також вказувати на можливі травми чи інші обставини, пов'язані з правопорушенням.

Висновки експертів, які займаються різними аспектами кримінальних справ, можуть бути використані для встановлення обставин правопорушення та розв'язання судових справ.

Інформація, яку можуть надавати технічні засоби, які фіксують фото- і кінозйомку, відеозаписи, чи засоби фото- і кінозйомки, відеозапису, можуть бути важливими доказами у кримінальному провадженні [2, с. 163].

Проте, необхідно враховувати, що ці процесуальні джерела доказів не можуть бути використані у кримінальному провадженні стосовно злочину без попереднього видання ухвали слідчого судді, яка приймається на клопотання прокурора, відповідно до статті 298-1 Кримінального процесуального кодексу України [7].

Отже, процесуальними джерелами доказів у кримінальному провадженні про кримінальні проступки є показання осіб, результати медичного освідування, висновки експертів, показання технічних засобів, за винятком випадків, коли суд вирішує інше на підставі ухвали слідчого судді. Усі ці джерела доказів грають важливу роль у визначенні правопорушень та розслідуванні кримінальних справ [4, с. 210].

Однак дуже важливим умовою для використання доказів у є дотримання їх ознак , як ключових елементів у досудовому розслідуванні. До таких ознак відносять: належність; достатність (стосовно сукупності доказів); достовірність; допустимість [6, с. 663].

У кримінальному провадженні існують різні типи доказів, які грають важливу роль у встановленні фактів, пов'язаних зі злочинами, а також у визначенні обставин кримінального провадження. Давайте розглянемо деякі з

них.

Показання осіб. У процесі кримінального провадження, особа має право надавати показання лише щодо фактів, які вона сприймала особисто. Ця інформація має важливе значення для встановлення обставин злочину та ідентифікації відповідальних осіб.

Речові докази. Речові докази - це матеріальні об'єкти, які були знаряддям вчинення злочину, містять сліди злочину або мають іншу інформацію, що може бути використана як доказ факту чи обставини, що встановлюються під час кримінального провадження. Це можуть бути предмети, що були використані для злочину, гроші, цінності або інші предмети, які були набуті кримінально протиправним шляхом або отримані юридичною особою внаслідок вчинення злочину.

Речові докази, які отримані або вилучили слідчим, прокурором оглядаються, фотографуються та докладно описуються в протоколі огляду. Зберігання речових доказів стосовно обвинувачення здійснюється в порядку, визначеному Кабінетом міністрів України [5, с. 316].

Документи. Документи - це спеціально створені матеріальні об'єкти, що містять інформацію, зафіксовану за допомогою письмових знаків, звуку, зображення та інші відомості. Ці документи можуть бути важливими доказами фактів чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження. До документів можуть належати матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису, а також протоколи процесуальних дій, висновки ревізій та акти перевірок [1, с. 318].

Висновок експерта. Важливим етапом в кримінальному провадженні є висновок експерта або спеціаліста. Висновок експерта передбачає докладний опис проведених досліджень та обгрунтовані відповіді на запитання, поставлені особою, яка залучила експерта, або слідчим суддею чи судом, що доручив проведення експертизи. Цей висновок має велике значення для встановлення фактів та обставин кримінального провадження [4, с. 28].

Усі ці джерела доказів разом допомагають встановити правопорушення,

розкрити злочини та винних осіб, що сприяє справедливому розгляду справ в кримінальному правосудді.

Кожна сторона у кримінальному провадженні має право запропонувати суду висновок експерта, що ґрунтується на його спеціальних наукових, технічних або інших експертних знаннях. Висновок повинен базуватися на інформації, яку експерт безпосередньо сприймав або яка стала відомою під час аналізу матеріалів, що були представлені для проведення експертизи [4, с. 211]. Експерт надає висновок на своє ім'я та несе особисту відповідальність за нього. Запитання, які ставляться експерту, і його відповіді на них не можуть виходити за межі спеціалізованих знань експерта. Важливо зауважити, що висновок експерта не може ґрунтуватися на доказах, які суд визнав недопустимими [2, с. 167].

Результати обговорення: Експерт, який дає висновок стосовно психічного стану підозрюваного або обвинуваченого, не має права висловлювати думку про те, чи мав цей підозрюваний або обвинувачений психічний стан, який може бути елементом злочину або винятком від відповідальності за злочин. Висновок експерта подається у письмовій формі, але кожна сторона має право звернутися до суду з проханням викликати експерта для його персонального допиту під час судового розгляду з метою пояснення або доповнення його висновку [5, с. 316].

У випадку, коли до проведення експертизи залучено кількох експертів, вони мають право скласти один спільний висновок або окремі висновки. Висновок передається стороні, яка запитала проведення експертизи.

Важливо зауважити, що висновок експерта не є обов'язковим для особи або органу, який веде провадження, але будь-яка незгода з висновком експерта повинна бути адекватно вмотивована у відповідних рішеннях суду.

Згідно із Законом «Про Національну поліцію» (стаття 40), передбачено можливість використання технічних пристроїв та засобів, які обладнані функціями фото- і відеозйомки, відеозапису, або засобів фото- і відеозйомки, відеозапису.

Висновок: З метою забезпечення громадської безпеки та порядку, поліція може встановлювати автоматичну фото- і відеотехніку на форменому одязі, службових транспортних засобах та розміщувати її по зовнішньому периметру доріг та будівель. Також, вони можуть використовувати інформацію, отриману від автоматичної фото- і відеотехніки, яка знаходиться в чужому володінні, з метою:

Попередження, виявлення або фіксації порушень закону, охорони громадської безпеки та власності, а також забезпечення безпеки громадян.

Забезпечення дотримання правил дорожнього руху.

Згідно з Рішенням Київської міської ради від 5 липня 2018 року №1195/5259 «Про затвердження Положення про комплексну систему відеоспостереження міста Києва», така система включає в себе різноманітні технічні засоби, які використовуються для обробки даних в системі. Засоби відеофіксації, такі як камери, можуть використовуватися для різних цілей, включаючи виявлення номерів транспортних засобів, визначення облич, охорони периметру, контролю руху на дорогах, виявлення задимлення, вибухів та інших подібних ситуацій. До інших технічних засобів можуть відноситися засоби вимірювання та прилади візуалізації, такі як тепловізори [3].

Об'єкти відеоспостереження включають в себе різноманітні соціальні, економічні, житлово-комунальні, транспортні, інженерні та інші об'єкти в місті Києві.

Доступ до інформації в системі відеоспостереження надається посадовим особам правоохоронних органів та військовим формуванням.

Подібні системи використовуються і в інших містах та широко застосовуються також приватними підприємцями та громадянами з метою підвищення безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лисаченко С. Окремі примусові засоби отримання відомостей від особи у кримінальному досудовому провадженні у контексті свободи від

самовикриття та права не свідчити проти близьких родичів та членів сім‘ї. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 6. С. 316–321.

2. Никоненко, М. Я. Пояснення в системі джерел доказів у кримінальних провадженнях про кримінальні проступки. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету 43 2020 р. 163-167 с.

3. Про затвердження Положення про комплексну систему відеоспостереження міста Києва : рішення Київської міської ради від 5 лип. 2018 р. № 1195/5259. URL: http://kmr.ligazakon.ua/SITE2/l_docki2.nsf/alldocWWW/8C1A12C3D23D6ADEC22582D600687956?Open Document.

4. Шендрик Ю. В. Деякі аспекти здійснення досудового слідства в умовах воєнного стану. Актуальні проблеми діяльності органів досудового розслідування в умовах воєнного стану: матеріали Всеукраїнського науково практичного семінару. (м. Дніпро, 26 травня 2022 р.). – Дніпро: ДДУВС, 2022. С. 210-211

5. Дізнання в Національній поліції: навч. посіб. / кол. авт. за загальною редакцією кандидата юридичних наук, доцента, заслуженого юриста Укрїни М.С. Цуцкіридзе. Дніпро: Дніпроп. держ.ун-т. внут. справ; Київ: Гол. слідч. управл. Нац. пол. України; ТОВ «7/БЦ», 2022. 316 с. URL: https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/10223

6. Кіяниця В. М. Деякі актуальні питання проведення досудового розслідування в Україні / В. М. Кіяниця // Міжнародна науково-практична конференція, Манчестер, Великобританія 13-15 квітня 2022 року. URL: https://www.google.com/search?q=%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D1%87%D0%B8%D0%BA&oq=%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D1%87%D0%B8%D0%BA&gs_lcrp=EgZjuGIAE0gEJMzQ3OGowajE1qAIAsAIA&sourceid=chrome&ie=UTF-8

7. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ, ЯКЕ МІСТИТЬ ВІДОМОСТІ, ЩО СТАНОВЛЯТЬ ДЕРЖАВНУ ТАЄМНИЦЮ

Шендрик Юлія Володимирівна
викладач
Карелін Єгор Дмитрович
курсант
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Вступ. / Introductions. Одним із основних завдань органів державної влади є забезпечення стійкої державної безпеки. Сутність державної безпеки тісно пов'язана з концепцією державної таємниці. Визнання та збереження державної таємниці є важливим правовим стандартом у сучасних державах, дозволяючи їм реалізовувати незалежну політику, захищати свої інтереси та впливати на розвиток міжнародних подій у власному інтересі.

Мета роботи. / Aim. Дослідити процесуальні особливості проведення підготовчого провадження у кримінальному провадженні, яке містить відомості, що становлять державну таємницю.

Матеріали та методи./Materials and methods. Процесуальний порядок кримінального провадження врегульований Кримінальним процесуальним кодексом України від 13.04.2012 року, зі змінами, чинними на момент дослідження від 06.11.2023 року. Відносини у сфері охорони державної таємниці визначаються Законом України "Про державну таємницю" від 21.01.1994 року, зі змінами від 31.03.2023 року.

Результати та обговорення./Results and discussion. Необхідність захисту державної таємниці обумовлена наступними факторами:

- Зростає обсяг інформації, яку держава вважає необхідною для збереження у секреті. Цей ріст обумовлений численними науковими відкриттями та дослідженнями, зокрема в галузі науки та технологій.

- Навіть окремі випадки розголошення державної таємниці можуть спричинити непоправну шкоду інтересам України в різних сферах суспільних відносин. Іноді державі доводиться шукати нові наукові шляхи для вирішення завдань, призаморожувати окремі розробки або відмовлятися від них повністю [1].

Видається, що саме забезпечення конфіденційності та захисту державної таємниці залишається актуальним завданням для сучасної України і інших держав.

У Главі 40 КПК України в загальних рисах вказано, яким чином має здійснюватися кримінальне провадження, котре містить відомості, які становлять державну таємницю. Законодавець передбачає необхідність дотримання у кримінальному провадженні (під час досудового розслідуванняй судового провадження), котре містить відомості, які становлять державну таємницю, вимог режиму секретності [2, с. 8]. Необхідність забезпечення охорони державної таємниці в ході кримінального провадження передбачає вжиття заходів, що спрямовані на запобігання розголошенню такої секретної інформації й втраті її матеріальних носіїв.

Відповідно до зазначеного, є декілька важливих аспектів щодо підготовчого провадження у кримінальному провадженні, яке включає інформацію, що є державною таємницею:

1. У справах, де міститься інформація, яка є державною таємницею відповідного рівня, кримінальне провадження покладається на суддю, який має відповідний допуск до такої інформації.

2. Учасники кримінального провадження (за винятком обвинуваченого), допускаються до участі в ньому тільки у випадку, якщо вони мають доступ до конкретної категорії таємної інформації та її матеріальних носіїв. Відсутність такого допуску виключає їхню участь у кримінальному провадженні.

3. На матеріали кримінального провадження, які містять державну таємницю, застосовуються правила секретного обговорення та зберігання.

4. Проведення закритого підготовчого судового засідання та призначення закритого судового розгляду.

5. Забороняється включення інформації, що містить державну таємницю, до судових рішень. Якщо для обґрунтування рішення необхідно згадати цю інформацію, то це робиться без розкриття її змісту в самому рішенні.

6. Під час підготовки матеріалів кримінального провадження до судового розгляду вирішується питання про надання допуску до такої інформації всім учасникам кримінального провадження, які будуть залучені до судового розгляду (захисник, перекладач, спеціаліст, експерт і т. д.) [3, с.34].

Висновки./Conclusions. Отже, підсумовуючи вищесказане, слід констатувати, що така увага до відомостей, що становлять державну таємницю зумовлена тим, що її розголошення може завдати шкоди суверенітету, обороноздатності територіальній цілісності та недоторканості, економічній та інформаційній безпеці держави.

А тому використання відповідної інформації у всіх сферах життя суспільства потребує посиленого захисту від розголошення. Водночас видається, що діюче законодавство не достатньо регламентує суспільні відносини у цій сфері; у ньому є прогалини, які не дають чіткого розуміння можливих та необхідних обмежень конституційних прав учасників процесу з метою захисту державної таємниці. Захист державної таємниці та допустимі при цьому обмеження основних прав та свобод потребують глибокого теоретичного та практичного осмислення.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Галушка В., Тіхонов Г. Особливості правового регулювання захисту державної таємниці в Україні та за її межами. Підприємництво, господарство і право. 2021. №1. С.205.

2. Бабаєва О. В. Особливості підготовчого провадження у кримінальному провадженні, яке містить відомості, що становлять державну

таємницю. Сучасний стан та перспективи розвитку сектору безпеки України: публічно-приватні аспекти : зб. наук. пр. за матеріалами IIIМіжнар. наук.-практ. конф. (16 квіт. 2015 р.). Харків, 2015. С. 8–9.

3. Навроцька В. В. Особливі порядки кримінального провадження: монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 169с.

ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ

Шендрик Юлія Володимирівна
викладач кафедри
підполковник поліції
Удовик Ігор Михайлович
курсант
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

З 1 липня 2020 року із введенням нових законодавчих положень щодо кримінальних правопорушень деякі кримінальні справи стали розглядатися ефективніше, призводячи до значного скорочення часу розгляду та зменшення трудового навантаження на всіх учасників кримінального процесу, включаючи обвинувачених, потерпілих та судді. Це також призвело до можливості уникнення виклику до суду свідків та експертів.

Тимчасове утримання особи відповідно до частини 2 статті 176 Кримінального процесуального кодексу України є тимчасовим запобіжним заходом. Багато наукових праць присвячено аналізу процедури здійснення цього заходу та висвітленню проблем, які виникають під час затримання. У той же час, процедура затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, не отримала достатньої уваги на науковому рівні. Необхідно окремо вивчити відмінності між процедурою затримання уповноваженою службовою особою під час дізнання та затриманням, передбаченим статтею 208 Кримінального процесуального кодексу України.

Визначення умов затримання особи, яка є підозрюваною у вчиненні кримінального правопорушення, визначено в статті 298-2 Кримінального процесуального кодексу України. Згідно з цією статтею, уповноважена службова особа має право без рішення слідчого судді затримати таку особу у випадках, описаних у пунктах 1 і 2 частини 1 статті 208 КПК України, якщо

вона відмовляється виконувати законні вимоги щодо припинення правопорушення або чинить опір, намагається втекти з місця вчинення правопорушення, не виконує законних вимог під час переслідування, перебуває у стані сп'яніння і може завдати шкоди собі чи оточуючим. З цього переліку можна вивести висновок, що уповноважена службова особа має можливість здійснювати затримання підозрюваної у скоєнні кримінального правопорушення особи в більшості ситуацій.

На практиці важко уявити ситуацію, коли особа, винна у кримінальному проступку, без зволікань виконує всі вимоги правоохоронця щодо припинення правопорушення, не виявляє опору, не намагається втекти з місця скоєння проступку, і, при цьому, під час переслідування не створює небезпеки для себе або оточуючих. З цього приводу, в порівнянні з подібними обставинами стосовно осіб, які вчинили злочин чи адміністративне правопорушення, підстави для затримання осіб, винних у кримінальних проступках або підозрюваних у їх вчиненні, ще більш важливі для правоохоронців.

Важливо відзначити, що включення статті 298-2 до Кримінального процесуального кодексу України викликало обговорення серед науковців і фахівців, особливо щодо законності проведення затримання особи за вчинення кримінального проступку та відповідності цього положення Конституції України [1, с. 18; 2, с. 27]. Без глибокого вдавання в теоретичні розгортки, зазначимо, що позиція Т. Г. Фоміної, яка вбачає, що «питання про можливість затримання особи за вчинення кримінального правопорушення і, відповідно, скасування умови, за якою затримання може бути здійснено лише за злочини, за які передбачено покарання у виді позбавлення волі, є доволі складним та багатогранним. У даному випадку “на вагах”, з однієї сторони, знаходяться гарантії права на свободу та особисту недоторканність, визначені у ст. 29 Конституції України, з іншої, – “здоровий глузд”, який вказує на те, що будь-який злочин повинно бути припинено, незалежно від його кваліфікації» [2, с. 342–343], є зовсім обґрунтованою в цьому контексті. Погоджуючись з цією точкою зору, варто відзначити, що питання можливості здійснення

затримання за вчинення кримінального проступку дійсно викликає значні сумніви, оскільки положення статті 298-2 КПК України не гармонізуються із положеннями статті 29 Конституції України, де передбачено, що «у разі нагальної необхідності запобігти злочинові чи його припинити уповноважені на те законом органи можуть застосувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом сімдесяти двох годин має бути перевірена судом. Затримана особа негайно звільняється, якщо протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання їй не вручено вмотивованого рішення суду про тримання під вартою» [3]. Таким чином, згідно з Основним Законом України, обмеження права на свободу та особисту недоторканність можливе лише у випадку вчинення злочину, а не кримінального проступку. Тим не менше, аналіз статистичних даних свідчить про те, що на практиці здійснюються затримання осіб за вчинення кримінальних проступків відповідно до положень статті 298-2 КПК України, як це відображено в інформаційному листі Офісу Генерального прокурора від 18 червня 2021 р. № 25/1-111вих-21 [4, с. 220–221].

Отже, утримання особи, яка вчинила кримінальний проступок, є тимчасовим заходом безпеки, застосовуваним уповноваженою службовою особою відповідно до умов і порядку, визначених Кримінальним процесуальним кодексом України. Цей захід застосовується до осіб, які вчинили кримінальний проступок, тобто правопорушення, за яке передбачена основна кара у вигляді штрафу не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або іншого покарання, що не включає позбавлення волі. Важливо відзначити, що затримання осіб, які вчинили кримінальний проступок, відрізняється від затримання в інших випадках, так як ці два види заходів відрізняються підставами, термінами та порядком. Слід відзначити, що законодавче закріплення можливості затримання осіб під час проведення дізнання в статті 298-2 КПК України не було врегульовано відповідним чином зі статтею 29 Конституції України. З цього приводу рекомендується привести процесуальні норми у відповідність до конституційних з метою уникнення

неоднозначності щодо законності затримання осіб, які вчинили кримінальний проступок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Фоміна Т. Г., Абламський С. Є. Правова регламентація затримання особи, яка вчинила кримінальний проступок // Актуальні питання теорії та практики досудового розслідування кримінальних проступків : матеріали міжвідом. наук.- практ. круглого столу (м. Київ, 14 листоп. 2019 р.) / МВС України, Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2019. С. 18–20.

2. Фоміна Т. Г. Застосування запобіжних заходів у кримінальному провадженні: проблеми теорії та практики : монографія / наук. ред. О. О. Юхно. Харків : Панов, 2020. 576 с

3. Дані щодо кількості затриманих осіб, підозрюваних слідчими (детективами), дізнавачами органів досудового розслідування в порядку, передбаченому статтями 207, 208, 298-2 КПК України упродовж 2017–2020 років : інформ. лист Офісу Генерального прокурора від 18.06.2021 № 25/1-111вих-21.

4. Затримання у кримінальному провадженні : навч. посіб. / А. В. Захарко, В. В. Рогальська, О. А. Солдатенко та ін. Одеса : Гельветика, 2021. 224 с.

СУЧАСНІ МЕТОДИКИ ПРАКТИЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ДЛЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Шепеленко Діана Костянтинівна
здобувачка вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Казначеєв Дмитро Георгійович,
доцент кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ, какндидат юридичних наук, доцент

Вступ. В умовах сьогодення, коли в країні переважно нестабільна ситуація не тільки ззовні, а й всередині, наша держава потребує нових ідей та цілеспрямованих рішень. Зараз Україна переживає часи оновлення, перебудови та становлення нової незалежності, поступово переходячи від старого до нового в різних сферах життєдіяльності держави. А особливо зазнають стрімких змін органи державної влади, діяльність їх суб'єктів, а також закріплення нових положень в законодавчих актах держави. Одним з таких органів є центральний орган виконавчої влади, що здійснює правоохоронні функції, а саме Національна поліція України. Національна поліція є відносно новим органом виконавчої влади, який ще зазнає змін та доповнень, а тому до організації й забезпечення навчання та підготовки майбутніх поліцейських потрібно ставитися з відповідальністю, пропонуючи дієві та інноваційні ідеї.

Мета роботи. Розробити дієві та інноваційні підходи до організації та забезпечееня навчання та підготовки майбутніх поліцейських в умовах сучасної України.

Матеріали та методи. Був застосований аналітичний метод дослідження наукових статей та монографій, присвячених проблемам навчання та

підготовки майбутніх поліцейських.

Результати та обговорення. В умовах воєнного стану в Україні якісне навчання молодого покоління є дуже непростою справою. Через загрози ракетних та авіаційних ударів люди змушені прямувати до укриттів задля захисту своїх життів, це ж стосується і майбутніх фахівців, здобувачів вищої освіти, курсантів та їх викладачів, тренерів та наставників. А для відпрацювання необхідних навичок поводження з вогнепальною зброєю потрібні час та можливість практичних тренувань зі зброєю, виконання певних вправ та нормативів. Задля успішного освоєння дисципліни "вогнева підготовка" поліцейським необхідно ефективно використовувати надані навчальний час та матеріальне забезпечення. Але в останній час традиційних методик викладання та наданого матеріального забезпечення виявляється недостатньо для бездоганного оволодіння вогнепальною зброєю майбутніми поліцейськими. Та все ж, спільними зусиллями викладачів, науковців та практичних працівників пропонуються й організовуються різноманітні перспективні ідеї для ефективної підготовки курсантів/слухачів.

Для подальшого вдосконалення та розвитку навичок, а також для того, щоб наблизити заняття до реальних умов, необхідно виконувати вправи, що відтворюють різні ситуації і моделюють застосування зброї. Для здійснення таких практичних занять необхідна організація міжкафедральних занять спільно з викладачами фізичної і тактичної підготовки [1, с. 561].

Також, в основу сучасних методик практичної складової освітнього процесу покладено комплексно-імітаційне чи імітаційно-ігрове моделювання різноманітних схожих ситуацій, які матимуть місце в подальшій діяльності поліцейських. Таким варіантом моделювання є проведення практичних занять в мультимедійних тирах. Такі тири дозволяють викладачам та інструкторам тренувати курсантів з метою покращення навичок прицільної стрільби, відпрацювання тактичних стійок та правильний хват зброї, а також напрацювання швидкісної прицільної стрільби по рухомих мішеням та в русі [2, с. 25].

Та на цей час більшість мультимедійних тирів просто не пристосовані для постійних практичних занять для великої кількості курсантів. На моєму досвіді, тренування в такому тирі відбулось всього один раз за два навчальних роки. Хоча, звісно, під час заняття в мультимедійному тирі було виявлено і виправлено деякі помилки у виконанні вправ, що дозволило не припускатися їх у майбутньому. Але, щоб підтримувати і розвивати навички отримані на практичних заняттях, вправи потрібно виконувати стабільно і доволі часто, бажано щодня, аби довести застосування вогнепальної зброї до “автоматизму”.

Ще одна методика ефективної підготовки поліцейських володінню вогнепальною зброєю є впровадження в освітній процес застосування таких імітаційних засобів як страйкбол і зброя для страйкболу. Страйкбол - це мілітаризована гра, з використанням ігрової зброї, яка використовує 6 мм та 8 мм пластикові кульки як набої, та працює за пневматичним принципом [3]. Командна гра, учасники якої імітують дії різних збройних структур, таких як: армія, поліція чи групи спеціального призначення. Страйкбольна зброя, в більшості, є точною копією бойової зброї, якщо не враховувати деяких особливостей та пневматичний принцип роботи зброї для страйкболу.

Все більше підрозділів поліції в зарубіжних країнах використовують таку методику як альтернативу використання вогнепальної зброї у навчаннях. Також потреба застосування цієї альтернативи аргументується тим, що в країні фактично може бракувати необхідної кількості боєприпасів для навчання. В такому випадку, якщо дефіцит боєприпасів став би причиною зменшення кількості практичних занять і, як наслідок, недостатніх навичок володіння вогнепальною зброєю, викладачі змогли б безперешкодно продовжувати підготовку курсантів із застосуванням страйкболу.

Важливим і дієвим фактором використання страйкбольного обладнання у підготовці поліції є відсутність відчуття легковажності, яке досить часто виявляється під час практичних відпрацювань із макетами зброї або учбовою зброєю [4, с. 187].

Також, під час проведення таких імітаційних занять неуважні курсанти

більше інших перебувають у зоні ризику влучення в них пострілу пластикових кульок. Навіть мінімальний больовий вплив на співробітника формує потребу у підвищеній обережності, злагодженості дій учбового наряду, більш уважному обстеженню об'єктів та прилеглої території, як всередині, так із ззовні [4, с. 187].

Висновки. Отже, умови та вимоги професійної підготовки майбутніх правозахисників змінюються. Виникає нагальна потреба вводити в освітній процес більше занять з практичної стрільби та різноманітних засобів. Застосування сумісно систем старих та нових методів викладання та проведення практичних занять, безумовно, сприятиме підвищенню рівня ефективності навчання поліцейських. Отримані знання та навички допоможуть поліцейському бути впевненим у чіткому виконанні поставлених завдань та посадових обов'язків у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Чабаненко Ю. С., Мельник О. М. Удосконалення методики проведення практичних занять з дисципліни «Вогнева підготовка» у майбутніх працівників правоохоронних органів. *Юридичний науковий електронний журнал.* № 4/2021. DOI https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-4/138
2. Оксана Мислива, Дмитро Бодирєв. Вогнева підготовка: інновації vs. традиції. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.* 2021. № 1. DOI https://doi.org/10.31733/2078-3566-2021-1-23-28
3. Нові правила українського страйболу від 2020 року : веб-сайт. URL: https://strikeshop.com.ua/pravyla_straikbolu/ (дата звернення: 17.10.2023)
4. Д. В. Столяров. Питання підготовки поліцейських охорони з використанням імітаційних засобів навчання: пейнтбольного, страйкбольного обладнання та піротехнічних засобів. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України.* Харків. 2019.

ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН КРИМІНОЛОГІЇ

Шинкаренко Данило Олександрович
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Листопад Іван Сергійович
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Чорна Аліна Геннадіївна
старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології,
капітан поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Кримінологія, наука про злочинність та її природу, віддзеркалює не лише еволюцію правопорушень через століття, але й постійно адаптується до сучасних соціальних та технологічних реалій. Від давніх теорій до сучасних досліджень, кримінологія постійно розширює межі свого розуміння злочинності, звертаючи увагу на її контекст, мотиви та умови виникнення. Історія цієї науки показує постійну зміну підходів та пошук нових стратегій боротьби зі злочинністю, відзначаючи значний вплив на сучасну правову систему та соціальні практики.

Чезаре Беккаріа (1738–1794) вніс значний внесок у розвиток кримінологічних досліджень, заснувавши нову теорію класичного напрямку у своїй праці "Про злочини та покарання" (1794). Він спирався на ідеї видатних просвітників XVII–XVIII століть, таких як Ш. Монтеск’є та Ж. Ж. Руссо. У своїй роботі він сформулював принципи класичної школи кримінального права, деякі з яких мали значення з точки зору кримінології. Його дослідження стали орієнтиром для правового гуманізму і залишаються актуальними й сьогодні [1].

Також варто зазначити Андре Мішеля Геррі (1802–1866) як одного з піонерів статичного методу дослідження злочинності, а також Ламбера Адольфа Жака Кетлера (1796–1874), який вважається одним із засновників соціологічного підходу в кримінології. Вони, разом з іншими прибічниками класичної школи кримінології, відмовилися від ідеї впливу надприродних сил на злочинну поведінку та розвивали концепцію свободи волі людини і її умислу [2, с. 26].

Сучасний рівень розвитку кримінології в Україні потребує оновлення, оскільки існує проблема недостатньої чіткості визначення кримінології як науки. Це пов'язано з тим, що питання про сутність і поняття кримінології залишається предметом дискусій не лише в українській, а й у світовій кримінологічній спільноті [3, с. 12].

Сучасна кримінологія охоплює науку про закономірності появи, функціонування та розвитку злочинності, а також методи боротьби з нею. Це визначення коротко відображає сутність кримінології як науки про злочини, їх різновиди та способи протидії [4, с. 11].

У різних джерелах можна знайти різноманітні визначення кримінології. Наприклад, Г.А. Аванесов розглядає її як систему знань, що включається в загальну систему науки. Він бачить кримінологію як форму діяльності, спрямовану на вивчення злочинності як соціально-правового явища: її закономірностей в різні періоди часу, причин злочинності, типологію злочинців та розробку заходів для її запобігання і протидії, що спрямовані на покращення теорії і практики в боротьбі з злочинністю. А. Ф. Зелінський визначає кримінологію як науку про злочини, їх причини і умови, особистість злочинця та його жертву, а також пов'язані зі злочинністю явища антисоціальної поведінки та методи її запобігання. В. М. Кудрявцев та В. Є. Емінов розглядають кримінологію як загальнотеоретичну науку про злочинність, її причини і умови, що призводять до злочинів, особи, які їх вчиняють, та методи контролю і боротьби зі злочинністю, включаючи заходи з її попередження. С. Л. Сибіряков розглядає кримінологію як науку про розуміння злочинності

[5, с. 13–15].

В сучасній кримінології важливо подолати спрощені уявлення про злочинність, покинути концепцію розгляду її лише як сукупності окремих злочинів. Це передбачає розширення області дослідження злочинності за різними критеріями, такими як територіальні, національні, психологічні, історичні та інші, а також аналіз її різних форм (злочинність серед неповнолітніх, рецидивна, вчинена жінками, професійна тощо) та вивчення її коренів. Тільки через це можна досягти позитивних результатів у практичній боротьбі з злочинністю [6, с. 342].

У висновку можна сказати, що історія кримінології пройшла великий шлях, розвиваючись від давніх часів до сьогодення. Засновники класичних шкіл кримінального права, такі як Чезаре Беккаріа та інші, внесли значний внесок у формування кримінології як науки. Вони розробили теорії про природу злочинності та покарання, що стали основою для подальших досліджень. Сучасна кримінологія постійно розширює свої межі, вивчаючи різні аспекти злочинності, такі як поведінка неповнолітніх, жіноча злочинність, рецидиви, інші соціальні та професійні контексти злочинності. Важливою стає не лише сама злочинність, але й умови її виникнення, мотиви та особливості осіб, які вчиняють злочини.

Зміна підходів до розуміння злочинності відбувається у зв'язку зі зростанням соціальних, культурних та технологічних реалій. Кримінологія намагається відобразити цю різноманітність та впливати на практичні аспекти боротьби зі злочинністю, розробляючи нові стратегії протидії та попередження злочинності. На сьогоднішній день, розвиток кримінології постійно змінюється, але ця наука залишається ключовою у розумінні та боротьбі з проблемами, пов'язаними зі злочинністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. International Congres. Cesare Beccaria and Modern Criminal Policy (Italy), Castello Sforzesco. December 15–17, 1988.

2. Кримінологія : підручник / А. М. Бабенко, О. Ю. Бусол, О. М. Костенко та ін.; за заг. ред. Ю. В. Нікітіна, С. Ф. Денисова, Є. Л. Стрельцова. – 2-ге вид., перероб. та допов. – Харків : Право, 2018. – 416 с.

3. Богатирьов І. Г. Кримінологія : підручник. Київ: Дакор, 2019. 352 с.

4. Головкін Б. М. Кримінологія: підручник. Харків: Право, 2020. 384 с.

5. Денисов С. Ф., Денисова Т. А., Кулик С. Г., Шеремет О. С. Кримінологія. Загальна частина. Альбом схем: навч.посіб. Чернігів: Десна, 2015. 658 с.

6. Сметаніна, Н. В. Межі пізнання злочинності у сучасному суспільстві [Текст] : у 2 т. / Н. В. Сметаніна // Правове життя сучасної України : матеріали Міжнар. наук. конф. проф.-викл. складу (Одеса, 20– 21 квіт. 2012 р.). Т. 2 / відп. за вип. В. М. Дрьомін ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». – Одеса : Фенікс, 2012. – С. 342–343.

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: ДЕЯКІ ТИПОВІ ЗАГРОЗИ

Школьник Настасія
здобувачка вищої освіти, 3 курсу
Навчально- наукового інституту права
та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Телійчук Віталій,
професор кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник, доцент

На жаль, надзвичайний військовий стан неочікувано став частиною нашого життя. День 24 лютого 2022 року назавжди змінив майбутнє українців.

Крім вчинення кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки, життя та здоров'я громадян України, противник не забуває і про ведення інформаційної війни. Маючи на меті за допомогою фейкової інформації поширити серед українців страх та паніку, дестабілізувати політичну та соціально-економічну ситуацію в нашій країні.

Інформаційна безпека - стан захищеності інформаційного середовища суспільства та держави від зовнішніх та внутрішніх загроз, при якому відповідний комплекс заходів спрямований на запобігання негативного впливу на інформаційне середовище. Інформаційна безпека держави характеризується ступенем захищеності основних сфер життєдіяльності, таких як, економіки, науки, сфери управління, військової справи [1]. Інформаційна безпека є ключовим аспектом національної безпеки в сучасному світі.

Тема нашого дослідження є надзвичайно актуальною у даний час,

оскільки національна безпека є важливою складовою суверенної держави. У сучасному світі інформаційний простір відіграє важливу роль як база даних та джерело воєнно-стратегічної інформації. В умовах повномасштабної збройної агресії інформаційна безпека набуває особливого значення[1].

Ми цілком згодні з О. О. Безвершенко, що метою національної безпеки є захищеність держави та суспільства України від реальних чи потенційних загроз. Основою сучасної інформаційної безпеки є цілісність даних, доступність інформації, конфіденційність та достовірність[2].

Проблемні питання особливостей інформаційної безпеки сучасності досліджувалися у наукових працях таких вчених як Ю. П. Лісовська, А. І. Суббота, Т. В. Субіна, О. О. Тихомирова; О. О. Безвершенко, І. О. Громик, В. М. Желіховський, О. М. Косогов, А. М. Кузьменка, В. А. Ліпкана, Ю. Є. Максименка, Ю. Є. Муравська, В. Р. Остроухова, В. А. Петрика, Т. І. Саханчука, С. В. Северина [3].

Як зазначав теоретик Мартін Лібікі, сутність інформаційно-психологічної війни полягає у впливі на суспільну свідомість таким чином, щоб керувати людьми і змусити їх діяти проти своїх інтересів, і ми згодні з даною позицією [4].

На сьогодні інформація стає одним з інструментів війни на ураження та руйнування свідомості, психічного стану людини. Вона є потужним засобом впливу на суспільство. Зловживання інформацією для маніпуляцій та психологічного тиску може завдати шкоди психічному стану людей і сприяти розвитку конфліктів. В інформаційній війні основним об'єктом ураження є людина, прихований вплив на яку здійснюється через її нервову систему та психіку, здебільшого на підсвідомому рівні через медіа простір.

Інформаційний простір дозволяє бути на зв’язку з рідними, дізнаватись останні новини з фронту, хоч якось стежити за тим, що відбувається навколо. Користуючись цим ворог поширює фейкову інформацію про обстріли та загиблих. Використовуючи засоби масової інформацію вони здійснюють психологічний вплив на суспільство для дезорієнтації, залякування,

маніпулювання та створення паніки.

Отже, інформаційна безпека реалізується у напрямку боротьби з витоком, в першу чергу, службової таємної інформації, а також з розповсюдженням хибної та ворожої інформацій.

Ми вважаємо, що вся інформація яку люди не задумуючись поширюють про військову техніку, може бути використана проти них, а під час війни навіть зашкодити нашим містам та захисникам. Важливо розуміти, що навіть незначна інформація може бути корисною для ворога. Не слід поширювати інформацію про переміщення, розташування та технічний стан військової техніки., військові об'єкти чи склади боєприпасів.

Це може призвести до обстрілу з боку противника. Ворог може використовувати цю інформацію для своєї користі, в тому числі для обстрілу наших міст, для наведення артилерії або ракет на військові об'єкти, для проведення диверсій або терористичних актів, для дезінформації та пропаганди. Тому важливо завжди думати про можливі наслідки при поширенні такої інформації.

Отже, забезпечення інформаційної безпеки під час війни є важливою частиною загальної стратегії національної безпеки. Потрібно дотримуватись інформаційної гігієни, що допоможе захистити себе від дезінформації. Важливо пам’ятати, що забезпечення інформаційної безпеки під час війни є важливою частиною загальної стратегії національної безпеки. Ворог активно використовує дезінформацію та пропаганду для дестабілізації ситуації в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інформайційно-воєнна безпека як елемент національної безпеки України / Володимир Юрійович Артемов, Володимир Олексійович Хорошко, Юлія Євгеніївна Хохлачова, Володимир Володимирович Погорелов // Захист інформації. 2022. Т. 24, № 1. - С. 21-29- іл. - Бібліогр.: 19 назв.

2. Безвершенко О. О. Інформаційна безпека України в системі забезпечення національної безпеки. URL: http://www.rusnauka.com/13_NPN_

2010/ Pravo/ 66151.doc.htm

3. Психологічні аспекти інформаційної війни / В. Алещенко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки. – 2022. – № 2 (50). – С. 27-31. - Бібліогр.: 15 назв.

4. Лібікі М. Що таке інформаційна війна? URL: http://viysko.com.ua/ texnologiji-voyen/martin-libiki-shhotake-informacijna-vijna/(датазвернення: 12.03.2022).

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ЯК СПОСІБ ПРИПИНЕННЯ ПРОТИПРАВНИХ ДІЙ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Школьник Настасія Борисівна
здобувач вищої освіти 3-го курсу Навчально-наукового
інституту права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Науковий керівник:
Бодирєв Дмитро
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Вогнепальна зброя є крайнім засобом захисту, який поліцейські можуть застосовувати лише тоді, коли їхнє або життя інших людей перебуває під загрозою і застосування інших засобів буде неефективним чи недостатнім в тій чи іншій ситуації. Тому відповідно до статті 46 Закону України "Про Національну поліцію" поліцейський уповноважений у виняткових випадках застосовувати вогнепальну зброю [1].

Життя та здоров'я людини є найбільшою цінністю. Тому для правомірного застосування вогнепальної зброї, поліцейський повинен мати бездоганні знання закону, нормативно - правових актів, а також мати достатньо підстав.

Ситуації в житті бувають різні і на практиці виникає багато запитань щодо застосування зброї. Воєнний стан вніс корективи до законодавства, тому питання є досить актуальним.

Відповідно до Закону України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України», під час воєнного стану усі можуть придбати та зареєструвати зброю задля особистої безпеки. У воєнний час цивільні можуть брати участь у захисті України, як на фронті, так і в тилу. а також для особистої безпеки та захисту життя і здоров'я інших осіб [2]. Тобто повнолітні та дієздатні особи можуть подати заяву, яка розглядатиметься протягом одного дня, та отримати

довідку про право на придбання вогнепальної зброї.

Громадяни України можуть застосовувати зброю, яку вони придбали та отримали дозвіл на зберігання та носіння. Це може бути нагородна, спортивна або мисливська зброя, а також бойові припаси до неї [2].

Щодня поліція затримує осіб, у яких знаходять вибухонебезпечні предмети. Власне, саме військовослужбовці сьогодні стають одними із постачальників зброї. Запевняють, що везуть зброю на згадку і вона є трофейною. Але найчастіше все закінчується шкодою для життя та здоров'я. На Київщині хлопець знайшов гранату та приніс її додому. Боєприпас вибухнув у руках. Внаслідок цього хлопець отримав поранення руки. Отже, оскільки сьогодні багато людей мають вогнепальну зброю, це ускладнює роботу поліцейським.

Застосування вогнепальної зброї допустимо під час патрулювання на території, де не ведуться активні бойові дії, наприклад під час комендантської години, із метою індивідуальної самооборони, захисту життя і здоров'я інших осіб, охорони об'єктів від

1) Озброєного нападу. Мається на увазі наявність вогнепальної чи холодної зброї у правопорушника та наявність наміру її застосування проти поліцейського.

2) Від нападу групи осіб, який становить реальну загрозу для життя і здоров'я поліцейського або інших осіб. Тобто захисту від раптових дій правопорушника, наслідком яких можуть бути тяжкі тілесні ушкодження чи смерть.

Але і у даному випадку є нюанси. Тому що застосування вогнепальної зброї є неприпустимим в разі, коли досягнення мети може бути у інший спосіб. Наприклад, застосування фізичної сили або спеціальних засобів щодо правопорушника. Тобто, якщо правопорушник не озброєний та не несе загрози життю поліцейського чи інших осіб, заборонено застосування крайніх заходів примусу.

Отже, із всього вищевказаного можна зробити висновок, що застосування

вогнепальної зброї під час воєнного стану є крайнім заходом примусу, який може бути використаний лише у випадку, коли інші заходи не можуть забезпечити припинення протиправних дій. Застосування вогнепальної зброї здійснюється лише тоді, коли інші заходи не можуть забезпечити припинення протиправних дій.

Застосування вогнепальної зброї повинно бути пропорційним і відповідати характеру протиправних дій, а також безпечним для життя і здоров'я громадян, які були поруч у момент затримання правопорушника. Відповідальність за незаконне застосування вогнепальної зброї є суворою і передбачає покарання у вигляді позбавлення волі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. 580-VIII. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/ show/580-19/page2 (дата звернення 13.11.2023)

2. Закон України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» від 03.03.2022 року 2114-IX URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/2114-20#Text (дата звернення 13.11.2023)

ПРОБЛЕМИ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Шпомер Алла Іванівна
к.ю.н., доцент
Новомлинець Анастасія Олегівна
Студентка
Національного університету «Чернігівська політехніка»

Вступ. Електронні докази як один із видів доказів з'явився в українському законодавстві ще у 2017 році, коли Верховна Рада прийняла зміни до Господарського процесуального кодексу. Варто зауважити, що наразі інститут електронних доказів у господарському процесі є недостатньо теоретично досліджений. Виникає багато питань практичного використання електронних доказів. Зокрема, залишаються питання щодо форми, перевірки істинності електронних доказів та дослідження таких доказів, як прямих, безпосередньо у суді. Тому дослідження теми електронних доказів у господарському процесі є актуальним та дозволяє запропонувати напрямки вдосконалення їх правового регулювання.

Ціль роботи. Ціллю даного дослідження **є** аналіз чинного законодавства та судової практики з питання застосування електронних доказів у господарському процесі, а також визначення їх основних форм та ознак.

Матеріали та методи. Проблематика електронних доказів ставала предметом дослідження таких науковців, як: С. В. Дяченко, К. О. Савенко, Т. Р. Сафонова, Д. М. Моісеєнко, І. Ю. Татулич, А. Ю. Ковальчук та ін.

Результати та обговорення. Легальне визначення електронних доказів наведене у ст. 96 Господарського процесуального кодексу України (далі - ГПК України), а саме: електронними доказами є інформація в електронній (цифровій) формі, що містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема, електронні документи (в тому числі текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази

даних та інші дані в електронній формі [1]. Дане визначення є досить широким та завершеним, але окремо варто проаналізувати ознаки які притаманні електронним доказам. У своєму дослідженні І. Ю. Татулич, виділяє такі ознаки електронних доказів, як: нематеріальний вигляд, відсутність зв'язку з конкретним матеріальним носієм, специфічний процес створення та зберігання інформації, який надає можливість легко змінювати носій без втрати змісту і навпаки, надає можливість внесення змін до змісту без залишення слідів на носієві [2, с. 216].

Аналіз положень ст.96 ГПК України, дає можливість виділити три основні форми електронних доказів, що можуть бути подані до суду:

1)оригінал;

2)електронна копія, що засвідчена електронним цифровим підписом;

3)паперова копія [1].

Науковці С. В. Дяченко та К. О. Савенок вважають, що електронні докази варто подавати до суду на електронних носіях, оскільки подання доказів у паперовій формі дозволить суду перевірити обґрунтованість доказів, електронна форма не впливає на стандарт доказування, але її перевірка вимагає ознайомлення зі змістом доказів, що, в свою чергу, неможливе без використання технічних засобів. Необхідно зазначити, що такі роздруківки за своєю природою є лише копіями, які не здатні відтворити всі необхідні реквізити електронних доказів, тому суд повинен дослідити саме оригінали доказів в електронному вигляді [3, с. 84].

Питання надання оригіналів електронних доказів до суду є доволі дискусійним у юридичний літературі. Так, Д. М. Моісеєнко виділяє три підходи до визначення оригіналів електронних доказів: матеріалістичний, компонентний та інтерперсональний. Згідно з першим поняття оригіналу електронного доказу слід вважати беззмістовним, якщо електронними доказами визнається лише інформація, а не форма її вираження. Другий підхід дозволяє за певних обставин встановити оригінальність електронного доказу на підставі його реквізитів. А третій пов'язує можливість визначення оригіналів

електронних доказів із особистим ставленням учасників справи до них [4, с. 143].

Електронна копія доказу обов'язково має бути засвідчена електронним цифровим підписом, відповідно до Закону України «Про електронні довірчі послуги» та Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг», у іншому випадку такі докази будуть не допустимими. У ст.7 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» оригіналом електронного документа вважається електронний примірник документа з обов'язковими реквізитами, у тому числі з електронним підписом автора або підписом, прирівняним до власноручного підпису [5]. Відповідно до ч.4 ст.18 Закону України "Про електронні довірчі послуги" кваліфікований електронний підпис має таку саму юридичну силу, як і власноручний підпис, та має презумпцію його відповідності власноручному підпису [6]. Наявність електронного підпису надає можливість встановити його цілісність, походження та авторство.

Щодо практики застосування електронного підпису, то Верховний Суд у складі суддів об`єднаної палати Касаційного господарського суду у постанові від 15.07.2022 у справі №914/1003/21 зазначив: «Чинним законодавством визначені випадки, коли використання електронного підпису є обов`язковим і за відсутності такого підпису документ не буде вважатися отриманим від певної особи. Але зауважив, що ці випадки не охоплюють комерційне, ділове чи особисте листування електронною поштою між приватними особами» [7].

Щодо практики застосування паперових копій електронних доказів, то варто звернути увагу на постанову Касаційного господарський суду Верховний Суд від 29.01.2021 у справі № 922/51/20. У даній справі суд апеляційної інстанції відхилив надані позивачем докази у формі роздруківок, тобто паперових копії електронних доказів, визнавши їх неналежними та недопустимими. У висновку, який викладений у даній постанові, Верховним Судом було зазначено, що подання електронного доказу в паперовій копії саме по собі не робить такий доказ недопустимим. Суд може не взяти до уваги копію

(паперову копію) електронного доказу, у випадку якщо оригінал електронного доказу не поданий, а учасник справи або суд ставить під сумнів відповідність поданої копії (паперової копії) оригіналу [8].

Електронні докази, як і інші види доказів мають відповідати чотирьом головним ознакам:

1) належність;

2) допустимість;

3) достовірність;

4) достатність (або цілісність).

Доволі часто при розгляді господарських справ, доказами слугують листування у месенджерах. При з'ясуванні питання про допустимість та належність таких видів електронних доказів, варто звернути увагу на позицію Великої палати Верховного Суду, в якій зазначається, що суд може розглядати електронне листування між особами у месенджері як доказ у справі лише в тому випадку, якщо воно дає можливість суду встановити авторів цього листування та його зміст. Відповідні висновки щодо належності та допустимості таких доказів, а також обсяг обставин, які можливо встановити за їх допомогою, суд робить у кожному конкретному випадку із врахуванням всіх обставин справи за своїм внутрішнім переконанням, і така позиція суду в окремо взятій справі не може розцінюватися як загальний висновок [9].

Також, Верховний Суд звернув увагу на презумпцію цілісності електронних доказів, що означає, що доказ вважається достовірним, поки інша сторона цього не спростує. Вирішення питання достовірності електронного доказу має відбуватися на загальних засадах які визначені у ГПК України, і відповідно до стандарту доказування "баланс ймовірностей", передбаченого ст.79 ГПК України. Тобто, достовірність електронних доказів презюмується до тих пір, поки немає розумних сумнівів у протилежному [10].

Окремо варто зупинитися на організаційній проблемі використання електронних доказів. Так, А. Ю. Ковальчук зазначає, що для залучення у вигляді доказу інформації взятої з сайту необхідно організувати і провести

демонстрацію її в залі судового засідання. Для цього потрібна наявність відповідного технічного забезпечення і створення умов, унеможливлення внесення змін іншою стороною вмісту сайту тощо [11, с. 300].

Висновки. Підсумовуючи викладене, варто зауважити що питання електронних доказів залишається дискусійним та недостатньо врегульованим. Аналіз судової практики дозволяє нам зробити висновок, що електронні докази доволі часто відхиляються судом через визнання їх неналежними або недопустимими. Залишається відкритим питання про можливості суду вірно досліджувати та оцінювати електронні докази.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. № 1798-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. №6, Ст. 56.

2. Татулич І. Ю. Електронні докази як засіб доказування в цивільному судочинстві. *Часопис київського університету права. №1.*2020. С.215-219.

3. Дяченко С. В., Савенко К. О. Проблеми електронного доказування у господарському процесі: аналіз судової практики. *Правова держава.* №46.2022.С.79-86.

4. Моісеєнко Д. М., Сафонова Т. Р. Електронні докази як засіб доказування у цивільному процесі. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право.* №71. 2022. С.141-145.

5. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.04.2003 р. № 851-IV. Дата оновлення: 01.08.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text (дата звернення: 02.11.2023).

6. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 р. № 2155-VIII. Дата оновлення: 01.01.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text (дата звернення: 02.11.2023).

7. Постанова Касаційного Господарського Суду Верховного Суду від 21.06.2023 у справі №916/3027/21 URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/112088045 (дата звернення: 02.11.2023).

8. Постанова Касаційного Господарського Суду Верховного Суду від 29.01.2021 у справі № 922/51/20 URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/100523282 (дата звернення: 02.11.2023).

9. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 21.06.2023 у справі № 916/3027/21URL:https://verdictum.ligazakon.net/document/112088045?utm_source=jurliga.ligazakon.ua&utm_medium=news&utm_content=jl03 (дата звернення: 02.11.2023).

10. Мамченко Наталія. Презумпція цілісності (достовірності) електронних доказів: позиція Верховного Суду. *Судово-юридична газета.* URL: https://sud.ua/uk/news/publication/260295-prezumptsiya-tselostnosti-dostovernosti-elektronnykh-dokazatelstv-pozitsiya-verkhovnogo-suda (дата звернення: 02.11.2023).

11. Ковальчук А. Ю. Правові та орагнізаційні особливості використання електронних доказів у господарському судочинстві України. *Актуальні питання у сучасній науці.№*1(1).2022.С.294-3022.

КАМКОРДИНГ ЯК ОДИН ІЗ ВИДІВ ПІРАТСТВА

Шпуганич Ірина Ігорівна,
доцент кафедри інтелектуальної власності,
інформаційного та корпоративного права
Давидюк Ольга Василівна,
Студент
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна

Вступ. Сучасні технології забезпечують відмінну якість відео та звуку, дозволяють створювати фільми з вражаючою якістю, зображення з дивовижними візуальними ефектами, які раніше здавались неможливими. Проте, зростаючі технології також відкривають нові виклики, зокрема в сфері авторських та суміжних прав. Оскільки з'являються нові шляхи для швидкого поширення, розповсюдження, відтворення продукції як на території України, так і вивезення її з митної території України без дозволу суб'єкта авторських або суміжних прав, тобто технології сприяють розвитку піратства.

Ціль роботи. Метою роботи є аналіз приписів чинного законодавства України, що регламентує поняття камкордингу як одного із видів піратства, а також формулювання способів протидії такому виду порушень авторського та/або суміжних прав в українському кінопросторі.

Матеріли та методи. Дослідженням даного питання займалось чимало науковців. Зокрема, слід відзначити праці Штефан А., Андрощука Г., Тарасенка Л., Василенко Ю., Ромася Д. та ін.. Додатково матеріальною базою для цієї роботи слугували сайти «Офісу Доброчесності НАЗК» і ТОВ «Українська Антипіратська Асамблея по захисту прав на музичні, аудіовізуальні твори та комп'ютерні програми». З огляду на предмет та мету підґрунтям дослідження є загальнофілософські підходи, а також загальнонаукові, спеціальні та власне юридичні методи наукового пошуку.

Результати та обговорення. Перш за все, слід наголосити на тому, що камкординг є одним із видів порушень авторського та суміжних прав. При

цьому йдеться про порушення майнових прав авторів контенту, зокрема, режисерів, авторів сценаріїв, художників-постановників, операторів постановників та інших.

По-друге, шкода, завдана внаслідок такого порушення, охоплює не лише територію України, а й впливає на світову економіку загалом. За даними досліджень, потенційна сума, яку втрачає «Netflix» через піратство може сягати $2.3 мільярди на рік. Потрібно зауважити, що запит на піратство означає його «необхідність», йдеться про надання переваги так званому дистанційному способу життя: віддалена робота, освіта, розваги, в тому числі перегляд фільмів удома.

Економічні збитки знижують прибуток, тим самим зменшують фінансування наступних проектів або взагалі роблять фінансування неможливим. Можна лише уявити скільки проектів не побачило світ у зв'язку з неодержанням законного прибутку та скільки податків не потрапило в державну казну. По-третє, дане явище загрожує функціонуванню кінотеатрів чи інших видовищних закладів. Відсутність відвідувачів, недостатність фінансування та витрати, пов'язані з утриманням закладів, – все це здатне призвести до закриття кінотеатрів.

Аби краще зрозуміти сутність камкордингу, варто з'ясувати походження терміну. Отож «camcording» утворений від camera та recording, що буквально перекладається як запис камерою.

Законодавцем закріпив визначення цього поняття у статті 53 Закону України «Про авторське право та суміжні права»: «камкординг – це фіксування аудіовізуального твору під час публічного демонстрування аудіовізуального твору в кінотеатрах, інших кіновидовищних закладах особами, які перебувають у тому самому приміщенні, у якому відбувається таке публічне демонстрування, для будь-яких цілей без дозволу суб'єктів авторського права або суб'єктів суміжних прав, об'єкти яких складають аудіовізуальний твір». Відповідно камкордер – особа, яка незаконно здійснює фіксування твору в кінотеатрах.

Найпоширеніші ознаки, що вказують на незаконний запис відео є низька якість, розмитість зображення, вібрації, нестабільність або ж тремтіння кадрів через нестійке утримання камери під час запису. Низька якість звуку може супроводжуватись зовнішнім шумом.

Також це контент, який містить дані позначення CAMRip, TS, TeleSync, TV-rip, WP, WorkPrint, TC, TeleCine), DVD-Screener), DVD-rip, що свідчить про піратське розповсюдження фільмів. Звернемо увагу на TS, TeleSync, як особливий метод здійснення камкордингу, оскільки винними є працівники кінотеатрів, робоче місце яких в кабіні оператора показу. Цей метод здійснюється шляхом використання професійного обладнання. Таким способом звук майже не відрізняється від ліцензійного, бо записується не через мікрофон, а вставлянням дротів звуку безпосередньо в аудіовихід проектора. Відео записується на камеру встановлену на триногу біля вікна.

В силу розвитку соціальних мереж з'являється запитання чи є «історії», дописи в соціальній мережі Instagram або ж Facebook чи TikTok камкордингом. Можливо людина хоче запам'ятати момент з фільму, чи поділитися ним з друзями.

Вважаємо, що такі дії можуть кваліфікуватися як порушення, відтак стати підставою для притягнення особи до відповідальності. Тож в подібних випадках краще звертатись до профільних фаншопів, які мають дозвіл на розповсюдження матеріалів аудіовізуального об'єкта.

Камкординг є підставою притягнення винної особи до цивільно-правової, адміністративної та кримінальної відповідальність. Показовою в даному аспекті є судова практика.

Вироком від 18.06.2019 № 210/2266/19 Дзержинський районний суд м. Кривого Рогу визнав винним особу у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 176 ч. 1 КК України (Порушення авторського права і суміжних прав), та призначив йому покарання у вигляді штрафу в дохід держави у розмірі 5100,00 гривень.

Згідно з вироком суду: *«ОСОБА_1, маючи прямий умисел, спрямований на*

незаконне відтворення (запис) твору мистецтва за грошову винагороду, право на розповсюдження і демонстрування якого на території України згідно державного посвідчення від 04 серпня 2018 року належить ТОВ "Юкрейніан Фільм Дистриб'юшн", а також корисливий мотив, будучи перед початком показу фільму попередженим про кримінальну відповідальність за вчинення злочину, передбаченого ст. 176 КК України, усвідомлюючи протиправний характер своїх дій, їх караність, умисно, із використанням заздалегідь приготовленого мобільного телефону, який останній помістив у підстаканник, що закріплений між сидіннями, та налаштувавши його так, щоб камера телефону приховано здійснювала запис екрану після початку демонстрації фільму здійснив відтворення аудіовізуального твору мистецтва під час його публічної демонстрації (камкординг) за грошову винагороду без дозволу суб'єкта авторського права або суміжних прав».

Забезпечення належного захисту об’єктів авторського та суміжних прав від вчинення порушень потребує системного підходу:

— перед початком сеансу необхідно попереджати глядачів про наслідки їх неправомірних дій, наприклад: «В кінотеатрі не дозволяється камери або інше записуюче обладнання, спроби його використання будуть вважатися порушенням Закону України «Про авторське право та суміжні права». Просимо глядачів бути спостережливими та доповідати персоналу кінотеатру про кожну підозру таких дій. Дякуємо за розуміння та співпрацю»;

— доцільним є забезпечення кінотеатрів чи інших видовищних закладів камерами нічного бачення з інфрачервоними прожекторами чи приладами нічного бачення , щоб виявити факт порушення;

— впроваджувати технології розпізнавання облич для ідентифікації осіб, які порушують встановлені правила та обмеження;

— впливати на суспільство за допомогою освітніх кампаній, поширювати інформацію про наслідки порушень, способи протидії таким та інше.

Висновки. Камкординг – це запис без дозволу суб’єктів авторських та суміжних прав фільмів чи інших аудіовізуальних об’єктів, що зазвичай відбувається у кінотеатрі з використанням камери або іншого записуючого пристрою. Дані дії завдають значної шкоди економічній та культурній сферам. Тому швидкість цифровізації не лише вимагає від індустрії надання якісного та доступного контенту для аудиторії, але й встановлює завдання ефективно протидіяти загрозам, що виникають від нелегального використання та поширення цього контенту.

ПОДАТКОВА ЗАСТАВА ЯК СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПЛАТИ ПОДАТКІВ

Шульга Тетяна Михайлівна
доцентка, к.ю.н.,
доцентка кафедри податкового права
Бурлаков Антон Валерійович
Студент 4 курсу, 2 групи
Національний Юридичний Університет
імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна

Вступ. Протягом багатьох років сучасний податково-правовий механізм оптимізує та покращує процес збирання податків. Необхідність своєчасного, стабільного, сталого надходження грошових коштів до відповідних публічних фондів коштів є основоположною складовою функціонування держави та виконання завдань, від яких залежить ефективність та результативність суб'єктів публічної влади. Надходження коштів безпосередньо походить від наявності податкового обов'язку у відповідного платника, але це лише частково забезпечує процес надходження коштів та не вирішує остаточно питання зловживання платником податку своїми обов'язками. Відповідно контроль за здійсненням таких надходжень від сплати податків та застосування дієвих заходів забезпечення цьому процесу є основоположним для інтересів держави. Але сучасність не стоїть на місці, тому питання актуалізації таких засобів, зокрема податкової застави, до сучасних реалій є необхідним для держави.

Ціль роботи. Дослідити наявні положення чинного податкового законодавства стосовно такого способу забезпечення сплати податку як податкова застава, його сутність та втілення, ефективність застосування до платників податку.

Матеріали та методи. Дослідженню функціонування, характеристики, законодавчого закріплення податкової застави як інструмента забезпечення сплати податків, присвятили свої роботи такі вчені як О. О. Мамалуй,

С. В. Березовська, В. В. Кириченко, С. М. Греца, та інші науковці.

Результати та обговорення. Характеризуючи податок, його однією з основоположних рис є обов'язковість з його сплати. Дана риса походить від припису ст. 67 Конституції України, відповідно до якої кожна особа повинна сплачувати податки та збори у встановленому законодавством порядку та розмірах [1]. Але цілком очевидно, що зазначений обов'язок зі сплати податків їх платниками не може бути забезпечений повністю або спиратися тільки на громадянську свідомість, моральне усвідомлення особою значення сплати податків та дотримання податкових зобов'язань. Виходячи з цього, задля забезпечення стабільного процесу справляння податків та їх надходження до відповідних грошових фондів необхідно передбачити механізм забезпечення цього процесу у вигляді застосування певних способів та заходів, що забезпечені державним примусом.

Виходячи з досліджень науковців та приписів податкового законодавства, під засобами забезпечення виконання податкового обов'язку розуміють певну систематизовану сукупність заходів, які спрямовані на на підтримку належного та у встановлені строки виконання платником податків свого обов'язку стосовно своєчасної та повної сплати податків і зборів. Серед таких засобів забезпечення виконання обов'язку зі сплати податків, М.П. Кучерявенко в своїй праці виділяє накладення податкової застави, накладення пені і накладення адміністративного арешту на майно [2].

Відповідно поняття податкової застави закріплено в пп. 14.1.155 п. 14.1 ст. 14 Податкового Кодексу України (далі – ПКУ), згідно з якою податкова застава являє собою один з способів забезпечення платником податків сплати свого грошового зобов'язання, а також пені, які не були сплачені відповідним платником у визначений ПКУ строк [3].

Сутність податкової застави можна охарактеризувати як засіб впливу податкового органу на платника податку, у випадку несплати податків та пені у встановлений законом строк, внаслідок чого при невиконанні такого зобов'язання податковим звертається стягнення на предмет податкової застави

яким виступає майно платника. Виникнення права податкової застави реалізується згідно з діючим законодавстовм. Відповідно до приписів ст. 89 ПКУ, право податкової застави з'являється у випадку несплати суми грошового зобов'язання, яка самостійно визначається платником при заповненні податкової декларації або визначається з дня виникнення податкового боргу контролюючим органом, у встановлені законом строки [3].

Відповідне право податкової застави охоплює все майно, яке належить платнику податків, а саме на майно належне платнику на праві власності, перебуває у його господарському або оперативному віданні, а також на інше майно, яке в майбутньому буде належати платнику податків на праві власності. Таким чином, впроваджуючи саме таку підставу виникнення податкової застави, законодавець намагався охопити найбільш значущі фактори впливу на платника податків, оскільки аспекти права власності безпосередньо будуть мотивувати особу на виконання обов'язку зі сплати податку.

Обов'язковою складовою поширення права податкової застави на майно платника податку є його опис і відповідне оформлення у вигляді акту. Саме задля забезпечення поставленого завдання податкової застави, відповідності дій контролюючих органів приписам законодавства та виконання обов'язку платника податків з його сплати є важливим, щоб в акт такого опису було долучено ліквідне майно, яке в подальшому можна буде задіяти як джерело погашення податкового боргу платника податків.

Законодавство встановило чіткий та прозорий спосіб опису такого майна і керування процедурою податкової застави шляхом призначення платнику податків податкового керуючого. Податковий керуючий буде проводити чіткий та законний опис належного платнику податків майна, яке буде предметом податкової застави, забезпечувати схоронність та належний стан майна, на яке поширюється право податкової застави, перевіряти його стан, взаємодіяти з платником податків стосовно проведення операцій з майном, на яке звернено податкову заставу, проведення опису майна для його продажу та погашення боргу.

Податкова застава не означає позбавлення платника податку, якому таке майно належить на праві власності, права на користування таким майном. Він зберігає за собою право користуватися таким майном, якщо інше не передбачається законодавством. Але здійснювати відчуження такого майна платник податків може тільки за наявності згоди органу Державної Податкової Служби, а також якщо платник подасть таке звернення до органу Державної Податкової Служби та не отримає відповіді у погодженні або відмови такого звернення.

Необхідно зазначити, що реалізація права податкової застави, як засобу погашення податкового боргу платника податку контролюючим органом у вигляді продажу такого майна може здійснюватися тільки у випадку відсутності або недостатній кількості коштів для погашення боргу в платника податків. Тобто податкова застава не являє собою репресивний або все дозволений спосіб забезпечення виконання обов’язку зі сплати податку платником методом обов'язкового управління та подальшого продажу майна боржника.

Відповідно перед тим як стягувати податковий борг платника податків за рахунок його майна, спочатку необхідно вжити всі можливі заходи стосовно попередження особи про можливі наслідки невиконання свого обов’язку зі сплати податку та про саму процедуру. До того ж першочерговим є погашення боргу за рахунок грошових коштів платника, сплату якими саме і забезпечує майно, що знаходиться у податковій заставі. Але будь-яка можливість стягнення грошових коштів або майна повинна бути законно обумовлена та походити від відповідного рішення суду.

Висновки. Податкова застава являє собою один з найефективніших та основних способів, який забезпечує виконання платником податку його обов’язку з сплати податків та зборів. Водночас, наведений спосіб достатньо чітко та жорстко встановлює право відповідних державних органів забезпечення стабільного та постійного надходження грошових коштів до фондів коштів. Саме тому застосування механізму податкової застави повинно

бути законно обумовленим, не порушувати право власності осіб і не бути каральним інструментом в руках держави. Таким чином, податкова застава буде всебічно і повно забезпечувати завдання забезпечення сплати податків та зборів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р (зі змінами). База даних «Законодавство України». ВР України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр
2. Податкове право України: підручник / О.О. Головашевич, А.М. Котенко, Є.М. Смичок та ін. ; за ред. проф. М.П. Кучерявенка, Н.А. Маринів. – Харків : Право, 2019. – 440 с.
3. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України – 2011. – №13-14, №15-16, №17. – Ст. 112.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ДІЗНАННЯ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Юзюк Богдан Сергійович
Ісаєв Артур Сергійович
здобувачі вищої освіти
Факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Шендрик Юлія Володимирівна
Викладачка кафедри кримінального процесу
підполковник поліції

Воєнний стан у будь-якій країні є складною та напруженою ситуацією, що вимагає ретельної організації дізнання та досудового розслідування для забезпечення правопорядку та безпеки громадян. Україна, перебуваючи в стані воєнного конфлікту, стикається з унікальними викликами та обмеженнями щодо здійснення правосуддя та проведення дізнання. На момент початку війни у КПК України існувала фактично лише одна стаття, а саме ст. 615 КПК України, яка регламентувала особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації у Донецькій та Луганській областях [2, с. 210]. Дія воєнного стану в Україні вимагає особливого підходу до проведення дізнання як складової досудового розслідування. У зв'язку з цим, важливо вивчити особливості проведення дізнання під час воєнного стану, а також визначити можливі проблеми, з якими можуть зіткнутися правоохоронні органи. Воєнний стан призводить до обмежень у правах та свободах громадян, що може ускладнювати здійснення дізнання. Це може включати обмеження доступу до адвоката, обшуки без судового дозволу та інші заходи, спрямовані на забезпечення безпеки держави.

Однак, при цьому необхідно дотримуватися принципів законності та обгрунтованості при проведенні дізнання. Проведення дізнання під час воєнного стану може призвести до порушень прав людини та громадянина. Наприклад, обмеження доступу до адвоката може призвести до незаконного утискання та тортуру під час допиту. Також, необхідно уникати проявів профілактичної репресії та заборонити будь-які форми насильства під час дізнання. Обмеження доступу до певних територій та інформації створюють складнощі у зборі доказів. Працівники правоохоронних органів, проводячи дізнання, зазнають підвищеного ризику через воєнні дії та конфлікт. Забезпечення їхньої безпеки є критичною умовою для успішного проведення розслідування. Воєнний стан може створювати специфічні етичні дилеми у процесі дізнання, зокрема, у взаємодії з цивільним населенням та учасниками конфлікту.

Виходячи з усього цього, важливо визначити актуальні шляхи подолання даної проблематики здійснення дізнання під час дії воєнного стану. Використання сучасних технологій, таких як дрони, супутникові знімки, аналіз даних, може допомогти у зборі інформації та доказів без необхідності прямого доступу до небезпечних зон. Співпраця з міжнародними партнерами та організаціями може сприяти обміну досвідом та ресурсами для ефективного проведення дізнання в умовах воєнного стану. Навчання правоохоронців специфічним методам та підготовка до роботи в умовах конфлікту є ключовими елементами успішного дізнання [3, с. 259]. Для цього можна розглянути впровадження спеціальної процедури проведення дізнання під час воєнного стану, яка б забезпечувала необхідний рівень захисту прав громадян. Також важливо проводити систематичний моніторинг дотримання прав людини під час дії воєнного стану, а також забезпечити незалежний контроль за діяльністю правоохоронних органів. Крім того, необхідно проводити навчання та підвищення кваліфікації працівників правоохоронних органів з питань дотримання прав людини та проведення дізнання під час воєнного стану. Таким чином, вирішення проблем проведення дізнання під час воєнного стану в

Україні потребує комплексного підходу, який би забезпечив захист прав громадян та дотримання принципів законності та правової держави.

Дізнання під час воєнного стану в Україні є складноим завданням, яке вимагає вдосконалення технологій, підготовки кадрів та ефективної координації з міжнародними партнерами. Розуміння особливостей цього процесу дозволить оптимізувати діяльність правоохоронних органів та забезпечити відповідність дізнання міжнародним стандартам правосуддя та етики. Особливості проведення дізнання під час воєнного стану в Україні потребують особливого уваги та контролю з боку правоохоронних органів. Необхідно забезпечити дотримання принципів законності та захисту прав людини під час проведення досудового розслідування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кримінальний-процесуальний кодекс України / Документ 4651-VI, чинний, поточна редакція— Редакція від 06.11.2023,підстава- 2690-IX/ URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text

2. Шендрик Ю.В. Деякі аспекти здійснення досудового слідства в умовах воєнного стану (Актуальні проблеми діяльності органів досудового розслідування в умовах воєнного стану: матеріали Всеукраїнського науково практичного семінару (м. Дніпро, 26 травня 2022 р.). – Дніпро: ДДУВС, 2022. С. 210-211. https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/10629/1/%d0%97%d0%b1%d1%96%d1%80%d0%bd%d0%b8%d0%ba%20%d1%81%d0%b5%d0%bc%d1%96%d0%bd%d0%b0%d1%80%d1%83%2026.05.22.pdf

3. Музичук О. М., Нікуліна А. Г. Компетенція органів досудового розслідування Національної поліції України. Форум права. 2017. No 5. С. 259 264.

ОСУДНІСТЬ

Янченко Даніїл Олександрович
курсант 2-го курсу факультету
підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Корогод Світлана Володимирівна
старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
доцент, доктор філософії капітан поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Осудність визначає взаємозв'язок особи із кримінальним правопорушенням , винністю та кримінальною відповідальністю. Осудність є необхідною передумовою для встановлення вини та кримінальної відповідальності, що робить її ключовим елементом у кримінально-правовому контексті.

Вчені вказують на кілька ключових аспектів, які характеризують зв'язок осудності з кримінальним правопорушенням. По-перше, існує об'єктивний нерозривний зв'язок між осудністю, винністю у вчиненні злочину та кримінальною відповідальністю. Цей зв'язок забезпечують медична та психологічна ознаки осудності. По-друге, осудність пов'язана з кримінальною відповідальністю через юридичну ознаку, яка передбачає здатність особи усвідомлювати сенс засудження та бути засудженою. По-третє, кримінальна відповідальність виступає як засіб кримінально-правового реагування, здійснюючи засудження осудного суб'єкта [3].

Важливим елементом кримінально-правової характеристики є психічний стан особи у момент вчинення діяння. Осудність є обов'язковою ознакою суб'єкта кримінального правопорушення, а не його суб'єктивної сторони. Відсутність осудності означає відсутність складу кримінального

правопорушення та, отже, неможливість кримінальної відповідальності за вчинене діяння [2].

Ці визначення свідчать про виняткове значення осудності у визнанні особи винною та притягненні її до кримінальної відповідальності. Оскільки помилка у визначенні осудності може призвести до неправомірного застосування чи незастосування кримінальної відповідальності, важливо дотримуватися чіткого та точного підходу при визначенні цієї концепції [4].

Осудністю вважається особа, яка могла усвідомлювати та керувати своїми діями під час вчинення кримінального правопорушення. З іншого боку, неосудна особа, яка перебувала в стані неосудності, не може бути суб'єктом кримінального правопорушення та не підлягає кримінальній відповідальності через непритомність усвідомлення своїх дій або бездіяльності з-за психічного захворювання чи інших хворобливих станів психіки [1].

Формула осудності складається з двох критеріїв: юридичного та медичного. Правовий критерій визначається трьома важливими ознаками. Інтелектуальна ознака вказує на здатність особи усвідомлювати фактичний характер і суспільну небезпеку вчиненого діяння. Вольова ознака передбачає здатність керувати своєю поведінкою відповідно до внутрішніх переконань і бажань. Емоційний аспект включається у формулу осудності при встановленні загального стану особи, вчинивши суспільно небезпечне діяння. Практично визначаються дві обов'язкові ознаки: інтелектуальна та вольова, оскільки емоційний аспект може бути характерним не для всіх видів кримінальних правопорушень.

Емоційна ознака набуває значення при визначенні пом'якшуючих обставин, таких, як умисне вбивство, вчинене у стані сильного душевного хвилювання, або вплив сильного душевного хвилювання на вчинення кримінального правопорушення загалом.

Учинення кримінального правопорушення передбачає повне розуміння особою дійсних обставин та суспільної небезпеки, а також здатність керувати своїми діями. Осудна поведінка завжди є свідомою, вольовою та

протиправною. Медичний критерій характеризує психічний стан особи як здоровий, осудний та здатний усвідомлювати свої дії або бездіяльність.

Стан осудності, визначений як типовий і нормальний психічний стан для більшості людей, враховується лише у зв'язку із вчиненням суспільно небезпечного діяння та можливістю досягнення мети покарання та виправлення особи при кримінальній відповідальності [1].

Сумніви виникають у випадках, коли особа реагує на зовнішні чинники неадекватно, виходячи за межі належного самоконтролю. У таких випадках необхідно провести судово-психіатричну експертизу для вирішення питань про наявність стану осудності чи неосудності. Остаточне рішення приймається судом на підставі висновків судово-психіатричної експертизи.

Важливо підкреслити, що осудність є ключовою правовою категорією, що визначає достатній рівень здатності особи усвідомлювати реальний характер і суспільну небезпеку вчиненого діяння, а також керувати своїми діями чи свідомо утримуватись від діяння (бездіяльністю) при вчиненні кримінального правопорушення. Важливою є також здатність усвідомлювати можливість застосування кримінально-правових заходів та вчиняти кримінальне правопорушення [2].

У визначенні осудності важливо відзначити, що вона виступає необхідною умовою для існування суб’єкта кримінального правопорушення та передумовою для вини та кримінальної відповідальності. Це визначення вказує на те, що лише осудна особа може бути суб’єктом вчинення кримінального правопорушення, а також вона є передумовою для винуватості та настання кримінальної відповідальності. Враховуючи це, законодавець визнає необхідність чіткого визначення осудності в контексті правопорушень та надає їй вагому роль у системі кримінально-правового регулювання.

Отже, осудність виступає ключовим елементом визначення вини та кримінальної відповідальності особи, і правильне розуміння цього поняття є важливим для забезпечення справедливості в кримінальному правосудді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від від 05.04.2001 № 2341-III (дата оновлення 14.04.2022). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text

2. Чорней С. В. Поняття суб'єкта злочину. Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук. праць. Вип. 618: Правознавство. Чернівці: ЧНУ. 2012. С. 125-128.

3. Вознюк А. А. Осудність як ознака суб'єктів злочинів, передбачених ст. ст. 255, 257, 258-3, 260 КК України. Правовий часопис Донбасу. 2017. № 2 С. 100-105.

4. Погосян Д. А. Осудність як ознака кримінальної відповідальності. The 9 th International scientific and practical conference Modern research in world science"(November 28-30, 2022) SPC Sci-conf. com. ua", Lviv, Ukraine. 2022. 19 с.

ПРАВОВІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Яременко Олександра Сергіївна,
Шелкоплясова Олександра Сергіївна,
здобувачі вищої освіти 2 курсу
ННІП та ПФПНП
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна
Науковий керівник:
Максимова Маргарита Костянтинівна,
викладач кафедри «адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності»
м. Дніпро, Україна

Домашнє насильство - проблема, яка вимагає комплексного підходу для ефективного вирішення, це проблема, яка долає багато сімей та негативно впливає на безпеку і психічне благополуччя осіб, що потрапляють в обійми цього відчуття безпорадності та страху. У світлі такої складної ситуації, обговорення правових та психологічних аспектів домашнього насильства стає цілком важливим. Правові аспекти домашнього насильства обумовлені законодавством та його реалізацією у практиці. Аналізуючи закони та механізми правового захисту, ми вивчимо їхню ефективність у наданні захисту потерпілим, покаранні кривдників та запобіганні повторенню насильства. Однак домашнє насильство не є лише юридичною проблемою, воно має глибокі психологічні корені.

У світі, де кожен має право на безпеку та гідність, проблема домашнього насильства вимагає ретельного розгляду і дієвого реагування. По-перше, система правосуддя повинна гарантувати ефективного захисту прав постраждалих осіб. Належне визнання, розслідування та покарання кривдників - це ключові аспекти правового підходу. Запровадження превентивних заходів та вдосконалення законодавства, яке ставить інтереси жертв на передній план, також є необхідними. Крім того, важливо забезпечити

доступність правової підтримки для тих, хто опинився в колі насильства, і створити механізми для ефективного попередження домашнього насильства [3].

Психологічні наслідки домашнього насильства стають серйозним викликом для суспільства в цілому. Для вирішення цих питань важливо розглядати роль психології в процесі відновлення жертв. Спеціалізована психологічна підтримка, а також розвиток ефективних та індивідуалізованих методів реабілітації, дозволять постраждалим особам знову знайти силу та віру у себе. Важливо розглядати не лише індивідуальні, але і соціокультурні аспекти психологічної динаміки. Протидія стереотипам та формування підтримуючого оточення можуть виявитися ефективними інструментами в подоланні психологічних труднощів, які виникають у жертв домашнього насильства. Взаємодія правових та психологічних підходів — це шлях до створення повноцінної системи, яка вирішує проблему домашнього насильства, відновлюючи надію та допомагаючи людям вибратися із тіні темної реальності.

Основою ефективної протидії домашньому насильству є наявність чіткого та сучасного законодавства. Закони повинні відображати реальні виклики, з якими стикається сучасне суспільство, тому важливо проводити системний аналіз та оновлення законодавства у цьому напрямку. Закони мають передбачати ефективні механізми профілактики та захисту потенційних постраждалих. Серед заходів можуть бути підвищення відповідальності за порушення обмежень у відносинах між членами сім'ї, запровадження заходів безпеки та обов'язкового консультування для осіб, затриманих за домашнє насильство. Для забезпечення правосуддя важливо удосконалювати процес розгляду справ про домашнє насильство. Це включає в себе надання жертвам адекватної правової підтримки, швидкий та справедливий судовий процес, а також ефективне виконання судових рішень. Важливо, щоб закон встановлював відповідальність за домашнє насильство і передбачав ефективні покарання для винних. Це сприяє формуванню відповідальності та демонстрації того, що суспільство відкидає будь-яку форму насильства.

Законодавство про запобігання та протидію домашньому насильству

складається з цілої низки нормативно-правових актів: Конституція України, міжнародні договори, інші нормативно-правові акти щодо недопущення домашнього насильства. Кодекс України про адміністративні правопорушення в ст. 173-2 вирізняє вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування [1]. Дія законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству поширюється також на інших родичів, інших осіб, які пов’язані спільним побутом, мають взаємні права та обов’язки, за умови спільного проживання, а також на суб’єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству [2].

Психологічні аспекти цієї проблеми варто розглядати з різних позицій, від вивчення травматичних наслідків до пошуку ефективних психологічних стратегій підтримки та відновлення. Домашнє насильство не лише призводить до фізичних травм, але і залишає глибокий психологічний слід. Страх, тривога, депресія та невпевненість у власних силах стають постійними супутниками тих, хто переживає насильство вдома. Домашнє насильство може бути циклічним, з періодами насильства та "мирних" етапів. Це може створювати психологічну залежність відносин, коли жертва вірить у можливість зміни насильника та втрачає віру у власні сили. Одним із ключових аспектів у протидії психологічним наслідкам домашнього насильства є надання психосоціальної підтримки. Психологи, соціальні працівники та групи підтримки можуть стати важливою опорою для жертв, допомагаючи їм розуміти та подолати свої емоційні труднощі. Після виходу з ситуації домашнього насильства важливим етапом стає психологічна реабілітація. Забезпечення доступу до психотерапевтичної допомоги та програм відновлення є ключовим для відновлення психічного здоров'я.

Отже, правові аспекти грають ключову роль у формуванні ефективної стратегії протидії домашньому насильству. Забезпечення захисту, запобігання, своєчасна реакція та відповідальність є важливими складовими в роботі над цією важливою суспільною проблемою та усвідомлення психологічних аспектів

домашнього насильства є кроком до розуміння глибин та складнощів цієї проблеми, а також важливим компонентом в розробці ефективних стратегій підтримки та відновлення для тих, хто стає жертвою цього соціального злочину.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 №2947-III.-ВВР.2002 №21-22, ст. 135 URL: http://zakon.rada.gov.ua/go/2947-14.3 (дата звернення: 20.11.2023).
2. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 № 2229-VIII-ВВР.-2018. № 5, ст. 35 URL: http://zakon.rada.gov.ua/go/2229-19. (дата звернення: 20.11.2023).
3. Психологічне насильство // EDRA URL: https://nonviolence.edera.com/psychological-violence (дата звернення: 20.11.2023).

ДІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПРИ ВИЯВЛЕННІ ВИБУХОВИХ ПРИСТРОЇВ ТА РЕЧОВИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Яшан Яна Дмитрівна
Курсант ІІІ курсу факультету
Підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університета внутрішніх справ
Науковий керівник:
Король Катерина Сергіївна
викладач кафедри ТСП,
Дніпропетровського державного
університета внутрішніх справ

Дії поліцейських при виявленні вибухових пристроїв та небезпечних речовин завжди були актуальними та важливими для забезпечення громадської безпеки. Проте події, які нас спіткали, можуть ще більше підкреслити важливість професійної підготовки поліцейських та дотримання заходів особистої безпеки [1, с. 412].

Умови воєнного стану або інших конфліктів створюють специфічні виклики і загрози для правопорядку та безпеки населення. Поліцейські повинні бути готові надавати допомогу громадянам у надзвичайних подій, де навіть найменша помилка може мати серйозні наслідки.

Дотримання заходів особистої безпеки є крайньо важливим, оскільки воєнний стан може призвести до надзвичайних загроз, включаючи вибухи та хімічні атаки. Тому регулярна підготовка, навички реагування на небезпеку та співпраця зі спеціалізованими службами стають ключовими факторами у забезпеченні безпеки під час воєнного стану.

Поліцейським, які мають справу з виявленням вибухових пристроїв, слід дотримуватися наступних заходів особистої безпеки:

1. Негайно попередити інших осіб і залишити небезпечну відстань, якщо це можливо, без відкладань.

2. Не наближатися до підозрілих предметів або місць, де можуть знаходитися вибухові пристрої.

3. Уникати використання мобільних телефонів або радіо, оскільки це може спричинити вибух.

4. Якщо підозрюється вибуховий пристрій, не намагатися відкривати або торкатися його.

5. Залишати інформацію про місце розташування підозрілих предметів і поділитися нею з колегами та надзвичайними службами [2].

Поліцейські мають бути пильними, професійно підготовленими та завжди готовими надавати допомогу населенню. Вони повинні вести комунікацію з місцевими громадянами та надавати інструкції з безпеки. Це може включати організацію евакуації, забезпечення безпеки на житлових та громадських об'єктах, а також здійснення пошуку і розмінування вибухових пристроїв.

Важливим аспектом є інформаційна діяльність та співпраця з іншими правоохоронними органами, військовими, рятувальними та медичними службами. Поліцейські повинні бути добре організованими і готовими до роботи в умовах воєнного стану, де кожен взятий крок може мати серйозні наслідки на безпеку та життя громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Тактико-спеціальна підготовка працівників Національної поліції: навч. посібник / О. І. Тьорло, Ю. Р. Йосипів, В. М. Синенький та ін. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 480 с. URL:https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/676/1/%D0%A2%D0%A1%D0%9F_2018.pdf(дата звернення 25.09.23)

2. Порядок дій та правила поведінки у разі виявлення вибухонебезпечних предметів під час весняно-польових робіт URL: http://surl.li/eauiq(дата звернення 25.09.23)